جامع سنڌي لغات

جلد پنجون (ڪ - ي)

بسعي و اهتمام سنڌي ادبي بورڊ

زير نگراني

ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ

مرتب

ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ

Gulhayat Institute

سنڌي ادبي بورڊ

ڄامشورو سنڌ

جامع

سنڌي لغات

Gul Hayat Institute

Gul Hayat Institute

جامع
سنڌي لغات

[ادبي توڙي عام مروج سنڌي ٻوليءَ جي]

جلد پنجون (ڪ – ي)

بسعي و اهتمام سنڌي ادبي بورڊ
زير نگراني
ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ

مرتب
ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ

Gul Hayat Institute

سنڌي ادبي بورڊ
ڄام شورو سنڌ
2007ع

[سنڌي ادبي بورڊ جا سڀ حق ۽ واسطا قائم]

ڇاپو پهريون	سال 1988ع	تعداد چار هزار
ڇاپو ٻيو	سال 2007ع	تعداد هڪ هزار

هي ڪتاب بورڊ طرفان تيار ڪيل اشاعتي رٿا موجب سنڌ حڪومت جي ساليانِي ترقياتي پروگرام تحت خصوصي طور شايع ڪيو پيو وڃي. ڪتاب جي اشاعت لاءِ مالي وسيلا سنڌ حڪومت طرفان مالي سال 07-2006 جي بجٽ مان فراهم ڪيا ويا.

قيمت: ڇهه سؤ رپيا

[Price Rs. 600-00]

Gul Hayat Institute

خريداريءَ لاءِ رابطو:

سنڌي ادبي بورڊ ڪتاب گهر

تلڪ چاڙهي، حيدرآباد سنڌ

(Ph: 022-2633679, Fax: 022-2771602)

Email Address: sindhiab@yahoo.com

Website: www.sindhiab.com

هيءُ ڪتاب سنڌيڪا اڪيڊمي ڇپيو ۽ اعجاز احمد منگي سيڪريٽري سنڌي ادبي بورڊ، ان کي پڌرو ڪيو.

ک

ک : ث. سنڌي الف ب جو چاليهون اکر.

• **کاٻ ج ڪاٻُون (ل):** ث. ٻٽڪي جو ٻلاند ڪاڏيءَ هيٺان ورائي ٻڌل. گهوڙي جي ڄاڙيءَ هيٺان ڏنل چمڙي جي پٽي. هَرنهِن ۾ ڪُڙهه (هَـرُ) مضبوط ڪرڻ لاءِ ڇپَر – ڄاڙي (ل).

– **کاٻَ ٻڌَڻ (ل):** ٻٽڪي جو ٻلاند ڪاڏيءَ هيٺان ورائي ٻڌڻ – ٻوڪاني ٻڌڻ.

• **کاٻُ ج کاٻَ (ک) :** ذ. (پرا. ڪَپ َ = ڪپ – کاٻ – وِڍَ – زخم – نندڙو تـُنگ ـ سوراخ – ڪـَٻُ. ڳَـپ َ ۾ لڳل پير جو نشان گهارو – ڪنٻُ – واهه يا ڪسيءَ جي ڪناري جو ڀڳل هنڌ.
"اوچتو منهنجي اکين مان آب تيئن جاري رهي، جيئن ٻوي ڪنهن ويل وهندڙ واهه کي ڪو کاٻ ڪنٻ"ڪـَٻُ. لَتڙ.

– **کاٻَ ڪـَرَڻ:** تنگ ڪرڻ – ستائڻ – دٻائڻ – خراب ڳالهائڻ.

– **کاٻَ ڪـَٻَ:** ذ. وِڍ – زخم. ريش ـ ڦـَٽَ.

• **کاٻارَڻُ (ت) :** مصدر. بيڪار رهڻ. (کاٻاريو – کاٻاريل – کاٻاربو)

• **کاٻارُ ج کاٻارَ (ت):** ذ. درد. تيل. ڪارڻ. ناريل جو ڪاٻاڙ.

• **کاٻارائِڻَ (ت):** مصدر. ڪنهن بهاني سان گرفتار ڪرائڻ. سيڙائڻ. (کاٻارائيو – کاٻارائيندو – کاٻارائيل).

• **کاٻارِجَڻ :** مصدر. نقصان ٿيڻ. ايذائجڻ. نوڪريءَ مان خارج ٿيڻ ـ ڏڪجڻ. ڪم خراب ٿيڻ.

• **کاٻاڙِجَـڻ :** مصدر . (سن. ڪِشوُ = ڪٽي ڇڏڻ. ناس ڪرڻ) نقصان سهڻ – ٽوٽو پائڻ – ڇيهو پوڻ. فصل جو اُجڙڻ يا برباد ٿيڻ. اِيذائجڻ – ڏکوئجڻ – گهائجڻ – زخمجڻ – ڦٽجڻ. موقوف ٿيڻ – برخواست ٿيڻ – لهڻ (نوڪريءَ تان). ڪرڻ.

• **کاٻَرُ ج کاٻرَ(ت):** ذ (سن. ڳَسرَ يا ڪوپرو = ناريل) ڪجيءَ جي سنهي ڪَلَ – ڪجين، ناريل وغيره جي وڻن ۾ ڄاريءَ وانگر پردو (جنهن مان نوڙيون، واڻ، خاص پردا وغيره ٺاهيندا آهن). پردي جو ٽڪر ميڇيءَ وانگر ٺهيل، باسڻن وغيره کي صفا ڪرڻ لاءِ ڪم ايندڙ.

• **کاٻَرُو ج کاٻڙَ:** ذ. صفت کٻي هٿ وارو – کٻي هٿ سان ڪم ڪندڙ – ڏاوڙ ـ ڏائڙ ـ ڏاٻڙ.

• **کاٻڙوٽي ج کاٻڙوٽِي :** ذ. صفت . ٽوري علم وارو ـ ٽِڪسالِي – ٽِڪسالِي ـ ڪَم ذهن. ترانگهڙو – هلڪو – سفلو. گهٽ ـ ٽورو ـ ڪوتهه – آيهُو. (اسم خاص) ساداتن جي هڪ پاڙي جو لقب. (سيوهڻ ۾ کاٻڙوٽي سيدن جو پاڙو)

• **کاٻو ج کاٻا:** ذ. صفت. ڏائو – ڪـَٻو.

• **کاٻوتِي ج کاٻُوتيُون :** ث. ڇُهنبدار ڪـُتـِ ـ ڦاٻُوتي.

• **کاٻهَـُ (ت):** ذ. ڍورن جو گاهه يا چارو.

• **کاٻي ج کاٻيُونُ:** (ت): ث. ڪاڏي – ڄاڙي.

– **کاٻِي ڪوٺِڻَ (ٿ):** ڪاوڙجڻ ـ ڪاوڙ مهل هينيون ڇپُ مٿين ڏندن جي هيٺان ڪرڻ.

– **کاٻيو ج کاٻيا (ٿ):** ذ. صفت. نڪتل ڄاڙيءَ وارو ـ وڏيل ڄاڙيءَ وارو – ڪاڏِيَرُ.

• **کاٽَرَ (ٿ):** ذ. ڪاٽ (گهر ڀڃي ڪيل چوري. ڀاڻ (ٻنيءَ ۾ پيل).

• **کاٽِروڙ (ٿ):** ذ. دڪان – واڍِڪي ڪم جو دڪان – سوٽهڙن جو دڪان. مينگهواڙ وغيره جي ڪم ڪرڻ جو ڇـَنو.

• **کاٽِرو ج کاٽِڙا (ٿ):** ذ. مُهري.

• **کاتو ج کاتا:** ذ. (ع. "حاطہ" جو بگڙيل) سرڪاري محڪمو ـ شعبو ـ حلقو. سرڪاري يا ڪنهن ڪارخاني جو ڪاروبار هلائڻ لاءِ ڪو خاص محڪمو. ڪنهن وڏي راجا جو خاص حصو ـ علائقو. (سن. ڪارُڪَ = ڪائيندڙ) ڪنهن خاص آدميءَ جو حساب. حساب ڪتاب جي فهرست. واپاري حساب ڪتاب جو ورق. حساب ڪتاب جو سرو. روزنامچو – ليکي جي وَهي، جنهن ۾ رقمون ڪتائبيون آهن ـ ڪنڌو ـ خسرو – پڪي وهي. زمين جو پروانو ـ زمين جو پٽو ـ سَند – زمين جي ڪنهن خاص ٽڪرتي حق، اهڙي حق جي سرڪاري دفتر ۾ داخلا.

– **کاتي چاڙهڻُ:** حساب ۾ داخل ڪرڻ.

• **کاتيدارُ ج کاتيدارَ:** ذ. صفت. کاتي وارو ـ زميندار. نندو

Gul Hayat Institute

ار _ ٿوري زمين جو مالڪ _ زمين جي ڪنهن خاص تي ملڪيت جو حق رکندڙ.

ڪاٽي لِکَڻُ: ڪنڌي لکڻ – واصل ڪرڻ _ اُڌار ۾ چاڙهڻ _ نالي لکڻ _ لکي ڪري ذمي لڳائڻ.

- **ڪاٽو پوَڻُ (ٿ):** مُنجهڻ.
- **ڪاٽُ ج ڪاٽَ :** ذ. (سن. ڪَن = ڪوٽَڻ). چورن جو پٽ ۾ ڪيل ٻرگهلُ _ پٽ جي هيٺئين حصي مان چوري ڪرڻ جَي ارادي سان هنيل سرنگهه. (اسم خاص) تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **ڪاٽِڙيو ج ڪاٽِڙِيا:** ذ. صفت. ڪاٽ هڻندڙ (چور).

– **ڪاٽُ هڻَڻُ :** پٽ ۾ ٻرگهل ڪري چوري ڪرڻ _ دڪان يا گهر پيچي گهڙڻ (چَورن وانگر گهر جي پٽ ۾ پور ڪرڻ. ڏوهه ڪرڻ. ٻنيءَ جو جهنگ هٽڻ يا وڍڻ (ل). پاڻي جو زمين ڪي پائڻ. بيماري يا نشي جو سرير ڪي ڳارڻ.

- **ڪاٽا ڪٽائِڻُ:** وڏي نقصان ۾ پوڻ _ تمام گهڻو قرض تي وجڻ _ اوڌر ۾ پرجي وڃڻ _ قرض ۾ ڦٻي وڃڻ.
- **ڪاٽائُو ج ڪاٽائُو :** ذ. صفت. لاپُ آٽيندڙ _ اهو جيڪو ڪٽي ڪمائي _ ڏَنُ ڪمائيندڙ _ فائدو آٽيندڙ _ ڪمائي وارو. ڪمائي ڪارائيندڙ _ محنتي _ مزدور _ مشقت ڪرڻ وارو. (اسم خاص) تعلقي ڊگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **ڪاٽائُو پُٽُ:** ڪٽي ڏيندڙ _ ڪمائي ڏيندڙ (چوڪر).

- **ڪاٽڙو:** اسم خاص تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪاٽِڙي :** اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو. هڪ ذات جو نالو.
- **ڪاٽِڙيو ج ڪاٽِڙِيا:** ذ. ڪاٽِيو (ٽ).
- **ڪاٽُ لَشڪَرِ:** اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪاٽُو:** اَسم خاص. تعلقي ڏيري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪاٽو ج ڪاٽا :** ذ. (سن . ڪَن = ڪوٽَڻ) گهارو. نديءَ جو وهڪرو. ڦوٽ – ڏارُ _ ڪڌ _ ڪوبو – چُڊو _ چرَ _ چُلهو. ڳَٽ. نٿين _ ڏارَ _ ريلو. ٻَنڌُ. ڪَسي _ واهه . ٻن ٽن ڏينهن جي رکيل ڏَهي مان ٺهيل ڪَڙهِي – ڪاٽِيو.
- **ڪاٽُو ج ڪاٽو :** ذ. صفت. ڪٽندڙ _ ڪمائيندڙ. سوڀارو – فاتح – ڪامياب – فتحياب.
- **ڪاٽُونبو ج ڪاٽُونبا :** ڪٺُونبڙو – ڪٺُونبو _ جهنگلي ميوي جو هڪ قسم. ٿر ملڪ ۾ هڪ جهنگلي ميوو. جهنگلي ٻوٽي جو هڪ قسم. ميوي جو هڪ قسم.

"ڪاٽونبا ڪائجن، مينهن وسندا موٽ تون" (شاهه)

- **ڪاٽِي ج ڪاٽِيون:** ٿ. (سن . ڪَن = ڪوٽڻ). ڪڙپي ڪسي يا واهه مان مٽي ڪوٽي ڪيڻ، ان کي صاف ڪرڻ جو ڪم. ڪڙپيءَ ڪَسيءَ جي اندران ڪوٽائي – ڪوٽائي.

– **ڪاٽِيرَ ج ڪاٽِيرَ:** ذ. صفت. ڪاٽي ڪٽندڙ. ڪاٽڙيو _ ڪامڙيو _ ڪوڏاريو.

- **ڪاٽِيو ج ڪاٽِيا (ٿ):** ڪٽيءَ جهَڻ ۾ رَڌل ٻوڙ _ راٻڙيو. ٿومالو (ل).
- **ڪاپَ ج ڪاپُون :** ٿ. گهرج _ ضرورت – خرچ.

– **ڪاپائُو ج ڪاپائُو :** ذ صفت. (سن . ڪُٽس = گهٽجڻ، زوال ڪرڻ). اجايو خرچ ڪندڙ _ اڏنگو خرچ ڪندڙ _ گهڻ خرچُو. ڪپائيندڙ _ هٿ ڦاڙ_ متو ڪپائيندڙ _ ڪٽراڳي _ ڪيٽپِٽيو _ ڪڪ ڪندڙ. متو ڪائيندڙ.

– **ڪاپو ج ڪاپا:** ذ. گهرج _ لوڙ – طلب _ ڪَپت _ ضرورت – تقاضا _ گهُر _ خرچ – خرچ پَڪو _ خرچ ڪاپار – گهڻو وڪرو – هڪدم وڪرو.

- **ڪاپي ج ڪاپِيُون:** ٿ ڪاپو _ گهُرج _ ضرورت –طلب ترت وڪرو.
- **ڪاپَاٽِي ج ڪاپاٽِيُون :** ٿ. ڪانياٽيءَ جي ڏور (جنهن جي ڦيرائڻ مان آواز نڪري). ڪانياٽي جو پوڇڙ. ڪانياٽي جو وچ، جنهن ۾ گليلو رکي هلائبو آهي.
- **ڪاپارو ج ڪاپارا:** چڙ _ دقت _ هلاڪي _ تڪليف _ درد سري _ ڪشالو _ ريڙهه پيڙهه. ڪٽراڳ _ ڪاسارو – مغزخوري.
- **ڪاپڻُ:** مصدر. (ف. ڪُش = گهٽجڻ. زوال) نڪرڻ (راند مان) _ راند ۾ هارائڻ – راند ۾ ڪانچڻ.
- **ڪاڄِي (ٿ):** اُٺ جي خارش جي بيماريءَ جو هڪ قسم _ پانءَ.
- **ڪاڄِ :** ٿ. ڪاڄي _ خارش.

– **ڪاڄِي ج ڪاڄِيُون :** ٿ. (سن . ڪَڄُوئا = ڪاڄي > ڪَڄ = ولوڙڻ) خارش _ ڪَرِنهن – ڪرسرو _ ڪَهِ – سُر سُر _ ڪَهِي – ڪَسَرَ _ ڪنهَ. ترتر. گَرَ.

- **ڪاڄا ٻُوٽِي ج ڪاڄا ٻُوٽِيُون (ٿ):** نٿ. ٿري پرت جو هڪ قسم.
- **ڪاڄاري:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪاڄَڻُ :** مصدر. (سن. ڪاڏ = ڪائڻ) ڪاچجڻ (راند ۾) ڪاپجڻ – ڪائجڻ – ڪاڄي وڃڻ. ڳرڻ _ ڪِسڻ _ ڪُهجَڻ _ ڪَپَڻ _ ڳُسجي وڃڻ – چٽ ٿيڻ. پيچڻ . جيتن ڪان ڪاڌل ٿيڻ.

– **ڪاڄُ ج ڪاڄَ:** ذ . (سن . ڪاڏ = ڪائڻ) ڪاڌو خوراڪ _ طعام _ غذا _ گذران _ خورش . چوڳ _ چوڳو _ چوٿو _ چارو.

Gul Hayat Institute

- **ڪاجَ پڙچَڻُ:** ڪاڌو وڌائڻ _ دسترخوان تي ڪاڌو رکڻ.
- **ڪاجَ پيجَ ج ڪاجَ پيچَ:** ذ. (سن. ڪاڌ = ڪائڻ) ڪاڌو پيتو.
- **ڪاڄرُو ج ڪاڄرو:** ذ. صفت. (سن _ ڪاڌ = ڪائڻ) ڪائڻ جو _ ڪائڻ لائق _ ڪاڌي جوڳو _ چرند _ وڏو ڪائڪ _ گهڻ ڪائڪ _ هبڇي _ ڏکيل.
- **ڪاجَ ڪورمُون ج ڪاجَ ڪورمان:** ذ. قورمه پڪوان _ سٺو ڪاڌو _ لذيذ طعام.
- **ڪاجَ نَلِي:** ث. جسم ۾ ڪاڌي وڃڻ جي نلي.
- **ڪاجَ وَڌَڻُ:** ڪاڌو ٿانون ۾ رکڻ.
- **ڪاجَ وَڌِي اچڻُ:** ڪاج جو ٿانون ۾ اچڻ.
- **ڪاجي وڃڻُ:** ڪاڌو ڪائجي وڃڻ _ ختم ٿي وڃڻ. پڊو يا هيٺو ٿيڻ _ ضعيف ٿيڻ _ پُتو ٿيڻ _ جهڏو ٿيڻ _ جهور ٿيڻ _ جهونو ٿيڻ _ جهُڪڻ _ پوٽو پوڻ.
• **ڪاڄِڪِي:** اسم خاص _ تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڪاچوج ڪاچا:** ذ. ڪاچ _ ڪاڌو _ تيلي ٻج جو هڪ قسم _ ٻوهي چٽو _ مگ ڦري.
• **ڪاڄُومَڻُ ج ڪاڄُومڻ (جبل):** ذ. ٽُو ٽيو.
• **ڪاجَ ج ڪاجَ:** ذ. صفت _ گهٽ _ ڪانچ (ل) ڏنگو _ لچو _ ڦڏائي.
• **ڪاچڙو ج ڪاچڙا:** ذ. ڪاجَ _ ڪانچَ _ ڏنگو _ لچو _ ڦڏائي.
• **ڪاڌَ ج ڪاڌُون:** ث. (سن _ ڪاڌ = ڪائڻ) ڪاج _ ڪاڌو _ کيڻ _ طعام _ غذا _ خوراڪ _ قوت _ گذران _ خورش _ چوڳ _ چوڳو _ چوٽو _ چارو _ ورو _ ويسي _ ڪاڌي جو معاوضو _ هنديائو _ زميندار ڪان اڳوات ڪنيل ان وغيره _ ڪنيل قرض (هاريءَ جو زميندار ڪان) _ سُرو _ مَهو (جو پوڪ کي اُسرڻ وقت ڪائيندو) ڦوڳ _ ڪَسُ _ غير _ مَنُ _ پاڻي جو پرياسي واري مٽيءَ کي ڳاڙڻ _ مينهن جو گهارو _ دريا جو ڪناري کي ڪائڻ.
- **ڪاڌِ خوراڪ ج ڪاڌِ خوراڪُون:** ث. ڪاڌو، ڪاڌي جو معاوضو _ ويسي.
- **ڪاڌ ڪَرَڻُ:** پاڻڻ (پاڻيءَ جو) خارش هئڻ.
- **ڪاڌَلُ ج ڪاڌَلَ:** ذ. صفت پيٽ ۾ وڌل (طعام) ذائقو ورتل _ سواد ورتل. سُرو لڳل _ ڪيئون لڳل (اَنَ يا ميوي وغيره کي) _ ڪينئرو _ سُريل _ ڪيئين ڪاڌل. پراٽو _ کهنو _ جهونو _ پُتو _ نقصان ٿيل _ هرج پيل. ڪناري کي ڪائي ڇڏيل (دريا جو). بد استعمال ٿيل خراب ٿيل (عورت).
• **ڪاڌو ج ڪاڌا:** ذ. ڪاجَ _ کيڻ _ طعام. غذا _ خوراڪ _ قوت _ گذران _ خورش. چوڳو _ چوڳ _ چُوٽو. چارو _ آهار. ماني _ پيٽ _ ورو. ويسي. ٽول _ شيءِ. سيڌو سامان _ ثمر _ توشو _ رسد _ آذقو.
- **ڪاڌو پيتو ج ڪاڌا پيتا:** ذ. داڻو پاڻي _ اَنُ پاڻي _ آب و خورش _ اَڪل و شَرب.
- **ڪاڌو پيتو رَت ڪَرَڻُ:** رنج ۾ ڪاوڙ ڏيکاري ڪاڌي پيتي کي زهر ڪرائي ڇڏڻ _ ڏک ڏيڻ _ تڪليف ڏيڻ.
- **ڪاڌو وسري وَڃَڻُ:** ڏاڍو خوش ٿيڻ _ ڪپڙن ۾ نه ماپڻ _ خوشيءَ وَجان نچڻ ٽپڻ. ڏاڍو ناخوش ٿيڻ _ رنجيدو ٿيڻ _ گهٽي گهٽي ٿيڻ.
- **ڪاڌي تي ڌَڪ هيرَ اچڻُ:** بدنصيب ٿيڻ.
- **ڪاڌي جو ڪَچرو:** گهٽو ڪائيندڙ.
• **ڪاڏِي ج ڪاڏِيُون:** ث. ديسي ٿُلهو ڪپڙو _ ڪَڌر _ هٿ سان اُٽيل ڪپڙو.
• **ڪاڏِڙي ج ڪاڏِڙيُون:** ث. (ڪاڏيءَ تي نڪتل) ترو ڪڙي _ ڏينيوڙي _ سُٺڙي.
• **ڪاڏَڻُ (ل):** مصدر. چپ جهلي چوپائي کي اوت ڏيڻ.
• **ڪاڏو ج ڪاڏا:** ذ. (سن. ڪَد = وڍڻ) ڪاڏي _ ٽوڙي _ ٽوڏي _ چاڙي. ڪَد _ گهاڏو _ چورس ڪُد (جنهن ۾ بيهي ڪاڏيو سنداڻ تي لوهه کي ڌڪ هڻي). مُنهن _ منڊ. ڌنڌي ۾ ڪوٽ. (اسم خاص). تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڪاڏو ڪوڙڻُ:** ضعيف ٿي ويهي رَهڻ _ ڪاڏي زمين تي جهڪائڻ _ پٺجي رهڻ _ ڏکو ڪائڻ _ ڊهڻ _ منهن ير ڪرڻ _ پاڻ کي برباد ڪرڻ _ بلڪل ڪمزور ٿيڻ.

"وڏ ڦڙوءِ واهه، ڪَرَهي ڪاڏو ڪوڙيو" (شاهه)

• **ڪاڏِي ج ڪاڏِيُون:** ث. چاڙي _ ٽوڏي _ وات جي هيٺ وارو پاڱو _ زنخ. چوڙن جو درجن. سمنڊ جي نار _ ڪاري _ ڊوري.
- **ڪاڏيءَ تي هٿ رکڻُ:** انجام ڏيڻ _ اقرار ڪرڻ.
- **ڪاڏيءَ جي ڪُڏ:** ڪاڏيءَ جي وچ وارو خال _ غبغب.
- **ڪاڏي ڪوهڻُ:** پشيمان ٿيڻ _ ويچار ڪرڻ. ڏاڙهي پٽڻ _ بي عزتي ڪرڻ.
- **ڪاڏيءَ هٿ وجهڻُ:** پرچائڻ _ پيار ڪرڻ.
• **ڪارُ ج ڪارَ، ڪارُون:** ذ. ث. (سن. ڪشار) ڪپڙن صاف ڪرڻ جو مصالحو _ سوڍا (ٻن قسمن جي هڪ لاٽي مان ٺهيل ڪاري رنگ جي، ٻي جبل مان نڪتل صاف اڇي رنگ جي) _ قلي ڪار. شورو. لوڻ. ڪلر. جبل جو هڪ ٻوٽو (ڪ). بغض _

Gul Hayat Institute

ڪينو – وڪاند – عڪس – ڪُدورت. رنج – ساڙو – وير – دشمني. (اسم خاص). تعلقي ٺٽي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **ڪار پَوڻُ:** حسد ڪرڻ – ساڙ ڪائڻ – ويري ٿيڻ – دشمن ٿيڻ – دشمني ڪرڻ.

– **ڪار ڪائڻ:** سڙڻ – پچرڻ – جَلَڻ – ڪامڻ – حسد ۾ سڙڻ.

– **ڪارِوڙو ج ڪاروڙا:** ذ. صفت. ڪاوڙيل – ناراض – اَنُهرو.

• **ڪاراڙ:** اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪاراهو ج ڪاراها:** ذ. گاهه جو هڪ قسم (ڪلراٺي زمين ۾ ٿيندڙ).

• **ڪارائڻُ:** مصدر. (سن. ڪاڌ = ڪائڻ) ڪائڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ. (ڪارايو – ڪارائيندو – ڪارايل).

– **ڪارائِي ج ڪارائِيُون:** ث. ڪارائڻ جو اُجورو.

• **ڪارائِي ج ڪارائِي (ڪ):** ذ. صفت. ڪاري جو – ڪاري جو رهاڪو. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو.

• **ڪارانِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪارجاڻِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪارَجِ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪارِدَ پلو ج ڪارِدَ پلا:** ذ. لوٽي سُڪايل پلو.

• **ڪارَڙو:** اسم خاص. تعلقي دادوءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪارَڙِيءُ:** اسم خاص. حب نديءَ جي پرين هڪ ناڪي يا لنگهه جو نالو.

• **ڪارَڙيو:** اسم خاص. تعلقي ننگرپارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪارَڙيون:** اسم خاص. تعلقي ڇاڇري ۽ تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪارَڪَ ج ڪارَڪُون:** ث. (ف. خورمه = ڪارڪ) ڪَتَل – ڪَجي – کَجور – ڇُهارو. کَجيءَ جو ميوو. پرت جو هڪ نمونو (ٿ). ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم (گُگڙيءَ جي نموني چلرن سان. رنگ ڪارو هيڊا پٽا. ڏيکهه ٿي فوٽ)

• **ڪارڪُون مَنَڻُ:** باس باسڻ – سُکا مَڃَڻُ.

• **ڪارڪ بَنْدَرُ:** حب نديءَ جي ڪناري تي هڪ قِتل بندر.

• **ڪارَڻُ:** مصدر. بگاڙڻ – ڦٽائڻ. خراب ڪرڻ – بگيڙڻ – بيڪار ڪرڻ – ردي ڪرڻ – وڃائڻ – ڪُرومُرو ڪرڻ – رد ڪرڻ – باطل ڪرڻ – ڪاٽا ڪرڻ – پاڙ پٽڻ – منسوخ ڪرڻ – ناس ڪرڻ – برباد ڪرڻ – ڪوهڻ – ڊاهڻ. ڪنو ڪرڻ – رشوت ڏيڻ – لبڻ – ريبڻ. (ڪاريو – ڪاريندو – ڪارِيل).

• **ڪارَ ج ڪارَ:** ذ. صفت. ٻسَرُ – ڳَڊو – ڪريل – ڳاڏڙ.

– **ڪارَڙُ ج ڪارَڙَ:** ذ. صفت. ڪريل – ڳڏجي سڏجي ويل.

• **ڪارڙَ ڪَرَڻُ:** ورپل سُٽ کي وري ٻيٺو ڪرڻ.

• **ڪار ڪابُ ج ڪار ڪابَ:** ذ. خرابي – بگاڙو.

• **ڪارُو ج ڪارُو:** ذ. صفت (سن. ڪَرُ = خراب) ٻئي کي ڪاريندڙ – بگاڙيندڙ – خراب ڪندڙ – ڦٽائيندڙ.

• **ڪارُو ڪَبَهُو ج ڪارُو ڪَبَهُو:** ذ. صفت. ٻئي کي ڪاريندڙ – بگيڙيندڙ – خراب ڪندڙ – ڏتاريندڙ – ٻئي کي ڦٽائيندڙ – ٻئي جو مَٽ گهرو يا بدخواهه – ٻئي کي برغلائيندڙ. بي لچٽو – بدافعال – ڪج رو.

• **ڪارو ج ڪارا:** ذ. صفت. (سن. ڪَشتريہ. ڪشارتَ = ڪارو). [سن. ڪشارا] ذائقن جي ڇهن قسمن مان هڪ – ڪاراڻ وارو – نمڪين – لوٽائيو – لوٽيل – لوڻ وارو – مٽ لوٽو – ڪوڙو – ٻاڙو – تکو (سواد ۾) – سمنڊ – بحر – توڪرو (لٺي، بانس يا ڪکن مان ٺهيل) – ڏلهو – ڇبو. ريشم جو هڪ قسم.

– **ڪاراسَ ج ڪاراسُون:** ث. ڪاري هجڻ واري حالت – ڪاراڻ – ڪوڙاڻ.

– **ڪاراڻ ج ڪاراڻُون:** ث. لوڻ جهڙو ذائقو – ڪاري هجڻ واري حالت – ڪارائي – لوٽائي – ڇهراڻ – تيزاڻ – تيزائي (سواد ۾). ڪاراس. مناڻ جو ضد.

– **ڪارائڻُ:** مصدر. ڇهراڻ لڳڻ – لوٽيائو لڳڻ – ٻاڙو لڳڻ. (ڪارائيو – ڪارائيندو – ڪارايل).

– **ڪارائِي ج ڪارائِيُون:** ث. ڪاراڻ – نمڪيني – ترشائي – لوٽاٽ. دشمني.

– **ڪارو نيرُ:** ذ. سمنڊ جو پاڻي.

– **ڪاري چڙهَڻُ:** شادي جي هڪ رسم (پرٽي واري رات گهوٽ جو هڪ ڪاري تي چڙهي تَڙُ ڪرڻ).

– **ڪاري ڪيڙائُو ج ڪاري ڪيڙائُو:** ذ. صفت. سمنڊ تي سفر ڪندڙ. سمنڊ تي جهاز هلائيندڙ – سمنڊن پار ويندڙ – سامونڊي واپار ڪندڙ.

"ڪاري ڪيڙائو، مٺي مور نه موٽيا" (شاهه)

• **ڪارهانبو:** اسم ذات. ڍنڍَ جو گاهه جنهن کي مَڇي کائي.

• **ڪار هاٿُو:** ذ. سمنڊ. ولايتي پاڻ جو هڪ قسمَ (جو ڪپڙن ڌوئڻ جي بہ ڪم اچي).

• **ڪاروڃانُ:** اسم خاص. سنڌوءَ درياءَ جي چوڙ وٽ هڪ شهر جو نالو – ٺٽي ضلعي جو تعلقو.

• **ڪارو ڏهو:** اسم خاص. تعلقي گُونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪاروڙُ:** اسم خاص. تعلقي ننگرپارڪر ۽ تعلقي جيمس آباد ۾ ديهه جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **کاروڙو اُپرنڊو:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **کاروڙو پٽ:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **کاروڙو تڙ:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **کاروڙو جاگير:** اسم خاص تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **کاروڙو سيرئن:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **کارو ڙي:** اسم خاص. ٿر ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو(ڪڇ رڻ جي ڪنڊيءَ تي ننگرپارڪر تعلقي ۾) هڪ مڪان جو نالو.

• **ڪاروڪن:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪاروڪو:** ذ . ڍنڍ جي شڪار وارن پکين مان بدڪن جو هڪ قسم – بدڪن جي هڪڙي جنس. ڪومو (ل).

• **ڪاري ج ڪاريون:** ث. ٽوڪري – ڏلهي – چلي – ڇٻي – پنڊي – ٽپڻي. سمنڊ جي ڇيپاٽ جا خشڪي اندر گهڙيل اڇي – سمنڊ جي چاڙ – سمنڊ جي تري ۾ واهڙ (صفت) نمڪين – تلخ. خار رکندڙ – خار باز – ضدي (اسم). سمنڊ جي ڪناري واري گهاري (Cveek) ڪاٽي – ڪڻ بلا. (اسم خاص) تعلقي ماتلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **ڪاري ۾ ڪڍڻ:** منتون ڪرڻ . خوار ڪرڻ – رولڻ – مشهور ڪرڻ – ظاهر ڪرڻ.

– **ڪاري هيٺان ڪانءُ پڄڻ:** وري ڏسڻ ۾ نه اچڻ.

– **ڪاريءَ هيٺ سج جو لڪڻ:** پڌري ڳالهه جي لڪ جو ممڪن نه ٿيڻ.

• **ڪاري جار:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪاري سير:** اسم خاص. تعلقي ميرپورساڪاري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪاري گهڙلو:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪاري لاٽي:** ث. اسم خاص. هڪ ٻوٽو جنهن مان سوڊا ڪار ٿهي.

• **ڪاريڻ:** ڪلراٺي زمين تي پيدا ٿيندڙ هڪ گاهه جو گل. ٿر ۾ هڪ تڙ جو نالو. ڪارڻ مصدر جو زمان ماضي.

• **ڪاريون:** اسم خاص. تعلقي ماتلي، تعلقي ٽنڊي محمد خان، تعلقي گهوڙا باري ۽ تعلقي محال ڪيٽيءَ ۾ ديهه جو نالو.

• **ڪاڙڪ:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪاڙڪ:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو. تعلقي ڏيپلي ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **ڪاڙهو ج ڪاڙها:** نير جي لاءِ ٻُلهو.

• **ڪاس:** ث. خواهش جو بگڙيل لفظ. سنڌ.

"جت ناهه نهايت نينهن جي، ڪوءِ اتي هجي ڪاس"

• **ڪاسارو ج ڪاسارا:** ذ. خفو. ڪپت – ڪرڪسو – ڪٽپٽ – پٽوڙ – پڇاڙ – گينداڙ – ڪهل – پريشاني – ڪاپارو – مغزخوري.

• **ڪاسو ج ڪاسا:** ذ . صفت . (خاصو لفظ جو بگڙيل) چڱو – ملوڪ – وڻندڙ.

• **ڪاسوڙو ج ڪاسوڙا (ل):** ذ . وهٽ جو ڪنهن وڻ سان بدن جي گهڻ جي حالت – مرڙ سرڙ – پاچورو.

• **ڪاشا:** ذ . (جمع ۾ استعمال ٿيندڙ) ڪرڙ جون سنهڙيون ڪاٺيون. پراڻي واڻ جو اڪٽريل ٽوٽڙو گڏي ٻاري سلفي جي مٿان رکندا ته لاٽ ڪري.

• **ڪاشل ج ڪاشل:** ذ. صفت. چڱو – ٺاهوڪو – سهڻو – سنو – پوشيدو.

• **ڪاشو ج ڪاشا:** ذ . صفت. (خاصو مان بگڙيل لفظ) سنو – چڱو – ملوڪ – وڻندڙ – مقبول.

• **ڪاڪاهو:** پوک يا فصل کي پهريون پاڻي ڏيڻ جي حالت.

• **ڪاڪر ج ڪاڪر:** ذ. منائيءَ جو هڪ قسم. تمام سنهي، سوڪ پڪل ماني – پاپڙ. سنهون ٽڪرا (مانيءَ جو).

• **ڪاڪر ڪوڪر:** ث. بچت – ڪڍي – ڪنڊي.

– **ڪاڪر ڪوڪر ڪرڻ:** ڪڍي ڪرڻ – بچت گڏ ڪرڻ – ڪنڊي ڪرڻ.

• **ڪاڪڙ:** اسم خاص. ڪراچي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪاڪڙ:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو. هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **ڪاڪڙ ج ڪاڪڙ (ث):** ذ. تيل ۾ تريل ۽ وڏو گول ٿيل پاپڙ – ڪينچو.

• **ڪاڪڙ ڪوڪڙ ج ڪاڪڙ ڪوڪڙيون:** ث. بچت سچت – اوبر سوبر – اُگهه سگهه – ڪنهن شيءِ جو نڪمو پاڳو – شيءِ جو باقي بچيل ذرو – لاٽ ڪوٽ. (صفت) لُلو پنجو – گرو گنجو – ٽڙي ناماڻي – ڪٽ خلق (اسم) ميڙ – گوڙ – هُل هنگامو.

• **ڪاڪوڙڻ:** ڪاڪوڙ ڪرڻ – ور ور ڪري ڳولڻ – ڍونڍڻ. خيال سان دوباره جاچڻ.

• **ڪاڪوي:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪاڳر ج ڪاڳر (ث):** ذ. جبل يا ٽڪر جو لاهه.

• **ڪاڳرڙي:** ذ. صفت. بلڪل ڏبرو.

• **ڪامانگي ج ڪامانگيون:** ث . سونارن جي اوزار جو هڪ قسم (رک جو ٽڪر گول چگهن وارو) چر – ٽپو – مُهر – ڪارب.

• **ڪامائڻ:** مصدر . هٿ لائڻ – پاڪر وجهي ڪيرائڻ – ڪاپائڻ – ڇهڻ . (ڪامائيو – ڪامائيندو – ڪامائيل).

Gul Hayat Institute

• **ڪامڙيا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪامڙيو ج ڪامڙيا:** ذ. صف. (سن. ڪَن = ڪوتڻ) ڪاتي ڪٽيندڙ – واهه يا ڪَڙيا ڪوٽيندڙ – ڪاٽيَر – ڪاٽڙيو – ڪوڏاريو – ڪَڏَ ڪوٽيندڙ – پورهيت – مزور.

• **ڪامڻ:** مصدر. ٻرڻ – سَڙڻ – پڄڻ – جَلڻ – پڄرڻ – ساڙ ڪرڻ. حسد ۾ جلڻ – وير وروڌ رکڻ – ساڙ رکڻ – دشمني رکڻ – حسد ڪرڻ – ريس ڪرڻ – نہ سهڻ – هُوسڻ. سڌون ڪرڻ. راند ۾ ڪامجي پوڻ. ڪاپڻ.

– **ڪامُ ج ڪامُون:** ث. ساڙُ – ڪينو – جَلُ – خَلشَ – پڄڻ جي حالت. حسد – ڪامٽي – بغض – غيرت – ارمان – افسوس – پڇتاءُ – پشيماني.

– **ڪامَ پريو:** ذ. صفت ڪم جي اون ۾ ٻُڏتيءَ وارو هاري – اهو هاري جنهن کي ڪم جو سيڪ يا ڪهڪاءُ اچي.

– **ڪامَ ڪاڏو ج ڪامَ ڪاڏا:** ذ. صفت. سڙيل – ساڙ سڙيو – ساڙي ڪاڏو – ڪامَ ڪاٿو – اِرڪاٿُو – ريسارو – حاسد – شڪي – بدگمان – اندر جو پليت.

– **ڪامَ ڪوسڙو ج ڪامَ ڪوسڙا:** ذ. صفت. بغض رکندڙ – ڪينو ۽ ساڙ رکندڙ – حاسد.

– **ڪامٽي ج ڪامٽيُون:** ث. ڪام – ڄَرَ – جراٽَ – جَلَ – پڄَ – پڄَرَ – ساڙو – ساڙ. ڏمَرُ – ڪاوڙ – رنج غصو – چڙ – ناراضگي – وڏوڻ. وير – دشمني – بغض – حسد. ڪاغذن ۾ لفافن چنبڙائڻ لاءِ تيار ڪيل ڪوئر. ڦرڙي – چهنبو.

• **ڪامٿو:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪامُون ج ڪامان:** ذ. مٽيءَ نڪتل ڪَڏ – واهه جي موافق ڪوٽيل ڪَڏَ – ڪوٽيل زمين جو ٽڪر(جنهن کي ماپڻ سان ڪاٽيءَ جو حساب ڪري سگهجي) ڪَڏَ.

• **ڪامِٽي:** ث. ڪوئر – ڪامٽي.

• **ڪان:** حرف جر. مان – وٽان – منجهان. تان. پرسان – وٽ. ساڻ. هٿان – رستي – ذريعي – هٿئون. جي ڪري.

• **ڪاناراڻُ:** مصدر ڪنهڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ – ڪنهائڻ. (ڪاناراڻيو – ڪاناراڻيندو – ڪاناراڻيل).

• **ڪانتَ ج ڪانتُون:** ث. چنتا – ڳڻتي – فڪر.

• **ڪانيانُ ج ڪانيانَ:** ذ. صفت. چالاڪ – عيار – هوشيار.

• **ڪانياٽي ج ڪانياٽيُون:** ث. (سن. ڪشب= اُڇلائڻ) سُٽ جي وٽيل رسي، جنهن جي ڳَڏِ ۾ مٽيءَ جو ڳوڙهو وجهي، پکين کي هٽجي – جهار (پکي) هڪلڻ جو هڪ حيلو – پوڪ مان پکين کي هڪلڻ لاءِ سُٽ مان ناهيل ڏگهي گُلول.

• **ڪانياٽيءَ ۾ ڳوڙهو وجهڻ:** بدنام ڪرڻ – پڌرو ڪرڻ – تڪليف ڏيڻ.

• **ڪانيڙي:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊ ڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪانٽَرَ(ث):** ٿوري گهٽي تي راضي نہ ٿيڻ جي حالت.

• **ڪانتو ج ڪانتا (ل):** ذ. (سن. ڪَن = ڪوتڻ) ڪَڏَ – ڪُوبو – جهڪاڻ – رستي ۾ ٽيل ڪَڏ. ڪانجو – ڪَسي – ڊورو (ڪ). (اسم خاص). سنڌ ۾ هڪ ڪاري ڍنڍ جو نالو. ڪراچي ۽ تعلقي جاتيءَ ۾ ديهه جا نالا.

• **ڪانٽي ج ڪانٽيُون (ڪ):** ث. (سن. ڪَن = ڪوتڻ). مينهن جي پاڻيءَ مان وهندڙ ننڍي ڊوري – ڪَسي – ڪُور.

• **ڪانٽيو:** ذ. راهڙيو (ڍاٽڪي).

• **ڪانجاڻ ج ڪانجاٽيُون:** ث. رنڊڪ – هنڊ – سَنڪٽُ – پيچڪڙي – اٽڪ – رُڪاوٽ – اٽڪاءُ. ارچڻُ – چيڏڪ – ڦڏو – رنڊو. ٻار جو ڪيٽو – ڪيت (ٻار جي) ڪاپارو.

– **ڪانجاٽو ج ڪانجاٽا (ل):** ذ. رنڊڪو – جهَلَ – آڏ – رڪاوٽ – سيڙپ – دير.

– **ڪانجاٽي:** ث. رنڊڪ – اٽڪ – ڪانجاٽو. (صفت). ڏکيو – خراب – سخت – تڪليف وارو.

• **ڪانجُ ج ڪانجَ:** ذ. صفت. بي وفا – بي ايمان – ڪوڙو – بي پتيو – بي ويساهو – وٺواند – نڪارو – ناخلف – نامراد – ڪسيرڪ – ڪين جهڙو – بيڪار – بيهودو. لُچو – هرتالو – شودو – اٺترو – خراب – آواره – رولو چولو. گمراهه ڪندڙ – رولينڌڙ – اوجهڙ ڏي نيندڙ – آواره ڪندڙ. ڦڏائي – جهيڙاڪ – فسادي.

• **ڪانچڻ(ل):** مصدر. (راند ۾) جهلجڻ – هٿ لڳڻ – وارو پورو ٿي وڃڻ – ڪامڻ. (ڪانچيو – ڪانچندو – ڪانچيل).

• **ڪانچو ج ڪانچا:** ذ. (سن. ڪشيہ = ڪَڏ) وَر – وَڪڙ (رستي ۾) – ڪُبُ – ڪوبو. ڪَڏ – ہرگهل – ڏرڙ. ڏندو. گوشو (تير جو). ڪاٺين جي نهيل چلي – ڏلهو – ويڪري منهن وارو ڪارو. پاڙو پٽو. وچوٽي. ٽٽل هنڌ – ديرَ – چيرُ (پٽ ۾). نقصان (واپار ۾). چُوڪ (حساب ڪتاب ۾). پکين جو پڃرو.

• **ڪانچو ڪَڍڻ:** ڪَبُ ڪيڍڻ – ڏندو ڪيڍڻ. ڪڏ کي ڪيڍڻ – هيٺ مٿانهين هڪ جهڙي ڪرڻ (لوهارڪو اصطلاح).

• **ڪانڊَ ج ڪانڊَ، ڪانڊُون:** ذ. ث. (سن. ڪشم = سهڻ) ڪانڊ – ڌيرج – صبر – سهڻ جي حالت – صَبُوري – ٿامر – برداشت –

Gul Hayat Institute

سَهٽي. برد باري – تحمل – ڪميا. نياز. ٽڪاءُ – بقاءُ – جٽاءُ.

- **کانڌائِتو ج کانڌائِتا:** ذ. صفت. ڌيرجوان – صابرُ – صبرائتو – کَمندڙ – ڌِيرائتو – برد بار – سَهن شَيل – ديررنج – کَانديرو – ڪمياوان.
- **کانديرُ ج کانديرَ:** ذ . صف .ت ڌير جوان – صابرُ – صبرائتو – ڪمندڙ – ڌيرائتو – بردبار – سَهن شَيل – دير رَنج – کانديرو – ڪمياوان. جٽادار – بقادار – ٽڪندڙ.
- **کانديرو ج کانديرا:** ذ. صفت. کانڌائتو – کانديرُ – صبر ۽ تحمل وارو.
- **کاندو ج کاندا (ت):** ذ. صفت. بي سمجهه – عقل ۾ گهٽ. چالاڪ.
- **کانڌِ ج کانڌوُن :** ث . (سن. ڪشَم = سهڻ) صبر – تحمل – بردباري – گنڀيرتائي – سهڻ جي حالت – ڌيرج. ماٺ. چپ. ٽڪاءُ – بقاءُ – جٽاءُ.

– **کانڌائِتو ج کانڌائِتا:** ذ. صفت. ڪمندڙ – صبرائتو – صابر – ڌيرجوان – برد بار. ٿَهُمر سان – ڌيرائتو – کانڌائتو – کانڌير – کانڌيرو.

– **کانڌيرو ج کانڌيرا :** ذ. صفت. کَمندڙ – صبرائتو – صابر – ڌيرجوان ديرينو – کانڌيو – کانڌير – کانڌ وارو (ظرف). ٿهمُر سان – ڌيرائتو – تحمل سان.

- **کانڌوري ج کانڌوريوُن (ت):** ث . گهرجي گند اُڇلڻ لاءِ کَڏَ.
- **کانڌولَو ج کانڌولاَ (ت):** ذ . اڪ جي ڪاٺي. هُرلي جي ٽڙ ۾ ڪم ايندڙ.
- **کانڌِي ج کانڌيوُن (ت):** ث . صفت. هڪ سگَ ڀَڳَل.
- **کانڊو کَٽَڻُ:** ڀڙڪائڻ – هُشي ڏيڻ.
- **کانڊِي ج کانڊِيوُن :** ث . سندر جو ٽڪو (نراڙ تي هڻڻ لاءِ هندن ۾ ڌرمي رسم) – ليمي جَي رس ۾ هيڊ جو ڳريل تلڪ.
- **کانڌُ ج کانڌَ :** ذ. (سن. ڪشم = سهڻ) تحمل – صبر – بردباري.
- **کانڙوَ ج کانڙا (ت) :** ڪاٺ جي مُهري.
- **کانَڪِتو ج کَانڪِتا (ل):** ذ . صفت. ڪوشش ڪندڙ – محنتي – تڪڙو. گهر سنڀاليندڙ.
- **کانڪَلُ ج کانڪِلون (ت):** ث . مٽيون وچ نڪتل ڪوڏي – کانڪِي. تيلان – تلهان (ل).
- **کانڪِلِيو ج کانڪَلَ، کانڪِلِيا (ت):** ذ . صفت . ٽڪل – ڏهرو – اپرو – ڪاڏل – سُڪل – سُڪڙو.
- **کانڪورَ ج کانڪورون (ل):** ث . ڪاٽي – ڪڙيي ڪُور – واهه جي صفائي لاءِ اندران مٽي وغيره ڪڍڻ جو ڪم.
- **کانگاري ج کانگارَيُون (ڪ):** ث صفت . کانگهاري چَوُپائِي. گهٽيَ وقت جي وياَيل (ضد. سُئا يا آلوڙي).

- **کانگهارَڻُ:** مصدر . (سَن . ڪاسَ = کَنگهه) کنگهڻ – بلغم ڪيڻ – کنگهڪار ڪرڻ – آواز ڏيڻ – هٽڪ ڪرڻ. (کانگهاريو – کانگهاريندو – کانگهاريَلُ).

– **کانگهارُ ج کانگهارَ:** ذ . کانگهارو – گَوبو – بلغم (جو کنگهه ۾ نڪري) – کُٽُ . کنگهڪار – هٽڪ – آواز.

– **کانگهارو ج کانگهارا:** ذ . بلغم (جو کنگهه ۾ نڪري) انسان جي گلي ۽ ڇاتي جو بلغمي ست.

- **کانگهاري ج کانگهاريُون:** ث . ٻارهن مهينن جي ويايل چوپائي – کير ٿورَو ڪري ويلَ چوپائي – گهٽو ڏهائي ويل چوپائي – کانگهاري – ڪاهَر.
- **کانگهو ج کانگها (ت):** ذ . صفت. ٽيڏو – آڏو.
- **کانمَڻ و:** مصدر. ڪامڻ – سَڙَڻ – جلي پوڻ.
- **کانٽون ج کانٽان (ت):** ذ . مصالح کُٽڻ جو اُکرلو.
- **کانٽِيٽو ج کانَٽِيتا (ڪ):** ذ. ڏرن کوٽڻ واسطي لوهه جو ڏگهو رنبو.
- **کانوَ ج کانا:** ذ. (سن. ڪادَ = کائِڻُ) کاڌو خوراڪ -- ماني. مجلس – ضيافت.
- **کانوڙِي ج کانوڙيوُن)ت):** ث . تلاءَ جي پرسان مٽي ڪڍڻ سبب ٿيل کڏ – مٽي کڻڻ لاءِ کَڏَ.
- **کانهارَ ج کانَهارُون (ل):** ث . بدن کي آهستي کَنهڻ جي حالت – خارش – منڙي کهه – کَهه. بدن تي ٿڌڙن ڪيڻ واري حالت.
- **کانهَرَ ج کانهَرُون:** ث . کير واَري مينهن(ن– ب)
- **کانَهرج کانَهرُون :** ث. خارش – مٽي خارش – کرڙو – ٿڌڙو – کَرنهَن.

– **کانَهرَ ڪرَڻُ: ٿڌڙا ڪيڻ. ريجهائڻ** – هٿ گهمائڻ – پنهَنجو ڪرڻ. ويجهو پوڻ – کڙنس ڪرڻ.

- **کانئُڻُ:** مصدر (سن . ڪشاه = ساڙڻ) ساڙڻ -- جلائڻ – ٻاڙڻ.
  ”انڌا اونڌا ويچ ، کل کڇاڙئا کانئيين“(شاهه)
- **کانءِ :** (کانئڻَ مان امر) ساڙ – جلاءِ – ساڙي ڇڏ.
- **کاڻِ ج کاڻِيُون:** ث . (سن . کَن = کوٽَڻُ) زمين ۾ ڌاتُو يا معدنيات جو جمع ٿيل ذخيري وارو هنڌ – ڌاتن جي نڪرڻ واري جاءِ – شين جي پيداوار جو هنڌ. گهڻو انداز – انبارُ – ڍِڳُ. تلاءُ – تراءُ – کڏ – ٻاڏ. سمنڊ ۾ وڇايل بارود (بارود جي کَاڻ). سرنگهه. (اسم خاص). تعلقي ميرپورخاص، تعلقي گهوڙا ٻاڙي ۽ جيمس آباد ۾ ديهن جو نالو.

– **کاڻِيٽو ج کاڻيٽا (جبل. ڪ):** ذ. کڏ کوٽڻ جو رَنبو.

– **کاڻِيوُ ج کاڻِيا:** ذ . صفت. کامِٽيو – کاڻ ۾ ڪم ڪندڙ.

-- **ڪاٽيچا:** اسم خاص. ڪاري ۾ رهندڙ ماڇين جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڪاٽابو ج ڪاٽابا:** ذ . (سن . ڪاد = ڪاٽڻ) بورچيخانو – رڌڻو – رڌڻ پچائڻ جي جاءِ – چونڪو.

• **ڪاٽو ج ڪاٽا:** ذ. صفت. جليو – پچيو – سڙيو – پچريو – باھ تيو – تتو. پنهنجي ڪندڙ ڪم تان پلجندڙ. عشق جي باھ رڪندڙ. چلمڙدو. (مصدر. ڪامڻ: ڪاٽو – ڪامندو – ڪانيل)

• **ڪاٽي ج ڪاٽيون :** ث . صفت. (مصدر. ڪامڻ مان) ڪاٽل – باھ جي سڙيل. تمام گهٽي ڏکويل (زالن جو اصطلاح) پٽ پاراتي جو لفظ – سڙي – نياڳي – اياڳڻ.

"پنوهارن پڙهيو. ڪاٽيءَ سندو ختمو" (سانوڻ).(اسم خاص) تعلقي ميرپورخاص ۾ ساماري ۾ ديهن جا نالا.

-- **ڪاٽيءَ مانيءَ تان ڪُلَ نہ لاهڻ:** ڪنجوسي ڪرڻ – ڪنجوس ٿيڻ.

• **ڪاٽوٽ ج ڪاٽوٽيون:** ث. صفت . ڪاٽل – سڙيل – جليل – ماني يا پٽ جو سڙيل پاڳو – تماڪ جو سڙيل حصو. (اسم خاص) تعلقي تنڊي باگي ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ڪاٽوٽ:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ ڳوٺ ۾ ديھ جو نالو.

• **ڪاٽي راڄڙ:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ڪاٽي مگريا:** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۽ تعلقي ڪپري ۾ ديهن جا نالا.

• **ڪاٽيو ج ڪاٽيا (ٿ):** ذ. مال جي چاري (گوار وغيره) رڌڻ لاءِ ٿانءُ.

• **ڪاڙ:** اسم خاص. ٿر ۾ رهندڙ راجپوتن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڪاھ ج ڪاھ، ڪاھون:** ث . س(سن. ڪشب = ڪاوڙجڻ) ڏمر – ڪاوڙ – ڪروڌ – غصو – وڏوڻ – چڙ – رنج. وير – دشمني – ايرڪا – عڪس – خصومت – ڪينو – خار – چاوت – تعصب – بغض – بدخواهي – ڪُوئس – ضد – عداوت – ضديت – عداوتو. فساد – تڪرار – خارش. تمام وڏو لوڙهو.

-- **ڪاھ رکڻ:** ضد رکڻ – دشمني رکڻ.

-- **ڪاهيڙي ج ڪاهيڙي :** صفت . ڪوئس ڪندڙ – ساڙ يا حسد ڪندڙ – دشمن.

• **ڪاھ:** اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ڪاهر ج ڪاهرون (ٿ):** ث. مٽيءَ واري ڳڏيل. خارش – ڪاھ – ڪهر.

• **ڪاهڙ:** ذ . اسم خاص . ٿر جو اتر – ايرنديو پاڳو – ڪاٺر – ڪاوڙ – مارئيءَ جو ملڪ.

"ڪسايائون ڪاٺر ڏي، ساري هاج هٿان"(شاھ)

• **ڪاھو ج ڪاها:** ذ. ڪاهي – خندق – اونهي کڏ. کوڏر. کهو.

-- **ڪاهو ڏيڻ(ٿ) :** پڇي وجڻ.

• **ڪاهو:** ث . لڏ جي ڏز ۽ واري ڳڏي ڪچي ٿانوَ ۾ پيل سير کي پچائڻ کان اڳ بند ڪرڻ جي حالت.

• **ڪاهوڙائڻ(ٿ):** مصدر. دُشمني ڪرڻ.

• **ڪاهوڙي ج ڪاهوڙي :** ذ . صفت. کوڏر ۾ کهي وارا ڏٽ ڏورينڌڙ سخت جان پورهيت – ڏٽ تي گذران ڪندڙ – ڏٽ ڏورينڌڙ – جهنگل ۾ ڏٽ ڳوليندڙ. محنت – اورچ (اصطلاح) وڏا عابد زاهد.

"ڪاهوڙين خفي ڪان، سوجهي لنوُ سبحان"(شاھ)

-- **ڪاهوڙائي جمع ڪاهوڙائيون :** ث ڪشالي ۽ محنت جو پڪو ارادو – اٽل فيصلو.

-- **ڪاهوڙجڻ:** مصدر. پڪو ٿيڻ – هڪ متيو ٿيڻ – هڪ ڳالھ تي بيهڻ – اَٽل ٿيڻ – قصد ڪرڻ – ڪاهوڙائي ڪرڻ – فيصلو ڪرڻ – نبيرو ڪرڻ . (ڪاهوڙيو – ڪاهوڙيندو – ڪاهوڙيل).

-- **ڪاهوڙو ج ڪاهوڙا:** (اسم خاص) ڏيپلي تعلقي ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

-- **ڪاهوڙيان:** ظرف. ڪاهوڙي ڪان – ڪاهوڙي مان.

"ڪاهوڙيان ڪٽي ويڙهي جهپ ويا"(شاھ)

• **ڪاهي ج ڪاهيون:** ث . (سن . کَن = کوٽڻ) شهر يا قلعي جي چوڌاري کوٽيل اونهين کڏ. کَسي – واهي. ان کٽڻ لاءِ ٻہ ٻورا گڏ سبيل – ڪريو – کُرزين – ٻورو. (اسم خاص) تعلقي سکر ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ڪاهيارُ ج ڪاهيارَ (ڪ):** ذ. صفت. گهٽو ڪائيندڙ – ڪايارُ.

• **ڪاهي ٻيرو:** اسم خاص. تعلقي تنڊي باگي ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ڪاهي پَکو:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ڪاهي جاگير:** اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ڪاهي راهو:** اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ڪاهي قاسم:** اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ڪاهي ڪڇو:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ڪاهي مَمَن:** اسم خاص . تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ڪاهي مينهون:** اسم خاص. تعلقي قنبر ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ڪاءُ ج ڪاءَ:** ذ . غر – ڏڪ. ٿانءُ. دلو – گهڙو.

• **ڪاٺر:** اسم خاص. هڪ مڪان جو نالو. ٿر ملڪ جي اُتر اوير وارو وڏو پاڳو. ڪاٺڙ – ڪاوڙ.

• **ڪاٺڙ:** اسم خاص. ٿر ملڪ جو اُتر اوير وارو وڏو پاڳو – ڪاٺر – ڪاوڙ.

• **ڪاٽڻ:** مصدر. (سن. ڪادَ = ڪاٽڻ) ڪنهن شيءِ کي وات ۾ چباڙي ڳهڻ – چباڙڻ. چڪ وجهڻ – ڏنگڻ – چڪ پائڻ ڏاڙهڻ – ڏنگ

Gul Hayat Institute

هڻڻ – ڪَڪَڻ (نانگ وغيره جو) درياءَ جي ڪناري ڪي پائڻ – ڪاٽ
ڪرڻ – ڍاهڻ – ميٽائڻ – اُڏائڻ – وڃائڻ – ڪوهڻ – ڪپائڻ –
ڪائي ڪپائي ڇڏڻ – هضم ڪرڻ. سهڻ – برداشت ڪرڻ – جهلڻ
– پيئڻ (ڏک سور وغيره). چٽ ڪرڻ – برباد ڪرڻ – پاڙ پٽڻ.
رشوت وٺڻ – پئسا ڪائڻ – ڳڙڪائڻ – ڍؤ ڪرڻ – پيٽ پرڻ.
(اسم). ڪاج – ڪاڌو – کيڻ – طعام – آهار – غذا – خوراڪ –
قوت – خورش – چوڳ – چوڳو – چوٽو – چارو. ماني – ڪاڌو.

– **کاڻ جو کچرو:** ذ. صفت. گهڻو ڪائيندڙ.

– **کائي ج کائيون:** ث. کاڻ جو نمونو – کيٽي.

– **کائي پيٽي ج کائيون پيٽيون:** ث. ڪاڌو – طعام – چوڳو –
چوٽو – غذا – خوراڪ.

– **کائو ج کائو:** ذ. صفت. گهڻو ڪائيندڙ – ڳڙڪائيندڙ – ڏڦيندڙ.
وڏ پيٽو – پيٽو – پيٽير – هبڇي – گهڻ کايار – ڇڊو –
پيٽوڙي – هڙپ ڪندڙ. رشوتخور – رشوتي – وديخور – وڏيرُ.
چنوڙو – گهڻ خرچائو.

– **کائو پاتَ ج کائو پاتَ:** ذ. صفت. گهڻو کائيندڙ. رشوت
وٺندڙ – رشوتي.

– **کائو پِٽ ج کائو پِٽ (ل):** ذ. صفت. آزمودگار – هوشيار –
چالاڪ – گهاتُ. خرانٽ – پوڙهو. رشوتي.

– **کائي اِتي ٽيڻ يا لٽ ٽيڻ:** سوکو ٽيڻ – ڍؤ ڪرڻ – رڄ ڪرڻ.

– **کائي ڇڙڻ:** وڏو ياڳو عمر جو پورو تي وڃڻ – پوڙهو ٽيڻ.

– **کائي کبي وڃڻ:** دنيا ڇڏي وڃڻ – مري وڃڻ – وفات ڪري وڃڻ.

– **کائيندڙ ج کائيندڙ:** ذ. صفت. کائو. کايار – کايارو.
پائيندڙ (درياءَ)

– **کائي وڃڻ:** نڱڻ – ڪنائڻ – خورد برد ڪرڻ – غصب ڪرڻ
(پيسا) – خيانت ڪرڻ – بي ايماني ڪرڻ – هضم ڪري ڇڏڻ.

– **کائوڙي:** اسم خاص. ترير رهندڙ نڪرن جي هڪ ذات جو نالو.

– **کائي ج کائيون:** ث. ڪاهي – خندق.

– **کايارو ج کايارا:** ذ. صفت. ڪاڄو – ڪاڄرو – کائڻ لائق – کائڻ
جهڙو – کائڻ جو.

– **کبراڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **کبرو ج کبرا:** ذ. (ع. خبر = چاڻ) خبر – چاڻ – دانهن – رڙ –
واڪو – آواز – ڪوڪ – آهه – فرياد. پاڪار – واويلا.

– **کبرا پرڻ ڪرڻ:** دانهون ڪرڻ – ڪيڪون ڪرڻ.

– **کبرا پوڻ:** رڙيون ٿيڻ – واڪا ٿيڻ – سڏ ٿيڻ – دانهون ٿيڻ –
ريهون ٿيڻ – راڙها ٿيڻ.

• **کبري پٽ:** اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **کبريڙو:** اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **کبڙ ج کبڙ:** ذ. وڻ جو هڪ قسم – کبڙ (ث. کبڙي ج کبڙيون).

• **کبڙ چاچڙ:** اسم خاص. تعلقي گهوٽڪي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **کبڙ لکمير:** اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **کَبَ ج کَبون:** ث. ور – وڪڙ – وَٽُ – پيچ – خم – گهيرو
– سَرُ. ڪَڏ – ڪُو هو. ڪاڏي – ڪاڏيءَ واري سير. ڪائيءَ ڪي
هڪ طرف اندر وڌ. اها مينهن جنهن جو هڪ سڱ سڌو بيو ڦڏو
هجي يا هيٺ مٿي هجي. گوڙ – بڪ.

– **کَبَ ڪرڻ (ل):** بڪ ڪرڻ – بڪوات ڪرڻ.

• **کَبُ ج کَبَ (ل):** ذ کَبَ. ڪوبو – ڪَڏ – گپ ۾ پير جو نشان.
ڏنگ – چب – خم – وَرُ. هيئين جاڙي (ل. ث) ڏاڙهي. ڪنڍ.
ريش – ڦٽ. اهو هنڌ جتان وڻ جا ٻه ڏار ڦٽن. (صفت) ڏائو.

• **کَبُ ج کَبَ:** ذ. کَبُ – ڪوبو. ڏنگ – ڦڏ. گهاؤ. گپ ۾ پير
جو نشان.

– **کَبَ کَبَ:** ڪڏون ڪوبا.

• **کَبتُ ج کَبتَ:** ذ. صفت. گاڏي يا ائٽ ۾ کبي پاسي يا
کبي هٽ تي وهندڙ ڏاند.

• **کَبَ جو لڪ:** کيرٿر جبل ۾ هڪ لڪ (لنگهه) جو نالو.

• **کَبرلو:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **کَبڙ ج کَبڙ:** ذ. وڻ جو هڪ قسم. ڪاري جار.

– **کَبڙي ج کَبڙيون:** ث. وڻ جو هڪ قسم – جار – کَبڙ.

• **کَبڙوٽ:** اسم خاص. هڪ شهر جو نالو.

• **کَبڻ (ل):** مصدر. کَبَ ڪرڻ – ڪاٽ ۾ گهپو ڪرڻ. چم ۾
ڪڏ ڪرڻ. لوهه ڪي وَرُ ڏيڻ. آلي زمين ۾ گهمڻ سان کَبُ
ڪرڻ. لتڙ ڪرڻ – لتاڙڻ – لتوڙ ڪرڻ – پير ڏيڻ (آلي زمين
۾). (کبيو – کبيندو. کبيل).

• **کَبڻ (ت):** مصدر. ڪوٽڻ. ٽنگ ڪرڻ.

• **کَبو ج کَبا:** صفت. ڏائو – ڪابو. (ث. کَبي ج کبيون).

– **کَبو لنوائڻ:** خوش نصيب هجڻ – سياڳو هجڻ.

• **کَبو ج کَبا:** ذ. سوراخ – ٽنگ – ڏرڙ.

• **کَبوس ج کَبوس:** ذ. صفت. ڏاڙهي مڇن جي وارن ڪانسواءِ ماڻهو
– ڪسرو. کبوسڙو – سُکل – سڙيل. (ذ) ويڪري جُتي (ث).

• **کَبي ج کَبيون:** ث. صفت. ڏائو پاسو – ڪاهي. ڏاند ڪي هر

Gul Hayat Institute

وهڻ وقت. ڪاهي پاسي ورڻ جو گفتو ”ڪهي ! ڪهي !“

– **ڪهي اک ڦرڪڻُ:** نقصان ٿيڻ جو سوڻ ٿيڻ.

• **ڪُهو ج ڪُها:** ذ. سوراخ – ٽنگ.

• **ڪَٽُ ج ڪَٽَ:** ذ . (ع. خط) خط – چِني – ڪاڳر. حساب – ليڪو. سنهون ڇهڪ – زخم – چِيرُ – ڦاڙ. ڏاڙهيءَ جي هيٺين يا مٿين حد (خط).

• **ڪٽَ ج ڪٽون، ڪٽيون :** ث . سڌي ڪاٺيءَ مان نڪتل ننڍي شاخ – ڪاٺيءَ جو سنهي ڇهنبَ وارو ٽڪر – ڪاٺيءَ جي ڇهل – سنهي چپر. چيت – مُنڊو – ڪٽي . ناڙي – ڪانگڙ – پيلاڙ. وڻ يا جوئر باجهر وغيره جي پاڙ – ڪاني جي پاڙ.

• **ڪُٽابي ج ڪُٽابي :** ذ . صفت. (ع . خُطابي) مڪتبي – مڪتبَ وارو – شاگرد.

• **ڪَٽائڻُ:** مصدر. اُتارڻ – نقل ڪرڻ – داخل ڪرڻ – درج ڪرڻ – داخلا ڪرڻ – چاڙهڻ (حساب ڪتاب جي وهيءَ ۾) – روزنامچہ تان رقمون ڪاتن تي آڻڻ – ڪاتي واري وهيءَ ۾ وجهڻ – ڪاتي ۾ داخل ڪرڻ.

• **ڪٽري ج ڪٽري:** ذ (سن. ڪشتريَہ) هندن جي هڪ ذات جو نالو مسلمانن جي هڪ وڏي قبيلي جو نالو.

• **ڪٽنگ ج ڪٽنگ:** ذ . صفت. (ف. ختنگ) چالاڪ – هوشيار – محنتي.

• **ڪٽڻُ:** مصدر. اُتارڻ – نقل ڪرڻ – روزنامچہ تان رقمون ڪاتن تي آڻڻ – ڪتائڻ (ڪٽيو – ڪٽيندو – ڪٽيل).

• **ڪُٽڻُ (ڪ):** مصدر. ڪوڙڻ – هٽڻ. ڪُپجي وڃڻ (ڪُٽو – ڪُٽندو – ڪُٽل).

• **ڪٽو:** (ڪَپڻُ مصدر مان اسم مفعول) پورو ٿيو – وڪامي ويو – ڪپي ويو. پڇاڙي – آخري – پڇاڙي.

• **ڪٽو ج ڪٽا:** ذ. ڪٽل سڌو، ماڳائتو – برقرار – اُيو.

– **ڪٽا جوابَ ڏيڻ:** لحاظ نہ رکڻ – خوديون ورنديون ڏيڻ – حق گوئي ڪرڻ.

• **ڪٽي ج ڪٽيون :** ث . (پرا. ڪاڙتا . سن . ڪاشٺا = ڪاٺ) سُنڊو – پاڙ – ٻوڙو – ٻُٽ – ڪُٽ – ناڙو – لاهہ – ٻُنڍي – ٻُنڍڙي – اَ ` جو ڪانگڙ. زمين جو مالڪاڻو. ننڍي سنهي ڪاٺ جي ڏبلي جنهن ۾ ڪنهن زماني ۾ قنڌار مان انگور ايندو هو(اسم مفعول) ڪُٽل – ڪوڙيل.

”ڪٽيون ڪين ڪِسن، ڪنهن جنهن اڪرُ اپيون“(شاهہ. آسا)

• **ڪٽيجان:** اسم خاص. (ع. خَديجَه) ضائفان عورت جو نالو.

• **ڪُٽيرو:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڪُٽيرو :** اسم خاص. تعلقي فيض گنج (ضلعي خيرپور) ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڪٽه** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڪِٽ ج ڪِٽ:** ذ. صفت. (سن. ڪِنُ: ڪِد = تنگ ڪرڻ) ڦِڪو – لُڄي – شرمسار – لَڄارو – شرمندو – ڪِڪو و ڪو: پشيمان (ل). ٽَڪل – خَفي – عاجز. خراب (نشي ۾). (ت).

• **ڪِٽ ڪرڻَ:** ورجائڻ – چيڙائڻ – تنگ ڪرڻ – ڪپائڻ – ڪِڄائڻ – سَتائڻ – هلاڪ ڪرڻ – دق ڪرڻ – جند ڪائڻ – چنبڙڻ – بيزار ڪرڻ . تُنبڻ – تُنباڙڻ – پجڻ (ڪپہ).

• **ڪِٽا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪُتابُ ج ڪُتابَ:** ذ . (ع . خُطاب) اسڪول – مڪتب – ڪُتاب خانو.

– **ڪُتابي ج ڪُتابي:** ذ. صفت مڪتب ۾ پڙهندڙ – مڪتبي. شاگرد.

• **ڪِٽر ڪِٽر:** آتش بازي جو هڪ قسم. ڦٽاڪو. بازيليءَ جو هڪ قسم – جُتي جو سڪل پادر – ڪِتل.

– **ڪِٽرل ج ڪِٽرليون (ل) :** ث . صفت. ڪريل – خراب – اجائي – ڦريل – واهيات.

• **ڪِٽرِيلُ ج ڪِٽرِيلَ:** ذ. صفت. گندگي وارو – گندو – ڪِنو – واهيات – بڪواتي . وائڙو – چيڳڙو.

• **ڪَٽڙ ج ڪَٽڙون :** ث . صفت . (سن . ڪُنهہ = گاهہ) پلي زورائتي ڳاله واري زمين.

• **ڪٽڙ:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊو محمد خان ۽ تعلقي حيدرآباد ۾ ديهن جا نالا. (اسم). گاهہ جو هڪ قسم (صفت) بي همت. (ت).

• **ڪٽڪڻُ:** مصدر. طبيعت ۾ محسوس ٿيڻ – هُرڻ . (ڪٽڪيو – ڪٽڪندو – ڪٽڪيل).

• **ڪَٽڻ:** مصدر. ڪِسڻ – ڦاٽڻ – ڪَسڻ . ڳرڻ – ڪمزور ٿيڻ . عقل ڪان خطا ٿيڻ . ڪِسڪڻ – نڪري وڃڻ. (ڪِٽو – ڪسندو – ڪِٽل).

– **ڪِٽلُ ج ڪِٽلَ:** ذ صفت. قاتل – قاتي ويل – ڪِسل – ڪِسي ويل . ڳِريل – هيٺو – ڪمزور . ڪريل (ت). ڪيڙيل . بيوقوف.

– **ڪُٽڻُ:** مصدر. ڪُسڻ – پاٽيهي وار لهڻ – ڪنهن ماڻهو يا جانور جا ڪنهن بيماري سبب وارَ لَهڻ. (ڪُٽو – ڪُسندو – ڪُٽل).

– **ڪُٽلُ ج ڪُٽلَ :** ذ . صفت . ڪُسي ويل – قاتل – قاتي ويل. ڳريل – هيٺو – ڪمزور.

Gul Hayat Institute

- **ڪتڻ ڪوس:** ذ. صفت. ڪتڻ گوس.
- **ڪَٽَڪُو سُ ج ڪَٽَڪُوسَ:** ذ. صفت. چمچوس– ڪنجوس – مکي چوس – بخيل – پڪو.
- **ڪٽورُ:** مرد جو نالو.
- **ڪَٽو ج ڪَٽا:** (سن. ڪَنتا) اُنَ (پشم) مان ٺهيل لوئي – بلنڪيٽ – ڪمبل – ڪمل – ڏوڙو – ڪٽي – اوني چادر. پاٺيءَ هيٺ آيل گاهياري زمين.

– **ڪَٽائـُون ج ڪَٽاوان:** ذ. صفت. ڪٽي جي رنگ جهڙو. (اسم). ڏڳي جو هڪ رنگ.

– **ڪَٽائين جوڙي:** ڪٽي جهڙو ڪپڙو – سادي اوني ڪپڙي جو هڪ قسمَ – لوئي – ڪَمرَ.

– **ڪٽو پوري پاڳو ڪَرَڻُ:** هرو ڀرو هيسائڻ. ننڱي ڪرڻ.

– **ڪَٽو ڪَريو ڪٽي ڀليان ڀَوَڻُ:** سچي دل سان ڪم ڪي لڳڻ.

– **ڪٽي اُٿاڻِي وَڃڻُ:** خسيس ڳالهہ تي نقصان هيٺ اچڻ.

– **ڪٽي جي ڳنڍِ:** جيڪا جلد ڇڙي پوي. ڍري ٻَڌل شيءِ. (ظرف) هڪ دم.

"مون تي تنهنجا پئسا ڇڻ ڪٽي جي ڳنڍِ"

(جڏهن چوندين تڏهن حاضر).

– **ڪٽيرو ج ڪٽيرا:** ذ. صفت. ڪٽي وارو – ڪٽو ڏيندڙ. لوئي وارا پر ماناڻتا.ث. (ڪٽيري ج ڪٽيريون).

– **ڪٽي ۾ ٽنگ وجهَڻُ:** ساک وڃائڻ – پت ڪاروڃائڻ – اعتبار وڃائڻ.

- **ڪَٽو:** اسم خاصَ. تعلقي گهوڙا ٻاڙي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **ڪِٽو:** (ڪِٽڻَ مان اسم مفعول) ڪِسڪيو – رڙهيو – ڇُريو – اکِتي ٿيو – اکِتي وڌيو. ڦسڪيو – ترڪيو – ڪِريو. جهونو– پراڻو– پڳو – پريشان. ڪنُ ڪچرو.
- **ڪـُٽو:** (ڪـُٽڻ مان اسم مفعول) ڪـُٽي ويو – ڳري ويو – سڙي ويو – ڇنل – ڪـُٽل – ڦاٽل – پراڻو – ڪپڙي ۾ ٽَن ٽيل – خرزين جو هڪ پاسو. پَٽيو – پلئہ پيو.

– **ڪـُٽو پُورو نـہ پـوَڻُ:** ٿورڙي ڪمائي ناڪافي هئڻ.

– **ڪـُٽو نـہ پـُجـَڻُ:** واندڪائي نہ هئڻ (اڪثر طعني طور چوڻ) پهچي نہ سگهڻ – تمام گهڻي ڪمن ۾ مشغول هئڻ.

– **ڪـُٽي ڏاڙهِي هٿ نـہ اچڻُ:** ڪِي ڪين هٿ اچڻ.

- **ڪَٽورَ:** اسمَ خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **ڪَٽُوري ج ڪَٽُوريُون:** ث. (سن. ڪَستُوري = سرهاڻ) هڪ خوشبودار وکر. سرهاڻ – هرڻ جي ڌُن مان نڪتَل خوشبودار شيءِ. ڪستوري. مشڪ – خوشبودار ٻوٽي جو هڪ قسمَ– ڏنار ڪٽوري– ڳئون جي رنگ جو قسم (ڪ).
- **ڪـَٽُوريا:** اسم خاص. چانڊين بلوچن جو لقب جو سلطان ڄام نظامَ الدين جي دور ۾ سبي جي قلعي کي فتح ڪرڻ ۾ پيش قدمي ڪيائون.
- **ڪـَٽُوريو ٻَبو:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **ڪَٽِيَ ج ڪَٽِيُون:** ث. (سن. ڪَنتا = ڪَٽي) ڏاس ۽ اُن مان ٺهيل لوئي – فقيرن جي ويڙهڻ جو ڪَٽو. ڳوڻ يا ٿلهي ڪپڙي جو ٽڪر. ڏڳيءَ جو هڪ قسم، جنهن جي بدن تي ريئي جيترا ٽڪا هجن. رڍ جو هڪ رنگ.

– **ڪَٽِيءَ سان ڪَنهَڻُ:** تمام گهڻو پڇتائڻ – ڏاڍو ارمان ڪرڻ – پنهنجي ڪَئي تي پشيمان ٿيڻ.

– **ڪَٽِيءَ سان مـهـَٽڻُ:** پڇتائڻ – پشيمان ٿيڻ – هٿ هڻڻ – پشيمانجڻ – توبهہ تائب ٿيڻ – پڇتاءَ ڪرڻ – ارمان ڪائڻ.

– **ڪَٽِيءَ ۾ ٽـَنگُ وجهَڻُ:** بي ايماني ڪرڻ.

– **ڪَٽِيءَ ۾ ڪِيئَن هُئَڻ:** لـَڄ پردي سان گذرڻ.

- **ڪَٽِي ٻنگـَرُ:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **ڪـَٽيـهَرِ:** تڪليف.

– **ڪَٽيـهَرِ ۾ وجهَڻُ:** تڪليف ۾ وجهڻ – ڏکئي ڪم ۾ وجهَڻُ.

- **ڪـَٽيـڙو (ڪَ):** ٻرت جو هڪ قسم.
- **ڪَٽيـئِي ج ڪَٽيئِي:** ذ. ڪارين ڪارڪن جو هڪ قسم.
- **ڪَٽَ ج ڪَٽُون:** ث. (پرا. ڪِدا: سن. ڪِدا: ڪَٽو: ڪٽڪا: ڪٽ) ڪٽولو – چارپائي – مَنجو – اٺ سلو – اٺ ڪاٺ ۽ نائين نوڙي. (ڪَٽَڻ مان) جيت – سوڀ – فتح – جئي – جئڪار. سورهيائي. سَرسي. جُوا جو ڪٽيو. اُپت – فائدو – اُپراسو – ترقي – نفعو. حاصلات پيدائش – پراپت – لاڀُ. اُتر قطب جي چوڌاري ڦرندڙ ستن ستن تارن جو نڪٽ. (ڪَٽ = ڇهہ) ڇهن راڳن جو مجموعو – ڀيرو ڀيرو راڳ جي هڪ راڳڻيءَ جو نالو.

– **ڪَٽائـُو ج ڪَٽائـُو:** ذ. صفت. ڪٽي ڏيندڙ "ڪٽائو پُٽ". هڏ ڏوڪي. ڪٽندڙ – ڪمائيندڙ – سدورو.

– **ڪَٽَ تي چاڙهَڻُ:** آبرو ڏيڻ – مانُ وڌائڻ.

– **ڪَٽَ جُواري:** ذ. هميشہ ڪٽندڙ جُواري.

– **ڪَٽَ چڪَڻُ:** ڍري ٽيل واٽيل ڪَٽَ جي واڌڻ ڪشڻ – چڪي تنگ ڪَرڻ.

– **ڪَٽَ ڪَٽَڻُ:** فتح حاصل ڪرڻ – بازي جيتڻ.

Gul Hayat Institute

– **ڪَٽُون چڙهڻُ:** عياشيءَ ۾ وقت گذارڻ – بيڪار ٿي رهڻ – ڪم نه ڪرڻ – ڪانئرو ٿوني ٿيڻ.

• **ڪَٽ:** ث . (سن . شَٽَ = ڪَٽو) ڪَٽائي – ڪَٽاڻ – ڪَٽاسَ – ترشي – ترشائي. ڏڌ – لَسي . ليمي جو ڪاڙهي ڪڍيل رَسُ جيڪو رڱڻ ۾ ڪم اچي – ڪُنيرجي نهائينءَ جي رَڪ.

– **ڪَٽاسَ ج ڪَٽاسُون:** ڪَٽاڻ – ڪَٽائي – ترشي. ناراضگي. ڪلفت.

– **ڪَٽاڻ ج ڪَٽاڻيُون :** ث . ڪَٽاس – ڪَٽائي – ترشائي. آچار. سانڌاڻو – چٽڻي.

– **ڪَٽائجڻُ:** مصدر. ڪَٽو ٿيڻ – سواد ۾ ترش ٿيڻ.

– **ڪَٽائڻُ:** مصدر. ڪَٽو ڪرڻ. (اسم) ڪَٽاڻ – ترشي – نمڪيني.

– **ڪَٽائي ج ڪَٽائيون:** ث . ڪَٽاڻ – ترشي – ترشاڻ – ڪَٽاسَ . آچار. چٽڻي – سانڌاڻو.

– **ڪَٽُ (ڪ) :** اوٺي ڪيرجو ڏونرو. ڏوڳ.

– **ڪِٽَ ج ڪِٽُون :** ث . (سن . شَٽَ = لُچو) اجايو ڦڏو – ڏانڌل – ڪِٽ ڦِٽ – جهيڙو – ڪروڌ – گهيي – جهڳڙو – ڦڏو – خواري. پيڙا – مصيبت . اِٽَ. (صفت). ڦڏائي – جهڳڙائي – لُچو – اڙٻنگو. واهيات. بي واهنوارو.

– **ڪِٽ ڦِٽ:** ث. ڪِٽ پِٽ – جهرُ جهرُ.

– **ڪِٽ ڪَرڻُ: گوڙ ڪرڻ** – لَڙ ڪرڻ.

• **ڪِٽُ ج ڪِٽَ:** ذ . صفت . ڪِٽپيو – ڪِٽپال. رپُ – ڳري آسامي . هوشيار – چالاڪ – حرفتي – جهيڙائي – ڦڏائي – ڪروڌي. خوار ڪندڙ. خراب ماڻهو.

• **ڪِٽ پِٽ ج ڪِٽ پِٽُون :** ث . ڪِٽ ڦِٽ. ڪَر – ڪِٽ ڪِٽ – ڪڙ ڦِٽ – ڪِلڪِل – ڪِرڪِر – ويڙهه وڳ – ڪِتراڪ. ڪَسارو – ڪاپارو – مغز خوري – خفو – متو هٽڻ . لناڪو – پٽڻو – جهرجهر – رڳڙو – رون رون – جهيڙو جهڳڙو – گهيي – ڪروڌ.

– **ڪِٽپ ڪَرڻُ:** رڳڙو ڪرڻ – ڪروڌ ڪرڻ .

– **ڪِٽپيو ج ڪِٽپِيا:** ذ . صفت. ڪِرڪرلو – جهر جهرلو – رڳڙائي – لَناڪي – گهيبر. ڪروڌي.

• **ڪَٽلي:** جهنگلي ڏت جو هڪ قسم – پپَ (ث . ل)

• **ڪَٽائڻُ:** مصدر . (سن . ڪَٽُ = ڪوٽڻ . سن. ڪاٽڪه =قرضدار). ٽوٽو وجهڻ – نقصان وجهڻ – ڪنگال ڪرڻ – سڃو ڪرڻ – پينگيو ڪرڻ – نادار ڪرڻ .

• **ڪَٽجڻُ:** مصدر. ڪَٽڻ – ڏيوالو ڪيڻ – ناداري ڪيڻ – ڏيوالي هيٺ اچڻ – سڃو ٿيڻ – ڪنگال ٿيڻ – محتاج ٿيڻ – نادار ٿيڻ – اڻ هوند ٿيڻ.

• **ڪَٽَرَ ج ڪَٽَرُون :** ث . صفت (سن . شَٽَ = لُچو) اُها ڳئون يا مينهن جيڪا ڦرڻ ڪٽي ڪيرڻ لاهي – ڏهڻ وقت لَتَ هڻي ڪيرڻ ڏهائي.

• **ڪَٽَرُ ج ڪَٽَرَ:** ذ . صفت. (سن . ڪَٽنهَ = جامڙو) ننڍي قد واري ڪُتي جو قسم – ڪُلر – ٻچو. ناهڙ – ڪهرو – ويجهو نه اچڻ ڏيندڙ جانور. غيرتمند – تيز طبع – عزت پسند. ڪاوڙيل.

• **ڪِتراڪَ:** ذ . ڪيٽو – ڪيٽ – ڪاسارو – معاملو – ڪيٽو – ڪروڌ – حرڪت – جنجال – بکيڙو – ٽنٽو – جهيڙو – فساد . حسد – بغض – سري راڪ جو پنجون پٽ – هڪ راڳڻيءَ جو نالو.

– **ڪِتراڪَ ڪَرڻُ:** بي فائدي ڪو ڪم ڪرڻ – ڪيٽو ڪرڻ.

– **ڪِتراڪَ ۾ پوڻُ:** بکيڙي ۾ پوڻ – جهڳڙي ۾ پوڻ – جنجال ۾ پوڻ.

– **ڪِتراڪَ مچائڻُ:** جهيڙو وجهرائڻ – فساد وجهائڻ.

– **ڪِتراڪي ج ڪِتراڪِي: ڪيٽو ڪندڙ** – جهڳڙائي.

• **ڪَٽڪَرَ ج ڪَٽڪَرُون:** ث . ٻڪريءَ جو هڪ قسم (ا ڇي رنگ ۽ ڪاري ڪنڌ واري).

• **ڪَٽڪو ج ڪَٽڪا:** ذ . صفت. ڪَٽيءَ جو – ڏوٻيءَ جو – رنگريز جو – گاڏر جو – ڪهنباتيءَ جو.

• **ڪُٽڪڻُ:** مصدر (سن . ڪَشَت = نقصان) فڪر ٿيڻ – ڳڻتي ٿيڻ . هرڻ – نقصان جو انديشو ٿيڻ.

– **ڪُٽڪو ج ڪُٽڪا:** ذ . ڳڻتي – فڪر – آڌڪو – انديشو – اون – سانگو – ڳڻتي – ڇِڪو – خلش – ويچار – اُلڪو – اوسيڙو.

– **ڪُٽڪو ٿيڻُ:** انديشو ٿيڻ – فڪر لڳڻ – ڳڻتي ٿيڻ.

• **ڪِٽڪِٽ ج ڪِٽڪِٽُون:** ث . (سن . ڪٽ = ڏڪائڻ) – ڏڪٽي – لوڏو – چٽڪات – ڪڙڪاٽ – ڪِٽڪِٽ – ڪڙلِٽ. جهيڙو جهٽو – رڳڙو – ٽنٽو – فساد – معاملو – تڪرار – بکيڙو – ڪرڪر – گيهه – گهيي – جهرجهر ۽ ود (راند جو). ڪُٽڪو – سَنسو. جهڙپ.

• **ڪِٽڪِٽ ج ڪِٽڪِٽُون :** ث . ڪَٽڪ – ادڪو – فڪر – خيال – ويچار. (ذ). سوئر جي ٻچن جو آواز.

• **ڪَٽڪٽالي ج ڪَٽڪٽاليون :** ث . جهنگ جي ڏت جو هڪ قسم – پپَ (جمع . پپون).

• **ڪَٽ ڪَٽاڻ(ث):** ث . راند جو هڪ قسم.

• **ڪَٽڪٽائي ج ڪَٽڪٽائيُون:** ث . ميوي جو هڪ قسم. ڪارڪ جي نموني جهڙو ميوو. ڪجور جي وڻ جي ڦر جهلينڌڙ لامر . (ل) ڪوڏين راند جو هڪ قسم – ماري ڪُٽي.

• **ڪَٽ گامُ:** ذ. گهوڙي جي پنڌ جو هڪ قسم. (صفت) ڪِتل وِڪ ڪٽندڙ (گهوڙو).

Gul Hayat Institute

• ڪَتَلُ ج ڪَتَلَ: ذ. صفت. خالي – سڃو – پينگيو – اڻ هوند وارو – مفلس – نادار – ڪسو – اوٺو – گهٽ – اڻ پورو.

– ڪتلائي ج ڪتلائيون: ث. سُڃائي – اڻ هوند – مفلسي – تنگي – تنگ حالي – سيہ بختي – بيڪسي – بيڪاري – غريبي – ناداري – پينگيائي. ڪوٽ – ڏيوالو – ڏيوالپڻو – ڏيوالپڻو – ڏيوالپڻي.

– ڪتلائي جي گهيري ۾ گهيرجڻ: سُڃو سکڻو ٿيڻ – پيٽ سان پٿر ٻڌڻ – مانيءَ لاءِ محتاج هئڻ – قرضن جا ڪوٽ چڙهي وڃڻ – غريبيءَ جي ڪري هر وقت پريشان رهڻ.

• ڪتلاڪُو: ذ. هڪ ننڍي ٻوٽي جو هڪ قسم.

• ڪتلائي (ل): ث. ڪتالي – پپَ – ڏٽ جو هڪ قسم.

• ڪَتِمِيلُرا: ذ. ڪتاڻ ۾ مناڻ ٺهيل منائيءَ جو هڪ قسم – ڪتمنو – ڪتونمبڙ – ڪتومنو.

• ڪَتَنس نصيب: حرف ندا. شل هو ڪامياب ٿئي – شل هن جي سَر تان مصيبت ٽري! (سڀ ڪجهه ٿيو) هاڻي هو پنهنجي قسمت حوالي!.

• ڪَتَڻُ ج ڪَتَڻَ(ڪ): ذ. پرت جو هڪ قسم – ٽِڪن وارو پرت.

• ڪَتڻُ: مصدر. ٻئي ڪان مقابلي ۾ سرسي ڪرڻ – جيتڻ – فتح پائڻ – فتح ڪرڻ – سوڀ ڪرڻ – جيتڻ – جنگ ڪتڻ – حاصل ڪرڻ (لاڀ – فائدو – نفعو – اُپراسو – سوڀ). وٺڻ – پرائڻ – ڪمائڻ – هٿ ڪرڻ – (ڪَتيو – ڪَتندو – ڪَتيَلُ). اسم خاص. تعلقي ٺل ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• ڪَتُو: اسم خاص. جبل ۾ ٿيندڙ هڪ ٻوٽي جو قسم.

– ڪَتُهارو ج ڪتُهارا: ذ. صفت. ڪتندڙ – ڪمائيندڙ – اپائيندڙ – ڪتڻ وارو – ڪاتائو. سهارو – پاليندڙ.

• ڪَتڻ ج ڪتِيُون: ث. ڪتياڻي – ڌوٻياڻي – ڌوٻڻ.

• ڪَتڻُ: مصدر. [سن. ڪشٽ = ڪمي. نقصان > ڪشي = گهٽجڻ. سن. ڪاتڪہ = قرضدار > ڪن = ڪوٽڻ] ڪسو ٿيڻ – اوٺو ٿيڻ – گهٽجڻ – گهٽ ٿيڻ – اڻپورو ٿيڻ – زائل ٿيڻ – پورو نہ پوڻ – ڪمي رهجي وڃڻ – پئسي مال ملڪيت ۾ گهاٽي اچڻ – ڏيوالو ڪڍڻ – ختم ٿيڻ – خلاص ٿيڻ (ڪَتو ڪَتَندو – ڪَتَلُ) (اسم خاص) ماڻهوءَ جو نالو.

• ڪَتَهارُ ج ڪَتَهارَ: ذ. گل جو هڪ قسم زيور جو هڪ قسم. پرت جو هڪ قسم. (ت) – چمڪدوزي جي پرڻ جو هڪ قسم. ڪبوتر پکيءَ جو هڪ قسم. (ڪَتڻ مان) ڪمائيندڙ – ڪتندڙ.

• ڪتو ج ڪتا: ذ. صفت. (سن. ڪشارت = ڪتو) ڪتاڻ وارو – ڪتاس وارو – ڪتي ذائقي وارو – ترش. بيزار – ڪڪ – خستو – ورتل – ورچيل – ناراض – رنج. (اسم). ڪتو ڏُڌ – جهڻ – آڇ – ڇاڇ – مهي – لَسي – ڏونرو – پگهاريل مکڻ مان ڪاڍي لائق بچت. پگهريل مکڻ تي اچي گجي. (اسم خاص) هڪ جبل جو نالو (ڪ).

– ڪتو ٿيڻ: نفرت ڪرڻ – پري ٿيڻ – رنج ٿيڻ – ڪڪ ٿيڻ – ورچڻ – ناراض ٿيڻ.

• ڪتيرو ج ڪتيرا: ذ. صفت. ٿورو ڪتو – ڪتاڻ تي مائل.

• ڪتو: (ڪتڻ مان ماضي) نقصان هيٺ آيل.

• ڪتُوبرو ج ڪتُوبرا: ذ. دوائن طور ڪم ايندڙ هڪ ٻوٽو.

• ڪتُوري: اسم خاص. وڻ جو هڪ قسم.

• ڪتولو ج ڪتولا: ذ. (پرا. ڪتوا. سن. ڪَتوَا = منجو) منجو – کٽ – انسلو – چارپائي (ث. ڪتولي ج ڪتوليون).

• ڪتونبڙو ج ڪتونبڙا: ذ. ڪتمنو – ڪتمنڙو (ث. ل).

• ڪتونبو ج ڪتونبا: ڪاتونبو – جهنگلي ميوي جو هڪ قسم. هڪ جهنگلي ٻوٽو.

• ڪتهري ج ڪتهريون: ث. ڪتالي – پپَ – جهنگلي ڏٽ جو هڪ قسم.

• ڪتي ج ڪتيون: ث. نفعو – فائدو – لاڀ – ڪمائي – اپراسو – آوت – آمدني – پيسو. پورهيو – مزدوري. (راند ۾) جيت – ڪٽ. (صفت). ڌوٻي – پرت.

– ڪتيائتو ج ڪتيائتا: ذ. صفت. صودمند – فائدي وارو – فائديمند – واڌاري وارو – وٽاءَ وارو – لاهائتو – اپت وارو – ڪمائي وارو – مفيد – گنجائشي – سجايو – سڪيارٿو.

– ڪتيو ج ڪتيا: ذ. ڪتي. نفعو – فائدو – لاڀ – پراپت – اپت – ڪمائي – اپراسو – آمدني – پيدائش – آوت – ڏوتو – ايندو – لاهو – سوباسو. فتح – جيت. ڪمائي – پورهيو.

– ڪتي وارو ج ڪتي وارا: ذ. صفت. ڪتي وارو – ڪمائي وارو – ڪمائيندڙ – ڏنڌي وارو – روزگار وارو – پگهاردار.

– ڪتيوڙيو: ذ. ڪمائي – آمدني – اُپراسو.

• ڪتي ج ڪتي: ذ. صفت. (سن. ڪشل = ڌوئڻ) ڪپڙا ڌوئيندڙ – ڌوٻي – گاذر – رنگريز – کهنباتي. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو.

– ڪتياڻي ج ڪتياڻيون: ث. ڌوٻياڻي – پرت – ڪتڻ – ڌوٻڻ (اسم خاص). هڪ پکيءَ جو نالو.

• ڪتي ج ڪتيون: ث. پڇاڙي – پڄاڻي – انت – انتها – آخر – توڙ – ڇيڙو – قضا – قضيو – مرتيو – موت – ڪال –

Gul Hayat Institute

مرڻ – ازل – اجل – رحلت . حياتي جي پوري ٿيڻ جو وقت. عمر جو وقت. سُجائي.

– **ڪُٽي اَجَلُ:** مري وڃڻ – پورو ٿيڻ (حياتيءَ جو وقت) – حياتي ختم ٿيڻ.

– **ڪُٽي ڪَٽَڻُ:** موت جو سڏڻ – تقدير جو اچڻ – حياتي پوري ٿيڻ – تقدير جو ڦاسائڻ.

- **ڪُٽياڻُ:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو. نانگ جو هڪ قسم. (اسم خاص). حيدرآباد ضلعي ۾ هڪ اسٽيشن جو نالو.
- **ڪَٽِياڻي ج ڪَٽِياڻيون:** ث . ساموندي لوڻ ڏوڻڻ لاءِ سنهي پاڻي جي ننڍي ڪنڊ. پڪيءَ جو هڪ قسم. (صفت) . ڏوهڻ – ڪٽڻ.
- **ڪَٽي ڪُن:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪَٽينگڻُ ج ڪَٽينگَڻَ(ث):** ذ . ڪتاڻ – سنباڻ – سنباڻڻ . ڪير جمائڻ لاءِ ڪم آندل ڏڌ.
- **ڪَٽينگو (ث):** ننڍن ٻارن ۾ ڪنگهه جي بيماريءَ جو هڪ قسم . – ڪرٽيو.
- **ڪَپُ (ث):** ث . مينهن جو هڪ قسم.
- **ڪَپُ ج ڪَپَ:** ذ. ڳتي – لوڙ – گهرج – ڪاڻ – حاجت – طلب – تقاضا – دعويٰ – چڪ – چڪتاڻ – ڪاپو – ڪاهار – خرچ پڪو – قلت . (پرا. ڪَپ = وڍڻ) سنڌو – ڪانچو (وڻ تي چڙهڻ لاءِ ٽڙي ڏنل) وڍ – وڍو – ڪپو. ڪُهپُ – ڪُبُ. گوشو (تير جو).
- **ڪِپَ ج ڪِپُون:** ث . مياڻ – مُڙهه – ٽيڪ – نيام.
"ڪَرَڳ پراڻي ڪِپَ ۾ گهوڙي ٽٽل واڳ" ٻوڙي جو هڪ قسم (سائي رنگ تي ڏکين لامن سان)
- **ڪِپَ ڳاڙهي:** ڪِپَ جو هڪ قسم – جبل جي ڪپ (ماڻهو هن جا ڳل ڪائن)
- **ڪَبُ ج ڪَبَ:** ذ. ٺيڪ – پورو – برابر – بيهڪ (ظرف). مضبوط – ڏاڍو – سوگهو – پڪو.
- **ڪَپائي ج ڪَپائيون:** ث . تلوار کي صاف ڪرڻ لاءِ ڪاٺيءَ جو هڪ ٽڪر. دشمن.
- **ڪَپاري:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪَپائڻُ:** مصدر . (سن . ڪشپ = بک گهٽجڻ – بک ڪَڏڻَ – گهٽجڻ) خرچڻ – صرف ڪَرڻ – ڪم آڻڻ – ڪائي ڪپائي ڇڏڻ – اُڏائڻ – وڃائڻ – ڪوهڻ. (ناٺو) ناس ڪرڻ – پورو ڪري ڇڏڻ – خرچ ڪري ختم ڪرڻ – ڪتب لائي ڇڏڻ – ڪم آڻي ڇڏڻ -- اُڪائڻ – چيڙائڻ – ڪاوڙائڻ – رنجائڻ – ڪڪ ڪرڻ – دق ڪرڻ – بيزار ڪرڻ – مَٿو ڪپائڻ – ڪِجائڻ – پريشان ڪرڻ – تڪليف ڏيڻ – مَٿو هڻڻ – مغزخوري ڪرڻ.
- **ڪَپائُـو ج ڪَپائُـو:** ذ . صفت. گهڻ خرچو – يوالفضول – لُٽائو – ڪپائيندڙ – تڪليف ڏيندڙ – رنجائيندو . ڏکيو – اهنجو – جنجال وارو.
- **ڪَپاٽڻُ:** مصدر. زور سان ڪوڙڻ – قابو ڪري ٻيهارڻ – قابو هڻڻ – قابو ڪري رکڻ. (ڪم ڏنڊي ۾) لڳائڻ.
- **ڪَپَتِ ج ڪَپَتُون:** ث . (سن . ڪشپ = گهٽجڻ) احتياج – گهرج – لوڙ – طلب – گهتي – ضرورت – ڪَپُ – ڪاڻ – حاجت – ڪاپو – خرچ – ڪاهار – خرچ – پڪو – پُوٽو. ڪتراڳ – ڪاسارو – ڪاپارو – مغزخوري – خفو – رڳڙو – جهوري – ڳار – تات. خار – ڪاوڙ – بُڇان – ڪراهت.
- **ڪَپت لَڳَڻُ:** ڪراهت اچڻ – بڇان لڳڻ.
- **ڪَپَرُ:** لوهه جو اوزار (جنهن سان حقي جي ٽوپيءَ جي صفائي ڪجي). نانگ جو هڪ قسم. (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.
- **ڪَپَرُ ج ڪَپَرَ:** ذ . صفت. (سن. ڪَرپَر = چور – بدمعاش). چور – ڳنڍيڇوڙ – ٺڳ. (نالو هڪڙي خيالي آدمي جو جنهن لاءِ چيو ويو آهي، تہ هن جهرڪن جي ويجهو سرنگهه هڻي راجا جي ڌيءَ چورائي هئي). (اسم). ڪشتو. مٽي جي ڪوبري. اکين تي چاڙهڻ جو ڪوپو. (اسم خاص) . تعلقي قنبر ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪَپَرُ:** اسم خاص . (سن . سڪرپر) زهري نانگ جو هڪ قسم . (اسم). نڪر جا نيسارا نهيل جي ابتا ڪري چتين تي رکجن. (صفت). چور – ڪاتڙيو – چوراتيو.
- **ڪَپَرَنرُ:** نانگ جو هڪ قسم.
- **ڪپراڻي:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪپرو:** اسم خاص. هڪ شهر تعلقي ۾ ديهه جو نالو. گاهه جو هڪ قسم.
- **ڪَپَرتالَ ج ڪَپَرتالَ:** ذ. خفو – گهٽو ڪم – تڪليف.
- **ڪَپَن واري:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪَپَڻُ:** مَصدر . (سن . ڪشپ = پورو) خرچ ٿيڻ – صرف ٿيڻ – ڪم اچڻ – واپرجڻ – ختم ٿيڻ – پورو ٿي وڃڻ – پاڻ کي ڪپائڻ – ڏک ارمان ۾ سڙي گذري وڃڻ – وڪرو ٿيڻ – فروخت ٿيڻ – ڪاپو ٿيڻ – هلاءِ ٿيڻ. تڪڻ – اولجڻ – ورجڻ – ڪڙهڻ – ڪُهجڻ – ورجڻ – دق ٿيڻ – بيزار ٿيڻ – ڪڪ ٿيڻ – برُ ٿيڻ. ضروري هجڻ – گهربل هجڻ – گهرجڻ – ضرورت هجڻ – حاجت هجڻ – لوڙهجڻ – ڪجڻ – تيسو چڙهڻ – غصو اچڻ – ناراض ٿيڻ – چڙ

Gul Hayat Institute

لکِڻُ – گهنجڻ – ڏندا وجهڻ – قط وجهڻ – نشان وجهڻ – پوري تڪ ڪرڻ – سَلڻ – گهپ وجهڻ – ڪانچو وجهڻ – ڪَپ وجهڻ. رئڻ – زاري ڪرڻ – ڪنجهڻ – ڪرڪڻ – خفي ٿيڻ.

• **ڪُپَڻُ** : مصدر. پختو ٿي ٻيهڻ – اندر پيهي ٻيهڻ – اَپو ٿي ٻيهڻ – ڏاڍو ٿيڻ – برقرار ٿيڻ – ماڳائتو ٿيڻ – مضبوط ٿيڻ – سوگهو ٿيڻ – قائم ٿيڻ – پڪو ٿيڻ – پختو ٿيڻ – قابو رهڻ – ٽِڪڻ – ٺَهرڻُ – ڄمڻ. ٺهڪڻ. دل ۾ وهڻ – دل ۾ گهر ڪرڻ – دل کي لڳڻ – ڪُرڻ – لڳڻ – ٽُنبجڻ. (ڪُپيو – ڪُپندو – ڪُپيل).

• **ڪَپِٽِي ج ڪپِٽِيُون**: ث. مار – سيگت.

• **ڪَپو ج ڪَپَا**: ذ. (سن. ڪشوت = شور) گوڙ – لُڙ – هُل – گهمسان – ڪڙڪو – ماچانگ – هنبس – غلغلو – هُلڙ – هنگامو – هلاچو – بکيڙو – ڌمچر. راماٽو – راماڻ – هل حشر – ممڻ – خرخسو – حشر. ڪَپُ – ڪانچو – ڪاٺ ۾ هنيل ڌڪ. نشان – قط – وِڍ – ڏندو. ارو.

• **ڪِڄَ ج ڪِڄُون**: ث. (فعل ڪڄڻ مان اسم) تڪليف – تصديع – درد سري – پريشاني.

• **ڪُڄامَڻ**: اسم خاص. هڪ وڻ جو نالو.

• **ڪِڄاٽِي ج ڪِڄاٽِيُون**: ث. اندر جو سور ۽ پَچ – ڪپت.

• **ڪِڄائِڻ** : مصدر. اهنجائڻ – ايذائڻ – پريشان ڪرڻ – ڪَپائڻ – تڪليف ڏيڻ – ڪاوڙائڻ – رنجائڻ – بيزار ڪرڻ. اوٻارڻ – ٿهڪائڻ. (ڪِڄائِيو – ڪِڄائيندو – ڪِڄائِيَلُ).

• **ڪِڄَبُ ج ڪِڄبُون**: ث. ڪپت – ڪجڙو. جهڳڙو. خفو.

• **ڪَڄَڙَ**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪَڄَڙِ ج ڪَڄَڙُون** : ث ويران زمين – غير آباد زمين – بَرَپَٽُ – پوٺو – سڃو ميدان. (صفت). سڃي (زمين). رڄ واري (زمين) – ڊاپو – ڊاپئين – ڊاپيرو (زمين).

• **ڪَڄَڙُ ج ڪَڄَڙَ**: ذ. ڪَرڙو – گاهه واري زمين.

• **ڪَڄڪ** : اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪَڄَڪَڻُ**: مصدر. نخري سان ڪلڻ (ڪِڄڪيو – ڪِڄڪندو – ڪِڄڪيَلُ).

• **ڪِڄڪو ج ڪِڄڪا**: ذ. تهذيب جي حد کان وڌيڪ کِل – ٽهڪارو – ٽهڪڙو – بي حجاب کل. کِل مسخري.

• **ڪُڄلِي ج ڪُڄلِيُون**: ث (هندي – اردو) خارش – ڪاڇي – کَهه.

• **ڪِڄَڻُ**: مصدر. (پرا. ڪِڄَئَ < سن. ڪِن = ڪڪ ٿيڻ). ڪڪ ٿيڻ – ڪپڻ – رنج ٿيڻ – بدمزي ٿيڻ – ڪاوڙجڻ – ورچڻ – خفي ٿيڻ – ٻاراٽي ۾ ڳرڻ – بي حال ٿيڻ – وجهلڻ – ڳٽتي ڪرڻ – الڪو ڪرڻ – پريشان ٿيڻ – ياد ڪرڻ. هُڙڪڻ. (ڪِجيو – ڪِجندو – ڪِجيَل).

– **ڪِجِٽو ج ڪِجِٽا** : ذ. صفت. تيسرُ – تيسي ڪاڏل. خفي – ڪڪ – چيڙاڪ. بخيل.

• **ڪَجُورَ ج ڪَجُورُون** : ث (سن. گرجورَ = پڪل ڪارڪون) پڪل ڪارڪون – پال پيل ڪارڪون. هَليلا – ڇُهارا – ڏونڪا – ڪتل – پندَ. ڪجيءَ جي وڻ جو ميوو.

• **ڪَجِي ج ڪَجيون** : ث. (سن. گرجُورَ = پڪل ڪارڪون) ڪجي جو وڻ – نخل. ميوي جو هڪ قسم – ڪارڪ – ڪتل – ڏونڪو – پندَ – ڇُهارو. ريشمي ڪپڙي جو هڪ قسم.

• **ڪَجَڻُ**: مصدر. مٽي ٿيڻ – ڪڙو ٿيڻ – ڪهجي وڃڻ – پري ٿيڻ – جدا ٿيڻ – غائب ٿيڻ –. اڪرڻ – چڙهڻ – اُپرڻ – نمٽڻ. نڪرڻ – هنجڻ. سهڻ. برداشت ڪرڻ.

– **ڪَجِٽو ج ڪجٽا**: ذ. صفت. ڪجڻ جهڙو – متحرڪ. وڃٽو – چڙهٽو – موڪلٽو – اماڻٽو – ڪٽو. ڦرندڙ گهرندڙ – هلڪو.

• **ڪِجهائِڻ**: مصدر. ڪجائڻ.

• **ڪِڄُ ج ڪِڄَ**: ذ. يت – ڪچٽي – رذل چانور. گڏجي ويل – ملاوت تيل. ماڻهن جو گهاٽو ميڙ – ماڻهن جو گوڙ – گهمسان. ماڻهن جو زياده تعداد. گند – ڪچرو. چُورُ.

– **ڪِڄُ لِي پوڻُ**: چُور ٿي پوڻ. بيزار ٿي پوڻ.

– **ڪِڄَ ٿِيَڻُ(ل)**: گهرو ٿيڻ – گهاٽو ٿيڻ – گهٽو لاڳاپو رکڻ.

• **ڪُڄَ**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪُڄَ ج ڪُڄُون**: ث. بدن جو هڪ عضوو – مُرئي جو پويون حصو – مرئي جي پٺ. مرئي جي پٺ واري رڳ. پير جي ڪڙيءَ مٿان ۽ پنيءَ جي هيٺان وارو حصو. ڪڙيءَ جو مٿيون پاسو. پيڏي ۽ مُرئي جي وچوارو حصو. چوپائي جي ڪُرَ يا پير جي مٿان ۽ پنيان وارو پاڱو.

– **ڪُڄَن جا ڌڪ هڻَڻُ**: آخري ڪوشش ڪرڻ.

• **ڪِڇا**: ذَ. پڪيءَ جي پُچ جا نوان تازا ڪنپ.

• **ڪِڇا ڪِڇ**: ذ. صفت. پرپور – تمنار – پرپل – مُنهان منهن – تارُ. (اسم). ٻاهت – گهٽا – گپاگيهه – گِهچپِچ – گهاٽائي – ڳوڙهه – انبوهه.

• **ڪِڇرُ ج ڪِڇرَ**: ذ. صفت. پکيءَ جي پراڻي ڪنپ ڇٽڻ بعد وري تازو ۽ نئون چاول. ڪنپ.

- **کَڇَرُ:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪَڇَرپُور:** اسم خاص. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪَڇَر خانـُو ج ڪَـڇَر خانا:** ذ. گوڙ گهمسان وارو هنڌ – ڪچرڪانو– خچر خانو.
- **ڪَـڇَرَ ڪَلو ج ڪَڇَرَ ڪـَلا:** ذ. ڪِلَ – ٺهڪڙو– ٺَـهه ٺهَ – ڪِلڪو – هاسي – ڪِلول– خچر ڪَلو– گوڙ شور– گوڙ. حيراني.
- **ڪَـڇَرَ ڪَلو لائِڻُ:** اجايو گوڙ مچائڻ – گهڻو گوڙ ڪرڻ.
- **ڪـُڇِرو ج ڪـُڇِرا:** ذ. صفت. چالاڪ – هوشيار. نقصانڪار. پانِترو.
- **ڪِڇِرو ج ڪـِڇِرا:** ذ. صفت. بدافعال.
- **ڪـُڇِرو ج ڪـُڇِرا:** ذ. صفت. جوا بازن جي اصطلاح ۾ هوشيار– جواَ جو ڄاڻو.
- **ڪِڇِري ج ڪِڇِريُون:** ث. ڪيري.
- **ڪِڇِـڙِي ج ڪِڇِـڙِيُون:** ڪـِڇَـٽي. ڏال ملايل ڄانورن جو پٽڙو پيٽ.
- **ڪِڇِڪو ج ڪِڇِـڪا:** ذ. گوڙ – گهٽي ڪِلَ– ٺهـڪڙو.
- **ڪِڇَلِ ج ڪِڇلَ – ڪِڇَلـون:** ث. ڪيچل – ڪَينچل. ٽڙيل پکڙيل شيون. ڪنُ ڦِٽ ُ– ڪچرو – اندُ گـندُ.
- **ڪِڇِ مچائِي ج ڪِڇِ مچائِيون:** ث. ٺڳي – چالاڪي. لاڏَ چُـڇَـمـَـڇَ. (ل).
- **ڪـُڇَڻُ:** مصدر. پيڏيءَ ڪان پيرو ڍڻ.
- **ڪِڇَـٽِي ج ڪِڇـِٽِيُون:** ث. (سن. ڪَرشرَ هـ= ڪچٽي) تمام پٽڙو پَٽ ُ– ڏال ۽ ڄانور ڳڏ رڌل (پٽڙا) –ڇڏو رڌل پَٽ ُ– نرم ڄانور – هلڪو ڪاڏو. ٻن شين جي ملاوت. ڪارا ۽ ڳاڙها وار. ٻُور. سولو ڪم – آسان ڪم.
- **ڪِڇـِٽِي ڪرڻ:** ڳڏ وچڙ ڪرڻ – ملائڻ – ملاوت ڪرڻ.
- **ڪِڇـِٽِي ڪاٽِڻُ:** تمام سهنجائيءَ سان ڪم ڪرڻ – سولائيءَ سان ڪم پورو ڪرڻ – آسانيءَ سان ڪم لاهڻ.
- **ڪـُڇو ج ڪـُڇا:** ذ. صفت. ڊِگهو (ماڻهو يا ڄانور ۽ حقارت جو لفظ). منڊو – پير منڊو.
- **ڪِڇو ج ڪِڇا:** ذ. ڪنڀ ڇٽي وڃڻ ڪان پوءِ پڪيءَ جو نئون آيل ڪنڀ. (صفت). ڳڏيل – ڳاڏر ساڏڙ – مرڪب – ڳڏيل سڏيل. ٻن ڪان وڌيڪ انن جو ڳڏي رڌل (ڪاڏو).
- **ڪِڇُون:** آڏ ۾ پرت پرڻ. (ٽ)
- **ڪِڇِي ج ڪِڇِيُون:** ث. اُها پوري يا بلبل جنهن جي پڇ جا ڪنڀ ننڍا هجن. (اسم خاص) هڪ قبيلي جو نالو.
- **ڪَدُ ج ڪَدَ(ل):** ذ. صفت. ڪدڙي جو مخفف – ڪَدو – ڪَدامُ. بي مُڙسيو. مَڄُو.
- **ڪَدا ج ڪَدائـُون:** ث. انُ لـُٽي هڪ هنڌ ڳڏ ڪرڻ جي جاءِ.
- **ڪِدا ج ڪِدائـُون:** ث. پيالي – جمني – ڪستو. پترٽي نموني ٽي بستري جو حصو.
- **ڪَدَرُ ج ڪَـدَرَ:** ذ. ڪپڙي جو هڪ قسم – هٿ جي وڻيل سُٽ مان هٿ جي آڏاٽي ٽي اُڻيل ڪپڙو – ديسي ڪپڙو.
- **ڪدرائِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **ڪَدِڙو ج ڪَدِڙا:** ذ. صفت. (سن. شَنَڊَڪه : ڪـَنـَڊَڪه =نامرد) نامرد – بي مڙسيو. خنثي – مخنث – خصي – نرماد (ڳڏ)– ضعيف – ڪمزور. (اسم خاص) تعلقي خيرپورميرس ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪَدِڙائِي ج ڪَدِڙائِيـُون: ڪَدڙايُون:** نامردي – ڪمزوري – ضعيفائي.
- **ڪَدَسو ج ڪَدَسا:** (ف. خَدَشَه). ٽنٽو – جهيڙو – رڳڙو – ڏُقيڙ – فساد – تڪرار – لـُڙ – ڪَرنهن – معاملو – ڦڏو – خدشو.
- **ڪَدسائِي ج ڪَدسائِي:** ذ. صفت. جهيڙڪ. جهيڙاڪ.
- **ڪَدَشُ ڪَدَشو ج ڪَدَشا:** ذ. خدشو – نقصان – ڦڏو – فساد – جهيڙو.
- **ڪَدُو ج ڪـُدُو:** ذ. (پٽي راند ۾) ڪارو رنگ – خـُدو.
- **ڪـُديجي:** اسم خاص. تعلقي ڪراچيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪـُڏَجَڻُ:** مصدر. مست ٿيڻ – نشئي ٿيڻ.
- **ڪـَڏَ ج ڪَڏُون:** ث. (سن. ڪَرت : ڪَـڏَ = ڪڏ) زمين ۾ ڪوٽيل چَلهو – اونهي ڪوٽيل زمين – پَئـُوڻ. ڪـُوبو – ڇـُڊو – ڪوپ – پاڏ – ڪاهي – چـَر – ڪاڻ – ڪامو. ڪوهاڏو – ڪـُهاڏو (هرلي يا نارجو) (اسم خاص). تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪَڏِ پـَوڻُ:** گهرج نـ هئڻ. ٻن پوڻ – اوڙاهه ۾ پوڻ – نابود ٿيڻ (پاراتي جو هڪ قسم).
- – **ڪَـڏِرُ ج ڪَـڏِرَ:** ذ. صفت. ٻئي لاءِ ڪڏ ڪوٽيندڙ – نقصان رسائيندڙ – ڪانچ – منڊو – دِل پليت – مُنهن جو مٺو اندر جو ڪوٽو – ڪڏن ڪوٽ.
- – **ڪَڏَ ڪَـٽَڻُ:** زمين اونهي ڪوٽڻ. ٻئي جي بربادي لاءِ ڪوشش ڪرڻ – ٻئي جي بربادِيءَ لاءِ سٽا سٽَڻ. چـُلهو ڪوٽڻ – پور ڪرڻ.
- – **ڪَڏَ ڪـُوبو ج ڪَڏون ڪـُوبا:** ذ. چَرٻَ – ٽنگ – (زمين ۾) چُلهو – ڇـُڊو – ڪوبو – جهڪائي – چور ڪڏو.
- – **ڪَڏُن ڪوٽُ ج ڪَڏُن ڪوٽَ:** ذ. صفت. ڪڏِر – ڪڏون ڪوٽيندڙ. ٻئي لاءِ ڪڏون ڪوٽيندڙ – ٻچاڙو – لـُوٽڙيو – ڪڏهرو – ڇيٽا پور. حرڪتي – شرير – لـُچ – بدمعاش – فتنو اُٿاريندڙ. جهيڙاڪ – فسادي – جهڳڙالـُو.

Gul Hayat Institute

- ڪَڏو ج ڪَڏا: ذ. ننڍي ڪَڏ – چُپٽو.
- ڪَڏوُن ڪوٽڻُ: عيب ظاهر ڪرڻ – چُغليون هڻڻ – دشمني ڪرڻ – ستا ستڻ.
- ڪَڏَهَرُ ج ڪَڏَهَرَ: ذ. صفت. ٻئي کي نقصان رسائيندڙ – اِيذاءُ پهچائيندڙ – ويري – دشمن – ڪانڄ – مَندو – دل جو پليت – مُنهن جو مٺو، اندر جو ڪوٽو – ڪڏن ڪوٽ.
- ڪَڏَهَرو ج ڪَڏَهَرا: ذ. ٻئي کي نقصان رسائيندڙ – اِيذاءُ پهچائيندڙ – مَندو – دشمن – ويري – منهن جو مٺو اندر جو ڪوٽو – وچ ويڙهائو – چيٽا پور – ڪڏون ڪوٽيندڙ – ڪڏر – چالاڪ. (اسم خاص). تعلقي ٽنڊي باگي ۽ جيمس آباد ۾ ديهن جا نالا. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ ڳوٺ جو نالو.
- ڪَڏُ ج ڪَڏَ: ذ. (سن. ڪُٽنڪَ) جاءِ جي ڇت. ڇت جو مٿيون پاڳو – ڪوٺو – ڪنهن ٻه گهر جي مٿئين حصي ۾ مٿين منزل – ڪچين يا پڪين سرن سان ٺهيل ڪوٺي – صفو.
- ڪَڏارو: اسم خاص. هڪ جبل جو نالو. (ڪ).
- ڪَڏائِي: اسم خاص. تعلقي ٺٽي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- ڪَڏاڪَرُون: اونهو – اوڙاهه.

"چاڙهر چڳيرن گهور نه اچي گهاٽوئين
اڪيون انين سنديون، ڪَڏاڪرون پڇن" (شاهه ڪريم).

- ڪَڏائِي: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- ڪَڏَڪوهي: اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- ڪَڏِلُو ج ڪَڏِلا: ذ. شڪار ڪرڻ لاءِ ٺهيل هڪ محفوظ جڳهه. جتان شڪاري شڪار جي تيٽ رکي – شڪار لاءِ لڪ واري جاءِ – شڪار گاهه ۾ ويهڻ جي جاءِ لڪڻ لاءِ ڪَڏَ – ڪاغذ جو بوتو. جو هندو هارڏياريءَ ۾ ٺاهي، اُن ۾ ڏيو رکن. ٻارن لاءِ ننڍڙو گهر.
- ڪَڏو ج ڪَڏا: ذ. (سن. ڪَن = ڪوٽڻ) وڏي ڪَڏ. چوپائي جي ڪن جي هينان يا مٿان (ڪن جي اڏ ۾) سڃاڻپ جو نشان – چير – ڪٽ – ڪَڪَرُ – ڦنگهي. وڏو – ڪپٽ – طاق. (اسم خاص). تعلقي ٽنڊي الهيار، گهوڙا ٻاري، گوني ۽ جاتيءَ ۾ ديهن جا نالا. هڪ جبل جو نالو.
- ڪَڏا ڪَرڻُ: نشان ڪرڻ – داغ ڪرڻ – چوپائي جي ڪن ۾ ڪڪر وجهڻ – چير ڏيڻ – چهڪ ڏيڻ.
- ڪَڏَ واري: اسم خاص. تعلقي گهوٽڪي، جيمس آباد ۽ تعلقي سانگهڙ ۾ ديهن جا نالا.
- ڪَڏوتِري ج ڪَڏوتِريُون: ث. گدري جو هڪ قسم. ريڙي.
- ڪَڏَهَرَ: اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ خيرپورناٿن شاهه ۽ تعلقي سڪرنڊ ۾ ديهن جا نالا.
- ڪَڏَهَري: اسم خاص. تعلقي روهڙي ۽ تعلقي وارهه ۾ ديهن جا نالا.
- ڪَڏئِي: اسم خاص. تعلقي ٺٽي ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.
- ڪُڏِي ج ڪُڏِيُون: ث. (سن. ڪَڏِيہ : پرا. ڪَڏِيا = جاءِ) مٽي يا ڪکن يا ڪانن جي ٺهيل ننڍي جاءِ جنهن ۾ ڪڪڙين ۽ ڪبوترن کي آنن لاءِ رکجي. ٺهيل ننڍڙو ڪُڏو – ننڍڙي ڪوٺي – ذڪرِ عبادت لاءِ ننڍڙي ڪوٺي.

"هنيون ڏجي حبيب کي، لڳ ڳڏجن لوڪ.
ڪُڏيون ۾ ڪروتون، اهي پڻ سگهر ٿوڪ" (شاهه ڪريم)

سوراخ – ڪَڏَ – سري (ڏندن ۾) – نڪتل ڏند واري خالي جاءِ – ڪند (ڏندن ۾ پيل وڇوٽي). ڪپڙي اُڻڻ وقت ڪوريءَ جي ٽنگن هيٺ ڪري ويهڻ لاءِ ٺهيل ڪَڏ. (اسم خاص) تعلقي گوني، تعلقي بدين، جاتي، ميروخان، ديرو محبت ۽ تعلقي چاڇري ۾ ديهن جا نالا.

- ڪُڏِي آوَت: اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- ڪُڏِي جاگِيرَ: اسم خاص. تعلقي هالا ۽ تعلقي ديرو محبت ۾ ديهن جا نالا.
- ڪُڏ يِڏني: اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- ڪُڏائِجَڻُ: مصدر. ڪاوڙجڻ – دل مَٽڻ.
- ڪُڏو ج ڪُڏا: ذ. دغا خور – بي ايمان – ڪوٽو – ڪُندو. (ل).
- ڪَرُ ج ڪَرُون (ڪ): ڪرڙ – رهڙ – رهنڊ – نهنڊ. (ڪ).
- ڪَرُپ ج ڪَرُپُون: ث. رهڙپ – ڪرڙڻ جو ڪم.
- ڪَرُ ج ڪَرَ: ذ. سن. ڪَرَهه. ف. خَرَ = گڏهه) خر – گڏهه. گڏهه کي هڪلڻ جو آواز. گجگوڙ. ڪارڪن جو هڪ قسم. (صفت). احمق – بيوقوف – ڄڙيٽ – نادان – ٻوڙ – ٻڪو – موڳو مَٽر – اٽاسو – اڏايو – جاهل – مُوڙهل – ڪُند – ڄڙ – چسو. حرڪتي – لچو – اٺترو – مستيخور – ڪريل – ڪاريندڙ – بدچال. دشمن – رقيب. (اسم خاص). تعلقي دولت پور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

"سُٽي سُر پر سڄٽين، مَرُجان ڪَرَ ڪِجَن" (خليفو نبي بخش)

- ڪَرائي ج ڪَرائِيُون: ث. گڏهپائي – ڪوُنسڻائي – لچائي – شرارت. خرابي – نقصان – خُلم – بڇڙائي – مَدائي.
- ڪَرُبُوٽ(ٿ): ذ. صفت. وڏي منهن وارو.
- ڪَرَڏيالُ ج ڪَرَڏيالَ: ذ. صفت. (اصل لفظ "خردجال") بدمعاش – لچ – شرير.

Gul Hayat Institute

- **ڪرُ ج ڪِرُون (ڪ)** : ث . جبل ۾ ننيڙي واهي – ڪانٽي ڪان ٻه نندي ڏوري. هيٺانهين زمين. چونڊ – چونڊو – لٽيل ٻنيءَ مان چونڊيل ڪٽا.
- **ڪِرُ ج ڪِرَ**: ذ. سٺو لڇڻ – چڱو افعال – نيڪ خصلت – فضيلت – شعور – ادب اندازو – سٺو ارڪان. ڍنگ – نمونو. تماشو – رونشو. بهانو – اٽڪل – ڪوڙو بهانو – لاباري ۾ سٽريون يا ڪانا ڪٽڻ ڪانپوءِ چونڊيل سنگ. ان جي ٻار – ڪيڙي. لاباري ڪندي جيڪي پوڪ جا اَنَ سوڏا تيلا رهجي وڃن.

– **ڪِرائِتُو ج ڪِرائِتا**: ذ. صفت. فضيلت وارو – نيڪ افعال – سلڇڻو.

– **ڪِرُ چونڊڻُ**: رهيل سنگ ڳولڻ (لاباري بعد). بچت ڳولڻ – چونڊو ڪرڻ. (ل).

– **ڪِرُدارُ ج ڪِرُدارَ**: ذ صفت ڪِرُداريندڙ – ڪررڪندڙ – سنجيدو شخص.

- **ڪُرُ ج ڪُرَ**: ذ. (سن. ڪشُرهَ = ڪُرُ) چوپائي جو پير – وهٽ جو پير – سُنب – ڪُراندي – وهٽ جي پير جو نُنهن – ڪرسلي. وهٽ جي پير جو نشان. ڪوٽڻ جو ڪر – ڪوٽهڙو – ڪوٽاڙو. راند جو هڪ قسم. رانديڪي جو هڪ قسم. ٻنگ. (اسم خاص).

– **ڪُرَ تي ڏيڻ**: يڪدم روڪ پيسا ڏيڻ.

– **ڪُرُ ڏائِڻُ**: ڦڏي پير سان هلڻ – ڦڏائيءَ سان هلڻ. ڪاڏي ڪان پوءِ هواخوري ڪرڻ – پسار ڪرڻ – پير گهمائڻ – چنگهون ساهڻ.

– **ڪُرائِي ج ڪُرائِيُون (ل)**: ث . ٻڪرجي پيرجي رسي. "ٻڪريءَ کي پيرم ڪُرائِي وجهه" (جملو).

– **ڪُرُنَ اَٽڪَڻُ**: ٽپي سان پار پوڻ.

- **ڪَرتائِي**: صاف – نج – نبار (گيهه). ان سڙيو – صاف گيهه.
- **ڪَراٽو ج ڪُراٽا**: ذ. (سن . ڪُرتُ = ڪرڙاٽو). ڪُرڙاٽو – نڙي جو آواز – گهوگهرو – ڪونگهرو – ننڊ ۾ نڙيءَ جو آواز.
- **ڪَراڪ(ل)** : ذ. ويايل چوپائي جو کير – پسُ.
- **ڪَراندو ج ڪَراندا** : ذ . رسوئي گهرَ – بورچيخانو – رڌٽو – رنڌٽو – ڪاٺاڏو.
- **ڪُراندِي ج ڪُراندِيُون** : ث . (سن . ڪشُر ه= ڪُرُ). وهٽ جي ڪرجو هڪ پاسو.
- **ڪُراڻِ ج ڪُراڻيُون** : ث . سڙي ويل چانور. جي ديگڙي سان لڳي وڃن – اُڪراڻ – ڪَروڙي – ڪُرَچڻ.
- **ڪَرائِي ج ڪَرايُو ن** : ث . (سن . ڪَلُ = سچ پچ. پرا. ڪَئيڪا = سنائي). سچائي – ايمانداري – صداقت – سنائي – چڱائي – سهڻائي – پاڪائي – صفا. پورائي – برابري واري حالت.

(سن. ڪَرُ = خرابي). دشمني – خرابي. ڳڏهه جي مستي – گوهي – لُچائي – گَهُ.

- **ڪُراهو**: گاهه جو هڪ قسم.
- **ڪَرائِڻُ**: (ڪ) مصدر. ڪُرچڻُ – صفا ڪرائڻ – مهٽائڻ – ڪُرڙائڻ. (ڪرايو – ڪَرائيندو – ڪَرائِيَلُ).
- **ڪَرُبُ ج ڪَربَ**: ذ . صفت . (سن . ڪَربُ> ڪَروَ = سؤ ارب). ڳاڻيٽي جو هڪ انگ – ڳڻپ جو هڪ حساب. سؤ ارب – ڏهه هزار مِلين.
- **ڪَرباڙُ ج ڪَرباڙَ**: ذ. ڳوڙ جهڙي ٿلهي ڪپڙي جو هڪ قسم.
- **ڪَر ٽُ ڪَٽڻُ**: تمام لاچار ٿيڻ – سخت بيمار ٿيڻ – سڪرات واري حالت ۾ هئڻ – لُڪيءَ ۾ ساهه جو رهڻ – پويون پساهه ڪڍڻ.
- **ڪُرُٻڙِي ج ڪُرُٻڙِيون**: ث. پڪيءِ سخت زمين.
- **ڪِرپَرائِڻُ(ٽ)**: مَصدر. ڪاوڙائڻ – چيڙائڻ – چيڙائڻ . (ڪِرِ پرايو – ڪِرپرائيندو – ڪِرپرايل).
- **ڪِرپِرايو**: (ڪِرپَرائڻ جو ماضيَ) چيڙيو – ڪاوڙايو.
- **ڪَرَتائِي(ٽ)**َ: ذ. نج گيهه.
- **ڪَرتوري**: اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪَرتُ ج ڪِرتَ(ل)**: ذ. ٻاجهر يا جوئر جو ناڙُ.
- **ڪِرٽائِڻُ(ل)**: مصدر. سَهُو ڪرڻ . راند ڪرائڻ . (ڪِرٽايو – ڪِرٽائيندو – ڪِرٽايَل).
- **ڪَرٽُو**: ٻوٽي جو هڪ قسم (دواسازي ۾ ڪم ايندڙ).
- **ڪَرٽو ج ڪَرٽا (ٽ)**. ذ . تازي ويايل ڍڳيءَ جو کير – پسُ. ٽيناڪڙو. نڙيءَ جو آواز – گهوگهرو.
- **ڪَرٽونَرُ**: ڪجيءَ جي هڪڙي ذات – ڪجيءَ جي وڻ جو هڪ قسم.
- **ڪَرِٽيو**: ذ. ننڍين ٻارن ۾ وڏي ڪنگهه جي بيماري – ڪرٽو.
- **ڪَرَپُ ج ڪَرَپَ(ٽ)**: ذ. تمام جهونو لوڙهو.
- **ڪَرپولُ ج ڪَرپولَ**: ذ . صفت. پوڙهو – وڏي عمر وارو – ڪَڙپيلُ.
- **ڪَرپيلُ ج ڪَرپيلَ**: ذ . صفت. پوڙهو – خرانٽ – ڪَڙ پيل .
- **ڪِرپِٽ ج ڪِرپِٽَ**: ذ. صفت چيڙاڪ
- **ڪِرپِٽِي ج ڪِرپِٽِي**: ذ . صفت. هڪ پير کان منڊو.
- **ڪَرپَنجو(ٽ)**: ڇت تي پاڻ وجهي ڏنل راڳو.
- **ڪَرپڻُ**: مصدر. ڪِجڻ – ڏک وارو ٿيڻ. (ڪَرپيو – ڪَرپِندو – ڪَرپيلُ).
- **ڪُرپڻُ**: مصدر . (سن . ڪشُرَ = رُهنديَون پائڻ) ڪُرپيَ سان ٻوٽن جي پاڙن منجهان گاهه ڪڍڻ. ڪؤنسڻ – ستائڻ.

Gul Hayat Institute

- **کـُرپو ج کـُرپا:** ذ. کـُرڙڻ لاءِ هڪ اوزار — حلوائڪي ڪم جو هڪ اوزار. ڇيھر يا ننڍن ٻوٽن جي پاڙن منجھان گاھ کوٽڻ ۽ زمين کي پوري ڪرڻ جو اوزار — رنبو.
- **کـُرپي ج کـُرپيُون:** ث.. مانيءَ وراٽي — ڊِقٽي — ٽِقٽي — کـُرپـٽي — ننڍو ـَ کرپو — رنبي.
- **کـَرجُ ج کَرجَ:** ذ. صفت. ڀاري — ٻَمُ — ٿلهو (آواز). (اسم). واڄي ۾ ٿلهي آواز واري تار.
— **کَرج ج کَراجَ:** آواز جي ٻھرين منزل.
- **کَرجَڻُ:** مصدر. کـَرڻُ.
- **کـُرجِـٽِي ج کـُرجِـٽِيُون(ٿ):** ث. خرزين — کٽرِيو.
- **کـُرجينَ ج کـرجيـنـُون:** ث. اها ڳوٿري، جنھن ۾ ٻنھي پاسي ٽيپڙ ناڙي وجھي وھٽ تي رکجي — کٽريو — خرزين.
- **کَرِجُ ج کَرِجَ:** ذ. هڪ اوزار جو نالو — کـرِجُ(ٿ). ذ صفت. بيوقوف — ڇـٽُ.
- **کـُرچَڻِ ج کـُرچَڻِيُون:** ث. ديگ يا ديگڙي جي تري وارا چانور — اهو ڪاڙهو جو ديگ جي تري ۾ لڳي پوي — کـُرڙ — اَکراڻ — ترو — ديگ ترو. کل جي وارن لاھڻ ڪانپوءِ چم جي مٿاڇري کي صاف ڪرڻ جو اوزار. پوڇڻ.
— **کـُرچَ ج کـُرچـُون:** ث. کـُرڙ. ڇيرُ.
- **کَرچَڻُ:** ذ. جنڊيءَ جو هڪ اوزارَ.
- **کَرچُو ج کَرچُو:** ذ. ٽورو — اِخراج — پائخانو — ٽورو پيشاب — ڪاڪوس. مَنجي — صندلي — چونڪي — بانڪَ.
- **کَرَجُ ج کـُرَجَ(ل):** ذ. اُٺ جي گـَرُ.
- **کِـرجُ ج کِـرجَ(ٿ ل):** ذ. صفت. جھنگلي ۽ ڊيڄاريندڙ شڪل وارو (آدمي). بيوقوف — بي عقل — نادان — بدافعالو — بي لڇڻو — پـُوش.
- **کِرجَ جاگِير:** اسم خاص. تعلقي گوني‌ءَ ۾ هڪ ديھ جو نالو.
- **کـَرَجـيلو:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديھ جو نالو.
- **کِردلر ج کِردلرَ:** ذ. صفت. (اصل لفظ خريدار) گراهڪ. عشق جو خريدار — سچو عاشق.
- **کَرِڊِي ج کَرِڊِيُون(ل):** ث. ڪريل (عورت).
- **کـُرڊو ج کـُرڊا:** ذ. صفت. ڦريل پيرن وارو (ماڻھو يا جانور) — مُڙيل پير وارو — ڊونڊڙي پير وارو — ڦڊو. (گڏھ يا گھوڙو) گھَگير — مستي خور — ويڙھو. (اسم). محفل — مجلس — ڪلب — انجمن.
- **کَرڙ ج کَرڙَ:** ذ. (سن. کَلـھـ = اُکري) دوائن وغيره پيھڻ لاءِ گھڙيل پٿر جو ننڍو ڪونڊو يا ٿانءُ — قيمتي پٿر جي ٺهيل اُکري (جنھن ۾ موتي وغيره ۽ قيمتي دوائون پيھجن) — کَرل — روھي — روھيڙو — روھيلو — پٿر جي ڪونڊي — همام دستو. پيڻ ۾ پُسيل ڦورو. ٻڪري، رڍ وغيره جي ڏاس مان ٺهيل فراسي — ڏاس جو ٺهيل غاليچو — اوني فراسي — کھرو غاليچو. کرڙو. نـُھنڊ — نـُنھن — چِلڪو — کـَلَ.
- **کَرَڙ کَرَڻُ:** کَرل ۾ پيھڻ.
- **کِـرڙ ج کِـرڙَ(ل ٿ):** صفت. اڻ سڌريل — چريو — بيوقوف. "تو جھڙو کِرڙ ڪو ورلي هوندو". (جملو).
- **کـُرڙِ ج کـُرڙوُن:** ث. (سنَ. ڪشُر = کرڙڻ. ع. قـُروره = کـُرَڙ) ديگڙيَ جي تري ۾ لڳل چانور يا سڙيل چانور — کـُرچڻ — اَکراڻ — ديگ ترو.
- **کَرڙا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **کَرڙاٽُ ج کَرڙاٽَ:** ذ. دري جو ڀڄرو — شبڪو. ڪنگھڻ جو آواز. ڪنهن شيءِ کـُرڙڻ جو آواز.
- **کَرڙاٽو ج کرڙاٽا:** ذ. نڙ گھوٽي جو آواز — کرڙاٽ — ڪونگھراٽو — نڙيءَ جو آواز — گھوگھرو. (ل).
- **کَرڙاھ:** اسم خاص. تعلقي ميرواھ ۾ هڪ ديھ جو نالو.
- **کَرِٽڪڻُ(ٿ):** مصدر. ڪـَٽڪڻ. (کرٽڪيو — کرٽڪندو — کرٽڪيل).
- **کَرڙَڻُ:** مصدر. (سن. ڪشُر = کـُرڙَڻ) ديگ يا ديگڙو وغيره ڪنھن تکيءَ شيءِ سان صفا ڪرڻ. اڪ، چاڪو يا ربڙ يا ٺُنھن سان ڊاھڻ. صفا ڪرڻ — مانجڻ — ملڻ. رندو هڻڻ. گسائڻ — رهڙڻ — تراشڻ — رندڻ — کورڻ — گھرڙڻ — گھوٽڻ — چلڻ — کرڙي ڪڍڻ. ٽوئي ٽـُڪي ميڙڻ. رُهندا پائڻ — رهڙڻ — رُهنبڻ — نُهنبڻ. کَنهڻ — ڪٽڙڻ. (کـُرڙيو — کـُرڙيندو — کـُرڙيل).
- **کـُرڙِ ج کـُرڙِيُون:** ث. ٻور — ڏور — ٽڪرو — پـُرزو. رهنڊ — رهنڊو — رهڙ.
- **کـَرڙو ج کَرڙا:** ذ. واپاريءَ جو اهو ڪتاب جنھن ۾ بل ڀھرائين داخل ڪري — حساب جو ڪچو ڪتاب — دڪاندار جيَ ليکي جي وهيءَ جو هڪڙو قسم. بيماري جو هڪ قسم — خارش — مٺيءَ کھـ — ٽڏڙا. درياءَ جي وچ ۾ سخت زمين، جنھن ۾ تانگھو پاٽي زور سان وهي. ڪـَبَر — گاھ واري زمين — اها زمين، جنھن ۾ گاھ جون پاڙون ۽ ٽب گھٽا هجن. آلي زمين تي مال جي کـُرن سان لتاڙيل زمين. کٽڙ واري زمين. رٻڙي زمين — سخت زمين — ڊرم تي سـُٽ

Gul Hayat Institute

ويڙهڻ جو طريقو. (صفت). ڪَهرو (ماڻهو). ڪرڙو (ماڻهو). (اسم خاص). تعلقي ڪنڊ ڪوٽ ۾ تعلقي موري ۾ ديهن جا نالا.

• **ڪَرڙو ج ڪَرڙا:** ذ. گاهه جي پاڙن واري زمين – ٻڙن واري زمين.

– **ڪَرڙو پٽڻ:** زمين کيڙڻ. زمين مان گاهه وغيره هَر وسيلي ڪڍڻ.

• **ڪَرڙو ڪنارو:** اسم خاص. تعلقي ڪَڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪَرڙي ج ڪَرڙيون:** ث. ڏاس جي اٽيل فراسي – ڪَر ڙ و. (اسم خاص). هڪ نئي جو نالو. هڪ مڪان جو نالو. تعلقي ميرپورخاص ۾ تعلقي ديري محبت ۾ ديهن جا نالا.

• **ڪَرڙي لڳڻ:** ث. تڪليف ۾ ڪَرڙي زمين سان لڳڻ.

"خوف مان ڪرڙي لڳي، ڀوساتجي جيئن تو ٻڪر" (جام خان)

– **ڪَرڙيون هڻڻ:** تڪليف ۾ ڪَرڙيون زمين سان گهڻ – رڙيون ڪرڻ – دانهون ڪرڻ – تڪليف ۾ اچڻ – بيهوش ٿيڻ.

• **ڪَرزين ج ڪَرزينون:** ث. خُرزينَ ڀورو – ڪڙيو.

• **ڪَرسُ ج ڪَرسَ:** ذ. ڪکن يا گاهه جو ٿهيل جُوتو – ڪرڪٽي – ڪوسڙو – ناز نخرو – لاڏ ڪوڏ. "ساهڙ ڏاران سوهڻي، ڪوٺيون ڪن ڪَرسَ" (شاهه)

– **ڪرسائي ج ڪرسايون:** ث. گيسر – سيڙ – ڪوسڦائي – سيڙاپو.

• **ڪِرس ج ڪِرسَ:** ذ. صفت. ڪمزور – ضعيف – ڪنجهڻي متي – ڪچو – ناڪئون – پتو – فاني – بي بقا – بي جناءَ – ڪِڻ پنگر – ڪٽڪ – ڪن جو – گهڙيءَ جو – ڪِڻ پنگ – چلچلائُو. تمام وڏو – جهونو – جهور پوڙهو.

• **ڪرساڙو ج ڪرساڙا:** ذ. مرض جو هڪ قسم (جنهن ۾ جانورن جا ڪَرَسڙي يا لهي پوندا آهن).

• **ڪِرسَ ج ڪِرسُون:** ث. حرڪت – گيسر – سيڙ – ڪوسڦائي.

• **ڪَرسلي ج ڪَرسليون (ل ث):** ث. ٻڪري جي پير جو ننهن (ث). جانور جي پيرن جي پٺ ۾ سنهيون ۽ تکيون سگونيون.

– **ڪَرسڻ:** ٻوٽي. سڄي لاٽي جهڙي پر ڪائي ڳاڙهي گرميءَ ڪان پُسائي پئجي.

• **ڪرسڻ:** ذ. گاهه جو هڪ قسم (وڏين پٽن تي اُڀري، سدائين سائو، ٻڪرين ۽ اُٺن جو ڪاڌو).

• **ڪِرڪَ ج ڪِرڪَ:** ذ. ننڍڙي چڙي – ڪرڪ (ردن ٻڪرين جي ڦرن کي ڳچيءَ ۾ ٻڌن)

• **ڪَرڪُ:** ذ. وڏو چڙو. وڏن جانور لاءِ.

– **ڪرڪ ٻهڻ:** ڪنهن اينڌڙ حادثي لاءِ بي آرامي ٿيڻ – ڪنهن ڳالهه بابت صبر نه ڪرڻ.

"ڪَرڪن جا ڪڙڪا، سونهان ٽئڙس سير ۾" (شاهه)

• **ڪَرڪَ:** جاڻ – سُڌ – ڪَڙڪَ.

• **ڪَرڪاڻ ج ڪَرڪاڻ:** ذ. ڪرڪڻ – ڪَرڪٽو – پادر يا پراڻو جُوتو.

• **ڪَرڪَڙ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪَرڪڻُ ج ڪَرڪڻَ:** گاهه جون ٺهيل جُتيون، جي جبل جا ماڻهو پائين. جتيءَ جا پادر – ڪرڪاڻُ – ڪرڪٽو – چاڪڙي – سٽنبل – جُتو – ڪَلو – ڪڙاواڻون.

• **ڪَرڪٽو ج ڪَرڪٽا:** ذ. (جبل ۾) پيش ۽ ڪجيءَ جي پنن مان چمپل جهڙي ناهيل جُتي – ڪَرڪاڻ – ڪرڪڻُ – جُتي – چاڪڙي.

• **ڪِرڪڻُ:** مصدر. خوش ڪرڻ – راضي ڪرڻ – پرپائڻ – ريجهائڻ.

• **ڪَرڪڻُ (ل): مصدر. ڪَنگهڻ** – نڙيءَ مان آواز ڪڍڻ. (ڪَرڪيو – ڪَرڪندو – ڪَرڪيل).

• **ڪَرڪو ج ڪَرڪا:** ذ. ڪنگهه. آواز – ڪَڙڪو – سُرڪات – گهوگهرو.

• **ڪِرڪٽُو ج ڪِرڪٽا:** ذ. درياءَ جون ڪوڏيون.

• **ڪَرڪو ج ڪَرڪا:** ذ. چوپائي مال کي ڳچي ۾ ٻڌل چڙو – مَٽر – ڏنبَرُ – ڏگَرَ – سانير. ڪَڙڪو – آواز.

• **ڪَرڪو هڻڻ (ل):** گوڙ ڪرڻ – گهوگهرو هڻڻ. آواز ڪرڻ.

• **ڪَرڪي ج ڪَرڪيون:** ث. مٽر – چڙي – مال جو سنپالو. (ڪ).

• **ڪَرڪوڏو ج ڪَرڪوڏا (ڪ):** ذ. سمنڊ جو ڪوڏ – ڪوڏو.

• **ڪَرڪِٻيتو ج ڪَرڪِٻيتا:** اهو جيت جو اونداهيءَ ۾ چمڪي – ڪَر ڪَٽُ – ٽانڊاٽو – ڪَڙڪِٻيتو – ڪَرهه ٽنڊٽي.

• **ڪَر ڪَٽ:** ذ. اونداهيءَ ۾ چمڪندڙ جيت – ڪَڙڪِٻيتو – ٽانڊاٽو – ڪَرهه ٽنڊٽي.

• **ڪَرڪِتي ج ڪَرڪِتيون:** ث. ڪِرتي واري ڪنگهه – وڏي ڪنگهه – ڪُوڪ ڪنگهه – ڪِرتو.

• **ڪِرڪِر:** ث. (سن. ڪک = ڪل) اجائي ٽهه ٽهه – ڪِل ڪِل.

• **ڪُر ڪُر:** ث. (سن. ڪَرجر = ڪَرنهن) خارش – خارس – ڪنهر ڪَهه. ڪَرسرو – ڪرنهن. ترتر. سُر سُر – ڪُج ڪُج – چڪتاڻ – پنڊي – گهُر گهُر – آڙيَ نيزاري – ڪُر ڪُر. (سن. ڪُر = آواز ڪرڻ) ڪڪڙ وغيره جو آواز.

• **ڪُرڪُرتي:** اُتي جو اُتي – انهن ئي پيرن تي – پوري جا پورا.

• **ڪَرڪرو ج ڪَرڪرا:** (ذ. ف. خَرخره) گهوڙي جي جسم تي ڦيرڻ لاءِ ڦٽي – سڪل توري – ڪريرو – بُرش – ڪَرڙو – ڪَرڪٺو. جهيڙو. ڪنهن ماڻهوءَ جي موت جو ٻڌائڻ ۾ پوءِ دلداري ڏيڻ واري حالت.

Gul Hayat Institute

- **کَرکَروهَٽَڻُ:** گهوڙي جو بُت صاف ڪرڻ.
- **کَرکِڙوج کَرکِڙا:** ذ. کَرکَرو (اسم خاص) ڪراچي ضلعي ۾ هڪ. ديهہ جو نالو.
- **کَرکَريوج کَرکَريا:** ذ. صفت. بلڪل چندو— نحس— بدمعاش.
- **کَرکَسو ج کَرکَسا:** ذ. (ف. خَرخِس) پکين کي ڦاسائڻ لاءِ ڏيپ (جنهن هيٺ انهن لاءِ ملهالي يا هيڙو ٻڌل).
  ”کَرکسَسو نہ خالي، آڏيو نہ تہ پائلي“.
- **کَرکَسوهَڻُ:** گوڙ گهمسان ڪرڻ. ڪٿينس ڪرڻ. (ن—ب).
- **کَرکَسوکَرڻُ:** گوڙ گهمسان ڪرڻ. ڪٿينس ڪرڻ.
- **کِرکِسوج کِرکِسا (ل):** ذ کَرکسو— گوڙ— هُل— ڏمچو.
- **کَرکَلوج کَرکَلا (ل):** ذ. کرکرو.
- **کَڙکَڻُ:** مصدر. ماٽي ۾ ولوڙي جو آواز— ولوڙجڻ. (کڙکيو— کڙکندو— کڙکيل).
- **کِرکِٽوج کِرکِٽو:** ذ. صفت. ڏُڏٽو— ڏڪٽو— کڙيل— ڏُڏندڙ— لچڪٽو— ڍِلو— ڪچو. ٻڏندڙ ترندڙ. اڻ سالم— اُلڙندڙ. پگل ٽٽل— جهونو— ٻِتو. روڳي— ڏکيو— جيءَ جڏو. ڏُجهارو. مرضيل. خالي. (اسم). ڪيڪڙو— سيانتو (جيت)— سيانتي جون ڪلون. (هڏا، ڪوپا ۽ ڇلر).
- **کَرِڳُ ج کَرِڳَ:** ذ. تلوارَ— شمشير— کڙڳ— کڳُ.
- **کَرگسوج کَرگسا (ٿ):** ذ. خلل— جهيڙو— ڪيٽو— جنجال.
- **کَرَلَ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي گمبٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **کَرَلُ ج کَرَلَ:** ذ. (سن. کَلَـهِ = اُکري) دوائن پيهڻ لاءِ پٿر جو کوندو— اُکرلو— حمام دستو.
- **کَرَلَ کرڻ:** دوائون پيهڻ— گهوٽڻ— سنهون ڪرڻ.
- **کِرمَٽُ ج کِرمَٽَ:** ذ. ٽوٽو— ڦيٽو— جادو— منتر. فال— ڦار. شرِ— فساد. ڪوڙي پُڪار— ڪوڙي دانهن— جوٺي شڪايت— ڪوڙي تهمت— ڪوڙو الزام— ڪوڙو بهتان— بي بنياد ڳالهہ. فريب. ڪاوڙ. عذر— بهانو. مٺائي جو ٿهيل اڪرُ. رانديڪو. ٽولڙو— ٽولُ. ٽانڊٽو— کُڙکَـہيتو.
- **کُرموج کُرما (ٿ):** ث. (ف. خرمه) مٺاڻ (کُٽي). ڪَٽَل (سُکل) ڳوڙها ڳوڙها ٿيل.
- **کَرنُ ج کَرنَ:** ذ. جاءِ جي دروازي مٿان پاسيريون سرون هڻڻ جو نمونو.
- **کَرنيوج کَرنيا:** ذ. صفت مضبوط— ڏکن سکن مان پار پيل.
- **کُرنُجِي ج کُرنجِيُون (ٿ):** ث. مٽي کٽڻ لاءِ ڏاس مان ٺهيل ٻورو— ننڍڙو ٻورو.
- **کِرنڊا هَنج:** جمع. ذ. کِرنڊڙ هنجون يا لُڙڪ.
- **کَرنڊُ ج کَرنڊَ:** ذ. چلٽو— چوڏو (ڦٽ جو)— رهڙ يا ڦٽ ڦرڙي جو تازو نشانَ. ڦٽ ڦرڙي جو ڇٽي ويل نشان. خارش— گرُ— ڪرنهن— ڪاڇي. ڪرنڊ.
- **کُرنڊُ ج کُرنڊَ:** ذ. صفا ڪرڻ جو هڪ اوزار— پٿر جو هڪ ٽڪرو. روهي— صيقل. کُرنڊُ.
- **کَرنڊِج کَرنڊِ:** ذ. ڪکرُ— کُهاڙي، ڇُري وغيره جي ڌار ۾ پيل ڏڏَ. سيرن جي اوساري ۾ ڪنڊائتو ٻڌَ.
- **کَرنديل ج کرنديل:** ذ صفت. گدلو. بدچال.
- **کَرڻُ:** مصدر. (پرا. ڪار. سن. کَلَـهَ) کَرجڻ— ڦِٽڻ— ڪنو ٿيڻ— بگڙي وڃڻ— خراب ٿيڻ— بگڙڻ. نقصان پوڻ— ٽوٽو پوڻ— هاجو پوڻ— بدفعل ٿيڻ— نالائق ٿيڻ. ڄمڻ— ڄمي پوڻ— ڏونرو ٿي پوڻ (کير). مٽجڻ— ڦِرڻ— بدلجڻ. وهنوار ۾ الٽو ٿيڻ. رهڙڻ— کُرجڻُ— کُرڙڻ (کَريو— کَرندو— کَريَلُ).
- **کُرَڻُ (ل):** مصدر. ڪاٺيءَ يا ڪنهن تيز شيءِ سان ڇلي صفا ڪرڻ— کُرڙڻ. (کرِٽيو— کُرٽندو— کُرٽِيَلُ).
- **کَروج کَرا:** ذ. ٻنيءَ ۾ انَ جي ڍِڳ رکڻ جي جاءِ— لاباري بعد انَ جي سنگن رکڻ ۽ ڳاهڻ جي جاءِ. انَ جو ڍِڳُ— انَ جو ڍير— هنبار— انبار— راهہ— انَ جو ڍڙو. (ن جو) ڍيرو— ڏاٽو. (ڪ. ل). سچ پچ. (صفت). سچو— خاصو— اصل— راست— عمدو— خوب— برحال— اوچو— خالص— سپتيو— راستباز. ٺيٺ— ري ملاوت. ساپيان— پورو— ٺيڪ— صحيح— درست. حقي— حلالي— نمڪ حلال— وفادار— پتورت (استري)— سَتي— ايماندار— برابر. بيٺل— ڪڙو. سوادي— وڻندڙ. مکيہ. سخت— ڏاڍو. (ٿ). ڪشيل— ڇڪيل— تنگيل— تنگ. تاڻيل (رَسو). (اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **کَرا ڏِينهَن:** هندين جي پِرڻ جي تاريخ ۾ ٻن ڇئن ڏينهن جي ڇوٽ (مگر اهڙي هندي، جنهن ۾ ”کرا ڏينهن“لکيل هوندا تہ ڇوٽ نہ ملندي)—مُدي جا پڪا ڏينهن.
- **کَروکَرڻُ:** چوکو ڪرڻ— ڏسڻ وائسڻ— پرکڻ— ڪسوٽيءَ تي لڳائڻ. گوش کرو ڪرڻ— وڏي سڙهہ ۾ مُنڍ وارو واجهہ دورگيل ۾ ٽٽڪي ٻڌڻ (تہ واءُ کي سامهون هلڻ لاءِ سڙهہ ڪڙو ٿي بيهي) اناج جي پوک جا سنگ هڪ جاءِ تي گڏ ڪن.

– **ڪَرو ڪَٿائڻُ:** ان ڪَٿائڻ. ماري فتح حاصل ڪرڻ – سوڀ پائڻ – سوڀارو ٿيڻ – جيتڻ.

– **ڪَرولِڪيوڪ ڪَروباسيو:** زباني ڳالهه لکپڙهه کان وڌيڪ وزنائتي نه آهي – زباني انجامَ کان لکيل انجام وزنائتو آهي.

• **ڪَرو ج ڪَرا:** ذ. سَنڌو – ٻَنو – ٻيڙٻنو – نشان.

– **ڪَرا ڪَڍِڻ:** هر ڏنل زمين ۾ ننڍا ٻنا ٻَڌي ننڍيون ڪسيون ناهڻ.

• **ڪَرو ج ڪَرا:** ذ. پاڪي – اُسترو – بليڊ. (صفت). مٿريل ڪٽيءَ وارو منڊڪائي هلندڙ – پيرن کان ٿـنڊبو يا منڊو.

– **ڪَرو ڪَٽڻ:** پاڪي ڪٽڻ – زير ناف ڪوڙڻ – ڏن کان هيٺيان وار ڪوڙڻ.

• **ڪَروار:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

– **ڪَروت ج ڪَروتـون، ڪَروتيـون:** ث. ننڍي مسجد – ننڍي ديوار سان مسجد.

"هنيون ڏجي حبيب کي لڳ ڳَنجن لوڪ،
ڪَڏيون ۽ ڪَروتون، اي پڻ سگهر ٽوڪ"(شاهه ڪريم).

• **ڪَروٽ ج ڪَروٽون:** ث. ڪروت – ڪچي ٿَلهي تي بنا ڇت، ننڍيءَ پٽ سان مسجد – عبادت جي جاءِ – ننڍي مسجد. (ذ). جبل جي دامن وارو ڳوٺ. ڀِراڙيءَ جو ڳوٺ.

• **ڪَروڙ ج ڪَروڙون:** ث. ديگڙي جي ٿري کي لڳل چانور – ڪروڙي – ڪَرڙ – ڪَرڇڻ. (صفت). نادان – بيڪار.

• **ڪَروڙي ج ڪَروڙيون:** (ل. ڪ) ث. سسي يا مغزجو هڏو. اوڪراڻ – ڪَرڙ.

• **ڪَروس يا خَروس:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪَروهَ:** ث. (سن. ڪروهَ = ڪاوڙ) ڪاوڙ. ڪَرهَ. جهيڙو.

• **ڪَرو ڪَرو ج ڪَرو ڪَرا:** ذ. صفت. ظرف. چڙوچڙ – ڪروڪر – هيڏانهن هوڏانهن – پکڙيل – اڻ سجائتو – اڻ سجلاٽو – رولي وارو – بي قاعدي – اُبتو سبتو – ڏرو. اڻ گهڙيو – اڏنگو – بي ڍنگو – ابتر. جڏو. مونجهاري وارو – خلل وارو – رولو وڇهنڊڙ. هٿين خالي – اڻ هوند وارو – مفلس. غريب – بي وسعت.

• **ڪَر و ڪَراڻي ج ڪَر وڪَراڻيون:** پکيڙ – ڇڏائي – اڻ هوندائي – مُفلسي – بي سَجلائي – ڪچرائي. ابتري – رولو – مونجهارو – گڙٻڙ.

• **ڪَرهُ ج ڪَرهُ(ڪ):** ول جو هڪ قسم. وڻ تي چڙهندڙ هڪ ول.

• **ڪَرهَڙ ج ڪَرهَڙ(ڪ):** ذ. اَٺ جو هڪ ٽيڙ – پاڪري تي ٽيڙ وڇهڻ کان اڳ مٿس رکڻ لاءِ ڏاس يا اُن جو ٺهيل هڪ ٽيڙ.

• **ڪَرهَن ج ڪَرهَن(ڪ):** ذ. ڪکري وارو ميدان يا پَٽ.

• **ڪَرهَن ج ڪَرهَون(ت):** ث. خارش – ڪرڙو – ڪانهر.

• **ڪَرهو ج ڪَرها(ت):** ذ. پتر.

• **ڪَر ٿاڳَ ج ڪَرٿاڳون:** ث. ديگڙي جي ٿري ۾ سڙي ويل پَٽ – اُڪڙاڻ – ڪَرڇڻ.

• **ڪَرئو ج ڪَرئا:** ذ. (ع. خرچ) ڳوڻ جو ٺهيل هڪ نمونو (سامان وجهڻ جو) – ڪرٿو – خرزين.

– **ڪَرَ ج ڪَرَ:** ڏاڙيون – ڪريل.

"ورسين وجهيو ڪاٺ، ڪرسين ڪلون پائين"(شاهه ڏهر).

• **ڪَري ج ڪَريون:** ث. صفت. (سن ڪَلَ = سچ پچ) سچي – صَحيح – پُوري پوري – چٽي – نيڪ – چڱي. سلي. (اسم) پڪو ٻول "پڪ – يقين". انَ رکڻ جي جاءِ – انَ جو گدام – (صفت). ڪري پيل – خراب ٿيل. دائم المريض.

– **ڪَري آسامي:** اهو ماڻهو جو ڏيتي ليتي ۾ سوڌو هجي – پروسي جوڳو آدمي.

– **ڪَري قسمت(ڪ):** قسمت تي ڇڏيل ڳالهه. "يانصيب!".

"ڪَري قسمت، وري ملون يا نه ملون"(جملو).

– **ڪَري ڪَرڻ:** ٻول ڪرڻ – سودو پڪو ڪرڻ. انَ ڪرڻ – انبار ڪرڻ.

– **ڪَري ڪوڙي:** جهڙي تهڙي – سچي يا ڪوڙي.

• **ڪَـري ج ڪَـريون:** ث. چوراڻل مال يا وهٽ جي واپسي ڏيڻ لاءِ ورتل ناجائز مَعاوضو – پُـنگ – چَـٽي – ڏنڊ – ڏاڻ. چوپائي جو پير – ڪَرُ – ڪرسلي.

– **ڪَريا ج ڪَريا:** ذ. پير – ڪَر.

– **ڪَريون جرجڻ(ڪ):** پير جرجڻ. سڙڻ.

"اهڙي ڳالهه ڪيائين جو ڪَريون ئي جرجي وييون"(جملو)

• **ڪَرياري:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪَريبَ ج ڪَريبَ:** ذ (ف) دغا – ڇند – دولاب – ويساهه گهاتي – بازي. حرڪت.

– **ڪَريبت ج ڪَريبتون:** ث. حرڪت – فريب.

• **ڪَريت:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪَريل:** ذ. صفت. خراب ٿيل – ڦتل – بگڙيل – لـٻيل – ڳـبيل. خراب عادتن وارو – ڪريل – ويل – نـبريل – ٻـسڙ – گدو – گاڏڙ – ڪارُ.

– **ڪَريائپ خَريدڻ:** چريائيءَ جهڙا ڪم ڪرڻ.

– **ڪَريو ڪِير:** اڻ سڌرندڙ ماڻهو.

• **ڪَريو:** ذ. ريهه ڏيڻ لاءِ ڪم ايندڙ ڏاتو.

Gul Hayat Institute

- **ڪِريو ج ڪِريا:** ذ . تماڪ جي پوڪ جو هڪ ٻارو. باغ ۾ وڻن کيَ پاڻي ڏيڻ لاءِ نالي. پکيءَ جو هڪ قسم.

– **ڪِريا ڪَڍَڻ:** هر ڏنل زمين ۾ ننڍڙا ٻنا ۽ ننڍڙيون ناليون ٺاهڻ.

- **ڪُرَيو ج ڪُريا:** ذ . تلوار جي مياڻ جي هيٺان چانديءَ جي چوٽي – مياڻ جي تري ۾ لڳل چانديءَ جو پَٽُ – ڪناري ڪُلِسُ – نوڪ. ڪڙ جي نار جو هيٺيون پاڳو. گاهه ڪرڻ جو رنبو – گاهه ڪپڻ جي رنبي – ڇٻر هٽڻ جو رنبو.
- **ڪَڙ ج ڪَڙون:** ث . هر ڏنل زمين – هر آيل زمين .
- **ڪَـڙُ:** ث . ذ (سن . ڪِلِي) تيلي ٻج جو تيل ڪڍڻ ڪانپوءِ بچيل ڦوڳ – تيل نڪرڻ ڪانپوءِ ڪنهن بہ شيءِ جو بچيل مَواد. ويايل مال جي کير مان ٺاهيل مَلائي – پسُ – ڪاڙهو. انَ جي ڪَري – انَ جو پاندو. (صفت). تمام گندَو – گدلو – تيل سان پرَيل – سٽيو – چڪنو. بچڙو – ڪمينو – خراب – گهٽ.

– **ڪَڙُ تيلُ نڪرڻُ:** مراد ظاهر ٿيڻ – مقصد نڪرڻ. حاصلات ٿيڻ – پيدا ٿيڻ.

– **ڪَڙُ تيل هـٹڻُ:** واسطو يا لاڳاپو هٹڻ – واسطيدار هجڻ – مطلب هجڻ – غرض هجڻ. اَلڪائتو هٹڻ. لاڀ هٹڻ.

– **ڪَڙِيَڻ:** تمام ميروءِ سٽيو ٿيڻ.

- **ڪِڙَ ج ڪِڙون:** ث . هيسَ . گهـِل.
- **ڪَـڙا:** ث . مال جِي واڙ جي وات يا گَسُ. کير ڏيندڙ چوپائيءَ کي نہ ڏهڻ يا نہ ڏارائڻ ڪري کير جي اها حالت. جنهن ۾ کير پيئڻ جي لائق نہ رهي.
- **ڪڙاٽُ ج ڪـڙاٽَ(ڪ):** آواز.
- **ڪڙاڪِڙي ج ڪڙاڪِڙي :** ذ . صفت سالم – سچو – ثابت – سُنو – سَڄر – سٹويرو – صحيح – سلامت – تندرست – نِرويو. پوروپورو – مضبوط – جاڏو – سگهارو – سگهائتو – سَٻر – زورائتو – زور پريو – توانو – سَنٹاٹو.
- **ڪَڙاهـَ ج ڪـڙاهـُون :** ث . ڪنڊن جو ڏنگهر جنهن جو ڪنڊن وارو پاسو مال جي واڙ جي در کي ڏيئي بند ڪجي – واڙ کي بند ڪرڻ جو ڏنگهر – ڪَڙهـ.

"ڪَڙاهه اڳيان ڪـٻُ، ڏيهاڙي ڏاتار جي" (شاهه)

– **ڪَڙاهـَ لـهـڻُ:** ڪڙهه لهڻ – گـَسُ ملي وڃڻ.

- **ڪَڙائـِڻ(ت):** مصدر. ڪوڙائڻ – رنجائڻ .
- **ڪِڙائـِڻُ:** مصدر. مڙيل چوپائي کي ڏَڪ هٽي ٺاهڻ.
- **ڪَـڙائـُو:** ذ . ڪرڪڻَ – ڪاٺ جي جـُتيءَ جو پادر – چاڪڙي.
- **ڪَڙائـِي ج ڪـڙايـُون :** ث . هوشياري – چالاڪي – چُستائي – ڦڙتائي – تکائي – جلدائي – هشناڪي – اُپائي – سڌائي – سوڌائي – سنوتائي – سوٹائي – سختي – ڏاڍائي.

– **ڪَڙائـِي ڏيڻُ:** سيکت ڏيڻ – مار ڏيڻ.

- **ڪَڙِ ٻوج ڪـڙِ ٻڙيُون :** ث . هيٺ مٿانهين – ڪڏون ڪوٻا – ٽاٻڙ ٽوٻڙ زمين – لاهي چاڙهي – خراب رستو – کهري زمين – سخت زمين – اها دونهين جي رنگ جهڙي زمين، جا مينهن ۾ نرم ۽ اُس ۾ لوهہ جهڙي سخت ٿئي – اَر – ڪُهاپڻ.
- **ڪَڙتالُ ج ڪَڙتالَ: ڪَڙ تالـُون :** ث . ساز جو هڪ قسم – ڪاٺ جو ٻن ٽڪرن کي هٿ سان وڄائڻ جو ساز. (صفت). تمام ٻوڙهي.
- **ڪڙتولُ ج ڪِڙتولَ(ل):** ذ . صفت . ڦيڻو (ماٹهو).
- **ڪَڙَتَڻُ:** ذ. ڪَلتر – لِتر – پـُراٹا پادر.
- **ڪِڙِپِٽ ج ڪِڙِپِٽـُون:** ث . جهيڙو جهٽو.
- **ڪَڙ پو ل(ل):** ث . تمام ٻوڙهي. "مائي تہ ڪڙپول لڳي پيئي آهي" (جملو).
- **ڪَـڙ ٻِيلُ ج ڪَـڙ ٻِيلَ :** ذ . صفت. وڏيءَ عمر وارو – ٻوڙهو. نهايت سمجهدار – تکو – زمانہ ساز – تجربيڪار – آزمودگار – دوُپار. ڪٹمست – بهادر. بازدارن جو لفظ اهو باز جنهن گهٽيون ڪريزون ڪاڏيون هجن.
- **ڪـڙ پيو ج ڪڙ پيا:** ذ . صفت . ٻچاپڙو – نفاق وجهندڙ.
- **ڪـڙجَڻُ:** مصدرَ پڪڙجڻ – ٽِڙجَڻ – ڪُلجڻ.
- **ڪَڙدَرُ:** ذ . صفت. ڪـَڪيل – نانگ جو ڪاڏل.

"زلف جي ڏنگ جو وڄي، جيئن حال جوڳيءَ سان ڪيم،
تنهن چيو ٿيندو اسان ڪان،ڪيم ڪَڙدَرَ جو علاج" (بلبل).

- **ڪِڙِڦِٽ ج ڪِڙِڦِٽـُون :** ث . ڪَٽ ڪَٽ – ڪلڪل – ڪُر ڪُر – ڪَر ڪَر – گِڙ ٻڙ – گهپي – ڪٹڪٹ – ڪَٹپٽ – ڪِٹڦٹ – چٹمڪي – حـُجت – تڪرار – رڳڙو – جهيڙو – شور هُل – فساد – ڪـِروڌ.
- **ڪڙڦِٽيو ج ڪِڙڦِٽيا:** ذ . صفت. ڪٹڪٹو – ڪِرڪِريو – ڪِٹڦٹيو – ڪروڌي – رڳڙائي – تڪراري – جهيڙاگر – فسادي – ڦڏئي – گهَپيخور – جهڳڙالو.
- **ڪَڙڪ(ت):** ث. تاجيءَ جي تندن کي پنيان هيٺ نہ ٿيڻ لاءِ جهَلَ.
- **ڪَڙڪَڻُ:** مصدر (سن . ڪل = آواز ڪرڻ) ٺڪ ٺڪ ڪرڻ – وڄڻ. ڇٹڪو ڪرڻ – آواز ڪرڻ – ٺڙ ٺڙ ڪرڻ – ڏڙڪڻ – ٺڪاءُ ڪرڻ – ٺڙڪو ڪرڻ – ڪڙڪو ڪرڻ – ٺڙڪڻ – ٺرڪاٽ ٿيڻ –

Gul Hayat Institute

ٽڪانوڪي ٿيڻ – ٺهڪڻ – لڳڻ – ڪسڻ. وڙهڻ – جهڳڙڻ. ٻڇڻ. ڊپ ڪرڻ. شروع ڪرڻ. هوشيار ٿيڻ– ڪَن ڪڙا ڪرڻ. ولوڙڻ.
"مون اجا ڪيرلَپَ ڪا نہ ڪڙڪي آهي"(جملو).

– **ڪَڙڪَ ج ڪڙِڪُون** : ث . خبر – سُڌ – اشاري ۾ خبر – بانس– پَٽڪ – آواز.

– **ڪڙ ڪاٽ: ج ڪڙ ڪاٽَ**: ذ. آواز جو ٻن شين جي لڳڻ سان پيدا ٿئي – ڪُڙڪو – ڇٽڪو – پونياٽ – ڪَڙڪاءُ – ڪڙڪو – ڇٽڪاٽ – ڪِڻ ڪِڻ–ڪِڙ ڪِڙ–جهڻ جهڻ –ٽِڙ ٽِڙ. رم جهم . مڻ مڻ.

– **ڪڙ ڪائڻ**: مصدر. ڪڙڪو ڪرڻ – ڪَڙڪاٽ ڪرڻ – ٺُڪ ٺُڪ ڪرڻ – ڪِڙ ڪِڙ ڪرڻ – ٺُڙ ٺُڙ ڪرڻ – ٽڙڪاٽ ڪرڻ – ٽڙڪو ڪرڻ – ٽڙڪائڻ – وڄائڻ – اواز ڪرڻ – پرلاءُ ڪرڻ. ٺُڪائڻ – دَرتي ڪڙو هڻڻ – ڏک هٽي آواز پيدا ڪرڻ.

• **ڪڙڪَ**: ث. ٽيٽ – مخفي خبر – ڪل پَٽڪ.

– **ڪڙڪَ پوَڻ**: خبر پوڻ – سراغ ملڻ.

– **ڪَڙڪٽُو ج ڪڙ ڪٽا**: ذ. صفت. ڪڙڪڙيو – جهٽجٽو – ڇٽڪٽو – ڇٽڪاٽي – ڪڙڪاٽي – ٺُڙ ٺُڙيو – ڪڙڪو ڪندڙ.

– **ڪڙڪو ج ڪڙ ڪا**: ذ . آواز – ٺڪاءُ – ڇٽڪو – پُٽڪو – ڪِسڪو – ڪنهن شيءِ جي ڪرڻ يا لڳڻ جو آواز – جهنجٽي جي جهڻ جهڻ – واڄو – ٽڙڪو – ٽڙڪاٽ – ڦَڙ ڦَڙ – ڪَڙ ڪَڙ – سَرڙاٽ. ٺوڪ ٺوڪر – ڏک . گڙڪو – گُڙ گُڙ – گوڙ. ڪونگهرو – خُرڪي.

– **ڪڙ ڪيدارُ ج ڪڙ ڪيدارَ**: ذ. صفت. ڪڙو – ڪڙاڪيدار – ڪڙڪي وارو – آواز وارو – ڇٽڪاٽي – ٽِڙ ٽڙيو. تيز – چالاڪ.

• **ڪڙڪري**: اسم خاص. لس ٻيلي ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **ڪِڙ ڪَڻُ**: مصدر . پچڻ – لڪِي پچڻ. (اسم). پادر – موچڙا. مار. (ل).

• **ڪَڙڪِي ج ڪَڙ ڪِيُون**: ث. ڪَرڪي – مينهن جي چڙِي.

• **ڪِڙڪِي ج ڪِڙ ڪِيُون** : ث . دري – ڳڙڪي – ڄاري – جهَروڪ – ڀت ۾ سوراخ. جاءِ ۾ ننڍو ڄارو. پُٺيون در – چور در – ڳُجهو دروازو.

• **ڪِڙڪِي لَڳَڻُ**: موت جو وقت ويجهو اچڻ.

• **ڪڙ ڪُهيتو ج ڪڙ ڪُهيتا**: ذ . (سن . ڪرڪ = ٻاهه + ڪُريٽَ = جيت) اُڏامندڙ جيت جو هڪ قسم (جنهن جي پرن مان اونداهِيءَ ۾ چمڪو ڏسڻ ۾ اچي – جُگنو – شب تاب – ٽانڊاٽو – ڪرهه ٽنڊٽي – ڪِرهه ڪڏ.

• **ڪِڙ ڪَٽَ**: ذ . اُڏامندڙ ءِ اونداهي ۾ چمڪندڙ جيت – ڪُڙ ڪِهيتو – جُگنو.

• **ڪَڙ ڪَڙُ ج ڪَڙ ڪڙُون** : ث . ٺُڙُ ٺُڙ – ٺڪ ٺڪ (آواز) ڪُڙڪو – ڪڙڪاٽ – دروازي تي هٿ هڻڻ جو آواز – ڪپڙن جو پاڻ ۾ لڳڻ جو آواز – مينهن جي ڦڙين جو آواز.

• **ڪَڙ ڪَڙ ڪَرَڻُ**: آواز ڪرڻ – ڪڙڪو ڪرڻ – واڄو ڪرڻ ڏانڏولڻ – ڇاڇولڻ – ڏند پيهڻ. وڙهڻ – ابتو سبتو ڳالهائڻ.

• **ڪِڙ ڪِڙ ج ڪِڙ ڪِڙُون**: ث . جهنجٽي جي جهڻ جهڻ – ڇِڻ ڇِڻ – تيز تکڙو آواز. سنهي چرپر – حرڪت.

– **ڪِڙ ڪِڙ لَهَڻُ**: آڪڙ گهٽ ٿيڻ – وڏائي لهڻ.

• **ڪَڙ ڪَڙ**: ث . (سن . ڪَڻَ ڪَٽَايَہ = آواز). ٺڪ ٺڪ – آواز – جهٽڪو – پٽڪو.

• **ڪَڙ ڪَڙائِي ج ڪَڙ ڪَڙايُون** : ث. سالميت – تندرستي – سٺو پرائي – مضبوطائي – ڪڙائي – نوبنائي – تازگي – خوشحالي.

• **ڪَڙ ڪِي ج ڪَڙ ڪِيُون**: ث . (سن . ڪَرڪ = ٻاهه). وڏي هٿئي سان مشعل – ڏياٽي – شعلو – مٺو – ڏياٽ – اُلو – شعاع – سوجهرو.

• **ڪَڙ ڳَ ج ڪَڙ ڳُون**: ث. (سن. ڪڊ ڳَ = ترار). تلوار – سرواهي – ڪنو – شمشير – تيغ – ترار. ڪَڙڳ پُراڻي ڪِپَ ۾، گهوڙي ٽُٽَل واڳ."

– **ڪَڙ ڳِي ج ڪَر ڳِي**: ذ . صفت. ڪَڙ ڳ وارو – تلوار وارو – هٿيار بند – سپاهي – جوڌو – جنگي جوان. گينڊو (جانور).

• **ڪَڙ ڳاتِي ج ڪَڙ ڳاتيون**: ث. صفت. ڏکي – ڏکي ڳچيءَ واري.

• **ڪَڙ ڳَهَ**: بي انداز گهٽائي – ڪَڙ ڳَهَ.
"ڪَڙ ڳَهَ ڪتُورِيءَ جا تيا تنهين باغ بهار". (سُگهڙ)

• **ڪَڙ ڳِي ج ڪَڙ ڳِيون**: ث . ڳڍڙي – ڳڍي – ڳِڊ. مروڙ – سيٽَ – ڏَڪٽي.

• **ڪَڙَڻُ**: مصدر. (سن. ڪرُوڌ = چڙ) چڙڻ – سڙڻ. اُترڻ. (دل تان) – دل ڪڄڻ – نہ وڻڻ. روئڻ. "ڪِلَنِ ۽ ڪُڙَنِ ، رسن، پرچن پاڻ ۾ ".

• **ڪِڙَڻُ**: مصدر. ٽڙڻ – ڪُلڻ – نڪرڻ – پورحڻ – اُپرڻ – ڦٽڻ – ٻوڪجڻ. چمڪڻ – ٻهڪڻ – جرڪڻ – جهلڪو – ڏيڻ. (تارن وانگر) – چنڊ ڪڙڻ – روشنائي ڪرڻ. پير ساهڻ – پسار ڪرڻ. مينهن يا ڏکي نہ مِڙَڻ. وسامڻ – گل ٿيڻ – ڪِرڻ . اُڪرڻ – ٽِڙڻ – هٽڻ. ٺهڻ. پچي وڃڻ.

• **ڪَڙِلِي ج ڪَڙ لِيُون (ث)**: هرڪاهڻ وقت وهٽ ڪي هڪلڻ لاءِ لڪڻ.

• **ڪَڙو ج ڪَڙا**: ذ . صفت. (سن . ڪَڊ = بيٺل) اُڀو – اُڀو بيٺل – سڌو – سنئون – لٺ – ٽُڪي. عمود. هڪو ٻڪو بيٺل. بندر تيَ جهاز

Gul Hayat Institute

بيٺل. ڪنهن جي سڏ تي بيٺل. تيار– چالاڪ – هوشيار. سپتيو – سٽوڀرو– بلڪل سچو – بلڪل پورو – راستباز. ڪَڙاڪيدار – ڪڙاڪيدار– پورُو (ريوڙيءَ وانگر). خوش – سکر– نمرو – بيماريءَ مان اُٿيل – چاق– تندرست – جوپُ– تازو نؤبنو – ٺيڪ – جوڙ. (اسم). (سن. ڪند = پيچڻ). ڪرهو – پِترُ– ڍيرو – زنبوٽو – جنبَ– مٽيءَ جو ڳوڙهو – اهو پترجو هر ڪيڙڻ وقت نڪري– چِپ. ڪير ڏيندڙ جانورجي مڙڻ جي مهل تي رهجي وڃڻ جي حالت.

– **کَرو ٽِرو ج کَرا ٽِرا:** ذ . صفت سخت. تکو – ڏاڍو (ڏک)– ٺهڪائي هنيل – تڪڙو – تيار – فَرنو. ٺهڪٽو – ٺهڪٽو – فلڪي – هوشناڪيءَ وارو – خوش پوشاڪ. چست – وانئَرو – چالاڪ – جل ڦٽاڪو – جَوان مرد. تڪڙ – جهانجهرو – ڦڙت – برجستو. ٽور ويرمو– چِڙت – چرگَنڊُ. حاضر جواب. آگاهه – سُرتيو – سُرتيائِتو – چيتائتو – هوشائتو – سوبتو – سياڻو – ساڳو واڳو – سُچيت – داناءُ – ڏاهو. سڏو سَنواٽو. ڏَنو مُٽو. (ث. ڪڙي ٽڙي ج ڪَڙيُون ٽڙيُون).

– **کَرو ٿِيڻُ:** اُٿي بيهڻ. چڱو ڀلو ٿيڻ. تيار ٿيڻ.

– **کَرو ٻهـوَڻ:** ڪير ڏيندڙ جانورجو ڪير ڏيڻ جو ويلو رهجي وڃڻ.

– **کَرو ڏِيڻُ:** ڪير ڏيندڙ جانورجو ٿـڻ مان ڪير نـ اچڻ.

– **کَرو ڪَرڻُ:** اُڀو ڪرڻ (جهنڊو). چڪي بيهارڻ – وٺي آٿي بيهارڻ– روانو ڪرڻ – موڪلڻ. سڏو ڪرڻ – سڏارڻ – ڏيان چڪائڻ. مچائڻ (جهيڙو) جاڳائڻ – اُٿارڻ – آپاڙڻ – جوش ڏيارڻ. چورڻ – چور پچور ڪرڻ – چونگ ڪڻڻ . تيار ڪرڻ. ڏيان ڏيڻ .(باهہ) تيز ڪرڻ.

– **کَڙي تـڙي:** ظرف. يڪدم – ترت – سيگهہ.

• **ڪـَڙو ج ڪـَڙا:** ذ . ڪـُڙي (عضوو). جـُتيءَ جو ڪـُڙيءَ وارو پاسو.

– **ڪـَڙادار:** مرداني جـُتي (ڪـُڙيءَ سان).

– **ڪـَڙا ڪَـٽـَڻ:** وڏيون وکون کڻڻ – ٻرانگهون ڀـَرڻُ.

• **ڪَڙوپ ج ڪَڙوپُون:** ث . ڏاڍي مارَ– سَزا.

– **ڪَڙوپَ ڏِيڻُ:** مار ڏيڻ.

– **کَڙوپَ ڪَـيَڻُ:** هاها ڪرڻ – تنبيهہ ڪرڻ – دَبَ ٻڌائڻ.

– **ڪـِڙوڙ:** ظرف. تِڙوڪـِرُ.

• **ڪَـڙَهَـ ج ڪـَڙَهُـون:** ث. نَرُ ڪُـڪڙجي پيرمٿان نيش. ڪـڪڙيا تتر جو نڪتل تکو نـُنهن – چـُهنبيارو سَنڌُ. مال جي واڙ يا لوڙهي جي گهٽي – لـَنگهہ – گـَهٽِ – لـَنگهہ (گهريا لوڙهي جو) تي ڏنل ڍِنگهر. جاءِ – مڪان – هنڌ – اوطاق – جڳهہ – آستانو.

برگهل – لوگهو – پلنڊُ. وٽِي – وچوٽي.

– **ڪَـڙَهـَ باز ج ڪَڙَهـَ بازَ:** ذ . صفت. سيخون هٽندڙ (ڪُڪڙ). ڪڙهون هٽندڙ (ڪُڪڙ). دروازي تي وهندڙ (ڪتو). ڏٺائي – ٻٽاڪي – گـَشائي.

– **ڪَڙَهـَ تي ڪِيـرُ ٻيارڻُ:** ٿڏي تي ڪم ڪري ڏيڻ – بروقت ڪم ڪرڻ نـہ پهہ ڪَم پورو ڪرڻ.

– **ڪَڙَهـَ ڏِيَڻُ:** لوڙهي يا گهرجي لنگهہ تي ڍنگهر رکي بند ڪرڻ.

– **ڪَڙَهـَ ڪـٺـَڻُ:** تتر يا ڪُڪڙ جو تکو نـُنهن ڪڍي جوان ٿيڻ. بُلوغت کي رسڻ.

– **ڪَڙَهـَ لـَهـَڻُ:** بندش مان نڪرڻ – آزاد ٿيڻ – آزادي حاصل ڪرڻ – ڇوٽڪارو پائڻ – نجات حاصل ڪرڻ. سي ليڪا اورانگهڻ.

– **ڪَڙَهـَ هَـٽـَڻُ:** ڪُـڪڙن جو وڙهڻ وقت هڪٻئي کي ڪڙهون هڻڻ. تڪليف پهچائڻ. ٽوڪ هڻڻ – ٽوڪ ڪرڻ.

• **ڪَڙهو ج ڪَڙها:** ذ. پِتر – پٽر. (اسم خاص). تعلقي سنجهوري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڪَڙِهي ج ڪَڙهِـيُون (ٿ):** ث . حقي جي ٺُل ۾ تماڪ قابو ڪرڻ لاءِ وڌل ڳوڙهو – چـُغل.

• **ڪَڙهيلُ:** ذ صفت. وڏن ڪڙهن وارو ڪُـڪڙ – وڏو آزمودگار. وڏو چالاڪ.

• **ڪـَڙهيلُ ج ڪـَڙهيل:** ذ . صفت. بلڪل ڍگهو.

• **ڪَڙِي ج ڪَڙِيُون:** ث . سنهي ڪـڪريءَ جو هڪ دائُو – ننڍڙو پٿر – پٿري. اڇي مٽي. حُقي جي ٺُل ۾ تماڪ قابو ڪرڻ لاءِ ٺاهيل گول اگر – چـُغل. چاڪ – چونو – سيڙهي – سفيدي – ڪـَلـِي – اڇاڻ. ٺارُ – ٿَڌ . هڪ راند جي ساري. (ل).

• **ڪَڙِي ڪَـٽـَڻُ:** جيتڻ – ڪَٽڻ – سوڀ پائڻ – فتح ڪرڻ. سينڌڻُ.

• **ڪـُڙِي ج ڪـُڙِيُون:** ث . (سن. ڪـُرَ = ڪـُڙي) هڪ عضوي جو ڀاڱو – پير جو هڪ ڀاڱو – پير جو پوين ڇيڙو – پير جي پچاڙيءَ تي گول سخت مشڪ – پير جو پوين پاسو. ڪـُجَ جو تَرُ – ڪانترو – مٽڪو. چمڙي جو ٽڪر – بـُوٽ جي پوئڏ. (ل).

– **ڪـُڙِي ٽپائِڻُ:** تڪڙ ڪرڻ – تاهوٽ ڪرڻ – پگهر وهائڻ – محنت ڪرڻ – ڪوشش ڪرڻ.

– **ڪـُڙِي ڪَـرڻُ يا ڪـَـٽـَڻُ:** ڀڄڻ – تڪڙو هلڻ.

– **ڪـُڙِي ڪَٽـَڻُ:** تکي ڊوڙ پائڻ – تکو پنڌ ڪرڻ – ڊُڪڻ. ماري مات ڪرڻ – سوڀ ڪرڻ – فتح پائڻ – فتحياب ٿيڻ.

– **ڪـُڙِي ڪِهـ لائِڻُ:** اُتي جو اُتي روانو ڪرڻ – در تي بيهڻ نـ ڏيڻ – هڪدم واپس موٽائي موڪلڻ.

Gul Hayat Institute

– **ڪڙيُن تي زور رکڻ:** پڄي جند ڇڏائڻ.
– **ڪڙيُن سان ڪڙيون پڄڻ:** ڦوهه جوانيءَ جي آڪڙ ڏيکارڻ.
– **ڪڙيُون ڪٽڻ:** تکو هلڻ – ڊوڙ پائڻ.
– **ڪڙيُون ڳسائڻ:** ڏاڍو روئڻ – رڙڻ.
• **ڪڙياري آر:** اُها آر، جنهن سان جُتيءَ کي مضبوط ٽوپو ڏجي.
• **ڪڙياري آنبري:** اُها آنبري جنهن سان ڪوڏريون جهلي گهڙجن.
• **ڪڙيو ج ڪڙيا:** ذ. خرزين – ڀورو – جاتو – ڀوري – ڳوڻ – ٿيلهي – ڳوٿري – جهولي (برهمڻن جي بکيا وٺڻ جي). فائدو – نفعو – ڪمائي.
– **ڪڙيا ڪڻڻ:** فائدي وارو هئڻ – فائدو پرائڻ – وَٽڻ – نفعي وارو ٿيڻ – لاڀ ٿيڻ – نفعو ٿيڻ فائدو ڪرڻ. ڪهڙا ڪڙيا ڪڻڻ – ڪجهه به حاصل نه ٿيڻ.
• **ڪڙيو ج ڪڙيا:** ذ. (س. ڪرَ = ڪڙي) بوٽ جي ڪڙيءَ وارو چمڙو – بوٽ جي پنئين پاسي ڪڙيءَ سان لڳل پٽو، جو ڪڙيءَ کي مٿي ڪٽي – ڪڙي.
– **ڪڙيا ڪڍڻ:** تڪڙيون وکون کڻڻ – وڏيون وکون يا ڀرانگهون ڀرڻ. ڪڙيو مٿي ڪٽي ڏسڻ.
– **ڪڙيو ڪٽي بيهڻ:** ڪنهن به ڪم لاءِ تيار ٿيڻ.
– **ڪڙيو ڪٽي هلڻ:** ٽپو ڏيئي هلڻ. چال مارڻ. منڊڪائي هلڻ – ٽپ ٽپ ڪري هلڻ.
• **ڪڙيا ڪائڻ:** ڏڪ جهلي اچڻ.
• **ڪڙيشو ج ڪڙيشا:** ذ. مس قلم رکڻ لاءِ ڪاٺ جو ٺهيل ننڍڙو خانو – دٻي – پيتي.
• **ڪَسُ ج ڪَسُون:** ث. جهٽَ – ڪوهَ – جهپَ – لامارو – چڪي – چِڪ – چيٻي – چٻي. نَڪاءُ – حرڪت. اُها پوک جا سنگ ڪڍي مگر اَن نه ڪري.
• **ڪَسُ ج ڪَسَ، ڪَسُون:** ذ. ث. صفت. ننڍين ۽ سنهين آنين وارو (پلو). ماريل – ڇٽيل – اڌو ڳابرو – ڳهت. مرض لڳل پوک (جوئر يا ٻاجهري) جنهن جا سنگ پنن ۾ ئي مارجي وڃن ۽ ٻاهر نه نڪرن – ڪُڪ.
– **ڪَسُ ٿي وڃڻ:** سنگن جو پنن ۾ اندر ئي مارجي وڃڻ.
– **ڪَسُ پلو:** تمام ننڍڙين آنين وارو آنيارو پلو.
• **ڪِسَ:** ث. جهيڙو – جهڳڙو.
• **ڪَسُ ج ڪَسُون:** ث. ڏاند کي هڪلڻ لاءِ لڪڻ جي چوڪ ڏيڻ – چونگ.

• **ڪُسُ ج ڪُسَ:** ذ. صفت. ڏاڙهيءَ جا وار اصل نه آيل (ماڻهو) – بنا وارن (ڏاڙهي، مُڇ، مٿو وغيره) وارو – ڪسرو – وارن ڪٽل. عورت جو مخصوص عضوو. ڪاري جي ڳانگٽ جو هڪ قسم (رنگ اڇو، قد ننڍو اڌ انچ).
• **ڪسائڻ:** مصدر. پچائڻ.
• **ڪَستو ج ڪَستا:** ذ. صفت. رنجيده – ناراض – ڪاوڙيل.
– **ڪستو ڪاٺو ج ڪستا ڪاٺا:** ذ. صفت. سدائين خفا ۽ ڪاوڙيل.
• **ڪستوري ج ڪستوريون:** ث. ڪٿوري. جهنگلي ٻلن ۽ هرڻن جي دُن مان نڪتل سُرهاڻ (ڪارا ڪارا داڻا، خوشبودار ٿين جيئن پراڻي ٿئي تيئن زياده خوشبودار ٿئي (مشڪ).
• **ڪسرو ج ڪسرا:** ذ صفت. ويران – سُڃو – ٺلهو – غيرآباد – نسڪل – غير مُثمر – ڊلو.
• **ڪُستڻ:** مصدر. باهمي زور آزمائي ڪرڻ.
– **ڪُست ج ڪُستون:** ث. زور آزمائي – ڪست – چٽا پيٽي.
• **ڪس پس ج ڪِسپسون:** ث. سُرپُر – چُٽيڻ – ريڙهي سيڙهي.
• **ڪِسَرَ ج ڪِسَرُون (ل. ٿ):** ث. خارش – ڪُهه – ڪرِنهن.
– **ڪِسرو ج ڪِسرا:** ذ. ڪُهه – خارش.
• **ڪِسرڦِسر ج ڪِسرڦِسرون:** ث. سُرپُر – ڪِسڦِس – چُٽيڻ. ريڙهه پيڙهه – گيهل – گيپات.
• **ڪِسرو:** واٽڪي حساب جي بندي. ريزڪي آمدني روانگيءَ جو حساب ڪتاب. زرعي زمين جو رڪارڊ.
• **ڪُسرو ج ڪُسرا:** ذ. صفت. بنا ڏاڙهي ۽ مُڇ وارو – ڪُسُ. ٺوڙهو – ڳنجو – لُسو. لُس – مٺو ٺڳ – لُسرو – لسي منهن وارو.
– **ڪُسراڻ ج ڪُسراڻيُون:** ث. وارن جي اچڻ واري حالت.
– **ڪُسرائپ ج ڪُسرائپيُون:** ث. سن ڪلوات> ڪيش وهين = وارن اچڻ واري حالت) وارن جي اچڻ واري حالت. وارن جي نه هئڻ واري حالت.
• **ڪَسرُ ج ڪَسرَ:** ذ. صفت. سُڃو – ويران – پيهنگيو – برپٽ – غيرآباد. (اسم). بنا داتي سنگن وارو فصل – اوسَرُ.
• **ڪِس ڦِس يا سُسپُس:** ث. پاڻ ۾ بلڪل آهستي ڳالهائڻ واري حالت – سُرپر – چُٽيڻ.
• **ڪِسڪڻ: مصدر.** ڪِسڻ – هٽ مان ڦِسڪڻ – ترڪڻ – ڦِترڻ – ڦِسڪڻ – ٿِڙڻ – رڙهڻ – ڌِهڻ. تڳڻ. ڪسڪي وڃڻ – تڳي وڃڻ. نڪري وڃڻ (پير) ڊهي پوڻ – ڪري پوڻ. ڳسڪڻ – سرڪڻ – رسڪڻ. وَهڻ. پري ٿيڻ – دور ٿيڻ – اڳتي وڌڻ – پريرو ٿيڻ –

Gul Hayat Institute

پڇي وڃڻ – گُم ٿيڻ – لِڪي وڃڻ. رِوانو ٿيڻ – آهستي آهستي نڪري وڃڻ ۽ چَند هٽي وڃڻ – لِڪي وڃڻ – ٽِيي هٽي وڃڻ. ڪانئر ٿيڻ – گيدي ٿيڻ – ڊَڄي پڇڻ – لِڪي پڇڻ. گسائيَ وڃڻ – نٽائي وڃڻ – لهرائي وڃڻ (ڪم ڪان). ڪِسڻ.

– **ڪِسڪَ ج ڪِسڪُون**: ث. ڀاڄ – ڀاڄڙ – ڪسڪڻ جي حالت – پڇي وڃڻ جي حالت. اُڊائي – سرڪ – گِسڪ . ويهي گسڪڻ جي حالت – ريڙهو – ڪِسڪو – َترڪو. نفرت. سَٽڻ جي ڀڇي.

– **ڪِسڪائڻُ**: مصدر. هٽائڻ – ريڙهڻ – سرڪائڻ – پري ڪرڻ – ٽارڻ – هٽ مان ڪڍي ڇڏڻ – جدا ڪرڻ – روانو ڪرڻ – ٻئي هنڌ موڪلڻ – دور ڪرڻ . موڙڻ. ٿيلهڻ – ڌِڪڻ – اڳتي ڪرڻ – چورڻ – گسڪائڻ – ريڙهو ڏيڻ – ترڪائڻ. لَمائڻ – نَشائڻ. لڪائي وجهڻ (ڪيسي ۾) – چورائڻ – چوري ڪرڻ – ڪٽي وٺڻ – تڳائڻ. هٽ مان ڪيرائي ڇڏڻ (غفلت مان).

– **ڪِسڪَ سُورَ**: محاورو. ڀاڄ – اڪ چنيڀ ۾ تڪڙو نڪري وڃڻ جي حالت.

– **ڪِسڪَ سُورَ پَوَهڻُ**: پڇي وڃڻ – ڪسڪي وڃڻ – لڪي وڃڻ – پڇڻ – ڀاڄ ڪائڻ.

– **ڪِسڪِڻُو ج ڪِسڪِڻا**: ذ. صفت. ترڪڻو – ڦسڪڻو – ڪسڪڻ جهڙو. بي پروسي – ڦرنڊڙ گهرنڊڙ.

– **ڪِسڪي وڃڻُ**: لِڪي نڪري وڃڻ – سرڪي وڃڻ – رسڪي وڃڻ.

• **ڪِسڪوري**: ٿرءِ هڪ سرنڌڙ جيت جو قسم.

• **ڪَس ڪَس**: (ف خس خس) ڪَسڪَس> ڪَسڪَسَرَ) پُست جو ٻج – پُست جي ڪَڻ – خسخس.

• **ڪُس ڪُس (ل)**: ث . ڇُر پُر – ڦسڦس – آهستي ڪيڊيل آز. هٽ چراند – ڪٿينس.

• **ڪَس ڪوهَ**: ڪَسڻ ڦُرڻ جي حالت – زبردستي – ڌاڌ – لالچ – هيڇ.

– **ڪَس ڪوهَ تي هُجَڻُ**: ڦُرتي هئڻ – مال جي ميڙ سيڙ تي هجڻ.

• **ڪَسَرُ ج ڪَسَرَ**: ذ . صفت. (ع . خصم) مُڙس – ڀتار – پتي – وَرُ – گهر وارو – شوهر. سائين – خصم – يار.

• **ڪَسڻُ**: مصدر. (سن . ڪَش = نقصان ڪرڻ ف ڪشيده). زبردستي وٺڻ – ڦرڻ – ڇٻي ڏيڻ. جهٽ هٽي ڪٽي وڃڻ – ڇنڻ – پَٽڻ – ٽوڙڻ. هٽ چرانَد ڪرڻ.

– **ڪَسبيجاهُ**: ڪَسجانءِ – تون ڪسج.

• **ڪِسڻُ**: مصدر. ڪِسڪڻ – ڦِسڪڻ – ڪرڻ – ڦِٽڙڻ – ڊهڻ. قسمت جو ڊهڻ – ڀاڳ ڦٽڻ – ڀوڻ ڀوڻ – ڀوئتي ڀوڻ. ڦاٽڻ –

ڪپڙي جو ڳِرڻ – ڪُونڊجڻ.

• **ڪُسڻُ**: مصدر. وارن جو مرض سبب ڇٽڻ – ڪُسجي وڃڻ – ڪُسي وڃڻ – ڪوهجڻ – ڪونڊجڻ (وارن جو) ڪرڻ – ڇڇڻ – ڇِٽڻ. ڳَري وڃڻ – ڪپڙي جو پراڻو ٿيڻ – چوڙجي وڃڻ – جهونو ٿيڻ – بوسيدو ٿيڻ.

– **ڪُسيو**: (ڪُسڻُ مان زمان ماضِي) – ڪُٺو – ڪريو – ڇٽيو – ڇنو – ڦاٽو – پراڻو ٿيو – جهونو ٿيو – چِڙي ويو.

• **ڪَسو**: ذ. (ف. ڪف. ش = جُتِي). جتي – جوتو.
"پائي ويٺڙا پيرَ ۾، منجهان ڪَرس ڪَسو" (شاهه).

• **ڪَسولَنبو ج ڪَسالَنڊا**: ذ. هڪ جي ڳالهه ٻئي ڪي ٻڌائڻ واري حالت – ٻـ ويڙهائڻ واري حالت – منهن تي خوشامد ۽ پريٺ ڳلا ڪرڻ واري حالت فتور – لائي چائي.

– **ڪَسالَنڊا ڪَرَڻُ**: ٽڳيون ڪرڻ – ٻـ ڄڻا ويڙهائڻ – فتور جاڳائڻ.

• **ڪَسِي ج ڪَسِي**: ذ. ث. صفت مخنث – ڦرنـ پيدا ڪندڙ – پيدائش ڪانسواءِ – اَپت ڪانسواءِ – بنا پراپت – خالي – سکڻو – ٺلهو – پالهو (جيئن فصل اَن ڪانسواءِ) – ويران – سجو – ٺلهو (وڻ) – سنڍ (زال) – پَڇڙ (ڳئون) – بي قر – اَجايو – بنا نمڪ (ڪاڌو). ٻيڙي جو هڪ قسم جنهن جي هڪ پاتاري مٿون چونڪ نہ هجي. اُهو جانور جنهن ڪي متاري يا طاقتور ڪرڻ لاءِ سندس خصيا (ٻيلا) ڪڍي ڇڏجن.

• **ڪَسِي لَڏُون**: اسم. مناڻي جو هڪ قسم.

• **ڪَشَت**: ڳند – لـڙ – گهمسان.

• **ڪَشُولُ ج ڪَشُولُ (ڪ)**: ڪاٺ جو سوٽو جنهن سان پڪو سبجي.
"اُدي ڪَشُولَ ڏي تہ ڏري سبان" (ڪ).

• **ڪَفَتَ**: ذ. (ف خفت) ڪوشش.

• **ڪَفَارِيلَ ج ڪَفَارِيلَ (ٿ)**: ذ. شرارتي – لچو – شرير – حرڪتي.

• **ڪَفَرُ ج ڪَفَرَ (ٿ)**: ذ. هنداڻي جو وڏيل اڌ.

• **ڪَفَنُ ج ڪَفَنَ**: ذ. (ع) ڪَفَنَ.

– **ڪَفَنَڪُوسَ**: ذ . صفت. ڪفن چورائيندڙ. ڪنجوس – موذي – شومي – بخيل.

• **ڪَڪَ ج ڪَڪَ**: ذ. تمام پوڙهو – تمام جهور – گهٽو پوڙهو – تمام ٻيو – جهونو. "ڪَڪَ پُوڙهو".

• **ڪِڪَ ج ڪِڪُون**: ث. بدبوءِ – ڪِڪاڻ – ڪڪائي – مڇيءَ جي ڏپ – ڇَٽ – بوءِ – ڏپ – مڇي. پلي يا گوشت جي بانس – ڪني بانس – ڏپ. گندگي – ڪچرو – گند. تمام سنهي مڇي. نشي ۾ چُور. (ت). ٿـلهو.

Gul Hayat Institute

– **ڪکاڻ** ث. بدبوءِ – بانس – ڌپ – ڪک.

– **ڪِکائي ج ڪِکائيُون:** ث. ڌپ – ڪِکاڻَ – ڪک.

• **ڪُڪَ ج ڪُڪُون:** ث. خبر – واقفيت – ڄاڻ – سڌ – سماءُ. (ت). اُت جي ڪاوڙ. (ل).

• **ڪِکاري ج ڪِکاريُون:** ث. گدڙ جي اوناءِ – اُوناڙ – دانهن – رڙ – واڪو گدڙ جو.

• **ڪُکاڙي ج ڪُکاڙيُون:** ث. ٻج.

• **ڪکاڙيون ڪَـڍَڻُ:** شڪست فاش ڏيڻ – هيسائڻ – وڙهڻ.

• **ڪَکَـرَ ج ڪَـکَـرُون:** ث. زهريلي جيت جو قسم – هڪ قسم جو ڏينيو. ڳاڙهڙي رنگ تي – ڏينيو جهڙو زهري جيت پر اُن کان ننڍو – ڪکري. ڪکرن جو چٽ – مانارو. (اسم خاص). ذات جو نالو. وڻ جو هڪ قسم.

– **ڪَکَـرِ ڪرُو هَـڻَـڻُ:** جهيڙو جاڳائڻ – فساد ڪرائڻ – چيڙڻ – چيڙائڻ – ڪپائڻ – ڪڄائڻ.

• **ڪَکَرُ:** اسم خاص. تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهه.

• **ڪُـکَـرُ ج ڪُـکَـرَ:** ذ. ڪاري جي مڇي جا ٻه قسم. هڪ ڪکر، بيو ٻاجو. ڪکر جو رنگ اڇو ۽ سرَ تي ننڍڙا ڪنڊا ۽ سنهرا چلر. ويڪرو ڏگهو هيڊو پچ – قد اڌ فوٽ کان ڏيڍ فوٽ تائين. وات ويڪرو ۽ پچ سنهون.

• **ڪِکراتُ ج ڪِکراتَ:** ٻليءَ جي ويڙهه واري رڙ.

– **ڪِکراتَ ڪرڻَ:** ٻلين جو وڙهڻ – رڙڻ – وڙهڻ – خرابي ڪرڻ. اجائي ڪوشش ڪرڻ – پنهنجي ڳالهه مڃائڻ لاءِ بي فائدي ڪوشش ڪرڻ.

– **ڪِکرائي ج ڪِکرائيُون:** ث. صفت. گدڙ يا بگهڙ جي اُوناڙ.

• **ڪَکَرائي:** ث. اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪَکَـري ج ڪَـکَريُون:** ث. وڻ جو قسم. هڪ لڳلڳدار ميوو جهليندڙ وڻ – گيدوڙي. مڇ جو هڪ قسم. (اسم خاص). تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه.

• **ڪَکَرهاڙُ:** اسم خاص. تعلقي نئي ۾ هڪ ديهه.

• **ڪَـکِڙاتُ ج ڪَـکِڙاتَ:** ذ. ٻلين جون وڙهڻ واريون رڙيون.

• **ڪَکِڙو ج ڪَکِڙا:** ذ. ٻيرُ وغيره جو اندريون ٻج – ٽِڏڙو – ڏڏڙو. انب جي ڪکڙي – ڪکڙي – پتو – ڪوئلو – ڪوئيرو.

– **ڪَـکِڙي ج ڪَـکِڙيُون:** ث. ڪارڪ جي ڪکڙي – ڪَکِي – ڪوڪِي. صُوفَ يا سنگترِي جو اندريون ٻج – انب جو ڪوئلو. ليسُوڙي – گيدُوڙي.

– **ڪَکَسُ ج ڪِکَسَ:** ذ. مَڪر – فريب – چَند – حيلو – ترڪٽ.

• **ڪَکَڻُ:** مصدر. اَلٽي ڪرڻ – قئي ڪرڻ – اُوچارو ڪرڻ – اوڪارا ڏيڻ.

• **ڪُـکَـڻُ:** مصدر. ڪکڻ – هُرڻ – معلوم ٿيڻ – سُجهڻ – ياد هئڻ – دل سان لڳڻ – ٿورو ياد اچڻ – يادگيري دل ۾ لڳڻ – دل ۾ چُڀڻ – سمجهڻ – ڄاڻڻ. (ل). اُٺ جو ڳُـرڻ – وڙهڻ جو نمونو اختيار ڪرڻ.

"تون هاٿي ڪُـکِين پيو آءُ انهيءَ کي ڄاڻان ٿو".

• **ڪَکو ج ڪَکا:** ذ. صفت. بيڪار ماڻهو – ڪنهن نه ڪم جو نڪار ماڻهو. دٻاءُ – ڏڪو – دهمان – ڇَمت – رعبُ.

• **ڪَکو ٻَڌَڻُ:** هرو ڀرو دٻائڻ – هيسائڻ – ڪوڙا ناهه ناهڻ.

• **ڪَکو ج ڪَکا:** ذ. صفت. بدبُودار – گندو – بانسدار – ڇتارو – مڇيءَ جي بانس وارو – ڇڊو. (ث). (ث. ڪِکي ج ڪِکيُون).

– **ڪِکو وکو ج ڪِکا وکا:** ذ. صفت. هڪو بڪو – حيران – ششدر – پريشان – گهٻرايل – ويچون ويَل: بتليل – منجهيل – شڪي ٿيل. پِنت – چَٽ.

– **ڪِکووکوئي وڃَڻُ:** شرمسار ٿيڻ – مُنجهي پوڻ.

– **ڪِکووکو هـئَڻُ يا ٿِيڻُ:** شرمسار ٿيڻ – مُنجهي پوڻ.

• **ڪَکوٽَ ج ڪَکوٽَ، ڪَکوٽُون:** ذ. ث. صفت. پوڙهو – ڪُراڙو – جهُور – ٻڍو. (ث). پوڙهي – ڪُراڙي – پيرسن.

– **ڪَکوڙَ ج ڪَکوڙَ (ڪ):** ذ. پوڙهو – ڪراڙو.

• **ڪَکي ج ڪَکيُون:** ث. ڪارڪ يا ڪنهن ٻئي ميوي جو اندريون سخت ٻج – ڪَکِڙي – ڪارڪ جي ڪَکِڙي.

• **ڪِکي ج ڪِکيُون:** ث. صفت. خراب – بدبوءِ واري – ڇتاري – (اسم) مڇي.

– **ڪِکيءَ ڪوڙ:** مڇيءَ جي بانس.

– **ڪَڳُ ج ڪَڳَ:** ذ. صفت. تمام پوڙهو – جهُورُ – ڪُراڙو – ڪَڳُ. پکيءَ جو قسم – ڍنڍ جو پکي (ٽيٽِي جو قسم. ننگون. ڳچي ۽ چُهنب ڊگهيون. پُٺي ميرانجهڙي ۽ پيٽ اڇو). مڇيءَ جو هڪ قسم. ڪڙڳ – ڪنو.

– **ڪَڳُ ڪاڻُ:** مفت جو ڊِوُ ڪرڻ – مفت ڪاڻُ تي هرڻ.

– **ڪَڳمارُ ج ڪَڳمارَ:** ذ. صفت. ڪڙڳ ماريندڙ – تلوار هلائيندڙ – جوان مرد – بهادر – دلير – بانڪو – جودو.

– **ڪَڳمارو ج ڪَڳمارا:** ذ. صفت. تلوار جو ماريل – جنگ ۾ ماريل – "ڪائڻ ڪڳمارو ڪانئر پيو ڪنو ٿئي." بهادر.

Gul Hayat Institute

- **کَکائِي:** اسم خاص. تعلقي ميرپورساڪري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **کَکنيرَ:** اسم خاص. مڇيءَ جو هڪ قسم.
- **کَکَلُ ج کَکَلَ:** ذ. ڪيچُ — فائدو — مَتو — سَٽي ڪمائي.

– **کَکَلُ مارَڻُ: فائدو پرائڻ** — نفعو وٺڻ — سٺي ڪِمائي ڪرڻ — مَتو هٿ ڪرڻ.

– **کَکل کائڻ:** مفت جا مال کائڻ.

- **کَکو ج کَکا:** ذ. مڇيءَ جو هڪ قسم — (بنا ڇلرن جي، ڪندا وڏا ٿيندس، ٻہ ڪندا ڪلين ڪان ۽ هڪ پٺيءَ تي، ڏيگهہ هڪ ڪان ٻہ فوٽ، تور ٻہ ڪان اڍائي سير ٿئي) — رَڙو.

– **کَکي مان يقين شاهُ ٿيڻ:** بي زوري مان طاقتور ٿيڻ.

- **کَکو:** ذ. صفت. چيڙاڪ — جوشيلو. مڇو.
"خوش ٿيو وينو ڪلندو ڪکو"(جملو. ل).

- **کَکِي ج ککيُون:** ث. (سن. ڪَڪڪ = ڪِلَڻُ). ڪلائڻ خوش ڪرڻ لاءِ گداگر فقيرن جو جملو — ڇاڙي ڏڪائي هڪڙي خاص قسم جي آواز ڪڍڻ جو نمونو — بغل ٽوڪڻ — ڪڇ ٽوڪڻ جو رونشو. تماشو.

– **کَکِيُون مارَڻُ:** خوشي ڪرڻ — شادماني ڪرڻ — ڏسي ٽرڻ — وهسڻ — خوش ٿيڻ — گد گد ٿيڻ — سرهو ٿيڻ — ڇاتي ٽرڻ — مرڪڻ — جشن ڪرڻ — ڪڇون ٽوڪڻ — بغلون هڻڻ.

– **کَکِيُون هڻڻ:** ڪڇون ٽوڪڻ — بغلون ٽوڪڻ — خوشيون ڪرڻ. ري ڳٽتيءَ گذارڻ.

- **کَلَ ج کَلـُون:** ث. (سن: ڪَلَ. سن. کَلَ = ڇال — ڪَلَ) بدن جو مٿيون چم — جانور جو — ڇوڙو — ڇوڙي. اڌوڙ — ڇوڏو — ڇِلُ — (وڻ جو) — ڇلر — ڇلٽو — تهہ — ٻوهہ — ڏهي — ٻهي — ٻري (ٻاجهري جي).

– **کَلڻ — کل لاهڻ:** کَٽل جانور جي کل لاهڻ — سزا ڏيڻ — جٽ ڪرڻ — لاک لاهڻ — ڏاڍي مار ڏيڻ — پڄ ڪڍڻ — سٽڻ — ڏاگورڻ — ڪٽڻ — عتوب ڪرڻ.

– **کَلَ اُديڙَڻُ:** سخت مار ڏيڻ — سخت تڪليف ڏيڻ.

– **کَلَ ٻرَ ٻجَڻُ:** ڏاڍو ڏڇٽو هڻڻ.

– **کَلَڙُ ج کَلَڙَ:** ذ. صفت. کل وارو — خالي — پورو.

– **کَلِڙُ ج کَلِڙَ:** کَلن جو واپار ڪندڙ — کَلالُ.

– **کَلِڙِي ج کَلـِڙِيُون:** ث. چمڙي — (پاڻي جي) سانداري — ننڍي مشڪ.

– **کَلَ سُڪَڻُ:** اَيرو ٿيڻ.

– **کَلَ کاٺـو ج کَلَ کاٺا (ل):** ذ. سڙيل چمڙيءَ وارو. بي ترس — شوخ — ظالم — کٺور — سنگدل — بي رحم.

– **کَلَ ۾ مستُ هُجَڻُ:** پنهنجي دل ۾ خوش هجڻ — پنهنجي موجوده حالت ۾ مگهن رهڻ.

– **کَلَ ۾ هڏا وڃي رَهَڻُ:** ڳري ڪندا ٿي وڃڻ — بيماريءَ جي ڪري تمام هيڻو ٿي وڃڻ — اڌ ساهہ باقي رهڻ.

- **کِلَ ج کِلون:** ث. ٺهڪڙو — ٺهڪ — ٺهہ ٺهہ — "ورسين وڃهوتو ڪاڻ، کَرسين کِلون پائيين"(شاهہ). مزو — قرارُ — آنند. ڇرچو — گهبو — خندو — چٿر — ٺٺولي — مذاق — ٽوڪ — خنده زني.

– **کِلارو ج کِلارا:** ذ. صفت. ظرف. ڪلائيندڙ — مزي جهڙو — ڪلائڻو — کل جهڙو — کل جي ڳالهہ. کلڻو — کلندڙ — مشڪندڙ — مرڪندڙ — کل منهون — خوش — سُهجو. جنهن تي کل اچي. بيهودو.

– **کِلَ خُوشِي ج کِلَ خوشيون:** ث. کل ڀوڳ — ڀوڳ شوڳ — ڇرچو — کل کاٻاري — رؤنشو — مزو — تماشو — محفل — مجلس.

– **کِل خوشيءَ ۾:** رضامنديءَ سان — ازخود — پاڻيهي — خودبخود — پاڻمرادو.

– **کِلڪارَ ج کِلِڪارُون:** ث. کل — گهٽي کل — کل جو آواز.

– **کِلَ ڪرائِڻ:** چٿر ڪرڻ — ٽوڪائڻ — (پاڻ تان ماڻهو) کلائڻ.

– **کِلَ ڪَرَڻُ:** ڇرچو ڪرڻ — مذاق ڪرڻ — چٿر ڪرڻ — ٽوڪ ڪرڻ.

– **کِلِکوج کِلِکا:** ذ. صفت. (زور سان) کِلَ ٺهڪڙو — ٺَهہ ٺَهہ — مُشڪ — ٻَهڪ — مُرڪ. ڳجهِي کِلَ — ڏَبيل ٺهڪڙو.

– **کِلَ کاٻاري ج کِلَ کاٻاريُون:** ث. کِلَ جي ڳالهہ — گهَبو — ڇرچو ڀوڳ — ڀوڳ شَوڳ — وندر. ٺٺولي — کِل — چٿر — مسخري. لاَڦ — لَباڙ.

– **کِل کِل:** کِلکو — ٺهڪ — ٺهڪڙو. مشڪل — مُرڪ — ٻَهڪ. ڀوڳ — ڇرچو. دوستيءَ جو ناتو — سڪ — آشنائي — محبت.

– **کِل مُکُ ج کِلَ مُکَ:** ذ. صفت. خَوش طَبَع — کِلَ مُنهن.

– **کِلَ مُکو ج کِلَ مُکا:** ذ. صفت. کِلَ مُنهن — کِل منهون — کلمک — ڀوڳائي — ڇرچائي — مُرڪڻو — مُشڪڻو — خوش مزاج.

– **کِل مُنهَن ج کِل مُنهَن:** ذ. صفت. مُشڪڻو — مُرڪڻو — خليق — رلڻو ملڻو — کِلڻو — خوش مزاج — خوش طبع.

– **کِلَ مُنهَون ج کِلَ مُنهان:** ذ. صفت. خوش مزاج — مُرڪڻو — مُشڪڻو.

• **كُـلاوَتُ ج كُـلاوَتَ**: ذ. مُنڍ– شروعات –ابتدا –اوائل –بنياد.

• **كَلائِڻُ**: مصدر. کَل لهرائڻ.

• **کِلائِڻُ**: مصدر. ٽهڪ ڏيارڻ –خوش ڪرڻ مشڪائڻ –مرڪائڻ.

– **کِلائِتو ج کِلائِتا**: ذ. صفت. کِلندڙ – مشڪندڙ – مرڪندڙ – موهيندڙ.

– **کِلائِيندَڙُ ج کِلائِيندَڙَ**: ذ. صفت. جيڪو ٻئي کي کلائي – خوشيءَ ۾ آڻيندڙ – مُرڪائيندڙ – مُشڪائيندڙ – مسخرو – ڀوڳائي – چرچائي – وندرائيندڙ – رَوُنشائي – عجيب – حيرت جهڙو.

• **کَلـهِلِي**: ث. ڦَڙڦوٽ – ٽاڪوڙو – ياڄ – هاءِ گهوڙا – مانڌاٽو.

– **کَلـهِلِي مَچِي وَڃَڻُ**: ڦڙڦوٽ پئجي وڃڻ.

• **کَلائِڻُ**: مصدر. کولڻ جو ڪم ڪرائڻ – کولرائڻ – کُل ڪرائڻ.

• **کَلتَرُ ج کَلتَرَ**: ذ. اسم. پراڻي جُتيءَ جو پادر – نوڳرو – گهيتلو – گُستر – سُکل موچڙو.

• **کَلعَرَ**: ذ. کلتر – جوتو.

• **کِلَ پَتِي**: کوڏين سان راند ڪرڻ جو هڪ قسم.

• **کَلِپَرُ ج کَلِپَرَ**: ذ. صفت. بي هِمتُ – ڪمزور – بزدل – گِيدي – ڊرپوڪ.

• **کُلِتُو ج کُلِتَا**: ذ. صفت. شِفافُ – ٻَکندڙ – اُوجل – نرمل – صاف.

• **کَلـَرُ ج کَلـَرَ(ث)**: ذ. جهيڙو – فساد – رڳڙو – ٽَنٽو.

• **کَل رائِي تَـرَ**: اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه.

• **کُلور(ث)**: ذ. اُٺ جي پنڌ هلڻ جو هڪ نمونو.

• **کَلِريو ج کَلِريا(ث)**: ذ. تماڪ رکڻ لاءِ چَمَ جي ڳوٿري.

• **کَلـڙِي ج کَلِـڙيون**: ث. ننڍي مشڪ – سانداري.

• **کَلڦَرُ**: اسم خاص. بگٽي بلوچن جي هڪ پاڙي جو نالو.

• **کَلڦورُ**: اسم خاص. ٻوٽي جو هڪ قسم جنهن جا پن ۽ ڪاٺيون دوا جي ڪم اچن – کلڦورو.

• **کَلَکُ ج کَلـکَ(ث)**: ذ. ڏاريو – اوپرو.

• **کِلکوڙِي ج کِلکوڙِيون (ل)**: ث. وڻن تي چڙهندڙ هڪ ننڍي جانور جو قسم – نوريئڙو.

• **کِل کِل**: گَهِپي – کل – کڙکڙ – کلکل – کروڌ. وسوسو – وهم – گمان.

• **کُلـَمُ کُـلا**: ذ. ظرف. ظاهر ظهور – پڌرو.

• **کَلَڻُ**: مصدر. جانور جي جسم تان کل لاهڻ – چمڙو لاهڻ – چوڙو لاهڻ. مارڻ – سٽڻ – کٽڻ.

• **کـلَڻ**: ث. اسم خاص. جوار جو هڪ قسم.

• **کِلَـڻُ**: مصدر. (سن. کَـکـکَ = کِلَـڻُ). ٽهڪ ڏيڻ –خوشي ڪرڻ –مرڪڻ – مشڪڻ –خوش ٿيڻ –سرهو ٿيڻ –راضي ٿيڻ –نهال ٿيڻ –ٽوڪ ڪرڻ –خندو ڪرڻ –چٽر ڪرڻ –ٽوڪبازي ڪرڻ.

– **کِلـَٽائي ج کِلـٽايُون**: صفت. خوشي – مزو – فرحت – وندر – رؤنشو – کل خوشي – رهسو (کِلڻ جي) عادت – مشڪ – مرڪ.

– **کِلٽو ج کِلٽا**: ذ. صفت. مشڪٽو – مرڪٽو – خوش طبع – هسٽو کلندڙ – کل منهون – خوش سُهجو – کلمک – کل منهن – کلائيندڙ – مزي جهڙو.

– **کـلِي کـلِي کيروٿيڻ**: تمام گهڻو کلڻ – کلي کلي ساٽو ٿيڻ.

• **کُـلَڻُ**: مصدر. (ف. کُشاده) پٽجڻ – کلي پوڻ – ٽڙڻ – مکڙي جو گل ٿيڻ. پڌرو ٿيڻ – ظاهر ٿيڻ – اُپٽجڻ. وڌڻ – ويجهڻ. ڳنڍ ڇڙڻ – رسي جو اُپٽجڻ. ويڙهيل شيءِ جو پڌرو ٿيڻ – روشن ٿيڻ – معلوم ٿيڻ – پڌري پٽ ٿيڻ – نظاري اَچڻ. ويڪرو ٿيڻ – ڪشادو ٿيڻ – ڦلهڙو ٿيڻ – ڇڙواڳ ٿيڻ – آزاد ٿيڻ. عالم آشڪار ٿيڻ – عالم ٿيڻ. خراب خوار ٿيڻ – ڏٽو ٿيڻ –کلڻ هاب ٿيڻ – ڦاٽڻ (ڏُکَڻ) – ظاهر ٿيڻ (لڄائي) – پڌرو ٿيڻ (ڀُڙ) – ظاهر ٿيڻ (ڳُجهُ) – ڳالهه واشگاف ٿيڻ. صفا ٿيڻ – صاف ٿيڻ – چڱو لڳڻ – نيڪ بيهڪ وڻڻ -- مٺو ٿيڻ (آوازُ) – سريلو ٿيڻ – چمڪڻ – چلڪڻ – تجلو ڪرڻ -- جوبن نکرڻ – نکار ڪڍڻ – (منهن ۾) لالائي اچڻ. شروع ٿيڻ – قائم ٿيڻ – سِٽڻ. اُپٽيل ٿيڻ – پٽڻ. خاموشيءَ بعد ڳالهائڻ. واءُ جو لڳڻ. آسمان ڦڪرو ٿيڻ.

– **کُلو پاٽِي**: پلر جو پاٽي – مينهن جو پاٽي (بمقابل ٻڌل پاٽي).

– **کُلئي منهن ڳالهائڻ**: ظاهر ظهور ڳالهائڻ – سنئين سڌي ڳالهه ڪرڻ – ٻه چاپڙو نه ٿيڻ – دل ۾ دغا نه رکڻ.

– **کُلِي پـوُڻُ**: راز ظاهر ٿيڻ.

• **کُلِيَلُ ج کُلِيَلَ**: ذ. صفت. اُپٽيل – پٽيل. ظاهر ظهور – پڌرو – ظاهر. ٽڙيل (گُلُ) – ڀري (ڪچهري) – عام (مجلس) – چالو (حسابُ). خلاصو – ڪشادو – وسيع ويڪرو – فراخ – موڪرو – چوڙو.

• **کِلِٽِي**: اسم خاص. زناني سٿڻ جي ڪپڙي جو هڪ قسم، جنهن تي ڦُلن جي نموني وانگر ٽِڙيل جدا جدا رنگن جا پٽا هجن جي گهٽا ڏسڻ ۾ اچن.

Gul Hayat Institute

• **ڪَلو ج ڪَلا:** ذ . (ڪَلَ = چم) جُتيءَ جو پادر — موچڙو — ڪِلتر— چَتَر— نُوڳرو— مارڪُٽ.
– **ڪَلا ڪائڻ:** موچڙي سان مار ڪائڻ — جُتيءَ سان مار ڪائڻ — موچڙا ڪائڻ — پادر ڪائڻ — جوتا ڪائڻ — نُوڳڙا جهلڻ — مار ڪائڻ — ڪُٽجڻ.
– **ڪَلا ڪَلا ڪَرڻ:** ٿورن دڙڪن سان ڪنهن کي ڏاڍائي ڪرڻ کان روڪڻ — دَٻائڻ— ڪاوڙجڻ.
– **ڪَلا هَڻَڻ:** موچڙي سان مارڻُ — پادر هڻڻ.
– **ڪَلو ڪَڻَڻ:** مڙسي ڪرڻ — زبردستي ڪرڻ — پڪائي شروع ڪرڻ — سختي ڪرڻ — ڏاڍائي ڏيکارڻ — دٻاءُ رکڻ — دڙڪا ڏيڻ — پختائي ۽ سختيءَ سان ڪم ڪرائڻ — ڄمت رکڻ ."ڪَڻُ ڪَلو تہ تئي پِلو "(مثال).
– **ڪَلو ڪُوهُ ۾ وجهڻ:** جهيڙو شروع ڪرڻ — جهيڙو جوٽڻ . نفاق وجهڻ — فساد ڪَرڻ.
– **ڪَلو ڪَلو ڪَرڻ:** گَدجي ڏنگائي کي روڪڻ.
• **ڪُلو ٽِي** : ذ . اسم. هڪ قسم جو ميوو. (صفت). وڏي پيٽ وارو. گهٽو ڪائيندڙ.
• **ڪِلوِل ج ڪِلوِل** : ذ . (ف. غلغله) غلغلو — غوغاءُ — هُلُ— گهمسان — خَچر ڪَلو — ڏَمچر.
• **ڪَلِي ج ڪَلِيُون** : ث . (سن. ڪل) پاڻيءَ جي سانداري — نندي حلال ٻڪر يا هرڻ وغيره جي ڪَلَ مان ٺهيل مشڪ — اوئِي.
• **ڪَلِيتو ج ڪَلِيتا:** ذ . اسم . چَمَ جي ڳوٿري — چمڙي جو ٺهيل ٿيلهو. ڪَل جو جُوتو.
• **ڪَلِيچِي ج ڪَلِيچِيُون(ٿ)** : ث . چَمَ يا اڳڙيءَ جي ڳوٿري.
• **ڪَلِيرَ ج ڪَلِيرَ(جبل)**: ذ . ڪرڙ — ڪريڙ.
• **ڪَمُ:** فعل ڪمڻ، مان امر — صبر ڪر — سَهہ.
• **ڪميا:** ڪانڌ — تِتڪشا — سَهن شيلتا — برداشت. اِمداد — مدَدَ .
– **ڪِمان ج ڪِمائُون:** صبر — تَحمل. ڪَميا.
• **ڪَماچُ ج ڪَماچَ:** ذ. ث راڳ يا راڳڻي جو نالو. (هڪ مَذرُ راڳڻي، جنهن ۾ سڀ شُدّ سُرُ ٿين).
• **ڪَماڻ:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهہ.
• **ڪُماڻَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **ڪَماءَ** — ذ. مُهلت — فُرصت — ويچو — عرصو.
• **ڪَمَتَ ج ڪَمَتُون** : ث . نياز نئڙت — تواضع. ڌيرج — ڪِميا — بُردباري.

• **ڪُمدَاڻُ ج ڪُمدَاڻَ:** ذ. فساد — جهيڙو.
• **ڪُمدَڻَ ج ڪُمدَڻُون:** ث. ڪاوڙ — شوخي.
• **ڪُمِرو ج ڪُمِرا:** ذ . (ف . خُمره= پيالو). ٺڪر جو ننڍڙو ٺِپو — پاڻي پيڻ لاءِ ٺڪر جو ڪُپو— آب خورو.
• **ڪُمِري ج ڪُمِريُون:** ث . اسم. پکي جو هڪ قسم. — ڪُمري.
• **ڪَمَڻُ:** اسم خاص. ماڻهو جو نالو (جيڪو ڪمي يعني سهي) مصدر. (سن. ڪشَمَ = سَهَڻُ). نمَڻُ— تحمل ڪرڻ — ڌيرج ڪرڻ — ٿامر ڪرڻ. ٿَمڻ — ٺهرڻ (ڪوڏر سان زمين جو ڪوٽجڻ. (ڪاٺڙ ڪيما ڪينڪين ٻنيءَ ٻوليون ڪن).
– **ڪَمَندَڙ ج ڪَمَندَڙَ:** ذ . صفت. ڌيرجوان — صابر — صبرائتو — ڌيرائتو — بُردبار. معاف ڪندڙ.
• **ڪَمَندَنَ:** صبر وارن.
"چورتہ لڳئي چاهہ، ڪم ڪندن ڪَنيو"(شاهہ. ڪلياڻ).
– **ڪَمِي ڪائِڻُ:** نئڙت سان وقت گذارڻ — نياز نئڙت سان رهڻ — حَلِيمائي ڪرڻ — هيٺاهين ڪرڻ — نرمائي ڪرڻ — سانتيڪي نموني سان هلڻ.
• **ڪِمِيا:** ذ . (سن. ڪشَمَ > ڪَشما= سَهَڻُ، پرا. ڪَما، ڇَما) صبر— نياز نئڙت — سَهڻ. معافي — بخشش.
– **ڪِميا وانُ ج ڪِمياوانَ:** ذ. صفت. ڪَميا ڪندڙ.
• **ڪَن:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهہ.
• **ڪَنُ ج ڪَنَ:** ذ . (سن : ڪَنَب = پَجَڻُ). مانيءَ جو ٽڪر — ٽڪر — ٻور — ٻورو — ڀُيو — چوٿو — ماني وغيره جو اَڌ. (ظرف). اٽڪل — اندازاً — اٽڪل رُوءِ — لڳ ڀڳ — ڏاري — ٿورو اڳتي -- ٿورو پوءِ — قريباً (جيئن سؤ ڪَنُ يا سير ڪَنُ). انگن جو ميڙ ڏيکاريندڙ عدد مثلاً ڏهاڪو ڪن — ويهارو ڪَنُ. وقت جو هڪ ننڍو انگ(پَلڪُ ۽ ڪنُ). (ظرف). ٿوري دير ۾ جهٽُ— جلدي. چنڊ جي پهرين تاريخن مان ڪو ڏينهن.
• **ڪَنَ ساعِتَ:** ٿوري دير — گهڙي — لحظو.
• **ڪُنِ(ل):** ث . اُها زمين جنهن ۾ پير اندر هليو وڃي — وارياسي زمين. مثلاً "رستي ۾ رڳي ڪُنِ آهي، گهوڙو تڪو هلي نٿو سگهي".
– **ڪُنُ ج ڪُنَ:** اسم خاص. سمنڊ جي مڇيءَ جو قسم.
– **ڪَناجُ ج ڪَناجَ(ت)**: ذ . صفت .نقصان — خرابي — خلم — ٽوٽو — ڇيهو.
– **ڪُنامُ ج ڪُنامَ(ت)**: ذ . صفت. (ف . خنام) فساد — جهيڙو — رڳڙو — جهڳڙو.

Gul Hayat Institute

- • **كَنبوَ ج كَنبا:** ذ . اسم خاص. ڍنڍ جي پکيءَ جو قسم.
- • **كَنبيون:** انگ Mushrooms, Fungsu
- • **كَنبُ ج كَنبَ:** ذ . پکيءَ جو پَرُ — پَکُ — کنب جو قلم — کاني — سوئو.
- • **كَنيڙُ ج كَنيڙَ:** ذ . صفت. کنين وارو — پرن وارو — پکن وارو — بجن وارو — بجر.
- — **كَنيرُو ج كَنيرا:** ذ . كَنيڙاٽي (مَڇي جي).
- — **كَنيڙُ ج كَنيڙَ:** اسم. پکيءَ جي هڪ پاسي جو پَرُ— کنيڙاٽي — کنب.
- — **كَنيڙاٽي ج كَنيڙاٽيُون :** ث . پکيءَ جي هڪ پاسي جو پَرُ— پک — کنيڙ.
- — **كَنبَ كَنيڙاٽيُون ڀڃَڻُ يا كوهڻُ:** نستو ڪرڻ — زور ڀڃڻ — بيوس ڪرڻ — مجبور ڪرڻ — لاَچار ڪرڻ.
- — **كَنيڙاٽيُون ساهڻُ:** ڪجهه طاقت سارڻ — اُڏامڻ جي ڪوشش ڪرڻ.
- — **كَنيڙو ج كنيڙا:** ذ . اسم . پکڙو — کنيڙاٽي — پر — ننڍو کنب (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.
- — **كَنبَ سورڻُ:** منزل ڪرڻ — رهڻ — جاءِ ڪرڻ.
- — **كَنبَ كوڙڻُ:** منزل ڪرڻ — رهڻ — جاءِ ڪرڻ.
- — **كَنيَن كٽو ج كَنين كٽا:** جنهن جا کنب ڪٽلَ هجن — بي طاقت — ڪمزور — نِبلُ — ضعيف.
- — **كَنبَ نہ هُئَڻُ:** پهچ نہ هئڻ — وسعت نہ هئڻ — هٿ پهچندي نہ هئڻ — ڌن دولت نہ هئڻ.
- — **كُنبُ ج كُنبَ :** ذ . (سن . ڪُنب) ڪٽيءَ جو ٿانءُ جنهن تي ميرا ڪپڙا گڏي ٽهڪائڻ لاءِ چاڙهجن — ڪٽيءَ جي ڪپڙن ڪاڙهڻ جي ديگ — ڪپڙن ڪاڙهڻ جي ٻني — ڪٽي جي نانڌَ يا نادي جنهن تي ڌوٻڻ کان اڳي ڪپڙا ٻاڦُ ۾ سيڪجن — ڌوٻين جو ڪوڙيل ٽِينُ جنهن ۾ ڪپڙا رڌجن — هڪ وڏو پيپُ جنهن ۾ ميرا ڪپڙا وجهي باهہ تي رکجن — ٻني. چيٽ مهَيني جي ١٣ تاريخ جو ڏينهن جنهن تي هندو زالون پوڄا پاٺُ وغيره ڪن . ڪٽڪ يا سارين جي ڪچي فصل جي پَلُ لڻڻ واري حالت ساريون جن جو ڪچيءَ ۾ تورو مٿيون حصو لڙجي — پليءَ پوک جون چوٽيون — لڙيل پوک جو واڌارو — سارين جي پوک جي اُها منزل جڏهين تِيلا وڏا پن ڪڍن. جوَ ۽ ڪٽڪ پلا ٿيندا آهن تہ مٿان لڙندا آهن.
- — **كُنباٽِي:** ڪپڙن جي ڌُنارِٽِي .
- — **كُنبُ چاڙهَڻُ:** ڌوٻيءَ جو ميراڻ ڳارڻ لاءِ ميرن ڪپڙن ڪي ديگ ۾ وجهي ٻاڦ تي رکڻ.
- — **كُنبُ لُٽَڻُ:** پلي پوک جا پن لُٽڻ.
- — **كُنبُ واءُ:** پاڻي پيڻ ڪري اُٺ جي پيٽ جو واءُ سان ڀرجي وڃڻ.
- — **كَنيات:** ث . هڪ راڳ. راڳڻي ۽ سُرُ جو نالو. اڄاڻ — چنڊ جي روشنائي — چنڊ جو سوجهرو. (اسم خاص). ڀارت جي هڪ شهر جو نالو. ڏيهي رياست جو نالو.
- — **كَنياتِڙي:** ث . هڪ راڳڻيءَ جو نالو.
- • **كَنيائِڻُ:** مصدر. ڪٺائڻ — ڀڃائڻ.
- • **كُنيتُ ج كُنيت :** ذ . اسم. ڏاند جي ڳچيءَ جي مٿان وڏيڪ گوشت جو حصو — ڪُنيت — ڪُونهتُ.
- • **كَنيرُ ج كَنيرَ:** ذ . مٽي ۾ پيل غليظائي — گَندُ.
- • **كَنيڙ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهہ. هڪ شهر جو نالو. جيت جو هڪ قسم.
- • **كَنيڙَ نانگڻُ:** اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ۾ هڪ ديهہ.
- • **كَنيِڙو:** اسم خاص. پرت جو هڪ قسم.
- • **كَنيڙو:** اسم خاص. تعلقي ڪپري، سڪرنڊ ۽ بدين ۾ هڪ ديهہ.
- • **كَنيڙِي ج كَنيڙِيُون:** ث . پَر — کنيڙاٽي. برساتي جيت جو هڪ قسم. (اسم خاص). تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهہ.
- • **كَنيڙِيُون:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهہ.
- • **كَنيَلُ ج كَنيَل(ث):** اسم. پکيءَ جو آکيرو.
- • **كَنيَڻُ:** مصدر. يڪدم جهلي وٺي اچڻ — زوري ڪٽي اچڻ — ڏاڍائي سان وٺي اچڻ — اُڏائي وڃڻ — جهٽي اچڻ — جهپڻ.
- — **كَنيِي كٽَڻُ:** قابو ڪري ڪٽڻ.
- • **كَنيِي ج كَنيا:** ذ . ڪوٽِي — ڪنيي (ڪاٺ جي).
- — **كَنيِي كٽَڻُ:** قابو ڪري ڪٽڻ.
- • **كَنيو ج كَنيا:** پاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم (بدڪ جيڏو ٿئي). (اسم خاص). ٿر ۾ مينگهواڙن جي هڪ ذات. (ث). ڪنيي ءَ جي مذڪر. ٿَرُ ملڪ ۾ پيدا ٿيندڙ ٻاڄيءَ جو هڪ قسم. چوپائي مال جي ڪنن ۾ ڏنل چِيريا ڇهڪُ — ڪَڪَرُ.
- • **كَنيوٽِي ج كَنيوٽِيون(ث):** ث . هلڪڙي — هَلڪي — سُوڪيَم
- • **كَنيورُ ج كَنيورَ:** ذ . اسم. ڪُهنبي رنگ سان مشابهت رکندڙ جانور جو هڪ قسم.
- • **كَنيُوري :** صفت. ڏُبرو — اَيرو — ضعيف — نبل — ڪمزور — لاغر — هَيٺو — درٻل.

Gul Hayat Institute

– **ڪَنيُوري ٿيڻ:** ماڻهوءَ جو ڪارو ۽ ڏبرو ٿيڻ – بيماريءَ سبب سنهڙو ٿيڻ – اَپرو ٿيڻ – ضعيف ٿيڻ.

– **ڪـَنيِي ج ڪـَنيِيُون:** ث . اسم . برسات ڪانپوءِ وارياسي زمين ۾ پيدا ٿيندڙ هڪ قسم جو اڇو ٻوٽو. قدرتي خشڪ اڇو ڦل – زمين جي اوپڙ – ڦـُنگِي – پٽ پوٽي. سڄاٽپ لاءِ مال جي ڪن جي چوٽي گولائي ڪري وڍڻ.

• **ڪـَنيِي – ڪـَنيِي وَڍُ:** ذ . مال وارن جو لفظ (مال جي ڪن جي چوٽيءَ ۾ سوڙهو گولائون وڍ) ڪاري واءُ جي بيماري سبب ڪن جي چوٽي وڍڻ.

– **ڪـَنيِي ڏِيڻُ:** ڪاري واءُ جي بيماري سبب ڪن جي چوٽي وڍڻ.

• **ڪَنجُ ج ڪنج، ڪَنجُون:** ث . اُلهي ڪُلهي – سينگار لاءِ عورت جو ڪارائي کان ڪُلهي تائين چوڙو – ٻانهن جي ڪارائي کان ڏونري تائين چوڙيون.

– **ڪـَنجُ، ڪـَنجو:** ذ. صفت. پيرمڙيل – منڊو.

• **ڪَنجِري ج ڪَنجِرِيُون:** ث . (سن . ڪانسيَ = ڪَنجھو) . ساز جو هڪ قسم. – وڄائڻ جي جهانجهہَ – ڪنجهي – دڦ – ڪدڙن جي وڄائڻ جو هڪ ساز. (ت). خنجر – ڪنار.

• **ڪَنجڙَ ج ڪَنجڙُون(ل):** ث. اڻ سڌريل زمين – پَنجَر.

• **ڪَنجَ ڪوٽِي ج ڪَنجَ ڪوٽِيُون :** ث . زمين مان ڪوٽي ڪڍيل معدنيات – معدني پيدائش – معدني شي – ڌاتو.

• **ڪـَنجَل ج ڪـَنجَلـُون(ت – ل):** ث . رب – آش – پيچي – ڪُر ٻَل – رٻڙو – راٻڙو.

• **ڪَنجَڻَ ج ڪَنجَڻُون:** ث . اَڪ.

• **ڪـَنجَڻُ :** مصدر. خميس جون ٻانهون مٿي ڪرڻ – ڪپڙو سميٽڻ – ڪانچ جا پاسا) لاٿڻ – اُچانگڻ – ورائڻ. چڪ ڏيڻ – چِبي ڏيڻ. مار ڏيڻ.

– **ڪـَنج ج ڪـَنجـُون :** ث . (سن : ڪِشَج = تڪليف سان گذارو ڪرڻ). ڪنهن شيءِ کي چڪ ڏيڻ جي حالت – چِڪَ – چِبِي – سٽ. زور – داٻ – ضرب . (ل). سوڙهه – تڪليف – دقت – اَٽڪ.

– **ڪَنجَ جهلڻ:** ڪنجي جهلڻ – سوگهو ڪرڻ "خوب جهليائون ڪنج".

– **ڪنج ڏيڻ:** زور ڏيڻ – داٻ ڏيڻ. سوڙهو ڪرڻ.

– **ڪَنجَ ڪَـڍَڻُ:** مار ڏيڻ – تڙي ڏيڻ.

– **ڪَنجَ ڪَڻُ:** آستين چاڙهڻ – ٻانهون ڪنجڻ – وڙهڻ لاءِ تيار ٿيڻ. عورت جو ٻانهون مٿي ڪري ڪنجيل چوڙي کي ذرا ڍرو ڪرڻ.

• **ڪـَنجَڻُ:** مصدر. (پرا . ڪِجَـئنـَ = ڪاوڙجڻ . سن . ڪشيـتـِي) . قميص جون ٻانهون مٿي ڪرڻ – آستين مٿي چاڙهڻ – مٿي ڪرڻ – مٿي سيرڻ – مٿي ڇڪڻ . زور سان بند ڪرڻ – مضبوط ڪرڻ – ڪانيون پوريون بيهارڻ.

– **ڪـَنجَ ج ڪـَنجـُون:** سٽڻ جا وَرَ – سَرَ – ٽَبَ.

• **ڪـَنجو ج ڪـَنجا:** ذ . صفت. پير مڙيل – منڊو. ڪوٽو – چالباز – مڪريلو. ڪبور(ڪ).

• **ڪَنجِي ج ڪَنجيُون :** ث . ٻيڙيءَ ۾ ڪاٺ جو چورس تختو – ٻيڙيءَ جي پاڇل جي اڳيان وِهڻ جي جاءِ.

• **ڪـَنجِي ج ڪـَنجيُون :** ث . ٺڪر جو گلاس – آبخورو – چِل – ڪپي – ٽيو – ڪاري جي ٻيڙي جو هڪ عضوو.

• **ڪـَنجيجا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪـَنجهَڙ ج ڪَنجهَڙَ:** ذ . صفت. ڪاٻي هٿ سان ڪم ڪندڙ – ڪاٻڙ – ڏاٻڙ – ڏائڙ.

• **ڪَنجهڻُ:** مصدر. ڪري پوڻ.

• **ڪـَنجهو ج ڪَنجها:** ذ. اسم. ڪاٻو هٿ – ڏائو.

• **ڪـَنچَ ج ڪـَنچـُون :** ث . ٺُونٺ ڪان مٿي ڏورائي ۾ وڏل چوڙا – ڏوري ۾ وڏل ٻانهن.

• **ڪِنچاتاڻ:** ث . ڇڪتاڻ – ڇڪ – ٽِي – تاڻ – ڇِڪي – سٽ – دٻاءُ. سختي – سوڙهه – مشڪلات – پهور. ڇڪڇڪان.

• **ڪِنچَڻُ:** مصدر. (ف. ڪشيدن)ڇڪڻ – تاڻڻ – ڇِڪِي ڏيڻ – چِبي ڏيڻ – ڪينچاتاڻ ڪرڻ. ٻَٽڻ – ڪوهِڻُ – ڇِڻڻ (ڪَنيِ). موهڻ – مائل ڪرڻ – راغب ڪرڻ.

• **ڪَنڊُ ج ڪَنڊِ:** ذ . اسم . (سن. ڪنڊ) زمين جو هڪ وڏو ڀاڱو – مُلڪ ديهہ.

• **ڪِندا:** ث . فقيرن جي پائڻ جي پوشاڪ – ڪِدا.

– **ڪِنداڻ ج ڪِنداڻَ:** ذ. ٽـَپڙ – لـِيڙ – لـُڳڙي. سنهو ٿلهو سامان.

• **ڪـُنديا:** ث. ٻـُکَ – اِشتها. چاهه – تمنا – چاهت – آرزو – خواهش.

• **ڪـُنڊَ:** ڪـُونڊ. پـَٽَ. جهيڙو – چُرچ – سـُٽس.

– **ڪـُنڊِڪو ج ڪـُنڊِڪا:** ذ . ڪِٽ پٽ. (ل).
"تون مون سان اجايو ڪـُنڊڪو ھَڏيو اچين."

– **ڪـُنڊِ ڪـُنڊِ:** ث. چورا ڪوڙا – چور پچور. ونڊ ونڊ – سرڪاپائي – مٽي جو سُور – ريڙهه پيڙهه – تر تر – ڪَر ڪَر – ٻَت ٻِت. واهيات سوال جواب – هر هر حرڪت ڪرڻ سان مغز کپائڻ واري حالت – ڪاپارو – ڪاسارو.

• **ڪَنڊاٽِي:** اسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **ڪَنتو ج ڪنتا:** ذ. صفت. (سن. ڪاڌڪ = ڪائيندڙ) اوڌر تي ورتل مال جو حساب ڪتاب – لهڻيدار جو قرضدار سان حساب – ڏي وَٺ – ليکو – پيتو – حساب ڪتاب – ڪَٽ – اُڌار ڪاتو – اوڌر – ڏيتي ليتي – لـهڻو. گهوڙي جو طَبيلو. (ٿ). بنياد – بـُڻُ – نَسل ڪـُڙهه "بور گهوڙو سني ڪنتي جو آهي". وڏو بند پيجي نندي ڪرڻ واري حالت. هڪ ٻاري مان ٻئي ٻاري ڏانهن ڪڍيل نندي ڪَسي. (ل) – پاڻيءَ جو آوانڌو – انڌو. ڪاري جي رَڄُ جو هڪ حصو يا ڏَرُ (اهڙا گهڻا حصا گڏي رَڄُ ٺاهجي) (ڪ). رَڄ جي ڏِگهائي.

– **ڪَنتائي ج ڪَنتائِي:** ذ. صفت. ڪنتي وارو – ڪٽي – ڪنتئي – ڪنتو ڪنتڙ. جنهن کان اوڌر تي سودو ڪٽي – مودي.

– **ڪنتو ڪتانو ج ڪنتا ڪتانا:** ذ. حساب ڪتاب – ڪنتو.

– **ڪَنتو ڪٽائڻ:** اوڌر ڪٽي ڪنهن کي ٽڪائي وڃهڻ – ڪنتو ڪٽندي ڪنهن کي بيزار ڪرڻ – اوڌر ڪٽي پاڻ کي سُجو ڪرڻ.

– **ڪَنتو ڪَجڻ:** بنياد بند ٿي وڃڻ – نسل ختم ٿي وڃڻ.

– **ڪَنتوهِي ج ڪَـنتوهِيون:** ٿ. زمين جي اُها بندي، جنهن ۾ ٻج يا هارين وغيره کي ڏنل تقاوي وغيره جو حساب ڪتاب رکجي. زميندار جي هارين ساڻ حساب ڪتاب جي بندي.

– **ڪَنتئي:** ڪنتي وارو – اُهو ماڻهو جنهن سان ڪنتو هليل هجي.

– **ڪَنتي ج ڪنتي:** واصل پاسو – ناڻي پاسو – ڪٽ وارو پاسو.

– **ڪَنتي لکڻ:** واصل ڪرڻ – ڪاتي لکڻ – حساب ۾ چاڙهڻ.

• **ڪَنتِي ج ڪَـنتِيون:** ٿ. پکين کي جهلڻ لاءِ گهوڙي جي پُڇ مان ٺاهيل ڦاهي – ڦاري – دام – ڦاهي – سرڪساهي – پکين کي ڦاسائڻ جي جار. هڪ ٻاري مان ٻي ٻاري ۾ پاڻي چڙهڻ لاءِ آواندو – ٻني کي پيچي پاڻيءَ جي وهڻ لاءِ ٺهيل گهٽ. پاڻي وَهڻ جي جاءِ. بيتن جي لاڳيتي قطار. بيتن جي ڪنتي. ڪپڙي جو هڪ قسم. (ٿ). بانٺ جي اڏيل پٽ. (ل).

– **ڪَنتِيون ڪڍڻ:** گهڻو احوال ٻڌائڻ.

– **ڪَنتِيون کولڻ:** بياض کولڻ – اعمال ظاهر ڪرڻ – پتا پڌرا ڪرڻ – بيان جو ظاهر ڪرڻ.

• **ڪَنتِي ڪڙهڻ:** پاڻي جو هڪڙي ٻاري منجهان ٻين ٻارن ۾ وهائڻ.

• **ڪَنتِي ج ڪَـنتِيون:** ٿ. پئسن پيارڻ جي قسط – ماهوار قسط – قسط – تري ميوا يا پاڃيءَ جو ڏيگ – ڪانن لٺڻ ڪانپوءِ ٻنيءَ ۾ ڪانن جو ڪيل ڏيگ – گاهه جو ڏڳد شاديءَ جي رات (ٿ).

• **ڪَنڊُ:** (سن: ڪنڊ = پرا. ڪَنڊن) ڪمند جي مٺي رَسُ مان ٺهيل چورو – شڪر – سڪر – چيني – ڪاڏي جو هڪ جزو – پسار ڪو وڪر – ترار – تلوار. (اسم خاص). تعلقي ڳڙهي خيري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **ڪَنڊُ پکڙو ج ڪَنڊُ پکڙا:** ذ. تول مٺائي جو قسم. پکڙن مٿان چڙهيل ڪنڊ جي چاش.

– **ڪَنڊُ ڦکي اچڻ:** ڪم نه ڪري اچڻ.

– **ڪَنڊُ ڪائڻ:** پنهنجي دل خوش ڪرڻ – اجايون اميدون رکڻ. لباڙ هڻڻ – روح کي پرپائڻ – لاهواري اوپاري سٽائڻ.

– **ڪَنڊُ ڪِير ٿيڻ:** خوش راس ٿيڻ – صلح ڪرڻ – هڪ ٻئي سان پرچي وڃڻ.

– **ڪَنڊُ ڪِير ڪائڻ:** عيش وعشرت ۾ گذارڻ – سکيو ستابو هئڻ.

• **ڪَنڊُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

– **ڪَـنڊُ ج ڪَـنڊُ:** ذ. (سن: ڪنڊ = پيچڻ) دنيا جي زمين جي وڏن ڀاڱن مان هڪ ڀاڱو – وڏو ملڪ – ڏيهه. وهندڙ پاڻي ۾ پڳل گهر – بند پيچڻ جي حالت – شگاف. ڪڏ – خندق. (ڪ). سمنڊ جي ٻاري. رستو. (ل – ق).

– **ڪَنڊُ ڪَنڊُ ٿيڻ:** ترڻ پکڙڻ – ڪٽو ڪٽو ٿيڻ – پکڙي وڃڻ – تتر وتر ٿيڻ – چڙو چڙ ٿيڻ. (ڪکرن وانگر).

– **ڪَنڊُ ڪيڙائو:** ذ. صفت پرڏيهه گهمندڙ – سمنڊ پار ويندڙ – پرڏيهه ويندڙ واپاري – وڻجارا.

• **ڪَـنڊَ:** ذ. ڪپت – نڳي – ڪَنڊائي – ڪوتائي (دل جي) عڪس – وڪاند – ڪينو – بغض – اندر جو پليد – عڪسي.

– **ڪَـنڊائِي ج ڪَـنڊائِيُون:** ٿ. دل جو ڪوت – عداوت – دشمني – ساڙو – بغض – ڪينو – خصومت – چاوت – بدخواهي – ڪدورت.

– **ڪَـنڊ جَڻ:** ڪَنڊو ٿيڻ (ڪنهن ڏانهن) – اندر ۾ ڪينو رکڻ.

– **ڪَـنڊُرَ:** ٿ. آنا مڇيءَ جا.

– **ڪَـنڊُرُ ج ڪَـنڊُر:** ذ. صفت. عداوتي – ڪَنڊو – بدخواه – خاري – عڪسي – مدعي – عدو – ويري.

– **ڪَـنڊو ج ڪَـنڊا:** ذ. صفت. دل جو ڪوتو – بدنيت – بغض رکندڙ – عداوتي – بدخواهه – خاري – مدعي – بدانديش – ساڙ سڙيو – بدلو وٺندڙ – ڪيني وارو – بغض ساندينڊڙ – گهٽ – بي سمجهه. منافق – دل جو حال نه ڏيندڙ – ڳجهڙو – دل ۾ ڳالهه ساندينڊڙ – مڏو – لمو. (ٿ: ڪَنڊي ج ڪَـنڊيُون).

• **ڪَـنڊا رَڻ:** مصدر. (پکيءَ جو پرن کي) پکيڙڻ – ڪَنڊائڻ – پٽارڻ – وکيرڻ – ڇنارڻ. هارڻ – ڇنڻ.

– **ڪَـنڊائِڻ:** ڇنڻ – هارڻ – ڇنارڻ – وکيرڻ – ويڙهڻ – ڪنڊيرڻ – چڙو چڙ ڪرڻ – ڪِنڊارڻ – ڪٽو ڪٽو ڪرڻ – کولڻ – ٽيڙڻ –

Gul Hayat Institute

پَٽارڻ – فرش ڪرڻ – پٽيرڻ – ڪيڙو ڪرڻ (سرڙهه). پڌائڻ.

• **ڪَنڊَرُ ج ڪَنڊَرَ:** ذ. صفت. (سن. ڪَنڊڪالَ. پرا. ڪَنڊائي – ڊيرُ) ڦٽل شهر – ڦٽل جاين جا نشان – ڊٺل جاءِ يا ڳوٺ جو ڊِڳُ – ڦٽل ڳوٺ – دڙو – ڊيرُ – ڊِڳُ – پراڻو پڊُ. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه.

• **ڪَنڊَرَ:** اسم خاص. تعلقي ڏگهڙي ۾ هڪ ديهه.

• **ڪِنڊِرڻُ:** مصدر. ڪِنڊِرجڻ – پڪڙجڻ – ڇنجڻ.

– **ڪِنڊِرجڻُ:** ڪِنڊِرڻ – ڪِنڊَڻ – پڪڙجڻ – پڪڙڻ – ڇـنارجڻ.

• **ڪَنڊَڻُ:** مصدر. (سن. ڪَنڊَ = پڇڻُ) ڪوڙو ڪرڻ – رَدُ ڏيڻ – مُهاڏو اٽڪائڻ – سوال جواب ڪرڻ. پٿر ۾ ڪنڊ (ننڍا سوراخ) ڪرڻ.

• **ڪِنڊڻ:** مصدر. ڪِنڊرجڻ – ڪِنڊرڻ – ڪـنڊجڻ – پڪڙڻ – تتر وتر ٿيڻ – ونڙڻ – ڇُڙو ڇُڙ ٿيڻ – ڪـٽو ڪـٽو ٿيڻ – پڪڙجڻ – جدا جدا ٿيڻ – ڌار ڌار ٿيڻ – الڳ الڳ ٿيڻ. خوش ٿيڻ. (ل).

– **ڪِنڊڻ ڦِنڊڻ:** پڪڙجڻ – پٽارجي وڃڻ – ڦهلجي وڃڻ.

• **ڪَنڊَڻُ:** مصدر. (سن. شنڊُ = هلڻ) ڏورڻ – لهڻ. ڪوٽڻ – اُڪوڙڻ. دل ۾ ڳالهه سانڍڻ. چِٽ ڪـيڻ. پيرو ڪـڻڻ – آهستي آهستي ڪري پڙهڻ. ٿورو ٿورو چرڻ. (ل). چـڪُ هڻڻ (مڇيءَ جو).

– **ڪُنڊَ ج ڪُنڊُون:** ث. ٿوري چڪ – هلڪي چِڪ. چـڪُ (مڇيءَ جو).

– **ڪُنڊيهار (ث):** خارش – ڪَنهار – ڪهه – ڪارس.

– **ڪُنڊِيارَ:** خارش – ڪُنڊِيهارَ.

• **ڪُنڊِڻِ ج ڪُنڊِڻيُون (ل):** ث. مال جي ڏگهه وارو رَسو – ڦاهي – ڦاسي – ڏامُ.

– **ڪُنڊِڻِ هڻڻُ:** ڏگهه جو رسو ٻڌڻ.

– **ڪَنڊو ج ڪَنڊا:** ذ. (سن. ڪنڊ > ڪنڊت = پڇڻ.) ڀڏو – ڪِيرو – ڏندن ڀڳل – ڦدو – ڦبو – پبو – ڏندن ڀڳل. (سن. ڪَرَڪَ = ترار) سرواهي – ڪَرَڪَ – تيغ. ڪـرُ پيل – مُڏو – ڀڳل.

• **ڪُنڊُو:** ذ. صفت. ڪنڊو (اسم خاص) ماڻهو جو نالو.

• **ڪَنڊو:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه.

• **ڪَنڊَهَرُ ج ڪَنڊَهَرَ:** ذ. پراڻو ڦٽل شهر – ڦٽل جاين جا نشان.

• **ڪَنڊِي ج ڪَنڊِيُون:** ث. اسم. اٺن مٽن جي تور وارو ماڻ – اٺَ مڻ. توريءَ ماپ جو حساب.

• **ڪِنڊيڙڻُ:** مصدر. ڪِنڊائڻ.

– **ڪِنڊير سنڊيرَ:** ٽيڙ پڪيڙ – ڏنڊي جي ڦهلاءَ چند ڦوڪ – هار سينگارَ.

• **ڪِنڊيڙڻُ:** مصدر. پکيڙڻ – ڇڙوڇڙ ڪرڻ – هارڻ – ڌار ڌار ڪرڻ – هيٺ هارڻ. هڪ ٻئي کان جدا ڪرائڻ – ڪِنڊڙائڻ – ڇَنڊڪارڻ.

• **ڪِنڊِيو ج ڪِنڊِيا:** ذ. ڪُلهي تي رکيل پَري، اهڙيءَ طرح جو اڌ اڳيان ۽ اڌ پٺيان هجي – ڳوٽرو – ڳوٽري – خُرزين.

• **ڪنڊو:** اسم خاص. تعلقي وارهه ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪَنَرُ ج ڪَنَرَ (ڪ):** ذ. رپيا – پئسا – ڏوڪڙ – ناڻو.

• **ڪَنڙي موسَرَ:** اسم خاص. ٻرت جو هڪ قسم.

• **ڪِنسِي ج ڪِنسيُون:** ث. والِي – هڪ ڳَههُ جو قسم.

– **ڪَنڪَارَ ج ڪِنڪَارُون:** ث. ڪِيڪر – آڏرياءُ – ڪِيڪار.

• **ڪَنڪارَڻُ (ت):** مصدر. ٿورو پاڻي وجهي لوڏي سان ٿانءُ ڌوئڻ – آگهارڻ.

• **ڪَنڪَرُ ج ڪَنڪَرَ:** ذ. صفت. (سن. ڪُشي = گهٽجڻ – گهٽجي وڃڻ) بي سُود – بنا لاڀ جي – سُڃو – خالي (تاس جي پٽن ۾ اُهو خالي پتو، جنهن جو راند تي ڪو اثر نہ ٿئي).

• **ڪَنڪَرُ ج ڪَنڪَرَ:** ذ. صفت. ڪَنڪـر – بي ڦَرُ – اجايو – بسڦلو – سَڪٽو – بيڪار – نِڪمو – بي فائدو.

• **ڪَنڪو ج ڪَنڪا:** ذ. صفت. (سن. ڪشي = گهٽجڻ) ڪِنگهو – ڦنگهو – پٽڙو – پترو – پاٽيائو – ڪمزور – بي اثر.

• **ڪُنڪاڻَ:** ث. ڇڊائي – پٽڙائي.

– **ڪِنڪائِي ج ڪِنڪائِيُون:** ث. ڪِنڪاڻ – ڇِڊاڻ – پٽڙائي – پاٽيڻائي. هيٺائي – هلڪائي – لانجهائي.

– **ڪَنگهارُ:** ذ. اسم خاص. ماڻهوءَ جو نالو. سورٺ – راءِ ڏياچ جي داستان ۾ سورٺ جي وَرَ جو نالو.

"خيمي ۾ ڪَنگهارجي، چاندوڻا چمڪن" (شاهہ، سورٺ)

• **ڪَنگهارڻُ:** مصدر. ڪپڙي کي پاڻيءَ ۾ ٻہ ٽي ڀيرا چگيءَ طرح ٽٻيون ڏيارڻ – ڇاڇولڻ.

• **ڪَنگهَرُ ج ڪَنگهَرَ:** ذ. صفت. (سن. ڪڪر = سخت پٿر) سَڙي ويل سر جو ٽُڪر – ڪنوڙو – زور پڪل سَرَ يا رِجي ڳري ويل – ڪنوڙوَ – ٻُوهَڻ – سخت ڪَڙو. سڙي ويل لوهہ جو ڳنڍيو. سرن جو جٿو.

• **ڪَنگهَڻُ:** مصدر. (سن. ڪاسَ = ڪنگهہ) ڪنگهڪار ڪرڻ – ڪَٺُون ڪَٺُون ڪرڻ – ڇاتيءَ جو بلغم ڪيڻ – ڪانگهارو ڪيڻ – نڙي صفا ڪرڻ. ٺڪڻ.

• **ڪَنگهہُ ج ڪَنگهہَ، ڪَنگهُون:** ث. بيماريءَ جو هڪ قسم – کانسي – ڪنگهڻ جو آواز – ڪانگهاري ڪيڻ جو آواز – بلغم ڪيڻ جو آواز.

Gul Hayat Institute

– **ڪَنگھڪارڻ:** ڪنگھڻ – ڪانگھارو ڪيڻ.
– **ڪَنگھي ڪائڻ:** ڪجھ بہ حاصل نہ ٿيڻ.
– **ڪَنگھي ڳالهائڻ:** سُچيتائيءَ سان ڳالهائڻ – سمجھ سان ڳالهائڻ – سوچي سمجھي ڳالهائڻ – هوشياريءَ سان ڳالهائڻ – خبرداريءَ سان ڳالهائڻ – غور سان ڳالهائڻ – ڏسي وائسي ڳالهائڻ.
– **ڪِنگھو ج ڪِنگھا:** ذ . صفت. (سن . ڪشي = گھٽجڻ) ڪنگو – ڪنگو – پاٽيرُ – سنھو – پتڙو – پترو – پاٽيالو – پنگو – چدو – ڦنگھو – پاهو – پاڪو. ضعيف – ڪمزور – هيٺو – نِستو – پوٽو – بي سَتو – بي قوتو. ڪَهلو – ڪُهرو – ڪُومل – هلڪو – جهيٽو – جهَڪو (آواز). لِسو – بي سوادي (طعام). ڦِتل – جهَڪو (رنگ). نِبارُ – نِج – صاف (ل).
– **ڪِنگھارڻ:** ث . ڪِنگھائي – چدائي – چداڻ – پتڙائي – ضعيفائي – ڪمزوري – اُپرائي – لاغرائي – هيٺائي – هلڪائي – ڪم همتي – لانجهائي.
– **ڪَنگھائي ج ڪَنگھائيون:** ث . ڪنگھاڻ – چدائي – پتڙائي. ضعيفائي.
– **ڪِنگھو پاڻي:** چدو پاڻي – ڦِنگھو پاڻي – جَوَن جو پاڻي – جوَن جي پيچ.
• **ڪَنو ج ڪَنا:** ذ . اسم .(سن . ڪنڊ ڪ = ڪَڙڪ). ترار – شمشير – سرواهي – ڪَڙڪ – تيغ – تلوار. تر ۾ چوپائي مال جي سڃاڻپ جو هڪ نشان – داڳ.
– **ڪنوڪنيري وارو:** تر ۾ چوپائي مال جي سڃاڻپ جو هڪ نشان. داڳ.
– **ڪَنيرو ج ڪَنيرا:** ذ. صفت . ڪني وارو – شمشير باز – تيغ باز – تلوار باز – ترار هڻندڙ.
• **ڪَنوائڻ(ل):** مصدر . واس ڏيڻ – تعويذ کي بدڻ ڪان اڳ ۾ دُوپ ڏيڻ. ڪنوڻ جو لڳڻ. چمڪائڻ ’ڪنو ڪنوائڻ‘.
• **ڪَنوَن ج ڪَنونُون:** ث. رهندو – رهند – رهڙ – چڙ چڙ – رهڙو.
• **ڪَنوَڻ:** مصدر . ڪمڻ – سهڻ – جهلڻ – تحمل ڪرڻ – صبر ڪرڻ – درد سهڻ – نقصان برداشت ڪرڻ.
• **ڪنوَڻ:** مصدر. چمڪڻ – جهلڪڻ – چٽڪڻ – جهلڪو ڏيڻ – تجلي ڪرڻ – جهرمرائڻ.
– **ڪنوائڻ:** ڪنوَڻ وانگر چمڪائڻ.
– **ڪِنوڻ ج ڪِنوڻون:** ث . (چمڪڻ). وج – بجلي – برق – چمڪات – تجلو – شعاع.

• **ڪَنهارڻ(ل):** مصدر. پرپائڻ – هيرائڻ – ريبڻ – ڏُتارڻ – راڏرائڻ – هيرائڻ. ڪنهار ڪرڻ – خارش ڪرڻ.
– **ڪَنهار(ل):** خارش – خوشامد.
– **ڪَنها ڪيرا:** چاندا پاندا – دل خوش (ت).
• **ڪَنهڻ:** مصدر. رهندڻ – نهندڻ – ڪنهار ڪرڻ – خارش – ڪرڙڻ (ت). دشمني ڪرڻ.
– **ڪَنهه ج ڪَنهون:** ث. خارش – ڪَنهه – ڪنهار – ڪرڙ – رهڙ.
• **ڪَنهٽي ج ڪَنهٽيون :** اسم خاص. درياءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم. ڪنهن جو نمونو.
• **ڪَنهواري:** اسم خاص. تعلقي ناري ضلعي خيرپور ۾ هڪ ديھ.
• **ڪَنهوَرَ ج ڪَنهوَرون (ت):** ث. لٺ جي ڪاني.
• **ڪَنهن(ت):** ث . پسيل ڪٽڪ – ڪٽڪ پڳل مان ٺهيل طعام جو هڪ قسم. (ل). ٻاجهري جي رٻ. مينهن جو هڪ قسم.
• **ڪِنهي :** مينهن جو هڪ قسم (جنهن مينهن جو هڪ سڱ پڳل هجي ۽ هڪ سڄو هجي).
• **ڪَنٿرا:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديھ جو نالو.
• **ڪَنٺَن:** حرف جر. ڪان – وٽان – منهنجان – ڪوٺن. ڪنا.
• **ڪَنٺَن ڪَنٺَن :** ڪنگھڻ جو آواز – ڪنگھڪار جو آواز – ٺُون ٺُون.
• **ڪِينٺَن :** ڪِينٺَن.
• **ڪَني ج ڪَنيون (ل):** ث . (سن . ڪنيڪا =ننگھ) اَنُ چڙڻ جو حيلو – زمين ۾ پيل اُڪري – نگھ – جَوَن جي اٽي يا ٻين اَنن مان ٺهيل ٿالهي. ڏريل ٻاجهريءَ جو پلاءُ. پلي. مانيءَ جو ڳيو – ڪن – ٽڪرو – پور – پورو – پرزو – ڳيو.
– **ڪَني ڪرڻ:** نگھه ۾ اَن وجهي چَرڻ.
• **ڪِيانتو:** ذ. اسم . ڪِينءَ جي خبر ڏيندڙ – ڪانگ. ”ڪئيو ڪيانتو خبرون . ڪيرون ڏيو ڪِلي“.
• **ڪَنياري :** اسم خاص. تعلقي فيض گنج (رياست خيرپور) تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديھ جو نالو.
• **ڪَنيو ج ڪَنيا:** ذ . صفت . مست – چريو – ڪِيو – پاڳل – مجنون – نَشئي – موالي – خماريل. عاشق.
• **ڪَنيو ديرو:** اسم خاص. نيست يا نابود انسان.
• **ڪَڻُ ج ڪَڻَ:** ذ . نانگ يا بلا جو قسم (سنھو ڪرڙي جي نموني تي (جنهن جي ڪائڻ ڪري ماڻهو بر وقت مري وڃي) هَڻُ ڪَڻُ ڪوڏياري (بلا).

Gul Hayat Institute

• **کِڻَ ج کِڻُون:** ث. (سن. ڪشڻ) گهڙي — پَلَ — لحظو — دم — ويرم — کِن — پَلڪ — اک چنڀ — اک پور پٽ — ٿورو وقت — اُڃت — انهيءَ دم. ميراڻ — ميرائي — پاڻيءَ يا تيل جي ڪنهن ٿانو ۾ يا زمين تي ٻڌل اڃ.

— **کِڻِينگُ ج کِڻِينگَ:** ذ. صفت. کِن جو — کِڻڪ — کِڻ ڀُنگرُ — هڪ ساعت جو — گهڙي جو — پل جو. فاني — بي بقا — ناس ٿيندڙ — ناپائدار.

— **کَڻُ ج کَڻَ:** ذ. ظرف. مقرر وقت — ميعاد — مُدو — عرصو — رسيس — مُدت — انجام — ٽِڻ — وارو — وار — وَجنُ — پرتگيا — واڃا — وجهه — مُهلت. پَرتُ پرڻ — ٽوپو — سيبو — ٽاڪو. ظرف — پاسو. وراندي جي اڏاوت، صُفي ۽ ٻن پاسن جي وچ واري ٻاري — ڪچي جڳهه جو پاسو. وٿِي — سنڌو — ناغو — ويڇو — وڇوٽي. سُکا — سنڪلپ — پرڻَ — ميحتا — محبت — منت — بَاسَ. ڪالاسٽر — ويساهي. (جهاز جو) لَنگر. ٻيڙيءَ جو پاگو — ٻيڙيءَ جو تختو.

— **کَٽائتو ج کَٽائتا:** ذ. صفت. پوريءَ موسم تي اچڻ وارو — مهلائتو — مُندائتو. مدو — ميعاد وٿِي — انجام — کَڻُ — تٽُ.

— **کَڻَ سَرلو ڪَرَڻُ(ک):** رَچَ ۾ رکيل پاٽيا متي کٽي اُچلائڻ.

— **کٽيتو ج کٽيتا:** ذ. صفت. پوري وقت تي — مهلائتو.

— **کٽيتي ج کٽيتيون:** ذ. صفت. پوري وقت تي يا پُوريءَ موسم تي ايندڙ.

— **کٽين ڪَٽائِڻ:** ڳالهين ۾ حرفي ڪرڻ — سببن سان ثابت ڪرڻ — دليلن سان ثابت ڪرڻ.

— **کَٽائي ج کَٽائِيُون:** ث. کٽائڻ جي مزوري — گاڏيءَ جو ڀاڙو — ڀوئاٽي. محنت — ڪرايو — دامُ — اُجورو.

— **کَٽَتَ ج کَٽَتُون:** ث. کَنڌو — حساب — اُڌار — اوڌر — رَکَت — قرض — ڏِٽو — رڪال.

— **کَٽَت کَٽائِڻُ:** کنڌي تي وٺڻ — اوڌر تي کٽڻ — رکت تي وٺڻ — قرض کٽائڻ — اوڌر کٽائڻ — رکت ڪرائڻ — رڪال ڪرائي ڏيڻ.

— **کَٽتي ج کَٽتِي:** اُڌار کٽندڙ — قرضي — کنڌو کٽندڙ.

— **کَڻ ٻاءِ ڪَرَڻُ:** ڪا به شيءِ هڪ هنڌان کٽي ٻئي هنڌ رکڻ.

— **کَڻ ٻاءِ ۾ وَجڻُ:** نه ليکڻ جهڙي ڪم ۾ گذارڻ.

— **کَٽو ج کَٽا:** ذ. ڇت جي ڪائين ۾ هڪڙو کُڻُ — ناغو — وٿي — ڇيٽي — فُرجو. وِسانهين — تعطيل — ڇُوٽي — موڪل — رخصت — اجازت. بيل گاڏيءَ ۾ ٽانئي جي کُندن وٽ لڳل ڏنگي ڪاٺي.

• **کَٽِس ج کَٽِسيُون:** ث. کَنڌ — خُرچ — سُٽس.

• **کَٽِڪَ(ت):** ث. کَريل اَنُ. کَڙڪ.

• **کَٽُڪَ ج کَٽُڪُون:** ث کَڙڪ — سُڌ — خبر — ڄاڻ — سماءُ.

• **کَٽڪارُ ج کَٽڪارَ:** ذ. چِٽڪاٽ — چمڪار — کَڙڪاٽُ — کَڙڪو.

• **کِڻ کِڻ:** ث. چِٽڪاٽ — کَڙڪاٽ — کِڙ کِڙ — جهڻ جهڻ — چرچر.

• **کَٽَڻُ:** مصدر. ڪا شيءِ هٿن سان متي ڪرڻ — زمين ڪان متي ڪرڻ — چاڙهڻ — چڙهتي ڏيڻ. نيَڻُ — ڍوئڻ — کٽي وڃڻ. متي ڪرڻ — چاٽڻ — سورڻ (وَٽَ). کڙو ڪرڻ — وڌائڻ (اڳهه) — چاڙهڻ — کٽي وٺڻ (ذمو). قبول ڪرڻ. هٽائڻ. خرچ ڪرڻ. وٺڻ. کائڻ (قسم). چکڻ (ساهُ). کوٽڻ (ڪاٽي).

— **کَٽِي:** کٽڻ مصدر جو ماضي معطوفي. بعضي ٻين فعلن اڳيان اُنهن جي زور وٺائڻ لاءِ ڪم آڻجي. مثلاً: "کٽي هَل"، "کٽي لِکُ".

— **کَٽِي چَلَڻُ:** گسائي ڇڏڻ. ختم ڪري ڇڏڻ. هٽائي ڇڏڻ.

— **کَٽيجاهُ:** (کٽڻ مان امر استقبال) کَٽجانءِ. کٽجو.

— **کَٽِي ڏيڻُ:** ستائڻ — کپائڻ — دِقُ ڪرڻ — پائي کٽڻ — رڙائڻ — پيڙڻ — ڪاوڙائڻ — رنجائڻ — کَڪ ڪرڻ — بيزار ڪرڻ.

— **کَٽِي کهُمائِڻُ:** مَلهَہ ۾ ڦيرائڻ. چيلهه تي يا ٻانهن تي ٻارُ کٽي ڪيڏائڻ.

— **کَٽِي وَٺَڻُ:** مدد ڪرڻ — سهارو ڪرڻ — حمايت ڪرڻ — پنيرائي ڪرڻ — واهر ڪرڻ — سهائتا ڪرڻ. علاج ڪرڻ — اُپاءُ ڪرڻ.

— **کَٽِي هَلَڻُ:** ساڻُ وٺي هلڻ — گڏ وٺي هلڻ — پيڙو ڪري هلڻ.

— **کَٽِي هَٽَڻُ:** متي کٽي زمين تي اُڇلائڻ — غالب پوڻ — جِيتڻ.

• **کَٽَڻُ:** مصدر. زمين وَلڻُ — کوٽڻ — کوٽائي ڪرڻ.

• **کَٽهارُ:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **کَٽهيڊي ج کَٽهيڊِيُون:** ث. پيرجي کُڙيءَ کان وٺي مُرن تائين وارو حصو.

• **کَٽينو ج کَٽينا:** ذ. زمين کوٽڻ جو لوهه جو اوزار — رَنبو.

• **کَٽيٽُ ج کَٽيٽَ:** ذ. منگر جو قسم. (رنگ ڪارو، پيٽ اڇو، منهن ڍِگهيرڙو، پُڇ سُنهو، کائڻ ۾ لذيذ ۽ قد هڪ يا ٻه فوٽ).

• **کَٽيلو ج کَٽيلا:** ذ. منگر جو قسم — کَٽيٽ جو ٻچو. زمين وَلڻ جو اوزار.

• **کَٽِينڊي:** ث. جنهن جانور جو پير چيريل هجي، اُنُ جي ڀيڏيءَ ۾ ڇهنب وانگر ٻاهر نڪتل ماسُ. (ت).

• **کَٽِينڊِي کَٽِينڊِيُون(ت):** ث. کٽينڊي.

• **کِو:** اسم خاص. جوئر جي پوک ۾ ٿيندڙ اڇين ڦُلين سان هڪ گاهه جو قسم.

Gul Hayat Institute

• **ڪوائي (ل – ٿ)** : ذ. اسم. گاھ جو هڪ قسم – ٿـرَ ملڪ ۾ ٻاٽيءَ جي ڪناري تي پيدا ٿيندڙ گاھ جو هڪ قسم – وَسَ جو گاھ(ڏسڻ ۾ ٻـوڙا ۽ سنگ اڇو).

• **ڪوٽر:** اسم خاص. سمنڊ جي ڪاري جنهن ۾ سنڌو درياءَ گذريل پنجاهن سالن کان وٺي پئي ڇوڙ ڪيو آهي.

• **ڪو بِرو ج ڪو بِرا (ل)**: ذ. هـلُ – فساد – جهڳڙو – خرابي – نقصان – خلل – رولو.

"تون جيڪڏهن نہ وڃين ها تہ ڪوبرو ٿي پوي ها".

• **ڪـُـوبُ ج ڪـُـوبَ(ت)**: ذ. زمين جو ڪوبو – ڪڏو. ڏنگو ٿانءُ.

• **ڪوبِرائڻ** : مصدر. بيڪار وهارڻ – ناحق قابو ڪرڻ – ناحق روڪ – ناحق بند ڪرڻ.

• **ڪوبِـڙَ ج ڪوبِـڙُون (ل)**: ٿ . ڪڏ – ڪوبو – ڪاهڙ – هيٺاهين متاهين – ڪڏو.

• **ڪوبِلو ج ڪوبِلا**: ذ. صفت. ڳالهائڻ ۾ مذاق جو لفظ – حرڪتي – اوٽرو، بيهودو. بيوقوف – چريٽ (ل). لوھ جو فريم ، جو پيتيءَ ۾ دريءَ ڪي گاڏيءَ سان جهلي بيهي – بيل گاڏيءَ جي ٽانٽي جو پرزو(لوھ يا ڪاٺ جو جيڪو ٻانڪ کي مضبوط ڪري). درن ۽ درين وغيره جي طاقن ڪي اندران بند ڪرڻ لاءِ لڳل بولٽ يا پَٽ.

– **ڪوبِلائي**: ٿ . بيهودگي.

– **ڪوبِلِي ج ڪوبِلِيون**: ٿ . بيهودي . بدچال.

– **ڪوبُو**: ذ. ڳلنَ ۾ ڪـُبَ وارو – ننڍڙا ڏند ۽ ڳل اندر ٿي.

• **ڪـُوبو جو ڪـُوبا**: ذ. گهر جو مکيہ ياتي – گهر جو وڏو. جنهن دلي يا گهڙي جا ڪنا پڳل هجن.(ساڪرو). ٻڪ – لپ – چرون. (ٿ).

• **ڪـُوبو ج ڪـُوبا**: ذ. جهاڪو – ڪڏ – ڪڏو – چيو – چرُ – چرَ – چلهو – تنگ. هيٺ متاهين.

• **ڪوبِـڙڻ**: مصدر. بيڪار وهڻ.

• **ڪوپُ ج ڪوپَ**: ذ. (سن. ڪشوپ > ڪشُپ = لوڏڻ). ڦرڦڙ – ولوڙ – گوڙ – وڳوڙ – بحث – تڪرار – شور – ڏقيڙ – مونجهارو – جهڳَوڙ – بکيڙو – خلل – رولو – ڦيٺارو – بي آرامي. گهمسان – گهٻراهٽ – بي قراري – پريشاني – ماندڪائي – ڦتڪو – لوچ پوچ.

• **ڪـُوتَرَ (ٿ)**: ذ. خراب اَنَ – اَنَ مان هٿ سان صفا ڪرڻ ڪانپوءِ باقي بچيل گند – اَنَ ڪتڻ ڪانپوءِ باقي بچيل ڪچرو – اَن جي ڪوٽ.

– **ڪوتو ج ڪوتا**: ذ. اسم. گڏھ جو نر ٻچو – ڪودو – گڏھ – خر.

• **ڪوتِيرو ج ڪوتِيرا**: ذ. ننڍڙو جار يا ڪنڊي جو وڻ.

• **ڪوتِ ج ڪوتـُون، ڪوتِيون**: ٿ . سـُتُ، ريشم يا ٻي ڪنهن اهڙي

شيءِ ڪَتيندي ان جون ننڍيون ننڍيون بچيل ذريون. ڌاڳن جا ٽڪر ٽيڙا – منجهيل سٽ جي بچت – ڪتل ٽڪرا ٽڪرا – ذرا ذرا – اوگهہ سوگهہ – ٽڪراٽو – پراڻي بچيل ٽوٽ. (ٿ). موچارو فصل.

– **ڪوتُ ج ڪوتَ**: ذ. صفت. ڪتل. غيرُ – خراب – گندو.

– **ڪوتارُ ج ڪوتارَ(ل)**: ذ . صفت. اهو پکي جنهن جا وار ڪسي ويا هجن – ڪتل.

– **ڪوتِڙو ج ڪوتِڙا**: ذ. ڪکن جو ٺاهيل جوتو. ڪرڪٽي – ڪوسر.

• **ڪوت** : ذ . ڪوڙ – اوڻائي – ڪوتي – اَٽاٽ – ڪمي – ڪاٽ – ڪوتاهي – گهٽتائي – قرض جي ادائگي لاءِ پوري وسعت نہ رکڻ جي حالت – ڪـُٽـڻ جي حالت – ڏيوالي ڪڍڻ جي حالت – ٽورائي. نقصان – ٽوٽو – ڇيهو – ضـَرَرُ – زيان – چٽي – گاس – گهاٽو.

– **ڪوتِپو ج ڪوتِپا**: ذ. ڪوت – هقي – هارو ير – زيان. اَجائي سيڙپہ.

– **ڪوتِيپو ج ڪوتِيپا**: ذ. ظرف. دير – اوير – ڪانجاٺا. ڪوتِپو.

– **ڪوتِي ج ڪوتِيُون** : ٿ . صفت. ڪوڙي – ٺڳيندڙ – بيڪار. سيڙپ – دير. اڻ پوري – گهٽ.

– **ڪـوتِي ڪـرَڻُ**: سيڙائڻ – دير ڪرائڻ. روڪڻ – اٽڪائڻ – جهلڻ – منع ڪرڻ.

– **ڪو ٽُ ج ڪوٽَ**: ذ. صفت. (سن . ڪـُٽـلَ = ڪوٽو) دَغا – ٺڳي – ڇَلُ – ٺَرڪـٽـُ – دوھُ – ڪـُپت – بي ايماني – ڪـُوڙائي – ڪـُوڙ – مَـٽُ – مَڪرُ – اندر ٻهرين – دورنگي – خيانت – خورد برد – خرابي – ڊنـپُ – پاڪنڊ. بـُغض – حسد – ڪينو. ڏوھ – گناھ – عيب چـُوڪ – غلط قدم. ڏک – ايذاءُ – سـُور.

– **ڪوٽائي ج ڪوٽائيُون** : ٿ . برائي – بڇڙائي – دغابازي – فريب – ڏوڪو. ڪوٽڻ مان اسم – زمين جي ڪاٽي.

– **ڪوٽائي ڪَرڻُ**: دغا ڪرڻ – برائي ڪرڻ.

– **ڪوٽپائي ج ڪوٽپايُون** : ٿ . ڪـُوڙ – ڪـُپت – ٺَڳي – ڏوڪو – ٺَرڪٽُ.

– **ڪوٽو ج ڪوٽا**: ذ . صفت. ڪوٽُ ڪندڙ – دغا ڪندڙ – فريبي – مَڪارُ – مڪريلُ – ڊِوَنگي – ڪـُوڙو – بي ايمان – ڪـُپتيو – ٻوهو – ٺَرڪٽي – ويساھ گهاتڪ. مَٺو – ناقص – بي ڪَمو – ڪمينو. بناوٽي – ٺاهيل – جعلي – مصنوعي. غلط. ڏهاري – گنهگار – عيبدار. گهٽ قيمت وارو.

– **ڪوٽِي**: ٿ. صفت. ڪـُوڙي – ٺَڳيندڙ. ناقص.

• **ڪوٽڻُ**: مصدر. (سن . ڪُٽُ = ڪوٽڻ > ڪاٽ، ڪٽا، ڪوٽنو ، ڪوٽو =

Gul Hayat Institute

ولڻ). زمين کوٽڻ – کوٽائي ڪرڻ – کاٽي ڪرڻ – کاهي ڪٽڻ – مواد ٻاهر ڪرڻ – کَڏ کوٽڻ – کُهه کوٽڻ. اُکيٽڻ – چٽ ڪيڻ. اُکوڙڻ – سرنگهه هڻڻ. ٻاڙ ٻٽڻ – اندران کاٽ هڻڻ – کولڻ. ڪپڙو کُٽڻ. صفا ڪرڻ (ڏَند).

– **کوٽَ:** ث. کوٽڻ جي حالت. کوٽائڻ.

– **کوٽارائڻُ:** ٻئي کان کوٽائڻ.

– **کوٽائڻُ:** کٽائڻ – کاٽي ڪرائڻ.

– **کوٽائي:** کوٽائڻ جي مزوري – کوٽٽي.

– **کوٽائي ج کوٽايُون:** ث. کوٽڻ واري حالت – کاٽِي – کاٽي کڄڻ وارو ڪم – کوٽيل زمين.

– **کوٽَ ڪَرَڻُ:** تترن جو زمين کوٽڻ.

– **کو ٽَ کو ٽَ ڪَرَڻُ:** ڪنهن ڳالهه جي گهٽي پچار ڪرڻ. تندرست ٿيڻ لاءِ گهٽي انتظاري ڪرڻ.

• **کو ٽَهڙو ج کو ٽَهڙا:** ذ. صفت. کوٽائي – ڳَـڏَ ڪرڻ جي حالت – کوٽڻ جي حالت – مِٽيءَ ڪي وَلڻ – تِتر يا ڪنهن ٻئي پکيءَ جو مٽيءَ ڪي کوٽڻ.

• **کوٽِي ج کوٽِيُون (ٿ):** ث. موچيءَ جو هڪ اوزار – ڪاٺ جو ٽڪر، جنهن سان چمڙو ڪُٽي سنهون ڪجي – ڪَنِپِي (ڪاٺ جي).(ت). ٻَـڪري.

• **کو پَٽ (ٿ):** پوڙهو – ٻُڍو. مَٽيون ٿَهـُيا ڪَلَ.

• **کو پَرَ ج کو پَرَ:** ذ. کوپري – کوپري.

• **کو پِرو ج کو پِرا:** ذ. (سن. کوپرڪا =ناريلُ) ناريل جو تيل – ڏونگهين جو تيل – مغز ناريل جو – ناريل – ڏونگهي – کوپرو.

• **کو پِرِي ج کو پِـرِيُون:** ث. (سن. کورپريڪا. ڪپال = مٿي جو هڏو). بدن جو عضوو – مٿي جي هڏي جو پيالو – مٿو – مغز – کوپري – دماغ – کيپراٽي.

• **کـوپو ج کوپا:** ذ. (سن. ڪَرپرَ= ڍَڪ) ڏاندن کي اکين جي مٿان ڍَڪُ، جو هَرلي ۾ ٻڌڻ وقت ڏاندن کي اکين مٿان ڏجي – ڍَڪُ – ڏاندن جو اکيارو. ناريل جي کَلَ. ٻَٽَ ڪينئين جي کَلَ. آني (بيضي) جو ڍَڪُ، کوڏ وغيره جهڙي سخت جنس. (ج: کوپا). عينڪ.

– **کـوپا ڳَيي چَلَڻُ:** چورڻ – چيڙڻ – گهٽي ڳالهائڻ لاءِ موقعو ڏيڻ.

– **کوپو کوڙَڻُ:** ڏرٿو مارڻ.

– **کُوپِي ج کُـوپِيُون (ٿ):** ث. ڏِٻِي.

• **کوجا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. خوجا.

• **کـوجَڻُ:** مصدر. ڳولڻ – ڦولهڻ – سُڌ سماءُ ڪرڻ – ووڙڻ – ڍونڍڻ – جاچ ڪرڻ – وائٹڻ – سوجهڻ – جانچڻ – نهارڻ – لوچڻ.

– **کوجَ ج کـوجُون:** ث. ڳولا – ڦولا – سُڌ سماءُ – ووُڙ – تلاش – نِهار – لوچ – دريافت – کوجنا – جهڙتي – جهاڙُو – سُراغُ – تفتيش. ويچار.

– **کـوجِنا ج کـوجِنائـُون:** ث. ڳولا ڦولا – جانچ جونچ – کوج – پـُڇا – ڳولا – تلاش – نِـهار – لوچ – ووُڙ – وَڙول – دريافت – تجسسُ – پتو – پير.

– **کوجِي:** کوجنا ڪندڙ – ڳولائـُو.

• **کوجِيجاڻِي:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **کوجِيکو:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **کوچِرو ج کوچِرا:** ذ. صفت. چِلولو – کيچلو – کؤنس ڪندڙ – بي سُکو – اڙنگو – حرڪتي – هٺَ چُراند ڪندڙ.

• **کوچِلو ج کوچِلا:** ذ. صفت. چِلولو – مسخري ڪندڙ – کوچرو.

• **کوڙَا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **کوٽَمَڻُ ج کوٽَمَڻُ:** ذ. صفت. ڪائرُ – پيٽـُو – گهٽو کائيندڙ – پيٽـُوڙي.

• **کوٽَڻُ:** مصدر (ف. ڪشادن = کوٽڻ) کوٽڻ – کوٽهڙو ڪرڻ – کوٽائي ڪرڻ. اُکٽڻ – چِٽَ ڪيڻ – نقش ڪيڻ. (دل تي) ويهارڻ.

• **کوٽو:** اسم خاص. ڪٽڪ جو هڪ قسم.

• **کو دَو ج کو دا:** اسم. گَڏهُ جو نَر ڦَر – کودڙو – کوتو. ڪُسُ – ڪُسرو – مِتو ٽَڳُ. ڳـلـپَٽُ (ڇوڪرو)). (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.

– **کـو دِي ج کـو دِيُون:** ث گَڏهَ جو مادي ڦَـرُ يا ٻَچو. ٻارن جي رانَد جو هڪ قسم. (ٿ).

• **کوڏَ ج کوڏوُن (ٿ):** ث. ڏونگهين يا ڪارکن کي ڪُٽي، اُن ۾ ڪنڊ ۽ گيهه ملائي کائڻ جي خوراڪ – يُرٽ جو ٻجُ پيهي، اُن ۾ گيهه ۽ ڪنڊ ملائي کائڻ جو مَليدو. سياري ۾ ننڍن ٻَيلن جي وهڻ جي جاءِ – کوپ. کوٽ.

• **کو ڏِي ج کوڏِيُون:** ث. (سن. ڇاگ) ٻڪري – ميمِي – ڇيلِي – آئِي. ٻَـڪَرُ – ٻَـهروُ – ٻَـڪرو.

• **کـُودَ ج کـُوٻِڙن (ت):** ث. مَڇيءَ جو ڦاسڻ وقت هنيل ٿـُونو – ٽَـڪرُ.

• **کودِي ج کـُودِيُون (ڪ):** ث. ٻڪري – آئِي.

• **کـورَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **کورَ ج کورُون:** ث. (ف. خواهر = ڀيڻ) ڀيڻ – همشيره.

• **ڪورج ڪوريون :** ث. وڻ جو هڪ قسم. ڪنڊي جهڙو ٿئي، هن جي ڪاٺي پچجي ته اندران خوشبو نڪري، هن مان ڪونر به نڪري جو طاقت وارو آهي. (ڪ). ڪلراٺي زمين. بنياد – پاڙ. (ت).

• **ڪورُج ڪورَ:** ذ. پئُنر – گُونڊ – اڊنگو – بي سمجهه (ڪ). پستن، بادامين ۽ ڪيرجي ٿيل منائيءَ جو قسم.

• **ڪورامر:** (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.

• **ڪوراهُہ:** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪورڙو ج ڪورڙا (ث):** ذ. وڏو مرد ماڻهو.

• **ڪورڪاٽي :** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪورمو ج ڪورما:** ذ. (ع. قورمہ) ٻوز جو هڪ نمونو – گوشت جو ٻوڙ. ڪٽڪ جو اتو ڳوهي، گيهه ۾ پچي. ڪند ملايل ڪٽي(ث).

• **ڪُورو:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه .

• **ڪُورو ج ڪُورا:** ذ . (ع . ڪورو ، ڪوره) سرن يا چن پچائڻ جو ٺنو. شراب جي ٻٺي – ٻٺو. ڌنوڻ جي منهن ۾ تاندن کي تيار ڪرڻ لاءِ ڪنيل ننڍي کڏ – لوهه کي تپائڻ لاءِ مٽيءَ جو ٺهيل ننڍو ٽيٽائون گهر. اهرڻ جي بيهڪ – چلهو. لوهار کي ڪم ڪرڻ جي چلهه جنهن ۾ لوهه، پتل وغيره تپائجي ۽ رجائجي. جهولي – پلاند – پلؤ(ث). (اسم خاص). تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **ڪُورا ڪپائڻ:** باهيون ٻجڻ – مچ مچائڻ – ڏونهان ڏکائڻ – دل ۾ درد پيدا ڪرڻ – عشق ۽ محبت ۾ گرفتار ٿيڻ.

– **ڪُوري ج ڪُوريون :** ث . ڪاٺ کي ٻاري اگرن ڪرڻ لاءِ جوڙيل ٺنو.

– **ڪُوري ماڳ:** ڪُوري جي جاءِ تي – ٺنيءَ وٽ.

– **ڪُوري ۽ مان ڪڍڻ:** مصيبتن کان ڇڏائڻ.

– **ڪُوريون هڻڻ:** واهن ۾ ڪاٺي ڪٽڻ لاءِ ٺيون ڪڍون ڪٽڻ (جنهن جي سنوت تي ڪاٺي ڪٽجي).

• **ڪُورو ج ڪُورا:** ٺهڪو – اٻارو – جوش – تچڪو – ڪاڙهو – اڌمو. ڪنورو.

• **ڪورواهہ:** اسم خاص. تعلقي گولاڙچي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **ڪورواهي چانور:** اسم خاص. ڪورواهه ۾ پيدا ٿيندڙ چانور.

• **ڪورهڪي:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪُورٺي ج ڪُورٺيون (ڪ):** ث . صفت. ڪاري – کاري – ڪار ڪاٺيندڙ – سڙندڙ – ساڙيلو.

• **ڪُوري :** اسم خاص. هڪ لڪ جو نالو. تعلقي ڏيري محبت ۽ جيمس آباد ۾ ديهن جا نالا.

• **ڪوريارَي:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪُوريڙي :** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ ديهه جو نالو.

• **ڪورَيو ج ڪوريا (ڪ):** ذ . رلي يا سوڙ جو مٽيون تهه.

• **ڪوڙ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **ڪوڙ ج ڪوڙون :** ث . پتراٽي جي متان ڪپڙي جي چئو يا ٿهه. رڱيل ڪپڙي کي ڏڪ هٽي ڪوڙڻ يا جمائڻ جو ڪم. گهٽو.

• **ڪوڙ (ث):** عيب – اوگڻ – داغ – ٽڪو. چوڪ – غلط – ڪپڙي کي ڪيل استري – ٽاٽائي – چلڪو – لسائي.

• **ڪوڙ ج ڪوڙ:** ذ . صفت. تمام گهٽو – ڍڳ – جام – گهٽو – بي انداز – انبار – ٿهو – گنڊ – انبوهه – (اسم) ڪاٺ جو ٽڪر جنهن کان استريءَ جو ڪم وٺجي. ڪپڙي کي ڏڪن جي رستي ڪيل لسو. ڪاٺ جو بند جنهن ۾ سنداڻ بند ڪجي.

– **ڪوڙ ڪري وٺڻ:** جام ڪري وٺڻ – گهٽو ڪري وٺڻ.

• **ڪوڙ ڪوڙون :** ث . اسم. چمڙي کي نرم ڪرڻ ۽ گهنجن ڪڍڻ لاءِ ڪاٺ جو اوزار – ڪپڙي جا گهنج ڪڍڻ لاءِ ڪاٺ جو اوزار – ٿپ – ڪٽ. گهٽا – جهجها.

– **ڪوڙ ڏيڻ:** ٺوڪ ڏيڻ – ٿپ ڏيڻ. ڪوڙ گوڏن ۾ ڏيئي بخيو هڻڻ.

– **ڪوڙ ڪرڻ:** ڪلف ڏنل ڪپڙن کي تهه ڪري پاٿيءَ جو چنڊو ڏيڻ.

– **ڪوڙ هڻڻ:** چمڙي جا گهنج لاهڻ.

• **ڪوڙاوڙ (ت):** مصدر. مغرور ٿيڻ .

• **ڪوڙسو ج ڪوڙسا:** ذ . سنداڻ کي قابو ڪندڙ ڪاٺ جي اڙي .

• **ڪوڙڻ:** مصدر. زمين ۾ ڪاٺي ڪپائڻ – بيهارڻ – لڳائڻ – جمائڻ – جاءِ تي اٽڻ – نهڪائڻ – ٺهڪائڻ – ٽڪائڻ – ٺوڪڻ. مقرر ڪرڻ – ٺهرائڻ – ٽاڪڻ. پڪو ڪرڻ – پختو ڪرڻ – مضبوط ڪرڻ – ڏاڍو ڪرڻ – سوگهو ڪرڻ – قابو ڪرڻ – سُڪ ڪرڻ. ڪڙو ڪرڻ – چاڙهڻ – مڱري سان ڪپڙي جا سر ڪڍڻ. (ت).

– **ڪوڙائڻ:** زمين ۾ هڻائڻ – ڪوڙڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ.

– **ڪوڙ ڪاٺڻ:** پٽن جي راند جو اصطلاح. (رنگ جو پتو جو پڙ ۾ پيل هوندو آهي، اُنهي جو جيڪڏهن ڪنهن وٽ وڏو پتو هجي ۽ اهو رکي ڪري ننڍو پتو ڏجي).

• **ڪوڙو ج ڪوڙا:** ذ. صفت حساب جي جدول – ضرب جو نقشو – انگ پٽي – پاڳو. ڳاهٽ – ڪوڙهو – جهنو – جهمڪ – آراڙو –

Gul Hayat Institute

جهُمَٽُ—جهلو (وٽن جو) جهنگ جو ٽڪر—پاڃي وغيره جو ٻارو. تمام گهڻا ڪانا هڪ هنڌ اُڀا ڪري رکيل—ڦيڙهو. انبارُ—ڍڳُ. (ت). گهڻي وقت تائين غُسل نہ ڪرڻ ڪري مٽي جي وارن جي پاڙن ۾ پيدا ٿيل اڇيون سنيهون ڪَلُون. مٽي ۾ گَندُ—ڇيڙهہ—ٻٽو—ڇيڙ. (ل). مات ۾ بيٺل—حيران (اسم). چاريا وڏي رَڃ جو قسم.

— **ڪَوڙوپچڻ:** راز سَلڻ—مسئلو حل ڪرڻ—پرولي پَچڻ.

— **ڪوڙو ٿي نہ لَڳڻ:** ڳالهہ جو عقل ڪان ٻاهر هُجڻ — مڃڻ جهڙي ڳالهہ نہ هجڻ.

— **ڪوڙي ج ڪوڙيُون:** ث. مال جو گودام (جتان ان رستي ڪيڏانهن ٻاهر موڪلجي) — اَنُ جو ڍِڳُ — انبار — مال جي گهٽائي — جتي مال جو ڊيرو هجي ۽ مال گهڻو موجود هجي. حصو — پاڳو — ورهاڱو — پتي. ڪُٽنب. مالُ وارن مسافرن جي ٽِڪَ پچڻ لاءِ ٺهيل جاءِ. اُن جي وهارڻ جي جاءِ. جتي پاڙي جا اُٺ گڏ ٿين. ڪاٺ جو ٽُڪر جنهن ۾ آرَڻ پيل هجي.

— **ڪوڙيءَ کي گهُمرو:** سڀ چَٽُ—هڙئي ناس—بُنياد ئي ٻُڇڙو.

— **ڪوڙي وجهڻ:** اَنُ ورهائي جُدا جُدا ڍِڳيون ڪرڻ.

• **ڪوڙي:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڪوڙيلو:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڪودَرج ڪودَرَ(ت):** مُهاڙي. ڪوچو.

• **ڪوس(ل):** ذ. ڳجهہ.

• **ڪوسا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. بلوچن جو هڪ قبيلو (١٢ پاڙا). تعلقي ٺل ۽ شهدادڪوٽ ۾ ديهن جا نالا.

• **ڪوسائي:** ذ. صفت. ٻُچي—ٻجُ ڏاڙهيو.

• **ڪوسِڙُ ج ڪوسِڙَ (ت):** ذ. صفت. بي ريش — بي ڏاڙهيو. ٻُچي — ڪوسائي.

• **ڪوسڙو ج ڪوسڙا:** ذ. ڪرڪٽي — ڪوٽڙو — پادر — جوتو — موچڙو — ڪَلو. وارن جي ڪسڻ جي حالت.

• **ڪوسڪي:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي، تعلقي گوني، تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ ديهن جا نالا.

• **ڪوسن جي واءِ:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڪوسڻ:** مصدر. وڙهڻ—رڻ ڪري جهيڙو ڪرڻ.

• **ڪَوَنسَ ج ڪَوَنسُون:** ث. حرڪت — چترائي — هٽ چراند. (صفت). ضايع — ڪُٽ.

— **ڪَوَنسِڦائي ج ڪَونسڦائيُون:** ث. حرڪت. چترائي — لُچائي — ڪيچل — شيطانگري — چرچ — چيڙ. خرابي — نقصان — خُلل. چڙ — دقت — هلاڪي. تڪليف — خفو. بي آرامي — هٿن ۾ هريون — چَن ڪوهہ — چن ڪَرائي — لوچو. اُٽ ويهہ — چلولائي — هُرُ چُرُ — ڦَتڦَٽ. بي سود ڪم.

• **ڪوسو ج ڪوسا:** نرم، لسي اوچي قسم جي لوئي (جا اڪثر ڪشمير مان ايندي آهي). ڪمبل.

• **ڪوسُو ج ڪوسُو:** ذ. زوري ڪسيندڙ — ڦريندڙ — جهٽ هٽندڙ — ڇنندڙ — ڪسي وٺندڙ — زبردستي ڦريندڙ — زوري وٺندڙ — ڦورو — لوٽو — جهاٽو.

— **ڪوسائي اَچڻ(ت):** ڪسي اچڻ.

• **ڪوڪَ ج ڪوڪَ:** ذ. ڪاري جي مڇيءَ جو قسم. (ٻہ قسم (١) ڪوڪ (٢) ننڍيو ڪوڪ. وڏو ڪوڪ بنا چلر ۽ مغز ۾ هڪ انچ ڏگهو ڪنڊو. ننڍو ڪوڪ ٽن ڪنڊن سان).

• **ڪوڪر:** ذ. (اسم خاص) هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي موري، تعلقي گوني، تعلقي ٽنڊو الهيار ۾ ديهن جا نالا. مڇيءَ جو قسم.

• **ڪُونڪَر:** ث. وڙهڻ جو ارادو — ڪاوڙ — ڏمر (ڪ).

• **ڪُونڪرائڻ(ل):** مصدر. مٽي جي پڳل ٿانءَ جو گيگهرو آواز ڪرڻ.

• **ڪوڪرو ج ڪوڪرا:** ذ. چٽو آواز نہ هڻڻ جي حالت — گهگهو آواز — ڦوت پيل.

• **ڪوڪراٽ:** ذ. ڪرڪراهٽ. اسم خاص. ڍنڍ جو پڪي.

• **ڪوڪڙ رهڻ:** پيسو ڏوڪڙ نہ رهڻ — سڄو سکڻو رهڻ.

• **ڪوڪڙي ج ڪوڪڙيُون:** ث. ميوي، پاڃي وغيره جو قسم. ڪارڪ جي ڪڪڙي — پتو — ڏوڏي.

• **ڪوڪڙي تان ترڪڻ:** وجهہ ڳولڻ — هروڀرو وڙهڻ. (ت).

• **ڪوڪَڙيلُ ج ڪوڪَڙيلَ:** ذ. صفت. تمام ڏٻرو — بلڪل پوڙهو. (ت).

• **ڪوڪلو ج ڪوڪلا:** ذ. صفت. خالي پورو — اندران ڪاڏل — ٺلهو — سکڻو — ڦيڦو. پراڻو — پڳل — ڪوڪرائيندڙ (ٺڪر جو ٿانءَ).

• **ڪوڪو ج ڪوڪا:** ذ. خالي پيتي — دروازن درين جو قالب (جو ٿوري وقت لاءِ اَڏاوت ڪندي ڪم آڻبو آهي) — بوتو — پنجرو. ٺلهو — پالهو — سڄو — پينگيو — ڏٻو (سُڪل). ڪَرٻ — سڪو ڪانو اَن جو — ڪا بہ ڳريل ۽ سڪل شيءِ — پڪل سگر — سڪل ٻير — ڪوڪلو — ڪچو سبيلُ ڀرڻ جو ڪپڙو. (پٽ پَريَل) هُنڊي جنهن جا پئسا وصول ٿيل هجن — متايل هنڊي — متايل بل وغيره.

— **ڪو ڪوٺيڻ:** پنهنجي طاقت ڪان خالي هجڻ — ڪو بہ زور نہ هجڻ — اختياري هلائي نہ سگهڻ — بي طاقت هئڻ — سڄو هئڻ.

• **ڪو ڳ ج ڪو ڳَ:** ذ. ميڙ سيڙ — اوگهہ سوگهہ — آخري بچت.

Gul Hayat Institute

• **ڪولُ:** پولُ(پول تکر)

– **ڪولُ ميرُ:** ننڍڙو ٻوٽو، ڦِڪا گل خوشبوءِ وارا.

• **ڪولائدرُ ج ڪولائدرَ:** ذ. صفت. ضامن – ذمہ بردار – جوابدار – ڪفيل.(اسم). هٿڙ–ضمانت.

• **ڪولائدري ج ڪولائدريون:** ث. ضمانت – ضامن گيري – هٿڙُ، سلامتيَ–سوگهائيَ–امنُ.

• **ڪولائدو ج ڪولائدا:** ذ. عيوضو – بدل – بَدَل هٿڻ جو عيوضو.

• **ڪولائڻُ:** مصدر. ڪولڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ. ريتيءَ سان مَلائي صاف ڪرائڻ.

• **ڪولَرُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو

• **ڪولرَ ج ڪولرون:** ث. ننڍن ٿڻن واري ٻڪري.

• **ڪولرُج ڪولرَ:** ذ. ڪَلدار– ڪَلَ وارو.

• **ڪولڙُ(ٿ):** ذ. جاءِ–گهَرُ.

• **ڪولسرَ ج ڪولسرَ :** ڪبوتر جو هڪ قسم. تتر جو هڪ قسم– بگو– ڪارڙو.

• **ڪولمير:** ذ. اسم خاص. جبل جو ٻوٽو. دوا ۾ ڪم اچي، مال ڪائيس، پيٽ جي سور ۽ گُردي جي سُور لاءِ سڪائي، گهوٽي ڪنڊ سان ملائي ڪائجي–نرو.

• **ڪو لڻُ:** مصدر (دَرُ)پٽڻ – لاهڻ – اُپيٽڻ – ڦاڙڻ – ذاڙڻ. (بحث) شروع ڪرڻ– جاري ڪرڻ – ظاهر ڪرڻ– عيب پڌرو ڪرڻ. اُکوڙڻ – اُکيلڻ – ڪولي ڇڏڻ – سَلڻُ– پَڇڻُ(ڳالهه، ڳجهارت) سمجهائڻ – سلجهائڻ – ڪونڊڻ – ڦلهيرڻ – وِڪڻ. سوجهڻ. ڇوڙڻ– ڇڏڻ– آزاد ڪرڻ– ڇوٽڪارو ڏيڻ – رَها ڪرڻ. ڪشادو ڪرڻ. اُگهاڙو ڪرڻ (روزو) ڇوڙڻ.

– **ڪولَ(ٿ):** پَٽَ–ڪشايش–ويڪراڻ–ڪُشادگي.

• **ڪول ڪو لائي ج ڪول ڪو لائيون :** ث. وائڪائي – پڌرائي – ظاهرائي – ڪُلم ڪُلائي.

• **ڪولِڻي ج ڪولڻيون:** ث. ٻاٽلي ڪولڻ واري اُکيڙٽي.

• **ڪولڻُ:** مصدر. خراب ڳالهائڻ. ڪنگهڻ. (ل).

• **ڪولو ج ڪولا:** ذ. بندوق جي گهوڙي جي مَڪ. آلت جي سوپاري جي مٿان واري ڪَلَ – طُهر وهڻ مهل مرداني مخصوص عضوي جو منهن وارو بيڪار ڪٽيل چمڙو. ڪَلَ. زمين. جنهن تي اڏاوت نہ ٿيل هجي. (صفت). ڪَلدار – ڪل وارو.

• **ڪولَو ج ڪولَو:** ذ. صفت. واٽيو– طُهر نہ ويٺل.

– **ڪولرُ ج ڪولرَ:** ذ. صفت. اڻ طُهريل – ڪولو.

– **ڪوليرو ج ڪوليرا:** ذ. صفت. اڻ طُهريل – بي خُتنہ – بي سُنت – بي سنتيو – ڪول وارو.

• **ڪولهڙُ(ٿ):** ث. جاءِ – راهِترو – اُجها – سموري ڪکائين تيار ٿيل جاءِ، ٻاهران (لوڙهي سميت).

• **ڪولهي ج ڪولهيون:** ث. هڪ واڍڪو اوزار.

• **ڪولي ج ڪوليون:** ث. موچين جو چمڙي کي چلڪائڻ جو ڪاٺيءَ جو هڪ اوزار – چمڙي کي چلڪائڻ لاءِ ڪاٺ جي رَنبي – ڪاٺ جي رَنبي. (جنهن سان موچي چمر کي سَٽي کُٽي نرم ڪن) ڪپهہ ڪَتڻَ جي ائٽ جي تڪ. جيل جي ننڍڙي ڪوٺي. واڍن جي رَندي جو هڪ قسم (جو طاقن ۽ تختن کي هٽن).(صفت). نہ ڦرندڙ لاٿون.

• **ڪومان:** ڪورمو – ڪورما – لَذت وارا ڪاجَ.

• **ڪُومانُ(ٿ):** اسم خاص. ٿرہ ۾ ٿيندڙ گاهہ.

• **ڪُومائڻُ:** مصدر. منجهائڻ – غمگين ڪرڻ.

• **ڪومبرانو:** اسم خاص. سنڌ ۾ هڪ ڪاري ڍنڍ جو نالو.

• **ڪومَڻُ:** ڪائڻ جو طعام – ڪاڌو.

• **ڪُومو ج ڪُوما:** ذ. ڪپڙي سڙڻ وقت نڪتل باس. ڪپهہ يا ڪپڙي جو ٽڪر – جوڙيءَ جو ڪپڙو – ٿلهو ڪپڙو. ڪچو سٽ (ويهو ، ڏهو، چاليهو جن مان گهائي ناهجي). هڪ موسمي پکيءَ. بدڪ جو هڪ قسم.

• **ڪُون، ڪُٿون:** حرف جر. کان – تان – مان – وتان – منجهان.

• **ڪُونيٽُ:** وڻ جو هڪ قسم. ڪُونيٽُ.

• **ڪُونٽُ ج ڪُونٽَ(ل):** ذ. صفت. سوگهو ٻڌل. جو هٿ پير هٽي نہ سگهي. ڪئونٽ.

• **ڪُونٽارُ ج ڪونٽار (ٿ):** ذ. اُها ڍڳي جا گهر ۾ ٻڌل هجي – ٻڌل وهٽ.

• **ڪُونٽڻُ:** مصدر. لٽڻ – سنگ وڍڻ. آٽڻ. (ٿ).

• **ڪُونٽو ج ڪُونٽا:** ذ. مال کي ٻڌڻ لاءِ کتل ڪِلو – ڪُنڌو. (ڍڳي کي ڪونٽي تي ٻہ مهينا ٻڌي چارجي تہ پوءِ ڏاڍو طاقتور ٿئي). (ل).

– **ڪُونٽي يا ڪُونٽي :** ٻلاڻ جو پوين ڇيڙو جنهن جو سهارو ٻن ڏانڊين تي هجي ۽ اهو ڇيڙو ڪڙو هجي. ننڍو ڪلو (وڏو ڪونٽو)

• **ڪونٽور(ڪ):** ذ. وڻ جو هڪ قسم، وَرينگڻ جهڙو. (ن – ب).

• **ڪُونجاڻا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪُونجو ج ڪونجا:** ذ. مٽائي جو هڪ قسم – ٽڪندو لڏون – نبات. پسارڪو وکر. گيسو. ٽين جو پيالو. پاٽي پيڻ جو ڪونجو يا ڪونجي – ڪُپِي.

Gul Hayat Institute

– **ڪونجي ج ڪونجيون** : ٿ . (ف. ڪوزه = ٿانءُ). ننڍو ڪيسو (ٿ). چِلُ ڪُنجي.

• **ڪونچار (ل)**: تڪليف ."اسين هاڻي ڪونچار ۾ اچي پياسون. ڪريون سو ڪريون ڇا؟"(جملو). مونجهارو.

• **ڪونڊي**: اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه.

• **ڪُونٽڻ** : مصدر. سلجهائڻ – ڦلهيڙڻ – وڪڻ پيٽ – ڇنڊڻ – روڙڻ ڇيي ڏيڻ – صفا ڪرڻ – صاف ڪرڻ – ڇنڊڻ – ڦاڙڻ – ڇيڙڻ.

– **ڪُونڊ**: ٿ. تباهي. پٽ. ڪوھ.

– **ڪُونڊائڻ**: پٽائڻ – ڇنائڻ – تباھ ڪرڻ.

– **ڪُونڊائي وٺڻ**: زوري ڪسي وٺڻ.

• **ڪُونڊيو ج ڪُونڊيا (ل)**: ذ. مٽ ورپل. مُني سا. ٿلهو لڪڻ. (ٽيڪ ڏئي هلڻ لاءِ).

• **ڪونرَ ڪُونرَ**: ٿ . وڻ جي ٿـڙَ مان نڪتل رَس – وڻ جي لڳلڳدار چنبڙندڙ رس. (چنبڙائڻ ۾ ڪم ايندڙ)رس. اٽ جو ننڍو ڦر.

• **ڪُونرا ڪَـرَڻُ**: پيرن سان زمين ڪوٽي اُڇلائڻ – ڪڌ ڪرڻ – دڙها هڻڻ – تڏڻ.

• **ڪُونرا ڪائڻ**: جوش ڪائڻ – پڙڪڻ – ٻڙڪڻ (ن – ب)

• **ڪُونسڻ**: مصدر . (سن . ڪُدُ = تڪليف ڏيڻ) [سن . ڪوسنَ = جوش، ڪاھ ، ڪُوس – ڪاوش = ڪاوڙ. ڪاھ ، حملو]. ڇيڙ ڪرڻ – چرچ ڪرڻ – جهيڙي لاءِ بهانو ڳولڻ – تڪليف ڏيڻ – دشمني رکڻ. اُچاٽڻ – ڪينو رکڻ.

– **ڪُونسَ ج ڪونسُون**: ڪُنڌ – حرڪت – جهيڙي لاءِ بهانو – ڪينو – ڪتراڪَ – جهيڙو – جهتو.

– **ڪُونسائيتو ج ڪُونسائيتا**: ذ . صفت. ڪونس ڪندڙ – ڇيڙ ڪندڙ – بدخواھ – عداوتي – منگهرو – (ظرف). خارن وچان – عڪسان عڪسي.

– **ڪُونسرُ ج ڪُونسرَ**: ذ . ظرف. ڪونسائيتو – بدخواھ – بدانديش.

– **ڪُونسٽو ج ڪونسٽا**: ذ . صفت. ڪُونس ڪندڙ .

• **ڪُونڪارڻ (ل)**: مَصدر. پڇڻ.

• **ڪُونڪرو ج ڪونڪرا (ل)**: ٻَڳَل – ٽنل.

• **ڪُونڪرو ج ڪُونڪرا**: ذ . ڄاڻي واڻي جهيڙو ڪرڻ.

• **ڪُونڪو ج ڪُونڪا**: ذ. تمام پوڙهو.

• **ڪُون ڪُون** : ذ . (سن . ڪاس = ڪنگهه) ڪنگهڻ جو آواز – ٽونڪارو ڪنگهه جو.

• **ڪونگهرو ج ڪونگهرا**: ذ . ننڊ ۾ ڪيل آواز – گهوگهرو – خراٽو – خرڪي – کَـرڪي.

– **ڪونگهرو ڦيهڻ**: ذڪر ڪرڻ.

– **ڪونگهرو هڻڻ**: گهوگهرو هڻڻ – خرخر ڪرڻ – خرڪي هڻڻ – گهرڪي لڳڻ – ننڊ ۾ آواز ڪرڻ.

• **ڪونمان**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪوڻ ج ڪوڻيون** : ٿ . (سن . ڪـشَـن> ڪڻ پريا = چمڪندڙ). وڄ – بجلي.

• **ڪُـوڻ ج ڪُـوڻ (ل)**: ٿ. (سن . ڪُوڻ = ڪنڌ). پار – طرف – ڏس – پاسو – ڦلهو – ڪنڌ – ڊر – ڏِسا. هدايت – ڏَس .

"تَنهَن ڪُوڻ تي ڪنواءِ، جا ڏس ڏاڏاڻڻ جي."(شاھ – مارُوئي).

• **ڪُـوڻو(ٿ)**: مڙس جي مري وڃڻ تي زال جو عِدت ۾ وهڻ.

• **ڪُـوڻيتي ج ڪُـوڻيتيون** : ٿ . صفت. پوري وقت تي اچڻ واري – ڪٽائيتي.

• **ڪُـوڻي ڪـڏَ ج ڪُـوڻيون ڪَڏون**: ٿ. اونهي ڪڏ.

• **ڪُـوھـَ ج ڪُـوھـَ**: ذ . زمين اندران پاڻي هٿ ڪرڻ لاءِ ڪنيل اونهي ڪَڏَ – زمين ۾ ڪوٽيل ۽ سرن سان اوساريل گولائي ڪڏ. (جنهن مان پاڻي حاصل ڪجي)، تڙ .

"سَنجي سَنجي ڪوھڙا، ويڙهي ويا وَرت"(شاھ – مارُوئي).

– **ڪوهاڙو ج ڪُـوهاڙا**: ذ. ناريا هَرلي لاءِ ڪوٽيل ڪڏ.

– **ڪُـوهاٽو ج ڪُـوهاٽا**: ذ ڪوھ ڪوٽيندڙ – ڪاٽيو.

– **ڪُـوھـ پوَڻُ**: ڪڏ پوڻ – کـُهـ پوڻ.

– **ڪُـوھـ جو آٽُڻ**: ڪوھ ۾ سڻي جَرَ نه هجڻ سبب اندران نار مان وهندڙ واري .

– **ڪُـوھ جي مِٽي ڪُـوھ کي لڳڻ**: جنهن ٻلي آمدني ٿئي تنهن ٻلي خرچ ٿيڻ.

– **ڪُـوهَر ج ڪُـوهَر**: ذ. ننڍا ڪچا ڪوھَ يا ڪوهيون.

– **ڪُـوهرو(ٿ)**: چاهين – ننڍو ڪوھ – ڪوهر.

– **ڪُـوھـ ۾ ٽپو ڏيڻ**: جوکي جو ڪم ڪرڻ – جوکم ڪڻڻ – جوکو کڻڻ – قسمت آزمائي ڪرڻ. خطرناڪ ڪم ڪرڻ .نقصان جهڙو ڪم ڪرڻ.

– **ڪُـوھـَ ۾ ڦٽو ڪَـرَڻُ**: ڏک ڏيڻ – ظالمن جي حوالي ڪرڻ .

– **ڪُـوھـَ ۾ ڪَـلَ اُڇلڻ**: سيني کي رد ڪرڻ.

– **ڪُـوهـَن جا واتَ**: دنيا جي ماڻهن جون ڳالهيون.

– **ڪُـوهي ج ڪُـوهيون** : ٿ . ننڍو ڪچو ڪوھ – ڪُررن جي اُٽڻ لاءِ پيرهيٺ ڪرڻ جي ڀي تي فوت اونهي ڪَڏَ.

Gul Hayat Institute

- **ڪُوهارَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **ڪُوهارا :** اسم خاص. هڪ ذات. تعلقي شڪارپور ۾ تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ ديهن جا نالا.شهر. (سيوهڻ پرسان). ڪوهه کٽڻ جي ڌنڌي وارا.
- **ڪُوهائو :** ذ " (سن . ڪوشليا) ڪڙي ۾ سٺي پاڻي جي زمين سڃاڻيندڙ. آب شناس. ڪوهه کٽيندڙ.
- **ڪُوهہُ ٻيڙو:** اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه.
- **ڪوهرو:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه.
- **ڪُوهَلِي باراڻي:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه.
- **ڪُوهہُ ماڻُون:** اسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه.
- **ڪُوهہُ مِصري:** اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ۾ هڪ ديهه.
- **ڪُوهہِ مينهَون:** اسم خاص.تعلقي ميرپورماٿيلي ۾ هڪ ديهه.
- **ڪُوهہُ نَورَنگُ:** اسم خاص. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهه.
- **ڪوهَڻُ:** مصدر. (سن . ڪوش، ڪش = ڪوهڻ – گهٽجڻ). ڪُونڏڻ – پٽڻ(وار) روڙڻ . چوڙڻ – هنڊائڻ. ٽڪائڻ – چُر ڪرڻ . جهلڻ – هَلَٽڻ – چُڙڻ – جٽاءُ ڪرڻ. ڪوڙڻ (ت). ڇاڻڻ (ل). زائل ڪرڻ – چٽ ڪرڻ – ناس ڪرڻ.

– **ڪوهہُ ج ڪوهہَ:** ث . (ڪپڙي وغيره جي) چوڙَ – چوڙتِي – ٻهورَ – هنڊائِڻ – هَنڊ.ڇِنَ – ڪونڏ ه – پٽ.

- **ڪُوهو ج ڪُوها:** ذ . ٻيڙيءَ جو سيخلو جنهن ۾ اَڏ ٻڌجي–ڪائيءَ جو ڏگهو چڙهہ. جنهن تي سڙهہ پڪڙي بيهي.
- **ڪُوهاٽو ج ڪُوهاٽا:** ذ . ٻيڙيءَ جو ڪُوهو کٽندڙ.
- **ڪُوهہَ واري ڇَن :** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالَو.
- **ڪوهِي :** صفت. ڪوهه (ڪوهه) جبل – جبل جو ماڻهو.
- **ڪوهِي جـَلال :** اسم خاص. تعلقي نوشهري فيروز ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪُوهِي ڪينگهِي :** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڪوهِيو :** ذ . ڪاڙهيل کير جو ٽِڪو – ماٺو. اپر سنڌ جي هڪ خاص مٺائي، جمائي، پُڳل مانهہ ۾ سُڪل ميوي مان ٺاهي ويندي آهي.
- **ڪوءِ:** ظرف . ٻـَنِ – ڪڏ ۾ – ڪوهه ۾.
- **ڪوئِدُ ج ڪوئِدَ:** ذ . گاهہ جو قسم. گهاٽو گاهُ – ڪَچڙو گاهُ – ڪَچا جوَ – ڪاڏو.
- **ڪوئِڻُ:** مصدر. وڃائڻ – ناس ڪرڻ – جُوا ڪرڻ – جُدا ٿيڻ – جان ڇڏائڻ – آزاد ڪرڻ.
- **ڪوئَـڻُ:** مصدر. ڪاٺ جي اڏي، جنهن تي ڪرڙ ڪجي.
- **ڪوئِيدُ ج ڪوئِيدَ(ل):** ذ . (ف . خوئيد)ڏريل ۾ پاڻيءَ ۾ پُسايل ڏارو (مٽر، گـُوار وغيره) – مال جي ڪاڌي لاءِ تيار ڪيل چارو. پيڙيل ڪماند جا ڇُوتا. سٺو ڪاڌو.
- **ڪِويڙُ ج ڪِويڙَ(ت) :** وڏيءَ عمر وارو – بلڪل پوڙهو – ڏيرو – ضعيف
- **ڪَوِيڦـُل :** ذ . فراسيءَ جي ڇٽن جو قسم.
- **ڪَهِہ ج ڪَهُونُ، ڪَهيُون :** ث . خارس – ڪرنهن – خارش – سُر سُر – ڪهِي – ڪَرُ – ڪاڄِي – ڪَنُ ڪَنُ – ڪِرڙو.
- **ڪُهِہ :** ظرف. ڪُوهه ۾ – ڪَڏَ ۾ – ٻـَنَ ۾.
- **ڪُهِہ پَوَڻُ:** ڪَڏ ۾ پوڻ.
- **ڪِهہَ ج ڪِهُون :** ث . گاهہ جو هڪ قسم. ڊيگهہ ۾ فٽ ڪن ٿئي، برسات جي موسم ۾ وارياسين پٽن ۾ جابلو مُلڪن ۾ ٿئي، سندس پن ننڍا ۽ سنها ٿين، هي گاهہ سنگ ٻـه جهلي، جو ڏيڍ انچ ڪن ڊگهو ٿئي، وهٽ ڪائين – خوشبوءِ دار. ڳنڍين وارو گاهہ. ڏڙَ – ڌِس – لـَٽَ – خاڪ – مٽي – گرد.

– **ڪِهہَ ٻـَڪلِيُون:** مٽي ۾ لـَٽَ سان پريل.

- **ڪَـهُہ ج ڪُهہَ:** ذ. ڪوهه.

– **ڪُهاڏو ج ڪُهاڏا:** ذ . ننڍڙو ڪوهه – ڪـُوهاڏو. پاڻي جو ڪڏو (جنهن تي هـُرلو بيهي).

– **ڪُهاٽو ج ڪُهاٽا:** ڪوهه کوٽيندڙ – ڪُوهاٽو.

– **ڪُهِہ گُهرُ:** ڪونهي (زالن جو تڪيہ ڪلام).

– **ڪـُهِہ گهَرُسِ:** هن جو گهر ڪڏ ۾ پوي. ٻين جي ڳالهين سان اسان جو ڇا. (ت).

- **ڪُهاڙو(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **ڪُهارُ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.
- **ڪُهائِڻُ:** نقصان ۾ وجهڻ – ڪٽائڻ – نقصان هيٺ آڻڻ – پالهو ڪرڻ – بي پٽيو ڪرڻ. نهوڙجڻ – بي ستو ڪرڻ – ڪيرو ڪرڻ – ورچائڻ – چُر ڪرڻ عاجز ڪرڻ – ڪِڪ ڪرڻ – بيزار ڪرڻ.
- **ڪـهٽَ ج ڪهٽُون(ڪ):** ث . ڪونس – حرڪت ڪيچل.
- **ڪَـهٽَ ج ڪهـٽُون: چَنل جُتي** – پراڻي جُتي.
- **ڪهٽُ:** ذ . جفاڪش – محنتي .(ف).
- **ڪُهِجَڻُ:** مصدر. ٽڪجڻ – ورچڻ – ورچجڻ – ڪُڙجي پوڻ – چُڪي پوڻ – غريب ٿي وڃڻ زواليت ڪي پهچڻ. ڪِسڻ – ڪُسڻ (وارن جو) – ڪِرڻ – ڪِپڻ – پيچڻ – گسڻ – ڪاڇڻ .(ڪپڙو) چـُڙڻ.

Gul Hayat Institute

– **ڪُهجي وِحَڻُ:** ڪٽي وحڻ.

– **ڪَهَرَ ج ڪَهَرُون:** ث. ڪير ڏيندڙ چوپائي (ل).

– **ڪَهِرُ ج ڪَهِرَ:** ذ. صفت. واچوڙو–طوفان.

– **ڪَهَرو ج ڪَهَرا:** ذ. صفت. ڪڙهڙيو – آڏ ترڇو – چِڙ ٻرڙ – هيٺ مٿي – ڏڏريل – لسو نہ – جاڏو (ڪپڙو) – سادو (ڪاڳر). ٿلهو – موٽو – اڻ گهڙيو – تيز – چالاڪ – هوشيار – فهيم – چست – جهاجهرو – ڦڙت – ڏُڪٽو – ٻاٽيا – جلد تپٽو – جل ڦتاڪو – ڪڙو تڙو. سنئون سڌو ڳالهائيندڙ. چيڙاڪ – نہ سهندڙ. آڪرو (سمنڊ). ڪچو (خاڪو). سوٽ – سخت – شوخ. ڪوڙو – ڪڙو – ڪسارو. بي سُرو (آواز). ڪڙهڙائتو. نج – نجو – صاف – شڌ – سُڌو – خالص – اصيل – چِند. ڪرو – تکو – سچو – چوکو. نهُورَ (زمين). اثرائتو. ڪارگر. ڪروڌي – جوشي – جوشيلو – جوش ڀريو – تامڙي – ڏمرائتو – ڪاوڙيل.

– **ڪَهَراڻ:** ث. ڪَهَرائي – لسائي جو ضد – نامُلائمي – ڪڙهڙ جي حالت – سخت. تيزي – چڙ.

– **ڪَهَرائي ج ڪَهَرايُون:** ث. صفت. سادائي – لسائي – جاڏائي – موٽائي – سختائي – ٿلهائي. ڪَهَراڻ.

– **ڪَهَرو ٿيڻُ:** جلدي ڪرڻ – ڪاوڙجڻ.

– **ڪَهَرو ڳالهائڻُ:** گرم ڳالهائڻ – ڪاوڙجي ڳالهائڻ. تکڙو ڳالهائڻ.

– **ڪَهِري ج ڪَهِرِيُون:** ث. صفت. سخت زمين. ڪَڏَ وانگر اونهو. چڪارو – لُعابي – گَپَ سان ڀريل.

• **ڪُهرو ج ڪُهرا:** ذ. نِڪر جو ٿانءُ جنهن ۾ ڪا شيءِ وجهجي.

• **ڪُهڙا:** اسم خاص. تعلقي گمبٽ (رياست خيرپور ۾) هڪ ديھہ جو نالو. هڪ قبيلي جو نالو.

• **ڪَهڙو:** ذ. صفت. ٺِڳيل – اپو.

• **ڪِهہُ:** ذ. گِهہُ جو کَٽُ.

"آرو نارو سو تہ بلوچڪو بہ،
ڪاڏم اِهو ڪِهہُ ،بلوچاڻي بات جو" (آخوند).

• **ڪُهنبا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪُهنباڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (ڇرَجو ڪر ڪنڊڙ). تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديھہ جو نالو.

• **ڪُهنبڙا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪُهنبڙي ج ڪُهنبڙيُون:** ث. ڪجيءَ جي ذات (جنهن جو ڏونڪو ڪهنباڻي رنگ جهڙو ٿئي). ماڻهوءَ جي رت خراب ٿيڻ جي بيماري. (اسم خاص). هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **ڪُهنبو ج ڪُهنبا:** ذ. (سن. ڪُسُنبَ، ڪُنبَ = ڳاڙهو گُل) ڳاڙهي قسم جو ڪپڙو – رنگين ڪپڙو – سنهون چٽيل رنگين ڪپڙو – ٻانڌڻي – رنگ جو قسم – ڪُسمبي جو گل. ڪُڪَڙ جو قسم، جنهن جو رنگ ڪيسر (زعفران) جهڙو ٿئي (هن کي ڪيسر بہ چوَن). هڪ وڻ ، جنهن مان ڳاڙهو رنگ نڪري – جهنگلي زعفران.

– **ڪُهنباڻي ج ڪُهنباڻي:** ذ. رنگ ڏيندڙ – ڪپڙو رنگيندڙ – رنگريز – رنگ وارو – نيروٽي – نيرولي – ڪهنبا ٺاهيندڙ.

– **ڪُهنباڻي:** ڪُهنبي رنگ جهڙو – ڪُهنبو – رڱيل.

– **ڪُهنبي ج ڪُهنبيُون:** ث. لال ڳاڙهي رنگ تي زناني پوتي – ڪهنبي رنگ تي زناني پوتي – چادر. (صفت). ڳاڙهي – سرخ – لال.

• **ڪَهَنبڙي:** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديھہ جو نالو.

• **ڪَهَڻُ:** مصدر. (سن. ڪَد = تڪليف ڏيڻ) اُچاٽڻ – ڪونسڻ – خار ڏيڻ – بغض ڪڍڻ – ضد پاڙڻ – دشمني رکڻ – خصومت رکڻ – وير رکڻ – عڪس رکڻ – ڇُرج بازي ڪرڻ – اچاٽ ڪرڻ – چُراند ڪرڻ – جهيڙي لاءِ سندرو ٻڌڻ – خواه مخواه جهيڙو اٽڪائڻ. لِڪائڻ. (ٿ).

• **ڪُهَڻُ:** مصدر. (سن. ڪش = گهٽجڻ – زوال ڪرڻ) ٽڪجڻ – ورچڻ – ڪُهجڻ – اولجڻ – هُٽجڻ – ڦڙھ تي پوڻ – ڪُڙجي پوڻ – چُڪي پوڻ – چُور ٿيڻ – ٽُٽجڻ – ٽَڪڻ – چَل تي پوڻ – ٽڪجي پوڻ – ساٽو تي ڪِرڻ – ماندو ٿيڻ – ڀڃي پوڻ. ڪُٽڻ – ڪُٽي پوڻ – ڪُٽجڻ – مفلس ٿيڻ.

• **ڪَهو ج ڪَها:** ذ. صفت. ڇُهو – جهَٽو – ڇوهو – جهُوٽو – جهَٽڪو – جهپاٽو – جهَلڪو – جهَڙپ. مَزو – حَظَ – رَسُ – شوق – لذت – چشڪو. واچَٽُ – مينهن جو طوفان – برف جو طوفان. ڪيڪڙاٽ. ڪڏ (ل). لوھ جو رنبو. (ل). ڪوڏر جهڙو اوزار (ڪوڏر کان ننڍو دِگهي ڳن سان). ڪَهِيڙُ – ڪهِيڙو. فصل، جنهن جو هڪ پاسو ڇڊو ۽ ٻيو پاسو گهاٽو ٿئي. (اسم خاص). هڪ نَئِنِ جو نالو.

• **ڪُهوءُ:** ذ. ڪوه.

• **ڪِهو ج ڪِها:** ذ. بنا پاڻيءَ پوک. ٻئي کي هٽائڻ جي حالت ۾ (ل).

• **ڪَهِوالي:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديھہ جو نالو.

– **ڪَهـوَرَ:** پنهنجي خيال سان سڌو ڊوڙڻ ۽ ڪو بہ خوف نہ ڪرڻ جي حالت.

Gul Hayat Institute

• **کَهڻ کَهڻ ڪَرڻ:** کنهڻ.

• **کَهِي ج کَهِيُون:** ث. جوان ٿهي – نوجواني – قوهه جواني – رتي – جوڀن. صحتمندي – صحتمند بدن. بدن جو ڏيل ڏولُ – جسم جو نمونو – هائي. ٿهي – وَهي – ڇمار – عُمر. کهي – کسر – خارش.

• **کَهو :** کهيڙو (جنهن سان زمين مان ڪانديرا وغيره ڪيجن) نندڙي منهن ۽ ڏگهي ڳن واري ڪوڏر.

– **کَهياتو ج کَهياتا:** ذ. صفت. جسم ۾ ٺهيل ٺڪيل – پيريءَ ۾ صحتمند حالت ۾ رهندڙ. کهي وارو.

• **کُهِي ج کُهِيُون :** ث. (سن : کُوپ). ڪچي ڪوٽيل کڏ(جنهن مان پيئڻ لاءِ پاڻي نڪري). ث (صفت). ٽڪل – ماندي – چڪنا چور.

"آن ڪا ڏئي ڏوٽيا ڪيرن پاس کُهي".(شاهه)

– **کُهي کَٽَڻ:** مشڪل سان فتح ڪرڻ.

"وک تنهن ويجهو ڪئي جا کُهي کنيائين."(شاهه)

• **کُهيد :** (فد خئيد). سبز ڪڻڪ جي ڪڀيل چوٽي – سنگي ڪڻڪ جي پوک جو نسرڻ کان اڳ مٿيان لٽيل پن. ڪڻڪ جي پوک جا پهريان ڳچا. جي ڪيي مال کي گاهه ڪري کارائجن. تيلي ٻڌڻ کان اڳ ۾ پوک جو نالو.

– **کُهيدَ کائڻ:** طاقت ۾ اچڻ – تيار ٿيڻ. پلي ڪڻڪ جا پن نسرڻ کان اڳ لٽي کائڻ.

– **کُهيدَ کي رَسَڻ:** تيار ٿيڻ.

• **کَهيري ج کَهيريُون (ٿ):** ث. چمڙي کي لسي ڪرڻ ۽ ليڪن ڪڍڻ لاءِ ڪاٺ جو اوزار.

• **کَهيڙو ج کَهيڙا (ٿ) :** ذ. ڪاٺ جو اوزار – ڪاٺي جو چيٽڙو ٽڪر. جنهن سان چمڙي مان سرَ ڪيجن – چمر صفا ڪرڻ جو اوزار. نندي منهن ۽ ڏگهي ڳن سان ڪوڏر– کهو.

• **کَهيڙِي ج کهيڙيُون (ٿ):** ث. موچين جو اوزار.

• **کُهيَل ج کُهيلَ:** ذ. صفت. ٽڪل – ماندو هڇيل – هڇيل – ساٿو – چُورُ– کُهيو – سچيو. مُفلس.

• **کُهيو ج کُهيا:** ذ. صفت. ٽڪل – عاجز– هيڻو – ٽڻل. بي حال – مفلس – ڪنگال – پوئتي پيل. (ل).

• **کَهُ:** ظرف. (سن کشيہ. ف کُشِ = زوال ڪرڻ). هاجي – برٻادي – تباهي – ناس – خاتمو.

– **کَهُ ٿيڻ:** ناس ٿيڻ – گر ٿيڻ – (پاراتو).

• **کُٺاءُ ج کُٺاءَ:** ذ. کاڄ – کاڌو – کائڻ – کيڻ – طعام.

• **کُٺڙو:** اسم خاص. تعلقي دادوءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **کُٺنرو ج کُٺنرا (ل):** ذ. ٿهکو.

– **کُٺڻُ:** مصدر. کيڻ–(اسم). کاڌو – ماني – کاڄ – طعام – کائو.

• **کُٺو ج کُٺا:** ذ. صفت. نشو ڪيل – نشي ۾ پيتل – مست – مگ الُوٽ – خماريل – مخمور.

• **کُٺائي ج کُٺائيُون:** ث. نشو – مَستي – مَئُ – خُمار.

– **کُٺو ڪَرڻ:** مخمور ڪرڻ.

• **کَٺونکَٽُ ج کَٺونکَٽ (ل):** ذ. سنهي کَنگهه.

• **کَٺُون کَٺُون ڪَرڻ:** کَنگهڻ – کنگهه جو آواز.

• **کُٺِي:** ث. نندي کچي پاٽيءَ جي کَڏ – کوهي.

• **کي:** حرف جر. ڏي – ڏانهن – طرف – واسطي – لاءِ – ڪول – تائين.

• **کياتو ج کياتا (ک):** ذ. صفت. بدن ۾ ٺهيل ٺڪيل.

• **کيانتو ج کيانتا:** ذ. صفت. (سن . کشيم = سکُ)خوشيءَ جو پيغام آڻيندڙ – رهبارو – قاصد – خبر آڻيندڙ – پاراڀو – پيغامي – پيامي – اصطلاح ڪانءُ (پکي. جو نياپو آڻي).

• **کياءُ ج کياءَ:** ذ. مرڻ جي ساليانى تاريخ – ورسي – (هندن ۾) مئل جي پِنڊ ترپڻ جو ڪرم. جنهن ڏينهن ٿي ڪجي.

• **کياٽِي:** ث. چريائي – مَستي – پاڳلپڻو – ديوانگي – سوداءِ – متوالائي – چريائپ – جُنون.

• **کيبَر:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **کيبَرائي:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **کيبَر ج کيبَرَ:** ذ. صفت. گهٽو ڪائيندڙ – پيٽوڙي – هَبچي. بي سمجهه – بُوزان. (ث. کيبَري ج کيبَريُون).

• **کيبي ج کيبيُون (ٿ):** ث. اٽڪل – تجويز.

• **کيبڻُ (ٿ):** متا ڪُٺ ڪرڻ – ڪَس ڪرڻ.

• **کيٽُ ج کيٽ:** ذ. (سن . کشيتر. پرا. کيتن = ٻني) – ٻني – پوک – کيتي – کيت. ڪٽهار گَل. اڻ ڏل ٻڌل . يا اڻ سروي زمين جو ٽُڪر. جنهن تي ڪنهن ڪاتيدار کان ساڳي پَرڪار موجب ڏل ونڻي هجي.

– **کيٽرُ (ٿ):** ٻني – کيت .

– **کيٽ کَنڊو:** حساب ڪتاب – وهنوار.

– **کيٽي ج کيٽيُون :** ث. (سن. کَشيتَر = ٻني) ٻني – پوک – کيت – زمين – فصل – آبادي – زراعت – پيداواري – ڪرمپٽو. آبادڪاري – ڪاشتڪاري.

Gul Hayat Institute

- **کيتَر:** اسم خاص. قبيلو.
- **کيتَرڻُ:** مصدر. مست ٿيڻ.
- **کِيتَکِي ج کِيتَکِيُون(ٽ):** ث. سنهي ننڍي ڪاٺي.
- **کِيتَلاڙِي:** اسم خاص. تعلقي ڏيپلي ۾ ڳوٺ ۽ ديهه جو نالو.
- **کِيتَڻُ:** مصدر. مادي تترجو ٻولڻ.
- **کيٽانُ ج کيٽانَ:** ذ. صفت. ڪَٽانُ— کيٽڙيون. اکنُ چَکَنُ. وحشي — اڻ گهَڙيو ڪاٺُ.(ل). "تون تہ کو کيٽان تو ڏسجين".
- **کيٽَرُ ج کيٽَرَ:** ذ. پُراڻو جُوتو— کيٽرو.
- **کيٽڙيو ج کيٽڙيا:** ذ. صفت. بي عقلي ڳالهائيندڙ — بيوقوف — مُورَکُ— احمق — چَسو پوندو — اُلو — بي عقل — کيٽڙيلُ— کيٽڙياٺو— البيلو.

— **کيٽڙِياٺو ج کيٽڙِياٺا:** ذ. صفت. بي سمجهه — بيوقوف — نادان — پاڳل — کيٽڙيو — کيٽڙيل.

- **کيٽَ ج کيٽَ:** ذ. (سن. کشيتر) کيٽ — ٻَني — پوک — آباد کيل ٻنيءَ جو ٽُکر — فصل— آبادي.

— **کيٽَ کانياٺِي ڇڏڻو:** سڀ لاڳاپا ٽوڙڻ — ناتا ڇڏڻ — رستو ٽوڙڻ — تعلقات ڇڏڻ — واسطو ٽوڙڻ.

— **کيٽاٺِي دٻو:** مشهور وڏي ڇَڪَل وارو دٻو.

- **کيتِرَو ج کيترا:** ذ. کيٽرو— پادر — ڪرڪٽو.
- **کَيٽنُڪَنَ(ٽ):** انـبيرڻ — کيرجي ڄمائڻ لاءِ ٽورو ڪٽو وجهڻ.
- **کِيٽَڻُ(ل):** راند ڪرڻ — کيڏڻ.
- **کيٽو ج کيٽا:** ذ. (سن. کيٽ = راند). بيهودو تڪرار — بيوقوفي جو بحث — اجايو مناظرو — فضول — خَرخَو. ڪنهن ٻار جي اجائي ٻَنڌي — گهُر گهُر— کِل کِل — گهَپي — کِٽ پٽ — هوڏ — شدت — ارڏائي — ڏنگائي — کِروڌ — جهيڙو — تَقاضا — رُسامو — کِينرو — کٽراڳ — معاملو — حرڪت — چرچو (ل).

— **کِٽائِي ج کِٽائِي:** ذ. صفت. کيٽائي — کيٽو ڪندڙ — شدتي — ارڏو — ڏنگو. کِروڌي — گهپِيرُ — ڦَڏائي.

— **کيٽو ڪَرَڻُ:** ضد ڪرڻ. تڪرار ڪرڻ. ڦڏو ڪرڻ.

- **کيپَ ج کيپُون:** ذ. ث. (پرا. کيپ = گهمرو) گهُمرو — وارو — دفعو — ڦيرو — قسط — هڪڙي گهُمري جهاز ۾ چاڙهيل سامان — نوبت — لڳَ — دَسُ. دريائي مسافري — ٻيڙيءَ جو پُورُ. ساڳو — قطار. بارُ— بوجو. پرتي — مال — وکر — وَکارُ— وٿج. ڀاڙو — عطيو — بخشش— سوغات — سوکڙي. کپڙن ڌوئڻ جو هڪڙو گهمرو — ڌُئڻي — ڌُٻَپَ— ڌوپ (کپڙن جو). کاپو — کپڻ جي حالت (ل— ق). دغا — فريب. (ک). جنس جنس. وَر — سنڀال — ساڌار.

— **کيپَ ڀرڻُ:** بار لڏڻ — مال ڀرڻ — ڏيساورجي واسطي گهڻو مال لڏڻ — توشو گڏ ڪرڻ.

— **کيپَ کَٽَڻُ:** آفرين حاصل ڪرڻ — شاباس وٺڻ — انعام حاصل ڪرڻ — سوڀ ڪرڻ — مُهم سَر ڪرڻ — پهلواني جو ڪم ڪرڻ — چڱي ناموس ڪڍڻ — وڏو درجو حاصل ڪرڻ — کَرتب ڪري ڏيکارڻ — وڏي ڳالهه ڪرڻ. ڪم پورو ڪرڻ.

— **کپَ کَرو:** لٽيل فصل جي گڏ ڪري رکڻ جي جاءِ — کَرو.

- **کيپ ج کيپَ:** ذ. (سن: کَشيپَ = نشئي). نشو — کَيف — خمار — اَنڌُ— مستي — اکين تي نشي جو خُمار. ساٺائي — موڳائي. شاباس. سامان — مال.

— **کيپُ چڙهَڻُ:** نشو چڙهڻ — خمار چڙهڻ — نشو ٿيڻ — خمار ٿيڻ.

— **کيپُ ۾ اَليپ هُئَڻُ:** تمام گهرِي ننڊ ۾ هئڻ — خواب ۾ بي حجاب هئڻ — نشي ۾ اَلوٽُ هئڻ.

— **کيپِي ج کيپِي:** ذ. صفت. کيپيَلُ— نشي ۾ آيل — خماريلُ.

- **کيپَرانِي ج کيپَرانِيُون:** ميچالي جي جاءِ —هڏائون پيالو. کيپراٽي — اَمُ الدِماغِ.
- **کيپيو ج کيپِيا:** ذ. صفت. نياپو ڏيندڙ — تڪڙو قاصد — جلد نياپو رسائيندڙ — قاصد. (اسم). تڪڙو خط.
- **کيجَ ج کيجُون:** ث. کِروڌ — فساد — جهيڙو — لُٽُ— جهڳڙو — ٽَنٽو. ملڪيت. (ٽ).

— **کيجَ ڪَرَڻُ:** جهيڙو ڪرڻ — فساد ڪرڻ — کِروڌ ڪرڻ — وڙهڻ — جهيڙو ڪرڻ.

— **کيجُ ج کيجَ:** ذ. خوشي — مزو — فرحت — لطف — ذوق — ونڊُرَ. ڀوڳ بِلاس — عيش پسندي — اختيار — مؤج — مَرضي — پسندي. آنند — جشن — خوشي — حَظُ. سٺي ڳالهه — ناز نخرو — انگل آرا — تال. فائدو. (ل—ق).

— **کيجِرو ج کيجرا:** ذ. صفت. کيج ڪندڙ — خوشي ڪندڙ موجِي —عيش پسند.

— **کيجاکِڙُ ج کيجاکِڙَ(ٽ):** ذ. صفت مَتڪبرُ. لاڏلو.

- **کيجِراڙِيُ:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ڳوٺ ۽ هڪ ديهه جو نالو.
- **کيجِرو ج کيجرا:** تڪليف — درد سَري — ڏک.
- **کيجَڙ. (ل—ق):** ث. ڪنڌيءَ جو وڻ. اُها زمين جنهن کي ٻاٺي

Gul Hayat Institute

سان پرائي منجهس گاهه وغيره پيدا ڪرائجي، جا ڪيڙڻ جي لائق نه هجي.

• **ڪيجڙو ج ڪيجڙا:** ذ. ڪپت.

• **ڪيجڙو ج ڪيجڙا:** ذ. ارمان – ڏک.

• **ڪيجڙي (ٿ):** ٿ. ڪنڊي ۽ جو وڻُ.

• **ڪيجڙيو ج ڪيجڙيا (ٿ):** ذ. ڇيلو.

– **ڪيجڙيو ڪرڻ (ت):** ڀڪر ڪهڻ.

• **ڪيجو:** ذ. اسم. فساد – جهڳڙو – جهيڙو. وڏاءُ.

• **ڪيجهو:** اسم خاص. تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪيڇَر ج ڪيڇَريون:** ٿ. اجائي مستي – ڪيڇل – ڪيڇلاڻ – حرڪت – ڇرچ – ڪوُنس بازي – حرڪت بازي – مسخري. خلق جو گوڙ (ت).

• **ڪيڇر:** ٿ. ڪيڇل.

• **ڪيڇَل ج ڪيڇلون:** ٿ. ڪيڇر – ڪيڇراڻ – ڪيڇرائي – ڪيڇلائي – ڪوُنس – حرڪت – ڇرچ – لڇائي – ڪوُنس بازي – شرارت – ڇرچو – حرڪت بازي – مسخري – مستي – لَڙ – اجايو گوڙ – پوڳ – هٽ چراند. خچر ڪلو – خلق جو انبوهُ – هنبوڇي – ٽينگ ٽپو – ڪونسٽائي. تڪليف – درد – ڏک – ارمان. (ل–ق).

– **ڪيڇلاڻ:** ٿ. ڪيڇر – ڪيڇراڻ – ڪيڇرائي – ڪيڇل – ڪيڇلائي – ڪونس – حرڪت – ڇرچ – لُڇائي – ڪونس بازي – شرارت – حرڪت بازي – مسخري.

– **ڪيڇَل بازي:** بي مزي لَڙ واري راند – مسخري.

– **ڪيڇَل ڪرڻ:** حرڪت ڪرڻ – ناز نخرو ڪرڻ.

– **ڪيڇلو ج ڪيڇلا:** ذ. صفت. حرڪتي – ڪونس ڦٽيو – سُک ڦٽيو – ڇترو – مستي خور – مستي ڪندڙ – ڪيڇل ڪندڙ – ڪيڇرو – درد سرُ – شرارتي – بي ڏينگو – بدفضيلتو – شرير – ڇلولو – هلڪي طبيعت وارو – منحوس.

• **ڪيڇ ج ڪيڇ:** ٿ. ڪَش – ڇڪ. (ت).

• **ڪيڇڻ:** مصدر. ڇڪڻ – ڪَشڻ.

– **ڪيڇو ج ڪيڇا:** ذ. چانورن جي اٽي جي ماني – ڍوڍو. ڪيسو. (ل).

– **ڪيڇيٺا:** ذ. صفت. تريل پاپڙ. چانورن جي اٽي ۾ مصالح ملائي، اُن مان ٺاهيل پاپڙ.

• **ڪيدَ ج ڪيدَ:** ذ. (ع. ڪَيد = ٺڳ. منڪر) عذاب – دولاب – دغا – ٺڳي – ڇَل – تَرڪٽ – گهاتُ – ڪوٽ – ڪَپت.

• **ڪيدرائي ج ڪيدرايون:** ٿ. مستانگي. (ت).

• **ڪيدروڳ:** ذ. ڏڍ – خارش – اُجا ڇتا.

• **ڪيدرو ج ڪيدرا:** ذ. صفت. اهنجائتو – تڪليف ڏيندڙ – پريشان ڪندڙ – حرڪتي – ڪيڇرو – ڪيڇلو – شرارتي.

– **ڪيدي:** صفت. رنجيده – ڪاوڙيل – ڏمريل. خار کاڌل – تَپندڙ – جوشيلو – زود رنج.

• **ڪيدو ج ڪيدا:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم – بُلبل جو هڪ قسم – ڪَراڙو پکي (خاص ڪري بلبل. جا هين پکين کي ماري ۽ هڪالي ڪڍي). بيوقوف – اڍنگو – ڏڏ – بي عقل – مورک – ڪيڇلو – مست. (ت).

• **ڪيدي واري:** اسم خاص. تعلقي گهوڙا باريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو. هڪ ڪاري جو نالو. ڪناري واري گهار.

• **ڪيڏَ ج ڪيڏَ:** ذ. (ع. ڪيدُ) دشمني رکڻ جي حالت. (ٿ).

• **ڪيڏ ڪَر:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪيڏڻ:** مصدر. (سن. ڪينَرَ = ڪيل، ڪيل، ڪيلن. ڪيڊ. پرا. ڪيلنڪن = راند ڪرڻ) راند روند ڪرڻ – راند ڪرڻ – راند رهڻ – ڪُڏڻ – رَوڻُ.

– **ڪيڏَ ج ڪيڏوُن:** ٿ. راند – ڪيل – بازي – رَوُنشو – تماشو – اٽڪل بازي – فَنُ – حرفت – هَٽ جي چالاڪي – حرڪت بازي – مستي – لَڇائي – چالاڪي – ڍنگ – تَلَ – تجويز – رَمز. فريب – ترڪٽ – فندُ – گوهي – ڦُرتي – ڦَندُ – لَٽڪو – ڇيٽڪ – ناٽڪ – چَلَت. اُپاءُ – وَجهُ – بِلو – چاڳ. ناز.

– **ڪيڏارُ ج ڪيڏارَ:** ذ. صفت. ڪيڏاري – رانديگر. تيز فهم – حوصلي وارو.

– **ڪيڏاري ج ڪيڏاري:** ذ. صفت. رانديگر – هنرمند – ڪاريگر – ڪرتبَ ڄاڻيندڙ – بازيگر – اُستاد – هنري – ڪيڏباز – ڪيڏ ڪندڙ – حرفتي – اٽڪلي – رمزي. سياڻو – سمجهو – پڪو – هوشيار – چالاڪ – ڄاڻو – مانجهيڙو. ٽپٽائي – جواري.

– **ڪيڏائڻ:** راند ڪرائڻ – ڪُڏائڻ – چالاڪي ڪرڻ.

– **ڪيڏباز ج ڪيڏبازَ:** ذ. صفت. چالاڪ – حرفتي.

– **ڪيڏ ڪرڻ:** اٽڪل ڪرڻ – چالاڪي ڪرڻ.

– **ڪيڏلو ج ڪيڏلا:** ذ. صفت. چالاڪ – سياڻو – هوشيار.

• **ڪيڏون:** راند جو بال – ڪينهون – ڪينهوڙو.

– **ڪيڏوڙو ج ڪيڏ وڙا:** ذ. صفت. ٻارن جو رانديڪو – ڪينهوڙو – ڪينهون.

– **ڪيرَ ج ڪيرو ن:** ٿ. (ف: شيرُ = ڪيرُ) – مبارڪ – مبارڪبادي – ڪيرون – مبارڪون – وڌائي – ڍُهل جي

Gul Hayat Institute

مبارڪ واري وجت – واڌائو. ڪپڙي جي ٻن پلاندن کي ڳنڍي ٽوپو ڏيڻ جو نمونو – ڪيل. (نڪ تي نڪتل) ڳوڙهو – ڳوڙهي – ڳنڍ. ٽولي – سگهر – ساٿاري – سُنگ. ٻصرن جي ٻارين کي سنئون سڌو ڪرڻ واري سنوَت(ت).

– **ڪيرون ڳيڻ:** ٻاريون ڪڍڻ.

– **ڪيرون:** واڌايون مبارڪون.

• **ڪير:** پيدائش – پُهائي – مُول – بنياد – مُهڳ – منڍ. ابا ڏاڏا – وڏا – پيڙهي – پُشت. مال – گوهر جو ڏڻ.

• **ڪير ج ڪيريُون:** وڻ جو هڪ قسم – ڪونر وارو وڻ: "ڪيريُون، ٻيريُون، ڪونيَٽُ."

– **ڪير ڪـريـلُ يا ڪير ڪَريو:** ڪريل – بنياد ڪان ڪريل (جنهن جو ڏڻ ٿي ڪريل هجي).

• **ڪيرُوت(ت):** ٻني پوکيندڙ – هاري.

• **ڪيرُ:** ذ. (سن: ڪـشيـر= ڪِيرُ. ف :شِيرُ= ڪِيرُ). مال جي ٿڻن مان نڪتل سفيد پاڻيٺ – مال جي ٿڃ (ٿن جزن سان ڳنڍيل: پاڻي، مٺائي ۽ سٿپ) – شير. وٿن وغيره جو اهو رَسُ جو ڪير جهڙو ڏسڻ ۾ اچي 'اڪ جو ڪير'.

– **ڪيرالي ج ڪيراليُون:** ٿ. ڪيرجي ٺاهيل لسي – مني لسي.

– **ڪيرُ اولو:** ذ. اٿين جو ڪير – ڏاچين جو ڪير.

– **ڪيرُ ٻاڪرو:** ذ. ٻڪري جو ڪير.

– **ڪيرُ ٿي پوڻ:** چڱو ٿيڻ – مطلب پورو ٿيڻ – ڪم راس ٿيڻ.

– **ڪير پڙو ج ڪيرپڙا:** ذ. صفت. ڪير مان ٺهيل مٺائي – ڪيرپيڙو – ڪيرپڙو.

– **ڪيرُ پياڪ ج ڪيرَپياڪَ:** ذ. صفت. ڪيرپيئندڙ – ڪير ڌائيڪُ – ٿڃن تي ٻارُ – معصوم ٻار – ٻچڙو – ابهم.

– **ڪير پيٽ ٻـرجڻُ:** ڪيرُ پَٽ هجڻ – جهجهو رزق ۽ اولاد هجڻ – ڀاڳيو هجڻ – سکيو ستابو هجڻ – آسودو هجڻ.

– **ڪير پيڙو ج ڪير پيڙا:** ذ. صفت. ڪيرپڙو – ڪير مان ٺاهيل مٺائي جو هڪ قسم.

– **ڪيرُ پيڻُ:** شادي ۽ جي هڪ رسم – هڪ پيالي ۾ ڪير وجهي گهوٽ ۽ ڪنوار کي ڙالون ڪير پيارين. آزمائش ڪرڻ – پرک ڪرڻ (ن–ب).

– **ڪيرجڻي:** ڪيرڻي.

– **ڪيرجهڻي (ڪ):** ڪچڻي.

– **ڪير جاپڻُ:** ڏونرو ٿيڻ.

– **ڪيرجمائڻُ:** ڪير ۾ سَباڻ وجهڻ.

– **ڪيرچنو:** ذ. ڪير پورو نہ ٿيل. (ت).

– **ڪيرڏايُون:** ڏڌجا داغ (جي اڪثر منهن تي ٿين). (ل).

– **ڪيرُڌوتو ج ڪيرُڌوتا:** ذ. صفت. نج – بي ضَرَرُ – بي شُبہ – يقيني – بي شڪو – صاف – سالم – سُنُو (ظرف). ضرور – تحقيق – بلاشڪ – البت. يقينا.

– **ڪيرُ ڏهڻُ:** ڏهائي ڪرڻ (ڪير جي).

– **ڪيرريڊو:** ذ. رڍن جو ڪير.

– **ڪيرڙي ج ڪيرڙيُون:** ٿ. ٻنا ڏندن – ٻارڙي – ڪيري.

– **ڪيرڙي پٽ:** ٻڪريءَ جي ڇئن مهينن جي عمر وارو ڦُرُ.

– **ڪيرُ ڪيپُ(ٿ):** جهنگ جي ٻوٽيءَ جو رَسُ (ماڻهو کي واءُ جي بيماري لاءِ ڪم ايندڙ).

– **ڪيرُ ڪرڻ، ڪرجڻُ:** ڪير جو ڦـٽڻ – ٿرش ٿيڻ – ڪنو ٿيڻ – ڏونرو تي پوڻ – ڪير جو خراب ٿيڻ.

– **ڪيرُ ڪـريـلُ:** ٻڪڙيل – ڪريل. خَبيث – تڙيل – پَرِشتُ – ڦتل.

– **ڪيرُ ڪلي:** ٻڪري (عورتون ٻارن کي ڏيجارڻ لاءِ چون). (ت). ڪيرجي ڪلي، ڪير جي ڇمَرَ واري ڳوڙي. گهڻو ڪير ڏيندڙ چوپائي. (ت).

– **ڪيرُ ڪنڊ لـيـڻُ:** پاڻ ۾ خوش ٿيڻ – هڪ ٿي وڃڻ – ملي وڃڻ – نهي وڃڻ – صلح ڪرڻ – رضانامو ڪرڻ – ناهه ڪرڻ – راج ٿيڻ – راضي ٿيڻ – قرب ڪرڻ – سرجڻ – پرچڻ – پرچاءُ ٿيڻ.

– **ڪيرُ ڪيرُ ٿيڻ، پاڻي پاڻي ٿيڻُ:** پورو نياءُ ٿيڻ – سچ ڪوڙ جي پروڙ پوڻ.

– **ڪيرُ ڪيرُ وڙي:** هڪ راند جو قسم (جنهن ۾ ٻار مٽي جون ڍڳڙيون ٺاهين).

– **ڪير لاهڻ:** مينهن جو پنهنجي اوهه مان هيٺ ٿڻن ۾ ڪير آڻڻ.

– **ڪيرُ لاهي بيـهـڻُ:** سچي ڪرڻ – يڪدم ٻڌائڻ.

– **ڪيرلـيُون:** وڏيون ٿلهيون نبضون جيڪي اُٺ جي پيٽ ۾ سيني هيٺان هجن. (ل).

– **ڪيرمُنڊي ج ڪيرمُنڊيُون:** شاديءَ ۾ گهوٽ يا ڪنوار کي پارايل سَوٽن موجب هڪ خاص مُنڊي – ننڍي ٽِڪَ، چورس ٽيپي سان مُنڊي (جا ويڙهه سان ڳنڍ پائجي).

– **ڪيرُ ۾ ڪنڊُ:** منو ٿيڻ.

– **ڪيرُ ۾ مُوري وجهڻُ:** ڦيٽاڙو وجهڻ – ڏڦيڙ وجهڻ – جهيڙو مچائڻ – جوش ڏيارڻ (ڪم) ڪارڻ – بگاڙڻ – ڦٽائڻ.

Gul Hayat Institute

– **کيرَ ۾ وڏَنتووڃڻُ:** کير ۾ سباڻ وجهڻ.

– **کيرڙي ج کيرَڙيون:** ث. کير چانورءِ کنڊ ملائي، اُن مان ناهيل کاڌو – کير ۾ رڌل چانور – کير ۽ چانورن وارو پَتُ – کير ۾ رڌل پَنڙا چانور – فيرڻي – ڦيرڻي.

– **کيرُ وهي پَتَ ۾ پوڻُ:** ساڳي ڳالھ ٿيڻ سَبَنديءَ کي فائدو ٿيڻ – ساڳيو فائدو ٿيڻ.

– **کيري :** کير ڏيندڙ – کير واري – کيريتي. سنهڙن ڏندن واري (اصطلاحن ٻلي).

– **کيريتو ج کيريتا:** ذ . صفت. کير ڏيندڙ – سُوئا – کاهَرَ – کيريتي – ڏوهلو. ٿڃ شريک ڀاءُ. (ت) – ڪنهن ٻئي جي ماءُ جي ٿڃ تي پلجڻ وارو – ماٽيلو. (ٿ. صفت. کيريتِي ج کيريتيون) ماٽيلي.

– **کيريتو ڀاءُ:** ٿڃُ شريک ڀاءُ.

– **کيريتو ڏَندُ:** اُهي ڏند، جي ٻار کي اول اول نڪرندا آهن.

– **کيرپٽو:** ننڍو ٻچو، جنهن مان کير جي ٻانس اچي – کيرپٽاڪ .

• **کيرا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **کيراتيا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **کيراجَ:** اسم خاص. تعلقي پَنوعاقل ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **کيرال:** ول جو هڪ قسم. (اسم خاص). تعلقي سجاول ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **کيرائو ج کيرائا:** ذ . زرُهَ ڀهريل ماڻهو.

• **کيرائي ج کيرائيون:** ث. نندائپ.
"کيرائي جو خيال ڪري متان حرف ڏيو هوتن".

• **کيرَترائي:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **کيرٿر:** اسم خاص. سنڌ جي اَلهندي طرف وارن جبلن جي قطار جو نالو . جبل جو نالو(توُنگ وتان ٻارڻ لڳ جبل). ماڻهوءَ جو نالو (ڪ).

• **کيرَ ڀِهي جاگير:** اسم خاص. تعلقي بدين ۽ تعلقي ٽنڊي باگي ۾ ديهن جا نالا.

• **کيرڙي ج کيرڙيون :** ث . هڪ خوشبوءِ دار ول جو قسم.

• **کيرسال:** دوا جو هڪ قسم.

• **کيرسر:** اسم خاص. تعلقي جاتي ۾ ۽ تعلقي ميرپورساڪري ۾ هڪ ديھ جو نالو. گهوڙا ٻاريءَ جو هڪ ڳوٺ.

• **کيرسَر اُتروارِي:** اسم خاص. تعلقي گهوڙا ٻاريءَ ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **کيرسَر ڏکڻ واري :** اسم خاص. تعلقي گهوڙا ٻاري ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **کيرسَري :** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **کيرکَپَ:** اسم خاص. وَس تي. ٿر ۾ ٿيندڙ هڪ ٻوٽو.

• **کيرَلَ:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **کيرَلَ:** ٿ. ٻوٽي جو هڪ قسم. (پاڻي وارين جاين تي زمين تي چٽ هٽي ، گل ڳاڙها، پنن ۽ ٽارين ۾ کير ٿئي). هڪ پسارڪو وکر، جو دوائن ۾ ڪم اچي.

• **کيرڻ:** مصدر. اُٿيل پنجهو کي ٻارين ۾ پٽارڻ – ٻارين کي پوک لائق ڪرڻ لاءِ اُن مان ڏانداري سان پتر ڪڍڻ – اَڏَ کي کوڏر سان صاف ڪرڻ (ت). کيرائڻ(ٿ).

• **کيرَڻُو:** اسم خاص. وڻ جو هڪ قسم.

• **کيرڻي (ٿ).** ٿر ۾ ويڙهي جهپ جي پاسي دال کي چوڻ. کيرول وَل.

• **کيرو ج کيرا:** ذ . صفت. لُولو – لنگڙو – پنگلو. هيڻو – ضعيفت – نستو – لاغرُو – هڏَ هيڻو – ڪمزور – بي زور – بي طاقت – بي ستو – هَج . شل – بيهوش – نيم بيهوش – ساٿو. بيزار.(ل).

– **کيرو ڪَرڻُ:** ٻيڙيءَ کي واءُ سامهون وجڻ کان ٿورڙو موڙڻ (ڪ). ماري ماري ساٿو ڪرڻ.

• **کيرو ج کيرا:** ذ .(سن : ڪشير. ڪشيرُ)وهڻ جي ڪاڏي لاءِ ڏنل سائي ٻاجهر يا جوئر وغيره – اُهو سنگ جنهن ۾ کير آيل هجي – ڪچڙو آيون – سنگن جو ڪچو اَنُ. کير پياڪ – ڪچڙو – ڪچو – ننڍڙي عمر وارو – ڪنهن بہ وهٽ جو اُهو ننڍو ڦر جنهن جا ڏند نہ نڪتل هجن – وڇيرو – بي ڏندو – ٻهرين سال جو ڦر. کير واري شيءِ. مبارڪي ڏيندڙ – خوشيءَ جي خبر ڏيندڙ. ٻلي جو قسم – بنا آنيءَ پلو – کيرو پلو. ٽاندو (ٿ). (ع. خِيارَ= ونگو). ونگو.

– **کيروپلو:** اُهو پلو، جنهن ۾ آني نہ هجي – نريلو.

– **کيروسنگ :** ڪَچو سَنگ .

– **کيروويرو:** ذ. صفت. پنگلو – مست. ضعيف.

– **کيري ج کيريون :** ث. ٻن سالن جي مينهن يا ڍڳي وغيره – ننڍي، ڪَچي، جنهن ڏند نہ ڪڍيا هجن.

• **کيرپتارو:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **کيرولَ ج کيرولُون :** ث . ميوه دار وڻ جو هڪ قسم.گاهه جو

Gul Hayat Institute

هڪ قسم — ڏٽُ جو قسم. وَل يا ٻوٽي جو هڪ قسم. (مُنڍيري ، جنهن جي پنن ۽ تارين ۾ ڪير ٿئي).هڪ ڳهه— منڊي — پرت جو هڪ قسم. (ل).

• **ڪيرول:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪيرولي ج ڪيروليون :** ث . ميوي دار وڻ جو هڪ قسم ۽ ان جو ميوو ڊاک جيڏو ٿئي. پاڻي تي پيدا ٿيندڙ گاهه. ٻوٽي جو هڪ قسم. گُلُ شَبو جي ٻوٽي جي پاڙ — گرٽبي جي پاڙ (رڌي ڪائجي ته لوڙهه کان وڌيڪ لذيذ. "لوڙهه ڪيرولي"). ڪِينسري جي پاڙ. لوڙهه جو قسم — هڪ ول جو قسم. جنهن جي پاڙ ۾ ڳنڍ ٿئي. وَل جو هڪ قسم. جنهن ۾ اڇا ڦُل ٿين. جي دوا جي ڪم اچن. مُنڊيءَ جو قسم. ڪير مُنڊي. ڳنجي ماٿهوءَ جو مٿو.

• **ڪيرو ٺي :** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۽ تعلقي عمرڪوٽ ۾ ديهن جا نالا.

• **ڪيرَهلي:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪيرنُون:** تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪيرَي ج ڪيريُون :** ث . جابلو وڻ جو هڪ قسم. ٻڪريءَ جو اوهَه— جانورن جي ٿڻن ما ن نڪرندڙ گوشت — گوشت پستان — ننڍي ڪچي ٻڪري. ٻليءَ کي سَڏ ڪرڻ جو آواز. چُونڊو — ڪرَڪندڙ — چُونڊو ڪندڙ.

— **ڪيري لاهڻ:** ٿلهو ٿيڻ.

• **ڪيرَي ج ڪيريُون(ٿ):** ث . ڪِيرَ— پَري — نَڪ — بُڻ — بنياد.

"جنهن جي ڪريل هوءَ ڪيري،
اويالر نه ڏجي اُنهيءَ کي"(گلو مياڻو).

• **ڪيريجي:** اسم خاص. تعلقي ڪونٽريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪيريو ج ڪيريا:** ذ . جبل جو هڪ وڻ.

• **ڪيريُون:** اسَم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪيڙَ:** اُٺ جي هلڻ جو هڪ نمونو. وکَ کان مٿي. پانڌيڙو. ڏِگ هلڻ. ٻنيءَ ۾ بنا ٻج جي هر ڏيڻ.

— **ڪيڙو ج ڪيڙا:** ذ . اُٺ جي چال جو نالو.

— **ڪيڙا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

— **ڪيڙَڻُ:** مصدر هَرُ ڏيڻ — زمين اُٿلائڻ — پوکڻ. وڙڻ — ڦولهڻ — سوجهڻ — کوجڻ — تلاش ڪرڻ — نهارڻ — ڳولا ڪرڻ — ڦولها ڪرڻ — جُستجو ڪرڻ. شيل شڪار ڪرڻ — گهمڻ ڦرڻ — سفر ڪرڻ .

— **ڪيڙَ ج ڪيڙون:** ث . (ڪيڙڻ مان اسم)ٻنيءَ ۾ ڏنل هَرُ— زمين کي هَرُ سان ٻهريون پيرو اُٿلائڻ واري حالت — ٻنيءَ جي ڪيڙ — زمين اُکلڻ جو نمونو. ڦوڙ — ڪيڙي — اوڙ.

— **ڪيڙائي(ڪ):** هرن سان ڪيڙيل زمين.

— **ڪيڙائي:** ڪيڙائڻ جي مزوري — اُجورو.

— **ڪيڙائُو ج ڪيڙائُو:** ذ . صفت. ڳولائو.(اصطلاح)سمنڊ — ڪيڙڻ وارو . ناکئا. وڻجار.

"اُتاهو آيا، جتي انت نه آب جو
ڪاري ڪيڙائن جي ڪکوري ڪايا."

— **ڪيڙوٽ:** پوک ڪندڙ — هاري — ڪَڙمي — راهڪ — ڪاشتڪار — مزارع — آبادگار.

— **ڪيڙي ج ڪيڙيُون:** ث. ڪيڙيل زمين — پَرن واري زمين — ڪاهيل زمين — ڦوڙائين زمين — پوک — آبادي .

— **ڪيڙي ميڙي:** پوکيل ۽ گڏ ڪيل هٿ جي ڪمائي — محنت جو ڦَل — بچت سچت — مُوڙي سوڙي — پگهر جو پئسو — ذرو پرزو — مال ملڪيت — مالي مقدار.

• **ڪيڙو ج ڪيڙا:** ذ . وڏي ڏِال جو قسم — سير — مور پکيءَ جو برسات جي موسم ۾ پنهنجي پُڇَ جي کنين کي ٽيڙي وجهي وانگر بنائڻ . جبل جي چوٽي (پَرَ پکَل). (ڪ). لنگر.

"بسم الله مجريها چئي ڪنيائون ڪيڙا،
باجهارن بيڙا پار لنگهائج پاتڻي."

(ث . ڪيڙي ج ڪيڙيون). ننڍي ڏال.

— **ڪيڙائو ج ڪيڙائا:** ذ . ڏال ڪٽندڙ — ڪيڙو — ڪٽندڙ.

— **ڪيڙائي:** ث . سپرداري.

• **ڪيسُ ج ڪيسَ:** ذ. اٽيل رنگين ٿلهي ڪپڙي جو هڪ قسم (نصرپور جا. اُچا ۽ ٻڙائيندار ڪيس مشهور).

— **ڪيسائو:** ذ . اسم خاص. ڪيسن جو شهر— نصرپور شهر.

— **ڪيسائُون ٻند(ڪ— ل):** ذ . پرت جو قسم .

• **ڪيسائڻُ:** مصدر. وسائڻ —نهوڙڻ— بيهوش. وايون بتال ڪرڻ. ڪيرو ڪرڻ.

• **ڪيسَر(ڪ):** ذ . خدمت چاڪري — ٽهل ٽڪور — شيوا.

• **ڪيسلِي ج ڪيسليُون(ٿ):** ث . موڳي — ڏري .

• **ڪِيسو ج ڪِيسا:** ذ . (ف: ڪِيسَه = ڪيسو) گوندو — جيب — گودو — ٿيلهو — ٿيلهي — پاڪيٽ — ڳوٿري. توشيدان — ڪِسِبَت(گولين وجهڻ لاءِ).

Gul Hayat Institute

– ڪيساتَڪَڻُ: پيسي ڏوڪڙ ڦرڻ لاءِ گهات گهڙڻ.
– ڪيسا پُرڪَرَڻُ: ڪيسا پَرڻُ – گهڻو پئسو گڏ ڪرڻ.
– ڪيسو سَنيالَڻُ: پوروءِ واجبي خرچ ڪرڻ
– ڪيسو کولَڻُ: خيرات ڪرڻ – سخاوت ڪرڻ.
– ڪيسي ڪَپُ: ڳنڍيچوڙ – جيب ڪترو.
– ڪيسي ۾ نڪريُون هُجَڻُ: پئسو پائي نہ هجڻ – ڪنگال هجڻ – مفلس هجڻ – سڃو سکڻو هجڻ.
– ڪيسي ۾ هُئَڻُ: قبضي ۾ هئڻ.
• ڪيسڙو ج ڪيسڙا: ذ. ڪوسڙو – ڪڙائون – پراڻو جوتو.
• ڪيشَ خُوشِي: (ف. خويش= ڪيش) رضا سان – مرضي ءَ سان. پنهنجي رضا.
• ڪيڪَ ڪيڪُون: ث. ناٽي جي ٿيلهي – پئسن جو ٻُجڪو – هَميانِي.
• ڪيڪارَ: ث. پليڪار. سلام عليڪي. بندگي. سلام. جهاد.
• ڪيڪارڻ: مصدر. آدر ڀاءُ ڪرڻ – پليڪار ڏيڻ – مرحبا ڪرڻ – خوش خيرعافيت ڪرڻ – حال احوال ڏيڻ وٺڻ جي حالت – جهارڻ – سلام ڪرڻ – تسليم ڪرڻ – السّلام عَلَيڪم ڪرڻ.
– ڪيڪَرَ ج ڪيڪَرُون: ث. ڪيڪار.
– ڪيڪَرَ بازِي: ڪيڪر ڪرڻ – آدر ڀاءُ ڪرڻ.
– ڪيڪَ ج ڪيڪَ: ذ. صفت. وڏو. وڏي عمر وارو (ساڪرو).
– ڪيڪا(ل): ذ. ڪيڪڙو – پاڻيءَ جو جيت.
– ڪيڪَرَ ج ڪيڪَرُون: ث. گدڙ ٻيڪي – دهمان – وات جي ٻيڪي – رعب تاب – ڪنهن کي زباني دباڻ يا ڊيڄارڻ جي حالت.
– ڪيڪِراٽَ: ذ. جهلڻ مهل گدڙ يا لومڙ وغيره جي دانهن – ڪيڪڙاٽ. ٻليءَ جون رڙيون.
– ڪيڪِراٽُ ج ڪيڪِراٽ: ڍنڍ جو پکي. نرواڻ جهڙو خاڪي رنگ. مڇي کائيندڙ.
• ڪيڪڙو ج ڪيڪڙا: ذ. (سن. ڪَڪيڊَ ڪَہ = سيانتو) ڪاري پاڻيءَ ۾ رهندڙ جانور جو قسم – سيانتو – سرطان – سُرڄڻو – ٻير جو ٻج. ڪمند جون سُنڍيون (جي ڪمند وڍڻ ڪان پوءِ ٻنيءَ ۾ رهجي وڃن).
• ڪيڪو ج ڪيڪا(ت): ذ ڪِڪو. لَڄي – شرمندو.
– ڪڪو ويڪو ٿِيڻُ: لڄي ٿيڻ – شرمندو ٿيڻ – پشيمان ٿيڻ.
• ڪيلَ ج ڪيلُون: ث. پاڻيءَ جو حوض – پريل ڪوس کي ڏنل چِڪَ يا جهبي يا لوڏ. "تئون ڪوس آهي، ڪيل ڏيئي متان چڪين".

– ڪيلائيجَڻُ: چڪجڻ. ڪشجڻ.
• ڪيلَڻُ: مصدر. (ڪيڏڻ) راند ڪرڻ – بازي ڪرڻ – تماشو ڪرڻ.
– ڪيلُ ج ڪيلَ: ذ. راند – بازي – ڪيڏ – تماشو – رئونشو – سانگ. هٺ جي صفائي – ڪرَتب. اسرار الاهي – غيبي نظارو.
– ڪيلائڻ: ڪيڏائڻ – وندرائڻ – تماشو ڪرائڻ.
– ڪيلُوٽو ج ڪيلُوٽا: ذ. ڪينهوڙو – ڪيڏوٽو – ڏڙهو – پٽهلو – طوق – پُتلو – پُوري – گُڏو – گُڏي.
– ڪيلٽو ج ڪيلٽا: ڪيلُوٽو.
– ڪيلَڻ(ٿ): مصدر. پرت جو قسم (جاريءَ وانگر) لوئي، ڪٽي يا ڪيس وغيره جي ٻن تڪن کي پاڻ ۾ ملائي جاريءَ وانگر پرت پرڻ – ڳنڍڻ. ڪيل.
• ڪِيلو ج ڪِيلا: ذ. سپَر – پناهہ. قبضو – حڪم (ل – ق). سڻوڙي جو سموريَ جنس خريد ڪري رکڻ ۽ پوءِ وڏي اگهہ تي وڪڻڻ ۽ بازار تي اثر وجهڻ. لوهہ جو ڪِلو.
"چوائي چوگان، آئي ڪيلا ڪوڙيا".
– ڪيلِي (ٿ): ث. ڪلِي – ڪاٺ جي چهنبدار ڪاٺي، وِرُتَ جي پچاڙيءَ ۾ وجهڻ (جيئن اُن جي پچاڙي ڪُلي).
• ڪيلُوڙِي ج ڪيلُوڙِيُون(ل): ث. نوريڙو.
• ڪيلهو(ٿ): ٿر ۾ بصر جهڙو ٿيندڙ ڏٿ جو هڪ قسم.
• ڪِيلهوڙِي(ٿ): ث. ڪيلوڙي – نوريئڙو.
• ڪيما: ث. معافي (ت).
• ڪيمتِيا: اسم خاص. تعلقي گمبٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو. هڪ قبيلي جو نالو.
• ڪيمَ ڪسرَ(ٿ): خير – سُک.
• ڪيمُون ڪاٽَڻُ: بکون سهڻ – بکون ڪاٽڻ چلو ڪيڻ – ڏهو ڪيڻ (ڪ).
• ڪيڻ ٿ. خيريت – خير – خوشي – خيرعافيت – خيرخوبي – پلاڻي – خوش خيرعافيت – مرحبا – آدرڀاءُ – آجيان – سلام دعا – عليڪ سليڪ – خوشي.
– ڪينڻرو ج ڪينڻرا: ذ. خوش حال.
– ڪنياتو ج ڪنياتا: خير سان (ڪ). خير جي خبر آڻيندڙ.
– ڪينڻارو ج ڪينڻارا(ٿ): چڱو ڀلو.
– ڪينڻارو نہ هُئَڻُ: خير نہ هئڻ.
– ڪينُئَن: خير – خيريت – خير سلامتي – عافيت – سک – آنند – ڪينءَ – خوشي.

Gul Hayat Institute

• **ڪِينيڻ(ل)**: مصدر. زور لڳائڻ – هٿ ڪس ڪرڻ.
• **ڪِينتَلَ(ٻيلا)**: ڪرتلو. ٽيڙناڙي – وسد وسلا.
• **ڪِينٽيا(ٿ)**: چانورن جي رَڻَن جا سنهڙا لولاجي پاپڙن وانگر ٿين.
• **ڪِينجهُو ج ڪينجها(ٿ)**: ذ. نديءَ جي ٻيٽاريءَ ۾ ڪنهن وڻ جو اپريل ٽُڙ– پاڻي جي وچ ۾ دڙيون ۽ لاهه – پاڻي– ڪٽُ– بندي. خراب – گندو – ڦِڏو – محتاج – گهرجائو – ضرورتمند.
• **ڪينچَلُ ج ڪينچَلُون**: ث. مستي – حرڪت.
• **ڪِينچڻُ**: مصدر. (ف. ڪَش = ڇڪڻ). ڇڪڻ – ڪشڻ – ڪڍڻ – سوڙهو ڪرڻ. ڇڪي مٿي ڪرڻ – ڇڪي ٻاهر ڪڍڻ. مدغم ڪرڻ – جذب ڪرڻ. پڪيڙڻ – ڪشادو ڪرڻ. ڏاڍو ٻڌي ڇڏڻ. ڪل ڇڪي لاهڻ.
– **ڪِينچُ ج ڪِينچَ**: ث. ڪش – ڇڪ. ڪيڻ.
– **ڪينچِيلُ ج ڪِينچِيلَ**: ڇڪيل – ڪشيل – ٻڌل.
• **ڪينڊو ج ڪينڊا**: ذ. مُٺ وريل ڏنڊو (ل). فساد – جهيڙو – گوڙ (ٿ).
• **ڪَينسڻُ**: مصدر. هٿا پائي ڪرڻ – ڪونس ڪرڻ – هٿ چراند ڪرڻ.
– **ڪَينس َ ج ڪَينسُون**: ث. هٿ چراند – ڪيچل – حرڪت – مستي. جوابداري.
• **ڪِينڪارَڻُ(ڪ)**: مصدر. خوش مرحبا ڪرڻ – گڏجڻ.
– **ڪينڪارَ ج ڪِينڪارُون**: ث. خوشيءَ جي خبر ونڌ.
• **ڪِينڪِي(ل)**: ث. هيچ – سَڌَ. ”تنهنجي اها ڪينڪِي ٿوري وقت ۾ لهي ويندي“.(جملو).
• **ڪِينڪَل(ٿ)**: ذ. ٿڪل – اَيرو – ضعيف.
• **ڪِينگهو ج ڪِينگها(ڪ)**: ذ. پٽڙو – پاڻي جهڙو. ڦنگو.
– **ڪِينگهو پاڻِي**: بلڪل پٽڙو – ڦنگو.
• **ڪِينو**: ذ. ڪينهو. پرت جو هڪ قسم.(ٿ).
• **ڪينِهُو ج ڪينِها**: ذ. ڪينهوڙو – ڪينهون – ڏڙهو – رانديڪو.
• **ڪِينهوڙو ج ڪينهوڙا**: ذ. ڪينهو.
• **ڪِينِهون**: ڪينهوڙو.
• **ڪِينيَڻُ(ل)**: مصدر. ڪيئن هجڻ – خوش ٿيڻ – راضي ٿيڻ – پرسن ٿيڻ – ڪائڻ – ڪاج – ڪاڌو.
– **ڪَيڻُ**: ذ. ڪيڻ – ڪاڌو – طعام – خوراڪ – ماني روٽي – چوڳ – چوڳو – چوٽو – چارو – آذقو – توشو.
– **ڪيڻَ**: ڪاڌو – طعام. ڪِنوڻ – وڄ – بجلي (ٿ). ڪاڌو – طعام.
• **ڪِيڻُ ج ڪِيڻَ**: ذ. صفت. (سن. ڪشيڻ) ڏٻرو – ڳريل – هيِٺو – ڪمزور – اڀرو – پوٺو – ڪڙنگ – لاغر – ڍانگ – رڳارو – لِزُ – بيمار ٿڪل.
• **ڪيٽائِي**: پاڻي ءَ جي پرسان رهندڙ – جهنگ جي ڪڪڙ (ڪارو رنگ، ڪائڻ ۾ لذيذ).
• **ڪِيٽِي ج ڪِيٽِيون**: ث. ڪِيرڙي – ڪيرءِ چانور، ڪنڊ ۾ رب وانگر رڌل.
• **ڪيو ج ڪِيا**: ذ. صفت. نشي ۾ – مستانو – مگهن – مخمور.
• **ڪيهہَ ج ڪيهُون**: ث. ڪهہَ – دَزَ – لَٽَ – مِٽِي.
”ڪُهِج تہ اجها ڪيهہ، ڪُردپس گنگن جي“. (شاهہ).
– **ڪيهُوارَ(ٿ)**: اُڏامندڙ واري يا مٽي.
• **ڪِيئَن**: ث. ظرف. ڪينئن.
• **ڪيئُو ج ڪِيئُا(ڪ)**: ذ. پِسُ.
– **ڪِييءَ**: ث. ڪينئن – مبارڪ بادي – واڌائي – ڪيرون. خوشي.

Gul Hayat Institute

ڳ

ڳ: ذ. سنڌي الف، ب جو ۴۱ (ايڪيتاليهون) اکر. فارسيءَ جو چويهون. ابجد موجب سندس عدد ويهه. ڪاف عجمي يا ڪاف پارسي.

• **ڳاءِ ج ڳائُون (ٿ)**: ٿ. ڳئُون — ڏڳي.

• **ڳاءُ**: ذ. هٺ — غرور "ڳيرب ڳاءُ".

• **ڳابَرَ**: اسم خاص. تعلقي ميرواهه (ضلع خيرپور) ۾ هڪ ديهه جو نالو. مرد ماڻهو جو نالو.

• **ڳابِرلو**: اسم خاص. تعلقي ڊگهڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳابڙو**: اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳابَڙِي ج ڳابڙِيُون (ٿ)**: ٿ. راند جو هڪ قسم.

• **ڳابو ج ڳابا**: ذ. (سن. ڳو) ڳئونءَ جو نرَ ڦرَ — ننڍو وهڙو. (ٿ. ڳابِي ج ڳابِيُون).

– **ڳابارُ ج ڳابارَ**: (ڪ) ذ. صفت. ڳابا چاريندڙ — ڳابا پاليندڙ — ڳابا رکندڙ.

"ڳابارَ ڳابا ڏهرا، هيڏي سائي ڳاهه!".

– **ڳابَٽُ ج ڳابٽ**: ت. ٿ. صفت. ڳابڙو يا ڳابڙي.

– **ڳابِرُ ج ڳابِرَ**: ذ. صفت. ڳابا چاريندڙ — ڳابا پاليندڙ — ڳابارُ.

– **ڳابو ج ڳابا**: ذ. ڳئُون جو ننڍو نر ڦرُ. (ٿ. ڳابي ج ڳابيون).

• **ڳابو پٽ**: اسم خاص. ڪراچي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳابيڳنڍُ ج ڳابيڳنڍيُون**: ٿ. هڪ ڳنڍ جو قسم — ڳنڍ ڏيڻ جو هڪ نمونو — وَڪڙُ.

• **ڳابِيو ج ڳابِيا (ڪ)**: ذ. ڪاري جي ٻيڙيءَ جي وڏي سڙهه جي مٿان چاڙهيل ٻيو سڙهُ.

• **ڳاٽاڻِي**: اسم خاص. هڪ ذات (درڪاڻي بلوچن جو قبيلو).

• **ڳاٽَرو ج ڳاٽَرا (ٿ)**: ذ. ڏاڪڻ جو ڏاڪو. ڏاڪائين دروازي جي وچ ۾ ڏڪن جي جهل لاءِ لڳل ڪاٺ جي پٽِي. پاچاريءَ جي وچ وارن ٽنگن ۾ وجهڻ لاءِ ڪاٺي — ڳاٽو.

• **ڳاٽُ ج ڳاٽَ**: ذ. غُرور — فخر — ڏانءُ — ڦُنڊ — دماغُ — هَٺُ — وَڏن ءُ — مغروري — وڏائي — تڪبر — گهُمَنڊُ. ڳاٽ.

– **ڳاٽ نَہ ڏيڻُ (ت)**: غور نہ ڪرڻ — ڌيان نہ ڏيڻ — ڪنهن کي موجود نہ سمجهڻ — پنهنجي ٽنڊ ۾ هجڻ — دماغ رکڻ — خيال ئي نہ ڏيڻ.

• **ڳاٽ ج ڳاٽُون، ڳاٽيُون**: ٿ. (سن. گهرش = ڳاس) ڪن بہ ٻن شين جي گسڻ واري حالت — ڳاس — ڳهڪو — گِسَڪو — رَهٽو. ڪن بہ ٻن شين جي گسڻ ڪريَ ٽيل نشان — سَنڌو — چٽو — داغُ — نشاني — ڪڪر — رندُ — ڳاٽو — ٽڪو — آڪُ. ٻچَ ٻور — ٻِڳَ ٽوٽ — چِٽرَ. ٿُلهي اٽي جي رَبَ — گِسَ. ڏارو — ڏريو.

– **ڳاٽَ پَوَڻُ**: ڳاس ٿيڻ — ڳاٽو ٿيڻ — داغ ٿيڻ — نشان ٿيڻ — چٽو پَوَڻُ — سنڌو ٿيڻ — ڪڪر پَوَڻ.

– **ڳاٽو ج ڳاٽا**: ذ. صفت. گَسڻ واري حالت — گِسڪو — گَهٽو — رَهٽو — ڳاٽَ — ڳَهڪو.

– **ڳاٽوڙ**: اسم تصغير. ڪنهن بہ شيءِ جي گَنَل جاءِ يا گَنل هنڌ وغيره جو نشان — چِٽو.

• **ڳاج ج ڳاجُون**: ٿ. صفت. (پرا. گِجها = گجگوڙ. سن. گجِي = گجگوڙ. سن. گَرج = گَجَڻُ) گَجِي — ڦِيڻ — جهاڳ — ڳِڦَ. برساتي ڪڪرن جو آواز — گَجڪار — گَرجُ (سم). هڪ قسم جو تيلي ٻج — سرنهن. (ٿ). ٻڪريءَ جو هڪ قسم (رنگ جي ڪاري، پر ڪَنَ اڇا). هڪ سنهي پر ٻرت ٻريل ڪپڙي جو قسم. (اسم خاص). هڪ نئن جو نالو.

– **ڳاجِڙِي ج ڳاجِڙِيُون**: گجگوڙ — گوڙ — گجڪار — گَرج — گَرجَنا.

– **ڳاجُون ڪَرَڻُ**: زور سان ڳالهائڻ — ڏاڍيان ڳالهائڻ — رڙين وانگي ڳالهائڻ.

• **ڳاجارو**: اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **گاجرو ج گاجرا:** ذ . (سن . گرنجر . پرا. گـَجـَرَ)پٽاٽي گجرن جون مٺيون ساڙيون چوٽيون – گـَجـَرن جو گاهہ – گـَجـَرَن جي وَل – گـَجـَرَن جا پَنَ. رنگين پر پـَرتَ پـَريل ڪپڙي جو هڪ قسم – گاجَ. ڏانڊي پکيءَ جو هڪ قسم. پوڪ ۾ پيدا ٿيل هڪ قسم جو مرض.

– **گاجرُوبانسرو:** اسم. ڪن چن – چـَچر پـَچر – گڏهہ گاجرو – ڪيچ – ڪِـِڙ ڪِـِـِڙداٽي – اير غير – گند گوڙ.

– **گاجري ج گاجري:** ذ . صفت. گجر وڪٺندڙ – گـَجرن وارو.

• **گاجَل ج گاجَـل(ث):** ذ . هڪ ڳاڙهي پٿر جو قسم.

• **گاجي جو سور:** اسم خاص. ڪير ٿر جبل ۾ هڪ لـَـڪ جو نالو.

• **گاجي خان:** اسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **گاجي دائريو:** اسم خاص. تعلقي ميرپور خاص ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **گاجي ديرو:** اسم خاص. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **گاجي ڪـُهاوَڙ:** اسم خاص. تعلقي وارهہ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **گاجي ڪـَڪاٽي:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **گاجرُ ج گاجَرا:** ذ . صفت. (سن . ڪار). ٿلهو اٽو – ڏارو – ڏريو.

• **گاد:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **گادا شاهي ج گادا شاهي:** ذ . صفت . اڻ گهڙيو – بي ڍنگو – ڊول مول – گادا شاهي، کهرو. ٿلهو – جاڏو. رواجي – عام – هالو چالو.

• **گادَڪ ج گادَڪ(ڪ):** ذ . صفت. پيار ڪندڙ – پائيندڙ – چاهيندڙ – منتار – دلوارو – مـُحبُ. يار – دوست – سنگتي – ساٿي – همراهہ.

• **گادر:** اسم خاص. منگر مڇيءَ جو هڪ قسم.(رنگ ڀاري جهڙو، منهن ۽ بدن ٿالهہ وانگر گول جنهن جي ويڪر ڇهہ فوٽ ٿائين. پـُڇ سنهو چابڪ وانگر شاهي ڏکهو ۽ پڇ جي هيٺان پـَکَ وانگر جهالر).

• **گادي ج گاديون:** ث . ويهڻ لاءِ ڪپهہ وڌل نرم تـُڙي – ڪپهہ پريل گول يا چوڪنڊو چپٽرو وهاڻو – گاديلو – گدي – اٺ يا گهوڙي جي سنجن ۾ پاسن ڪان ڏيڻ لاءِ ڪپهہ وڌل وهاڻو. تڪيو – آسڻ – بيٺڪ. تخت – مسند.

– **گاديءَ تان لاهڻ:** تخت تان لاهڻ – مسند تان لاهڻ – حڪومت کسڻ.

– **گاديءَ تي ويهڻ:** تخت نشين ٿيڻ – مسند تي ويهڻ. گاديءَ تي چڙهڻ – تخت تي ويهڻ – حڪومت سنڀالڻ.

– **گادي سَرُ ج گادي سَرَ:** ذ . صفت. گاديءَ تي ويٺل فقير.

– **گادي نَشِينُ ج گادي نَشِينَ:** تخت تي ويٺل – مسند تي ويٺل.

• **گاديلو ج گاديلا:** ذ . صفت. وڏو وهاڻو – ٿلهو وهاڻو – هيٺان رکي ويهڻ لاءِ چمڙي يا ڪپڙي جي گادي – هاٿي جي پالڪي ۾ رکيل ٿلهي گادي – گهوڙي گاڏين، موٽرن وغيره تي ٽيڪ يا هيٺان رکڻ جو وهاڻو. ڪٽ تي وڇائڻ لاءِ ڪپهہ پيل پٿراٽي.

• **گاڏ:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۽ تعلقي بدين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **گاڏارُ ج گاڏارَ:** ذ. ڏاند گاڏي وارو. گاڏي هلائيندڙ.

• **گاڏاهہ:** ڪنهن هنڌان گهڻن بيل گاڏين جي هلڻ ڪري ٺهيل رستو – گهاڙ رستو – گاڏا واٽ .

• **گاڏاهي ج گاڏاهي:** ث . گڏهہ ڏاريندڙ – گڏهن جو مالڪ – دايو – بـَنارو.

• **گاڏاهي سيـَـرُ:** اسم خاص. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **گاڏر:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **گاڏِرُ ج گاڏِرَ:** ذ . (سن . گنتري) گاڏيءَ وارو – گاڏي هلائيندڙ – گاڏِيـرُ. پکيءَ جو هڪ قسم. "سـُڻ گاڏر جي گنتار".

• **گاڏُرُ ج گاڏُرَ:** ذ . صفت. گڏيل – ملاوَت ڪيل – ملاوتي – آميزش – مِلـيـَل – گڏيل سڏيل – گاڏڙ ساڏڙ – گاڏ نئون . اَٽ جي ناسن ۾ گڏ ٿيل مٽي.

– **گاڏڙ ساڏڙ ج گاڏڙَساڏڙَ:** ذ . صفت. گڏيل سڏيل – گاڏوڙ – رليل مليل (ڪن ٻـ ٽن جنسن جو گڏجڻ).

– **گاڏوڙُ ج گاڏوڙَ:** ذ . صفت. گاڏڙ ساڏڙ – ملاوتي. ٻـِسرُ – ڪارُ – ڪريل (جيئن خچر، استر، گهوڙيءَ ۽ لاسي گڏهہ جي ميلاپ مان).

• **گاڏو ج گاڏا:** ذ. ٻن يا چئن ڦيٿن سان ڪاٺ يا لوهہ جو ٺهيل ڏٻو – ريل گاڏيءَ جو خانو – بار ڍوئڻ لاءِ ڇڪڙو – ٽانئو – ٻـہ ڦيٿي گاڏي – بار گاڏي – ريڪڙو. واهڻ – سواري – رَٿُ – وَهـَٽُ.

– **گاڏو گڙڪائڻ:** گاڏو ڪِـهلڻ – گاڏو ڏِڪڻ – ايرو سيرو وقت گذارڻ – ڏکيا سکيا ڏينهن پورا ڪرڻ – هيڙو ڏِڪڻ – اوٺو اڏيڪو گذر ڪرڻ.

– **گاڏو ڪِهـلـَڻُ:** گاڏو ڏِڪڻ – گاڏو ريهڙڻ – وقت ٽپائڻ – جيئن تيئن ڪري پورت ڪرڻ.

– **گاڏو ناسُ ٿـيـَڻُ:** خانو خراب ٿيڻ – گهر ٻار چَٽ ٿيڻ – ملڪيت ختم ٿيڻ – جهڳو جهـَٽ ٿيڻ – ستياناس ٿيڻ.

• **گاڏوهو:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **گاڏهون ج گاڏهان:** ذ . صفت. گڏهہ جهڙو – گڏهہ سان مشابهت رکندڙ. (صفت). نار جو هڪ قسم(ت).

Gul Hayat Institute

– **گاڏهي ج گاڏهي** : ذ . صفت. گڏه هڪليندڙ – گڏه وارو – گڏه چاريندڙ – گڏه پاليندڙ – دايو.

• **گاڏهي** : اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي ڪڪڙ تعلقي خيرپور ميرس ۾ ديهن جا نالا.

• **گاڏهي سيٺر**: اسم خاص. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **گاڏئون ج گاڏئان** : ذ . صفت. گاڏڙُ – گڏيل – مليل – ملاوتي – مڪسچرُ – ميلُ – ملاوت ٿيل – مُرڪب – گاڏڙ ساڏڙ. (انگ). مڪسچر.

• **گاڏي ج گاڏيون** : ث . ڇڻن يا ٻن ڦيٿن سان ڪاٺ جو ٺهيل خانو –(سواري يا بار رکڻ لاءِ) ڪاٺ جو ٺهيل ڇڪڙو جنهن کي ڏاند ڇڪين – بار ڪڻڻ لاءِ سواري – رٿ – ڇڪڙو– ريڪڙو – سواري – واهڻ – وهٽ – منجولي – بگي – ٽانگو. (انگ). ريل ٽرين. (اسم خاص). ٿر ۾ رهندڙ مينگهواڙن جي هڪ ذات.

– **گاڏي جوٽڻُ**: گاڏي هڪلڻ لاءِ گاڏيءَ ۾ وهٽ ٻڌڻ – گاڏي ٻڌڻ – گاڏي تيار ڪرڻ .

– **گاڏيرَ ج گاڏيرَ**: صفت. گاڏيوان – گاڏيءَ وارو – گاڏي هلائيندڙ.

– **گاڏي ڪاهڻُ**: گاڏي هڪلڻ – گاڏي وهائڻ – بيل گاڏي رستي مزوري ڪرڻ – گاڏي ڪمائڻ. گاڏي جوٽڻ – گاڏي تيار ڪرڻ.

– **گاڏي والَ ج گاڏي والَ** : ذ . صفت. گاڏيءَ وارو – گاڏيرُ.

– **گاڏيوان ج گاڏيوانَ** : ذ . صفت. گاڏيءَ وارو – گاڏيرُ– گاڏي هلائيندڙ – گاڏي وهائيندڙ – (انگ). ڪوچمين. (اسم خاص). هڪ قبيلي جو نالو.

– **گاڏي هلائڻُ**:گاڏي واهڻُ– گاڏي ڪمائڻ – گاڏي ڪاهڻ – گاڏي هڪلڻ.

– **گاڏيٺرَ ج گاڏيٺرَ**: ذ . صفت. گاڏي وارو – گاڏيوان – گاڏير – گاڏي هڪليندڙ.

– **گاڏيٺڙو ج گاڏيٺڙا**: ذ. صفت. ننڍڙو گاڏو – گاڏڙو – هٽ گاڏو.

• **گاڏيرَڻَ**: اسم خاص. هڪ پکيءَ جو قسم.

• **گاڏيرو ج گاڏيرا (ت)**: ذ . صفت. ٻُت ۾ پريل – چوٻڪو – سَٽرُ وَٽرُ– مٽڪو– گاڏيلو. ٽُلهو – ڏيمڳُ– متارو – موٽو. (ت. گاڏيري ج گاڏيريون).

• **گاڏيل ج گاڏيلَ** : ذ . صفت. گڏيل – مليل – ملاوت ڪيل – ملاوتي – رليل – گاڏڙ – گاڏئون.

• **گاڏيلي ج گاڏيليون (ٿ)**: ث . ٻير جو هڪ قسم – برسات جي وقت ڪارن ڪڪرن جي اڄ وڄ. چوپائي مال جي اڄ وڄ جو رستو – گسُ– چارو – پيچرو. (صفت). قداور بت ۾ پريل زال. بت جي سهڻي زال.

• **گاڄو ج گاڄا (ڪ)**: ذ. ريڍو مالُ.

• **گارَ**: (ف). اسم فاعل جو معاون – اسم فاعل ٺاهيندڙ لفظ جي نشاني – مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ لفظ . (جيئن ته خدمتگار، گنهگار، مددگار، روزگار وغيره).

• **گار ج گاريون** : ث . (پرا. گريها، سن. گهيا، گال = گار). بدالفاظ – بدسخني – گندو ڳالهاءُ – گندي زبان – ڪنا لفظ – فاحش زباني – خراب – فاحش ڳالهاءُ – بدشد – بدسخن – بري ڳالهه – شرم جي ڳالهه – بي عزتي جو ڳالهاءُ – بي حرمتيءَ جو چوڻ.

– **گار ڏيڻ** : بد الفاظ چوڻ – بدسخن ڳالهائڻ – بدڪلامي ڪرڻ – فاحش ڳالهائڻ.

– **گارين جي ڳٽي ٻَڌي ڇوڙڻ (ت)**: بي انداز گاريون ملڻ – تمام گهڻي بدڪلامي ٿيڻ.

• **گـَارِ**: ث . غار جو عامي اُچار.

• **گاردُ ج گاردَ**: (انگ. گارڊ = پهريدار). پهريدار – نگهبان – راکو – رکوالُ – چوڪيدار – محافظ – سپاهي. لشڪر جي چوڏاري گشت ڪندڙ يا پهرو ڏيندڙ هڪ ٽولي – چونڪي – سپاهين جي رهڻ جي جاءِ. ريل جو محافظ – ريلوي ٽرين جو نگهبان.

• **گارو ج گارا**: ذ . صفت. جاءِ ڪي راڱڻ لاءِ پسايل مليل مٽي – ليپي لاءِ ملايل مٽي – پنل پنجهو – لِڏ . ڪک ۽ مٽيءَ مان ٺاهيل راڱو. چڪڙ – راڳو – ڪهگل – ڪِچڻ – راڱو.

– **گارو ڪرڻُ**: مٽيءَ سان ٻهه يا ڏڀ ملائي ليپي لاءِ گپ ڪرڻ – مٽي پٽڙي ڪرڻ – مٽي ملڻ.

• **گاروڙي ج گاروڙي** : ذ . صفت. نانگ جي ڇڪَ تي جهاڙون وجهندڙ. جهاڙو پاڙهو پڙهندڙ – وڏو ماندو (مانڊري). نانگن ڪي منڊ هڻي جهليندڙ – نانگ جهليندڙ. نانگ ڪي ريجهائيندڙ – نانگ پاليندڙ (صفت). حرفت دار – رَمزيل. حد کان وڌيڪ نشو واپرائيندڙ – گهڻو نشو وٺندڙ– نَشو واپرائيندڙ – گهاٽو دوست – يارُ – سڄڻو (ت).

• **گاريون** : اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گاڙَ ج گاڙوُن (ڪ)**: ث . گگر جي وڻ ڪي کهاڙيءَ جي ڏڪَ سان نڪتل رَسُ.

• **گاڙڪ**: اسم خاص. تعلقي ڏيپلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گاڙڻُ (ل)** : مصدر. چوپائي وهٽ ڪي ڪنهن بيماريءَ لاءِ وات کان تيل وغيره نائڻ – ڏڪُ وجهڻ. (گاڙيو – گاڙيندو – گاڙيلُ).

Gul Hayat Institute

• **گاڙو ج گاڙا (ت)**: ذ . صفت. تڪليف — ڏکُ— درد سري — اهنج — جاکوڙو. فساد — جهيڙو — خرابي — وڳوڙ — جهڳڙو.

• **گاڙيتُ ج گاڙيتَ**: ذ . ٻيڙي جو هڪ قسم. وڏو هوڙو. گهاڙيت.

• **گاز ج گازيُون** : ذ ڪينچي — مقراض — ڪتر — ڪاتر .(اسم خاص). هڪ گاهه جو قسم.

• **گازبانُ ج گازبانَ**: ذ . (ف. گاؤزبان) هڪ ٻوٽيءَ جو نالو — دوائن ۾ ڪم ايندڙ گــُـل جو قسم — گل گاؤزبان.

• **گازرُ ج گازرَ**: ذ . صفت. (ف. گازر =ڌوٻي) اُجوري تي ڪپڙا ڌوئيندڙ — پَرٽُ — پَريٽ — رَحڪُ— ڌوٻي — ڪـَـنـي.(انگ). واشنگ وارو.

• **گازمان ج گازمان** : اسم خاص. هڪ ٻوٽيءَ جو قسم (جنهن ۾ مکڙجي ٽنگن جهڙا ننڍڙا ڪنڊڙا ۽ پيلا ٽِن ٽين).

• **گازي** : ذ . صفت. غازي جو بگڙيل اُچار.

• **گاسَ ج گاسُون** : ث .(سن . گــَـهرش= گاٽ) ٻن شين جي گَسڻ واري حالت — گاٽ — چِٽر— گهاسَ. گهاٽو — نقصان — گاسو.

— **گاسِ ٻيس ج گاس ٻيس َ(ل)**: ذ . صفت. ٻن شين جي گَسڻ ڪري ٽيل خراب — گاٽ — گـَس َ گـَسان.

— **گاسو ج گاسا** : ذ . گهاٽو — نقصان — ڇيهو — ٽوٽو — ضَرر — ڇَٽي — هاڃو — ڪَس — هرجو — زيان — ڀَڳ ڀور — تاوَڻُ.

• **گاستيل ج گاستيل َ(ٽ)**: ذ . ٻـَتين ٻارڻ يا ٻاهه وغيره ٻارڻ جي ڪم ايندڙ هڪ تيل — مِٽيءَ جو تيل. گاسليٽ.

• **گاسليٽُ ج گاسليٽَ**: ذ . (انگ . گَئس + لائيٽ) گَئس وارو تيل — ٻرندڙ پاٽياٺو جِسم — (جو پاٽيٽ تي بـَتين جي ٻارڻ جي ڪم اچي) گاسُتيل — مِٽيءَ جو تيل.

• **گاسَڻ**: ث . اسم. لاڏين يا چونرن وغيره جي ڇتين ٺاهڻ لاءِ ڪم آندل گاهُ. ڪَک، ڪانا وغيره. مِٽي پاٽيءَ جي ٻيڙيءَ جو هڪ قسم. (صفت). گولائي — گهيرو — چَڪَر — وَرُ— ڦيرو.

— **گاسَڻُ ڪَرَڻُ**: هَري هَري (اڳلي جي) دل وٺڻ. ڳَـٽـنَـڻُ(پاڻ ڪرڻ). ڪندو ڪيڻ (جـُتي مان). هٽي ڏُٽي تجويز سان پيد ڪيڻ — منجهه ڪيڻ. سوڙهو سنگهوڙو تي لنگهڻ.

• **گاسو**: فعل "گسڻ"مان اسم . ڪَسُ ڪائڻ. "گاسو خاصو آهي".

• **گاشو ج گاشا**: ذ. اسم (ف. غاشيہ = ڍڪ). اُٺ جي پاکڙي يا گهوڙي جي هني مٿان چڙهي ويهڻ لاءِ رکيل گدِي يا ڪو ڪپڙو — غاشو.

• **گاڪُ ج گاڪَ(ٽ)**: ذ . ٽـُنگ — سوراخ — (سئي جو) پاڪو.

— **گاڪو ج گاڪا (ٽ)**: گاک — پاڪو.

• **گاگِرائڻ٢(ڪ)**: مصدر. بنا داغ جي تمام گهٽي شوروي سان گوشت رڌڻ — اُنگهي پاڻيءَ ۾ گوشت رڌڻ. گاگرو: گاگڙو.

• **گاگڙا**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **گاگِڙو ج گاگڙا**: اسم . (پرا: گهوليئہ : سن . گهڻ = چنڊڻ). تيلين ۽ ڪپڙجي ڪائين مان ٺهيل اَنُ وائرڻ لاءِ وڏو ڇڄ — سُپ — لغڙ — پتنگ (ڪاغذ جو). هوا — واءُ.

• **گاگـــنُ**: ذ . اسم خاص. مگرين جي قبيلي جو هڪ وڏو پاڙو(اسم خاص). ماڻهو جو نالو.(ف) مينهن (جانور).

• **گاگن گوري** : پيچندڙ.

"اڳيان گڏبـئـِي گاگن گوري ".

• **گاگنائو**: اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گاگهائِڻ٢(ل— ڪ)**: مصدر. گهاگهائڻ — للڪار ڪرڻ — ٻولائڻ — هوشيار ڪرڻ — للڪارڻ. دل جهلڻ (گاگهايو — گاگهائيندو).

• **گاگهر**: صفت. وڏي ڄاڻ ۽ اٽڪل وارو.

• **گاگهـَرِ ج گاگهـَرون** : ث . ٽامي يا پتل جي ڇوِنري — موريو — گَڳـَرُ— گَگهـَرَ — گهاگهر.

• **گاگهرو ج گاگهـِرا**: پيشُگيرُ— گهاگهرو — گهـَگهرو.

• **گالِيو ج گالِيا**: ذ . صفت. يـڪي ڪاٺ جي بندٻ ڪي وچ مان ڪوري ٺاهيل ننڍي ٻيڙي — ڍونڊي.

• **گامُ ج گامَ**: ذ . (پرا. گامي. سن.. گامـَهـ ، گدام =ڳوٺُ). ماڻهن جي بستِي — ننڍو ڳوٺ — وسين — رفتار جو هڪ نمونو — وک پنڌ — ٽور.

— **گام ڀَرڻ**: قدم وڌائڻ — تڪڙو تڪڙو هلڻ — جلدي جلدي پنڌ ڪرڻ.

• **گامَـٽو** : ذ . صفت. ننڍي قد جو ڇوڪرو— ٻهراڙيءَ جو. هٽ جو اٽيل ڪپڙو — سادو.

— **گامِڙيو ج گامِڙيا**: ذ . صفت. ڳوٺ جو — گام جو — ٻهراڙيءَ جو — ڳوٺاٺو — واهڻي .

• **گامـُون ج گامـُون** : ذ . صفت. وک وجهندڙ — تڪڙو قدم هلندڙ — تيز هلندڙ . (اسم خاص). سچائي جي ڪري هڪ مشهور شخص "گامو سچار".

• **گاموئي ج گاموئِي** : ساڳئي ڳوٺ وارو — ساڳئي ڳوٺ جو — ڳوٺائي — هم وطن — ملڪي.

• **گامـَڻُ ج گامـَڻَ(ت)**: ذ . صفت. سري جو لوڪ گيت. سچ ڳالهائيندڙ — سچو — سچار — رَاستباز — راستگو — حق گو(اسم خاص). ماڻهو جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **ڳامَڻُ ڳائڻُ:** لوڪ گيت ڳامڻُ کي ڳائڻ – سچ چوڻ – سچ ڳالهائڻ – حق چوڻ – بي اُلڪي رهڻ – بنا ڪنبڪي رهڻ.
• **ڳاميشُ:** (ف) مينهن (جانور). اسم خاص. سائي رنگ جي هڪ ٻوٽي جو قسم. ريشمي ڪپڙن ڌوئڻ جي ڪم اچي (ٿ).
• **ڳانُ ج ڳانَ (ٿ):** ذ. سڱ – شاخ – قرن – سِنگِي – سنگهو.
• **ڳانٻَ دَرازُو:** ڪچ ٿيڻَ واري حالت – مانڌاٽو – ابتري – وڳوڙ – ڏقير – بکيڙو – گهمسان – بدانتظامي – گوڙ – هُل ڪن ڪچرو.
• **ڳانبولي ج ڳانبو ليُون (ل):** ٿ . راند جو هڪ قسم – ليٽ ڪبوتر – بازولي (مٿو ڪوڙي ليٽڙو ڪائڻ). اڌ ڳاهيل ڪٽڪ.
• **ڳانبيءَ آڏي ج ڳانبيءَ اڏيُون :** ٿ . هيڙيءَ جي هڪ عضوي جو نالو.
• **ڳانٺ ج ڳانٺيُون :** ٿ . (سن : گرنٿ = ڳنڍ). گنڍ. خيال – پرواهه – سانگو – ڌيان.
• **ڳانيو ج ڳانيا:** ذ. سيئن وانگر بيسڻ مان ٺهيل هڪ ڇهري شيءِ – مُر مُلو – سنگر – ڳانٺو – مُر مُرو.
• **ڳانجرو ج ڳانجَرا:** ذ. ڪوهه مان پاڻيءَ ڪڍڻ واري حالت. (ٿ). تلهو ڏنبو – گهوباٽو – ڏڪو – بانٺو.
• **ڳانجو ج ڳانجا:** ذ . (سن :گنجنڪهَ > گونج = ڳانجو). ڀنگ جي ٻوٽي جي گلن ۽ گونچن مان تيار ڪيل هڪ نشيدار شيءِ. (سُلفي يا هيڙيءَ ۾ وجهي ڇڪجي) – چرس – چرسُ.
– **ڳانجائي ج ڳانجائي :** ذ . ڳانجو پيئندڙ – ڳانجو وڪڻندڙ – ڳانجي کي استعمال ڪندڙ – چرسي – موالي.
• **ڳانڊولو ج ڳانڊولا (ٿ):** مٽيءَ جي پڪل ڪُني جو ڪنو.
• **ڳانڌِي :** اسم خاص. مهاتما ڳانڌي هندستان جو مشهور ليڊر.
• **ڳانڊي (ٿ):** ٿ . صفت. ٿوري عقل واري – ڪم عقل – بيعقل – ٻُورڙي – موڳِي.
• **ڳانڍ ج ڳانڍيُون :** ٿ . (سن : گنڌيه = ڳُنٽي). پيٽ مان گندُ جي نيڪال لاءِ ٽُنگ – ڪاڪوس جي جاءِ – مقعدَ – انسان جو مخصوص جنسي عضوو – ڳُنٽي – چُٽ.
– **ڳانڍپائي ج ڳانڍپائيُون :** ذ. ٿ. صفت. ڳُنٽي جو ڳالهاءِ – بيعقلي – جاهلائپ – جهالت جو ڳالهاءِ. گيڏپڻو – ڪانئرپڻو – ڪانئرائي – بُزدلي بي جگري – ڪچراڻي – ڪوچراڻيُ.
– **ڳانڍپو ج ڳانڍپا:** ذ. بچڙو ڪم. ڳانڍپائي – ڳانڊو پڻو.
– **ڳانڍِ غلامي وج ڳانڍِ غلاميون :** نيچائي – گهٽ درجي جي – غلام پائي.
– **ڳانڍ ڦاٽڻ:** ڏاڍي خوف ۾ هجڻ – تڪليف ۾ پرجي وڃڻ.
– **ڳانڍ مَرائڻ:** بدفعلي ڪرائڻ. منعول ٿيڻ.
– **ڳانڍڙُ ج ڳانڍڙَ:** ذ. صفت. ڳانڊ هٽائيندڙ – . نامرد – بي همت – بزدل.
– **ڳانڍُو ج ڳانڍو:** ذ. صفت. بي همت – ڪمزور – بُزدل – ڊڄڻو – ڪانئر – گيدي – ڊڄڻو – ڪُنڍو ڪانئر – ڪڌو ميسٽو – ميسٽو گيدي. نامرد – بي مڙسيو – بي سمجهه – بي عقل.
– **ڳانڍوپڻو:** ذ. صفت. ڳانڍپو – ڳانڍپائي.
– **ڳانڍاٽو ج ڳانڍاٽا:** ذ . صفت . ڳانڍ جو- بزدليءَ جو – گيدپڻيءَ جو – ڪانئرائيءَ جو – ڪانئراٽو – نامردانو – ڳانڍ اٽو. ڪانئر – بُزدل – گيدي. ڊڄڻو.
• **ڳانڍڻ:** مصدر . ڳنڍڻ – ڳانڍڻ – ڳنڍ ڏيڻ – ملائڻ ڳانڍڻ .(ڳانڍيو – ڳانڍيندو – ڳانڍيَلُ).
– **ڳانڍجڻ (ٿ):** ڳنڍجڻ – وچڙڻ – ڦاسڻ – اٽڪڻ – ڪُتي ۽ ڪُتيءَ جو پاڻ ۾ جنسي ملڻ واري حالت ۾ ڦاسي پوڻ.
– **ڳانڍيَلُ ج ڳانڍيَلَ:** ذ صفت. ڳنڍيل (ڪتي جو ڪُتيءَ سان) ڦاٿل هجڻ.
• **ڳانڍو ج ڳانڍا:** ذ. ڳانڍ مَڪڙَ جو واريءَ ۾ پُڇُ هٽي آنا لاهڻ واري حالت. مُجهيل سُٽ (ٿ).
– **ڳانڍا ڳنڍڻ (ٿ):** سُٽُ منجهائڻ – ڳالهه وچڙائڻ – ڳالهه ڦاسائڻ – ڪنهن ٻه ڳالهه کي گول مول ڪري وڃڻ. ڪمدار – ڪم سنڀاليندڙ.
– **ڳانڍو ڙجڻُ:** ڪُتي ۽ ڪُتيءَ جو لڳ ڪرڻ بعد پاڻ ۾ ڦاسي پوڻ – ڦاسڻ – اٽڪڻ – وچڙڻ – ڦاسي پوڻ.
• **ڳانُرو ج ڳانُرا (ڪ):** ذ. صفت. مرڻ کان اڳ سِيرَ نه پيل جانور – مُردار – حَرام.
• **ڳانگ:** ٿ. (سن. تاانڪيہ) ڳانگٽ جي مُڇَ.
• **ڳانگَٽُ ج ڳانگَٽَ:** ذ. پاڻي جي جاندارن جي هڪ جنس . ع . جرادلبحر. ف . ملخ آب هه . جهينگا. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم – سانو – جهينگو – هَڪَمُ.
– **ڳانگَٽَ مُڇو ج ڳانگَٽَ مُڇا (ٿ):** ذ. صفت. ڳانگٽ جي مُڇن جهڙو وڏين مُڇن وارو – مُڇر.
• **ڳانگريٽُ ج ڳانگريٽَ (ڪ):** ذ . سرديءَ جي ڪري نَڪَ ۾ ٿيل ريزش – ليسُ – زُڪام – وڏي ڪنگهه – دمڪشي.
• **ڳانگڙ ج ڳانگڙا:** اسم خاص. ٿر ۾ رهندڙ مينگهواڙن جي هڪ ذات.

Gul Hayat Institute

• **گانـڪِڙو ج گانـڪِڙا(ت):** ذ . اسم. وڏو چـَجُ(ان وائڻ لاءِ) — گاگَڙو— گاگَڙيو.

– **گانـڪَـڙيو ج گانـڪِڙيا (ت):** ذ . وڏو چـَجُ. گاگَڙو — گاگَڙو.

• **گانـڪَلو ج گانـڪَلا:** ذ . صفت. بَناوتي. چَـريو — جُـڙتو پاڳَـلُ.

• **گانـڪَهو ج گانـڪَها:** ذ. اسم ڀڳل دلي يا ڪُني جو ڪَنو — ڪنهن ٺڪر جي برتن جو ڪَنو. ڀَڳل مَٽُ يا دلي جو ڳچيءَ ڪانسواءِ باقي حصو. خواري — ذِلت — بدنامي — رسوائي — گهٽتائي. (ت). گهِرگَـهِلو — ويڪرو — ڪـُشادو — خلاصو — موڪِرو— چـوُڙو.

• **گانـڪهيٽِي ج گانـڪهيٽِيُون (ٿ):** ث . ٿر ۾ پيدا ٿيندڙ هڪ ٻوٽي — گانٻيلي.

– **گانـڪهيٽو ج گانـڪهيٽِيا (ٿ):** ذ . گانگهيٽي ٻوٽي جو ٿر— ٿـرَ جو هڪ ڏٿ.

• **گانـوُ ج گانا :** ذ . (سن . گي= گانو) راڳُ —سُرود — گيت — لات— موسيقي — ڳائڻ وڄائڻ — راڳ رنگ.

• **گانو مالُ:** ث . گهرج — ضرورت — ڪَپُ — لوڙ — احتياج — طلب— ڪاپي.

• **گانءِ ج گانئيُون :** ث . (سن . گوه= ڳئُون).

• **گانءُ ج گانءِ :** ذ . (سن =گام = ڳوٺڙو). گام — ڳوٺ — بستي — ننڍو شهر— واهڻ — وسندي.

• **گانءِ ڪاتي جي پُوليسَ:** ڳوٺ جي بچاءَ لاءِ رکيل هٿياربند پوليس — اسلحدار پوليس.

• **گانـئِيچا ج گانـئيچا:** اسم خاص. سنڌ ۾ هڪ ذات جو نالو.

• **گانـئِرُ:** اسم ذات . مٺي جي مڇيءَ جو قسم(سٽي جهڙو. پر زياده سفيد. ڪائڻ ۾ سرهو).

• **گانـئِرو :** اسم ذات. هڪ مڇيءَ جو قسم — گانئر.

• **گانـئـُون مانـئـُون :** ظرف بي چيتو — بي خيالو — دل من هٽندڙ — وسوسائِي — ريچڪي — سَودائِي — ٻُورالو — ٻڏندڙ ترندڙ.

– **گانـئـُون مانـئـُون ٿيڻُ:** هَـٻـڪَـڻُ— دل هٽڻ — ٻڏڻ ترڻ — گهوتا کائڻ — غوتا کائڻ — شڪجي ٻيهڻ — هٽڪڻ — ويرم ڪرڻ — ٻڏتر ڪرڻ — تورڻ تڪڻ — ليکا ڪرڻ — حساب ڪرڻ — گوٽنات ڪرڻ. خوف ٿيڻ — ڊپ ٿيڻ (دل ۾).

• **گاوَدُمُ ج گاوَدُمَ :** ذ . صفت. (ف. گاوُ= گانءِ + دُمُ= پـُڇُ). ڏِڳيءَ جي پـُڇُ جهڙو — ڏاند پڇو. مخروط — چوٽ.

• **گاؤ زبانُ ج گاؤ زبانَ(اسم):** ذ . هڪ ٻوٽيءَ جو نالو — هڪ پسارڪو وکر — گازبان — جبل جو گاهه — ٻوٽو.

• **گاوِڙِي ج گاوِڙيُون (ت):** ث . درياءَ جي وچ سير ۾ پاڻيءَ جو گول چَـڪـرُ — ڪـُنُ — ڀَنو رَ.

– **گاوِڙين منهن اچڻ(ت):** چڪر ۾ اچڻ —وڪڙ ۾ ڦاسڻ — ور ۾ اچڻ.

• **گاهه:** ث . ظرف . (ف. گاهه — وقت : جاءِ). وقت— ٽائو — عرصو — اَوقات — ويرَ — ويلَ — مهل — (تخت گاهه — تخت واري جاءِ)

– **گاهه بيگاهه:** ظرف. وقت بـ وقت — هر هميشہ — مهلو ڪـُمهلو — وقت بي وقت — آڙي اوڏي — سانجهي سُهماڻي.

– **گاهي :** ظرف . (ف). ڪڏهين — ڪنهن وقت — بعضي — ڪنهن قضاني — اتفاقاً— بعض اوقات.

– **گاهِي گاهِي :** ظرف . ڪڏهين ڪڏهين — وقت بہ وقت — اڪثر — گهڻو ڪري.

• **گاهُ ج گاهَ :** ذ (سن : گهاس، گراس : ف . گياه= گاهه). ٻوڙي جو قسم، جو مال کائي — چوپائي مال جو کاڌو — چارو — تيلو — چار — چرڳ — ڪک ڪانا (سڪل يا ساوا).

– **گاهُ ڏاٽو ج گاهَ ڏاٽا:** ذ . صفت. گاهه سان ملايل ڏاٽو (چوپائي مال کي سائي يا سڪل ڪتر سان ڏنل مٽر، گوار، چڻا وغيره).

– **گاهِڪو ج گاهڪا:** ذ . صفت. گاهه وارو — گاهه وڪڻندڙ — گاهي — گاهه رکَندڙ — گاهه ڪندڙ — گاهِيرُ.

– **گاهَڻُ ج گاهَڻَ:** ذ . استعمال ٿيل رَدي گاهُ(جو لانڍين جي چتين يا هُرُلـَن جي ڏکن ٻڌڻ جي ڪَم اچي). انبار — ڍڳ. ڪک — ٻهه — ڪانا.

– **گاهِڻِ ج گاهِڻيُون :** ث . گاهه وڪڻندڙ زال — گاهِياڻِي.

– **گاهِي ج گاهِي :** ذ . صفت. گاهه وڪڻندڙ — گاهه ڪندڙ — گاهيو — گاهير. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو. مرد ماڻهو جو نالو. تعلقي کپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **گاهِياڻي ج گاهِياڻيون:** ث صفت. گاهه واري — گاهه وڪڻندڙ (عورت).

– **گاهـيَرُ ج گاهِيَرَ:** ذ . صفت. گاهه وارو — گاهه ڪندڙ — گاهه وڪڻندڙ — گاهي.

– **گاهِيو ج گاهِيا:** ذ . صفت. گاهه وارو — گاهي — گاهِيَرُ— گاهه ڪند؛

• **گاهـڪُ ج گاهَڪَ :** ذ . صفت. (سن . گرهه = گراڪُ) — گِراڪُ— خريدار — خريد ڪندڙ — ڳنهندڙ — طالبُو — وٺندڙ.

• **گاهِڪـَٽُ ج گاهِڪـَٽَ :** ذ . صفت. ماڻهن جو گوڙ — ڳاهَٽُ— گوڙ — گهمسان. جلسو— تماشو — منڊل.

Gul Hayat Institute

• **ڳاهلُ ماٺلُ:** ذ. صفت. ڳهرو — رليل مليل — واقف — حُجتي.

• **ڳاهو ج ڳاها (ت):** ذ نقصان. ٽوٽو — ڇيهو — گهاٽو.

• **ڳاهہ پات:** ث. هڪ وَلِ جو قسم (جيڪا وڻن تي چڙهي. هن کي ترن جي تيل ۾ ساڙي ڪن جي سُور ۽ ٻوڙاڻ لاءِ دوا طور ڪم آڻين).

• **ڳاهيچارو:** اسم خاص. تعلقي جوهي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳاهي مَهيسَرُ:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳاءُ ج ڳاءَ:** ذ. (پرا. ڳاو. سن. ڳر و = هَٺُ) هَستي — گهمنڊُ — سيخي — آڪڙ — هَٺُ — وڏائي — تڪبر — فخر "ڳيرب ۽ ڳاءُ"

• **ڳائبو ج ڳائبا:** ذ. صفت. گهٽو — جهجهو — جام — ڦَپَلُ — سَرسُ — هيڪاندو — آل جالُ — سَبيلُ — مَٺُو — وآفرُ — ريل چيل — بي انداز — ٻهُون — زياده.

• **ڳائڪُ ج ڳائڪَ:** ذ. صفت. (سن. گي = ڳائڻو) ڳوَيو — ڳائڪُ — راڳيندڙ — ڪَلونتُ — مطرب — قوال — ڳائڻو.

• **ڳاءِ ڪَرڻ:** ڳُسر ڪرڻ (ڪ) ڦٽو ڪرڻ — اُڇلي ڇڏڻ — گهمنڊ ڪرڻ — تڪبر ڪرڻ.

• **ڳاءِ ڳلو ج ڳاءِ ڳلا:** ذ. صفت گپاگيهہ — ڳاهٽُ — (ماڻهن جو).

• **ڳاٽلو ج ڳاٽلا:** ذ صفت ڳوڙ — سٽ سٽان — هجوم — ميڙ گهمسان — شور — هُل — هُلو — آواز — (ماڻهن جو). بيقراري — بي آرامي.

• **ڳاڻُو ج ڳاڻُو (ٿ):** صفت. ڪوهہ — ٻہ ميل — ڳاهو — ڳاٿو.

• **ڳاڻُون ماڻُون ٿيڻُ (ت):** مايوس ٿيڻ — نااميد ٿيڻ — پريشان ٿيڻ — ٻجڻ — سست ٿيڻ — بزدل ٿيڻ — دَپُ ڪرڻ.

• **ڳائيچا:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳائينچا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. ڳائيچا.

• **ڳَبُ ج ڳَبَ (ت):** ذ. ڪير جو وڏو ڏڪُ — سرڪو. ڏند جي وِلِ ڪڙال جو ڏينو.

• **ڳَبُ ڪَيڻُ:** تلهو ٿيڻ — متارو ٿيڻ — مُشتندو ٿيڻ.

• **ڳَبَتُ ج ڳَبتَ:** اسم. ذ. ڳڙ مان ٺاهيل هڪ قسم جي مٺائي — گهبتُ (صفت). بُغض — ٻيائي — ڪوٽ — ڪوتائي — دغا.

• **ڳُبِجڻُ:** مصدر. مڇي ميوي وغيره جو ڪنو ٿيڻ يا نرم ٿي بانس ڪرڻ — بدبودار ٿيڻ. لکڻ مهل مَسُ جا پني تي ڏبا ڪرڻ.

• **ڳُبچاڻي:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **ڳَبرُ ج ڳَبرَ:** ذ. صفت. پارسي — پارسي قوم جو ماڻهو — آتش پرست — زردست جو پيرو — شاهُڪار — سرمايہ دار — سيٺ — غَني — سُود خور — وياج وٺندڙ. ڪَنجُوس — مُوذي — بَخيل — زبردست — ڏڪران — ڏنگ — وڏي پهچ وارو. هوشيار — چالاڪ — قابلُ (اسم خاص) ماڻهو جو نالو — هڪ سالڪ شاعر جو نالو "الله جاڻي تون، غالب سُور ڳبرئي"

• **ڳَبرَبنڌُ ج ڳَبرَبنڌَ:** ذ. صفت زراعت جي پاڻيءَ لاءِ قديم بند جو نالو (سنڌ جي الهندين جبلن ۾ اڳئي آتش پرستن جي زماني جو ٻڌل بند.

• **ڳَبرا پرڙڻ:** خبط ڪرڻ — ڏانهون ڪرڻ — ڪُوڪُون ڪرڻ — هاءِ گهوڙا ڪرڻ — رڙيون ڪرڻ.

• **ڳَبرجي:** اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳَبرو ج ڳَبرا:** ذ. صفت. سانتيڪو — ماٺيڻو — صبر وان — ڌيرج وارو. ماٺ — ٺهيرُ — ماٺو — چُپ چاپ — سانت — آرامي. نويڪلو — اڪيلو — هيڪلو — تنها. چوپائي مال جي مينهن ۽ اُس جي بچاءَ ڪان جهنگ يا جبل ۾ ٺهيل ڇپرُ — مالَ جي لاءِ ٺهيل ڪکائون گهر — اُس کان بچاءَ لاءِ چني وانگر ٻهاريل وڻن جو جهُڳُٽو — پناهَ — جهَل — اولو — اجهو — جهلو — اودرَ — جهَپَ — پڙدو — جهنڊ — ڪُنڊ. ننڍو ڳاديلو — ڳَدي — ڳادي.

• **ڳَبري ج ڳَبريُون:** ث. بغلي — ٻگري — ڳودڙي — فقيرن جي پنڻ جي ڳودڙي.

"سامي سمر سور، ڳوندر ڳبرين ۾".

• **ڳَبڙو ج ڳَبڙا (ت):** ذ. صفت. وڏو پيٽ — ڏِڍُ.

• **ڳَبلو:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳَبڻ:** مصدر. ڪنو ٿيڻ — بَدبُودار ٿيڻ — ڳبجڻ — خراب ٿيڻ — بانسي ٿيڻ (مڇي، گوشت يا ميوي وغيره جو) جهُونا ڪائڻ — اوپاسيُون — اوجهراڻ. (ڳبيو — ڳبيندو — ڳَبيلُ). ڳبڻ = پاڻيءَ ۽ رت ۾ پرجڻ — سُجڻ.

• **ڳَبيلُ ج ڳَبيلَ:** ذ. صفت. پاروٿو — رڪيل — اوسنو — بانسي — ڏَپَ ڪيل. ليلهڙ — ڦيڦو — لَڦ لَڦ ڪندڙ — لَڙڪندڙ (ماس) — جهڪو — مُنجهيل — اَٽپُورو (آواز).

• **ڳَبول:** اسم خاص. لاشاري بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **ڳَبُ ج ڳَبُ (ت):** ذ. صفت. رٺو — ڳَڳَ.

• **ڳَبُ ج ڳَبُون:** ث. ڦوڦيندو — چلٽو — ڦلٽو — ڦوڪٽو — لڦ. ڪنهن ڏڪُ لڳڻ سبب خراب ٿيل اک — سجيل اک.

• **ڳَبتُ ج ڳَبتَ:** ذ. ڳڙ مان ڏکڻين لٺين ۾ ٺاهيل هڪ قسم جي مٺائي — گهبيت.

Gul Hayat Institute

• **ڪهتڪوهي ج ڪهتڪوهيون (ڪ)**: ث. گساءُ – نتاءُ – گوث ناتي.
• **ڪَهبَتُ ج ڪهبتَ (ڪ)**: ذ. ڪپت ڪرڻ – ٺڳي ڪرڻ – دغا ڪرڻ – ويساهه گهاتي ڪرڻ.
• **ڪَهجالي**: اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڪَهري ج ڪَهريون (ث)**: صفت. چنڪمري ڳئون. ڪبري.
• **ڪهڙشهڙ ج ڪهڙشهڙ**: صفت. گڙٻڙ – گهمسان – مونجهارو – بکيڙو – ڌمچر – مانڌاٽو – رولو. بي عقلي – واهياتي – جهالت.
• **ڪَهڻُ**: مصدر. هٿ وجهي هيٺ مٿي ڪرڻ – لبوڙڻ – لبڙڻ – ڳوهڻ – مَلَڻُ – لوڙڻ – جهڪوڙڻ – لبڻ – جهبڻ – خراب ڪرڻ – ڦڻائڻ (ڪاڏو). ڇَڻڻ – هارڻ – ڇنارڻ – وکيڙڻ – پکيڙڻ – ويڙڻ – ڪنديڙڻ – چڙوچڙ ڪرڻ – ڪٽو ڪٽو ڪرڻ(ڪاڏو جيئن پار ڪن).
• **ڪَهري جي ڪنگهه** : ث . ڪرٽي واري ڪنگهه – ڪرٽيو – ڪرڪ ڪنگهه.
• **ڪَيٽي ج ڪيٽيون (ث)**: صفت. ڳريٽي – اميد واري – پيٽ سان – حامله.
• **ڪَيو ج ڪَيا (ث).(ڍاٽ)**: ذ. اَڌَ سبيل ڪپڙو.
• **گَت ج گَتون**: (سن. گت> گتي).عادت – خوءِ – نيم – ڍبُ – دستور – وجهه – ڍنگ – علت – هير – رهه – پر – ريت – رسم – نمونو – وٽگ – طرح – وضع – طريق – طرز. اطوار – چال چلڻ – آچارڻ – رهت – شيوو – لڇڻ – ارڪان – سڀاءُ – خصلت – چال – روش. سازن ۾ طبلي جو نرماد جو مليل آواز – جيئن ”تين تار – جهَپ تار يا گت – ڏاڏرو“. تار – سر – راڳ – ترانو – تال ميل – سريلپڻ – آواز. نچڻ جو ناٽ – نچڻ وقت سورهن ئي عضون جي ظاهر ڪيل حرڪت. سماءُ – سڌ – معرفت – سڪ – پروڙ – چاڻ – خبر – ڏاهه – سمجهه – خيال – ويچار. تواضع – خاطري – حالت – حال – دشا – بُري حالت – دردشا – ڪيفيت – هلڻ جو نمونو – ٽور – رفتار. شينهن جي گجگوڙ – گجڪارُ – گجڪار.
– **گَت گِيرُ ج گَتَ گِيرَ**: ذ. اَٽڪل بازُ – ڍنگ وارو – اٽڪلي – ڦند باز – مڪريلو – نمونا – ويڙهائيندڙ – ڍونگي.
– **گَتَ گَيو ج گَتَ گَيا (ل)**: ذ. صفت. خراب لڇڻ وارو – لڇڻن ويل – بدافعالو – بدخصلتو – بي ارڪانو.
– **گَتَنگُ ج گَتَنگَ (ت)**: ذ. صفت. چالاڪ – قَرتُ.
– **گَتِ وڄائڻُ**: ڪنهن به تار جي لئي وڄائڻ – سر وڄائڻ – ساز وڄائڻ – سارنگيءَ يا ستار جي ڪا به لئي ڇيڙڻ.
• **گَت هڻَڻُ**: گتي هڻڻ – ڪم ڦاسڻ.
• **گَتَئاتُ ج گَتِئاتَ (ل)**: ذ. بي خصلتو ماڻهو – بدعادتو – گهٽ گيو.
• **گَتَ ج گَتون (ٿ)**: ث. وڏايل ڏڳيءَ جي لاٽل اوڙ. ننڍو ٻار – ٻالڪ – اُبهرُ. رنڍڪ – اٽڪ. غوطو – گهوتو.
• **گَتو ج گَتا**: ذ. صفت. (ڳتڻ مصدر مان ماضي). پابند ٿيل – ڦاٿو – اٽڪيو – جهليو – ورتو – قابو ٿيو – ڳپيو.
• **گَتو ج گَتا**: ذ. نشيدار شيون رکڻ ۽ وڪڻڻ جو دڪان – پنگ، چرس، آفيم وغيره جو دڪان – ڪلالخانو – پٽو – ٻٽو – شرابخانو – نئين ويايل ڏڳيءَ جو پس. مقاطعو – ٺيڪو – ٻول.
– **گَتيوارو ج گَتيوارا**: ذ. صفت. نشيدار شيون وڪڻندڙ – ڳَتيوالُ – ٻٽي وارو – ڪَلالُ.
– **گَتيوالُ ج گَتيوالَ**: ذ. صفت. گتيوارو – پٽي وارو – ٻٽي وارو – ڪلالُ.
• **گَتي ج گَتيون**: ث. گهرجَ – ضرورتَ محتاجي – ڪَپَ – احتياجُ – لوڙَ – ڪاڻ – حاجت – غرضُ – لاچاري – طلبَ. تڙ پيڙ – سوڙهه.
– **گَتيارُ ج گَتيارَ**: ذ. صفت. گهرج وارو – ضرورتمندُ – لاچار – حاجتمندُ – گهرجائو. محتاجُ – سُڃو – سڪڙو – مفلس – نادار – ڪنگال – مسڪين – ڪتَلُ.
– **گَتي پوڻُ**: ڪَمَ پوڻ – ضرورت پوڻ – احتياج ٿيڻ.
– **گَتي هڻَڻُ**: گهرج هڻڻ – ضرورت هڻڻ – لوڙ هجڻ.
• **گَتَ ج گَتَ**: ذ. نڙيءَ جي هيٺان هڪ قدرتي پيدا ٿيندڙ بي ضرر ڳوڙهو. گَٽ – ڀڳُ.
– **گَتَ جهلَڻُ**: ڀڳل اڱڻ لنبڻ – اڱڻ جي پٽ کي راڳو ڏيڻ.
• **گَترج گتريون (ٿ)**: ث. گلو – سِبي – ڪنڌُ – ڪنڌو – ڳِتڙُ.
• **گَتَلُ ج گَتَلَ (ل)**: ذ. صفت. (گسڻ مصدر مان اسم مفعول) ويَل – ڇٽ – نبريَلُ. ڏٺيون پاٽيون نڪتَلُ – ٻَسُ.
• **گَتَڻُ**: مصدر. ڇٽڻ – ڳنڍڻ – ڳَتَ ڪرڻ – ڳِتڻ – (نوڙي) پيڇڻ. (گتيو – گتيندو – گَتيَلُ).
• **گَتوڙ ج گتوڙون (ل)**: مادي اِٽ (جا ڏِکي نه ٿئي) جيڪا ٽور گسائي.
• **گَتَ**: (ٿ) ڪاٺ جو ٺلهونڪر (جو زبان ڪنڌڙ ڪتي جي ڳچيءَ ۾ ٻڌجي) گَتو – طوق.

Gul Hayat Institute

• **گـَٽ ج گـَٽَ(ل)**: ذ. ڏِنـگ – وَرُ – آڏ (ڪاٺي وغيره ۾).
• **گـَٽَ ڪرڻ (ت)**: جاوا ڪرڻ – عيش ڪرڻ – مـَزا ڪرڻ.
• **گـَٽا ج گـَٽا (ٿ)**: ذ. صفت. ڀاڄيءَ لاءِ، چـَٽـَنَ جي اَٽي مان ٺاهيل مصالح دار گولـيُون – بيسَڻُ جا ڪوفتا – وڙيُون.
• **گـَٽا ج گـَٽا**: ذ. تـَرُ ۾ نيـهُوڙي نالي پيدا ٿيندڙ هڪ ٻوٽي جا پـَنَ.
• **گـَٽڙي ج گـَٽڙيُون**: ث. ٿلهن ڳلـَن واري ڇوڪري – مـٽرُ – مـٽولي.
• **گـَٽـَڪ ج گـَٽـَڪـُون**: ث. ڪارڪ جي ڪڪڙي – ڪارڪ جو ٻج – ڪَڪـِي – ڏڏَڙو – ڪڪڙري. نموريءَ جو اندريون ٻـِجُ. ڪا ٻـِ نـنڍڙي شيءِ.
• **گـَٽـَڪائـِڻ (ت)**: مصدر. ڪائي وجڻُ – گـِٽـڪائـُڻُ – گـِڙڪائڻ – گـِهـِي وَجـَڻ.
• **گـَٽـُڪڙو ج گـَٽـڪـِڙا (ت)**: ذ. صفت. قد جو نـنڍو پر ٻت جو ڀـَرِيَلُ – ڊيمبو – ڊمـِٽي – ڇـُگهـِٽي – رُگهـِٽي.
• **گـَٽـِڪو ج گـَٽـِڪا**: ذ. هڪ اوزار جو قسم، جو ڀَڪـِي جي مـُنـَن ۾ مـُٽ هلائڻ سان اڳـِتي پوئـِتي هلي. ڊائي جو هڪ پرزو (تريـٽـن ڪيڻ جو اوزار) سوپاريءَ جو نـنڍو ٽـُڪر – ٽـِڙَ.
• **گـَٽـِلي ج گـَٽـِليُون (ٿ)**: ث. انبَ جو ڪوئـِلو – ڪورَ – ڪوڪـِلو – ڪوئـِرو.
• **گـَٽـَڻُ**: ذ. مصدر. ڪائـِڻُ – گـِڙ ڪائـِڻ – گـِهـَڻُ. ڏائـِڻ – گـِٽـَڻُ – ڏگـِڙڻ (نـنڍي ٻار يا مال جي ڦر جو ماءُ جي ٻُبي ڪي).(گـِٽـِيو – گـِٽـِيندو – گـِٽـِيـَلُ).
• **گـَٽو ج گـَٽا**: ذ. حـُقي جي ميرُ ۽ نـَئي جو ٻـَڌڻ لاءِ اڳـِڙين جو ويڙهو – گـِٽو.
• **گـَٽـُو ج گـَٽـُو (ٿ)**: ذ. ڄاڙيءَ جي هيٺان جي پر وارو بدني حصو.
• **گـَٽو ج گـَٽا (ٿ)**: ذ. نموريءَ جي اندرين ڪڪڙي – نم جو ٻـِجُ (ٿ): صفت. ٿلهو متارو.
• **گـَٽ ج گـَٽـُيُون**: ث. نهر – ڪسي – نالـِي – واهو – واهـِي – نياڻ – ڇـَر – واهـُ – سيلاب – برسات جي موسم ۾ وهندڙ – گهارو – رستو – گـَسُ – گهيڙُ – (اسم خاص). هڪ جوئر جو قسم.
• **گـِٽ ج گـِٽـُون (ڪ)**: ث. ٻئي جو ڪم ڪرڻ – خـِدمت – گيسمارو – ٽهل ٽڪور – نوڪري – چاڪري – ٻيلپو.
– **گـِٽَ ڪـَڍَڻ (ڪ)**: گهـٽي خدمت ڪرڻ – گيسمارو ڪرڻ – چاڪري ڪرڻ – ٽهل ڪرڻ. ٻيلپو ڪرڻ. ڪاش ڪيڻ – غرض ڪيڻ – ڪاڻ ڪيڻ – محتاجي ڪيڻ (ٻئي جي).

• **گـَٽُ**: ذ. ڪسي – نالي – واهو.
• **گـَٽـَلُ ج گـَٽـَلَ**: ذ. صفت. (گـَسـَڻُ مصدر مان). گسيل – گاٺ پيل – گسي ويل – هنڊايل – پاتل – پهريل – چوڙيل.
– **گـَٽو ج گـَٽا**: ذ. ڳچيءَ ۾ پاتل ڪارتوسن سان ڀريل پٽو – ڳنو. ڪمند جي ڀري.
• **گـَٽو ج گـَٽا**: ذ. صفت. نجس – نـرجو – شدتي – نـٽر – هوڏِي – ضدي – آهنڊ – مادٽمهرو – ڪدي – اڻ ٽَرُ – اٽوٽو – ڊٽر – ڊيٽُ – مـٽر – اَٽرُ – بـُڪـٽين ٻچڙو – وَونڪو ڊٺو – هوڏائتو.
• **گـَٽورُ ج گـَٽورَ (ت)**: ذ. اسم. مرون جو نـنڍو ٻچو – ٻلهر.
• **گـَپَ ج گـَپُون**: ث. (ف. گفتن> گفت) ڪوڙي ڳالهه – بي بنياد ڳالهه – لباڙ – ڊاڙ – بڪ رب – بڪواتِ – بڪواس – اوائي – هور – داڦ. زٽ شٽ – رنگين چرچي واري ڳالهه – ڪلائيندڙ ڳالهه – دلچسپ ڳالهه – گپ شپ – ڊاڙ ٽڪاءُ – ٽاشا ماشا – ٽڙو ٽڪاءُ – چرچو گهبو – ڪل ڀوڳُ – ڀوڳ شوڳ. پاڻي مليل مٽي – چڪڙ – گارو – چڪ – راڦو – چڪڻ – گرڻ. (اسم خاص). تعلقي سجاول ۽ ٺٽي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
– **گپارو ج گپارا**: ذ. صفت. گپ وارو – گپ سان ڀريل – مٽيءَ وارو – چڪارو – راڦي وارو.
– **گپ ٿي پوڻ**: طعام جو رڌيندي نرم ٿي پوڻ (سنيون يا چانور). اجائي بڪ ۾ وڃي پوڻ.
– **گـَپَ جو ڪـِلو ج گـَپَ جا ڪـِلا (ت)**: ذ. صفت. بي پاڙو – بي زور – بي جٽاءُ – بي بقا. ڍلو – ڍور – سست. بي ستيو – پر متڙيو – ٻئي جي مت تي هلندڙ.
– **گـَپَ جو ڪـِلو هـُئڻ**: ڍور هئڻ – ڪمزور هئڻ. پرمتڙيو هئڻ – پرائي مت تي هلڻ.
– **گـَپَرَ ج گـَپَرَن (ت)**: ث. چڪڻ – گپ – چڪ – چڪڙ – راڦو.
– **گـِيراٽُ ج گيراٽَ (ت)**: ذ. صفت. گهـٽي گپ – گهـٽي چڪڙ.
– **گيڙاٽو ج گيڙاٽا**: ذ. صفت. گپ وارو – چڪڻ وارو – گپارو – ميرو – مٽي وارو.
– **گيڙاٽو ج گيڙاٽا (ت)**: ذ. صفت. گهـٽي گپ وارو – چلهه وارو – گپڙاٽو.
– **گـَپـَڙ شـَپـَڙُ ج گـَپـَڙ شـَپـَڙ**: صفت. ڊاڙَ ٻٽاڪَ – يَٽ شَٽ – ٻٽاڪ سٽاڪَ – لاڦَ – اجائي بـَڪَ – ڪـُوڙُ – افـُواهـُ – سَنسـنِي.
– **گـَپَ شـَپ**: ذ. لاڦَ – ٻٽاڪَ – ڊاڙ – ڊَشَ – ڏٽو سٽو – ڪوڙ.
– **گـَپَ گـِيهـَ ج گـَپَ گيهـُون**: ث. ماٽهن جي گهـَٽائي –

Gul Hayat Institute

هُجومُ – گَپا گَيهَ – پِيندَ – ڪَٽَ – سَٽَ – هَشامُ – پيڙ پيڙان. رُڳي گَپ – گهٽي چِڪَڙ – گپئي گَپَ. ڪَن ڪچرو – گند – ڌوڙ ڦلهياڙ.

– **گَپَ ۾ ڦاسَڻُ:** گپ ۾ گپجي پوڻ. وڏي تڪليف ۾ اَٽڪَڻ – گوڙ ۾ ڦاسَڻُ.

– **گَپَ ۾ گَپجَڻُ:** گناهن ۾ ڦاسَڻُ – بُڇڙاين ۾ اٽڪڻ.

– **گَپَ ۾ گَڇَڻُ:** گَپَ ۾ ڦاسَڻُ – گَپ ۾ اَٽڪَڻُ. بڇڙاين ۾ ڦاسڻ.

– **گَپِي ج گَپِي :** ذ . صفت. گَپَ ڪندڙ – اجائي بَڪَ وات ڪندڙ – لاڦي – ٻٽاڪِي – زٽلِي – يٽئي – گشيبازُ – گشِئي.

• **گَپُ ج گُپَ(ت):** ذ . صفت. گُسُ – گُڪُ – ڪُپُ – ڳوڙهو – ڳنڊو.

• **گَپاٽِي ج گَپاٽِي:** (ڪ) ذ . صفت. قد ۾ بندرو پر ٻُت ۾ پَرِيَلُ – چُڪهٽِي – رُڳهٽِي – ٻمٽي – گهٽڪي – گهگهٽِي.

• **گَپا گَپَ ج گَپا گَپُون:** ث . سوڙهه – پيهَ – گَپا گيهَ – هجوم – گوڙ – پيڙَ.

• **گَپاگيهَ ج گپا گيهُون:** ث . (ماڻهن جو)اَنبوهُ – ڳاهَٽُ – پيهَ – گيهَ – سوڙهه – گپاگپ – هشامُ – هُجومُ.

• **گَپائِڻُ:** مصدر. جهوڪَڻُ – زور سان وجهَڻ – ڦُسَڻ – دَٻڻُ.(گَپايو – گَپائيندو – گپايَلُ).

• **گُپتُ ج گُپتَ:** ذ . (صن . گپت= لِڪَلُ) لڪل – مخفي – ڳجهو – پوشيدو – ڇپيل – ڍڪيل – اولاٽتو.

– **گُپتُخزانو ج گُپتُ خزانا:** ذ . صفت. لڪل خزانو – ڍڪيل خزانو – مخفي خزانو – ڳجهو خزانو – پوشيده ناڻو – ڇپيل پئسو.

– **گُپتو ج گپتا:** ذ. صفت. لڪل – ڳجهو – پوشيدو – ڇپيَلُ – مخفي – ڍڪيل – گُپُ – غائب – اَلُوپُ.

– **گُپتِي ج گُپتِي:** ذ. صفت. پوشيده لٺ ۾ تلوار – نوڪدار لڪڻ.

• **گُپُتُ ج گُپُتَ (ڪ):** گم – غائب – الوپ – لڪل – غرق . ڇٽ – ناس – نابود.

– **گُپُتُ ٿيڻ (ت):** گم ٿيڻ – غرق ٿيڻ – ٻڏي وڃڻ – ناس ٿيڻ – اَلوپُ ٿيڻ.

– **گُپُتُ ڪَرَڻُ (ت):** گم ڪرڻ – لڪائڻ – ڦٻائڻ – هضم ڪرڻ. ناس ڪرڻ – ڇٽ ڪرڻ – برباد ڪرڻ – ويران ڪرڻ – اُجاڙ ڪرڻ.

• **گُپُ چُپُ ج گُپُ چُپَ:** ذ . ظرف. سانت – ماٺ – خاموشي – سامت – ٺام – سناٽ – سُن – ٻُٽ – گونگ – ٻوڙ – چپ چپاٽ – گهس ڦس – مخفِي – گُجه ڳوهُ – سوڙهه گهٽ.

• **گَپَ گُلو:** اسم خاص. مڇيءَ جو هڪ قسم ، اڪثر گپ ۾ رَهي.

• **گَپَٽِ ج گَپٽِيُون :** ث . ڌٻڻ – گرڻ – گهچڻ – گپ – چڪ – چڪڻ. ڍورو – مَچَر – گهُون.

• **گَپَڻُ:** مصدر. ڦاسي پوڻ – گَپي پوڻ – اَٽڪي جهلجڻ – وٽجڻ – چُپَڻُ. (گپيو – گپندو – گپيل).

• **گَپٽو:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گپوڙو ج گپوڙا:** ذ . صفت. ڪوڙُ – افواهه – سَنسني – داڦَ – بغاغو – ڊاڙُ – ٻٽاڪُ – يَٽُ شَٽُ. ڪوڙو بُهتانُ – بُدُبدو – الزامُ. ڪوڙو دلاسو – ڏٽو – گشو – ٽڪاءُ. مَذاقُ – چرچو – يوڳُ – دلچسپ ڳالهه .

– **گپوڙائِي ج گپوڙائي :** ذ . صفت. ڪوڙ ڪندڙ – ٻٽاڪي – افواهي خبرون ڪندڙ – داڦ ڪندڙ ٻٽاڪي – گشئي – ڊاڙي.

• **گُپيلُ ج گُپيلَ:** ذ . صفت. (هه . گُپَ = گهڙِيلُ) گهڙِيل – پيِلُ – اندر ٿيل – ڪُتَل – مَنجهه وڌَلُ. تُنبيَلُ. لِڪَلُ – ڳجهو ٿيل. ماٺ ۾ – چُپ ۾ – ڳجهه ڳوهه ۾ – ماٺ ميٺ ۾ – لِڪ ڇپ. اونداهي – انڌوڪار.

• **گَڄَ ج گَڄُون:** ث . ڦيڻ – گِجي – گِگَ (جا صابڻ، ڪيريا ڪنهن ماڻهو يا جانور جي وات مان نڪري).

• **گَڄُ ج گَڄَ:** ذ. صفت. زناني چولي جو هڪ قسم – ڪنجرو – ڪنجري – انگيا – انگِي – چولي (ريشمي ڪپڙي خاص ڪري ڳاڙهي رنگ جي ڪپڙي تي هٿ جي پرت سان ٽڪڙيون لڳل پيٽي، جنهن سان ڇاتي ۽ پيٽ ڍڪيل ۽ پُٺا اُگهاڙا هوندا آهن).(سن. گَڄُ = هاٿي) نَرُ هاٿي – فيل – پِيل – گنيشُ – گينَورُ – گينيَرُ.

– **گَجباڳُ ج گَجباڳَ:** ذ . اسم . هاٿي جي هلائڻ لاءِ ڪنڍو – پٺو – اَڪڙي – اڙڪو – آنڪڙو – سُوئو.

– **گَجپالُ ج گَجپالَ:** ذ . اسم. هاٿي هلائيندڙ – فيلُ بانُ – پيلوان – مَهاوت. خوجوارُ.

– **گَجراجُ ج گَجراجَ :** ذ . اسم. (سن . گجراج = وڏو هاٿي). هاٿين جو سردار – هاٿين جو بادشاهه – شاهي هاٿي – تمام وڏو هاٿي – ڪڙپيل – فيل ڪلان – ڳڙهه پيل. "گونگٽ وانڪوتَري ڪو، ڊگهه چالي گجراج".

• **گُڄُ ج گُڄَ:** ذ . اسم. پکين جي پيٽ ۾ ڪاڏل انَ جي گڏ ٿيڻ جي ڳوٿري – گُجي – لُڪُ. آنڊو – اوجهري.

Gul Hayat Institute

– گُـجُ پَرَڻُ: ڏِؤ ڪرڻ – پيٽ پرڻ.

• گُـجاڻُ: اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• گُـجائي ج گُـجائيِ: ذ. چانورن جو هڪ قسم.

• گُـجَرُ ج گُـجَرَ، گجرون: ذ. ث. (پرا. گجرن >سن. گجيرن، گاجر < پاجيءَ جو قسم. بـَڪَرُ (انگ. Sweet potato Carrot)

– گُـجَرُ پٽائي ج گُـجَرُ، گجرون: ذ. صفت. گجر جو هڪ قسم (اندر پٽو ٿئيس. پاجي ۾ آچار جي ڪم اچي).

– گُـجَرُ لاهوري ج گُـجَرُ، گجرون: ذ. ث. گجر جو هڪ قسم (پچائيَ يا رڌي ڪائڻ جي ڪم ايندڙ).

• گُـجَرِ ج گجـرون (ت): ث. ڪَـڄيءَ جو هڪ قسم (جنهن جا ڏونڪا تمام ڏگها ٿين.)

• گُـجَرِ ج گُـجرون، گُـجَريون: صفت. سهڻي زال– حسين عورت – پـَري – اپچرا – حـَسين – ماهـرو– خوبصورت.

"آءُ لانگوٽيا لال، ڪنهن‌پر ڏنئي گُـجريون".

• گُـجرات: اسم خاص. هڪ ملڪ جو نالو (هندستان ۾) هڪ شهر جو نالو پاڪستان ۾.

• گُـجراتي: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• گُجريٽ ج گجريٽون: ث. دوائن ناهڻ ۾ مربي ناهڻ جي ڪم ايندڙ هڪ ٻوٽي جي پاڙ – گجريتائي. عورتن جي ڳچي، چوٽي يا ٻانهن ۾ پائڻ جو هڪ زيور – هار – مالها.

• گُـجري ج گُـجريون: صفت. (سن. گجري = هڪ راڳڻي) پيرو راڳ جي هڪ سُر جو نالو.

"گوهر گجرين گائيو تي چوڏس چتايا". (گوڙي).

• گجڪارُ ج گجڪارون: ث. (سن. گَرجُ = آواز) شينهن، هاٿي وغيره جي دانهن– برسات جي وقت ڪڪرن جو پاڻ ۾ ٽڪرجڻ جو آواز – پاٽيءَ جي مٿان ڪرڻ جو آواز– گوڙ – گجگوڙ– گرجنا – گاج – ڪڙڪو – ڏڏڪـرُ– ڏڏڪو – ڪڙڪات – گهوگهات.

– گجڪو ج گجڪا: ذ. صفت. وڏو آواز – ڏڏڪو – گجڪارَ – ڪڙڪاٽُ – گاجُ. فساد – گوڙ – جهيڙو – (ت). جهنڊي جو هڪ قسم. جو ٻيڙيءَ جي سڪان ۾ ٻڌجي – بيرق – جهنڊو – نشانُ.

• گجگاهَ ج گجگاهـَ: ذ. صفت. (سن. گـَج = هاٿي + گاهه = جاءِ) هاٿي جي رهڻ واري جاءِ – گهاٽو جهنگ – جوهيـَل ٻيلو. تمام وڏو – ڀاري – ڳـرو اجهاڳـُ – ويو – ڳرو – وڏو آڙاهه – پربت جيڏو – بلڪل وڏو. بيحدُ – نهايت گهڻو – آپار. درهم برهم (ت). هوا جي سجاٽپ لاءِ لڳل چـَرخي – واءُ پرکـٽي – بادنما. ڏگهي وارن ۾ پچ وارو ڏڳو.

• گُـجگوڙَ ج گُـجگوڙون: ث. هاٿيءَ ۾ شينهن جو آوازُ– پاٽيءَ جي مٿان ڪرڻ جو آوازُ– ڪڪرن جي گوڙ – رڙ – دانهن – گجڪار – ريهـَ. گرج – گاج – گجڪو.

• گُـجوتي (ت): ذ. هڪ موتيءَ جو قسم – مرواريد. عام موتي.

• گجميرُ ج گجمير: ذ. گجميل – گجويلُ – شيرُ.

"گُـجر ڪي گجمير جون تارَن ۾ تبرُون" (شاهه).

• گُـجميلُ ج گجميلَ: ذ. گجمير.

• گُـجني: ذ. غزني – غزنوي (خاص ڪري محمود غزنوي).

• گُـجڻُ: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• گُـجڻُ: مصدر. (پرا. گجنئين. سن. گاجي نينُ) وڏو آواز ڪرڻ – گوڙ ڪرڻ – گجڪار ڪرڻ – گجگوڙ ڪرڻ – گاج ڪرڻ – دڏڪـَڻُ – ڪڙڪـَڻ – ڏَڏڪو ڪرڻ. رڙڻ – گـَڙڻ – گـَڙڪڻ. خوش ٿيڻ – ڪلڻ – وڏا ٽهڪ ڏيڻ.

• گُـجڻي ج گُـجڻيون (ت): ث. صفت. وڏو آواز ڪندڙ – گوڙ ڪندڙ – گجڪار ڪندڙ – هـُلُ ڪندڙ.

• گُـجي گجي وَسَڻُ: نيٺ نقصان ڪرڻ – ڳالهائي ڳالهائي ڪو به نقصان ڪرڻ.

• گُـجٽاڻي: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (ڏاهاڻي پاڙو).

• گُـجو: اسم خاص. ٽڙ قبيلي جو نالو.

• گُـجو ج گُـجا (ل): صفت. وڏي دل وارو – جگرُ وارو – وڏي گجي وارو – برد بار – عزت وارو – آبرو دار – مانائتو – مانوارو – شانائتو.

• گُـجو: اسم خاص. ٺٽي ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو. تعلقي خيرپور ميرس، تعلقي حيدرآباد، تعلقي شاهه بندر – تعلقي بدين، تعلقي ميرپورساڪري، تعلقي ديري محبت، تعلقي ٺٽي، تعلقي ٽنڊي الهيار ۽ تعلقي ٺل ۾ ديهن جا نالا.

• گُـجو ٻهستي: اسم خاص. تعلقي جاتي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• گُـجو عامڙو: اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• گُـجوٺا ج گُـجوٺا (ٿ): ذ. جيب – گوندو – ڪيسو. ڪٽڪ جو ننڍو سلو.

• گجويل: رُڪ (جيڪي ماڻهو کهاڙي ٺهرائڻ ويندا آهن ته لوهار کي چوندا آهن ته "ادا گجويل جو ٽڪرو وجهجانءِ") گجميل.

Gul Hayat Institute

• **گَـجِي ج گـجِيُون:** ث . چانورن رڌڻ وقت ديڳڙي جي ڪني تي ٿيندڙ جهاڳ – صابڻ جي جهڳ – ڳپ – آڇ – ڦيڻ – ڳڦي – ڪف. ونڊ – لباڙ – جهڳي . اٽڪل ۾ فوت ڏکهي ڪپڙي ماپڻ جو ڪاچو – گزي – هٿ. گوڙ.

– **گَـجي اچڻ:** جوش ۾ اچڻ – تپڻ – پڙڪو اچڻ – ڪاوڙجڻ – غصي ۾ پرجي وڃڻ – پيڪو اچڻ. بڪ بڪ ڪرڻ – جهڳي هڻڻ – بڪ ڪرڻ.

– **گَـجي ٿيندڙ پاڻي:** ٻـڌ ٻـڌن وارو پاڻي – ڦيڻ ڪندڙ پاڻي.

– **گَـجِي چڙهڻ:** ڪاوڙ چڙهڻ – غصو اچڻ – جوش چڙهڻ – بگڙڻ – تپڻ – ڪروڌ ۾ پرجڻ – غصي ۾ پرجي وڃڻ – پيڪو ڪائڻ – اڏمو چڙهڻ. اجائي بڪ ۾ پوڻ – يخي شروع ڪرڻ.

– **گجي ڪرڻ:** غصو ڪرڻ – جوش ڪرڻ – ڪاوڙ ۾ پرجي وڃڻ – ناراض ٿيڻ. تيسو ڪرڻ – هوڏ ڪرڻ – ضد ڪرڻ.

– **گَـجي گَـجي مينهن وسائڻ:** نيٺ نقصان ڪرڻ.

• **گَـجي ج گَـجِيُون:** ث . نڙ گهٽ هيٺان پکين جي چڇيل ڪاڏي جي گڏ ٿيڻ جي ٿيلهي – گَـجُ – اوجهري.

– **گَـجي ڏارڻ:** اصطلاح – دل ڏارڻ – دليري ڪرڻ – حوصلو رکڻ – بردباري ڪرڻ – تحمل رکڻ – دل جي ڪشادگي ڏارڻ.

• **گَـجَڻ:** مصدر. هلڻ – چرڻ – رڙهڻ – ڦرڻ. (گَـجِيو – گجندو – گَـجِيـلُ).

• **گَـجُ:** ذ . جاءِ جي اوساري يا راڳي ۾ ڪم ايندڙ چن ۽ ريتيءَ جو گڏيل گارو – سيڙهي چوني جو پلستر – چونو – سيڙهي – سفيدي – چنو.

– **گَـجُ خاڪي:** ذ . اسم – اڇي چن ۾ مليل رنگ جو پلستر – خاڪي رنگ جو چن – ميٽوڙي.

– **گَـجُڪاري ج گَـجُڪاريُون:** ث . چن جي گاري سان جاءِ جي ڪيل لنب – گج سان جاءِ کي ڏنل ليپو – جاءِ کي سيڙهي جو هنيل پلستَرُ.

• **گَـجُ ج گَـجَ(ت):** ذ . صفت. تمام ميرو – گندو – غليظ – گدلو (ڪپڙو وغيره).

• **گَـچاپولـُون:** ذ . صفت. اڏنگو – بي ڍنگو – بي فضيلتو – ڪماڻهو – ڪلڇٺو – بدعادتو – جهنگلي – بدتهذيب – بداخلاق.

• **گَـچاپِيهـ ج گَـچاپِيهـُون:** ث . ماڻهن جو انبوهه – ڳاهٽ – ڳپاڳيهه – ڪُلهي ڳس – ٻچاپيهه.

• **گَـچاڳيهه ج گَـچاڳيهون:** ث. گَـچاپيهـ – پيهه پيهان – ڳپاڳيهه.

• **گَـجِ پَـجِ ج گَـجِ پَـجِ(ت):** ث . صفت. طبعيت جي خامي.

• **گَـجِـجڻ(ت):** مصدر. گپ ۾ گپجڻ – گپ ۾ ڦاسڻ. (گڇيو – گڇيندو – گڇيل).

• **گَـجرڪو ج گَـجرڪا(ت):** پاڻيءَ ۾ ڪاڏل غوطو – گهوتو.

• **گَـجرَ گَـلو ج گَـجرَ گَـلا:** ذ . اسم . پاڄيءَ جي ڪوٽ. پاڄيءَ جي بچت سچت.

• **گَـجڪي:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **گجَڻ:** مصدر. گپڻ – گپجي پوڻ – گپي پوڻ – اٽڪي پوڻ – اڙجي پوڻ – اٽڪڻ – ڦاسڻ.

• **گِـجِي ج گِـجِيُون:** ث . واپار يا سوديءَ جي ڳالهين ۾ هاڪار ڪري وري ڪاڏل ڦيرو – انجام شڪني – وعدي خلافي – دوکي بازي – ٺڳي.

• **گَـدَ ج گَـدَ:** ذ. چِلَ – ڪَـلَ – پَـرَدو (ڪنهن ميوي جو). گـدُ. رَسُ.

– **گَـد گَـد(ت):** ث . رَسُ. (ظرف) خوش بهار.

• **گدَ ج گِدُون (ت):** ث. اِتي ڏڪر يا گولين راند لاءِ ٻارن جي کوٽيل ننڍي کڏ – گِد – گـل – سَـجُ.

• **گدَ هـڻَـڻَ(ت):** راند جي شروعات ڪرڻ.

• **گَـدَ ج گَـدَ:** ن. ڪنهن شيءِ جي زمين تي هڻڻ سان مٿي ڏنل ٽپو – چالَ – اُچَلَ. سوڙهي ۽ اونداهي جاءِ – چُـرَ – غفا – ٻر – ڏرَ.

• **گَـدا ج گَـدائُون :** ث . (ف. گداگري). گدائي – ٻيڪَ – پن – خيرات – گداگري – چندو – فَـقـرَ – منگ . لٺ – چڙهه – چڙهي – ڪائي – لڪڻ – ڏنڊو – لڙهه – لڙهو – چوب – عصا – گرز.

– **گَـدا ج گَـدا:** ذ . صفت. فقير – منگتو – پينو – پينارُ – بکاري – سوالي – گداگر.

– **گَـداگَـرُ ج گَـداگَـرَ:** ذ . صفت. (ف). گدائي ڪندڙ – بيک پننڊڙ – خيرات وٺندڙ – پينو – فقير – گَـدا – بکاري – منگتو – سوالي – پينارُ – پينڙات – پينڙيات.

– **گداگري ج گداگريُون:** صفت. (ف). فقيري – بکيا – دان – پن – منگ – گدائي – سوال – گهرَ – بيک.

• **گدائي ج گدائيُون:** صفت. گداگري – پِنَ – بيکَ – منگ – خيرات – دان – فقيري. افلاسُ – ڪنگاليٽو – ڪنگلائي – جوڪائي.

• **گَدارُ ج گَـدارَ(ت،ل):** ذ. گهاتو – گوڙهو – گتيلُ.

• **گَـدارا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **گِداڙِي ج گِداڙِيُون:** ث . هڪ جانور جو قسم – گدڙ جي مادي – گِدياڙي.

Gul Hayat Institute

- **گَـُدازُ ج گَـُدازَ:** ذ. صفت. (ف. گَـُدازُ= پگھريَـلُ). پگھريل – وگھريل – پاڻي ٿيل – رڃيل – ڳريل – پگھاريل – ڳاريل. نرم – ملائم.
- **گَـُدازُ ٿِيَڻُ:** ڳَـرَڻُ – پگھرجَڻُ – وگـِھرجَڻُ – آنجڻ. نرم ٿيڻ – ملائم ٿيڻ.
- **گَـَداليِ:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديھ جو نالو.
- **گَـُدامُ ج گَـُدامَ:** ذ . اسم. اَنُ وغيره جي گَڏ ڪري رکڻ جي جاءِ – انبار خانو – پاٿلو – ڀنڊارو – وکار – ڀانڊو . (صفت). انبار – سٿ – گنج – ڍير – گَـُنڊُ – ذخيرو – ڀنڊار – سرٽڻ – موجودات – ڪوڙُ – ڪيچ – هنبارُ – سٿو.
- **گِدامِري:** (گَـَدَ + آمري = ڳِر آمريءَ جي ڦَـر جي)وڻ جو هڪ قسم. ٻوڙ ٻاڙيءَ ۾ ڪم ايندڙ ويڳر جو هڪ قسم – آمڙي – آمري – اِمـلي – تمرهندي. پارڪو وڪر. دواسازي ۾ ڪم ايندڙ.
- **گِدانُ ج گِدانَ:** ذ . ڏاس ٿهيل ڪپڙي وارو. بلوچڪو غاريبو گهر.
- **گَـُدائِڻُ:** مصدر . ٽِپ ڏيارڻ – گد ڪارائڻ – ٽِپو ڪارائڻ – ٽينگ ڏيارڻ – اُڇـل ڪارائڻ – هيٺ مٿي ڪرڻ (ٻال کي) ٽپائڻ.
- **گِدَڏارُ ج گِدَڏارَ(ل):** ذ . صفت. ڪنهن بيماريءَ سبب اُٺ جي پوئين ڄنگھ جي ران ۾ نڪتل ڳوڙهو.
- **گَـَدَرُ ج گَـَدَرَ(ت):** ذ . صفت. ننڍو ٻار – ٻالڪ – ابهم – معصوم – ٻارڙو.
- **گَـُدرَڻُ(ڪ):** مصدر . لنگهڻ – مَـٽَڻ – پاسو ڏيئي وڃڻ – گذرڻ – هَـلڻ – وَڏائڻ . وَڏڻ – اڳتي وڃڻ . وهامڻ – نبرڻ – لنگهي وڃڻ – ختم ٿيڻ – پورو ٿيڻ (وقت). ٽَي وڃڻ (قصو). موڪلائڻ – روانو ٿيڻ – اُسهڻ – مري وڃڻ – چالاٿو ڪرڻ – لاڏاڻو ڪرڻ – وفات ڪرڻ .(گدريو – گدريندو – گَـُدريَـلُ) – ڪوٽڻ – ڪوٽائي ڪرڻ – ڪوٽهڙو ڪرڻ.
- **گَـُدري وَڃَڻُ:** لنگهي وڃڻ – گذري وڃڻ.
- **گَـُدَرو ج گَـُدرا(ت):** ذ. صفت. گدبو – گاڏڙ.
- **گِدِرو ج گِـدِرا:** ذ. ميوي ۽ وَل جو هڪ قسم(جو خريف جي مُندِ ۾ ٿئي) – خربوزه – ريڙُ.
- **گَـدري ج گَـدريُون:** ث . ننڍو گدرو – ريڙي.
- **گَـدَريالُ ج گَـَدريالَ(ث):** ذ . وَل جو هڪ قسم.
- **گِـدَري جو ٻِجُ:** ذَ. تخم گدري جو .
- **گِـدَري ٿارَ:** اسم خاص. زناني سٿڻ جي ڪپڙي جو هڪ قسم(ڏيڍِ انچ ڪن ويڪرا. ڪارا ۽ ڳاڙها پٽا ٿينس).

- **گِدَڙُج گِـدَڙَ:** ذ . صفت. (سن . گَڌر> گِرِڌ = گَدَڙُ) هڪ جهنگلي جانور جو نالو – شِغالُ – سيارُ. (صفت). ٻڄٽو – ڪانئر – بزدل – گيدي – بي همت(اسمَ خاص) . ٺٽي ۾ رهندڙ ميمڻن جو هڪ پاڙو. (ث . گداڙي ج گداڙيون).
- **گِدَڙُ بَـِيڪِي ج گِدَڙُ بَـِيڪِيُون:** ذ . صفت. فقط. گدڙ وانگر ڪيل ٺلهي اوناڙ – ٻاهريون رُعب – ظاهري دٻدٻو – ڪوڙي آڪڙ – اجائي ڦوند.
- **گِدَڙُڪُـوڪَ ج گِدَڙَ ڪُوڪُون (ت):** صفت. گدڙ وانگر ڪيل اوناٽي – برادريءَ جو سَڏُ – ڀائيچاريءَ جو سڏ.
- **گِدَڙ ڪَـپَ هُـڻَـڻُ:** ٿورو مينهن وسڻ – ڪپڙي پُسَ ٿيڻ.
- **گِدَڙ ڳائِڻُ(ت):** خوشيءَ جي موقعي تي مسخري طور گدڙ تي راڳُ ڳائڻ ۽ گدڙ وانگي نقل ڪرڻ. نَچَڻ – ٽَـپَڻ. "واه ڙي ماما، مار گدڙ ڪي".
- **گِدَڙ ڦَلُ ج گِدَڙ ڦَـلَ(ت):** ذ . اسم خاص. دال جو هڪ قسم – اُرد – گدڙ وال.
- **گِدَڙ ڦَـلڙي ج گِدَڙ ڦَـلڙيُون(ت):** ث . ٻوٽي جو هڪ قسم.
- **گِدَڙ وارُ:** اسم خاص. ٻوٽي جو هڪ قسم – گدڙ ڦَـلُ – گدڙ والُ.
- **گِدَڙ والُ:** اسم خاص. ٻوٽي جو هڪ قسم.
- **گَـَدِ گَـَدِ ج گَـَدِ گَـَدِ :** صفت. (سن . گد گد = خوش) خوشباشُ – باغُ بهارُ – بهارُ – بيحد راضي – نِهالُ – بيحد سَرهُو – بي حد خوش.
- **گَـَد گَـَد ٿِيَڻُ:** سرهو ٿيڻ – راضي ٿيڻ – تمام گھڻو خوش ٿيڻ – خوشيءَ جو اظهار ڪرڻ – شاد ٿيڻ – راضي ٿيڻ – بي حد خوش ٿيڻ – خوشي ۾ مست ٿيڻ – خوشيءَ ۾ پلٽجي پوڻ – باغ بهار ٿيڻ – ڇاتي ٺرڻ – نِهال ٿيڻ – هِـسَڻُ – موج ۾ اچڻ.
- **گِد گِدولڙي ج گِد گِدولڙيُون:** اسم خاص. ٻارڙن لاءِ راند. ننڍو ٻار پيرن تي نچائڻ.
- **گَـِدلو ج گَـَدلا:** ذ . صفت. (سن . گد + آل = ميرو) مٽيءَ ۾ پريل – مٽيءَ هاڻو – ميرو – ڪِنو – غليظ – گندو.
- **گدلاڻ ج گَـَدلاڻِ:** ث ميراڻ – گدلائي – غليظائي – گندگي – ميراڻ.
- **گَـَدلائِي ج گَـَدلائيُون:** ث. ميرائي – غليظائي – گدلاڻ – ميراڻ.
- **گَـَنَرُ ج گَـَنَرَ(ڪ):** ذ. ڪاري جي ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو – ٻيڙيءَ جي اڳيان سيني تي پڳھ ٻڌڻ لاءِ ڪُـتل ڪاٺ جو پيلپائو.
- **گَـُدَڻُ(ٿ):** مصدر. بندوق ۾ دارون وجهڻ . زور سان پرڻ ڏَٽَڻُ. وجهَـڻُ – دَٻَـڻُ – ڦُسَـڻ.

Gul Hayat Institute

• **گَندو ج گَندا (ڪ):** ذ. صفت. گاديلو – گادلو – ليڦُ – سَوَڙَ – رضائي – پٿراٽي – گَنڌهُ – خر.

• **گندو ج گندا:** ذ. اسم خاص. هڪ جبل جو نالو. گهيٽو – دُنبو.

• **گَنُدو ج گَنُدا:** ذ. هڏي جي نريءَ جو اندريون ڳَـپُ – مِـکُ – مَغَز – گودو – ڳَـپُ (ڪنهن شيءِ جو).

• **گدو ڪَرَڻُ (ل):** هلائڻ – ڊيڪائڻ – ڊوڙائڻ – ٽاپي ڪٽائڻ.

• **گِدوائي:** اسم خاص. ديوان گِدو مل جا پونيرَ – حيدرآباد شهر ۾ انهيءَ جي نالي تي سڏيل هڪ گهٽِي.

• **گِدوبَندَرُ:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه ۽ ڳوٺ جو نالو.

• **گَنُودُ ج گَنُودَ:** ذ. (ع. غُدودُ) مِـکُ – مَغَـزُ – گَـنُدو – گَـودو – پاهُ. (ڪنهن شيءِ جو). چيچڙو – چچڙو – چِچڙُ. خراب رت. چميل – چميل پونءِ – گَـنَدُ – روڳُ. ٽوٽردار چونڊو جنهن ۾ سورُ نہ ٿئي.

– **گَدُودِي ج گدُودِي:** ذ. صفت. گدلو – ڪنو – غليظُ – بچڙو – گندو – ميرو گچيرو – روڳِي – رَتُ پُون ڳاڙيندڙ – مريضُ – ڪنو ڪوڙهيو – اَگهو – بيمارُ.

• **گَدِي ج گَـدِيُون:** گادي – تَخُتُ – مَسنَدَ – آسڻ. پشمِي گادي – ڪپڙي جي چَوَ (جنهن ۾ ڪپهه وجهجي). ڪپڙي جو تَـهَـ – گاديلو.

• **گِـدِي ج گِدِيُون:** ث. راند ۾ ڪُوڙ – ڪُپت – ٺڳي – راند ۾ وڏل ڦڏو – وهاٽي يا سَوَڙ مان نڪتل پُراٽي بچيل ڪپهه. چالاڪِي – (راند ۾) ڪَنَهـ.

– **گِـديارُ ج گِـدَيارَ:** ذ. صفت. گِـدِي ڪندڙ – گديخورُ – گَدِيَرُ – ڪُپَتيو – ڦڏائِي.

– **گَدِيخورُ ج گـديخورَ:** ذ. صفت. گدي ڪندڙ – گديارُ – گـدِيَرُ.

– **گِـدِيَرُ ج گِـدِيَرَ:** ذ. صفت. راند ۾ ڪپت ڪندڙ – گديارُ.

– **گَدِي گَـدِي (ڪ):** ٻڪرين کي سڏ ڪرڻ جو آواز.

• **گَنُدِيا ج گَنُدِيائُـون:** ث. انساني پيٽ مان غلاظت جي نيڪال جي جاءِ چِتُ – مَقعدُ – ڳُـٿِي.

• **گَـدِيلَ ج گَـدِيلُـون:** ث. ڪُرسي. گديلو.

• **گَدِيلوُ ج گَديلا:** ذ. اسم. ويهڻ لاءِ ننڍو گديلو – گـدِي.

• **گَـدِيو:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **گَڏَ:** اسم خاص. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گَـڏَ ج گَـڏِيُون (ڪ):** ث. هڪ قسم جو زيور.

• **گَڏُ ج گَـڏَ:** ذ. ظرف. ڪَـنُو – پيڙو – همراهه – لاڳيتو – ساٿ – شامل – گڏيل – ساڻ – مشترڪ – سهڪاري – شراڪتي – ڀائيوار – حصيدار – جوڙيدار – ڀِنو – سَنگي – پتيار. جهجهو – گهڻو – هيڪاندو – زياده.

– **گَـڏُ وِچَڙ ج گَڏُ وِچَڙِ:** ذ. صفت. گڏيل – گاڏڙ – رَليل مليل – مليلَ – گاڏڙ ساڏڙ – ملاوتي – مُرڪَب.

• **گَڏِ ج گَڏُونَ:** ث. ٻلورَن ۽ اِٽِي ڏڪر وغيره راند رهڻ لاءِ ڪنيل ننڍڙي ڪَڏَ – اِٽِي ڪـڏَ – گِـد – گِلِ – بِد – سَجُ. محرم جي ڏينهن ۾ پڙ ۾ باهه ٻارڻ لاءِ ڪوٽيل ڪَڏَ – هُرلي يا نار جي پاروٽي ۽ ۾ نڪتل ڪـڏَ (جنهن ۾ مُهري جو هيٺيون چيڙو ڦِري) – چُـگهـُ – ٽـنگُ – اکين مان ايندڙ گَـندُ – پِچِي. سَلَن ڪڍڻ جو اوزار.

– **گِـڏِرُ ج گِـڏِرَ (ت):** صفت. ڳُـٿِي هٽائيندڙ – مفعول – بدفعلي ڪرائيندڙ – بَدفعل.

– **گِـڏِ ۾ گَـتَلُ:** صفت. ننڍي عمر جو – ٿوري عمر جو – صغير – ٻارُ – ٻالڪ – اڻ لائق – نابالغ. قَدَ جو ننڍو – ڪوتاهه قَـد.

– **گِـڏِ ۾ گَـپَڻُ:** ننڍو هئڻ – ٿوري عمر جو – اڻ لائق هئڻ – نابالغ هئڻ – قد جو تمام ننڍو هجڻ.

• **گَـڏَ ج گَـڏُون:** ث. پوکيل فصل مان ڪڍيل نڪمو گاهه – بيٺل فصل وري زمين ۾ رنبي سان ڪيل اَڪڙ – پوک کي زور وٺائڻ لاءِ ان مان ڪڍيل ڪَنُ ڪِچرو. ڪوٽ – اَڪيڙ – ڪوٽائي. تمام گهٽي ڏنل مار – سَٽَ ڪُٽ – ڏاڳور – جهاڳور – پِچَ – ڊينب. چيلهه جي ڊِڪٽي – ڊُڏ. (ظرف). (بل. گَـدا.) پُـٺ – پوئتان – پويان – پوئتي.

– **گَـڏَت (ڪ):** ظرف پنيان – پوئتان – پوئتي.

– **گَـڏَتان (ڪ):** ظرف. پنيان – پوئتان – پوئتي.

– **گَـڏَ ڏِيَڻُ:** پوک کي طاقت وٺائڻ لاءِ ان مان نڪتل گَاهَ – ڪَـن ڪِچرو وغيره رنبي سان ڪڍڻ. ڪُٽڻ – سَٽڻ – ڏاڳورڻ – پِچَ ڪڍڻ (ت).

– **گَـڏَ ڪَرَڻُ:** ننڍن ٻوٽن جي پاڙ مان نڪمو گاهه وغيره رنبي سان ڪڍڻ – رُنب ڪرڻ – رونبو ڪرڻ – رُنبڻ. گَـڏَ ڏيڻ.

• **گَـڏاپُ:** اسم خاص. تعلقي جاتيِ ۽ تعلقي ٺٽي ۾ ديهن جا نالا.

• **گَـڏائِي:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **گَـڏائِڻُ:** مصدر. (سن. گَـدا=ڏنڊو) مارائڻ – سخت مار کڍائڻ – ڏنڊن سان ڪُٽائڻ – سَٽائڻ.

• **گَـڏِجَڻُ:** ظرف. مِڙڻ – ملڻ – رلَڻ – ملي وڃڻ – گَـڏجڻ – مسجڻ – رلڻ ملڻ – ٻَرڻ – هڏجي وڃڻ. ڪيڪارڻ – هٿ ڏيڻ

Gul Hayat Institute

- ٻلي ڪار ڪرڻ. ڳڏجاڻي ٿيڻ – مُڪا ميلو ٿيڻ. جماع ڪرڻ – همبستر ٿيڻ.

– **ڳڏجاڻي ج ڳڏجاڻيُون:** ث . ڪنھن سان ملڻ واري حالت – ميلُ – ميلاپ. پرڻيل نياڻيءَ جو مائٽن سان ملڻ – ملاقات – ڳالھ ٻولھ. وصل – همبستري.

– **ڳڏجڻُ مِسجڻُ:** ڳڏجاڻي ڪرڻ – ميلاپ ڪرڻ – ڳَڏڻُ – ملڻ – رلڻ . هٿ ڏيڻ – ڪيڪر ڪرڻ – ٻلي ڪار ڏيڻ – خوش آمديد چوڻ. رلي ملي وڃڻ – يڪمشت ٿي وڃڻ.

• **ڳڏر ج ڳڏرُوُن:** ث . هڪ سرندڙ جيت جو قسم – ڪِيڙو – ڪيڙون. (ماڪوڙي جيڏو رنگ جو اڇو ميرو). هر شيءِ جو ٽُڪُر – پور – ڳِپو.

• **ڳڏرُ ج ڳڏرَ(ت):** ذ . صفت. ڳَگهو – وڏو چولو.

• **ڳڏرو:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ڳڏِريو ج ڳڏِريا (ت):** صفت. هڏي جي پوري نَلي – نَري.

• **ڳڏ ڳھڻ(ت):** اُبتو گهمرو ڏيڻ – اُٿلي پوڻ – سخت نقصان پهچائڻ – دوستيءَ جي بدران دشمني پيدا ڪرڻ – نفاق وجھڻ.

• **ڳڏڻُ:** مصدر. ذ. ڳَڏي ڇڏڻ – جمع ڪرڻ – ڳڏ ڪرڻ – جوڙ واڌارو ڪرڻ – جوڙ ڪرڻ – ملائڻ – ميڙڻ – (ڳڏيو – ڳڏيندو – ڳڏيل).

• **ڳڏڻُ:** مصدر. زمين کي هيٺ مٿي ڪري ملائڻ – زمين مان رنبي سان گاھ صاف ڪرڻ – اُڪيلڻ. ڳڏ ڪرڻ – ڪوٽڻ – (چانور) ڇَڙڻ – ڪُٽڻُ – گهوٽڻُ – ڇِٽڻُ. دَڙَڻ – چلهڻ – مارڻ – ڦيهڻُ – مار ڏيڻ. ڳاهڻ – سَٽڻ – سڙهڻ – سٽڪائڻ (اَنُ وغيره کي). ڇيٽُون ڪرڻ – وَڍڻُ. جنگ ۾ اُنن جون پويون ٽنگون وَڍڻ . ڪُهڻُ – سيرَ وجهڻ – حلال ڪرڻ. (ڪ).

• **ڳڏو ج ڳڏا:** ذ . (سن . گرنت) گاھ ڪانن يا ڪانئين جي وڏي ڀَري – ڀاڪُر – ٻَندُ – بيلَ گاڏي – ڏِڳي گاڏي – رِيڪڙو.

• **ڳَڏو ج ڳُڏا:** ذ . صفت. رانديڪي جو هڪ قسم – ٻارن جي کيڏڻ جو رانديڪو – هٿ جو ٺهيل ماڻهو – جُڙتو ٺهيل پُتلي يا پتلو – ٻوتو (ث. ڳُڏي ڳُڏِيُون).

– **ڳُڏا اڏائڻُ:** خيال جو ٻوتو ناهڻ – اجايا خيال پچائڻ – سوداءَ ڪرڻ.

– **ڳُڏو ڳُڏِي:** ڳُڏين سان ٻارن جي هڪ راند.

• **ڳڏو ڪڙو:** اسم خاص. نئين ٻارڻ جي الهندي طرف هڪ جبل جو نالو (ڪ).

• **ڳڏون ج ڳڏون :** ذ . اسم. ڏاتو جو ننڍو لوٽو – ننڍو لوٽو کير ماپڻ جو بَرتَنُ – ڪُپو – مَٽُ – ڪوڙي ڏاتو – ڦيٽُ – ڪوٽ. "قدر لهَنڊءِ ڪو نہ . نيئي ڳڏيندءِ ڳڏون سين". ڇٽن جو ڪيڙو ڇٽن ۾ لڳندڙ سُرو. (اردو) ڳڙوا.

• **ڳڏهُ ج ڳڏھَ:** ذ . (پرا . ڳدڀي. سن. گَردڀ= ڳڏھ) – هڪ بار ڍوئيندڙ مشهور جانورُ – خَرُ – ڪَرُ – ڪودو – ڪوتو. (صفت). احمق – بيوقوف – مورک – اناڙي – نادان – ڇَٽو – بجو – جيت جو هڪ قسم (جو پوک کي نقصان رسائي).

– **ڳڏهارُ ج ڳڏهارَ:** ذ . صفت. ڳڏھن وارو – ڳڏھن تي بارُ لَڏيندَڙُ – ڳڏھ رکندڙ – ڳڏھ چاريندڙ – ٻنارو – دايو.

– **ڳڏهائپ ج ڳڏهائپُون:** ث . صفت. بي عقلي – بي وقوفي – احمقائي – مورکپائي – مُورکپٽو – ڳڏهپائي.

– **ڳڏھ تي چڙهِي ٻيهڻ(ت):** پنهنجي هٿ تان نہ لهڻُ – ضد کي پورو ڪرڻ – هوڏ ڪري ٻيهڻ.

– **ڳڏهُ پاڌَ ج ڳڏھُ پاڌُون (ڪ):** ث . صفت. ڳڏھ کي اڳين يا پوين ٽنگن ۾ ٻڌل ڏگهو رسو (جيئن آسانيءَ سان چَري سگهي).

– **ڳڏھ پائِي ج ڳڏھ پائِيُون:** ذ . صفت. بي وقوفي – بي عقلي – احمقائي – مُورکپائي – ڳڏهائپ.

– **ڳڏھ پکِي ج ڳڏھ پکِي (ت):** اسم خاص. پکيءَ جو قسم – ڳِجهَ.

– **ڳڏھُ پُوربوڻ(ت):** اٽڪي پوڻ – ضديت ڪرڻ – هوڏ ڪرڻ – ضد ڏيکارڻ.

– **ڳڏھ جان ڳوڏُ ناهِڻ(ت):** هيراڪ ٿيڻ هِري وڃڻ – عادتي ٿي وڃڻ.

– **ڳڏھُ جِي خُواري:** ذ . ڳڏھ وانگر ٿيل تمام سخت بي عزتي – سخت گهٽي خَواري – ذلت جو منهن ڏسڻ.

– **ڳڏھ جِي هِينگَ:** صفت. بي وقوفيءَ جو ڳالهاءُ – بڪواتُ – بَڪَ – لَباڙَ – مورکپائيءَ جي ڳالھ – ٽٽُ – ڊيڪُ.

– **ڳڏهَڙو ج ڳڏهَڙا:** ذ . اسم تصغير. ڳڏھ جو ٻچڙو – ڪودو . (ث. ڳڏهڙي ج ڳڏهڙيون).

– **ڳڏھ ڪَنو ج ڳڏھ ڪَنا:** ذ . صفت. جبل ۾ پيدا ٿيندڙ هڪ ٻوٽو جنهن جا پَنَ ڳڏھ جي ڪَنن جهڙا ٿين.

– **ڳڏھ ڪُرو ج ڳڏھ ڪُرا:** ذ . صفت. ڳڏھ جي ڪُر جهڙو – سوڙهي سُنب وارو – ننڍي ڪُر وارو.

– **ڳڏھ گابو ڪَرڻ(ت):** سڀ هڪ جهڙا ڪرڻ – گرو گنجو ڳڏ ڪرڻ – ڪنهن کان بہ نفرت نہ ڪرڻ – چڱو مَٺو سڀ برابر ڪرڻ.

– **ڳڏھ ليٽ هڻڻُ:** بيماريءَ ۾ گهٽو ڇوٽڪارو هڻڻ – ٺورو بيمار ٿي وري چاق ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

– **ڳڏهه مارُ ج ڳڏهه مارَ(ت):** ذ . صفت. هڪ قسم جو تمام وڏو نانگ.(وڏو ٿلهو ٿئي جو ڳڏهه تي ڪٽي ڳهمائين) ارڙ.

• **ڳڏهه پَٽو(ٿ):** اسم خاص. ٿرپر هڪ پٽ جو نالو.

• **ڳڏهرُ:** اسم خاص. لَڪيءَ جي پرسان هڪ ڳوٺ جو نالو. اناج کي ڪائيندڙ جيت جو هڪ قسم. سُرو– ڳڏهرو– ڳڏهڙو.

• **ڳڏهرو ج ڳڏهرا:** ذ . اسم خاص. جيت جو هڪ قسم. سُرو– ڳڏهڙو– ڳڏهرُ(چانور اناج وغيره ڪائيندڙ).

• **ڳڏهڙو ج ڳڏهڙا:** اسم خاص. ڳڏهرو – سرو – هرلي جو هڪ قسم.

• **ڳڏهه ڪرو ج ڳڏهه ڪرا:** ذ . صفت. (زناني)سٿڻ جي ڪپڙي جو هڪ نمونو(جنهن جو تَر ڪارو ، تيهه ڪن رنگ جا پٽا، اڌ انچ ڪن ويڪرا).

• **ڳڏهه ڳاجرو ج ڳڏهه ڳاجرا:** اسم . ذ . ڳاهه جو هڪ قسم(ٿڌاڻ لاءِ گهوٽي پيئجي).صفت. ملاوت سلاوت – ڳاڏڙ ساڏڙ– ڳڏيل(ڪاڏو).ڪن ڦٽ – ايرغير– ڳندُڪچرو.

– **ڳڏهه ڳاجرو بڻجڻ(ت):** خَسيس بڻجڻ – ڳند ٿيڻ – چڳي مان خراب ٿيڻ – بيڪار ٿيڻ – ڪنهن نه ڪم جو ٿيڻ.

• **ڳڏهه لائي:** اسم. ٻوٽيءَ جو هڪ قسم.

• **ڳڏهه وَل(ل):**ث . اسم خاص. ٻوٽيءَ جو هڪ قسم(سيلابي زمين ۽ ٻيلن ۾ ٿئي، وڏا پَن ۽ ڪاريڙيون ڦريون ٿينس).

• **ڳڏي ج ڳڏيُون:** ث . ڪنهن کي ڳُڏيءَ ۾ هنيل آڱرُ– مقعد ۾ آڱر– ڪيڪ(ت). ٻئي – ٻٽ.(صفت). چڙ ۽ گار ۾ ڪم ايندڙ الفاظ. ڏند ڪوٽئي. پاڇيءَ جو هڪ قسم.

– **ڳڏيءَ تي چڙهڻ:** ڪنهن جي چوڻ تي ڪو ڪم ڪرڻ – ٻئي جي چورت تي لڳڻ – برغلائجي وڃڻ – ورغلائجي پوڻ.

– **ڳڏي چاڙهڻ:** ڪنهن ڪان ابتو ڪم ڪرائڻ – ڪنهن کي ورغلائڻ – اُونڌي سمجهه ڏيڻ. چاڙها ڏيڻ – آپارڻ (ٻچڙي ڪم لاءِ). چيڙائڻ– ڪاوڙائڻ – ٻرڪرڻ.

– **ڳڏي ڏيڻ:** هشي ڏيڻ – چورڻ – ٻرڪرڻ – چاڙهو ڏيڻ – چورت ڪرڻ.

– **ڳڏي ملڻ:** ٻئي جي زور تي هشيءَ ۾ اچڻ – آڌر ملڻ – ٽيڪو ملڻ – هشي اچڻ – همٿ ملڻ.

– **ڳڏي سنگهائڻ:** آسري ۾ رکي وڃڻ – نڳڻ – ڪوڙو دلبو ڏيئي وڃڻ – ڏک ڏيڻ.(ت).

• **ڳڏي ج ڳڏيُون:** ث . اڳڙين. ڪافور يا پلاسٽڪ سان ٺهيل ٻاراڻي راندڪي جو هڪ قسم – ٻارن جي ڪيڏڻ جو راندڪو – هٿ جي ٺهيل ننڍڙي ماڻهوءَ جي ٻوتي تي پُتلي – اڳڙين جي ٺهيل پُوري (جنهن سان ڇوڪريون راند ڪن). ڊالي – پوپالي.(صفتَ). حسين – ملوڪ – خوبصورت. نهنو– مانيٽو. سنواريل – سينگاريل – سگلو – صافُ – سُترو – لغڙ جو هڪ قسم.

• **ڳڏيات ج ڳڏيات:** ذ . صفت. جسم ۾ ننڍو هڏو – هڏڙي . مُريدُ– چيلو – پوئلڳ – ٻالڪو.

• **ڳڏيجي:** اسم خاص. تعلقي گمبٽ(خيرپور ميرس) ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳڏيل ج ڳڏيلَ:** ذ . مليلَ – ملاوت ٿيل – ڳَڏ ٿيل – ڳاڏڙ ٿيل – جوڙ ڪيل – رَليلَ – ڪٺو ڪيل – ٻيڙو ڪيل – آميزش – مرڪبُ– ملاوتي.

– **ڳڏيلُ انگ:** حساب ڪتابُ جو هڪ نمونو. ظرف. ڳڏيل انگ – مليل انگ – ميڙيل انگ.

– **ڳڏيلَ ڏي رقمي ج ڳڏيلَ ڏي رقميون:** ظرف. رياضي جي اصول موجب ٻن رقمن وارو حسابُ.

– **ڳڏيلَ جوڙ ج ڳڏيلَ جوڙ:** ظرف. ٻن يا وڌيڪ جوڙن وارو حساب.

– **ڳڏيل ڪٽ ج ڳڏيل ڪٽون:** ظرف. ٻن يا وڌيڪ ڪٽن وارو حساب.

– **ڳڏيلُ ڪٽنبُ ج ڳڏيلَ ڪٽنبَ:** هڪڙي خاندان جو ڳڏيل عيالُ – هڪڙي آکهه جا سڀئي ڀاتي – يڪو عيالُ– هڪڙي آکهه – يڪو خاندانُ.

– **ڳڏيل وَنڊ ج ڳڏيلَ وَنڊون:** ظرف رياضي اصول موجب لهندڙ ۽ چڙهندڙ مَتَڻن جي وَنڊَ.

– **ڳڏيلُ وياجُ ج ڳڏيلَ وياجَ:** ظرف . هلندڙ وياج جو هڪ قسم– وياج تي وياج – سود مرڪب. حساب ڪتاب جو نمونو.

• **ڳڏيلَ(ڳڏڻ مان)(لس):** ڦَٽيل (ڦَٽڻ).

• **ڳڏُ ج ڳڏَ:** ذ . صفت. (سن ڳاڏ= گهرو) ڳوڙهو – گهاٽو – تمام زور– ڳد – گهَندُ (جيئن ڳڏُ موالي وغيره). هڪ جهنگلي رڍ جو قسم.(ڪ).

– **ڳڏُ موالي** :ذ. صفت. سخت نشئي.

• **ڳڏَ ج ڳڏون:**ث . مٽي – ڌوڙ – ڌُسڙ – ڌَس – ڌُسڙ – ڌُس – لَٽَ – ڌَڙ – خاڪ – رَڀي. ڪنهن ٻوڙي يا وڻ جي ٻاڙ – ڪَٽ (جيڪي هرُڏيندي زمين مان نڪرن).

• **ڳڏا:** ڳڏو جو جمع – ڳاڏڙ نسل. ذات جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **ڪَنڊائو** : اسم خاص. تعلقي فيض گنج (رياست خيرپور ۾) هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪَنڊائي**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪَنڊُ چِبَرَ**: ث . اسم خاص. پاڻيءَ تي پيدا ٿيندڙ گاهه جو قسم.

• **ڪَنڊڙو**: اسم خاص. تعلقي چاچري ۾ هڪ ديهه جو نالو. گيڙو.

• **ڪَنڊڙي ج ڪَنڊڙيون (ث)**: مٽي جو پويون پاڳو – ڪَياڙ – ڪَنڌ – ڪياڙي.

• **ڪِنڊلو ج ڪِنڊلا**: ذ . اسم. (ف. دگاهه= ڪوٽ) ڪوٽ جو قسم – سياري وغيره ۾ پهرڻ لاءِ گرم ڪپڙي مان ناهيل ڪُرتو.

• **ڪَنڊو ج ڪَنڊا**: ذ . صفت. ٻن ذاتين جي ميلاپ مان پيدا ٿيل ٻِسرَ – ٻه نَسلو – گڏوچڙ – گاڏڙ نس. اصيل نانگ ۽ ٻي ذات جي ٻَلا جي لڳ مان پَيدا ٿيل نانگ – گرو – ميرانجهڙو – خاڪي (رنگ). (اسم خاص) . هڪ ذات جو نالو. نانگ جو قسم.

• **ڪِنڊو ج ڪِنڊا**: ذ . اسم. چِڏو – گولي – ٻِلورُ . رڍ جو ڦرُ ٻچو – گهيٽو – ڏُنبو.

• **ڪَنڊو ج ڪَنڊا (ث)**: اسم. وڏي آلت – گوڊ .

• **ڪَنڊهڙو ج ڪَنڊهڙا**: اسم خاص. پکيءَ جو هڪ قسم (ٿر ۾). ٻُجهه.

• **ڪَنڊِي ج ڪَنڊِيون**: ث . ڏکڻي گرم ڪوٽ جو هڪ قسم – ڪپهه ٻيل صدري – جرسي – گبلو. رڍ جو نَرُ ٻچو – گهيٽو.

• **ڪَنڍَ ج ڪَنڍَ**: ذ . صفت. قلعو – ڪوٽ – ڳَڙهه – عالم پناهه – مضبوط جاءِ. جبل جي جانور جو نالو.

– **ڪَنڍَ ڌڻي**: مُلڪ جو مالڪ

• **ڪَنڍَ**: گهاٽي جهنگ واري ٻَني(جنهن ۾ هڪڙو به وڻ ۽ ويل نه هجي).

• **گَذا ج گَذائون** : ث . (ع . غذا). عادت – عِلت – هير – رَهَ – رَوش – هلت – چال چلگت – نمونو.

• **گَذارِشَ ج گَذارشُون**: ث . (ف . گذارش =اِلتجا) عرض – عرضداري – اِلتجا – عرضداشت – سوال – وينتي – اَلماس – درخواست – عريضي – مُطالع – بيان – اظهارُ – شرحُ – تفسير – تشريح – جواب.

• **گَذارڻُ**: مصدر. حياتيءَ جا ڏينهن ڪاٽڻ – گَذر ڪرڻ – پيو هلڻ (ڏکيو سکيو) – گهارڻ – ڪاٽڻ – بسر ڪرڻ – پورو ڪرڻ – لنگهائڻ (دقت) – رهڻ – ٽِڪڻ – ترسڻ – رهي پوڻ (گذريو – گَذرندو – گذريل).

– **گَذارُ**: ذ . ڪندڙ جي معنيٰ ۾ – مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ لفظ جيئن"عبادت گذار".

– **گَذارو ج گذارا**: ذ . گذران – پيٽ قوت – تنوڻ – جياپو – گذر سفر – پيٽ گذر – هوا جي گذر يا دونهين جي نيڪال لاءِ بخارو – دري – چمني – بادگير – منگهه . ڪاڪوس جي صاف ڪرڻ لاءِ ناهيل ڳرکو. پهچ – رسائي – بچت – هلندي – دخل – مداخلت – نباهه – نڪائو.

– **گَذارو ڪَرڻُ**: ڏينهن ڪاٽڻ – وقت پورو ڪرڻ – نباهڻ – حياتيءَ جا ڏينهن پورا ڪرڻ. پورو ڪرڻ – پيٽ گذر ڪرڻ – ڏکيو سکيو گذارڻ.

• **گَذدَرُ**: اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **گَذرڻُ**: مصدر. لنگهڻ – مٽڻ – وڃڻ – لنگهي وڃڻ – لانگهائو ٿيڻ – پساهه ڏيڻ – مري وڃڻ – گذرڻ.

– **گَذرُ ج گَذرَ**: ذ. گذارو – جياپو – تڳاءُ – آپراسو – گَذران – پيٽ قوت – لاڏائو – چالائو – وفاتي. (ف. گَذرَ= رستو). رستو – وات – سڙڪ – سڙڪ – راهه – ماڳ – مارڳ – گهاٽ . دخل – لنگهه – گهيڙُ – آمدرفت. رسائي – پهچ.

– **گَذرانُ ج گَذرانَ**: ذ . گَذرُ – گذارو – تڳاءُ – جياپو – پيٽ قوت – آڏو – بودو باش – وجود – هئڻ.

– **گَذراني ٿيڻ(ت)**: جماع ڪرڻ – زال مڙس جو ميلاپ ڪرڻ – همبستري ڪرڻ.

• **گَذَ رجو مڪانُ**: ذ . صفت. فاني دنيا – بي بقا جهان.

– **گَذَر ڪَرڻُ**: حياتيءَ جا ڏينهن ڪاٽڻ – ڪاٽڻ – گهارڻ – گَذارڻ – گذران ڪرڻ – جالڻ – نباهڻ – ساهه نڪرڻ – مري وڃڻ – رحلت ڪرڻ – وفات ڪرڻ – چالائو ڪرڻ – لاڏائو ڪرڻ – فوت ٿيڻ. چشم پوشي ڪرڻ. ٽري وڃڻ – پاڻ جهلڻ – غم ڪائڻ – صبر ڪرڻ. ڪميا ڪرڻ.

– **گَذريلَ ج گَذريلَ**: ظرف . گذشتو – گيو گذريو – پويون – آخرين. اڳيون – اڳوڻو – مهنديون(وقت). ڏنو(مهينو). پر(سال).

• **گَذشتَه ج گَذشتَه**: ظرف . (ف) گذريل – گذري ويل – ماضي – اڳوڻو – هليل – ختم تي ويل – اڳيون – سابق(وقت). پنيان – بعد.

• **گَرُ**: ث . بدن وغيره سان گڏ جميل مِٽي – گندگي – مَر – مٽي – ميرُ – ميراڻ – ميلُ – ميرائي – غلاظت (ٻت تي). چمڙيءَ جي بيماريءَ جو هڪ قسم – خارش – خارس –

Gul Hayat Institute

ڪِرنهِن – ڪاڇي (انسان ڪي). جانور جي بيماري جو قسم (اُٺ ۽ ڪتي وغيره ڪي ٿئي. جنهن ۾ سندن وار ڪُسِي وڃن) ڏَڍ. (ت). هڪ يا ان ڪان وڌيڪ جبلن وارو ملڪ – جبل جو اَڌوڪَ يا اڌ پَرو جبل – جابلو ملڪ – پهاڙي – ڪوهستان – ڇاپرو – جبل جو پاسو. (ڪ). پاڻ جي ننڍي ڍڳي. (ڪ). ڍوري جو اهو هنڌ جتي پاڻي بيهي وڃي. (ت).

– **گَرُ وِنَڻُ:** سچائي وني وڃڻ – گهر ۾ ڪجهه به نه هجڻ – جوڪائي ٿيڻ. گر ٿيڻ – گر لڳڻ.

• **گَر:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **گِرَ ج گِرونُ:** ث. گرڻ مان اسم – گَهه – انڪار – گوتنات – رَڏي – نناءُ.

– **گِرِ ڪَرَڻُ:** گَهه ڪرڻ – انڪار ڪرڻ – نابري وارڻ – ضد ڪرڻ – هوڏ ٻڌڻ – تيسو ڪرڻ – ناراض ٿيڻ – ڪاوڙجڻ – گهٽي بڪ ڪرڻ – ڪتي وانگر ڀؤنڪ ڪرڻ – يخي هڻڻ – بڪوات ڪرڻ.

• **گر:** اسم خاص. حيدرآباد ۾ هڪ ذات جو نالو.

• **گِرَ ج گِرُونَ:** ث. ريشو – ڳاڙو. ٻج جو هڪ قسم.

• **گَر:** ٿَڻَ – پستان – ٻُبا (ت). "گَر انار عجيب سجڻ دي" (قادن).

• **گَرَ ج گَرُون:** ث. اُٺ جي بيماريءَ جو قسم (اُٺ جي اک جي پَلڪ اندران سوڄ ٿئي).

• **گَرَ ج گَرُونَ (ڪ):** ث. (ف. گور = ڪَڏَ) ڪتي وغيره جي ڏَرِ – ڪَڏَ – ڏَرِ – چُرَ – ڪُر – ڪودِ – ڪوپَ. مرون ۽ جي گور.

• **گَرُ ج گَرَ:** ذ. صفت. (سن) مُرشد – وڏو – آستاد – راهبر – ڏُڙو – مَهندار – اڳواڻ – چُڻُ – ڳُتُ – سَر – نوڙي جي تند – تَندو – تيلو – ڳُرُ – واڻَ. مڇيءَ جي آنيءَ جو هڪ پاسو – ڳَڻُ – ڳُرُ – گوڙِ – چُرَ – نڙ وڄائڻ جو هڪ سُر – نڙ جي هڪ وَڄت. (ت). ٻڪريءَ مان ڪڍيل کير جو گُوهو – سيڙهه. نمونو – رواج – رسم – طريقو – ڍنگ. چالاڪيءَ جو رستو – ڦَندُ – اٽڪل. طعنو – توڪ – مهٽو. (ت).

– **گَرُ ڀائي ج گَرُ ڀائِي:** ذ. صفت. ساڳئي گَرُ وارو – ساڳئي مرشد جو مُريد – پيرَ ڀائي.

– **گَرُ پِيرُ زورُ هَڻَڻُ:** بچاءُ وارو پاسو هڻڻ – تمام وڏي مصيبت کان بچي وڃڻ – وڏي ڀُهج وارو هڻڻ – هلنديءَ وارو هڻڻ – قسمت جو ستارو زور هڻڻ.

– **گُرُدُوارو ج گُرُدُوارا:** ذ. صفت. گُرو ءِ جي رهڻ جي جاءِ – گُروءِ جو آستانُ. سکن جي پُوڄا پاٺ جي جاءِ.

– **گُرُدُ ئارو ج گُرُدُ ئارا:** ذ. صفت. گُرُدُ وارو.

– **گُرُ گَم:** ث. گُروءَ جي ڏنل ڄاڻ يا سکيا – ٻاڻِي – گُروءَ جي هدايت – گُرواڻي.

– **گَرگِيانُ ج گُرگِيان:** ذ. گَرواڻي – گُرگَم – نصيحت – هدايت.

– **گُرَ مُکُ ج گُرَمُکَ:** ث. گُرو ءَ جي وات مان نڪتل پوتر لفظ – گروءَ جي ڳالهايل ٻاڻي. هڪ ٻوليءَ جو نالو – گُرمُکِي.

– **گُرَ واڻي (ت):** گُروءَ جي مُنهن (وات) مان نڪتل لفظ – گُرگِيان – ٻاڻي.

• **گِراٺ ج گِراٺُون:** ث. ٻاڙي – گَرانٺ – چِيچ ۽ آڱوٺي جي چوٽين وارو مفاصلو (هڪ هٿ ماپ ۾، ٻه گِراٺون ٿين).

• **گَراخ (ڪ):** ث. منهن ۽ نرڙ ۾ گهُنج وجهي ڏنل تِـڙي – هـڏي.

• **گُراڙَ ج گُراڙون:** ث. ننڍي ٻڪري – ڀَٽ – پهرو – آئِٽَ.

• **گَراڙو ج گَراڙا:** ذ. ڄانورن جي ننڍن سلَن جو مُنيو – ڄانورن جي ٻج جي مُوڙهي – سارين جي ٻيجي جي ٻڌل مُوڙهي. ڳَراڙو. پاڻي جي ڪيل گَرڙي – غُرغرو – گَرڙو. پيٽ مان وهندڙ وڳ. (اسم خاص). جيت جو هڪ قسم (پاڻيءَ ۾ ٿئي). ٽاڪين جهلڻ لاءِ ڪم ايندڙ ڪورين جو هڪ اوزار. نَڙُ – نڙاندي.

• **گِراڙِي ج گِراڙِيُون:** ث. ڏاڳي وڙهڻ لاءِ لوهه جو ريل – چَڪرو – چَرخو – چَرخي. چڪر – ڦيٿو – گراڙي.

• **گِراسُ ج گِراسَ:** ذ. گِرهُ – نِوالو – ڳِتي – خورش. سرڪار جي پاران انعام مليل زمين – جاگير. شهر – نَنگر.

• **گِراسو ج گِراسا (ت):** ذ. ڇبر يا گاهه ڪي وڍڻ جي مشين – اوزار جو هڪ قسم.

• **گِراسيو ج گِراسِيا (ت):** ذ. پٽيل – چڱو مڙس – اڳواڻ – سردار – مهندار – ڏُرو – وڏيرو – مُکي – سرپَنِچُ.

• **گِرافُ ج گِرافَ:** ذ. (ان). ڪنهن تصوير يا جوڙجڪ جو ليڪن وارو خاڪو.

• **گِراڪُ ج گِراڪَ:** ذ صفت. (سن. گاهڪه> گَره= گِراهڪ = خريدار) خِريدار – گِراهڪ – سودو وٺندڙ – خريداري ڪندڙ – وهنوار ۾ واسطيدار – اخبار وغيره جو چندو ڏيندڙ – وٺندڙ – واپاري.

– **گِراڪِي ج گِراڪِيُون:** ث. خريداري – گراهڪي – سودو – واپار – وڪرو – طلبگاري – گهُر – طلب – ڏي وٺَ.

• **گِرامُ ج گِرامَ:** ذ. (سن. گِرام = آواز). راڳ جي آوازن جو

Gul Hayat Institute

اندازيا ماپو. (تي گرام :کرج گرام = آهستي آواز. مذم گرام = وچوارو آواز. نکاد گِرام = ڏاڍيان وارو آواز) راڳ ۾ آواز جي اٽڪ. ڳوٽ – گام – گانءُ – (انگ). انگريزي دوائن جو ماپو – تور جو هڪ وزن.

• **گِرامَرُ ج گِرامَرَ:** ذ. (انگ) ٻوليءَ کي صحيح پرکڻ جو علم – ٻوليءَ جي صحيح ڳالهائڻ جو علم – ٻوليءَ جو قاعدو – علم صرف نحو – وياڪرڻ.

• **گِرامَڻُ:** مصدر. (ف. خرام = وک يا قدم). وک پرڻ – هلڻ – قدم کڻڻ. جئن. "گرام مرين گس تي پَوَئي ڏاگها ڏاڻ".

• **گِرامِي:** صفت. (ف. گِرامي = مُڪرم). مشهور – ناليرو – مُڪرم – بزرگ – ڀَلارو – سعيد – نيڪ – مخدوم. پيارو – محبوب – وڻندڙ – مَرغوب – دلپسند – هر دل عزيز.

• **گِران :** ذ. صفت. (ف. گِران = مشڪل) مُشڪل – دشوار – ڏکيو – اڻانگو – ڪٺن – ڪٺڻ . مهانگو – آڪِرو – قيمتي – وڏي اگهه وارو. ڳرو – ڀاري – وزني – بار وارو. دير هضم – ڳرو (ڪاڏو).

– **گِرانِي ج گِرانِيُون :** ث . مهانگائي – اگهه ۾ تيزي – آڪرائي. ڪوٽ – تنگي – توڙائي – گهٽتائي – قلت – اڻاٺ – ڪَمي . ڳرائي – بوجو. مشڪلات – ڏُکيائي – اهنجائي – تڪليف.(پيٽ ۾) پرتي – جوڳيرُ.

• **گِران:** اسم خاص. ڪوهستان ۾ پاڻيءَ جي تَڙُ جو هڪ نالو.

• **گِرانٽَ ج گِرانٽُون :** ث . ڪليل. هٿ جي آڱوٺي جي چوٽي کان چيچ جي چوٽي تائين مفاصلو. چاڙکي – ٻاڙي. هٿ جي ٻارهن آڱرين جي ويڪر – ٻارهن آڱر فاصلو.

– **گِرانٽ مُنڊِيو:** قد جو ڇوٽو – ٻِندرو – ڪوتاهه قَد – ٺينگٽو – ٻِمڪو.

• **گِراندرو ج گِراندرا(ل):** ذ. ريڙهه پيڙهه – وهنوار ۾ ڇڪتاڻ – گهِل گينداڙ – ڦڏو – رڏي – گهپي.

• **گِرانبو ج گِرانبا(ت):** ذ. آبشار جي ڪرڻ ڪري هيٺ ٺيل ڪڏ(پاڻي لاءِ ناهيل ڪڏ جنهن جو پاڻي ڪجهه وقت تائين بيهي جو تڙ لاءِ ڪم اچي). ننڍن ٻَنين جو ميڙ جتي تڙ هجي.

• **گِرانءُ ج گِرانءَ:** ڳوٺ – گانءُ واهڻ .

• **گِراٽو ج گِراٽا:** ذ. صفت. ڪپڙو اُڻندڙ – ڪوري – هڪ قبيلي جو قسم.

• **گِراڻِي:** اسم خاص. ذات. جو نالو(بگٽي بلوچن جو).

• **گِراهُ ج گِراهَ:** ذ . (سن. گراسُ = گرنهن). ڪاڌي جو اهو وزن جيڪو وات ۾ سولائيءَ سان چٻاڙي سگهجي – ڳٽو – ڳٽي – لهو – لهوڙو – نِوالو – گرِهُ – لقمو – گِرنهن – گِراسُ – (مانيءَ جو) ٽُڪر.

– **گِراهُ ڏيڻُ:** کائڻ لاءِ ڳٽو ڏيڻ – نوالو ڏيڻ. ٽورو ٽڪر ڏيڻ . ڀاڳي ڀائيوار ڪرڻ – ذري مان ذرو ڏيڻ – حقدار بنائڻ – پتيار ڪرڻ. ناهي تيار ڪري ڏيڻ – حاضر ڪري ڏيڻ – موجود ڪري ڏيڻ. صاف ڪري ڏيڻ – پليل ڳالهه سمجهائڻ.

• **گِراهِڪُ ج گِراهِڪَ:** ذ. صفت. (سن. گَرهه> گراهڪ – گِراڪ). گِراڪ – خريدار – ٺيٽِي – آهتي – سودو وٺندڙ – خريداري ڪندڙ – واپار ڪندڙ.

– **گِراهِڪِي ج گِراهِڪِيُون:** ث . وڪرو – فروخت – خريداري – گراڪي – خريداري.

• **گَرَبُ ج گَرَبَ:** ذ . (سن . گَرو). گيرب – مغروري.

• **گَرباٽُ ج گَرباٽَ(ت):** ذ. ڇپن ۾ ڪجهه چوڻ واري حالت – سُيات – هوريان ڳالهائڻ – ڀُڻ ڀُڻ – ڀُٽ ڀُٽ – ڀٽڪارُ – پٽڪار.

– **گَرباٽُ ڪَرَڻُ:** پٽ پٽ ڪرڻ – ڀُڻ ڀُڻ ڪرڻ – پٽڪات ڪرڻ – سُرپرو ڪرڻ.

• **گَرباسِي ج گَرباسِيُون (ت):** پلاڻ جي وچواري ڪاٺي – پلاڻ جي ڪَتبن واري ڪاٺي.

• **گرِبو ج گرِبا:** ذ. سج جي گرمي – گهُٽ – اُوماهي – ٻُسٽ – اُڪرس – اُٻرس – تپت – رونيو – هُڦ – اُهِم – تپش – تاوڙِي – اُگهَمُ – اُگهُ.

• **گَربِٽِي:** اسم خاص. ول جو هڪ قسم (جنهن جا پن پاڻيءَ جي مٿان رهن).(ن – ب).

• **گَربَه ج گَرُبَه :** ذ . (ف) ٻِلِي.

• **گَربِي ج گَربِيُون:** ث . (غربي = مغرب جوڪ)ڪپڙي جو هڪ قسم – هٿ جي اُٺيل زناني سوسي.

• **گَرٻَٽِ ج گَرٻَٽَ(ل):** ذ. تمام پٽڙو – رٻڙو – پتلو – رٻ جهڙو – راٻڙو – گهَرٻَٽ (ڪاڏو).

• **گَرٻَرُ:** ذ . بيهودگي – اجايو واهيات ڳالهائڻ – بڪ بڪ – ٽرڙائي. گڙٻڙ – مونجهارو – رولو – بکيڙو – ڦيرو.

• **گَرٻَڙو ج گَرٻَڙا:** گهاٽو پاڻي.

• **گِرٻَلُ ج گِرٻَلَ(ٽ):** صفت. سکيو – آسودو.

• **گَرَڀُ ج گَرَڀَ:** ذ . (سن) حمل – پيٽ – سنگها – اميدواري. ڪڙهه – رحم – ٻچہ داني.

• **ڪَرِيِي ج ڪَرِيِيُون** : ث . زناني سٿڻ جي ڪپڙي جو هڪ قسم — سوسي (هٽ جي اُٽيل).

• **ڪَرتاڻ ج ڪَرتاڻ (ڪ)**: ذ . صفت. غلطان ۾ گهڻي ڪم ۾ مشغول— اوليَل — آڙيل — مصروف — اوليو — اوڏيو (ڪم). رُذل — رُنِيَلُ— ڪَرتانُ .

• **ڪَرَٽُ ج ڪَرَٽَ**: ذ . (سن . گرنٿي = ڳنڍ.) ڪپڙي جي ڇيڙي يا پَلاَندَ ۾ پيسن ٻڌڻ جي ڳنڍ. ناڻي جي ڳوٿري — سمر — همياڻي — ڪيڪ — نورو — هٿون. پئسا — زر — ڏوڪڙ — دولت — رقم — دام — ملھ (جنهن سان ڪا شيءِ ڳنهجي). چيلھ — ڪمر.

• **ڪَرَٽُ ج ڪَرَٽَ(ل)**: ذ. صفت. مالُ .

• **ڪَرٽِ ج ڪَرٽُون**: ث . بدن تي جميل مٽيءَ ۽ پگهر جو تَهُ— پاڻيءَ جي تري ۾ جايل مٽي— بدن تي جايل مَرُ — ڳيرٽَ. گرانٽَ — بليس — پاڙي.

• **ڪَرَٽَ ج ڪَرَٽُون (ت)**: ث . ضِدُ — هوڏُ— شِدَت.

— **ڪَرَٽ مارڻ(ت)**: ضد ڪرڻ—هوڏ ڪرڻ—شدت ڪرڻ تيسو ڪرڻ.

— **ڪَرَپُ**: سُورُ — سوج. "هِي قَتُ اچان ڪَرَپُ ڪندو".

• **ڪَرُجَ ج ڪَرُجَ** : ذ . مٽي ۾ گولي سان لوھ جو ڏَندو— گرز.

— **ڪَرجائي ج ڪَرجائي**: ذ . صفت. گرز هٿندڙ — گرزائي چوبدارُ — لٺڙيو.

• **ڪَرجو ج ڪَرجا**: هڪ بندوق جو قسم (اٺ تي ڪٽي هلجي). گرزو.

• **ڪرجا ج ڪرجائُون**: ث (سن. گيرجا = ديوَل). ڪرستانڻ جي ديوَل.

• **ڪَرجَڻُ**: مصدر. (سن. گرجُ= گجگوڙ) گجگوڙ ڪرڻ — گجڪار ڪرڻ — گَجڻ — ڪڙڪو ڪرڻ — هَل ڪرڻ. ڪَڙڪاٽُ ڪرڻ.

• **ڪَرجَ ج ڪَرجُون**: ث . برسات جي وقت ڪڪرن جي ٽڪرجڻ جو آواز — گجڪار — گجگوڙ — گوڙُ— گرجنا — ڪَڙڪو — ڪَڙڪاٽ — گجڪار — گجگار — شينهن جي رَڙ — هاٿيءَ جي رَڙ — چنگهار.

• **ڪَرجَڻُ**: مصدر . رڌ جو ڦرجڻ.

• **ڪَرجي**: اسم خاص. جارجيا ملڪ جو رهاڪو .

• **ڪَرچِلُ ج ڪَرچِلَ(ت)**: ذ . صفت. گهٽو ڪائيندڙ — پيٽوڙي — هَٻڇي — پيٽي — پيٽُير— چَڊُو— وڏي پيٽ وارو.

• **ڪَردُ ج ڪَردَ**: ث . (ف. گرد = مِٽي) مِٽي — ڌوڙ— غبار رڪ — دُسڙ— ڌُڌُڙ— دَس— لَٽ — بَسڙ— خاڪ — دَزَ— پَٽِي — واري — ريت. "ڪهج مَ اَجها ڪيھ . گَردَ پسي گنگن جي". (شاھ)

• **گِرد ج گِردِ**: ث . (ف. گِرد = چوڌاري) چَڪَرَ— ڦيرو — گهمرو — آسپاس — چئو طرف — چئو گرد — چئو ڦير.

— **گِرد آبُ ج گِردِ آبَ**: ذ . صفت. (ف). پاڻيءَ جو گهيرو — چوڌاري ڦرندڙ پاڻي — ڪُنُ— پنوَرُ— گرداوُ— اوڙاھُ.

— **گرداگرد**: ذ . صفت. چوڌاري — چئوگرد — چئوڦير — چئوطرف — آسپاس — هيڏانهن هوڏانهن — چئني طرفن — چَڪر وارو — وَرُوَڪڙ — پيچيدو.

— **گِردبادُ**:ذ .(ف). هوا جو چڪر — واچوڙو — باد گولو.

— **گِرداب ُج گِرداب**: ذ. (ف). اوزار جو قسم. گهيرو ماپيندڙ.

— **گِرد راهَ ج گِردِ راهُون**: ث . واٽ جي مٽي — رستي جي مِٽي.

— **گِرد نَواحِي ج گِردِ نَواحِيُون**: (ف) پسگردائي — ويجهڙائي — اوسُو پاسو — آس پَاس — اوري پَري — ويجهي چڪَ — پاڙو — ويڙهو — محلو.

— **گِردو ج گِردا**: ذ. (ف). گهيرو — ڦيرو — گيل — چَڪر — طولائي — گهمرو— وَرُ— گولائي . سيني پاسن جو جوڙُ.

— **گِردولو ج گِردولا(ٽ)**: **واري تي ابتي سبتي اُٿل پٿل** — پاٿولي — پلٽيبازي — بازولي.

— **گِردي ج گِرديُون**: ث . (ف . گَرد) ڦيرو — گردش — دَورو — تبديل — چَڪَرُ— ڦير— وَرُ— وَڪڙُ— ڦيرڦارُ— انقلاب— (بادشاھ گردي).

• **گَردُ ج گَردُون** : ث . نار ۾ ڪنگرين ڪي مالھ ٻڌڻ لاءِ نوڙيءَ ٽُڪر— بَندُ.

• **گُردُ ج گُردَ**: ذ . صفت. پهلوان — بلوان — جنگي جوڌو — بهادر — سورهيه — سورمو — طاقت وارو — سگهارو. (ل— ق). طاقتمند — شير مَرس.

• **گَردائڻُ**: (ف. گردانيدن) ڦيرَڻ— ڦيرائڻُ— چَڪَرُ ڪارائڻ — گهمائڻ — چورَڻ — پيرڻُ (چرخو) — معلوم ڪرڻ — واقف ٿيڻ — سمجهڻ — پروڙڻ.

— **گَردانُ ج گَردانَ**: ذ . گرامر ۾ فعل وغيره جو ڦيرو. وَراڪو. حيرانُ — مصيبت ۾ مبتلا(سترگرداڻ).

— **گرداڻڻ**: ڦري اَچڻ ـ ڦيرو ڏيڻ. ڦيرائڻ — گهمائڻ — چڪر ڪارائڻ. معلوم ڪرڻ — واقف ٿيڻ — سمجهڻ — پروڙڻ.

• **گَردَش ج گَردَشُون**: ث . (ف) ڦيري — زماني جو ڦيرو— ڦيرو — چَڪر — وڪڙ سَڪڙُ — دورُ — وَرُ — دورو — گهمرو — تغير— انقلابُ. وارو وٽي. ادل بَدلُ — پريشاني — ڪم نصيبي — بدحالي — تڪليف.

Gul Hayat Institute

– **گَردش ۾ اچڻ:** چڪر ۾ اچڻ – ڦيري ۾ اچڻ (قسمت جي). بدنصيبي ۾ اچڻ– دنيا جي لاهين چاڙهين ۾ اچڻ – پريشان حال ٿيڻ – ڪمبختي ۾ ڦاسڻ.

– **گَردش ۾ هُجَڻ:** چڪر ۾ هُجڻ.

– **گَردشي مَحوَر ج گَردشي مَحورَ:** ذ. صفت. ڌرتيءَ جي وچ وارو خالي ٽيڪو (جنهن تي ڌرتي ڦري)– مَحورُ.

• **گَردَنَ ج گَردَنَ، گَردَنُون:** ذ. (ف. گردن = ڪَنڌُ) ڪَنڌُ– ڳچي – سِسِي– نڙي – گلو– عنقَ– مٿو – سرُ.

• **گَردَ ج گَردا:** ذ. صفت. هڪ اوزار جو قسم. واڍڪو اوزار – ڪاٺ ۾ سَلَن (ننگن) ڪڍڻ جو اوزار– سيرائي.

• **گَردو ج گردا:** ذ. پيٽ ۾ اندر هڪ عضوي جو نالو– ٻڪي– گڙدو.

– **گَردي جو سُورُ:** ذ. صفت. ٻڪي جو سور– گڙدي جو سور– گڙدي جي بيماري.

• **گَردُونُ:** ذ. (ف. گردون = آسمان) آسمان – فلڪ – گگن – چرخُ– آڪاسُ – اُڀ.

• **گَردي ج گَرديُون:** ث. ڍارو– چڪو– گهوڙي – داءِ علحدگي –جدائي– وڇوڙو– الڳ. تڪليف– دقتَ– ڪارو– خفو.

• **گَررو:** اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گَرڙَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **گَرڙُ ج گَرڙَ:** ذ. سوراخ – تُنگُ– ٻرُ – سُلاخُ– ٻرگهـلُ – گهپُ – کپُ – ڏرُ. (ڏ). گَرهڙَ.

• **گَرڙُ ج گَرڙَ:** ذ. هڪ تمام وڏي قد وارو خيالي پکي – گرڙ پَکُ. هڪ قسم جي جهنگلي وَلَ جو ڦرَ– گَرڙ وَل جو ڦرَ (مرچ ڪان ڪجهه ننڍو ٿئي).

"گَرڙَ گوساتا تيا گهاتا،
گَدَر جنين جو گرڙ مٿي" (سانوڻ).

• **گَرڙُ پکي:** اسم خاص. گَرڙُ.

• **گَرڙاٽ ج گَرڙاٽَ:** ذ. گوڙ – گجگوڙ – نڙي جي گهُنجڻ سان نڪرندڙ آواز– گَرڙاٽُ.

• **گَرڙاٽ ج گَرڙاٽ (ل):** ذ. پيٽ ۾ آندن جو وٽ سٽ – پيٽ ۾ آندن جي ڏڙ ڏڙ – ٻڙ ٻڙ جو آواز – نڙي جي گهُنجڻ ڪري نڪرندڙ آواز. گوڙ – گجگوڙ – وڏو آواز – گجڪار – رڙهاٽ. ڦيٽي وغيره جو آواز– گهرڙ گهرڙ.

• **گَرڙال (ل):** هڪ جهنگلي وَل جو قسم (گولاڙي ول جهڙي، جنهن جا پن سنهڙا چار جهڙا ءِ اڪثر جارين جي پير ۾ ٿئي).

• **گَرڙو ج گَرڙا:** ذ. صفت. گَري جو اسم تصغير– مٽيءَ وارو – گَرو – ميرانجهڙو – ميراڻ تي مائل– ميرو. چوپائي مال جي چمڙي تي ٿيندڙ هڪ بيماريءَ جو قسم – (سڄيءَ چمڙي جا وار ڪُسي وڃڻ) گَرُ.

• **گَرڙو ج گَرڙا:** ذ. صفت. (سن. گدبير = گَرڙي) وات ڪي صاف ڪرڻ لاءِ وات ۾ جهليل پاڻي – وڏي گرڙي – غرارو – ڪُلي – ڪُولَ – ڪُلڙي – گَروڙي – گُلوڙي – غرغرو. پيٽ مان وات رستي نڪتل اُلٽي يا ڦيءِ. هڪ ذات جو نالو.

• **گَرڙي بور (ت):** ث. هڪ مينهن جو قسمُ (جنهن جو مٿو، ڄاڙي، پيٽ، پيرءِ پڇ اڇو هجي).

• **گَرڙي ج گَرڙيُون:** ث. وات ۾ صفائيءَ لاءِ پاڻي وجهي غرغر يا گَرڙ گَرڙ ڪري ٻاهر ڪڍڻ واري حالت – گُلوڙي – گرگرو– گَرڙو.

– **گَرڙي ڪَرڻ:** ڪاڏي ڪان اڳ يا پوءِ پاڻي سان وات صفا ڪرڻ – وات مان پاڻي هارڻ – ڪُلي ڪرڻ– گَروڙي ڪرڻ.

• **گَرزُ ج گَرزَ:** ذ. (ف. گرزُ) هڪ جنگي هٿيار – لوهي پالو – گرج – ڀاري هٿيار – ڳورو هٿيار.

• **گَرس (ت):** ذ. پيرن جي تڪڙي وڃڻ جو اُونهو زمين تي ٿيل نشان.

• **گَرست (ل):** ذ. صفت. بدڪار. دَرڪارُ دنيا. گرفتار– قاتل.

• **گَرشُ ج گَرش (ت):** ذ. نقد – روڪڙ. اسباب – سامان – مال– مڏي– ٿپڙ ٽاڙي.

• **گِرفتَ ج گِرفتُون:** ث. (ف. گرفتن = پڪڙڻ) ڪنهن کي جهلڻ يا پڪڙڻ واري حالت – وَٺ – پڪڙ– جهلَ – قبضو – قيد – مُٺ – چنبو.

– **گِرفتار ج گِرفتارَ:** ذ. صفت. قبضي ۾ آندل – هٿ ڪيل – جهليل – پڪڙيلُ – ورتل – قاتل – قابو ٿيل – قيد ٿيل – جڪڙيل – ٻڌل – سوگهو – مضبوط – سُڪ. قبضي ۾ ڪيل. اڙيل– مُنجهيل – ٻڌل – گِرتان – گَتل – غلطان – مَگن– لينُ – رَتلُ (مصيبت ۾).

– **گِرفتارُ ٿيڻ:** قبضي ۾ اچڻ – قيد ٿيڻ – ٻڌجڻ – جهلڻ – پڪڙجڻ – ونجڻ – قابو ٿيڻ – سوگهو ٿيڻ – مضبوط ٿيڻ – سُڪ ٿيڻ – قبضي ۾ ٿيڻ. گِرتان ٿيڻ – گَتل هجڻ – رُڌل رهڻ – غلطان ٿيڻ مَحو ٿيڻ. عاشق ٿيڻ – فريفتہ ٿيڻ – مَفتُون ٿيڻ – چريو ٿيڻ – حيران ٿيڻ (ڪنهن جي عشق ۾).

– **گِرفتارُ ڪَرڻ:** قيد ڪرڻ – قبضي ۾ ڪرڻ – وَٺڻ – پڪڙڻ

Gul Hayat Institute

– جهلڻ – ٻَڌڻ – ڦاسائڻ – قابو ڪرڻ – سوگهو ڪرڻ – بند ڪرڻ – وڪوڙڻ.

– **گرِفتارِي ج گرِفتارِيُون:** ث . پڪڙڻ واري حالت – نظربندي – وَٽ – ٻَڌَ – بندش – پڪڙ – روڪ – گرفت . بَند – قيد. مُونجهارو – جنجل – حيراني – پريشاني – مُونجهه. سوڙهه.

• **ڪَرِڦُو ج ڪَرِڦا:** ذ . هڪ ٻوٽي جو قسم (جنهن جا پَن سياري ۾ سرديءَ جي اثر کان ڪنهن ڳوٿريءَ ۾ وجهي سيڪي ڇاتيءَ ۽ پاسن وغيره تي ٽاڪورجن).

• **ڪَرڪُ ج ڪَرڪَ:** صفت. (ع. غَرق). غرق.

– **ڪَرڪورُ ج ڪَرڪورَ:** ذ . ڪَم – غرق – ٻُڏل – غلطان.

• **ڪَرڪَڻُ (ت):** مصدر. بيمار ٿيڻ – اگهو ٿيڻ – لڳو ٿيڻ – مَرَض ۾ ونجڻ.

• **ڪَرڪارُ ج ڪَرڪارَ:** ذ . صفت. منهن ۾ گهُنبُ – وَرُ – گُهنج.

• **ڪَرڪاڻِي:** اسم خاص. لاشاري بلوچن جي هڪ شاخ جو نالو (ت).

• **ڪِرِڪَڻُ:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ شهرجو نالو.

• **ڪِرِڪڻِ:** اسم خاص. تعلقي ٺَل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪِرِڪَڻُ:** گهرڪَڻ . هيٺ ٿيڻ.

• **ڪِرِڪَڻَ:** ث . هيٺ ڳهندڙ ڳَپ – ڏُبڻ.

• **ڪَرَڪڻِ:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪَرڪَڻُ:** مصدر . گُرڪڻ. ڪُتي وغيره جو ماڻهوءَ ڪي ڏسي هوَريان هوريان آواز ڪرڻ – گُرڻ – ڪُتي جو آهستي ڀونڪڻ – ڀُونڪڻ – ڀُونڪ ڪرڻ. گوڙ ڪرڻ – گجگوڙ ڪرڻ.

• **ڪِرَڪَٽو:** اسم خاص. تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪِرِڪِٽو(ت) :** اسم خاص. وڏي واهه مان نڪتل ننڍو نالو. ڪَڙيو – نالِي.

• **ڪَرِڪِٽو:** اسم خاص. منڇرڍنڍ تي هڪ شهرجو نالو.

• **ڪَرڪِٽِي ج ڪَرڪَٽِيُون:** ث . پاڻي ۾ پيدا ٿيندڙ هڪ ٻوٽي جو قسم – نيلوفر – ڪَنول گُل جو ٻوٽو – پَبڻ .

• **ڪَرڪو ج ڪَرڪا:** ذ . جَنڊ جي هلڻ جو آواز – گهَرڪو (ڪ). پاڏو.

"هت جهڙڪلري جهام وهي،
جت گرڪن هٽن گهند".(بيلا).

• **ڪَرڪِي:** اسم خاص. تعلقي ننگرپارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪَرڪَ ج ڪَرڪَ(ت):** ذ . صفت. وڏو ٽُنگُ – ٻرگهل – ڳُڙڪو – ڏَرڙ.

– **ڪَرڪو ج ڪَرڪا (ت):** ذ. صفت. ڳُڙڪو – ڪَرڪ – ٻرگهَل – ڏَرڙ.

• **ڪَرڱُ ج ڪَرڱ :** ذ. اسم (ف). هڪ مشهور جهنگلي جانور – ٻَگهڙ – ٻگهاڙ – ناهَرُ.(صفت). حرفتي – ترِيناڪ – ٺَڳُ – چَلي – چلتو پرزو. (جانور) اُٺ تي چڙهي هرڻ جي شڪار ڪرڻ جو هڪ نمونو(اُٺ جي مَهار سنهي لنڙي ۾ ٻَڌي، سُوار ۽ توبچي ٻئي ان جي لِڪَ ۾ شڪار ڪن).

• **ڪَرڱُ شِڪارُ:** ذ . هڪ شڪار جو قسم – اُٺ تي چڙهي شڪار ڪرڻ جو نمونو.

– **ڪَرڱُ شِڪارِي ج ڪَرڱَ شِڪارِي:** ذ . صفت. اُٺ تي چڙهي شڪار ڪندڙ. حرفت سان شڪارَ ڪندڙ – شڪار ڪرڻ جو ڪيڏاري – اٽڪل سان شڪار ڪندڙ – وڏو ڪيڏاري. توبچي.

• **ڪِرِڪَٽُ ج ڪِرِڪَٽَ:** اسم خاص. هڪ جيوَ جو نالو – ساندو. ڦرندڙ گهرندڙ ماڻهو – ڦرٽو گهرٽو – سودائِي.

• **ڪِرِ ڪِرِ ج ڪِرِڪِرون:** ث. ڪِرڪِر – جهِرجهِر – ڪِنجهڪر – گَهَپِي – ڪُرُ ڪُرُ – ڪِروڌَ – ڪِلڪِل. لُڙُ – جهيڙو – رڳڙو – ڦڏو – فساد – ڪنجهڪو – ڪنجهڪار – چنگهڪار – چِنگهه.

– **ڪِرِڪِرِ ڪَرَڻُ: ڪِلڪِل ڪرڻ** – گهَپي ڪرڻ – ڪُرڪُر ڪرڻ – جهِرجهِر ڪرڻ. لُڙُ ڪرڻ – جهيڙو ڪرڻ – جهڳڙو ڪرڻ.

• **ڪَرِڪَرُ ج ڪَرِ ڪَرِ:** ذ . (سن . گهُرگهُر) پيٽ ۾ گهمرن پوڻ جو آوازَ – گڙڪاٽ – ڊُڙڪاٽ – گُڙڪو – ٻُڙڪاٽُ – ڊُر ڊُر. گَهَپي – ڪلڪل – ڪُرڪُر.

– **ڪُر ڪُر ڪَرَڻُ:** آهستي آواز ڪرڻ – هوريان ڳالهائڻ – گهُر گهُر ڪرڻ – ڀِڻڪڻ – ڇَپنَ ۾ ڳالهائڻ. گهپي ڪرڻ – ڪِل ڪِل ڪرڻ – ڪُرڪُر ڪرڻ.

• **ڪَرَڪَل:** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪَرڪِلو ج ڪَرڪِلا:** ذ . هڪ اناج جو قسم – جوئر(جنهن جو سنگ تمام ڳوڙهوءَ رنگ ميرانجهڙو ٿئي). هڪ ذات جو نالو – هڪ مڇيءَ جو قسم (ڪارو). (ث . ڪَرڪَلِي ج ڪَرڪَلِيُون). (ت).

– **ڪَرڪِلو ڪَيڻُ(ت):** زور وٺڻ. جهيڙو ڪرڻ.

• **ڪَرڪِلِي:** اسم خاص. حُتي جو هڪ قسم – ڪَرڪِلِي ذات جي عورت.

• **ڪَرڪَناڻِي:** اسم خاص. بروهي – بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **ڪَرڪَو:** اسم خاص. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **ڪَرڪيجَ:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **ڪِرڪيجُ:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪَرڪيجا(ت):** اسم خاص. ڪرڪيج.

• **ڪِرڪلو:** ذ. صفت. ڪرڪهلو.

• **ڪِرڪهِلو ج ڪِرڪهِلا:** ذ. صفت. ڪهرڪهلو – ويڪرو – موڪرو – ڪُشادو. لالچ – لَبُ – ڏُتارُ – ڏُتُ – ڇَتَ – ريبُ – چڙهو – ڳَلتو – ڏاڏَ رُ – ٿَلُ. ڌوڪو – فريب. (ث. ڪرڪهِلي ج ڪِرڪهِليُون).

• **ڪَرَمُ ج ڪَرَمَ:** ذ. صفت. (ف). گرم. (سن. گهيرم = ڪوسو). گرماش وارو – سيڪ وارو – ٻاڦِيَلُ– گرمائُو– ڪوسو – اُتساهي – حُبائتو – پُر محبت. تپٽو – چيڙاڪُ– جوشِيلو – چِٽڪِي – تيز مزاجُ– جوش ڀَريو – ڀڙڪايَلُ – جوش ڏياريل – ناراض – ڪاوڙيل – غصي وارو. مَڳُ – خماريَلُ. تِکو – ڪَڙو – ڪؤڙو. تيزُ –آتشِي. ڇَهَل ڀهل واريَ(بزار). تازو پڪل(ڪاڌو وغيره).

– **ڪَرما ڪَرَم :** ذ . صفت. خُوب تَتَلُ – تمام ڪوسو – هڪدم گرم – تاوٿي آيل – تَپِي لال ٿيل. ڪاوڙ وارو – غصي وارو. تاز بہ تازي(خبر) – تازو پڪل(ڪاڌو).

– **ڪَرمائڻُ:** مصدر. ڪوسو ڪرڻ – گرم ڪرڻ – تپائڻ. ڪوسو ٿيڻ – تَپَڻ – گرم ُٿيڻ. جوش ۾ اچڻ – ڪاوڙ ڪرڻ – غصي ۾ اچڻ – غصي ۾ پرچڻ.

– **ڪَرمائـُو ج ڪَرمائو:** ذ . صفت. گرم ُ – ڪوسو – سيڪيل – تَپايل – تتل – جوش آيل – ٻاڦِيل – گرم ڪيل.

– **ڪَرَم ٿيڻُ:** مصدر. تَپَڻُ– ڪوسو ٿيڻ – تيزُ ٿيڻ – ٻِگڙڻ – طَيش ۾ اچڻ– غـُصي ۾ ٿيڻ – ناراض ٿيڻ – چِڙَڻُ.

– **ڪَرَم پاڻِي:** ذ . صفت. ڪوسو پاڻي – جوش ڏنل پاڻي – اُٻاريل پاڻي. مَنِي – ڌاتِ – نُطفوَ.

– **ڪَرَمُ جوشِي ج ڪَرَم جوشيُون:** ث . (ف). سرگرمِي – وَلولو – جوشُ – اُتساهُ– چاهُ – چاهَتَ – تَنُدهِي – شوقُ. ڪوشش – سَعيو – اُدمُ– اَورچائي – محنت – جفاڪشي.

– **ڪَرَمُ سَردُ:** ذ . صفت. (ف). تتو ٿڌو– نيم گرم – ٿُنهُن سوسڙو – ڪوسو ٿڌو – اُڌ گرم – سَهسَهندو. زماني جي گردش – زماني جو ڏک سُک – زماني جي تڪليف ۽ خوشي – راحت ۽ مصيبت.

– **ڪَرَمُ سَردُ ڏِسڻُ:** ڏُک سُک ڏسڻ – لاڙها چاڙها ڏسڻ(زماني جا). تجربو حاصل ڪرڻ – آزمودو پرائڻ.

– **ڪَرَمُ ڪرڻ :**تپائڻ – ڪوسو ڪرڻ – ڪاڙهڻ – باھ تي رکڻ – گرمِي ڏيڻ – جوش ڏيڻ – باهِہ ڏيڻ. ڀڙڪائڻ – ڪاوڙ ڏيارڻ – تيز ڪرڻ – جوشُ ڏيارڻ – چيڙائڻ – ناراض ڪرڻ – غصي ۾ ڀَرَڻُ– ٻرُ ڪرڻ.

– **ڪَرَمُ ڪِلاَ ڪرڻ :** جوش پيدا ڪرڻ واري شڪايت ڪرڻ – تمام گهٽو نِندَڻُ– حد کان زياده توهِينَ ڪرڻ – تمام گهٽي بي عزتي ڪرڻ.

– **ڪَرمِي ج ڪَرمِيون:** ث . ڪوساڻ – تپت – تابش – تئَڻ – گرمايش – ڪوسائي – حرارت – تائڙي – تپش – تاءُ – جوش – جذبو – غصو – ڪاوڙ – ڏمر – وڏوڻ – چوپ – ڪوپ – ناراضگي – غضب – قهر – بخيلي – چِڙ. گرم هوا – لُڪ – لـُوهَ. خفت – شؤق – موهه – اُتساهه – چاهه – چاهت – شهوت – قوت باهه – عشق – پيار محبت – قرب – ساڙو – پڄر – پچ – پوسر. اونهاري جي موسم – سخت ڏينهن – آرهڙ. جسم ۾ پيدا ٿيندڙ هڪ بيماري– پرميلُ– سوزاڪ – آتشڪ – بادفرنگ.

– **ڪَرمِي ٿِيَڻُ:** تپش ٿيڻ – ڪاڙهو ٿيڻ – اُڙنگُ ٿيڻ – آهٽ ٿيڻ – تپت ٿيڻ. دل منجهڻ – ساهه گهٽجڻ – جماع جو غلبو ٿيڻ– حرص ٿيڻ.

– **ڪَرمِي ءَ جو دَرجو:** حرارت جو درجو – تپت جو ڏاڪو – گرمائش جو طبقو.

– **ڪَرمِي ڇَندَڻُ:** ڪاوڙ ڇندڻ – جوش ڇندڻ – غصو لاهڻ – چڙ ڪڍڻ – ناراضگي دور ڪرڻ – ڪروڌ لاهڻ. بدلو وٺڻ – عيوضو وٺڻ – دلجو خار پورو ڪرڻ – سزا ڏيڻ – دل ٺارڻ – راضي ٿيڻ – خوش ٿيڻ. شهوت لاهڻ – حرص پورو ڪرڻ.

– **ڪَرمِي سَردِي سَهَڻُ:** ڏک سُک ۾ صبر ڪرڻ – راحت ۽ مصيبت ۾ هڪجهڙو هجڻ – زماني جون لاهيون چاڙهيون برداشت ڪرڻ – زماني جا اولا واءُ، سولا واءُ سهي وڃڻ.

– **ڪَرمِي سَردِي هُئَڻُ:** ڏُک سک هجڻ – سدائين هڪ جهڙو نہ هئڻ – سچ بہ پاڇا هجڻ – ڏکن پٺيان سک ۽ سکن پٺيان ڏک هجڻ. اهنج ايذاءُ سر تي سهڻ – ٻارهوئي سخت محنت ڪرڻ – جفاڪشي ڪري وقت پاس ڪرڻ.

• **ڪَرمالو ج ڪرمالا:** راڳي ڏيڻ جي ڪم ايندڙ هڪ رازڪو اوزار – ٻَمارو(هي ڪاٺ جو ٺهيل، ڇهن انچن کان ٻن فوٽن تائين ڊگهو، ٽي انچ موڪرو، هڪ پاسو موڪرو ٻيو پاسو سوڙهو. سيمنٽ جي لنبائي لاءِ ڪم اچي).(ن– ب).

Gul Hayat Institute

• **ڪَرماڻِي:** اسم خاص. بلوچن جي قبيلي جو نالو.

• **ڪِرمِٽُ ج ڪِرمِٽَ:** ذ . (انگ : گمليٽ) هڪ واڍڪي اوزار جو نالو – ڪاٺ ۾ سَل ۽ سوراخ ڪرڻ جي اوزار جو نالو – پيچدار سيرائي – برمو.

• **ڪَرمِر:** مُنجهيَل ڳالهه – وَٽُ سَٽُ واري ڳالهه.

• **ڪَرمَڪِي:** ث . هڪ ٻولي ۾ هڪ صورتخطي نُهڻ جو نالو – گرمکي اکر.

• **ڪِرنارُ:** اسم خاص. رياست جهونا ڳڙهه ۾ هڪ جبل جو نالو . شهر جي قلعي جو نالو. گهرنار جو ڪوس.

"ٻيلي ۾ ڪِرنارُ، اُتو ڪَنڪا جَرَ جَڪرُ
ڪَفُ گُرَيو گرنار ۾ ڪو عطائي آيو" (شاهه)

– **ڪِرناري ج ڪِرناري:** صفت. گرنارُ جو رهاڪو – گرنار وارو.

– **ڪِرنارَي جوڳِي:** ذ . صفت. فقيرن جو هڪ پڪ– گِرنار مان موٽيَلُ فقيرُ.

• **ڪِرنارو ج ڪِرنارا:** ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو. فرش جي پاڻيءَ جي نيڪال لاءِ ٺهيل مَوري – نارو – نالو.

• **ڪِرنَٽُ ج ڪِرنَٽَ:** ذَ . (سن . گرنٽ = ڪتاب) گُرونانڪ صاحب جي چيل ٻاڻي – سکن جو ڌرمي ڪتاب. پُستڪ.

• **ڪِرنَڊو ج ڪِرنَڊو (ٿ):** ذَ . ڪَنڊيءَ جي وڻ جو ٻگڙيل قَرُ – ڪَريل سنگري(ڪنڊي جي وڻ ۾ سنگرين جي بدران سوپارين وانگر قَرُ ٿئي).

• **ڪُرَنڊِي ج ڪُرَنڊيُون (ٿ):** ث . آلِي يا سُڪي ڪاٺيءَ ۾ ڳَنڍُ – اک.

• **ڪُرَنگُ:** اِسم خاص . هڪ مڪان جو نالو.

• **ڪَرنو ج ڪَرَنا(ٿ):** ذ . دلي يا مَٽَ جي منهن تي پاڻي ڇاڻڻ يا کير وغيره ڇاڻڻ لاءِ صافَ ۾ سنهي اگڙي ٽڪر – صافو.

• **ڪِرِنو ج ڪِرِنا (ت):** مِٽيءَ جو ٺهيل اُهو برتن، جنهن تي دلا پِري رکجن – مَٽُ وغيره جي رکڻ لاءِ استعمال ٿيندڙ پَڳَل مَٽَ جي ڳِچي– گِرني – گِرڻُ.

• **ڪِرِني ج ڪِرِنيُون:** ث . مَٽُ. دلو وغيره رکڻ لاءِ ٽِڪر جي ڪُني وغيره جي پڇي پوڻ ڪانپوءِ، اُن جي ڳِچي – گِرنو – گِرڻ. چاڪري – خدمت. محنت. گرفتاري. ڪَپَ .

• **ڪِرَڻِ ج ڪَرَڻِيُون:** ث . ڏُبڻ – ڪَهَچڻ – ڪَپڻ – ڪَهُونَ – ڪَپَ – چِڪ – رائو – راڦو – گارو – چِڪڻ – چِڪڙ.

• **ڪِرَڻُ:** مصدر . ڪَپي پوڻ – ڪَري پوڻ – ڪَپڻ – ڪَچڻ (ڪَپَ ۾). ڦاسڻ – اڙڻ – اڙجي پوڻ– گهڙي پوڻ – اٽڪي پوڻ (مصيبت ۾). (زمين ۾) پيهي وڃڻ – ڏِري پوڻ (اسم خاص) هڪ پکيءَ جو بناوتي نالو – ڪَرڻ پکي – ڪُرڙ پکي.

• **ڪِرڻِيُون:** ث . ٺِڪر جي لوٽي وغيره جي پڳل ڳِچي، جنهن تي دلا، مَٽ وغيره رکجن. ڪَنو– گرنو – گِرني. سج يا چنڊ جو وَنجڻ – گرهڻ ٿيڻ .(ٿ). ننڊ ۾ ڪونگهرا هڻڻ.

• **ڪِرَڻُ:** مصدر. (سن . گهرڻ . آواز ڪرڻ). ڪُتي جو آواز ڪرڻ – ٻونڪڻ – ٻهَڻ – گيرٽ ڪرڻ. گير ڪرڻ – گهڙڪڻ – ڏاڙهڻ – گِرَ ڪرڻ. (ن– ب). پَٿُون پَٿُون ڪرڻ – بَڪ بَڪ ڪرڻ – اجائي پخي هڻڻ – ٽَر ٽَر ڪرڻ . ڪروڌ مچائڻ – گهپي ڪرڻ – ڪِل ڪل ڪرڻ – جهُر جهُر ڪرڻ. ڪَجڻ – ڪُڙڻ – گوڙ ڪرڻ – گؤنرڻ. ٻيڙيءَ جو رسو ڇڪڻ – هوڪارڻ – ڪِهِرڻ – ڪهلڻ. (گريو– ڪِرندو– گِريل).

• **ڪُرَڻُ:** مصدر. (سن. گهُرڻ. ف. غريدن = گوڙ ڪرڻ) ڪُتي جو ٻهَڻ – گؤنرڻ – گهُڙڪڻ – گير ڪرڻ – گِرڻ. ڇهڙ پائڻ – ڇڙٻڻ – ڇڙون ڪرڻ – ڪَجڻ. ڦرائڻ – جماع ڪرائڻ (رد ڪي). (اسم خاص). هڪ وڏو پکي – ڪُرڙ پکي – سِيمُرغ.

• **ڪَرٽو ج ڪَرٽا:** ذ . آڏاڻي جو هڪ عضوو. پاڻي وغيره ڇاڻڻ لاءِ سنهو ڪپڙي جو ٽُڪر – صافو. سَرائي ءَ ۾ ڦرندڙ چرخي، جنهن تي رَسو چڙهي – گول چڪرو – ڀؤنري – چَرخو – چَرخِي – ڀؤنڻ. ٽوپيءَ جو ڪارب – قالب. (ت).

– **ڪِرٽِي ج ڪِرٽيُون:** ث . ڪپڙي ٺهڻ جو ڪارخانو – گِرنِي – آڏاڻو. (انگ). مِلَ. ڪاٺ جو گول چڪرو جنهن جي مدد سان کوهُ مان پاڻي ڪڍجي.(ت) – چرخي. وَڏو جَنڊُ– جانڊاهَ – چَڪِي.

• **ڪَرو ج ڪَرا:** ذ . صف. گَرِ وارو – ڪَر لڳل – ميرو – ڏوڙ پَڪُليو – گدلو. ڪوجهو– بَدشڪل – خارش جي بيماريءَ ۾ ورتَلُ – خارشِي – ڪاڇي وارو– گهوڙي جي رنگ جو هڪ قسم. مُرجهايل – ڪومايل – جهڪو – ڦِنل(رنگ). ڳِچِي – ڪَنڌُ – ڳاٽو.

– **ڪَرو توڏو بَنجَڻ(ت):** ذ . صفت. فسادي ٿيڻ – اڍنگي هلت هلڻ. بيمارُ ٿيڻ – روڳي ٿيڻ.

– **ڪَروشڙو ج ڪَروشڙا:** گَري جو اسم تصغير – ڪَرڙو.

– **ڪَرو ڪَنجو ج ڪَرا ڪَنجا:** ذ . صفت. ٽِڙي ٽامَٽِي – ڪاڪَر ڪُوڪَر – اوگهه سوگهه – شاهُ گدا – امير فقيرُ.

• **ڪَروُ ج ڪَروَ:** ذ . اسم. گهمنڊُ – شيخِي – هَٽُ – مغروري

Gul Hayat Institute

– ٽانءِ – ٽِنڊَ – سيٽَ – غرُور – تڪبُر – وڏاءِ – وڏائي – دماغُ – وڏنءِ – هُوءِ – دم اِغماض – ڪراڙُ – گيربُ.

• **گَرُو ج گَرُو:** ذ. صفت. (سن) هندن جو مُرشد – سڏي رستي تي آڻيندڙ – (اصطلاح) گوهَرُ – ماهرُ – مانائتو – عزت وارو.

– **گَرُو چيلي جو رڻُ:** اسم خاص. سونمياڻي (رياست لَس بيلي) کان چار ڪوھ ڪن پري هنگلاج واري رستي تي هڪ رڻ جو نالو (جنهن ۾ هنگلاج ڏانهن ويندي اُج وگهي هڪ گَرُو ۽ چيلي جو موتُ ٿيو).

• **گَروارِي:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديھ جو نالو – هڪ نئين جو نالو.

• **گَرِوانُ ج گَرِوانَ:** ذ. گريبانُ. نوڪرُ – خادمُ.

• **گَرو پوتا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر ڪراچي ۽ حيدرآباد ۾).

• **گَروڙ:** اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديھ جو نالو. هڪ گاھ جو قسم (اَٺ وغيره کائين).

• **گَروڙ ج گَروڙن:** ث. مَست اُٺ يا شينهن جو آواز – گوڙ – گجگوڙ – راڙ – رڙ – وڏو آواز – گاج – گَرج – گَرجنا – گجڪار.

– **گَروڙَ ڪرَڻ:** شينهن جو پنهنجي شڪار مهل آواز ڪرڻ – گوڙ ڪرڻ – گجڪار ڪرڻ – رَڙڻ – رڙ ڪرڻ – گرجنا ڪرڻ – گجگوڙ ڪرڻ. گَجڻ.

• **گَرُوڙو ج گَرُوڙا:** ذ. گَرڙي – غرغرو – غرارو.

• **گَروڙِي:** اسم خاص. گرهوڙي.

• **گَروسَر (ڪ):** ث. ڪِڙڪِٽ – ڪِل ڪِل – ڪِٽپٽ – گهَپي – ڪروڙ – ڪُرڪُر.

• **گَروڪَ (ڪ):** ذ. جبل جو هيٺاهون پاسو – ماٿري – وادي.

• **گَروَلِ:** ذ. پٿر – پهڻ – پاهڻ.

"گوهر ڪري گرول تي، ڦاڪون ٿئي في الحال" (جلال).

• **گَرونو ج گَرونُو(ت):** ث. ٺڪر جو ننڍو گول چڪرو (جنهن تي مَٽَ دلو رکجي) – پَڳَل مَٽَ جو ڪَنو – گهانگهو – گرڻ – گرٽي.

• **گَرِوو ج گَروا(ت):** ڪُڪڙن جي رنگ جو هڪ قسم – سونهري رنگ وارو ڪڪڙ – گلووو – گلوو (ڪڪڙ).

• **گَروهُ ج گِروهَ:** ذ. صف. جماعت – ميڙ – ٽولي – انجمن – سٿ – وڳر – ٽولو – منڊلي.

• **گَرُوئو ج گَرُوئا (ت):** ذ. برسات جي پاڻيءَ جو سيمو – چشمو – سِر.

• **گِروِي:** اسم. (ف: گروَ = رَهن) ورتل پئسن جي عيوض رکيل شيءِ – ڳهي رکڻ واري حالت – ڳھ – اَٿت – رَهَن. ڳهي ۾ رکيل شيءِ.

– **گِرويدارُ ج گِرويدارَ:** ذ. صفت. جنهن وٽ ڪا شيءِ گروي رکجي – گروي رکندڙ – ڳھ رکندڙ.

– **گِروي رَکَڻُ:** ورتل پئسن جي عيوض ڪو ڳھ يا زمين وغيره امانت ۾ رکڻ – ڳھ ۾ رکڻ – بدلي ۾ رکڻ – عيوضي ۾ رکڻ – آٿَتَ ڪرڻ – رهن رکڻ.

• **گَرَهُ ج گَرَهُون (س):** ث. ڪَرھ – ڪاوڙ – جهيڙو – وٺ پڪڙ – گهل گينداڙ.

• **گَرهُ چارُ ج گَرهُ چارَ:** ڪنهن نحس سياري جو بد سوڻ.

– **گرهه چڙهڻُ:** ڪمبختي اچڻ – قسمت ڦٽڻ – تڪليف پٺيان تڪليفون اچڻ.

• **گَرهُ ج گَرهَ:** ذ. [سن: گراس = گرنهن] وات ۾ وڌل ڪاڏو – ڪاڏي جو وات ۾ وڌل ٽڪر – نوالو – گِرِهي – لقمو – گراهه. ٽڪر – ذرو – ٽورو – پورو – گيو – ماپ يا پيمائش جو اڻپورو ڀاڱو. آسماني ستارن مان اُهو ستارو جيڪو سج جي چوڌاري ڦري ۽ مقرر ٿيل وقت تي پنهنجو ڦيرو پورو ڪري (جيئن منگل "مريخ" "بُڌر" "عطارد" وسپ "مشتري" "شُڪر" "زهرو" "ڇنڇر" "زحل" وغيره). وڏو روشني وارو گهمندڙ تارو – سيار – ستارو.

– **گَرهُ اَٽڪَڻُ:** نڙيءَ ۾ نوالو ڦاسڻ – اٽڪڻ – اَڙڻ – ڦاسڻ – گهُٽجڻ.

– **گَرهَ ناهي واتَ ۾ ڏيڻُ:** سَهنجائي ڪري ڏيڻ – سولائي ڪري ڏيڻ – آساني ڪري ڏيڻ (ڪنهن ڪم جي ن – ب) ٺهيو ٺڪيو ڪري ڏيڻ – تيار ڪري ڏيڻ – حاضر ڪري ڏيڻ – هڪيو موجود ڪري ڏيڻ.

– **گَرهُ چڙهڻُ:** ڪمبختي اچڻ – قسمت ڦٽڻ.

– **گرهه گرهه تي واهگرو چوڻ:** ذري ذري تي ذوراپو ڏيڻ – ٿوري گهٽي تي ٻان ڪرائڻ – گهڙي گهڙي ۾ ستائڻ.

• **گَرَهُ ج گَرهَ:** ذ. هيڙيءَ جون وٽيون بند ڪرڻ لاءِ ڪم آندل ڪپھ وغيره.

• **گَرهال:** ث. ول جو هڪ قسم (وٽن تي چڙهندڙ).

• **گَرهَجَڻُ:** مصدر. گرهه ڪرڻ – پيار ڪرڻ – قرب ڪرڻ – محنت ڪرڻ. (گرهيو – گرهيندو – گرهيل).

• **گَرهوڙُ:** اسم خاص. ٺٽي کان اُتر اوڀر طرف واري اراضي. جهمر پير جي حد. ٺٽي ۽ درياءَ جي وچ واري اراضي – آڳاٽي تاريخ

Gul Hayat Institute

(فتحنامه)۾ ڪرهل. عام سنڌي نالو گرهڙ (بمعنيٰ گهارو، درياءَ جو) "تالپرن جي ڏينهن ۾ خان سومرو گرهڙ جو سردار هو".

• **ڪَرهڙي:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪَرهَڻُ:** اسم . سج يا چنڊ تي ڌرتيءَ جي پاڇولي پوڻ واري حالت. سج يا چنڊ تي ڪارڻ. مَتَ جي هينان رکيل نڪر جو چڪر(ت). (ل) گهرڻ – تاڻڻ – چڪتاڻ ڪرڻ.

– **گِرهُه ج گِرهه:** ذ. (سن. گرهه = چنڊ يا سجَ تي پاڇولو – گرهَڻُ.

– **گِرهجڻُ:** سج يا چنڊ جو جهلجڻ – ونجڻ – ڪاراتجڻ – گرهڻ جي اثر هيٺ اچڻ.

• **ڪَرهَجڻُ:** اسم خاص. هڪ پکيءَ جو نالو. تلُورُ پکي.

• **ڪَرهَٽو ج ڪَرهَٽا:** پاڻي ڇاڻڻ لاءِ ڪپڙي جو ٽڪر – صافو.

• **ڪَرهو:** اسم خاص. هڪ گاهه جو قسم.

• **ڪَرهو ج ڪَرها(ت):** ذ. سوراخ – ٽنگ – چيدُ – برگهَل – ڏرَڙ.

• **گَرهوڙ:** اسمَ خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه ۽ ڳوٺ جو نالو (جتي ميان مخدوم عبدالرحيم گرهوڙي جي مزار).

• **گِرهولي(ت):** اسم خاص. واري ۾ وهندڙ ڪرڙيءَ جي نموني هڪ جاندار جو قسم – ڳوهيرو.

• **ڪَرهيو ج ڪَرهيا(ت):** ذ. لوهه جو چنو.

• **ڪَرئو ج ڪَرئا:** ذ. صفت. (ف. گرد) روج – ڳوڙها – رودَنُ.

• **ڪَري ج ڪَرَيُون:** ذ. صفت. ڏڳيءَ ۽ گهوڙي جي رنگ جو هڪ قسم – خاڪي رنگ مائل ڏڳي.

• **ڪَري:** اسم خاص.(ت). ٿر ۾ رهندڙ هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڪَري ج ڪَريُون:** ت. (ف. گره = ڳنڍ) ڪمند يا بانس جي ڪاني جي ٻن سنڌن جي وچ وارو حصو – ڳري – بلُ – بلي. پاڳو – حصو – قارَ – قاڪَ. ڏيُ – ڏڌرُ (جهاز جي). ڪرياٽو (جوَن جو). (ڪ) چڙهڻ ۾ تڪليف ڏيندڙ جبل جي اُڀي چوٽي. ڏڳَ ڪيل پاڻ جي ڏکيي ۽ اُڀي چوٽي.

– **ڪَريارو ج ڪَريارا:** ذ . صفت. ڳرين وارو – ٻلين وارو – ڳنڍين وارو – ڳرِيارو – ڪَريدار.

– **ڪَري چڙهڻُ:** ڪچي سلي جي پنن منجهان نئين سر ڪَرين جو نڪرڻ.

– **ڪَريدارُ ج ڪَريدارَ:** ذ . صفت. ڳرين وارو – ڳنڍين وارو – ڳرِيارو.

• **ڪَريان(ت):** ت. (ف) بُڇان – ڪراهت – سُوڳ.

• **ڪِريانُ ج ڪِريانَ(ت):** ذ. صفت. پاڻيءَ جي ڪاڌ جي بچاءَ ڪان واهه جي پاسن ڪي لٽي جي يا بانٺ جي ڏنل پٽر – چاپ – آڙ.

• **گريان ڇهو:** اسم خاص. تعلقي مٺيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گَريبانُ ج گَريبانَ:** ذ . (ف. گري = ڳچي+ بانُ= رکندڙ) پهراڻ جي ڳچي – ڪنڌو – گلو – ڳچي پٽو. گريواڻ. قميص جي پٺ وارو ڪپڙو. اندر – ضمير – وويڪ.

– **گَريبانُ جهلڻُ:** ڳچيءَ کان جهلڻ – ڪنڌُ جهلڻ – ڪنڌ پڪڙڻ – گلي ۾ هٿ وجهڻ – گهنڻ.

– **گَريبانَ ۾ مُنهُن پائڻُ، وجهڻ:** پنهنجو پاڻ ڪي ڏسڻ – اندر ۾ منهن پائڻ – خودباز پُرسي ڪرڻ – پنهنجن ڪرتوتن تي نظر رکڻ. پٺ ورائي ڏسڻ. لڄي ٿيڻ – ڦڪو ٿيڻ – شرمسار ٿيڻ – نادم ٿيڻ.

– **گَريبانَ ۾ مُنهُن وجهڻ:** پنهنجي اندر ۾ جهاتي پائڻ – خود باز پُرسي ڪرڻ – پنهنجا ڪرتوت ڏسڻ.

– **گَريبانَ ۾ هٿ هڻڻ:** ڪنهن جي ڳچيءَ ۾ هٿ پوڻ – سخت تقاضا ٿيڻ – وَٺ پڪڙ ٿيڻ – مصيبت ۾ ڦاسڻ – ڏاڍو پريشان ٿيڻ.

• **گِريبي ج گِريبيُون:** ت . (انگ . گريون) پوڙ جي مٿان وجهڻ لاءِ بچايل روغن – شوروي جي مٿان وڌل چڪنائي – روغن.

• **گَريتُ ج گَريتَ:** ذ. وڳهاريل مکڻ – سٽيُ – رڃايل مکڻ.

• **گُريز ج گُريزُون:** ت . (ف. گُريز = دور) دُور – ڏُور – پري. پاسو – موشو – ڪنارو – تارو.

– **گُريزَ ڪَرَڻُ:** موشو ڪرڻ – پاسو ڪرڻ – تارو ڪرڻ – ڪنارو ڪرڻ.

• **گِريو ج گِريو:** ذ . (ف. گِريه = روج) روج – راڙو – رودن – زاري – ماتم.

– **گِريو ڪرڻُ:** روجُ ڪرڻ – رڙڻ – ماتم ڪرڻ – پار ڪيڻ.

• **گِريوانُ ج گِريوانَ:** (ف. گريبان) اسم . چولي يا قميص وغيره جي ڳچي – ڪنڌُ – ڳچي – ڪنڌو – گلو – گِريواڻ – گَريبانُ.

• **گِريوي (ت) :** اسم خاص. (ٿر ۾ رهندڙ) مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڪَڙ:** ت. ڪپڙي ويڙهڻ جي حالت.

• **ڪڙُ ج ڪڙَ:** صفت. وڏو– ٿلهو– پريل. پُر – پربور – مالا مال – بي انداز(مايا ۾). شاهوڪار – گهڻي دولت وارو – دولت مند.

• **ڪڙَ ج ڪڙُون:** ت . گهڻي مار – ڳنڍَ – پيچَ – ڊينبَ – ڏاگورَ – سٽڪو – ڦيهَ.

Gul Hayat Institute

• **ڳَڙاباشي هَڻُ(ت):** خوش طبعي ڪرڻ – مجلس ڪرڻ – ٺَٺو ٺَڪاءُ ڪرڻ – چرچو گهبو ڪرڻ.

• **ڳَڙاٽ ج ڳَڙاٽَ:** ذ. پيٽ ۾ آنڊن جي وِڄڻ سَنڄڻ جو آواز – گَڙاٽ – گَڙ گَڙ – گَڙڪو – ٻڙڪو – ٻَڙڪاٽ. اُٺ جو مستيءَ وقت آواز. گوڙ.

• **ڳَڙاش(ت):** ذ. صفت. ڍِڳُ – اَنبارُ – ڍيرُ – سَٽَ – گَدامُ.

• **ڳَڙاڪُو:** ذ. ڳَڙُ سان ڪُٽيل تماڪ – ڳڙاڪو.

• **ڳَڙانگ ج ڳَڙانگَ(ل):** ذ. صفت. تمام وڏو – گَڙَنگُ. هيبت ناڪ – حشمت وارو – ڌَهڪي وارو.

• **ڳَڙانگ جي سيسر(ڪ):** اسم خاص. ڏاڙهياري جبل ۾ اونهي کاهيءَ جو نالو.

• **ڳَڙٻِتو:** ذ. جَٽ – ڦوڳُ – ڪاڪڙ ڪوڪڙ – بچت سچت – اوبر سوبر – باچُو – ڪِتِي – آخر – ڦَرو – گيرتُ – پيچڪُ. (صفت). ميرو – لَٽِڙو – لَٽُ لَٽِڙاٽو – لَٽِڙاٽيلُ.

• **ڳَڙٻَڙُ:** پيٽ ۾ آنڊن جي اُٿل پٿل – وَٽ سَٽ – گَڙاٽُ. سامان ۾ اُٿل پٿل – هيٺ مٿائي – چَرِ پَرِ. مونجهارو – گهمسانُ – لَٽُ – بکيڙو – رولو – بي انتظامي – اَبتري – گَندُ گوڙ – فسادُ – جهيڙو – جهڳڙو. ڪِتپٽ – اَٻٽِٽ – ڪِرڪِرِ – نااتفاقي.

• **ڳَڙٻڙاٽ:** گوڙ گهوڙ – هُل بکيڙو – جهيڙو جهڳڙو – مانڌاڻو – رولو – ٻائيتالُ.

– **ڳَڙٻڙي پوڻ:** ڪم بگڙي وڃڻ – رنڊڪ پيدا ٿيڻ – جهيڙو فساد ٿيڻ – رولو پئجي وڃڻ – نااتفاقي ٿي وڃڻ – مانڌاڻ پئجي وڃڻ – رُخنو پئجي وڃڻ.

– **ڳَڙ ٻڙ ٿيڻ:** فساد ٿيڻ – هُل بکيڙو ٿيڻ – گوڙ گهوڙ ٿيڻ – ڳڙ ٻڙ پئجي وڃڻ – جهيڙو مچي وڃڻ.

– **ڳَڙ ٻڙ ڪرڻ:** معاملو ڪرڻ – ٽنٽو ڪرڻ – بکيڙو ڪرڻ – گوڙ ڪرڻ – رولو ڪرڻ – ٻائيتال مچائڻ – مونجهارو پيدا ڪرڻ – نااتفاقي ڪرڻ – اَبتري وجهڻ – ڪِتپٽ ڪرڻ – ڪِرڪِر ڪرڻ – رڳڙو ڪرڻ. آنڊن جو هيٺ مٿي ٿيڻ – گَڙاٽ ڪرڻ – پيٽ ۾ وَٽ پوڻ.

– **ڳڙ ٻڙ ج ڳڙ ٻڙون:** ث. اُهو ڳالهائڻ جو سمجهه ۾ نه اچي – گوڙ ٿيڻ جهڙو آواز – بکوات – بکواس.

• **ڳَڙ ٻڙو ج ڳَڙ ٻڙا:** ذ. صفت. جهڪو ڳالهاءُ – اڻ چٽي گفتگو – اڻ چٽو ڳالهائڻ – منجهيل ڳالهائڻ – ٻڙ ٻڙ – پڻ پڻ – مڻ مڻ.

• **ڳَڙٽ ج ڳَڙٽَ:** ذ. فراسين اُٺڻ ۾ ڪم ايندڙ هڪ اوزار – (وٽيڄ جو پورو ٽڪر جو اوچي جي ٽندن جي وچ ۾ هوندو آهي).

• **ڳَڙٽڻ چُونڊيُ(ت):** اُٺ جي ڪم جو هڪ اوزار (وٽيڄ جو پورو ٽڪرو جو ڳَڙٽ کان ننڍو ٿئي، منجهس اوچي جون مٿيون ۽ هيٺيون ٽندون ڏاڪي سان چونڊيل هونديون آهن. گهوڙي تي چڙهيل ٽڪڙي کي پاڻ ڏانهن کبو ته هيٺيون ٽندون مٿي ۽ مٿيون ٽندون هيٺ ٿي وينديون آهن).

• **ڳَڙپُ ج ڳَڙپَ:** صفت. (سن:گڙ = هڙپ) ڳهي وڃڻ واري حالت – هڙپ – ڳيت ڏنل – ڳڙڪايل – ڳيٽيل – ڪاڌل – پيتل – لڪايل – ڳم ڪيل. چورايل. پاڻيءَ ۾ ٻڏي ويل – ٽٻي هنيل – پاڻي ۾ ڳم ٿيل.

• **ڳَڙپُ ج ڳَڙپ:** جلدي ٻڏڻ جو آواز – پاڻيءَ ۾ ٽٻي ڏيڻ جو آواز.

• **ڳَڙٻول ج ڳَڙٻول(ل):** ذ. صفت. وڏو ٽنگ – ڳڙٻل – سوراخ – ٻرڳهل – ڏرڙ – ٻرڙ.

• **ڳَڙٻونگ ج ڳَڙٻونگ(ت):** ذ. صفت. مضبوط – بهادر – پهلوان – بانڪو – جودو – سورمو – وير – سوريهه – ٻلوان.

• **ڳَڙڇڻ (ل):** مصدر. ڦَندڻ – اَڦامڻ – اُپامڻ – اُڦرڪڻ. (ڳڙيو – ڳڙندو – ڳڙيل).

• **ڳَڙِدُ ج ڳَڙِديُون:** ذ. لت – مٽي – دز – رڄ – گرد. بڇڙائي – گندائي. پريشاني.

– **ڳَڙد بَرَد لڳي وڃڻ:** ڏاڍو گوڙ مچڻ – ڌمچڪر لڳي وڃڻ. عجيب جهچٽو نظر اچڻ – مانڌاڻ مچي وڃڻ – ٻائيتال مچي وڃڻ.

• **ڳَڙِد(ل):** ذ. ماڳهين – موراهين – بنهه – صفا – بلڪل – نپٽ.

• **ڳَڙدانُ ج ڳَڙدانَ:** ذ. سنڌي درن يا درين کي ڦيرائڻ لاءِ لڳايل لوهه جا انجيسن وانگر ڪُنڍا.

• **ڳَڙدو ج ڳَڙدا:** ظرف. (ف. گردو = چَڪَرُ) گهيرو – ور – وڪڙ – وراڪو – ڦيرو – چڪر – گردان – چؤطرف – چوڌاري – هر طرف – چؤگرد. هڪ واڍڪو اوزار – چمڙو ڪڍڻ جي رنبي. (اسم خاص). تعلقي ڪنڊ ڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳَڙدو ج ڳَڙدا:** ذ. (ف. گرده= بُڪِي) پيٽ ۾ اندر هڪ عضوو – بکي – ڪليهه. حوصلو – ست – صبر "وڏو ڳڙدو ماڻهو".

• **ڳَڙدي ج ڳَڙديُون:** ث. ماڻهن جي پيڙ – پيند – پيهه – رش.

• **ڳَڙدي ج ڳَڙديُون:** پروٽيءَ جي مٿئين ڪَڙي جي مُنڍ کي ڪَڙِڻُ واري رسِي.

• **ڳَڙسَر(ت):** اسم خاص. (ٿر ۾ رهندڙ) مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

Gul Hayat Institute

- **ڳـڙڪَڻُ:** مصدر. پاڻيءَ وغيره جو زور سان وهڻ – ڳڙڪات سان وهڻ – شُوڪٽ سان وهڻ – وڏي آواز سان وهڻ. (ڳـڙڪيو – ڳـڙڪندو – ڳـڙڪيل).
- **ڳـڙڪَڻُ:** مصدر. ڳڙڳڙ ڪرڻ – ڊڙ ڊڙ ڪرڻ – ڳڙڪات ڪرڻ – ڳڙڪو ڪرڻ – گوڙ ڪرڻ –(چلم يا حقي جو)ٻڙڪڻ – ٻڙڪو ڪرڻ. ميائو ميائو ڪرڻ. ڏاڍو روئڻ – رڙيون ڪرڻ(ڳـڙڪيو – ڳـڙڪندو – ڳـڙڪيـلُ).
- **ڳـڙڪو ج ڳـڙڪا:** صفـ پيٽ ۾ آنڊن جو آواز. چلم يا حقي جي ڦوڪ جو آواز. گوڙ – ڊڙڪو – ٻڙڪو – ٻڙ ٻڙ – ڳڙڪات – ٻرڙات – ڳڙڪو – ڳـڙڳـڙ – گوڙ – شور – ڌمچر – هُلُ. ڪڙڪاٽ.
- **ڳـڙڪي:** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڳـڙڪَ ج ڳـڙڪَ(ل. ٿ):** ذ. ڳڙڪ – هِرڳهل – لوڳهو – ڳِڙڪو.
- **ڳـڙڪو ج ڳـڙڪا:** ذ. لوڙهي يا واڙ مان ڍورن جي اچ وڃ لاءِ ڇڏيل سوڙهي گهٽي – سوڙهو گهٽُ – سوڙهي واٽ – ڳِـٽو – لنگهه. ڳڙڪو.
- **ڳـڙڪاٽُ ج ڳـڙڪاٽَ:** ذ. پاڻيءَ جي مٿان ڪـرڻ جو آواز – لهرين جي گاج – جبل وغيره جي ڦاٽڻ جو آواز – آسمان جي گجڪار – ڳروڙ – گوڙ – گجگوڙ – ڳِرجنا – گاجُ – گرج – ڪڙڪو – ڳـڙ ڳـڙ – ڌڌڪو – ڌَڌڪڙ – ڪڙڪاٽ – گجڪار. غرغره.
- **ڳـڙڳڙ ج ڳڙڳڙون:** ٿ. ڳڙڳات. واٽ جي صفائيءَ لاءِ نڙيءَ ۾ هيٺ مٿي ڪيل پاڻيءَ جو آواز – ڳـرڙو – ڳـروڙي – ڳـڙڪو (پاڻي جو).
- **ڳـڙڳـڙ ڪـرڻُ:** پاڻي واٽ ۾ وجهي نڙيءَ مان آواز ڪيڻ – ڳـڙڪو ڪرڻ – ڳروڙي ڪرڻ – اجايو ڳالهائڻ – يَخي هڻڻ – بَڪَ ڪرڻ.
- **ڳِڙ ڳِڙ ج ڳـڙ ڳـڙ:** ٿ. بي واجبي ڳالهاءِ – اَجائي مغزماري – يَخي – بڪواتُ – هُل بکيڙو – ٽڙ ٽڙ. معاملو – ڦڏو – فسادُ – رڳڙو – ٽَنٽ – بکيڙو.
- **ڳـڙ ڳـڙ لاهڻ:** گوڙ لاهڻ – وڃڻ – معاملو ختم ڪرڻ.
- **ڳـڙ ڳـڙ ڪـرڻُ:** اجائي بَـڪَ ڪرڻ اجايو مٿو مارڻ – بي واجبي ڳالهائڻ – بَڪڻ – يَخي هڻڻ.
- **ڳـڙ ڳـڙ ج ڳـڙ ڳـڙ:** ٿ. (سن. گهـر گـهر) حقو يا چلم ڇڪڻ ڪري نڪتل آواز – پيٽ ۾ آنڊن جو آواز – ڳـرڙات – ڳـڙڪاٽُ – ڊڪڙڪاٽُ. اجائي ٻڪ ٻڪ. (ٿ).
- **ڳـڙ ڳـڙ(ڪ):** آواز جي ڊڙ ڊڙ.
- **ڳـڙ ڳـڙ(ڪ):** اسم خاص. پٿر جو قسم(رَنگ جا اڇا ، ننڍڙا ڪوهه ڪوٽيندي لَـڀن).
- **ڳـڙ ڳـڙيو:** (ڪ). اسم خاص. هڪ پٿر جو قسم.
- **ڳـڙڳلو:** اسم خاص. جوئر جو هڪ قسم.
- **ڳـڙنب ج ڳـڙنبَ(ٿ):** ٿ. هيٺ مٿاهين – لاهي چاڙهي.
- **ڳـڙنڊ ج ڳـڙنڊ:** اسم خاص. گاهه جو هڪ قسم – ٻنڌڻ (اُها رَسي، جنهن سان هَرلي ۾ لوٽيون ٻڌجن) – ڪوهه جي مالهه.
- **ڳـڙنگ ج ڳـڙنگ:** ذ. صفت. تمام وڏو – شاهوڙ – ڳـرو – ڀاري – ڳڙاگ. شاهي – چالاڪ – حرفتي. ڍُٺو(چور). وڏو شاهوڪار – ڍِنگ – وڏو موالي – گهٽو نشو واپرائيندڙ – گهـنڊُ.(اسم خاص). پٽ شاهه ڪان اڌ ميل پري هڪ مڪان جو نالو(جتي شاهه صاحب جن هڪ ڪنڍيءَ هيٺ ويهندا هئا. پير صاحب پاڳاري جو بنگلو(شهر سانگهڙ کان ڏکڻ طرف) جيڪو انگريز خلاف ويڙهه جو مرڪز هو.
- **ڳـڙنگ بند:** اسم خاص. سکروٽ درياءَ کي اُٽل ڪان ڏنل بند – بچاءَ بند.
- **ڳڙنگ:** اسم خاص. تعلقي ڊگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڳڙڻ:** مصدر. نارُ يا هَرلي جو وَهڻ.(ڳڙيو – ڳڙندو – ڳڙيل).
- **ڳـڙڻ:** مصدر (سن. گـرڻ. پرا. گهُگهري = آواز ڪرڻ) گجڻ. گوڙ ڪرڻ. مست اُٺ جو آواز ڪرڻ. هاٿيءَ جو چنگهار ڪرڻ. ڇپن ۾ ڳرو ڳالهائڻ – (ڳـڙيو – ڳـڙندو – ڳڙيل). (اسم خاص). ٻنا پرن جي هڪ سائي رنگ جو مڪڙ.
- **ڳـڙو ج ڳڙا(ٿ):** اُٺ جي گوڙ – ڳـڙ ڳـڙ.
- **ڳـڙولُ ج ڳـڙولَ(ل):** ذ. صفـ. فتنہ انگيز – جهيڙو ڪندڙ – ڦڏائي – شرارتي – جهڳڙالو.
- **ڳـڙهاٽُ ج ڳـڙهاٽَ:** ذ. آنڊن ۾ ريح جي ڊوڙڻ جو آواز – ڳـرڙات – ڳـڙڳـڙ – ٻرڙات.
- **ڳـڙهو:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو. ڳـڙهو. اسم خاص. سنڌ ڪان ڏکڻ هندستان جو علائقو جتان جا گهوڙا مشهور آهن.
- **ڳـڙهو ج ڳـڙها(ل):** ذ. ٿلهو متارو – ڏٿو مُـٿو – ڌُڌستو – مُـٽڪو – ڏِينگُ – ڏِڳ.
- **ڳـڙوٽو ج ڳـڙوٽا (ٿ):** وڏي ڪـڌَ(ڳڌڙي پاسي چاڇري تعلقي ۾ ٿرجا ماڻهو ٽلاٽن ۾ وڏيون ڪڌون ڪوٽين).

Gul Hayat Institute

• **گـَڙِي:** اسم خاص. هڪ گهوڙي جو قسم(جو قد ۾ وڏو ۽ طاقت وارو ٿئي، سندس ڪَن ڇوٽا ۽ نَٽ وارا سُنبَ وڏا ٿين.

• **گـَڙِينگُ ج گـَڙِينگَ:** ذ . صف. وڏي قَد وارو اُٺ. ”گڙينگ اُٺ جا گوڏا پلا“.

• **گـَزُ ج گـَزَ:** ذ (ف). فاصلي جو ماپو – ٽن فوٽن ماپ وارو ماپو – وال – گـزي – (ڪاٺ يا لوهه جو) تيرُ – ٻاڻُ – ٺڪو – ٺنڪو. سارنگيءَ جي ڪمان(وڄائڻ جي). توبَ يا بندوق صفا ڪرڻ جو سنبو. واههُ يا درياءَ جي پاڻي جي ماپ لاءِ لڳايل ماپو. ٽنڪـڙُ يا ڄاري اَڏڻ لاءِ ڪم ايندڙ ڪاٺيءَ ٺڪُر. واڍڪي ڪم جي هڪ اوزار جو نالو – رَندي جو هڪ قِسم (جو ڪنهن سِڌي ڪاٺيءَ تي ليڪن ڪڍڻ جي ڪم اچي). ماهيچو. وڻ جو نالو. لئو. زمين وهارڻ لاءِ ڏَمَـڪَ – ڪريو.

• **گـَزافُ ج گـَزافَ:** ذَ . اجائي ٻَٽاڪَ – ڊاڙُ – لافَ زَنِي – ٻَڪَ – يَٽُ – شَٽُ.

• **گـَزَرگاههَ ج گـَزَرگاهُون:** ث . صفت. (ف. گزرگاه= آمدرفت جي جاءِ). آمدرفت جي جاءِ – لَنگههَ – گَسُ –اچ وڃ جي جڳهه –واٽَ – رستو– راههَ – سَڙڪَ – شارع عام.

• **گـَزَڪَ ج گـَزَڪُون:** ث . سَهولت – سَهَنجائي – آساني – سولائي – سؤڪائي.

• **گـَزَلٺو ج گـَزَلـٺا:** اسم خاص. هڪ قسم جو لـئو – آسري لـئو (هي ٽڪرائتي زمين ۾ ٿئي ۽ سندس ڊيگهه ويهه پنجويهه فوٽ ٿيندي آهي).

• **گـَزِي ج گـزِيُون:** ث . ساڍا ٢٢ انچن جي ماپ وارو ماپو – ننڍو وال – اڌ وال – ننڍو گـَزُ. (اسم خاص). تعلقي ڪنڌ ڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **گـَزِيون هڻڻ:** ڪوڙ هڻڻ – ٻٽاڪ هڻڻ – لاف هڻڻ.

• **گـَزيٽ :** ث . (انگ). اخبار. خبرن جو ڪاغذ. نيوز پيپرُ. ڪنهن ڪاتي يا گورنمينٽ جي اُها اخبار جنهن ۾ حڪم احڪام، بدليون سدليون، موقوفيون ۽ مقرريون وغيره جون خبرون ڇپيل هجن.

• **گـَزِيرُ ج گـَزِيرَ(ٽ):** ذ . صفت. نوڪَرُ – خادِمُ – ٻانهو – غلامُ – خدمت ڪندڙ – خاصخيلي – سِرائِي – ٽهليو – چاڪرُ – چـُوڪـَرُ – خدمتگارُ.

• **گـَسَ ج گـَسُون:** ث . (سن . گهرشَ = گاٺ). ڪن ٻن شين جي گسڻُ واري حالت – گاٺ – گاسِ – گهڪو – گِسڪو – رَهٽو. نقصان – ٽوٽو – هـَرجُ. ”ڏٺيون هَڏِمَ ڏور، گهوريو هرجو“ تاوان– چٽي– خدمت –چاڪري ”گٺ گسن جو“.

• **گـَسُ ج گـَسَ:** ذ . واٽ – رند – راهه – گهاڙو – دڳ – پيچرو . گـُذَرُ – لنگـُهه – گهـَٽُ – گهـيرُ. (اسم خاص). تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **گـَسَ ڪان گـَسڻو :** راهه ڪان ڀُلجڻ. سنئين واٽ ڇڏي ڏيڻ – گمراهه ٿيڻ – اوجهڙ ۾ پوڻ – ڀُلجي وڃڻ – حق ڪان پاسو ڪرڻ –حق جي راهه ڪان ٿڙِي وڃڻ.

– **گـَس گهـَٽُ:** راهه رند – پيچرو.

– **گـَسِ لائِڻُ:** راهه تي آڻڻ – رستو ڏيکارڻ – راهبري ڪرڻ – دَڳ لائڻ – گَس تي چاڙهڻ – گَس تي آڻڻ – سنئينءَ راهه تي ڪرڻ. حق جي راهه ڏيکارڻ – سچي واٽ تي چاڙهڻ – هدايت ڪرڻ – راهنمائي ڪرڻ.

• **گـِسَ ج گـِسَ(ٽ):** ث . ٿُلهي اَٽي جي گهاٽي رٻ – گاٽَ –رَٻَ.

• **گـَسُ ج گـَسَ:** ث . ڌوڙ – دَزَ – ڌُڌِڙ – ڊَسَ – ڇائِي – واري – گِرد – لَٽُ – ٻُسِرِ – خاڪِ – مِٽي – ڊُسڙ – رئِي – رائو. واَرياسي زمين – نرم زمين – اَيوڳي زمين – ڪچي واري زمين.

– **گـَساڙو ج گـَساڙا:** ذ . صفت. ريٽ وارو – ڪَچو(زمين جو ٽـڪَرُ). اَيوڳي ڪَچي واري زمين.

– **گـَسَرِ ج گـَسَرُون:** ث . گهٽي مٽي وارو رستو – ڊاسڙ سڙڪ – ٻُس وارو پيچرو.

– **گـَس مـُس ڪَرَڻُ:** لَٽي مِٽِي ڪرڻ – گـَم ڪرڻ – لِڪائڻ – ڇَپر ڪرڻ – ڇَٻٽ ڪرڻ – گـُم شـُم ڪرڻ – هيٺ مٽي ڪرڻ.

• **گـَسارُ ج گـُسارَ:** ذ. صفت. ٽاريندڙ – دوُر ڪندڙ – دفع ڪندڙ. مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ لفظ. جيئن ”غم گـُسار“.

• **گِساڻ ج گِساڻ:** بي مزي ڪاڌو – گِسو – اَيو ڳو – لِسو – بنا ساءُ سَواد جي – بي لذتو – اٽيو.

• **گـَسائِڻُ:** مصدر .(پرا. گهسان. سن . گهش + آئپ = گسائڻ)هڪ شيءِ ٻيءَ شيءِ تي رکي تحرڪ ڏيڻ – گسرائڻ – رَهٽڻ – گِسڪو ڪڍائڻ – گهـَٽو ڏيارڻ – رڳڙڻ – مـَهـَٽڻ – گـَهـَڻُ – مَلـَڻُ – رَهڙڻ . (گسائيو – گـَسائيندو – گـَسائيل).

• **گـُسائِڻُ:** مصدر. ڄاٽي واڻي پاسو ڪرڻ – ٽٽائڻ – حاضر نہ رهڻ – غير حاضر رهڻ – گـَسگـُساءُ ڪرڻ . ٽٽائي وڃڻ – گوٽٽات ڪرڻ – گوهي ڪرڻ اَناڪاني ڪرڻ – تِڳي وڃڻ – ٽاٽمائڻ – ٽلڪائڻ – لَمائي وڃڻ – ترڪائڻ – ترڪائڻ – ريٽڻ – وانجڻ – پسرو ٿيڻ(گـُسائيو – گـُسائيندو – گـُسائيل).

Gul Hayat Institute

– **گَسائُو ج گَسائُو**:ذ . صفت. گوسڙو – نٽائو – گوهيَرُ– گوهي خور – لاهرائو – ڪم چور – گوسڙاٽُ – ڪوسڙٽُ– گوٽنات ڪندڙ – اَناڪاني ڪندڙ.

• **گَسائِين ج گَسائِين**: ذ . صفت. (سن . گوسواس = سوامي، مالڪ) گوسامي (جنهن پنهنجي اندرين کي جيتيو هجي). فقيرن جو هڪ قسم – نفس تي غالب پوندڙ – سَنتُ– پروهت . ديوي. ديوتا.

• **گَسائِين ج گَسائِين**: ذ . صفت. هڪ فقير جو قسم – سَنت – مهاتما – ولي – اولياءُ – وڏو سائين – گَئوسائين – پروهت . ديوي. ديوتا.

• **گَستاخُ ج گَستاخَ**: ذ . صفت. (ف). بي ادب – گَهِرو – گهائل مائل – هِريل مِريل– حجت رکندڙ – حُجتي. اپَهتو – بيجاءِ – بيهودو.

– **گَستاخِي ج گَستاخِيُون**: ث . صفت. هِري مِري وڃڻ واري حالت – گهائلي مائلي – ڏيٺ ويٺ – بي امتيازي – حجت – بي ادبي – شوخي – چيٺ – زبان درازي – ترڪ ادب. تحقير – حقارت.

– **گَسُتاخِي ءَ جي گهِٽيءَ ڏي مُنهُن رَکَڻُ**: حُجتي ٿيڻ – گَهرائي رکڻ – گهائل مائل ٿيڻ. اڻ شانائتا لفظ استعمال ڪرڻ – بي ادبي ڪرڻ – وڏ نندائيءَ جو خيال نہ رکڻ.

– **گَستاڪُ ج گَستاڪَ**: ذ. صفت. گَستاخ.

– **گَستاڪِي ج گَستاڪِيون**: ث . صفت. گستاخي.

• **گَسِتو ج گَسِتا(ت)**: ذ . صفت. (ف. گست) واقف – ڄاڻو – سڃاڻو. سَياح – گهمندڙ – سيلاني. داناءُ – ڏاهو – سياڻو. بُردبار.

• **گَستو ج گَستا(ڪ)**: ذ . نِڙيءَ کي گهُٽڻ واري حالت – گهُٽو – گهوگهو.

– **گَستا ڪَيڻُ(ڪ)**: گهوگها ڏيڻ – گهُٽا ڏيڻ – گهُٽڻ.

• **گِسٽَڻَ**: مصدر. گَسڻ – لَڳڻ – رڳڙجڻ – گَهِجڻ – رَهٽجڻ.(گسٽيو – گسٽيندو – گسٽيل).

• **گَسَرُ ج گَسَرَ**: ث . ڌُوڙ – ڌُڌڙ – بُسڙ – ڊُسڙ – خاڪ – مِٽِي. وارياسي زمين.

• **گِسِرِ ج گِسِرِيُون**: ث . ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم (هيءَ مڇي بنا ڇلرن جي رنگ جي ميرانجهڙي ءَ قد ۾ ادائي فوٽ ڊگهي، پاڻيءَ کانسواءِ ٻہ ٽي ڪلاڪ زنده رهي سگهي ٿي).

• **گَسِرَ ج گَسِرُون**: ث. بدلو – عيوضو – پاڙُوجهاڙو – وير – پلاند.

– **گَسِرَ ڪَيڻُ**: بدلو وٺڻ – عيوضو وٺڻ – وير وٺڻ – پاڙو جهاڙو لهڻ – ڪٿر ڪڍڻ – دشمني پاڙڻ – ڪاوڙ چندڻ – دل ٺارڻ – رَهيو ڪُهيو حساب چُڪتو ڪرڻ – پَلاند وٺڻ.

– **گَسِرُ ج گَسِرَ**: ذ . صفت. ويرُ وٺندڙ – بدلو وٺندڙ – پاڙو جهاڙو وٺندڙ – ڪاوڙيل. خارباز – خاري.

• **گِسرِجَڻُ**: مصدر. ڊوندڙو ٿي هلڻ – ريڙهيون پائڻ – وڙهڻ – گِسَرَڻُ– گِيسيُون ڏيئي هلڻ – ڏَجهڻ – چيٺَ پوڻ – خفي ٿيڻ – ڪاڄڻ – بيزار ٿيڻ– هُڙڪَڻُ. پوسڻ – ڪَپڻ – ڪِجڻ – جلَڻ – سڙڻ(حسد ۾). چِڃڻ. ٺٽڻ– جهونو ٿيڻ– پراڻو ٿيڻ– بوسيدو ٿيڻ– ٻلجڻ– (ڪ)(گِسرجيو– گِيسرجيندو– گسرجيل).

• **گِسِ گِسِرُون**: ڳيسر – سيڙپ – دير– سل ولِ – ڍِر – ڇِرڪ – آوير – ڇَلهہ – سوستائي – اويرائي – سُستيَ – ڍِرَائي – ڳِمَرُ– غفلت – آَلس – ڪاهلي – ٽوٽپٽو. (اسم خاص). مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **گَسَڙ ج گَسَڙُون**: ث . ڌُڌڙ – دُسِڙ– ڊُسِڙ – بُسڙ. گهٽي ڌوڙ واري زمين – ڪَچي جي زمين – ڊاسوڙ زمين.

– **گَسَڙ ۾ پيرُ هڻڻ** : ڌُڌُڙ ۾ پيرُ وجهڻ– چيل ڳالهہ کان ڦِري وڃڻ – آَلي وڃڻ – نٽائي وڃڻ.

• **گِسڪَڻُ**: مصدر . (سن . گهرش = گهڻ). تِرڪڻ – ڪِسڪڻ – ٿِڙڪڻ – گهڪو کائڻ – رَهٽجڻ – سِرڪڻ – رڙهڻ. (گِسڪيو – گسڪِٽو – گِسڪِيلُ).

– **گِسڪِٽو ج گِسڪِٽا**: ذ . صفت. تِرڪٽو – ٿِڙڪِٽو – ڪِسڪٽو – سِرڪٽو – رڙهٽو – ڦسڪٽو.

• **گَسڪو ج گَسڪا**: ذ . تِرڪو – ڪِسڪو – ٿڙڪو – ريڙهو – رَهٽو. اَٽڪل – چالاڪي . مارَ – ڪَٽَ. ڪاوڙ. (ت).

• **گَس گَساءُ ج گَس گَساءُ**: ذ . گوٽنات – نَٽاءُ – گوهي – ٽارَ – ٽال مَٽول – ٽاٽمارو – ترڪ ٽال – اَنا ڪانِي – نَٽُ نَٽاءُ.

– **گَس گَساءُ ڪرڻ** : نٽائڻ – گوٽنات ڪرڻ – ٽاٽ نوٽ ڪرڻ – ٽال مٽول ڪرڻ – ٽاٽمائڻ – گسائڻ.

• **گَسِلِي ج گَسِلِيُون(ل)**: ث . هٿ جي آڱوٺيءَ تي ڏَسٽي آڱر مٿان رکي، هنيل هُرَ.

• **گَسَ مَرُ ڪيلڏ (ث)**: ڪوڏين سان هڪ راند جو نمونو ڪيڏڻ.

• **گَسَڻُ**: (سن. گهرش= لڳڻ). ٻن شين جو پاڻ ۾ لڳڻ – گَسڪو کائڻ – گَهٽو کائڻ – گاٽ ٿيڻ – گَسجڻ – گِسرڻ – رڳڙجَڻُ– مهٽجڻ – رهٽجڻ – گَهجڻ – مَلجڻ. سوس کائڻ – سوڪهڙو کائڻ – هڪ شئي ٻيءَ ڪنهن شيءِ سان لڳي لسو ٿيڻ يا سنهون ٿيڻ.(گسِيو – گسندو – گَسِيلُ).

Gul Hayat Institute

– **ڪَسَڻُ پيسَڻُ:** ٻين جي لهه وچڙ ۾ اچي. ڪاڻ ڪسي ڪڍي. تجربو پرائڻ.

– **ڪَسٽِي ج ڪَسٽِيُون:** ث . گهڪو – ڳاٽ – چِتُر. مَلٽي – مَهٽِي – لَسي – تِرڪٽِي.

• **ڪَسَڻُ:** مصدر. ڪَسي وڃڻ. خطا ٿي وڃڻ – ناڪامياب ٿيڻ – فتحياب نہ ٿيڻ – نشان نہ لڳڻ – ٿڙي وڃڻ – اَجايو وڃڻ – خالي وڃڻ (ڪنهن ڏڪ وغيره جو). نہ ليڻ (ڪاشيءِ). افراد ٿيڻ. وحه هٿان وڃڻ – ريل گاڏيءَ کي نہ پهڻ – نہ سَهڙڻ – نہ رَسڻ. بيت يا ڪنهن ڳجهارت کي نہ سَلڻ – معنيٰ نہ ڪڍڻ. اُبتو سمجهڻ – پُلڻ – چُڪڻ – بطال ٿيڻ. هڪ جو بيو سمجهڻ.

– **ڪَسِي پوڻ:** ڪَسي وڃڻ. نشان ن لڳڻ.

• **ڪِسو ج ڪِسا:** ذ. صفت. بي سوادي – بي لذتو – لِولِو – چڙيل – چانورن جو رڪڻ سبب سواد ۽ خوشبوءِ گهٽائي وڃڻ – لِسو – آيوڳو – بي مزي – بي لطف (طعام). تانگهو – ويڪرو – تاسَرو.(ن– ب).

• **ڪِسِي ج ڪِسِيُون:** ث . اُٺ، ٻڪري وغيره جي پيٽري تيڪ – نرم ليڏوٽو يا چيٽو (جيڪو ڪتين کي ڪم اچي ۽ ڪپڙو رڱڻ وقت، رنگ بعد ڪپڙي جي صفائي لاءِ پاڻي ۾ ملائي ڏين).

• **ڪَسِي ج ڪَسِيُون:** اسم خاص. مَنگرَ جو هڪ قسم (منهن سندس ڏگهو وچ وارو حصو ويڪرو پُڇُ سنهون. پني ڪاري ۽ پيٽ اڇو سندس ڊيگهه ٽن ڪان ست فوٽ). (ن– ب).

– **ڪَسِي پوڻ:** نشانو غلط وڃڻ – غلطي.

• **ڪَش جي ڪَشون:** ث. (پارڪري) "رب" وڏائي.

• **ڪُشادَ ج ڪُشادَ(ڪ):** ذ . (ف. ڪشادن = کولڻ) عقل – سمجهه – ڄاڻ – خيال – دانائي – ڏِنگ.

– **ڪشادو ج ڪشادا(ل):** ذ. صفت. عقل وارو – داناءُ – سمجهه وارو – ڄاڻو – چالاڪ – هوشيار – ماهر – قابل.

• **ڪَشتَ ج ڪَشتَ:** ذ . (ف). گهوم ڏورو – ڦيرو – چڪر – سفر – مسافري – جاچ پڙتال.

• **ڪَشِڪو ج ڪَشِڪا(ت):** ذ . گشو – ڏنو – دلبو – ڪوڙو آسرو – دلاسو.

– **ڪَشِڪائي ج ڪَشِڪائي(ت):** ذ . صفت. گشا ڏيندڙ – گشائي – ڏنائي – رَماڪي – ڊاڙي – ڪوڙا دلاسا ڏيندڙ.

• **ڪَشڪو ج ڪشڪا:** ذ. ڳاٽ – گاس – چِتر – گهڪو – رهنو – گهندي – گسڪو – رهڙو – رهندو.

• **ڪَشڪوري:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديهه جو نالو. لاشاري بَلوچن جو هڪ قبيلو(ت).

• **ڪَشو ج ڪَشا:** ذ . (سن: گهرش) گهڪو – رهڙو – گسڪو – رهنو – گاس. ڏنو – لباڙ – ڊاڙ – ڪوڙو – دلاسو – ڏڪو – ٺيلهو – ٽابو.

– **ڪَشائي ج ڪَشائي:** ذ . صفت. ٻتاڪي – ڊاڙي – ڏنائي – ڪوڙ هٽندڙ – ڪوڙا دلاسا ڏيندڙ.

– **ڪَشو ملائڻ:** من گهڙت ڳالهه ٺاهڻ – پنيلائڻ – ڪوڙ ٺاهڻ – ڏنو هڻڻ – ڏنو ڏيڻ – ڪوڙ ڳالهائڻ – ڪوڙ هڻڻ.

– **ڪشو هڻڻ:** ٻتاڪ هڻڻ – ڏنو ڏيڻ – دلاسي ۾ رکڻ – ڪوڙ ڳالهائڻ – من گهڙت ڳالهه ٺاهڻ – پنيلائڻ – ٻُدبُدو ٺاهڻ – آسري ۾ رکڻ.

– **ڪَشَئي ج ڪَشَئِي:** ذ . صفت. ڪوڙ هٽندڙ – ٻتاڪي – ڊاڙي – ٺڪائي – ڪوڙو – گشائي.

• **ڪِفَ ج ڪِفون:** ث . (ف: ڪَف= ڦيڻ) گهٽي ڳالهائڻ جي ڪري وات مان ايندڙ گگ– گجي – ڦيڻ – ڪف – گڦ. اجائي بڪ ڪرڻ واري حالت – جهڳي – يخي – بڪ.

– **ڪف وهڻ:** گهٽي ڳالهائڻ ڪري وات مان گگ وهڻ – گجي وهڻ – گڦ وهڻ. جهڳي هڻڻ – ڏاڍي ڪاوڙ ۾ اچڻ – لباڙ هڻڻ.

• **ڪَفا ج ڪَفائُون:** ث . غفا – غار – ڇُر.

• **ڪَفت:** ذ . (ف : ڪُفت = هُن چيو) ٻولي – ڳالهاءُ – گفتار – ڳالهه ٻولهه. حرف – لفظ – جملو.

– **ڪَفتارَ ج ڪَفتارُون:** ث . (ف) ڳالهه – ڳالهه ٻولهه – بيانُ – واردات – ڪَفتو – ڳالهائڻ – گفتگو – وارتا – تاتِ – پَچَر – سُرسلو – وائي – چَوُوَتُ – چوُچوءِ – سُٽيڊي – ڏند چرچو.

– **ڪَفتگو ج ڪَفتگو:** ڳالهه ٻولهه – ٻول چال – ڦيل قال – ڦيل مَقال – صلاح مصلحت. بيان – تقرير – ذڪرُ.

– **ڪَفتگوئِي ج ڪَفتگوئيون:** ث. ڳالهه ٻولهه – گفتگو.

– **ڪَفتو ج ڪَفتا:** ذ . حرفُ – لفظُ – جملو – نُڪتو – ٻولُ – ڳالهه – بيان – قولُ – اِقرار – وعدو – عهد – ٻولُ.

– **ڪَفتُ و شُنيد:** ث . ڳالهه ٻولهه – گفتگو – چيو ٻڌو – ڦيل مقال – بحث مباحثو.

– **ڪَفتي ۾:** ڳالهين ۾ – ڳالهه ڳالهه ۾ – اٽڪل سان – رمز سان.

• **ڪَفتُورُ:** ذ . هڪ رنگ جو نالو(موچڪو رنگ). (ن– ب).

• **ڪِفَ ج ڪِفَ:** ث . (ف. ڪف= ڦيڻ). ڪِفَ جو بگڙيل لفظ–

Gul Hayat Institute

ڳهٽي ڳالهائڻ جي ڪري وات مان ايندڙ ڳڳَ يا ڳجي – ڦيڻ – ڪڦ – ڳف.

– **ڳڦَ هڻڻُ:** وات هڻڻ – ڳهٽو ۽ اجايو ڳالهائڻ – بڪوات ڪرڻ –– لباڙ هڻڻ.

– **ڳڦِي ج ڳڦِيُون:** ث. وات مان ايندڙ ڦيڻ يا ڳجي – جهڳي – ڳڦ – ڪڦ. اَجائي بَڪ – لباڙ – يخي.

• **ڳڪَ ج ڳڪَ:** ذ. پڻيءَ جو ڏنگ – ڪٻ – ڳهٻ – ڪرهو – ٽوهو – ڪوهڙ – ڳن بير جو هڪ قسم – پڪل وڏو بير – ڳوڪ.

– **ڳڪان ج ڳڪان (ٿ):** ث. پڪل بير. ٿرِ ۾ بيرجي پڻ کي سڏين.

– **ڳڪو ج ڳڪا:** ذ. صفت. پڻيءَ جي ڏنگ وارو – ڏنگو – ٽوهي وارو – ڪوهو. ڇبو – ڪبو. ڪبڙو "تون ڳڪو ٿي ڇو ٿو هلين." تار جي هڪ عضوي جو نالو. ڪوڏيءَ جو قسم. "ڪناري تي ڪيترائي ڳڪا پيل ڏناسون."

• **ڳڪو:** اسم خاص. تعلقي واره ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳڳَ ج ڳڳَ (ڪ):** ذ. (سن. ڳڳن = آسمان). ڪڪر – بادل – اَبر. (ن–ب).

• **ڳڳ ج ڳڳون:** ث. وات مان ايندڙ پاڻي ڦيڻ – ڳڦ – ڳف – پڪ – ٿڪ – ڳاڙ – لار – ڦيٽي – لعاب. بلغم – ڪانگهارو. ڪتي جو وات رستي نڪتل پڳهر.

– **ڳڳَ اَٽڪائڻ (ٿ):** اٽڪل ڪري پنهنجو حق ڄمائڻ – قبضو رکڻ.

– **ڳڳَ ٿي پوڻ:** ڇنبڙي پوڻ ڇهٽي پوڻ. نه ڇڏڻ.

– **ڳڳَ ٽيڻ:** پنيان لڳي پوڻ – جيجا تي پوڻ. (ن–ب).

– **ڳڳرُ ج ڳڳرَ:** ذ. صفت. ڳڳون ڳاڙيندڙ – ٿڪون وهائيندڙ. ڇَربٽ. ڳدلو.

– **ڳڳَ وهائڻ (ٿ):** هوش ڪان نڪرڻ – خطا ٿي وڃڻ. ڳدلو ٿيڻ.

• **ڳڳدام ج ڳڳدام:** ذ. صفت. گونگو – بي زبان – ويچارو. ابوجهه. (جانور).

• **ڳڳر ج ڳڳريون (ل):** ث. سوڙهي ڍڳهي ڳچيءَ وارو دلو – پاڻيءَ جو ٽانو – دلي – گهاگهر – گاگر – چونري – چونرو – گهگهر.

• **ڳڳرِڃڻ (ٿ):** ارمان ڪرڻ – غم ڪرڻ – رنج ڪرڻ – روئڻ پٽڻ. ارمان. غم – رنج – ڏک. (ن–ب).

• **ڳڳرو ج ڳڳرا (ٿ):** ذ. ننڍو دلو – گهڙو – گهاگهرو.

– **ڳڳري ج ڳڳريون:** ث. سوڙهي ڳچيءَ سان پاڻيءَ جو ننڍو ٽانو – گهاگهر – گاگر – گهاگهر – دلي – چونري. موريو.

• **ڳڳرُ ج ڳڳرَ:** ذ. اسم. (سن: ڳگل = ڳڳر). هڪ وڻ جي کونر جو قسم – (ٽن قسمن جو ٿئي. (۱) ڳاڙهو (۲) ڳاڙهو زردائڻ مائل (۳) ڳاڙهو ڪاراڻ مائل – پهريون دوائن جي ڪم اچي ۽ ٻيا رنگ شيشي ڳنڍڻ جي ڪم اچن) – ڳندرف – ٽنيڻ. واس ڌوپ جي ڪم ايندڙ هڪ پسارڪو وکر. (ڪ) ڇٽ – اٽڃاڻ – چربٽ – پوڪ – اناڙي – چسو.

– **ڳڳرٽي:** ث. وڻ جو هڪ قسم، جنهن مان رَسُ نڪري ۽ دوائن جي ڪم اچي – ڳڳر جو وڻ.

• **ڳڳرال:** ث. هڪ ول يا ٻوٽو.

• **ڳڳران (ڪ):** اسم خاص. ڪوهستان ۾ هڪ نئين جو نالو.

• **ڳڳرآول:** اسم خاص. هڪ ٻوٽي جو نالو – گگرال.

• **ڳڳرڙا:** اسم خاص. تعلقي گنبٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳڳرڙو:** اسم خاص. مڇيءَ جو هڪ قسم (سنهڙن چلرن سان. قد ۾ انچن کان چار انچ تائين ٿئي).

• **ڳڳلاڻ:** اسم خاص. هڪ ول ۽ ٻوٽيءَ جي هڪ قسم جو نالو – گگرال.

• **ڳڳلڻ:** گگر جو وڻ. گگري – گگرٽي.

• **ڳڳمڳ ج ڳڳمڳ (ٿ):** ذ. صفت. موڙهل جيپ (ظرف) خاموش – چپ ماٺ.

– **ڳڳمڳ ٿيڻ (ٿ):** خاموش رهڻ – چپ ٿيڻ – ماٺ ۾ ويهڻ.

• **ڳڳن ج ڳڳن:** ذ. (سن: ڳڳن = آسمان) اُپ – آسمان – آڪاس – امبر – فلڪ – چرخ. ڌرتي ۽ آسمان جي وچ وارو خال – ڪڪر – وايومنڊل – وارن جو چوٽو – چوٽي – مينڊ.

– **ڳڳن ڳسون:** الوت. ڳم ٿيل.

• **ڳڳو ج ڳڳا:** ذ. نڙي پوڻ واري حالت – جهڪو آواز. گگهو.

• **ڳڳولي ج ڳڳوليون (ٿ):** ث. ڳرڙي – ڳروڙي.

• **ڳڳو ج ڳڳوا (ٿ):** ذ. اسم خاص. هڪ پکيءَ جو نالو – چبرو – گگهه پکي.

• **ڳڳهہ ج ڳڳهہ (ل – ٿ):** اڳين پاسي ڳچيءَ وٽان وڏيل چمڙو – جاڙهي هينان سوڄ وانگي اُيريل چمڙو.

• **ڳڳهہَ ج ڳڳهہَ، ڳڳهون:** ث. سخت اونداهي – ڪاري اونداهه – ڪاري رات – ٻنپ – اوندهه – ٻاڏ اوندهه.

– **ڳڳهہ اُوندهہ ج ڳڳهہ اُونڌهہ:** صفت. گهاٽي اوندهه – گهٽي اوندهه – ٻاڏ اُوندهه – سخت اندارو – ڪاري رات. گگهه اونداهه.

Gul Hayat Institute

• **گُگُهه** :اسم خاص. پکيءَ جو نالو – وڏي چپ – چهرو . گهوگهو جي بولي ڪندڙ وڏو ڪارو پکي.

• **گُگُهِر ج گگُهِرون:** ث . پئسن جمع ڪرڻ جي ڪپڙي – پندارو – پندالو. بوگهو.

• **گِگهِراتِ ج گِگهِراتيُون (ت):** ث . منٿ – آزي نيزاري – عرض – وينتي – ليلڙات.

– **گِگهِراتيُونَ ڪَرڻُ:** منٿون ڪرڻ – آزيون نيزاريون ڪرڻ – ليلڙاتيون ڪرڻ – عرض ڪرڻ.

• **گَگهڪَو ج گَگهَڪا(ڪ):** اُٺ جي آواز جو قسم.

• **گُگهِلَڻ:** مصدر. نخرا ڪرڻ – ناز ڪرڻ – لاڏ ڪرڻ – انگل ڪرڻ – ماڻا ڪرڻ. اندر جي ڳالهه ظاهر ڪرڻ – دل جا جذبا بيان ڪرڻ – جوش ظاهر ڪرڻ.

• **گگهو ج گَگها:** ذ . وڏو زنانو چولو – بلوچ عورتن جو قبيلائي سجاڳپ وارو ويس.

– **گگهيرو ج گگهيرا:** ذ . صفگ. گَگهي وارو – گگهيلو – گگهي جي سجاڳپ وارو(بلوچ).

• **گِگهو ج گِگها:** ذ . صفت . نِڙي وينل آواز – گهُٽيل آواز – وينل آواز. ٿلهو آواز – گهگهو.

– **گِگهِي ج گِگهِي:** ث . ڀورو ڳالهاءُ – نِڙيءَ وينل ڳالهاءُ – بي ڊؤلو ڳالهائڻ – بي ڊؤلو آواز – خوف يا ڏُک سبب وينل ڳالهاءُ.

– **گِگهِي ٻوڏ:** نِڙي ٻوڏ – نِڙي گهُٽجڻ.

• **گَگهُو ج گَگهُو:** ذ. ٻيري جي ٻولِي – گهوگهو – گهُگهُو.

• **گَگهِي ج گَگهِيُون:** ث . سوڙهي ڏگهي ڳچيءَ سان پاڻي پِري رکڻ لاءِ ٺِڪر جو ٿانءُ – صُراحي.

• **گَلُ گَلَ:** ث. چؤپائي مال جو وَلَرُ – ڌَڻُ – گَلو. گهَلَ.

• **گَل ج گَلُون:** ث. ڪاري گَبَ – چِڪَ – چِڪڻَ – راڦو.

• **گِلُ ج گِلَ:** ذ . اِٽي ڏَڪَر يا بلورن راند ڪرڻ لاءِ کوٽيل ننڍڙي کَڏَ – سَچُ – گِڏ.

• **گُلَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **گُلُ ج گُلَ:** ذ .(ف. گُلُ = قُولُ) وڻ، ٻوٽي، ٻوڙي جو قُل. (قسم : گُلاب ، موتيو ، سوسن، سمن، زعفران ، ڪيسر ، دائودي ، سُنبل – آتشي، نرگس، گونٽو، بِنفشو، ياسمين، جاءِ گل، رتن جوت، خيرو ، ٽانگر، ڪيتڪي، چنبيلي، مُگرو، ڪنٽهار، نيلو فر، ڪنول، جافري وغيره). وارن جو ڦُندڻ – چوٽي. داغُ – ٽِڪو – ڏَنبُ. حُقي جي ٽوپيءَ ۾ سڙي ويل تماڪ جو ڳوٽو. ٻَرت جو هڪ قسم(ناڙي گُل، جاءِ گُلُ). سُهڻو معشوق. (اسم خاص). ماڻهو . شاعر آخوند گل محمد سانوڻيءَ جو تخلص ماڻهوءَ جو نالو"گُل".

– **گُلُ آتشِي ج گُلُ آتَشِي:** ذ . صفت. گُل جو نالو – گلاب جي گل جو هڪ قسم – سَدا گُلاب.

– **گُلُ ابيَضُ ج گُلَ ابيَضَ:** ذ. صفت. هڪ گُل جو نالو – زنگي گل.

– **گُلُ اَرغوانُ ج گُلُ اَرغوانَ:** ذ . هڪ گل جو نالو – گئونٽي جو گل.

– **گُلُ اَشرَفِي ج گُلُ اَشرفِي:** ذ . هڪ گل جو نالو – گنونٽو – گل اَرغَوان.

– **گُلُ اَنارُ ج گُلُ اَنارَ:** هڪ گل جو نالو – ڏاڙهونءَ جو گل.

– **گُلُ اَندامُ ج گُلُ اندامَ:** ذ . گل سان مشابهت رکندڙ سهڻن مهاندن وارو – گلن جهڙن نرم لِڱن وارو – نازڪ بدن – سُهڻو – حَسين.

– **گُلُ بَدَنُ ج گُلُ بَدَنَ:** ذ. گل جهڙو بدن – گل اندام – نازڪ بدن. سُهڻو – حَسين – خوبصورت. هڪ قسم جو ريشمي ڪپڙو(جدا جدا نمونن جو، سهڻن ليڪن ۽ پٽن وارو ڪپڙو) جو ڪنهن زماني ۾ وچ ايشيا کان ڪابل جي رستي ايندو هو.

– **گُل بَرگُ:** گلاب جي گل جي پنکڙي.

– **گُل بَڪاوَلِي:** ذ . نهايت عمدي اڇي رنگ جو خوشبوءِ دار گل. هڪ افسانو – بڪاولي پَريءَ جو قصو.

– **گُلُ بِنَفشو:** گل جو هڪ قسم – بنفشي جا سُڪل گل – دوائن ۾ ڪم ايندڙ هڪ پسارڪو وکر.

– **گُلبُوءِ:** ث . گُل جي بوءِ – گُل جي سُرهاڻ – سڳنڌُ – خوشبوءِ – واسَ – هُٻڪارُ.

"گولِي ٿيان گُل بُوءِ، جي مون نيو پاڻ سين". (شاهه)

– **گُلبَهارُ:** ذ . گل جو هڪ قسم. (اسم خاص) ماڻهو جو نالو.

– **گُلَ ٽَڪَڻُ:** صفت. گُلن جهڙا چِٽَ ٽَڪڻُ – گُلڪاري ڪيڻ – چِٽسالِي ڪرڻ – نقش نگاري ڪرڻ – اُڪَرَ جو ڪم ڪرڻ.

– **گُلُ پَشپُ ج گُلُ پُشپَ:** ذ . گل جي مُکري.

– **گُلپوشُ ج گُلپوشَ:** ذ . صفت. گل جو ڍَڪُ – پُشپُ مَنَڪُ.

– **گُل جافر ج گُل جافَرَ:** ذ . صفت. گُل جو هڪ قسم – جافر گل.

– **گُل جاوَلِي:** ذ . گُل جو هڪ قِسم – جاءِ جو گُلُ.

– **گُل جاءِ:** ذ . جاءِ جو گُل – گل ياسمين.

Gul Hayat Institute

– **گـُل جَلِيلُ ج گـُلُ جَلِيلُ:** ذ. دوائن جي ڪم ايندڙ گل جو هڪ قسم (گـُلَ اَڇا ۽ خوشبوءِ ڪٿوري جهڙي).
– **گـُلُ چنبيلِي:** ذ. گـُلُ جو هڪ قسم اڇا خوشبوءِ دار گـُل (سُنگهڻ سان اڌ مٿي جي سور کي فائدو ۽ تيل دوائن ۾ ڪم اچي).
– **گـُل چونڊڻ:** شاديءَ وقت گهوٽ ۽ ڪنوار کان گلن چونڊائڻ جي هڪ رسم.
– **گـُلچِهرو ج گـُلچِهرا:** ذ. صفت. گلاب جي گل جهڙي صورت وارو – گل جهڙو حَسين – سهڻو – خوبصورت – وڻندڙ.
– **گـُل چِينُ ج گـُلُ چِينَ:** ذ. صفت. گل چونڊيندڙ، تماشو ڏسندڙ.
– **گـُل چِنِي مُنهَن ۾ ڏيڻ:** رويرو مهٽو ڏيڻ – عِتابُ ڏيڻ – ڏوراپو ڏيڻ – مَهِٽو ڏيڻ – طعنو هڻڻ – ويڻ وجهڻ.
– **گـُل چِنِي هَٿَ ۾ ڏيڻ:** ڳالهه جو تَتُ ٻڌائڻ – ڳالهه جو تات پُرجُ ٻڌائڻ – ڳالهه جو مقصد ٻڌائڻ – مطلب جي ڳالهه ڪرڻ.
– **گـُل حِنا:** ذ. گل جو هڪ قسم – مينديءَ جو گـُلَ.
– **گـُلُ خِزانُ:** ذ. گل جو هڪ قسم – آسماني رنگ جو گل (لاجوردي رنگ خوشبوءِ دار گل، دوائن جي ڪم اچي).
– **گـُلُ خَطمِي:** ذ. گل جو هڪ قسم.
– **گـُلخَنُ ج گـُلخَنَ:** گـُلن جي عرق ڪڍڻ جو ٿانءُ – قَرنَفـُلُ.
– **گـُل خَندانُ:** ذ. ٽڙيل گل – گل شگفته – ڪِڙيل گل. هڪ ڪتاب جو نالو. (جانعالم جو قصو).
– **گـُلُ خَيرو:** ذ. گل جو هڪ قسم.
– **گـُل خَيرِي:** ذ. گل جو هڪ قسم (سوسني رنگ تي هيڊاڻ مائل، جو تپ ۽ جگر جي گرميءَ لاءِ رات جو پُسائي فَجر جو جهُڪِي، مصري وجهي پيارجي ته فائدي مند آهي).
– **گـُلدانُ ج گـُلدانَ:** ذ. صفت. گـُلن رکڻ جو ٿانءُ – گـُلدستو. گلاب داني.
– **گـُل دائُودِي:** ذ. گل جو هڪ قسم (هيڊي ۽ ڳاڙهي رنگ تي ٿورو خوشبوءِ دار، هِڏڪي، دستن ۽ تپ لاءِ ڪاڙهي پيئجي).
– **گـُلُ دستو ج گـُلُ دستا:** ذ. صفت. گل جو ويڙهو – گلن جو مجموعو – گلن جي ٻڌل مُٺ – گلن جو ڇـُڳو – گلن جو ٻڌل مُنيو.
– **گـُلدوزُ:** ذ. گلن سان پـَرت پريل – ڦـُولدار. ريشمي ڪپڙي جو هڪ قسم – گلدار ساٽين – ڦـُولدار ريشمي ڪپڙو.
– **گـُلُ ڏاڙهـُونُ:** ذ. ڏاڙهونءَ جي وَڻ جو گل – گل انارُ. (اڇو، بنفشي ۽ زردي رنگ تي ٿورو خوبشوءِ دار دوائن ۾ ڪم اچي).
– **گـُل رُبا ج گـُل رُبا:** ذ. صفت. گـُل جي شڪل جهڙو – ڳاڙهه ٻـِلو – حَسين – سُهڻو – وڻندڙ – خوبصورت دلربا – محبوب – معشوق.
– **گـُلُ رُخُ:** صفت. گل جي صورت سان مشابهت رکندڙ – سُهڻو – حَسين – خوبصورت – گـُلربا – گلعذار – ڳاڙهه ٻـِلو.
– **گـُلُ رَعنا:** ذ. گـُل جو هڪ قسم (ٻه رنگو، اندران ڳاڙهو ۽ ٻاهران ڦـِڪو).
– **گـُل رَنگ:** ذ. صفت. گل جهڙو رنگ – گـُلابي – ڳاڙهاڻ مائل – قِرمزي رنگ. گهوڙي جي رنگ جو هڪ قسم – گلابي رنگ وارو گهوڙو.
– **گـُل رُوءِ ج گـُلُ رُوءِ:** ذ. صفت. گل جهڙي شڪل جهڙو – ڳاڙهو ٻِلو – گـُلعذار – گل رنگ – گل رُخ – گـُلربا – حسين. خوبصورت – وڻندڙ – محبوب – معشوق – مَنُ.
– **گـُلزار ج گـُلزاريون:** ث. صفت. گلن مان پريل چـَمَنُ – گلستان – ڦـُلواڙي – تخته گل – گلن جي ڪِياري. (صفت). شاداب – خوش آب – هَريو پـَريو – سرسبز.
– **گـُلزارِي ج گـُلزارِيُون:** ث. ڦـُلواڙي. هَريالي – ساوڪ. سُنهن – سهڻائي. گـُلڪاري – نقشبندي – چِٽسالي.
– **گـُل زَعفرانُ:** ذ. گل جو هڪ قسم – زعفران جو گل – ڪيسر جو گل.
– **گـُل زَنگِي:** ذ. گل جو هڪ قسم – خوشنما ڳاڙهي ۽ اڇي رنگ تي گل (دوائن جي ڪم ايندڙ).
– **گـُلِستانُ ج گـُلِستانَ:** ذ. صفت. (ف). گلن جي جاءِ – باغيچو – باغ – چـَمن – گـُلزار – واڙي – ڦـُولستان – ڦـُلواري.
– **گـُل سُورِي:** ذ. گل جو هڪ قسم.
– **گـُل سُوسَنُ:** ذ. گل جو هڪ قسم – آسماني رنگ جو گل.
– **گـُل شَڪرُ:** ذ. صفت. گل جا پـَنَ ۽ کنڊ ملائي ناهيل هڪ قسم جو مرڪب – گـُلقَندُ.
– **گـُلشَنُ ج گـُلشَنَ:** ذ. صفت. گلن جي جاءِ – گلن جو ٻارو – باغ – باغيچو – چـَمن – اِرم – گـُلستان – ڦـُلواڙي – ڦـُولستان – گلزار.
– **گـُلُ صدبَرگُ:** ذ. (ف). گل جو هڪ قسم – سؤ پـَنن سان گـُل – گينڊو گـُل.
– **گـُلُ صَنَوبَرُ:** ذ. گل جو هڪ قسم.
– **گـُلُ عَباسِي:** ذ. عجب جهڙو گـُل – عجيب قسم جو گـُل (خوشبوءِ دار، صبح کان رات تائين طرح طرح جا رنگ ڪدي. فجر جو اَڇو، منجهند جو ڪارو، رات جو ڳاڙهو. انهيءَ ڪري نالو هَفت رنگي (سَت رنگي) گل.

Gul Hayat Institute

• **گُلُ عِذارُ:** ذ. صفت. (ف. ع). گل جي شڪل سان مشابهت رکندڙ شڪل وارو — گُلُ — ڳاڙهن رُخسارن وارو — خوبصورت— سهڻو — حسِينُ. معشوق — محبوب.

• **گُلُ فامُ ج گُلُ فامَ:** ذ. صفت. (ف). گل جي رنگ جهڙو — گلابَ جي گل جهڙو — گل اندامُ — گل رُوءَ — گلسوءِ. سهڻو — خوبصورت — حَسِين. محبوب— معشوق.

• **گُلُقَنڊُ ج گُلقَنڊَ:** ذ. صفت. گلاب جي گلن جو ناهيل مُرڪب — گلاب جي پَنن سان کنڊ ملائي ناهيل هڪ قسم جي معجون — گُلُ شَڪَرُ.

• **گُلُ ڪاري ج گُلُ ڪاريُون:** ث. صفت. با غ ۾ گلن جو ڇهڇٽو — گهڻن قسمن جا گُل — قلواڙي — گُلزاري. گل چٽڻ جو ڪم — نقشبندي— نقاشي — چِٽسالِي — ڪَمانگري.

• **گُل ڪَچنار:** ذ. (ف). گل جو هڪ قسم.

• **گُـل ڪَرني:** ذ. گل جو هڪ قسم(پنج ڦاڪو, اڇي ۽ ڦِڪي رنگ تي). موتيو.

• **گُل ڪرڻ:** وسائي ڇڏڻ — وسائڻ — اُجهائڻ (بتي)— ڏيئو وڏو ڪرڻ. خراب نَتيجن ڏي خيالَ ڊوڙائڻ — خراب خيال ظاهر ڪرڻ.

• **گُلُ ڪَلنڳو:** ذ. گل جو هڪ قسم(ڦِڪي ۽ ڳاڙهي رنگ تي).

• **گُـلُ ڪوزه:** ذ. (ف). گل جو هڪ قسم.

• **گُلُ گَشتُ:** ذ. صفت. سَيرِچَمَنُ— با غ جو سَير — قلواڙي ۾ چَڪَرُ — باغيچي جو گَشتُ.

• **گُـلُ گُـلابُ:** ذ. گلابُ جو گل — سَدا گلاب . (صفت). سدا سهڻو — حَسين — خوبصورت.

• **گُلگُون:** ذ. صفت . (ف). گل جي رنگ جهڙو — ڳاڙهن ڳلن وارو — ڳاڙهِ ڳِلو — گُلرنگُ — گُلسوءِ — گُلفام.

• **گُـلُ گُـونتو ج گُـلُ گُـونتا:** ذ. گل جو هڪ قسم(زردي رنگ تي دل ۽ دما غ کي قوت ڏيندڙ).

• **گُل گِيرُ:** ذ. (ف). اُها ڪئينچي جنهن سان وَتَ کي وِڍي صفا ڪجي — بَتِي جي وَٽ جي ڦُلي کي ڪُترڻ جي ڪئينچي.

— **گُل ڳلو ج گُـلُ ڳـلا:** ذ. صفت. گل جي رنگ تي مائل ڳلن وارو — ڳاڙهِ ڳِـٽو — ڳاڙهن ڳلن وارو.

— **گُـلُ لالَ:** ذ. (ف). هڪ قسم جو ڳاڙهو گل.

— **گُـلُ مُـنَڪَ ج گُـلُ مُـنَڪَ:** ذ. گل جو هڪ قسم . (ت).

— **گُلُ مَريَمُ:** ذ. گُـل جو هڪ قسم(هي هٽ جي چنبي جهڙو ناسي رنگ تي, دوائن ۾ ڪم اچي).

— **گُـلُ مُشڪُ:** ذ. سُرهي خوشبوءِ وارو گل.

— **گُـلُ مُـلُـوڪُ:** فراسَيءَ جي چِٽـَن جو هڪ قسم.

— **گُـلُ مُنهون ج گُـلُ مُنهان:** ذ. صفت. گل جي رنگ جهڙو — ڳاڙهي مُنهن وارو — لال منهون — ڳاڙهِ ڳِلو — ڳاڙهِ ڳِٽو.

— **گُلُ مُوسِمِي:** ذ. گل جو هڪ قسم.

— **گُـلُ مِيندي:** ذ. ڳاڙهي رنگ جي گل جو هڪ قسم — ميندي ۽ جي رنگ جهڙو گل — گُـل حِنا— ڳاڙهو گل.

— **گُـلُ نارُ ج گُـلُ نارَ:** ذ. گل جو هڪ قسم — ڏاڙهون جو گل — گل اَنارُ. گلعذاري رنگ — ڳاڙهو گلابي رنگ— ڳاڙهو پيازي رنگ. ڳاڙهو شوخ رنگ — ارغوني رنگ.(اسم خاص). عورت جو نالو. (ت).

— **گُـلُ ناغـرُ:** ذ. (ف) گل جو هڪ قسم — چنبيليءَ جو گل.

— **گُـلُ نِيلوفرُ:** ذ. گل جو هڪ قسم— پبڻ جو گل — پاڻي ۾ ٽيندڙ — مثال ول جو گل.

• **گُـلُ وَردُ:** ذ. (ف. ع) گل جو هڪ قسم — گلاب جو گل.

• **گُـلُ هُجَڻُ:** خوش هجڻ — بهار هجڻ — مؤج ۾ هجڻ. سهڻو هجڻ — حسين هجڻ — خوبصورت هئڻ.

• **گُـلُ ياسِمين:** ذ. گل جو قسم — جاءِ جو گل — جاءِ گل.

• **گِلاَ ج گِـلاَئُـون:** ث. (ف. گِـل = شِـڪايتَ)ڪنهن ماڻهو جي پريٺ ڪَيَـل بدناموسِي — هئي جي پريٺ اوٺائي — ننڌا — شڪايت — غيبت — شڪوه — پچار — عيب جوئي — لائي چائي — سٽيندي — گهٽتائي.

— **گِـلاَ جو گهانگهو:** ذ. صفت. گلاجو ڳٽ— گلاجو هار — گلاجو ٺڪر — لعنت جو زنجير — بدنامي — شڪايت— ننڌا.

— **گِـلاَ جو گهانگهو ڪَـٽَڻُ:** گلاجو هار وجهڻ — لائي چائي ڪرڻ — گِلاخور ٿيڻ — ملامت جو طوق ڳچي ۾ وجهڻ.

— **گِـلاَ خورُ ج گِـلاَ خورَ:** ذ. صفت. گلا ڪندڙ — ننڌا ڪندڙ — پرائي پچار ڪندڙ — پچاپڙو — منافق — ڪنهن جي پريٺ گهٽ وڌ ڳالهه ڪندڙ.

— **گِـلاخوريَ ڪَرَڻُ(ڪ):** پچاپڙائي ڪرڻ — منافقي ڪندڙ.

— **گِـلاَرو ج گِـلاَرا:** ذ. صفت. گلا وارو — گلادار — جنهن جي گلا ٿئي.

— **گِـلاَرو ڪرڻ:** ڪنهن جي ڳالهه ڪرڻ.

— **گِـلاَرو هئڻ:** گلا وارو ٿيڻ — گلا هيٺ اچڻ.

— **گِـلاَ غِيبَتَ ج گِلاَئُـون غيبتُون:** ث. صفت. گلا — خواري خرابي — فتني بازي — پرائي پچار — ننڌا — عيبجوئي.

Gul Hayat Institute

– **ڳلا ڪاڙو ج ڳلا ڪاڙا:** ذ. صفت. عيب جويو – ڳلا خور – ڳلا ڪندڙ – ذليل.

• **ڳلاٽ:** ث. اسم خاص. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **ڳلابُ ج ڳلابَ:** ذ. (ف. ڳلاب = ڳلُ + آب) خوشبوءِ دار گلابي ۽ ڳاڙهي رنگ تي مائل ڳلُ جو هڪ قسم – سدا ڳلابُ. ڳاڙهو گل – ڳل اَحمَرُ. (هن گل جا رنگ ٻيا به ٽين ٿا، جهڙوڪ، اڇا، زردا). (ف. ڳل + آبُ = ڳلُ جو پاڻي) گل جو پاڻي – گلن جو پاڻي – گلاب جي گلن جو عرق – عرق گلاب.

– **ڳلاباشي ج ڳلاباشيون:** ث. (ف) گلابداني – گلاب جي پاڻي ڇٽڪڻ جي بوتل – گلاب ڇٽڪائڻ جي صراحي.

– **ڳلاباشي:** گلاب جو پاڻي ڇٽڪڻ– گلاب جو عرق ڇنڪارڻ.

– **ڳلابُ جو پاڻي:** گلاب جو عرق – گلاب جي گلن جو نچوڙُ.

– **ڳلابداني ج ڳلابدانيون:** صفت. ڳلاب جي پاڻي ڇٽڪڻ جي بوتل – گلاباشي – گلاب جي پاڻيءَ جي ڳهڳهي – گلاب جي پاڻيءَ جي صُراحي.

– **ڳلابُ ڪليون:** گلاب جون مکڙيون– گلاب جون ڪليون.

– **ڳلابي ڳلُ:** ذ. شربت ناهڻ ۾ دوائن جي ڪم ايندڙ ڳاڙهي رنگ تي هڪ خوشبوءِ دار ڳلُ.

– **ڳلابي ڳوڙهو(ث):** رنگ جو قسم (ڳاڙهي رنگ جي لاک، جا جنديءَ چاڙهڻ ۾ ڪم اچي).

• **ڳل پرو:** اسم خاص. تعلقي وارھ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳلابُ پور:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳلاسُ ج ڳلاسَ:** ذ. پاڻي پيئڻ جو ٿانوَ– شيشي جو ڏکهو اَبخورو. (انگ. ڳلاس = شيشو) شيشو – ڪاچُ. آئينه – آئينو – ڏرين – ڏرسني – آرسي. عينڪ – چشمون.

– **ڳلاسداني ج ڳلاسدانيون:** ث. ڳلاسن رکڻ لاءِ ٺنگن سان ڪاٺ جو طاقُ.

• **ڳلافُ ج ڳلافَ(ث):** ذ. وات جي ٻنهي پاسن جون پڇاڙيون – ڳلاف – واڇون.

• **ڳلافو ج ڳلافا:** ذ. (سن. گل) وات جي پڇاڙي – ڳلافُ– ڳلاف– واڇ.

• **ڳلال:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. ڪنيار.

• **ڳلالُ ج ڳلالَ:** ذ. صفت. ڳاڙهو رنگ – لال رنگ – سرخ رنگ. سينڌور. سينڌر.

• **ڳلاڻي ج ڳلاڻيون:** ث. ڪراهت– نفرت – ٻڇان.

• **ڳلاڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳل بحر:** اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳل ٽاڙو:** ذ. درياءَ جي ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو – منزلن ٻڌڻ واسطي سُڪاڻ ۾ ٻڌل هڪ پڳل ڪاٺيءَ جو ٽڪر.(ن– ب).

• **ڳلتاڻ ج ڳلتاڻ(ڪ):** ذ. (ف. غلطان) غلطان – غرق – ٻڏل –رُڌل – مشغول – مصروف.

• **ڳلتو ج ڳلتا:** ذ. واڍڪي اوزار جو هڪ قسم – اهو رندو جنهن سان ڪاٺيءَ جي ڪناري ۾ ڪاٺيءَ جي رپين تي سُونهن لاءِ ليڪون ۽ گولايون ڪيجن – اُهو رندو جنهن سان درن ۽ درين جي پانيلن تي گولايون وغيره ڪيجن – ڪاٺيءَ تي ڪنار ڪڍڻ جو رندو.

• **ڳلٽُ ج ڳلٽ:** ذ. ڪنهن ڌاتوءَ تي هٽراڙو ڪرايل چلڪور. هن جا به قسم ٽين (هڪ اڇي رنگ جو ۽ ٻيو سونَ جهڙو رنگ). مُلمعو – پاڻي – نڪل.

• **ڳلٽُ ڪرڻ:** ڪنهن ڌاتوءَ تي اڇو قلعي جهڙو رنگ ڪرڻ. ڪنهن کي دغا سان ڦري وڃڻ.

– **ڳلٽي:** صفت. چانديءَ جي رنگ جهڙو رنگ چاڙهيل– مُلمعو چاڙهيل – پاڻي ڏنل– ڳلٽ ڪيل – نڪل ڪيل. (اسم). هڪ قسم جو ڌاتو–جرمن سلور. راند جو هڪ قسم – پئسا ڪنڌڙيءَ ۾ اُڇلڻ سان ڪنڌيل سان راند.

• **ڳلپاڻُ ج ڳلپاڻ(ڪ):** ذ. نوڪر– چاڪر– خدمتي– خادم.

• **ڳلپاڻي(ڪ):** خدمت – ٻانهپ– چاڪري – خدمتگاري.

• **ڳل حڪمتَ:** ث. (ف). حڪمت واري مٽي. طبُ جو اصطلاح – دوا واري ٿانءَ تي اگڙي ٻڌي، متانس آلي مٽيءَ جو ڏنل تهه – پوتو.

– **ڳل حڪمت ڪرڻ:** ڪيمياگرن جو اصطلاح– دوا جي ٿانءَ کي ڪپڙي ۾ ويڙهي متانس آلي مٽي جو تهُ ڏيڻ – ڪوٺاري ۾ دوا جو ڳوٽو بند ڪري متانس اگڙيون ويڙهي قابو ڪري ان جي متان آلي مٽيءَ جو تهه ڏيڻ.

• **ڳلرُ ج ڳلرَ:** ذ. ٽولو – وَلرُ – ٽولي – جماعت – ڌڻ– چانگ – ڳلو(جانورن جو). ميڙ – ڳوڙ – پيهه– اَنبوهُ.

• **ڳلر:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳلرُ ج ڳلرَ:** ذ. ڪُتيءَ جو ننڍو ٻچو – ننڍو ڪُتو – ڪُتڙو – پونگڙو – پونگ – پلونگڙو – ڪنڌُ. ننڍي قد وارن ڪُتن جو هڪ قسم.

Gul Hayat Institute

– **گـُلِرڙو ج گـُلِـرڙا:** ننڍڙو تازو چاول ڪُتيءَ جو ٻـَچو – پـَلـُونگڙو.

– **گـُلـَرُو:** ذ. ڪتي جو ننڍو پلونگڙو – گـُلـَرُ – گـُلـَرڙو.

– **گـُلِرِي ج گـُلِرِيُون:** ث. ننڍڙي پـَونگڙي – ڪـُتڙي. پـُورُ – ريچـَڪ – سوداءُ – خيالُ – بـُدبـُدو – رِيچـِڪِي.

– **گـُلِرِيُون پوڻ:** جاڳڻ.

• **گـِلـَڙو ج گـِلـَڙا (ٿ):** ڳالهه تان هر هر ڦري ويندڙ – هڪ ڳالهه وارو نـہ هئڻ – ڦرٽو گهرٽو – هڪ سخن وارو نـہ هئڻ – محڪم ارادو نـہ رکڻ.

• **گـَلـِڙِي (ل):** فراسيُن جي ڇـِٽن جو هڪ قسم.

• **گـَلُ سانگهـِڙو:** اسم خاص. تعلقي وارهہ ۾ هڪ ديهہ.

• **گـَل شاهـُ:** اسم خاص. تعلقي ميروخان، تعلقي ڪنڊياري ۾ ديهن جا نالا.

• **گـَلُ شـَڪـَرُ:** ذ. اسم خاص. سنڌي ٻولي ۾ پهاڪن جي هڪ ڪتاب جو نالو.

• **گـُلـُشـِرِائـِي:** اسم خاص. هڪ ذات (مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو).

• **گـَلـِڦـِڙو ج گـَلـِڦِڙا:** ذ. وات جو اندروين پاڱو – واچ – ڄاڙي – واتُ جي ڪـُنڊ.

• **گـَل ڪلهوڙو:** اسم خاص. تعلقي ميروخان ۾ هڪ ديهہ.

• **گـِلـِڪـِي ج گـِلـِڪـِيون (ٿ):** هٿن سان بدن جي ڪنهن ٻئي عضوي تي آهستگيءَ سان ڪيل ڪنهارَ – ڪـِتـِڪـِتائي – ڪـِتـِڪـِتوئي.

• **گـَلِ گـَلِ:** ذ. ننڍڙي ٻار ڪي ماءُ پيءُ جي سڏ ڪرڻ جو نمونو – سٻاجهو آواز – پيار مان سڏڻ جو آواز – پيار جو لفظ – "گـَلـِگـَلِ ڪير اچي." خوشامد – چاپلوسي (ت).

• **گـَلـِڪـَپالَ (ل):** ذ. خارش – ڪـَهـ – ڪـَنـَهـَرَ – خارشَ – خارسَ – ڪـُجـَلـِي.

• **گـُلـُگـَلو ج گـُلـُگـَلا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو – گـَرگـَلو – ٻـَڙو.

• **گـِل گولـِڙِي:** ث. ننڍڙن ٻارن ڪي ڪوڏائڻ جو نمونو – گـِل گـِلولـِڙِي.

• **گـِلـِمُ ج گـِلـِمَ:** ذ. (ع. قالِين. ف. گـَلـِيم = رِلـِي). پـَٽ تي پکيڙڻ لاءِ وڏي فراسي – فـَراشُ – غالـِيچو – فـَرشُ – تـَپـِڙُ.

• **گـُل مُحَمَّد لغارِي:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **گـُل مِيخَ ج گـُل ميخون:** ث. ڪـِلـِيءَ جو هڪ قسم – ويڪري متي واري ڪـِلـِي. ريزا ميخ. ڪچي سلائي – ٽاڪو – ڪوڪـُ.

• **گـُلـَنداز ج گـُلـَندازَ:** ذ. (گولـہ انداز) نشانہ بازُ – چيٽو – توبچي – نشان چٽيندڙ – غبارچي. فوجي ماڻهو – سپاهي (اسم خاص). هڪ قبيلي جو نالو.

– **گـُلـَندازِي ج گـُلـَندازِيُون:** ث. توبـِزَنـِي – نشانہ بازي.

• **گـَلندرُ:** ذ. اسم خاص. ٻوٽي جو قسم، هڪ پسارڪو وکر، جو دوائن ۾ ڪم اچي. (ن– ب).

• **گـَلو ج گـَلا:** ذ. (سن. گـَل > گـَلا = ڳچي) نِڙِي – گهـَٽ – ڳاٽ – ڳچي – ڳلو – ڪنڌ واري ڳلي – نڙگهوٽو – نڙگهٽ. نڙيءَ جو آواز – سريلو آواز – مٺو آواز – آواز – صدا – اِلحان – اُٺن جو وڳ – وڳر – ولر – گلر – قطار – ڌڻ – ساڳو. ساٿ. (ت). سوري. مڇي ڦاسائڻ جي ڪنڍي. آگـَرُ – دڪاندان وٽ پئسن رکڻ جي پيٽي. (ت).

– **گـَلابـَندُ ج گـَلاَبـَندَ:** ذ. صفت. ڳچيءَ کي ويڙهڻ جو ڪپڙو – اهو رومال جنهن سان ڪن ۽ ڳچي ويڙهجي – ڪنڌڪ – شانهہ پوش (انگ) مـَفلـَرُ.

– **گـَلو ڪاٽـَڻُ:** سسي لاهڻ – نڙي وڍڻ – ڳچي ڪپڻ – سِرُ لاهڻ. ڏاڍي سختي ڪرڻ – ڪٺور ٿيڻ – بي رحمي ڪرڻ – آزارڻ – ڏکوئڻ – پيڙڻ – ستائڻ – رنجائڻ – ايذائڻ. زوريءَ ڪم وٺڻ – زبردستي ڪرڻ. جبراً ڪرڻ.

– **گـَلو ڪـَپـَڻُ:** گلو ڪاٽڻ.

– **گـَلو گهٽجـَڻُ:** ڳالهاءَ ئي نـہ نڪرڻ – آواز بندٿي وڃڻ. ساهہ نـہ کڄڻ. زبردستي ٿيڻ – جبراً سِرُ تي اچي پوڻ.

– **گـَلو لـَڪـَجـَڻُ:** ڪم جو پورائو ٿيڻ. (ن– ب).

– **گـَلوئـِي گارُ ٿـِيـَڻُ:** پيڙهي ناس ٿيڻ – ڪٽنب تباهہ ٿيڻ – خاندان ئي چٽ ٿي وڃڻ – بنياد تباهہ ٿيڻ – گهر ٻار تباهہ ٿي وڃڻ. ستياناس ٿي وڃڻ – هڙ موڙي چٽ ٿي وڃڻ.

– **گـَلي پـَوَڻُ: ستائڻ** – ڪپائڻ – دِق ڪرڻ – تڪليف ڏيڻ – پائي ڪٽڻ – هرويرو وڙهڻ.

– **گـَلي جو هارُ:** اسم .مالها– هار – ڪنڊلو – ڳلپٽو – ڪنڍي – صفت. مـِنـَن – لـَڏڻ – پيارو – سڪيلڏو – ٻودلو – لاڏلو – طوق پٽلو – انگلي. محبوب – معشوق – دلبر – ساجن – جاني.

– **گـَلي جو هارُ هـُئـَڻُ:** بلڪل پيارو هئڻ – محبوب هئڻ – دلبر هئڻ – سڄڻ هئڻ – ساهہ جو سينگار هئڻ – ساجن هجڻ.

Gul Hayat Institute

– **گَلي لائڻُ:** پيار ڪرڻ – محبت ڪرڻ – دل ۾ سانڍڻ – هنئين سان لڳائڻ – ڳر لڳائڻ – ڇاتيءَ سان لڳائڻ.

• **گلي بان:** ذ. اُٺن جي گلي وارو – جتُ.

• **گَلئي گورُ ج گَلئي گورَ:** ذ. صفت. گلو گير – ليلڙائيو – منٿائتو – سوالي – محتاج – نيازمند – عرضدار – منٿائتو – نيازي.

• **گلو:** اسم خاص. ٻوٽي جو هڪ قسم. ٻوٽي جي پاڙ جا دوائن جي ڪتب اچي. پترو – پنڙو – نرم – چڊو – پاٽيءَ جهڙو – چِتڙو – پَتلو – پنگو – چِتو.

• **گَلو ج گَلا:** ذ. ننڍڙي مڇيءَ جو هڪ قسم – (بنا ڇلرن جي. رنگ ڪارو قد ٻن کان چار انچ هن جا ٻه قسم ٿين (۱) مٽيون گَلو (۲) چمن گلو.

• **گَلئو:** اسم خاص. ڪُڪڙ جي پاپڙي. ٻچيءَ کي ٻڌڻ جو ڪپڙو – اُن مان ٿهيل ٻچيءَ کي ويڙهڻ لاءِ هڪ ڊگهو پَٽو – گَلابند – (انگ). مَفلرَ.

• **گَلوگيرُ ج گَلو گيرَ:** ذ. صفت. (ف. گلو گير = طامع). طامعِ – لالچي. نِرڙيءَ کي وڻندڙ ڪڙي شيءِ – گهِٽبر. منٿائتو – نياز مند – دامنگير – التجا ڪندڙ – التماس ڪندڙ – عرض ڪندڙ – منٿ ڪندڙ – عاجزي ڪندڙ. ڏڪويل – اُداسُ – دلگير – غمگينُ.

"جانڪي جاڻين پاڻ کي سُکهو منجهه سرين،
تانڪي اگهو آهين گهايل گلو گير". (خانه زئي).

• **گَلواڻي:** اسم خاص. تعلقي ڪنڌڪوٽ ۾ هڪ ديهه.

• **گَلواهُ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي خيرو ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گَلو ٻرائڻُ:** ڪورين جو اصطلاح – ڦٽيءَ جي گهرن ۾ ڌرائين موجب تندون داخل ڪرائڻ.

– **گَلو ٻرَڻُ(ت):** ذ. رَش ۾ هڪ پاسي کان تندون وجهي ٻئي پاسي کان ڪڍڻ – ڦٽيءَ ۾ نموني سان تندون وجهڻ.

• **گَلوٽِي(ت):** ذ. لَمبو – لامبَٽُ – ڊگهو. ڏٻرو – هيٺو – ضعيف – نستو – ڪم طاقت – لاغر – اَٻرو.

• **گَلورُ ج گَلورَ(ل – ٿ):** ذ. لشڪر – تولو – جماعت – دَلُ – وَلَر – گَلَر – جٿو – ڌَڻُ – ڇانگ.

– **گَلور بند ڪرڻُ:** شڪست ڏيڻ – هيسائڻ – دٻائڻ – دپ ڏيڻ – هراس ۾ رکڻ – چُپُ ڪرائڻ – خوفزدو ڪرڻ.

• **گلورِ ڪائِي:** اسم خاص. هڪ ول (جا وڻن تي ڦهلجي وڃي، هن جا ٻن بانس جي پَنن وانگي ٿين. ذائقو ڪوڙو ۽ ڪسارو) – پسارڪو وکر – دوائن جي ڪم ايندڙ. (ن – ب).

• **گَلوري ج گَلوريُون:** ث. نوريٽڙي جو قسم – ڳالهڙ.

• **گَلولَ ج گَلولُون:** ث. ننڍڙي پٿر جي پري مار ڪرڻ لاءِ ٻسانگي ڪاٺي جي ٻنهي مُنهن ۾ ٻڌل رَٻڙ – پکين ڏي پٿرن اُڇلائڻ لاءِ ڪاٺيءَ رٻڙن سان جوڙيل هٿيار – گَليلو – ڪَمانُ – سيگ. (ت).

• **گلولو ج گلولا:** ذ. صفت. گلول ۾ هڻڻ لاءِ مٽيءَ جو مَليل سُڪايل ڳوڙهو.

– **گلولي ج گلوليون:** ث. گلول – گِلولو.(ٿ).

– **گَلولِي ج گَلوليُون(ت):** ث.. گَرڙِي – ڪَلولِي – گَروڙِي.

• **گِلوهُ ج گِلوهَ(ڪ):** ذ. ٿورو – ڳُڻ – احسان.

"گاندو" ساڻ گِلوهُ. ڪيو تہ ڪَلرهاريو".

• **گِلوئي ج گِلوئيُون:** ث. هڪ جاندار قسم – هڪ قسم جو وڏو ساندو (زمين اندر ٻرن ۾ رهي، تيل دوائن جي ڪم اچي).

• **گَلهڪي:** اسم خاص. تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گَلئِي ج گَلئيُون:** اسم خاص. پکيءَ جو نالو.

• **گَلِي ج گَليُون:** ث (ڳَلي = گهٽي).

• **گِلِي ج گِلِيُون:** ث. اِٽي – اِٽِي ڏکر راند ڪرڻ ۾ ڪم اچي – ڪاٺيءَ جو ٽڪر، جنهن جو وچون حصو بيضوي ۽ پاسا ڇُهنبدار.

• **گِلِي ڏَکَرُ:** ذ. اِٽيءَ ڏکر راند جنهن ۾ آگ وٺندڙ چوڪر، اِٽيءَ کي ڏڪ هڻي راند جي شروعات ڪندو آگ ڏيندڙ چوڪر اِٽي کي گڏ تي رکيل ڏکر کي نشان چٽيندو جيڪڏهن ڏکر کي ڏڪ لڳي ويو تہ راندپوري ٿي. جيڪڏهن گسي ويو تہ پوءِ ڏکر سان اِٽيءَ جي ڏوري ماپيندا. پهرئين ڏکر کي ٻَڪَٽُ، ٻئي کي لَين، ٽئي کي مُون، چوٿين کي نار، پنجين کي آر، ڇهين کي ويئي ۽ ستين کي جُڳ يا يُڪو چوندا [اِهي مدراسي انگ آهن]. مفاصلو جنهن نمبر تي ختم ٿيو. اُن نمبر واري داءُ جو ڏڪ، آگ وٺندڙ هڻندو آهي. ٻَڪَٽُ ۾ پير جي آگرين مٿان اِٽي رکي، مٿيرو اُڇل ڏيئي ڏڪ هڻبو آهي. لين ۾ (الهو ٻلهو) ڏڪ هڻندا. مُون (منگل جو منيو) ۾ مُٺ تي اِٽي رکي، مٿي اُڇلي ڏڪ هڻبو. نار(ٻہ گهوڙا پار. بمبئي ۽ ڪلڪتو ڏيکار) ۾ چيچ ۽ ڏسٽي آگرين جي پٺيءَ مٿان اِٽي رکي، مٿي اُڇلي ڏڪ هڻندا. آر(انڌي اک) ۾ اک تي اِٽي رکي، هيٺ ڪيرائي ڏڪ هڻبو آهي. ويئي (وڻ ٽپندي ويئي) جو ڏڪ

Gul Hayat Institute

ٺونٺ مٿان اِتي رکي، مٿي اُچلي ڏڪ هٽبو. جُڳ ۾ ڪُل ۾ اِتي رکي ڏڪ هٽندا آهن. هن راند ۾ ڪنهن به داءُ جي ڏڪ ڪُسڻ سان رانديگر ڪاپي پوندو وري پاڻ وجي آگ ڏيندو.

• **ڪَلِي ج ڪَلِيُون:** نيرو رنگ— ڌوتل ڪپڙن جو ڪليل رنگ بيهارڻ لاءِ نِيرمان ٺهيل اٽو (پائوڊر) —نيل.

— **ڪَلِي ڪُـوڙو:** جنديءَ ۾ ڪم ايندڙ رنگ جو قسم.

• **ڪَليٽو ج ڪَليٽا (ٽ):** ذ . ڪنهن ڳالهه تان ڪاڏل ڦيري — نابري — انڪار — ڦيرو.

— **ڪَليٽو کائڻُ:** ڪيل ڳالهه کان انڪار ڪرڻ — ڳالهه تان ڦري وڃڻ — ناڪار ڪرڻ — نابري وارڻ — ٽَٽائي وڃڻ.

• **ڪِلِي خور:** اسم خاص. ذ . هڪ پکيءَ جو نالو (بَدَڪ جيڏو). (ڪَني ڦول) ولايتي ڪڪڙ. فِيل مرغ.

• **ڪَلِيرَ ج ڪَـلِيرُون (ت):** ث . ٻڪريءَ جي نِڙيءَ هيٺان ٻه چمڙي جون ڳِلٽيون—لٽڪا.

• **ڪَليڦُ ج ڪَليڦَ:** ذ . (ع. غلاف). ٿِتو سبيل ڪپڙو. جو سياري ۾ سرديءَ کان ويڙهجي — ڪَليڦ. ٿُلهي ڪپڙي جو قسم — ڪپڙو.

• **ڪَلَيلُ ج ڪَلَلَيلَ، ڪَلَيلُون:** ث . پَکين جي هڪلڻ لاءِ سُٽ ۽ ڪاٺيءَ مان ٺهيل ڪانياٺي — ربڙ ۽ ڪاٺيءَ مان ٺهيل شڪار ڪرڻ جو هٿيار— غُليل — گليلو — گِلولَ— ٽِيٽڪ.(اسم خاص). تعلقي گهوڙا باريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو. ميرپورساڪري ۾ هڪ شهر جو نالو.

— **ڪَليلو ج ڪَليلا:** ذ . صفت. مِٽيءَ مان ٺاهيل چِٽو — مِٽيءَ جو گولو. ڪانياٺيءَ ۾ وجهي هڻڻ لاءِ — مٽيءَ جو گول ڳوڙهو. ڪُلولو.

— **ڪَليلِي ج ڪَليلِيُون:** ث . ٻسانگيَ ڪاٺي مان جوڙيل اٽڪل. جنهن سان پکي وغيره مارجن — ربڙ ڪاٺيءَ ۽ چم جي چِلي مان ٺاهيل ڪَليل. مِٽيءَ جي ننڍڙي ڳوڙهي.

• **ڪَلِيو ج ڪَلِيا (ٽ):** ذ . ڪُتي جو ننڍو ٻچو— ڪُلِرُ— پَلونگڙو— پونگڙي — پُونگڙو.

• **ڪَليهه:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو(اڪثر حيدرآباد ۾).

• **ڪَمُ ج ڪَمَ، ڪَمُون:** ذ . ڪَلَ — سماءُ — سُڌ— سَمَڪَ — پَروُڙَ— ٻوجهه — علم — ڄاڻ — ڏَس — اُهڃ — آثار — نشاني — اُهڃاڻ — پتو— پارُ. سمجهاڻي — نصيحت — هدايت. سَمجهه — فهم — زيرڪي — ٻُڌِ — ٻُڌِي— ذهن — چَترائي — ڏاهپ — سياڻپ — سُٽوپَرائي — هوشياري — چالاڪي.

• **ڪُمُ ج ڪُمَ:** ذ . صفت. (ف. ڪُم = غائب) غائب — لڪل — چُپيل — ڳُجهو — الُوپُ— مخفي — لاپتا. وڃايل — وِيَلُ — ٽڙيل — چَٽُ — نابود — تباهه — برباد — اُجاڙ — هاريل — ضايع ٿيل. (ڏڪ لڳڻ ڪري يا رت جي خراب ٿيڻ ڪري). بدن تي نڪري پوندڙ ڳوڙهو — ڳنڍيو — ڳَڙُ.

— **ڪُمُ ٿِيَڻُ:** غائب ٿيڻ — الُوپ ٿيڻ — هڙپ ٿيڻ — وڃائجي وڃڻ — غرق ٿيڻ — لاپتا ٿيڻ. ضايع ٿيڻ — تباهه ٿيڻ — برباد ٿيڻ.

— **ڪُمُ شُمُ:** صفت. ڪُم — ڪُٿون — لِڪَل — لِڪايل — ڪُم نام — مخفي — ڳجهو — الُوپ — غائب. خاموش — ماٺ — چُپُ — سانت. ششدر — حيران — هڪو ٻَڪو — وائڙو — ويچُون وِيَل.

— **ڪُمُ ڪَرَڻُ:** لِڪائڻ — ڇپائڻ — روپوش ڪرڻ — ڳُجَهو رکڻ — ڍِڪي ڇڏڻ — غائب ڪرڻ — الُوپ ڪرڻ. وڃائڻ— ضايع ڪرڻ — گنوائڻ — ڪوهڻ — وڃائي ڇڏڻ — زيان ڪري ڇڏڻ.

• **ڪُماٽجڻُ:** وڃائجڻ — ڪم ٿيڻ — ڳجهو رهڻ — غائب رهڻ. نابود ٿيڻ — ضايع ٿيڻ — چٽ ٿيڻ.

• **ڪُماشِتو ج ڪُماشِتا:** ذ . (ف . ڪُماشتن = نظرداري ڪرڻ) پَلاوُٽو — ايجنٽ — دَلالُ— شاهوڪاري ڪاروبار هلائيندڙ— خريد فروخت ڪندڙ — ٻئي جي طرفان ڪنهن ڪم لاءِ مقرر ڪيل خاص ماڻهو — ڪارڪن — نائب — ڪامگار — ڪارائو — ڪمدار — مُنيم — مُنيب — مختيار.

— **ڪُماشِتگيري ج ڪُماشِتگِيرِيُون:** ث . دَلالِي— ايجنٽي — دستُوري— نَائِبِي.

• **ڪُماڪُم(ت):** ذ . وَڌ— جِهد— سَعيو — ڪوشش — اُدم — محنت. رقصُ— ناچُ.

• **ڪُمانُ ج ڪُمانَ:** ذ . (ف. ڪُمان = شَڪُ) شَڪُ— شُبهو — ظَنُ — ڀرم — وَهم — وسوسو — عبرت — خيال — قياس — قياس آرائي— ويچارُ — دَليل — ڪِيافو.

— **ڪُمانجڻُ:** مصدر. شَڪجڻ — شَڪ آڻڻ .

— **ڪُمانُ ڪَرَڻُ:** شڪ ڪرڻ — وَهم ڪرڻ— وشواش هڻڻ — ڀرم ڪرڻ — سنسو آڻڻ — گمانجڻ.

— **ڪُمانِي ج ڪُمانِيُون:** صفت. شڪي— شڪ واري ڳالهه — گمان ڪندڙ — بي ويساهو — وِسواسي .

• **ڪُمائڻُ:** مصدر. وڃائڻ — لِڪائڻ — ڪُم ڪرڻ — پَرائي شيءِ لڪائي ڇڏڻ. غائب ڪرڻ —چورائڻ — ڦٻائڻ — غصب ڪرڻ — پَرائو مال هَڙپ ڪرڻ. (ڪُمايو — ڪُمائيندو — ڪُمايل).

Gul Hayat Institute

• **گَمبَٽُ:** اسم خاص. رياست خيرپور ۾ تعلقي ۽ ديهه ۽ شهر جو نالو.

• **گمبرالُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نوابشاهه ۾).

• **گمبو ج گمبا (ت):** صفت. ٿلهو – موٽو – جاڏو – سَرڪو – سَبرُ – ڏدَستو.

• **گمت:** راند – رؤنشو – چرچو – تماشو – مزو – کِل خوشي – ٺينگ ٽپو – رَهسو – وندر – پوڳُ.

• **گمراهُ ج گمراهَ:** ذ . صفت. (ف) واٽ ڀُليل – رستو ڀُليل – بي راهو – مُنجهيل – غرق. بد راهه – اڏرمي. تڙيل – ڌڪاريل – لوڌيل – ڦريل – بدعتي.

– **گمراهي ج گمراهيُون:** ث . صفت. بي راهي – اوجهڙ – اياڻپ – پريشاني – حيراني . بي ديني – غلطي – سَهوَ. بي سمجهي – بيوقوفي – ناداني.

• **گمزي ج گمزيُون:** ث . نڳي.

• **گمسان ج گمسانَ:** ذ . گوڙ – گڙٻڙ – وڳوڙ – فساد – لڙُ – شور – هُلُ – هُجوم – ڀيڙَ – گهمسانَ – مانڌاڻ.

• **گمساڻ ج گمساڻَ:** ذ . اسم. گند. خرابي – بدبو.

• **گمگسُودا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر حيدرآباد ۾).

• **گمِلي:** اسم خاص. ڪانياواڙ (راڻن جي گاديءَ جو شهر جيڪو ڪڇ جي جاڙيجن ڪاهه ڪري زيون ڪري ڇڏيو).

• **گمنامُ ج گمنامَ:** صف. (ف). غير مشهور – اڻ واقف – ناواقف – اڻ سينڌو – اڻ ڄاتل – نامعلوم – لِڪلُ – پوشيدو – ڳجهو – ڇپيل – لاپتہ – گُم – مخفي.

– **گمنامي ج گمناميُون:** ث . غير مشهوري – نامعلوميت – ڳجهائي – نامعلومي – معدومي.

• **گمناٿي:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **گمنهن (ت):** ذ . سنڌ جو هڪ پاڳو – روهڙيءَ جي اوڀر، اتر ۾ هڪ حصو.

• **گمڻ (ت):** مصدر. گم ٿيڻ – غائب ٿيڻ – الُپ ٿيڻ.

• **گميلُ:** ذ. گمراهه – ڀُليل – ڀٽڪيل – تاٻڙيل – مُنجهل – مُنذل.

• **گن:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر لاڙڪاڻي ۾).

• **گُنُ ج گُنَ:** ذ . ڳڻ. عادت – خصلت – وَصف – صفت – خاصيت – جوهر – اثر – تاثير. لڇڻ – قابليت – لياقت – دانائي – هوشياري – ڏاهپ – سياڻپ. چڱائي – ڀلائي نيڪي – خوبي. اِحسان – وڙَ – ٿورو – لائق. هُنر – حرفت – ڪاريگري.

– **گُنائِتو ج گُنائِتا:** ذ . صفت. گُن وارو – لڇڻائتو – چڱين عادتن وارو – سُنن لڇڻن وارو – ڳڻائتو – اخلاقن ڀريو – وڙائتو.

• **گُنَ چورُ ج گُنَ چورَ:** ذ . احسان نہ مڃيندڙ – ٿورو نہ مڃيندڙ – ٻئي جي ڀلائيءَ کي وساريندڙ – اِحسان فراموش – ناشناس.

– **گُن ڪرڻُ:** احسان ڪرڻ – ٿورو ڪرڻ.

– **گُنوتي:** صفت. گُني – گُن وارو – احسان وارو – وڙائتو – ٿورائتو.

– **گُن هجڻُ:** خاصيتون هجڻ – ڳڻ هجڻ. چالاڪيون هجڻ – هُنر هجڻ – آتڪلون هجڻ – هنرمند هئڻ.

• **گِنات ج گِناتُون:** ث . (هون ۾) ساڳي ذات. چوڪري يا چوڪريءَ جي ساهرن جو عزيز – پائيچاري – ڀَٽ – قوم وارو.

– **گِناتي:** صفت گِنات وارو – رشتيدار – عزيز (اسم) مائٽي – عزازت – قرابت.

• **گُناگورُ ج گُناگورَ (ت):** ذ . فيض رسائيندڙ – فائدو پهچائيندڙ – شفاعت ڪندڙ – نفعو رسائيندڙ – فيض وارو.

• **گُناهُ گُناهَ:** ذ . (ف. گُناهُ = پاپ) ڏوهه – قصور – جُرم – خطا – گهٽتائي – تقصير – ميار. غير فطري ڪم. غير ديني ڪم.

– **گُناهُ جهڙو ج گُناهُ جهڙا:** صفت. ڏوهه جهڙو – ڏوهه جو ڏوهي – اپراڌي. فوجداري.

– **گُناهُ صغيرو:** ذ . صفت. ننڍو ڏوهه – اُهو گُناهُ جيڪو ڏٽي تعاليٰ (توبه ڪرڻ سان) معاف ڪري ڇڏي.

– **گُناهُ ڪبيرو:** ذ . صفت. وڏو گُناهُ. (ناحق خون خودڪشي وغيره جهڙو ٿيل گناهُ).

– **گُناهه گارُ ج گُناهه گارَ:** ذ . صفت. گنهگارُ – ڏوهي – بدڪار – خطا وارو.

– **گُناهگاري ج گُناهگاريُون:** ث . صفت. گنهگاري – خطا – قصور – جُرم واري حالت.

– **گُناهي ج گُناهي:** ذ . صفت. گنهگار – ڏوهي.

• **گُنبُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **گُنبُ:** ذ . ث . ڳوهيل مٽي – مٽيءَ جو ڇنبو (صفت). نرم – ڪنئرو. مٽيءَ جي پٽ. اُهو پَٽُ جو گهٽي پاڻيءَ سبب ڳوڙها يا لٽي جهڙو ڳهاتو ٿي پوي.

– **گُنبُ پٽُ:** ذ . ٿوري ڳيهه وارو پَٽُ – آڏ رَڏو پَٽُ.

– **گُنبوڙو ج گُنبوڙا:** ذ . مٽيءَ جو پنوڙو.

Gul Hayat Institute

• **گَنبَ ج گَنبُون:** ث . گَندُ – تَهو – دِڳُ – دِڳِي – کوڙي. کوڙ – ڍير. گَنجُ – خزانو. ڪا بہ ڳڙڪايل شيءِ. ڍِڍِرو – پِيٽ – پيٽُ.
– **گَنبَ وجهَڻ:** چَڍِرو ٿيڻ – پيٽِرو ٿيڻ.
• **گَنبُ ج گَنبَ:** ذ . ڪوڪي يا ڪنهن بہ شيءِ جي چوٽي يا گولائون متو – متو – سَرو – چوٽي.
• **گَنبا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **گَنبات:** اسم خاص. پِٽَ شاهہ جي ويجهو هڪ قديم ديهہ جو نالو.
• **گَنبَٽُ ج گَنبَٽَ:** ذ . هيٺڙيءَ جو وچ. هيٺڙيءَ جي وچ وارو خال.(جهاز جو) ڪُڻُ – پَنڪَرُ.(اسم خاص). ضلعي خيرپور ۾ هڪ شهر جو نالو.
• **گَنبَذُ ج گَنبَذَ:** ذ . (ف). عمارت جي مٿان گولائين ديوار. گول ڇت واري عمارت. قُبو – بُرجُ.
– **گَنبَذدارُ ج گَنبَذَدارَ:** ذ . صفت. قُبي وارو – قُبائون.
– **گَنبَذ مَدَن:** ذ . قبر مٿان قُبو.
• **گَنبو ج گَنبا:** ذ . تُلهو – موٽو. متارو – ٽوٽان.
• **گَنبِي ج گَنبِيُون:** ث . نار جي ڦرهين کي آرن سان جڪڙڻ يا مضبوط ڪرڻ لاءِ هنيل ڪاٺ جون ڇپرون – ٿلهي ڍِگهي ڇَپَر – گول ڇپَرَ.
– **گَنبِي هَڻُڻُ:** فائدي ۾ ڳالهائڻ.
• **گَنبِي ج گَنبِيُون (ڪ):** ٽ. اُٺ جي ڪير جي گِجِي.
• **گَنيَلُ(ٽ):** ذ . گاهہ جو هڪ قسم.
• **گَنيِرُ ج گَنيِرَ:** ذ . صفت. (سن). سانتيڪو – ڌيرو – ديرينو. باري – سنجيدو – بُردبار – تحمل وارو. ڳُوڙهو – گَهَرو – اُونهون. غمگين – اُداس – دِلگير(ت). مانيٽي طبيعت وارو. خاموش (ڪ).
– **گَنيِرائِي ج گَنيِرايُون:** ث . ڌيرجائي – تحمل – سانتِيڪائي – ڳُوِرائي – ديرينائي – بُردباري – سَنجيدگي – سانتِ – ڌِيرائي.
• **گَنتو ج گَنتا:** ذ . زمين جي ماپ جي هڪ زنجيرَ – ٦٦ فُوٽِي سَنڪلي. زمين جي ايراضيءَ جو هڪ ماپو – گهُنتو.
• **گَنٽ(ٽ):** ذ . ڌِڍِ جو قَتُ.
• **گَنڊَرو(ٽ):** ذ . اُٺ جي بيماريءَ جو هڪ قسم.
• **گَنڊِڙِي ج گَنڊِڙِيُون(ٽ):** ث . ڳَنڊِڙِي – ڳَنڍِڙِي.
• **گَنڊِيو ج گَنڊِيا(ٽ):** ذ . مرض جو هڪ قِسم(جنهن ۾ سَنڌ سُڪي پَوَن يا بدن جا هَڏ وڌي پَوَن). گاهہ جو هڪ قِسم – ڍِگهين تندن وارو ڳِنڊيرُ.

• **گَنجِ ج گَنجُون:** ث . (سن . ڪنُجَ يا ڪَنج). مٽي جا ڪُتلَ وار – مٽي تي ڪُتل وارن وارو هنڌ. مٽي جي لسائي – ٽِپٽِي – روڌ – ٽوڙهہ – ٽالَ.
– **گَنجاڻِ:** ث . گنجائي – ٽوڙهائي – روڌائي.
– **گَنجو ج گَنجا:** ذ . صفت. مٽي جي ڪُتل وارن وارو – ڪوڙيل وارن وارو – ٽوڙهو – روڌو – موڌو.(ث . گَنجي ج گَنجيون). (اسم خاص). حيدرآباد ۾ هڪ ٽَڪر جو نالو(گَنجو ٽَڪر).
– **گَنجِي ڏِيَڻُ:** مار ڏيئي سڌو ڪرڻ. ايٽ کي دباءَ ۾ آڻي نيڪ ڪرڻ.
• **گَنجُ ج گَنجَ:** ذ . (ف . گنج = خزانو) دِڳُ – ڪوڙُ – انبارُ – هَنبارُ – جهَجهو – گهڻو – پَنجن جي انگ پوئتان برڪت لاءِ "گَنج" چوڻ. گهڻو – دَلَ – اڻ مَيو – هيڪاندو – سرسُ – اَنيڪُ – بي انتُ – پندار – خزانو – مَٺو مال – راهَ – گَند – تَهو – ڪوڙي – انبوهہ – ڍير – دَن – سٿو – گُدام – ذخيرو – گهڻو مال – ميڙ. بازار – مَنڊي – ڏِٽِي – مارڪيٽ .
– **گَنجُ آهي:** (ڪو نہ آهي) – گهڻو آهي. (انڪار جي معنيٰ ۾).
– **گَنجُ الاهِي:** ذ . قرآن مجيد – مصحف عزيز – ڪلام الله.
– **گَنجُ بَخَشُ:** صفت. وڏو فياض – ڏاتار – لک داتا – لک بخش.
– **گَنجُ شَهِيدان:** ذ . صفت. شهيدن جو مقام.
– **گَنج لکِيِ وڃَڻُ:** تمام جهجهو فائدو ٿيڻ – گهڻي اُپت ٿيڻ – زياده نفعو ٿيڻ.
– **گَنجُ هُجَڻُ:** گهڻو هجڻ – ڪجهہ نہ هئڻ – "هاٿي اٺُ گَنجُ آهي".
• **گَنجُ ج گَنجَ:** ذ . سُٽڻ جي اُبداٿي وٽان ورِيل وَڪڙُ – گهُنجَ. (ت) ڪاٺ جو دہلو (جنهن ۾ اندر گهٽا دَہلا بند ٿيل هجن، سندس شڪل گول ٿئي). دہلي ۾ دَہلو.
• **گَنجا:** اسم خاص. چانورن جو هڪ قسم (ڳاڙها چانور. تُهہ اڇو، سنگ لَسو). هڪ ذات جو نالو.
• **گَنجا ٽوڙَها:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **گَنجارَڻُ:** مصدر. (سن . گَنج) لامارا ڏيڻ – ڦِرڻ – چڪر ڏيڻ – لِمڻ – تَنبڻ – پِرڻ – ڦيرا ڏيڻ – چَڪر ڪاٽڻ – گهمرا ڏيڻ – وارا ڪڍڻ .(گَنجاريو – گنجاريندو – گنجاريل).
• **گَنجار:** ڦيرا ڏيڻ. "پوئرن جي گلن مٿي گَنجار."
• **گَنجاسَ ج گَنجاسُون(ت):** ث . خيانت. ڇيهو – نقصان. ٽوٽو.
• **گَنجالِن:** اسم خاص. تعلقي گهوڙا باري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
گَنجاش : ث . گنجائش .

Gul Hayat Institute

• **گـنجائِشَ ج گـنجائِشُون:** ث . ڪمي . ضرورت. مَهل – موقعو – جَڳهه. لياقت – حيثيت. جاءِ.

• **گـنجرڻُ:** مصدر. ڦاسي وڃڻ – اٽڪي وڃڻ – چنبڙي وڃڻ.

– **گـنجرجڻُ:** ڦاسي پوڻ – بيمار ٿيڻ.

– **گـنجرجي پَوڻُ:** ڳنڍجي يا ڦاسي پوڻ – بيمار ٿي پوڻ. ويڙهجي وڃڻ.

• **گـنجڙو:** ذ . سارين جو هڪ قسم (سڱداسي سنهڙا ۽ خوشبوءِ دار چانور).

• **گـنجَسُ ج گـنجَسُون:** ث. غير – ڪَٽَ – ميرائي.

• **گـنجفوُ ج گـنجفا:** ذ. راند جو قسم – تاس – پَتو – پتن جي راند.

• **گـنج گيڊي:** اسم خاص. تعلقي ڏڦهڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گـنجَنَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **گـنجڻ:** مصدر. پـُون پـُون ڪرڻ – جهونگارڻ – رُوَن رُوَن ڪرڻ – پـڻ پـڻ ڪرڻ "گنجي ۾ گـن گهٽا، پير پروڙي پاءِ". (گنجيو – گنجندو – گنجيل).

• **گـنجو:** اسم خاص. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گـنجو ٽـڪرُ:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گـنجو جـبَلُ:** ذ. اسم خاص. گنجو ٽڪر.

• **گـنجورا:** اسم خاص. (ڪيتران بلوچن جي هڪ شاخ).

• **گـنجي ج گـنجيُون:** ث . قميص جي اندران پائڻ لاءِ ننڍي چولي – ڪپڙي جي گنجي – ولايتي اُٺيل ننڍي چولي، جا قميص جي اندران پائجي. ٺوڙهي – گاهه جو ڀُوڙو. (اسم خاص). تعلقي ٺل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گـنجي ج گـنجيُون (ڪ):** ث . گـنجي (پڪيءَ جي).

• **گـنجُ ج گـنـجُ (ت):** ذ . آنڊي جو پاسو.

• **گـنـدُ ج گـنـدَ:** ذ . (ف. گند = ڪچرو). ڪچرو. ڀُهَرَ – مـَـئـلُ – مـٽي – مَرُ – مير – ميلُ. غلاظت. نجاست – ناپاڪائي – پـلـيتي. گندي زبان – ڪَـچُ – گارگند. زخم ۾ خراب ٿيل رت. پڪو لوڙهه – ڪـڙول ڪُوٺيءَ جي پاڙ – لوڙهه.

"گـنـدُ جن جي گوڏ ۾، ڪلهن تي ڪوٺيون" (شاهه)

"گـنـد جنيءَ جي گوڏ ۾ ، پاهوڙا پوشاڪ" (شاهه)

– **گـنـدائـي ج گـنـدائـيُون:** ث . صفت. ميرائي – گدلائي – گندگي – ميراڻ.

– **گـنـد سَـٽـڻُ (ت):** غلاضت گڏ ڪرڻ – خراب ڪم ڪرڻ – بجڙائي ۾ پوڻ.

– **گـنـد ڦلارڻُ:** خراب ڳالهه ظاهر ڪرڻ – خراب گـفتگو ڪرڻ – بدشد ڳالهائڻ – گلا ڪرڻ – ڪنهن جو لِـڪلُ عيب ظاهر ڪرڻ.

– **گـنـدُ ڪـڍڻُ:** بوهاري ڏيڻ.

– **گـنـد گانـهـڻُ (ت):** ڪـن ڪـچرو – ڀُهَرُ. مـئـلُ. خرابي.

– **گـنـدُ گاهڻُ:** ڪـچرو – خرابي. گند گانهڻ.

– **گـنـد گـي ج گـنـد گـيُون:** ث . صفت. گدلائي – ميراڻ – ميرائي – ڪـنَ سان ڀريل – مـَرُ – غلاظت. مـئـلُ – ڪـچرو – ڀُهَرُ – ڪـنُ – ڦـٽُ – غليظائي.

– **گـنـد مـٿڻُ (ت):** خراب ڳالهائڻ – خرابي پـرَڻُ.

– **گـنـدو ج گـنـدا:** ذ . صفت. ميرو – ڪـنو – گـدلو – غليظ – فاحشُ – اوباش – اُگهاڙو.

– **گـنـدوهَوُ ج گـنـدوهَوَ (ت):** فساد – جهڳڙو – خرابي.

– **گـنـدي ج گـنـديُون:** ث. صفت. بجڙي – خراب – ميري – ڪـني.

• **گـنـدُ ج گـنـدَ:** ث. پراڻي رلـي – گـندي.

• **گـنـدُ ج گـنـدَ:** ذ . صفت. راهه – ٿـهو – ڍِڳُ – ڍِڳي – ڪوڙي – اَن جو ڍيرُ – جهجهو – گـدام – دَنَ – دڙو.

• **گـنـدا:** ث . فقيرن جون ڦاٽل گودڙيون – رليون – رلـڪا – گودڙ.

• **گـندا گـبريون:** ث . (جمع) فقيرن جون رليون – رلـڪا.

"نه گندا نه گبري نه لانگوٽي ليڙ" (شاهه)

• **گـنـداوا:** اسم خاص. بلوچستان جي ڪَـڇي ضلعي جو مرڪزي شهر – جهونو تاريخي شهر – قـنـدابيل.

• **گـنـدَهو:** اسم خاص. لسبيلي ڏانهن ويندي حب ندي جي پـويان جبل جي لـڪَ جو نالو.

• **گـنـدُ پَـٽُ ج گـنـد پَـٽَ:** ذ. پاڻيءَ تي پيدا ٿيندڙ ٻوٽيءَ جو هڪ قسم.

• **گـنـدَرُ (ت):** ذ . سَرنهَـن جا ڪچڙا ڳـنر – گوگرون يا سـرنهن جا ڳـنر – سائي پاڄي.

• **گـنـدَرُ ج گِـنـدَرُ (ل):** ذ . گِـندَلُ – ڦاٽل رلـي – گـليم – ڏڙڪي. ڦاٽل اوڇڻ.

• **گـنـدَرُ ج گـنـدَرَ:** ذ . گـوندر – ڏُڪ – غـم.

– **گـنـدَرَ وَل:** گوندر ول – ڏُکن جي ول.

• **گـنـدرا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **گـنـدرائـي:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. لس ٻيلي جو هڪ ماڳ جتي جبلن ۾ غارون (اڳـئين زماني جي رهاڪن جون).

• **گـنـدِرَفُ:** ذ. جنس. معدني پيدائش جو هڪ قسم. ٻارڻ جي ڪم اچي – گـنـدڪ – انگ سَـلفر.

Gul Hayat Institute

– **گندرڪ جو تيزاب:** گندڪ جو تيزاب.
• **گندرو ج گندرا:** ذ. مهاٺو.
– **گندري ج گندريون:** ث. مهاٺي. (اسم خاص)نوريءَ جي نياز مَنديءَ وارو نالو "تون سمو آءٌ گندري، مون ۾ عيب اپار".
• **گندڙو ج گندڙا:** ذ. ننڍي گندي– گندلو.
• **گندڪ:** ذ. گندرف – معدني پيدائش جو قسم – تيزابي شيءِ جو قسم – گگر– آنو لاسار – گوگڙ. پسارڪو وکر– هڪ دوا. وڻ ۾ ٿيندڙ جيت جو قسم.
• **گندل ج گندل:** ذ. ٻه پڙو ڪتو – ڪمبل جانيي ءِ سرنھ جا گل.
• **گندلو ج گندلا:** ذ. صفت. ڏٽو مٽو – زٽو – ٿلهو – سٽر وٽر – ڏوُنسو – مٽڪو – ڏگ – ٻٽ ۾ پريل – چٺوبڪو – ڪڪو – کهڳهتو – چڳهتو – پرٽو. وڻ جي بجاءِ لاءِ ڏنل لوڙهو – جهنگلو. انَ رکڻ لاءِ مٽيءَ جو ٺهيل ننڍو ٺانءُ.
• **گندم:** جنس ڪڻڪ – گيهون.
• **گندنا:** ذ. ث. گاهه جو هڪ قسم، ٿوم جي پنن جهڙو، جبلن ۽ باغن ۾ ٿئي. پسارڪو وکر– دوائي ٻوٽي.
• **گنڊڻ ج گنڊڻ:** اسم خاص. مڇيءَ جو قسم، فوٽ ڪن ويڪري ۽ ٽن – چئن فوٽن تائين ڊگهي ٿئي. اڇا سنهڙا چلر، پٺيءَ جا ڪارڙا چلر، ست پر، ويڪر ادائي فوٽن تائين. ڊيگهه ۾ پنج – ڇهه فوٽ. تور ۾ وڏي ۾ وڏيءَ جي تور ٽيهن سيرن تائين ٿئي – پلي جي شڪل جهڙو پاٺيءَ ۾ پاسيرو ترندڙ(ث. گنڊٽي ج گنڊٽيون) وڏي ڪارائي. جا ڪرڻ کان ننڍي ٿئي.(ت). عيب لاٿڻ.(ت).
• **گندو ج گندا:** ذ. لوڙهي واريون گنديون ۽ گندڙا، جن ۾ ڏنار ننڍا قررات جو پوري، مٿان ٻهلڻ ڏيئي چڙين. گوندر.
• **گندولو ج گندولا:** ذ. ننڍي رلي.
• **گندوئو ج گندوئا(ڪ):** ذ. سئو– ڳوٺين سبڻ لاءِ لوهه جو ڇهنبدار، سنهو ڪيل اوزار. (ڪاڇو).
– **گندوئي ج گندوئيون (ڪ):** سوڙين سبڻ لاءِ وڏي سئي.
• **گندي ج گنديون:** ث. مٽي تي پهرڻ لاءِ زنانو ڪپڙو – زناني چادر – پوتي – ڪپڙو –(ث. صفت) خراب– ميري – گدلي – غليظ. فاحش – اوباش.
- **گندي ترڪڻ(ل):** چادر ڊرڪڻ.
– **گندي پسال:** تورو مينهن. جهيڻي برسات – ڪپڙي پوس مينهن.
– **گندي ۽ مانيءَ جريو هئڻ:** چٽ چريو هئڻ. چت کان ٻاهر. بلڪل هوش کان نڪتل.
• **گندي ج گنديون:** ث. رلي – رلهي – گودڙي – چادر.
– **گندي چنڊڻ:** سڪٽو موٽڻ – خالي هٿين وڃڻ.
• **گندي ج گنديون:** ث. انَ رکڻ لاءِ مٽيءَ جو ٺهيل ڊگهو گندلو.
– **گنديءَ جا آڀون ڪڍڻ:** عيب ظاهر ڪرڻ–سقر ڳولڻ. راز کولڻ.
• **گنڌار ج گنڌار:** ذ. (سن. گنڌار= گنڌار). راڳ جي ستن آوازن مان هڪ آواز. راڳ جي ستن آوازن مان ٽيون نمبر آواز– علم موسيقي جي ٽئين سُر جو نالو ريکب کان هڪ درجو مٿي. پيرو راڳ جي هڪ راڳڻي.
• **گنڌيلا:** گيڙو لباس پهريندڙ، مرلي وڄائيندڙ ۽ نانگ نچائيندڙ جوڳي، انهن جوڳين جي قبيلي جو نالو.
• **گنڊڻ:** مصدر. منجهائڻ – اڙائڻ – ڦاسائڻ – مُبتلا ڪرڻ– حيران ڪرڻ – ٽال مٽول – گمر ڪرڻ – دق ڪرڻ – پريشان ڪرڻ – ٽڙڪائڻ.
– **گنبُ (گنبر) ج گنبا:** ذ. آنڊو گنبُ – گوڙ – ڪن – ڪچرو – مونجهارو – دقت – حساب ڪتاب جو مونجهارو – گنب گوڙ. معاملو – مقدمو. سُڪل ميوو. (ت).
• **گنبائڻ:** مصدر. سُٽ وغيره ويڙهڻ – حساب ڪرائڻ.
• **گنبجڻ:** مصدر. ڪڪو وکو ٿيڻ – ويڇون ٿيڻ – فهميون مُنجهڻ– وائڙو ٿيڻ – حواس خطا ٿي وڃڻ – اَرجهڻ. بدهضمي ٿيڻ. گنبرجڻ.
– **گنبجي پوڻ:** گهٽي ڪاڌي کائڻ ڪري پيٽ ۾ گوڙ گهمسان ٿيڻ – تڪليف ٿيڻ.
– **گنب گوڙ:** ذ. صفت. مونجهه – گهوٽالو – مونجهارو – رولو – گڙٻڙ – بي انتظامي – اَبتري – خلل – فساد. ليکي چوکي جي مونجهه. گند ڪچرو – اَنب گنبُ – ڪن چن – پهرُ – ڪچرو – ٻوٻو – ٻولانڊو – گوگيڙو. اَٿل پٿل – ڦتڪو – ڏونڌاڙ – چاچول – پوڙ.
• **گنبرجڻ، گنبرجي پوڻ:** ڪُتي ڪُتيءَ جو لڳ وقت هڪ ٻئي سان ڦاسي پوڻ.
• **گنبيل ج گنبيل:** صفت. ڪڪو وکو ٿيل – ويچون ٿيل – فهيون منجهيل – اَڙيل – ڦِيتل – ٻَڌل. گنبريل.
• **گنبذ ج گنبذ (ڪ):** ذ. گهنج – سرُ – ورُ – مُنهن ۾ شور گهنڊ – ٻيائي – بغض – ڪينو – منجهيل حساب. دعوي – مقدمو. معاملو.

Gul Hayat Institute

- **گَندُمُندُ**: ذ. صفت. مونجهارو– گڙٻڙ– لُڙُ– بکيڙو– رولو.
- **گَندو ج گَندا**: ذ. صفت. اندرجو پليت – بدنيت وارو – دغاباز – اندرجو ڪارو – فريبي – مڪريل – ڊوهو – بدمعاش.
- **گَنديرُ**: اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديهه.
- **گَنديُ ج گَنديَ (ت)**: گونگهٽ – گهنڊ. لڪ لڪاءُ.

– **گَنديُ ٻَلاڙو ڪَرڻُ**: منهن ڍڪي ويهڻ. پڙدي ۾ ويهڻ. لڪي ويهڻ. گهنڊ گهنڊالو.

- **گَنديوخُ ج گَنديوخ (ت)**: ذ. (بل. گَنوخ = چريو)ڊڇڻو – سست. نستو – ڪمزور. ضعيف– ڏٻرو.

– **گَنديوخائِي ج گَنديوخايُون**: ث. بزدلي – ڊڇڻي طبعيت.

- **گَنـرَ**: اسم خاص. گاهه جو قسم.
- **گَنرِوَ**: هڪ دلي رکڻ لاءِ ڪاٺيءَ جي گهوڙي(مَنجي). ان کي ٽنگون ڪو نه ٿين.
- **گَنگَ(ت)**: ذ. ڪانهن يا سَرن جي ٻوڙي جي ڪاني جو سنگ– سنگ جو ڍِڍو– نسريل ٻوڙو.

– **گَنگَ ڪَڍَڻُ**: ڪانهن يا سَرن جي ڪاني جو نسرڻ.

"سَرءُ لڳو سَرَ موريا. ڪڍيا گوش گنگن".

– **گَنڪارجَڻُ**: سَرن جي سگن جو ڦُٽڻ.

- **گَنگُ ج گَنگَ**: ذ. صفت. گونگوپڻ – محويت. خاموشي.

– **گَنگباز ج گَنگبازَ**: ذ. صفت. گُنگو ناٽڪ ڪندڙ – سانگ وجهندڙ.

– **گَنگبازِي ج گَنگبازِيُون** : ث. صفت. سانگ – گونگوناٽڪ– گونگو تماشو.

– **گَنگَٻوڙ ج گَنگَٻوڙَ**: ذ. مات مٺ – چپ چاپ – سانت – سنات – خاموشي – گُپ چُپ– مونجهاري واري حالت.

– **گَنگَ ٻوڙَ ۾ گذارَڻُ**: اَندر جو اندر ۾ ڳُٽيون ڪندو رهڻ. جيءَ سان جهوري لڳڻ – ڳُٽيءَ ۾ گذارڻ – پريشان حال رهڻ.

– **گَنگَڻو ڪَيو ڳالهائڻُ**: چٽيءَ طرح نه ڳالهائڻ. صاف نه ڳالهائڻ – اَٽڪي ڳالهائڻ.

– **گَنگدامُ ج گَنگدامَ**: ذ. بي زبان – حيوان – جانور – مِرون – پسون – گگدام – وهٽ – جِيوُ– ساهوارو.

- **گَنگا**: ث. (سن) ڀارت ۾ هندن جي پوِتر نديءَ جو نالو.

"گَنگالوچي گودڙيا، جرپِيتائُون جام" (اسم خاص) عورت جو نالو.

– **گَنگا اَشنانُ ڪَرڻُ**: ڌرم جو ڪم ڪرڻ.

– **گَنگاتِي ج گَنگاتِيُون**: گنگانديءَ جي مٽي – گنگانديءَ جي واري(جا هندو ماڻهو پوڄا پاٺ لاءِ ڪم آڻين). گنگي ماڻهوءَ جي حالت.

- **گَنگا پَربَتُ**: اسم خاص. هڪ جبل جو نالو. جنهن مان گنگاندي نڪري وهي ٿي.
- **گَنگارامِي**:اسم خاص. جانور جو قسم.
- **گَنگا**: اسم خاص. لس ٻيلي جي هڪ قبيلي جو نالو.
- **گَنگاڻِي**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **گَنگائِڻُ**: مصدر. گُنگي وانگي ڳالهائڻ – دَٻيل آواز– گهگهو ڳالهائڻ – سمجهه ۾ نه اچڻ جهڙو ڳالهائڻ – گنگ ٻوڙ ڪرڻ.(گنگايو – گنگائيندو – گنگايل).

– **گَنگائِي ج گَنگائِيُون**: ث. بي زباني – ڳالهائي نه سگهڻ واري حالت – نه سمجهڻ جهڙو ڳالهائڻ – گونگو.

- **گَنگِڙو ج گَنگِڙا**: ذ. صفت. ٽرڙو(لاٽِئُون)– هڪ ٽِڪَ نه ٽرندڙ لاٽئون– ڪرڪڙيو.

– **گنگڙائِي ج گنگڙائيون**: ث. صفت. لوڏي سان هلڻ– ڏڏڪي سان هلڻ– نخري واري چال– ڳَمَ – لوڏو– ڏوڏو.

– **گنگداسِ (ٽ)**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

- **گَنگَرِ ج گَنگَرَ**: ذ. صفت. وڏو ڪُٽنب – وڏو عيال – گهنگهر.
- **گَنگِريتُ ج گَنگِريتَ(ڪ)**: ذ. سڪرات واري حالت – لُڪيءَ ۾ ساهه هڻڻ.
- **گَنگڙُ**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي گمبٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **گَنگڙُ ج گَنگڙَ**: ذ. نوڙي – ڦاهي. نقصان. ڦڏو – فساد. ڇيهو – ڪوٽ – ٽوٽ.

– **گَنگڙُ پَوڻُ**: فساد ٿيڻ ڪري مشڪلاتون پيش اچڻ.

- **گَنگِڙائِي ج گَنگِڙائِيُون**: ث. صفت. ڏُڏڪي سان هلڻ – لوڏي سان هلڻ.
- **گَنگَڪِي**: اسم خاص. تعلقي ميرپورساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **گَنگوُ ج گَنگوُ(ت)** : ذ. لَٺيءَ (وڻ) جو ڳاڙهو گَونجُ – گُنگُو(ل).

– **گَنگُوٽارو ج گَنگُوٽارا (ت)**: ذ. صفت. ڳاڙهي گونج وارو لَٺيءَ جو ٽارو.

- **گَنگُو**: اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **گَنگو ج گَنگا**: ذ. صفت. (ف. گُنگ) جيڪو ڄائي ڄم کان ڳالهائي نه سگهي – بي زبان ماڻهو. حيوان وغيره – جيڪو

ڳالهائي نہ سگهي – ڳالهائي نہ سگهندڙ. ماٺ وارو مانيٽو. ڳڳدام–جانور– حيوان– بي زبانو(اٺ) ڳنگن ۽ جنگن = اُٺن ۽ پهلوان جتن.

– **ڳنگائي:** ڳنگا فقير جي نہ ڳالهائين.

– **ڳنگي گان ۽ هٽڻ:** مانيٽو هئڻ – سادي سياءَ وارو هئڻ.

• **ڳنگو ج ڳنگا:** ذ . اسم. نڪ ڪان ڳهٽو.

• **ڳنگوڌهو:** اسم خاص. تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳنگڻ (ل):** ذ . اُٺ جي پڇ ڪان وٺي ڪنڌ جي پاڙ تائين ٽُوهي جي مٿان وارن جو ليڪو سنڌو.

• **ڳنگڻ وارو ڳوڙ لائڻ:** ڳالهائي ٽڪجڻ– رڙيون ڪرڻ.

• **ڳنگ:** خوفناڪ – خطرناڪ – پَو پريو.

• **ڳنگهہ ج ڳنگها:** ذ . ننڍڙو ڳوٺ – ڳوٺڙو – ننڍو ڳوٺ – وستي – واهڻ – ڳام – ديهہ.

• **ڳنگهر ج ڳنگهر:** ذ . ڳهڻ ٻارن وارو وڏو ڪٽنب. جنهن جو پالڻ غريب لاءِ مشڪل. سوڙهہ – لاچار حالت – مشڪلات. جنجل – جنجال. تنگي – افلاس.

• **ڳنگهرو ج ڳنگهرا:** ذ . (سن. گگر+ اوڪ = ڳنگهرو) زيور جو قسم – پيرن ۾ پائڻ جو چمڪندڙ زيور – پيرن ۾ پائڻ جو ڳجهہ – زنڪلو – ڦلڻو. چٽي جو ڦوٽو – سٽي جو ڦوٽو – گهنگريو.

• **ڳنگهڻ جاگير:** اسم خاص. تعلقي موري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳنگهٽي ج ڳنگهٽيون (ل):** ث. جيت جو قسم (ڳاڙهي رنگ جو. گدري ۽ چانهين جي ول ڪائي) – گهريتڙي.

• **ڳنگهہ بوڙ ج ڳنگهہ بوڙا:** ذ . ڳالهہ اهڙي ڳالهائڻ. جنهن جو اول آخر نہ هجي. ۽ نہ سمجهہ ۾ اچي. ڪنهن ڳالهہ جي خبر نہ پوڻ جي حالت.

• **ڳنگهي:** ث . گهٽيل آواز – ويٺل نڙي – گهگهي.

• **ڳنمبجي:** اسم خاص. تعلقي خيرپور ميرس ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳنوائڻ:** مصدر . (پرا. ڳماوي = وڃائڻ). وڃائڻ – ضايع ڪرڻ – اجايو وڃائڻ – (ڳنوايو – ڳنوائيندو – ڳوائيل).

– **ڳنوائين:** وڃائين – ضايع ڪرين.

• **ڳنوتر:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳنوتي ج ڳنوتيون(س):** ذ . صفت. ڳن وارو – ڳن واري.

"ڳني، گياني، ڳنوتي، اعليٰ دوس عجيب"

• **ڳنوخ ج ڳنوخ (ت):** ذ . صفت. ڪوڙو – ٽوٽي – غافل. – سست (بل) جاهل – بيوقوف – ڳهيلو – مورڪ – اناڙي – بي عقل – بي سمجهہ.

• **ڳنهہ ج ڳنهہ:** ذ . ڳناهہ – ڏوهہ.

– **ڳنهگار ج ڳنهگار:** ذ . صفت. ڏوهي – تقصير وار – عاصي – خطا وار – قصور وار.

– **ڳنهگاري پرڻ:** ڏنڊ پرڻ – ڏوهہ ڏيڻ.

• **ڳنهورا:** اسم خاص. تعلقي جاتي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳنهلو ج ڳنهولا:** ذ . بلاءِ نانگ جو قسم.

• **ڳنشرو ج ڳنشرا:** ذ . صفت. اٺ جو ڪير پياڪ ڦر. ننڍو اُٺڙو – ڪنوات.

• **ڳنئن:** ذ . صفت. ويل – ڳمر – وڃايل – برباد ڪيل – ڪوهيل – اُجڙيل. هارايل. چٽ – ناس – برباد – ڳئن. غلطان (ڪم ۾).

– **ڳنئن ٿيڻ:** وڃائجي وڃڻ – ڳم ٿي وڃڻ (ڪنهن ڪم لاءِ وڃي ۽ واپس نہ موٽڻ). وڃائڻ – برباد ڪرڻ – ڪوهڻ – اُڏائڻ – ضايع ڪرڻ – نقصان ڪرڻ. چٽ ٿيڻ – ناس ٿيڻ – تباهہ ٿيڻ.

• **ڳنئون:** ذ . صفت. بهادر – پهلوان – طاقت وارو – سورهيہ – زور آور – دلير.

• **ڳني ج ڳنيي:** ذ . ث . صفت. ڳن وارو – ڳن ڪندڙ. علم وارو. لائق – فائق.

• **ڳنيات ج ڳنيات (ڪ):** ذ . خيال – شعور – مت – ڏنگ – عقل – سڌ. اوت – اٽڪل. ڳتي – فڪر – چنتا.

• **ڳنير ج ڳنير:** ذ . صفت. وڏو شاهوڪار. هاٿي – فيل – گج. بي عقل – آڏايو – ڳهيلو – ڪڌرو ماڻهو. شيطان.

• **ڳنيرگر:** ذ. صفت. بهادر – جوڌو – پهلوان – بانڪو – ڪوبو.

• **ڳڻ ج ڳڻ:** ذ . (سن :ڳن = ڳڻ) ڳڻ – لڇڻ – چڱي عادت – سياءَ – عادت – صفت – وصف – اَثر – تاثير – لياقت – نيڪي – چڱائي – فائدو. لائقي – خوبي – چڱائي. هنر – فن – ڪاريگري. اِدراڪ – آرُ – جوهر – قابليت – ڀلائي – مهرباني – مهر – وڙ – احسان – ٿورو – نوازش – عنايت – طريقو – وات رستو – ساز جي تند – ڪمان جو زهہ – دفعو – گهمرو.

– **ڳڻڪاري:** ث . صفت. ڳڻڪاري – فائدي وارو – ڪمائتو.

– **ڳڻ اوڳڻ:** عيب ثواب – برائي ڀلائي – بڇڙائي چڱائي.

– **ڳڻائتو ج ڳڻائتا:** ذ . صفت. ڳڻ وارو – چڱين عادتن وارو – لاڀائتو – ڳڻ ڪاري – ڳڻڪاري – فائدي وارو – ڪمائتو

Gul Hayat Institute

– صحت بخش – نيڪو ڪار – نيڪ – مرادوند – سلڇڻو – شڪرگذار – ڪاريگر مجرب – هڪ ٽڪ – عمل ڪندڙ – لائق. ساراهه جوڳو – انعام جوڳو – ڳڻائتو – وڙائتو. ڀهڳڻ – گوهر – ڳٽي. احسان مند – ممنون.

– **ڪڻائيتي ج ڪڻائيتيون**: ث . صفت. ڳڻن واري.

– **ڪڻ چورُ ج ڪڻ چورَ**: ذ . ڳڻچور. احسان فراموش – بي ڳڻو.

– **ڪڻ ڪاري ج ڪڻ ڪاريون**: ث . صفت. فائدي وارو. ڳڻاڪاريَ – سڦل – فائديمند – مفيد – صحت بخش – ڪر وند – نيڪ – چڱي.

– **ڪڻُ ڪرڻُ**: ڀلائي ڪرڻ – ڪنهن سان نيڪي ڪرڻ – چڱو ڪم ڪرڻ. پيار پيدا ڪرڻ.

– **ڪڻوانُ ج ڪڻوانَ**: ذ . صفت. سٺن لڇڻن وارو – سٺين خصلتن وارو – سهڻين عادتن وارو.

• **ڪڻونتُ ج ڪڻونتَ**: ذ . صفت. ڳڻن وارو – سٺن اخلاقن وارو – ايماندار – نمڪ حلال – داناءُ – هوشيار – هنرمند – ماهر – ڳٽي – سگهڙ – ڀڙ – ڪاريگر – استاد. ڏاهو.

– **ڪڻونتي**: ڳڻن واري. لڇڻن واري.

• **ڪڻوٽتُ ج ڪڻوٽتَ**: ذ. صفت. ڳڻونتُ – ڳٽي – ماهر – چاٽو.

– **ڪٽي**: ذ. صفت. ڳني – نيڪ – ڀلو – لائق – ڀڙُ – قابل ڪار – مُجرب. هُنري – هُنرمند – سُگهڙ – ڪاريگر – اُستاد.

• **ڪٽب(ل. ت)**: ذ. وڏو ڳنڍو – ڦوڦيندو – نشان – ڏڙو – ڪُنگرو.

– **ڪٽبيلُ ج ڪٽبيلَ**: ذ . صفت. اهو ماڻهو جنهن جو سينو ٻاهر نڪتل هجي.

• **ڪٽگ** : اسم خاص. تعلقي هالا، تعلقي روهڙي ۽ تعلقي اٻاوڙي ۾ ديهن جا نالا.

• **ڪٽگُ ج ڪٽگَ**: ذ . وڏو هوشيار. چالاڪ – ٺڳُ. ڪنجوس. مڪار.

• **ڪٽنبُ ج ڪٽنبَ**: ذ. ڳُوڙهو – گهاٽو.

• **ڪٽو ج ڪٽا**: ذ . گهٽو – جيت جو قسم. جو ڪاٺ ۾ ڪتابن کي لڳي، ڪين ڳاري ڇڏي – ڪاٺ ڪندڙ ڪيڙو – سُرو. ٻيڙيءَ جو تُن – ٽنگ.

• **ڪڻُ ويلڙي**: اسم خاص. ول جو قسم (ٿرِ ۾).

• **ڪٽيسُ ج ڪٽيسَ**: ذ. ڪلو – ڪونٽو.

• **ڪو**: (ف) حرف جملو گويا – چٽڪ – جيتوٽيڪ – توڻي – اگرچ. (ذ). ڳالهائيندڙ (جيئن: بدگو = خراب ڳالهائيندڙ).

• **ڪوُ ج ڪوَ(ل)**: ذ. چانديءَ جي هار جو مٽيو.

• **ڪوادرُ**: اسم خاص. بلوچستان ۾ هڪ سامونڊي بندر. ايران ۾ هڪ بندر.

• **ڪوارَ ج ڪوارُون**: ث . پوک جو قسم، ٻاجهيءَ طور ڪم اچي، ٻوٽي جون ڦرهيون – ٻج.

– **ڪوارَي(ٿ)**: ث . ڪوار جون سُڪل ڦريون، ٻج ڪانسواءِ، جي اُٺ ۽ ٻڪريون کائين.

– **ڪوار ڦريون**: ث . هڪ ننڍو ٻوٽو. جوار سان گڏ پوکجي، ڦريون ٻج سان ڀريل ٿين، رڌي کائجن (اڪثر جانور کائن).

– **ڪواري ج ڪواريون**: ڪوار – ٻاجهيءَ جو قسم.

• **ڪوارا** : هضم – برداشت. هاضم – هضم ٿيندڙ – جيورندڙ – هاضمو ٿيندڙ. سهائيندڙ – وڻندڙ – ڀاءُ پوندڙ – دل پسند – موافق.

– **ڪوارا ڪرڻُ**: برداشت ڪرڻ – سهڻ – مڃڻ – منظور ڪرڻ – تسليم ڪرڻ – قبول ڪرڻ.

• **ڪواريا(ٿ)**: اسم خاص. هڪ ذات (اڪثر ٿر ۾).

• **ڪواز(ل)**: ذ . ٽپ – وڏا چال. ڇلانگ.

• **ڪواسَ ج ڪواسيون (ل)**: ث. صفت. اٻاسي.

• **ڪوالُ ج ڪوالَ**: ذ. صفت. چغل. جاسوس.

• **ڪواهُ ج ڪواهَ**: ذ . (ف) شاهد . ساکي – گواهي يا شاهدي ڏيندڙ – ثابتي پهچائيندڙ.

– **ڪواهي ج ڪواهيون**: ث . صفت. شاهدي – ساک – ثبوتي – اعتبار – تصديق – قسماقسمي – اوڳاهي – ثبوت.

• **ڪوائڻ**: مصدر. گُم ڪرڻ.

• **ڪوائي ج ڪوائيون**: ث . شاهدي – گواهي. اوڳاهي – ثابتي.

• **ڪوبرُ ج ڪوبرَ**: ذ . ڇيڻو – مال جو ڇيڻو – ڦوسي – لڏ. ڦولهڙيون – گِسي.

– **ڪوبري**: ث . ڇيڻي پيل مٽيءَ جو گارو.

• **ڪوبرُ ج ڪوبرَ**: ذ . مضبوط – ٿُلهو. سُٺو ڏاند. سهڻو جوان. سُٺو تيز گهوڙو – وڏي ۾ سٺي مينهن يا ڳئون. ڀلو – انعام ڪٽندڙ. پيٽوڙي. وڏي هڏ ڪاٺ وارو.

– **ڪوبرُ جوانُ**: سهڻو جوان – بهادر جوان.

• **ڪوبندي**: ث . صفت. روپيہ جو قسم. ٽالپورن ميرن جي دؤر جو رپيو – سڪو – ريزو – خُردو.

• **ڪوبو ج ڪوبا**: ذ . نڪ مان نڪتل بلغم – نڪ جي غلاظت – نڪ مان ڪرندڙ لئي جهڙو گندُ ڪچرو – سِنگهه – لِمَ –

Gul Hayat Institute

بوڊو – بوگو – مڇيءَ جي آنِي. (ٿَڌ) لڳڻ سبب نَڪ جي پاٺي جو ٻڌوءِ گهاٽو لِبَ جهڙو ٿي پوڻ.

– گوبائِي: ث. غليظ – گندو – ڪِنو – خراب – ڪچرو.

– گوبِرُ ج گوبِرَ: ذ. صفت. سِنگهرُ – بوڊرُ – لِمرُ – گوبرُ – گگرُ.

• گوبو ج گوبا(ٿ): ذ. ٿوري عقل وارو – مورک – گهيلو – بيوقوف.

• گوبِي ج گوبِيُون: ث. ٻاجهي جي هڪ پوک جو قسم.

• گـُوپَنُ(ڪ): ذ. سُڪايل لَسيءَ جا ڦـُـٽَ.

• گوپُو(ٿ): ذ. تمام سياڻو – ٿور ڳالهائو – ٿور ڳالهائيندڙ – بردبار – فهيم.

• گوتَمُ: اسم خاص. ٻـُڌمتي جو باني – گوتم ٻُڌ.

• گـوتَڻ (ٿ): مصدر. (ع. غوط)نهارڻ – ڳولڻ – جانچڻ. ڦولڻ (گوتيو – گوتيندو – گوتيل).

– گوت (ٿ): ث. ڳول – نهار. جانچ – ڦول – ٽٽول.

• گوتِي (ٿ): ث. ويچار – خيال. پهه – ڌيان – غوط زني.

• گـوتو ج گوتا: ذ. (ع. غوطه = ٽـُٻِي) ٽٻي. گوتي ۾ گوتو – ٽٻيءَ ۾ ٽٻي، خيال ۾ خيال.

– گـوتو کائڻُ: صبر ڪرڻ. ٻڌڻ. پهه پچائڻ – خيالن ۾ اچي وڃڻ.

• گوٽَ ج گوٽون: ث. گسائڻ – نٽائڻ. ادب – نياز – نٽڙت.

– گوٽِناٽَ ج گوٽِناٽُون: ث. صفت. نٽ نٽاءَ – گس گساءُ – عذر – نٽاءُ – گوهي. ٽار – فرار – آنا ڪاني.

– گوٽِنات ڪَرَڻُ: بهانا ڪرڻ – نٽائڻ – ڪم ڪان نٽائڻ – عذر پيش ڪرڻ – ٽال مٽول ڪرڻ – ترڪ ٽاليون ڪرڻ – گسائڻ – جند ڇڏائڻ.

• گوٽو ج گوٽا: ذ. سون يا چانديءَ جو ڪلابات – سونهري يا اڇي ڦيٽ – ڪناري – وٽ (زالون سُونهن لاءِ اوڍڻ ۽ ڪـُرتين لاءِ ڪم آڻين).

• گـُوٺُ ج گوٺَ(ٿ): ذ. ضد – هوڏ – توڏهه – بحث. نٽرپائي – تيسرپائي.

– گـُوٺُ ڪَرَڻُ(ٿ): ضد ڪرڻ – نٽرپائي ڪرڻ – انڪار ڪرڻ – نہ مڃڻ.

• گوٺَڻ (ٿ): مصدر. قميص يا ڪوٽ جا ڪاج ڌاڳي سان ناهڻ. (گوٺيو – گوٺيندو – گوٺيل).

• گوپالو: اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه.

• گـوپانگُ: اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي شهدادڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• گوپانگ سَمان: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• گـُوپِسيُون (ل): ث. واهيات گپوڙا – اجائي بڪواس – ڪوڙا افواهه.

• گوپيچَندَنُ ج گوپيچَندَنَ: ذ. زرد مٽيءَ جو قسم. جو هندو قومَ پوڄا پاٺ وقت ڪم آڻين– هندن جي نرڙ تي تِلڪِ ڏيڻ لاءِ ڪم آندل هڪ پيلي رنگ جي مٽي.

• گوچُ ج گوچ، گوچُون: ث. مڇيءَ جو قسم – هي ۴_۵ فوٽ ڊگهي، تولهه ۾ انچ ڪن چورس، شڪل ۾ نانگ جهڙي، ڏندن ۾ ٽئي، ڪاري رنگ تي بنا چلرن جي ٿئي – بونهڻ – ٻانهياري – تمام ڊگهو ۽ بلڪل ڊگهو ۽ بلڪل ڏبرو ماٺهو. ڪٽڪ جو قسم. جنهن جو داٿو ڳاڙهو ٿئي.

• گوچِ (ل): ذ. ڳنڍيو.

• گـُوچ(ت): ذ. آلت.

• گوچ: ذ. غور– ٻناڪ.

– گوچَ ڇڏڻُ: ٻناڪون هٽڻ – پڌڻ – ٻناڪ هٽڻ – دم هٽڻ – مرڪڻ – لاف هٽڻ.

– گوچمان اُڇلڻ (ڪ): اجايو ۽ اڍنگي طرح ڳالهائڻ.

• گـُوچاڙُ ج گـُوچاڙَ(ل): ذ. ڍير. ڍِڳُ – سٿو.

• گـوچَرُ ج گـوچَرَ(ل): ذ. ٻن واهن جي وچ ۾ وڻ، گپ ۽ پاٺي.

• گـوچَرا: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• گوچَرو ج گوچَرا(ت): ڳاڙهيرو(ڪپڙو).

• گوچِرو ج گوچِرا: ذ. گـَجرا (زالن جي پهرڻ جو ڪپڙو).

• گـوچِرو: اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• گوچِرِي، گوچڙِي(ت): ث. ڪٽڪ جو هڪ قسم. گوچي.

• گوچَرِي ج گوچَرِيُون: ث. راڳڻي جو قسم. گجري – هڪ زيور جو نالو(ت).

• گوچِي ج گوچِيُون: ث. ڪٽڪ جو قسم – اُها ڪٽڪ جنهن ۾ وڏي انداز ۾ جَوَهَ گڏيل هجن.

• گوچيڙو: اسم خاص. مڇيءَ جو قسم – گوچ مڇي– ٻُوهَڻُ.

• گوچانِي ج گوچانِيُون: ث. دُڪاندارن جي پئسن وجهڻ جي ڳوٿري – گولَڪَ – اَڪَرُ – گهگهه – گهگهر – پئسن رکڻ جي هـَمِياڻي.

• گوچَرُ(ت): ذ. ڳوٺ جي ٻِر وارو پاسو. گـَندُ. مال جي چرڻ لاءِ ڇڏيل زمين. ڪچرو.

• گوچارَ(ت): ذ. ٻِٽَ جو اُهو پاسو جتي دير سان اُس ايندي

هجي. پٽَ جو اُلهندي کي سامهون پاسو– تڙَ ڪول جي اُبتڙ
ڳوچار. پٽَ جو وهائو پاسو– پٽَ جو اونداهو پاسو.
• **گوچڻي گوچڻُ(ت):** ذ . مانين ڍڪڻ لاءِ ڪپڙي جو چورس
ٽڪر– مانين ڍڪڻ جو ڪپڙو.
• **گودُ ج گودُون:** ث . (سن . ڪود = جهولي) جهولي– دامن –
هنج – آغوش – پهلُو– پلئُو– پلاند. ڪوڙو– چاتي. ڳَرُ
– ڳلو– ياڪر– ٻڪ ڳرانڙي – ڳيراتي. گود جو ٻار ونڻ.
وڌُ پوکڻ لاءِ کوٽيل کڏَ.
– **گودَ جو پٽُ:** پاليل پٽُ. ڌاريون ٻار پنهنجو ڪري پاليل.
– **گودَ ۾ لڪائڻُ يا جاءِ ڏيڻُ:** لڄَ رکڻ – ڳالهه اُگهاڙي نه
ڪرڻ. راز ظاهر نه ڪرڻ.
– **گودَ ۾ وٺڻُ:** اختيار ڪرڻ – جهوليءَ ۾ وٺڻ – ڌرم جو اولاد
ڪرڻ – قبضي ۾ ڪرڻ – جهلڻ.
• **گُودَ ج گُودَ:** ث. بدڪار عورت (ت). ڇنال – ڏوتي.
– **گُودُ گُلهُ:** خراب– بدچال. اڊنگو– بيهودو– بي شرم– بي حيا.
• **گودا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (تر ۾ مينگهواڙ).
• **گودائي:** اسم خاص. ٻگٽي بلوچن جو هڪ قبيلو.
• **گودرَ ج گودرَ:** ذ . اُهو زمين جو حصو جو آباد ڪيل زمين جي
وچ ۾ غيرآباد هجي. جتي گهڻو گاهه ٿئي. جانورن جي چرڻ لاءِ
جهنگ. تترن قاسائڻ لاءِ دام. سيڙهو. (ت).
• **گودڙ ج گودڙ(ل):** ذ . صفت. (سن. گودر = گودڙي) نرم گودڙي
– وڏي گودڙي – ٽُنل ڦاٽل رلي – فقيرن جي (پنڻ جي)
جهولي – پراڻن ڪپڙن جي هڙ – ڦاٽل ٽُٽل ڪپڙن جي مڏ.
پراڻو ڪپهه. ڍُول ٻلاڙو– بي ڍولو– اڊنگو– بي ڍنگو– اناڙي
– جڏو – بي هُنر– اڻ گهڙيو – دودَستو – ڪُڍنگو – ٻُچڙو
– ڍول مول. ڪوجهو – ڪِنو – خراب. ڪميڻو– ڪُڌو –
پاجي – مُٺ پيڙُ. ڇنل ڦاٽل (ڪپڙا). ٻري حال – ٻُرا حال–
ڪٽڙيل حال. ذليل – تيڪرُ– ڪپو – تَلُ – ويڌر. تترن
قاسائڻ جي جار جو قسم (اسم خاص) ماٿهو جو نالو.
– **گودڙ ج گودڙا:** ذ . صفت. ڦاٽل ڪپڙو– ڦاٽل رلي يا سوڙَ –
وڏي رلي يا گودڙي .
– **گودڙي ج گودڙيون:** ث . صفت. فقيرن جو ٻهرڻ لاءِ ڪپڙي جي
ٽڪرين مان ٺهيل ڪوٽ يا ڪُڙتو– چتيون لڳل پوش –
فقيرن جي ڳوٿري – گيدن – فقيرن جو جُبو– لباس.
"ڪرجا ڏني گودڙي، سا ٿيئي لاهيندي لڄَ." (شاهه).

– **گودڙي پوش:** ذ. صفت. فقيري لباس وارو. پينو.
– **گودڙيو ج گودڙيا:** ذ . صفت. هميشه گودڙي پهريندڙ – گودڙي
ڍڪيندڙ فقير– گودڙيءَ وارو.
– **گودڙيءَ هيٺ لڪائڻُ:** غريبيءَ ۾ گذارڻ. حال تي راضي رهڻ.
جهوليءَ جهلڻ– پناهه ڏيڻ– اَمن ۾ رکڻ– سامر جهلڻ.
• **گودڙَ ج گودڙَ:** ذ . ث . رلي – رلهي – رلڪو – پٽڙي –
سوڙَ– گودڙي. ڇنل ڦاٽل ڪپڙو– ليڙون ليڙون ٿيل ڪپڙو–
لڱڙ– لينگهون لينگهون ٿيل پراڻو ڪپڙو.
• **گودڙا:** ذ . ٻن ڍورن جي وچوارو زمين جو ٽڪرُ.
• **گودڙيا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **گودو ج گودا:** ذ . ڪِيسو – جيب – گِدو. ڳوڻ جو ٺهيل
ڪُنڊائتو ٻوڙو.
– **گودو اَڏڻُ:** تترن قاسائڻ لاءِ گودو تيار ڪرڻ .(ل).
– **گودو رکڻُ:** تترن قاسائڻ لاءِ گودو ناهي رکڻ.
– **گودو وجهڻُ:** تترن قاسائڻ لاءِ گودو تيار ڪرڻ.
• **گوديَ ج گوديُون:** ث . اُها جاءِ جتي ريل گاڏين يا جهازن مان مال
لاهجي – جهازن جي بيهڻ جي جاءِ – سامان رکڻ جي جاءِ –
ورڪشاپ – ڪارخانو – ڪم جو سينٽر. مڇي رکڻ جي ننڍي
ڳوٺڙي. ٻچ جي ڏنڊي – دمچي– ڪوڏي – ڏاڪ اسٽيشن–
تيشڻ. گهرڌياڻي – وڏي مائي – سانئڻ – گهرجي وڏي عورت.
• **گوديرَ (ت):** اسم خاص. گاهه جو هڪ قسم.
• **گوڏي ج گوڏيُون (ٿ):** ث. ٽن سالن جي وهڙي – ٻه ڏندي عمر
واري ڳابي.
• **گوڏيار:** تعلقي مٺيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **گوڏ ج گوڏيُون:** ث . گوڏن تائين بدنَ جو ڪپڙو– بدن جو
هيٺيون ڌڙ ڍڪڻ لاءِ ڪپڙو– هيٺ بدن لاءِ ڪپڙو– ڌوتيءَ جي
نموني چيلهه کي ٻڌل ڪپڙو– تهبندَ – ڌاپ – لاڪ – گوڊ.
– **گوڊِرَ ج گوڊِرَ:** ذ . صفت. گوڏ ٻڌندڙ.
– **گوڊِ ڪرٽُ:** گوڏ ۾ ٻڌل ڳنڍ (پئسن جي).
• **گوڏا:** ذ . وڻ جا سَنڌا جتان پَنَ ڦٽن – ڦوڳ جا لاسُو.
• **گوڏائي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **گوڏو ج گوڏا:** ذ . هڪ عضوو – سٿر ۽ ٻڪيءَ جو سنڌ يا جوڙ –
ران ۽ سٿرجي هيٺان گول پيالي وارو سنڌ– ٽنگن جي وچ واري
حصي وارو هڏو– زانو – مونو.
– **گوڏا ڀيڪوڙ:** ذ . صفت. گهڻو وقت نه ترسڻ – جلد اُٿڻ – تمام

Gul Hayat Institute

جلدي اَچڻ واري حالت – هڪدم موٽي اچڻ واري حالت – ٺهه پهه – ويرم ۾ – بنا دير – اَک ڇنڀ.

– **گوڏا ٻيڪَرَڻُ:** گهڻو وقت نہ ترسڻ – جلد اچڻ – دير نہ ڪرڻ – بنا دير – ويرم ۾ اَچڻ – ٺهه پهه.

– **گوڏا ڀَڃي وڙهَڻُ:** بيحد بهادريءَ سان وڙهڻ. ڪش ڪشان ڪرڻ. ڇڪ تاڻ ڪرڻ – جدوجهد ڪرڻ – اَڻ ورچ ٿي وڙهڻ.

– **گوڏا ڀَڃي ويهَڻُ:** گوڏا ورائي ويهڻ – گوڏن ڀر ويهڻ – دوزانو ويهڻ – ادبَ سان ويهڻ.

– **گوڏا ڇَڏجَڻُ:** ويهجي وڃڻ – لاچار ٿيڻ. بي وس ٿيڻ – نستو ٿيڻ – ضعيف ٿيڻ. ٻئي جي وس هئڻ – ٻئي جي قابو ۾ رهڻ – ٻئي جي چئي هيٺ اَچَڻُ.

– **گوڏاڙُ ج گوڏاڙَ:** ذ. اُٺ جي گوڏي تي ڳنڍيو ٿيندڙ.

– **گوڏا ڪوڙُ ج گوڏا ڪوڙَ:** صفت. (گهوڙن جو اصطلاح) گوڏا ڪوڙيندڙ (گهوڙو) – ٿابو ڪائيندڙ (گهوڙو).

– **گوَڏا ڪوڙائڻ:** هيسائڻ – ماري مڃائڻ – آڻ مڃائڻ – مڃتا مڃائڻ. دٻائڻ.

– **گوڏا ڪوڙَڻُ:** ڍرو ٿيڻ – بي همت بڻجڻ – ٻڏو ٿيڻ – مڃڻ. بي وس ٿيڻ – بي طاقت ٿيڻ – ضعيف ٿيڻ.

– **گوڏا ڪوڙي ٿو اَچان:** اِجهو ٿو اچان – دم ساعت ۾ ٿو اچان – ويرم ۾ ٿو اچان.

– **گوڏانگـڙِي:** ث . ڏيپلي جي نزديڪ ﮬڪ تڙ يا تلاءُ (جتي وهٽ گوَڏا ڪوڙي ٻوٽ وجهي آسانيءَ سان پاڻي پي سگهي ٿو).

– **گوڏَڙُ ج گوڏڙَ(ٿ)** : ذ . صفت. جنهن جا گوڏا ٻين عضون بنسبت وڏا هجن.

– **گوڏِڙِي ج گوڏِڙِيُون:** ث . ملهه جو انگ. مُنڙي.

– **گوڏَن ڀَر ٿِيَڻُ:** سقيم حال هئڻ – ڪنگال ٿيڻ. مسڪين ٿيڻ. نقصان ۾ اچڻ – چيهي ۾ پوڻ. ٻڏو ٿيڻ – جهونو ٿيڻ – نهايت پوڙهو ٿيڻ.

– **گوڏَن ڀَر ٻَهُجَڻُ:** سڃو ٿيڻ – مفلس ٿيڻ – غريب ٿيڻ. فقيري حال ٿيڻ. عمر ڪائي چڙهڻ.

– **گوڏَن ڀَر گـسَڻُ:** گوڏن سان رڙهي هلڻ.

– **گوڏَن تان ڪَپڙو لاهِڻُ:** نرلڄو ٿيڻ.

– **گوڏَن تان گَندي يا ڪپڙو ڪڍڻ:** لَڄ لاهِڻُ.

– **گوڏَن تائِين گَـتَلُ:** ڏاڍو گنهگار. مها پاپي. قرض ۾ ورتل. مقروضي حالت.

– **گوڏو ٻيڪَرَڻُ:** گهڻي دير نہ ترسڻ – تمام جلدي موٽڻ – هڪدم واپس وَرَڻُ – بنا دير جي موٽڻ – وڃڻ ۽ اچڻ.

– **گوڏو ڀَڃَڻُ:** ملهه وڙهڻ کان اڳ ۾ ملهه جو گوڏو ڀڃي ميدان ۾ ويهي رهڻ – واري ڪرڻ کان اڳ ۾ هٿ وجهي گوڏو ڀڃڻ.

– **گوڏو ڪـپَڻُ:** ملهه وڙهندي زمين سان گوڏو ڪپي وڃڻ. موقعو ملڻ – داءُ ملڻ – وجهه ملڻ.

– **گوڏو ڪوڙَڻُ:** شڪست قبول ڪرڻ. آڻ مڃڻ – ملهه ۾ زور پوڻ تي لاچار گوڏو ڪوڙڻ.

– **گـوڏو ڪوڙُ يا ٻِڪيڙَڻُ:** آرام ڪرڻ.

– **گوڏو ڪوڙي اچَڻُ:** گهڻي دير نہ ترسڻ – ٿورو آرام ڪري موٽڻ – بنا دير اچڻ – هڪدم موٽڻ.

– **گوڏو لـَڳـَڻُ:** ملهه وڙهندي زمين سان گوڏو لڳڻ – ملهه وڃائڻ.

– **گوڏو هَٽَڻُ:** ضد ڪرڻ – جُهڪي پَوَڻُ. آڏڙي ڏيڻ – رنڊڪ وجهڻ.

– **گوڏي تان ڪَـٽِي هلَڻُ:** لَڄَ ٿيڻ – بي حيائي سان هلڻ – لڇائي سان هلڻ.

– **گوڏي تان ڪَـٽِي ٻِيهَڻُ:** پنهنجي عزت جو ٻہ خيال نہ ڪرڻ. مشڪلاتن کي منهن نہ ڏيڻ.

– **گوڏي تي ڏاڙِهي هُجَڻُ:** وڏي ڏاڙهي هجڻ – ننڍي قد وارو ماڻهو هجڻ – ننڍيءَ وَهيءَ ۾ ڏاڙهي اچڻ.

– **گوڏي پُنِيان رَسُ:** گهوڙي جي پوئين گوڏي پنيانَ رس پرحڻ.

– **گوڏي جي ڍِڪـٽِي ج گوڏي جون ڍِڪـٽيون:** ث . گوڏي جي سنڌ ۾ ڍڪٽي وانگر هڏو.

– **گوڏي مان ٻـٽُ چَمَڻُ:** تيار مال ملڻ – آسانيءَ سان ڪم ٿيڻ . ٺهي نڪيءَ جو سائين ٿيڻ. مفت ۾ ڪم ٿيڻ.

– **گوڏي هيٺ رَکَـڻُ:** ويچار ۾ نہ آڻڻ – زير تجويز هئڻ – جواب نہ ڏيڻ – ويچار ڪرڻ جي ڪوشش نہ ڪرڻ – دٻائي ڇڏڻ – لاغرض ٿي ويهي رهڻ.

• **گوڏو:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (ت).

• **گوڏِي (ت):** ث . زمين مان گـُڏ – رَنبي سان گـُڏ. ڪيسي جي اڳيان ننڍو ڪيسو ٺاهڻ. گهيڙ مان اُٺ جو گوڏن پر مٽي چڙهڻ.

• **گوڏي ڦـُل (ل):** پرتِ پريل ڪوڏين سان سينگاريل – (مٿان ٻن انچن جي اوڇيدار پٽي جنهن ۾ هيٺ لڏندڙ ڊگهيون سريون، جن جي پوڇڙ ۾ لانگهه تي ان جا ٽؤنرءِ سرون، ڪڄ ڪوڏين ۽ سچن ڪوڏين سان پريل).

• **گوڏيو ج گوڏيا (ٿ):** ذ . اُٺن جي گوڏن تي ٻڌل گهنگهرا – اڳين پيرن جي گوڏن وٽ گهنهرا چم جي پٽيءَ ۾ پوتل.

Gul Hayat Institute

• **گوڏ:** پوتڙو.

• **گوڏ ج گوڏَون:** ث . جانورن وغيره جي آلت – ڏنَ هيٺان نڪتل چمڙو – ڇچ. ڪنهن وڻ جي پاڙ.(ت).

– **گــوڏيو ج گـــوڏيا:** ذ . صفت. ڏگهين آنورن وارو – اهو جانور جنهن جا ڪن وڏا ۽ موٽيءَ وارو چمڙو هيٺ گهٽو لڙڪيل – وڏي آلت وارو ڏاند – ڏگهين مڻن وارو جانور.

– **گوڏ وال:** سٽڻ جو قسم. گهٽن سرن واري سٽڻ.

– **گـــوڏي:** ث . اهو جانور جنهن جو ڏن ڏگهو هجي.

• **گــوڏ(ت):** ذ . وڻ ڪي ڏرتيءَ تان ڪپڻ بعد بچيل ٽُڙ – گُـونڊَ .

• **گــوڏَ:** (ث) تــرو – دامن(پٽ جو). منجهيل.

• **گورَ ج گورُون:** ذ . (ف: گور = قبر) قبر – تربت – مزار – مرقد. (اسم خاص). هڪ مڇيءَ جو قسم، سنهن، چلرن سان ٣_۴ فوٽ ڏگهي، تمام لذيذ(سُرمائي ۽ پِٿون جهڙي).

• **گورب ج گوربَ:** مال جا ننڍڙا ڦر.

• **گوراب:** مال جا وڏا ڦر– اُٺ جو وڏو مادي ڦر.

• **گوريٽَ:** ڳوريٽ.

• **گورستانَ ج گورستانَ:** ذ . صفت. مقام – قبرستان.

– **گورَ ۾ ڪارَ ٿيڻَ:** قبر ۾ ڪـر ٿيڻ – مري وڃڻ – نام نشان گم ٿي وڃڻ.

• **گــورُ ج گورَ:** ث . اهو جانور جو هميشه ڇڙواڳ رهي– بنا ڏنار چرندڙ– گهل چرندڙ– پڃندڙ– ست جو ٽڪرو جو گهوڙي جي ۽ اُٺ جي سيني وٽان سونهن لاءِ ٻڌجي.

– **گورُ اُڃڻُ:** ڇڙواڳ ٿيڻ – زور وٺڻ . بي لغام ٿيڻ – اڏنگو ٿيڻ – حياءُ ادب کان نڪرڻ – لڄ وڃائي ڇڏڻ.

– **گورچرڻ:** مال جو بنا ڏنار چرڻ.

– **گورانيو ڪـرڻ(ث):** ڏڪين جو تاهه ڪاٽڻ.

– **گوربند ج گوربندَ :** ذ . صفت. اهو چم وغيره جو پٽو جيڪو ڪجائي جي جهل لاءِ اُٺ جي ڇاتيءَ وٽ ٻڌجي – اُٺ جو گاشو – اهو چم جي پٽي، جنهن جو پاسو هرلي جي ڪـڍَ ۾ ٻڌي، وهٽ جي ڳچيءَ جي هيٺان لنگهائي. ٻئي پاسي ڪـڍَ ۾ ٻڌجي – اُٺ کي سَنجڻ وقت پٽو وجهڻ – اُٺ جي ڳچيءَ وارو رسو.

– **گورُ ٿي وڃڻ (ث):** پنهنجي خيال سان گهمڻ ڦرڻ. آزاديءَ سان هلڻ. ڪنهن جي پرواهه نه رکڻ. بي پرواهه ٿي رهڻ. الغرضائيءَ سان هلڻ.

– **گورهانبو(ث):** تاهه ڪاٽڻ وقت ڏڪين جو پـڃڻُ.

• **گوراب:** ذ. غوراب.

• **گورابَند :** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گوراتَ ج گوراتَ:** ذ . منگر جو قسم (پٽڻ جهڙو ڪارو ڏيگهه ڇئن ڪان ٻارنهن فوٽ).

• **گوراڙ ج گوراڙ(ڪ):** ذ . ٻڪريءَ جو ننڍڙو مادي ڦَرَ يا ٻچو. نانگ جو قسم. (گهٽو ڪري پاڻي ۾ هلي).

• **گوراگل ج گورا گلُون:** ث . ڇت تي مٽي وجهڻ – ڇت لنبڻ وقت تڏن جي مٿان ڪچو ليپو هٽندا آهن ۽ منجهن پاڻ مليل هوندو آهي – جاءِ جي ڇت تي وڌل گارو.

• **گورانبُ ج گورانبُ(ت):** ذ . صفت. وڏو گراهُ.

• **گوراندي:** اسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گورانهي:** اسم خاص. هڪ بلا جو قسم.

• **گوراهه :**اسم خاص. نديءَ جو هڪ نالو جيڪو چون ٿا ته ڪنهن زماني ۾ گهوڙاٻاريءَ جي پرسان وهندو هو.

– **گوراهه ٻاري :** اسم خاص. گهوڙا ٻاري تعلقي جو اصل نالو.

• **گورا هلڙي:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گوربندُ ڪوڏارو(ث):** ذ . ڪوڏن جي ٿهيل لڙهي. وڏن ڇڳن سان ٺئي، اُٺ جي گوڏن تائين پئي لڙڪي.

• **گورتابُ ج گورتابُ(ڪ):** ذ . پاڻيءَ جهڙو پٽڙو ٻوٽو. جنهن ۾ سڀ قسم جون ياچيون پيل هجن.

• **گورشاني:** اسم خاص. خليلاڻي بلوچن جي هڪ شاخ.

• **گورڇاني:** اسم خاص. بلوچن جو هڪ قبيلو . تعلقي جيمس آبادَ ۾ هڪ ديهه.

• **گورخرَ ج گورخرَ:** ذ. جهنگلي جانور جو قسم – جهنگلي گڏهه.

• **گورڙ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گورڙيا(ث):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **گورسر:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گورسي ج گورسيُون(ث):** ث . پوئيواري – خبرچار – سڌ لهڻ – سار سنڀال لهڻ.

• **گورشَ ج گورشُون:** ث. اُتساهه – سرگرمي – غورش – چاهُ – شوق اُڃمَ – جوش – اُدمُ – سعيو – ڪوشش – محنت – تندهي.

• **گورشي ج گورشي، گورشيُون:** ذ . صفت.اُتساهي – سرگرم – اُدم وارو – محنتي – غورشي – خيالي – جُهدي – خَنتي. چاهُ – شوق – خيال – جوش – فلڪ – ڏن – پڙڪي – سرگرمي– سعيو – آدم – ڪوشش.

Gul Hayat Institute

• **گورشاٽي:** اسم خاص. جکراٽي قبيلي جي هڪ پاڙي جو نالو.

• **گورَکُ:** صفت. وڏو – ڏکيو – مُنجهيل.

– **گورکَ ڌنڌو هئڻ:** مونجهاري جهڙي ڳالهه هئڻ – مشڪل مسئلو پيش اچڻ.

– **گورَکُ ڌنڌو ج گورَکَ ڌنڌا:** ذ. صفت. مُنجهيل ڪم – منجهيل مسئلو – مُشڪل حلُ – منزل ۾ ڏکيو ڪم يا عمل – مونجهارو – آوا گهرُ – آوجهڙو. گورک پنٿي جوڳين جو ڌرمي سلسلو– گورک پنٿي متي جو پرچار– هڪ ڏکئي ڪُرف جو قسم – گـُرو گورکنات جو ٺاهيل ڪرف جنهن جي کولڻ ۾ مونجهارو – منديءَ جو قسم.

• **گورَکناٿ:** اسم خاص. هٺ يوگي پنٿ جو وڏو گـُرو – گـُرو گورکناٿ.

"سامِي چڙي سانگ، گڏيا گورکناٿ کي" (شاهه _ رامڪلي).

• **گورکا:** اسم خاص. نيپال ۽ ڀوٽان رياستن جا رهاڪو.

• **گورکو:** ذ. ٻُوٽيءَ جو قسم. سوراخ. (ل). گورکا قوم جو فرد.

• **گورَکي:** ث. اُهو ٿانءُ جنهن ۾ ٽـُڪون اُڇلجن – پِڪَ دانُ – ٽُوڪو – ٽـُڪو.

• **گورکِي ج گورکِيُون (ل):** اُها ٻکري، جا سِبي کان وٺي ڪنڌ تائين ڳاڙهي هُجي.

• **گورلا (ت):** ذ. ٿونٽ کان هيٺ ڪَرائي ۾ پاتل چُوڙا.

• **گورَمُ گورَمِ (ڪ – ڪ):** ذ. ڍڳين ڍڳن وغيره جي گوهر – مال جو ڍڻ– مال جي چانگ – اُٺن جو گلو – ساڳو. گهٽا – جهَجها.

"اَن جا گورم ڳـُگرَويڙتي ٿـا داٻيجي دَوَڪن". (عيسب)

• **گورمي:** ث. ڳاڙهي جوئر. اَن جو قسم.

• **گورنار (ڪ):** ذ. جانور جو قسم – ڳوريٽُ.

• **گـَوَرنَر ج گـَوَرنَرَ:** ذ. (انگ) حاڪم اعليٰ – اختيار رکڻ وارو حاڪم اعليٰ – ناظم.

• **گـَورنَرُ جنَرَلُ:** ذ. (انگ). گورنرن جي مٿان مقرر ڪيل حاڪم – حاڪم اعليٰ وائيسراءِ – نائب سلطنت.

• **گـَورنمينَٽ ج گـَوَرنَميِنٽون:** ث. (انگ. گورنمينٽ = حڪومت). حڪومت – طاقت – سلطنت– راڄ – دولت – بادشاهي – حڪمراني.

• **گورَڻُ (ت):** مصدر. ڍڪڻ (ڳوڻ يا رلي ٽـُڪر جو سيءَ کان بچاءَ لاءِ اُٺن جي ڳچيءَ ۾ وجهجي). (گوريو – گوريندو – گوريل).

• **گورو ج گورا:** ذ. سفيد فام – رنگ ۾ ڳورو. يوريين– يوري چمڙي وارو ماڻهو (انگريز، آمريڪي، يوريي وغيره) سفيد – چانديءَ جهڙو – بگو – ڏوُنرو – توب جو گولو – ناريل جو گورو يا ڳِپ يا مغز – بادام جو مغز. اُٺ جو ڦرُ – ڪڪي رنگ جو چاول اُٺ– گوُنئرو – پينسل جي گهڙيل چهنب – پينسل جو گورو – رنگ جو نالو – گلابي بدن(هندو مردي جا هڏا ۽ خاڪ گنگا ۾ اُڇلڻ "گوروئي گنگا ۾") بدن جو عضوو. (ت). ڦيرا – چڪر – گهمرا (ڪ). لوهه کي گرم ڪرڻ (ل).

– **گوراڻ:** ث. ڳوراڻ.

– **گورو ڪـَڍَڻُ:** چلڻ– بادامين جو مغز ڪڍڻ – ناريل جو ڳِپ ڪڍڻ. لاهڻ – ترڇڻ (ڪل).

– **گورو گـَنگا تي موڪـلَڻُ:** هندو مـُڙدي جي خاڪ ۽ رک گنگا جي پاڻي ۾ وجهڻ لاءِ اماڻڻ.

– **گوروئي گـنگا هـئَڻُ:** سڀ ڪجهه ناس ٿيڻ – حال نه هئڻ – حال تباهه ٿيڻ. مفلس ٿي وڃڻ – ڪنگال ٿي وڃڻ. دربدر ٿي وڃڻ.

• **گورهو:** اسم خاص. هڪ ذات (اڪثر نواب شاهه ۾).

• **گورَهاڙي (ت):** ث. ٻڪريءَ جو قسم. جنهن ٻڪريءَ جي بدن تي ڳاڙها ٽِنا هجن.

• **گورهيڙو:** اسم خاص. نانگ جو قسم.

• **گوري ج گوريُون:** ث. حَبُ – ٽـِڪِي – ڏاڇيءَ جو مادي ڦر. سرِيراڳ، مالڪوس راڳ جي راڳڻي، جا مانگهه ۽ ڦڳڻ ۾ ڳائين. ڍڳيءَ جو قسم. (ڳاڙهي جي شيءِ)

• **گوڙُ ج گوڙَ:** هـُل – لـُڙ – گهمسان – هائيتال – شور – غوغاءَ – ڌوم – وڏو آواز – هنگامو – ماچانگ – هلڙ – بکيڙو – ڌمچر.

• **گوڙ ج گوڙن. گوڙيُون:** ث. راڙهه – گجڪار – گجگوڙ – گاج – گرج – شينهن جي گوڙ – ڪڪرن جو آواز – اُٺ جي مستيءَ ۾ آواز.

– **گوڙائـُو ج گوڙائـُو:** ذ. صفت. گوڙي – بڪواتي – بڪ بڪ ڪندڙ – گهڻ ڳالهائو – اوباش.

– **گوڙ ڪـَرَڻُ:** شور ڪرڻ – فساد ڪرڻ – لڙ ڪرڻ.

– **گوڙ گنبوڙ (ت):** ماڻهن جي هجوم مان نڪتل آوازن جو ميل– رڙيون – دانهون. شور – هـُلُ – هنگامو – هلاچو. فساد.

– **گوڙ گـَنڊُ:** گڙٻڙ – مونجهارو – هل هنگامو. شور – غوغاءُ. برو پلو ڳالهاءُ.

– **گوڙ گهمسانُ:** اجايو رڙيون – هُل هنبس – دانهون – ڪوڪون.

– **گوڙِي:** ذ. صفت. گهڻ ڳالهائو – بڪ بڪيو – متي جو سور – بڪواتي.

Gul Hayat Institute

- **گوڙامُ ج گوڙامَ:** اسم خاص. حلال پکيءَ جو هڪ قسم (تلور کان وڏو، وزن اٽڪل سير يا ڏيڍ سير).
- **گوڙِجَڻُ:** مصدر. زمين ۾ آلاڻ ٿيڻ – گهم ٿيڻ.
- **گوڙ موڙ:** گول مولَ.
- **گوڙ موڙو:** گول شيءِ.
- **گوڙڻ (ت):** مصدر. ڳوڻ جا ننڍا ٽڪر جي اُٺ جي ڳچيءَ مٿان رکي پاچاريءَ کي آڏا ڏجن.
- **گوڙو ج گوڙا:** ذ . منگر جو قسم. (چلرن سان منهن ۾ پالي وانگر نوڪيلي تکي ڇُهنب ڏيڍ فوٽ، رنگ ڪارو، ڊيگهه ١٠ کان ١٢ فوٽ)
- **گوڙُو ج گوڙُو:** ذ . ڪڪڙ جو قسم (قد ۾ ننڍو بدن ۾ ويڪرو بلڪل ڪٽل ڪنين سان). بي ڪنيو ڪڪڙ – وارن ڪٽل – مٿو ۽ ڳچي ڪُٽل – ٽرڙُ – ڪُسر.
- **گوڙهواڙ:** اسم َخاص. گهوڙن جو ملڪ. مارواڙ جي جالور علائقي جي ويجهڙائي واري ايراضي.
- **گوڙي ج گوڙِيُون:** ث . ڪاري جي ٻيڙيءَ پنيان ڪاڪوس لاءِ ڪاٺ جي منجي. گوڙيچو – پارسناٿ – جين ڌرم جي ديوتا جو نالو. تعلقي ننگرپارڪر ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو. هڪ راڳڻي جو نالو.
- **گوڙيلو:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **گوڙِيو ج گوڙِيا:** ذ . هٿيار جو قسم. هڪ تلوار جو قسم. ڪڇ ملڪ ۾ ٺهندڙ هڪ قسم جو هٿيار.
- **گوزُ ج گوزَ:** ذ . (ف : گوز = ٽِٽ) ٽِٽُ – واءُ – باد – ريح. آنڊارو يا ڳڙهه يا اهڙو ٻيو زخم يا ڏڪُ، جو چمڙي کان مٿي اُسرندو اچي ۽ ڦاٽي نہ (ڪ).

– **گـُوزبازِي (ت):** اونڌو ٿي پنيءَ پر ڪِري پوڻ.
– **گوزَ ٻڌَڻُ:** ٻٽاڪ هڻڻ. وِڙ ڏيڻ – مهٽو ڏيڻ – لاف هڻڻ.
– **گـُوزَلُ ج گـُوزَلَ (ت):** ذ . واهيات ڳالهيون – گاريون.
– **گوزَ هڻَڻُ:** ٻٽاڪ هڻڻ – لاف هڻڻ – فخر ڪرڻ – وڏاءُ ڏيکارڻ.
– **گوزِي:** ذ . صفت. ٽِٽرُ – ٽِٽُ ڏيندڙ. اجايون ڳالهيون ڪندڙ – فضول ڳالهيون ڪندڙ – ٻِٽَ هڻندڙ – اَز ٻَڪون ٻَڪندڙ – اُفواهہ ڦهلائيندڙ – لافون هڻندڙ.

- **گوزيانِي:** اسم خاص. هڪ لـَڪَ جو نالو – هڪ گهيڙ جو نالو.
- **گوزيري:** فصل جو قسم.
- **گوزُو ج گوزُو (ت):** ذ. صفت. سُست – ٿَڪَلُ – عاجز.

– **گوزُو ٿِيَڻُ:** ٿڪجڻ – لاچار ٿيڻ – آڻ مڃڻ – عاجز ٿيڻ – پريشان ٿيڻ.
– **گوزوِن (ت):** سُست – ڪم همت – بُزدل – ڊڄڻو – گِيدي – ڪاهِلُ.

- **گوزو:** اسم خاص. تعلقي ڪَڪَڙ ۾ هڪ شهر ۽ ديهه جو نالو.
- **گوسُ اُٿارَڻُ:** چاپَڻُ – ڦَٽِڪو هڻڻ – جهاز جو رُخُ بدلائڻ. هلت بدلائڻ – نيتي بدلائڻ. رَوَش ڦيرائڻ – چال چلگت ۾ ڦيرو آڻڻ.
- **گوسائو:** ذ . وَل جو هڪ قسم (ٿوهال وَل جهڙي، جا زمين تي پکڙي ۽ وڻن تي چڙهي، ڦر تي ڪنڊا ٿينس، مٿي تي ڦاڪون، ٻِجُ ڪارو، گـُل ڪارو، پَن پانن جهڙا، ڦَرُ ڪڙو ٿئي، جُلاب طور ڪم اچي) – ڏيڏڪي.
- **گوساڪَڙُ ج گوساڪَڙَ:** ذ. صفت. گـُسائيندڙ – گوسڙو. ناٽائو.
- **گوسائِين ج گوسائِين:** ذ . صفت. (پرا. گوسائيو. سن . گوڪائيڪه = فقير) ٻائو. هندو. بزرگ.
- **گـُوسرانِي:** اسم خاص. (مري بلوچن جي قبيلي جي هڪ شاخ).
- **گوسَڙُ ج گوسَڙَ:** ذ. صفت. گسائيندڙ.
- **گـُوسِڙو ج گوسِڙو:** ذ. صفت. گوسَڙُ.
- **گوسَڙِجي:** اسم خاص. تعلقي سکر ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **گوسِي :** ذ . صفت. ڪوهہ تي پاٽيءَ سان پرجي نڪتل ڪوس کي جهليندڙ (ماڻهو).
- **گـَوسِي:** ث . مڇيءَ جو هڪ قسم.
- **گوشُ ج گوشَ:** ذ . (ف). جسم جو هڪ عضوو ڪن. گونج – گـُوهو – انگورُ. وڻ جون نيون ڦـُٽل ٽاريون – ٻـُورُ. ڪاري جي ٻيڙيءَ جو سڙهہ ۾ ٻڌل آڏو رسو. پکيءَ (ڊانڊي) جو هڪ قسم. ڪَجيءَ جي ڦـَر جو ڇِڳو.

– **گوشاڙُ:** مصدر. ڪَنَ مَهٽ ڪرڻ. ڌمڪي ڪڍڻ. ٿوري سزا ڏيڻ.
– **گوشُ ڏِيَڻُ:** ڪَن ڏيڻ. توجہ ڏيڻ. ڌيان ساڻ ٻُڌڻ.
– **گوشُ رَکَڻُ:** ڪَنُ ڪرڻ. ڌيان ڏيڻ. هوشيار رهڻ.
– **گوشُ ڪـَرَڻُ:** ڪَن ڪرڻ. ڌيان ڪرڻ. هوا جي سامهون هلڻ لاءِ گوش ڪڙي ڪرڻ (ٻيڙياتن جي اصطلاح ۾) سڄي دنيا جو سامونڊي سَير ڪرڻ.
– **گوشُ گـُذارُ ج گوشُ گـُذارَ:** ذ . صفت. ڪَن ڏيئي ٻڌندڙ – توجہ ڏيندڙ . فرياد ٻڌندڙ. دانهن اونائيندڙ.
– **گوش گـُذارُ ڪرڻ :** ڌيان تي آڻڻ. ڪن تي آڻڻ. اطلاع ڏيڻ. سُڌ ڏيڻ. ٻُڌائڻ – جاڻائڻ – چتائڻ. پکارڻ. احوال ڏيڻ – بيان ڏيڻ.
– **گوشُ گـُذارِي ج گوشُ گـُذارِيُون:** ث . خبر – سماءُ سُڌ – اطلاع – جاڻَ. فرياد – پُڪارَ – دانهن.

— **گوشمالَ**: ث. ڪَن مهٽَ — ڪَن مروڙ. ڌمڪي — دڙڪو.
— **گوشِمالِي ج گوشماليُون**: ث . ڪن مهٽ — ڪن مروڙ. ڪن مهٽڻ جي سزا. سيکت — تنبيهہ. جهٽڪ.
— **گوشُ نہ ڏيڻُ**: خيال نہ آڻڻ. ڌيان نہ ڏيڻ. نظرانداز ڪري ڇڏڻ.
— **گوشُ سِيارو**: ذ . ڏکڻ اُپرندي يا ڏکڻ اُلهندي جي ڪُنڊ.
• **گوشوارُ ج گوشوارَ**: ذ. ڪنن ۾ پائڻ جي ڳَهہ جو هڪ قسم — ٻنڙا.
• **گوشتُ**: ذ . (ف). ماسُ — ماهُ — لَحمُ. گدو — مغز — گِرُ (ميوي جو).
• **گوش ماهِي**: ث . مڇيءَ جو هڪ قسم.
• **گوشو ج گوشا**: ذ . (ف. گوشہ). ڪُنڊ- ڪُڙڇَ. پاسو — ڪنار. سنياسي جي ڪُٽيا. خلوت گاهہ — ڳجهو هنڌ. گونج — گوشُ— ڪُوهو. وٽن جي ٻُور جهلڻ جي ٻهرين ڦوٽَ — ٻُورُ.طرف — جانب — سمت — پاسو. ڪمان جا ٻئي گهڙيل چيڙا — گز- گزجي چوٽيءَ ۾ ڪپ. چِلو.
— **گوشائتو ج گوشائتا**: ذ . صفت. پاسي ڪنڊ — هڪ پاسي — هڪ طرف. پاسيرو — خلاصو. خلوت ۾ — نويڪلو — اڪيلو. اڪيلائي پسند. گوشہ نشين. ڪنڊ ۾ ويٺل — مخفي — ڳجهو — لڪل. خلوت نشين.
— **گوشو ڪرڻ**: پاسو ڪرڻ — تارو ڪرڻ — پري رهڻ — پري پڇڻ — تري وڃڻ.
— **گوشي رَهڻُ**: پاسي رهڻ — پري رهڻ — ويجهو نہ اچڻ — ڪنارو ڪرڻ — اڪيلو رهڻ — علحدو رهڻ — خلوت ۾ رهڻ.
— **گوشي نَشِينُ**: ذ . صفت. اڪيلو ٿي ويٺل — نويڪلو — گوشائتو — اڪيلو— اڪيلائي پسند — ڪُنڊ ۾ ويهندڙ.
— **گوشي نشِينُ ٿيڻ**: گوشائتو ٿيڻ — اڪيلائي اختيار ڪرڻ — خلوت اختيار ڪرڻ — ڪُنڊائتو ويهڻ. علحدو رهڻ — تنها رهڻ. اڪيلائي ۾ گذارڻ— لاطمع ٿي رهڻ. حرص و هوَس کان پاسو ڪرڻ.
— **گوشي نَشِينِي**: ث . ايڪانت — نويڪلائي — گوشو— ڪُنڊ ۾ ويهڻ جي حالت.
• **گوشِي ج گوشِيُون**: ث . مينهن . جنهن جا سگ متي ڪان ڪَنن ڏانهن وريل هجن.
• **گوڦڻ(ت)**: ث . ڪانياٽي.
• **گوڦو ج گوڦا**: ذ . ماڻهن جو ميڙ — انبوهہ — ميڙ — ڳاهٽَ — ڏَنبُ — ڏنبلو. گهٽَ — ڪاڙهو — رڳهُ ٻُس.
• **گُوڪَ ج گُوڪون**: ث . ڏاڍ. ستم — تنبيهہ — مهٽو. ڏوراپو — الاپو.
• **گُوڪَ ڏيڻُ**: اڻ نهندڙ وجن چوڻ — پاراتو ڏيڻ — ٻِٽ ڏيڻ — بددعا ڏيڻ.
• **گوڪَ ج گوڪُون (ل)**: ث. سلوار ۾ اڳٽ وجهڻ جي جاءِ — اُبداڻو.
• **گوڪَ ج گوڪَ**: ذ. وڏوءِ سنو ڀَڪَلَ ٻيرُ. لوڙهہ جو هڪ قسم.
• **گُوڪَ ج گُوڪُون**: ث. خيال — ويچار — پَهُ. سمجهہ.
• **گوڪَرَ ج گوڪرون (ک)**: ذ . ڦيٿَ.
• **گوڪَلپُور**: اسم خاص. تعلقي ڳڙهي خيرو ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **گُوڪَڻُ(ت)**: مصدر. ڏاڍ ڪرڻ — تنبيهہ ڪرڻ. (گوڪيو— گوڪيندو — گوڪيل).
• **گوڪِي ج گوڪِيُون (ک)**: ث. عورت — نار — ناري — مُنڊ.
• **گوڪِياوالِي**: اسم خاص. (پٽافي بلوچن جي قبيلي جو هڪ پاڙو.
• **گوڪيرو ج گوڪيرا**: ذ. هل — گوڙ — غوغاءِ — شور — آواز.
• **گوڪَ ج گوڪُون (ل)**: ث. ڳَهُ جو هڪ قسم -- ڪنن ۾ پائڻ جي ڳَهُ جو هڪ قسم. اچي زريءَ جي نهيل گولدار پٽي . ڪير جا ٽانءِ. مٿان هوا سان پريل ڪنا. خوشامد — چاپلوسي. ڏندن جي وٽي (ل).
• **گوڪرو ج گوڪرا (ت)**: ث . ڳَهُ جو هڪ قسم — ڪَنن ۾ پائڻ جو ڳَهُ (جو مرد پائين) — ڪيوٽي. ٻوٽي جو هڪ قسم.
• **گوڪرو**: ذ . گند ڪچرو — ميل.
• **گوڪرو**: ذ . پسارڪو وکر — دوا— گوگرو.
• **گوڪَ ج گوڪُون(ل)**: ث . ڪير جي جهڳَ — ڳِجي.
• **گوڪائي**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **گوگاءُ**: ذ . غوغو— لَڙ — گوڙ — شور — هنگامو— هُل.
• **گوگائِي ج گوگائي**: ذ . مرچن جو هڪ قسم.
• **گوگڪياري(ت)**: ث . هڪ پٽ جو نالو.
• **گوگرو**: ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم (جو ڪنڊن وارو ڦَرُ جهلي) گوڪرُ.
• **گوگڙ(ت)**: ث . دنيا — جهان.
• **گوگڙينڊُ**: ذ . پسارڪي وکر جو هڪ قسم — گندرف — گندڪ.
• **گوگڙو ج گوگڙا**: ذ . وڻن جي ٻوٽي جو ڦَرُ— ڏينو — گوگيڙو — ڏيلهو — ڏوڏو.
• **گوگڙي جو ڪينٽُون**: ذ . ووٽن کي ٿيندڙ مرض جو هڪ قسم.
• **گوگڙو ج گوگڙو**: ذ . پاجي جو هڪ قسم — شلغم. سارنگ گاهہ جو ڦَرُ.
• **گوگڙينڊُ**: ذ . گندرف— گوگڙنڊُ.

Gul Hayat Institute

• **گوڪِل ڪانيءَ**: ث. سِپَ جو هڪ قسم – گهوگهيتو. سُتيئڙو – سِپي.

• **گوگو**: ذ. جيت جو هڪ قسم. اڪ مڪڙنانگ. (ث). (ذ. صفت). بي سمجھ. (اسم خاص) گوگو چهواڻ جيڪو نانگن ۽ بلائن جو گروهو. تعلقي ناري(ضلعي خيرپور) ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **گوگِياءَ ج گوگِياءَ**: ذ. غوغاءَ. هُل – گوڙ.

• **گوگِيڙو ج گوگِيڙا**: ذ. ڪپھ جو ڏينو – ڏيلهو – گوگڙو. ٻاراٽي راند جو هڪ قسم. (ت). ڪوڏِي. (ت).

• **گوگهَ ج گوگهُون (ٿ)**: ث. ڪير ڏهڻ وقت ٿيل گجي.

• **گـُوگهاٽَ ج گـُوگهاٽَ**: ذ. وڏو آواز – گهُوگهَٽُ.

• **گـُوگهَٽَ ج گـُوگهَٽَ**: ذ. لڳاتار هوا لڳڻ جو آواز – شوشٽ.

• **گوگهِرو ج گوگهَرا (ٿ)**: ذ. گهِنگهرو.

• **گوگهِرِي ج گوگهِرِيُون (ڪ)**: ث. گوگڙو.

• **گوگهَڻُ(ل)**: مصدر. مجبور ڪرڻ. لاچار ڪرڻ – بيوس ڪرڻ – محتاج ڪرڻ. (گوگهيو– گوگهيندو– گوگهيل).

• **گوگهو ج گوگها**: ذ. نڙيءَ ۾ هٿ وجهي زور ڏيڻ جي حالت گهُٽو. ڪِيسو – گِيدو – گـُوندو. ڳوٽري – ٽيلهي.

• **گوگهِيتو ج گوگهِيتا**: ذ. ٻارن جي راند جو هڪ قسم. هڪ جيت. جيت جو ٺاهيل گهَرُ. ڪِچ ڪوڏي.

• **گوگهِيٽا (ڪ–ل)**: ذ. اوَيڙ جو هڪ قسم. گـَگـَر جو ڦَلُ. گـَگر.

• **گوگهِيڙو ج گوگهِيڙا**: ذ. ٻارن جي راند جو هڪ قسم. ڪوڏي. ڪيٽو (ل).

• **گولَ ج گولـُون**: ث. ڏٽ جو هڪ قسم – گولاڙي ول جو ڦـَرُ. "آءُ گولـُون گولاڙن تان چوندبينديس چڙهيو"(ڪبير شاهه).

• **گولِ (ڪ)**: ث. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **گولُ ج گولَ**: ذ. (سن). چڪر – ڦيرو – گهمرو – گردو – گولو. ڪا بہ چڪرائين شيءِ "آها شڪل جنهن ۾ ڪَمان وانگر وريل لِيڪ جا ٻئي ڇيڙا پاڻ ۾ مليل هجن. چوڦيرو گهيرو. گهيري جو اندريون ڀاڱو.(صفت). چڪرائون – گولائون – پيچدار – پيچيدو. چوڦير – چؤطرف.

– **گولارا ج گولارا**: ذ. گهيرو – چَڪَرُ – گولو.(اسم خاص) هڪ ذات جو نالو.

– **گولي اَندازُ**: ذ. صفت. گولو اُڇلائيندڙ توبچي.

– **گولانِ**: ث. گولائي. چَڪرُ – ڦيرو.

– **گولائون سَطَحَ**: ذ. گولائي وارو مٿاڇرو.

– **گولائـُون مخرُوط**: ذ. گولائين چوٽي.

– **گولائِي ج گولائِيُونَ**: ث. گولاڻِ. ڦيرو – گهمرو – گهيرو. وَرُ – وَڪَڙُ – ڏنگائي.

– **گولائِين لِيڪَ**: ث. گهيري واري ليڪ.

– **گولائِين ماپَ**: ث. گهيري جي ماپ – چڪرائين ماپ.

– **گولُ مالُ ڪرڻ**: خردبرد ڪرڻ – ڪائي وڃڻ – هضم ڪرڻ. منجهائي وڃڻ.

– **گولُ مُنهَن**: ذ. گولائون مُنهن. سهڻو مُنهن.

• **گولُ مولُ**: ذ. صفت. مُنجهَيلُ. بَتليل – ڏکيو. گاندوڙيل.

• **گولا**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي ٺل ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **گولائـَا**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **گولائِي ج گولائِيُون**: ث. ڦيراٽي – ڦيري. بولاٽي – بازيلي.

• **گولارو ج گولارا**: ذ. ٻوٽِي جو هڪ قِسم – گولاڙو.

• **گولاڙا**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **گولاڙڪِي**: اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **گولاڙو ج گولاڙا**: ذ. ول جو هڪ قسم (جنهن ۾ ڳاڙهي رنگ جو هڪ گول ميوو پيدا ٿئي). ڏٽَ جو هڪ قِسم. دوا طور ڪم ايندڙ پسارڪي وکر جو هڪ قسم. پرت جو هڪ قِسم. ٻاٽيءَ جي پکيءَ جو هڪ قِسم. (ذ. صفت). ٻانهيءَ جو ٻار – ٻانهو – غلام – گولو.

• **گولابُ ج گولابَ(ت)**: ذ. وڏو پيٽ. وڏو تلاءُ. بلغم واري ٽـُڪَ – کانگهارو.

• **گولاڻِ**: ث. گولائي – چڪر – ڦيرو. ڦرهي جي ٺاري.(ل).

• **گولِچِي ج گولچِيون**: ث. رازڪي اوزار جو هڪ قِسم – پِٽ جي دَرزن ڪڍڻ جو اوزار. درزن پرڻ بعد مٿان لڳائڻ جو اوزار. درزن جي وچ ۾ ليڪو ڪڍڻ جو اوزار.

• **گول چِيرِي**: ث. مڇيءَ جو هڪ قِسم – سُڪل مڇي(سوئو).

• **گـُولِرِي ج گـُولريُون**: ث. سپاهين جو دستو – دفعو. تعيناتي (سپاهين جو). بيَندواجي جو پورو دستو – ڇُلڪي – جهنڊ – جماعت – ٽولي – گولو(ماڻهن جو). راڄ – جماعت. ڌڻ – وڳر – گلو – سڳـَرُ.

• **گولِڙو ج گولِڙا(ت)**: ذ. سُرمي رکڻ لاءِ ڪـُٽـِ يا پِتَل جي ڪـُپي – سُرميداڻي.

• **گولَڪَ ج گولَڪـُن**: ث. ٻٽئون – همِياٽي – زر جي ٿيلهي – زردان. ڪِيڪ – گوچاني.

Gul Hayat Institute

• **گولو ج گولا:** ذ. (ف. گوله = گولو). غلام – ٻانهون – تابعدار – مطيع – نوڪر – ٻردو – چاڪر – خدمتگار. ٻَٽن جي تاس جو اهو ٻَٽو جنهن تي غلام جي مورت هجي(٥٢ ٻَٽن ۾ ۴ گولا ٿين). گول شيءِ – چڪر – گول – منڊل. توف جو. ڌرتي جو. ٻاهہ جو ۽ ڪو بہ آسماني گولو. (بم) گولو. واڍڪي اوزار جو هڪ قسم.

– **گولاٽو ج گولاٽا:** ذ. صفت. غلاماڻو – گولي جو – ٻانهي جو – غلام جو. ڪميڻو. تابع – اڌين.

– **گولَپ:** ث. غلامي – ٻانهپ.
"گولپ جو گمان، قاسم ڪترا ڪ ۾" (خليفو).

– **گولپڻ:** ث. ٻانهپ – غلامي – گولپو – ٻيلپو. نوڪري – خدمت – چاڪري.

• **گولپو ج گولپا:** ٻانهپ – غلامي – ٻيلپو – گولپڻ. خدمت – چاڪري.

– **گولپي ج گولپيون:** ث. ٻانهپ – غلامي – ٻيلپو. گولپو.

• **گولوچَن:** ذ. ڍڳي جي پيشاب مان نڪتل پيلي رنگ جو مادو. پيلي شيءِ جا ڳٿون جي مٽ مان نڪري(۽ ٻانيڻ دعا طور ورهائين).

• **گولو ڏاهري:** اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **گولو غلطي:** ذ. اوزار جو هڪ قسم.

• **گولو ڪُهاڙ:** اسم خاص. تعلقي ميروخان ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **گولي ج گوليون:** ث. بندوق جي گولي – منيءَ جي گولي. راند رهڻ جي گولي. شيهي جي گولي. ڊِٻي. ٽيڙهي. ڳوڙهي. ٻانهي – داسي – نوڪرياڻي – گولاڙي – ٻيلياڻي. پورهيت. مڇيءَ جو هڪ قسم.

– **گولياڻي ج گولياڻيون:** ث. ٻانهپ – غلامي.

– **گولي مارِ:** ث. نشان (چنڊ جو) هدف. بندوق سان نشان چنڊ جو هنڌ.

• **گوليڙو(ڪ):** ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم.

• **گومر (ت):** ذ. ڏکهو. پيٽوڙي.

• **گُومات ج گُومات(ت):** ث. مخموري. گهومات – خمار ۾، نشي ۾ پُر. مستي ۾ – شباب ۾ – جواني ۾ خوشيءَ ۾. مونجهہ – اٻات – گومس. ڦيري – چڪري. موڳائپ – بيهوشي.

– **گُوماتجڻ(ل):** مصدر. ڦيري اچڻ – گهوماتجڻ. منجهڻ. بيهوش ٿيڻ. (گوماتيو – گوماتيندو – گوماتيل).

– **گُوماتيَل:** ذ. صفت. موڳو – منجهيل.

• **گوماندَر ج گوماندَر:** ذ. پسارڪي وکر جو هڪ قسم.

• **گومتي:** ث. مينهن جو هڪ قسم. (ت).

• **گومڙي ج گومڙيون (ت):** ث. جوئر جو سنگ.

• **گومي (ت):** مينهُن – برسات.

• **گوَن:** ذ. ڪپڙي جو هڪ قسم.

• **گونَ:** ٻج جو هڪ قسم. ڏُٿ جو هڪ قسم.

• **گُون:** ذ. رنگ – ورن. رونق – صورت. قسم.

• **گُوناگُون:** ظرف. قسمين قسمين – طرحين طرحين – رنگ برنگ – رنگين رنگين – ڀانتين ڀانتين. مختلف – جدا جدا – ذاتيرو.

• **گُونبَ ج گُونبَ(ل):** ذ. ڳنڍيو. ڳوڙهو. ڳٽ.

– **گُونبو ج گُونبا:** ذ. وڏو ڳنڍيو – ڳوڙهو.

• **گُونبَٽ ج گُونبَٽ:** ڍڳي جو ٿوهو – ڪُوهو – ڪُونهٽ. هيڙيءَ ۾ اندر گهريا جاءِ – ڳَنُ.

• **گونٽ(ٿ):** دونهون.

– **گُونٽاڙ (ٿ):** ذ. دونهون.

• **گونٽُ ج گونٽ:** ذ. گورو – ڳِپُ – مال – مغز – سَٽ.

• **گونٽو ج گونٽا:** ذ. سونهري يا روپي وٽ. اڇي زريءَ جو ٺهيل گل. زري مقيس – ڪلابات. پامڪ – پٽي. ڦندڻ – گل – پچ.

– **گُونٽي ج گُونٽيون:** ث. گونج – ڪلي – مڪڙي. گل جو هڪ قسم. "جون باغان دي وچ گونٽي" (عرضي فقير).

• **گُونٽ:** ذ. صفت. ميرو – ڪنو – گندو – گدلو – غليظ – بڇڙو – خراب – لڙو – ميرو گچيرو – ڏوڙ پڪيلو.

• **گُونجاري:** ث. ٻلا جو هڪ قسم.

• **گُونجاڙ:** ذ. اٺ وغيره جي گوڙ جو آواز – گَڙ.

• **گونجُ ج گونج:** ذ. تازي ڦٽل وڻ جي تاري – وڻ جا ڪَچا پن. انگور – گوشُ – گوهو – ٻورُ.

• **گُونجڙو ج گُونجڙا (ت):** ذ. واڻ جي ويڙهي. (ث. گونجڙي ج گونجڙيون).

• **گُوند:** ذ. جابلو ڪونئر.

• **گُونڊُ:** ذ. ڪوڏن جو هڪ قسم(اڇا گول ڪوڏا جي سينگار واسطي وهٽ جي پچند ۽ گوهر ۾ پوئجن). گوندو.

– **گوندي ج گونديون (ل):** ذ. ڪوڏ. (جي گهٽو ڪري اُنن جي ڳانين ۾ هٽجن). هڪ سامونڊي جيت. ڪچ ڪوڏي. سچي ڪوڏي.

• **گوندار:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

Gul Hayat Institute

• گـُونداڙڻُ(ت): مصدر. دٻائڻ. دڙڪا ڏيڻ. هيسائڻ – ديڄارڻ – گهلڻ . ڏونڌاڙڻ – چڪ تاڻ ڪرڻ. (گـُونداڙيو – گـُونداڙيندو– گونداڙيل).

• گونڊَبَندُ: ذ. سنهي رسي جنهن سان پاڪڙو ٻڌجي.

• گـُوندرَ: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• گـُوندرُ ج گـُوندرَ: ذ. ڳڻتي – فڪر – خيال – تات – سنيال – خبرداري – سڌ سماءَ – نظر– چنتا – اون – انديشو – اُڏڪو – پرگهور – پردانت. سُورُ– ڏُکُ.

"گوندَرُ ڪيو غرقُ، ماءُ منهنجو جندڙو" (شاهه ــ رپ).

ڏيان – سانگو – ڏک – غم– تڪليف – فڪر– وڇوڙو جدائي. گهٽائي.

"گاه جا گوندر لڳا پيا آهن" (جملو).

– گـُوندرُ جو گهيرو ٿيڻُ: مصيبت جو مينهن وسڻ – پهاڙ ڪنڌ تي اچي ڪرڻ. هزارين غمن ۾ گرفتار ٿيڻ. خوشيءَ جي ڪا اميد نہ رهڻ. فڪر چڙهڻ – چنتا ٿيڻ. وڇوڙي ۽ جدائي جا ڏينهن اچڻ. پشيماني وٺڻ. انتظار ۾ پوڻ.

– گـُوندرُ ڪمائڻُ: ڏک ڪَم ڪرڻ يا وسارڻ – غم غلط ڪرڻ.

– گـُوندريو ج گـُونِدريا: ذ. صفت. منتظر – فڪرمند– اونائتو –اُڏيڪ – خبردار– هوشيار – سچيت– چالاڪ.

• گـُونِدڙو: اسم خاص. تعلقي ڪوٽڏيجيءَ (ضلعي خيرپور) ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

• گـُوندر ول: اسم خاص. ول جو هڪ قسم (لاڙ ۾ پاٽيءَ تي ٿيندڙ). (ن– ب).

• گـُونڊڙي: اسم خاص. جوئر جو هڪ قسم "گونڊڙي جوئر"، "گونڊڙي ڪمند" (جنهن جو سلوءُ ڪانو سنهڙو هجي).

• گـُونڊڪ ڪوشُ: اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• گـُونڊَلَ: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• گـُونڊلي ج گـُونڊليُون (ل): ث. سَٽَ جو ڦورو.

• گـُونڊو ج گـُونڊا: ذ ڪپڙي جا ٻہ پاسا ٻڌي، ناهيل ڳوٿري– جهول – ڪانبو – ڳوٿرو – جهولي – ڪيسو. درياءَ ۾ مڇين رکڻ جي جاءِ. ننڍن ڇيلن جي پورڻ لاءِ ننڍي لوڙهي واري واڙ. سوڙهي جاءِ. سَنڌُ– ڳُنڍ(گوڏي جو). ڳيڊوڙو – ليسوڙو. ڪانن جي ٺهيل جاءِ (جنهن ۾ ڦٽيون وغيره رکجن "ل"). ڇچرو.

– گـُونڊي مان نڪرڻُ: آڪريءَ مان نڪرڻ. اُڪوڙجڻ. ارن مان نڪرڻ. ڊائوا ڊول ٿيڻ. پنهنجي اصلوڪي جاءِ تان(سَنڌ جو) نڪري وڃڻ.

• گـُونڊي: اسم خاص. تعلقي ننگرپارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• گـُونڊَ: ث . "گونڊ ملار" ميگهه راڳ جي هڪ راڳڻيءَ جو نالو.

• گـُونڊَ هڻڻُ: مصدر. مَڪڙن جو آنا لاهڻ. آنا ڏيڻ.

• گونڊاري ج گـُونڊاريُون (ڪ): ث. جيت جو هڪ قسم.

• گـُونڊاڙڻُ(ل): مصدر. ڦلهورڻ – ڪنڊيرڻ – هيٺ مٿي ڪرڻ – مُنجهائڻ (سَٽ وغيره). گَڏائڻ. (گـُونڊاڙيو – گـُونڊاڙيندو– گـُونڊاڙيل).

• گـُونڊپاسَ: اسم خاص. ڪراچي ضلعي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• گـُونڊَڪ(ت): اسم خاص. هڪ ٻيلي جو نالو.

• گونڊَلَ هارڻُ: سخت رُئڻ. واويلا مچائڻ.

• گونڊَلَ هڻڻُ: ڪوڙ ڳالهائڻ. رنڊڪ هڻڻ. اٽڪاءُ وجهڻ.

• گـُونڊو ج گـُونڊا: ذ . صفت. بدمعاش لـُچُ – لـُڦنگو – اوٻاش. ڪمينو– (ذ). ٻيٺ جو اندريون عضوو– آنڊو(ت).

• گونڊي ج گونڊيُ: ذ . صفت. پٿر ٽـُڪيندڙ – سنگتراش – سلاوٽو – سلاوٽ – سروئي.

• گـُونڊي ڪـَٽڻُ(ڪ): پنن تي ڪٽڻ.

• گونر(ل): ذ . ڪچي شاخ.

• گونرجَڻُ(ت): مصدر . ڪاوڙجڻ – چڙجڻ – ڏمرجڻ. (گونريو– گونريندو– گونريل).

• گـُونرشي: خيال– ويچار.

• گـُونرڻُ : مصدر. گِرڻُ– ڳِير ڪرڻ – گـُرڻ. چڙٻڻ. گهڙ ڪرڻ. (گونريو– گونريندو– گونريل).

• گونرو ج گونرا: ذ . اُٺ جو ننڍو ڦر – ننڍو اُٺ– ڪنوات – پانگڙُ. (ث – گونُري ج گونريُون).

• گونشاڙو ج گونشاڙا (ڪ): ذ . موگو – آلويلو – بي ٻـُڌيو – ڪم عقل– مَٽُ جو مِرڙهُ– مُورک – ڳهيلو– بي وقوف نادان.

• گونڪرائي وڃڻُ(ت): نتائي وڃڻ – گسائي وڃڻ. منهن ڦرائڻ.

• گونگا: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• گونگاڏو: اسم خاص. تعلقي جاتي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• گونگاٽي: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي شاهه بندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• گـُونگٽ ج گـُونگـَٽ(ت): ذ . گهونگهٽُ.

• گـُونگڙو: اسم خاص. سنڌونديءَ جي هڪ قديم شاخ جو

Gul Hayat Institute

نالو(جو جاتيءَ لڳ وھندو ھو. انھيءَ ڪري جاتيءَ ۾ مدفون وَلي مغل پيرءَ کي "ڳونگڙي ڏٽي" بہ چوي.

"سوال سائل جا سٽي منھنجو غور ڪر ڳـُونگڙي ڏٽي" (احمد علي).

"سونو وھي ڳـُنگڙو رويا تڙ سنڌياس"(مائي پلي). (صفت). ڳونگڙو – ڏنگو – ڏوڙو. ور وڪڙ وارو. ڳـُونگو جو اسم تصغير. خاموش – بي زبان – بي آواز.

• **ڳـُونگو ج ڳـُونگا:** ذ . صفت. ڳالھائي نہ سگھندڙ. بي زبان. لڄ شرم وارو. خاموش – ماٺ.(ث. ڳونگي ج ڳونگيُون).

– **ڳـُونگي ڳانءِ:** صفت. نہ ڪچندڙ – ڳـُنگو. ٿور ڳالھائو. صبر وارو.

• **ڳـُون ڳـُون:** اڻ چِٽو آواز – مُنجھيل آواز – جھـَڪو.

• **ڳـُون ڳـُون:** ننڍڙي ٻارڙي جي ھُونگـَر – ٻارڙي جو آواز. ھُون ھُون وارو.

• **ڳـُونگيءَ جي ٿـَري:** اسم خاص. ڳونگيءَ وٽ ھڪ سرڪاري ناڪو. ڳونگيءَ وٽ ھڪ پٽ جو نالو.

• **ڳـُونگھٽ ج ڳـُونگھٽَ:**ذ . (سن. ڳـُنگھـَٽ). گھونگھـَٽ – پردو – نقاب – جھـُنڊُ. ڪنوار جي منھن تي ڏنل ڪپڙو. اوٽ. حجاب – شرم – حياءُ.

– **ڳونگھـَٽُ ڪرڻ:** پردو ڪرڻ – نقاب پائڻ. برقعو پائڻ. منھن تي ڪپڙو وجھڻ – منھن لڪائڻ – منھن ڍڪڻ. حجاب ڪرڻ. حياءُ ڪرڻ.

• **ڳـُونگھڻ(ت):** مصدر. ننڊ مان سجاڳ ٿيڻ.(ڳونگھيو – ڳونگھيندو – ڳونگھيل).

• **ڳـُونگھو(ث):** ذ . جيت جو ھڪ قسم.

• **ڳونگھي(ث):** ث . جيت جو ھڪ قسم (جو وچونءَ جيڏو ٿئي).

• **ڳونو:** اسم خاص. تعلقي ميرپورساڪري ۾ تعلقي ٺٽي باڪي ۾ ھڪ ديھہ جو نالو.

• **ڳـُونھہ ج ڳـُونھہَ (ف. گوہ):** ذ . (سن. ڳـُو= ڳـُنھـُن). ٽورو – پائخانو – ڪرفتي – مَيلو – ھنگڻُ.(صفت). بزدل – ڏجٽو – ھيسيل.

– **ڳـُونھاندي ج ڳـُونھانديُون:** ث . ڦـُڪت – ڦـُدو – ڪـَلڪل خرابي.

– **ڳـُونھرُ ج ڳـُونـُھرَ:** ذ . صفت. ڳونھن جھڙو. ڳونھن ڪندڙ – ڳيدي ڏجٽو – بي ھمت.

– **ڳـُونھہ مانا ٿـِيَڻُ:** خوار خراب ٿيڻ – بيھودي بڪوات ڪرڻ. تمام خراب حالت کي رسڻ.

– **ڳـُونھہ مانا ڏاڙـَڻُ:** ڳـُونھہ مانا ٿـِپـَڻُ.

• **ڳـُونھـَٽَ ج ڳـُونھـَٽَ:** ذ. لوھ جو ڪـَٽ – زنگ.

• **ڳـُونھہ خورُ:** ذ . پکيءَ جو ھڪ قسم – ڍونڍ ڪائيندڙ پکي – سانباھو.

• **ڳـُوني ج ڳـُونيُون :** ث . واڍڪي ڪم جي اوزار جو ھڪ قسم. عمود جي سڌائي لھڻ جو اوزار. گونيا . جاميٽري موجب ڪـُنڊ جو ھڪ قسم – نـَوي درجن جي ڪـُنڊ. (اسم خاص). قليلي قات جو نالو. (صفت). آباد – وسندڙ.

– **ڳـُونيا ج ڳـُونياٽُون:** ث . ڳوني ڪـُنڊ جي سڌائي وٺڻ جو اوزار – عمودي ليڪن ڪڍڻ جو اوزار – ڳوني ڪنڊ ڪڍڻ جو اوزار.

– **ڳـُوني ڪـُنڊ ج ڳـُوني ڪـُنڊون:** ث . ڪـُنڊ جو ھڪ قسم – نوي درجن جي ڪنڊ.

• **ڳـُوٽو ج ڳـُوٽا(ث):** ذ. ڳوار مان قريون ۾ داڻا ڪڍڻ بعد بچيل ٽاريون.

• **ڳـُوئـُوڙ(ل):** ذ. صفت. بي ھوش. (ڏک لڳڻ سبب). بي سُرتيو.

• **ڳـُوھـَٽُ ج ڳـُوھـَٽَ:** ذ . لوھار جي چلھي مان نڪرندڙ رڪ (لوھار جي لوھارخاني مان نڪتل ڳند. جنھن مان حڪيم لوھ جا زرا زرا چوندي ڪڍن).

• **ڳوھَرَ ج ڳوھـَرُون:** ث . (سن. ڳو = ڍڳي) ڍڳين جو ڌڻ – ڏاندن جو وَلـَرُ. مينھن ۾ ڍڳين جو ڳڏيل ڌڻُ. ڳلو – ٽولو – ڌڻُ. اُٺ جي سنج جو ھڪ قسم – پاکڙي کي پوئتي وڃڻ کان روڪڻ لاءِ ٻـَڇيءَ کان واريل رسو. جَـنُوئي. (اسم خاص). ھڪ عورت جو نالو.

• **ڳـُوھـَرُ:** اسم خاص. ھڪ ذات جو نالو (اڪثر حيدرآباد ۾ نصرپور ۾).

• **ڳوھـَرُ ج ڳوھـَرَ:** ذ . (ف). موتي – لؤ لؤ – دُر – صدف داڻو – سپ مان نڪتل داڻو – ھيرو – مَرواريدُ – جوھـَرُ – ماڻڪ. مٽيو (صفت. داناءُ – ڏاھو – سياڻو – اُستاد – ڪاريگر – ماھر(اسم خاص) مرد ماڻھوجو نالو.

– **ڳوھـَري ج ڳوھـَري:** ذ. صفت. جوھري.

– **ڳوھـَرُ ج ڳوھـَرَ:** ذ . ڳوھيون ڏيندڙ – ڳوھي ڪائيندڙ. ڳوھي ڪندڙ – ڳـُسائيندڙ.

• **ڳـُوھـَڙو:** ذ . پکيءَ جو ھڪ قسم.

• **ڳـُوٽـَڙو:** سانباھو.

• **ڳوھـَڙجي:** اسم خاص. تعلقي ڳونيءَ ۾ ھڪ ديھہ جو نالو.

• **ڳـُوھـِڻ(ت):** مصدر. زور سان ڏٻي وجھڻ – ڦـُسڻ – گھوچڻ. زور سان چڪڻ.

• **ڳـُوھو ج ڳـُوھا:** ذ . ٽڻن مان نڪتل ڪير جي سيڙھ –

Gul Hayat Institute

پاندا(ڪير جا) . ڏارَ – لارَ. وڻ ٻورجڻ بعد ٽارين مان نڪتل سنهي شاخ– گوشُ. فائدو – نفعو. (ت). ڍڳيءَ جو سُڪل ڇيڻو. لنگهه – ڪـَڙهـَ – ڳـَلِي. (ڪ). جِيـوَ جو هڪ قسم.

– **گـُوها ڪَڍَڻُ:** ڪيرجا پاندا ڪڍڻ.

– **گـُوها وَٺـَڻُ:** فائدو وٺڻ .

– **گـُوها هٽـَڻُ:** سيڙهـُون هٽڻ – وات ۾ ڪيرجا گوها هٽڻ.

– **گوها ياد پوَڻُ:** سُک ياد پوڻ. جذبا اُٿڻ.

– **گـُوهو گـَڍَ ڻُ:** ڪير ڌُهَڻُ. فائدو وٺڻ. جما ع ڪرڻ. (ٿ).

• **گـُوهِي ج گوهِيون :** ث . گوٽنات – گـُساءَ – نٽاءَ – ٽارَ – آنا ڪاني – رَک رِڪان – عدول حڪمي. گهُتَ – پٺتي ڦري اچڻ جي حالت – ڦڙتي. التوا – ناغو – ليت ولعل. مهملي– ٽارو – نٽ نٽاءَ – ٽـُلڪو. موقعو – وَجهـُ – اوڪاش. ڦيرو – وَلو – گهمتاري – چَڪـَرُ– گردش – ڦيرائي – وَڪـَڙُ– وارو – دَسُ– گهمرو. سُستي.

– **گوهِي ڏِيـَڻُ: وَرُ ڪرڻ** – ڦيرو ڏيڻ – گهمري ڏيڻ. نٽائڻ – گسائڻ. ٽارو ڪرڻ. چڪر ڏيڻ.

– **گـُوهِيـَرُ ج گوهِيـَرَ:** ذ . صفت. گـُسائيندڙ – گـُسائو – ناٽائو. گوهي ڪندڙ – گوسڙائو – لِڳائو.

– **گوهِي ڪرڻُ:** ڦيرو ڪائي پٺتي موٽڻ – ڪسڪي وڃڻ. نٽائڻ. ٽارڻ. پاڻ بچائڻ. ڦري وڃڻ. ڳڌهہ جو رڏي ڪرڻ، نہ هلڻ. پٺتي موٽڻ. ڪم ڪان نٽائڻ . اٽڪل سان پڇي وڃڻ.

– **گوهِيون ڪائـِڻُ:** گهتون هٽڻ. لغڙ جون ڪلابازيون ڪائڻ. ڦيريون ڪائڻ.

• **گوهِيڙُ ج گـُوهِيڙَ(ٿ):** ذ . جيت جو هڪ قِسم– چِچڙُ– ڳوئـِڙُ(ت).

• **گوءِ ج گوئـِيُون:** ث . شرط – بازي – ٻن يا وڌيڪ گهوڙن وغيره جي پڄڻ جو مقابلو – ڊوڙ. شرط جو ميدان – بازي جي جاءِ. حُقي جو نَڙُ گهوءِ. گولو – گولي. بال – کينهوڙو. گفتگو – نصيحت.

"چڙهي وينين گاڏيءَ تي گـُرجي چڏي گوءِ."

(اسم خاص). تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

– **گوءِ پـَڄائـِڻُ:** شرط رکڻ. اُٺ، گهوڙا، ڏاند وغيره ڊوڙ ۾ پڄائڻ.

– **گوءِ رَکـَڻُ:** شرط رکڻ – بازي رکڻ.

– **گوءِ ڪـَٽـَڻُ:** شرط ڪٽڻ. مقابلو ڪٽڻ.

– **گوءِ ڪَٽـَڻُ:** شرط ڪٽڻ – بازي ڪٽڻ – سرسي ڪٽڻ. نمبر ڪٽڻ.

– **گوءِ ڪَٽـِي وِڃـَڻُ:** گوءِ ڪٽڻ. ڪـَسَر ڪٽڻ. شهہَ ڏيڻ. بازي ڪٽي وڃڻ.

– **گوءِ مارَڻُ:** شرط ڪٽڻ.

– **گوءِ نِيـَڻُ:** بازي جيتڻ – راند ڪٽڻ – ڪامياب ٿيڻ – سوڀارو ٿيڻ – فتح پائڻ.

– **گوءِ هارائڻ:** شرط هارائڻ.

• **گـُوءِ:** ث . (ف). ڳالهائڻ جي طاقت – قوت گويائي – نطق. واڪُ – آلاءُ – وائي – ڪَهـٽي – چوڻ. سُخن – ڪلام. زبان – ٻولي – ڀاشا – باڪا. ڳالهہ– گفتگو– گفتار – ذڪر. تقرير.

• **گوٺرَ:** ذ . جانور جو هڪ قسم.

• **گوٺِندُ و ج گوٺِندا (ٿ):** ذ . ليار جو ڦـَرُ.

• **گوٺِندي ج گوٺِنديُون:** ث . ليار جو وڻ.

• **گوٺوڙِي ج گوٺـُوڙِيُون (ٿ):** ث . ڳـُئون جو چمڙو– ڳائو چوڙو.

• **گوٺِينر (ٿ):** ذ . ڍڳيءَ جو مُٽ – پيشاب. ٻوٽـُرن وارو ڪـِنو پاڻي. جيت جو هڪ قسم.

• **گـَوَئـِيو ج گـَوَئـِيا:** ذ . (سن). ڳائڻ وارو – راڳيندڙ – ڳائٽو – گائـڪُ – گـَوَيو. راڳي. علم موسيقيءَ جو ڄاڻو – ڪلونت.

• **گويا:** حرف جملو. ظرف. (ف). جيئن تہ – جٽڪ – بالغرض. (ث). ڳالهہ ٻولهہ – گفتگو – وائي– چووَتُ– چوپچو – چو ٻولو. تات – پچر.

– **گويا گـُفتارَ:** ث . ڳالهہ ٻولهہ – گفتگو. رهاڻ – ڪچهري رَڻِ جهـُڻ. علمي مجلس – بحث مباحثو. تات – پچر.

– **گويائـِي:** ث . ڳالهائڻ جي قوت – نطق.

• **گوَيو ج گـَوَيا:** ذ . صفت . ڳائٽو – ڳائيندڙ – ڳائٽو – گوئيو – ڪـَٽـَڪُ.

• **گـَهـُ ج گـَهـَ :** ذ . نٽرائي – ضد – هوڏ – ڌوڏ – ڊيٺائي – رڏي – گوٽنات– گـُسگـُساءَ – نَٽاءَ – گوهي – آنا ڪاني. سڪٽو هٺ – ٽاڏ – ڦـُوند – مستي. مَلَ – مـَهتُ– گهِس. پاڻي جي وَهڪَ – گـَسُ – رستو – پيچرو.

– **گـَهـُ بيِهـَ(ل):** ث . اٽڪل – چالاڪي – ٺڳي. مڪاري – فريب – دولاب . ڏانڌل – رڳڙو – ڪلڪلِ – ڪِٽ ڦِٽ.

– **گـَهـَ سر:** ظرف. رستي تي – گـَسُ– پَنڌ– پيچري تي – دڳ تي.

– **گـَهـَ ڪـَرَڻُ:** ضد ڪرڻ. اڳتي نہ هلڻ پنهنجي ڳالهہ کان نہ هٽڻ. رڏي ڪرڻ – اڙي ڪرڻ – گـُس گـُساءَ ڪرڻ.

– **گـَهـَ ڪي وِڃـَڻُ:** مرڻ جو امڪان هـُئڻ – ڏاڍي ايذاءُ جو امڪان هئڻ.

– **گـَهـَ گوٽ:** ث . گوٽنات – گـُس گـُساءُ.

– **گـَهـَ گوٽ ڪـَرَڻُ:** نٽائڻ. اٽڪل ڪرڻ. رُلائڻ.

– **ڪَهہَ ڪِيرُ ج ڪَهہَ ڪِيرَ:** ذ. صفت. ڪم ۾ ڪهل ڪرڻ وارو – ڪُسائو – ناتائو.

• **ڪَهہُ ج ڪَهہَ:** ذ (سن. ڪهتُ يا گهرت) وڳهاريل مکڻ – رجيل مکڻ – گيهہ – گهي – گريتُ.

– **ڪَهہُ تپائڻُ:** ڪَهہُ ڪوسو ڪرڻ – ڪَهہُ وڳهارڻ.

– **ڪَهہُ جو ڪهڙو:** ذ. صفت. بردبار – متحمل. نرم دل. سلڇڻو. پيار ڪندڙ پيار پريو.

"جفا ۽ تند خوئي سهندو سپ ڪجهه"
هي عاشق تنهنجو بس ڪَهہُ جو گهڙو آهي" (واصف).

• **ڪَهٽڻُ(٢)(ڪ):** مصدر. ڪسڻ "(ڪَهٽيو – ڪهٽيندو – ڪهٽيلُ).

• **ڪَهپي ج ڪَهپيون:** ث. کِٽ کِٽ – ڪِڙ ڦِت – ڪِل ڪِل – ڪُرڪُر – ڪِٽپِٽ – ڪِٽپِٽ – ڪِنڦِٽ – تڪرار – رڳڙو – تمجهڻ – جهيڙو – ريڙهہ پيڙهہ – وِچڙ پَندي. ڪِپت – نڳي. (ڪ).

• **ڪَهپيءَ جا خرار هڻڻُ:** مهڻن جا مڻ هڻڻ – طعني بازي هجڻ. ڪروڌ هڻڻ. ڪنراڳ هڻڻ.

– **ڪهپيهہَ:** ث. ڪهپي – گيهہ پيهہ.

• **ڪَهرُ ج ڪَهرَ:** ذ. صفت. گهر ڪندڙ – مغرور – هوڏي – ڪَڏي – نرجو. ڪَهڪير. گوسڙو – نتائو. اهند. ڪُڏو.

• **ڪَهَرُ ج ڪَهَرَ:** ذ. مٺائيءَ جو هڪ قسم – جليبي.

• **ڪَهرَ ج ڪَهرون:** ث. اُٺ جي هڪ سنج جو نالو. جنوئي.

• **ڪَهرَ ج ڪَهريون (ڪ):** ث. ڳائي مال جي چانگ – گوهر.

• **ڪَهرُ ج ڪَهرَ:** ذ. (ف). موتي – گوهرُ.

• **ڪَهرامُ:** اسم خاص. ماڇو جو نالو.

• **ڪهراماڻي:** ذ. لاشاري بلوچن جو هڪ پاڙو.

• **ڪهرام چاچڙ:** اسم خاص. تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪهرام مري:** اسم خاص. تعلقي سڪرند ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪهرڻ:** مصدر. ڪَهلڻُ – ڇِڪڻُ – تاڻڻ – ڇِپي ڏيڻ – ڇِڪ ڏيڻ. سيرڻ – ريڙهڻ.

• **ڪَهرو ج ڪَهرا:** ذ. صفت. (پرا. گهريا. اونهون – عميق – هيٺ. ويجهو – اوڏو – نزديڪ – ويجهڙو. دل گهريو. ٿلهو – گهاٽو – ڳوڙهو – ڪَرڪَ – جاڏو – ڳجگاهہ (بيلو). جُوهيل – ڏهرو (ڪاغذ). ڳرو – نهرو – ڏاڍو – سخت – پڪو – مضبوط. سنگين – مائيدار. وزنائتو. ڳنڀير.

– **ڪَهرائڻ:** ث. گهرائي – گهاٽاڻ – ڳوڙهاڻ – ڳوڙهائي. ٿلهائي – موٽائي. ڳنڀيرائي.

– **ڪَهرائي ج ڪَهرائيون:** ث. گهاٽائي. ٿلهائي. ڪَهراڻ. ريجهائي.

• **ڪَهري:** اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪَهہ ڦوڙ:** اسم خاص. هڪ لَڪَ جو نالو.

• **ڪَهڪر:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪَهڪو ج ڪَهڪا:** ذ. (سن. گهرش). مَهٽو – ڪَهَندي – رَڳڙو – رهٽو – ڪَسڪو. ڪاتيءَ جو چيرُ – وَڍُ – چَهڪُ. چيرو.

– **ڪَهڪا ڏيڻُ:** وَڍَ وجهڻُ – چيرَ وجهڻ.

– **ڪَهڪو ڏيڻُ:** ڪسائڻ. مَهٽو ڏيڻ.

• **ڪَهڪيرُ ج ڪَهڪيرَ:** ذ. صفت. نرر – هوڏي – اٽونو – شدتي – ڪدي – نرجو – اهَنڊُ. رڏي باز.

• **ڪَهلڻُ:** مصدر. ڪهرڻ – سيرڻ – ڇڪڻ – ڪاهڻ. ريڙهڻ. (ڪَهليو – ڪَهليندو – ڪَهليلُ).

– **ڪَهلَ ج ڪَهلون:** ث. خفو – تڪليف – سيڙاپو. اوسيڙو. ڇِڪ تاڻَ – ڪشمڪش. ڊيگهہ – اينگهہ – گيهہَ – ڇِڪَ.

– **ڪَهلَ سَهلَ:** ث. ريڙهہ سيڙهہ. ڇڪتاڻ. ڪَهلَ ڪينداڙ. دير. سيڙاپو.

– **ڪَهلَ ڪينداڙ:** ث. تڪليف – هلاڪي – دقت – خفو – ڪاسارو – ڪِپت – ڪِٽپِٽ – پتوڙ – پچاڙَ – ڪينداڙ. پريشاني – فڪر – ڳڻتي.

– **ڪَهلي وجهڻ:** ڇڪي وجهڻ – ريڙهي وجهڻ – وٺي وجهڻ – ڪاهي وجهڻ.

• **ڪَهلپور:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو. تعلقي خيرپور ناٿن شاهہ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪَهڻ:** مصدر. (سن. گهرشن). ڪسائڻ – مهٽڻ – ملڻ – چلڪائڻ. رڳڙڻ. اوجارڻ – ٻهڪڻ – ڪرڙڻ. ڳاٽ ڪرڻ – ڪهڪو ڏيڻُ – مهٽو ڏيڻ – رهٽو ڪڍڻ (ڪهيو/ ڪنو – ڪندو – ڪهيل/ ڪنل).

– **ڪَهٽي ج ڪَهٽيون:** ث. ڪَهڪو – ڳاٽ – ڪَهَندي – ڪَسڪو – رهڙو – مهٽو – رهٽو.

– **ڪَهٽيون ڪڍڻ(٢)(ت):** مار ڏيڻ – تنگ ڪرڻ – هلاڪ ڪرڻ. پريشان ڪرڻ. سيڪت ڏيڻ.

• **ڪَهو ج ڪَها:** ذ. ڪَهہ – ڪَسائڻ جي حالت.

• **ڪَهوارو ج ڪَهوارا:** ذ. (ف. گهواره – پينگهو). پينگهو – جهولو – لوڏو – لوڏڻو. هندورو – مَهد.

• **ڪَهي(ت):** ث. اِيسَ جي چيڙي وارو پاڳو – چوڙَ. (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو. (اڪثر حيدرآباد ۾).

• **ڪَهيلڙا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪَٿاتري (ت):** ث. ڪَٿار – ڪَوار.

• **ڪَٿاتُ ج ڪَٿاتَ(ت):** ذ. مستي. بي پرواهي – ڏؤ. ڦوند –

Gul Hayat Institute

آڪڙ– سيٽَ. مغروري.

• **گـٿارَ ج گـٿارون:** ٿ . پوک جو هڪ قسم. ڀاڄي طور ڪم ايندڙ گٿار ٻوٽي جون ڦريون – گوار. گهوڙي وغيره جو ٽپ – چال.

– **گـٿارٽِي(ٽ):** ٿ . گٿار جي ڦرين مان ٻج ڪڍڻ بعد باقي بچت واريون ڪلون.

• **گـٿارِي (ٽ):** ٿ . ننڍي بستي – ڳوٺڙو – ڳوٺ.

• **گـٿالُ:** اسم خاص. (صفت). چغل. پيٽرُ(ٽ).

• **گٿالِي ج گٿاليُون:** ٿ . غاليچي جو هڪ قسم. نرم لوئي.

• **گَـٿسَ:** ٿ . (انگ) دونهون. ٻاڦ . غبار. ٻارڻ طور ڪم ايندڙ معدني غبار.

• **گٿِنتُ ج گٿِنتَ (ڪ):** ذ . پروڙ – سمجهه – ڄاڻپ – ادراڪ – فهم – ٻوجهه – تميز. گيانُ.

• **گَـٿُو:** ٿ . (سن. گؤ) ڳئون.

– **گَـٿُوچَرُ(ٽ):** ٿ . ڍڳين جي چرڻ لاءِ خاص رک.

• **گَـٿُوچَرُ ڍَهَرُ:** اسم خاص. ٿرم هڪ ڍهر جو نالو.

• **گَـٿُون:** ظرف (سن: گم= وڃڻ : ف. گـم = غائب) گم – غائب – الوپ – اوجهل. غرق (ل).

– **گَـٿُون ٿِي وَڃَڻُ:** گم ٿيڻ – الوپ ٿيڻ – غرق ٿيڻ.

– **گَـٿُون ڪَرَڻُ:** گم ڪرڻ – گنوائڻ – لڪائڻ. غرق ڪرڻ.

• **گَـٿُونجُ ج گَـٿُونجَ:** ذ . وڻ ج گوشي مان تازا ڦٽي نڪتل پنڪڙا. گوش – گوهو.

• **گَـٿِي:** ذ . اُٺ يا گهوڙي ڪي چڙهي سبب يا گهٽي بار وجهڻ سبب پٺيءَ ۾ ٿيل ڦٽ – چٺو. رڏي – گهه(ل).

• **گِياپُ ج گَـياپُ(ڪ):** ذ . گهمسان – گوڙ – هل – حشر – هنگامو – شور.

• **گِيالِي ج گِياليُون:** ٿ . (ف. غاليچه جو بگڙيل لفظ) ننڍڙو غاليچو – غاليچو.

• **گِيانُ ج گِيانَ:** ذ . (سن) ڄاڻ – پروڙ – سمجهه – ٻڌي – فهم – ذهن. – پرجهه – وقوف – ادراڪ . شناخت. چيتو – حوصلو. علم معرفت – الـهي علم.

– **گيانُ چَڪَرُ:** ذ . علم جو دائرو.

– **گـيانِي ج گِيانِي:** ذ . صفت. گيان وارو – هوشيار – اڪابر – داناءَ – سياڻو – ڏاهو – زيرڪ – عاقل – عقل وارو – هوش وند – سبوجهه – سٺوپرو – پهچاڻ – سمجهو – ڄاڻو – پارکو – چتر – فهميدو – هوشائتو – آگاهه – سُرپيو – سويتو – ساڳو واڳو – سڄيت – گـُني – هنرمند. عالم – فاضل – علم وارو.

• **گـِيتُ ج گـِيتَ:** ذ . (سن . گـَـي= ڳائڻ) راڳ – سود – گانو – ڳاچُ – ڀڄن – ڳائڻ – لات. ڳيچ . ساراه جو بيت.

• **گِيتا:** ٿ . هندن جو هڪ ڌرمي ڪتاب. مهاڀاري جنگ وقت ارجن ۽ ڪرشن مهراج جي وچ ۾ ٿيل سوالن جوابن وارو ڪتاب.

– **گِيتاوَلِي:** ٿ . گيتن جو ڪتاب – ڀڄ مالها.

• **گِيتلو ج گِيتلا:** ذ . جـُوتو – گهيتلو. ذ . صفت. ڪوڙو – ٻناڪي – لٻاڙي (ل – ٽ).

• **گِيتو ج گِيتا(ل):** . ڪوهيرو – ڏُنڊ.

• **گِيتِي:** ٿ . (ف) دنيا – جهان – جڳت – عالم. جوڙ – صنعت . منڊل – مانڊاڻ.

• **گِيجِيو ج گِيجِيا(ٽ):** ذ . صفت. مرضيل – بيمار – روڳي.

• **گِيچَڻُ ج گِيچڻَ:** ذ. ٻَرڻُ – چاٽِي – ٻَرُوڻُ. صفت تمام ٿلهو(ٽ).

• **گَيدَڙ:** ذ. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **گَيدڙِي ج گيدڙِي:** ذ . صفت. گدڙن جو شڪار ڪندڙ. ميرا ڪپڙا ڍڪيندڙ. ڪو – گدلو. (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.

• **گِيلو ج گِيدا:** ذ. ڪِيسو – گوندو – جيبُ . (ٿ. گيدي ج گِيديُون).

• **گَيدوڙو ج گيدوڙا:** ذ . گيدوڙي وڻ جو ڦَر(لِڳَ لِڳَ دار ڦـَر) – ليسوڙو.

– **گيدُوڙِي ج گيدُوڙِيُون:** ٿ . وڻَ جو هڪ قسم – گيدوڙن جو وڻ ليسُوڙِي.

• **گِيدِي ج گِيدِي:** ذ . صفت. (ف) بزدل – ڊڄڻو – ڪانئر – بي همت – نامرد – ڪم حوصلو – سُست – بي ڪار.

– **گيدِي گَهَڻُ:** ڳَـهڻ – وَهَڻُ. غلامي ڪرڻ. بيگار وهڻ.

• **گَيڏَا(ٽ):** ذ . سنگن جي ڳاهه بعد ان ڪڍڻ ڪانپوءِ بچيل ميڙ سيڙ جو ٻوٻون اَن – ڪانڙيون ۽ ٻُري. گڏا.

• **گيڏيو ج گيڏيا (ٽ):** ذ . لٺ – لڪڻ. ڏندو – چوپائي مال تي سڃاڻپ جو هڪ نشان.

– **گيڏِيا ڪَنِي:** ٿ . لڪڻ وانگر وريل ڪنن واري ٻڪري.

• **گيڏاٽِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **گيرَ ج گيرُون :** ٿ . ڪـُتي جي ڏٻيل ٻونڪ – ٻاهوڙ. ڪِلڪل – گهپي. چهڙ – ڏهر – چِڙب.

– **گير ڪَرَڻُ:** بڪوات ڪرڻ. اجائي گفتگو ڪرڻ. ويڙهه ڪرڻ.

– **گيرِ گير:** ٿ . ڪِرڪِر – ڪِلِ ڪِلِ – ڪِٽ ڦِٽ. ريڙهه پيڙهه.

– **گيرمارَڻُ:** ويڙهه ڪرڻ. فساد ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

– **گير هَٽَڻُ:** گوڙ ڪرڻ – هُل ڪرڻ. شور ڪرڻ – غوغاءُ ڪرڻ. هنگامو ڪرڻ. بَڪَ ڪرڻ.

• **گيراڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو).

• **گيرَبُ ج گيرَبَ:** ذ. (سن. گَرو > گَربَ = تڪبر). مغروري – گهمنڊ – شيخي – هٺُ – دماغ – وڏائي – فخر – تڪبر – بي پرواهي – غرور – وڏَڻُ – هُوءِ – اغماض – ڦونڊَ – آڪڙ.

• **گيرَٽ ج گيرَٽُون:** ث. تري وارو پاڻي، تيل وغيره (جنهن ۾ مَرُ يا مٽي مليل هجي). هوڙُ جو ڳهاٽو شوروو.

• **گيرَٽُ ج گيرَٽَ(ت):** ذ. گند گدِيل تيل وغيره. گيرَٽ. ٽوري ننڊ – پنڪي – گهيرَٽُ.

– **گيرَٽُ اُچَڻُ:** ڏاڍو نشو ٿيڻ – خمار چڙهڻ.

• **گيرَپ ج گيرَپُون (ڪ):** ث. ويسلائي – ويسَرَ – غفلت. بي سُرتي.

• **گيرجَڻُ:** مصدر. ڪوهه مان جانورن لاءِ پاڻي ڪڍڻ لاءِ نار ڦيرائڻ. (گيريو – گيريندو – گيريَلُ).

• **گيرُو ج گيرُو:** ذ. (سن. گويرگ). ڳاڙهي مِٽي.

• **گيرو ج گيرا:** ذ. صفت. نشي ۾ خطا – بي هوش – مورڇا. ننڊاکرو – ننڊاٽو – ڇُهريل – غافل – بي سُرت. ڍلو. ويسارو – سُست.

• **گيرائِپَ ج گيرائِپُون:** ث. سستي. غفلت – ويسلائي – بي سُرتي.

– **گيرائِپ ڪرڻ:** غفلت ڪرڻ. سُستي ڪرڻ – ويسر ڪرڻ.

– **گيرائِي ج گيرائِيُون:** ث. بي هوشي. گيرٽ. مورڇائي. ننڊ جو خمار – پنڪي.

• **گيرو ج گيرا:** ذ. صفت. جهلڻ جو تکو – پڪڙڻ جو تيز. جهلڻ جو ماهر – جهاٽو. ديرينو. بي خوف. نڊر – ضدي – بي چيو – هوڏي.

• **گيري:** ث. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **گيڙُ ج گيڙَ:** ذ. خيال – پُورُ – ويچار. (ت). ڏڳيءَ جو ڪُونٽُ. (ل).

– **گيڙُ اُچَڻُ (ت):** اوچتو خيال اچڻ – پُور پوڻ – پَهُ پوڻ.

• **گيڙائي:** اسم خاص. ڪُتي جو هڪ قسم.

• **گيڙبازي (ت):** ث. اونڌي ٿيڻ جي حالت.

• **گيڙ گالو ج گيڙ گالا(ت):** صفت. ٻئي ملڪ جو – ڌاريو – اوپرو. بي بولي ڳالهائيندڙ.

• **گيڙَڻُ:** مصدر. هُرلي يا نار کي ڦيرائڻ. ڦيرو ڏيڻ. (گيڙيو – گيڙيندو – گيڙيل).

– **گيڙَ:** ث. نار کي ڦيرائڻ جي حالت – گهمرو – ڦيرو. مستي. جذبو. جنون.

– **گيڙو ج گيڙا:** ذ. نار جو گهمرو – ڦيرو – چَڪَرُ. ڦيراٽي – وَڪَڙُ – گهمتاري – وَرُ – وراڪو.

– **گيڙو ڏيڻ:** ڦيرو ڏيڻ. هيڙيءَ کي لهوارو وهڪري تي هلائڻ. وقت ڪڍڻ.

• **گيڙُو ج گيڙُو:** ذ. (سن. گويرگ). رنگ جو هڪ قسم – ليارو رنگ (جو سنياسي پنهنجن ڪپڙن کي ڏين). صوفين ۽ سنياسين جي پوشاڪ جو رنگ.

– **گيڙُون ج گيڙُوان:** ذ. صفت. گيڙو رنگ ڏنل (ڪپڙو).

• **گيڙو ج گيڙا:** ذ. صفت. ٽورو گنگو. ٻاٽو – هڪلو. هَڪڙ.

• **گيڙهي ج گيڙهيون (ٿ):** ث. سَٽ جي ويڙهي – ڦُوري.

• **گَيس ج گَيسُون:** ث. ننڍي عمر واري ٻڪري.

• **گيس ج گيسيُون:** ث. گيسي – ريڙهي. توبهه – ٻان.

– **گيسَٽ ج گيسَٽَ:** ذ. گيسَ – ريڙهي.

– **گيسِر ج گيسِرَ:** ذ. صفت. گيسي ڪندڙ. ننڍڙو ٻار (جو ريڙهيون پائي هلندو هجي). ڪاهل – ٽوٽي – آلسي – سُست.

– **گيسراٽُ ج گيسراٽَ(ت):** ذ. گيسي – عاجزي – منٿ – نيزاري.

– **گيسَ گيسَ ڪرڻ:** هٿ جي ترڻ تي ٻئي هٿ جي آڱر گسائڻ. چيڙائڻ – مسخري ڪرڻ. ٺٺول ڪرڻ – چٽر ڪرڻ.

– **گيسمارو ج گيسمارا:** ذ. ٻانهپ – غلامي. مزوري – پورهيو.

• **گيساٽُ ج گيساٽَ:** ذ. گهَٽَ جو نشان – گاٽ جو نشان – رندُ. نشانُ. رَهڙَ. جانور جو هڪ قسم – ڦاڙهي جو ننڍو ٻچو.

– **گيساتو ج گيساتا:** ذ. رهڙَ – رهڙو – نشان. ليڪو. گهَڪو.

– **گيساتا ڪائڻ:** منٿون ڪرڻ. نيزاريون ڪرڻ. ڏک ڏسڻ.

• **گيسِرڻُ:** مصدر (سن. گهرش). گهلڻ – گيسي پرڻ. دير ڪرڻ – سُستي ڪرڻ – آرس ڪرڻ – آلسُ ڪرڻ. گيسِر ڪرڻ. (گيسريو – گيسريندو – گيسريل).

– **گيسَرُ ج گيسريُون:** ث. دير – اويل – اوير. سيڙاپو. گهلَ. سستي – ڍلائي – ڍرَ – گيهَ – ڪاهلي – آرس.

– **گيسَرائڻُ:** مصدر. گيسي ڪرڻ – ريڙهي پائڻ – دير ڪرڻ – اَويل ڪرڻ – چرڪ ڪرڻ – گيسرَ ڪرڻ – سيڙائڻ – ٽٽرائڻ – سيڙپ ڪرڻ – لَمَڻُ. ٽال مٽول ڪرڻ – سُستي ڪرڻ – آرس ڪرڻ. گهلڻ. (گيسرائيو – گيسرائيندو – گيسرائيل).

– **گيسِريو ج گيسِريا:** ذ. صفت. گيسر وارو – گيسر ڪاڏو – سست – ڍرو – جلهو – ڪاهل.

• **گيسڙُ(ت):** ث. سنهي واري.

Gul Hayat Institute

• **گيسڪَ ج گيسڪُون:** ث. (سن). گهلڻ – گيهڻ – چڪڻ – ٻوهڻ

• **گيسلَ ج گيسلُون (ٿ):** ث . ڊيگهه – اينگهه. گهل.

• **گيسُو ج گيسُو:** ذ . (ف). وڏا وار – ڊگها وار – ڪاڪُلَ.

• **گيسو ج گيسا:** ذ . (سن. گهرش) . ليڪو – ليٽو – گيهو – نشان – رهڙ – رَندُ – پيرو. ڊگهي ليڪ. غار – چُر – پور – خال – ڪذ. ڪَرُ. (ڪ).

• **گيسوڙي (ڪڇ):** ث. تُوري.

• **گيسي ج گيسيُون:** ثَ. (سن. گهرش). ريڙهيون پائي هلڻ جي حالت – ڳِـٺي گيس – ڳِـٺي پر ريڙهي. پڇتاءَ جي نشاني. نڪ تي آڱر جو گهرڙو – جانو – توبهه. بان – پڇتاءُ. انتظار. (ٿ). اُٺ جي پٺڙي لڏ(ٿ). – گس.

– **گيسي ڪرڻ:** نهايت عاجزي ڏيکارڻ – توبهه ڪرڻ – بان ڪرڻ – زمين تي ڳِـٺي رهڙڻ. گهڻو پڇتاءُ ڪرڻ. وري ساڳيءَ طرح (ڪو ڪم) نہ ڪرڻ جو ٻول ڪرڻ.

– **گيسيُون پريندڙ:** توبهه ڪندڙ.

• **گيشَ ج گيشَ (ٿ) :** ذ . ملڪيت – روڪڙ – نقدي. چوپايو مال – ڍور ڍڳا.

• **گيگَ ج گيگَ:** ذ. ڊونگ – مڪر – مِنهن – اٽڪل – حرفت – تال – رمز – چِهَر – چَندُ – بهانو.

• **گيگائڻ:** مصدر. مِنهَن ڪرڻ – بهانو ڪرڻ – تيتال ڪرڻ – گيگَ ملائڻ – مِنهائڻ – مڪرائڻ – ڊونگ مچائڻ – مڪر ڪرڻ – مَڪرَ ڪرڻ – ترڪ تال ڪرڻ. (گيگائيو – گيگائيندو – گيگائيل).

– **گيگرُ ج گيگرَ:** ذ . صفت. مڪريل – نٽائو – ڊونگي – مڪريلي – بهاني خور – گيگي – مڪري.

– **گيگي ج گيگي :** ذ . صفت. گيگر. مڪريلي – نٽائو – ڊونگي – مڪريلي – ڪوڙو – بهاني خور.

• **گيگلَ (ٿ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (مهيشورين جي نک).

• **گيگلو ج گيگلا (ٿ):** ذ. ننڍڙو ٻارُ.

• **گيگـرُ:** ذ. ڪپڙي جو هڪ قسم (سوٽي ۽ پٽيدار).

• **گيگو ج گيگا (ٿ):** ذ. ننڍو ٻار.

• **گيگهہ ج گيگهہ:** ذ. چانهر – چپ – مِنهن – مڪر – ڊونگ.

• **گيگهرُ ج گيگهرَ:** ذ. صفت. مڪريلي – نٽائون – ڊونگي – مڪريلي – ڪوڙو – لباڙي – بهاني خور – گيگر – گيگي.

• **گيلَ ج گيلُون:** ث . پکيڙ – ويڪر – وڏاءُ – موڪراڻ – ويڪراڻ. گودو – گهيرو – چَڪَرُ – ٿولهہ – ڪشادگي.

– **گيلَ ڪَرَڻُ:** ڪاڏي سبباني تلهو ٿيڻ. ماچ چاڙهڻ (ٻـٽ تي).

"گـَل چرڻ، گيل ڪرڻ، ايءَ نہ ڪنواٽن ڪم"

• **گيلائي ج گيلائيُون:** ث. بازولي – بازيلي – ڪلابازي – بولاٽي.

• **گيلانُ:** اسم خاص. هڪ شهر جو نالو. (حضرت شيخ عبدالقادر جيلاني رحمته الله عليه جي جمڻ جو شهر).

– **گيلاني:** ذ. صفت. گيلان جو وينل.

• **گيلـرُ(ٿ):** ذ. جيت جو هڪ قسم – گيلڙ.

• **گيلـنَ ج گيلـنَ:** ذ. (انگ). پاٽيات جي ماپ جو سطحي ٢٧٧ ڪعب انچ جو پيمانو.

• **گيلو ج گيلا(ڪ):** ذ. صفت. چريو – مستانو – ديوانو.

• **گيلهڙ(ٿ):** ذ. جيت جو هڪ قسم.

• **گيرُ ج گيرَ:** ذ. پاپ – گناهه – عذاب – ڏوهه – وبال – چٽي.

• **گيمازُ ج گيمازي** ذ. وڏائي – هٺ هستي – آڪڙ ڦونڊ – ٽيڙي – فخر – تڪبر.

• **گينُ ج گينَ:** صفت. (ف). پريل – وارو. صفاتي معنيٰ ڏيکاريندڙ لفظ. (مرڪبات ۾ ڪم اچي. "مثال: غمگين. اندوه گين وغيره").

• **گينارَ(ڪ):** ث. ٻڌوائڻ ٻڌو ڪرڻ جي حالت.

• **گينچو ج گينچا (ٿ):** ذ . آنڊا ٻاهر نڪرڻ جي حالت. چيپاٽجي پوڻ ڪري ڪاڏو ٻاهر نڪرڻ جي حالت.

• **گينڊ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (اڪثر نوابشاهہ ۽ حيدرآباد ۾).

• **گـينڊُ ج گـينڊَ:** ذ. هاٿي – گج – فيل – پيل – گَنيرُ.

• **گينڊُ، گينڊ:** ذ. بال – ڏڙهو – ڪينو.

• **گينداڙڻ :** مصدر. چاچولڻ – پتوڙڻ. جهڳوڙڻ. گهلڻ – گهيچڻ – ڪشمڪش ڪرڻ. لوڏڻ – تلڪائڻ. ڌوڙڻ – ڌڪائڻ – ڌونڌاڙڻ. لوٺڻ – ليٽڙائڻ . ڳوهڻ. چڪڻ. لُٻڻُ. (گينداڙيو – گينداڙيندو – گينداڙيل).

– **گينداڙُ ج گينداڙون:** ث . چڪتاڻ – گهل – گاسارو – خفو – ڪپت – ڪٽ پٽ – پتوڙ – دقت (گهل گينداڙ).

– **گينڊ ڪَرَڻُ:** اجائي گهَل ڪرڻ – ريڙهہ پيڙهہ ڪرڻ.

• **گينڊڙُ ج گينڊڙَ (ٿ):** ذ. پراڻو ڦاٽل ڪپڙو.

• **گـيندو ج گيندا:** ذ. گل جو هڪ قسم.

• **گينڊو ج گينڊا (ل):** ذ. ڪيسو – گوندو.

• **گيندُوڙڻُ:** مصدر ڦتڪائڻ. چڪڻ. تاڻڻ. گينداڙڻ (گيندوڙيو – گيندوڙيندو – گيندوڙيل).

Gul Hayat Institute

• **گِينڊي گَل شاھ:** اسم خاص. تعلقي ميرپور خاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **گينڊَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (اڪثر ڪراچي ۾).
• **گينڊ(ت):** ذ. نخرو – ناز – مستي – لاڏ.
• **گِينڊ ج گِينڊيون(ت):** ث. راند جي ڳوٽ – ساري. ڳوڙ – مسخري.
• **گينڊَرو:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **گينڊاري:** ث. جيت جو هڪ قسم.
• **گينڊاھو:** اسم خاص. تعلقي روهڙي ۽ تعلقي ناري (ضلعي خيرپور ۾) هڪ ديهه جو نالو.
• **گينڊَڻ:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم. (صفت). ٿلهو – موٽو.
• **گينڊو ج گينڊا:** ذ. (سن. گَنڊ) جانور جو هڪ قسم. گَل جو هڪ قسم. ننڍو ميوو. (ت). باز ڦاسائڻ جو دام – وال ڇَٽي.
• **گينڊو ج گِينڊا:** ذ. ارٽ جي ويلڻ تي ويڙهيل ڌاڳي مان نڪتل مچو.
• **گِينڊي ج گِينڊيون:** ث. ٿانءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ منهن هٿ ڌوئڻ جو پاڻي پوي).
• **گِينسو ج گِينسا (ت):** ذ. نانگ بلا جي هلڻ ڪري يا ڪنهن شيءِ جي گهلڻ ڪري ٿيل نشان.
• **گينگ(ل):** مڪر – ڍونگ – ٽال – مَڪرُ. گيهه – پيهه.
• **گينگڪڻو:** ذ. مڇيءَ جو هڪ قسم.
• **گِينگو ج گِينگا:** ذ. معصوم ٻار. ٻالڪُ – اَبهمَ – بي سمجهه – اياڻڙو – ٻلڙو. ٿنڌڻ. گينگهو.
• **گينگاٽو ج گينگاٽا:** ذ. صفت. ٻاراٽو – ڪڪاٽو.
– **گينگاٽِپ ج گينگاٽِپون:** ث. صغيرائي – ٻالڪپڻ.
• **گينگهڙا:** ننڍڙا ٻار – ٻچا.
• **گِينگهو ج گينگها:** ذ. جيت جو هڪ قسم ڪاري رنگ جو. (چيٽي مان پيدا ٿئي).
• **گينگهي ج گِينگهيون:** ث. جيت جو هڪ قسم.
• **گينوارَ ج گينوارون:** ث. الغرضائي – بي پرواهي – البيلائي – بي خيالي. غرور – هٺ – فخر – تڪبر.
– **گينوارِجڻُ:** مصدر. غفلت ۾ رهڻ – ننڊ جي نشي ۾ رهڻ. بي پرواهه ٿيڻ – هٺ ۾ پرڄڻ. (گينواريو – گينوارِيل – گينواربو).
– **گينواري:** ث. گينوارَ. نشئي.

– **گينواريَلُ ج گينواريَلَ:** ذ. صفت. مست. نشي ۾ چور – مخمور. ننڍايَلُ. هٺ ۾ پريل.
• **گينوارُ ج گينوارَ:** ذ. صفت. ڏڏ – ٺٺ – مُٺ – پوندو – پسُون – اناڙي – گينواريل. سست – ٽوٽي.
• **گينواھُ:** اسم خاص. تعلقي گهوڙا ٻاريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **گينوَرُ ج گينوَرَ:** ذ. هاٿي. گَنير(صفت). مست.
• **گيورُ:** ذ. پکين جي وٺ.
• **گيهه ج گيهون:** ث. اجائي ڊيگهه – گهل – گيسَرَ. ڊل – ڊر. سستي. وڏاءُ. اينگهه. چڪچڪان – ڪشمڪش. ماڻهن جي گهٽائي ۽ سوڙهه.
– **گيهه ڪَرَڻُ:** ڪم ۾ ڊل ڪرڻ – اينگهه ڪرڻ.
– **گيهه گينداڙُ:** ث. چڪ چڪان – گهل گينداڙ. خرابي. تڪليف.
– **گيهه ۾ پوَڻُ:** تڪليف ۾ پوڻ. چڪ تاڻ ۾ پوڻ. وڏي ڏنڌي ۾ پوڻ.
– **گيهي ج گيهي:** صفت. سست. ڍرڪندڙ.
• **گيهُ:** ذ. پگهاريل مکڻ – گريتُ – روغنُ.
– **گيهرُ ج گيهرَ:** ذ. صفت. گيهه مان ٺهيل گيهه وارو (ڪاٺو وغيره).
• **گيهي ج گيهي:** ذ. صفت. گيهُ وڪڻندڙ – گهُ جو واپاري.
• **گيهرَڻُ:** مصدر. گهرڻ – گهلڻ – ڇڪڻُ – (گيهريو – گيهريندو – گيهريل).
• **گيهڙ(ت):** ث. ماڪوڙيءَ جو هڪ قسم – ڳاڙهي ماڪوڙي.
• **گيهڙ ڪجو:** اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **گيهلپور:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **گيهو ج گيها (ل):** ذ. گهلڻ جو نشان – ليڪو – گهڪو – "گيهو ته سولو ڪَيِ". گسڪو – گيسو – پٽو. (نانگ وغيره جو).
– **گيها پائڻُ:** ليڪا پائڻ.
– **گيها ڪڍائڻُ:** مار ڏيڻ – گهلي مارڻ.
• **گيهول:** ث. وَل جو هڪ قسم. جيت جو هڪ قسم.
• **گيهون (ت):** ث. ذ. (ف) ڪَٽڪَ.
• **گيهيلڙا (ت):** اسم خاص. ميگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.
• **گيٺرُ ج گيٺرَ:** ذ. گيهرَ – جليبي.
– **گيٺرَن ۾ پوَڻُ:** خوشين ۾ هجڻ – فرحت ۾ گذارڻ.
– **گيٺڙوَ:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

Gul Hayat Institute

ڳ

• **ڳ:** ث. سنڌي الف– ب جو (۴۲) ٻائيتاليهون اکر.

• **ڳاٻرو ج ڳاٻرو(ل):** ذ. صفت. ننڍي عمر وارو –لاسڙيات – ڳيرو. (مهيري).

• **ڳاپُون ج ڳاپُون:** ذ. صفت. ڳاپُون. ڳپ وارو – ڪچي اَن وارو(سنگ) – ڪيرو. آلو (ت). (ذ). گيه وغيره سان تيار ڪيل ماني جو هڪ قسم.

• **ڳاٽ ج ڳاٽ:** ذ. (سن. گُٽُڪهُ > ڪنٺ > گهاٽَ = ڳچي). ماڻهوءَ جي جسم جو هڪ عضوو – ڪَنڌُ – ڳاٽو – ڳِتَرُ – گردن – ڳچي – سسي.

– **ڳاٽُ پرڻُ:** ڳچيءَ کي پرڻ (وهنڌڙ ڳوڙهن سان).

"ڳوڙهن پري ڳاٽُ. سسئي تي سڏڙا ڪري" (شاهه).

– **ڳاٽُ ڪٽڻُ:** ڪنڌ مٿي ڪرڻ – منهن مٿي ڪرڻ – سر مٿي ڪرڻ – ڳاٽو ڪٽڻ.

– **ڳاٽو ج ڳاٽا:** ذ. ڳچي – ڪَنڌُ – ڳاٽُ.

– **ڳاٽو پڃڻُ:** ڪنڌ پڃڻُ. ڪر پڃڻ.

– **ڳاٽو پڃندڙُ:** ذ. صفت. ڪنڌ پڃندڙ – گردن ٽوڙ – سر ٽوڙ. زبردست. خوفناڪ.

– **ڳاٽي پر ڪرڻُ:** ڪنڌ پر ڪرڻ – تمام گهٽي نقصان هيٺ اچڻ – ڏاڍي مصيبت ۾ مبتلا ٿيڻ.

– **ڳاٽي پڳا خرچ ڪرڻُ:** تمام ڳرا خرچ ڪرڻ – وڏا خرچ ڪرڻ – اجايا خرچ ڪرڻ – فضول خرچ ڪرڻ.

– **ڳاٽي پڳو ج ڳاٽي پڳا:** ذ. صفت. پٺڻ جو لفظ. ڪنڌ پڳوا

– **ڳاٽي لٿو:** (پٺڻُ طور ڪم ايندڙ محاورو) ڪنڌ لٿو– ڪنڌ پڳو. ڳاٽي پڳو.

• **ڳاٽارُ ج ڳاٽار (ل):** ذ. وَل (گدري، ونگي، ٽوهه وغيره) جي شاخ.

• **ڳاٽي ج ڳاٽيون:** ث. زال جو هڪڙي ڪپڙي سان گوڏ ٻڌڻ ۽ اُرهه ڍڪڻ جو نمونو. گوڏ ٻڌڻ جو هڪ نمونو – منجهان پوتيءَ جا پلاند لنگهائي گلي ۾ ٻڌل گوڏ جهولي مٿان ڳچي ۾ ٻڌل ٻوڪي.

"اڌ لوئيءَ جو انگ تي اڌ ڳچي ۾ ڳاٽي" (سانوڻ).

پيرن چوندڻ لاءِ پيس مان ٿهيل ڳوٽري. (ت).

• **ڳاجهه ج ڳاجهون (سن):** ث. (سن. گي = ڳائڻ). ڳائڻ – راڳ – گيت – ڳاج. گيتن جي جهڪور – جهونگار. ڳانهه – ڳاج.

"ڳالهه نه جاڻان ڳاجهه. ڪاريجهه نه رباني" (نر).

اشارو – رمز – اهڃ. (ٻيلا).

• **ڳاڻڻُ:** مصدر. (سن. گڻ = ڳڻڻ) ڳڻڻ – شمار ڪرڻ – سارڻ – ڪٿڻ – حساب ڪرڻ – ليکڻ – ليکو ڪرڻ – انداز ڪرڻ. (پرمانند). (ڳاڻيو – ڳاڻندو – ڳاڻيل).

– **ڳاڻ ج ڳاڻ، ڳاڻيون:** ذ. ث. ڳڻپ – ڳڻت – شمار – ليکو – حساب – اندازو – ڪٿ. پتو – نشان – اُهڃ.

– **ڳاڻ نه لهڻُ:** شمار کان ٻاهر هئڻ – اڪت هئڻ – بي انداز هئڻ. پتو نه ملڻ – ڏس نه ملڻ.

• **ڳاڃ ج ڳاڃ (ل):** (سن. گايه = گيت) ڳائڻ – راڳ – گيت – ڳيچ – ڳاجهه. (س).

"ميڙي آب سرتيون. نڪي ڳايم ڳاڃ" (شاهه)

• **ڳاڏي ج ڳاڏيون:** ث. آسماني نکٽ – قطب لڳ تي تارا – (سن. گديا = ٻيهڪ يا ويهڪ جي جاءِ) نار يا هرلي جو هڪ عضوو – (نار يا هرلي کي وڏي چڪر مٿان پرچل ۾ لڳل سادا ڇهه هٿ ڪن ڏگهو تختو – پاٽيو. (ت). ان جي پچاڙيءَ ۾ وهٽ کي هڪلڻ لاءِ ڦيرائڻ لاءِ ويهڻ جي جاءِ.

• **ڳارُ ج ڳارُون (ت):** (پوک جي) وڏو ٻارو (جنهن ۾ اٽ ڍهه تاڪيون يا پکيون هجن ۽ جن ۾ پاڇي پوکجي).

• **ڳارُ ج ڳار(ت):** ذ. ڳريل مٽيءَ وانگر پاڻ. ڳرڻ (گداز). ڦاهي – گارو – ڳرندڙ واري.

• **ڳارائي ج ڳارائيون:** ث. دوا طور ڪم ايندڙ ٻوٽي جو هڪ قسم.

• **ڳاراڇو ج ڳاراڇا:** ذ. شادمانو – خوشي.

– **ڳاراڇو ڪيڏڻُ:** سرگس ڪيڻ – شادمانو ڪيڻ.

Gul Hayat Institute

• **ڳارانجهو ج ڳارانجها:** ذ . صفت. ڳاڙهاڻ تي مائل رنگ — ڳاڙهسرو — ڳاڙهيرو. غم — اندوهه .

• **ڳاراٽُو ج ڳاراٽا:** ذ . ڳاريندڙ مرض — ڳُڻتي — جهوري — فڪر — پريشاني — ڳارو. ڏک — درد — غم. روڄ — راڙو.

• **ڳارائِڻُ:** مصدر. (سن. گايـ = ڳائڻ)راڳ ڪرائڻ — ٻي کان راڳ چورائڻ — ڳائڻ ڪرائڻ. (ڳارايو ڳارائيندو — ڳارايَلُ).

• **ڳارائِي ج ڳارائِيُون:** ث . ڪاٺي جو هڪ قسم — ڇت جي بار جهلڻ لاءِ شهتير جي منهن ۾ ڳنڍيل جهلو.

• **ڳاررُو:** ذ . جانڊهه جو منهن. رسو ڪنڌ ۾ وجهڻ.

• **ڳاررِهِي:** اسم خاص. تعلقي ڪنڌ ڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳارَڻُ:** مصدر . (پرا. گَـلاوو. سن . گال + اوپيا> گل = ڳارڻ) پگهارڻ — رجائڻ — آئٽائڻ — وگهارڻ — ڌاتوءَ کي گرمائش ڏيئي پاڻي جهڙو ڪرڻ — پنڙو ڪرڻ. حل ڪرڻ — ملائڻ — ملت ڪرڻ — ڇٽ ڪرڻ — ناس ڪرڻ. اپرو ڪرڻ — ڏٻرو ڪرڻ. سُڪائڻ — سسائڻ (ڳاريو — ڳاريندو — ڳاريَلُ).

— **ڳارَ ج ڳارُون، ڳاريُون:** ث . ڳريل حالت. ڳارَو — تحليل ۽ ڳارٽي — اَئٽڻ — سمجهاڻي — حل — پيڇٽي.

— **ڳارُ ج ڳارَ(ت):** ذ . ڳريل — هيٺو — اپرو — ضعيف. واري جو ڳار (هيٺ وهڻ). پاڻيءَ جو ڳار.

• **ڳاراٽِي ج ڳاراٽِيُون:** ث . رجاٽي — پگهارٽي — آناٽي.

• **ڳارائون:** ذ. صفت. ڳرڻ جهڙو.

— **ڳاررُو ج ڳاررُو:** ذ . صفت . ڳرڻ جهڙو — ڳاراٽو.

— **ڳارَٽي ج ڳارَٽيُون:** ث . ڳارڻ جو ڪم — رجائٽي — آئٽڻ — ڳرٽي — ڳارَ.

— **ڳارو ج ڳارا:** ذ . (سن. گَـلَ = ڳرَڻُ). ڳرڻ جي حالت — دَردُ — ڏک — غم. ڳُڻتي — فڪر — جهوري. تڙپ — ڦٽڪو — ياد گيري. جنڊ جي مٿئين پڙ جي وچ وارو خال. (جنهن ۾ پِيسڻ لاءِ اَن وجهجي) . جنڊ پيهڻ وقت ڳاري ۾ هڪ پيري سان وڌل اَنُ (جو لپ ڪن هجي) ٻُڪي — لپ — چرون. جنڊ جي مٿئين پڙ جي وچ ۾ رهجي ويل (اڻ پيٺل) اَن. (ت). جنڊ جي ٿارُ وغيره کي صاف ڪرڻ جي اڳڙي — نائو. ڳچيءَ ۾ وڌل ڪپڙو. (منٽ وغيره ڪرڻ لاءِ) آزي — نيزاري. (ت). ڪاڌو — خوراڪ . (ڪيڏارو — گر). ٻڪريءَ جي ڦرن ٻڌڻ لاءِ رَسي جو ڳنڍيل چلو. (ڪ — ت). نوڙيءَ ٽڪر. رسو — توڙهو (ڪ). سَيلهيءَ جو وکڙ جوڌڳي جي ڳچيءَ ۾ وجهي(ت) رستو — واٽ. (ت). پاڻيءَ نيڪال جو ٿورو رستو. (ت). ڪو راڳ وغيره جهيڻي آواز ۾ چوڻ جي حالت — جهونگار. (ڪ) . نياپو — اشارو — اُهڃ. (ڪ).

— **ڳارَن ۾ ڳارا پوَڻُ:** تار ۾ تار لڳڻ — تمام گهڻي سڪ ٿيڻ — محبت ۾ اضافو ٿيڻ — حد کان وڌيڪ يادگيري ڪرڻ.

— **ڳارو ٻـَجهـَڻ:** جنڊ ۾ اڌ پيٺل اَن يا ٿـُلهي اٽي جو ڦاسي پوڻ ۽ جنڊ جي مٿئين پڙ کي ڦرڻ کان رو ڪڻ — جنڊ جو ڦِرڻ ڳرو ۽ ڏکيو ٿي پوڻ. ڪنهن ڪم جو اُڪلاءُ نہ ٿيڻ.

"فلاڻي جو تہ ڳارو ٻـَجهي پيو آهي".

• **ڳاري ج ڳاريُون:** ث . نوڙيءَ ٽڪر — رَسي — نوڙي. پکين ڦاسائڻ جو دامُ — ڦاهي — ڦندو — ڦڙڪ — ڦڙتي — دام — ڇڙڪ.

"طرفون تنهنجي يار سجوءَ کي ، آهي ڳچيءَ ڳاري" (سچل).

ٻيڙي ٻاڌڻ جو ڪاڄُ. ڪڙو. ميربحرن جي اصطلاح ۾ مڇي پلي مارڻ جو رڇ. (جو درياءَ ۾ پاڻي گهٽجڻ کانپوءِ آر پار ڪوڙي ڇڏجي). پٿر جو هڪ قسم — چڻنگون ڪڍندڙ پٿر — چقمق پٿر.

— ڳاري ۽ پرزُ(ڪ): ذ. چقمق ۽ لوهي ڪڙو.

• **ڳاڙَڻُ:** مصدر. (سن . گڊ = ڳِڙَڻُ). ڦڙو ڦڙو ڪري هارڻ — ٽيپو ٽيپو ڪري وهائڻ — ٽمائڻ — وهائڻ . ڳوڙها وهائڻ — لڙڪ وهائڻ. گهارڻ — گذارڻ. سمهڻ — برداشت ڪرڻ. (ڪيڏارو — گر). عرق ڪيڻ — ست ڪيڻ — مغز ڪيڻ — نچوڙ ڪيڻ. (ڳاڙِيو — ڳاڙِيندو — ڳاڙِيَلُ).

— **ڳاڙَ ج ڳاڙُون:** ث . ڪنهن گهاٽي پاڻيٺ جي ڦڙو ڦڙو ٿي ڳرڻ جي حالت — لاٽ — لار — ڏار. ٽيپو — قطرو — ڦڙو — ڇٽاڪو — بوند — ٽيمو. ٿورو ڏک — ڇُڪو.

"ڪِيفن ڪان قدح ۾ ايندس ڳاڙ ڳڙي"(ڄام خان).

ڪنهن ٿانءُ مان پاڻيٺ لاهڻ بعد باقي بچيل پڇاڙيءَ جي اوگهہ سوگهہ.

— **ڳاڙاٽي ج ڳاڙاٽِيُون:** ث. ڳاڙڻ جو ڪم — ڳرڻ جي حالت — ڳاڙٽي.

— **ڳاڙائِڻُ:** مصدر. ٽمائڻ.

— **ڳاڙو ج ڳاڙا:** ذ. گهاٽي يا بيٺ جي سنهڄڙي ويهڪ. ماکيءَ جي رس جي لار — ڳاڙ. آفيم جي لار. ڦرڦو ڦڙو — ڦڙي سان گڏ ٻيو ڦڙو.

— **ڳاڙٽُون ج ڳاڙٽان:** ذ . صفت. ڦڙن وارو — ڳڙندڙ — ڳڙيل. ٽيپو ٽيپو ڪري گڏ ڪيل. ڦڙن مان مليل.

— **ڳاڙي ڇڏڻُ: ٽمائي ڇڏڻ** — نچوڙي ڇڏڻ — ست ڪيڻ.

• **ڳاڙهه (ڪ):** ث . لالاڻ — لالائي — ڳاڙهاڻ (ٻيڙياتن جي اصطلاح ۾ درياءَ يا سمنڊ جي پاڻيءَ جو ڏکڻ جي واءُ تي ڳاڙهاڻ ڪري بيهڻ جي حالت).

– **ڳاڙهه تُهِي:** ث. جوئر جو هڪ قسم – داڻن مٿان ڳاڙهي تهه واري جوئر.
• **ڳاڙهانجهو ج ڳاڙهانجها:** ذ. صفت. ڳاڙهاڻ تي مائل – ٿورو ڳاڙهو – ڳاڙهيسرو.
• **ڳاڙهَڪو:** اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڳاڙهو ج ڳاڙها:** ذ. صفت. ڳاڙهي رنگ وارو – لال – رتو – سرخ – رتائون – گلابي. (ڪ): ذ. ڳاڙهي رنگ واري ڪا به شيءِ. جانور وغيره. (جهرڪ، گهوڙو ڍڳو اٺ ۽ ڪڪڙ وغيره). (اسم خاص). تعلقي گهوڙا باريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو. (ڳاڙهي ج ڳاڙهيون).
– **ڳاڙها جانورَ:** ذ. جانورن جو هڪ قسم.
– **ڳاڙها چِٽا:** ذ. چٽن جو هڪ قسم.
– **ڳاڙهاڻ:** ث. لالاڻ – لالائي – سرخي – ڳاڙهائي.
– **ڳاڙهائڻ:** مصدر. ڳاڙهاڻ تي مائل ٿيڻ – ڳاڙهيرو ٿيڻ – ڳاڙهسرو ٿيڻ – ڳاڙهو ڪرڻ.
– **ڳاڙهائي ج ڳاڙهائيون:** ث. سرخي – شفق – لالائي – سرخاڻ.
– **ڳاڙهو اَبلقُ:** ذ. گهوڙي جو هڪ رنگ مطابق نالو.
– **ڳاڙهو بڙانگ (ت):** ذ. سارين جو هڪ قسم.
– **ڳاڙهو ٿي وڃڻُ:** تپي لال ٿيڻ – ڳاڙهو ٿيڻ. تپڻ – شوخ ٿي وڃڻ – تمام گهڻو ڪاوڙجڻ. ناراض ٿي پوڻ.
– **ڳاڙهو ڪُميتُ:** ذ. گهوڙي جو هڪ قسم.
– **ڳاڙهو ڳنول (ت):** ذ. صفت ڳاڙهن ڳٽن وارو. متارو – ٿلهو.
– **ڳاڙهو ڳيرو ج ڳاڙها ڳيرا (ت):** ذ. ڳاڙهيرڙو ڳيرو پکي. باهيهو.
– **ڳاڙهو نانگُ:** نانگ جو هڪ قسم.
– **ڳاڙهي ٻَري:** ث. ٻري ٻڪريءَ جو هڪ قسم (رنگ صفا ڳاڙهو – وَار تمام سنها بت سان چنبڙيل. ڪن ڦاڙهي وانگر ڏگها، ٿڻ پورا وچولي درجي جا، ٿورا ڏگها وار پڇ تي).
– **ڳاڙهي ٽِيڏڻُ:** ث. پوک جو پَچڻُ.
– **ڳاڙهي جُوئر ج ڳاڙهيون جئاريون:** جوئر جو هڪ قسم – ڳاڙهي رنگ جي جوئر (ڳاڙهي جوئر جا قسم: "ڳاڙهي ڪنياري، ڳاڙهي جنبور، ڳاڙهي تري، ڳاڙهي گوگري، ڳاڙهي ڪَسڙي).
– **ڳاڙهي سج:** ذ. شفق جي مهل – نما شام جو وقت.
– **ڳاڙهي ماڻ سان مَٿي ڏيڻ:** ڪجهه به نه ڏيڻ – نه ڏيڻ جا پار ظاهر ڪرڻ.
– **ڳاڙهيرو ج ڳاڙهيرا:** ذ. صفت. ڳاڙهاڻ تي – لهلائي – هوائي گلابي – ڳاڙهسرو.
• **ڳاڙهو پِڙو:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ تعلقي ڏگهڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڳاڙهو جاڳيرَ:** اسم خاص. تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڳاڙهي:** اسم خاص. سنڌو نديءَ تي هڪ پتڻ جو نالو. تعلقي خيرپور ميرس ۾ هڪ ديهه ۽ ڳوٺ جو نالو.
• **ڳاڙهي پِڙي:** اسم خاص. تعلقي ديرو محمد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڳاڙهي جاڳيرَ:** اسم خاص. تعلقي وارهه ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڳاڪُ ج ڳاڪَ (ت):** ذ. سوراخ – تنگ – ويجهه.
• **ڳاڳو ج ڳاڳا:** ذ. ڏٿ جو هڪ قسم.
• **ڳاڳي ج ڳاڳيون:** ث. ڏٿ جو هڪ قسم (ليار جهڙو ننڍڙو هيڊو داڻو ٿيندڙ). ڳاڳي ٻوٽي جو ڦر.
• **ڳاڳي ڦَرُ:** ذ. هڪ وڻ جو نالو. ڏاماهو.
• **ڳاڳيا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **ڳاڳيارو:** اسم خاص. ضلعي ڪراچي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڳاڳيال:** اسم خاص. وڻ جو هڪ قسم.
• **ڳاما:** ذ. (هميشه جمع ۾ ڪم ايندڙ). ڏٿ جو هڪ قسم. ڳامي ول جو ڦر.
"جيئن هٿ مال مناين، تيئن هُت ڳاما ڳم ڳنڍير" (ڪبير شاهه).
• **ڳالِهه ج ڳالهيون:** ث. (سن. گاٿا = ڳالهه. ع. قال = چوڻ). آکاڻي – ڪهاڻي – قصو – گفتگو – بيان – ذڪر – داستان – نقل – حڪايت. ڪٿي – وائي – پچر – تان. رَٽ شَٽ – ڪوڙ سچ – معاملو – ڪيفيت. واقعو – ماجرا.
– **ڳالِهه ٻولهه ج ڳالهيون ٻولهيون:** ث. بات چيت – ڳالهه مهاڙ – قيل وقال – گفتگوءِ – ذڪر اذڪار – رڻ جهڻ.
– **ڳالِهه تَوِ ڪَرڻ:** ڳالهه پوري ڪرڻ – ڳالهه جي پڇاڙي ڪرڻ.
– **ڳالِهه پَري پَوَڻ:** ڪنهن ڪم جو هٿان نڪري وڃڻ – وس کان نڪرڻ – هٿان وڃڻ.
– **ڳالِهه جوڙَڻ:** ڳالهه ڪرڻ – ڳالهه ڪيڻ – ذڪر شروع ڪرڻ.
– **ڳالِهه چاڻڻ:** پورو ويچار ڪرڻ – چنڊچاڻ ڪرڻ.
– **ڳالِهه چِيبَ ڪرڻ:** ڳالهه ظاهر نه ڪرڻ – ڳالهه لڪائڻ.
– **ڳالِهه چَندِي ٻيهارڻ:** ويچار ڪري هڪ صلاح ڪرڻ.
– **ڳالِهرُ ج ڳالِهرَ:** ذ. صفت. ڳالهائڻ وارو – ڳالهيون ڪندڙ – گهڻ ڳالهائو. وڏ واتو – بڪ بڪيو – واتراڏو – وات ڏارو – ڳالِهرُ. ڳالهيون ڪري وقت وڃائيندڙ.

Gul Hayat Institute

– **ڳالهہ رَکَڻُ:** ڪنهن جي چوڻ موجب ڪرڻ. چوڻ قبول ڪرڻ – جيو مجڻ – مرضي رکڻ – رايو رکڻ – ڳالهہ مڃڻ. راز سانڍڻ.

– **ڳالهہ ڪَرَڻُ:** خبر ظاهر ڪرڻ.

– **ڳالهہ ڪَڍَڻُ:** قصي جي شروعات ڪرڻ – حڪايت جو آغاز ڪرڻ. ڳالهہ بڌائڻ – آکاڻي بڌائڻ – ڪهاڻي چوڻ – قصو بڌائڻ. پنهنجي ڳالهہ کي برابر ثابت ڪرڻ لاءِ دليل ڏيڻ. (ت)

– **ڳالهہ کولَڻُ:** راز فاش ڪرڻ.

– **ڳالهہ ڳائڻُ:** ياد ڪرڻ. واڪاڻ ڪرڻ – تعريف ڪرڻ.

– **ڳالهہ ڳَتَ:** ث. ڳالهہ ٻولهہ – ذڪر اذڪار – گفتگوءِ. پچا ڳاڇا.

– **ڳالهہ ڳنڍُ ٻنڌَڻُ:** ڪنهن ڳالهہ تي ٻيهي وڃڻ – ڪنهن ڳالهہ تي بضد هئڻ – پڪ ڄاڻڻ.

– **ڳالهہ ڳَتَڻُ:** ڳالهہ جي ڳٽپ ڪرڻ – سوچ ويچار ڪرڻ – حالت جاچڻ.

"ڳالهيون ڳتيو ڳجهہ ۾ ڳران" (بلند شاهه)

– **ڳالهہ مان ڳالهوڙو ٿيڻُ:** ٿوري ڳالهہ مان وڏو معاملو ٿي پوڻ – معاملو وڏي وڃڻ.

– **ڳالهہ مِٽي ٿيڻُ:** سوپ ٿيڻ.

– **ڳالهہ مُهاڙُ ج ڳالهيون مُهاڙيون:** ث. ذڪر اذڪار – گفتگو – قيل و قال – بابت چيت.

– **ڳالهہ وارو ج ڳالهہ وارا(ت):** ذ. صفت. اعتبار جوڳو – معتبر.

– **ڳالهوڙُ:** ڳالهوڙو.

– **ڳالهوڙو ج ڳالهوڙا:** ذ. نہ ڪنندڙ ڳالهہ – ڏکهي ڳالهہ – وڏو معاملو. شور – هنگامو – بڪ شڪ. اجايو ڪوڙو بهتان.

– **ڳالهہ هئان وڃَڻُ:** غفلت ڪان ڪم وڃڻ – ترتان گسڻ – نهيل نڪيل ڪم بگڙي وڃڻ – من جي مراد پوري نہ ٿيڻ.

– **ڳالهہ هِڪَ پاسي رَهجي وڃَڻُ:** ڳالهہ ڪندي وڃان ٻي ڳالهہ ڪرڻ – اصل موضوع کي ڇڏي ڏيڻ – ٻي تڪو ڳالهائڻ. فيصلو نہ ٿيڻ.

– **ڳالهيارُ ج ڳالهيار(ل):** ذ. صفت. ڳالهيون ڪندڙ – قصا ڪندڙ – آکاڻيون بڌائيندڙ – ڳالهيرُ.

– **ڳالهيرُ ج ڳالهيرَ:** ذ. صفت. ڳالهيون ڪندڙ – قصا ڪهاڻيون بڌائيندڙ – خوش گوءِ. وات ڦاٽو – بڪ بڪيو – ڳالهيار.

– **ڳالهيئَن جو ڳهيرُ:** ذ. صفت. ڳالهين جو ماهر. گهڻيون ڳالهيون ڪندڙ – گهڻ ڳالهائو. ڪچهريءَ جو ڪوڏيو.

– **ڳالهيئَن ماريلُ(ت):** ذ. صفت. ڏٺن تي ويساهہ ڦريل – دلاسن تي برغلايل – ويساهہ وسوڙيل.

– **ڳالهيئَن ۾ ڪائڻُ:** ڪائي وڃڻ. ڪنهن ڪي بحث ۾ ماري مڃائڻ. ڳالهائڻ ۾ هيسائڻ.

• **ڳالهہُ ج ڳالهہُ، ڳالهشو:** ذ. (سن ڳاٿا= ڳالهہ). ڳالهہ. خراب ڳالهہ ٻولهہ – گار. مهڻو – طعنو – اوپالو – عتاب. جهڙڪ – دڙڪو – هاها – ڌمڪي – تڙي.

– **ڳالهوَ ڏيَڻُ:** ڳالهاءُ ڏيڻ. دڙڪا ڏيڻ – بدشد ڳالهائڻ.

• **ڳالهائڻُ:** مصدر. (سن. ڳاٿا = ڳالهہ. قال = چوڻ). چوڻ – ڪَهڻ – ڪُڇڻ – آکڻ – اُتڻ – فرمائڻ – بڌائڻ – ٻولڻ. گفتگو ڪرڻ . ذڪر ڪرڻ – تقرير ڪرڻ – بيان ڪرڻ. رَنڻ. آواز ڪرڻ – پرلاءُ ڪرڻ – چينب ڪرڻ – دڙڪا ڏيڻ. گهٽ وڌ ڳالهائڻ – گاريون ڏيڻ. (ڳالهايو – ڳالهائيندو – ڳالهايَلُ).

– **ڳالهاءُ ج ڳالهاءَ:** ذ. ڳالهائڻ جو آواز – پرلاءُ – گفتگو – ڳالهہ ٻولهہ – حال احوال بيان. وائي – واڪ – چوٽي. بحث . بڪ شڪ – يخي.

– **ڳالهائڻَ ۾ پوَڻُ:** اجائي بڪ ڪرڻ – جهڳي هڻڻ – يخي هڻڻ.

– **ڳالهائڻَ ۾ ڪندا هئَڻُ:** ڳالهائڻ نہ وڻڻ.

• **ڳالهڙ ج ڳالهڙَ:** ذ. جاندار جو هڪ قسم – نوريڙو.

• **ڳاموٽَ ج ڳاموٽون:** ث . بدن ۾ سستي – پيڙا – آڪيڙ – ڳاموڙ. مٽي ۾ ڀوراڻ – موڳات – سستي. (ل – وفا).

• **ڳاموڙُ ج ڳاموڙون:** ث . (سن. ڪَرَ= عضوا + مُرَ = موڙڻ). سستيءَ ڪان ڪر موڙڻ واري حالت – آرس. بت ۾ سور – پيڙا – ٽَڪ – موڙ – پانج – ڳاموٽ. آرس – موڳائي – سستي – گهومات. لانجهہ – ضعف.(پرمانند).

– **ڳاموڙِجَڻُ:** مصدر . سستي ۾ ڪر موڙڻ – لڳ پڇڻ – آرسجڻ – سست ٿيڻ. (تنگون) ٽيڙي پوڻ.

• **ڳامُون:** اسم خاص. ڳاهہ جو هڪ قسم – ڳم.

• **ڳانَ ج ڳانئُون:** ث . ٻيڙيءَ جي سڙهہ ۾ لڳل ڇتي.

• **ڳانُ ج ڳانَ(ت):** ذ . ڪچيءَ جي گوشي جو ڦرتائين حصو. ڳَنُ.

• **ڳانبَ ج ڳانبيون:** ث . اُٺ جي گوڙ. (ل). دانهن – ڪُوڪ. (ڪ). جبل مان پاڻيءَ جي هيٺ ڪرڻ جو آواز. (ڪ). گجڪار. گجگوڙ. ڀورانيو – قرب. (ٻيلا).

– **ڳانبَ ڪَرَڻُ:** ڀورانيو ڪرڻ – قرب ڪرڻ.(ن – ب).

• **ڳانٺُ ج ڳانٺَ(ڪ):** ث . ڳِچِي – ڳاٽُ.

– **ڳانٺو ج ڳانٺا:** ذ . ڳاٽُ – ڏکهي ڳِچي – ڳاٽو.

Gul Hayat Institute

• **ڳانڍِي ج ڳانڍِيُون (ل):** ث . (سن. ڪَنٺ = ڳچي) ڳوڙ ٻَڌڻ جو هڪ نمونو– ڳاني. (ل– مهيري).

• **ڳانڍِ(ت):** ث . حقيقت. خبر . اشارو. راز. احوال. شمار. حد. مجلس (ل– وفا).

• **ڳانڍڻ(ل):** مصدر. وڍڻ – ٽڪر ٽُڪر ڪرڻ. (ڳانڍيو – ڳانڍيندو– ڳانڍيَلُ).

• **ڳانڍَ ج ڳانڍ(ت– ل):** ذ . ڇهڪ – وِڍُ– ڇيھ . ٽُڪر– ڳِيو.

• **ڳانڍُو (ت):** ذ . ڳاڙهو ميوو. (ل– وفا). (صفت). ڳاڙهو. (محاورو: "ڳاڙها ڳانڍُو ٻير").

• **ڳانڍِي (ل):** ث . درياءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم (ڏيگھ اٽڪل هڪ انچ).

• **ڳانڍاپو ج ڳانڍاپا:** ذ . (سن. گرنٿَ = ڳنڍڻ) جوڙ – ڳَنڍ – سَنڌَ – سَنڌو. لاڳاپو – سَٻَنڌَ – تعلق – واسطو. ويجهڙائي– قرابت – ناتو– سڳائي – عزيزي – نسبت – عزازت – رشتيداري.

— **ڳانڍُوَ ج ڳانڍُوَ:** ذ . صفت. (سن. گرنٿ = ڳنڍڻ) ڳانڍُو ڳنڍيل. ڀائيوار – شريڪ – حصيدار – جُٽ. ڳَڏ – مِلتي – صلاحي – جليس – ساٿي – سنگتي. ٻير يا ٻيو اهڙو ميوو جيڪو کائجي تہ نڙيءَ ۾ اٽڪي.

• **ڳانڍُو:** ذ . صفت. (سن. گرنٿ = ڳنڍڻ) ڳنڍيندڙ. ڳنڍيل. ڀائيوار – حصيدار – شريڪ – جُٽُ – ملتي – صلاحُو. ساٿي. (شرت). (ذ). سُٽڻ جو وَرُ– ڳهنج – ڪنجُ(ڪ).

• **ڳانڍِيُو ج ڳانڍِيُا، ڳانڍيا(ل– ڪ):** ڪنهن ڏور کي ڳچيءَ ۾ سُونهن لاءِ ٻَڌَل سُٽ يا گهٽين ڳنڍين وارو رنگين ڌاڳو – ماهيندُ. ڳانو – ڳاني.

• **ڳانڙو(وچ):** ذ . چولي جي ڪنارتي هنيل پَرت جو وَرُ.

• **ڳاڳو ج ڳاڳا:** ذ . ڏٿ جو هڪ قسم .(ل– وفا).

• **ڳاڳا ٻير ڪرڻ(ڪ):** ڳالهائي نہ ڄاڻڻ. ڪجھ بہ نہ ڄاڻڻ. ڪا بہ خبر نہ هئڻ.

• **ڳاڳِي ج ڳاڳيون (ل):** ث . برسات ۾ ٽيندڙ ٻوٽي. ڳاڳي ٻوٽيءَ جو ڦَرُ(جو ڇٽونيءَ جي ڏاٽي وانگر ٿئي).

• **ڳاڳياري:** اسم خاص. تعلقي ڳوني ۾ هڪ ڏيهہ جو نالو.

• **ڳانو ج ڳانا:** ذ . (سن . ڪنٺ = ڳچي) ڳچي ۾ سُونهن خاطر ٻڌڻ لاءِ سوٽي يا ريشمي رنگين ڏوري – ڳاني. پرت جو هڪ قسم. ڪاريءَ اُن مان ناهيل لال شهباز جي دعا جو ڌاڳو. (پرمانند). اُٺ يا ڏڳي کي سونهن لاءِ ٻڌڻ جي (سُٽ ، ڏاس يا چَمَ مان ٺهيل ڪوڏين يا ڪوڙن موتين سان جَڙت ڪيل) پٽي – مهيندُ. شادي جي وقت گهوٽ ڪنوار کي پيرن يا هٿن ۾ ٻڌل ڳاڙهو سجاتي جو ڌاڳو. نئين جاول گڏھ جي ڦر کي ڳوڏن ۾ ٻڌل ڪارو ڌاڳو. ڳيري جي ڪنڌ وارو ڪارو ليڪو. (ل). ڳچيءَ ۾ ٻڌڻ جو هڪ زيور – ڪڙو – هَسُ. سزا ڏيڻ لاءِ ڳچيءَ ۾ وڌل لوھ جو پٽو– ڳَٽُ – طوق – ڪڙو – ڪنڍي. (اٺ جي ڳچي جو پٽو. (پرمانند). ٻيڙيءَ جو هڪ پاڳو – ٻيڙيءَ جي شيڪلي يا ڪوهي جي هيٺين ڪنڌ. (پرمانند).

— **ڳانو ٻڌڻ:** شاديءَ ۾ ڳاني ٻڌڻ جي رسم ادا ڪرڻ.

• **ڳائڻ:** مصدر . (سن . گَيَ = ڳائڻ) ڳائڻ . (ڳائيو – ڳائيندو – ڳائيلُ). (اسم). ڳيچ – ڳيو.

• **ڳاڻِي ج ڳاڻِيُون:** ث. ڳانو. پوڪ جي سنگ جو هيٺيون حصو. (ت).

— **ڳاڻِيُون ٻَڌڻ(ت):** ڪچيءَ جي اصطلاح ۾ ٻهارا هيٺ ڪري، ڇَڙيُن سان ٻَڌڻ" (حامي).

• **ڳانيرَ:** ث . مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **ڳانيرو ج ڳانيرا:** ذ . مڇيءَ جو هڪ قسم . ڪمند يا جوئر جي ڪاني جي ڳري– ڳنڍ.(ڪ).

• **ڳاڻ ج ڳاڻُون ، ڳاڻِيُون:** ث (سن . گڻَ = ڳڻڻ) ڳَڻَ – ڳڻت – ڳاڻيٽو – انداز – شمار. حساب – ليکو.

— **ڳاڻاٽو ج ڳاڻاٽا:** ذ . ڳاڻيٽو.

— **ڳاڻاپو ج ڳاڻاپا:** ذ . ڳڻ – سار – ڳاڻ – انداز – شمار – ڳاڻاٽو.

— **ڳاڻ ڳڻيو ج ڳاڻ ڳڻيا:** ذ . شمار ڪيل – ڳڻيل. ليکي ۾ آندل. تمام ٿورو – تمام گهٽ. ڇدو – ورلي. ورڇيل – ڌار ڪري رکيل. مقرر ڪيل پر اجا نہ ٿاڦيل. ڪنهن خاص ڪم لاءِ مقرر ٿيل. مشهور.

— **ڳاڻيٽو ج ڳاڻيٽا:** ذ . ڳڻ – ڳٽپ – انداز – شمار.

— **ڳاڻو ج ڳاڻا:** ذ . ڳٽپ – ڳاڻيٽو – انداز – شمار.

— **ڳاڻوان:** ڳڻيل – شمار ڪيل.

• **ڳاڻُو ج ڳاڻُو:** ذ . صفت. ڳڻ ڪندڙ – سمجهدار – عاقل – سياڻو – دور انديش – داناءَ – ڏاهو – مدبر – ديرينو. لياقت پريو – لحاظ وارو – ساڃھ وارو – خليق.

• **ڳاوڻ:** (سرائڪي) راڳ جوڻ – ڳائڻ.

• **ڳاھَ ج ڳاھُون:** ث . (پرا. گاھ . سن گاٿا = ڳالھ). بہ ٿپي ڳالھ . اشارو – نشاني – رمز– مار. ڳجهارت – پرولي. ڪنهن قصي يا ڪهاڻيءَ ۾ ڪو موقعي جو بيت.

"لکيائين لطيف چئي، ڳجهاندر جي ڳالھ" (شاھ)

Gul Hayat Institute

– **ڳاهِنيار ج ڳاهِنيارَ:** ذ . صفت. آکاٽي ڪٽندڙ – ڳالهه ڪندڙ – ڳالهير.

– **ڳاهُون ڏِيَڻُ:** ڳالهه ڪٽندي موقعي جو بيت ڏيڻ. (ن– ب). اشارا ڏيڻ.

• **ڳاهُ ج ڳاهَ:** ذ . (سن. گِراسَ = ڪاڏو) ڪاڏو– ڪاچُ– طعام – چوٽو. گوشت . – ماس جو ٽُڪر. "ڳجهن جو ڳاهه ٿيڻ. مڇيءَ ڦاسائڻ لاءِ ڪُنديءَ ۾ وڌل ڪاڏو (اٽو گوشت وغيره). لَبَ – لالچ (جنهن تي پکي يا مڇي ڦاسي. پائي جي سل ۾ وجهڻ لاءِ اِيس جو گهڙيل حصو – چُوڙَ. (ل). 'ڳاهڻ' مصدر مان ٺهيل اسم جي حالت – هَلر. سخت پورهيو – محنت ڪشالو.

• **ڳاهِ ج ڳاهِيُون (ٿ):** ث . گهوڙي جو هڪ عضوو. سُنب ۽ نريءَ جي وچ وارو سنهو سَنڌُ.

– **ڳاها:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **ڳاهَٽُ ج ڳاهَٽَ:** ذ . ماڻهن جو ميڙ – انبوهه – گوڙ – جٿو – خلق – جماعت. پِيهَ – سوڙهه – مُونجهه – ٻُوساٽَ – گپاگِيهه – هَئِس گَئِس .

– **ڳاهِڪِي:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي، تعلقي ميرپور ٻٺوري ۽ تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳاهِڻُ:** مصدر. (پرا. گَهابَ: سن. گَهَ + آئِپَ = گاهه . سن. گاهه = ولوڙڻ. مٿان گهمڻ). اناج تي ڏاند هلائڻ – هلر هلائڻ. لتاڙڻ لَتَلَ سنگن مٿان ڍڳا هلائي منجهائن اَنُ ڪڍڻ – سٽڻ – ڪٽڻ – سڙهڻ – مهٽڻ – سهٽڻ – چلهڻ (ڳاهِيو – ڳاهيندو – ڳاهِيَلُ).

• **ڳاهَ ج ڳاهون:** ث . اَنَ کي تهن کان ڌار ڪرڻ لاءِ ڏاندن جي لتاڙ – هَلَرَ. چِپَ – پيڙ. پيڙا. سخت پورهيو – محنت – ڪشالو– هڄٽي.

– **ڳاهُ ج ڳاهَ (ت):** ذ . اَنَ ڪڍڻ لاءِ سٽي مٿان ڍڳا هلائڻ جي حالت– ڳاهه – هَلَرَ. (صفت) . هلر هلايل – هلر ڪيل – ڳاهيل – ڳهيل.

– **ڳاهُ ٻَڌَڻُ:** ڏاندن کي اَن جي ول مٿان هلائڻ – هلر ٻڌڻ.

– **ڳاهَ جو پِڙُ:** هلر ڪاهڻ جو پڙ يا ميدان.

– **ڳاهَ چوڙَڻُ:** ڏاندن کي ڳاهه مان ڇُٽائڻ.

– **ڳاهُ ڳاهڻُ:** ڳاهُ ٻڌڻ – هلر ڪرائڻ. ظلم ڪرڻ – ڪيس ڪرڻ. ضد ڪرڻ – بکوات ڪرڻ – (ت). ناز ۽ نخري سان گهمائڻ – ماڻُن سان موهڻ.

– **ڳاهُو ج ڳاهُو:** ذ . صفت. ڳاهه ڪاهيندڙ – ڳاهيندڙ.

• **ڳاهُو ج ڳاهُو:** ذ. ٻن ميلن جو مفاصلو – ڪوهه.

• **ڳاهوٽ:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳاهوٽِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳاهويا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳاهِي ج ڳاهِيُون:** ث . ڦاسي – ڳاري – ڦندو – ڦڙتي – چڙڪ – ڦاندو.

• **ڳاهيجا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳاهيجِي:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳاءِ ج ڳاءِ (ڪ):** ذ . کٽ جي ايس يا اوېري جي منهن جو گهڙيل چيڙو – چُوڙَ – ڳاهه. (ل).

– **ڳاءِ ڪَڍَڻُ:** کٽ جي اِيسن يا اوېرن جا چيڙا ٺاهڻ – چوڙون ڪڍڻ.

• **ڳائِڻُ:** مصدر. (پرا. گائِي: سن. گائي (تِي) > گاين > گاتا>گي = ڳائڻ). سُر سان آلاپڻ، سُر ڪڍڻ – سُر آلاپڻ – آلاپ ڪرڻ. نڙيءَ مان آواز ڪڍي ان کي لئي ۾ آڻڻ. راڳ چوڻ – راڳي ڪچڻ – سُر سان ڳائڻ (پکي جو) لات ڪرڻ – لَنوڻُ– ٻولي ڪرڻ – تنوارڻ – نغمہ سرائي ڪرڻ . ڪنهن جو نالو ڳائڻ – ڦورو مچڻ– گڻ ڳائڻ – تعريف ڪرڻ – ساراهڻ. مشهور ڪرڻ (ڳائِيو – ڳائيندو– ڳائِيَلُ).

– **ڳائِڻُ ج ڳائِڻَ:** ذ. راڳ – موسيقي. راڳ جي مجلس.

– **ڳائِڻو ج ڳائِڻا:** ذ . صفت. ڳائڻ وارو – ڳائيندڙ – راڳيندڙ – گَويو– راڳي – ڪَلوَنتُ– گائڪُ.

– **ڳائِڻِي ج ڳائِڻِيُون (ث):** صفت. ڳائڻ واري– مُطربہ– مغنيہ.

– **ڳائي رائي وڃڻ (ت):** خوش ٿي وڃڻ.

– **ڳائي وَڃائڻُ:** ڪوشش ڪرڻ – وَسنئُون نہ گهٽائڻ. چڱي طرح بيان ڪرڻ – آکاڻي ڪرڻ – ڳائڻ .

• **ڳائو ج ڳاوا:** ذ . (پرا. گاني . سن . گو= گانءِ). ڳئُون جو – ڳئون وارو – (کير، گوشت، وغيره). وڏو (گوشت). (پرا. گئہ . سن . گَهَ).

"ڳائو نہ وائو، اديون آريچن جو" (شاهہ)

– **ڳاوا ڪَمَ ڪَرَڻُ (ت):** پڪا ڪم ڪرڻ – خاطريءَ جهڙا ڪم ڪرڻ.

– **ڳائي گِهُ جَهِڙو:** صفت. تمام سُٺو– نِجو– صاف– بهتر– ڪرو.

– **ڳائُو ج ڳائُو (ت):** ذ . (سن. گويہ = ڪوهه) ٻہ ميل– ڪوهه.

Gul Hayat Institute

• **ڳَبُ ج ڳَبَ:** ذ . (پرا. ڳاڀي. سن . ڳَڀي > گَربَ = ڳَبُ) اندريون حصو (ڪنهن بہ شيءِ جو) – وچ – وچ وارو مال – وچ وارو گودو – ڳِرُ – رَسُ. ڪنهن بہ ميوي، ڦل يا ڪاٺيءَ وغيره جو اندريون حصو – گودو – مال – مغز. تُخم – ٻج – گَرو. ميوي، عورت يا حيوان وغيره ۾ ٻج رهڻ جي جاءِ – تُخم رهڻ جي جاءِ – ڳيرڻ – ڳهڻ – ٻچيداني – پيٽ. عورت کي پيٽ ۾ ٽيل ٻار – حَمل – پيٽ – گَربَ.

– **ڳَبُ پوڻ(ت):** ڪجيءَ جو ڦر ڪرڻ لاءِ تيار ٿيڻ.

– **ڳَبُ جهلڻ(ت):** ڳَبُ وٺڻ – ڳَبُ پوڻ.

– **ڳَبجَڻُ:** مصدر. ڏکو ٿيڻ. ٻور يا ڦرُ جهلڻ . سنگن ۾ اَنُ پيدا ٿيڻ.

– **ڳَبڻ ج ڳَبڻيُون:** ث. ڳَبَ واري – گَربَ وَتي – پيٽ واري – پيٽ سان – ڳَر ڪري – دوپُستي – حامله – ڏڪي(جانور مادي). لڳل – ڦَريل – رهيل – سائي. (گهوڙي) سِير.

– **ڳَبُ واري:** ث . صفت. حامله – ڏڪي – پرئي پيٽ – ڳورهاري.

• **ڳَبُ ج ڳَبَ(ت):** ذ . پير جي ترِي ۾ ڏک لڳڻ سبب ٿيل زخم(جو ظاهر نہ ٿئي، پر ڪل اندرئي سڙندو رهي) – گهٻُ.

• **ڳَبتُ ج ڳَبتَ(ت):** ذ. ڪجيءَ جي محاوري ۾ ڪوئر واري تاري – ٻَجُ. (ڳَب = ڪچو. نرم).

• **ڳَبرو ج ڳَبرَا:** ذ . صفت – ڪچڙي نرم منهن وارو– چوڪرو – چوڪرات – اڻ بالغ چوڪرو. ننڍي عمر وارو – ننڍي تَهي. نوجوان.

"مَتارڪا ڳَبرو گرٽ نہ ٻڌن گوڏ"(شاهہ ڪريم).

• **ڳَبڻُ:** مصدر – (سن. گَربَ = ڳَبُ) ڳَب ڪرڻ – ڦر ڪرڻ – (ڳَبيو – ڳَبندو – ڳَبيل).

• **ڳَبو ج ڳَبا(ل):** ذ. ٽُورو حصو – ٽُڪر – ٽڪرو – ٽوٽو. مانيءَ جو ٽُڪر.

– **ڳَبو هڻڻ(ت):** ٻيڙيءَ جي سڙيل ڪاٺ کي ودي، ڪدي چڏڻ ۽ ان جي جاءِ تي نئين ڪاٺ جي چَتي هڻڻ.

• **ڳَبورُ ج ڳَبورَ:** ذ . (سن . گَربَ = ڳَبُ) ٻنجن – ڇهن سالن جي عمر وارو چوڪر – ننڍڙو ٻار – معصوم – ابهم – ڳَبرو.

– **ڳَبوراڙو ج ڳَبوراڙا:** ذ . صفت – گهڻن ٻارن وارو – عيالدار – ٻچڙيوال.

– **ڳَبوراڙو ج ڳَبوراڙا:** ذ. صفت. گهڻن ٻارن وارو – ٻچڙيوال – عيالدار – آڪَهي – اولادي – ڪُٽنبي – آڪاهيو.

– **ڳَبوراڙي ج ڳَبوراڙيُون:** ث . گَرب واري – پيٽ واري – ٻار واري ماءُ – تازو ويم ڪيل عورت.

– **ڳَبوراڙيُون ڳالهيُون ڪرڻ:** ڪَچيون ڳالهيون ڪرڻ – اجايا ٻهہ ٻچائڻ.

– **ڳَبورائي ج ڳَبورائيُون:** ث . ٻاراڻي وهي – چوڪراڻي عمر – ننڍي اوستا.

• **ڳَبي ج ڳَبيُون (ل):** ث. ظلمر – ستر – ڪاوڙ – گرمي. (مهيري).

• **ڳَبيرڻ ج ڳَبيرڻيُون:** ث . (سن. گَربَ = ڳَب). تخم جي رهڻ جي جاءِ – گَرب آستان – تخم داني . ڪوٺ – ڪڙهہ – گَرب – ڳَهڻ – ٻچيداني – رحم. عورت جي بدن جو اهو حصو جنهن ۾ رَج يا هيض پيدا ٿئي. گل ۾ ڳَب رهڻ وارو حصو.

• **ڳِتَ ج ڳِتُون، ڳِتيُون:** ث . ريت – عادت – چال – گتِ ڪا شيءِ حاصل ڪرڻ لاءِ اجائي ڪوشش – زور – ضد. (ت). ڳِٽت – ويچار – عقل – فهم. هميشه ڳالهہ سان گڏ استعمال ٿئي "ڳالهہ ڳِتَ= خبرچار، ٻچا ڳاچا وغيره." ڳالهہ – ڳالهہ ٻولهہ – ٻچا ڳاچا – خبرچار.

• **ڳِتَ:** لالچ ڪرڻ. ڪنهن شيءِ جي حاصل ڪرڻ لاءِ ويهن ننهن جو زور لائڻ.

– **ڳِتَ ڏيڻ (ت):** حاصل ڪرڻ لاءِ سخت ڪوشش ڪرڻ – زور لائڻ. ضد ڪرڻ.

• **ڳِتَ ج ڳِتُون:** ث. ڳيتَ. ڳِهٽي. ڏک – سُرڪي – ڳِيهَ.

• **ڳِتَ ج ڳِتُون (ل):** ث . زالن جي وارن جي ڳِتيل چوٽي – چَڳَ – چُڻ. چوپائي جي ٽڻ ۾ ٿيندڙ رنڊڪ (ل– مهيري). ٽٻي – غوطو – گوتو – گهٽ. (ت). موتين وغيره جي ڳِتڻ يا پوئڻ جي حالت – پُوچ – مڙهت (ڪ). زمين مان ظاهر ٿيل ڪنهن وڻ جي پاڙ – ڪُتُ(ڪ). بدن ۾ ڪَل جي اندر سوج ڪاڏل زخم (جو ظاهر نہ ٿئي) – گهٻ. (ڪ). ڪاري جي ٻيڙيءَ جو هڪ قسم. مِٽي جي ٻيڙيءَ جو سڙهہ. (ن– ب).

– **ڳِتَ ڪرائڻُ:** چوٽيون ڪرائڻ – مٿو ويڙهائڻ.

– **ڳِتَ وَڏڻُ:** چوٽي وڏڻ.

• **ڳِترو ج ڳِترا (ل):** ذ . (سن . ڪَرتَن = ڪَتَڻُ). وڏيل ٽڪر – ڪترو. ٽُڪر – پورو – ٻيرو - ڳِبو – ڀاڳو. ميوي وغيره جو ٽڪر – ڦار.

– **ڳِترا ڳِترا ڪرڻُ:** ٽُڪر ٽُڪر ڪرڻ – ڳِيا ڳِيا ڪرڻ – ٻيرا ٻيرا ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

• **ڳَتَڻُ:** مصدر. (پرا. ڳَنٿَ. سن. گَرنٿَ = ڳنڍڻ). ڳنڍيون ڏيڻ – ڳوپڻ – ويڙهڻ – وَٽَڻُ (وارن کي) – ڳَنڍَڻُ – ملائڻ – مَڙهڻ – واڻڻ. جڪڙڻ – قابو ڪرڻ – قاسائڻ – مضبوط ڪرڻ. ڳَڏي ڄڪي ٻڌڻ – پوئڻ – جَڙَڻُ.

"روز ازل دي رانجهو واليان سر تي ڳتـڙيم سڳيان" (سچل).

(ڳتيو – ڳتيندو – ڳتيـلُ).

– **ڳَتيـلُ ج ڳَتيـلَ:** صفت. ويڙهيل – ڳنڍيل – ڳنڍيون ڏنل – مڙهيل – ڳوپيل – ڳهاتو اڏيل.

• **ڳَتو(ت):** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم.

• **ڳِتِرُ ج ڳِتِرَ:** ذ. ڳچيءَ جو اڳيون حصو – سِسِي – گردن – مُنڍي – ڪَنڌُ.

– **ڳِتِرَ ڪان جهلَڻُ:** ڳچيءَ کان وٺڻ. سوڙهو گهُٽڻُ – قابو جهلڻ – تنگ ڪرڻ.

• **ڳَتِلو ج ڳَتِلا (ل)ذ.** ڳوٽرو – ٻُجڪو – ٿيلهو. ذ. (صفت). ٿلهو – متارو.

• **ڳَتڻُ(ل):** مصدر. ڳيهڻ – ڳڙڪائڻ. (ڳتو – ڳتندو – ڳتَلُ).

• **ڳتو ج ڳتا:** ذ. تنگ – سوراخ – ڳَڙک – لوگهو – ٻرگهَلُ. وٿي – خال. لنگهڻ جي جاءِ. پٽ ۾ سامان وغيره رکڻ لاءِ جارو. ڳتو(ڪ). قريب – مڪر – حيلو. (ل – وفا).

– **ڳتو جاچڻ(ت):** ڀڄڻ لاءِ لنگهه ڳولڻ – چوٽڪاري لاءِ حيلو هلائڻ. وجهه ڳولهڻ – موقعو تلاش ڪرڻ – واجهه وجهڻ.

• **ڳتو ج ڳتا(ت – ڪ):** ذ. ڳتو. ڳِهڻُ مصدر مان ماضي.

• **ڳتڻُ(ڳڙڻ):** ڏڻ مان گوها هٽڻ – ڪير ڳڙڪائڻ.

• **ڳَٽُ ج ڳَٽَ:** ذ. (سن. گَرَنٿي > ڪَٺُ = ڳچي) ڳچيءَ ۾ ٻڌل طوقُ – پٽو. ڪتي جي ڳچيءَ ۾ ٻڌل ودي. ڳهانگهو. مينهن يا ڍڳيءَ جي ڳچيءَ ۾ ٻڌل ڪاٺي (جا زمين سان گسڪندي ويندي آهي، جنهن ڪري تاهڙ چوپايو ڀڄي نه سگهي). ڳَٽ. دٻڪ – اَٽڪ – روڪ – رنڊڪ. (پرمانند). ڳَهه جو هڪ قسم – ڳچيءَ ۾ پائڻ جو هڪ ڳَهه. (ت). وڏا گراهه – لپوڙو. (ڪ). بيمار ماڻهو لاءِ گهر جي ڪنڊ ۾ ڪاڪوس ڪرڻ لاءِ ڪوٺيل ننڍڙي ڪَڏَ – ڍورو. (ڪ).

– **ڳَٽُ ڪوٽڻُ:** ڏرو ڪوٽڻ.

– **ڳَٽُ ڳچيءَ ۾ پوڻُ:** پابندي هيٺ اچڻ – قابو ٿيڻ. شادي ٿيڻ.

– **ڳَٽُ ڳچيءَ ۾ وجهڻُ:** قاسائڻ – قابو ڪرڻ. آزار ۾ وجهڻ. پرڻائڻ.

• **ڳَٽُ ج ڳَٽَ، ڳَٽون:** ذ. ت. مُنهن جو هڪ حصو – ڳِلَ – مٽَ وڏو گرهه – گراهه – نوالو – لُقمو. (ت).

– **ڳَٽَرُ ج ڳَٽَرَ(ت):** ذ. صفت. ڳاڙهن ڳٽن وارو – ڳاڙهو ڳٽو – ڳاڙهه ڳَلو – خوبصورت – حسين – سُهڻو. وڏن ڳٽن وارو.

– **ڳَٽَ هَٽَڻُ:** وڏا گراهه هڻڻ – لپوڙا هڻڻ.

• **ڳَٽارُ ج ڳَٽار(ل):** ذ. تاري – شاخ. گونر – ڳَنرُ(ل).

"ڄاڻيي جا رڳا ڳٽار پتجان، پَنَ نه ڪپن" (جملو).

• **ڳَٽَرُ ج ڳَٽَرَ:** ذ. ٻهه جو ڳَرو. مڇيءَ وغيره جو ٽُڪر – سري – ڳَپي. ذ. صفت. وڏو چوڪرو – ڳَرَٽُ.

• **ڳِٽِڪَ:** ث. جانور کي سڏڻ جو آواز – تنوار – ڳٽڪار – پٽڪار. (شرت).

• **ڳِٽِڪار** – پٽڪار. (شرت).

• **ڳِٽِڪارَڻُ:** مصدر. (سن. گهت = ڳالهائڻ) جانور کي سڏڻ – ٻچڪارڻ. ڪن ڳالهين ٻڌائڻ سان راضي ڪرڻ – ڏتارڻ. (ڳِٽِڪاريو – ڳِٽِڪاريندو – ڳِٽِڪاريـلُ).

– **ڳِٽِڪارَ ج ڳِٽِڪارُون:** ث. جانورن کي هڪلڻ يا سڏڻ جو آواز – تنوار – ٻچڪار – ڳِٽِڪ.

– **ڳِٽِڪارَ وَجائِڻُ:** ڪنڌ ڌوڻڻ – انڪار ڪرڻ.

– **ڳِٽِڪاري نيـڻُ(ت):** ڏتاري وٺڻ.

• **ڳِٽِڪارَڻُ(ل):** مصدر. ڪنهن پکيءَ وغيره جو آواز ڪرڻ – ڳِٽ ڳِٽ ڪرڻ. ڳِٽڪارڻ.

• **ڳِٽِڪَرُ ج ڳِٽِڪَرُون:** ث. ڏاند يا گهوڙي وغيره کي هڪلڻ جو آواز – ڳِٽڪار.

• **ڳِٽِڪلو ج ڳِٽِڪلا(ت):** ذ. صفت. چغل – منافق. چالاڪ.

• **ڳِٽِڪلو ج ڳِٽِڪلا(ت):** ذ. صفت. ٿلهو – متارو – فربه – موٽو. بهادر – سورهيه – پهلوان.

• **ڳِٽِڪڻُ(ل):** مصدر. ڳِٽ ڳِٽ ڪرڻ – ڪِلَڻُ – ڇهڪڻُ. (ڳِٽِڪيو – ڳِٽِڪندو – ڳِٽِڪيـلُ).

• **ڳَٽَڪَڻُ:** مصدر. ڳيري يا ڪبوتر جو آواز ڪرڻ – ڳَٽ ڳَٽ ڪرڻ. (ڳَٽَڪيو – ڳَٽَڪندو – ڳَٽَڪيـلُ).

• **ڳِٽِڪو ج ڳِٽِڪا(ل):** ذ. صفت. ڪنهن ٻار لاءِ ڪم آندل پيار جو لفظ – ننڍڙو.

• **ڳِٽِڪو ج ڳِٽِڪا:** ذ (سن. گُنٽڪا = ڳوڙهي) ننڍو ڪتاب – پنن جي ننڍي دستي – ڪاغذن جو بنڊل. هاضمي جي گولي. پاري مان ناهيل گوري. حُقي ڇڪڻ جو آواز – گڙڪو (ت). قد جو ننڍو پر بدن ۾ پريل ۽ سگهارو(ل). (ظرف). ڌوُ – نا – اُمالڪ.

Gul Hayat Institute

- **ڳَٽَ ڳَٽَ:** ذ. جهيڻو آواز – آهستي ڳالهاءِ.
- **ڳَٽ ڳَٽ:** ث. (آواز) بلبل جو آوز. (ل– وفا). گهُگهي ۽ مان پاڻي اوتڻ جو آواز. چلم چڪڻ جو آواز – گُڙ گُڙ.
- **ڳَٽلو ج ڳَٽلا(ت):** ث. صفت. ٿلهو – متارو.
- **ڳَٽلي ج ڳَٽليون (ت):** ث. ڳِرِي – گَرِي(ڪمند جي).
ڳَٽمي ج ڳَٽميون (ل): ث. صفت. قد جي ننڍي ۽ بدن جي ٿلهي – بندري – گهٽڪي.
- **ڳَٽڻ(ڳَرڻ):** مصدر. ٽڻ مان وات ۾ گوها هٽي ڪير ڳڙڪائڻ. (ٽڻ ڪي) چڳڙڻ (مهيري). (ڳَٽيو – ڳَٽيندو – ڳَٽيلُ).
- **ڳَٽو ج ڳَٽا:** ذ. پيٽ جو ٽڪرو. واهه ڪي بند ڪرڻ لاءِ ڏنل ڳنڍو – ڏٽو. (ت). گرَهُ – گرانهُ (ت). (صفت). ٿلهو – مٽڪو.
- **ڳِٽو ج ڳِٽا:** ذ. (سن. گَلهه > ڳِٽي = ڳَل)مُنهن جو هڪ حصو – ڳل – ڳِٽَ – مِٽَ – رخسار. "مُنهن جي ڪَنڙي ڳِٽا پٽائي" (چوٽي). پنن مان ظاهر ٿيل (پڪل). جوئر جو سنگ (مهيري). وڏو گراهه – لپوڙو. (ل– ڪ).
- **ڳِٽا سڄائڻ:** مِٽون ڦوڪڻ. ڪاوڙجڻ – رُسڻ.
- **ڳِٽا ڦُوڪڻ:** ث. ڪاوڙ – چڙ – غصو – ڏمر – ڦوڪ – شوڪ
- **ڳِٽَن ڪوڙهه:** ذ. صفت. ٿلهن ڳِلن وارو – مِترو – ڳَنڪو. ٿلهو – گندلو.
- **ڳِٽور ج ڳِٽور(ت):** ذ. صفت. ٿلهن ڳِٽن وارو – پريل ڳلن وارو. سهڻو.
- **ڳَٽوُ ج ڳَٽوُ(ت):** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم.
- **ڳَٽول ج ڳَٽول(ت):** ذ. بلڪل ڳاڙهو. ڳاڙهو پڪل ميوو.
- **ڳَٽي ج ڳَٽيون:** ث. هاٿيءَ جي ڏندن جو ٽُڪر – عاج جو ٽُڪر. ٻانهين ۽ جي ننگ جو اندريون حصو(جو چيرڻ بعد بچي). هٿڪڙي – ڏاوڻ(پيرن لاءِ) – بيڙيون – نيٿُرُ. گهوڙي جي پيرن ۾ پيل ڪڙي ۾ ٻڌل رَسي ٽُڪر.
- **ڳَٽيون پوڻ:** نيٿُر پوڻ – زنجير پوڻ. بيڙيون پوڻ.
- **ڳَٽيون وجهڻ:** نيرُ وجهڻ – ڳَڳَٽ وجهڻ.
- **ڳِٽي ج ڳِٽيون:** ث. (سن. گَر= ڳِرڻ). ڪاٺي جو ننڍو گرهُ – گرانهُ – ڳِٽو – گراهي (ٻارن کي ڏيڻ لاءِ). ٻارڙن جو ڪاڌو. نيٽي جي چيڙي ۾ ٻڌل ننڍڙي ڳاڙهي رنگ جي ڪاٺي – ڳِيٽي. (ل). اِتي (اٽي ذڪر).
- **ڳِٽيون ڳِٽڻ(ت):** گِرانهه ڳِٽڻ. ويچار ڪرڻ – ڳِٽتي ڪرڻ. منجهي پوڻ.

- **ڳَٽ ج ڳَٽ، ڳَٽون:** ث. ڪَسي – نالي – ڳَٽُ – وڏي هڙَ – ڳنڙي. (ڪ).
- **ڳَنڊو:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڳَنڊِي ج ڳَنڊيون:** ث. (پرا. ڳَنڊِيا. سن. گَنٺَ + ر = گَنڊي) ڪپهه ۾ سٽيءَ جي مشين سان ٻڌل وڏي پري. ٻڌل هڙَ – مُوڙي – ڳَنڊُ – پري – پشمن سان ڀريل ڳوٿري – پيتين ۾ بند ٿيل سٽ جي پري. ڪپڙي جو باردانو.
- **ڳَنڊو ج ڳَنڊا:** ذ. (پرا. گَنٺِي. سن. گَرنٿ = ڳنڍڻ > گَنٺَ = ٻَڌَلُ) ڪانن يا ڪماند جي لئين جو ٻڌل سٿو – ٻَنڌُ. مُچو – بنڌل – مُوڙهي. (اسم خاص). تعلقي بدين ۾ تعلقي گونيءَ ۾ ديهه جو نالو.
- **ڳَپ ج ڳَپ:** ث. (سن. گَرپَ) ڳَپ. ڏپ زور.
- **ڳَپَ ج ڳَپون:** ث. رنجايل چوڪري – وقتي ڏڪويل چوڪري. (صفت). ويچاري – ڳوپ.
- **ڳَپَ:** ث. تتندڙ نوڙي ڪي ناهڻ واري اٽڪل. ڳوپ – ڳَنڊُ.
- **ڳَپَل ج ڳَپَل:** ذ. وڏو حصو – وڏو پاڳو – ڪاڏي جي شيءَ جو ڳنڍو – ڏڳَلُ – ڏغَلُ – پنوڙو – ڳَنڍو. وڏو گرهُ – هَپَلُ – لَپو. (صفت). گهٽو – جهجهو – جام – ڍِڳُ – گهٽيئي.
– **ڳَپلائي ج ڳَپلائي:** ذ. صفت. وڏا گراهَ ڪائيندڙ – هَبڇِي. ٻتاڪي – ڳپلي. (ت).
– **ڳَپَل فَروش:** ذ. صفت. خوشامدڙيو – چاپلوس.
– **ڳَپَل ڳارڻ:** گهڻو هلاڪ ٿيڻ.
– **ڳَپلو ج ڳَپلو(ت):** ذ. صف. وڏا گرانهه هٽندڙ – هبڇي. مفت خور – ڪاٺُو.
– **ڳَپلي ج ڳَپلي:** ذ. صفت ڳپل يا گهٽي تي سرچندڙ – گهٽي جو تاڪائو – لالچي. بي همت – بي اعتبار ماڻهو. ٽُڪر ڳَپي تي ڪر ڪندڙ.
- **ڳَپڻ:** مصدر. نوڙيءَ جا ٻه ٽڪر هڪ خاص نموني ۾ ڳنڍڻ – ڳوپ ڏيڻ – ڳوپَڻ. (ڳَپيو – ڳَپيندو – ڳَپيلُ).
- **ڳَپو ج ڳَپا (ل):** ذ. وڏو گراهه – ڳَپوڙو – وات ۾ نه پورو ٿيندڙ گراهه – ڳِٽو.
- **ڳَپوڙڻ(ل):** مصدر. (سن. گَٽَ+ ڪن = ڳَپوڙڻ) وڏا گراهه هٽڻ – وڏا گراهه ڪائڻ – وڏا ڳِٽا هٽڻ. (ڳَپوڙيو – ڳَپوڙيندو – ڳَپوڙيلُ).
- **ڳِجهَ ج ڳِجهون:** ث. (پرا. گِدي: سن. گِڌَ > گَرڌ) پکيءَ جو هڪ قسم – هڪ مشهور ديوندي ڪائيندڙ وڏو پکي. ڪرڳس.

Gul Hayat Institute

• **ڳَجهہَ**: ث. (سن. گُهيہ = ڳجهو)لِڪَ – چِپ – ڳُجهائي – ڳُجهہ – رازداري – پرده پوشي – اٺ جو هڪ عضوو – چڪري جي وچين ڪائي – اٺ جي تاڙين ڪي ڦيرائڻ واري ڪائي – اٺ جي ڏري يا سَرائي. ڪَسِي – نالي.

– **ڳَجهتَ**: ذ. ث. لڪَ. ڳُجهہَ. لڪل جاءِ – مخفي جاءِ.

– **ڳَجهَڙِ(ت)**: ث. ڳجهي نموني ۾ (پاڻيءَ ۾)ترڻ جي حالت.

– **ڳَجهہ ڳوهہ**: ث. ماٺ ميٺ – لِڪ چِپ – رازداري.

• **ڳَجهہ ج ڳُجهہَ(ن)**: ذ. (سن. گُهيہ = ڳَجهو). لڪل ڳالهہ – راز – پيدُ – منجهہ – انت – اندر – مام – وچُ – سُرُ. اوزارن رکڻ لاءِ چم جي نُهيل ڳوٿري(ت). قبر جو لڪ وارو سنڌ (جنهن ۾ لاش رکجي) لحد – سامي.

– **ڳُجهہ ڳالهائڻُ**: ڳجهو ڳالهائڻ. راز پڌرو ڪرڻ – ڳجهہ جي خبر ڏيڻ. پيشنگوئي ڪرڻ.

• **ڳَجهارَت ج ڳَجهارَتُون**: ث. (سن. گُرِد = لڪل) راز جي ڳالهہ – ڳجهو سوال – ٻُجهارت – ٻجهٽي – مُعما – پَجهٽي – سُلٽي. رمز – مام – اشارو.

– **ڳُجهارَت ٻَجهَڻُ**: پرولي سَلڻُ.

– **ڳُجهارَت ڏِيَڻُ**: ڪنهن کي پرولي سَلڻ لاءِ ڏيڻ.

– **ڳَجهارَت کي سجو ڪَرَڻُ**: ڳُجهارت سَر ڪرڻ – ڳجهارت جو مطلب بيان ڪرڻ يا پجهٽي ٻُڌائڻ.

• **ڳَجهاندَرُ ج ڳُجهاندَرَ**: ذ. (سن. گُهيہ = ڳُجهو + تَر = وڌيڪ) رازُ – ڳُجهہُ – پيد – انت – پيٽ – وچُ – سُرُ. تمام ڳُوڙهو ڳُجهہ – تمامُ اونهو راز. (سر. ليلان – ڪُر).

– **ڳَجهاندِرو ج ڳَجهاندِرا**: ذ. صفت. ڳجهو – لڪل – اولاٽتو – گُپتَ – مخفي – رازدارانہ.

• **ڳَجهتَ ج ڳُجهتُون**: ث. (سن. گُهيہَ = لِڪَ)لڪل جاءِ – مخفي جاءِ. ٽپڙن رکڻ لاءِ پٽ ۾ کيل پورُ يا خالُ. سامان لڪائي رکڻ لاءِ مخفي جاءِ. پونگالي – پونگالڙي – ڪُڏڙي. اٺ جي ڏُري – سرائي – ڳَجهہَ.

• **ڳُجهڙَ**: اسم خاص. ڪراچي ۽ تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ڏيهہ جو نالو.

• **ڳُجهِڙو ج ڳَجهِڙا**: ذ. صفت. (سن. گُهيہ = لِڪ) لڪل – ڳجهو – مخفي – گپت – اولاٽتو. دل ۾ ڳالهہ سانديندڙ – راز لڪائيندڙ – رازدار – اڻ چٽو. ڳجهي طرح پيسا بچائيندڙ – پيسا لڪائي رکندڙ (ظرف). پنهنجي پَر ۾ – چوريءَ – گُپِ چِپُ ۾ – ڳجهہ ڳوهہ ۾. خاموش – ماٺ ۾ چِپُ ۾. محبت جهڙو. (ذ). ڳچي ٻاهر ڪڍي ترڻ جو هڪ نمونو. (اسم خاص). تعلقي جاتيءَ، تعلقي شهدادپور ۽ تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ ديهہ جو نالو.

– **ڳَجهِڙِي نِشانِي موڪِلَڻُ**: محبت جو مخفي پيغام ڏياري موڪلڻ – ڳجهي ملاقات لاءِ ماڻهو موڪلڻ. اڻ ڏٺل ماڻهوءَ جو عشق دل ۾ گهر ڪري وڃڻ.

• **ڳَجهِڙِي**: اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳَجهو ج ڳَجها**: ذ. صفت. (سن. گُهيہ = لِڪل). لڪل – اندريون – مخفي – خفيہ – نامعلوم – گُپت. اولاٽتو – سانديَ وارو – پوشيدو – روءِ پوش – غيبي – اڻ چِٽو. (ظرف). پنهنجي پَرِ ۾ – لڪائي – چوريءَ – ماٺ ميٺ ۾.

– **ڳَجهائِتو ج ڳَجهائِتا**: ذ. صفت. ڳجهہ وارو – گپت – لڪل – اولاٽتو – مخفي – ڳجهڙو.

• **ڳَجهائِي ج ڳَجهائِيون**: ث. ڳُجهہَ – لِڪَ – چِپَ – پوشيدگي. رازداري.

• **ڳُجهہَ ميرڻ**: اسم خاص. تعلقي سنجهوري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳَجُ ج ڳَجَ**: ذ. (سن. گنچا = ميخانو). مڪان. مئخانو – گتو – شرابخانو – ڪلالخانو. محفل خانہ – جِم خانو – ڪچهري بيٺڪ – بارگاهہ – درگاهہ.

• **ڳَجَ ج ڳُجُون**: ث. قرباني – گوشت جو ٽُڪر.

• **ڳَجُ ج ڳَجَ**: ذ. گهُنجُ – سُرُ.

• **ڳَجَ ج ڳَجائُون، ڳجان، ڳجيون**: ث. خوشي – سرهائي. موج – مزو – لذت. فرحت – ذوق – لطف – جُجُ.

"جنگن سندي جوءِ ۾ آهي آسرو اجان،
ڳاهٽ ۽ ڳجانٓ، ڏسو پيا ڪن جا پڙ ۾" (نواب جان علي لغاري)

• **ڳجيون ڏيڻ**: مٿي جي ٻنهي پاسي پيار جو منڙيون ڏيڻ.

• **ڳَجائِڻُ**: مصدر (پرا. ڪَجَجَ. سن. ڪُنجَ = سوڙهو ٻڌڻ، گهنجائڻ – سَر سَر ڪرڻ. ڪومائڻ – سُسائڻ – سُڪائڻ. مارڻ. (ڳُجائِيو – ڳُجائِيندو – ڳُجائِيَلُ).

• **ڳَجَرو ج ڳَجَرا**: ذ. در – دروازو – ڪِواڙُ – ڪپاٽُ.

• **ڳجِڙو ج ڳجِڙا**: ذ. ڳَجُ – گنج – ماڳ.

"ڳهڙَ تنهنجي ڳَجڙي، اچي جال جڳتُ" (شاهہ).

• **ڳَجُ ج ڳَجَ**: ذ. صفت. جهجهو – ڪافي – جال – جام – هيڪاندو – زياده – وڌيڪ – گهڻو – گهڻيون (ذ) ڳپل – ٽڪر – ڀاڱو – حصو – ٽوٽو. – ماس جو ٽڪر – دڳل – (ل – غريب). مانيءَ جو چوٿو. وقت جو وقفو. فاصلي جي وڏي وٿي.

Gul Hayat Institute

– **ڳَچَتائِين:** ظرف. گهٽي وقت تائين. گهٽي پنڌ تائين.

– **ڳَچِيترو:** ذ . صفت. ڳچ جيترو – ڪافي انداز ۾ – ڳپل – چڱيءَ طرح – چڱي انداز ۾.

– **ڳَچِڙڪَ:** ذ . گهٽو مفاصلو– گهٽو پنڌ.

– **ڳَچ ڪَرَڻُ:** تڪرا ڪرڻ – ڳپل ڪرڻ.

– **ڳَچ ڳارَڻُ:** ارمان ظاهر ڪرڻ – افسوس ظاهر ڪرڻ. هَنجُون هارڻ – اوڇنگارون ڏيڻ – روئڻ.

– **ڳَچ ڳارَڻُ: ڳلتين ۾ ڳري وڃڻ** – پاڻ کي ڳاري ڇڏڻ (غم ۾)– ايرو ٿيڻ – ڏٻرو ٿيڻ.

– **ڳَچ ڳَرَڻُ:** زار زار روئڻ.

– **ڳَچ ڳَنديَڻُ(ت):** احسان ڪرڻ. تورو ڪرڻ – مهرباني ڪرڻ – يلائي ڪرڻ.

• **ڳچاپولُون ڪَرَڻُ:** هڪ جي ٻي ڪرڻ – بي سمجهي مان ڳالهائڻ – بي عقليءَ مان ڳالهيون ڪرڻ. "سوال ٿو پڇيس ته ڳچا پولُون يا ڳَچون پولا ٿو ڪري". (جملو).

• **ڳِچُ ج ڳِچ(ت):** ذ . ڳچي – ڳاٽو – ڪَنڌُ – سِسِي. نِڙي – گهَٽُ – گلو – ڳلو – هُڪِي.

• **ڳچ هَڻَڻُ(ت):** ڪنڌ هڻڻ. فخر ڪرڻ. معتبر سڏائڻ.

• **ڳَچلَ(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳَچَلَ:** اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ءِ تعلقي رتي ديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳَچَلُ ج ڳَچَلَ(ت):** ذ . صفت. ڳپل.

• **ڳَچلا(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳِچِي ج ڳِچِيُون:** ث. سِسِي– ڪَنت – ڪَنڌُ – گلو– گردن – ڳِجُ – ڳراڄ جا ڪنڌا (سنها ڪنهڙ جي پروارا).

– **ڳِچِيءَ پَوَڻُ:** گلي پوڻ. وڙهڻ – جُلهِ ڪرڻ – اُر ڪرڻ – حملو ڪرڻ – جهيڙو ڪرڻ – هٿين پوڻ. نزول ٿيڻ. مرضيءَ جي خلاف ڪو ڪم ڪرڻ لاءِ ملڻ.

– **ڳِچِي ڏَرتِي:** ث . ڌرتيءَ جي ٻن وڏن ڀاڱن کي پاڻ ۾ ڳنڍيندڙ زمين جو سوڙهو ٽڪر.

– **ڳِچِي سمَندُ:** ذ . پاڻيءَ جي ٻن وڏن ڀاڱن کي پاڻ ۾ ڳنڍيندڙ پاڻيءَ جو سوڙهو ڀاڱو.

– **ڳِچِيءَ ڪان وَٺَڻُ:** ڳِتڙ ڪان وٺڻ. ڦاسائڻ – جوابداري هيٺ آڻڻ.

– **ڳِچِيءَ ڳارو(ت):** ذ. منٿ آزي – نيزاري – پلاند پوتي.

– **ڳِچِيءَ ڳارو ڪَرَڻُ(ت):** منٿون ڪرڻ – آزيون ڪرڻ – نيزاريون ڪرڻ – پلاند پوتيون ڪرڻ. راضي ڪرڻ لاءِ نمونو ڪرڻ.

– **ڳِچِيءَ مان ڦاهِي ڪَڍَڻُ:** آجو ڪرڻ– آزاد ڪرڻ – ڇوٽڪارو ڏيڻ – ڏچو لاهڻ – مصيبت مان ڇڏائڻ – پلاند آجو ڪرڻ.

– **ڳِچِيءَ ۾ نوڙِهو پَوَڻُ:** ڪنڌ ۾ نوڙي پوڻ. ڦاسائڻ – قابو ٿيڻ. نقصان هيٺ اچڻ.

– **ڳِچِيءَ ۾ پَلوُ وجهَڻُ:** منت زاري ڪرڻ – عاجزي ڏيکارڻ – التجائون ڪرڻ – پنهنجي بيڪسي جو اظهار ڪرڻ – رحم جي درخواست ڪرڻ. ڳِچِيءَ ۾ ڦاهِي پَوَڻُ: اوچتي مصيبت گلي ۾ پئجي وڃڻ – زوري ڪنهن ڪم ۾ ڦاسجڻ. عشق جي دام ۾ گرفتار ٿيڻ. زال پرڻجڻ.

– **ڳِچِيءَ ۾ ڪَپڙو ڪَرَڻُ:** نئڙت ڪرڻ – نياز جي وات وٺڻ.

– **ڳِچِيءَ ۾ ڪَنڪَرُ پَوَڻُ(ت):** ڳچيءَ ۾ ڦاهي پوڻ. ڦڏي ۾ ڦاسڻ–نقصان پوڻ. پنهنجي ذمہ فساد اچڻ.

– **ڳِچِيُن ۾ ڳِرَهُ وجهَڻُ:** ڳچيءَ ۾ ڪپڙو وجهڻ – سخت پشيمان ٿي معافي گهرڻ – پنهنجو گناهه بخشائڻ – ڏاڍي عاجزي ۽ انڪساري سان پيش اچڻ.

• **ڳِچِيئَرَ:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳِچِيئَرو نَئُون:** اسم خاص. تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳَچو ج ڳَچا:** ذ . (سن . گُڇَ = ڇُڳو). وارن يا موتين وغيره جو ڇُڳو.

• **ڳَدڙِي ج ڳَدڙِيون.** ث. هڪ قسم جو رڱڻ ۾ وٽ ۽ سور – رڱڻ جو ٻجهي پوڻ – هٿن پيرن جي رڳن جو مروٽجڻ.

• **ڳَدو ج ڳَدا:** ذ . صفت. سگهارو. پهلوان– بهادر– سورهيه – گوڏو. ڳوڏو(ل).

• **ڳِدو ج ڳِدا:** فعل ماضي. ڳنهڻ مصدر مان اسم مفعول. خريد ڪيو – ورتو – سوديو – وٽجيو – مُلهه ورتو.

• **ڳِدِي ج ڳِدِيُون (ت – ڪ):** ث . بي طاقتي سبب بدن جي ڪنهن نس ۾ اوچتو ٽيل ڳوڙهي– ڳِدِ – ڳِدِڙِي– ڳِدڙي پوڻ.

– **ڳِدِيُون پَوَڻُ:** هٿن پيرن جي آڱرين ۾ اوچتو ڳوڙهيون ٿيڻ – ڳِديڙيون پوڻ. عضون جو چرڻ ڦرڻ کان بيڪار ٿي وڃڻ – بي طاقتي سبب عضون جو نہ چرڻ.

• **ڳَدِ:** ث . محبت. لياقت – مروت.

• **ڳِدِ ج ڳِدِيُون:** ث . (سن . ڪوَر > ڪوَڙَ)ڪمزوريءَ سبب هٿ يا پير جي نسن ۾ ٽيل ڳدي – ڳِديڙي.

• **ڳِديڙي ج ڳِديڙِيُون:** ث . ڳِدِ– ڳِدِي. ڳِدڙي.

Gul Hayat Institute

– **ڳيڙيُون پَوَڻُ:** ڳيڙيون پوڻ – ڳڏڙيون پوڻ.
• **ڳِيڙ وڇھٽو:** ذ. منگر مڇي جو ھڪ قسم (رنگ ڳاڙھو اَڇا ٽڪا– سِسِي گول، مغز ۾ بہ ٽنگ ۽ قد اڌ کان ڏيڍ فوٽ).
• **ڳَرِ:** حرف جر. وٽ– ڀر – لڳ – ساڻ– گڏ – ڀرسان. (ظرف). اوري – قريب، ڏانھن – ڏي.
• **ڳَران:** حرف جر. کان – مان – وٽان – ڪنان – ڀران.
– **ڳَرس ج ڳَرِنِ:** حرف جر ۽ ضمير جي پڇاڙي مان مرڪب لفظ. هن کي، ڪيس. وٽس – ڪٽس– ان کي– ڪيس– انهين.
• **ڳَرِ:** ث. (سن. گَل= گَلر). بدن جو ھڪ حصو، گلو – ڳچي – ڳِل – ڳِلو.
– **ڳَرِ لائڻُ:** گلي سان لائڻ – ڳلي لائڻ – ڀاڪر پائڻ.
– **ڳَرِ لَڳَڻُ:** گلي لڳڻ – گلي ملڻ – ڀاڪر پائڻ – ڳراھٽڙي پائڻ.
"هوند ڳر لڳي ڳالھيون ڪريان" (شاھ)
• **ڳَرُ ج ڳَرَ، ڳَرُون:** ذ. ث. (سن. گَرڀَ = ڳَڀُ). ڳڀ – مال – سارُ – مغز. ميوي وغيره جو اندريون رس وارو مال – گدو.
– **ڳَرُدارُ ج ڳَرُدارَ:** ذ. صفت. ڳڀ وارو – ڳر وارو – مالدار – رس وارو.
– **ڳَرُولو ج ڳَرُولا (ت):** ذ. صفت. ڳردار – مالدار – مغز وارو.
• **ڳُرَ ج ڳُرُون (ل):** ث. زال جي وارن جو ھڪ موڙو. گھوڙي جي ڪنڌ وارا وارَ – بشڪون – ڀرَ. (ظرف). اندر – منجھ – ڳجھ ڳوھ ۾ – لِڪَ ڇپَ ۾.
– **ڳُرَ ڪَرَڻُ (ت):** ڪورڪي اصطلاح ۾ تاڃيءَ جي پڇاڙي ٽيڻ تي تاڃيءَ کي سنھين ڦاڪن ۾ ورھائي، منجھيل تندن کي پٽڙي اٽاوت لائق ڪرڻ.
• **ڳُرُ ج ڳُرَ:** ذ. مڇيءَ جي آنيءَ جو اڌ (ت). مڇيءَ جو ڳرو – ڀيرو – ڪيري – ڪرڙو. (ت). رسي جو ڳُرُ – ڳَنڍُ. لڙُ – تندو. سَڻ جي آنيءَ جي ڏھن ڇڳن مان ھر ھڪ جي سٽن حصن مان ھڪ حصي جو نالو (ت) گھوڙن جي وارن جو موڙو.
• **ڳِرانٽڙِي ج ڳِرانٽڙِيُون:** ث. گلي لائڻ جي حالت – ڀاڪر – ڳراٽي – ڳراھٽڙي – ڳراھٽي.
• **ڳِراٽِي ج ڳِراٽِيُون (ل– ڪ):** ث. ڳلي ملڻ واري حالت – ڳراھٽي – ڳراٽڙي.
– **ڳِراٽِي پائِڻُ:** ڀاڪر پائڻ.
• **ڳِراٽڙِي:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ ھڪ ديھہ جو نالو.
• **ڳِراڇُ ج ڳِراڇَ (ل):** ذ. ڪنڌ جا وار (مھيري).

• **ڳِراڇَ (ل):** ذ. ڳچيءَ جي لڙڪيل چمڙي.
• **ڳِڌَ:** ث. (سن. گرهَ = ونڻ) گھرڻ جي حالت – گھُر – مانگ – طلب. ڀنَ – ڀيک.
• **ڳَرِ:** حرف جر. وٽ ويجھو (ضميرن سان لاڳو) ڳرم، ڳره، ڳرس، ڳرن.
• **ڳِران:** حرف جر. وٽان.
• **ڳِرانِ:** هنن وٽان.
• **ڳَرارو ج ڳَرارا:** ذ. اٽاوت جي ڪم ايندڙ ھڪ اوزار جو نالو – تاڃيءَ جي ڏاڳن جي وچ ۾ وڌل لڪڻ جو ٽڪر.
• **ڳَران (ت):** ذ. چوپائي جانور جي پوين رانن جو مٿيون حصو.
• **ڳَران پَچَڻُ (ت):** چوپائي جانور جي ويم جو وقت ويجھو ٿيڻ – سَڪڙا پَچَڻُ (ت).
• **ڳِرانجھڙو ج ڳِرانجھڙا:** ذ. پسارڪي وکر جو ھڪ قسم. دوا طور ڪم ايندڙ ھڪ ٻج جو نالو.
• **ڳَراٽِي ج ڳَراٽِيُون:** ث. مرشداڻو لاڳ. (ل– وفا).
• **ڳِراھٽِي ج ڳِراھٽِيُون:** ث. (سن. گَلَ = گلو) ڀاڪُر– ڳراٽي – ڳراٽڙي.
• **ڳِراھڙو ج ڳِراھڙا:** ذ. (سن. گَلَ = گلو) ڳلن وارو ڀاڳو – گلاڦ– ڳلڦڙو – ملھو – ڳراڙھو. گلي جي بيماري – ڳِلاڦو.
• **ڳَراھڙِي ج ڳَراھڙِيُون:** ث. ڪٽڪ جي اٽي جي ڳُڙُ ۽ گيھہ گڏي پچايل ماني – ٻسري – ڳُرھاڙي.
• **ڳِراھو ج ڳِراھا:** ذ. (سن. گَلَ = گلو) چوپائي جي ڳچيءَ ۾ ٻڌڻ جو رسو – ڳرھو – ڳرھائو.
• **ڳَرائِڻُ:** مصدر. وٽن ۾ قلم ھڻڻ. (ل– وفا). (ڳَرايو – ڳَرائيندو– ڳَرايل).
• **ڳَرِٽ ج ڳِرِٽَ:** ذ. صفت. ڳيرو – لاسيار.
• **ڳِرِٽُ ج ڳَرِٽَ:** ذ. رڳن جو ھڪ ھٿي تي چڙھڻ جي حالت – ڳِيڏڙي. (ت). ڪُھاڙيءَ جي پاھي پيل ڳَنَ جو ٽُڪر. (ڪ).
• **ڳِرِٽي ڪَڍَڻُ (ت):** پيسي جو بي سود نيڪال ٿيڻ – اجايو خرچ ٿيڻ.
• **ڳِرِيُو ج ڳِرِيو (ت):** ذ. صفت. ڪائو – لالچي – حريص. ڪنجوس.
• **ڳَرِپُ:** ذ. (سن. گَرڀ = ڳَڀُ) ڪَرِپُ – ڳَڀُ. ڳيرڻ. پيٽ جو ڀار.
• **ڳِرڙو ج ڳِرِڙا (ت– ل):** ذ. (سن. گَلَ = گلو) جانورن جي بيماريءَ جو ھڪ قسم (جنھن ۾ چوپائي جي ڳچي سُڄي پوي).

Gul Hayat Institute

– **ڳرڙو لاهڻ(ت):** جانورن جي بيماريءَ سبب ڳڇيءَ جو چمڙو هيٺان تلهو ڪرڻ – ڳڇي سُجائي. بيمار ٿيڻ.

• **ڳرڪ(ت):** ث . گاهه جو هڪ قسم ڪاني جو اندريون ڪچو حصو. نَڪ تي زور ڏيڻ سان نڪتل اڃاڻ. ماس جي تند.

• **ڳرڪڻ:** مصدر. (سن . گَر= ڳرَڻ) نڙيءَ کان هيٺ لنگهڻ – ڳيهڻ – ڳڙڪڻ – هضم ڪرڻ. هڙپ ڪرڻ . (ڳرڪيو – ڳرڪندو – ڳرڪيل).

• **ڳرڪائڻ:** مصدر. ڳڙڪائڻ – ڳرڪڻ – ڳهڻ – ڳيهڻ – (ڳرڪائيو – ڳرڪائيندو – ڳرڪائيل).

• **ڳرڪُو ج ڳرڪُا(ت):** ذ . سَلي جي چوٽي. پوڪ جي ڪاني جو نرم حصو.

• **ڳرنار:** ث . ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو – مُهري ۽ ڪچي جي وچ ۾ لڳل پٽي.

• **ڳرن:** حرف جر سان ضميري پڇاڙي. وٽن.

• **ڳرنڊو ج ڳرنڊا(ث):** ذ . ڪَنڊي(وڻ) جو ڪَريل ٻور – ڪريل ٻور جو ڳنڊو. "وڪري. ڳرنڊو ڪري". (چوٽي).

• **ڳرڻ:** مصدر. ڳري پاڻي ٿيڻ – رجڻ – وڳهرڻ – آٽڻ پگهرڻ . ٽُنڻ (جيئن ته انب شاخن تي وري ۽ شاخون ڳاري يعني ڪيرائي) چِنَ پَنَ ٿيڻ. اجايو وڃائي ڇڏڻ (پئسو). فضول خرچي ڇڏڻ. سُڪڻ – هنجڻ. اپرو ٿيڻ – ڏٻرو ٿيڻ – ڪمزور ٿيڻ. ڳري ڪندا ٿيڻ. ڪِنو ٿيڻ – خراب ٿيڻ (ميوو وغيره). چٽ ٿيڻ. رڌجي نرم ٿيڻ.

– **ڳرتو ج ڳرتا:** ذ . صفت. ڳرندڙ – رجندڙ – ڳارو.

– **ڳرتي ج ڳرتيون:** ث . ڳارَ – وڳهرڻي – رجڻي – آٽت. ميلاپ – تحليل.

– **ڳري وڃڻ:** رجهي وڃڻ – وڳهري پاڻي ٿيڻ. اپرو ٿيڻ – سُڪي وڃڻ. رڌجي وڃڻ. هَجي وڃڻ.

• **ڳرڏ ج ڳرڏيون:** ث . ڪاڏي جي نَلي – نڙ ڳهت. ڳنجي.

• **ڳرڏ:** مصدر. (پرا. ڳلَڻ. سن. گر= ڪائڻ) ڪائڻ. ڳيهڻ – ڳڙڪائڻ – هبچ ڪري ڪائڻ – هَپا هَٿي ڪائڻ – هَپ هَپ ڪري ڪائڻ. (ڳريو – ڳرندو – ڳريل). (اسم خاص). هڪ جبل جو نالو.

• **ڳرو ج ڳرا:** ذ . صفت. (سن . گَروَ= ڳرو) وزندار – وزنائتو – ڳورو – ڀاري – ثقيل – گران – ڀاري – ڀاري. سنگين – سخت – ڏاڍو – پختو – پڪو. وڏو. بدن ۾ ڀريل – ٿلهو. سنجيدو – ڳنڀير – ديرينو – بردبار. هينيون (سُر). دير هضم (ڪاڏو). قوي. (سن . گَلَ = گلو) گلو – ڳلو – ڳچي.

– **ڳراڻ ج ڳرائيون:** ث. ڳورائي – ڳرائي. بوجو – بار – بوج – وزن.

– **ڳرائي ج ڳرائيون:** ث . ڳراڻ.

• **ڳرو ج ڳرو:** ذ. ڳرڻ جهڙو.

• **ڳرو ج ڳرا (ل):** ذ . (سن. گَلَ). نڙيءَ وارو ياڳو – نڙي – ڳراڙو. ڳچي – ڳنڊو. ڳوڙهو (بيماري). ڳائي مال ۽ چوپائي مال کي ڪني پاڻي پيئڻ ڪري، ڳچيءَ ۾ نڙگهت جي مٿان نڪتل ڳوڙهو. پڪڙ – قبضو – چنبو – آوڙ. ڪُنڊيو – قاهي.

• **ڳرواڻ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳرهاٽي ج ڳرهاٽيون:** ث . (سن . گَلَ= ڪنڌ) ڳراٽي. ڀاڪر. ڳلي سان لائڻ.

– **ڳرهاٽڙي ج ڳرهاٽڙيون:** ث . ڳراٽڙي.

• **ڳرهاڙي ج ڳرهاڙيون (ل):** ذ . ڳُتڙ ۽ ڳيهه وجهي ڪٽڪ جي اٽي جي پچايل ماني – بُسري – ڳراڙي. زناني سُٿڻ جي ڪپڙي جو هڪ قسم (ڪارو پيتو ۽ چاڪليٽي رنگ).

• **ڳرهاٽو ج ڳراهاٽا:** ذ . ڳرَهو – ڳراهو.

• **ڳرَهجڻ(ت):** مصدر. (سن . گَلَ) ڳلي لڳڻ. پرچڻ – سرچڻ – ريجهڻ. (ل – وفا). (ڳرَهيو – ڳرَهندو – ڳرَهيل).

• **ڳرَهجا ج ڳرَهجا:** ذ . جيراندي – جيرو (ڪنهن جانور جو). جگر. همت – جان مردي – مڙسي. (پرمانند).

• **ڳرَهڙي ج ڳرَهڙيون (ل):** ث . ڪٽڪ جي اٽي جي ڳُتڙ ۽ ڳيهه وجهي پچايل ماني – بُسري – ڳرهاڙي.

• **ڳرَهڻ:** مصدر. (سن. گَروَ= ڳالهائڻ) حال بيان ڪرڻ – احوال ڪرڻ – حال اورڻ – حال ونڊڻ . اورڻ. ڏکن جو احوال ڪرڻ – ڏک سُور بڌائڻ. محبت ڪرڻ – رهاڻ ڪرڻ. (ڳرَهيو – ڳرَهندو – ڳرَهيل).

• **ڳرهو ج ڳرها(ت – ل):** چوپائي کي ڳچيءَ ۾ ٻڌڻ لاءِ ڳنڍ ڏنل رسو. چوپائي مال کي ڳچيءَ ۾ ٿيندڙ هڪ بيماري.

• **ڳري ج ڳري:** ذ . ڳلي – ڀاڪر. (حرف جر) وٽ – ڀَر – پاسي – ۾ . (سن . گرهي= گهر ۾). گهر ۾ (سر ڪلياڻ – گَر). جهوليءَ ۾ – هنج ۾. (فعل) ڳرهي ڪري – اوري – بيان ڪري. ونجهلي – رجي – وڳهري – هنجي – پاڻي ٿئي.

"ڪَريو ڪرمشيون ڪيتريون تي سور ڳري ساٿان".

(ڪبير شاهه).

Gul Hayat Institute

– **ڳـَري پَـوَڻُ(ڪ): ڳِچيءِ پوڻ** – ڳلي پوڻ.

– **ڳـَري لائـِڻُ:** ياڪر پائڻ – ڳلي لائڻ – پيار ڪرڻ.

"تيڪن سان نرمي ڪري، جيئن ڳري لائي ماءُ"(ڳرهوڙي).

ماءُ يا ڀيڻ جو شاديءَ وقت گهوٽ کي ياڪر پائڻ(ڪ).

– **ڳَري لـَڳـَڻُ:** ڳِچيءَ لڳڻ – ڇاتي ڇاتيءَ سان ملائڻ – ياڪر پائي ڳَڏجڻ – ڳڙاٽري پائي ملڻ – ڳر لائڻ – بغلگير ٿيڻ – پيار ڪرڻ.

• **ڳـَري ج ڳـَرِيُون:** ث . لوڳهو – دَري – ڳِڙڪِي. گهِٽي – گلّيَ – ڳلي. رستو – واٽ . واهر – وسيلو. اجهو – پناهه – پُشت پناهه – واندڪائي – فرصت(ڪ). ڳچيءَ جو هار.

"ڪانهي ڀي ڳري، مينهن کي ميهار ري" (شاهه).

– **ڳـَرِيُون ڇـُڪـَڻُ(ڪ): واهون ڪـُٽـڻ** – وسيلا وڃڻ. ڏينهن پورا ٿيڻ – مٽيون مُنجهڻ.

– **ڳـَرِيُون ڪـُٽـَڻُ:** واهون ڪـُٽڻ.

• **ڳـُرِي ج ڳـُرِيُون:** ث . ڪمند يا ڪاني جي ٻن ڳنڍين جي وچ وارو حصو – ڳـُرِي.

– **ڳـُرِيدار ج ڳـُرِيدارَ:** ذ . صفت. ڳري وارو.

• **ڳـَرين (حرف جر):** سان پرسان – ويجهو – نزديڪ – ساڻ – ڏانهن ڏي – طرف.

• **ڳـُريو ج ڳـُريا:** ذ . پير کان مٿيرو – ٿورو ٻاهر تي نڪتل هڏو. مُرو – مـُريو – پيڏي.

• **ڳريو ج ڳريو :** ذ . ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو – ڳـَن ٻڌڻ جو ڪـِلو. مـَنـَهـَن يا اڏاوت جو هڪ ڪاٺ – ٽـُوٽي – پاٽاريو . (ل).

• **ڳـَڙُ ج ڳـَڙَ:** ذ . (سن. گـَنڌَه) چمڙيءَ جي اندر ٿيل ماس جي ڳوڙهي – ڇُهندو . (ت). ڳوڙهو – ڳنڍو(ماس جو). وڏي ڦرڙي – ڦٽ.

• **ڳـُڙُ ج ڳـُڙَ:** ذ . (پرا. گـُڙي. سن . گـُود> ڳـُڙَهـ> گـُڙَ = ڳـُڙُ). ڪمند جي رس مان ٺاهيل مٺائڻ – قـَند سِياه. ڪمند جو ڪاڙهيل رَسُ – مُستي – ڪـَڪـَهـُ.

– **ڳـُڙُ ٿـِيـڻُ: ڪـَرڻ** – خراب ٿيڻ. مونجهارو ٿيڻ.

– **ڳـُڙ جي ڳوڙي ٿـِيـَڻُ(ت):** مانيٽو ٿيڻ. هڪ طرف جي تڪليف سهندڙ هئڻ.

– **ڳـُڙُ چـڏائـِڻُ(ت):** شاديءَ جي هڪ سوڻ ۾ گهوٽ جو (ڪُنوار جي هٿ ۾ جهليل) ڳـُڙُچڏائڻ – مـُٺ ڇڏائڻ. (اها رسم ڪن هنڌن تي ڳڙ بدران ڪارڪ ڇڏائڻ جي صورت ۾ ادا ڪئي ويندي آهي).

– **ڳـُڙُ ڏاٽِي ج ڳـُڙُ ڏاٽِيُون:** ث . ڳـُڙ سان ڦـُلايل پـُڳڙا يا چانور ملائي، اُن مان ٺاهيل مٺائي – لاٽِي. (ل).

– **ڳـَڙَ ڏاڙِهِيـو ج ڳـَڙَ ڏاڙِهِيا(ت):** ذ . صفت. ڳاڙهي ڏاڙهيءَ وارو. ڏاڙهيءَ کي ميندي لائيندڙ.

– **ڳـَڙ ڏيڻ:** سڱن جي ڏي وٺ ۾ سماجي رسم – بالغ سڱ جي عيوض بعد ۾ ڄمندڙ نياڻي ڏيڻ.

– **ڳـَڙ ڳـَڙ ڏاٽِي ج ڳـَڙ ڳـَڙ ڏاٽِيُون:** ث . صفت. ڳڙٻڙ – گول مول – ڪِڄُ – خراب. منجهيل.

– **ڳـَڙ ڳـَڙ ڏاٽِي ٿـِيـڻُ:** ڪو ڪم ڪري پوڻ – منجهي پوڻ – خراب ٿيڻ – گول مول ٿيڻ.

• **ڳـَڙاڪـُو ج ڳـَڙاڪـُو:** ذ . (سن . گـُڊ= ڳـُڙ). ڳڙ جي پاٽيءَ ۾ پـُسايل تماڪ.

• **ڳـَڙاڪـُو پـَڏُٽـُو:** ذ . ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسمُ. (پڏٽي جنس، رنگ هيڊو بدن ويڪرو. ڊيگهه هڪ فوٽ تائين).

• **ڳـَڙاڪُ ج ڳـَڙاڪَ(ل):** ذ . صفت. ڏَنومـُٽو – ٽـُلهو ٽـَنيرو. چُست چالاڪ. (ث. ڳـَڙاڪ ج ڳـَڙاڪـُون).

• **ڳَڙَچُ ج ڳَڙَچَ(ٺ):** ذ. خراب گـُفتگو – بدڪلام – خراب ٻول .

• **ڳِڙڪَ ج ڳِڙڪـُون (ت):** ث. سنهي تـَند – تندورو. گهاٽو گوهو.

• **ڳِڙڪَڻُ:** مصدر. ڳِرڪـَڻُ. گهجي وڃڻ – ڳسجي وڃڻ (ڳِڙڪيو – ڳِڙڪـَندو – ڳِڙڪِيـَل).

– **ڳِڙڪَ ج ڳِڙڪـُون (ت):** ث . ڳِڙڪڻ جي حالت – ڳيت.

– **ڳِڙڪائِڻُ:** مصدر. ڳِڙڪائڻ – گهي چڏڻ.

• **ڳِڙڪ ج ڳِڙڪـُون (ت):** ث . ڪـِڙڪي – ڳِڙڪِي – دَري.

• **ڳـَڙُڪُ ج ڳـَڙُڪَ(ل):** ذ . تـُنگ – سوراخ – ويجهـُ – سـَلُ. ڏَرڙ – ٻـِرگهـَلُ.

• **ڳـَڙُڪو ج ڳـَڙُڪا:** ذ. پِٽ ۾ ٿيل ڳتو – ٻرگهل – لوڳهو. (ت) – ڏرڙ.

• **ڳـَڙُڪـُري ج ڳـَڙُڪـُرِيُون:** ث . صفت. حمل واري زال (جنهن جو ويم جو وقت ويجهو هجي) – حامله – پيٽ واري – ٻويستي – ڏُڪِي.

• **ڳـَڙڪِي ج ڳـَڙڪِيُون:** ث. ڀِت ۾ روشنيءَ يا هوا جي لاءِ ڪيل ننڍو سوراخ – ڳتو – جارو. ننڍڙي دري – ڪڙڪي – روشن دان.

• **ڳـَڙنگ(ت):** ذ . ڳڙن وسڻ واري برسات. (وفا).

• **ڳـَڙَڻُ:** مصدر. (سن . گـَڊَ = ڳِرڻ) ڦـُڙو ڦـُڙو ٿي وَهڻ – ٽِمڻ – سِمڻ – وَهـَڻ – چـِڪـَڻ – جهرڻ. ٽِينڊي وهڻ. چوپائيءَ جو کير لاهڻ. (ل). (ڳـَڙيو – ڳـَڙندو – ڳـَڙيـَلُ).

• **ڳـَڙَڻُ:** مصدر. ڳِنهڻ. قبول ڪرڻ – هاڪار ڪرڻ – مڃڻ.

"مـُلا ڪانڌ سندوم رڳوئي رءِ ڳِڙي". (ڳِڙيو – ڳِڙندو – ڳِڙيـَل).

• **ڳـَڙو ج ڳـَڙا:** ذ. (سن . گڊ) برسات ۾ ڪرندڙ برف جو ننڍڙو گولو.

Gul Hayat Institute

- **ڳــڙول (ٿ):** ٿ. ول جو هڪ قسم.
- **ڳــڙهہ ج ڳــڙهون:** ث. اڏ (ٻيڙيءَ جو) ڪــڙ – بند – ٻنو.
- **ڳــڙهہ ج ڳــڙهہ:** ذ. (سن. گڍ= ڳــڙهہ) ڪوٽ – قلعو – گــڊ – حصار. شهر جي ٻاهرين عالم پناهہ – شهر پناهہ. (ڪ). ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو – ڪچي مٿان لڳل تختو – چونڪ.
- **ڳــڙهي ج ڳــڙهيون:** ث. ننڍو قلعو – ڪوٺڙي – وڏي ديوار – وڏي ڀت.
- **ڳــڙهيون ڳولــڻ:** دَر دَر ڦولڻ – جاءِ بجاءِ ڳولا ڪرڻ.
- **ڳــڙهاري ج ڳــڙهاريون:** ث ڳڙ ۽ گيهہ واري ماني – ٻسري – ڳرهاڙي – ڳــڙهالي.
- **ڳــڙهڻ:** مصدر. (سن. گــره= جهلڻ، وٺڻ) ڳنهڻ – ڳڌڻ – وٺڻ – خريدڻ – مــلهہ وٺڻ – سودڻ. (ڳــڙهيون – ڳــڙهندو – ڳــڙهيل).
  "جي هجيئي ناڻو تہ وڃ بازار ۾ "جيڪي وڻيئي سو ڳڙهہ" (قاسم).
- **ڳــڙهي ٻڏل:** اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **ڳــڙهي جيها:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **ڳــڙهي چاڪر:** اسم خاص. تعلقي ميرپورماٿيلي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **ڳــڙهي چنڊ:** اسم خاص. تعلقي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **ڳــڙهي حليم:** اسم خاص. تعلقي سکر ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **ڳــڙهي خيرو:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي خيري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **ڳــڙهي رحيمداد:** اسم خاص. تعلقي ٺل ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **ڳــڙهي ڏڪو:** اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **ڳــڙهي ماڪوڙو:** اسم خاص. تعلقي وارهہ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **ڳــڙهي محراب:** اسم خاص. تعلقي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **ڳــڙهي ياسين:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **ڳــڙي ج ڳــڙيون:** ث. مصري جو ننڍو ٽڪرڙو – ٽڙ – ڪنهن شيءِ جو داڻو (انب وغيره جو). ٿوم جي سري – (هڏجو) ٽڪر – (بصرجي) پتي – (ڪجورجي) پيشي. (انگورجو) هڪ داڻو. ڳپ.
- **ڳــڙيءَ وارو:** ذ. صفت. طاقت وارو – مضبوط – جانٺو – پهلوان. غيرتمند. ڏنگي وارو.
- **ڳــڙيو ج ڳــڙيا:** ذ. اٽاوت ۾ ڪم ايندڙ هڪ اوزار جو نالو. پيٽي جي تند کي جهلڻ لاءِ نڙو.
- **ڳــڙيون:** ث. (هميشہ جمع ۾ ڪم ايندڙ) رَڇ جو هڪ حصو – رَڇ جي ڳهائي واري پاسي وزن ڳري ڪرڻ لاءِ لوهہ جون ڪڙيون.
- **ڳسڪڻ:** مصدر. پيٽ ۾ وڃڻ – نڙيءَ مان لنگهڻ – هيٺ ٿيڻ (نڙيءَ کان) – اندر وڃڻ (پيٽ ۾). ڪاڄڻ – ڳڙڪڻ. هضم ٿيڻ. (ڳسڪيو – ڳسڪندو – ڳسڪيل).
- **ڳسڻ:** مصدر. (سن. ڪَر) نڙيءَ مان سولائيءَ سان لنگهڻ – ڳڙڪڻ – ڪاڄڻ – ڳسڪڻ. (ڳسيو – ڳسندو – ڳسيل).
- **ڳــٿل ج ڳــٿل (ت):** ذ. ڳپل – ٽــڪر. وڏو گرهہ.
- **ڳــٿلو ج ڳــٿلا:** ذ. صفت. پيٽوڙي – گهڻ کايار – پيٽير – هبڇي. حريص – لالچي – طمع خور.
- **ڳــٿڻ (ل):** مصدر. وڏا گره چٻڻ ڪانسواءِ ڳيهڻ. (مهيري). (ڳــٿيو – ڳٿندو – ڳــٿيل)
- **ڳــٿو ج ڳــٿا:** ذ. گِرهہ – گرانهہ – لقمو – نوالو. اوچتو هٿ آيل وڏي رقم. ڪنهن بہ شيءِ جو وڏو انداز – ڳپل.
- **ڳــٿو ڀرڻ:** ڳٿو ڀرڻ. گهڻو نفعو حاصل ڪرڻ. گهڻي رشوت وٺڻ.
- **ڳــٿو هٿ لــڳڻ:** مفت جو مال هٿ اچڻ.
- **ڳِڪ ج ڳِڪون:** ث. صفت. هرويرو پٺيان پوندڙ – چنبڙي پوندڙ – ڇهندڙ – چنبڙو – جِجا – ٻندڙ – رڳ. ليلائيندڙ – ٻاڏائيندڙ – منٿائو. ريڙهہ پيڙهہ ڪندڙ. تقاضا ڪندڙ.
- **ڳِڪ ٿي پوڻ:** خواه مخواه ڪنهن جي پٺيان لڳي پوڻ – چنبڙي پوڻ.
- **ڳــڪڙي ج ڳــڪڙيون (ل):** ث. ڪڪڙي – ڏڏڙ. (ٿ) – ڏڏڙو – ٽڏڙو.
- **ڳــڪڙي ڪڍڻ:** چمي ڏيڻ – مٺي ڏيڻ – سَڪر ڏيڻ. (ٿ).
- **ڳِڪڻ:** مصدر. ڳرڻ – ڳري لڳڻ. (ڳِڪيو – ڳِڪندو – ڳِڪيل).
  "جسم جوانيءَ تي ٿي نہ ڳريا ڳِڪ" (نجفي).
- **ڳــڪر:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **ڳــڪل ج ڳــڪل (ت):** ذ. ڪڳل – وڏو حصو (ملڪيت جو) – وڏو ڀاڱو. ڳڪ. ث. برف – يخ. تمام ڳاڙهو – مست – خوش – سرهو.
- **ڳــڳ ٿيڻ:** ڏاڍو ٺرڻ – سخت ٿڌو ٿيڻ. زور ڳاڙهو ٿيڻ.
- **ڳــڳاٽجڻ:** مصدر. بيهوش ٿيڻ. نشو ٿيڻ. ٺاري ڇڏڻ (ڳــڳاٽيو – ڳــڳاٽيندو – ڳــڳاٽيل).
- **ڳــڳائڻ:** مصدر. ٺارڻ – ٿڌو ڪرڻ. خوش ڪرڻ – راحت ڏيڻ (ڳــڳائيو – ڳــڳائيندو – ڳــڳائيل)
- **ڳــل:** ث. (سن. گــل = ڳِچِي) ڳِچِي – گلو – ڳلو – ڪنڌ. ڳلهہ. (ٿ).

Gul Hayat Institute

– **ڳَلِ پـَوَڻُ:** ڳچيءَ ۾ پوڻ – ڪنڌ ۾ پوڻ. پرائي ڳالھ ۾ دخل ڏيڻ – جھيڙو ڪرڻ – وڙھڻ. ڪڪ ڪرڻ.

– **ڳَلِ لائڻُ:** ڳچيءَ سان لائڻ – ڀاڪر پائڻ. ڇاتيءَ سان لائڻ. ڳر لائڻ – ڳراھنڙي پائڻ.

– **ڳـَلِ ميچ(ت):** ذ. ناھ – صلح. رسائي.

• **ڳَلُ ج ڳـَلَ، ڳَلـَوْن:** ذ. ث. (سن. گـَلھ > گـَل= ڳَل) منھن جي ھڪ حصي جو نالو – ڳِـتو – ڳَل – مِتَ – رخسار – ڳَـلھ – عارض.

– **ڳَـلـِپَٽُ ج ڳَـلـِپَٽَ:** ذ. صفت. لاسڙيات – لاسيار – لاسيات – لَسـُوتُ – ڳِرتُ. سھڻو – خوبصورت – پورل (مھيري).

– **ڳَل جي لَھي ڳچيءَ پَوَڻُ(ت):** پرائو نقصان پنھنجي ذمي ٽيڙ. ٻئي جي آوت ۾ اچڻ. پرائي نقصان ۾ پاڻ ڦاسائڻ – ٻئي جي باھ ۾ سڙڻ.

– **ڳَل ڳـَچَ ٽيـِڻُ:** ڳل گھنججي وڃڻ.

– **ڳَلھرُ ج ڳَلھرَ(ت):** ذ. صفت. ٿلھن ڳلن وارو – مِيرو – مِٺولڙو.

• **ڳَلُ ج ڳَلَ:** ذ. کوھ جي ڪنارَ(ت). ٻيڙي جو ھڪ حصو. (ڪ). ڳلي جي ھڪ بيماريءَ جو نالو.

• **ڳلافُ:** ڳِـتو – تـَنگُ – سوراخ.

• **ڳلافو ج ڳلافا:** ذ. ڳل جو اندريون پاسو – ڳلاف (مھيري)

• **ڳلافُ ج ڳلافـُون(ل):** ث. ڳلافو – ڳلاڦو. (مھيري).

• **ڳَلعو ج ڳَلعا:** ذ. ٻرپ – ڇـَٽ – ريبَ – ڇـَتـَر – ڦـَسـَر – دُتـَر – ڏاڏر. ڏتو – ڳـَشو – رَماڪو(ل). فريب – ٺـَڳي – مـَڪـَرُ. عذر – بھانو.

– **ڳَلعائي ج ڳَلعائي:** ذ. صفت. ڳلعو ڏيندڙ – ٻريائيندڙ – ڏتاريندڙ – ڏاڏرائيندڙ. ڏتائي – ڳـَشئي – رَماڪي.

– **ڳَلعو ھَڻَڻُ:** ڏتو ڏيڻ – ڳشو ڏيڻ. دم دلاسو ڏيڻ. ريجھائڻ – ڏاڏر ڏيڻ. پـَـٻي ھڻڻ. ٺڳڻ – ريٻڻ.

• **ڳَلپَٽو ج ڳَلپَٽا:** ذ. ڳچيءَ جو پٽو – طوق. ڳچيءَ ۾ پائڻ جو ھڪ ڳـَھُـ – ھار جو ھڪ قسم. (پرمانند).

• **ڳَلپيڙو ج ڳَلپيڙا(ل):** ذ. بيماريءَ جو ھڪ قسم – ڪنن ۽ نڙيءَ جي وچ ۾ غدودن جي سوڄ – ڪـَلِيون – ڪوئليون (ڪوئلي).

• **ڳَلغورُ ج ڳَلغورَ:** ذ. گھوڙي جي سنج مان ھڪ جو نالو. گھوڙي کي ڪنڌ ۾ ٻـَڌڻ جي مُڇي واري رسي.

• **ڳَلقاڙُ ج ڳَلقاڙَ:** ذ. پوڪ جو اصطلاح – ڄونگ – ٽـَڪـُلو. ڊِدو.

– **ڳَلقاڙَ(ت):** پوڪ جو سنگ ڪيڻ.

• **ڳَلڦڙو ج ڳَلڦڙا:** ذ. ڳل ۽ ڳچيءَ جي ڏنگ وارو حصو. بيماريءَ جو ھڪ قسم – ڳلپڙو – ڪَلي – ڪوئلي.(ل).

• **ڳَلڪڙو ج ڳَلڪڙا(ت):** ذ. چوپائي جي ڳچيءَ ۾ ٻـَڌڻ جو رسو.

• **ڳَلو ج ڳَلا:** ذ. (سن. گـَل = ڳچي) بدن ۾ ھڪ حصي جو نالو – ڳچي – گـَلو – ڪـَنڌُ. قميص يا چولي وغيره جي ڪنڌ ۽ ھيٺن وجھڻ واري پٽي. سنڌي جُتيءَ جي پـَٻُ ۽ ڪڙيءَ واري حصي کي ٻاڻ ۾ ڳنڍڻ لاءِ چمر جو ڪـَشو. ڪنارو – ڪـَپُ – پاسو – پـَر. لنگھ – رستو – لانگھو – وات – ڪـَڙھ(جملو). باشي پڪيءَ کي جھلڻ جي ھڪ قسم جي جار. مھاڻن جي اصطلاح ۾ سنبوھيءَ کي پاڻي سان ڦاسائڻ لاءِ وڌل ڏاڪو. درياھي ٻيڙيءَ جو ھڪ عضوو – شيخلي جي چوٽي وٽ پاسي ۾ ڪيل سوراخ (جنھن ۾ ڪپي ٻه ٻيھي سڳھي ۽ سلي جو ھٿو رسو ٻه لنگھي).

– **ڳَلو ڏَسڻُ(ت):** رستو ھڏائڻ – وات ڏسڻ. بچاءُ ڏسڻ.

– **ڳَلي لائڻُ:** ڀاڪر پائڻ – ھانءَ سان لائڻ – ڳرانڙي پائڻ.

• **ڳَلو ج ڳَلا (ت):** ذ. رستو – لنگھ – ڳَلي – گھٽي. ذ. (صفت). اڌ ڪچو اڌ پڪل (مٽيءَ جو ٿانءُ). ٺورو پـُسيل – اُدوڪو – ڳلھو(ل).

– **ڳَلو ڏيڻُ(ت):** رستو بند ڪرڻ. ڍنگھرن جو در ڏيڻ. قطع تعلقات ڪرڻ. وھنوار بند ڪرڻ. دوستي ڦٽائڻ.

• **ڳَلواسو ج ڳَلواسا:** ذ. ٻيڙيءَ جو ھڪ عضوو – شيخلي جي آريار ھڏل ڪاٺي.

• **ڳَلوٽي(ل):** ذ. ٽوپيءَ جو ھڪ قسم.(مھيري).

• **ڳَلـَھ ج ڳَلھـُون(ت):** چـِڪ – گـَپ – چـِڪڻ – ٻِـلـَھڻ.(ل).

• **ڳَـلـِھرِ ج ڳَـلـِھرُون:** ث. اٽو، ڪنڊ ۽ گيھ ملائي ڪچو ڪاٺڻ واري حالت – ڪـُـلـُرُ.(ت).

• **ڳَلـھڻ ج ڳَلـھـٽُون(ل):** ث. ڳِـلـَھ.(ت).

• **ڳَلھو ج ڳَلھا:** ذ. دولاب – ٺـَڳي – چـَلُ – ترڪٽ – گھات – ڪوت – ڪـَپٽ – دوھُ (پرمانند).

• **ڳَلھو ج ڳلھا:** ذ. صفت. ڳَلھ – ڳـَپ – پٽڙو – ڪنئرو – نرم. ليلـَھرُ – ڦَـقـَسُ – ڦيڦو – ڦوسو. موڳو – ڍرو – سست. (ث. ڳلھي ج ڳلھيون).

• **ڳَلـھي ج ڳَـلـھيـُون:** ث. ٻڪريءَ جو ھڪ قسم (ڏاس وڏي. ڪنن جا وچ ڳاڙھا ۽ رنگ ڪارو).

• **ڳَلـھي ٺوڙھي:** ث. ڳَلـھي ٻڪريءَ جو ھڪ قسم.

• **ڳَلـِي ج ڳَلـِيُون:** ث. (سن. گل+ ايڪا = گلي) سنھون ۽

Gul Hayat Institute

سوڙهو رستو – گهرن جي وچان سنهڙو لنگهه – گهٽي – ڪوڇ. سنڌي جُتيءَ جي پني ۽ پائٹي ڪي بند ڪرڻ لاءِ چمر جو ٽڪر – ڳَـلو- ڳلي . (ت). گهوڙي جي لغام جو هڪ پاسو. (ل- مهيري). ٻيڙيءَ جو مٿيون پاسو. (ڪ).

– **ڳَـلي ڳَـلي ڳائڻ:** هر جاءِ تعريف ڪرڻ – تمام گهڻو ساراهڻ. "ڳايان ڳلي ڳلي ڳليءَ ۾ اوڙنگ وڄائي آڙو" (محمد ڪتياڻ).

– **ڳَـلي بندَ ڪَـرَڻَ:** پني ۽ پائٹي ڪي چمر جي ٽڪرن سان بند ڪرڻ.

– **ڳَـلي چِڪَڻَ:** ڳَـلي بند ڪرڻ.

– **ڳَـلي هَڻَڻَ:** ڳَـلي چڪڻ.

• **ڳلي ج ڳليون (ت):** ث . ڳَـلي. پني ۽ پائٹي ڪي بند ڪرڻ لاءِ چمر جو ٽڪر.

• **ڳَـليا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳَـمر ج ڳَـمرون :** ث . سستي – ڳاموٽ – آرس – ڳاموڙ. ڳَـهَـرُ – خمار. سوڄ. (وفا).

• **ڳَـمرُ ج ڳَـمرَ:** ذ . ڳاهه جو هڪ قسم . ڏٽ جو هڪ قسم . ذ. (صفت). شومتي. وساڻو – ڊورو – ڍلو – سست – ڪانٽُ – آرسي – ٽوٽي – ڍاڪن – ڍلو – عاري – ڪمر ڪوس – ڪمر چور. (پرمانند).

• **ڳَـمائڻ (ت – ل):** مصدر. مخمور ڪرڻ – نشي ۾ آڻڻ . سست ڪرڻ – ڳاموڙ ٿيڻ. (ڳَـمايو – ڳَـمائيندو – ڳَـمايَـل).

• **ڳَـمراج:** اسم خاص. تعلقي سيوهڻ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳَـمَـڻُ:** مصدر. (سن . گم = وڃڻ) آهستو هلڻ – چرڻ . بار هيٺ هلڻ. ڪنجهندو هلڻ – ڳَـهَـڻُ. پير ساهڻ – پسار ڪرڻ. ڪر پنجڻ موڙڻ. ننڊ جي خمار ۾ هجڻ . ڪِن ڪچري سان ستڻ. (ڳَـميو – ڳَـمَـندو – ڳَـميَـل).

– **ڳَـمي ڳَـمي ڪَـرَڻَ:** دير دير سان ڪرڻ – سستي سان ڪرڻ.

– **ڳَـمي ڳَـمي هلڻ:** پير پير تي پڪو پختو ٿي هلڻ. سهڻائي سان ڍرو ڍرو ٿي هلڻ.

– **ڳَـميو ڳالهائڻ:** ڍرو ڳالهائڻ – انگهه ڪرڻ – جهمي ڳالهائڻ. نهڻائي سان ڳالهائڻ.

• **ڳَـمورا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳَـموري:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳَـمول (ٿ):** ذ . ڳاهه جو هڪ قسم (سارين جي مثال ٻوڙو ٿيندڙ. مگر ٿلهو ۽ ڪارو).

• **ڳَـمهه (ت):** ذ. مٽرءِ جوئر يا چٽا ۽ ڪٽڪ گڏي رڌل.

• **ڳَـن (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (بلبل).

• **ڳَـن ج ڳَـنيون:** ث . ڊِڳي جي ڪنڌ وارو ڪونهڻ – ٿوهو.

• **ڳَـنُ ج ڳَـنَ:** ذ . (سن . ڪَـرڻُ) ڪنهن بہ اوزار جو هٿ ۾ جهلڻ وارو حصو – مُـنيو – دستو – هٿو – هٿيو. بيل گاڏيءَ جي اڳ واري ڊگهي ڪاٺي (جنهن ۾ پاڃاري ٻڌجي) – پول. (ت). ٻيڙيءَ جو هڪ اوزار – ٻيڙيءَ هلائڻ لاءِ ڪاٺي – اولو (ڊونديءَ ۾). هاليسو (هوڙي ۾) – چَپو – ڪُڙهيءَ جي زه ۾ وجهي چڙهيل ڪاٺ جو ننڍو ٽڪر. (ت). ڪـَڙي يا واهه جو منڊ. (ت). ڳَـهُ جو هڪ قسم – ڳَـنن ۾ پاڻ جو وڏو والو. (ت).

– **ڳَـن ڏيَـڻَ:** مدد ڪرڻ – همراهي ڪرڻ. مٿو مونو هڻڻ – لوڙڻ. مقابلو ڪرڻ. جانورن وغيره ڪي رڙيندي ڏوئي ڏيڻ.

– **ڳَـن ڪـهاڙيءَ ۾ هـجَـڻَ:** هميشہ تيار هجڻ. ساڳئي حالت ۾ هجڻ.

– **ڳَـن ڳَـرَيو ڪَـرَڻَ:** ميربحرن جي اصطلاح ۾ سنيت ڪرڻ .

– **ڳَـن موڙڻ:** ڳن يا اولو هلائي ٻيڙي هاڪارڻ – چِڪي ڏيڻ.

– **ڳَـن هلا ئڻ:** ٻيڙي هلائڻ .

• **ڳَـن وراڻي:** ث . چلن ۽ منڍين ناهڻ لاءِ ڪاٺ جو هڪ اوزار.

• **ڳنان (ل):** حرف جر. ڪان – وٽان – ڳران – مان – ڪَـنا.

• **ڳَـنـبِ (ت):** ث . بُردباري – تحمل. (ل – وفا).

• **ڳَـنيڪو (ڪ):** ذ . (آواز) جبل تان پاڻي ڪرڻ جو آواز – ڳڙڳڙ جو آواز – ڳڙڳاٽ – ڳجڪو.

• **ڳَـنبير:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **ڳَـنتُ:** ث . مَـڃيءَ جو هڪ قسم.

• **ڳَـنڌڻ:** خوشبوءِ ڪرڻ – بوءِ سنگهڻ – جانور مادي ڪي لڳ لاءِ سنگهڻ.

• **ڳَـنڌَ:** ث . (سن – گَـنڌ = بانس): بوءِ – بانس – واسُ.

• **ڳَـنڌيو ج ڳَـنڌيا:** ذ . صفت. خوشبوءِ وارو – خوشبودار – واسيل.

• **ڳَـنڌُ ج ڳَـنڌَ (ل – ڪ):** ذ . مانيءَ سان ڪائڻ واري شئي – ڳنڌڻ.

• **ڳَـنڌڻ ج ڳَـنڌڻَ:** ذ . مانيءَ سان گڏ کائڻ لاءِ ٻوڙ وغيره – ٻوڙ – ڀاڄي.

• **ڳَـنڍڻ:** مصدر. وارن ڪي ڳـتڻ – ڳوپڻ – ويڙهڻ – پوئڻ (گل وغيره) – هار ناهڻ – (ڳَـنڍيو – ڳَـنڍندو – ڳَـنڍيَـل).

• **ڳَـنڍَ، ڳنڍ ج ڳَـنڍون، ڳَـنڍيون:** ث . (پرا. گـنٺي. سن . گَـنٿَ > گرنٿ = ڳنڍ) رسي يا ڌاڳي وغيره جي ٻن ٽڪرن ڪي پڪو ڪرڻ لاءِ ڏنل ٻـڌَ – ڪـٻڙي. رسي يا ڌاڳي وغيره ۾ آيل

Gul Hayat Institute

وَڪڙ– عقده – ڳوپ– ڳرهه – ڳنڍڻ وارو هنڌ– پَنڌُ–
ڪپڙي، رسي يا ڌاڳي وغيره ۾ آيل وَڪَڙ– عقده – ڳوپ –
ڳرهه. ڳنڍڻ وارو هنڌ – ٻَنڌُ– جوڙ – سنڌُ– ڳَنڍُ. ڳنڍڻ جي
حالت– ناتو – لاڳاپو – ميلُ – ڳانڍاپو. ٻَنڌَڻُ– ٻانڌيٽ. (ل).
ڦاسڻ واري حالت – ڦَندو – پَڪڙ– گرفت. – وڪڙ – ڦيرو –
وراڪو. ڪن شين جو مُچو – مُوڙهه – ڇَڳو. جهوڙو –
جهڳٽو. موڙي– ويڙهي. هَڙَ – بدڙي – بجڪو. پُنارڪ–
پَري– پاڙ– ٻَٽو– ٿَٻو– مال – مغز– ڳَپُ– گورو. ناڙو–
ناپ– نافُ – دُنُ، پٽي– ڳَڙي. ڪمند يا ڪاٺ وغيره جي
ڳَنڍ– ڪُري.

– ڳَنڍ ٻَڌَڻُ: ڪپڙي يا رسي جي پلاند ڪي وراڪا ڏيئي موڙ ناهڻ – ور ڏيڻ. ڪا ڳالهه بار بار چوڻ – ضد ڪرڻ – هوڏ ڪرڻ. يقين ڪرڻ – پڪ ڪرڻ. هٺ ڪرڻ. اڳٽ جي هريڙ ٻڌڻ.

– ڳَنڍ ٻڌل هُئَڻُ: پرواهه نه هئڻ – نه ليکڻ.

– ڳَنڍ توپ ڪَرَڻُ: توپو وغيره ڪرڻ. ڇَتيون وجهڻ. سادي سُودي شيءِ تي اڪتفا ڪرڻ.

– ڳَنڍ ناهڻُ: ڳنڍ ٻڌڻ.

– ڳنڍپاءِ ج ڳنڍپايون: ث . ڳنڍتوپ.

– ڳَنڍِ جو پَئسو: ذ. هڙ جو پئسو – پنهنجو پئسو.

– ڳَنڍير ج ڳَنڍيرَ: ذ. صفت. ڳنڍين وارو– ڳنڍين ڏنل. ڳُريدار.

– ڳَنڍير بَصَرُ: ذ . وڏين ڳنڍين وارو بصر– سُڪل بصر جي هڪ ڳنڍ.

– ڳَنڍڙي ج ڳَنڍڙيون: ث . ننڍي هَڙَ– ڳنڙي. ٻُجڪو – بدڙي – ڳَنڍِ.

– ڳَنڍِ ڪَپَڻُ: ڪيسو ڪترڻ – هنڙي هڻڻ.

– ڳَنڍِ ڪَرَڻُ: قاتل جُتيءَ کي توبو هڻڻ– ڇتي هڻڻ.

– ڳَنڍ ڪوسي ڪَرَڻُ: ڪجهه روڪڙا پيسا هٿ ڪرڻ.

– ڳَنڍِ کُلَڻُ: سمجهه پوڻ .

– ڳَنڍِ ڪولَڻُ: اڻڄاڻائي ڇڏي ڏيڻ.

– ڳَنڍِ ۾ زور هُئَڻُ: هوند وارو هئڻ – پيسي ۾ زور هئڻ.

– ڳَنڍ ۾ نه هُئَڻُ،هڙ ۾ نه هئڻ – پيسو نه هئڻ.

– ڳَنڍِ نه ڇوڙڻُ: پيسو نه خرچڻ.

– ڳَنڍي ج ڳَنڍيون: ث . ننڍي ڳنڍ – ننڍي هَڙَ– ڳَنڍڙي.

– ڳَنڍيچوڙ ج ڳَنڍيچوڙَ: ذ . صفت. ڪيسا ڪترينڌڙ– ڪيسا ڪپيندڙ– لليچو – جيب ڪترو – ڳنڍڙي ڇوڙ.

– ڳَنڍيڪپُ ج ڳَنڍيڪپَ: ذ. صفت. ڳنڍيچوڙ.

– ڳَنڍيون پَوَڻُ: ڪنهن ڳالهه ۾ منجهڻ – حيران پريشان ٿيڻ.

• ڳَنڍَڻُ: مصدر (پرا. گَنٺين . سن . گَٿنيَن > گَنٿيَن> گرنٿين = ڳنڍڻ) ڳنڍ ڏيڻ – وڪڙ ڏيڻ – ٻڌڻ. ڳانڍاپو ڪرڻ – جوڙڻ – ملائڻ. گڏي ٻڌڻ. سوگهو ڪري ٻڌڻ – ڪشڻ – جڪڙڻ –مضبوط ٻڌڻ. ساڻ ڪرڻ – گڏڻ – گڏ ڪرڻ – شامل ڪرڻ – پيڙو ڪرڻ – لڳائڻ. ڳوپ ڏيڻ – ڳوپڻ – مڙهڻ. ڳنڍ ڳوپ ڪرڻ. چنبڙائڻ – چهٽائڻ. ناهڻ – جوڙڻ – بنائڻ . ڇَتيون هڻڻ – پيوند ڪرڻ – ڳنڍ توپ ڪرڻ. هڪ ٻئي پٺيان ڪري ٻڌڻ– ترتيبوار بيهارڻ – ترتيب ڏيڻ – قريني سان رکڻ – سڌارڻ – سنوارڻ . ڳانڍاپو ڪرڻ . ريهه ڏيڻ – ريهڻ (ڌاتوءَ وغيره کي). سبڻ – توپو ڏيڻ (بوٽ وغيره کي).

– ڳَنڍُ ج ڳَنڍَ: ذ . سَنڌُ – ميلاپ – جوڙ – ٻَڌُ. ڳري(ڪمند جي). اتفاق – ٻَڌي– پيوند. دوستيءَ جو ناتو – مائٽيءَ جو ناتو.

– ڳنڍائي ج ڳنڍائيون: ث. ڳنڍڻ جو عيوضو– ٺهرائي– جوڙائي.

– ڳَنڍائڻُ: مصدر. ڳنڍڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ.

– ڳَنڍجڻُ: مصدر. ملي وڃڻ – شامل ٿيڻ. جهڳڙي ۾ ڀرو وٺڻ.

– ڳَنڍجي پَوَڻُ: وڙهڻ. جهجهو لاپ ٿيڻ. پائيوار ٿيڻ.

– ڳَنڍر ج ڳنڍرَ: ذ . صف. سنڌي وارو – جوڙ وارو – ڳنڍ وارو. مشڪل – منجهيل.

– ڳَنڍُ سَنڌُ ج ڳَنڍَ سَنڌَ: ذ . لاڳاپو – عزيزي – مائٽي – رشتيداري – عزازت – قرابت. ناهه نوهه.

– ڳَنڍُ سَنڌُ ڪَرَڻُ: اڳڙيون هڻڻ – ڇَتيون هڻڻ . رنل کي ريجهائڻ – ڳهٽ وڌ ڪري ناهڻ – ڪنهن ڦٽل ڳالهه کي ناهڻ. مائٽ ڪرڻ.

– ڳَنڍُ ڪَرڻ: هڪ تاني اُجي ختم ٿيڻ تي اُن جي پڇڙين ۾ ٻي نئين تاني جو ميلاپ ڪرڻ. ڇڳل تندن جو پاڻ ۾ ميلاپ ڪرڻ.

– ڳَنڍُ ڳارِڻُ (ت): ناس ڪرڻ – چٽ ڪرڻ. ڏاڍي تڪليف ڏيڻ.

– ڳَنڍُ ڳَنڍَڻُ: مائٽي ڪرڻ. احساس ڪرڻ – مهرباني ڪرڻ.

– ڳَنڍُ ڳوپُ ڪَرَڻُ: هر ممڪن طريقي ڳنڍي ناهي سولو ڪرڻ.

– ڳَنڍِٽي ج ڳَنڍِٽيون: ث . ملاٽي– جوڙٽي – جڪڙٽي(جتيءَ جي) ٽانڪي هٽاٽي – ڇَتين هٽاٽي (اُٽڻ ۾) ميڙٽي.

• ڳَنڍڙُ (ل): وڏو ڳنڍيو "هيءَ منائيءَ جو ڳنڍڙ ڪنيو وتين، سو ڪنهن کي ڏيندين" (جملو).

• ڳَنڍيو ج ڳَنڍيا: ذ . ڪنهن به شيءِ جو ٿلهو ڳوڙهو (جهڙوڪ برف،

Gul Hayat Institute

ڪنڊ يا مٽيءَ وغيره جو) – روڙو – پنوڙو – پِنُ – چاٺو – ڳپل. ياراٺي ٽول جو هڪ قسم – برف جو گول. اندروني زخم سبب ٿيل ماس جو ڳوڙهو – ڳڙُ. واهه ڪي ڏنل بند – ڳٽو – بند – مُٽو – ڏٽو. جهل – روڪ – اٽڪاءُ ڪا ٻه ڳنڍ واري شيءِ ڳري. لغام جي پچڙي واري ڳنڍ. (ت). ڪورڪي اصطلاح ۾ پَچٽيءَ ڪي جهلڻ ۽ اڳتي سرڻ جي رسي جي پچاڙيءَ واري ڳنڍ (جا ڏاڳيءَ ۾ اٽڪائجي). مالهه جي چوٽيءَ ڪي ملائي ڏنل ڳنڍ. (ت). ٻن ٻانهن ۾ اچڻ جيترو گاهه يا ڪانن جو انداز – ڀاڪر. (ت). زمين ماپڻ لاءِ هڪ قسم جي لٺ.

– **ڳنديو ٻڌَڻُ:** چم جي تندن جي ڳنڍ ٺاهڻ. هريڙ ٻڌڻ . (ت) پڪي صلاح ڪرڻ.

– **ڳنديو ٺاهڻُ:** ڳنديو ٻڌڻ.

- **ڳنديُو:** اسم خاص. تعلقي جاتي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڳنديارُ:** ذ . گاهه جو هڪ قسم – ڳنديرو.
- **ڳنڍِيچورُ:** ڳنڍ چوڙيندڙ. اٽڪل سان پئسن جي ڳنڍ چوڙيندڙ – حرفتي چور – لليچو.
- **ڳنڍِيرُ:** ذ . گاهه جو هڪ قسم. وَس ۾ ٻين گاهن کان اڳ ۾ ڦٽي. پڪو ٿئي ته ڪارو ڪٽو ٿي وڃي.
- **ڳنديري ج ڳنديريُون:** ث . چليل ڪمند جو ڳترو.
- **ڳنَرَ ج ڳنَرُونَ:** ث . ڪنهن ٻه عضوي تي ڦَٽ ڦُرڙيءَ کان يا ڏڪ لڳڻ سبب نَس جي چيڙي تي ٿيل ڳوڙهي ويلڻ.

– **ڳنَرَ تي لَتَ اچَڻُ:** پاڻ تي يا پنهنجي ڪنهن ويجهي مائٽ تي (پيڙ) سختي اچڻ – پيڙ پوڻ – زور پوڻ – سختي اچڻ.

– **ڳنَرَ چڙهَڻُ:** ويلڻ ٿيڻ – وڏڙڪ ٿيڻ.

- **ڳنَرُ ج ڳنَرَ:** ذ . سَرهَ يا سائي ٻاجيءَ جو ڪچو ڪانو – گندَرُ. (ت) ڪانياٺيءَ جي پچاڙيءَ وارو پوچڙ جو حصو. (ت). درياءَ جي ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو.
- **ڳنگ (ل):** صفت. ٺار – سخت ٿڌ.
- **ڳنگاٽجَڻُ:** مصدر. سخت سيءُ ۾ وٽجڻ. (ڳنگاٽيو – ڳنگاٽيندو – ڳنگاٽيلُ).
- **ڳنگاٽَڻُ:** مصدر. ڳگ ڪرڻ – ٺارڻ. محو ڪرڻ.

"جي ڳالهه ڳگاٽئا، تن جون ٻٽن پاسي ٻُٽيون"

- **ڳنَنئُون:** حرف جر. کان – وٽان – مان – جي رستي. ڪنان.
- **ڳنِڻُ:** مصدر. (سن. گره = وٺڻ) وٺڻ – ڳنهڻ – خريد ڪرڻ .

"ڪچو ڪان ڪنيار اوڳي ڳنئو اٽئين" (شاهه).

(ڳنيو – ڳنندو – ڳنيلُ).

- **ڳنو ج ڳنا:** ذ . ڪماندڙي جو مٿو ڪانو. جوئر جو سائو مٿو ڪانو – ترُي. اڪ يا ٿوهر جي ڏانڊي (ڪ).
- **ڳني جان تَتڙِڪِي پوَڻُ (ت):** ڦوه جواني ۾ مري پوڻ.
- **ڳنوارَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **ڳنوارُ ج ڳنوارَ (ل):** ذ . صفت. ڳئون چاريندڙ – ڍڳيون چاريندڙ – گوهري. ٻهراڙيءَ جو – ڳوٺاڻو – دهقاني – واهٽي. پورهيت – ٿوري رزق وارو. اڻ سڌريل – ٻوڪ – بي وقوف – جاهل .
- **ڳنواسَ (ت):** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.
- **ڳنَهَڙِي ج ڳنَهَڙيُون (ل):** ث . وڏن پيپَنِ يا ديگيُن مان پاڻي ڪڍڻ لاءِ ٺڪر جي مٽ واري وڏي چَلَ. ڪِنگرُ.
- **ڳِنَهَڻُ:** مصدر. (سن. گرَهَ = وٺڻ). وٺڻ – قيمت تي وٺڻ – خريد ڪرڻ – مُلهه وٺڻ – سودڻ – ڳنڻ . هٿ ۾ وٺڻ – جهلڻ. (ڳِنَهيو – ڳِنهَندو – ڳِنهَيلُ).
- **ڳنئُن ج ڳنئُن:** ث . (سن. گو = گانءِ). ڳئون – ڍڳي.
- **ڳنِي ج ڳنِيُون:** ث . (سن. ڪرڻ = ڳن). ڪنهن لوهي اوزار ۾ ڪاٺ جو پيل هٿيو. وڄٽي يا پنکي جو ڳن . ڪورين جي اصطلاح ۾ هٿ وجهي تاڃي يا سٽ مٿان ويڙهڻ وارو هنڌ (ت). ساهميءَ جي ڪاٺي. ڪچي پوک . (ل – وفا). ماپ جو ڪانو. (ل – وفا). ڳهُ جو هڪ ڀاڱو – نٽ جو هڪ حصو. اڪ جي ننڍڙيءَ ٽاريءَ (ڪ). واڙ جي در تي ٻن ڍنگرن جا ڳن. (ڪ). پليءَ يا لنگر جي ڏاند.
- **ڳنِي:** حرف جر – پرسان – ويجهو – نزديڪ – ڳڏ – سان – ننڍو سنهو ڳن "وڄٽي جي ڳني".
- **ڳنَڻِ (ت):** اسم خاص. هڪ پٽ جو نالو.
- **ڳڻَ ج ڳڻُون:** ث . (سن. گڻِ = ڳڻڻ). ڳٽپ – شمار – انداز. سمجهه. خيال – سوچ – ويچار. چوند.

– **ڳڻتورَ ج ڳڻتورُون:** ث . ڳوت – دور انديشي – سوچ ويچار.

– **ڳڻَ ٻَهُ ج ڳڻَ ٻَهَ:** ذ . ڳڻتي – ويچار – فڪر.

– **ڳڻَ ڪرڻُ:** شمار ڪرڻ – انداز ڪرڻ. خيال رکڻ – فڪر ڪرڻ. (ت).

– **ڳڻُ ڳوتَ ج ڳڻ ڳوتُون:** ث . ڳڻ پيهه – ڳڻ تور.

– **ڳڻ ڳوت ڪرڻ:** ويچار ڪرڻ. صحيح خيال رکڻ.

– **ڳڻُ ج ڳڻَ:** ذ . (سن . گڻَ) احسان – ٿورو – مهرباني – ڀلائي – لائق – ڀال – وڙ – گڻُ – لڇڻ – عادت. خوءِ – خصلت – خوبي. هنر – فن، لياقت. مڇيءَ جي آنيءَ جو هڪ پاسو (پرمانند).

Gul Hayat Institute

– **ڳڻاڪاري ج ڳڻاڪاري:** ذ . صفت. فائدي وارو – فائدي مند – ڳڻڪاري.

– **ڳڻائتو ج ڳڻائتا:** ذ . صفت. فائدي مند – فائدي وارو – لاڀائتو – مفيد – ڳڻڪاري – ڦندائڪ. ڳڻائتو – ساراهه جوڳو – وڙائتو – ڳُڻي. شاڪر – شڪر گذار – احسانمند – مشڪور – ممنون. مهربان – لائق. ڪارگر – مجرب – هڪ ٽڪ. ڀَهڳُڻُ – گوهر.

– **ڳُڻُ چورُ ج ڳُڻُ چورَ:** ذ . احسان فراموش. مهرباني وساريندڙ – بي شڪر – بي گُڻو – بي قدر.

– **ڳُڻُ چورائي ج ڳُڻَ چورائيون:** ث . ڳڻ چوري – بي شڪري – احسان فراموشي – ڪُ وڙائي.

– **ڳُڻدارُ ڳُڻدارَ:** ذ . ڳڻ وارو – ڀهڳڻ. ڳُڻائتو.

– **ڳُڻُ ڪرڻُ:** مهرباني ڪرڻ – ڀلائي ڪرڻ – گُڻُ ڪرڻ – چڱائي ڪرڻ – نيڪي ڪرڻ – فائدو ڏيڻ – نفعو پهچائڻ.

– **ڳُڻُ ڳائڻُ:** مهرباني ياد ڪرڻ – تعريف ڪرڻ – ساراهه ڪرڻ. وَڙُ سڃاڻڻ. "ڳڻ اُنهيءَ جا ڳايان" (سچل).

– **ڳُڻُ ڳنڍِ پائڻُ:** ٿورائتو ٿيڻ – سدائين احسان مڃڻ – هر وقت شڪريو ادا ڪندو رهڻ.

– **ڳُڻَنِ سان ڳِنهَڻُ:** حد مهربانيون ڪري پنهنجو ڪرڻ.

– **ڳُڻَنِ سان ڳِهَڻُ:** اخلاق سان سينگارڻ – پنهنجن چڱن لڇڻن جو اثر ٻين تي وجهڻ – خوش اخلاقي ظاهر ڪرڻ. حد مهربانيون ڪرڻ . (ت).

• **ڳُڻَنِ ڳِهيرُ (ت):** صفت. ڀهڳڻ – ڳڻائتو.

• **ڳُڻَوانُ ج ڳُڻَوانَ:** ذ . صفت. گڻ وارو – ڳڻائتو. ڏاهو – سياڻو – اڪابر.

– **ڳُڻَوَنتُ ج ڳُڻَوَنتَ:** ذ . صفت. گُڻي – حاذق – چتر – سگهڙ – ڀڙُ – ڪاريگر – استاد. داناءُ – هوشيار – ماهر – هُنرمند.

• **ڳڻائجڻُ:** مصدر. ٿورو مڃڻ – احسان مڃڻ – مهرباني مڃڻ – خوش ٿيڻ .

• **ڳَڻائڻُ:** مصدر. (سن . گُڻُ) ڪنهن کي پنهنجي خوبين سان پنهنجو ڪرڻ.

• **ڳَڻائڻُ:** مصدر. (سن . ڳَڻَ) ڳڻپ ڪرائڻ – شمار ڪرائڻ. ڳڻي ڏيڪارڻ (ڏاج ڪنوار کي) ڪپڙا ڏيکاري ڏيڻ. (ڳڻايو – ڳَڻائيندو – ڳَڻايل).

– **ڳَڻائي ج ڳَڻائيون:** ث . شمار ڪرائڻ جو اُجورو. ڳڻڻ جو ڪم – ڳڻپ.

• **ڳَڻَت ج ڳَڻَتُون:** ث . (سن. گَڻَ = ڳڻڻ). ڳڻڻ جو ڪم – ڳڻ – ڳاٽيٽو. خيال – سوچ – ويچار. انديشو – قياس – سمجهه – راءِ. ڳڻپ – شمار – اندازو.

• **ڳَڻتي ج ڳَڻتيون:** ث . (سن . گَڻَ = ڳڻڻ) خيال – ويچار – فڪر – چِنتا – تات. – اوسيڙو – اونو. انديشو – سانگو – اُڏڪو – وسواس. چونرا ڪونرا.

– **ڳَڻتيالُ ج ڳَڻتيالَ (ت):** ذ . صفت. ڳڻتي ڪائيندڙ – ڳڻتي خور.

– **ڳَڻتي خورُ ج ڳَڻتي خورَ:** ذ . صفت. ڳڻتيون پچائيندڙ – سودائي. جڄڪيءَ ڪاڏو. گهڻ متيو. ڦرندڙ گهرندڙ – ٻهه رنگي. ٻہ چتو. پورالو.

– **ڳَڻتي خورُ هُئَڻُ:** پورالو هئڻ.

– **ڳَڻتينُ ڳُوڙهو متينُ موڙ هو هُئَڻُ:** بي عقل هئڻ. سودائي هئڻ.

– **ڳَڻتينَ ۾ هُجَڻُ:** فڪرن ۾ هجڻ.

• **ڳَڻَپَ ج ڳَڻَپُون:** ث . (سن. گَنتُ> گڻ = ڳڻڻ) ڳڻپ جو ڪم – ڳڻت – ڳاٽيٽو – تخمينو – اندازو – شمار. علم حساب – علم اعداد – سوچ – ويچار – خيال – فڪر.

• **ڳِڻِڪي ج ڳِڻِڪيُون:** ث . دري – ڪڙڪي – جارو – روشن دان . (پرمانند ۽ شرت).

• **ڳَڻَڻُ:** مصدر. (پرا. گِنيا. سن . گَڻَن> گَڻَ = ڳڻڻ) شمار ڪرڻ – حساب ڪرڻ – ڳاٽيٽو ڪرڻ – تعداد ڪرڻ – سارڻ. سوچڻ – خيال ڪرڻ – رٿڻ – پَڙهڻ – ويچارڻ. سمجهڻ – خيال ۾ آڻڻ – ڄاڻڻ – ڀانئڻ. (ڳَڻيو – ڳَڻيندو – ڳَڻيل).

– **ڳَڻَڻُ ڳَرَڻُ:** ڳَڻڻ ڳوتڻ – خيال ڪرڻ.

– **ڳَڻَڻي ج ڳَڻڻيون:** ث . ڳڻڻ جو ڪم – ڳڻپ – ڳاٽيٽو – شماري.

• **ڳِڻَڻُ:** مصدر. ڪٽڻ. ٺِئَڻُ (ڳِڻيو – ڳِڻيندو – ڳِڻيلُ).

• **ڳَڻُو ج ڳَڻُو:** ذ . صفت. (سن. گَڻَ = ڳڻڻ). ڳڻ ڪندڙ. ڳاڻو – ساڳاهو – سُچيت – خبردار. سياڻو – ڏاهو – هوشيار.

• **ڳُڻو ج ڳُڻا:** ذ . پوش – پردو . ٻاهريون ملمعو – ڏيک. ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو – ڪاٺ اندران لڳل پٽي. دروازي ۾ واڏڪن جي وچ ۾ اريب ۾ لڳل پٽي (جيئن واڏ ڪ مضبوط رهن).

– **ڳُڻو ڏيڻ (ت):** موچين جي اصطلاح ۾ جُتيءَ جي پُستيءَ جي وچ ۾ اچو چمڙو هڻڻ.

Gul Hayat Institute

• **ڳٽوٽي ج ڳٽوٽيون:** ث . ڳٽوٽي – ڳٽيئي – مرجان. ٻار جي چوسٽي.

• **ڳٽوٽي ج ڳٽوٽيئون:** ث . ڳٽوٽي – ڳٽيئي.

• **ڳٽي ج ڳٽي:** ذ . صفت ڳڻ يا ڳڻ وارو – ڳڻائتو – ڳڻي سلڇڻو. ڪار – نيڪ – ڀلو.

– **ڳٽيهائي ج ڳٽيهائيون:** ث . ڳٽا ڪاري. ڳڻ – خاصيت – خوبي – جوهر.

– **ڳٽيپو ج ڳٽيپا:** ذ. اُچائي – خاصيت – ڳڻ – خوبي. وصف – عادت – خصلت – سو پرائي.

• **ڳٽيئي ج ڳٽيئيون:** ث . ڳٽوٽي.

• **ڳوار ج ڳوار:** ذ . صفت. ڳئون چاريندڙ – ڳنوار.

• **ڳوپ ج ڳوپ(ل):** ذ . صفت. جانور – حيوان – چوپايو. بي زبان – گگدام – نه ڪڇندڙ. گهٽ سمجهه وارو – موڳو – بي سمجهه. پوڙڙو. ٻالو ٻولو – سادو سُودو.

– **ڳوپو ج ڳوپا(ت):** ذ . صفت. ڳوپ.

• **ڳوٿ ج ڳوٿون:** ث. ويچار. ڳٿ . ڳيٿ – ڳيهه.

– **ڳوٿنات (ل):** ذ . خيال – ويچار.

"اسان ڳوٿنات ڪري جواب ڏينداسون."

• **ڳوٿڻ(ت):** مصدر. ڳولڻ – نهارڻ. (ڳوٿيو – ڳوٿيندو – ڳوٿيل).

• **ڳوٽ ج ڳوٽ(ڪ):** ذ . ڳوٺ – واهڻ.

• **ڳوٿرو ج ڳوٿرا:** ذ . وڏي ڳوٿري – ٿيلهو. سامان وغيره رکڻ لاءِ ڪپڙي جو ٻجڪو. مڱ لاءِ ڪپڙا ۽ زيور وغيره – ساڪريو – مڏ – سوٽ (ت). (ث . ڳوٿري ج ڳوٿريون).

• **ڳوٽ ج ڳوٽون:** ث . چوس. چوڻ يا نوڻ وغيره راند جي ساري – ڳوٽي. ڏاڳن جو ڏيرو – ڏيري – ڳوٽو.

• **ڳوٽ ج ڳوٽ:** ذ. (سن . ڳنٽڪا= ڳوڙهي) حقي ۾ وجهڻ لاءِ تيار ڪيل تماڪ جو ڳوڙهو.

• **ڳوٽو ج ڳوٽا:** ذ . (سن. ذ . ڳنٽڪا= ڳوڙهي). سٽ جو ڏيرو – ڦورو. ريل – اوٽو – اوبرو – پرت جو هڪ قسم.

• **ڳوٽي ج ڳوٽيون (ل):** ث . (سن . ڳنٽڪا= ڳوڙهي). تماڪ کي ڪٽي ٺاهيل ڳنڍو – ڳوٽ . سٽ جي ڏيري. اوٽي – اوبري.

• **ڳوٽي جاڙهڻ(ت):** حقي جي ٽوپيءَ ۾ تماڪ وجهڻ – ڦل ۾ ڳوٽي وجهڻ.

– **ڳوٽي مَلڻ(ت):** تماڪ پاٽيءَ سان ملڻ.

• **ڳوٺ ج ڳوٺ:** ذ . (پرا. گوٺي. سن. گو= ڳانءِ+ ستان= جاءِ. ڳانئين ويهڻ يا چرڻ جو هنڌ. ٢. گوترا = ماڻهن جي آبادي – ٿورن ماڻهن جي آبادي) ڳام – نگر – واهڻ – وسين – وسندي – وسَڻ – آبادي – ماڻهو – ميڙ – ميڙو. جنم جو هنڌ. وطن – ديس – ڳاين يا ڏڳين ويهڻ جو هنڌ – ٿاڻ – ٿاڻ. (ن – ب).

– **ڳوٺاڻو ج ڳوٺاڻا:** ذ . صفت. ڳوٺ جو – ڳوٺ وارو – ڳوٺ جو رهاڪو – واهڻائي – دهقاني – واهڻي.

– **ڳوٺائتو ج ڳوٺائتا:** ذ . صفت. ڳوٺ جو – ڳوٺ جي رواج موجب. (پرمانند).

– **ڳوٺائي ج ڳوٺائي:** ذ . هڪ ئي ڳوٺ جو رهاڪو – ساڳئي ڳوٺ جو. هم وطن.

– **ڳوٺ جا ڪتا پٺيون ڪائڻ (ڪ):** بيڪار گذارڻ – اجايا ڏڪا ۽ ٿابا کائڻ – نڪمون گذارڻ.

– **ڳوٺ جا ڪتا ڪتڻ (ڪ):** نڪمون ۽ بيڪار گذارڻ – اجايا ڏڪا ٿابا کائڻ.

– **ڳوٺڙو ج ڳوٺڙا:** ذ . ننڍڙو ڳوٺ – واهڻ – گامڙو.

– **ڳوٺي ج ڳوٺي:** ذ . صفت. ساڳئي ڳوٺ جو – ڳوٺائي.

• **ڳوپڻ:** مصدر. رسيءَ جا ٻئي ڇيڙا پاڻ ۾ وٽي ڳنڍڻ. ملائڻ – جڙڻ. ڪڙو ڪڙي سان پچائڻ . ٺاهڻ. مرمت ڪرڻ. مضبوط ڪرڻ. مڙهڻ. ڳنڍڻ. (ڳوپيو – ڳوپيندو – ڳوپيل).

– **ڳوپ ج ڳوپ ، ڳوپون:** ذ . ث . چنل نوڙيءَ جا ٻئي ڇيڙا وٽي، ملائڻ جي ڳنڍ. ڳنڍ. اُٽ – مڙهه. پرت جو هڪ قسم.

– **ڳوپ ڪرڻ:** چنل تند ٻيءَ تند سان ڳنڍڻ . (ت).

• **ڳوچ ج ڳوچ:** ذ . فضيلت – فوق – سبقت – اُچائي – اُچاڻ – اوچ – سرسي. خوبي – خاصيت – ڳٽيپائي – ڳڻ – جوهر.

• **ڳوڏ ج ڳوڏ(ت – ڪ):** ذ . صفت . (سن . گودا) وڏو ڏاند . ڳرو مڙس. جنگي جوان. بهادر – سورهيه – پهلوان – ڳوڏو.

"ڳوڏ وڏا ڳاري، ڏاڏي تؤ تيڳين تي"

• **ڳوڏو ج ڳوڏا:** ذ . صفت. سورهيه – پهلوان – جوان – جوڌو – بهادر – سورمو . سگهو – ڏڳو – طاقتور – ڏاند.

"ڳاهين ڳاهه ڳوڏا، سنگن جي سٿيءَ تي"

(ث . ڳوڏي ج ڳوڏيون).

• **ڳور ج ڳورون:** ث. (ف گور= قبر) قبر – گور – ٻني – تربت – سماند

"ميان ڳور لائق، بيبي سيج لائق"

(گل قند ١٢) ڳول – ڳولا – تلاش. وڙڙ – (پوليس ۾). جهاڙو – جهڙتي – تلاشي.

Gul Hayat Institute

— **ڳورَ ڳلي نہ هئڻ:** حيلو وسيلو نہ هئڻ – بلو ييٺي نہ هئڻ – ڪا بہ پرواهہ نہ هئڻ.

• **ڳورات وارڻ:** ڪنڌ پٺ تي ورائڻ.

• **ڳوراچاڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳورانيو ج ڳورانيا:** ذ. پيار. ڳرهاڻي.

— **ڳورانيو ڏيڻ:** ڳرهاڻي ڏيڻ – پيار ڪرڻ. (ن– ب).

— **ڳورانيو ڪرڻ:** پيار ۽ محبت ساڻ ڀاڪر ۾ آڻڻ. ڳنڍ ڪرڻ – ننگ وڙ ڪرڻ.

• **ڳوراڻو:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳوراها:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **ڳوراهو** – اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳوراهون:** ذ. سرڻي جيو جو هڪ قسم – ڳوه – ڳوهيرو.

• **ڳوريٽ ج ڳوريٽ > ڳوريٽون:** ذ. ث. هڪ جهنگلي جانور (جو قبر مان مردو کوٽي کائي) (ث. ڳورنهاري ج ڳورنهاريون).

• **ڳورڙ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳورڙا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳورنار ج ڳورنار(ڪ):** ذ. قبر مان مڙدا کوٽي ڪڍي کائيندڙ جانور – مڙده خور – ڳوريٽ.

• **ڳور نهاري ج ڳورنهاريون:** ث. (ف. موشڪ ڪور). قبرن مان جو مڙدا کوٽي کائي. ڳورنار – ڳورناري – ڳوريٽ جي مادي "ايرادي آندي، ڳورنهاري ڳوٺ ۾".

• **ڳورڻ:** مصدر. ڳولڻ – ڦولهڻ – سوجهڻ – کوجڻ – ڏورڻ – تلاش ڪرڻ – جاچڻ – سوجهڻ – ڦولڻ – بنا چٻڻ جي کائي وڃڻ – ڳهي ڇڏڻ – ڳڙڪائڻ (ڳوريو – ڳوريندو – ڳوريل).

— **ڳوري وڃڻ (ڪ):** نڙيءَ تان هيٺ لهي وڃڻ.

— **ڳورو ج ڳورا:** ذ. صفت. گوري رنگ وارو – اڇيءَ چمڙيءَ وارو – ڪٽڪ رنگو – سرخ سفيد رنگ وارو – سفيد – پورو – گورو – چٽو – خوبصورت – حسين – جميل – سندر. (ث. ڳوري ج ڳوريون). (اسم خاص). لس ٻيلي جو اپرنديون هڪ علائقو.

• **ڳرو ج ڳرا:** ذ. صفت. (سن. ڳر =ڳرو) گهڻي بار وارو – ڀاري – ڀاري – ڳرو – گران – ثقيل – وزندار – وزني – وزنائتو. سخت (مينهن). ڳرو (کاڌو) – دير هضم. قوي. ڳنڀير – ديرينو – سنجيده. وڏي ڏير لاءِ لقب. مڙس جو ڀاءُ.

— **ڳوراڻ ج ڳوراڻيون:** ث. ڳورائي – نهراڻ. شڪل جي ڳورائي.

— **ڳورائي ج ڳورائيون:** ث. ڳوراڻ – ڳرائي.

— **ڳورو ڳالهائڻ:** ڳري آواز سان ڳالهائڻ – ناراضگي وارو ڳالهائڻ. ڊرو يا آهستي ڳالهائڻ. (ن– ب).

• **ڳورهاري ج ڳورهاريون:** ث. صفت. (سن. گرڀ = ڳڀ). ٻويستي – حامله – پيٽ سان (عورت). (ث) ٻڪريءَ جو هڪ قسم.

• **ڳورهيلو:** اسم خاص. تعلقي اٻاوڙي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳوري ج ڳوريون:** ث. صفت. (پرا. گوريا. سن. گور+ ايڪا > گوري = ڳوري). سهڻي زال – حسين زال – سونهن واري زال – خوبصورت عورت. نينگري – جوان ڇوڪري. عورت ناري – منڌ.
"تان کي ڳوري ڇُل، جان لاڙائو سچ ٿيو". (شاهہ ڪريم).

• **ڳوري ج ڳوريون:** ڳري – ڳٽتي واري – آفت – مصيبت – غضب.

• **ڳوڙه ج ڳوڙه (ت):** ذ. انبوهہ – ميڙ. (صفت). گهاٽو – ڳتيل.

— **ڳوڙه ڪرڻ:** سوڙها ٿيڻ – جُهمر ڪرڻ. ميڙ ڪري اچڻ. (مڇيءَ جو) اوهيڙو ڪري اچڻ. پنُ ڪري هلڻ"

— **ڳوڙهو ج ڳوڙها:** ذ. (سن. گولڪ > گٽڪا= ڳوڙهو) ڪنهن شيءِ جو گول ڳنڍو – پنوڙو – چاٽو – ٽيرو – روڙو. مٽيءَ جو گول ڇڏو – وغيره لڳڻ سبب (بدن ۾) ٿيل ماس جي ڳوڙهي – ڏٻڙ. رت ڳڙ. روئڻ وقت اکين مان پاڻيءَ جو وهندڙ ڦڙو – لڙڪ – هنج. ڪڇيءَ جي هڪ ذات (جنهن جو ڏونڪو ڳوڙهي وانگر ٿئي).

— **ڳوڙها پي وڃڻ:** روئڻ مهل اک مان ڳوڙهو بہ نڪرڻ نہ ڏيڻ – چپ ڪري روئڻ. روئڻ کي روڪڻ. غم کائڻ – صدمو سهڻ.

— **ڳوڙها ڪرڻ:** ڳنڍيون ڪرڻ (سٽ ۾). منجهائڻ – پريشان ڪرڻ. فڪر ۾ وجهڻ. ڪورين جي اصطلاح ۾ پاڻي تيار ڪرڻ بعد هر هڪ رنگ جي تاني جدا ڪري، ڪاني مٿان ويڙهڻ.

— **ڳوڙها ڳارڻ:** اکين مان آب وهائڻ – هنجون هارڻ – ماٺ ۾ روئڻ – روئڻ.

— **ڳوڙها يا ڳنڍيون ڳوڙها ٿيڻ:** منجهي پوڻ.

— **ڳوڙهن ڳاٽ ڀرڻ:** ڳاٽ يا ڳچي تي گهڻا ڳوڙها هارڻ. لاڳيتا لڙڪ وهڻ.

• **ڳوڙهو پوڻ:** آپدا جو اچڻ – مصيبت پوڻ.

• **ڳوڙهي ج ڳوڙهيون:** ث. ڳوڙهي جي مونث. ڦرڙي.

• **ڳوڙهو ج ڳوڙها:** ذ. صفت. (سن. گنڀير > گوڙه > گوڍ = گهاٽو. پرا. گهرو) گهاٽو – ٽڪو – ڇُهڄ – گهرو (رنگ). ڳتيل – مُوڙهل – ڳنڍيل – ڳوپيل. لڳلڳدار. ويجهو – لاڳو. گهٽو گجگاهہ – جوهيل. ڳجهو – لڪل – ناپئد (سريراڳ –

Gul Hayat Institute

ڳر). پريل (بدن ۾)– تلهو – جوپ. نهرو. سمجهه ۾ ڏکيو– مشڪل. (ذ). گهاٽو رنگ– هڪ قسم جي ڳجهارت– مام. پرده ۾ ڳالهائڻ– راز وارو سوال جواب.

– **ڳوڙهي ۾ ڳالهائڻ(ت):** لِڪ ڪري ڳالهائڻ– رمز سان ڳالهائڻ (ث. ڳُوڙِهي ج ڳُوڙِهيُون)

– **ڳوڙهيُون ڳوڙِهيُون ڏيَڻ(ت):** ماڻهن جون جد اجدا ٽوليون ٿي، پنهنجي منهن وڃڻ.

– **ڳُوڙِهي هَڻَڻ(ت):** ڳجهارت پڇڻ– پرولي پڇڻ. ڳجهارت سلڻ.

– **ڳُوڙِهيُون هَڻَڻ(ت):** خيال پچائڻ– رٿون ڪرڻ. گمان ٿيڻ.

– **ڳوڙِهاڻَ ج ڳُوڙِهاڻيُون:** ث . گهاٽاڻ – ڪَهراڻ. ٿُلهاڻ – ٿُلهائي – ڳوڙهائي– ڪَهِرائي.

– **ڳُوڙهاڻِ ج ڳُوڙهاڻُون:** ث . ڳوڙهائي– گهاٽائي – گهرائي.

– **ڳُوڙهائِي ج ڳُوڙهائِيُون:** ث . ڳوڙهاڻ – گهرائي – گهاٽائي. (شرت).

– **ڳُوڙِ هيرڙو ج ڳُوڙِهيرڙا:** ذ . صفت. ٿورو ڳوڙهو– ڳوڙهيرو– ڪجهه گهاٽو–البته ڪَهِرو.

– **ڳُوڙِهيرو ج ڳُوڙِهيرا:** ذ . صفت. گهاٽو ٽڪو – مَڏُ– ڪَهراؤ(شرت).

• **ڳوڙَهڪَ:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳوڪُو ج ڳوڪُو:** ذ . صفت. چوٽي ڳچي ۽ لاٽيري بدن وارو (ماڻهو). ڳوڪون.

• **ڳوڪُون:** ث . آڱوٺي ۽ ڏسٽي جي درميان فاصلو– گوڪو.

• **ڳوڪِڙ(ت):** ث. دنيا – ملڪيت – زر– ناڻو – مالي – ڪِيڪَ. (ل).

• **ڳولَڻ:** مصدر. (سن. گليش= ڳولڻ) ڳولا ڪرڻ– تلاشڻ– ڍونڍڻ – ڦولهڻ – ووڙڻ. ڏسڻ – جاچڻ – نهارڻ – هٿ ڪرڻ. (ڳولِيو– ڳولِيندو– ڳولِيَلُ)

– **ڳولَ:** ڳولا– جاچ– تلاش.

– **ڳولا ج ڳولائون:** ث . ڳول – تلاش – جاچ – وُوڙ – ڦولا – دريافت – سُڌسماءُ– پڇا ڳاڇا – جُستجو.

– **ڳولا ڦولا:** ث . جاچ جوچ– پڇا ڳاڇا.

– **ڳولائِڻ:** مصدر. ڳولا ڪرائڻ – تلاشائڻ – پڇا ڳاڇا ڪرائڻ – دريافت ڪرائڻ. (ڳولائيو– ڳولائيندو– ڳولائيل).

– **ڳولائُو ج ڳولائُو:** ذ. صفت ڳولا ڪندڙ– ڳوليندڙ– ڳولو. ڪنهن شيءِ جي تلاش ۾ نڪتل–جاچو. ضرورتمند– گهورو– گهرجائو.

– **ڳولَپَ ج ڳولَپُون:** ث. جاچ – ووڙ– تلاش.

– **ڳول ڦولَ (ڪ):** ڳولا ڦولا.

– **ڳولَڻُ ڪَندَڻُ:** ڳولا ڪرڻ– تلاش ڪرڻ.

– **ڳولو ج ڳولا:** ذ . ڳولا ڪندڙ – تلاش ڪندڙ – وُوڙ ڪندڙ – ڳولائو.

– **ڳولَهه:** ث . ڳول– جاچ– تلاش.

– **ڳولَها.** ث . ڳولا.

– **ڳولي ڪڍَڻُ:** ڳولي هٿ ڪرڻ.

• **ڳُومُ ج ڳُومَ(ت):** ذ . ماڻهن جو ٽولو– جماعت.

• **ڳُونا:** اسم جنس. ڄانبي جي شڪل جهڙي ٻُوڙي(توريي) جون ڪائيون– ڄانبي جا ڳونا.

"عاشق ان ڪٽي ويا، تون ڳونا پِيو ڳاهين"(پاهڙ دل).

• **ڳَونٽُ ج ڳُونٽَ:** ذ. (سن . گؤ= گانءِ + موترَ=مٽ) گانءِ جو مُٽ – ڍڳيءَ جو مُٽ.(پرماند). گابو. (ت).

• **ڳونڌڻ (ت):** مصدر. ڳوهڻ – ڳنڌڻ .(ل –وفا). (ڳونڌيون– ڳونڌِيندو– ڳونڌِيَل).

• **ڳُونڊُ ج ڳُونڊَ(ت):** ذ. ڪنهن ٻه وڻ جو ٽُڙُ.

• **ڳُونَرُ(ل):** ذ . ڄانبي يا توريي ڳاهڻ بعد بچيل تيليون– ڪاڏر.(ل).

• **ڳونهِي:** ث. گانءِ– ڍڳي.

• **ڳونِيَرو:** اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۽ تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳونيرو:** اسم خاص. تعلقي ڊگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳوڻ:** اسم جنس. هڪ پسارڪو وکر. دوا طور ڪم ايندڙ ڪونئر جو هڪ قسم.

• **ڳوڻِ ج ڳُوڻِيُون:** ث . (سن ڳُوڻِي). ڳوڻ جو ٺهيل ڳوٿرو– ٻوري – ٻوجهو. ٻوٽيءَ يا گاهه جو هڪ قسم. (ڪ).

– **ڳُوڻِي:** ث . ڳوڻ.

• **ڳوهَ ج ڳوهُون:** ث . (سن. گوڌا). جانور جو هڪ قسم – واڳوءَ جي بناوت جهڙو چئن پيرن سان هڪ پيٽ پر سرڙو جاندار.

– **ڳوهَ مان واڳُون ٿيڻ:** حيثيت ڪان مٿي رعب تاب ڏيکارڻ– آڪڙيا وڏائي ۾ وڃي وڃڻ– خَسِيس مان وڏي زور وٺڻ.

• **ڳوهُ ج ڳوهَ:** ذ. ڳاهٽ – ميڙ – انبوه– هجوم.

• **ڳوهاٽِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳوهَڻُ:** مصدر. (سن. گرَنٿَنر > گنڌ= ڳوهڻ). اٽي وغيره ۾ پاڻي وجهي مَلَڻُ– (ڳوهِيو– ڳوهيندو– ڳوهِيلُ).

Gul Hayat Institute

• **ڳوهَٽ ج ڳوهَٽَ:** ذ. ڳئون لاءِ ڪَڙ ۾ مليل ڪـُتر.

• **ڳوهُو ج ڳـوهُو(ت):** ذ. صفت. سيڪجهه ڳهندڙ – هضم ڪندڙ – ڪائـُو. گهڻو ڪائيندڙ – پيٽير.

• **ڳوهو(ل):** ذ. اَن ۾ ويڙهيءَ جو تڪر.

• **ڳوهيروج ڳوهيرا:** ذ. جانور جو هڪ قسم (ڳوهه جي جنس جو زهريلو ڳاڙهي پوري رنگ تي، تر ۾ گهڻو ٿئي.)

• **ڳوهينڊو ج ڳوهينڊا (ڪ):** ذ. گاهه جو هڪ قسم.

• **ڳوئِٺ ج ڳوئِٺَ:** ذ. (سن. گو = ڳانءِ). مال ڪي ڪـُتر ۽ ڏارو وغيره گڏي ڏنل چارو.

• **ڳوئِڙُ(ت):** ث. جيت جو هڪ قسم.

• **ڳوئِنَ ج ڳوئِنَ:** ذ. جانور جو هڪ قسم – سامبر – سانورُ. (پرمانند).

• **ڳـَهـَ ج ڳـَهُون:** ث (سن. گـَهـ = اونهو وڃڻ. گـَهَن = ڏکيو – سمجهه کان ٻاهر). ڪنهن ڏکئي ڪم ۾ گهڻي وقت تائين ويهڻ جي حالت – هـَجَ – ڪـَهـَ – هجڻي. پتوڙ – پورهيو – هلاڪي – جاڪوڙو. درد سري – ڪشالو – دقت – محنت. تڪليف – آزار – زحمت – تصديع – اهنج – ڏنجُ – جنجال. (پرمانند).

– **ڳـَهموڙ ج ڳهموڙُون:** ث. ٻـَٽ جي پاچ. سُستِي – آرس. تـَڪُ.

• **ڳـَهـُ ج ڳـَهـَ:** ذ. (سن. گهَن = زيور. ڳـَهـُ). زيور – ڳهڻو. جنسار – زيب. گروي – رهن. عوضيو – بدلو.

– **ڳـَهـُ رَکڻُ:** گروي رکڻ. ڪو زيور وغيره. قرض طور پئسا وٺڻ اَن جي عيوض امانت رکڻ.

– **ڳـَهـُ ڳـَٺو ج ڳـَهـُ ڳـَٺا:** زر زيور – ڳهڻو مٿيو. مٿيو موتي.

– **ڳـَهـُ وارو ج ڳـَهـُ وارا:** ذ. صفت. (زيور وغيره) گروي رکڻ وارو.

– **ڳـَهيَلُ رَهڻُ:** گروي رهڻ. توراٽتو رهڻ – شڪر گذار رهڻ – احسانمند رهڻ.

• **ڳـَهائڻُ:** مصدر. سخت پورهيو ڪرائڻ – گهڻو ڪم ڪرائڻ – محنت ڪرائڻ – هجائڻ – ٿڪائڻ. تڪليف ڪرائڻ. (ڳـَهائيو – ڳـَهائيندو – ڳـَهائيـَل).

• **ڳـَهـَٽُ ج ڳـَهـَٽَ:** ذ. ڪاتيل گاهه (مال لاءِ). مال جي ڪاڏي لاءِ ڪـُتر وغيره ملائي ناهيل چارو – ڳوئٺ. (پرمانند).

• **ڳـَهـَٽُ ج ڳـَهـَٽَ:** ذ. ماڻهن جي ڳهڻ – ميڙ – ڪَٺ – انبوه – ڳاهٽ. ماڻهن جي گهڻ سبب ٿيل سوڙه – پيهـَٽ – پيهـَ. گوڙ – گهمسان.

• **ڳـَهج ج ڳـَهجون:** ث. ڳَج. محبت. پيار – قرب.

• **ڳـَهـَرَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳـَهـَرَ ج ڳـَهـَرُون:** ث. (پرا. ڳـَهـَڻ. سن گـَرَهڻ). ننڊ جو خمار – پنڪي – اوجهراٽي. نشي جو خمار – سستي – ڪر موڙ – آرس – آلس. بيهوشي. موڳائي.

– **ڳـَهـَيرُ ج ڳـَهـَيرَ:** ذ. صفت. ننڊ جو خماريل – ننڊاڪڙو – سست – ڪانٽ – آرسي – ڪاهل – ڍاڪن ڍلو – شومتي – ڪم چور.

– **ڳـَهـَرجڻُ:** مصدر. ننڊائجڻ – پنڪي ڪائڻ – جهوٽا ڪائڻ. خمارجڻ (ڳـَهـَريو – ڳـَهـَربو – ڳـَهـَريـَلُ).

– **ڳـَهريو ج ڳـَهريا:** ذ. صفت. ڳهر وارو. ڳهريل – پنڪيون ڪائيندڙ – ننڊهارڪو – جهوٽا ڪائيندڙ.

• **ڳـَهـُڙ، ڳَهڙَ ج ڳـَهـِڙ، ڳـَهڙَ:** ذ. صفت. سڪر ماٺهو – وڏو ماڻهو. (ل – وفا). سخي سپاجهو.

• **ڳـَهـِڪـَنُ:** ذ. پساري وکر جو هڪ قسم.

• **ڳَهـَ ڳَهـَ:** صفت. اجايو – بيهودو. بڪ بڪ.

• **ڳـَهلائـِڻُ:** مصدر. ڪاهل ٿيڻ – سست ٿيڻ – ڍرو ٿيڻ – غافل ٿيڻ – الغرضائي ڪرڻ. بي خيالو ٿيڻ (ڳـَهـَلايو – ڳـَهلائـِيندو – ڳـَهلايـَلُ).

• **ڳـَهلو ج ڳـَهلا:** ذ. صفت. سست – توتي – ڪاهل – ڍرو – آلسي – آرسي – بي خيالو – لاغرض. پورڙو – مت مـُوڙه.

– **ڳـَهلائو ج ڳـَهلائا:** ذ. سستي جو – ڪاهليءَ جو. بي پرواهي جو. بي خياليءَ جو – الغرضائي جو.

– **ڳـَهلائپ:** ث. ڳهلائي.

– **ڳـَهلائي ڳـَهلائيُون:** ث. غفلت – غافلي. ڪاهلي – سستي – موڳائي. بي پرواهي – بي خيالي. هنيلائي.

• **ڳـَهَنَ ج ڳـَهَنَ(ل):** ذ. خيال – ڌيان.

• **ڳـَهَڻُ:** مصدر. اَن جي سنگن جو ڳاهه ۾ پـِري وڃڻ. آهستي آهستي ڪم ڪار ڪرڻ – هلڻ – ڳهل ڪرڻ. تڪجي تڪجي ڪم ڪرڻ. سخت پورهيو ڪرڻ – گهڻي محنت ڪرڻ – ڪشالو ڪڍڻ – ڏاڪڙو ڪڍڻ – تڪليف ڪرڻ ۽ لوڙڻ – هجڻ.

"هوُرِيون هاڙيون لنگهيون، ڳوُريون پيون ڳهن" (شاهه).

– **ڳـَهڻَ پـَهڻَ:** خيال ڪرڻ – تورڻ – تڪڻ – رٿڻ ڪـَتڻ.

– **ڳـَهڻو(ت):** وهجاڻو.

– **ڳـَهـِٽي ج ڳـَهـِٽيُون:** ث. درد سري – سخت محنت – گهڻو پورهيو.

Gul Hayat Institute

– **ڳَهِيَلُ ج ڳَهِيَلَ:** صفت. ٿڪل – هڄيل – ساٽو – ماندو – چُورُ – هلاڪ – وِرتل.

• **ڳِهڻَ ج ڳِهِڻُون:** ث . (سن. گَربَ= ڳَپ) ماديءَ جي مخصوص عضوي ۾ ڳپ جي رهڻ جي جاءِ – ٻچي داني – رحم.

• **ڳِهَڻُ:** مصدر. (سن. گَر) ڳيت ڏيڻ– ڳڙڪائڻ – وٺڻ – جهلڻ – پڪڙڻ – قابو ڪرڻ (ڳِتو– ڳِهندو– ڳِتَلُ).

• **ڳَهَڻو ج ڳَهَڻا:** زيور – ڳَهہَ. مٽيو – هيرو – جواهر– جوهر. ڪارڪ جهڙو تعويذ. جو ٻچيءَ ۾ ٻڌن (وفا). صفت. سهڻو ۽ سمجهہ وارو "هو گهڻو ڪندو ڳالهہ ڪي توري تخمينين". اسم خاص. ماڻهو جو نالو.

– **ڳَهَڻو ڳَٺو ج ڳَهَڻا ڳَٺا:** ذ. زرزيور– ڳهہ ڳٺا– سوني ساهہ.

• **ڳَهَڻو ڪوسو:** اسم خاص. تعلقي ڪنڌ ڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳَهَڻو واهِہ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳِهٽِي ج ڳِهٽِيُون:** بي چيني– بي آرامي.

• **ڳَهو ج ڳَها:** ذ . ڪاٽي ڪٽڻ لاءِ هڪ ماڻهوءَ جو ڪاٽيءَ جي ڪوٽڻ جو مقرر انداز. (ل). تڪليف– ڏک – جفا. (ت). حصو – ورهاست – ڀاڱو. (ت). ڳهہ – زيور – ڳهڻو (ل). ڳهي ۾ رکيل – گروي "راڄ ڳهو" راڄ جو عيوض.

– **ڳهو جاڙهڻُ(ت):** مدد ڏيڻ – امداد ڪرڻ – ڪم پورو ڪرڻ.

– **ڳَهو ڪَڍَڻُ(ت):** ڪم جو مقرر حصو ڪرڻ.

• **ڳِهِي ج ڳِهِي (ل):** ذ. صفت. وڏيرو– سڪر.(ل– مهيري).

• **ڳَهيرُ ج ڳَهِيرَ(ڪ):** ذ. نند جو گهيرٽ – خمار. اوجاڳو.

• **ڳَهيرُ ج ڳَهيرَ:** ذ . (پرا. گَهيرَ: سن. ڳنڀير). ڀريل – ٽمٽار – تار – ڀرپور. ڳرو – ڀاري. بردبار – ڳنڀير. وڏو – اعليٰ – بلند– متاهون – اوچو. فلڪ وارو . گهٽيون ڳالهيون ڄاڻندڙ. گهٽا ڳڻ ڪندڙ.

"ڳُٽن جا ڳهير، مارو ملڪ ملير جا"(شاهہ).

• **ڳِهيرَ:** اسم خاص. تعلقي سيوهڻ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڳَهِيلَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳِهيلاَ:** اسم خاص. ذات جو هڪ قسم.

• **ڳَهيلڙا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڳَهيلائِڻُ:** مصدر. ڳهيلو ٿيڻ – ڀورڙو ٿيڻ – بي عقل ٿيڻ– ڪاهل ٿيڻ – ڊرو ٿيڻ – سست ٿيڻ. بي پرواهہ ٿيڻ – بي خيال ٿيڻ. (ڳَهيلايو – ڳِهيلائيندو – ڳِهيلايَلُ).

• **ڳَهيلو ج ڳَهيلا:** ذ . صفت. بيوقوف– بي عقل – ڀورڙو – مت مُوڙو– غافل – بي خيال.

• **ڳَهيلاٽو ج ڳَهيلاٽا:** ذ. ڳهيلن جو– ڳهيلي يا بي خياليءَ جو.

• **ڳهيلائِي ج ڳَهيلائِيُون:** ث . ڀورڙائي – ڳهلائي – ڪاهلي– ڊرائي – غفلت– موڳائي.

• **ڳَنُرِ(ت)** : ث . اُٺ يا گهوڙي تي بنا سنجن جي چڙهڻ ڪري ويهڪ جي جاءِ تي ٿيل گاٽ– چِٽو.

• **ڳُنُارُ ج ڳُنُارَ(ت):** ذ. ڪٽنب– قبيلو – خاندان.

• **ڳَنَرُ ج ڳَنَرَ(ت):** ذ. ڦاهو. نقصان.

– **ڳَنَرُ ڳِچيءَ ۾ پَوَڻُ:** ڦاهو پوڻ. نقصان پوڻ.

• **ڳَنُون ج ڳَنُون:** ث . (پرا. گوئِي> گوئا> گائِي. سن. ڳِي> گو= گانءِ). گانءِ– ڊڳي. مسڪين – غريب. حليم– مظلوم – ويچاري. ساده دل– ڀالي ڀولي.

• **ڳَنُون ٻُلِي:** اسم خاص. (لس بيلي طرف) هڪ جبل جي ٽوڙ جو نالو.

• **ڳَنِي ج ڳَنِيُون:** ث . تڙ ڀيڙ– جلدائي – تڙ تڪڙ.(ل). ڪَسِي– واهِي. (ل). گهرج– ضرورت. (ل– وفا). مِينهَن جي گوڙ– گجگوڙ. (ڪ).

• **ڳُنِي ج ڳُنيُون:** ث . (سن. گُدَ = ڳُنِي)جسم جو عضوو. پاخاني خارج ڪرڻ جي جاءِ – چُتَ– دُبرَ– ڦوڪِي– گديا.

– **ڳُنِي اڃَڻَ ۾ رَکَڻُ:** ڳُنِي چڪي تي رکڻ– وڏائي ڪرڻ – آڪڙ ڪرڻ.

-- **ڳُنِي اُگهاڙو(ت):** ذ . صفت. بي لڄو – بي شرم – اٺاسو.

– **ڳُنِي ٻيتَ ڪَرَڻُ(ت):** ڪنجوسائي ڪرڻ – پڪائي ڪرڻ.

– **ڳُنيءَ تي مُهرَ هڻَڻُ:** احسان ڪرڻ – مهرباني ڪرڻ.

– **ڳُنِي ۾ اَرُ هُجَڻُ(ت):** گهڻو عذاب ڏيندڙ هجڻ– سخت ايذائيندڙ هجڻ.

– **ڳُنِي چِڪي تي رَکَڻُ:** سِيتَ ڪرڻ – مغروري ڏيکارڻ. پاڻ کي وڏو ماڻهو سمجهي آڪڙ ڪرڻ.

– **ڳُنِي ڏيئي هَليو وَڃَڻُ:** پورو جواب نہ ڏيڻ. پورو منهن نہ ڏيڻ. پٺيرو ٿي هليو وڃڻ.

– **ڳُنِيءَ سان ڳالِهائِڻُ:** آڪڙ مان ڳالهائڻ – لاغرضائيءَ سان پيش اچڻ. رکو ۽ اڏنگو جواب ڏيڻ. اجايو ڳالهائڻ– بدڪلامي ڪرڻ. گاريون ڏيڻ – گهٽ وڌ ڳالهائڻ.

Gul Hayat Institute

– **ڳـُٹِي ڪوڙَڻُ:** ويھَڻُ. ٽڪ ڀڄڻ – وسرام ڪرڻ.
– **ڳـُٹِي ڳـِيسَ:** ٿ. توبھ – بان – بس.
– **ڳـُٹِي ڳـِيس ڪَرَڻُ:** بس ڪرڻ – توبھ ڪرڻ – بان ڪرڻ – بس ڪرڻ.
– **ڳـُٹِيءَ ڳاڙھو:** ذ. ڳاڙھيءَ ڳُٹيءَ وارو باندر.
– **ڳـُٹِي ڳـَنا ڪائڻُ:** اجايو حرص ڪرڻ. هوند وارو ٿيڻ – پيٽ پرڻ – ڏو ٿيڻ.
– **ڳـُٹِيءَ ڳورو ج ڳـُٹِي ڳورا:** ذ. صفت. وڏائي خور – هنيلو – متڪبر – مغرور.
– **ڳـُٹِيءَ ڳورو ٿيڻ. هُجَڻُ:** مغرور هجڻ. وڏو ماڻهو بڻجڻ.
– **ڳـُٹِي ۽ وات تي هَٿ ڏيڻ:** ڪنهن جي پچار نہ ڪرڻ. غريب تي گذارڻ.
– **ڳـُٹيُون ڳالهائڻُ:** تمام بد لفظ چوڻ – ڳهت وڏ ڳالهائڻ.
• **ڳـِياڙي(ٿ):** ٿ. ڪـُڙه جو هيٺيون حصو(جنهن ۾ گهوبو پيل ٺئي ٿو) – مٺو – ڦٽو. (بلبل).
• **ڳـِيتَ ج ڳـِيتيُون:** ٿ. (سن. ڳـَر) ڳهڻ جي حالت – ڳـِتَ – ٽڪ – هپو – ڳيه.
– **ڳـِيتَ ڏيڻُ:** نڙيءَ ڪي زور ڏيئي ڪاتو پيٽ ۾ وجهڻ – ڳـِتَ ڏيڻ – ٽڪ ڏيڻ.
– **ڳـِيتَ ڏيئي قرضُ لاهڻُ:** قسطون ڪري قرض لاهڻ. تڪليفن سان قرض لاهڻ.
– **ڳـِيتيُون ڪائڻُ:** تڪليفون ڏسڻ.
– **ڳـِيتُ ج ڳـِيتَ:** ذ. (سن. ڳيت > ڳـَيَ = ڳائڻ) راڳ – ڳيچُ – ڳانو – ڳاچ – ڳيو. ڳائڻ جو هڪ قسم. ٽڪدار ۽ باوزن فقرا (جي سُرن ۾ ڳائجن). خيال "ڏرپت. پدُ وغيره. (آصفيہ).
– **ڳـِيتُ ڳائڻُ:** راڳ الاپڻ – سرود خواني ڪرڻ – نغمہ سرائي ڪرڻ. پڄن ڪرڻ. رام ڪهاڻي چوڻ – ڏکهو بيان ڪرڻ. ڳـُڻ ڳائڻ – تعريف ڪرڻ – ساراهہ ڪرڻ. (آصفيہ).
• **ڳـِيتَڻُ(ڪ):** مصدر. ڪا شيءِ نڙيءَ مان هيٺ لاهڻ – ڳڙڪائڻ – ڳـورڻ – ٽڪ ڏيڻ. (ڳـِيتيو – ڳـِيتيندو – ڳـِيتيلُ).
• **ڳـِيتو ج ڳـِيتا:** فعل. ڳيهڻ مصدر جو اسم مفعول – ڳيهي چڏيو – ڳڙڪايو – هڙپ ڪيو – ڳـوريو.
• **ڳـِيتَ ج ڳـِيتيُون:** ٿ. (سن. ڳـنڪا= ڳوڙهي) سـٽ جي ويڙهي – ديري – ريلُ.
• **ڳـِيتـِي ج ڳـِيتيُون:** ٿ. چوپڙ يا چوپڙ راند ۾ ڪم ايندڙ ساري – ڳوٽ. چقمق پٿر جو ٺاهيل ٽڪر. (پرمانند). ڪاٺ گهڙيل ٽڪر – ڳِلي – اِٽي. نيٽي جي چيڙي ۾ وڌل ڪاٺي جو ٽڪر. يڪتاري جي تند ويڙهڻ واري ڪاٺيءَ جو ٽڪر.
• **ڳـِيجهَ ج ڳـِيجهيُون:** (سن. گريڌر) ڊونڊ ڪائيندڙ پکي ڳجهه. (ڳاجرا).
• **ڳيجهڙو ج ڳيجهڙا (ل):** ذ. صفت. ٽورڙيءَ محبت وارو - ڪوڙو عاشق – سڌڙيو. (مهيري).
• **ڳيجهو ج ڳيجها (ڪ):** ذ. محتاج – بي وس – قرضي - مجبور. ٿورائتو – ليلائيندڙ – لاچار.
• **ڳيجهو ٿيڻُ:** محتاج ٿيڻ – بي وس ٿيڻ. قرضي ٿيڻ.
• **ڳيچو ج ڳيچا:** ذ. زنانو راڳ – سهرو. (ڪ– ٿ). اڪروٽ (ل– وفا). ڳٽو. (ل).
"ڪڙ وارو ڳيچو ٻڌي چڙيو". (جملو)
• **ڳيرائي ج ڳيرائيُون (ڪ):** ٿ. دوائن ۾ ڪتب ايندڙ ٻوٽي جو هڪ قسم – ڳارائي بدن جو ڳچيءَ وارو پاسو ۽ هڏو.
• **ڳيرڙي (ٿ):** ٿ. ڪـُنيـَر جو رگ.
(۱) ڳاڙهي ڳيرڙي = ڏاءِ　　(۲) ڪاري ڳيرڙي = رڳ
• **ڳيرو ج ڳيرا:** ذ. (ف. فاختہ) پکيءَ جو هڪ قسم وڏو اڇو اهو ڳيرو (ڪڙڪٽ ننڍي ڳيري، ٻاٻيهو (ننڍو ڳاڙهو سهڻ ڳيرو) (ٿ. ڳيري ج ڳيريُون).
– **ڳيرانجهڙو ج ڳيرانجهڙا:** ذ. صفت. ڳيري جي رنگ جهڙو ٻسار ڪو وڪر.
• **ڳيرو ڪري چڙَڻُ:** وار کوهي چڙڻ.
• **ڳيري ج ڳيريُون:** ٿ. (ف. قمري). ڳيري جي مادي.
– **ڳيري جي وڪ:** تمام ٿورو پنڌ – ويجهڙائي – نزديڪي.
– **ڳيري ورنو:** ذ. صفت. ڳيري جي رنگ تي مائل – ڳيرانجهڙو.
– **ڳيري هيلان آنا ڪيَڻ:** تمام چالاڪيءَ سان ڪو ڪم ڪرڻ چالاڪي ڏيکارڻ.
• **ڳيرنڙو:** ذ. دوا طور ڪم ايندڙ ٻوٽي جو هڪ قسم – هزار داڻي
• **ڳيري:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **ڳيريلو:** اسم خاص. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **ڳـَيـڙ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (سڪايل).
• **ڳـَيـڙ ج ڳـَيـڙ (ل):** ذ. صفت. بي وقوف. سوالي. سست. بي زور.
"ڪي ڳورا ڳـَيـڙ ڳوٺ ۾، ڪي ڪارا قربدار"
خريد ڪيل نوڪر – ٻانهون. (ڪ). (ذ). نقصان ڏوهہ. خرابي.

Gul Hayat Institute

- **ڳيڙڻ:** مصدر. (سن. گرهڻ= وَنڻ). وٺڻ – خريد ڪرڻ – خريدڻ – ڳهڻ – سودڻ. (پرمانند). (ڳيڙيو– ڳيڙيندو– ڳيڙيل).
- **ڳيڙو ج ڳيڙا:** ذ. ٽيپو – ڦڙو– قطرو. ڇنڊاڪو. (ت). اٺ. ڏهه ڏينهن سيءَ واءُ سان سانده پيل برسات. (ڪ).
- **ڳيڙ(ت):** صفت. اَپرو – ڏٻرو – ڪمزور – ضعيف– هيٺو. سست. تنگ ڪندڙ. نقصان ڪار. سُجو. پوڙهو – ڪراڙو.
- **ڳيڙهڻ:** مصدر. ڳهڻ – خريد ڪرڻ – ملهه وٺڻ – سودڻ – وٽجڻ – ڳيڙڻ. (پرمانند). بي همت ڪرڻ. (ل– وفا). (ڳيڙهيو – ڳيڙهيندو– ڳيڙهيل).

– **ڳيڙهو ج ڳيڙها:** ذ. صفت. خريد ڪندڙ– وٺندڙ– ڳنهدڙ– خريدار– گراهڪ– ملهه ڏيئي وٺندڙ.

– **ڳيڙي:** تو ڪچو– تو چيو– تو ورتو. ڳڙڻ (سن گرڻ = چوڻ) اُچارڻ– چوڻ. (سرڪلياڻ).

- **ڳيسڻ:** مصدر. پيٽ ۾ وجهڻ – نڙيءَ مان اندر وجهڻ – ڳڙڪڻ – ڳرڪڻ– ڳسڪڻ – هضم ٿيڻ. (ڳيسيو– ڳيسيندو– ڳيسيل).
- **ڳيڪو ج ڳيڪا(ت):** ذ. پوريءَ (بلبل) جو ٻچو. (حامي).
- **ڳيلهڙ ج ڳيلهڙ:** ذ. جانور جو هڪ قسم – نوريئڙو.
- **ڳينجهڙي ج ڳينجهڙيون:** ث. ڪچهري– مارڪو. (گاجرا).
- **ڳينوار ج ڳينوار:** ذ. صفت. مستانو – بودلو – ديوانو – سودائي – گينوار. (مومل مينڌرو. ص–١٣)
- **ڳينهو ج ڳينهو:** ذ. صفت. (سن. گره = وٺڻ) ڳنهدڙ– خريد ڪندڙ– خريدار – وٺندڙ – سوديندڙ گراهڪ. چوريءَ جو مال وٺندڙ. (پرمانند).
- **ڳيٽو ج ڳيٽا(ل):** ذ. ڊانڊي پکيءَ جو هڪ قسم – لنگهو. (منڇر)– ڳيهٽو. (ل).
- **ڳيو ج ڳيا:** ذ. (سن. گي= ڳائڻ) ڳيت– سهرو– ڳاچ.
- **ڳيهڙو ج ڳيهڙا(ل):** د. ڳاڙو. مينهن جو سانده ٻه – چار ڏينهن وسڻ جي حالت – ڳيڙو(ڪ).
- **ڳيهڻ ج ڳيهڻيون:** ث. (سن. ڳرپ > ڳري+ پ= جهلڻ) مادي ۾ ڳپ جي رهڻ وارو هنڌ– رحم – ڳهڻ.
- **ڳيهڻ:** مصدر. (سن. گر=ڳرڻ) نڙيءَ مان لنگهائڻ– ڳهڻ– ڳڙڪائڻ – ڳسڪائڻ – ڳيڙڻ – ڳيت ڏيڻ. وٺڻ – ڳنهڻ. (ٻيلا). (ڳِٺو– ڳهندو– ڳٺل).

– **ڳيهي وڃڻ:** ڳڙڪائڻ – ڪائڻ. ڦٻائڻ – هضم ڪرڻ – غصب ڪرڻ – موروثي حق تي ناجائز قبضو ڪرڻ – غريبن جو حق ڪائي وڃڻ.

- **ڳيهٽو ج ڳيهٽا:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم – ڳيٽو.
- **ڳيهون ج ڳيهون:** ث. (سن. گوڌوم. ف. گندم = ڪڻڪ) ڪڻڪ – گندم – ڪنڪي. ڪڻڪ جا سلا.
- **ڳيهن(ل):** ث. ٻوٽيءَ جو هڪ قسم. پتر.
- **ڳيئو ج ڳيئا(ڪ):** ذ. (سن. گي = ڳائڻ) ڳيت– ڳاچ – ڳيو.

Gul Hayat Institute

گھ

گھ: ث . سنڌي الف – ب جو ٽيتاليھون نمبر اکر. ابجد موجب سنڌس عدد ۱۰۰۰ هڪ هزار.

• **گھا (ل):** ظرف. وانگيان – جيان وانگر. (جهڙيءَ طرح چئبو آهي: "مون وانگيان= مون گھا). (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.

• **گھاب ج گھابُون (ل) :** ث . ڪَڏ – تَرائِي– هيٺائين زمين . ناغو. (ت).(اسم خاص). تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

– **گھابَ ڪَڍَڻُ:** بيمار ٿي پوڻ – ڏُک پهچائڻ – ايذاءُ پهچائڻ – نقصان پهچائڻ.

• **گھابارو ج گھابارا:** ذ . نِڙيءَ جي ٻَجهہُ (ڪنگھہ سبب) –نڙيءَ جي گهٽ َ– گھٻو. (سخت تڪليف سان ٻہ نہ ڳالهائڻ جي حالت).

• **گھاتُ ج گھاتَ:** ذ . (سن. گھات = موت). مارو– ڪوس – خون – ڪُسَ – قتل – ڳاهہُ. برٻادي. هيٺ ڪيرائي وڃڻ واري حالت – ڏَڪ– زخم – ڦَٽُ– وَڍُ– (پرا. گھتا. سن. گھوتا= وجهہُ) وقت – موقعو – وارُ – وَل – اوسر – سَجهہُ – ساڄِي– ٽِڙُ – سَنو – سانگو – ڏَتُ – داءُ. ارادو – خيال. ڦاهي – ڦَندُ . ڇَندُ – دولاب – دغا – فريب – ٺڳي – ڇَل – ترڪَٽُ – ڪُپَٽُ – ڪوٽ – ٻوهہ. ڍَڪُ– ڪُڏٽو. (پليٽس).

• **گھاتَڪُ ج گھاتَڪَ:** ذ . ماريندڙ – فنا ڪندڙ – نابُود ڪندڙ – بي رحم – قاتل – خوني – جَلادُ – قصاب – سفاڪ – ڪاسائي. (آصفيہ). بي ايمان– بدمعاش – اوباش – دغا ڪندڙ – ٻوهہ ڪندڙ – فريب ڪندڙ – ترڪٽي – ڪُپٽي – نقصان ڪار. جيئن :"ديس گھاتڪ = وطن جو دشمن". مارڻ جي هڪ اوزار جو نالو. (پليٽس).

– **گھاتُ ڪَرَڻُ:** خون ڪرڻ – قتل ڪرڻ – مارڻ – آتم هچا ڪرڻ – آپ گھات ڪرڻ – پاڻ کي مارڻ.

• **گھاتُو ج گھاتُو:** ذ. خوني – قاتل – گھاتي – ماريندڙ – چيريندڙ – ڦاڙيندڙ زخمي ڪندڙ. شڪار ڪندڙ – شڪاري – جهاٽو – مڇي ماريندڙ – پَهري وارو – ميربحر. ٽوٻو– ٽوٻيو – سمنڊ جو واقف.

"گھاتو سين سندا مکڙا کي تڙ جا نهار"(شاهہ ڪريم).

ٺَڳُ – چورُ – دغا باز– حرفتي – غدار – فريبي.

"گھر ۾ گھاتوئڙا نہ چاڻان، مارين ۾ ٺوڪ" (شاهہ. گھاتو).

– **گھاتِي ج گھاتِي:** ذ . خُون خوار – خونِي– پاپِي– خونريز – قاتل – نقصان رسائيندڙ – دشمن – نقصان ڪار – خطرناڪ – هولناڪ – هيبت ناڪ . آشُبُ – خراب – بدسڳڻ – نياڳو – نَحسُ – بَدُ (ستارو). جيئن "توتي تہ ڪو گھاتي گرهہ آهي، رڳو نقصان پيو سَهين".

– **گھاتِي گِرهُ ج گھاتِي گِرهَ:** ذ . نقصان پهچائيندڙ گرهُ– خراب گرهُ– نَحس ُگِرهُ.

• **گھاٽُ ج گھاٽَ:** ذ . (سن. گھَٽا= گھٽائِي). گھاٽائِي– گھاٽاڻ – ڳِهرائِي – ڳوڙهاڻ –جهجهائِي – هيڪاندائِي. ڪپڙي کي ڇُرڻ بعد ڏنل گھاٽو ڳاڙهو رنگ. ڍِڳُ – ڪوڙ – گھٽو – جهجهو – انبار. لشڪر – ميڙ – انبوهہ – ٽولِي– ڏڻ – وَلُرُ– گَلرُ– جهڳٽو –جهٽو.(انگ. گارڊ = سنڀاليندڙ). گاڏي، ريل وغيره جو نگهبان، پرليس جي چونڪي – سپاهين جي رهڻ جي جاءِ.(سن. گھات، گھَٽَ = پاڻي، پرڻ جي جاءِ). وهنجڻ جي جاءِ – پَتَڻُ – بيڙي يا جهاز وغيره جي بيهڻ جي جاءِ – دمدمو– بندر – ڏِڪو.

"جن کي سِڪ ساهڙ جي سي گهيڙ نہ پڇن گھاٽ"(شاهہ).

(سن. گھٽَ= هلڻ)– ساڪَرَ– جبل مان لنگهہ – جاءِ – واٽ– رستو – پيچرو – گِهرُ– گهيڙُ – گھٽ. (پرا. گھَٽُ = ڏاڪا). پهاڙ – جبل جيئن الهندو. گھاٽ، اُڀرندو گھاٽ، (سن. گُهٽ = ٺاهڻ، جوڙڻ). زيورن جي گھاڙَ جو نمونو – شڪل – شَبِيهُ – نمونو – ڊؤل – بيهڪ – ڍِنگ وضع – گھاڙ – قسم– آڪار – صورت – رُوپ– آچار – ڍِنگ. وَڍُ– ڪاٽَ – ڪَٽَ– وَڍُ– گھاڙ – گھڙت.(سن. گھٽ = ملائڻ). ملاوتي (سون)– گاڏڙ(سون)– مَٽُ. تجويز– اٽڪل – حِيلو – منصوبو– فريب – رٽ – سازش.

Gul Hayat Institute

– **گهاٽُ بابـُو:** ذ . ريل گاڏي سنيپاليندڙ عملدار.

– **گهاٽ جو سـونُ:** ذ . ملاوتي سون – اڻ صاف ٽيل سون – اڻ نـجو سون – اڻ نبار سون – مـَنو سون.

– **گهاٽ َ گاڏو:** ذ . ريلوي گاڏي ۾ گهاٽ جي ويهڻ وارو گاڏو.

– **گهاٽُ گـُسائڻُ:**وقت تي ٽارڻ– ڏَڪُ گـُسائڻ – وار گـُسائڻ – ڪاوڙ ٽارڻ– ڪاوڙ واري وقت منهن تان ٽَري وڃڻ.

– **گهاٽُ گهـَڙڻُ:** رستو ٺاهڻ – ارادو ڪرڻ – منصوبو سٽڻ – سازش ڪرڻ. سوچ ويچار ڪرڻ – اٽڪل رٿڻ – تجويزون گهڙڻ – رٿائون رٿڻ.

• **گهاٽِي ج گهاٽـِيُون:** ذ . جبل مان لنگهه جو رستو – گهـَٽي– گهٽ – لـَنگهـُ – درو – گهيڙ – لـَڪُ – جور لـَڪُ – پيچرو – دڳُ. ٻن پهاڙن جي وچ واري ماٽري. جابلو ماڻهو– پهاڙي. نوڪر– مزور – مزدور.

• **گهاٽو ج گهاٽا:** ضـَرَرُ– زيان – نقصان – هاڃو – ٽوٽو – هرج – چوٽ – ڇيهو – اهڙي – تلوَڻ – چٽي – گاس – گهانو. اوڻائي – درڪار – کوٽ – ٽوٽ – سوس – ڪَسُ– ڪَمِي – کوٽِي. ويجهو – ويجهڙو– گـَهرو – مَدُ– ڳرو(عزيز دوست). ميل – واسطو– لاڳاپو – تعلقات(سن. گاڍ= گهاٽو). ذ صفت. چَهرو–تيز – تکو – ڳوڙهو رنگ. ڳـَرو – گهِرو– نهرو – ٽلهو – ڳوڙهو– ڪَڙڪ – جاڏو(ڪپڙو). گجگاهه–جوهيل – ڳتيل – چانيل (ٻيلو يا جهنگ وغيره). ڄاٽو –سياٽو– ڏاهو. (ث. گهاٽِي ج گهاٽـِيُون).

– **گهاٽو پائـِڻُ:** نقصان پائڻ – ڇيهو پائڻ – ٽوٽو پائڻ – کوٽ پائڻ– خسارو پائڻ – چوٽ پائڻ – ڪَسُ پائڻ – ڪمي پائڻ – سوس پائڻ – اهڙي پائڻ – هرج پائڻ.

– **گهاٽو پـَوَڻُ:** نقصان پوڻ – ڇيهو پوڻ. کڪ ڪرڻ – قابو ڪرڻ. سِڪ وڌائڻ.

– **گهاٽي:** ظرف . گهاٽي سان – نقصان سان – هرج سان – ٽوٽ سان – ڪس سان – ڇيهي سان.

• **گهاٽـِي:** ث . صفت. ڳتيل – جهنجهيل – لڳل – ٻَلِي– زور (پوک وغيره). سخت – گهاٽي (دوستي وغيره).

– **گهاٽِي سَرنهـَن ڏِسـَڻُ:** دوستي پرکڻ – سنگت پرکڻ – ساٿي سمجهڻ.

• **گهاپُ ج گهاپُ:** ذ. ڇيرُ – ڏَڪُ – گهاءُ – زخم – ڏارُ .

• **گهاٽاپو ج گهاٽاپا:** ذ . ڪاٽ ڪـُوٽ– گهٽتائي. نشاني (ليکي جو ڪتاب).

• **گهاٽا گهاءُ ڪائـِڻُ:** (محاورو) تلوار جا اونها زخم جهلڻ – تمام گهڻو ڦٽجڻ – حد کان زياده مهڻا ۽ طعنا ٻُڌڻ.

• **گهاٽاڻ:** ث. ڳوڙهائي – گهاٽائي – ويجهائي– ويجهڙائي – گهرائي –جاڏائي –نهرائي –گهاٽائي(وڻن جي) تکائي–تيزائي.

– **گهاٽائِي ج گهاٽايُون:** ث . گهاٽاڻ – ڳوڙهائي – گهرائي – نهرائي. تيزائي– تکائي.

• **گهاپاتو ج گهاپاتا(ل):** ذ . ڏِڪا– ڏوما – ڏک – اهنج – سُر– تکليف – ڏکڙا – مشڪلاتون – رنڊڪون – اٽڪاءُ – سختيون.

• **گهاڇَڻ:** اسم خاص. بلاجو هڪ قسم.

• **گهاڏو:** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهار ج گهارُون (ل):** ذ . (پرا. گهٽيا. سن. گهـَٽ= نـَمندي زمين). هيٺاهين زمين. پاڻيءَ جي ڪـَسِي– جهونو ڦٽل واهڙ. غار – چُرَ. سيرَ– ڦوڙ. (ڪ). (اسم خاص). تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جَو نالو. (اسم خاص) . تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهارَڻُ:** مصدر. گذارڻ – جالڻ – ڪاٽڻ – رهڻ – ٽڪڻ . جِيئڻُ. وسَهڻ. وقت ڪيڻ. (گهاريو – گهاريندو – گهاريل).

• **گهارو ج گهارا:** ذ . پاڻي جو زوردار وهڪرو– وهڪري سبب ڪاڌ– ڪنڍ– وهڪرو– سير – ڏار – ڦاٽل زمين (اسم خاص) تعلقي ميرپور ساڪري جَي شهر جو هڪ نالو. تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **گهارو پـَوَڻُ:** ٽـُٽي پوڻ – ڇڇي پوڻ – ڏار ٿيڻ – لِيڪ اچڻ. واهه يا درياءَ جي بند کي ڪاڌ ڪري پاڻي جو زور سان وهڻ.

– **گهارو ڪري وَهـَڻُ:** پاڻي گهاءُ ڪري وڃڻ– ڪنڍ پئجي وڃڻ – ڀوري هٽڻ– پاڻيءَ جو ڦاٽي نڪرڻ.

• **گهاري ج گهارِيُون:** ث . ڪپڙي جي پيٽيءَ مان نڪتل ڪجهه تندن واري حالت – وٿي– وڇوٽي – جاءِ – گنجائش – دنگ – ڪٽ – اوڪاش – خَال. پاڻيءَ جي واهه جي بند مان ڪاڌ ڪري نڪتل نالي. نديءَ جي وهڪري جي وچ ۾ سڪل زمين. ڦوٽ – جُدائي – ويڇو – رخنو – رنڊڪ وڇوڙو – فراق. مانيءَ جو هڪ قسم (مـُگن جي اٽي ۾ مصالح وجهي تريل مالپڙو). (ٽ).

• **گهارو لاٽـِي:** ث . اسم خاص. هڪ قسم جي لاٽي جو وڻ گهاڙ. (اسم خاص). ذ. لاڙڪاڻي ضلعي ۾ وڏي واهه جو نالو.

• **گهاڙَ ج گهاڙُون:** ث . (سن. گهٽ = گهٽڻ). ڪاٺ جي ٺهيل شيءِ کي رَندي سان لسي ڪرڻ واري حالت – چِل – گهڙائي –

Gul Hayat Institute

جڙائي. هڙيءَ مان پکي جي لنگهڻ جي جاءِ. گهات. ڪنيرجا ڪچا گهڙيل ٽانوَ ناهڻ جي ترتيب. (اسم خاص). مڇيءَ جو هڪ قسم. ڳولا- جانچ. تيت "ڪنهن جي گهاڙ ۾ آهين".

– **گهاڙيٽو ج گهاڙيٽا:** ذ. گهڙٽي – گهڙت – گهات – نمونو – ڍول – ڍنگ – ڪاريگري. رٿ – تجويز.

– **گهاڙيٽي جو ڪُهڙيل:** گهڙت جو عمدو ٽڪرُ.

• **ڪَهاڙو ج ڪَهاڙا (ت):** ذ. ڏنگو ليڪو – ڦڏو ليڪو. (اسم خاص). تعلقي ڪَڪَڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو. تعلقي ساڪري ۾ ڳوٺ جو نالو.

• **گهاڙُو ج گهاڙُوَ:** ذ. (سن. گهڙڻ > گهت= ناهڻ). پورو سنئون سڌو رستو – شاهي رستو – ڪشادو رستو – ڏڳ – سڌي وات – سڌو پيچرو. وڏ پيري (ت)چڱي طرح پير وغيره سڄائندڙ. (ل). لوهه جو قسم.

– **گهاڙُو آر:** ناهڻ يا گهڙڻ لاءِ ڪم ايندڙ هڪ اوزار.

• **ڪَهاڙِي:** اسم خاص. واهه جو هڪ نالو. (دادو جي پرڪان وهندڙ).

• **ڪَهاڙِي جاگير:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڪَهاڙِي رَعيتي:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهاڙِي لَنڊي:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهاس پات:** اسم خاص. (ف. درخت شان) وڻ جو هڪ قسم. (دوا طور ڪم ايندڙ).

• **گها گهائڻ:** مصدر. (سن. گهگهه) ڪلڻ – مُشڪڻ – نچڻ – ٽپڻ. اُڪتي ڏوڪڻ – ڪاهڻ. همت ڪرڻ – وکَ وڌائڻ.
"ساهڙ سندو تَن، گهاگهاتي گهڙن جيَ" (شاهه).
(گهاگهائيو – گهاگهائيندو – گهاگهائيل).

• **گهاگهرَ ج گهاگهرُوَن:** ث. ڪنيار جو ناهيل ۽ اوٽي ۾ پچايل وڏي گهيري وارو دلو. پاڻي پري رکڻ جو ٽانوَ – پٽل يا ٽامي جو وڏو دلو. وچت لاءِ خاص قسم جو وڏو دلو.

– **گهاگهر وڄائڻ:** ڳائڻ ۾ دلو وڄائڻ.

• **گهاگهرو ج گهاگهرا:** ذ. گهگهري – گهگهر لباس جو قسم. ڪڏ سبيل ڪنجرو ۽ پڙو – پيشگير – پڙو – پيشواز – پيٽيڪوٽ – جمپر – وڏو چولو – ڪرتو. (ث. گهاگهري ج گهاگهريُون). وڏي گهاگهر. انَ وائرڻ جو گاگرو. (ت).

• **گهامُو:** اسم خاص. وس تي پيدا ٿيندڙ گاهه جو هڪ قسم.

• **گهان:** حرف جر. گهاءَ جيان – وانگر – وانگيان – جهڙو. "هُن گهان آهي= هُن جهڙي آهي".

• **گهانج ج گهانج:** ذ. زمين ۾ ٿوري کڏ – گهانچو.

• **گهانچڻ:** مصدر. ايذاءُ رسائڻ – چپڻ – چچرڻ – چٿارڻ – پورڻ – چيپاٽڻ – گهوٽڻ. گپا گيهه ڪرڻ – ڏوڪ ڏوڪان ڪرڻ. کڏ ڪرڻ. (ت). (گهانچيو – گهانچيندو – گهانچيل).

– **گهانچو ج گهانچا:** ذ. ايذاءُ. نقصان – گهاٽو – چيهو – ٽوٽو – اهوجي – گاس – چٽي – هارتو – ضَرَرُ – تاوڻ. زمين ۾ ٿورو کانئو – گهانچ.

• **گهاندارُ ج گهاندارَ:** ذ. صفت. وڏو شاهي – وڏي طاقت وارو – خوفناڪ (مرون).
"گهاندار مرون موهيا، هي ماڻهون موهيندڙي". (شاهه).

• **گهاگهُه ج گهاگهَه:** ذ. گهڻو وڏو – وڏي عمر ۽ وڏي تجربي وارو.

• **گهانرَ ج گهانرَ (ل):** ذ. قاتل ۽ ٽنل رلڪو "رليءَ جو گهانرُ".

• **گهانگهُه ج گهانگهَه (ت):** ذ. گهاگهُ. وڏو ڦاڙ – زخم. پڳل چلم وغيره جو ترو.

• **گهانگهرا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي حيدرآباد ۽ تعلقي ڪنڊياري ۾ ديهن جا نالا.

• **گهانگهرڪو:** اسم خاص. تعلقي ڏوڪري ۾ ديهه جو نالو.

• **گهانگهرو:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ ديهه جو نالو.

• **گهانگهڙو:** اسم خاص. تعلقي نوشهروفيروز ۾ ديهه جو نالو.

• **گهانگهو ج گهانگها:** ذ نڪر جي ٽانوَ جي پڳل ڳچي – گرڻ – ڪنو. چلم وغيره جو پڳل ترو. ڳٽُ – ميلهو – ڏبڪُ – رنڊڪ – روڪ – رُڪاوٽ.

– **گهانگها ڪَڍڻ:** (ڪو بہ ڪم) پورو ڪرڻ – يڪدم پورو ڪرڻ – جلد لاهڻ. پاڳا لاهڻ يا ڪڍڻ.

– **گهانگها لاهڻ:** ٽڪر ٽڪر ڪرڻ – پور پور ڪرڻ – پُرزا پُرزا ڪرڻ – زخم ڪرڻ – چٽ ڪرڻ – زيان ڪرڻ – تباهه ڪرڻ – ناس ڪرڻ. جُدا ڪرڻ – ڪا بہ شيءِ وڏي چڏڻ – ڪُهاڙيءَ سان ڪنهن کي ڏڪ هڻڻ – گهاوُ ڪرڻ (وهندڙ ڪرڻي کي ڪنڌ ڏيڻ).

– **گهانگهو ڳچيءَ ۾ وجهڻ:** ڪنهن جي ڳچيءَ ۾ بارُ وجهڻ – برائي بلا پنهنجي ڳچيءَ ۾ وجهڻ – برائي آفت سرتي ڪڻڻ – تڪليف جو ڪم ڪڻڻ. ٻٽ جي شادي ڪرائڻ.

• **گهانئرُ:** اسم خاص. مڇيءَ جو هڪ قسم. (موراڪي جهڙو. قد اٽڪل ٨_٩ انچ).

• **گهاڻ ج گهاڻ (ت):** ذ. ٻڪريءَ جي ڏائجي وجڻ ڪان ڦر ڪي

Gul Hayat Institute

روڪڻ لاءِ ان جي ٿَڻن ڪي گسي– ٻڪريءَ جي ٿـَڻن ڪي لاٽلُ چيٽو يا ڳوهيل مٽي– گهاٽي. (ت). ڪٽيءَ جا ڪپڙن ڌوئڻ وقت ٺاهيل جوڙا(ٽي ٽي قميصون، ٻہ ٻہ سٿڻون).

- **گهاڻُ ڪَرَڻُ:** ڪٽين جي اصطلاح موجب ڪپڙن کي ڦرهي تي سَٽَڻُ.

• **گهاڻو ج گهاڻا:** ذ. (پرا. گهاڻِي > گهات. سڻ. گهات , گهان+ ايڪا= گهاڻو). تيل ڪڍڻ جي مشين – تيلي ٻج پيڙڻ جو اوزار – چيچڙو – ڪولهو. هڪڙي واري ۾ ڌوپندڙ ڪپڙن جو مُچو – ڪيپَ.

- **گهاڻا ڪَرَڻُ يا گهاڻو سَٽَڻُ:** هڪ جيترا ڪپڙا گڏي سٽڻ.

- **گهاڻو پَوَڻُ:** چيچڙو پوڻ – تڪليف اچڻ – سختي ٿيڻ.

• **گهاڻِي ج گهاڻِيُون (ل):** ث. مار – مصيبت – آپدا – آفت – غضب – شامت – ڪمبختي – نياڳ – ماجران – چٽي – بدقسمتي. تيلي ٻج جو هڪ ئي وقت گهاڻي جي اُکريءَ ۾ پيل مقدار – واڏائِي.

- **گهاڻِي پَوَڻُ**– مار پوڻ – پاڙ پٽجڻ – برباد ٿيڻ.

• **گهاوَڻُ:** مصدر. گهائڻ.

"اهڙيون سڄڻ تنهنجون اکيون،
ڏاڍا گهور گهاوڻ جا سکيون". (بلند شاهہ).

• **گهاءِ:** حرف جر. جيڪر – وانگر – شايد – جهڙو – وانگي.

• **گهاءِ گهٽ:** صفت. چٽوڙو – فضول خرچائُو – هٿ ڦاڙ – چٽي باز – پيٽي. لبوسِي – لَمبوسِي.

• **گهائِڻُ:** مصدر. چاڪ ڪرڻ – واڍوڙڻ – زخمي ڪرڻ – ٽَپ ڪرڻ – ڦٽڪ ڪرڻ – ڦٽڻ – زخمڻ– گهاءُ ڪرڻ – سُور ڏيڻ – تڪليفون ڏيڻ. (گهائو– گهائيندو – گهايل).

- **گهاءِ ج گهاءَ:** ذ. ڏَڪ – ڦٽ– چِيرُ– چَهَڪَ – وَڍُ – ضَربَ – زخم – خال – ٻرڙ – ڏَنءُ– چاڪ – ڦَٽُ – وڏو مُترڪو يا گهَن.

- **گهاءِ پَوَڻُ:** وِڍجڻ – ڏڪڙِجڻ – زخمي ٿيڻ. اندر سڙڻ – جلڻ – وَڍِبوڻ.

- **گهاءِ ڪَرَڻُ:** ڦٽڻ – زخمڻ – زخمي ڪرڻ – گهائڻ – واڍوڙڻ. رنجائڻ – دل ڏکائڻ – دل آزارڻ.

- **گهاءِ گَسائِڻُ:** ڏَڪُ گَسائي وجڻ – ٻئي جو وار خالي موٽائڻ. وقت وڃائڻ – داءُ گَسائڻ – وار ٽارڻ. ڪاوڙ ٽارڻ.

- **گهاءِ گهِبَ:** زخم – لِڦُون– ڦرڙِيُون– ڦوڦيندا.

- **گهائِلُ ج گهائِلَ:** ث. ڦٽيلَ – وَڍِيل– زخميل – ڏڪيل – ڏڪڙيل. ڏکويل – ضربيل – عشق جو ماريل – ستايل – فراقيل – جُدائي جو ستايل.

– **گهائِلُ ٿِيَڻُ:** زخمي ٿيڻ – مجروح ٿيڻ – ڦٽجڻ – وِڍجڻ – زخمجڻ.

– **گهائِلُ مائِلُ:** واقف – ڄاڻو – گڏ گذاريندڙ – هريل – گهَرو – گستاخ – رليل مليل – گهاٽو – ويجهو دوست– گهائل مائل ٿي وڃڻ – هري وڃڻ حجتي ٿي وڃڻ.

– **گهائـُو ج گهائـُو:** ذ. گهاءُ ڪندڙ – گهائيندڙ – نقصانڪار – ٻيڙيءَ ٻوڙ – ڏڪ پٽائيندڙ – زخم ڪندڙ– ڦٽيندڙ. (هٿيار). تيز – تکو. اونهو (ڏڪ يا چوٽ). محاورو. جيئن "هَر وهَڻُ ۾ گهائو آهي" (صفت). بهادر – گهائو درياءَ.

– **گهاءِ وِجهَڻُ:** وڄ وجهڻ – جهڳڙي کي وڌائڻ.

• **گهائو ج گهائـَا، گهاوا:** ذ. مڇي ڦاسائڻ لاءِ وڏي ڄار – مڇي مارڻ جو وڏو (ڄار جون ٥٠ کان ٦٠ گهايون پاڻ ۾ گڏجي هڪ وڏو رڇ ٺاهين) رڇ "گهائو رڇ"

– **گهائِي ج گهائِيُون، گهايُون:** ث. مڇيءَ يا پلي مارڻ لاءِ هڪ وڏي ڄارُ. (هي سُٽ يا آڪاري يا سٽيءَ مان ٺاهين اُن ۾ ڪدوءَ جون تنبِيون مٿي تَرڻ لاءِ ۽ ڪاٻاري جا رسا جهل لاءِ وجهن. ان ڄار جي هڪڙي پاسي ۾ مڇيءَ ڦاسائڻ لاءِ ٢١ ڳوٽريون).

– **گهائِي لـُنڊَڻُ:** ڄار جي گهائي ۾ ڳوٽريون ٺاهڻ.

• **گهايُون ڏِيَڻُ:** ڄاڻ لاءِ دهل جي خاص وڄت ڪرڻ – ڦيريون پائڻ. ليٽڙڻ.

• **گهايا:** حرف ندا (فعل "گهائڻ" مان اسم مفعول= گهايل). اي ڦٽيل! اي ماريل (بددعا جو سڏ).

وَڍِي وچ وَنهِيُون تـِيءُ،
آهين گهايا! تون گهرندل
گهايو جو جمع گهايا: ڦٽيل(گلو سياڻو).

• **گهايو ج گهايا:** ذ. لوهار کي گهَن سان ڌڪن هڻڻ ۾ مدد ڪندڙ نوڪر يا مزور.

• **گهَبَ ج گهَبُون:** ث. زخم – لڦ – ڦرڙي – ڦوڦيندو – گهاءُ.

• **گهـُبا:** ديهہ جو نالو. تپو ڳاڙهو. تعلقو گهوڙا ٻاري، ضلعو ٺٽو.

• **گهـُبتِي ج گهـُبتِيُون:** ث. گهوڙي هڪلڻ لاءِ خاص لڪڻ.

• **گهَبراتُ ج گهَبراتَ (ت):** ذ. انديشو – خيال – گهبراهٽ.

• **گهَبَراهَٽُ ج گهَبَراهَٽَ:** ذ. انديشو – خيال – فڪر – خفو – پريشاني – رنج– ملال. آنڌمانڌ– بي قراري – لوچ پوچ – بي آرامي – بي صبري.

Gul Hayat Institute

• **گهٻرائڻ**: مصدر. ڊڄڻ – ڊپ ڪرڻ – ڀؤ ڪرڻ – خوف ڪرڻ – هراسجڻ – مُنجهڻ – ماندو ٿيڻ – وسامجڻ – موڳو ٿيڻ – دل هٽڻ – بيقرار ٿيڻ – حيران ٿيڻ – پريشان ٿيڻ – تنگ ٿيڻ. (گهٻرائيو – گهبرائيندو – گهبرائيل).

– **گهٻرائجڻ**: مصدر. حيران ٿيڻ – ششدر ٿيڻ – بي آرام ٿيڻ – پريشان ٿيڻ – بيقرار ٿيڻ – بي صبر ٿيڻ – منجهي پوڻ.

• **گهٻرو ج گهٻرا**: ذ. ٻڌڻ جو موڳو – تورو ڀوڙو. ڳلي مان زور سان ڳالهائيندڙ (ث. گهبري ج گهٻريون).

– **گهٻراڻ ج گهٻراڻيون**: ث. ڀوڙاڻ. موڳائي.

• **گهٻڪو ج گهٻڪا(ت)**: ذ. چالاڪي – عياري.

• **گهٻڻ ج گهٻڻيون (ٿ – ل)**: ث. پکين کي هڪلڻ جو هيلو – ڪنياٽي.

• **گهٻو ج گهٻا**: ذ. ٺئولي – چٿر – کِلَ – گهگهي. چرچو – ڀوڳ شوڳ.

– **گهاٻائي ج گهاٻائيون**: ث. مسخرو – چرچائي – ڀوڳائي – کلائيندڙ – من موجي.

– **گهاٻائتو ج گهاٻائتا**: ذ. بيهودو – کِل جهڙو – غيبت وارو – اڊنگو.

• **گهٻو ڪرڻ**: ڏنو ڏيڻ – دغا ڪرڻ – ٺڳڻ – فريب ڪرڻ – ڏوڪو ڏيڻ.

• **گهٻو ج گهٻا (ل)**: ذ. نڙيءَ جي گهٽَ – نڙيءَ جي ٻجهَ (ڪنگهه سبب) – گهاٻارو.

• **گهٻو پوڻ**: نڙي ٻوڻ – گهگهي پوڻ.

• **گهٻي ج گهٻيون (ل)**: ث. راند جو هڪ قسم (جنهن ۾ هڪ ننڍڙي ڪڏ کوٽي اُنهيءَ ۾ پئسا اُڇلائبا ۽ جيڪو اڳ ۾ گهٻَ ۾ پئسو وجهندو آهي اُهو ٻين جي رکيلن پئسن کي ڏڪ چٽيندو آهي. ڏڪ لڳڻ جي حالت ۾ پئسو کٽيندو آهي). ڊث. (ت).

• **گهٻيٽ ج گهٻيٽ**: ذ. مڻائي جو هڪ قسم – ريوڙين جو اندر وارو ڳوڙو (جنهن ۾ جوهر پيل هجي). جوهر دار مڻائي.

• **گهٻيڙ ج گهٻيڙ**: ذ. صفت. هوشيار – قابل – ڄاڻو – سمجهو – داناءُ – اهل ڪار.

• **گهٽ ج گهٽيون**: ث. گت – عادت – چال – اٽڪل – رمز – طرح – طور – طريقو – گت. مڇي مارڻ جو هڪ اوزار.

– **گهٽِ صحيح ڪرڻ**: اٽڪل سمجهڻ – عادت سمجهڻ – هلت چلت سمجهڻ – رمز سمجهڻ. بنا ڏسڻ جي ڪم ڪرڻ.

– **گهٽِ هٿ ڪرڻ**: ڪنهن اٽڪل سان ٺاهڻ – رمز سان ٺاهڻ – ڪنهن چال سان ريجهائڻ.

• **گهٽَ ج گهٽ (ت – ٿ)**: ذ. وَجهہ – وقت – تائيم – عرصو.

• **گهٽَ ج گهٽون**: ث. متاهينءَ تان اُڇل کائي پاڻيءَ ۾ ٽٻي هڻڻ – غوط. ٻهانو – گس گسڻ – نٽ نٽاءُ – گهوبي – حرڪت – چوڪ – چونگ – گهاءُ ٿيلهي – ڪيسو – گوڙي. حملو. سفر. ڦيرو – دفعو – وارو. ڍڳين ۽ مينهن ۾ بيماريءَ جو هڪ قسم. (ت).

– **گهٽرِ ج گهٽرَ**: ذ. گوسڙو – نٽائو – گوهير – لاڙائو – ڪم چور. ڀاڄوڪڙ – ڦيٽهڙ – رَول – آواره. رولو – رولاڪ – ٽلڪائو – لفنگ – لنب – لانبڙ.

– **گهٽيون ڇڏڻ**: عذر ڇڏڻ – بهانا ڇڏڻ – گوهيون نہ ڪرڻ.

– **گهٽ هڻڻ**: متاهينءَ تان پاڻ اُڇلي، سر هيٺ ڪري پاڻ کي سِسي پر اُڇلي پاڻيءَ ۾ ٻيهي وڃڻ – نٽائي وڃڻ – پوري خبر نہ هوندي بہ پنهنجو رايو ڏيڻ.

• **گهٽ گهٽ ج گهٽ گهٽون (ٿ)**: ث. گهڙي گهڙي گهُرڻ واري حالت – گهُر گهُر.

• **گهٽڻ**: مصدر. گهيڙڻ – وجهڻ – داخل ڪرڻ – درج ڪرڻ – قلمبند ڪرڻ – رکڻ سگ گهُرڻ. (ل). (گهٽيو – گهٽيندو – گهٽيل).

• **گهٽو ج گهٽا**: ذ. نشيدار شين جو دڪان – گٽو.

• **گهٽوٽڙو ج گهٽوٽڙا**: ذ. تِتر جو قسم (رنگ ميٽائون ۽ پيٽ ڪارو).

• **گهٽِ**: صفت. تورو – ڪسو – اوٽو – گهٽ – اڻ پورو – ڪوتاهه – لانيرو. گهٽ قيمت وارو – توري قيمت وارو – هلڪي ناٽي وارو. گهٽ (تور) عيبدار – خاميءَ وارو – غير ڪافي ڪم.

– **گهٽا وڌي ج گهٽا وڌيون**: ث. ڪمي بيشي – موڙي آڪڙي.

– **گهٽتا ج گهٽتا**: ث. وڌَ – سڪڻ – ونگائي – شبہ – خامي – تورائي – ڪوتاهي – اڻ پورائي – ڪسائي – لانيرائي – گهٽتائي – اوڻائي.

– **گهٽتائي ج گهٽتائيون**: ث. وڌ – ڏنگائي – خامي – عيب – ڪمي – تورائي – ڪوتاهي – اڻ پورائي – گهٽتا – سوس – ڪوٽ – ڪس – ڪوٽي – قلت – اٽاٽ – بي عزتي.

– **گهٽ پوڻ**: نستو ٿيڻ – ضعيف ٿيڻ.

– **گهٽ ڪرڻ**: گهٽائڻ – سُسائڻ – جهپائڻ. ڪاٽڻ (پگهار وغيره) – ڪٽ ڪرڻ – مانُ گهٽائڻ – شرمندو ڪرڻ. سوڙهو ونڻ.

– **گهٽ وڌ**: صفت. تورو گهڻو – ڏاٽو – ماٺو – ذرو پُرزو. مهانگو سهانگو – موڙو آڪرو – وڌيڪ يا گهٽ – اڻ پورو – نامناسب.

Gul Hayat Institute

– **گھَٽَ وَڌائي:** ڪمي پيشي – گھٽ وڌ – اڻ پورائي – بي مناسبي.
– **گھَٽِ وَڌِ پَٽو:** گھٽ وڌائي – اڻ پورائي.
– **گھَٽَ وڌِ چوَڻُ:** گارگند ڏيڻ – بي عزت ڪرڻ – بدَاخلاقيءَ سان ڳالهائڻ.
– **گھَٽِ وڌِ ڳالهائِڻُ:** بي عزتي جھڙا لفظ ڳالهائڻ – بيجا ڳالهائڻ – اجائي بڪوات ڪرڻ.
– **گھَٽيرڙو ج گھَٽيرڙا:** ذ . صفت. گھٽيرو – ٿورو گھٽ – البتہ ٿوروَ – ڪجھہ ٿورَو – ڪسو. اوٽو – گھٽ – زائل. ڪم – ڇوٽو – ننڍو – هلڪو – لائيرو – ڪوتاھ.
– **گھَٽيرو ج گھَٽيرا:** ذ . صفت. گھٽيرڙو.
• **گھَٽُ ج گھَٽَ:** ذ . (سن . ڪل = نڙي).نڙي – نڙگھٽ. من . دل . خيال – ڏيان. اندر – جگر – هنيو . وچ. دما غ . (سن. گھَٽَ = واٽ). رستو – گھاٽ – گھيڙ – پيچروَ – لوگھو – لنگھہ – گذر – ڪڙھ – ہُنيو – واٽ – گس – راھ – گھٽي – دڳ . ٿورو – نقصان وارو – مقرر ڪيل انداز کان ٿورو. اٽڪل – رمز – تجويز – رٿ – ٿاھُ – منصوبو. ٻَنيءَ جي بند يا ڪڙ جي هيٺان رستو – گھاٽو. (ت). تلاءُ (صورت بهار). پڪين ڦاسائڻ جو ڄار – دام.
– **گھَٽَ اندَرُ گھوڙا هُئَڻُ:** وجود جي اندر هڪلون يا زور پريا آواز هُلڻ .
– **گھَٽَ بَنائِڻُ:** لنگھہ بنائڻ – رستو صاف ڪرڻ – دشمن کي موقعو ڏيڻ.
– **گھَٽَ جو:** اندر جو.
– **گھَٽَ گھيِڙُ:** ذ . لنگھہ – پيچرو – واٽ.
– **گھَٽَ گھيڙَجھلَڻُ:** رستو روڪڻ – لنگھہ تي ويھڻ.
– **گھَٽ ۾ ويهَڻُ:** اندر ۾ ويهڻ – ٻُڌِ ۾ ويهڻ – سمجھہ ۾ ويهڻ – عقل ۾ ويهڻ.
– **گھَٽُ وٺڻُ:** لنگھہ جي جاءِ تاڙڻ – رستو روڪڻ.
– **گھٽ جھلڻ:** آڏو هڪ تي لنگھہ واري جاءِ تي قبضو ڪرڻ.
– **گھَٽَئُون:** حرف جر . گھٽ مان – دروازي مان – لنگھہ مان لوگھي مان.
• **گھَٽَ ج گھُٽُون:** ث . (سن . گھُٽ= ڦيرائڻ) هوا جي بندش – ڪاڙھو – رُگھہ – گرمي – اَھمو – تپت – تاءُ – ٻُوساٽ – اُوماهي – ٻُٽَ – آڪرس – آٻرس – آڙنگ. روڪ – جھَل – پَل. دٻاءُ – زور – پڪڙ – زَبردستي – زوري. سوڙھ – تڪليف – ٻوسٽ. داب. بيماريءَ جو هڪ قسم (پوک وغيره کي ٿئي). ناريا هُرلي جو هڪ عضوو – ويٺي يا ڦتي کي جھلڻ لاءِ واجھہ يا زنجير جو ٽڪر.
– **گھُٽائِتو ج گھُٽائِتا:** ذ . آڪرس وارو – ٻُٽ وارو – گھُٽارو – رُگھارو – تابش وارو.
– **گھُٽارو ج گھُٽارا:** ذ . گھٽائتو – رگھارو – ڪاڙھائتو – تپش وارو – رُگھائتو – بند .
– **گھُٽَ ٻُوساٽ:** ث. سوڙھ سنگھيڙ – ظلم . زبردستي. تاءُ تپش.
– **گھُٽَ ٿِيَڻُ:** هوا جو بند ٿيڻ – رُگھہ ٿيڻ – گرمي ٿيڻ – ٻُوساٽ ٿيڻ – تپت ٿيڻ.
– **گھُٽُڪارُ ج گھُٽُڪارُون :** ث . گھُٽ – گرمي – آٻَسُ.
– **گھُٽَ ڪَرَڻُ:** هوا بند ڪرڻ – تنگ ڪرڻ – واھون بند ڪرڻ.
• **گھُٽِ:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديھہ جو نالو.
• **گھُٽُ ج گھُٽَ:** ذ . ڍُڪ – چڪو – ڇُرون.
• **گھَٽا ج گھَٽائُون:** (ھ) ث . ڪارن ڪڪرن جو ميڙ – برساتي بادلن جو مجموعو – گھاٽا ڪڪر – ڳتيل بادل.
• **گھَٽائِڻُ:** مصدر. (پرا. گھٽاوَ. سن . گھٽ + آئپ= ٿورو ڪرڻ). ٿورو ڪرڻ – گھٽ ڪرڻ – ڪَٽڻ – ڪٽ ڪرڻ – ٿورو ڪرڻ – تخفيف ڪرڻ (خرچ) گھٽائڻ – ڇانٽڻ – ڪفايت ڪرڻ – لاھڻ . شرمندو ڪرڻ. هَٽُ پَچڻ. ڪيرائڻ. (گھٽايو – گھٽائيندو – گھٽايل).
– **گھَٽاءُ:** تخفيف – ڪَٽ – لاٽ – لاھُ . بچت – ڪفايت – اِستخراجي عمل.
– **گھَٽاءُ ڪَرڻُ:** تخفيف ڪرڻ – ڪٽڻ – ٿورو ڪرڻ – لاهڻ – ڪفايت ڪرڻ. اِستخراجي عمل ڪرڻ.
– **گھَٽائيندڙَ شيءِ:** لاٽ ۾ ٿيندڙ شيءِ.
• **گھَٽِجَڻُ:** مصدر. گھٽڻ – جھپجڻ – ڪَٽو ڪائڻ. (تپ) مُڙڻ – لهڻ – ڇِجَڻُ – سُسَڻُ – ٿورو ٿيڻ – ڇندڻ – ڇانگڻ – هٽڻ (گھَٽيو – گھَٽندو – گھَٽيل).
• **گھُٽِجَڻُ:** مصدر. (سن . گھُٽَ = موٽ ۾ ڏڪ هٽڻ يا بدلڻ). ٻُوساٽڻ – گھوگھو ڏيڻ – گھُٽو ڏيڻ. نڙي سوڙهي ٿيڻ. ساھ بند ٿيڻ – دم روڪجڻ. گھٽڻ – سوڙهو ڪرڻ – تنگ لڳڻ. مات ڪرڻ – صبر ڪرڻ. ڍَڪجڻ . جوئر جو سنگ جو ڍِڍي ۾ سُڪي وڃڻ.(گھُٽيو – گھُٽيندو – گھُٽيل).
• **گھُٽِرُ ج گھُٽِرَ:** ذ . گھوگھو ڏيندڙ – ساھ روڪيندڙ – ٻُوساٽيندڙ – گلو دٻائيندڙ – تنگ ڪندڙ.
• **گھَٽِڙو ج گھَٽِڙا:** ذ . بندر جي زمين کي هيٺان ڪاٺ جا ڏنل ٽڪر (رسن کي جھلڻ لاءِ).

Gul Hayat Institute

• **گهنڊ ج گهنڊ (ث):** ذ. خال– پور– ٻرگهل.
• **گهنا:** اسم خاص. ذات جو هڪ نالو.
• **گهنڪڻ (ل– ث):** مصدر. ڏڪ پرڻ– ڳڙڪائڻ – ڳهڻ – آڪرڻ. گهنڪو ڪائڻ – ڳيت ڏيڻ. اُبرڃڻ – ڏرڪڻ – ڏوگهڻ. پاڻيءَ جو نڙيءَ مان تڪليف سان هيٺ لهڻ. آتوڙجڻ – دم روڪجڻ. (گهنڪيو– گهنڪندو– گهنڪيل).
• **گهنڪو ج گهنڪا:** ذ. پاڻيءَ پيئڻ وقت نڙيءَ ۾ هڏڪو اچڻ جي حالت. پاڻيءَ جي لپ سُرڪي – ڍُڪ – ٻُڪ. چڪي – هڪدم ڳيت. نڙيءَ کي صاف ڪرڻ جو اوزار. (ل– ث). ڏوگهه– ڏڙڪ– آتوڙ. واڍن جي هڪ اوزار جو نالو– رندو. (ل).
• **گهٽڻ:** مصدر. (پرا. گهٽ + اي. سن. گهٽ = هلڻ. تورو ٿيڻ). تورو ٿيڻ – گهٽ ٿيڻ – گهٽجي وڃڻ – سُسي وڃڻ – پُنتي هٽڻ. تنگ ٿيڻ – ڪم ٿيڻ. پوڙهو ٿيڻ. جمار ۾ وڏو ٿيڻ. (گهٽيو– گهٽندو– گهٽيل).
• **گهٽڻ:** مصدر. (پرا. گهٽ. سن. گهٽ= سوگهو جهلڻ). نڙيءَ کي گهٽڻ – ڳچيءَ کي جهلڻ – سوگهو جهلڻ – گهوگهو ڏيڻ – رَدُ ڪرڻ – ساهه ڪيڻ جي ڪوشش ڪرڻ. بند ڪرڻ– دٻائڻ. قابو ڪرڻ – نپوڙڻ – چپوڙڻ – نپڻ. (گهٽيو – گهٽندو– گهٽيل).
• **گهٽو ج گهٽا:** ذ. گهيٽو – ڏُنبو. (جُونءِ جو) تولَرُ – رند– ٽِلهي متاري جونءِ– رَجهَٽُ. رانديڪي جو هڪ قسم – عاج جو بال يا گوڙهو – ٻارن کي وندرائڻ لاءِ عاج جو مڏو چٽو (ڏاڳي ۾ پُٽل). ڪاري جي ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو. اڌو جنهن تي ڪوهو ٻيهي اُن کي قابو جهلڻ لاءِ پسون جي مٿان ڪاٺ جا ٽُڪر. (ڪ).
– **گهٽو وڃڻ:** نقصان ٿيڻ – ٽوٽو پوڻ – ڇيهي هيٺ اچڻ.
– **گهٽي ٻوساٽ:** زور – ڏاڍ – جَبَرُ – غضب – زور آوري – ڏاڍائي– دست درازي – ڌبر ڌوُنس– زبردستي.
– **گهٽي سڳ:** اڳٽ جي چنڊ جو هڪ قسم.
• **گهٽو ج گهٽا:** ذ. گهوگهو– نڙيءَ تي زور ڏيئي جهلڻ سان ساهه گهٽجڻ واري حالت.
– **گهٽو ڏيڻ:** نڙي بند ڪرڻ – ڳِتر ڪان وٺڻ – گهوگهو ڏيئي مارڻ – سوڙهو ڪري مارڻ – ساهه ڪيڻ. زور سان ڪا ڳالهه مڃائڻ. سودو وغيره ناهڻ. زبردستي ڪرڻ – ڏاڍ ڪرڻ – غضب ڪرڻ– دست درازي ڪرڻ.

– **گهٽو ڪائڻ:** غم ڪائڻ –صبر ڪرڻ – تحمل ڪرڻ – ڪنهن ڳالهه تان نري وڃڻ – پاسو ڪرڻ. نقصان جي خبر هوندي به سهي وڃڻ.
• **گهٽورو ج گهٽورا(ڪ):** ذ. نڙگهٽ – نڙي. گهٽوري ج گهٽوريون (ث): ث. جوان رڍ.
• **گهٽهڙو:** اسم خاص. تعلقي قنبر ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **گهٽي ج گهٽيون:** ث. (سن. گهٽ = واٽ) سوڙهن جاين جي وچ مان لنگهه – واٽ – شهري سڙڪ – ڪوءِ – ڳلي – گلي. ڪُوچو – محلو – پاڙو – پتو – نشان – سَرنامو.
– **گهٽيون گهمڻ:** نخرا ڪرڻ – ناز ڪرڻ. واهيات نموني گهمڻ – بي ڍنگي هلت ونڻ. پرايا دَر ديکڻ – شهر شهر ڦرڻ – جُدا جُدا هنڌن تي تلاش ڪرڻ.
• **گهٽي ج گهٽيون:** ث. ننڍي ٻار کي ڏنل جُلاب– سُتي.
• **گهٽي سور:** اسم خاص. ڪيرٿرجبل ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **گهٽيڪا:** اسم خاص. هنگلاج وڃڻ لاءِ پواني جي ڪوهي ڪان پوءِ بلوچستان جي پٻ جبلن ۾ واٽ وَرَ ۽ وَراڪا.
• **گهپ ج گهپ:** ذ. (سن گرپ = جهلڻ) ڪُپ– پورُ – سوج – ڏنگ ڏوڙ – ڪانچو – ڪَپُ – گهاءُ. ڪَٽَ وَڍَ. گهپ.
– **گهپاٽو ج گهپاٽا:** ذ. ٽاپو– پير ڪسڪ – ٽنڊو – آٽڙُ – آڏيرو – ٺوڪر – ٻاهڙ.
– **گهپو ج گهپا(ل):** ذ. وڍُ – چيسُ – گهاءُ– زخم – ٽَڪو – ڪَٽَ.
• **گهچو ج گهچا:** ذ. (سن. گهن = شاديءَ جو موقعو) گهند – ڇيچ – ناچ ٽپا – ڪِل – مجلس – خوشي – ڍهل دماما.
• **گهچ ج گهچ:** ذ. گهبُ – ڪبُ – چبُ – خمُ – ڏِنگ – نشان – چُڪهه – جهڪ – ڏڪُ. (صفت). ڏاڍو ميرو – گدلو – گند – گندو – ڪنو– خراب.(ث).
– **گهچلو ج گهچلا:** ذ. صفت. ميرو – گدلو – ڪنو. (ث. گهچلي ج گهچليون).
• **گهچ ج گهچ(ل– ڪ):** ذ. بيوقوف – نادان – بي مَت – بي سمجهه – اڻ ڄاڻ. اگلو – بي سجلاٽتو – ڪچرو – پٺوس – ڇيڳرو – ڏول ٻلاڙو – ميرو ڳچيرو – هلت چلت. پوشاڪ ۾ اُبتو سُبتو.
• **گهچپالُ ج گهچپالَ(ل):** ذ. صفت. بيوقوف – بي سمجهه – بي عقل.
• **گهچا ج گهچا:** ذ. (جمع) آندا– پتڪ – ڪرفتي – ڇيٽو.

Gul Hayat Institute

گهچا ڪڍڻُ: سخت سزا ڏيڻ – ڏاڍي مار ڏيڻ – سيڪت ڏيڻ – چيپاٽڻ – ماري مات ڪرڻ – تڪليف ڏيڻ – سُورَ ڏيڻ – عذاب ڏيڻ.

گهَچِپچ ج گهَچِپچُون: ث . گپا گيهه – ڏوڪ ڏوڪان – پيڙَ – چيپاٽ – سوڙهه – بيهه – ٻَڪرَ ٻساٽ – هجوم – گوڙ – ميڙ – انبوهه – جٿو – گهمسان – جهُڳٽو.

گهَچَرُ ج گهَچَرَ: ذ . گهڙيال جي پليٽ تي مترڪي جا ڌڪ – گهڙيال جا ٺڪا – ڌچڙُ – ٺڪاٺوڪي – شور – غُل – غوغاءِ – آواز. نقصان – چوٽ – ڌڪ – ڪوٽ.

گهَچِڪَ جي گهَچِڪُون: ث . لسي متاڙي ۾ ڪجهه ڪاڌ وارو پاڳو – ڪڙٻڙ.

گهَچِڪو ج گهَچِڪا: ذ . لوڏو – ٺيلهو – رهٽو – گهڪو – گهٽو. جنڊ جي اٽپوري هلڻ جو آواز – جنڊ هلندي هلندي ڪنهن جاءِ تي زور ڏياري ۾ آواز مٽائي – ڪنهن هلندڙ شيءِ جي آواز جي مَٽاسَٽا.

گهَچِڻُ ج گهَچِڻُون: ث . ڏٻڻ – گرَڻ – چور گپ.

گهَچِڻُ: مصدر. (گپ وغيره ۾) گرڻ – گپڻ – گپي اچڻ – گپجڻ (تنگ وغيره ۾). گهڙڻ – وڃڻ – ڦاسڻ. پورو اچڻ (جاءِ ۾). ٻُڏڻُ – برباد ٿيڻ (گهچيو – گهچندو – گهچيل).

گهَچڻُ: مصدر. وجهڻ – گهيڙڻ – ڦاسائڻ – اٽڪائڻ – لنگهائڻ. تنگ ڪرڻ – گهچا هڻڻ (لاٺون کي). (گهچيو – گهچيندو – گهچيل).

گهَچو ج گهَچا: ذ . هڪ لاٺون کي ٻئي جي چهنب سان ڌڪ هڻي ڪيل ٺونگ.

گهَچو ج گهَچا: ذ . صفت. ڪنهن ڳالهه تان ڦري وڃڻ واري حالت – ڦيري – ڦِرٽي.

گهچي ڪائڻُ: ڦيري ڪائڻ – ڦِرٽي ڪائڻ – ڦري وڃڻ.

گهڏِڪڻُ: ٻلڏڻ – ٽڙڪڻ. ڏڪڻ.

"گهڏِڪي آيا گهوٽ، وچينءَ جي واردات تي" (جام خان).

گهڏڻُ: مصدر. (سن . گهڻ = ڦيرا پائڻ). ڏڏڻ – ڏڪڻ – ڪنبڻ – جهولڻ – آٽڙڻ – جهمڪڻ – اچڻ وڃڻ – جهوٽا کائڻ – پنڪيون کائڻ – اوجهرڻ – گهماتجڻ – ڪُلهن تي ڪٽي ڦيري پائڻ. (گهڏيو – گهڏندو – گهڏيلُ).

گهڏَ ج گهڏُون: ث . گڊ – جهنگلي رڏ.

گهر ج گهرَ: ذ. (سن . گرهَ = گهر). رهڻ جي جاءِ – جاءِ – مڪان – اَجهو – جهُڳو – چونڪي – چونرو – ڇنو – مَنهَن – لانڊي – صفو – ڪوٺو – بنگلو – محلات. ڇپر – چانءُ – پونگو. هنڌ – پيٺي – پٽ – گهاٽ. آڏو – پاٽاري – ڏرَ – غار – چُر – آکيرو – تنگ – ٻر – ٻرڙ. گهر ٻار – آل اولاد – ساگهر – پَروار – آکهه – عيال – قبيلو – خاندان مان – گهر جا پاتي. فرقو – ڪوفو – پنٿ – پات – بيڪ – پڪ – مت – سمپرداءِ. مذهبي حڪم. ڪنهن شئي جي رکڻ لاءِ پيتڙي. خانو – پيالو. برج – راس.

– **گهرَاٽو ج گهرَاٽا:** ذ . صفت. گهر جو – گهرو – گهر جو ٺهيل – گهريچو – خانگي. وڏي گهراٽي جو – خانداني.

– **گهرَائِتو ج گهرَائِتا:** ذ . صفت. شاهاٽو – ٻنيادي – اَصل – نَسل – آنس – خانداني – ڪُل . گهراٽو – وڏي گهراٽي وارو.

– **گهرَائِي ج گهرَائِيون:** ث . گهر ڌياٽي – گهر ڌٽي.

– **گهرَ ٻارُ ج گهرَ ٻارَ:** ذ . ٻار ٻچا – ڪُٽنب – عيال – اطفال – جاءِ – تڪاٽو – هنڌ. قبيلو – ڪل – نسل – آل و اولاد – خاندان – گهراٽو – گهر.

– **گهرَ (۾) ٻارڻ:** جهيڙو اُٿارڻ – فساد جاڳائڻ – جهڳڙو مچائڻ – ٻن جي وچ ۾ لائِي جائي ڪرڻ.

– **گهرَ ٻاري ڏياري ڪرڻ:** ٺوري ڏيکاءَ لاءِ گهڻو نقصان ڪرڻ – پرائي ماڙي ڏسي پنهنجو پونگو ڊاهڻ – ٺوري اُپت تي گهڻو خرچ ڪرڻ.

– **گهرَ ٻڌڻ:** صلاح ڪرڻ – پاڻ ۾ اتفاق ڪرڻ – گهر جا پاتي اتحاد ۾ رکڻ – يڪراءِ ٿيڻ.

– **گهرَ ٻِجڻ:** چوري ڪرڻ – ٺڳي ڪرڻ – نقصان ڪرڻ.

– **گهرَ ٻِڪو:** ذ . صفت. رَنڙ. (ث . گهر ٻِڪِي).

– **گهرَ ٻِڪِي ج گهرَ ٻِڪِيُون:** ث . گهرجي ڪم مان واقف – گهرجي حال مان جاڻو – سليقہ مند – پوشيده.

– **گهرَ ٻِڪِي هُجڻُ:** گهر جي ڪم مان واقف هئڻ – گهر جي حال مان جاڻو هئڻ – سليقہ مند هئڻ – پوشيده هئڻ.

– **گهرَ ڦِڏو ٿيڻُ:** گهر سڙي وڃڻ – نقصان پوڻ – گهر کي باهه لڳڻ.

– **گهرَ ٺريو هئڻ:** گهر سڙيو هئڻ – گهر ڏکيو هئڻ – گهر جو رنجايل هئڻ.

– **گهرَ پارُ:** ذ . صفت. گهر پاليندڙ.

– **گهرَ جا تِپُوَ تڪڻ:** لالچ رکڻ – تمنا رکڻ – طمع رکڻ. دشمني ڪرڻ – وير وٺڻ.

Gul Hayat Institute

– **گھرَ جا پَجرَ ڪُٽَڻُ:** خراب خيال رکڻ – اجايا پَهه پچائڻ.

– **گھرَ جا ڪُڪرَ مارَڻُ:** هيٺائي ڏيکارڻ – بي شناس هجڻ – هيٺن تي ظلم ڪرڻ – ڪمزورن کي دٻائڻ – غريبن کي آزارڻ.

– **گھرَ جو ڏيو ٿيڻُ:** سنو ٿيڻ – چڱو ماڻهو ٿيڻ. ايڪو ڪرڻ – ٻڌي ڪرڻ.

– **گھرَ جو مالڪ:** ذ. گھر وارو – صاحب خانه – مالڪ مڪان. مڙس – خاوند – پَتي – ميان صاحب.

– **گھرَ جي دال ماني يادُ ڪرَڻُ:** گھر ويهي رهڻ – مسافري کان ڊڄڻ – ٻاهر نڪرڻ جي وائي نه ڪرڻ – ڪنهن مشڪل ڪم لاءِ همت نه سارڻ.

– **گھرجي گھريتڙي هئڻُ:** گھر کان ٻاهر نه نڪرڻ.

– **گھرُ جھلي وهڻُ:** سڀ بندوبست رکڻ – ناڪابندي ڪرڻ – گھٽ ٻڌڻ – رستا جھلڻ – گھيڙ جھلڻ.

– **گھرُ خيرُ ڪو هئڻُ:** گھر ۾ نه هجڻ – غير حاضر هجڻ.

– **گھرَ ڌياڻي:** ث. زال – گھر واري. مانڌاڻي. (عام راءِ).

– **گھرَ ڌڻي:** ذ. گھر جو مالڪ – جاءِ جو ڌڻي – ڌڻي – وارث. وڏو ڪُٽُو – چوهو.

– **گھرُ ٻُڏڻُ:** پنهنجي زال وڃائڻ – زال مري وڃڻ.

– **گھرُ ڪرَڻُ:** شادي ڪري ويهڻ – زال آڻڻ. ناسور ٿيڻ (بيماري وغيره جو).

– **گھرُ ڪري وهڻُ:** ٻڌنڪ ڪرڻ. ترسي پوڻ.

– **گھرُ ڪارائڻُ:** مفت ۾ ڪارائڻ – تڪليف وٺڻ.

– **گھرَ کي ٻهاري ڏيڻُ:** گھر صاف ڪرڻ – گھر جو سڀ سامان چوري ڪري وڃڻ – گھر تباهه ڪري ڇڏڻ.

– **گھرُ گسائڻُ:** (محاورو) پنڻ کان پاسو ڪرڻ – گدا گري ڇڏي ڏيڻ – خوددار بڻجڻ. (ديوان فاضل).

– **گھرَ گنڀيرَ ج گھر گنڀيرَ:** ذ. صفت. عميق – گھٽو اونهو. ڳوڙهو. (لغت قديم). فاضل ڳرو.

– **گھرَ گُسَهڻُ ڪرَڻُ:** ڪِن ڪرڻ – نقصان ڪرڻ – گلارو ڪرڻ – بڇڙو ڪرڻ.

– **گھرَ گھاٽ:** گھر جو سامان – نام نڪاٽو – ٽڙ ٽاڻ.

– **گھرَ گھاٽ نه هئڻُ:** بيواهه هئڻ – بي گھر هئڻ.

– **گھرَ مان ٻرڻُ:** پنهنجن سان دشمني پيدا ٿيڻ.

– **گھرَ مان لڳڻُ يا پوڻُ:** پنهنجي ڪٽنب مان وير پيدا ٿيڻ.

– **گھرَ مٿي تي رکڻُ يا ڪڻڻُ:** ڏاڍو گوڙ ڪرڻ – تپائڻ – گھمسان ڪرڻ – غلغو ڪرڻ – ٻائيتال ٻارڻ.

– **گھرَ مَسيتُ ٿيڻُ:** گھر سڃو ٿيڻ – گھر پيننگ ٿيڻ – گھر کي نقصان ڏيڻ – گھر صفا چٽ يا نابود ڪرڻ.

– **گھرَ ۾ ڪُتو ٿي لڳڻُ:** گھر جو نقصان ڪرڻ – گھر جي چوري ڪرڻ – گھر کي ڪوٽ وجهڻ.

– **گھرَ ۾ گنگا وهڻُ:** ٻاڻ وٽان مطلب پورو ٿيڻ – ٻاڻ وٽ سڀ ڪجهه موجود هئڻ – ڪنهن به ضرورت جي گھرَ ۾ گھرج نه پوڻ.

– **گھرَ ۾ گھارڻُ:** رضا تي راضي ٿيڻ – هر ڳالهه ۾ خوش ٿيڻ.

– **گھرُو:** ذ. صفت. گھر جو يا گھر سان واسطو رکندڙ – گھريلو – گھريچو – خانگي – اندروني – گھراڻو.

– **گھرَ وارو ج گھرَ وارا:** ذ. مڙس – مڙد – خاوند – پتي – شوهر – وَرُ – ڌڻي – وارث – پتار. گھر جو مالڪ – گھر هلائيندڙ – وڏو – مکيه. (ث. گھرَ واري ج گھرَ واريون).

– **گھرَ ويلو ڪائڻُ:** بيڪار ويهڻ – واندو ويهڻ – بنا ڪم جي ويهڻ.

– **گھرَ ويلي تيرَ هڻڻُ:** گھر ويٺي اڻ ٿيٽي رٿ رٿڻ – اڻ ٿيٽيون تجويزون گھڙڻ – واريءَ تي قلعا اڏڻ – اجايا پَهه پچائڻ – اڻ ٿيٽا دليل ڊوڙائڻ.

– **گھريتو ج گھريتا:** ذ. صفت. گھر جو نُهيل – گھريچو – گھرو – هڪ گھراڻي جو. شاهاڻو – بُنيادي – خانداني – اصلي.

– **گھريتي ج گھريتيون:** ث. گھر واري – گھر ڌياڻي – گھر جي مالڪياڻي. وَرِيتي – مڙس واري – سُهاڳ واري.

– **گھريچو ج گھريچا:** ذ. صفت. گھريتو – گھر جو – گھر جو مالڪ. بنيادي – شاهاڻو – اصل – چندُ.

– **گھريلو ج گھريلا:** ذ. گھرو – گھر جو – گھر وارو – خانگي – گھر جو نُهيل – هتراڏو. پالتو – گھر جو پاليل.

• **گھرَ ج گھرُون:** ث. تقاضا – خواهش – مرضي – چاهه – طلب – دعويٰ – استدعا. ڌڻي سائين جي مرضي. پسندي. لهڻو – قرض.

– **گھرَ:** رب جي رضا – الله سائين جي مرضي يا خوشي.

• **گھراڻو ج گھراڻا:** ذ. خاندان – ڪُل – ڪٽنب – ڪُڙم – ونس – قبيلو – ٻُڻ – ڪيڙُ – پيڙهي – نسل – اولاد.

• **گھُرائڻُ:** مصدر. خواهش ڪرڻ – چاهڻ – گھُرڻ – ڪوٺڻ – سڏائڻ – چوائڻ – ڪوٺائڻ – آڻائڻ – اِچا ڪرڻ – حڪم ڪرڻ. (گھرايو – گھرائيندو – گھرايل).

• **گھرتُ ج گھرتَ:** ذ. (سن. گو = آواز ڪرڻ يا گهڻ = ڦيرا پائڻ). گھيرت – چڪو.

Gul Hayat Institute

• **گهَرڻُ:** مصدر. گهوٽڻ – رهٽڻ – گهوڙڻ. (گهَرٽيو– گهَرٽيندو– گهَرٽيل).

– **گهَرٽو ج گهَرٽا:** ذ. گهرات گهرڙو.

• **گهَرٽِي:** ث. جَندُ.

• **گهُرٽِي ج گهُرٽيُون (ل):** ث. بندري – گهُنڊڪي. قد ۾ ننڍي شيءِ. جيئن "مائي گهُرٽي پيئي وجي".

• **گهُرجڻُ:** مصدر. ضروري ٿيڻ – گهُربل ٿيڻ – هُئَڻُ – هُجڻ– رهڻ. آوس يا ضروري هئڻ – واجب يا لازم هئڻ. کپڻ – جڙڻ.

– **گهُرج ج گهُرجون:** ث. کَپُ – ضرورت – مرضي – چاهه – لاڙو – سڌُ – رَغبت – اِڇا – منشا. احتياط – طلب – لوڙ – گتي – ڪاڻ – حاجت – گهُر – چِڪَ – تقاضا؛ دعويٰ.

– **گهُرجائُو ج گهُرجائُو:** ذ. ضَرورت مند– ضرورت وارو – احتيَاجمند – طلبائُو– حاجتمند.

– **گهُرجي:** کپي – ملي – حاصل ٿئي– جڙي.

• **گهرڙ(ث):** ذ. صفت. بيوقوف – چِسو – اناڙي.

• **گهَرڙَڻُ:**مصدر. (سن. گهوش = گهٽا). آڌو گابرو گهوٽڻ – کٽي ذرا ڪرڻ – ٿلهو پيهڻ – پورڻ – ڏارو ڪرڻ. گهڻ – گهوٽڻ – گسڻُ – ملڻ – گسائڻ. رِڳڙڻ – مهٽڻ. خارش ڪرڻ. (ث). سزا ڏيڻ – تڪليف ڏيڻ. (گهَرڙيو– گهَرڙيندو– گهڙيل).

– **گهَرڙاٽ ج گهَرڙاٽَ:** ذ . ٻن شين جو پاڻ ۾ گسڻ ڪري نڪتل آواز – گاڏي هلڻ جو آوز– ڏندي ۽ ڪوندي جو آواز.

– **گهَرڙاٽو ج گهَرڙاٽا:** ذ . گهرٽو – گهرڙو – گهرڙاٽ. (مرڻ وقت) نڙيءَ جو آواز – گهوگهرو.

– **گهَرڙڪو ج گهَرڙڪا(ث):** نڙيءَ جو آواز.

– **گهرڙ گهَرڙ:** ڏندي ڪوندي ۾ شيءِ ڪي گهوٽڻ جو آواز– ڏرڻ جو آواز. جندر جو آواز.

– **گهرڙ گهائُو:** ذ . زوردار – سخت (جلاب). ڪٺور – بي قياس – بي رحم – ڪاسائي.

– **گهَرڙو ج گهَرڙا:** ذ . گهَڪو – گسڪو – گهوٽو – گهندي – گهرڙ گهرڙ– گهرڙاٽ – مهٽو – ڪرٽ للڪار. رِڳڙڻ. نڙيءَ جو آواز– گهوگهرو.

• **گهَرڙي:** اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهِرڪڻُ:** مصدر. (سن. گهرش) رسڪڻ – سرڪڻ – گسڙڻ – گسڪڻ – ترڪڻ.– جيئن :"واري گهِرڪندي وجي".(اسم خاص). تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو. (گهِرڪيو – گهِرڪندو– گهِرڪيل).

– **گهِرڪائڻُ:** مصدر. ترڪائڻ – گسڪائڻ – ڦِسڪائڻ – ڪسڪسائڻ – سرڪائڻ .

– **گهِرڪجڻُ:** مصدر. هيٺ سرڻ – گهرڪڻ – ترڪڻ – گسڪجڻ.

• **گهُرڪڻُ:** مصدر. (سن. گهُر = ڀيانڪ آواز ڪرڻ). گوڙرڻ – گَڙڻ – گرڻ – گهُڙڪڻ – ڏڙهي ڏيڻ – چڙٻ ڏيڻ – هَڏي ڏيڻ – جَسي پائڻ – جهڙ پائڻ – ڳير ڪرڻ – تڙي ڪڍڻ – جهٽڪڻ.(گهُرڪيو – گهُرڪندو – گهُرڪيل).

– **گهُرڪجڻُ:** ڪاوڙجڻ – رنج ٿيڻ.

– **گهُرڪي ج گهُرڪيون:** ث . هَڏي– چڙٻ – ڏڙهي – ڀيڪ – دٻ– ڌمڪي – ڏنار – سوٽ– جهٽڪ – چنٻ– ڪاوڙ. جَٽ.

• **گهُرڪو:** رسو. جنهن سان گهٽي واءُ لڳڻ ڪري آڏون گڏيل ٻيڙيءَ جو اوزار.

– **گهُرڪو:** ذ . ٻيڙيءَ جي هڪ اوزار جو نالو – گهٽي واءُ لڳڻ سبب آڏن گڏڻ ۾ ڪم ايندڙ رَسو.

• **گهرڪو ڪڙي:** ٻار ڪي پيرن تي بيهاري راند ڪرائڻ جو هڪ قسم – گَد گَدولڙي.

• **گهِر گهِر :** (خن. گهر گهر). پاڻي وغيره جي گهر گهر جو آواز. شور– گَر گَر– ٽِين ٽِين. جندر وغيره جو جهيڻو آواز.

• **گهِر گهِلو ج گهِرگهِلا:** ذ . صفت. مقدار کان وڌيڪ موڪرو– ويڪرو – ڪشادو – ڍلو– ڦلهڙو – ڊِرو – ڇبلو – خلاصو. (ث . گهِرگهِلي ج گهِرگهِليُون).

– **گهر گهلو پيرُ ڪٽڻُ:** گهر کان ٻاهر جلد وڃڻ – اُٻهرو ڪم ڪرڻ – تڪڙو قدم کڻڻ.

• **گهَرلو(ث):** ذ . مٽيءَ جو ڪچو کُنو.(جنهن ۾ ٿنگ ڪري زالون ڏيو ٻاري سيڪنهن جي دروٽ گيت ڳائين).

• **گهِرڻُ:** مصدر. بدن ۾ سُستي يا بيماري محسوس ٿيڻ – دل ماندي ٿيڻ – گهرڪڻُ.(گهِريو – گهرندو – گهِريل).

• **گهُرڻُ:** مصدر. (سن . گهڻ = وڻڻ. جهلڻ) گهُرَ ڪرڻ – پُڇڻ – پُڇا ڪرڻ – چاهڻ – پسند ڪرڻ – مرضي هئڻ – خواهش رکڻ – طلبڻ – دعويٰ ڪرڻ – چڪڻ – اِڇا ڪرڻ – منشا ڪرڻ. شوق ڪرڻ – پيار ڪرڻ. هٿ ٽنگڻ – سوال ڪرڻ – منگڻ. وڻڻ.

• **گهِرٽا ڪَرڻُ:** جهڳڙو ڪرڻ – فساد ڪرڻ – جهيڙو ڪرڻ. (خوني سماج ٣٠).

• **گهَرو ج گهَرا(ڪ):** ذ . ٻڪرين جي ڦرن پورڻ لاءِ پٽرن جو

Gul Hayat Institute

واڙو(هڪ ٻئي مٿان پٽر رکي ٺاهيل گهر).

• **گھُرو ج گھُرا(ت)**: ذ. سوراخ – ٽنگ – ڳُڙڪ.

• **گھَروڙڻُ**: مصدر. ٻُجي وارو هٿ منهن سان ملائي زور سان هيٺ ڪرڻ. ڀُوندو مُنهن تي گسائڻ – ڪوڙڻ (ٻُجو). (گهَروڙيو– گهروڙيندو– گهَروڙيل).

– **گھَروڙي رَکَڻُ**: ڀوندو منهن تي گسائڻ. مُنهن تي چوڻ يا ٿيڻ.

• **گھُرِءِ**: ث. (سن. گهُرتو – ٻِرا= گُرهه). اُڻ ٿڻ – ڳڻتي. فڪر – سوداءُ.

• **گھَري ج گھَريُون**: ث. ٻيڙيءَ جي رسي وَٽڻ لاءِ ميربحرن جي ڪَم ايندڙ ڪاٺ جو اوزار.(ڪ). حُقي جي پتل واري نلي يا نڙي، جنهن ۾ نَڙ پوي.(ڪ).

• **گھِري ج گھِريُون**: ث. ونجهوٽيءَ راند جي ٻاري يا دري.

– **گھِرُيُون ڪَرَڻُ**: ٽوليون ڪرڻ – ٻاريون ڪرڻ.

• **گھَرِيا**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **گھَريتڙو ج گھَريتِڙا**: ذ. جيت جو هڪ قسم – ڏينيُو جو قسم – آڪراڻ(ت). (گهريتڙي ج گهريتڙيون).

• **گھَڙِ ج گھَڙُون (ل)**: ث. رَسيءَ جو وَٽُ يا وَڏُ يا نشان. ڍاڪُنئُونءِ جو پٽُ. (پره)گهڙيل شين جو ڍِڳُ – انبار – نونر(ل). ڪنيار جا گهٽا، گهڙيل دلا"هيتري گهَڙ خالي پيئي آهي پريندو ڪير"(ل).

– **گھَڙَ وانجُ ج گھَڙَ وانجُون**: ث. گهَڙن رکڻ جي جاءِ – گهَڙا منجي – گهڙانجي.

• **گھَڙا ڪارنگا**: اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ ديهه جو نالو.

• **گھَڙبَ ج گھڙِبُون (ل)**: پاٽي ۾ سارين جو ٻِجُ ڇَٽڻ جو نمونو.

• **گھُڙِبو ج گھُڙِبُون (ت)**: ث. بلڪل پٽڙو ٿيل. گهاٽو. اڻ وٽندڙ – نه وٽڻ جهڙو.

• **گھَڙِبِي**: اسم خاص. تعلقي بدين ۾ ديهه جو نالو.

• **گھُڙِبي ج گھُڙِبِيُون**: ث. رَچايل راند. ناٽڪ. سانگ.

• **گھُڙبيلَڻُ (ت)**: مصدر. خراب ڪرڻ – گندو ڪرڻ – ڪِنو ڪرڻ – اَٻالو ڪرڻ – رد ڪرڻ – ڪنهن ڪم جو نه ڪرڻ. ولوڙڻ– جهنجهوڙڻ –ڌُونڌڻ – رڳڙڻ (گهُڙبيلِيو– گهُڙبيليندو– گهُڙبيليل).

• **گھَڙِيَچ**: ث. سوچُ – ويچارُ.

• **گھَڙَتَ ج گھَڙتُون**: ث. بناوت – آڏاوت – جڙاوت – ساخت – گهاڙيٽو – گهاڙ – بيهڪ – ٺاهپ – گهڙپ. گهڙاٽي – پورهيو – مزوري – محنت– ٺهرائي – جوڙائي جو اُجورو.

• **گھَڙَپَ ج گھَڙَپُون (ل)**: ث. گهڙت– بناوت – جڙاوت ساخت – گهاڙيٽو – گهاڙ– بيهڪ– ٺاهپ. گهڙائي – پور – محنت – مزوري – ٺهرائي –جوڙائي جو اُجورو.

• **گھَڙِيُو ج گھَڙِيُا(ت)**: ذ. گهٽو ڪائيندڙ – پيٽيرُ – پيٽوڙي – گهٽو ڪائڪ – وڏو ڦوتو. عيار – چالاڪ – مڪار – دوکيباز– دغاباز– فريبي– مڪريلو.

• **گھَڙِجَڻُ**: مصدر.(سن. گهَٽَ). ٺهڻ – جُڙڻ – آڏجڻ – ٻنجڻ – تيار ٿيڻ. چِلجڻ.

• **گـَھڙچَڪ(ل)**: ذ. گاڏيءَ جي هلڻ جو آواز– گهَڙ گهَڙ جيئن"اج گاڏي گهُڙچڪ گهَڙچڪ ڪندي اچي".

• **گھَڙِڪَڻُ**: مصدر. وَڄَڻ – ٻُرڻ (ڪنن ۾)– گهٽڪن– چڻ چڻ ٿيڻ يا ڪرڻ – چِر چِر ٿيڻ– گهڻ گهڻ ٿيڻ (پرم). گهنڊ وڄائڻ – گهنٽي مارڻ – آواز ڪرڻ. (گهڙڪيو– گهڙڪيندو– گهَڙڪيل).

– **گھڙڪو ج گھَڙڪا**: ذ. گهِنڊ– گهنڊ جو آواز.

– **گھَڙڪهاتَ گھَڙَڻُ**: ٺاهه ٺاهڻ – ٻٽاءُ بنائڻ – رٿون ڪرڻ – تجويزون گهڙڻ– اٽڪلون سِٽڻ – ڪم ٺاهڻ جي ڪوشش ڪرڻ.

• **گھَڙائِڻُ**: مصدر. (سن. گهٽ= ٺاهڻ). بنارائڻ – ٺهرائڻ – جوڙائڻ – آڏائڻ – منڊائڻ – تيار ڪرائڻ.

– **گھَڙاٽِي ج گھَڙاٽِيون** : ث. گهَڙٽي – ٺهرائي – ٺهٽي – جوڙائي – پورهيو – محنت– مزدوري – اُجورو – عوضو. (ڪنهن شيءِ کي ٺهرائڻ جو).

– **گھَڙائِي ج گھَڙائِيون**: ث ٺهرائي – ٺهراٽي– اُجرت – گهڙائي – مزدوري – پورهيو. گهَڙائپ – گهڙجڻ واري حالت.

• **گھَڙڻ**: مصدر. (پرا. گڍي . سن. گهٽڻ> گهٽ= گهَڙڻ). ٺاهڻ – جوڙڻ – بنائڻ – سنوارڻ – تيار ڪرڻ – ساخت ڪرڻ – سوڌڻ – ڏائڻ – پٽيرڻ – پلٽڻ – ٺاهي بهارڻ – سڌارڻ.

– **گھَڙِيَچَ ج گھَڙَيَچُون**: ث. ٺاهه ٺُوهه– پيچ ڊاهُ.

– **گھَڙٽي ج گھڙٽِيُون**: ث. گهَڙت – گهڙپ – ٺاهَپ – جوڙپ. ڊول – گهاڙ – شڪل – شبيهه – نمونو. هُنر – ڪاريگري– اُستادي – گهڙاٽي– ٺهراٽي – بناٽي.

• **گھِڙڻُ**: مصدر. داخل ٿيڻ – گهِڙي وڃڻ– لنگهي وڃڻ – چُپڻ – پيهڻ – درج ٿيڻ – پَوڻ. پيرو وجهڻ – اندر وڃڻ يا اچڻ. ٽپي هٽڻ (پاٽيءَ ۾). ڪنهن ڪم جي شروعات ڪرڻ. (گهِڙيو – گهڙندو– گهِڙيل).

Gul Hayat Institute

• **گهڙو ج گهڙا:** ذ . پاڻي پرڻ جو ٿانءُ – دلو – گاگهر – موريو – مٽڪو – پيلو – گهڙي – ججهري – نادي – ڪُنبُ.(ث . گهڙي ج گهڙيُون). وڄائڻ جو هڪ ساز.(اسم خاص). تعلقي شاهبندر، گوني ۽ ديري محبت ۾ ديهن جا نالا.

– **گهڙا ڀرڻُ:** گهڻي خدمت ڪرڻ – شيوا ڪرڻ – ٽهل ڪرڻ – چاڪري ڪرڻ. خوشامد ڪرڻ – نوڪري ڪرڻ .

– **گهڙامنجي ج گهڙامنجيُون:** ث . دلن رکڻ لاءِ ڪاٺ مان ٺهيل گهوڙي – گهڙانجي – گهڙوانجي. منجڻ.

– **گهڙانجي ج گهڙانجيُون:** ث . گهڙامنجي.

– **گهڙو ڀڄڻُ يا ڦاٽڻُ:** ڳالهه کُلڻ– ڀيد پڌرو ٿيڻ – راز فاش ٿيڻ – ڦڪڙ ڦاٽڻ – لڪل ڪوڙ ظاهر ٿيڻ – پول پڌرا ٿيڻ. وسيلا وڃڻ.

– **گهڙو ڀرجڻ(پاپ جو):** سڄو گناهن سان ڀريل هئڻ.

– **گهڙنئادار:** گهڙن يا دلن کان سواءِ. جيئن .

"گهڙيُون گهڙنئادار، ڪاهي پيون ڪُن ۾ " (شاهہ)

• **گهڙو سرمستُ:** اسم خاص. تعلقي ٺاروُ ڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهڙولو ج گهڙولا(ل):** ذ . ننڍي هار جي چرک يا ڏڀ لاهڻ لاءِ هڪ سوڻ – گهڙيالو.(ٿالهه ۾ ٽاندا رکي مٿان خالي دلو اونڌو ڪن، پوءِ ٿالهه ۾ پاڻي وجهي ته گهڙو ٻُڙ ٻُڙ جو آواز ڪري). پينگهو – جهُولو.(لس).

• **گهڙي ج گهڙيُون:** ث . (پرا. گهٽيا. سن. گهٽڪا= ڪِن). رات ڏينهن جو سٺُون حصو – هڪ ڪلاڪ جو ٢ ڀاڱي ٥ حصو ٢۴ منٽن جو وقفو. وقت ماپڻ جو اوزار– وقت جو پيمانو – واچ – گهڙي. ڪِن– پَلڪ – ساعت – ويرم – لحظو – لمح – جهٽڪو. انجام . ٿوري دير – پَل – وقت – سمون – زمانو. مُنڍيءَ تي ٽِڪ چاڙهڻ واري جاءِ – گهٽ . (سن. گهٽ = دلِي). پاڻي پرڻ جو ننڍو ٿانوُ– دلِي. شاديءَ جي هڪ رسم – شاديءَ جو سوَڻ (شاديءَ واري رات گهوٽ ۽ ڪنوار ڪي وهنجارڻ لاءِ سائن ۽ سوٽن سان ڀريل پاڻيءَ جي دلِي).

– **گهڙي ڀرڻُ:** وهانوَ وقت سات ڪرڻ(شاديءَ جي موقعي تي گهٽو ڪري ٻاهر ڪنهن کُوهَ يا کُهِي تان پاڻيءَ جو دِلو ڀرين، جنهن سان گهوٽ تڙُ ڪري، اهو دلو گهٽو ڪري گهوٽ جي ڀيڻ يا ٻي ويجهي عزيزياڻي ڀري اچي).

– **گهڙي جي رات:** شاديءَ ۾ گهڙيءَ جي رسم ادا ڪرڻ واري رات – پرب.

– **گهڙي ڪرڻُ:** (ڪپڙا) هڪٻئي مٿان سٽي رکڻ – ڪپڙا هڪٻئي مٿان ٺاهي رکڻ.

– **گهڙي ڪَنَ:** ٿوري ساعت – ٿوري ويرم – ٿوري پلڪ– ٿورو لمح – ٿورو دَم – ٿورو وقت – اک ڇنڀَ.

– **گهڙي ڪٽڻُ:** شاديءَ جي هڪ رسم(شادي کان هڪ رات اڳ ۾ ڪوري گهڙي يا دلِي ڪٽي مسجد مان يا سٽن کوهن تان پاڻيءَ سان ڀري، گهوٽ کي وهنجارڻ جي هڪ رسم).

– **گهڙيءَ ۾ تولو، گهڙي ۾ ماسو ٿيڻُ:** مستقيم طبع نہ هئڻ – ڦرٽو گهرٽو هئڻ.

– **گهڙي هٽائڻُ:** باديءَ جي سُور لاءِ دڪيءَ کي اٽو وغيره هٽي چيلهہ تي چنبڙائڻ – دَڪِي هٽائڻ.

– **گهڙيءَ جا گهڙيالَ هئڻُ:** خداوند ڪريم جي قدرت جا ڪرشمہ هئڻ– الله سائين جي قدرت جا جدا جدا نمونا ظاهر ٿيڻ – ڪڏهن ڪهڙي ۽ ڪڏهن ڪهڙي حالت هئڻ.

– **گهڙيءَ چٽ(ڪ):** ث. بَلاجو هڪ قسم.

– **گهڙيءَ ساعتُ تي هُجڻُ:** قريب الموت هجڻ – مرڻ تي هجڻ.

– **گهڙيءَ گهڙيءَ:** ث . هَرَ هَرَ– هردم – هميشه– ساعت بہ ساعت – پلڪ بہ پلڪ – لحظي بہ لحظي – لمحہ بہ لمحہ – دم دم – دمبدم – هر وقت– هر ساعت – هر هميشه– وَري وَري – بار بار – هر دفعي – ڀيري ڀيري. متواتر – لڳاتارَ – سَدا – نت – سدائين.

– **گهڙي ماسو – گهڙي تولو:** ذري ۾ ڪُجُ ذري ۾ ڪُجُ، ڦِرندڙ گهرندڙ – چَنچَلُ – چِلولو– بي وفا – ٻَهہ رَنگي – ڦِڙتيون ڪائيندڙ – اوقاتي – گهڻ مَتيو – سرد گرم – دل دالِيو – ڳِتي خور.

• **گهڙيالُ ج گهڙيالَ:** ذ . (پرا . گهڙيالِي. سن . گهڙيالـهہ> گهنٽي= گهڙيال). وقت جاچڻ جو اوزار – ٽائيم يا وقت ڏيکارڻ جي مشين – جرَس– گهنٽو. درگاهن تي ڏمال ڪرڻ وقت وڄائڻ جو هڪ ساز– گهنڊُ.

– **گهڙيالچو ج گهڙيالِچا:** ذ . وقت ڏيکارڻ جي ننڍيري مشين – ننڍو گهڙيال.

– **گهڙيالچِي ج گهڙيالچِي:** ذ . گهنڊ وڄائيندڙ – گهنٽا وڄائيندڙ. گهڙيال ٺاهيندڙ. گهڙيال جي رِڦت جا ڏڪ هڻندڙ اوزار.

– **گهڙيالو ج گهڙيالاَ:** ذ. گهڙيال – گهنٽو – ڪلاڪ مشين – وقت ڏيکاريندڙ هڪ مشين. هُرلي يا نار جي تَڙَ جو ٺرو –

Gul Hayat Institute

کوهاڙي جو تَرو جنهن ۾ پاڃي پيهي. ننڍي ٻار جي ڊپ وغيره لاهڻ لاءِ هڪ سُئڻ-- ڳهڙولو.

• **ڳهڙيو ج ڳهڙيا(ک):** ذ. چوٽالو-- اَن جو هڪ ماپو.

• **ڳهس ڦس:** ث. سُس ڦُس-- پُڻ پُڻ-- ٻاٻور-- پٽڪو-- پٽڪار-- جهونگار-- ڪن جي ڳالهه.

-- **ڳهس ڦس ڪرڻ:** ڪن ۾ ڳالهائڻ-- ڳجهه ڳوهه ۾ ڪا ڳالهه ڪرڻ-- آهستي ڳالهائڻ.

-- **ڳهس ڦس ۾:** ظرف. ڌيري-- آهستي-- ڳجهه ڳوهه ۾ ڪيل ڳالهه.

• **ڳهسڻ:** مصدر. زور سان اندر وڃڻ-- ڦسڻ-- سمائڻ-- گهڙڻ-- لنگهڻ-- پيهي وڃڻ-- داخل ٿيڻ-(ڳهسيو-- ڳهسيندو-- ڳهسيل)

• **ڳهش ج ڳهش(ت):** ذ. جماع-- ميلاپ. ڳانڍاپ.

• **ڳهشو ج ڳهشا(ت):** ذ. ڏڪو-- ٺيلهو-- ڌڪو-- گهڪو-- گهنڊي-- گهرڙو-- رهڙو-- ڪرڙو. ڪنهن شيءِ کي زور سان هيٺ مٿي ڌڪڻ واري حالت. حقي جو دَمُ پرڻ واري حالت-- ڪش لڳائڻ-- حقي جو ٻُڙڪو. ڏتو-- گشو-- مڪر. جماع-- ميلاپ-- ڳانڍاپ.

• **ڳهڪ ج ڳهڪون:** ث. اوندهه-- ڀنپ-- ڌُنڌ-- ميرُ-- اَجهندو-- گهور-- تمام اونداهي.

-- **ڳهڪ اَنڌاهه يا اَونداهي:** تمام گهٽي اونداهي-- ڀنپ اونداهي-- ٻاٽ اونداهه.

• **ڳهڪُ ج ڳهڪَ:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم-- مٽيءَ ۾ ڪوئڻ وانگر گهر ٺاهيندڙ ننڍي جيت جو هڪ قسم(جون ڪان وڏي مک ڪان ننڍي، رنگ جو پورو). وڏو دلو. (اسم خاص.). تعلقي ڏڪڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو. جهنگلي ڪُڪڙ.

• **ڳهڪائڻ:** مصدر. آواز جهڪو ٿيڻ-- آواز ڏيمون ٿيڻ-- نڙي ٻوڙ-- گهگهو ٻوڙ-- ڳرو آواز ٿيڻ(ڳهڪايو-- ڳهڪائيندو-- ڳهڪايل).

• **ڳهڪٽي ج ڳهڪٽيون:** ث. ٺونشو-- گوشو-- مُڪ-- گهوسو. ٺڦُڙ-- ڏڪ-- چوڪ چمات. غوطو-- ٺبي-- گهونڊو(ک).

• **ڳهڪٽي ج ڳهڪٽيون:** ذ. صفت. ڊمٽي-- چوٽو موٽو-- ڊمڪڙو-- ڇهڪٽي-- ڊمي-- ٺلهو-- متارو-- ڍينبو-- دوٽر-- ڦوسو-- ڊيمڪڙو-- رُڳهٽيو.

• **ڳهڪر:** اسم خاص. تعلقي ڪراچيءَ ۾ ديهه ۽ نئين جو نالو.

• **ڳهڳهر ج ڳهڳهرون:** ذ. ڏگهي ۽ سوڙهي ڳچيءَ وارو دلو-- وڏو دلو.

• **ڳهڳهراڻي ج ڳهڳهراڻيون(ت):** ث. منت-- عاجزي-- اِلائون-- ٻلائون-- نيزاري. نياز-- نوڙت-- هيناهين.

-- **ڳهڳهراڻيون ڪرڻ:** ايلاز ڪرڻ-- منٿون ڪرڻ-- عاجزي ڪرڻ.

-- **ڳهڳهرو ج ڳهڳهرا:** ذ. زالن جي پائڻ جو پيشگير-- وڏي گهيري وارو چولو. گهگهو-- ڏگهو چولو-- جُبو. بلوچي ۽ مارواڙ جي هندو عورتن جو قومي لباس.(ث. ڳهڳهري ج ڳهڳهريون).

-- **ڳهڳهري ج ڳهڳهريون:** ثَ. سرگم ڳائڻ جو نمونو-- تانُ-- پلٽو.

-- **ڳهڳهري هٽڻ:** ڳائڻ جو هُنر ڏيکارڻ-- سرگم کي پلٽائي ڳائڻ-- تانُ هٽڻ-- پلٽو هٽڻ.

• **ڳهڳهري ج ڳهڳهريون:** ذ. ڪُهرَ(ڪوبہ اڻ چٽيل سجو اَنُ ۽ لوڻ پاڻيءَ ۾ وجهي رڌي رکجي ۽ ڪٽو ڪٽو جدا هجي).

• **ڳهڳهڙو ج ڳهڳهڙا(ت):** ذ. ننڍو گهڙو.

• **ڳهڳهلڻ:** مصدر. ڳيري جو آواز ڪرڻ-- گهوگهو ڪرڻ.

• **ڳهڳهليو ج ڳهڳهليا:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم.

• **ڳهڳهو ج ڳهڳها:** ذ. وڏين ٻانهن سان پيرن تائين ڏگهو چولو-- جُبو.

-- **ڳهڳهيڙ:** ث. گهگهي پاتل عورت-- ٻروچاڻي-- گهگهيلي-- گهگهيري.

-- **ڳهڳهيري ج ڳهڳهيريون:** ث. گهگهي پهريل عورت-- گهگهي سان-- گهگهيرڻ-- گهگهيلي.

-- **ڳهڳهيلي ج ڳهڳهيليون (ک):** ث. ڏگهي چولي واري-- گهگهي واري عورت-- ٻروچاڻي-- گهگيرڻ-- ڳهڳهيري.

• **ڳهڳهو ج ڳهڳها:** ذ. وينل نڙيءَ جو آواز-- جهڪو آواز-- گهٽو آواز-- گهٽيل آواز.

• **ڳهڳهو ج ڳهڳها:** ذ. نڙيءَ تي ڏنل زور-- گهٽو-- گهوگهو. پکيءَ جو هڪ قسم.

• **ڳهڳهو لو(ک):** وڏي ٺيري، جنهن سان ٻار راند ڪن. چن جي گولي.

• **ڳهڳهي:** اسم خاص. تعلقي ميرپورساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڳهڳهي ج ڳهڳهيون:** ث. ٺڪر جو سوڙهي منهن سان ٺهيل ننڍو پاڻي رکڻ لاءِ ٺانو-- ڪوزو-- صُراحي. سريءَ بنان ڌڙُ. بدن جو هڪ عضوو. (ت). برقعو. اونداهي.

Gul Hayat Institute

– **گهگهي پائڻ:** برقعو پائڻ– منهن لڪائڻ– پردو ڪرڻ– پوش ڪرڻ– ڍارو ڍرڻ.

– **گهگهي وجهڻ:** برقعو ڍڪڻ – مُنهن لڪائڻ – پڙدو ڪرڻ. پوش ڪرڻ. ڍارو ڍرڻ. ڪيل ڪرڻ.

– **گهگهيون ٿيڻ:** ڪارڪن جو سُڪي خراب ٿيڻ. ڪجيءَ جو سُڪي وڃڻ.

– **گهگهي هڻڻ:** ڪيل ڪرڻ.

• **گهگهيترو ج گهگهيترا:** ذ. سنهي جيت جو قسم.

• **گهل ج گهلون:** ث. ڦورن جو ٽولو. ڌاڙيلن جو ٽولو يا جماعت – لٽيرن جو گروهه – ويري– لشڪر. ڪتن يا پارن جو انبوهه. نياپو. رڙ. چٽ هوڙو.

– **گهل اچڻ:** ٽولو اچڻ – جماعت اچڻ – گروهه اچڻ.

– **گهل هوڙو:** ذ. جو بلڪل نه ٻڌي سگهي – صفا چٽ هوڙو – وڏي آواز سان به نه ٻڌي سگهندڙ – ٻهرو.

– **گهل تي پوڻ:** ٽولي تي پوڻ – لشڪر تي پوڻ.

– **گهلر ج گهلر:** ذ. ڌاڙيل – ڪاتڪو– لوٽو – ڌاڙڪو – ڦورو – چور – رهزن – چورن جو سردار.

• **گهل ڙي:** حرف ندا. ڌانهن ڪرڻ واري حالت – گهوڙا ڙي– الاڙي.

• **گهل ج گهلون (ل):** ث. ننڊ – پنڪي – اوجهراٽي. بي هوش – اُنوشائي – بي سُرتي. "مونکي گهل اچي وئي". (جملو).

– **گهلا:** ننڊون.

– **گهل آوڻ:** ننڊ اچڻ – پنڪي اچڻ – اوجهراٽي اچڻ.

– **گهل گهڻڻ:** ننڊ وٺڻ – پنڪي وٺڻ – اوجهراٽي وٺڻ.

• **گهلپور:** ديهه جو نالو – ٽپو تنڊو جان محمد تعلقه ڏگهڙي. ضلع ٿرپارڪر.

• **گهلر ج گهلرون:** ذ. وَلر – ٽولو – جماعت – گروهه – انبوهه– گوڙ – هجوم – مجموعو.

• **گهلريو:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر حيدرآباد ۾).

• **گهلڙا:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ ديهه جو نالو.

• **گهلڪي ج گهلڪيون:** ث. ڀاڄيءَ جو هڪ قسم – ٿوري.

• **گهل گهل:** ث. زور سان ڌانهون– ڪوڪون– رڙيون– واڪا – هُل.

– **گهل گهل ڪرڻ:** رڙيون ڪرڻ – واڪا ڪرڻ – گوڙ ڪرڻ – گوڙ گهمسان ڪرڻ – ڌانهون ڪرڻ – ڪوڪون ڪرڻ. گڙ گڙ ڪرڻ – ڦڙڦڙ ڪرڻ.

• **گهلڻ (ڪ):** مصدر. ٻڌائڻ – سلڻ– سٽائڻ– ظاهر ڪرڻ. ٺسڻ – زبردستي وجهڻ – قاصد هٿان نياپو موڪلڻ – پيغام موڪلڻ. (گهلير– گهليندو – گهليل).

• **گهلڻ:** مصدر. لڳڻ– وڄڻ– چرڻ– ڪلڻ (هوا جو)– شوشات ڪرڻ– زوزات ڪرڻ (گهليو– گهلندو– گهليل).

• **گهلو:** اسم خاص. ذات جو هڪ نالو. تعلقي شڪارپور ۾ ديهه جو نالو.

• **گهلوڙو ج گهلوڙا (ٿ):** ذ. ٺڪر جو ٿپو– ڪنڪر – لوٽو. پارو.

– **گهلوڙي ج گهلوڙيون (ٿ):** ث. گيهه رکڻ لاءِ ٺڪر جو ٿانو – ٺڪر جو ننڍو برتن – لوٽي – ٿپي – ڪنڪري.

• **گهليجا:** اسم خاص. ذات جو نالو.

• **گهليون:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ ديهه جو نالو.

• **گهمر ج گهمون:** ث. پاڻيءَ جي سِمر – پاٽيٺ – رطوبت – سيلاب – پوسل – آلاڻ. وٿ – اڌڪائي. ماڪ – ڪوهيرو.

– **گهمر جهڻڻ:** آلاڻ وٺڻ – پوسل وٺڻ – پاڻيءَ جي سِمر ڪٽڻ.

• **گهمر:** ث. گهمڻ جي حالت – گهوم. گهٽ– آگر – اوپاس – اُپس – آڙنگ.

• **گهمائجڻ:** مصدر. (سن. گهورٽيان) متو ڦرڻ – پنوانجڻ – گهمرو ڪائڻ – ڦيرو ڪائڻ. پريشان ٿيڻ – پروتجڻ. (گهماتيو– گهماتيندو– گهماتيل).

– **گهماڻي ج گهماڻي:** ذ. متي ڦرڻ واري حالت – پنواتي– ڦيري – گهمري.

• **گهماگهر:** ذ. (سن. گهناگهن= پريور) پريور– ٿلهو– ڳوڙهو– گهرو– ڳنتيل. گهٽائي وارو– جهجهائي وارو.

• **گهمائڻ:** مصدر. (پرا. گهماو. سن. گهورڻ = گهمائڻ). چڪر ڏيارڻ – ڦيراڻ – هلائڻ – چلائڻ. اُٿلائڻ – پٿلائڻ – هيٺ متي ڪرڻ. هواخوري ڪرائڻ – تهلائڻ – سير ڪرائڻ. (هٿيار لوڏڻ. هلائڻ – (ڪنهن ٿانءَ ۾ ڪاڏو). جهڳڻ – جهوڳڻ – چاچولڻ. آسري ۾ رکڻ – فريب ڏيڻ – دلبو ڏيڻ. تنگ ڪرڻ. (گهمائبو– گهمائيندو– گهمائيل).

• **گهمائي مارڻ:** زوريءَ ڪٽي وڃڻ. دغا سان مارڻ– ٺڳيبازي ڪرڻ. زبردستي ڪرڻ – تنگ ڪرڻ – ماري مڃائڻ.

• **گهمتاري ج گهمتاريون:** ث. چڪر – گهوم – ٿورو سير

Gul Hayat Institute

– هواخوري – تفريح – پسار – جهوت – شئل شڪار – چرخ شماري. چڪري – ڦيري – پنواٽي. اُٿلاٽي – پُٺلاٽي.

– **ڪُهمتاري ڏيَڻُ:** ڪُهمڻ ڦرڻ – چَڪر ڏيڻ – سير ڪرڻ – هوا خوريَ ڪرڻ – پَسار ڪرڻ – تفريح ڪرڻ. ڦيراٽي ڪيڻ – پَنواٽي ڏيڻ.

• **ڪُهمَتَ ج ڪُهمَتَ(ل):** ذ . ناز نخرو – ٺاهه ٺُوهه– تال تُول– راڳ رُوپ– انگل آرو.

• **ڳهمِجَڻُ:** مصدر. آلو ٿيڻ – ماڪجڻ – سيلابجڻ – آڏوڪو ٿيڻ – گهميل ٿيڻ – پاڻياٺجڻ – پوسلجڻ (ڳهمِيو – ڳهمندو– ڳهميل).

• **ڳهمِڇرُ ج ڪُهمڇرَ:** ذ . شور – فساد – جهيڙو – جهڳڙو – هنگامه – آواز – گوڙ– غلغلو– ڌمچر.

• **ڳهمر:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **ڪُهمرو ج ڪُهمرا:** ذ . (سن ڪُهورڻ) ڦيرو – دفعو – وارو – مرتبو – پرڪو – وار – لَڳو. گرداب – ڦنور – ڪُن – چڪر– ڦيرو – گيڙو – وراٽو – نوبت. بيماريءَ جو هڪ قسم – دست.

– **ڪُهمرا پَوَڻُ:** بدهاضمي سبب پيٽ ۾ هوا جو پرڻ.

– **ڪُهمرو اچَڻُ:** ذ . ڦيرو اچڻ – چڪر اچڻ – ڦيراٽي اَچڻ – بيهوشي اچڻ – مغز خراب ٿيڻ – دل گهبرائڻ. اَجهڙجڻ – مشڪلات ۾ پوڻ – تڪليف ۾ اچڻ – دربدر ٿيڻ.

– **ڪُهمرو ٿيَڻُ:** گهڙي گهڙي ڪاڪوس جو خيال ٿيڻ.

– **ڪُهمرو ڏيَڻُ:** ڦيرو ڏيڻ– چڪر ڏيڻ. دلاسي ۾ رکڻ – دغا ڏيڻ – فريب ڪرڻ – ٺڳي ڪرڻ – نقصان پهچائڻ. عذاب ڏيڻ.

– **ڪُهمرو ڏيئي بيهَڻُ:** ناس ڪرڻ – نابود ڪرڻ – تباهه ڪرڻ – فنا ڪرڻ – چَٽ ڪرڻ – آسرو لاهي ڇڏڻ.

– **ڪُهمرو ڪَيَڻُ:** وارو ڪيڻ – وراٽو ڪيڻ – ڪاوڙ ڪرڻ – غصي ۾ اچڻ. چڙب ڪيڻ – ڌمڪي ڪيڻ – خار ڪيڻ. ٺڳي وجڻ – دغا ڪرڻ – فريب ڪرڻ – دوڪو ڏيڻ.

– **ڪُهمرو گهتي:** ث . واري ڦيري – جاچ جوچ– اچ وچ – ديک بال – سنڀال سڙي.

– **ڪُهمرو لَڳَڻُ(ت):** اَن جو خراب ٿيڻ. وارو ورڻ.

– **ڪُهمرو نه ڪرَڻُ:** ڦيرو نه ڪرڻ – دفع نه ڪرڻ – نه اچڻ – خبر نه وٺڻ – سار نه لهڻ – يادگيري نه ڪرڻ.

– **ڪُهمري ج ڪُهمريُون:** ث . مٿي يا دماغ جي ٻانٺِي يا ڦيري – چرخ – ياڻ – چڪر – ڦيرُ ڪُهمتاري.

– **ڪُهمري ڏيَڻُ:** ملهه ۾ انڪل ڪري اوچتو ڦيري ڏيئي ڪيرائڻ – وڪڙ ڏيئي ڦاسائڻ – حرفت سان ڪم ڪيڻ – چالاڪي ڪرڻ – دلبو ڏيڻ – فريب سان ڦاسائڻ. ڇيهو پهچائڻ – نقصان پهچائڻ – ڦيري ڏيئي هڙ مُوڙي ڪائي وجڻ.

– **ڪُهمري ڪَيَڻُ:** ث . ڌمڪي ڏيڻ – چڙب ڪيڻ – دب ڪيڻ – چَنبڊ ڪيڻ. زير بار ڪرڻ – هيٺ مٿي ڪرڻ – گهٽ وڌ ڳالهائڻ – بَدشَد ڳالهائڻ.

• **ڳهمَسانُ ج ڳهمَسانَ:** ذ . ماڻهن جو ڳوڙهه – ميڙ – انبوهه – ڪَٺَ – گوڙ – هُجوم – هنگامو – هشام. شور – هُل – غوغاءِ – هائيتال – ڌمچر – لُٽ – گڙٻڙ – ڌوم – ڪڙڪو – غلغلو – ڪرڳل – هنبس – ٻڙدام – غوغا – هشر – واڪو. لڙائي – خونريزي. جهيڙو. مونجهارو – ڏڦير – جهڳوڙ – بکيڙو – خلل – رولو ڦيٽاڙو. بي آرامي – مانڌاڻ – ماچانگ – ڪڙڪو – ڪرڳل – هنبس – ٻڙدام .

• **ڳهمَسانُ ج ڳهمَسانَ:** ذ. گهمسان.

• **ڳهمَڪورُ ج ڳهمَڪورَ:** ذ . گوڙ – شور – هُل – گهمسان – غوغاءِ – ڪڙڪو – ڌوم – لُٽ – هائيتال. مونجهارو – گڙٻڙ – وائڙائي – بکيڙو – رولو – رڳڙو.

• **ڳهمَڪهُو ج ڳهمَڪهَا:** ذ . پاڻي گرم ڪرڻ جو ٿانءُ – سَماوار .

• **ڳهمَنُ ج ڳهمَنَ:** ذ . صفت. ڳهمَڻُ– جانٺو – جبرو – جوڌو– پهلوان – بانڪو. ٺاهوڪو– سهڻو – حَسين – دلبر.

• **ڳهمَندڙُ ج ڳهمَندڙَ:** ذ . صفت. سيلاني – شيلاني – چڪر ڏيندڙ – ڦرندڙ – هلندڙ.

– **ڳهمَندڙ زال ج ڳهمَندڙ زالُون:** ث. ٻاهر ڦيري (زال) – بداخلاق عورت – چڙواڳ عورت – بدفعل عورت – بي حيا عورت – بي شرم عورت.

• **ڳهمَنڊُ ج ڳهمَنڊَ:** ذ. هَٺُ – وڏائي – فخر – تڪبر – ايمان – بانور – اهنڪار – غرور – مغروري – آڪڙائي – ڪَرُ – فَرُ. اغماض. ناز. (ت).

– **ڳهمَنڊي:** تڪبر ڪندڙ – فخر ڪندڙ – هٺ ڪندڙ – بانور ڪندڙ – وڏائي ڪندڙ – آڪڙ ڪندڙ . ناز ڪندڙ. (ت).

• **ڳهمَڻُ ج ڳهمَڻَ:** ذ . صفت. تمام وڏو – جبرو – جُنگ – جوڌو – پهلوان – بانڪو – بهادر.

• **ڳهمَڻُ:** مصدر. (سن . گمن> گهورن= گهمڻ) هلڻ – رمڻ –

Gul Hayat Institute

چلڻ – ڦرڻ – پنڌ ڪرڻ – ٽرڻ – ڦرڻ – جنگهون ساهڻ – ٽهلڻ – شئل ڪرڻ – سير ڪرڻ – تفريح ڪرڻ – ڏسڻ – وائسڻ – چڪر هڻڻ – پسار ڪرڻ – رلڻ – پٽڪڻ – پٽڻ– پنوڻ – لٽڪڻ – وَتَڻ – پرمڻ – ٽلڪڻ – اُجهڙڻ. چوڏاري ڦرڻ – چِڪلِي پائڻ – گول ڦرڻ. (اسم خاص). گاهه جو هڪ قسم. (گهُميو – گهُمندو – گهُميل).

– **گهُمَڻُ ڦِرَڻُ:** پسار ڪرڻ – شئل شڪار ڪرڻ – تفريح ڪرڻ – گهمڻ گهَتڻ – پرمڻ پٽڪڻ – پٽڻ پنوڻ – جنگهون ساهڻ.

– **گهُمَڻُ گهوڙو ج گهُمَڻُ گهوڙا:** ذ . رُلندڙ – گهمندڙ – ڦِرندڙ – سير ڪندڙ – تفريح ڪندڙ – پٽڪندڙ – سَئِلائي – سياح – رولو – گهومو – رمٽو – رولاڪ – رول.

– **گهُمَڻُ وَڃَڻُ:** چڪر هڻڻ لاءِ وڃڻ – سير لاءِ وڃڻ – تفريح لاءِ وڃڻ .

• **گهَمَڪَهوٽو ج گهَمَڪَهوٽا:** ذ . گهٽن نشيدار شين کي گڏي گهوٽڻ جي حالت.

• **گهَنَ ج گهَنَ:** ذ . مارتول – لوهه جو هڪ اوزار – لوهه جو وڏو اوزار – وڏاڻ – هٿوڙو – مترڪو – چالاڪ – عيار – اٽڪلي – لَڄ – بدمعاش– اوباش – رهزن – غدار – ڦورو – ٺڳ. جُنگ – جوڌو – پهلوان – بهادر.

• **گهَنَ چَڪَرُ ج گهَنَ چَڪَرَ:** ذ . صفت. چالاڪ – عيار – اٽڪلي – ٺڳُ. لُچو – بدمعاش – اوباش – رهزن – ڦورو – دغاباز– دلبي باز– دوکيباز– فريب ڪندڙ.

• **گهَنِ:** صفت. گهاٽي. (ديوان صورت بهار ۲۳۱).

• **گهُنُ:** (سن . گُـو) پائخانو – جسم مان خارج ٿيندڙ گند.

• **گهَنيرِ:** اسم خاص. ترِ ۾ گاهه جو هڪ قسم.

• **گهَنترِي ج گهَنترِيُون:** ث . چالاڪي– اٽڪل – حرفت – دلاسو – پاليسي. ڏٽو – ٺڳي.

– **گهَنترِي بازُ ج گهَنترِي بازَ:** ذ . صفت. چالاڪي – اٽڪلي – حرفتي – چالاڪ – سياڻو.

– **گهَنترِي چاڙهَڻُ:** چالاڪي ڪرڻ – اٽڪل ڪرڻ – دغا ڪرڻ – دوکيبازي ڪرڻ – حرفت بازي ڪرڻ – بدمعاشي ڪرڻ.

– **گهَنترِي هَڻَڻُ:** ٺڳي ڪرڻ – دولاب ڪرڻ – فريب ڪرڻ – مڪر ڪرڻ – دوکيبازي ڪرڻ.

– **گهَنترِي ملائِڻُ:** چالاڪي ڪرڻ – اٽڪل – ڪيڏڻ– حرفت هلائڻ. دلاسو ڏيڻ – ڏٽو. گشو ڏيڻ – بدمعاشي ڪرڻ – رهزني ڪرڻ.

– **گهَنترِي هَڻَڻُ:** ٺڳي ڪرڻ – دولاب ڪرڻ – فريب ڪرڻ – مڪر ڪرڻ – دوکيبازي ڪرڻ.

• **گهَنٽو ج گهَنٽا:** ذ . (سن . گهنٽي= وقت) ڪلاڪ – بَجو – وقت . گهِنڊُ. (گارگند جو بچڙو الفاظ) ڪنُ – لؤڙو – آلت – ڪاڙهه. (سن . گنٽ = گهنٽو) ماپ جو هڪ عدد. جريب جو ويهون حصو.

• **گهنِٽِي ج گهنِٽِيون:** ث . هٿئي سان ننڍو گِهنڊُ – گهنڊٽي – گهنڊي– ٽَلِي – چڙي– چنگ – واڄو.

• **گهنِپَٽريُون:** ث . صفت. چَٽَ چُرَ – گشاپٽي– دم دلاسو – راڳ – ٺُمرِي– ور ڏٽو.

• **گهُنجُ ، گهُنجَ(ت):** ذ . هيٺ لڙيل سگن سان مينهن يا ڏاند جو هڪ قسم. ”ڏِڳو گُهنج، مينهن پِلُ“.

• **گهُنجَڻُ:** مصدر. (سن. ڪُنج= گهنجُ). گهنج وجهڻ – ور وڪڙ ٿيڻ – پيچدار ڪرڻ – سَرَڻُ– چٽَڻ.(گهنجيو– گهنجندو – گهنجيل).

– **گهُنجُ ج گهُنجَ:** ذ . ڪپڙن ۾ سَرُ – چُڻُ– ڪُنج – پڳُ – تروڪ – تاڪُ – وَرُ – وڪڙ – وٽ – ويڙهه – ڳوپ – پَيچ – تَهُ– ٺڻ تـُڻَ. ڳِچُ. ڳنڍ– پيچيدگي – الجهن – مونجهارو – جهڳڙو – گول مول.

– **گهُنجائِڻُ:** مصدر. ڳچائڻ – (ڪنب) ڪَاندارڻ. گهنڊ پائڻ – مُنهن بچڙو ڪرڻ. چُڻ چُڻ ڪرڻ – تَهُ ڪرڻ – ڳچائڻ – چٽائڻ – موڙڻ سوڙڻ– ور وڪڙ ڪرڻ.

– **گهُنجَ ٿيَڻُ:** سَرَ ٿيڻ – ور وڪڙ ٿيڻ.

– **گهُنجِجَڻُ:** مصدر . ويڙهجڻ – سيڙهجڻ – چُڻ چُڻ ٿيڻ – تَهُ ٿيڻ – ڳتجڻ – ڳنڍجڻ. منهن ۾ شور وجهڻ.(ڪنب) ڪاندارڻ.

– **گهُنجرُ ج گهنجرَ:** ذ . گُهنج وارا– گهنڊِيدار – گهنجيل – موڙيل سوڙيل – وٽيل سٽيل – چٽيل.

– **گهنجِٽا:** گُهنج وارا – ڪُنجَن وارا – وريل – ور وڪڙن وارا.

– **گهنجَ وجَهڻُ:** وَرُ وجهڻ– شور وجهڻ– گهورَ ڪرڻ.

• **گهنجَ ج گهُنجُون:** ث . خوشي – مؤج – بهاري – سرهائي – عيش – جشن – لذت – مزو – لطف. فرحت– آرام – مرضي – وندر – رهسو – رهس – يوڳ – حظ.

• **گهنجُ:** اسم خاص. تعلقي ٺُل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهنچي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **گِهنڊُ ج گِهنڊَ:** ذ . گهڙيال. وڏو چڙو – گهنڊ. (صفت) ڏاڍو مڙس – بهادر – جُنگ – پهلوان – جوڌو – ڪوبو – گهبيڙ. بڪواسي – واترادُو – ٻٽاڪي – گهڻ ڳالهائو – ڊاڙي.

– **گهنڊارو ج گهنڊارا:** گهنڊ ٻڌل جانور – گهنڊ وارو.

– **گهنڊڙي ج گهنڊڙيون:** ث . ننڍي گهنڊڙي – ننڍي ٽلي – ننڍي چڙي – گهنٽي.

– **گهنڊي ج گهنڊيون:** ث . ننڍي ٽلي – چڙي – گهنڊٽي.

– **گهنڊيءِ لاڙ:** وڏي يا ننڍي چڙي جي وچ ۾ هڪ ڪانيءَ يا لوهه جو آواز پيدا ڪندڙ ٽڪر. ٽلي – گهنٽي – چڙي.

• **گهنڊُ ج گهنڊَ:** ذ . (سن . گهنٽا). وڏو گهنڊ – وڏو چڙو – وڄائڻ جو ساز.

– **گهنڊالو ج گهنڊالا:** ذ . صفت. گهنڊن وارو.

– **گهنڊڙي ج گهنڊڙيون:** ث . ننڍو گهنڊ – چڙي – گهنٽي – وڄت جو سازُ.

– **گهنڊڪي:** ننڍي گهنڊٽي جا مال کي ٻڌجي.

– **گهنڊلي ج گهنڊليون:** ث . ڌاتوءَ جي ٺهيل ننڍڙي گهنڊٽي جا هندو قوم پُوڄا ۾ وڄائين. ننڍن پالتو جانورن جي ڳچيءَ ۾ سونهن لاءِ ٻڌل چڙي يا منڊ.

• **گهنڊُ ج گهنڊَ:** ذ . جهنڊُ – نقاب – پڙدو . نازُ – نخرو – مالو – انگل – لاڏ. شور – سُونڊُ – منهن ۾ گهٽو گهنج.

– **گهنڊ ڪرڻ:** منهن ڍڪڻ – جهنڊ ڪرڻ – نقاب ڪرڻ – پڙدو ڪرڻ. ناز ڪرڻ – نخرو ڏيکارڻ – ماٺو ڪرڻ – انگل ڪرڻ – لاڏ ڪرڻ.

– **گهنڊبو ج گهنڊبا(ل):** ذ . صفت. منهن ۾ سَرَ وڌل – منهن ۾ شور پيل – گهنڊ وارو – آڪڙيل – شوريل.

– **گهنڊيارو ج گهنڊيارا:** ذ . گهنڊيل – مُنجهيل – مُوڙهل – وڪڙيل – جڪڙيل – ڳنڍير – گهنڊيدار. مشڪل – اهنجو.

• **گهنڊرڪ:** اسم خاص. جوئر يا ٻاجهر جو خالي سَنگ.

• **گهنڊلاڙ:** ذ . ڪُنير جو ٿانون تي چِٽُ ڪڍڻ جو هڪ قسم.

• **گهنڊو ج گهنڊا:** ذ . وَڪڙ – وَرُ.

• **گهنڊي:** اسم خاص. تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهنڊي ج گهنڊيون:** ث . منهن ۾ گهنج – گهنڊُ – مُونڊ – شور. وارن جا وَرَ وَڪڙ – ڪاڪُل. اناج جي ڪاني ۾ مٿان قُنل داڻو يا ٻُور. ڪپڙي اُڻڻ وقت ڌاڳي ۾ رهجي ويل ڳنڍ – سَرُ – مونجهارو – لٽَ – ناڙُ – بوبو – بوداندو – گوگيڙو. مَڪرُ ڪپِٽ. اندر ڀرين. رَنڊڪ – روڪ – اٽڪ. ڀنگ جي … جا زرا زرا. ناڙ ۾ ڪٽڪ جا سنگ – انُ نڪتل جوئر جو سنگ…

– **گهنڊي پيڻ:** ڀنگ جو سنگ پور پور ڪري گهوٽي پيڻ… نشيدار شيءِ پيڻ.

– **گهنڊيدارُ ج گهنڊيدارَ:** ذ . صفت. گهنڊي وارو – گهنڊي پيـ… – ورن وڪڙن سان.

• **گهنڊيلڻ:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهنگهٽُ ج گهنگهٽَ:** ذ . گهُونگهٽ.

• **گهنگهرُ ج گهنگهرَ:** ذ . (پرا. گهنگهل= مونجهارو) مونجها… – لڙ – گڙٻڙ – گهمسان – دقت – پريشاني – هلاڪي – اهنج… تڪليف – مشڪل – مصيبت. بيقراري – غم – ارمان – ڏک… – ڳتي – سانگو – اونَ – اوسيڙو. سڄَ – پينگ.

– **گهنگهرجڻ:** مصدر. منجهڻ – حيران ٿيڻ – پريشان ٿيڻ… مشڪلَ ۾ اچڻ – مصيبت ۾ پوڻ – وڏي معاملي هيٺ اچ… – ڏڪوئجڻ – مونجهاري ۾ پوڻ – گڙٻڙ ۾ پوڻ – رولي ۾ پو… – بکيڙي ۾ پوڻ – ميرن ڦاٽل ڪپڙن ۾ ملبوس هجڻ.

– **گهنگهرُ گذارڻ:** ڏک ۾ گذارڻ – پريشان حال گهارڻ… مُفلسي ۾ پوڻ – مصيبت ۾ پوڻ – درد سَري هيٺ اچڻ.

– **گهنگهرُ ڳچيءِ ۾:** آزار ڳچيءَ ۾ پوڻ – مصيبت ۾ بار مٿ… تي ڪٽڻ. گهڻا ٻار ٻچا – وڏو ڪيڙ.

– **گهنگهرُ گهارڻ:** ڏکيو گذارڻ – تنگ گذارڻ – پريشان حا… گذارڻ. تڪليف ۾ پوڻ – اهنجن ۽ مصيبتن ۾ گذارڻ.

– **گهنگهريو ج گهنگهريا:** ذ . صفت . مشڪل ۾ پيو – وڏ… تڪليف ۾ آيو – ڏکن جو ورايل يا ماريل – ڏکيو. "گهنگهر… گهڻ جاڻ"

– **گهنگهرو ج گهنگهرو:** ذ . (سن. گهر گهرا= زيور جهن…) گهنڊ> گهن = هن= مارڻ+ گهر = آواز ڪرڻ > ڪِنڪٽي… گهنڊٽي) ڇير – ڇير جو هڪ داڻو – ميٽر. ٻارن جي پيرن ج… زيور. جانورن جي ڳچيءَ جو زيور. اُٺ جي سنج جو هڪ قسم… هڪ سازجي وڄت جو قسم.

• **گهنوارا:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهنگهڻُ ج گهنگهڻا:** ث. ڪاٺ کي ڪائيندڙ جيت جو هڪ قسم…

• **گهنگهٽو ج گهنگهٽا:** ث ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم… پڳل وهُ جو هڪ قسم – گوگڙو.

Gul Hayat Institute

ڪُھنڪُھٽِي ج ڪُھنڪُھٽِيُون: ذ. (سن. گتَ = آواز ڪرڻ يا پون پون ڪرڻ) جيت جو هڪ قسم. ڳِٽتي. ڏُنبي جي ڏنب جي چربيءَ جا باھ تي پچائي سيڪ ڪيل ٽڪر. چٽڻ. مٽرن جو اوپاريل داڻو. نَنيڙو بيت – چِمڪندڙ. گوگڙو. ڦوڳ. ماڻھوءَ جو ڏسڻ ۾ مائيٽو، حقيقت ۾ هوشيار – داناءُ.(ت).

• **ڪُھنڪُھورَ ج ڪُھنڪُھورُون:** ث. (ھ) ڪَڪَرن جو ميڙ – ڪَڪَر – بادل – هڪٻئي مٿان ڪَڪَرن جا تھہ. رُهِي. مشڪل معاملو – مصيبت واري حالت – ڏکويل حالت – اهنج واري حالت – پريشاني واري حالت.

• **ڪُھنِي ج ڪُھنِيُون (ڪ):** ث. ڪنن وريل ٻڪريءَ جو هڪ قسم. ٿر ۾ ٿيندڙ راند جو هڪ قسم.

• **ڪُھنِيَا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڪُھَڻ:** ث. گھٽائي – جھجھائي – مَئو – ڪوڙ – اِلاهي – ڳج – ڳپل – بي انداز.

"ڪُھڻ پُٽَان ڪَرَ ميھٽو،
ڪُھڻ ميِنهَان ڪَڻ ڪُھَٽ" (نامعلوم)

ڪُھٽو انداز. پيھ – ميڙ – ڳاهٽ –. وڌيڪ – وڌيڪائي – اَجھلائي – اڍنگائي – بوالفضولي – اڍنگو خرچ.

– **ڪُھَڻَ اَچرو** – ذ. ڪُھڻ اکرو – لفظن وارو. ڳالهائو – ڊيگھارو – ڪاڏارو – ڊيگھ ڪندڙ – لانڊارو – وستاري – طول طويل.

– **ڪُھَڻ آکرو:** ذ. صفت. ڪُھٽن لفظن وارو – ڪُھڻ اچرو – ڊيگھارو – لانڊارو – ڪاڏارو – ڊيگھ ڪندڙ – وستاري – طول طويل.

– **ڪُھَڻ ٻجو:** ذ. صفت. ڪُھٽن ٻجن وارو – پردار – ميوه دار.

– **ڪُھَڻ ٻلائِي ج ڪُھَڻ ٻلائيُون:** ث. ياراني – لھ وچڙ – پريت – صحبت – ڪُھائلي مائلي – ڪُھرائي – ڪُھاتائي – دوستي.

– **ڪُھَڻ پيتَاري ج ڪُھَڻ پيتَاريُون:** ث. عام رواجي – هالُو چالو – معمولي. پائيواريءَ واري (زمين وغيره).

– **ڪُھَڻ جَاڻُ:** ذ. ڪُھٽو ڄاڻندڙ – داناءُ – ڄاڻو – قابل – سياڻو – ڏاهو – سڄاڻ – عقلمند.

– **ڪُھَڻ خرچو ج ڪُھَڻ خرچَا:** ذ. ڪُھٽي خرچ واري (ڪا به شيءِ) قيمتي – مهانگي. وڏو خرچ – وڏو خرچ ڪائيندڙ – عاليشان – رونق دار.

– **ڪُھَڻ ڏينهوٽو ج ڪُھَڻ ڏينهوٽَا:** ذ. ڪُھٽن ڏينهن جو – ڪُھٽي وقت جو – ڪُھٽو اڳي – اڳاٽو – پُراڻو – جھونو – ڪُھٽي مدت جو – ڪُھٽي عرصي جو.

– **ڪُھَڻ رُخو:** ڪُھٽن پاسن وارو.

– **ڪُھَڻ رَسو:** ذ. رسائتو – ڪُھٽي رس وارو – پاڻيءَ وارو – تر – رَسدَار.

– **ڪُھَڻ رَقمو:** وڏي رقم يا خرچ وارو.

– **ڪُھَڻ ڪَنڊو:** ڪُھٽن ڪنڊن وارو.

– **ڪُھَڻ ڪَرو:** عام طرح – اڪثر – ڪُھٽو ڪري – عموماً – رواجي طرح – عام – پڌرو. جيڪر. عام چراگاه. هميشه جو.

– **ڪُھَڻ ڳَالهَائُو:** ذ. واترادو – وڏ واتيو – بڪبڪيو – ڳالهير – ڪُھڻ ڳالهائو.

– **ڪُھٽڪُھرائِي ج ڪُھٽڪُھرائِيُون:** ث. خير خواهي – ڪُھٽي ڀلائي – جھجھو پيار.

– **ڪُھٽڪُھرو ج ڪُھٽڪُھرا:** ذ. ڀلو چاهيندڙ – سلامتي ڪُھرندڙ – ڪُھٽو ڪُھرندڙ – پيار ڏيندڙ – خيرخواه – نيڪ انديش. محبتي – همدرد – پائيندڙ.

– **ڪُھَڻ مَتيو ج ڪُھَڻ مَتيا:** ذ. ڪُھٽين متين تي هلندڙ – ڦرٽو ڪُھرٽو – ڦڙتيون ڪائيندڙ – اوقاتي – ٻهه رنگي – ڳِٽتي خور.

– **ڪُھَڻ ۾ پَوڻُ:** ڳرڙ ۾ پوڻ – هجوم ۾ پوڻ – ڪُھمسان ۾ پوڻ. هوش ڪان نڪري وڃڻ. ڪُھٽي پسار ۾ پوڻ. ڏکين ڳالهين ۾ پوڻ – اجائي سجائي ٻَڪَ ڪرڻ – زياديءَ ۾ وڃڻ – ڪُھٽو ڳالهائڻ – دنيا گُدّ ڪرڻ لاءِ ڪُھٽي ڪوشش ڪرڻ – لُچاين ۽ اڍنگين چالن ۾ پوڻ – اجايا سجايا رستا هلڻ – ڪشالي ۾ پوڻ.

– **ڪُھَڻ واخِتائِي ج ڪُھَڻ واخِتائِيُون:** ث. پريشاني – مونجھارو – هلاڪي – مصيبت – تڪليف. آنڌمانڌ. حيراني. ڪم ۾ رڌل هئڻ واري حالت – مشغولي – ڪم.

– **ڪُھَڻ واڪتائِي:** ث. ڪُھڻ واختائي.

– **ڪُھَڻ واڪِتو ج ڪُھَڻ واڪِتا:** ذ. ڪم ۾ ڪُھٽو مشغول – ڪم ۾ رڌل – ڏنڌي سان لڳل.

– **ڪُھَڻ واهيتو ج ڪُھَڻ واهيتا:** ذ. ڪُھٽن ڪمن ۽ خيالن وارو.

• **ڪُھَڻَ ج ڪُھَڻَ:** ذ. وتوهڙ – وڏاڻ – هٿوڙو – مترڪو – ڪُھَنَ.

• **ڪُھَڻَ ج ڪُھَڻَ:** ذ. جيت جو هڪ قسم – ڪُھٽو.

• **ڪُھٽائِڻُ:** مصدر. نڪ جي آواز سان ڳالهائڻ – ڪُھٽو ڳالهائڻ – منائڻ (ڪُھٽائيو – ڪُھٽائيندو – ڪُھٽايل).

• **ڪُھٽڪُورَ ج ڪُھٽڪُورُون:** ث. ڪُھنگھرن جو آواز. ڪُھنڊ جو آواز.

• **ڪُھٽڪَڻُ:** مصدر. (سن. ڪنڪٽي = ڪُھنگھرون) ڪُھنگھرن جو آواز ٿيڻ – چمڪڻ – چٽڪڻ – وڄڻ – ٺڙڪڻ – ٺڙڪو

Gul Hayat Institute

ڪرڻ (ڪنن ۾) ٻُرڻ – گهنڊ وڄائڻ – گهنٽي هڻڻ. (اسم). آواز جو لفظ. (گهٽڪايو – گهٽڪو – گهٽڪايل).

– **گهٽِڪارَ ج گهٽِڪارُون:** گهنڊ جي وڄڻ جو آواز – گهنگهرن يا ڇير جي ڇٽڪار – ٻال يا ڪينهوڙي جو آواز – واڄٽ – ٽٽڪاٽُ – ٽٽاڪ – چمڪاٽ – چمڪو – گهڻ گهڻ.

– **گهٽِڪائِڻُ:** مصدر. وڄائڻ – واڄو ڪرڻ – گهٽڪار ڪرائڻ – چمڪاٽ ڪرائڻ – ڇٽڪاٽ ڪرائڻ – گهڻ گهڻ ڪرائڻ.

• **گهڻِ گهڻِ ج گهڻِ گهڻِ:** ث. گهنڊ جو آواز – گهنڊ وڄڻ جو آواز – ڇڙي جو آواز – گهنڊڻيءَ جو آواز – گهنگهرن جو آواز. واڄٽ – ٽِن ٽِن – ڇڻ ڇڻ. جيئن:

”گهڻ گهڻ گهنڊليون چمڪن ڇيريون“ (حاجي خانڻ).

• **گهَڻُو ج گهَڻا:** ذ. صفت. (سن. گهن= گهڻو) جهجهو – مَڙو – زياده – جام – بسيار – جال – ڳَپل – ٻَهون – گائبو – سُٻَيل – ڏاڍو – ڳچ – ڪئين – ڍير – وافر – ريل – ڇيل. (ظرف). نهايت – تمام – خوب – عموماً – اڪثر – گهڻو ڪري – عام طرح – رواجي نموني – سچو پچو – پڪو(نڳ) – بلڪل – زور – نيور نيت يا انان(چريو).

– **گهَڻا سرَ اُتَلائِڻُ:** گهڻا زمانا ڏسڻ – آزمودگار هئڻ – تجربيڪار هئڻ.

– **گهَڻائِي ج گهَڻائِيُون:** ث. جهجهائي – وڌيڪائي – زيادتي – سَرسائي – عميقائي – سُڪَرُ – سبز سالي – انيڪتا.

– **گهَڻو تَڻو:** اڪثر ڪري – گهڻو ڪري – عام طور – عموماً.

– **گهَڻو ٿِيَڻُ:** ڪي ڪين ٿيڻ.

– **گهَڻُو ڪَري:** عام طرح – اڪثر ڪري – جيتوڻيڪ – عموماً. گهَڻ ڪَرو.

– **گهَڻيرَو ج گهَڻيرا:** ذ. گهڻيرو – ڪجهه وڌيڪ – البت سُنوالَو – تور، زيادَه. سَرِس – زياده – جهجهو – مَڙو – ٻَهون.

– **گهَڻيرو ج گهَڻيرا:** ذ. صفت. ڪجهه وڌيڪ – البت سنوالو – زياده ڪجهه زياده. سرس – جام – جال – انيڪ – ٻهون – عميق.

– **گهَڻي وِيهِين سَوَ هَئَڻُ:** ڪيتري قدر ڏکيائي هئڻ – ڪيتري قدر مشڪلات هئڻ – ڪيتري مصيبت هئڻ – ڪيتري قدر هلاڪي هئڻ – ڪيتري قدر پريشاني هئڻ.

• **گهُڻو ج گهُڻا:** ذ. (سن. گهڻ) ڪاٺ يا ان کي ڪائيندڙ جيت جو هڪ قسم – سُرو (صفت). نَڪَ مان آواز ڪيندڙ(ماڻهو). منو ڳالهائيندڙ – نَڪان ڳالهائيندڙ.

– **گهَڻو لَڳَڻُ:** جيت جو اَن کي کائڻ. بيمار ٿي پوڻ – بيماريءَ ۾ گرفتار ٿيڻ. هڪدم پَتلو ٿي وڃڻ – سنهو ٿي وڃڻ – ڳِٽتي پيدا ٿيڻ – فڪر ٿيڻ – پريشان حالت ٿيڻ – مشڪلات ۾ پوڻ.

• **گهَوٻاٽو ج گهَوٻاٽا:** ذ. ڏنڊو – سؤنٽو – لَٺِ – ڏڪو – ڇڙهي – چوبَ – عصا – گرزُ. هَرَ لاءِ لوهه جي چُنِي(ت). اُبَتو جواب – اَڏنگو ڳالهاءُ – بي ڍنگ هلت – گارگند – گوڙ – فسادُ. (صفت) تلهو – متارو – موٽو – مُستنڊو.

– **گهوٻَاٽو چڙهَڻُ:** (ت). زور يا دٻاءُ چڙهڻ. تنگ ٿيڻ – عاجز ٿيڻ پريشان ٿيڻ.

• **گهُوٻاري:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهوٻو ج گهوٻا:** ذ. هر جو هڪ عضوو – زمين کي کيڙڻ لاءِ لوهه جو نهيل ڦار – ڏوڙ. مفت حاصل. رنڊڪ – اٽڪ – آڏ – جَهل.(ت).

• **گهوٻو پَوڻُ:** (ت). ڪنهن شيءِ جو اک ۾ لڳڻ.

– **گهوٻِي ٻوليو:** (ت) سنهي منهن وارو.

– **گهوٻِي ج گهوٻِيُون(ل):** ث. ٺڳي – دغا – فريب – غبن – بي ايماني – ڌوهُ – ترڪٽ – گهُٽَ – ڪُپت – دولاب – وساگهاتي – نقصان – ٽوٽ. ڦڏو – روڪ(ت). هٽ جو لڪڻ – گاهه جو قسم.

– **گهوٻي هَڻَڻُ:** ٺڳي ڪَرَڻُ – دغا ڪرڻ – فريب ڪرڻ – ڪپت ڪرڻ – دولاب ڪرڻ – وساگهاتي ڪَرَڻُ – ڦڏو ڪرڻ – روڪ ڪرڻ.

• **گهوتو ج گهوتا(ل):** ذ. (ف. غوط) غوطو – گوتو. ڦيرو – چڪر(ڪ) ٻِت ٻت – ڳِٽتي.

– **گهوتا کائڻ:** گهگهٽيون کائڻ – پور پچائڻ – دل هٽڻ – ٻڏڻ ترڻ – ڳِٽتيون کائڻ – هبڪڻ – هڏڪڻ – شڪجي بيهڻ.

– **گهوتِي ج گهوتِيُون(ڪ):** ث. گهوتو – پورُ – پهتُ – پَهُ – خيال – ويچار. ڦيرو – بَدَلُ.

”توکي کهڙي گهوتي آئي“.

• **گهوٽُ ج گهوٽَ:** ذ. (پرا. گهوهه. سن گوگهه = گهوٽ) تازي شادي ڪيل (ماڻهو) لاڙو – وَنو – ڪانڌ – ڳيرو. گهوٽو. شراب. (صفت) پهلوان – بهادر – غازي. خوش مراداياب.

– **گهوٽ ٻَڄِي وِهڻُ:** بي اونو ٿي وهڻ – بي پرواهه ٿي وهڻ.

– **گهوٽَ ٻيءَ تيَ وهَڻُ:** بي اونو ٿي وهڻ – بي خيال ٿي وهڻ – بي اُلڪو ٿي وهڻ – بي انتظار ٿي وهڻ. آنند ۾ گذارڻ – آرام ۾ گذارڻ سک ۾ گزارڻ – سکيو ستابو گذارڻ.

Gul Hayat Institute

– **گهوٽ ڪنوار جو ڏکڻ چڙهڻ:** شاديءَ جي هڪ رسم بجا آڻڻ.

– **گهوٽيتو ج گهوٽيتا:** پرڻجندڙ ماڻهوءَ جي پاسي وارا ماڻهو – لاڏي جي پاسي وارو ماڻهو.

• **گهوٽا ج گهوٽا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. ضلع حيدرآباد، سکر ۽ اتر سرحد سنڌ ۾.

• **گهوٽارو:** تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهوٽالو ج گهوٽالا:** ذ. (سن .گهٽ= بدل سدل ڪرڻ). بي بندوبستي – گڙٻڙ – ڦڏيڙو – اٽڪاءُ.

• **گهوٽڪو ج گهوٽڪا:** ذ. جنڊ جو آواز.

• **گهوٽانا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي حيدرآباد ۽ تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهوٽڻ:** مصدر. (پر= گهوٽڻ. سن . گهنگهٽ. گوشتهه) ڏنڊي ڪونڊي ۾ وجهي رهڻ يا گهرڻ – خوب ياد ڪرڻ – بار بار پڙهڻ. مَلڻ – مهٽڻ – پيهڻ – نپوڙڻ – رڳڙڻ – گوهڻ – گهٽڻ – سنهو ڪرڻ(گهوٽيو– گهوٽيندو – گهوٽيل).

– **گهوٽو ج گهوٽا:** ذ. دوا طور ڪم آڻڻ لاءِ گهوٽيل پسارڪيون شيون – دوائن جي ملاوت – سُتي – جلاب. ٽاڏل جي شين جو مرڪب. ڀنگ جو رڳڙ. مهرو – مترڪو – ويلڻ – پيسٽو.

– **گهوٽالائڻ(ت):** ڀنگ گهوٽڻ.

– **گهوٽي پيارڻ:** نشو پيارڻ – برغلائڻ – ريهڻ ريبڻ – چَٽَ ڏيڻ – پيار ڏيڻ.

• **گهوٽي:** اسم خاص. تعلقي ننگرپارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهوليو ج گهوليا:** ذ. نوجوان ماڻهو. ٺهڪٽو ڦهڪٽو – لياقت پريو – سيبتو – ملوڪ – شوقين – ٺاهوڪو – ميل جهول وارو – قدآور – بانڪو – جوڌو – جُنگ – پهلوان.

• **گهُوجار ڏيڻ(ڪ):** منڊائي هلڻ.

• **گهُوجڻ:** مصدر. ڏوڪڻ – جهوڪڻ – ٺوڪڻ – دٻي وجهڻ – ڦسڻ – ڏٽڻ – ڳپائڻ – نپوڙڻ – ڪُبو هلڻ – ڊونڊڙو هلڻ – نوڙڻ – نوڻ. (گهوڄيو– گهوڄيندو – گهوڄيل).

• **گهَوَچ ج گهوچون:** ث. دٻ – ڦس – ٺوڪ. بيهوشي.

• **گهوچ گهوچان:** ٺوڪ ٺوڪان – ڦس ڦسان – دٻ دٻان.

• **گهوچ ج گهوچ:** ذ. گهوچو – پورُ – خيال.

• **گهوچو ج گهوچا :** ذ. پورُ – لهر – ويچار – خيال – ريچڪ – جهجهڪي – بدڪي – بدبدو – لهرو – ترنگ – وهم. جهوتو – پنڪي – ڳٽي – فڪر – غمر. ڏڏڪو – لوڏو – ڌوڏو. ڊيڪو(ڪ).

– **گهُوجائي ج گهُوجائي:** ذ. پورالو – لهري – دلوالو – مُتلون– ريچڪائي. وهمي – رنگ رنگ ۾ ڦرندڙ – بي وقوف – بي عقل – نادان. بي خيالو – چريو – بي نوايو. چرچائي – ظريف حريف.

– **گهُوجائي ٽيڪڻ:** چريو ٽيڪڻ – پورالو ٽيڪڻ – رکي رکي بي سمجهائيءَ جهڙو ڪم ڪرڻ – اڻ وڻندڙ لفظ چوڻ. پنهنجو نفعو نقصان نه ڄاڻڻ.

• **گهُور ج گهُور(ل):** (پرا. گهُل. سن. گهورڻ= گهر = ڀيانڪ آواز ڪرڻ). ڦيرو – وَرُ – ڪَنُ – سخت وهڪرو – تيز يا تکي نظر. گهنڊ. لهر– ويچار– ڪاهه –چڙ – ڪاوڙ. پهه – پور –خيال – لهر – ويچار. يادگيري. وهم. ناز نخرو. ڪنجرو – ڪنجري. هوا جو شوشات – سمنڊ جو شور. گجيءَ ۾ هوا جو آواز(صفت) هئبت ناڪ – خوفائتو – ڀوائتو – خوفناڪ. گهنگهور اونده– گهٽي اونده – ڪار– تاريڪ. پيٽ جو سور.

• **گهوراڙ:** اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهورا واري:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **گهورڻ:** مصدر. (پرا. گهرل= گهڻ. سن . گهورڻ) گهمڻ– ڦرڻ – ڳولڻ – ڦولڻ . گهمائڻ – ڦيرائڻ – صدقو ڪرڻ – قربان ڪرڻ – گهوري ڇڏڻ – ميتا وانگر جان متان گهمائي ڏيڻ(خيرات لڳائڻ – ارپڻ – فدا ڪرڻ – وارڻ (بڪ). ذبح ڪرڻ – ڳولا ڪرڻ – جاچ ڪرڻ – تلاش ڪرڻ. نهارڻ – ڊوڙڻ – ڏُڪڻ – ڳولڻ.(گهوريو– گهوريندو – گهوريل).

– **گهورَ ج گهورون:** ث. خوشي وغيره ۾ گهوريل رقم يا شيءِ– صدقو – خيرات – بخشش– قرباني – عطا. گهورڙئي جي گهمڻ واري حالت – گهومَر– چَڪَرُ– گهمرو. ڦيري – گهمتاري. ستار(ساز) جو ڪابو هتو. ڳولا – تلاش ڍونڍ– ڳول – جاچ (ڪ). سُڌ سماءُ – پڇا ڳاڇا– ڳولا ڦولا.

"سيئي ساري سسئي گهر ڪندون تون گهور."(سر آبري، شاهه).

• **گهورارو ج گهورارا:** ذ. (سن . گهورڻ) گهورڙيو– سوداڙيو – گهور ڪندڙ – شيءِ وڪڻندڙ – ڪونجڙو – ڦيري وارو.

– **گهوراڙو ج گهوراڙا:** ذ. ڦيريءَ وارو – گهورڙيو – خورد فروش.

– **گهورائو گهٽو:** رلندڙ – ڦيريون پائيندڙ – گهمندڙ – قرباني جو گهٽو.

– **گهورِبَ ج گهوريون:** ث . ڳولا – تلاش – ڍونڍ – ڳول – جاچ – جاچنا – کوجنا. صدقو – خيرات – بخشش – عطا.

Gul Hayat Institute

– **گهوڙپَ ڪَرَڻُ:** ڳولا ڪرڻ – جاچ ڪرڻ – تلاش ڪرڻ – صدقو ڪرڻ – خيرات ڪرڻ – بخشش ڪرڻ – عطا ڪرڻ.

– **گهوڙ پوَڻُ:** شادي يا خوشيءَ جي موقعي تي ڳائڻ وڄائڻ وارن کي گهوٽ جي عزيزن وٽان پئسا ملڻ.

– **گهوڙِيو ج گهوڙِيا:** ذ. (سن. گهوڙڻ) گهورارو – گهور ڪندڙ – شيءِ وِڪڻندڙ. ڪونجڙو – ڦيريءَ وارو – سوداڙيو – خورده فروش.

– **گهورُ ڪَيَڻُ:** صدقو ڪيڻ – خير ڪيڻ – قرباني ڪيڻ.

– **گهورُ گهورُ:** قربان – صدقو. ٻلهار – خوش.

– **گهورُ گهوران وڃَڻُ:** ٻلهار ٿيڻ – صدقي ٿيڻ – قربان ٿيڻ – خوش ٿيڻ.

– **گهورَ گهورَڻُ :** شادي يا خوشيءَ جي موقعي تي ڳائڻ وڄائڻ وارن کي پئسا گهوٽ تان گهوري ڏيڻ.

– **گهورو ج گهورا:** ذ. ڳوليندڙ – ڦوليندڙ – ڍونڍيندڙ – لهندڙ – تلاش ڪندڙ – جاچ ڪندڙ – وڙول ڏيندڙ – طالبو – گهرجائو – آسروند – خواهان – نهارو. (وڃايل وهٽ جو ڳولائو) ناسيٽُو.

– **گهورُون گهورڻُ:** صدقو ڪيڻ – خيرات ڪرڻ.

– **گهوري ج گهوري:** ذ. قربان ڪري – صدقي ٿي – فدا ٿي.

– **گهورَ يا ٻاٽِي ٿِيَڻُ:** قربان ٿيڻ – صدقي ٿيڻ.

– **گهوري گهوري:** صدقي صدقي – يارو ياري – سدائين گڏ – بيڙا ٿي پار – موڪلاڻيءَ وقت استعمال ٿيندڙ لفظ. جيئن " ادا، هاڻي گهوري گهوري يا يارو ياري".

– **گهوريندڙُ ج گهوريندڙَ:** ذ. گهرندڙ – طلب ڪندڙ – تلاش ڪندڙ – طالبو – گهرجائو – خواهان – ڳولائو – گهورو ڪارو. (سرحسيني گر).

– **گهوريو ج گهوريا:** خيرات ڪيل – صدقي ڪيل – قربان ڪيلَ – ٻن پيوَ – ڪِهِ پيتو – بيڪار – نڪمون – فضول – اجايو – نهيو – ڦيريو. (ڪ).

– **گهوريو ٻاٽِي پيَڻُ:** صدقو وڃڻ – قربان ٿيڻ – فدا ٿيڻ.

– **گهوري وڃَڻُ:** صدقي ٿيڻ – قربان ٿيڻ – فدا ٿيڻ.

• **گهوراڙا:** هڪ قسم جي بَلا – گهوڙال.

• **گهورَڻُ:** مصدر. تَڪَڻُ – جانچي ڏسڻ – غور سان ڏسڻ – تڪتڪي لڳائي ڏسڻ – تاڙڻ. شوخيءَ سان ڏسڻ – ڪاوڙ مان نهارڻ – شور سان ڏسڻ – گهُنڊُ (منهن ۾) وجهڻ. (گهُوريو – گهُوريندو – گهُوريَلُ).

– **گهُور ج گهُورُون:** ث. شوخيءَ واري نگاهه – ڪاوڙ واري نظر – شور واري نگاهه – تيز نظر – نظر جو تيڪ – گهُنڊُ – اکين جي مامر – نراڙ جو گهُنڊ. يادگيري – اونو – خيال – ڳڻتي – سارَ – سنڀال – سڪ – سارونڻي – هُرَ – نشاني – يادگار.

– **گهُورپ ج گهُورپُون (ڪ):** ث. تاڙ – تَڪَ – تلاش – جاچ – ڳولا.

– **گهُورُن سان کهائڻُ:** نظر (ڪشش ڪندڙ) سان زخمي ڪرڻ. ناز سان مارڻ – نخرن سان مارڻ – اشارن سان مارڻ – پريشان ڪرڻ – حيران ڪرڻ.

– **گهُوريتو ج گهُوريتا (ڪ):** ذ. ڪاوڙيل – شوخ – تِکو – گرم مزاج – گهنڊيل – گهنڊير.

– **گهُوريُون گهُورڻُ:** هيڏي هوڏي نهارڻ – تلاش ڪرڻ – جاچ ڪرڻ – ڳولڻ ڦولڻ.

• **گهوڙٽو ج گهوڙٽا:** ذ. يوڳڙي جو اوزار – منڊيٺو. جنهن سان دال وغيرهَ مهتجيَ – ڦلن اُٿلائڻ لاءِ لوهه جو وڏو چمچو.

• **گهوڙولُهار:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهُوري ج گهُوريُون (ت):** ث. راند جو هڪ قسم – ٻارين يا ونجهُوٽي راند.

• **گهوري گهوري:** شڪاري ڪُتي کي سوئرن يا رڇ تي ٻڄ ڏيڻ وقت چوندا آهن.

• **گهوڙاٻاڙي:** تعلقي گهوڙا ٻاڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **گهوڙال ج گهوڙالُون:** ث. هڪ وڏي خطرناڪ بلا جو نالو – گهوڙيال.

• **گهوڙاوَل ج گهوڙاولُون:** ث. دوا طور ڪم ايندڙ وَلِ جو هڪ قسم.

• **گهوڙا گهوڙا:** (ندا) دانهون – رڙيون – واڪا – ڪوڪون – سڏ. فرياد – واءِ ويلا – ڪوڪرو – ڪوڪات – هاءِ هاءِ – الا الا. انهيءَ زماني جي يادگيري ڏياري ٿو جڏهن ڦورو، گهوڙن تي چڙهي ڦُرڻ ايندا هئا).

– **گهوڙا گهوڙا ڪَرَڻُ:** پڪار ڪرڻ – دانهن ڪرڻ – رڙيون ڪرڻ – واڪا ڪرڻ. (مدد لاءِ) زور سان آواز ڪرڻ – فرياد ڪرڻ – رُڻ پِٽڻ – ارمان ڪرڻ.

• **گهوڙو ج گهوڙا:** ذ. (پرا. گهوڙيون= گهوڙو. سن گهوٽڪا> گهوٽ) هڪ مشهور جانور – آسپُ – ترنگ – توسن – فرس. شطرنج جي راند ۾ هڪ ساريءَ جو نالو. گهرو سامان وغيره رکڻ لاءِ لوهه يا ڪاٺ جو نهيل ڪٻٽ. بندوق جو هڪ پرزو. (ث. گهوڙي ج گهوڙيُون).

Gul Hayat Institute

— **گھوڙا پوَڻُ**: ذ . ظلم ٿيڻ – ڦرڻ – لُٽجڻ – بغداد ٿيڻ – واويلا مچڻ – هاءِ دوس ہرڻ. مصيبت پوڻ – آفت اچڻ – تڪليفون اچڻ. ياڄ پوڻ – ڦيٽاڙو پوڻ – ڦوٽ پوڻ – نقصان پوڻ – خانو خراب ٿيڻ.

— **گھوڙا چڙھَڻُ**: ذ. مار پوڻ – موچڙا پوڻ – پادر پوڻ – مصيبت ۾ ڦاسڻ – مشڪل ۾ پوڻ – پريشان ٿيڻ – خطري هيٺ اچڻ.

— **گھوڙا ڊُڪائڻُ**: ذ. ڊُڪَ ڊوڙ ڪرڻ – هٿ پير هڻڻ – حيلا وسيلا ڪرڻ – تمام ڪھٽيون ڪوششون ڪرڻ – متا مونا هڻڻ.

— **گھوڙا ڳَلا**: ذ . گھوڙن جا ڌَڻَ – گھوڙن جا وَلر – گھوڙن جا ڳلر – گھوڙن جا هجوم – گھوڙن جا حشام.

— **گھوڙو ہِڏَڻُ**: ڊرو ٿيڻ – ترسڻ – ڊيرج ڪرڻ – ڪمڻ.

— **گھوڙو پَٽَھلُو ج گھوڙا پَٽَھلا**: ذ . ٻارن جو هڪ رانديڪو – ٻاراٽو رانديڪو. ڪلوٽو.

— **گھوڙو پوَڻُ**: برباد ٿيڻ – تباھ ٿيڻ – فنا ٿيڻ – ڦرجي وڃڻ – لُٽجي وڃڻ – چَٽُ ٿي وڃڻ – ناس ٿي وڃڻ. سرڪار جي پيڙ هيٺ اچڻ – تنبيھ هيٺ اچڻ – چِڪ تاڻ ۾ پوڻ.

— **گھوڙن جو گھيرُ**: تمام پري.

— **گھوڙو چوڙڻُ**: روانو ٿيڻ – وڃڻ – وڃڻ لاءِ هڪدم تيار ٿيڻ – نہ ترسڻ.

— **گھوڙو ڊوڙائڻُ**: گھوڙو ڀڄائڻ. پنھنجي مرضي موافق هلڻ يا ڪم ڪرڻ – خواهش پوري ڪرڻ.

— **گھوڙو سنجڻُ**: گھوڙي تي هنو يا زين رکڻ. گھوڙو مسافريءَ لاءِ تيار ڪرڻ – گھوڙو چڙھيءَ لاءِ تيار ڪرڻ.

— **گھوڙو وِجھڻُ**: ڊيڄارڻ – تاهڻ – ڊڪائڻ – ڌهڪائڻ – دٻ ڏيڻ. مصيبت وجھڻ – آفت آڻڻ – تڪليف ۾ وجھڻ – حيران پريشان ڪرڻ.

— **گھوڙن هَنِئي**: مصيبت ۾ آيل – آفت ۾ آيل – آپدا ۾ آيل. ماريبيل – مصيبت پيل.

— **گھوڙي تي چڙھي اچڻُ**: گھڻي تڪڙ ڪرڻ – گھڻي جلدي ڪرڻ – گھڻي اُبھرائي ڪرڻ.

— **گھوڙيچو ج گھوڙيچا**: گھوڙي سان تعلق رکندڙ – اسپي.

— **گھوڙي سَوارُ ج گھوڙي سوارَ**: ذ . هَسوارُ – سُواري ڪندڙ.

— **گھوڙي ڪَنَ بَرابَرهَڻَڻُ**: پاڻيءَ ۾ سڀ هڪ جھڙا هئڻ. ڪو بہ ڦيرو نہ هئڻ.

• **گھوڙي ڪَنو**: (اسم خاص) جبل جو هڪ ٻوٽو جنھن جا پن گھوڙي جي ڪنن جھڙا ٿين ٿا. هن کي اسپنگر بہ چوندا آهن. جو اصل ۾ اسپغول آهي ۽ ان جو اشتقاق آهي. (اسپ=گھوڙو+ غول= ڪن)يعني گھوڙي ڪنو.

• **گھوڙي ج گھوڙيُون**: ث . گھوڙي جي مادي. (منڊي جي آڏ لاءِ) ڪاٺ جي ٽيڪ. ڪاٺ جي ٻن ڦاڪن جي هڪ هنڌ ڳنڍ ٿيل منجي(جنھن ۾ ڪاٺ جا بہ وڏا ڪلا ڪتل ٿيندا آهن. انھن ۾ ڪاٺ جا بند قابو ڪري، ڪرت سان بہ ماڻھو چيريندا آهن). ڪپڙن ٽَنگڻ لاءِ ڪاٺ يا لوھ جو پڃرو. پينگھي جي ٽنگن وارو حصو يعني وچين ڪائي. ٻارن جي پنڌ ڪرڻ لاءِ هڪ گاڏيءَ جو قسم. ستار جي تارن چورڻ لاءِ هڪ عاج جو ٽُڪر. سٽِيُن ناهڻ لاءِ مشن. ٢٥ يا ٥٠ سرن جي اُپي قطار. تاليءَ سڪائڻ لاءِ ڪورين جو هڪ اوزار. پاڪڙي جي وچين ڪائي.

• **گھوڙيالُ**: هڪ قسم جي ٻلا.

• **گھوڙيلُ ج گھوڙيلُون**: ث. ٻلا جو هڪ قسم.

• **گھوڙيو ج گھوڙيا**: ذ . (ڪ). پينگھو – جھولو.

• **گھوڙي وَلَھہ ج گھوڙي وَلَھُون**: ث . گاھ جو هڪ قسم.

• **گھُوسو ج گھُوسا**: ذ . (سن. گھشي) . مُڪَ – ٺُونشو – ڏڪُ – ٺڦڙ – لپاٽ – چماٽ – گُوشو.

• **گھُوشو ج گھُوشا**: ذ. ٺُونشو – مُڪَ – ڏڪ – چماٽ – لَپاٽ.

• **گھُوڪَرُ جي گھُوڪَرُون**: ذ .(ڪ). ڊيھ – گھُوڪَ – ٽَڪَرُ – ٿُونو.

• **گھُوڪَڻُ**: مصدر. تيزيءَ سان اڳتي وڌڻ – ڌوڪڻ – (گھوڪيو – گھوڪيندو – گھوڪيل).

— **گھُوڪَ ج گھُوڪَ**: تيزيءَ سان اڳتي وڌڻ واري حالت – ڌوڪ . (ل). تمام وڏي.

— **گھُوڪِٽُو ج گھُوڪِٽا**: ذ . (ل). ٺڪاءَ ڪڍائيندڙ – چُٽ مرائيندڙ – بدفعلي ڪرائيندڙ.

• **گھُوڪو ج گھُوڪا**: ذ . (ث). ڪنھن شيءِ جو اوچتو آواز – شور – غُل – ٺڪاءُ – گجگوڙ.

— **گھُوڪا ڏيڻُ**: بدن ۾ آڱرين ڪُپائڻ – جھوڪون ڏيڻ – ٽوڪون ڏيڻ – چوڪون ڏيڻ.

• **گھُوگھہ ج گھُوگھہ (ت)**: ذ . وڏو آواز – گوڙ – شورُ – غولُ. گھُٽيل آواز(ٽڙيءَ جو).

— **گھُوگھہ مارَڻُ**: گھڻي بَڪَ شَڪَ ڪرڻ – جھجھو ڳالھاءِ – ٻٽاڪ هڻڻ – اجايو گوڙ.

Gul Hayat Institute

– **گھوگھہِ ھَٽَڻُ:** وڏو آواز ڪرڻ – هرو ڀرو لَڙُ ڪرڻ – ڪروڌ ڪرڻ – جھيڙو ڪرڻ – ڦڏو مچائڻ.

• **گھُوگھاٽُ ج گھُوگھاٽَ:** ذ . (سن . گھہ= آواز ڪرڻ) هوا جو آواز – گھوگھَٽُ – گھونگھاٽ – شوشاٽ – زونگھاٽُ – رونگاٽ – (لاٽونءَ وغيره جي) تيز ڦرڻ جو آواز.

• **گھُوگھاٽَ:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديھہ جو نالو.

• **گھوگھارو:** اسم خاص. تعلقي ڦنمبر ۾ هڪ ديھہ جو نالو.

• **گھوگھاري ج گھوگھاريُون:** ث . گيھہ يا تيل وجھڻ لاءِ چمڙي جي هڪ قسم جي ٽيلھَي – چمڙي جي دَٻي.(ف. غوغاءِ).

• **گھوگھاءِ ج گھوگھا:** ذ. وڏو آواز – گاج – گجگوڙ. گھٽي چؤپَچؤ.

• **گھُوگھَٽَ ج گھُوگھَٽَ:** ذ . هوا جو آواز – شوشاٽ – ڦرندڙ شيءِ جو آواز. هيبتناڪ آواز.

• **گھوگھَرُ ج گھوگھَرَ(ٽ)ي** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم.

• **گھوگھِرو ج گھوگھِرا:** ذ . (ف. خرخره) ننڊ ۾ نڪ مان نڪرندڙ آواز – ڪونگھرو.

– **گھوگھِرو ھَٽَڻُ:** ننڊ ۾ نڪ ۽ وات مان ٿلھا آواز ڪرڻ.

– **گھوگھِري ج گھوگھِريُون:** ث . بيھوشي ۾ ساھہ جو مُنجھہ سبب نڙيءَ مان نڪتل آواز. گھيٽي جو ڀُڇُ وَڌي وَھُ ڪڍيل گوشت جي تَڙَ(ڪ).

• **گھوگھاڙو:** اسم خاص. ٿَرَ ۾ هڪ ڏھرجو نالو.

• **گھوگھَڙُ ج گھوگھَڙَ(ٽ):** ذ . ڪڪڙ جو هڪ قسم.

• **گھوگھِڻ:** (ٽ). مصدر. ڇيڇلائڻ – هلاڪ ڪرڻ – پريشان ڪرڻ – گھُٽڻ.(گھوگھيو – گھوگھيندو– گھوگھيل).

• **گھوگھو ج گھوگھا:** ذ . ٻن هٿن سان نڙيءَ کي ڏنل زور – گھُٽو – سپ جو هڪ قسم – سپ جي ڪَلَ – سُٽِي – سُٽيڙو . گھوگھيتو–(اسم خاص).

– **گھوگھو ڏيَڻُ:** گھُٽو ڏيڻ – نڙي دٻائڻ – ساھہ ٻوسائڻ – نڙگھٽ ڪان جھلڻ – دم روڪڻ.

• **گھُوگھُو:** ث . ڳيري ۽ ڪبوترجي تنوار. جيت جو هڪ قسم.

• **گھوگھِي(ٽ):** ث . جانورن جي هڪ بيماريءَ جو نالو.

• **گھوگھيتو ج گھوگھيتا:** ذ . دلي يا مٽ ۾ پاڻي جي سم سبب ٿيل سوراخ. ڪوڏ جھڙو مٽي پاڻيءَ جو جيت – گھوگھو. نرم مٽيءَ ۾ سوراخ ڪري وھندڙ ننڍڙو ڪوريئڙو جيت.

• **گھولَ ڇيري ج گھولُ ڇيريُون:** ث . مڇيءَ جو هڪ قسم.

– **گھولَرُ ج گھولَرَ(ٽ):** ذ. گھڻا ماڻھو–ماڻھن جو گوڙ. هجوم–حشام.

– **گھولِرو ج گھولِرا(ل):** ذ. ميڙ – هجوم – حشام – گھولَر. ميڙو – گڏ – گوڙ.(ڪريو گھولرا گھٽين ۾ ٽا توکي نورجيئن نچائين).

• **گھولَڻُ:** مصدر . گھورڻ – قربان ڪرڻ – صدقي ڪرڻ – گھورڻ. نثار ڪرڻ. ڳارڻ – ڀگھارڻ – وٽڙائڻ(فائيل) (گھوليو– گھوليندو – گھوليل).

• **گھولَ ج گھولَون:** ث . ڳارَ.

– **گھولَ ٽيَلُ:** ڳڙيل – ڀگھريل. وٽِڙيل – آٽريل.

– **گھولَ گھَتَڻُ :** (سرائيڪي). گھَوري ڇڏڻ – قربان ڪري ڇڏڻ – صدقو ڪري ڇڏڻ – ٻلھار ڪري ڇڏڻ – نثار ڪري ڇڏڻ – گھوري ڇڏڻ.

• **گھوم:** ث . ڦيري – گھمرو – ڦيرو – قدم – ٽورَ – چال – پسار – ھَلٽي – چَلٽي – هلت – چَلت . سفر – مسافري – گَشت – سير – چَڪَرُ – شيلُ.

– **گھومُو ج گھومُو:** سياح – گھمندڙ – ڦرندڙ – رلندڙ – ڀٽڪندڙ – رولاڪ – ٽولاڪ – رول – ڳولو(ٽ).

• **گھُوماٽڻُ:** مصدر. اُداس ٿيڻ – غمگين ٿيڻ – دلگير ٿيڻ – ڏک ۾ بيھوش ٿيڻ – ارمان ۾ اچڻ – رنج ٿيڻ – مُنجھڻ – موڳو ٿيڻ . ڪاوڙ سبب شور ۾ رهڻ. (ٽ). (گھوماٽيو – گھوماٽيندو – گھوماٽيل).

– **گھُوماٽَ ج گھُوماٽُون:** ث . اُداسائي – غمگين – نراسائي – دلگيري – بيھوشي – مدھوشي – مخموري. ڪِنجھہ – ڪَٽِڪ – سُورُ – ارمان – رنج – غم – الم.

– **گھوماٽِجَڻُ:** مصدر. ڏڪوئجڻ– دلگيرجڻ – اداسجڻ – ڪومائجڻ– سسجڻ – سوڙھو ٿيڻ – مُنجھہ ۾ اچڻ – تنگ دل ٿيڻ. ڊونڊڙو ٿيڻ. سُڪجي وڃڻ.

• **گھُوماٽِي ج گھُوماٽِيُون:** ث. (مغز۾) ڦيري – چڪر – ڀنواٽي.

– **گھوماٽِي ڪائڻُ:** ڦيري ڪائڻ – ڀنواٽي ڪائڻ .

• **گھُومرَ(ٽ):** ٻارن جي راند جو هڪ قسم.

• **گھومو ج گھوما:** ذ . پکين ڦاسائڻ واسطي رَڇَ جو هڪ قسم.

• **گھونسَڻُ(ڪ):** مصدر. گھمائڻ – ڦيرائڻ – هلائڻ – چَڪَرَ ڏيارڻ – ڦيري ڏيارڻ – گھمري ڏيارڻ. (گھونسيو– گھونسيندو – گھونسيل).

• **گھُونگھاٽُ:** ذ . گھوگھاٽ. هوا جو زورائتو آواز – طوفان جو شور و غل – لاٽئون جو رنگاٽ. منھن ڍڪڻ واري حالت – گھونگھٽ – پڙدو.

Gul Hayat Institute

– **گھونگھٽ ج گھونگھٽَ**: ذ . منهن تي پيل ڪپڙو – برقعو – نقاب – مرقعو – پردو – چاري – لباس – ڍڪ – پوش – پُڪَل – پرڪاني – لِڪُ – چَپُ. گهند – ناز. حجاب. هوا جو زور پريو آواز– شور غل– گوگاءُ. آلت جي اڳيان وارو چمڙو.

• **گھونگھڄي ج گھونگھڄيُون**: ث. جيت جو قسم (هيءَ جيت ڳاڙهي رنگ ۾ ان جي مٿي ۾ ڪارو داغ. ٻه قسم هڪڙو مٿيون قسم ۾ هيو اڇي رنگ تي هن ڪي سنڌيءَ ۾ ريتون چوندا آهن).دوا طور ڪم ايندڙ هڪ پسارڪو وکر. صرافڪو تورو– رتي –چيٽوني.

– **گھونگھڻ**: ذ. جيت جو هڪ قسم (ميرانجهڙي رنگ تي راهَن جي داڻي جيترو. ٽيڻڙ تپ لاءِ مفيد. ڪپڙي ۾ ٻڌي ڳچيءَ ۾ وجهي ڇڏجي). (ف– ج).

• **گھونگھٽو ج گھونگھٽا**: جيت جو هڪ قسم (هيءُ گهٽو ڪري سَرن جي ڪانن اندر رهندا آهن ۽ هن جي بدبوءِ مُنگهڻ ڪان ٻه وڌيڪ خراب آهي).

• **گھونگھو(ٿ)**: ذ. ڪنين سان ڪاري رنگ جي جيت جو هڪ قسم.

• **گھون گھون**: (آواز) مکين جو آواز – ماکي جي مکين جي پُون پُون. پونئرن جي اُڏامڻ جو آواز– لاٽونءَ جو گهوگهاٽ.

• **گھوئڻ**: مصدر. ڏڪا کائڻ.

• **گھوئي ج گھوئيُون**: ث . دوڙ ۾ ڦرتيءَ بدلائيندو رُخُ – قلابازي – ڦيرو – گهٽ – گوهي – ڪساءُ– موڙو – بهانو – نناءُ – گوتنات –گسگساءُ –تار آنڪائي. اچ سيان(ڪرڻ) رک رکان – دارمدار. اجايو پنڌ.(ٿ).

– **گھوئي تي اَچڻُ**: درگاهه تي ڦيرو ڪرڻ. باس باسڻ. زيارت ڪرڻ.
"انڌيون اکيون جن، تن ڪي گهوئي وارو گهاڙو".

– **گھوئي ڪرڻُ**: گهمرو ڪرڻ – ڦيرو ڪرڻ.

• **گھيبٽ ج گھيبٽَ(ل)**: ذ . بار جو روسامو– ڪينو – ڪروڌ – ڪل ڪل – ضد.

– **گھوئي تي اچڻ**: درگاهه تي اچڻ ڦيرو ڪرڻ – باس باسڻ لاءِ اچڻ.
"انڌيون اکيون جن تن ڪي . گهوئي وارو گهاڙو چگو". (گلو مياڻو).

• **گھيتارڻ(ت)**: مصدر. ڏتارڻ – دلبو ڏيڻ – پَنيلائڻ – بتالڻ – منجهائڻ. بتلائڻ –راضي ڪرڻ– پرچائڻ – پيار سان مچائڻ. ڪجهه لالچ ڏيئي ڪا شيءِ وٺڻ (گهيتاريو – گهيتاريندو– گهيتاريل).

– **گھيتِلو ج گھيتِلا**: ذ. (پرا. گهت= جتي. سن. گهت). ديسي جتيءَ جو هڪ قسم– ويڪري جتي– چپلو– ڪرڪڻ– موچڙو– جوتو– موزو. پرت واري جتي . ٿوري فرق واري جتي جا پير ۾ پائڻ سان پوري ٿي وڃي.
"ملتاني گهيتلو، سڀ ڪنهن جي پير ۾ پورو" (جملو).

– **گھيتلو ٿيڻُ**: هري وڃڻ–سڀ جو سونهون ٿيڻ. هلڪي طبيعت وارو ٿيڻ–ڦلهڙو ٿيڻ–فصل پٽيرو هئڻ– بکبکيو هئڻ– ٽرڙو هئڻ.

– **گھيتلو هئڻ(ملتاني)**: سيڪنهن جي سنگت ۾ هئڻ. سيڪنهن خيال جي آدمي سان ٺهي وڃڻ – ڦرٽو گهرٽو هئڻ – ڦلهڙو هئڻ.

• **گھيٽو ج گھيٽا**: ذ . جانور جو هڪ قسم – گهٽو – دُنبو – ڪُڪُ – برو. (ث . گهيٽي ج گهيٽيون).

– **گھيٽڪي(ٿ)**: ث . ننڍڙي رڍَ.

– **گھيٽي پڇ(ڪ)**: جهنگ جي ذَتَ جو هڪ قسم.

– **گھيٽڙو**: ذ. گهيٽي جو ننڍو ڦرُ يا ٻچو.

• **گھيٽڪ ج گھيٽڪون(ڪ)**: ث . ڪارڪ جي ڪڪڙي– دَڏڙو – ڪارڪ جو ٻج.

• **گھيپ ج گھيپون(ت)**: ث. چِڪَ – گپَ – چِڪڻ – چِڪڙ.

• **گھيجا**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **گھيچڻُ**: مصدر. گهڻڻُ– زهڻُ– ڪسائڻ – هڙڻ . گهرڻ – ڏکڻ – نيلهڻ. لوڏڻ. ڳوهڻ – مَلڻ – منڊڻ – مڪولڻ. (ل). تاڻڻ –چِڪڻ. ڳنجڻ (گهيچيو – گهيچيندو – گهيچيل).

– **گھيچ ج گھيچ**: ث. لوڏو – ڏوڏو – گهڏڪو. دَبَ – زور.

– **گھيچا ڏيڻُ**: لوڏا ڏيڻ – ڏوڏا ڏيڻ. دَبَ ڏيڻ – زور ڏيڻ.

– **گھيچائڻُ**: پيچائڻ – پيهڻ – لنگهائڻ – پيهائڻ – گهيرڻ – ڦاسائڻ.

• **گھيچ بَچا**:(ل). آنڌا ڳجون.
احمد بندوق سان بَلاجا گهيچ بچا ڪيدي چڏيا".

– **گھيچ بَچا چاڙهڻُ**: بار بچا پيڙهڻ – دين دنيا کان ڪيڻ – گهر گهاٽ جو نه رکڻ – دربدر ڪرڻ – نقصان هيٺ آڻڻ.

– **گھيچو ج گھيچا**: ذ . ڏکو – جهاڪو – ٿيلهو – لوڏو – ٿاٻو – رهڙو – هيٺ مٿي – اندر ٻاهر ٿيڻ واري حالت. اُٿ جو لوڏو – ڏوڏو. گهانگهو– ڳٽ –چِڪَ – چِپي.

• **گھير ج گھيرون**: ت (ف. ان گرد) پکيڙ– گردو – گهيرو – چالاٽو ليڪو – گول – گيل – ڦيرو – وِرُ. خلاصائي – گهرگهلائي – موڪرائي – ويڪراڻ – چَڪَرُ. وَتَ – ڪناري – اوپاري – ڏوري. ٻهراڻ جو گردو – پٽڙو. ڦَٽل يا ڪريل کير – ڏونرو –جاول کير. گهاٽو ڏڌ – ڪٽو –جهڻ –لسي – مهي. ڦيرُ. زماني جا لاها چاڙها.(ت).

– **گھيردارُ ج گھيردار**: ذ . موڪرو – ويڪرو – ڪشادو – خلاصو

Gul Hayat Institute

– گھرگھلو. گھيري وارو – وٽ وارو – ڦيردار.

• **گھيرُ ج گھيرَ:** ذ. گھيڙ. گھيرو – گشت – دورو. ٻيڙيءَ جي آڏ جي هيٺين ڪپيءَ وارو رسو – قلميءَ جي لاهڻ چاڙهڻ جو رسو.

– **گھيرَ گھٽَ:** رستا – واٽون – پيچرا – لنگھ – گھاٽ – جايون تَڙَ – گھيڙ گھٽَ.

• **گھيرٽ ج گھيرٽَ:** ذ. ننڊ جو جھوٽو – رونءِ – ڏوُنڪو – پِنڪي – بيخبري – ننڊاڪڙائي – گردنواحي – اوسو پاسو – گھيرو. مايا جو نشو – ڌَن جو ڏؤ – مال جي طاقت.

• **گھيرجولَڪُ:** (اسم خاص). ڪيرٿرجبل ۾ هڪ لَڪَ جو نالو.

• **گھيرَڻُ:** مصدر. ويڙهڻ – وَڪوڙڻ – ڦاسائڻ – سوڙهو ڪرڻ – پڪڙڻ. وَرَ ۾ ڪرڻ – وراڪو ڏيڻ – وراڪڻ – ڦيري ۾ آڻڻ – چڪر ۾ آڻڻ – ورائي گڏ ڪرڻ – گھيرو ڪرڻ – چوڌاري ڦاسائڻ – چوڌاري جھلڻ. قبضو ڪرڻ – هَٽ ڪرڻ – بند ڪرڻ ڪارڻ – مِيلڻ.

– **گھيرو ج گھيرا:** ذ. گول جي ٻاهرين حد واري ليڪ – گردو – ويڙهو – وراڪو – گولائين لِيڪ – ڦيرو – دائرو – منڊل – چَڪَرُ. چوگرد – چوڌاري – ٻُوساٽَ. گردنواحي – چارئي طرف بند – ٻيڙي جو شيڪلو – ڪوهو. لاڪوٽو – گوڏ – منجھ – منجھلو (ت) واقف ڏَنل. پاڻيءَ ۾ هيٺ ويندڙ ٽوٻو. (صفت). چالاڪ – داناءُ.

– **گھيروٽَيڻُ:** واقف ٿيڻ.

– **گھيروَرَڪَڻُ:** گھٽو اچڻ – هر هر اچڻ.

– **گھيرو ڪَرَڻُ:** محاصره ڪرڻ – چئني طرفن کان ڦري اچڻ – قبضي ۾ ڪرڻ – هَٽ ڪرڻ – ڦاسائڻ – حلقي ۾ آڻڻ. ويڙهي وجھڻ – سوڙهو ڪرڻ – واهون بند ڪرڻ – ناڪابندي ڪرڻ – وڪوڙڻ.

– **گھيرووجھَڻُ:** ويڙهڻ – گھيرڻ – سوڙهو ڪرڻ – واهون بند ڪرڻ – ڦاسائڻ – ناڪابندي ڪرڻ – گھٽ جھلڻ – رستا روڪڻ.

– **گھيري ۾ اچَڻُ:** وَڪڙ ۾ اچڻ – وَٽَ ۾ اچڻ – وراڪي ۾ اچڻ – گردي ۾ اچڻ.

• **گھيڙُ ج گھيڙَ:** ذ. (سن. گھَٽَ = واٽ) پاڻي ۾ گھڙڻ جو هنڌ – لَنگھ – رستو – گھَٽُ – گھيرُ – لانگھو. ميڙو. (سن. گھرش = مهٽڻ)

وجھ – حملو. ڪاهہ (ذمر). نَرَ ڏاند جي اڳين ڄنگھن مٿان پٺيءَ تي هڪ اُڀ جي ٿوهي وانگر گوشت جو اڀريل ٽڪر – ڪُؤنٽَ (ڪ).

• **گھيڙان:** گھيڙَ کان.

"گھيڙان ڪري نہ گھور، تَڙَ تڪَڙ کان نہ لهي" (شاهہ).

– **گھيڙن مان لَنگھَڻُ:** ڪنهن ٽانگھي يا لاهيءَ واري هنڌ کان لنگھڻ. مشڪلاتن مان پار پوڻ – تڪليفون حل ڪرڻ – ڏکين رستن مان پار ٿيڻ – صدما سهڻ – ڏکَ پچائڻ.

• **گھيڙَڻُ:** مصدر. (سن. گرهڻ) ويڙهڻ – وڪوڙڻ – جھلڻ. گھڙڻ – گھڙي وڃڻ – چپائڻ – گھيڙائڻ – پيهارڻ – ٽنبڻ – ڏوڪڻ – ٺنگ ڪرڻ – اندر ڪرڻ – اندر ڏبڻ – ڏوڪڻ. ڪم ۾ لڳائڻ. (گھيڙيو – گھيڙيندو – گھيڙيل).

– **گھيڙو ج گھيڙا:** ذ. گيڙو – گھمرو – ڦيرو – چَڪَرَ. نار يا هرلي جو چڪر. گردش – ڦيرو.

• **گھيڙو ج گھيڙو:** ذ. صفت. پاڻيءَ ۾ گھڙندڙ.

• **گھيسو ج گھيسا:** ذ. گاٺِ – گيسو – ليڪو – نشان – داغ – لينگھو – گھڪو. زور – دٻاءُ – دبوچُ.

• **گھيڪِ ج گھيڪُون(ل):** ث. اُٺ جي گوڙ جو آواز. وچ ۾ ڳالهائڻ واري حالت. تمام تلهي.

• **گھيلَ ج گھيلُون:** ث. ديگھہ – ويڪر – موڪر – ڪشادگي.

• **گھينٽيا:** ڏاڄوري – ڏاڄورا. ننڍڙا ڪارا ڦَر.

• **گھينگھرُ ج گھينگھرَ:** ذ. وٽن ڪي زبان ڪندڙ جيت جو هڪ قسم – ٽنڊٽي. ڳريل موتي.

• **گھينگھر مالا:** اڳوٺ سان گڏ پاڪڙي سان گھينگھرن ڳتيل رسو. (اُٺ هلڻ مهل ڇم ڇم جو آوازڪري).

• **گھينگھو ج گھينگھا:** ذ. نَڪَ جي غلاظت – گوبو – زڪام جو سڪل ڳوڙهو. ٽنڊڻ جو قسم. ذرڙو – سنهو – تمام ڏٻرو.

• **گھيرُ ج گھيرَ:** ذ. منگر جو هڪ قسم (پٽڻ جي جنس مان پاسا ونجٽي مثل).

گ

• **گنگو:** هڪ ديهہ جو نالو. تپو شجاع جڪرو، تعلقو شهدادپور، ضلعو نواب شاهہ.

Gul Hayat Institute

ل

ل: ذ. سنڌي الف— ب جو پنجيتاليهون، عربيءَ جو ٽيويهون، فارسيءَ جو ستاويهون ۽ سنسڪرت جو اٺاويهون اَکَرُ— ابجد موجب عدد ٽيهه. اُچار"لام".

• **لاَ:** حرف نَفِي. (ع. لاَ = نَہ). نَہ — ناڪارَ. بِغَير — بِنا — ڪانسواءِ. مرڪبات ۾ لفظ جي اڳيان اچي نَہ جي معنيٰ ڏيڪاريندڙ جيئن "لاشڪ، لاثاني وغيره". دنيوي ديوتائن يا خُدائن جو اِنڪار — ڪلمي توحيد جو پهريون حَرفُ. (جنهن سان دنياوي ديوتائن خدائن جو انڪار). عدم. نَفِي— نيستي.

— **لاإلٰـہ اِلا اَللهُ:** (ع). توحيد جو هڪ ڪلمو) خدا ڪانسواءِ ڪو بہ معبود (عبادت جو لائق) ناهي.

— **لاَ اُبالِي:** صفت. (ع. لاَ اُبالِي = بي پرواه). بي پرواهُ— بي خوفُ— بي خَطَرَ— بي باڪ — دلير. بي فڪر — غافل. لاغرض.

— **لابُدُ:** صفت (ع). لاچارُ — بي پُهچُ— (شرت). محتاج — گهرجائتو. بي اختيارُ — لاعلاجُ. ضروري — اوَس ٿيڻو — اڻَ ٽَر. (ظرف). ضرور— اَوَس — جائي — بلاشڪ.

— **لاَتَعَدَ:** صفت. (ع). ڳَڻَڻَ ڪان ٻاهر — بي حساب — بيشُمار— تمام گهڻو.

— **لاتَعدادُ:** صفت. (ع) ڳَڻَڻُ ڪان ٻاهر— تمام گهڻو— بي حسابُ.

— **لاَڪَ(ت):** صفت. (ع). بي پرواه— لاغرض — بي خوف. (ظرف) لاشڪ — تحقيق — بيشڪ.

— **لاتَقنَطُوا:** جملو (ع) نہ مايوس ٿيو.

— **لاثانِي:** صفت. (ع). پنهنجو مَٽُ پاڻ — جنهن جهڙو ٻيو نہ هجي — بي مقابل— يگانہ. بي مثل. بي نظير— يگانو— يڪتا.

— **لاَجَرَمُ:** ظرف. (ع). بلاشڪ — بي شڪ — تحقيق — پَڪَ سان — البتہ.

— **لاجَوابُ:** صفت. (ع). سوال جو جواب نہ ڏيندڙ. جواب نہ ڏيئي سگهندڙ — مُنهَن بند— مات ۾ — خاموش— چُپ. (اُهو سوال) جنهن جو جواب نہ هجي. لاثاني— بي نظير— بي مثل — يڪتا — يگانو. انمول — امُلهہ. نِرالو — انوکو.

— **لاجَوابُ ڪرَڻُ:** مات ڪرائڻ— بس ڪرائڻ— ٻُنجو ڏيئي ڇڏڻ (بحث ۾) ٻِيهارڻ (ڪنهن جي زبان) بند ڪرائڻ— رَدُ ڏيڻ — ترديد ڪرڻ — قائل ڪرائڻ.

— **لاَجَوابُ ڪَري ڇڏِڻُ:** جواب ڏيڻ جي ڪا بہ گهنٽي نہ ڇڏڻ. مُنهن بند ڪري ڇڏڻ — چپ ڪرائي ڇڏڻ. مجبور ڪري ڇڏڻ— مات ڪرڻ.

— **لاَ جولِيڪو لَنگهَڻُ:** پنهنجي هستيءَ کي فنا ڪرڻ — نفيءَ منجهان اثبات کي پهچڻ. خدا جي راهہ ۾ سِرڏئي هميشه لاءِ جيئڻ.

— **لاَچارُ:** صفت. (ع. لاَ = نہ + ف. چارَه = علاج). بنا چاري — لاعلاج — ناگزير— جنهن جو چارو نہ هجي— ناچار— مجبور — بي وس — عاجز. مغلوب — اپاهج — محتاج — معذور. غريب — مُفلس — ڪنگال— قدرت نہ رکندڙ — ويچارو — بي نَوا— بي ڪس. بي پهچ— نڌر— اَپالو. بي واهو — بلڪل هيٺو — ضَعيف— ڪمزور.

— **لاَچارُ ٿِيَڻُ:** لاعلاج ٿيڻ — مجبور ٿيڻ — بي وس ٿيڻ — عاجز ٿيڻ. محتاج ٿيڻ. معذور ٿيڻ. هارائڻ — مفلس ٿيڻ — ڪنگال ٿيڻ — تنگدست ٿيڻ — مغلوب ٿيڻ — ٿَڪَڻُ.

— **لاچارُ ڪَرَڻُ: مجبور ڪرڻ** — بي وس ڪرڻ عاجز ڪرڻ. اپاهج ڪرڻ — محتاج ڪرڻ. مَعذور ڪرڻ. مفلس بنائڻ — تنگدست ڪرڻ. نِڪمو ڪرڻ بيڪار ڪرڻ.

— **لاچاري ج لاچاريُون:** ث. اڻ سَرندي. اڻ هُوند— تَنگي — ڪَنگالپڻو. ضرُورت — گهُرج — مجبوري "لاچار ڪي سڀ رو". ناچاري — بي ڪَسي.

— **لاحاصِلُ:** صفت. (ع. لاحاصل= بي سُودُ) بي فائدو — بنا نفعي — بي سُود فضول. نِستَّلُ — بي قَرُ. بي آثار — ٺَلهو — سُڃو — ويرانُ.

— **لاحَدُ:** صفت. (ع). بنا حَد— بي حد— اپار. حد ڪان ٻاهر. بي انتها — ڪُلي — مُطلَقُ. لامَڪانُ.

— **لاحَلُ:** صفت. (ع. لاحَلُ = ڏُکيو). حَلُ نہ ٿيندڙ — ڏکيو —

Gul Hayat Institute

ڪَنَڻُ– دُشوار– مشڪل. جو سمجهي نہ سگهي. جنهن جو حل نہ ٿئي – مُنجهيل.

– **لاحَولُ:** (ع. لاحَولُ = ناهي قـوتَ) ڪلمو. ناهي قـوَتَ– زور ۽ توانائي ناهي. بـدِيءَ کان بيداري جو.

– **لاحَولُ پـڙهَڻُ:** نفرت ڏيکارڻ. بيزار ٿيڻ . بـُرو سمجهڻ. پناهہ گهرڻ . شيطاني(غصي) ڪي ٽارڻ لاءِ خطا جي قوت ۽ طاقت ذهن ۾ آڻڻ لاءِ (ڪلمو) لاحَولَ وَلاقوَتَ اِلاَ بِاللہ پڙهڻ.

– **لاخِراجُ:** صفت. (ع . لاخِراجُ – بنا ڍَلَ). (اها زمين) جنهن جي ڍل سرڪار ڪي ڏيڻي نہ پوي – بي باج – معافي– بنان ڍَلَ.

– **لادَعويٰ:** (صفت). (ع). بي دَعويٰ– دست برداري – بي غرض– دست بردار. درگذر. جنهن جو حق نہ هجي – بي واسطہ– لاتعلق. تَرڪ– تياڳ نامو– زور نہ رکندڙ – قبضو ڇڏيندڙ – دعويٰ ڦٽي ڪندڙ.

– **لادَعويٰ ڪَرَڻُ:** وارث نہ ٺهرائڻ. رد ڪرڻ.

– **لادَوا:** صفت. (ع . لادَوا= لاعلاج). بنا دوا يا علاج – لاعلاج – بي علاج. تمام گهڻو بيمار.

– **لادِيني:** ث . ڪو بہ دين مذهب نہ هئڻ واري حالت – بي ديني – ڪُفر.

– **لارَيبَ:** صفت. (ع . لاريبَ= بي شڪ) بي شڪ – بنا شڪ شبہ جي – تحقيق. يقيناً. نسچي – پڪ سان.

– **لازَوالُ:** ذ . صفت. (ع . لازوالُ= غير فاني) جنهن ڪي زوال نہ هجي – غير فاني – ازلِي – ابدِي. قديم. جيڪو ناس نہ ٿئي. هميشہ هجڻ وارو.

– **لاشَرِيڪُ:** صفت. (ع). لاثاني. لامُقابل. جنهن جو ڪو شريڪ نہ هجيَ(خدا تعاليٰ). بي مقابل .)اسم خاص). خدا تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو.

– **لاشَڪُ:** ظرف. (ع). بنا شَڪ – بي شڪ. حقيقتاً– بلاشڪ – درست – لابُدُ – لاجَرَم.

– **لاطَمَعَ:** صفت. (ع). بنا طمع. بنا لالچ.

– **لاعِلاجَ:** صفت. (ع . لاعِلاجُ = لادَوا). جنهن جو علاج ٿي نہ سگهي – لادَوا. لاچار – مجبور – نہ ڇٽڻ جهڙو – ناسُور.

– **لاغَرَضُ:** صفت (ع). غافل – بي پرواهہ – بي فڪر – بي خيالو – لاپرواهہ – لاُابالي – الغرضو. بي طمع – بي مطلب. نِسيانِي– ويسارو.

– **لاڪُوفِي:** صفت. (ع). بي تعصب. صاف دل.

– **لامَذهَبُ:** صفت. (ع . لامَذهَبُ = بي دين). بنا مذهب جي بي دين – ملحد – دهريو – زنديق – بي ايمان.

– **لامَڪانُ:** صفت. (ع). بنا ڪنهن نظريي جي– بنا طرفن ۽ حدن وارو مڪان – عالم اِلاهيءَ جو مڪان. بنا طرفن جي مڪان. بنا مڪان. اڻ ڏٺو– غائب. وحدت جي منزل – لاهُوت.

– **لا وارثُ:** صفت. (ع . لاَوارثَ = بي وارثُ). بي وارثو – مائٽن مـٽـنَ ڪانسواءِ – بي مائٽَ – يتيم. نِڌَڻڪو.

– **لاَوارثُ ڪَرَڻُ:** وارثُ نہ ٺهرائڻ. ورثي کان خارج ڪرڻ.

– **لاوَلَدَ:** صفت. (ع . لاَوَلَدُ= بي اولاد) بي اولاد – نپٽو – ري اولادُ – اڻ وياءُ.

– **لايَزالُ:** صفت. (ع . لايزالُ = زائل نہ ٿيندڙ). بي زوال – قائم – هميشہ رهڻ وارو – فنا نہ ٿيندڙ – دائمي – باقي. اللہ تعليٰ جي هڪ صفت.

– **لايَمُوتُ:** صفت. (ع. لايـمُوتُ = غيرفانِي). نہ مرندڙ – آمر – هميشہ رهندڙ – غير فاني – بقا وارو.

• **لاَبُ ج لاَبَ (ڪ):** ذ . (سن. لـُو). (فصلُ) لـُبَڻُ واري حالت – لابارو – لوبُ. فائدو – وياج – سُود. "مُورَ کان لاَبُ مِـنو".

– **لابارِجَڻُ:** مصدر. لـُٽجَڻُ(فصل وغيره) لابارو وجهڻ – لـُبجَڻُ – ڪترجڻ – لاهِجَڻُ – لـِجَڻ.

• **لاَبارو ج لاَبارا:** ذ . ٻنيءَ لـُٽڻ جو ڪم – پڪل پوک ڪي ڪپڻ واري حالت – لوبُ – فصل جو ڪاپو – لـَب – وَڍَ. لاباري جي مُندَ.

– **لاَبارائـُو ج لاَبارائـَو:** ذ . صفت. لابارو ڪندڙ – لاهِيارو.

– **لاَبارائِي ج لاَبارائِي:** ذ . صفت. لابارو ڪندڙ – لاهيارو – لابارائو.

– **لاَبارو وجهَڻُ:** پوڪ لـُٽڻ.

– **لاَبِيارو ج لاَبِيارا:** ذ . صفت، لاباري ڪرڻ وارو – لاَهِيارو(ث . لاَبِيارڻِ ج لابِيارڻِيُون).

• **لابِي ج لاَبِيُونَ (ٽ):** ث . (رڍن ۽ ٻڪرين وغيره جي)وارن ڪترڻ جو هڪ اوزار – ڪـَئـنچي – ڪـَتـَرُ.

• **لاٻَڙُ لاٻَڙُ:** ذ . صفت. لباڙ يا ٻـٽاڪ هڻندڙ – ٻـَٽاڪِي – بـَڪـبَـڪِـيو – بڪواتي. واهياتُ – ڪوڙو.

– **لاٻَڙَ ٽويو ج لاٻَڙَٽويا:** ذ . صفت. گهڻو ڳالهائيندڙ – اٽڪيون مٽڪيون چاٽندڙ – ڦـُـڙپاٽي – ٻـَٽاڪي – ڊاڙي – گـَشائي. پاسخاطري ڪندڙ.

– **لاٻَڙ ٽويو هـُئـَڻُ:** ٻـٽاڪي هـُئڻ – ڊاڙي هـُئڻ – لاف زن هـُئڻ.

– **لاٻَڙ ٽاٻَڙ هـَڻـَڻ:** اڍنگو ڳالهائڻ – واهيات ڳالهائڻ.

– **لاٻَڙ چَٽـُو ج لاٻَڙ چَٽو:** ذ . صفت. پيٽ جو مريد – پيٽـُوڙي – هٻڇي – لالچي – حَريص.

• **لاٻو ج لاٻا(ل):** ذ . برغلائڻ واري حالت – چَٽَ – ريبُ.

• **لاهو ڏيڻ (ل):** هر ڪائڻ – چٽ پٽڻ. برغلائڻ.

• **لاهري:** اسم خاص. هڪ ذات. جو نالو.

• **لاهيٺي:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاڀُ ج لاڀ:** ذ. (سن. لڀ = حاصل ڪرڻ) فائدو – نفعو – ڪٽيو – منافع – ڪمائي. حُصول – پراپت – بالائي آمدني – مفت جي آمدني – اُپراسو – ملت – حاصلات – پيدائش – وٽاءُ – سوباسو – لاهو – رشوت – لالچ – لوڀ – حرص – طمع. سود – وياج – ڪمند جو پوين فصل – هڪ دفعو وڍڻ ڪانپوءِ وري ڦٽڻ واري حالت.(صفت).

– **لاڀُ آلاڀُ:** ذ. نفعو نقصان.

– **لاڀائتو ج لاڀائتا:** صفت. فائدي واري – نفعي وارو – مُفيد – سَڪارتو – واڌاري وارو – وٽاءُ وارو – لاهائتو – گنجائشي. سجايو. ڪمائتو. وياج وارو – وياج جو – سودمند. ڳرو وياج خور.

– **لاڀ خورُ ج لاڀ خور:** ذ. صفت. وياج خور – وياج کائُو – لاڀ کائُو – لاڀر. ڳرو وياج کائيندڙ. حرام کائو.

– **لاڀ خوري ج لاڀ خوريون:** ث. ڳري وياج کائڻ واري حالت – وياج خوري. سود خوري.

– **لاڀرُ ج لاڀرَ:** ذ. صفت. نفعو ڪمائيندڙ – لاڀ خور – وياج خور – وياج کائو. حرام خور. ڳرو وياج کائيندڙ – لاڀ وارو – فائدي وارو.

– **لاڀ ڪارُ:** ذ. صفت. لاڀ وارو – لاڀ يا نفعو آڻيندڙ – لاڀائتو – فائديمند – اثرائتو.

– **لاڀ ڪاري:** ث. لاڀ – نفعو – فائدو – اُپت.

– **لاڀ ليکي:** ظرف. رونگ ۾ – وچ هَٽَڻ – اِهڻين – مٿان.

– **لاڀيرو ج لاڀيرا:** ذ. صفت. لاڀ تي ڏنل يا ورتل (رقم) – نفعي تي ڏنل. وياج تي اُڌارو ڏنل پيسو – اُڌارو. لاڀر – فائدي وارو.

• **لاتِ ج لاتيون:** ث (سن. لَيَن = آواز). سُندر وائِي – مِٺو آواز – مٺو راڳ – درديلو آواز. پکيءَ جو آواز – پکين جي چِيهاٽ – ٻولي – پِٽڪو – مٺي وائي.

"لات جا لطيف جي سڏ تنهنجو سُڄي". (شاهه).

– **لات هلڻُ:** ٽڳڻ – ڏاهپ ڪرڻ.

– **لاترُ ج لاترَ:** ذ. صفت. ٻوليندڙ – ٻولڻُ – اهلون ڪندڙ – اهلير – مسخرو – نَقال.

• **لاتُ:** ذ. اسم خاص. (ع. لات). هڪ مشهور بُت جو نالو – عرب جي ٽن مهشور بتن(لات، منات ۽ عزيٰ) مان هڪ نالو. شعيب عليه السلام جي قوم جي پوڄڻ وارو بُت، جنهن کي حضور ﷺ جن جي حڪم سان تباهه ڪيو ويو.

• **لاترَ(ت):** گڏرن جون سُڪل ڦارون.

• **لاٽِ ج لاٽون:** ث. لَتل هڻڻ واري حالت – ڪاتَ ڪُوٽ – ڪَمِي – وضع – حساب ۾ ڪٽ – (اڪثر) پگهار جي ڪَٽَ. لتل رقم – پوتا ميل ڪيڻ ڪان پوءِ رهيل اوڌر مان اُها لتل رقم. وهندڙ پاڻي جي لهي وڃڻ واري حالت– پاڻي جي گهٽتائي: "درياءَ لاٽ ڏيئي ويو آهي". جملو.

• **لاٽَ ج لاٽون:** ث. اسم. باهه جي لاٽَ – چِپي – باهه جو شُعلو – شمع يا موم بتيءَ جي لاٽَ – روشنائي – سِجَ جا ڪرڻا – دونهين جي لاٽَ – ڏارَ – تاري جو شعاع. پاڻيءَ جي سيڙه يا سنهي رواني – ڏارا يا ڏارَ. قطارَ– ساڳون. ڪاڄڻ – ڪامَ – شهتيرُ "جاءِ تي لاٽون چاڙهيون اٿس؟" – "اُها لاٽَ بيهندي هڪ ٽوٽيءَ، بي بُندي سندي ٻل." ٽانءَ جو هڪ قسم – ڏگهي ڳچيءَ سان نڪر جي ڏڪي– ڪير ڏهڻ جو برتن. اٺ ڪي مهار وجهڻ لاءِ ڪانٽيءَ مان ٺاهيل لاٽ(ت). اسم خاص. گجرات جي هڪ پاڳي جو پراڻو نالو.

– **لاٽ ٽيڻ(ت):** سِڌو ٽيڻ – هليو وڃڻ.

– **لاٽ ڪرڻ:** دونهون ڪيڻ. وَهي هَلَڻُ– روان ٿيڻ.

– **لاٽن جون لاٽون:** قطارن جون قطارون.

• **لاٽُ ج لاٽَ:** ذ. (انگ. لارڊ). 'لارڊ' جي بگڙيل صورت – وڏو ماڻهو – صاحب – مالڪ – قطار. اسم خاص. پکيءَ جو هڪ قسم. جُٽو. ڪوڙ. ڍگ.

• **لاٽارڻ:** مصدر. ڌيان نه ڏيڻ – ڪَنَ ٽارَ ڪرڻ – خيال نه ڏيڻ – نه ليکڻ – نٽائڻ – بي پرواهه رهڻ.

– **لاٽار ج لاٽارون:** ث. (سن. تَلَن) ڪَن ٽارَ– بي پرواهي – بي خيالي – غفلتَ – ڌيان نه ڏيڻ واري ڪيفيت. وِسرَ.

• **لاٽامُت (ڪ):** چنبڙي وڃڻ واري حالت – هڪ ٻئي کي نه ڇڏڻ واري حالت.

• **لاٽ ڪُوٽ ج لاٽ ڪوٽَ:** ذ. معمولي ماڻهو – ٿوري علم يا ٿوري هنر وارو.

• **لاٽُمُ ج لاٽُمَ(ڪ):** ذ. ٻارن جو. ڏور سان ڦرندڙ. راندڪي جو هڪ قسم – لاٽمُون: لاٽون.

• **لاٽمُو ج لاٽما:** ذ. راندڪي جو هڪ قسم – لاٽون – لاٽئون ڦرڻي.

• **لاٽڻ ج لاٽڻيون:** ث. گهرجي وچين ڪام – وڏي ڪام – شهتير – ڪاڄڻ. ڏنگي ڪمان واري ڪاٺي.

Gul Hayat Institute

– **لاٽي ج لاٽيون:** ث . ڪامَ – شهتير (جيئن جَڳهن ۾ گاڏرن جي مٿان ٽيئر رکيل هوندا آهن. تيئن لاٽي جي مٿان ڪاٺ جون پٽيون).

• **لاٽوري ڏيڻ:** مصدر. چوري ڪرڻ – ڦرڻ – ڌَهو ڏيڻ.

• **لاٽولوهي ڇڪڻ:** سڀ ڪجهه ناس ڪرڻ – برباد ڪري ڇڏڻ.

• **لاٽون ج لاٽون:** ذ . (ف . لاٽون) ٻارن جي رانديڪي جو هڪ قسم – ڦرڻي – لاٽمو.

– **لاٽو چُڪُها ٻنجڻ:** تڪرار ڪرڻ – معاملو مچائڻ.

– **لاٽوڻي ج لاٽوڻيون(ل):** ث . رانديڪي جو هڪ قسم – ننڍو لاٽون يا لاٽمون – لاٽمي.

• **لاٺي ج لاٺيون:** ث . (سن . لاٺڪا = لغام يا يشتهه= ڪاٺي). اٺ جي ڇوئنٽيءَ ۾ مهارَ ٻڌڻ لاءِ پيل ڪاٺي – ناڪيلي. ڄيي.

• **لاٺي چاڙهڻ:** دٻاءُ ڪرڻ – جماع ڪرڻ.

• **لاٽڙيو ج لاٽڙيا:** ذ . صفت. لٽيڻ وارو – وڙهاڪ. خوشامدي – چاپلوس.

– **لاٽڙيو ڳالٽڙيو ٿيڻ:** چاپلوس ٿيڻ – خوشامدي ٿيڻ.

• **لاڻ:** مصدر. پروسو رکڻ – پاڙڻ.

• **لاٺو ج لاٺا:** ذ . صفت. (سن. لگهه = لاٺو). ننڍو – ننڍيرو – ڇوٽو – بندرو – ٿورو – لانجهو – گهٽ – ڪم – ڪسو. وڻ جو هڪ قسم (اسم خاص). جبل جو پوٽو (مال ڪائيس. ڦٽ جي مٿان رکجي.

– **لاٺاٺو ج لاٺاٺا:** ذ . صفت. لاٺائون.

– **لاٺائون:** ذ . صفت. لاٺيرُ. ڪجهه ڇوٽو.

– **لا ٺائي ج لا ٺائيون:** ث . ننڍائي – ڇوٽائي – ڪمي – گهٽتائي – ٿورائي.

– **لاٺيرڙو ج لاٺيرڙا:** ذ . صفت. لاٺيرو – ڪجهه گهٽ – ننڍڙو – ڇوٽڙو – البت ٿورو – ڪجهه ڪم – هلڪڙو.

– **لاٺيرو ج لاٺيرا:** ذ . صفت. ٿوري قد وارو – ٿورو ننڍو – ڇوٽو – ننڍو – هلڪو – ڪم. ٿورو سنهو.

• **لاٺي (ٺ):** ذ . اسم خاص. ٺرِ ۾ هڪ ڍهر جو نالو.

• **لاٺيو ج لاٺيا:** ذ . گاهه جو هڪ قسم – ننڍڙو ڦرين وارو گاهه. ٻوٽي جو هڪ قسم جنهن جي ڦري ڪي مهٽڻ تي تيل نڪرندو.

• **لاپ ج لاپون:** ث . ڪاپي – وَڍ . (قليچ). پوڪ جو جهار هڪلڻ لاءِ ڪانياٽي هٽڻ جو هڪ سنو طريقو.

• **لاپُ ج لاپَ :** ذ . اسم. (انگ. ليمپ). ليمپ جي بگڙيل صورت – گاسليٽ واري بتيءَ جو شيشو.

• **لاپريو ج لاپريا:** ذ . پڙ ۾ لاٺمي کي ڪَچ ڪَڍي ڏَڪَ هٽڻ جو هڪ نمونو. پاسيارو.

• **لاپڙَ ج لاپڙون:** ث . چاڙَپ.

• **لاپڙُ ج لاپڙ:** ذ . صفت. ڍگهو ۽ ڏٻرو ماڻهو – ضعيف – ڪمزور.

• **لاپڙو ج لاپڙا(ل):** ذ . صفت. ڍگهن ڪنن وارو ٻڪر.

• **لاپڙي ج لاپڙيون:** ث . صفت. ڏنگي – تيڏي – ڦڏي – تيڙي.

– **لاپڙيو ج لاپڙيا:** ذ . مَلهه جو هڪ داءُ – ڦرِتي. (صفت). لاپ هٽندڙ.

• **لاپسي ج لاپسيون (ڪ. ل. ٺ):** ث . مٺائيءَ جو هڪ قسم – ڪٽڪ جي اٽي جو پتڙو شيرو – حلوو. لپي – لاپي(ٺ).

• **لاپو ج لاپا:** ذ . (سن. لُو= لَٽڻ). ڪاسبيءَ کي فصل لٽڻ يا لاباري وغيره جو مليل اُجورو (اَن وغيره) مقرر اَن – اَنَ جو ٻَنڌاڻ – معاوضو – مزدوري – اُجورو. زمين جو محصول – ڍَل. بالائي اُپت – لاڳَ – يافت. رسائي – رشوت – تپيدار کي ڏنل "ڏَن". نيڪو – اِجاريَٽو.

– **لاپو ڏيڻ:** ڪاسبيءَ کي (فصل يا ٻنيءَ ۾)سڄي سال جي ڪم ڪرڻ جو اُجورو ڏيڻ. رشوت ڏيڻ.

– **لاپي تي ڏيڻ:** مصدر. ٺيڪي تي ڏيڻ (زمين وغيره).

– **لاپي ج لاپيون:** ث . درن يا درين کي شيشا هٽي. بند ڪرڻ جو مصالح – لانبي.

• **لاجورد ج لاجورد:** ذ . ڪاٽين مان نڪرندڙ جواهر جو هڪ قسم – جواهري رنگ جي معدني شيءِ.

• **لاڄو ج لاڄو:** ذ . لڄپال – نَنگي – مرد – غيرتمند – بيڙيءَ جو رَسو.

• **لاڄو ڏيڻ:** ڏاڍو ڏڪ هٽڻ – ماري پورو ڪرڻ.

• **لاڄڙو ج لاڄڙا(ٺ):** ذ . سُڪل چيز جو ننڍو ٽڪر.

• **لاڄڻ:** مصدر. لالچ ڏيڻ – رشوت ڏيڻ (وفا).

– **لاڄ ج لاڄون:** وَڍي – رشوت(وفا).

• **لاچو ج لاچا:** ذ . مارڪٽ – سخت مار (مهيري).

• **لاچي ج لاچيون:** ث . خوشبودار وکر جو هڪ قسم – ڦوٽا – الاچي.

– **لاچي داڻا:** ذ . مٺائيءَ جو قسم – ڪنڊ چڙهيل ڦوٽن جا داڻا.

• **لاحق ج لاحقَ:** ذ . صفت. (ع . لاحقَ= پيوسته) پوئتان اچي شريڪ ٿيندڙ – پنيان اچي ملندڙ – پيوسته – چسپان – مليل – جُهتل – ڳنڍيل – جڙيل. ضَميمو – تتمو – تڪملہ.(آصفيہ).

– **لاحق ٿيڻ:** جُهتڻ – وابسته ٿيڻ – لڳڻ.

• **لادي ج لاديون (ڪ):** ث . مستطيل وڏو پٿر(جو ڪسين مٿان اچ وڃ لاءِ رکجي). برف جي نادي.

Gul Hayat Institute

• **لاڏ ج لاڏون:** ث . (سن . لَـپ = لَـپَـڻُ، سن. لَـڏِي) ليڻ واري حالت — ملڻ واري حالت. لڌل شيءِ — گَٽ — حاصلات — حصول — لڌل مال — لڌ— حاصلِيَت — حُصُولِيَت.

• **لاڏو ج لاڏا:** ذ . نفعو— اپت — لاڀُ— فائدو (وفا).

• **لاڏوڙُ:** ذ . اسم خاص. تعلقي ننگرپارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاڏَ ج لاڏَ ڏَ:** ذ . (سَن. لـَڊ= ڪيڏائڻ) ناز— نخرو— چانجلائي — البيلائي — چاڳلائي — بودائي — ماٺو — آر— انگل— ڪوڏ — پيار — محبت — نينهن — لنئون — موهُ— هيجُ. اخلاص— مامتا— ڏُلار — نٽ— سينگار. فخر. خوشي. راحت.

— **لاڏَ ڏيکارڻُ:** لاڏڪو ڏ سان پالڻ — پيار محبت سان سانڍڻ. دادلو بڻائڻ. سکيو ستابو رکڻ — ڏک نہ ڏيکارڻ . نخرا ڪرڻ — ڪوڏ ڪرڻ.

— **لاڏَ ڪرڻ:** نخرا ڪرڻ — ناز ڪرڻ — ڪوڏ ڪرڻ — پيار ڪرڻ. هار سينگار ڪرڻ.

— **لاڏِڪو ج لاڏِڪا(ث):** لاڏَ وارو — پيارو — لاڏلو — دادلو.

— **لاڏَ ڪوڏَ ج لاڏَ ڪوڏَ :** ذ . ناز نخرو — چِلولائي — دادلائي. پيار — چاهُ — محبت — پاءُ.

— **لاڏَ ڪوڏَ ڪَـرَڻُ:** انگَـل ڪرڻ — ناز نخرا ڪرڻ.

— **لاڏَڪِي ج لاڏَڪِيُون:** ث . صفت. دادلي — لاڏِلِي — نازنين.

"لَـيِلا جهڙيون لاڏَڪِـيُون دم دم ڏيان ۾ ".(ڪمال).

— **لاڏَ گِدوڙو ج لاڏَ گدوڙا:** ذ . صفت. خراب ٿيل ٻار — ولوَر— چِلولو — دادلو — اَڍِنگو — اٽانگو — نِـنَرُ. مَچلو — گِدوڙو — انگلي — شِـڪرو(ٻار).

— **لاڏَ لاهِڻُ:** نخرو ڦِنو ڪرڻ — هٺ وڏائي ڇڏڻ. ڪنهن جا لاڏ ختم ڪرڻ — انگل آڙا ڇڏائڻ.

— **لاڏِلو ج لاڏِلا:** ذ . صفت. (سن. لاڙِـنِي = ي، لڙ= راند) لاڏ وارو — لاڏ ڪوڏ سان نِپايَلُ — سڪيلڏو — پيار پريو — چاڳلو — دادلو — بودلو — وڻندڙ — عزيز— دلبر — مـِنڻ — چَـچُلو — پـِـپَـڻُ — مَـندول — انگل — ناز نعمت ۾ پاليل ٻار — ناز پرورده لَـخت جِـگر — اکين جو تارو — ڏُلارو — دل جو پيوند. فرزند جگر بند. البيلو — مَـنچَلو. ڪَريَلَ ٻارُ — طوق پُـتلو.

— **لاڏِلِي ج لاڏلِيُونَ:** ث . صفت. ناز سان نپايل — ڏَلاري — پياري. زياده پيار سبب سُست — سرڪش ڇوڪري — ڪَاهِلِ. ڪنَوار — عروس — بني — بـَنري.

• **لاڏاڻِ ج لاڏاڻِيُون:** ث . روانگَي — لاڏاڻو — لـَڏَ

"يِلـي جـي لاڏاڻ، سـڀ لـهـيـندا لَـڪـيُـون"

"تِـهـاريـنـدس نـڪـري، پـاروچـي لاڏاڻ"(فتح).

— **لاڏاڻو ج لاڏاڻا:** ذ . لَـڏَ پَلاڻَ — سَنبَت— ڪُـوچُ— هِـجرَتَ— روانگي — چُرِپُر— لَڏَ— تـَڙَ— ياج — پَجَ. رِحلَتَ— وفات — موت. پارُ— لـَڏَ.

— **لاڏاڻُو ج لاڏاڻُو:** ذ . صفت. لڏيندڙ — سانگي.

• **لاڏَڻِ ج لاڏَڻُون:** ث . هڪ هنڌان ٻئي هنڌ ڪٽي پهچايل سامان — سامان — اسباب — مال متا ع. (شرت). ٻئي هنڌان لڏي آيل (ماٺهو).

• **لاڏو ج لاڏا:** ذ . صفت. (سن. لاڊِڪَه= لاڏو). لاڏ وارو — پيارو — دلبر — محبوب — دلرُبا— مرغوب. گهوٽ — وَرُ— بـَنو— بنرو. شاديءَ جي وقت ڇيل سهري جو هڪ قسم — شاديءَ جي وقت گهوٽ جي ساراهه ۾ ڳايل گيت يا ڳاچُ. نير جو ٻوٽو. (اسم خاص). تعلقي ٺَل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاڏِي ج لاڏِيُونُ:** ث . نئين پرڻيل زال — ڪُنوار — ڪُنئار — وَنِـي — عَروس. زال. (ث).

• **لاڏيلو ج لاڏيلا(ث):** ذ . شاديءَ جو گيت — گيچ — ڳاچُ.

• **لاڏُو ج لاڏُو:** ذ . صفت. (لاڏوِيا= لاڏُو). لڏيل يا بار ڪڻندڙ(اُٺ) — بار برداريءَ جي لائق — بوجو ڪڻڻ جي لائق— بار گير — بار بردار(اُٺ).

— **لاڏُوئُـو ج لاڏُوئَا:** ذ . لـَڏُ — بار — بوجهه — لڏو — سامان — سَٽَ . (پرمانند).

— **لاڏُئُـون ج لاڏُئَان:** ذ . صفت. (سن. لـَڊِڪ) لاڏُو — لـَڏيندڙ — بارگير. (ذ . اسم). منائيءَ جو هڪ قسم — لـَڏُون— توشا.

• **لاڏِي ج لاڏِي:** ذ . صفت. لڏ ڪٽي ويندڙ — لڏيندڙ — وطن ڇڏيندڙ — پرديس ويندڙ — پرديسي. سامان جو نگهبان. (ث . اسم). هڪ هنڌان ٻئي هنڌ آندل سامان — لـَڏو. ڪُنوار. جهاز يا ٻيڙيءَ جو رسو يا رسي.(شرت).

• **لاڏِيُون:** اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه ۽ شهر جو نالو.

• **لارَ ج لارُون:** ث. (سن. لالا يا لسڪا) ڄڙي يا چنگ وغيره ۾ وڄائڻ لاءِ پيل لوهه يا ڪانيءَ جي گهڙيل ٽُڪري يا ڪِلِي — گهنڊ جي زبان — لاڙَ(ت). قطار— صف— سَرَ. پاڄاريءَ جي هيٺين ڪاني — ترهٽ — ترهاٽ (ل). ماڪيءَ جي تار — ماڪيءَ جو ڏار— ڇاش جي ڏار. تـِيندِي. ڪاني، جنهن ۾ ماڪي مانارو ٺاهي . ڏار.

"لارون جي لـُڙڪن جون، ڳٽي وڄان توءِ" (شاهه)

Gul Hayat Institute

ڪيڻ مان ڪريل مٽي. لاٽي يا ناڻکي مان هر وهڻ ڪري ڪريل مٽيءَ کي ڏانداري سان ساڳئي هنڌ آڻڻ واري حالت. دل جو لاڙو— رَغبت. عيوض— معاوضو. شاديءَ جي رسم موجب ڪنوار مٽان وڌل پوتي.

— **لاڙَ لاٿڻُ:** ٻٽي تند جو هڪ چنل پاڳو برابر ڪرڻ.

— **لاڙَ لڳائڻُ:** قابو ڪرڻ— ڦاسائڻ.

• **لاڙُ ج لاڙَ:** ذ. ننڍو ڪير ٻياڪ جانور جو ٻچو— ننڍو ڦر— ڦرڦلو.

• **لاڙائڻُ:** مصدر. (اوزار کي) چيرو ڏيارڻ— تيز ڪرائڻ — تکو ڪرائڻ. جانور کي ميڙائڻ— (خواهش) اُڀارڻ— جاڳائڻ.

• **لاڙو ج لاڙا:** ذ. لاڙو— رَغبَت. خيال— مرضي— اِڇا. چاهَ— پيار. تانگهه — آسرو — ڀروسو — آڌار. پاسو — دلاسو . سنگت — آسانگو. "لگڙيجن جي لاڙي"(بيدل). دلبو— ڏتو. نمونو— ريت.

— **لاڙي لڳڻُ:** پناري پوڻ— آسري تي رهڻ — آڌار تي هجڻ. ڪنهن جي ڏِٺ تي لڳڻ.

• **لاڙُو ج لاڙُو:** ذ. ننڍو گهنڊُ.

• **لاڙي ج لاڙيُون:** هڪ ريٺي يعني سورهن آنن جو ٽيون حصو. پنجَ آنه چارَ پايون. آڏاٽي جو هڪ اوزار— نار. يڪنالي بندوق جو هڪ قسم— سنڌي بندوق. (ن— ب). سوارِيءَ جو گاڏو— بَس —موٽر. لڙيل— لهنديءَ تي— لسار ڪاٽيءَ ۾ واهه جا ڪنارا.

• **لاڙيِ:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاڙيو ج لاڙيا:** ذ. لغام جي ڪُنڊن ۾ واڳن ڳنڍڻ لاءِ ڪم ايندڙ چم جو ٽڪرو.

• **لاڙَ:** ذ. اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لاڙَ ج لاڙُون:** ث. (سن. لَبَ= اُڇلڻ) لاڙو ڪرڻ واري حالت — لاهِي — نشيبِي. سلامي. پاڇاريءَ جي رسي. ڪنڌاٽ جي هيٺين ڪاٺي. پرت جو هڪ قسم.

• **لاڙ :** ذ. اسم خاص. سنڌ جي پنجن طبعي ڀاڱن مان هڪ ڀاڱو— سنڌ جو هيٺيون ڏاکڻيون حصو.

— **لاڙائِڪي:** ث. صفت. لاڙ جي — لاڙ وارن جي (ٻولي يا ريت رسم وغيره). لاڙي.

— **لاڙائي ج لاڙائي:** صفت. لاڙ ملڪ جو رهاڪو— لاڙ جو— لاڙ جي ٻولي— لاڙ ۾ ٿيندڙ جانورن، سرنهن ۽ ڪمند وغيره جو هڪ قسم.

— **لاڙيچو ج لاڙيچا:** ذ. صفت. لاڙ جو رهاڪو— لاڙائي.

• **لاڙا:** ذ. گيت جو هڪ قسم. لاڏا سکيلڏي ٻار ڄمڻ وقت ڳايل خوشيءَ جي گيت جو هڪ قسم.

• **لاڙڪ:** ذ. اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي گمبٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاڙڪاڻو:** ذ. اسم خاص. سنڌ جي هڪ مشهور شهر جو نالو جيڪو لاڙڪ يا لاڙڪَ ذات وارن جي نالي پٺيان سڏبو هو. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاڙڪَ جاگير:** ذ. اسم خاص. تعلقي گهوڙا باريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاڙڪريهٽي:** ذ. اسم خاص. تعلقي گهوڙا باريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاڙڪي ج لاڙڪيون:** ث. جار جو هڪ قسم — پکين ڦاسائڻ جي جاري — ڪُڙهي— ڊٻي. (شرت).

• **لاڙڻُ:** مصدر. (سن. لڊ = اُڇلڻ) لاهه وارو ڪرڻ — ليٽائڻ — لتڪائڻ— ٽنگڻ. هارڻ— ڪيرائڻ. اُڇلڻ— اُڇلائڻ— ڦٽو ڪرڻ. ڦيرڻ — موڙڻ — لوڏڻ — ورائڻ — ڦيرائڻ. گشت ڪرائڻ. پاسو ڪرڻ— ڌار ڪرڻ— جدا ڪرڻ— (ڪپهه ٻج کان) چاننڻ— ٽيڙڻ.

• **لاڙَ ج لاڙُون:** ث . لاڙي ڪرڻ واري حالت — لاهي — لاهه — لاهو — ليٽ — سلامتي — نَشيبُ — آڏوير — نشيبي— ٽپ — (سج) لاڙَ مهل.

— **لاڙائُو ج لاڙائُو:** ذ . صفت. لهندڙ — لڙندڙ — لاڙو ڪندڙ — ورندڙ. مُڙڻو— موڙائُتو— گهٽجندڙ— گهٽندڙ — پوئتي پوندڙ. گهٽائيندڙ— سُسائيندڙ— لاهيندڙ— هيٺ ڪندڙ.

— **لاڙائو ٿيڻُ:** لهڻ تي ٿيڻ — ٻيون سج ٿيڻ. "سج لاڙائو ٿيو".

— **لاڙ پاڙ:** ظرف . لاٽ پاٽ— برابر— هڪ جهڙا.

— **لاڙو ج لاڙا:** ذ . لڙڻ يا مائل ٿيڻ واري حالت — اُتار— رَغبَت— جهڪاءُ— رُخُ— چاهُ— ليٽ— خيال— ميل— توجهه— شوق. چاٽي— ڦيرو— پاسو— طرف. وَکَرُ— حملو.

— **لاڙو ج لاڙو:** ذ. صفت. لڙندڙ— لهڻ وارو (سج) — لهندڙ— پوئتي ورندڙ— لاڙو پلو (درياءَ) سکر کان پوئتي سمنڊ ڏانهن موٽندڙ.

— **لاڙوءِ رات:** ث . اڌ رات— آڌي رات. اسُر وقت.

— **لاڙهَ لڙهندي:** ث. آواره— لاوارث— بدچال.

— **لاڙهي ج لاڙهيون:** ث . لاهي — لهندي — هيٺانهين — نشيب . (پرمانند).

— **لاڙئُون ج لاڙئَان:** ذ . صفت (سن.لڊ) لاڙورڪندڙ—لڙندڙ—لهندڙ — گهٽجندڙ— هيٺانهون— نشيبي. سلاميءَ وارو. ڏنگو— لڙيل— نميل. (گاجرا).

Gul Hayat Institute

• **لاڙواهہ:** ذ. اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **لاڙهو ج لاڙها:** ذ. گهٽي پاڻيءَ وڌل جهڻ– ڇڊي لسي– جهارو– لڙهو. سلهہ واري مريض جي اُڇلايل ٿُڪ.
• **لاڙهي لَپ:** ڇڊي لسيءَ جو ڇڪو يا ڍُڪ.
• **لاڙِي ج لاڙِي يا لاڙِيُون:** ث. لاڙ جي لاڙ واري. ريشمي ڪپڙو– پٽَ جو پيشڪير. "لک لاڙي"– لاڙ واري لکت– نقش– سٽاءُ (ذ. صفت). لاڙ جو رهاڪو– لاڙائي. اُٺ جو هڪ قسم. چانورن جو هڪ قسم (لاڙ ۾ ٿيندڙ).
• **لاڙِي بَندَرُ:** اسم خاص. سنڌونديءَ جي هڪ قديم بندر جو نالو.
• **لاڙِينو ج لاڙِينا(ٿ):** ذ. صفت. اجائي خوشامد ڪندڙ– خوشامدڙيو– چاپلوس.
• **لازِم:** ذ. صفت. ظرف. (ع). برابر– جوڳو– آڇت– مناسب– واجب– ٺيڪ– ٺهندڙ– ٺهڪندڙ– باب ۾. ڇهنل– چنبڙيَل– لڳل– وابستہ– ملحق. سجلاٽتو– شايان– لائق. (ڪپڙو) چُست.
– **لازِم مَلزُوم:** ذ. صفت. هڪ ٻئي سان واسطو يا تعلق رکندڙ– هڪ ٻئي سان گڏيل.
– **لازِمِي ج لازِمِي:** ذ. صفت. ظرف. آوَس– ضروري واجب– لازم– مُناسبي– واجبي– ڪرڻ جوڳو. (فعل) لازمي.
• **لاس َ ج لاسُون:** ث. ذ. ٻوڙ کي گهاٽي ڪرڻ لاءِ وڌل لَسي ۽ اٽو ۽ ٿوم، گيهہ ۾ ساڙي، دال کي ڏنل دا غ– شوروو– رڌل ٻوڙ جي رس– "پرائي آسَ، لاسَ ڪُني جي" (گ– ش). پڪين ڦاسائڻ جي ڄار. ڪير نہ لاهيندڙ وهٽ جي ٽٽن کي ڪيل جُنبش– سوئڻ. وڻ جي شاخ. سنهي ٽاري.
– **لاس َ وجهڻ:** ٻوڙ کي گهاٽي ڪرڻ لاءِ ڏڌ ۽ اٽو گڏي ان ۾ وجهڻ.
– **لاس َ:** ث. آسمان ۾ ڪڪرن جي لسي هئڻ واري حالت. لَس.
– **لاسِراٽُ ج لاسِراٽَ:** ذ. صفت. لَسو. نوجوان ڇوڪرو– لاسياٽُ– لاسڙياٽُ.
– **لاسِرياٽُ ج لاسِرياٽَ:** ذ. صفت. نوجوان ڇوڪرو– لاسراٽ.
– **لاسڙُ ج لاسڙَ:** ذ. صفت. لَس وارو– ٻنان ڪنڊن جي (وڻ يا ٽاري)– لَسو– ٻنان وارن (جانور يا ماڻهو). صاف– چمڪندڙ– چلڪندڙ– مُهريدار.
– **لاسِڙاٽُ ج لاسِڙاٽَ:** ذ. صفت. مُڇن جي ساوڪ ايندڙ جوان– ڪَڪِي ڏاڙهيءَ مُڇ وارو– نوجوان– ٻُورل– سُهٽو.
– **لاسِڙِياٽُ ج لاسِڙِياٽَ:** ذ. صفت. بنا ڏاڙهيءَ مُڇ جي.
– **لاسوڙُ ج لاسوڙَ:** ذ. صفت. ڪنڊن ڪانسواءِ– لَسو.
– **لاسِيارُ ج لاسِيارَ:** ذ. صفت. نوجوان. لاسڙاٽُ.
– **لاسِيارو ج لاسِيارا:** ذ. صفت. بنا ڏاڙهيءَ مُڇ– ڇوڪرڙاٽ– ڀيرو– نوجوان.
– **لاسِيارِي ج لاسِيارِيُون:** ث. (سن. لَس= چمڪڻ). جوانيءَ جو ڦُوهہ– جوانيءَ جو وقت– وَهِي جواني– جُواڻي– ننڍپڻ– ڀيروپڻ– جوين.
• **لاس(ٿ):** گڏ وغيره ڪم ڪرائڻ لاءِ ماڻهو گڏ ڪرڻ واري حالت– آبَت– ونڪار.
• **لاسِيُو ج لاسِيُا(ٿ):** ذ. صفت. ٻنيءَ جي ڪم ۾ مدد ڪرائيندڙ– مددي– ڇيڙيئو– آبَتي.
• **لاسِجَڻُ:** مصدر. لَهجڻ– سيڪجڻ– تئجڻ– ڄرَاٽجڻ.
• **لاسُ تَنڙِي ج لاسُ تَنڙِيُون:** ث. ٻڪريءَ جو هڪ قسم.
• **لاسُو ج لاسُو(ٿ):** ذ. ڦوڳ ٻوٽي جا پن– لاسُون.
• **لاسِي ج لاسِي:** ذ. گڏهہ جو هڪ قسم (رنگ ڪاراڻ تي مائل) لَس ملڪ جو.
• **لاشُ ج لاشَ:** ذ. (ع. نَعشُ= ف. لاشَہ = ترڪي. لاشُ= مَيَتُ) مُئل ماڻهوءَ جو جسم يا بوتو– جنازو– مڙهہ– مُردو– لاشو– مرده جسم– تن مرده لوٿَ– مُئَلَ–. ڍگهو ماڻهو.
• **لاشو ج لاشا:** ذ. مُئل ماڻهوءَ جو جسم– مُردو– لاش– جنازو– مڙهہ– لوٿ– مئٽُ– مَيتُ. ڍگهو ماڻهو.
• **لاشارِي ج لاشارِي:** ذ. اسم خاص. بلوچن جي هڪ مشهور قبيلي جو نالو. لشاري. تعلقي ڪنڌڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **لاشِراٽُ ج لاشِراٽَ(ڪ):** ذ. نوجوان– لاسڙاٽُ– لاسيارُ– ڀيرو– لاسياٽُ.
• **لاغُ ج لاغَ:** ذ. صفت. ڍگهو– وڏو– قدآور. ڳرو– ڳوُرو. نڪمو– بيڪار. (ذ. اسم). نرُ گڏهہ. پکيءَ جو هڪ قسم– لُڦنگ بنجڻ.
• **لاغَر ج لاغَرَ:** ذ. صفت. (ف. لاغَر= اِيرو) ڏُٻرو– سنهڙو– اِيرو– ڍِانگ– ڪمزور– نحيف– هيٺو– ضعيف– بي طاقت– بي زور– باريڪ. ڪاغذي– هلڪو. حقير– ناتوان. ويچارو.
– **لاغِرِي:** ث. ڏُٻرائِي– اِيرائِي– ضعيفائِي– ڪمزوري– ضعف– نربَلتا– ڪم هيٺا.
• **لافَ ج لافُون:** ث. (ف. لاف = لَباڙَ. سن. لَپ َ= اجايو ڳالهائڻ) اجائي يا واهيات ڳالهہ– بڪوات– لاف زني– ٻَٽاڪ– لَباڙ– ڊاڙ– پڌائڻ واري حالت– پڌ. غرور.

Gul Hayat Institute

– **لاڦرُ ج لاڦرَ:** ذ. صفت. لاڦَ وارو – لاڦَ هڻندڙ – لاڦَ زَنُ – ڊيڪَرُ. ترڙو. ٻڌائيندڙ – فخري – ٻڌِي.

– **لاڦَ زَني:** ث. (سن. لَپَ = اجايو ڳالهائڻ). لاڦ هڻڻ واري حالت – ٻٽاڪ هڻڻ – ڊينگ اڇلڻ – ڊيڪ ڏيڻ – ڊاڙ هڻڻ واري حالت.

– **لاڦَ زَني ڪَرڻُ:** ٻٽاڪ هڻڻ – ڊيڪ ڏيڻ – ڊاڙَ هڻڻ – لَباڙ هڻڻ – بڪوات ڪرڻ.

– **لاڦ گَزافُ:** ث. ڊاڙ – ڊيڪ – لَباڙ – گپ – ٻٽاڪ.

– **لاڦُون هَڻَڻُ:** ڊيڪ ڏيڻ – لباڙون هڻڻ – گپ شپ ڪرڻ – ٻٽاڪون هڻڻ – ڊاڙون هڻڻ.

• **لاڦُوَ ج لاڦوَ:** ذ. صفت. بلڪل ڊگهو ماڻهو – قد آور – لَمبو – لنبو. ڪنن ڊگهو. رواجي طرح حد کان ڊگهي آلت.

• **لاڦَڻُ:** مصدر. (سن. لڦ= لاڦڻ). وڏيون وکون وجهڻ – تکو هلڻ – بيلاڳون پرڻ. اڏنگو هلڻ – خراب چلگت چلڻ.

• **لاڪَ ج لاڪُون(ت):** ث. گوڏ ٻڌڻ جو ڪپڙو – گوڏ – پوتڙو – منجهلو – منجهه – انگوچو – آنگيو – پوتارو – ڌوتي.

– **لاڪَ ٻڌڻُ:** گوڏ ٻڌڻ – مَنجهه ٻڌڻ.

– **لاڪَ لاهي بيهڻُ:** گوڏ يا ٻڌل پوتڙو لاهي ڇڏڻ – ننگو ٿيڻ. بي حياءُ ٿيڻ – بي شرم ٿيڻ – نِرلجو ٿيڻ.

– **لاڪوٽو ج لاڪوٽا (ت):** ذ. گوڏ يا ڌوتي ٻڌڻ وارو ڪپڙو – لانگوٽيءَ وارو ڪپڙو – گوڏ – منجهلو – منجهه. گهيرو.

• **لاڪ(ڪ):** حرف جر + ضمير متصل. تن لاءِ – انهن لاءِ – لاڪَن – لائِن. لاڪون.

– **لاڪاسَ:** اُن لاءِ – اُن جي ڪري.

– **لاڪر:** حرف جر. هن وقت کان وٺي – وقت کان – ننڍپڻ کان وٺي(ننڍي لاڪر) کان – کان وٺي – تائين – لاڪون – تَڪ.

– **لاڪس:** حرف جر+ ضمير متصل. لاڪاسُ – اُن لاءِ.

– **لاڪُون:** حرف جر. کان وٺي – تائين – لاءِ – واسطي – توڻي – کان – ايستائين – تيستائين. (ظرف). جيڪڏهن.

• **لاڪڙَ:** ث. سنهيون وڏيل ڪاٺيون (ٻارڻ لاءِ) – لَٺي جا لڪڙا – لڪڙ – ناهَڻ.

– **لاڪڙا:** ذ. لَيَن ۾ ڪبڙن جا ٺهيل گهر.

"سنبهي ٺا سنيرن، ساڳا سامونڊين جا،
وَري مانَ ورن، نڪتا لوڙي لاڪڙا"
(خانه زئي – ساموندي).

– **لاڪڙيو ج لاڪڙيا:** ذ. صفت. لاڪڙ جو يا لاڪڙ وارو – لاڪڙيائون – لاڪڙ جو ٺهيل – ڪاٺائون.

• **لاڪڙَ ج لاڪڙُون:** ث. اُپي چاڙهي. (اسم خاص). بهاولپور ۾ ڪلهوڙن جي هڪ ذات. جو نالو.

• **لاڪڙو(ت):** ذ. بيماري جو قسم.

• **لاڪڙي ج لاڪڙي:** ذ. عملدار – آفيسر. ناظر – نگهبان. مهندار – پيشوا – سر پنچ – پيش ڪار – سربراه ڪار – داروغو – اوورسيئر – سپرنٽينڊنٽ.

• **لاڪنا ج لاڪنائُون:** ث. (سن لاڪشڪ= نشانيون اُتاريندڙ). زيرون زبرون.

• **لاڪيٽ ج لاڪيٽ:** ذ. (انگ. لاڪيٽ = زيور) ڳچيءَ ۾ پائڻ جي زيور يا ڳَهه جو هڪ قسم – پُتلي – ڌُڪلي – تعويذ – تائيت.

• **لاکَ:** ث. ٻير وغيره وڻ جي ٽارين مان نڪتل ڳاڙهي رس. جڙ. سيل مُهر ڪرڻ جي هڪ شيءِ. رنگ جو هڪ قسم – ڳاڙهو رنگ – قرمزي رنگ. صاف نه ٿيل پَٽ يا ريشم. سورهن سينگارن مان هڪ سينگار جو سامان. ڳاڙهي رنگ جي ڪِيُون جو هڪ قسم.

– **لاکَ لاهڻُ:** ٻير جي لامن ۾ لڳل لاک روڙي سٽي ڪڍڻ. سيڪت ڏيڻ. سزا ڏيڻ – مارڻ – مار ڪڍڻ.

– **لاکِي ج لاکي:** ذ. صفت. لاکَ جي رنگ تي رڱيل – لاک وارو – لاک جي رنگ تي مائل. لاکَ سان رڱيل ٻڪريءَ جي رنگ جو هڪ قسم.

– **لاکِيٺو:** ذ. صفت. لاکَ جي رنگ وارو – لاکي – ڳاڙهو.

– **لَکَ جِي لوڏَ:** ث. لکن واري لوڏ. ناز نخري واري هلت يا چلت.

– **لاکيڙو ج لاکيڙا:** ذ. لکن جو يا لکن جهڙو ماڻهو – شريف انسان – خوبصورت يا موچارو ماڻهو. (ذ. صفت). ناهوڪو. (گاجرا).

• **لاکا:** اسم خاص. تعلقي وارهه. ڪمبٽ (رياست خيرپور). ميرپور ساڪري، ڪنڊياري، جاتي، ڪوٽڙي، سنجهوري ۽ تعلقي قنبر ۾ هڪ ديهه جو نالو. هڪ قبيلي جو نالو.

• **لاکاٽ:** ث. لاکا قبيلي جي گهٽائي واري ايراضي، شهر ۽ ديهه جو نالو.

• **لاکاٽُ:** ث. ذ. لاکن جي قبيلي جي گهٽائي واري ايراضي. (اسم خاص). تعلقي گونيءَ ۽ تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاکا جاگيرُ:** اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاکاڏي:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاکاڻ:** ذ. اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **لاکرُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. — لاکير.

• **لاکريڊ:** اسم خاص. تعلقي فيض گنج(رياست خيرپور) ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاکڙو:** ماتا جي بيماريءَ جو هڪ قسم — هلڪي ماتا جو هڪ قسم — آوري — آورڙي. (اسم خاص). لسبيلي ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

— **لاکڙا لنگهائڻُ:** مصيبتن کي منهن ڏيڻ — تڪليفون سهڻ.

• **لاکڙي:** اسم خاص. تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاکو :** اسم خاص. ڪاڇي جي هڪ مشهور وليءَ جو نالو. واپارين لاءِ صبح سان برڪت پريو پيرُ. جيئن ته: "لاکا لهراٿي، لهرَ بحرَ جا سائين" (ذ). پکيءَ جو هڪ قسم. هڪ مشهور تاريخي ڪردار — ڄام لاکو "لاکو ڦلاڻي".

• **لاکي جي مهَلَ:** صبح جو وقت — صبح جو سويل. سمان قوم جي هڪ مشهور سخي بادشاهه ڄام لاکي جي سخا ڪرڻ جو وقت.

• **لاکو ڳوٺ:** اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاکو مهر:** اسم خاص. تعلقي گهوڙڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاکيار:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊوالهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو. هڪ قبيلي جو نالو.

• **لاکياري:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ذات جو نالو.

• **لاکيپوٽا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **لاکي جاڃي ج لاکي جاڃي:** ذ. پاڻي تي رهندڙ پکيءَ جو هڪ قسم.

• **لاکيرَ:** اسم خاص. قبيلي جو نالو.

• **لاکيٽو ج لاکيٽا:** ذ. صفت. (سن. لڪش = لکن جو) لاکيڙو — لکن جو — لکي. لک لهندڙ — لک جو مٽُ — قيمتي. سدا ملوڪ — چڱو وڻندڙ — سهائو — سدورو — سپوڙ — سهڻو — (پرمانند). (ث. لاکيٽي ج لاکيٽيون).

— **لاکيٽائي ج لاکيٽايون:** ث. لائقي چڱمڙسي.

• **لاکون:** صفت. لاک جو جمع — وڻن ۾ لڳل ڳاڙهو ريشو.

• **لاکيو ج لاکيا:** ذ. گاهه جو هڪ قسم.

• **لاکٽ ج لاکٽون (ٿ):** اُٺ جي بيماريءَ جو هڪ قسم — اُٺ جي بغل ۾ ايڏر لڳڻ سبب ٿيل زخم.

• **لاڳَ :** ذ. ث. لاڙو رغبت لاهُ. چاهُ — خواهش — اِڇا — منشا — رضا — مرضي. الفت — پيار — محبت — پريت — اڪنجهر — موهه — ڀاؤ — سنيه — ارواح — حُبَ — پريم — دل — قرب — چاهه — شوق — دوستي — ياراني — اخلاص — آما — تهڪ آشنائي. مزو — لطف. حق — واسطو — مائٽي — لاڳاپو.

"پيرو پَڃ مَ ڪاپڙي، لاهي وهه مَ لاڳَ" (شاهه)

ٻڪريءَ جو اٺن يا نَون مهينن جي عمر وارو ڦر. ڏورن جي ڏکي ٿيڻ يا وهرڻ يا وهورڻ واري حالت — لڳت. پنيرائي — همت افزائي. خوشامد. مُلهه — قيمت — بها. خرچ. محصول — ڏنُ — ڍلُ.

— **لاڳاڻو ج لاڳاڻا:** ذ. صفت. ناتو — گهرائي — مِٽي مائٽي — لَهه وچڙ — رشتو — سنگت — دوستي — اِخلاص — ڄاڻ سڃاڻ — سانگو — آسرو. آڌارُ — ٽيڪ. لاڳيتو — مُسلسل.

— **لاڳائُو ج لاڳائُو:** ذ. صفت. ڳنڍيل — ڳنڍيل — شامل — لڳل — مائٽ — عزازت وارو — مِٽُ — عزيز. لاڳاپو — عزازت — گهرائپ — گهرائي.

— **لاڳَ چاڳَ ج لاڳَ چاڳَ:** ذ. ناز — نخرو — انگلُ — آرُ. بخشش — انعام.

— **لاڳَ لائڻُ:** واسطو رکڻ — ناتو جوڙڻ — دوستي ڳنڍڻ — تعلق پيدا ڪرڻ. ٿورا ڪرڻ.

• **لاڳَ ج لاڳَ:** ذ. (سن. لگ). (پرا. لگا). عيوضو — اُجورو — لاپو — وَرسُ — يافت — بالائي اُپت — مُجرائي — لوازمو — محنتاڻو — ابواب — پگهار — في. شادي، مگڻو يا ڀٽ ڄمڻ جي وقت (مگڻهارن، حجامن، ڀٽن يا ڪڏڻن کي) ڏنل انعام. جملو: "لنگها لاڳَ وٺڻ لاءِ ترت تيار تيار". ڏنُ — حق — دانُ — بخشش — آڏو — مِلڪ. ٻار ڄمڻ جي خيرات — خير خيرات — شاديءَ ۾ ڪنوار جي ساهيڙين لاءِ مقرر ٿيل رقم، جا گهوٽ کي ادا ڪرڻي آهي. لاڳاپو — رشتو — تعلق — لڳاءُ — نسبت — ربط — سنوَتي لاڳاپو. مِٽي مائٽي — عزازت — دوستي — آشنائي — واقفيت — ڄاڻ سڃاڻ — ياري. عشق — محبت — صحبت — هر نسبتي — هڪجهڙائي. پرتو — لڳايل — وڏيڪ ڏنل. ٽيڪ — آڌارُ. رنگ — لالائي. مينديءَ جي رنگ واري چٽائي. سهج — سينگار.

"طعنا تهمت لاڳ منهنجو" (بيدل).

برابري — پورائي — موزونيت. ٻڪرين جي ڦرڻ جو وقت (منڊ). (ڪ). لاڻ يا مکڻ جي شيءِ. (صفت). (ڪ). لڳ جي عمر کي پهتل — ڦرڻ جي وهيءَ کي پهتل — لڳڻ جهڙي.

— **لاڳَ ٻڌائڻُ:** بي مانو ڪرڻ — سخت ڳالهائڻ — کهرو ڳالهائڻ — گهٽ وڌ چوڻ — سخت ڪلامي ڪرڻ — سَت سُرين ٻڌائڻ — روڪ جواب ڏيڻ.

— **لاڳَ جهلَڻُ:** ٽيڪ يا آڌرَ ڏيڻ — (مطرقي وغيره جي) ڏک کي هينان آڏ ڏيڻ.

Gul Hayat Institute

– **لاڳُ دار ج لاڳُ دارَ:** ذ . صفت. لاڳ وارو – لاڳ وٺندڙ – لاپو وٺندڙ – آهت وٺندڙ– تعلق وارو – رشتيدار– مائٽ – عزيز – مٽ. دوست – يارُ.

– **لاڳُ ڏيڻُ:** مچيل مچتا ڏيڻ– باس ڏيڻ – پڳرُ ڏيڻ(منگتي فقير کي). ڪورين جي ڪپڙي کي پختي رنگ ٿيڻ لاءِ ابتدائي مصالحو ڏيڻ. رنگ ڏيڻ لاءِ ٻانڌڻو ڪپڙو تيار ڪرڻ. لوهارڪي ڪم جو اصطلاح – دباءُ ڏيڻ. ڏک کي سامهون دباءُ ڏيڻ.

– **لاڳُ سارو:** ظرف. عام اگهه موجب – قيمت سارو– مُلهه جي ڪري.

– **لاڳُ لاهڻُ:** لاڪ لاهڻ– مار ڏيئي سڌو ڪرڻ – سيکت ڏيڻ. تنبيهه ڪرڻ.

– **لاڳُ لائڻُ:** ميندي لڳائڻ. رنگ لائڻ يا لڳائڻ.

– **لاڳُ ملائڻُ:** ڇٽَ ٻڌڻ – تاترائڻ – ڇٽ ڪرڻ – پريائڻ – ٿَسائڻ – آتارڻ – ڇترائڻ – برغلائڻ – چاڙهه ڏيڻ – شاهه ڏيڻ – ريبڻ – ريهڻ – پلٽو ٻڌڻ.

– **لاڳو ج لاڳا:** ذ . لاڳُ – ٻنڌياڻ – دستوري (اُجورو). اجورو – مجرائي – في– محنتاڻو – عيوضو – محصول – ڏَن.

– **لاڳو ج لاڳُو:** ذ . صفت. لڳل – لاڳاپو رکندڙ – متعلق – واجب – لاڳيتو – لڳايل – مليل. لازمي(ظرف). ويجهو – نزديڪ – سانده – گڏوگڏ– پريِ – پاسي ۾ ويجهڙو– ڪَني – ٻين سان گڏ. مسلسل– لاڳيتو.

– **لاڳَ واري انبوري:** ث . لوهه کي سوگهو جهليندڙ انبوريءَ جو هڪ قسم.

– **لاڳوڙَ ج لاڳوڙيون (ڪ):** ث. صفت. ڏاريل – سانديل – پاليل– هيرايل– وَهرجڻ جي عمر کي پهتل – بلوغت جي عمر واري.

– **لاڳيدارُ ج لاڳيدار:** ذ . صفت. لاڳ وارو – لاپو وٺندڙ – لاپي وارو – لابيدار– لاڳو يا لاڳُ وٺندڙ– محصول اُڳاڙيندڙ – اجاره دارُ.

• **لاڳاپو ج لاڳاپا:** ذ . لڳل يا ڳنڍيل هئڻ واري حالت – ڳانڍاپو – واسطو – تعلق – ڳنڍ– ناتو – ميلاپ – گهراٽي – لڳڻ – پيار – موهه – پيوند – ممتا– لڳاءُ– چاهه – سهنڌ – رَبطُ. نسبت – مائٽي – عزيزي – رشتيداري – مِٽِي مائٽي– ويجهڙائي – ياراني – عزازت. لهه وچڙ– رشتو – راهه – نمونو. تحرڪ.

– **لاڳاپا لاهي ويهڻُ:** آسرو يا ڏپُ لاهي ويهڻ – لَڄَ لاهڻ – بي حيا ٿي ويهڻ. خواري کڻڻ – بدنامي کڻڻ.

– **لاڳاڻ ج لاڳاڻيون:** ث . چوت مان ٿيل بيماري – ڇُوتِ– ڪنهن بيمار ماڻهوءَ سان لڳي، ٿيل بيماري– مرض.

• **لاڳاٽو ج لاڳاٽا:** بيماريءَ جو هڪ قسم(ٻارن ۾). مرض. حرڪت.(وفا).

• **لاڳت ج لاڳتون:** ث . ٺهراٽي– گهراٽي – مزوري – لڳت –خرچ – صرفو – ڪَپت. نرخ – اگهه – مُلهه– قيمت. دلالي.

– **لاڳتَ اچڻُ:** خرچ اچڻ – صرف ٿيڻ – ڪپت ٿيڻ.

– **لاڳتَ لڳڻُ:** خرچ اچڻ – صرف ٿيڻ – ڪپت ٿيڻ.

• **لاڳڙو ٿيڻُ(ت):** ڏکيو آباد ٿيندڙ زمين جو حصو.

• **لاڳڻُ:** مصدر. لڳڻ. (لاڳيو – لاڳيندو – لاڳيل).

• **لاڳيتو ج لاڳيتا:** ذ . صفت. لڳل يا ڳنڍيل – لڳ يا پر وارو– مُتصل– ڊنگئي – حد اندر – ويجهو اوري – نزديڪ – ليڙو– اوڏڙو. ٻند – لِڪل – ڳجهو. سوڙهو – حد وارو. (ظرف). سلسلي وار– مسلسل– لڳاتار. (حرف جر). لڳ – وٽ – پرسان.

– **لاڳيتائي ج لاڳيتائيون:** ث . لاڳيتي هئڻ واري حالت.

– **لاڳيتي مُناسبت:** (آلجبرا اصطلاح). ڪن ٽن رقمن مان پهرينءَ جي ٻيءَ سان مناسبت يا ٻيءَ جي ٽينءَ سان مناسبت.

• **لاکهه ج لاکهه (ڪ):** ذ . صفت. وڏو – لمبو – ڊگهو – نوجوان – جوان.

• **لال ج لالون:** ث. (ف. لالَ = ياقوت). (ع.لعل) سهڻي ۽ قيمتي پٿرجو هڪ قسم – موتي – ماڻڪ – ياقوت – ڳاڙهو موتي.

– **لالي ج لاليون:** ذ . (ع). ڳاڙهو موتي – وڏو موتي. ڳاڙهاڻ – ڇپن کي هڻڻ جي سرخي– لعلاڻ – لالاٽي – ڪنالي. پپون. ٺٽ جو هڪ قسم. سونهن – رونق.

• **لالُ ج لال:** ذ . (ف. لالُ = ياقوت. ع . لَعَلُ = ڳاڙهو). (صفت). ڳاڙهو– رتڙو– سُرخ – رَتَل يا رتو. ڳاڙهي جواهرات جو هڪ قسم – ڳاڙهي رنگ جو هڪ قيمتي پٿر – ياقوت – رُماني– ماڻڪُ – موتي. (ڪوهاٽ طرف پاڪستان جي پهاڙن ۾ لبي. رُبي "Ruby")

"سَوين وَهَن سير ۾ ماڻڪَ موتي لالَ" (شاهه).

تاس جي پتن جو هڪ قسم – لالُ پانُ – پانُ. ڇوڪرو – ٻالڪ – ٻار – طِفل – پٽ – ٻيٽو – فرزند. (صفت). پيارو – مَلوڪ – وڻندڙ – اکين جو تارو– عزيزجان. رَتَلُ(عشق ۾) – مشتاق. دلبر. گرم. ڪاوڙيل – غضبناڪ – غصي ۾ آيل – ڏمريل. گونگو.

– **لالائي ج لالايون:** ث. ڳاڙهاڻ – لالاڻ. سرخروئي– خوش. لالي.

– **لالُ بَنرا ڇوائڻُ:** "لال بنرا" ڳيچ ڳارائڻ. سخت مصيبت ڏيڻ – عقوبت ۾ وجهڻ – مصيبت ۾ مبتلا ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

– **لالُ ٿِي وڃَڻُ:** ڳاڙهو ٿي وڃڻ – غضبناڪ ٿي وڃڻ – ڪاوڙجي وڃڻ – اکين ۾ خون اچي وڃڻ – سخت ناراض ٿيڻ. ميوي جو پچي وڃڻ.

– **لالُ پاڻِي ج لالُ پاڻِي:** ذ. ڳاڙهي رنگ وارو پاڻي – سُرخاب. ڳاڙهو شراب. حَيض جو رَتُ – رَتُ.

– **لالُ پٽو ج لالُ پٽا:** ڳاڙهي پٽي سان پنجاب جي انب جو هڪ قسم.

– **لالُ پَرِي ج لالُ پَريُون:** ث. ڳاڙهي پوشاڪ واري پَري – اندر سڀا جَي آڪاڙي جيَ پري. شراب – مَٽي – ڳاڙهو شراب.

– **لالُ پَلاٽِي ج لالُ پَلاٽِيُون:** ث. ڳاڙهي زمين. (سرڪيڏارو – گر).

– **لال جا آرسِي:** ڪم نه ڪندڙ – بيڪار – سُست.

– **لالُ جو آرسِي هُجَڻُ:** بيڪار هئڻ – تمام سست هجڻ.

– **لالُ ڪَنَلُ ج لالُ ڪَنَلُ:** ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم (جنهن جو گل ڳاڙهو ڪاري داغ سان ٿئي). (ف. ج).

– **لالڙِي ج لالڙِيُون:** ث. ڳاڙهي رنگ واري ميوي جو هڪ قسم. جواهرين جو توري جي ڪم ايندڙ ننڍو ڪارو ۽ ڳاڙهو ٻيرُ – صرافڪي تور جو هڪ وَٽُ – چِٽوٺي.

• **لالُ، لالا:** ذ. جناب – صاحب – حضرت – ميان – پناڻن ۾ وڏي ڀاءُ جو خطاب. پناڻ. معشوق جو چَپُ. ڳاڙهي گل جو هڪ قسم.

– **لال جو جُون ڪَرَڻُ:** سَتائڻ – آزيون ڪرڻ – ليلهڙائڻ – منت ڪرڻ. خوشامد ڪرڻ. لولي ڏيڻ.

– **لال ڪُنَر ڪَرَڻُ(ڪ):** مِنتُون آزيون ڪرڻ – گِيسِيون ڪرڻ. ليلهڙائڻ.

– **لالاڪُو ج لالاڪا:** ذ. صفت. پيار جو پاليل – سُک جو پليل. پنهنجي مرضيءَ وارو. ڪجهه نه سهندڙ – چيڙاڪ.

– **لالان:** ذ. گل جو هڪ قسم – پُست جو گل (جنهن مان آفيم پيدا ٿيندو آهي) – گل لالا. (اسم خاص). عورت جو نالو.

• **لالاپهه:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لالانگرو ج لالانگرا(ل):** ذ. آڳانديو. سيل. لاڙو – رَغبت. دل جو نرم.

• **لالانگهَرُ ج لالانگهَرَ:** ذ. ضرورت – گهرج – احتياج – ڪَپُ – لوڙهه – گَتي: ڪاڻ – حاجَت – تعلق – پروسو – آسرو – اَپراس – مدار – آڌار.

– **لالانگهرو ج لالانگهرا:** ذ. اُميد – آسرو – آڳانديو – ميلُ – تعلق – لاڙو. جملو: "آءَ اوهان جي لالانگهري اچي لڳو آهيان".

• **لالانگهري لَڳَڻُ:** (ڪنهن جي) دوستي يا آسري پنيان لڳڻ يا (ڪنهن تي) اعتبار ڪرڻ – پروسي لڳڻ.

– **لالانگهو ج لالانگها:** ذ. اُميد – آسرو – لالانگهرو – پروسو – آڳانديو.

• **لالاڻِي:** اسم خاص. مزاري بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **لالائڻُ:** مصدر. (سن. وَندَن) منت ڪرڻ – آزي ڪرڻ – ليلهڙائڻ – ريجهائڻ – ليلائڻ. (سر آبري – گر).

"لڏائين لطيف چئي، لالَنُ لالائي". (شاهه).

(لالائيو – لالائيندو – لالائيَل).

• **لالٽين ج لالٽينُ:** ذ. (انگ. لَنٽرن= بَتي) گاسليٽ تي ٻرندڙ بتيءَ جو هڪ قسم – بَتي – شمعدان – ليمپ – فانوس – شيشي جو قنديل.

• **لالَچ ج لالَچُون:** ث. (سن. لالَسا= لوڀ) حرصُ – طَمَع – هَٻَڇ – ڏَنُ ترشنا – لَبُ – لوڀ. موهُ – اُڪير – واجهَ – لاڙو – خيال – چاهه – ڪامنا – سُڌَ – مَنشا – اِڇا – خواهش.

– **لالچائڻُ:** مصدر. لالچ ڏيڻ – پرمائڻ – ريهڻ – برغلائڻ – ڏُتارڻ – لوڀائڻ – ريبڻ – حرصائڻ – هرسائڻ – هرڪائڻ – دل سُرڪائڻ – ڏاڍرائڻ – ريجهائڻ – اچاڻ. فريبڻ – فريب ڏيڻ – دوکو ڏيڻ – دُلبو ڏيڻ – دغا ڪرڻ.

– **لالچِجَڻُ:** ريبجي وڃڻ – لالچجي وڃڻ – هرڪجي وڃڻ.

– **لالَچ ڏيڻُ:** لوڀ ڏيڻ – لَبُ ڏيڻ – طمع ڏيڻ. فريب ۾ آڻڻ.

– **لالَچ ڪَرَڻُ:** هَٻَڇ ڪرڻ – لالچي ٿيڻ – لوڀي ٿيڻ – طمعدار ٿيڻ – طمعائو ٿيڻ – طمع ڪرڻ – حرص ڪرڻ.

– **لالچَڻُ:** لالچي ٿيڻ – حريص ٿيڻ – هٻچي ٿيڻ.

– **لالچِي ج لالچِي:** ذ. صفت. لالچ وارو يا لالچ رکندڙ – لوڀي – حَريص – هٻچي – طَمَعي – تاڪائو – طامع – مطلب پرست – خود غرض.

• **لالچهندَن:** ث. پساري جي وکر جو هڪ قسم – خوشبوءِ دار ۽ ڳاڙهي ڪاٺيءَ جو هڪ قسم.

• **لالچو ج لالچا:** ذ. ڌهري ڳَهه جي سَر جي چوٽيءَ ۾ پيل بلڪل ننڍڙي مانگهه.

• **لالَر ج لالَرُون:** ث. صفت. ننڍاڪڙي (اک) – پوريل (اک). دلپسند – وڻندڙ.

• **لالرهُجَڻُ:** ننڍاڪرو ٿيڻ. جملو: "منهنجون اکيون هاڻي لالرهجن ٿيون". بيهوش ٿيڻ – مدهوش ٿيڻ.

• **لالِسا:** ذ. لالچ – لوڀُ – حرصُ – طمع. سِڪ – چِڪ – اُڪير – حُبَ – اُڪند – تانگهه.

- لاِلڪاٽِيُون (ل): سارين جو هڪ قسم.
- لاِلڪي: اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- لاَلَنُ ج لاَلَنَ: ذ . (سن . لَلُ = کيڏائڻ) پيارو – پيار سان پاليل – لاڏلو – دادلو – ڇڇلو – ڪوڏ نپنو– انگلي – سڪي لَڏو – بودلو – طوق پُتلو. دوست – پرين – ساجن – دلبر – محبوب – ڍولڻ – مِنڻ – سَجڻ – لالڻ – مشتاق – مرغوب. پَپن – لَڏڻ – مِٺڙو. حَسين – ناز ڪندڙ. آوَج. "هنين جا لالَن هاٿي چڙي ويا آهن".
– لالَن لَڳ: محبوب وٽ – محبوب سان گڏ. (سر سهڻي – گر).
- لالَڻُ ج لالَڻَ: ذ . پرين – محبوب. (ڏسو "لالن").
- لالَنگهُ ج لالَنگهَ (ت): ذ . صفت. جوڌو – سُور وير – پهلوان – بهادر – نِڊَرُ – بانڪو – سورهيه.
- لالو. لالا: ذ . صفت. لالڻ – پيارو – سجڻ. (گاجرا).
- لالوائي: ذ . اسم خاص. هندن جي هڪ قبيلي جو نالو.
- لالُ واهَ جو چيڙو ج لال واهَ جا چيڙا: ذ . صفت. لال واهه جي ڪنارن لاءِ بيگر ۾ وهندڙ – ماڻهن لاءِ مشهور ٿيل جملو: "لال واهه جا چيڙا". نڌڪو – غريب – سُڃو. ڪاسبي.
– لال واهه جو چيڙو هجڻ: نڌڪو هجڻ – لاوارث هئڻ – بي مائٽو هئڻ.
- لالَہ ج لالَہ: ذ . (ف. لالہ) گل جو هڪ قسم (ڳاڙهو).
– لالَہ رُخ ج لالَہ رُخ: ذ . صفت (ف. لالہ) ڳاڙهي منهن وارو – ڳاڙهن ڳلن وارو. معشوق – دلبر – دلربا – پرين – محبوب – مَنڙو.
– لالَہ رُخسار ج لالَہ رُخسار: ذ . صفت. ڳاڙهن ڳلن وارو. معشوق – سهڻو – محبوب – لالَہ رُخ.
– لالَہ رُو ج لالَہ رُو: ذ . صفت. ڳاڙهي منهن وارو . معشوق – محبوب. لال رخ. – لالہ رخسار.
– لالَہ زار ج لالَہ زار: ذ . صف. (ف. لالہ + زار= لال گل + ٻني) لالہ گل جي ٻني. باغ – گلزار – چَمَنُ – بوستان – باغيچو.
– لالَہ عِذار ج لالَہ عِذار: ذ . صفت. ڳاڙهن ڳلن وارو. معشوق – محبوب – دلبر.
– لالَہ فام ج لالَہ فام: ذ . صفت. ڳاڙهي رنگ وارو – لال – سُرخ – ڳاڙهو.
– لالَہ گُون ج لالَہ گُون: ذ . صفت. (ف. لالہ+گون= لالہ گل + رنگ) ڳاڙهي رنگ وارو – لال – سرخ – لال فام – ڳاڙهو.
- لالِي ج لاليُون: ث . لعلاڻ – لعلائي – لالائي – ڳاڙهاڻ – سرخي. ڇپن ڪي لائڻ جو رنگ – سرکي.
- لالي پُراڻي: ث. اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- لاليجا: ذ . اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- لالي نَٿِين: تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- لام ج لامُون: ث . وڻ جي سنهي ٽاري – ڏار – ٽاري – شاخ. ديگهه – ڊگهائي – لنبائي – لَمبائي – طول – مُهاري اُٽ. اسپتالن ۾ مريضن کي کڻڻ لاءِ ڏولي – چنگل. (پرمانند). اَجهو – آسرو – پنارو – دامن – پناهه.

"پرين اوهان جي پوئتان، لڙهه لڳاسين لام". (شاهه).

ڪارو داغ، جو نظر تارڻ لاءِ ٻارن جي منهن تي ڏيندا آهن. قطار – صف. (سپاهين جي – فوجين جي).
– لامَ ٻڌڻ: چڙهائيءَ واسطي فوج ۽ سامان ڪٺو ڪرڻ.
– لامِر ج لامِر: ذ . صفت. لامن وارو. وڏن ٽڻن واري (ڏيگي يا مينهن وغيره).
– لامَ لَڙڻ: ڏٿيءَ جو رحم ٽيڻ – سڪيو بنجڻ – سرسبز ٿيڻ – خوشحال ٿيڻ.
– لامَ لَڳڻ: آجهو وٺڻ – پناهه وٺڻ – پاند پڪڙڻ – سهارو ڪري سمجهڻ – وسيلو اختيار ڪرڻ – پناهه ۾ اچڻ – سام پوڻ – پناري پوڻ.

"هوءَ جا لڳي اوهان جي لامَ، سا هٿان ڇڏ مَ هيڪلي".
(راڄن شاهه)
– لامِي ج لامِي: ذ . صفت. (سن. نامت) لام وٺندڙ – نمندڙ – نامي – لڙڪندڙ – شرف وٺندڙ.
- لاما: اسم خاص. تبيت ملڪ جي شهر لاسا ۾ رهندڙ ٻڌ ڌرم وارن جو گُرو.
- لامارو ج لامارا: ذ . پکين جو پنهنجي شڪار مٿان جهپا هڻڻ واري حالت – پکيءَ جو جهپو – جهٽ – جهپَٽُ –
– لامارو ڏيڻ: جهٽيون ڏيڻ – واري واري اچڻ – ڦيريون پائڻ – پرواز ڪرڻ. آلي وجڻ – اٽڪل ڪرڻ. لوڏو ڏيڻ.
– لامهير: اسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
– لانبُ ج لانبُون (ت): ث . لمبائي يا لنبائي – ڊگهائي – ديگهه.
– لانبو ج لانبا: ذ . صفت. (سن. لَنب= لنبو) لمبو – لنبو – ڊگهي (ڪاني) – ڊگهو.
- لانبتُ ج لانبتَ: ذ . صفت. (سن. لَنبَت = لَندو) لُچ – بدمعاش – لُنڱو – لُچو. بي حيا – نِرلجو. بدچال – اڊنگو.

- **لانبَرُ ج لانبَرَ:** ذ. وڻ جو نئون ڦـٽل گونچ— غـُنچه.
- **لانبَڙُ ج لانبَڙَ:** ذ. صفت. ڊگهو—لمبو—قداور—نِرلڄو—بي مانو —رولو—رولاڪ—پيناڪ—بي هَنڌو—بي ڏُرو—بي ماڳو—آوارهه.
- **لانبُوسِي ج لانبُوسي:** ذ. صفت. ڪمزور—نِستو—نِربل—ڪَم هِيڻ — دَربَلُ— ضَعيف— هيڻو — ڏبرو. بي وقوف — اناڙي— ابوجهه—ڄَٽُ.
- **لانبِي ج لانبِيُون:** ث. ڪاٺ جي فريم ۾ شيشن کي مضبوط فٽ ڪرڻ لاءِ لڳايل سفيدو— لاپِي.
- **لانٽِي ج لانٽِيُون:** ث. اُٺ جي نَڪ ۾ مَهار ٻڌڻ لاءِ وڌل ڪاٺي— لاٽي—ناڪيلي.
- **لانچاري:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **لانجهَُ ج لانجهُون:** ث. لاغري — ڏبرائي— ضعيفائي — ڪمزوري — ضَعف— ڪم همتي — دُربَلتا— هيٺائي— ڪم هِيٽتا— نِربَلتا— بي زورائي. ماندڪائي — ساٺائي — سُستي— ڳاموڙ — ٿَڪاوٽ— موڳائي. ڪمي. گهٽتائي — آٿاٽ. آواز جو نمونو—نمونو. جهيٽائي. درد. فڪر— ڳڻتي. عشق.

— **لانجهُ ج لانجهَ:** ذ. صفت. (سن. رُڳنڻ) هيٺو— ضعيف— بي قَوت— ڪمزور — نِستَو— بي سگهو— زچُ— نِربَلُ— ڪم هيڻ. لاغر—ڏبرو— اَپرو.

— **لانجهارو ج لانجهارا:** ذ. صفت. درد ۽ ڏک ۾ ڦاٿل—ڏکويل— رَنجُور— آزاريل.

— **لانجَهائِي:** ذ. صفت. جهڳڙالو— تڪراري — ٽنٽائي(گاجرا).

— **لانجهو ج لانجَها:** ذ. صفت.(سن. رُڪُڻ) بي طاقت— هيٺو — ڪمزور—بي سگهو—بي همت—بي روحو—ڪم همت—ڪم هيڻ— ري همت — ليلهڙ— بي پاڻيو—نِستَو— نِربَلُ— اَپرو — لاغر—ڏبرو. سُڪالو—بيمارُ—ناچاقُ—بي مزي. اُداس—حيران— پريشان. ٿَڪَلُ — ماندو. سُستُ— ڪاهلُ. آرسي — ڪانٽُ— ٽوٽي— ڍاڪن ڍِلو— عاري — شُومَتِي— ڪَمَ ڪوس— ڪَمَ چورُ—هڏ رڪو—ڦَڏو—تڪرارُ—جهڳڙو.

- **لانچ ج لانچُون:** ث. گيس جي زور تي هلندڙ ٻيڙيءَ جو هڪ قسم. رُشوَتَ—وَڍي—لَبُ—ڳڻو—حَرام جو هڏو— لالچ—طمع.
- **لانچُ ج لانچَ(ڪ):** ذ. ويسُ—وَڳو—پوشاڪَ—لباسُ—لَڳڙ.
- **لانچڻُ:** مصدر. مسافريءَ لاءِ تيار ٿيڻ — سندرو ٻڌڻ — ڪمر ڪشڻ— سجاوٽ ڪرڻ—ور ڪٽڻ.

"حب ساروئي لانچيائون، پانيائون تان نہ بيهي"

اُچانگڻ—لَنجَڻُ. ڳولڻ— تلاش ڪرڻ — کوجڻ — ڳولا ڪرڻ — لنگهڻ—لتاڙڻ— نهارڻ—جانچڻ.

"لالچي لڪ لطيف چئي، پُنيءَ ڪيچين ڪاهه" (شاهه)

ويچارڻ— خيال ڪرڻ—(لانچيو. لانچيندو لانچيل).

— **لانچَ ج لانچُون:** ث. ڪمربند— سندرو—چيلهڪِي— بيٺ— پَٽو— خردم. تياري— سَنيت— اڏاوت — سجاوٽ — هلڻ وقت لچڪو— سانباهو پوشاڪ— ويس—لَڳڙ—لِباسُ.

- **لانڊو پانڊو ج لانڊا پانڊا:** ذ. ڪَنڊو—حساب ڪتاب — قرض. لالچ—لوڀ—طمع.

— **لانڊا پانڊا ڪَرَڻُ:** چوراٺا حساب ڪتاب ڪرڻ. مرضيءَ موجب ڪم ڪرڻ— پاڙ جهاڙ ڪرڻ.

- **لانڊَ ج لانڊُون (ڪ):** ث. لنبائي — ڊيگهه — طوالت (جملو). "ڳالهه ڪي لانڊ نہ ڏي، جلد پورو ڪرينس".
- **لانڊِ ج لانڊيُون:** ث. لانڊي—لنڊي يا رَنڊِي—ڪيري—ڪسبياڻي.

— **لانڊُ ج لانڊَ:** ذ. لـُچو— بدمعاش.

— **لانڊارو ج لانڊارا:** ذ. صفت. (سن. لنبٽ= شهوت پرست) شهوتِي—ڪامِي—اَوُ باش— لانگ چوٽو—اَبتر— فاحش— وراچائي— ڪُنيتو — ڪُلَڇٽو — بَدڪردارُ— ڪميٽو — بداخلاق— بڇڙو. بدچال — بدمعاش — لچو. مَسخِرو— ٽرڙو— ڏُچر.(ث. لانڊاري ج لانڊاريون).

— **لانڊارائِي ج لانڊارائِيُون:** ث. شهوت پرستي — لانگ چوٽائي — چنچلائي—مَواسِي—مَستائي—مَستِي—بدمعاشي—بدچال.

— **لانڊرَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

- **لانڊَ ج لانڊُون:** ث. (سن. لَنبَ= ڊيگهه) — ڊگهائي— طوالت — طولَ. ڊيگهه — لنبائي. قَطار— سنبيرَ— سَنگهرَ— اينگهه. ڊارَ— ڊِرَ— جهِيلَ. ڄڻَ ٻڌل جاءِ — (مسافرن جي)لانڊي. (صفت). ڊيگهارو— ڪانڊارو— لانڊارو— ڊيگهه ڪندڙ— ليسو ڪندڙ — وَستاري—طول طويل—ڊگهو—لنبو—وڏو.

— **لانڊارَ ج لانڊارُون(ڪ):** ث. ڊگهائي— لَنبائي — ڊيگهه — طوالت—طول. ڊارَ—جهِيلَ—ڊِرَ.

— **لانڊ ٻَڌَڻُ:** قطار ڪري هلڻ—قطار ڪري ٻيهڻ.

- **لانڊُ ج لانڊَ:** ذ. صفت. نَوَلُ — اڻ سڪيل — ڀهراڙيءَ جو ڄَٽُ— ٻُرُ. ڊگهو ماڻهو.
- **لانڊارَ ج لانڊارون (ڪ):** ث. رڙاڪو— وڏي آواز سان روڄ — ڊَنڊڪار— اوچنگار.

Gul Hayat Institute

• **لانڊارو ج لانڊارا:** ذ . صفت. شهوت پرست — نفس پرست — شهوتي — ابتر — اوباش — لانگ چوٽو — وحشي — ڪامي — فاحش — عيش پرست.
• **لانڍي ج لانڍيون:** ث . پڪن سان اڏيل ڪچي جهوپڙي— ڇپرائين اوطاق — ڇاپرو — ڇاڇو — مَنهَن — ڪچو گهر — ڇنو — ڇڄر — ڇَن— ڇپرائين اوطاق.(اسم خاص). تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو— هڪ ڳوٺ جو نالو — هڪ ريلوي اسٽيشن جو نالو.
• **لانگ ج لانگون (ل):** ث . ڳوڏ جو ڪپڙو — اجرڪ يا چادر (اگهاڙ مٿان ٻڌل) — ٻاڏ — منجهه — منجهو.
• **لانڪارو ج لانڪارا (ڪ):** جبل جي وات — جبل مان لنگهه — لَڪ.
• **لانڪر ج لانڪر:** ذ . لٺي جي وڻ وغيره جا ٽلها ڇها— ڪاٺيون. (ڳاجرا).
• **لانڪڙ ج لانڪڙ:** ذ . (سن. لڪيه) لاڪڙي ڪنڌي — ٻانٺ واري پٽ — وٽن جي سنهين ڪاٺين جي ڏنل پٽ— اجهو ڍڪ — پناهه. جهوپڙي يا ڇني جا ڪايا — سنهيون ڪاٺيون.
• **لانگ ج لانگون:** ث. شلوار جو وچ وارو حصو — ٽنگن جي وچان پاتل ڪپڙو — سترن وٽان ڌوتي جا واريل وَرَ — ڌوتيءَ جو ٻن سترن وچان لنگهيل پلاند— ٻن ٽنگن جي سترن جي وچ وارو حصو. ڌوتيءَ جو پٺيان ٽنگن وارو پلاند. ڳوڏ (اگهاڙ مٿان ٻڌل). چادر — ڌوتي — انگوڇو — پوتڙو. ورانگهه — ٻرانگهه — وڪ. ٻيڙيءَ جي پويان ويٺي وٽ هڪ اوزار — سڪان کي جهلڻ واري ڪاٺي.
— **لانگ چوٽائي ج لانگ چوٽايون:** ث . شهوت پرستي — بد پرهيزگاري — لُچپَڻُ — لنگوتاڙائي. ڦرندي گهرندي— بي وفائي.
— **لانگ چوٽو ج لانگ چوٽا:** ذ . صفت. شهوت پرست — اوباش — زناڪار— خراباتي — عياش — لانڊارو — ابتر— بدفضيلتو — لنگوتاڙو. لچو — لفنگ — بدمعاش.
— **لانگ چوٽو هئڻ:** مڙس جو زناڪار هجڻ — زاني هئڻ — بدڪار هئڻ.
— **لانگ چوڙڻ:** لاهي پاهي ويهڻ — بي حيا ٿيڻ — بي شرم ٿي ويهڻ.
— **لانگ رکڻ:** ٿورو ڪرڻ — احسان جتائڻ — لائق ڪرڻ — (ڪنهن تي) مهرباني ڪرڻ — لانگ وارائڻ.
— **لانگڙ لاهه ج لانگڙ لاهه:** ذ . صفت. نرلجو— نرجو — بي حياءُ — بي شرم — اجايو خرچ ڪندڙ — فضول خرچ — هٿ ڦاڙ.
— **لانگ ڪڍڻ:** اگهاڙو ڪرڻ — پردو کولڻ — لانگ لاهڻ.
— **لانگ لاهڻ (ڪ):** گهوڙي تان لهڻ. ڪنهن تان بار لاهڻ.
— **لانگ لڳڻ:** ڏاڙ هٽڻ — لاڦ هٽڻ — ٻٽاڪ هٽڻ— وڏائي ڏيکارڻ — تنبُ ڦوڪ ۾ رهڻ.
— **لانگ مٿي ڪرڻ:** اگهاڙو ڪرڻ — پردو کولڻ. بي حيا ٿيڻ — بي لجو ٿيڻ.
— **لانگ ملائڻ:** هر قدم ٿيڻ. ريجهائڻ — پرچائڻ.
— **لانگوٽ ج لانگوٽ:** ذ . لانگوٽو — ڌوتي — چوٽو — زير بند.
— **لانگوٽو ج لانگوٽا:** ذ. ڌوتي ٻڌڻ جي ڪم ايندڙ ڪپڙو — ڪاڇوٽي.
— **لانگوٽي ج لانگوٽيون:** ث . ڌوتي يا ڳوڏ ٻڌڻ جو ڪپڙو— لانگوٽو — ڪڇو — جانگيا— لنگوٽي.
— **لانگوٽيو ج لانگوٽيا:** ذ . صف. لانگوٽي ٻڌڻ وارو — لانگوٽ ٻڌندڙ. زناڪار— بدچال. بي حيا— بي شرم— بي نڪو — بي ديدو — ڪميڻو — اوباش — لانڊارو — بدفضيلتو. فتنه انگيز — چالاڪ. ننڍو چوڪر. ننڍپڻ جو ساٿي — گهرو دوست.
— **لانگوٽيو يار:** ذ. ننڍپڻ جو ساٿي — گهرو دوست.
— **لانگ وارائڻ:** گهوڙي يا اٺ وغيره تي ٽنگ ورائي چڙهڻ— (ڪنهن تي هٿ رکي) ٽپڻ — (ڪنهن شيءِ مٿان) چال مارڻ. تڪڙو روانو ٿيڻ — هليو وڃڻ — ڪُڙي ڪٽڻ. ٿورو رکڻ — زور جمائڻ — سيني تي سَر ٿيڻ — غالب پوڻ — نصرت لهڻ.
— **لانگون وارائڻ:** ٽنگن ۾ جهلي قابو ڪرڻ— پيڙڻ.
— **لانگ هيٺان ڪرڻ:** قابو ڪرڻ — هٿ ڪرڻ. پرائو پيسو ڦٻائڻ.
— **لانگ هيٺان لنگهائڻ:** آڻ مڃائڻ — ماري مات ڪرڻ.
— **لانگ هيٺ ڪرڻ (ڪ):** حياءُ ڪرڻ — شرم ڪرڻ — اوگهڙ ڍڪڻ.
— **لانگي ج لانگيون:** ذ . سٿڻ جو وچ وارو ٽوٻو — ٻچيءَ وارو حصو.
• **لانگارو ج لانگارا:** ذ . اڏامندڙ جيت جو هڪ قسم — مڪ جو هڪ قسم. پاڻيءَ جي جانور جو قسم.
• **لانگاڻو:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **لانگاڻي:** اسم خاص. مري بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.
• **لانگاهه:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. خيرپور ميرس ۾ هڪ ديهه جو نالو. هڪ ڳوٺ جو نالو.
• **لانگٽ، لونگٽ:** (ث) ذ . ڏريل ٻاجهري جو پٽ (رات جو رڌي رکبو، صبوح جو ڏونرو يا لسي وجهي کائبو).
• **لانگوٽي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **لانگوهه:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.
• **لانگها:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **لانگھاٽُو:** تعلقي ڏگھڙي ۽ تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لانگھاٽِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لانگھڙِجي:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لانگھو ج لانگھا:** ذ. (ڪنهن جي)لنگهڻ جو رستو – واٽ – لَنگھہ – پيچرو – گَس – هيلاٽي – لَڪ – گھٽَ – گذرگاهه – گھيڙ – تَڙ – پاڻيءَ مان لنگهڻ جو رستو – پاڻيءَ جو ٿورو مفاصلو. ٻُڪ جو ويلو – ٻُڪ. مشڪلات – ڏک درد – ڏک – گھاري – وڇوٽي – وقت – مهل. (صفت). تانگھو – تانگھڙو – تراڪڙو – تراشو – پاياب. (اسم خاص). تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **لانگھاٽُو ج لانگھاٽُو:** ذ. صفت. لنگهندڙ – واٽهڙو – راهه گذر – گذرندڙ – متيندڙ – واٽ ويندڙ – مسافر – رَهگيرُ – چاڙهُو – چَرو. وچون وَهُ – درمياني – مَڏيمُ – پورو پُنو – هالُو چالُو.

– **لانگھائِي ج لانگھائِيُون:** ث. صفت. تانگھو – تانگھڙو – تراشو – تراڪڙو.

– **لانگھو ج لانگھو:** ذ. صفت. رهگير – رهگذر – لانگھاٽو – مسافر.

– **لانگھو ڪَيَڻُ:** لنگهه ڪيڻ – فاقو ڪيڻ – ٻُکَ مرڻ.

– **لانگھو لَنگھَڻُ:** اسم مصدر. تراڪڙي پاڻيءَ جي پيچري مان پار پوڻ – پاڻيءَ جو لنگهه ٽپڻ. تڪليف ڪاٽڻ – ڏک درد سهڻ.

• **لانوان ج لانوائُون:** ذ. خط جي شروعات جو اکر جيئن: بسم الله، ٧٨٦، اوم وغيره.

• **لانهَن ج لانهَن (ڪ):** ذ. کوهه جي پاڻيءَ پرڻ وارو رسو. وٽن جون پاڙون.

• **لانءِ ج لانئُون:** ث. شاديءَ وقت (هندن ۾) برهمڻ جو سندن اوليائن ۽ مهاديون وغيره جا نالا وٺڻ واري حالت – گھوٽ ۽ ڪنوار جو ست دفعا باهه ۾ متا تڪرائڻ واري حالت – (هندن جي) شادي جي هڪ رسم – سَوڻ سانُ.

– **لانئُون لَهَڻُ:** شادي ڪرڻ – پرڻجڻ – وهانءَ ڪرڻ.

• **لانءِ:** ث. گھٽتائي. جملو: " تو هِن سانَ ڪهڙي لانءِ ڪئي آهي" نقص – اوڻائي – عيب. خطا – ڀُل – چُوڪ – ڏوهُ – ڪَمي – ويڪ – سُڦُرُ – جيءَ – وِنگَ – وِڏَ – گھٽ – ڏيٺ – اڻ چِٺ – آل – خامِي. ٽڪو – داغ – ڪلنڪ.

– **لانءِ لاهِڻُ:** هتڪ عزت ڪرڻ – بي عزت ڪرڻ – بي مانو ڪرڻ.

– **لانئُون ج لانوان:** ذ. صفت. خراب – گھٽ – لَڱو. (ث. لانئي).

• **لانءِ:** ث. بيماريءَ جي پرهيز ۾ رک پڄڻ. تڪليف رسڻ.

• **لاڻَ ج لاڻيُون:** ث ڪوڙو تِڪَرَ – اهانت – ٻُهتان. گِلا – خواري – بدنامي – پَرننداَ – نندا – غيبت – ڪُوارَ – طوفان.

– **لاڻَ لائِڻُ:** مصدر. عيب لائڻ – گلارو ڪرڻ.

– **لاڻَ لَڳَڻُ:** اکين اُٽِيَل ماڻهوءَ کي اکين ۾ ڪَکُ ڪَنرُ پَن. آزار ٿيڻ.

"عالم خان کي عشق جي، لڳي ويئي ڪا لاڻ"

(عالم خان نظاماڻي).

• **لاٽا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لاٽُو ج لاٽا:** ذ. ڪلراٺي زمين ۾ پيدا ٿيندڙ گاهه جو هڪ قسم، جو اڪثر اُٺ ڪائيندا آهن. ٻوٽي جو هڪ قسم – لاٽي. (اسم خاص). تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاٽا لُوهَہ ج لاٽا لُوهُون:** ث. وَٽ پَڪڙ – بي حد گھٽي ڪوشش – هٽان هُٽان ڪري وڃي پار پوڻ جي حالت.

• **لاٽي ج لاٽِيُون:** ث. (ف. بيدم) ٻوٽيءَ جو هڪ قسم. هن جا ست قسم ٿيندا آهن: (١. اوتُ لاٽي يا اُشڪ لاٽي ٢. مِني لاٽي يا سمندر لاٽي ٣. گهرو لاٽي ٤. ڪاري لاٽي ٥. ڪوُنٽي لاٽي ٦. پٽ لاٽي يا گَدهه لاٽي ٧. چوٽي لاٽي يا قِسر لاٽي) هن کي ساڙي ڪارتاهين ۽ پاڃيءَ طور بہ ڪم اچي.

• **لاٽيرو:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۽ تعلقي ڏگهڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاوارو ج لاوارا:** ذ. ننڍو گابو – نئون جاول ڦر.

– **لاوارا ڪانگھارا:** گهٽ وڏ عمر وارا.

– **لاوارو ٻنجڻ:** نادان ٿيڻ – بيوقوف ٿيڻ – ابوجهه ٿيڻ.

• **لاوڙو ج لاوڙا:** ذ. لاٽو – پاليل – هٿايو – هيرايل (پکي يا جانور وغيره) تمام ننڍو – هلڪو – ننڍو – چوٽو. ڪير ڏائڪ(گوڙري وغيره). (سرديسي – گَر).

– **لاوڙو ٻنجڻ:** نادان بنجڻ – چريائي ڏيکارڻ – بيوقوف ٿيڻ.

• **لاوِڙي ج لاوڙِيُون:** ث. تازي ويائل ڳئون وغيره. (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.

• **لاوِڙُ ج لاوِڙ:** ذ. مسلمان عورتن جي پائڻ لاءِ ڳچ جو هڪ قسم – گَچَ – (بلوچڪو) وَڳو.

"ڪينَ لاوڙَ کي لڄايو وقت تي وريام خان،

ڪيئن بلوچاڻو پلا بنياد ٿيندو بي وفا؟" (حامد).

• **لاڙهارو ج لاڙهارا:** ذ. صفت. لاهوارو لاهيءَ جي طرف وارو – پاڻيءَ جي وهڪري طرف لڙهندڙ.

Gul Hayat Institute

• **لاھُ ج لاھَ:** ذ. اسم. ھنيءَ ۾ پوکڻ وقت بيٺل سکل ککن جو ھوڙو – ٽڏو – زمين مان وٽن جون ڪڍيل پاڙون – ھنيءَ ۾ بيٺل کک ڪچرو. لاھي – نشيب – لَھندي – لھيٽَ – لاھو – لاڙ – سلامي – ھيٺانھين – لاڙو – ڦرو – پاڻيءَ جي لاٽ. گھٽجڻ جي حالت – ھوڏ جو رُخ.(ھرڻ وغيره جو) چالُ – ٽپو.

"ڏنائين لاھُ لَيُن تان، پُٺتي ڪين نھاري "(علي).

عيب – اوڻائي – ڪَمي – سُتمر – گھٽتائي – نَقصُ – گھٽ – پُلِ – ڏوھ – خطا – سَھُو. نمونو – دستور. فائدو. ڏکڻ (طرف).

"جي اُتَرجي لاھَ، سجڻ سي پرکيا" (شاھ ڪريم).

ذ. صفت. ضِدي – ھوڏي – مغرور.

– **لاھارو ج لاھارا:** ذ. لھوارو – لاھيءَ تي (ضد – اوپارو).

– **لاھُ ٻڌَڻُ:** مصدر. رڙيون ڪرڻ – ڪوڪڙيون ڪرڻ. لَلُ ٻڌڻ – لُرڙ ٻڌڻ (مھراڻ).

– **لاھُ پاھُ:** ھيٺ مٿي ڪرڻ واري حالت – ھڪ ٿانوَ مان ٻئي ۾ لاھڻ ۽ وجھڻ واري حالت.

– **لاھُ ڪڍَڻُ:** ھوٽي کي پاڙن سوڌو ڪڍڻ – پوک مان نقصان ڪندڙ گاھ ڪڍڻ. مُوڙھ ڪڍڻ. پاڙ پٽڻ – نابود ڪرڻ – ناس ڪري ڇڏڻ – تباھ ڪرڻ.

– **لاھُ ڪَڍِي ڇڏَڻُ:** مصدر. خوب سزا ڏيڻ – بڇڙي سخت سزا ڏيئي سڌارڻ – ملامت ڪري سنئين راھ تي آڻڻ.

– **لاھَ لُڙندو:** (ڪو ڪم) لاچاريءَ سان ڪيل – مٿين دل سان ڪيل (ڪم).

– **لاھُ لَنگھائِڻُ:** بنان سوچ ويچار جي ڪم ڪرڻ – آڏو اُبتو ڪم ڪرڻ. تِير ٿڪلي ۾ ڪرڻ – بيگر ڪرڻ. ٽڪَ ٽنيڙ ڪرڻ – ڏانگھا وَھائڻ – مٿو ھٽڻ – سٺي طرح ڪم نہ ڪرڻ – مٿاچرو ڪم ڪري پورائو ڪرڻ.

– **لاھُ نِڪرَڻُ:** مصدر. بُند نڪرڻ – ناس ٿيڻ – بنياد پٽجڻ – برباد ٿيڻ – تباھ ٿيڻ.

– **لاھَ نِڪري وَڃَڻُ:** مصدر. پاڙ پٽجي وڃڻ – تباھ ٿي وڃڻ – برباد ٿي وَڃڻ – ناس ٿي وڃڻ.

• **لاھو ج لاھا:** ذ. لاھُ – ھيٺانھين. ھيٺانھينءَ ڏي ھلڻ جي حالت – پُٺيرو ٿي ھليو وڃڻ جي حالت.

• **لاھوارو:** (صفت) ھاوانجرو – ترڇو – نمنديءَ وارو – لڙيل – ليٽيل.

– **لاھُ وَڃَڻُ:** ناس ٿيڻ – تباھ ٿيڻ – برباد ٿيڻ – بنياد وڃڻ – چَٽُ ٿيڻ.

– **لاھو چاڙھو ج لاھا چاڙھا:** ذ. زمين جي ھيٺ مٿانھين. ڏک سُک.

– **لاھُوڪَڙُ ج لاھُوڪَڙَ:** ذ. صفت. لاھيءَ وارو – نشيبوارو – نشيبي – سلامِي وارو – ليٽيل – لاڙو – مائِل – راغب.

– **لاھو گاھو ج لاھا گاھا:** ذ. گھٽ وڌ – ڪَسُ ڪٽر.

– **لاھو گاھو ڪَرَڻُ:** مصدر. اگھ گھٽ ڪرڻ – مُلُھ گھٽائڻ – ڇڏڇوٽ ڪرڻ.

– **لاھِي ج لاھِيُون:** ث. لھندي – نِوڙ – ھيٺانھين – نشيب – تَرُ. ٽانگھي ايراضي. جھوڪ – جھر. اُٺ جي ويھڻ واري حالت.

– **لاھِيُون چاڙھِيُون ڏِيَڻُ:** برغلائڻ – ڏٽا ڏيڻ – دَڙ دلاسو ڏيڻ.

• **لاھاريو ج لاھاريا:** ذ. صف. (سن. لُو = لُٽَڻُ) لاٻارو ڪندڙ – پوک لُٽيندڙ – لاھيندڙ – لاھِيارو – لايارو. ڪَسِي – مزور – ھمراھ – پورھيت.

• **لاھَٽَڻُ:** مصدر. گھوٽڻ. جملو: "تاڏل لُھاٽي وَٽُ". (لاھٽيو – لاھٽيندو – لاھٽيل).

• **لاھِرُو ج لاھِرُو:** ذ. صفت. لھرين ۾ لُڙھي آيل.

• **لاھِڻُ:** مصدر. (سن. اوروھ = لھڻ) ھيٺ آڻڻ – ڍارڻ. (ڪَل) اُتارڻ – (ڪپڙا وغيره) لاھڻ – (پن) روڙڻ – چنڻ. درجو گھٽائڻ. (وار) ڪٽڻ. (ھني يا فصل) لُٽَڻ – ڪَٽَڻُ. (سُڪيءَ تي) آڻڻ. (ڪنھن جي) سِسِي وڍڻ. (آنا يا بيضا) ڏيڻ. ٻاھر ڪڍڻ. (چت) ڍاھڻ. (پاڻ کي) حقير سمجھڻ. مات ڪرائڻ – سرچائڻ. (حساب) صاف ڪرڻ – قرض ادا ڪرڻ – (اوڌار جا پيسا) ڏيئي ڇڏڻ – رقم وارڻ. (حساب ۾) پيسا ڪاٽڻ – پيسا گھٽائڻ – پيسا ڪٽ ڪرڻ. (سُڪا) پوري ڪرڻ. سَتمِي ڪرڻ – ڇڏ ڇوٽ ڪرڻ. اُڄ مارڻ. پٽي راند ۾ پيس ڪندڙ جا پتا لاھي رکڻ. (لاٿو، لاھيندو، لاھيل يا لاٿل).

– **لاھَ ج لاھُون:** ث. لاھڻ جي حالت – لاھَپ.

– **لاھَ پاھَ:** ث. ھڪ ٿانءَ مان (ڪاشيءَ) ٻئي ۾ لاھڻ پائڻ واري حالت. آچا پاچا – مَٿو مَٽ – ھڪجھڙائي – مَٽا سَٽا – لَٽَ پَٽَ. (پاڻيءَ جي) اُٿل پُٿل – ھار وير.

– **لاھَ پاھَ ڪَرَڻُ:** ھڪ ٿانءَ سان ڪڍي ٻئي ٿانءَ ۾ اوتڻ. حساب صاف ڪرڻ – آجو ٿيڻ – ڏيئي وٺي ڇڏڻ.

– **لاھِٽِي ج لاھِٽِيُون:** ث. (عزت) لاھڻ واري حالت – جُٺ – ڦٽڪار – ملامت – لعنت.

– **لاھِٽِي لاھِڻُ:** (محاورو) بي عزتو ڪرڻ – بي مانو ڪرڻ – اپمان ڪرڻ – نِرسڪار ڪرڻ – بي عزتي ڪرڻ. ڌيان نہ ڏيڻ – ڪَنَ لاٿار ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

– **لاهي پاهي:** ظرف. ظاهر ظهور – آشڪار– پڌرو – سهي سنڀري– مُصمّم ارادي سان.

– **لاهي پاهي بيهڻُ:** مصدر. ضد ڪري بيهڻ – ارادتا ڪنهن ڪم جي پنيان پوڻ. ننگو ٿي بيهڻ – اُگهاڙو ٿي بيهڻ– بي حيا ٿيڻ– بي لجو ٿيڻ– بيهودو ٿيڻ – ڪو لحاظ نہ ڪرڻ – طعنہ زني ڪرڻ.

– **لاهي ڇڏڻُ:** مصدر. (ڪم ڪار) ختم ڪرڻ– پورو ڪرڻ – ڪري ڇڏڻ. ڪڍي ڇڏڻ– بند ڪرڻ– منسوخ ڪرڻ.

– **لاهي ڏيڻُ:** مصدر. بار هلڪو ڪرڻ– ٻئي تي مڙهڻ.

– **لاهي ڪُلهو ڏيڻُ:** مصدر. همدرد بڻجڻ – سڪ وڌائڻ. ڪنهن بار کي وچ کان ٿورو هيٺ پرو ڪلهو ڏئي کڻڻ.

• **لاهو ج لاها:** ذ. (سن. لاڀ= نفعو) فائدو– نفعو– ڪٽيو– اُپت – پرايت– لاڀ– اُپراسو. حاصلات – سرسي. لَهي وڃڻ جي حالت– لَيڻ واري حالت.

– **لاهاتو ج لاهاتا:** ذ. ليڻ جهڙو.

– **لاهائتو ج لاهائتا:** ذ. صفت. فائدي وارو– نفعي وارو– سودمند – واڌاري وارو– وَٽاءِ وارو– اُپائتو– لاپائتو– گنجائشي.

• **لاهُو ج لاهُو:** ذ. صفت. ڳولي ڪيندڙ – ڳوليندڙ – ليندڙ – لهندڙ– هٿ ڪندڙ – ڊونڊيندڙ– ڦوليندڙ– ڳولُو– پتو ڪيندڙ.

• **لاهُوتُ:** ذ. (ع. لاهوتَ= عالم ذات الاهي) عالم ذات الاهي. جنهن ۾ مالڪ کي فنافي الله جو مقام حاصل آهي– صوفي طريقي جي چوٿين منزل – لَئُون– مَحويَت. (اسم خاص). ڪراچيءَ کان چٽيهہ ڪوهن جي مفاصلي تي هڪ زيارت گاهہ جو نالو – پب جبل جي هڪ وڏي صفي جو نالو. هڪ مڪان جو نالو.

– **لاهُوتِي ج لاهُوتِي:** ذ. صفت. عبادت ۾ محو يا غلطان– آڏيسي– الله لوڪ سيلاني – سيار. سچو عاشق– بي پرواهہ – لاهُوت لامڪان جي خبر رکندڙ (فقير). (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.

– **لاهُوتِيڪو ج لاهُوتِيڪا:** لاهُوت جو – لاهوتي فقيرن وارو.

• **لاهور:** اسم خاص. پاڪستان جي پنجاب علائقي جو مشهور شهر. پرت جو هڪ قسم.

– **لاهوري ج لاهوري:** ذ. لاهور جو رهاڪو – لاهور وارو.

– **لاهوري ڪَمَندُ:** ذ. پنجاب ۾ ٿيندڙ وڏين ڳرين وارو ڪمند.

– **لاهوري گَجَرَ:** ذ. گجر جو هڪ قسم.

– **لاهوري مِرچَ:** ذ. ڳاڙهن مرچن جو هڪ قسم.

– **لاهوري:** ذ. اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهہ ۽ ڳوٺ جو نالو.

• **لاهُوڙيو ج لاهُوڙيا:** ذ. هڪ وڻ يا ٻوٽي جو هڪ قسم.

• **لاهوڪڙُ:** ذ. لاهيءَ وارو– لاهيءَ تي.

• **لاهيارو ج لاهيارا:** ذ. صفت. لابارو ڪندڙ – لاباريو. لاٿيءَ وارو. فائدي مند – لاهائتو – لاپائتو – سُودمند.

• **لاهيوارُ ج لاهيوارُ:** ذ. صفت. لابارو ڪندڙ – لاٿي وٺندڙ.

• **لاءِ:** حرف جر. واسطي – جي لاءِ – جي ڪري – ڪاڻ.

• **لاءِ ج لاءِ:** ذ. مزو – لذت – سَواد – ساءُ – "لاءِ. ساءُ" – عادت – وصف– خصالت – خصلت – وَضعُ– چال– حال چال – شيوو– رَوش– پَر– هير – ورد– غذا– خوءِ – سُباءُ – حالت– علَتَ– ريت. لشڪر – فوجَ "لاءِ لشڪر"

– **لاءِ ساءُ ج لاءِ ساءُ:** اسم. مزو– لذت – ذوق – شوق.

• **لاءِ جو شِڪارُ:** ذ. هڪ ڏاريل تتر جي ذريعي ٻيا تتر ڦاسڻ يا مارڻ وارو شڪار.

• **لاءِ اُچَڻ(ٿ):** مصدر. رد يا ٻڪريءَ جا وار ڪترڻ جيڏا ٿيڻ.

• **لاٿرو ج لاٿرا:** ذ. اسم. ٻڪري جو ننڍو ڦَرُ– گابو. بي سمجهہ – بي وقوف.

• **لائِقُ ج لائِقَ:** ذ. صفت. نيڪ – ديانتدار – وڙائتو – لائقن پريو– ڳڻن وارو – لياقت پريو – سنوپرو – ڳڻونت– قابل – سمجهو – هوشيار – شائستو. جوڳو – جوڳ – شايان – واجب – موزون– مُباح– ٺيڪ – ٻجا– درست – برابر – لَلائتو– جڳائتو – ٺهندڙ – اُچيت – مناسب – معقول – اُچت. پورو – ڪم جو– ڏانوَ جو– باب جو– وٺندو– پاڙندو– جڙندڙ.

– **لائقائي ج لائقائيون:** ٿ. اسم. لائقي – شرافت– لياقت – مهارت – استعداد – نيڪ نامي – لحاظ – مروت – ڀَلَمانسائي – قرب – ڀلائي – مهرباني – ٿورو – احسان.

– **لائِقُ فائِقُ ج لائِقَ فائِقَ:** ذ. صفت. عزت وارو– مان وارو – مانائتو – باعزت.

– **لائِقُ ڪَرڻُ:** مصدر. مهرباني ڪرڻ– عنايت ڪرڻ – وڙُ ڪرڻ– ڀال ڀلائڻ– احسان ڪرڻ – ٿورو ڪرڻ.

– **لائِقُ وَند ج لائِقُ وَندَ:** ذ. صفت. لياقتن وارو – لياقت پريو – لائق. شانائتو – مانائتو.

– **لائِقُ هُجَڻُ:** هوشيار هجڻ – لائق پريو هئڻ – قابل هجڻ – مُستحق هجڻ– ڳُڻي هجڻ – موزون هجڻ– واجب يا معقول هجڻ.

– **لائِقي ج لائِقيون:** ٿ. لائق ڪرڻ واري حالت – شرافت –

Gul Hayat Institute

نيڪ نامي– نيڪ نيتي – جوڳائي – مُناسبي– برابري – شائستگي – مرجاتا– سُنيتي– سيباج– ناهوڪائي. احسان– ڀلائي –وڙ– ٿورو– قُرب. لياقت.

• **لاٿيءَ لڳڻ:** اسمَ خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاٿيَ پير:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لاءِ لَشڪرُ ج لاءِ لَشڪرَ:** ذ. پنهنجي آفيسرن ۽ سامان وغيره سميت هڪ فوج يا ڪٽڪ. ڪٽم – قبيلو.

• **لاٿڻ:** مصدر. (دوا وغيره) لڳائڻ – هٽڻ – مڪڻ. اٽڪائڻ – ڪپائڻ – ڦاسائڻ – اڙائڻ – ڪوڙڻ – بيهارڻ – ويهارڻ. ملائڻ – ڳنڍائڻ – ڳنڍڻ. ڏرڻ – رکڻ – ناهي رکڻ. پائبندي جو شرط لاڳو ڪرڻ – ڪم ۾ رنيائڻ – ڪم ۾ رکڻ. (ڏوهه) مڙهڻ – شامل ڪرڻ. (هٿ) رکڻ– ڇُهڻ. نَرَ جو ماديءَ مٿان پوڻ– جانور جو ڦرڻ– ملائڻ – لڳ ڪرڻ. (ڪو اوزار، پٽر تي) تکو ڪرڻ– سراڻ تي چاڙهڻ – ڪلڪائڻ – چيرو ڏيڻ. ڏاڳن کي مانجهو هڻڻ. پيڙڻ– پرڻ. (ڏوهه) مڙهڻ– شامل ڪرڻ. (لاٿيو – لاٿيندو – لاٿيل يا لاٿل).

— **لاٿي ڏيڻ:** وڏائي ڏيڻ – گڏي ڏيڻ – واڌاري ڏيڻ – ڪجهه ملائي زياده ڏيڻ.

— **لاٿي رکڻ:** نيات مان ڪڍي ڇڏڻ – پاءِ برادر مان نيڪالي ڏيڻ.

— **لاٿي ڳالهائڻ:** مصدر. نموني سان ڳالهائڻ – برخلاف ڳالهائڻ – وڏاءَ ڪري ٻڌائڻ – خراب ڪرڻ. (ڪنهن تي) سڌيءَ طرح حملو ڪرڻ. اڻ سڌيءَ طرح ڪنهن کي طعنو هڻڻ.

— **لاٿي لاٿي ڪائڻ:** ٿورو ٿورو ڪري ڪائڻ. ماني سرس ۽ ٻوڙ ٿورو ٿورو ڪري ڪائڻ– مکي چکي ڪائڻ.

• **لاٿو ج لاٿا. لاوا:** ذ. ٻلي(مڇيءَ جو) ٻنان ڪنڊي وارو اڌ. (ضد: ڪاندو). (صفت). مُڏو– لِمو– ڪُند– موڳو – سادو سُودو – ڳالهائڻ جو ٿلهو. جڙتو – ڪوڙو – ڪوٽو – جعلي – مصنوعي. صفا نندو– تمام گهٽ – بلڪل گهٽ – بلڪل ڇوٽو – ڪسو – اوٺو– پاليل(پکي، جانور) – هيرايل –هريل (ث. لاٿي ج لاٿيون).

— **لاٿو ٿيڻ:** مصدر. هرڻ – هِري مري وڃڻ (پکي يا جانور جو) "سَهو لاٿو نہ ٿئي".

— **لاٿو پاسو ج لاٿا پاسا:** ذ. ٻلي يا مڇيءَ وغيره جو ٻنان ڪَنڊن وارو اڌ. ورهاست ۾ گهٽ حصو (ضد– ڪاندو پاسو).

— **لاٿو ڏوڪڙ:** ڪوٽو سڪو – ڪوڙو پيسو.

— **لاٿو ڪاندو ج لاٿا ڪاندا:** ذ. چڱو مٺو– گهٽ وڌ – عام خاص– ڪسو پڪو.

— **لاٿو ڪاندو ٿيڻ:** گهٽ وڌ تي هلڻ – رَسُ ڪري هلڻ – هڪٻئي جي ڳالهہ ڪٽڻ – اٽڪل سان ڳالهائڻ – حرفت ڪرڻ – چالبازي ڪرڻ.

— **لاٿي پکيءَ سان جهلڻ:** پاليل پکيءَ سان جهنگليءَ کي جهلڻ– ڏُتارڻ – ٺڳڻ – برغلائڻ – ريبڻ – ڦُسلائڻ – ڦاسائڻ– ٺڳارڻ.

— **لاٿي لَنجي ج لاٿيون لَنجيون:** ث. صفت. چڱي مٺي – ڪوٽي ڪري.

• **لاٿون ج لاٿان. لاوان:** ذ. صفت. خراب (چڱي جو ضد) – ڊلو – ڪَسو. هيٺو – ڏُبرو – ضعيف– ڪمزور. ڪوجهو – گهٽ – عيبدار. مندو. (غريب –نماڻو –مسڪين. (ث. لاٿين ج لاٿيون).

• **لاٿون(جمع):** ث. (سن.) شاديءَ جي وقت گهوٽ ڪنوار جا مٿا نمائي آهستي آهستي پاڻ ۾ ملائڻ واري رسم–مٿا ميڙ – پرٿو – شادي – شاديءَ جو سانُ– تَڪَرَ– تڪروت.

— **لاٿن اوٺو ج لاٿن اوٺا:** ذ. اهو مڙس جنهن جي ويجهڙائي ۾ شادي ٿيڻ واري هجي– گهوٽ.

— **لاٿون ڏيارڻ:** مصدر. شاديءَ واري رات گهوٽ ۽ ڪنوار کي مٿا ميل ڪرائڻ.

— **لاٿون ڏيڻ:** مصدر. گهوٽ ۽ ڪنوار کي نڪاح خوانيءَ بعد مٿا ميڙ ڪرائڻ – شاديءَ جي رسم پوري ڪرڻ.

— **لاٿون ڪرڻ:** مصدر. پاڻ ۾ ميل ڪائڻ– موافقت پيدا ڪرڻ – هڪجهڙائي حاصل ڪرڻ.

— **لاٿون لهڻ:** مصدر. پرڻجڻ– شادي ڪرڻ – شاديءَ جي رسم ادا ڪرڻ – شاديءَ رات مٿا ميڙ ڪرائڻ.

— **لاٿون هڻڻ:** مصدر. (هڪٻئي سان) جهجهي پريت هجڻ – گڏوگڏ هجڻ. جملو: "فلاڻن جون هڪٻئي سان لاٿون آهن".

— **لاٿون نہ لهڻ:** مصدر. شاديءَ کان اڳ جوانيءَ ۾ فوت ٿي وڃڻ. پاراتو يا پٽڻ "شل لاٿون نہ لهين".

• **لاٿي ج لاٿيون:** ث. (سن. لاوَلِي = لاٿي– پرا. لاوينا= لاٿي) لاباري يا فصل ڪٽائيءَ جو اُجورو – لُٽائيءَ جي عيوض ۾ مليل يا ڏنل اناج وغيره – مزوري– لاپو. لابارو. منائيءَ جو هڪ قسم – ڳُڙ ۾ پُسائي ۽ پُڄائي ناهيل چانور. چُغلي – گِلا– چورت – چيٽا پور.

Gul Hayat Institute

– **لائِي ڪَرُ ج لائِي ڪَرَ:** ذ. فاعل. (بل). لابارو ڪندڙ (ءِ عيوض ۾ "لائي" جنس جو حصو وٺندڙ). (ن–ب).

– **لائِي وارُ ج لائِي وارَ:** ذ. صفت. لائيءَ وارو– لائي وٺندڙ – لاپو وٺندڙ.

– **لائِي چائِي ج لائِيون چائِيون:** ث. جهيڙي جاڳائڻ واري حالت – فتنہ انگيزي – گهٽ وڌائي – گِلا غيبت– چور چڪور.

– **لائِي چائِي ڪَرَڻُ:** هڪڙي جو راز ٻئي کي ٻڌائي، جهيڙو پيدا ڪرڻ – گهٽ وڌ ڳالهه ڪرڻ – گِلا غيبت ڪرڻ – نندا ڪرڻ.

• **لائِين ج لائِينُون:** ث. (انگ. لائِين= لِيڪَ) سِٽَ– لِيڪَ. خط – ڏار. ڏوري– رَسِي– نوڙي– ريکا– قطار– صف. پِد– مصرع. لوهہ جَي واٽ – لوهہ جي پٽڙَي. (آصفيہ). ڏوهہ – خطا – گناهہ – قصور. عيب – اوڻائي. ذ. (صفت). محتاج. (گاجرا).

– **لائِينِ ڪلِيَرُ:** ذ. (انگ). رستو صاف – صفائي واٽ جي – واٽ صفا. اسٽيشن ماستر جو گاڏيءَ جو ڊرائيور کي رستي جي صفائي بابت لکي ڏنل ڪاغذ.

• **لاياروج لايارا (ڪ):** ذ. صفت. لاباره ڪندڙ – لاياري وارو– لاهِيارو.

• **لايَرُ ج لايرَ (ڪ):** ذ. صفت. لابارو ڪندڙ لايارو– لاهيارو.

• **لايَطاقُ ج لايَطاقَ:** ذ. صفت (ع). بي طاقت – نِربَل– ڪم هِيڻُ ڪمزور. (پرمانند).

• **لايو سَجايو ج لايا سَجايا:** ذ. اميدون پوريون ٿيڻ واري حالت – شادي – ڪاج. خوشي. فائدو (راس ٿيڻ واري حالت).

– **لايو سَجايو ٿِيَڻُ:** مُراد پُڄڻ – تڪليفون سجايون ٿيڻ– محنت ثاب پوڻ– ٿيل خرچ سجايو ٿيڻ.

• **لَبَ ج لَبُون:** ث. (ع. لعاب) ٿُڪَ– ٿيٽي– لَٻَ– پِڪَ– گگَ – اوڳارَ. رشوت– وڍِي – حرام – ڳِٽو – نفعو – ٻوٻو– لالَچ – لوڀ– طمع.

• **لَبُ ج لَبَ:** ذ. (ف. لَبُ= چَپُ) – هڪ عضوي جو نالو – چَپُ. طرف– جانب – پاسو – ڪنڌي – ڪَپُ (درياءَ جو)– ڪَنو– ڪنارو – پَر– ڪَسُ– بندوق جو لَبُ– گَزُ– تير. ٻيڙيءَ جي سڙهہ کي هَوا ڏانهن ڦيرائڻ واري رَسِي.

– **لَبَ تي لَڙَڻُ:** لالچ تي پاسو ڪرڻ.

– **لَبُ چَٽَڻُ:** روح سُرڪڻ– وات پاڻي ٿيڻ– سَڌ ڪرڻ – خواهش ڏيکارڻ.

– **لَب دانِي ج لَب دانِيون:** ث. بندوق جي لب يا گَزَ جي رکڻ جي نالي. (پرمانند). ٽُڪو.

– **لَبِرُ ج لَبِرَ:** ذ. لَبَ وارو – حرام ڪائُو– وَڍِرُ– پئسي جو ٻندو– لَبِي– لَبِجَڻَ جوڳو – لَبِيَرُ– ڪائُو– وَڍِي خور – رشوت ڪائُو. رُشوتي.

– **لَبُ ڪَٽَڻُ:** روح سُرڪڻ – وات پاڻي ڪرڻ – سَڌ ڪرڻ – لَب چٽڻ.

– **لَبِي ج لَبِي:** ذ. صفت. لَبَ وارو– رشوتي – لالچي – حرام ڪائو – پئسي جو پٽ – ڪائُو– وَڍِي خور– پَرشَٽُ– خَبيث.

• **لُبَ:** (فصل) لُٽڻ واري حالت –لوبُ– لابارو– (فصل جي ڪٽ يا ڪٽائي. طمع. مُوڙي– نقد– روڪڙ. (رام ڪلي).

• **لَباتو ج لَباتو:** ذ. (ف. لَبادَه= ڊگهو ڪوٽ) سيءَ يا برسات جي بچاءَ لاءِ پهريل ڊگهو چوغو. ڊگهو ڪوٽ– چُغو– ڪُڙتو– وردي – اووَر ڪوٽ. جانور جو هڪ قسم.

• **لِباسَ ج لِباسُون:** ث. ڪُوڙي خوشامد– چَٽَ – چاپلوسي – ناز برداري – مک استتي. (پرمانند). ڪوڙي ساراهہ– پنيُل– لَلو پتو.

• **لِباسُ ج لِباسَ:** ذ. (ع. لَبَسَ= هُن پَهريو) پوشاڪ– ويسُ– وڳو – ڪپڙا – جامون – وستُر– ڪپڙو لٽو – وَڳُ– سَتر– برقعو. ڍنگ – روپ – مُلمعو– ڏيکُ. زرين پوشاڪ– زَر– زيور – هار سينگار – ٽِيپ – ٽاپُ– ڏيکُ ويک – پَيڪو. چاپلوسي – خوشامد – ڍونگ – چَٽَ– لَنڊي – خوشامد– ڦُل بندي – ڪُوڙي ساراهہ – لَلو پتو– پنيُلُ. ڪاري جي ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو– درياهي ٻيڙيءَ جو وڏو گوش.

– **لِباسُ ٻڌَڻُ:** چاپلوسي ڪرڻ – چَٽَ ٻَڌڻ– خوشامد ڪرڻ – لَڳڻ – پنيلائڻ – تاتارڻ– چَترائڻ – برغلائڻ – ڏتارڻ– ڦُلائڻ – چاڙهہ ڏيڻ– شاهو ڏيڻ – ريهڻ ريبڻ – ڳِلٽو ٻڌڻ. (پرمانند).

– **لِباسُ ڪَرڻُ:** ويس ڍڪڻ يا بدلائڻ. پردو رکڻ – منافقي ڪرڻ.

– **لِباسِي ج لِباسِي:** ذ. صفت. ڪوڙو – خوشامد ڪندڙ – خوشامدڙيو– مُنهن تي خوشامد ڪندڙ – دل جو پليد– اندر جو ڪوٽو – ڪُپَتيو– ڪُپَتِي– مڪارَ – ڏورت– چالاڪ – ڏيکاءُ وارو– ٺوڳي– وات مِٺڙو– سياڻو – ريهو – ريهيندڙ – ريبيندڙ – برغلائيندڙ.

• **لَباڪُو ج لَباڪا (ل):** ذ. ننگُ – شرم – حَيا– مَرَمُ– لَڄَ– مرحاتا. لِيو– جهاتِي– لِيئو. (مهيري).

• **لَبريزُ ج لَبريزَ:** صفت. (ف. لَبَ+ ريختَنُ= چپ يا ڪنارو+ هارڻ) تارُ ڀريل – تارون تار – چِڪار – ڪَنن تائين ڀريل – لبالب– ڀرپور – ڪنان تار – ٻڦيلَ– ٽمٽار – ڪناڪن.

Gul Hayat Institute

• **لُبِ لُبابُ ج لُبِ لُبابَ:** ذ . (ع . لُب لُبابُ = تَتَ) تَتَ – سَتَ – مغز – خلاصو – مطلب – مفهوم.

• **لَبلَبِي ج لَبلَبِيُون:** ث . بندوق جي اوزار جو هڪ قسم – بندوق جي گهوڙي کي چورينڌڙ اوزار.

• **لُبَنُ ج لُبَنَ:** ذ . (ع). کِيرُ. انجير. خسيس شيءِ.

• **لبنان:** اسم خاص. هڪ عرب ملڪ جو نالو.

– **لَبِڻُ:** مصدر. (سن. لَنب) لَبُ ڏيڻ – لالچ ڏيڻ – طمع آڇڻ – رشوت ڏيڻ – لالچائڻ – ودي ڏيڻ – ڪنهن کي ڪجھ ڏيئي، پنهنجي طرف ڪرڻ – پاڙيو ڪرڻ. (بندوق) لَبڻ. ڪنهن شيءِ کي پائودر وغيره لڳائڻ. (پرمانند). (لبيو – لبيندو – لبيل).

– **لُبِڻُ:** مصدر. (سن. لو = لُڻَڻُ) لابارڻ – لُبجَڻُ – لُڻجَڻُ – (فصل) ڪنجڻ.

– **لَبُوچ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لَبُوسِي ج لَبُوسِيَ:** ذ . صفت. لالچي – بي غيرت. خوشامدڙيو – چاپلوس. نَوَلُ(ڪتو) – نِڌَڪو. گيدي – ڪانئرُ – ڏڄڻو – بزدل.

• **لَـبِيبُ ج لَـبِيبَ:** ذ . معشوق – موهڻو – جاني – دلبر – منو – پيارو – پريتم – جانب – شيرين – وڻندڙ – محبوب. هوشيار – اڪابر – سياڻو – ڏاهو – داناءِ – عقل وارو – هوشوند – زيرڪ – سَبوجھ – سُڌويرو – پَهچان – سمجهو – فهميدو.

• **لِبيسُ ج لِبيسَ:** ذ. لِباسُ – پوشاڪ – وڳو. هار سينگار – صورت – ٻاهريون ناٺ شڪل – رُوپُ – رنگ. چٽ. زبان جو ميناج.

• **لَبيڪ:** حرف ندا. (ع. لَبيڪَ = حاضر آهيان) سڏَ جو حاضر جواب – حاضر آهيان – بيٺو آهيان – حاضر سائين – حاضر حضور – خدمت ۾ موجود آهيان.

• **لَبَ ج لَـبُون:** ث . لاف – لَباڙ – داڙ – ٻٽاڪ (مهراڻ).

• **لَبَ ج لَبَ (ڪ):** خَمَر – وَرُ – وڪڙ . ڪانچو – ڪانئو. جبل جي سلسلي ۾ ڪا ڊل زمين. خالي جاءِ – ٽَپُ – ٽنگُ – سوراخ.

• **لِبَ ج لِبُون:** ث . ٽَڪَ – ڦيٽي – پڪَ – وات جو پاڻي – لُعاب – گِڦَ – گِگَ – چِچ – جڄَ – ريشو. (ڪ). واهيات ڳالهاءِ – ٻَڪَ (ڪ). ليسوڙي يا گيدوڙي جو ريشو. (صفت). لڳلڳدار. گيهَ جو مصالحدار رَهو. (پيشه وران). پکيءَ جو هڪ قسم. (شرت). (اسم خاص). تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديھ جو نالو.

– **لِبَ وجهائڻُ:** ٻڪَ وجهائڻ – دعا ڪرائڻ.

– **لِبُونَ جهلَڻُ:** چينيجڻ – تنبيهه ڪرڻ.

– **لِـبُون چَٽَڻُ:** بي مانو ٿيڻ – بي عزتو ٿيڻ.

• **لَـبُ ج لَـبُون:** ث . پاڻي لَبڻُ واري حالت – پاڻي خراب ڪرڻ جي حالت. (وفا). جهڳ – ٻوڙ وغيره ۾ هٿ وجهي، ڦتائڻ واري حالت. مهڻو – طعنو – عتاب. چڙب – جُٺ – ڦِٺ – ويادُ – ويڻ – لعنت. ناچيز.(ذ). پاڻيءَ جي گاهه جو هڪ قسم. جانورن جو چارو (جنهن ۾ ڪڙيءَ بوسو جام هجي).

– **لَـبُ ڪَرَڻُ:** (پاڻي وغيره) لُباڙي خراب ڪرڻ. تنگ ڪرڻ – هيسائڻ – ڌٻائڻ – تنبيهه ڪرڻ.

• **لَـباتَ ج لَـباتُون:** ث . (سن = لَـپ) اجائي لَباڙ – ٻَڪ ٻَڪ – بڪواس – بڪوات – لباڙ.

• **لَـباچو ج لَـباچا(ل):** ذ . صفت . گدلو – ميرو – گچيلو – ڪنو – غليظ. (ث . لَباچِي ج لَباچِيُونُ).

• **لَـباڙُ ج لَـباڙُ:** ث . (سن. لَپُ = اجائي ڳالھ ڪرڻ. داڙ) – داڙ – ٻٽاڪ – وقل – لاف – لاف. (شرت) – بڪواس – بڪوات – يَخِي – ياوه گوئي – ڊيڪُ – ڊينگ – لباتُ – ڊينگل – ٻَڙَ – جاڙي – مبالغو – وڏاءِ – اناءِ – زيادتي – زياده بياني.

– **لباڙ هڻڻ:** لاف هڻڻ – ٻٽاڪ هڻڻ – داڙ هڻڻ – بڪواس ڪرڻ – بڪوات ڪرڻ.

– **لَباڙِي ج لَباڙِي:** ذ . صفت. لباڙ ڪندڙ – لباڙ هڻندڙ – داڙي – گهڻو ڳالهائيندڙ – ٻَٽاڪِي – لاف زن – ٻَڪ ٻَڪيو – ڪُوڙ ڳالهائيندڙ – بڪواتي – ڊيڪر – ڪُوڙا افواهُ اٿاريندڙ – اجائي ٻَڪ ٻَڪ ڪندڙ – ڦڙٻاني.

• **لباڪِي ج لباڪِيُون:** ث . ننڍي مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **لَـباڻا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. سڪ قوم جي هڪ فرقي جو نالو. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **لَـباڻو ج لَـباڻا (ڪ):** ذ . صف. لابارو ڪندڙ – لايارو – لاهيارو. ڪانئيون وڪٽندڙ. (وفا). جلاٺو ڪانئيون وڪٽندڙ جي هڪ ذات.

• **لُبدَ ج لُبدَ (ٿ):** ذ . عادت – هير – ڏنڌو.

• **لَـبُرَ ج لَـبُرَ (ت):** ذ . رلِي – ڏبر – پراڻو چنل ڪپڙو. لُڪِڙُ.

• **لِبِرَ ج لِبِرَ:** ذ . صفت. نِربل – ڏربل – نبل – ڪمزور – نِبرُ – هيڻو – ضعيف – عاجز – ناتوان – بي پهچ.

• **لَـبِرُوَ:** شاديءَ وقت گهوٽ ڪنوار جي لاءِ زعفران جي رنگ تي ٺهيل گاديلو. (پرمانند).

• **لَـبِرُوَ لَـبِرُوَ ڪَرَڻُ:** تڙ تڪڙ ڪرڻ – هيڏانهن هوڏانهن ڪرڻ – اڏو گابرو ڪم ڪرڻ – جهڙو تهڙو پورائو ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

• **لَـبَڙُ ٽويو ج لَـبَڙُ ٽويا:** ذ. صفت. گهڻ وڏ ڳالهيون ڪندڙ — لاٽـي چاٽـي ڪندڙ — چُغل خور. بدمزاج.

لَـبَڙُ ٽويو ٿـيَڻُ: ڏنو ڏيڻ — گشو هڻڻ — دلاسي ۾ رهائڻ.

لَـبَڙُ چَٽو ج لَـبَڙُ چَٽا: ذ. صفت. اُفواهه اُٿاريندڙ — اُفواهي. بڪواتي — بڪ بڪيو — لبڙاٽي — واهيات ڳالهيون ڪندڙ. بي عزتو — بي مانو.

- **لَـبَڙُ چَٽائـِي ج لَـبَڙُ چَٽائـِي:** ذ. صفت. مفت خور — حَرام خورُ. اوبر ڪائيندڙ.

- **لَـبَڙُ شَـبَڙُ:** ث. اڏوري ڳالهه — سمجهه ۾ نه اچڻ جهڙي ڳالهه — گبڙ شبڙ — خلط ملط.

• **لَـبَڙَڻُ:** مصدر. هٿ هٽي گندو ڪرڻ — خراب ڪرڻ — جهـُڳڻ — لَـبَڻُ.

- **لَـبِڙِ ڏُبِڙُ ڪَرَڻُ:** لَـبڻ — جهـُڳڻ — هٿ وغيره وجهي خراب ڪرڻ.

• **لَـبَڪَڻُ:** مصدر. بڪوات ڪرڻ — واحيات ۽ بي ڍنگو ڳالهائڻ — اجايو بڪڻ.

- **لَـبَڪو ج لَـبَڪا(ڪ):** ذ. بدگفتگو — گِلا — لَـبَ لَـبَ — بي ڍنگائي — بَـڪَ. (ت). مينهن جي ڪير وڌائڻ لاءِ ڪُتر ۾ مٽرن جو ڏارو — چانورن جي ڪٽي گهٽي پاٽيءَ سان ملائي ڏنل چارو.

• **لَـبَ لَـبَ ج لَـبَ لَـبَون:** ث. واهيات ڳالهيون — بيوقوفيءَ جي گفتگو — اجائي بڪ بڪ — يَخـِي — چريائي — بڪوات.

- **لَـبَ لَـبِ ڪَرَڻُ:** طعنا هڻڻ — مهٽا ڏيڻ — ڏوراپو ڏيڻ — ستائڻ.

• **لَـبَ لَـبِي ج لَـبَ لَـبِيَون:** ث. بندوق جي اوزار جو هڪ قسم — بندوق جي گهوڙي جي هيٺين ڪلي.

• **لَـبَڻُ:** مصدر. ڪاڏو خراب ڪرڻ — پليد ڪرڻ. جملو: "ڪانوَن جو لَـبيل پٽ ڪير ڪائيندو". جهـُڳڻ — لَـبڙ ڏبڙ ڪرڻ. ٿـُڪ لعنت ڪرڻ — (ماڻهوءَ ڪي) تنبيهه ڪرڻ — جـُٽ ڪرڻ. هيسائڻ — ڪَنبائڻ — ڍيڄارڻ — ڌمڪائڻ — دبائڻ — سُوٽڻ. ڏکوئڻ — پيڙڻ — ستائڻ — ظلم ڪرڻ — عيب ڪڍڻ (لَـبِيو — لَـبيندو — لَـبِيَلُ).

• **لَـبو ج لَـبا(ل):** ذ. صفت. جانورن جو هڪ قسم (ڪَن ڍِريل).

• **لِـبو ج لِـبا(ل. ٿ):** ذ. صفت. ڏندن پڳل يا ڏندن اڪڙيل — پَـبو — قدو. (وفا).

• **لَـبو ٿَـبو ج لَـبا ٿَـبا:** ذ. تنگ گـُذرانُ — غريبي گذر — ٿورائي مان پورت ڪرڻ واري حالت — ايرائي سيرائي — اوڏر سوڏر — قناعت. ڪـُٽل ٽـُٽل. اٽڪل سٽڪل — تِرڙورڙ — لـَم ٽـَپ — اُٽاماري — جهڙو تهڙو. حيلو — سازباز.

لَـبو ٿَـبو ڪَرَڻُ: دلچسپيءَ سان ڪم نه ڪرڻ — مٺاچرو ڪم ڪرڻ — بي خيالو ڪم ڪرڻ — بنا شوق جي ڪم ڪرڻ.

- **لَـبِي تي رَهَڻُ:** ڪنهن معاش جي ذريعي ڪان سواءِ گذارڻ.

• **لِـبوڙَڻُ (ت):** مصدر. ڪاڏي ۾ آڱريون وغيره وجهي خراب ڪرڻ — جهـُڳڻ — لَـبَڻُ — ڪاڏو خراب ڪرڻ — لوئڻ — گڏڻ. لعاب هارڻ. (وفا).

• **لَـبُ ج لَـبُ:** ذ. لاڀ — فائدو — پيدائش — حاصلات — پراپت — نفعو — اُپراسو — ڪٽيو — اُپت. لالچ — لوڀ — طمع.

• **لَـبائـِڻُ:** مصدر. (سن. لپ) لهارائڻ — شيءِ ڳولڻ ۾ مدد ڪرائڻ — ڳولائڻ.

- **لَـبائـِي ج لَـبائـِيون:** ث. ڳولائڻ جو عيوض — لَـهائي — ڳولائي.

• **لُـبائـِڻُ:** مصدر. لوڀُ ڏيڻ — هِرڪائڻ — لالچائڻ. (پاڻ تي) مست ڪرڻ — موهڻ — ريجهائڻ.

• **لَـبجَڻُ:** مصدر. ملڻ — هٿ اچڻ — گڏجڻ.

• **لِـبڌَڪ ج لَـبڌَڪ:** ذ. آسمان ۾ سڀ ڪان وڏيڪ روشن ستارو. ڪـُتو — ڪَلب — ثـُريا.

• **لَـبَڻُ:** مصدر. (سن. لـَپ = هٿ ڪرڻ يا حاصل ڪرڻ) حاصل ٿيڻ — هٿ ڪرڻ يا هٿ اچڻ — ملڻ — لهڻ — پراپت ٿيڻ — پائڻ — ڳولي لهڻ — پِڙپوڻ — ليجڻ. (لَـبِيو يا لَڌو — لَـبَندو — لِبيل يا لڌل).

- **لَـبِـٺو ج لَـبِـٺا:** ذ. صفت. ملي سگهندڙ — ملڻ جهڙو — وَٽو — ملٽُو — حاصل ٿيٺو — ملڻ جوڳو — مُيَسَر — دستياب.

• **لُـبَڻُ:** مصدر. (سن. لـُبُ = لالچ ڪرڻ) و — ڪوش) — لـُبڻ — لابارو پوڻ — لـُٽجڻ — وڍجڻ — گاهه جو ڪپجڻ — لابارو ٿيڻ. لالچ ڪرڻ — لوبجڻ — لوڀ ڪرڻ. ڪم ۾ مشغول ٿيڻ. (لَـبيو — لَـبندو — لـُبيل).

• **لَـبولو ج لَـبولا:** ذ. اُڪير — سِڪَ — چِڪَ — تانگهَ.

• **لَـتَ ج لَـتَون:** ث. بدن جي عضوي جو هڪ قسم — جَنگهه — پيرُ — ٽَنگ. ٽـُڏو — ٺوڪر — ٽنگ سان ڏڪ — ٽَونٽـِي — پشتاڙ — اِٽ — چڙهـِي — اُٽيڙ — اُڇل — پير جو زور — دبڪو — آهٽ. (ڪ). ٻيڙيءَ جي رسيءَ جو هڪ قسم — ٻيڙيءَ جي پرماڻ ڪي ڪوهي تي لاهڻ چاڙهڻ لاءِ اڳئين پاسي ٻڌل واجهه.

- **لَـتَ ڏِيَڻُ:** ٽنگ سان زور ڏيڻ. چِـپَڻُ — چِـيپاٽڻ — لتاڙڻ. زور رکڻ — تنگ ڪرڻ — تڪليف ڏيڻ.

- **لَـتِرُ ج لَـتِرَ:** ذ. صفت لَـتُون هڻندڙ — ٽـُڏو هڻندڙ — ٽـُونٽيرُ (گڏهه وغيره). چالاڪ — هوشيار — محنتي. ٽنگ جو گوشت. (گاجرا).

Gul Hayat Institute

– **لَتَوَ ج لَتَوُن:** ث. لتاڙُ– پيرن ۾ پيل – عام لنگهہ جو هنڌ.

– **لَتِڙُ ج لَتِڙَ:** ذ . صفت. لتون هڻندڙ– ٽڏو هڻندڙ – لَتِر– اِٽرُ– پُسترُ – نندڍيءَ ڪُتيءَ واري جُتي.

– **لَتَ ڪَرِي تِيَڻُ:** مصدر. زور پوڻ– نہ پُڄڻ– نہ پُڄَڻ.

– **لَتَ ڪُوَرِي هُجَڻُ:** اثر وارو هجڻ – اثردار هُئَڻ.

– **لَتَ هَڻَڻُ:** نوڪر لڳائڻ – چڙهي هڻڻ– پيرن جي ضرب رسائڻ. نقصان پهچائڻ. ڌڪارڻ – ناڪار وارڻ. ڪم ڏاهي ڇڏڻ– رنڊڪ وجهڻ. ڍڳي يا مينهن جو کير ڏيڻ کان انڪار ڪرڻ – (کير) ڇڏي ڏيڻ.

– **لَتِڙيو ج لَتِڙِيا:** ذ. صفت. لتون هڻندڙ– پُسترِ– ٽونٽيرُ– لَتِرُ.

• **لَتَ ج لَتُون:** ث . عِلت – عادت – خصلت– خُو– چُوس – نمونہ – سياءُ.

• **لِتَ ج لِتُون (ٽ):** ث . گوهي . جِيت جو هڪ قسم – ڪُتِ. تمام گهاٽي.

• **لَتاڙَڻُ:** مصدر. لتن يا پيرن هيٺ لتوڙڻ – جهاڳوڙڻ – ڳوهڻ. چلهڻ. لتون هڻڻ– لتن سان مارڻ – لتن سان چيپاٽڻ. زور ڏيڻ –مَنڻ– پِيڙون ڏيڻ– مُڪون هڻڻ – ٽَڪُ لاهڻ– لَتون ڏيڻ. ڌڪارڻ– ذليل ڪرڻ. ملامت ڪرڻ.

– **لَتاڙ ج لَتاڙُون:** ث. ٻنيءَ يا گاهہ کي ماڻهن يا مال جي لتاڙ– اورانگهہ – پيراٽ. لَتون ڏيڻ واري حالت – چِپَ– چَپيٽ – ڳوهہ.(ل)– ڳوهيل. (ل). مهٽ – زور – پِيڙهِن – مُنيون– جهاڳوڙ– لتڙ– لتوڙ.

– **لَتاڙَ تي وهَڻُ:** رستي تي ڳوٺ ٻڌڻ. اچ وڃ جي رستي تي ويهڻ.

– **لَتاڙ ۾ اَچَڻُ:** چِپ يا پِيهَٽَ ۾ اچڻ– تڪليف ۾ اچڻ– چڪر ۾ اچڻ.

– **لَتاڙِي ج لَتاڙِيُون:** ث . ٻيڙيءَ تان لهڻ – چڙهڻ جو تختو.

– **لَتاڙِيو ج لَتاڙيا(ڪ):** ذ . صفت. اهو ماڻهہ جو مهمان کي ماني نہ ڪارائي.

• **لَتائِڻُ:** مصدر. لِتَڻَ– بند ڪرڻ.

• **لَتَرِ ج لَتَرون:** ث . ٽَنگ جو گوشت.

• **لِتَرُ ج لِتَرَ:** ذ. اسم جُتيءَ جو هڪ پادر– موچڙو. پراڻي جُتي –لِتَرُ.

• **لُتَرَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لَنَرَ ج لَتَرُون:** ث . اسم. لَتاڙ – زور – پيڙون– جهاڳوڙ– لتوڙ– مُڪڙيون– مُنيون – پيرن جي دَٻ.

– **لَتَوَ ڪَرَڻُ:** مصدر. ڍورن ڍڳن جو پوک جا سلا لتاڙڻ. ٿهيل شيءِ کي لتاڙي وجھڻ.

• **لِتَوُ ج لِتَرَ:** ذ . اسم. کلو – پادر – موچڙو– لِتَرُ – جُتي.

• **لُتِڙَڻُ:** مصدر. ليتڙڻ – گينداڙڻ (پاڻيءَ ۾). ٽِپڪڻ. مير ڪرڻ – گندو ڪرڻ.

– **لُتِڙِيَلُ ج لُتِڙِيَلَ:** ذ . صف. ليتڙيل– گينداڙيل. (پرمانند) ميرو ڪيل.

• **لُتڪا(ڪ):** تڪڙا تڪڙا چڪر– گوهِيُون– لُتِ لُتِ- گهُٽون هڻڻ واري حالت.

• **لِتَلُ ج لِتَلَ:** ذ . صفت. لِنبيل – چنبڙيل– مَڪيل – مَليل –لڳل – تقيل– ليپيَلُ.

• **لُتَ لُتِ ڪَرَڻُ:** هيڏانهن هوڏانهن اچڻ وڃڻ– گهر گهر هلڻ – اجايو رلڻ– ناسُون هڻڻ.

– **لُتَ لُتيو:** ذ . صفت. لُت لُت ڪندڙ – بي صبر – نوسِي رولاڪُ– رولُو.

• **لَتَڻُ:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لِتَڻُ:** مصدر . لِنبَڻُ– ليپو پائڻ. (ث). جاءِ. جنهن جي ڇر کي گاري سان لِنبي ڇڏجي.(ذ). سادو گارو (مِٽيءَ جو).

• **لِتَڻُ ج لِتَڻ:** ذ. گندي پاڻيءَ جو تلاءُ يا کَڏَ– (پاڻيءَ جو) ڍُٻ – ڍهو.

• **لِتِٽِيُون جاگيرَ:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لِتو ج لِتا:** ذ. لِتڻ يا لِنبڻ مان اسم مفعول– لِنبيو – مرمت ٿيل – پوڙهو(ماڻهو). (ذ). پرتي– ذاتِ – ٽڪِي. بندوق جي منهن وارو ڏلو. (ڪپڙي جي)تهي– (ڪاغذ جو) مُتو. گنگٽرڙائي.

• **لَتو پَتو ج لَتاپَتا:** ذ . ڏيتي ليتي – ڏي وٺ – لاڳاپو.

– **لَتي پَتي وارو ج لَتي پَتي وارا(ٽ):** ذ . صفت. پنهنجي پاسي وارو – لاڳاپيدار – ڏيتي ليتيءَ وارو.

• **لَتوڙَڻُ:** مصدر. لتاڙڻ. لَتن ۾ چِپَڻُ. تڪليف ڏيڻ. (لتوڙيو - لتوڙيندو– لتوڙيل).

– **لَتوڙَ ج لَتوڙُون:** ث . زور – پِيڙون– جهاڳوڙ– مُڪِڙيون- مُنيونَ– لتاڙَ– لَتَڙ.

• **لَتِي ج لَتِيُون:** ث . پير جو ڌڪو – ٺُڏو– ڌَڪُ.

– **لَتِي لَڳَڻُ:** ٺڏو لڳڻ – انگڙو لڳڻ. رنڊڪ پوڻ. ڏُم مچڻ جهيڙو ٿيڻ – معاملو ٿيڻ.

– **لَتِي هَڻَڻُ:** ٺڏو هڻڻ– ڦڙتي هڻڻ. رنڊڪ يا رڪاوٽ وجهڻ هر هر پنڌ ڪرڻ – گهٽو ٻوڙڻ– تڪليف ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

• **لَٽَ پَٽَ:** ث. ليکي وهنوار — لاڙ پاڙ — پاڙ جهاڙ — حساب ڪتاب.

• **لِٽِرائِڻُ:** مصدر. دلاسو ڏيئي ترسائڻ — ڪُسائي يا ڪُشو ڏيئي پڇي وڃڻ. (لِٽِرائيو — لِٽِرائيندو — لِٽِرائيل).

• **لِٽِرَ پِٽِرَ(ل):** ث. هيٺ مٿي — اُبت سُبت. ليٽ پيٽ — اُلٽ پلٽ.

• **لِٽِرڻُ:** مصدر. ليٽڻ — ليٽڙيون پائڻ.

• **لَٽَلُ ج لَٽَلَ:** ذ. صفت. گهٽ ٿيل يا گهٽيل — (پاٽي) گهٽجي ويل — (بدن ۾) ڪمزور ٿي ويل. (برادريءَ مان) خارج ٿيل.

• **لِٽَڻُ:** مصدر. مٽيءَ يا ڪچري مان پرجڻ — ڪِنَ ۾ ليٽڙڻ.

• **لِٽو:** لَٽَهڻ مان زمان ماضي.

• **لِٽَڻُ:** مصدر. مٽيءَ ۾ ليٽڙيون پارائڻ. ٿاڦوڙا هڻڻ — ليٽيڙيون پائڻ. لَٻڻ — جهَڳڻ.

— **لَٽي پَٽي:** (محاورو). آخرڪار — نيٺان نيٺ — پويان پوءِ — ڏني ورتي — نيٺ نڌان — پوڄاٺان. قصو ڪوتاهه.

— **لَٽي لاباري:** محاورو. آخرڪار — ڪم لهڻ کان پوءِ — لاباري لهڻ کانپوءِ — دير سان — اويرو.

— **لَٽي لَٽُ ٿِيڻُ(ت):** ڍڄڻ ٻنجڻ. سُست ٿيڻ — ٽوٽي ٿيڻ.

• **لَٽَ ج لَٽُون:** ث. (سن. ريهه) مٽي — ڌِسڙ — ڌِسَ — ڌَرَ — ڌُوڙ — ٻُسڙ — ڌُڌڙ — غبار — گرد — رڙُ — واري.(ت). ڌرتيءَ جي ڪيٽن جو هڪ قسم. جيٽَ — گَدُر.(ڪ). پاٽيءَ جي ازخود وهڪري سبب ٺهيل ڍوري.

— **لَٽياري ج لَٽياريُون:** ث. صفت. لَٽَ واري — ريٽ واري — ريٽائين. مٽيءَ گَڏَيل.

• **لَٽُ ج لِٽَ:** ذ. اسم. (سن. رَجس) ۽هندڙ پاٽيءَ جو رَڙُ — واري — ريٽَ — مٽي.

• **لِٽ ج لِٽُون (ڪ):** ث. ڳِتيل وارن جي چڳَ — وارن جي ڳوپ — وارن جو ناڙو — مونجهارو — ٻوڏو — ٻولاٽدو — گوگيڙو.

— **لِٽي ج لِٽِيُون (ت):** ث. نه وهنجڻ سبب وارن جي ٿيل حالت — لِٽَ — وارن جو ناڙو — مونجهارو.

• **لُٽَ ج لُٽُون:** ث. اسم.(سن. لُٽَ = ڦُرڻ) ڦُر — ڦُرلُٽ — ڌاڙو — لُوٽ — هَٽَ ڪَس — زوري. ظلم — ڪَپٽ — ڏيپ — مصرف — فضول خرچي — اجايو خرچ. حد کان وڌيڪ ڏنل دانُ. عام خيرات. تباهي — برٻادي — نقصان — زيان — خرابي. (صفت). تمام تڪو. گهڻو.

— **لُٽَ ٿيڻ:** ڦُرٿيڻ — تاراج ٿيڻ — غارتگري ٿيڻ — ظلم ٿيڻ — انڌير ٿيڻ.

— **لُٽَ جو مال:** ڦُر جو مال — مال غنيمت. ڌاڙي جو مال. حرام جو مال. مفت جو مال.

— **لَٽَ لَٽان:** ث. مسلسل ڦرلٽ. ڦُر ڦُران.

• **لَٽاڪو ج لَٽاڪا:** ذ. لَڙُ — گوڙ — گهمسان — گڙٻڙ — مونجهارو — رولو — ٻکيڙو — گهمگوڙ — گهٻري — منجهائيندڙ خيال — ڪِرابِگ — ڪاسارو — ڪاپارو — مغز خوري — خفو — پائيتال — شور — غوغاءُ. جهيڙو — وائڙائي(ل). سِردردي — مَٿي هَڻَ — کِٽ پِٽ — مشڪلات — اهنجائي — حيراني — پريشاني. (ت). اُميد. لچ. قصو. حساب ڪتاب.

— **لَٽاڪو لاهِڻُ:** رهيل ڪم پورو ڪرڻ — ڪم جي گهل ۽ اوسيڙي کي ختم ڪرڻ — ڏکيو ڪم پورو ڪري ڇڏڻ يا جند ڇڏائڻ. بدنام ٿيڻ. (ت).

— **لَٽاڪو لَهَڻُ:** مصيبت دور ٿيڻ — جهڳڙو ترڻ ڏڄو لهڻ. ڊرو ٿيڻ. خوار ٿيڻ.

• **لَٽائِڻُ:** مصدر. ڍڪائڻ — ڀرائڻ. ڇپائڻ — لڪائڻ — پردو ڏيارڻ. بند ڪرڻ — پُورائڻ — دفن ڪرائڻ. (لَٽائيو — لَٽائيندو — لَٽائيل).

• **لُٽائِڻُ:** مصدر. (سن. لُٽَ = لُٽڻ) ڦُرائڻ — اُڏائڻ — لُٽڻ — نقصان ڪرڻ — گنوائڻ — ورهائڻ — ڪپائڻ — اجايو وڃائڻ — برباد ڪرڻ — فضول وڃائڻ. ويران ڪرڻ — تاراج ڪرڻ — غارت ڪرائڻ — برباد ڪرائڻ — نقصان ڪرائڻ خراب ڪرائڻ يا ڪرڻ.

— **لُٽائُو ج لُٽائُو:** ذ. صفت. لُٽائيندڙ يا لُٽيندڙ — خرچائُو — اُڏائُو — پاٽُو — بوالفضول — وڃائُو — ڇَٽُو — پَڇ ته ڇٽو — هٿ ڦاڙ — لَکَ لُوٽَ. ڏاتار — سخي — اُدار چِتُ — ڪشاده دل — درياءُ دل.

• **لِٽجڻُ:** مصدر. مٽيءَ سان ڍڪجي وڃڻ — رَٽجڻ — ٽرجڻ.

• **لَٽَڙِي:** اسم خاص. هڪ نئين جو نالو.

• **لَٽَڪَ ج لَٽَڪُون:** ث. ناز نخرو — ادا — لوڏَ — مُنهن جو بناءُ — مُنهن جو ڏيک — نازُ — چَمڪَ — انداز.

• **لَٽَڪَڻُ:** مصدر. (سن. لَٻُ) لڙڪڻ — لَڏڻ — آويزان ٿيڻ — ٽنگجڻ. سُوريءَ تي چڙهڻ — ڦاسيءَ تي چڙهڻ. هلڻ — ڦرڻ.

— **لَٽَڪائِڻُ:** مصدر. (سن. لَٻ) لڙڪائڻ — ٽنگڻ — هيٺ لاڙڻ يا ڍارڻ — ڍرڪائڻ. گلي ۾ وجهڻ — آويزان ڪرڻ — مٿي رکڻ. ڦاسي ڏيڻ.

— **لَٽڪُ ج لَٽڪَڻَ، لَٽڪِيُون:** ث. ڌاڳي ۾ ٻڌل پٿر جنهن کي لغڙ جهٽڻ لاءِ مٿان ڌاڳي تان اُڇلائبو آهي — لٽڪيل شيءِ — لَڏڻو — لٽڪڻو. ڪاٺ جي ڪومچي ۾ رکڻ لاءِ هڪ مَنجهڻ. ڪن جي سور جي دوا جو هڪ ڦُڙو.

Gul Hayat Institute

– **لَٽڪِٽُو ج لَٽڪِٽا:** ذ. گهنڊ جي لار– هڪ ڪاٺي جا گهنڊ ڪي وڄائي. جهاپا– جهوڙا (لٽڪندڙ).

• **لَٽڪَڻُ:** مصدر. هيڏي هوڏي هلڻ– چُرڻ– گهمڻ– سير ڪرڻ– ڦِرڻ– رُلڻ– رَمڻ– ڀِٽڪڻ– ڀُٽڻ– ڀنوڻ– وَتَڻ– ٽَلُڪڻ– اُجهڙڻ– ڀرمڻ. ڦُرڻ– لُٽجڻ.

• **لَٽِڪو ج لَٽِڪا:** ذ. عَمل– مَنڊُ– مَنتر– ٽِيٽُو– ٽوٽڪو– چندو. مزاحيہ آکاڻي يا ڳالهہ – لَٽڪو چُٽڪو– موهٽي. حرفت– حرڪت بازي – ٽَني بازي– ٽِيري – مسخري.

– **لَٽِڪوچَٽِڪوج لَٽِڪاچَٽِڪا:** ذ. ڀوڳ چرچو. چالاڪي– ٽڳي.

• **لَٽِڪو ج لَٽِڪا(ل):** ذ. جادو – سِحرُ– افسون – مَنتر– جنتر– ٽوٽو– ٽيٽو – جادوءَ جي موٽ. محبت جو عمل – ڪنهن کي گرفتار ڪرڻ جو عمل– موهني – شعبده– ڪرتب – هٿ جي چالاڪي– عياري – مڪر– فن– فريب. چُٽڪو– چوٽي – مٺيون ڳالهيون. ناز نخرو. تالُ. نزاڪت– سونهن – سوڀيا– زينت – زيب – سُهڻائي– سندرتا– لطيف (جوانيءَ جو ٽوهُ). رونق– شان. (صفت). نزاڪت ڀريو– زيب آور.(اسم خاص). تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

– **لَٽِڪِي سان لَٽَڻُ:** ناز نخري سان پاڻ تي اکَن چکَن ڪرڻ– موهڻ.

• **لَٽَڻُ:** مصدر. ڍَڪَڻُ– پورڻ – مِٽي وجهڻ– پرڻ – ملائڻ– (ڏر وغيره) مِٽِيءَ سان بند ڪرڻ يا پرڻ. (لاش)دفن ڪرڻ. (لٽيو– لٽيندو– لٽيل).

• **لُٽَڻُ:** مصدر.(سن. لُنتَنَ) ڦُرڻ– ڪَسڻ– ڌوهڻ– لُٽي وڃڻ. چورائڻ – چوري ڪرڻ. اجايو وڃائڻ– اجايو خرچڻ– فضول خرچ ڪرڻ – اُڏائڻ– ضايع ڪرڻ– برباد ڪرڻ – تباهہ ڪرڻ.

• **لَٽو ج لَٽا:** ذ. اسم.(سن. لَتڪَ. پرا. لَتِيا= ڪپڙو) ڪپڙو– گندي– لُگِڙُ– اوڇڻ– جامو – پارچو – اڳڙي– لِيڙَ– ڇِيوٽ– ڪپڙي جو ٽُڪر. ميروءِ ٿاٺل ڪپڙو.

– **لَٽا لاهڻُ:** مصدر. وهنجڻ لاءِ ڪپڙا لاهڻ– اُگهاڙو ٿيڻ. بي غيرت بنجڻ– پنهنجي عزت جو ڪو خيال نہ ڪرڻ – تمام فاحش ۽ بدڪار ثابت ٿيڻ– بي شرم بنجڻ– بي حيا ٿيڻ.

– **لَٽا لِيڙون ڪَرَڻُ:** ڪپڙا ڦاڙڻ– گريبان چاڪ ڪرڻ – ديوانو ٿيڻ – وحشي ٿيڻ– مجنون ٿيڻ – وحشت طاري ٿيڻ.

• **لَٽو ج لَٽا(ڪ):** ذ. صفت. ننڍو– ڇوٽو– ڪَپل– ٻانڊو– لَنڊو.

• **لَٽُو ٻَن واري:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لَٽُومَڻُ ج لَٽُومَڻَ:** ذ. ڳِنڊيو– ڳوڙهو "رڍ کي پيچ ۾ ڪهڙا نہ پيا لَٽُومَڻ لُڏن".

• **لَٽِي ج لَٽِيُون:** ث. بازاري عورت – ڪسَبِياڻي – ڇُڙواڳ زال– گهومڙائو زال– ويڇهڙ زال– ولد حرام. ڀُٽِڙي– پياري. عورت جو عورت ڏانهن طعني طور مخاطبت "لَٽِي هيڏانهن تہ اچ". (حرف ندا). زال جو سڏڪرڻ ۾ ايندڙ لفظ– اڙِي ! – آئِي!– ہڙِي!– لَٽِي!.(ڪ). (اسم خاص). بلوچ قوم جي هڪ ذات جو نالو.

• **لِٽِي ج لِٽِيُون:** ث. وارن جي چَڳَ– ناڙو– لِٽَ.

• **لَٽيرو ج لَٽيرا:** ذ. صفت. لُٽيندڙ يا ڦُرلُٽ ڪندڙ – ڦورو– ڦُريندڙ– ڌاڙيل – ڌاڪو – لوٽُو– ٺَڳُ– ظالم.

• **لَٽِيو ج لَٽِيا:** ذ. ڦورو – لوٽو – لُٽيرو. ٺَڳُ– بدمعاش– لُچو. بداخلاق.

• **لَٺِ ج لَٺِيُون:** ث. (سن. لَٺِيڪا= لٺ. پرا. لَٺِيا= لٺ) – لڪڻ ڏنڊو– لڪڙي – لوڙهہ– ڏنڊي – ڏُڪر – ڪاٺي مَدگَرُ– مُيهر– چوب– عصا– ڄانگهہ– ڏانگهہ– ڏاڱورو– سونٽِي– وانجهہ– ڄاگرو– وانجهيلي– ٻانٽو– سونٽو – ڄڙهي– ڄڙهہ– ڄڙ. لڙهہ– سُرخ(تنبوءَ جو)–(ڪمند جي)وڏي ڳري. نار جو هڪ عضوو– چڪر ۽ ڍينگي ۾ بند ٿيل ڏگهي، گول ۽ ٿلهي ڪاٺي. گهاڻي جي اکريءَ ۾ پيل مال کي پيڙهيندڙ وڏي ٿلهي ڪاٺي. (ڪ). بند– ٻَنڌ– ڪَڙ.(ت). گهرو جانورن جو ٽولو يا ڌڻ. ٽري پرت جو هڪ قسم.

– **لَٺِ ٻہ ڏيڪارَڻُ چَٺِ ٻہ ڏيڪارَڻُ:** زور ٻہ ڏيڪارڻ ۽ چَٺَ ٻہ ٻڌڻ– ٽڏيون ڪوسيون ڏيڪارڻ– ڪجهہ دڙڪو تاب، ڪجهہ پيار محبت ڪرڻ.

– **لَٺِ چَٺِ:** قرب ڪلفت– پيار ڏمانُ– دڙڪو دلاسو.

– **لَٺِ چَٺِ ڏيڪارَڻُ:** ڪجهہ مار ڪجهہ پيار ڏيڪارڻ.

– **لَٺِڙِيو ج لَٺِڙِيا:** ذ. صفت. لٺ کڻندڙ – لٺ وارو– چوبدار.

– **لَٺِ لَڳَڻُ:** فساد ٿيڻ– گوڙ مچڻ– جهيڙو وٺڻ– ضد ٿيڻ –مارا ماري ٿيڻ–هنگامو يا جهيڙو ٿيڻ ڪوشش ٿيڻ سوڙهہ هئڻ–تنگي هئڻ.

– **لَٺِ ۾ هئَڻُ:** سنڀال ۾ هئڻ – ڪنهن جي هٿ هيٺ هئڻ.

– **لَٺِ هَلائِڻُ:** وڙهڻ– شوخي ڏيڪارڻ – گهٽ وڌ ڳالهائڻ.

– **لَٺِ ۽ ڪِنگرُ ڪَڍَڻُ:** ڀِنڻ– پينڙيات ٿيڻ.

– **لَٽِيُون جهلَڻُ:** مار کائڻ – تڪليف ڏسڻ. "ڪٽيو ڪائي فقير، لٽيون جهلي پولڙو".

• **لَٽو ج لَٽا:** ذ . (سن. لَٽ) ڪپڙي جو هڪ قسم– پٽئون– هرڪُ. بافتو. اڻ سبيل ڪپڙو– چادر.

• **لَٽوارو:** اسم خاص. تعلقي پنو عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَٽيرو ج لٽيرا:** ذ. صف. ڇوٽو – ڪَسو– لاٽيرو– ننڍڙو.

• **لَپَ ج لَپُون:** ث . ڪنهن شيءِ سان ڀريل مُٺ – هٿ جي ترِيءَ جيترو مقدار – جيترو هٿ ۾ اچي. هٿ ڏونگهيءَ وانگر جهلڻ جي حالت. مُٺ– چُڪو– چُرون– چنگل.

– **لَپَ پاڻيءَ ۾ ٻڏڻ:** ٿوري پاڻيءَ ۾ وجي ٻڏڻ. سخت شرمندو ٿيڻ.

– **لَپَ چُرُون:** ذ . ايترو ڀَڪوڙيل هٿ، جو وچ واري ڪُپ ۾ سمائجي سگهي. مُٺ.

– **لَپَ چُڪو:** ٿورو وزن– ٿوري شيءِ.

• **لپَ ج لپُون:** ث . ذ . ليپو– راڳو. بندوق ۽ بندوق ۾ ڏڪائي وڌل اگڙيون.

• **لپَ ج لپَ:** ث . ذ . تَهن تي تَهُ. تَهِي.

• **لَپات ج لَپاتُون:** ث . چمات – مُنهن تي هنيل هٿ جو ڏڪ –چات – ٿَڦڙ– ٿَڦ– چَپات. ٺونشو– مُڪ.

• **لَپاتو ج لَپاتا:** ذ . صفت. وڏي لَپَ – لَپوڙ– خوب ڀريل لپ.

– **لَپا ناهڻ:** لپوڙا هڻڻ. خوب ڪائڻ– گهٽو ڪائڻ.

• **لَپاجو ج لَپاجا(ڪ):** ذ . سامان سڙو– ڪِنو– گدلو سامان– ميري ڳوٿري.

• **لَپٽ ج لَپٽ:** ذ . صفت. معلوم ٿيل – خبر پيل – چاتل – پروڙيل. ڊورو– سست. هيٺ مٿي.

• **لَپٽُ:** ذ . صفت. (سن. لَپ= گَم ڪرڻ). لِڪل– ڳجهو– باطن– پنهان.

• **لَپٽ ج لَپٽ:** ذ . صفت. چاتل. پروڙيل– خبر پيل. ديومست.

• **لپٽي ج لپٽي(ث):** ذ . بنان گيهه يا سٽپ جي رڌل پَٽُ وغيره– اوسو– رکو– چِٽو.

• **لَپرُ ج لَپرَ:** ذ . تڏو– تؤنري– پَٽِچ يا پرچ.

• **لَپري ج لَپريُون:** ث . ڦَٽَ ڦُرڙيءَ تي ٻڌڻ لاءِ گهاتي اٽي رڌل دوائن جو سيرو– زخم تي ٻڌڻ لاءِ گهاتي اٽي رڌل دوائن جي لئي– پوٽيس– ليپُ– ضماد– پلستر– چيڙي– لِيوڙو– لَپڙي– لَئِي– لڳدي.(ل). لَبدي.(ل).ٻِني– ٻَهو.

• **لَپوُ ج لَپوَ:** ذ . مانيءَ يا پَٽ جو وڏو گرهه– وڏو ٽڪر– لَپو. لَپات– چمات– ٿَڦڙ– چات.

• **لَپڙائڻ:** مصدر. نتائڻ– گَسائڻ– لَسڪڻ– لِڪي وڃڻ– جند ڇڏائڻ لاءِ بهانو ڪرڻ.

– **لَپڙ تي وڃڻ:** وڃي وڃي نڪري وڃڻ– کِسڪي وڃڻ– لِڪي وڃڻ– گَسائي وڃڻ– لِڪي پچي وڃڻ– اٽڪل سان جند ڇڏائي وڃڻ– نتائي وڃڻ.

• **لپوداسي ڏيڻ:** ڏاڍي مار ڏيڻ– لَپاتون هڻڻ– ٿڦڙ هڻڻ.

• **لَپڙي ج لَپڙيُون(ث):** ث . ٻڪريءَ جو هڪ قسم – ڏگهن ڪنن واري ٻڪري.

• **لَپڙي ج لَپڙيُون:** ث . ڦَٽ ڦرڙيءَ تي ٻڌڻ لاءِ گهاٽي اٽي ۾ رڌل ربڙي– پوٽيس– ليپُ– سيڪ– چيڙي – دوائن مان ٺهيل سيرو.

• **لَپسي ج لَپسيُون:** ث . لِيس يا چيڙهه واري منائيءَ جو هڪ قسم– حلوو چاهو.

• **لَپڪ لَپڪ:** ذ . ڦتاڪو. (ظرف). چپٽيون وڄائي، جهمريون پائڻ جو هڪ نمونو– بازيءَ جو هڪ قسم. ٽاڦوڙا.

• **لَپلو:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۽ تعلقي ڇاڇري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَپَڻُ ج لَپَڻَ:** ث . ذ . لَپاتَ– ڏڪَ– چَپاتَ– چمات. جهڙپ. لَپڪو– اوچتو حملو– جهٽُ– وارو.

• **لَپڻي ڏيڻ:** مارڻ– چمات هڻڻ. ڏڪ ڏيڻ.

• **لَپڻ:** مصدر. لپا هڻڻ. جهڙپڻ– اوچتو جهٽ هڻڻ (لَپيو– لَپيندو– لَپيل).

• **لَپڪو ج لَپڪا:** ذ . اوچتو– جهٽ– وارو– جهپو.

– **لَپو ج لَپا:** ذ . زمين وغيره کوٽڻ وقت هڪ واري سان کوڏر ۾ آيل مٽي. کوڏر جو زمين ۾(کوٽڻ لاءِ)هنيل ڏڪ. گاري جي مٽيءَ جو وڏو ڇنبو يا ٻڪ. ماني يا پٽ جو وڏو گرهه. وڏن ڪنن وارو ڪتو. هڪ ميل.

– **لَپو لڳڻ:** وجهه ملڻ(ڪو ڪم) چالو ڪرڻ. موقعو ملڻ – وجهه لڳڻ – چانس ملي وڃڻ.

– **لَپو مارڻ:** ڪنهن جي فائدي ۾ ڪجهه چوڻ.

– **لَپو هڻڻ:** کوڏر زمين ۾ هڻڻ. پاسو وٺي ڳالهائڻ– همدرد بنجڻ – ڪنهن جي فائدي ۾ ڪجهه چوڻ – پريٽ مدد ڪرڻ. دڳ وٺڻ يا بند ڪرڻ. ٻج پوکڻ جي بارين کي کوڏر سان گهڙڻ. (ملهه ۾)وجهه وٺي اوچتو ڪيرائڻ.

• **لِپو ج لِپوا(ث):** ذ . صفت. ڪپُوتُ– بدچال. بي همت– بزدل– ڊڄڻو– گيدي.

• **لَپوڙ:** ذ . (سن. لَپ) گَپَ شَپ– ٻٽاڪ سٽاڪ– ڳپوڙ. ڦوڊ

Gul Hayat Institute

– لاف. رشوت– وَڍي.

• **لَپوڙِي ج لَـپوڙِي:** ذ . صفت. لپوڙ هٽندڙ يا ڪندڙ– ڊاڙي– ٻٽاڪي – لاف زن– پڙڀاٽي– لَباڙي– گپوڙي.

• **لَـپَ هِيرو ج لَـپَ هِيرا:** ذ . تاجيءَ ڪي پڪيڙي بيهاريندڙ رسيءَ ڪي ٻڌڻ لاءِ زمين ۾ ڪتل ڪاٺي.

• **لَپَـئِي ج لَپَـئِـيُون:** ث. ڪٽڪ ڪي گيهه ۾ پچِي تيار ڪيل ڏريون.

• **لَپِي ج لَپِيُون:** ث. (سن. لِپ يا لِپِي= ٻولي). اکرن لکڻ جو نمونو. صورتخطي. طعام جو هڪ قسم – ڪٽڪ، گيهه ۽ گُڙ ۾ پچِي رڌل ڏارو. کير ڪڙهيل. ٻڪريءَ جو هڪ قسم. رڍ جو هڪ قسم.

• **لَـپيٽَ ج لَـپيٽـُون:** ث . (سن. لپ) گهيرو – گِردو– ڦيرو – دور – احاطو – وَرُ– پيچ – خَم– ويڙهه – وَٽُ– مروڙ – مروٽ.(ڪنهن شيءِ جو) وراڪو. ڍَڪَ– ڪَڄُ– پوتو– ٻَڪُ– ياڪر– ولهوٽ– وڪوڙَ. چپيٽ– جهڙپ– ضرب– مهٽ– آڪيڙو. چماٽ – ڌَڪُ – ٺڦڙ– لَپاٽَ. ويڙهو– ڦورو– لَهرُ– اَٿل پُٿل– ليٽ پيٽ– ليٽڙي– مَـڪَرُ– فريب– چل– چِنڊُ. سزا– جوکو– نقصان. بيماريءَ جو دور. درياءَ يا طوفان جو گهيرو– چڪر. مونجهارو.

• **لِپيٽَ ج لِپيٽـُون:** ث. لاس – عرق – رَسُ– شُروو(رڌل گوشت جو).

• **لَـپيٽَڻُ:** مصدر. (سن. لِپ= ڍَڪَـڻُ)ويڙهڻ – وروڪڻ– سَميٽڻ– وَليٽڻ– بند ڪرڻ– ور ڏيڻ– پيچڻ– پيچ ۾ آڻڻ– (نوڙي) وٽڻ يا ڪُنجا ڪرڻ– (در) ورائڻ يا ڀيڪڙڻ– ڀائڻ(در) بند ڪرڻ– پُورڻ. ٻڌڻ– تَهَ ڪرڻ– بسترو گول ڪرڻ– ورائي چِڏڻ– جُڙڻ(ڪلي يا نيئر جو) ڪڙو ڪڙي سان ملائڻ. جڪڙڻ.(لپيٽيو– لپيٽيندو– لپيٽيل).

– **لَـپيٽَ سَپيٽَ ج لَـپيٽـُون سَـپيٽـُون:** ث . داءُ پيچ– ور وڪڙ– ڦند چِند.

• **لَـپيٽجَڻُ:** مصدر. ويڙهجڻ– لپيٽجي وڃڻ.

• **لَـپيڙَ ج لَـپيڙُون:** سزا. ڏڪ. نقصان– ضرر– هَرجُ.

• **لـجام ج لَجام:** ذ. گهوڙي جي ڪڙين واري واڳ– لگام– لغام.

• **لَـجَرَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لَـجَڻُ:** مصدر. (سن. لنب= لَـبُ)لَـبَڻُ– لَـبُ ڏيڻ– رشوت ڏيڻ يا آڇڻ.

• **لَـڄُ ج لَـڄُون:** ث . (سن . لَـڄا= لَـڄَ. پرا. لَـڄا= لَـڄَ)شرم – حياءُ – ڦڪائي – مَرم– پَـرم– لِـيهه– شرمندگي. پردو – ڍِڪَ– سڃائي – سَتُ– آبرو – حُرمت– ننگ– عزت – ناموس. نڪاح ٻڌل زال– گهر واري – منڪوحه– ٻانهن.

– **لَـڄَ اَچَڻُ:** شرمندو ٿيڻ – ڦِـڪو ٿيڻ– شرم اچڻ – شرم محسوس ٿيڻ– حياءُ ٿيڻ– مرحاتا اچڻ. غيرت اچڻ. لحاظ آڏو اچڻ.

– **لڄارو ج لَـڄارا:** ذ . لڄ وارو – حياءُ دار– شرميلو– لِڄارو.

– **لَـڄَ باسَڻُ:** ڪاڻ ڪڍڻ– منت ڪڻڻ– محتاجي ڪڻڻ– محتاجي ڪڍڻ.

– **لَـڄَ پالُ:** ذ . صفت. شرم وارو– حياءُ دارُ. لڄ پت رکڻ وارو. سردار.

– **لَـڄَ پَتَ سان رَهجِي اَچَڻُ:** عزت آبروءَ سان ڪم پورو ٿيڻ.

– **لَـڄَ پَتَ وڃائِڻُ:** ڪاريت وڃائڻ– اعتبار ڪوهڻ– بدناموسي ڪرائڻ.

– **لَـڄِجَڻُ:** شرمسار ٿيڻ– حيائجڻ– ڦِـڪو ٿيڻ– شرمندو ٿيڻ– لڄي ٿيڻ– پشيمان ٿيڻ– ڪکو وکو ٿيڻ– هکو ٻکو ٿيڻ– شرم يا ڦڪائي محسوس ڪرڻ.

– **لَـڄَ جو ڏاڍو ٿيـَڻُ:** بي حياءُ ٿيڻ– بي شرم ٿيڻ– نِرلَـڄو ٿيڻ.

– **لَـڄَ رَکَـڻُ:** عزت رکڻ– حياءُ رکڻ– شرم رکڻ– آبرو رکڻ– عزت ڪرڻ. ڪنهن جي پت رکڻ. رُسوخ قائم ڪرڻ.

– **لَـڄَ رهت:** ذ . صفت. بي حياءُ – بي شرم – بي نَـڪو– بي ديدو.

– **لَـڄَ ڪَرَڻُ:** حياءُ ڪرڻ– شرم ڪرڻ – حجاب ڪرڻ.

– **لَـڄَ ڪِنديَـلُ هَـئَـڻُ:** پاڻ ۾ تورو ناتو هئڻ– لاڳاپو هئڻ.

– **لَـڄَ کهوکهو ڏِيـَڻُ:** غيرت اچڻ– شرمندو ٿيڻ.

– **لَـڄَ لاهِڻُ:** بي حياءُ ٿيڻ– حياءُ يا شرم وڃائڻ– بي شرمو ٿيڻ.

– **لَـڄَ لِيهـَ ڏارَڻُ:** حياءُ ڪرڻ– شرم ڪرڻ.

– **لَـڄَ ۾ سُـسِـي وَڃَڻُ:** ڏاڍو شرمسار ٿيڻ– حياءُ ۾ ٻُڏي وڃڻ– پنهنجي ڪيل ڪم تي پڇتائڻ– شرم ۾ مري وڃڻ.

– **لَـڄَ وڃائـِڻُ:** حياءُ يا شرم وڃائڻ.

– **لَـڄَ وَڪـِيو:** ذ . صفت. بي حَياءُ– بي شرم.

– **لَـڄَ وَندُ ج لَـڄَ وَندَ:** ذ . صفت. لڄارو – حياءُ وارو– شرم وارو– شرمالو– شرمائتو – لڄهڙو– شرميلو– مُنهن اچڙو– ادب وارو – مرحات وارو.

• **لڄا ج لَـڄائـُون:** ث. لَـڄَ –حَياءُ–شرم –مرم –مرحاتا–لَـڄَ.

• **لَـڄاوانُ ج لَـڄاوانَ:** ذ . صفت. مرحات وارو– حياءُ وارو– حيادارُ.

– **لَـڄـُون لـٽَڻُ:** ٻين جي عورتن جي عصمت دري ڪرڻ.

– **لَـڄَهڙو ج لَـڄَهڙا:** ذ . صفت. لڄارو – لڄوند– حياءُ وارو – شرميلو– منهن اچڙو.

– **لَـڄَـئُـون ڪَـڄَـئُـون(ث):** شرم ڪان – لڄ سبب. لڄ ۽ ننگ جي مجبوري جي ڪري.

Gul Hayat Institute

لَجَنُّون ڪُلَجَنُّون: حق ناحق—طوعاً و ڪرهاً—خوشي ناخوشي.

لَـجِي ج لَـجِي: ذ . صفت. شرمندو— شڪي — ڦِڪو— شرمسار— هَڪو ٻَڪو— ڪِڪو وڪو— پشيمان.

لَـجِي ٿِـيَڻُ: ڦِڪو ٿيڻ— حياءُ ڪَرڻ— شرم— ڪرڻ— شرمندو ٿيڻ— خجل ٿيڻ— هڪو ٻڪو ٿيڻ— پشيمان ٿيڻ.

• **لَـجارو ج لَـجارا:** ذ . صفت. حياءُ وارو— شرميلو.

- **لَـجاڙو ج لَـجاڙا:** ذ . صفت. شرميلو—لڄ ڪندڙ. لڄاهَڙو.

- **لَـجالـُو ج لَـجالا:** ذ . صفت. لڄ شرم وارو.

- **لَـجائِتو ج لَـجائِتا:** ذ . صفت. شرم وارو— حياءُ وارو—لڄ ننگ وارو—لڄ مرجاب وارو— اشرافُ.

- **لَـجائِڻُ:** مصدر. لڄ ۾ آڻڻ— لڄي ڪرڻ — بي عزت ڪرڻ— شرمندو ڪرڻ— شرمسار ڪرڻ— (لڄائيو—لڄائيندو—لڄائيل).

- **لَـجِجَڻُ:** مصدر. شرمسار ٿيڻ— شرمندو ٿيڻ.

- **لَـجَڻُ:** مصدر. شرمسار ٿيڻ— ڦِڪو ٿيڻ —لڄي ٿيڻ—لڄ اچڻ — شرمندو ٿيڻ. (لڄيو—لڄبو—لڄيل).

• **لُجهَڻُ:** مصدر. ڦتڪڻ— لـُڇڻ— تڙڦڻ— لڦڪڻ(ٿ). وڙهڻ — ڳِچِيءَ پوڻ. خيال ڪرڻ — ڪوشش ڪرڻ.

- **لُجهَ ج لـُجهُون:** ث . بي آرامي—لوچ پوچ—ڦَـتِـڪو— تڙِپَ.

• **لـُچ:** صفت. منٻو— لـنِگڙو— منٻڪائيندڙ— لنگ.

• **لُچ ج لـُچَ(ڪ):** ذ . بدڪار— آواره— اوباش — بدچال— بداطوار— بدوضع— لـُفنگ— اٺوري — چـٽيسو— چُرٽو— ڪالينگهو— شودو— لـُچو— شاهي. شرارتي— حرڪتي— شيطان. ڪريل. رهزن. نانگو— اُگهاڙو— عـُريان— برهنـہ.

- **لـُچالـُو ج لـُچالا:** ذ . صفت. لچائيءَ وارو — بدمعاشيءَ وارو— لچن جو— بدمعاشن جو— لـُفنگن جو—لـُچڪو.

- **لـُچائِي ج لـُچائِيُون:** ث : بدمعاشي— حرڪت — شرارت— لچپائي— شودپائي— لـُچپڻ— لِيڙپائي. اٽڪل— طرز— پيد.

- **لـُچپائِي ج لـُچپائِيُون:** ث . شرارت— حرڪت— بدمعاشي —لـُچائي— حرفت— اٽڪل—طرز.

- **لـُچِپَڻُ ج لـُچِپَڻَ:** ث . بي حيائي— لـُچائي — شوداپڻ— بدچلتي — غنداپڻ— بدڪاري— بدڪرداري— بدافعالي — شرارت —فساد — بدراهي، بي شرمي — بي عزتائي.

- **لـُچُ لامبَڙُ ج لـُچَ لامبَڙَ:** ذ . صفت. بدمعاش— چور چڪار— لڄ — لـُفنگ — چـَٽيسو— ڪالِينگهو— لـُچو— شاهي. ڌاريو— اوپرو— بيگانو. دشمن. ڪتي جو هڪ قِسم.

- **لـُچُ لَمپَٽُ ج لـُچَ لَـمپَٽَ:** ذ . صفت. لچ لامبڙ.

- **لـُچڪو ج لـُچڪا:** ذ . صفت. لچي يا بدمعاش جو—لـُچن وارو.

- **لـُچوُ ج لـُچا:** ذ . صفت .(سن: لجچڪَ= لچو) ڪميڻو — بچڙو— بدمعاش — بي حياءَ — بي شرم— لـُنبُ — لوفر— لَـمپٽ— لنگو تاڙو— ڪالينگهو— شودو —لـُفنگ— چُرٽو — چـٽيسو— اٺوري —لڄ —حرڪتي — بي لنگ— اوباش — غنڊو — بدچلن— بدڪار— رندو. بدنام— خوار — گلارو— ڪار مُنهون. فتنـہ انگيز— فسادي— مٿي اگهاڙو. اوباشي.

- **لـُچي ج لـُچِيُون:** ث . صفت. بدمعاش(عورت) — شرير— شودي — رهزن. خميري واري ماني جو هڪ قسم. گيهہ ۾ تريل هڪ سنهون ۽ ننڍو ٽڪلو— لولڙو.

- **لـُچِيالو ج لـُچِيالا:** ذ . صفت. بدمعاشيءَ وارو — ڪمينپ وارو — بدچاليءَ وارو. پـَڙوَتَ— لچائي— لچپڻ— بدمعاشي— شودائي—لچيائي.

• **لِـچَ ج لِچون:** ث . لچڪر—لوڏو— ڏوڏو.

• **لِچائِي ج لِچائِيُون(ت):** ث . اَٽاٽِ — اَڻ هوند— گهٽتائي— ڪَمي—قحط.

• **لِچِنُ ج لِچِنَ(ڪ):** ذ . صفت. لـِڳدار— چنبڙندڙ.

• **لُچِڪَ ج لُچڪو يا لـُچَڪَ:** ث . مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **لَـچِڪَڻ ج لَـچِڪَٽِيُون:** ث . سخت گرمي.

• **لچِڪَڻُ:** مصدر. لـُڏڻ— اُلڙڻ — لَمڻ— جهُڪڻ— مُڙڻ— ورڪائڻ— هلڻ— هيڏانهن هوڏانهن ٿيڻ— ڏڪڻ— ٽڙڪڻ— ڪَنبڻ— ڏُڏڻ. لرزڻ(لچڪيو، لچڪندو، لچڪيل).

- **لِچَڪَ ج لِچَڪُون (لـٿ):** ث . لوڏ— جهـُڪ— چيلهہ ۾ ور پوڻ جي حالت. لرزش—جُنبش—جهٽڪو—چِڪ—ضرب—هِچِڪي.

- **لِچڪائِڻُ:** مصدر. جُنبش ڏيڻ— هِلائڻ— لوڏڻ— ڏوڏڻ— لَرزش ڏيڻ.

- **لِچَڪَ جهوڙڻ(ٿ):** خرچ ۾ وجهڻ— اجايو مصيبت ۾ ڦاسائِڻ.

- **لِچِڪَدارُ ج لِچِڪَدار:** ذ . صفت. لچڪيوارو—لچڪٽو— لچڪيدار— لچڪ وارو. ڦرندڙ گهرندڙ— نـِويل— مـُڙيل. چيڙه وارو. انگهندڙ.

- **لِچِڪٽو ج لِچِڪٽا:** ذ . صفت. ورندڙ— مڙندڙ — لچڪيدار. زيبائتو— ناهوڪو— نزاڪت وارو.

- **لِچِڪو ج لِچِڪا:** ذ . لوڏو— هِچڪو— جهٽڪو — جـُنبش— لرزش. ڦيرو— وَرُ— وڪڙ— وَٽُ. ضرب— ڏَڪُ.

Gul Hayat Institute

– **لِچِڪو ڪائڻُ:** لوڏو ڪائڻ– ڏيڏو ڪائڻ. مُڙڻ – وَٽُ ڪائڻ. ڦيرو ڪائڻ.

– **لِچِڪِي وِڃَڻُ:** وَرُ ڪائڻ– ڦيرو ڪائڻ– وَٽُ ڪائڻ– مُڙي وڃڻ. هِلِي وڃڻ– لرزجي جُنبش ڪائڻ.

• **لَچَڪَڻُ:** مصدر. ضعيف ٿيڻ. لُڏڻ.

• **لِچِلِع ج لِچِلِعُون:** ث . لچڪڻ جو آواز– آڪڙڻ جو آواز. هلڻ جو آواز– لوڏي جو آواز.

• **لِچَڻُ:** لُڏڻ– لِچڪڻ– ڏَڪڻ– ڪَنبڻ. ڊڄڻ– خوف ڪائڻ– هراسجڻ. ترڪڻ– ڪسڪڻ– موٽڻ. چنبڙي وڃڻ يا چنبڙڻ– گڏجڻ– لڳڻ. (لچيو– لِچيندو يا لِچو– لِچيل).

• **لِچَڻُ(ڪ):** ذ . گاهه جو هڪ قسم.

• **لِچِٽِي:** ث . اسم خاص. جبل جي ٻوٽي، سٽيي، منجهس اڻ ڏسڻ جهڙا ڪنڊڙا، نمونيا جي بيماريءَ ۾ گهوٽي پيارجي. (ن– ب).

• **لِچو ج لِچا(ڪ):** ذ . بندوق جو ڪان، ”تقدير لوڏي، وڏو ڪري، هٽي لِچي سان ليٽائي“. (ل). ڏکو – نقصان– ڏَڪ. جيئن تہ ”چوپائي مال کي زبردست لچو اچي ويو آهي، چو تہ منو پاڻي ملي ئي ڪو نہ ٿو.“

– **لِچِي ج لِچِيُون(ت):** ث. ڪَچي. گهٽتائي– ڪمي. تقصير– خطا. ”شرم ڏٺي شير خان چوي، لِچيون ڪين لِکن“.

– **لِچِي پَوَڻُ:** گهٽتائي پوڻ– ڪوتي يا ڪمي ٿيڻ. رندڪ ٿيڻ.

• **لِچ ج لِچُون:** ث . ٿورو حصو– ذرو– هَوَ– قدري– معمولي– ڪي ڪَچُ. ٿوري شيءِ يا مائٽي يا تعلق وغيره.

– **لِچَ لائِڻُ:** فائدو رسائڻ– ٿورو ڪرڻ– احسان ڪرڻ. لائق ڪرڻ.

• **لُچَ ج لُچُون:** ث . بي آرامي– لوچ پوچ– لُچ پُچ لُچڪارو– لُچڪو– تڙپ– بي تابي– آنڌ مانڌ– بيقراري– ڦٿڪو– بي چيني– درد ڪان اُٿ ويهه– لُچ پُچ.

– **لُچڪارو ج لُچڪارا:** ذ . بي آرامي– لوچ پوچ– ڦٿڪو– آنڌ مانڌ– لُچ پُچ– درد جي آزار ڪان اُٿ ويهه– بي قدري– بي تابي– بي چيني.

– **لُچڪو ج لُچڪا:** ذ . بي آرامي– لوچ پوچ– آنڌ مانڌ– لُچ پُچ– بيقراري– ڦٿڪو– لوچ.

– **لُچِ پُچِ:** ث . ڦٽ ڦٽ– لوچ پوچ– ڦٿڪو– سخت حسد– ساڙو– بغض.

• **لَچَڪَ ج لَچَڪُون (ٿ):** ث . صفت. سهڻي– حسين عورت – خوبصورت– دلڪش عورت.

• **لَچِ لَچِ(ل):** ث . نُوس نُوس– در در ڦرڻ جي حالت.

– **لَچِ لَچِ ڪرڻُ(ل):** دردر ڦرڻ– نوس نوس ڪرڻ.

• **لَڇمِي ج لَڇمِيُون:** ث . (پرا. لَڇڇي. سن. لڪشم = ڏسندڙ. ٿاهيندڙ) سدوري – مراد وند– سُگهڙ. دولت جي ڏياڻي– اقبال جي مالڪياڻي. دولت– ثروت– مال – زر– ڌن – مايا– دنيا. خوبصورتي– سُندرتا– حسن جمال.

– **لَڇمِي گهَرَ ۾ اَچَڻُ:** ڌن دولت جو گهر ۾ اچڻ– ڪنهن اقبال مند جو گهر ۾ اچڻ. گهر ۾ سياڳي نينگريءَ جو پيدا ٿيڻ. اقبال وڌڻ.

• **لَڇَڻُ ج لَڇَڻَ:** ذ . (سن . لَڪشَڻُ = گُڻ) عادت– چال– خصلت– اَرڪان– افعال– شيوو– پِرَ– 7ُوءِ– رَوَش– ڍنگ– طور– طريق– لَلُ– ڪرِ– رنگ ڍنگ– سُڀاءُ – سيرت – ڪردار – عمل اعمال– شعور – اوصاف. اخلاق – خوبي – خاصيت– دستور – ڪرتوت– اُهڃاڻ– عيب– اوگڻ. ڪيفيت– حال – حالت. تعريف– توصيف– وصف. گاهه جو هڪ قسم.

”سوين سَرَ گاه ساماڻا، لَڇَڻَ لنب ۽ لُلر لاٿا“.(احمد ملاح).

• **لُڇَڻُ:** ڦَٿڪَڻ – بي آرامي ٿيڻ– بيقرار ٿيڻ– سُورَ ڪان بي تاب ٿيڻ– دانهون ڪرڻ– پڇڻ–ڪامڻ– ولوڙجڻ– ڇاڇولجڻ– لَڦڪڻ– تڙپڻ.

– **لُڇَڻُ نہ ڪُڇَڻُ:** جهڄڻ ۽ جهوري سَهڻ پر دانهن نہ ڪرڻ، بره جي باهه ۾ صبر سان رهڻ.

• **لَڇو ج لَڇا:** ذ ڏِگهين لَڙهين سان ايرنگن وانگر ڪنن جي هڪ زيور يا ڳهه جو هڪ قسم.

• **لِحَاظُ ج لِحاظَ:** (ع). خيال– ڌيان– پاس خاطر– سانگو– رَکِٽِي– مروت – عزت – ادب – تسليم– سنمان– هاءِ ياءِ – اورانيو– حجاب – پردو – پرهيز – احتياط – اجتناب – دوستي – سنگت – شناسائي.

– **لِحَاظُ رَکَڻُ:** خيال رکڻ– ڌيان رکڻ. ادب ڪرڻ– عزت ڪرڻ. خيال رکڻ– احتياط ڪرڻ. دوستي رکڻ– محبت.

– **لِحَاظ ڪَرَڻُ:** مروت سان پيش اچڻ. پردو ڪرڻ– حجاب ڪرڻ– مُنهن لڪائڻ. پرهيز ڪرڻ. خيال ڪرڻ – ڌيان ڪرڻ.

– **لِحاظَ وارو:** ذ . صفت. بامُرُوت– مُرُوت وارو– حياءُ وارو– لياقت پريو –خليق. ملاقاتِي– آشنا– دوست– ڄاڻ سڃاڻ –واقف.

• **لِحَافُ ج لِحافَ:** ذ . (ع . لحَاف> لَحفَ = سَوَڙَ، پٽراڻي) سَوَڙ– رضائي– رات جو مٿان وجهڻ لاءِ ٽلهي چادر. غلاف – پوش– ڍَڪُ.

• **لِحَافائِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **لَحَد ج لَحَدون:** (ع. لَهَد =قبر جو ڳجهه). قبر جو اندريون حصو. جنهن ۾ جنازو رکيو وڃي– قبر ۾ کوٽيل ڳجهہ. قبر– سامي– مڙدي يا لاش کي غسل ڏيڻ واري ڪَڏَ.

• **لَحظو ج لَحظا:** ذ . (ع): گهڙي – ساعت کن– ويرم – ٿوري دير– پلڪ– پَلُ. ذرو– رَتي. پورُ– اوچتو خيال.

– **لَحظي بہ لَحظي:** ظرف. ساعت بہ ساعت– لَمحہ بہ لَمحہ– هردم– هر گهڙي.

– **لَحظي جيترِي:** بلڪل ٿوري– ذري– هُوَ– لِچَ.

• **لَحمَ ج لَحمَ:** ذ. (ع. لَهم = گوشت) گوشت– ماس– ماهُ.

• **لَحنُ ج لحنُ:** ذ. (ع. لَحن = آواز) آواز– شَبدَ– مِٺو آواز– سُريلو آواز– سُر– لَئي. خوش نوائي. ترانو– نغمو – راڳ. قرآن مجيد پڙهڻ جي خوش الحاني.

• **لَختُ ج لَختَ:** ذ . (ف. لَختُ= ٽُڪرو) ٽُڪرو– پاره – ڀاڱو– حصو– ٿورو مقدار. لوهہ جو گرز.

– **لَخت جگَر:** ذ. جيري جو ٽڪر– ڪليجي جي ڪورَ. پيارو اولاد. شعر– نظم – سُخن– بيت.

• **لَخلَخو:** ذ. (ع. لَخلخه) گهڻين خوشبوئن جو مرڪب.

• **لِڏڙو ج لِڏڙا (ڪ):** ذ. صفت. نرم – ڪُنڻرو– رَهڙو– ملائم – سوڪير.

• **لَدوار:** اسم خاص. مَري بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **لَدَ ج لَدَ:** ذ. (سن لَڀُ+ لَيِڻ) پيدائش – حاصلات – پراپت – فائدو– لاڀ– لَڀُ– مِلَت– لَڌل شيءِ– هٿ آيل شيءِ– لاڀ– لَڌلَ مال.

– **لَڏِڙيو ج لَڏڙيا:** ذ . صفت. ليندڙ. ڪتي جو هڪ قسم، جو سُوئر وغيره جي شڪار کي جهنگل مان ڳولي ٻاهر ڪڍي.

– **لَڏَ ڪَرَڻَ:** سُوئر کي ڳولڻ.

• **لَڏا:** ث . (سن. نِردش= اشارو ڪرڻ) پاسو– طرف– ڏِس.

• **لَڏا ڪَو:** اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَڏا ليهتو:** اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَڏاڻ:** اسم خاص. تعلقي ڳوني ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَڏاهو:** اسم خاص. تعلقي ناري(خيرپور ميرس) ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَڏڙ:** اسم خاص. ٿر ۾ رهندڙ هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **لَڏڙا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لَڏڙو ج لَڏڙا:** پاڻيءَ جي جانور جو هڪ قسم –(هي جانور ٻَستي ڪُتي جي قد جيترو ۽ سندس پُڇ ڏگهو ٿئي ٿو. مڇيءَ تي گذران ڪندڙ آهي، هن جي کل سرديءَ جي بيماري ۽ بواسير لاءِ ڪارآمد آهي). (ف. ج). سگ آبي– لُوڏڙو.

• **لَڌلُ ج لَڌلَ:** ذ . صفت. (سن. لَبڌُ) هٿ آيل – حاصل ڪيل – ڳولي لڌل – ڏٺل – مليل.

• **لَڌو:** لهڻ مان زمان ماضي مطلق(سن. لَبڌ) حاصل ڪيو– هٿ ڪيو – ڏٺو – پاتو – حاصل ٿيو– لَڀيو. (ج) لَڌا: ذ . حاصلات – ڏاجَ– ڏيڻُ– ڏيتي ليتي– اِستري ڌَن.

• **لَڌو ج لَڌا:** ذ. لکيو– قسمت– ڀاڳَ– تقدير– انگ ازلي – نصيب.

• **لَڌاتي:** لکئي سان – قسمت سارو– لکيا– نصيب ۾ لکيل.

"لَڌا تي لَيَن، مُل مهانگا سُپرين".

• **لَڌو ج لَڌا:** ذ . (سن. لَبڌَ. پرا. لِڌو= ع. فرقدين) هڪ تاري جو نالو– هڪ نکٽ جو نالو– ٻہ چِٽا تارا جيڪي 'تيڙو' نکٽ جي پويان اچن.

"ڪَتيون ڪاپاران ويون، لَڌا ويا لڙي"

"تارا تيلِيءَ روءِ، لَڌا لالَ نہ اُبرين،

جهڙو تون صبوح، تهڙي سُهائي سجڻين" (شاهہ).

بي وفا– سنگدل. "ڏاڍو لَڌو ڪَڌو آهين"(صفت). تاڪائو– لوسي– نوس نوس ڪندڙ– لَڌو هار. سِڪٽو. ڪَڌو.

• **لَڌو بشارت:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَڌو ديرو:** اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ۽ تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَڌو راڻو:** اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَڌي جو ڏهو(ڪ):** لَڌا اڀرڻ تڏهن جون برساتون.

• **لَڏَ ج لَڏون:** ث . ڦوڙائين ڪائين جي ٻَري– لَڏو– سامان سڙو. (ڪپڙن وغيره جي) هَڙَ– پروٽي– لڏڻ جو اسباب– گهر جو سامان – مال اسباب– سامان جي ڄرير يا هڪ هنڌان ٻئي هنڌ کڻي وڃڻ واري حالت. پورهيو ڪندڙن جي ٽولي. مسافرن جي ٽولي.

– **لَڏَ پِيرَڻُ(ث):** پاڻيءَ جا ٻہ ساندارا پِرڻ– گهڻو پاڻي پِرڻ.

– **لَڏَ پلاڻ:** هڪ هنڌان لڏي، ٻئي هنڌ وڃڻ واري حالت. ياج– لَڏ لَڏڻ– ڪُوچ.

– **لَڏَ پلاڻ ڪَرَڻ:** هڪ هنڌان ٻئي هنڌ وڃڻ– تيز تاڙي کڻي ٻئي هنڌ نيڻ– لڏڻ جي تياري ڪرڻ.

– **لَڏَ پلاڻ هڻڻ:** سنيت(وڃڻ جي) هڻڻ– لڏڻ جي تياري هڻڻ– بار بار ڪوچ ڪرڻ– هر هر لڏڻ.

– **لَڏَ لاهڻ:** منزل هٽڻ– ترسڻ(سر مارئي– گر)– بار لاهڻ "پڄي پوءِ پٽن کي، لڪن ۾ لڏ لاهي" (شاهہ).

Gul Hayat Institute

• **لـِڏِ ج لـِڏون:** ث . گھوڙي، گڏھ، خچر وغيره جو ڇيٺو– گوبر– ليڏوٺا– ڦوسِي.

– **لڏ ڪَرَڻُ:** واهيات ڳالهائڻ– بيهودو بَڪڻُ– بڪڻ.

• **لَڏاڻِ ج لـَڏاڻيُون:** ث . اُٺن جي لـَڏَ– قطار– قافلو.

"اڳي توڪان ڪيتري، وِٺي لڪان هيٺ لـَڏاڻ" (خانـہ زئي– حسيني)

• **لـَڏائِڻُ:** بار ڪٽائڻ– گاڏي بار سان ڀرائڻ يا گاڏيءَ ۾ بار وغيره رکائڻ. (ڪنهن کي) شهر يا ڳوٺ مان ٽپڙ ڪٽائڻ– لوڏي ڪڍڻ– هڪالڻ. (ل). شهر نيڪالي ڏيڻ– ڀَڄائڻ.

• **لُڏائڻ:** ڪيڏائڻ– نچائڻ– ڪوڏائڻ– جهولائڻ– پينگهي ۾ سمهارڻ(ٻارن کي). ڪيچ ڪرائڻ.

• **لـَڏائِي ج لـَڏائِيُون:** ث . لُچَپَڻ– اوباشي– بي حَيائي – پِرسـتا. فضولِي– خرچ ڪپائڻ جي حالت – اُڏائڻ– ڪائڻ ڪپائڻ جي حالت.

• **لـَڏڻُ:** مصدر. (سن. لـَڏِ . پرا. لـَڏِي = لـَڏڻُ). اُٺ. گھوڙي وغيره تي بار رکڻ. گاڏي، ٻيڙي وغيره ۾ بار ڀرڻ– بار وجهڻ. سَٿَڻُ– هڪٻئي تي رکڻ– پرتي ڪرڻ. ڪنهن ڳوٺ يا شهر مان نڪري وڃڻ– هجرت ڪرڻ– پنهنجو وطن ڇڏي ٻيو هنڌ وسائڻ– ٻئي هنڌ ڏي ڪوچ ڪرڻ– منزل پٽڻ– لڏي وڃڻ– اُسهڻ– روانو ٿيڻ– ڪوچ ڪرڻ. مري وڃڻ– انتقال ڪرڻ– وفات ڪرڻ. (لڏيو– لڏيندو– لڏيل).

• **لُڏَڻُ:** مصدر. (سن. لـُبِ) پينگهي يا پينگهه ۾ لوڏا کائڻ– جهولڻ– پينگهه ۾ لڏڻ. ڏَڪڻ– ڪنبڻ– ٿڙڪڻ– ڌُبڻ– ٿـلڪڻ– (جهنبو) وَرڪڻُ– وونٽڻُ. ٿرٿلڻ– ٿرٿلي ۾ پوڻ– گهٻڙڻ– لرزش ۾ اچڻ. لـَڙڻ– جهوٽو کائڻ– چُرڻ. جپُ ڪرڻ– ڳالهه يا واعده تان ڦرڻ.

– **لـُڏڻُ لـَمَڻُ:** جهولڻ– هوا ۾ لڏڻ– ٿـلڻ– خوشيءَ ۾ اچڻ وڃڻ– ڦيريون پائڻ– اجائي اچ وڃ ڪرڻ– ڍِر ڪرڻ– ڳوٿنات ڪرڻ– فيصلي بعد هڪ ڳالهه تي نہ بيهڻ– ڪسڪي وڃڻ– ترڪي وڃڻ– ٽال مٽول ڪرڻ– گِسرائڻ– ٿِٿرائڻ– ترسڻ.

– **لـُڏِي لـَڄائِڻُ:** ڳالهه تان ڦري يا ڊپ ۾ اچي ڪوڙو وعدو ڪرڻ– پٽ وڃائڻ.

– **لـُڏِڻو ج لـُڏِڻا:** ءُ. لـُڏندڙ– پينگهو.

• **لـَڏُو ج لـُڏَا:** ذ . صفت. ٽنڊٽيلي وارا جوان– لاڏ ڪندڙ – مِٺن– پَپَنُ– مَنڌول – سڪيلڏو– بودلو– لاڏلو– ڇَچِلو– عزيز– پريتم – دلبر – جانب – جاني – مِٺو. وڻندڙ– پيارو – محبوب – دلدار – معشوق. لوڏ سان هلندڙ "لامُ لڏڻ، شل مون وٽ ايندو" – لوڏي سان هلندڙ.

"لـُڏڻ! تہ موهِيس تنهنجي لوڏي" (ڏِتل).

سهڻو– موچارو– ٺاهوڪو – وڻندڙ– خوبصورت. (ث . لـُڏڻِ ج لـُڏڻون). هڪ ڳاڙهيرڙو تارو جيڪو چمڪا ڏي(چيٽ مهيني ۾ وڏي اسر جو ڀري).

• **لـَڏو ج لـَڏا:** ذ . ڀري – بار– لڏ– بوجو– بوجهو. بار برداري– ڪنيل سامان– ٻَڌل بار– ڪوچ – منزل. لڏ پلاڻ. اڙد– ٽولي – ٽولو. عيال– لڏيندڙ ماڻهن جو مجموعو.

– **لـَڏَن جا لـَڏا:** هڪ ٻئي پٺيان لڏيندڙن جا ٽولا.

– **لـَڏوڪُ:** ذ . لڏڻ واري حالت – ڪـُوچَ. منزل– قافلو– لڏ پلاڻ – لڏون.

– **لـَڏو لاهِڻ:** گهر ڪري ويهڻ. ٻئي تي بار تي ڪرِڻ. همت هارڻ– بزدل ٿيڻ.

– **لـَڏولَٽ تي هـُئَڻُ:** نقصان ۾ هئڻ– بي ترتيب رهڻ– ڏينگوئي ڏيري هئڻ.

• **لـَڏو ج لـَڏو:** ذ. صفت. بار ڪٽندڙ ڍڳو.

• **لـَڏون ج لـَڏون:** ذ . (سن. لَبوڪَہ> لـَبوئا = لـَڏون) مٺائيءَ جو هڪ قسم– بوندي يا نختيءَ مان ٺهيل ڳوڙهو– ٽول – مـٺيو. ڳوڙهو– پـِتَر– پـِتر. نفعو– فائدو.

– **لـَڏون اَنبُ:** ذ . گول انب جو هڪ قسم.

– **لـَڏون پـُوري ٿالـهِي ۾ ڪائِڻُ:** سوڪڙيءَ جي عيوض سوڪڙي ڏيڻ.

– **لـَڏون ورهَائِڻُ:** خوشيءَ جو موقعو ملهائڻ– خوشيءَ جي موقعي تي دوستن کي مٺائي ڪارائڻ.

• **لـُدُوڻـُو ج لـُدوڻـُو:** اسم خاص. هڪ شهر جو نالو.

• **لـُدُ ج لـُدَ(ل):** ذ. صفت. هٽاوڙو– دادلو– چريو– ڪيچل ڪندڙ – ڪيچلو. چور(ڪتو)– چور، رول . هر هنڌ نوسيندڙ ڪتو. جملو: "تون تہ لـُدِ ڪتي وانگر منهنجي پـُٺ ئي نہ ڇڏيندين".

• **لـَدِاڻو:** اسم خاص. جيسلمير. هڪ ماڳ جو نالو، جنهن جو اصل اُچار "لـَدَروو" آهي.

• **لـِدو ج لـِدا:** ذ . رسو.

• **لـَذتَ ج لـَذتُون:** ث . ميٺاجُ– ذائقو– سواد – ساءُ – لاءُ – لاءُ ساءُ – رَسنا– چَٽَ– چَسُ– چَسڪو– چَهَرَ– چَـڪَ. خوشي– لـُطف– مزو– سُـک– سنتوش– فرحت– مؤج– وندر– عيش و نشاط – حظ– عيش– آرام– آنند.

– **لـذتائتو ج لـذتائتا:** ذ . صفت. سوادي — ذائقيدار– چهرو – نمڪين–لـذتي–لـذيذ–لـذت وارو–چشڪيدار– رَس ڀريو– ڪامڻ گور– چشائتو– مزي وارو– سڳنڌي – سُڳنڌ وارو.

• **لـذتائڻ:** لـذت ڏيڻ– لـطف ڏيڻ– چشڪو ڏيڻ– مزو ڏيڻ– مزيدار لڳڻ– سواد اچڻ– چهرو لڳڻ– (ڪنهن شيءِ جو ڪائڻ– يا واپرائڻ ۾) سواد ڏيڻ.

– **لـذتي ج لـذتي:** ذ . صفت. لذتائتو– سوادي – لذت وارو – مزي وارو– ذائقيدار– چهرو– نمڪين.

– **لـذيذ ج لـذيذ:** ذ . صفت. لـذتي–لذت وارو(کاڌو وغيره)–لذتائتو– سوادي –ذائقيدار– چهرو– چشڪيدار–رَس ڀريو–ڪامڻگور– چشائتو–مزيدار–نيڻ ٺار–دل قرار–فرحت بخش–خوش ذائقي –خوش مزي –مزي وارو–لذت بخش–پُرلطف –لطيف. عزيز– پيارو–من موهڻ.

• **لَـرَ:** ظرف. نهه ڦهه– تـرت– چٽپٽ– وهندي – تهه طلبيو– تڪڙو– تـهه طلب– ٻَٽَ– چوهو. جلدي –ترت ڦٽ– تيز– تـکو. "ليڙا نيومَ لـرَ".(شاهه).

• **لَـرِن:** ث . اُبهرائي– تڪڙ – هـٿبـر هـٿبـر – تيزي – تعجيل– اجائي تڪڙ– تيزي – ٻـرٻلـڙ– هنگ ٻرڪان. تکو هلڻ جو هڪ نمونو– تيز رفتار – ٻوڙ– ياچ. ڪتي ۽ هاٿيءَ جي پند جو هڪ قسم– ٽوڙ.

• **لُـرُ ج لُـرَ:** ذ . صفت. (ف لـر= بيوقوف) بيوقوف– احمق –بي عقل – بي شعور– بدسليقه. بي سمجهه – نادان– ابوجهه. بدمعاش– بدچال. خرَ–هڪ قوم جا قديم زماني ۾ سنڌ ۾ ڦرڪندي هئي.

• **لـرجانڪَ:** ث . سُريلي آواز واري پکيءَ جو هڪ قسم – باز يا لغڙ يا شڪري جو هڪ قسم.

• **لـرڙَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لـرزي ج لـرزيون:** ث . تيز هوا– هوا جو جهونڪو– ڦُنڪي.

• **لـرزڻ:** مصدر. (ف. لـرزيدن= ڏڪڻ) ڪـنبڻ– ڏڪڻ– ڏهڻ.

– **لـرزان:** ذ . ڏڪندڙ– ڪـنبندڙ– ڪنبدڙ.

– **لـرزڻ:** مصدر. (ف. لـرزيدن– ڏڪڻ) لڏڻ– ڪـنبڻ– ڏڪڻ. ڪيل انجام يا ارادي تان هٽي وڃڻ. ٻه چتو ٿيڻ.

"متان لالچ ۾ تون لـرزين،
متان سُک لاءِ ڪرين آزي"(منٺار).

• **لـرزش ج لـرزشون:** ث . (ف. لرزيدن– ڏڪڻ) ڏڪٽي – ڦـرڪٽي – ٿـڙڪڻ: – ڦـڙڪٽي – سياندو– سيات – سيرانُ– سهاتُ– لهرو – ڏک ڏڪ– چُرپُر– ڏوڏو– لوڏو– جُنبش– ٿڙڪو– ٿڙ ٿڙ– ڦڙ ڦڙ.

– **لـرزَ ج لـرزا:** ذ . ڏڪٽي– ڏڪڻ.

– **لـرزي ٿيڻ:** شرميلو ٿيڻ– شرمسار ٿيڻ– لانجهو ٿيڻ– پشيمان ٿيڻ.

• **لـرلـر:** ث . وڏي آواز سان اجايو ڳالهائڻ جو نمونو– بَک بک– بَڪوات – بڪواس – وڦل– ٽين ٽين – ٽر ٽر– چرڙاٽ – يَخي –ٻڙ ٻڙ– گڙ ٻڙ.

– **لـر لـر ڪرڻ:** اجايو ڳالهائڻ– بک بڪ ڪرڻ– ٽـپڪ ٽـپڪ ڪري هلڻ.

• **لـرنگو(ٽ):** ذ. بيماريءَ جو هڪ قسم.

• **لـروٽو ج لـروٽا(ٽ):** چيڙهو– پڇاڙي– اَنتَ– آخر.

• **لـرهو ج لـرها(ٽ):** ذ . ڪوڙو عذر– خالي دلاسو. (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.

• **لرئي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لـري ج لـريون:** ث . سياري ۾ اُتريا اولهه کان گهلندڙ ٿڌي هوا– تَمام ٿڌي هوا. (ڪ). گهٽي لـڪَ. (ل). لولي– لوري. اجائي هَبڇَ.(ل). سخت تمنا– گهٽي سـڪَي يا چِڪ وير.

– **لـري لڳڻ:** سياري ۾ اتريا اولهه کان ٿڌي هوا جو لڳڻ.

• **لـرِيلَ ج لـريلون:** ث . صفت. دز سان خراب ٿيل.

• **لـڙَ ج لـڙون(ٽ):** ث . هيٺانهين زمين– نمندي. آسرو– پروسو– لـڙهه.

• **لـڙ ج لـڙَ:** ذ . لاڙو– جهڪاءُ– نهر– ترساءُ.

• **لـڙ ج لـڙَ:** ذ . (سن لـبَ= لـڏڻ) لـڙاٽُ– ڏنڊُ– ڪوهيڙو– ڊونگرُ– غبارُ– انڌڪار– ماڪ – اوندهه. هـلُ– شور– گوڙ – واڪو واڪاڻ– رڙورڙ– مونجهارو – گڙٻڙ– گهمسان– ٻائيتالُ– بگيڙو– رولو – گهمگوڙ– ماچانگ – هنبس– غلغلو– هـلڙُ– هنگامو– دَمچرُ– ممَڻُ– خرخو– (گهڻن ماڻهن جو) آواز – هـل "ڪانوَ ڪـي لـڙ ۾ مزو". جهيڙو– فساد – بدامني– بي امني. ميرو پاڻي – اونهو پاڻي – ميلُ مـرُ– تـک. پاڻيءَ جي جنس –لـڙو– پاڻي– درياءُ (ڪارايل). واهه جو جوش ۽ تـک. (صفت). لڙائيل– ميرو– لـڙو– گڙٻيٺو– لـڙائتو.

– **لـڙ ٿيڻ:** ڏورو بيٺل پاڻيءَ جو، مال جي اچ وڃ سبب ميرو ٿيڻ.

– **لـڙ پوڻ:** ميري پاڻيءَ ۾ وڃي گهڙڻ.

– **لـڙجڻ:** مـتيءَ ۾ پرچڻُ– ميرو ٿيڻ– خراب ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

– **لڙ ڏکو:** ث. خواه مخواه وڏو آواز– ڪروڌ – فساد– جهيڙو– لڙ.

– **لڙ لاهڻ:** گوڙ ڇڏڻ– جهيڙو بند ڪرڻ.

– **لڙ لنگهڻ:** درياءَ عبور ڪرڻ– درياءَ لنگهي پار پوڻ. تڪليف مان ڇٽڻ.

– **لڙ لهڻ:** غبار لهي وڃڻ– ڌنڌ پاسي ٿيڻ. تڪليف دور ٿيڻ.

– **لڙائڻ:** ميرو ڪرڻ. لڙاتُ ڪرڻ– خراب ڪرڻ– وڃائڻ – ڌنڌ وارو ڪرڻ. مُنجهائڻ– ڳنڌڻ. (لڙائيو لڙائيندو لڙتيل).

• **لڙاتُ ج لڙاتَ:** ذ. ڪوهيڙو– ڌند– ڌونڪر– لڙ– ڇات– نڌسڻ جي حالت – انڌوڪار– لٽَ– غبار– رڄ– ماڪ – انڌيرو– جهڙ– جهڪ. پاڻيءَ جي ميري ٿيڻ جي حالت. آسمان ۾ واءُ جو رڄو جنهن ڪان سج جي روشني جهڪي ڏسجي.(صفت). لڙو– لڙاتيل ٿيڻ– لڙجڻ– خراب ٿيڻ– لڙيو ٿيڻ.

– **لڙاتو ج لڙاتا:** ذ. صفت. (سن. لَبَ= ميرو). ميرو – لڙو – لڙاتيل– لڙ– ڳڙهيتو– ڇڙيو.

– **لڙاتيل ج لڙاتيلَ:** ذ. صف. ميرو – لڙو – لڙاتو– لڙ– ڳڙهيتو– مٽيءَ وارو– ڳدلو– ميرانجهڙو.

– **لڙو ج لڙا:** ذ. لڙاتيل ميرو– ڪنو.

• **لڙائڻ:** مصدر. ويڙهائڻ– جنگ ڪرائڻ. داءُ رکڻ– شرط رکڻ– هوڏ رکڻ. ٽڪرائڻ– زور آزمائي ڪرائڻ. ملائڻ– پائيواري ڪرڻ.

– **لڙائي ج لڙائيون:** ث. جنگ– ويڙهه– ڪارزار– حرب– معرڪه آرائي– تڪرار– آراڙو– ڪيڏارو– جهاد– دنگو– فساد. عداوت – دشمني – نزاع – وير– بُغض– ڪينو – حسد – اڻ بڻت– ڪدورت – رنجش– بگاڙ. ڪُشتي – زور آزمائي – مقابلو. حُجت – هوڏ.

– **لڙائيءَ تي وڃڻ:** جنگ تي وڃڻ– معرڪه آرائيءَ لاءِ روانو ٿيڻ.

• **لڙائڻ:** مصدر. (سن. ليگ= چنبڙڻ) ليلائڻ– آزي ڪرڻ– ٻاڏائڻ– منت ڪرڻ– ستائڻ.

• **لڙباٽ ج لڙباٽ:** ذ. ٻڌاڪ– ڏاڙ– لاف – ڦڙباٽ– ٻَڪَ شَڪَ– ٻَٽَ– ٻَٽَ شَٽَ.

– **لڙباٽي ج لڙباٽي:** ذ. صفت. ڏاڙي – ٻڌاڪي– لافرو– لافَ زن– لافي– ڦڙباٽي.

• **لڙدڪ ج لڙدڪ(ل):** ذ. صفت. وڏو– لنبو– ڊگهو.

• **لڙلڙ:** ث. وٽ پڪڙ– تڙ تڪڙ– بڪوات– بڪواس. شور– هُل.

– **لڙ لڙ ڪرڻ:** گوڙ ڪرڻ– بڪوات ڪرڻ– "لڙلڙ ڪرين ٿو لوڪ ساري ۾".

– **لڙڪ ج لڙڪ(ڪ):** ذ. ٻڪين جي ۾ وارو حصو.
"لڙڪ تي مُنڪو هنيائينس. تار ٻه ڪين ٽڪيو"

• **لڙڪ ج لڙڪَ:** ذ. (سن لَب) (اک مان نڪتل) پاڻيءَ ڦڙو– اک مان ايندڙ پاڻي – ڳوڙهو – نيرُ– اَشڪ – هنج– (اک جو) آب– ٻوند– قطرو. ڪَن جي زيور جو هڪ قسم.

– **لڙڪ وهائڻ:** ڳوڙها ڳاڙڻ– رئڻ– ڏک ڪرڻ.

– **لڙڪ هارڻ:** رئڻ– ڏک ڪرڻ– هنجون هارڻ.

• **لڙڪا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

– **لڙڪڻ:** مصدر. (سن. لَبَ= لڙڻ) لٽڪڻ– ٽنگجڻ– ٽنگيو رهڻ– لُڏڻ– لڙي پوڻ. ڦاهو ڪڻڻ. جهلجڻ– ڦابو ٿيڻ– ڦاسجڻ. لاڙو رکڻ– مائل ٿيڻ. لڳو رهڻ– چنبڙيو رهڻ.

– **لڙڪائڻ:** مصدر. (سن. لَبَ) لٽڪائڻ– ٽنگي ڇڏڻ– ڦاسيءَ تي چاڙهڻ– ٽنگڻ. لاڙو ڪرائڻ.

– **لڙڪيل:** ذ. صفت. سُست– ليلهر.

• **لڙڪڻ(ل):** مصدر. لڙڻ– جهمڻ– نمڻ– سارين جي سنگن جو هيٺ نمڻ.

• **لڙڪو:** چوڪرو(ت) ڏاڍيان ڳالهاءُ– ٻَڪ ٻَڪ – ٻڪ شڪ – ٻڙ ٻڙ.

• **لڙڪو ڪرڻ:** ڏاڍيان ڳالهائڻ– ٻڪ ٻڪ ڪرڻ.

• **لڙڪو ج لڙڪا:** ذ. (سن. لَب) ڊوڳ. ڳهاٽو شربت. لڙڪ– اَشڪ – هنج. ڦڙو– ٽيپو– قطرو– ٻُوند– ڳوڙهو. ٻڪري وغيره جو ڪوس ڪان پوءِ ٽنگڻ وقت نڙيءَ وٽان لٽڪندڙ چمڙ ٽڪر.

• **لڙڪي ج لڙڪيون:** ث. (سن. لَب) ڪُٽيل شيءِ ڪي پاڻيءَ سان ملائي ناهيل سٽي– ڪير ملائي رڌل رٻ يا پتڙو پٽُ– ڏڪُ– سنهون پاڻي. لڙڪ. ڪَن جي زيور جو هڪ قسم– ڏاڻ. ٻڪريءَ جو هڪ قسم.

– **لڙڪي ڪرڻ:** ڪير پٽ ڳڏي ڪائڻ.

– **لڙڪي هڻڻ:** ڏانداريءَ سان ٻج ٿر ڪرڻ.

• **لڙلڙ ج لڙلڙون:** ث. (سن. لَٽ=ٻاراڻو ڳالهائڻ) ٻَڪ ٻَڪ– بڪوات – وِڦَل– ٽين ٽين– بي فائدو ڳالهاءُ– لَٻ لَٻ. ڦڙڪٽي– ڏڪٽي– ڪنبٽي.

• **لڙڻ:** مصدر. (سن. رَٽ > رتي . پرا. لَڊي= وڙهڻ) وڙهڻ– ڳنڍجڻ– ٻڪين پوڻ– مقابلو ڪرڻ– جُٽڻ– جهڳڙڻ– جهيڙو ڪرڻ– جهڙڻ– جهيڙڻ– جنگ ڪرڻ– تڪرار ڪرڻ– جهونڊڻ– سامهون ٿيڻ– جنگ جوٽڻ– ينڌ ڪرڻ– ڏنو

Gul Hayat Institute

ڪرڻ– فساد ڪرڻ– نزاع ڪرڻ– خصومت ڪرڻ. مُڙڻ– پاسو ڪرڻ– لاڙو ڪرڻ– لهڻ– وَرڻ– واراڪو ڪائڻ– وراڪو ڪرڻ– سنئين رستي تان ڦرڻ– ڦڙتي ڪائڻ– گوهي ڪرڻ– ڀَنَڪَڻُ– گمراهه ٿيڻ– ڀُٽ تي هڻڻ– پويان پير ڪرڻ– هڪ پاسي ڪان گذري وڃڻ. ملاکڙو– وڙهڻ– ڪُشتي ڪرڻ– ڏُڏڻ. لـُڏڻ– لـَڙش ۾ پوڻ– ٿنگجي رهڻ– لـَڙڪڻ– لٽڪڻ. (سج) لـَهڻ– ڍَڪجڻ– لـِڪڻ– گـُم ٿيڻ. ڏينهن جو ٿڌو ٿيڻ– پاڇو مُڙڻ– (پاڇا) ٽري وڃڻ. (لـَڙيو– لڙندو– لڙيل).

– **لـَڙي وڃڻ:** لنگهي وڃڻ– هلي وڃڻ– پاسو ڪري وڃڻ.

• **لَڙڻ:** مصدر. ميرو ڪرڻ– لـَڙائڻ– پـَڪـَلڻُ– لوئڻ– لـُڄڻ– ڪـِنو ڪرڻ– خراب ڪرڻ. (لڙيو– لـَڙيندو– لـَڙيل).

• **لڙو ج لـَڙا:** ذ. صفت. ميرو– لـَڙ– لـَڙاٽيـَل– لـَڙاٽو– ڪـِنو– گـَڙيتو.

• **لـَڙوٽ ج لـَڙوٽ:** ذ . دوستي– ياري– سينڌ– ياراڻي – اُلفت– اخلاص– پريت– دوستانو– محبت. جاڻ سڃاڻ– گـَهرائي– ميل جول– آسانبد– آشنائي– واقفيت– جاڻ پڇاڻ– سهاڪڙو– سهيپو– ذَهـَڪ– ملاقات– مترتا.

• **لـَڙهه ج لـَڙهون:** ٿ. (پرا. لـَڙي= موتين وارو ڌاڳو) موتي پـُوتل ڌاڳو– سـَرَ– مالها– لـَڙي– لـَڙهي. قطار– صف. زنجير– ليڪ– سـِٽَ– لاڙ. لـَٽ– چـَڙهه– ڪاٺي– لڪڙو (جنهن سان ٻيڙي هلائجي) – جانگهه– ڏِگهي لٺ. (نوڙي جو) گـُر– ٽندو– ڌاڳو. لاڙو– رغبت. جهـَلو– ٽيڪ– ٽنيو– ٽوٽي– پُستي– آڌار. پر– وسيلو– سام– دامن– پلو – اجهو – اوٽ– واهه پروسو– آسرو – اميد "لـَڳيس اوهان جي لـَڙهه"– سهائتا– ٽڪيو– ٿـُل– تاريءَ– پيٺي– پالنا– پـَنيءَ– ڪـَنَ.

"پرين اوهان جي پوئتان، لڙهه لـَڳاسين."

لالچ– طمع– لـَبُ. پـُورُ– اوچتو خيالُ– ريجـَڪُ– جهنجهڪي– ٻـُدڪي– ٻـُدبـُدو– لـَهرو– ترنگ – وهم. واهه يا درياءَ يا ڍوري وغيره جو ڪـَپ– ڪـَنڌي – ڪنارو. (اسم خاص). تعلقي ڏيري محبت، تعلقي هالا، تعلقي ٽنڊوالهيار، تعلقي جيمس آباد ۽ تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **لـَڙهه لـَڳـَڻ:** آسري لڳڻ– پروسي لڳڻ– پـُنيءَ لڳڻ– آڌار تي هجڻ– پاند پڪڙڻ– دامن جهلڻ– وسيلي تي ويهڻ. تابع ٿيڻ– پناهه وٺڻ.

"لڙهه لڳيس تنهنجي لام".

– **لـَڙهه وڃڻ:** ذ. ڌنڌو – پيشو – ڪم – ڪار – ڪرت – وڻج واپار– ڌنڌو ڌاڙي– ڪاروبار– وهنوار – ڏيتي ليتي– واهپو– مشغولي– وهي وات. ياراڻي– صحبت– ٺـَهـَڪَ– گهائلي مائلي– ڏيٺ ويٺ.

• **لـَڙهاڪو ج لـَڙهاڪا:** ذ . ٿوري ننڊ– ڀُڇير – جهوٽا– پـِنڪي– گهل مل.

• **لـَڙهائڻ:** مصدر. مالش ڪرائڻ.

• **لـَڙهه جاگير:** اسم خاص. تعلقي روهڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لـَڙهه چاڙهو:** اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لـَڙهه سنهڙو:** اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لڙهه ٽـَنبو:** اسم خاص. تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لـَڙهڻ:** مصدر. مـَهـَٽڻُ. (ڪ). پٿر تي مرچ مصالح ڇـِٽڻ. (ڪ). ڪـِٽڻ ڪـُٽڻ– ڏاس جي نوڙي ڪـَٽي ٻـِيٽي ڪـَرڻ.

• **لـَڙهڻ:** مصدر. (سن. لـَٽ= پاڻيءَ ۾ وڃڻ) پاڻيءَ جي وهڪري ۾ وهي وڃڻ– لـَڙهندو وڃڻ– اُجهڻ– اولجڻ– پاڻيءَ ۾ لاٽ پوڻ– ليٽ پيٽ ٿيڻ– ليٽڙڻ– وهَڻ. ڏِلڪڻ. تـَڙُ ڪرڻ– (مريض جو) ڏهي پوڻ– اوچتو ڪري پوڻ– گم ٿيڻ (پاڻيءَ ۾)– ٽـَٽڻ. (بدن ۾)– بيماري ۾ ضعيف ٿيڻ– ضعيف تي وڃڻ يا لـَهي وڃڻ.

– **لـَڙهي پـَوڻ:** ٻوڪ جو نـُوڙي پوڻ.

– **لـَڙهي وَڃَڻ:** وَهي وڃڻ. زيان ٿيڻ– نقصان پوڻ. سخت تڪليف اچڻ. طاقت ڇڏائي وڃڻ.

• **لـَڙهو ج لـَڙها:** ذ. (سن. ٻـَشٽ= لڙهه وارو) ٻوڏ– اُٿل – برهرو– ٻوڙ ٻوڙان– ليٽ – سيلاب – پاڻيءَ جو چڙهاءُ– چـَڙ– پاڻيءَ جي چاڙهه وقت تکو وهڪرو– پاڻيءَ جو گهمرو يا گهيرو. ڏِگهي ڪاٺي– ورو– ڪاڄڻ– چڙهي – لـَٽ– لـَڙهه– لـَڪڙي– بانٺو– مـَنهَن ۾ ڪـَم ايندڙ ڪاٺي– ڪاٺيو. زبردست حملو– غضبناڪ حملو. جوش. (ڪ). تپ جو جهٽڪو– هلڪو تپ– تپ جو عزم. (ل). ٻناڪ "اهڙا تو لڙها هٽين، جو خدا رکي پناهه ۾". ردن جي بيماريءَ جو هڪ قسم. پکين جي بيماريءَ جو هڪ قسم. (صفت). قطارن سان يا موتين وارو جيئن تـﮧ لڙهو هار = ٽن سـَرن وارو هار. (اسم خاص). تعلقي گهوڙا باريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **لـَڙهو اُچَڻ:** ليٽ جو هڪ دفعو اچڻ. ويرو ٿيڻ– اُٿل اچڻ. (بيماريءَ جو) دورو ٿيڻ.

– **لـَڙهو چڙهڻ:** درياءَ مان گهٽي پاڻيءَ سبب ليٽ ٿيڻ– ٻوڏ ٿيڻ. بيماريءَ جو دورو ٿيڻ. هوش مان نڪرڻ– پاڳل ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

– **لَڙهو هَٽَڻُ(ت):** ڪوڙ ڳالهائڻ– ٻناڪون هٽڻ– ڏنو هٽڻ– گشو ختڻ– لاف هٽڻ.

– **لَڙهي ۾ هلَڻ(ت):** تڪڙي وک سان هلڻ.

• **لَڙهِي ج لَڙهِيُون:** ث . (سَن. بَتشٽ = قطار)هار– سَنگهر– لڙهہ– سَر– موتين سان پُوتل ڏاڳو. (ل). لانڊي يا چونري جي ڪنڌيءَ کي ٻڌل سنهيون ڪائيون. وڻ جون ٽاريون يا ڏار. سنهي ڪاٺي– چينيو– لڪڻ– چڙ. (ت). پرِيل وک سان اُٺ جي هلڻ جو هڪ نمونو.

– **لَڙهِي لائڻُ:** مينهن يا برسات جو لڳاتار پيو وسڻ– گهڻو مينهن پوڻ.

– **لَڙهِي وارو(ت):** ذ . پنهنجي ٽوليءَ جو ماڻهو.

• **لَڙِي ج لَڙِيُون:** ث . لڙهي– قطار– سَرَ– صِفَ– هار– مالها– پُوچ– پُوتَ– سڳو– ڏاڳو– ڏورو.

• **لِڙَ ج لِڙُون:** ث . صفت. (سن. لِڪشا) سنهڙو– اپرو– لاغَر– ڪبَڻُ– ڏٻرو– ڊِانگُ– رڳارو– پتلو – مَهِينَ– سُوڪيم– باريڪ– ڪاغذي هلڪو. نرم– ڪونئرو – ڪنئرو. نازڪ بي همت– بي زورو– ڪم همت – تيج هيڻ– ري همت– ليلهڙ– لانجهو – بي پاڻيو– نِستو– ضعيفڙو. ڏرو– ڪي ڪچ– قدري – ٽورو.

– **لِڙو ج لِڙو:** ذ . صفت. ڪمزور– بي زورُ–نِرٻل– درٻَل– بي طاقت. نِروڙو.

• **لِڙُ ج لِڙَ(ڪ):** ذ . ٻڪريءَ جو تازو ڄاول ڦر. ننڍو ڦر. نرم – نازڪ – ڪُومل.

• **لَسَ ج لَسُون:** ث . (سن. لَس= چمڪڻ) جهرُ– ڪارا ڇانيل ڪڪر– جهڙالو. درياءَ جو ٽانگهو پاڻي– پاڻيءَ جي لَس ليٽ– سَطح– آڄَ– ڇَر. لَساڻ– لَسائي– برابري– چڪنائي– سِڌائي– هڪجهڙائي – سنئين يا لَسي زمين. مادري ٽور. لَسو پَٽُ. واريءَ جو ڊِير– پِٽَ. ڪوهہ جي مالهہ جو هڪ قسم. چور ڳَپَ– وڪِر. ٻنان ڇٽي بندوق وغيره. ڏاٽي جي نموني اوزار جو هڪ قسَم– لَسِي(صفت). بيشمار– گهڻا – هڪٻئي مٿان– هڪٻئي پٺيان– اڻ ڳڻت– اڪيچار– ٻَڙ ڍيرو– ڳچ – ڪيئين– جام– انيڪ– ڪيترائي – گهڻائي (ظرف). جاري – تڪو– سِڌو– صاف– بنا اٽڪ– لسو– سنئون. (اسم خاص) لس ٻيلو ملڪ ۾ شهر. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

– **لَساڻ ج لَساڻُون:** ث . لَسَ– لَسائي. ٽار ڪيل زمين.

– **لس پيشاني:** ڪميت يا مشڪي گهوڙي، جنهن جي پيشانيءَ تي ڪو بہ نشان نہ هجي.

– **لَسَ لائڻُ:** قطار ٺاهڻ– ٻَهيڙَ ڪرڻ – سلسلو ٺاهڻ– ڪِرمُ ڪرڻ– لاڳيتائِي ڪرڻ. گهڻي ڪوشش ڪرڻ.

– **لَسَ– لَنگهَڻُ:** بنا جاچ جَوچَ لنگهي وڃڻ– بنا خيال يا سوچَ ويچار جي هليو وڃڻ.

– **لَسَ ليٽَ:** ث. هڪ ٻئي پٺيان ليٽندڙ يا موٽندڙ.

– **لَسَ نِيَڻُ:** وهٽ تڪا هڪلي وڃڻ.

"ليڙا لَسَ نيڻ، اُٺ تِڪا ڪاهي وڃڻ."

لَسَ ٻيلي ڏانهن وٺي وَڃَڻُ.

– **لَسَ هُجَڻُ:** گهاٽو جهڙُ هُجڻ. سِڌو هجڻ.

• **لُسُ ج لُسَ:** ذ . صفت. خُسِرو– ڪسرو– ڪُس– گنجو– ٽُرڙُ– بنا ڏاڙهي مُڇ وارو. (ل). ٻُچِي– بي نَڪو– بي ديدو.

– **لُسِرو ج لُسرَا:** ذ . صفت. ٻُچِي – ڪُس– ڏاڙهي نہ هئڻ جي حالت. بي سرويا.

• **لِسان ج لِسانُون:** ث . (ع. لِسان= جِڀَ) جِڀَ– زبان. ٻولي – ڀاشا– لُغَت.

– **لَسائِڻُ:** مصدر. (سَن. لَس= چمڪڻ) لَسو ڪرڻ– لس ڪرڻ– چمڪائڻ– چلڪائڻ. (ڪپڙي کي) استري هڻڻ. (زمين) سندرڻ. لسو محسوس ٿيڻ– لسو لڳڻ.

– **لَسائِي ج لَسايُون:** ث . (سن. لَس= چمڪڻ)لَساڻ– صفائي – سِڌائي– سنوت. چَمڪ– چِلڪو.

• **لَسَ ٻيلو:** اسم خاص. سنڌ جي اولهہ ۾ بلوچستان جي هڪ ڀاڱي ۾ شهر جو نالو.

• **لَستَ ج لَستُون:** ث . (ع . لَذ= هن مزو ورتو) لذت– مزو– سواد– چشڪو.

– **لَستِي ج لَستِي:** ذ . صفت. لَستَ وارو – لذتي– سوادي – مزيدار– چَهِرو– چشڪيدار– لذت وارو– وڻندڙ– لذيذ.

• **لَسرَ:** اسم خاص. تعلقي ٺٽي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لسِرڪو ج لَسِرڪا(ت):** زور سان آيل گَهَڪو– رَهڙڪو– رَهڙ.

– **لُسِرو ج لُسِرا:** ذ . صفت. ٽلهو– زور وارو– طاقت مند.

– **لُسِرو ٿيڻُ:** طاقت وارو ٿيڻ– ٿُلهو ٿيڻ.

• **لُسري ج لُسريُون:** ث . ٢٧ تولن جي سون جي ٽلهي شيخ– سون يا چانديءَ جو ننڍو ڊگهو ٽڪر يا ڳنڍو. سيتارامي سون– سونِي سِرَ– ڏَنگِي.

• **لَسڙاٽُ ج لَسڙاٽَ:** ذ . صفت. ننڍي عمر وارو جوان– ڳڀرو– لاسيارُ– سهڻو نينگر.

Gul Hayat Institute

• **لَسڙو:** گاهه جو هڪ قسم.

• **لَسڙو ج لَسڙو:** ذ. صفت. ننڍي عمر وارو — لاسڙياٽ — لَسوٽُ — لاسيار — ڳيرو — ڳلپت — نئونهال — اَلڙ — ڳرٽ — ڀورَل.

• **لسڪائي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لَسڪرنائي:** اسم خاص. تعلقي ڳوني ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَسڪي:** اسم خاص. تعلقي ڳوني ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَسَڻُ ج لَسَڻَ:** ذ. بدن تي داغ — چمڙي جو داغ — چٽو. آڏي — ٻُنڊ. ڪارَبَ — قالَبُ. (ث). ٿوم. گاهه جو هڪ قسم.

• **لَسٽو ج لَسٽا:** ذ. سائيري رنگ جي جواهرات جو هڪ قسم — زبرجد — فيروزو. ٻليءَ جي اک. جواهر سان جڙيل.

• **لَسو ج لَسا:** ذ. صفت. (سن. لَس = چمڪڻ) لَس وارو — جنهن تي وار وغيره نه هجن — برابر — هموار. چلڪايل — چلڪيل — چلڪٽو — چمڪندڙ — چلڪندڙ — صيقل ٿيل — صاف — لاسرُ — سَريڪو — مُهردار. سهٽو — حَسين — ڳِتڻ لسو — ڀورَل. ٻي ڏاڙهيو. (ث. لَسي ج لَسيون).

— **لَسا پٽا (ث):** ترِ ۾ زال جي مٿي ويڙهڻ جو نمونو.

— **لَسا لهڻ:** عدت واري زال، جو عدت جا ڏينهن پورا ڪري، سوڳ جا ڪپڙا لاهڻ، رنگين ۽ پرت وارا ڪپڙا پائڻ.

— **لَساڻ ج لَسائيون:** ث لَسائي — لَسُ — برابري — چمڪائي — چلڪو — مُهرو — اُجرَ — چلڪاٽ — چمڪ — سڌائي — صفائي — سنوت.

— **لَسو لغام:** لسو يا صاف لغام — بنان ڪنڊي لغام — ڏهانو — زبانو.

— **لَسي ج لَسيون:** ث. سڌي — صاف — سنئين بنان ڳنڍ جي تند وغيره.

— **لَسي ٽيڏ:** سڌي ٽيڏ. صاف ٽيڏ.

— **لَسيون ڪرڻ:** لَسا ڪپڙا ڪرڻ — سوگ يا شوڪ ڪرڻ — ڏک ڪرڻ — ارمان ڪرڻ.

• **لِسو ج لِسا:** ذ. صفت. بي لذت — اڻ سوادي (ڪاڌو) — اَلوڻو — بي سواديو — بي ذائقو — بي لذتو — ني لطف — ڦِڪو. "بيماريءَ ڪري وات لسو تي پيو اٿم" (ل).

ليسدار. سوڪير — پَتلو — مَهين — سنهڙو — ڏُبرو — ضعيف — ڪمزور — تيج هيڻ — ڍانگو.

— **لِسائي ج لِسائيون:** ث. اَلوڻائي — ڦڪائي — بي لَذتائي — بي سوادائي.

• **لَسو ج لَسا (ل):** ذ. صفت. جنهن کي ڏاڙهي بلڪل نه اچي — لَڳڙو — ڍلو.

• **لَسوٽُ ج لَسوٽ:** ذ. صفت. ننڍي عمر وارو — ننڍو جوان — ڳيرو — بنان ڏاڙهي مُڇ — لاسيار.

• **لَسي ج لَسيون:** ث. چِڊو ڏڏ — چِڊي جهڻ — چِڊي مَهي — ڪَٽو ڏڌ — پاٿيا ک — جهارو پاڻي ۽ کير گڏي ٺاهيل شربت. جهڙ — لُڙات — مَلَهار (ل). بنان ڏندن جي، وٽن جي پنن وغيره روڙڻ لاءِ ڏاتي جهڙي گول ننڍي اوزار جو هڪ قسم — لَسيڻڙو — لَس.

• **لَسي موسر:** پرت جو قسم.

• **لَسيون ڪرڻ (ڪ):** سوءَ ڪرڻ — ارمان ظاهر ڪرڻ.

• **لِشارِ ڪي:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَشڪرُ ج لَشڪرَ:** ذ. فوج — ڪَٽَڪ — سئنا — عَسڪَر — سپاهه — اُرِدو. عملو — اٽالو — دِمبلو — انبوهه — هشام — ڪمڪ — دُل — گهل — جَيش — رِسالو. ڪنجڪ لڳ سواري. ڪٽنب. هندستاني خلاصي — سپاهي.

— **لَشڪر ڪَشي:** ث. (ف. لَشڪر + ڪَشيدَن) چڙهائي — حملو — يلغار — پرتي.

— **لَشڪر گاهه:** (ف. لشڪر گاهه = ڇانوڻي) لشڪر جي رهڻ واري جڳهه — ڇانوڻي — ڪئمپ — سپاهه جو پڙاءُ — لشڪر جو فرود گاهه — ڪامپو — منزل — پاڙو — صدر.

— **لَشڪري ج لَشڪري:** ذ. صفت. سپاهي جو — فوجي — عسڪري — جنگي — سئنڪ — لشڪر وارو — لشڪر جو سپاهڪو — فوجي — ملازم.

— **لَشڪري آئين:** ث. لڙائيءَ جو سامان — جنگي ٽپڙ. جنگي قانون.

• **لَشڪرخانُ چانڊيو:** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَشڪري لَنڊ:** تعلقي ميرپورماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَطافَتَ ج لَطافتون:** ث. (ع. لَطافَتَ = سنهڙائي) سنهڙائي — باريڪي — رقت — نازڪي — نفاست — پاڪيزگي — سوڪيمائي — صفائي — سهڻائي — سُترائي — خوبي — نزاڪت — سُنائي — ملُوڪت — خوبصورتي — رونق. بهار — طراوت — تازگي. نرمي — ملائمت. جوڀن — سُونهن — سوڀيا — زينت — زيبُ — سندرتا. حلاوت — ذائقو — مزو — لذت — لُطف فصاحت — سلامت.

• **لُطفُ ج لُطفَ:** ذ. (ع. لُطفُ = فائدي وارو). مهرباني — ٿورو — احسان — لائق — ڀلائي — نوازش — عطيو — عنايت — ايڇپو — اَن گرهُ — ديا — مهر — وڙ — عطوفت — ڪرپا — ڪَرَمُ —

Gul Hayat Institute

باجهہ– رحم– غُربا پروري. مزو– لذت– بهار– خوشي– فرحت– ذائقو– حلاوت. تازگي– نرمي– طراوت– مُلائمت. عمدگي– باريڪ بيني.

• **لَطِيف ج لَطِيفَ:** ذ. صفت. (ع. لَطِيف= بَاريڪ) نفيسُ– باريڪ– مَهينُ. پَتڙو. نازڪ– ڪومل– نرم. هلڪو– سُبڪ. صاف– شَفاف. نيڪوڪار– مقدس– پاڪ– پاڪيزو– سٺرو. لذيذ– مزيدار– مزي جو– خوش ذائقہ– سوادي– نيٺ نار. اڻ لبي– ورلو– ناپيد– ڪمياب– دُرلڀ– عنقا– سُودو– سُهڻو– ڀَل ڀَلوڙ– سُٺو– رُوڙو– عمدو. محبوب– دوست – سجڻ– مهربان. تحفو– سوکڙي.(ث. لَطِيفَان).

– **لَطِيفَ غِذَا:** ذ. هلڪو کاڌو– سادو کاڌو– زود هضم کاڄُ.

• **لَطِيفَ پُور:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لَطِيفُ شاهُ:** اسم خاص. تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لَطِيفو ج لَطِيفَا:** ذ. ٽوڪ چرچو– ظرافت آميز گفتگو– ٻول– نڪتو– بيان– ڳالهہ– عقل واري ۽ مزيدار آکاڻي.

• **لَطِيفُ واهُ:** اسم خاص. تعلقي ميرپورماٿيلو ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لُعَابُ ج لُعَابَ:** ث. (لُعَبَ= گِگ) گِگَ– ٿُڪَ– ٿيڻي– ٿُڪ. "خودبائي خوب تين لائين جي لعاب" (شاهہ). رَسُ– لَبَ– ڪَفَ. لڳدار شيءِ– ڪوئرَ– لاسَ– ليس– وَڪ واري شيءِ، جا دوا طور مکجي– دوائن جو شيرو– پوساڙو– کاڙهو. پتاشن جو شربت.

– **لُعابدارُ ج لُعَابدارَ:** ذ. صفت. لِڳلِڳدارُ– ليسدار– گِگ وارو.

– **لُعَابُ لائڻُ:** چپن کي ڪوئر سان لنبي چڏڻ– موني ٿيڻ.

• **لَعلَ ج لَعلُون:** ث. قيمتي جواهرات جو هڪ قسم– ياقوت– چُوني– ماڻڪ. رُبي.

• **لَعلُ ج لَعلَ:** ذ. لالُ– سُرخُ– ڳاڙهو. سُهڻو. دوست– پيارو– لاڏلو. گهوٽُ– وَنو. تاس جي پتن جو هڪ رنگ لال پان. درياءَ ۽ اوليائن وغيره جو خطاب (جيئن تہ لعل شهباز وغيره).

– **لَعلاڻِ ج لَعلاڻِيُون:** ث. لَعلائي– ڳاڙهاڻ– سُرخائي– سُرخي– لالاڻ.

– **لَعلِ بَزارُ ج لَعل بزاريُون:** ث. عصمت فروشيءَ جو اڏو– چڪلو– طوائف خانو– ڳاڙهي بازار.

– **لَعلَ ڏِناٿين لاتَ:** هَنَ پريان قافلي جي ٻاريل باهہ جي ڳاڙهاڻ يا جهِڀي ڏني (سرسهٽي– گر).

• **لَعلُ ج لَعلَ:** ذ. ڳاڙهو– لالُ– رتو– سرخ– گلرنگ– رڱيل (سر مومل راڻو– گر) پرميشر. (سامي). پٿر جو هڪ قسم– جواهرات جو هڪ قسم. (صفت). سينگاريل– آرائش ٿيل– پراجيل– عمدو– حَسينُ– سُندرُ– نيڪو– ٺاهوڪو– موچارو– سُهڻو– سوڀيا وارو– صورت وند– سُدرشَنُ– خوبصورت. (اسم). منَن– لَڏڻ– پِپَن– پيارو– عزيز. (پتن راند ۾) لال پان. ڪن بزرگن جو لقب (جيئن تہ) لعل شهباز– اڏيرو لعل– ڪن جاين جي مشهوري لاءِ ڪم ايندڙ لفظ جيئن تہ: لعل قلعو– لعل مسجد.

– **لَعلائي ج لَعلائيُون:** ث. ڳاڙهاڻ– سُرخائي– سُرخي. لالائي.

– **لَعلَ جي مُهرَ:** ساڄي ٻانهن تي قلندر شهباز جي فقيرن کي ڏنل داغ.

– **لَعلُ جهَنڊي اَچَڻُ:** ماهواري ٿيڻ– حيض جاري ٿيڻ.

– **لَعلُ ٿِيَڻُ:** رڱجڻ. ڳاڙهو ٿيڻ– سرخ ٿيڻ. گهوٽ ٿيڻ. ڪنهن وليءَ جي دعا سان شاداب يا سرسبز ۽ آباد ٿيڻ.

– **لَعلُ فَلُرُ:** ذ. صفت. لعل جي رنگ جهڙو– سُهڻو.

– **لَعلون لَعلُ ٿِيَڻُ:** خوش رهڻ– تندرست رهڻ– بت ۾ پرجڻ. سرهو ٿيڻ– خوش ٿيڻ. وڏي اوج تي رسڻ– ڪمال حاصل ڪرڻ.

– **لَعلِي ج لَعلِيُون:** ث. ڳاڙهاڻ– سرخي– لالاڻ– لعلاڻ– لعلائي.

• **لَعلُ اُودو:** تعلقي ڳڙهي خيري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لَعلائِڻُ:** مصدر. ڳاڙهيرو ٿيڻ– ڳاڙهاڻ تي مائل ٿيڻ– ڳاڙهو لڳڻ– ڳاڙهو نظر اچڻ– ڳاڙهاڻ– سُرخائڻ.

• **لَعلُ بَخش شاهُ:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لَعلُ بَڪَرُ:** اسم خاص. ڪراچي ايريا ۾ هڪ ديهہ جو نالو. ماريپور جي اتر– اولهہ طرف هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **لَعلُ پِتافِي:** اسم خاص. تعلقي ميرپورماٿيلي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لَعلُ پُور:** اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لَعلُ چِتو:** اسم خاص. تعلقي ڏگهڙي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لَعلُ خانَ لِغاري:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لَعلُ خانُ مَستوئي:** اسم خاص. تعلقي ميروخان ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لَعلُ لودو:** اسم خاص. تعلقي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **لَعلُ مُحَمَدُ پَنجو:** اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَعلُ واهُ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي خيري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَعلڙي ج لَعلڙيُون:** ث. ڳاڙهي ڇهنب واري ڪبر جو هڪ قسم.

• **لَعلُو رانوڪُ:** اسم خاص. تعلقي وارهه ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَعلُو گهاڙي:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَعلُو والي:** اسم خاص. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَعنَتَ ج لَعنَتُون:** ث. (ع. لَعنَتَ= ڦِٽڪار) ڦِٽڪار– ملامت – تبرا– ٺُڪ ٺُجو– بددعا– نفرت جو جذبو– بيزاري. پِٽ پاراتو– سراپ.

– **لَعنَتي ج لَعنَتي:** ذ. صفت. لعنت وارو – پِٽيل– ملعون: لَعين– مردود– رَجيم– پاراتيل– سراپيل– ڌڪاريل– لعنت ٽيل– لعنت جو لائق– بدبخت– بدنصيب– شامت زده. اشارو نفس ڏانهن.

– **لَعنُ طَعنُ:** ذ. ٺُڪ لعنت– ملامت – پِٽ پاراتو– مهڻو طعنو.

– **لَعِينُ ج لَعِينَ:** ذ . صفت. پِٽيل– لعنتي– پاراتيل– هَڃارو– ملعون– مردود– رَجيم.

• **لَغادَ ج لَغادُون:** ث. طعنو– مهڻو– ڏوراپو– عِتاب.

– **لَغادَ هڻَڻُ:** ٻئي جي ڳالهه ۾ بي جا دخل ڏيڻ.

• **لَغارَ ج لَغارُون:** ث . (سن. لَگهو= ذرو– رَتي) آٽُو– رَتِي– ذرو. جزو– ذراڪ – ترَ ماتر– تمام ٿورو– لاڳاپو– اثر. سڪ– سارُوٽي. رَسُ– چشڪو. نشان– داغ– چِنو.

– **لَغارَ لَڳَڻُ:** ٿورو اشارو ٿيڻ– پاسو لڳڻ– واءُ لڳڻ– اثر ٿيڻ. چوٽ لڳڻ– ڌڪ لڳڻ– صدمو رَسَڻُ.

• **لَغارڪي:** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لِغاري:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي شهدادڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَغامُ ج لَغامَ:** ذ. (ع. لَجامَ= لغام) گهوڙي جي لوهه جي ڪڙين وارو – دهانو– الياڻ.

– **لَغام چاڙهڻُ:** گهوڙي کي لغام ڏيڻ. روڪڻ– بند ڪرڻ. چڙٻڻ. قابو ڪرڻ.

– **لَغامُ لاهڻُ:** گهوڙي جي مُنهن مان لغام ڪڍڻ– گهوڙو کولڻ– (گهوڙي جو) قاعدو لاهڻ.

• **لِغايَتَ:** ث. اِنتها– آخر– ڇيڙو– ڇيهه– پڇاڙي. (ظرف). شامل– سُودو– داخلِي– بِمَع– سميت جي پڇاڙي تائين –لِغايَتَ.

• **لُغاتَ:** ث . (ع . لغة جو جمع) انوکن لفظن جو معنيٰ سميت ذخيرو. انوکا الفاظ. انوکي معنيٰ وارا الفاظ.

• **لُغَتَ ج لُغَتُون:** ث . (ع) ڪنهن قوم جي زبان. هڪ ڪتاب جنهن ۾ ڪنهن ٻوليءَ جا لفظ، سمجهاڻين، معنائن وغيره سميت درج ٿيل هجن– فرهنگ– ڪوشُ ناموس– زبان– ٻولي– ڀاشا– ڊڪشنري – اهي لفظ جن جي معنيٰ مشهور نه هجي.

– **لُغتَ نَويسُ:** ذ. صفت. لغت ناهيندڙ– لُغت يا فرهنگ لکندڙ.

• **لَغتي ج لَغتيون:** ث . ٽُونٽو– گوشو– مُڪ– ڌڪُ. گهوٽيل پِنگ جو رهڻ– پاٽي گڏڻ کان اڳ وارو ڳنڍو– چاٽو– پنوڙو– ڦوڪُ.

• **لُغدي ج لُغديُون:** ث . آلي مٽيءَ جو پنوڙو. ٿانءَ مٿان آلي مٽيءَ جو ڏنل پوٽو.

• **لَغڙُ ج لَغڙَ:** ذ. ڪاغذ جو ٺهيل اڏامندڙ رانديڪو– پتنگ. ننڍي جهاز جو هڪ قسم. (ڪار اکيو ڊگهن پرن وارو شڪاري پکي)– "جغڙ جي مادي". جهڳڙ باز جي مادي (جنهن جو رنگ ڪارو ۽ ڳاڙهو ۽ اکيون ڪاريون– شڪار لاءِ پاليل باز جهڙو پکي– گپوڙو– ٻٽاڪ.

– **لَغڙائي ج لَغڙائي:** ذ . صفت. لَغڙ ناهيندڙ ۽ اُڏائيندڙ. ٻٽاڪ هڻندڙ– لاف زن.

– **لَغڙ بازُ:** ذ . صفت. چالاڪ– ٻٽاڪي– زَٽ هڻندڙ– گشائي. لغڙ اُڏائيندڙ.

– **لَغڙو ج لَغڙو:** ذ . صفت. لغڙباز.

• **لَغڙ هڻَڻُ:** ڊاڙ هڻڻ– ٻٽاڪ هڻڻ– لاف هڻڻ– گشا هڻڻ اجايا دلاسا ڏيڻ– پيپون ڏيڻ.

– **لَغڙي:** ننڍو لغڙ.

• **لَغزِش ج لَغزِشُون:** ث . (ف. لَغزيدن= ترڪڻ) پير جي ڪسڪ– ترڪ– لرزش – لرزو– لوڏو– ڏوڏو– جنبش. غَلطي.

• **لَغلامُ ج لَغلامَ:** ذ . پلي مڇي وغيره تَرڻ لاءِ برتن جو هڪ قسم– تَئي.

• **لَغَنُ ج لَغَنَ:** ذ . وڏي ۽ ويڪري ٿانءَ جو هڪ قسم– ٿيلهي – پاٽ– ٿالهه– خومچو– طبق– ٻاٽوڙو– طباق– ويڪرو ٿالهه.

• **لَغوُ ج لَغوَ:** ذ . صفت. (ع) بيهودو– واهيات– نامعقول – بي معنيٰ– باطل– بي فائدو– بيڪار. (اسم). بيهودگي– بکوات– جهڳ– بيهودو ڳالهايءَ.

• **لَغورُ ج لَغورَ:** ذ . صفت. (سن. لَنگُورُ) بزدل گيدي– بي حياءُ

Gul Hayat Institute

– بي شرم – لُچ – بدمعاش – بي ايمان – لوفر – گاندو – بزدل. بي همت – ڊڇڻو – سُست – بيڪار – ڪوچڙ – ڪم چور. ٽوڪبازيءَ جو هڪ لفظ.

"اشراف لاءِ اڄ ڪلهه آزار اُهڪ آهه،
ٽرڙا تلن ٽپن تا لوڻيا لـَغور لـُوف". (فاضل شاهه).

• **لَغيرَ:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لِفَ ج لِفـُون(ٽ):** پاڻيءَ يا گند سان ڀريل هڪ ڦرڙي – ڦوڦيندو – ڦوڪٽو.

• **لـَفا(ڪ):** ث. لـَباڙ – ٻـَڻاڪ – لافَ – بـَڪوات.

• **لَفا هَڻَڻُ يا لـَفّا هـَڻَڻُ (ڪ):** لباڙون هڻڻ – ٻڻاڪون هڻڻ – گشا هڻڻ.

• **لِفافو ج لِفافو:** ذ. (ع. لـَف = هـُن ويڙهيو) ڪاغذ جي ٿيلهي – ڪنهن خط جو پوش يا ڍَڪڻ – ڳوٿري – ڪاغذ جو غلاف – پوش – ڪـَوَرُ.

• **لَفظُ ج لـَفظَ:** ذ. (عن. لفظ) حرف – اکر – ڪلمو – ٻول – چـَولِيَ – ڳالهه – منهن مان ٻاهر نڪتل اکر. وَچـَن – انجام – ٻول – قرار – گار گند(هن لفظ ڪڍيا).

– **لـَفظا:** ظرف اکر بہ اکر – حرف بہ حرف – لفظن ۾. لفظن موجب.

– **لَفظُ بہ لـَفظُ:** اکر بہ اکر – اهڙي جو اهڙو – حرف بہ حرف – هوبهو – جيئن جو تيئن – ساڳيو.

– **لـَفظِي ج لـَفظي:** ذ. صفت. اصلي – حقيقي – نيڪ. لفظن جي – لفظن جو – تحت لفظي – لـُغـَتي. لفظي بحث – لفظي تڪرار.

• **لـُفَنگُ ج لـُفَنگ:** ذ. صفت. لـُفنگو – ڪمينو – اڊنگو – بدمعاش – لـُچو – لوفر – شودو – غـُندو – اوباش – نڪار – بدخصلت – بداخلاق – بدڪردار – بي فضيلتو – بد اطوار – بي غيرت – بي ننگو. رولـُو. رولاڪ – رولـُو چولـُو – رولاڙ. لاف زن – ٻڻاڪي – گشائي – ڊاڙي.

– **لـُفَنگو ج لـُفَنگا:** ذ. صفت. ڪمينو – بدمعاش – اوباش – لـُچو – لـُفنگ – بي شرم – نڪار – بي فضيلتو. رولاڪ – رولـُو چولـُو.

• **لـَفو ج لـَفا:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم.

• **لِڦَ ج لِڦـُون:** ث. گهٽي ڪم ڪرڻ ڪري گاٺ يا گـَهـَڪي ڪاٺ تي پيل ڦوڪٽو – ڦلوٽو – ڦلوڪٽو – ڦلٽو – ڦوڦيندو – لِف – نـِڦَ.(ڪ). بـَڪَ بـَڪَ – اجايو ڳالهائڻ – بڪوات – بڪواس.

– **لِڦُون لِڦـَڻُ(ڪ):** گندو ٻولڻ يا ڳالهائڻ – گاريون گند ڪرڻ – بـَڪوات ڪرڻ. اوجهه اوتڻ.

• **لِڦجَڻُ:** گند ۾ ڀرجي پوڻ.

• **لَڦِرِي ج لـَڦِرِي(ٽ):** ذ. صفت. ٻـَڻاڪي – ٻڻاڪ هڻندڙ – لاف زن – ڊاڙي.

• **لـَڦَـوُ ج لـَڦَـوَ:** ذ. صفت. ڦداور. ڪنن ڊگهو. بد عادتو – بداطوار – بي فضيلتو.

• **لـِڦِڙ(ڪ):** ڀاڄيءَ جو هڪ قسم.

• **لِڦِڙِي ج لِڦِڙِي:** ذ. صفت. بي طاقت – ٻل هِيڻ – درٻل – ڪمزور – هيڻو – ضعيف – ڏٻرو. رس – عرق.

• **لـَڦسِي ج لـَڦسِيُون(ٽ):** ث. ڪٽڪ جي ٻاٽ، گيهه ۾ ڀُڄي، ڳُڙ ملائي ٺاهيل ڪاڌي جو هڪ قسم.

• **لـَڦـَڪائـِڻُ(ٽ):** مصدر. لوڏڻ – ڌوڏڻ – ڏُڏڪائـِڻُ.

• **لـَڦـَڪَڻُ:** مصدر. لـُڇڻ – ڦٿڪڻ – تڙپڻ. ڏڪڻ – ڪنبڻ – ڏُڏڪڻ.

• **لـَڦَ لـَڦَ:** وڏا ڦڪ هڻڻ.

• **لـَڦـَڻُ:** مصدر. لـَڦ لـَڦ ڪري کائڻ – وڏا ٽڪڙا گراهه ڪٽي وات ڀرڻ – سيڪي کائي وڃڻ.

• **لـَڦـَڻُ(ڪ):** مصدر. ٿـَڦـَڻُ – راڳو ڏيڻ.

• **لـِڦو ج لـِڦا(ل):** ذ. صفت. پـَهو ڏندن ڀڳل (ماڻهو).

• **لِڦوٽي ج لِڦوٽيُون:** ث. رات جو اوڍڻ جي اوڇڻ جو هڪ قسم – سوڙ – رَلِي – گودڙي – رضائي – اوڇڻ – پٽراٺي – جيري.

• **لـَڦِي وڃَڻُ:** پورو ڪري وڃڻ – ختم ٿي وڃڻ.

• **لقا ج لقا:** ث. ذ. ديدار – نظارو – ڏيکاءُ – اسرار. صورت – شڪل – لقاءُ.

• **لـَقاپُور:** ذ. (تصوف جي اصطلاح ۾) اهو هنڌ يا مڪان جتي محبوب جو ديدار ٿئي – اهو مڪان جتي سدائين سوجهرو آهي ۽ اونده اصل ڪانهي – لقا وارو (هنڌ) "لنگهه لقاپور ڏانهن" (پـَر لـَڪا – لـَڪا = لقا) سوماطرا جي ساموندرا رياست جي گادي جو هنڌ. پرلڪ يا پرلڪا جتي جي سون ۽ ٻئي پرڏيهي واپار مان وڏو نفعو حاصل ٿيندو هو.

• **لِقاءُ ج لِقاءُ:** ذ. (ع) ديدار – درشن – ملاقات. نظارو – چهرو – صورت – لقا.

• **لـَقَبُ ج لـَقَبَ:** ذ. (ع. لـَقبَ = هـُن عنوان ڏنو) اهو پوءِ ڏنل نالو جنهن مان تعريف يا مذمت جو مطلب نڪري – عزت وارو نالو – صفتي نالو. حڪومت طرفان ڏنل خطاب امير الامراءَ وغيره.

– **لقبُ لائڻُ:** لڄائـِڻُ – ٽـِڪو لائڻ – عيبدار ڪرڻ – عيب لڳائڻ – گلا ڪرڻ – بدنام ڪرڻ.

"کهڙو لقب ڏيرن ڪي لايان"

Gul Hayat Institute

• **لـَتطو ج لـَتطا:** ذ . فقہ جو اصطلاح. (ع). اها شيءِ جا ڪنهن کي هٿ اچي پر ان جو مالڪ نامعلوم هجي. (هدايت الانشاءَ).

• **لـَتلقُ:** ذ . ٻگهہ پکيءَ جي نموني وڏي پکيءَ جو هڪ قسم. آجيٽڻ. وڏو ڪـَنگ – هڏي خور.

• **لـُقمانُ:** اسم خاص. هڪ مشهور حڪيم جو نالو جو باعور جو پٽ، حضرت دائود عليه السلام جو شاگرد ۽ بني اسرائيل قوم جو قاضي هو. هي شهر نوبہ واقع آفريقہ جو رهاڪو هو. ملڪ شام ۾ پڙهيو ۽ شهر رملہ (فلسطين) ۾ دفنايو ويو. (صفت). سياڻو (ماڻهو) عقلمند – داناءُ – ڏاهو – تجربيڪار – اڪابر – هوشيار. (اسم خاص). قرآن شريف جي هڪ سورت جو نالو. تعلقي خيرپور ميرس ۾ هڪ شهر ۽ ديهہ جو نالو.

• **لـُقمانَ جي واءِ:** اسم خاص. تعلقي مٺيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لـُقمو ج لـُقما:** ذ . وات ۾ وجهڻ لاءِ هٿ ۾ کنيل کاڌي جو مقدار – گـَرهُ – گِتي – نـوالو – گـِيو – ٽـڪر – پورُ – گـُڦو – خُرمُو – گـَراس. عمدو کاڌو.

• **لـَقو ج لـَقا:** ذ . واڳـَٽائي يا ڳاڙهي رنگ تي مائل رنگ وارو لـَغڙ. چِتـڪمرو ڪبوتر. (ث . لـَقِي ج لـَقِيُون).

• **لـَقوو ج لـَقوو:** ذ . (ع . لـَقوا= اڌ رنگ). بيماريءَ جو هڪ قسم – اڌ رنگ – (جنهن ۾ جسم جا عضوا سُڪي ۽ ڦري ويندا آهن).

• **لـَڪَ ج لـَڪَ:** ث جبل جا چاڙهہ – ڏاڪڙا – رنج – عذاب. (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.

– **لـَڪَ لـَڳڻُ:** تڪليفون ڏسڻ – مصيبت ۾ هئڻ – ڏک ٿيڻ. ٻـُڪَ وٺڻ – حرص ٿيڻ – حسد وٺڻ.

• **لـَڪ ج لـَڪَ:** ذ . جبل يا پٽَ يا ٽڪرين جي وچان ويندڙ لنگهہ – جبل جو رستو يا اٽانگو لنگهہ. پٽ – وات – لانگهو. ڀيب – ڪـَمر – ميانڻ – چيلهہ.

"ڳل سرخ سجڻ سبب سرس سِيني، لڪ ليٽ پسي نہ لهن" (محمد).

ٻيڙيءَ جي اڌي کان پاچيل وارو پاسو. بيماريءَ جو هڪ قسم – طاعون مرض. مهامري (پليگ) ڏکيو وقت – تڪليف – خيال. سندرو – همت.

– **لـَڪُ ٻـَڌڻُ:** چيلهہ ٻڌڻ – همت ڪرڻ – سندرو ٻـَڌڻ.

– **لـَڪُ چـِڪي ٻـَڌڻُ:** خيال قائم رکڻ – پڪو ارادو – عزم ڪرڻ.

– **لـَڪدارُ ج لـَڪدارَ:** ذ . صفت. سنهي چيلهہ وارو – چيلهہ سنهو – سهڻو. (ث . لـَڪدار ج لـَڪدارُون).

– **لـَڪڙيارو ج لـَڪڙيارا:** ذ . صفت. لڪن ۾ رهندڙ – لـَڪن وارو – جابلو ملڪ جو رهاڪو. سهڻين لڪدار آڱرين وارا پيريا هٿ (ن. لڪڙياري آڱر).

– **لـَڪَ لانگها(ت):** گهيڙ گهاٽ. ڏک تڪليفون – ڏک درد.

– **لـَڪَ لـَنگهڻُ:** لنگهہُ يا دڙو لنگهڻ – گهيڙ يا سرنگهہ اُڪرڻ. وڏي مشڪلات مان ڇوٽڪارو حاصل ڪرڻ – وڏي مرض مان بچي اٿڻ – مشڪلاتن کان پار پوڻ – ڏکيو وقت گذاري وڃڻ.

• **لـِڪَ ج لـِڪـُون:** ث . لڪڻ يا لڪائڻ واري حالت – ڇپَ – ڍَڪُ – ڳجهہ – ڍَڪ – پوشيدگي – لڪاءُ – بي خبري. ننڍي پکيءَ جو هڪ قسم (جو چمڪندڙ ڪاري رنگ جو ٿيندو آهي).

• **لـِڪَ ڇپَ:** ظرف. چوري – مخفي – ڳجهيءَ طرح – ڳـُجهہ ڳوهہ.

– **لـِڪَ ڇپَ ۾:** ظرف. لڪائي – چوريءَ – ڇپائو – ڳـُپ ڇُپ ۾ – پنهنجي پـَر ۾ – ڳـُجهہ ڳوهہ ۾ – مـاٺ مِيٺ ۾ – تـَخليہ ۾ – خلوت ۾.

– **لـِڪَ لـِڪائي:** ث . ٻارن ۾ راند جو هڪ قسم (جنهن ۾ ٻار لـِڪندا آهن) – لـِڪ لـِڪوٽي.

– **لـِڪ لـِڪوٽي ج لـِڪ لـِڪوٽيون:** ث . لـِڪ ڇپ راند جو هڪ قسم – هڪ راند جو نالو. جنهن ۾ هڪڙو اکيون ٻوري تہ ٻيا لڪن. پوءِ هو ٻين کي ڳولهي لهي.

– **لـِڪَ لـِڪوٽي ڦرڻ:** گمنام رهڻ – دنيا جي ڏتڏن سان ڪو بہ واسطو نہ رکڻ.

– **لـِڪوڪڙُ ج لـِڪوڪڙ(ت):** ذ . صفت. لڪندڙ – لڪي گهمندڙ.

– **لـِڪونٺو ج لـِڪونٺا(ت):** ذ . صفت. لڪندڙ – ڳـُجهو – لڪل – ڇـُپيل.

– **لـِڪَ رکڻُ:** ڳالهہ لڪائڻ – راز مخفي رکڻ.

– **لـِڪَ لـِڪائڻُ:** راز مخفي ڪرڻ – ڀيد ظاهر نہ ڪرڻ.

• **لـُڪَ ج لـُڪـُون:** ث . گرم هوا – ڪوسو واءُ – لـُوهَ – لـُوءِ – لـُڪ – جهولو – گرمي – بيابان – باد سموم – ساڙو. لـَٽَ.

– **لـُڪَ ڪائڻُ:** گرم هوا ڪائڻ.

• **لـَڪا:** ڪبوتر جو هڪ قسم. (اسم خاص). هڪ جبل جو نالو.

• **لـِڪائڻُ:** مصدر. ڇپائڻ – ڍڪڻ – پوشيده رکڻ – ڳجهو رکڻ – روپوش ڪرڻ – راز ۾ رکڻ – ڇـَپرُ ڪرڻ – تـَتل ڪرڻ – ٿمڻ – ڍَڪڻ.

• **لـَڪپور:** اسم خاص. تعلقي اٻاوڙي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لـَڪدارُ ج لـَڪدارَ:** ذ . صفت. گهوڙي جو هڪ قسم – هڪ سهڻو ۽ چيبيلو (گهوڙو).

• **لـَڪَرُ ج لـَڪَرَ(ت):** ذ . مانيءَ جو ٽڪر – حصو.

Gul Hayat Institute

• **لَڪِڙ:** ث . ڊگها تارا— وڏيون لڪڙيون — لٺيءَ جون ڪاٺيون (جن سان ڪنڌي ٺاهيندا آهن) ڪاٺين جي ٺهيل پٽ يا پناهه.

• **لَڪڙ ج لَڪڙُون:** ث . ڊڪڻ يعني واڍن جي هڪ اوزار جو نالو— چار يا پنج فوٽ ڪاٺيءَ ۾ ڏورو يا نوڙي ٻڌي سيرائي ڦيرائڻ لاءِ ڪم ايندڙ اوزار. ڏنوڻ يا ڏمڻ ڪي ڦوڪڻ يا ڏمڻ لاءِ هڪ وڏي لَٺ.

• **لَڪڙُ ج لَڪڙَ:** ذ . لاڪُڙ جي ٺاهيل جهُوپڙي— لَڪڙ— لاڪِڙ— ڳاهڻُ. لڪڻ— بيد— چابڪ— ڪاٺي. ٽنگ ڪيندڙ سيرائيءَ جو ڳن.

• **لَڪڙا(ج):** ذ . هندن جو سڙيل مردو— مردي ساڙڻ لاءِ ڪم ايندڙ ڪاٺيون— لونڪا.

• **لَڪڙا ڏيڻُ:** (مُردي کي) ساڙڻ— جَلائڻ— پسم ڪرڻ.

• **لڪڙو ج لڪڙا:** ذ . سن . لگد= چڙهو) ڪاٺي— لڪڻ— چينيو— لٺ— چڙهه— لوڙهه— عصا— ڏُڪو— ڏنڊو— گهوٻاٽو. اختياري —حاڪمِي. (اسم خاص). تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

— **لڪڙيارِي:** ث . (سن. لگَد= چڙهو)لڪدار— سنهي نازڪ.

— **لڪڙيُونَ وجهڻُ:** جاءِ ۾ پٽرن جي بدران وٽن جون سڌيون لڪڙيون ڪَپي هڻڻ.

— **لڪڙِيءَ کي سلام ڪرڻ:** لَڪڻ آڏو جهُڪڻ —اختياريءَ کي مڃڻ.

• **لُڪڙي ج لُڪڙيُون:** ث . ڳِچيءَ يا لُڪيءَ ۾ پائڻ جي ڳهه جو هڪ قسم —لُڪِيءَ ۾ سون يا چانديءَ جو ٺاهي پاتل پٽلو يا ٻِلو.

• **لڪڙِي جاگِير:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لڪ لُڪ:** ث . ڪتي جي چٽڻ يا پاڻي پيئڻ جو آواز— لبڪو —چٽڪو.

• **لُڪندرُ ج لُڪندر(ل):** ذ . صفت. لُچ— بدمعاشُ— ٺرڙو— اڍنگو— بد فضِيلتُ.(مقبول).

• **لَڪَڻُ:** مصدر. چٽڻ — لڪي وڃڻ— چٽي وڃڻ— لپ لپ ڪري (ڪاڏو) ڪائڻ. ڪڪ ٿيڻ— دق ٿيڻ— بيزار ٿيڻ— تنگ ٿيڻ. (لڪيو— لڪيندو— لڪيل).

• **لَڪُڻُ ج لُڪُڻَ:** ذ . (سن. لگَد= چڙهو) هٿ ۾ جهلي هلڻ جي چڙهِي— لٺ— بانٺو— ڪاٺي— عصا— ڏنڊو— ڏُڪو— چهبُڪ.

— **لڪُڻ لڳڻ:** ميار ملِڻ— خواه مخواه ڏوهه ڏرجڻُ.

• **لِڪڻُ:** مصدر. لِڪي وڃڻ— ڇپڻ— گُم ٿي وڃڻ— روپوش ٿيڻ— پوشيدو ٿيڻ— لُڪڻُ— ڳجهو رهڻ. (لِڪيو— لِڪندو— لِڪل).

— **لِڪِي ڇپِي وڃڻ:** مخفِي طرح وڃڻ— چوريءَ چوريءَ وڃڻ.

• **لُڪڻ:** مصدر. لِڪڻ.

— **لڪائِي ج لڪائِيُون:** ث لڪايل.

• **لِڪو ج لِڪا:** ذ . ڪانگ — ڪانءُ. ڪانءَ ڪي هڪلڻ جو آواز. لَڪَڻ جو ماضي. ڇپيو— گم ٿيو.

• **لُڪو ج لُڪا:** ذ . سوراخ— ٽُنگ— ڏَرُ— لوگهو. لَهڪو— سَٽَ— جُنبش. ڊگهي پُڇَ واري پکيءَ جو هڪ قسم.

• **لِڪوڙ ج لِڪوڙَ:** ذ . صفت. ٽوٽي— ڪاهل — هڏ رکو— سيلو سات— ڪم چور—سست— ڪم نہ ڪندڙ.

• **لڪِي ج لڪِيون:** ث . جبل جو لنگهه— ڪنهن ٽڪريءَ تان گهڙيل واٽ— سوڙهو پيچرو— رستو. مشڪل جاءِ. ڳڙڪِي— سوراخ. (اسم خاص) هڪ جبل جو نالو. تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لُڪِي ج لُڪيُون:** ث . ڳچيءَ جو هيٺيون حصو — نرگهٽ جو مُنهن— ماٿهوءَ جي ڳچيءَ جي پڇاڙيءَ وٽ کڏ— ڳاٽ واري کڏ— نِڙي — ڳچي. سوراخ— ٽُنگُ— خال. مال جي بيماريءَ جو هڪ قسم. (ت).

— **لُڪِي ڪاٽِڻُ:** اندر سڙڻ— ڏُک ٿيڻ. ارمان ٿيڻ— افسوس ٿيڻ.

— **لُڪِيءَ ۾ ساهه هُجڻ:** ٿورو ساهه هُجڻ— آخري گهڙيءَ ۾ هئڻ— مرڻينگ حالت ۾ هئڻ— سڪرات ۾ هئڻ— مرڻ وارو ٿيڻ. تمام ضعيف ۽ ڏٻرو هئڻ.

• **لَڪياري:** اسم خاص. سنڌ جي سيدن جي هڪ قبيلي جو نالو. (جن جا وڏا لڪيءَ جا رهاڪو هئا).

• **لَڪِيرَ ج لَڪِيرُون:** ث . لِيڪَ— سِٽَ. پيروي — تقليد— نقش قدم— ٻئي جي پٺيان هلڻ واري حالت — پيروي ڪرڻ واري حالت.

— **لَڪِيرَ جو فَقِيرُ ٿِيَڻُ:** انڌي تقليد ڪرڻ— اجائي پيروي ڪرڻ— اک ٻوٽي مريد ٿيڻ— اکيون ٻوري ٻئي جي پٺيان هلڻ— قدامت پرست بنجڻ.

• **لَڪَ ج لَڪُون:** ث . (سن. لَڪش)خبر — جاچ — شناخت— سُرت— سُجاڳي— سوچيتائي— سُچيتي— سمجهه— ڪَلَ— گَرَ— سماءُ — سُڌ— ڏاهه— معرفت— سڪ— پروڙ— ڄاڻ— معلومات — علم راز— حقيقت— پرک— سارَ— نظر. آتما. خط— نشان.

"ڊِڳيءَ جا لَڪَ پارَ ڪهڙا آهن."

— **لَڪَ پَئجِي وَڃَڻُ:** خبر پوڻ— حقيقت معلوم ٿي وڃڻ. يادگيري پوڻ.

Gul Hayat Institute

– **لَکَ وجهَڻُ:** (ٻکريءَ کي) خط وجهڻ يا نشان ڪرڻ.

• **لَکَ ج لَکَ:** ذ . صفت. هڪ سؤ هزارن جو گڏيل عدد– هڪ ايڪي کي اڳيان پنج ٻڙيون ڏنل انگ– ڳڻڻ جو هڪ انگ. گهڻو– جهجهو. ڪيترو– ڪيتروئي– ڪيتري قدر.

– **لَکاپَتِي ج لَکاپَتِي:** ذ . صفت. لکن جو مالڪ – شاهوڪار– امير – لکا پتي– هوند وارو– گِڙنگ– آسودو– سيٺ– سکيو– سرسبز.

– **لَکاپَتِي ج لَکاپَتِي:** ذ . صفت. لکن جي ملڪيت وارو– لک روپين جي حيثيت وارو– نهايت امير– دولتمند– ڏن پتي.

– **لَکَ تي ڏِيو ٻرَڻ:** وڏو شاهوڪار هئڻ يا ٿيڻ– دولتمند ٿيڻ.

– **لَکپالُ ج لَکپالَ:** ذ . صفت. لکن کي پاليندڙ– رازق– خدا جو هڪ صفاتي نالو.

– **لَکَ تي مَٿو ڏوڻَڻُ:** هٿ اُڇل ڪرڻ– فضول خرچڻ– اجايو هٿ ڦاڙ ٿيڻ.

– **لَکپَتِي ج لَکپَتي:** ذ . صفت. لکن روپين جي سرمايه وارو– لکاپتي– لکي– لکيسري– لکاپتي– لکن جو مالڪ– شاهوڪار– دنيادار– تونگر– جوڀ.

– **لَکَ لٽائِڻُ:** گهڻي سخاوت ڪرڻ بي ڍنگو يا فضول خرچ ڪرڻ.

– **لَک لَعنَت:** ث . گهڻي ڦٽڪار– نفرت.

– **لَکَ لٽ ج لَکَ لٽَ:** ذ . صفت. لکين رپيا خرچي ڇڏيندڙ– ڏاتار– سخي. (حاتم جهڙو) دريا دل– داني پُرش– اُدارتا– فياض. اجايا لک لٽائيندڙ– اجايو– اڍنگو– بوالفضول– گهڻ خرچو– هٿ ڦاڙ– اُڏائو– هٿ ڦاٽو.

– **لکن جو ڏاتارُ ج لکن جا ڏاتارَ:** ذ . صفت. سچُ.

– **لکِي ج لَکِي:** ذ . صفت. لکپتي– لکاپتي– لکيسري– لکاپتي– شاهوڪار– لکن جو مالڪ– دنيادار– تونگر. وڏن لکڻن وارو– وڏن ڳڻن وارو.

– **لَکيسَرُ ج لَکيسَرَ:** ذ . صفت. لکاپتي– ملڪيت وارو – لکن جو مالڪ.

– **لَکيسَرِي ج لَکيسَرِي:** ذ . صفت. شاهوڪار– لکاپتي– ملڪيتَ وارو.

• **لَکُ ج لَکَ:** ذ . نشان– پاريتو– اُهڃاڻ– ڦُنگي– ڪکرُ– ڪُڏُ– مال جي مالڪي جو نشان (مال جي ڪن ۾ پيل) چِير. ٻن ليڪن وارو وڍ.

• **لِکَ ج لِکُون:** ث . (سن. لِکشا) ذرو– ٿورو – گهٽ حصو– ذري –رَتي.

"لِکئي منجهان لِک، ذرو ضايع نہ ٿئي".

پِچڪ–لِڄ. پَل– کِن– پَلڪ– ويرم –لحظو.

"وڄُ مَ پوءِ وصال ۾، لِکَ مَ پوءِ لپاڪو".(شاهہ).

لِک– قسمت. ياڳ. نيري يا فيروزي رنگ جي (ٻُڙي لاءِ) نگيني يا پٿر جو هڪ قسم– سنهڙو مٽيو.

"لوٽي لڏن ٿيون لعل لِکون، چوٽيءَ چوڏار چمڪ ٽڪون"

(محمد خان ٽالپر)

(ڪن جي) ڳهہ جو هڪ ياڳو.(سر يمن ڪلياڻ– گر). فيروزو. چـَرُ(موچين جو اصطلاح). پکيءَ جو هڪ قسم.

– **لِکَ ٽِکَ ج لِکَ ٽِکُون:** ث . آئينو– آرسي.

– **لِکَ پِڇَ(ٿ):** ث . ذرو پرزو.

• **لُکَ ج لُکُون (ل):** ث . (سن. لُوڪا= لُک) لُکَ– جهولو – گرم واءُ– گرم هوا– لُوءِ– لُوهَ. اُڃَ– پياس. ڳِٽي – ڏک – فڪر– ماندائي– درماندگي– انتظار.

– **لُکن لوڏِڻُ:** ڏک وڪوڙڻ– مصيبتون اچڻ.

• **لَکا ج لَکائُون:** ث . (سن. لَکش=خبر) خبر– پڌرائي– لَکَ– سُڌ– سماءُ– معلومات –ڄاڻ"ڏک لڳو تہ لکا ئي ڪا نہ پيئي".

ڏيکاءُ–نماءُ.

• **لَکاءُ ج لَکاءُ:** ذ . (سن. لَکش= خبر)ڏسو لکا.

– **لَکاپوَڻُ:** خبر پوڻ– سڌ پوڻ– معلوم ٿيڻ.

• **لکاٽُو:** اسم خاص. رجب مهيني جو نالو. جنهن ۾ زڪوات ۽ خير خيرات ڏجي. ماٺهو جو نالو . صفت. سياڳو– بخت وارو.

• **لکاڻِ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. جنهن جا ٻہ پاڙا آهن: (١) بند پوٽا(٢) نِنداٽي.

• **لکاڻ:** ذ . صفت. (ٻارن جي) بيماريءَ جو هڪ قسم(جنهن ۾ ٻارن کي دست گهڻا ٿين).

• **لکائِڻُ:** مصدر. (سن. لکشَ) لکا ڏيڻ– ظاهر ٿيڻ– نظر اچڻ– ڏيکائي ڏيڻ– معلوم هجڻ. پڌرو ڪرڻ– ڏٺو ڪرڻ. (ڪنهن جي) خبر ڳولي ڪڍڻ– سمجهڻ– مغز ۾ (ڪا ڳالهہ) ويهارڻ. (اسم). لڇڻ– افعال– ڇيهڙُ– اخلاق.

• **لِکائِڻُ:** مصدر. تحرير ڪرائڻ– نوشت ڪرائڻ– دستاويز لَکائڻ– تحريري اقرار وٺڻ– ٻئي کان لکارائڻ– ڪتابت ڪرائڻ. ڄاڻائڻ. (ٿ). پرت پرڻ لاءِ ليڪا ۽ گـُل وغيره ڪپڙي تي ڪڍائڻ.

Gul Hayat Institute

• **لِڪائِي ج لِڪائِيُون:** ث . ڪنهن شيءِ جي لِڪائيءَ جو عيوضو– لکڻ جو اُجورو– لکڻ جي محنت، في يا مزوري.

– **لِڪاوت ج لِڪاوَتُون:** ث . لِڪاوَت– ڪنهن شيءِ جو حڪم – لکپڙهه– مال جو طلب نامو– سامان وغيره جي يادداشت. لِکت.

– **لِڪائي ج لِڪائيُون:** ث . لکيت – لکڻ واري حالت. لکائڻ جي مزوري– محنت.

– **لِکَت ج لِکَتُون:** ث. (سن. لِکت= لکيل) ڪا به لکيل حقيقت– لکيت– تحرير– نوشت– هٿ اکري– دستاويز– اقرار نامو. لکٽي – اکر لکڻ جي بيهڪ– خط. صورتخطي.

– **لِکَت پڙهَت :** لکپڙهه– هٿ اکري– لکڻ پڙهڻ جي حالت.

– **لِکاپڙهِي ج لِکاپڙهيُون:** ث . لک پڙهه– لکڻ پڙهڻ– خط و ڪتابت– چٺي چپاٺيءَ جو رستو.

• **لَکَتِيا:** اسم خاص. تعلقي قنبر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ليکتير:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لکپت:** اسم خاص. ڪڇ ۾ هڪ مشهور بندر جو نالو.

• **لِکپڙهه ج لِکپڙهون:** ث . لِکت– لِکاوَت– لِکاوت– لکڻ پڙهڻ جي حالت. چٺي چپاٺيءَ جو رستو.

• **لکماسڪٽي:** پساري وکر جو هڪ قسم –ٻوٽيءَ جو هڪ قسم. ٽڪرن ۾ ٿيندڙءِ رات جو چمڪندي آهي، پاڙ نشيدار ٿئيس.

• **لکمان:** اسم خاص. دودي سومري جي ڏيءَ سونل جي دائيءَ جو نالو.

• **لکميار:** اسم خاص. تعلقي مٺيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لکمير:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو. مرد ماڻهن جو نالو.

• **لَکَڻ:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **لَکَڻ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **لَکَڻ:** مصدر. (سن. ٻکشڻ = معلوم ڪرڻ) پرکڻ– معلوم ڪرڻ– سمجهڻ– سمجهي وڃڻ– سهي ڪرڻ. ڏسڻ وائسڻ– نظر ڪرڻ– جانچڻ.

• **لَکَڻُ ج لَکَڻ:** ذ . (سن. لَکش) لَڇڻ– گُڻ– عادت– ارڪان– اطوار– خصلت– افعال چڱو گڻ.

"جو لَکَڻَ ۾ مار ڏئين، سو ڪُلڪڻ ۾ ڪير" (شاهه ڪريم).

– **لَکڻو ج لَکڻا:** ذ . سُٺي سڀاءَ وارو– چڱن لڇڻن يا لکڻن وارو– نيڪ افعال "ٻنيهه لکڻو، چنيهه لکڻو" سُلڇڻو– نيڪ سيرت– بلند اخلاق– سنين عادتن وارو– چڱن لڇڻن وارو– هر دل عزيز– سڀاجهڙو– سُهاجڙو– موهن – وڻندڙ– ڪل مُک.

• **لِکَڻُ:** مصدر. (سن. لِکَن= لکڻ) تحرير ڪرڻ– لکائي ڪرڻ– نقل ڪرڻ– لِکي وڃڻ– درج ڪرڻ– نوٽ ڪرڻ– داخل ڪري لکي ڇڏڻ– رجسٽر ڪرڻ وهيءَ ۾ چاڙهڻ– ڪتاب ۾ درج ڪرڻ– فهرست ۾ داخل ڪرڻ– روزنامچي ۾ چڙهائڻ. رچائڻ– بنائڻ– تصنيف ڪرڻ– مضمون لکڻ. نقش ڪڍڻ– ليڪون ڪڍڻ– ڊول ٺاهڻ. اوڙ ڪڍڻ. تحريري عهد ڪرڻ. خط موڪلڻ. (لکيو– لکندو– لکيل).

– **لِکيلُ ج لِکيلَ:** ذ . صفت. تحرير ڪيل– لکي ڇڏيل– ليکيل. تقدير ۾ لکيل. (اسم). نصيب – ڀاڳ.

– **لِکيلُ پڙهيلَ:** ذ. صفت. تعليم يافتہ– خواندو.

– **لِکَڻُ هارُ ج لِکَڻَ هارَ:** ذ . صفت. لکڻهارو– لکندڙ– نويس – لکڻ وارو– نويسنده– ڪاتب– راقم– مُنشي– ليکاري– مُحَرر.

– **لِکِٽي ج لِکِٽِيُون:** ث. لِکَت– هٿ اکر– اکرن جي بيهڪ– صورتخطي– تحرير– عبارت– نوشت. قلم – ڪلڪ.

• **لَکو ج لَکا(ل):** ذ. نشان– وات ڏيکاريندڙ – ڪڇ ڏانهن وڃڻ واري رستي ۾ ڪڇ جي رڻ ۾ وات سڌي وڃڻ لاءِ لڳل ٿنيا يا پٿر. مال(ڍڳن وغيره) جي مالڪي ڏيکارڻ لاءِ مال کي ڪنن ۾ ڏنل وڍا– وڍ. (اسم خاص). ٻاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم. لاکي جانچي.

• **لَکوائي:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَکي:** اسم خاص. شڪارپور لڳ هڪ شهر جو نالو. شڪارپور شهر ۾ هڪ دروازي جو نالو. تعلقي سکر، تعلقي ٺٽي، تعلقي بدين، تعلقي شاهه بندر، تعلقي مغل پين ۾ ديهه جو نالو. لاکي جي مشهور گهوڙيءَ جو نالو. "لاکو لَکيءَ تي چڙهيو، لَکي لاکي هيٺ." ذ . (صفت). رَج چڱو مڙس– لائق– لک لهندڙ – لکي مڙس– چڱن لڇڻن وارو– وڻندڙ. لکن وارو قيمتي. شاهوڪار.

• **لَکيا(ٽ):** اسم خاص. ٿر ۾ رهندڙ مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

• **لکيت ج لکيتون(ڪ):** ث . اقرار نامو– تحرير– لکيو.

• **لَکيسر:** اسم خاص. تعلقي ڪپرو ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَکيسَرجاگير:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَکي ڪيٽي:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لِکيو ج لِکيا:** ذ . لکيل– تحرير ڪيل. دستاويز. قسمت– نصيب– ڀاڳ– ڪرم– تقدير. مقدر– سُڌني اَمر. ازلي حڪم– قضا– قدرتي قلم– سر نوشت– ڪتاب الله (جيڪي لوهه محفوظ ۾ لکيل هجي). ڳنڍ– تعلق– واسطو– لاڳاپو– نڪاح.

Gul Hayat Institute

– **لِکيو اَنگ پَرڻُ:** قسمت جو قلم وهڻ– ڀاڳ موجب ضرور ملڻ.

– **لِکيو ڀاڙڻُ:** ڪرم ڀوڳڻ– ڪرمن جو ڦل ڪاٽڻ– قسمت پٽڻ– مصيبت ڪاٽڻ– تقدير جي لکئي کي لوڙڻ– مصيبت جا ڏينهن ڪاٽڻ.

– **لِکيو ماڻڻُ:** مڙس ڪرڻ– پنهنجي مڙس سان زندگي بسر ڪرڻ.

– **لِکئي جُون لامُون:** قسمت جا نتيجا.

– **لِکئي جُون لامُون ڪوڙڻ:** قسمت جو نتيجو ملڻ– لکيو انگ پورو ٿيڻ.

"اکين آگم لاٿيا، هت لِکئي ڪوڙي لام "

• **لِکات:** ظرف. شامل– سوڌو– سان – سميت – لغائت– لغايت – داخلي– بـمعه.

• **لَکارَ ج لَکارُون:** ث . (سن. لَکھُ= نڌڙو. لَگَ= چنبڙڻ) لوري– لغار – لَپيت– ڪا ٻ– چنبڙندڙ– شيءِ – چنبڙيل شيءِ – لَڳِل شيءِ – پلستر. ذرو– جُزو– رَتي– ٿورڙي– هَوَ– لَکَ– پچڪرو.

• **لَکارُ ج لَکارَ(ت):** ذ . مرد جو جنسي عضوو– آلت.

• **لَکامُ:** ذ. لَغام.

• **لَکائي ج لَکائيُون (ث):** ث . زال – جوءِ– گهرواري– اهليه.

• **لَکتي ج لَکتيُون:** ث . ڏَڪَ– مڪَ– ٺونشو – ٺوشو– لَغتي– گُوشو– ٺُڏو. عشق جي چمات يا ڏَڪَ.

• **لَکلامُ ج لَکلامَ(ل):** ذ . ڪاڏي جي شين ترڻ لاءِ هڪ پاسي ڳن واري تئي جو هڪ قسم– ڪڙڇي.

• **لَگنُ ج لَگنَ:** ذ . (سن. لَگن> ازلگ= لڳڻ) هندڪي شاديءَ جي رسم جو هڪ سات– سَنوڻ. آڪاس گرپ تي اُڀرندڙ بُرج يا راس – راس ۾ سج يا سج ۾ راس گهڙڻ جي حالت يا گهڙي. بخت– ڀاڳ– نصيب.

– **لَگنُ ڪُنڊلِي:** چني– جنم پتري– زانچو– زائچو.

– **لَگنُ ڪُنڊلِي ڪينچڻ:** نجوم جي حساب موجب ڪنهن جو بخت جاچڻ– ستارو ڏسڻ.

• **لَڳِ:** حرف جر. لاءِ – جي ڪري – ڪارڻ– جي سبب– واسطي– وَٽ– پرسان– ويجهو – نيڙي– قريب– نزديڪ– ويجهڙو– سان– ۾.(صفت). لاڳيتو– متصل – دنگئي– لڳاتار– يڪو– پاسي وارو. (اسم). دوستي– لاڳاپو– واسطو.

– **لڳ ڀڳ:** ظرف اٽڪل روءِ– قريب قريب– زري گهٽ تي– برابر– گهٽو ڪري.(اسم). لاڳاپو– دوستي– اڄ وڄ.

– **لَڳَ وارو:** لاڳاپيدار– واسطيدار – لاڳاپو رکندڙ.

– **لَڳَ ج لَڳَ:** ذ . پکين يا جانورن جو ميلاپ يا جماع – نر ماديءَ جو ميلاپ– مجامعت. لاڳاپو– مٽي مائٽي– ناتو– سنٻنڌ. رندڪ.

"ڪين تران،ڪين تار مُون،
ڪين سگهان ڪين سگهه،
آڏو ڏيج مَ لَڳَ، مون هيڪل وِلَها" (شعر).

– **لَڳَ ڪَرڻُ:** ڳنڍجڻ– ملائڻ يا ملڻ– جانورن جو جنسي ميلاپ ڪرڻ.

• **لَڳُ ج لِڳَ:** ذ . صفت. ڪمزور– لِڙڙو.

• **لَڳاتارَ:** ظرف. مسلسل– مُتواتر– پٺي در پٺي– ڳنڍوڳنڍ– سانده يڪاتار– ساڻ ئي ساڻ– يڪساهيءَ– يَڪو.

• **لَڳارائڻُ:** مصدر. ٻئي جي معرفت لڳائڻ– ڳنڍائڻ– ڳنڍائڻ– جوڙائڻ– لاڳو ڪرڻ– ملائڻ– ميڙائڻ.

• **لَڳاءُ ج لَڳاءَ:** ذ. تعلق – نسبت– ڳانڍاپو– ناتو– جوڙ– واسطو– ربط. ضبط– پيار – اخلاص. ميل – ميلاپ– قرابت – سڳاوت– ملاوت– آميزش– رشتو– سَنٻنڌ. ٻهچ– دخل– مداخلت.

• **لَڳاءِ لَڳائڻ(ڪ):** نينهن لائڻ– پريت ڪرڻ.

• **لَڳائڻُ:** مصدر. (دوا) لائڻ– ڳنڍڻ. جوڙڻ– شامل ڪرڻ– ملائڻ– جمائڻ– ڇُهائڻ– چنبڙائڻ– چيڙائڻ– ڪُپائڻ– پيوست ڪرڻ– ڪوڙڻ– ٻيهارڻ– ويهارڻ– ڀونو ڀوڪڻ. ٽانڪڻ – سبڻ– ڪنار لڳائڻ– جَڙڻ. چغلي هڻڻ– برغلائڻ– پڙڪائڻ. (سرمو) وجهڻ. دل لائڻ– ڏيان ڏيڻ. (هٿ) رکڻ يا هڻڻ. (گلم) وڇائڻ. جوڙ ڪرڻ– بنائڻ– ناهڻ.

– **لَڳائي ڇَڏڻُ:** ليپ ڪرڻ– ليپو ڪرڻ– پلستر هڻڻ– راڳو ڏيڻ– ليپو ڏيڻ. مالش ڪرڻ– دوا لڳائڻ– ملر رکڻ. شامل ڪرڻ– ڳنڍي ڇڏڻ– ملائڻ– ڇهائڻ. ڀلائڻ– برغلائڻ– اُڀارڻ. هوڏ رکڻ– شرط رکڻ.

– **لَڳائڻ(ڪ):** مصدر. تپائڻ– چوري ڪرڻ– هرڻ.

• **لَڳَتَ ج لَڳَتون:** ث . جن يا ڀوت وغيره جو اثر– حساب – جادو – ڪامڻ– ڌوهه. ڳنڍجڻ يا ملڻ واري حالت – چنبڙ. هٿ چڙهڻ يا لڳڻ واري حالت. قيمت – مُلهه– اگهه– بها.

• **لَڳَتڻ(لس):** مصدر. لڳڻ.

– **لَڳَتو ج لَڳتا(ل):** ذ . صفت. ٽوٽي– ڪاهل– ڪم چور. سست. گندو– غليظ– ميرو– ڪِنو.

Gul Hayat Institute

• **لَڳلو ج لَڳلا (ل):** ذ. لڳت - جماع.
— **لَڳلو ڪَرَڻُ:** جماع ڪرڻ- لَڳُ ڪرڻ.
• **لُڳڙي ج لُڳڙيون (ل):** ث. وَجهہُ- موقعو- جهٽِي -ٻـلُ.
• **لِڳڙِو ج لِڳڙِا:** ذ. صفت. چيڙھ وارو- چنبڙندڙ. سنهڙو- نِبل لِيڙو- ڦلِڙو- ڦيڦو- هيڻو- سست- موڳو- ڍرو.(ضد. سخت).
• **لُڳڙُو ج لُڳڙا:** ذ. لباس وارو سادو ڪپڙو. پاتل ڪپڙو " لڳڙا ميرا ٿي ويا آهن" (جملو). (صفت). ميرو گندو- خراب- نِڪمو- گندو- ڪِنو- ڪچيرو. ڦلِهڙو- بي زورو- سست - موڳو- هيڻو. ڪين جهڙو.
— **لُڳڙا ٽڪرا(جمع):** ذ. ڇنل ڦاٽل ڪپڙا - ڇِهيُون- ليڙون ڇيهاڙيون.
— **لُڳِڙو ج لُڳِڙا(ٿ):** ذ. صفت. هيڻو- ڪمزور- جنهن ۾ ڦڙتائي گهٽ هجي-لِمِڙو. (اسم). پراڻو يا ردي ڪپڙو- ميرو ڦاٽل ڪپڙو.
• **لَڳَلُ:** ذ. صفت. گڏيل- مليل - ڳنڍيل- شامل ٿيل- ڪنهن ساڻ بدپيشي جي رستي ڳنڍيل. ڪنهن سان پيار ۾ ڦاٿل- اڙيل منجهيل. ڦهيل. (ميوو) ڪِنو ٿيل -سڙي ويل داغدار ٿي ويل (پاڻ ۾) وڙهيل جهڳڙيل.
• **لِڳلِڳ ج لِڳلِڳون:** ث. لبيس- لِوَ- چيڙھ- ڄمر- ڪونر يا (ماکيءَ جهڙي) چنبڙندڙ شيءِ. (صفت). لڳلڳدار- چيڙھ وارو -چيڙهالو- چڪنو- ڄَمِر- لِوَ وارو- چنبڙندڙ.
— **لِڳلِڳڙو ج لِڳلِڳڙا:** ذ . صفت. چيڙھ وارو- لِوَ وارو - چنبڙندڙ- ٽَنيڻ.
— **لِڳلِڳيو:** ذ. چيڙهالو- لڳدار.
• **لَڳلَڳو ج لَڳلَڳا:** ذ . هڪ برتن جو نالو- ڪٽڇي- ٽئي جهڙو برتن- ڪَرڇي- ڪٽڇو باسڻ. مارڪٽ. لڳو لڳ.
• **لَڳَڻُ:** مصدر. (سن. لَڳِي. پرا. لَڳائي= لَڳَڻُ) هوا يا طوفان لڳڻ- . هوا جو هلڻ. لاڳاپو رکڻ- نسبت رکڻ- واسطيدار ٿيڻ- لاڳاپيدار ٿيڻ. ڪُپڻ- ڪوڙجڻ- جُڙڻ- بيهڻ- پورو ويهڻ- ٺَهڪڻ- ٽِڪڻ- ڇُهڻ- چنبڙڻ- ڳنڍجڻ (هڪ ٻئي سان) لڳڻ- گسڻ(بجا گهڙيال جا) وڄڻ- ٺڙڪڻ- وقت گذرڻ. ڇُهڻ- ٺهڪڻ. ٽڪرڻ- زخمي ٿيڻ- ڌَڪجڻ- ٽڪرجڻ- ليڄڻ- راڳجڻ- لِنبجڻ. ڌيان ڏيڻ- توجهہ ڏيڻ. عشق لڳڻ- ناتو لڳڻ- لنئون لڳڻ- (دل) لڳڻ- نينهن اڙڻ- (دل) ڦاسڻ- آڙڻ- ڳنڍڻ- (دل) قابو ٿيڻ. ڏُکي ٿيڻ. پيٽ سان ٿيڻ- ڦَرجڻ. (وَجهہ) ملڻ- (موقعو) هٿ اچڻ- (دل ۾) اچي وڃڻ- ڦُرڻ- ڪُڪڻ- سمجهہ ۾ اچڻ- هندڻ- دل سان هنداڻڻ- اعتبار اچڻ- دستياب ٿيڻ- وَر چڙهڻ. لڙائي شروع ٿيڻ. محسوس ٿيڻ. (باھ) ٻرڻ- جلڻ. (ڪنهن شيءِ کي) لڳڻ- گهٽو سڙي وڃڻ (ڄانور ڀاڄي وغيره). (ڪنهن ڳالهہ تان)چڙڻ. (ڪنهن کي ستو نصيب) هئڻ. لياقت حاصل ڪرڻ- پاس ڪرڻ- پاس ٿيڻ. (بوٽ ۾) ڪوڪو يا ناليون وغيره هڻڻ. (نوڪري تي) بيهڻ- چڙهڻ- مشغول ٿيڻ- رونيڻ- ڪم تي چڙهڻ- لڳي وڃڻ- گهُر گهُر لائيْ ڏيڻ- ڀَندي لائڻ- ڏُرٽو هڻڻ- ڏُرٽو مارڻ. زخم ٿيڻ- (ڌڪ) لڳڻ- وڄي پوڻ. پاڙ هڻڻ- پوکڻ- ڦُٽڻ- (ٻوٽو) ڄمڻ- پيدا ٿيڻ- قائم ٿيڻ- ڪڙو ٿيڻ- راڳڻ- (پنن جو) لڳڻ- ڦُٽڻ- مورجڻ- انگورجڻ- ٻُورجڻ- (انب وغيره جو) سلو ڪڍڻ. ڏسڻ ۾ اچڻ- ڀانئڻ- ڏٺل معلوم هئڻ(جيئن شڪل لڳڻ) اثر ڪرڻ. (ڇُهڻ سان) پليد ٿيڻ. ڪارگر ٿيڻ- اثرائتو ٿيڻ- فائديمند ٿيڻ. (رقم) خرچ ٿيڻ يا اچڻ. بند ٿيڻ- پورجي وڃڻ(اک وغيره جو) - ننڊ اچڻ. شروع ڪرڻ- شروع ٿيڻ- شروعات ڪرڻ "فلاڻو ڳالهائڻ لڳو= ڳالهائڻ شروع ڪيائين"(جملو). (ميوو) ڪِنو ٿيڻ- سَڙڻ- ڳرڻ- (ميوي کي) داغ ٿيڻ- ٽِڪو ٿي پوڻ. ملي اچڻ- ٺهي اچڻ- برابر ٿيڻ- ٺهڪڻ- ميل کائڻ- جمع ٿيڻ. ميلو لڳڻ.
— **لَڳٽو ڀَڳٽو:** رلٽو ملٽو- ميل ميلاپ وارو- هرِيل مِريلُ.
— **لَڳِي ٻيڙِي هُئَڻُ:** جتي وٺي اُتي(ڳالهين ۾) بيهي رهڻ.
— **لَڳِي پَوڻُ:** توري پاڻيءَ جي ڪري ٻيڙيءَ جو ترو زمين سان اٽڪي پوڻ.
— **لَڳِي چَڙَهَڻُ:** ڀنيان پوڻ- ساڻ هلڻ- گڏ هلڻ- گڏجي هلڻ.
— **لَڳِي رَهَڻُ:** سُڪيءَ تي رهجي وڃڻ.
— **لَڳِي لائِڻُ:** حوالي ڪرڻ- ڳلي لائڻ. "مال مِڙوئي تن جو، ٻئي لڳي نہ لاءِ"(جملو).
• **لَڳڻُ (ڪ):** مصدر. لُٽڻ- جهُڳڻ- جهپڻ- ميرو ڪرڻ- لوئڻ.
• **لَڳو ج لَڳا:** ذ . صفت. اڳو (پاءُ وغيره)- پيءُ يا ماءُ جو اولاد . (ضد: سڳو). پورو پورو- ڪُتو.
— **لَڳو اُٽِريو:** ذ . صفت. لڳي ٽِڙندڙ بي اثرائتو.
— **لَڳو ٻَڌو:** ذ. صفت. پورو نشان تي لڳندڙ- برابر- پورو- مقرر ٿيل.
— **لَڳو لَڳ:** ذ . صفت. گڏ- ساڻ- قريب- ويجهو - ٻِٽ - جُتو- ڪُلهي سان- گڏوگڏ- لاڳيتو - متصل- دنگئي- لڳاتار- يڪاتار- ساندھ- مسلسل - آڳٽ ساڳٽ.

Gul Hayat Institute

– **لَکوڙهڻُ:** گڏ هجڻ– ساڻ هجڻ– پيڙو هجڻ– شامل هئڻ.

– **لَکو هلڻُ:** گڏوگڏ هلڻ– همراهه ٿي هلڻ.

• **لَکَهہَ ج لَکَهَ(ٽ):** ذ. جهڙ جو غبار يا ڪاراڻ– گهاٽا ڪڪر. وڏو ڪڪر. گهاٽو ڪارو ڪڪر– مينگهه. سنهڙو مينهن– ڦڙيون.

• **لَکِي ج لَکِيُون:** ٿ. (پرا. اِپا. سن. ايڪا= لَکِي) لَکِڙي– پيار– دل لڳي– لنئون– محبت– عشق– نينهن– پريت– پاءُ– چاهه– شوق– اُڪنجهر– اُڪير– خواهش– اِڇا– چاهت– گهڻي. آرزو– تمنا. انتها– ٻَک. دوستي– آشنائي– لاڳاپو– تعلق– نسبت. دشمني– وير– ورود. اٽڪ. رنڊڪ– روڪ. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **لَکُهہ ج لَکُهہَ:** ذ. (سن. لکهہ = ننڍڙو+ شنڪا= شَڪُ) پيشاب– مُتُ– سيمو. سوراخ– ٽُنگُ.

• **لَکُهہ ج لَکُهون:** ٿ. اونداهي. (وفا).

• **لَکهات ج لَکهاتُون:** (ع. لغات= لفظ– ٻولي) طعنو– مهڻو– عتاب– وِڻ– ڏوراپو.

– **لَکهاتُون هڻڻُ:** طعنو سارڻ– مهڻو ڏيڻ. ٺوُنشا هڻڻ.

• **لَکهتِي ج لَکهتِيُون:** ٿ. کِتڪِتوئِي. گوهِي.

• **لَکهو ج لَکها:** ذ. گهر جو جارو– ڪَٻٽ. پيٽ ۾ لڳل تختو.

• **لَگَ ج لَگَ:** ذ. (ف. لنگُ= منڊو). منڊ– منڊاڻ– منڊڪائي– منڊڪاءُ.

• **لَگُو ج لَگا:** ذ. صفت. منڊو– لنگڙو– بيمار– بي وس– بي ٻهڄ.

"چارڻ لَگُو، پنڌ گهڻو، ڪِي چوٽاڻي چڻيج" (شاهه).

• **لَگَ ج لَگَ:** ذ. پيرو– گهمرو– دَسُ– وارو– دفعو– ڪيپ– پُورُ.

• **لَگَ ج لَگون:** ٿ. پيرو– گهمرو– دَسُ– لَگَ– ڪيپ– پُورُ (ڪا شيءِ ڪڻڻ مهل)– ڦيرو– وارو– دفعو. "آءُ گاهه جي هڪ لِگ ڏيئي آيو آهيان" (جملو). عضوو.

• **لَگُو ج لَگا:** ذ. پيرو– گهمرو– وارو– وقت.

• **لَگَ ج لِگَ:** ذ. (سن. لِنگُ) عضوو– انگ– بدن– جسم– ٻارُو– بدن جو پاڱو. ڪنڌيءَ جا پن (ج. لِگَ) بيماري– مرض– روڳ– تپ– ٻرو– ڪوسو– بخار.

– **لَگَ ٿيڻُ:** تپ اچڻ– بخار ٿيڻ.

– **لَگَ سَٽڪجڻُ:** ٻُٽ ڪي نه وٺندڙ واءُ لڳڻ.

– **لَگَ ڪاندارجڻُ:** پوُ وٺي وڃڻ– ڪنهن خوفناڪ ڳالهه ٻڌڻ ڪري دل تي اثر ٿيڻ.

– **لَگَ ڪوسا ٿيڻُ:** بخار اچڻ– تپ ٿيڻ.

– **لَگَ لوڻُ ٿيڻُ:** لُڇڻ پڇڪڻ– لوري لڳڻ– بيقرار ٿيڻ– بيتاب ٿيڻ– سوز ۾ سڙڻ– جهوريءَ ۾ جهڄڻ– گُهٽين ۾ گهڙڻ.

– **لَگَ مَرڻُ:** تپ محسوس ڪرڻ– تپ اچڻ– بخار چڙهڻ.

• **لَگَ(ٽ):** ءُ. هميشه جمع جي صورت ۾ ڪم ايندڙ. ڪنڌي يا ٻيرجا پن.

• **لَگائڻُ:** مصدر. (ف. لنگ = منڊڪائڻ) منڊائڻ– منڊڪائڻ– لنگڙائڻ– ڦڏڪ ڦڏڪ ڪري هلڻ. (لڳائيو– لڳائيندو– لڳائيل).

• **لَگائِي ج لَگائِيُون:** ٿ. منڊائڻ– لَگَ– منڊڪائي– منڊڪاڻ– اگهائي– بيماري– طبيعت جي ناسازي– ناچڱائي– روڳ– پيڙا– مرض– ڏوار– ڏوج– ڏُجندو– آواز– ڪُمهرائي– بي مزائي– ناچاقائي– عليلائي. خرابي– بڇڙائي– بَدي– مَنائي– مُرائي– مَدائي– بدڪاري– ڪُٻڌ– آپڪار.

– **لَگائِي چڱائِي يا لَگائِيون چڱايُون:** ٿ. بيماري سيماري. برائي ڀلائي.

• **لَلُ ج لَلَ:** ذ. (سن. لَلُ= ڪُڏڻُ). لَڇڻُ– ڪرُ– عادت– خوبي– لَڪڻُ– ادب– اندازو– سٺي چال– چڱي چلت– لَلُ ليڪَرُ. مهر– ڀلائي. اٽڪل– تجويز. مايو– ٽيڙ– حالُ. همت– طاقت– زور– چاڙهو– وَٽُ. ٻلو– اُپاءُ– تدارڪ– چارو– وسيلو– ذريعو– حيلو.

"ڏونگر ڏورڻ ڏاکڙو، لَنءِ ريءَ ڪونهي لَلُ" (شاهه).

– **لَلائِتو ج لَلائِتا:** ذ. صفت. ڪرائتو– فضيلت وارو– لائق– سمجهو– عقلمند– سيائو. لَلُ ليڪَرَ وارو– ڪجهه وَٽ وارو. هوند وارو. تجويز وارو. اٽڪلي.

– **لَلُ ليڪَرُ ج لَلُ ليڪَرَ:** ذ. مايو– وَٽُ– ٽيڙ– حال– هوند. ٻلو– اُپاءُ– ذريعو.

• **لَلُ ج لَلَ:** ذ. صفت. چريو– بيگانو– مست– نڪمو– بيڪار– جَٽُ– بي عقل– بي وقوف– ٿُلهي ماني– روٽلي جو هڪ قسم. (اسم) مرد جو جنسي عضوو.

– **لَلائِي ج لَلائِيُون:** ٿ. چريائي– بيوقوفي– ناداني.

– **لَلُ مَٽڻُ:** اجائي بڪوات ڪرڻ– لاف هڻڻ.

• **لَلا:** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو

• **لَلا:** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **لَلاٽُ ج لَلاٽَ:** ذ. (سن. لالاٽ= نراڙ) نِراڙ– نِرڙُ– نلاڙُ– لِلاڙُ– نِلاٽ. (ل)

Gul Hayat Institute

"لکيو جو لِلاٽ، قلم ڪياڙيءَ نه وهي" (جملو).
ڀاڳ — نصيب— قسمت — تقدير —لوح قلم— بخت — ڀاڳو.
جوت — روشني — تجلو.

• **لَلائي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لِله:** حرف ندا (ع. ل + الله= خدا واسطي) الله جي واسطي — خدارا—خدا لاءِ.

— **لِلاهُون:** ث . (ح. لله= الله ڪارڻ) هميشه جمع جي صورت ۾ ڪم ايندڙ. منٿون ميڙون— عاجزيون نيازيون.

• **لِلائُو ج لِلائُو:** ذ . ٻارن کي ڏيڄارڻ لاءِ ڪم ايندڙ لفظ — لُلُو— جن— ڀوت — ٻائُو— جهُوجهُو— جهوجهائو— رحڪ— ٻورو— ڳَڙٻڍو.

• **لَلِت:** اسم خاص. هندول راڳ جي هڪ راڳڻيءَ جو نالو.

• **لِلچِپ ج لِلچِپُون:** ث. چاپلوسي—خوشامد ڪوڙي.

• **لَلَرُ ج لَلَرَ:** ذ. گاهه جو قسم جو ڀاڄيءَ طور به ڪم اچي.

• **لَلَرقَلَر:** ث. ڏڏَر قَڏَرَ.

• **لَلڪارڻ:** مصدر. (سن. رٽ+ڪاري = ڀڪار). ڀڙڪائڻ— اوڀارڻ—جوش ڏيارڻ (مٺي آواز سان)— هاڪارڻ. ڀڪارڻ— سڏ ڪرڻ— آواز ڏيڻ— سڏڻ. هوڪارڻ— نعرو هڻڻ— ڌمڪي ڏيڻ. مقابلي لاءِ سڏڻ يا هُشڪارڻ— چئلنج ڏيڻ. (للڪاريو— للڪاريندو— للڪاريل).

— **لَلڪارَ ج لَلڪارُون:** ث . مِٺو آواز— سُرُ— ترانو — لاتِ — آلاپُ— هاڪار — سڏ — نعرو — ڌمڪي — رعب دار آواز — ڀُڪار— چئلينجُ. سُونهَن— سوڀيا— حُسُن— زينت. للهڪار

• **لِل لِل:** ث. خوشامد— منٿ— عاجزي— محتاجي.

— **لِل لِل ڪرڻ:** خوشامد ڪرڻ— محتاجي ڏيکارڻ— منٿون ڪرڻ—عاجزي ڪرڻ— ٽورو ڪٽڻ. اجائي ويل — ٻڪوات.
"کهڙي ڪٽي لِل لِل ڪئي اٿئي".

• **لَلَنگهه ج لَلَنگهه:** ذ . صفت. رَئيسُ— امير— وڏو ماڻهو— نواب. سُوَر وير— ويرُ— نايڪُ— سورهيه— پهلوان— بهادر— جوڌو. نوجوانُ— آڌوَ ساماڻو— وهيءَ کي پهتل. سنو— ملوڪ— سهڻو— وٽندڙ— موچارو.

• **لَلو ج لَلا:** ذ . (ڀرا. لَلَتِي= لَلو. سن لَلَ+ ڪ= لَلو) ڇوڪرو— ٻالڪ— پيارو ڇوڪر— وٽندڙ ڇوڪر— البيلو ڇوڪر — ٻچو— ٻار — طفل. پُٽُ— ٻيٽو. ڪرشن جو لقب. مخصوص عضوو— آلت(اسم تصغير= لَلي). اِنِي رکي ڏڪر سان ڏڪَ هٽڻ واري جاءِ. واڻڪن اکرن ۾ لام َ جو نالو. ڀاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم— لَلو هنج— ڀاڻيءَ جو هنج . (صفت). البيلو— پيارو — عزيز—ڏُلارو— لاڏلو— ناز پرور. نادان— ڪمسن— ننو عمر— نوخيز. ڇريو— بيوقوف— احمق — نادان.

• **لَلو پَتو ج لَلا پَتا:** ذ. ناز برداري —چاپلوسي—خوشامد —ڇَٽَ— ريهه ريب— ڳلتو—چڙهو— ڏاڌر— ٿَلُ— گهر گهلي. دار مدار.

• **لَلو ڏيڻ:** حساب وهنوار ڪرڻ. جوڙ ملائڻ— ميزان ملائڻ.

• **لَلو هنج:** ڀاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم (جنهن جو اڳيون ٻت اڇوءَ ڪلندڙ هجي).

• **لِلو:** ذ. چاهه—شوق. "هيءُ ٻار ڪانڻ تي اهڙو لِلو نه ٿو لائي" (جملو).

• **لُلُو ج لُلُو:** ذ . ٻجڙي شڪل وارو— ٻائو— جن ڀُوت— لِلائو— جهوجهائو (ٻارن کي ڏيڄارڻ لاءِ ڪتب ايندڙ لفظ). "بابا، بس ڪري سمهه، نه ته جن تو اچي يا لُلُو تو اچي" (جملو). (صفت). ڊڄڻو— ڪانئر —بزدل— ڳيدي—پست— گورڊ ليو—بيڪار—نڪمو—نامرد.

— **لُلُو بَچائڻ:** ڏيڄارڻ.

— **لُلُو پَچُو:** ذ . صفت. واهيات— رولو — لوفر— ڪميڻو— جهڙو تهڙو— نالائق.

— **لُلُو پَنجو:** ذ . صفت. بدارڪان— ٻڇڙي چال وارو. ضعيف. هيڻو— ڪمزور— بي طاقت — بي حشمت— زنانو. ڪو به نه.

— **لُلُو پَنجو هئڻ:** ڪير به نه هئڻ— ڪو به نه هئڻ—خسيس هئڻ.

• **لَلهڪارَ ج لَلهڪارُون:** ث . بلند آواز — لَلڪار— هوڪار— آوازُ— هَڪَلَ. مالوا(شهر) مان آندل ڪتو يا لوئي—لونڪار.

• **لَلهَنتَ ج لَلهَنتَ :** ذ . صفت. پهلوان— سورمو.

• **لَلهَنگَ ج لَلهَنگَ :** ذ . صفت. پهلوان— بهادر — سورمو— سوروير— جوڌو — امير— رئيس — وڏو ماڻهو.

• **لِلهو ج لِلها :** ذ. صفت. مرڳو— ڍلو— سست. جهڪو (رنگ). گدڙو— گرو. ڏرسو— ڪُجسو. (ٻڌڻ جو) گهرو.

• **لَلهور ج لَلهورون (ل):** ث. صفت سني—پلوڙ. "ڳِئُون لهور آهي".

• **لَلهوڙي ج لَلهوڙيون (ٿ):** ث . ننڍي ٻار جي پيشاب ڪرڻ جو عضوو—لَلي.

• **لَلهيو ج لَلهيا (لس):** گهوٽ . لَلنگهه— سهڻو جوان .

• **لَلٽُو:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَلي ج لَليُون:** ث . ننڍي ٻار جي آلت— ٽِنِي — ٽِنِي— ڀيلي. (صفت). نامرد — ڪمر ڊرو— عورت تي قادر نه ٿيندڙ مڙس. ليڙو—لَلو.

Gul Hayat Institute

• **لِلِي ج لِلِيُون:** ث . تعلق – پروسو– مدار– آسرو– آڌار– اعتبار (قسمت تي)– سهارو– توڪل– پَرتيت– ويساهه– (خدا تي) توڪل– تَڪيو– اُميد– آس– آسانگو. گل جو هڪ قسم.

– **لِلِي چِپِي:** ث . خوشامد– چاپلوسي– وٺپ– پاسخاطري. چَٽ پَٽ– چٽڪو– منهن پڪائي. ماٺ– سُن.

– **لِلِي چِپِي ڪَرَڻُ:** ڳالهائڻ ۾ خوشامد ڪرڻ.

– **لِلِيءَ لائِڻُ:** شَڪِي هُئڻ: دربدر ڪرڻ . آسري ۾ رکڻ– انتظار ڪرائڻ– اوسيڙو ڪرائڻ –اُلڪو ڪرائڻ.

"مون کي مهرباني ڪري لِلِيءَ نہ لاءِ" (مهيري).

• **لُلِي:** ث . (نر) ٻار يا (نر) ڇوڪر جو مخصوص عضوو. لُلِي.

• **لَلِيا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَليجا:** اسم خاص. (ڪلهوڙن جي پاڙي مان) هڪ ذات جو نالو.

• **لَليجو ج لَليجا:** ذ . صفت. چور –چورٽو– چوراڪار– ڪيسي ڪَپُ– ڳنڍي ڇوڙ– بدمعاش– ٺڳ.

• **لَليچو ج لَليچا(ت):** ذ . صفت. لَليجو.

• **لَمَ ج لَمَ:** ذ . ٽيڙ– ٽپو (ٻال جو)– ٺيلهو– ڏِڪو– آسرو– اُوسِرو– ٻانهُن جي زور تي ڪنهن کي مٿي کڻي اُن جا پير ڪڍڻ واري حالت. اُبتڙ ڳالهه– ڪوڙ.

• **لَمَ ٺَپ:** چالبازي– اَٽڪل سَٽڪل "هلي ڪِينَ هرگزاُتي لم ٺَپَ" (جملو).

– **لَمَ ٺَپ ڪرڻ:** اُڌورو ڪم ڪرڻ.

– **لَمَ ڏِيڻُ:** ٻانهن جي زور تي ڪنهن کي مٿي کڻي جنگهون ڪڍڻ–ڇڪي پَٽڻ– ملهه ۾ راند جو هڪ قِسم. گشو هڻڻ. ڏٽو ڏيڻ– ڪوڙ ڳالهائڻ– ڳالهه ٺٺائڻ. (ٻال جو) ٽپو ڏيڻ. گسڪي وڃڻ– چوريءَ ڀڄي وڃڻ.

– **لَمِرُ ج لَمِرَ:** ذ . صفت. ٺڳاڪِي– چالاڪُ.

– **لَمَ هَڻَڻُ:** دغا ڪرڻ– اٽڪل ڪرڻ.

• **لِمَ ج لِمون:** ث . نَڪَ جو گند –سِنگهَہ.

– **لِمِرو ج لِمِرا(ت):** ذ . صفت. سنِگهرُ. (جنهن ماڻهوءَ جي نڪ مان سنگهه وهي)– گدلو.

– **لِمَ سِنگهَ ڳڪُ ٿيڻ:** مُنجهي پوڻ– تڪليف پوڻ– آئيءَ ۾ اچڻ– تڪليف ۾ ڦاسڻ– مصيبت ۾ پوڻ.

• **لِمُ ج لِمَ، لِمُون:** ث . وڻ جو هڪ قسم– نِمُ.

• **لَمائِڻُ:** مصدر. آهستي آهستي چوريءَ کسڪائي وڃڻ– چورائڻ– چوري ڪرڻ– لَمُ ڏيڻ– لَمِٽڙي ڏيڻ– لَمائي وڃڻ–لڪائڻَ– سنهي چوري ڪرڻ.

– **لَمائي اَچَڻُ:** لڪائي کڻي اچڻ– چوري ڪري آڻڻ– يڪدم کڻي اچڻ.

• **لَمبَرُ ج لَمبرَ:** ذ . (انگ. نمبر= عدد) نمبر – عدد – انگ – رقم. درجو– رُتبو– گريڊ– عهدو– منصب– وارو. نوبَتَ– دفعو– وقت. زراعت لاءِ ماپيل رسين جو پاڳو.

• **لَمبو ج لَمبا:** ذ . صفت. (سن. لَمبُ= ڊگهو) ڊگهو– دراز – طويل قامت– لَنبو– بُلند– طويل – وڏو قداور– اُوچو. احمق – بيوقوف– نادان.

– **لمبُو ج لَمبو:** ذ . صفت. ڊگهو. ڊگهو– وڏي قد وارو– طويل قامت– قداور. بيوقوف– احمق.

• **لَم لوڙ:** ذ . گوڙ گهمسان– گوڙ گائلو.

• **لَمتِي ج لمتِيُون(ل):** ث . ڏٽو "اهڙي لَمتي هَنئِي اٿئي، جو ڪڏهن ڪو نہ ايندو" (جملو)– گشو– ٽيڙُ.

• **لمپ(ت):** ٽرِ ۾ پيدا ٿيندڙ گاهہ جو هڪ قسم.

• **لمپَٽُ ج لمپٽَ:** ذ . صفت. (سن: لنپٽ= لَنڊو) لانگ ڇوٽو– لانڊارو– اَبتر– اوباش– لنگو تاڙو– ٽرڙو– وِيَلُ– لوٺيو– ڇَٽ– لانبڙ–لَنڊو.

• **لَمجَڻُ:** مصدر. اُڏامَڻ

• **لَمَح:** ذ . ٿورڙو وقت.

– **لَمح ڪرڻ، ڏين.** گهڙيءَ لاءِ ڪنهن کي ڏسڻ– ڏسڻ لاءِ وڃڻ.

• **لَمحو ج لمحا:** ذ.. (ع . لمحَہ= اَک ڇِنڀ) پلڪَ – گهڙي– لمحہ– اک ڇنڀڻ جيترو وقت– تمام ٿورو وقت – سيڪنڊ – ساعت. بجليءَ جي هڪ چمڪي جيترو وقت – پَلُ– دَم –لحظ.

• **لمڏاڻُ ج لمڏاڻ(ت):** ذ . گوڙُ. جهيڙو– فسادُ– دشمني. رڳڙو– معاملو. نقصانُ– ڇيهو.

• **لمسُ:** ث . (ع . لمسَ = هَٿ ڇُهِيو) ڇُهڻ واري حالت.

• **لَمِڪارُ ج لَمڪارَ:** ذ . (ڪڇيءَ جو مُحاورو) ڪڇيءَ جي ٻُهارن کي نوڙائي ڇڏڻ واري صورت.

• **لَمڪائڻ:** (ڪڇيءَ جو محاورو) ڪڇيءَ جي ڦَريل ٻُهارن کي نوڙائڻ– هيٺ تي ورائي ڇڏڻ. ٽاريءَ کي لوڏو ڏيڻ.

– **لَمڪو ج لمڪا:** لوڏو– لوڏ.

– **لَمڪو ڏِيڻُ:** لوڏو ڏيئي هلڻ (عورت جو).

– **لَمڪِي ڏِيَڻُ:** گهوڙي تي چڙهي ٻوڙائڻ– گهوڙي تي چڙهي چڪر ڏيڻ.

Gul Hayat Institute

• **لمليتَ ج لمليتُون:** ث . (انگ) ليمن جو پاڻي.

• **لَمَڻُ:** ڊگهي هڻڻ سان لمڻ— لڙڪڻ.

— **لَمندُ ج لمندَ(ت):** ذ. صفت. وڏو لمبو— ڊگهو— ڏِنگو. لڙيل— نِوڙيل.

— **لَمندا ڪَن:** ڊگها ڪَن (ٻڪري جا).

• **لم نم ڪرڻ:** بلڪل ٿورو چمڪڻ.

• **لَمَڻُ:** مصدر. (سن . نَم = جهُڪڻُ) لامارو ڏيڻ (پکيءَ جو)— اُڏڻ— اُڏامڻ— سيخ ٿيڻ— مٿي چڙهي وڃڻ. جهٽ هڻڻ— جهپو هڻڻ. ڪِسڪڻ— گَر ٿي وڃڻ— رفو چڪر ٿي وڃڻ— غائب ٿيڻ— پڄي وڃڻ. لڙڪڻ— ٽنگيو رهڻ— لُڏڻ— لٽڪڻ— نِئڙڻ— جهُڪڻ— نوڻ— نِمڻ— ڪُبڙو ٿيڻ— هيٺ ٿيڻ. لُڏڻ.

• **لِمَڻُ:** مصدر. ٽِلَڻُ— (سُستيءَ ۾) ليٽيو رهڻ. لمندو لُڏندو هلڻ. ننڊ مان سجاڳ ٿي اوٻاسيون ڏيڻ— ڪرموڙڻ. تماڪ هٿن ۾ مَهٽڻ— چلم يا حقي لاءِ تماڪ تيار ڪرڻ. نِوڙڻ— جهڪڻ— نِمڻ.

— **لَمو ج لما:** ذ . صفت. مَڏو— "ڪپ لمو ٿئي روهيءَ تي لاٿجي"— لاٿو— گَنل— ٽڪل (زمين)— ڪوڙو (سڪو وغيره)— سادو سودو— لَسو (اسم) هيٺيون يا ڏاڪڻو پاڳو. لاڙ— ڏکڻ سنڌ. (اسم خاص. لس ٻيلي جي هڪ جبل جو نالو. (ظرف). پري — دور — ڏورانهون. "مون اوهان کي لمو ڏٺو هو". (ڪ).

• **لَمِي راهَ:** ث . اڻ لتاڙيل رستي— اڻ پيرو گَسُ— نئون رستو.

• **لَمو:** ذ . صفت. ڊگهو. ڏوراهون (ث. لمي) "لمون ڏوري لس، سُتي سنگهر پٽيين".

• **لَنُ ج لنَ:** ذ . (ف. لندَ = آلت. سن. لنگم) مرد انسان يا نر حيوان جو مخصوص عضوو— انساني آلت— عضوو تناسل— لَوڙو— ٽَٽو. ذَڪر— ڪِيرُ.

• **لَنبُ ج لَنبَ:** ذ . گاهه جو هڪ قسم. جيڪو ڌُت طور رڌي کائجي. سنهڙو گاهه جنهن جي چوٽيءَ تي ڇانور جهڙو ٻج ٿئي.

• **لَنبَ ج لَنبَ:** ذ . صفت. رولُو— پينانگ — ٽوهو— پَنوارو— رولُو مارڪو— روهه رُليو— ٽولاڪَڙُ— ٽرٽاٻڙيو— رول پارٽي— آواره — دربدر. ڦينهڙ— لاٻڙ— لفنگُ— چور — لوفر— لُچ— بدمعاش. ڇڙو— جنهن جي شادي ڪيل نه هجي يا ڪيس ڪو عزيز نه هجي— ڪنوارو— ڇڙوڇانڊ— سڪڻو. نڌڻڪو— غيباڻو— اَنات— نِڌَرُ— ويڳاڻو— ڌُليَلُ— اَٻالو— غريب — مسڪين— دَرَدَري— تِهي دَستُ— ڪَنَلُ— اَتابو.

• **لَنبِڪو ج لَنبِڪا:** ذ. لپڪو. وچ ۾ ڳالهائڻ واري حالت.

• **لِنبَڻُ:** مصدر. (سن. لِپُ = لِنبَڻُ) ليپڻ— ليپو ڏيڻ— راڳو ڏيڻ— چنيڻ— گاري سان لِتڻ— راڳڻ— مکڻ— لِڦڻ— پلستر هڻڻ (مٽيءَ جو)— لنباوت ڪرڻ— ڀتين کي گارو وغيره هڻڻ— ليپو ڏيڻ— گاري مٽيءَ سان جاءِ جي مرمت ڪرڻ. (لنبيو— لنبندو— لنبيل).

— **لِنبارائِڻُ:** لِنباوَتَ يا لنبڻ جو ڪم ڪرائڻ.

— **لِنبائِي ج لِنبائِيُون:** ث . لِنباوَتَ ڪراڻي— لنبائڻ يا ليپي ڏيارڻ جو خرچ— لنبَڻ جي مزدوري— محنت— پورهيو — اُجورو.

— **لِنباوَتَ ج لِنباوَتُون:** ث . لنبائڻ يا لنبڻ واري حالتِ— ڀتين ڇتين جي لنبائڻ جو ڪم — لنبائي.

• **لِنبائڻ:** مصدر. لنباوت ڪرائڻ— گاري جو راڳو ڏيارڻ— ليپو ڏيارڻ. (لنبائيو— لنبائندو— لنبائيل).

— **لِنبائِي ج لِنبائِي:** گاري مٽيءَ سان لنبڻ جو ڪم.

— **لِنبِٽِي ج لِنبِٽِيُون:** درزن کي بند ڪرڻ يا لنبڻ يا سيمينٽ جو گارو يا گَچُ.

• **لَنبو ج لنبا:** ذ . (سن. لنب) ٻارڻ وارين ڪاٺين جو سٿو يا ڍِڳِي (مردي جلائڻ وقت) طول— دراز— وڏو — ڏگهه— اُچو— وڏي ڊيگهه وارو— ڊگهي قد وارو.

— **لنبا ڏِيڻُ، لنبَ ڏيڻ:** ٻرندڙ ننڍين ڪاٺين سان چکيا کي باهه ڏيڻ.

— **لنباڻِ:** ث. ڊيگهه— لنبائي— ڊگهائي.

— **لنبائِي ج لنبائِيُون:** ث. ڊيگهه لنباڻ— ڊگهائي.

— **لَنبوڙو ج لَنبوڙا:** وڏو گراهه— ڀريل لپَ— لَپو.

• **لِنبُ:** ڪلراٺي تي پيدا ٿيندڙ گاهه جو هڪ قسم.

• **لَنبُ ج لَنبَ (ٽ):** ذ . صفت. ڊگهو— لنبو— لمبو— قداوَرُ— اُوچو. بد— خراب.

• **لَنيڻُ ج لَنيڻَ:** ذ . صفت. ضعيف— ڏٻرو— سنهڙو— لاغر— هيڻو— نرٻل— ڪمزور.

• **لَنيڻُ:** مصدر. بدشد ڳالهائڻ— لڄي ڪرڻ— شرمندو ڪرڻ. (لَنيو— لَنيندو— لَنيل).

— **لَنيو ج لَنيا:** ذ. جهڙَ— چِڙبُ— ڌمڪي. طعنو— مهڻو— ڏوراپو.

— **لَنيڪو هڻڻُ:** وچ ۾ ڳالهائڻ— خراب ڳالهائڻ.

• **لنبَ:** وس تي ٿيندڙ سنهڙي گاهه جو هڪ قسم.

• **لِنجَ ج لِنجون:** ث . اَوڻائي— ڪوٽ — اَڻاٺ— (پاڻيءَ جي) ڪاڀِ — ڪوتاهي — گهٽتائي— نراسائي— اُوڻ— هيڻتا— نَقصُ— (عقل جي) مار. احتياج — گهرج— طلب — لوڙ— ضرورت— گَسِي— ڪپُ— ڪاڻِ— حاجتَ.

Gul Hayat Institute

• **لنجا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **لنجارَ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو

• **لنجاري:** اسم خاص. تعلقي پنوعاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لنجرَ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **لنجوائي:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **لِنجهَ ج لِنجهُون:** ث . ٿورو واسطو – گهٽ رشتو– ٿوري مائٽي– بيماري – اڳهائي – عليلائي.

• **لِنجهَڻ(ت):** ث. بيماري – روڳ – اڳهائي – مرض.

• **لَندو(ت):** رڍن جي بيماريءَ جو هڪ قسم.

• **لَند ج لَندَ:** ذ. صفت. بدمعاش – لوفر -- لُچ. بنا پُڇ – لُندو.

• **لَندَرُ ج لَندَرَ(ل):** ذ . صفت. بيهودو ماڻهو ڪُڍنگو– اَڏنگو – بدچال – بي فضيلتو.

• **لِندُ ج لِندَ:** ذ. ٿورو – ماڻهوءَ جو پائخانو– گونهه جو چاڻو – لِيندو– راند ۾ جِيت يا هارَ– آڳَ.

– **لِندُ ڏِيڻُ:** راند ڏيڻ– راند چاڙهڻ– شڪست ڏيڻ.

– **لِندُ سيرانديءَ اَچَڻُ:** پريشان ٿيڻ– مُنجهَڻ– مونجهو ٿيڻ– تڪليف ۾ اچڻ.

– **لِندُ ڪائڻُ:** راند هارائڻ.

– **لِندُ ڪَپَڻُ:** سخت قَبضِي ٿيڻ– مشڪلات ۾ اَچي وڃڻ.

– **لِندُ کهوکهري ٿيڻُ:** پريشان ٿيڻ– آئيءَ ۾ اچڻ– تڪليف ۾ هُجَڻُ.

– **لِندُ لِندائِيَ:** راند جو هڪ قسم.

– **لِندُ مَڪرُوه ٿِيَڻُ:** تڪليف ۾ پوڻ– پريشان ٿيڻ– مصيبت ۾ مبتلا ٿيڻ.

– **لِندُ مَڪرُوهُ ڪَرَڻُ:** منجهائڻ– پريشان ڪرڻ– سوڙهو ڪُهڻُ.

– **لِندو ج لِندا:** ٻارن جي راند ۾ هڪڙي طرف جي شڪست – هار.

• **لِندو ڏِيَڻُ:** جيتڻ– راند ۾ ڪٽڻ.

• **لُندُ:** اسم خاص. بلوچن جي قبيلي جو نالو.

• **لُندِ:** تعلقي لاڙڪاڻي، تعلقي ڪمري ۽ تعلقي ڳڙهي خيرو ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لُندُ ج لُندَ:** ذ . اَڏِڪ مهينو – ڪبِيسَه– ڪاساين جي ڇهنب ڪانسواءِ ٿُلهي هڏن وڍڻ جي ڪاتي– ڪاتُ. (ت). رڇَ جو هڪ حصو– ”گهايُن“ جي پاسي وارا سڱا، جي چونڪن منجهان واٽجي، وڃي ٻين چونڪن مان جوڙ ڪن. (ڪ). (صفت). لُچُ– لُفنگ– لوفر – بدمعاش– بدچال. بنا پُڇ– لُندو. زهريلي نانگ جو هڪ قسم.

– **لُندُ ڏيَڻُ:** ملاحن جو اصطلاح. ”گهايُن“ جا پاسي وارا سڱا واٽڻ.

– **لُندَڪَ(ت):** اڌڪ مهينو.

• **لُندا مَجارا:** تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لُنداٽو:** تعلقي ماتلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لُنداٽو:** ذ . صفت. (سن. لَبُ) بَڪبَڪيو– بڪواز تي – ڳوڙ ڪندڙ. معاملائي– جهيڙائي– لُندائِي.

• **لُندُرُ ج لُندُرَ(ڪ):** ذ. صفت. لالچ–لوڀي–لَبرُ. (اسم خاص). بلا جو هڪ قسم–سَپُ– ڪَپُر–لُندِي. (ث. لُندري ج لُندريون).

• **لُندِڪِي:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لُندو ج لَندا:** ذ . صفت(سن. لنپٽ)بي شرمو– بي حياءُ– لَڄِي– ڦِڪو– لُفنگ– اوٻاش– لوفر– زناڪار– زاني – خراباتي– لانگ ڇوٽو– عياش – لُچو– ڪامي – لاندارو– شهوتي(ماڻهو)– ڇِنيلو– بدمعاش– ڪمينو.

– **لَندائِي ج لَندائِيُون:** ث . بي شرمائي– بي حيائي. بي وفائي.

– **لَندُو ج لَندُو:** ذ. صفت. اوباش. لَندو– بدمعاش– لوفر.

• **لَندِي ج لَندِيُون:** ث . صفت. اوٻاش (عورت) – نالائق– لَندِي ٻِنِي– بدڪار(عورت) – ڪميني.

”سَتي ٿي سَڏائي، لَندِي ٿي ڪائي“.

– **لَندِي ٻِنِي:** ث . صفت. بدڪار عورت – خاص عام– ننڍو وڏو– هر ڪو– سيڪو.

– **لَندِي ڪَپُوري:** سيڪو– غريب غني– عام خاص– هر هڪ يا هر ڪو. گهٽ درجي وارو– خَسيس.

• **لُندو ج لُندا:** ذ . صفت. (سن. لون =وڍيل) پُڇ ڪانسواءِ – بي پُڇو– ڪٽيل پُڇُ وارو– پُڇ وڍيل. پٽن ڪانسواءِ وڻ. بي يارو مددگار– بي يارو– جنهن ماڻهوءَ کي عزيز دوست وغيره نه هجي. نانگو نپٽو. مرد، جنهن جي زال مري ويئي هجي. بي ڪَس. اُها ريل گاڏي، جنهن ۾ ٿورا گاڏا هجن– گهٽ – ننڍو– ڇوٽو. عيبدار– ناقص. بي حيا– بي شرم– بي لڄو– بي ديدو– بي نڪو – ويَلُ– ولوَرُ – نِبريل– ونِئيَلُ– لُچو– اوٻاش– لَمپٽ– لَنگوتاڙو– لوفر– بدمَعاش– لُفنگ. لَڄِي– شرمسار– شرمندو. (اسم خاص). تعلقي اُباوڙي، تعلقي جيمس آباد، تعلقي بدين، تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو. پڳي نوڙهي ڪان الهندي طرف هڪ جبل جو نالو. تعلقي نوابشاهه ۾ هڪ ريلوي اسٽيشن جو نالو. سنڌو نديءَ جي ملتان هينان هڪ حصي جو نالو.

Gul Hayat Institute

– **لُنڊائُو ج لُنڊائُو:** ذ . صفت. لُنڊائي– شوري– غوغائي– گوڙ ڪندڙ – هُلر– اَجَهل– خچر خلو– خرمستُ– بي لَغام– فسادي– جهيڙائي.

– **لُنڊ ڀلائڻ:** ضد ڪري ويهڻُ– هوڏ ڪرڻ.

– **لُنبو ڪونهو(ت):** لوفر– لُچو– چڙوچاند.

– **لُنبو ڪُنو:** بدمعاش– لُچو اوباش– لُفنگ.

– **لُنبُو ج لُنبو:** ذ . صفت. (سن. لُٽَ+ ڪ = لُنڊُو) ڀاندو– بنا پُڇَ جي – بي پُڇو– ڪتريل پُڇَ سان(بلبل وغيره). (صفت). نالائق – بي حيا– ڪمينو– اڻ سڌريل– بي لڇڻو – اڊنگو– بي فضيلتو.

– **لَندورُ ج لندورَ:** ذ . صفت. لفنگ–لچ.

• **لَندي:** ث . صفت. رنڊي (عورت)ڪميٽي (اسم خاص). تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لُنڊي ج لُنڊيُون:** ث . بنان پُڇَ. بلا يا نانگ جو هڪ قسم– زهريلي بلا– مانجهو. ٻُچڙي– نالائق – ڪميني– لُچي. (اسم خاص). تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو. ڀڳي نوڙهي ڪان اُلهندي طرف هڪ جبل جو نالو.

– **لُنڊي تان نہ لَهڻُ:** لُچائي نہ ڇڏڻ– بدمعاشيءَ ڪان باز نہ اچڻ.

– **لُنڊي پاسِري:** پاسن وارن هڏين مان هڪ ننڍي هَڏي.

– **لُنڊي خوشامَد:** ڪوڙي يا مٺاڇري خوشامد– اجائي تعريف. چَٽَ– ڏاڏَرِ – چاپلوسِي.

– **لُنڊي خوشامد ڪرڻ:** خسيس چاپلوسي ڪرڻ– ڪوڙي واڪاڻ (منهن تي) ڪرڻ.

– **لُنڊي ڪاڏَلَ:** ذ . دشمن – حاسدُ– حَسَدَ وارو. ظالم – قهار.

• **لُنڊي ڀٽِي:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَنڍو ج لَنڍا (ل):** ذ . رنڍو– ٽوڙهو– واجهُ– ٽُلهي نوڙي.

• **لَنڪا:** اسم خاص. هڪ مشهور وڏي ٻيٽ ۽ ملڪ جو نالو– سرانديپ– جزيره سلون– سينگل ديپ– سلونُ.

• **لَنڪارَ ج لَنڪارُون (ت):** ث . عشق جي نارُ. لَنئُن.

• **لَنگ :** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَنگُ ج لَنگَ:** ذ . صفت. (ف. لنگ: مَنڊو) هڪ ٽنگ وارو – مَنڊو–لنگڙو– پنگلو–لولهو– اپاهج. مَنڊِ ڪَ. عيبُ– گهٽتائي.

– **لَنگڙو ج لَنگڙا(ت):** ذ . صفت. منڊو– پنگلو– لنگَ– لُولهو.

• **لَنگو ج لَنگا:** ذ . صفت. لنگڙو– منڊو– لُولهو.

• **لَنگُ ج لِنگَ:** ذ . هندن جي پوڄا لاءِ پٿرجي ٺهيل شِوَ مهراج جي آلت(مخصوص جنسي عضوو).

• **لَنگايَتُ ج لَنگايتَ:** ذ . شِوو جي لنگ يا پٿر جي ٺهيل مخصوص عضوي کي پوڄيندڙ.

• **لُنگُ ج لُنگَ:** ذ . گوڏ يا سلوار هيٺان ڪپڙي جو لنگ– لُنگ ٻڌڻ جو ڪپڙو– ننڍي گوڏ– لانگوٽو– ڪڇو– چوتو– لانگوٽي– ننڍي چڏِي– لانگوٽ. پرهيز– پاڪائي(ت). هندو سجاڻڻ جي نشاني.

– **لُنگگُ ڪَڍَڻُ:** لنگوٽو ٻڌڻ– ننڍي ڪپڙي ٽڪر سان اُگهاڙ ڍَڪڻ– گوڏ ٻڌڻ– ڪڇو پائڻ.

• **لَنگَرُ ج لَنگَرَ:** ذ . (ف. لنگر: ناتاري) جهاز يا ٻيڙي کي روڪڻ لاءِ لوهہ جو اوزار– ناتاري– ڪُنڊو– ٻلِي– پَکِهَ– لنگر. اها جاءِ جتي هر ڪنهن مسافر، فقير وغيره کي خيرات ملي – ڪاڌي ملڻ جو هنڌ. سداوت– خيرات. دان– زڪوات – مَڱ. مُئَل کي ثواب ڏيڻ لاءِ ختمي جو رڌل پت وغيره. ڇَرَ– ڇُلهہ. پيرن ۾ پائڻ جي زيور جو هڪ قسم.

– **لَنگَرِي ج لَنگَرِي:** ذ . لنگر پچائيندڙ– بورچي – رسوئيو – راڌائُو.

• **لنگَرُ ڪَڍَڻُ:** ناتاري ڪڍڻ– جهازچوڙڻ– جهاز هلڻ لاءِ تيار ڪرڻ.

– **لَنگَرُ هڻَڻُ:** ناتاري ڪوڙڻ– جهاز بيهارڻ– ٻيڙي ٻڌڻ.

• **لَنگراڻِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (درڪاڻي بلوچن جو قبيلو).

• **لِنگڙو ج لِنگڙا(ت):** ذ . صفت. ڪپڙو– لُڱڙُ.

• **لَنگَڙياري:** ث . قاتل ڪپڙن واري.

• **لَنگَڻ:** مصدر. (سن. لَنگهَن = لَنگهڻُ)اڳتي وڌڻ– اورانگهڻ– وک وڌائڻ (ذ). لانگهو– بنا ڪاڌي جي بُکَ– روزو– فاقيو. (لنگيو– لنگندو– لنگيل).

• **لَنگوٽارو ج لَنگوٽارا:** ذ . صفت. بي حيا– لانڊارو– بي شرم– لوٺيو– بي ٽَڪو– بي ديدو. بيهودو– لُفنگو– لُچ– فاحش– لُچو– بدچال– ڪمينو– ويَلُ– زناڪار– خراباتي– عياش– لانگ چوٽو– نفس پرست– شَهوت پرست– لانگوٽيو.

– **لَنگوٽارائِي ج لَنگوٽارائِيُون:** ث . لانگ چوٽائي– لانڊر پائي– بي شرمائي– لُفنگائي– لُچائي– زنا ڪاري– آسنيمي.

– **لَنگوٽارِي(ل):** ث . بدچال رَن– ڪميني.

– **لَنگوٽُ ج لَنگوٽَ:** ذ . (سن. لنگ+ پَٽ= لنگوٽہ پرا. لنگوٽي). ٽنگن وچان لنگهائي چيلهہ ۾ ٻڌڻ جو ڪپڙو– لانگوٽو–

Gul Hayat Institute

لنگوٽو– ڌوتي – ٻن سٿرن وچان لنگهيل ڌوتيءَ جو پلاند– اُگهاڙ ڍڪڻ جو ڪپڙو– لَنگَ– پوتڙو– پوچو– انگوشو– چوتيو.

– **لَنگوٽو ج لَنگوٽا:** ذ. صفت. پوتڙو– چوتو– انگوشو– لَنگَ– چوتيو– لانگوٽو – گوڏ– لاڪ – منجهلو– ڏاب– ڌوتي.

– **لَنگوٽي ج لَنگوٽيون:** ٿ . ڌوتي– اُگهاڙ ڍڪڻ جو ڪپڙو– چوتو– لَنگَ– لانگوٽ – چوتيو– چڏي.

• **لَنگُورُ ج لَنگُورَ:** ذ . صفت. (سن . لانگولن= باندر) ڊگهي پڇ ۽ ڪاري منهن سان باندر جو هڪ قسم– پولڙو.

• **لَنگي ج لَنگيون:** ٿ . (ف. لنگي) پَٽ مان اُٽيل رنگين ڪپڙي جو هڪ قسم. جو پَٽڪي طور ڪم اچي.

• **لَنگها:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو– مڱڻهار.

• **لَنگهڻ:** مصدر. (سن. لَنگهہ) گذرڻ– مَٽڻ– رستي تان لنگهڻ– رستو پار ڪرڻ– ڪنان پنڌ ڪري وڃڻ– لنگهي وڃڻ– وڃڻ– اڳتي نڪري وڃڻ– پار پوڻ– اورانگهڻ– اڳتي وڌڻ– هليو وڃڻ– لتاڙڻ– حد ٽپڻ– اُڪرڻ– جهاڳي چڙهڻ. (لنگهيو– لنگهندو – لنگهيل). (ذ). سجو ڏينهن بُک ڪڍڻ واري حالت– فاقو– اپواسَ– روزو– بُکَ(ذ . صفت). روزيدار –بُکيو– بنان ڪاڌي – بُکايل– نيرانو.

– **لَنگهہ ج لَنگهہَ:** ذ . صفت. لنگهڻ جو رستو– واٽ – لانگهو – لَڪَ– رستو – پيچرو– ڏگ – واٽ– سيرُ– گس– راهہ – گذر– اچڻ وڃڻ جو رستو. ٻيلاٽي – پاياب– سڙڪ– گهٽ – ٻنيو– ڪڙاهہ– آمدرفت– اچ وڃ– لتاڙ.

– **لَنگهائڻ:** مصدر. لنگهائي ڇڏڻ– پار پهچائڻ– رسائڻ– منزل تي پهچائڻ. وجهڻ– اندر ڪرڻ– داخل ڪرڻ– گهيڙائڻ. (لنگهائيو– لنگهائيندو– لنگهايل).

– **لَنگهہ لَنگهڻ:** تڪليف ڪان ٽپڻ – مصيبتَ مان آزاد ٿيڻ– مشڪلاتن مان پار پوڻ.

– **لَنگهڻ پوڻ:** بُک ڪڍڻ– روزو رکڻ– فاقو ڪڍڻ.

– **لَنگهڻ ڪڍڻ:** بُکَ هڙتال ڪرڻ– بک ڪڍڻ– ماني نہ کائڻ– بک مرڻ– روزو رکڻ– اپواس ڪرڻ– بُکُون ڪاٽڻ– بُکن ۾ پاهہ ٿيڻ.

– **لَنگهڻ ڪرڻ:** بغير ڪاڌي گذارڻ– بُکيو رهڻ– فاقي ۾ رهڻ.

– **لَنگهڻي ج لَنگهڻيون:** ٿ . فاقي جي ماني– جنهن گهر ۾ قضيو ٿيل هجي، اُن گهر لاءِ پاڙي واري يا عزيز جي تهرايل ماني –ڪڙي ڪني.

– **لَنگهي پارُ پوڻ:** ڏکن منجهان سُک حاصل ٿيڻ– مصيبت جا ڏينهن پورا ڪرڻ– ڪا بہ تڪليف باقي نہ رهڻ.

• **لَنگهٽي:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لَنگهو ج لَنگها:** ذ . (سن. شلانگ) ڏهلاري– مڱڻهار– ڳيڦو – مڱتو– ميراثي. لنگهڻ جو ڏکيو گس– اٽانگو ڏگ. لانگهو. بي ادب– نرلجو. پاٽيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم(بدڪ). (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو. (ٿ. لَنگهي ج لَنگهيون).

– **لَنگهو ٿي ويهڻ:** بي حيا ٿيڻ– ظاهر ظهور بڇڙو ڪم ڪرڻ– نرلجو ٿي ويهڻ– اکيون پوري ويهڻ.

– **لَنگهو ڏيڻ(ٿ):** نشان ڪرڻ.

• **لَنگهيجي:** اسم خاص. تعلقي ڪراچيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لَنگو ج لَنگا:** ذ. لگو– دفعو – ڀيرو – گهُمرو.

• **لِنو ج لِنوون:** ٿ . (سن: لي= چنبڙڻ) ليس – چيڙهہ– چيڙ– لِوَ– لِبيسُ– لِڳلِڳ– چَمُرَ– گهاتاڻ– لَنئُن – تار(تن ۾)– لِڳٽي– عشق– چاهہ– پريت – پريم – موهہ– پيار – محبت – پيوَند – ممتا– الفت. بندگي– عبادت – ڀڳتي– عيب – گهٽتائي– نقص. مڇي ڦاسائڻ جي جار جو هڪ قِسم.

– **لِنو لائڻ(ٿ):** عيب لائڻ– ڏوهي ڪرڻ– مياري ڪرڻ.

– **لِنواري:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

– **لَنوائڻ:** مصدر. ڪوٺتات ڪرڻ– نٽائڻ– گسائڻ– لڪي وڃڻ– ڪو خيال يا ڌيان دل ۾ آڻڻ. ڳالهہ ڦيري وڃڻ– ڪَرائڻ. بي عزتو ڪرڻ – بي مانو ڪرڻ– هتڪ عزت ڪرڻ– بي آبرو ڪرڻ. (لَنوائيو– لنوائيندو– لَنوائيل).

– **لَنوائي ڇڏڻ:** نٽائي ڇڏڻ– لهرائي وڃڻ– گسائي وڃڻ – پڇي وڃڻ.

– **لَنوائي وڃڻ:** نٽائي وڃڻ گسائي وڃڻ– حرفت سان ڳالهہ ڦيرائي وڃڻ– گوٺتات ڪرڻ– ڪن ٽار ڪري وڃڻ.

• **لَنوندي ج لَنونديون:** ٿ . تڪليف – مشڪلات – ڏاڪڙو– اوجهڙ– درد سَري– ڪشالو– دقت – جاڪوڙو– زحمت – جنجالو– آزار. خرابي – وکوڙ– گڙٻڙ– ڪنراڳَ– ڪاسارو– ڪاپارو– مغزخوري– خفو– متي هٽڻ– لَناڪو– ڪِٽ پِٽ– پِٽڻ– ڏيرانبو.

• **لَنوڻ(ل):** مصدر. پکين جو هيٺ لهڻ ۽ چڙهڻ– لمڻ– لَڏڻ– لامارا ڏيڻ– لهڻ چڙهڻ. لاٽ لنوڻ.

• **لَنوهارَ ج لَنوهارون (ٿ):** ٿ . ٿوري هوا– مختصرواءُ.

Gul Hayat Institute

• **لَنئُن ج لَنئُون:** ذ . عشق – محبت – قرب – پيار – الفت – نينهن – لَهُه – پريت – ناتو – چاهُ – موهُ – پريم – لغار – عشق، عبادت – بندگي – پگهتي – پنگتي – پوڄا پاٺ. خيال قائم – پکو ارادو. مڇي ڦاسائڻ جي ڄار جو هڪ قسم. لوهي تار.

– **لَنئُن لڳائڻ:** نينهن لائڻ – دلي قرب ڳنڍڻ. پگهتي ڪرڻ – عبادت ڪرڻ – بندگي ڪرڻ – دل سان پوڄا ڪرڻ.

– **لَنئُن لڳڻ:** محبت ٿيڻ – عشق لڳڻ – تن ۾ تار لڳڻ. (محبت يا بندگي) قائم ڪرڻ – پَڪو ٿيڻ.

– **لَنئُن لَنئُن:** رَڳَ رَڳَ – رومر رومر – بدن جو عضوو عضوو – وار وار – نَس نَس. مسام.

– **لَنئُن لَنئُن نرڻ:** رَڳَ رَڳَ نرڻ – بيحد مسرور ٿيڻ – تمام گهڻو خوش ٿيڻ.

– **لَنئُن لَنئُن جو ياد ڪرڻ:** ساهه پساهه جو ڪنهن کي ياد ڪرڻ – تن ۾ تار لڳي رهڻ.

– **لَنئُن لَنئُن کي لغام چاڙهڻ:** پوري طرح (محبت ۾) قابو ڪرڻ.

• **لَنئُو ج لَنئُا:** ذ . ڪنهن شيءِ کي ساڙڻ لاءِ باهه ٻارڻ لاءِ گاهه جو ٻوڙو – لنئُو. باهه جو شعلو – چٽنگ. جذبو.

• **لنئُڻ(ل):** سُٺي حالت.

• **لُٽائڻ:** مصدر. (سن. لُو) ڪپائڻ – لهرائڻ – لُٽڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ – لاٻارو ڪرائڻ.

– **لُٽائي ج لُٽائيون:** ث . لاٻاري جي مزوري – لُٽڻ جو عيوضو – لائي – لُٽَٽِي – لُٽائي – لُٽائي جو اجورو – محنت – مزوري – پورهيو.

• **لِٽجَهه ج لِٽجُهون (ت):** ذ . صفت. بلڪل ٿورو حصو – ڪجهه پاڳو.

• **لُٽڻ:** مصدر. پڪل فصل يا گاهه وَڍڻ – ڪپڻ – ڪَٽڻ – لاٻارو ڪرڻ – لاٻارو وجهڻ. (لُٽيو – لُٽندو – لُٽيل).

• **لُٽيجَ ج لُٽيجُون:** ث . ضرورت – کَپُ – گهرج – طلب – گَتي – احتياج – لوڙُ – حاجت – ڪاڻ – خواهش – چاهُ – منشا – ارادو – مرضي – شوق. (پرمانند).

• **لِءِ:** موزون تڪيه ڪلام.(پرمانند). وزن پوري بيهارڻ لاءِ جملي ۾ ڪم آندل لفظ.

• **لِوَ ج لِوُون:** ث . لَنوَ – چيڙهه – چيڙُ – ليسُ – لبيسَ – سِرس – ٽنيڻ – ڳڳَ يا لِڳلِڳدار شيءِ. ٻارڙي جي ڪچي باس. مڇيءَ جي ڪِڪاڻ – لِي.(ن – ب).

"پسي لي لغار، متان مان گهر مَٽئين".

– **لِوارو ج لِوارا:** ذ . صفت. لِوَ وارو – لڳلڳدار.

• **لُو:** ث لُڪَ – گرم هوا – بادِ سموم – بادِ گرم – حرور – سموم – جهولو – ڪوسو واءُ.

– **لُو لڳڻ:** گرم هوا لڳڻ – جهولو لڳڻ.

• **لَوا ج لَوا:** ذ . هڪ ڏاتو جو قسم.

• **لَوارُ ج لَوارُ(ل):** ذ . نندوڙو.

• **لَواڙڻ:** مصدر. ميرو ڪرڻ – جهٻڻ – ڳينداڙڻ – خراب ڪرڻ. (لَواڙيو – لَواڙيندو – لَواڙيل).

• **لَواڙو:** اسم خاص. تعلقي گمبٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَوازمو ج لَوازما:** ذ . (ع. لَوازمه= ضروري سامان) محنتاڻو – عيوضو – اُجورو – محنت – مزوري – پورهيو. دامر – پگهارُ – لاڳ – ڦي.

• **لواطَہ:** ذ . بدفعلي. صفت. لونڊي باز – لوطي – بدفعل.

• **لَوانڊو:** زمين جو ڪو غير آباد ٽڪر جتي ڪجهه وٺڪار ۽ گاهه هجي.

• **لَوائڻ:** مصدر. پَڊو اڻ پَڊو ڪرڻ – ڪن تار ڪرڻ – ٽنائڻ – بهانا ڪرڻ.

• **لوبُ ج لوبَ:** ذ . پوڪ جو لاٻارو – پڪل پوڪ کي وڍڻ واري حالت. لاٻارو وجهڻ يا لُٽڻ جي حالت.(فصل جو) لاٻارو – وَڍَ – ڪَٽ – لَٻَ – لاٻ. لالچ – لوڀ. اُميد – آسرو.

– **لوبِي ج لوبِي:** ذ . لُٽڻ وارو – لُٽندڙ – لاهيارو – لاپ ڪندڙ – لاٻارو ڪندڙ.

• **لوبانُ ج لوبانَ:** ذ . (ع لوبان= خوشبوءِ) پسارڪي وکر جو هڪ قسم – خوشبوءِ دار ڪونر – جوهر – واسُ. خوشبوءِ جو هڪ قسم.

• **لوبِڻ:** مصدر. (سن: لُربَ= وِيڻ+ برَ= وجڻ يا لُڙَ= ولوڙڻ) طعنا تنڪا هڻڻ – مهڻا ڏيڻ. کُرڪڻ – جهڪڪڻ. ڪاوڙجڻ – ڏمرجڻ.

• **لوبِي ج لوبِيُون:** ث . پاڻياڻي يا آلي زمين ۾ ڏنل هَرُ – زمين رونبي لائق بنائڻ واري حالت.

• **لوپُ ج لوپَ:** ذ . (سن. لوپ> لُپ= لالچ ڪرڻ) لالچ – طمع – لوبُ – ڏن – ترشنا – هبچ – حرس – هَوَسَ. خواهش – اِڇا – تمنا – موهه – سَڌَ – شوق. ٻاجهر جو لَبڙَ ڪانپوءِ هيو فصل – وَڍ.

– **لوپائڻ:** مصدر. لوپڻ – ڏتارڻ – لالچائڻ – برغلائڻ – هرڪائڻ – لوپ ڏيڻ يا ڏيکارڻ – حرصائڻ – لالچ ڏيکارڻ – دِل سِر ڪائڻ – موهڻ – ريبڻ – ڏاڙائڻ.

Gul Hayat Institute

لوپَ جو مَهاتَمَ پکيڙڻُ: حرف جو چار پکيڙڻ– لالچ ۾ ڦاسائڻ.

لوپڻُ: مصدر. لوڀ ڏيڻ– لالچائڻ. برغلائڻ– هر ڪائڻ– ڏُتارڻ– حرصائڻ. لوڀ ڪرڻ– لالچ ڪرڻ– لوڀي ٿيڻ.

لوبِي ج لوبِي: ذ . صفت. لوڀ ڪندڙ – لالچ – طمعدار – لالچ ڪندڙ – لوڀ رکندڙ – حريصَ– طمِعي – تاڪائُو– هَوَسِي– طامِعُ– طمع ڪندڙ. خواهش مند– مشتاق. وسُوڙَل.(ت).

• **لوٽَ ج لوٽُون:** ث . (سن. لُنٽ= ختم ڪرڻ). غم – شُوڪ– ڏک گوندر– پِيڙا– ڏُک – رنج – سورُ ايذاءُ– بي آرامي– وسواسُ– لوچَ پوچ– ڦٽڪو– بيقراري.

• **لَوتِ بار:** ث . چغل خوري– لائي چائي– چغلي هڻڻ واري حالتِ. حرڪت بازي.

- **لوتِ بار ڪرڻ:** حرڪت يا لچائي ڪرڻ.

- **لَوتڙِيُوَ ج لوتڙيا:** ذ. صفت. ٻين جا ڪن ڀريندڙ– هُرٽڙيو– فضولي– هر ديڳي چمچو– چغل خور– جهيڙائي– چيٽا پورُ. وچين آڱر.

• **لَوتُ لِباسي ڪَرڻُ:** خوشامد ڪرڻ– چاپلوسي ڪرڻ.

- **لَوتُ لَوتِ ڪرڻ(ڪ):** تُوس تُوس ڪرڻ– ناسون هڻڻ.

• **لَوتِي ج لَوتِي (ڪ):** ذ . صفت. چغل خور. رولو– ٺُوسي. چورَ– بدمعاش. (ذ) سوئر جو هڪ قسم.

• **لَوتِي سُور(٢ڪ):** ذ . صفت. اڌ مٽي جو سور– اکين جي مٿان يا نِراڙَ ۾ پيل سُور.

- **لَوتِي سور:** ذ . مِرون يا سوئر جو هڪ قسم.

- **لَوتِي لائِڻُ:** جهيڙو ڪرائڻ– عداوت ڪرائڻ– ويڙهائڻ– جهيڙي ڪي وڌائڻ– معاملو مچائڻ– چيڙڻ– ڏُکائڻ– جاڳائڻ– پڙڪائڻ– ڪنڌ ڪٽڻ– تپائڻ.

• **لَوتُ ج لَوتَ:** ذ . صفت. لس. جام – هيڪاندو. ڊگهو. ”لَنبَ لَوت لهي پيا، ڪي ٻٽن ۾ پوتر“ لِيارَ وڻ جو هڪ قسم. ليار –لـوت وڻ جو ڦر. ليار.

• **لوتارَ ج لوتارَ(ڪ):** مُنهن ڪان ڀرتي واري پُراڻي ڪَنِيلَ بندوق جو هڪ قِسم– مزل لوڊ.

• **لوتَڙِي:** اسم خاص. ٽِٽ شاهه جي ويجهو هڪ مڪان جو نالو.

• **لوتِڪو:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لوٽ ج لوٽُون:** ث . (سن. لُنٽَ= مارڻ، مُرده جسم– لاشو– مُردو– جنازو– ميت – مُئل– ڌڙ– هَڙ– ڳَنڙِي– ڍيرُ– پربت.

لوٽُ ج لوٽَ (ل– ڪ): ذ . ٿلهو– موٽو. جهولُ – جهولڻ– وڏو ڪوتَرو– وڏو پيٽ – ڳوٽري– ڪنڌ واري اونهي جاءِ. پکيڙ– سطح.

– **لوٽُ پوٽُ:** تمام ٿُلهو– ڦيٿو.

– **لوٽَرُ ج لوٽَرَ:** ذ . صفت. ٿلهو – بهادر – مضبوط.

– **لوٽُ موٽ:** سُجيل – موٽو– ٿُلهو. مضبوطُ.

– **لوٽُ موٽُ ٿيـڻُ:** سُجِي وڃڻ– ٿلهو ٿيڻ.

• **لوٽِي ج لوٽِيُون:** ث . مُٺِي!– جَلي!

• **لـوٽَ(ٽ):** ذ . اَٽو.

• **لَوٽَ ج لَوٽُون:** ث . (سن: لُسٽ= ڦُر) لٽَڻُ واري حالت – ڦُر– ڌاڙو– زبردستي– هٿ ڪَس – لُوٽ – ڦَرمار – غارت– غنيمت– غارت گري– تاراج. يغما. عام بيماريءَ جو هڪ قسم.

– **لُوٽو ج لُوٽا:** ذ . صفت. سن . لُٽڻ وارو– لٽيندڙ– ڦورو– چور – ڌاڙيل – لُٽيرو. ٺڳ– رهزن– فضول خرچ – هٿ ڦاڙ– خرچائو– پاٽُو– اُڏائُو– اُڏائيندڙ– لُٽائيندڙ– بالفضول – چٽُو– پيچُ تہ چٽُو. لَڪَ لوٽُ.

• **لوٽِي ج لوٽِيُون:** ث . لوٽ (ل)– لوٽي– ٽِيي– ننڍي ڏَڪي.

– **لوٽِي لُوڻُ ٿِيَڻُ:** (پاراتي جو اصطلاح) لوٽي (ٿانءَ) ۾ لوڻ وانگر ڳري وڃڻ– نِگوسار ٿيڻ.

– **لوٽِڪِي: ڏڪي**– ڏَڪو– ٽِيو– ننڍو لوٽو.

• **لوٽَڻُ(٢ڪ):** مصدر. ڇينپڻ– چڙٻون ڏيڻ– ڌمڪائڻ– تَڙِي ڏيڻ.

• **لوٽِي ج لوٽِيُون:** ث. ڪانيءَ جو هڪ قسم– سُڪل ڪاني.

• **لوٽِي:** اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لوٽِيو ج لوٽِيا:** ذ . (سن. لُنٽَڪ) بي حيا– بي عزت– بي شرم– بي غيرت – بي نڪو– بي عزتو– اکين ڊَڪيو– بي ديدو– مَرْدُودُ– ويَل– ڇَٽ– ولوَرُ– چَنڊو– ٽوهو– نبريل– جَلان– وننيل– تهہ نياڳو – وننيل– تهہ نياڳ– لُچو– لوفر– بدمعاش – ڦورو. مائٽ مٽ ڪانسواءِ– سراُگهاڙو– ڇڙو– نانگو– نپٽو. ڪنٽل پينگيو– سُچو.

– **لُوٽِي ج لُوٽِيُون:** ث . بي عزت – لج ڪان خالي – نرلجي – ناقص– ڪَم تَرُ.

• **لوپَ:** ث . گهٽ قيمت ۾ وڪڻڻ. جهٽڪ. چڙٻ. (ت). ڌمڪي – ڇينپ.

• **لوپُ ج لوپَ (ڪ):** ذ . ڳنڍ جو قسم– سرڪڻ ڳنڍ– سُرٽڻ– لَڪُ(ٽترن ڦاسائڻ لاءِ دام ۾ گهوڙي جي پُڇ جي وارن مان ٺاهيل لَڪُ. سُرٽڻ ڪي ڏنل رهندڙ ڳنڍ، جا ٽترن جي ڪنڌ ۾ ڦاسيءَ وانگر ڦاسي پوي). رلي يا سوڙ جو گهُنج– وَرُ– وَڪَڙ. (اسم خاص). ڪوهستان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

Gul Hayat Institute

— **لوبي ج لوبيُون:** ث . ڳنڍ جو هڪ قسم— لُوپُ.
• **لوبِڙُ:** مصدر. ڪاٽڻ(ل). لُٽڻ— وَڍڻ. (ت).
• **لوبڻُ:** مصدر. موڙڻ. (لوبيو— لوبيندو— لوبيل).
• **لوبڻُ:** مصدر. (سن . لُپ= ڦُرڻ) لُٽڻ— ڦُرڻ. ڪُتڻ— سُجو ٿيڻ. خرچڻ— صرف ڪرڻ— بخش ڪرڻ. ٺوڪڻ— ٺُڪ لعنت ڪرڻ— ڇينڀڻ— بي عزتو ڪرڻ— ڪوڙو ڪرڻ— ٺڳي ڪي ڳالهين ۾ چالاڪيءَ سان ڪائي وجڻ. ڳولڻ. پيٽڻ.
— **لُوبِي وَجڻُ(ڪ):** منهن تي ڪوڙو ڪري وجڻ— منهن تي مچائڻ.
• **لُوبِي:** ث . ٻاٽيائي يا آلي زمين ۾ ڏنل هَرُ.
• **لَوجَرُ:** اسم خاص. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم(ث . لَجري ج لوجريونَ).
• **لوجهه:** خواريون— جُنبيون ڦٽيون.

"بنده علي چئي عشق اڙايس،
سُهمن ۾ سدائين آيس، لوجهن جون لاچار،
پاڻ پلڪ مون پاتيون پاتيون".

• **لوچَ ج لوچُون (ڪ):** ث . ٻانهي— نوڪرياڻي. نيچ.
• **لُوچَڙو ج لُوچڙا (ٿ):** ذ . صفت. رُلندڙ— رولاڪُ— رولُو— ڀٽڪندڙ— رولاڙُ.
• **لوچَڻُ:** ث . (سن. لوچن= اک) اک— ديد— چشم— نيڻ.
• **لوچَڻُ:** مصدر. (سن. لوچ = ڏسڻ) نهارڻ— ڳولڻ— ڦولڻ— ڏِنڍڻ— جانچڻ— سوجهڻ— وَوڙڻ— ڏسڻ— جاچڻ— واڻيسڻ— واڻڻ— تلاشڻ— ڦولهڻ— ڪوجڻ— سوجڻ— ڳولا ڪرڻ— تلاش ڪرڻ. اندر جهاتي پائڻ— پاڻ پسڻ. اِچا ڪرڻ— چاهڻ— منشا ڪرڻ— خواهش ڪرڻ. ڪر ڪرڻ— محنت ڪرڻ— پورهيو ڪرڻ— روزگار ڪرڻ— ڪرت ڪرڻ— نوڪري ڪرڻ. پريشان رهڻ— ماندو ٿيڻ— بي آرام رهڻ— بيقرار رهڻ.
— **لوچَ ج لوچُون:** ث . ڳولا — وَوڙَ— ڍُونڍ— جانچ — سوجهه — ڦول— نهار— تلاش— ڳولا ڦولا— جاچ — دريافت. خواهش — سَڌ— ڪامنا— اِچا. سِڪ— طلب — بي چيني — بيقراري — بي تابي— بي آرامي. محنت— ڪر — پورهيو.
— **لوچي لَهڻُ:** ڪشالي سان ڳولي هٿ ڪرڻ— ڏک درد سهي مطلب حاصل ڪرڻ.
• **لوچَ:** ث — ڦٿڪو— لُڇَ— بيقراري— بيچَئني— درد — ايذاء— بيڙا— ڏنجَ.
• **لوچَ پوچَ:** ث . لوچ — ڦٿڪو— اُٿل پُٿل. بي آرامي— بيقراري— بيچئني— آنڌ مانڌ.
— **لوچَ پوچ ٿيڻُ:** اُٿَل پُٿل ٿيڻ— هيٺ مٿي ٿيڻ— آنڌ مانڌ " بيقرار ٿيڻ— بي آرام ٿيڻ.
— **لوچَ لَڳڻُ:** ڳالهه نه وڻڻ— تڪليف پهچڻ.
— **لوچو ج لوچا:** ذ . آنڌ مانڌ— ڦٿڪو — بي آرامي— بيقراري لوچ پوچ. اُڪو— ڪنڪو— اوسيئڙو— اُلڪو.
• **لوچندَ ج لوچندُون(ٿ):** ذ . نوس نوس— گهٽون— جهوتون.
— **لوچندون ڏيڻ:** جهوتون ڏيڻ— گهٽون هڻڻ— نوس نوس ڪرڻ.
— **لَوحُ:** ث . (غ. لَوحُ= ڦرهي) لکڻ لاءِ تختي— ڦرهي — پٽي — قسمت — نصيب— لوح قلم — ڀاڳُ — لکيو.
— **لوح قَلَمُ ج لوح قَلَمُ:** ذ . الاهي عرش واري تختي ۽ قلم. لکيو— انگ ازل. سرنوشت— قسمت — ڀاڳ. تقدير.
— **لوحُ قَلَم ۾ لِکيو هُئڻُ:** تقدير ۾ لکيل هئڻ— اصل کا اهڙو نصيبُ هُئڻ— قسمت ۾ ائين هئڻ— قدرت طرفا نصيب ۾ ائين لکيو هئڻ.
— **لوح مَحفُوظ:** ث. دنيا جي حساب ڪتاب جي اَڳواٽ لکيل ۽ عرش الاهي تي محفوظ رکيل تختي. (ث. صفت). ڏاڍي پَڪي— پُختي.
• **لوداڻي:** اسم خاص. سنڌ ۽ بلوچستان جي هڪ قبيلي يا ذات جو نالو.
• **لَوڏِ ج لوڏون:** ث . (سن: ليڏڪ) شڪاري ڪُتَن وغيره ج ميڙ— پلٽڻ (ڪُتَن جي)— ٽولو يا وَلَرُ. ٽَڙ— هَڪَل. پلٽڻ ميڙ. لوڏڻ يا ڏڪارڻ واري حالَت— ڏِڪارَ— نفرت.
— **لوڏ ڪي جواب ڏيڻ:** سخت لُچائي ڏيکارڻ.
— **لوڏُو ج لوڏو:** ذ . شڪار اٿاريندڙ— ماريندڙ— هڪليندڙ— ساٽريو— ٽاهڙيو.
— **لوڏي ج لوڏيُون:** ث ڪُتَن جو ڌڻ— ڪُتن جي ٽولي— لوڏِ— وَلَرُ. لوبي. (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.
— **لوڏين ڪي آڳُولوڏيڻ وارو هُئڻُ:** دغا باز هُئڻُ. دوکيباز هئڻ.
— **لوڏَڻُ:** مصدر. (سن. لُبڌ. لود ڌٿو). لوڏي ڪيڻ— هڪالي ڪيڻ— ڏڪا ڏيئي ٻاهر ڪيڻ— ڀڄائڻ— هڪلڻ— تڙڻ— ٻاهر ڪيڻ— ڏِڪڻ— ڏڪارڻ— هڪالڻ.
— **لوڏ ج لوڏ:** ذ . لوڏڻ مان امر. تَڙڻُ. ڪُتن جو تعداد.
— **لوڏي ج لوڏِي:** ذ . (سن: لُبڌ. پرا= لُڌ) اُڪنديو— سڪايل— مشتاق. شڪاري— صاد. لوڏيلَ— نڪاليل— هڪاليل. هڌ نڪت— لوڏي تارو.

Gul Hayat Institute

– **لوڏيڙو ج لوڏيڙا:** شڪار وارا– سِڪايل– لوڏيڙا. مومل جي ڏسڻ جا مشتاق.

"لَڏوڻا لطيف چئي لڏيون لوڏيڙن".

• **لوڏي:** اسم خاص. پٺاڻن جي هڪ قبيلي جو نالو. (پاڙا: ١. اسد خيل٢. احمد خيل ٣. دولت خيل ۴. عيسيٰ خيل ۵. اِشڪ زئي ۶. محمود خيل ٧. تور خيل).

• **لوڏامان:** ناز– لاڏ.

"اڳ غريب هو هاڻ لوڏامان پيو ڪري."

• **لوڏڻُ:** مصدر. (سن: لَڊ = لَڏڻ) ڏڏڪائڻ– ڌوڏڻُ– هلائڻ– ڏونڌاڙڻ– لوڏو ڏيڻ– ٽلڪائڻ– ڊِرڻ– جهُلڻ– چولڻ– ڏُڏڻ– ڌُوڏڻ– جهولڻ (خيال يا ارادي تان) ٽارڻ– لاهڻ. گهمائڻ– ڦيرائڻ– (پکو وغيره) هَلائڻ. لولي ڏيئي سُمهارڻ.

– **لوڏ ج لوڏون:** ث. هلڻ جو ڍڱ– ناز جو هلڻ– رفتار– هلٽي– ناز– ٺِنِڊ. گهمٽي– ڦيرو– پينگهه– لَڏڻ– ڏڏڪو– لوڏو– لرزش– چول ڌوڏڻ– ڊار جهُول– تڪليف– مشڪلات. ڌڪو.

– **لوڏ ٻَڌَڻ:** پينگهه ٻڌڻ. هلڻ وقت ٻانهن يا ٻت کي لوڏڻ.

– **لوڏ ڏوڏَ:** لچڪ سچڪ– ور وڪڙ.

– **لوڏ لَکَ لَهَڻَ:** بلڪل موهيندڙ هلت هلڻ– ناز سان هلڻ.

– **لوڏ لُوجهڙ:** لوڏا لوڏي– چينگهه– پينگهه.

– **لوڏُنو ج لوڏُنا:** ذ. صفت. پينگهي لوڏڻ جي رسي.

• **لوڏو ج لوڏا:** ذ. ڏونڌاڙَ– لوڏَ– لَهرو– ڌوڏو– تَڙڪو– ڏُڏڪو– لرزش– جُنبش– جهُولو– جهُوٽو. اوچتي دهشت– ڌڌڪو(واپار وغيره ۾)اوچتو نقصان– ٽوٽو– ڇيهو– يا ڌڪ. (تندرستيءَ جي اوچتي)ڪرڻ واري حالت.

– **لوڏا ڏيڻُ:** پينگهه تي لڏائڻ– لوڏڻ– تڪليفون ڏيڻ– ڏونڌاڙ – ستائڻ.

– **لوڏا ڪيڻُ:** سانده ۾ چارچڪيون پَٽڻُ.

– **لوڏا ڪائڻ يا لوڏن ۾ هَئَڻُ:** جوکائي ۾ هئڻ– سکٽو هئڻ– ڌڪا ڪائڻ– دربدر هئڻ.

– **لوڏا لوڏي:** ث. لوڏ لُوجهڙَ– چينگهه– پينگهه.

– **لوڏو اَچڻ:** تڪليف اچڻ– نقصان رسڻ– ڌڪو اچڻ– سرير کي شڪست پهچڻ.

• **لوڏي:** (سن: لَڊ= لوڏو). ڏولي– مُحافو– جهُولو– هندورو.

• **لوڏَ:** ث. جنس. پسارڪي وکر جو هڪ قسم– دواسازي ۾ ڪم ايندڙ هڪ چوڏو. تهڪيل ڪوئر– مُهار. رنگاوت جي ڪم ايندڙ

مسالي جو هڪ قِسم. ماڻهوءَ جي رواجي آلت ڪان وڏي آلَت.

• **لوڙا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو(لوڙا)

• **لوڙا:** اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لوڙائو:** اسم خاص. تعلقي گهوڙا باري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لوڙڪي:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۽ تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لوڙو ج لوڙا(ت):** ذ. صفت. مُنهَن ڏِگهو– ڏِگهي مُنهَن وارو.

• **لوڙ ج لوڙ (ت):** ذ. بار– سامان. بوجهُ. بوجو.

• **لوڙ ج لوڙ (ڪ–ل):** ذ. ننڍو چاول ڦرُ(ڳابو– چيلو وغيره). لاڙَ. (ن – ب).

– **لوڙو ج لوڙا(ت):** ذ. ننڍڙو چيلو يا ننڍو ڦرُ.

– **لوڙ ڦرُ(ل):** لاڙ ڦر– ننڍڙو ڦرُ.

• **لَوڙ ج لَوڙون:** ث. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم. تمام سنهڙو ڪپڙو.(ت).

• **لورا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لورالائي:** اسم خاص. هڪ شهر جو نالو.

• **لورانبو ج لورانبا:** ذ. پاڻيءَ ۾ ٿيندڙ گاهه جو هڪ قسم (مڇي جو کاڄ).

• **لورڙ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لَورِ لَور:** ظرف. وَري وَري– هَرَ هَرَ– گهڙي گهڙي.

– **لَورِ لَورَ ڪَرَڻ:** گهڙي گهڙي اچڻ– بنا ڪم ڪار جي وري وري اچڻ– پنهنجي مطلب لاءِ ذري ذري اچڻ– تُوس تُوس ڪرڻ– پويان گهمڻ– هرهنڌ ساڻ هجڻ– ڪتي وانگر هلڻ– خوشامد طور ڪنهن جي پويان رُلڻ.(ت).

• **لورو ج لورا:** ذ. صفت. اوچو– گهٽ – خَسيس– لنگهو – منگتو– پِنَدُ– هلڪي طبيعت وارو. تر ۾ ٿيندڙ گاهه جو هڪ قسم. (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو. (ث. لوري ج لوريون).

• **لوري ج لوريُون:** ث. (سن. لولا+ نوڙي= لرزش ڪندڙ). تيرُ– ڪانُ– ٻاڻُ. تات– طلب– پچار– تانگهه– چِڪَ– اُڪيرَ– جهوري– سارڻ– يادگيري– محبت– چاهه– لَئون– شوق – عشق – بيقراري. اُنتڻ– ڳڻتي– هُرکُر– ويچارُ. ٻار کي سمهارڻ لاءِ مٺو آلاپ– لولي. جبل جو هڪ خوشبوءِ دار ٻوٽو (مال ڪائيس). (ذ. صفت) لرزش ڪندڙ– لڏندڙ– ڦڙڦڙ ڪندڙ. (اسم خاص). تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **لوري جهوري:** ڳڻتي– فڪر – چنتا– اُڌڪو– انديشو – سانگو– اوُنَ– سخت انتظار– بيچيني.

Gul Hayat Institute

– **لوري لائڻُ:** لوري نالي وارو تير هڻڻ. آزار ڏيڻ– ڪنهن ڪم يا ڳالهه لاءِ آرام ڦٽائڻ.

– **لوري لڳڻُ:** جهوري لڳڻ– تير لڳڻ– ڏک لڳڻ– آرام ڦٽڻ– ڪنهن ڪم پويان مسلسل ڪوشش ڪرڻ. ڳتي هجڻ– فڪر هجڻ– الڪو هجڻ.

• **لوريا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لوريا:** ذ . ننڍن ٻارن کي ڪن ۾ پائڻ جي زيور جو هڪ قسم.

• **لوريو:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو. هڪ ذات جو نالو.

• **لوڙ ج لوڙون:** ث . (سن: لَشَ = اچا ڪرڻ) گهرج– ضرورت– احتياج– ڪَپ– طلب – ڳتي – ڪاڻ– حاجت. خواهش – اڇا – منشا– مرضي – ارادو. سڪ– اُڪير – هر ڪر– ڪارڻُ– لالنگهر– واسطو – سبب. مَڇيءَ جو هڪ قسم.

– **لوڙائو ج لوڙائو:** ذ . صفت. حاجتمند – گهرجائو– ضرورتمند – طالبو.

– **لوڙ پوڻُ:** گهرج پوڻ– ضرورت پوڻ– فساد ٿيڻ– گوڙ ٿيڻ. (ت).

• **لَوڙ ج لَوڙون (ت):** (ث) . لوهين ڪڙين سان بانسن جي ڪاٺي. (حفاظت لاءِ هٿ ۾ کڻڻ لاءِ جانورن هٿ ڪرڻ لاءِ حملو).

– **لَوڙان هڻڻُ:** چورن واريون لٺيون هڻڻ–مال جو ڌاڙو هڻڻ– زوري انيون مينهون ڪاهڻ– ملڪيت ڦرڻ.

– **لَوڙ هڻڻُ:** مال جو ڌاڙو هڻڻ– لوڙيون هڻڻ. رنڊڪ وجهڻ– مخالفت ڪرڻ. (ت).

• **لوڙائو ج لوڙائو:** ذ . سُر سان بيت چوڻ– هڪ راڳڻي جو نالو. بيت رستي ظاهري ڪيل درد جي دانهن. لوڙو– ڦورو– ڌاڙيل– ڌاڙيوال– چور. لوڙهيندڙ – درياءُ.

• **لوڙڻُ:** مصدر. (سن: لُڊ) ٻڌي جي هائيءَ ۾ اچڻ– ڪيتو ڏيڻ– پوڳڻ– ڪاٽڻ – سهڻ– ٻارڻ– پيڙجڻ– ڳهڻ– ڳرڻ.

• **لوڙو ج لوڙا:** ذ. بَڪ بَڪ– بڪوات – ڳڙٻڙ– مؤنجهارو– گهمسان– ٻائيتال– رولو – بکيڙو– لَڙُ– گوڙ– گهمگوڙُ– واڙائي– هنبَس– هَل– شور– مانڌاڻ– ماچانگ – هنگامو. هُلڙ– غلغلو– مَمَڻُ– حشر– ڌمچر– رڙڪا– آواز.

"درهڙ ڏسڻ درياءَ ۾ ،
جت لهرين ڪن لوڙا."

• **لوڙو ج لوڙا:** ذ . (سن : لَڪُنه) مردانو مخصوص عضوو انساني آلت – عضوءِ تناسل – لِنگ – لَنگ.

• **لوڙهه ج لوڙهون:** ث . (سن: لوشٽنم) لوهه جي ڪڙين واري لٺ – اُها لٺ جا لوهه جي پڻن سان وڙهيل هجي– ڦر– لٺ. مترن جو لابارو– مترن جي پوک کي پٽي گڏ ڪرڻ واري حالت– فڪر– ڳتي. گهرج– ضرورت– پيٽ جي بيماريءَ جو هڪ قسم.

– **لوڙهه اچڻُ:** پيٽ ۾ سور پوڻ(ت).

– **لوڙهيو پوڻُ:** مترن ۾ لابارو پوڻ. پيٽ ۾ وائي بادي سبب گهمرا پوڻ. (ت).

– **لوڙهيو جهلڻُ:** جهيڙي کي منهن ڏيڻ جا ميڙ کي سامهون ٿيڻ. (ڪ).

– **لوڙهه ڪرڻُ:** مترن جي وَلُ ڦرين سميت پٽي اچڻ– مترن جو لابارو ڪرڻ.

– **لوڙهه وارو (ڪ):** پهلوان.

– **لوڙهيون هڻڻُ:** مال جا ڌاڙا هڻڻ– ڦرلٽ ڪرڻ.

• **لوڙهه ج لوڙهه:** ذ. مُڙدو– لاش –ميت –جنازو– قبر– لحد– تربت گور.

"اُتي لوڙهه لٽيج، جتي جهويا جهانگيڙن جا"(شاهه).

قبر جي چوڌاري ناهيل ٿلهو. (ف . لورچڪ). پاڻي تي ٿيندڙ ٻوٽي جو هڪ قسم (جنهن جو ڦَلُ ميوي ۽ ڀاڄيءَ طور ڪم اچي)– ڪُوٽي جي ول جي پاڙ جي اوائلي صورت– لوڙهي. مڇيءَ جو هڪ قسم.

– **لوڙهه پٽي:** پَلُ. لوڙهه جي ول.

– **لوڙهه لٽڻُ:** ميت کي قبر ۾ ڍڪڻ– پورڻ – دفن ڪرڻ.

• **لوڙهي ج لوڙهيون:** ث . پاڻيءَ جي ڦل جو هڪ قسم. جو ڪاڌي طور ڪتب اچي– لوڙهه– ڪوٽيءَ جي پاڙ واري ڳنڍ.

• **لوڙهاڌ جاگير:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لوڙهائو ج لوڙهائا:** ذ . (سن. لٺ) ٽڪري– ٽڪر– جبل – ڏٺو– ٽوڙهو– ٽاڪر– ڊِٻ– ڊڙو– ڍڳو– ڇپ– ترندڙ شيءِ ترهو.

• **لوڙهڻُ:** مصدر. (سن. پَلو= لوڙهڻ). پاڻيءَ ۾ ريڙهڻ– درياءَ داخل ڪرڻ– ٻوڙڻ– پاڻيءَ ۾ اُڇلائڻ– وهائڻ– اولڻ. پاڙون پٽڻ– مترن وغيره جي لوڙهه ڪرڻ.

• **لوڙهو ج لوڙها:** ذ . ٻيرن وغيره ڪنڊن وارن وڻن جي ٽارين جي پٽ– ڍنگرن جي آڏ– جهنگلو– پناهه– واڙ– ٻنهير– خاربند – حرن لاءِ انگريزن جا ناهيل بند Comeentration Camps.

• **لوڙهو اچي وڃڻُ:** رستو بند ٿيڻ– رنڊڪ پئجي وڃڻ.

– **لوڙهو ڏيڻُ:** ڍنگرن جي آڏ ڏيڻ– واڙ ڏيڻ.

– **لوڙهي ۾ پوڻُ:** انگريزن جي دور ۾ سرڪاري طرح بند ٿيڻ يا ڪنهن خاص هنڌ ويهڻ ۽ پوليس ۾ حاضري ڀرائيندو رهڻ.

Gul Hayat Institute

— **لوڙهي مان اورانگهڻ:** قسم کائي وڃڻ— وچن تي نه بيهڻ.

• **لـُوڙهو ج لوڙها(ت):** ذ . صفت. ڏٻرو— ضعيف— ڪمزور — هيڻو— لاغر.

• **لوڙهي:** ث . چورن يا ڌاڙيوالن جي ٽولي جو فرد.

• **لوڙي:** گاهه جو هڪ قسم(جو ڍور کائين). (اسم خاص.). هڪ ذات جو نالو—لوري — لورا.

• **لوڙيو ج لوڙيا(ت):** ذ . طوفان. گذاريو— سهو.

— **لوڙيو گهلڻ(ت):** طوفان لڳڻ— چوهو گهلڻ.

• **لـُوس:** ث . ڪاهي اڄڻ واري حالت. دشمني — ورو— ناسازي.

• **لـُوس ج لـُوسَ:** ذ . بيماريءَ جو هڪ قسم— وبا.

• **لـُوساڻڻ:** مصدر. سن. ساڙڻ —ٻارڻ— جلائڻ— ڀسم ڪرڻ— جَرائڻ— لـُهڻ— لـُهس ڏيڻ— لـُهسڻ— ڪامڻ— پچڻ. (لوساڻيو—لوساڻيندو—لوساڻيل).

— **لوساتَ ج لـُوساتُون:** ث . جَرَ — باهه — باهه جو تـَؤ— ڪاڙهو— تـَپَت— لـُسات— اُڪرس— ڪوسي هوا— گرير— لـُوهه—لـُهس—لـُوسات— سخت گرمي— ساڙ.

— **لـُوساڄڻ:** اُس يا پاري جي تيزي سبب سڙي وڃڻ— سُڪي وڃڻ— رنگ ڦيرائڻ— لهسڻ.

• **لـُوسڻ:** مصدر. لـُساڻڻ— جلائڻ— ٻارڻ— ساڙڻ— جرائڻ— ڪامڻ— پچڻ— لـُهسڻ. چِيڀِڻ— چڙٻون ڏيڻ. (ڪ). (لـُوسيو— لوسيندو—لـُوسيل).

• **لـُوسَ ج لـُوسون:** ث . لـُهسَ— ڪانرَ —ساڙو— سڙيل شيءِ. ڦـُوس— خراب هوا. ٻـُتاڪ. چِيڀ.(ت).

— **لـُوسجڻ:** مصدر. لهسڻ— ڪامڻ— پچڻ.

— **لـُوسائڻ:** مصدر. ساڙڻ— جلائڻ.

• **لـُوسڻ:** اسم خاص. مال لاءِ پوکيل گاهه جو هڪ قسم.

• **لوسو ج لوسا:** ذ. ٻڪيو—لنگهٽيل— لنگهڻ— نيرانو— ٻکايل.

• **لـُوسي ج لـُوسي:** ذ . صفت. گهر گهر ۾ لوهون ڏيندڙ— ٽوس ٽوس ڪندڙ— ناسون هڻندڙ. فتنه انگيز— فساد پيدا ڪندڙ— ڪم همت — سست. چندو— نياڳو. بي اثر— بي ڪار.

• **لـُوش ج لـُوش:** ذ . صفت. پـُٺـن اگهاڙو— ڪپڙن ۾ اباڻو.

• **لوشنگ ج لوشنگ(ڪ):** ذ . عورت جو مخصوص عضوو.

• **لـُوط ج لـُوط:** ذ . ماءُ ڪانسواءِ ٻين ٻڪرين کي ٻه ڌائيندڙ ٻڪر. هڪ ڏڳهو وڻ شاه بلوط. ٻوا طور ڪم ايندڙ ٻوٽي جو هڪ قسم. (اسم خاص). هڪ پيغمبر جو نالو.

— **لـُوطي ج لـُوطي:** ذ . صفت. حضرت لوط پيغمبر جي قوم— قوم لوط واري. لونڊي باز— بدڪردار. ڏگهو—لوط وڻ جهڙو. (ت).

— **لـُوطي(ت):** ذ . مٽي ۾ . اڪ ٽائين ٽيندڙ سور. لوطي سور. سوئر جو هڪ قسم.

— **لـُوط لباسُ(ت):** ذ . رسمي لباس. ٻاهريون ڏيک. اٽڪل سان هلندڙ. ٻچاپڙو.

• **لـُوفُ ج لـُوفُ:** ذ . اُگهاڙو— لوٺيو. لوفر— بدڪار.

"اشراف لاءِ اڄ ڪـلهه آزار اُهڪ آهي.
ٽـُرڙا ٽـلن ٽالوٺيا لغور لوف لـُوفُ"(فاضل شاهه).

• **لوفرُ ج لوفرُ:** ذ . لـُچ— بدخصلت—لـُفنگ— لوٺيو.

• **لوڪُ ج لوڪُ:** ذ . (سن. لوڪَ= ماڻهو). ماڻهو— آدم ذات. خلق— جهان— عالم — دنيا — جڳت— سنسار — مُلڪ— ڏيهه— ديس— زمانو— جَڳُ— ڪائنات.

— **لوڪا چار(ت):** ذ . صفت. (لوڪ+ آچار) عادل— انصاف پسند — انصاف ڪندڙ— عدل — نياءُ — انصاف.

— **لوڪا چاري:** ث . لوڪ وانگر— لوڪاٽي— لوڪ مرجاتُ— دنيا جو رسمُ رواج.

— **لوڪان:** لوڪ ڪان.

— **لوڪاٺو ج لوڪاٺا:** ذ . صفت. لوڪ جو — ماڻهن جو. قومي — قوم جو. پئنچاتي. وقف ٿيل.

— **لوڪـُبوڪ:** ذ . ماڻهوءَ سندس ڳالهاءِ.

— **لوڪـُبوڪ هـڻڻ:** ماڻهن کي جيڪي وڻي سو چئي ڏيڻ— ماڻهو پنهنجين ڳالهين ۾ وڏي وات وارا آهن.

— **لوڪـُپال:** ذ . صفت. دنيا جو مالڪ— جهان جو سنڀاليندڙ— پروردگار— بادشاهه. راجا.

— **لوڪَ جا ليا ڪا لنبڻ:** لوڪ جي نهارڻ کي بند ڪرڻ— ريٽڻ— ماڻهن جي جهاتين کي ميٽڻ— لوڪاٽي لـَڄ لاهڻ.

— **لوڪـڪ:** ذ . صفت. (سن: لوڪڪ= لوڪ جو)لوڪ وارو— جهان جو — دُنيا جو — سنساري.

— **لوڪَ لـَڄا:** ماڻهن ڪان لـَڄ— ماڻهن جو شرم.

— **لوڪَ لـَڪا:** ماڻهن کي خبر. ماڻهن جي لـَڄ— خبر— خواري.

— **لوڪَ لڪا نه پوڻ:** ماڻهن کي خبر نه پوڻ.

— **لوڪَ مـُنهـَن موڪَ(ت):** ماڻهن جو منهن ڪليل—(موڪ وانگر وهندڙ. جنهن کي ڪو بند نه ٿو ڪري سگهي).

— **لوڪَ ميارَ:** ث . ماڻهن جا ڏوراپا.

Gul Hayat Institute

– لوڪيِ(ت): ذ. لوڪ جي هلت– جهازن جي رَوِش.

• لوڪـَرُ ج لوڪـَرا(ڪ): ذ. پيرءِ ڳوڏي جي وچ وارو جنگهہ جو هڏو.

• لـُوڪـَڙُ ج لـُوڪـَڙَ: ذ. جهنگلي جانور جو قِسم– لـُومڙ– لنبڙ. ٻچڙو– سُڪل. ڏٻرو(ت). سنهو– ڏڱهو.

– لـُوڪاڙِي ج لـُوڪاڙِيون: ث. لومڙي– لونبڙي.

• لوڪـَلُ ج لوڪل: ذ. انگ. مڪاني– مقامي.

• لـُوڪو ج لـُوڪا(ل): ذ. ٻڪريءَ جو ٻچي ڏائيندڙ ڦرُ.

– لوڪو ٻـَڪرُ: آواڙو ڪيل ٻڪر.

– لـُوڪَ(ل): ث. گاهہ جو هڪ قِسم (سنهڙو تاڙو چاول گاهہ).

• لوڪڙو ج لـُوڪڙا: ذ. لوڪڙ.

• لوڳُ: ذ. لوڪ– جهان– سنسار– جڳت– ڏاڙهي(ت).

• لوڳِي: اسم خاص. تعلقي ٺـُل ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• لوڳَ ج لوڳَ(ت): ذ. سوراخ گهرجو– لڱهو. ڏاڙهي.

• لـُوڳِڙو ج لـُوڳِڙا: ذ. ڪپڙو– لٽو– لـَـڳـُـڙ– ميرو پراڻو– ڦاٽو ٽـُـٽو– اگِڙي ٽـِگِڙي.

• لوگهو ج لوگها: ذ. صفت. سوراخ– تنگ– خال– ڳـُڙڪ. گهـَٽ– رستو– لـَڪُ– لنگهہ– گهٽتائي– نقص– خرابي– عيب.

• لـُوگهو ج لـُوگها: ذ. ڪسو حصو– گهٽ– مبهمُ– اُوٽائي.

• لـُولُ ج لـُول: ذ. موڳو– مستانو. چريو– اَنانُ– بيوقوف. پلال جو ڳنڍيو جو تور ۾ اٽڪل ٻہ مڻ ٿئي.(ت).

– لـُولُ چـَڳاري: ذ. (سن. لتو= چريو ٿيڻ+ لـُلُ= لـَڏڻ) ڳپ ۾ پريل لـَڏندڙ ٻـَچُ.

• لـُولاتُ ج لـُولاتـُون: ث. منٿ– ميڙ– ايلازُ– آزي نيازي– وينتي– آر داسَ– عاجزي– نيزاري– عرض– زاري– لِيلڙا. خوشامد. نياز– نـِوڙت.

– لولائِي ج لـُولائِيـُون: ث. لولات. منٿ– ميڙ– ايلاز– آزي نيازي– وينتي– آر داسَ– عاجزي– نيزاري– عرض– زاري– لـِلڙات– خوشامد– نياز– نـِوڙت.

• لـُولاڪـَ: (ع) رسول مقبول صلعم جن جي تعريف– حديث قدسي ۾ سرور ڪائنات جي تعريف ۾ چيل هڪ ڪلمو (جيڪڏهن تون نہ هجين ها تہ هي آسمان بہ نہ خلقيان ها).

• لولائِي: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• لـُولُ ٻـَجاڙو: بلا– آفت– جهنگلي جانور جو هڪ قِسم.

• لـُولـَتَ ج لـُولـَتـُون (ت): ث. منٿ– نيزاري– عاجزي– آزي– ميڙ. لولات.

• لول پنو (ڪ): گاهہ جو هڪ قسم.

• لـُولجا: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• لـُولُ چـَڳاري: ث. جانور جو هڪ قسم.

• لـُولڙاتُ ج لـُولڙاتَ(ت): ذ. زاري– نيزاري– لـُولڙاتُ– عاجزي– آزي– منٿ.

• لـُولـَر ڪرڻُ (ڪ): ڪم ۾ رنڊڪ وجهڻ يا اٽڪاءُ وجهڻ– اعتراض وٺڻ.

• لـُولڙاتُ ج لـُولڙاتَ(ل): ذ. عاجزئي– منٿ– نيزاري– عرض– هٿ جوڙ– تمام گهڻو– ستاءُ– عاجزي– ليلڙات.

• لـُونگ: ذ. اسم خاص. جبل جي هڪ قسم جو ٻوٽو، ٻار جو ڪاڪڙو لهي پوي تہ لبري ڪري مٿي تي ٻڌنس.

• لـُولـُو ج لولا: ذ. مانيءَ جو هڪ قسم– ننڍي گول ماني– مٺي ماني.

– لولا ٿيڻ: مُنجهي پوڻ. گهبراهٽ ۾ اچڻ.

– لولا ڪرڻ: معاملا منجهائي ڇڏڻ– ڳڙٻڙ ڪري ڇڏڻ.

– لولالولا: فڪر– ڳـِڻتي– هاءِ گهوڙا.

– لولا لولا ٿـِيڻُ: پريشان ٿيڻ– ڳڻتين ۾ هجڻ– ويچارن ۾ هجڻ– دليون هٽڻ– حيران ٿيڻ.

– لولا ڪـَرڻُ: ڪاڏو ناهڻ– ڪاڏو تيار ڪرڻ.

– لولا مانيون يا لولا لولا ڪرڻ: خراب ڪرڻ– بگاڙڻ.

– لولو آڳهاٽو: خيرات ڏنل ماني– قبول پيل.

– لولو وجهڻ: جوڪي ۾ وجهڻ– گهڻي دير ٿيڻ.

– لولي جو لـُوڻُ بہ نہ هُجڻ: بلڪل سست هجڻ– صفا سجو هجڻ.

– لولي جو لـُوڻُ نہ ٿيڻُ: ڪجهہ بہ نہ ٿيڻ.

• لـُولـُو ج لـُولا: ذ. صفت. (سن: لـُوتَ: هٿن ٻانهن کان جڏو) هٿن ٻانهن کان جڏو– عضون ڪـَنيلُ– هٿ پير سُڪل– ٽنڊو– لـُولهو– لنگڙو– اُوتو– رُونڊو– جڏو– منڊو– نُونٽو– رونٽو. مرواريد(ت). ننڍي ڇوڪريءَ جو مخصوص عضوو.

• لـُولـَهاتُ: ث. خوشامد– چاپلوسي.

– لـُولـَهاتُ ڪرڻ: خوشامد ڪرڻ.

• لـُولـَهتُ ج لـُولـَهتَ(ت): ذ. ڪـُتي جو خوشامدي آواز.

– لولـَهتُ ڪرڻُ: خوشامد ڪرڻ– ڪتي جو مالڪ کي ڏسي آواز ڪرڻ– ستائڻ– مُفت آزيون ڪرڻ.

• لولهر ج لولـَهر(ل): ذ. گاهہ جو هڪ قسم. جهيڙو– جهڳڙو.

– لولـَهرو مـَچائڻُ(ڪ): ذ. دنگو فساد ڪرڻ– جهيڙو جهڳڙو ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

• **لُولهڙاتُ ج لُولهڙاتَ**: ث. منٿون – آزيون – ليلهڙائي – لولهات.
• **لولي ج لوليُون**: ث. (سن: لولي= اوراٽو) راڳ جو هڪ قسم – ڳائڻ جو هڪ قسم – ٻار کي سمهارڻ لاءِ ڳائيل ڳيت. ماتا جو راڳ – لوري – اوراٽو اولاٽو – منو راڳ. نندي ماني – مني ماني. (اسم خاص) تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
– **لولي ڏيڻُ**: اوراٽو ڳائڻ – او راٽو چوڻ – راڳ ڳائڻ – ڳيت چوڻ.
– **لوليُون ڏيڻ**: ڏاند جو تکو وهڻُ.
• **لولياڙُ**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **لُومڙُ ج لُومڙَ**: ذ. (سن: لومشا) جهنگلي جانورن جو هڪ قسم – لونبڙ – لومڙ – لُوڪڙ. عيار – مڪار. (ث: لومڙي ج لومڙيون).
• **لومڙيا**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. لومڙيا.
• **لونُ**: اسم خاص. منگر مڇيءَ جو هڪ قسم.
• **لَوَنُ ج لَوَنَ**: سوٽي ڳاڙهي ڪپڙي جو هڪ قسم – حلوانُ. تارَ – تند – ڏاڳو.
• **لُون**: رڳ – روم – تند – تار – لُونئن – وارن جي آمد – ٻر – ريهه – وارن جي ساوڪ – نرم وار – وار – ڏاڳو – تار – تند.
• **لَون لُون ڪاندارجڻُ**: وار ڪڙا ٿيڻ (جوش وغيره ۾).
• **لُونِ ج لُونُون**: ث. ڏهي (سٽ جي) – تند – ڏهين – ذرو. پشم. رونق. (ت).
• **لُونبڙُ ج لُونبڙَ**: ذ. جهنگلي جانورن جو هڪ قسم – لوڪڙ – لُومڙ. (صفت). لُفنگ. بدمعاش – لُچو – ڪادوڙُ. (ت). سنهو – ڏٻرو – بي ساهو. (ث. لُونبڙي ج لُونبڙيُون).
• **لُونبَ ج لُونبُون (ٿ)**: ث. اٽ کي سونهن لاءِ ٻڌل جهوڙا يا پيٽي – ٽُونرُ.
– **لُونهاڙو ج لُونهاڙا (ٿ)**: ذ. ٽونرن وارو.
• **لُونهِي (ٿ)**: ث. سڪل ڪدوءَ جو ڪوڪو.
• **لُونياٽڻُ (ت)**: مصدر. ڪيرائڻ – وسڻ – ڪيرڻ. (لُونياٽيو – لُونياٽيندو – لُونياٽيل).
• **لُونيڻُ (ل)**: مصدر. چينڻ – جُٽ ڦٽ ڪرڻ – ملامت ڪرڻ – چينڀ ڪرڻ – تڙي ڏيڻ – تڙڻ – ڌمڪي چاڙهڻ. (لُونييو – لُونييندو – لُونييل).
• **لُونيُ ج لُونيُون**: ذ. چينڀ – جُٽ – ڦٽ – هيس. ڌمڪي – تڙي.
• **لُونٽڻُ**: مصدر. ڦرڻ – لُوٽڻ – لٽڻ. (لُونٽيو – لُونٽيندو – لُونٽيل).
• **لَونلو ج لَونلا (ٿ)**: ذ. صفت. مضبوط – ڏاڍو – پڪو – پختو.

• **لُونجهہَ ج لُونجهُون (ل)**: ث. گهٽو شوق – خفت – ونڌولو – خيال – لالچ – نوس. بوءِ – باس. نوس. خبر.
– **لُونجهان ڏيڻُ (ت)**: رُلڻ – خراب سنگت ۾ رهڻ – ناسون هٽڻ.
– **لُونجههَ تي ڪرڻُ**: لالچ ۾ ڦاسڻ – طمع تي مرڻ.
– **لُونجههَ لڳڻُ**: عشق لڳڻ – تار لڳڻ – محبت تي وڃڻ – پيار ۾ ڦاسڻ.
• **لَوَندُ ج لَوَندَ**: ذ. گهوڙي جي سيڪت لاءِ لغام ڪان ڪمر پٽي تائين ٻڌل پٽو يا رسو.
• **لَوَنڊڙِي ج لَوَنڊڙيُون**: ث. ڪَنَ جي پرسان مٽي يا منهن جو هڪ پاسو – مغذ جو پاسو – اک ۽ ڪن جي وچ ۾ نازڪ چمڙي سان ڍڪيل خال – ڪنن جي پاسن وارا اڳيان هنڌ – لئوٽو – پاسو.
• **لَوَندُلا**: ذ. لِوَندُ – گهوڙي جي اڳين ٽنگن وچان لنگهائي ٻڌڻ جو پٽو – زيربند.
• **لئُندبُ ج لئُندبَ (ل)**: ذ. لُهَنب – نُهُنبُ – نيئج. ڪپ – ڪانهُ.
• **لئُندبَ ڪَ ج لئُندبَ ڪون (ڪ)**: ث. ڳالهه ۾ رندڪ – اٽڪ – اڙ – ڦيٽاڙو. ڊينگ – چغلي. گهوڙي جي ڏکي رفتار – گهوڙي جي پنڌ جو هڪ قسم.
– **لئُندبَ ڪَ وارو**: لئُندبڪ هڻندڙ (گهوڙو).
– **لئُندبَ ڪَ هڻڻُ**: اڻ وڻندڙ ڳالهه ڪرڻ – ڊينگ ڏيڻ.
• **لئُندبو ج لئُندبا**: ذ. بدفعلي ڪرائيندڙ (ڇوڪر) – مفعول. لوفر – پڙوو.
– **لئُندبِي ج لئُندبيُون**: ث بدچال عورت – رنڊي – پڙوي.
– **لئُندبي بازُ ج لئُندبي بازَ**: ذ. صفت. ڇوڪري باز – ڇوڪرن سان بدفعل ڪندڙ – غير فطرتي ڪم ڪندڙ.
– **لئُندبي بازي ج لئُندبي بازيُون**: ث. صفت. لواطت – ڇوڪري بازي – بچه بازي.
• **لُونڍڻُ (ڪ)**: مصدر. بانبڙا پائڻ – ريڙهيون پائڻ جو ڪم – گيسڙاٽي.
– **لُونڍپَ ج لُونڍپُون**: ث. ريڙه – گيسڙاٽي.
– **لُونڊلُونڊڻُ**: آهستي آهستي هلڻ – آهستي آهستي ڪم ڪرڻ. (صفت). ڪم جو ڪوڙو – ڇلهو – سست.
• **لُونفڪَ**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **لَونڪارَ ج لَونڪارُون**: لمڪار. عشق جي تار.
• **لُونڪڙُ (ٿ)**: ذ. لومڙ – جهنگلي جانورن جو هڪ قسم – لُونبڙ.
• **لَونڪ لَونڪ**: ث. بَڪ بَڪ – اجائي يَخي – رِبَ – ياوه گوئي – بڪوات – لَپ لَپ.

Gul Hayat Institute

• **لَؤنکو ج لَؤنکا:** ذ. لَنئُن. محبت جي تار– لڳاتار ڏيان. هڪ ڌاتوءَ جي ٻئي تي لڳڻ ڪري نڪتل آواز– گرگر– جهٽڪار.
– **لَؤنکو لائِڻُ:** جهٽڪار ڪرڻ– آواز ڪرڻ. جيڪي اچي سو بڪي وڃڻ. بڪڻ– ڀَخي هڻڻ– بڪوات ڪرڻ– ٻؤنڪڻ– بَڪ بَڪ ڪرڻ.
• **لُونکَ، لونکِي:** ث . ٿر ۾ ٿيندڙ هڪ گاهه جو قسم. نئُون چاول سنهڙو گاهه (وِڄ لڳو واٽيون، لونکي لڳي، گاءِ).
• **لَونگُ ج لَونگَ:** ذ. (سن. لَوَنگَ = لونگ) وڻ جو هڪ قسم – خوشبوءِ دار وڻ جو هڪ شگوفو يا مکڙي– مصالح جو هڪ قسم– مصالح جو هڪ وکر. دواسازيءَ ۾ ڪم ايندڙ. نَڪ يا ڪَنَ ۾ پائڻ جو هڪ زيور. سونو ڪوڪو– ڦُلي– هِيرو. ڪَرقل. خوشبوءِ دار گاهه جو هڪ قسم.
– **لَونگـڙا:** لونگ جي شڪل وانگر قل.
• **لَونکِي ج لونکِي:** ذ . صفت. لونگ جي خوشبوءِ وارو– لونگن وارو– لونگن پيل. ڳاڙهين مرچن جو هڪ قسم. ٻن جي ٻيڙي. (ل).
– **لَونکِي مرِچَ:** ذ. ننڍين مرچن جو هڪ قسم– ننڍا گول مرچ.
• **لَونکانِي ج لَونکانِيُون(ٿ):** ث . شاديءَ رات گهوٽ جي پٽڪي ۾ ٻڌل ننڍي ڳوٿري.
• **لَونکائِي:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو. (لَونگائِي ڪَلهوڙا) هڪ قبيلي جو نالو.
• **لُونکَٽَ(ٿ):** ذ . ٻاجهريءَ جي اٽي سان بنا گيهه جي تيار ڪيل ڪاڏي جو هڪ قسم. مٽي يا چيلهه ۾ ٻڌڻ يا ڪُلهن ۾ پائڻ جي لاءِ پَٽَ جي رنگين ڪپڙي جو هڪ قسم.
• **لُونکِي ج لُونکِيُون:** ث . وڏي ڪاريگري سان سنڌ جو اُٽيل رنگين ڪپڙو. "ٺٽي جي لونگي". چيلهه بند– ڪمر بند– چيلهڪي – بيٺ– سندرو– پٽو– لانچ– خُردم. پٽڪو– بوڇڻ.
– **لُونکِي پَهرائڻُ:** انعام طور يا اُجوري طور يا تحفہ طور ڪنهن کي لونگي ڏيڻ– تحسين جوڳي خدمت جي عيوض اُجورو يا لونگي ڏيڻ.
• **لَونکهَٽَ(ٿ):** ذ . ٻاجهري يا ڪٽڪ جو اٽو پاڻيءَ ۾ رڌي، سيري وانگي ٿاهيل ليئي يا پيڻ.
• **لُونڻائِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **لَونڻو ج لَونڻا:** ذ . اک ۽ ڪن جي وچ ۾ نازڪ چمڙيءَ سان ڍڪيل خال– لَوندڙي.
– **لَونڻا هڻڻُ:** هيڏانهن هوڏانهن منهن ڦيرائي ڏسڻ.
• **لَونڻِي ج لَونڻِيُون (ت):** ث . چوٽي– ڳُتَ– چڳَ.
– **لَونڻِي ٻڌڻُ:** چوٽي پٽڻ– ڳُتَ پٽڻُ.
• **لُونهُون:** ذ . اُلو– شولو– شعلو.
• **لُونڻانَبو ج لُونڻاندا(ڪ):** ذ . ننڍڙا وڻ– ٻوٽا.
• **لُونڻَرو ج لُونڻَرا(ڪ):** . ذ . شڪل شبيهه– صورت– مُهاندو.
• **لَونڻَن:** (سن. رومن) وارن جي پاڙ– بدن تي بيٺل سنها وار- لونءِ– روم– رڳ.
• **لُونِي ج لُونِي:** ذ . جسم تي بيٺل ننڍا ۽ سنها وار. (ث . صفت لوڻاٽي– ڪلراٺي– غيرآباد. (اسم خاص). اُتر الهندي سرحدي علائقي ۾ هڪ ندي (جا برسات جي موسم ۾ وهي) جو نالو.
• **لَوَڻُ:** مصدر. لات لَنوڻ– ٻولي ڪرڻ (پکين جو) ٻولڻ– آوا ڪرڻ. ٽڪو ڳالهائڻ– بَڪڻ– ٽين ٽين ڪرڻ– ٽَؤنڪڻ– چَهَڪَڻ – جڪڻ. چالاڪي ڪرڻ. حرفت ڪرڻ. تيل ۾ ڪي گرم شيون گڏي سرديءَ ڏينهن ۾ ٽڏيل ماڻهوءَ جي مٽي يا بت کي مالش ڪرڻ. (لَويو– لَوَندو– لَويل).
• **لُوڻُ ج لُوڻَ:** ذ . (سن. لَوَڻُ> لُون) نمڪ – نِمَڪُ- لِيمَڪُ– مِينو. هٽ جو وکر. ڪاراڻ. سينڌو لوڻ– لاهوري لوڻ.
– **لُوڻُ اُتارڻُ:** ساٽ يا سَوَڻ جو هڪ قسم (جنهن ۾ گهوٽ جي پيرُ لوٽي ۾ لوڻ ڪٽيون وجهي گهوٽ جي پويان ڇڻ ڇڻ ڪندي آهي)
– **لُوڻاٽو ج لُوڻاٽا:** ذ . لوڻاٽيو– لوڻ وارو– لُوڻيل.
– **لُوڻاٽِجَڻُ:** اُداس ٿيڻ– بي دل ٿيڻ– مَروٽيَلُ ٿيڻ– مُنهُن لٿل ٿيڻ.
– **لُوڻاٽو يا لُوڻاٽيو ج لُوڻاٽا:** ذ . صفت. لوڻ وارو– لوڻيل– لوڻاٽو.
– **لُوڻُ ٿيڻ:** ڳرڻ– داڻا داڻا ٿيڻ– ڳري وڃڻ.
– **لُوڻُ پاڻِي تي لَڳڻُ:** نہ ڦٻڻ– فائدي بدران نقصان ٿيڻ.
– **لُوڻُ پاڻِي ٿِيڻُ:** ناس ٿي وڃڻ – گم ٿيڻ– ڳري وڃڻ . معاف ٿي وڃڻ – مصيبت ٽري وڃڻ.
– **لُوڻُ پاڻِي ڪَرڻُ:** ٽاري ڇڏڻ.
– **لُوڻِجَڻُ:** مصدر. لُوڻ وارو ٿيڻ– لوڻيائيون ٿيڻ. اُداس ٿيڻ– مايوس ٿيڻ– بيدل ٿيڻ.
– **لُوڻُ سانيرَ:** ذ . لوڻ جو هڪ قسم.
– **لُوڻُ کاڻُ:** ث . لوڻ جي کاڻ– لوڻ ليڻ واري جاءِ. نونار جتي لوڻ جو ڪم هلي.
– **لُوڻُ لَڳڻُ:** لوڻ لَڳل ڪجيءَ جي ڏؤنڪَن جو ٽانوُ مان ڪڍڻ بعد نرم ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

– **لُوڻُ مَٽڻُ:** شاديءَ جي موقعي تي لانئُن ڏيڻ وقت گهوٽ ۽ ڪنوار جو هڪ ٿالهي ۾ لوڻ وجهي هڪ ٻئي جي هٿ ۾ ڏيڻ واري رسم ادا ڪرڻ (ترن مٽڻ وانگر).
– **لُوڻُ وجهڻُ:** رڌڻ، پچائڻ، ڪائڻ وقت ذائقي لاءِ طعام ۾ لوڻ ملائڻ.
– **لُوڻُ وَڪڻڻُ:** ڪوڙ ڳالهائڻ – ڏڪوئڻ – ايذائڻ – رنجائڻ.
– **لُوڻُ هَڻڻُ:** رسيل ڏونڪا پٽي، لوڻ ۾ مَهٽي ٿانوءَ ۾ بند ڪري رکڻ، ٻن ٽن ڏينهن ڪانپوءِ ڪڍي ڪائڻ لائق بنائڻ.
– **لُوڻِي ج لُوڻِيُون:** ث . صفت. لُوڻ هٽي تيار ڪيل (ڪارڪ وغيره) – لُڻائيل – لوڻ ڏنل – لوڻ ٻُرڪيل. بددعا – پِٽَ. بي همتي – سستي. (ت).
– **لُوڻِي ڇڏڻُ:** لُوڻُ ڏيئي رکڻ. (ڪا بہ شيءِ) سانڍي رکڻ.
– **لُوڻِيلُ ج لُوڻِيل:** ذ . صفت. لوڻ ڏنل – لوڻ لڳل شيءِ.
– **لُونارُ ج لُونارَ:** ذ . لُوڻ واري زمين – لوڻ پيدا ڪندڙ زمين.
– **لُوناري:** ث . لُوڻ جوڙيندڙ – لوڻ جو ڪم ڪندڙ.
• **لُوڻڪَ ج لُوڻڪُون:** ث . (سن. لاونِڪَ = لوڻڪ. ف. خرفہ) پاڄيءَ جو هڪ قسم. لوڻ واري – لوڻائي. لوڻيال. دوا جو هڪ قسم.
• **لُوڻڪِي(ث):** اسم خاص. ٿر ۾ هڪ پِٽَ جو نالو.
• **لُوڻَ ڪاڻ:** اسم خاص. تعلقي بدين. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **لُوڻڻُ:** مصدر. (سن. لَوَڻ) لُوڻ ڏيڻ – ڪنهن شيءِ کي ڪارو ڪرڻ – لوڻ وجهڻ – لوڻ ٻُرڪڻ – لوڻ گڏڻ – لوڻ ملائڻ – لوڻ هڻڻُ. (لوڻيو – لوڻيندو – لُوڻِيل).
• **لَؤٽو ج لَؤٽا:** ذ . (سن. لاوٽيہ) اک جي پاسي وارو خال يا ڪنڊ – لونڊڙي مغزيا ڪن جو پاسو – نِراڙ جو پاسو – لَؤٽون. لونڊڙي جا وارَ.
– **لؤٽان هڻڻُ:** هيڏانهن هوڏانهن نهارڻ – واهون ڏسڻ.
– **لَوٽو ڦيرائڻ:** ڪنڌ ڦيرائڻ – سامهون بدران پاسي ڏي نهارڻ.
– **لَوٽي ڦير لَپاٽَ:** ث . چماٽ جنهن سان منهن ڦري وڃي. سخت چوٽ.
– **لَوٽي سر:** لونڊڙيءَ تي – لؤٽي پَر.
• **لُوٽِي ج لُوٽِيُون:** ث . ڳِٽي – اُلڪو – فڪر. بيماري – جهوري (ت). (اسم خاص) هڪ مڪان جو نالو. تعلقي ميرپورماٿيلي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
– **لُوٽِي چُڪڻُ:** نراس ٿيڻ – نااُميد ٿيڻ – مرضي يا منشا ۾ ناڪامياب ٿيڻ – اِرادن ۾ ناڪام ٿيڻ.
– **لُوٽِي لڳڻُ:** لوري لڳڻ – ڳِٽي لڳڻ – فڪر ٿيڻ – اُداس هئڻ – بيدل ٿيڻ – بيمارَي ٿيڻ – ضعيف ٿيڻ – ڳرڻ – ٻُتَ ۾ ڳرڻ.

• **لُوٽِيا:** اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **لُوٽِيلو:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **لُوٽِيهارِ:** اسم خاص. تعلقي مٺيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **لوھُ ج لوھَ:** ذ . (سن. لوھ = لوھ) ڌاتوءَ جو هڪ قسم – معدني جمادات – زمين مان پيدا ٿيندڙ ڌاتو ۽ رُڪ. هٿيار. لوهِي تير – پيڪان – لوھ جا ڪان. زنجير – ڪَڙي – ڪَڙا – ڪُلف. مضبوط – پڪو – پختو. قيد – بند – سزا. (ث) خونُ.
• **لوهارُ ج لوهارَ:** ذ . (سن. لوهڪار) لوھ جون شيون ٺاهيندڙ. لوھ جو ڪم ڪندڙ – لوھ وارو ڪاريگر – اُستو – هٿيار ٺاهيندڙ – ڪاريگر – اهنگر – حَداد – لُهار – لُهَرُ.
– **لوهارُ خانو ج لوهارَ خانا:** ذ . صفت. لوهار جو دڪان – لُهَر خانو – لُهارڪو دُڪان.
– **لوهاڪوٽَ:** سخت پابندي – حفاظت – پرهيز.
– **لوها لَگامَ واتَ ۾ ڏِيَڻ:** زبردست گهوڙي کي قابو ۾ رکڻ – قبضي ۾ رکڻ – قابو ڪرڻ.
– **لوها لَڳَ(ث):** صحت – تندرستي – طاقت – چڱيلائي.
– **لوها لَڳَ هُجَڻُ:** صحتمند هجڻ – تندرست هجڻ – طاقتور هجڻ.
– **لوهانبو ج لوهانبا(ل):** ذ . صفت. (مڇيءَ وغيره) ترڻ لاءِ لوھ جو ٽَئو.
– **لوهانٺُون:** ذ . صفت. لوھ جو ٺهيل – لوھ وارو – لوهي.
– **لوهانٺان ڪوٽَ ڀڃَڻُ:** مشڪل ۾ مشڪل ڪم ڪري ڏيکارڻ – هرگز نہ ٽرڻ – سخت ۾ سخت مقابلو ڪرڻ.
– **لوهاٽُون:** ذ . صفت. لوھ جو – لوهي – لوھ وارو.
– **لوھُ ٿِيَڻُ:** ڏاڍو ٿيڻ – مضبوط ٿيڻ – بند ٿيڻ – قابو ٿيڻ – ڪاوڙجڻ – چِڙڻ – جوش ۾ اچڻ. دل جو سخت ٿيڻ.
– **لوھُ تِي ويهَڻُ:** بي پرواھ ٿي ويهڻ – خوش ٿي ويهڻ – ڪنهن جو پَئو نہ ڪرڻ – اطمينان سان وقت گذارڻ.
– **لوھَ جا چَڻا چَبارَڻُ:** تمام ڪٺن ۽ سخت ڪم ڪرڻ. مشڪل وقت گذارڻ.
– **لوھَ جا ڪِلا:** ڪاٺيءَ ۾ ڦاسائي جنڊيءَ ڦيرائڻ لاءِ ڪم ايندڙ.
– **لوھُ چاڙهَڻُ:** تير ڪمان ۾ وجهڻ – ٻاڻ تيار ڪرڻ.
– **لوھُ چَٽَڻُ:** صفا نابري وارڻ – اَلِي وڃڻ – انڪار ڪرڻ – جواب ڏيڻ.
– **لوهَرُ ج لوهَرَ:** ذ . صفت. لوھ جو ڪم ڪندڙ لُوهارُ – لُهَرُ.
– **لوهَرڪو:** لوهرن وارو – لوهارن جو.
– **لوھُ ڪَرَڻُ:** قابو ڪرڻ – ڏاڍو ڪرڻ – مضبوط ڪرڻ.
– **لوھُ لَڳَڻُ:** هٿڪڙيون لڳڻ. قابو ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

– **لوهہُ مَروڙُ ج لوهہَ مَوڙَ**: ذ . صفت. لوهہ کي موڙيندڙ – ڏاڍو مڙس– سُورهيہ– جوڌو– بهادر– پهلوان– جانٺو– مضبوط. (اسم خاص). ماڻهوءَ جو نالو.

– **لوهہُ هُئَڻُ**: ڏاڍو هئڻ– سوٽُ تيڻ– لوهہ وانگر مضبوط هئڻ– لوهہ وانگر سخت هئڻ. قابو هئڻ– سُکَ هئڻ– سوگهو هئڻ.

– **لـوهـُـون لَـنکِهـَيلُ**: اَجهَـل– اڻ پليو.

– **لوهِي ج لوهِي**: ذ . لوهہ جو ٺهيل– لوهہ جهڙو– لوهہ وارو– لوهہ وڪٽندڙ– لوهائئون.

– **لوهيڙو**: ذ . ٽڪرين جو لوهي ڪاٺ– لاڪڙو.

– **لوهِي تَلَـمُ ج لوهي قلمَ**: ذ . لوهہ جو ٺهيل قلم – اِسٽيل.

– **لوهِي ڪَمانَ چِڪَڻُ**: سخت ڏکيو ڪم ڪرڻ– مشڪل ڪم ڪرڻ.

– **لـُوهَن ۾ اچڻ**: ڦيرين ۾ اچڻ– جهڙپن ۾ اچڻ.

– **لـُوهِي(ڪ)**: ذ . لـُوهون ڏيندڙ. ڪوڙو– ٻٽاڪي– گشي باز– ڪوڙ ڳالهائيندڙ.

• **لوهارَ**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لوهاراڻِي**: اسم خاص. مَرِي بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **لوهانـِي**: اسم خاص. هڪ ذات(افغانن جو هڪ قبيلو) جو نالو.

• **لوهاڻا**: اسم خاص. سنڌ جي هڪ ذات جو نالو.

• **لـُوهائـَڻُ**: مصدر. ساڙڻ– ٻارڻ– جلائڻ– ڄَرائڻ– ٻرڻ– جلڻ– سڙڻ– ڪامڻ.

• **لوهـرُ**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو– لوهار.

• **لـُوهِر ج لـُوهِرُون**: ث . لـُونجرِي– ننڍي مڇيءَ جو هڪ قسم– لـُوجهِري.

• **لوهِرِٽِي ج لوهِرِٽيُون(ٽ)**: ث . پٿرجا يادگار– قبرن تي هنيل پٿر.

• **لوهِريو ج لوهِريا(ٽ)**: ذ . ننڍين چانديءَ جي تائٽن جو ڪُنڊلو.

– **لوهَڙُ ج لوهَڙ**: ذ . منيءَ پاڻيءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم– لـُهڙ.

• **لوهِڙِي ج لوهِڙِيُون(ٽ)**: ث . نينگري– ڇوڪري – ڪَنيا.

• **لوهِٽيُون**: ث جبلن جي پاڙ ۾ ڊورين منجهان لنگهندڙ گس– پهاڙي پيچرا.

• **لـُوهَڻُ**: مصدر. ساڙڻ– لـَهسڻ– جلائڻ– ڄرائڻ– لـُوساٽِڻ – باهہ ۾ پُرڙِجڻُ: لهس ڏيڻ– ٻارڻ– ڄراٽڻ. اُگهڻ– صفا ڪرڻ.

• **لـُوهَ ج لـُوهـُون**: ث گرمي ساڙو– باهہ– تـَو– ڪوسي هوا– لـُڪَ– لـُڪ– گرم واءُ– لـُوءَ – ڪَـهتون – گوئي– تکي هوا– ڪوسو واءُ– بيابان جو جهولو– باد سَمُومُ– ڪوسي ڇَرَ– اَولڙ– سخت باهہ– باهہ جي ڄِيي– باهہ جو گرم جهولو– پاري جي سَٽَ. اوجتي ڪاهہ– گهيري ڪرڻ وارن تي جُليهَ– جَهٽ– ٽَپُ– چال– ڌَمَ– گڙدي– حملو– چڙهائي– ڪاهُ– اُلڙ. لـُڪَ– ڪوسِي هَوا.

– **لـُوهاتُ ج لـُوهاتَ**: ذ . صفت. ساڙو– لـُڪَ– جهڙپ.

– **لـُوهاٽِجِي وڃڻ**: سَڙي وَڃڻُ– جلي وڃڻ.

– **لـُوهاٽيلُ**: ڪوماڻل– لوساٽيلُ.

– **لـُوها ڏيڻ**: زباني تير و نشتر هلائڻ. جملو: تو تہ لـُوهي لـُوهي منهنجو اندرئي ساڙي ڇڏيو آهي.

– **لـُوهَ اچَڻُ**: پاري ۾ سڙڻ.

– **لـُوهاٽِڪو ج لـُوهاٽِڪا**: ذ . صفت. ٻاريندڙ – جلائيندڙ – ساڙيندڙ– ڄَرائيندڙ– ٻرندڙ– جلندڙ– سڙندڙ– باهہ جهڙو– گرم.

– **لـُوهِجَڻُ**: پاري جي پڇاڙ ۾ سڙي وڃڻ.

– **لـُوهِجِي ويل**: تَوَ ۾ سڙي ڪاري ٿيل– ٽانڊي تي سڙي ويل– سَڙِي توَ هيٺ اچي ڪارو ٿي ويلَ.

– **لـُوهِيُون**: سڙڻ– عشق جي آگ ۾ سڙيل.

• **لوهِٽِي**: اسم خاص. مڇيءَ جو هڪ قسم– پاڻيءَ جي جانور جو هڪ قسم. لـُهڙ.

• **لوهـُو ج لوهـُو**: ذ . (سن. لوهِتَ = رَتُ) رَتُ– خُون. اصل– بنياد– نسل– مائٽ– مِٽُ.

– **لوهـُوڪو ج لوهـُوڪا**: ذ . صفت. قاتل– خونريز.

• **لوهـُوڪو**: اسم خاص. گاهہ جو هڪ قسم. جهنگلي جانور جو هڪ قسم(رَتُ پيئندڙ).

• **لوهِي ج لوهِيُون**: ث . ننڍين ڳاڙهن ڪنن واري ٻڪريءَ جو هڪ قسم. جبل تي پٿرن جو قدرتي حوض. (اسم خاص). تعلقي ميرپورماٿيلي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

– **لوهِي ڪَنر**: ث . رڍ جو هڪ قسم.

• **لوهِيڙو**: وڻ جو هڪ قسم. سائو سهڻو ڪاٺ. عمارتي ڪم ۾ اچي. روهيڙو– لولو لاڪڙو(جبل جو). ٿلهو– ڏنڊو. (اسم خاص). ماڻهوءَ جو نالو.

• **لوءِ ج لوئِيُون**: ث . رهڻ جو هنڌ– رهائش واري جاءِ – عاشق جو ماڳ– پرين جو ڳوٺ– رهائش– سڪونت – ماتر ڀومي– گهر – مڪان – جڳهہ – وطن– ملڪ – ڳوٺ – شهر – ماڳ– جهان– شهر ۽ ماڳن جي نالن جي پڇاڙي. (پريالوءِ، ٻيرلوءِ، ڇپرلوءِ، ڪاٻڙلوءِ، ڏنيرلوءِ) .

– **لوءِ بلوءِ**: ديهہ بديهہ– ڳوٺ بہ ڳوٺ.

– **لوئـَڙياري**: لوئي ڍڪيندڙ– لوءِ جي ويٺل.

Gul Hayat Institute

– **لوءِ لـَجَڻُ:** ڳوٺ جي لڄ لاهڻ– حملي وقت لڄون لـُٽڻ– ٻار ٻچا ڦـُرڻ.

• **لوءِ ج لوءِ:** ذ . آل اولاد – گهر– گهرٻار– ڪٽنب– خانُ مانُ– ٽٻـَرُ– قبيلو– عيال– آڪه.

• **لـُوءِ** ث . (هر شيءِ جو) ذرو– هـَوَ – لغار لَنئـَن (عشق جي). نرم وار– لـُوَنءَ.

• **لـُوءِ(ٽ):** ث . لـُڪَ– گرم هوا– جهولو– ڪوسي هوا.

• **لوٺاندو ج لوٺاندا:** ذ . گاهه جو هڪ قسم.

• **لوُٺـَرَ ج لـُوٺـَرُون:** ث مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **لـُوٺَرَ ج لـُوٺـَرَ:** ذ. سوئر– مِرون صفت بي غيرت – نالائق– بي شرم.

• **لوٺِڻُ:** مصدر. پاڻيءَ سان ڳوهڻ(اٽو وغيره) ڪير چانور لوٺڻ– ڪپڙا مٽيءَ ۾ خراب ڪرڻ– ڳوهڻ– ملڻ– ڳَنڍڻ– خراب ڪرڻ– وڃائڻ– مِلائڻ– خوار ڪرڻ– روبرو بي عزتي ڪرڻ– بي آبرو ڪرڻ– بد ڳالهائڻ– لڄائڻ. (ٽ). ڪَڪ ڪرڻ– ٽڪائڻ. ميارون ڏيڻ– مهڻا ڏيڻ– طعنا ڏيڻ. بيمار کي تيل ءِ وڏي ڦوٽي يا سُنڌ جي مالش ڪرڻ. خُوب پسائڻ– تَر ڪرڻ– پـَرڻ. ڦاسائڻ – اڙائڻ– لوٺڻ.

– **لوٺِڻُ ڪـَرڻُ(ل):** تعدي ڪرڻ– جُٽ ڪرڻ.

• **لوٺـَڻُ:** ث . خوشبوءِ دار شيون لوٺي ملائي، شادي وقت ڪنوار يا گهوٽ جو مٿو ڌورائڻ.

• **لـُوٺو ج لـُوٺا:** ذ . ٻاهه ٻارڻ لاءِ گاهه جو ٻُوڙو– لـُٺو. ڏاريل ٽٽر جنهن جي ٻولڻ تي ٻيا ٽترا چن– لاٺو.

• **لوٺِي ج لوٺِيون:** ث . (سن. لوسن= لوم +لاڪا) اوني ڪپڙي جي چادر – اوني ڪَمبل– اوني ڪپڙو– ڪَٿِي – شال– سال– اوني چُني– مٿي تي ڍڪڻ جو گرم ڪپڙو. نئين جي پيٽ ۾ سخت پٿرائين سطح ۾ ڪڍ، جا برسات جي وقت ۾ پاڻيءَ سان ٻرجي – تـَراڙُ– پٿر جو چِٽر، وَٽُ. ويڪرو پٿر. (ڪ). (اسم خاص). تعلقي ٺٽ ۾ ديهه جو نالو.

– **لوٺِي لـَڄائِڻُ:** اخلاقن جي خلاف ڪم ڪرڻ– گهٽتائي يا بي عزتي ڪرڻ.

– **لوٺِي لِيڙ ٿِيـَڻُ:** ليڙون ليڙون ٿيڻ– ڦاٽڻ.

• **لوٺِيا:** اسم خاص. ٺري هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **لوياچَ:** اسم خاص. ڪوهستان ۾ هڪ مڪان جو نالو.

• **لـَوِ ٻڙڻُ(ل):** مصدر. ويڙهڻ– ڳوهڻ.

• **لويو:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لويو ج لويا:** ذ . اٽي جو چاٽو– ڳوهيل اٽو– پيڙو.

• **لـَهُ ج لـَهـَ:** ذ . نشيب – لاهِي– هيٺاهين. لاڙو– رغبت – چاه– موه– پيار – فريب– درياءُ وغيره ۾ پاڻي گهٽجڻ واري حالت. لـَهـُ– سانگو– سَنو. وجهه– اٽڪل– ڏَسُ– پارُ– هدايت – ڏِس– طرف. بندوبست– حِيلو. ياڻ– طاقت. لاڳ.

– **لـَهَانجو(ٽ):** ذ . صفت. وجهه – پيچ – اٽڪل– تجويز.

– **لـَهَ پـَهَ ٿِيڻُ:** لاڙپاڙ ٿيڻ– لَٽَ پَٽَ ٿيڻ– هڪ ٻئي کي پورو عيوضو ڏيڻ– چُڪتو ٿيڻ.

– **لـَهُ پيچُ:** وَرُ وَراڪو– وَڪَڙُ سَڪَڙُ. لاڳاپو– ڳانڍاپو. وَجههَ سَجههَ– اٽڪل.

– **لَهُ چـَڙهُ:** ذ . هيٺ مٿاهين– هيٺ مٿي– لڳ لاڳاپو– لَهُ وچـُڙُ. پريت قـُرب – پيار – محبت. پريم– رغيب– لاڙو– موه– عشق. ڪنهن کي پيسن وغيره پيارڻ لاءِ مليل وقت يا موقعو. ڪنهن سان ٿيل اٿبٺت.

– **لـَهُ چـَڙهُ ڪرڻ:** لهڻ چڙهڻ– هيٺ مٿي ٿيڻ.

– **لـَهُ چـُهُ(ٽ):** ڪم – خفو – ڳڻتي– فِڪرُ– پريشاني.

– **لـَهُ چـُوهَ لاهـِڻ(ٽ):** ڳڻتيءَ مان جند ڇڏائڻ– ڇڪتاڻ ان ڇڏائڻ.

– **لـَهُ رَکڻُ:** ڪنهن سان عشق رکڻ– محبت ڪرڻ– پيار ڪرڻ– نينهن لڳڻ– ياراڻي يا دوستي رکڻ.

– **لـَهُ گـَهـُ:** ذ . گهٽ وڌ – ٿورو گهڻو – هيڏانهن هوڏانهن. ڏُڪو– اندازو.

– **لـَهُ لـَڳـَڻُ:** لاري لڳڻ– محبت ٿيڻ.

– **لـَهلهُ:** مـَچَ– ڀَنڀَنـَٽ– ڄِڀِي– ڀِڙڪو.

– **لَهوارِ ڏيڻ(ٽ):** پڌائڻ– ٽيڙي ڪرڻ. ٽيڪـَرَ ڏيڻ– آڌر ڏيڻ.

• **لـِهُ ج لـِهـَ:** ذ . گاهه جو هڪ قسم – اوني ڪپڙو ٽڪيندڙ جيت جو هڪ قسم– رلي جي اندر سنهيون اڳڙيون يا ڪپه وجهي ٽاهيل تهـُ. عشق – پريت – پيار. شڪل – شبيه – بناوت – اڏاوت – لوٺرو– مهاندو– منهن – ٻُوٿ . (ڪ).

– **لـِهُ ڪيائڻ (ٽ):** وٽن کي ڪپي اُن جي ڪاٺين مان ائٽ جا ياڳا تري ٽاهڻ.

• **لِهُ ٿـِي نـ ڪـَرَڻُ:** ٿلهو نـ ٿيڻ– بدن ۾ ڏُٻرو رهڻ.

• **لـُهَ ج لـُهُون:** ث . لـُوءَ.

• **لِها:** ذ . پُراڻي ڦاٽل پکي جو هڪ قسم– ڍِلو اڏامندڙ بازُ. ڪپڙن جا ٽڪرا.

• **لـُهاچَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **لِهٰذا ج لِهٰذا:** ذ . (لِهٰذا: ذ . (ع لِهٰذا= انهين واسطي) اُن واسطي – انهيءَ لاءِ – اُن لاءِ – تنهنڪري– اُن ڪري – هن ڪري. پوءِ– الحاصل. الغرض– قصو ڪوتاهه. قطع ڪلام.

• **لُهارُ ج لُهارَ:** ذ . لوهه جو ڪم ڪندڙ– لوهاڻو– لوهَر– لوهار – آهينگرُ.(اسم خاص) هڪ ذات جو نالو.

• **لُهاراڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لُهاراڻي لنگهه يا لوهارڪو لنگهه:** اسم خاص. حَبُ ندي جي پريان پب جبل ۾ هڪ لڪ جو نالو.

• **لُهارڪو لَنگهه:** اسم خاص. تعلقي ٺٽي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لُهاري ج لُهاري:** ذ . هڪ خوفناڪ نانگ يا بلا جو هڪ قسم– وڏو نانگ – اَزدهان.

• **لُهاندڙو ج لُهاندڙا:** ذ. ننڍو تئو– ڪڙهائي– تئي– ڦرهي پانُ.

– **لُهاندو ج لهاندا:** ذ . تَئو– لهاندڙو.

• **لُهاڻا:** اسم خاص. (سنڌ جي هندن جي هڪ ذات جو نالو– لُهاڻا.

• **لُهاڻو ج لُهاڻا:** (اسم خاص) سنڌوءَ درياهه جي اڳئين وهڪري جو نالو(جنهن جو پيٽ شهدادپور لڳ) .

"اٿيو وڃهي آڙ ۾ لُهاڻو لُوهيون". (سر سهڻي–شاهه)

• **لهير:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لُهڻُ(ل):** مصدر. وڪڻڻ– مهانگو سهانگو وڪڻڻ. مٿي تان بار لاهڻ– (لُهيو– لُهيندو– لُهيل).

• **لَهپَ ج لَهپون:** ث . اُڇل يا وارو(پٽن جي راند ۾ پٽي جي لهڻ جو)– ٿاپ.

• **لَهجَڻُ ج لَهجَڻَ:** ذ . ضرورت– لحاظ– لياقت.

• **لَهجو ج لَهجا:** ذ . (ع. لَهجَہ= اُچار) زبان جو محاورو – اُچار – تلفظ – لفظ جو آواز– وضع تڪلم– طرز ڪلام. قومي لُغت – زبان. بول چال. مٺو آواز– لَئي– سُر.

• **لَهَڇهَ ج لَهَڇهون:** ث. دوڪانداريءَ ۾ واپار وقت سنڀال ڪرڻ– چڱ چوٽ– قناعت– صرفو. هوشياري– خبرداري– چالاڪي.

• **لَهَرَ ج لَهَرون:** ث . (سن. لَهَرَ) درياءَ جي موج– جُنبش آب– چولي – لوڏ. وڏي لَهَر– آڇارو. تلاطم. موج – اُمنگ – جذبہ دل– شوق دل. جوش – جذبو– ياءُ – حال– وجد– تَٽءُ تاءُ – جوش طبع. ڏاڍي خوشي– ترنگ. ٽڙڦڙ– جوش و خُروش – بي خودي – هوش – ضبط– مستي– وهم– ديوانگي – خيال – ولولو. لهرو – جهُوتو– غشي– جهٽڪو. مٿي جي جهول – لوڏو– گهمرو– پُورُ– ڦيرو – زماني جو واءُ.

-- **لَهَرَ اُچڻُ(ت):** ذ ڪ لڳڻ– سَٽَ اچڻ– ڦيرو اچڻ.

– **لَهَرائتو ج لَهَرائتا:** ذ . صفت. من موجي – لَهَري– پُورالو– ريچڪي– ترنگ. خيال– مزي جهڙو. خامخيالُ – وهمي – شڪي– دلوالو– خُشڪي– رَوائتو– مُتَلونُ.

– **لَهَرَ بَهَرَ:** ذ . آنند– سُک– ڪليان– خوشي – منگل – سميت– سمپدا –برڪت– فَرَخي–اقبال– چڙهتي– طالع– چڙهو– چڙهندي.

– **لَهَرَدارُ ج لَهَرَدارَ:** ذ . صفت. لهر وارو – پُورالو– موجي – ريچڪي – چولي وارو– لهرن جي نموني ٺاهيل يا پريل– پَتاپَتي– پرت تي پريل ڪپڙو– چُريل يا پريل لَتو– جهرمر.

– **لَهَرَڪَ ج لَهَرَڪَ(ت):** ذ . صفت. پکي يا وڇي جو هٽڻ.

– **لَهرو ج لَهرا:** ذ . صفت. لهرن ۾ لڏندڙ– اوڙاهه ۾ اوليل (ٻيڙي يا ناڪئو).

– **لَهَرَروڪَ ج لَهَرَروڪَ:** ذ . لَهر توڙ. ڪنڌ يا درياءَ جي ڪناري وارو بند(جنهن سان چوليون روڪجي پون(– بريڪ واٽر (انگ).

– **لَهَرَ هَٽائڻُ:** منجهائڻ– لاچار ڪرڻ.

– **لَهَري لَهَري :** ذ . صفت. من موجي– موجي – دل جو بادشاهه روح جو راڄا– لاُبالي مزاج– ريچڪائي– پُورالو– لهرائتو– دلوالو– مُتَلَوَنُ– جوشيلو. بي پرواهه– خوش طبع– زنده دل – ظريف– بي غم رنگين مزاج– خوش دل– عاشق مزاج.

– **لَهَرَيائُون:** لهر وارو.

– **لَهَريون لَڳڻ:** خيال ڪرڻ– چنتا ڪرڻ.

– **لَهَريون هڻڻ:** نوان نوان ويچار اٿپت ٿيڻ.

• **لَهَبُرَ ج لَهَرَ:** ذ . هڪ ذات. لوهه ڪٽيندڙ– لهار–لوهاڻو– آهينگر.

• **لَهراڻي:** اسم خاص هڪ ذات. تعلقي ڪوٽ ڏيجي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لَهرائڻُ:** مصدر. انڪار ڪرڻ– لارهائڻ– ڪنڌ ڪيائڻ. بار هيٺ رکڻ– ڏرڻ– بار هلڪو ڪرڻ. لهريون ڏيڻ– لَڏڻ– جهولڻ– جهومڻ– تنائڻ– لنوائڻ– گسائڻ– وار ڪَٽائڻ– ٺهرائڻ.

• **لَهرائي:** ث . بار لهرائڻ جي مزدوري. (جوئر ٻاجهري جي لاباري ڪرائڻ جو اجورو. وارن لهرائڻ جو عيوضو.

• **لَهرو ج لَهرا:** ذ . ساز جو هڪ قسم– وڄت جو قسم– وڄت جي گيت– ساز جو آواز– مُرلي وڄائڻ جو نمونو– الگوزو وڄائڻ جو نمونو– ساز جي هڪ لئي جو قسم– لهر وارو– گت– لرزش– مُرڪ– سُر– آواز– لَئي– گمڪ– ترانو. ڏڪڻي – لوڏو– جوش – ڏوڏو– ڏوڻ– ڏانڊول– ٽلڪو– رومانچ– سياٽو– جنبش– ٿرٿلو– پُلَڪ(ڊپ ۾) – ٿرڪو. جهولو– پور– ريچڪ–

Gul Hayat Institute

جهجهڪي – بُدبُدو– ترنگ –. وهم – بُدڪي– دوُرُ– من موجي –لهروارو– ٻودڪي –جهُونو– جهُنڪو– غشي.

– **لـَهرو تڙو:** ذ. لاڙو. ميل. محبت.(گاجرا).

– **لهرو وڃائڻ:** مرلي يا الگوزو وڃائڻ.

• **لـُهري:** ث . سياري ۾ سخت ٿڌي واءُ لڳندي رهڻ. (اسم خاص). هڪ ٻڪريءَ جو قسم.

– **لـُهري ٻـَڪـِي:** ث. صفت. ٻڪريءَ جو هڪ قسم.

• **لـَهَريجا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لـُهڙ:** اسم خاص. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **لـَهڙو:** اسم خاص. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **لـَهڙو:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **لـَهڙي:** اسم خاص. بلوچستان جي ڪڇي علائقي ۾ هڪ شهر. بلوچن جو هڪ قبيلو. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لـُهڙي:** اسم خاص. مڇيءَ جو هڪ قسم. لـُهڙ.

• **لـُهڙي ٻُومبـِڪي:** اسم خاص تعلقي ڪنڊڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **لـَهسڻُ:** مصدر. باهه جي سيڪ هيٺ اچڻ– باهه جي ڪري ڪاريڙو ٿيڻ– لهسجڻ– جرائجڻ.

– **لـهس ج لهسون:** ث . باهه جي جهڙپ– باهه جي چر– باهه جو سيڪ – باهه جي جهپي – باهه جو تاءُ –لوسات – تئي.

– **لـهس اچڻ:** تؤ اچڻ– باهه جو سيڪ اچڻ. تـَئـُـ اچڻ.

– **لـَهسائڻ:** باهه جي سيڪ ۾ ڪارائجڻ– لهسجڻ– تئجڻ– جرائجڻ.

– **لـَهسجڻُ:** مصدر. ڪارائجڻ– سيڪجڻ– تئجڻ– لهسجڻ– سڙڻ– ٻرڻ– جلڻ– جرائجڻ– لوسائجڻ– دونهائجڻ.

• **لـَهسيا:** لوسائيا– ڪانيا– باهه جي جريءَ ساڙيا.

• **لـَهڪڻُ:** مصدر. ٻڙڪڻ– باهه لڳڻ– ٻرڻ – ٻارڻ– دڪائڻ– جلائڻ– مچائڻ– هَـڪـڻ– دهڪڻ– دُڪڻ– مچڻ– روشن ڪرڻ ڏبرو ٿيڻ. (ل).

– **لـَهـڪَ ج لهڪـُون:** ث. ڏبرائي.

– **لـَهڪارجڻُ:** مصدر. (سن. لِس= ننڍو ٿيڻ) ٻُت ۾ لهي وڃڻ. پيلو ٿيڻ– سائو ٿيڻ– اودو ٿيڻ.

– **لـَهڪائجڻ(ت):** مصدر. ڏبرو ٿيڻ.

– **لـَهڪائيل ج لهڪائيل(ت):** ذ. صفت. ڏبرو ٿيل.

• **لـَهـَلنگ ج لهـِلنگ(ڪ):** ذ. لـَلنگ– لاڪيٽو– اوڪيءَ تان اُڪرڻ وارو– تمام سهٽو– بهادر.

• **لـَهلور ج لهلور(ل):** سنهي داڻي واري ميوي جو ڇڳو– ٽانگر، خاص ڪري جارين(ڪڻن) جا پيرون.

• **لـَهلـَهه ج لـَهلـَهون:** ث. پنيٽ – مَچُ – ٻڙڪو.

– **لـَهلهائڻ:** مصدر. ٻارڻ– دڪائڻ– مچائڻ– پنيٽ ڪرڻ– ٻرڪڻ– ٻرڻ– جيي ڪڍڻ.

• **لهم(ڪ):** ذ. ضعيف ٿي وڃڻ– نسو ٿي وڃڻ.

• **لـَهندا:** ث. هڪ ٻوليءَ جو نالو. پاڪستان جي ٻولي. سرائيڪي– هندڪو.

• **لـَهندو ج لـَهندا:** ذ. لاهي – لاهه – ليٽ – لاهو– لاڙ– نشيب. اوير(تڪرن جو).

– **لـَهندي ج لـهنديون:** ث. ليٽ– لاهي.

• **لـَهندُ ج لـُهندُ(ل):** ذ. اوزار جو هڪ قسم– ڪو ٻه اوزار– رڪ يا لوهه جو ٿهيل– وڏنڪ جو اوزار– هٿيار– اوزار(ڪب. ڪهاڙي، ڪاتي وغيره).

• **لـَهنوارُ ج لهنوارَ(ت):** ذ. خيال– عشق – محبت.

• **لـَهڻُ:** مصدر. سن . هيٺ اچڻ(ڪوٺي، گاڏي، گهوڙي وغيره تان). هيٺ لهڻ– مٿاهين تان هيٺ اچڻ. ڪنهن اولاهه تان هيٺ لهڻ– لهي وڃڻ – هيٺ ٿيڻ– اُترڻ– ڍَرڻ – غروب ٿيڻ. (سن. لبُ= ليڻ)ڪنهن منزل تي سواري تان هيٺ اچڻ– (مسافر خاني، يا هوٽل ۾)ٽـڪڻُ– ترسڻ(سج جو) غروب ٿيڻ. (نڙيءَ تان) هيٺ ٿيڻ. صفا ٿيڻ– ڳرڻ(ٻُت ۾). (تاس راند ۾ پتو)هيٺ ڇڏڻ– اُڇلڻ. لهپ ڪرڻ(مرض) گهٽ ٿيڻ– (بيماري) ڇڏڻ. حاصل ٿيڻ– ڪي ڪجهه پـَلي پوڻ–ليڻ– پرائڻ– هٿ ڪرڻ– ڳولي لهڻ– ڪنڻ– پائڻ. اگهه ٻڏڻ– ملهه ٺهرائڻ– قيمت ڪٽڻ. ته هي شيءِ ڪيترو لهي. ڍرڻ– الـَهڻ– (ليڪو) چڪتو ٿيڻ– لٿ پٿ ٿيڻ– آجو ٿيڻ– جند ڇڏائڻ– گهٽ ٿيڻ(پاڻي ڇڃڻ. مُڙڻ(تپ) مانو ٿيڻ– گهٽجڻ– جهـَپجڻ– ڪاٽو ڪائڻ– هٽڻ.

– **لـَهي اچڻ:** آماده ٿيڻ– راضي ٿيڻ– قبول ڪرڻ– مٿان هيٺ اچڻ.

– **لـَهي پائڻ:** ايندڙ جي سـَڏ پوڻ– اڳڪتي ڪرڻ.

– **لـَهي وڃڻُ:** ڏبرو ٿيڻ– لاغر يا سنهڙو ٿيڻ– ڪمزور ٿيڻ. غير موزون ٿيڻ– ڪا گهٽتائي پيدا ٿيڻ. مڇيءَ جو رڃ مان نڪري وڃڻ– مٿان ٽپي وڃڻ.

• **لـَهٽا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **لـَهٽڻُ:** مصدر. ڪنهن ٻئي جي طرف پئسن جي طلب هجڻ– قرض هئڻ– لهٽو هئڻ– واجب هئڻ– طلب هئڻ.

– **لـَهٽو ج لـَهٽا:** اوڌر وارا پئسا– اُڌارا ورتل ڏوڪڙ– قرض– طلب– گهـُر– ڏيٽو– مِلٽو– رڪت – اوڌر– اُڌارا – لهٽو ليڪو.

Gul Hayat Institute

– **لَهٽو ڏيٽو نہ هجڻ:** نہ قرض نہ اوڌر – ليکو صاف هجڻ.

– **لَهٽو ليکي:** قرض يا اُڌار جو حساب

– **لَهٽِياتُ ج لَهٽِياتَ:** ذ . اهو جنهن کي ہٿي کان لهٽو ملٽو هجي. لهٽيدار – قرض اُگاڙيندڙ – گهُرندڙ – طلبيندڙ – لهندڙ – گهوٽ جا مائٽ (ڇاڪاڻ جو کين ڏاج ملندو آهي).

– **لَهٽيدارُ ج لَهٽيدارَ:** ذ . صفت. لهٽو رکندڙ – طلب جو حق رکندڙ. لهٽيات – قرض خواه – قرض گهرندڙ – لهٽندڙ.

• **لَهٽون سامِٽيو:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لُهِٽي:** ث . مڇيءَ جو هڪ قسم – لوهٽي – لُهڙ.

• **لَهوُ:** ذ . (ع. لَهوَ= کيل تماشو) اجايو کم – کيل – تماشو – بازي – راند روند. جماع – مجامعت. ڀوڳ پلاس – صحبت واهيات.

– **لَهوَ لَعبُ:** ذ کيل تماشو – راند روند – عيش و نشاط – عياشي. دل لڳي. تفريح – کل ڀوڳ – ڀوڳ چرچو.

• **لَهوُ:** اسم خاص. جابلو وڻ جو هڪ قسم. لوهيڙو. (ن–ب).

• **لِهو ج لِها:** ذ . هڪ ننڍو شڪاري پکي – ياراني – دوستي ياري – سَبنڌُ – تعلق – آشنائي – ڏيٺ – اخلاق – ڄاڻ پڇاڻ. – داغ – چٽو – ڪَلنڪُ – ٽِڪو – عيب – نشان – ڪارات – لانڇڻ. ڦاٽل ڪپڙي جو ٽُڪر – ريڙ – ليهُ – رلي جو اندريون تَهُ (ل). لَئُو – محبت – رمز – عشق – واسطو – ڳانڍاپو – وسيلو (ث).

• **لِهو سِهو(ت):** ذ. سهوليت – سُهِنجائي.

• **لَهوارو ج لَهوارَا:** ذ . جنهن پاسي پاڻي جو وهڪرو هجي – درياءَ ۾ هلڻ – وهڪ جي پنيرو ويندڙ. لڙهيل. (ث). (لَهواري ج لَهُواريون).

• **لَهواريُون اوپاريون:** (ث) هينايون مٿايون.

• **لَهويَ:** ذ . اهو اکر جنهن جو آواز تارونءَ تي زبان رکڻ سان نڪري. جيئن تہ ج – ي – تارونءَ جو.

• **لُهِي:** ث . ٽڏو واءُ. (ت). (حرف جر). واسطي – لاءِ – ڪارڻ.

• **لـهيرو:** اسم خاص. تعلقي فيض گنج ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لَهِيو ج لَهِيا(ث):** ذ . اُٺُ.

• **لَئِہ:** (سن. لَيہ) مزو – لذت – فرحت – راڳ ۽ تار ۾ مزو يا لَئِہ – سُرن ۽ سازن جو ميل – سُرتار. موج – مستي.

• **لَئہ:** پاسو – پاڳو – سطح.

• **لَئہ لَڳڻُ:** عشق ٿيڻ.

• **لَئہ لَئہ:** ذ . ڪاري وڏي پاڻي ۽ سمندر ۾ رهندڙ سِپ جي جسم اندر ڳڙندڙ ريشي مان ٺهندڙ قيمتي وٿ – موتي.

• **لِٽارُ ج لِٽار: لِٽارون:** ث . هڪ وڻ جو قسم – ميوي جو قسم.

– **لِٽاري:** ذ . صفت. تورو پيلو ۽ ڳاڙهو. لٽار جي رنگ جهڙو – لِٽار جي رنگ تي رنگدار شيءِ – لِٽاري رنگ جهڙي شيءِ.

• **لَٽارو ج لَٽارا(ٿ):** ذ . ڍڳيءَ جو کير پياڪ ڦر – ننڍڙو گابو – گابو.

– **لَٽاري (ٿ):** ث. ڍڳيءَ جي کير پياڪ مادي ڦر – گابي.

• **لِٽارَڻُ(ت):** مصدر. وڃائڻ – خراب ڪرڻ.

• **لِٽاڪو ج لِٽاڪا(ت):** ذ . لِيٽو – جهاتي.

• **لَٽاندو(ل):** اسم خاص. گاهہ جو هڪ قسم.

• **لَٽِبَري:** ث . (انگ). ڪتابن جي جاءِ – ڪتب خانہ.

• **لَٽجَڻُ(ت):** مصدر. گهٽ ٿيڻ.

• **لِٽَرُ ج لِٽَرَ:** ذ . جهاتيون – لِيٽو پائيندڙ – لياڪا پائيندڙ – جهاتِرُ.

• **لَٽَرُ:** اسم خاص. ساموندي مڇيءَ جو هڪ قسم. سُوئر جو کير پياڪ ڦر. ٻچو – ٻاڃ – ڦَرُ. ڪِنڌُ.

• **لِٽَرُ ج لِٽَرَ:** ذ. ليٽو – جهاتي – لياڪو.

• **لَٽلپُوري:** اسم خاص. ڪٽڪ جو هڪ قسم.

• **لَٽَن:** اِنّي.

– **لَٽَن هَٽَڻُ:** اِنّيءَ کي ٻن ڏڪن سان مٿي آماڻڻ.

• **لٽَن ج لَٽَنون:** ث . رستو – واٽ – پاسو – لائين.

– **لَٽِنَ وٺَڻُ:** لائين وٺڻ – رستو وٺڻ – پاسو وٺڻ – ساڳيو نمونو اختيار ڪرڻ.

• **لَٽَن:** دل جي تار – عشق.

• **لَٽنر(ل):** ث . سنها وار.

• **لَٽَنَرو ج لَٽَنرا(ل):** ذ . تڪليف.

• **لَٽَن کاندارجَڻُ:** وار ڪِرا ٿيڻ.

• **لَٽڻُ:** مصدر. جانور وهٽ وغيره کي ٻڌڻ – ڪِلي ۾ رَسِيءَ سان ٻڌڻ. قابو ڪرڻ – ٻڌڻ. مال وڙڪائڻ – مال چارڻ.(ل). پَکيءَ جي لات ڪرڻ – ٻولڻ – چَوَڻُ.

• **لَٽو:** اسم خاص. وڻ جو هڪ قسم. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

– **لِٽَرُ:** ذ . لِٽا پائيندڙ.

– **لِٽڙَ:** ذ . ننڍو لِٽو – ٿوري جهاتِي.

• **لِٽو ج لِٽا:** جهاتي پائڻ – منهن ڪڍڻ – جهاتي – جهانڪو – لِيٽو – لياڪو. –ؤ – ڍَبُ – ڍيڄو. فڪر – ڳڻتي – خيال. لَڄ – حياءَ – حجاب. سِبيل ڪپڙو.(ت). سنيال.

Gul Hayat Institute

• **لٺو ج لٺا:** ذ. ٻہ چار گز ڊريل ڪانا. تاندي يا ٻاهر ٻارڻ لاءِ ڪکن وغيره جي مُٺ—اُماڙي. ٻاهر ٻارڻ لاءِ ذرا ذرا—چٽڳون—اُلارڻ.

— **لٺا لائڻ:** جهيڙو ڪرائڻ— تنتو مچائڻ— جهڳڙو لڳائڻ— جهيڙي لاءِ چيڙڇاڙ ڪرڻ— چرچ ڪرڻ— ڪٺونس ڪرڻ— جهيڙو اُٿارڻ— ٻہ گهر ٻارڻ.

• **لٺوڙو ج لٺوڙا:** ذ. ماڻهوءَ جي آلت.

• **لٺون:** عشق— محبت— پيار.

• **لٺوڻ(ڪ):** مصدر. مالش ڪرڻ— آڏڻ.

• **لٺي:** حرف جر. جي واسطي — جي ڪري — لاءِ — ڪارڻ— واسطي — جي سبب— جيڪر. ث.

• **لٺي ۾:** صفت . ظرف— غلطان — مَحوُ— مڳَنُ— لينُ— غرق— گُم (خدائي خيالن ۾). لطف— مزو— رَسُ— راڳ جي لئي. رچيل يا رتل. لاڙو— خواهش — آرزو— تمنا— موزون آواز— سُر— آهنگ — آواز يا ساز جي جهانءِ . لَهجو. ڪن— ڌُن— خيال. رَٽ— سلسلو— تسلسل.

— **لٺي ٿيڻ:** رچڻ يا رچي رهڻ. ناس ٿيڻ.

— **لٺي ڪرڻ:** سُرن جو اثر ڪرڻ— ملائڻ— ڳڏائڻ.

— **لٺي لڳائڻ:** موزون سُرن جو اثر ٿيڻ. شوق ٿيڻ— ڌُن لڳڻ— مزو ٿيڻ.

— **لٺي مٿي ڪرڻ:** گُم ڪري ڇڏڻ— ظاهر نہ ڪرڻ— لڪائڻ.

• **لٺي ج لٺيون:** ث. زالن جو هڪٻئي کي سڏ ڪرڻ لاءِ ڪم ايندڙ لفظ— عورت جي ساهيڙي— اڙي — ٻڙي. اٽي وغيره مان نهيل لَٺي— (سن. لپ= لِنبڻ)چيڙهالو رڌل اٽو— ڪاغذن چنبڙائڻ لاءِ اٽي سان ٺاهيل سيرو— ليٺي— ڪٺونر. ڪٽڪ جي اٽي جي لُپري. (اسم) .

— **لٺي جو وڻ:** لٺن جي وڻ جو جهنگ.

— **لٺي لڏندي ڏسڻ(ت):** ٿوري خبر هجڻ.

— **لٺي مان لَٽ پَجڻ:** بنا تڪليف ڪامياب ٿيڻ— اٽڃاڻ جو ڪنهن وڏي ڪم ۾ هٿ وجهڻ. تميز نہ ڪرڻ— نکيڙو نہ ڪرڻ. (ت).

— **لٺي هيٺان لَنگهڻ:** ٿوري خرچ مان ڪم ٽپائڻ— وڏي خرچ کان پَچڻ.

• **لٺي ج لٺيون:** ث . (لٺڻ سان) وڏي ڦٽي ڪَيل— صرف سيسرن ڦاسائڻ لاءِ رڃ. (ڪ). ڇت جو ڪنُڌ — ڇت جو حصو— هڪ پاسو— هڪ پَر— هڪ هاري — هڪ ٻارو. (ت).

• **لٺي وارو:** اسم خاص. پڳي ٺوڙهي کان مليرڙي نئن کان. اولهہ طرف هڪ جبل جو نالو.

• **لٺي واري:** اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لَي:** رچيل يا رتل— مَحوَ ٿيل.

• **لَي ٿيڻ:** مِلڻ— گم ٿيڻ. ناس ٿيڻ.

• **لَي ڪرڻ:** ملائي يا ڳڏي ڇڏڻ.

• **لَي مِٽي ڪرڻ:** ڪم ٺڪائي ڇڏڻ— تصو ڊانوا ڊول ڪري ڇڏڻ.

• **لي(ڪ):** ذ . ڪاري جي ٻيڙيءَ جو حصو— مُنا — ڪاري جي ٻيڙيءَ ۾ (سپون) مثل پاسي کان لڳل ڪتوريون.

• **لي ليہ (ث):** مچيءَ جي مٿان لڳ لڳ دار— مَک. ڪچي ٿانءَ کي مٽيءَ جو ڏنل لسو راڳو.

• **لَيا:** ذ. لوا (وڻ). (لَٺڻ = مان). ”لَيا ڏِنم لارَ. سانيارا ساهڙ جا“ (شاهہ).

• **لَيانئو(ل):** ذ. طمع وارو.

• **ليار:** اسم خاص. وڻ جو قسم. جهنگ جي ميوي جو قسم.

• **ليار جاگير:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ليارو:** اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لياري :** اسم خاص. تعلقي ڊگهڙي، تعلقي ڏيپلي، تعلقي ڪپريَ، تعلقي ساماري، تعلقي سنجهوري، تعلقي ڪوٽ ڏيجي، تعلقي ميرپور بٺوري، تعلقي شاهبندر ۾ ديهن جا نالا. هڪ ڳوٺ جو نالو (لس ٻيلي ۾). منگر مڇ جو هڪ قسم. لياري ڪوارٽرس، ڪراچي جي هڪ بستيءَ جو نالو.

• **لياقت ج لياقتون:** ث . (ع) لياقت— قابليت — صفت — حيثيت — پربينتا— علميت — صلاحيت — عقل— درجو — حاصلات — جوڳائي — سگهہ — سمرٿي — پڄندي — لائقي— يوڳيتا — پاترتا— شرافت— لطافت— گڻ— صداقت — خاصيت— خوبي — مروت — لحاظ. هُنر — جوهر. حوصلو— ظرف. شائيستگي— تهذيب. دانائي — هوشياري— چترائي. مقدور— مقدرت— استطاعت.

— **لياقت پَريو:** لحاظ وارو— خَليق.

— **لياڪو ج لياڪا:** ذ . جهاتي— لئو— ليئو. عيب جي نظر— ڪنهن لوڪهي مان نهار.

”وڃ مَر پوءِ وصال ۾ لِڪَ مَر پوءِ لياڪو“.

دوستي— سنگت— مائٽي — عزيزن جو سڱ.

• **لياني ج ليانيون(ت):** ث . ڍِرَ— سستي— غفلت — ڪُسر— ڪاهلي — بي پرواهي.

Gul Hayat Institute

• **لَياني ڪَرڻُ(ت):** سستي ڪرڻ- گسڙ- گيسڙ.

• **ليبي ليبي:** ذ. صفت. لَب وارو- ٺَڳ- ڪُماڻهو- ٺوڳي- اوباش- نيچ- ڪميڻو.(ث) اُن جي ناڪيلي.

• **ليباڪو ج ليباڪا (ل):** ذ. اڙوڪو- بدشڪل

• **ليٽَ ج ليٽون (ڪ):** ث. جپَ سان زور ڏيڻي ٺَڻُ ڏائڻ جي حالت- چڪِڙ.

• **ليٽڙَج ليٽوڙ (ڪ):** ذ. اُهو ٺَرَ(جو ماءُ ڪانسواءِ ٻين ٻڪرين ڪي ٻه ڏائي).

- **ليٽوڙو ج ليٽوڙا (ڪ):** ذ. ليٽوڙ.

• **ليٽڙ ڦيٽڙهُ(ت):** وڙهڻ ۾ هڪٻئي ڪي گڏوگڏ ڪيرائڻ- ليٽريٽر.

• **ليٽي ڏيٽي:** ث. ونڌ ڏيڻ- ڏي وٺ- ڏيبُ ڏاڻ. ڏنڊو- واپار- لَڙهه وچڙ- وهنوار- وَهي وات- واهپو. ڏيٽي ليٽي.

- **لَيٽ:** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ليٽَڻُ:** مصدر. زمين تي اُٿلڻ پُٿلڻ- اُٿل پُٿل ڪرڻ- ليٽڙيون پائڻ- مٽيءَ ۾ پِيُوت ٿيڻ- ڦيٽڻ- زمين تي هيڏي هوڏي ٿيڻ- خراب ٿيڻ- ليٽ ڪبوتر ڪرڻ- مٽيءَ ۾ پَرڇڻ- مٽيءَ ۾ خراب ٿيڻ.

- **ليٽڙ ج ليٽڙيون:** ث. ليٽَ پيٽَ.

- **ليٽرائڻُ:** مصدر. ليٽ پيٽ ڪرڻ- ڪيرائڻ- گهلڻ- گهيڏائڻ- رسڪائڻ- ريڙهي پري ڪرڻ- ويڙهڻ سيڙهڻ- گهسائڻ- ڦيرائڻ- ليٽڙيون پارائڻ(گپ يا مٽيءَ ۾).

- **ليٽڙي ج ليٽڙيون:** ث. صفت. ليٽ پيٽ -- اُٿل پٿل(ڏوڙ ۾)- گول مول - پٽ تي ليٽڻ- ليٽ - گهمتاري - پَٽ ۾ ڦيرو- بولاٽي-- ڪلابازي-- ليٽڙ- ليٽڙڻ- چِڙي هٽڻ.

- **ليٽڙي پائڻُ:** زمين تي ليٽڻ- ليٽي پوڻ. چڙيون هٽڻ.

- **ليٽڙيون پائڻُ:** ڏوڙ ۾ اُٿل پٿل ڪرڻ- ليٽڻ پيٽڻ. ٻئي جي در تي انتظار ڪرڻ- پَرائي در تي ڦٽڪڻ- انتظار ڪرڻ- آزي نيزاري ڪرڻ. ڪاوڙجي زمين تي يا ڏُڏڙ ۾ ليٽڻ پيٽڻ- سُور ڪان ليٽڻ پيٽڻ.

• **ليٽو:** ذ. پريس جو هڪ قسم.

• **ليٽَ ج ليٽون:** ث. (انگ. ليٽ= دير) وقت مقرر ڪان پوءِ - غير وقت يا غير موسم جو- دير- (اسم خاص). تعلقي موري ۽ تعلقي ميرپورساڪري ۾ ديهن جا نالا.

- **ليٽَ ڪبوتر:** اسم خاص. ٻاراٽي راند جو هڪ قسم. ڪبوتر جو هڪ قسم.

- **ليٽ ڪبوتر ڏوٽَ ڪبوتر:** ڪبوترن جي راند جو هڪ قسم.

- **ليٽَ ج ليٽون (ٿ):** ث. ليڪ.

- **ليٽڻ ج ليٽڻون:** ث. (سن. لپرلٽ= ليٽڻ) سنهورُ. چاڙهي- لاهي - لهندي -- سلامي واري زمين. زمين جي هيٺ مٿاهين - ترڪڻ. نَشيبُ- لسائي - ٽڪي جو ٽڪر- گول ڪاٺي. ٨ فوٽ ڪن ڊگهي، جنهن جي مدد سان ڪيڙيل زمين جا پتر پڇجن. (ت). هر ڪان پوءِ زمين سنئين ڪرڻ جو اوزار ۽ ارٽ يا چرخي جو پاڳو (گول ڪاٺي).

• **ليٽڻُ:** مصدر. (سن. ليٽي رني> ليٽي لَٽ= ليٽڻ) ڏوڙ ۾ اُٿلڻ پٿلڻ. سمهڻ- آرامي ٿيڻ- آرام ڪرڻ- پاسيرو ٿيڻ- ڊگهو ٿيڻ- فرحت وٺڻ- سُتوئي رهڻ- اُهلڻُ- ليٽي پوڻ- لَهڻ- ٽيڪ ڏيڻ- پاسو ڪوڙڻ- ڍهڻ- ڪرڻ - پوڻ. سلن جو زمين تي ڪرڻ- وڇائجڻ- لَڙڻُ- لاهوڪرڻ- قدمن ۾ ڪرڻ- پيرين پوڻ. ميدان ۾ ليٽڙيون پائڻ- لاڙو رکڻ- مائل ٿيڻ- جهڪڻ. سفارش ڪرڻ. لَسائي - سلامي - نشيبي - پاڻيءَ جو چڙهاءُ - اُٿل - چڙهه. ڪبوترن جو قسم. جن کي ڦيرائي ڪٽي زمين تي ڇڏجي ته ليٽي - ڦرڻ- ڦيري پائڻ. گهرڪڻ- گسڪڻ- ڦسڪڻ- گسڙڻ. عجز ڪرڻ- نياز ڪرڻ. خوشامد ڪرڻ. هار مڃڻ- مغلوب ٿيڻ.

- **ليٽ ج ليٽون:** ث. پاڻيءَ جي اُٿل - چاڙهه- درياءَ جو هڪڙي ڪپ ڪان ٻئي ڪپ ڏانهن لاڙو يا تيز ويندڙ وهڪرو- درياءَ جنهن پاسي ليٽي پوي - وَهڪ لاڙو- اُٿل- ٻوڏ- سيلاب. ليٽ - لاڙو هڪ پاسي تي ڪرڻ- رغبت - جهڪاءُ. رُخ- لاهُ- چاهه- چاتي- خيال- پٽ جو لاڙو- ديوار جي ليٽ - نوڙيل- لاڙ. لاهي - لهندي. دير- گسڙ. ڪانجڻ (ڊگهي، ٿلهي ڪاٺي).

- **ليٽارو ج ليٽارا(ت):** ذ. صفت. پاسو ورائڻ.

- **ليٽائڻُون ج ليٽائان:** ذ. صفت. سلامي- نشيبي- اَڌ پَرَ- لاهي وارو- لاهو.

- **ليٽاڻ:** اُٺ يا ٻين جانورن جي ليٽڻ جي جاءِ.

- **ليٽائڻُ:** مصدر. هيٺ ڪيرائڻ- پاسو ڪوڙائڻ- اُٿلائڻ- ڍاهڻ- ڪيرائڻ- اُلٽائڻ- اونڌو ڪرڻ- اُلٽ پُلٽ ڪرڻ.

- **ليٽائتُون:** ليٽ وارو. ليٽ ڪندڙ.

- **ليٽَ پيٽ:** ث. اُٿل پُٿل- ويڙهجڻ- ليٽڙي- اُلٽ پُلٽ- ليٽڻ- ڦيٽڻ- ليٽ. ڳنڍيل- وڙهڻ ۾ هينان مٿان ٿيڻ- گڏ وچڙ ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

– **ليٽَ پيٽ راند ڪَرَڻُ:** ٻاراڻي راند جو قِسم – وڙهڻ.

– **ليٽَ پيٽ گُنڊلو:** ٻارن جي راند جو هڪ قسم.

– **ليٽَجَڻُ:** ڏَسجڻ.

– **ليٽِڙي پائِڻُ:** ميدان ۾ (ڏوڙ ۾). ليٽڙي پائڻ – ليٽڻ – اٿلڻ – پُٿلڻ.

– **ليٽَ گَبوتَرُ:** ذ . ٻارن جي راند جو هڪ قسم (جنهن ۾ هڪ طرف جا ٻار پاڻ مان هڪ کي چادر ۾ ڏکي سمهاريندا ۽ ٻيا لڪل چوکر جي نالي ٻڌائڻ جي ڪوشش ڪندا).

– **ليٽَ قِيٽَ:** اُٿل پُٿل – هيٺ مٿي.

– **ليٽَ لَپيٽَ:** ليٽ پليٽ ٿيڻ.

– **ليٽَڻِ ڪُرسِي:** ث . آرام ڪُرسي.

– **ليٽَڻِي ڪُرسِي:** ٽيڪ واري ڪُرسي – آرام ڪرسي.

– **ليٽَهَڙو ج ليٽَهَڙا:** ذ . صفت. ميدان ۾ گڏھ وغيره جو ليٽڻ – ليٽڙيون پائڻ – ليٽڙ – ليٽ پيٽ – اُٿل پٿل – هيٺ مٿي.

– **ليٽَ هَٽَڻُ:** هڪ طرف لاڙو هٽڻ. پاس هٽڻ – فائدي ۾ هٽڻ.

• **لِيٽو ج لِيٽا:** ذ. ليڪو – ليڪ – سَطَرَ – سٽَ.

• **ليٽِي ج ليٽِيُون:** ث . گاھ جو هڪ قسم (اَٽ ڪائي). چيڙهالو – اڏ رڏو اٽو. ليئي – رڏل اٽو – ڪاغذن کي ڳنڍڻ لاءِ رڏل پٽڙو اٽو – لَئي. لاپي – لپسٽي.

• **ليپُ ج ليپَ:** ذ . مرهم – ملم – مرهم جهڙي شيءِ جا ڪنهن عضوي تي لائجي. دوا جو نالو مکڻ لاءِ دوا – طِلا – مالش لاءِ دوا – مَڪُ – تَہ – مُلمعو – گِل حڪمت – پلستر – ريختو. ميل.

• **ليپُ چيپُ:** ليپ – الائِش – پليتائي – ناپاڪي.

• **ليپٽو:** اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ليپَڻُ:** مصدر. (سن. لِپ، لِيپ = ليپڻ. پرا: لمپئي. هہ<ليپنا = ليپڻ). مٽيءَ ۽ چيٽي سان ليپو ڏيڻ. ليپو ڏيڻ – پوٽو ڏيڻ – لِنبَڻُ – راڳڻ – گچ ڪرڻ – گارو ڪرڻ – ملڻ – مٽي هڻڻ – راڳو ڏيڻ – پوچڻ – ٿَڦڻ – پلستر ڏيڻ يا هڻڻ. قلعي ڪرڻ. لِنب – پوچو – پوٽو. ليپو. لِڪائڻ – چُپائڻ – ڳجهو رکڻ.

• **ليپُ:** مَڪُ – ليپو.

– **ليپائِي ج ليپائِيُون:** ث . ليپي ڏيارڻ جو ڪم – لمبائي – راڳو – پوٽو – پوچي – ليپي ڏيارڻ جي مزوري.

– **ليپو ج ليپا:** ذ . مٽيءَ ۽ چيٽي سان راڳو. پوچو – پوچي – لِنب – پوٽو – ليپ – چِنبَ – راڳو – مِٽيءَ جو چاپوڙو – لنبڻ لاءِ مٽيءَ جو ڀريل لَپو – اَستر – تَہُ. چونڪو پائڻ. (ٽ).

– **ليپو پوٽو:** ذ . مِٽيءَ جو ليپو ۽ مٿانهس سنهي ۽ لَسي ريڙيءَ جو پوٽو – پلستر – قلعي. ڪيو ڪرايو – بنيو بنايو.

– **ليپو ڏِيَڻُ:** گارو يا گپ ڀِت کي هڻڻ.

• **لِيجَهہ ج ليجُهون (ٽ):** ث . ڏکي چاڙهيءَ تي چڙهڻ لاءِ ڀيچرو. ڀِت جي سنهي پوچڙي. (ن – ب).

• **ليجهُ ج لِيجهَ :** ذ . صفت. مَهين – سنگين – نازڪ – لطيف – نفيس – سنهو – باريڪ.

• **لِيچارَڻُ:** مصدر. اوچتو جهلڻ (ٻيلا).

• **ليچو(ٽ):** ذ . جاءِ جي ڀٽين تي تڏا رکي ڪَچي مٽي ڏيڻ – پُسيل واري.

• **ليچُوڙُ ج ليچوڙَ (ڪ):** ذ . چنبڙندڙ – لڳندڙ.

• **ليڏَ(ٽ):** ذ . اَڻ پڙهيل.

• **ليڏارو ج ليڏَارا(ٽ):** ذ . گهوڙي، گڏھ جي لڏ لاهڻ جي جاءِ. جتان ڇيڻو ڪڇجي.

• **ليڏَاڻ (ٽ):** مصدر. فصل ۾ بيٺل جهنگلي گاھ جي گُڏ – پوک جي گُڏ – ننڍي فصل ۾ اوڦٽو گاھ ، گُڏ ڪرڻ.

– **ليڏَاڻ ڪيڻُ:** گڏ ڪرڻ – زمين مان گاھ ۽ ڪِن ڪچرو ٻاهر ڪيڻ.

• **ليڏوٽو ج ليڏوٽا:** ذ . اٺ، گڏھ ۽ گهوڙي جي لڏ مان هڪ ڇاڻي – لڏ – ڇيڻو.

• **ليڏَڻُ(ڪ):** مصدر. ڪا بہ شيءِ چپٽري پٽر تي ڪنهن پٽر، لوهہ يا ڪاٺ جي ڳن سان لڙهڻ – مُلائم ڪرڻ – چپڻ.

• **لِيرَ ج لِيرون:** ث . (سن. لِيٽا = لِيرَ. ليشا، ريٽا، ريشا = ليرَ) ريڙھ – چيپ – لِيڙ – اڳڙي – فَتِيلُ – ٽڳڙي – آندَ – ڀَٽِي – ڌَجِي. (صفت). ڊِگهي اڳڙي. سگر پيدا ٿيڻ جي شروعات. (ت).

– **لِيرَڙُ(ٽ):** ذ . پراڻي ڦاٽل ڪپڙي جو ٽُڪر.

– **لِيرِڙيو ج لِيرِڙيا(ٽ):** ذ . صفت. ڪپڙا ڪائيندڙ.

– **لِيرَ لِيرَ ٿيڻ:** ڦاٽڻ – ٽڪرا ٽڪرا ٿيڻ – پُرزا پُرزا ٿيڻ.

– **لِيرو ج لِيرا(ٽ):** ذ . صفت. ڦاٽل اڳڙي.

• **ليرِ:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **لَيرو:** اسم خاص. ڏاند جو قسم (جنهن ڏاند جا ڪن وڏا هجن). (ت).

• **لِيڙُ:** ذ . اُٺ. (صفت). موڳو.

• **ليڙ ج لِيڙون:** ث . (سن. چِيرُ = ڪپڙو) ڪپڙي جي ڀٽي – پراڻي اڳڙي – ٽڳڙي – ريڙھ – چِيوَٽ – چِيهُون چِيهُون – پُرزا پُرزا. "لوئي اباڻي لِيڙ" (شاھ).

– **لِيڙِرُ ج لِيڙِرَ:** ذ . صفت. چِيهون چِيهون – ليڙون ليڙون – لينگهون لينگهون – ڏهيون ڏهيون – چِنل ڦاٽل – تهارُون نڪتل.

Gul Hayat Institute

— **لِيڙلَٽ:** ث . ڳِتيل ۽ منجهيل لِيڙون يا اڳڙيون.

— **لِيڙ لهڻ:** ڪنڌين ۾ سگر جو سڙجڻ(ويساڪ جي آخر ۾ ڪنڌيون ٻور جهلينديون ۽ چيٽ ۾ سگر جهلينديون: هاڙهه جي چاليهي سبب ڏُهٽيون ڪير گهٽائي ويندڙيون، جنهن ڪري ٻاڳيا چوندا ته "ادا هاٺي لِيڙلٿي آهي، مال ۾ ڪير ڪٿي").

— **لِيڙ نہ لَهڻ(ٽ):** ڪپڙي جي فتيل ٻہ نہ هجڻ— سُڄو هجڻ.

— **لِيڙون ٿيڻ:** چيهون چيهون ٿيڻ— ذرا ذرا ٿيڻ.

— **لِيڙون لڙڪائڻ:** پراڻا ڦاٽل ڪپڙا پائڻ.

— **لِيڙون لِيڙون:** ث . صفت. پٽيون پٽيون— ڦاٽل ڪپڙا— چنل ڪپڙا — لُڱڙ ٽڱڙ— چيهون — چيهاڙيون— چيهون چيهون — لينگهون لينگهون— ڏَهيون ڏَهيون— ذرا ذرا— پُرزا پُرزا ڦاٽي چٽ ٿي ويل—ذريون ذريون — اڳڙيون— لِيڙون.

— **لِيڙون لِيڙون ٿيڻ:** اڳڙيون اڳڙيون ٿيڻ— ذرڙا ذرڙا ٿيڻ.

• **لِيڙيو ج لِيڙيا:** ذ . صفت. اڌنگو— نِڪمو— بيڪار (ث) لوئيون. لِيڙيي ج لِيڙيون.

— **لِيڙ پِٽائو ج لِيڙ پِٽائا:** ذ . صفت. لوئيو— چِٽ— ويَل.

— **لِيڙپِٽائي ج لِيڙپِٽائيون:** ث . صفت. لوئيائي — بيهودائي — بيوقوفائي.

• **لِيڙو ج لِيڙا:** ذ . اُٺ — ڏاگهو— ڪرهو— ڏاگهہ. (صفت). ڍرڙو ماٺو— سست ڦِلڙو— موڳو— ڍرو— آرسي— ٽوٽي. ڪم ذهن— مورک —اُهو ڏاند وغيره جنهن جا ٻئي ڪن وڏا هُجن. نرم — ڪنئرو (ٺ).

• **لِيڙو ج لِيڙا:** ذ . اڳڙين جا ٽُڪر جي ٻڪري يا رڍ جي ٿڻن ڪي ويڙهي ڇڏجن ته جيئن ڦر نہ ڌائي. اُن جي گنديءَ جي ٿڻگ ڪي بند ڪرڻ لاءِ ڏنو— ٻَنجو.

— **لِيڙا لاهڻ:** اڳڙين جا ٽُڪر ٻڪريءَ جي ٿڻن کي ٻَڌڻ.

— **لِيڙو لاهڻ(ڪ):** پڌرو ڪرڻ.

— **لِيڙو لَهڻ:** بندش لهڻ— ڳالهائڻ وغيره جي اٽڪ لهڻ— گهٽو ڳالهائڻ— ڏکري لهڻ. ڳالهائڻ ڪان بس نہ ڪرڻ— شرم و حيا وڃڻ— خوار ٿيڻ— گلا هار ٿيڻ(ٽ). بي حيا ٿي وڃڻ.

— **لِيڙو لَهي پَوڻ:** ڳجهو عيب پڌرو ٿيڻ.

— **لِيڙو لَهي وڃڻ:** ڍپ لهي وڃڻ. ڏاڍو فاحش ٿيڻ— تمام گهٽي بڪوات ڪرڻ(ٽ).

• **لِيڙي:** اسم خاص. ٻڪريءَ جو هڪ قسم. ڊگهن ڪنن واري ٻڪري.

• **لِيزَمُ ج لِيزَمَ:** ث . صفت. (ف. ليزم =نرم ۽ لچڪيدار ڪمان) نرم ۽ لچڪيدار ڪمان. نرم . هڪوٻڪو— شرمنده — لَڄِي— لرزي— شرمسار — شڪي— ڏوهي— گنهگار(ل).

— **لِيزَمَ ڪَرَڻ(ٽ):** لڄي ڪرڻ— شرمسار ڪرڻ.

— **لِيزمِي ڪَرِي وِجهَڻ(ٽ):** مجرم بنائڻ— شرمندو ڪرڻ.

— **لِيزِي لِيزِي:** ث. شَڪي— شرمسار.

• **لِيس:** صفت. حاضر — تيار — سنبريل— رڪاب ۾ پير — هڪيو ٽڪيو— تُرت — موجود— تم تيار— آيو رهيو.

• **لِيسَ ج لِيسَ:** ذ . گوبو— ٿَڌ —زُڪام— ليس— سَردي — نزلو(نڪ جي)— ٿَڌ ڪان نڪَ مان پاڻيءَ جو وَهڻ— مغز جي بيماريءَ جو هڪ قسم. نموريون وغيره جو ليس مٽي ۾ وجهڻ— چيڙهہ— چيڙَ.

— **ليساتَ ج ليساتَ:** ليس — زڪام— ٿڌ يا گرمي لڳڻ ڪري نَڪ وَهَڻُ. نزلو هڻڻ.

— **ليسرُ ج ليسرَ:** ذ . صفت. ليسدار — چيڙهو— چڪنو— لڳلڳدار— چِڪيو— پٽڙو— پاڻياٺو— سٽيو.

— **ليس ڪَڍي وجهڻ(ٽ):** نقصان رسائڻ—دٻائڻ—هيسائڻ—ٽڪائڻ.

• **ليساٺو ج لِيساٺا(ل):** ذ. لِيڪو.

• **ليسڪولي(ٿ):** نوريٺڙو.

• **ليسوڙو ج ليسوڙا:** ذ. ليس وارو— لو وارو— ليسوڙي يا گيدوڙي جو ڦر(جولوَ يا ليس سان ڀريل هوندو آهي). سگ پستان. (ف)

— **ليسوڙي ج ليسوڙيون:** ث . وڻ جو هڪ قسم. جنهن ۾ ليسوڙا ٿين. گيدوڙي.

• **لِيشَ ج لِيشُون(ل):** ذ . مٽي يا رنگ جو خراب لِيڪو.

• **لِيشان(ٽ):** ذ . ذرڙيون — پتڪڙيون.

— **لِيشان ڏيڻ(ٽ):** ذرڙيون ڏيڻ.

• **لِيفُ ج لِيفَ(ڪ):** ذ . (ٻل) وڏي سوڙ— رضائي.

• **لِيفُ(ڪ):** ذ . ليف— ليسوڙو.

• **لِيڪَ ج لِيڪُون:** ث . لِيڪو— سَطر — ريکا — نانگ جي لنگهہ جو نشان— هر وهڻ جو نشان— وات جو نشان— اوڙ. سَنڌو. قطار. ڌار— پٽڙي. رسم — رواج — ريت — دستور— قاعدو.

— **لِيڪَ پائڻ:** سٽَ ڪڍڻ.

— **لِيڪَ ڏيڻ:** سٽَ ڪڍڻ— ليڪ پائڻ سان رد ڪرڻ— ترڪڻ واري ڇڏڻ.

— **لِيڪَ ڪَڍَڻ:** ليڪ پائڻ.

• **ليڪچَرُ ج ليڪچَرَ:** ذ . (انگ). درس زباني. زباني مضمون. ليڪچر ڪندڙ— ليڪچر وارو.

Gul Hayat Institute

– **ليڪچرارُ:** ذ. درس گو– سبق سٽائيندڙ.

• **ليڪس(ل):** ظرف. آڙي – مارُ– عجب جي نشاني.

• **ليڪن:** حرف جملو. (ع. لاڪن= مگر). مگر– پر. ولي – وليڪن.

• **ليڪڻ:** مصدر. (سن. ريکا= لِيک). ليڪون پائڻ– ليڪا يا ليڪون ڪڍڻ– سِٽون پائڻ– خط ڪڍڻ– ليڪون پائڻ– خاڪو ڪڍڻ. (ڪپڙي وغيره تي)نشان ڪڍڻ. ڪپڙي وغيره تي پرت پرڻ کان اڳ گزءِ پينسل سان نشان ڪڍڻ.

– **ليڪا ڪڍڻ(ت):** ٻَجا ڏيڻ– شرمسار ڪرڻ.

– **ليڪائُون ج ليڪائتان:** ذ. صفت. ليڪن وارو – پٽاپٽي – ڌاريدارُ.

– **ليڪائڻ:** مصدر. ليڪا پارائڻ– ليڪون ٻئي کان ڪڍائڻ. خاڪو ڪڍائڻ.

– **ليڪيائُون:** ذ. صفتو. ليڪن وارو.

– **ليڪدارُ ج ليڪدارَ:** ذ. صفت. ليڪن وارو.

– **ليڪ ڏيڻ:** رقم واري ڇڏڻ– رد ڪرڻ.

• **ليڪڙ:** ث. ڪوڏين جي راند. گول ليڪ اندر ڪوڏين چٽڻ جي راند.

– **ليڪڙ ڪيڏڻ:** ڪوڏين سان ليڪڙ راند ڪرڻ.

• **ليڪڙيل:** ننڍو چاول سوئر جو ٻچو. جنهن جي بدن تي نوريٽڙي وانگر ليڪا ليڪا هجن.

– **ليڪ ڪڍڻ:** ليڪ پائڻ– ليڪ ڪڍڻ.

– **ليڪ ڪڍڻ يا پائڻ:** خط ڪڍڻ– ليڪو پائڻ.

– **ليڪو ج ليڪا:** ذ. نڪتل سِٽَ– ليڪ – ليٽو – پٽي – ڌاري – نشان– خط– ريک – ريکا – سِٽُ. ڦيٽي جو گيسانو. اوڙ. گيهو– نڪتل نشان– سنڌو.

– **ليڪو لنگهڻ(ت):** صفا حيا ڇڏڻ– لحاظ واري حد ٽپي پوڻ– ريت رسم واري حد لنگهي وڃڻ.

– **ليڪو لنگهي بيهڻ:** بلڪل بي حيا ٿيڻ– بي نڪو ٿيڻ– لڄ ميار لاهي بيهڻ. بي شرم ٿيڻ.

– **ليڪي کان پير ٻاهر نه ڪڍڻ:** پنهنجي اُصول تي قائم رهڻ. پنهنجي فرض ادائي ۾ ڪا به ڪوتاهي نه ڪرڻ– مذهب تي ثابت قدم رهڻ– ڪڏهن به گمراهه نه ٿيڻ– هميشه حق تي هلڻ.

– **ليڪيو(ث):** ذ. ڪاٺ جي ڪنارن تي هڪ يا ٻه ڏوريون رکي ليڪون ڪڍڻ لاءِ اوزار– واڍن جو اوزار.

• **ليڪوڙ ج ليڪوڙ(ڪ):** ذ. صفت. لکندڙ. پڇي ويندڙ.

"چوڪر اسڪول کان ليڪوڙ تي پيو آهي."

• **ليکُ ج ليکَ:** ذ. (سن. لِکشا> لِک= لکڻ). ڀاڳ– ڀاوي – نصيب– لکيو– تقدير – هَوَ ونهارُ– سر نوشت– ڀراليڊُ– ڀرالبَد– ڀرالبَ. لکت– لکٽي – لکيل – لکيت – مضمون – اخبار ۾ خاص ڳالهه وجهڻ– اشاعت. اخبار ۾ ڪنهن بنسبت لکيل مضمون. انشا. مقالو.

– **ليکارو ج ليکارا:** ذ. لکندڙ – ڪاتب– منشي – حساب دان – ليکاري – عريضي نويس– نَويس– مُحرر– ميتو– پئسن تي لکندڙ– حسابي – حساب ڪتاب لکندڙ.

– **ليکاري ج ليکاريون:** ث. لکندڙ – ڪاتب – منشي – حساب دان– ليکيارو– عريضي نَويسُ. وهيون لکندڙ– حساب ڪتاب رکندڙ. منشي.

– **ليکڪُ ج ليکڪَ:** ذ. صفت. ليک لکندڙ – لکڻ وارو – لکندڙ – مضمون نگار – نقل نويس – منشي. خزانچي. مُصورُ– چترڪار– نقاش ڪمانگر.

• **ليکَ ج ليکُون:** ث. (سن. لِکشا> ليکشا. ليچا= ليک. پرا. لِيکَوا= لِيک. هـ. لِيک = ليک) جُونءَ جو آنو. جُونءَ جو هڪ قسم– چڙ– هَڏو– سنهڙي جُون– جُونءَ جو ٻچو– بيضَ– سُپش– ٻَئي.

– **لِيکِرُ ج لِيکِرَ:** ذ. جنهن جو سڄو مٿو ليکن سان ڀريل هجي– جوئنُرُ.

– **ليکن کاڌو(ت):** بلڪل غريب– ڪم ذات– سُڃو– مسڪين– ڪنگال.

• **ليکڻ ج ليکڻيون:** ث. (سن. ليکني) ڪلڪ– قلم – لکڻي – اسٽيل – ڪاني.

• **ليکڻ:** مصدر. (سن. لِک = لِکڻ) حساب ڪرڻ. ڳڻڻ. خيال ۾ آڻڻ. عزت ڪرڻ. ڀانئڻ– قدر ڪرڻ– ڳڻڻ– چاهڻ– پرواهه ساڪڻ. عزت ڪرڻ– مانُ ڏيڻ– ڄاڻڻ– آدر ڀاءُ ڏيڻ– سمجهڻ– ليکو ڪرڻ– ڳڻڻ– حساب ڪرڻ.

– **ليکي:** ڳڻڻ– شمار ڪرڻ.

• **ليکو ج ليکا:** ذ. (سن. ليکا> لِک= لکڻ) هـ. ليکا= حساب) حساب ڪتاب– حساب– ڳاٽيتو– ڏي وٺ– وهنوار– ڪنڌو– ٻيتو– ڳڻت – انگي حساب– انگ وديا – شُمارُ– اڪائونٽ – لکيت. پکي وهي – کاتو. حال– حالت. احوال– ڪيفيت. عادت. برتاءُ– معاملو. خيال.

Gul Hayat Institute

– **ليکائتو ج ليکائتا:** ذ . صفت. ليکي جوڳو– حساب ڪتاب جهڙو– حساب ڪتاب سان – حساب ڪتاب جو درست هجڻ– پورو دُرست– صحيح برابر– ٺيڪ – برصوابُ– وهنوار جو – سُڌ مناسبُ– اُچتُ– وهنوارڪو.

– **ليکو پرڻ:** حساب جا ٻئي پاسا پورا ڪرڻ– حساب لاهڻ– حساب چڪتو ڪرڻ– جمع واصل– پورو ڪرڻ– ليکو پورو ٿيڻ.

– **ليکو پائڻ:** وهين ۾ ڪنهن خاص ماڻهو جو حساب داخل ڪرڻ.

– **ليکو چوکو ج ليکا چوکا:** ذ . حساب– ڳڻت– حساب ڪتاب – ڪٿو– ڪٿت– لين دين– ڏي وٺ. شمار.

– **ليکو ڏيڻ:** جوابداريءَ هيٺ اچڻ.

– **ليکو ڪرڻ:** حساب ڪرڻ– شمار ڪرڻ– حساب ڏسڻ– لين دين جي مطابقت ڪرڻ– ڏي وٺ ڪرڻ– باقي ساقي ڪڍي هڪ رقم معلوم ڪرڻ.

– **ليکو کولڻ:** ڪنهن بئنڪ يا واپاري وٽ پئسا رکي حساب ڪتاب شروع ڪرڻ.

– **ليکو لاهڻ:** حساب صاف ڪرڻ– ناسُ ڪرڻ– ماري ڇڏڻ– کٽائي ڇڏڻ– جهُڳوئي جهڻ ڪرڻ– ڏينگو ڏيري ڪرڻ.

– **ليکو ليکائتو:** حسابي حساب.

– **ليکو وجهڻ:** حساب ڪتاب سان هلڻ– پوست ۾ ڪاتو رکڻ– پوستَ ۾ حساب رکڻ.

– **ليکي:** ذ . ظرف . حساب ۾ – شمار ۾ – خيال ۾. ("جيئن" منهنجي ليکي ۾). ڀيٽ ۾.

– **ليکي باقي:** حساب ۾ باقي بچت. حساب لاهڻ يا صاف ڪرڻ– باقي بچت.

– **ليکي پاڙ ج ليکي پاڙَ، ليکي پاڙون:** ث . واپاريءَ جي حساب ڪتاب جو ڪتاب يا رجسٽر– واڻڪي حساب ڪتاب جي بندي. اُها وهي جنهن ۾ جدا جدا آدمين جا حساب داخل ٿيل هجن. ڪاتو. ڪاتي جي وهي.

– **ليکي کي ليکَ ڏيڻ:** ليکو چڪتو ڪرڻ– حساب صاف ڪرڻ.

– **ليکي ۾ ڪُٻتُ ڪرڻ(ک):** حساب يا وهنوار ۾ ڪوتائي ڪرڻ– کُٽائي ڪرڻ– دغابازي ڪرڻ.

– **ليکي ۾ نه هجڻ:** ڳڻ ۾ نه هجڻ– شمار ۾ نه هجڻ.

• **ليکي:** اسم خاص. هڪ ذات (تعلقي نوابشاهه ۾ رهندڙ).

• **ليکِهه:** اويرَ.

• **لَيلَ ج لَيلون، لَيالي:** ث . ع . رات – هڪ رات – شب راتڙي– نِس. ڪٽڪ جو هڪ قسم. ائن.

– **ليلـةُ القدر:** اسم خاص. رمضان المبارڪ جي ٢٧ تاريخ(جنهن تاريخ قرآن شريف نازل ٿيو هو). آخر قدر جي رات – سڳوري رات – عزت واري رات– شب قدر.

– **لَيلة المعراج:** اسم خاص. حضرت رسول مقبول صلعم جن جي معراج وڃڻ واري رات– شب معراج.

– **لَيلَ و نَهار:** اسم ظرف. رات ڏينهن – روز وشب– شب و روز– ڏينهن رات– نِس دن.

• **لَيلا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ليلا ج ليلائون:** ث . (سن. لِيلا= راند) راند – روند – کيڏ– کُڏ– وندر – کيل – تماشو– ناٽڪ– راڳ – رنگ – ٽينگ ٽيو – لَهوَ لَعبُ– نگ رس– پريم جون رانديون. عشق جي ڇيڙ ڇاڙ. ڪام جا انگل آرا. عجيب وغريب ڪم. سرشتي يا پرڪرتي جون عجب ۾ وجهندڙ ڳالهيون. ناٽڪ يا کيل ۾ ڪنهن جو نمونو ٿي ڏيکارڻ. عيش و نشاط. سير تماشو – ڪرتب – ناز نخرو– چلولائي– قدرتي– علامت – حيراني – ڪرامت – عبرت – قدرت– نظارو– جنسار. کيڏاري ويسڏاري– اداڪار. پيدائش.

– **ليلا پرشوتم:** ذ ڪرشن مهراج جو نالو. (ڇاڪاڻ ته هن کيترائي عجيب ڪم ڏيکاريا آهن.)

– **ليلا ڌاري :** ويس ڌاري– نقال – نَٽ– بَهرَ رُوپِي. ناٽڪ ۾ بهرو وٺندڙ اداڪار.

– **ليلا ڪرڻ:** ناٽڪ ڪرڻ – ناٽڪ ۾ ڪنهن جو نمونو ٿي کيل ڪرڻ. اداڪار ٿيڻ.

• **ليلار(ک):** ذ . ننڍڙو ٻچو– ٻي سمجهه.

• **ليلان :** اسم خاص. عورت جو نالو– چنيسر جي ٻيبي يا گهر واري (شاهه جي هڪ سورمي. جنهن سان چنيسر جو وواهه ٿيو هو. جنهن ڪونروءَ جي هار تي هِرڪي، چنيسر کي ڪَونرو وٽ وڃڻ ڏنو ۽ اهڙيءَ ريت چنيسر جو پيار وڃايو).

• **ليلاڻ:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ليلاوتي:** ث . حسابن جي هڪ ڪتاب جو نالو(سنسڪرت ۾ ڀاسڪر آچاريه جو. پنهنجي ڌيءَ جي نالي).

• **ليلائڻ:** مصدر. (سن. لِگ= چنبڙڻ) منت ڪرڻ– آزي ڪرڻ– نيزاري ڪرڻ– ايلاز ڪرڻ– جانا پرڻ– عاجزي ڪرڻ– وينتي ڪرڻ– هٿ جوڙ ڪرڻ– مڱڻ– پاند پائڻ– عرض ڪرڻ– ليلڙائڻ– ڳچيءَ ۾ ٻلوُ پائڻ. دانهون ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

– **لِيلاءِ:** نماڻي آواز سان رَڙڻ– جهيراءِ.

– **لِيلائِجُ:** آزيون ڪجُ– نيزاريون ڪجُ.

– **لِيلائيندي:** دانهون ڪندي.

• **لَيلاع لِيلائُون:** ث. (ع. ليلا: ڪارو رنگ) ڪارو رنگ. شب رنگ. سانولي. مجنونءَ جي معشوق(عامر جي ڌيءَ جا واقع عرب جي رهندڙ خليفي بن اميرجي عهد سن ٧٩ھ ۾ موجود هئي). معشوق– پريتما. خوبصورت.

– **ليلا مَجنُون هُئَڻُ:** عاشق معشوق هئڻ– گهڻي پريت هئڻ.

• **لِيلڙ(ث):** اسم خاص. هڪ ذات.

• **لِيلڙاٽُ ج لِيلڙاٽَ:** ذ. منٿ – ميڙ – آزي – نيزاري– وينتي –عاجزي– لِيلڙي.

– **لِيلڙاٽو ج لِيلڙاٽا:** ذ. صفت. ليلڙاٽ ڪندڙ– منٿائو– نياز مندي– عاجزي – منٿ.

– **لِيلڙاٽي ج لِيلڙاٽيُون:** ث. منٿ– عاجزي – آزي – ليلاٽ – نيازي– هٿ جوڙ.

– **لِيلڙاٽيُون ڪرڻ:** روئي عرض ڪرڻ– ليلائڻ– عاجزي ڪرڻ.

• **لِيلَنگهُ ج لِيلَنگهَ:** ذ. پِيرُ جي تربت مٿان ميڄتا جو وڏل ڪپڙو– پڙُ.

• **ليلو ج ليلا:** ذ. (سن. ليلا= گهٽو). ٻڪريءَ جو ننڍو نرُ ڦَرُ– ڇيلو. هڪ پکيءَ جو قسم.

• **ليلو ج ليلا(ث):** ذ. آلو– سائو. (ث. ليلي ج ليليون).

– **ليلو فَرُ:** نيلو فر.

• **لِيلَهُ:** ذ. صفت. بيڪار– نڪمو– سُست– ڪاهل.

• **لِيلهار(ل):** ذ. ننڍڙو ڦَرُ– ليلهو.

– **لِيلهاريو ج لِيلهاريا(ث):** ذ. بلڪل ننڍڙو ڦَرُ.

– **لِيلهاري ج لِيلهاريُون(ث):** ث. ٻڪريءَ جو مادي ننڍڙو ڦَرُ.

• **لِيلهائڻُ:** مصدر. ليلائڻ– منٿ ڪرڻ– آزي ڪرڻ– وينتي ڪرڻ.

• **لِيلهَرُ ج ليلهَرَ(ث):** ذ. صفت. موڳو– سُست – ڍلو– ڪاٺرُ– بي ڪاريو– نڪمو– ڊرڙو– ڏڏو. نالائق– جانور.

• **لِيلهَڙُ ج لِيلهَڙَ:** ذ. صفت. بيڪار– نڪمو– سُست– ڪاهل – رولاڪ. جانور– ٽوني– هڏڪوسُ.

• **ليلهو:** اسم خاص. ليلو پکيءَ– ليلو ڇيلو.

• **لِيلهوڙو ج لِيلهوڙا(ث):** موڳو– سُست– وائڙو– ڏڏو.

• **لِيرُ ج لِيرَ:** ذ. لَنڪَڻُ– ڏاڪي ۾ ٻڌي لڙڪائيل ٻتريا جنيُ.

• **ليمپ:** ث. (انگ. ليمپ = بتي) بتِي– لالٽين.

• **لِيمَڪَ:** نمڪ– لوڻ.

• **ليمُون ج ليما:** اسم خاص. وڻ جو هڪ قسم– ليمي جي وڻ جو ميوو.

– **ليمائي ج ليمائيِ:** ذ. صفت. ليمي جي رنگ جهڙو– ليمي جي رنگ تي مائل– ليمائون– سائو. طعام جو قسم– ليمائي پلاءُ. (اسم خاص). تعلقي ناري (خيرپور ميرس ۾) هڪ ديهه جو نالو.

– **ليمانئُون ج ليمانئَان:** ذ. صفت. ليمي جي رنگ وارو – ليمائي – سائو.

• **لَينُ ج لَينُون:** ث. لائن جي بگڙيل صورت – سٽ– ليڪ – ليڪو. ڏگ– رستو.

– **لين دين:** ث. ليتي ڏيتي.

• **لِينُ:** صفت. (سن. لِين > لِي) مَحوَ– غلطان– گتل= واصل مگن– رَتَل.

• **لين پُرائي:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديهه.

• **لِينجهَ ج لِينجهُون(ث):** ث. (سن. لِڪشا= لِيک). ڪپهه جو ذرو– خراب تندون– سنهڙي تند– تاڄيءَ جي خراب تند– سنهي سُٽَ جي تند– ڪپهه جا ذرا.

"لينجهه پڙي ڪڍ چني چاڻي".

ذرا ڪکڙن جا رهيل. لِيک. لطيف – نازڪ– مهين– سنگين– سَهو– نفيس – پتلو– سُوکِتمُ– باريڪ– ڪاغذي هلڪو. پٽ تي چڙهڻ لاءِ پاسيرو سلاميءَ وارو ڳسُ– پٽ تي پاسيري چاڙهي– پٽَ.

• **ليچِي:** ث. هڪ ميوي جو نالو(جو صوفي ٻير جيترو ٿئي، ٻاهرين کل ڳاڙهي ۽ سخت ٿئي، ڳر سفيد ۽ لذيذ ٿئي).

• **ليندِاهُو:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽ ڏيجي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ليندرا:** ليڙُون.(ٻيلا).

• **ليندو ج ليندا:** ذ. ٺوري جو چاٺو– لِندُ. ڪرفتي– ڳونهُ– گاڏي جو هڪ قسم (جنهن ۾ هڪ يا ٻه گهوڙا ٻڌجن. ننڍي وڪٽوريا وانگر).

• **ليندي ج ليندِيُون:** ث. پتڪي– ٺوري جي ذري. لِيندي(ل).

• **ليندو(ڪ):** ذ. پٽڙو.

• **ليندڻ(ڪ):** مصدر. لڙهڻ– ڏڏري سنهو ڪرڻ.

• **لينديو ج لينديا:** ذ. رَٻ جو قسم– پاٽيءَ جهڙو. نارنگيءَ جو رَسُ– پڇي– پيڇي. سنهي تار. شوروي جو هڪ قسم(جو نانگيلي اناج مان ناهجي).

Gul Hayat Institute

• **لينگ ج لينگُون(ڪ):** ث . اڳڙي — ليڙ— ڦاٽل ڪپڙي ٽڪر — پراڻي ڪپڙي جي ريڙَ — لينگھ.

• **لينگَ بلينگُون(ڪ):** ليڙُون ليڙُون.

— **لينگڙيارو:** ذ . صفت. ليڙن وارو— چنل ۽ ڦاٽل ڪپڙن وارو.

— **لينگڙياري:** ليڙن واري— چنل ڪپڙن واري.

• **لينگھَ ج لينگھون:** ث . اڳڙي — ٽڳڙي — ٽڪر — چيھون— لير— ليڙ— ريڙ— لينگ. (ڪ). سنھو ليڪو.(ت).

— **لينگھُون چڙھَڻَ:** پن مگ تي گذارڻ.(ن— ب).

— **لينگھُون لينگھُون ٿيڻُ:** ڦاڙي چيري چڙڻ— چيھون چيھون ڪري چڙڻ.

• **لينگھو ج لينگھا:** ذ . صفت. ميرو ليڪو— ميرو نشان— اک جي هينان(هيٺئين ڇپر تي) نڪتل سُرمي جو ڪارو ليڪو. چِٽو— سُرمي جو تلڪ— تلوڪڙي. داغ. ٽِڪو— عيب— ڪلنڪ— ڏُٻا. ليٽ جو پاڻي جو ڪتان ڏورن مان وهي وڃي.(ت). نڪ وهڻ— سنگھ— نڪ جا گوٻا— نڪ جون پچيُون. اوبر طعام جي — لعنتائُو.(ت).

— **لينگھا اُکھڻُ:** ڪم پاڻ ڪري، پوءِ اڳلي کي شرمندو ڪرڻ.

— **لينگھا چٽڻُ(ت):** بي مانو ٿيڻ— بک مرڻ.

— **لينگھا ڪَڍڻُ:** خراب ليڪا ڪڍڻ— رهڙي وٺڻ— رندا رهڙڻ. لَڄي ڪرڻ— شرمندو بنائڻ. (ت).

— **لينگھائيتو ج لينگھائيتا:** ذ . صفت. لينگھن وارو — ليڪن وارو. داغيل— عيبدار. ڪلنڪدار— داغدار — ڦِتل— لوئيل— خراب ٿيل— غليظ — غلاظت وارو.

— **لينگھو چِٽڻُ:** خيرات تي پلجڻ— ڌرمي امداد تي گذر ڪرڻ— نيڪ انديشي يا پيار ۽ محبت سان هلڻ.

— **لينگھو لائڻُ:** داغ لائڻ— عيب لائڻ— بدنام ٿيڻ— ٽِڪو لائڻ—لڄي ڪرڻ— خوار ڪرڻ.

• **لَيرُ:** ٽي پَدُمر (عام). "چيلا لَير".

• **ليڙَ:** ليڪا — ليئو— لحاظ. (ل).

• **ليئو ج ليئا:** ذ . چاپوڙو— چَڪو.

• **ليو ج ليا:** ذ . جھاتي— لياڪو— ٽوري ڏيڪاري ڏيئي غائب ٿي وڃڻ— دل لڳائڻ— جھاتي پائڻ(ل). ڪپڙو. (ت).

— **ليو پائڻُ:** جھاتي پائڻ.

• **ليوَ(ت):** ذ . چيڙھ.

— **ليوا لائڻُ(ت):** ريڳاڙا لائڻ— تهمت رکڻ.

• **ليوارُ:** ذ . صفت. خريدار (اهو لفظ خاص ڪري سنڌي دارواپاري ڪم آڻيندا آهن).

• **ليوَلِ ج ليوَلُون،ليوليُون:** ث . (انگ) رازي جو هڪ اوزار — اوزار جو هڪ قسم.

• **ليھَ:** ث . پيار وارو احساس . ڪھل. مال وارن جو لفظ چير يا جھير. ٽورو ڏگھو وڌ جيڪو مال ڳئون يا مينھن جي ڪن هينان ڏين.

• **ليھَ ج ليھُون:** ث . (سن. ريکا = ليڪ(. ليڪ — ليڪو ڪڍيل. شرم— لڄ—حيا— حجاب— مَرم— عار— شرمندگي — مُهابو— سَنڪوچ— سَنڪوچ — مرجات — مرجاتا— شرميلتا. خراب بانس— خراب بوءِ — رليءَ ۾ پراڻيون اڳڙيون گھٽيون وجھڻ (ٽلهي ڪرڻ لاءِ)ڪاٺ جي چير يا تختو. ڪَهڪاءَ—رحم— دل ۾ ڪَهڪاءَ. محبت — پيار.(ت).

— **ليھ(ت):** ث . ٻار واري عورت جي ڪپڙن ۾ ڪچي بوءِ.

— **ليھائيتو ج ليھائيتا:** ذ . صفت. حياءَ وارو — حياءَ دار — مرجات وارو— سَنڪوچي — شرميلو— لڄ وارو— شرم وارو — شرمالُو— لڄائتو— شرمائتو— لَڄونتي— سيلوان— پاڪدامن.

— **ليھَ پائڻُ:** ڪنهن ڳالھ ۾ سوڀ پائڻ. ڪنهن اسر ڪي ليڪ پائي داهڻ. ترڪڻُ— وارڻ. (شيءِ، رقم).

— **ليھَ ڪَڍڻُ:** اڻ گھڙيل ڏيگھ واري ڪاٺي جي پاسي ڪان پتي گھڙيل ڪڍڻ.

— **ليھَ وجھڻُ:** ڪنهن کي انهيءَ ڳالھ جي خبر ڏيڻ. جنهن جي هُن کي اڳ خبر نہ هجي— نامعلوم ڳالھ جي خبر پوڻ.

• **ليھَ ج ليھَ:** ذ . صفت. نالائق— ڳُڻ هيڻ— وٺواڻ— نڪارُ— نڪمو— ناخلف— نامُراد — ڪَسيرڪ— ڪين جهڙو. بي پرواه— لاغرض— مغرور— لاءِ بالي.(اسم خاص). هڪ ٻوٽيءَ جو قسم— گاھ جو قسم. جنديءَ تي ٺهندڙ هڪ گل جو قسم.

• **ليھاري:** ث . ليبار. سِڌو يا سِڌي.(ل).

• **ليھان:** ث . جمع ۾ ڪم ايندڙ — ليڪون. ايذاءُ— تڪليفون— قسمت جا انگ.

• **ليھڙي**— اسم خاص. ڪاڇي جي جبلن وارين ماٿرين ۾ هڪ ڏوري جو نالو.

• **ليھڻُ(ث):** مصدر. ڏاٺڻ.

• **ليھو ج ليھا(ث—ل):** ذ . صفت. ليڪو.

• **لپ ج لپ:** ذ . (سن. لپ = لنبڻ). ٿانءَ کي ٻاهريان ليپ ڏيڻ جي حالت. ٿنڀي وغيره کي ٻھران لِنبڻ لاءِ مٽيءَ جي لِنب.

Gul Hayat Institute

بدنامي– ڪوڙو ٺڪر – ڪلنڪ. اِهانت – بُهتان– گلا –
خواري – پَرنِندا – نِندا– لاڻ– غِيبَتَ. طوفان.

– **لِيءِ لائڻُ:** گلا ڪرڻ– نندا ڪرڻ– خواري ڪرڻ– بدي رکڻ–
بدنام ڪرڻ– خوار ڪرڻ– ڪلنڪ لائڻ. ٺِڪر پَجَڻ –
ڪُوارڻ–طوفان اُٿارڻ.

• **لِيٽمِڀي:** ث. درگذر ڪرڻ– چشم پوشي ڪرڻ– پڙدو وجهڻ–
تاري ڇڏڻ– گم ڪرڻ– معاف ڪرڻ.(ت).

– **لِيٽمِڀي ڪَرڻُ:** چشم پوشي ڪرڻ– گُس مُس ڪرڻ–
لِڪائڻ– ڇَپر ڪرڻ. ڪجهه خيال نه ڪرڻ.

• **لِيٿَرَ:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه.

• **لِيٿَڪو(ت):** بروهي قوم جو هڪ دلپسند راڳ.

– **لِيٿڪو ڳائڻ:** ڏک ۾ روئڻ– جدائيءَ ۾ دانهون ڪرڻ.

• **لِيٿو:** ذ. پاسخاطر– طرفداري.

• **لِيٿو ج لِيٿا:** ذ. نظر– ديدَ– جهاتِي. رياءَ – پاس خاطري –
وَٽپ– خاص شوق – ڏاڍي دِل. عيبدار ٽيل.(ت). پاسو. چوري
ٽيل مال وننڊڙ. وگو– پوشاڪ.(ڪ).

– **لِيٿو پائڻُ(ت):** مخفي ڏسڻ– ڪنهن وٽ ملاقات لاءِ وڃڻ.

• **لِيٿي ج لِيٿيُون:** ث. رڌل ڇيڙهالو اٽو– ليٽي اَٽو– پنڙو اٽو–
اٽي مان ٺهيل وڪُدار رب– خميرو(ڪاغذ چنبڙائڻ لاءِ ڪم
اچي)– لَئي. پُسيَل ڪوئُنر– سَرسُ.

– **لِيٿيءِ پيٿيءَ:** ظرف. بيماري سَيماريءَ ۾ ڏک سک ۾–
تڪليف جي وقت ۾ – مماتيءَ جي حالت ۾.

• **لِيءِ:** ث. گِلا– نِندا– بَدنامي– خُواري– ڪُوار– ڪُوڙو
ٺِڪر– بُهتان– عيب– تهمت– طوفان– لاڻ– اِهانت –
پرنندا– غِيبَتَ– چنبڙ.

– **لِينائِتو:** ذ. صفت. خُوار ڪيل– بدنام ڪيل– گلاخور –
بدنامي ڪندڙ– غِيبَتِي.

• **لِيٿَرُ ج لِيٿَرَ:** ذ. صفت. گلا خور – چغل خور – بدنام
ڪندڙ – خوار ڪندڙ – ڪَلَنڪُ– عيب لائڻ– بيماني –
دشمني – بيائي.(ت).

Gul Hayat Institute

م

م: سنڌي الف ب جو ڇائيتاليهون اکر، عربيءَ جو چوويهون، فارسيءَ جو اٺاويهون، سنسڪرت جو پنجويهون اکر(سنڌس اُچار ۾ نهي ڇپن ملائڻ سان نڪري). ابجد جي حساب موجب سنڌس عدد چاليهه. "محمدَ"صلي الله عليه وسلم جي نالي جو پهريون اکر.

"اوڏو تي الف کي ، من ميم سين گڏ" (شاهہ).

معشوق جو وات، مُڪِڙي— مُڪري— ڪلي.

• **م**: "اؤم" جو ٽيون اکر(انهيءَ ۾ خدا جا ٽي نالا اچن ٿا: (١)ايشور— طاقت وارو (٢) آدتيہ= انباسي — لافاني(٣) پراگِيتہ= سڀ ڪجهہ ڄاڻندڙ— عليم ڪل).

• **مَ**: ظرف. انڪار جي معنيٰ ۾ ڪم ايندڙ اکر— نہ —متان. "مَ ڪر"—"نہ ڪَر" وغيره (ترڪي). مؤنث جي نشاني "بيگم، خانم، وغيره.

• **مُ**: ضمير متصل. متڪلم جي نشاني. "سندمُ، اٿم، پُٽمُ وغيره".

• **مَا**: ظرف. (ع) نہ —متان. اَ— اَڻ— آڻ— نِر— لا— بي. سواءِ— ڌاران— بنان. (ضمير استفهام). ڪير— ڪهڙو—ڇا. ڇو—ڇاجي لاءِ—ڇا لاءِ. ڪيئن— ڪِهڙي طرح—(ضمير). جو—جيڪي. باقي.

— **مابَعد**: صفت. جيڪي اچي— جيڪي بعد ۾ اچي. پٺيان ايندڙ — ايندڙ — پويون— پٺيون.

— **مَابَقا**: صفت. بچيل — باقي بچت ٿيل — بقايا. جيڪي باقي رهيل هجي. (ث). اوبر— جوٽ— جوٺو.

— **مَابَينَ**: ظرف. وچ ۾ — درميان— وسط ۾.وچ — درميان— وسط. (صفت). درمياني — وچون— اندريون— وچولو— وچ وارو— وَسطي.

— **مَاتَحت**: صفت. هيٺيون— هيٺاهون — نيچو. زير حڪم — زير فرمان. ڪم ۾ مدد ڪندڙ — مددگار— نائب.

— **مَاتقدَم**: صفت. پهريائين جو— اوائلي — شروعاتي — اڳيون.

— **مَاحَصَل**: صفت. جيڪي ڪجهہ حاصل ٿئي— حاصل ٿيل. (ذ). نتيجو— حاصلات— حصول. ميوو— ثمره— ڦَلُ. فائده — نفعو— لاڀ— سُود. پيداوار— اُپَت.

— **مَاحَضَرَ**: صفت. حاضر ٿيل— جيڪي حاضر هجي. موجود.

— **ماسَبَقَ**: صفت. جيڪو پهرين لنگهي ويو هجي— گذريل.

— **مَاسِوَا**: صفت. ان کان سواءِ جيڪي ٿيو هجي. بجُز— علاوه— سواءِ. صوفين جي اصطلاح ۾ خدا تعاليٰ کانسواءِ (ٻيو سڀ ڪجهہ).

— **مَاشَاءَ اللهُ**: ندا . دعائيہ ڪلمو— جيڪو خدا کي وڻي. جيڪڏهن خدا گهريو. خدا ڪري— شل! خدا جي مرضي سان.

— **مَافَوقَ**: صفت. جيڪي مٿي هجي— مٿيون. اعليٰ— اُچو. برتر.

— **مافِيها**: صفت. جيڪي اُن ۾ هجي. "دنيا و مافيها= دنيا ۽ ان ۾ جيڪي ڪجهہ آهي".

— **مَاقَبل**: صفت. پهريون— اوائلي — اڳيون.

• **مَاءُ ج مَائُون**: ث . (پرا. مائيا: سن. ماتِڪا) والده — اَمڙ— اَمِي— ماتَا— اَمان— مادر— ٻاڻ کان وڏي ڄمار واري عورت کي خطاب ڪرڻ جو لفظ.

— **ماءُ ڀيڻ ج مائُون ڀيڻُون**: ث . ماءُ ۽ ڀيڻ— والده ۽ همشيره.

— **ماءُ ڀيڻِ ڪَرَڻُ**: پرائي ڄائيءَ کي پنهنجي ماءُ ڀيڻ جي برابر سمجهڻ.

— **ماءُ پيءُ**: ذ . ماءُ ۽ پيءُ— والد ۽ والده— والدين.

— **ماءُ پيءُ جو لاڏِلو**: ذ . صفت. ناز سان پاليل اولاد— لاڏلو.

— **ماءُ ڄائو ج ماءُ ڄاوا**: ذ . صفت. ابي امان جو ڄڻيل— برادر حقيقي— سڳو ڀاءُ.

• **ماباڻِ**: اسم خاص. تعلقي ماتلي ۾ هڪ ديهہ ۽ ٽپي جو نالو.

• **ماتِ**: ث . (ع. مات= هو مري ويو) شڪست— هار — هزيمت. (صفت). ماريل— هاريل. جيتيل. شهہ ڏنل(شطرنج راند ۾) تابع— تابيني— مُطيع— تحت ۾— حڪم هيٺ — وَسِڪو— قبضي ڪيل. نابود— فنا — زبون. (گاجرا).

— **مات ڏِيَڻُ**: هار ڏيڻ— شڪست ڏيڻ.

— **ماتِ ڪَرَڻُ**: هار ڏيڻ— شڪست ڏيڻ— مغلوب ڪرڻ— پست ڪرڻ. حريف کان بازي جيتڻ— گوءِ کٽي وڃڻ. شرمندو ڪرڻ— شرمسار ڪرڻ. ڪنهن ڪم ۾ سبقت ڪرڻ.

• **ماتا ج ماتائُون**: ث . (سن. ماترَ= ماءُ) اَمان — ماءُ — آئِي—

Gul Hayat Institute

مادر – امڙ – والده – جيجَل. جسم تي ڦوڦينڊن جي صورت ۾ نڪرندڙ بيماري– مائي – ميتلا– ڇيڇڪ– ٿڌي.

– **ماتا پِتا:** ذ. ماءُ. پيءُ – والدين – ابو امڙ– مات پتا.

• **ماتابُ ج ماتاب:** ذ. (ف. ماه= چنڊ+ تافتن= چمڪڻ) آتشبازيءَ جو هڪ قسم– دارون جي وٽ – مهتاب.

• **ماتابي ج ماتابيُون:** ث. آتشبازيءَ جو قسم.

• **ماتامُ ج ماتامَ:** ذ. (ف. ماتمَ=رودَن) غمُ– ڏکُ– غمي– سُوءِ – سوزُ– درد– رَنجُ– روڄ– راڙو– پٽَ – پِٽڪو– اوسار– واءِ ويلا– رودَنَ– ماتمَ.

"لِکيِ ڏينهن ويو مُئيءَ کي ماتام ۾" (بيڪس).

– **ماتام مَچَڻُ:** روڄ راڙو ٿيڻ– هاءِ گهوڙا پئجي وڃڻ– ماتم شروع ٿيڻ. واءِ ويلا مچڻ– رودن شروع ٿيڻ. مانڌاڻ مچڻ– ٻاڪرڪُٽو پئجي وڃڻ.

• **ماتَحتَ:** صفت. (ع. ما: جو ڪجهه + تَحتَ= هيٺاهون) جو هيٺان هجي– هٿ هيٺ– زيردست. تابعدار. محڪُوم– زير حڪم – زير فرمان. ڪم ۾ مدد ڪندڙ – مددگار– معاون. نائب. منشي– بابُو– مُحررُ.

• **ماترِ:** صفت. ظرف. (سن. ماترَ= رُڳو) رُڳو– فقط – صرف – اڪيلو – واحد – ڇڙو. ڪجهه – ٿورو – ذرو. "نالي ماتر. ترِ ماتر وغيره".(ذ). وزن يا مقدار ڏيکاريندڙ لنظ. ڏاڏر. صبر– ماتِ. (مهيري). مائت– عزيز – متَ. (ڪ–ڪ). ڳڙ. اٽي ۽ گيهه مان تيار ڪيل هڪ مٺائي.(ت).

• **ماترا ج ماترائُون:** ث. (سن. ماترا= ماپ) ناپ– ماپ. پرماڻ– مقدار – انداز – وزن– پيمائش. هندي ٻوليءَ ۾ حرف علت. زيرن. زبرن وارا اُچار: "اَ– آ– اِي آ – اُو– اي – اَي– اوُ– آو– انگ – آءِ وغيره". ڌن– دولت – مايا. ٻاگو.

• **ماترائڻ(ڪ):** مصدر. پرچائڻ– ڏاڏرائڻ– ٽاترائڻ.(ماترائيون ماترائيندو– ماترائيل).

• **ماتِلي ج ماتِلِيُون:** ث. (سن. ماتلي= ڦُٽي يا پِنگُ) پيءُ جي ڀيڻ– ڦُڦي– مامي جي زال– مامي. (اسم خاص). تعلقي ماتلي ۾ هڪ ديهه ۽ ٽپي ۽ شهر جو نالو.

• **ماتَمُ ج ماتَمَ:** ذ.(ع. ماتم= مصيبت)– مصيبت– بپتا– آپدا. بلا– آفت. مرڻ جو غم– ڪنهن جي موت تي ڪيل روڄ– روڄ– راڙهو– رودنُ– ڪُهرام. آه و پُڪار– ورلاپ– نالہ. گريہ. پٽَ– ڪُٽَ– سينہ زني– ڇاتيءَ ڪُٽ. غم – رنجُ– ملال– الم – اندوهُ– ارمانُ– سوزُ– درد – ڏکُ. سوڳُ– سُوءِ– سياپو.

– **ماتَمُ پُرسي ج ماتَمُ پُرسيُون:** ث. اعزا پُرسِي– پَرچاڻي– مُنهن ڪاڻ– غم خوَاري.

– **ماتَمُ پُرسي ڪَرَڻُ:** فوتيءَ جي عزيزن سان همدردي ڪرڻ– پرچاڻي ڏيڻ.

– **ماتَمُ خانو ج ماتَمُ خانا:** ماتم جو هنڌ– ماتم ڪرڻ جي جاءِ. غَميءَ وارو گهر– ماتم ڪده.

– **ماتَمُ دارُ ج ماتَمُ دارَ:** ذ. صفت. ماتم ڪندڙ– ماتمي.

– **ماتَم داري:** ث. ماتامُ– ماتَمُ.

– **ماتَمُ سَرا ج ماتَمُ سَرائُون:** ث ماتم جي جاءِ.

– **ماتَمُ ڪَرڻُ:** روڄ ڪرڻ–رودن ڪرڻ–راڙو ڪرڻ–رُئڻ–پِٽڻ–مرثيہ خواني ڪرڻ گريو ڪرڻ سينہ زني ڪرڻ–ڇاتي يا مٿو پٽڻ–غم ڪرڻ– رنج ڪرڻ–ڏک ڪرڻ–افسوس ڪرڻ–ارمان ڪرڻ–سُوڳ ڪرڻ.

– **ماتَمي ج ماتَمي:** صفت. ماتم جو– ماتامي – ماتم ڪندڙ– روئندڙ – پٽيندڙ. ماتم دارُ.

• **ماتَنگُ ج ماتَنگَ:** ذ. (سڻ). هاٿي– فِيل– پِيلُ.

• **ماتنگي(ث):** اسم خاص. مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ماتام(ل):** (سن. مَستَڪَ= مٿو) ڪنهن بہ جانور جي مٿي واري کَل– ماتامو.

• **ماتامو ج ماتاما:** ذ. (سن. مَستَڪَ= مٿو)سرُ. گنجو مٿو. کوپري. ڳاٻي يا ڇيلي جي مٿي جي چمڙي– ماتام.(ل).(پرمانند).

• **ماٿر ج ماٿريُون:** ث. (سن. ماٿهَ= رستو+ستَلَ= جاءِ) ٽڪر يا جبل جي ڏامن وارو ميدان– ماٿري – بن جبلن جي وچ وارو ميدان. پاڻيءَ جي وهڪ جي آسپاس واري هيناهين زمين.

– **ماٿري ج ماٿريُون:** ث. ماٿر.

– **ماٿري لَڙُهو ج ماٿري لَڙها:** ذ. خريف جي مُند ۾ درياءَ جي پاڻيءَ جو اوائلي چاڙهه.(ن–ب).

– **ماٿرُ ج ماٿرَ:** ذ. (سن. مَتشيہ= مَاڇي) مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **ماٿُور(ل):** صفت. (ع. معذور جو بگڙيل) لاچار– محتاج– اپاهج– اڪاجُ– معذور. سست– ٿوٻي. ڍلو(هلڻ ۾) –ڍرو.(–ب).

– **ماٿُوڙو ج ماٿُوڙا:** ذ. صفت. ڍورو– مَنڊو– سُست– ڍلو.

• **ماٿيلو:** اسم خاصَ. تعلقي گهوٽڪي ۾ هڪ ٽپي ۽ ديهه جو نالو.

• **ماتَ ج ماتُون:** ث. (سن. مَهڪا= ماڪ) ماڪَ– اوسَ– ولهَ– شبنم. گهمرَ.(سن. ماتر= ماءُ) دعا– آسيسُ.(پرمانند). ڀلائي– احسان– مهرباني – وَڙَ.(رام ڪلي). جنڊ جو ٽار(ت–ث).

Gul Hayat Institute

– **ماٽَ ساٽ:** ث . گهمرَ – ماڪ – ولهہ – اوس.

• **ماٽا:** جمع "ماٽي" جو (واحد ماٽو).

• **ماٽِڪو ج ماٽِڪا:** ذ . صفت. (سن. مَرتَڪا= مِٽِي) مِٽيءَ وارو– مِٽيءَ جو.

• **ماٽِڪِي ج ماٽِڪِيُون:** ث . (سن. مَرٿڪا= مِٽِي) مِٽيءَ مان ٺهيل ٿانءُ جو هڪ قسم– مَٽُ– مَٽڪو– ماٽورو. (شاهہ).

• **ماٽِلِي ج ماٽِلِيُون (ٽ):** ث . (سن. مَرتَڪا= مِٽِي) ويڪري منهن وارو ٺڪر جو پاڻيءَ جو دلو– ماٿورو.(راءِ).

• **ماٽو ج ماٽا:** ذ . (سن. مَرتَڪا= مِٽِي) ڪنيار پاران مِٽيءَ مان ناهيل پچايل ٿانءُ جو هڪ قسم– ٺِڪر جو وڏو برتن– سَٽُ. وڏو مَٽ. شراب جو مَٽ(ل–ق). مينگهواڙن جي اصطلاح ۾ چمڙي کي صاف ڪرڻ يا رڱڻ لاءِ ڪم ايندڙ ٺڪر جو ڪُونارُ.(ٽ). (اسم خاص). تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

– **ماٽُورو ج ماٽُورا:** ننڍو مَٽُ مَٽِڪو.

• **ماٽِـرُ ج ماٽِـرَ:** ذ . صفت. (سن. مَرتِڪا= مٽي) مٽيءَ مان ناهيل ٿانءُ وڪڻندڙ. مٽن وارو.

• **ماٽِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (ت). تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ماٽِي ج ماٽِيُون:** ث . (پرا. ماٽِيا: سن. مَرتِڪا> مَٽِيڪا= ماٽي) ٺڪر جو ويڪرو پَر سوڙهي منهن سان ٿانءُ– ڪير ڄمائڻ ۽ جهَڻُ جهڳڻ جو ٿانءُ– چاڏِي. اٽي وغيره رکڻ لاءِ يا درياءَ ۾ مڇيءَ مارڻ لاءِ مهاڻن جو پيٽ هيٺان ڏيئي ترڻ جو وڏو ٺِڪريا ٺامي جو ڪنو.

– **ماٽِيارو ج ماٽِيارا:** ذ . صفت. ماٽيءَ تي مڇي ماريندڙ.

– **ماٽِي جو پَلو:** ذ ماٽيءَ جي رستي درياءَ مان ڦاسايل پَلو.

– **ماٽِيَرُ ج ماٽِيَرَ:** ذ . صفت. ماٽيءَ تي تري پلا ماريندڙ.

– **ماٽِيـڙو ج ماٽِيـڙا(ڪ):** ذ . ماٽِيرُ.

"ٽانگ نہ لڏئين ٽارئين، مَپ نہ ماٽيـڙن" (شاهہ).

• **ماٽِـڙو ج ماٽِـڙا(ڪ):** ذ . جيت جو هڪ قسم– پاڻيءَ جي مٿاڇري تي ترندڙ هڪ ننڍڙو جِيتُ– شهہ تارو.(ت).

• **ماٽيتو ج ماٽيتا:** ذ . صفت. (سن. ماتِر= ماءُ) هڪ پيءُ ۽ ٻن مائن وارو ٻار– ماٽيجو– مائٽو. ويڳو–لڳو. (ٿ ماٽيتي ج ماٽيتيون).

• **ماٽيجو ج ماٽيجا:** ذ . صفت. ماٽيتو.(ث . ماٽيجِي ج ماٽيجِيُون).

• **ماٽيلو ج ماٽيلا:** ذ . صفت. (سن. ماترَ= ماءُ) مائيتو–ماٽيجو–ماٽيتو.

– **ماٽيلاٽِي ج ماٽيلاٽِيُون:** ث. مائيتائي.

– **ماٽيلِي ماءُ:** ث . ٻيءُ جي ٻي زال– ويڳي ماءُ– ماٽيجي ماءُ – ماٽيتي ماءُ.

– **ماٽييو ج ماٽييا:** ذ . صفت. ماٽيلو.

• **ماٺِ:** ث. (سن. مَندَهَ= ماٺ) چُپ– سانت– سُٺاٽ– سناٽو– صبر– نِوائي – سُن– خاموشي– سُن سُناٽَ– گُپ– چُپ– گونگ ٻوڙ– چُپچاپ– چُپ چُپات. آرام– ٺاپر– ٺام. سامَٽَ– قرار– ٿانهر – ساهِي– سانتيڪائي. فرصت. آهستگي– ڌيرج. عجب– حيرت. سِڏائي– لَسائي– سَنوار– سُوڏائي(ڪنهن ڪاٺ وغيره جي). چِلَ.

– **ماٺارَ ج ماٺارون:** ث . سانت ماٺ – ماٺِر– نِوائي – مائيٺائي – ماٺائي – سانتيڪائي. وهندڙ پاڻيءَ ۾ چُپ چُپاٽ– نديءَ جو مائيٺو ٺڪُر. هَوا جي ماٺائي– ڦُڪرائي. آرام. گهٽتائي.

– **ماٺِ ڏِيڻُ:** ڪاٺ وغيره کي رندي سان چِلَ ڏيڻ. ڪنهن اوزار کي تکي ڪرڻ لاءِ روهيءَ تي گسائڻ. موچين جي اصطلاح ۾ تيار ڪيل جُتيءَ کي کهيڙي سان گَهِي تجليدار ڪرڻ.

– **ماٺِرِ:** ث . ماٺ– ماٺار. بي همٿي– سستي.(ت). (ل– وفا). نديءَ جو اهو ڀاڱو، جتي پاڻيءَ جو چوهہ گهٽ هجي.(گاجرا).

– **ماٺِ ڪَرَڻُ:** چپ ڪرڻ– خاموشي ڪرڻ– خبر ڪرڻ. واڍن جي اصطلاح ۾ واهولي سان ڪاٺيءَ جا ڪجهہ چوڏا وٺي سنئين ڪرڻ.

– **ماٺِ لَڳڻُ:** چُپَ لڳڻ– خاموشي لڳڻ. حيرت زدو ٿيڻ– وائڙو ٿيڻ– وَسو ٿيڻ– نيپُو ٿيڻ– اچرج لڳڻ– عجب کائڻ– وسمئہ ۾ پوڻ– ڏندين آڱريون اچڻ. موڳو ٿيڻ– وائڙو ٿيڻ– حيران ٿيڻ.

– **ماٺِ ۾ پَوَڻُ:** عجب ۾ پوڻ– اچرج ۾ پوڻ– حيرت لَڳڻ.

– **ماٺِ ميٺِ:** ث . چپ چاپ– چپ چپات. خاموشي – ماٺ. آهستگي. صبر.

– **ماٺو ج ماٺا:** ذ . صفت. مائيٺو– سانتيڪو– سُن ۾ – ماٺ ۾ چُپ ۾– سانت– خاموش– ڍرو– آهستي– گهٽ– ڍِلو– جهَڪو. بي گهُرجو– بي طلبو– ٿورَ گهرجو– ڪُرَسو– ڪُجَسو. بي زورو– بنا تيزيءَ وهڪري وارو. گهٽ تيزيءَ وارو حصو– مائوڙو. اڻ چُرندڙ(پاڻي)– اَچَلُ– ترُ– ڍِيرُ. نِواءُ (واءُ). صاف– ڦڪرُو (آسمان). سُست– ڪاهِلُ– ٽوٽي– آرسي – ڍِلو– ڳِمرُ. زمين ۾ ٿورو وِيَلُ(هَرُ). مَٺو– خراب. مَٽُ وارو– ڪَوٽو. (ث. ماٺِي ج ماٺِيُون).

– **مائوڙو ج مائوڙا:** ذ . صفت. ماٺ وارو– سانتيڪو– ماٺو. (اسم). چُپ چُپاٽ– خاموشي – نِوائي– سانت – ماٺ.

Gul Hayat Institute

– **مانو لڳڻُ(ٿ):** ڏکيو لڳڻ– خراب لڳڻ.
– **مانو مينهن:** ذ. چپ چپات وارو مينهن. بنا گوڙ گهمسان جي مينهن – گنگو مينهن.
– **مانِي ج مانِيُون:** ٿ. مانو جو مونث ڪَسِي– گهٽ– ٿوري. مَنِي.
– **مانيٽائي ج مانيٽائيون:** ٿ. سانت– مات– آرام – سانتيڪائي – صبر– چُپ– چپات– خاموشي– گونگ ٻوڙ. نِهنائي– ڌيرج. قرار– ٿانهر.
– **مانيٽو ج مانيٽا:** ذ. صفت مات وارو – سانتيڪو– صابر– مانو– مات ۾ –سُن ۾ –چُپ–سُن–خاموش –سانت سامتُ–ساڪَت– ساڪِن– مَعَدولَهه– ٿورو ڳالهائو– ڪم گو. صاف– ڦڪرو (آسمان). جهَڪو– ڍرو– گهٽُ– آهستو– ڍيرو– آراهستو (وائي).
• **مانارڻ:** مصدر. (پرا. سَنِي: سن. منڪ= سندرڻ) سندرڻ– درست ڪرڻ– پکيڙڻ– ڪنديرڻ– چلڻُ– هموار ڪرڻ– هڪ جهڙي ڪرڻ (ڌرتي). ناهڻ– سنوارڻ– سڌارڻ (زمين). مٿرڪن سان لوهه جي ٿڪر کي سَندرڻ. (مانارِيو– مانارِيندو– مانارِيَل).
• **مانڻُ:** مصدر. لَسو ڪرڻ– لَسائڻ. تيزي گهٽائڻ– ڪُند ڪرڻ. (مانيو– مانِيندو– مانيل).
• **مانٽو ج مانٽا:** ذ. حجامڪي ڪم جو اوزار– پاڪي تکي ڪرڻ لاءِ چامٽو– چاميلو. مانٽِي– مانِي.
• **مانِي ج مانِيُون:** ٿ. پاڪي تکي ڪرڻ لاءِ چامٽو– چاميلو– مانٽِي– مانٽو. ڪنڀارڪي ڪم ۾ ٿانون ٺپڻ لاءِ ڪاٺ جو اوزار– ٺپٽي.
• **مانيٽو ج مانيٽا (ڪ):** ذ. ڪاري ٿرجبل ۾ ٿيندڙ ٻوٽي جو هڪ قسم.
• **مانيٽو ج مانيٽا:** ذ. واڍڪي ڪم جو هڪ اوزار– جنڊيءَ ٽيل ڪاٺ کي لسي ڪرڻ لاءِ اوزار.
• **ماٻارو:** اسم خاص. تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ماپڻُ:** مصدر. (سن. ماپن= ماپڻ > ما= مَوڻ) ماپ ڪرڻ– ڪَڇڻُ– مَئِڻُ– ميچڻ– ڪاڇوڻ– ماپ وٺڻ– ماپو وٺڻ. پيئڻ– برابر ڪرڻ– برميچڻ. پٽمائش ڪرڻ– پٽمانو ڪرڻ. طول ۽ عرض جو انداز ڪرڻ– رقبو جانچڻ. تَڪ ڪرڻ– اندازو ڪرڻ– تَڪڻُ– توري– پَرکڻ– جانچڻ. حساب ڪرڻ– تخمينو ڪرڻ. سمائجي وڃڻ– (۾) سمائڻ– هُئڻ– جاءِ ملڻ– جڳهه ملڻ. پورو ٿي اچڻ (ڪنهن جاءِ ۾)– مابي اچڻ.
• **ماپ ج ماپون:** ٿ. پَرپ– مَئپ– تورَ. ڪَٿ– تَڪ ورچ. جريب ڪَٽِي– رقبہ بندي– طول ۽ عرض جو تخمينو– پٽمائش.

• **ماپُ ج ماپَ:** ذ. ماپ جو اوزار. پرپ جو اوزار (جهڙوڪ: ٽوپو، پاٽي، چوٿائي، سير ۽ پاءُ وغيره) ماڻُ. ڪَڇ جو اوزار (جهڙوڪ: گز، فوٽ وغيره). ماپڪُ.
– **ماپ ڪَرڻ:** ماپڻُ– ڪَڇڻُ– مَئڻُ.
– **ماپو ج ماپا:** ذ. ماپ جو اوزار– ماپ – ماپڪ.
• **ماجدُ:** ذ. صفت (ع. مَجد= هڻ رتبي ۾ گوءِ ڪنئي) رتبي وارو. بزرگ– بزرگوار. عزت وارو– مان وارو– مانائتو– شانائتو– شاندار. (ٿ. ماجده).
• **ماجَرا ج ماجَرائون:** ٿ. (ع. ما= چا+ جَرِيَ= گذريل وقت ٿيو) گذريل قصو– گذريل واقعو. گذريل زماني جو احوال. ڪهاڻي – قصو– آکاڻي– افسانو. روايت. زماني جو احوال– حال چال– حال احوال– خير خبر– ذڪر و اذڪار. واقعو– قصو– حادثو– اتفاق. ڳالهه– حقيقت– سرگذشت– واردات – احوال. گت– حالت– ڪيفيت.
• **ماجُوجُ:** اسم خاص. (سُرياني. ماغُوغ= ماجوج) هڪ قوم جو نالو– حضرت يافث بن نوح عليه السلام جو اولاد. منگوليا جو رهاڪو– منگول. (اصفيہ).
• **ماجارو ج ماجارا:** ذ. مانارو– چٽُ (ڏينين يا ماڪيءَ جي مکين جو).
• **ماجلِي:** اسم خاص. تعلقي مٺيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ماجلِي ج ماجلِيُون:** ٿ. صفت. (سن. منجشنا= مَجٺ) مجٺ سان رڱيل.
• **ماجَرَ:** اسم خاص. (مَجر= وٺن ٽڻن جا گونج يا ٻور– سايون تاريون– ساوڻ) سرسبز ميدان وارو ملڪ. "ملڪ ٿي مڙئي ماجر لڳو پيو آهي". (جملو). ميرپور بٺوري تعلقي جي ڏکڻ ۽ سجاول تعلقي جي اُتر ۾ سرسبز ۽ آباد ڊڊين واري ايراضي. سرسبز ملڪ.
– **ماجرائي:** صفت. ماجر جو وينل.
• **ماجڻُ:** مصدر. (سن. ماجرن: مَرج= صفا ڪرڻ) مانجڻُ– چمڪائڻ– اُجارڻ– چلڪائڻ. (ٻَت يا باسڻ) مهٽي صاف ڪرڻ– مَلي صاف ڪرڻ– مَلڻُ– صاف ڪرڻ. (ماجيو– ماجيندو– ماجيلُ).
• **ماجُو ج ماجُو:** ذ. صفت. (چيو) مجيندڙ– (چوڻ) قبول ڪندڙ" آگياوانُ– آگياڪاري– چئيوان– چَياڪَرُ– چئي ۾ – نياز مند– فرمانبدار– تابعدار.
• **ماجُونا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (سڪايل).
• **ماجُونو ج ماجُونا:** ذ. صفت (سن. مَنجِشنا مَجَٺَ) مجٺ جو رنگ ڏنل– مجٺ مان رنگيل (ذ). منائيءَ جو قسم– ڪَٽِي –چوري.

Gul Hayat Institute

- **ماجوٽي:** صفت. مچت جي رگيل. (اصطلاح) نهايت سهڻي سٺي"ماجوٽي رهاڻ"(سهڻي سرهي ڪچهري).
- **ماجِي ج ماجِي:** ڪُنواريتا. شاديءَ ۾ ڪنوار جي طرف جا آيل دعوتي ماڻهو. "ماجي چاجي".
- **ماجيرٽِي ج ماجيرٽِيُون (ڪ):** ث. دِقِٽِي— ٽِٽِٽِي— وراٽِي.
- **ماچَ:** ث. (سن. مَچَ= مَچَڻُ)تولهه— تلهاٽ. تلهائي. بدن تي ماس جو چاڙهه. توٿر— سوج— آماس.
- — **ماچِڙو(ٿ):** ذ. ماچُ.
- — **ماچوڪِڙ(ل):** ذ. صفت. جهٽ پٽ تلهو ٿيندڙ— ماچ ڪائيندڙ.
- **ماچُ ج ماچَ:** ذ. صفت. فقير— بيڪاري — گدا— پينُو— پينار— پيناڪ— پينڙائتُ— گداگر— منگتو.(پرمانند). راڳيندڙ— گَوَيو— ڳائڻو— گائڪُ— مطرب. (ذ). لوهارن جي اصطلاح ۾ ڏنوڻ مندڻ لاءِ ڪاٺ جو چؤنڪو. (ل). مستي— جوش — جذبو— لَهر— پُور— ريچڪ. چريائپ.(ڪ).
- **ماچانڊي ج ماچانڊيَون (ل):** ث . ڪاوڙ— غصو— چِڙَ— ناراضگي (مهيري). (اسم خاص). تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو. (لسٽ).
- **ماچَڪُ ج ماچَڪَ(ٿ):** ذ. (ڊاٽڪي) پيرُون— پيلهُون.
- — **ماچَڪَ مورَڻُ:** پيرُون پَچَڻُ.
- **ماچَنگُ ج ماچَنگَ(ت):** ذ . ڳوهيل مِٽيءَ جو وڏو چاٺو— پنوڙو. (امين).
- **ماچَڻُ:** مصدر. (سن. ماپَن= ماپڻ) ماپَڻُ— ماپي سگهڻ— ماپجي وڃڻ— پورو ٿي وڃڻ— پورو پئجي سگهڻ— ٺهڪي وڃڻ— ڦهڪي وڃڻ— پِچِي وڃڻ— ڦَبي وڃڻ.(ماچِيو— ماچِيندو— ماچِيَل).
- **ماچورِي جاگيرَ:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ماچِيزُ:** ذ. اسم خاص. ماچِيسُ.
- **ماچِيسُ ج ماچِيسَ:** (انگ. Match Box) باڻڊ جي تيلين جي ڏبِي— باڪسُ.
- **ماچانڊِ(ڪ):** توري چانو لاءِ اڏيل مَنهن— چَپرو— چَنو.
- **ماچانگُ ج ماچانگَ:** ذ . گوڙ — هُل— لَڙ— گهمسان— بائيتال— شور— غوغاءُ— ڏوم — ڪڙڪو— هَنبَسُ— غلغلو— هُلڙ— هنگامو— بکيڙو— ڏَمچر— راماڻو— هل حشر— رامان— مَهڻ— خرخسو— هائيدوس— مانڌاڻ— مانڌاڻو—چرِ پٽو—فساد (ذ. صفت). پهلوان— ٻالڪو—جوڌو— دلير(ت). تمام ٿلهو— ڏؤنسو— سُتڪو.
- **ماچِرو(ٿ):** ذ. بيماريءَ جو هڪ قسم.
- **ماچِڙو:** ذ. جوئر جو هڪ قسم.(پرمانند).
- **ماچَڪُ(ٿ):** اسم. ڪَچا يا اڌ پڪل پيرُون.
- **ماچِڪو:**(اسم خاص). تعلقي جوهي ۽ تعلقي ڪنڌڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ماچِڪي:** اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ماچُو ج ماچُو(ل):** ذ . ڪَچا پيرون—ساوا پيرون.
- **ماچِي ج ماچِي:** ذ . صف.ت (سن. مَتسيَہ= مڇي). مڇي مارينڌڙ.(اسم خاص). هڪ ذات جو نالو. تعلقي ڪنديارِي، تعلقي ڪشمور ۽ تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ماچِياڻِي:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. ماچِيءَ جو مونث.
- **ماحَصل:** ذ. صفت. (ع) جو ڪجهه حاصل ٿئي — حاصل شده — حاصل ٿيل. (ذ). نتيجو— حصول — ڦل — ثمر — فائدو— نفعو— سود — منافع— لاڀ— پراپت. پيداوار — پيدائش — اپت.
- **ماحَول ج ماحَول:** ذ . (ع . ما= جو ڪجهه + حول= اطراف). چوڌاري— اِرد گِرد— آسپاس.
- **ماخَذ:** ذ . (ع. ماخذ= وٺڻ جي جاءِ). وٺڻ جي جاءِ — اخذ ڪرڻ جي جاءِ. ڪنهن شيءِ جي نڪرڻ جو هنڌ— بنياد. بيخ— جڙ— پاڙ— مُنڍ. ماده— ذاتو.
- **ماخُوذُ:** ذ. صفت.(ع). اخذ ڪيل— ورتل.
- **ماخُولِيَا ج ماخُولِيَائُون:** (انگ. مالي خوليا. ميلد ڪَلي. ث . اُداسيڻو— اُباٽڪائي — ملولاٽِي— غمگيني— مُنهن گهومات— اداسپڻ— ويڳاڻائي. چريائي— مَستي— گِيائي— ماليخوليا.
- **مادُ:** (ف. ماده جو مخفف)مادي.
- **مادُ ج مادَ:** ذ . (سن. ماد= نشو) نشو— خمار— ڳيرَٽُ— مَئُ. خوشي— سرهائي— مؤج— پرسنتا. وڏائي— هٺ— آڪڙ— تڪبر. (پليٽس). (ع. ماتُ= مارڻ). ماريل — هلاڪ. شڪست ڏنل— هارايل. (ل—قليچ).
- — **مادُ ڪَرَڻُ:** شهه ڏيڻ— شڪست ڏيڻ— مات ڪرڻ. تباهه ڪرڻ— برباد ڪرڻ— چٽ ڪرڻ— ناس ڪرڻ— پاڙ پٽي ڇڏڻ.
- **مادام:** ذ . (ف). هميشه— سدائين— روز مره— مدام— هرروز— هر هميشه— روزانو. (واصف).
- **مادو ج مادا:** ذ . (ع. ماده = ذاتو). هرچيز جو اَصل— جَڙيدارٿ— سوڪيم تت. لطيف عناصر (جن مان سنسار ٺهيو). ذاتو— روٽ — ماخذ— اصل — جَڙُ— مول — مَنبَعُ. مصدر. بنياد — پاڙ. جوهر— تت. گُڻ— خاصيت. هرچيز بنائڻ جو مصالحو. موجوده

Gul Hayat Institute

مالدات– مول– هيولا– موجودات. اها شيءِ جا محسوس ٿي سگهي– جسم– وجود – پدارٿ– طاقت – شڪتي– لياقت – حيثيت – قابليت – صلاحيت. ڪنهن ڳالهه جي سمجهڻ جي قوت – مغز– دماغ– ٻڌي– فهم – حوصلو– هوشياري – ذهني طاقت– عقل– تميز. ماده.

• **مادي ج مادي:** صفت. اصلي – خلقتي– ذاتي– پراڪرت– سهج– طبعي– فطرتي– سُڀاويڪ– جسمان– ديهه ڌاري.

• **مادئيمُهرو ج مادئيمُهرا:** ذ . صفت. هٺيلو– هوڏ– متڪبر. پاڻ زورو– خودسر– پاڻ هُرتڙيو– نِنر– اٽوٺو– شِدتي– ڪَڏي– نِرجو– اهنڌ.

• **مادي ج ماديُون:** ث . (ف. ماده=مادي) نَرُ جو ضد– مؤنث– ماد . ماڻهو، جاندار، نباتات ۾ مؤنث. ڏهل جو سنهون آواز ڪڍيندڙ پاسو– نالي. (صفت). زنانه – زالاڻه.

• **ماديمُهون ج ماديمُهان:** ذ . صفت. ماديءَ منهون – زنانو– نامرد. ڊڄڻو– گيدي– بي همت.

– **ماديءَ ڪُتَ(ت):** صفت. ماديءَ جو ڪُتيل– زال جو هيسايل. ڊڄڻو– بزدل– گيدي.

– **ماديءَ ڪُڪڙ جو ٻانگ ڏيڻُ:** ضعيف ۽ بي پهچ ماڻهوءَ جو ڪنهن وڏي ڪم ڪرڻ جي هام هڻڻ.

– **ماديءَ کان نَرُ نـَ سڃاڻڻُ:** دنيا جو ڪو بہ تجربو نہ هئڻ– اڻ آزمودگار هئڻ.

– **ماديءَ منُهون ج ماديءَ منُهان:** ذ . صفت. زناني منهن وارو– بنا حشمت (منهن)– بي رعب. ڊڄڻو– گيدي – بزدل.

– **مادي وارُ ج مادي وار:** ذ . گَل جو مادي وارُ– ماده ڪَيسرُ– ٻِندي (پرمانند).

• **ماديو ج ماديا:** ذ . ڪُڪڙ جو هڪ قسم.

• **ماڏاٿو:** سانوڻيءَ جي موسم ۾ ٿيندڙ گاهه جو هڪ قسم. ڏٿ وارو گاهه– مانڏاٿو.

• **ماڏَ ج ماڏُون:** ث . ٻاجهريءَ کي ڳاهڻ کانپوءِ گڏيل اَنُ ۽ ٻُوهِي. (ت). (سومار– راءِ). ڪاري جي ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو– ٻوماڻ. ڍڪڻ لاءِ ڦنبتين مٿان تختو– ڦَتِي.

• **ماڏِريُو ج ماڏِريا(ت):** ڳچيءَ ۾ پائڻ جي ڳَهه جو هڪ قسم– تائيت– تعويذ.

• **ماڏُو:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ماڏو:** اسم خاص. ڪاڇي جي هڪ شهر جو نالو. تعلقي خيرپور ناٿن شاهه جو شهر. صفت. پيٽُ لَٽ– مانين ٽوڙُ– هٻڇي– پيٽوڙي.

• **ماڏهوڙُ ج ماڏهوڙَ(ت):** ذ . صفت. چيو نہ ڪندڙ– بي چيو– بي فرمان.

• **مادَر:** ث . (ف. مادَر) ماءُ– اَمان – آئِي– ماتا– جَنتي– امڙ– جيجَل– مَيا– والده (انگ)مَدَر.

– **مادَرِزادُ ج مادَرِزادَ:** صفت. ماءُ جو ڄڻيل. اصل جو – اصلي– جنم جو پيدائشي.

– **مادَرِ وطَن:** ماترڀُومِي– جنم ڀُومِي– پنهنجو وطن.

– **مادرِي ج مادرِي:** صفت. ماءُ جو– مائڪو– ماماڻو– ناناڻو– ناناڻڪو.

– **مادرِي زَبان:** ث . ماءُ جي زبان– ماءُ پيءُ جي زبان– گهرَ جي زبان– ذاتي زبان– خانداني زبان– پنهنجي گهرو ٻولي.

• **مادَر پٽو ج مادر پٽا:** ذ . ڪپڙي جو هڪ قسم(بافتي جهڙو جهالاٽو ۽ ڪورو، ڌوئڻ کان پوءِ رنگ ۾ کلي).

• **مادرِي (ت):** گهوڙي جي پنڌ جو هڪ قسم– ڄائي ڄم واري ٽور.

• **ماده:** ذ . (ع. ماده= ڌاتو)هرچيز جو اصل– مادو.

• **ماڏهين:** (ڪ). ظرف. لاچار– زوري. ماڳهين– هرو ڀرو.

• **مارِٽِي:** اسم خاص. تعلقي ميرپورساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مارپيچَ:** اسم خاص. نادر شاهه جي هڪ تلوار جو نالو(جيڪا راڻيپور جي پيرن وٽ محفوظ آهي). (ن– ب).

• **مارڇا(ڪ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مارَڇو ڪَرڻُ:** هُندِي مٽائڻ– هُندِي بدلائڻ.(پرمانند).

• **مارَڏَ:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مارَفو ج مارفا(ت):** ذ. واڍڪي ڪم جو هڪ اوزار– سُونهَڻ– رواتو

• **مارَڪو ج مارَڪا(ل– ڪ – ڪ):** ذ . (ع. معرڪو جو بگڙيل لفظ) منڊپ– چاوٽي. مجلس – رهاڻ– ڪچهري– اوراڪو(ڪ). ڳائڻ وڄائڻ جي مجلس. (انگ. Mark)نشان. جو ڳوٺين ۽ ڳنڍين تي سڃاڻپ لاءِ لڳائيندا آهن.

• **مارڪيٽَ ج مارڪيٽُون:** ث. (انگ). واپار جي جاءِ– بازار –منڊي.

• **مارڪُ ج مارڪَ(ت):** ذ . (سن. مارگ= وڏو رستو– ڏِگ – سڙَڪ– مارڳ. نشان– اُهڃاڻ– پتو– پارُ. (ل– وفا).(اسم خاص). ماڻهوءَ جو نالو. واهه جو نالو"مارڪ واهه".

• **مارا:** حرف ندا. عجب ڪائڻ وقت زبان مان نڪتل لفظ– هَڻا! – ٻَلّي!– اوهه! وچ!.

Gul Hayat Institute

• **ماريٽي!:** حرف ندا. هڻ ته سهي! – بلي بلي!.
• **مارَ مانجهان:** حرف ندا. مار پيٽي!.
• **مارُ ج مارَ:** ذ. چمڙي تان وار وغيره لاهي صاف ڪرڻ لاءِ ٻُهر وغيره جي چوڏيءَ سان گڏيل مصالح – اڌوڙهي(بندوق جو)زور– طاقت –ڏڪ– نشان.شڪار.(ف)نانگ– سَپ– بلا– اژدها– اجگر.
– **مارُ جو پاڻي:** ذ. اڌوڙيءَ وارو پاڻي.
• **مارائي:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **مارائي:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **مارتولُ ج مارتولَ:** ذ. مترڪو– هٿوڙو. وڏو مترڪو– وڏاڻ– گهڻ.
• **مارڪاٽي(ت):** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.
• **مارگُ ج مارگَ:** ذ . اسم . (سن. مارگَ= رستو)رستو– سڙڪ– واٽ – گس – دڳ – راهه– لنگهه – گذر– طريقو– طور. تدبير– اُپاءُ– چارو– علاج. (پليٽس).
• **مارگي ج مارگي:** صفت. رستي وارو– واٽهڙو– پانڌيئڙو. الله لوڪ. پنت تي پڪو پوءِ.
• **مارسو(ڪ):** ث . وَل جو هڪ قسم.
• **مارنگُ ج مارنگَ:** ذ . چُلهه تي برتن رکڻ لاءِ عارضي طور ڪم آندل مٽي– پڪل سرن يا پٿرن جو ننڍڙو ٿُل – تودو(چلهه جي لاءِ تي مارنگ) "گهر جو پيرُ چلهه جو مارنگ".
• **مارنگڙو:** اسم خاص. تعلقي اُٻاوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **مارنگو ج مارنگا(ڪ):** ذ . مارنگ.
• **مارڻ:** مصدر. (سن. مارنَ= مارڻ) مار ڏيڻ– مار ڪيڻ– ڌڪ هڻڻ– ڪُٽڻ– سَٽڻ– زدوڪوب ڪرڻ– سزا ڏيڻ– سيڪت ڏيڻ. ڏکوئڻ– آزارڻ– ستائڻ– خون ڪرڻ– گهات ڪرڻ– قتل ڪرڻ– هلاڪ ڪرڻ. جيتڻ– فتح ڪرڻ. جهلڻ– روڪڻ (بڪ). وس رکڻ– تابع ڪرڻ(ڪاوڙ). ڪمائڻ– اڌوڙڻ. رڱڻ(چمڙو). پيهي سنهو ڪرڻ (ڏاتو)– اٽلائڻ– ڪُشتو ڪرڻ . ڪلڻ (مٽي). جهلڻ– ڦاسائڻ(پکي يا مڇيون). لَسو ڪرڻ– چلڪائڻ (چمڙو وغيره).
• **مارَ ج مارُون:** ث . سَٽَ– ڪُٽَ– ڏاگور– سَٽڪو– پيچ– ڦيهه– چلهه– سَٽَ ڪُٽَ– چوٽ– ضرب– گوشمالي– ڏينڀ. سيڪت– سزا. غضب– قهر "مار غريبان. قهر خدائي". لاچاري. عادت– هيرَ– علت. (جيئن چلر جي مار يا عقلَ جي مار).
– **مارُ مار:** صفت. مارينڌڙ– ڏکوئيندڙ. ناس ڪندڙ. مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ لفظ "جهڙوڪ. موت مار. وغيره".
– **مارا مارَ ج مارا مارُون:** ث . ست ڪُٽ. وڏي ويڙهه. نهايت ڪوشش– ڊوڙ ڊُڪ– ڪَشاڪش– ڪشمڪش– جانفشاني– جفاڪشي– محنت– ڪَشالو– ڏاڪڙو– مغز ماري.
– **ماروڪڙ ج ماروڪڙ(ت):** ذ . صفت. سدائين مارُون کائيندڙ– مار جو عادتي– مار کائُو.
– **مارو مارُ:** ث . سخت مار– مارڪُٽ– ڏاڍي زور ڪاهه– حملو.
– **ماري ج ماري:** ذ. مارينڌڙ– مارو. قاتل.
– **ماري ڀڄائڻ:** حملي ڪندڙ کي شڪست ڏيڻ– ڀڄائي ڪڍڻ.
– **ماري ڇڏڻ:** قتل ڪرڻ– هلاڪ ڪرڻ– ساهه ڪڍي ڇڏڻ.
– **مارِيلُ ج مارِيلَ:** ذ . مارجي ويل– مري ويل– ماري ڇڏيل– ساهه ڪڍي ڇڏيل. جيتيل– هاريل. ڪُشتو ڪيل.
– **مارا ماري ج مارا مارُون:** ث . مارا مار– ڦيهه ڦيهان– سَٽَ سَٽان– هَڻ هٽان– سَٽَ ڪُٽَ.
– **مارائڻ:** مارَ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ– ڪنهن کي قتل ڪرائڻ. (ماريو– مارائيندو– مارايل).
– **مارجڻ:** قتل ٿيڻ– (ماريو– مارجندو– مارجي ويل).
– **مارَ پوڻ:** موچڙا پوڻ– سَٽجڻ– ڪُٽجڻ. سزا ملڻ. مصيبت پوڻ. پٽ پوڻ.
– **مارڪُٽ ج مارون ڪُٽون:** ث . ڌڪ مُٺ. مار– ڏينڀ– ڦيهه– چلهه. سزا– سيڪت.
– **مارَ کائڻ:** ڌڙجڻ– سَٽجڻ– ڪُٽجڻ– ڏاگورجڻ– چلهجڻ– ڏينڀ– ملڻ– ڦيهجڻ. سزا کائڻ– سيڪت ملڻ.
– **مارمار:** ث . تکڙ پڪڙ– وَٽ پَڄ– تاهوتَ– آترويلا– وَٽ پَڪَڙَ– دَٻ– ڦَسَ.
– **مارُ مارڻ:** مُراد کي پهچڻ– ڪامياب ٿيڻ– هٽي هَڻڻ ڪرڻ– ميل مارڻ– رَسڻ– سهڙڻ– پُڄڻ.
– **مارو ج مارا:** ذ . مارڪُٽ– سَٽ ڪُٽ– مارا ماري. خونريزي– قتل گاهه. چالاٽو. ڪاهه– چلهه– حملو(ذ . صفت). مارُ ڪندڙ– مارينڌڙ– مارُ– مارو.
– **مارو ڪرڻ:** خونريزي ڪرڻ– گهاتُ ڪرڻ– گاهه ڪرڻ– رتو چاڻ ڪرڻ– مارا ماري ڪرڻ– مارو مارَ ڪرڻ.
– **مارو جهڻ:** خون ڪرڻ– قتل ڪرڻ. تباهه ڪرڻ– برباد ڪرڻ– ناس ڪري ڇڏڻ.
• **مارو ج مارا:** ذ . (ف. مالہ> ماليدن= مهٽڻ). راز کي ڪمُ جو هڪ اوزارُ– چونالو– چونارو– چوناڙي– ڳُرڪي– پٽ مان گولين چوڙڻ لاءِ ڪيل سوراخ– شڪار کي قابو ۾ آڻڻ لاءِ

Gul Hayat Institute

ٺاهيل لوڙهو. (پرمانند).

• **مارُو ج مارُوَ:** ذ . هڪ راڳڻيءَ جو نالو- سريراڳ جي ٽين راڳڻي(جا نومبر ۽ ڊسمبر مهيني جي ڏينهن جي آخري وقت ۾ ڳائي ويندي آهي). (آصفيہ). (ذ . صفت). مال چارِيندڙ - مالدار- جهنگ جو رهاڪو- مسڪين- غريب- نادارُ. (ذ) (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.

• **مارواڙُ:** اسم خاص. هندستان (ڀارت)جو هڪ علائقو.

• **ماروتُ:** اسم خاص. (ع). هڪ ملائڪ يا نيڪ ماڻهو جو نالو.

• **ماروتُ ج ماروتَ:** ذ. (سن. ماٿلَ) مامي جو پٽُ(ٿ ماروت ج ماروتُون).

• **مارُوڙُ ج مارُوڙَ (ل):** ذ. صفت. سُڃرو(وَهٽُ).

• **ماروسَٽَل:** اسم خاص. راجپوتانا ۽ سنڌ جي وچ وارو وڏين پٽن وارو واريَاسو.

• **ماروجَتُ:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مارووالو:** اسم خاص. تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مارُوواهُ:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مارُوئي:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۽ تعلقي دادوءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو. مارئي

• **مارُئي:** اسم خاص. سنڌ جي هڪ مشهور سيل سَتُر واري عورتُ. عمر ۽ مارئي جي قصي جي سورمي.

• **مارُئي جو ڀَعَرُ:** ذ. خوشبوءِ دار گاهه جو هڪ قسم.

• **ماري ج ماري:** ذ . صفت. (سن. ماري) مارِيندڙ- مارو. شڪار ڪَندڙ- شڪاري- صياد. ڳهاتَڪُ(اسم خاص). تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ماريئَڙُو ج ماريئَڙا:** ذ. صفت. ماري- شڪاري- شڪار ڪندڙ.

• **ماريو ج مارِيا:** ذ . صفت. مار کاڌل- ماري- هيسيل. زناني اصطلاح ۾ مردن لاءِ استعمال ڪيل. ڌڪار جو لفظ.

"جا مڙسي مُڙسن ۾ سا ماريي ۾ ناهه"(ڳنلشڪر).

• **مازان:** ٿ. ڏنڊ. زوري مڙهيل مصيبت.

• **ماڙ:** ٿ . (سن. مڙ= خوش ڪرڻ ۽ سينگارڻ) مدد- حمايت- واهر- سهائتا. دستگيري- رهنمائي- سُونهپ- همراهي. اوٽ- پنيرائي- آڌر- آڌار- ٽيڪ. مهرباني- احسان - وڙُ- ڀلائي - ڪريا.(سن. مَنڊ= منڊڻ) گهر جو مٿيون طبق- منزل- طبقو- ماڙي. (ب ماڙ. نہ ماڙ وغيره).

– **ماڙ تي مِينهَن وَسائِڻُ:** خدائي رحمت ٿيڻ- وڏي مهرباني ڪرڻ. ناممڪن ڳالهه ٿيڻ- اڻ ٿيڻي ڳالهه ٿيڻ.

– **ماڙ ڪَرَڻُ:** مدد ڪرڻ- سهائتا ڪرڻ- واهر ڪرڻ. مهرباني ڪرڻ- ڀلائي ڪرڻ- نيڪي ڪرڻ- احسان ڪرڻ- ڪرم ڪرڻ.

• **ماڙو ج ماڙا:** ذ . صفت. سنهو- پتلو- مَهينُ- سُوڪيَرُ- باريڪ- ڪاغذي- هَلڪو- ڏبرو- گهٽ اَپرو- پٽنگ- يڪتهو- ٻانڊيو- چينجهرو- لينجهہ جهڙو- لينجهڙو- هيڻُ- لاغرُ- ڊانگ- رڳارو- لِڙَ. پاڻيءَ جهڙو - چڊو- پترو- چِٻرو- چِتڙو. خراب- ٻُڇڙو- ٻرو- مَدو- ڏُشٽُ- بَدُ- خَبيثُ- شَرِيرُ- پاپي- پاپائتو- مَندو- پراڇتي. گهٽُ- ٿورو- ڪَسو. (ذ). مچرداني جي ٻڌڻ لاءِ ڪَهي.(ل). وڏو گهر- حويلي- بنگلو(ت).

• **ماڙها ج ماڙهائُون (ٿ):** ٿ . مالها- هار.

• **ماڙهو ج ماڙها (ٿ):** ذ . جهار هلڪڻ لاءِ وڻ تي ٺهيل پيهو- پيهي. (راء).

• **ماڙهُو ج ماڙهُو:** ذ. (سن. منش= ماڻهو)ماڻهو- آدمي.

– **ماڙهپائي ج ماڙهپائيُون:** ٿ. انسانيت- ماڻهپو- آدميت.

– **ماڙهپو ج ماڙهپا:** ماڻهو- انسانيت- ماڙهپائي- ماڻهپو.

– **ماڙهُو چيڙهُون:** ذ. ماڻهو چيٽون.

• **ماڙي ج ماڙيُون:** ٿ . (سن. مَنڊ= سينگارڻ) جاءِ - گهر- مڪان. گهر يا جاءِ جو مٿيون طبقو- جاءِ جي مٿان ٺهيل ٻي جاءِ - ماڙ.(اسم خاص). تعلقي خيرپور ميرس. تعلقي سکر. تعلقي روهڙي. تعلقي اُباوڙي. تعلقي ڪڪڙ ۽ تعلقي فيض گنج (خيرپور ميرس) ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ماڙي وسايو:** ٿ . تعلقي گولاڙچي ۾ هڪ ماڳ.

• **ماڙي جان شاهُ:** اسم خاص. تعلقي روهڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ماڙي جعفرخان:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ماڙيچي:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊوالهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ماڙيچا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ماڙيچو ج ماڙيچا:** ذ . صفت. مارواڙ ملڪ جو رهاڪو- مارواڙي.

– **ماڙيچاڻي ج ماڙيچاڻيُون:** ٿ . صفت. مارواڙ ملڪ جي رهاڪو (عورت)- ماڙيچڻي- ماڙيچڻ- مارواڙڻ.

– **ماڙيچڻ ج ماڙيچڻُون:** ٿ. ماڙيچاڻي.

– **ماڙيچڻي ج ماڙيچڻيُون:** ٿ . ماڙيچاڻي- ماڙيچڻ.

• **مازادُ ج مازادَ:** ذ . (ف. مادرَ= ماءُ+زادن= ڄمڻ)ننڍو اُٺ- ڳوُرو- ڪَنواٽُ. جوان اُٺ. گهر ۾ ڄايَلُ ۽ نپائي وڏو ڪيل ڪنهن بہ جانور جو ٻچو. (پرمانند).

Gul Hayat Institute

• **مازران ج مازرائُون:** ث . (ع. ماجرا= حادثو). بدنصيبي— ڪمبختي— نياڀَ— شامت—مصيبت— آپدا— آفت— وبا— جنجال — آزار— زحمت — تڪليف. خرابي— بُرائي— بڇڙائي— ڪُبُدَ— آپڪار— مَدائي— پِٽَ— پاراتو— بددعا— آهَ— ڪنجوسائي— مَرڇُوئائي.(ت).

• **ماسُ ج ماسَ:** ذ . (وَيدڪ.ساش: پرا. ماس: سن مانس= گوشت) گوشت— ساهُ— جسم— ديهه — بَدنُ— سرِيرُ. ميوي وغيره جو اندريون حصو. گُدو— گِرُ. رَسُ.(سنَ. ماس— مهنو)ماهُ— مهينو—چَندُ.

— **ماسرو ج ماسرا:** ذ. صفت. ماسارو.

— **ماسَڪُ جي ماسَڪ(ت):** ذ. صفت. ماسارو— ماسرو(وفا).

• **ماسَاتُ ج ماسَاتَ:** ذ . (سن. ماتر شُوسرئيَہ) ماسيءَ جو پٽ.(ث. ماسات ج ماسَاتيُون).

• **ماسَاٽي:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ماستَرُ ج ماستَرَ:** ذ . صفت. انگ. (Master) سيکاريندڙ —سکيا ڏيندڙ. استاد— معلم.

• **ماسڙُ ج ماسڙَ:** ذ. ماسيءَ جو مڙس.

• **ماسو ج ماسَا:** ذ. (سن. ماش= دال جو هڪ قسم)— اَڙد جو هڪ داڻو (ف. مَاشَہ= ماسو)ماش جي دال جي هڪ داڻي جيترو وزن. تور جو هڪ انداز— تولي جو ٻارهون حصو— اٺن رتين جو وزن. ڪجهه حصو— ٿورو ذرو.

• **ماسُودي:** اسم خاص. تعلقي ميرپورساڪري ۾ هڪ ديهه.

• **ماسُوري:** اسم خاص. بُگٽي بلوچن جو هڪ قبيلو(تاريخ بلوچستان).

• **ماسِيَ ج ماسِيُون:** ث . (پرا. مائُوسِيَا= ماسِي: سن. مَاترَ+ اِت+ڪا = ماسي)ماءُ جي ڀيڻ— خالَہ.

— **ماسِياهُ:** ماسهين— تنهنجي ماسي.

• **ماشُ ج ماشَ:** ذ . (سن. مَاشَ= مُگُ). دال جو هڪ قسم— مُگُ(ڪارو). اَڙد— مانهن.

• **ماشَاءَ اللهُ:** حرف ندا. (ع. ماشاءَ الله= جو خدا گهريو). جو خدا گهري. جيڪا الله جي مرضي— رب جي رضا. خدا ڪري — خدا جي مرضيءَ سان— خدا جي گهرپ سان.

• **ماشو ج مَاشَا:** ذ . جامڪيدار بندوق جو هڪ حصو(جنهن ۾ جامِڪي يا پَليتو پچائجي). (پرمانند). بندوق ڇوڙڻ واري چابي— لبلبي.

— **ماشا پِيڙڻُ:** سوڙهو گهٽڻ— زور رکڻ. چِپڻ— زور ڏيڻ— پيڙڻ— پڪيرڻ. داب ڏيڻ— دٻڻ— چاپڻ. ڏاگُورڻ— سڙهڻ— سٽڪائڻ— ڏاڍي مار ڏيڻ— پڇَ ڪڍڻ.

— **ماشَا ڦِرڻُ:** حوصلا خطا ٿيڻ— وايون بتال ٿيڻ— حيران ٿيڻ— ششدر ٿيڻ— بتالجڻ.

— **ماشو پِيڙڻُ:** بندوق جو گهوڙو چاڙهڻ— لبلبو دٻائڻ.

— **ماضِي:** صفت . (ع . مَضَيٰ= هو لنگهي ويو). گذري ويل— گذريل — گذشتہ— اڳيون(وقت) — ٿي ويل. زمان جو هڪ قسم— گذريل وقت جي معنيٰ ڏيکاريندڙ زمان.

— **ماضي اِستمراري:** ذ . گذريل وقت ۾ هلندڙ ٿي هلندڙ ڪم بابت خبر ڏيکاريندڙ زمان.

— **ماضِي بَعِيد:** بالڪل اڳاٽو. گذريل وقت جي خبر ڏيندڙ زمان.

— **ماضِي شَرطِيہَ:** ذ . گذريل وقت ۾ شرط سان ڪم ٿيڻ جي خبر ڏيندڙ زمان.

— **ماضِي قَرِيبُ:** ذ . ويجهي گذريل وقت ۾ ٿي ويل ڪم جي خبر ڏيندڙ زمان.

— **ماضِي مُشڪُوڪي:** گذريل وقت ۾ ٿيل ڪم بابت شڪي خبر ڏيندڙ زمان.

— **ماضِي مُدامِي:** گذريل وقت ۾ ڪم چالو رهڻ جي خبر ڏيندڙ زمان.

— **ماضِي مُطلَقُ:** ذ . گذريل وقت ۾ مڪمل طرح پوري ٿيل ڪم جي خبر ڏيندڙ زمان.

— **ماضِي مَعطُوفِي:** ذ . گذريل وقت ۾ فاعل جو هڪ ڪم ڪي پوري ڪري، ٻئي ڪم ڪي لڳو رهڻ جي معنيٰ ڏيکاريندڙ زمان.

• **مافو ج مَافَا:** ذ . (ع. محَافہ). ڏولي— مُحفو— محافو— محل.

• **ماڪَ ج ماڪُون:** ث . (سن. مِهِڪا= ماڪ). اوس— ولهہ— مات— گهم— شبنم.

— **ماڪائڻُ:** مصدر. ماڪ ۾ آلو ٿيڻ— پُسَڻُ— ماڪجڻ. (ماڪايو— ماڪائيندو— ماڪائيل).

— **ماڪائي:** ظرف. ماڪ ۾ — صبح جي وقت.

— **ماڪايو ج ماڪايا:** ذ . صفت. ماڪ سان ڍڪيل— گهمجي ويل.

— **ماڪَ تي مارجَڻُ:** سنهڙي ۽ ضعيف گاهہ جو ماڪ تي ٿورڙي وقت لاءِ اٿ لڪي اوپڙ ۾ ساوڪ ڪرڻ. بنا ڪنهن بنيادي مضبوطيءَ جي ٻاهريون ڏيک ويک ڪرڻ.

— **ماڪَ تي موڙڻُ:** ڪوڙن آسرن تي راضي رهڻ— ٺلهن آسرن تي ريٽو وتڻ— ڏٺن تي خوش رهڻ.

— **ماڪجڻُ:** مصدر. ماڪائڻ— گهمي وڃڻ. پِڃڻ— آلو ٿيڻ— پُسڻ.

— **ماڪَ مان اُڇَ لَهَڻُ:** ٿوري شيءِ مان ڊِوُ تي وڃڻ— ٿوري تي

Gul Hayat Institute

راضي رهڻ.

– **ماڪِيلُ ج ماڪِيلَ:** ذ. صفت. ماڪ ۾ پسيل– گهميل. آلو تيل– پڳل– آڊوڪو ٿيل.

• **ماڪا:** ذ. ارادو– منشا– نيت– مراد– مطلب– قصد– مقصد – غرض. چِتون. پکي جو هڪ قسم. (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو(پنهي عاقل تعلقي ۾ رهندڙ). تعلقي گهوٽڪي ۽ تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ماڪَاٽِي:** اسم خاص. نَنَّن ۽ جبل جو نالو.

• **ماڪَاهِي:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَاڪرُ ج مَاڪرَ:** ذ. صفت. (ع. قبول جو بگڙيل). دلپسند– وڻندڙ– پَروان. پسند– قبول– بحال– برصواب– ثابت – سجايو. اسم خاص. ماڻهو جو نالو.

• **ماڪرُ پوڻُ:** مقبول پوڻ– پسند پوڻ– وڻڻ. ثابت پوڻ– سجايو ٿيڻ.

• **ماڪرياڙيءَ:** صفت. مانگرياڙيءَ جا (ٻچڙا).

"جا تو گهيڙي گهت، ماڳرياڙيءَ مڇڙا،"

"اُن ڪنڊيءَ ڪَڍي ڪيترا، نيئي پَچارڙا پَٽ."(شاهه ڪريم).

• **ماڪڙ:** ث. (سن. مَڪرت=باندر). مڪڙن جو ولر– اور– روهه– (مڪڙن جو) دَلُ.

• **ماڪڙِي ج ماڪڙِيُون:** ث. ٻڪريءَ جو هڪ قسم.

• **ماڪُو ج ماڪُو:** ذ. صفت. پاڙ ڪائيندڙ– پاڙيو– پڙوو– دَلو– بي غيرت– بي شرم– بي حيا. بيهودو– واهيات. مَڃُو.

• **ماڪوڙو ج ماڪوڙا:** ذ. جيت جو هڪ قسم– وڏي ماڪوڙي. بُولي ڳهه جو هڪ سينگار.

– **ماڪوڙِي ج ماڪوڙِيُون:** ث. ڪنلي– ڪِيلِي. وهڻن جي پيرن ۾ ٿيندڙ بيماريءَ جو هڪ قسم. ماڻهوءَ جي ڏندن ۾ ٿيندڙ بيماريءَ جو هڪ قسم– ڏندن جي ڪاڏ.

• **ماڪُ ج ماڪَ(ل):** ذ. تمام چڱيءَ طرح ۽ سنو ڦرندڙ لاٽئون.

• **ماڪانڊي:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ماڪلِي(ٿ):** ذ. ٽري پرت جو هڪ قسم. (راءِ).

• **ماڪَنبُ:** اسم خاص. تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو(ماڪَندُ نمبر ۱، ۲).

• **ماڪو(ٿ):** ذ. صفت. بي ڪمو– بيڪار– نِڪمو– نِڪار.

• **ماڪوڙو:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ماڪِي ج ماڪِيُون:** ث. (سن. مَڪشِڪَا=ماڪشيڪَ = ماڪِي) ماڪيءَ جي مکين جو گلن تان گڏ ڪيل رس– مَڌ– شهد– اَنگبين– عَسل– ميٺ– شيري – شيريني– مِناس.

"مکڻ ماڪيون مِنيون مصريون، چنگاليون چاشنيون حلوا."(مسڪين).

– **ماڪِيءَ جي مک:** ث. شهد مکِي– مَڌ مکِي.

– **ماڪِي لائي ماڪوڙو چنبيڙڻ (ت):** هٿ وٺي سخت تڪليف ۾ آڻڻ– مشڪلات ۾ ڦاسائڻ.

– **ماڪِيءَ واري آڙ(ت):** ث. لوڀ – لالچ– طمع– حِرص– هَوس– تمنا.

• **ماڪِيارو:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۽ ميرپورساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ماڪيجا:** اسم خاص. سنڌ جي هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ماڳُ ج ماڳَ:** ذ. اسم. (سن. مارگ= رستو. پرا. ماگ) رستو– گَس– ڏَگُ– سَڙڪ– لنگهه– مارڳ– مارگ. رهڻ جو هنڌ– جاءِ – جڳهه– هنڌ– مڪان– آستان– گهَرُ– رهائش – اِستاڻو– مُقامُ– جُوءِ. منزل گاهه– ٽِڪ– اڏو– ٺڪاڻو. وطن– ملڪ – ديسُ. ڳام– ڳوٺ– شهر. مُهاڻن جي اصطلاح ۾ پلي جو مُنهن– پلي جو گَسُ(درياءَ ۾ پلو اڪثر تانگهي پاڻيءَ مان ڪناري وٽان لنگهي).

– **ماڳائتو ج ماڳائتا:** ذ. صفت. جاءِ وارو– جايائتو– مڪاني. ٺانئيڪو– ٺاڻيڪو– هَنڌائتو– ٺانئتو– ٺانيڪو. هڪ هنڌ بيٺل– ڪٽل– برقرار– ڪپ ڪوڙ– آچَلُ– قائم.

– **ماڳ ٻُڌڻ:** بي گهر ٿيڻ– ڏتڙجي وڃڻ– لاوطن ٿيڻ– دربدر ٿيڻ– ڀٽڪڻ. ملاحن جي اصطلاح ۾ پاڻيءَ جي اوڇتي لهي وڃڻ سبب پلن جو گَس تان ٽڙي پکڙي وڃڻ.

• **ماڳُونو(ل):** ذ. هنڌائتو ڏ ڪ.

• **ماڳهين:** ظرف. انهيءَ جاءِ تي– انهيءَ هنڌ تي. انهيءَ لاءِ تہ – تانڪ– بجاءِ – بدران– عيوض– اُٿلو. پاڻ– موراهين– مُورڳو– اصل – بنهه– صفا– قطعاً– ڪڏهين بہ – بلڪل.

• **ماگهُ:** ذ. (سن). هڪ مهيني جو نالو– سنڌ جي سنبت سال جو يارهون مهينو(۱۵ جنوريءَ کان ۵ فيبروري تائين وارو عرصو). مانگهه.

• **ماگَرُ:** اسم خاص. مُهاڻن جي هڪ ذات جو نالو.

"پَسِي راڻين رُوءِ، متان ماگر مَتِين".(شاهه).

• **مال ج مالائُون:** ث. (سن. مالا=مالها) مالا – مالها– هار. ڳاني. مالهه. (ڪنيات– ڳَر).

• **مالُ ج مالَ:** ذ. (ع. مالُ= ملڪيت) مالي– ماليات – مِلڪ– املاڪ– ڌَنُ– خزانو– دنيا – دولت– ناڻو– مايا–

Gul Hayat Institute

متاع. پئسو- ڏوڪڙ - نقدي- روڪڙ- رقم. پونجي- جمعيت - سمپت - موڙي- راس. زور - زيور - گهڻا- مڻيا. ٽپڙناڙي. اسباب- سامان- اثالو- ترڪو- مڏي- جائداد. جنس- چيز- وَکَرُ- شيءِ- ٿوڪُ. سوداگريءَ جو مال. چوپايو مال- ڍور ڍڳا- مويشي- وهٽ. ڍِل. محصول- اڪَٽُ.

— **مالامالُ:** صفت. مال سان پريور- ناڻي سان پريل - خزاني سان پُر. دؤلتمند- شاهُوڪار- غَني- دؤلتوند- مايا وانُ.

— **مالا مالُ ٿي وڃڻُ:** ناڻي سان ڍئجي وڃڻ- ملڪيت سان چڪار ٿي وڃڻ. دولتمند ٿي وڃڻ- امير ٿي وڃڻ- شاهوڪار ٿي وڃڻ- رئيس ٿي وڃڻ.

— **مالا مالُ ڪَرَڻُ:** ملڪيت سان ڍئي ڇڏڻ- امير يا دولتمند ڪري ڇڏڻ- تَونگر ڪرڻ- ڍؤڪرائڻ- پُر ڪرڻ. نهالُ ڪرڻ.

— **مالُ تَڪَڻُ:** پرائي مال ۾ اکُ وجهڻ- ملڪيت جاچڻ.

— **مالُ ٿي مِنائِي هُجَڻُ:** شيءِ موجب قيمت هئڻ- جهڙو مال، تهڙو مُلهه هئڻ. محنت جيترو، اُجورو هئڻ.

— **مالُ پهَرائِڻُ:** چوپائي مال کي جهنگ ۾ چارڻ لاءِ وني وڃڻ.

— **مالدارُ ج مالدارَ:** ذ . صفت. مال وارو- دنيادار - تَونگر - شاهوڪار- دولتمند- ونهيون- هَريو- ڀاڳيو- سائو- مالا مالُ- هُوند وارو- آسودو- ڏتُونڌي- ڏن پرور- اميرُ- ڏنوَنت- ڏن وانُ.

— **مالداري ج مالداريُون:** ث . دولتمندي- ثروت - شاهوڪاري - ڏن واني.

— **مالِ غَنيمَت:** ذ . لُٽَ جو مال- ڦر جو مال. جهاد ڪندي هٿ آيل مال. لڙائيءَ جي ميدان مان هٿ آيل مال.

— **مالَ کي ماچاندِ ڪَرَڻُ(ڪ):** مال تي چانو ڪرڻ- وهڻن جي مٿان چانولو ڪرڻ.

— **مالُ مبارڪ ڏيَڻُ:** مايا تي خوشي ڏيکارڻ- شاهوڪاريءَ تي ڦُندڻ.

— **مالُ مَتاعُ ج مالُ مَتاعَ:** ذ . اسباب ۽ ناڻو- سامان ۽ روڪڙ- ڏن دولت.

— **مالُ مِهرائِڻُ(ڪ):** مال کي پاڻي پيارڻ.

— **مالُ ميڙُ ج مالُ ميڙَ:** ذ . صفت. مال ميڙيندڙ- پئسو گڏ ڪندڙ - بَخيلُ- شُومُ- مَکي چُوس - مُوذي- ڪَنجوس - چَمچُوس.

— **مالِي:** ث . ملڪيت - ماليات- ڌَنُ- دولت- ناڻو. مال اسباب. جائداد- املاڪ(صفت). مال جو- اقتصادي - آرٿِڪُ- پئسي

ڏوڪڙ واري - مال جي جائداد جي (حالت وغيره).

— **ماليات:** ث . مالي . زرعي ڍِل.

— **ماليَتَ ج ماليتُون:** ث . جمع - پُونجي- سرمايہ. ڌَنُ- دولت- ملڪيت - ناڻو- پئسو - ڏوڪڙ. قسمت - مُل- نصيب- ڀاڳو. قدر- وقعت- فوقيت.

— **ماليسري ج ماليسريِ(ث):** ذ . صفت. دنيادار- دؤلتمند- شاهوڪار- مالوَندُ.

• **مالا ج مالائُون:** ث . (سن. مالاءِ تسبيح) تسبيح - سُمرڻي- لڙي- لڙهي - هارُ. سَرَ- پُوتل ڌاڳو- ڌاڳو. حمائل جو گلو بند. گجرو. ڪَنڍي- ڪنڍلو. ڪتاب.

— **مالاڪارُ ج مالاڪارَ:** ذ . صفت. هار ٺاهيندڙ. مالهائون پوئيندڙ- تسبيحون ٺاهيندڙ.

• **مالارُ ج مالارَ:** ذ منگر مڇ جو هڪ قسم.

• **مالاري:** ذ . پکيءَ جو هڪ قسم يا مالهاري.

• **مالاڻو:** اسم خاص. تعلقي روهڙي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مالِتي:** ث . (سن). گُلن جي وَلِ جو هڪ قسم.

• **مالِٽو ج مالِٽا:** ذ . ميوي جو هڪ قسم.(نارنگي سان مشابهت رکندڙ ميوو.

• **مالِپُڙو ج مالِپُڙا:** ذ. خميري ۽ اٽي مان ٺاهيل مِٺو ۽ گيهہ ۾ تريل ٽڪلو.

• **مالڪِيو(ث):** اسم خاص. سوڍن جي هڪ ذات جو نالو.

• **مالِسري:** ث . (سن). هڪ راڳڻيءَ جو نالو سري راڳ جي پنجين راڳڻي(جا نومبر ۽ ڊسمبر جي مهيني ۾ ڀِن پهرن جي وقت ڳائجي). (آصفيہ).

• **مالِشَ ج مالِشُون:** ث . (ف. ماليدن= مهٽڻ) مَهَٽَ سَهَٽَ-مَلَ. گَهَڪو- گَهَندي- مهٽو سهٽو. لَسائي. صيقل- ڪُرنڊُ- پالش-چلڪو-اوجَر. چمڪو-صفائي رگڙ- ڪُرڙ- ڪُرڙو- رڳڙو.

• **مالِشَ ڪَرَڻُ:** مَلَڻُ- مَهٽڻُ- رڳڙڻ. مَهٽ سَهٽ ڪرڻ. بدن کي مهٽڻ. مانجَڻُ- ماجَڻُ- صاف ڪرڻ. ڪُرنڊ هڻڻ- پالش ڪرڻ- چلڪو ڪرڻ- اُوجَر ڪرڻ.

• **مالِڪُ ج مالِڪَ:** ذ . صفت. (ع. مَلِڪ= هو غائب ٿيو). ڌڻي- خاوند- سَرورَ- گهر ڌڻي مڙس - پَتي - گهَروارو- وَرُ- ڀَتارُ- شوهر- سائين- آقا- آغا- مختيار- افسر. سردار - عاملُ. ملڪيت وارو- ڀاڳيو. والِي- وارث- حقدار. حاڪم- بادشاهہ- تاجدار - سلطان - شاهہ - پاتشاهہ. خدا- ڌڻي -

Gul Hayat Institute

صاحب– ربُ– فقه جي مشهور امام جو نالو. امام مالڪ.

– **مالڪ المُلڪ:** ذ . صفت. جهان جو مالڪ– الله تعاليٰ– ملڪ جو مالڪ– سُلطان– تاجدار– بادشاهه– شهنشاهه.

– **مالڪاڻو ج مالڪاڻا:** ذ . مالڪيءَ جو– قبضي جي قيمت– حَقُ زمينداري– زمينداري جو حَقُ. محصولُ– ڍَلَ– چُنگي– شَرَحَ.

– **مالڪِي ج مالڪِيُون:** ث . ملڪيت–مالڪيتَ– وارثي– حقداري– حَقُ– واسطو. دعويداري– دعوا.(اسم خاص). مسلمانن جي چئن فرقن مان هڪ فرقو.

– **مالڳذارُ ج مالڳذارَ:** ذ . صفت. زمين جو محصول ادا ڪندڙ– ڍَلَ ڀَرُو. ڍَن ڀَرُو.

• **مالڪنڪڻِي ج مالڪنڪڻِيُون:** ث . دوائن طورُ ڪَمُ ايندڙ پسارڪي وکر جو هڪ قِسمُ.

• **مالڪوس ج مالڪوس:** ذ . هڪ راڳ جو نالو. مالڪونس.

• **مالِڪِي:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو. امام مالڪ جو فقه– مالڪي فقه وار.

• **مالَرُ:** اسم خاص. تعلقي ڪَڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مالَه ج مالَهُون:** ث . (سن. مالا= مالَه) هَرلي يا نار جو هڪ عضوو– هَرلي جي ڊينگي تي ويڙهيل نوڙ جا ٻه لڙهه(جي ارڙين ذريعي ڳنڍيل ٿين ٿا ۽ جنهن ۾ پاڻي ڪڍڻ لاءِ ڪِنگر ٻڌجن). اَرٽ ۾ ٽَڪ کي ڦيرائڻ واري ڏوري.

"مونا انجا اُڪريا، اَرٽَ ڍرڪي ماله" (ڪاپائتي– شاهه).

– **مالهارو ج مالهارا:** ذ . ماله کي پاڻدي تان ڪرڻ جي بچاءَ لاءِ هڪ ڏکي ڪاٺي.

– **مالَه پَڃڻُ:** مالَه ناهڻ– ماله وٽڻُ.

– **مالَه وارڻُ(ل):** مالَه پَڃڻُ.

• **مالَها ج مالَهائُون:** ث . (سن. مالا=مالها). جَپ مالَها– تَسبيحَ– سُمرڻي. ڪنٺلو– ڪَنٺي. قُول مالَها– گجرو– گُلن هارُ. سهرو.

– **مالَها ڦيرڻُ:** تسبيح ڦيرائڻ عبادت ڪرڻ– بندگي ڪرڻ.

• **مالَهارو ج مالَهارا (ٿ–ل):** ذ. پاڻيءَ جي جيت جو هڪ قِسمُ.

• **مالَهاري ج مالَهاريُون (ٿ– ڪ):** ث. پکيءَ جو هڪ قِسمُ.

• **مالهيٺا:** اسم خاص. تعلقي جاتي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مالهڻ ج مالهڻُون:** ث . صفت. (سن. مالِني) باغبان عورت– مالهياڻي– باغڻِ.

• **مالَهو ج مالَها(ت):** رازڪي ڪم جو هڪ اوزارُ– مارو.

• **مالِهي ج مالِهي:** ذ صفت. (پرا. مالِيو. سن. مالِيڪَ > مالِي =مالهي). باغ جو ڪم ڪندڙ– باغائي– آرائي– آرائين– باغبانُ. باغ جو رکپال– باغ جو راکو.(ث. مالِهڻ ج مالهڻيُون).

• **مالِهي ج مالِهيُون (ل):** ث . ڏندن جي پاڙ– مالِي– مَهار.

• **مالِي ج مالِيُون (ل):** ث . مالهي. (مهيري).

• **مالِياڻو ج مالِياڻا:** ذ . ائٽ جو هڪ حصو. ٽَڪ کي ڦيرائيندڙ ڏاڳي منڻ واري ڪاٺي.

• **مالِيخوليا ج مالِيخوليائُون:** ث . (يوناني) دماغ جو خَلَلُ– سوداءُ–دل هؤلُ–خنقان. جُنونُ– وَحشت– چَرِيائي– بيوقوفي.

• **مامَ ج مامُون:** ث . (پرا. مَمُو: سن. مَرَ= مام) ڳجهو ڳُڻُ– خاصيت– وصف. اندر جي ڳالهه– ڳجهي ڳالهه– رَمزَ– ڳُجهُ– رازُ– ڀيد– صلاح.

"ڪاجا مامَ مُٺن، هِن پڻ هئي هُن سين" (شاهه)

نشاني– علامت– لَڇڻُ– پارُ– آريڪٽُ– پَتو– اُهڃاڻُ– ڏَسُ– چِنهه. اِشارو– خبر– اطلاع سَڌَ– ڄاڻ– سُرُ– ٽَلَ– اَٽڪل– ترتيب– رِٿَ– ڪيڏ. (سن. مَرم= شرم). شَرَمُ– لَڄَ– حيا– مَرمَ.

"جهه تو ساماڻي، مامَ نه پڳي مارُئين" (شاهه).

– **مامَ بولَڻُ:** اندر جو حال اورڻ– دل جو مطلب چوڻ.

– **مام پَڃڻُ:** ڳجهارت پڇڻ– رمز سَلَڻُ– پرولي ظاهر ڪرڻ . مراد نه پوري ڪرڻ. لَڄَ خراب ڪرڻ– عصمت دري ڪرڻ.

– **مامَ مِلائِڻُ:** رمز تي هلڻ– ڳجهيءَ طرح هلڻ.

• **ماما مُوڙي(ٿ):** ث . گاهه جو هڪ قسم– لُوٽڪ.

• **ماماڻو ج ماماڻا(ڪ):** ذ . گاهه جو هڪ قسم.

• **مامَتا ج مامَتائُون:** ث . (سن. مَمتا= موهُ) موهُ– پاءُ– آڪنجهر– پريت – پيار– سنيهه– محبت– اُلفت– پريم– رغبت. ماءُ جو پيار.

• **مامَتُورُ:** اسم خاص. ("محمد طورُ" جو عام سنڌي تلفظ) محمد طورُ جو قديم شهر(جو سومرن جو هڪ تختگاهه هو. جنهن جا کنڊرات شاهه ڪپور لڳ موجود "مامَتُورُ جون ماڙيون").

• **مامچيرو:** اسم خاص. تعلقي ننگرپارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مامِرو ج مامِرا:** ذ . (ع. معامله جو بگڙيل) معاملو– قَدو– فساد – تڪرار– جهيڙو– جهڳڙو. ڏنڌو– ڪَمُ– ڪِرتُ. مصيبت– آپدا– آفت. (ل). رِٿَ– رمز– اٽڪل.(سر مارئي–

Gul Hayat Institute

گر). (اسم خاص). تعلقي روهڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **مامرو مَنڊڻ:** وڙهڻ– تڪرار ڪرڻ– اٽڪڻ– جهيڙو ڪرڻ– فساد ڪرڻ– جهڳڙو ڪرڻ.

– **مامري پوڻ:** آزار ۾ پوڻ– مصيبت ۾ پوڻ– آفت ۾ ڦاسڻ.

• **مامڻ:** مصدر. (۾) ماپڻ– سمائڻ– هئڻ– جاءِ ملڻ– وٺي ملڻ. (ماميو– ماميندو– ماميل). (پرمانند).

• **مامڻ(ت):** مصدر. اشارو– مامر ڏيڻ. (ماميو– ماميندو– ماميل).

• **مامو ج ماما:** ذ. (سن. ماتُلَ= مامو) ماءُ– جو ڀاءُ.

– **مامالو ج مامالا:** ذ. صفت. مامي جو. مامي جي طرف جو. مامي جي آڪهه مان.

– **مامُون ج مامان:** ذ. مامو– ماءُ جو ڀاءُ.

– **مامِي ج مامِيُون:** ث. مامي جي زال– ماءُ جي ڀاڄائي.

• **مامُور:** ذ. صفت. (ع. مامُور=مقرر ڪيل) حڪم ڪيل– حڪم ڏنل– امر ڪيل– مقرر– نصب ڪيل. اجازت ڏنل– موڪل ڏنل– اختيار ڏنل. قسمت ۾– نصيب ۾– مقدر ۾. ذ. (ع. مَعمُول جو بگڙيل). رواج– دستور – پِر– وَٽيرو– سرشتو– ليڪو– هَلِي چَلِي– مرجاتا. ڪَرمُ– ڪَرمَ ڪارُ– ڪار– ڪارجُ– حاجَ– ڪاجُ– ڪَرمُ– ڏنڊو– ڪِرت.

– **مامُور ڪَرڻ:** مقرر ڪرڻ– مُتعين ڪرڻ– ڪو ڪم سپرد ڪرڻ– ڪنهن ڪم تي نوڪر رکڻ.

– **مامُوري ج مامُوري:** صفت. ٿيڻ جوڳو– ممڪن– هو وٺهارُ– عمل ۾ آيل– عمل ڪرڻ جهڙو. مخموري– مستي.

– **مامُوري:** ث. (سن. مَهاماري) وڏي بيماري– ڳري آفت– طاعُون. (ع. ماموريت– خدا جي طرفان امر ڪيل) وڏي بيماري– وڏو خطرو– آسماني آپدا. تپ جو هڪ قسم. (ل– غريب).

• **مامُون:** صفت. (ع. مامون= امن ڪيل) امن ڪيل– محفوظ– بي خوف. (اسم خاص). بغداد جي خليفي هارون رشيد جي پٽ جو نالو.

• **ماموءِ:** تنهنجو مامو. مامهين.

• **ماموئِي:** ث. پسارڪي وکر جو هڪ قسم– پکِل عضون جي ڳنڍڻ لاءِ ڪم آندل هڪ ٻوٽيءَ جي پاڙ (پکل عضون کي ڳنڍڻ لاءِ دوا) – (ٻن قسمن جي هڪ سلاجيت وانگر ٻهاڙن مان رسن وانگر نڪري. ٻي عنبر. ڪستوري ۽ قيصر وغيره مان ٺهي). مهمائي– موميائي. (اسم خاص). فقيرن جو هڪ فرقو. آڳاٽي وقت ۾ سنڌ جا ست ماموئي فقير.

– **ماموئِي ٿيڻ:** گرميءَ جي ڪري بلڪل گهٽو پگهرجڻ– موم ٿيڻ. پگهر ۾ شل ٿي وڃڻ.

• **ماميج ج ماميجُون (ث):** ث. (ف. مهميز) سزا سيڪت. اِشارو– مهميز– ٽوڪر– نوڪر– آڙي. جزا. عوض– بدلو– اُجورو (ڪ).

• **ماميچو:** ذ. گاهه وانگر چمنڊڙ ول جو هڪ قسم.

• **مامِيرو:** ذ. دوا طور ڪم ايندڙ هڪ ٻوٽيءَ جي پاڙ– مَهميرو.

• **مان (ت):** ضمير (ف. من). آءٌ – آئون– مون. حرف جر. (سن. مَدِيان> مَديَہ= وچ) وچان– وچ مان– منجهان.

– **مان تو:** مان اُتيو– مون چيو.

• **مان:** حرف ندا. (سن. من= سمجهڻ). شَل– خدا ڪري تہ – شالَ– شل– مَن– هوند– جيڪر. مون کي اُميد آهي تہ.

• **مانُ ج مانَ:** ذ. (سن. مَان> مَنَ= مڃڻ – عزت). عزت– آب – آبرو– جس – مُهت– شان– آدر. مروت – لحاظ– اقبال– مرتبو– عهدو– درجو. حشمت– دٻدٻو– رعب– فلڪ– ٺاٺ– تيج– عظمت– ادمبر. تسليمات– نياز– آداب – آدستڪار– آدرڀاءُ. گهمنڊ– ايمان – غرور – تڪبر– هٺ– آڪڙ– سيٺ. ناز– نخرو– انگل– آرو. غمزو– لاڏ– ڪوڏ– ماڻو.

– **مانائِتو ج مانائِتا:** ذ. صفت. مانوارو– آبروءَ وارو– معتبر– سگهڙ– شاندار– شانائتو– شان وارو– معزز– ادب وارو– ادبائتو– آبائتو. شريف (ظرف). ادب سان– باعزت – مان سان– شان سان– عزت ماب.

– **مان مِلڻ:** عزت ملڻ. ڪم پورو ٿيڻ– مراد پوري ٿيڻ.

– **مانوارو ج مانوارا:** ذ. صفت. عزت وارو– شانوارو– مانائتو.

• **مانا:** ذ. ڏڪا– ٽاپا.

– **مانا ڪائِي رَهڻ:** حياتيءَ جا ڏينهن پورا ڪرڻ. ڏکيا سکيا ڏينهن گذاري ڇڏڻ. ٻڍو ٿيڻ– پيريءَ ۾ اَچڻ. آخري عمر کي ويجهو اچڻ.

– **مانا ڪائِي مَٽي اچڻ:** مانا ڪائي رهڻ.

• **مانارو ج مانارا:** ذ. ڏينين يا ماڪيءَ جي مکين جو گهر– ڇتُ– ڇاتو.

• **مانٽِڪو ج مانٽِڪا(ت):** ذ. صفت. مڙس ماڻهو. هلنديءَ وارو– پجت وارو– پهچ وارو– پُڄنديءَ وارو.

• **مانجڻ:** مصدر. (پرا: مَنج(اي)= صفا ڪرڻ. سن: مَنُجي(تِي)= صفا ڪرڻ– ماجڻ– مانجهڻ– ملڻ– صفا ڪرڻ– صاف ڪرڻ. موئرو هٽڻ– مٽي سان صاف ڪرڻ–

Gul Hayat Institute

مهت سهت ڪرڻ– مهٽڻ. چلڪائڻ– اُجرائڻ– اڇو ڪرڻ– پالش ڪرڻ. (ٿانءَ کي) رهڙڻ– رڳڙڻ– رهٽڻ– ڪُرڙڻ.

• **مانجِٽِي ج مانجِٽِيُون (ت):** ث. جُوئر جي ماني پچائڻ مهل ڪم ايندڙ ٺڪر جي گول لَسي ڊڪٽي.

• **مانجهه:** ث هڪ راڳڻي جو نالو. اندر– ڳجهه– لڪ– راز. (ت). (وفا).

• **مانجهاڪو:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مانجهانڊِي ج مانجهانڊِيُون:** ث . وڻ جو هڪ قسم– سيوي– مانجهلي– منترو.

• **مانجهانڊِٽِي ج مانجهانڊِٽِيُون:** ث. مانجهانڊي.

• **مانجهانڊو ج مانجهاندا:** ذ. (سن. مَڌيه+آهڻ= منجهند) منجهند جي ماني– ٻپهرو. سفر جي وقت ۾ ٿورو ڊاهو– ساعت جو آرام– ويم ڪانپوءِ ڪنهن زال جو ٻپهرين دفعو پيڪي ۾ اچڻ.

– **مانجهانڊو ڪرڻ:** منجهند جي مانيءَ کانپوءِ ڪجهه وقت آرام ڪرڻ– ٻنپهرن جو ٿورو آرام ڪرڻ. ٿورو ڊاهو ڪرڻ– ساعت ڪن آرام ڪرڻ.

– **مانجهاندي جو ماڳ:** ٿوري وقت جو ٽڪاڻو– وقتي رهائش– ٿوري وقت جو ڊاهو.

• **مانجهاٽو ج مانجهاٽا:** ذ. مونجهارو– سستي– ڏک.

• **مانجهاٽِي (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مانجهلِي:** ث. ٻولي جو هڪ قسم. (ڪ). سُڳٽي. (ل)– ٿوهر.

• **مانجهند:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **مانجهند:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مانجهڻ:** مصدر. مَلڻ– مهٽڻ– صفا ڪرڻ (اُجارڻ– چلڪائڻ– ڪرڙڻ– رڳڙڻ– صاف ڪرڻ– مانجڻ. (مانجهيو– مانجهيندو– مانجهيل).

• **مانجهو ج مانجها:** ذ. (سن. منجا) لغڙ جي ڏور کي هڻڻ لاءِ شيشي جو چورو ملايل سان ليئي– ڪُٽيل شيشي جو ملايل ليپ. ٻني ڪيڙڻ مهل پُل ڪان رهجي ويل زمين جي وٽ. (سن. مهش= مينهن). ڳائو يا ماهيو گوشت (صفت). مينهن جو– مينهن وارو. (اسم خاص). تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو

• **مانجهو:** مانجهند شهر ضلعو دادو.

• **مانجهولو ج مانجهولا:** ذ. رازڪي ڪم جي هڪ اوزار جو نالو.

• **مانجهو مَٽيو:** ث. سهٽي زال.

• **مانجهي ج مانجهي:** ذ . صفت. (پرا. مانجهيو. سن. منجهي (ايڪ) = همت وارو) ٻيڙيءَ جو ونجهه هلائيندڙ– ٻيڙي هلائيندڙ– ٻيڙائيتو– ناکئو– ملاح. جهاز هلائيندڙ– ڪپتان– همت وارو– همٿ وان– سُورمو– سورهيه– بهادر – پهلوان– غازي – دلير– بانڪو– جوڌو – قوي– ٻلوان ٻلي– ٻليارو– مهمير– طاقتمند– شُجاع. چالاڪ– هوشيار – حرفتي– سياڻو– ڏاهو– داناءُ– اٽڪلي – اٽڪل باز– ڪيتاري. (سن. مَڌيه =وچ) وچ ۾ رهندڙ– سردار – ڏرو– مهندار – اڳوان– اڳواڻ. جيهڙو ٺاريندڙ–ثالث. (اسم خاص). تعلقي ڪنڊڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مانجهياٽِي:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **مانجهيرُو ج مانجهيرُو:** ذ. صفت. ٻئي جو ڳجهه ڄاڻيندڙ– ٻئي جي اندروني راز مان واقف– واقف راز– رازدار– پيڊي– واقف– سونهون– رهبر– هادي– پيشوا. (پرمانند).

• **مانجهيلو ج مانجهيلا:** ذ. وڏو ديگڙو– ميانو.

• **ماڄُونو:** صفت. مڄٺ جو رنگ، سنو ڳاڙهو رنگ. مَڄٺ جي رنگ سان رڱيل ڪپڙو.

• **مانجو ج مانجا (ت):** ذ. واڍڪي اوزار جو هڪ قسم– ڪاٺ تي ليڪن ڪڍڻ جي ڪم ايندڙ رندو.

• **ماند:** ظرف. مهند– مهندان– روبرو.

• **ماندا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ماندو ج ماندا:** ذ. (پرا. ماندو. سن. مانده. ف. مانده= بيهوش) بيهوش– بي سُرتيو– بي حال– بي حس– ٽريل (ماٺهو)– ڏنڊ پيل– مورڇا– وسائل– بي سڌ– آنڊ ماندڙ ۾ پيل. چُور– ورتل– ڪهيو– ٿڪل– هَڄيل– ڳهيل. آتو– ڪڪ– بر– عاجز– بيزار. قس– ڦان– ساٽو– خستو. موڳو. منتظر– آسائتو– آتو. (ث. ماندي ج ماندِيُون).

– **ماندائي ج ماندائيُون:** ث . بي هوشي– بي سُرتيائي. ماندگي– بيزاري– ٿڪ. بي آرامي– مونجهه– بي چيني– لوچ پوچ– انتظار. فڪر– اونو– خيال.

– **ماندڪائي ج ماندڪائيُون:** ث . ماندائي– ماندگائي– ماندگي. ٿڪ– چوڪڙو– ٿڪاوٽ. بيزاري– ورچ.

– **ماندگي ج ماندگيُون:** ث. ماندائي– ماندگائي– ماندڪائي. دل جي پريشاني– وياڪلتا– گهبراهٽ. ٿڪن– ٿڪاوٽ. بي چئني– بي آرامي– مونجهه– لوچ پوچ– بي مزائي. فڪر– ڳڻتي– اونو– خيال– اوسيئڙو– انتظار.

• **مانڊيو ج مانڊيا (ت):** ذ. مڏيئڙو– جهرٽو. ماناٽي.

Gul Hayat Institute

• **مانڊان (ڪ):** ظرف منھندان. منھن آڏو– منھن سامھون.

• **مانڊاڻ ج مانڊاڻَ:** ذ. جھيڙو– جھڳڙو. ڦڏو– فساد– رولو. لڙ– گوڙ– شور– ڏمچر. اُٺ جي بيماريءَ جو ھڪ قسم. (ت).

– **مانڊاڻَ پوڻُ:** جھيڙو پوڻ– رولو مچڻ– فساد بريا ٿيڻ. شور مچڻ– گوڙ ٿيڻ– ڏمچر مچڻ. اُٺن ۾ مانڊاڻ جي بيماري پوڻ.

– **مانڊاڻُ وجھڻُ:** رولو وجھڻ– جھيڙو وجھڻ.

• **مانڊاٺو:** ذ. برسات ۾ ٿيندڙ گاھ جو ھڪ قسم. ڏٿ جو ھڪ قسم.(سن. سَٽ= ولوڙ) ڏڌ ولوڙڻ جو ھڪڙو وڏو اوزار.

• **مانڊاڻي ج مانڊاڻيُون:** ث. (سن. مَنيا> مَٿ= ولوڙ) ڏڌ ولوڙڻ لاءِ ڪاٺ جو اوزار– مَنڌي. جھرٽو– جھيرٽو(ت) – مَنڌيڙو. گاھ جو ھڪ قسم– مانڊاٺو.

– **مانڊاڻيءَ جي مرُ(ت):** ث. مکڻ.

• **مانڊر:** ث. منڊرا قبيلي جي گھڻائي واري ايراضي(ضلعو بدين).

• **مانڊريا:** اسم خاص. ھڪ ذات جو نالو.

• **مانڊلَ:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ ھڪ ديھ جو نالو.

• **مانڊوَ:** اسم خاص. ھندن جي ھڪ ذات جو نالو.

• **مانڊو ج مانڊا(ت):** ذ. صفت. بيمار– اَگھو– ناچگو– لڳو– ناچاق– سُڪاڙو– سُڪالو.

• **مانڊ:** ث. (سن. منڊ= سينگار) سينگار– ناھ جوڙ. (گھرجي)سينگار جو سامان– اسباب(ت). (وفا). نارجو سڀ سامان(ڪ).

– **مانڊمنڊڻ:** سينگارڻ– سھڻو بنائڻ– زيبائتو ڪرڻ.

• **مانڊاڻ ج مانڊاڻَ:** ذ. (سن. مَنڊ= سينگارڻ). آسمان جي (ڪڪرن سان) سينگارجڻ جي حالت. آسمان جو ڪارن ڪڪرن سان ڪيل سينگار– جھڙ جو تيار ٿيل منڊل– جھڙ. رنگين منظر.

• **مانڊاٺو ج مانڊاٺا:** ذ. (سن. مَنڊ= سينگارڻ) سينگار. بناوت – ٺاھ ٺوھ– بندوبست– جوڙجڪ– اُڏاوت– سٽ– رٿ– سٽا– رٿا– تجويز. بنياد– پيڙھ– بناءَ – ٿاپنا– شروعات– مَنڊ. ديگھ– پسارو– ڪاڍ. وڏائو– وڏاءِ– پکيڙ– ڪند– ڦھلاءَ.

– **مانڊاٺو منڊڻ:** مڪمل بندوبست ڪرڻ– پوريءَ طرح تيار ڪرڻ– جوڙجڪ ڪرڻ– سنئو ڪرڻ– انتظام ڪرڻ– تجويز ڪرڻ– سٽ سٽڻ. ڪنھن ڪم جي ابتدائي تياري مڪمل ڪرڻ. شروعات ڪرڻ– بنياد وجھڻ.

• **مانڊرو ج مانڊرا:** ذ. صفت(سن. مَنتر= جھاڙ). نانگ، بلا جي ڪڪيل تي منڊ پڙھندڙ– ڦيٽائي– عامل– جھاڙائي– پاڙھيتو– مانڊي. جادوگر– ساحرُ.

– **مانڊرو وھاڙڻ:** نانگ يا بلا جي ڪڪيل تي جھاڙ پڙھندڙ– ويھارڻ.

– **مانڊري(مانڊي) ج مانڊري:** ذ. صفت.(سن. مَنتر= صلاح ڏيڻ). منڊ جاٽيندڙ– جادوگر– نانگ مُنڊيندڙ– نانگائي.

• **مانڊڙا:**(ڪ) اسم خاص. ھڪ ذات جو نالو.

• **مانڊڙو:** اسم خاص. تعلقي ٺٽي ۾ ھڪ ديھ جو نالو.

• **مانڊلي ج مانڊليُون:** ث. ڪاٺ جو ٺھيل ننڍو دڪان– ڪَٻڻ– مانڊٽي. ٽانگي جو ھڪ عضوو– ڏيڏيءَ جي منھن تي لڳل لوھ يا پِتل جو گول پَٽ.

• **مانڊڻ:** اسم خاص. ھڪ ذات جو نالو(خيرپور ۾)– تعلقي ميرواھ (خيرپورميرس) ۾ ھڪ ديھ ۽ ڳوٺ جو نالو.

– **مانڊٽي ج مانڊٽيُون:** ث. مانڊلي. ڏاڪا ڏاڪا ٿيل ويھڻ جي جاءِ– ڏيڏي– شھ نشين.

• **مانڊو ج مانڊُئا:** ذ. مانڊوو– شاميانو– وڏو تنبو– عارضي طور تي ٺاھيل رھائشگاھ– چنو. وڏو تنبو– شاميانو. ناچڻيءَ جي ناچ ڪرڻ جو(ميلن ۾ ٺاھيل عارضي)گھر. سئنيما جو اندريون وڏو ھال.

• **مانڊي (ت):** (اسم خاص) ھڪ ذات جو نالو.

• **مانسُ ج مانس:** ذ. (سن. مانس= گوشت) ماس– گوشت– ماھ – لَحم.

– **مانسي ج مانسي:** ذ. صفت. (مَنشيہ= ماڻھو) ماڻھوءَ جو– انساني.

• **مان سَر:** اسم خاص. ھڪ ڍنڍ جو نالو.

• **مانعُ:** ذ. صفت. (ع. مانع= منع ڪندڙ) منع ڪندڙ. باز رکندڙ– پري ڪندڙ– روڪيندڙ– ٽاريندڙ– جھليندڙ– پليندڙ. رنڊڪ وجھندڙ– اٽڪائيندڙ– وِگھن وجھندڙ.

• **مانڪُ ج مانڪ:** ذ. (سن. مَنش= ماڻھو) ماڻھو– انسان– بَشر– منش– آدمي– ماڙھو. بني آدم.

• **مانگَ:** اسم خاص. مھاڻن جي ھڪڙي ذات جو نالو.(گاجرا).

• **مانگَ ج مانگُون:** ث. (سن. مارگ= واٽ). وارن جي وچواري ليڪ فرق سَر– گيوار– سينڌ. ڳُھ جو ھڪ قسم– نٿ ڪي جھلڻ لاءِ وارن سان اٽڪايل ڳُھ– ڏاٽي– ڏاوڻ. نراڙ تي پائڻ جو ڳَھَہ– آلي– مانگھ.

"سجڻ آيا مون گھرين، موتين پري مانگ" (خليفو نبي بخش).

(فعل 'منگڻ' مان اسم. گھر– سوال– عرض.(وفا). لاڳا چاڳ– نخرو– ماڻو– ناز– ادا.(ل– مھيري). ڪنوار– وني (ٿ).

Gul Hayat Institute

- **مانگ پَرَڻُ:** سينڌ تي سندر لڳائڻ.
- **مانگيٽو ج مانگيٽا (ل):** ذ . لاڏلو- چاڳلو- نخريلو- ريجالو. (ل- مهيري) (اسم خاص) مرد ماڻهو جو نالو.
- **مانگارَڻُ (ڪ):** مصدر. خيال نہ ڪرڻ- ڪُجھ نہ سمجهڻ- پرواهہ نہ ڪرڻ- غور نہ ڪرڻ. (مانگاريو- مانگاريندو- مانگاريَلُ).
- **مانگرُ (ٿ):** اسم خاص. هڪ ڀِٽ جو نالو.
- **مانگرُ ج مانگرَ:** ذ . (پرا. مَڪَرَي: سن. مَڪَرَ= واڳو). پاڻيءَ جي جانور جو هڪ قسم. منگرو.

— **مانگرُ مَڇ ج مانگرَ مَڇ:** ذ . (سن. نَڪرهَ= مانگر مڇ). وڏو مڇ- مڪر مڇ- مانگر.
- **مانگري:** سمنڊ جي مڇيءَ جو هڪ قسم.
- **مانگرياڻي ج مانگرياڻيُون:** ٿ . اسم. مانگري.
- **مانگٽي:** اسم خاص. تعلقي ڏڪڙيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **مانگٽيو:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **مانگيٽو:** منگي ورتل. گهُري ورتل. اُڌارو (اسم خاص) ماڻهوءَ جو نالو (دعا سان منگي ورتل).
- **مانگهہ ج مانگهُون:** اسم. (پرا. مَنگو. سن. مانگ= سينڌ) وارن جي وچ واري ليڪ- مانگ- سينڌ. ڳهہ جو هڪ قسم- آلي- ٽِڪلو. نَٽَ جي اڪثر هيرن سان جڙيل ڏاڻي- ڏاوٽي- ڏاوڻُ. مانگ.
- **مانگهُہ:** ذ . (سن. ماگهہ) سنبت. سال جو يارهون مهينو- ماگهہُ.

— **مانگهي گيارَس:** ٿ . هندن جو هڪ وڏو ڏڻ- مانگهہ مهيني جي يارهين تاريخ رکيل ورت.
- **مانگو ج مانگا (ت):** ذ . ڪاٺ جو پيالو. (وفا).
- **مانگٽيُون:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **مانَندُ:** (ف) ظرف. جهڙو- وانگر- طرح- ساڳيو- جيهو- جنسي- مثل- برابر- موافق- هُوبهُو- نِسُ بِسُ.
- **مانئانءِ:** ماڻهين- تنهنجي ماءُ.
- **مانُوسُ:** صفت. (ع. اُنس= محبت) اُنس ٿيل- محبت ٿيل. گهائل مائل- نهيل- هريل- پسند- مرغوبُ- وڻندڙ.
- **مانهُ ج مانهَ:** ذ . (سن. ساس= مهينو) ماهُ- مَهينو- ماسُ. (سن. مانس= گوشت) گوشت- مانسَ.
- **مانهہ:** ٿ . (ف. ماش) دال جو هڪ قسم- اُڙد. (حرف جملو) ڪان- تان- مان- وٽان. منجهہ- منجهان.

— **مانهہ جي اَٽي وانگر ڦُوڪجَڻُ:** ڪاوڙ ۾ سيڄڻ- سيڄجي پوڻ- ڦُوڪجڻ- شُوڪجڻ- غصي ۾ اچڻ- ڪاوڙجڻ- ناراض ٿيڻ.
- **مانهندُ ج مانهندَ (ت):** ذ . وَهڻ ڪي ڳچيءَ ۾ پيل ڳانو- ماهيندُ (ل).
- **مانهين:** ٿ . جُوئر جو اهو داڻو جو ٻاهہ ۾ پُچڻ ڪان پوءِ بہ ڦلو نہ ٿيو هجي. (صفت) پهلوان- بهادر- دلير- جوڌو- بانڪو (ت). (وفا). (ظرف) روبرو- منهن مقابل- پيش - اڳيان- آمهون سامهون. (پرمانند).
- **مانهيان:** ذ . (گار طور) ماڻهيان.
- **مانڻين ج مانڻيُون (ٿ):** ٿ . وڏاڻ جو ڳن.
- **ماني ج مانيُون:** ٿ . ڪاڌو- نانُ- روٽي- ڦلڪو- ڍوڍو- چپاتي- اُڪرانُو- فرمائش- لولو- ڪوڪي. ڪاڌو - کاڻڻ- ڪيٽَ- طعام - آهارُ- غذا- خوراڪ- مرڻي يا پرڻي جي وقت برادريءَ وارن لاءِ تيار ڪيل ڪاڌو.

— **ماني ٽڪي ج مانيُون ٽڪيُون:** ٿ . ڪاڌو خوراڪ- روٽي پاڻي.

— **ماني تورُ هئَڻُ:** هيچي هئڻ- پيٽو هئڻ- پيٽيرُ هئڻ.

— **ماني حَرامُ ڪَرَڻُ:** تنگ ڪرڻ- پريشان ڪرڻ- بيزار ڪرڻ- ڪڪ ڪرڻ.

— **ماني ڪُتَا کُٽي وَڃَڻُ:** بي همت ٿيڻ- بزدل ٿيڻ- ڊڄڻو ٿيڻ- ڊرپوڪ ٿيڻ- گيدي هجڻ- ڪم همت هجڻ.

— **ماني ڪُتَا نہ کائڻُ:** تمام مالدار هئڻ- شاهوڪار هئڻ- مايا وند هجڻ- پئسي ڏوڪڙ جي پرواهہ نہ هجڻ- سائو هجڻ.

— **ماني ڪَرَڻُ:** دعوت ڪرڻ- ماني لاءِ سڏڻ- ماني موڪلائڻ- مانيءَ جو سڏ ڏيڻ.

— **ماني مَڃي:** ٿ . ماني ٽڪي- پيٽ قوت - پڄندي- وسعت- پُهچ- پڄت.

— **ماني موڪلائڻُ:** ماني ڪرڻ- دعوت ڪرڻ.

— **مانيءَ مَهل:** ٿ . مانيءَ جي وقت- ڪاڌي جي وقت - منجهند جو يا رات جو.

— **مانيءَ وقت نَڪهيرُ اَچَڻُ (ت):** بدنصيبي پيش اچڻ- برائي چڙهڻ- نياڳائي سامهون اچڻ.
- **ماڻُ ج ماڻَ:** ذ . (سن. مَاڻ = مَئَڻُ) اَن پرڻ جو ٿانءُ - ماپو- ماپ- پئمانو- چڄ (اَن جو).

"ڪَٽَ ڪَٽيندين ڪيترو محبت وارو ماڻ." (سچل)

وزن- مقدار- تورُ- تورو- وٽ. (مَن= مڃڻ)- مغروري-

Gul Hayat Institute

گهمنڊ– شيخي – هٺ– دماغ– وڏاءُ– هُوءَ– دم – اغماض– غرور– اَيمان– خود پسندي – اجايو هٺ– تانءِ– تند. ماٺو– انگل– آرو– لاڏ– ناز– نخرو.

– **ماڻ پرجَڻُ:** ڏينهن پورا ٿيڻ– ڪنهن اچڻ(حياتيءَ جا) ڏينهن.

– **ماڻ پرِيَل هُئَڻُ:** حد کان زياده ڏک هئڻ.

• **ماڻِڪُ ج ماڻِڪَ:** ذ . اسم. (سن. ماڻِڪڻ> مَڻِي> ماڻڪ= موتِي) موتي – مڻيو– گوهر. جواهر جو هڪ قسم– رتن– لال– لعل– ياقوت. هيرو.

"مَتا ماڻڪ هيڪڙي اصل اٺ ڏيان."(سهڻي– شاهه).

• **ماڻِڪائو ج ماڻِڪائا(ڪ):** ذ . مانڊڻي(ڪاٺ جيءَ) جي بار جهلڻ لاءِ ٿُلهو ڪاٺ.

– **ماڻِڪاڻي:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **ماڻڪ ٿهيم:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ڳوٺ ۽ ديهه جو نالو.

• **ماڻِڪِي ج ماڻِڪِيُون:** ث . (سن. مَڻِيڪ> مَڻِ) اک جو وچون ڪارو ٽِڪو– (اکجي) وَنِي– پُتلِي مردمڪ. مينهن جو هڪ قسم– (اکين ۾) اچڻ چٽڻ واري مينهن.

– **ماڻِڪِي هُئَڻُ(ت):** پلي هئڻ– تمام سٺي هئڻ.

• **ماڻَڻُ:** مصدر. چوڙڻ– هنڊائڻ– استعمال ڪرڻ– واپرائڻ– ورتائڻ. وٺڻ– حاصل ڪرڻ. لذت وٺڻ– حفظ وٺڻ– خوشي ڪرڻ– روڻُ– لطف اندوز ٿيڻ– لطف وٺڻ– مزو وٺڻ– عيش ڪرڻ. هٿ ۾ هجڻ– قبضي ۾ هجڻ– مالڪ هجڻ– هٿ وس هجڻ.(ماڻيو– ماڻيندو– ماڻيل).

– **ماڻَڻُ چوڙڻُ:** هنڊائڻ– استعمال ڪرڻ– واپرائڻ– هر طرح جي لذت وٺڻ– عيش ۾ گذارڻ– مزو وٺڻ.

• **ماٺو ج ماٺا:** ذ . (سن. سَن= مجڻ)ناز– نخرو– لاڏ– انگل– آر– چاڳ– چخن– تال– چانگرو.

"ماٺا ڪري نه مار سجڻ تون ذري ذري."(قليچ بيگ).

– **ماٺا ڪَرَڻُ:** انگل ڪرڻ– ناز ڪرڻ– نخرا ڪرڻ– چاڳ ڪرڻ.

• **ماٺوجمالي:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ماڻهُو ج ماڻهُو:** ذ . (سن. مانش= ماڻهو) انسان جي پوجَ– آدم. آدم جو اولاد– آدم زاد– آدم ذات– انسان ذات– بني آدم. آدمي – ماڙهُو– انسان– بشر– شخص– پُرش– مرد– سُڄڻ. جِٽو– وانگي پهر– ذر– فرد.

– **ماڻِهپائِي ج ماڻِهپائِيُون:** ث . ماڻُهپو– ماڻُهئائي– انسانيت– بشريت– شخصيت– آدميت– ماڻُهنئاڻُو. ڀل مانسائي.

– **ماڻُهپو ج ماڻُهپا:** ذ . انسانيت – آدميت– ڀَل مانسائي– بشريت. لياقت– مروت– فضيلت– خُلق– آءِ پاءِ– خوش اخلاقي.

– **ماڻُهوچيٽُهو:** ذ . ماڻهو– ڪو به انسان. بني آدم.

– **ماڻُهو ماڻُهو سِڃاڻَڻُ:** چڱي مَني جي پرک ڪرڻ.

– **ماڻُهوڙو ج ماڻُهوڙا:** ذ . ماڻڪي– وَني– پُتلي– مردمڪ (اک جي).

– **ماڻُهئائي ج ماڻُهئائيُون:** ث . ماڻهپو– ماڻهپائي.

– **ماڻِي ج ماڻِيُون:** ث . (سن. ما= مَئَڻ) پٽڙين شين جو ماڻ– پاڻي جهڙين شين جو ماپو.

• **ماوَلَ ج ماوَلُون (ڪ):** ث . رڇ جو هڪ قسم– نندي ۾ ننڍو رڇُ.

– **ماوڻ(سرائڪي):** مصدر. ماپجڻ– سمائجڻ.

– **ماوو ج ماوا:** ذ . پسارڪي وکر جو هڪ قسم.

• **ماهُ ج ماهُ:** ذ . (سن. مانسَ= گوشت) گوشت – ماسُ– مانسُ –لحم.

"ڏينديس ماهُ مُرن کي متان ڪُلهن ڪوري"(شاهه).

(سن. ماس. ف. ماه= چنڊ) چنڊ– قمر– ماهتاب– (چنڊ جي حساب موجب) مهينو– ماسُ.

– **ماهتابُ:** ذ . (ف. ماه= چنڊ+تابُ. تافتن= چمڪڻ) چنڊ جي روشني– چانڊوڪي– چانڊني– چانڊاڻي– سُهائي. چنڊ – قمر– چندرما.

– **ماهتابِي ج ماهتابِيُون:** ث . آتشبازيءَ ۾ ٻارڻ جي هڪ سُوسڙي– چُوچڙي.

– **ماهُ پارهُ:** ذ . چنڊ جو ٽڪر(صفت). تمام حَسين– خُوبرو– سُهڻو–جميل.

– **ماهِ جَبِين :** صفت. چنڊ جي پيشانيءَ وارو. ماه جبين – چنڊ جي صورت جهڙو– چنڊ مُک– ماهِ رُو– ماهِ لقا– سُهڻو– ملوڪ– حَسين – خوبصورت– خُوبرُو.

– **ماهرُو ج ماهرُو:** صفت. چنڊ جي صورت جهڙو– ماهه پاره– ماهه جبين– معشوق– محبوب.

– **ماهِ شَمسِي:** ذ . آفتابي مهينو– سورجي مهينو.

– **ماهِ صِيام:** ذ رمضان المبارڪ– روزن جو مهينو.

– **ماهِ قَمرِي:** ذ . قمري مهينو– چنڊ جو مهينو.

– **ماهِ ڪامِلُ:** ذ . مڪمل چنڊ– پورو چنڊ– چوڏهين جو چنڊ–

Gul Hayat Institute

پورنماسي جو چنڊ.

– **ماهِ ڪنعان:** ذ . ڪنعان جو چنڊ– حضرت يوسف عليه السلام جو لقب.

– **ماهُ نڪي مَڃي ٿِيڻُ:** ڪنهن ڪم نہ اچڻ– ڪنهن ڪم جو نہ ٿيڻ– ڪو فائدو نہ رسائڻ.

– **ماهوارُ ج ماهِوارَ:** ذ . صفت. ظرف. ماسڪُ– ماهيانو– هر ماهَ– ماهواري– مهيني سِرُ– هَر مهيني– دَر ماهہ– ماهہ بماهہ– مهينان مهيني– فِي ماهہ– درماهانہ.

– **ماهواري ج ماهِواريون:** ث . صفت. مهيني جو– مهيني وارو– چنڊ جوَ– ماهوار.(ٿ). مهيني سر مهيني عورت کي ايندڙ رَت – ڪپڙا– حَيضُ– گندَيون. ڦُلَ.

– **ماهِي ج ماهِي:** ذ . صفت. ماهہ وارو– ماهہ جو. ماهہ جهڙو– سهڻو– حسين. محبوب– معشوق– دلبر– جاني– پريتم– جانب– مُحب– سڄڻ.(غريب اللغات).

– **ماهِيانو ج ماهِيانا:** ذ . هر مهيني مقرر ڪيل وظيفو– مهيني سر مليل پگهار– تنخواهہ.

• **ماهِرُ ج ماهِرَ:** ذ . صفت. (ع. ماهر= قابل) ڪنهن ڪم جو تمام ڄاڻو– ڪامل فن– ڪاريگر– اُستاد– قابل. هُنري– هنرمند– حاذق– سُگهڙ– پَڙُ– واقفڪار– سَعِي– هوشيار– چالاڪ– گوهَرُ– چَرب دست– تيز فهم– زِيرڪ. سليقہ شعار. واصف– آگاهہ ڄاڻو– تجربيڪار– گوهر.

• **ماهِڙُ ج ماهِڙَ:** ذ . صفت. (سن. مهشي= مينهن) ماهيو ڪير وڪڻندڙ– ياڳيو– ڏوڏي.

• **ماهِلُ ج ماهِلَ:** ذ . صفت. ڳنڍيل – مليل– گڏيل– رليل– گاڏڙ ساڏڙ– گڏيل سڏيل– مُرڪب– گڏجي ويل– ملاوت ٿيل– مَئِل ٿيل.

• **ماهِنڊُ ج ماهِنڊَ:** ذ . اسم . مينهن جي بيماري جو هڪ قسم(ت). ڪانڙيو. (ت). ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو– ڳَنُ ڪي ٻڌڻ جو رسو. مشهوري– شهرت– هاڪ – ڏاڪو– ناماچار. چم ۽ سٽ جو ڳانو جيڪو سونهن لاءِ مال جي ڳچي ۾ ٻڌجي.

• **ماهو:** ذ . ڳاهہ – قتل – جنگ.

• **ماهو پوڻ(ت):** خون ٿيڻ– قتل عام ٿيڻ– ڪوس پوڻ– مصيبت پوڻ– موت پوڻ– ماهي مال ۾ بيماري پوڻ– ڪانڙيو پوڻ.

– **مري ماهو ٿيڻ:** قتلام ٿيڻ.

• **ماهُوتُ ج ماهُوتَ:** ذ . گرم ڪپڙي جو هڪ قسم. بَنَاتَ.

• **ماهُوتا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ماهوٽو ج ماهوٽا(ڪ):** ذ . وڏي جبل جي پاسي کان ڦُٽي نڪتل ننڍو جبل.

• **ماهوجا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.(گلقند).

• **ماهوئِي ج ماهوئِيون (ڪ):** ث . ٻوٽيءَ جو هڪ قسم.

• **ماهِي:** ث . (ف. ماهي= مڇي) مڇي– حُوت– مين– (سچل).

– **ماهِي پُشتُ ج ماهِي پُشتَ:** ذ . صفت. مڇيءَ جي پٺ جهڙي پُٺن وارو– ڪُبو– گُڪو– اُپيٽو.

– **ماهِي خورُ ج ماهِي خورَ:** ذ . صفت. مڇي کائيندڙ – مڇي کاياڪ. (ذ). پاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم– ٻَگهہ– ٻگو– ٻگهُلو– وڏي سِلِي.

– **ماهِي فروشُ ج ماهِي فروشَ:** ذ . صفت. مڇي وڪڻندڙ– سانِي – مهاڻو.

– **ماهِي گِيرُ:** ذ . صفت. مڇي پڪڙيندڙ– مڇي ماريندڙ– گهاتو– مهاڻو– ماڇي.

• **ماهِيَتَ ج ماهِيَتُون:** ث . (ع). حقيقت– ماهيت. اصلي مادو– حقيقي وجود– اصل. اصليت جي ڄاڻ– پروڙ– خبر– سُڌ– سماءُ – ڪُلَ– گُرَ– سَمڪ. وديا– گيان– علم. جوهر– مغز– تَتُ– سار – مول – مايو. حالت– ڪيفيت– صورت– روداد– دَشا. حال– حال جي حقيقت.

• **ماهِيچو ج ماهِيچا:** ذ . قالب– ڪارَبُ– سانچو. رٿ– تجويز. خاڪو– مسوَدو. (شرٿ). واڍڪي اوزار جو هڪ قسم. ڪاٺيءَ جي ڪنار تي ٻن ليڪن ڪڍڻ وارو رَندو.

• **ماهِيڙُ ج ماهِيڙَ:** ذ . صفت. (سن. مَهشي= مينهن) مينهن وارو– ياڳيو.

– **ماهيڙو ج ماهيڙا:** ذ . ماهيڙُ.

– **ماهيڙياڻي ج ماهيڙياڻيون:** ث . ڪير واري – ڪير وڪڻندڙ عورت– ڏوڌڻ– ڏوڌياڻي– گوالڻ– ڀَڇاڻي.

• **ماهِي لَغاري:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ماهِين ج ماهِيُون:** ث . (سن. مُشَ= ناس ڪرڻ– ڪُهڻ). خونريز مقابلي(ماهي) ۾ ماريل مڙس مٿان هڪ خاص قسم جي ٿُلُ واري قبر(ڏيوري). ("گهاري لڳ ڀنيور جي ڀِڙي جي اُتران ٿي ماهيون آهن. "جن مان ٻہ ڪلمتي بلوچن جون ۽ هڪ جوکيي جي جيڪي جاکرن سان وڙهندي مارجي ويا). (ن–ب).

• **ماهِينڊُ ج ماهِينڊَ(ل):** ذ . چوپائي مال جي ڳچيءَ ۾ ٻڌل گهٽين ڳنڊين وارو رنگين ڏاڳو– ڳانو. (مهيري).

Gul Hayat Institute

• **ماهِيو ج ماهِيا:** ذ . (سن. مَهِشِي= مينهن) ماهو مال-- مينهُون. (صفت). مينهن جو- ماهي مال جو.

— **ماهيلو ج ماهيلا:** ذ. صفت. ڪير مکڻ وڪڻندڙ- ماهِيڙ- ماهيڙو.

— **ماهِيو چمڙو:** ذ. مينهن جي کَلَ- ماريل مينهن جو چمڙو- ماهو چمڙو.

• **ماڳ:** ث . (سن. مارگ= ماڳ) ماڳُ- هنڌ- جاءِ - جڳهه- جُوءِ- منزل مقصود- بندر.

"ريءَ همراهي هاديءَ جي مُور نہ مري ماڳ" (سريراڳ-شاهه).

• **ماءُ:** ذ. (ع). پاڻي- جَلُ- آبُ- نِيرُ- جَرُ. رَسُ- عرقُ.

• **ماءُ اللحم:** ذ . گوشت جو عرق- گوشت جو چڪايل عرق. حڪيمن جي دوا.

• **ماءُ ج مائُون، مائُرُ:** ث . (پرا.مائُو آ. سن. ماتڪا> ماتر- ماتا> ما= ماءُ) اَمِي - اَمان- اَمڙ- ماتا- والده - مادر- جيجل- ڄڻيندڙ- جنني- آئِي. آيَل.

"ماءُ سا ماءُ، ٻيو سڀ دنيا جو واءُ" (چوٽي).

— **مائِٽو ج مائِٽا:** ذ . صفت. ماءُ جو - ماءُ وارو. پِيءُ ماءُ مان- ماٽيلو- ماٽيجو- ويڳو.

— **مائِٽو پِيئَٽو:** ذ . صفت. ساڳئي ماءُ پيءُ جو- سڳو- سڪو- سچو- پورو- نيڪ- حقيقي . مالڪن وارو- ڌڻين وارو.

— **ماءُ پيڙو ڪَرَڻُ(ڪ):** قبر ۾ پُورڻ- دفن ڪرڻ.

• **مائِٽُ ج مائِٽَ:** ذ . (سن. مِترُ= مائٽ) مِٽُ- عزيز- رشتيدار- خويشُ- سَڪو- سَڳيٽو- شريڪ- سِئالُ- سڳو- قريب- ويجهو. (ث). (مائِٽِياڻي ج مائِٽِياڻِيُون).

— **مائِٽاڻو ج مائِٽاڻا:** ذ . صفت. عزيزاڻو- عزازت جو - شريڪت جو - رشتيداريءَ جو. ماءُ پيءُ وٽان ورثي ۾ مليل(مال وغيره).

— **مائِٽِي ج مائِٽِيُون:** ث . مِٽاچاري- سڳائي- عزيزي- عزازت- مِٽِي- رشتيداري- قرابت- شريڪت- سَڪائِي- لاڳاپو- ناتو- ڳانڍاپو- سبنڌ- تعلق- نسبت- واسطو- سَڱُ- شادي.

— **مائِٽِياڻي ج مائِٽِياڻِيُون:** ث . عزيزياڻي- رشتيدار- سڳي- سَڪِي- مِٽَ- شريڪ.

— **مائِٽِي چَوائِڻُ:** ڪنهن ٻئي ماڻهوءَ جي پاران سَڱَ بند جي ڳالهه ڪرڻ- وچ واري ماڻهوءَ جي هٿان شاديءَ جي ڳالهه ٻولهه ڪرڻ.

— **مائِٽِي چَوڻُ:** سَڱَ گهرڻ- رشتيداري ڳنڍڻ- مائِٽي ڪرڻ- سَڱَ چڪائڻ- ٻانهن گهرڻ- سڳاوتي ڪرڻ.

— **مائِٽِي ڪَرَڻُ:** سَڱُ ڪرڻ- رشتو ڳنڍڻ .

— **مائِٽِي ڪَندَڙ زالَ:** وچ واري - سڳاوت ڪرائيندڙ زال- ڏُوتِي.

• **مائِجَڻُ:** مصدر. ماپجڻ- ماپڻ- سمائڻ- سمائجڻ- وٽِي ملڻ- جاءِ ملڻ- جڳهه ملڻ. جاچڻ- چڪاس ڪرڻ- نظر مان ڪڍڻ. (مائيو- مائِيندو- مائِيل).

• **مائِچو ج مائِچا(ل):** ذ . وَاڍڪي اوزار جو هڪ قسم- ماهِيچو. ماهِيچي سان ڪڍيل ٻِٽي لِيڪَ.

• **مائُڙِي:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي خيري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مائِڪَڻُ(ل):** ذ . صفت. رنگ اُٺ جو.

"مائڪڻ محبوب جا سينگاريا سونهن" (شيخ ابراهيم).

• **مائِلُ:** صفت. (ع). لاڙو ڪيل- جهڪيل- ليٽيل- نِميل. راغب- لاڙُو. چاهه وارو- شائق- خواهشمند. متوجهه. ملتفت. عاشق.

— **مائِل ٿِيَڻُ:** لاڙو ڪرڻ- جهُڪڻ- لڙڻ. راغب ٿيڻ- متوجهه ٿيڻ- رجوع ٿيڻ- رغبت ڪرڻ. فدا ٿيڻ- مفتون ٿيڻ- فريفتہ ٿيڻ.

— **مائِلُ ڪَرَڻُ:** رُجوع ڪرڻ- راغب ڪرڻ- متوجهه ڪرڻ- توجهه ڏيارڻ. پنهنجي طرف ڪرڻ- لاڙڻ- لاڙو ڏيارڻ.

• **مائِلو ج مائِلا:** ذ. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم(نانگ جهڙي) -مائِيلو.

• **مائِڻُ:** مصدر. (مانئجڻ- ماپجڻ- سمائجڻ- پورو اچڻ- (مائيو- مائيندو- مائيل).

• **مائُو ج مائُو، ماوا:** ذ . مٺائيءَ جو هڪ قسم. ڪير کي ڪاڙهي گهاٽو ڪري اُن مان ٺاهيل مٺائي.(ف. مايہ)سار- تت- ست- جوهر- مايو- مغز- ماهيت- مال. پسارڪي وکر جو هڪ قسم. رنگ جو هڪ قسم- نيلو رنگ. ماپ- انداز- وزن- مقدار. (ت). تولهه- تلهائي- تلهاڻ(صفت). نيلو- نيرو- آسماني. ڪُئنرو- نرم- پٽڙو.

— **مائيدارُ ج مائيدارَ:** ذ . صفت. مائي جو- مائي وارو- مائوپيل. ڳَردار. سَٽروٽر- جسم وارو- پينو- مضبوط- نَهرو.

• **مائِي ج مايُون:** ث . (سن. ماتَر= ماءُ) ماءُ- امڙ- امان- ماتا- مادر- آئي. ڄڻائيندڙ عورت- نپائيندڙ عورت- دائي- آيا. ڪا بہ عورت. ڪنهن بہ عورت کي سڏ ڪرڻ لاءِ عزت وارو لفظ. بيماريءَ جو هڪ قسم- وڏي مائي- ماتا- ٿڌي- سيتلا- چيچڪ- وڏي ماتا.

— **مائِي ٻَاپُ:** ذ . ماءُ پيءُ - ماتا پتا- مادر پدر- والدين. پالڻهار- ان داتا. حاڪم.

— **مائيتو ج مائيتا:** ذ . صفت. ماءُ جي طرفان. ماءُ جو. هڪڙي پيٽ جو.

— **مائيتو پيئتو:** ذ .صفت. هڪڙي ئي ماءُ پيءُ جو- سڳو.

— **مائِيءَ جو مَنڊَل ڪڍڻ:** مائي جي بيماري وقت مٺيءَ جو چاڏو

Gul Hayat Institute

پاڻيءَ سان پري ڪڻ.

• **مائيءَ جو موٽ ڪائڻ:** مائيءَ جي بيماريءَ جو، هڻي وري شروع ٿيڻ.

– **مائي جي مهر ڪرڻ:** ماتا جي بيماري نڪرڻ.

– **مائي مَنائڻ:** مائي جي بيمار کي آرام ڏيڻ لاءِ ڳائڻ ۽ سڳڻ ساٽ ڪرڻ.

– **مائي نڪرڻ:** ماتا نڪرڻ– چيچڪ جي بيماريءَ ۾ وٺجڻ.

• **مائيپوتو ج مائيپوتا:** ذ . صفت. سون جو ڪم ڪندڙ– سونارو– سونارُ– سُنار.

• **مائي ڳاڙهي:** اسم خاص. ڪراچي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مايا ج مايا، مايائون:** ث . (سن). قدرتي طاقت– عجيب طاقت. خدائي طاقت. ايشور شڪتي. قدرت. ظهور قدرت– نيچر– فطرت– خلقت– ڪرشمو– ڪرامت. پاهرين شين جو ڪوڙو ڏيکاءُ(جو حقيقت ۾ ڪجهه نه آهي، پر رڳو وهم آهي)– نَڳيٽو روپ. جڙتو ٺاهه– ڪوڙو خيال– وهم– ڀرم. پاهريون نظارو– ڏيک– ويک – ڏيکاءُ. ٺڳي– دغا– دلبو– ڌُتار– مڪر– فريب– ڪپٽ– ڇَلُ. لوڀ– موهه– لالچ – لالچائيندڙ شيءِ – ناڻو– ڌن– دولت– مال– ملڪيت– زر– مايا– پئسو. وَجهه– وَسلو– تيڙ تاڙي– اسباب. قرب– پيار. زال. عورت. رونق. روشني. بهار. ڪيفيت. لطف.

– **مايا اڏائڻ:** اجايو خرچ ڪرڻ– پئسو ڦوڪڻ– ناڻو ڌُف ڪرڻ.

– **مايا جو مُريد ٿيڻ:** ڪنجوس ٿيڻ– بخيل ٿيڻ.

• **مائيت:** ث . (ع. ماهيت جو بگڙيل). ماهيت– حقيقت– اصليت– بناوت.

• **مايَر:** ذ . صفت. جوين کي پهتل– مايي وارو– متارو– ٿلهو– سٽيو.(ذ). ٻلي جو هڪ قسم– آنيارو پلو– مادي مڇي.(نر مڇيءَ کي آپڙو چئبو).

• **مايو ج مايا:** ذ . (ف. مَايَہ). اصلي مادو– اَصل– حقيقي وجود. سار– تت– ست– جوهر– مغز– مادو– پُهائي– ڪارڻ– بنياد. ذخيرو– موجودات– موڙي.

– **مايدارُ ج مايدار:** ذ . صفت. تت وارو– سار ڀريو– ڀريل– وزنائتو.

• **مايوسُ ج مايوسَ:** صفت (ع). نِراس– نااُميد– ويڳاڻو– بي آس– نراسو– بي ترقع– ناڪام– نامراد– دل شڪستو– بي اُميد.

– **مايوسُ ٿيڻ:** نااميد ٿيڻ– نراس ٿيڻ– بي آس ٿيڻ– اميد ٽٽڻ– ناڪام ٿيڻ– دل ٽٽڻ– دل شڪستو ٿيڻ.

– **مايوسُ ڪرڻ:** نااميد ڪرڻ– نراس ڪرڻ– بي آس ڪرڻ– ناڪام ڪرڻ– دل ٽوڙڻ.

– **مايُوسي ج مايُوسيُون:** نِراسائي– نااُميدي– دل شڪستي – محرومي– نامرادي– ناڪامي.

• **مايَہ:** ذ . (ف. مايہ= هُوند) هُوند– پُونجي– سرمايہ– جمع. راس المال. اصل. مادو. مقدار. قدرت. سامان. بنياد. زر– دولت. مايو.

• **مُباحُ ج مُباحَ:** صفت. (ع). مناسب– رَوا– جائز– واجب– حقي– حقائتو– حَلال– حَلال جو– رهندو– قانوني– شرعي– باقاعدي– درست– صحيح– برحق. پاڪُ– صاف(ظرف). بخش– مُعاف– ڇُوٽ.

– **مُباحُ ڪرڻ:** جائز ڪرڻ– روا رکڻ– حلال ڄاڻڻ– درست سمجهڻ. بخش ڪرڻ– معاف ڪرڻ– بخشي ڇڏڻ.

• **مُباحثو ج مُباحثا:** ذ . (ع). بحث – مُناظرو– تڪرار– سوال جواب– ردبدل– مقابلو– حُجت.

• **مُبادا:** ظرف. (ف). مَتان– نہ ڄاڻ– سَڄاڻ– مَڃڻ– جم– متان ئي – الاجي– شال ائين هجي– خدا رکي وٺي– خدانخواستہ– خدا نہ ڪري– اتفاقاً– ڏسو ڪٿي– ڪهڙي خبر– جيڪر– ممڪن– هُوند– ٿي سگهي ٿو.

• **مُبادلو ج مُبادلا:** ذ . (ع. مبادلہ) مَٽا سَٽا– بَدل سدل– واري ڦيري – تبادلہ .

• **مُبارَڪ ج مُبارَڪُون:** ث . (ع . مبارڪ= ڪِير) واڌائِي– ڪِيرَ– مبارڪي– مبارڪي. جَسُ– شاباسُ– شابَسَ. دُعا– آسيس– بندگي.(اسم خاص). تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **مُبارڪبادَ ج مُبارڪبادُون:** ث . ڪِيرَ– واڌائي– مبارڪ– مبارڪبادي.

– **مُبارڪبادي ج مُبارڪباديُون:** ث . ڪِيرَ – واڌائي– مبارڪ– مبارڪباد.

• **مُبارَڪُ ج مُبارَڪَ:** ذ . صفت. (ع . بارڪ=برڪت وارو) بابرڪت– خوش نصيب– خوش قسمت– ڀلارو– ڀاڳ وارو– سعيد– سَعدُ. پاڪ – مُقدس. سُٺو– چڱو– مُوافق– لائق– وڻندڙ– موچارو.

• **مُبارَ ڪپُور :** اسم خاص. تعلقي سکر. پني عاقل ۽ تعلقي ٺل ۾ ٽپي ۽ ديهه جو نالو.

• **مُبارڪ جاگير:** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُبارَڪُ واهُ:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُبارڪي ج مُبارَڪيُون:** ث . مغز جي هڪ بيماري– مغز جي سوج– سرسام– بي هوشي. (چري مبارڪي). خشڪي–

Gul Hayat Institute

وائـُل– هَذَر– هذيان– چَريائي. وقل– بَڪ– ڳالهاءُ.

• **مُبارو ج مُبارا:** ذ . اسم . پَکيءَ جو هڪ قسم– چبري جو هڪ قسم– گـهُگهـُ پکي.

• **مُباشَرَت:** ث . (ع). همبستري– جماعُ– محبت وارو– صحبت– خلوت– مجامعت– رنگ رَسُ.

• **مُبالَغو ج مُبالَغا:** ذ . (ع. بَلَغَ=هن ڪوشش ڪئي) اجائي ڏيگهه– پٽاڙ– اُناءُ– وڌاءُ– زياده بياني– ڊگهي ڳالهه– حد کان زياده ڳالهاءُ.

– **مبالَغو ڪرَڻُ:** وڌاءُ ڪرڻ– ڏيگهه ڪرڻ – پَٽاڙ ڪرڻ– حد کان وڌيڪ ڳالهه ٻولهه ڪرڻ– اجايو وستارُ ڪرڻ.

• **مُباهِي ج مُباهِي:** صفت. جَليل– بُزرگُ– اُوچو– مٿاهون– اعليٰ– عالِي– وڏو– چِنڊيو. عاليشان.

• **مُبتَدا:** ث . (ع). شروع– اوّلُ– مُنڍ– مُهاڳ– ابتدا. علم نحو جي اصطلاح ۾. جملي ۾ ضروري لفظ مان اُهو لفظ. جنهن بابت ڪجهه چيل هجي. مثلاً: "احمد عالم آهي". انهيءَ جملي ۾ احمد مبتدا آهي.

– **مُبتدِي:** صفت. ظرف. شروع وارو – شروع جو– ابتدائي– شروعاتي– اوائلي.

• **مُبتلا:** صفت. (ع). ڦاٿـَلُ– گرفتار– ورتل– مُنجهيل– اڙيل– ڦِيٽـَلُ. ڪنهن آفت ۾ ڦاٿل. ٻڌل– غلطان– پيچانُ. وَرُ وَڪڙ ۾ آيل– گهيريل– وڪوڙيل. عاشق– فريفته– دلداده– گرويده– موهتُ– چَڪَن– مست. مصروف – مشغول– راڌل– لڳل– جُنبيل– ڇُهٽيل.

• **مُبَدِّلُ:** صفت. (ع). بدليل– ڦِريل– مَٽيل– بدلايل. ڦرندڙ گهرندڙ.

• **مُبذولُ:** (ع). خرچ ڪيل– خرچيل . قبول ڪيل– مڃيل– اقرار ڪيل. بخشيل (شيءِ).

• **مُبَرا:** صفت. (ع). بيزار– ڪـَڪـُ– خفِي– ورچيل– تَنگ– عاجز. آزاد– بَري– ڇُٽل. پاڪُ.

• **مُبَراٽِي(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مُبَرو ج مُبَرا:** ذ . پٽڙين شين جي ماپڻ لاءِ هڪ وڏو ماپو– ڪرنڊي. (ث . مُبري ج مُبريون).

– **مُبرو مَٽَڻُ:** ڪنهن ماپي يا برتن کي ٺمٺار ڀرڻ– زور سان دٻي ڀري وٺڻ.

• **مُبَشِّرُ:** صفت. (ع). بشارت ڏيندڙ– خوشخبري پهچائيندڙ.

• **مُبَصِّرُ:** صفت. (ع). ڏسندڙ– جاچيندڙ– نهاريندڙ. سڃاڳ– جاڳيل. پرکيندڙ– سڃاڻيندڙ. جوهري– صراف.

• **مَبلَغ:** ذ . (ع). مقدار– انداز– وزن– رقم جو تعداد.

• **مَبني:** صفت. (ع). جنهن تي ڪنهن ڳالهه جو بناءُ هجي– بناءُ ڪيل– بناءُ رکيل– بنيادي.

• **مُبو ج مُبا(ت):** ذ. چيڙو– پڇاڙي– ڇيهه– دنگ. پڇاڙي– حَد.

• **مُبهَم:** صفت. (ع). ڳجهو– لِڪل– پوشيده – مخفي– شڪي– مُشتبہ– مشڪوڪ– ٻہ چتيو– گول مول. مُنجهيل– ٻرميلو– اٽڪيو– جهڪو– مُذبذب. اُهو ڪلام، جنهن جو ٻن معنائن هجڻ سبب صحيح مطلب سمجهه ۾ نہ اچي. گرامر جي اصطلاح ۾ ضمير جو هڪ قسم– نامعلوم اسم جي بدران ڪم آيل ضمير مثلاً: "ڪو، ڪير، ڪهڙو وغيره".

• **مَبهُوتُ:** صفت. (ع). حيران– وائڙو– حيرت زده.

• **مُبيجا(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مُبيجاٽِي:** اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُبِين:** صفت. (ع) . ظاهر– آشڪار– پڌري پٽ– صاف– صريح– کليل– پرگهٽ– روشن– ساڪيات– پڌرو– ظاهر ظهور– ويڪـَت– نشان بَرُ– صفا– چِٽو. تصويرن سان– صاف ڪيل– چِٽو ڪيل– سمجهايل– کولي ٻڌايل– نِروار ڪيل– ظاهر ڪيل– پڌرو ڪيل– نِرمل– اُجو– اُوجَلُ.

• **مَت ج مَتيُون:** ث. (سن. مَت = سمجهه) سمجهه– بوجهه– ٻُڌي– هوش– فهم – ادراڪ– پُرجهه– پروڙ– وقوف – هوش– حوصلو– چيتو– عقل– زيرڪي– خِرد. دانائي– سياڻپ– هوشياري. سوچ– ويچار– خيال– غور – قياس– خوض. ڌيان. انديشو– ڪـَتَ– ڏَس– صلاح– راءِ– اٽڪل. نصيحت– هدايت– سمجهاڻي– سبق. عادت– علت– هير– ورد. سيکت– سزا– جُت– مار– تنبيهه.

– **مَت اَچَڻُ:** عقل اچڻ– هوش اچڻ– سمجهه اچڻ. سبق سکڻ– نصيحت حاصل ڪرڻ. سيکت ملڻ– سزا ملڻ– جُت ٿيڻ.

– **مَت ڏيَڻُ:** صلاح ڏيڻ– راءِ ڏيڻ– عقل ڏَسڻ– تدبير ٻڌائڻ– عقل جي ڳالهه ٻڌائڻ– مشوره ڏيڻ– نصيحت ڪرڻ– اُپديش ڏيڻ– وات ڏَسڻ– رستو ٻڌائڻ– ترڪيب ڳولي ڪڍڻ. سزا ڏيڻ– تنبيهه ڪرڻ– جُت ڦُت ڪرڻ.

– **مَت ڦِرَڻُ:** مت مارجڻ– هوش گم ٿي وڃڻ– عقل مارجي وڃڻ– مَت ڪسجي وڃڻ.

– **مَت ڪـُٺَڻُ(ت):** عقل ڇڏائي وڃڻ– هوش حواس گم ٿي وڃڻ.

– **مَت ڪـُٺو ج مَت ڪـُٺا(ت):** ذ . صفت. بي سمجهه – ڪم عقل– ڪم ظرف– بيوقوف– چريت.

Gul Hayat Institute

— **مَتَ ڪَسِجَڻُ:** سمجهه وڃڻ— عقل چٽ ٿيڻ.

— **مَتَ مَاجَڻُ:** سمجهه وڃڻ.

— **مَتَ ڪَسَڻُ:** هوش وڃائڻ— حوصلو خطا ڪرڻ— عقل وڃائڻ— حواس گم ڪرڻ— بي خطا ڪرڻ.

— **مَتَ ڪسِجَڻُ:** اُلٽي مت اچڻ— اُبتي سمجهه ٿيڻ— ٻڌي مارجي وڃڻ.

• **مَتيِي ج مَتيِيُون(ت):** ث. سزا— مار— سيکت— تنبيهه— هدايت.

— **مَتيِيُون مَنجهڻُ:** حواس خطا ٿي وڃڻ— وائڙو ٿي وڃڻ— حيران ٿي وڃڻ. موڳو ٿيڻ— سست ٿيڻ.

• **مَتُ ج مَتَ:** ذ. (سن. مَتَم= رايو) مذهبي ٽولي— پنٿ— فرقو— ڪوفو. "مثلاً: ٻڌ مَت وغيره" ڌرم. ويساهه— پروسو. جبل جي پٺي— ماٿري— ماٿر(ڪ).

• **مَتُ ج مَتَ(ت):** ذ. صفت. ٿلهو— ڌونسو— مَٽڪو— ڏِڳُ. (وفا).

• **مُتابعَتَ:** ث. (ع). تابعداري— فرمانبرداري— اِطاعت.

• **مُتاثِرُ:** صفت. (ع). اثر هيٺ آيل— اثر پذير— اثر قبول ڪندڙ— اثرائتو— مؤثر. ڪارگر— ڪارآمد. دل تي اثر ڪندڙ— دل ۾ چُڀندڙ— رقت انگيز.

• **مَتارو ج مَتارا:** ذ. صفت. (سن. مَدَ= مستي) ٿلهو— متو— (بدن ۾) پريل— ڏنبو— ڏٿو مٿو— سٿر وٿر— چوٻڪو— ڏمتالُ— جبرو— جانئو— قوي— جنگ— سڌرُ— ٻِٽو— جٽو— زٽو— مٽڪو— ڏڳ— سپرُ— رَڏ. تندرست— چگو پلو— نمرو— جوپُ. جَرٻيءَ وارو(چوپايو مال)— چڪنو— سٿيو— سيرو— سوڪو— (ٻڪرُ). ذ. (ع. مُطهرة= سانداري) مسافريءَ تي پاڻ سان ڳڏ پاڻي کڻي وڃڻ لاءِ چمڙي جي ٿيلهي— ڪِلي— ننڍو ساندارو— پخال— مشڪ. (پرمانند). (ث. مَتاري ج مَتاريُون).

— **مَتارائي ج مَتارائيون:** ث. ٿولهه— ٿُلهاڻ— ٿُلهائي— چوٻُڪائي موٽائي— جاڏائي— ڌونسائي— جاننائي— سٿيائي— سٿيي— چڪنائي— جربي.

— **مَتارا مُچ ڪَرڻُ:** زبردستن کي مات ڪرڻ.

• **مَتاروساند:** اسم خاص. تعلقي مٺيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَتاء سِفُ:** صفت. (ع). افسوس ڪندڙ— ارمان ڪندڙ— ڏک ڪندڙ. غمگين— ڏکارو— ڏکويل. اُٽس— مايوس.

• **مَتاعُ ج مَتاعَ:** ذ. (ع). گهرجو سامان— اسباب— مڏي— وسلا— ٽِپڙَ. مالُ— ملڪيت— مالي— ماليات— ڌن— دولت— ناڻو— راس— ٽِت— اِملاڪ— پُونجي. سوداگريءَ جو مال اسباب— مال تجارت— واپار جو سامان. سودو سامان— چيزَ— شيءِ.

• **مَتان:** ظرف. نَہ— مَ. بلڪل نہ— اصل نہ. مُبادا— جمَ— نہ جاڻا— مَچُڻ— جيڪس— الاجي— شايد— جيڪر— مجاڻ.

• **مَتانَتَ:** ث. (ع). مضبوطي— پُختگي— سوگهائي. استواري— استقامت.

• **مَتائي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مَتاهُ ج مَتاهَ:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم— (ڏکهي پچ سان رنگن وارو) مَتاءُ.

• **مَتاءُ ج مَتاءَ:** ذ. متاهُ— ماتاهُ.

• **مُتبَدِّلُ:** صفت. (ع). تبديل ٿيندڙ — بدلجندڙ— مٽجندڙ— اُبتو ٿيندڙ— اونڌو ٿيندڙ— مقلوب. واري تي ڦرندڙ گهرندڙ— اُبتو سُبتو ٿيندڙ. بدلي ٿيندڙ— بدل سدل ٿيندڙ.

• **مُتبَرڪُ:** صفت. (ع). برڪت وارو— ڀلارو— سڀورو. مقدس— پوتر. پاڪ— صاف. نيڪ. قابل تعظيم— معزز— بزرگوار— بزرگ. فرشتہ خصلت— فرشتہ خود.

• **مُتبَسِمُ:** صفت. (ع). کلندڙ— مرڪندڙ— مُشڪندڙ.

• **مُتحِدُ:** صفت. (ع). اتحاد ڪيل— ٻَڌِي ڪيل— مليل— متفق— شامل— ڳڏ— ڳڏيل— ڳنڍيل— مخلوط— پيوستہ— هڪ ٿيل.

• **مُتحرڪُ:** صفت (ع. تَحرُڪ= هُو چُريو) حرڪت ڪندڙ— حرڪت پذير— هلندڙ— چُرندڙ— چرندڙ ڦرندڙ— جنبان— رَوان— جاري. رمندڙ— رڙهندڙ— ڦرندڙ گهرندڙ— ڦرٽو گهرٽو. لڏندڙ. ڏڪندڙ. ڪڇُو— ڪَچڻ جهڙو. علم نحو جي اصطلاح ۾ حرڪت وارو اکر— زير زبر يا پيش وارو اکر.

• **مُتحَمِلُ:** صفت. (ع). تحمل ڪندڙ— برداشت ڪندڙ— سَهِي ويندڙ— سهَن شيل— سهن هارُ— سهندڙ. صبر ڪندڙ. صبرائتو— صابر— ڪمندڙ— ڳنڀير— گمبير. مستقل مزاج.

• **مُتحَيرُ:** صفت. (ع) حيران— مُتعجب— حيرت زده— عجبائتو. حواس باختہ— هَڪو ٻَڪو— وائڙو.

• **مُترُ ج مُترَ:** ذ. تماشو. (ڳاجرا).

• **مِترُ ج مِترَ:** ذ. (سن. مِترَ=مِٽ)مائٽُ— مِٽُ— عزيز— خويش— رشتيدار— قريب— سنگتي— ساٿي— دوست— يارُ— سڄڻ. مخلص— خيرخواهه— خير انديش. ياور— مددگار.

• **مَترائڻ و(ل):** مصدر. ٺڳارڻ— لالچائڻ— دلبو ڏيڻ— ريٻڻ. (مَترائيو— مَترائيندو— مترائبل).

• **مُترَجِمُ:** ذ. (ع). ترجمو ڪندڙ— هڪ ٻوليءَ مان ٻيءَ ٻوليءَ ۾ بيان ڪندڙ— ترجما نويس— ترجمان.

Gul Hayat Institute

• **مُتركو ج مُتركا:** ذ . (ع. مطرقة : سن. مُدگرُ). هڪ اوزار جو نالو– (لوهه وغيره کي)ٺوڪڻ يا ٺپڻ جو لوهي اوزار– هٿوڙو. گهڻ– وداڻ– مارتول– پهوڙو.(ت). (سوناري جو چوڙسو–منارٽي).

– **مُتركي ج مُتركيُون:** ث . ننڍو متركو– هٿوڙي.

• **مُترَ:** ذ . پيشاب– مٽ.

– **مُترانگو ج مُترانگا:** ذ . پيشاب رهڻ وارو هنڌ– مثانو. گڙدو– گرده.

– **مُتري ج مُتريُون:** ث . پيشاب ڪرڻ جي جاءِ.(گاجرا).

• **مُترُوڪُ:** صفت.(ع.تَرَڪَ= هن ڇڏيو). تَرڪ ڪيل– ڇڏيل– خارج ڪيل– نيڪالي ڏنل– نيڪال ڪيل. رَد– منسوخ– مخروج– باطل– معطل.(آصفيہ).

• **مُتري ج مُتريُون:** ث . جدا جدا ماپن جي سوراخ ٿيل لوهه جي پٽي.(انهن سوراخن مان ڪو ڌاتو لنگهائي مختلف ماپ ۾ ٽولهه واريون تارون ٺاهيون وينديون آهن).

• **مُتزلزِل:** صفت. (ع). لرزش ڪائيندڙ– ڏڪندڙ– ڦڙڪندڙ– ڏڏندڙ– جهوپا ڪائيندڙ– ڏڏڪندڙ– لوڏا ڪائيندڙ– لڏندڙ– ترڦندڙ– ڦٿڪندڙ.

• **مُتشابِهہ:** صفت.(ع). هم شڪل– هڪ جهڙو– هم شبيهہ– هوبهو– ساڳيو– نسُ پسُ.(ع. ا.د).

• **مُتشَرِعُ:** صفت. (ع). شريعت جو پابند– پارسا– پرهيزگار– ديندار– متقي– نيڪ پانهو– رياضتي– الله لوڪ.

• **مُتشڪّي:** صفت. (ع). شڪ وارو– شڪي– وهمي– وسوسو. (ع. ا.د). گرامر موجب زمان جو هڪ قسم– شڪي حالتَ ظاهر ڪندڙ زمان(حال متشڪي، ماضي متشڪي).

• **مُتَصَدّي:** صفت. (ع). برخلاف ويندڙ– سامهون ٿيندڙ– رَد ڏيندڙ– رَد قد ڏيندڙ– اعتراض ڪندڙ. (ع. ا. د). تياري ڪندڙ– سانباهو ڪندڙ– شروعات ڪندڙ– ڪوشش ڪندڙ– سعيو ڪندڙ. (ع.ا.د) منشي– محرر– ميتو– ليکاري– لکندڙ– لکڻ وارو– راقم– ڪاتب– ليکڪ– حسابي .(پرمانند).

• **مُتصَرِّفُ:** صفت. (ع). قبضو ڪندڙ– تصرف ڪرڻ وارو– قابض. مالڪي رکندڙ– مالڪ– ڌڻي. حقدار.

– **مُتصَرِّف ٿيڻُ:** قبضي دار ٿيڻ– مالڪ ٿيڻ. قبضوحاصل ڪرڻ.

– **مُتصَرِّفي:** ث. مالڪي– قبضيدار– قبضو– ملڪ– ملڪيت.

• **مُتصِلُ:** صفت. (ع). اتصال رکندڙ– ويجهو– قريب– نزديڪ– پرسان لڳل– گڏ– ڳنڍيل– ملحق– جڙيل– مِليل.

برابر. مُتواتر– لڳاتار– سلسلي وارو. (آصفيہ).

• **مُتضَادُ:** صفت. مخالفت ڪندڙ– مخالف– منافي– برعڪس– اُلٽو– ناموافق– اُبتڙ– اونڌو.

• **مُتعَارِفُ:** صفت. (ع). نالي وارو– ناميارو– مشهور– معروف– شهرتَ وارو– (ع. ا . د) سڃاتل– واقف – سڃاڻ ڄاڻ– واقفڪار– ڏنل واڻيل.(ع.ا. د).

• **مُتعَجِب:** صفت. (ع . عجب= هو اچرج ۾ پيو) اچرج ۾ پيل– تعجب ڪندڙ– حيرت ۾ پيل– حيران– حيرت زده– مُتحَيرُ.

• **مُتعَدَدُ:** صفت .(ع). شمار ڪيل– ڳڻيل– ڳاڻيٽو ڪيل. گهڻا– جهجها– بي انداز– وڏي انداز ۾ – بيشمار– بسيار– لاتعداد– اڻ ڳڻيا– بي حساب(ڏهن هزارن کان مٿي) .

• **مُتعَدي:** صفت. (ع).(ذ). فعل جو هڪ قسم– مفعول سان لاڳاپو رکندڙ فعل. (ع). ٻئي ڏانهن ويندڙ – وڃڙندڙ– پکڙندڙ– سانگيڙو– اٽڪندڙ– ڦاسندڙ(مرض وغيره ۾). زهري – زهر وارو– زهرائتو. زهري بيماريءَ جو ورتل.

• **مُتعَصِبُ:** (ع. عَصَبَ= هن وڪوڙيو)تعصب ڪندڙ– ڪَٽَرُ– تعصبي– بدگمان– پَکَ پاتي. ناروادارُ. ہہ اکيو– ريائي– رياڪار– پاس ڪندڙ– پاس خاطر.

• **مُتعَلقُ:** صفت.(ع.عَلَقَ= هن چاههُ رکيو) چاههُ رکندڙ. تعلق رکندڙ– لاڳاپو رکندڙ– واسطو رکندڙ– نسبتي – وابستہ. لاڳاپيدار– واسطيدار. عزيز– مائٽ– رشتيدار– قريب– مِٽُ– عزازت وارو. شامل– گَڏ. منسلڪ– ڳنو. تابع– ماتحت– زيردست– هٿ هيٺ.

• **مُتعَلِمُ:** صفت. (ع). تعليم حاصل ڪندڙ– سکيا وٺندڙ– طالب علم– شاگرد– مُبتدي– تلميذ. چيلو– ٻالڪو– پوئلڳ .(آصفيہ).

• **مُتعَهد:** صفت. (ع). گَڏ ڪيل– ڳنو ڪيل– پيڙو ڪيل. سڏ ڪيل– سڏايل– ڪوٺيل .(پرمانند).

• **مُتعَين:** صفت. (ع). مقرر ڪيل– ڪنهن ڪم تي لڳايل– سونپيل– تاڪيل– سپرد ڪيل– لڳايل.(آصفيہ).

• **مُتغَيرُ:** صفت. (ع). ڦيرايل– متايل– بدلايل– تبديل ڪيل– ڦير ڦار ڪيل– بدل سدل ڪيل. تبديل پذير– مَتجَڻ جهڙو– بدلجڻ جهڙو– بي جوڙو– اڻ ميل– اسميو– اڻ ٺهندڙ– ناموافق. ٻگاڙيل– ڦِتايل– ابتر ڪيل– دربدر ڪيل. سُڌاريل– درستي ڪيل– اصلاح ڪيل– سنواريل.

Gul Hayat Institute

• **مُتَفَرِقُ:** صفت. (ع). فرق ڪيل- جُدا جدا- الڳ الڳ- مختلف - پانت پانت- قسمين قسمين- طرحين طرحين- علحده- ڇڙوڇڙ- فالتو- ڳاڏڙ ساڏڙ- متفرقو. (ع. ا. د).

– **مُتَفَرِقو ج مُتَفَرِقا:** ذ. صفت. مُتفرق.

• **مُتَفِقُ:** صفت. (ع). اتفاق ڪندڙ- مليل- شامل- ڳنڍيل- ڳنڍيل- متحد- ايڪي ۾- يڪ مشت. هڪ راءِ- هڪ زبان- هم زبان- هم صلاح- هم مشوره- هڪ ڳالهه- يڪ راءِ- هڪ صلاحيو- هڪ مَتيو- بلا اختلاف- هڪ دليو- متفق راءِ- سَمَت. لاڳاپيل- واسطيدار- واسطو رکندڙ- نِسبَتي. راضي رضامند- خواهان- مُوافق- خوش- سرهو.

– **مُتَفِقُ ٿِيڻُ:** موافق ٿيڻ- يڪ راءِ ٿيڻ- راءِ ۾ شريڪ ٿيڻ- هم زبان ٿيڻ- يڪ دل ٿيڻ- اتفاق ڪرڻ- شامل راءِ ٿيڻ.

– **مُتَفِقُ راءِ:** ظرف. يڪراءِ- هڪ صلاحو- هڪ مَتيو- بلا اختلاف- يڪ زبان- شامل راءِ- هم صلاح- هم مشوره.

– **مُتَفِقِي:** ذ. صفت. متفق ٿيل- همراهه- ساٿي- ڳنڍيل- متحد- مليل- مليل جُليل- يَڪ مُشت- متفق راءِ.

• **مُتَفَڪِرُ:** صفت. (ع. فَڪَرَ= هن مٿي خيال ڪيو) خيال ڪندڙ- فڪر ڪندڙ- فڪرمند. ڳڻتي وارو- ڳڻيارو. مغموم- دلگير- اُداس- سُست.

• **مُتَقَدِمُ:** صفت. (ع). پيش ٿيندڙ- اڳيان وڌندڙ- اڳواڻ- پيشوا- مهندار. (ع. ا. د) اڳرائي ڪندڙ- اڳرا.

• **مُتَقِي:** صفت (ع). پرهيزگار- گناهن کان بچندڙ- خلاف شرع کان پرهيز ڪندڙ- زاهد- عبادت گذار- عابد- پارسا- خدا پرست.

• **مُتَڪاڻي:** اسم خاص. (پتافي ۽ هلواڻي) بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **مُتَڪَبِرُ:** صفت. (ع). تڪبر ڪندڙ- تڪبري- مغرور- هٺيلو- اُپماني- ضِدي- هوڏي. (آصفيہ).

• **مُتَڪَلِمُ:** صفت. (ع). ڳالهائيندڙ- ڳالهه ڪندڙ- ڪلام ڪندڙ- سرُوڻو- اَلاڻو- الائيندڙ. مخاطب ٿيندڙ. ضمير جو هڪ قسم- ڳالهائيندڙ جي پاران ڪم ايندڙ ضمير. (پرمانند).

• **مُتلاشِي:** صفت. (ع) تلاش ڪندڙ- ڳوليندڙ- ڳولائو- ڳولها ڦولها ڪندڙ- جانچ جونچ ڪندڙ- سرگردان- پريشان- حيران. (آصفيہ).

• **مُتلاطِمُ:** صفت. (ع). لهرين وارو- چولين وارو- چولرُ- موجزن. (ستڪو) لهرين جو- (ولوڙو) چولين جو.

• **مُتَلَوِنُ:** صفت. (ع). مختلف رنگن وارو- رنگ برنگ- رنگارنگي. ڦرندڙ گهرندڙ- ڦرٽو- سَرگرد- ڦرٽو- ڦيرائتو- هڪ هنڌ نہ بيهندڙ- هلڪي طبيعت وارو- هڪ ڳالهه تي نہ بيهندڙ. بيقرار. گهڻ مَتيو.

• **مُتَهلو:** اسم خاص. تعلقي سنجهوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُتَمَني:** صفت. (ع). تمنا ڪندڙ- خواهشمند- آرزومند- مشتاق- خواهان- چاهہ رکندڙ- چاهت وارو. ارمان رکندڙ- شوقين. (آصفيہ).

• **مُتمول:** صفت. (ع). دولتمند- مالدار- تونگر- اَمير- شاهوڪار- ڌنوان- ڌنونت- پاڳيو- غني- ڌني. (آصفيہ).

• **مَتَنُ ج مَتَن:** ذ. (ع). وچ - درميان- وسط- درمياني حصو. (آصفيہ). ڪتاب جي وچ وَاري عبارت. (آصفيہ). ڪتاب جي اَصل عبارت- مضمون.

• **مُتَنَاهِي:** صفت. (ع. مُتَنَاهِي= حد تي پهتل) پڇاڙيءَ تي پهتل- حد تي پهتل- چيهہ ڪيل- آخرت تي پهتل- ڇيڙي تي پهتل- پڇاڙي ڪيل- نبيرو ڪيل- خاتمو ڪيل- حد ڪيل- انت ڪيل.

• **مُتَنَبِهُ:** صفت. (ع. مُتَنَبِهُ= ننڊ مان جاڳندڙ). تنبيهہ ڪيل- واقف- آگاهہ- خبردار. سجاڳ- سُرتو- سُجيت- بيدار.

• **مُتَنَفِرُ:** صفت(ع). نفرت ڪندڙ- ڪراهت ڪندڙ- ڇڊو ونندڙ. (ل). ڌڪاريندڙ. بيزار ٿيندڙ- پري ڀڄندڙ- هٽي ڪي خراب ڄاڻيندڙ.

• **مُتَنَفِسُ:** صفت. (ع). اڪيلو- ڇڙهو- هيڪلو- هڪڙو- يڪي سِر- وانڊو. (ع. ا. د).

• **مَتَڻُ (ڪَ):** ظرف. شايد- متان- هرگز- نہ- مَچڻ.

• **مَتو ج مَتَا:** ذ. (سن. مَتَرِ= اصول) مت- قاعدو- قانون- اصول - طريقو- پرماڻ. رايو- راءِ - خيال- ويچار- مقصد. وشواس- اعتبار- ويساهہ- پت. شرڌا- صِدق- ايمان- يقين - پڪ - نشچو. عقيدو. دستور- رواج- رسم- ريت- خوءِ - پَرِ- هلي چلي- مرجاتا- وتيرو- ليکو(سن مَنترِ= ويچار ڪرڻ). ڪارخاني ڪنهن وقت سيٺ ۽ پائيوارن جي وچ ۾ پئسن جي حساب ڪتاب بابت ٿيل ڪاغذي لکپڙهہ- دستاويز- قبض. فرقو- ڪنوفو- مت. (صفت). (سن. مد= مستي) مستيءَ وارو. مستانو- مَتل. مَچڻ. مصدر جو فعل ماضي. پريو- تار- چڪار. (اسم خاص). اهو اُٺ جنهن تي سستي جا ڏيرپنهون کي ڪٽي ويا. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

Gul Hayat Institute

– **مَتو ميڙو چڙَهڻُ:** عزت سان هليو وڃڻ. ميلي جي ڦنڊ کان اڳ نڪري وڃڻ. تڪليف پيدا ٿيڻ کان اڳ ميلاڻ ڇڏي وڃڻ.

• **مُتُو:** اسم خاص. سومرن جي قبيلي جو نالو.

• **مُتُو ج مُتَا:** ذ. صفت. قد ۾ ڇوٽو پر بت ۾ ڀريل– ڏٺو مُتو– دمِي– گهُگهٽي– ڊينبو. بٽو– جٽو– زٽو. مُٽڪو– ڏگُ– ڇؤبُڪو– سَير– دنبو. (ذ). روشني لاءِ ڏنڊي جي ڇوٽيءَ تي ويڙهيل اڳڙين جو مڃو(جنهن کي تيل ۾ ٻوڙي ٻاري سگهجي). ڏِيانُ. ساز جو هڪ قسم. هڪڙي ننڍي بندوق.

• **مُتَواتِر:** صفت. (ع). هڪ ٻئي پٺيان– لڳاتار– سلسليوار– مسلسل– لاڳيتو– جاري – روان. (آصفيہ).

• **مُتوازي:** صفت. (ع). پاڻ ۾ برابر– هڪ جهڙا– هڪ پهلو– هم وزن. (ع. ا. ڊ).

• **مَتوال(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مَتوالو ج مَتِوالا:** ذ ک. صفت. (سن. مَتَ> مَدَ= مستي) مستيءَ وارو– مَست– چَريو– مستانو– اَنمَت– پاڳَلُ– کِيو– ديوانو– اَنانُ– مجنون– سودائي– خفقاني– دماغ ڦِريل– وائيسر ڦريل– جُنوني. مدهوش– مخمور– خماري– مؤجِي.

• **مُتوَجهہُ:** صفت. (ع). توجہ ڪندڙ– ڌيان ڏيندڙ– ساوڌانُ. راغِبُ– مائِلُ– رجوع– مخاطب. هڪ مَنو– يَڪ دليو.

• **مُتوَسِطُ:** صفت. (ع). وچ جو – وچ وارو– وچُون– درمياني– وچولو– وچولي درجي جو – وچٿرو– عامُ– مَاڌارڻ – رَواجي– اَهڙو جهڙو– معمولي– پورو پُنو– جهڙو تهڙو. (پرمانند).

• **مُتوَسِل:** صفت. وسيلو ڳوليندڙ– سهارو ڳوليندڙ.

• **مُتوَفِي:** صفت (ع). فوت ٿيل– مري ويَل– مُئل– فوتي– مرحوم.

• **مُتوَقِعَ:** صفت (ع). اُميد رکندڙ– توقع رَکندڙ– اُميدوار– آسرو رکندڙ.

• **مُتوَقِفُ:** صفت (ع). دير ڪندڙ– ديرينو– گهِلَ ڪندڙ– ڍِلو– تاخير ڪندڙ.

• **مُتوَڪِلُ:** صفت. (ع). خدا تي ڀروسو ڪندڙ– الله جي مرضيءَ تي هلندڙ– رَبُ جي رضا تي رضامند هوندڙ– تَوَڪلِي.

• **مُتوَلِدُ:** صف. (ع). پيدا ٿيندڙ– ڄمندڙ.

• **مُتوَلِي:** صفت. (ع). ڪم تي رهڻ وارو– مُهتمم– نگران ڪار– والي– سرپرست– نِگهبان– رکپال– رکوالو. خانگاهہ. مقام يا مسجد جو رکپال.

• **مِتُون ج مِتُون (ک):** ذ. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم (سنهڙن چلرن سان. چمڪندڙ. قد ڏيڍ انچ يا ٻہ انچ. رنگ اڇو).

• **مُتَهَمبو ج مُتهَبا:** ذ. ڪُوڙي تُهمت– ڪُوڙو الزام– بُهتان– ٺِڪر. (پرمانند).

• **مُتَهَرُج مُتَهَرَ:** ذ. (سن. مُدگر= ڏنڊو) مُهلڙو– مُهري– دستو– مُتهرو. سؤنٽو– ڏنڊو– ڏُڪو– گهوٻاٽو. ڀَنگ وغيره گهوٽڻ جو سونٽو– ڏنڊو.

• **مِتِي ج مِتِيُون:** ث. (سن. مِتِيڪا= مهينو) ٽيهن ڏينهن جو عرصو. مقرر ڪيل وقت– تاريخ– تِٿ– ڏِڻُ. مهيني جو ڏينهن– وارو. (آصفيہ. پرمانند). وياج– لاٽِ– وَرتو– وَٽو. (پرمانند).

• **مِتيرو ج مِتيرا:** ذ. ڇِيڙُ. (صفت). قد ۾ ننڍو– ڇوٽو– ڪوتاهہ قَد– مِنڌرو– ڇامڙو– بندرو– گـٽِ – مِنڙيو– گرانٺ مُنڙيو.

• **متيلو ج مِتِيلا:** ذ. درياءَ جي ٻيڙيءَ جو هڪ اوزار– ڪوهي کي جهلڻ جو اوزار. (ن–ب). چاڙهہ– ٻَلُ.

• **مَتِين:** صفت. (ع). مُحڪم– استوار– مضبوط– پُختو– ثابت قدم– برجستو– (اسم خاص). حضرت محمد صلي الله عليه وسلم جي صفاتي نالن مان هڪ.

• **مَٿَ:** ث. مٿان ورتل واڌارو. ڇونگي– محصول.

• **مَٿُ ج مَٿَ:** ذ. (سن. مَستَڪَ= مٿو). مٿو– سِرُ. مٿاهون پاڳو– سرو. مٿيون حصو– مٿاڇرو– سَپات– رُوءِ– تَرُ– سطح.

– **مَٿُتي:** ظرف. مٿئين پاسي– مٿانهين ڏي– مٿي.

– **مَٿَڇِرو ج مَٿَڇِرا:** ذ. مٿيون پاڳو– مٿيون حصو. مٿاڇرو– مٿيون– سطح– (ث. مٿڇري ج مٿڇريون).

– **مَٿَخَرَچُ ج مَٿَخَرَچَ:** ذ. وڌيڪ خرچ. ٻاهريون خرچ– بالائي خرچ– مٿيون خرچ– رواجي خرچ. اهو خرچ جو ضرورت جي خرچ ۾ داخل نہ هجي.

– **مَٿُمُنهون ج مَٿَمُنهان:** صفت. منهن يا وات مٿي ڪندڙ– مٿي وات وارو. خود پسند– ٽرڙو– پڏٽو. ايماني– هٺيلو. تمام مٿي– بلند– اوچو– مٿانهون.

• **مِٿُ ج مِٿَ(ل):** صفت. لڄائي نہ ڪندڙ– غريب– سانتيڪو– ٿانهريو.

• **مَٿاچِرو ج مَٿاچِرا:** ذ. (سن. مَستَڪَ= مٿو). (صفت. مٿڇرو– ٻاهريون– اُترِڌو– ٻاهران– مٿان مٿان– اُڦونگرو. مجازا– مجازي. بي پرواهي جو– بيگار جو – اِدرگِدر جو– لاغرضائي جو– بي خيالي جو– مٿينءَ دل سان– بي خيالو– بنا چاهہ جي. ٿورو– ذرو– ٿوري قدر– نالي ماتر.

– **مَٿاچِرائِي ج مَٿاچِرائِيُون:** ث. مٿين سطح تي– اُچاترائي– اُڦونگلائي.

Gul Hayat Institute

• **مَٽارَ ج مَٽارُون:** ث . (سن. مَستَڪَ= مٿو). مٿاهون پاسو- مٿاهين. مٿاڇرائي. ڪنارو- ڪپر(درياءَ جو). درياءَ جي ڪپ ڪان وٺي اونهي پاڻيءَ تائين. ڪپ جو حصو. هوا جي طرف وارو درياءَ جو پاسو- سٽائي واءُ وارو ڪپ. مٿي جو سور- درد سِر.(ڪ).

– **مَٽارَ پَوڻُ:** (ڪ). مٿي ۾ سور پوڻ. مٿي ۾ عادتي(پونڌڙ) سور جو پوڻ.

• **مَٽارُ ج مَٽارَ:** ذ . رسيءَ جو ٿهيل پيڙو.

• **مَٽاري ج مَٽاريُون(ت):** ث . (سن. مستڪ= مٿو) مٿيون حصو. پٽ جو مٿيون حصو- چوٽي. پِٽَ جو مُهڙ وارو حصو(جنهن تي سج اُڀرڻ سان اُس پوي). ٻن پِٽن جي گڏجڻ وارو هنڌ- ڳاٽ. رَئي يا چادر ڪرڻ جو مٿيون، مٿي وارو پاسو.

• **مَٽارُ ج مَٽارَ(ت):** ذ . مٿيون پاسو- مٿارَ. ٻنيءَ ۾ اڳيون مُهڙ وارو پاسو- دنگ وارو پاڳو- مُنڍو.

• **مَٽارو ج مَٽارا(ت):** ذ . مٿارُ(ت).

– **مٿارا هڻڻُ:** مُنڍن کي ٻيو دفعو هر ڏيڻ.

• **مَٽاڪَٽَ:** ث . (سن. مستڪ= مٿو+ ڪُٽَ ڪُٽڻُ) مٿي ڪٽڻ جي حالت- مٿا ڪُٽي- مٿاماري. جفا ڪشي- سخت محنت- درد سري- جدوجهد- جاڪوڙو- ڪوشش- ڪشالو- محنت پتوڙ- سرجوشي. تڪليف.

• **مَٽاڪُٽَ ڪرڻُ:** سخت ڪوشش ڪرڻ- سخت محنت ڪرڻ- جفا ڪشي ڪرڻ- ڪشالو ڪڍڻ.

– **مَٽاڪُٽِي:** ث . مٿاڪُٽ- مٿا مار.

• **مَٽاڪِرو ج مَٽاڪرا (ل):** ذ . صفت. مٿو هڻندڙ- مٿاڪٽ ڪندڙ- محنت.

• **مَٽامارَ:** ث . مٿاڪٽ.

– **مَٽاماري ڪرڻُ:** مٿاڪٽ ڪرڻ.

• **مَٽامو ج مَٽاما:** ذ . مٿو - سر - ڪوپري- کپراٽي- کپراٽي. گنجو مٿو.

• **مَٽان:** ظرف. مٿي کان - مٿ کان- سِري کان - چوٽيءَ کان - شروعات کان- شروع کان. (صفت) مٿي- وڌيڪ اُچو- مٿي جو.

– **مَٽان پَوڻُ:** اکين سان ڏسڻ- مشاهدو ڪرڻ. موقعي تي پهچڻ.

– **مَٽان ڪَڇِي وَڃَڻُ:** ٿَهه پَهه وڪامي وڃڻ.

– **مَٽان ويهَڻُ:** سنڀال ڪرڻ- چوڪيداري ڪرڻ- رکوالي ڪرڻ- پَهرو ڏيڻ- نگهباني ڪرڻ.

– **مَٽان ئِي مَٽان:** ظرف . مقرر ٿيل نرخ کان مٿي، چالو سرشتي کان ٻي طرح يا وڌيڪ. ڪنهن ٻئي کانسواءِ سڌو سنئون.

• **مَٽاندي(ت):** ث . مٿي وارو پاسو- سيراندي.

• **مَٽانگِرو ج مَٽانگِرا:** ذ . صفت. (سن. مَسنتَڪ = مٿو)وڏي مٿي وارو. بُلند- اوچو- هيبت وارو- هَيبتناڪ- ڀيانڪ- خوفناڪ- دهشتناڪ.

• **مَٽانهُون ج مَٽانهان:** ظوف. (سن. مَستڪ= مٿو) مٿي- اُوچو- بُلند- اُتاهُون- اُتم- اعليٰ- اڳرو- غالب. (ث . مٿانهِين ج مٿانهِيون).

• **مَٽانهِين ج مَٽانهِيُون:** ث . بُلندي- اُتاهين- اُچائي. چاڙهه. بُلندي.

• **مَٽاهَرُ ج مَٽاهَرَ:** ذ . اڻ کيڙيل زمين جو مُنڍو- مَٽارُ. مَٽار.

• **مَٽاهُون ج مَٽاهان:** ذ . صفت. مٿانهون.

– **مَٽاهِين ج مَٽاهِيُون:** ث . مٿانهين.

• **مَٽرُ ج مَٽرَ(ل):** ذ . صفت. (سن. مَستڪ) اڳواڻ- مهندار (مهيري).

• **مَٽَڪِي ج مَٽَڪِيُون:** ث . (سن. مَستڪ= مٿو) مٿانهين. واڌو رقم- وڌيڪ رقم- واڌي. اصل رقم تي ڪجهه وڌيڪ ڏنل رقم- محصول- چُونگي- سِرشماري. لاپو. مٿگي -لوڙ- طلب. (ت).

• **مَٽَڪِي ج مَٽَڪِيُون:** ث . مَٽَڪِي.

– **مَٽَڪِيءَ جو پَهَلُ:** صفت. ڪوبہ نہ - ڪير بہ نہ. لَلُو پَنجُو.

• **مَٽَلَجَ ج مَٽَلَجُون:** ث . حَياءُ- لَڄ- مُحابو- حجاب- شرم.

– **مَٽَلَجُ ج مَٽَلَجَ:** ذ . صفت. مَٽَلَجو. سرڪش- مغرور- هَٺيلو- ضدي- هوڏ . (وفا).

– **مَٽَلَجو ج مُٽَلَجا:** ذ . صفت. حجاب وارو- شرميلو- حياءُ وارو- لڄائتو- ڊِڱي- چالباز- مڪريلو- مڪري- چندي- نَقال- سانگ رچائيندڙ.

• **مَٽِلو ج مَٽِلا:** (ت) . ذ . صفت. مٿيون- مٿانهون- مٿاهون.

• **مِٽَنُ ج مِٽَنَ(ت):** ذ . صفت. سست- ڪاهل- ٽوٽي. غافل- ڳهيلو. (ل- وفا).

• **مِٽُنَ:** ذ . (اسم). آسمان جي ٻارهن برجن مان ٽئين برج جو نالو - جوزا.

• **مَٽڻُ:** مصدر. (سن. مَٿَنَ= ولوڙڻ) (ڪير) ولوڙڻ- جهُڳڻُ- جهڳورڻُ. مانڌاڻي هڻڻ. خيال ڪرڻ- ويچار ڪرڻ- سوچڻ- رٿڻ- پَهَڻُ- ويچارڻ- تورڻ تڪڻ- ڳڻڻ ڳوتڻ- ڳڻُ ڳوت ڪرڻ. ڄاڻڻ- سمجهڻ- پائڻ. (پرمانند). (مٿيو- مَٿيندو- مٿيلُ).

• **مٿو ج مٿا:** ذ . (پرا. مَٿيا. سن. مَستڪ= مٿو) بدن جو هڪ حصو– سِرُ – سِرِي– سِسِي– مُنڍي– ڪوپري. ڪوپري– ڪيپراٽي– ڪوپراٽي. مٿانهون پاڳو– مٿانهين. ڪنهن بہ شيءِ جو مٿيون حصو– چوٽي– مٿُ– چوٽُ– سرو. مُنڍُ– مُنڍو. منهن. سيراندي. اڳياڙي. (آڱرجي) چوٽي. (عضوي جو) مٿو– ڦل. چيڙو. پڇاڙي– انتُ– توڙ– چيهہ. (سن. مَدَهَ= جوش) عورتن کي ايندڙ ماهواري– حيض.

— **مٿاڪُٽ:** ث . محنت– ڪوشش– مٿامارُ– ڪشالو– جُهدُ– جفا– پورهيو– درد سِري– جَدوجهد– پتوڙ– ڳُهَ– جاکوڙ– جيلو– سعيو– سخت محنت. سرجوشي.

— **مٿاڪُٽ ڪرڻ:** محنت ڪرڻ– سخت ڪوشش ڪرڻ– جفاڪشي ڪرڻ– جاکوڙ ڪرڻ پتوڙ ڪرڻ.

— **مٿا ڪٽا ڏيڻ:** منهن ڏيڻ– تڪليف برداشت ڪرڻ– ڪوشش ڪرڻ– جدوجهد ڪرڻ– جفاڪشي ڪرڻ.

— **مٿا مٿا هڻڻ:** ڪوشش ڪرڻ– جدوجهد ڪرڻ– جفا ڪشي ڪرڻ– درد سري ڪرڻ– ڪشالو ڪرڻ.

— **مٿاميڙ ج مٿاميڙون:** ث . مٿن ٽڪرائڻ جي حالت– گهوٽ ۽ ڪنوار جا، شاديءَ جي هڪ رسم موجب پاڻ ۾ مٿا ٽڪرائڻ جي حالت– لائُون ڏيڻ.

— **مٿاميڙائڻ:** شاديءَ جي رات گهوٽ ۽ ڪنوار کي لائون ڏيارڻ – مٿا ميڙ ڪرائڻ.

— **مٿاميل ڪرائڻ(ت):** مٿا ميڙ ڪرائڻ.

— **مٿو ٻِڌڻ:** خوشامد ڪرڻ– پوئتان لڳڻ– پُٺ وٺڻ. هٿ پير لهڻ– ويم ڪرڻ.(ڪ).

— **مٿو پٽ سان لڳڻ:** پشيمان ٿيڻ– شرمسار ٿيڻ– شرمنده ٿيڻ– پڇتائڻ. سمجهہ اچڻ– سانگائڻ.

— **مٿو پٽ سان هڻڻ:** پاڻ کان ڏاڍي سان هٿ اٽڪائڻ. ناممڪن جي پويان ڪاهي پوڻ.

— **مٿو پٿر سان ٽڪرائڻ:** تمام گهڻو پريشان ٿيڻ– وائڙو ٿي هيڏانهن هوڏانهن ڊوڙڻ– مصيبت جي وقت هاءِ گهوڙا ڪرڻ.

— **مٿو پچڻ:** سخت سزا ڏيڻ– مارڪٽ ڪرڻ– ٺيڪ ڪرڻ– برابر ڪرڻ– درست ڪرڻ– صحيح ڪرڻ. تنبيهہ ڪرڻ– هدايت ڪرڻ. جٺ ڪرڻ.

— **مٿو ٽپائڻ:** ڪنهن کي بيزار ڪرڻ– ڪڪ ڪرڻ– تنگ ڪرڻ– لاچار ڪرڻ– مٿو کپائڻ. چڙ ڏيارڻ– ڪاوڙائڻ– ناراض ڪرڻ. پريشان ڪرڻ– تڪليف ڏيڻ.

— **مٿو ٽپڻ:** لاچار ٿي پوڻ– مجبور ٿي پوڻ. ڪنهن مجبوريءَ سبب پرائي ڪم ۾ پوڻ. ڪمر ڪشڻ.

— **مٿو ٽيڪڻ:** نياز ڪرڻ– سلام ڪرڻ– آداب ڪرڻ– سجدو ڪرڻ– بندگي ڪرڻ. نِمَرت ڪرڻ– هيٺاهين وٺڻ.

— **مٿو ٽٽ پوڻ(ڪ):** ڪري پوڻ– تباهہ ٿي وڃڻ– سخت حالت کي رسڻ. ڏيوالو ڪڍڻ.

— **مٿو ٽٽ سان لڳڻ:** سيڪت پائڻ– ڏک کائڻ. نامراد ٿيڻ– ناڪامياب ٿيڻ– شڪست کائڻ.

— **مٿو پٽڻ:** افسوس ڪرڻ– ماتم ڪرڻ– دانهون ڪرڻ– فرياد ڪرڻ– هاءِ گهوڙا ڪرڻ. ڏاڪڙا ڏسڻ– ڪشالا ڪڍڻ– جاکوڙا ڪرڻ– محنت ڪرڻ– درد سري ڪرڻ.

— **مٿو جبل سان هڻڻ:** ڏاڍي سان هٿ اٽڪائڻ– پاڻ کان زورآور سان مقابلو ڪرڻ– نہ پڄڻ جهڙو ڪم ڪرڻ.

— **مٿو چٽ ٿي وڃڻ:** قوت حافظ ناس ٿي وڃڻ– سمجهہ موڪلائي وڃڻ. بلڪل ناس ٿي وڃڻ– تباهہ ٿي وڃڻ.

— **مٿو چرخ ٿيڻ:** حيران ٿيڻ– حيرت ۾ پوڻ– اڃرج ۾ پئجي وڃڻ– وائڙو ٿيڻ– حيرت زده ٿيڻ.

— **مٿو چٽ سان هڻڻ(ڪ):** وت کان وڌيڪ زور ڏيکارڻ– پڄنديءَ کان ٻاهر ڪم ڪرڻ. پاڻ کي وڏو سمجهڻ– هٺ ۾ پرجي وڃڻ– مغرور ٿي وڃڻ.

— **مٿو چپر سان هڻڻ:** مٿو جبل سان هڻڻ.

— **مٿو ڏڏڻ:** ڪنڌ لڏڻ– ضعيفي سبب ڪنڌ ڏهڻ. پوڙهو ٿيڻ– پير مرد ٿيڻ– ضعيف العمر ٿيڻ.

— **مٿو ڏوڻڻ:** نفي ۾ جواب ڏيڻ– انڪار ڪرڻ– ناقبول ڪرڻ– نہ مڃڻ– نائڪار ڪرڻ.

— **مٿو ڌوئڻ:** وهنجڻ– غُسل ڪرڻ– سَنان ڪرڻ– تڙ ڪرڻ.

— **مٿو ڏارڻ:** مٿو چيرڻ– مٿو ڦاڙڻ . حد کان وڌيڪ محنت ڪرڻ– سخت جفا ڪشي ڪرڻ.

— **مٿو ڏاڙهي مُنائڻ:** ڏاڙهي، مٿو ۽ مُڇون ڪوڙائڻ. اُلو بڻجي وڃڻ– بيوقوف ٿيڻ– عقل مارجي وڃڻ– چريٽ ٿي وڃڻ.

— **مٿو ڏونگر سان هڻڻ:** مٿو جبل سان هڻڻ.

— **مٿو ڏيڻ:** مُنهن ڏيڻ– سامهون ٿيڻ. شروع ڪرڻ– هٿ ڳنڍڻ. بار سهڻ– تڪليف هموار ڪرڻ. مدد ڪرڻ– واهر ڪرڻ– سهائتا ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

– **مَٿو ڍارَڻُ:** سِر جهُڪائڻ– ڪنڌ نمائڻ. نياز ڪرڻ– نِئڙت ڪرڻ– ادب سان پيش اچڻ.

– **مَٿو ڦِرَڻُ:** مٿي ۾ ڦيري ٿيڻ– چڪر اچڻ. ٻنواٽي اچڻ. ڪِڪو وڪو ٿيڻ– ويچُون ٿيڻ– فَهيُون مُنجهڻ. وائڙو ٿيڻ. ڦُوند ۾ ٻرجي وڃڻ– ٽانءِ ۾ ٻرجي وڃڻ– مغرور ٿي وڃڻ– مغز ۾ هوا ڀرجي وڃڻ. چريو ٿيڻ– پاڳل ٿيڻ– سودائي ٿيڻ– خفقان ٿيڻ– ٻُلجي وڃڻ– بدلجي وڃڻ– بتال ٿي وڃڻ.

– **مَٿو ڦوڙائڻُ:** هَڙ مُوڙي وڃائڻ– نقصان پرائڻ– ڇيهو پرائڻ.

– **مَٿو ڪَرَڻُ:** مُنهن ڪرڻ– ڪنهن پاسي هليو وڃڻ– ڀڄي وڃڻ.

– **مٿو ڪَڙهَڻ(٢ ڪ):** اونو ڪرڻ– فڪر ڪرڻ– انديشو ڪرڻ– اوسيڙو ڪرڻ– انتظار ڪرڻ. ڪنهن ڳالهه جي ويچار ۾ رهڻ.

– **مٿو ڪُوڙائِڻُ:** وارن کي ڪوڙائڻ– ٽوڙهو ٿيڻ. پاڻ کي ڦُرائڻ– ٺَڳائڻ. نقصان پرائڻ– ٽوٽو پرائڻ– هَرجو پرائڻ.

– **مٿو ڪُوڙڻُ:** پاڪي سان مٿي جا وار صاف ڪرڻ. ٺڳڻ– ڦُرڻ. دَلبو ڏيڻ– وساهه گهاتي ڪرڻ. ڪنهن کي نقصان وجهڻ.

– **مَٿو کائِڻُ:** اجائي بَڪ ڪرڻ– بڪوات ڪرڻ– بڪ بڪ ڪرڻ– يَخِي هڻڻ. ڪَڪَ ڪرڻ– بيزار ڪرڻ– تنگ ڪرڻ– ورچائڻ– خفي ڪرڻ.

– **مَٿو کَٿو ڏِيَڻُ:** نباهڻ– گذارڻ. جنب ۽ جوڳ ڏيڻ– حياتي گهارڻ.

– **مٿو کپائِڻُ:** مٿو کائڻ– اجائي مغز خوري ڪرڻ. ڪاپارو ڪرڻ– ڪاسارو ڪرڻ– ڪِتراڳ ڪرڻ– کپت ڪرڻ– هَڻ هٺان ڪرڻ.

– **مَٿو ڪَٽَڻُ:** ڪنڌ ڪٽڻ. منهن مٿي ڪرڻ. (بيماريءَ مان) سڪرُ ٿيڻ– چاڪ ٿيڻ– چاق ٿيڻ– تندرست ٿيڻ.

– **مَٿو ڪوڙَڻُ:** فوت ٿيڻ– مري وڃڻ.

– **مٿو ڪوهِڻ(٢ت):** ناڪام ڪوشش ڪرڻ– اجائي پتوڙ ڪرڻ– اجائي مغز خوري ڪرڻ. ڪاپارو ڪرڻ– مٿو کپائڻ.

– **مٿو گِريبانُ سان ڏِڪَڻُ:** ڦِڪو ٿيڻ– لڄي ٿيڻ– شرمندو ٿيڻ– نَدامت محسوس ڪرڻ– پنهنجو قصور محسوس ڪرڻ– پنهنجو ڏوهه باسڻ– گناهن جو اعتراف ڪرڻ.

– **مٿو گِريبانُ ۾ آڻڻُ:** لڄي ٿيڻ– شرمنده ٿيڻ– ڪنڌ هيٺ ڪرڻ– پشيمان ٿيڻ– پڇتائڻ– ندامت ظاهر ڪرڻ. معافي گهرڻ– ڏوهه بخشائڻ– قصور معاف ڪرائڻ.

– **مٿو گنجو ٿِيَڻ(٢ ڪ):** مٿي جا وار ڇڻي وڃڻ– ٽوڙهو ٿيڻ. سُڃو سڪٺو ٿيڻ– ٻينگيو ٿيڻ– ڪٽي ٻوڙُ– ڪنگال ٿي وڃڻ– ترِين ٻر ٻوڻ.

– **مٿو گُوندڻ(٢ت):** ٿَري زالن جو خاص نموني ۾ وار ڳُنڍڻ– مٿو ويڙهڻ.

– **مٿو لَٽَڻُ:** ضعيفي يا پيرسنيءَ سبب مٿو ڏُڏَڻُ. پير مرد ٿيڻ– ٻَڍو ٿيڻ.

– **مٿو لِڪائڻُ:** ڪنهن اجهي هيٺ رهڻ– ڪنڌ لڪائڻ– رهائش اختيار ڪرڻ. پناهه وٺڻ اجهو وٺڻ.

– **مَٿو لوڏَڻُ:** مٿو ڏُوڻڻ– هائوڪار ڪرڻ– اقرار ڪرڻ– قبول ڪرڻ– مڃڻ.

– **مَٿو مارَڻُ:** مٿو کپائڻ– اجائي ڪوشش ڪرڻ– مٿو هڻڻ. حد کان زياده محنت ڪرڻ– جفاڪشي ڪرڻ– سخت ڪوشش ڪرڻ– خيال ڪرڻ– سوچڻ– سِٽائون سِٽڻ– ويچار ڪرڻ. سمجهائڻ– نصيحت ڪرڻ. ذهن نشين ڪرائڻ. اجايو ڳالهائڻ– گهڻو ڳالهائڻ. بحث ڪرڻ.

– **مَٿو ماڙِيءَ سان لڳڻُ (ڪ):** ڦوند ۾ ٻرجي وڃڻ– ٽانءِ ۾ ٻرجي وڃڻ– تڪبر ڪرڻ. وڏو ماڻهو ٿي وڃڻ– ڪنهن وڏي درجي تي پهچڻ.

– **مَٿو مَنڊَڻُ:** رُڌل رهڻ– هر وقت ڪم ڪرڻ– سدائين مشغول رهڻ.

– **مٿو مُنهَن پِٽڻُ:** هاءِ گهوڙا ڪرڻ– ماتم ڪرڻ– پٽڪو ڪرڻ– رڙيون واڪا ڪرڻ– آهه و فغان ڪرڻ. ظلم ٿيڻ سبب دانهون ڪرڻ– گهوڙا گهوڙا ڪرڻ.

– **مَٿو موٽائي مُنهَن تي هڻڻ(٢ ڪ):** فقير يا سواليءَ جو ناراض ٿي مليل خيرات (خيرات ڪندڙ کي) موٽائي ڏيڻ. ناراض ٿيڻ– ڪاوڙجڻ.

– **مَٿو مورَڻُ لڳڻ(٢ ڪ):** ڪجهه رقم کٽي ڪرڻ– ٿورا پئسا گڏ ڪرڻ. پِٽَ سان مٿو لڳڻ– پشيمان ٿيڻ– شرمسار ٿيڻ.

– **مَٿو ميرو ٿِيڻُ:** مجامعت ڪرڻ يا ٽڙ وغيره پوڻ سبب بدن پليت ٿيڻ. وارن ۾ مٽي پئجي وڃڻ. وارن ۾ نه وهنجڻ سبب چيڙهه پوڻ. ”مٿو منهنجو سومرا، مَر ميروئي هوءِ.“

– **مَٿو نِمائِڻُ:** ڪنڌ نوائڻ– ڪنڌ هيٺ ڪرڻ. مٿو جهڪائڻ. اڳيان جهڪڻ. سجدو ڪرڻ. عبادت ڪرڻ– بندگي ڪرڻ– نماز پڙهڻ. پيش پوڻ– آڻ مڃڻ– هار قبول ڪرڻ.

– **مَٿو وڃائڻُ:** سِرُ وڃائڻ. گُم ڪرڻ– لڪائي ڇڏڻ– ڇپائي ڇڏڻ– لاپته ڪرڻ (ڪا شيءِ). مصيبت ۾ مبتلا ڪرڻ– تڪليف ۾ وجهڻ– آزار ۾ ڦاسائڻ.

– **مَٿو وَڃڻُ:** سِر وڃڻ. گم ٿيڻ– لاپته ٿيڻ– لِڪي وڃڻ. تڪليف ۾ ڦاسڻ– آزار ۾ پوڻ– مصيبت ۾ مبتلا ٿيڻ. مري وڃڻ– ختم ٿيڻ– دفع ٿي وڃڻ.

Gul Hayat Institute

— **مَٿو وهائي رَکڻُ(ڪ):** بستري داخل ٿيڻ— بيمار ٿيڻ— ناچاق ٿيڻ— لڳو ٿيڻ— اَگهو ٿيڻ— ناخوش هجڻ— بي اونو ٿيڻ— بنا ڪنهن فڪرجي هجڻ.

— **مَٿو هڻڻُ:** مغز هڻڻ— مغز خوري ڪرڻ— درد سري ڪرڻ. محنت ڪرڻ. ڪوشش ڪرڻ. ڪاپارو ڪرڻ— ڪتراڪ ڪرڻ— ڪاسارو ڪرڻ— خفو ڪرڻ— ڪٽ ڪرڻ. اَجايو ڳالهائڻ— بَڪ ڪرڻ— بڪوات ڪرڻ— پخي هڻڻ— لباڙ هڻڻ. سمجهائڻ— نصيحت ڪرڻ— هدايت ڪرڻ.

— **مَٿي اُگهاڙو ۽ مَٿي اُگهاڙا (ت):** ذ . صفت. بي حياءَ — بي شرم— نرلجو— بي لجو— بي ديدو— لوفر— واهيات— اوباش— رولو— نڪار— بي ڪمو— نڪمو.

— **مَٿي پَر هڻڻُ(ت):** ڪنڌ پر هڻڻ. تڪليف ڏيڻ— سختي ڏيڻ.

— **مَٿي تائين غَرقُ ٿيڻُ:** پاڻي وغيره ۾ بلڪل ٻڏي وڃڻ. غرق ٿيڻ— ٻڏي وڃڻ (ڪنهن خيال ۾). سخت مصيبت ۾ مبتلا ٿيڻ— تڪليف ۾ ڦاسڻ. (پئسن ۾) پورجي وڃڻ— لکن جو مالڪ ٿيڻ.

— **مَٿي تي ترا ڏيڻ:** خالي هٿين واپس ڪرڻ. ڪڍي ڇڏڻ— هڪالي ڇڏڻ— لوڏي ڪڍڻ— تڙي ڪڍڻ— بي عزتو ڪري روانو ڪرڻ.

— **مَٿي تي ٺڪرُ ڀڄڻُ:** بهتان اچڻ— ڪوڙي تهمت لڳڻ— اجائي بدناموسي ٿيڻ— بي گناهه الزام لڳڻ.

— **مَٿي تي ٺڪرُ ٺوڪڻُ(ڪ):** بهتان مڙهڻ— ڪوڙي تهمت لڳائڻ— الزام مڙهڻ. جهيڙو جهٽو ڪرڻ.

— **مَٿي تي ٺڪرُ ڪٽڻُ(ڪ):** بهتان ڪٽڻ— سر تي بدناميءَ جو گهانگهو ڪٽڻ. ڳلا پرائڻ— ڳلا جو گهانگهو ڳچيءَ ۾ پوڻ. سجو ٿيڻ— ولهو تي وڃڻ— ڪُٽي وڃڻ.

— **مَٿي تي پڳ ٻڌائڻ:** چڱو مڙس ڪرڻ— پڳدار ڪرڻ— وڏيرو ڪرڻ.

— **مَٿي تي چاڙهڻُ:** حد کان وڌيڪ پيار ڪري (ڪنهن کي) پاڻ سان حجتي ڪرڻ— آڪرو ڪرڻ— منهن چاڙهه ڪرڻ— من وڌائڻ— گستاخ بنائڻ. رايو رکڻ— پاسخاطري ڪرڻ— لحاظ رکڻ— مروت ڪرڻ— خوشامد ڪرڻ— پاسو ڪرڻ— طرفداري ڪرڻ. ڪاري ڇڏڻ. مغرور ڪرڻ— هنيلو ڪرڻ.

— **مَٿي تي چڙهڻُ:** دادلو ٿيڻ— لاڏلو ٿيڻ— منهن چاڙهه ٿيڻ— من وَڌڻ— چاڳلو ٿيڻ— ريجالو ٿيڻ. مغرور ٿي وڃڻ— زور وٺي وڃڻ— من وڌي وڃڻ. وڏائيءَ ۾ پرجي وڃڻ.

— **مَٿي تي رَکڻُ(ت):** سهڻ— برداشت ڪرڻ. ڪٽڻ. خوشيءَ سان قبول ڪرڻ— رضامند ٿيڻ— اقرار ڪرڻ— هائوڪار ڪرڻ. پوڳڻ— لوڙڻ.

— **مَٿي تي ڪارو پٽڪو ٻڌڻُ(ڪ):** موت جي سوءَ رکڻ— غمي ڪرڻ. افسوس ظاهر ڪرڻ. سوءَ ڪرڻ— ارمان ڪرڻ— ڏُڪ ڪرڻ.

— **مَٿي تي ڪلنگي رَکڻُ:** مٿي تي تاج رکڻ— ڇٽ ڦيرڻ— تاجدار ٿيڻ— سلطان ٿيڻ— بادشاهه ٿيڻ. وڏائيءَ وارو ٿيڻ.

— **مَٿي تي کڻڻُ:** پنهنجي ذمي ڪرڻ— ذميداريءَ ۾ کڻڻ. قبول ڪرڻ— هائوڪار ڪرڻ. خوشيءَ سان سَهڻُ— برداشت ڪرڻ.

— **مَٿي تي مُکڙُ ٻڌڻُ:** شاديءَ جا موڙ ٻڌڻ. گهوٽ ٿيڻ. شادي ڪرڻ— وِ واهه ڪرڻ.

— **مَٿي تي موچڙا وَسڻُ:** پادر پوڻ— مارڪُٽ جهلڻ. لعنت ملامت وسڻ— جٽ ڦٽ جهلڻ.

— **مَٿي تي مولهاتي ٻڌڻُ(ڪ):** غربت جو اظهار ڪرڻ. غريب ٿي وڃڻ— مسڪين ٿي وڃڻ.

— **مَٿي تي مِينهُن وَسائڻُ(ڪ):** بي اَجهي هجڻ— بنا ڪنهن پناهه جي هجڻ— ڪنهن بہ اوٽ ڪانسواءِ هجڻ— ڪو بہ گهر تہ نہ هجڻ.

— **مَٿي تي مِينهُن وَسڻُ(ڪ):** سُست ٿيڻ— جلهو ٿيڻ— آرسي ٿيڻ— ٽوٽي ٿيڻ.

— **مَٿي تي هٿُ ڀڄڻُ:** ٻجنديءَ وارو هجڻ— ٻهج وارو هجڻ.

— **مَٿي تي هٿُ رَکڻُ:** همدردي ڪرڻ— ڏک ڀائي ٿيڻ— مدد ڪرڻ— واهر ڪرڻ. سرپرستي ڪرڻ. دلاسو ڏيڻ. مهرباني ڪرڻ— وَڙُ ڪرڻ— احسان ڪرڻ— ٿورو ڪرڻ— لائق ڪرڻ— مهر ڪرڻ— اِجا ڪرڻ— عنايت ڪرڻ. ارمان ڪرڻ— افسوس ڪرڻ— ڏک ڪرڻ— ڳڻتي ڪرڻ— فڪر ڪرڻ. ڪتجي پوڻ— واپار وغيره ۾ ٽوٽو پوڻ. ڪو نقصان جهڙو ڪر ٿيڻ— ڇيهو پوڻ. (ڪ).

— **مَٿي تي هٿُ ڦيرائڻ:** مٿي تي هٿ گهمائڻ.

— **مَٿي تي هٿُ گهمائڻ:** پيار ڪرڻ— محبت ڪرڻ— چاهڻ. آسيس ڪرڻ— دعا ڪرڻ— پرارٿنا ڪرڻ— آشيرواد ڪرڻ. شاباس ڏيڻ— جَس ڏيڻ— آفرين چوڻ. ريجهائڻ— ڏاڏرائڻ. پرچائڻ. راضي ڪرڻ. ڦيٿو وجهڻ. (ڪ). سرپرستي ڪرڻ— سنڀالڻ— نگهباني ڪرڻ. اَجهو ڏيڻ— پناهه ڏيڻ. ٺڳڻ— دلبو ڏيڻ— وسياهه گهاتي ڪرڻ. ٺڳي ڪري ڦري وڃڻ.

— **مَٿي تي هٿڙو گهمائڻُ:** مٿي تي هٿ گهمائڻ.

— **مَٿي تي هٿڻُ:** زبردستي ڪو ڪم ڪرڻ لاءِ ڏيڻ. ذمہ ڪرڻ— حوالي ڪرڻ. مجبور ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

— **مٿي تي پاڻي وجهڻ:** وهنجڻ — غسل ڪرڻ— تڙ ڪرڻ. بيمار ماڻهوءَ جو چڱو ڀلو ٿي وهنجڻ. ويائي عورت جو ويم مان تندرست ٿي تڙ ڪرڻ. غسل صحت ڪرڻ. ڪم ختم ڪرڻ— واندڪائي حاصل ڪرڻ.(ت).

— **مٿي جو ڏاڍو ٿيڻ(ڪ):** جَتَ ڦٽ جو ڏاڍو ٿيڻ. بي شعور ٿيڻ. بي حيا ٿيڻ. سخت دل ٿيڻ. هٺيلو ٿيڻ— ضدي ٿيڻ.

— **مٿي جو سُورُ:** ذ . درد سَرُ— مغزَ جو درد. (صفت). بڪواسي— بڪ بڪيو— بڪواتي— لَباڙي. بي سمجهه. بيوقوف— مورک. جاهل. ڪند ذهن— موڳو.

— **مٿي جو سُورُ ٿيڻ:** درد سَرُ ٿيڻ. بيزار ڪندڙ ٿيڻ— ورچائيندڙ ٿيڻ . آزار پيدا ڪندڙ ٿيڻ— خفي ڪندڙ ٿيڻ. بي سمجهه ٿيڻ— مورک ٿيڻ.

— **مٿي جو سُورُ هُجَڻ:** بڪواتي هجڻ— بڪ بڪيو هجڻ— بي سمجهه هجڻ— ڪا بہ ڳالهہ نہ سمجهڻ— مورک هجڻ— چريت هجڻ— نادان هجڻ.

— **مٿي جو ڦريل هُجَڻ:** چريو هجڻ. بي عقل هجڻ— بي پرواهہ هجڻ. مغرور هجڻ— ضدِي هجڻ— سرڪش هجڻ.

— **مٿي جو موڙُ:** ذ . مٿي جو چَٽُ— سرتاج. (صفت). پيارو— عزيز. دل وارو— دل گهريو. چڱو مڙس— سَڪَرُ. عزت دار— آبرو وارو— مانَ وارو— شانَ وارو— مانائتو— شانائتو.

— **مٿي جو موڙُ هُئَڻ:** پيارو هجڻ— عزيز هجڻ— دل وارو هجڻ. عزت وارو هجڻ— مانائتو هجڻ— شانائتو هجڻ— سَڪَر هجڻ— راڄ جو چڱو مڙس هجڻ.

— **مٿي جي پَري:** ث . حوالي ٿيل ڪم— ذمہ داريءَ جو ڪم— سونپيل ڪمَ— وڏو آواز— مصيبت— هَجا.

— **مٿي جي چِڳَ وَڌائڻ:** مٿي جي وارن جي چڳ وڌائي پوئلڳ ٿيڻ— مريد ٿيڻ— چيلو ٿيڻ— شِشُ ٿيڻ.

— **مٿي جي ڦيري:** ث . پنواٽي— ڦيري — چرخ— چڪرُ— گهمري — ياڻ— ياڻٽي(مغز جي). ڏڪٽي— تڙڪٽي(گهوڙي جي). مغروري— گهمنڊ— شيخي— هٺ — دماغ— وڏنءِ— هوءِ— دم — اغماض — غرور— تڪبر— تانءِ— تنڊ.

— **مٿي جي مرڳهي لاهڻ(ڪ):** دماغ مان واهيات خيال ڪڍي ڇڏڻ— ماڻهپي جي قطار ۾ ڪرڻ.

— **مٿي ڇانو ڪرڻ:** عارضي گهر ڇاهي مانجهاندو ڪرڻ— پناهہ وٺڻ— آسرو ڪرڻ. (عورت جو)شادي ڪرڻ. مڙس ڪرڻ— نڪاح ڪرڻ.

— **مٿيرُ ج مٿيرَ:** ذ. صفت مٿي وارو. وڏي مٿي وارو. پهلوان. سرڪش.

— **مٿي ڦريل هُئڻ:** بي پرواهہ هجڻ— بي عقل هئڻ. چريو هئڻ. مٿي جو ڦريل هئڻ.

— **مٿي ڪرڻ:** مٿان ڪرڻ. بلند ڪرڻ— اوچو ڪرڻ. مٿي تي ڪرڻ— مٿي مٿان ڍڪڻ (ڪپڙو وغيره)— پهرڻ— اوڍڻ— پائڻ— ڇوڙڻ— هنڊائڻ.

— **مٿي ڪائُو ج مٿي ڪائُو:** ذ . صفت. مٿو هٽندڙ— مٿو ڪائيندڙ— يخي هٽندڙ— جهڳير. بيزار ڪندڙ— ڪڪ ڪندڙ— ورچائيندڙ— مٿي ڪپائو.

— **مٿي ڪپائُو ج مٿي ڪپائُو:** ذ. صفت. مٿي ڪائو. سر جو ڪاپارو— گهپي خور— جِڄا. آزاريندڙ— پيڙيندڙ— سنتاپ— آزار. ڪنراڳ ڪندڙ— ڪنراڳي— جنجالي. بي سمجهه— نادان— ڪم عقل.

— **مٿي ڪَنهنَ جي واندڪائي نہ هئڻ:** ڪم جي گهڻائيءَ سبب واندڪائي نہ ملڻ— فرصت نہ هئڻ— تمام مشغول رهڻ— ڪم ۾ غلطان رهڻ.

— **مٿي کي وهائو ڏيئي ويهڻ:** بي اونو ٿي ويهڻ— بي فڪر ٿي ويهڻ— بنا ڪنهن اوسيڙي جي ويهڻ— فڪرات کان خالي هئڻ.

— **مٿي مان پيرُ ڪري ٻوڙڻ:** پيار ۽ محبت وچان ڪنهن سان ملڻ لاءِ وڃڻ— اُڪنڊ وچان وڃڻ— هنئين سان هلڻ— اکين سان اچڻ.

— **مٿي مان پير ڪري ڦرڻ:** سڪ مان اڳيان پويان ڦرڻ— طواف ڪرڻ— گهور وڃڻ— صدقي وڃڻ— ٻلهار وڃڻ.

— **مٿي مان مُڃ ڪڍڻ (ڪ):** ماري ماري ميجالو ڪڍي ڇڏڻ— ڏاڍي مار ڏيڻ— پڃ ڪڍڻ.

— **مٿي مان ميٽ نہ لاهڻ:** بلڪل دير نہ ڪرڻ— جهٽ پٽ اچڻ— ٺهہ پهہ— اچڻ— ترت اچڻ— هڪدم اچڻ— تڙي ڪڙي اچڻ.

— **مٿي مان ميخ ڪڍڻ(ڪ):** دماغ مان خراب خيال ڪڍي ڇڏڻ.

— **مٿي مان واءُ ڪڍڻ:** دماغ مان خراب خيال ڪڍڻ— مستي ڇڏي ڏيڻ— تنڊ ڪڍي ڇڏڻ— مغروري ڇڏي ڏيڻ.

— **مٿي ۾ اَٽ وهارڻ(ڪ):** ڪوڙي ڳالهہ تي پروسو ڪرڻ— ڪنهن بہ ڳالهہ تي ڳنڍ ٻڌي ويهڻ— ضد ڪرڻ.

— **مٿي ۾ اَٽ وهڻ:** دماغ ۾ خام خيال پيدا ٿيڻ— دل ۾ ڪوڙي ڳالهہ جو ويهي رهڻ— ناداني ڪي ڳنڍ ٻڌڻ— بي عقل ٿيڻ— هوڏ تان نہ لهڻ.

— **مٿي ۾ اَٽ هُجڻ:** مغز ۾ خرابو هجڻ.

— **مٿي ۾ پُوتُ وِهارڻ(ڪ):** ڪوڙي ڳالهہ تي يقين ڪرڻ. پرم يا

Gul Hayat Institute

سَنسو رکڻ– بي وقوف ٿيڻ– بي عقل ٿيڻ– جاهل ٿيڻ– چسو ٿيڻ– مورک ٿيڻ.

– **مَٽي ۾ تِڏَ هئڻُ(ت):** آڪڙ هئڻ– سيٺ هئڻ– ٽِنڊ هئڻ.

– **مَٽي ۾ ٽِنڊَڻُ هُجَڻُ(ت):** هڪ هنڌ سُڪ نه هجڻ– ماٺ ڪري نه ويهڻ– خاموشيءَ سان نه ويهڻ. چرپر ڪرڻ– ترتر ڪرڻ– چُرڻ پُرڻ.

– **مَٽي ۾ ڪِيڙو پِئجي وڃڻُ(ڪ):** دماغ ۾ خرابو ٿيڻ– دماغ خراب ٿيڻ.

– **مَٽي ۾ ڪيئان پَوَڻُ(ت):** اُڻ تڻ ٿيڻ– سوداءُ ٿيڻ– ڳڻتي ٿيڻ– فڪرات ٿيڻ.

– **مَٽي ۾ مِرگهي اچَڻُ(ڪ):** گهڙيءَ گهڙيءَ خيال اچڻ– پَل پَل ۾ پُور پَوڻ. سودائي ٿيڻ. چريائپ جا خيال ڏيکارڻ.

– **مَٽي ۾ واءُ هئڻُ:** دماغ ۾ خَلل هئڻ. چريائپ هجڻ. سودائي هجڻ– مغروري هئڻ– هنيلائي هئڻ– بي پرواهي هجڻ– وڏائي هئڻ. مستي هئڻ.

– **مَٽي ۾ هَوا پَرڃڻُ:** دماغ ۾ خلل پيدا ٿيڻ. مغروري ٿيڻ. هٺ ٿيڻ. مستي پرڃڻ.

– **مَٽي ميرو ج مَٽي ميرا:** ذ . صفت. مباشرت يا احتلام سبب ٿيل ناپاڪ– غُسل ڪانسواءِ– تَڙُ پيل– شڪ وارو– شڪي– جُنبي– غليظ – ناپاڪ– پليت – اڻ پاڪ– اپوتر – پليد.(ث. مٽي ميري ج مٽي ميريُون).

– **مَٽي ميرو هُئَڻُ:** غُسل ڪانسواءِ هئڻ– شڪ پيل هئڻ– ناپاڪ هئڻ– اپوتر هئڻ.

– **مَٽي ميڙ ڪرائِڻُ:** مٽا ميڙ ڪرائڻ– لائون ڏيارڻ– پرڻائڻ– شادي ڪرائڻ– وواهه ڪرائڻ.

• **مٿون(ت):** ظرف (سن. مَستڪَ= مٿو) مٿان. تان.

– **مَٿون بِهارَڻُ:** مٿان بيهارڻ. نگهبان مقرر ڪرڻ.

– **مَٿون لَهَڻُ:** آسمان تان لهڻ. وڏي درجي وارو هئڻ.

• **مَٿونُ:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَٿي:** ظرف . (سن. مَستڪ= مٿو) مٿ تي –مٿيرو– اُتي. (صفت). مٿي جو– مٿانهون– مٿيون– بالا– اُوچو– اُتم– اعليٰ چوٽيارو– بُلند– اُتاهون. وڏو– صدر. وڌيڪ– زياده– گهڻو– پيش– سرس– اُتر– بهتر– اڌڪ– اڳرو. عمدو– فائق– برتر– سَجيهه– سُرشت.

– **مَٿي پَوَڻُ:** مٿان پوڻ. ڪنهن مٿان اوچتو اچي بيهڻ. شاهد ٿيڻ– شاهدي ڏيڻ– گواهي ڏيڻ. برخلاف ٿيڻ– وير وجهڻ.

– **مَٿي چڙهَڻُ:** بُلنديءَ تي وڃڻ– مٿ تي چڙهڻ. اُتانهون وڃڻ. وڏو عهدو ملڻ– سرس ٿيڻ– بالا ٿيڻ– ڦونڊ ۾ پرڃڻ. پڌڃڻ– ٻٽاڪ ۾ پرڃي وڃڻ.

– **مَٿي هَلَڻُ:** مٿيرو هلڻ– مٿي چلڻ. اڳتي هلڻ. وڌيڪ چوڻ.

• **مِٽيا:** ذ . (سن). ڪُوڙُ– ڪُپت– اَسَتُ– جُوٺ– دروغ– خيالي ڳالهه– من گهڙت ڳالهه. (صفت). ڪوڙو– ڪوٽو– جوٺو. جُڙتو– مصنوعي– ٺهيل– بناوتي. فاني.

• **مَٿيرُ ج مَٿيرَ:** ذ . صفت. (سن. مَستڪ= مٿو) وڏي مٿي وارو– بهادر– پهلوان– سورهيه– هونهار– سُور وير– سورسو– دلير– جودو. هنيلو– سرڪش.(ل–وفا).

"مامَ پروڙي ڪو مرد مٿير" (محمد ڪتياڻ).

سردار– اڳواڻ. وڏ دماغ وارو– سياڻو– ڏاهو– قابل. وڏي مرتبي وارو– مٿانهون– اعليٰ– اُتم– بُلند.

• **مَٿيرو ج مَٿيرا:** ذ. صفت. بهادر– پهلوان– سردار– اڳواڻ.

• **مَٿيُون ج مَٿيان:** صفت. ظرف. مٿي جو– مٿي وارو– مٿانهون– اُتاهون– بلند– اوچو. بالا– صدر. سيان مٿي. وڌيڪ. اُترندو.

– **مَٿيون پَرُ هئڻُ:** ڪنهن ڳالهه ۾ نه هئڻ– پچا جهڙو نه هئڻ.

– **مَٿئين اکرين:** ظرف. مٿاچرو– بي دليو. چڱيءَ طرح نه.

• **مَٽَ:** ث . (سن. مرتنَر= پجڻ). مَٽائڻ جي حالت– بدل– ڦير. (اسم خاص). تعلقي ميرواه (خيربور ميرس) ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَٽُ ج مَٽَ:** ذ . (پرا. مَٽيا: سن. ماٽيڪ= مَٽ) نڪر جو پاڻيءَ وجهڻ لاءِ وڏو ٿانءُ. وڏو گهڙو– ماٽورو– مٽڪو. تامي جي ءِ نڪر جي ماٽي(جنهن تي چڙهي ميربحر پلا مارين). جزا– ڪيتو – بدلو – عيوض– پاڙو جهاڙو– حساب ڪتاب. (صفت). جيڏو– برابر– مثل– همسر– هڪ جيترو– سريلو– هڪ جهڙو– هڪ جيڏو– هموزن– ٽُل– سمان– مساوي– ميلُ– جيسُ– جوڙ– ثاني– سرتو– شريڪ. قابل– لائق.

– **مَٽ پَوَڻُ:** پوري پوڻ– پجڻ– برويري ڪرڻ– بَرُ ميچڻ. ملائڻ– ٽڪرائڻ– لڳائڻ. ملي اچڻ– ملڻ– ٺهي اچڻ– ٺهڻ– ٺهڪڻ– ٺهڪڻ– لڳڻ– ميل ڪائڻ– هڪ جهڙو بيهڻ– ٽل تي اچڻ.

– **مَٽ هُجَڻُ:** برابر هجڻ– ثاني هجڻ– شريڪ هجڻ– جوڙ هجڻ– ٺهڪي بيهڻ.

• **مِٽ ج مِٽُون ، مِٽَ :** ث . ذ . منهن جو هڪ حصو– ڳِٽو– ڳِل– رُخسارُ. ڳل جو اندريون پاسو.

– **مِٽرُ ج مِٽرَ:** ذ . صفت. ٿلهين مِٽنُ وارو– ڳِٽرُ.

Gul Hayat Institute

– مِٽَ سُڃاڻِڻُ: مٽون ڦوڪڻ– ڦوڪجڻ– شوڪجڻ– ناراض ٿيڻ– چڙڻ.

– مِٽون ڦُوڪَڻُ: ڳِل سُڃاڻڻ– ڪاوڙجڻ– غصي ٿيڻ– ناراض ٿيڻ– چڙڻ – خفي ٿيڻ.

• مِٽُ ج مِٽَ: ذ. (پرا. مِتو: سن. مِتر = مائٽُ) مائٽ – خويش – سڳيٽو– شريڪ– عزيز– رشتيدار– مِترُ. سڳو– پنهنجو – پاڻيپي وارو– برادري وارو. ويجهو دوست– يار – سڄڻ– گهٽگهرو. (ذ). وڏو گراهه– ڳٽو– لپوڙو.

– مِٽُ ڪَرَڻُ: عزيز بنائڻ– مائٽ ڪرڻ– پيارو ڪرڻ– دوست بنائڻ.

– مِٽَ هَٽڻُ(ت): وڏا گراهه هٽڻ– لپوڙا هٽڻ.

– مِٽِياٽي ج مِٽِياٽِيُون: ث. مائٽياٽي– عزيزياٽي– رشتيدارڻ.

• مُٽُ ج مُٽَ: ذ. (پرا. مُوتتم: سن. مُوتر= مُٽُ). پيشاب– ناڙا ڇوڙ– ريلو. ويڙهو(ڪاغذن جو)– مُٽو. ڳنڊو. (ت).

– مُٽاڪو ج مُٽاڪا: ذ. چوپائي مال جو وٿاڻ تي پيل گاهه(جو پيشاب ۾ پُسي خراب ٿي ويل هجي).

– مُٽاڪرو ج مُٽاڪرا: ذ. صفت. ذري ذري پيشاب ڪندڙ– ذري ذري مُتندڙ– مُتڻو.

– مُٽ مُٽ: ث. هر هر مُتڻ جي حالت. ذري ذري ايندڙ پيشاب. (پرمانند).

– مُٽ مُٽ ڪَرَڻُ: ذري ذري پيشاب ڪرڻ– ذري ذري مُتڻ (برسات جو) ٿوري ٿري دير ڪان پوءِ وسڻ.

– مُٽ مُتڻُ: ڊڄڻ– ڏرڻ– ڪنبڻ– ڏهلجڻ– خوف کائڻ– ڪُوڪرڻ– ڏڪڻ– ٿڙڪڻ.

– مُٽَ ۾ مانڌاڻي وجهڻُ: بي فائدي ڳالهه تي بحث ڪرڻ. ڪم جي اڌ ۾ رنڊڪ وجهڻ – ڪم بگاڙڻ. جهڳڙو ڪرائڻ– جهيڙو مچائڻ– فساد ڪرائڻ– ڇيٽو پورڻ. وچ ۾ نفاق وجهڻ– ڇيڙڪ وجهڻ– رخنو وجهڻ. اڙي ڪرڻ– ڇپ وجهڻ– خواهه مخواهه رنڊڪ وجهڻ.

– مُٽائِڻُ: مصدر. (ننڍڙي ٻار کي)پيشاب ڪرائڻ. (مُٽائيو– مُٽائيندو– مُٽائيل).

• مَٽا ج مَٽائُون: ث. مَٽ – بدل– عيوض – ڦيرَ– گهير– اُٿل. ڏي – وٺ. وٽو– لاٽ– ورتو. مجرائي.

– مَٽا سَٽا ج مَٽا سَٽائُون: ث. مَٽَ سَٽَ. اُٿل پٿل– وار ڦير– ڏي وٺ– تبادلہ. بدل سدل– ڦير گهير.

• مَٽالو ج مَٽالا(ل): ذ. مَٽا– مَٽ. بَدَل(مهيري).

• مَٽانگو ج مَٽانگا: ذ. (سن. مُتر= مت) مُٽ جي ٿيلهي– مثانو. جاءِ جتي مُٽ هجي.

• مَٽائِڻُ: مصدر. هڪڙو ڏيئي ٻيو وٺڻ– مٽا سٽا ڪرڻ– مَٽڻُ– وٽائڻ– وار ڦير ڪرڻ– بدلائڻ– ڦيرائڻ. (ريبو) پچائڻ– ريزو ڪرائڻ. (مَٽائيو– مَٽائيندو– مَٽائيلُ).

– مَٽاءُ ج مَٽاءَ: ذ. مَٽائڻ جي حالت– مَٽا– مَٽَ.

– مَٽا سَٽا ج مَٽاءِ سَٽاءَ(ل): ذ. وار ڦير– بدل سدل– وار ڦيري– ڏي وٺ– مٽا سٽا.

– مَٽا سٽا ڪَرَڻُ: ڏي وٺ ڪرڻ(پيسي جي)– ڏيتي ليتي ڪرڻ.

• مِٽائِڻُ: مصدر. (سن. مَرجَ= صفا ڪرڻ) ڊاهڻ– ميٽڻ– ميسارڻ(اکر يا نقش وغيره). ناس ڪرڻ– نابود ڪرڻ– گم ڪرڻ– وسائڻ– اُجهائڻ– مانارڻ– ٺارڻ– جهپائڻ(باهه وغيره). روڪڻ– دٻائڻ– بند ڪرڻ. (مِٽائيو– مِٽائيندو– مِٽائيل).

• مَٽجَڻُ: مصدر. بدلجڻ– ڦرڻ– مَٽڻُ– تبديل ٿيڻ– ڦري وڃڻ. ريزو ٿيڻ– خرد بُرد ٿيڻ. ڪاوڙجڻ– رنج ٿيڻ– غصي ٿيڻ– ناراض ٿيڻ– چڙڻ– بگڙجڻ. مچرجڻ– فساد ڪرڻ– ڏنگو ڪرڻ– بغاغو ڪرڻ– بلوو ڪرڻ– هٺ ڪرڻ– تيسو ڪرڻ– گهپي ڪرڻ– ڪروڌ ڪرڻ. (مَٽيو– مَٽبو– مَٽيلُ).

– مَٽجي بيهَڻُ: ڪاوڙجي بيهڻ – مچرجي بيهڻ. هوڏ ڪرڻ– زور ڪرڻ– اِٽَ هٽي بيهڻ. مقابلو ڪرڻ– فساد ڪرڻ– ڏنگو ڪرڻ.

• مِٽجَڻُ: مصدر. مِٽڻ– ڊهڻ– ميسارجڻ. لَٽجي وڃڻ. ڦِٽي وڃڻ– نابود ٿي وڃڻ– برباد ٿي وڃڻ– تباهه ٿي وڃڻ– (مِٽيو– مِٽبو– مِٽيل).

• مَٽَرَ: اسم خاص. تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• مَٽَر ج مَٽَرَ: ذ. مٽر. اناج جو هڪ قسم– دال جو هڪ قسم– ٻناٽو. چوپائي جي ڳچيءَ ۾ ٻڌڻ جو ميٽر– ٽلي– چڙي. (صفت). اڻ تر– اُٿلُ– ڪَپ ڪوڙُ– اَمڙُ– نِٽر– هوڏي– نِرجو– اهنڊ– اٽرَ– بحثي – ڪج بحث. بي سمجهه– موڳو. (گاجرا).

– مَٽَرُ پُڄَڻُ(ت): اوکو ڪم ٿيڻ. مشڪل ڪم ٿيڻ. سخت تڪليف ۾ اچڻ– مصيبت ۾ مبتلا ٿيڻ– آزار ۾ ڦاسڻ – مشڪلات ۾ پوڻ.

– مَٽَري ج مَٽَري: ث. مٽر. مٽرن جي پوک. مٽرن جون ڦريون. دال جي جنس. جنهن جون ڦريون مٽي ڀوڙن ۾ ٿين.

• مَٽَرڪوٽ: اسم خاص. تعلقي اُباوڙه ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• مَٽَرو ج مَٽَرا(ل): ذ. صفت. ڦرَ تي نه مڙندڙ چوپايو– ڪَٽرُ. (مهيري).

Gul Hayat Institute

• **مِٽڪُ ج مِٽڪَ(ل– ٿ):** ذ. شيءِ – وٿ– ٽوڪُ. شيءِ جو ننڍڙو ٽڪر.

• **مُٽڪُ ج مُٽڪَ:** ذ. (سن. مُڪُٽُ= چَٽُ) شاديءَ ۾ گهوٽ کي پهرايل چِٽ(اڪثر هندن ۾)– تاج– مُڪٽ. چوٽي– ٿرو– ڪلنگي– ڪَلغي.

• **مِٽڪَڻُ(ل):** مصدر. ناز سان هلڻ– نخري سان هلڻ– لاڏ سان هلڻ. (مِٽڪيو– مِٽڪندو– مِٽڪيل).

• **مَٽِڪو ج مَٽِڪا:** ذ. (سن. ماٽِڪَ= مَٽ). مَٽُ.

• **مَٽڪُو(ٽ):** راند جو هڪ قسم. سانگ ڪرڻ.

• **مَٽِڪو ج مَٽِڪا:** ذ. صفت. ٿلهو– سبر– ڏنبو– رُڏ– جبرو– جانٺو– قوي– جُنگ– ڏٽو مٽو– ٻٽو– جٽو– زٽو– ٿلهو– ٿوڦانگ– سَٽروٽر– ڏونسو– ڏگ– بُت ۾ پريل– چوٻڪو– ڳُٽڪو– ڳنڍلو– پرتو– گهگٽو– متارو– برجستو– مضبوط. سخت پٿر– پهڻ(ڪ). ننڍو پٿرُ (جيڪو ڪنهن حملي ۾ اڇلائي هڻجي). مسالي ڪُٽڻ جو پٿر.(ڪ).

• **مَٽڻُ:** مصدر. بدلڻ– بدلجڻ– ڦرڻ. ڦري ٻيو رنگ وٺڻ. مَٽجڻ. لنگهڻ– گذرڻ– مٽي وڃڻ– واهو ٿي وڃڻ. دور رهڻ جي خواهش ڪرڻ. ڪاوڙجڻ– چڙ ڪرڻ– غصي ٿيڻ– ناراض ٿيڻ– چڙڻ. (مَٽيو– مَٽبو– مَٽيل).

– **مَٽي وڃڻُ:** گذرڻ– لنگهي وڃڻ– گذري وڃڻ.

• **مِٽڻُ:** مصدر. ڍهڻ– مٽجي وڃڻ– ميسارجي وڃڻ. لَٽجي وڃڻ. ناس ٿي وڃڻ– برباد ٿي وڃڻ– ڦِٽڻ– ڦِٽي وڃڻ – چٽ ٿي وڃڻ. (مٽيو– مٽبو– مٽيل).

• **مُتڻُ:** مصدر. (سن. مُوتر= پيشاب) مُٽ ڪرڻ– پيشاب ڪرڻ– ناڙا ڇوڙ ڪرڻ– ريلو ڪرڻ. (مُتيو– مُتندو– مُتيل).

– **مُتِڻو ج مُتڻا:** صفت. ذري ذري پيشاب ڪندڙ– هر گهڙي پيشاب ڪندڙ. ڊڄڻو– سنگائڻو– بزدل– گيدي– بي همت– ڪم همت. (ٿ. مُتِڻي ج مُتڻيون).

– **مُتي ڏيڻُ:** پيشاب ڪرڻ– ناڙا ڇوڙ ڪرڻ– ريلو ڪرڻ. ڊڄي وڃڻ– گيدي ٿي وڃڻ– بزدل ٿيڻ– ڪم همت ٿيڻ. اِرادي تان ڪِري پوڻ.

• **مُٽِڻي:** اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ڏيهه جو نالو.

• **مِٽو ج مِٽا:** ذ. مٽ– ڳُل.

– **مِٽا ڦُوڪَ ڪَرَڻُ:** ڪاوڙجڻ– مٽون ڦوڪڻ. پاسيرو رهڻ.

• **مَٽو ج مَٽا:** ذ. مقاطعو– ٺيڪو– پول. ڪنهن ڪم جي ڪرائڻ لاءِ مقرر ڪيل يڪي رقم. رقم جو مُٽو– ناڻهي ٻڌي رقم. ملهه– قيمت– اگهه(ل). لاڳ– لاپو– ورس– يافت– بالائي آپت– دستوري. ڪاغذن جو ڳنڍو– پنن جو بنڊل– ٿهو– دستو– ڳٽو. مِنائيءَ جو هڪ قسم. ٿلهي ماني– ڍوڍو– روٽلو.(ڪ).

"ٽوئي جيڏي ٽِڪي، پاڻيءَ سندو مُٽو."(چوٽي).

ٿلهي ليکي– اندازاً– اٽڪل روءِ.

– **مُٽيدارُ ج مُٽيدارَ:** ذ. صفت. مقاطعدار– پٽيدار– اِجاريدار– ٺيڪيدار– سِليدار.

• **مَٽُون:** ٿ. مڇيءَ جو هڪ قسم.

– **مَٽي ج مَٽِيُون:** ٿ. (سن. ماٽي. مَٽِيڪا= مَٽُ). ننڍو مٽ– ڪنهن درگاهه يا مزار تي رکيل پاڻي پيئڻ جو مَٽ.

– **مَٽي سائي ڪرڻ(ٽ):** پاڻي پيڻ.

• **مِٽي ج مِٽِيُون:** ٿ. مرتڪا= زمين) زمين– ڌرتي– پِون– ارض– پرٿوي– پرٿي. خاڪ– تراب. ڌوڙ– ڌَر– ڌُڌڙ– ڊِس– لٽ– بُسڙ– ڇائي– گرد– غُبار– واري– پٽي– ڏَڃ– ڪيهه– رئي. پٽڙي مِٽي– گارو– ڳَل– کهگل– ڪَپ چڪ– چڪڻ– راڪو. قبرجي مٽي. قبر– لوڙهه– تربت. ڪَڻ– ڪچرو– ٻُهر– گند. ميل– مَرُ. (سن. مِتري=مائٽي) عزازت– رشتو– مِناچاري– سڱائپ– عزيزي– رشتيدار– رستو– سڱاوت– سنڌ– لاڳاپو– ناتو– ڳانڍاپو– تعلق– نسبت– واسطو– راهه ورسم.

– **مِٽي ٻُجڙي ٿيڻُ:** مٽي پليت ٿيڻ– مٽي مردار ٿيڻ– خانو خراب ٿيڻ– جهڳو جهڻ ٿيڻ– تباهه ٿيڻ– برباد ٿيڻ– ستيا ناس ٿيڻ. ذليل ٿيڻ– رسوا ٿيڻ– بدنام ٿيڻ– خوارخراب ٿيڻ.

– **مِٽي پيرو ڪرڻُ:** قبر داخل ڪرڻ.

– **مِٽيءَ پيرو وڃڻُ:** قبر تائين وڃڻ– مقام تائين وڃڻ– ڪانڌي ٿي وڃڻ.

– **مِٽي ٿيڻ:** خاڪ ٿي وڃڻ– ڪِنو ٿيڻ– بيڪار ٿيڻ– نڪار ٿيڻ– ڪنهن نه ڪم جو ٿيڻ.

– **مِٽي پَلِيتُ ٿيڻُ:** تجهيز تڪفين يا ڪو ڪم چڱي نموني ادا نه ٿيڻ– مٽي مردار ٿيڻ– خراب ٿيڻ– خوار ٿيڻ– ڏٽيون پاٽيون وڃڻ– ڪُرومُرو ٿيڻ– خوار ٿيڻ – ذليل و خوار ٿيڻ. ڪري خراب ٿيڻ– ڪَرَجڻ– ٻُهر ٿي وڃڻ– ذليل ٿيڻ– رُسوا ٿيڻ– بدنام ٿيڻ– بچڙو ٿيڻ– ڪنو ٿيڻ– گندو ٿيڻ– گدلو ٿيڻ.

– **مِٽي پَلِيتُ ڪَرَڻُ:** مٽي مردار ڪرڻ. نه دين جو نه دنيا جو

Gul Hayat Institute

ڪرڻ. خستہ حال ڪرڻ. ڪارڻ— ٻُهر ڪرڻ— ذليل ڪرڻ— خوار ڪرڻ— رُسوا ڪرڻ— بدنام ڪرڻ— خراب ڪرڻ.

– **مِٽِيءَ پنوڙو ھُئڻ:** خاڪ جو پتلو هجڻ— فاني هجڻ.

– **مِٽِيءَ جو ٿانءُ:** ذ . ٺڪر جو ٿانءُ.

– **مِٽِيءَ جو پُتلو:** ذ . (مٽيءَ جي) صورت— پُتلو— گُڏو— بوتو. انسان— ماڻهو— آدم— بشر. (صفت). خاڪي— فاني— فنا ٿيندڙ.

– **مِٽِيءَ جو ماڌو:** نالي جو ماڻهو جنهن جي هلندي چلندي نہ هجي— بي پهچ.

– **مِٽِيءَ جو ماڻهو:** ذ . بيڪار ماڻهو— نڪمو ماڻهو. ڪِينَ جهڙو ماڻهو. سُست ماڻهو— ڍِلو ماڻهو— ڳهلو ماڻهو— ڪاهل ماڻهو.

– **مِٽِي چاڙهڻ:** ٿُلهو ٿيڻ— بدن جو ماس وڌائڻ. (گاجرا).

– **مِٽِي خوار ٿيڻ:** مٽي پليت ٿيڻ— بدنام ٿيڻ.

– **مِٽِي داغِستان:** ث . دوا طور ڪم ايندڙ اڇي رنگ جي خوشبوءِ دار مٽي.

– **مِٽِي ڏيڻ:** دفنڻ— دفن ڪرڻ— پُورڻ— قبر داخل ڪرڻ.

– **مِٽِيرُ ج مِٽِيرَ:** ذ . صفت. مٽيءَ جو ڪم ڪندڙ— مٽيءَ جون جايون وغيره ٺاهيندڙ— گوندي— رازو— اوڏ.

– **مِٽِي ڪرڻ:** ميرو ڪرڻ— لتاڙڻ— پَڪلڻ— لوئڻ— داغ ڪرڻ— گندو ڪرڻ ڪِنو ڪرڻ— خراب ڪرڻ— بڇڙو ڪرڻ— ڦِٽائڻ— بِگاڙڻ— وڃائڻ— تباھ ڪرڻ— برباد ڪرڻ— ناس ڪرڻ— چٽ ڪرڻ— اُجاڙ ڪرڻ زمين دوز ڪرڻ— ڊاهي پٽ ڪرڻ— ميدان ڪرڻ(جاءِ). ساڙي رک ڪرڻ— ڦَلهيار ڪرڻ— خاڪ ڪرڻ جانور کي سِير وجهڻ— سِير وهائڻ— تڪبير وجهڻ— ڪُهڻ. قتل ڪرڻ— خُون ڪرڻ— ماري ڇڏڻ (متري ڪرڻ) مائٽي ڪرڻ— سڱاوتي ڪرڻ— عزازت ڳنڍڻ.

– **مِٽِي ڪيڙِي:** ث . حجاز ملڪ جي ڳاڙهاڻ تي مائل مٽيءَ جو هڪ قسم(جا ميٽ وانگر پُسائي مٽي ۾ وجهجي تہ ڦَٽَ ڦُرڙيون سڪائي ۽ وار صفا ڪري). (ف.ج).

– **مِٽِي مائِٽِي ج مِٽِيُون مائِٽِيُون:** ث . عزازت — رشتيدار— رشتو— مائٽي— نسبت. سڱ سڱاوتي.

– **مِٽِي مِٽِيءَ سان مِلائِڻ:** لاش کي دفن ڪرڻ— مُڙدي کي قبر داخل ڪرڻ— مڙھ کي پُورڻ.

– **مِٽِيءَ ۾ ليٽڻ:** ڌُوڙ ۾ ليٽڙڻ.

– **مِٽِيءَ ۾ مِلائِڻ:** خاڪ ۾ ملائڻ. دفن ڪرڻ. مِٽائڻ— نابود ڪرڻ— بي نشان ڪرڻ— معدوم ڪرڻ— برباد ڪرڻ— تباھ ڪرڻ.

• **مِٽِي ڪَٽُ ج مِٽِي ڪَٽَ:** ذ . پَسارڪي وکر جو هڪ قسم— دوا طور ڪم ايندڙ مٽيءَ جو هڪ قسم— ڳاڙهي مٽي. (هيءَ مٽي کن وٽن جي رس مان ٺهي).

• **مَٽِياري:** اسم خاص. سنڌ جي هڪ شهرءِ ضلعي جو نالو.

• **مَٽ(لَ):** ث . ڏؤنري جي مٽان ڇاپل ملائي. (ن— ب).

• **مَٽُ ج مَٽَ:** ذ . (سن). مڙهي— آشرم— ٽِڪاڻو— مندر. ڪنهن بہ اُڇي ڌاتو(سون، چاندي) ۾ پيل ٽامو وغيره — کوٽ— ڦيٽُ ملاوتي ڌاتو— جوڙو— کَسُ— ميلُ— ڪنج. ڪُوڙ— جُوٽُ— ڪُپت.

– **مَٽ ڌاري ج مَٽَ ڌاري:** ذ . مڙهي جي سنڀال ڪندڙ— مَهنتُ— ٻائُو.(ث . مَٽَ ڌاري ج مَٽِ ڌارئِيُون).

– **مَٽَ ڪهرائِي ج مَٽَ ڪهرائِيُون:** ث . ث . بدخواهي— بدنيتي— بدظني— چاوت— دشمني— ويرُ— ڪونس— بدي— بڇڙائي.

– **مَٽَ ڪهرو ج مَٽَ ڪهرا:** ذ . صفت. بدخواه — بدنيت— چاوتي— دشمن— ويري— بُرائي ڪندڙ.

• **مِٽَ ج مِٽُون:** ث . مِٺاس— مِٺاڻ— مِٺائي— ميٺاڄ— شيريني— رُطب— لذت. (آصفيہ). محصول جو هڪ قسم— (ميرن جي دؤر ۾) اُٺن تان ورتل محصول (نو مڙيا سردار ڪوٽڙيءَ کان ڪراچيءَ تائين ۽ ڪوٽڙيءَ کان سيوهڻ تائين ٽي آنا اُٺ تي محصول وٺندا هئا).

– **مِٺَ زِبانو ج مِٺَ زِبانا:** ذ . صفت. ڳالهائڻ ۾ مٺو— شيرين گفتار. لِباسِي— چَٽُرُ— چٽ ٻڌندڙ— ڏاڍرائيندڙ.

– **مَٺَ سُرو(ت):** ذ . صفت. آرسِيَل— ڍِرو— جهَڪو— سست.

• **مُٺ ج مُٺُون، مُٺِيُون:** ث . (پَرا مُنيئا> مُني. سن. مُشٽِڪ> مُشٽِي> مُشٽَ. ف. مُشت= مُٺ) آڱرين پوريل هٿ— پِڪوڙيل هٿ — بند ڪيل هٿ— مُڪَ — مُشتَ. ٺونشو— گُؤنشو. اُن جو پريل هڪ هٿ— هڪ هٿ ۾ ڪنيل اَن جو مقدار— چَنڱل— چُرون— لَپ. مُٺ ۾ ايندڙ گاھ وغيره جو مُڇو.(ت). هٿيار جو ڳَنُ— هَٿيو— مُنيو— ڳَنُ— (ترار جو)قبضو— دَستو— (ونجٽي جي) ڳَني— ڪرڙيو. ميربحرن جي اصطلاح ۾ ٻن کانَ وڌيڪ مڇين جو تعداد(ڪ).

– **مُٺ ٻَر:** صفت. مُٺ جيترو— لَپ کن. ٿورو. ڪجھ.

– **مُٺَ پيڙ:** ث . ڪنجوسائي— مرڇوٺاهي — پڪائي. گهٽ— ڪاڙهو— رُڳھ— اُهمو— اُهِم— اُٻس. سوڙهہ— پِيهہ— ڳاهٽ— پِيندب— گوڙ— ڳَپا گيھ.

– **مُٺَ پيڙُ ج مُٺَ پيڙَ:** ذ . صفت. ڪنجوس بَخِيل— شُوم— مُوذي— پڪو.

– **مُٺِ پيڙ ٿيڻُ:** ڪنجوس ٿيڻ– شُرم ٿيڻ– مُوذي ٿيڻ– بخيل ٿيڻ– مرڇوٽ ٿيڻ– چمچُوس ٿيڻ– پڪو ٿيڻ.

– **مُٺِ پيڙڻُ:** ڪنجوسي ڪرڻ– شُومائي ڪرڻ– مرڇُوئائي ڪرڻ– پڪائي ڪرڻ.

– **مُٺِ پيڪوڙ ڪرڻ(ت):** مُٺ پيڙڻ. خرچ ۾ گهٽتائي آڻڻ– خرچ گهٽائڻ.

– **مُٺ ڇڏائڻُ:** شاديءَ جي وقت گهوٽ جو ڪُنوار جي هٿ ۾ جهليل ڪارڪ وغيره. سنئون طور ڇڏائڻ– ڪارڪ ڇڏائڻ.

– **مُٺ ڏيڻ(ت):** اٽي کي ڇڳيءَ طرح ڳوهڻ– لَسارڻ. پَچڻ– ڏڪڻ– دوڙڻ– دوڙ پائڻ.

– **مُٺ ڪُهور:** ت. راند جو هڪ قسم– اِڪِي ٻڏي راند.

– **مُٺ ۾ اَچڻ:** قابو ۾ اچڻ– قبضي ۾ اچڻ– هٿ ۾ اچڻ– هٿ وس ٿيڻ.

– **مُٺ ۾ هُئڻ:** قابو ۾ هجڻ– قبضي ۾ هجڻ– هٿ ۾ هجڻ– ضابطي هيٺ هجڻ.

– **مُٺ وجهڻ:** پوڪ ۾ ٻجُ جي لَپ لَپ وجهڻ– ٻج ڇٽڻ– پوکڻ.

– **مُٺ هَڻڻ:** مُشت زني ڪرڻ– هٿ رَسُ ڪرڻ– جلق ڪرڻ. اِٽي ڏڪر راند ۾ اِٽيءَ کي مُٺ تي رکي، مٿي اُڇل ڏيئي ڏڪر سان ڏڪ هڻڻ.

– **مُٺيون پيڙي پَچڻ:** بنا سوچ ويچار جي تِکو روانو ٿيڻ– اُمالڪ پڇڻ– هڪدم ڊوڙ پائڻ.

– **مُٺيون مارڻ:** ڏک ڪان اندر ئي اندر ۾ رُنڻ. ڇاتيءَ تي ڏڪ هڻڻ.

• **مُٺُ ج مُٺ:** ذ. وڏي مٺ. ڊڳُ.

• **مَنارڻ:** مصدر. (س. مرشتَ= مهٽڻ) مانو ڪرڻ– لسو ڪرڻ– نرم ڪرڻ(لوهه کي) لوهه کي مُترڪي سان ٺپڻُ. (مَناريو– مَنارِيندو– مَناريل).

• **مَنارڻو ج مَنارڻا:** ذ. ٻانهين جي گولائي ڪرڻ جو اوزار.

• **مَنارڻي ج مَنارڻيون:** ت. ننڍي مترڪي– چوُرسو.

• **مِناسُ ج مِناسُ:** (سن. سيشتَ = رَس) منو رس– مِناڻ– ميناجُ– مِنائي – شيريني – ميٺ . سواد – لذت– مزو– ذائقو– لطف.

• **مِنا گهَرِ:** اسم خاص. تعلقي ٺٽي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَناڻ:** ت . (سن. مَنتر= خراب) خرابي– منائي. ڪمي– گهٽتائي– ڪس– ڪوٽ. طاقت جي گهٽتائي– ضعيف– دُربلتا– نِبلائي– ضعيفائي– ڪمزوري– لاڃهه.

• **مِناڻ ج مِناڻ:** (سن. مِشتان= مناڻ). مِناس– ميناج– ميٺ– شيري– شيريني– مٺرتا. رس– رَسنا. سواد– لذت– مزو– ذائقو– لطف– چش– وندنا.

• **مِناڻ ج مِناڻ:** ذ. ڪا ٻه مني شيءِ. منائي.

• **مِنائجڻ:** مصدر. مناڻ جو مزو وٺڻ– سواد وٺڻ– لذت وٺڻ– ذائقو وٺڻ– لطف وٺڻ– چش وٺڻ. مناڻ تي هِرڻ– هري پوڻ. (مِنائيو– منائبو– منائل).

• **مِنائڻ:** مصدر. (سن. مِشتَ = منو) منو ٿيڻ– شيرين ٿيڻ. مِنائجڻ. منو لڳڻ– منيرو لڳڻ– شيرين لڳڻ. (منائيو– منائبو– منائيل).

• **مِنائي ج مِنائيون:** ت . مني شيءِ – مناڻ– مناس. کنڊ. گيهه وغيره مان تيار ڪيل منو مال– مليدو– منو ڪاڌو. ميٺ– شيري – شيريني – ميناج– مٺرتا– رس.

• **مُنڙا(ت):** ذ . وَهٽ جي (سڄاٽپ لاءِ). سگن جي هڪ خاص بيهڪ.

• **مُنڙائُو:** اسم خاص. تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو ۽ هڪ وڏي واهه جو نالو.

• **مِٺڙو ج مِٺڙا:** ذ. صفت. منو– شيرين– لالَنُ– ساڄن– پرين– محبوب– ڊولڻ– دلبر– عاشق– سپرين– محب– پيارو– جاني– سڄڻ– لاڏلو– معشوق – دل وارو– دل گهريو– موهن. (ث. مِٺڙي ج مِٺڙيون).(ذ). زيور جو هڪ قسم.

• **مِنڙي ج مِنڙيون:** ث . چُمي– چَسي– مِني– ٻوسو. جوئر جو هڪ قسم. ڪجيءَ جو هڪ قسم. (اسم خاص). تعلقي ڪشمور. تعلقي گهوٽڪي ۽ تعلقي ڪونڊيجي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُنڙي ج مُنڙيون:** ث . (سن. مُشتَ= مُٺَ) مُکن سان آهستي آهستي ڪيل ٺڪ ٺڪ– مُڪڙي. ننڍي ٻار جي مُٺ.

• **مُنڙيو ج مُنڙيا:** ث. (سن. مُشتَ= مُٺَ) ڪنهن به ڳوهيل شيءِ(مني، اٽي يا چيڻي وغيره جو) هٿ سان ٺاهيل ڇاٽو– منيو. ڇاٽو– پيڙو– ڳوڙهو– ٽيرو.

• **مِنڙيو پَٽي:** اسم خاص. تعلقي منيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مِنڙيون:** اسم خاص. تعلقي گهوڙا ٻاري ۽ تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُلسُ ڙي مُلسُ:** حرف ندا. برا حال منهنجا! – گهوڙا ڙي گهوڙا!! – اَلاڙي!– هاءِ هاءِ! – واءِ واءِ!.

• **مُلڪِي ج مُلڪِيون(ت):** ت. ننڍي ٻار جي مٺ .(راءِ).

Gul Hayat Institute

• **مِنَلُ ج مِنَلَ:** ذ . صفت. (سن. مِشتَ = مِنو). مِنڻ- لَڏڻ- پَپڻ- منڊول- سڪيلڊو- بودلو- لاڏلو- ڇَچلو- طوق پُتلو- انگلي- ڪوڏنپنو- لالن- ساجن- پرين- پيارو- دلبر- جاني. (اسم خاص). بارڻ جي الهندي طرف هڪ جبل جو نالو.

• **مِنَڻُ ج مِنَڻَ:** ذ . صفت. مِنل- محبوب- پيارو- موهن - لالن- ڊِولڻ- لاڏلو- معشوق- ساجن- پرين- دل وارو. دوست- يار- سڄڻ- ساٿي - سنگتي - همراهه- رفيق - مِتر.

• **مَنو ج مَنا:** ذ . صفت. (سن. مَنترُ=خراب) خراب- بڇڙو- بُرو- مَدو- بَد. ڪوڙو- کوٽو- جوٺو. ڦِيٽ پيل(سون وغيره)- ملاوتي- گاڏڙ- ناخالص- ڪَسو- ڪُوڙو(سِڪو). (پرا. مَنئِي. سن. مِيث+ڪَ= ماٺو) ڍِرو- ڦِلهو. سست- ٽوٽي. ضعيف. ڪمزور - هيٺو- نِستو- پوُٺو- بي سگهو- بي سَتو- بي ڦُوتو- نِبل- زِچ- ٻَل هِيڻ- درٻل- بيزورو. ماٺو- گهَٽُ- ڪَسو- لاٿيرو. ڪُندُ- لَسو- مُڏو. ٿوريءَ ضرورت وارو- ٿور گهُرجو- ٿور ڪپو(واپار) ذ . (ف. ماست= کوٽو کير) ڏونرو. ڏوُنري ۽ مصالح مان ٺاهيل ڪاڏي جو هڪ قسم. ذ . صفت. اڻ وڻندڙ.

– **مَنائِي ج مَنائِيُون:** ث . خرابي. طاقت جي گهٽتائي- هيٺائي- ڪمزوري- ڪم همتي. بَدي- گناهه.

– **مَنو ٿِيَڻُ:** ڪَسو ٿيڻ- گهٽ ٿيڻ ڍِرو ٿيڻ- نقصان ٿيڻ- گهاٽو ٿيڻ.

– **مَنو گهُرَڻُ:** گهٽ گهرڻ- نہ ڀانئڻ- نفرت ڪرڻ- ڌڪارڻ. بدنيت رکڻ- بَدي رکڻ. بدخواهي رکڻ(ڪنهن جي لاءِ).

• **مِنو ج مِنا:** ذ . صفت. (پرا. مِينِي. سن. مِينڪ> مِشتَ = مِنو) مِناڻ وارو- مِناس وارو- ميِناج وارو- شيرين- لَبِيب- جَلِيب- کنڊ جهڙو- ماکيءَ جهڙو. لذيذ- مزيدار- سوادي. مِني زبان وارو. مِني ڳالهڻ وارو- سُريلو. ڪُومل- نرم- ڪُنئرو- مُلايم- نفيس. سست- ڪاهل. ڍِرو- ڌيمون - آهستہ. ڪُند ذِهن. آرسي- ٽوٽي- ٻُهيلو. پيارو- عزيز - دلَ وارو- مِنڻ- لَڏڻ- مِنل. (ظرف). ڪمزوري سان- نرٻلائي سان سستي سان- ڌيرج سان .(ث . مِنِي ج مِنِيُون). (اسم). درياءَ- ندي.

– **مِنو ٻولَڻُ:** مِنو ڳالهائڻ- وڻندڙ گفتگو ڪرڻ. محبت سان گفتگو ڪرڻ. ڪُومل ڳالهائڻ.

– **مِنو تيل:** ذ . تيل جو هڪ قسم- سَرهَن جو تيل.

– **مِنو چوڙُ ڏِيَڻُ:** جتناءُ ڪرڻ- گهٽو وقت هلڻ. هَنڊڻ.

– **مِنو ڪَري ٻوڳَڻُ:** صبر سان سهڻ- تحمل سان برداشت ڪرڻ (تڪليف وغيره)

– **مِنو ڳالهائِڻُ:** مِنو ٻولڻ- نرميءَ سان ڳالهہ ٻولهہ ڪرڻ- مهربانيءَ ۽ شفقت سان گفتگو ڪرڻ

– **مِنو مُنهَن ڪَرائِڻُ:** مِنائي ڪارائڻ- ڪو شيرين طعام ڪارائڻ. شڪرانو ڏيڻ- رشوت ڏيڻ- وَڍي ڏيڻ- لَبُ ڏيڻ.

– **مِنيرڙو ج مِنيرڙا:** ذ . صفت. مِناڻ تي مَائل ٿورو مِنو- مِنيرو.

– **مِنيرو ج مِنيرا:** ذ . صفت. مِنيرو.

• **مِنُو ج مِنُو:** ذ . صفت. (سن. مِشتَ = مِنو) مِنو ڳالهائيندڙ - مِنو ٻوليندڙ- شيرين گفتار. دل وارو- پيارو- وڻندڙ- محبوب - معشوق - جاني - دلبر. (ذ). طوطو- چِتُون. (ل) پيار وارو.

• **مُنو ج مُنا:** ذ . صفت. مُسڻ يا مُنجهڻ . مصدر جو اسم مفعول- اڙيو- ڦاٿو- جهليو. گرفتار ٿيل- ورتل. ڪَڪُ- بيزار- خفي- آتو- ورتل. نقصان پهتل- ٽوٽي ۾ پيل. مصيبت ۾ پيل- مُنَلُ. گوندريو- گوندر پريل- غم ۾ ٻُڏل- غمگين- ڏُکارو- ڏکويل. (پرمانند). نِدورو- بدبخت- چَندو- نِياڳو- نامراد. (شرت). (ث . مُنِي ج مُنيون).

– **مُنو ڏِيَڻُ(ڪ):** نقصان وجهڻ. اگر تگر ناس ڪرڻ.

• **مِنواٽِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مِنو ٽِرڙو:** اسم خاص. تعلقي ٺَل ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مِنو ڏَهو:** اسم خاص. تعلقي گَونيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مِنو ديرو:** اسم خاص. تعلقي روهڙي ۽ تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مِنولَنڊُ:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مِنِي ۽ مِنِيُون:** ث . صفت. (پرا. مِنِيئا. سن. مِيثَ+ايڪا=چُمِي) مِناڻ تي مائل- شيرين. پياري - دل واري - دل گهري. (ث). چُمي- چَسِي- ٻوسو- سَڪَرَ- مِنِڙِي. پَلي زمين. (اسم خاص). تعلقي مِنِيءَ ۾ هڪ ديهہ ۽ شهر جو نالو. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

– **مِنِي ڇُري:** صفت. دوست نما دشمن- دوستيءَ جي لباس ۾ دشمني ڪَندڙ- ظاهر دوست ۽ باطن ۾ دشمن.

– **مِنِي زَبانَ:** صفت. شيرين سُخن- خوش بيان- خوش گرفتار.

– **مِنِي ڪاٺِي ج مِنِيون ڪاٺِيُون:** ث . دوا طور ڪم ايندڙ پساري وکر جو هڪ قسم- مُلِيٺي.

– **مُلِي:** ث . اڳئين مُري ۽ سُنب جي وچ وارو ڀاڱو(وهٽ جي ٽنگ جو).

Gul Hayat Institute

— مَليان: ث . ڪاوڙ — غصو— ناراضگي— چڙ. خار. ناپسندي— ناموافقت. آگرائي— بڇان— نفرت— ڪراهت— ڏڪار.

— مَليان پائڻ: ڪاوڙ لڳڻ— غصو لڳڻ— ناراضگي ٿيڻ— چڙ لڳڻ— بڇان اچڻ— ڪَراهت اچڻ— ڏڪار اچڻ— نفرت لڳڻ.

— مَليان لڳڻ: ڪاوڙ لڳڻ— غصو اچڻ— ڪروڌ اچڻ— چڙ لڳڻ— ناراضگي ٿيڻ. ڪَراهت لڳڻ— نفرت اچڻ— بڇان لڳڻ— ڏڪار اچڻ.

• مِلياڻي: اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• مِليِ جي ڪاڻ: اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• مُليو ج مُليا: ذ . (سن. مُشٽ=مُٺ) ڪنهن اوزار جو مُٺ ۾ جهلڻ وارو حصو— هٿيو— مُٺ— ڳَنُ— دَستو— قبضو. جنڊ جي مٿين پُڙ کي ڦيرائڻ لاءِ ڪاٺ جو ڪِلو. هَرَ جو هٿيو— هَرَ کي ڦيرائڻ لاءِ هرونئي يا ڪُڙهه ۾ لڳل ڪاٺ جي ڪِلي(جنهن کي هٿ ۾ جهلي هَرُ هيڏانهن هوڏانهن ڦيرائي سگهجي)— ڳَنُ. هني جو هڪ حصو— پرٿو. (ت). ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو— سُکان کي جهلي ڦيرائڻ جو ڳَنُ— ويٺيو (سُکان جو يا ٻيڙيءَ جو). مُٺ ۾ اچڻ جيترو ڳوهيل اٽي جو ڳُنيو— (چيٽي، مِٽي وغيره جو) پنوڙو— مُنڊيو. چنگل— چُسرون— لَپَ— مُٺ (سنگن جي)منائيءَ جو هڪ قسم— لَڏون. گهوڙي جي سُنب ڪان مٿي وارو ڳنڍو(ماڻهوءَ جي مُري وانگر). ڳنڍ ٻڌڻ لاءِ ڇڏيل ڪپڙو (ڪفن جو).

• مِثالُ ج مِثالَ: ذ . (ع). نمونو— نَظير— درشٽانتَ— ارٿاءِ— اوڪاڻ— مُشابهت— اُپمان— هڪجهڙائي— تشبيهه— تَمثيل. برابري— پيٽ. رُوپ— صورت— مُورت— تصوير— شڪل. پهاڪو— ڪَهت— چَوتَ— حڪايت— ڪهاڻي — آکاڻي— ڪَهاوتَ— مثل— بيانُ— وارتا— چَوڻي. چٽائي— نرواري.

— مِثالُ ڏيڻ: نظير ڏيڻ— تمثيل ڏيڻ. مشابهت ظاهر ڪرڻ. پهاڪو ڏيڻ.

• مَثانو ج مَثانا: ذ . (ع. مَثانه) بَدن جو هڪ عضوو— بدن ۾ پيشاب گڏ ٿيڻ جي ڳوٿري— مُتانڪو— ٻُڪي.

• مُثبتُ : (ع). ثابت ڪيل— قائم ڪيل— قبول پيل. آڪاري— سَتاواچڪ— سَئيڪار— سُوچڪ.

— مُثبتُ نِشاني: ث. اَلجبرا جي اصطلاح ۾ واڌ (جوڙ+) جي نشاني.

• مِثقالُ ج مِثقالَ: ذ . (ع). عربستان جو هڪ سونو سِڪو. تور جو هڪ وَزن(مثقال طبي= ساڍا چار ماسا. ڪن وٽ ٽي رتيون ڇهه ماسا. مثقال صوفي= هڪ سؤ ويهه جَوَ يا چار ماسا. مثقال شرعي= ساڍا ٽي ماسا. مثقال مطلق= ٽي ماسا پوڻيون ٻه رتيون).

• مَثَلُ ج مَثَلَ: (ع) . چَوڻي— مثالُ. تمثيل.

• مِثلُ: صفت (ع). جهڙو— جيئن— وانگيان— وانگي— وانگر— مانند— طرح. جهڙس— اهڙوئي. موافق— برابر. شڪل. صورت ۽ سيني صفتن ۾ هڪ جهڙو— مشابهه— همشڪل— هم جنس— هم رنگ.

• مِثلُ: ذ . (ع). مشابهت— هڪجهڙائي— تمثيل— پيٽ— برابري. پهاڪو— چوڻي— ڪهاڻي— مثل مشهور— ضرب مثل— مثال. قوُل— وچن— انجام — واعدو.

— مَثلاً: ظرف . مثال لاءِ — مثال طور— فرضا. ساڪيات— جهڙو— وانگي — وانگر. يعني— گويا— جيئن تہ— اهڙيءَ طرح.

• مُثلث: صفت. (ع. ثلث=ٽي) ٽي، ٽن شين جو مجموعو. ٽڪنڊو.

— مُثلث آبي: ذ . آسمان جي ٻارهن برجن مان ٽن برجن جو يڪمشت نالو (يعني سرطان. عقرب ۽ حوت).

— مُثلث آتشي: ذ . ٽن آتشي برجن جو يڪمشت نالو(يعني حمل. قوس ۽ اسد).

— مُثلث بادي: ذ . ٽن بادي برجن جو يڪمشت نالو(يعني جوزا. ميزان ۽ دلو).

— مُثلث خاڪي: ذ . ٽن برجن جو يڪمشت نالو(يعني ثور. سَنبلهه ۽ جَدي).

• مُثمن: (ع). اٺڪنڊو— هشت پهلو.

• مَثني: صفت. (ع). ٻيڻو— ٻٽو— ٻہ گڏ. نقل— ٻہ فرد— اُتارو— پانئڻ .(پرمانند).

• مثنوي ج مثنويون: ث . (ع). شعرجو هڪ قسم(جنهن ۾ ٻن ٻن مصرعن جو قافيہ هڪ جهڙو هجي). جدا جدا قافين وارو شعر. جلال الدين روميءَ جي مشهور صوفياني ڪتاب جو نالو.

• مَپُ: ث. مَپ — ماپو— ماپ.

• مَپُ ج مَپَ: ذ . وجهه— وقت— وارُ— ول— اوسَر— سمجهه— ساڄي— پيچ— داءَ— ٻڪَ— ٽڻُ— موقعو— سَئو— سانگو — ڏٽُ. فرصت جو وقت — تجويز— اٽڪل— رستو— چارو— ميلو— طريقو— ڍنگ— نمونو.

"سو مگڻهارن مَپُ. جو نہ موتائي مگڻا."

سبب— ڪارڻ. جاءِ . طاقت. ماپ. آنت — خبر — سُڌ— چاڻ— سماءُ— ڪَلُ— گم— پروڙ.

"تکو سَنڌو سِير جو مَپُ نہ ملاحن." (شاهه).

Gul Hayat Institute

• **مَجا (لس):** ث. (ع. مجال جو مخفف). طاقت– مال.
"آئون جت جاڻان ٿي ڪينڪي، منهنجي ناهه مجا."
(شيخ صاحب ڏنو– بيلاين جا ٻول).

• **مُجار:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (سنڌ جو سيلاني).

• **مَجازُ ج مَجازَ:** ذ. (ع. جازَ= هو سنيال سان لنگهيو) لنگهڻ جي جاءِ– واٽ– رستو. جا شيءِ حقيقت نه هجي– حقيقت جو ضد. ظاهر. مغروري– گهمنڊ– شيخي– هٺ– دماغ– وڏڻ– هوءِ– وڏائي– اغماض– غرور– سيٽ. مرڪ– ناز– نخرو– ماڻو. علم نحو جي اصطلاح ۾، پنهنجي اصل معنيٰ بدران بي ڪا معنيٰ ظاهر ڪندڙ لفظ– استعارو.

– **مجازا:** ظرف. ظاهري طرح– پڌرو پٽ. ٻاهران– مٿان مٿان– اُتردو– اُڇاترو– مٿاڇرو– مٿينءَ دل سان.

– **مَجازَ جو ڇهبڪ لڳڻ:** عشق جي چپيٽ لڳڻ– ڪنهن جي محبت جي دام ۾ گرفتار ٿيڻ– نينهن جو نشو چڙهڻ– برهه جو بارمتي تي ڪٽڻ.

• **مَجازي:** صفت. غير حقيقي– غير اصلي– فرضي– مصنوعي– جعلي– نقلي– جُڙتو– ڪوڙو. تمثيلي– بناوتي. مٿاڇرو– اُڇاترو– مٿيرو– ٻاهريون– ظاهري.

– **مَجازي عشقُ:** صوفين جي مستي موجب حقيقي عشق جو ذاڪو "اَلمَجازُ قَنطرَۃُ الحَقيقَۃ" صوفين جو قول آهي (هن عشق ۾ صانع جي ڪنهن سهڻي شيءِ جو ڌيان ڪري انسان صانع جي ڳولا ڪري ٿو).

• **مِجازَ ج مِجازَ:** (ع). مزاج– خاصيت. رونق– تيزي.

– **مِجازِيائي ج مِجازِيائيون:** ث. صفت. مجازي محبت واري– ظاهري عشق واري– ڪچي.

• **مَجاسَتِي ج مَجاسَتِيون(ث):** ث. مَس ڪُبڙي.

• **مَجاڪَ ج مَجاڪَ:** ذ. (مازاد). ٻن ۽ ٽن ورهين جو ڏاچي جو ڦر.

• **مَجالَ:** ث(ع. جالَ=هو چوڌاري وجي ٿو) پُڄندي– وَسُ– دسترسي– ٻهچ– طاقت– قدرت– قابُو– مقدور. همت– جرئت– سگهه– سَمرٿي– ٻلُ– اختياري– وسعت لياقت– قابليت– حيثيت– پربينتا– جوڳائي. گهوڙي ڊوڙائڻ جو ميدان– جولانگاهه.

• **مُجامَعَتَ:** ث. (ع). گڏجاڻي– ميلاپ– وصل– مُباشرت– جماع– صحبتداري– همبستري– همخوابي.

• **مُجاوِرُ ج مُجاوِرَ:** ذ. صفت. (ع. جارَ= هو ويجهو ٿيو). ويجهو رهندڙ– پاڙيسري– همسايه. گڏ رهندڙ. راکو– رکپال– رکوالو– رکوالُ. نگهبان– سنڀال ڪندڙ– مسجد يا قُبي جو سنڀاليندڙ– درگاهه جو رکوالو. قبرستان جي سنڀال ڪندڙ– مُقامي.

– **مُجاوري ج مُجاوريون:** ث. مجاور جو ڌنڌو– مجاور جو عهدو.

• **مُجاهِدُ ج مُجاهِد:** ذ. صفت. (ع. جَهَدَ= هن ڪوشش ڪئي). ڪوشش ڪندڙ– جهد ڪندڙ– سعيو ڪندڙ. الله جي راهه ۾ حق لاءِ لڙائي ڪندڙ– جهاد ڪندڙ– غازي مرد.

• **مَجبورُ ج مَجبُور:** ذ. صفت. (ع). جَبَرُ ڪيل. لاچار– ناچار– تنگ– ڏبيل– بيوس. زوريءَ ڪرايل– زبردستيءَ جو– اڻ سهائيندو. مُنجهيل– گهٽيل. عاجز– پريشان– خسته حال.

– **مَجبوراً:** ظرف. جبراً– لاچاري سان– عاجزي ڪري– زوريءَ– زبردستيءَ– مجبوريءَ– لاچار.

– **مَجبُورُ ٿيڻ:** لاچار ٿيڻ– تنگ ٿيڻ– بيوس ٿيڻ– عاجز ٿيڻ– ٿڪجڻ– هلاڪ ٿيڻ– ورجڻ– خفي ٿيڻ– بيزار ٿيڻ– ڪَڪ ٿيڻ.

– **مَجبُور ڪَرڻ:** لاچار ڪرڻ– ناچار ڪرڻ– بيوس ڪرڻ– تنگ ڪرڻ– سَتائڻ– ڏٻائڻ– زبردستي ڪرڻ.

– **مَجبُوري ج مَجبُوريُون:** ث. لاچاري– بيوسي– زبردستي– زور– زور زبر– ڏاڍائي– ڏٻاءُ.

• **مُجتَبيٰ:** صفت. (ع). برگزيده– پَسنديده– چونڊيل.

• **مُجتَهِدُ:** صفت. (ع). ڪوشش ڪندڙ– جدوجهد ڪندڙ– ثواب جي واٽ پيدا ڪندڙ– صحيح ۽ سنو رستو پيدا ڪندڙ– اِمام– پيشوا– مذهبي رهبر– هادي.

• **مُجدِّدُ:** صفت. (ع). نئون پيدا ڪيل– نئين سِرُ پيدا ڪيل– ايجاد ڪيل.

• **مَجذُوبُ ج مَجذُوبَ:** صفت. (ع). جذب ڪيل– ڇڪيل– ڇڪايل. ياد الاهيءَ ۾ غرق. جذبو رکندڙ– ڪشش رکندڙ. مَست– بيهوش– بي خبر. پاڳل– چريو. (آصفيه).

• **مُجرا:** ث. (ع. فعل. اجري– يجري مان نڪتل). مُعاوضو. لاٽ– ڇوٽ– ڇڏت. مُجرائي– جمع (وَهيءَ ۾).

– **مُجرا ڏيڻ:** حساب ۾ جمع ڪرڻ– رهيل رقم جو حساب ڪتاب ڪرڻ.

– **مُجرائي ڏيڻ:** ث. رهيل رقم جو حساب ڪتاب. (آصفيه). ڇوٽ– آڳت– لاٽ. (پرمانند).

• **مُجَرَّبُ:** صفت. (ع). تجربو ڪيل– آزمايل– پرکيل– ڇڪاسيل– جاچيل– سوڌيل– ثابت ڪيل– سِڌ ڪيل–

Gul Hayat Institute

تصديق ڪيل- ڪشيل. مُؤثر- اثرائتو- اثر وارو- تاثير وارو- مُنديءَ تي تِڪَ (هڪ تِڪَ) - ڪارگر. فائده مند- مُفيد.

• **مُجَرَدَ:** صفت. (ع). هڪڙو- ڇڙهو- هيڪڙو- يڪو- هِڪو- هيڪو- مُفرد- يڪي سر- اَڪيلو- نويڪلو- جريدو- تنها. اڻ پرڻيل- ڪُنوارو- ڇڙهو ڇانڊ- وانڍُ- زال کان سواءِ مڙس.- آزاد- ڇِٽل - ڇڙواڳ .(ذ). علم نحو جي اصطلاح ۾ تحرير ۾ ٿيي ڪنهن اکر سان نہ ڳنڍجندڙ اکر "مثلاً: داور، رازق ، وغيره."

• **مُجرمُ ج مُجرمَ:** ذ . صفت. (ع). جرم ڪندڙ- ڏوهه ڪندڙ- گنهگار- قصوَر وارو- ڏوهاري- خطا وارو- خاطي- ملزم- ڏوهي- پاپي- عاصي- گناهي.

• **مُجرو ج مُجرا:** ذ . جاري- هلندڙ (ڪو وهنوار يا ڪو ڪم). وڏي ماڻهو جي آڏو هنر حرفت(راڳ، ناچ وغيره) جو تماشو. آداب- بندگي- ڪرنش- تسليمات- نياز- سلامي- نمسڪار. سلام. ديدار- زيارت- راڳ، ناچ يا ڪنهن حيرت انگيز ڪم تي ڪيل آفرين- شاباس. اميرن جي ملاقات. حساب ڪتاب جو وهنوار.

– **مُجرو پرڻ:** ڪنهن درگاهہ تي وڏي ماڻهو اڳيان ناچ جو مظاهرو ڪرڻ- سلامي ڪرڻ- زيارت ڪرڻ- آداب بجا آڻڻ- نياز ڪرڻ.

– **مُجرو ڏيڻ:** آفرين چوڻ- شاباس چوڻ. رهيل رقم حساب ۾ آڻڻ. رهيل حساب جو وهنوار ڏيڻ.

– **مُجرو ڪرڻ:** با ادب سلام ڪرڻ- ڪرنش ڪرڻ. گهوٽ يا ڪنهن امير جي اڳيان نچڻ يا ڪو بيو تماشو ڏيکارڻ. حساب ڪرڻ-حساب ۾ لڳائڻ.

• **مَجروح:** صفت.(ع). گهائل-زخمي -ڦٽيل-زخميل-وادوڙيل.

• **مُجَسِم:** ذ . صفت. (ع). جسم وارو- ساهہ وارو- ساهدار- جاندار- جانوارو- ديهہ ڌاري- جسماني- سرِيرڪُ- بدني. سُهڻو- حَسين- صورتوند- رُوپونتُ- روپوان. (اسم). روپ- پتلو- اوتار. (گاجرا).

• **مُجَلبِي (ت):** ذ . ڪتي جو هڪ قسم.

• **مُجَلَدُ:** صفت. (ع). جُلد وارو- جُلد سان- جُلد ٻڌل- پاڻو ٻڌل- جُلدائي.

– **مُجلدِي:** ذ . صفت. جُلد ٻڌندڙ- جُلدبند- جُلدساز.

• **مَجلِسُ ج مَجلِسُون:** ث . (ع . جَلَسَ - هو ويٺو) ويهڻ جي جاءِ - بيٺڪ . ماڻهن جي گڏ ٿيڻ جو هنڌ- بزم - سڀا - انجمن- سوسائٽي- سماج- اجلاس- ڪؤنسل- ڪانفرنس- جلسو- منڊلي- جماعت. ڪچهري- محفل- ٽولي - سڳر- سات- مجموعو- ميڙ.

– **مَجلس جو مورُ:** ذ . صفت. ڪچهريءَ جو سردار. مجلس ۾ ويهڻ جهڙو- قابل- هوشيار- داناءُ- ڏاهو- سياڻو- عاقل.

– **مَجلسِ ڪرڻُ:** ميڙ ڪرڻ- جماعت ڪرڻ- رهاڻ ڪرڻ- ڪچهري ڪرڻ. ملاقات ڪرڻ. جلسو ڪرڻ- اجلاس ڪرڻ. دعوت ڪرڻ- مهماني ڪرڻ- ماني ڪرڻ- محفل ڪرڻ.

– **مَجلسَ مَچڻُ:** محفل گرم ٿيڻ- محفل ۾ رونق پيدا ٿيڻ- رهاڻ ۾ رس ٿيڻ.

– **مجلسِي ج مَجلسِي:** ذ . صفت. مجلس وارو- ملاقاتي- رهاڻي. ڪچهري جو ڪوڏيو.

• **مَجمعُ ج مَجمَعَ:** ذ . (ع). ماڻهن جي گڏ ٿيڻ جي حالت- اجتماع. هجوم - ميڙ- مجموعو. سڀا- منڊلي- مجلس- جماعت-انجمن-اجلاس.

• **مَجمُوعُ:** ذ . (ع). ماڻهن جي گڏ ٿيڻ جي حالت- ميڙ- ڪَٺُ- پيندُ- گوڙ- هشام- هُجوم- اجتماع- انبوهہ- مجمع.

– **مجموع القوانين:** ذ . قاعدن جو ميڙ. قاعدن جو ڪتاب- قانون نامو- سَنچَتُ- دستور العمل.

– **مَجمُوعو ج مَجمُوعا(ل):** ذ . ميڙ- هجوم- انبوهہ- هشام- اجتماع- مجلس.

– **مَجمُوعِي:** صفت. ميڙ ٿيل- گڏ ٿيل-مجمع ٿيل. سموري- پوري- جُملي- سڀ ڪُل -سڄي.

• **مَجمَلُ:** صفت. (ع). گڏ ڪيل- شامل ڪيل- ڪَٺو. (ذ). ڪنهن احوال جي جملي ڳالهائڻ ڪي گڏي ننڍو ڪيل بيان. سارُ- خلاصو- انتخاب - اختصار.

• **مَجنُون ج مَجنُون :** ذ . صفت (ع). چريو- ديوانو- پاڳل- جنوني- خبطي. (اسم خاص). عربستان جي مشهورعاشق "قيس عامري" جو لقب (جنهن کي ليليٰ جي عشق ۾ چريو سڏيو ويو).

• **مَجُوس ج مَجُوسَ:** ذ . صفت. (ف). باهہ جو پوڄاري- آتش پرست. چنڊ ۽ سج جي پوڄا ڪندڙ. زردشت جو پوئلڳ- مگي-مغي- گَبرُ.

– **مجوسِي ج مَجُوسِي:** ذ . صفت. آتش پرست- باهہ جو پوڄاري. زردشت جو پوئلڳ- مجوس- مغي مگي. چنڊ ۽ سج جو پوڄاري.

• **مَجُوني ج مجوني:** ذ . صفت. شوخ- مخمور- مست.

Gul Hayat Institute

• **مُجَهِدُ:** اسم خاص. تعلقي گمبٽ (خيرپور ميرس ۾) هڪ ديهه جو نالو.

• **مَجهُولُ:** صفت. (ع). اڻ ڄاڻ– نامعلوم– غير معلوم – اڻ سڃاتو– اڻ واقف– اڻ ڄاتل– گمنام– بيوقوف– ٻوڪ– ابوجهه– بي عقل. گرامر جي اصطلاح ۾ اهو فعل جنهن جو فاعل ڄاتل نه هجي. واءِ ءِ ي جي حرف علت سان نڪرندڙ اُچار"سيں خوف" وغيره. (علم نحو ص۹).

• **مُجِيب :** صفت. (ع). جواب ڏيندڙ– قبول ڪندڙ– هائوڪار ڪندڙ– اقرار ڪندڙ.

• **مڃيجَ (لس):** ث . (سن. آجي= سڃاڻڻ) سڃاڻپ– واقفيت– شناسائي. ڄاڻ– پَروڙَ– سَماءَ– خبر– سُڌ.

– **مڃيجِي ج مڃيجي:** ذ . صفت. عيبن ثوابن کان واقف– سڃاڻو– شناس– سڃاتو– واقف. گَهرو– گهاتو– گهائل مائل– پڳِتَ– کير کنڊ– دل وارو– پيدي– رازدار. محبتي. حال محرم.

• **مَجِيدُ:** ذ . صفت. (ع). بزرگ– بزرگوار– گرامي– سگهورو. برڪت وارو– اُتم– رفيع – مَها– اعظم – اعليٰ – عالي.

• **مَجِيدانَا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مُجِيرِي:** ذ . صفت. (ع. مُجِير= محافظ) زمين جو اجاره دار. نارُ يا هُرلي جو ڏٽي. رَئِيس– مَنهَ مُني.

• **مِجِيزِي ج مِجِيزِي:** ذ . صفت. مِجِيجي.

• **مِجِ(ت):** ث . مغز ميجالو– پيجو. (وفا).

• **مَجابَصِري :** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُجارِي جاگِيرَ:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مِجالُو ج مِجالا:** ذ . (سن. مَجنَ= مغز) ميجالو– مغز پيجو– دماغ.

• **مُجِتَ :** اسم خاص. تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَجِٺَ:** ث. (سن. مَنجشنا= مَجِٺُ) پسارڪي وکر جو هڪ قسم. (جنهن مان ڳاڙهو رنگ نڪري).

• **مَجَوُ ج مَجَوُ:** ذ . صفت. بيڪارو– ٽوٽو– اجايو– فضُولُ– زال جي چئي تي هلندڙ. زال جو مريد . بي همت بزدل– ڏڇٽو– گيدي نامرد.

• **مَجهاندڙو:** ذ . وڻ جو هڪ قسم– مانجهاندڙي.

• **مَجهُورُو ج مَجهُورا:** ذ . صفت. منجهيل– ڳنڍيل– ڦاٿل– اَڙيل. حيران ٿيل– تال مول– گم ٿيل– پريشان– جنجل ۾ ڦاٿل– متيون منجهيل– گهبرايل – سرگردان– حيران. موڙهيل– مَنجهورو– ور ۾ ور– پيچدار.

• **مِڄ ج مِڄ:** ذ . (سن. مَجنَ= ميجالو. مِڪ– پاهه– مغز– گودو– تَنتَ مال– ميجالو. چربي.

• **مِڄ ج مِڄ:** ث . (پرا. مُنجي: سن– مُنج= مُڄ). سَرن جي ڪانن جون ڪَتيل ڪلون(جن مان نوڙيون ٺهن). گاهه جو هڪ قسم– مُڄ مان ٺهيل نوڙي. پلي يا مڇيءَ جو هڪ حصو. ڪنهڙن جي پر وارو منهن ڪنڊن وارو حصو (ل). تير – ٻاڻ. (ظرف). پائمال– ناس.

– **مُڄ ٿيڻُ:** پاهه تي وڃڻ– ذريون ذريون ٿيڻ– پُڪا ٿيڻ.

– **مُڄ ڪَرڻُ:** ذريون ذريون ڪرڻ– پڪا ڪرڻ– مارڻ– ختم ڪرڻ– ناس ڪرڻ– نابود ڪرڻ– پائمال ڪرڻ.

• **مُڃائڻُ:** مصدر. (سن. مَن = مڃڻ). قبول ڪرائڻ– راضي ڪرڻ.

• **مَڃتَ ج مڃتون:** ث . (سن. مانِي= مڃڻ) مڃتا– چيو– تابعداري– فرمانبداري– نيازمندي– آگياڪاري– قبوليت– هائوڪار– مڃوتي رضامندي. وعدو– عهد– ٻول– اقرار نامو.

– **مَڃتُو ج مَڃتُو:** ذ . صفت. چيو مڃيندڙ– قبوليندڙ– آگيا وان– تابعدار– فرمانبردار. اقراري. وچن ڏيندڙ– پوئلڳ– گڏيات– مريد– چيلو– شش. پاسو ڪڻندڙ– طرفدار.

• **مَڃتا ج مَڃتائُون:** ث . (سن. سانِي (نِي)=مڃڻ) مڃڻ جي حالت– چيو– تابعداري– فرمانبرداري– نياز مندي– وارٽي– رکوٽي– قبوليت– بجا آوري– مڃوتي– هاٺوڪار– رضامندي– رضا– رغبت– خوشنودي– مرضي– مڃوتي– پوئلڳي– مريدي– خادمي. مراد– مقصد– ارادو– نيت. سانگو– رکٽي– ادب– عزت– مان– آبرو– جس– قدر– آداب– تسليمات.

• **مَڃٺَ:** ث . (سن. مَانجشٺ> مَنجشٺَا= مـ ..). پسارڪي وکر جو هڪ قسم– ڪاٺيءَ جو هڪ قسم (جنهن مان ڳاڙهو رنگ ٺهي).

"مهارون مَين جون رتيون موڪ مجٺ." (شيخ ابراهيم).

(اسم خاص). نوابشاهه ضلعي ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **مَڃَرُ ج مَڃَرَ:** ذ . (سن. مِجرَ=مَڃر) وڻ جو گل– ڪَنڊي (وڻ) جو ٻورُ يا گَل. گل ۽ ٻور.

"موڙي مڃرَ تاريون، ڇانگا تا چرو." (شاهه).

ڳهه جو هڪ قسم (ڪن ۾ پائڻ جو دُر). ڳاهڻ جي حالت. (اسم خاص). ڊنڊ جو نالو. (گاجرا).

• **مَڃُرِي:** ث . ٿلسي ٻوٽي جو گل. (اسم خاص). تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **مجريجا(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مڃڻ:** مصدر. (پرا. مان(اي): سن مانيِ(ني): مَن= قبول ڪرڻ) قبول ڪرڻ— مڃي وڃڻ— منظور ڪرڻ— سئيڪار ڪرڻ. باسڻ— اقرار ڪرڻ— ها ڪرڻ. سچي ڪرڻ. قبوليت ڏيڻ— منظوري ڏيڻ. چيو ڪرڻ— چوڻ مڃڻ— حڪم مڃڻ. سچ سمجهڻ— وسهڻ— اعتبار ڪرڻ— ڳالهه تي لڳڻ— ڀروسو ڪرڻ— صدق رکڻ— يقين رکڻ— سچيءَ دل سان يقين ڪرڻ— ويساهه ڪرڻ. عزت ڏيڻ— لحاظ رکڻ— ادب ڪرڻ— ادب رکڻ— بزرگ ڄاڻڻ— وڏو سمجهڻ— مان ڏيڻ— پيش پوڻ. (مڃيو— مڃيندو— مڃيل).

— **مڃوتي:** ث . ڪنهن جي ڳالهه مڃڻ واري حالت— ڪنهن کي مڃڻ واري حالت— اثر رسوخ — هلندي چلندي. عزت عظمت.

— **مڃتا:** ث . ڀيٽا . باس نذر. نذرانو.

• **مَچُ ج مَچَ:** ذ . گهٽي باهه. ڀَنڀٽ— ڀَڀڙ— اولايو(باهه جو)— آڙاهه. باهه جو شعلو— لاٽ— ڄڀي. باهه— آڳ— آڳِ— ٻارڻ— تانڊي— تابش— تپت.

— **مَچُ لائڻ(ت):** باهه ٻارڻ—دونهون دکائڻ—ڪاوڙ ڏيڻ—جوش ڏيارڻ.

— **مَچُ ڪَرڻ(ت):** آڙاهه ڪرڻ— باهه ٻارڻ.

— **مَچُ لڳڻ:** ڪاوڙ اچڻ— جوش اچڻ.

— **مَچُ مَچائڻ:** باهه دکائڻ— باهه ٻارڻ. باهيون ٻجائڻ— ڪاوڙ ڏيارڻ— جوش ڏيارڻ. فساد وڌائڻ— جهيڙو لڳائڻ— وڳوڙ پيدا ڪرڻ— دل ۾ درد پيدا ڪرڻ— عشق ۽ محبت ۾ گرفتار ڪرڻ.

— **مَچُ ۾ پوڻ:** باهه ۾ پوڻ— تڪليف ۾ پوڻ— تڪليف ۾ اچڻ.

— **مُڄُ ج مُڄَ:** ذ . (سن. مُڎ تَ=مُٽ) مُٽ ۾ آيل شيءِ جو انداز — مُٺو— مُڄو— مُنڊڪو— بنڊل. ٿُهو— ڍڳُ— ڍِڳي— سَٿي— سَٿو. ڍير— ڪوڙي. انبوهه— ميڙ. ڀنُ— ڀنوڙو. ڳوڙهو— ڇاٽو— ڳَنڍيو— ٽيرو— ڏڱل. (اسم خاص). تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

— **مُڄُ ٿيڻ(ڪ):** ڀاڪر پائڻ— بغلگير ٿيڻ.

• **مَچانڊ ج مَچانڊَ(ڪ):** ذ . صفت. مستانو— چريو— ٻاڳل— ديوانو. مست— ڪِيو— جنوني— خَطي. ٻالو ٻولو— سادو— ڀورڙو— ٻوگهلو— ڪَم فهم— نادان— چريٽ— مورک. گهاٽي ڏاڙهيءَ وارو.

• **مَچائڻ:** مصدر. (سن. مَنچ =وڏو ٿيڻ) ٿُلهو ڪرڻ— موٽو ڪرڻ— متارو ڪرڻ. چيڙڻ— جوش ڏيارڻ. باهه ڏيارڻ— ڀڙڪائڻ— دُکائڻ. چورڻ— تپائڻ— گرم ڪرڻ— پريڻ— جوش ڪارائڻ. جذبو ڏيڻ— اڌمو ڏيارڻ— آيارڻ. وڌائڻ(اسڪول يا ڪارخانو). هُشڪارڻ— چوڪ ڏيڻ— اُڪارڻ— ترغيب ڏيڻ— آسترگي ڏيڻ. وسائڻ— آباد ڪرڻ — سائو ڪرڻ— سرسبز ڪرڻ(ڪو هنڌ) . شروع ڪرڻ(دانهون وغيره). جاڳائڻ— بنياد کڻڻ— شروعات ڪرڻ— ابتدا ڪرڻ (جهيڙو وغيره). سَنياهڻ— تيار ڪرڻ(زمين وغيره). (مَچائيو— مَچائيندو— مَچائيل). (سن . مَد= جوش ڏيارڻ). اُيامائڻ. خوب کتو ڪرڻ— شراب ناهڻ.

• **مَڇُر:** اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُڇرڪو ج مُڇرڪا:** ذ . (ترڪي. مُڇلڪَه) سڃاڻپ جي نشاني. قبضُ— دستاويزُ— قبوليت — اقرار نامو— گُرمت— مُچلڪو (ضمانت جو) ميڙُ— انبوهه— سَٿُ— مارڪو(ماڻهن جو). (ڪ).

• **مچڪارڻ(ت):** مصدر. مِچڪائڻ. آهستي آهستي کائڻ. کائڻ وقت وات مان آواز نه ڪڍڻ— مچڪو ڪرڻ. (مچڪاريو— مچڪاريندو— مچڪاريل).

• **مُچڪائڻ :** مصدر. (سن. مَچج) چَپَ چورڻ— چَپ هلائڻ(جيئن ڪاڏي مهل) — متڪائڻ— مِچ مِچ ڪرڻ— مِچڪو ڪرڻ. ٻَچ ٻَچ ڪرڻ. زبان اندر ٻاهر ڪرڻ— وات هلائڻ. اکيون ڇنڀڻ— اکيون نپڻ— اکيون پورڻ۽ پَٽڻ— اکيون مرڪائڻ. (مِچڪائيو— مِچڪائيندو— مِچڪائيل).

• **مُچڪو ج مُچڪا:** ذ . وات کي ڏنل موڙو— مُنهن کي ڏنل موڙو— موڙو— مُچڪو (ڪراهت ظاهر ڪرڻ لاءِ منهن جي) موڙ— ميچ. چِبو منهن — بچڙو منهن.

• **مَچلائڻ:** مصدر. دادلائڻ— ڪوڏ نپائڻ— ريجالو ڪرڻ— مچلو ڪرڻ. گستاخ ڪرڻ— بي ادب ڪرڻ— زبان دراز ڪرڻ— ڍينا ڪرڻ. هِر ڪائڻ— ريجهائڻ— هيرائڻ— پرچائڻ— سرچائڻ— راضي ڪرڻ. (مَچلائيو— مَچلائيندو— مَچلائيل).

— **مَچلائي ج مَچلائيون:** ث . چلولائي— دادلائي— ريجالپائي— البيلائي. شوخي— بي ادبي— گستاخي— نرلجائي— بي حيائي — ڍينائي.

— **مَچلائيون ڪرڻ:** چلولائيون ڪرڻ— ريجالپائي ڪرڻ— البيلائيون ڪرڻ— حرڪتون ڪرڻ. ناز نخرا ڪرڻ— ماٺا ڪرڻ.

— **مَچلو ج مَچلا:** ذ . دادلو— ڳيدوڙو— انگلي— لاڏ ڳيدوڙو— شڪرو— لاڏلو. ريجالو. پيارو— عزيز — مٺن— لَڏڻ— ڀَڀنُ— ڪوڏ نپنو. ڪيچلو— چلولو. شوخ— بي ادب— نرلجو— ڍيٺ. گستاخ— مُنهن چاڙهه— ڍِٺ. حرڪتي— اَئنترو— ڏِنگو— اڙٻنگ. نخري وارو— نخريباز— ڇيچ ڪندڙ— لاڏ ڪندڙ— ماٺو ڪندڙ.

Gul Hayat Institute

– **مڇلو ڪرڻ:** خراب ڪرڻ (ٻار کي)– دادلو ڪرڻ. ڇلولو ڪرڻ. مڇلائڻ– آزاد ڪرڻ– ڇڙواڳ ڪرڻ– بيهودو ڪرڻ.

• **مُچلڪو ج مُچلڪا:** ذ . (ترڪي. مُچلڪه= مُچلڪ). لکت– هٿ اکر. لکي ڏنل ويساهه– لکيل انجام– عهد نامو– اقرار نامو– قبوليت– مچرڪو.

– **مُچلڪو هٿائڻ:** ضمانت وٺڻ– قبوليت وٺڻ– عهدنامو ڪرائڻ– مچرڪو هٿائڻ.

• **مَچڻ:** مصدر. وڌڻ– اُڀرڻ– اُڏڻ– چڙهڻ– ويجهڻ– ٿلهو ٿيڻ– ڏوري هٽڻ– متارو ٿيڻ– ماچ ڪائڻ. طاقت وٺڻ– زور وٺڻ– سگهارو ٿيڻ– وسڻ– سائو ٿيڻ– آباد ٿيڻ– وڌڻ ويجهڻ– سرسبز ٿيڻ– شاداب ٿيڻ– ڦرڻ ڦلڻ – ڦوهه ۾ اچڻ(سن. مد= جوش ڏيارڻ) مصدر. اُٿڻ– ٻَرڪڻ– آٽڪڻ– جوش کائڻ– چڙ اَچڻ– گرم ٿيڻ– تپڻ– ڪروڌ ۾ اَچڻ. ٻرڻ– ٻاهه لڳڻ– ڌُڪڻ– ڌهڪڻ– ڀڙڪڻ– ڏکڻ. ٻڙڪڻ– ٽهڪڻ– اُٻامڻ– جوش کائڻ (پاڻيءَ جو). (جهيڙي جو) زور وٺڻ– (فساد) گهڻو ٿيڻ. بنياد پوڻ– ابتدا ٿيڻ– شروعات ٿيڻ (فساد جو). نوٽ: ٿاهي مخالف جي ساري مارڻ– ڀَريو ڪرڻ. (ل). (مچيو– مچندو– مَچيل).

– **مَچي ڳوڙهو ٿي پوڻ:** ٿُلهو ٿيڻ– ٻُت ۾ پرجڻ– متارو ٿيڻ– سٻر ٿيڻ.

– **مَچي مڙس ٿيڻ:** جوان ٿيڻ– بالغ ٿيڻ– جوانيءَ کي رسڻ. دلير ٿيڻ– بهادر ٿيڻ– همٿ وارو ٿيڻ.

– **مَچي مڪڙ ٿيڻ:** ٿُلهو ٿيڻ– ٻت ۾ پرجڻ– متارو ٿيڻ– سٻر ٿيڻ.

• **مَچو ج مَچا:** ذ . جُڳو – جهُڪو– جهَٽو– مَٽو– موڙهه– مَڇ – مَچڪو– مُوڙو(وارن يا گاهه جو). مَٺ پريل شين جو مقدار. ٿهو (سَٽ جو). ڍيرو– ڦورو . مجموعو– ڪَٽ– ميڙ– ڍِڳ. اڳڙين جو ويڙهو (ٻارڻ لاءِ) – مَشعلو. بوڄ– ڏٽو.

• **مچو ٻارُ:** اسم خاص. ٻگٽي بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **مَچُوڙو ج مَچُوڙا(ل):** ذ . ڍيرو– تيرو– ويڙهو– ڦورو(سَٽ جو).

• **مَچُولائي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مَچي ج مَچِيون:** ث . ميڙ(ماڻهن جو)– بيلهاڙي راند ۾ ليکي وٽ رانديگرن جو بيٺل مجموعو. (ت). مينهن يا ڍڳيءَ جي ڦرجي وات کي ٻڌل نوڙي (ڏائڻ يا مٽي کائڻ کان روڪڻ لاءِ) (ت).

– **مَچي ٻڌڻ(ت):** جدا جدا ٿيڻ– الڳ الڳ ٿيڻ– نااتفاقي ٿيڻ– نفاق پوڻ– ايڪو ڀڄڻ. زور ٽٽڻ.

• **مَچ ج مَچ:** ذ . (سن. مَتسيه= مڇي) وڏي مڇي.

• **مَچ ڪنهارڻ:** اجايو گوڙ ڪرڻ– ڳالهوڙو ڪرڻ ڪتراڳ ڪرڻ– ڏودڙيون مچائڻ.

• **مَچ مارڻ:** وڏو فائدو هٿ ڪرڻ– وڏي گهراٽي جي چوکري شاديءَ لاءِ هٿ ڪرڻ. (گجرا).

• **مَچ ج مُچون:** ث . (پرا: سَمُش> مُوچ). چپن جي مٿان اُڀريل وار– شهپر.

• **مَچ تي پَچر(ت):** ذ . بي پرواهي– پکو پروسو.

– **مَچ تي پَچر رکڻ(ت):** بي پرواهه هجڻ–ڪو به اونو نه هجڻ.

– **مَچ تي چانور رکڻ(ت):** بي پرواهه هجڻ– بي اونو هجڻ.

– **مَچ تي مهڻو ڏيڻ:** هر هر ڏوراپو ڏيڻ–هر گهڙيءَ طعنو هڻڻ.

– **مَچ تي هٿ رکڻ:** انجام ڪرڻ– اقرار ڪرڻ– وعدو ڪرڻ.

– **مَچ جا وار چوپڻ(ت):** ڪنجوسي ڏيکارڻ– بخيل ٿيڻ– مرچوٽ ٿيڻ– شوم ٿيڻ– موذي ٿيڻ.

– **مَچ چوپ ج مَچ چوپ:** ذ . صفت. ڪنجوس– بخيل– مُوذي– شُوم– مَرچُوٽ.

– **مَچ ڏيڻ:** انجام ڪرڻ– اقرار ڪرڻ– وعدو ڪرڻ– ٻول ڪرڻ– وچن ڏيڻ– پرڻ ڪرڻ.

– **مَچِرُ ج مَچِر:** ذ . صفت . وڏين مُچن وارو– ڏگهين مُچن وارو– شَهپري– مَچُو.

– **مَچ سڌي ڪرڻ:** ماڻائتو تي رهڻ–شان مان سان رهڻ (ن–ب).

– **مَچ ڦرڪڻ(ت):** خوشي هجڻ– مَسرت هجڻ– شادمانو هجڻ– ڀاڳ وارو هجڻ– نيڪ بخت هجڻ– سَڌورو هجڻ.

– **مَچ مروڙڻ:** مغروري ڏيکارڻ– آڪڙ ڏيکارڻ– سيٺ ڏيکارڻ. تَنبُ ڪرڻ– ڦُونڊ ڪرڻ.

– **مَچ موڙڻ:** آڪڙ ڪرڻ– ٽيڪر ڏيکارڻ– اجائي وڏائي ڪرڻ– مغروري ڏيکارڻ– ڦُونڊ ڪرڻ.

– **مَچ نه چنبڻ:** پرواهه نه ڪرڻ– ڪنهن جي ٻه ڪاڻ نه ڪڍڻ– بي پرواهه هجڻ.

– **مُچون مرڪائڻ:** لالچ ڏيکارڻ. خوشي ظاهر ڪرڻ. سَڌَ ڪرڻ.

– **مُچون مروٽڻ:** آڪڙ ڪرڻ– تَنبُ ڪرڻ– سيٺ ڪرڻ. مغروري ڏيکارڻ.

• **مَچالو:** اسم خاص. تعلقي ميرپورماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَچائڻ:** مصدر (سن. مَچ =پيهڻ) وڏائڻ– ڪپائڻ– ڪاٽائڻ. ڏار ڪرائڻ– جدا ڪرائڻ.(مَچائيو– مَچائيندو– مَچائيل). (سرڪيڏارو– گر).

Gul Hayat Institute

• **مَڇِڏُ ج مَڇِڏَ**: ذ . صفت. نہ ڇِڏيندڙ– نہ ڇڏُو– مَڇِڏُو. پَڪو– مُحڪم– ثابت قدم– اٽل– اڻ ٽرُ.

– **مَڇِڏُو ج مَڇِڏُو**: ذ. صفت. مَڇِڏَ.

• **مَڇَرَ**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي گمبٽ ۾ هڪ ديھہ جو نالو.

• **مَڇَرِ**: ث . (سن. مَتَسِيہ= مَڇِي) نَنڍي مڇي– سنهي مڇي– ڏُوءِ. ننڍي مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **مَڇَرُ ج مَڇَرَ**: ذ . (پرا. مَڇَڊِي. سن. مَڇ+ مَتسَرا> مَشَڪ =مُڇَرَ) مڇر جو هڪ قسم (جنهن جي چَڪ هڻڻ ڪري مليريا جو بخار بہ ٿئي).

– **مڇَرداڻِي ج مَڇَرداڻِيُون**: ث . مڇرن جي چَڪ کان بچاءُ لاءِ مٿان اَڏيل ڄاري– مُهاري.

– **مَڇَرُ لَڳَڻُ**: مڇرن جا چَڪ لڳڻ. وهٽن کي مڇرن جو ڏنگڻ ۽ بيمار ڪرڻ. (ن– ب)

– **مَڇِرِڻُ(ت– ل)**: مصدر. ڪاوڙڻ– ڪاوڙ ڪرڻ– چِڙڻ– چِڙڻ. سخت ڪاوڙجڻ– مڇرجڻ– ضد تي چڙهڻ. (مڇريو– مڇربو – مڇريل).

– **مَڇِرِجَڻُ**: مصدر. مڇرڻ.

• **مَڇِڙو ج مڇڙا**: ذ . (پرا. مَڇ. سن. مَتسيہ= مڇي) ننڍي مڇي– ڪُرڙي– مَڇِلي.(ث. مَڇِڙِي ج مَڇِڙِيُون).

• **مَڇِلِي**: ث . (سن. مَتَسِيہ= مَڇِي)– مِينَ. سنهي مڇي– مَڇِڙي. چمڪدوزي جي ڪم جو هڪ نمونو– زريءَ جي ڀرت جو هڪ قسم. ايرنگ جي هيٺان لڙڪَل پَتري. واچ جو چڪر– لِيوَر– بيرم .(ث. صفت). ناچُو– رَنڊِي– وئِشيہ – ڪسبياڻي.

• **مَڇَندَرُ ج مَڇَندَرَ**: ذ . صفت. بيوقوف– مُورک– اناڙي– ڇُسو– ڀَؤُندو– احمق– ڪُند. لُچ– حرڪتي– شرارتي. (ل).

• **مُڇندَرُ**: ذ . صفت. مُڇن وارو– مُڇِرُ. (وفا).

• **مَڇندَرناٿ**: اسم خاص. هڪ جوڳيءَ جو مشهور نالو. گورکناٿ جو گُرُو.

• **مَڇَڻِ**: ظرف. متان– جِمَ. مبادا.

"اَيا اِئين ڇُونِ ، مَڇَڻِ پاند پُسائين!" (شاھ).

• **مُڇَڻُ**: مصدر. وڻ جون وڌيل ٽاريُون وڍي صفا صاف ڪرڻ– ڇانگڻ(وڻ جون ٽاريون وغيره)– ٽُرڙ ڪرڻ. بُنڊَ کي ڪهاڙي وغيره سان ڇِلي سِڌو ڪرڻ– ڪاٺيءَ کي سڌائيءَ ۾ ڇِلڻ– ترڻ. مَڇو ڏيڻ– ٽُڪو ڏيڻ– وَڍ جو نشان ڏيڻ– ڪَپو هڻڻ.

وڍڻ– ڪپڻ. (مُڇيو– مُڇيندو– مُڇيل).

• **مُڇو ج مُڇا**: ذ . ڪنهن ڪاٺيءَ جو ردي ڪري، وڍي ڇڏيل ٽڪرو. وڻ ۾ ڏنل وڍ جو نشان– ڪَپو– ڪَپُ– ٽُڪو.

– **مُڇو ڏِيَڻُ**: ٽڪو ڏيڻ– وڍ جو نشان ڏيڻ– ڪَپو هڻڻ– ڪَپ ڪرڻ– مُڇڻ.

• **مَڇُورُ ج مَڇُورا**: ذ . ٻيڙيءَ جو هڪ قسم.– ننڍي ٻيڙي(جنهن ۾ فقط ٻہ ماڻهو ويهي سگهن)– ڊُونڊي.

• **مَڇُوٺو ج مَڇُوٺا** : ذ . (درياءَ جي ٻيڙيءَ جو هڪ قسم. ڪاري جي هُڙيو ۽ ڪونٽيو وانگر، پر ڪجھ وڏي ٻيڙي.

• **مَڇِي ج مَڇِيُون**: ث . (پرا. مَڇِيئا> متسِيئا. سن. مَتسيہ=مڇي) پاڻيءَ جو هڪ مشهور ساهوارو– ماهِي– مِين– حوتُ– جل تُوري– مَڇِلِي– مَڇِڙي.

– **مَڇِي بازارَ**: ث . مڇي وڪامڻ جو هنڌ– گوڙ گهمسان وارو هنڌ. ڏمچر– مانڌاڻو– گوڙ – گهمسان– شور– غوغاءُ.

– **مڇِي بازار لائِڻُ**: گوڙ گهمسان ڪرڻ– ڏمچر ڪرڻ– ڪچر ڪلو مچائڻ– مانڌاڻ مچائڻ.

– **مَڇِيءَ جو تيلُ**: ذ. دوا طور ڪم ايندڙ مڇيءَ جو تيل.

– **مَڇِيءَ جي واتَ ۾**: جملو. مصيبت ۾– آزار ۾– تڪليف ۾.

– **مَڇِي مارُ ج مَڇِي مارَ**: ذ . پکيءَ جو هڪ قسم– مڇي ماريندڙ پکي– بحري عُقاب.

– **مَڇِي مارڻُ**: مڇي ڦاسائڻ(ڪُنڍيءَ سان).

– **مَڇِيءَ مان ڪَنڊا ڪَڍَڻُ**: باريڪ بيني ڪرڻ. عيب ڪڍڻ وڏ ڪڍڻ– گهٽتائيون ڳولڻ– اُوڻايون ڪڍڻ– چُڪون ڪڍڻَ– ويڪون ڪڍڻ– ڀؤڻايون ڪڍڻ.

– **مَڇِيءَ مانِي وارو هُئَڻُ**: ڀُونجي وارو هئڻ– سکيو سَتابو هجڻ– هُوندَ وارو هجڻ– آسودو هجڻ– خوشحال هجڻ.

• **مُڇِي ج مُڇِيُون**: ث . گهوڙي جو هڪ سنج– ڇَمُ جي وڍي ۽ سُٽَ جو ڏورو جو لغام ۾ ٻڌجي– مُهرو– سَرواڳ– ٽُڪتو ڏِڳي جو سينگار لاءِ منهن تي ٻڌل ڪاري رنگ جو ڏورو.(ل). چڪ هڻندڙ اُٺ جي مُنهن تي ٻڌل ڏاس جي ڳتيل ڄاري.

• **مَڇيرو ج مَڇيرا**: ذ . ڪاري جي ٻيڙيءَ جو هڪ پاسو. درياءَ جي ٻيڙيءَ جو هڪ حصو– چوٽُ– چوٽيو.

• **مَڇِيڪَنڊِڙو(ل)**: ذ . ٽوپيءَ جو هڪ قسم. (مهيري).

• **مَڇِيھَہ(ت)**: ذ . بيماريءَ جو هڪ قسم– پُٽن ۾ پوندڙ سُور– هاهو– هَهو.

Gul Hayat Institute

• **مُحابو ج مُحابا:** ذ . (ع . حَبَ=هن چڏيو). چڏڻ جي حالت– رعايت. مُروّت– لحاظ– پاسو– پاسخاطر– پاسخاطري– رياءُ – رياڪاري– طرفداري. واسطو– لڙهه– لاڙو. حياءُ– لَڄَ– حجَاب– مرجاتا– عزت– مانُ– آبروُ– جَسُ– تعظيم– اعانت– مدد.

• **مُحاسِبُ ج مُحاسِبَ:** ذ . (ع. حَسَبَ=هن ليکو ڪيو) حساب ڪندڙ– حِسابي– ليکاري. حساب ڄاڻندڙ. حساب تپاسيندڙ– حساب چڪاسيندڙ.

– **مُحاسَبو ج مُحاسَبا:** ذ . ليکو– حساب– وهنوار. حساب ڪتاب جو نبيرو– ليکي جي صفائي.

• **مُحاصَرَه:** ذ . (ع. حَصَرَ=هن وڪوڙيو) گهيرو– قِلعي بندي – ناڪابندي.

• **مُحافِظُ ج مُحافِظَ:** ذ . صفت. (ع. حفظ= هن سنڀال ڪئي) حفاظت ڪندڙ– سنڀال ڪندڙ– سنڀاليندڙ– چونڪيدار– چوڪيدار– راکو– جاڳو– واهِي– ڪارائو– نگهبان– رکوالو– رکپال– نگران– پاسبان– وَصِي– اَمِينُ– مُربِي– والي وارث– ڏَٿي ڌَوڻي.

– **مُحافِظِي:** ث . نگهباني– نظرداري– سنڀال– نگهداشت – چوڪيداري – رکپالي– حفاظت.

• **مَحافو ج مَحافا:** ذ . ڏولي– لوڏي– پالڪي– چوڏول– ڪَجائو (خاص زالن لاءِ).

– **محالُ ج مَحالُ:** ذ . صفت. ناممڪن– اڻ ٿيڻي– اڻ ٿيٽو– اساڌِيہ – اسَمَيو– ناشُدني– بي امڪان. دشوار– دقت طلب– مشڪل– ڪَٺِڻ– ڪَٺِن– سخت– ڏکيو– اهنجو. تعلقي کان ننڍو روينيو سرڪل.

– **مُحالُون مَقالُون سٹڻ(ت):** مهڻا طعنا سٹڻ– ڏک ڏوراپا ٻڌڻ– گِلا ٻڌڻ– شڪايت سٹڻ.

– **مَحالِي:** صفت. نا ممڪن– محال.

• **مَحالڪاري ج مَحالڪاري:** ذ . روينيو آفيس جنهن جي هٿ ۾ مَحال هجي.(گاجرا). مختيارڪار– تعلقي جو عملدار.

• **مُحاورو ج مُحاورا:** ذ . (ع. حَوَرَ=هن ورائي چيو) گفتگوءِ– ٻول چالَ– ڳالهه ٻولهَ– سوال جواب. علم نَحو موجب اهو جملو، جنهن جي لفظي معني هڪڙي هجي ته ڪنايةَ معنيٰ ٻي هجي. مثلاً: "آڪيون ٻورڻ، بي شرم ٿيڻ، مرڻ" وغيره. اصطلاح– ورجيس. استعمال– اَپياس– ساڌنا– مشق – آزمودو– تجربو.

• **مُحِبُ ج مُحِبَ:** ذ . صفت. (ع. مُحِبُ >حُبَ= هن پيار ڪيو) حُب وارو– پيارو– پريتم. دوست– سنگتي– يار– سڄڻ. لالَنُ– ساڄن– پرين– محبوب– ڍولڻ– دلبر– دل وارو– جانب– جاني –سُپرين– مِٺو– مَنُ– عاشق– سينڌو– يارُ.

• **مَحَبتَ ج مَحَبتُون:** ث . (ع. حُبَ= هن پيار ڪيو) پيارُ– پاءُ – پريت– حُبُ– پريم– دل – سَنيهُ– قربُ– شوق – لنئون–نينهن– عشق – پريتڙو– اُلفت– چاهُ– چاهتَ– موهه– لگن– رغبت. سنگت– دوستي– ياري– ياراني– مترتا– اخلاص– همدردي. سڄڻپائي– آسا ٻنڌ– آشنائي.

• **مَحَبتَ جو مَچُ مَچڻُ:** تمام گهڻي محبت پيدا ٿيڻ– محبت پيدا ٿيڻ– محبت جو جذبو حَدَ کان زياده وڌي وڃڻ– محبت ۾ لڇڻ ڦٿڪڻ– محبت ۾ بي تاب ۽ بيقرار رهڻ.

– **مَحَبتَ جي پلس رَکڻُ:** محبت جي لائق هئڻ– وفادار هئڻ– محبت ڪري ڄاڻڻ– ناتو نڀائي سگهڻ– لائق هئڻ– توڙُ نڀائڻ. (هدايت الانشاص ١٨).

– **مَحَبتَ رَکڻُ:** دوستي رکڻ– سنگت رکڻ– ياراني ڳنڍڻ. پيار ڪرڻ– چاهڻ– عشق ڪرڻ.

– **مَحَبتَ ڪَرڻُ:** پيار ڪرڻ– عشق ڪرڻ– اُلفت رکڻ– چاهڻ.

– **مَحَبتِي ج مَحَبتِي:** ذ . صفت. دوستاڻو– اخلاص مند– دوست – قربدار– ملڻو– ميلاپي– ميلاڻو– ملنسار– صُحبتي– آشنا مزاج– رلڻو ملڻو– صحبت پسند– قرب وَند– قربائتو. عاشق – ساڄن– لالن– سُپرين– پريتم– پيارو– مُحب– محبوب– دل وارو– جاني.

• **مَحبُوبُ ج مَحبُوبَ:** ذ . (ع. حَبَ=هن پيار ڪيو) پيار ڪندڙ– پيار وارو– لالَن– ساڄنُ– پرين– ڍولڻ– مُحب– دلبر– پريتم– جانب– جاني – پيارو– عاشق– سُپرين– معشوق– دلدار– دل پسند. سينڌو– يارُ– چڱهُ.

– **مَحبُوبِي:** ث . هر دل عزيزي– ڪِل مُڪائي– سَباجهائِي– اخلاص– همدردي– غمگساري– صحبت– آشنا مزاجي. سُونهن– نزاڪت– دلبري– جمال ڪمال– سهڻائي– سُونهپ.

• **مَحبتَ ديرو:** اسم خاص. تعلقي ڪنڌياري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَحبتَ ديرو جاگيرَ:** اسم خاص. تعلقي ڪنڌياري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَحبتَ فَقيرُ جاگيرَ:** اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُحبُ شاهُ(ت):** ذ . ڪجيءَ جو هڪ قسم.

• **مُحبُ واهُ:** اسم خاص. تعلقي قَنل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **مُحتاجُ ج مُحتاجَ:** ذ . صفت. (ع. حَاجَ=هن گهر ڪئي) حاجتمند– ضرورتمند– گهرجائو– احتياجمند– ڪاٽيائتو. خواهشمند– آرزو مند– متمني– خواهان. تنگ حال– غريب– مسڪين– دريوزي– نِڌر– تِهي دست– نِرڌن– ڪنُتل– ٻُڪيو– ڏُکيو– ڪنگال– تنگدست. اپاهو– اناٿو– بي حال– اڏين– بي وس– بي پهچ. فقير– پينو– بيڪاري– منگتو– گداگر– پينڻائت.

– **مُحتاجُ ٿيڻُ:** حاجتمند ٿيڻ– مفلس ٿيڻ– ڪنگال ٿيڻ– تنگدست ٿيڻ– اپاهج ٿيڻ.

– **مُحتاجِي ج مُحتاجِيُون:** ث . لاچاري– لاچارگي– گهرج– ضرورت– اٽسَرندي– حاجت– مجبوري– احتياجي– لوڙَ– لوڙهه– مانگ. اڻ هوند– تنگي– سَڪَ– گهٽتائي– غريبي– ڪنگالپڻ– ڪنگالپڻو– ڪُنتلائي– مُفلسي– تنگدستي– اِفلاس– بي نَوائي– مسڪيني. پرواهه– ڪاڻ.

• **مُحتاطُ:** صفت. (ع. احتاط= هن احتياط ڪيو) احتياط ڪندڙ –سنيال رکندڙ– خبرداري ڪندڙ– خبردار– سُجاڳ– هوشيار.

• **مُحتَرَمُ ج مُحتَرَمَ :** صفت. (ع. حَرَمَ =هن عزت ڪئي) حرمت وارو– عزت وارو– مانَ وارو– معزز– شانائتو– بزرگ.

• **مُحتَسِبُ ج مُحتَسِبَ:** ذ . صفت. (ع). حساب وٺندڙ– حِسابي. نڪتہ چين. خلاف شرع– ڳالهين جي ممانعت ڪندڙ– حاڪم. مُفتي– قاضي– نِياءُ ڪار.

• **مَحجُوبُ:** صفت. (ع. حَجَبَ= هن پردو ڪيو) حجاب وارو– حجابي . لِڪل– پوشيده. شرم وارو– لَڄارو– مُنهان چڙو– سنڪوچي– شرميلو. ڊڄڻو– ٺهڻو– تاهڙُ– ڇرڪڻو.

• **مُحَدِّثُ:** ذ . صفت. (ع. حَدَثَ) حديث بيان ڪندڙ– حديث گو. حديث شريف جو ڄاڻو.

• **مَحدُودُ:** صفت. (ع. حد= دنگ ڪيو) حَدَ ڪيل– حدبندي ڪيل– دنگ ڪيل– آخر ڪيل– پڇاڙي ٿيل. مَحصُور– مُقيد. ڳاڻ ڳڻيو– ٿورو. واجبي– پُورو پُنو– پُورو.

• **مَحذُوفُ:** صفت. (ع حَذَفَ= هن حذف ڪيو) ڪيرايل. ڇانگيل. ڪڍيل– ڪڍي ڇڏيل– جدا ڪيل– ڌار ڪيل– علحده ڪيل– الڳ ڪيل. علم نحو جي اصطلاح ۾ گهٽايل ۽ ننڍا ڪيل جملا يا لفظ. جي عبارت ۾ آڇجن ئي نتا يا ظاهر ئي ڪين آهن. تہ بہ انهن جي لڪل معنيٰ معلوم ٿي سگهي ٿي. جهڙوڪ ڪتاب جي مُنڍ ۾ "بِسمِ اللهِ الرَّحمٰنِ الرَّحِيم" جي بدران ۷۸۶.

• **مِحرابُ ج مِحرابَ:** ذ . (ع). هٿيار جو هڪ قسم– ڪَمان– ڏنش– ونگَ – ڪَمان (دروازي جي) مسجد جي الهندي طرف کان ٺهيل ونگدار جارو(جنهن ۾ پيش امام بيهي نماز پڙهائي). گول دروازو. گهڻي نماز پڙهڻ سبب پيشانيءَ تي ٿيل ڪارو داغ.

– **مِحرابِي ج مِحرابِيُون:** ث . ونگ – ڪمان. گولائي. تلوار جو هڪ قسم– خمدار تلوار. مسجد– مَسيت– مِحرابگاهه.

– **مِحرابُ گاهُ:** ذ . مسجد– مَسيت.

– **مِحرابپور:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊياري، ڏوڪري، جيڪب آباد ۽ نَـلَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مِحراب واهه:** اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُحَرِّرُ ج مُحَرِّرَ:** ذ . صفت. (ع). لِکندڙ– لِکڻوارو– تحرير ڪندڙ– ليکاري– ليکڪ– منشي– خوشخط– خوشنويس.

– **مُحَرِّرِي ج مُحَرِّرِيُون:** ث . لِکائي– مُنشگيري– ڪلارڪي.

• **مُحرِفُ :** صفت. (ع). رستي کان ڦيرايل– ڏنگو– ڦڏو. ابتو. پنهنجي جاءِ تان هٽيل. بگڙيل– ڦِٽل.

• **مُحرِڪُ:** صفت. (ع. حَرَڪ). حرڪت ڏيندڙ– جنبش ڏيندڙ –لوڏيندڙ– ڌوڏيندڙ.

• **مَحرَمُ:** ذ . صفت. (ع. حَرَم= هو نااميد ٿيو). منع ڪيل– حرام ڪيل– حرام ٺهرايل– ويجهو عزيز– اهو ماڻهو جنهن سان نڪاح ڪرڻ جائز نہ هجي(پيءُ، ڀاءُ، چاچو، مامو، نانو ڏاڏو وغيره). واقف– واقفڪار– سهي– گهرو– گهائل مائل– ڄاڻ سڃاڻ– روشناس– آشنا. واقف – اسرار– رازدار– همراز– دمساز– همدم– واقف حال– حال پائي– رازدان– پيدي. خاوند– مڙس– ڀتار– شوهر– پتي. مڙس جو ڀاءُ– ڀاءُ حرمت ڪيل– تعظيم ڪيل– عزت ڪيل (اسم خاص). هجري سال جي هڪ مهيني جو نالو(جنهن ۾ جهالت واري زماني ۾ جنگ ڪرڻ حرام هئي– عاشورن جو مهينو(هن مهيني ۾ واقعو ڪربلا ٿيو).

– **مَحرَمُ ٿيڻُ:** واقف ٿيڻ– واقف حال ٿيڻ. پيدي ٿيڻ– رازدار ٿيڻ– حال پائي ٿيڻ.

– **مَحرَمِ رازُ:** ذ . صفت. راز کان واقف– واقف الحال– رازدار– پيدي– همراز – دلي دوست – جگري دوست – ڳوڙهو يار.

• **مَحرُومُ:** صفت. (ع. حَرَمَ =هو نااميد ٿيو). منع ڪيل– روڪيل– جهليل. حرام ڪيل. نراس – نااُميد– مايوس– خستو– شڪستو– ناڪام– نامراد– بي نصيب– بدبخت– اَياڳي– ڪمبخت– ندورو– ڪَرم هيڻ– اَدورو– ڪمنصيب.

– **مَحرُومُ رَکڻُ:** روڪڻ– رنڊڻ. ناڪامياب رکڻ– نامراد رکڻ– بدنصيب رکڻ– مايوس ڪرڻ– نااُميد ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

— **مَحرُومُ رَهڻُ:** ناڪامياب رهڻ— مايوس رهڻ— نااميد رهڻ. خالي رهڻ.

— **مَحرُومِي:** ث . نراسائي— دل شڪستائي— مايوسي— نااميدي. نستائي— بدبختي— نامرادي— نياڳائي— برائي— ڪمبختي— ندورائي.

• **مَحزُونُ:** صفت. (ع. حزَنَ=هو غمگين ٿيو) غمگين— ملول— رنجيده— دلگير— مغموم— اداس— ڏکويل— ڏکارو— ڏکٽهارو.

• **مُحسِنُ:** صفت. (ع). احسان ڪندڙ— احسان ڪرڻ وارو— مهربان— ڀلائي ڪندڙ— ٺورو ڪندڙ— وڙائتو— سلوڪ ڪندڙ— نيڪي ڪندڙ— مهرباني ڪندڙ— نوازش ڪندڙ— چڱائي ڪندڙ— داتا— اپڪاري— سخي — فياض ڏياوان— ڏيالو— هتڪاري— مُربي— سهائتا ڪندڙ— سرپرست— پٺ پرو— اَن ڳراهي. پشت پناهه— دستگير— حامي— مددگار.

• **مُحسِنُ ڪُش:** ذ . صفت. مهربان کي ماريندڙ— چڱائي نه مڃيندڙ— احسان نه مڃيندڙ. ناشڪرو— ڪٽچور— ڳُٽچور.

• **مَحسُوسُ:** صفت. (ع. حَس= هن ڄاتو) ڄاتل— ڄاڻ ۾ آيل— پروڙيل— پروڙ ۾ آيل. ظاهر— پڌرو— معلوم — آشڪار— پرتڪش— قابل امتياز— سهي— معلوم ٿيڻ جهڙو.

— **مَحسُوسُ ڪرڻُ:** اِندرين سان ڄاڻڻ— حواسن سان معلوم ڪرڻ— سهي ڪرڻ— سمجهڻ. (ڳاجرا).

• **مَحشَرُ ج مَحشَرَ:** ذ . (ع. حشَرَ= گڏ ٿيو) حشر — قيام— قيامت. قيامت جو ڏينهن — مسلمانن جي عقيدي موجب پڇاڙيءَ جو ڏينهن— حساب ڪتاب جو ڏينهن— جزا جو ڏينهن— روزجزا.

• **مُحَصِّلُ:** ذ . صفت .(ع). حاصل ڪندڙ. (ٽيڪس وغيره) وصول ڪندڙ.

— **مُحصلاڻو:** ذ . دلالي— چوٽ. پلاوٽي— هُنڊياڻو.

— **مَحصَلُ ٿيڻُ:** پڙپڻ— سجهڻ— حاصل ٿيڻ— هٿ اچڻ— ملڻ— وٺڻ— لهڻ— دستياب ٿيڻ.

• **مَحصُورُ:** صفت. (ع). گهيريل—گهيري هيٺ آيل— محاصرو ڪيل— چوڌاري ڦاسايل— وڪوڙيل.

• **مَحصُولُ ج مَحصُولَ:** ذ . صفت. (ع. حصل= حاصل ڪيو) حاصل ڪيل— هٿ ڪيل— قبضي ڪيل. (ذ). ڍل— رائتر— ٽول— سُنگ— رَڪب— خراج. مڏي— ناڪو— آڪست— سُونگ— چونگي— ٽيڪس. مسواڙ— ڀاڙو— ڪرايو— اُجرت— جزيہ.

• **مَحضُ:** صفت. (ع). نِج — نِجو— صاف— شُڌ— نِبار— نيٺ— سنو— اَڇتو— نرمل— خالص— اَصيل— چِند— اَڻ ملِيل— اَئسو. قطعي— فقط— نرو— نِلو— رڳو— نسورو— سِڌو— بلڪل— سراسر— اَصل.

• **مَحظُوظُ:** ذ . صفت. (ع. حَظّ). خوش— پرسن— نهال— سرهو— راضي— سُهجو— بهار— سڪي— لطف اندوز. آسودو— اُڇڪ— سُڪيو.

• **مَحفِل ج مَحفَلُون:** ث . (ع. حَفَلَ=مجلس). ماڻهن جي گڏ ٿيڻ جي جاءِ — مجلس— سڀا— جماعت— انجمن— منڊلي— سماج— سوسائٽي. ميڙ— چوياري. ڪچهري— رهاڻ. وندر.

— **مَحفِلُ ڪرڻُ:** مجلس ڪرڻ— ڪنهن خوشيءَ جي موقعي تي ماڻهو گڏ ڪري خوشي ڪرڻ. سڀا گڏ ڪرڻ. ڪچهري ڪرڻ— رهاڻ ڪرڻ— ناچ ڳانو وغيره ڪرائڻ.

• **مَحفُوظُ:** صفت. (ع. حَفَظَ = هو بچاءَ هيٺ آيو) بچاءَ هيٺ آيل— حفاظت ۾ آندل— رکيا ڪيل— سنڀاليل— سوگهو— بلائتو— جوپ— سلامت— ڦابو— هٽيڪو— صحيح سلامت— سانديل— سانپيل— اَجوڪو— بي جوکو.

• **مُحَقِّقُ:** ذ . صفت(ع. حَقّ). تحقيق ڪندڙ— تصديق ڪندڙ— ثابت ڪندڙ— سچو ڪندڙ— چڪاس ڪندڙ— حڪيم— فيلسوف. دليل ڏيندڙ— دليلباز. ڪنهن منجهيل ڳالهه کي چِٽو ڪندڙ. قطعي (حقيقت يا ڳالهه) — تاڪيدي— حقيقي— سچي— شاني— صاف— چِٽو— ناطق. ثابت ڪيل— مستند— پڪو.

• **مُحڪَمُ:** ذ . صفت. (ع. حَڪمَ). مضبوط— پائيدار— جٽادار— مستحڪم— برقرار— ڪپ ڪوڙ— پختو— ڏاڍو— ڦابو— سوگهو— اَچل— ترَ— سخت. اَٽل— اَڻ ترَ— نِسچل.

• **مُحڪمو ج مُحڪما:** ذ . (ع. مُحڪمه= حَڪمَ). عدالت گهر— عدالت خانو— نياءَ سڀا— ڪورٽ— ڪچهري— دربار. ڪاتو— ڊپارٽمينٽ.

• **مَحڪُومُ:** صفت. (ع. حڪم). حڪم ڪيل— حڪم هيٺ— زيرحڪم— تابع— تابيني— تاني— مطيع— تحت ۾— تابعدار— وسيڪو— ماتحت— تليدو— زيردست — بجگير— باجگير. هيڻان.

• **مَحل:** اسم خاص. تعلقي گهوڙا باري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَحلُ ج مَحلَ:** ذ . (ع). وڏي عمارت— شاهي مڪان— محلات— قصر. محلسرا — حويلي— راج مندر— دولت خانو— دولت سرا— راج ڀون. بادشاهه يا امير جو گهر. گهر— جاءِ— جڳهه— آرام گاهه— آرام منزل. حرم— ڏيڊي— حرم سراءِ— زنانخانو. بيگم— راڻي— ملڪه.

Gul Hayat Institute

— **مَحلاتُ ج مَحلاتَ، مَحلاتُون:** ذ . ث . (ع. محل جو جمع) محل– بادشاهي گهر– بنگلو. (گاجرا).

— **مَحلِ سَراءِ:** ث. حرم سرا– حرَم– ڏيڍي– زنانخانو– حويلي.

• **مَحلو ج مَحلا:** ذ (ع. مَحله>محل= پاڙو). شهر جو ننڍو حصو– ٽڪُ. پاڙو– ڪوچو. رهڻ جي جاءِ– ترسڻ جي جاءِ– منزل– منزل گاهه– ٺڪاڻو– آستانو– مسڪن. جاين ڪي ليپي ڏيڻ جو اوزار. (ت). مارو. انبن جي فصل ڪي نقصان پهچائيندڙ جيت– مهلو.

• **مُحَمَدُ:** صفت. (ع. حَمَدَ= هن ساراهيو) نهايت تعريف ڪيل– گهڻو ساراهيل– حَمد ڪيل– واکاڻ ڪيل– واکاڻيل– ثناءَ ڪيل– صفت ڪيل. (اسم خاص. حضرت محمد صلي الله عليه وسلم. اسلام جو باني. آخري پيغمبر جن جو اسم مبارڪ.

— **مُحَمدي:** صفت. پاڪ سڳورن جي پيروي ڪندڙ– حضرت محمد صلي الله عليه وسلم جو اُمتي.

• **مُحمدُ آباعُ:** اسم خاص. تعلقي سکر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُحمداڻي:** اسم خاص. قبيلي جو نالو. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُحمدُ پورُ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي خيري. تعلقي اُباوڙي ۽ تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُحمدُ حَسَنُ:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُحمدُ حَسَنُ ڍڪڻُ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُحمدُ خانُ جلباڻي:** اسم خاص. تعلقي رتي ديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُحمدُ رَحيمُ:** اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُحمدُ عالمُ پَلي:** اسم خاص تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُحمدُ وارثُ ڪيهرُ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُحمد ٽانوري:** اسم خاص. تعلقي ميروخان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَحملُ:** ذ . (ع. حَمَلَ = هن بار کنيو) اُٺ تي رکيل ڏولي– ڪجاوو– ڪَڙاٺو– ڪَچاٺو– اُٺ جي هَنياري. گهوٽ ڪنوار جي سواريءَ لاءِ گاڏي. (ٿ).

• **مَحمُودُ:** صفت. (ع. حَمدَ = هو ساراهيو ويو) ساراهيل– تعريف ڪيل– واکاڻ ڪيل– واکاڻيل– ثنا ڪيل (اسم خاص). غزنيءَ جي بادشاهه سلطان ناصرالدين ابن سبڪتگين جو نالو.

• **مَحمُوداڻي:** اسم خاص تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَحمُودو:** ذ . پسارڪي وکر جو هڪ قسم– دوا طور ڪم ايندڙ (ڪنهن ٻوٽيءَ جو) جميل. ڳوڙهن وانگر ڪيرُ. (اسم خاص) تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَحمُودي:** ث . (ع). سنهي هرڪ جو هڪ قسم. دوائن جي ڪم ايندڙ هڪ پسارڪو وَکرُ.

• **مَحميدو:** اسم خاص. تعلقي ميرپور خاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مِحنَتَ ج مِحنَتُون:** ث . (ع). رنج– زحمت– تڪليف– جَفا. پتوڙ– ڳهه– جاکوڙ– مشقت– جانفشاني– سرجوشي– ڪَشالو– درد سري– جَدوجهد. ادم– ڪوشش– پورهيو ڪارهيو– ڪرت ڪار– ڌنڌو– ڪاريگري.

• **مِحنَتانو ج مِحنَتانا:** ذ . اصل لفظ مِحنتانَہ. مزدوريءَ جو مُلهه– محنت جو اُجورو– پورهيي جي قيمت– مُواجبُ– مزوري– روزُ– پورهيو– عيوضو– اُجورو– لَوازمو– لاڳ– پڳهار. (صفت). محنت– وارو– محنت جو– محنت طلب– اٽ ڪائيو– ڏکيو– ڏوکڙائيُون. محنتي– هڏُ پڳل– محنتائتو.

• **مِحنَتائتو ج مِحنَتائتا:** ذ . صفت. محنت– طَلَب– اٽ ڪائيو– ڏکيو– ڏوکڙائيُون– محنتي– هڏُ پڳل– محنتائتو.

— **مِحنَتَ سَڦَلي ٿيڻُ:** محنت برصواب ٿيڻ– پورهيو پلئي پوڻ– حق حاصل ٿيڻ– ڪيل ڪم جو اُجورو ملڻ– پورهيي جو لاڳ ملڻ.

— **مِحنتَ ڪش:** ذ . صفت. جفا ڪش– محنتي– پورهيت. (گاجرا).

— **مِحنَتَ ڪَرَڻُ:** ڪوشش ڪرڻ– تندهي ڪرڻ– سرگرمي ڪرڻ– جدوجهد ڪرڻ– جفاڪشي ڪرڻ. پورهيو ڪرڻ– مزدوري ڪرڻ. پوڪ پوکڻ– کيڙڻ– وَلڻ. ڪنهن مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ جاکوڙ ڪرڻ.

— **مَحنَتَ وَنڃڻُ:** ڪم ورهائي ڪٽڻ– پورهيو– ورڇڻ.

— **مَحنَتي ج مَحنَتي:** صفت. محنت ڪندڙ– جَفاڪش – زحمت ڪش– سختي برداشت ڪندڙ– پورهيت– مزدور– ڪَمي– ڪُولي– بيگاري.

• **مَحوُ:** ظرف. صفت. (ع. مَحوَ= گُم) گُم– غائب– لاپتہ– ويَل. شيفتہ– فريفتہ– عاشق. حيران– مَدغم– پريشان– وَائڙو– غلطان– مَگن. بي سُرت– بي خبر– بي هوش. فَنا ٿي ويَل– مٽجي ويَل– زائل. ڌِڪل. پِليل– پِلجي ويل– مُنجهيل.

— **مَحوَ ٿيڻُ:** غرق ٿيڻ (ڪم يا خيال ۾)– بيخود ٿيڻ– غلطان

Gul Hayat Institute

ٿيڻ– مگن ٿيڻ– رَتل رهڻ– رُڌل رهڻ.

– **مَحو ٿِي وَڃَڻُ:** زائل ٿي وڃڻ– اڏامي وڃڻ– گـُم ٿي وڃڻ– غائب ٿي وڃڻ. عاشق ٿيڻ– مست ٿي وڃڻ– چَريو ٿي وڃڻ– فريفته ٿي وڃڻ. غلطان ٿي وڃڻ– مگن ٿي وڃڻ.

– **مَحوَ ڪَري ڇڏَڻُ:** مِٽائي ڇڏڻ– زائل ڪري ڇڏڻ– گـُم ڪري ڇڏڻ. مُتحير ڪري ڇڏڻ– بُت بنائي ڇڏڻ. موهي ڇڏڻ– عاشق بنائي ڇڏڻ– فريفته ڪري ڇڏڻ.

– **مَحويتَ ج مَحويتُون:** ث . گـُم شدگي– بي خبري– بي سُرتائي– اغراق. شيفتگي– فريضتگي.

• **مِحوَرُ ج مِحوَرَ:** ذ . (ع. حَوَرَ= هن ڦيرايو) زمين هيءَ ڪنهن به آسماني جسم جي وچ واري هڪ خيالي ليڪ(جنهن تي ڌرتي يا ڪو به آسماني جسم ڦري)– مَدارُ. گاڏي جي وچين لوهه واري ڪامر– لوهه جي ڌُري(جنهن سان ڦيٿا ڦرن)– سَرائي– ڌُري– ڌرو.

– **مَحوَري ج مَحوَري:** صفت. مَحور وارو– گول ڦرندڙ– چڪر وارو.

• **مُحيطُ:** صفتَ (ع) . گهيريندڙ– گهيرو ڪندڙ. قبضو ڪندڙ– قبضي ۾ آڻيندڙ– وڪوڙي ويندڙ– وڪوڙيندڙ. گنجائش وارو– سمائيندڙ. گهيريل– وڪوڙيل. وسيع– پکڙيل. ڪشادو– ويڪرو.

• **مَخادِمُ:** ذ . صفت. (ع. خدم = خدمت ڪندڙ). ڪم ڪار هلائيندڙ(خاص ماڻهو)– جملي ڪم ڪندڙن جا اڳواڻ– ڪارڪن. ديوان– ڪمدار– ڪارائو. خدمتگذار– ٻيلي– ٻانها– نوڪر. ڪاتيدار– اِجاريدار– جو خدمتگار ڪان ٻني آباد ڪرائي، ان کي حصو ڏيندڙ. ڪَرَمي– هاري– ڪاشتڪار– ڀَنيرُ– ونديرُ.

• **مَخادمِي:** ث . وُزارتَ– ديوانگيري– ڪمداري. خادمي– نوڪري– بزگيري– ٻانهپ– خدمتگذاري. مخادم جو ڪم– ڪاتيداري– اِجاريداري– مخادم جا حق حقوق. ڪَرَميت– هارپ– ڪاشتگاري– کيتي.

• **مَخاديمُ:** صفت. (ع). بُزرگ– ڀَلارا– سڳورا– سَعيد– نيڪ – شريف.

• **مُخاطِبُ:** ذ . (ع. خطَبَ= هن سامهون ڳالهايو)روبرو ڳالهه ڪندڙ– خطاب ڪندڙ– ڳالهائيندڙ– گفتگو ڪندڙ– هم ڪلام– سروٽو– آلاٽو. تقرير ڪندڙ– وياکياڻي. ڏورايو ڏيندڙ– ڪاوڙجندڙ.

– **مُخاطِبُ ٿيڻُ:** روبرو ڳالهائڻ– سامهون چوڻ. خطاب ڪرڻ– خاص آدميءَ طرف ڌيان ڏيئي ڳالهائڻ– چوڻ– آکڻ– وياکياڻ ڪرڻ– ليڪچر ڪرڻ.

• **مُخالِفُ ج مُخالِفَ:** ذ . صفت. (ع. خَلَفَ).برخلاف– خلاف ٿيندڙ– اُبتڙ ويندڙ– آڏو ايندڙ – دشمن– مدعي. اُبتو– پنيرو– اُبتڙ. اٽائو– آڏو– سامهون(واءُ).

– **مُخالَفَتَ ج مُخالَفَتُون:** ث . برخلافي– اختلاف– ضِدُ– مقابلو– سامهٽائي. اُبتائي– ناموافقت. عداوت– دشمني – خصومت.

– **مُخالَفَتَ ڪَرَڻُ:** اختلاف ڪرڻ– برخلافي ڪرڻ– برخلاف وڃڻ– اُبتڙ وڃڻ. مقابلو ڪرڻ. آڏو ٿيڻ– سامهون ٿيڻ– دشمني ڪرڻ– ڪشيدگي ڪرڻ. اعتراض ڪرڻ.

• **مُخبِرُ:** ذ . صفت. (ع. خبر) خبر ڏيندڙ – خابرو– قاصد – پيغامي. نِياپو ڏيندڙ. جاسُوس– جُوٽت– چُغلُ– جُوٽيتُ– چاري– سُونجهو– جاچُوس. دَلال– وچ وارو.

– **مُخبِري ج مُخبِريُون:** جاسوسي.

• **مُخبو ج مُخبا:** ذ . (ع. مخباءُ) ڪنهن شيءِ (طعام) جي رکڻ جو ٿانءُ. ڍڪَ وارو ٿانءُ– ڍاڪُون. ننڍو ڍاڪُون. ڍبلو.

• **مُختارُ ج مُختارَ:** ذ . صفت. (ع. مختار) چونڊيل– پسند ڪيل– اختيار وارو– آزاد– خودمختيار.

• **مُختَصَرُ:** صفت. (ع. خَصَرَ=هن گهٽايو يا ٿورو ڪيو) اختصار ڪيل– گهٽايل– گهٽ– ٿورو. ٿورا ڪرو– خلاصو– مُجمل. ننڍو– ڪوتاهه. رواجي– هلڪو– واجبي– پورو پٽو– وچولو– درميان– وچٿرو. (ظرف). ٿوري ۾– جهٽ پٽ.

– **مُختَصَرُ نويسِي:** ث . ڪوتاهه قلمي– چوٽَ اکري – ٿور اکري– شارٽَ هئنڊ.

• **مُختَلِفُ:** صفت. (ع. خَلَفَ = ناموافق) اختلاف ڪندڙ– اڻ ميلُ– ناموافق– هڪ جهڙو نه – غير جنس– بي جوڙ. جُدا– بيو– ڌار– ٻيءَ طرح جو– نيارو– علحدو. پانت پانت جو– قسمين قسمين– نموني نموني– طرحين طرحين.

• **مُختيارُ ج مُختيارَ:** صفت. (ع. مختار) چونڊيل– چانديل– پسند ڪيل. اختيار ڪيل اختياريءَ وارو– بااختيار– ڪُل مختيار– خود مختيار– آزاد. پنهنجيءَ وارو– هَند وارو– رضا جو راڻو– چڙتي پلاند– پاڻ پرو– رُوءِ سوءِ– پنهنجي سر– پاڻ مُهاڙو– شُتربي مَهارُ– مُطلق. مالڪ– ڌڻي– وارث– ايجنٽ– گماشتو– دلال. بِنا پرواني وڪيل– وڪيل. ڪارڪن. ناظر– خانسامان– پنداري– مودي. متولي.

Gul Hayat Institute

– **مُختيارِڪارُ ج مُختيارڪارَ:** ذ . صفت. ڪم جي سنڀال ڪندڙ– مهتمم– ڪارپرداز. تعلقي جو ڪم سنڀاليندڙ روينيو کاتي جو عملدار.

– **مختيارڪاري ج مُختيارڪاريُون:** ث. ڪم جي سنڀال–سربراهي –اهتمام. تعلقي جي سنڀال. تحصيلداري. تعلق جي آفيس.

– **مختيار نامو ج مُختيار ناما:** ذ . لکيل اختيارنامو– لکيل دستاويز– مختياريءَ جي سَنَد– وڪالت نامو.

– **مُختياري ج مُختياريُون:** ث . عام اجازت– موڪل– اختياري– اجازت– خودمختياري– سُوتنترتا– آزادي. بي محتاجي. حاڪمي– مَجاز– حڪومت– دکو– اختياري– پرماڻ– هلندي– پُهچ. سَنَد.

• **مَخدُومُ ج مَخدُومَ:** ذ . (ع). خدمت ڪيل– جنهن جي خدمت ڪجي. بزرگ. عزت وارو– مان وارو– مُعزز– سائين – آقا– آغا– آگو– سوامي –مُربي. مذهبي رهبر– پيشوا– هادي– امام.

• **مَخدُوم پُور:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَخدُوم صاحبُ:** اسم خاص. تعلقي دادوءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مخدوم جي ڪُني:** ث . اسم خاص. لاڙ ۾ هڪ درگاهه جي ميلي جو نالو.

• **مَخرَج:** ذ . (ع . خَرَج= هو نڪتو. وهيو). نڪرڻ جي جڳهه– نيڪال– لنگهه. بنياد– اصل– پاڙَ– ماده رُوٽ– اکر ڏاتو. علم نحو جي اصطلاح ۾ وات مان "الف. ب" جي اکرن نڪرڻ جي جاءِ. اُچار. وَٽ سٽ– وَرُوڪڙ. هيٺ مٿانهين. ناز نخرو.

• **مَخرُوطُ:** صفت. (ع. خَرَطَ=ڇليو). پتائي گجر جي شڪل جهڙي ڪا شيءِ(جنهن جو مَٿ ٿلهو ۽ هيٺ پڇڙي سنهڙي ٿيندي وڃي)– گاوُدُم– سُوچي– ڏاند پُڇ. ڏول.

– **مخروطي ج مَخروطِي:** ذ . صفت. پتائي گجر جي ڏول جهڙي (ڪا به شيءِ)– گاوُدُم– ڏاند پڇو– گاڻ پڇو– ڏُول شڪل.

• **مَخزَن:** (ع.خزَن). خزاني جي جڳهه. گڏ ڪرڻ جي جڳهه– گودام. گنج. ذخيرو. (آصفيه). گنجينہ مضمون– رسالو. ڪوش– لُغت.

• **مَخصُوص:** ذ . صفت. خَص=خاص ڪيو ويو). خاص ڪيل– خاص– نجو– خالص. چونڊيل– ڏُٽيل– ڏوجيل– جدا– علحدو.

• **مُخفَفُ:** صفت. (ع . خَفَ= هو هلڪو هو). هلڪو ڪيل– گهٽ ڪيل– اختيار ڪيل– ٿورو ڪيل– ڇانٽيل– ڇانگيل.

• **مخفي:** صفت. (ع. خَفَي) ڳجهو– پوشيدو– لڪل– خفيه– اولاتو– نامعلوم– (اسم خاص). شهزادي زيب النساءِ جو تخلص.

• **مَخل:** ذ . (ع) . انديشو– اونو– اَلڪو– فڪر. ڊپ.

• **مخاب:** ذ . پسارڪي وکرجو هڪ قسم– دوا طور ڪم ايندڙ هڪ وڻ جو ٻج. (ف– ج).

• **مُخلِصُ:** ذ . صفت. (ع. خَلَصَ). خالص(دوست وغيره). سَچو– سچار– سَرلو– صادق – راستباز– کرو. صاف دل – بي ڪُپت– نِسڪَپٽ– بي ريا. همدرد– حال وندبيندڙ– ڏک ونڊائي– غمخوار– غمگسار. ڇنل– آزاد. مُجرد– ڪنوارو– ڇڙهو– وانڊو.

– **مُخلصي ج مُخلصيُون:** ث . سچائي– اخلاص. همدردي– غمگساري– وفاداري– غمخواري– ڇڙهائي– اڪيلائي– وانڊائي. موڪ– ڇوٽڪارو– رهائي.

• **مَخلُوطُ:** صفت. (ع. خَلَطَ). مليل– گڏيل– گاڏڙ– آميخته– گڏ وچڙ.

• **مَخلُوق:** صفت (ع. خَلَق= هن پيدا ڪيو) پيدا ڪيل– پيدا ٿيل– ناهيل– جوڙيل– اُپايل– خلقيل– رچايل . پراڻي– جيو– ساهه وارو– حيوان– جانور. (ث). خلق– دنيا – سنسار– ڪائنات.

– **مَخلُوقاتُ:** ث . اپايل شيون– سرشٽي– رَچنا– خلقت– جوڙ– دنيا– جهان– سنسار. پيدا ڪيل جڳ.

• **مُخمَسُ:** صفت. (ع. خَمَسَ= پنج). پنجن ڪُنڊن وارو– پنج ڪُنڊو. (ذ). شعر جو هڪ قسم– پنهنجن مصرعن جو نظم. (آصفيه).

• **مَخمَلُ ج مَخمَلَ، مَخملُون:** ذ . ث . (ع. خمل). ريشمي ڪپڙي جو هڪ قسم– نهايت نرم ۽ ريشمي ڪپڙو– بَخمل.

• **مَخمُورُ ج مَخمُورَ:** ذ . صفت. (ع. خمر). شراب پيتل– پيتل– خمار چڙهيل– نشي ۾ چور– خماريل– مدهوش– نشئي– ڪيئو– اَلوٽ– مگڻ– مست– متوالو.

• **مُخنث ج مُخنث:** ذ . صفت . (ع. خَنث= ڪَڏڙو ٿيو) ڪدڙو– هيجڙو– خُنثي– ڪَسِي. مڙسيءَ کان سواءِ. بي ٻهج– بي زورو– بي وس– بي طاقت.

• **مَخولُ ج مَخولَ:** ذ . ڪِلَ– مسخري– ٺٺول– مذاق– چرچو– چيڙ خواني– چرچو ڀوڳ– خوشطبعي. فخر– مرڪ– ناز. مغروري– گهمنڊ– شيخي– هٺ– دماغ– وڏائي– هوءِ– دَم– اغماض– غرور.

– **مَخول بازي:** ث . مسخري– ٺوڪ زني– ٺوڪ بازي– ٺٺولي– چرچو ڀوڳ– طعني بازي– مذاق.

Gul Hayat Institute

– **مَخولُ ڪَرڻُ:** کِل مسخري ڪرڻ– ٺٺول ڪرڻ– مذاق ڪرڻ–چرچو گهبو ڪرڻ– ٽوڪبازي ڪرڻ.

– **مَخولِي:** ذ . صفت. چرچائي گهبائي– مذاقي– ٽوڪباز– مسخري ڪندڙ– مغرور– هٺيلو– آيماني– مَجازي– آڪڙيل– دماغي– هَٺي–فخروندڙ–فاخرو–هٺيلو–تڪبري. عاليشان– ٺٺ وارو–آڊمبر وارو–دٻدٻي وارو–شان وارو–طومان وارو.

– **مَخولِي ج مَخولِيُون:** ث . مخول– مخول بازي.

• **مَخِي:** اسم خاص. تعلقي ڪَڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَخيرُ:** صفت. (ع) خيرات ڪندڙ– فياض – داتا– ڏاتار– سخي– نهايت نيڪ.

• **مَدُ ج مَدَ، مَدُون:** ذ . ث . ڪَشش– ڇِڪَ – تاڻَ. ڊيگهه – ڊگهائي– لمبائي. علم نحو موجب ڪنهن بہ اُچار کي ڇڪ ڏيندڙ– نشاني – اکر جي اواز کي ڊگهو ڪندڙ علامت "آ" نشاني– علامت.

– **مَد شَد سان:** ظرف . گهڻي ٺاٺ باٺ سان– صفائيءَ سان– چٽائيءَ سان– ظاهريءَ طرح– پڌرائيءَ سان– کُلم کُلا– ظاهري نموني ۾.

– **مَد نظرَ:** ظرف . ڏسڻ جي حد تائين– حد نظر تائين– پيش نظرَ– مَدنگاهہ. (ذ). اها شيءِ جا نظر جي سامهون هجي. قصد – ارادو– مقصد– مراد.

– **مدنگاهہ:** ظرف. مد نظر.

– **مَدُ ج مَدَ:** صفت. (سن. مَديہ= شراب) پيئڻ لاءِ نشيدار عرق– شراب– باده– دارُو– مَئي– صُهبا– مَديہ سارُ.

"وَٽ وَٽ وڃيءَ ۾، مَٽ مَٽ مَدُ پيو". (شاهہ).

(مَدُ=مَستِي) نشو– مَستي– خُمار– متوالاپڻ– سرشاري– مدهوشي– مدمتي– مخموري– ڪيفہ چريائي– پاڳلپڻو– جُنون– سوداءُ موهہ– عشق – محبت– پيار– قُرب– چاهہ– لاڙو– چاهَت. آنند– خوشي– لُطف– مزو– موج. مغروري– گهمنڊ–شيخي–هَٺ–دماغ–وَڏائِ–هوءِ–دَمُ–اغماض– غرورُ– بانورُ– آڪڙ– هَٺ– اهنڪار– وڏائي– تڪبر– ٺَٺ– ناز. (صفت). پيتَل– خُماريل– مست– متوالو– مدهوش. خوش–سرهو–راضي–نهال–پرسن. ماکي. (گاجرا).

– **مَدُمَستُ ج مَدَمَستَ:** ذ. صفت. نشئي– خُماريل– مَٺَ چڙهيل– نشي ۾ پُرُ– پيتل– ڪيئو.

– **مدمغزُ:** ذ . صفت. مغروريءَ سان پريل– هٺيلو– هوڏي– ضدي. مٺي ڦريل.

• **مَدَ ج مَدُون:** ث . مُندَ– موسم– رُتَ.

• **مُدا:** ث . (ع. مُدة= مُدو) وقت– سمو– عرصو. ٺيڪ وقت. مُدو. (ع. مدعي. مدعا) دعويٰ جا دليل– مخالفانہ دليل. بحث.

– **مُداڪَرڻُ:** ٺيڪ وقت ٿيڻ. پورو ٿيڻ– ختم ٿيڻ.

"محشر ڪيو مُدا، اڄ اڄوڪي ڏينهڙي". (خان زئي).

– **مُداوَڻُ:** آڏا جواب ڪرڻ. مخالفانہ بحث ڪرڻ.

• **مَداحُ:** صفت. (ع. مَدَحَ= هن ساراهہ ڪئي) مدح ڪندڙ– تعريف ڪندڙ– ثناخوان– صفت ڳائيندڙ. ڀَٽُ. ڪَٽڪُ. (آصفيہ).

• **مَداحَ ج مداحُون:** ث . (ع. مَدَحَ=هن ساراهہ ڪئي). تعريف – ساراهہ– واکاڻ– ثنا– صفت– مدح. شعر جو هڪ قسم– تعريفي بيت.

• **مَداحُون پڌائڻ:** خوشامد ڪرڻ. هيٺيون مٿيون ڳالهيون پڌائي خوش ڪرڻ.

• **مُداخلَتَ ج مُداخلتُون:** ث . (ع. دخل) دخل– درڪُ– دست اندازي– وچ ۾ اٽڪاءُ– مزاحمت. قبضو. تصرف. قابو. تحت.

– **مُداخلَت ڪَرڻُ:** دخل ڏيڻ– وچ ۾ ٽپي پوڻ– دست اندازي ڪرڻ– اٽڪاءُ ڪرڻ.

• **مَدارُ ج مَدارَ:** ذ . (ع. دَور) گردش جي جاءِ – ڪنهن آسماني جسم جي دوُري ڪرڻ جي جاءِ – ڦيري جو چڪر– دائرو– گول – چڪرو– حلقو. ڪنهن گرهہ جو سج جي چوڌاري ڦرڻ جو رستو. ڦيرو– گهيرو. بنياد – پيڙهہ– مُول. آڌو – ٽيڪ– پروسو– سهارو– تعلق– واسطو– ذمو– ذميواري– جوابداري. مقصد– ارادو. (اسم خاص). هڪڙي مسلمان فقير جو نالو(جو مدارين يعني بازيگرن جو مرشد هو) مدار شاهہ.

– **مَدارُ المَهام:** ذ . صفت. اُهو ماڻهو جنهن تي سلطنت جو دارومدار هجي– وزيراعظم – پرڌان منتري. حاڪم – ناظر. سلطنت جو رڪن– اڳواڻ. فوج جو حاڪم سالار– سپهہ سالار.

– **مَدارُالنهار:** ذ . سج جي اوج وارو وقت– مُنڍيان ڦاڪ(اها ڊگهائي ڦاڪ، جا ڪنهن بہ خاص هنڌ مان لنگهي، جنهن جي مٿان جڏهن سج ايندو آهي تہ پوري منجهند ٿيندي آهي).– گگول(آسماني گول) جي اها ڦاڪ، جنهن وٽ ڪنهن هنڌ جي مٿان سج جو يا ڪو تارو پوري اُتانهينءَ تي پهچي ٿو. ڏينهن جو وچ – منجهند– ٻپهر– ٻپهري– نصف النهار.

• **مَدارت ج مَدارتُون:** ث . (ع. مُدارت جو بگڙيل)خاطر تواضع–

Gul Hayat Institute

آڌر ڀاءُ. پرچھلو– سھارو– ٽيڪ. آٿت– ڏڍُ– تسليٰ – دلداري. مدت– مَدد– واھرُ– سھائتا– مددگاري.

– **مَدارَتَ ڏيڻُ:** تسليٰ ڏيڻ– دلداري ڏيڻ– آٿت ڏيڻ. مدد ڏيڻ– واھر ڪرڻ.

• **مَدارَتَ ج مَدارَتُون:** ث. مَدارت.

• **مَداري ج مَداري:** ذ. صفت (پرا. مَدارَ + اِي . سن. مُدار + اين +ڪَ= بازيگر). بازي وجھندڙ– نَٽ– بازيگر– کيل تماشي وارو. هٿ جي چالاڪي وارو کيل ڏيکاريندڙ– هٿ نات ڪندڙ– ڪيڏباز– اٽڪلي. پولڙو يا رڇ نچائيندڙ. (ذ). فقيرن جو هڪ قسم. (اسم خاص). هڪ جبل جو نالو.

• **مُدافَعَت:** ث. (ع). دفع ڪرڻ جي حالت. روڪُ– جهَل– پَل– اٽڪ– رنڊڪ– وِگهَنُ– منع. شڪست– هار.

• **مُدامُ:** ظرف. (ع. دوام = هميشه) هميشه– باروهي– نِتُ– سدائين– سدا– دائمُ– دائما– روز– لڳاتار– بنا ناغي جي– مُدامي. پُراڻو– قديم– ڪُهنو– پُنو– آڳاٽو– اڳيون– پَراچين– پراتن– اڳوڻو.

– **مُدامِي:** ظرف. هميشه جو– باروهي– نِتُ– سدائين جو– روز مرھ جو. قديمي– آڳاٽو– پراڻو– ڪُهنو– پراچين– جهونو.

• **مُداوَمَت:** ث. (ع). هميشگي.

• **مُدبِرُ ج مُدَبِرَ:** ذ. صفت (ع. دَبَرَ) تدبير ڪندڙ. صلاح ڏيندڙ– صلاحڪار– مُشير– پَهِي. انتظام رکندڙ– ڪار پرداز – ڪم هلائيندڙ– سربراھ– وزير– ديوان. داناءُ– عقلمند– سياڻو– دانشمند. سوچيندڙ– فيلسوف.

• **مَدَت ج مَدَتُون:** ث. (ع. مَـدَدَ جو بگڙيل). مدد – واھر– سھائتا– حمايت. همراھ– پنيرائي– مدارت– پرچھلو.

"مَدت تي، ميھار! يارا ساھڙ! سائِر سيرِ م." (شاھ).

• **مُدتَ ج مُدتُون:** ث. (ع). مُدو– عرصو– معياد– سمون– وقت– تائير. تاڻو– مهل– دير. جُڳ– زمانو.

– **مُدتَ جو:** قديم– آڳاٽو– پراڻو.

– **مُدت خارِجُ:** ذ. صفت. وقت گذري ويل– مدي خارج– مدي پوري– رواج مان نڪري ويل.

• **مدح ج مَدحُون:** ث. (ع). ساراھ– واکاڻ– تعريف– حَمد– ثنا– صفت– مَداح. آفرين– واھ واھ– اُستت.

– **مَدحَتَ ج مَدحَتُون(ت):** ث. مدح– ساراھ.

– **مَدحِيَہ:** صفت. مدح جو– مدح وارو. ساراھ ڏيکاريندڙ. واکاڻيندڙ.

• **مَدحُو ج مَدحا:** ذ. گھوڙي جي بيماريءَ جو قسم– اڳين ٽنگن جي مٿان ڦٽ (مهيري).

• **مَدَدَ ج مَدَدُون:** ث. (ع). حِمايت– اِمداد– واھر– همراهي– تائيد– دستگيري– معاونت– تعاون. آڌار– سھارو– ٽيڪ– ڏڍُ.

– **مَدَدَ جو هٿَ ڊگھيرڻ:** مدد ڪرڻ– سھائتا ڪرڻ– واھر ڪرڻ.

– **مَدَدَ ڏيڻُ:** سھارو ڏيڻ– سھائتا ڪرڻ– دستگيري ڪرڻ– حمايت ڪرڻ.

– **مَدَدَ ڪَرڻُ:** سھارو ڏيڻ– سھائتا ڪرڻ– حمايت ڪرڻ.

– **مَددگارُ ج مَددگارَ:** ذ. صفت. مدد ڪندڙ– حمايتي– حامي– معاوَن– ساٿي– واھر– سھائڪ.

– **مَددگاري ج مَددگاريُون:** ث. مدد– واھر– سھائتا– حمايت.

– **مَدَدَ گهُرَڻُ:** ڪمڪَ طلب ڪرڻ– سھارو گھرڻ– امداد گھرڻ.

– **مَددُو ج مَددُو:** ذ. صفت. مدد ڪندڙ.

– **مَددي ج مَددي:** ذ. صفت. مدد ڏيندڙ– همراھ. گناھ جهڙي ڪم ۾ همراهي ڪندڙ. (گاجرا).

• **مَدَد ڪوسو:** اسم خا. تعلقي نَئل ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **مَدُو:** ذ. پسارڪي وکر جو هڪ قسم– دوائن جي ڪم ايندڙ هڪ قسم جي گاھ جا سکل پن. (ف– ج).

• **مُدرُ ج مُدرَ:** ذ. صفت. اَمرُ– مَٺر– اَٽل– ڪاھوڙو– پُختو– پَڪو. نِبر– ضدي– هوڏي– اَهنڊ– هٺيلو.

• **مُدرا:** ذ. (سن. مُدرا). مُندي. جوڳين جي ڪنن ۾ پائڻ جا ٽلھا والا.

• **مَدرا:** ذ. (سن. مَديہ). شراب– مئي– مَدُ– مَدُ.

• **مَدراسي:** ذ. زناني ڪپڙي جي سُٽڻ جو هڪ قسم.

• **مُدرِس:** صفت. (ع. دَرَس =هن پڙهيو). سبق ڏيندڙ– پڙهائيندڙ – مُعلم– اُستاد– سکيا ڏيندڙ– ماستر– پنڊت– آچاريہ.

• **مَدرسو ج مَدرسا:** ذ. (ع. مَدرسَہ> دَرس= هن پڙهيو). پڙهڻ جي جڳھ (لفظي معنيٰ ۾ ضد آهي= مڪتب= لکڻ جي جاءِ) – وديا آليہ– تعليم گاھ– درسگاھ– پاٺشالا– دبستان– مڪتب– خَتاب– ڪتاب– اسڪول.

– **مَدرسائُو ج مَدرسائا:** ذ. صفت. مدرسي جو– مدرسي وارو. (گاجرا).

• **مُدري ج مُدريُون:** ث. (سن. مُدرا= منڊي). ڪن جي ڪيوٽي. مُنڊي. (گاجرا).

• **مُدعا ج مُدعائُون:** ث. (دعَيٰ= هُن گھر ڪئي) گھر –

Gul Hayat Institute

طلب. مراد— مقصد— غرض— منشا— مطلب— تمنا— مَنورت— منورتِي— اِرادو— خواهش— مرض— اِڇا— ڪامنا— آرزو. گهرج— غرض. پروجن— ارٿ— مطلب.

"ماڻهيءَ من مُدعَا، پيو سپ ڦتو ڪر ڪارڪم ".(قاسم).

— **مُدعَا علَيہِ** : ذ . صفت. اُهو ماڻهو جنهن تي دعويٰ ڪجي— جوابدار— گنهگار— ڏوهاري— جوابده— ڏوهي— تهمتي.

— **مُدعِي ج مُدعِي**: ذ . صفت. دعويٰ ڪندڙ— دعويدار— فريادي— دانهين— چيڪو— داد خواه— مستغيث. وروڌي— دشمن— ويري— مخالف— رقيب— حريف. (ث . مُدعِيہ).

• **مَدفَن**: ذ . (ع. دَفَنَ=هن پوريو).دفن ڪرڻ جي جاءِ — مُقام — قبرستان.

• **مَدفُون**: صفت. دفن ڪيل— گم ڪيل — پوريل— لڪايل— لڪل— ڳجهو— مخفي— پوشيده.

• **مُدڪِي ج مُدڪِيُون (ڪ)**: ث . مڇيءَ جو هڪ قسم(پني ڪاري، پيٽ اڇو ڊيگهه سوا فوٽ تائين). (ن— ب).

• **مُدگَرُ ج مُدگَرَ**: ذ . (سن. مُدگَرُ> مُدگَ) ڪسرت ڪرڻ لاءِ ڪاٺ مان ٺاهيل ڏنڊڙن جو هڪ قسم— مُگدر— مُگر— مُگرو— مُگري.

• **مَدَل**: ظرف . پَڪيءَ — مُور— هَڏ— اصل— بنهه— هرگز.

• **مُدَلَّل**: صفت. (ع). دليل ڏنل— دليل سان ثابت ڪيل . معقول— ٺيڪ— درست— قرين قياس— بَجا— صحيح— برابر. (آصفيہ).

• **مُدَمغ ج مُدَمغ**: صفت. دماغ وارو— داناءِ. عاليشان— ٺَٺَ وارو— اڊمبر وارو— دٻدٻي وارو— تجمل وارو— مان شان وارو.

• **مدَنُ ج مدَنَ**: ذ . (سن. منچ) جاءِ جي ڇڄهري ڪي جهلي بيهندڙ ڪاٺي(جنهن جو هڪ ڇيڙو پٽ واري داسي سان هجي ۽ ٻيو پاسو مٿي ڇڄهري ڪي جهلي) . انگاس جي چونڪ ڪي جهلڻ لاءِ ڦرهين مان هڪ ڦرهي. ڪنهن شيءِ ڪي (جهڙوڪ بتي يا ڏکي وغيره ڪي) ٽنگڻ جي ڪاٺي. سهڻو مَد پريل— مخبوب— معشوق.

• **مدَنِي**: صفت. (ع. مَدينَہ=شهر) مديني شهر جو رهاڪو— مديني شهر جو وينل . (اسم خاص). حضور رسول الله صلي الله عليه وسلم جن جو لقب.

• **مَدو ج مَدا**: ذ . صفت. (سن. مَندَ= مدو) خراب بڇڙو— بُرو— ڪنو— لڳو— مَدو— بَدُ. مَداين سان پريل— مَٺَ گهرو— ڏجڻ— ويري— دشمن— بدخواه. (ث . مَدي ج مَديُون).

— **مَدائِي ج مَدائِيُون** : ث . بڇڙائي— بُرائي— ڪِنائي— خرابي — منداڻي —لڱائي— بدي. عيب. ڏوهه. گهٽتائي— ڪچائي.

— **مَدايُون ميٽَڻُ**: ڏوهه گناهه معاف ڪرڻ.

• **مَدُو ج مَدُو**: ذ . چوپائي جانور جي بدن جو هڪ حصو— گهوڙي، گڏهه ۽ خچرجي اڳئين چونڪ ڪان ٿورو پٺتي وارو مٿي نڪتل حصو(گردن). (اٺ جي) ڪنڌ ۽ ٿوهي جي وچ وارو مٿيون پاسو. گهوڙي ڪي زين جي گَسڻ ڪان ٿيل ڦرڙي. (گاجرا).

• **مُدو ج مُدا**: ذ . (ع . مُدة= وقت) عرصو— مدت— ميعاد— وقت. مهل— ٽاڻو— ويرم. مهلت— فرصت— وٿِي— ڇيٽي— وڇيٽي. انجام وارو وقت— ڪَڻ. (ع. مُدعا= گهُرَ) گهُر— طلب. مراد— مقصد— مطلب— مدعا. تقاضا. بحث— تڪرار— مناظِرو— خرخو— حجت— هوڏ— ضِدُ— گهپي. جهيڙو— جهڳڙو— ٽَنٽو— رڳڙو— فساد. دشمني— ويرُ— بُغض— عداوت— وروڌ.

— **مُداوڙڻ**: آڏا جواب ڏيڻ— بحث ڪرڻ.

— **مُدو پرڻُ**: ميعاد پورو ٿيڻ— وقت پرجي اچڻ— انجام وارو وقت پورو ٿي اچڻ.

— **مُدو ٻَڌِڻُ**: عرصو وجهڻ— ميعاد رکڻ— وڇي وجهڻ— وٿِي ڏيڻ— وڇيٽي وجهڻ— انجام وجهڻ— حجت ڪرڻ— هوڏ ٻڌڻ— بحث مباحثو ڪرڻ. ويرُ وجهڻ— دشمني رکڻ— ضديت رکڻ— ضد ڪرڻ— بغض رکڻ— ٻيائي رکڻ. جهڳڙو ڪرڻ— جهيڙو ڪرڻ— رڳڙو ڪرڻ— ٽنٽو ڪرڻ— فساد ڪرڻ.

— **مُدي پُٺي**: ظرف. مُدي پوري ٿيڻ تي— مقرر وقت گذرڻ تي.

• **مَدوائِي**: اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **مُدَوَرُ ج مُدَوَرَ**: ذ . صفت. (ع. دَوَر) . محرابي— محرابدار— ڪماني— ونگ وارو— ڏِنگو— ور وارو— گول— گولائون— چڪرائون.

• **مَدُوئا**: ذ . ث . اڇيون ماڪوڙيون. ڪَٽ. اڏوهي.

• **مَدهوشُ ج مَدهوشَ**: صفت. (ع. دَهشُ=هو گهمراهه ٿيو) گمراهه— حيران — پريشان— سرگردان— وائڙو. بيهوش— بي سُڌ. بدمَست— مخمور— خمار ۾ پُر— مَگن— متوالو.

— **مَدهوشِي ج مَدهوشِيُون**: ث . بيهوشي— مستي— متوالائي— مخموري— خمار— نشو.

• **مَدَنُو**: ذ . (سن. مَنيا= ڳچي). گهوڙي جو هڪ قسم جو سَنجُ. (شايد مَدُو). گهوڙي جي گردن . زين جي گسڻ ڪري گهوڙي جي گردن تي زخم.

• **مَدِي ج مَدِيُون**: ث . (سن. مَندَ= مَدو). بُرائي— بُڇڙائي—

Gul Hayat Institute

خرابي – بَدي – مَندائي. دشمني – ويرُ – بدخواهي . دوهُ – دغا – ٺڳي – ڪَپٽ – فريب.

"مَدي ڏيرن مَن ۾، آئون ڪليو ڪينڪاريان" (شاهه).

● مَديانُ ج مَديانَ: ذ. (سن. مت=ڳنڍڻ). مَدَنُ.

● مديجي: اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● مَديدُ: صفت. (ع. مَد) ڇڪيل – تاڻيل. ڊگهو – لَمبو – دراز – طويل – وڏو.

● مَديَرُ ج مَديَرَ: ذ. صفت. (سن. مَديَر= وچولو) وچون – درمياني – وچٿرو – وچولو – مذير – وچ واهو – منجهولو.

● مَدينو: ذ. (ع. مدينه= شهر) شهر – ننگر – ننگري – بلده. (اسم خاص). عربستان جو مشهور شهر (جنهن ۾ جناب رسالت ماب صلي الله عليه وسلم جن جو مرقد مبارڪ آهي).

● مَدَّ ج مَدَّ: ذ. (سن). ماکي – شهد – گلن جو رَسُ. شراب – مَدُ – مئي دارون. نشو. بهار جي موسم. جواني.

– مَدّ آڪاسُ: ظرف. آڪاس جي وچ ۾ – ڪاپار تي – مٿان. ظاهر – چٽو.

– مَدّ ماتو: ذ. صفت. شراب پيتل – خماريل – مست.

– مَدّ مَچڻ: شراب جو گهڻي وقت رکجڻ ڪري ڏپ ڪري وڃڻ. بانس ڪرڻ – ڪنو ٿيڻ – بدبوءِ ڪرڻ – ڏپ ڪرڻ – ڇٽ ڪرڻ – عُفُونت ڪرڻ.

– مَدّ مکي ج مَدّ مکيون: ث. ماکيءَ جي مک – شهد مکي.

● مَدّ: ث. زال – عورت – ناري – مَنڌُ.

"مَدّ مَ منجهه ويهه، اُپي اُوسڙ اُس ۾".

● مَدّ ج مَدّ: ذ. صفت. (سن. مُوڙ) بيوقوف – بي عقل – مُورک – احمق – بي سمجهه – اناڙي – ڇسو – پُوندو – ڪم ذهن – مَت هيڻ – آڏايو – موڳو مٺو – اٽاسو – جاهل – مُوڙهل – ڪُند – جڙُ – ڳهيلو.

– مَدّو: ذ. صفت. مَدُّ.

● مَدَرُ ج مَدَرَ: ذ. صفت. ماکيءَ جهڙو – مٺو – شيرين. مزيدار – رس وارو – رسيلو. سرهو – سگنڌيو – خوشبوءِ دار. مني سُر وارو – سُريلو. موهڻو – موچارو – دلپسند – پيارو – وڻندڙ – نزاڪت وارو – نفيس – نرم – مُلائم – نازڪ.

– مَدُرتا: ث. ميناج – خوبي – لطافت.

● مَدَمُ: صفت. (سن. مَديَہ=وچ) وچ وارو – وچولو – وچون – درميانو – وچٿرو. ڌيمون – آهستہ – هرين هَرين – هوريان – ڍرو – ڍيري. جهيٽو – جهڪو. (ذ). سرگم جو چوٿون سُر يا تال – ستن سُرن مان چوٿين سُر جو نالو.

– مَدَمُ سُرُ: ذ. ڌيمون سُر – ڍرو سُر. راڳ جو چوٿون سُر.

● مَدوُرو(ث): ذ. وات جي هڪ بيماري (نزلو جنهن ڪري وات مان خراب بانس اچي).

● مَديانُ ج مَديانَ: ذ. اسم. (سن. مَديہ= وچ + اَهن=ڏينهن) وچ ڏينهن – منجهند – ٻپهري – ٻہ پهر – نصف النهار. (مت=ڳنڍڻ) ڇڇري ڪي جهلڻ جي ڦرهي – مدَن – مَديان.

– مَديان ڦاڪ ج مَديان ڦاڪون: ث. هڪڙي قطب کان ٻئي قطب تائين خيالي ليڪ (جا ڌرتيءَ ڪي ٻن حصن ۾ ورهائي) – زمين کي حصا ڪندڙ خيالي ليڪ.

● مَديرُ ج مَتيرَ(ڪ): ذ. وڏو پَنڪو – ڦيڙهو – ڦيٽو – ڦهيڙ – ڦيڙاهه – دُنباري – پڳ – پاڳ.

● مَدّ: ظرف. مشڪل سان – مَس مَس – مَس – اَجا – لاچار – ورلي.

● مَدَ ج مَدون (ل – ث): ث. (سن. مَند= سينگارڻ). ڪنوار جي مائٽن کان ڪنوار کي مليل ڪپڙن جو جوڙو – وڳو. سامان. (اسم خاص). تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● مَدّ ج مَدّ: ذ. ڪانن جو تُرهو – تَلو – تَرُ.

"ڪَک. ڪانڊيرا، ڪانيون، ميڙي ٻڌم مَدّ." (شاهه – سهڻي).

پاڻيءَ جي مٿان ڪکن ڪانين مان ٺهيل گهرڙو. رَڃ کي مٿي جهلڻ لاءِ ڪانن جو ڳڏو. ڍير – ڍِڳُ – سٿو – ڳُدام – ٿهو. ڪانين جي پَري. مَڇين جو ڍير. پيهو. (ل). سامان جو ڍِڳُ – مَدي. سامان – اسباب (لس). ڪانين ڪانن جو گهر.

"تيلاهون مون مَدّ، آهي تنهنجو آسرو." (خان زئي).

● مَدّ: اسم خاص. تعلقي گمبٽ (خيرپور ميرس) ۾ هڪ ديهه. ڳوٺ جو نالو.

● مَدّ ج مَدّ: ذ. صفت. مَدُو – لَمون. ڍلو – سست – موڙَنُ – موڳَشت – ڪُند – موڳو مَٺو. سادو سودو – ڳالهائڻ جو ٿلهو. پوررڙو – ڪم عقل – ڪم فهم.

● مَدَّ اُبِيائي: اسم خاص. تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● مَدارُ ج مَدارَ: ذ. ٿڌڙي هير. جهڙالو.

● مَدازُ ج مَدازَ (ڪ – ڪ): ذ. زڪام – ليسُ – ٿَڌ جو اثر.

● مَدالو ج مَدالا(ل): ذ. ڍِڳُ. سامان – ٽپڙ – اسباب. بار.

● مَدَّبَاهُو: اسم خاص. تعلقي ڏوڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● مَدَّعَليمُ: اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

Gul Hayat Institute

• مکوج مڪا(ل): ذ. جنازو- لاش- لاشو- مُڙدو- مُردو.

• مَکو ج مَڪا: ذ . صفت. (پرا. سن. مَنِدُ= مَڏو). اهو اوزار جنهن جي ڌار تکي نہ هجي- لَمو- ڪُند- بي ڌار- ڏُوڏُ- گَنل. ڪُند ڦهر- موڳو- موڏنُ- مُڏ.

– مُڏائِپ ج مُڏائِپون: ث . اوزار جي اڻ تيزائي- ڪُندائي- مُڏائي- لَمائي.

• مُڏائِي ج مُڏائِيون: ث. مڏائپ.

• مڪار(ل): ذ. مڏاڙ.

• مڪهين: ظرف يقيناً- خاطريءَ سان - بيشڪ- تصديق سان - سچ پچ- بنا شڪ شبهي جي- بلاشڪ- اَوس- ضرور- يقيني.

• مَڏي ج مَڏيون: ث . (سن. منڊ= سينگارڻ). سامان- ٽپڙ- اسباب- سامان سڙو- ٽپڙ ٽاڙي. لڏ پلاڻ جو سامان.

"ميان جي مڏي، ہر ڏندڻ تي تڏي."(چوٽي).

مال- ملڪيت- دولت. محصول وٺڻ جي جاءِ - ناڪو. درياءَ جي ڪناري تي ڦاسايل- پَلن يا مڇيءَ جي گڏ ڪرڻ وارو هنڌ. اها جاءِ جتي عمارتي ڪاٺيون وڪرو يا مسواڙ لاءِ رکجن.

– مڏي وارو ٿيڻُ : ملڪيت وارو ٿيڻ- ڏتوان ٿيڻ- شاهوڪار ٿيڻ- پاڇيو ٿيڻ- سکيو ٿيڻ- آسودو ٿيڻ.

– مڏي ڪيڻ(ت): مال ملڪيت ٻاهر ڪڍڻ. ٽپڙ ٽاڙي ڪيڻ- ڪارخانو چالو ڪرڻ.

• مڪيٺو ج مڪيٺا: صفت (ف. مَ= نہ +ڏيٺو=ڏيندڙ) ڪنهن کي شيءِ ڏيڻ جو ارادو نہ ڪندڙ- پڪو- مُٺ ڀيڙ- ڪنجوس- بخيل- شُوم- مُوذي.

• مڪبرا: جوڳي فقيرن جي ڪنن جا والا.

• مَڏي ج مَڏِيون (ک): ث . منڊي- ڪن جي ڪيوٽي. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• مَڏُ ج مَڏ(ت) : ذ . صفت. ٿوريءَ سمجهہ وارو- مُورک- بيوقوف- گهيلو- پورڙو- ڪم عقل- سادو سودو.

• مَڏيو ج مڏيا: ذ . گهوڙي جي پيرن جي بيماريءَ جو هڪ قسم(جنهن ۾ گهوڙو منڊڪائي).

• مَذاقُ ج مَذاقَ: ذ . (ع. ذوق) شوق- چاهَ- رغبت- لاڙو- ميلان- رُحجان. خوش طبعي - ظرافت- يوڳ- کِل چرچو- مسخري- مخول. حاضر جوابي- نُڪتو.

– مَذاقَ ڪرَڻُ: چرچو گهٻو ڪرڻ- يوڳ ڪرڻ- خوشطبعي ڪرڻ- مسخري ڪرڻ- کِلَ يوڳ ڪرڻ- ٺَڳي ڪرڻ- ڪَپت ڪرڻ- دغا ڪرڻ- دولابُ ڪرڻ(ت).

– مَذاقُون ڪرَڻُ(ل): مسخري ڪرڻ. چرچا ڪرڻ.

– مَذاقِيہ : ذ . صفت. مسخري وارو- ڪلائيندڙ. چرچي بازي وارو(ڪلام).

• مُذَبذَبہ صفت (ع. ذَبذَبَ=غير مستقل مزاج) غير مستقل مزاج- ڦرٽو گهرٽو- سودائي. شڪي- انڌڏُنڌ ۾- غير شفاف- ناصاف.

• مُذَڪرُ ج مُذَڪرَ: ذ . صفت. (ع. ذڪر= نَرُ)نَرُ- مرد- مڙس- پلنگ- نَروٽو- نرينو.

• مَذڪُورُ ج مَذڪُورَ: صفت . (ع . ذَڪرَ= هن ياد ڪيو) ذڪر ڪيل- ذڪر ٿيل- موصوف . جنهن بنسبت ڳالهہ ڪجي. (ذ) . ڳالهہ- گفتگو- ڳالهہ ٻولهہ- همڪلامي- ذڪر- حقيقت. چوٻول- چرچا. آکاڻي - ڪٿا. بيان- داستان- پهاڪو- واڪيہ - مثال- قول- وَچن- چَوٽي- افواهہ. شهرت. يادگيري- ياد- يادگيرو.

"مونڻ جا مَذڪُور، جان ڪِي چَيَس جيڏيين"(شاهہ).

– مَذڪُور ٿيڻُ(ت): ڳالهہ ٿيڻ- واقعو ٿيڻ- حادثو ٿيڻ- اتفاق ٿيڻ.

– مَذڪُوري: ذ. صفت. بيان ڪندڙ. چوندڙ- ڳالهائيندڙ. ديواني ڪورٽ جو قاصد- بيلف- ڪاروائي پڪاريندڙ.

• مُذِلُ: ذ . صفت. (ع. ذَلَ=خوار ڪيو). خوار ڪندڙ. نالو خدا جو .(گاجرا).

• مَذَلَتَ: ث . بي عزتي- بدنامي- خواري.

• مَذمَتَ: ث . (ع. ذَمَ = هن ميار رکي) گِلا- نِندا- هِجَو- شڪايت. بدي- بُرائي. لعنت- ڦٽڪار- ملامت.

• مَذمُومُ : صفت (ع). بَدُ- خراب- بڇڙو- بڇرو- زِشت. لعنتي- ڦٽڪار پيل- ملامتي.

• مَذهَبُ ج مَذهَبَ ذ . (ع. ذَهَبَ= ويو). وڃڻ جي جاءِ - رستو- لنگهہ- گذر. طريقو. دينُ- ملت- اُمت. آئينُ- ڌرم- مت- ايمان- عقيدو- فرقو- ڪُوفو.

– مَذهَبِي ج مَذهَبِي: صفت . مذهب جو- مذهب وارو- شرعي- ديني- ديندار- خُدا ترس- ڪنهن جماعت مان ڇڄي ڌار ٿيل- فرقہ وار. ڪَٽو- تعصبي.

• مَذهَبِي سِک: سکن جي هڪڙي جماعت، جا اڇوت سمجهي ويندي آهي. (گاجرا).

• مَرُ: ظرف . (ف) . ڀَلُ- ڀَلِي- بي شڪ- بلاشڪ. شل- شال. هميشه- سدائين.

Gul Hayat Institute

— **مَرجان:** ظرف پِلِي.

• **مَرُ ج مَرَ، مَرُوَن:** (سن. مَل=مَرَ) ميلُ– ميرُ– مِتي. بدن جي مِتي– گَرَ. کَن مان نڪتل ڪچرو. ڪُن– ڪچرو– گَندُ– ٻهر– گندگي. ميرائي– ميراڻ– گندائي(ڪپڙي ڪي لڳل گندگي– ڪَس. (ڪ). پاڻيءَ جهڙي شيءِ (سڪي ۾ پيل) ڪوت– مَٽُ– ڦيٽ– جوڙو– غير. گهوڙي جي ڏندن تي ڪارو چٽو.

— **مَرُ ڏِڪ ڪرڻ(ڪ):** ڪنهن جانور جو وير ڪان پوءِ اور نہ ڪيڏڻ ڪري بيمار ٿيڻ.

— **مَرُ لاهڻ(ت):** مِتي لاهڻ– صفا ٿيڻ– اُڇو اُجرو ٿيڻ. ٿورو لاهڻ– احسان لاهڻ.

• **مرُ ج مرُ(ت):** ذ. ڏاڪ چمي راند ۾ ڪم ايندڙ ڪاني– ڏاڪ. (ل). راند جي مقرر ٿيل جاءِ.

• **مُرُ:** ذ. پسارڪي وکر جو هڪ قسم– خوشبودار گاهہ جو هڪ قسم. ڪوئر جو هڪ قسم(جو عربستان ۽ حبش ملڪ جي ڪن وٽن مان ملي ٿو).

"عاقل، ليمون، انب، ايلاچي، مُر موچاري ڪار."

• **مَراتب:** ذ.(ع. مرتبہ جو جمع). درجا– رتبا– مرتبا– عهدا.

• **مَراتبو ج مَراتبا:** ذ. (ع. مرتبہ=عهدو). درجو– عهدو– رتبو– مرتبو– مان– شان– عزت.

• **مُراجعت:** ث. صفت. (ع. رَجَعَ= هو واپس ٿيو). واپسي – موٽ– اُٿل– ڦري واپس اچڻ جي حالت.

— **مُرادَ ج مُرادُون:** ث. (ع. اراد= هُن گهريو. هُن چاهيو). گهُر– طلب– چِڪ. چاهہ– چاهت– چاهنا. خواهش– اِڇا– مَنشا– سَڌ– دل جو لاڙو– آرزو– ارادو– نيت– مقصد– مدعا– اُميد– مرضي– آس. اَرٿ– مطلب– غرض– آرزو.

— **مُراد پُوري ٿيڻ:** دل جو مقصد بحال ٿيڻ. مطلب پورو ٿيڻ.

— **مُراد پُوري ڪرڻ:** دل جو مقصد پورو ڪرڻ– مطلب پورو ڪرڻ– ڪم ڪيڻ– آس پوري ٿيڻ.

— **مُرادَ حاصل ٿيڻ:** مقصد پورو ٿيڻ– مطلب حاصل ٿيڻ– دلي خواهش بحال ٿيڻ.

— **مُرادَ وَندُ ج مُراد وَندَ:** ذ. صفت. مراد رکندڙ– هر دل عزيز– پلمانس– سڀاجهڙو. مر وارو– ارادو رکندڙ.

— **مُراد وَندي ج مُراد وَنديُون:** ث. هر دلعزيزي– پلمانسي.

— **مُرادي:** ذ. صفت. ڳجهو– مراد وارو. (گاجرا).

— **مُرادي مَعنيٰ:** ٻي معنيٰ – اصطلاحي معنيٰ.

• **مُراد اَنڙُ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مُراداڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي گهوڙا باري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مُرادپُور:** اسم خاص. تعلقي سجاول ۽ تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مُرادَ شاهہ:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مُرادَ عَلي:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي خيري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مُرادَ عَلي رِند:** اسم خاص. تعلقي سنجهوري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مُرادِف:** ذ. صفت. (ع. رَدَفَ= هو پويان وينو) ڪنهن جي پنيان سوار ٿيندڙ يا ويهندڙ. (هڪڙو لفظ ٻئي لفظ سان) هم معنيٰ ٿيندڙ.

• **مُرادو:** اسم خاص. تعلقي روهڙي ۾ هڪ ديهہ جو نالو. (اسم خاص). مرد ماڻهو جو نالو.

• **مُرادي ج مُراديُون:** ث. روڪڙ– نقد– رقم– نقدي. دڪاندار جي سڄي ڏينهن جي گڏ ٿيل رقم– موجودات– روزاني آوت– روزانو وڪرو. اڳئين ڏينهن جي بقايا(ٻئي ڏينهن تي)– بقايا. ڪالهوڪي آمدني. (ن– ب). (اسم خاص). تعلقي ڪنڊياري ۽ تعلقي وارهہ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

— **مُرادي سنڀالڻ:** نقد جمع ڪرڻ– نقدي شمار ڪرڻ. سڄي ڏينهن جو وڪرو وغيره جوڙ ڪرڻ. حساب ڪتاب سنڀالڻ.

• **مَرارُ ج مَرارَ:** اَنَ جو ڍِڳ– ڍير– ڪوڙ– ڪوڙو– انبار– گدام.

• **مَراري ج مَراريُون:** ث. جواهري جي ترازي– تَڪڙي– ڪانٽو – ننڍيَ ساهمي. (ذ. صفت (مَرهياڙ جو سامان وڪڻندڙ– مَرهياڙي.

• **مَراري ج مَراريُون (ٿ):** ث. ٻوٽي جو هڪ قسم. "ڦَٽا ڦوڳَ مُراريُون." (پريل پيل).

• **مُراسلو ج مُراسلا:** ذ. اسم (ع. مُراسله> رَسلَ= موڪليو) خَطَ– چِٺي– نامہ– رُقعو– لکيل پيغام. نِياپو– سنيهو– پيغام– سنديش– پيام.

• **مراسي:** ذ. صفت. ڳائيندڙ– ميراثي.

• **مُراقبو ج مُراقبا:** ذ. (ع. مُراقبو= ڌيان) ڌِيان– سوچ– ويچار– ڌُن– غور– تصور. هڪ هنڌ ويهي ڪنڌ جهڪائي ڪيل فِڪر. دل جي حضور سان خدا جو ڪيل ڌيان– خدا جو خوف– استغراق– تَفَڪر.

— **مُراقبو ڪَيڻ:** عبادت جي وقت ڪنهن خاص نموني ۾ چادر ويڙهي، منهن ڍَڪڻ. ڪپڙي جو جهنڊ هٽي ويهي عباد ڪرڻ.

— **مُراقبي ۾ وهڻ:** هڪ دل سان ڌڻيءَ جي عبادت ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

• **مَرامَتَ ج مَرامَتُون:** ث . (ع . مَرَمَّة> رم = مرمت ڪرڻ) ڀڳل ٽٽل شيءِ کي جوڙڻ— ڳنڍ ٽوپ— داغ دوزي— سَنوار— دُرستي— ٺيڪائي. ڀڳل جاءِ وغيره کي لِنب چنب ڪرڻ جي حالت— مرمت.

– **مَرامَتَ ڪَرَڻُ:** ڳنڍ ٽوپ ڪرڻ— داغ دوزي ڪرڻ— مرمت ڪرڻ.

• **مَرالِيُ:** اسم خاص. مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو(رستماڻين جي شاخ).

• **مَراهِيُون:** زيور— جواهر.

• **مَرائِڻُ:** مصدر. (سن. مرد=گَهڻ =هٽائڻ) هٽائڻ. بدفعلي ڪرائڻ— ڳُٽُي مارائڻ.

• **مُرائِي ج مُرائِيُون:** ث . سارين جي ٻيجي جا ٻئي ٽيلا— مَرهِي— مُوڙهي.(ل). (سِڪي ۾ ٻيل) مَٽُ— ڪوٽ— ڦيٽ— ملاوتي ڌاتو— ڪَسُ— جوڙو— غَيِر.

• **مُرَبعُ:** ذ . (ع. مُربَع= چوڪُندو) چوڪُندو(جنهن جا چارئي پاسا هڪ جيترا هجن)— چورس— هَمِ چورس. چؤڪُنڊيارو— چؤپاسو— چؤڪُنڊ— چؤڪُندو. گوني ڪُنڊ چؤڪندو.

• **مُربو ج مُربا:** ذ . (ع مُربَه=چاش) ميوي ۽ ڪنڊ جي چاش مان تيار ڪيل مِنو آچار. مِٺِي چٽڻي.

• **مَربُوطُ:** صفت. (ع. ربط =ٺهڪيو) قاعدي موجب ٻڌل— گرامر— موجب رکيل . (گاجرا). بندوبست ڪيل— ٺاهي رکيل— ٺيڪ ڪيل— سنواريل— سُڌاريل.

• **مُربي ج مُربِي:** ذ . صفت. (ع. رَب= پالِيندڙ) پالِيندڙ— نپائيندڙ— پرورش ڪندڙ. تربيت ڪندڙ— سرپرست. سَهائتا ڪندڙ— پُٺ ڀَرُو— انگراهي— پُشت پناهه— دستگير— حامي — مددگار. بُزرگ.

• **مُرَتبُ:** صفت. (ع. رَتَبَ =درجي وار رکيو) ترتيب ۾ رکيل— درست ڪيل— ترتيب ڏنل— سَنواريل— ٺهيل— ڍنگ سان لڳايل— قريني سان ٺاهيل. باقاعده. درست— تيار. تاليف ڪيل— گڏ ڪيل (ڪنهن ڪتاب ۾ ڪي مضمون وغيره).

– **مُرَتَبُ ڪَرَڻُ:** تيار ڪرڻ— درست ڪرڻ . ترتيب ڏيڻ— تاليف ڪرڻ— بنائڻ— سَنوارڻ— اصلاح ڪرڻ— تصنيف ڪرڻ.

• **مَرتِبانُ ج مَرتِبانَ:** ذ . (ف). ٿانءُ جو هڪ قسم— ڪنهن ڌاتُو(جهڙوڪ. ٽامي، پتل، چانديءَ وغيره) جو چنسالي ٿيل. جَگَ(Jug) — ڪاشيءَ جو جگ— ڪُولو. شيشي جي برني.(ل).

• **مَرتَبو ج مَرتَبا:** ذ . (ع . مَرقَبَه> رتَبَ= درجي وارو ٿيو)رُتبو— منصب— عُهدو— درجو. اؤج— بُلندي— اقبال. شان— مان— عزت— وڏائي— آبَ— تعظيم. دفعو— وارو— ڀِرڪو— ڀيرو— گهُمرو— وار— دفعو— لَڳو— ڀِرڪ— وارو.

• **مَرتِبو:** ذ . (سن. مِرتبُو> مَر(ي)= مرڻ) موت جي وقت جا رواج— ختما.

• **مُرتَدُ ج مُرتَدَ:** ذ . (سن. مِرتد: ذ . صفت. (ع). ڪافر. دين کان ڦريل. اسلام جو مُنڪر— مُنحرف. مُلحد— بي دين— اڌرمي. مَلعون. مَردود— مَلِيچُ.

– **مُرتَدُ ٿِيَڻُ:** دين کان ڦرڻ— مُلحد ٿيڻ— ڪافر ٿيڻ.

• **مُرتَضيٰ:** ذ . صفت. (ع). پسند ڪيل— پسنديده— چونڊيل— ڏٺيلُ — مقبول . برگزيده. (اسم خاص). حضرت علي ڪرم الله وجه جن جو لقب.

• **مَرَتُ ج مَرَتَ(ت):** ذ . انديشو— اونو— فِڪر— ڳڻتي— اوسيڙو— انتظار. حَيا— شرم— مَرمُ— لَڄ— لِيهه.

• **مَرتُ ج مَرتَ(ت):** ذ . گاهه جو هڪ قسم— ڏُٽ جو هڪ قسم.

• **مَرتو:** ذ . مرتبو— وڏو عهدو— پدوي. حشمت— دبدبو— فلڪ— روب —رعب— تابد ڪنهن شيءِ کي ڀِجي سنهو ڪيل—چورو— ڀور.

• **مَرثِيو ج مرثِيا:** ذ . (ع. مَرثِيَه>رثيٰ= هن رنو ۽ پٽيو). مئل ماڻهوءَ بابت روئي ڪيل بيان(جنهن جي ٻڌڻ سان رحم اچي)— مَيت جي صِفت. پار— اوسارو— ماتم— سِياپو— روڄ— رودن— گرِيه— زاري— پِٽڪو. نظم جو هڪ قسم. واقعي ڪربلا بابت درد ناڪ نظم.

– **مَرثِيو پڙهَڻُ:** مرثيه خواني ڪرڻ— ماتم ڪرڻ— رئڻ پِٽڻ.

– **مَرثِيَه خوان:** ذ . صفت. مرثيا پڙهندڙ— پار ڪيندڙ— اوسارا ڪندڙ.

• **مَرجات:** ث . (سن. مَريادا= حَدَشرم). مَرجاتا— مَرجاد— مَرجادا— حياءُ— لڄ— مُحابو— عار— سَنڪوچ— حجاب— شرميلتا— ليهه— مَرم— شرم. نِدامت— شرمندگي— شرمساري— پشيماني— ننگ.

"مرجات مارِيندي ان کي جو اصل انسان هوءِ." (چام خان).

ورتاءُ— دستور— رواج— وتيرو— ريت— رسم— راهه ريت— رسومات. ڪنهن ٻئي جي دوستن لاءِ عزت. احساس (ٻين لاءِ) — لحاظ — مروت. نيڪي —چڱائي. مان— عزت— شان— مرتبو.

– **مَرجاتا:** ث . مرجات.

– **مَرجاتا کي مار هَڻَڻُ:** چڱائيءَ جو قدر نہ هڻڻ.

– **مَرجَاتَ وارو:** ذ . صفت. حياءُ وارو— لڄائتو— نِهٺو— راهه ريت وارو— رسم تي پورو— هلي چلي وارو— مرجاتي— نيات سان پورو. لحاظي— مروتي.

Gul Hayat Institute

– **مَرجاتِي ج مَرجاتِي:** ذ . صفت. حيادار– مرجات وارو.

• **مَرجاد:** ث . مرجات– مرجاتا– مرجادا.

• **مَرجادا:** ث . مرجات– مرجاتا– مَرجاد.

– **مَرجَان ج مَرجَانَ:** ذ . (ع). پٿر جو هڪ قسم (ڳاڙهاڻ تي مائل)– حجرالبحر– ڳَٽُوني. سمنڊ مان نڪتل ڳاڙهي مٽيءَ جهڙي سخت شيءِ (جا ڪن جيتن جو سڪل کوپو هوندي آهي).

• **مِرچُ ج مِرچَ، مِرچُون:** ذ . ث. مصالحي جو هڪ قسم– مصالحي طور ڪم ايندڙ هڪ ٻوٽي جو ڦل– مِري (ساوا مرچ، ڳاڙها مرچ، ڪارا مرچ).

– **مِرچائِي ج مِرچائِي:** ذ . صفت. مرچن وارو– سُسالو– ڪَوُڙو– تِکو– ڪَڙو. مصالحي دار.

– **مِرچِڙِي ج مِرچِڙِيُون:** ث. ننڍو مرچ.

– **مِرچَ لَڳَڻَ:** مرچن کائڻ سان ڪوڙاڻ جو اثر ٿيڻ– ڪڙائڻ– ٻوسرڻ– چينڻ– سڙڻ– جلڻ– ڪُونجائجڻ– ٻوسرات ڪرڻ– تيز لڳڻ– مٺيان لڳڻ– ڪاوڙ لڳڻ– دل ۾ ڪرڻ– ناراض ٿيڻ– ڪاوڙجڻ– غصو لڳڻ– خار لڳڻ. ٻوسَر ٿيڻ– ٻوسرائڻ . بغض لڳڻ– حَسد وٺڻ– ضد ڪرڻ– تيسو ڪرڻ.

– **مِرچَ مَصالِحُ ڪَڪَڻُ:** ڪاڌي کي سَوادي ڪرڻ– طعام کي لذيذ ڪرڻ– سلوڻو ڪرڻ. ڪوڙ سچ ملائي ڳالهه ۾ وڌاءُ ڪرڻ– اُناءُ ڪرڻ– وڌائي ڳالهه ڪرڻ– اِينگهه ڪرڻ– ڏيگهه ڪرڻ– اُپٽار ڪرڻ.

– **مِرچِي ج مِرچِي:** ذ . صفت. مرچن وارو– مرچائي– مرچن ٻيل.

• **مِرچِڙو ج مِرچِڙا(ت):** ذ . صفت. ٺڳ– دغاباز– فريبي– دولابي– ڪُپتيو– ٺڳي خور– دغا خور.

• **مِرچِڙِي ج مِرچِڙِيُون:** ث . هٿ جي وچين ۽ ڏِسٽي آڱر سان گڏي هنيل هلڪو ڌڪ– چَپيٽ– ٺونڪر.

• **مُرچَنگُ ج مُرچَنگَ:** ذ . وات سان وڄائڻ جو چَنگ.

• **مُرچو ج مُرچا:** ذ . صفت. ڪَٽُ– زنگُ– موريائڻ– زنگار– ڪَسُ. اُتاهه– جوش– سرگرمي– سِڪَ– شوق – چاهه– چاتي. خواهش – اِڇا– منشا– ڪامنا– دل– رُچي– چاهه.

• **مَرچُوٽُ ج مَرچُوٽَ:** ذ . صفت شُومُ– ڪَنجُوس– چِچِي مار– مُوذي– ڪِرپڻ– ڪُدرچ– مَکي چُوس– چمچوس– بخيل– موسو– ڏوسو– چمچوس– سوسائٽو– مرچوس– مرچوهه (ت).

– **مَرچُوٽائو ج مَرچُوٽائا:** ذ . صفت. شوميائو– ڪنجوساٽو.

– **مَرچُوٽائِي ج مَرچُوٽائِيُون:** ث . شومائي– ڪَنجُوسائي– بَخيلائي –چَمچُوسي– سوسُ– ڪسيپائي– تِيرُ ٽڪلو.

• **مَرچُوسُ ج مَرچُوسَ(ت):** ذ . صفت. مرچُوٽُ.

• **مَرچُوهُ ج مَرچُوهَ(ت):** ذ . صفت. مرچوٽ– مرچوس.

• **مِرِچُ ج مِرِچَ(ل):** ذ . صفت. جهيڙاڪ– ڪاوڙيل– غُصي وارو– ناراض– چيڙاڪ.

• **مُرحَ:** ث . (ع). خوشبوءِ دار دوا جو هڪ قسم. (گاجرا).

• **مَرحَبا ج مَرحَبائُون:** ث . (ع. رَحَبَ) شاباس– آفرين– جَسُ– تحسين. ڀليڪار– جِيڪار– آدَرُ– آدرياءُ– آدرسڪار– سواگت. خاطري– خدمت– خاطرداري– سَنمانُ– ٽَهلَ– چاڪري– تواضع. (حرف ندا) آفرين!– جَسُ! واهه واهه !– شاباس! چا چٺجي! – سبحان الله! . ڀلي ڪري آيا– جيءُ ڪري آيا– خوش آمديد.

– **مَرحَبا ڪَرَڻُ:** آدرياءُ ڪرڻ. نِج چوَڻ – خوش آمديد ڪرڻ– ڀَليڪار چوَڻ. واهه واهه ڪرڻ– شاباش چوڻ– آفرين ڏيڻ– جَسُ ڏيڻ.

• **مَرحَلو ج مَرحَلا:** ذ . (ع. مَرحله> رَحَلَ = روانو ٿيو) منزل جي جاءِ – ڪُوچ جي جاءِ – ڏاٻو– نِڪاٽو– منزل– منزل گاهه. سفر– مسافري. ڪُوچ– روانگي. هڪ ڏينهن جو سفر. درجو– مرتبو– عهدو– پدوي. (آصفيہ).

– **مَرحَلو طَي ڪَرَڻُ:** منزل پوري ڪرڻ– مسافري ختم ڪرڻ ڏاٻو ڪرڻ– منزل گاهه ڪرڻ. معاملو ختم ڪرڻ– ڪم پورو ڪرڻ (آصفيہ).

• **مَرحَمَت:** ث . (ع . رَحَم) رَحَم– قياس– دَيا– ٻاجهه. مهرباني– ڪِرپا– ڀلائي. نوازش– عنايت. احسان– ٿورو– لائق. اِيڇپو– وڙُ (آصفيہ).

– **مَرحَمَت ڪَرَڻُ:** عطا فرمائڻ– عنايت ڪرڻ– بخشڻ– ڏيڻ.

• **مَرحُومُ ج مَرحُومَ:** ذ . صفت (ع. رحم) رحمت ٿيل– رحمت ڪيل– ٻاجهه ڪيل– بخشيل– مغفور– رحم ڪيل– رحمتي– نَوازيل. مري ويل– فوتي– گذريل– مُئل– وفات ٿيل– وفاتي. جَنتي– سرڳباشي– سرڳواسي.

• **مَردُ ج مَردَ:** ذ . (ف. نَرُ. ماڻهو)– نرينو– مذڪر– نروڻو. ماديءَ جو ضد. ماڻهو– آدمي– آدم ذات– انسان– بَشَرُ– آدم زاد– پرش– شخص– مَنشُ– مانس. گهر وارو– مڙس– خاوند– شوهر– پَتار– وَرُ. ڪو ٻـ (ڏاريو) ماڻهو– مڙسالو. (ذ . صفت). پهلوان– شجاع– بهادر– سورهيہ– وِيرُ.

• **مَردامَردِي ج مَردامَردِيُون:** ث .همتَ . ڏاڍائي. مڙسان مڙسي.

– **مَردانِگِي ج مَردانِگِيُون:** ث . مڙسي– مردي– مرداني–

Gul Hayat Institute

جوانمردي. بهادري– دليري– سورهيائي– شُجاعت– جُريَت– ساهسُ–سَتيا– فلڪ– سگهه– قُوت– اُسترڳي– شهزوري.

– **مَردانو ج مَردانا:** ذ . صفت. مرد جو– مرد وارو. مڙسيءَ جو– مڙسيءَ وارو. همت ڀريو– ڇاتيءَ وارو– جُريت وارو– بهادر– بانڪو– دلير. مضبوط– جاڏو– سگهو– سَبرُ– قرارو– توانو– سَناڻو– نِرويو– جوپُ– نِمرو– ڀڙ – جوڙ . (ث . مَرداني ج مَردانيُون).

– **مَرداڻو ج مَرداڻا:** ذ . صفت . مَردانو. مردن جهو– مردن وارو.

– **مَرداني زالَ ج مَردانيُون زالُون:** ث . دلير عورت– همت واري زال– اَڙدا بيگڻي.

– **مَردُ ماڻهُو:** ذ . صفت. مڙس ماڻهو– نَرُ– نَروتو.

– **مَردِ مَيدانُ:** ذ . صفت . ميدان جو مرد– لڙائيءَ جي ميدان ۾ مقابلو ڪندڙ– جنگي جوڌو: جوان مرد– دلاور– دلير– بهادر.

– **مَردِي:** ث . مڙسي– مردانگي– مردانيت– همت– بهادري– سورهيائي– دليري– سورمائي. انسانيت – ماڻهپو– شرافت. قُوت باهه جي طاقت– مڙسي– شهوت . ماده توليد– ڏات.

– **مُردارُ ج مُردارَ:** ذ . صفت. (ف. مُردار= پنهنجي موت مُئل) پنهنجي موت مُئل– مُئو– مُردهه. مري ويل – (ڪو حلال) جانور (جنهن کي تڪبير نه پئي هجي). مري ويل جانور– ڏونڊُ. ناپاڪ– پليت – ناجائز– نِجس– غير شرعي– حَرامَ.

– **مردار خورُ ج مردار خورَ:** ذ . صفت. مردار کائيندڙ– حرام خور.

– **مُردارُ مارُ:** ذ . صفت. مُردار خور.

● **مُرداري:** ث . پنهنجي موت مئل جانور جي کَل (جنهن جو چمڙو سنو نٿو ٿئي). (صفت). پَليت – ناپاڪ– حَرام– نِجس.

● **مُرداسنگهُ:** ذ . دوائن جي ڪم ايندڙ پسارڪي وکر جو هڪ قسم– مُڙداسنگ.

● **مَردِ رَوان:** ذ . پَلويڙو– اولو– ڀيڙ ڀَنو– ڪمرڪوٽ – پُشت– پَناهه– پُشتي– پُستي– جهلُو.

● **مَردُم:** ذ . (ف). عام ماڻهو– مرد – آدمي– منش– انسان. مهذب ماڻهو. (مرد مڪ جو مخفف) اک جي ماڻڪي– پُتلي.

– **مَردُم آزارُ:** ذ . صفت. ماڻهن کي آزاريندڙ. ستائيندڙ– چيچلائيندڙ– پيڙيندڙ. ظالم – قهار– ستم گر– ستمي.

– **مَردُم آزاري:** ث . عوام تي ظلم– غريبان مار– انڌ– انڌير – ظلم.

– **مَردُم ڪُشي:** ث . خون – هچا– هتيا– وڍاهه– قتل– گهات – ڪوس.

– **مَردُمي:** ث . مردي.

● **مردنگُ:** ذ . ساز جو هڪ قسم– پکواز– مِردنگ.

● **مُردو ج مُردا:** ذ . (ف . مُرده= مُئل) مئل ماڻهو– لاشُ– لاشو– مُڙدو– مڙهه– مَئتُ– مَيتُ– لوٿ. مُردار گوشت– حرام گوشت.

– **مُردَن جو مالُ:** ذ . مري ويلن جي ملڪيت– مُفت جو مال– سستو سؤدو.

● **مَردُودُ ج مَردُود:** ذ . صفت. (ع. رَد= هن منسوخ ڪيو) رَدُ ڪيل. نيڪالي ڏنل– ڪڍي ڇڏيل– خارج. الڳ ڪيل– ٻاهر رکيل. نامنظور ڪيل– رَدُ ڏنل. رَدي – ناقبول– موٽايل– واپس ڪيل. لوڏيل– ڌڪاريل. بي عزت– ذليل.

● **مَردُوڪُ ج مَردُوڪ(ت):** ذ . صفت. ڪنجُوس– شُوم – پَڪو– مَرچُوٽ– مرچُوسُ– بَخيل. سخت طبع– ڪنور. ظالم– قهار– ستمگر. لُچ– بدمعاش. رولو– لوفر.

● **مَردوئي:** اسم خاص. بلوچن جو هڪ قبيلو.

● **مِردَنگُ ج مِردَنگَ، مِردَنگُون:** ذ . ث . (سن. مردنگ= پکواز) ساز جو هڪ قسم– دُهل جو هڪ ننڍو قسم– ڍولڪ – پکوازُ– پکوازُ.

● **مُرزو ج مُرزا(ڪ):** ذ . خيال– ويچار– اونو– ڳڻتي– اُڌڪو– اُلڪو– انديشو– فڪر. ڊپ– خوف– ڀؤ.

"فلاڻي کي مُرزوئي ڪونهي".

– **مُرزو موڙَڻُ:** اُڌڪو ڪرڻ– اُلڪو ڪرڻ– اونو ڪرڻ– انديشو ڪرڻ– فڪر ڪرڻ– اوسيڙو ڪرڻ. "سو محمد ميهي سانهه جيئن، جو مُرزو نه موڙي".

● **مِرزا ج مِرزا:** ذ . صفت . (ف. مِير= سردار+زا=زاده جو مخفف=پٽ) امير زادو– سردار زادو– شهزادو– صاحبزادو– ڪنورُ– راجڪمار– ڪُمار. (ذ). مغلن جو هڪ لقب.

● **مرزان پُور:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين. تعلقي بدين ۽ تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **مرزاپُور جاگير:** اسم خاص. تعلقي وارهه ۽ تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **مرزا واهُ:** اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **مرزائي:** اسم خاص. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **مِرزو ج مِرزا(ل):** ذ . ڳَهه جو هڪ قسم.

Gul Hayat Institute

• **مِرزُهه لغَاري:** اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو. ماڻهوءَ جو نالو.

• **مُرسَلُ ج مُرسَلَ:** ذ . صفت. (ع. ارسَلَ = هن موڪليو). ارسال ڪيل– موڪليل. رسُولُ– پيغمبر– نَبي. اهو نبي جنهن تي خدا جي طرفان ڪتاب لٿو هجي.

• **مُرسلو ج مُرسلا:** ذ. (اصل لفظ مُرسَلَه). خط– چِٺي.

• **مُرشِدُ ج مُرشِدَ:** ذ . صفت. (ع. رَشَدَ = هن هدايت ڪئي) هدايت ڪندڙ– هادي. چڱي واٽ ڏيکاريندڙ. الله جو رستو ڏيکاريندڙ– رهنمائي ڪندڙ.

– **مُرشِدي:** ث . ديني هدايت– مرشد جو ڪم– رهنمائي.

• **مُرصَع:** صفت. (ع . رَصَعَ = جڙيل) هيرن جواهرن سان جڙيل– جڙادار– جڙت ڪيل.

• **مَرَضُ ج مَرَضَ:** ذ . (ع. مَرَض= بيماري) بيماري– ڏوار – اگهائي– روڳ– ناچڱائي – لڳائي– ڏوجَ– ڏُجهندو– ڪُنمرائي – آزار– بي مزائي– ناچاقي– ناچاقائي– پيڙا– عذاب– ڪَشٽ– درد– تڪليف– علالت. (صفت). ڳِـمَر– ڍلو– سُست– ڪاهل– آرسي– نوٽي– ڍرو.

– **مَرَضِي ج مَرَضِي:** ذ . صفت. بيماري– مريض– روڳي– مرضيل.

– **مَرَضِيلُ ج مَرَضِيلَ:** ذ . صفت. مرض ورتل– روڳي– بيمار– ڏکيو– ڏُکاري– جيءَ جَلو– ڏُجهارو– ناچڱو– اگهو– سڪالو– بي مزي– بي خوش– ناخوش. مرض پيدا ڪندڙ. صحت بگاڙ– ناگوار– بُڇان جهڙو– ناموافق.

• **مَرضِي ج مَرضِيُون:** ث . (ع. رَضِيَ= هُو مهربان هو). خواهش– اِرادو– آرزو– اِڇا– خوشي– سَڌ– آشا– تمنا– مراد. پَسند– پسندي– پسندگي– چاهه. قبوليت– مَنظور– منظوري– رضا– رضامندو– اختيار. اجازت– پَروانگي– موڪل.

– **مَرضِيءَ تي ڇَڏائڻ:** پنهنجي مرضيءَ تي هلائڻ.

– **مَرضِي رَکڻ:** ڪنهن جي خوشيءَ سبب چيو قبول ڪرڻ– دل رکڻ– دل وٺڻ.

– **مَرضِيءَ سان:** ظرف . رضا خوشي– خواهش موجب– مرضيءَ موجب. پاڻ مرادو– ازخود. قصيدا.

– **مَرضِيءَ موجب:** ظرف . خاطر خواهه– پسنديءَ موجب – وڻڻ جهڙو – دل تي.

• **مَرطُوبُ:** صفت. (ع . رَطَبَ= پُسيو) پُسيل– تَر– پِڳَل– آلو. رطوبت واري (شيءِ). ٿُلهو– موٽو– ٿوڦانگ.

• **مَرعُوبُ:** صفت. (ع. رعب = رَعَبُ هيبت آيو) رعب هيبت آيل ڊنل– خوفزده. حشمت ۾ آيل– هيسيل.

• **مَرغُ:** ذ . (ع). سائو گاهه.

– **مَرغزارُ ج مَرغزارَ:** ذ . نرم گاهه جي جاءِ – سبزه زار– ساوڪَ.

• **مُرغُ ج مُرغَ:** ذ . (ف). پکي– پرندو– پرندُ– پکيڙو– طير– پنڇي– پکشي. اُڏامندڙ– ساهوارو– اُڏندُ. (ڪارو). ڪُڪڙ– مُرغو– خروس.

– **مُرغِ آبي:** ذ . پکيءَ جو هڪ قسم– آڙي– مرغابي.

– **مُرغِ سَحَرُ:** ذ . ڪُڪڙ– مُرغو– مُرغ. بلبل– بُرِبُل.

– **مُرغِ سُليمان:** ذ . پکيءَ جو هڪ قسم– هُد هُد– هُدودُ.

– **مُرغِي ج مُرغِيُون:** ث . ڪُڪڙ– ڪُڪڙي.

• **مُرغابِي ج مُرغابِيُون:** ث . (ف. مُرغ+ آبي=پاڻيءَ جو پکي) پاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم– آڙي.

• **مَرغُوبُ:** صفت. (ع. رَغَبَ= رَغبت ڪئي) رغبت ڪيل– دل لُڀائيندڙ– مَن کي وڻندڙ– دل پسند– پسنديده– وڻندڙ– دلچسپ– دلبر– دلربا– دلڪش– دلفريب– سُهائيندڙ– پيارو– هر دل عزيز– خوبصورت– سُهڻو– سُندر. مزيدار– لذيذ– سَلوڻو.

• **مَرغُولُ ج مَرغُولَ:** ذ . صفت. (ع). گهنڊيدار وارن وارو. پيچ و تاب وارو– وَر وَڪڙ وارو. (ذ). وَر وَڪڙ کائيندڙ ٽنب. ٻن ٽنين جي وچ ۾ ڪنگرن واري ڪمان. منو آواز– راڳ جي آلاپ جو هڪ قسم(جنهن ۾ لفظ ڳنڍجي ويندا آهن).

• **مَرقَدُ:** ذ . (ع. رَقَدَ = سمهڻ جي جاءِ) آرام گاهه– خواب گاهه. قَبَر– تربت– مزار– گورَ.

• **مُرَقَّعُ:** ذ . (ع). تصويرن جو ڪتاب– آلبم. چِتسالي– نقش.

• **مُرقُو ج مُرقا:** ذ . (. مُرقع و) عورتن جو ڍڪ يا پردو– گهونگهٽ – بُرقعو– نِقاب. ڍڪ– پردو– پوشُ– پڙدو.

• **مُرڪُ ج مُرڪُون (ڪ):** ث . هيڙيءَ جو هڪ عضوو– سڙهه کي اڏ مان (واءَ جي جهل لاءِ) جهلي بيهندڙ رَسو.

• **مُرڪُ:** ظرف . لائق– واجب– مناسب– ٺهندڙ– جُڳاءِ – سُهائيندڙ– نيبائيندڙ– پوندڙ(منهن تي)– شايانُ.

• **مُرڪُ:** ث . گرهُ– نِوالو– ڳِڃي– لُقمو. ڍُڪُ– سُرڪي– ڳِيٽ– لڙڪي.

"مهاران مرڪَ. پيتائين پرين جي"(شاهه– سهڻي).

• **مُرڪائڻ:** مصدر. آهستہ آهستہ وات هلائڻ– ڳجهي طرح کائڻ وانگي جَپَ چورڻ– چاٻا ڏيڻ– مِرمِر ڪرڻ– پَهِيون هلائڻ. (زبان

Gul Hayat Institute

ڪي) چورڻ– ڦيرائڻ. (مِرڪائيو– مرڪائيندو– مِرڪائيَل).

• **مُرَڪَبُ:** ذ . صفت. (ع. رَڪَبَ =گڏ ڪيو) ترڪيب ڏنل. گڏيل– مليل– رَليل– آميزش ڪيل– ملاوت ڪيل– گاڏڙ ساڌڙ– گڏيل– سڏيل– مَخلوطُ– آميختہ. گهڻين شين ڪي ملائي ٺاهيل. (ذ). اهو جملو جنهن ۾ ٻہ يا زياده مُفرد جملا هجن.(علم نحو).

– **مُرَڪَبُ غيرُ مُفيدُ:** ذ. اهڙا ٻہ گڏيل لفظ يا مُرڪب جملا، جن مان پوري جملي جي معنيٰ نہ نڪري سگهي.

– **مُرَڪَبُ مُفيدُ:** ذ. اهڙن لفظن جو مجموعو يا ڪلام جنهن جي صفا معنيٰ نہ نڪري سگهي.

– **مُرَڪَبُ مُفيدُ:** ذ . اهو لفظن جو مجموعو يا ڪلام جنهن جي معنيٰ صاف نڪري سگهي.

• **مَرڪزُ ج مَرڪزَ:** ذ . (ع. رَڪزَ= هُو کپي ويو). گول جو وچ– گول جي وچ وارو ٽبڪو. وچ – وسط– سينٽر. ڪِلي يا دري (جنهن جي چوڌاري ڪا شيءِ ڦري). مَدار. ڪنهن (ٽوس) گول شيءِ جو وچ. ڪنهن شيءِ جي منجهان مَنجهہ– وچان وچ. ڪنهن اداري جي مکيہ آفيس وارو هنڌ. صدر مقام– دارالسلطنت. ٻيهڻ جي جاءِ– مقام– جاءِ سڪونت– جاءِ قرار. بحث جو مکيہ نڪتو.

– **مَرڪزِ ثقل:** ذ . وزن جو وچ . ڌرتيءَ جي وچ وارو اهو خيالي نقطو جنهن ڏانهن سڀ شيون ڇڪجن ٿيون.

– **مَرڪز قائمُ ڪَرڻُ:** گول جو وچ ڳولي لهڻ . ڪنهن اداره جي بنياد تي آفيس قائم ڪرڻ.

– **مَرڪزي ج مَرڪزي:** ذ . صفت. وچ وارو– وچون– وسطي. بنيادي.

• **مَرڪڻُ:** مصدر. پڌڻ– ٻَٽاڪ هڻڻ– ڏاڙ هڻڻ– دم هڻڻ– لاف هڻڻ. ڦوڪ ۾ پرچي ڳالهہ ڪرڻ. وڏائي ڪرڻ– فخر ڪرڻ. ڪِلڻ– خوش ٿيڻ. ڪڇيون هڻڻ– بغل ٺوڪڻ. (مرڪيو– مرڪندو– مرڪيل).

– **مَرڪَ ج مَرڪَ:** اسم . ٻَٽاڪ– لاف– ڏاڙ. ايمان– ٽانءِ– گهمنڊ– شيخي– مغروري– دماغ– وڏنءِ– هُوءِ– دم– اِغماض– غرور– فخر. خود ثنا. ناز– لاڏ– ماڻُو– اَنگل– آرو– نخرو– چاڳلائي.

• **مَرڪڻُ ج مَرڪڻَ:** ذ . صفت . اهو جنهن کي هيا پڏائڻ– جانب– لَڏڻ– دلدار.

– **مَرڪائڻُ:** مصدر. پڏائڻ. عزت رکڻ– (ٻئي جي). منهن مٿي ڪرڻ. مشهور ڪرڻ– ملهائڻ– نالو ڪڍڻ– نيڪي ڪڍائڻ– ناماچار ڪڍڻ. (مرڪائيو– مَرڪائيندو– مَرڪائيل).

– **مُرڪڻُ ج مُرڪڻَ:** ذ . صفت. لباڙي– ڏاڙي– ٻٽاڪي. پاڻ پڏائيندڙ– مُرڪڻو.

– **مُرڪڻو ج مُرڪڻا:** ذ . صفت. پڏندڙ– ٻٽاڪ هڻندڙ– دم هڻندڙ. ڦوڪ ۾ پرچي ويندڙ– ٽانءِ رکندڙ.

• **مُرڪڻُ:** مصدر. چپن ۾ ٿورڙو کِلڻ– مُشڪڻ– پاٻوهڻ سچ جو ڪني ڪڍڻ. لهڻ– اُلهڻ– لهي وڃڻ(سچ جو). (مُرڪيو– مُرڪندو– مُرڪيل). (صفت). سهڻو ماڻهو (اسم خاص)مرد ماڻهو جو نالو. راڳ جو نالو.

– **مُرڪَ:** ث . پاٻوهہ– مُشڪ. خوشي. ڳائڻ ۾ آواز کي ڏنل لوڏو– لهرو.

– **مُرڪائڻُ:** مصدر. مُشڪائڻ– کِلائڻ– هسائڻ. (مُرڪائيو– مُرڪائيندو– مُرڪائيل).

– **مُرڪَ ماڻڻُ:** خوشي ماڻڻ– مزو ماڻڻ.

– **مُرڪڻو ج مُرڪڻا:** ذ . صفت. مشڪندڙ– مُشڪڻو– پاٻوهي. ڪِلمک– کِل منهون– کلڻو– کِلندڙ.

• **مُرڪوزُ:** ذ . صفت. (ع. رَڪزَ=پورو). هڪ جڳهہ تي کُتل.

• **مَرڪي ج مَرڪيُون(ل):** ث . مَڪڙي. سنهون ٽَنگ.

• **مُرڪي ج مُرڪيُون:** ث . ڳهہ جو هڪ قسم– ڪنن ۾ پائڻ جو هڪ زيور– دُرٻچو– والي– مُرڪي – ڪنوتي– ڪَنوتي– ڪيوتي. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم(ٻئي ڪاري، پيٽ اڇو ڏيگهہ هڪ ڪان سوا فوٽ تائين).

• **مُرڪَانُ:** اسم خاص. تعلقي نئي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مُرڪَان جاگيرُ:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مُرڪپُورُ:** اسم خاص. تعلقي دادوءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مُرڪندُ(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مُرڪندُ:** اسم خاص. تعلقي شهدادڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مُرگَ(ڪ):** ث . مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **مَرگُ ج مَرگَ:** ذ . (ف). موت– ڪال– قضا– اَجل– مَرتيو– قَضيو– رحلت– مرڻو– وصال– لاڏاڻو– چالاڻو– وفات– شهادت.

• **مِرگُ:** ذ. مِرگهہ– هَرڻُ.

• **مُرگارُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مرگَلُ(ڪ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مُرگوُ(ل– ڪ):** ظرف. مورهين– مڙيئي– اَصل – بنهہ– ماڳهين– پٽي مور– ڪڏهن بہ – مڏهين.

• **مِرگهہُ ج مِرگهہَ:** ذ . (سن. مِر(ي)+گهہَ= هَرڻ). جانور جو هڪ

Gul Hayat Institute

قسم– مِرگ– هرڻ– آهو– روجهہ– هَراڪ– چِڪلرو–
چيڪارو(ل–ت). (آصفيہ). ڪَرنگ. جيت جو هڪ قسم(وڏي
تڏ يا مڪڙ جيڏو رنگ سائو اڪثر پاڻيءَ جي ڪنارن تي
رهي، زهري). سرطان– برطان– چراڙو. چڙراٽو. (ن– ب).

– **مِرگهہ ترشنا:** ث. رڻ ۾ گرميءَ ۾ تپش سبب ڪوڙو پاڻيءَ جو ڏيکاءُ– رڃ– سَراب– ڪورڪي نئن– مارو ٿل– مرگ ترشن.

– **مِرگهہ ڇالا ج مِرگهہ ڇالائون:** ث. هَرڻ جي کَل– مِرگ ڇالا.

– **مِرگهہ ناڀ ج مِرگهہ ناڀ:** ذ. هرڻ جو دن. مُشڪ جي ڳوٿري.

– **مِرگهہ نيڻي:** ث. صفت. هرڻ جي اکين (جهڙي) واري– آهو چشم– مِرگهہ لوچيني. حَسين– سهڻي– خوبصورت.

• **مَرگهٽ ج مِرگهٽ:** ذ. (سن). مري ويل (هندوءَ ڪي) ساڙڻ جي جاءِ– مسان– شمشان.

• **مِرگهہ شر:** ذ. هڪ برج جو نالو. تيڙو.

• **مِرگهي ج مِرگهيون:** ث. (سن. مِرگي= مِرگهي). بيماريءَ جو هڪ قسم(جنهن ۾ ماڻهو بيهوش ٿي ويندو آهي ۽ هٿ پير ڏنگا ڦڏا ٿي ويندا اٿس ۽ منهن مان گجي اچي ويندي اٿس). مرگهي– مرگي– صرع.

– **مِرگهي اچڻ:** بيهوشيءَ جو غلبو ٿيڻ. جُنون اُچڻ– جوش اچڻ.

– **مِرگهيل ج مِرگهيل:** ذ. صفت. مرگيل– مرگهيءَ وارو. بيمار– اگهو– مريض– روڳي– ناچڳو– لڳو– سُڪالو– جيءَ جڏو. آرسي– سست– آرسائتو.

• **مُرلي ج مُرليون:** ث. (سن. مُرَل> مُرلي= مُرلي). وات سان وڄائڻ جي ساز جو هڪ قسم–(جيئن بانسري– بين– بانسلي– ونجلي– الغوزه– بَنسري). ٿنبي، ڪدوءَ ۽ ڪنگور مان ٺاهيل ساز.(سن. مرد= شيوا ڪرڻ). ديوداسي– خاص ڪري ڪند دبا جي پوڄارڻ– ويشيا جو هڪ قسم. (گاجرا).

– **مُرليڌر:** ذ. مرلي وڄائيندڙ (خاص طور ڪرشن جو نالو).

– **مُرلي وڄائڻ:** ڪنهن کي ريجهائڻ جي ڪوشش ڪرڻ–ڇٽ ٻڌڻ– ريبڻ.

– **مُرليون وڄائڻ:** ڪنهن کي ڏڍيون منيون ڳالهيون ٻڌائي ريجهائڻ– خوش ڪرڻ.

• **مرليٽ(ل):** ث. هڪ ڦر تان هٿائي ٻئي ڦر تي ميڙيل چوپائي (مينهن، ڍڳي وغيره).

• **مَرمُ ج مَرمَ:** ذ. (سن. مَرم> مرمن= ڳجهي معنيٰ) ڳجهہ– راز– پيد– رهسيہ. لڪل– اوگڻ– شرم– لَڄ– لِيهہ– حياءُ– حجاب– مُحابو– سنڪوچ – شرمندگي– عارُ– ڦڪائي– شرميلتا– ساجهہ. ندامت– پشيماني– افسوس– پڇتاءُ.

– **مَرمَ ۾ مَري وڃڻ:** لَڄَ ۾ سُسي وڃڻ– ڏاڍو شرمسار ٿيڻ– حياءُ ۾ ٻڏي وڃڻ– پنهنجي ڪيل ڪم تي گهڻو پڇتائڻ– ندامت ۾ پرجي وڃڻ.

– **مرمي ج مرمي:** ذ. صفت. حياءُ وارو– شرم وارو– حجاب وارو– سَنڪوچي– لڄارو– شرميلو– شرمسار.

• **مَرمَتَ ج مَرمَتون:** ث. (ع). درستي– سُڌارو– اصلاح– ٽٽل ڦٽل شيءِ جي سنوار– ترميم– ڳنڍ ٽوپ– داغدوزي. گوشمالي– جُوتاڪاري– موچڙا ماري.

– **مَرمَتَ طَلَبُ:** ذ. صفت. پڳل– پڳل ٽٽل– مرمت لائق– داغدوزي لائق.

– **مَرمَتَ ڪرائڻ:** درست ڪرائڻ– ڳنڍ ٽوپو ڪرائڻ– درستي ڪرائڻ– نقص دور ڪرائڻ.

– **مَرمَتَ ڪرڻ:** سَنوارڻ– سُڌارڻ– اصلاح ڪرڻ– درست ڪرڻ– نقص دور ڪرڻ. خُوب مارڻ– گوشمالي ڪرڻ– سزا ڏيڻ– موچڙا ڪُٽ ڪرڻ.

• **مَرمَرُ:** ذ. (ف. مَرمَر= چمڪڻ. يوناني: مَرمَرُ= پٿر جو هڪ قسم) پٿر جو هڪ قسم– سفيد ۽ قيمتي پٿر– جيپور ۽ جبل پور جي علائقن جي جبلن مان نڪرندڙ ملائم قيمتي پٿر– سنگ مرمر.

• **مُرمُرا:** ذ. (سن. مُرمُرڪ) بيسڻ سان ٺهيل ڇهري شيءِ (سيوين وانگر) مُرمُلا. واريءَ ۾ سوڪ پڳل آيون– پڳل چانور. سگر.

• **مَرمَڻ:** مصدر. ٻَڪڻ– ٽؤنڪڻ– جهَڪڻ– جڪڻ– جهڪ ڪرڻ– ٻڪ ٻَڪ ڪرڻ– ٻڪواز ڪرڻ– ٻڪوات ڪرڻ– اجايو ڳالهائڻ. وڦلڻ اجائي دانهن ڪرڻ چرڙات ڪرڻ– چين چين ڪرڻ. ڏند ٽڙڪو ڪرڻ ٽڪ ٽڪ ڪرڻ سستيءَ سان ڳالهائڻ– هري هري ڳالهائڻ– مڻ مڻ ڪرڻ– پڻ پڻ ڪرڻ– پٽڪات ڪرڻ– چپن ۾ ڳالهائڻ پنهنجي ساراهہ ڪرڻ. (مرميو– مرميندو– مرميل).

• **مَرڻ:** مصدر. (پرا. مَرئي. سن. مرن. مَرڻَ= مَرڻُ) وفات ڪرڻ– رحلت ڪرڻ– رضا ڪرڻ– چالاٽو ڪرڻ– هلاڪ ٿيڻ– لاڏاڻو ڪرڻ– مري وڃڻ– فوت ٿيڻ– پران تياڳڻ– جان ڏيڻ– ساهہ ڇڏڻ– دم نڪرڻ– دم ڏيڻ– گذاري وڃڻ– انتقال ڪرڻ– پساهہ ڇڏڻ– تمام گهڻو چاهڻ– بيحد پيار ڪرڻ– ڏاڍو شوق رکڻ– گهڻو گهرڻ. عاشق ٿيڻ– فريفتہ ٿيڻ– شيدا

Gul Hayat Institute

ٿيڻ (بک ۾) پاهه ٿيڻ. نهايت گهڻي محنت ڪرڻ. جان جوکي ۾ وجهڻ— ڪشت ڪاٽڻ— ڏاڪڙا ڏسڻ— تڪليف محسوس ڪرڻ— تنگي محسوس ڪرڻ— سعيو ڪرڻ— اُدم ڪرڻ. (مئو— مرندو— مُئل) (سن. مرد= گهٽ) (آگر سان) مَلَڻ— مَهٽڻ— گُوهڻ— مَلڪو ڏيڻ— مهٽو ڏيڻ(ميت وغيره کي).

— **مَرڻ تي:** ظرف مرڻ کي ويجهو— مرٽينگ— مرڻ گهڙيءَ سڪرات ۾ — پوين پساهن ۾ — هَل هَلان ۾.

— **مَرڻو ج مَرڻا:** ذ . موت— قضيو— مرتيو— ڪال— رحلت— وفات — مرڻو— لاڏاڻو— چالاڻو— رضا. گهڻي تڪليف— ڏاڍو مونجهارو. (صفت) فاني — فنا — مِٽڻو— نابود ٿيڻو— نابقا. مرڻ لائق— مرڻ هار.

— **مَرڻ وهوڳو ج مَرڻ وهوڳا(ت):** ذ . صفت. مرڻ جي قريب— مرڻ جي ويجهو— سڪرات ۾ — مرڻ تي.

— **مَرڻ وهيڻو:** ذ . صفت. مرڻ تي.

— **مَرڻهارُ ج مَرڻهارَ:** ذ . صفت. مرڻ وارو.

— **مَرڻهارو ج مَرڻهارا:** ذ . صفت. مرڻ هار.

— **مرٽينگ ج مرٽينگ:** ذ . صفت. مرڻ جي ويجهو— مرندڙ— مرڻ گهڙيءَ — مرڻ تي— سڪرات ۾ — پوين پساهن ۾ — قريب المرگ— آخري دم.

— **مري فنا ٿيڻ:** جنگ جهيڙي ۾ وڙهي فنا ٿيڻ — قتل ٿيڻ.

— **مري رهڻ:** مرڻ جهڙو ٿيڻ.

— **مري جهري:** ظرف . ڪشالي سان— محنت پورهئي سان— تمام تڪليف سان— هَجي هَجي— ڪهي ڪهي— مري مري— مصيبتون سهي.

— **مري مري:** ظرف. مري جهري.

• **مرٽي ج مرٽيون(ت):** ث . سيڪت— سزا.

— **مرٽي ڏيڻ(ت):** سيڪت ڏيڻ— سزا ڏيڻ— ڃُٽ ڪرڻ.

• **مَرو ج مَرو:** صفت . (سن . مَلَ= مرَ) مرَ وارو. ڦيٺ پيل— ڪوٺو— مَنو— ملاوتي— گاڏڙ— نرس— نرسو— ڪسيل (ذاتو).

— **مراٺي ج مراٺيون:** ث . ملاوتي ذاتو— مَٺُ— جوڙو— ڪَسُ— غشر— ڦيٺ.

• **مرو ج مرا:** ذ . (پير جو)— مريو. مٺي پاڻيءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم (ڏيکهه ٦—٧ انچ. رنگ اڇو پکرا چار پنجون پکرو مٿان).

• **مرواريد:** ذ . (ف). سپ مان نڪرندڙ گول داڻو— موتي— گوهر— دُر— لُولُو.

• **مروت ج مروتون:** ث . (ع. مُروئة). رعايت— سهولت— سهنجائي —آساني. شيءِ جي قيمت ۾ ڪيل لاٿ. تخفيف— ٻاجهه. مهرباني— ڀلائي— وڏ— ٺورو— احسان— سخاوت— خُلق— فضيلت— خوش اخلاقي— اخلاق— انسانيت— ڀَل مانسائي— ڀَل ماڻهپي. فياضي. عالي همتي— ڪُشاده دلي.

— **مروت ڪرڻ:** رعايت ڪرڻ—لحاظ ڪرڻ— مُلاحظو ڪرڻ. تخفيف ڪرڻ— ڇڏ ڇوٽ ڪرڻ— لاٿ ڪرڻ. احسان ڪرڻ— ٻاجهه ڪرڻ— ڏيا ڪرڻ— مهرباني ڪرڻ.

— **مروت وارو:** صفت. بااخلاق— لحاظ وارو— ملاحظي وارو— لحاظي. رحمدل— ڏيالو— ڏيا وارو— ٻاجهارو.

• **مروتي ج مروتي:** صفت. مروت وارو— سخي— مهربان.

• **مروٽڻ:** مصدر. وراڻڻ— موڙڻ— وَرُ ڏيڻ— پيچ ڏيڻ— وَراڪو ڏيڻ. مروٽو ڏيڻ— مروٽ ڪيڻ. مروڙڻ. آڪيڙو ڏيڻ— چِڪي ڏيڻ— چِڪڻ— چِبي ڏيڻ— تاڻڻ. ڪسي وٺڻ— ڦري وٺڻ— جهپي وٺڻ— جهپڻ— زبردستي ڇنڻ— زوريءَ ڪسڻ. مارڻ— پنوڙڻ— پائمال ڪرڻ. معنيٰ ڦيرائڻ— اُبتو مطلب ڪيڻ— ڇڪي تاڻي مطلب جي اُبتڙ معنيٰ ڪيڻ. (مروٽيو— مروٽيندو— مروٽيل).

— **مروٽ ج مروٽون:** ث . مروڙ— وڪڙ (پيٽ جو)— مروٽو.

— **مروٽ سروٽ ج مروٽون سروٽون:** ث . وٽ سٽ— ور وڪڙ— مروڙ سوڙ.

— **مروٽو ج مروٽا:** ذ . وٽ— ور— پيچ — مروٽ— مروڙ — وڪڙ— وراڪو— آڪيڙو— سٽ. چِبي— چِڪي— ڦيرو— ولو— ڦيرو سيرو— گهمرو— گهمتاڙي.

• **مروج:** صفت (ع. ترويج). رائج ڪرڻ— رواج ڏنل— هلايل— هلندڙ— جاري. رائج الوقت — هلندڙ وقت جو— رواج ۾ آندل— رواجي —ورتمان— عام — معمولي— ريتائتو— رسمي— مُستعمل.

• **مروج:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مروڙ ج مروڙ(ت):** ذ . آڪڙ— سيٺ— ٺنڊ— وڏائي. مروت.

• **مروڙخان:** ذ . صفت آڪڙ باز—ٺين ڦون ڪندڙ— وڏائي ڪندڙ— آڪڙخان— سيٺ باز— ٺنڊ ڪندڙ— وڏائي خور.

• **مروڙڻ:** مصدر. موڙڻ— مروٽڻ— وراڪو ڏيڻ — پيچ ڏيڻ— ور ڏيڻ. آڪيڙو ڏيڻ— ڏنگو ڪرڻ— چبو ڪرڻ— ڦڏو ڪرڻ— وٽ ڏيڻ— ڦيرڻ— ڦيرو ڪيڻ. ٻيٽو ڪرڻ— ٻيڇڻ. پنوڙڻ— پنوڙي مارڻ. وهنجڻ مهل وارن کي زور سان مهٽڻ. لُچڻ— ڦٽڪڻ— تڙڦڻ. وتڇڻ— سڃڻ. (مروڙيو— مروڙيندو— مروڙيل).

Gul Hayat Institute

— **مَروڙ ج مَروڙون:** ث. وٽ — ور — پيچ— موڙ— ڦير— ڦيرو— مروٽ— مَروٽو(پيٽ ۾)— ڳڙٻڙ(آنڊن جي) وٽ سٽ— (پيٽ ۾)گهمرو— مروڙو. پيچش— آنٽي(ل)— سوري.

— **مَروڙو ج مَروڙا:** ذ . وٽ— ور پيچ— مروٽو— وڪڙ— وراڪو. آڪيڙو— سَهٽ— مروٽ. موڙ— موڙو— گهمرو— ڦيرو— ولو. مروڙ— ڦٽڪو— ترڪ— لوچ (آنڊن ۾). ڪنجاوٽ— پيڙ— چِڪ— چِڪ تاڻ— پتوڙ— پهوڙ.

• **مروڙو ج مَروڙا:** ذ. وٽ. ورُ— پيڙ(هٿ جي)—زور— مهٽو— مروٽ.

— **مَروڙا ڏيارڻ:** زور ڏيارڻ— پيڙون ڏيارڻ— مروتا ڏيارڻ.

• **مَروڙي ج مَروڙيون:** ث . (سن مَل= مَرُ). ميل— مَرُ— مَرَ. آگرين تان لاٿل آنو. وڪڙ— وٽ— پيچ. ڳَنڍ— لِينجهه— پِڙي. اِسڪرو— ورُ.

• **مَروڳ:** حرف جواب. (مَر+روڳ= بيماري نه هجڻي). ڪنهن جي مسلسل سڏن کان تنگ ٿي ڪاوڙ وچان جواب ۾ چوڻ— مهور.

• **مَرولَ:** ث . هيڙيءَ جو جهنڊو(جوڪُوهي ۾ هڏجي).

• **مِرون ج مِرون:** ذ . (سن. مِرگَ= جانور) جانور . جهنگلي جانور— حيوان— دَرندو. سوئر— خَنزيرُ.

— **مِرونپڻ:** مِرونءَ جهڙي خاصيت— حيواني— حيوانپ— وحشت — ڪَنورائي.

— **مِرونپڻو ج مِرونپڻا:** ذ. جهنگلي جانور جهڙي طبيعت— وحشت— درندائي— وحشيپڻو— جهنگلپڻو— حيوانپ— ڪنورائي.

— **مِرونشائو ج مِرونشائا:** ذ . صفت. مرون ءَ جو — ڪنهن به جهنگلي جانور جو— سوئر جو— حيواني. خنزير جو.

— **مِرونشپو ج مِرونشپا:** ذ. حيوانيت— وحشت — ڪنورائي.

— **مِرونشڪو ج مِرونشڪا:** ذ . صفت. مرون ءَ جو — وحشي — جهنگلي— خونخوار— ڪَنور.

• **مَرُوو ج مَروا(ل— ٿ— ڪ ج):** ذ . (سن. مَرُوَڪ=نازبو). خوشبودار ٻوٽي جو هڪ قسم— نازبو— ڦُلُ ٻَٽي.

• **مَروَه:** ذ . (ع). مڪي مُعظم جي هڪ ٽڪريءَ جو نالو ("صفا" ۽ "مَروَه").

• **مَروِي:** خوشبوءِ دار گاهه جو هڪ قسم.

• **مَرهٽو ج مَرهٽا:** ذ . مرهٽا قوم جو هڪ ماڻهو. (ذ . صفت). مهاراشٽر جو رهاڪو.

— **مَرهٽي:** ث. صفت. مرهٽن جي— مرهٽن واري— مرهٽن جي ٻولي.

• **مَرهڪِي:** اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهه جو نالو— مور هڏي.

• **مَرهَمُ ج مَرهَمَ:** ذ . (ع). ڦَٽ تي لڳائڻ جي گهاٽي ۽ سٺيي دوا— مَلَم— طِبو. دوا— دارُون— علاج.

— **مَرهَم پِرَڻُ:** مَلَم لڳائڻ.

— **مَرهَمُ پَٽِي ج مَرهَمُ پَٽِيُون:** ث . ڦٽ جو علاج— زخم جو علاج— زخم جي دوا— ملم پٽي.

— **مَرهَم پَٽِي ڪَرڻُ:** زخم جو علاج معالجو ڪرڻ— زخم جي دوا درمل ڪرڻ.

• **مَرَهَڻُ:** (رحمڻ مان مٽيل) رحم ڪرڻ(الله جو گنهگارتي) مصدر. (ع. رحم جو الٽو لفظ مرهَ— معافي ڏيڻ— معاف ڪرڻ— بخشڻ— ڪِميا ڪرڻ— ڇڏڻ— اَبهَڻُ. رحمت ڪرڻ— مغفرت ڪرڻ. عنايت ڪرڻ— احسان ڪرڻ— وڙ ڪرڻ.

"موليٰ مرهين مون ڏٿي، سائين سهاڄها".

(مَرهيو— مَرهيندو— مَرهيل).

— **مَرهَ:** ث. بخشش— معافي— مغفرت— رحمت— ٻاجهه. مهر— وڙ.

— **مَرهيات ج مَرهيات:** ذ . صفت. بخشيل— معاف ڪيل. مرحوم — مري ويل.

— **مَرهياتو ج مَرهياتا(ٿ):** ذ. صفت. مرهيات.

• **مَرهو ج مَرها:** ذ . دوا طور ڪم ايندڙ ٻوٽي جو هڪ قسم. مَروئو. ٻن پِٽَنَ جي وچ وارو سڌو ميدان— مرهو. (ٽ).

• **مَرهُون :** صفت. (ع. رَهَن) . گروي — گروي رکيل— وياج ۾ رکيل— گِهَي رکيل.

— **مَرهُون منت :** صفت. مَمنون— احسان مند— شڪر گذار— مشڪور. (آصفيہ).

• **مَرهِي ج مَرهِيُون :** ث . رونبي ڪرڻ لاءِ سارين جي ٻيجي جو هڪ تيلو(ل). ڏند جي ٻاڙ وارو گوشت— مَهاري. (ل). مينهن جي ويامڻ وقت(ڏيبري ڪيڻ کان اڳ) رت پت جا تاندورا— مَريا(ل). ٻڪريءَ جي ڏاس مان نهيل خرزين— مَرِئي.(ل—ڪ).

• **مَرهِياڙي ج مَرهِياڙي:** ذ. صفت. بناوتي ۽ سستن زيورن جي ناهڻ ۽ وڪڻڻ وارو— سُرهيو— ڦيريءَ وارو— مَجاري.(ذ) ڦيريءَ واري جا وکر وٿون.

• **مَرَئِي ج مَرَئِيُون (ڪ):** ث . مَرهي.

• **مَرِي :** ث . بيماريءَ جو هڪ قسم— وچڙندڙ مرض جو هڪ قسم— وبائي مرض— اَڏند مرض— مهاري. بيماري— مرض— روڳ. آفت— مصيبت. پُور— ويچار— ڳِڻتي (ل). ٻڪريءَ جي

رنگ جو هڪ قسم (ڪ). (اسم خاص). بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو (جنهن جا ٽي پاڙا: گزني، لهراڻي ۽ ٻجاراڻي). داستان جي هڪ عورت جو نالو (جنهن مُگّتر نالي پنهنجي بهادر مرد کي ماريو). تعلقي ڪنڊڪوٽ ۽ تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• مِرِي ج مِرِيُون: ث . (پرا. مِرِيَ. سن مِرچ= مِرچ) مِرچ. ڪاري مرچ جو داڻو.

• مُرِي ج مُرِيُون : ث . جبل يا ٽڪريءَ جي مڙيل چوٽي يا سنهي چوٽي يا چيڙو– چُڪ (ڪ). مٺي جي مڇيءَ جو هڪ قسم (چلرن سان، موراڪي جهڙي، قد ۾ اڍائي انچ).

• مَريا (ت): ث . چوپائي جي پيٽ مان وير وقت نڪتل گند پِت– مَرا– مَئي. (ڪ).

• مَرِيڻُ: مصدر. (سن. مَرڻَ) . پيڙڻ– نپوڙڻ– مروڙڻ. (مَريٽيو– مَريٽيندو– مَريٽيل).

• مريٽو ج مريٽا: بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• مِريخُ: ذ . (ع). هڪ گرهه جو نالو (جنهن جو رنگ ڳاڙهو هوندو آهي، هي سيارو ڌرتيءَ جي رستي کان ٻاهرئين طرف آهي. سندس قطر ڌرتيءَ جي قطر جي اڌ کان ٿورو وڌيڪ. سج جي چوڌاري ٦٨٧ ڏينهن ۾ ڦيرو ٿو ڪري. هن جو ڏينهن ٢۴ ڪلاڪن ، ساڍا ٣٧ منٽن جو ٿئي) ٿو.

• مُريدُ ج مُريدَ: صفت. (ع). اِرادتمند. پيروي ڪندڙ– پيرو– پوئلڳ – عقيدت مند– مُعتقد. مُطيع– فرمانبردار. مرشد جو تابعدار– خادم– خدمتگار.

– مُريداڻو ج مُريداڻا (ت): ذ . صفت. مريدن جو. (ذ). مريدن کان مليل ڏنُ وغيره– نذرانو.

– مُريدُ ڪَرَڻُ: پوئلڳ ڪرڻ. چيلو بنائڻ– شِش ڪرڻ– ٻالڪو بنائڻ. تابع ڪرڻ– فرمانبردار ڪرڻ.

– مُريدِي ج مُريدِيُون: ث . پوئلڳي. شاگردي. اطاعت– فرمانبرداري.

• مَريدُ ديرو: اَسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• مَريدُ سيٽارُ: اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• مَريدُ لاکيرُ: اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• مَريڙو ج مَريڙا: ذ . (سن. مارشَهه) ڀاڄيءَ طور ڪم ايندڙ ڏٿ جو هَڪ قسمَ (جو اڪثر خريفَ جي پوکن ۾ لَلر ۽ لَوٽڪ سان گڏ ٻاڻ مرادو اُپري ۽ لَلر ۽ لَوٽڪ کان زياده ڪاڏي ۾ لذيذ ٿئي). "ليي لوٽڪ ڪين، مري ٿو مريڙي کي" (چوٽي). مليرڙو.

• مَرِيضُ ج مَرِيض : ذ . صفت. (ع. مرض). بيمار– اگهو– ناچڱو– لڱو– ناچاڪ– ناچاق– بي مزي– روڳي– سُڪالو– عَليل– جَڏو– مرضيل.

• مَريڪَتِ: ث. مروَت– لحاظ – پاسخاطري– رياءُ– پاسو– طرفداري . "شريڪت ۾ مريڪت چا جي". (پهاڪو).

• مَريَمَ: ث . صفت. (ع). پارسا– پاڪدامن– باعصمت. (آصفيہ). (اسم خاص) حضرت عيسيٰ عليه السلام جي ماءُ.

• مَريَمَ گُلُ: ذ . گل جو هڪ قسم– هڪ خوشبوءِ دار گُل (جو عورت کي ويَم وقت سولائيءَ سان ٻار پيدا ٿيڻ لاءِ پاڻيءَ ۾ ڦندڻ لاءِ رکبَو آهي.

• مَرِينو: ذ . اوني ڪپڙي جو هڪ قسم (ڪابل جي ويجهو مرينا شَهر جي دُنبن جي ان مان ٺهيل ڪپڙو).

• مَريو (ک): ذ . ٻيڙيءَ ۾ ڪم ايندڙ هڪ رسو. سِڙهُ جي زور جهلڻ لاءِ واڌ ۽ ويڙهه کي ٻڌل واجهه.

• مِريو ج مِريا: ذ . جيت جو هڪ قسم– ننڍڙو ڪارو پوپٽ (جو جيڪڏهن ننڍڙي ٻار تي وهي ته ٻار کي چِرڪ يا ڏڪٽي ٿي پوي). ٻار رُئارٽي.

– مِرِيي جو ڏَنبُ: ذ . ٻار کي چِرڪ جي بيماري لاهڻ لاءِ پوپٽ جي ٻنهي پَرن جي وچ واري ڊِڍر جو ڏنل ڏنب.

"ذريعا سپ زحاج ٿئا سيو ڏي ڏيا،
ماءُ نياڳو ڏيهه ۾ مريو مبارڪا" .(گرهوڙي).

• مُريو ج مُريا: ذ . پيرءِ ٽَنگ جي گَڏجڻ وارو هنڌ– پيڏي– ڳريو.

• مِرِيئو ج مِرِيئا (ت): ذ . آرسيءَ جو پرتوو – پاڇولو– اولڙو. گيهه پرڻ لاءِ لوهه جو ٺهيل ننڍو ماپو– مُبري – ڪَرندي. جيت جو قسم (وڇونءَ جهڙو).

• مَڙُ ج مَڙَ: ذ . مڙس– خاوند– پتار– گاهه جو هڪ قسم. (ڪ).

• مِڙ: صفت. سيئي مڙئي.

– مِڙِئي: صفت. سيئي– سڀ جملي.

– مِڙيئي: صفت. سڀ – سيئي گڏ– مڙئي.

• مَڙدُ: ذ . مرد– مڙس.

– مَڙدانو ج مَڙدانا: صفت. مردانو.

– مَڙدانو ج مَڙدانا: ذ . صفت. مڙدانو.

• مڙداسِنگهہُ: ذ . دوا طور ڪم ايندڙ پسارڪي وکر جو قسم.

• مِڙدو ج مِڙدا: ذ . صفت . (ف. مُرده) مُئل– مَردو. (ذ). مَيتُ– مَڙهه– لاشُ– لاشو.

• مڙسُ ج مڙسَ: ذ . (سن. پُرش=مُڙس. ماڻَوهه= جوان

Gul Hayat Institute

چوڪرو) مَردُ— مُڙس ماڻهو. گهر وارو— گهر ڌڻي— خاوند— شوهر— پَتار— وَرُ— پَتي— ڪانڌ.(صفت). دلير— بهادر— سُورمو— بانڪو— جوڌو.

— **مڙسالُو ج مڙسالا(ل)**: ذ . مُڙس— مَرد.

— **مڙساڙو**: ذ . مڙس ماڻهو. مرد.

— **مڙسا مڙسي**: ظرف . مڙسيءَ سان— بهادريءَ سان— ڏاڍائيءَ سان(ث). بهادري— پهلواني— ڏاڍ مڙسي— اُره زورائي— همت— جُرئت— دليري.

— **مڙسالُو ج مڙسالا**: ذ . صفت. مڙس ماڻهوءَ جو. مرد ماڻهوءَ جو.

— **مڙسائِي ج مڙسائِيُون**: ث. مڙسي— مردي— جوانمردي.

— **مڙس ٿيڻُ**: همت ڏارڻ— مُڙسي ڪرڻ.

— **مڙسپائِي ج مڙسپائِيُون**: ث . مڙسي.

— **مڙسپَڻُ**: ذ . مڙسپائي.

— **مڙشپڻو**: ذ . مُڙسپَڻُ.

— **مڙسِي ج مڙسِيُون**: ث . مردي — مڙس جي بِندُ — بيرج. مرد جي جنسي سگهه. همت— طاقت— جرئت. بهادري— دليري.

— **مڙسيتِي ج مڙسيتِيُون**: ث . صفت. مڙس واري— سُهاڳڻ(زال).

— **مڙسِي درڪارِ هُجَڻُ**: همت ضروري هجڻ. سورهيائي گهربل هجڻ.

• **مڙڪَ (ٿ)**: اسم خاص. مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

• **مَڙڻُ**: مصدر. مَٽڻَ. ڪنهن ڏانهن رخ رکڻ.

• **مِڙڻُ**: مصدر. (سن. مِل= مِلَڻُ) گڏجڻ— ملڻ— مٽڻ— پِڙڻ— گڏجي وڃڻ. مُڪا ميلو ڪرڻ— گڏجاڻي ڪرڻ— ملاقاتي ٿيڻ. ميڙ ٿيڻ —ڪٺ ٿيڻ— گڏ ٿيڻ —جملي ٿيڻ— ڪَٺو ٿيڻ. مجلس ڪرڻ— ميڙاڪو ڪرڻ— جماعت ڪرڻ— سَٿ ڪرڻ. انبوهه ٿيڻ— گوڙ ڪرڻ— ڳاهٽ ڪرڻ— گَپا گيهه ڪرڻ— هشام ڪرڻ— پِيهه ڪرڻ. مقابلو ڪرڻ— سامهون ٿيڻ— روبرو ٿيڻ— آمهون سامهون ٿيڻ— دويدو ٿيڻ— پٺيان پوڻ— ڪاهي پوڻ— ڪاهجي پوڻ— ڪاهڻ— تعاقب ڪرڻ. گهاٽو شورو ڪرڻ— گهاٽو رسُ ڪرڻ(ٻوڙ پِر). مينهن يا ڍڳيءَ جو کير ڏيڻ لاءِ تيار ٿيڻ. ڍڳي يا مينهن جو کير ڏيڻ. ٿَڻَ جو بند ٿيڻ(مِڙيو— مِڙندو— مِڙيل).

• **مُڙڻُ**: مصدر. وَرَڻُ— ڏنگو ٿيڻ— ٻيٽو ٿيڻ— ڇبو ٿيڻ— ڦِڏو ٿيڻ— ڪُبائڻ. وَٽُ کائڻ— پيچ کائڻ— ڦيرو کائڻ. ڦيرو ڪرڻ— ڦِرڻ— چڪر کائڻ. موٽ کائڻ. باز اچڻ(ڪنهن ڪم کان) — دور رهڻ. پوئتي موٽڻ— هَٽڻ. پيش پوڻ— آڻ مڃڻ— تاتي ٿيڻ— هار مڃڻ— مطيع ٿيڻ. "جو مُڙيو سو جُڙيو" . (چوڻي). (پاڻيءَ جو) ڇڇڻ— گهٽجڻ— جهپجڻ— ڪَٺو ڪائڻ— لَهَڻُ— لاٿ ڪرڻ— هَٽڻ— ڍرو ٿيڻ. (بخار جو) هٽڻ— ڍرو ٿيڻ. نئين رستي ڪان ڦِرڻ— لَڙَڻ— موچ ٿيڻ— هڏِي جو مُڙڻ— عضوي جو سرونجڻ. ڪاوڙ ڇڏڻ— غصو نہ ڪرڻ— معاف ڪرڻ— بنا ڪنهن سزا جي ڇڏي ڏيڻ. (مُڙيو— مُڙندو— مُڙيل).

— **مُڙڻو ج مڙڻا**: ذ . صفت. مڙي ويندڙ— مڙندڙ. جلد مڙندڙ— لچڪيدار— پِچ خور — نرم— سَراوندو— مُلايم— ڪُنئرو— ڪومل— ڦِلهڙو. ڇيوڪندڙ — مڃي ويندڙ— قبول ڪندڙ— مڃيندڙ— اقرار ڪندڙ.

— **مُڙڻو جُڙڻو ج مڙڻا جڙڻا**: ذ . صفت. نرم طبيعت وارو— نم خور— هٺ نہ ڪندڙ.

— **مَڙو ج مَڙا(ٿ — ڪ)**: ذ . صفت. مڙهو.

— **مَڙهُ ج مڙهَ**: ذ . (پرا. مَڙءَ) مَر— لاشو— لاش— مردو— مَئِٽ— لوٿ— جنازو— مڙدو— مَيت. سست ماڻهو. (سن. منڊ= ويڙهڻ). دَٻلي— ڍَڪ— اَسترڪاري(بندوق وغيره جو). ڪِپ— ميانُ(ترار يا ڪاتيءَ جو). چم جو پوش(مياڻ وغيره تي). (گاجرا). (سن. مَٺ= گهر) رهڻ جي جاءِ— ماڳ — مڪان— مُقام— آستانو— ٺڪاڻو— هنڌ— جڳهه.

— **مَڙهُ مقامُ ج مَڙهَ مقامَ**: ذ. جاءِ جڳهه— گهر گهاٽ— اچڻ وڃڻ جي جاءِ— نام ٺڪاڻو.

— **مَڙهُ مقامُ مان موٽَڻُ**: اَڻ ٿيٺي ڳالهه ٿيڻ— ناممڪن ڪم جو ٿيڻ.

— **مڙهُ مقام نہ هئَڻُ**: ڪو بہ ٺڪاڻو نہ هئڻ.

• **مَڙهَڻُ**: مصدر. (سن. مَنبَ> مَب= ويڙهڻ). جڙت(موتي)— جڙاوت ڪرڻ— مڙهت ڪرڻ— پُوچ ڪرڻ— پوئڻ. ڳُتڻ— ڳَنڍڻ(وارن کي). اُٽت ڪرڻ— واڻ هڻڻ(کٽ کي). نَٽ وڻائڻ— سينگارڻ— سهڻو ڪرڻ. چم جو پوش ڏيڻ— پوشڻ— ڍَڪڻ— ڍڪ چاڙهڻ. نغاري يا دهل تي کل چاڙهڻ. (آصفيہ) . جاءِ پِرڻ— بند ڪرڻ. زوريءَ ڏيڻ— ذمي ڪرڻ. ٺِڦڻ— زور سان هٽڻ— مٿان لڳائڻ— چاڙهڻ— رکڻ— زور سان چنبڙائڻ(ڪو ڏوهہ وغيره). (مڙهيو— مڙهيندو— مڙهيل).

— **مَڙهائِي ج مَڙهائِيُون**: ث . مڙهڻ جو اُجورو— مڙهت ڪرڻ جو لوازمو— مَڙهائي.

— **مَڙهائِڻُ**: مصدر. مڙهڻ جو ڪم ٻئي ڪان ڪرائڻ. واڻائڻ (کٽ). مڙهت

— ڪرائڻ(موتين جي)— جَڙائڻ.

— **مَڙهتِ ج مَڙهتُون**: ث . مڙهڻ جو ڪم— مڙهائي. جڙت— جڙاءَ.

Gul Hayat Institute

– **مڙهٽي ج مڙهٽيون:** ث. مڙهڻ جو ڪم.

• **مڙهيارُ ج مڙهيارَ:** ذ. صفت. مڙهت ڪندڙ– مڙهائي ڪندڙ. ڍڪيل– لڪايل– پوشيده ڪيل– ڇپايل– ٻراجيل– سينگاريل– ناھ ٺوھ ڪيل– جڙيل– آرائش زده.

• **مڙهو ج مڙها:** ذ. (ذ. صفت). پوڙهو– ڪَراڙو– ٻُڍو– پيرسن. هيٺو– ضعيف– نِستو– هڏ هيٺو– اپرو– ڪمزور– بي زورو– بي پهچ– ناتوان. (ث. مڙهي ج مڙهيون). ٻن پٽنُ جي وچ واري هيناهين زمين(جا اڪثر وارياسي هجي ۽ ساهيءَ تي آباد ٿئي)– جهول. پوٺو– ميدان(ڪ). (اسم خاص). تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ هڪ ديھ جو نالو.

– **مڙهو ميدان:** ذ. سَچ وارو ميدان– ڏڙهُ.(ڪ) – برپٽ.

• **مڙهو بولاخان:** اسم خاص. تعلقي جاتي ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **مڙهو راڄجي:** اسم خاص. تعلقي جاتي ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **مڙهو صوفڪو:** اسم خاص. تعلقي ميرپورساڪري ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **مڙهو ڪوٽڙي:** اسم خاص. تعلقي گهوڙاٻاري ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **مڙهو ماروءِ وارو:** اسم خاص. تعلقي جاتي ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **مڙهو وگهور:** اسم خاص. تعلقي گهوڙاٻاري ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **مڙهو ولهور جاگير:** اسم خاص. تعلقي گهوڙا ٻاري ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **مڙهي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي گهوڙاٻاريءَ ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **مڙهي ج مڙهيون:** ث. (پرا. مڙيا= مڙهي. سن. مٺَ+ايڪا = مڙهي). هندو فقيرن جي رهڻ جي جاءِ – جوڳي فقيرن جو آستان– سنياسين جو آستانو– مَٺ. ٽڪاڻو– ڏيوري. اوتارو– دائرو– مڪان. رهڻ جي جاءِ – گهر– جهوپڙي– پَنڪي. جاءِ – هنڌ– ٺاڪ. سرير– جسم.

• **مڙهي ج مڙهيون:** ث. رونبي لاءِ ڪڍيل(جوئار، ٻاجهر). سارين جا ننڍا سلا– مَرَهي. ڪڪن جي موڙي(جا ڏڳي يا مينهن جي سار ۾، نه مِڙڻ جي حالت ۾ وجهجي). مڙي– مَٺ. ماڪوڙيءَ جو هڪ قسم– ننڍي(اڇي) ماڪوڙي– اُڏوهي.

• **مڙئي:** صفت. سڀ – ڪُل– سڄوئي– مڙيئي– سارو– سڄو سمورو– جملي– مڙيوئي.

– **مڙئي ڳالهيون ڳو هئڻ:** تمام چڱو ٿيڻ– مڙئي موچاري ٿيڻ– تمام چڱو ٿيڻ– سڀ ڪجھ نيڪ ٿيڻ.

• **مڙي:** ظرف. (مِڙڻ مصدر مان). مِلي– گڏ ٿي– گڏجي– پيڙو ٿي – ڪَٺو. (اَبيات سنڌي).

• **مڙي سڙي:** ظرف. گڏجي سڏجي– رلي ملي– پيڙو ٿي– ڪَٺو ٿي.

• **مڙيل ج مڙيَل:** صفت. ڇهن سالن کان عمر وارو وهٽ. (جنهن کي سڀ ڏند چاول هجن).

• **مڙيوئي:** صفت. مڙئي. مڙيئي.

– **مڙيئي:** صفت. مڙئي– مڙيوئي.

• **مزاجُ ج مزاجَ:** ذ. (ع). طبيعت– خصلت– سَڀاءُ– خوءِ– طبع– پرڪار– جسماني خاصيت– لاڙو– ڪيفيت– عادت– گُڻ– ڳُڻ– خاصيت. مغروري– گهمنڊ– شيخي– هَٺ– دماغ– وڏڻ– هوءِ– دم – اغماض– غرور– دؤر– ڪِبر. چئن عناصرن جي ميلاپ مان پيدا ٿيل ڪيفيت. ملاوت– ميل– ملاپ– آميزش. ماده – ماهيت– اصليت– جوهر– تَت– سار.

– **مزاجُ ڪرڻ:** چڙ ڪرڻ– ڪروڌ ڪرڻ. مغرور ٿيڻ– هَٺيلو ٿيڻ– دماغ ڪرڻ– مِجاز رکڻ.

– **مزاجي ج مزاجي:** ذ. صفت. مزاج وارو– مغرور– هَٺيلو– اُيماني– مجازي– آڪڙيل– دماغي– هٺي. ذاتي– سڀاويڪ. سُوڳارو– ڏوراڇو– وٺيڪ– وڪوڪيو– ڪِچرو– وس وسيو– ڪِراهتي– نفرت آٽيندڙ.

• **مزاحِمُ:** ذ. (ع. زحَمَ). تنگ ڪندڙ– رنج پهچائيندڙ– ڏک رسائيندڙ. اٽڪاءُ وجهندڙ. روڪيندڙ.

• **مزاحمتَ:** ث . تڪليف – مشڪلات– اَهنج– زحمت– ڏکيائي– اَوکائي– ڏک– ڪشٽ– ويڏن– پيڙا– درد– سور– روڪ– رنڊڪ– اٽڪاءُ.

• **مزاخ:** ث. مذاق.

• **مزارُ ج مزارُون:** ث. (ع. زور). زيارت ڪرڻ جي جڳھ– زيارت گاھ. پير يا اولياءُ جو آستان. قبر– گور– تُربت– ٻَني– مَرقد.(آصفيه).

• **مزارُ ج مزارَ:** ذ. جانور جو هڪ قسم– شينهن– شير.

• **مزاراڻي:** اسم خاص. بلوچن جي قبيلي جو نالو– هڪ نئين جو نالو.

• **مزاڏنب(ت):** گاھ جو هڪ قسم.

• **مزارعَ:** ذ. صفت. (ع. زَرعَ) هاري– ٻَني پوکيندڙ– ڪُڙمي –هاري.(ع. ا. د).

• **مزاري:** اسم خاص. بلوچن جي قبيلي جو نالو. بلوچ قوم جو

Gul Hayat Institute

هڪ قبيلو((ست پاڙا: ١. بلوچاڻي ٢. گَلاڻي ٣. جورڪاڻي ۴. ڪورڪاڻي ۵. خرد ٦. سدواڻي ۽ ٧. سمبلاڻي).

• **مَزاڪَ ج مَزاڪُون:** ث . (ع. مضحڪ=چرچو) چرچو— ڪِلَ— مسخري— مذاق— مزاحُ— گهَبو— رَوُنشو— تماشو— ڪِلَ خوشي. ٺَٺولي— ٺَٺري— نقط چيني— ٺَٺول.

"متان ڪا مُنڌ ڪري مونڻ جي مزاڪ" (شاهہ— آبري).

حرڪت— چِترائي— لَچائي— ڪؤنسقّنائي— ڪيچل.

• **مَزُدورُ ج مَزُدورَ:** ذ . صفت (ف . مَزد= پورهيو+وَر= وارو) مزوريءَ تي ڪم ڪندڙ— مزور— پورهيت. بار ڪڻندڙ— بارگير— قلي.

— **مَزُدوري ج مَزُدوريُون:** ث . مزوري— پورهيو— ڌنڌو— ڪم — ڪِرتَ— محنتَ— مَشقّت. روزگار— مزوريءَ جو بدلو— اُجرت— اُجورو— لَوازمو.

— **مَزُدوري ڪَرَڻُ:** مزوري ڪرڻ— محنت ڪرڻ— پورهيو ڪرڻ— ڌنڌو ڪَرڻ.

• **مَزَل لوڊ(ڪ):** ث. بندوق جو هڪ قسم— منهن کان پرڻ واري بندوق.

• **مَزلِي(لس):** ذ . گاهہ جو هڪ قسم.

• **مِزمانُ ج مِزمانَ:** ذ. صفت (ف. مهمان جو بگڙيل) مهمانُ— دعوتي.

— **مِزمانِي ج مِزمانيُون:** ث . مهماني. دعوت. ڪانو— ڪاڌو— جُڃَ— جهڳِل. مهمان نوازي. خدمت— خاطري— چاڪري— ٽهل.

— **مِزماني ڏيَڻُ:** مهماني ڏيڻ— دعوت ڏيڻ— ڪانو ڏيڻ— ڪاڌو ڏيڻ— مهمان نوازي ڪرڻ.

• **مَزو ج مَزا:** ذ . (ف. مَزه=لَذت) شيءِ جي چکڻ سان معلوم ڪيل ڪيفيت— سَوادُ— ذائقو— لَذت— ساءُ— لاءُ— لُطف— رَسُ— چَشڪو— چَسُ— چَهر— حظُ— ذوق. خوشي— سرهائي. موج. جوڀن— شباب— جواني. عيش— عشرت. يوڳ— تماشو. سڳنڌ— حِسَ — ڏَپُ— لاءُ ساءُ— ڏيک— نماءُ— لقاءُ— ڏيکاءُ— آڊمبر— ڀيڪو— ٺاٺُ— ٺاهہ ٺوهہ. جوڀن— جواني— شباب— اَوُج -عُروج. حالت— ڪيفيت— گَت.

— **مَزا ڪَرَڻُ:** عيش ڪرڻ—لذتون وٺڻ. خوشيون ڪرڻ—تماشا ڪرڻ.

— **مَزا ڪَرائِڻُ:** موج وٺائڻ. چرچا ڪرڻ.

— **مَزا ماڻَڻُ:** عيش ڪرڻ— مزا ڪرڻ.

— **مَزو اَچَڻُ:** لذت اچڻ— سواد اچڻ— لطف حاصل ٿيڻ— ذائقو اچڻ— چَشڪو اچڻ— چاٽي اچڻ— چَسُ اچڻ. خوشي حاصل ٿيڻ— راحت ملڻ— موج اچڻ.

— **مَزو چَکَڻُ:** ذائقو وٺڻ— مزو وٺڻ— لطف وٺڻ— سواد وٺڻ— چَشڪو وٺڻ— لذت وٺڻ . سزا کائڻ— ڪيئي جو ڦَلُ ڀوڳڻ — تڪليف برداشت ڪرڻ— مصيبت ڀوڳڻ.

— **مَزو ڇڏي وَڃَڻُ:** ذائقي کان نڪري وڃڻ— بي سواد ٿي وڃڻ— لذت ڇڏي ڏيڻ— لاءُ ساءُ نڪري وڃڻ— خراب ٿي وڃڻ.

— **مَزو ڏِسَڻُ:** تماشو ڏسڻ— يوڳُ ڏسڻ— مزو چکڻ .

— **مَزو ڏِيَڻُ:** لذيذ لڳڻ— سوادي لڳڻ.

— **مَزو ڪَرائِڻُ:** چرچو ڪرائڻ— يوڳ ڪرائڻ— مسخري ڪرائڻ— چيڙائڻ — تماشو ڪرائڻ. وندر ڪرائڻ.

— **مَزو ڪَرَڻُ:** تماشو ڪرڻ— تماشو ڏيکارڻ— لطف ڏيکارڻ— ڪيل ڏيکارڻ. عيش ڪرڻ— موج ڪرڻ.

— **مَزو نڪري وَڃَڻُ:** مزو ڇڏي وڃڻ.

— **مَزو نَہ هُجَڻُ:** بي سواد هجڻ— خراب هجڻ— بدمزي هجڻ— بي ذائقي هجڻ.

— **مَزو وَٺَڻُ:** لذت وٺڻ —لطف وٺڻ. عيش ڪرڻ.

— **مَزي جَهڙو:** صفت. تماشي جهڙو—ڪِلَ جهڙو— ڪِلائيندڙ— وندرائيندڙ عجب جهڙو— حيرت جهڙو— عجيبَ— انوکو. وڻندڙ— دلچسپ— مزيدار— دلپسند— سُهائيندڙ.

— **مَزيدارُ ج مَزيدارَ:** ذ . صفت. مزي وارو— لُطف وارو— لذت وارو— لذيذ— باذائقہ پُر لطف— سَوادي— ذائقيدار— مزي جهڙو— چَشڪي وارو— رَس وارو— وڻندڙ— دلچسپ— عجب جهڙو— حيرت جهڙو— عجيب— انوکو.

— **مَزيداري ج مَزيداريُون:** لذت— لطف— ذوق. رونق— انوکائي.

— **مَزي ۾ اَچَڻُ:** موجَ ڪرڻ—لطف اندوز ٿيڻ—مزا ڪرڻ—رنئشو ڪرڻ.

— **مَزي ۾ ٻَنگ وجهَڻُ:** لطف ۾ خلل وجهڻ— محفل ۾ رنڊڪ وجهڻ— عيش ۾ اٽڪاءُ وجهڻ. طبيعت کي ناگواري لڳڻ.

• **مَزُورُ ج مَزُورَ:** ذ. صفت. (ف. مزدور=پورهيت) مزدوري ڪندڙ— مزدور— پورهيت— ڪَمي— جفا ڪش— اورڇُ. (ث . مَزُورِ, مَزُورڻِ ج مَزُورڻيُون).

— **مَزُوري ج مَزُوريُون:** ث . ڪم ڪار— پورهيو — پورهيو ڪارهيو — مَزدوري. حَمالي— بار برداري. مزور جو اُجورو— مُواجبو— روزينو— ڀاڙو— ڪِرايو—لوازمو. پتوڙ— محنت — ڪشالو—جاکوڙ.

— **مَزُورياڻِي ج مَزُورياڻِيُون:** ث . پورهيو ڪندڙ زال.

• **مَزِيدُ:** صفت. (عَ. زيد= زياده ڪيو ويو) زياده— وڌيڪ— گهڻو— جهجهو— بِسيار— سرس.

• **مُزينَ:** صفت (ع. زَيَنَ) زينت ڏنل. آراستہ—سينگاريل—ٺَٺُ ٺايل.

• **مِزگان:** ذ. (ف). پنبٽي– چِنيِرُ– پِنجرَ.

• **مَسَ:** ث. لَڄَ– شرم.

• **مَسَ:** ظرف. مشڪل سان– لاچار– اجا. فقط. ورلي– ٿورو.

• **مَسان:** ظرف. مُشڪلات سان– ورلي– ڪڏهيَن ڪڏهين.

– **مَس مَسَ:** ظرف. مشڪل سان– تمام لاچار سان.

– **مَسين مَسين:** مشڪلات سان– ڏکيائيءَ سان– ورلي– ڪڏهن ڪڏهن.

• **مَسُ ج مَسُون:** ث. (پرا. مَس. سن. مَسِي) . اکرن لکڻ جي پاڻيٺ– سياهي– روشنائي. مس رکڻ جي شيشي– مَسڪُبري– ڪُپي– دوات.

– **مَسُ چٽُ ج مَسُ چٽَ(ت):** ذ. صفت. ڪنجوس – مکي چوس– بخيل.

– **مَس چَٽو ج مَس چَٽا:** ذ. مس کي چهندڙ ڪاغذ.

– **مسُ چَٽو ٽِيَڻُ:** ڪنجوس ٿيڻ.

• **مِس:** صفت. (سن. مَشرَ=ڳَڏيل) ڳَڏيل– مليل– حَل. ڳڏ وچڙ. جمع ڪَنو– ڳڏ. (ذ). ڳڏ وچڙ ڌاتو(جنهن کي ڪيميا سان ٿيرائي سون يا چاندي ڪرڻو ٿئي).

– **مِس ٿِيَڻُ:** ڪَنو ٿيڻ– ڳڏ ٿيڻ– ميڙ ٿيڻ– جمع ٿيڻ. ڳڏجڻ– پرسان لنگهڻ ڪري پاڻ ۾ ڳَهجڻ– ڳَسَڻُ– لڳڻ.

• **مِس:** ذ. (ف) . ڌاتوءَ جو هڪ قسم– ٽامو. مَني ڌاتو. (ڳاجرا). بهانو– عذر– مِهُ. (ت).

– **مِس ڪَرَڻُ(ت):** ڍونگ ڪرڻ– مِڪرُ ڪرڻ– مَڪَرُ ڪرڻ– بهانو ڪرڻ.

• **مَسا:** ذ. (ع). شام جو وقت– شام– سَنجها– سانجهه– سانجهي.

• **مَسافَت:** ث. (ع). منزلن جو فاصلو– مسافري– سَفَرُ.

• **مُسافِرُ ج مُسافِرَ:** ذ. صفت. (ع. مسافر= سفر ڪندڙ) مسافري ڪندڙ– سفر ڪندڙ– واٽهڙو– راهي– ويندل – راهه گير. سَياحُ– ياتري– سٿلاٿي– پانڌيڙو– رَمتُو– گهُمندڙ.

– **مُسافِرائو ج مُسافِرائا:** ذ. صفت. مسافر جو– سفر ڪندڙ جو. (ڳاجرا).

– **مُسافِرُ خانو ج مُسافِرُ خانا:** ذ. مسافرن جي رهڻ جي جاءِ – سراءِ – منزل گاهه– آستانو– ٽڪاڻو. اوطاق. اوتارو– دائرو. مهمان سراءِ. ڌرمسال.

– **مُسافِري ج مُسافِرِيُون:** ث. سفر– سَياحي. کهه– اُجهاڳو– اُجهاڳ. سيلُ– سَنُرُ. ڪُوچ– روانگي– اُسهه.

– **مُسَاڪُ:** ذ. (ع. مِسواڪ= مُسَاڪُ) ڏندن کي صاف ڪرڻ ۽ چپن کي لائڻ لاءِ اکڙوٽ جو ڇوڏو.

• **مَسَالو:** ذ. مصالحه– مصالحو– ڏاٽا مرچُ.

• **مَسامُ ج مَسامَ:** ذ. مَسامَ=وارَ جي پاڙ). چمڙيءَ ۾ ننڍو سلونگڙو(جنهن جي وسيلي پگهر ٻاهر نڪري)– وار جي پاڙ وارو ٽُنگ– لُونءَ.

• **مَساڻُ ج مَساڻ:** ذ. (سن. شَمشانَ = جنگ جو ميدان، جتي ماڻهون مرن). هندن جي مُڙدن جلائڻ جي جاءِ – شمشان ڀومي– مِرگهٽ– مڙدا گهاٽ– مَسڻ. مساڻن جي رک– سُڃ– ڀينگ– ڏٽڙيل جاءِ. فساد– جهگڙو.

– **مَساڻي ج مَساڻِي:** مساڻ وارو– مساڻ جي رکپالي ڪندڙ– مڙدا ساڙيندڙ– شمشاني. ضدي ماڻهو. (ڳاجرا).

• **مَساڻيا(ت):** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **مُساوات:** ث. (ع. سويٰ). برابري– همسري– هڪ جيڏائي – سُمتا– سُمانتا– سَريڪائي. مشابهت– هم سري– هڪجهڙائي. (آلجبرا ۾ حسابي ڪم جو هڪ اصول جنهن ۾ ٻن طرفن رقمون برابر ڪري ملهه ڪيجي).

• **مُساوي:** صفت. (ع) . برابر– هڪ جيترو– يڪسان– هڪ جيڏوَ– سَريڪو– هم وزن– تل– سمان. هڪ جهڙو.

• **مُسائِڻُ:** مصدر. (سن. مَش= ڏکوئڻ). ڦِٽائڻ– ڊاهڻ– بگاڙڻ. ٿلف ڪرڻ– ناس ڪرڻ– ڪُٽائڻ– اُجاڙ ڪرڻ– چَٽ ڪرڻ– نابود ڪرڻ – ويران ڪرڻ. سخت تڪليف ڏيڻ. مارڻ(ل). مجرم ڪرڻ– ڏهاري ڪرڻ (ت). (مُسائِيو– مُسائيندو– مُسائيل).

• **مَستُ ج مَستَ:** ذ صفت. (ف. مست= چِريو). پِيتل– ڪِئو. نشئي– خماريل– الوٽ– مڳ – مگهن. چريو– متوالو– مجنون– ديوانو– سرمست– پاڳل. بيوقوف–بي عقل– بي سمجهه– چريٽ. مجذوب. بي پرواهه– مغرور– اڻ ڪاٽيو. البيلو– رونشائي– لهري– چنچل. هُڙتُڙيو– خفتي– سودائي– پورالو– ريچڪي– خفقانِي.

– **مَستانِي ج مَستانِيُون:** ث. چريائي– مستي– نشو.

– **مَستانِڪو ج مَستانِڪا:** ذ. صفت. مست جو – چريي جو– پاڳل جو. شرابيءَ جو.

• **مَستانُو ج مَستانا:** ذ. صفت. (ف. مستانه) مَستُ– چريو– پاڳل– ديوانو متوالو. نَشئي– نشو پيتل– خُماريل– مڳُ– الُوٽُ. چريٽ– اُنمَت– چرياٽو– بيوقوف– بي عقل. عاشق–

موهت– اڪن ڇڪن . جُنوني– خفقاني– سودائي– مَوالو– لهري. شهوَتي– ڪامِي– ڪامَ ارتي. فقير– باالله واصل– الله لوڪ– درويش.

– **مَستانِي ج مَستانيُون:** ث . چريائي– ديوانگي– مَستي– پاڳلپڻو. شرابخوري– ڪيف– نشو– مَرَءِ– خمار – شرابپڻو. بي وقوفي– بي عقلي– ڪم عقلي.

– **مَستاڻو ج مَستاڻا:** ذ . صفت. مست جو– نشئي جو.

– **مَستجڻُ:** مصدر. پاڳل ٿيڻ– ديوانو ٿيڻ– چريو ٿيڻ– خمارجڻ– مَرَءِ چڙهڻ– مَگِ ٿيڻ– مَگِجڻ– نشو چڙهڻ– مستي چڙهڻ.

– **مَستِي ج مَستيُون:** ث . چريائي– ڪِيائي– ديوانگي– پاڳلپڻو– متوالائي. ڪيف– نشو– مَٺُ– خمار– حرڪت– چِترائي– لچائي– ڪيچل– مستائي– مواسي. چنچلائي– چاڳلائي– بي ضابطگي– چَخن– لاڏ– ماٺو– ناز– نخرو– انگل– آرو– البيلائي– ريجالائي. بي وقوفي– بي عقلي– ڪم عقلي. سوداءِ– خفو– خفقان– موالائي– لهر– جُنون. مغروري– گهمنڊ– شيخي– هَٺ– دماغ– وڏڻ– هوءِ– دم – اغماض– غرور– تڪبر– وڏائي.

– **مَستِي ٿيڻُ:** نشو ٿيڻ– خمار ٿيڻ.

– **مَستِي چڙهڻُ:** نشو چڙهڻ. وڏائي ٿيڻ. چريائپ ۾ اچڻ. جوش اچڻ.

– **مَستِي ڪرڻُ:** ڪيچل ڪرڻ– حرڪت ڪرڻ. چلولائي ڪرڻ.

– **مَستائڻُ:** مصدر. نشو پياري مدهوش ڪرڻ– نشئي ڪرڻ– خمار ۾ آڻڻ– خمار چاڙهڻ. چرين جهڙي حالت ڪرڻ .(مستائيو– مستائيندو– مستائيل).

– **مَستائيتو ج مَستائيتا:** ذ . صفت. مست جو– نشئي جو. (ظرف). شرابيءَ وانگر. چريي وانگر.

– **مَستائِي ج مَستائيُون:** ث . نشي جو جوش– شهوت جو جوش. من چلائي. مغروري– شوخي.(گاجرا).

• **مُستَجاب :** صفت. (ع. جوب= جواب ڏنل). جواب ڏنل– اقرار ڪيل– هائوڪار ڪيل. مَجيل– قبول پيل– قبول ڪيل – اگهاميل.

• **مُستَحَبُ:** صفت. (ع) پسند ڪيل– پسنديده– وٽيل– چونڊيل. محبت ڪيل– پيار ڪيل– قرب ڪيل. (ذ). رسول الله صلي الله عليه وسلم جن جو ڪيل ۽ پسند ڪيل ڪو بہ فعل.

• **مُستَحڪمُ:** صفت. (ع. حَڪَم= مضبوط). مضبوط– پَڪو– اِستوار– مُحڪم.

• **مُستَحقُ:** صفت. (ع. حَقّ). حق رکندڙ– حقدار– دعويدار. واسطيدار– لاڳاپيدار. مالڪ. لائق– قابل– جوڳو.

• **مَستَرُ ج مَستَرَ مَستَرُون:** ذ . (ع. مسطر جو بگڙيل). ليڪن ڪڍڻ جي پٽي. رازڪي ڪم جو هڪ اوزار– ليپي يا پٽ هموار ڪرڻ لاءِ ڪاٺيءَ جي چوڪنڊي ڊگهي لَسي پٽي.

• **مُستردُ:** صفت.(ع). رد ڪيل. روڪيل. واپس ڪيل– ڏڪيل.

• **مِستِري ج مِستِريِ:** ذ . صفت. (انگ. ماسٽر= ماستر ڇاڻو. (پورچوگيز. مينسٽري). ڇاڻو. هنرمند– ڪاسبي– دستڪار– ڪاريگر– هنري. اُستاد– ماهر– هوشيار– قابلڪار– اُستو. داروغو. (سروير جي هيٺان عملدار).

• **مُستزادُ:** ذ . صفت. (ع) . زياده ڪيل– وڌايل. (ذ). اهو شعر جنهن جي هر مصرع يا بيت جي پنيان اهڙي ٽڪ لڳل هجي جو انهيءَ مصرع جي اول رُڪن ۽ آخر رُڪن جي برابر هجي. ٽڙو– ٽڪرو.

• **مُستَطِيلُ ج مُستَطِيلَ:** ذ. (ع). گوني ڪنڊ چوڪندو جنهن جا آمهان سامهان پاسا برابر هجن. پر ٻہ پاسا ننڍا ۽ ٻہ پاسا وڏا هجن.

• **مُستَعِدُ:** صفت. (ع. عَدَ). تيار– موجود. لائق. (گاجرا).

• **مُستَعملُ:** صفت .(ع). عمل ۾ آيل. ڪم ۾ آندل. مروج– رواج ۾ آندل– جاري– چالو– هَليل– هلندڙ.

• **مُستَغرقُ:** صفت. (ع. غَرَقَ). غرق ٿيل– ٻڏل. غلطان– محو. لڳل (ڪم ۾)– رڌل– مشغول.

• **مُستَغفرُ:** صفت. (ع. غَفَرَ). معافي گهرندڙ– استغفار ڪندڙ.

• **مُستَغنِي:** صفت. (ع. غنيٰ). بي پرواهہ– مالدار– ڏنوان.

• **مُستَفسِرُ:** صفت. (ع). استفسار ڪندڙ– پڇا ڳاڇا ڪري پڪ ڪندڙ. تحقيق ڪندڙ– محقق.

• **مُستَفيدُ:** صفت. (ع. فَيَدَ= فائدو گهرندڙ) فائيدو گهرندڙ– نفعو گهرندڙ.

• **مُستَفيضُ:** صفت. (ع. فيض= فيض خواهان) فيض خواهان – فيض گهرندڙ.

• **مُستَقبِلُ:** ذ . (ع. قبل= آئيندو) اڳيون ايندڙ وقت– آئيندو زمانو. (صفت). اچڻ وارو– آئيندو– آئيندي جو.

• **مُستَقرُ:** ذ . (ع. قر=ٽڪاڻو) بيهڻ جو هنڌ– ترسڻ جي جاءِ – ٽڪاڻو– ٽڪاڻو– آستانو. اڏو.

• **مُستقِلُ:** صفت. (ع). استقلال وارو– مضبوط– مستحڪم– اٽلُ– اٽترُ– برقرار– پائيدار– پَڪو– استوار– قائم. دائم – هميشه.

Gul Hayat Institute

• **مُستقِلُ مزاجُ:** صفت. پڪي ارادي وارو– محڪم مزاج– ثابت قدم. گنڀير– بردبار. (آصفيه).

• **مُستقيمُ:** صفت. (ع). سِڌو– سَنئون– اُڀو– ڪڙو– سڌو بيٺل– عمود بيٺل– سوڙو. پڪو– پختو– ڏاڍو– مضبوط– قابو.

• **مستڪُ ج مَستڪَ:** ذ. (سن. مَستڪ) مٿو– سِرُ– سِري– سِسِي– مُنڍي. پيشاني– نراڙ (خاص ڪري هاٿيءَ جو).

• **مُستمَندُ:** صفت. (ف. مُستَ=غم+مَندُ=وارو) غمگين –حاجتمند.

• **مُستنَدُ:** صفت. (ع. سَنَدَ=هن ٽيڪ ڏني) سَند يافته– سَنَد پاتل– تصديق ڪيل– ٺيڪ– برابر– اعتبار جوڳو– پرماڻڪُ– معتبر. (آصفيه). نجُ.

• **مستوراتُ:** ذ. (ع). زالون– اِستريون– عورتون– ناريون. (صفت). سَتر واريون– پردي واريون– اشراف (زالون). حرمسراءِ.

• **مَستوئي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي ميري خان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُستويُ:** صفت. برابر– سَريڪو– موافق– سنئون– سِڌو سنئون– پورو پورو. هڪ جيترو– همّوار– هَم وزن. سَمٽيل.

• **مَستي ج مستيون:** ث. (سن. مَشت=مِنو> مَتسيندي> مَتسيه= مڇي+اندو=بيضو) مِناڻ. ڳَڙ مان ناهيل ڳاڙهي کنڊ. ڳَڙ جي پور.

• **مَستي خانُ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو. مرد ماڻهو جو نالو.

• **مسٽرُ:** ذ. صفت. (انگ). ميان– محترم– صاحب– جناب. مانَ وارو– معزز.

• **مَسجِدِ ج مَسجدُون:** ث. (ع. سَجَدَ) سجدي ڏيڻ جي جاءِ– نماز پڙهڻ جي جاءِ– عبادت گهر– عبادت خانو– مَسيت.

• **مَسجُودُ:** ذ. جنهن کي سجدو ڪيو وڃي.

• **مسِجڻُ:** مصدر. (سن. مَشرَ=گڏيل) گڏجڻ– مِلڻ. مِلاوت ٿيڻ. جمع ٿيڻ– مڙڻ. رلِي ملي وڃڻ.

• **مُسجڻُ (ت):** مصدر. (سن. مَش= ڏکوئڻ) عادت ٿي وڃڻ– هير ٿي وڃڻ. نقصان هيٺ اچڻ– ٽوٽي ۾ پوڻ– مشڪلات ۾ اچڻ– برباد ٿيڻ.

• **مَسحُ:** ذ. وضُو جو هڪ رُڪن– وضُوءَ ۾ هٿ مُنهن ڌوئڻ بعد مٿي، ڳچيءَ، هٿن ۾ ڪنن جي مٿان پاڻيءَ وارا هٿ گهمائڻ جي حالت.

– **مَسحُ ڪرَڻُ:** سَرَ ڪيڻ (ل). وضُو ڪرڻ طهارت ڪرڻ (ل).

– **مَسحو:** ذ. وضُوءَ جو هڪ پاڳو (وضُوءَ ۾ هٿ، منهن، مٿو ۽ ڳچيءَ جي مٿان هٿ گهمائڻ جي حالت).

• **مُسخرُ:** صفت. (ع. مُسَخرَ= تابع ڪيل) فتح ڪيل. جيتيل– ڪٽيل. قبضي ڪيل– ماتحت ڪيل.

• **مَسخرو ج مَسخرا:** ذ. صفت. (ع. مَسخره=چرچائي) مسخري ڪندڙ– ڪِلَ وجهندڙ. چرچائي– بَدوشڪُ– پوڳائي– مشڪرو. رؤنشائي– تماشائي. (ث. مَسخري ج مسخريُون).

– **مَسخري ج مَسخريُون:** ث. ڪِلَ– چرچو– پوڳَ– گهَبو– مذاق– مشڪري– تماشو– مزو– رؤنشو– وندر. چٽر– ٽوڪ– ٺٺولي– ٽوڪزني.

– **مَسخرِيائي ج مَسخريائيون:** ث. صفت. مسخري ڪندڙ (عورت). (ڳاجرا).

• **مُسَدَسُ:** صفت. (ع. ڇهن پاسن وارو) ڇهن پاسن وارو– شَش پهلو (ذ). ڇهن مصرعن وارو شعر.

• **مِسرُ ج مِسرَ:** ذ. (سن. مِشرَ=پُوڄ) ٻانڀڻ– برهمڻ. برهمڻن جي هڪ فرقي جو نالو. (اسم خاص). برهمڻن جي هڪ ذات جو نالو. (ذ. صفت). ڪم ڪان نٽائيندڙ– گوسڙو– نٽائو– ڪم ڪوس. بهانا ڪندڙ (ث).

– **مِسرائي ج مِسرائيون:** ث. ٻانڀڻياڻي– برهمڻ (زال).

• **مَسرّتَ ج مَسرّتون:** ث. ع. مَسرَة>سَرَ=هو تمام خوش ٿيو) خوشي– سَرهائي– پرسنتا. راحت– فرحت– آنند– خُرسندي– خُرمي– شادماني. نشاط– آنند– سُکُ– ڪلياڻ– منگلُ. موڄ.

• **مُسرِفُ:** ذ. صفت. (ع). فضول خرچ ڪندڙ– اسراف ڪندڙ– اجايو خرچ ڪندڙ.

• **مَسرڻُ:** مصدر. (سن. مر(ي) ج: مر(ي) د=مهڻ) مهڻ– ملڻ.

• **مَسرُورُ ج مَسرُورَ:** ذ. صفت. (ع. سَرَ=خوشي) سرهو– خوش نهال– شاد– پرسن– شاد مان– منگهن– خرسند– راضي.

• **مسري ج مسريُون (ڪ):** ث. (ٻيڙيءَ جي) ڪَپيءَ ۾ وڃ تي لڳل لوهي ڪلي.

• **مُسڙي ج مُسڙيُون (ل):** ث. ڏاڙهي– سُونهاري– ريشَ.
"مرد نڪرندي مُسڙي، اُسڙي آره سَٽ".

• **مُسڙيارو ج مُسڙيارا:** ذ. صفت. ڏاڙهيءَ وارو– ڏاهو– عاقل.

• **مُسطحُ:** ذ. چٽ جو هڪڙو قسم، جنهن ۾ کهگل ٽيل هجي، مڪران جا شهتير ڏسڻ ۾ نه اچن.

Gul Hayat Institute

• **مَسطرُ ج مَسطرَ:** ذ . (ع). رازن جي سِرُن جي سِڌائي وٺڻ لاءِ ڪم آندل ڪاٺ جي پٽي– مَسترُ– ليڪن پائڻ جو اوزار.

• **مَسعُودُ:** صفت. (ع . سعد= نيڪ) نيڪ– نيڪ بخت– سعيد بختاور سعادتمند– سڀُورو– ڀاڳ وارو– خوش نصيب – ڀلارو.

• **مَسقَطُ:** اسم خاص. (ع. مسقط=ڪرڻ جي جڳهه) ايشيائي روم جي هڪ شهر جو نالو.

• **مَسڪَ ج مَسڪُون:** ث . (سن. مَشڪ =سانداري) سانداري– کَلي – پخال – مشڪ– اوئي. پٽني– پٽنا. (ڪ). پٽنيءِ ۾ پيل سُور.(ڪ).

• **مَسڪِرات:** ث . (ع. سَڪَرَ) نشيدار شيون.

• **مَسڪَنُ:** ذ . (ع. سَڪَنَ=رهڻ جي جاءِ) رهڻ جي جاءِ – جاءِ سڪونت– جاءِ قيام– قيام گاهه– گهرُ. مَڪانُ– جاءِ – آستانو– خانو.

• **مَسڪو ج مَسڪا:** ذ . (ف. مَسڪَہ=مکن) مکڻُ.(آصفيہ). خوشامد. ڪاري پاٽيءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم.

– **مَسڪولڳائڻُ:** خوشامد ڪرڻ. (گاجرا).

• **مُسڪو ج مُسڪا:** ذ . صفت. ٿلهو – متارو– ڌمال. (ذ). مڇيءَ جو هڪ قسم.(ڪ).

• **مِسڪينُ ج مِسڪِينَ:** ذ . صفت. (ع. سَڪَن= هو ويٺو) غريب– نِڌَرُ– تَهي دست– ڪنگل– اَٽايو– مُفلس– نادار– ڪنگال– فاقہ ڪَش. عاجز– ويچارو– نماڻو. لاچار. ناتوان– اڌِينُ– بي وَس– بي پهچ– ڪم طاقت. بي حال– ضعيف. ڏجهارو– ڏوکي– ڏکي. شامت زده– حَلِيم– بُردبار– نهنو– نِرايماني– نِراهنڪاري– نماڻو– غريباڻو.

– **مِسڪِيني ج مِسڪِينيُون:** ث . اڻ هوند– ڪنگلائي– محتاجي– غريبي– غُربت– ڪنگاليڻو– اِفلاس– ولهائي– سُڃَ– ناداري– حليمي– عاجزي– اِنڪساري.

• **مُسَلَحُ:** صفت . (ع). هٿيار پنوهار پهريل– هٿياربند– شَسترڌاري– لَهَبدن سان تيار.

• **مُسلسَلُ:** صفت. (ع). سلسلي بندي ڪيل– زنجير بند– لڙهي بند– مُتواتر– مُتصل– سلسليوار– هڪ ٻئي پٺيان. ترتيب وار.

• **مُسلَطُ:** صفت. (ع. سَلِطَ) تسلط ڪندڙ– قبضو ڪندڙ– قابض– غالب. زورآور– طاقتور. (آصفيہ).

• **مُسلَمُ:** ذ. (صفت.(ع .سَلَمَ)سالم رکيل– برقرار رکيل– پُورو– ڪامل– سلامت– سارو– سربستو– سمورو– سچو– سالم– ثابت. سڀ – ڪُل– سيوئي. سچو سارو– سچوئي سچو– صحيح سلامت. تسليم ڪيل– مڃيل– قبول ڪيل. مڃڻ جي لائق. ٺيڪ – پڪو– درست– پُورو پُورو– معقول ٻين– بيشڪ– بلاشڪ– بجا. حوالي ڪيل– سپرد ڪيل– سونپيل.

• **مُسلِمُ:** ذ . صفت. (ع. سَلَمَ) مسلمان– اسلام رکندڙ– محمدي– اهلِ اسلام.

• **مُسلمانُ ج مُسلِمانَ:** ذ . صفت. (ع. سَلَمَ) اسلام قبول ڪيل– مذهب اسلام جو پيرُو– دين احمد جو پيرُو– مومن– مسلم.(آصفيہ).

– **مُسلمان ٿيڻُ:** اسلام آڻڻ– اسلام تي اچڻ– دين محمدي قبول ڪرڻ.

– **مُسلمانُ ڪرڻُ:** اسلام ۾ آڻڻ– دين محمدي ۾ شامل ڪرڻ.

– **مُسلمانڪو:** ذ . صفت. مسلمان جو– مسلمان وارو.

– **مُسلماڻي ج مُسلماڻيُون:** ثءِ . صفت. مسلمان واري– مسلمان جي.(ث). اسلام – اسلاميت. سُنت– خَتنو– طُهر.

– **مُسلمانياڻي ج مُسلمانياڻيُون:** ث . مسلم عورت.

• **مَسلو ج مَسلا:** ذ . (ع. مَسئَله) مذهبي سوال. مسئلو. رٿَ– ٺهراءُ– تجويز– راءِ.

• **مُسلو ج مُسلا:** ذ . (صفت.(ع. مسلم جو بگڙيل لفظ). مسلم– مسلمان.

• **مَسلُولُ:** صفت. (ع). سِلهه جي بيماريءَ وارو– سِلهه جو مريض.

• **مُسمَاتُ:** ث . (ع). عورتن جي نالي اڳيان لڳايل خطاب– علامت تانيث.

• **مِسمارُ:** صفت. (ع). زبون– ناس– پائمال.

– **مِسمارُ ڪرڻُ:** ڊاهڻ.

• **مِس مِس:** ث. آهستي ڳالهاءِ– پِڻ پِڻ– ڦُس ڦُس. ڳجهو ڳالهائڻ.

– **مِس مِس ڪرڻُ:** آهستو ڳالهائڻ– سُس پُس ڪرڻ– ڦُس ڦُس ڪرڻ– پُٽڪات ڪرڻ. نَنائڻ. گوهي ڪرڻ– گوڙنات ڪرڻ– نَٽ نَناءُ ڪرڻ– گُس گُساءُ ڪرڻ– پاسو ڪرڻ.

– **مِسمِسيو ج مِسمِسيا:** ذ . صفت. پُٽڪات ڪندڙ– سُر پُر ڪندڙ– سُس ڦُس ڪندڙ. ناٺاٺو– گوهيرُ– گوڙنات ڪندڙ– نتائيندڙ. بردبار– گَنڀير– ديرينو– ڪانڌ وارو– تحمل مزاج– صبر وارو– صابرين– تحملي.

• **مَسنَد ج مَسنَدُون:** ث . (ع. سَنَدَ=وهاڻو) وهاڻو– تڪيو. وهاڻي واري جڳهه– وهاڻو رکي ويهڻ واري جاءِ. گَدي– گادي.

Gul Hayat Institute

– **مَسندَ نَشينُ:** ذ . صفت. گاديءَ تي ويهندڙ– گادي نَشين.

• **مَسندَ:** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **مَسندُ ج مَسندَ(ڪ):** ذ . ڇُهَندڙِي– چمرڪو.(جمع ۾)بَدن تي فرحت لاءِ گهُمايل هٿڙا– ٽڏڙا– سرڪارَ.

– **مَسندُ ڏيڻُ:** ٽڏڙا ڪڍڻ. مٽي جي وارن مان جونئن ڪيڻ لاءِ هٿڙا گهمائڻ.

• **مسڻ(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مَسڻَ ج مَسڻ:** ذ . (سن. شمَشانَ = جنگ جو ميدان. جتي ماڻهو مرن) هندن جي مُردن جلائڻ جي جاءِ. ظرف . مچڻ. متان.

"ڏسي پوري پنگ، مسڻ هٽين ڦڪ ڦلهيار مان"

(ساڪري جو شاعر موريو موسي پوٽو)

• **مسڻ جاگيرَ:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مِسڻُ:** مصدر. (سن. مُش= ڏڪوئڻ). بدبخت ٿيڻ . ڪمبختي ۾ پَوڻُ– شامت اَچڻ– آپاڳَ لڳڻ– بُرائِيُ چڙهڻ. تباهي ٿيڻ– ڪُنڻُ– اُجاڙ ٿيڻ– مُسجڻُ. تڪليف ۾ اچڻ. برباد ٿيڻ. ويسر ۾ اچڻ– پُلجڻ. ڏڪوئجڻ. (مُسيو(مُنو)– مُسندو– مُسيل(مُنل).

• **مِسو ج مِسا:** ذ . (سن. مِشرَ=گَڏيَلُ) گهڻن قسمن جي گڏيل اَن جو اَٽو– ٻن ڇئن جنسن جي اناجَ جي اَٽي کي مِلائي اَن مان پچايل ماني– روٽلو– ڦڪي ماني– بي سوادي روٽي. تيلي ٻج وارو فصل(ت). ڪمُ نہ اچڻ جهڙو– بيڪارُ– نِڪارُ(ٿ).

– **مسو ٽسو:** صفت. آلُوٽو سلُوٽُو.

• **مَسوارُ ج مَسوارُون:** ث . (جڳهہ جو) پاڙو– ڪِرايو.

– **مَسوارِي ج مَسوارِي:** ذ . صفت. پاڙي تي ويٺلُ– ڪِرايي دارُ.

• **مسواڪُ ج مِسواڪَ:** ذ . (ع. استاڪ = هن مکيو). ڏندڻُ. مُساڳُ.

• **مَسُوحَب:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَسوَدو ج مَسوَدا:** صفت. (ع. مُسوده>سَودَ=هن ڪارو ڪيو)ڪارو. ڪاري مس سان لکيل– تحرير ڪيل. پهرئين دفعي سَرسَري طور لکيل تحرير(جا اجا صاف نہ ڪئي ويئي هجي)– پَهرين ڪاپِي– رَف ڪاپِي. ڪَچو خاڪو.

• **مَسوديرو:** اسم خاص. تعلقي رتي ديري ۽ تعلقي جوهي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَسُورِ:** ث . (سن. مَسرَا). دال جو هڪ قِسم– مُهري.

• **مَسوَولو:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَسوئَانيا(ت):** اسمُ خاص. مينگهوارڻ جي هڪ ذات جو نالو.

• **مُسهِل:** صفت. ع. قبضي ٽوڙ– قبض ڪُشا– جُلابُ.

• **مَسهُو ج مَسهُو:** صفت. نہ سهندڙ– حاسدُ.

• **مَسئِلو ج مَسئِلا:** ذ . (ع. مَسئله). پڇڻ لائق ڳالهہ– منجهيل سوال. مشڪل ڳالهہ.

• **مِسي ج مِسيُون:** ث . (پرا. مِسيِيا. سن. مِيس+ايڪا=مِسي. ف مِس=ٽامو). ڏندن کي مضبوط ڪرڻ جو ڪارِي ۽ پُوري رنگ جو چُورو– عورت جي سورهن سينگارن مان هڪ سينگار.

"موهيو مِسي ۽ پان، مٿس مرجان لڳي"(مفتون همايون).

ڪارڙي ٽترجي مادي(ت) – ڪبهڙي(ل).(ن–ب).

• **مَسِيت ج مَسِيتُون:** ث . (ع. مَسجِدَ جو بگڙيل) مسجد. عامي اُچار وارو نالو. هڪ آسماني نکٽ جيڪو وڇون جي پويان بيهي.

• **مَسيتڙِي(ل):** ث . فراسين جي چِٽن جو هڪ قِسم.

• **مَسِيحُ:** ذ . صفت . (ع. مسح). دوست. (اسم خاص). حضرت عيسيٰ عليه اسلام جو لَقبُ. يَسُوع. مَسِيحُ.

– **مَسِيحِي ج مسِيحِي:** ذ . صفت. يسوع مسِيحُ جو پوئِلڳَ – ڪِرستانُ.

• **مِسي داتِي:** اسم خاص. مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **مَسِيو:** ذ . گدهہ جو هڪ قِسم– ميٽانئين رنگ جو گدَهُ.

• **مَسيو ٽسو:** صفت. الُوٽو سلُوٽو– ڇَهرو.

• **مشابَتَون:** ث . مشابهتون ڏيئي ساراهہ ڪرڻ. وڏن سان ڀيٽي ساراهڻ.

• **مُشابَتُون ڏيڻ:** مڱڻهار فقيرن جون . پنهنجن جون ساراهون ڪرڻ.

• **مُشابِهہ:** ظرف. (ع. شَبهَ=وانگر) وانگر– وانگيان– طرح– جيئن– جهڙس– مثل.

– **مُشابَهتَ ج مُشابَهتَون:** ث. هڪجهڙائي– مطابقت–موافقت– شَبيهہ– تَشبيهہ. برابري. ڀيٽ. لاڳاپو. ٻانو– ويس. شڪل– رُوپ.

• **مَشارِي:** صفت. مشهور– ناليرو– ناميارو– هاڪارو.

• **مَشاطَ:** ث . (ع– ڦٽي ڏيندڙ) عورت کي سينگار وغيره ڪرائيندڙ عورت– حَجامڻُ.(آصفيہ).

• **مُشاعِرو ج مُشاعِرا:** ذ . (ع. مُشاعره> شِعر=هن موتي پُوتا) شاعرن جو اجتماع . بيت بازي.

• **مَشالُ ج مَشالَ:** ذ . (ع. مُشعل جو بگڙيل) ڪَرڳي– ڏِياٽي – مُشعل.

– **مَشالچِي ج مَشالچِي:** صفت. مشعل ڪٽندڙ– مُشعلچي.

• **مَشامُ:** ذ . (ع). وارَ جي پاڙ وارو سنهڙو سوراخ(جنهن مان پگهر نڪري) – مَسامَ.

Gul Hayat Institute

• **مُشاهَدو ج مُشاهَدا:** ذ . (ع. مُشاهده> شَهَدَ=هن ڏٺو)نظارو– ڏيک– منظر– ڏيکارو– نماءُ ديد– ديدار– درشن. جاچا– ڏسٽي– معائنو. تماشو. لقاءُ . نورِ الاهيءَ جو نظارو. قدرت جو تماشو. عيني تجربو– عيني ثبوت– اکين ڏٺو دليل– چشم ديده ثبوت.

– **مُشاهَدوماڻڻ:** ديدار ڪرڻ– لقاءُ ڏسڻ.

• **مُشاهَرو:** ذ . (ع. شَهَر) مهيني سِر مقرر ڪيل رقم– تنخواهه– پگهار– وظيفو.

• **مَشائخ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مَشائِخُ ج مَشائخ:** ذ . صفت. (ع. شيخُ جو جمع. پر واحد ۾ ڪم ايندڙ) بزرگ . درويش . وَلِي. معزز.

• **مَشائخ لوڌا:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَشائخ هوٽي:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُشت :** ث . (ف. مُشت. سن. مُشت). مُٺ. مُڪَ– ٺونشو.

– **مُشت زَنُ ج مُشت زَنَ:** ذ . صفت. (ف). ٺوَنشو هڻندڙ– مُڪ هڻندڙ. مُٺ هڻندڙ– هَٿَ رَسُ ڪندڙ.

– **مُشت زَني ج مُشت زَنيون:** ث. مُٺ هڻڻ جي حالت– هَٿَ رَس.

• **مُشتاقُ ج مُشتاق:** ذ. صفت. (ع. شوق) اشتياق رکندڙ– شائق– چاهيندڙ– آرزومند– طالب– خواهشمند– گهورو– خواهان. سڪايل– اُڪنديو. موهيلُ– وَسُ ڪيل– مَنُ لَٽِايل– عاشق– موهت– اکن چکن. مُستدعي– مُنتظر– انتظار ڪندڙ.

• **مُشتبَهُ:** صفت. (ع. شبه) شڪ وارو– شڪيل– شڪي.

• **مُشترَڪ:** صفت. (ع. شرَڪَ) شريڪ ڪيل– ڳنڍيل– ملايل– گڏيل. ڀائيوار– حصيدار.

• **مُشترِي:** صفت. ع. شرِيٰ)خريدار. وڪڻندڙ.(ذ). هڪ گرهه جو نالو.(هي سيارو سيني گرهن ۾ وڏو. ڌرتيءَ جي قطر کان يار هوٽو قطر ۾. قطبن وٽ چپٽرو ۽ وچ ٿلهو. سندس سال ڌرتيءَ جي سال کان ٻارهوٽو). (گاجرا). وسپت.

• **مُشتَقُ:** ذ . (ع. شَق= چيِريلُ) ڪنهن لفظ مان چيري نڪتل لفظ(جو انهيءَ لفظ جي مصدر يا اصل لفظ مان هجي)– بنيادي لفظ– اشتقاق ڌاتو. ساڌتُ– اصل بُنياد– مادو.

– **مُشتَقُ اصلي:** ذ . اصل لفظ ۾ ڪجهه ڦير گهير ڪرڻ سان تيار ٿيل لفظ.(علم نَحو).

– **مُشتَقُ اِضافي:** ذ . اصل مصدر. جي اڳيان يا پنيان ڪنهن نشاني ملائڻ سان تيار ٿيل لفظ.(علم نَحو).

• **مُشتَمِل:** صفت. (ع. شَمَل= شامل ٿيو) شامل ٿيندڙ– گڏ ٿيندڙ– گڏ ٿيل– شامل ٿيل.

• **مُشتَهَر:** صفت. (ع. شَهَرَ) اشتهار ڏنل. مشهور ڪيل– پڌرو ڪيل.

• **مُشتَنَڊو ج مُشتَنَڊا:** ذ . صفت. سَگهو– سگهارو– ڪَراڙو– سَبَرُ– زورائتو– زور ڀريو– قرارو– تَوانو– مضبوط– جاڙو– جبرو– ٻت ۾ ڀريل– جانٺو– سَنَرَ وَنَرَ متارو.

• **مَشرُ ج مَشرَ:** ذ. صفت. مشهُورُ– ناميارو– ناليوارو– هاڪارو.

• **مَشرق:** ذ . (ع. شَرَق) ڏينهن واري روشني نڪرڻ وارو پاسو– اُڀرندو– اوڀَرُ– پُورَبُ. مغرب جو ضد.

– **مَشرِقِي:** ذ. صفت. اُڀرندي جو– اوڀرجو– پوربي. (مغربي جو ضد).

• **مُشرِڪ:** صفت. (ع. شِرڪ= شِرڪُ ڪندڙ). خُدا سان ڪنهن کي شريڪ ڪندڙ– شِرڪ ڪندڙ. بُتُ پرستَ.

• **مَشرُو:** ذ . گَڏيل سِٽِي ۽ ڪَپَهه.

• **مَشروطُ:** صفت. (ع. شرط) شَرط ڪيل– شَرطِي: علم نحو جي اصطلاح ۾ ڪنهن شرط ڪيل جملي جي نتيجي وارو جملو– جزا.

• **مَشروع:** ذ . ريشمي ڪپڙي جو هڪ قِسمُ– گڏيل سوٽي ۽ ريشمي ڪپڙي جو هڪ قسم.

• **مُشري:** اسم خاص. نجوم ۾ هڪ گرهه جو نالو.

• **مَشعَلُ ج مَشعَلَ، مشعلون:** ذ . ث . (ع. شَعَلَ) مُشالَ– مُشعالُ– ڪَڙڪِي– ڏياٽُ– ڏياٽي– مَٽو.

– **مَشعلچِي:** ذ . صفت. مَشعَل کڻندڙ– مَٽي وارو– ڏيات کڻندڙ.

• **مَشغُولُ ج مَشغُولَ:** ذ . صفت. (ع). شُغل ۾ لڳل– ڪم ۾ لڳل– رُڌلُ– مَصرُوفُ– آڀاريَلُ.

– **مَشغُولِي ج مَشغُوليُون :** ث . مصروفيت– وِڳندي. ڪرت– حاجَ– ڪَمُ– ڌنڌو– ڪارُ.

• **مُشفِقُ:** صفت. (ع. شفق= مهربان) شفقت ڪندڙ– مهربان– شَفيِقُ. نوازش ڪندڙ– احسان ڪندڙ– ٻاجهه ڪندڙ. ترسُ کائيندڙ– رحمدل– ڏيالُو– ٻاجهارو– دَردمَند– غمگسار. رَفيِقُ– دوستُ پيارو.

• **مَشقَ ج مَشقون:** ث . (ع). روزانو ڪنهن ڪم کي وري وري ڪرڻ جي حالت– استعمال– اَڀياسُ– مُحاوِرو– ساڌنا. عادَت– هيرَ– نيَمُ– ورتاءُ عَمَلُ. لِکڻُ جو ڪَمُ (شاگرد کي)– نَقلُ– پيروي اُتارو.

– **مَشقُ پَچائِڻ:** اڀياس ڪرڻ– شاگرد جو صورتخطي کي پَڪو ڪرڻ. ڪنهن ڪم يا ڪرت کي وري وري ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

— **مَشق ڪَرَڻُ:** مَشق پَچائڻ.

• **مَشَقَتَ ج مَشَقَتُون:** ث . (ع. شق) تڪليف – اهنج – ڏکيائي– هلاڪي – دقت– تصديع– زحمت– پتوڙ– ڳهَه– ڪشالو– درد سري– جاڪوڙو – جانفشاني– جدوجَهد. پورهيو– لايو لڳايو. ڪم ڪار– ڏنڊو– ڪرت– مزوري.

• **مَشڪَ ج مَشڪُون:** ث . اسم. پاڻي پرڻ جي چمَ جي ٿيلهي– پَکالَ– ساندارو– سانداري– اوٽي – ڪِلي.

— **مَشڪي:** ذ. صفت. مشڪ ڪندڙ–(پاڻي جي)مَشڪ پريندڙ. پکالي.

• **مُشڪ:** ث. (ف. مُشڪ) ڪٿوري– هڪ هرڻ جي دُن مان نڪتل خوشبودار مادو. هٿن پيرن جو پٿو– ڏورو– گوشت جو مُچو.

— **مُشڪ بِلائي:** آفريڪا ۽ عربستان جي هڪ ٻلي جي آنڊن جي هيٺئين پاڱي مان نڪتل ڪَستوري جهڙي خوشبوءِ دار لِزَ. (گاجرا).

— **مُشڪ بِلو:** ٻلي جو هڪ قسم (جنهن جي آنڊن مان خوشبوءِ دار لِزَ نڪري ٿي).

— **مُشڪُون ٻَڌَڻُ:** ٻانهون ورائي پٺيءَ پٺيان ٻڌڻ(جيئن آدمي پڇي نه سگهي)– ٻانهن جا ڏورا ٻَڌَڻ– چوُڪُنيو ٻَڌَڻ– پَچوڙڪي ٻڌڻ– ٻُشڪين ٻَڌڻ.

• **مُشڪي:** ذ . ڪٿوريءَ وارو– سُرهو– خوشبوءِ دار. ڪارو گهوڙو– سانورو– سانولو.

• **مُشڪُون:** گهوڙي ۽ شينهن جي ڳچيءَ جا وار. (گاجرا).

• **مَشڪرو ج مَشڪرا:** ذ . صفت. (ع. مَسخره= چرچائي) مسخرو، هُرمچ پرت جو قسم.

— **مَشڪرو لَڳَڻُ:** مزو اچڻ– دل کي وڻڻ– راحت اچڻ– وندر ٿيڻ.

— **مَشڪري ج مَشڪريُون:** ث . چرچو– يوڳ– خوش طبعي– ظَرافت– کِل يوڳ– مسخري.

• **مُشڪِلُ:** ذ. صفت. (ع. شَڪَلَ=سخت) ڏکيو– اهنجو– اَوکو– اَولو– ڏُشوار. تڪليف وارو. (ث). مشڪلات– اهنجائي– اَوکائي– تڪليف– دقت– مصيبت– ڏُشواري– ڪشٽ. سوڙهه– تنگي– لاچاريَ– ضرورتَ– گهرج. آفت– آپدا.

— **مُشڪلات ج مُشڪلاتُون:** ث . اهنجائي– اَوکائي– تڪليف– ڏکيائي. سوڙهه– تنگي– لاچاري.

— **مُشڪلاتَ حَل ڪَرَڻُ:** ڏکيائيءَ مان ڇڏائڻ– مشڪل پچڻ– اَهنج ڏُور ڪرڻ. مصيبت کان نجات ڏيارڻ– آپدا ٽارڻ. مشڪل مسئلو حل ڪرڻ.

— **مُشڪِلُ ڪُشا:** ذ . صفت. مُشڪلاتون ڏُور ڪندڙ– ڏک لاهيندڙ– اهنج ڏُور ڪندڙ. مُصيبتون دفع ڪندڙ.

• **مُشڪَڻُ:** مصدر. چپن ۾ کِلڻ– مُرڪڻ– پاٻوهَڻ– سرهو ٿيڻ. (مُشڪيو– مُشڪندو– مُشڪيَل).

— **مُشڪَ ج مُشڪُون:** ث . پاٻوهه– مُرڪ.

— **مُشڪَڻُ ڪُشڪَڻُ:** مصدر. کِلَڻُ– مُرڪڻ – پاٻوهڻ. خوش ٿيڻ– راضي ٿيڻ– ريجهڻ.

• **مُشڪو ج مُشڪا:** ذ . ننڍو هيرو– لالڙي.

• **مَشڪُورُ:** ذ . صفت. (ع.شُڪُرُ) احسان مند.

• **مَشڪُوڪُ:** ذ . صفت. (ع. شَڪَ=شَڪي) شڪ ڪندڙ– شَڪي– گماني.

• **مَشوَرَت:** ث . (ع. مَشوره) مَشوَرَو– صلاح– صلاح مصلحت.

• **مَشوَرو ج مَشوَرا:** ذ . (ع. مَشوره=صلاح) صلاح– مصلحت – مشورت.

— **مَشوَرو ڪَرَڻُ:** پاڻ ۾ صلاح ڪرڻ– صلاح مصلحت ڪرڻ– منصوبو ٻَڌَڻُ– سٽ سِٽَڻ.

— **مَشوَرو وٺَڻُ:** صلاح وٺڻ– صلاح مصلحت وٺڻ– راءِ وٺڻ– تدبير پڇڻ.

• **مَشوري:** اسم خاص. بلوچن جي قبيلي جو نالو.

• **مَشُونڪڙو ج مَشُونڪڙا (ڪ):** ذ. جانور جو هڪ قسم.

• **مَشهَدو ج مَشهَدا:** ذ . (ع. شَهَدَ). نظارو– لقاءُ– ديدار– ڏيکاءُ– مُشاهَدو. تَماشو– کِل خوشي– مَزو– گَمتَ– وندَرُ– کيلُ– مَسخري– ساٽگُ.

• **مَشهَدي:** ذ . سِڪي جو هڪ قِسمُ (ريبو پَر رپئي کان گهٽِي قيمت وارو).

• **مَشهُورُ ج مَشهُورَ:** ذ . صفت. (ع. شَهَر) شُهرت کيل– هاڪاري– نامَ ڪَڍيو– نامياروُ– پَڌرو– نالي وارو– نامي– ناميو– ناليرو– پرسِڌ– مَعرُوفُ– نامَوَرُ.

— **مَشهُوراَئي ج مَشهُورائيُون:** ث . شُهرتَ– آکهتَ– پَڌرَ– پرڪاشُ– نالو– نامَوَري– ڏاڪو. هاڪ– نامُوسَ– ساراهَ. شنيدَ.

— **مَشهُوري ج مَشهُوريُون:** ث . ناموري– هاڪ. ناموس– ساراهه.

• **مَشيات:** ث . (ع). خواهش– ارادو.

• **مُشِيرُ ج مُشِيرَ:** ذ . صفت. (ع). مَشورو ڏيندڙ– صلاح ڏيندڙ– صَلاحڪار. تدبير ٻڌائيندڙ. مَنتري– ڪارڪُن– وزيرُ– ديوانُ– سَياسَدُ– مَيمبر. چڱو مڙسُ– وڏيرو– پَنچُ– مَکِي.

Gul Hayat Institute

– **مَشِير نامو ج مَشِيرَ ناما(ت):** ذ . صلاحڪار– جَماعت جو تَحريري فيصلو. معتبر ماڻهن جو فيصلو– شاهدن طور بيان.

– **مَشِيرِي ج مَشِيرِيُون:** ث . ميمبري. وزيري.

• **مِشِي مِشِي(ڪ):** ث . خوشامَدَ –چاپلوَسِي.

– **مشِيون مشِيُون ڪَرَڻُ(ڪ):** خوشامد ڪرڻ– چاپلُوسِي ڪرڻ.

• **مَشِينَ ج مَشِينُون:** ث . (انگ . مِشنِ =ڪل) ڪَلَ– پُرزو هَٿَ جو ناهيل اوزارُ(آصفيہ).

• **مُصاحِبُ ج مُصاحِبَ:** ذ . صفت. (ع. صُحَبَ = سنگتي) سنگتي– ساٿِي– دوست– يارُ– سَڄَڻُ– مِبرُ– گهَٽگهُرو– اِخلاص مَندُ– هَمدردُ– غَمگسارُ–آسا ٻَنڌُ– رفِيقُ– مُحبتِي. چاوڙِي نائِبُ.

– **مُصاحِبَت:** ث . سَنگتَ– دوستِي– ياري– سَڄڻپائِي. صُحبتَ. اِخلاصَ– همدَردِي– سڄڻپائِيَ– گهَٽگهرائِي– هَمدردي. رفاقَت (ع.ا.د).

• **مُصافَحَہ:** ذ . (ع. صَفحَ = هَٿُ ملاءِ). ملاقات وقت هَٿَ ملائڻ جي حالت– هَٿُ مِلاءِ– خوش خوش– خوش خير عافيت– دست بوسِي ڪرڻ.

– **مُصافَحو ڪَرَڻُ:** هٿ سان هٿ ملائڻ– خوش خوش ڪرڻ– خير عافيت ڪرڻ– دست بوسي ڪرڻ.

• **مَصالِحَ:** ذ . (ع). مصالو– مسالو– ڪاڌي ڪي مزيدار ڪرڻ وارو وکر(مرچ. لوڻ وغيره)– ويڳَرُ. شئي شِڪل– سامگري– ڪنهن ٻہ مرڪب ڪي ناهڻ لاءِ ڪَچو سامان – جاءِ ٺهرائڻ جو سامان– سُرسات. پَسار– جَڙِي ٻوٽِي. خوبيون – پلايون.

– **مَصالِحدارُ ج مَصالِحدارَ:** ذ . صفت. مَصالِحُ وارو– ويڳرُ دارُ– چهرو– سلُوڻو.

– **مَصالِحدانِي ج مَصالِحدانِيُون:** ث . مَصالِح رکڻ جي پيتِي.

– **مَصالِح ڏِيَڻُ(ت):** چمڙي ڪي پاڻيءَ چُوني ۾ ڪاري ڪار ۾ وجهِي رکَڻُ.

– **مَصالِح گَڏَڻُ(ت):** جُوئر جو پَٽُ. آلو اَڪُ ۾ پاڻِي گَڏَڻُ.

• **مَصلَحَت** ث . (ع. صُلح). صُلح– ميلُ– ميلاپَ– ناهُ– صُحبتَ. (آصفيہ).

• **مُصحَفُ:** ذ . (ع. صَحَفُ). قرآن ڪريم– فُرقان حَميد– مُسلمانن جو خُدا ڪان لَٿَلُ پاڪ ڪتاب– ڪلام الله– چُمڻ جي لائق ڪتاب. محبوب جو مُنهُن.(شاعري).

• **مِصداقُ:** ذ . (ع) صِدِقُ يا سچائيءَ جو هٿيار. صداقت جو ثبوتُ– سچائِي جي ثابتِي– گواهي– شاهدي– ثبوتہ (آصفيہ). (صفت). تصديق ڪيل– خاطري ڪيل. مَوافِقُ– برابر.

• **مَصدَرُ ج مَصدرَ مَصدَرُونَ:** ذ . ث . (ع). نڪرڻ جي جاءِ – صادر ٿيڻ جي جاءِ – جاءِ. صدُور. مُولُ– مُنڍُ– بُنيادُ– اَصلُ– مُنهُن– ڏُر– مُهڳُ – ڦِري اچڻ جي جاءِ– موٽي اچڻ جي جڳهہ. اشتقاق– ڌاتو(ڪنهن لفظ جو). فعل جي اها سادي صورت جا ڪنهن ڪم يا حالت جي معنيٰ ڏيکاري– اسم مصدر– نمت ارٿ.(علم نحو).

– **مصدر تَرڪيبِي:** ذ . ث . علم نحو جي اصطلاح ۾ اهو مصدر جنهن جي معنيٰ مصدر ۾ نہ نڪري– حاصل بالمصدر. مثلاً: "ڪرٽِي، پِرٽِي، چَوَٽِي وغيره".(علم نحو ٦٥).

– **مَصدر جَعلِي:** ذ . ث . اُهو مصدر جو ڪنهن ٻِي ٻوليءَ جي لفظ پٺيان"ڻ" وجهڻ سان ٺهي. مثلاً : " طلبڻ= ڪشڻُ وغيره"(علم نحو ٦٥)

– **مَصدر حَقِيقِي:** ذ . ث . فعل جو هڪ قسم مثلاً: "ڪرڻ ، چوڻ وغيره".(علم نحو ٦٥).

– **مصدر وضعي:** ذ.ث.مصدر.حقيقي.(علم نحو ٦٥)

• **مُصَدَق :** ذ . صفت. (ع. صَدَق) صِدق جو– سچو– حقيقي– حَقِي. شاهد – گواهہ. (ع. ا.د).

• **مِصرُ:** ذ . (ع). شهر– بلدہ– ننگَرُ. هڪ شهر جو نالو(جنهن کي مِصرُ پٽ نوج آباد ڪيو هو). آفريڪا کنڊ جو هڪ مشهور مُلڪ. (آصفيہ). زالن جي متي جي وارن تي ٻڌل نندو ٽکندو ڪپڙي ٽڪر– ڪَسابو. ڪيس آبو. (ڪ).

– **مِصري ج مِصري :** ذ . صفت. مصر جو– مصر وارو. مصر جو وينلَ– مصرجو رهاڪو. (ث) مصر مُلڪ جي ٻولي.

• **مُصِرُ:** صفت. (ع. صَرُ=اصرار ڪندڙ). امداد ڪندڙ– وري وري چوندڙ– (ڪنهن ڪم ڪرڻ لاءِ) زور پريندڙ).

• **مِصرجِي واہ:** اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهہ جو نالو. (لسٽ).

• **مِصرَعَ ج مِصرعُون:** ث . (ع). لغوي معنيٰ ۾ دروازي جو طاق. اصطلاحي معنيٰ ۾ شعر جو اڌ حصو. مثلاً:

"ويو اخلاص عالم مان عجب هي دؤر آيو آهہ.

ڏجي هر ڪو تو ظالم ڪان عجب هي دؤر آيو آهہ".

متئين شعر ۾ ٻہ مصرعون آهن. جن مان پهرين سٽ کي مصرع اولٰي ۽ ٻيءَ کي مصرع ثاني چئبو آهي)– اڌ شعر. ڪافيءَ جو هڪ ٽڪرو.

• **مَصرُوفُ:** ذ . صفت. (ع. صَرَف= مشغول) مشغول– رُڌل– لڳل– جُنبيل ڦاٿل(ڪم ۾). صرف ڪيل– خرچ ڪيل. ڦريل– واپس آيل– موٽي آيل. (آصفيہ).

• **مِصري ج مِصريُون:** ث . مناڻ جو هڪ قسم– کنڊ جي چاش مان ٺهيل بلورن مثل مناڻ. (ع). تمام تکي تلوار. شراب جو هڪ قسم– تمام تيز شراب. بيڙيءَ جو هڪ عضوو– رود(ڪپيءَ) جي وچ واري ڪلي يا سرائي.(اسم خاص). تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو. هڪ ذات جو نالو. (ت).

• **مِصري پُور:** اسم خاص. تعلقي ٺٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو. (لست).

• **مِصري شَاهُ:** اسم خاص. تعلقي ننگرپارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.(لست).

• **مُصطَفيٰ:** صفت (ع. صفوَ=چونديل) ڀُهتل– برگزيدو. پاڪ مُجتبيٰ. چونديل – ڏُٺيل– پسند ڪيل– مقبول– منظور نظر. (اسم خاص). حضرت رسول مقبول احمد مُجتبيٰ صلي الله عليه وآله وسلم جن جو لقب.

• **مُصطَڪي:** ث . پسارڪي وکر جو هڪ قسم(هيدي رنگ تي ڪنهن وڻ جو ڪوٽر).

– **مُصطَڪي رُومي:** ث . پسارڪي وکر جو هڪ قسم.

• **مُصَفّا:** صفت. (ع. صفوَ=پاڪ). صاف– صاف ڪيل– صفا– نِرمل– اُوجل. پاڪ(آصفيہ).

• **مُصلِح:** صفت. (ع. صلح). اصلاح ڪندڙ– دُرستي ڪندڙ– سڌاريندڙ– سڌارڪ(ع.ا.د).

• **مَصلَحَتَ ج مَصلَحَتُون:** ث . (ع. صَلَح). نيڪ صلاح– نيڪ مشوره– مناسب تجويز. صلاح– مَت– مشورت– ڳَٽِت. اُپاءُ– وجهه– تجويز– ٻلو– اَٽڪل– ٽَل. حڪمت عملي– نيتي– تدبير– جترائي– سياڻپ– ڏاهپ. خوبي– چڱائي– ڀلائي– نيڪي– عمدگي. (آصفيہ).

– **مَصلَحتا:** ظرف . نيڪ صلاح سان. دلي پادلي– چاٽي واٽي– پاڻمرادو– پنهنجي خيال سان.

– **مَصلَحتَانُ ج مَصلَحتَانَ:** ذ . صفت. صلاح ڏيندڙ– صلاحڪار– نصيحت ڏيندڙ. صلاح مصلحت ڪندڙ. تجويز ڪڍي ڏيندڙ– اَٽڪل سٽڪل ٻڌائيندڙ.

• **مُصلَو ج مُصلا:** ذ . (ع . صَلي)نماز پڙهڻ جي جاءِ– عبادت گاهه– مسجد. نماز پڙهڻ جي لاءِ ننڍو تڏو يا غاليچو– نماز پڙهڻ وارو ڪپڙو– جاءِ نماز.

• **مُصَمَّمِ:** صفت. (ع). پڪو– پُختو– مستقيم– اُستوار– محڪم– اٽل– اڻ ٽر. (آصفيہ).

– **مُصَمَّمِ ارادو:** پڪو ارادو– عزم بالجزم– پُختو قصد– مُحڪم ارادو– مضبوط خيال– اٽلُ فيصلو– پُختو ويچار(آصفيہ).

• **مُصَنِفُ:** ذ . ع . صَنَفَ=هن ٺاهيو) تصنيف ڪندڙ– ڪتاب ٺاهيندڙ.

– **مُصَنِفِي:** ث . تَصنيف– تصنيف جي نوعيت.

– **مُصَنِفِي جوحَقُ:** ذ . حق تصنيف.

• **مَصنُوعِي ج مَصنُوعِي:** ذ . صفت. (ع. صنع) هٿراڊو– بڻايل– ٺاهيل. بناوٽي– جعلي– جُڙتو– نقلي– تقليدي.

• **مُصَوِرُ ج مُصَوِرَ:** ذ . صفت. (ع). تصويرون ٺاهيندڙ– چترڪار. ڪمانگر– نقاش. رنگ ڏيندڙ– رنگ ساز. (آصفيہ).

– **مُصَوِري ج مُصَوِريُون:** ث . چترڪلا– تصوير ڪشي– چترڪاري. ڪمانگري– نقاشي. چنسالي– نقش– چِٽ. رنگسازي.

• **مُصِيبَتَ ج مُصِيبَتُون:** ث . (ع. صوب) ڏکيائي– دشواري– تڪليف– اهنج– زحمت– ڪَشٽ. درد– ڏُک– رنج– اندوهه. ايذاءُ– اهنج– پيڙا– سُورُ– آزار. آپدا– آفت– بَلا. شامت– غضب– ويڌن. نحوست– ڪمبختي– نياڳ– بُرائي– بدبختي. صدمو– حادثو.

– **مُصِيبَتَ زَدَهَ:** صفت. مصيبت جو ماريل– ڏکن جو ستايل– آفت زده. غمزده. ڪمبخت– نياڳو– بدبخت.

• **مُضارعُ:** ذ . (ع). ٽيڻ جهڙو– ٽيٽو– ممڪن – سمياوي. الاجي– جيڪَسُ– جيڪر– شايد. ڳجهو– لڪل. امڪانيَ– گماني– شَڪي. علم نحوموجب هڪ زمان جو نالو.

• **مُضاعَفُ:** ذ . صفت. (ع). ٻيٽو– ٻنو. (اسم). اهو لفظ جنهن جي پڇاڙيءَ ۾ ساڳي قسم جو ٻيو لفظ اچي.(گاجرا).

• **مُضافُ:** ذ . (ع). ٻئي سان تعلق رکندڙ اسم.

• **مُضافُ اِلَيهِ:** اهو جنهن سان ٻيو اسم لڳايو وڃي. اسم . مثلاً: ”ڪاٺ جو گهوڙو“. ”گهوڙو“ مضاف آهي. ”جو“ حرف اضافت ۽ ”ڪاٺ“ مُضاف اِليه آهي.

• **مُضامِينُ:** ذ . (ع). مضمون جو جمع– مضمون– بيان.

• **مَضبُوطُ:** صفت. (ع. ضَبط) ضبط ڪيل– قبضي ڪيل. پڪو – پختو– ڏاڍو– سخت. قابو– سوگهو. مستحڪم– محڪم– اَٽل– اَچل– برقرار. نهرو– گهاٽو. پڙيل(ٻُت ۾)–

Gul Hayat Institute

مائيدار– ڳوڙهو– وزنائتو– سنگين. ڏنو مٽو– دونسو– مُٽڪو– ڏڳُ– ڀَٽو. جاڏو– سگهو– سترو– قُوتي– قرارو– جانئو– جُنگ. سورهيه– سورمو– بهادر– شهزور.

– **مَضبُوطُ رهڻُ:** قَوي دل رهڻ– قائم رهڻ– ثابت قدم رهڻ– اٽل رهڻ– برقرار رهڻ.

– **مَضبُوطُ ڪَرڻُ:** جمائڻ– پڪو ڪرڻ– آماده ڪرڻ– پختو ڪرڻ.

– **مَضبُوطي ج مَضبُوطِيُون:** ث . پڪائي– اَڇلتا– پُختائي– ڌيرج– ثابت قدمي– جتاءُ– پائداري– هَندَ– ٽڪاءُ– تائيد– پُشتي– پُختگي. زور– بَلُ– طاقت– سگهَ– سگهَتَ– شڪتي– تجُ– سَتُ– توفيق– سامرٿي. نِهرائي– ڳوڙهائي– گهاٽائي– گهاٽاڻ– گهاٽ.

• **مُضحِڪُ:** ذ . صفت. (ع. ضَحڪ) مسخرو– کِلائيندڙ– چرچائي– يوڳائي.

• **مُضِرُ:** صفت. (ع). ضَرَرَ=ضَرَرُ پهچائڻ وارو) ضرر پهچائڻ وارو– نقصان ڏيندڙ– نقصانڪار– غير مفيد علاج.
"مُضرتا مون کي ڪيا حڪيمن هزار" (شاهه).
زهريلو– زهردار– فاسد– ڇيهي جهڙو.

– **مُضِرتُ:** ث . ضَررُ– زيانُ– هاڃو– ڇيهو– هَرجُ– چوٽَ– نقصان– ٽوٽُ– ٽوٽو. ايذاءُ– آزار.

• **مِضرابُ ج مِضرابَ:** (ع . مِضراب= لوهي ڇلو). لوهي ڇلو. آڱري ۾ پائي سِتار وڄائڻ جو لوهي ڇلو. ضَربَ (ل).

• **مُضطَرُ:** صفت. (ع). ضرر پهتل– نقصان پهتل. تڪليف ۾ پيل. بيقرارُ– بي آرامُ– بي چينُ– بيتابُ– مُضطربُ– وياڪُل– پريشان– ماندو. بي وس– ويچارو– لاچارُ. (آصفيه).

– **مُضطَرِب:** صفت. بي چينُ– بي آرامُ– بي قرار– مُضطَر.

• **مُضمَحِلُ:** صفت. (ع). مَحو ٿيندڙ– ڪَمر ٿيندڙ– مگهن. ناچيز– نحيف– ناتوان– ڪمزور – ٽَڪَل– ڏُبرو– لاغر– اَيرو. سُستُ– ڍِلو– ڪاهِلُ. اُداس– غمگين– دلگير– مغموم– فِڪرمند. (آصفيه).

• **مُضمَرُ:** صفت. (ع. ضَمَر). پوشيده– ڍڪيل– ڇپايل– لڪايل– مخفي. دل ۾ رکيل– راز ۾ رکيل– ڳجهو– لِڪل. (آصفيه).

• **مَضمَضو ج مَضمَضا:** ذ . ڪُرڙي.

• **مَضمُونُ ج مَضمُونَ:** ذ . (ع. ضَمَنَ) مطلب– بيان– عبارت. مقالو. تقرير– ويا ڪياڻ– ليڪچرُ. ليکُ– آرٽيڪل– انشا– ايڊيٽوريل. ڳالهَه– معنيٰ– مُدعا– ڳالهه– سُخنُ.

– **مَضمُون نِگارُ ج مَضمُون نِگارَ:** ذ . صفت. مضمون نويس– مضمون لکندڙ– مقالو لکندڙ– بيان لکندڙ– مهتمم– سَمپادڪُ– اخبار نويس– ايڊيٽر. ليکڪ– ليکاري.

– **مَضمُون نِگاري ج مَضمُون نِگاريُون:** ث . مضمون نويسي. مقصد واري تحرير.

– **مَضمُون نَويسُ ج مَضمُونُ نَويسَ:** ذ . صفت. مضمون لکندڙ– مضمون تيار ڪندڙ– سمپادڪ– ايڊيٽر. (گاجرا).

– **مَضمُون نَويسي ج مَضمُون نَويسيون:** ث . لکندڙ جو ڪم– لکندڙ جو ڏنڌو– لکڻ جو هنر. (گاجرا).

• **مُطابِقُ:** صفت. (ع. طَبَق) . مُوافِقُ– برابر. يَڪسانُ. هر رنگ– هر صورت. مانند– وانگر– جِيان– طرح– جي برابر– مُشابهه– جهڙسُ– اُن جهڙو– ساڳيو– نِس پِس. (آصفيه).

– **مُطابَقت:** ث. مُوافقت– برابري– يَڪساني– مُشابهتَ– اُن جهڙائي.

• **مُطالَبو ج مُطالَبا:** ذ . ع. مطالبه< طَلَبَ= هن گهر ڪئي). طَلَبَ– گهُر– دعويٰ– نالش– مانگ– طلَبي– تقاضا. حق جي ڳولها– حق جي گهُر. قرض. واجب الطلب ربيا. (آصفيه).

– **مُطالَبو ڪَرڻُ:** گهُرڻ – گهُر ڪرڻ– طلبڻ– طلب ڪرڻ– دعويٰ ڪرڻ– تقاضا ڪرڻ– مانگ ڪرڻ– دعويدار ٿيڻ.

• **مُطالَعُ:** ذ . (ع. طَلع). ڪتاب بِينِي– پڙهڻ– پڙهائي– اَڀياسُ– پڙهٽي– تحصيل. ڪنهن شيءِ جي واقفيت لاءِ جانچ– غور – توجه– ڌيان– خيال– ويچار– خوض– تامل. واقفيت– ڄاڻ– سُڌ– خبر– سماءُ– پَرُوڙ.

– **مُطالَعُ ڪَرڻُ:** اڀياس ڪرڻ– پڙهڻ– ياد ڪرڻ– پاٺُ ڪرڻ– واچڻُ– ڪتاب ڏسڻ– اڳتي سبق سکڻُ. غور ڪرڻ– ڌيان سان ڏسڻ– توجه ڪرڻ– خوض ڪرڻ– واقفيت رکڻ– ڄاڻ رکڻ– سُڌ هجڻ– پَرُوڙ رکڻ.

– **مُطالَعو ج مُطالَعا:** مُطالَع. پڙهائي ۽ سوچ.

– **مُطالَعو ڪَرڻُ:** مُطالَعُ ڪرڻ– پڙهڻ ۽ پرجهڻ.

• **مَطبَ ج مَطبَ:** ذ . (ع). حڪيمن جي ويهڻ جي جاءِ – ويج گهر. حڪمت خانو– شفاخانو– شفا گهر– صحت گهر.

• **مَطبَخُ:** ذ . (ع) رڌپچاءَ جي جاءِ – بورچيخانو.

• **مَطبَعُ:** ذ . (ع)ذ . (ع. طَبَعَ=هن ڇپيو) ڇاپڻ جي جاءِ – ڇاپخانو– پريس.

• **مَطبُوعُ:** صفت. طبع ٿيل– ڇاپيَل– ڇپيل– پرنٽ ٿيل. پسند ڪيل– دلپسند– مرغوب.

Gul Hayat Institute

• **مُطرِبُ ج مُطرِبَ:** ذ. صفت. (ع. طَرَبَ=هو نچيو). ڳائيندڙ– ڳويو– ڪلاونت– ميراثي – قوال– راڳيندڙ– خوش ڪندڙ.

• **مَطلَبُ ج مَطلَبَہ** ذ. (ع). مُراد– غرض– نيتَ– ارادو– خواهش– مُدعاءُ– مَنشا– دلي خواهش– چاهت. ضرورت– گهرج– ڪَپ– لوڙ–طلب. معنيٰ – مطلب– مقصد– آرٿ– سمجهاڻي– شرح.

• **مَطلَبي ج مَطلَبِي:** ذ. صفت. مطلب وارو– مطلب جو– خود غرض– مطلب جو يار– پاڻ پَرو– آپ سُوارٿي. خواهشمند– آروزمند – ارادتمند– مَنشائي.

• **مُطَلِب:** اسم خاص. (ع). حضرت محمد صلي الله عليه وآله وسلم جن جي ڏاڏي جو نالو– عبدالمُطَلِبُ.

• **مَطلَع:** ذ. (ع. طَلَعَ= هُو اڀريو). ستاري جي اڀرڻ جي جڳهه. قصيده جو پهريون بيت. غزل جو ٻن مصرعن ۾ قافيو. (ع.ا.د).

• **مُطلَع:** صفت(ع). اطلاع ڏنل– خبر ڏنل– واقف– محرم.

• **مُطلَقُ ج مُطلَقَ:** ذ. صفت. (ع. مُطلَق). ڇُٽل (قيد مان)– آزاد– سؤتنتر– سؤاڌين– بيپرواهه– بيڪاٽيو– لاغرض– ڪل مختيار– خودمختيار. نجو– پورو– ڪامِل– سَچو– سارو– سربستو.

– **مُطلَقا:** ظرف. اَصل– بلڪل– سراسر– مڙيوئي– نِپٽ– قطعي– اصلاً– سڄوئي– سموروئي– سَڀ– سربستوئي.

• **مَطلُوبُ:** صفت. (ع. طَلَبَ). طلب ڪيل– طلبيل– گهرڪيل– گهُربل. سڏيل– ڪوٺيل. خواهش مطابق – دلپسند –محبوب– معشوق.

• **مُطمَئِنُ:** صفت. (ع). اطمينان رکندڙ– بيفڪر– بي اونو– مائيٽو– سانتيڪو.

• **مُطَهَرُ:** صفت. (ع. طَهَرَ) . پاڪ ڪيل– پاڪ– صاف– معصوم بي گناهه– بي ڏوهو.

• **مُطِيعُ ج مُطِيعُ:** صفت. (ع. طوع). اِطاعت ڪندڙ– فرمانبردار– تابعدار– حڪم هيٺ– تابع– ماتحت– تَليدو– تابيني– تاٻي– تحت ۾– جوڳو– وسيڪو– خادم– ٻانهو– چٽيوان– پوئلڳ– مريد– پالڪو.

– **مُطِيعُ ڪَرَڻُ:** تابعدار بنائڻ– زير ڪرڻ– زير فرمان ڪرڻ– هيٺ ڪرڻ– ماتحت بنائڻ– قابوءَ ۾ آڻڻ. سَر ڪرڻ– فتح ڪرڻ– تابع ڪرڻ– فرمانبردار ڪرڻ– مغلوب ڪرڻ– جوڳو ڪرڻ. مريد ڪرڻ– چيلو بنائڻ– پالڪو ڪرڻ.

• **مُظَفَرُ:** صفت. (ع. ظَفَرَ). فتحمند– فتحياب– ظفرياب– ڪامياب– جيتيل– ڪٽيل– ڪامران– غالب.

• **مَظلُومُ ج مَظلُومَ:** ذ. صفت. (ع. ظُلمُ). ظلم ٿيل– ستايل– ستم زده– آزاريل. ڏکي– ڏُکي– ڏکيو– ڏک وارو.

• **مَظهَرُ:** صفت. (ع. ظَهَرَ= ظاهر ٿيڻ جي جاءِ) . (ذ) ظاهر ٿيڻ جي جاءِ– تماشگاهه– ڪيل ڏيکارڻ جي جاءِ– اسٽيج– آکاڙو.

• **مَعَ:** ظرف. (ع). ساڻ– سان– سِين– سَپارو– سميت– سوڌو– گڏ– شامل– جُٽ– سَنگ.

• **مَعا:** ظرف. (ع). فوراً– اُن وقت– سگهو– جلدي– جهٽ پٽ– يڪدم. اوچتو– ناگهان.

• **مَعَاذُ:** ذ. (ع. عوذ). پناهه– اَجهو– بچاءُ.

• **مَعَاذَالله:** ذ. الله جي پناهه– خدا جو اَجهو (ع.ا.د).

• **مَعارِفُ** ذ. (ع. عَرَفَ= هُن سڃاتو). معرفت جو جمع.

• **مَعَاشُ:** ث. (ع. عَيش) زندگي جي بقاءَ جي شيءِ– زندگيءَ جا وسيلا– ڪاڌي پيتي جو سامان– ڪاڌو– غذا– خوراڪ. پيدائش جا ذريعا– رزق– روزي– گذران– گذارو.

• **مُعاشِرَتُ:** ث. (ع. عَشَرَ) خوشيءَ جي زندگي– عيش واري حياتي. رهڻي ڪهڻي– اُٿي ويٺي.

• **مُعافُ ج مُعافَ:** صفت. (ع. مُعاف> عفو) عَفو ڪيل– بخش ڪيل– معافي ڏنل– مَرهيل. بي ڏوهو ٺهرايل– بَري– ڇڏيل– ڇُٽل– اَجو– آزاد. درگذر ڪيل. رخصت ڏنل– مامور ٿيل.

"سو موٽي ڪيئن پانهُون، جو محفوظان معاف ٿيو" (شاهه).

– **مُعافُ ڪَرَڻُ:** عَفو ڪرڻ– بخشڻ– معافي ڏيڻ– مَرهڻُ. ڪميا ڪرڻ– رحم ڪرڻ– ٻاجهه ڪرڻ– دَيا ڪرڻ. بي ڏوهي ٺهرائڻ– آزاد ڪرڻ– رهائي ڏيڻ– موڪل ڏيڻ– رخصت ڏيڻ– درگذر ڪرڻ. سزا وغيره کان هٿ جهلڻ. مهرباني ڪرڻ– رعايت ڪرڻ– احسان ڪرڻ– وَڙُ ڪرڻ.

– **مُعافي ج مُعافِيُون:** ث. بخشش– اُسراڻ. ڪميا. رهائي– خلاصي– آزادي– ڇوٽڪارو– تخفيف– رعايت– ڇڏت– ڇُوٽ (سرڪاري ڍل وغيره ۾). (صفت). جو ڍل ڀرڻ کان ڇٽل هجي.

– **مُعافيدارُ ج مُعافيدارَ:** ذ. صفت. معافي ڏنل– بخش ڪيل– آزادي ڏنل. جاگيردار.

• **مُعالِجُ:** صفت. (ع. عِلَجَ) علاج ڪندڙ– طبيب– وِيد– ويڄ.

• **مَعامِلو ج مَعامِلا:** ذ. (ع. معامله>عَمَلَ= ڪم ڪيو) ڪم – ڪار– ڪاج– عَمَلُ– حاجَ. ڌنڌو– ڪاروبار– ڪم ڪار– ڏاڙي– تجارت– واپار. خريد فروخت– ڏي وٺ– وهنوار. بحث–

Gul Hayat Institute

تڪرار— ڦڏو— خرخسو— حُجت— جهڳڙو— جهيڙو— رڳڙو— ٽنٽو— دَنگو— فساد. ريڙهه پيڙهه— گهِپي— ڪِروڌ— ڪِلڪِل— ڪِرڪِر. دعويٰ— فرياد— مقدمو— مقدمي بازي. سبب— ڪارڻ— باعث— وَجهه. ڳالهه— قِصو— واقعو— اصل حال.

— **مَعامِلاٽِي ج مَعامِلاٽِي:** صفت . تڪراري— حُجتي— بَحثي— جهَڳڙائي— جهَڳڙالُو— ڦَڏئِي— دنگائي— رڳڙائي.

• **مُعاوِنُ ج مُعاوِنَ:** صفت. (ع. عَوَنَ) مددڏيندڙ—مددگارَ— پُٺيرَو— واهِروُ—َساٿِي— حمايتي— ساٿي.

— **مُعاوِنَت:** ث . مدد— حمايت— سَهائتا— ساٿ— واهِرَ— هَمراهي — پٺيرائي.

— **مُعاوِنَت ڪَرَڻُ:** مدد ڏيڻ— حمايت ڪرڻ— واهِر ڪرڻ— همراهي ڪرڻ. تائيد ڪرڻ— پرجهلو ڪرڻ— ساٿ ڏيڻ— سهارو ڏيڻ.

• **مُعاهِدو ج مُعاهِدا:** ذ . (ع. مُعاهِدَه<عَهَدَ) عَهَدُ— اقرار— انجام— قولُ— قَرار— وچن— ٻول— وعدو— سُنهَن— سُخَنُ— قسم— عهدنامو— ناهه— صُلح.

• **مُعايَنو ج مُعاينا:** ذ . (ع. معاينه> عَينَ اک) پنهنجي اکين سان ڏسڻ جي حالت— مشاهدو— چڪاس— جانچ— پڙتال.

— **معايَنو ڪَرَڻُ:** جانچڻ— جانچ ڪرڻ— چڪاس ڪرڻ— امتحان ڪرڻ— آزمائڻ— پرکڻ— آزمائش ڪرڻ.

• **مَعبُودُ ج مَعبُودَ:** ذ . (ع. عَبدَ) عبادت ڪيل— عبادت لائق— بندگيءَ جوڳو— خُدا— الله تعاليٰ— ڌڻي تعاليٰ.

• **مُعتادُ ج مُعتادَ:** ذ . صفت(ع). هِرِيَلُ— هيراڪُ— عادتي— عِلتي. اڪثر ڏسندڙ— اڪثر ٻُڌندڙ— معمولي— هميشه واري — رواجي— دائمي.

• **مُعتَبَرُ ج مُعتَبَرَ:** ذ . صفت. (ع. عَبَرَ) اعتبار وارو— اعتبار ڪيل— ڀروسي وارو— ڪار پت وارو— ويساهه وارو— ويساهو— اِيمانِي. آبرو وارو— مانائتو— شانائتو— مان وارو— شان وارو— اشراف— سَڪرُ— موچارو— چڱو خاصو.

— **مُعتَبَرائِي ج مُعتَبَرائِيُون:** ث . معتبري— ساک— ويساهه — اعتبار — ڪاريت— ڀَروسو. عزت— آبرو— مانُ شانُ— مانارَتُ. اشرافت— سَڪرائِي— موچارائي— چڱ مڙسي— ڀَل مانسائي.

— **مُعتبري ج مُعتَبَريُون:** ث . ڏسو معتبرائي.

• **مُعتدِلُ:** صفت (ع . عَدَلَ). اعتدال وارو— مُتوسط— وچٿرو— وچولو— درمِيانو. ڀورو ڀنو— مُڏير— موچارو— ڏيمون. آلپ— مانيٺو— غريب سياءُ— نرم سياءُ— حليم— ڪُنئرو— سليم— ڪومل.

• **مُعتَرِض:** (ع. عَرَض). اعتراض ڪندڙ. (ع. ا. د).

• **مُعترِفُ:** صفت. مڃيندڙ. اعتراف ڪندڙ— اقرار ڪندڙ— قبول ڪندڙ— هائوڪار ڪندڙ— اقراري.

• **مُعتَقِدُ ج مُعتَقِدَ:** ذ . صفت. (ع. عَقَدَ). اعتقاد رکندڙ— ڀروسو رکندڙ— ويساهه رکندڙ— يقين رکندڙ. پيروي ڪندڙ— مريد— چيلو— ٻالڪو— شرڌالو— ٻوڌيو— مڃيندڙ— ٻوئلڳ— شِش— گَنڌيات— نؤڪر— خادم — تابعدار— ٻانهو— غلام.

• **مُعتَمَدُ:** ذ . صفت. (ع. عَمَدَ) اعتماد ڪيل— اعتماد وارو— ڀروسي وارو.

— **مُعجِزو ج مُعجِزا:** ذ . (ع. مُعجِزهُ= عَجَزَ) . عاجز ڪندڙ ڪم. خلاف عادت ڳالهه— قدرتي قاعدي کان ٻيءَ طرح ٿيل ڪم. اسرار— پِرتو— اچنبو— چمتڪار— عجائب الخلقت.

• **مَعجُونُ ج مَعجُون ، مَعجُونَـون:** ذ . ث . (ع. عَجَنَ =گهوٽيل). گهوٽيل دوائن جو مُرڪب— گهوٽيل ۽ پيٺل دوائن جو راٻٽو. خميرو.

• **مَعدَنُ:** ذ . ث . (ع). کاڻ(سون، چاندي وغيره جي).

— **مَعدَنِي ج مَعدنِي:** صفت. کاڻ جو— کاڻ وارو. کاڻ مان نڪتل. کاڻ جي ذات وارو.

— **مَعدَنيِات:** ث . کوٽيل شيون— کاڻ مان نڪتل شيون. (آصفيه).

— **مَعدَنِي پيدائش:** ث . کاڻ جي پيدائش (جهڙوڪ: سون، چاندي، ٽامو، پٽر، ڌاتو وغيره).

• **مَعدَن والو:** اسم خاص. تعلقي ٻاوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو. (لسٽ).

• **مِعدو ج مِعدا:** ذ . (ع. مَعدَه=مَعدَ). پيٽ ۾ کاڌي رهڻ ۽ هضم ٿيڻ جي جڳهه— اوجهري— گَجي. شِڪم— پيٽ— ڍِڍُ.

• **مَعدُومَ:** صفت. (ع. عَدَمَ = هن وڃايو). عدم ڪيل— گم. فنا ڪيل— مِٽايل— نيِست— نابود.

• **مَعدُوناٽِي:** اسم خاص. تعلقي شاهه بندر ۾ هڪ ديهه جو نالو. (لسٽ).

• **مَعذَرَتَ ج مَعذَرتُون:** ث . (ع. عَذرَ) عذر— حيلو— بهانو— آڙ. (آصفيه). معافي— ڪِميا— بخشش.

• **مَعذُورُ ج مَعذُورَ:** ذ . صفت. (ع. عُذرُ= هن بهانو ڪيو). عذر وارو— حيلي وارو— بهاني وارو— مجبور— لاچار— بيوس— بي پهچ. نڪمو— بي ڪمو— بيڪار— ناڪام— ناڪار— ري ڪمو— ناڪار گَر— ناڪارو— نِڪار. معافي ڏنل— معافي ڪيل— بخش ڪيل— ڪِميا ڪيل. انڌو— نابين —نابينا— سورداس.

Gul Hayat Institute

– **مَعذور يا مَعذوري ج مَعذُوريُون:** ث . صفت. عذر واري– نماڻي– نڌر. انڌيَ– لاچاري. ڪمزور.

"ڪيچان اوري ڪيتريون، معذوريون مَيون."(شاهه).

• **معراجَ ج معراجَ:** ذ . (ع. عرَجَ) مٿي چڙهڻ جو رستو– چاڙهي– ڏاڪڻ– سيڙهي– چڙهائي. عُروج– بلندي. حضور ﷺ جن جو عرش عظيم ڏي سفر. اعليٰ رتبو.

• **مَعرفتَ ج معرفتُون:** ث . (ع. عرَف= هن سڃاتو). وڏي ڄاڻ – خداَ شناسي. قدرتي شين جي سڃاڻپ. (آصفيه). صوفي طريقي جو چوٿون درجو(شريعت، طريقت، حقيقت ۽ معرفت). (ظرف). دوران– جي هٿان– هٿون– بذريعي– جي ڪري– وسيلي– آڌارتي.

• **مَعرڪو ج مَعرڪا:** ذ . (ع. عرَڪ= سن. مارڪو>مرا(ي)=مرڻ) لڙائيءَ جو ميدانُ– ميدان جنگ– ميدان ڪار زار– رزمگاه– جُنڌ يُوم– رٽيُوم.(آصفيه). جنگ– لڙائي– يڌ– جڌ– رَڻ. جهيڙو– جهڳڙو– نزاع. سڀا مَنڊلي– مجلس– جماعت– ميڙ– راڄ– اجلاس– شاديءَ تي ڪائڻ پيئڻ جي ڪيل مجلس– ڳانو بڄانو– ڳائڻ وڄائڻ– محفل– مجلس– رهاڻ– ڪچهري– مارڪو.

– **مَعرڪ آرائي:** ث . صفَ بنديَ– لامَبندي– جنگ آرائي– لڙائي– جنگ آزمائي.

• **مَعرُوفُ ج مَعروفَ:** ذ . صفت. (ع. عرَف=هُن سڃاتو) سڃاتل– ڄاتل– معلوم. واقف. مشهور.(ذ). گرامر ۾ فاعل ڏانهن نسبت رکندڙ فعل.

• **مَعرُوضُ:** صفت. (ع. عرَضَ) عرضُ ڪيل. (ذ). عرض– درخواست– گذارش– التماس.(آصفيه).

• **مُعزَزُ ج مُعزَزَ:** ذ . صفت. (ع. عزَا) عزت ڪيل. عزت وارو– عزت دار– مانَ وارو– آبرو دار. شريف– سَنماني– پُوڄُ– اشراف– سَڪر– چڱو مڙس. بزرگ. ساک پتَ وارو– اعتبار وارو– ڪاريت وارو– مُعتبر– ويساهه وارو– ايماندار.

• **مَعزُولُ:** صفت. (ع. عزَل=هن موقوف ڪيو) بيڪار ڪيل– بيڪار– نڪمو– نوڪريءَ تان لٿل– موقوف ڪيل– جواب ڏنل– برطرف ڪيل– مُعطل. نوڪريءَ تان رخصت ڏنل. (آصفيه).

• **مَعشُوقُ ج مَعشُوقَ:** ذ . صفت. (ع. عشق) عشق ڪيل. جنهن تي ڪو عاشق ٿئي– پريتم– محبوب. لالَنُ– ساڄن– پرين– ڍولڻ– دلبر– پيارو– عزيز– مَن موهَن– دلدار– چتچورُ– دلربا– جاني– صنَم.

• **مَعصُومُ ج مَعصُومَ:** ذ . صفت. (ع. عصَمَ=هن بچايو) بچيل– گناهه کان بچيل. بي ڏوهي– بي قصور– بي ڏوهُ– بي گناهه– وڏو هو– نردوش– اپامرُو. صاف دل– نهڪپَٽَ– سڌو سادو– سادو سودو– ڀالو – پولو– نرڇل– شُڌمتي– وسُوڙل– بي ڊوهو– سرلُ– ساده دل – پورڙو. ستن اٺن سالن جي ڄمار وارو ٻار– صغير– اَبهَمُ.

– **مَعصُومي:** ث . ننڍپڻ– ٻالڪپڻو– صغيرائي– ٻالڪپڻ– اٻوجهائي– بي قصوري.

– **مَعصُوميَتَ:** ث . بي گناهي– معصومي– وڏوهي– نردوشي– بي قصوري. ٻودلائي– صاف دلي– سادائي– پورڙائي. ننڍپڻ– صغيرائي– ٻالڪپڻ– ڳينگائي.

• **مُعطرُ:** ذ . صفت. (ع. عطر) خوشبوءِ دار– خوشبوءِ وارو– سرهو– سرهاڻ وارو– سُڳنڌيو.

• **مُعطل:** صفت. (ع). ڪم کان خالي– بي شغل– نڪار– نڪمون– بيڪار. واندو. نوڪريءَ تان لٿل– برطرف. بند رکيل– مُهمل ڪيل– مُلتوي. ڍرو– سُست– ڪاهل– تونبي.

– **مُعطلي:** ث . اَلتوا– مُهملي.

• **مَعطُوفُ:** صفت.(ع. عطَف) ويڙهيل– ليٽيل. جڪڙيل– ڦاسايل. (ع.ا.د) علم نحو جي اصطلاح ۾ ٻئي لفظ سان ڳنڍيل لفظ(علم نحو). ٻن لفظن يا ٽڪن مان پهريون لفظ يا ٽڪ ٻئي حرف علت سان ڳنڍيل(مثلاً: "مان هي ڪم ڪري، هتان اُٿندس". "مان هي ڪم ڪري" ('ڪري' معطوف آهي، پوئين ٽڪ 'معطوف عليه'آهي).

• **مُعظَمُ:** ذ . صفت. (ع. عظَم) بزرگ– وڏو– عالي– اعليٰ– چنڊيو– مَها– عظيم– اُتم– اعظم– ڪبير– شاهي– شريف. مان وارو– مانيہ– عزت وارو.

• **مَعقُولُ:** ذ . صفت. (ع. عقل) عَقل ۾ آندل– عقل جو– عقل وارو– عقلائتو– عقلي. سمجهه پريو. دُرست– ٺيڪ– ٻَجا– برابر. لائق– پُورو– واجب– راس– صحيح– حقي– واجبي. پُورو پِنو– چڱو– خاصو. پُورو– ڪافي– بَس– وافرَ– جوڳو– ڪافي طور – پُوريءَ طرح– پُورو پُورو– پلو– چڱو– سُنو– موچارو.

• **مُعَلِمُ ج مُعلِمَ:** ذ . (ع. علَمَ) تعليم ڏيندڙ– علم سيکاريندڙ– مُدرسُ– پروفيسر– اُستاد– اتاليق– پاڙهيندڙ– اوجهو– اڌيا پڪُ– ماستر– آخوند– ميانجي– گرُو– پنڊت– مولوي– مُلا– ٽيچر. ناکُئو– ڪپتان– سُڪاني– ناخدا– مَلاح.

Gul Hayat Institute

– **مُعَلِمِي ج مُعَلِمِيُون:** ث . پروفيسري– اُستادي– اتاليقي –ماستري.

• **مَعلُومُ:** ث.(ع.علم)سُڌ– خبر– ڄاڻ– واقفيت– ڪَل– ڳَمر.

• **مَعلُومُ:** صفت. (ع. علم)ڄاتل– ڄاتيل– علم ۾ آندل. سمجهيل. تميز ڪيل– پرک ڪيل– پرکيل. مشهور– عالم آشڪار– معروف. پرسِڌ– ظاهر– نشانبر– پڌرو– پرگهٽ– روشن– واضح.

– **مَعلُومُ ٿيڻ:** خبر پوڻ– سُڌ پوڻ– ڄاڻ پوڻ.

– **مَعلُومُ ڪرڻ:** ڄاڻ وٺڻ– ڄاڻڻ. سمجهڻ– پائڻ– ٻُجهڻ– پَرُوڙڻ– پُرجهڻ– سُڌ وٺڻ– واقف ٿيڻ. ڏسڻ– پَسڻ . سُڃي ڪرڻ محسوس ڪرڻ.

– **معلومات:** ث . ڄاڻ. علم– معلوميت.

– **مَعلُوميَت:** ث . ڄاڻ– واقفيَت– علم– خبر– سَماءُ– سُڌ– ڏاهه. خبرچار– پَروڙ.

• **مُعَلي:** صفت. (ع. مُعلي=بُلندُ) بُلندُ– بَرتر– اُوچو– بزرگ– مٿاهون– اعليٰ.

• **مُعَليرُ ج مُعَلير(ت):** ذ . واڍڪي اوزارجو هڪ قسم.

• **مُعَمّا:** ث . (ع). پرولي– ڳجهه– مشڪل ڳالهه.

• **معمارُ ج معمارَ:** ذ . صفت. (ع). تعمير ڪندڙ– اڏيندڙ– ناهيندڙ– جايون ناهيندڙ– رازو– مستري.

• **معماري:** ث . جاءِ جي ناهڻ جو ڪم– عمارت سازي– اڏاوت. رازڪو ڪم.

• **مُعَمَّرُ ج مُعَمَّرَ:** صفت. (ع. مُعَمَّرُ= آباد) آباد– وَسيلُ. پَرِيُور. عمررسيده– سن رسيده– پوڙهو.

• **مَعمُورُ:** ذ . صفت. (ع. عَمَرَ) ڀريل– ڀَر– ڀَرٽو– ڇڪار– ڀريُور– ڪَنان تار. آباد– سرسبز– شاداب– سيراب– سائو– سَرسَبَزُ. اڏيل(عمارت). وسيل. راس. (ڪلياڻ– ڪُر). ساڄو– سياڳو– بختاور– بخت وارو– سڀاڳو– فرخنده.

– **مَعمُوري:** ث . آبادي– وستي– بستي. خوشي.

• **مَعمُولُ ج مَعمُولَ:** ذ . صفت. (ع. عَمَل) عمل ڪيل. (ذ). روزمره جي ڪيل ڳالهه– دستور– وَرتاءُ– ورد– نيم– ريتَ– رَسم– راهه ريت– پرويز– پَر– هَلي چَلي– مرجانا– عَملُ– ويترو– استعمال– عادت– هيرَ– غذا– چال– رواج. اَپياس– مُحاورو– ساڌنا– مشق. قبضيداري– قبضو پَٽو(زمين جو). مُدو– وقت– عُهدي جي ايامڪاري.

– **مَعمُولي ج مَعمولِي:** صفت. روز مره جي– عادتي– استعمالي– دستوري. رسمي– رواجي. عامُ– سڀ جو– وچ جو– سڀ لاءِ. ريل ڇيل– عام جام– ٻَهون– جهجهو– گهڻو. سادو– ٿوڙخرچو– ڪِفايتي.

• **مَعنيٰ ج مَعنائُون:** ث . (ع). مطلب– اَرٿ– مقصد– سمجهاڻي– مُراد– مُدعا– مَنشا.

• **مَعنوِي:** صفت. معنيٰ وارو– مُراد وارو– سمجهاڻي وارو– مقصد وارو. ڳجهو– لڪل.(ڳاجرا).

• **مِعيارُ ج مِعيارَ:** ذ . (ع). ڪسوٽي. انداز. قاعدو. پيمانو– مقدار– وزن– پرمان– پَرک– جانچ.

• **مُعينُ ج مُعِينَ:** ذ . صفت. (ع). مدد ڪندڙ– مددگار– همراهه– سائي– واهَرو– پنيِرو. (ذ). اَپو فاصلو.

• **مَعيُوبُ ج مَعيُوبَ:** صفت.(ع. عيب) عيب ڪيل– عيبدار –وڏائتو.

• **مُغ:** صفت.(ع).باهه جو پوڄاري– گبرُ– آتش پرست –مَجُوسي.

• **مُغالَطو ج مُغالَطا:** ذ . (ع). غلطي– ڀُل– ڀولو– خطا– چُوڪ. گمراهي.

• **مَغربُ:** ذ . (ع. غَرَبَ) سجُ لَهڻ جي جاءِ. سج غروب ٿيڻ وارو طرف– پَڇَم– اولهه– اَلهندو. سج لهڻ جو وقت– شام– سَنجها– سانجهي. اَلهندي وارا ملڪ– يُورپ وغيره.

– **مَغرِبي ج مَغرِبِي:** ذ . صفت. اَلهندي جو– اولهه طرف جو– اولهيو. اولهه جو رهاڪو– يورپي– فرنگي.

• **مَغرُورُ ج مَغرُورَ:** ذ . صفت. غرور وارو– تڪبر وارو– تڪبر ڪندڙ– هٺيلو– اپماني– مجازي– اهنڪاري– دماغي– هَٺي– گهُمنڊي. مُرڪندڙ– فاخِرُ– فخر ڪندڙ– اغماضي– مُدمغ– مزاجي.

– **مغروراڻي ج مغروراڻيون:** ث . مغروري.

– **مغروري ج مَغرُوريُون:** ث. گهُمنڊ– شيخي– هَٺُ– دماغ– وڏائُ – هُوءِ – دَمُ– اغماض – غرور – تڪبر– اپمان– آڪڙ– سيٺَ– گيرب– ڪراڙُ. فخر– مَرڪ– نازُ– باٺور.

• **مَغزُ ج مَغزَ:** ذ . (ع). دماغ– ڀيجو– ميجالو. مٿو– سرُ– ڪاپار– کوپري– کيپراٽي. ڪنهن شيءِ جو اندريون حصو– مکُ– مِڄ– پاهُ– ڳدو– تَنت – ڳُودو– ڳورو– تنت مالُ– ڳَپُ– ڳَرُ– قَلب– ٻڄو. تَتُ– سارُ– نِچوڙُ– جوهر– مايو. عقل– سمجهه– فهم.

Gul Hayat Institute

– **مَغزاتَ ج مَغزاتُون:** ث . نچوڙ– مَغزُ– جوهر– تَتُ– مايو– سارُ– مُولُ– تتُ. مختلف ميوَن ۽ ڦرن جو ٻج.

– **مَغزَجورَتَ ڏيَڻُ(ت):** سخت محنت ڪرڻ–جفا ڪشي ڪرڻ.

– **مَغزُ خُوري:** ذ . مغز خوري– مٿي ماري– مغز ماري– مٿي هڻُ– خفو– ڪنراڳ.

– **مَغزَخورُ ج مَغزَخورَ:** ذ. صفت. مغزماري ڪندڙ–خفو ڪندڙ–ڪنراڳي.

– **مَغزَخوري ڪَرَڻُ:** دماغي ڪم ڪرڻ– خفو ڪرڻ–ڪنراڳ ڪرڻ.

– **مَغزَ ڦِريو ج مَغزَڦِريا(ت):** ذ . صفت. سؤدائي– خفقاني– جُنوني. مَٽير– سورهيَ.

– **مَغزَکائڻُ:** ٻَڪ ٻَڪ ڪرڻ– هَل ڪرڻ ٻڪيڙو ڪرڻ. دماغ پريشان ڪرڻ– ڪَهپي ڪرڻ– خفو ڪرڻ– ورچائڻ–هلاڪ ڪرڻ– بيزار ڪرڻ– ڏڪ ڪرڻ.

– **مَغزَ ۾ واءُ هُئَڻُ:** هَٺ هَڻُ– مغروري هئڻ– تڪبر هئڻ.

• **مَغزِي ج مَغزِيُون:** ث . ڪَنو– ڪَپُ– وَٽ– آندي– ماشي– ڪنارَ– پرت جو هڪ قسم.

– **مَغزِي ڏيَڻُ:** چمڙي کي سنهي وٽ ڏيڻ.

• **مَغفِرت ج مَغفِرتُون:** ث . (ع. غَفَرَ) بخشش– معافي– عفو. نجات–رهائي–ڇوٽڪارو–ٻاجهه–ديا–رحم–ڪرم. وڙ– ٿورو.

• **مَغفُورُ:** ذ . صفت. (ع. غَفَرَ= بخشيل– معاف ڪيل– معافي ڏنل– رها ڪيل– ڇڏيل.

• **مُغَلُ:** اسم خاص. هڪ قوم جو نالو.

• **مُغلِيِينُ:** اسم خاص. تعلقي جاتي ۾ هڪ ديهه جو نالو. جاتي جي شهر جو نالو(جتي ٻه ولي مغل ۽ پيِن) .

• **مُغل ٽڪُ:** اسم خاص. پرت جو هڪ قسم.

• **مُغل حَفيظُ:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَغلُوبُ ج مَغلُوبَ:** ذ . صفت. (ع. غَلَبَ= هن غلبو ڪيو) غلبو ڪيل– زيرُ– مفتوح– هارايل– جيتيل– فتح ڪيل. عاجز– غلبه ڪيل–هيسيل.

• **مَغمُومُ:** صفت. (ع. غم) غمگين– دلگير– ملول– رنجيده– حزين– محزون– آزرده– دردمند– غمزده– ڏکارو– ڏکويل– اُداس– پريشان– اَفسرده– گوندريل.

• **مُغنِي:** صفت. (ع). راڳائي. ڳَوَيو– ڪلاوَنت– ڳائڻو.

• **مُغيري(ت):** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **مَفَاصِلُ:** ذ . (ع. جمع آهي مفصل جو)هٿن. پيرن وغيره عضون جا جوڙ يا ڳنڍ– سَنڌ.

• **مَفَاصِل جو سُورُ:** سَنڌن جو سور– جوڙن جو درد.

• **مُفَاصَلو ج مُفَاصَلا:** ذ . (ع. مُفاصَلَه) ڏوري– پَنڌ– ڇيٽي– وڇوٽي– ويڇو– وٿي. گنجائش– جاءِ. ناغو– فرق– وقفو.

• **مُفَارَقَت:** ث . (ع. فرق= جُدائي) جدائي– فرق– وڇوڙو– علحدگي– علحدائي– فراق.

• **مُفت:** صفت. (ع). بنا قيمت– بنا پئسي. بنا عيوض– ناحق. بي فائدو– اجايو– بي سُوُد. خالي پيلي– بنا قصور– بي سبب– هَرو ڀَرو– نِسقُل– اُهين ئي – بنا ڏوهه.

– **مُفت مَغزهڻُ:** فضول ڳالهائڻ– اجايو مغزماري ڪرڻ– اجائي ٻَڪ ٻَڪ ڪرڻ– هنيلي ماٺهوءَ کي نصيحت ڪرڻ.

– **مُفت ۾ :** ظرف. بنا قيمت– مفت– بنا اُجرت– اُهين ئي– ناحق– بنا سبب جي– بي سبب– بنا ڪارڻ. (آصفيه).

• **مَفتُوحُ:** صفت. (ع. فتَحَ= هن کوليو) فتح ڪيل– جيتيل– ڪٽيل– زير ڪيل– مَغلوب– هاريل. کوليل– کُشادو ڪيل– ويڪرو ڪيل– اُهو اکر جنهن تي زبر ڏنل هجي– زبر وارو اکر.

• **مَفتُونُ:** ذ . (ع. فتَنَ) موهيل– شيفته– عاشق– شيدا– شيدائي– فِدا– اُڪن ڇڪن– موهت. قربان– نثار.

• **مُفتِي ج مُفتِيِ:** ذ "صفت" (ع. فتو) فتوا ڏيندڙ– شرعي حاڪم. قانون مُحمدي جو حاڪم– فِقيه جو صاحب. شارع– قاعدو جوڙيندڙ– قانونساز.

• **مُفرِحُ:** ذ . صفت. (ع. فَرَحَ) فرحت ڏيندڙ– فرحت بخش– فرحتي– طبيعت کي فرحت بخشيندڙ– طراوتي– قرار ڏيندڙ– آرامده– آسائشي– قَراري.

• **مُفرَدُ ج مُفرَدَ:** ذ . صفت . (ع. فرد) اڪيلو– ڇڙهو– نِرو– غَير مُرڪب– هڪڙو– هيڪڙو– يَڪو– يگانو– هيڪو– هيڪلو– مُجرد.

– **مُفرَدُ اَنگُ:** ذ . علم رياضي جي اصطلاح ۾ اهو انگ جو ٻاڱن ۾ ورهائجي نہ سگهي يا جنهن جا جزا نہ ٿي سگهن، جهڙوڪ: "٣، ٥، ٧، ١١، ١٣، ١٧، ١٩، ٢٣، ٢٩، ٣٧ وغيره".

• **مُفسِدُ:** ذ . صفت. (ع. فَسَدَ) فساد ڪندڙ– فسادي– جهيڙائي– فتنہ انگيز– سرڪش– خرابي وجهندڙ– باغي– بغاوت ڪندڙ– وڙنڪو– ياقي– خلَلي– نقصانڪار– حرڪتي– لُچو– اَئنٽرو– زبان خور.

• **مُفَسِر:** صفت. (ع). تفسير ڪندڙ– معنيٰ بيان ڪندڙ– شارحُ. مترجم. تعبير ڪندڙ.

Gul Hayat Institute

• **مُفَصَّلُ:** صفت. (ع. فَصَلَ) تفصيل ڪيل- کولي بيان ڪيل- تفصيل وار- وچور وار- مُشرَح. واشگاف- ڪليل- پڌرو- ظاهر. اُٿلو- اُٿلندو-هٽون- ماڳهين- مُرڪوئي.(ذ). ڪنهن بہ ملڪ جو ڪو مشهور شهر. ٻهراڙي- ديهات- ڳوٺ- قصبو- ڳامُ.

• **مَفعُولُ ج مَفعُول:** ذ صفت (ع. فَعَلَ) فعل ڪيل- ڪم ڪيل. بدفعلي ڪرائيندڙ- خراب ڪم ڪرائيندڙ- ڇٽو- ڳانڊو- ڳٽي مرائيندڙ(ذ). علم نحو جي اصطلاح ۾ اهو اسم جنهن تي ڪجھ ڪم ٿيو هجي.

– **مَفعُولُ بہ**: ذ. علم نحو جي اصطلاح ۾ سچو پچو مفعول. جيئن: "ڪُتي ٻلي ماري".

– **مَفعُولُ فيہ:** ذ. ظرف. جيئن تہ: "ٻنپهرن مهل ماني کاڌيم".

– **مَفعُولُ لَہ:** ذ. علم نحو جي اصطلاح ۾ ڪنهن ٻئي حرف جر سان آيل لفظ. جيئن:"چوڪر کي سيڪت لاءِ ماريم".

– **مَفعُولُ مُطلَق:** ذ. سچو پچو مفعول.

– **مَفعُولُ مَعَہ:** ذ. علم نحو جي اصطلاح ۾ ڪنهن حرف سان بہ مفعول ڳنڍيل. جيئن: "عمر کي پٽ سوڌو ماريَم".

– **مَفعُولِي:** ث. مُراد- معنيٰ - مطلب. اسم جي پنجن حالتن مان هڪ حالت جو نالو.

• **مَفقُودُ:** صفت (ع. فَقَدَ) گهٽايل. وڃايل- گمُ ڪيل- ناپيد- گُمُ- لاپتہ- غائب- اَلوپ.

• **مُفَڪِرُ ج مُفَڪِرَ:** ذ. صفت. (ع). فڪر ڪندڙ- سوچ ڪندڙ- ويچار وانُ- ڏياني.

• **مُفلِسُ ج مُفلِسَ:** ذ. صفت. (ع). بنا پئسي- محتاج- جُوڪو- سُڃو- سڪٽو- ڪُڙڪُ- نادار- بي زَرُ- تهي دَست- فاقہ ڪش- غريب- مسڪين- فقير- بي نَوا- ڪنگال- اَتايو- بي پهچ- نِرڌني- پينگيو.

– **مُفلِسِي ج مُفلِسِيُون:** ث. ناداري- ڪُنگالي- سُڃائي- جُوڪائي- پِينگ - اِفلاس- تنگ حالي- غريبي- محتاجي- فاقہ ڪشي- تِهي دستي- ڪنگالپڻو- غُربت.

– **مَفلُوڪُ:** صفت (ع). تباهہ حال- نادار- مسڪين- مفلس- سُڃو.

• **مَفهُومُ:** صفت. (ع. فَهَمَ= هن سمجهيو) سمجهيو ويو- سمجھ ۾ آيل- عقل ۾ آيل. (ذ). منشا- مُراد- مطلب- مقصد- آرٿ- اِرادو- مُدعا. سمجهہ- عقل- فهم- راءِ - زيرڪ- ٻڌي.

• **مُفِيدُ ج مُفِيد:** صفت. (ع. فَيدُ) فائدي وارو- فائدو ڏيندڙ- فائديمند- نفعي وارو- سڦل- سُودمند. ڪمائتو- ڪارائتو- ڪتبائتو- سَجايو- ڪم وند- سَڪيارٿو- سڪمو- سارٿڪُ- ڪم جو- ڪارجو- واڌاري وارو- وڌاءُ وارو.

• **مُقابِلُ:** صفت. (ع. قَبَلَ) سامهُون- روبرو- آمهون سامهون- ڏويڏو- مُنهن اڳيان. حريف- دشمن- مخالف- ويري. برابر- مُساوي- مانند- مَٽ- جوڙُ- شريڪ- ثاني- نظير- مثل- مُوافق- جيسُ- جهڙو.

– **مُقابِلُ ٿِيَڻُ:** سامهون پوڻ- مقابلو ڪرڻ. گڏجڻ.

• **مُقابِلو ج مُقابِلا:** صفت. (ع. مُقابلہ> قَبَلَ) مُنهن آڏائي- سامهٽائي- برخلافي- مخالفت. چٽاپيٽي- ويڙهہ- جهيڙو- لڙائي- رُوڪشي- ضِد- مورچو- جنگ. پيٽ- مشابهت. برابري- همسري- هڪجهڙائي. اوچتي ملاقات- گڏجاڻي.

– **مُقابِلو ڪَرڻُ:** سامهون ٿيڻ- آڏو اچڻ. مخالفت ڪرڻ- ضد ڪرڻ- هَٺُ ڪرڻ- تڪرار ڪرڻ- جنگ ڪرڻ- جهيڙو ڪرڻ- چٽا پيٽي ڪائڻ. ڪلهو هڻڻ- برابري ڪرڻ- پڄڻ- ٻَرميچڻ- ريسائڻ- مَٽ پوڻ- پيٽڻ- تڪرائڻ- تڪر ڪائڻ- پورو ڪرائڻ- لاٽي ڏسڻ- مِلائڻ- همسري ڪرڻ- چڪاسڻ- تپاسڻ. روبرو چوڻ- منهن تي ڪرڻ- جهلڻ- روڪڻ- پَلڻ- منع ڪرڻ.

– **مُقابِلو گهُرڻُ:** مقابلو چاهڻ. سامهون پوڻ- وڙهڻ لاءِ سامهون جواب ڏيڻ. هوڪارڻ- للڪارڻ- چِڪڻ (تون ڇا ڪندين؟).

• **مُقاطِعو ج مُقاطِعا:** ذ. ٺيڪو- ٻول- ٻولي- پَٽو- اجاريتو- عرصو- ميعاد- مقرر ڪيل وقت.

– **مُقاطِعدارُ ج مُقاطِعدار:** ذ. صفت. ٺيڪيدار- اجاردار- پٽيدار(پرمانند).

• **مَقالُ ج مَقالُون:** ث. (ع. مقالا= چَيلَ ڳالهہ) سٽيدي- ڳالهہ ٻولهہ- گفتگو- وائي- چئو پَچوءِ- چوٻول- ڳالهہ مُهاڙ.

• **مَقالو ج مَقالا:** ذ. (ع. مقالہ) قول- مقول- ڪتاب جو باب- فصل.

• **مَقامُ ج مَقامَ:** ذ. اسم (ع. مُقام = جڳهہ) ترسڻ جي جاءِ - مَسڪن- آستانُ- ٺڪاڻو- آستانو- جڳهہ- جاءِ - مڪان- گهر- منزل- ڏاهو- ويساهي- منزل گاهہ - پاٿو- قيامو- اُتارو- لاشن دفن ڪرڻ واري زمين- قبرستان- گورستان. (راڳ ۾) سُرود جو پردو يا جاءِ.

– **مَقامِي ج مَقامِي:** صفت. هڪ ٺانئيڪو- هڪ ٺاٽيڪو-

Gul Hayat Institute

ماڳائتو– هنڌائتو– ٺرُ– قائم– اَچلُ– هڪ هنڌ بيٺل– برقرار– ڪَپ ڪوڙ– قبرستان جو رکوال.

-- **مقامياڻي ج مقامياڻيون:** ث . صفت. مقام پائياڻي– هڪ مقام ۾ پوريل– گڏ دفن ڪيل.

• **مقامُ پولا:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مقبرو ج مقبرا:** ذ . (ع. مَقبره> قَبرَ) قبو– مزار، روضو، مرقد– درگاهه.

• **مقبوض:** ذ. صفت. (ع. قَبَض) قبضي ۾ آيل.(ع. ا.د).

• **مقبولُ ج مقبولَ:** ذ. صفت. (ع. قَبل) قبول ڪيل– مجيل– منظور ڪيل. پسند ڪيل– چونڊيل– مرغوبُ– پسنديده. وڻندڙ– پيارو– محبوب– دلربا.

-- **مقبوليتَ ج مقبوليتون:** ث . قبوليت– اجابت– منظوري– پسندي– اِقراري– رضا– رضامندو.

• **مقتدا:** ذ. صفت. (ع). مهندار– اڳواڻ.

• **مقتدر:** ذ. صفت. (ع). طاقتور– زور آور– جبرو– طاقتوارو– ڏاڍو.

• **مقتدي:** صفت. (ع). پيروي ڪندڙ– پيرو، نقل ڪندڙ– مُقلد– مُريد– چيلو. امام جي پنيان بيهندڙ. امام جي پنيان نماز پڙهندڙ.

• **مقتضا:** ذ . صفت. (ع. مُقتضا= خواهش ڪيل) خواهش ڪيل– رضا ڪيل.(ع. ا. د).گهربل.(ذ). مراد– مطلب.

"جا محبت مقتضا منجهه آدمين آهي الپ"(ديوان قاسم).

• **مقتل:** ذ. (ع. قَتَل) قتل ڪرڻ يا ٿيڻ جي جاءِ. قتل گاهه.

• **مقتولُ ج مقتولَ :** ذ. صفت. (ع. قَتَل) قتل ڪيل– ماريل– خون ڪيل– وڍيل.(آصفيه). ڪُٺل. قتيل– ڪُشته– مذبوح. عاشق– فريفته– پروانو– مفتون.

• **مقدارُ ج مقدار:** ذ . (ع. قدر) انداز– قدر– شُمار– وزن– تور. تَڪُ– قياس– اندازو– تخمينو– قَدُ– آڪارُ– ڏيل. ماپ– ڪاڇو– پئمايش– مَپ– ماڻ– پئمانو– ايراضي – پکيڙ– بَرُ– ميچوُ. گُنجائش– جاءِ وٿي– چيني– ويچو.

• **مقدَرُ ج مقدَر:** ذ . صفت. (عَ. قدر) اندازو ڪيل. پهريائين لکيل. (ذ). حڪم ازلي– مشيت ايزدي– لِکيو– ڏٿيءَ جي گهرَ– قسمت جو لکيو. تقدير– ڀاڳ– نصيب.

• **مقدسُ ج مقدس:** ذ . صفت. (ع. قَدَس) پاڪ ڪيل– پوِتر ڪيل– طهارت ڪيل. پاڪ– پوتر(ماڻهو يا جاءِ). پاڪ– سڳورو– ڀلو ماڻهو– پارسا انسان– ڀَلارو. بي ڏوهي– مُطهر– معصوم– بيگناهه– نِردوش.

• **مقدمُ ج مقدم:** ذ. صفت. (ع.قَدَم) اڳ ڪيل– اڳيون – پيشوا– پراڪنَن– اڳيان– اڳ ۾ – مَهندان– مَهند. اَپ درشتا– مَٽ نظر ڪندڙ. رئيس– سردار– سَرورُ– وڏو– صدر– مهندار– ڏُرو. چوڪيدار– راکو– جاڳو– واهي– پهريدار– رکوالو– رکوال– رکپال. گذريل– سابق– اڳوٽو– اڳيون– مهنديون– قبل.

• **مقدم الجيش:** ذ . صفت. سپهه سالار– لشڪر جو سردار مَهندار– سالار– فوج جو اڳواڻ. (ع.ا. د). (ذ). فوج جي اڳيان موڪليل ٽورو لشڪر– هراول.

• **مقدمو ج مقدما:** ذ . (ع. مُقدمہ> قدم) ڪنهن ڪتاب يا مضمون جي شروعات– آغاز– ابتدا– تمهيد– ديباچو– سرنامو– عبارت. ڪتاب شروع ڪرڻ کان اڳ لکيل ڪجهه عبارت. دانهن– ڪُوڪَ– فرياد– ڪيس– دعويٰ– معاملو.

• **مقدورُ ج مقدورَ:** ذ . (ع. قدر) طاقت– قوت – ٻَلُ– سگهه– سمرٿي– قدر– پُڄندي– وسُ– دسترسي– مجال– زور– وتُ– توفيق– وسعت– اختياري– هلندي– رَسائي. قابليت– لياقت– حيثيت– پريينتا– جوڳائي. (پرمانند).

• **مقراض:** ث . (ع. ترڪي). ڪَتر– ڪئنچي– قئنچي.

• **مقرب :** صفت. (ع. قرَب) نزديڪ ڪيل– ويجهو ڪيل– اوري ڪيل– قريب. ويجهو دوست– مَحرم راز– همراز.

• **مقررُ ج مقررَ:** ذ. صفت. (ع). قرار ڪيل– ترسايل– بيهاريل– ماٺ ڪرايل.(آصفيه). معمور ڪيل– عُهدو ڏنل– ٽاڪيل. مقرر ڪيل– رکيل– ٻهاريل(نوڪريءَ ۾). ڪَٽل– ٻَڌل– اَٽلُ– برقرار– ماڳائتو– ٺهرايل– ڪَپُ ڪوڙ– هَنڌائتو.

-- **مقررُ ڪرڻ:** قرار ڏيڻ– ترسائڻ– بيهارڻ. ڪنهن ڪم ۾ لڳائڻ– ٽاڪڻ– معمور ڪرڻ– قائم ڪرڻ جڳهه ڏيڻ– نوڪر رکڻ– نوڪري ڏيڻ–نوڪريءَ ۾ بيهارڻ. ٻڌڻ ڪرائڻ ڪپائڻ– جمائڻ– ويهارڻ– ڪوڙڻ ٺهرائڻ– بنارائڻ (پرمانند). قيمت ڪرڻ– مُلهه ڪرڻ.

-- **مقرري ج مقرريون:** ث . تَقرري– جڳهه– نوڪري– مَعموري. ڏنڌو– روزگار. پگهار– تنخواهه– ماهيانو. ٺهرايل وقت– دائمي– سَمنُ– ٽَرڻُ– ٽٽُ.

• **مقروض:** ذ . صفت. (ع. قرض) جنهن تي قرض هجي– قرض ڏنل– قرضيو– قرضدار– قرضي.

• **مقصدَ ج مقصدَ:** ذ . (ع. قصدُ) قصد– ارادو– عزم. مطلب– مُراد– اَرٿُ– غرض– نيت– مُنشا– منصوبو– سِٽَ– سِٽا.

• **مقصدُ سِدُ ڪرڻ:** دلي مراد پوري ڪرڻ– پنهنجو مطلب پورو

Gul Hayat Institute

ڪرڻ– دل جو ارادو بحال ڪرڻ.

• **مَقصُودُ:** ذ . صفت. (ع . قصد) مُراد– نيت– مقصد– مطلب– غرض– ارادو– منشا.

– **مَقصُود جا هَٿَ هَئَڻَ:** ڪاميابي حاصل ڪرڻ– مُراد پوري ٿيڻ– مقصد حاصل ٿيڻ.

• **مقصُودورند:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَقعَدَ ج مَقعَدُون:** ث . (ع. قَعَدَ) ويهڻ جي جاءِ– ڳُنُڀِي– گَدِيَا– ڏُبرَ.

• **مُقَلِّد:** صفت. (ع. قَلَّدَ= تقليد ڪندڙ) ڪنهن قوُل تي دَليل ڪانسواءِ عَملُ ڪندڙ– تقليد ڪندڙ– نقال. پَيرَو– مُريد– مُعتقد.(ذ) چئني اِمامَن کي مڃيندڙ مسلمانن جو هڪ فرقو.

• **مقناطيسُ:** چقمقُ.

– **مقناطيسُ حيوانِي:** ذ . چقمقي پٿر جو هڪ قسم.

– **مقناطيسي:** ذ. صفت. مقناطيس جي خصلت رکندڙ– مقناطيس جي.

– **مقناطيسي سئي:** ذ . قطب نما.

• **مقوَل(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مُقَوِي:** ذ . صفت (ع. قوي) قوت وارو– طاقت ڏيندڙ– قوت ڏيندڙ– سگهه ڏيندڙ– زور ڏيندڙ– ٻَلُ ڏيندڙ.

• **مقياسُ:** ذ . (ع. قوس) اندازي لڳائڻ جو اوزار– مقدار جاچڻ جو اوزار.

– **مقياس الحرارت:** گرميءَ ماپڻ جو هڪ اوزار– گرميءَ ماپ– ٿرماميٽر.

• **مُقيدُ:** صفت. (ع. قيد= قيد ڪيل) قيد ڪيل– قيدي– ٻاندي.

• **مقيشُ ج مقيشَ:** ذ . (ع. مقيش) چاندي ۽ سون جي تارن جي مڙهت يا پرت. سوني زري– ڪلابات.

– **مقيسي:** ذ. صفت. ڪلابات پريل ڪپڙو– مقيس لڳل ڪپڙو– سونيءَ زري لڳل ڪپڙو.

• **مُقيمُ:** صفت. (ع). ترسندڙ– اقامت ڪندڙ– رهندڙ. گذاريندڙ– رهاڪو– رهواسي– قيام پذير– منزل انداز.

• **مَڪَ:** ث . ڪٻڙ(وڻ) يا جار جا ڪچڙا پيرون. ٻوٽي جو هڪ قسم. ڳهه جو هڪ قسم.(ل). (مهيري).

• **مَڪُ ج مَڪَ:** ذ. ڪٻڙ وڻ جو ڦرُ– پيرون. سڪل پيرون.

• **مُڪُ ج مُڪُون:** ث . (سن. مشت. ف. مشت= مُٺ) مشت– مُٺ. ٺونشو– گوشو– گوسو. گوشي سان هنيل ڌڪ.

– **مُڪامُڪي:** ث . ٺونشي بازي– ڌڪ مٺ– هٿين بجين– گوسي بازي.

– **مُڪرج مُڪرَ:** ذ . صفت. مڪن هڻڻ وارو– ٺونشي باز. (گاجرا).

– **مُڪَ هَڻَڻ:** ٺونشو هڻڻ– گوسو هڻڻ.

• **مُڪَ ج مُڪَ(ڪ):** ذ . جبل تي(يا جبل جي پاسي ۾) وڏو ٻنو(جو پري کان نشانبر ڏسجي)– ڳنڊو– ٽٽ.

• **مَڪارُ ج مَڪارَ:** ذ . صفت. (ع. مڪر) مڪر ڪندڙ– مڪريلو– فريبي– دلبي باز– دوهو– ٺڳ– لٻيسي– ترناڪ– ڏيٺر– دوڪيباز– دغاباز– عيار– ڪوڙو– منافق.

• **مَڪاري ج مَڪاريُون:** ث . مڪر– ڊونگ– چالبازي– ٺڳي.

• **مُڪاشفات:** ذ . (ع. مَڪاشِفَه جو جمع> ڪَشف) پڌرائي. لسان غيب– آڪاس وائي– الهام. وڏي خبر. نئين خبر. بشارت.

• **مُڪافات:** ث . (ع. ڪَفي) عيوضو– بدلو– اُجورو– عيوض.

– **مُڪافات ڪَرڻُ:** عيوضو ڏيڻ– بدلو ڏيڻ– اُجورو ڏيڻ– عيوض ڏيڻ– احسان جي بدران احسان ڪرڻ.

• **مَڪالُ ج مَڪالَ:** ذ . (سن. مَنڪلَه= ٻاهه) ڪُلُ – منڪلُ– سڪري– سڪڙي ڪُٽ جو ٺهيل اوزار, جنهن ۾ ننڍا ڇُڪهه ٿين.(ت).

• **مَڪَانُ ج مَڪانَ:** ذ . (ع). رهڻ جي جڳهه – جاءِ – جڳهه– هَنڌ– آستانُ– ٺڪاڻو– رهاشت– مَسڪن– خانو– ٽاٽو. اوتارو– بينڪ. فقيرن جي رهڻ جي جاءِ – دائرو. شهر– ڳامُ– ننگر– مُلڪ– ديس– وطن. علائقو.(اسم خاص). تعلقي محال ڪوهستان ضلعي دادو ۾ ڪن ديهن جو نالو.

– **مَڪاني ج مَڪاني:** صفت. آستاني اوتاري جو مالڪ. هڪ جاءِ ويٺل. مڪان وارو.

• **مَڪانُ اُٺُ ٻِلاڙُ:** اسم خاص. تعلقي محال ڪوهستان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَڪانُ ٻَيلِي ٽَپُ:** اسم خاص. تعلقي محال ڪوهستان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَڪانُ ٻِهَرُ ٻَندُ:** اسم خاص. تعلقي محال ڪوهستان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَڪانُ ٻَجاني:** اسم خاص. تعلقي محال ڪوهستان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَڪانُ ٻَٽ ڪَرڄاتُ:** اسم خاص. تعلقي محال ڪوهستان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَڪانُ ٻوڪَڻُ:** اسم خاص. تعلقي محال ڪوهستان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَڪانُ ٽالُو عاربُ خانُ:** اسم خاص. تعلقي محال ڪوهستان ۾

Gul Hayat Institute

هڪ ديهه جو نالو.

- **مَڪانُ ٽَڪُ:** اسم خاص. تعلقي محال ڪوهستان ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مَڪانُ ٽِڪو باڻ:** اسم خاص. تعلقي محال ڪوهستان ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مَڪان ٿَماچ:** اسم خاص تعلقي محال ڪوهستان ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مَڪانُ رَنِي ڪوٽ:** اسم خاص. تعلقي محال ڪوهستان ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مَڪائِڻ:** ث . صفت. مڪائي جهڙي. مڪائڻ ٻير(اها ٻير جنهن جا ٻير وڏا).
- **مَڪائِي ج مَڪائِيُون:**(سن. مَرڪَڪِه) اَن جو هڪ قسم– مڪئي.
- **مَڪائِي ٻيرُ ج مَڪائِي ٻيرَ:** ذ. ٻيرن جو هڪ قسم(هي ٻير پيوند ذريعي پيدا ڪيا ويندا آهن. پيوند ۾ خوشبوءِدار شيون وجهي خاص خاصيتون پيدا ڪيون وينديون آهن).
- **مُڪَائِڻُ:** مصدر. (سن. مُچ= موڪلڻ) گهرائڻ– سڏائڻ– ڪوٺائڻ. فيصلو قطعي ڪرڻ– حساب ڪتاب صاف ڪرڻ– ختم ڪرڻ– بس ڪرڻ– پورو ڪرڻ– خاتمو ڪرڻ– نبيائڻ(ت). (مڪائيو– مڪائيندو– مڪائيل).
- **مُڪتِ:** ث . (سن. مُنچ= ڇڏڻ) آزادي– ڇوٽڪارو– نجات– رهائي– مڪتي.
- **مُڪتُ ج مُڪَتَ:** ذ . صفت. آزاد– آجو– خلاص – ڇڏيل– رها ڪيل– نجات ڏنل– ڇوٽڪارو ڏنل.

– **مُڪتي:** ث . آزادي– ڇوٽڪارو– آزادگي– رهائي– خلاصي– نجات– آجائي– موڪ. ڪمال خوشي.

- **مَڪتَبُ ج مَڪتَبَ:** ذ . (ع. ڪتب) لکڻ جي جاءِ. لکڻ پڙهڻ جي جڳهه– ابتدائي اسڪول– ڪتاب – ڪُتاب.
- **مُڪتو ج مُڪتَا:** ذ . صفت.(ع . مُقطع جو بگڙيل) مَڻُو– جهجهو– جام– وافر– ٻَهُون– ريلُ ڇيلُ– ڏنديِن ڏيرُ– سَيَهُو– گهڻو– ڳپل– چالُ– سَرسُ– گائبو– سَبِيلُ– بيشمار– بي انداز– هيڪاندو. آجو– ڇُٽَلُ– آزاد– رها.(ت) – جميعت. ڪليل– ڪشادو– ويڪرو– موڪرو. (ت)َ. ٻنڌنن کان آزاد– اهو اکر جنهن تي ڪا به زبر زير نه هجي. (جيئن سنڌ ۾ (واڻڪا اکر) جن جي آچار تي ڪا به نشاني نه هجي، پر ان کي زبر ڏنل سمجهيو وڃي ٿو عربي سنڌيءَ ۾ ڇئبو ڪ زبر= ڪَ واڻڪن اکرن ۾ ڇئبو ڪَڪو مُڪتو= ڪَ). (گاجرا).
- **مَڪتُوبُ:** ذ . صفت.(ع. ڪَتَبَ) لکيل– تحرير ڪيل.
- **مَڪتُوبي:** صفت. علم نحو جي اصطلاح ۾ اُهي اکر جن جا پهريان ۽ پويان اکر هڪجهڙا هجن(جي اُبتا– سُبتا هڪجهڙا هجن "جهڙوڪ: ميم، نون، واو وغيره).
- **مُڪَٽُ ج مُڪَٽَ:** ذ . (سن). مُگهٽُ – موڙُ– ڇٽُ– مُنُڪُ – تاجُ.
- **مَڪَٽُ:** ذ . جوڙ جنسيار. تماشو.

– **مَڪَٽُ مَچائِڻُ(ت):** رنگ لائي ڇڏڻ– تماشو ڪرڻ.

– **مَڪَٽُ مَچِڻُ (ت):** تماشو ٿيڻ– مزو ٿيڻ. آباد هجڻ– سرسبز هجڻ– شاداب هجڻ.(حامي).

- **مُڪَلُرُ:** ذ . صفت (ع). گدلو– گندو– ڪِنو– ميرو– غِليظ– مٽيءَ وارو– خراب.
- **مَڪَرَ:** ث. سامونڊي جانور جو هڪ قسم.(ٽنگون سِسي ۽ مٿو هرڻ جهڙو بدن ۾ پونڊ مڇي جهڙو). علم نجوم موجب آسمان جي ٻارهن راسن مان ڏهين راس جو نالو– جَدي.

– **مَڪَرَ گهيرو:** ذ . خط جدي– جدي گهيرو.

- **مَڪَرُ ج مَڪَرَ:** ذ . (ع) فريب– دغا– ٺڳي– دولاب– مِنهُن– ڊونگ– ڪوڙو ڏيکاءُ– ڪيڏ– ڇلُ– هيلو بهانو– مِڪرِ– گيگُ– تيتَال.

– **مَڪَرِي ج مَڪَرِي:** ذ . صفت. ٺڳ –ليبيسي– ترِيناڪ– ڊبئر– تيتَالي– گيگرَ– دغاباز– دولابي– ريبي– مڪريلو– مِڪريلو.

– **مَڪريلي:** صفت. ٺڳباز– چورٽو– ٺڳيءَ جو– هرتالو– لَچڙوَ– مڪريلو– مڪريلي– ٺڳڻو– حرفتي– پر پَنچي– اَٽڪلي– حريف– چالاڪ– ڏوپائي– رهڙو– ڏوڪيباز– دولابي– ڦندي– ڦندباز– ڇندباز.

- **مُڪَرُ ج مُڪَرَ:** ذ . مڇيءَ جو هڪ قسم– شاڪر– شَهڪرُ (ت) (صفت) اِنڪاري– نابري وارينڌڙ– ناڪار ڪندڙ– اَليندڙ.
- **مڪرانُ:** اسم خاص. بلوچستان صوبي جي هڪ ضلعي جو نالو.

– **مَڪرانِي:** صفت. مڪران ملڪ جو رهاڪو. (ذ). اُٺ جو هڪ قسم (قد جو ڊگهو، بدن ۾ گهاٽو، وار گهنڊيدار) هڪ ذات.

- **مَڪَراهِ:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مُڪررُ:** صفت. (ع. ڪَر). بار بار ڪيل– وري وري– هر بار– ورائي. ٻئي گهمري ٻوليءَ کي رنگين بنائڻ جو هڪڙو نمونو(جنهن ۾ ساڳيو لفظ جدا جدا معنائن سان لاڳيتو ڪم آڻڻ. مثلاً: هزار هزار، هزار بلبليون. نگار نگار، سهڻو معشوق).

Gul Hayat Institute

• **مُڪَرمُ:** ذ . صفت (ع. ڪَرَمُ) ڪرم ڪندڙ– ٻاجھ ڪندڙ. بخشش ڪندڙ.

• **مُڪرڻ:** مصدر آلڙ– انڪار ڪرڻ– نہ مڃڻ– ناڪار ڪرڻ–قبول نہ ڪرڻ– ڦري وڃڻ– ناڪاري ٿيڻ(مڪريو– مُڪرندو– مڪريل).

– **مُڪرجي وڃڻُ:** الِي وڃڻ– انڪار ڪري ڇڏڻ– نابري وارڻ– ڪوڙ ڳالهائڻ.

• **مَڪرُوهُ:** ذ. صفت. (ع. ڪَرِهَ= ڪراهت جهڙو) ڪَراهت جهڙو– ٻُڇان جهڙو– نفرت جهڙو– سَوگ جهڙو– گَندو– خراب– بڇڙو– ڏڪار جهڙو. ناپسند– اڻ وڻندڙ. ناجائز– ناروا– مُردار.

• **مَڪري ج مَڪرِيُون:** ث . اسم (ع . مخر= پاڻي چيرڻ) ٻيڙي– ڪشتي– ڍنڍي– جَل تَرني– ناءُ.

• **مَڪڙُ ج مَڪڙَ:** ذ . (سن. مَرڪَٽَ= مڪڙَ)اَڏامندڙ جيت جو هڪ قسم. (صفت). گهڻ ڪائُو– ڪائي ڪنائيندڙ.

• **مَڪڙو ج مَڪڙا:** ذ . هُرلي يا گهاٽي جي مٿئين ڪاٺيءَ ۾ اٽڪايل هڪ ننڍو ڪاٺيءَ ٽُڪرُ(ڪانجڙ ۾ پيل سَلَ مان نڪتل ڪاٺي، جنهن ۾ پُرجل جو مٿيون ڇيڙو پيل رهي) (مَلهَ يا ڪُشتيءَ ۾) ڄاڻو– انگڙو– انگڙي. درياهي ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو. ٻيڙو– وڏي ٻيڙي. گهوڙي جو هڪ قسم(پُورو، سونهري رنگ جو گهوڙو(سمند) جنهن جون نَريُون، مُشڪون، پُڇ ۽ ڪرنگهو ڪارا هجن).

• **مَڪڙي ج مَڪڙِيُون:** ث . جيت جو هڪ قسم– تِڏَ– تِڏو– پِيبَد. ننڍو مڪڙ آڏاڻي يا چرخي جو هَٿيو– مُنيو. جنڊ جي مٿئين پُڙجي وچ ۾ سَل ٽيل ڪاٺي.

• **مُڪڙي ج مُڪڙِيُون:** ث . پيڙَ– مَنَ– چاپَ– مَناڙَ– زور.

– **مُڪڙِيُون هڻڻُ:** پيڙون ڏيڻ– زور ڏيڻ– مَنڻُ– چاپڻُ– مَناڙڻُ.

• **مَڪَلَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو(اڪثر حيدرآباد سنڌ ۾) (سينسز– 1931ع).

• **مَڪلاڻي:** اسم خاص. تعلقي وارهہ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مَڪلي:** اسم خاص. تعلقي ٺٽي ۾ هڪ ديهہ جو نالو. ٺٽي شهر لڳ هڪ ٽڪري جو نالو.

• **مُڪمل:** صفت. (ع. ڪَمَلَ) ڪامل ڪيل– پُورو ڪيل. پُورو– تمام– ڪامِلُ. سمپُورڻ. ڪُلُ– ثابت.

• **مُڪنُدُ:** صفت. نجات ڏيندڙ– ڇوٽڪارو ڏيندڙ– مُڪتي ڏيندڙ. (ذ). قيمتي پٿر. (اسم خاص) وشنو جو هڪ نالو. هندن جو هڪ ديوتا.

"سي سامِي سدا سَرها، مُڪندجن جي من ۾"(دلپت).

• **مَڪنو ج مَڪنا:** ذ. صفت (سن. مگنُ= غرق) مست– چريو– متوالو– پاڳل. بي پرواهہ چتو– هُڙڪيو.

– **مڪنو هاٿي:** ذ . چريو هاٿي– مست هاٿي. (صفت). پهلوان– سورهيہ– طاقتور.

• **مَڪو:** اسم خاص. (ع. مَڪَہ) عرب ملڪ جو هڪ مشهور شهر– حضرت محمد صلي الله عليه وسلم جن جي ڄمڻ جو شهر مڪه مڪرمه .

– **مَڪو پيتڻُ:** زيارت لاءِ مڪي ڏانهن وڃڻ. نجات حاصل ڪرڻ جا وسيلا ڪر آڻڻ. ڪنهن مشڪلات حل ڪرڻ لاءِ ڪوشش ڪري ڏسڻ.

– **مَڪو مچڻُ:** ٿوري محنت سان گهڻو نفعو ٿيڻ– سَرسِي ٿيڻ– وارو ورڻ– ڀاڳ لڳڻ– چاڙهو ٿيڻ– فائدو ٿيڻ.

"مُڙس اٿيو تہ مڪو متو پريو ستل هوندس سَڪو"(جام خان).

• **مَڪو ج مَڪَو:** ذ. آڏاڻي جي يا نارجي بنهي پاسن واري چُهنبدار نوڪ توپي واري بندوق جو توپي چاڙهڻ وارو پاسو. (ت).

• **مُڪو:** مُنجڻُ مصدر مان اسم مفعول– موڪليل.

• **مَڪوٽا(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مَڪول(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مَڪولڻُ(ل):** مصدر. مَلڻ– مهٽڻ– لائڻ– لڳائڻ– پَرڻ (هٿ وغيره).

"رات مَڪوليا مُشڪ سين، ميئي پنهنجا مود"(خليفو نبي بخش).

(مڪوليو– مڪوليندو– مڪوليل).

• **مڪ ج مڪيُون:** ث . (پرا. مَڪِي . سن. مَڪِيڪا> مڪشڪا= مَڪَ. ف. مگس= مک) اَڏامندڙ مکين جو ميڙ. بندوق جي ناليءَ تي لڳل هڪ ڪلي. بندوق جو ماشو. نظر(بندوق جي).

– **مڪ ترڪڻُ:** سُنائي هڻڻ– صفائي هڻڻ– پوشيدائي هجڻ.

• **مڪَ ج مڪَ:** ث. (سن>مرڪشڻ– مرڪش =مَلڻ– مَڪڻ) گيهہ تيل وغيره(مانيءَ يا هٿن کي) مَلڻ جي حالت– تاج پهرائڻ يا شاديءَ وقت پيشانيءَ تي سٽپ لڳائڻ جي حالت– مَل– مَهتَ. گهہَ(ڪ). کو بہ سٽپ. جو (پاڻي سان چڪڙ ڪري) چرخين (گاڏين جي) سراين يا ڪلف جي سهولت سان لاهڻ لاءِ لڳائيجي.

– **مڪَ چڪَ:** ذ . مهت سهت . بدن جي پوچار– اگهہ مهت– تارپوش. هار سينگار– زيب زينت.

Gul Hayat Institute

– مِڪَ ج مِڪَ: ذ . (ف. مُخ= مِڪَ) هڏن اندر طاقتور مادو– ٻاھُ– گورو– گُدو– گُودو– هڏن جي چربي.

• مُکَ ج مُکَ: ذ . (سن. مُکَم) واتُ– منهن– ٻوٿ. ڏوناڙُ– مُهاندو. چهرو– شڪل– صورت– مُهڙ– مُونهاندو– پيشاني– مٿو– نِراڙُ– نِلاڙُ– لِلاٽ– دروازو– گهيڙُ– لانگهو– لنگهه– گذر. (ذ. صفت). راڄ جو چڱو مڙس– پَٽيل– مُکي. مکيه ماڻهو– خاص ماڻهو. اڳواڻ– صدر.

– مُکا مُکي: ظرف. آمهون سامهون– مُنهن مقابل– مُنهان مُنهن– سنمک– روبرو– مَهندان– پيش.(ث). ملاقات– ديدوان ديد– مُکا ميلو– گڏجاڻي– ميلاپ.

– مُکا ميلو ج مُکا ميلا: ذ. گڏجاڻي– ملاقات. وَصل– ميلاپ.

– مُکا ميلي ج مُکا ميليون: ث . ديدار– ملاقات. (گاجرا).

• مُکپائي ج مُکپائيون: ث. مُکپٽو.

– مُکپڻ: ذ . مُکپائي– صدارت– سروري– سِريشتيا– مُکيتا– پيشوائي– مهندار– سرداري– سرڪردگي– مُکپٽو.

– مُکپٽو ج مُکپٽا: ذ. مُکپڻ.

• مَکائڻ: مصدر. (سن. مَرکشڻ= لڳائڻ) تيل وغيره جو هٿ هڻائڻ– مَکَ ڪرائڻ. آدِ مَکَ ڪرائڻ– ڪَٽائڻ– پرايت ڪرائڻ– ڪمرائڻ– حاصل ڪرائڻ. (مکائيو– مکائيندو– مُکائيل).

• مُکائڻ: ث. مصدر. آزاد ڪرائڻ– ڇڏائڻ– بَري ڪرائڻ. (ت– وفا) (مُکائيو– مُکائيندو– مُکائيل).

• مَکَٽو ج مَکَٽو: ذ . صفت. (سن ما= نہ + سکنيھ= جهلو) نہ ڪَندڙ– نہ ڪمائيندڙ– جو ڪنهن شيءِ مان فائدو نہ ڪري سگهي– نِکَٽو– بيڪار– ڪم ڪوس– عاري.

• مِڪر ج مِڪرَ: ذ . (ع. مَکَر جو بگڙيل) . مَڪر – بَهانو– مِنهن– ڏِونگ– تيتال– فريب– ڇَلُ– ڦَندُ– ترِڪتالُ– تالُ. انڪل– حرفت– ڪِيڏ– چالاڪي.

– مِڪريلُ ج مِڪريلَ: ذ. صفت. مِڪرُ ڪندڙ– مَڪريل.

– مِڪريلي ج مِڪريليون: ث . صفت. مڪر ڪندڙ(زال) – ڏونگي– ڪوڙو بهانو ڪندڙ.

• مَڪرچ: ذ. ڪاٺ جون پٽيون(جن جي وچ ۾ تيڪو پرجي).

• مَڪراڄُ: اسم خاص. تعلقي جاتي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• مڪراڻُ ج مڪراڻَ: ذ. گهوڙي جي منهن کي مکين کان بچاءَ لاءِ ٻڌل سُٽ جو موڙُ.

• مِڪرائڻ: مصدر. گيگائڻ– بهانو ڪرڻ– مِنهن ڪرڻ– تيتال ڪرڻ– گيگ ملائڻ– منهائڻ– ترڪتال ڪرڻ– مڪرُ ڪرڻ– ڏونگ مچائڻ– مَڪَر ڪرڻ– بهانو ڪرڻ– ڪوڙو عُذر ڪرڻ. (مڪرائيو– مڪرائيندو– مڪرائيل).

• مَڪَرُو ج مَڪَرا: ذ. پوکڙيءَ جو هڪ اوزار. (پوکڙي).

• مُکري ج مُکريون: ث . (سن. مُکُلَ+ايکا= مُکڙي > مُکُڙهہ = مُکري) گُل کُلڻ کان اڳ گل جو جسم– پوچيل گل– اَڻ اُپٽيل گل– مُکڙي– ڪَلي– مُکڙي.(ث). مالڪوس راڳ جي هڪ راڳڻي جو نالو.

• مُکڙي ج مُکڙيون: ث . مُکري.

• مَکند: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• مَکڻ: مصدر. (سن. مَرکشڻ= مکڻ) لائڻ– لڳائڻ(تيل) – مهٽڻ ملڻ. سٿپ لڳائڻ– تيل لڳائڻ. مالش ڪرڻ– مهٽ سهٽ ڪرڻ– اُڍڻ. تيلُ هٿ ڪرڻ حاصل ڪرڻ. ڪڻڻ– ڪمائڻ– پرائڻ– وٺڻ– اُپائڻ(فائدو). مکيو– مکيندو– مکيل).

• مَکڻُ ج مَکڻَ: ذ . سن. ولوڙيل کير مان نڪتل سٿپ– کچو گيهہ– اڻ پگهاريل گيهہ– ڏکو– اُدلهہ– مَسکو– ڦَٽي.

– مکڻ آڪارڻ(ت): مکڻ کي رجائي صاف ڪري گيهہ ڪرڻ.

– مکڻ رجائڻ: مکڻ کي باھ تي گرم ڪري گيهہ ناهڻ.

– مکڻ پٽي مَتوسرڻ: فائدي ٿيڻ تي ناراض ٿيڻ.

– مکڻ سو گهڙو هئڻ: تمام نرم سڀاءَ جو هئڻ– رحمدل هجڻ رچ چڱو مڙس هجڻ.

– مکڻ جي سيخ ٻڃائڻ: گهٽي تڪليف وٺڻ – سخت مصيبت ڏسڻ– جفاڪشي ڪرڻ.

– مکڻ جي ماڙي اَڏڻ: نہ ٿيڻ جهڙي ڪم جي ڪوشش ڪرڻ. اجائي ڪوشش ڪرڻ. بي بنياد ڪم ڪرڻ جي ڪوشش ڪرڻ. خيالي پلاءَ پچائڻ.

– مکڻ مان وار ڪڍڻ: چڱيءَ طرح تپاس ڪرڻ– سخت جاچ ڪرڻ.

• مکڻ ٻوٽي: ث. دوا طور ڪم ايندڙ ٻوٽي جو هڪ قسم (ڇٽي جي ٻوٽي جهڙو ڦرڪارو، گل اڇا، ٻج سنهون).

• مکڻ ٻيلو: اسم خاص. تعلقي جوهي ۾ تعلقي ڪشمور ۾ ديهہ جو نالو.

• مکڻو(ت): ذ . گاھ جو هڪ قسم– مکٽي.

• مَکٿهارو ج مَکٿهارا: ذ . مکين جي بچاءَ کان يا سونهن طور گهوڙي جي اکين تي ٻڌڻ لاءِ سُٽ جو ٺهيل موڙ– انڊارو.(ت).

– مکٿيارو ج مکٿيارا(ت): ذ. مکٿهارو.

Gul Hayat Institute

• **مَڪڙِي:** ث. گاهه جو هڪ قسم (تمام سني زمين تي ۽ مينهن جي پاڻي تي ٿئي، ڏاتوري جيڏو، منجهس سنهڙا ڳاڙهي ڪاري رنگ جا داڻا ٿين). ڏٿ جو هڪ قسم. مڇيءَ جو هڪ قسم (ٿول ريئي کان ٿوري وڏي، چوڏاري ڪنڊا).

• **مڪو ج مڪا(ٿ):** ذ. ڪائيءَ جو مٿو.

• **مڪو ج مڪا:** ذ. جيت جو هڪ قسم – وڏي مک (جنهن جي ويهڻ سان ڦٽ ۾ ڪيڙا لڳن).

• **مڪوراڙ:** ث. مکين جي گهڻائي – مکين جو ميڙ – مکين جي جنجهه – مکين جا پيڻيا.

– **مَڪُوراڙو ج مڪوراڙا:** ذ. وڏي مک جو هڪ قسم.

• **مَڪي ج مَڪيُون:** ث. (سن. مَڪشڪَا= مک) مک مگس. (اسم خاص) تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو. هڪ مشهور ڍنڍ جو نالو.

– **مکيُون مَارڻ:** بيڪار وقت وڃائڻ – نکمو رهڻ – نِڪارُ ٿي ويهڻ – ڪو بہ ڪم ڪار نہ هجڻ – خالي پيلي وقت ضايع ڪرڻ.

• **مکيُون(ٿ):** ث. پرت جو هڪ قسم.

• **مُکي ج مُکِي:** ذ. صفت. (سن. مُک= وات، منهن، پرا. مُکَر= مکيہ) مکيہ ماڻهو – وڏو – مُک – پَريو مڙس – چوڌاري – سَرپَنچُ.

• **مُکِيائي ج مُکيائيُون:** ث. صفت. زالن ۾ مکيہ زال – زالن جي اڳواڻ. مکيءَ جي زال.

• **مُکِيارُ ج مُکيارَ:** ذ. صفت. (سن مُک= منهن، وات). ڳالهائڻ جو حق رکندڙ – هاڪاري يا ناڪاري جواب جو مختيار. اختيار وارو – خود مختيار – وسارو – رضا راڻو – مرضيءَ وارو.

– **مُکِيَاري ج مُکيَاريُ:** ث. ڪا بہ شيءِ وٺڻ مهل وٺندڙ ۽ ڏيندڙ وچ ۾ شيءِ چڪتو ڪري وٺڻ يا موٽائي ڏيڻ جو اقرار نامو. وٺڻ يا موٽائي ڏيڻ واري شرطي شيءِ.

• **مکيارڻو ج مکيارڻا(ٿ):** ذ. مکٺهارو – مکٺيارو.

• **مکيچُوسُ ج مکيچُوسَ:** ذ. صفت. چمچوس – موذي – شُوم – ڪَرِيڻُ – ڪنجوس – بخيل – ڪَدرچ – پڪو – مَٺ پيڙ – پَڪَشتُ.

• **مَکيو چَکيو:** ذ. صفت. نَئو – نئين وانگر سينگار ڪيل – ٺهڪٺو ڦهڪٺو – تار پُوشيدو – چنبڙ ڦوڪيو – سِنائيتو – پوشيدو – صفائي وارو.

• **مُکِيہَ ج مُکيہَ:** ذ. صفت. (سن. مُکُ= مُنهن، مُکيہ) مُک مُکِي. سڀ کان مٿي – اُتم. خاص. نرالو.

• **مگ ج مگون:** ث. (انگ). پشم مان ٺهيل نرم رضائي يا گاديلو.

• **مگ ج مگ(ٿ):** ذ. صفت. موڳو – ڪُند ذهن.

• **مُگٽُ ج مُگٽَ:** ذ. (سن. مُڪٽَ= موڙ) مُگهٽ. چَٽ – تاج – ڪَلنگي – مُڪٽ – مُٽڪ.

• **مگَٽ ج مگٽَ:** ذ. صفت. مُورک – اَياڻو – بيوقوف – گهيلو – بي عقل.

• **مگدَرُ ج مگدَرَ:** ذ. (سن. مُدگَرَ= مُگريو) جسماني ورزش ڪرڻ لاءِ ڪاٺ جو ٺهيل ڏنڊو – مڳڊرو – مُگريو – وَنوڙُ.

• **مگَرَ:** حرف جملو. پَرَ. فقط – رُڳو – رُڳٿو.

• **مگَر (ٿ):** ث. (ع. مغروري جي مخفف مغر جو بگڙيل) مغروري – غرور وڏائي – ٺانءِ.

• **مگَرائي(ٿ):** ث. صفت. ٽَڪرائتي – جابلو – پَهٽياري – پٿرائين – پهاڙي – ڪڪريلو(زمين).

• **مگَرمانُ ج مگَرمانَ:** ذ. ساز جو هڪ قسم – شيدين جي وڃائڻ جو دَف جو هڪ قسم – مُغرمان.

• **مگَرو ج مگَرا:** ذ. ڪليل زمين جو مٿيرو ٽڪر(ٿ). (ذ. صفت). مغرور – هَٺيلو – مؤوارو. پهلوان – بهادر – جوڌو – سُورهيہ. (ٿ). ننڍڙن پٿرين وارو پٽ – پٽن ٽڪرين وچان گس.

• **مگِرو ج مگرا:** ذ. گل جو هڪ قسم (موتيءَ جي گل کان ڪجهه وڏو خوشبوءِ موتيءَ سان مشابهہ. ٻوٽو موتيءَ جي ٻوٽي جهڙو گلن جو رنگ اڇو ڪجهه پيلاڻ تي مائل). ڪَٿين جي مُحاوري ۾ ڪپڙن کُٽڻ جو مگرو.

• **مگري ج مگريُون (ٿ):** ث. ڪاٺ جي مُترڪي – مُگري. مُوريءَ جي ڦري.

• **مگريا(ٿ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مگَسُ ج مگَسَ:** ذ. صفت. قلقليو(گهوڙو). کُٽ جي ڪاٺڻ ڪري، خاڪي بدن گهوڙن تي ٿيل چٽا(گاجرا).

• **مگسي:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **مگنُ ج مگنَ:** ذ. صفت. (سن. مگنَ= غرقُ) مگهن – مَست – غلطان – غرق – ٿبيءَ ۾ ٻڏل – مؤ ۾ پريل – ريڌل – پريِيَل – خوش – پَرسن – نهال – مسرور – سَرهو – رَاضي. مشغول – رُذل – (ڪم ۾)ڦاٿل.

• **مگي(ٿ):** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **مگيا(ٿ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **مَڳُ ج مَڳَ:** ذ. صفت. (سن. مَگَن= غرق) مغرور– هٺيلو– اَيماني– مَجازي– آڪڙيل– دماغي– هٺي. فاخر– فخر ونندڙ. تڪبري. مست – مؤ ۾ پريل– بردبار– ڳنڀيرا(ٽ). ٽپٽو ڪُڏٽو– نَچٽو ٽپٽو– البيلو– رُونشائي– چنچل– لهرائي. خوش – بي غمر– بي گوندريو. بي پرواھ. سرڪش– ڦَڏئي. متارو– هٺ وارو. موڙ.(ٽ). انداز ڪان ٻاهر– وڏيڪ– گهٽو– جهجهو. (اسم). آڪڙ– وڏائي.

• **مَڳُ مَوالي ٿيڻ:** مست ٿيڻ– مخمور ٿيڻ– سرشار ٿيڻ– مستانو ٿيڻ.

• **مَڳُ ج مَوڳ (ٽ–ل):** ذ. صفت. ڪُندفهم– ڏڏ– موڳو.

• **مَڳِتي:** ٿ. مُڪتي.

• **مَڳجڻ:** مصدر. مغروري ۾ اچڻ– هٺ ۾ پرجڻ. مست ٿيڻ.(مَڳيو– مَڳيل).

• **مَڳَندُرُ ج مَڳَندَرَ:** ذ. (سن. مُدگَر= مُڳَدَر) ڪسرت ڪرڻ جو ڏنڊو– مُتارو– وَنهوڙ– مُڳَدر.

• **مَڳِلي ج مَڳِلِيُون (ل):** ٿ. ڏَڪِي– مُگري– ڏونگري. مُترڪِي– هٿوڙي.

• **مَڳِي(ٽ):** ٿ. مغروري– هٺ. مؤ– مستي. خوشي. بي پرواهي.

• **مَڳِي ڪرڻ:** مستي ڪرڻ– لُڏائي ڪرڻ– حرڪت ڪرڻ– ڪيچل ڪرڻ– چڙواڳ ٿيڻ– پاڻ پرو ٿيڻ– زوراور ٿيڻ– پاڻ زورو ٿيڻ.

• **مَڳها:** ذ. گاهه ۾ ڏٿ جو هڪ قسم– مُنگها.

• **مَڳهَٽُ ج مَڳهَٽَ:** ذ. (سن. مُڪٽ= چِٽُ) چِٽُ– تاج. ڪلنگي– موڙ– مُڪٽ– مُنڪ. چوٽي– طرو– چڳو.

• **مَڳهَنُ ج مَڳهَنَ:** ذ. صفت. (سن. مَگَن– غرق) غلطان– غرق– تٻيءَ ۾ پيل– ٻڏل– ويچار ۾ پيل– مَگن. مَست– مؤ ۾ پريل– مخمور– سرشار. مشغول– رُڌل– ڪم ۾ قاتل.

• **مَڳهو ج مَڳها(ٽ):** ذ. جانور جو هڪ قسم. ٻلي جو نالو.

• **مَڳهو ج مَڳها:** ذ. اسم. وَل جو هڪ قسم– مُنگهو(هيءَ ول پٽ تي يا نندڙن وڻن تي پکڙجي، ڦرُ چيڙ جيڏو ڳاڙهو ۽ مِٺو).

• **مَنگ:** ٿ. فعل. (منگڻ مان اسم) گهُر– طلب.

"جا مَنگ منهنجي من، سا توکي معلوم سيڪا"

• **مَڱ:** ٿ. سگ چڪيل چوڪري– مڱٽو ڪيل زال– مڱيندي.

• **مَڱُ ج مَڱَ:** ذ. (پرا. مُڱ. سن. مُدگهه= مُڱُ) اناج جو هڪ قسم. تورجو هڪ وزن– رتيءَ جو چوٿون حصو.

– **مَڱَ پائي ويهڻ:** مُنهن ۾ مڱ پائي ويهڻ– چُپ ڪري ويهڻ– ڪجهه نه ڪڇڻ.

"ڏي موڪل ملڪ وڃان، ميان مَڱَ مَر پاءِ"(حمل).

– **مَڱَ پوڻ:** خاموشي ڪرڻ– مات ڪرڻ– چُپ رهڻ.

– **مَڱَ چِٽڻ(ٽ):** ڪجهه به هٿ نه اچڻ– اجايو محنت ڪرڻ.

• **مَڱُ:** (سن. مجا= ميجالو) مِڪ– گودو.

• **مَڱائڻ:** مصدر. مڱٽو ڪرائڻ– مائٽي ڪرائڻ– گهرائڻ– سڏائڻ– چوائڻ. (مڱائيو– مڱائيندو– مڱائيل).

• **مَڱتو ج مَڱتا:** ذ. صفت. منگتو.

• **مَڱر(ڪ):** اسم خاص. هڪ پهلوان مرد جو نالو(جنهن کي سندس زال "مَري" مارايو)

• **مَڱجڻ:** مصدر. مڱٽو ٿيڻ– سگ ٿيڻ– مڱيو– مڱيندو. (مڱيو– مڱيل).

• **مَڱرُ ج مَڱرَ:** ذ. (پرا. مَنگو يا مَڱئي. سن. مانگَ يا ماگَ > مَگَ = رستو) رستو– گس– گهاڙو– وات – پيچرو– ماڳ– مارڳ– سڙڪ– راهه– لنگهي. پاگو– حصو– پَتي– ونڊي– ٽڪرو. (سن. سَڪَل= ٻاهه). ٻاهه– جيرو– آگ ٻارڻ– آتش.

• **مَڱرا وَل(ٽ):** وَل جو هڪ قسم– جهنگلي مَڱن جي ول– مَڱرال.

• **مَڱرو ج مَڱرا:** ذ. (سن. مُدگَر) ڪاٺ جو هٿڙو اوزار(ڪتي جي ڪپڙن کي ڪوٽڻ ۾ تهه ڪرڻ جو) ميخمار– مترڪي. اَن چٽڻ لاءِ ڪاٺ جي مُهري– ذجري. موچين جو هڪ اوزار. چَمر کي لسي ڪرڻ لاءِ ڪاٺ جي مترڪي– ڪوٽني. (ٿ. مڱري ج مَڱريون).

• **مَڱريا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مڱرياڙي:** اسم خاص. تعلقي سنجهوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَڱڻ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **مَڱڻ:** مصدر (پرا. مَنگَ(اي). سن. مانگ (نِي)= گهُرڻ. مر(ي) گ=مڱڻ). گهُرڻ– گهر ڪرڻ– طلب ڪرڻ. سوال ڪرڻ– واتَ وجهڻ– هٿ ٽنگڻ– پِنڻ. وٺڻ. عرض ڪرڻ– ليلائڻ– پاند پائڻ– منت ڪرڻ– وينتي ڪرڻ– استدا ڪرڻ– عاجزي ڪرڻ. (اسم خاص). مرد ماڻهو جو نالو. (مڱيو– مڱيندو– مڱيل).

– **مَڱٽهارُ ج مَڱٽهارَ:** ذ. صفت. گهُر ڪندڙ– سدائين گهرندڙ– سُوالي. ڳائيندڙ وڄائيندڙ– دهلاري.

– **مَڱٽو ج مَڱٽا:** ذ. صفت. گهر ڪندڙ–مَنگتو– سُوالي– عرضدار. فقير– پينار– مڱٽهار–گدا– بيڪاري.

Gul Hayat Institute

• **مڱٽو ج مڱٽا:** ذ . شاديءَ کان اڳ گهوٽ ۽ ڪنوار جي سڳاوتيءَ جي پڪائيءَ جي هڪ رسم.

• **مڱٽهار:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مڱٽي پوٽا (ت):** اسم خاص. قبيلي جو نالو.

• **مڱٽيجا(ت):** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي واره ۾ هڪ ديهه جو نالو.(لسٽ).

• **مڱيتو ج مڱيتا:** ذ. صفت. مڱٽو ڪيل– مڱيدو– مڱيل (چوڪرو).

• **مڱيري ج مڱيريون:** ث . لڏونءَ وانگر ٺهيل مٺائيءَ جو هڪ قسم.

• **مڱيدو ج مڱيدا:** ذ . صفت. مڱيل(مڙس)– گهر وارو(جنهن سان اجا فقط مڱٽو ٿيل هجي). (ث. مڱيندي ج مڱينديون).

• **مڱيو ج مڱيا:** ذ . صفت. گهربل – اڌارو ورتل(اسم خاص) مرد ماڻهو جو نالو.

• **مڱيو:** اسم خاص. تعلقي واره ۾ هڪ ديهه جو نالو. (لسٽ).

• **مَلَ ج مَلُون:** ث . (سن. مَلَ= ملهه ورهندڙ) مَلهه . زنجيرجي ڪڙين کي ڳنڍڻ لاءِ لوهي ڇلو(مهراڻ). ميرائي– ناپاڪائي– پليتائي– گدلائي– ميراڻ.(سامي).

• **مَلُ ج مَلَ:** ذ . (سن. مَل= ملهه ورهندڙ) ملهه وڙهندڙ– پهلوان. مالهي. بهادر– جوڌو. هندن جي نالي پٺيان لڳايل لقب. جيئن هاسو مل. بصر مل وغيره. چونري جي ڇت جي ڇٽن ڪائين مان وچين ڏگهي ڪائي(اهي ڪائيون مٿي وچي ڀاڻ ۾ ملي مخروطي شڪل ناهين ٿيون). سرُ– ميلُ– ڪِنُ.

• **مُلُ ج مُلَ:** ذ . (سن. مُوليه= مُلهه) قيمت– بها– اگهه– مُلهه. مُور– پتي– مرگو. حرف جر.(سن. مُول) وٽ– لڳ– پرَ– سان– ڪَڏ– پيرو.

"جـا عـمـرا تـو مـلُ عـيـد، سا اسان سوءَ ورتي سُومرا!" (شاهه).

– **مُلا:** حرف جر. ڪان – وٽان.

– **مُلا:** صفت. (ع). گهڻو لکندڙ– گهڻو اِملا ڪندڙ. گهڻو پڙهيل– عالم– فاضل– فقيهه– بزرگ. مسجد ۾ بانگ ڏيندڙ ۽ نماز پڙهائيندڙ. مڪتب ۾ پڙهائيندڙ.

• **ملاحُ ج مَلاحَ:** ذ. صفت. (ع). ٻيڙياٽو– ڪشتي بانُ– ناکئُون– ناخدا. ميربحر– مُهاڻو– ڪارائي. لوٽائيو– لوڻ وارو– نمڪين– سلوٽو– سوادي. اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

– **مَلاحِي:** ث . جهاز راني. مِيربحري. سمنڊ ۾ سونهپ– مُعَلمِي.

• **مُلاحَظو ج مُلاحَظا:** ذ. (ع). متاڇرو ڏسڻ جي حالت– معائنو. لحاظ – پاسداري– طرفداري– مَروت– زيرنظر– مُلحظو. حَذرُ– خوف– ڊپ– پَوَ. پاسو– دُوري– ڪِنارو– ڪناره ڪشي.

– **مُلاحَظو ڪَرَڻُ:** لحاظ ڪرڻ– طرفداري ڪرڻ– مُروت ڪرڻ– پاسداري ڪرڻ. معائنو ڪرڻ– ڏسڻ– نظر وجهڻ– نگاهه ڪرڻ. مطالع ڪرڻ– غور سان پڙهڻ.

• **مَلارُ ، ملارُ:** جهڙ جهڙالو. مينهوڳي – ٿڌڪار–جهڙالي وارو ڏينهن .

• **مَلارُ ج مَلارَ:** ذ .(سن. مَلاري= مَلارُ) هڪ راڳ جو نالو– سانوڻ جي موسم ۾ ڳائڻ وارو راڳ– ملهارُ. جهڙُ– جهڙالو– مينهوڳي– برسات.

– **مَلاري ج مَلاريُون:** ث . مَلار– مَلهار. جهڙالو ڏينهن. ٿڌڙي وٽندڙ هوا وارو ماحول.

• **مُلازِمُ ج مُلازِمَ :** ذ . صفت. (ع). نوڪر– چاڪر– خادم– ٽهليو–خدمتگار– خدمتي. گڏ رهندڙ– ساڻ رهندڙ.

– **مُلازَمتَ ج مُلازَمتُون:** ث. نوڪري– چاڪري– خدمتگاري– خدمتگذاري – شيوا– ٽهل ٽڪور– خادمي– خدمت.

• **مُلاقاتُ ج مُلاقاتُون:** ث . (ع. لقي= هُو گڏيو). ميلاپ– ميلو– گڏجاڻي– ڏيٺ– درشن– ديدَ– ديدوديد– مُڪا ميلو. هم نشيني. ڳالهه ٻولهه– رهاڻ– ڪچهري– گفتگو. صحبت. وَصل– مباشرت– هم بستري– صحبت واري. ڄاڻ سڃاڻ– واقفيت– مهاڪڙو– سهيپو– پرچو– ڄاڻ سڃاڻ– سڃاڻپ– عليڪ سليڪ.

– **مُلاقاتَ ڪَرَڻُ:** هڪ ٻئي سان ملڻ– گڏجاڻي ڪرڻ– مُڪا ميلو ڪرڻ– لاڳاپو پيدا ڪرڻ. ڄاڻ سڃاڻ ڪرڻ– واقفيت ڪرڻ– ڄاڻ سُڃاڻ ڪرڻ– سڃاڻپ ڪرڻ– عليڪ سليڪ ڪرڻ.

– **مُلاقاتي ج مُلاقاتي:** ذ . صفت. ملاقات ڪندڙ – ملڻ وارو– گڏجندڙ– ملنسار– مُلاقي. دوست– واقفڪار– سَهِي– آشنا– عليڪ سليڪ ڪندڙ– رهاڻ ڪرڻ– ڪچهري ڪندڙ– ڳالهه ٻولهه ڪندڙ. حال احوال پڇندڙ– خير خبر پڇندڙ.

– **مُلاقِي ج مُلاقِيُ:** ذ . صفت. ملاقاتي.

– **مُلاقِي ٽڀڪو:** ذ . خَط ملاقِي. گهيري جي گڏجڻ وارو هنڌ.

• **مَلاڪڙو ج مَلاڪڙا:** ذ . (سن مَل= ملهه وڙهندڙ) مَلـهه وڙهڻ جي جاءِ– آکاڙو. مَلـهه جو دَنگل.

• **مَلالُ ج مَلالَ:** ذ . (ع . مَل) رنج – ڏک – درد– غَمُ– اَلَمُ– اندوهه– غمگيني– اُداسائي– پريشاني– فڪر– ڳڻتي– اُداسي.

Gul Hayat Institute

- **مَلالَتَ ج مَلالَتَون**: ث. رنج– مَلالُ– غمگيني– ڏُکُ– مَلالُ.
- **ملالو ج مَلالا**: ذ. (ع. مَل) رنج– ڏک– غم– ملالُ. مصيبت– آپدا– جَزا(ڪنهن ڪم ڪرڻ لاءِ، واسطيدار ماڻهوءَ کي وڻي ويل) ماڻهن جو ميڙ. گهمسان– ٻائيتال– حشرُ– مانڌاڻو– پکيءَ جو هڪ قسم– ملهالو.(صفت). بي سمجهه– موڳو– ڪندُ– بيوقوف– اَياڻو.(ت). جهيڙاڪار– فسادي.
- **ملالِي ج مَلالِيُون(ت)**: ث. پکي جو هڪ قسم– ملهالي.
- **مَلام**: ث. (ع). ڦِٽ– ملامت. ڏوهه. ميار.

"مٺس ناهه مَلامَ، جيڪي پچين پچ سو"(شاهه).

– **مَلامَتَ ج مَلامَتُون**: ث. بَدُعا– پِٽُ– پاراتو– سِراپُ– لعنت– ڏِڪار. عتاب. وِڙُ– مهڻو– ڏوراپو– ڏوٽ ڏوراپو– طعنو– جُٺ ڦِٽ.

– **مَلامَتَ ڪَرَڻُ**: ڦٽڪار ڪرڻ– ڏِڪار ڪرڻ.

- **مُلانُ**: مُلو. 'مُلوُ' جو جمع.(اسم خاص) تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مُلان رَتو**: اسم خاص. تعلقي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مُلانُ ڪَلهوڙو**: اسم خاص. تعلقي رتيديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مُلان مُوسِڙو**: ذ. پکيءَ جو هڪ قسم– هڪ بلڪل ننڍڙو ڪارو پکي.
- **مَلاڻا**: اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.
- **مَلاڻو ج ملاڻا**: ذ. ڪم ڪرڻ لاءِ ڪنهن وٽ ويل ميڙ– ميلاڻو.
- **مَلاڻِي ج ملاڻِيُون**: ث. ملڻ جي بها يا مزوري. ڪنهن به شيءِ مَلڻُ جو مُعاوضو.
- **مَلائِڪُ ج مَلائِڪَ**: ذ. (ع. مَلَڪ جو جمع. پڻ سنڌيءَ ۾ واحد طور ڪم ايندڙ) فَرشتو– مَلَڪُ.

– **مَلائِڪَ مَرَڻُ**: ٻِجي وڃڻ– گهبرائجي وڃڻ.

- **مِلائِڻُ**: مصدر. ملائي هڪ ڪرائڻ– مِيلاپ ڪرائڻ– ڳَڏائڻ– پِڙائڻ. آميزش ڪرڻ– رلائِڻ. ڳَڏڻ. مڪولڻ– مخلوط ڪرڻ– پيوستہ ڪرڻ– ڳَڏجاڻيَ ڪرڻ– مڪا ميلو ڪرائڻ– مُلاقات ڪرائڻ. پرچائڻ– سرچائڻ– پَرچائڻ– ناهي ڇڏڻ– صلح ڪرائڻ. پرچاءُ ڪرڻ– سَلُوڪ ڪرڻ– جوڙ ڪرڻ– شامل ڪرڻ– ڳِنڍڻ. ڇُهڻائڻ. پيوند ڪرڻ– چَتيون هڻڻ– ٽڪر ڳَڏڻ. لاٽي ڏسڻ– لڳائڻ– پيٽڻ– ٽڪرائڻ– مقابلو ڪرڻ– پُورو ڪرائڻ– مشابهت ڏيڻ– ٺهڪائڻ– مُوافقت ڏيڪارڻ– برابري ڪرائڻ.(سِر) ڳَڏائڻ.
- **مِلاوَتَ ج مِلاوَٽون**: ث. ملائڻ جي حالت– مِلوَتي– آميزش.

ميلاپ– اتفاق– ڳَنڍُ– جوڙُ– يوڳُ– ٻڌي– سَلُوڪ– ايڪو. پرچاءُ– ناهُ– سرچاءُ– راڄ صُلح– پرچاڻي. مَٺُ– جوڙو– ڪسُ– غير– ڦيٺُ.

– **مِلاوتِي ڏاڻو**: ذ. ڳَڏيل ڏاتو– مَٺُ– جوڙو– ڪسُ– غَير– ڦيٺ.

– **مِلاوُ يا مِلاءُ**: ذ. ميل– ميلاپ– ڳاڏاپو.(ڳاجرا).

- **مَلائِي ج مَلائِيُون**: ث. (سن. مَرائِي) ڪاڙهيل کيرجي مٿان ظاهر ٿيل ٿَرُ– ڪريم– ٿَرَ– پِڄِي.(ل).
- **مُلائمُ**: ذ. صفت. (ع. مُلاءِ مَة> لاءِ مَ) نَرم– ڪنٿرو– ڪُونٿرو– ڪُومل– سُوڪِيَمر. نازڪ– ڏُڪڙو– ناڪُنٺون. موم– حليم.
- **مَلباري(ت)**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **مَلبَوس** : صفت. (ع) پهريل– (ڪپڙو)پاتل– اوڍيَلُ– (پوشاڪ) ڍڪيل.
- **مِلَت**: ث. (ع). دينُ– مذهب– شريعت– اُمت. مَتَ. گَروهه– فرقو.
- **مِلَت ج مِلتُون**: ث. (سن. مِل) ميلاپ– ميل جول– لاڳاپو– ڳانڍاپو. ڳَڏجاڻي– وصالُ. "مارئي تنهنجي مِلت لاءِ"(جوڪيو). ڪمائي– نفعو– فائدو– لاڀُ– اُپراسو– پراپت. ٻڌي– ايڪو– اتفاق– اتحاد– شراڪت.
- **مِلَتُ**: ذ. صفت. ڳَڏيل– ڳَڏوچڙ– شامل. هرصلاحي– سازباز– صَلاحڪار.
- **مُلتانُ**: اسم خاص. مشهور تاريخي شهر جو نالو.

– **مُلتانِي**: ذ. صفت. ملتان جو– ملتان وارو.

– **مُلتانِي پِيرُ**: اسم خاص. ملتان جو پِير– حضرت شيخ بهاؤالدين زڪريا.

– **مُلتانِي کهيتلو**: ذ. صفت. سڀ سان پورو– سڀ جهڙو– سڀ سان نهي هلندڙ. اصول ۽ ارادي جو ڪچو.

– **مُلتانِي مِٽِي**: وهنجڻ جي ڪم ايندڙ جابلو نرم چاپوڙا– ميٽ.

- **مُلتَوِي**: صفت. (ع. لوي) اِلتوا ڪندڙ– دير ڪندڙ– بيهندڙ– پيچ دَرپيچ ٿيندڙ. ٽاپُر– ڪجهه وقت لاءِ رکيل– مهمل.

– **مُلتَوِي ڪَرَڻُ**: دير ڪرڻ– ڍِيل ڪرڻ– هٽائڻ– ڳِهل ڪرڻ. مهمل ڪرڻ– روڪڻ– بند ڪَرڻ– ترسائڻ.

- **مُلِئِي**: ث. (سن. مَڏيشٽ)پسارڪي وکر جو هڪ قسم– مٺي ڪاٺِي– مُليٺِي.
- **مُلحِدُ ج مُلحِدَ**: ذ. (ع. لحد) حق جي رستي کان ڦريل– گمراهه– بي دينَ– لامذهب.

• **مُلحظو ج مُلحظا:** ذ . (ع . مُلاحِظَه) پاسو – تارو. ڏپُ– ڀؤ– خوف – ڏرُ– دابُ– انديشو– اُڏڪو– ڏيا– دهشت– رَعبُ– خيال– ويچار– ملاحظو.

• **مُلحَق:** صفت. (ع. لَحَق) لڳل– مليل– لاڳُو. ڳنڍيل– گڏيل. مُتصل– نزديڪ– ويجهو– اوري– اوريرو. پرسان.

• **مُلغورو ج مُلغورا:** ذ. گهوڙي جي تَلَ جي هيٺان وڇايل ڪپڙو.

• **مَلِڏِسي:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَلَذِذ:** صفت. (ع). لذت وارو– لَذيذ– مزيدار– خوش ذائقه– مزي وارو– وڻندڙ– ذائقيدار.

• **مُلزِم ج مُلزِمَ:** ذ . صفت. (ع. لَزَم) جنهن تي الزام لڳايو وڃي– الزام لڳايل– ڏوهه ڏنل– گنهگار– قصور وار– مجرم– خطا وار– ڏوهي.

• **مَلزُومُ ج مَلزُوم:** ذ . صفت. (ع. لَزم) لازم ڪيل– جدا نه ٿيندڙ– سدائين گڏ.(آصفيه).

• **ملس:** ث . اُٺ جا وار.

• **مَلعُونُ ج ملعُون:** ذ . صفت. (ع. لَعَن) لعنت ڪيل– لعنتي– لَعينُ– هَڃارو– ڦٽڪار پيل. نفرت ڪيل– ٻري ڪيل– مردود– ڌڪاريلُ. سَراپي– پاراتو ڏنل. رجيم– شيطان– ڊيوسُ. اِبليس– خَناس– عزازيل. بُڇڙو– خراب– بَدَ– ڪَڌو.

• **مَلفُوظُ ج مَلفُوظاتُ:** ذ . (ع). بزرگن جو ڪلام. اوليائن جي ڳالهين جو لکيل ڪتاب– اوليائن جو ڪلام– مقالات اولياءَ.

• **مَلفُوفُ:** ذ . صفت. (ع لف= ويڙهڻ) ويڙهيل– ليٽيل– بند ڪيل– ڍڪيل– پُوريل.

• **ملڪُ:** اسم خاص . هڪ قبيلي جو نالو.

• **مَلَڪُ ج مَلَڪُ:** ذ . (ع). ملائڪ– فرشتو– هاتفُ.

• **مَلَڪُ المَوتُ:** ذ . موت جو فرشتو– عزرائيل.

• **مَلِڪُ ج مَلِڪُ:** ذ . صفت. (ع). بادشاهه– شاهه– شهريار. فرمانروا– والي. حاڪم.

• **مَلِڪَه:** ث . بادشاهه جي زال– راڻي.

• **مِلڪ ج مِلڪُون:** ث . (ع). ملڪيت. زمينداري. جاگيرداري. جائداد. مال– اسباب. ڌن– دولت. حق. ملڪيت.

"مِلڪ ماروءَ جي آهيان. زور نه ٿيان جوءِ"(شاهه).

• **مُلڪُ ج مُلڪُ:** ذ . (ع) . ديسُ– ڏيسُ– ڏيهه. وطن– ساڻيهه. ولايت– ڪِشورُ– دِيارُ– اَقليم. رياست– راڄ– سلطنت– بادشاهت– عِلائقو– عملداري– ملڪيت– سرڪار– حڪمراني. صُوبو– پرڳڻو– شهر– نگر– نگري.

– **مُلڪان مُلڪُ:** ظرف. ديسان ديس. هر هنڌ. جتي ڪٿي. سڄي دنيا ۾.

– **مُلڪُ تپائڻ:** ظلم ڪرڻ– انڌير ڪرڻ– باهه ٻاري ڏيڻ– ڏاڍايون ڏيکارڻ.

– **مُلڪُ ماڻڻ:** پنهنجي وطن وري اچڻ. وطن ۾ اچي رهڻ. بادشاهي ڪرڻ– راڄ ڪرڻ– حڪومت ماڻڻ.

– **مُلڪُ مثال:** ظرف. عام مثال– پڌري پَٽُ– ظاهر ظُهور– ڪُليو ڪُلايو.

• **مُلڪِي ج مُلڪِي:** ذ . صفت. ملڪ وارو– ملڪ جو– ڏيهي– وطني– ساڻيهي– ديسي– قومي– سياسي– سرڪاري– راڄ نَتڪ– راڄوٽو.

• **مَلڪان:** اسم خاص. تعلقي چاچري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَلڪاڻي:** اسم خاص. هڪ بلوچ قبيلي جو نالو. هنڌن جي هڪ ذات جو نالو. تعلقي دادوءَ تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَلڪو ج مَلڪا:** ذ . صفت. (ع. مَلڪه) ڪنهن شيءِ جي حاصل ڪرڻ جي قوت– انسان ۾ علم يا هُنر حاصل ڪرڻ جي قوت. مَهارت– ڪمال. لياقت. قابليت. اُستادي– هوشياري. عقل– زڪاوت– فَهم– اِدراڪ– ٻُڌِي– سمجهه. هُنر. تجربو. (اسم خاص). تعلقي ميرپور ساڪري ۽ تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُلڪو:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽ ڏيجي(خيرپور ميرس ۾) هڪ ديهه جو نالو.

• **مُلڪو واهڻ:** گنبت تعلقي ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **مَلڪُوتُ:** ذ.(ع). بادشاهت– بادشاهي– حڪمراني. حڪومت– سلطاني– تاجداري. ارواح– عالم معني– عالم الغيب. فرشتن جي عبادت جو مقام. فرشتا– ملائڪ– مَلَڪ.

• **مِلڪِي:** اسم خاص. تعلقي گوني ءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مِلڪِيَتَ ج مِلڪِيَتُون:** ث . مِلڪ. زمينداري. جائداد. ڌَن– دولت– مالي– ماليات– ناڻو. مال– اسباب– اثالو. مالڪي– مُتصرفي– قبضيداري. وارثي– ورثو. اَڌڪار– حق.

• **مِلڪِيَت سَرڪارُ:** اسم خاص. تعلقي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَلِڪذار:** اسم خاص. تعلقي ڪنڌڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو. مرد جو نالو. (مشهور مجاهد ملڪذار جکراڻي).

Gul Hayat Institute

• **مَلِڪورَ (ٿ):** ذ . سارين(اناج) جو هڪ قسم (سڳداسي سنهڙا ۽ خوشبوءِ دار چانور).

• **مَلِڪُورو ج مَلِڪُورا(ل):** ذ . صفت. هلڪي طبيعت وارو— هلڪڙو— ٽَرڙو— ٽُوٽ.

• **مَلَمُ ج مَلَمَ:** ذ . (ف. مَرهَمُ = مَلَمُ) ڦَٽن وغيره تي مَکڻ جي دوا— مَرهمُ— طِبو— ليپُ— پلستر.

— **مُلَمَع :** ذ . صفت. (ع. لَمَعَ = هو چمڪي ٿو) چمڪايل— روشن— اُجاگر. سونو پاڻي چاڙهيل— طلاچاڙهيل. ڀهڪندڙ.

— **مُلَمَعو ج مُلَمَعا:** ذ . سونو پاڻي— گلٽُ — دوڳ — طِلا— روغن. ٻاهريون ڏيک— چَرب زباني— ظاهري ڏيکاءُ— بناوَٽُ— ڏيک ويک— ظاهري. ٺَٽُ.

— **مُلَمَعي ج مُلَمَعِي:** ذ . سونو پاڻي چڙهيل— دوڳيلُ— طِلا چڙهيل. ظاهري ڏيکاءُ وارو— ڀپڪيدار— ٺَٽ وارو.

— **مُلَمَعي تي هَلَڻُ:** ظاهري ڏيک ڪرڻ— ٺَٽُ ڪرڻ.

• **مَلَمَلُ ج مَلمَلُون:** ٿ . (سن. مَلَمَل) سنهي ڪپڙي جو هڪ قسم— شَبنما— شَبنَم.

• **مَلَنگَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. مرد جونالو.

• **مَلَنگُ ج مَلَنگَ:** ذ . صفت. (ف). (سن. مَهولنگ) ڏکهو ۽ ٻُت ۾ پريل(ماڻهو). بيخود— بيهوش— آپي کان ٻاهر. مَرد مُجرد— سچو اُگهاڙو— نانگو— ننگو. الله لوڪ— فقير— طالب. قلندر شهباز جو فقير. گودڙي پوش.

— **مَلَنگِي:** ٿ . فقيري— درويشي— قلندري.

• **مَلَنگهُ ج مَلَنگهَ:** ذ . ڍانديي پکي جو هڪ قسم (ڪناري تي رهي، مڇي کائي، ڪنگ جي قسم مان).

• **مَلَڻُ:** مصدر. (سن. مر(ي) ج= مهٽڻ. ف. ماليدن= مهٽڻ) مَهٽڻ— گهَڻُ— رڳڙڻ— رهڙڻ. مالش ڪرڻ— ليپ ڪرڻ— مهٽي صاف ڪرڻ— ماڃڻ— مانجڻ— صاف ڪرڻ— صفا ڪرڻ— اڇو ڪرڻ— ڏجائڻ— چلڪائڻ— چمڪائڻ— اُجارڻ— سينگارڻ. ڪُرند هڻڻ(ل). ڪُرڙڻ— ڪُرڇڻ— رڳڙڻ— رڳڙوڪڍڻ— گِيهٽڻ— گسڪائڻ. لَسو ڪرڻ(گهوڙي ڪي) مالش ڪرڻ. ڪم ۾ لڳڻ— شروع ٿيڻ. ڳوهڻ(اٽو). پيڙون ڏيڻ— زور ڏيڻ. پرڻ. (مَليو— مَليندو— مَليل).

• **مَلِڻِي ج مَلِڻِيُون:** ٿ . مَلڻ جو ڪم— ماڃڻ جو ڪم.

• **مِلَڻُ:** مصدر. (سن. مِيلنَ> مِلَنَ> مِلَ= ڳڏجڻ) ڳڏجڻ— مِٽڻُ— پِرڻُ. ڳڏ ٿيڻ— پيڙو ٿيڻ. سنمک ٿيڻ— روبرو ٿيڻ— مقابل ٿيڻ. ڳڏجاڻي ٿيڻ— مُکا ميلو ٿيڻ— ملاقات ٿيڻ. ڳڏجڻ. مِسجڻ— رلِڻ ملڻ. ملي وڃڻ— ميل ڪرڻ— ميل ٿيڻ— ملي اچڻ— ٺهڪڻ. ٺهڪڻ— پچڻ— ميل کائڻ— جوڙ کائڻ— ملي هڪ ٿيڻ— اتفاق ڪرڻ— ٻڌي ڪرڻ— ايڪو ڪرڻ. متحد ٿيڻ. واصل ٿيڻ(رقم وغيره). مُيسر ٿيڻ. فائدو ٿيڻ. مطابق ٿيڻ— موافق ٿيڻ. جيس ٿيڻ— شريڪ ٿيڻ— شامل ٿيڻ. هم صلاح ٿيڻ. هم بستر ٿيڻ— ميلاپ ٿيڻ— جماع ڪرڻ. آميخته ٿيڻ— آميز ٿيڻ— مخلوط ٿيڻ. مرڪب ٿيڻ. هڪ جان ٿيڻ. بغلگير ٿيڻ— گلي لڳڻ. حاصل ٿيڻ— هٿ اچڻ— پرٻَڻ — پلئه پوڻ. دستياب ٿيڻ. هٿ وَسُ ٿيڻ— هٿيڪو ٿيڻ. پهچڻ— رسڻ— سهڙڻ. پُوري پوڻ— پُڄڻ— مُقابلو ڪرڻ— برَوبري ڪرڻ— برَميچڻ. جهٽڻ. چنبڙڻ. ڳنڍجڻ— لڳڻ— مائٽي ڪرڻ— سڱاوتي ڪرڻ. ڳري وڃڻ(پاڻيءَ ۾ لوڻ، کنڊ وغيره) تحليل ٿيڻ— حَل ٿيڻ.(مِليو— مِلندو— مِليل).

— **مِلڻائِي ج مِلڻائِيُون:** ٿ . ميلُ— ملنسازي— ميلاپ— ڳانڍاپو. جوڙ. موافقت.

— **مِلڻو ج مِلڻا:** ذ. صفت. ميلاپي— ميلاڻو— ملنسار— صحبتي— صحبت پسند— آشنا مزاج— دوستانو— اِخلاص مند. رلڻو مِلڻو. خَليق— ڪِلمُک— خوش جيئڙو— خوش مزاجَ— مَن مؤجي. سانتيڪو— ڪُومل— حَلِيم— مُلائم— نرم سُياءُ. مُيَسر— ملڻ جهڙو— وڻڻو— دستياب.

• **مُلڻُ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **مَلِڻاس:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُلڻو ج مُلڻا:** ذ . پرت جو هڪ قسم.

• **مَلو ج مَلا:** ذ . (سن. مَلَ = مَرُ) بيماريءَ جو هڪ قسم— جسم تي نڪتل ڦٽَ ڦرڙيون— مَلهو— ڳوڙهاڙو.

— **مَلوچلو:** ذ . مَلو— ڦٽ ڦرڙيون.

— **مَلونِڪرڻُ:** ڦرڙيو نڪرڻ.

• **مُلو ج مُلا:** ذ. (ع. مُلا) عالم. بزرگ. مڪتب جو پڙهائيندڙ اُستاد. آخوند— مولوي— مُلا— مُلان. (ٿ. مُلڻ. مُلياڻي ج مُلياڻيون).

— **مُلپائِي:** ٿ . مُلي جو ڪم— مُلپي— مُلپو.

— **مُلَپي:** ذ . ملپائي.

— **مُلڪو ج مُلَڪا:** ذ . صفت. مُلي جو— مُلي وارو.

• **مَلَواهُ:** اسم خاص. تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَلُوچا(ت):** اسم خاص.هڪ ذات جو نالو.

• **مَلوُچلوُ:** صفت. صاف— سُٺو— اڇو— اُجتو— اڇو اُجرو—

Gul Hayat Institute

سُنو– سَپهتو– صفا– اُوجل. جهلڪندڙ– جهرڪندڙ– جهلڪٽو– روشن– چمڪٽو– چمڪندڙ– جهرڪٽو.

• **مَلُوخاڻي:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **مَلُورُ ج مَلُورَ:** ذ. صفت. (ع . مَلُول جو بگڙيل) مَلُولُ– مايُوس– دلگير– غمگين– اُداس– ڏکويل– ڏکارو– ڏک پريو– دردي– غمناڪ. ماندو– ساٿو– حيران– پريشان– سرگردان.

• **مَلُوڪُ ج مَلُوڪَ:** ذ . صفت. سندر– سهڻو– ناهوڪو– حسين– خوبصورت – رُوپوَنت– رُوپوان– موچارو– شڪيل– صورتوَند– سوپياوان – جميل– موهيندڙ.

– **مَلُوڪاڻ:** ث . صفت. سُهڻي– خوبصورت– حَسين– موهيندڙ– جَميل. (اسم خاص) عورت جو هڪ نالو. ملوڪن کي. ”مروئان موت، ملوڪاڻ شڪار“.

– **مَلُوڪائِي ج مَلُوڪائِيُون:** ث . سونهن – سوبيا – زينت– سُهڻائي– سُندرتا– مَلُوڪي– حُسن. سُنائي. نزاڪت. ملوڪت– باريڪ بيني– نُڪته داني– نازڪ دماغي.

– **مَلُوڪتَ ج مَلُوڪتَ:** ث. ملوڪائي– مَلُوڪي.

– **مَلُوڪڙو ج مَلُوڪڙا:** ذ. صفت. ننڍڙو مَلُوڪ– ننڍڙو سهڻو(پار). ملوڪڙو.

– **مَلُوڪي ج مَلُوڪيُون:** ث . مَلُوڪائي– مَلُوڪت.

• **مُلُوڪ :** (ع. مَلِڪُ جو جمع) بادشاهه– راجا– سلطان. امير– سردار.

• **مَلُوڪپُور جاگير:** اسم خاص. تعلقي گُوني ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَلُوڪ سِنگ :** اسم خاص. تعلقي ڏگهڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَلُوڪ والِي:** اسم خاص. تعلقي گهوٽڪي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَلُوڪ واهِ:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَلُوڪُ هاليپوٽو:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَلُولُ ج مَلُولَ:** ذ . صفت. (ع. مَلَل) غمگين – ڏُجهارو– گُونڌريو– ڏک پريو ڏکارو– ڏکويل– اندوه گِينُ. اُداس– دلگير– اُپاٽڪو.

• **مَلُولائي ج مَلُولائيُون:** ث. غمگيني– ڏک– ڏجهو– گُونڌرُ– اندوهه– ارمان. مايوسي– دلگيري– اُداسائي– اُپاٽڪائي.

• **مَلُو مُوسِڙو ج مَلامُوسِڙا:** ذ . (ف. مويجُ) پکيءَ جو هڪ قسم– مَلاڦُوسڙو– مَوُسيئڙو.

• **مَلُونُ ج مَلاَنُ(ڪ):** ذ. مڇيءَ جو هڪ قسم(چلرن سان. رنگ ڳاڙهيرو. سڄي ٻُت تي سائي رنگ جا ٽِڪا. (دوٽر جهڙو) منهن سنهون. پٺ ويڪري. فوٽ کان ڏيڍ فوٽ تائين ڊيگهه).

• **مَلُوَن:** ذ. صفت. (ع. لَوَن) رنگ ڏنل– رنگارنگي– رنگبرنگي– رنگين.(ع. ا. د).

• **مَلُوئِي:** اسم خاص. تعلقي ٺٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَلَهه ج مَلَهون :** ث . اسم . (سن. مَلَ) سنڌ جي پهلواني ۽ انگ بازي واري راند– سنڌي ڪُشتي.

– **مَلهه مارڻُ:** ملهه ۾ سوڀارو ٿيڻ– ٿاري ڪٽڻ– سوڀارو يا ڪامياب ٿيڻ– سرس ٿيڻ.

– **مَلهِي ج مَلهِي:** ذ . صفت. ملهه ورهندڙ– همٿ وارو بهادر– پهلوان.

• **مَلُهُ ج مَلُهَ:** ذ . صفت. (سن. مَلَ) ملهه وڙهندڙ– ملهه جو ڄاڻو– پهلوان– جوڌو– بانڪو– طاقتور(ذ).

• **مَلُهُ:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَلُهه ج مُلُهَ:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم– لاٽو پکي–مولهو پکي.

• **مُلهه ج مُلهَ :** ذ . (پرا. مُول. سن. مُوليه= مُلهه) قيمت– اگهه بَها– دام– نرخ– لاڳت– گَرتُ. (ظرف). قيمت سان– اگهه سان– مُلهه سان– مُلهه تي. (اسم خاص). ڪراچي واري پاڳي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **مُلهائتو ج مُلهائتا:** ذ . صفت. ملهه وارو– قيمتي– اَملهه– بي بها. واجبي قيمت وارو. مُلهه ورتل– خريد ڪيل– ڳِنل.

– **مُلهه چُڪائڻُ:** قيمت پچڻ– بَها پچڻ– ناٽو پچڻ– اگهه ڪرڻ.

– **مُلهُ چڙائڻُ:** ڇُٽ ڪرڻ – بي عزتو ڪرڻ.

– **مُلهُ ڪرڻُ:** قيمت ٻڌائڻ– بها ٻڌائڻ– اگهه ڪرڻ.

– **مُلهُ ڳِنهڻُ:** خريد ڪرڻ– وَٺڻ. ٺورو ڪرڻ– وڙ ڪرڻ.

– **مُلهُ ڳِنهي جهيڙو ڪَرڻُ:** ڄاڻي واڻي وڙهڻ– رُوَ ڪري وڙهڻ– خواه مخواه وڙهڻ.

– **مُلهُ ڳِنهي موچڙا کائڻُ:** ڄاڻي واڻي مار کائڻ– رُوَ ڪري ڪُٽجڻ– زور ڪري پادر کائڻ.

• **مَلهار(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مَلَهار:** ث . مَلارَ.

• **مَلهارُ:** ذ . هڪ راڳ جو نالو. ميگهه راڳ جي چوٿين راڳڻي جو نالو(جا سانوڻ ۾ بدي ۾ ڳائجي)برسات جي موسم ۾ ڳايل هڪ گيت.

Gul Hayat Institute

- **مَلهارُ باراني:** اسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مَلهارو ج مَلهارا(ت):** ذ . نار جو هڪ عضوو– نار جي ڏينگي تان مالهه جي گهرڪي وچڻ کان روڪيندڙ ڪاٺي– مالهارو.
- **ملهالو ج ملهالا:** ذ . مانڌاڻ– گوڙ– ڌمچر– حشر– هائيتال– هنگامو. جهيڙو– جهڳڙو– فساد. پکيءَ جو هڪ قسم.(ننڍي ڳيري جيڏو جو جهرڪيون ۽ ٻيا ننڍا پکي ماري کائي).
– **ملهالو مچڻ:** جهيڙو مچڻ– فساد مچڻ– بغاوت مچڻ– جهڳڙو ٿيڻ– ڏقير پوڻ– وڳوڙ پوڻ– بدامني ٿيڻ.
- **ملهائڻ :** مصدر. پاڻ کي چڱين ڳالهين ۾ پڌرو ڪرائڻ. پاڻ موکڻ– پاڻ پَلائڻ. نالو ڪڍائڻ– ساراهه ڪڍائڻ– سرخرو ڪرڻ– خوش ڪرڻ. قدر وارو ڪرڻ. (ملهائيو– ملهائيندو– ملهائيل).
- **ملهِڻ(ل):** مصدر. ناز سان هلڻ– نخري سان هلڻ– ڊار سان هلڻ (ملهيو– ملهيندو– ملهيل).
- **مَلهڙو ج مَلهڙا(ل):** ذ . صفت. مُنافق– دلجو کوٽو– اندر جو پليت– مائيٽو. پر اندر ۾ خراب– اندر جو ڪندو– ڳجهڙو.
- **ملهڻ:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مَلهڻُ:** مصدر . سرسي يا بهادري ڏيکارڻ. سورهيائي ڏيکارڻ. پڌرو يا مشهور ڪرڻ. پنهنجي واڪاڻ ڪرڻ– مَرڪڻ– فخر وٺڻ– سرخرو ٿيڻ– خوش ٿيڻ. (اسم خاص) هڪ ڳوٺ جو نالو(ماتلي تعلقي ۾).
– **مَلهڻو ج مَلهڻا:** ذ . صفت. مرڪندڙ– نازوارو– سرخرو(جوان).
- **مَلهڻ سَرُ:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مَلهو ج مَلها:** ذ . چار جي گهائيءَ جي ڳوٿريءَ وٽ ٻڌل سٽ جو ڏورو. اَنُ ڳاهڻ وقت سنگن جي وچ ۾ ڪتل مُنيءَ ۾ پيل لوهه جو چلو(جنهن سان ڏڳا ٻڌجن). چولي وغيره جو آڳو.(ت).
– **مَلهو لاهڻُ:** مَلهالو ڊرو ڪرڻ.
- **مَلهو آباد:** اسم خاص. تعلقي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مَلهيارُ:** ذ . گاهه جو هڪ قسم.
- **مُلهي پوتا:** اسم خاص. تعلقي ميرپورساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مَلهيرِ:** اسم خاص. تعلقي گهوٽڪي ۽ تعلقي ڪنڊڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مَلهِيرُ ج مَلهِيرَ(ت):** درياءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم.
- **مَلهيو ج مَلهيا:** ذ . پکيءَ جو هڪ قسم– مَلههُ.
- **مَلهي:** ث . ڳلي جي بيماريءَ جو هڪ قسم– ڄاڙيءَ جي هينان نڪتل ڦرڙيون. ننڍو مَلو. ڪپهه جي ڳنڙي. (صفت). گندو– خراب – روڳي– بيمار ڪندڙ.(ث). بيماريءَ جو هڪ قسم– ملهي. مڇيءَ جو هڪ قسم– جرڪو– پوئڪي.
- **مَليپوتا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.
- **مَليڇ ج مليڇَ:** ذ . صفت. (سن. مَليشت> مليڇڇ= ڏاريون. گرٻڙ ڳالهائڻ) اپوترُ – اشڌُ– پَليت– نِجسُ– نيچُ. اڻ آريو– اڻ سڌريل– جهنگلي– غير مُهذب. اُهي ماڻهو جن جي ٻولي سنسڪرت نہ آهي، هندن جي شاسترن کي نہ مڃيندڙ.
- **مَليچا(ت):** ذ . ڪپڙي جو هڪ قسم– مَليشا.
- **مَليحُ:** ذ . صفت. (ع. مَلَحَ) نمڪين– سَلوڻو– چَهرو– لُوڻائيو. (ع. ا د). سانورو(رنگ) سهڻو سانولو. وڻندڙ.
- **مَليدو ج مَليدا:** ذ .(ف. مَليدَ= چُورمو) ڪنڊ. اٽي ۽ گيهه مان ٺاهيل ڪاڌو– چُورمون– چُوري– ڪُٽي– ماجونو– مهٽيل– ماني. (آصفيه) پوڳاڙو– پوڳهرو. ڪاچ ڪورما– ست رڇي– ڪامڻ گور– مال مليدو– سنو ڪاڌو– مزيدار طعام.
- **مَلير:** اسم خاص. هڪ نئين جو نالو. هڪ ڳوٺ جو نالو.
- **مَليرُ ج مَليرَ:** ذ . مٽي جي مڇيءَ جو هڪ قسم(بنا ڇلر، وات وڏو، چار پَر، قد ٽي انچ ڪن). اجرڪ جهڙو رنگيل ڪپڙو(جو مرد ماڻهو ڪلهن تي ڊڪين)ريٽو. سرسبز ملڪ– آباد ملڪ. ڳئون يا ڏاند جي رنگ جو قسم.
- **مَليراهه:** اسم خاص. تعلقي ڳونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مَليرڙو ج مليرڙا:** ذ . ٻاجهيءَ طور ڪم ايندڙ ٻوٽي جو هڪ قسم– مَليرو.
- **مَليرڙي:** اسم خاص. تعلقي سيوهڻ ۽ تعلقي گهوڙا ٻاري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مَليرميندي(ت):** ث. گاهه جو هڪ قسم. (ث–راءِ)
- **مَليرو ج مَليرا(ت):** ذ . صفت. اُهو ڏاند جنهن جو رنگ ڳاڙهو، پر ڪوڙي اڇي هجي.
- **مَليل :** ذ . صفت. (سن. ملت = گڏيل) گڏيل – شامل ٿيل. ڳنڍيل. رليل– جوڙ ڪيل– ملاوت ڪيل– حَل ٿيل– مَٿل ٿيل– پرايت ٿيل– اَپراسوڪيل.
- **مُليرُ ج مُليرَ:** ذ . ڪاٺ وغيره تي ڪيل چٽسالي يا گلڪاري. ڪاٺ جو قالب– پورُ.
- **ملينُ ج مَلينَ:** ذ . صفت. (سن). گندو– ميرو– ڪنو– لڙو– گدلو– ميرو– گچيرو– غليظ– ڏوڙ پکليو. فاحش.

Gul Hayat Institute

• **مُلَيِنُ**: ذ. صفت. (ع. نَيِن) نرم ڪندڙ– حَليم ڪندڙ– پٽڙو ڪندڙ. دوا قبض ڪُشا– جُلابُ.

• **مَمرَ ج مَمرُون**: ث. جانور جو هڪ قسم– ننڍڙو. ڪارو رڇُ– ٻانبي– ڏائڻ– پُوتڻي. اندر ڪندي عورت.

• **مَمات**: ث. (ع). مرڻ– موت– وفات.

• **مَماتي ج مَماتيُون**: ث. ممات. موت آيل.

• **مَمالڪُ**: ذ. (ع). ملڪ جو جمع– مُلڪَ.

• **مُمانَعَت**: ث. (ع. منَع) منَع– روڪ– رَنڊڪ– بندش– اَٽڪ– جهَل– پَل– بَندي.

• **مَمَتَ ج مَمَتَ**: ذ. مَمتا. آر.

• **مَمتا ج مَمتائُون**: ث. (سن). چاهُ– چاهت. پيارُ– پريت– پاوُ– محبت– سَنيهُ– ماءُ جو اولاد واسطي قرب– مامتا– لاڙو. اُداس– گهرج. آپو– پاٽپٽو– آپو آپٽي– خُودي– خودپسندي. غرُور– تڪبر– اَهنڪار.

• **مُمتازُ**: ذ. صفت. (ع). امتياز ڪيل– جدا ڪيل. چونڊيل– ڏُٽيلُ– دار ڪيل. عزت ڏنل. شريف– ذي شان– قدر وارو– نامُورُ– مشهور– اعليٰ– افضل– بَرتَرُ– برگُزيده– عالي مرتبي– سرفراز– اُتم.

• **مُمتَحِنُ**: ذ. صفت(ع). امتحان وٺندڙ– جانچ ڪندڙ– پرکيندڙ– آزمائيندڙ– پريکشڪ.

• **مَمدُوحُ**: صفت. (ع. مَدَحَ) تعريف ڪيل– ساراهه ڪيل– ساراهيل– واکاڻيل.

• **مَموَ(ت)**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مَمڙا**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مَمڙو ج ممڙا**: ذ جانور جو هڪ قسم– مَمر جو مذڪر.(صف) ڇهَنندڙ– چنبڙندڙ. (ث. مَمڙي ج مَمڙيُون).

• **مُمسِڪُ**: ذ. صفت (ع). نڪرڻ کان روڪيندڙ. خرچ نه ڪندڙ– ڪَنجُوس– شُوم. تنگدل– بَخيل– اِمساڪ ڪندڙ– بنڌيج ڪندڙ (ذات کي) نڪرڻ کان روڪيندڙ– جتاءُ ڪندڙ (مباشرت ۾).

• **مُمڪِنُ**: صفت. (ع). ٿي سگهندڙ– ٿيڻ جي لائق– شُدني– ٿيڻي– ٿيڻو– سميو– هَوڻهار– هڻڻ جهڙو– قابل امڪان– امڪاني صورت. سهل– سَولي– سؤکو– آسان– سهنجو.

• **مُمڪنا**: ظرف ممڪن کان– امڪان کان– شايد– جيڪر– الاجي.

• **مَملِڪَتَ**: ث. (ع. مُلڪ= بادشاهت) بادشاهت– سلطنت– حُڪومت– راڄ.

• **مَمنُوعُ**: صفت. (ع. منَع) منع ڪيل– روڪيل– بندش پيل– رُڪاوٽ پيل– جهليل. خلاف قانون– ناجائز– ناروا– غير مباح.

• **مَمنُونُ**: ذ. صفت. (ع. مَن) احسان ڪيل– نوازيل– ٿورو ڪيل– نعمت ڏنل– بخشش ڏنل. احسان مند. شُڪر گذار– ٿورائتو– مشڪور.

• **مَمَڻُ ج مَمَڻ**: ذ. جهيڙو– جهڳڙو– تڪرار– معاملو– ٽنٽو– فساد– ڦڏو– رڳڙو– ڪِروڌ– گهٻي.

– **مَمَڻُ مَچڻُ**: جهيڙو جاڳڻ– جهيڙو ڪڙو ٿيڻ– تڪرار ٿيڻ– معاملو ٿيڻ– ٽنٽو مچڻ– فساد برپا ٿيڻ– ڦڏو جاڳڻ– رڳڙو مچڻ– ڪِروڌ ٿيڻ– گهٻي ٿيڻ– وروڌ ٿيڻ.

• **مِمِٽو ج مِمِٽا**: ذ. صفت. بُردبارَ– گنڀير. مانيٺو– مِنڊٺو. اندرڪارو– اندر ڪُنڊو.– مظلوم– سَتايل– ڏُکي.(ت).

– **مِمِٽِ سَپُ هُئَڻُ**: ڏسڻ جو مانيٺو. پر اندر جو پليت هجڻ.

• **مَمولو ج مَمولا**: ذ. پکيءَ جو هڪ قسم– بلبل– سرءُ جي جهرڪي– ڪَنياٺي– گهَٽڻي(پکي). روهيءَ ۾ شين پيهڻ لاءِ پٿر جو مُهرلو.

• **مَمُونُ جوٽيجو**: اسم خاص. تعلقي رتي ديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَميرو ج مَميرا**: ذ. (ف. مامِيران= مَهمِيرو) جهنگلي ٻوٽيءَ جو هڪ قسم– اکين جي دوا طور ڪم ايندڙ پسارڪي وکر جو هڪ قسم– مهميرو.

• **مَنَ**: ظرف. شال– هُوند– مانَ– جيڪر– خدا ڪري تہ– شايد – جيڪس.

• **مَنُ ج مَنُون**: ث. (سن. مَنتَ= ولوڙڻ) کير ولوڙڻ جي ماٽيءَ جو ڪاٺُ جو ٽنگ سان گول ڏِڪُ(جنهن ۾ مَنڌي ڦري).

• **مَنُ ج مَنَ**: ذ. (پرا. مَني= دل. سن. مَنَس= دل ۾ مَنَ= ويچار ڪرڻ) ماڻهوءَ جي اها سگهه جنهن سان ويچار ڪري– فڪر يا خيال پيدا ڪرڻ واري قوت. دل– هردو– چِتُ– قلب– چيتو. اندر– ضمير– جيءُ – آتما– رُوحُ– لاڙو– جهڪاءُ– رغبت– چاهُ. خيال– ويچار– غور– خوض. ڌيان. خواهش– مرضي. نيت– ارادو. (صفت). پيارو– پريتم– پيارلُ.(ت).

– **مَنُ ڀانئڻو** : صفت. دل کي وڻندڙ– دل پَسند– وڻندڙ– سُمائيندڙ– مَنُ گهُريو. روح ريجهائيندڙ– سيبائيندڙ– محبوب.

– **مَنُ ڀانئَڻي مُرادُ مانڻُ**: دل گهُريا مطلب حاصل ڪرڻ.

– **مَنُ پڄڻُ**: همدردي ٿيڻ– رحم اچڻ– قياس اچڻ.

Gul Hayat Institute

— **مَنُ پرچي اَچَڻُ:** دل پرچي اچڻ. ڏک ۾ پئجي وڃڻ. رُنڍهارڪو ٿيڻ— غمگين ٿيڻ— دل ڏڪوئجڻ.

— **مَنُ تَپَڻُ:** ڪاوڙ ۾ پرچي وڃڻ— غصو ڪرڻ— ڪاوڙجڻ.

— **مَنُ ٺارُ ج مَنُ ٺارَ:** ذ. صفت. دل ٺاريندڙ— دل کي قرار ڏيندڙ— آرام ڏيندڙ— فرحتي.

— **مَنُ ڇڄَڻُ:** من پرچي اچڻ. رُنَڻ.

— **مَنُ ڏيرُ ج مَن ڏيرَ:** ذ. صفت. دل کي ڏڍ ڏيندڙ— تسلي ڏيندڙ— قرار ڏيندڙ— دل جاءِ ڏيندڙ. آٿت ڏيندڙ. لالَنُ— ساجن— پرين— محبوب — ڍولڻ— دلبر.

— **مَنُ رکَڻُ:** دل لڳائڻ— دل ۾ رکڻ— مرضي رکڻ— رضا رکڻ.

— **مَنُ ساڌَڻُ:** دل وس ڪرڻ. سَڌون پلَڻ. نفس کي هٽ ڪرڻ— نَفس مارڻ— نفس تي غالب پوڻ. ڪاوڙ، جذبي، حِرصُ ۽ جوش وغيره تي غالب پوڻ.

— **مَنُ ڪاوڙ:** ذ. دل جي ڪشش— ڇڪَ. سِڪَ.

— **مَنُ گهُريو ج مَنُ گهريا:** ذ. صفت. دل گهريو— دل کي وڻندڙ— دل پسندَ. محبوب— ڍولڻ— لالَڻُ— ساجن— پرين.

— **مَنُ گهڙَت :** صفت. دل مان ٺاهيل— خيالي — بي بنياد— قياسي. هٿراڌو— هٿ جو ٺاهيل.

— **مَنُ لَڳائڻُ:** دل لڳائڻ— خيال ڪرڻ— غور ڪرڻ— چيتو جاءِ ڪرڻ.

— **مَنُ ماني ج مَنُ مانيون:** ث. دلکي وڻندڙ ڪارروائي.

— **مَنُ مانيون ڪرَڻُ:** موجون ڪرڻ. پنهنجي مرضيءَ موجب ڪم ڪرڻ.

— **مَنُ مانهه:** ذ. صفت.منهنجي دل جو. منهنجي، دل ۽ ماس جو. جسم ۽ جان ۾.(گاجرا).

— **مَنُ مَتي ج مَنُ مَتي:** ذ. صفت.خودسَر— خودراءِ— خودپسند. پنهنجي مت تي هلندڙ— پاڻ زورو— روءِ سوءِ.

— **مَن مَتيو ج مَنُ مَتيا:** ذ. صفت. مَن مَتي.

— **مَنُ مستيُ ج مَنُ مَستيون:** ث. آڪڙ— وڏائي— هَٺ— سيٺَ— دماغ— ٺانءِ.

— **مَنُ ملائنو ج من ملائنو:** ذ. صفت. دل ملائيندڙ— خليق — ملڻو— رلڻو— ڪلمک.

— **مَنُ مَنائي بيهَڻُ:** ظاهر تي بيهڻ— پڌرو ٿي بيهڻ. خواري ڪٽڻ— ذلت ڪٽڻ— رُسوائي ڪٽڻ.

— **مَنُ مُنجهَڻُ:** دل ڪَني ٿيڻ. ٿَڪجڻ. طبيعت مَلول ٿيڻ. حيران ٿيڻ— پريشان ٿيڻ— بيزار ٿيڻ— ڪَڪَ ٿيڻ.

— **مَنُ موهَنُ ج مَنُ موهَن:** ذ. صفت. دل کي موهيندڙ— دل ڪسيندڙ— پيارو— مُحب — دل گهريو.

— **مَنُ مَوُجي ج مَنُ مَوُجي:** ذ. صفت. ڪِل مُنهون— ڪلڻو— خوش — سُهڄو— خوشيءَ جو— مزي جو— ڪلمک. لِهري— سؤدائي— پُورالو— ريچڪي— ڦرٽو گهرٽو— لَهري باز.

— **مَنُ ميلُو:** صفت. مَن ميلائي— دليون ڳنڍيندڙ.

— **مَنُ ميلي:** صفت. دل ڇڪيندڙ— وڻندڙ— وَسَن جهڙو— سپاجهو. دوست— يارُ— سڄڻ— متر— گهڻگهرو— سنگتي— ساٿي. لالَن— ساجن— پرين— محبوب— ڍولڻ— دلبر— جاني— پيارو— مُحب— من گهريو— دل گهريو.

— **مَنُ ۾ پرَچڻُ:** هٺ ۾ پرچڻ— تڪبر ۾ اچڻ.

— **مَنُ ۾ تور تڪ ڪرَڻُ:** دل ۾ سوچڻ. ڳوڙهو ويچار ڪرڻ— چڱي طرح خيال ڪرڻ— تمام گهڻي سوچ ڪرڻ.

— **مَنُ ۾ چور هئَڻُ:** دل ۾ ڪُپت هئڻ— اندر ۾ دغا هئڻ— ڪوت هئڻ— بيائي هئڻ.

— **مَنُ ۾ ماتڊاڻ مَچَڻُ:** دل ۾ هُرڪُر ٿيڻ— آتر ويلا ٿيڻ— آتڌماند ٿيڻ.

— **مَن وڏائُڻُ:** دل وڏائڻ. متي تي چاڙهڻ— آڪرو ڪرڻ— مغرور ڪرڻ. ڇڙواڳ ڪرڻ— البيلو ڪرڻ— آزاد ڪرڻ— ريجالو ڪرڻ.

— **مَنُ وڏَڻُ:** مغرور ٿيڻ— ڦوند ۾ پرچڻ— متي تي چڙهڻ— آڪرو ٿيڻ— وڏائيءَ ۾ پرچڻ— آڪڙ ڪرڻ. البيلو ٿيڻ— ريجالو ٿيڻ— ڇڙواڳ ٿيڻ.

• **مَنُ:** ث متي مُنَڻ جي حالت— سرُ جي وارن جي صفائي. ڀوڙهاڻ. "مَنُ ۽ ڪَن ڪنهن سڄڻ کي سلجي".

• **مَنُ ج مَنُ:** گهوڙي جي پنڊ جو هڪ قسم— وچون ۽ هيٺاهون پنڊ(صفت). مَنو— (۴/۳)ٿي پاڳي چار.

• **مِنا:** اسم خاص. (ع). عربستان ملڪ جي هڪ شهر جو نالو(جتي حج واري وقت ۾ قرباني ڪئي ويندي آهي).

• **مَنا(ت):** ذ. پاٽيءَ جي پڪين ڦاسائڻ لاءِ وينجهو کي قابو ڪرڻ لاءِ ڪاٺي جا ٺاهيل پڃر(حامي).

• **مَنات:** اسم خاص. (ع). قديم عرب جي ٽن مشهور بُتن لات، منات ۽ عزا مان هڪ بُت جو نالو(آصفيه).

• **مُناجات ج مُناجاتون:** ث. (ع. نجو). ڪَن جي ڳالهه— سرگوشي— سس ڦس. ڪنهن کي پنهنجو ڏنل ڀيد— رازُ— ڳُجهه. خدا کان نجات جي لاءِ گهربل دعا(جا ائين گهري وڃي جيئن روبرو ويهي

Gul Hayat Institute

ڳالهائجي). خدا جي ساراهہ ۾ چيل شعر. ساراهہ— واکاڻ.

• **مُنادي جي مُناديُون:** ث . (ع. نادئي) پڙهو— ڍنڍورو— مُنادُ— هوڪو— ٻڌاڻو— حاڪم جو حڪم ظاهر ڪرڻ واسطي آواز. عام اشتهار— اعلان— پرچار.(صفت). سڏُ ڪندڙ. پڙهو ڏيندڙ.

— **مُنادي ڦيرائڻُ:** مُنادي ڪرڻ.

— **مُنادي ڪَرَڻُ:** پڙهو ڏيڻ— هوڪو ڏيڻ— ڍنڍورو ڦيرائڻ. عام اشتهار ڪرڻ— اعلان ڪرڻ. حاڪم جو حڪم ٻڌائڻ.

• **مُنارُ ج مُنارَ:** ذ . (ع). مُنارو.

جيئن هت چونڪيون چمن چوڌار. پيون ماڙيون محل مُنارُ"
(ڪبير شاهہ)

• **مُنارا:** اسم خاص. تعلقي گهوڙاٻاري ۾ هڪ ديهہ جو نالو. (لست).

• **مُنارڪي:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو. (لست).

• **مُنارو ج مُنارا:** ذ . اسم (ع. مُناره) سرن يا پٿرن جو ڊگهو ٿنيو— اوچو ٿنيو. مسجد جو ڊگهو ٿنيو بانگ ڏيڻ لاءِ. قبي جي نيل. مُنار. ٿور جي جڳهہ.

• **مُناڙَڻُ:** مصدر. هٿ سان زور ڏيڻ— مناڙ ڪرڻ— مالش ڪرڻ. مَنَڻ. پيڙون ڏيڻ— مُڪريون هڻڻ. هٿن ۾ لوڙڻ (ڪپڙن کي). هيٺ مٿي ڪرڻ— چاچولڻ. ڳيناڙ ڪرڻ— هٿ لائڻ. هٿ لائي ڏسڻ (ٻڪر کي). ڦولارڻ— ڦلهورڻ.

پکي پنهنجي وات، مناڙئو موتي چڱي" (گرهوڙي).
(مناڙيو— مناڙيندو— مناڙيل) (ن . ب)

— **مَناڙ ج مَناڙون:** ث. مَنَ— چاپ— زور— مالش— مهٽ سهٽ. مُڪڙي— پيڙ— معلوميت— قياس آرائي— لَمَسُ— حِسُ— جاڙ. اُٿلاڻ.

— **مناڙو ج مناڙا:** ذ . وهٽ ٻڌڻ جو ڪلو— مُنو. (ن— ب).

• **مُناڙي ج مُناڙيُون (ڪ):** ث . ٻيڙيءَ جي اڳ ۾ پڳهہ ٻڌڻ لاءِ ڪاٺ جو کوڙيل ڪلو. (ن.ب).

• **مُناسِبُ ج مُناسِبَ:** ذ . صفت. (ع. نسب= هُو عزيز هو) نسبت رکندڙ. موزون— لائق— واجب— مُوافق. شايان— نيڪ— دُرست— معقول. لازم— روا— جائز. برابر— جوڳو— اُچت— بابت جو— ٺهندڙ— پورو— جڳائيندڙ— سونهندڙ. وهنوارڪو— ڀاڳُ— ليکائتو— شائيستو— جڳائتو— سُهائيندڙ.

• **مُناسِبَت:** ث . باهمي لڳاءَ— تعلق— واسطو— لاڳاپو. هڪجهڙائي— برابري— مُوافقت— جوڳائي— موزُونيت.

• **مُناظِر:** ذ . (ع. منظر جو جمع> نَظَر= هن ڏٺو) نظارا— ڏيکاءُ— لقاءُ— رُوپ— ديدار.

• **مُنافعو ج مُنافعا:** ذ. (ع. منافعه> نَفع) فائدو— لاڀ. اُپت اُپراسو.

— **مُنافِعدارُ ج مُنافِعدار:** ذ . صفت. فائدي مند— فائدي وارو— مفيد. ونديندڙ— پائيوار— حصيدار— پَتيارُ— پائيتو— پتيدار— پاڳيُرو. سرڪاري ڏل مان حصو وٺندڙ.

• **مُنافِقُ ج مُنافِقَ:** ذ . (ع. نَفَقُ) نفاق رکندڙ— ظاهر ۽ باطن ۾ تفاوت رکندڙ. دل ۾ دغا رکندڙ— رياڪار— مَڪار— ٻَهَروپي— دغاباز— دغا خور— دلبي— فريبي. بي ويساهو— اڻ ويساهو— مُلحد— ڪافر— بي دين.

• **مَنّان:** صفت. (ع). گهڻو احسان ڪندڙ— نيڪي ڪندڙ— چڱائي ڪندڙ. نوازش ڪندڙ— مهربان. (اسم خاص). الله تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو. (اصفيہ).

• **مناڻَ ج مَناڻَ (ل):** ث. ڦَرَ ن جهلنيدڙ جو پايو وهٽ (مينهن، ڳئون ٻڪري، رڍ وغيره) — مَناوڻ. (ت). اٿلاڻ (ل). اڻ ڍڪي — سَنيد.

• **مَنائڻُ (ت):** مصدر. مضبوط ڳالهہ ڪرڻ— پڪي پيرائتي ڳالهہ ڪرڻ. (منائيو— منائيندو— منائيل).

• **مَنائي ج مَنائيون (ت):** ث . قبوليت— رضامندو— اقرار— هائوڪار— مڃتا.

• **مَناوڻُ (ت):** ث . مَناڻ. (ل).

• **مناهڪي جاڳيرَ:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهہ جو نالو. (لست).

• **مَناهي:** اسم خاص. تعلقي هالاءِ تعلقي موري ۾ هڪ ديهہ جو نالو. (لست).

• **مَناهِي:** ث . منع نامو. حڪم— تاڪيد— پريرڻا.

• **مَناهيجا (ت):** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **مَنائڻُ:** مصدر. راضي ڪرڻ— خوش ڪرڻ. پرچائڻ— پريائڻ— ريجهائڻ— سرچائڻ— ناهڻ— ٺسائڻ— ٺارڻ— چَت ڪرڻ— خوشامد ڪرڻ— اُپامائڻ— چَتَ ٻَڌڻ — تاترائڻ— ڏاڍرائڻ— ٿسلائڻ— قاسائڻ. قبول ڪرائڻ— اقرار ڪرائڻ— مڃائڻ— باسرائڻ— مڃتا ڪرائڻ. (سن. مَنَ= پوڄا ڪرڻ). ملهائڻ— رکڻ — وارڻ (وڏو ڏينهن). وڏي ڏينهن جي ياد ۾ خوشيون ڪرڻ. دل دلاسو ڏيڻ. ڪاوڙ ڍري ڪرڻ. پاڻ ڏانهن راغب ڪرڻ. پيڙون ڏيارڻ— مَناڙ ڪرائڻ— چاپائڻ— مُڪريون هڻائڻ— مالش ڪرائڻ. مهٽ سهٽ ڪرائڻ (ڪپڙن کي ڪار جي) پاڻيءَ ۾ چاچولڻ ۽ مهٽڻ. پڪارڻ— سڏڻ (مَنائيو— مَنائيندو— مَنائيل).

Gul Hayat Institute

• **مِنائِڻُ**: مصدر. نڪ مان ڳالهائڻ– گهٽو ٿيڻ– گهٽو ڳالهائڻ– گهٽائڻ. مڻ مڻ ڪرڻ– پڻ پڻ ڪرڻ. (مِنائيو– منائيندو– منائيل).

• **مُنائِڻُ**: مصدر. ڪوڙائڻ(وار) – سيرب ڪرائڻ– پاڪي گهمرائڻ– مُنڊائڻ(مُنائيو– مُنائيندو– مُنائيل).

• **مِنبَرُ ج مِنبَرَ**: ذ. اوچي جاءِ– مٿاهين جاءِ. ڪاٺ يا سرن جي چاڙهين سان ٺهيل دڪي. مسجد ۾ خطبي پڙهڻ لاءِ ٺاهيل ننڍڙو ٿلهو– پرچار ٿلهو.(آصفيه). چبوترو.

• **مَنبعُ**: (ع. نَبع) پاڻيءَ نڪرڻ جي جاءِ– منڍ(نديءَ وغيره جو). چشمو.(ع. ا. د).

• **مَنبلڪُ ج مَنبلڪُون (ل)**: ذ . تمام گهڻو– زياده– جهجهو. بيشمار– بي انداز– ڳاڻيٽي کان ٻاهر. مثال: "هيترو پيسن جو منبلڪ(مبلغ) ڪير ڏيندو."

• **مَنبَئي**: ث. سرڪاري اَن جو وکرو.

• **مَنبَئيدارُ ج مَنبَئيدارَ**: ذ. صفت. سرڪاري اناج جو خريد ڪندڙ.

• **مُنبي ج مُنبيُون**: ث . پٽڙين شين جي ماپڻ جو اوزار– ننڍو مُبرو– مُبري– ٽپري .(ڳاجرا).

• **مِنت**: ث . محبت– مجتا– باس– سُکا. نذر– نياز– ارداس– پينا. ڏڻ– ڏن– نذرانو. وچن– انجام– پرتگيا– وعدو– واچا– سنهڻ– قسم.

• **مَنَت مَنائِڻُ**: سُکڻ– سُکا ڪرڻ– ڪرِيڻ– باسڻ– نذر ڪرڻ– نياز ڪرڻ– پينا ڏيڻ– ڪڻ باسڻ.

• **مِنتُ ج مِنتُون**: ث (ع). عاجزي– وينتي– منت– عَجز– آزي– ليلڙاٽي– نيزاري. خوشامد– چاپلوسي. التجا– عرض.

– **مِنتَ ڪرڻُ**: عاجزي ڪرڻ– وينتي ڪرڻ– منت ڪرڻ– التجا ڪرڻ. انڪساري ڪرڻ– نيزاري ڪرڻ– آزي نيازي ڪرڻ.

• **مُنتَخبُ**: ذ . صفت(ع. نَخبَ = اختصار پيو ٿئي). انتخاب ڪيل– چونڊيل– پسند ڪيل– چانٽ ڪيل– ڏٽيل. ڳڏ ڪيل– پيڙو ڪيل– ميڙيل– ڪٺو ڪيل– وڏيل– ٿڪيل. چيدو. برگزيده – خلاصو ڪيل– گهڻن مان ڪجهه ڪنيل.(ذ) انتخاب ڪيل حصو– خلاصو.(آصفيه).تارج (ڳاجرا).

• **مَنتَرُ ج مَنتَرَ**: ذ. (سن. ويد جي رچا– ويد جي باب جو هڪ شعر وارو حصو – شلوڪ) ڪنهن بہ پوتر پشتڪ جو هڪ ٽڪر. شبدَ– ٻول. ٻچن– گيت. ڪا بہ پُراثر چوٽي(جا ڪنهن جي قابو ڪرڻ يا مارڻ واسطي پڙهائجي) ٽوٽو– ڦيٽو– ٽوٽڪو– جادو– سحر– افسون– منڊ– جهاڙ– چل. ڳجهہ – راز– ڀيد– اندر.

– **مَنتَر بازُ ج مَنتَربازَ**: ذ . صفت. منتر– پڙهندڙ– جادوگر– ٽوٽائي– پوپو– ڦيٽائي.

– **مَنتَرُ پڙهڻ**: جادو ڪرڻ– منڊ پڙهڻ– منتر ڪرڻ. ڦيٽو وجهڻ– ٽوٽو ڪرڻ– جهار وجهڻ.

– **منترُ جنترُ ج منترَ جنترَ**: ذ . جادو – ٽوٽو – ڦيٽو. جهاڙ. منڊ. تعويذ ڦُل. ڀوت– جن– لڳت.

– **مَنتَرُ ڏيڻ**: سکيا ڏيڻ– منتر ڏيئي چيلو بنائڻ– شتس بنائڻ.

– **منترساڌڻُ**: جپ ڪرڻ.

– **مَنتَرُ وٺڻ**: چيلو ٿيڻ.

– **مَنتَرُ هڻڻُ**: ٽوٽو هڻڻ– جادو هڻڻ– جادو رستي مغلوب ڪرڻ.

• **مَنتَرُ جَنتَرُ**: ذ . (سن. مَنتَرَ+ يَنتَرهَ= هٿيار. اوزار). آسماني سيارن کي ڏسڻ جي جاءِ– رصدگاهہ. علم جوتش جو تجربہ گاهہ.

• **مَنتِري ج مَنتِري**: ذ . صفت. (سن. منتري= صلاحڪار) صلاحڪار– حڪومت جو صلاحڪار– وزير. ديوان. ڪنهن بہ جماعت جو صدر کانپوءِ مکيہ عهديدار.

• **مُنتَشَر**: صفت. (ع. نَشر= هن پکيڙيو). هيڏانهن هوڏانهن ٿيل– ڪنڊريل– پکڙيل– ڇڙوڇڙ– ٽڙوڪڙ. ڦهليل.

– **مُنتَشَر ڪرڻ**: هيڏانهن هوڏانهن ڪرڻ– جدا جدا ڪرڻ– ڇروڇڙ ڪرڻ– ڪنڊيرڻ– پکيڙڻ.

• **مُنتَظِرُ ج مُنتَظِرَ**: ذ. صفت. (ع. نظَرَ). انتظار ڪندڙ– واٽ ڏسندڙ– راهہ تڪيندڙ– اوسيڙي وارو– اُميدوار– آسائتو– اونائتو–فڪرمند– اُڏڪو رکندڙ– فڪرائتو. ڳٽتي خور.(آصفيه).

• **مُنتَظِمُ**: ذ . صفت.(ع. نَظم). انتظام ڪندڙ. اهتمام ڪندڙ – بندوبست ڪندڙ– جوڙجڪ ڪندڙ. ٻوئيندڙ– ٻَڌندڙ. سڌو ۽ درست ڪندڙ. مدارالمهام.(آصفيه).

• **مُنتَقِل**: صفت (ع. نَقَل) هڪ هنڌان ٻئي هنڌ ڪيل– انتقال ڪيل– بدلايل– ڦيرايل جڳهہ مَٽايل– جاءِ تبديل ڪيل– لڏي ويل.

• **مُنتَقِل اِليہ**: ذ . صفت. وڪڻڻ جوڳو– وڪامڻ لائق. بدلائڻ جوڳو– مَٽائڻ لائق– تبديل ڪرائڻ جهڙو.

• **مُنتَقِل ڪَرَڻ**: بدلائڻ– مَٽائڻ– ڦيرائڻ– تبديل ڪرڻ. سؤدو ڪرڻ– ٻئي کي ڏيڻ– حوالي ڪرڻ– سؤنپڻ.(آصفيه).

• **مُنتَهيٰ**: صفت.(ع. انَهي) انتها ڪيل– انتها کي پهتل– چيزي کي پهتل– انجام کي پهتل– پڄاڙي ڪيل. پُورو– ڪامل– تمام مُڪمل– سَماپت.(ذ). پُڄاڻي– آخرت–

Gul Hayat Institute

خاتمو. نتيجو– انجام. حاصلات– ثمر– ڦَلُ– ڦرُ.(آصفيه).

• **مِنت ج مِنتُون:** ث . (ع. منب) نيزاري– وينتي– نمرتا– نماڻائي– زاري– ليلڙائي. عاجزي– نيازمندي– نياز. سُوال– عرض– التجا– گذارش.

– **مِنتَ سَماجَتَ:** ث. منت ميڙ– آزي نيزاري– التجا– گذارش.

– **مِنتَ ڪرَڻُ:** عاجزي ڪرڻ– عرض ڪرڻ– سوال ڪرڻ.

• **مِنٽُ ج مِنٽَ:** ذ.(انگ). ڪلاڪ جو سٺيون حصو– سٺ سيڪنڊن جو عرصو. ٿوري دير– لمحو– پل– پلڪَ– ڪن –ساعت.

• **مَنجَ(ڪ):** ث. لڙُ– لڙاتُ. غُباريل– آسمان.(ن–ب).

• **مُنجَمُ:** ذ . صفت. (ع. نَجَمَ= هن اڳڪتي ڪئي) علم نَجومُ ڄاڻيندڙ – ستارن جو علم ڄاڻيندڙ– نَجُومِي– جوتشي– اخترشناس –هَيئت دان. جنتري ٺاهيندڙ.(آصفيه).

• **مَنجِڻ:** ث . (سن. مَنچَهَ) ڪتل کٽولو– پيهي(جنهن تي هنڊ وغيره رکجن). ڪتل گهڙامنجي– منجَڻ. نارَ جي ڳاڏيءَ تي ڪتل اُپي پَٽي(جنهن کي نار هڪليندڙ ٽيڪ ڏيئي ويهندو آهي).

• **منجَنُ ج مَنجَن:** ذ . (پرا. مَجڻ. سن. مَنجَن> مَنجَ= صاف ڪرڻ) ڏندن کي(صاف ڪرڻ لاءِ) ملڻ جي دوا– ڏندن جو ٻُورو– منجهنُ– سفوف.

• **مَنجَنيق ج مَنجَنيقُون:** ث . (ع) پٿرن اُڇلائڻ جي ڪَلَ– وڏا وڏا پٿر هٽي قلعي جي ديوار کي ٽوڙڻ جي ڪَلَ.

• **منجَڻُ ج مَنجَڻُون:** ث . (سن. منج) ويهڻ جي کٽولي– چارپائي– منجي– ڇٽن تنگن وارو ڪاٺ جو چوڪنو. پاٽيءَ جي دلن ۾ مٿن رکڻ لاءِ ڪاٺ جي ٺهيل منجي– گهڙامَنجي– پاٽيءَ ۾ سارين جو لاٻارو ڪرڻ وقت سنگن رکڻ لاءِ ڪاٺ جو ڇٽن تنگن وارو چوڪنو.(ل). پلي يا مڇي وغيره جي پچائڻ لاءِ لوهه جي ٺهيل ننڍي منجڻ. درياءَ جي ٻيڙيءَ جو هڪ حصو– آڳيل طرف ماڻهن جي ويهڻ يا سامان وغيره رکڻ وارو حصو.

• **مَنجَڻ:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَنجَڻُ:** مصدر. (سن. مرِ(ي) ج . مَنجَ= صاف ڪرڻ)صفا ڪرڻ ملڻ(ٿانو وغيره) –ماجڻ– مانجڻ(منجيو– منجيدو– منجيل).

• **مَنجَڻُ:** مصدر. (سن. مُنجَ= آزاد ڪرڻ) موڪلڻ– روانو ڪرڻ – هلائڻ– اُماڻڻ– پَٺڻ.

"مُنجان منار مون غمخوار ڏي خط"(فاضل شاهه).

• **مَنجِٽِي ڦَلُ(ڪ):** ذ. پرت جو هڪ قسم.

• **منجو ج مَنجا:** ذ . (سن. منج= کَٽ) وڏي کَٽَ– کٽولو– سادي کٽ. کَٽَ– چارپائي– چوپائي– اِسَلو.(ل). (ث . مَنجي ج مَنجيُون) . ٻيل گاڏيءَ جو ٺانٺو.(ت).

– **مَنجوچِڏَڻُ:** کٽ کي ڇڏڻ. جاءِ خالي ڪرڻ– هنڌ ڇڏڻ.

• **مَنجي ج مَنجِيُون:** ث . (سن. مَنجَ= کٽ) ننڍي کٽ– کٽولي– اٺن جي ٽري وارو تختو. نار جو هڪ حصو– ويهي ڏاند هڪلڻ وارو حصو– ڳاڏي– گاڏي– کوهه مان پاڻي کڍڻ جي ٻوڪي جي منهن ۾ لڳل ڪاٺ جو چوڪ(ڪ).

• **مَنجيٺ(ٿ):** ث . پسارڪي وکر جو هڪ قسم– مجٺ.

• **مَنجيري:** ث . پکيءَ جو هڪ قسم.

• **مَنجهه:** ث .(سن. مهشه= مينهن) مينهن (جانور)منجهِي.

• **مَنجهه:** صفت. ظرف. حرف جر(پرا. منجهي. سن. منجهه+ڪ < مَدِيَہ= وچ) وچ– وسط– درميان(ظرف). ۾– اندر– وچ ۾ –اندر.

– **مَنجهارا:** حرف جر. منجهان.(ظرف) اندر مان– اندران.

– **مَنجهارو ج مَنجهارا:** صفت. ظرف. مان – اندران– اندر ڪان– مَنجهان– منجهئون.

– **مَنجهارُون:** حرف جر. منجهان– مان – ڪان– منجهاران.

– **منجهانهون:** ظرف. ڪجهه اندر– ٿورو اندر.

– **منجهائِتو ج مَنجهائِتا:** صفته اندروارو– اندريون.

– **مَنجهئُن:** حرف جر. منجهارون– منجهان– مان– ڪان– منجهانهون.

– **مَنجهيُون:** حرف جر. مان– ڪان– ڪنان– منجهان– اندران– اندر مان.

– **منجهِي:** صفت منجهه ئي– اندر ۾ ئي– اندران ئي– اندر مان– پنهنجي اندر ۾.

"لالن لاءِ لطيف چوي، منجهِي تي معذور"(آبري– شاهه)

– **مَنجهيان:** حرف. اندر مان– منجهان– منجهئون– اندران. اندريان.

• **مَنجهه(ٽ):** ث . ڳوڏ جو ڪپڙو– ڳوڏ– لاڪ– منجهلو.(ت).

• **مَنجههُ ج مَنجهه:** ذ . (پرا. منهنجهي. سن. مَنجهِي+ڪ < مدِيَہ= وچ) وچ– اندر– درميان. ڳجهه– راز– پيد– انتَ دلي راز ڳجهو حال.

"ڪنهن کي منجهه (ڪذا)م ڏيج
هن سڳوري سُور جو" (خان زئي– ڪلياڻ)

– **مَنجهائِتو ج مَنجهائِتا:** ذ . صفت. منجهه وارو– دل جو حال ڄاڻيندڙ– همراز– رازدار– پيدي.

– **مَنجههُ ڏِيَڻُ:** مخفي ڳالهه ٻڌائڻ– دل جو راز ڏيڻ– انت ڏيڻ– پيد ڏيڻ.

Gul Hayat Institute

– **مَنجهہُ ڦرڻُ:** دل ۾ وسڻ– دل ۾ رهڻ– اندر جي ڳالهہ اندر ۾ رهڻ– راز رازئي رهڻ.
"ڏيل ڄنهن جو ڏنجهہ، سو ماري ٿو منجهہ ڦري" (ڪارايل).

– **مَنجهہُ ڪَڍَڻُ:** دل جو راز معلوم ڪرڻ– ڳجهہُ ڄاڻڻ– اندر جو انتُ لهڻ– ڀيد معلوم ڪرڻ.

– **مَنجهہُ ڳِنُّو:** صفت. ٻئي جو راز وٺندڙ– ٻئي جو راز معلوم ڪندڙ– ڀيد وٺندڙ– انتُ لهندڙ.

– **مَنجهہُ لَهَڻُ:** دل جي ڳالهہ معلوم ڪرڻ– دل جو راز هٿ ڪرڻ– انتُ وٺڻ– ڀيد ڪڍڻ– منجهہ ڪڍڻ.

• **مَنجهہَ (ڪ):** ٿ. مُونجهہ. اُٻٽ– اُٻس– رُڳهہ. ڏُنڌ– غُبار – لُڙاٽ.

• **مَنجهار (ڪ):** ٿ. ٻيڙيءَ جي پرماڻ واري پاسي مٿاڙ سان لڳو لڳ سڙهہ وٽ اندر سٻيل واجهہ. (ن–ب).

• **مَنجهاندڙو ج مَنجهاندڙا:** ذ. وڻ جو هڪ قسم– مجهاندڙي.

• **مَنجهاندٿو ج مَنجهاندٿا:** ذ. مَنجهاندڙو.

• **مَنجهائِڻُ:** مصدر. گَڏوچڙ ڪرڻ– جهِٽ مڪڻ ڪرڻ– مُنجهائڻ– وَرُ وِڪڙ ڏيڻ– ڀيچدار بنائڻ. ڏاڍي جو منهن ۽ ٻچاڙي گَر ڪرڻ. ڦاسائڻ– اٽڪائڻ– وات تان لاهڻ– غلط رستو ڏيکارڻ– اُبتو گَسُ وٺائڻ– گمراهہ ڪرڻ– ڀُلائڻ. حيران ڪرائڻ– بيهوش ڪرڻ. صحيح حقيقت نہ ٻڌائڻ. (مُنجهائو– مَنجهائيندو– مُنجهيل).

• **مَنجهلو ج مَنجهلا (ٽ):** ذ. گوڏ جو ڪپڙو– پوتڙو– گوڏلاڪ – لاڪوٽو– منجهہ. (ٽ).

• **مَنجهند ج مَنجهَندون:** ٿ. (سن. مَڌيہ= وچ+ اهَنَ= ڏينهن) ڏينهن جو وچ– اڌ ڏينهن– ٻن پهرن جو وقت– ٻِپَهر– ٻِپَهري– مانجهاندو– ڏَرتِپي– ٻن پهرن جي ماني.

• **مَنجهَڻُ:** مصدر. (سن. مُہ= بيهوش ٿيڻ) بيهوش ٿيڻ– صحيح رستو نہ لهڻ– ڀُلجي وڃڻ– ڀُلجڻ– اوجهڙ وڃڻ– رستي ڪاڻ ٿڙڻ. حقيقت نہ پروڙڻ– برابر جواب نہ ڏيڻ– منجهي پوڻ– گمراهہ ٿي وڃڻ– گمراهي ۾ وڃڻ. حيران ٿيڻ– مُندي ۽ ٻچاڙي گَر ٿيڻ(سٽ جي). (منهنجيو– منجهندو– مجهيل).

• **مَنجهِٽِي ٿَلُ ج مَنجهِٽِي ٿَلَ:** ذ. اسم. ڳَج جي پَرت جو هڪ قسم– وچيون ٿلُ.

• **مَنجهو ج مَنجها(ٽ):** ذ. ڄٽيءَ ۾ پير جي پاسي ڏانهن پيل وچوارو چمڙو.

• **مَنجهُولو ج مَنجهُولا:** ذ. رازڪي اوزار جو هڪ قسم– درزن پرڻ جي ڪم ايندڙ ننڍڙو چونارو.

• **مَنجهي ج مَنجهيُون:** ٿ (سن. مهشَہ= مينهن) مينهن– مَنجهہ.

• **مَنجِٽ:** ٿ. پسارڪي وکر جو هڪ قسم– مَجِٽَ.

• **مَنجِرُ:** ذ. ڪنڊي جي وڻ جو ٻُور ۽ گلڙا– مجهر.

• **مَنجِرُ(ڪ):** صفت. ٿورَ چڙو مال– ڏَچر.

• **مَنجِي ج مَنجِيُون(ٽ):** ٿ. چوڀائي مال جي سڃاڻپ جو هڪ خاص نشان.

• **مَنچَرُ:** اسم خاص. سنڌ جي هڪ مشهور ڍنڍ جو نالو.

• **مَنچُرُ:** (سن. مَنَهہَ شِلهہَ= ڳاڙهو سنکيو). پسارڪي وکر جو هڪ قسم– ڳاڙهو سنکيو. زهر جو هڪ قسم.

• **مَنچري(ٽ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. اصل ۾ منچرجا مهاڻا.

• **مُنحرفُ:** صفت. (ع). ڦريل– خم ڪاڏل– ورييل– ٽيڙو– ڏِنگو– ٽيڙو– سرڪش– باغي– بغاوت ڪندڙ– غدار. انڪار ڪندڙ– ناڪاري– اِنڪاري.

• **مُنحَصر:** صفت.(ع). مدار رکندڙ– آڌار رکندڙ. ٻئي جي آڌار.

• **مَنحُوسُ ج مَنحُوسَ:** ذ. صفت. (ع. نَحَس). ڪمبخت– نڀاڳو– بدبخت– ندورو– چندو– نحس– نامراد– ڪمبخت– بدنصيب. نفرت انگيز. ڪاهي ٽڪو. برو– بڇڙو– بد– خراب.

• **مَندائي ج مَندائيُون:** ٿ. هلڪائي. گهٽتائي. مندائي– خرابي– بڇڙائي. بَدي. منگهرائي– بدنيتي– دشمني– وير.

– **مَندُخواهُ ج مَندُ خواهَ:** ذ. صفت. بُرائي چاهيندڙ– ٻئي لاءِ مدائي گهرندڙ. مَٽ گهرو– بدنيت دشمن– ويري.

– **مندُخواهي ج مَندُخواهيُون:** ٿ. منگهرائي– بدنيتي– دشمني– وير. مدائي.

– **مَندَ مَندَ:** ظرف. آهستگي سان– ڌيمائي سان– نرمائي سان– هوريان– آهستي.

– **مَندو ج مَندا:** ذ. صفت. خراب– مَدو– بَدُ– مندُ– سُست. ڍرو. جهڪو– گهٽ– هلڪو. (ٿ. مَندي ج مَنديون).

– **مَندو گهرڻ:** مَدو گهرڻ– بدي چاهڻ. بدخواهہ ٿيڻ.

– **مَندو منگڻ:** مدو گهرڻ.

• **مَندُ:** ذ. (سن. مَدَ= شراب) شراب– دارون– مَذ– مَنَدَ– مَدَ.

• **مَندَ ج مَندُون:** ٿ. موسم– رُت– مُد. وقت– زمانو– سمون.

– **مَندائتو ج مَندائتا:** ذ. صفت. سُوسم وارو– موسم جو– رُتائتو– موسمي– مَدائتو– وقتائتو– وقت وارو– پوري وقت جو– مهلائتو.

Gul Hayat Institute

— مُنڌ جُون ٻَڌائڻُ: تُزُ جواب ڏيڻ. سخت لفظ ڳالهائڻ. آڏا جواب ڏيڻ.
— مُنڌ ڪرڻُ: ڪجهه بہ حاصل نہ ٿيڻ. ڇهه ماهي ۾ ڪي بہ نہ ڪمائڻ.
• مُندارُ ج مُندارَ: ذ . صفت. مُنهن دار. دلال. ڪنجوس.
• مَنداراڻي: اسم خاص. بروهي بلوچن جو هڪ قبيلو.
• مَندرُ ج مَندرَ: ذ . (سن). بندگيءَ جي جاءِ— هندو ڌرم وارن جي پوڄا پاٺ جي جاءِ— ٺاڪر دُئارو— ٺڪاڻو— مڙهي. بُتن جو گهر— بُتخانو. جسم— بدن— ديهي. ٻن لڳو لڳ سوڙهين پٽن جي وچ واري اوچي ۽ مٿانهين زمين.(ٿ).
• مَندرَ(ل): ٿ . اڇي رنگ واري ڳُٽُون— ڳُٽُون جو هڪ نالو.
"سِکر سائِي اٿم ساري، مندر ۽ مور موچاري،
طلب تيلي سندي تاري، بگي پُوري پتاري جي" (ملاح).
• مُندرَ(ٽ): اسم خاص. هڪ ذات جو نالو— موندر.
• مَندرَ ج مَندرَ: ذ . ڪاٺ جو واپاري— لڪڙي فروش— مودر. ڪير وارو—ڏوڙي.
• مَندرا: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. مندرا.
• مُندرا: ٿ . (سن. مُدرا= مُندي) والي. ڪُنڍل— مُدرا. فقيرن ۽ جوڳين جي ڪَنن ۾ پائڻ جا وڏا گول والا. نشان. ناچ ۾ آڱرين ڪنهن خاص نموني هلائڻ جي حالت. هٺ يوگ ۾ بدن جا ڪي خاص استان. وام مارگين جي ڌرم ۾ پوريون يا ڪچوريون وغيره ڪاڏي جون گول شيون.(ڳاجرا).
• مُندراتِ(ٿ): ٿ. ڪُهاڙي يا ڪوڏر ۾ ڳَنُ وجهڻ وارو ٽنگ — ٻاهو.
• مُندرائي ج مُندرائِيُون(ل): ٿ . ڪنهن وڻ يا ٻوٽي جو(زمين ۾ هنيل) قلم.
• مُندراسِي(ٽ): ذ . ٻَرت پَرڻ جي سٽ جو هڪ قسم.
• مُندراڻِي: اسم خاص. بُگٽي بلوچن جو هڪ قبيلو.
• مُندراڻِي پُورُ: اسم خاص. تعلقي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• مُندرج: صفت. (ع. دَرجَ) درج ڪيل. داخل ڪيل— لکيل— چاڙهيل (حساب ۾).
• مُندرڻ(ٽ): مصدر. جادوءَ رستي مُندڻ.
• مُندرو ج مُندرا: ذ. (سن. مُدرا= مندي). مُندرو— وڏو ڇلو. مُندرا— مُندراَ.
• مُندري ج مُندرِيُون: ٿ . ونڊيل رڪ جي ٿالهي— ٽنگ ڪيل رڪ جي ٿالهي.
• مُندري ج مُندريُون(ٽ): ٿ . سونارن جي هڪ اوزار جو نالو. روات جهڙو ٺاهيل چانديءَ جي تندن ڇڪڻ لاءِ ٺنگن وارو هڪ اوزار. مُندري.
• مَندلُ ج مَندلَ: ذ . وڄائڻ جو ساز— مندل.
• مندي: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• منڌياري: اسم خاص. لس ٻيلي ضلعي ۾ هڪ نئين جو نالو.
• مَنڌ: ٿ . (سن. مَنڌ= مناڄ) ميناڄ— مٺي ڳهاٽي رس— ماکي— مناس— شيريني. سواد— لذت.
• منڌ ج منڌ: ذ . ٿ. (سن. مَدَ= شراب. مَڌَ= ماکي) شراب— مڌ. ماکي—شهد.
• مَنڌ ج مَنڌُون: ٿ . (سن. مُگڌا)ننڍي نوجوان زال واسطي عزت ڀريو لفظ. سهڻي نوجوان زال. زال— ناري— عورت.
• منڌاٽو(ٿ): اسم خاص. گاهہ جو هڪ قسم— مانڌاٽو.
• منڌاواءِ: اسم خاص. تعلقي مِٺيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• مَنڌرا(ڪ): ٿ . بگي ڳُٽُون جو هڪ نالو.
• مَنڌرُ ج مَنڌرَ(ٽ): ذ . چنڊ— چندرما— ماهتاب.
• مَنڌرو ج مَنڌرا: ذ . صفت. ڇوٽي قد وارو— بِندرو— ڇوٽو— دودڙو(اسم خاص) منڌراقبيلي جو فرد.
— مَنڌرائي ج منڌرائِيُون: ٿ . ڇوٽو قد—جامڙائي— بِندرائي.
• منڌرو ج مِنڌرا (ٽ): ذ . صفت. ڍرڙو— ڍرو— سست— ڪاهل— ٽوٻي—آرسي.
• مَنڌري: اسم خاص ڪاڇي جي جبلن ۾ هڪ ڍوريءَ جو نالو. ڏاڙهيالي جوئر.
• مَنڌلُ ج مَنڌلَ: ذ . صفت. (منجهڻ مصدر مان) منجهيل— پريشان ٿيل— وائڙو— حيران.
• مَنڌو ج منڌا(ڪ): ذ . ڪپڙي جو هڪ قسم.
• مِنڌو ج مِنڌا: ذ . صفت. ڍرو— ڍلو— سست.
• مِنڌو ڪلهوڙو: اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• مَنڌِٽو ج مَنڌِٽا: ذ . (سن. مَٽ= ولوڙڻ). ڪيرولوڙڻ لاءِ ڪاٺ جو هڪ اوزار— منڌي— جهرٽو. ڪورين جي ٽاڃيءَ ڪيڻ جو اوزار. نشان جو هڪ قسم—ضرب جو نشان. گاهہ جو هڪ قسم. منڌِيَڙو.
• مَنڌِي ج مَنڌِيُون: ٿ . (سن. مَٿ= ولوڙڻ). منڌٽو— وڏو جهرٽو— مانڌاٽي.

Gul Hayat Institute

– **مَنڊيا:** ث. وڏي مَنڊي– بيهي ولوڙڻ واري مانڌاڻي– وڏو منڌئڙو.

– **مَنڊِيءِ ساٽُ ڪرڻُ(ل):** شاديءَ ۾ لائن بعد گهوٽ ۽ ڪنوار جي مٿي تي منڊي ڇُهي ڳائڻ سان ساٽ جي هڪ رسم ادا ڪرڻ.

• **مَنڊيئڙو ج منڊِيئَڙا:** ذ . منڊي– مانڌاڻي– منڌئڙو.

• **منڊيڙو ج مَنڊِيڙا:** ذ . منڊيئڙو.

• **مَنڊَ:** ث. (سن. مَنڊ= سينگارڻ). اوساريءَ جو هڪ قسم) جنهن ۾ ڪاٺيون ڪڙيون ڪري انهن جي وچ ۾ سرون پرينديا آهن. ماڙيءَ جي ديوار ٻه ائين ٺاهيندا آهن. منڊ جي ٿولهه اٽڪل ساڍا ٽي انچ ٿئي ۽ تيغي ۾ ٻه ٿولهه ٻه انچ ٿئي، سِر اُڀي رکجڻ ۾ اچي) اڏاوت. ٺاهپ– ابتدا– شروعات. منڊاڻ(سن. مَنڊَ= پڇڻ) ٽنگ پڳل هئڻ جي حالت– منڊائي.

"انڊ ونجي، منڊ ونجي، پر ننڊ ونجي."(چوٽي).

(د). پاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم. پرت جو هڪ قسم.(ڪ).

– **مَنڊَپَ:** ث . اڏاوت– اڏپ. ٿوري وقت لاءِ ٺاهيل ڪچي جاءِ– مَنڊپُ.

– **مَنڊو:** (سن . مَنڊَ= پڇڻُ) هڪ ٽنگ پڳل هئڻ سبب هڪ پير کان لوڏو ڪائي هلڻ جي حالت– منڊائي– منڊڪاڻ. منڊي هجڻ جو عارضو.(صفت). مَنڊڪ– لنگڙائي.

"انڊ هجي منڊ هجي، پر ننڊ هجي"(چوٽي).

• **مَنڊر ج مَنڊر:** ذ . (سن. مَنترهه) جادو– منتر– سحر– ڪامڻ– افسون– ٽوٽو– طلسم– ڇايا– ٽوٽو ڦيٽو– ٽوڪو– جهاڙ– ڇار– ڦاهي– پکين ڦاسائڻ جو ڄارُ. سٽاءُ– مانڊاڻ– ٽڪسات. اٽڪل بازي(.مَنڊَ= پڇڻُ) هڪ ٽنگ پڳل هئڻ سبب هڪ پير کان لوڏو ڪائي هلڻ جي حالت– منڊائي– منڊڪاڻ– منڊي هجڻ جو عارضو.(صفت) منڊڪ– لنگڙائي.

– **مَنڊرُ مَنڊڻُ:** جادو ڪرڻ. اٽڪل ڪرڻ. ٽڪسات ڪرڻ. ڄار پکيڙڻ.

• **منڊر ڪرڻ:** جادو ڪرڻ– ڪارو جادو ڪرڻ.

• **مُنڊُ ج مُنڊَ(ڪ):** ذ . ڪُهاڙيءَ جي ڳَن وجهڻ وارو حصو– پاهو.

• **مُنڊا(منڊرا):** ذ . (سن. مُدرا= مُنڊي) ڪاٺ جا والا يا ڇَلا (جي جوڳي فقير ٻانهن يا ڪَنن ۾ پائين) –مُندرا.

• **مَنڊاڻُ ج مَنڊاڻَ:** ذ . (سن. مَنڊَ= سينگارڻ) سينگار– اڏپ– اڏاوت. شروعات. مَنڊَ.

– **مَنڊاڻو ج مَنڊاڻا:** ذ . مَنڊاڻ– مانڊاڻو.

• **مَنڊا هالا:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَنڊائڻُ:** مصدر. (سن. منڊ= پڇڻُ) هڪ ٽنگ سان ٿورو لوڏو ڪائي هَلڻ– مَنڊڪائڻ.(مَنڊائيو– مَنڊائيندو– مَنڊائيل).

• **مَنڊَپُ ج مَنڊَپَ:** ذ. (سن. مَنڊپهه> مَنڊَ=سينگارڻ) اڏپ– اڏاوت. ٺاهپ. ماڻهن جي ويهڻ لاءِ ٿوري وقت لاءِ ٺاهيل ڪچي جاءِ. سينگاريل جاءِ(جنهن ۾ جهنڊيون وغيره لڳل هجن). پنڊال– شاميانو– تنبو– خيمو. ويڏي پڙهڻ لاءِ(سينگاريل) ٺهيل جاءِ(ٿ).

• **مَنڊَڪ:** ث . (سن. منڊَ= پڇڻ)منڊائي.منڊو ٿي هلڻ جي حالت.

– **مَنڊَڪَ مَنڊڪَ:** ث . منڊائيءَ ۾ هلڻ جي حالت– ٽپڪ ٽپڪ.

– **مَنڊڪَ مَنڊي:** ث . ٻارن جي راند جو هڪ قسم– هڪ پير تي هلي، ڪنهن مقرر دائري اندر راند رهندڙ مان ڪنهن ٻه هڪ کي ڪاپائڻ جي راند.

• **مَنڊَلُ ج مَنڊل:** ذ. (سن). سج يا چنڊ جي گول ٽِڪي. ڪو ٻه آسماني جسم– گرهه. سج يا چنڊ جي چوڌاري گول– مالو– دائرو– پڙُ. ڪنهن ٻه آسماني جسم جي چڪر هڻڻ جو رستو. گهيرو– گول– چڪر. گولائيءَ ۾ تارن جو ميڙ. – آسمان. گول گهر. ماڙي. ميڙ– جماعت– ٽولي. مجلس– محفل– ڪچهري– سَرمنڊل جو ساز– دَهل جو هڪ قسم– آگرين سان وڄائڻ وارو دُهل. واڄٽ– واڄو. مزو– تماشو– رهيو– وندر– پوڳ– کيل– ناٽڪ– ڏيکُ ويکُ– بناوت– ٻاهريون نمونو– رنگ رُوپ.

• **مَنڊلي ج مَنڊلِيُون:** ث . (پرا. منڊلِڪا= مجلس) مجلس– سَڀا– جماعت– ٽولي– ڪچهري– ميڙ– جَٿو– مجموعو– ساٿُ– وڳَرُ. راڳيندڙن يا ساڌو فقيرن جي ٽولي.

• **مَنڊڻُ:** مصدر. (سن. مَنڊن> مَنڊَ= سينگارڻ) ٺاهڻ– جوڙڻ– اڏڻ– تيار ڪرڻ. بنائڻ– ترتيب ڏيڻ. سٽڻ(صلاح). پکيڙڻ(ڄار). بيهارڻ– ڪڙو ڪرڻ. سينگارڻ(سن. مَنترهه) جادو ڪرڻ– منتر هڻڻ. قبضي ۾ ڪرڻ– وس ڪرڻ– جوڳو ڪرڻ. سنڀالڻ– هلائڻ– ڌيان ۾ رکڻ.(مَنڊيو– مَنڊيندو– منڊيل).

– **مَنڊيَلُ ج مَنڊيَلَ:** ذ . صفت. اڏيَل– ٺاهيل– جوڙيل– تيار ڪيل– ترتيب ڏنل– بنايل– سِٽيل. سنيگاريل– سهڻو ڪيل– خوبصورت ڪيل. پکڙيل.

• **مُنڊڻُ:** مصدر. (پرا: مُد(اِي). سن . مُنڊي(ني)= بند ڪرڻ) بند ڪرڻ– پورڻ– بندڻ. سُڪ ڪرڻ– سوگهو ڪرڻ. تالو ڏيڻ. ڏِڪڻ– روڪجڻ. قيد ڪرڻ– بند ۾ وجهڻ(سن. مَنترهه). جادو هڻڻ– منتر هڻڻ– ٽوٽو ڦيٽو رکڻ– جهاڙ وجهڻ– ڪامڻ ڪرڻ. منتر پڙهي ڪنهن کر ۾ حرڪت وجهڻ. آڪا هٽي ڪنهن کر

Gul Hayat Institute

ڪي روڪڻ. منتر سان نانگ وغيره کي هٽ ڪرڻ. ڪنهن کي دام
۾ آڻڻ– قاسائڻ. (سن. مُدرا= مُندي). مُهر(منديءَ واري) هڻڻ–
ٺپو هڻڻ. لاک مهر سان بند ڪرڻ.(منديو– مُنديندو– مُنديل).

– مَنڊُ ج مَنڊَ: ذ . بندش– پُورَ– قيد– روڪ. ماٺ– چُپ– خاموشي–صبر.

– مَنڊجَڻُ: مصدر. بند ٿيڻ– پورجڻ– قيد ٿيڻ روڪجڻ.

• مَنڊو ج مَنڊا: (سن. مَنڊ– پڄڻ). هڪ ٽنگ پڳل– جنگهه پڳو– هڪ پير کان لوڏو ڪائي هلندڙ– لنگڙو. لڱو.(ث. مَنڊي ج مَنڊيُون).

– مَنڊائي ج مَنڊائيون: ث . منڊي هجڻ جي حالت– مَنڊَ.

– مَنڊو ڪرڻ: هڪ پير کان جڏو ڪرڻ– بيڪار ڪرڻ.

• مَنڊو ج مَنڊا: ذ . (سن. مُدرا= مُندي) ڪنن يا هٿ ۾ پائڻ جو لوهي يا ڪاٺ جو وڏو چلو. والو. ڪنگڻ. ڏاڻ وارو ڪنگڻ. ڪڙو– ڪنڊو. مُندرا. مَدرا.

– مَنڊا پائڻ: ڪڙا چاڙهڻ– قابو ڪرڻ.

"مَنڊا پائج من کي، ڪن نہ ڪنائيج."(نواب جان علي لغاري).

• مَنڊو دائِرو: اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• مَنڊي ج منڊيون: ث . (سن. مَنڊَ= سينگارڻ). ڪچي اڏاوت. بازار. مارڪيٽ– مالڪيٽ. واپار ۾ مکيہ شهر(خاص ڪري اناج لاءِ). وارن جي گهنڊي– لَٽ– چڳ.

• مَنڊي(ڪ): اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• مَنڊري ج مَنڊريون: ث . (سن. مُدير+ڪا> مُدرا= مُندي). زيورن جو هڪ قسم– آڱر ۾ پائڻ جو هڪ زيور– آڱوٺي.

– مَنڊريءَ ۾ ٽڪ ٿيڻ: ڪپي وڃڻ– نهڪي ڦهڪي بيهڻ.

– مَنڊريون پائڻ: آڱرين ۾ آڱريون وجهي زور ڏيڻ. چنبا وجهڻ. قابو ڪرڻ. جهلڻ– هٿ ادب جا ٻڌڻ. آزيون نيزاريون ڪرڻ– وينتي ڪرڻ– منت ڪرڻ.

– مَنڊيُون پوڻ: ڳيڙيون پوڻ.

• مَنڍُ ج منڍَ: ذ . (پرا. مُنڍ. سن. مُورڌا. پالي. مُدڌا= مٿو). مٿو. منهن. اڳيون حصو– اڳڀاڙي– مُهڙ– مُهڳ. مٿيون حصو– مٿ– چوٽ– چوٽي– سر. شروعات– آرنڀ– ابتدا. شروع ٿيڻ وارو هنڌ– آوائل– اڳڀاڙي(ڪتاب جو) ديباچو– مقدمه– اڀياس– پومڪا– مهاڳ. بنياد– مول. پاڙ. پيدائش– پُهائي. ڏُر– ڪير. مَٿو– سڏانت– مَٽ. ٿهن مان جدا ڪيل جَو. پاهو ڪُهاڙيءَ جو. مُچو– ڪپو– ڪپ– ڪُهپ (ڪاٺ ۾). (صفت) مکيہ– وڏو– خاص– ڳرو– اُوچو– بلڪل خاص. سُنو.

– مَنڍائتو ج مَنڍائتا: صفت. ظرف. شروع کان– اصل کان– ڏُر کان– ڏُران– ڏُرائتو– آوائلي– اِبتدائي– شروعاتي. اصلوڪو– اصلي– اُصل– پراڪرت– پهريون. اصلاٽتو. بنيادي– پيدائشي– موروثي. طبع زاد– جنسي. جهوني زماني جو– قديم– پراچين– اڳوڻو.

– مَنڍُ ڪَرَڻُ: شروعات ڪرڻ– ابتدا ڪرڻ– جَوَ چِرڻ– ٿهن مان جَوَ جدا ڪرڻ.

– مَنڍائُون: ظرف. اصل کان– اوائلي– ابتدائي– اصلي.

• مِنڍُ ج مِنڍَ: ذ . صفت. سُستُ– ڍلو– ڍرو– مِنڍٿو. مائيٺو. نِسڏو– نہ مڃيندڙ– بي چيو– نِڌر– ڍِٺ. اندر جو ڪوتو. پر ٻاهران سادو ڏسجڻ ۾ ايندڙ– اندر ڪوتو– ڪُنڊو.

– مِنڍائي: ث . سُستي. ڍرائي. ڪنڊائي. اندر ڪوتائي.

– مِنڍُو ج مِنڍا: ذ . صفت. مائيٺو. ڍلو– ڍرو. سُست– ڪانٽ.

• مَنڍڻ(ت): مصدر. ڳالهه بند ڪرڻ– بس ڪرڻ. ڪَپَڻ– ڪَتَرڻ– ڪاٽڻ– وڍڻ. (مَنڍيو– مَنڍيندو– مَنڍيل).

– مَنڍجي پَوڻ(ت): بندجي پَوڻ– روڪجي پوڻ. هيسجي وڃڻ.

• مَنڍيو ج مَنڍيا: ذ . (سن. مُورڌن= مٿو) مٿو– مُنهن– سرُ. مستطيل جو ننڍو پاسو– ويڪر. ٻَر. پويون پاسو. ڪُلهو. زرعي زمين ٽڪر جو مٿيون ويڪرو پاسو(ضد. لامَ) ذ. مڇيءَ جو هڪ قسم(ڪارڙن چِلرن سان. ست پَر ڏيگهہ ۾ کان اوائي انچ). صفت. (سن. مَند= ڍلو) مُڏو– لمو. ڍلو.

• مَنڍي ج مَنڍيون: ث . مَٿو– سِرُ– سِري– سِسِي . ڪَنڌُ. مرچن جي ناڙ. (ت). هڪ مڇيءَ جو قسم(ڪارن چلرن سان. سِسي گول. ڏڙ منهن هڪ جهڙي ڊيگهه اڍ فوٽ کان ڏيڍ فوٽ ٿائين. اڪثر سارياڻ پوک جي بيٺل پاڻيءَ ۾ ٿئي). سمنڊ جي مڇي جو هڪ قسم.

– مَنڍي پڄڻ: ڪنڌ پڄڻ– سِري مروٽڻ.

• مَنڍيري ج مَنڍيريون: ث . (سن). چاتلو هٽي پڪڙندڙ ول جو هڪ قسم– دوا طور ڪم ايندڙ ول.

• مَنڍهو ج مَنڍها(ت): ذ. چَنو– ڪُڙهه– چپر.

• مَنڍي ڪوڙ(ت): ث . شاديءَ جي پڪي ڪرائڻ لاءِ گهوٽيتن جي ڪنواريتن کي ڏنل موڪا. سانياٿو.

• مَنَر ج مَنرون: ث. ميربحرن جي اصطلاحن ۾ مڇيءَ مارڻ جي ڪَتڙهيءَ جو هڪ حصو– ڪڙهيءَ جو هڪ عضوو– پاين کي

Gul Hayat Institute

سُکَ ڪرڻ لاءِ ڪاٺيءَ جو گول چلو- ڪوڙڪي جي ڳن ۾ تار يا ڪاٺيءَ جو پيل ٺڪرو(پکي سينگ ۾ مَنَرُ جي وچ ۾ قاسندو آهي). مانڌاڻي لاءِ ڪُني جي منهن تي ڪاٺ جو خاص ڍڪ.

• **مَنَرُ ج مَنَرَ:** ذ. صفت. وار منايل- ٺوڙهو- گنجو- روڏو.

• **مَنرو ج مَنرا:** ذ. مَنو. ننڍو منارو- چنڊ جي چوڌاري گول ليڪو.

• **مَنري ج مَنريُون(ل):** ث. گول پڙ(چنڊ جو).

• **مَنڙو(ک):** ذ. گاهه جو هڪ قسم.

• **مَنڙِي ج مَنڙِيُون:** ث. مَلهه جو هڪ داءُ- مَڏڙي(ل). چالاڪي- حرفت- ڪيڏ. مَنوگَرُ.

- **مَنڙِيُون ڏيڻ:** چالاڪي ڪرڻ- حرفت ڪيڏڻ- اٽڪل بازي ڪرڻ.

• **منزل ج مَنزلُون:** ث. (ع). جاءِ نَزول- نازل ٿيڻ جي جاءِ- لَهڻ يا ترسڻ جي جاءِ- مُسافريءَ جي ٿڪُ پَچڻ جي جاءِ- داهي جي جاءِ- منزل گاهه- ڊاہو. ٽڪاڻو- گهرُ- خانو- جاءِ- مَسڪن- مَڪانُ- مُقام- رهائش گاهه- آستانو- جڳهه- هنڌ. مسافريءَ جي رستي جا مقرر ٿيل ماڳ. هڪ ڏينهن جي مسافري جو درجو. حالت- اوستا- گت- ڪيفيت. پيڙين، گاڏين يا اٺن جو انداز. نوڙيءَ جو هڪ قسم.

- **منزل بمنزل:** ظرف. آهستي آهستي- ڏيري ڏيري- درجي بدرجي- ڏاڪي بہ ڏاڪي.

- **منزلت:** ث. درجو. ڏاڪو. طبقو. مٿانهون ڏاڪو- وڏو درجو- مرتبو.

- **مَنزلُ ڪَٽَڻُ:** اڳتي هلڻ- قافلي جو هڪ هنڌان روانو ٿيڻ- منزل پٽڻ- ڪُوچ ڪرڻ.

- **منزل گاهُ ج مَنزلَ گاهَ؛ مَنزل گاهون:** ث. منزل ڪرڻ جو هنڌ- منزل. ڊاہو.

- **مَنزل مارڻ:** مهم طئي ڪرڻ- پَندوڏڻ. مشڪل حل ڪرڻ. "منزل مارڻ پوئتي نهارڻ، اهو عيب اٺن"(ڪبير شاهه).

- **مَنزلِ مَقصودُ:** ذ. مرضيءَ واري جاءِ. ارادي جي تڪميل وارو هنڌ. حد- توڙ.

- **مَنزلو:** ذ. صفت. منزل وارو- درجي وارو- ڏاڪي وارو- طبقي وارو. ماڙيءَ وارو. مثلاً: "دو منزلو ٽہ منزلو وغيره".

- **مَنزلي ج مَنزلِي:** ذ. صفت. گهڻو پنڌ ڪندڙ- منزلون هٽندڙ. اڻ ٿڪ- مسافريءَ جو ڏاڍو.

• **مَنشا ج مَنشائون:** ث. (ع. مَنشَا) خواهش- طلب- مراد- مقصد- چاهه- آس- تَمنان- مرضي- ارادو- نيت.

• **مَنسَڪُ ج مَنسَڪَ(ل):** ذ. صفت. (سن. مَنسَڪَ= دل وارو). دل ڪي سک ڏيندڙ- دل وارو- روح وارو- حال وارو- وڻندڙ- محبوب- دلبر.

• **مَنسڪاڻي:** اسم خاص. سنڌ جي هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **منسَلڪ:** ذ. (صفت. (ع. سَلَڪ). لڙهي ۾ پوئَلُ- پوتَل ڳنڍيل.

• **مَن سَلويٰ:** اسم خاص. (ع). بني اسرائيل قوم جي لاءِ مٿان آسمان تان لٿل کاڌو.

• **مَنسُوبُ:** صفت. (ع. نَسَبَ). نسبت ڪيل- متعلق. واسطو رکيل- لاڳاپو رکيل- تعلقيدار- لاڳاپيل.(آصفيہ). ڪنهن ڏانهن اشارو ڪيل.

• **مَنسُوخُ:** ذ. صفت. (ع. نَسَخَ= هن رد ڪيو). رد ڪيل- بري ڪيل. رد ڪيل- ميٽيل- ريٽيل- ڪاٽيل- ڪاٽا ڪيل- ڪَٽيل- روڪيل- متروڪ- ناجائز- بي قاعدي.

- **مَنسُوخُ ٿيڻ:** رد ٿيڻ- موقوف ٿيڻ- ڪَٽجڻ- ڪاٽا ٿيڻ- متروڪ ٿيڻ- نامنظور ٿيڻ- نابحال ٿيڻ.

- **مَنسُوخُ ڪَرَڻُ:** رد ڪرڻ- ڪاٽا ڪرڻ- ڪاٽڻ. نابحال ڪرڻ- بي قاعدي ٺهرائڻ. روڪڻ- بند ڪرڻ- ميٽائڻ.

- **مَنسُوخِي ج مَنسُوخِيُون:** ث. نِورتي- ڪاٽُ- چانٽ- نابحالي- نامنظوري.

• **مَنشُ ج مَنشَ:** ذ. (پرا. مانُسو> مَنشيَہ= ماڻهو) ماڻهو- آدمي- انسان- مانس- بشر- مَنکُ. مرد- مڙس- پُرش. گهروارو- ڀَتار- پتي- خاوند- شوهر- ڪانڌ.

• **منشا ج مَنشائون:** ث. (ع. مَنشا) خيال پيدا ٿيڻ جي جاءِ. ارادي پيدا ٿيڻ وارو هنڌ- ارادو- اڇا- خواهش- مرضي- سَنڌ- لاڙو- رغبت. نيت- مقصد- مطلب- مراد. خيال- ارادو. معنيٰ.

• **مُنشي ج مُنشِي:** ذ صفت (ع). آغاز ڪندڙ. پيدا ڪندڙ. پنهنجي دل سان ڳالهہ ڪندڙ. ڪاتب- محرر- ليکڪ. انشا پرداز. لکپڙهہ ڪندڙ- ڪلارڪ- مضمون نگار- خوش تحرير- خوش قلم.

- **مُنشِڪيري ج مُنشِڪيريُون:** ث. لکپڙهہ جو ڪم- محرري - ڪلارڪي.

- **مُنشيالو ج منشيالا:** ذ. صفت منشيءَ وارو- منشيءَ جو منشيءَ جهڙو.

• **مَنصَبُ:** ذ. (ع. نَصَبَ= هن کپايو). قائم ٿيڻ جي جاءِ. رتبو - عهدو- پَدوي. خدمت- ڪم- ڊيوٽي. منصف جي ڪورٽ - ڪچهري- حڪومت. عاملي.

• **مَنصِفُ ج مَنصِفَ** ذ صفت. (ع. نِصفُ= اڌ). انصاف ڪندڙ-

Gul Hayat Institute

نياءُ كندڙ– عادل– جج–ماجسٽريٽ– قاضي– مفتي– نياءُ كار– امين– ٽياكر– حَكَم– ثالث– سرپنچ. راءِ ڏيندڙ– وچ وارو.

– **مُنصِفَانَه:** صفت. انصاف روءِ– واجبي– حقي– جائز.

– **منصِفُ مِزاجُ:** ذ. صفت. انصاف پسند– لياكاري– عادل– حق گو.

– **مُنصِفِي:** ث. انصاف– نِياءُ– نِياءُ كاري. ٽِياكَري– ثالثي– امِينَپ. سچائي– رهندائي– ٽِياكُرائي– امانت– نِبيرو– فيصلو.

• **منصُوبُ:** صفت. (ع. نَصَبَ= هن کپايو) اُڀو كيل– کوڙيل– بيهاريل– کڙو كيل– قائم كيل.

• **مَنصوبو ج مَنصُوبا:** ذ. (ع. مَنصُوبَه> نَصَبَ= هن کڙو كيو) برپا كيل شيءِ– بيهاريل شيءِ. كنهن كم كي بيهارڻ يا پوري كرڻ جي تدبير– حكمت – دانائي. پَچَ گهڙَ. سوچ– ويچار. جُڳت– اُپاءُ. قصد– ارادو– منشا– خواهش. رٿ– ٺاهه– تجويز– سٽا. صلاح. سازش– فتنو– ڏُقيڙ– بغاوت– ڦَڏو.

– **مَنصُوبو كَرَڻُ:** ارادو كرڻ– سِٽ سِٽڻ. تدبير كرڻ. كنهن جي خلاف كجهه رٿ رٿڻ. سازش كرڻ– فتنو كرڻ– ڦڏو جاڳائڻ.

• **مَنصُور:** صفت. (عَ. نصرَ= هن مدد كئي) ياري ڏنل– مدد ڏنل– همراهي كيل– سهائتا ڏنل. (آصفيه). نصرت ڏنل– مُظفر– فيروزمند– فتح مند– فتحياب– سوڀارو. (اسم خاص). هك مشهور صوفي درويش حُسين بن منصور. جنهن اناالحق جو نعرو هنيو.)

• **مُنضِجُ:** ذ. دوا طور كم ايندڙ پساركي وكر جو هك قسم. كاڙهو– جوشاندو.

• **مَنطِقُ ج مَنطِقُ:** ذ. (ع. نَطقَ= هُن ڳالهايو) ڳالهائڻ. نَطقُ– گويائي. ڳالهه– گفتگو– سُخن– گفتار– ڳالهه ٻولهه– بات چيت– ٻول چال. تلفظ. لَهجو. فصاحت. خوش كلامي– خوش بياني. هك علم جو نالو– صحيح دليل آڻڻ جو علم– علم منطق– تَرک شاستر– نيلي وديا قاعدي جو بحث.

– **مَنطَقِي:** ذ. صفت. منطق جو– منطق وارو.

• **مَنطَقو ج مَنطَقا:** ذ. (ع. منطقه> نطق= پٽو) علم جاگرافي موجب ڌرتيءَ كي پنجن طبعي پٽن مان هر هك پٽو– كمربند– پٽو.

– **مَنطَقَتَ البُروجِ:** ذ. برجن جو گهيرو. راسَچكر– رَوبو.

• **مَنظَرُ ج مَنظَر:** ذ. (ع. نَظرَ). جاءِ نظر– اَک– چَشم. نظر. نگاهه– ديد. اک جو كوپو. چهرو– رخ– صورت– شكل. نظرگاهه– سيرگاهه– جلوه گاهه. تماشگاهه. نِظارو– ڏيک– ڏيكاءُ– لقاءُ. مطمح نظر– حد نگاهه– حدنظر– اَنتهاءِ نظر.

• **مَنظُورُ:** صفت. (ع. نـظرُ). نظر كيل– ڏٺل. پسند كيل. قبول كيل– مڃيل– تسليم كيل. اقرار كيل. اجازت ڏنل. بحال كيل. بجا آندل.

– **مَنظُورُ ٿيَڻُ:** بحال ٿيڻ– قبُول ٿيڻ.

– **مَنظُورُ كَرَڻُ:** قبول كرڻ– بحال كرڻ. تسليم كرڻ. مڃڻ. اجازت ڏيڻ.

– **مَنظُورِ نَظرُ:** صفت. پسنديده نظر. اكين كي وڻندڙ. مقبول– پسند– قبول– پيارو. معشوق.

– **مَنظُوري ج مَنظُوريُون:** ث . پسندي– بحالي. اِقرار– قبوليت– اجابت– رَضا– رضامندي– مرضي. موكل– اجازت. آگيا– پروانگي– اختيار.

• **مَنظُومُ:** صفت. (ع. نَظمَ). نظم كيل– پوتل. ڳنڍيل. شعر ۾ آندل– علم عروض جي بحر يا وزن ۾ آندل.

• **مَنَع ج مَنعُون:** ث . (ع). روک– پَل– جهل– اٽک– وگهن– ٻَنگ– ٻِڳَ– ٻِجكڙي– رنڊک– اڙكو– اٽكاءُ– ڇَيڊک. ممانعت. انكار.

– **مَنَع كَرَڻُ:** روكڻ– جهلڻ– پلڻ– ممانيت كرڻ– انكار كرڻ.

• **مَنَع نامو ج مَنَع ناما:** روک جو اطلاع– جهَل نامو.

• **مُنعقِدُ:** صفت. (ع. عـقدَ) ٻَڌندڙ (فاعل). ڳنڍيندڙ– ملائيندڙ – جوڙ كندڙ.

• **مُنعَقَدُ:** مقرر كيل (مفعول) رٿيل. (مجلس، ميٽنگ).

• **مُنَعَم آباد جاگيرَ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هک ديهه جو نالو.

• **مَنفعتُ:** ث . (ع. نَفَع) فائدو– نفعو.

• **مَنفِي:** صفت. (ع). كٽ كيل– گهٽ كيل– كاٽو.

• **منفِي نشاني:** ث. اَلجبرا جي اصطلاح ۾ كاٽُو جي نشاني.

• **مَن قَلِيا(ت):** ڏَٽُ جو هک قسم.

• **مُنقَش :** صفت. (ع. نَقش) نقش و نگار كيل– چِٽ كڍيل – چِٽيل.

• **مُنقطَعُ:** صفت. (ع. قَطَع) قطع كيل– جدا كيل– وڍيل.

• **مَنقـُول :** ذ . (ع. نَقلُ). صفت. نقل كيل– اُتاريل.

• **مَنكائِي:** اسم خاص. گورچاڻي بلوچن جو هک قبيلو.

• **مُنكَرُ:** صفت. (ع. انكَرَ) انكار كيل. جنهن كي ڏسي سيكو انكار كري. مكروهه– خراب– ناشائستو– قبيح– كوٽو– معيوب.

• **مُنكِرُ ج مُنكِرَ:** ذ . صفت. انكار كندڙ– ناكار كندڙ– نابري واريندڙ– نـه مڃيندڙ– انكاري– رد كندڙ– ناكاري.

خدا جي خدائيءَ کي نہ مڃيندڙ— دَهريو.

– **مَنڪرُ ٿيڻُ:** انڪاري ٿيڻ— ڦِري وڃڻ. انڪار ڪرڻ— نہ مڃڻ— ڪافر ٿيڻ.

• **مُنڪرِ نَڪيرُ:** اسم خاص. مسلمانن جي اعتماد موجب مري ويل ڪان قبر ۾ پڇا ڪندڙ ٻن فرشتن جا نالا.

• **مُنڪسِرُ:** ذ. صفت. (ع). پَٽِيل— شڪسته— ٽٽل— زبون.

– **مُنڪسِر مِزاجُ:** ذ. صفت. نوڙت ڪندڙ— نياز ڪندڙ— نياز وارو— نِهٺو.

• **مَنڪُوحه:** صفت. (ع). نِڪاح پيل— نڪاح ڪيل— نڪاحيل— اها عورت جنهن سان شرع موجب نڪاح ڪيو ويو هجي— زوجه— زال— استري. گهرواري.

• **منڪي ج منڪيُون(ٿ):** ٿ. چوڪري— نينگري— ٻارڙي.

• **مَنکُ ج مَنکَ:** ذ. (سن. مَنشيَہ= ماڻهو). مرد— پُرش(اسم خاص) مرد ماڻهو جو نالو.

• **مَنڪالو ج مَنڪالا:** ذ. (سن. مَنڪل= باهہ ڪُل) منگل— ڪُلُ.

• **مَنڪائڻُ:** مصدر. (سرائيڪي) گهرائڻ— سڏائڻ— آڻائڻ. (مَنڪائيو— مَنڪائيندو— منڪائيل).

• **مَنگتا:** اسم خاص. مگڻهار.

• **مَنگتو ج منگتا:** ذ. صفت. (پرا. منگتيا)منگدڙ. گهرندڙ— سوالي— پينو— فقير— ٻکياري— مگڻهار— پانڌ— گدا— گداگر— سائل— پينار.

• **مَنگتو ج مَنگتا(ٿ):** ذ. صفت. ويڪرو— موڪرو— چوڙو.

• **مَنگٽُ ج مَنگٽَ:** ذ. (سن. مُکٽ= ڇٽُ). گهوٽ جو شادي وقت ڇٽ— مُنگهٽ.

• **مَنگٽي ج منگٽيُون(ڪ):** ٿ. ڏيڏري.

• **مَنگرَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **منگرُ ج منگرَ:** ذ. سامونڊي مڇي جو هڪ قسم— مَنگرو— مانگر(سن. مَنڪلَ= باهہ)باهہ— آگ.

– **منگرمڇُ ج منگرمڇَ:** ذ. وڏي مڇي جو هڪ قسم— منگرُ.

– **مَنگرُو ج مَنگرا:** ذ. منگر.

• **مَنگرُ ج مَنگرا(ت):** ذ. وِنو— جَمن.

• **مَنگراڻي:** اسم خاص.تعلقي سکر ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مَنگرڪي:** اسم خاص. تعلقي ٻني عاقل ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مَنگرَا(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مَنگِسي:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو— مگسي. تعلقي ميهڙ ۽ تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مَنگلُ ج مَنگلَ:** ذ. (سن. مَنگلَ= سڀاڳُو) سڀاڳو ڪم— سٺو سَوڻُ. خوشي— راحت. خوشيءَ جو گيت. جشن— مَنڊل— عيش. ميلو"جهنگل ۾ منگل لڳا پيا آهن" هڪ گرهہ جو نالو(جو سورج جو ٻاهريون گرهہ سڏجي، سج جي چوڌاري ٦٨٧ ڏينهن ۾ ڦيرو پورو ڪري، سندس ڏينهن ٢٤ ڪلاڪن ۽ ساڍا ٣٧ منٽن جو ٿئي ٿو منگل کي ٻہ چنڊ. طبعي حالت ڌرتيءَ جهڙي) مريخ— مارس. علم نجوم موجب سخت(نحوست) اثر وارو گرهہ— جلاد فلڪ. جنگ جو ديوتا. هفتي جو ٽيون ڏينهن — اڱارو. منگل. گرهہ جي اثر ٽارڻ لاءِ ٽامي جو ٽڪنڊو ٽڪرو.(سن. منڪل= باهہ) لوهي چُلهہ— ڪُل— سگري— ڪُولو— منگالو. ڪُورو— ٻَنِي.

"منگل منهنجي مَن ۾ ٻاريو هوت هنگام "(شاهہ).

– **منگلا چوٿ:** ذ. قمري مهيني جي اونداهي پک جي اُها چوٿين تاريخ جا سومر ڏينهن تي ٿئي(هندن جي عقيدي موجب سڀاڳو ڏينهن. جنهن تي ورت رکن.

– **مَنگلُ سَماچارُ:** ذ. سُنو سماچار— نيڪ احوال. خوش خبري— بشارت— اِنجيل.

• **مَنگلي ج مَنگليُون:** ٿ. (سن. منگل= سڀاڳو) ڳَهہُ جو هڪ قسم— چانديءَ جو ڪنگڻ— ڪڙو. پير تي اچي پَٽي واري ٻڪري.

• **مَنگڻ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو(اڪثر لاڙڪاڻي ۾). (سينسز ١٩٣١ع).

• **مَنگڻ(ڪ):** مصدر. گهرڻ— مگڻ.(منگيو— منگندو— منگيل).

• **مِنگڻ(٢ڪ):** مصدر. رِئڻُ(نندي ٻار جو). (مِنگيو— مِنگندو— مِنگيلُ).

• **مَنگُو:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو(اڪثر نوابشاهہ ۾). تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مَنگوالي ج مَنگواليُون:** ٿ. زيور جو هڪ قسم— والِي.

• **مَنگوانَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (اڪثر نوابشاهہ ۽ حيدرآباد سنڌ ۾)(سينسز 1931ع).

• **منگوانا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مَنگواڻي:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مَنگوچا:** ذ. جمع ۾ ڪم ايندڙ لفظ. مزا— تماشا— منگولا.

– **منگوچا ماڻڻُ:** مزا ڪرڻ— لطف وٺڻ— عيش عشرت ڪرڻ.

• **مَنگولا:** ذ. منگوچا.

– **منگولا ماڻڻُ:** منگوچا ماڻڻ.

Gul Hayat Institute

- **مَنکي:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.
- **مَنکيِ لَڏُو:** اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺورو ۾ هڪ ديهہ جو نالو. مڱيلڏو (ماٺهوءَ جو نالو).
- **مَنکِهہ ج مَنکهِيُون(ل):** ث . مکڻ گڏ ڪري رکڻ لاءِ ٺکر جي وڏي دَکي.
- **مَنکهُ ج مَنکهہَ:** ذ . جاءِ جي مٿان هوا جي اچڻ لاءِ ڇت ۾ لنگهہ– بادگير. پاڻي جي پکيءَ جو هڪ قسم (پيٽ اڇو پٺي ميرانجهڙي، مٿانئس ڇِٽ) –چَڪڙو. وڙ– احساس– لائِق.
- **مَنکِهُ ج مَنکِهہَ:** ذ. تورو– وڙ– احسان– مڱهہ.

– **مَنکهُ ڪَرَڻُ:** تورو ڪرڻ– وڙڪرڻ– احسان ڪرڻ.

- **مُنکَهہ(ل):** ذ . چانورن جو هڪ قسم.
- **مُنکهائِي:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **منکهَٽُ ج منکهَٽَ:** ذ . (پرا. مَنکَتيا. سن. مُٽَڪَ= ڇَٽُ). موڙ– مُٽڪ. گهوٽ ڪي مٿي تي ٻَڌَل سهري جو هڪ قسم تاج– ڇَٽ. ٻانهن جي زيور جو هڪ قسم– منگلي– چوڙو– ٻانهوٽو(ل) – دستي– ڪنگڻ– ڪنگڻ. ڪرائي يا مُريئي ۾ پائڻ جو هڪ زيور– پازيب. ڪُرائي– مُريو– ڳُريو.
- **مُنکُهٽُ ج مُنکُهٽَ(ت):** ذ . صفت. موڳو– مُنجهيَلُ– ويڳاڻو– وساٽَلُ– ڍِلو.
- **منکَهڄ:** ت. مڇيءَ جو هڪ قسم.
- **مَنکِهرُ:** ذ . (سن. مَارُگ شِوهَ). نالو هڪ مهيني جو– ناهري.
- **مَنکهَنُ ج مَنکهَنَ:** ذ . صفت. (سن. مَنگنَ= محو). سرشار– ٻڏل– غرق– غلطان. خوشيءَ ۾ پريل– مست– بيخود.
- **مَنکهَن واري:** اسم خاص. تعلقي ڪنگري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **مُنکهَڻَ(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **مُنکهڻُ ج مُنکِهڻَ:** ذ. (سن. ميگهہ= بادل+ورڻ= رنگ). نيري يا ڪاري رنگ جو ڪوٽ. وڏو ڪوٽ– چوغو. لباس– پوشاڪ جيت جو هڪ قسم (جو ڪَٽن ۾ رهي ۽ سمهڻ واري جو رت چوسي).

– **مُنکهڻُ وارو ڏنگُ هڻڻُ:** چُپ چپات ۾ نقصان رسائڻ.

- **مَنکهو ج مَنکهَا:** ذ . ٻسانگي ڪاٺي– ٻيلهنگُ (جو واڙ جي در تي هڻجي). مُني– توٽي. ٺڪر جي ٿانءَ جو هڪ قسم– ڪير يا ڏڌ جو وڏو ڪنگرُ(ت).

– **مَنکِهي ج مَنکهِيُون:** ث . مَنکهہ– لوٽي– دَڪِي– لاٽَ (ل) ڪنگر–لوٽو.

- **مُنکَهو ج مُنکها:** ذ . ٻوٽي جو هڪ قسم. ڏٽ جو هڪ قسم.
- **مَنکِهي:** اسم خاص. تعلقي ڪنڌڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **مُنکِهي ج مُنکِهيُون(ت):** ث . چاندي تپائڻ لاءِ لوهہ جو چورس ٺڪر.
- **مَنکِهيرَ ج مَنکِهيرِيُون:** ث . جهنگلي ڇٽو. ڏُٽ جو هڪ قسم– منکهيري.

– **مَنکهيري ج منکهيرِيُون:** ث . مَکهير.

- **مُنگُ جَ مُنگَ:** ذ . اَن جو هڪ قسم– مڱ.
- **مُنگرِي ج منگريُون(ل):** ث. ڏگري– ڏونگري– ڏُڪي– سؤٽي.
- **منگريا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي ڳڙهي ياسين، تعلقي روهڙي ۽ تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **مَنگڻُ:** مصدر. مَگڻ (منگيو– منگندو– منگيل).

– **مَنگ ج مَنگُون:** ث . گُهرَ– طلب– سوال. مڱڻي تيل چوڪري– مڱيندي.

– **منگايَلُ ج منگايَلَ:** ذ . صفت. مڱڻو ڪرايل. گهرايل– طلب ڪيل– سوال ڪيل.

- **منگٹُهارُ ج منگٹهارَ:** ذ . صفت. گهرندڙ– طلب ڪندڙ– سوال ڪندڙ– پينو– فقير– گداگر– بکياري.
- **مَنگندَڙُ ج مَنگندَڙَ:** ذ . صفت. گهرندڙ– طلب ڪندڙ– سوال ڪندڙ– فقير– بکياري– پينار– گدا– گداگر.
- **مَنگٹَهارَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **مَنُ مودي:** ذ . پسارڪي وَکَر جو هڪ قسم (پن سُڪل مينديءَ جهڙا، ٻج ڀاري رنگ تي، گول داڻا).
- **مَن موريو:** ذ . دوائن جي ڪم ايندڙ پسارڪي وکر جو هڪ قسم.
- **مَن موسَڙو(ت):** اسم خاص. پکيءَ جو هڪ قسم. ملاموسڙو.
- **مَن موهتو:** ذ . پسارڪي وکر جو هڪ قسم.
- **مَنن:** ث . خُودي– آپو– پاڻپو.
- **مَنَڻ ج مَنَڻُون:** ث . (سن. مر(ي) ج= صاف ڪرڻ) ڪپڙن ڪي ڌوئڻ لاءِ مصالحي ۾ وجهي مهٽڻ واري حالت– مَناڙ. انهيءَ حالت وارن ڪپڙن جو ڍِڳُ.
- **مَنَڻُ:** مصدر. (سن. مَر(ي) ج= صاف ڪرڻ) مَلَڻُ– مانجڻ. صاف ڪرڻ. گيسيءَ ۽ ڪار ۾ مَلڻ (ڪپڙا) – ڌوئڻ کان اڳ ۾ ڪپڙن ڪي مصالح ۾ وجهي مهٽڻ– مَناڙڻ– مَناڙ ڪرڻ. مهٽ سهٽ ڪرڻ– مهٽڻ (سن مر(ي) د= نِپوڙڻ) نِپُوڙڻ. زور ڏيڻ– پيڙون ڏيڻ. (سن. مَن= مڃڻ) مڃڻ– قبول ڪرڻ. وڏو ڪري سمجهڻ– عزت ڪرڻ. يقين ڪرڻ– پروسو

Gul Hayat Institute

ڪرڻ.(منيو– منندو– مَنيَلُ يا مڃيو– مڃيندو– مڃيل).

• **مَنَڻُ ج مَنَڻَ(ل)ي ذ .** نَٽ جو هڪ حصو(جنهن ۾ ڇيڙيون، پارڙا وغيره پون).

• **مَنَڻُ:** مصدر.(سن. مُندَ= ڪوڙڻ) پاڪي سان وار ڪُوڙڻ– (وار) لاهڻ. ٻار جا پهرئين دفعي متي جا وار ڪُوڙڻ– جهنڊ لاهڻ(سڳڻ ۾ ساٿ سان). (مُنيو– مُنيندو– مُنيل).

• **مَنَڻُ ج مَنَڻَ : ذ .** (سن. مُندَ= ڪوڙڻ). ٻار جي پهرئين دفعي متي ڪُوڙڻ واري حالت. جهنڊ لهرائڻ(ل). ٻار جا ڄَمَرُ وار– جهنڊ. عقيقو.

– **مَنَڻُ لَهرائڻُ:** جهنڊ لاهرائڻ.

• **مَنُو:** صفت. (سن. مَنُ= سمجهڻ) ڏاهو– دانشمند.(ذ).پهريون انسان. انسان ذات جو ابو(هندن جي خيال موجب هڪ پرلئي ۽ ٻي پرلئي جي وچ ۾ جيترو وقت دنيا رهندي تنهن کي "ڪلپ" چوندا آهن. هن ڪلپ جا چوڏهن حصا ٿين ٿا، جن مان هر هڪ کي منونتر چيو وڃي ٿو. هر هڪ منونتر جي شرعات ۾ پهرين منو پيدا ٿيندو آهي، اهڙا ست منو هن وقت تائين ٿي گذريا آهن). (اسم خاص). هڪ وڏي برهمڻ جو نالو(جنهن شروع شروع ۾ ڌرمي قاعدا قانون ٺاهيا).

• **مِنو ج مِنا: ذ .** صفت. وينڊل نَڪُ وارو– ننڍي نَڪُ وارو– ٻِنو.(ذ). ٻِلو.(ل). ننڍو ڇوڪرو.(ٺ).

• **مُنو ج مُنَا: ذ .** ائٺ جو هڪ عضوو– ائٺ ۾ لڳل هڪ وڏو ڪِلو. ائٺ جي اڳين يا پوئين ٻِي ڪائي– مونو. ٻيڙيءَ جي تَرءِ پاسي کي ملائيندڙ ڪائي. بيل گاڏيءَ ۾ پانڪ ۽ چورسي جي وچ ۾ لڳل ڪائي. ڪَٽَ جو پائو. نار جو هڪ عضوو– وڏي چڪر ۾ وڌل ٻِي ڪائي.(صفت). ڪنهن بہ شيءِ جو ٽي ڀاڱي چار (3/4) حصو– پوڻو. گهٽ– ٿورو. اڻپورو. لاٿو. مُنڊو.

– **مُنو ڀڪانو: ذ .** ٽوٽيءَ مٿان ٻن انگهن سان ٺلهي ٽوٽي(جنهن تي ڪاڄڻ جو هڪ پاسو رکجي).

– **مُنو مڙسُ ٿيڻُ:** سن. بلوغت کي ويجهو ٿيڻ–جوانيءَ کي پهچڻ.

• **مُنو:** ذ. ننڍو ڇوڪرو. ٻارُ.(صفت). پيارو. لاڏلو– ڏُلارو.

• **مَنوت:** ث . مَنوتِي.

• **مَنوتِي ج منوتِيُون:** ٿ (سن. مانَتَ> مَن= مڃڻ) مڃڻ جي حالت (نبيرو وغيره). مَڃتا– مڃوتي– قبوليت– اقرار– رضامندو– هائوڪار– هاڪار– اقرار. خاطرجمع– ٻاس– سُکا. نذرانو– پيٽا(ت).

• **مُنَوَرُ ج مُنَوَرَ: ذ .** صفت. (ع. نور). نور ڏنل– روشني ڏنل– نوراني– نورانو– روشن– چمڪندڙ– چلڪيدار– تابان. جهلڪا ڏيندڙ. مشهور– پڌرو.

• **مَنورٿُ ج مَنورَٿَ: ذ .** مَن جو ارٿُ. دل جي مراد. ويچار– خيال– مطلب– مرضي– ارادو.

• **مَنوهَار ڪَرڻُ(ٿ):** ڳَڏجي آفيم وٺائڻ.

• **مَنوهَر: ذ .** صفت. (سن. مَن+ هَرَ= ڪٺي وڃڻ). دل چور – دل کي خوش ڪندڙ. من موهڻو– سهڻو– حسين– پيارو– پريتم.

• **مَنوهِڙي:** اسم خاص. تعلقي کپري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مَنهندُ:** ظرف. اڳي– اڳيان– اڳتان–سنياليندڙ– پرڇهلو.

• **مِنهہَ ج مِنهہَ:ذ .** (سن. مش). موسو– بهانو– عذر.

• **مُنهَان:** ظرف. مون کان(اڳ) – مونهان.

• **مُنهاندُ:** ذ. ث. ڳوٺڙيءَ جو منهن. جاءِ جو اڳيون حصو– اڳياڙي. ڪنهن بہ جاءِ جي اڳيان پيل زمين ٽڪر– مُهاڙي.

– **مُنهن مُنهاند:** ظرف. سامهون سامهون– آڏو اڳيان "جهڙا منهن منهاند. تهڙا پٺيرا پرين".

• **مُنهاندو ج مُنهاندا: ذ .** (سن. مُک= منهن) منهن– شڪل– شبيهہ. پهريون روپ– صورت.

• **مِنهائڻُ:** مصدر.(سن . مِشُ= مِنُهن) موشو ڪرڻ– منهن ڪرڻ– بهانو ڪرڻ– مڪر ڪرڻ– بهاني سان نڳڻ.(منهائيو– منهائيندو– منهائيل).

• **مَنَهُن ج مَنَهَن:** ذ.(سن. مَندَپ> مَندَ= اڏڻ. سنيگارڻ). لانڍي– ڇاپرو– ڇاڇو– مَنهہ– ڇنو– ڇپر– ڇَن. ڍڪ ککن کانن يا تيلن جي ڇت(جا فقط ٿوڻين تي بيٺل هجي). شادي مراديءَ واري وقت ۾ اڏيل ککائين جاءِ– مندپہ ککائين جاءِ– جهوپڙي– پُنگي– پونگڙي– شاميانو– تنبو. پناهہ– اَجهو– پوش– آڙ– بچاءُ. شاديءَ تي دعوتين کان ورتل پئسا– پُوئو– پهت.

– **مَنَهُن ڪوڙ(ٿ):** ث. شاديءَ جي تاريخ جي مقرري–ٿِت–سانباهي.

– **مَنَهُن مِني:** ذ . صفت. پريو مڙس– وڏيرو– پٽيل. آڌر. پرڇهلو– پشت پناهہ.

– **مَنَهنُ موڪُ ج مَنَهنُ موڪَ: ذ .** صفت. مَنهن مُني.

• **مَنَهِي منهِين ج مَنَهيُون:** ٿ (سن مَندَپُ= مَنَهُن). جهوپڙي – لانڍي–ڇاپرو–ڇاڇو. "جنِهين سندي مَنهين، تِنهين جو آچارُ."

• **مِنهُن ج مِنهَن: ذ .** موسو– بهانو– عذر– ڍِڱ– مِڪر– گِيگ– تِيتال– مڪر– فريب– سبب– حِرفت– ڪيڏبازي– ٽريڙ– چالو. ڏيکاءُ– دعويٰ.

Gul Hayat Institute

— **منهائِڻُ:** مصدر. بهانو ڪرڻ— ميلو ڪرڻ— ڍونگ ڪرڻ— گيگ ڪرڻ— مڪر ڪرڻ.

• **مُنهَن ج مُنهَن:** ذ. اسم(سن. مُک= مُنهن. پرا. مُنهُن= مُهاندو). مُک— مهاندو— چهرو— شڪل— صورت— مُهڙ— روءِ. وات— دهن. مول— مُنڍ— بنياد— شروعات— ابتدا— پهريائين. سوراخ— ڳِڙڪي— ٽنگ— لنگهه— در— دروازو— داخلا. ڪنهن واهه يا کور ۽ ڪڙي جي نڪرڻ وارو هنڌ— مَنبع. پاڻيءَ جي پيچ. قلم جو نِب. ڪِلڪ جي چهنب. رُخ— طرف— پاسو.

— **منهانچڙو ج مُنهانچِڙا:** ذ. صفت. ڊچندڙ ٻار— ڊيڄو ٻار.

— **مُنهانڪڙو ج مُنهانڪِڙا:** ذ. صفت. روبرو— آمهون سامهون— مقابل.

— **مُنهان پَوڻُ:** ناپسند— نہ وڻڻ— نہ گهرڻ. ڪراهت اچڻ— نفرت اچڻ— آڏو اوچتو سامهون اچڻ.

— **مُنهاندُ ج مُنهاندَ:** ذ. ڳوڻ جو منهن— ٻوريءَ جو منهن.

— **مُنهاندو ج مُنهاندا:** مُنهن— شَبيهہ— شَڪل— شَباهت. آرڪان — وصف.

— **مُنهان مَنهَن:** ظرف. منهن تائين(پريل) — چوٽيءَ تائين— ڪَنان تار. روبرو— آمهون سامهون— اڳيان— مُقابل— مَهندان.

— **مُنهَن اَچو ٿيڻُ:** خراب منهن ٿيڻ— ڪو بيجا ڪم ڪرڻ.

— **منهن اَچو ڪَرَڻُ:** ڪو بيجا ڪم ڪرڻ.

— **مُنهَن اچو هُئڻُ:** پاڻ ڪي نالائق ثابت ڪرڻ.

— **مُنهَن اُگهاڙِي ج مُنهن اُگهاڙِيُون:** ث. پرٽيل عورت. بي حيا— بي شرم (عورت).

— **مُنهَن اُونداهِي ج مُنهَن اُونداهِيُون:** ث. رات جي شروعات وارو وقت— سانجهي— نماشام.

— **مُنهَن اولائي ڪَرَڻُ(ت):** سبب ٺاهڻ— بهانو ڪرڻ— عذر ڪرڻ.

— **مُنهَن بُڇڙو ج مُنهَن بُڇِڙا:** ذ. صفت. خراب منهن وارو— منهن منهن تي چڙهيل— سوڄ منهون— ڪاوڙيل.

— **مُنهن بُڇڙو ڪَرَڻُ:** خراب منهن ڪرڻ. ڪوڙو منهن ڪرڻ. منهن کي موڙو ڏيڻ ناراضگي ۽ ڪراهت جي اظهار لاءِ منهن چِبو ڪرڻ. نفرت ڏيکارڻ.

— **مُنهَن بَڪو ڪَرَڻُ:** خراب ڪم ڪرڻ— ڏڪار جهڙو ڪم ڪرڻ— اڇو منهن ڪرڻ.

— **مُنهَن بَڪو هُئڻُ:** پاڻ کي نالائق ثابت ڪرڻ— ڪين جهڙو ڪم ڪرڻ.

— **مُنهَنُ بَندُ ڪَرَڻُ:** وات بند ڪرڻ— خاموش ڪرائڻ— مات ڪرائڻ— اعتراض ڪرڻ نہ ڏيڻ. نڪتہ چيني کان روڪڻ— عيب جوئي کان مات ڪرائڻ.

— **مُنهَن ٻَرَڻُ:** منهن چمڪڻ (عبادت ڪري) — منهن مان نور ٻَکڻ.

— **مُنهَن ٻِتَ سان لَڳڻُ:** لڄي ٿيڻ— شرمندو ٿيڻ— شرمسار ٿيڻ— پشيمان ٿيڻ— پڇتاءُ ڪرڻ.

— **مُنهَن ٻَڇڻُ:** نہ وڻڻ— منهان پوڻ.

— **مُنهَن ٻَر:** ظرف. اونڌي مُنهن— اُونڌو.

— **مُنهَن ٻَرُ ڪرڻُ:** اونڌي منهن ڪرڻ— اونڌو ڍهڻ. سخت چوٽ لڳڻ. ڌوڪو کائڻ— خوار خراب ٿيڻ— ذليل ٿيڻ.

— **مُنهنُ پلي طرف ڪَرَڻُ:** ڪعبة الله شريف ڏانهن منهن ڪرڻ. حج لاءِ روانو ٿيڻ— ڪعبت الله ڏانهن سفر ڪرڻ.

— **مُنهَن پلي ولايَت ڪَرَڻُ:** منهن پلي طرف ڪرڻ.

— **مُنهَن پوڳَ:** ذ. مڻائيءَ جو هڪ قسم.

— **مُنهَن پيلو ٿِيَڻُ:** لڄي ٿيڻ— شرمندو ٿيڻ. پشيمان ٿيڻ.

— **مُنهَن تَپِي وَڃَڻُ:** چڙ ۾ منهن ڳاڙهو ٿيڻ. ڪاوڙجڻ.

— **مُنهَن تَڪَڻُ:** منهن طرف نظر ڪرڻ— صورت ڏسڻ— شڪل ڏسڻ— منهن ڏسڻ. منهن طرف گهور سان نهارڻ. ڪنهن شيءِ لاءِ واجهائڻ. جهاتيون پائڻ.

— **مُنهَن تي:** ظرف. سامهون— روبرو— بالمقابل— آمهون سامهون.

— **مَنهَن تي تَراريُونُ مارَڻُ(ڪ):** عيب جوئي ڪرڻ— ڏوهہ گناهہ کولي پڌرا ڪرڻ. دل تراشڻ— آزارڻ— ڏکوئڻ.

— **مُنهَن تي تلڪ ڏِيَڻُ(ڪ):** منهن تي ليڪا ڪڍڻ. عام اڳيان عيب جوئي ڪرڻ. راز فاش ڪرڻ.

— **مُنهن تي تَوُ گهُمائِڻُ:** ڪارو منهن ڪرڻ. ڏوهہ گناهہ ظاهر ڪرڻ. عيب کولي پڌائڻ. راز فاش ڪرڻ.

— **مُنهَن تي تَڪڙون هَڻَڻُ(ڪ):** روبرو طعنا مهڻا ڏيڻ— اورانيا ڏيڻ. سچ چئي ڏيڻ.

— **مُنهنُ تي تامِڙي گهُمائِڻُ(ڪ):** ڳالهين ۾ مياري يا حرفي ڪرڻ— ڪاٽيارو ڪرڻ.

— **مُنهَن تي تاندا ٻارَڻُ(ڪ):** ٻارڻ ٻاري ڏيڻ— ستائڻ. ظلم ڪرڻ— ظلم مچائڻ.

— **مُنهَن تي ٺوڪي ڏِيڻُ(ڪ):** روڪ ٺوڪ چئي ڏيڻ— روبرو سچ چئي ڏيڻ— منهن تي ٺهڪائي ڏيڻ.

— **مُنهَن تي پَلٽوپائِڻُ(ڪ):** روئڻ— روڄ ڪرڻ— پار ڪڍڻ— اوسارڻ. اوڇنگارون ڏيڻ.

Gul Hayat Institute

— **مُنهن تي پوڻُ:** جڳائڻ— سيبائڻ— سُونهڻ. ٺهڻ— ٺهي بيهڻ— ٺهڪي بيهڻ— پورو ٿيڻ— ڦهڪي اچڻ. شان وٽان هجڻ. پاڻء پوڻ— وڻڻ— پسند اچڻ.

— **مُنهن تي چاڙهڻ(ک):** روبرو ڪرڻ— منهن مقابل ڪرڻ— پيش ڪرڻ.

— **مُنهن تي چٽ ڪَڍڻ(ک):** عام اڳيان سچ چئي ڏيڻ.

— **مُنهن تي چڙهڻ:** منهن مقابل ٿيڻ— روبرو ٿيڻ— مُنهان منهن ٿيڻ— سَنمک ٿيڻ— سامهون ٿيڻ— منهن ڏيڻ— مقابلو ڪرڻ.

— **مُنهن تي چوڻ:** مُنهن تي سچ چئي ڏيڻ.

— **مُنهن تي رَڪ چاڙهڻ(ک):** منهن ۾ گهنڊ پائڻ— شوڪجڻ. جٺ جي پرواهه نه ڪرڻ.

— **مُنهن تي ڪَنُل ڪَڍڻ(ک):** منهن تي چٽ ڪڍڻ.

— **مُنهن تي ماڙون ڏيڻ(ک):** طعنا ڏيڻ— مهڻا ڏيڻ. اوپالا ڏيڻ.

— **مُنهن تي مِٽي چاڙهڻ(ک):** منهن ۾ ٺلهو ٿيڻ. ڦيڻو ٿيڻ— دُدَستو ٿيڻ.

— **مُنهن تي مِٺ مِٺ ڪرڻ:** چاپلوسي ڪرڻ— خوشامد ڪرڻ— چمچاگيري ڪرڻ.

— **مُنهن تي وراڻيون ورائڻ:** روبرو جواب ڏيڻ. سِڌيون ٻڌائڻ. سامهون ٿيڻ.

— **مُنهن تي هٿَ گهمائڻ:** نڳڻ— ريبڻ. چِٽَ ٻڌڻ— دلبو ڏيڻ. دُتارڻ— ڏاڍرائڻ— ناترائڻ.

— **مُنهن تي هڻڻ:** سچ چئي ڏيڻ— رک رکاٽي نه ڪرڻ— مُنهن تي ڦهڪائڻ.

— **مُنهن ڏامِٽي تي وڃڻ:** غُصي ڪان لال ٿي وڃڻ— تَپي باهه ٿي وڃڻ.

— **مُنهن ڏامِٽي هڻڻ:** ڪاوڙ ۾ منهن ڳاڙهو ٿيڻ.

— **مُنهن ڏوڙ:** صفت. منهن پچنڊڙ— دندان شڪن. تمام سخت (جواب).

— **مُنهن ٿيڻ(ت):** (ڪنهن ڏي) ميار هجڻ. ڏوهه هجڻ.

— **مُنهن پاڻي وَرائڻ:** منهن ۾ پرجڻ. تندرست ٿيڻ. متارو ٿيڻ— سَرهو ٿيڻ. عزت وارو ڪرڻ.

— **مُنهن پائڻ:** ٻوٽ وجهڻ— وات وجهڻ. غور سان ڏسڻ— جاچڻ— جهاتي پائڻ. پرچاٽي ڪرڻ— اعزاز پُرسي ڪرڻ— غم خواري ڪرڻ. ڪنهن کي لحاظ پائي عرض ڪرڻ.

— **مُنهن پٽائڻ:** ڪنهن کي ڪجهه چوڻ سان سامهون تڪا جواب جهلڻ.

— **مُنهن پَٽائي:** ث. منهن ڏيڪارڻي. شاديءَ ۾ منهن ڏيڪارڻ جي رسم جي ادائگي. نئين پرڻيل ڪنوار کي منهن ڏسڻ جو ڏنل عيوضو— مُوڙو.

— **مُنهن پَڪو ڪرڻ:** رُک مُنهون ٿيڻ— رُٽ مُنهون ٿيڻ. دل جو سخت ٿيڻ. بي حجاب ٿيڻ.

— **مُنهن پَوڻ:** روبرو ملڻ. پرده نه ڪرڻ— ڪو بہ حجاب نہ ڪرڻ.

— **مُنهن پيلو ٿيڻ:** شرمساريءَ سبب منهن جو رونق چڙهڻ— منهن ڦڪو ٿيڻ.

— **مُنهن جاءِ تي هُجڻ:** ناهوڪو هجڻ. لائق هجڻ— جوڳو هجڻ.

— **مُنهن پڪو ٿيڻ:** بي حجاب ٿيڻ— بي شرم ٿيڻ. رُڪ مُنهون ٿيڻ.

— **مُنهن جو پَنو لهڻ:** مُنهن لهڻ— مُنهن هارجڻ. شرمنده ٿيڻ— شرمسار ٿيڻ— پشيمان ٿيڻ. ڏُڪارو ٿيڻ— رنجيده ٿيڻ. شڪي ٿيڻ.

— **مُنهن جو ڪَچو ٿيڻ:** ڳالهائڻ جو خراب ٿيڻ. گاريون گند ڏيندڙ هئڻ.

— **مُنهن جو ڪَچو هئڻ:** وات ڳاڙهو هجڻ. شرم وارو هجڻ— حجاب وارو هئڻ. شرميلو هئڻ.

— **مُنهن جو مِلو ٿيڻ:** چَترزبان ٿيڻ. خوش گفتار ٿيڻ— دغاباز ٿيڻ. دل جو پليت ٿيڻ.

— **مُنهن جون مِلايون ڪائڻ(ک):** دل کي خوش ڪرڻ. وات جا پُلاهه ڪائڻ.

— **مُنهن جي مائِٽي ڏيکارڻ(ک):** ظاهري همدردي ڏيکارڻ. ڪُوڙا دلاسا ڏيڻ. ٺلهو آسرن تي هلائڻ. دل ۾ دغا رکڻ. ويساهه ۾ مارڻ.

— **مُنهن چِنڊ:** ث. اَلني— ڦئي.

— **مُنهن خال:** ث. ڦئي— اَلني.

— **مُنهن ڏيڪارڻ:** شڪل ڏيڪارڻ— صورت پَسائڻ. ديدار ڪرائڻ— ملاقات ڪرڻ.

— **مُنهن ڏي نهارڻ:** لحاظ ڪرڻ— مُروَتَ ڪرڻ— سانگو ڪرڻ.

— **مُنهن ڏيڻ:** سامهون ٿيڻ. دوبدو ٿيڻ. مقابلو ڪرڻ. (تڪليف کي) سامهون ٿيڻ. (خرچ جو) پوراڻو ڪرڻ . وات اتڪائڻ. مُهاڏو اتڪائڻ. زور آزمائڻ.

— **مُنهن رَکڻ(ت):** وهنوار رکڻ— ڏيتي ليتي رکڻ.

Gul Hayat Institute

– **مُنهَن رکِٽِي ج مُنهَن رَکِٽِيون:** ث . نندي ٻار جي مُنهن مٿان وڌل ڪپڙي جي ڇتي– مُنهن رَکِي– دمدار.

– **مُنهَن رَکِي ج مُنهَن رَکِيُون:** ث . مُنهن رکِٽي.

– **مُنهنڙو ج مُنهَنڙا:** ذ . ننڍو منهن. پيارو يا منڙو منهن.

– **مُنهَن زورُ ج مُنهَن زورَ:** ذ . صفت. جنهن کي ضابطي ۾ رکي نہ سگهي. اَجهَلُ– بي لغام– بي مُهارُ. بي چيو– بي فرمان. سرڪش– فسادي–بغاوتي. شوخ(گهوڙو)– ڇڙواڳ–آزاد– اڍنگو. وات ڦاٽوڙو– بَڪ بَڪيو– ٻَڪوادي.

– **مُنهَن سُڄائِڻُ:** ناراض ٿيڻ– ڪاوڙجڻ– ٿوڪجڻ– مِٿون سُڄائڻ.

– **مُنهن سُوڄو ج مُنهَن سُوڄا:**ذ. صفت. ناراض– شُوڪيل– ٿُوڪيل– ڪاوڙيل– سِيٽيل.

– **مُنهَن شُوڪَڻُ:** منهن سُڄائڻ.

– **مُنهن ڦَٽ:** ذ . صفت. ڦاٽل منهن وارو–صاف گو. ڳالهائڻ جو رُکو.

– **مُنهَن ڦِڪو ٿِيَڻُ:** منهن هيڊو ٿيڻ– منهن زرد ٿيڻ– منهن جو پنو لهي وڃڻ– مُونجهو ٿيڻ– مايُوس ٿيڻ– غمگين ٿيڻ– اُداس ٿيڻ– حيران پريشان ٿيڻ. پشيمان ٿيڻ– شرمسار ٿيڻ– شرمنده ٿيڻ.

– **مُنهَن ڦُلَ:** ث . ڦٽي– اُلٽي– اوڪ– ڪيَ– اوڇارو.

– **مُنهَن ڦيرڻُ:** منهن ٻئي پاسي ڪرڻ. منهن موڙڻ– بي رُخي اختيار ڪرڻ. ناراضپو ڏيکارڻ– ناراضگي ڏيکارڻ.

– **مُنهَن ڪارائِي ڪَرَڻُ:** بُرو ڪم ڪرڻ– بُڇڙو ڪم ڪرڻ. ناجائز ڪم ڪرڻ.

– **مُنهَن ڪارو ج مُنهَن ڪارا:** ذ . صفت. سياه رُو. بدافعال– بدڪردار. بدنام– رُسوا– خوار– خراب– ذليل.

– **مُنهَن ڪارو ڪَرَڻُ:** منهن کي ڪاراڻ لڳائڻ– منهن کي سياهي لڳائڻ. زنا ڪرڻ– بدفعلي ڪرڻ. ناجائز ڪم ڪرڻ. بڇڙائي ڪرڻ.

– **مُنهنڪاڻَ:** ث . پرچاڻي– غم خُواري– عذر خواهي.

– **مُنهَنڪاڻ ڏِيَڻُ:** پرچاڻي ڏيڻ– غم خواري ڪرڻ.

– **مُنهَنڪاڻ لاهِڻُ:** پرچاڻي ڪرڻ– غم خواري ڪرڻ– عذرخواهي ڪرڻ. ميار لاهڻ.

– **مُنهَن ڪَيڻُ:** منهن ٻاهر ڪيڻ– ظاهر ٿيڻ– نروار ٿيڻ– ڏيکاري ڏيڻ– پڌرو ٿيڻ– نمودار ٿيڻ.

– **مُنهَن ڪَرڻُ:** رُخ ڪرڻ– اوڏانهن هليو وڃڻ. روانو ٿيڻ(بنا پڇا ڳاڇا جي). ڀڄي وڃڻ.

– **مُنهَن ڪُونشَرو ج مُنهن ڪُونشَرا:** ذ . صفت. نرم منهن وارو. شرميلو. لحاظي. حضور شرم. ڳالهائڻ ۾ نرمي ڏيکاريندڙ.

لِلي ڇِپي ڪندڙ. ٻئي جي چوڻ تي لڳندڙ– پرمتڙيو.

– **مُنهن ڪارَ:** ث . منهن ڇنڊ– منهن خال– منهن ڪال.

– **مُنهن ڪالَ:** ث . قيءَ– اُلٽي.

– **مُنهن ڪان وٺڻ(ت):** سخت ڳالهائڻ. لَڄي ڪرڻ– شرمندو ڪرڻ.

– **مُنهن ڳَاڙهو ٿِيَڻُ:** ڪاوڙ سبب منهن سرخ ٿيڻ. ڪاوڙجڻ.

– **مُنهَن گهُنجائِڻُ:** منهن ۾ گهنڊ وجهڻ. ناراض ٿيڻ– ڪَراهت ڪرڻ– نفرت ڪرڻ.

– **مُنهن لِڪائِڻُ:** منهن نہ ڏيکارڻ– پردو ڪرڻ. حجاب ڪرڻ. نٽائڻ. ڪَسائڻ.

– **مُنهَن لَڳَڻُ:** منهن پوڻ– پردو نہ ڪرڻ. حجاب نہ ڪرڻ– شرم نہ ڪرڻ.

– **مُنهَن لڳَٽِي:** ث . ڏيٺ ويٺ– ملاقات– سڃاڻپ– پَڇاڻ– واقفيت. رستو. لحاظ.

– **مُنهَن لَهَڻُ:** منهن جو پنو لهڻ. منهن جو رنگ گهٽ ٿيڻ– رونق لهڻ. ڦِڪو ٿيڻ– شرمسار ٿيڻ– لڄي ٿيڻ. پشيمان ٿيڻ .

– **مُنهَن مَاري ڪَرَڻُ:** بڪواس ڪرڻ. مهاڏو اٽڪائڻ– جهيڙو ڪرڻ– جهَڳڙو ڪرڻ. ٽَنٽو مچائڻ– رَد ڦَد ڏيڻ– حجت ڪرڻ.

– **مُنهَن مان جوتُ ظاهر ٿِيَڻُ:** منهن مان نور وسڻ– منهن چِمڪڻ.

– **مُنهَن مان رَتُ ٽِمَڻُ:** منهن ۾ رت جي گهڻائي هجڻ. حد درجي جي ڪاوڙ چڙهڻ.

– **مُنهَن مَان سَهِي ڪَرَڻُ:** چهري ڏسڻ سان دل جو حال ڄاڻڻ– قيافو سڃاڻڻ– طبيعت منجهان واقف ٿيڻ.

– **مُنهَن مَان مِٺو ٻولَڻُ:** زبان مان سٺا الفاظ ڪڍڻ. خوش اخلاقيءَ سان ڳالهائڻ. پيار وارو ڳالهائڻ.

– **مُنهَن مان مَٽِيا ٻَڪَڻُ:** منهن مان نيڪي ٻڪڻ– منهن مان بزرگيءَ ۽ ڀلائي ڏسجڻ ۾ اچڻ.

– **مُنهَن مَان نورُ ٻَڪَڻُ:** منهن مان مٽيا ٻڪڻ.

– **مُنهَن مَٽَائِڻُ:** منهن ڦيرائڻ. رخ بدلائڻ. پيرو پَچڻ– اچڻ وڃڻ ڇڏي ڏيڻ– اچ وڃ بند ڪرڻ– ناراض ٿيڻ– ڪاوڙجڻ– غصو ڪرڻ.

– **مُنهَن مِٺو ج مُنهَن مِٺا(ڪ):** ذ. صفت. سهڻو– خوبصورت– سندر– حسين.

– **مُنهَن مِٺو ڪَرائِڻُ:** ڪا بہ مِٺي شيءِ ڪارائڻ– مٺائي ڪارائڻ.

– **مُنهَن مٿو پِٽَڻُ:** رڙيون ڪرڻ– دانهون ڪرڻ. آهہ و زاري ڪرڻ. روئڻ– رڙڻ . واويلا مچائڻ. فرياد ڪرڻ.

– **مُنهَن مَٽي ڪَرَڻُ:** عزت وارو ڪرڻ– عزت وڌائڻ– مانائتو ڪرڻ.

– **مُنهَن مٿي ڪري هلَڻُ:** ڦوندبُ ۾ ڀرجي هلڻ. ڦِندب ڪرڻ– وڏائي ڪرڻ.

– **مُنهَن مُقابلُ ج مُنهَن مُقابل:** ذ . صفت. منهن سامهون– روبرو– آمهون سامهون– سنمک. اڳيان.

– **مُنهَن مُقابلُ اَچَڻُ:** روبرو ٿيڻ– آمهون سامهون ٿيڻ.

– **مُنهَن مُقابل ٿيَڻُ:** آمهون سامهون ٿيڻ– روبرو ٿيڻ– دوبدو ٿيڻ– مُنهان مُنهن ٿيڻ– سنمک ٿيڻ.

– **مُنهَن مُلاحظو:** ذ . خيال. پرواهه– سانگو– لحاظ– رکٽي. ادب– عزت– هاءِ ياءِ– سنمانُ.

– **مُنهَن موڙڻُ:** منهن ڦيرائڻ– رُخ ڦيرائڻ. پاسو ڪرڻ– موڙو ڪرڻ.

– **مُنهَن موڪ:** ٿ . جهجهائي – گهٽائي. سُڪر– سَبزُ سالِي. ڪليل ڳالهيون ٿيڻ"لوڪ منهن موڪ".

– **مُنهَن موڪ(ت):** ذ . شاديءَ جي هڪ رسم.

– **مُنهَن مونَنُ ۾ هڻَڻُ:** ڪنڌ گوڏن ۾ هڻڻ. عبادت ۾ ويهڻ– مُراقبي ۾ ويهڻ. شرمندو ٿيڻ– لڄي ٿيڻ– ڦِڪو ٿيڻ.(ڪ).

– **مُنهَن ميرُ:** ذ . منهن اونداهي– منهن ميرائي.

– **مُنهَن ميرائي:** ٿ. منهن اونداهي– منهن ميرَ– نِماشام– سانجهي– اُجهندو– انڌيرو.بي لحاظي– بي مُروتي– بي شرمائي.

– **مُنهَن ميڙ(ل):** ذ . صفت. رلٽو مِلٽو– ڪِلمڪ.(ذ). سڀ ڪنهن ڦرَ تي مڙندڙ اٿ.

– **مُنهَن ميل ڪرَڻُ:** ملاقات ڪرڻ– مِلڻ– گڏجڻ– گڏجاڻي ڪرڻ.

– **مُنهَن ۾ پاڻي اَچَڻُ:** سَرهو ٿيڻ– خوش ٿيڻ– راضي ٿيڻ– آسوده ٿيڻ.

– **مُنهَن ۾ ڌُوڙ پائڻُ:** بُڇڙو ڪم ڪرڻ– خراب ڪم ڪرڻ– ناجائز ڪم ڪرڻ. نڳي وڃڻ– دلبو ڏيئي وڃڻ. بُڇڙوءِ خراب خوار ٿيڻ. "آزمائي ڪي آزمائي، سو ڌوڙ منهن ۾ پائي"(چوڻي).

– **مُنهَن ۾ ڌُوڙُ وجهڻُ:** منهن ۾ ڌوڙ پائڻ.

– **مُنهَن ۾ سر وجهَڻُ:** پيشاني ۾ گهنج وجهڻ– ناراضگي يا نفرت سبب منهَن کي موڙو ڏيڻ.

– **مُنهَن ۾ گهنڊ پائڻُ:** منهن ۾ سَرَ وجهڻ. ناراض ٿيڻ– ڪاوڙجڻ.

– **مُنهَن ۾ گهنجُ وجهَڻُ:** منهن ۾ سَرَ وجهڻ.

– **مُنهَن ۾ مايِٽو ٿيڻُ:** فقيري رُوپ اختيار ڪرڻ– درويش ٿيڻ– الله لوڪ ٿيڻ. ظاهري غريب ٿيڻ.

– **مُنهَن ۾ مِٽي وجهَڻُ:** منهن ۾ ڌُوڙ پائڻ. ڳالهين ۾ (ٻئي ڪي) ڪوڙو ثابت ڪرڻ.

– **مُنهَن ۾ مَٺيا هڻَڻُ:** منهن ۾ جوت هڻڻ. رعب وارو هجڻ– دٻدٻي وارو هجڻ– همٿ وارو هجڻ.

– **مُنهَن ۾ نُورُ وسَڻُ:** منهن مان نُور بَکڻ.

– **مُنهَن هُئَڻُ:** ڏيتي ليتي هجڻ– وهنوار هجڻ– حساب ڪتاب هجڻ– مُهاڙي هجڻ.

– **مُنهَن هيٺ ڪرَڻُ:** بي لحاظ ٿيڻ– بي مُروت ٿيڻ– بي مُحابو ٿيڻ– شرمنده ٿيڻ– شرمسار ٿيڻ– پشيمان ٿيڻ.

– **مُنهَن هيٺ ڪري هلَڻُ:** نِوڙت سان هلڻ– نَهٺائي سان هلڻ– نماڻائي سان هلڻ– تمام غريب تي هلڻ. سنِيالي هلڻ– ڏسي وائسي هلڻ– جانچي جُونچي هلڻ.

– **مُنهِين:** ٿ . صفت. منهن جي– منهن واري.(ٿ) مُهاڏو.

– **مُنهِين اَٽڪائڻُ:** مُهاڏو اٽڪائڻ– مُنهن ڏيڻ– جهيڙو ڪرڻ– واٿورڻ.

• **مُنهَند(ل–ڪ):** ظرف. پهريائين. مُنڍ ۾– اوائلي. اڳيان– اڳ ۾– پيش. اڳتي اڳيرو.

– **مُنهَندارُ ج مُنهَندارَ:** ذ . صفت. اڳواڻ– منهنديون– مهندارُ.

– **مُنهَندان:** ظرف. مَنهَند.

– **مُنهَنداهُون ج مُنهَداهان:** صفت. اڳيون– اصلوڪو. پهريون– شروعاتي. اڳواڻ– سردار– مهندار.

– **مُنهَنديرو ج مُنهَنديرا:** ذ . صفت. تورو اڳيرو– اڳتون– اڳيان – اڳ ۾.

"نہ موٽن موت ڪان مانجهي،
هلن مَنهدار مَنهَنديرا"(احمد ملاح).

• **مُنهَند:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مُنهَنبُ ج مُنهَنب(ل):** ذ . ڳوٺ جي منهن سبڻ وارو ڏاڳو بوريءَ جي منهن سبڻ وارو ڏورو.

• **مِينهَن ڦڙي:** ٿ. پرت جو هڪ قسم– مينهن جي ڦڙين وانگي پريل پرت– پڳڙي نموني پريل پرت.

• **مُنهَنگو ج مُنهنگا:** ذ . صفت. مهانگو مهنگو.

– **مُنهَنگائي ج مُنهنگايُون:** ٿ . مهانگائي.

• **مُنهَن مُڪوِي:** اسم خاص. تعلقي سيوهڻ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مِينهَن وساڙو ج مِينهَن وَساڙا:** ذ . جيت جو هڪ قسم– برسات بعد پيدا ٿيندڙ ڳاڙهو جيت. هِينبو– هِنبوو.

• **مُنهَڻُ:** مصدر.(سن. مُس= وچوڙڻ. پچڻ) نقصان پهچائڻ. تڪليف پهچائڻ– ايذائڻ. ناس ڪرڻ(مُنهيو– مُنهيندو– مُنهيل).

Gul Hayat Institute

- **مَنهون ج مَنهان:** ذ . جيت جو هڪ قسم (جو زمين جي آلاڻ تي پيدا ٿئي ۽ چَڪ هڻي).

"جت مَنهَان مچن، ڪُت ڪارڙا، ڏيل ڏکوئن ڏنگ ".(عيدن شاهہ).
- **مَنهُونگِڙو ج مَنهَونگِڙا:** ذ . چوُنري جو دروازو يا لنگهہ.
- **مَنهين ج مَنهيُون:** ث . (سن. مَندَ= سينگارڻ، اَڏڻ) ڪکائن اڏيل ڇت— نندو منهہ. جهوپڙو. ڇنو.
- **مَنهيارُ مَنهيارَ:** ذ . صفت. (سن. مَڻ= جواهر+ ڪار= ڪم ڪندڙ) ڪچ جو سامان وڪڻندڙ— مَڃار— مروهياڙ.
- **مَنِي:** ث (ع). ڏات— نطفو— ٻيرج— ٻِند. سن مڇيءَ جو هڪ قسم.
- **مِنِي ج مِنِيُون:** ث. ٻِلي— ڦوسِٽي. ننڍي ڇوڪري.(ت). (صفت). وينل نڪ واري— ٻِني(ل). "مِني ڪوپ ڪِني." (ڀهاڪو).
- **مُنِي ج مُنِي:** ذ . صفت. (سن). گَهرو خيال ڪندڙ— ويچار وارو— مفڪر— فيلسوف— گِناني. رشي— ساڌو— لوڪ تياڳي. (سن موردن= مکيہ) مکيہ ماڻهو— مکي. سردار.
- **مُنِي ج مُنِيُون:** ث. توٽي— ٿُنيو— ٿَنيہ ڳاهڻ جي لاءِ رکيل ول جي وچ ۾ کتل ڪاٺي (جنهن ۾ ڏاند ٻڌجن) — مُنو(ل) ڪورڪي ڪم جي اصطلاح ۾ تاڃيءَ جي پڇاڙيءَ ۾ زمين ۾ کتل ڪاٺي (جنهن ۾ اٽاوت مهل تاڃيءَ کي ٻڌي ڇڏبو آهي). هَرلي جو هڪ عضوو— ڇَڪر وارو آرو(ل). هندن ۾ شادي جي رسم— شاديءَ وقت ٿاهيل ڪاٺي (جنهن جي مٿان ٻہ ڪاٺيون منڌيئڙي وانگر لڳل هجن. انهيءَ ڪاٺيءَ ۾ نوڙي ٻڌل هوندي آهي، جا اهنر شادي کان اڳ ڪپيندو آهي). وهاڻ تي ڇوڪريءَ جي مائٽن کي ڏنل پئسا. ڪاردار يا اِجاردار جي رهڻ جي جاءِ رڍن جي بند ڪرڻ جي جاءِ— واڙ— واڙو (صفت). مڏي— لَسي— ڪُند— ماڻ ۾ گهٽ— پوٽي (ٽي ياڳي چار حصي جيتري).

— **مُنِيائِي:** ث . مڏائي— لمائي.

— **مُنِي ٻائڻُ:** هندڪي اصطلاح ۾ ڪنهن دوست يا عزيز جي ڌيءَ جي شاديءَ تي ڪجهہ پئسا ڏيڻ لاءِ وڃڻ.

— **مُنِيءَ ۾ ٻَڌَڻُ(ت):** توٽي ۾ ٻڌڻ— سوگهو ڪرڻ. ضابطي ۾ رکڻ.

— **مُنِيُون ٻَجَڻُ(ت):** حد کان لنگهي وڃڻ.

— **مُنِي هَريڙ(ت):** صفت. ننڍي قد وارو— ٻندرو.
- **مُنسَاڃِي(ٿ):** ذ . مٿل ٻار بعد ٿئون ڄاول ٻار.
- **مُنِيبُ ج مُنِيبَ:** ذ . صفت. (ع). نائب. ڪارخاني جو مکيہ ڪم هلائيندڙ ماڻهو— گماشتو— پلاوٽو. ڪم هلائيندڙ— ڪاربرداز— سربراهہ— منيم.
- **مُنِيمُ ج مُنِيمَ:** ذ . صفت. منيب.
- **مَنِي پُوري:** ث . مڇيءَ جو هڪ قسم.
- **مُنِيرُ ج مُنِيرَ:** ذ . صفت (ع. نور). نور وارو— منور. چمڪندڙ— جهلڪندڙ— جهلڪٽو— روشن— چلڪندڙ. چمڪيدار— تجليدار.
- **مَنيُون جاگيرِ:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو. (لست).
- **مَنِيئان(ت):** ث . ڪپهہ جون پوٽيون جن سان ڪَسُنبي (ڳاريل آفيم) چاٽجي.
- **مَڻِ ج مَڻِيُون:** ث . اسم. (ن). نانگ جو مُهرُ (واسينگ نانگ جي مٿي مان نڪرندڙ ننڍڙي لَسِي ٽِڪي جيڪا ڪنهن نانگ جي ڏنگ تي رکجي تہ زهر چوسي ڪڍي). مٽيو— موتي— مَٽڪو. قيمتي پٿر— جواهر— رَتن— هيرو. مٽيا. تجلو.
- **مَڻُ ج مَڻَ:** ذ . (ع. مَنَ = وزن) چاليهن سيرن تور جو هڪ وزن (هيءُ لفظ عربي ۽ پارسيءَ ۾ " من= وزن" طور ڪم ايندو آهي، اهو لفظ ڏکڻ هندستان جي 'ڪالدين' ۽ 'دراوڙ' ٻولين ۾ پڻ موجود آهي ۽ پڻ سنسڪرت ۾ "ما= وزن ڪرڻ" آهي. عبراني ۾ "مانيهہ+ايمن" موجود آهي، رومن ٻوليءَ ۾ "مين= مڻ" آهي)

— **مَڻَڪُ ج مَڻَڪَ:** ذ . صفت. مڻ وزن جو— مَڻُ وارو. مڻ جيڏو.

— **مَڻَڪَتِي ج مَڻَڪتِيُون:** ث. ڪنهن جَنس (اناج) جي مڻن ۾ اندازي سان ڪٿ ڪرڻ جي حالت— مَڻ ڪٿ— سير تي مُجرائي. مڻن ۾ تور.

— **مَڻَ ڪَٿَ ج مَڻَ ڪَٿون(ت):** ث . ڪَڻِ— داڻا بندي.
- **مَڻائِڻُ:** مصدر.(سن. مَن= چاڻڻ، ڏسڻ) ڏيکارڻ. ظاهر ڪرڻ.
- **مَڻَڪِڙو(ڪ—ل):** ذ . ٻَرت جو هڪ قسم.
- **مَڻِڪو ج مَڻِڪا:** ذ . (سن. مَڻ= موتي) مٽيو— موتي— داڻو— تسبيح جو داڻو. مڙکو. پٿر جو موتي. ڳچيءَ جي ٻُٽ جو هڏو. اک جي ماڻڪي. تارو— پُتلي.

— **مَڻِڪو چڙهڻُ:** بيهوش ٿيڻ— ڏِڪرجڻ— ڪنڌ ڀڄڻُ.

— **مَڻِڪو ڦيرڻُ:** مَٽيو ڦيرڻ— تسبيح پڙهڻ.
- **مَڻِڪِي:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **مِڻِ مِڻِ:** ث . (سن. مَڻ= ڀِٽِڪو. ع. مِرمِر) ڇپن ۾ ڳالهائڻ— ڀُڻ ڀُڻ— مِر مِر— وس وس.

— **مِڻِ مِڻِ ڪَرَڻُ:** ڇَپنَ ۾ ڳالهائڻ— ڀُڻ ڀُڻ ڪرڻ— مِر مِر ڪرڻ— ڀُڻڪات ڪرڻ— ڀُٽڪو ڪرڻ.
- **مَٽَڻُ:** مصدر. (سن. مَن= چاڻڻ، ڏسڻ) ڏسڻ— نهارڻ. جاچڻ— پَسڻ. رُخ رکڻ. رُلڻ. والارڻ— پرڻ(جاءِ). (مَٽيو— مَٽندو— مَٽيل).

• مڻڻُ: مصدر. گڏجڻ. ڪنهن ڏانهن رخ رکڻ– مهڙ ڪرڻ– حملي لاءِ منهن ڪرڻ. مِلڻُ– پِڙڻُ– گڏجي وڃڻ. لهڻُ– حاصل ڪرڻ– هٿ ڪرڻ. (مڻيو– مڻيل– مڻندو).

• مڻو ج مڻا: ذ. صفت. (ع. ف. مَنُ= وزن) مڻ جو – مڻ وارو. مرڪبات ۾– مڻن جو تعداد ظاهر ڪندڙ لفظ("ٻه مڻو، ٽه مڻو، چؤ مڻو"وغيره).

• مڻو ج مڻا: ذ. صفت. نڪ مان ڳالهائيندڙ– گهُڻو منو– ٻنو.

• مڻوهر(ٿ): اسم خاص. مينگهوارن جي هڪ ذات جو نالو.

• مڻي: حرف جر. ڏي– ڏانهن پاس– طرف – وٽ– لڳ– ڳَرِ.
"هلندي هاڙو مڻي، ڪرڻ ڪوهه پيام"(شاهه).

• مڻي: ث. مڻيا. جوت– ٽور. موتي– مڻيو.

– مڻي ڪارُ: ذ. صفت. مڻين جو ڪم ڪندڙ. سونارو.

• مڻيا ج مڻيائون: ث. (سن. مڻي) . نور – روشنائي. جوت. تيجُ– جلوو.سونهن– سوڀيا. تجلو– پرڪاش. خاص خوبي– جوهر. هوشياري. چمتڪار– ڪرامت. سگهه– طاقت.

– مڻيادارُ ج مڻيادارَ: ذ صفت. مڻيا وارو– مڻيارُ– نور وارو. سهڻو– حَسين– خوبصورت– سُندر. سگهه وارو– طاقت وارو– ٻلوان.

– مڻيارُ ج مڻيارَ: ذ. صفت. مڻ وارو. ڪارو نانگ(جنهن جي مٿي ۾ مڻ ٿئي).

• مڻيو ج مڻيا: ذ. (سن. مڻ= موتي) موتي– مٽڪو– داڻو– ٻيڙو. رتن– جواهر– هيرو. ڳهه– زيور. ڪوڙو موتي– ڪچ– پٿر جو مٽڪو. مٽڪو.

• مڻيهارُ: ذ. صفت. (سن. مَنيڪارُ= مڻيهار). مڻيهاري وارو– زريءَ وغيره جو سامان وڪڻندڙ– مرهياڙ– مجار.

– مڻيهاري ج مڻيهاريون: ث . زري، ڦيٽ وغيره جو سامان– مرهياڙ جو سامان– مرهياڙي.

• مُو: ذ. (ف). وار– ڪيس– چِتا– گيسو– ڪاڪل.

– مُوشگافي: ث باريڪ جاچ– باريڪ بيني. انتهائي– غور و خوض.

• مُوشگافي ڪرڻ: حد کان وڌيڪ خيال هلائڻ. باريڪ بيني ڪرڻ.

• مُوا: ذ. صفت. (جمع). مري ويل – مئا. (حرف ندا). او مري ويلَ! – اومُئا ! – ڪمبخت ! – مُوا چورا(اسم خاص). هڪ ذات جو نالو. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• مُواجِبُ: ذ . (ع. موجب جو جمع) محنت جو عيوض(جيڪو واجب هجي). پگهار– تنخواهه– وظيفو– ماهيانو– مزوري– مزدوري– پورهيو– لوازمو.

• مَواج: اسم خاص. ڪراچيءَ وٽ ماريپور ڪاڻ جي اصل ميدان جو اڳيون نالو. ايريا . هڪ ديهه جو نالو.

• مُؤاخذو ڪرڻُ: وٺ پڪڙ ڪرڻ– ڪيتو لوڙائڻ– بدلو وٺڻ– انتقام وٺڻ– عيوضو وٺڻ. ڪيل ڏوهه جي سخت سزا وٺڻ.

• مَوادُ ج مَوادَ: ذ. (ع. جمع ماده جو) هر شيءِ جو اصل– مادهه– جوهر– مايو. مال. مصالح. مضمون.

• مَوادي: ظرف. (ف. مَبادا). ڪڏهين– بعضي– ڳاهي. بعضي– اتفاقاً– اتفاق سان– قسمت سان– شايد– متان– موازي.

• مَوازُ ج مَوازَ: ذ. صفت. مَتارو– ٽلهو.

– مَوازُ ٿيڻُ: متارو ٿيڻ– ٽلهو ٿيڻ.

• مَوازِجڻُ: مصدر. ٽلهو ٿيڻ. هٺ ۾ پرجڻ. پاڻ زورو ٿيڻ– خودسر ٿيڻ– هوڏي ٿيڻ– خود غرض ٿيڻ. پنهنجي رؤ تي هلڻ– بي پرواهه ٿيڻ(موازيو– موازبو– موازيل).

• مَوازي: (ف. مَبادا جو بگڙيل) .(ظرف). شايد– متان– جمَ– نجاڻا– مَڃڻ– جيڪر– الاجي.

• مَواسُ ج مَواسَ: ذ . صفت. بي لغام– اَجهل. سرڪش. بيپرواهه. ناشناس– بي ڍنگو– اَڻ گهڙيو– اَڏنگو.

– مَواسي ج مَواسيون: ث . مغروري– گهمنڊ– غرور– لاڏ– چاڳ. البيلائي. لاپرواهي.

– مَواسِي ج مَواسِي: ذ. صفت. مَواس– هٺ.

• مواسجڻُ: مغرور ٿيڻ. هٺيلو ٿيڻ. مڳجڻ– مَست ٿيڻ. ايمان جي ڪري جهل پل ڪان نڪري وڃڻ. اهنڪار ڪري بيهودو هلڻ. البيلائي سان ورتڻ.(مواسيو– مواسيندو– مواسيل).

• مُوافِقُ: صفت. (ع. وَفق) مُطابق– جهڙو– ساڳيو– موجب– پٽاندر– سارو. برابر– ٺيڪ– جوڳو. سهڻ جهڙو– سُهائيندڙ– وڻندڙ– ڀاءِ پوندڙ– سڀائيندڙ. پورو پنو– وچولو– معتدل. مناسب.

– مُوافِقت: ث . جهڙائي. برابري. سُنائي. دلپسندي. ناهُ– ميلاپ– ميل– لائقي.

• مَوالي ج مَوالِي: ذ. صفت. (ع. مولِي جو جمع) دوست. نوڪر – غلام – چاڪر. مستيءَ وارو– مست. نشو واپرائيندڙ – نشئي. علتي فقير.

• مَواهيرُ: ذ. (ع. مُهر جو جمع) مُهرون– ٺپا– صحيحون.

• مُوبَدُ: ذ. (ف). پارسين جو پروهت– زردشتن جو پيرُ.

• موبِي ج موبِي: ذ. صفت. (ع. مربِي= وڏو) وڏو– مُربي. سڀ کان وڏو(پٽ يا پاءَ). مُکُ. سردار.

Gul Hayat Institute

• **مَوتُ ج مَوتَ:** ذ . (ع). وفات— مرگ— فوتُ— انتقال— مرتيو— مرڻو— رضا— قضا— رحلت. ڪالُ— اجَلُ— اَزلُ— ڪتي. شامت. مصيبت. فنا.

— **مَوت اَچَڻُ:** وفات ڪرڻ. ڪالُ اچڻ— اَزَلُ اچڻ— قضائي اچڻ. مصيبت اچڻ.

— **مَوت جو گهنڊُ گَسَڻُ:** موت جو پڙلاءُ ڪنن تي پوڻ. موت اچڻ جا پسڻ پوڻ.

— **موتُ کي سَڏُ ڪرڻُ:** ڪتيءَ کي سڏڻ. عزرائيل کي سڏڻ. خوفناڪ ڪم ڪرڻ. سرُ وجڻ جهڙا ڪم ڪرڻ.

— **مَوتِمارُ ج مَوتِمارَ:** ذ . صفت. ماريندڙ. قاتل— گهاتِي— ڪاري— مارُو— خُونِي.

• **موٽڙ(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **موتيئَڙو:** ذ . بيماريءَ جو هڪ قسم. ماتا جو هڪ قسم(جنهن ۾ داڻا موتيءَ جي داڻي جيڏا نڪرن).

• **موتِي ج موتِي:** ذ . (دراوڙي مُڪتَ.پرا. موتي. سن. موتي پڪ> مئوڪتڪَ> مُڪتا=موتي). سامونڊي سپ مان نڪتل قيمتي داڻو— ٻيڙو— مرواريد— لُؤلؤ— گوهر— دُر. مٽيو— هيرو— جواهر— رتَنُ. چمڪندڙ رتن. مٽڪو. شيشي وغيره مان ٺهيل (مصنوعي) موتي.

• **موتِيائُون:** صفت. موتين وارو. موتين سان جُڙيل.

— **موتِيءَ جو داڻو هئَڻُ:** نهايت سهڻو هئڻ— حَسين هئڻ.

— **موتِي ونڊڻُ:** موتين کي هار ناهڻ جي لاءِ ٽنگ ڪرڻ.

— **موتِيئَڙو ج موتِيئَڙا:** اسم تصغير. ننڍو موتي.

• **موتِيا:** ذ . چانورن جو هڪ قسم— موتيئا.

• **موتِيابَندُ ج موتِيابَند:** ذ . اکين جي بيماريءَ جو هڪ قسم— اک جي ماڻڪيءَ کي (ڪنهن شيءِ آڏو اچڻ سبب) پردو اچي وڃڻ جي حالت(جنهن ۾ نظر نہ پوندي آهي)— موتيا پاڻي.

• **موتيو ج موتِيا:** ذ . گُل جو هڪ قسم.

"موتيو اُتي مارِ جتي پاڻي هجي تار"(گلشڪر).

بيماريءَ جو هڪ قسم— اکين مان هر وقت پاڻي وَهڻ جي بيماري. لُڙڪ وهڻ.

— **موتِيو پاڻِي:** ذ . موتِيا بَندُ.

• **موتِي چوُر جو لڏون:** ذ . مٺائيءَ جو هڪ قسم. سنهي بُوندي مان ٺهيل لڏون.

• **موتِي چوُڙ لَغامُ:** ذ . گهوڙي جي واڇن ۾ وجهڻ جو لوهي دهانو— ڏانو (جنهن تي لوهي داڻا داڻا ٿين).

• **موتِيئا:** ذ . چانورن جو هڪ قسم— موتِيا.

• **موٽ:** ٿ . ٻوٽيءَ جو هڪ قسم(جنهن جي پاڙ دوا طور ڪم اچي) ڪَل(گاهه) جي پاڙ— موٿُ— موٿلو.(ڪ).

— **موٿالو ج موٿالا(ڪ):** ذ . موٿُ ٻوٽو.

• **موٿاجُ ج موٿاجَ:** ذ . صفت. (ع. مُحتَاجُ= گهُرجائو) گهرجائو— ضرورتمند— محتاج. هيڻو— ڪمزور— نبل. نماڻو— غريب— نڌر.

• **موٿارو ج موٿارا(ل):** ذ . پوائتو خواب— اوٿارو.(ن . ب).

• **موٿَرُ:** اسم خاص. تعلقي فيض گنج(خيرپور ميرس) ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مُواٿِري:** اسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **موٺو ج موٺا:** ذ . صفت. اَلِسي— آرسي— ٺوٺي— ڪاهل— سست— ڪانتُ— ڳمَ. اهو ماڻهو جو هڪ هنڌ پيو هجي— ڏِہن بي سمجهه.

• **موٺا:** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.(هندو لهاڻن جو هڪ پاڙو).

• **موٺانگو:** ذ . (سن. مُوتَرمَ = سُٽ). بدن ۾ مُٽ گڏ ٿيڻ جو هنڌ— مثانو.

• **موٽَرُ ج موٽَر:** ذ . (انگ. سواريءَ جي لاءِ استعمال ٿيندڙ مِشن تي هلندڙ هڪ ننڍو محفو.

— **موٽَرُ ڊرائيوَرُ:** ذ . صفت. موٽر هلائيندڙ— شوفر.

• **موٽرُسائيڪَل ج موٽَر سائِيڪلُون:** ٿ . مِشن تي هلندڙ سائيڪل— ڦَنڦني موٽر.

• **مُوٽِري ج مُوٽِرِيُون:** ٿ. هَڙ— هڙڙِي— پَروٽي— پَروٽڙي— موٽڙي.

• **موٽڙي ج مَوٽڙِيُون:** ٿ . موٽري.

• **موٽڪڙو(ٿ):** ذ . صفت. وڏي ۽ ٿلهي داڻي وارو(اَناج).

• **موٽَڻُ:** مصدر. موٽ اچڻ— موٽي وڃڻ— موٽ ڪائڻ— وَرڻ— واپس اچڻ. پويان پير ڪرڻ— پُٺتي هٽڻ. هَٽڻ— پُٺ ڏيڻ— اصلوڪي حالت ۾ اچڻ. لهڻ(بدن ۾)— گهٽجڻ پڏارجڻ— روانو ٿيڻ— اُسهڻ— موڪلائڻ.(موٽيو— موٽندو— موٽيل).

• **موٽ ج موٽُون:** ٿ . پوئتي ورڻ جي حالت— پويان پير— واپسي. پُٺ— پُٺتي— لاڙو— روانگي— اُسهه. موٽڻ جو خرچ. ڍل يا محصول واپس ڪرڻ جي حالت. ترِورن جو ڪنهن جسم سان لڳي اٿل کائڻ جي حالت— ڪرِڻن جي موڙ.

— **موٽَائِڻُ:** مصدر. موٽائي ڏيڻ— واپس ڪرڻ— موٽي ڏيڻ— ادا ڪرڻ— واپس ڏيڻ— ورائڻ. پوئتي ورائڻ. رَد ڪرڻ— نامنظور

Gul Hayat Institute

ڪرڻ– ڏيلڻ– نہ قبولڻ. اِنڪار ڪرڻ. نااميد ڪرڻ.(موٽائيو– موٽائيندو– موٽائيل).

– **موٽ ڪائڻ:** هٽڻ– پُٺ ڏيڻ. واپس ورڻ– موٽي اچڻ. پوئتي هٽڻ(ويڙ لهر وغيره جو). پويان پير ڪرڻ. جنگ جي ميدان مان هٽڻ. گهٽجڻ– جهپجڻ– مُڙڻ– لَهڻ– ڇڇڻ(پاڻيءَ جو).

– **موٽِي:** ظرف. وري اچي– واپس ٿي– پويان پير ڪري– گهمرو ڪائي– ڦيرو ڪري– اُٿلي. وري– ٻيهر. ٻئي دفعي. آئينده .

● **موٽو ج موٽا:** ذ . صفت. (پرا. موٽ: سن. موٽو+ڪ> موٽ= ٿلهو). ٻت ۾ ڀريل– ٿلهو– متارو– ڏنبو. گهاٽو– ڳوڙهو(ڪپڙو). ڏهرو– ٻٽو. وڏو. سٽيو– ڇڪنو. پئسي وارو– شاهوڪار. (ث . موٽي ج موٽيون).

– **موٽائي ج موٽائيون:** ث . ٿلهائي– متارائي. گهاٽائي. ڏهرائي.

– **موٽي آسامي ج موٽيون آساميون:** ث. صفت. شاهوڪار ماڻهو.

– **مُوٽو ج مُوٽا:** ذ . گهوڙي جي بيماريءَ جو هڪ قسم– پوئين ڳوڏي تي نڪتل هڏڙي(جنهن ۾ ڳوڏي جون نسون ڦُنڊ جي ٻون ۾ گهوڙو منڊو ٿي پوي). اُن جي بيماريءَ جو هڪ قسم– سيمڪ. ننڍڙي چاول ٻارِيا ڦُر جو ناڙو.

● **موٽو چڙائڻ:** ناڙو ڪپڻ.

● **مُوٽو مُوڙهڻ:** معاملو مُنجهڻ.

● **مُوٽو مَهر:** اسم خاص. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

● **موٽيار ج موٽيار(ڪ):** ذ. صفت. رئيس– حسب نسب ۾ عزت وارو.

● **موٽ (ٽ):** ث . ٽوپي جو هڪ قسم– اوٽي.

– **موٽ ڏيڻ:** ڪپڙي کي اوٽي ڏيڻ.

● **موٺ:** ذ . (سن. مڪُٺ= موٺ) دال جو هڪ قسم. گاهہ جو هڪ قسم.(ٽ).

● **موٺڙو ج موٺڙا:** ذ . چٽن وارو ڪپڙو. زناني سُٿڻ جي ڪپڙي جو هڪ قسم(جنهن تي سنهيون ليڪون زنجيرن وانگر هجن).

– **موٺڙائتون:** ذ. صفت. موٺڙي سان لاڳاپو رکندڙ.

– **موٺڙيو ج موٺڙيا:** ذ. موٺڙو.

● **موٺڻ (ل–ٽ):** مصدر. ڪوهہ مان هٽن سان ورت ڇڪي پاڻي ٻاهر ڪڍڻ.(موٺيو– موٺيندو– موٺيل).

● **مَوج ج مَوجون:** ث . (ع. موج= لَهر). لَهر– ترنگ– چَل– چولي. طبيعت جي خوشي– ولولو. جذبات جو اُڀار– اُمنگ– اُڇنگ– جوش– جذبو. لهر. پور– ريجڪ– ٻُڏڪي– وهم– خيال– سوداءُ. مستي. خوشي– زور– ڦوهہ(درياءَ وغيره جو). مزو– رهسو– ونڊڙ– عيش– آرام. جهجهائي– گهڻائي.(اسم خاص). مير رستم خان اول جي مشهور تلوار جو نالو.

– **مَوجُون:** ذ . صفت. لهرين هٽندڙ– چوليون ڪندڙ.

– **مَوجِ ڪرڻ:** عيش ۽ عشرت ڪرڻ– مزو ڪرڻ.

– **مَوج ۾ اچڻ:** لهر ۾ اچڻ– ترنگ ۾ اچڻ– ڌُن ۾ اچڻ– وجد ۾ اچڻ– مزي ۾ اچڻ.

– **مَوجون ڪرڻ:** (سمنڊ جو) اُٿڻ– وير ڪرڻ– اُڇارو ڪرڻ– چاڙهہ ڪرڻ.

– **مَوجون ڪرڻ:** خوشي ڪرڻ– آنند ڪرڻ– مزا ڪرڻ– عيش عشرت ڪرڻ.

– **مَوجون ماڻڻ:** خوشيون ماڻڻ– موجون ڪرڻ.

– **مَوجي ج مَوجي:** صفت. لَهري– چاڙهہ ڪيل– چڙهيل– پورالو– دلوالو– مَتوالو– متلوَن. ريجڪائي– گهوڇائي. خيالي . مست.

● **مُوجائي(ت):** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.(جکراڻي پاڙو).

● **موجائي:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو(ت): تعلقي فيض گنج(خيرپور ميرس) ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

● **مُوجِب:** ذ . (ع . وَجَبَ) . واجب ڪندڙ– لازم ڪندڙ– لازم فرض. سبب– باعث– وجهہ – ڪارڻ.(صفت). موافق– حسب – لائق– اُن ڪول– پٽاندر– سارو.

● **مُوجبو ج مُوجبا:** ذ . صفت. (ع. مُوجبَہ) هاڪاري. آڪاري – مَاواچڪ. اَثباتي. بحال– قائم. (ذ) وڄ جي ڌارا جو هڪ پاسو(ٻئي پاسي کي سالبو چئبو آهي).

● **مُوجِد:** ذ . صفت. (ع. وَجَد) پيدا ڪندڙ– نئين ڳالهہ ايجاد ڪندڙ– نئين ڳالهہ ڪيندڙ. باني– بنا ڪندڙ– اِبتدا ڪندڙ.

● **مُوجڙي:** اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

● **موجن:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

● **مُوجو(ل–ڪ):** ذ . ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم– بُوقارُ.

● **مُوجواهہ:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

● **مُوجُود:** صفت. (ع. وَجَدَ). وجود ڪيل– پيدا ڪيل. تيار. سنيريل. حاضر ٿيڻ لاءِ هڪيو. حاضر– سامهون– روبرو– هڪيو. ميسر– حاصل– هٿ وسيڪو– دستياب. قائم– برقرار– ڪڙو.

– **مَوجُودات:** ث . موجوده جو جمع. پيدا ڪيل شيون– مخلوقات– خلق. هستي. دنيا– ڪائنات. الله تعاليٰ جون پيدا ڪيل سڀ شيون. فطرت. حاضري– موجودگي. حاضر مال. بقايا. پونجي– موڙي.

Gul Hayat Institute

— **مَوجُودُ ڪَرَڻُ:** حاضر ڪرڻ— مهيا ڪرڻ. پيش ڪرڻ— اڳيان آڻڻ. تيار رکڻ. پُهچائڻ— رسائڻ— پچائڻ(مال، رسد وغيره). گهرائي ڏيڻ.

— **مَوجُودگِي ج مَوجُودگِيُون:** ث . حاضري هئڻ جي حالت. پيشي روبرائي هستي— وجود.

— **مَوجُود:** صفت. حاضر. هڪيو— اڳيان. هڪ وقت جو— هتي— هينئر جو هينئر.

• **موچَڪو ج موچَڪا :** ذ . صفت. مُچ جو— موچيءَ جو. مُچ جي مُچن جو. مچ جي رنگ جو. بادامي رنگ جو. ميٽائون.

• **موچي ج موچِي:** ذ . صفت. (سن. مُنجَ= مُچ) مچ جو ڪم ڪندڙ— مچ جون نوڙيون ٺاهيندڙ. مچ وٽيندڙ.

• **موچ ج موچُون:** ث . مُربي جي مُڙڻ جي حالت. ڪنهن بہ سَنڌ جي مڙڻ جي حالت. مربي جي نسن جي سوڄ.

• **موچارُ ج موچارَ:** ذ . صفت.(سن مُک+ چهرو= موچارو) سهڻي منهن وارو— سهڻو— حَسين— خوبصورت— موچارو. سونهارو. سڳورو.
"آٿي ڏي عليل کي معجونون موچار"(شاهہ).

• **موچَارو ج موچَارا:** ذ . صفت. سهڻو— حَسين— سُندر— ٺاهوڪو— موچار. وچين خاصيت وارو. پورو پنو— وچولو— مڌير. چڱو. چوڪو— لائق— فائق— ڀَلارو— نيڪ.

— **موچارائِي ج موچَارائِيون:** ث . سهڻائي— خوبصورتي— حُسن— سونهن— چڱائي— ڀلائي— ڀال— خوبي— اُڇائي. فضيلت— فوقيت— شرف. واڪاڻ— ساراهہ.

— **موچاري مُنهَن:** ظرف. سهڻي منهن سان.

• **موچَرسُ:** ذ . دوا طورڪم ايندڙ ڪوئر جو هڪ قسم(جو سِڀَي يا ووڻ جي ٻوٽي مان ٿئي).

• **موچڙو ج موچڙا:** ذ . جُتيءَ جو هڪ پادرُ— ڪَلو— نوڳڙو.

— **موچڙا ڏيَڻُ:** پادر— مار ڏيڻ.

— **موچڙا کائڻُ:** پادر سان مار کائڻ. پادر کائڻ— جُوتا کائڻ— نوڳرا جهلڻ— ڪَلا کائڻ.

— **موچڙا ماري:** ث . موچڙن سان مارڻ جي حالت. موچڙي بازي.

— **موچڙا ملَڻُ:** پادر لڳڻ. سزا ملڻ. ڪجهہ بہ نہ ملڻ.

— **موچڙا هَڻَڻُ:** ڪلا هڻڻ.

— **موچڙو سنگهائڻُ:** سزا ڏيڻ. شرمائڻ. مرگهي واري ماڻهوءَ کي سجاڳ ڪرڻ لاءِ پراڻو موچڙو سنگهائڻ.

— **موچڙي بازِي(ت):** ث . هڪ ٻئي کي موچڙن هڻڻ جي حالت— موچڙن سان جهڳڙو— موچڙا ماري جهيڙو. موچڙن واري راند. (ت).

— **موچڙي جهڙو مُنهَن ڪَرَڻُ:** خراب منهن ڪرڻ— ڪاوڙجڻ.

— **موچڙي ڪَٽيو ج موچڙي ڪَٽيا:** ذ . صفت. موچڙن سان ڪُٽيل— هيسايل— هيسيل. هٽ هيٽ.

• **موچڻ:** ث بلاجو هڪ قسم.

• **موچِي ج موچِي:** ذ . صفت. (پرا. موچ . سن. موچيڪَ. پهلوي. موچڪ= موچي) چَم جو ڪم ڪندڙ— چرم دوز— سوچي— سراز جتيون ٺاهيندڙ. ڪفش دوز— پوستين دوز. زين ساز. گهوڙي جو ساج ٺاهيندڙ. چم رڱيندڙ(ث. موچِياڻِي). (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.

— **موچِڪو ج موچِڪا:** ذ . صفت.موچيءَ جو— سرازڪو— سوچيءَ جو— سوچڪو.

— **موچِڪي رنبي:** ذ . صفت. بدچال ماڻهو.

— **موچِياڻو ج موچِياڻا:** ذ . صفت. موچڪو— سوچڪو— سرازڪو — موچيءَ جو.

• **موچَ ج موچُون(ل— ٿ— ڪ):** ث . قَبرَ مري وڃڻ سبب بنا ڦر جي ڪير ڏيندڙ ڳئون، مينهن يا ٻڪري. وهڪيل(مينهن، ڳئون، ٻڪري وغيره).

• **مُـوَحِّدَ ج مُوَحِّدَ:** ذ . (ع. وَحدَ) خدا کي هڪ ڪري ڄاڻيندڙ— توحيد پرست— ايشور— ايڪ وادي— ايڪائي— پڪو مسلمان.

• **مُودِبُ:** ذ . صفت.(ع). ادب وارو— با ادب— ادبائتو. مُهذب— شائستو— فضيلت وارو— خوش اخلاق— سُلڇڻو— سُڌاتورو— خَليق— باتميز. اڳياڪاري— چئيوان.

• **مودَڪُ ج مودَڪُ:** ذ . صفت. (سن). مٺائي جو هڪ قسم— چُورمي جو لڏون (جو هندو زالون ڪنهن سومر تي مهاديو جي نالي پرپ مٺائي ڪائين). لَڏون. اني جو پنوڙو(جو درياءَ لال جا سنڌي هندو پوڄاري هر چنڊ تي ٺاهي درياءَ ۾ وجهي وجهندا آهن)— گوڙهو. ٻي ڊؤلو— اڻ گهڙيو— مودَڪُ. سرڪش— هوڏي— مغرور. نادان— بيوقوف.

• **مودي ج مودي:** ذ . صفت. (سن. مودن= مودي) ان جو واپاري. اَن پهچائيندڙ. اٽو گيهہ وغيره وڪڻندڙ(واپاري جنهن سان ڪنهن جو ڪنڌو هجي)— ڪنڌئي. خانسامان— ڀَنڊاري. سربراهہ. ناظر. عام مختيار. رسائي ڪندڙ.

— **موديخانو ج موديخانا:** ذ . اَن جو ڀانڊو— ڀَنڊارو— ڀاندارو— گدامُ. ڪاڏي ڀيتي جي سامان رکڻ جي ڪوٺي.

Gul Hayat Institute

- **موڏڪُ ج موڏڪَ:** ذ . صفت. (پرا. موڏيو. سن. موڏ+ڪ= ٿوري سمجهه وارو) ٿوريءَ سمجهه وارو— اياڻو— بيوقوف— اڄاڻ— نادان— موڏن— موڳشٽ.
- **موڏنُ ج موڏنَ:** ذ . صفت. موڳو— بيوقوف— ڪم عقل. بي همت— لانجهو.
- **موڏو ج موڏو:** ذ . صفت. (پرا. مُدڏَ. سن . مُگڏَ) سادو ماڻهو— بيوقوف— ٻالو ٻولو— ٻورڙو— مُڏُ— مُڏو.
- **موڏا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **موڏريو ج موڏِريا(ٿ):** ذ . ٿنيو ساندارو— سانداري.
- **موڏو ج موڏا:** ذ . صفت. (سن. مُنڊَ= ڪوڙائڻ) مٿي ڪُوڙيل— ٿوڙهو. گـَنجو. وارن ڪوڙيل. مٿي خالي. بنا سِڱن(جانور)— ري سِڱو.(ذ). اَٺُ— شُتر. (اسم خاص). تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مُوڏو ج مُوڏا:** صفت. (سن. سيدَيَ= چربي) چربيءَ وارو— ٿلهو — سٿيو.
- **مُوڏي جاڳير:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مُوڍُ ج مُوڍَ:** ذ . صفت. (سن. مُوڍه) مورک— بيوقوف— ڃَسو. موڳشَٽُ— ڏڏ— ٺٺُ— مُڏُ.
- **مؤذنُ:** ذ . صفت. (ع. اذنُ) اذان ڏيڻ وارو— ٻانگو.
- **مُوذِي ج مُوذِي:** ذ . صفت. (ع. اَذي= ايذاءُ ڏيڻ وارو— ايذائيندڙ— ڏکوئيندڙ. رنجائيندڙ. ظالم— جابر. شُوم— ڪَنجُوس— مَرڇُوٽ— بخيل— ڇِڇِي مار— چمچوس.(اسم خاص). تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مور ج مُورُون:** ث . (پرا. مورَن= نئين اوڀرُ. سن. مُڪولَنَ> مُڪَلَ= نئين اوڀڙ. سن. مولَ= مُڪري)نئين اوڀڙ— نئين ڦوٽ— ڦوٽاڙو— ڦوٽهڙو. ٻُورُ— انگورُ— گؤنچُ. تازا ڦٽل وڻ. قلم ڪرڻ ڪانپوءِ وڏيل وڻ. لَيُون. مني پاٽيءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم.(اسم خاص). تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مورِ:** ث . ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو— ڪُوهي جو ڇيڙو. جهاز جي ڪُهي جي ڇهنب.
- **مورُ ج مورَ:** ذ . (پرا. مورو. سن. مَيورَ= مورُ) پکيءَ جو هڪ قسم— طائوس— ڪارايل— مَجورُ— مُرلا.(ٿ. ڍيل ج ڍيلون). واڳون— واگهو(ڪ). "منگهي جا تہ مور پلا" نَٽ جو هڪ جزو.(ن— ب) چوٽي— مُڪَٽُ— تاج— ڪَلنگي— ڪُلاهُ— موڙ.(اسم خاص). منگر مڇيءَ جو هڪ قسم. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- — **مورچَلُ ج مورچَلَ:** ذ . مورجي کنڀن مان ٺهيل وجٹو— چؤنرُ.
- — **مورِني ج مورنِيُون:** ث . مورجي مادي— مورڻي— ڍيل.
- — **مورڻِي ج مورڻِيُون:** ث . مورني.
- — **مورُ هَنجَڻُ:** سَهڻو هنجڻ— خوبصورت هنجڻ.
- **مُور:** ث . (ف). ماڪوڙي— ڪئلي— ڪِيڙي.
- **مُورَ:** اسم خاص. اُهي مسلمان جن اسپين تي راڄ ڪيو هو(مٿن اهو نالو مُوراڪو جي رستي اسپين وڃڻ ڪري پيو هو).
- **مُورِ:** ظرف. (سن. مُول= اصل) اصل— هرگز— مُورهين— مُوراهين— پَنڍيءَ— تمام— بلڪل— بِنهه— هڏ— ڪڏهين بہ— ماڳهين.
  "مُور نہ وسري تنهنجي چڱائي".
- — **مُوران(ڪ):** ظرف. مُور.
- — **مورهِين:** ظرف. مُور— مُوران— مُوراهين.
- **مُورَ ج مُورَ:** ذ . (سن. مُول— مُورُ) پاڙُ— جَڙ— اصل— بيخُ— بُنياد— بِناءُ. اصل سرمايو. (اُهي اَصل رُپيا جن سان سوداگري ڪئي وڃي)— اصل رقم— مُوڙي— وياج ڪان سواءِ رقم. موجُودات— ذخيرو— سامان— مال. ڏاٿو— ماده— اشتقاق. پِٽ جي پاڙ(ٿ). اصطلاح(حرف انڪاري) اصل نہ — بلڪل ئي نہ— ڪڏهن بہ نہ.
- — **موراٿو ج مُوراٿا:** ذ . صفت. مور جو— مور وارو.
- **مورڙي(ٿ):** ذ . ٻوٽي جو هڪ قسم.
- **موراسو:** اسم خاص. ڪَڇ ملڪ ۾ هڪ شهر جو نالو.(لطيفي سَير). تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **موراڪو ج موراڪا:** ذ . مني پاٽيءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم.(چلر ننڍا، چلرن جو رنگ ڳاڙهو. اڇي يا سُرمائي ڪارن چلرن سان. ست پرَ، ڪرڙي ڪان سنهي منهن سان).
- — **موراڪِي موراڪيُون:** ث . موراڪو جو مونث.
- **موراڳِي ج موراڳيُون:** ث . مکيہ سِڙهہ(جهاز جو). (گاجرا).
- **مورانجهر:** اسم خاص. تعلقي گهوڙا ٻاري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مُوراهِي:** ث. (ف. مُور= ڪئلي) وؤنڻ جي پاڙ کي لڳندڙ هڪ مرض(اڪثر ٻهرئين پاڻي ڏيڻ بعد جڏهين وؤنڻ وڏيرڙا ٿيندا، اُن وقت پاڙ ۾ زمين اندر پراڻي ڇيڻن يا ڪائين سبب اڏوهي لڳندي آهي، جنهن ڪري وؤنڻ ڪومائجي سُڪي ويندا آهن).
- **مورائِڻ(ڪ):** مصدر. پوکائڻ— پوکڻ. ٻوٽو لڳائڻ.(مورائيو— مورائيندو— مورائيل).

• **مُورَتُ ج مُورتُون:** ث . (سن). شڪل– شبيھ– صورت– روپ. ڪنھن بہ شيءِ سان ٺهيل ماڻهوءَ جو بوتو– پتلي– بت – صنم– پتلو. پُوري– ڍالي. مورتي. تصوير– چٽَ– گلڪاري. فقير. انسان. جٺو.(ظرف). في ماڻهو.

— **مُورتِي:** ذ . صفت. مورت جو– مورت وارو.

— **مُورَتِي ج مُورتِيُون:** ث . مورت. پٿريا ڌاتو جو ٺهيل ڪنھن ديوتا جو بُت.

— **مُورتِي آستَاپَن ڪَرَڻُ:** هڪ مندر مان ڪا مورتي ڪڍي ٻئي مندرَ ۾ رکڻ جي رسم ادا ڪرڻ.(آصفيہ).

— **مُورتِي پُوڄَن:** ث . بتن جي پوڄا– بت پرستي.(آصفيہ).

• **مُورَتُ ج مُورَتَ:** ذ . (سن. مهورت). سڀورو وقت– شڀ گهڙي –مهورت.

• **مَورَثي:** ذ . صفت. (ع). موروثي– اباڻو.

• **مُورڃَاڻي:** اسم خاص. خيرپور ميرس ۾ هندن جي هڪ ذات جو نَالو.

• **مورڃَڻُ:** مصدر. (وڻ جو) ڦُٽڻ– انگورڃڻ– دش ڏيڻ. گؤنج ڪڍَڻ– گَوش ڪڍڻ– گوشا ڪڍڻ– گوها ڪڍڻ– ٻورڃڻ– ڄَمڻ– آڳِلڻ– ٽڙڻ– ڪلڻ. گاھ جو نڪرڻ– نوان پن نڪرڻ. وڏيل وڻ جو ڦٽڻ. پيدا ٿيڻ.(موريو– موريو– موريل).

• **مورڃَنگو:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **مورُ جو:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو(اڪثر نوابشاھ ۽ حيدرآباد ۾).

• **مورَڃهر:** اسم خاص. تعلقي ميرپورساڪاري ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **مورڃَهنگو:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **مورڃَنگُ ج مورڃنگَ:** ذ. ساز جو هڪ قسم– وات وارو چَنگ.

• **مورچو ج مورچاَ:** ذ . (ف. مورچَہ) جنگ ۾ لشڪر جي قطار. قلعي بندي. جنگ جو بنايلَ اڏو. ويڙھ جو هنڌ. ڪاهي آڙ– ڳڙڪي– مارو(قلعي جو). توپخانو. (ف. مورچانہ). زنگ– ڪٽ – جَر– زنگار– ڪَس . (آصفيہ).

• **مُورڇا:** ث. (سن). غشي– بيهوشي– بيخودي– ڏنڊڻ پوڻ واريَ حالت– ڍِڪر– مورڇائي. بي سُڌي– بي خبري.

— **مُورڇا ج مُورڇا:** ذ . صفت. بي هوش– بي سُرتيو– مورڇت. بي خَبر– بي سڌ.

— **مُورڇَاڳِتِي:** ث . بيهوشي– مورڇائي.

— **مُورڇَائي ج مُورڇائِيون:** ث . مورڇا.

— **مُورڇَتُ ج مُورڇَتَ:** ذ. صفت. بيهوش.

• **مورڇَلُ ج مورُڇَلُ:** ذ . (سن. مورشَل= وڇٽو). مور جي کين جو ٺهيل ونجٽو– چؤنرو. وڇٽو– پکو.

• **مُورڇَنَا:** ث . (سن). ڳائڻ جو هڪ نمونو ڪا بہ راڳڻي اهڙي نموني سان ڪرڻ جو راڳڻي جي سموري چيز جي وقت ۾ فقط انهي هڪ ئي راڳڻي جي ڇانءَ هجي). ايڪيهن راڳڻين مان هڪ راڳڻيءَ جو نالو. مورڇا.

• **مُورڇَڻ:** مصدر. (سن). موهَڻ– مست ڪرڻ– مفتون ڪرڻ. بيهوش ڪرڻ.(مورڇيو– مورڇيندو– مورڇيل). (ن. ب).

• **مُورخُ:** ذ . صفت. (ع. ارّخُ= هن تاريخ لکي) تاريخ لکندڙ– وقايع نويس– تاريخ نگار. ناقل.(آصفيہ). اهل سِيَر.

— **مُورخَہ:** صفت. لکيل. تاريخ وڌل– تاريخ پيل.

• **مورداڻي:** اسم خاص. لاشاري بلوچَن جو هڪ قبيلو.(تاريخ بلوچستان).

• **مُورَڌنيہَ:** صفت. (سن. مُورڌَن= ڪنڌ). چپ وارو(اکر)– جِڀي (اکرَ)– زباني.(مورڌني.اکر: ٽ، ٺ، ڙ، ڊ، ڍ، ڻ). (ري). (پيش).

• **مورڙو:** ذ . نئُون ۽ تازو پن. سلو(نديءَ جي ڪناري تي اُپريل). (گاجرا). (اسم خاص) . اڳاٽي وقت جي هڪ مشهور مهاڻي جو نالو(جنهن جو مقام اڄ تائين ڪراچيءَ جي پر ۾ آهي).

• **مَورڙِي جاگِير:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **مورڙين (ٺ):** ث . ٻِرت جو هڪ قسم.(ن. ب).

• **مورَڪي ج مورڪيون (ڪ):** ث . چيلري مڇيءَ جو قسم. (ڏيکھ فوٽ ڪن).

• **مورڪُ ج مُورَڪَ:** ذ . صفت. (سن. مُورڪ= بيوقوف) بيوقوف– بي عقل– ڪم عقل– ڪم فهم– نادان– احمق. ٻُوڪ. اناڙي– جاهل. سادو سودو.

— **مُورڪَاٽو ج مُورڪاٽَا:** ذ . صفت. مورڪ جو– مورڪ وارو– بي عقليَءَ جو– بي وَقوفاٽو– احمقاٽو.

— **مُور ڪَائِي ج مُورڪَائِيُون:** ث . بي عقلي– ڳهيلائي– اُڏاهپ– بي وقوفي– اَياڻپ– حِماقت– جهالت.

— **مُورَڪَپَائِي ج مُورڪَپَائِيُون:** ث . مورڪائي– بي وقوفي.

— **مُور ڪَپِڻو ج مُور ڪَپِڻَا:** ذ . مورڪتا– مورڪائي.

• **مُورڳو:** صفت. ظرفَ(سن. مُول= مُور). (فقط مور) وياج کان سواءِ – نفعي کان سواءِ – اصل قيمت تي خريديءَ اگھ تي. ماڳهين– ويتر. اصل. بنھ پَٽيءَ– مُورُ– هڏ– بلڪ– بلڪل– بہ– نِڳوڻو. گهٽجندڙ– پؤڻو پوندڙ– گهٽ ٿيندڙ.

Gul Hayat Institute

موڙلڪُ: اسم خاص. ٺٽ ۾ هڪ پِٽ جو نالو(جتي عمر سومري جو مور نالي گهوڙو مري ويو هو).(لطيفي سير). ٺٽ ۾ پيو ٺڙ وٽ حدبنديءَ لاءِ ڪوڙيل نشان.

مورمُ ج مورمَ: ذ. ڪڪري- سنهي- پهٽي- پٿري.

مورَ منگرَ: ذ. منگر جو هڪ قسم- پاڻي جي جانور جو هڪ قسم(جنهن جا پاسا ڪارائي جي ڏندن جيان ٿين). لَيار.

موڙڻ(ل): مصدر. وٽن جو اُپرڻ- ٻور جهلڻ- ڳونج جهلڻ. ننڍي گاهه جو ڦونهڙو ڪائڻ.(موريو- موريندو- مريل).

مورٽي ج مورٽيون (ٿ): ٿ. تنبوري ۾ تندون قابو ڪرڻ لاءِ ڪاٺ جي ڪِلي.

مورو ج مورا: ذ. ڳائڻ جو هڪ قسم ۽ ان جا ٻول. لِيهڙو. وڻ وڏڻ ڪانپوءِ پاڙ مان ڦٽل ٻيو دفعو ڳونچ. ڍڳي ڳاڏي جي ٻانهن جي چوڏاري ورِيل سنهو لوهه جو پٽ.(اسم خاص). تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

موروجا: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

مَوروٿ: ذ. صفت. (ع. وَرَث= هن کي ورثو مليو). ورثي ۾ ڏنل- ترڪي ۾ ڏنل.

موروثي: صفت. ورثي جو- ورثي وارو- ورثي ۾ مليل. پيءُ ڏاڏي جو- اَباڻو- ڏاڏاڻو- نسلي- خانداني- پيڙهياڻو.

مورهڪِي: اسم خاص. تعلقي ديري محبت. تعلقي بدين ۽ تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

موري ج موريون: ٿ. (ف) ننڍي ڪسي- سوڙهو رستو- ننڍو پل(ل). موري جو دروازو. ننڍي پل- پَل- ڦڙ- ڦڙدو. ڳرِ جو هڪ قسم. ٻانهن ۾ پائڻ جو ڳهه. هار جو هڪ قسم- مڇيءَ جو هڪ قسم.(چلرن سان پُٺ ڪاري پيٽ اڇو). (اسم خاص). تعلقي جيمس آباد ۽ تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

مُوري ج مُوريون: ٿ. (سن. مُولِي، مُولڪ = موري) ڀاڄيءَ جو هڪ قسم- (ع)فجل- (ف) ترب. ڪاري جي ٻيڙيءَ جي اڳيل ۾ مُهڙ ۾ اُڀي لڳل ڪاٺي. درياهي ٻيڙيءَ جو مُهرو. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

مُوريا(ت): اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

مُوريا فقير: اسم خاص. تعلقي رتيديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

موريَاڻُ ج موريَاڻَ: ذ. (صف. موريَان= ڪَٽ) ڪَٽ- مُرچو- زنگ- زَنگار- ڪَس.

"لاهيندا موريَاڻ رڪ ڪريندا پڌرو"(شاهه).

مورياڻي: اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

مُوريجا(ت): اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

موريسرُ ج موريسرَ: ذ. (اک ۾)ڪَنڙ- سرٽ. اک جي هڪ بيماري- ڇپرن ۾ اندران وار.

موريو ج موريا: ذ. ڪنهن ٻـ ڏاٿوءَ جو ڳهاڳهر جهڙو ٺهيل برتن- ڳهاڳهر- چونرو- پٽڪو- پڳڙ- پڳ(ت). اسم خاص. مرد ماڻهوءَ جو هڪ نالو.

موريو لاڪو: اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

موڙ(ل): ذ. اٺ جي ڦڦڙن جي هڪ بيماري.

موڙُ ج موڙَ: ذ. (پرا. موڙ: سن. مُڪٽ= سِهرو)سهرو. ڪَلنگي- ڪلاهه. گهوٽ جو شاديءَ جي وقت مٿي تي ٻڌل تاج- مڪٽ- مُٽَڪ- چِٽ- مُنگهٽ. (ڪڪڙ جي) چوٽي - طرو- ڪَلنگي- ڪُلغي. چَونر- ٽوُنر- ڦندڻ- جهالو. چوڙو(عاج جو). جهابو. گلن جو هار. نَٽ جي ڦُلي(جا ويڙهي ۾ اٽڪائبي آهي). تي چڙهيل گول ٿلهو سونو(سونهن لاءِ) داڻو.

– **موڙ ٻڌڻ:** سهرو ٻڌڻ.

مُوڙ: ٿ.(سن. مُولَ = مُر. سن. مولڪا= مُوڙي) مُوڙي.

مُوڙُ ج مُوڙَ: ذ. (سن. مولڪا= مُوڙي) هڙ- ڳنڍ- ڳنڍڙي- ڳنڍو. ڪنهن شيءَ جو ڪجهه انداز. مُوڙ. مُوڙي. وياج تي ڏنل ناڻو.

"مُوڙ کان وياج پيارو، پٽ کان پوٽو پيارو".

موڙڻ: مصدر. (پرا. موڙ+ اِي= موڙڻُ. سن. موٽ(ني)= موڙڻُ) مَروڙڻ- وَرائڻ- ٻيٽو ڪرڻ- مَروٽڻ- سَروٽڻ- وڪوڙڻ- وراڪو ڏيڻ- پيچ ڏيڻ- وَرُ ڏيڻ- وَرُ وجهڻ- مَروٽ ڏيڻ. ڏنگو ڪرڻ. گهمائڻ- ڦيرائڻ- چڪر ڏيڻ- هلائڻ- بدلائڻ- مَٽائڻ- رُخ بدلائڻ- (ڪمان) چاڙهڻ- (نوڙي)پَڃڻ- وٽڻ. هڪ طرف ڪرڻ. نوائڻ- لِپائڻ- نٽڙائڻ- جهُڪائڻ- خَم ڏيڻ- پيچدار بنائڻ- ڏنگو ڪرڻ- ٽيڙو ڪرڻ. اُبتو ڪرڻ- اُونڌو ڪرڻ- اُلٽو ڪرڻ. واپس ڪرڻ- موٽائڻ- موٽائي ڏيڻ- وري ڏيڻ.(ضد تان) لاهڻ. معنيٰ ڦيرائڻ- اُبتو مطلب ڪڍڻ- چڪي تاٽي ٻئي مطلب جي معنيٰ ڪڍڻ. قيمت ۾ گهٽ ڪرڻ- موڙو ڪرڻ.(موڙيو- موڙيندو- موڙيل).

– **موڙَ ج موڙُون:** ذ. ٿ. وَٽ- وَر- پيچ- مَروڙُ- وَڪڙ- وَراڪو- آڪيڙو- ڏنگائي. سَهٽ(وارن جي). اکرن لکڻ جو هڪ نمونو. ڪرڻ جي واپسي- عَڪسُ. پاسو- گوشو- موشو-

Gul Hayat Institute

تارو– ڪنارو. لٽل بها– گهٽيل اگهه– سستائي– موڙي.

– **موڙاڻ:** ث . موڙائي.

– **موڙائِتو ج موڙائتا:** ذ . صفت. موڙ وارو. ڏِنگو– مُڙيَل– وَريَل– ميچرُ– ٽيڙو– ڦِڏو. بيجاءِ – اجايو– بي فائدو. اُبتو– اُلٽو– اُونڌو. موڙي وارو– موڙي مچڪي وارو.

– **موڙائڻ:** مصدر. موڙڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ. ڏِنگو ڪرائڻ. سستو ڪرائڻ.(موڙائيو– موڙائيندو– موڙائيل).

– **موڙائِي ج موڙائِيُون:** ث . قيمت ۾ گهٽتائي– سستائي.

• **موڙو ج موڙا:** ذ . وَرُ– پيچُ– موڙ– موڙَ– ڏِنگ ُ.(منهن کي ڏنل) موڙو مُچڪو– ميچُ– اشارو. حجاب– شرم– حَيا– پاسو– ٽارو– ڪنارو– موشو.(ذ. صفت). اگهه لٽل– سستو– سهانگو.

– **موڙو ڏيڻ:** منهن کي چبو ڪري نفرت جو اظهار ڪرڻ– مچڪو ڏيڻ. ڳالهه نه وٽڻ. انڪار ڪرڻ .

– **موڙو مُچڪو ج موڙا مُچڪا:** ذ . موڙو.

– **موڙو هڻڻ:** واپار جي اصطلاح ۾ اگهه گهٽ ٿيڻ. وَيا يا ماتا وغيره جو ڇِجَڻُ.

– **موڙِيُون موٽُون ڏيَڻ(ت):** ملهه جو اصطلاح ملاڪڙي ۾ ملهن جو هڪ ٻئي کي ڪيرائڻ لاءِ جانٺا هڻڻ ۽ ڦيرائڻ گهمائڻ.

• **موڙو ج موڙا:** ذ . منهن کي ڏنل ورُ– موڙو مُچڪو. انگهه– گَونجُ– انگُور– گُوشو– سَلو. درياءَ جي پاڻيءَ جي ڇڏي ويل زمين تي چاول هڪ قسم جو ٻوٽو. جانورن جي بيماريءَ جو هڪ قسم. "مال ۾ موڙو".

• **مُوڙو ج مُوڙا:** ذ . شاديءَ تي ڪنوار کي ڏنل سوغات. بد– ڳِنڙي– پَري– هَڙَ– موڙي– پَروٽي. ڪانن جي ٺهيل ڪُرسي– مُوڙهو– ڊِڳِيءَ جو ننڍڙو اوهُ.(ل).

– **مُوڙو پائڻ:** لاڳ ڏيڻ. شاديءَ ڪانپوءِ گهوٽ جي عزيزن جو ڪنوار کي ڪجهه مٺائي وغيره يا روڪڙ سوڪڙي طور ڏيڻ.

– **مُوڙو جهلڻ:** موڙو وٺڻ.

– **مُوڙو ڏيَڻ:** مُوڙو پائڻ.

– **موڙِي جِي ڳوٺِري(ل):** ث . گهوٽ جي پٽڪي ۾ ٻڌل سوپاريون وغيره پيل هڪ پرتُ پريل ننڍڙي ڳوٿري.

• **مُوڙهُ ج مُوڙهَ:** ذ . (سن. مُودَ= مُوڙهه) مُنجهُ– ڳنڍو. سَنڌُ– بندُ. ڳَنڍَ– ڳوپُ. مُنجهيل سُٽُ. عضوي جي سَنڌُ تي ٽيل سوڄ . پيٽ ۾ ٽيل بادي گولو– بادي سُورُ. درياهه جو اُهو ياڱو جنهن مان پاڻيءَ جو نيڪال نه هجي. (ت). چوپائي مال جي بيماريءَ جو هڪ قسم–(وهٽ جي آنڊي جو وڪڙ ۽ روڪ)مُوڙو.

– **مُوڙهُ سُوڙهُ:** صفت. ڊُوندڙو– اونڌي ڪنڌ. ڪَروندڙو. سُسيل– ڪِڪووڪو.

– **مُوڙهو سُوڙهو ج مُوڙِها سُوڙِها:** ذ . صفت. مُوڙهُ سُوڙهه .

• **مُوڙهلُ ج مُوڙِهَلَ:** ذ . صفت. مُنجهيل– مُنڌل– اُلجهيل ڪِڪو وڪو– وائڙو– ششدر– گهبرايل. مُورک– بي سمجهه– موڳو. وسُوڙل. گمراهه– پَليل– ٽِڙڪيل.

• **مُوڙهو جَبَلُ:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **موڙهِيو ج موڙهِيا(ت):** ذ . پٽڪو– مولهيو.(ل). ڳاڙهي حلواڻ جو پٽڪو.

• **موڙِي ج موڙِيُون:** ث . صفت. (سن. مُڌ ُ= هيٺ لهڻ) گهٽ– لاٽ واري. موڳي– مائي– ٽَڏي– ڍِلي– مَندي(بازار).

• **مُوڙِي ج مُوڙِيُون:** ث . (سن. مُولَ = اصل) ڪنهن واپار وغيره ۾ سيڙايل اصل رقم. اصل رقم– مُورُ. سيڙپ– پونجي– ملڪيت. راس– پدارت.(سن. مُولِڪا= مُوڙي) ننڍي هَڙَ– ننڍي ڳنڙي– پروٽڙي. ٻچڪو– ٻِدڙي.(سن. مُشٽ= مُٺ) ڪانين جو گَڏو. ڪانن مُٺ. پنجويهن ٻيڙين جو بندل– جهُوڙي. ڪکن مان ٺهيل سينهُوري(جا مٽي تي رکي مٽانئس دلو يا ڪو ٻه بار ڪڍجي) ويهڻ لاءِ ڪانن مان ٺهيل ننڍڙي ڪُرسي– پِيڙهو.

– **مُوڙِي ٻَڌَڻُ:** گڏو ٻڌڻ. پروٽڙي ٻڌڻ.

– **مُوڙِي ٿِيَڻُ:** نفعو ٿيڻ– فائدو حاصل ٿيڻ. هميشه لاءِ ڦرڻ کائڻ جي اُميد رهڻ.

– **مُوڙِي پَٽَڻُ:** ٻڌي ڇڏڻ– جدا ٿيڻ.

– **مُوڙِي ڪَڇَ ۾ هُئَڻُ:** هل هلان ۾ هجڻ. هلندو وتڻ.

"ساران سنيور کي، ڪڇ ۾ موڙي،
ڪڇ لَڏي، ساران ڪَڏي"(ن–ب).

• **موزاتِي (ڪ):** ث . مڪران جي کجور جو هڪ قسم.

• **موزَبرُ:** ذ . (ف. موزَه= پير+پر= کنڀ) ڪبوتر جو هڪ قسم– اُهو ڪبوتر جنهن جي پير تي کنڀ هجن.

• **موزندگاڻِي:** اسم خاص. مري بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **موزو ج موزا:** ذ . (ف. موزه) چمڙي جو جوراب. جُتي– پيراز. ڪپڙي جو جوراب.

– **موزي بَندُ ج موزي بَندَ:** ذ . جورابن ٻڌڻ جو پٽو.

• **مَوزُونُ:** ذ . صفت. (ع. وَزَنَ) وَزَنُ ڪيل– توريل. ٺهڪندڙ– ٺهندڙ – لائق– جڳائيندڙ– مُناسب– واجب– زيبا–

Gul Hayat Institute

سُهائيندڙ— نيڪُ — دُرست.

• **مُوسا:** اسم خاص. ٿَرَ ۾ مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مُوسا واهُ:** اسم خاص. تعلقي ٺٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مُوسات:** ذ . پُوسات.

• **مُوسٽُ ج مُوسٽَ:** ذ . (سن. مِش= بهانو) بهانو— عُذر— پوزش— گيگُ تالُ. هارسينگار— لاڏ ڪوڏ— نازنخرو— انگل آرو. سستي.

• **موسڙو ج مُوسڙا:** ذ . پکيءَ جو هڪ قسم.

• **موسَلَ:** ث . (سن). مُهرلو— مُهري.

• **مُوسَلُو ج مُوسَلاٰل:** ذ . (پرا. مُوسَلَ. سن. مُوسَلَ = مُهرو) انُ چَڙڻ جو ڪاٺ جو وڏو مُهرلو— مُهري— ڏَنڊو— ڏڪرو.

• **موسِلي:** ث . (سن. مُسلي) دوا طور ڪم ايندڙ هڪ ٻُوٽيءَ جي پاڙ(قوت باهہ ۽ ضعف دماغ لاءِ مفيد).

• **مَوسَمَ ج مُوسَمُون:** ث . (ع). مند— رُت— فصل— ٽڙ. ويل— وقت— مهل— ايام— زمانو— سمو. موقعو. گج جي پرت جو هڪ قسم(ڪ).

— **مَوسَمِ بهار:** ث . رت بسنت— بهار جي مند— گلن جي ڪلڻ جي مند. ربيع. ڦڳڻ. مارچ. جواني— جوڀن.

— **مَوسمِ خزان:** ذ . پن ڇڻڻ جي موسم— خريف — ضعيفي— پيري— ٻڍاپڻ. زوال وارو وقت.

— **مَوسَمِي ج مَوسَمِي:** صفت. موسم جو. موسم وارو— منداڻو— ويلاڻو— وقتائتو. ٿوري وقت لاءِ. ميوي جو قسم.

• **مُوسن:** ذ . (ع. مُحسِن). 'محسن' جو سنڌي اُچار.

"ڇتي موسن شاهہ جي پروتايا تون".

پوڙها— پير مرد— ٻُڍا. (ديوان سانگي)

• **موسو ج موسا:** ذ . حياءُ— لَڄ— حجاب— ليهہ— مرم. شرم. ڪِتر— غيرت. حيف— بدنامي— شرم جي ڳالهہ. سبب. بهانو— عذر— مِنهہ.(ڪ).

"جهوري جهڻ جي، موسو مڪڻ جو."(چوڻي).

منصوبو— ويرُ— سازش— نزاع— دشمني. مهڻو— طعنو— ٽنڪو— ويڻ— ڏوراپو.

— **موسو ڪَرَڻُ(ڪ):** بهانو ڪرڻ—عذر ڏيڻ.

— **موسو مارڻُ(ٿ):** مهڻو ڏيڻ— طعنو ڏيڻ— ويڻ ڏيڻ.

• **مُوسو ديرو:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مَوسُوم:** ث . (ع). موسم.

• **مَوسُومِي:** صفت. موسمي. ميوو.

• **مُوسيٰ:** اسم خاص. هڪ نبيءَ جو نالو.(جو بني اسرائيل يعني يهودين ۾ پيدا ٿيو. جنهن تي توريت نازل ٿيو. ڪيس ڪليم الله جو لقب مليل آهي. سندس هٿ هميشه چمڪندڙ هو ۽ سندس لٺ مشهور آهي. هو يهودين جو پيغمبر قاعدو ٻڌائيندڙ ۽ اڳواڻ هو. طور جبل تي خدا جو ديدار ڪيائين).

• **موسِياڻي:** اسم خاص. بلوچ قوم جو هڪ قبيلو.

• **مَوسِي پوٽا(ٿ):** اسم خاص. قبيلي جو نالو.

• **موسِي ڦري:** اسم خاص. هڪ لَڪ جو نالو.

• **مُوسيقِي:** ذ . (ع). ڳائڻ جو علم— ڳاين وديا . سنگيت— ڳائڻ.

• **مُوسِيقار ج مُوسِيقَارَ:** ذ . صفت. سُر تار وارو— ڳائڻو— ڳوئيو— ڪَلونت— مُطرب. ڳائڻ وڄائڻ ڄاڻندڙ .

• **مُوسِي مَڇِي:** ث . مڇي جو هڪ قسم— مَنگر— منگرو. انساني مانس کائيندڙ هڪ وڏي مڇي.

• **مُوشُ:** ذ . (اُٺن ۾) ڦڦڙن جي بيماري.

• **مُوشُ ج مُوش:** ذ . (ف . مُوش: سن. موشڪ= ڪئو). ڪوئو— چوهو—ڪئو.

• **مُوشِڪافِي ج مُوشِڪافِيُون:** ث . (ف). وار تان کَل لاهڻ— باريڪ بيني.

• **موشو ج موشا:** ذ . (سن. مُش= لڪائڻ. ڍڪڻ). پاسو— ٽارو— ڪنارو— گوشو. علحدگي— جدائي. شرم— حياءُ— لَڄ. پردو— لڪ— پرهيز.

— **موشو ڪَرَڻُ:** پرهيز ڪرڻ— پري رهڻ— گوشو ڪرڻ— ٽارو ڪرڻ. لحاظ ڪرڻ. شرم ڪرڻ—حيا ڪرڻ— لَڄ ڪرڻ.

• **مُوصِلِي :** ث . دوا طور ڪم ايندڙ پهاڙي ٻوٽيءَ جو هڪ قسم(جنهن جي پاڙ ڪتب اچي). مُوسِلي.

• **مَوصُوف:** صفت .(ع. وَصَفَ) وصف ڪيل— ساراهہ ڪيل— ساراهيل— واکاڻيل— ممدوح. بيان ڪيل— مذڪور.(ذ) علم نحو جي اصطلاح ۾ اُهو لفظ جنهن جي صفت ڏيکارڻ ۾ اچي.

• **مَوصُول:** ذ . صفت.(ع. وَصَلَ) وصل ڪيل— مليل— ملايل— ڳنڍيل— لاڳاپيل. جڙيل— ٻڌل. (ذ) گرامر موجب ضمير. (جنهن جا ٻہ قسم : (١) ضمير موصول. (٢) ضمير جواب موصول).

• **مَوضُوع:** ذ . (ع). وضع ڪيل. رکيل— ڪيل. بيان ڪيل.(ذ). مضمون جو مقصد. عنوان. علم نحو جي اصطلاح ۾ بامعنيٰ

Gul Hayat Institute

ڳالهائڻ.(علم نحو ۲).

• **موغِلو ج موغِلا:** ذ. صفت. مغل خاندان جو— مُغليو— مُغلي.

• **مَوقعو:** ذ. (ع.وَقَعَ). وجهه— وار— سمجهه— ساجي— ٽڻُ— داءُ — موقعو— سَنو. واقعي ٿيڻ جي جاءِ.

— **موقعو ج موقعا:** ذ. موقع. واقع ٿيڻ جي جاءِ.

— **موقعو ڏيڻ:** مهلت ڏيڻ— مناسب وقت ڏيڻ. وجهه ڏيڻ.

— **موقعي تي:** ظرف. پوري وقت تي— مهل تي.

• **مَوقوف:** ذ. صفت.(ع. وَقَفَ). بيهاريل— ڪڙو ڪيل ٽاڙرايل. ڪم کان روڪيل. نوڪري کان برطرف ڪيل. برخواست ڪيل. ڪڍي ڇڏيل. منسوخ ڪيل. مهمل رکيل— مهلت ڏنل. ترڪ ڪيل— ڇڏيل.

— **مَوقوف ٿيڻ:** نوڪريءَ کان جواب ملڻ— برطرف ٿيڻ— برخواست ٿيڻ.

— **مَوقوف ڪرڻ:** برخواست ڪرڻ— برطرف ڪرڻ.

— **مَوقوفي ج مَوقوفيون:** ث. برطرفي— برخاستگي— معزولي— علحدگي. رد. اِلتوا— توقف.

• **موڪ ج موڪون:** ث. هيٺانهين زمين. جنهن تي پاڻي وهي. ڪڙهي ڪسي مان هنيءَ ڪي ڪليو پاڻي لڳڻ. ڪليي پاڻي جي وهڪ— ڪليو وهندڙ پاڻي— جالارو پاڻي— گهڻو پاڻي. پاڻي جي اُتل— پالوت. گهڻائي— جهجهائي— زيادتي.(آصف). گهڻو— جهجهو— جام— مَڻو— وڌيڪ— زياده.

• **موڪا:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **موڪِر ج موڪِرون:** ث. ويڪرائي— ويڪر— چوڙائي— ويڪراڻ— ڪشادائي— ڪشادگي— موڪراڻ— بر— پيٽ.

— **موڪراڻ:** ث. موڪر.

— **موڪرائي ج موڪرائيون:** ث. موڪراڻ— موڪِر— چوڙائي.

— **موڪِرو ج موڪِرا:** ذ. صفت. ڪشادو— ويڪرو— خلاصو— وسيع— چوڙو— گنجائشي— آزاد— جڳهه وارو— ڪليل— مُڪيو. وڏو.

• **موڪش:** ذ. (سن). ڇوٽڪارو— آزادي— آزادگي— نجات— موڪا— مُڪتي.

• **مُوڪل:** ذ. صفت. (ع). وڪيل ڪندڙ— اصيل.

• **موڪلڻ:** مصدر. (سن. مُنچَ= آزاد ڪرڻ) مُنجڻ— روانو ڪرڻ— (قاصد) ڊوڙائڻ— (لشڪر) چاڙهڻ— پيچڻ. (موڪليو— موڪليندو— موڪليل).

• **موڪَل ج موڪَلون:** ث. رُخصت— ڇُوٽي— رضا— اجازت. اِذن. رهائي— آزادي— ڇوٽڪارو— ڇوٽڪو. نوڪريءَ کان برطرفي— موقوفي.

— **موڪل اَئيٽي:** جملو. جيڪي وٺيٽي سو ڪر.

— **موڪلائي ج موڪلائيون:** ث. موڪل— اجازت — رخصت— روانگي — روانگي— سانباهو. اله داعي.موڪلائڻ وقت ڏنل موڙو يا پئسا(خرچي طور)

— **موڪلائڻ:** مصدر. رخصت وٺڻ— ڇُوٽي وٺڻ— اجازت وٺڻ— موڪل وٺڻ— الوداع ڪرڻ— موڪلائي ڪرڻ— خدا حافظ ڪرڻ. اِذن وٺڻ— آزادي گهرڻ.(موڪلائيو— موڪلائيندو— موڪلائيل).

• **موڪو ج موڪا:** ذ. (ڳنڍيا جي ڇپ ۾ پيدا ٿيندڙ) بيماري. موڪن جي بيماريءَ جو ريشو.

• **مُڪ ج مُڪَ:** ذ. (ف. مُغ. مغان). وڏو. اهم. سر پنچ.

• **موڪا ج موڪائون:** ث. ڇوٽڪارو— رهائي. نذر— نذرانو.

• **موڪاڻي(ٿ):** ث. ڪنهن شيءِ وٺڻ جي عيوض (ڪُنير يا دڪاندار ڪي) ڏنل داڻا(اناج).

• **موڪَل ٻهه:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **موڪڻ:** مصدر. (سن. موڪشڻ= آزاد ڪرڻ). آزاد ڪرڻ— نجات ڏيڻ— ڇڏائڻ— آزاد ڪرائڻ. عيوضو ڏيئي گروي مان ڇڏائڻ. عيوضو ڏيڻ— بدلو ڏيڻ. محصول ڏيڻ سان ڪا شيءِ آزاد ڪرائڻ. عيوض وٺي ڪا شيءِ ڇڏڻ. پوريءَ قيمت ۾ ڪٽڻ. احسان جو بدلو ڏيڻ— احسان لاهڻ. ڪنهن عمل سان خود ڪي چڱو ثابت ڪرڻ— ملهائڻ— مرڪائڻ(پاڻ موڪڻ) ڪجهه ڪري ڏيکارڻ. سَنو ڪم ڪرڻ. ڪنهن ڪي ڏُٺڻ— منتخب ڪرڻ— چونڊڻ— پسند ڪرڻ. انعام ڏيڻ— ورسائڻ. عزت ڏيڻ.(موڪيو— موڪيندو— موڪيل).

— **موڪَ ج موڪون:** ث. آزادگي— رهائي— خلاصي— آجائي— ڇوٽڪارو— نيٽارو— نِجات— مُوڪِر. پئسن يا محصول عيوض ڏيڻ سان ڪنهن شيءِ جي آزادي.

— **موڪَ ج موڪَ:** ذ. موڪ. ڇوٽڪارو. معافي. آخرين ۾ دائمي خوشي. ڏنل شيءِ جو عيوض.

— **موڪائي ج موڪائيون:** ث. موڪڻ جي بها يا مزوري— موڪ — موڪا.

— **موڪائڻ:** مصدر. پاڻ ملهائڻ— مرڪائڻ (موڪائيو— موڪائيندو — موڪائيل).

— **موڪَ ٿيڻ:** ڪو بلو پيٽي ٿيڻ.

— **موڪيٽي:** اسم خاص. ننگر پارڪر ۾ لُوڻ جي هڪ کاڻ جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **موڪِي:** صفت. (فد مَغ. مغان. مغي=)شراب چڪائيندڙ– مَد وڪڻندڙ– ڪَلالُ.(اسم خاص). 'موڪي ۽ مَتارا' لوڪ افساني جو ڪردار. ڪلالڻ. ميخاني جي مُک ساقي جو نالو(حسين جوان زال جيڪا ميخاني تي شراب ڏيندي هجي).(هڪ لڳا شراب جي ڪنهن مَٽ ۾ نانگ وجي پيو ۽ انهي مَٽ جو شراب جن پيتو سي مري پيا).
"موڪي سندي مَٽ ۾ سُري سپ پيو.
اِيءِ قضا ڪر ڪيں ڪونهي ڏوهه ڪلال جو".

• **موڪَرَ(ث):** اسم خاص. ول جو هڪ قسم. گاهه جو هڪ قسم.

• **موڪِرو ج موڪِرا:** ذ. خوشبوءِ دار گل جو هڪ قسم– مُڪرو.

• **موڳائڻُ:** مصدر. موڳو ٿيڻ– هوش خطا ٿيڻ. (موڳائيو– موڳائيندو– موڳائيل).

• **موڳِٽ ج موڳٽ:** ذ. صفت. بي سمجهه– ڪندفهم– موڳو.

• **موڳو ج موڳا:** ذ . صفت. منجهيل– موڙهل. اڻجهه– ڪم ذهن– بي عقل– مورک– گهيلو– جهڪو(رنگ). سست– ڍلو– آرسي– ٽوٽي– ڪاهل– ڳمرُ. ڪِڪوڪو ٿيل– حيرت زدو– وائڙو– نيپو– حيران(ث . موڳي ج موڳيون).

– **موڳائي ج موڳائيون:** ث. گهيلائي– موڳائي. اُپاٽڪائي. بيهوشي– غشي– وسامائي– سستي– ڳيهر– ننڊ. وائڙائي.

– **موڳاڻ:** ث . موڳائي.

– **موڳومَتَرُ ج موڳامَتَرَ:** ذ. صفت. موڏن– موڳٽ– گهٽو موڙهل.

• **موڳهُ ج موڳهون:** ث . سانوڻ ۾ ڪڪرن جون لاٽون.

• **موڳهو ج موڳها(ث):** ذ . صفت. بيهوش.

• **موڳو ج موڳا:** ذ . صفت. مڱ جو– مڱ وارو– مڱ جي رنگ تي– موڳي– هلڪو سائو– سائيرڙو.

– **موڳِي ج موڳِيُ:** موڳو.

• **مولِ(ڪ):** اسم خاص. هڪ نئن جو نالو.

• **مولُ ج مولَ(ڪ):** ذ . بيڙي جو هڪ عضوو– ڪوهي يا شيخلي جي چوٽي– مورُ.(اسم خاص). ڪوهستان جي هڪ شهر جو نالو.
"ملير تيلاهه مَرڪي. جيلاهه مول ماس."

• **مُولِ:** ظرف. مُور.

• **مُولُ ج مُولَ:** ذ . (سن. مُول= اصلُ) اصل– پاڙ– جڙ– جڙهه– بيخ– بنياد– ڪيرَ–پيڙهه– بناءِ. ڏاٿو– مُنڍ– ڏُرُ. پيدائش– پُهائي. ڪنهن لکت يا ڪتاب جو اصل مفهوم. علم رياضيءَ ۾ سَگهه جو اصل عدد("بيو مُل. ٽيو مُول"وغيره). هڪ نکٽ جو نالو.(جنهن ۾ يارهن تارا).(صفت) اصلي– بنيادي– مُنڍ وارو.

• **مولِيٰ:** ذ . صفت. (ع). مالڪ– خالق – ڌڻي تعاليٰ.

– **مولائِي:** ذ . صفت. موليٰ جو طالب– مولا تي توڪل ڪندڙ. لاغرض خبطي.

• **مولاڻو ج مولاڻا:** ذ . مولهاٽو– پڳڙ.

• **مولاداد:** اسم خاص. تعلقي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو. مرد ماڻهوءَ جو نالو.

• **مُلاڙي:** ث . ڪاڏي جي ڪم ايندڙ مُوريءَ جون ڏانڊيون ۽ پَنَ.

• **مُولاَن:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مولانا:** ذ . صفت. (ع. اسان جو موليٰ). پڙهيل– عالم – فاضل – مولوي– قابل– هوشيار– ڄاڻو– ماهر.

• **مولاڙو:** ذ . صفت. مُهاڇڙو.

• **مُؤلِف:** ذ . صفت. (ع. لَف) ڪتاب جو تاليف ڪندڙ– ڪتاب جا مضمون گڏ ڪرڻ وارو– مُرتب.

• **مولِڪو ج مولِڪا(ث):** ذ . هَني جو هڪ قسم– سڱن وارو هَنو.

• **مولِمَ ج مولِمَ:** ذ . هوا– واءُ– باد– پوڻ. اوير جي هوا.

• **مولِمو ج مولِما:** ذ . صفت. (ع. مُلمَعُ) ڪنهن ڳِهَه تي چڙهيل پاڻي– مُلمعو– مُلمو.

• **مَولو:** ذ. (ع. موليٰ) مولا– موليٰ .

• **مولو:** ذ .(صفت) –منجهيل(سٽ وغيره) ڳانڊوڙيل. گهنڊيدار(وار).

• **مَولُودُ ج مَولُودَ:** ذ . صفت. (ع. وَلَدَ) نئون پيدا ٿيل ٻار– ڇايَلَ– ڄاپيَلَ– ڄَميَلَ– زاده.(ذ). ڄنم جو ڏينهن– پيدائش جو ڏينهن. پيدا ٿيڻ جو زمانو. حضور رسول صلعم جن جي ڄمڻ جو بيان. رسول الله جن جي صفت ۾ چيل نظم. جنازي جي اڳيان سُرسان پڙهڻ لاءِ نبي ڪريم صلعم جن جي ثنا جا شعر.

– **مَولُودِي:** ذ . صفت. مولود پڙهندڙ– شُغل پڙهندڙ.

• **مولِوِي ج مولِوِي:** ذ . صفت. (ع). شرع جا احڪام ڄاڻندڙ– دين جو عالم. ڌرم شريعت جو پابند. مُعلمُ– مُدرسُ .

• **مولِهه (ث):** ث . مُوڙي جي سٽاءَ جي وَٽ. تڏي يا ٽوئي جي ڪنار. فن عمارت جو نمونو– قبي جي چوٽيءَ.

– **مولِهه وراڻ(ث):** تڏي جون پُڇڙيون ورائي سبڻ.

• **مولَهاٽو ج مولَهاٽا:** ذ . مٽي تي بڌل وڏي ۽ ڍري پڳڙي– پڳڙ– ڦيڙهه– مولَهو– پٽڪو– پڳ– دستار(ث.مولهاٽي ج مولهاٽيون).

• **مولهاٺو ج مولِهاٺو:** ذ . مولهاٽو.

• **مُولهڻ:** اسم خاص. تعلقي نوشهري فيروز ۾ هڪ ديهه جو نالو. هڪ قبيلي جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **موليھو ج موليھا:** ذ . مولھاتو. مولھيو. پکيءَ جو هڪ قسم. وڏي جمار وارو اُٺ– پوڙهو اُٺ– ڪيت. (ث. مولھي ج مولھيون).

• **موليھيو ج موليھيا:** ذ . ڪلنگي دار پکي يا پَنڪو. مولھاتو– مولھو.

• **مَولِيٰ:** ذ. صفت (ع). الله تعاليٰ ڌڻي– مالڪ– جڳ جو والي– آقا– خاوند– سائين– صاحب سردار– امير پتي– سرتاج سلطان– حاڪم.

• **موليو ج موليا:** ذ . مولھيو– مولھاتو.

• **مُوليو ج مُوليا:** ذ . سن). هڪ نڪت جو نالو. مُول نڪتر ۾ ڄاڻايل ماڻهو. (صفت). سائو– هريو. زردو– هيڊو. خوش– آسودو.

• **موليڏنو حاجي:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديھ جو نالو. مرد ماڻهو جو نالو.

• **موليڏنو شاھ:** اسم خاص. تعلقي شاھبندر ۾ هڪ ديھ جو نالو. مرد ماڻهو جو نالو.

• **موليرُ ج موليرَ:** ذ . واڍڪي ڪم جي هڪ اوزار جو نالو. ماهيچيءَ جو هڪ قسم– گول ليڪن ڪڍڻ جو اوزار.

• **مومَ:** ث . (ف. موم). ميڻ– اُها شيءِ جنهن مان ماکي جي مک پنهنجو مانارو ناهي.

– **موم بَتي ج موم بتيون:** ث. ميڻ بَتي– موميتي– شمع.

– **موم جامو:** ذ. ڪپڙي جو هڪ قسم. (جنهن تي موم لڳل هوندي آهي).

– **موم دل:** صفت. نرم دل– دل ڪونئرو– حليم– نرم طبع– نرم مزاج.

– **موم روغنُ:** ذ. ميڻ ۽ ترن جي تيل کي گڏي ٺاهيل روغن.

– **مومي ج مومي:** ذ . صفت. ميڻ جو ميڻ وارو. ميڻ جهڙو– نرم. (گاجرا).

– **موميتي ج موميتيون:** ث. ميڻ بتي– موم بتي– شمع.

• **مُومَرُ ج مومرَ(ث):** ذ . صفت. بي سمجھ– مست– چريو–

• **مُومڙائي ج مُومڙائيون:** ث . (ف. موميائي= مومڙائي). ڪاري رنگ جي هڪ سٽيي دوا(جا پڳل هڏ کي ڳنڍڻ جي ڪم اچي)– مومياڻي– مومِيري.

• **مومَلَ ج مومَلون:** ث . صفت. (اسم خاص). مومل راڻي واري قصي جي سانئڻ جو نالو. سهڻي– حسين(عورت).

• **مومِنُ ج مومِنَ:** ذ . صفت. (ع. اَمَنَ) ايمان وارو– ايماندار– ايمان آڻيندڙ– سچو مسلمان– مسلمان. دين تي پڪو. (اسم خاص). قرآن شريف جي هڪ سورة جو نالو.

• **موميائي:** ث . دوا طور ڪم ايندڙ پسارڪي وکر جو هڪ قسم(جا پڳل هڏن کي ڳنڍڻ جي ڪم اچي)– مومڙائي.

• **مَونُ:** حرف جر. منجهان– مان– کان– وٽان.

• **مُونِ:** ضمير متڪلم. (فعل متعدي جي ماضيءَ وارن زمانن سان ايندڙ). جيئن ”مون لکيو، مون پڙهيو،“ وغيره).

– **مون جيان:** ظرف. مون وانگر.

– **مُونکَي:** حرف جر. مانکي(ت)– مون کي– پاڻ کي.

– **مون گِرو:** حرف جر. مان گِرو– مون وٽ– مون تائين.

– **مُون هَان:** حرف جر. مون کان– مون وَٽان– منهنجي طرفان.

• **مُونَ:** ذ . (سن. مُونَ= ماٺ) ماٺ– چپ– خاموشي– سُناٽ– سامت– ڌيرج.

– **مُونَ ڌارڻُ:** ماٺ ۾ رهڻ– خاموشي اختيار ڪرڻ.

– **مُوني:** صفت. سُن– خاموش.

• **مؤنث:** ث. مادھ. مادي. گرامر موجب ماديءَ لاءِ ڪم ايندڙ جنس.

• **مُونجھُ ج مُونجھُون. مُونجھ:** ذ . ساھ گھٽجڻ جي حالت– گهُٽ– ٻوسٽ. سخت گرمي. سخت گهُٽ– سخت گرميءَ سبب بيهوش ٿي وڃڻ جي حالت. ساھ جي بي آرامي– آنڌمانڌ. بي آرامي– بي قراري. بي چيني– ڳڻتي. فڪرات. هياءَ تي بار– غُبار. حيراني– پريشاني– وائڙائي.(ست وغيره جي) منجهڻ جي حالت– مونجهار– ڳانڊوڙو– رولو– گڙٻڙ– گھوٽالو. مونجهو.

– **مُونجهارو ج مُونجهارا:** ذ . مونجهَ. رولو. گڙٻڙ. مونجهو.

– **مُونجهو:** ذ . مونجھ– مونجهارو.

• **مُونجهاري:** ث . ٻوٽي جو هڪ قسم(ولائتي ٻہر جهڙو پن کهرا، گل هيڊو ڪيوڙي رنگ تي مائل).

• **مُوندَرُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مُوندر:** اسم خاص. تعلقي دادو تعلقي ننگرپارڪر ۽ تعلقي ڏگھڙيءَ ۾ هڪ ديھ جو نالو. هڪ ذات جو نالو.

• **مُوندرائي(ت):** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **مُونڊاوا:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديھ جو نالو– مُنڊاواءِ.

• **مُونڊاھ:** ث. ڪنهن ٻہ چوپائي مادي مال جي سارَ يا فرجُ.

• **مُونڊو ج مُونڊا:** ذ . اسم خاص. (ٻتيءَ جو) ٻرنرُ– جلوبو.

• **مُونڊيو ج مُونڊيا:** ذ . ڪُلھو. ٻيڙيءَ جي آڏ جي چوٽيءَ ۾ ٻڌل رَسو.

• **مُونڊي(ت):** ذ . مُنڊ– بنياد.

• **مُونڊو اتڪائڻُ(ت):** مهاڙو اتڪائڻ. هرويرو جهيڙو ڪرڻ– فساد ڪرڻ.

• **مُونڙو:** ذ . گوڏو– مونو. پاڻيءَ تي پيدا ٿيندڙ ٻوٽيءَ جو هڪ قسم.

• **مُونڙي:** ث . مَلھ جي راند ۾ هنيل گوڏي جي ٺوڪر.

• **مُونگر:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

Gul Hayat Institute

مُونگ قَري(ٿ): ث. پَرت جو هڪ نمونو.

مُونگهان(ڪ): ٻوٽي جو هڪ قسم(تارين ۾ ٿُرَ جي گل تي ڪندا ڪندا ٿين. جن ۾ ڪير آهي، ذائقي ۾ لذيذ).

مونو ج مُونا: ذ. گوڏو- زانو(ف) سانوڻ جي مُند ۾ پيدا ٿيندڙ هڪ گاهه. ڪورين جو هڪ اوزار- ٿر جي ٻنهي پاسن کان زمين ۾ ڪُتل ڪاٺيءَ تڪر(جن ۾ ٿر ڦري سگهي). آڏاڻي ڪي جهلڻ لاءِ ڪاٺ جو ڪِلو، ايٽ جي اُپي ڪاٺي- پائو.

- **مُونا هَٽَڻُ:** گوڏا هٽڻ- اولڙ ڪرڻ.

- **مُونَڙيين:** ظرف. گوڏن سان.

- **مُونن ۾ مُنهن ڀَائِڻُ:** گوڏن ۾ منهن وجهڻ- مراقبي ۾ ويهڻ.

مُونهِجِي(ٿ): ث. پٽ جي شروعات وارو هَنڌ.

مُوني ج مُونِيُون: ث. (ڪنهن ٻه جانور جو) ڳَريو- مَرو- مُريو- مَريي جا وار.

مونڻ: ذ. ڪاڏي طعام ڪي لذيذ يا نرم ڪرڻ لاءِ اٽي ۾ ڳنڍيل مکڻ يا گيهه.

مَوَڻُ: مصدر. مَئِڻُ- ماپڻ.

موٽِي ج موٽِيُون: ث. اٽي ۾ گيهه مان تيار ڪيل منائيءَ جو هڪ قسم. گهٽي منائڻ ۾ گيهه واري ٽڪي.

مُوه: ث .(ف. مُوي= وار) وار (پرا. مُهَ. سن. مُکَ= مُنهن) مُنهُن- مُکُ. مُهاڙ- مُوهڙ- مُهڙ.

مُوهَڙُ ج مُوهڙ(ڪ): ذ. مُنهن وارو پاسو- مُهَڙُ- مَهاڙُ.

- **مُوهنگُ ج مُوهِنگ(ٿ):** ذ. موهَڙُ- مُهَڙُ- مَهاڙُ.

مُوهَبَتَ: ث. (ع. وَهب) سخا بخشيش.

مُوهَرُ: ذ. 'مُهراڻو' جو مخفف. پَڪِي زمين ۾ ٿَرَ ج ڏنگ ملڻ وارو هنڌ- مُهراڻو- ڪسُ.

"ٿَر ٿَوهر، مُلڪ مُوهَر"(سانوڻ).

مُوهرو ج مُوهَرا(ٿ): ذ. اٺ جي سنج جو هڪ قسم- سُونهن لاءِ منهن تي ڏاڳن جو چانديءَ جي قلڙين سان موڙُ.

موهِل: اسم خاص. تعلقي خيرپورميرس ۾ هڪ ديهه جو نالو. هڪ ذات جو نالو.

موهلات: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

موهَنداڻي: اسم خاص. مري بلوچن جو هڪ قبيلو.

موهَڻُ: مصدر. (سن. مُه= بيهوش ڪرڻ)موهَتَ ڪرڻ- مَنُ ليائڻ- عاشق ڪرڻ- مفتون ڪرڻ- دل ڪَسڻ- دل وٺڻ- موهي ڇڏڻ. جادو وجهڻ- مُنڊڻ- بي وس ڪرڻ- لالچائڻ- ڏُتارڻ- ريبڻ- ڏاڏرائڻ- ريهڻ- پرپائڻ- ريجهائڻ. خوش ڪرڻ.(سن. مَدَن> مد= سٽيو ڪرڻ) اٽي ۾ موڻ(گيهه) وجهڻ.(شايد! سن. مَد= هلڻ) موڪلڻ- روانو ڪرڻ.(گاجرا). (موهيو- موهيندو- موهيل).

- **موهُ ج موهَ:** ذ. هوش گم ٿيڻ جي حالت- بيهوشي. اڻڄاڻائي- بي خبري. پيار- پريت- محبت- سُنيهه- پيوندُ- حُبُ- پريم- قُرب- پريتڻو- عَشق. جادو- مَنڊُ- ٽوڻو. سحر. ڪشش- چِڪَ. سِڌَ- خواهش- چاهُ- چاهتا- چاهَتَ. لوڀُ- لالچ. ٻاجهه- مهرباني- دَيا- ڪِريا- ٻلائي. چريائي- مستي- جُنون- سوُداءُ.

- **موهِتُ ج موهِتَ:** ذ. صفت. موهيل- وسُ ڪيل. چِت چريو- اڪنُ چِڪنُ- عاشق- مَفتُون- فِدا- مست- شيدا- شيفتہ- فريفتہ. نهايت گهڻو پيار ڪندڙ. جادو سان موهيل- نظاري جو ماريل.

- **موهجَڻُ:** مصدر. بيهوش ٿيڻ. عاشق ٿيڻ. پيار ۾ ڦاسڻ. لوڀجڻ.

- **موهجي پَوڻُ:** عاشق ٿيڻ- پيارو گهرڻ- ڀانئڻ- پسند ڪرڻ.

موهڻ: مصدر. ڳوهيل شيءِ کي پاسن کان هلڪا زور ڏئي سهٽو ڪرڻ. موهڻ.

موهَنُ ج موهَنَ: ذ. صفت. چريو ڪندڙ. دل ڇڪيندڙ- موهيندڙ- مَنوهَرُ- لالَن- ساجن- پرين- محبوب- دلربا. ڪشش ڪندڙ- سهڻو(اسم خاص). ڪرشن مهراج جو هڪ صفاتي نالو. مَن موهَن.

- **موهَن مالا:** ث. ڳِٽينين ۾ سونن داڻن سان مالها.(گاجرا).

- **موهنو:** ذ. صفت. موهن- موهڻو.

- **موهڻو ج موهڻا:** ذ. صفت. دل ڇڪيندڙ- موهنو- موهيندڙ. پيارو(ث. موهڻي ج موهڻيون).

- **موهڻي ج موهڻيُون:** ث. صفت. دل ڇڪيندڙ عورت- موهيندڙ زال- موهڻِي. جادوگرڻ- ساحره. انگل آرو ڪندڙ عورت- بازاري عورت.(ث). ٻئي جي دل وٺندڙ. منتر- وشي ڪرڻ- جادو- ساحري.

موهَنُ: اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

موهَن ٿالُ: ذ . (سن. موهَن= ڇڪيندڙ+ سٿالَ= ٿالهه) منائيءَ جو هڪ قسم- چاش ۾ پڳل مڳن جو اٽو(جو ٿالهه ۾ پلٽائي ڇڏبو آهي).

موهنو ج موهنا: ذ. ڪبوتر جو هڪ قسم- اڇي منهن وارو ڪارو ڪبوتر.

مُوهَڻُ: اسم خاص. رني ڪوٽ کان اوڀر طرف هڪ جبل جو نالو. نئي جو نالو.

Gul Hayat Institute

- **مُوهو ج مُوها(ڪ):** ذ . وڻ جو هڪ قسم.
- **موهِيڙو ج موهِيڙا:** ذ . جوانيءَ جي وقت منهن تي نڪتل چمڪندڙ داڻو(ڦرڙيءَ وانگر).
- **مُوءِ ج مُوءِ:** ذ . (ف. مُو= وار) وارَ. چوٽا— جَٽائون. اونداهَ— ڪاراڻ (ڪ).
- **موئِرا(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **موئِرو ج موئِرا(ت):** ذ . گُل جو هڪ قسم. (جنهن مان شراب ٺاهين)ٻُوٽي يا وڻ جي ٽارين کي مروڙي، ٽانوَ صاف ڪرڻ لاءِ ٺاهيل مُوئُو. ٻُهَ سان ڀريل جانور جي کَلَ. (ت). ٻُتُ— بوتو.
- **موئِڻُ:** مصدر. (سن. مَردَنَ= مهٽڻ) ٻنهي هٿن سان مَسرڻ. مهٽڻ. مِلائڻ. لوئِڻُ(ڪپڙو) نِپُوڙڻ— مَروڙڻ. موڙڻ. وَٽَڻُ— ويڙهڻ. ورائڻ. (پرا. مَيَڻُ. سن. مِد= سٽيو ڪَرڻ) ڪنهن شيءِ کي سٽيو ڪرڻ، ملائڻ. گيهه سان اٽو ڳوهڻ.
- **موءِ:** ذ . مايا جو زور. جوانيءَ جو نشو. زور— ڏئو— خمار— مستي.
- **مُوئُو ج موئا:** ذ . سَرَن جو ڇُڳو— مُوڙو. (ت). ڪکن يا اڳڙين مان ٺاهيل مُوئُرو. (ل— ت). مَشعل— مَشال. وڻ جو هڪ قسم. (ڪ).
- **مُوئِي:** ث . مڇيءَ جو هڪ قسم.
- **مُوئِيدان:** اسم خاص. ڪراچي کان اتر هڪ ديهه جو نالو.
- **موئِيداڻ:** اسم خاص. مُول کان اُڀرندي طرف هڪ جبل جو نالو.
- **موئِيرو ج موئِيرا(ت):** ذ . اُٺَ جي پَلاڻ جي گادين ۾ نرم ٽيڻ لاءِ وڌل ڪانهن جي سَرن جا ٻَند.
- **موئِيلو ج موئِيلا(ت):** ذ . ترِن ۽ مُگَن جي فصل کي نقصان رسائيندڙ جيت جو هڪ قسم.
- **مويا:** ذ . (ع. ماءِ) پاڻي— آب. (ن— ب). (اسم خاص). تعلقي گَوني‌ءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مويشِي:** ذ . (ف). چؤپايو مال(مال مويشي). چوپائي مال جي وڪري تي ورتل سرڪاري محصول.
- **مَه:** ذ . (ف. مَاهُ جو مخفف). چَنڊ— قمر— ماهتاب— چَنڊر.
- **مَهُ (ڪ):** ذ . (سن. مَه= ماکي) ماکيءَ جي مک— شَهد مَکي.
- **مِه :** ذ . صفت. (ف). وڏو. بزرگ.
- **مِهُ ج مِهَ(ل):** ذ . (سن. مش= بهانو ڪرڻ). بهانو— مِنهُن— عذر. چارو— علاج.
- **مَها:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي ڪڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مَها :** صفت. ظرف. (سن). وڏو شاهي— اُتم— عالي— بُلند— اُچو. ڏاڍو— سخت. زور وارو— قوي— ڳرو. مضبوط— تمام گهڻو— بي انت— اپار. زياده(طرف). ڏاڍو— نهايت— تمام— بلڪل— زور— نِپُور.(ذ). مرڪبات اڳيان ڪم ايندڙ لفظ ("مُهاپُرش، مَهاتما، مهاتير").

— **مَها ڀارتُ:** ث . ڀارت جي وڏي عظيم جنگ(جا پاندون ۽ ڪورون جي وچ ۾ لڳي) جي احوال وارو ڪتاب.

— **مَهاتما ج مَهاتِما: مَهاتمائون:** ذ . صفت. مَها اُتما— پاڪ روح وارو ماڻهو. وڏو پهتل ماڻهو— خدا ترس— ولي— سَنت. نيڪ چلن— ڳڻوان. پاڪ.

— **مَهاپاپِي ج مَهاپاپِي:** ذ . صفت. وڏو گنهگار.

— **مَهاپُرش:** ذ . صفت. وڏو ماڻهو. مَهاتما. وڏو سَنت.

— **مَهاجَنُ ج مَهاجَنَ:** ذ . صفت. مشهور ماڻهو. پَريو مڙس— پَٽيل— مُکي— ٻڌي جو واپاري. واپاري— سوداگر. شاهوڪار— شراف— صراف. نيات— سماج پنگت. راج —راج —مهاجڻ .

— **مَهاديو:** ذ . صفت. چمڪندڙ چهري وارو. (اسم خاص). (هندن ۾)شو مهراج جو ٻيو نالو.

— **مَهاراجا ج مَهاراجا:** ذ . صفت وڏو راجا— شهنشاه—سلطان— قيصر.

— **مَهاراڻو ج مَهاراڻا:** ذ . صفت. مهاراجا.

— **مهاراڻِي ج مَهاراڻِيُون:** ث . صفت. وڏي راڻي— بادشاه بيگم— قيصره— ملڪه.

— **مَها ساگرُ ج مَهاساگرَ:** ذ . وڏو سمنڊ— بَحر.

— **مَهاشِيه :** ذ . صفت. (هندن جي اصطلاح ۾) سٺو ماڻهو— آبرو وارو— مُعزز— مانوارو— مانائتو. جناب— مسٽر.

— **مَهامِرِي:** ث . وڏو مرض— وڏي بيماري. گهڻو موت آڻيندڙ ڪا بہ بيماري. پليگ.

- **مَهَا ڀارَتُ:** ذ . (سن). هندن جو وڏو ڌرمي ڪتاب(جنهن ۾ آرين جي ٻن ڌرين ڪورون ۽ پاندون جي لڙائي جو تفصيلي احوال .
- **مَهاتَمَ :** اسم خاص. (سنڌ جي مسلمانن جي) هڪ ذات جو نالو.
- **مُهاجِرُ ج مُهاجِرَ:** ذ . (صفت. (ع. هَجَرَ). هجرت ڪندڙ— لڏيندڙ. هڪ هنڌان لڏي ٻئي هنڌ ويندڙ— پنهنجو اصلوڪو ملڪ ڇڏي، ٻئي ملڪ ۾ وڃي سڪونت اختيار ڪندڙ. مسافر. حضرت محمد صلعم جن سان گڏ مڪه شريف کان مديني مُنور ڏي هجرت ڪندڙ.

— **مُهاجرَت:** ث . وڇوڙو— لاڏاڻو. علحدگي— جدائي. وطن ڇڏي هليو وڃڻ جي حالت— هجرت.

- **مُهاڇِڙُ:** ذ . صفت. (سن. مُکُ= وات)ساڳيءَ ماءُ جو ڀھريون

Gul Hayat Institute

مَري ويل ٻارُ جمڻ کانپوءِ، ٻيو ڄاول(ٻار)نازڪ ۽ ڏِڄڻو(ٻار). مُهاڄِڙو– روئڻو– آبديده– روئڻهارڪو.

– **مُهاڄِڙوُ ج مُهاڄِڙا:** ذ . صفت. مُهاڄِڙ.

• **مَهاندي ج مَهانديُون(ل):** ث . وڪري لاءِ ڪُتل وڏو جانور (ڍڳو– ڀاڏو وغيره).

– **مَهاندي ڪَرَڻُ:** وڏو جانور ڪُهي وڪڻڻ.

• **مُهاڏو ج مُهاڏا:** ذ . (سن. مُکَ= وات. ع. محاد). مُهڙُ– اڳُ– مُهاڳُ – مُهاڙُ– اڳياڙي. جنگ وغيره ۾ اڳيان ٿيڻ يا اُن جي منهن ۾ اچڻ جي حالت. فوج جو اڳيون پاسو.

– **مُهاڏو اٽڪائڻُ:** منهن ڏيڻ. بحث ڪرڻ– ضِد ٻڌڻ– هَٺُ ڪرڻ. رڳڙو ڪرڻ. جنگ جوٽڻ– جهيڙو ڪرڻ– سامهون ٿيڻ. ڪنهن بہ ڳالهہ نہ ڪرڻ لاءِ سمجهائڻ. حجت ڪرڻ.

– **مُهاڏو ڏِيَڻُ:** مُهاڏو اٽڪائڻ.

– **مُهاڏو ڪَرَ ڻُ:** سامهون ٿيڻ– دوبدو ٿيڻ– مُنهَن ڏيڻ– مُهاڏو اٽڪائڻ. مقابلو ڪرڻ– چٽا ڀيٽي ڪرڻ– ويڙهہ ڪائڻ. اوچتي ملاقات ڪرڻ. پاڻ ڏي مخاطب ڪرڻ.

• **مُهاڏِي ج مُهاڏيُون٢(ت):** ث . شڪار ڪرڻ مهل اُها ڪاني جنهن تي بندوق رکي هڻجي.

• **مَهارَ ج مَهارُون:** ث . (ف). اُٺ جي ناڪيلي– لاٽي. ناڪيليءَ ۾ ٻڌل رسو(جنهن سان اُٺ کي هلائجي). ڏندن جي مٿان وارو گوشت– ڏندن جي پاڙ وارو گوشت – مَرهي.

• **مَهارَ موڙَڻُ:** سواريءَ واري جانور جي واڳ ورائڻ. موٽڻ– موٽي اچڻ.

"تو لئي گهڙيون ڏکيون گهاريان،
موڙي آءُ محبت مهارون."(ٻيدل).

• **مِهارُ ج مِهار:** ذ . صفت. مينهون چارينڌڙ– ميهار– ميهر.

• **مَهار:** ث . (پرا. مَڄ: سن. مَاديَہ> مَدَ= ميلاپ جي خواهش ڪرڻ) جانورن (چوپائي جو) پاڻ ۾ ميلاپ ڪرڻ جي خواهش– ڇاٽو– وهر– ٻوڪ

• **مَهارَتُ:** ث . (ع . مَهَرَ). اُستادي– هوشياري– قابليت.

• **مُهارجَڻُ:** مصدر. (پرا. مَڄ: سن. مَاديَہ> مَدَ= ميلاپ جي خواهش ڪرڻ). ماديءَ جو نَرُ سان ملڻ واسطي تيار ٿيڻ. (گهوڙيءَ جو) ڇاٽو ڪرڻ– (ڳانءِ جو) وهُرجڻ– (ٻڪريءَ جو) ٻوڪجڻ(مُهاريو– مهاريندو– مهاريل).

• **مُهارڙو:** اسم خاص. تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مَهارو ج مَهارا:** ذ . (ع. مِهَادَ). پردو– پوش. کٽ جو پردو. ڍڪيل کَٽ– مهاري. ڇپرکٽ. پلنگ. سيج. هندورو.(اسم خاص). تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

– **مهاري ج مهاريُون:** ث . مَهارو. مڇرداني.

• **مُهارو ج مُهارا:** ذ . (سن. مُک= منهن). گهوٽ ۽ ڪنوار جي ڦيريون ٻَني راتيون گڏ گذارڻ جو هنڌ. شاديءَ بعد گهوٽ ۽ ڪنوارجي گڏ سمهڻ جي جاءِ.

• **مُهاري ج مُهاريُون:** ث . مهارو.

• **مَهاڙَ ج مَهاڙُون:** ث . جڳهہ جي مسواڙ– ڀاڙو– ڪرايو– سامان جو ڀاڙو.

• **مُهاڙُ ج مُهاڙَ: مُهاڙُون:** ذ .ث . (سن مُکَ= وات). منهن– مُک مهاندو– مُهڙ– اڳيون حصو– مهاڳ– مهاڳو– اڳر– اڳياڙي. اڳڊ. مُهاڙي. (اسم خاص). نئي بارڻ جي اُترئين طرف هڪ جبل جو نالو(ڪ).

• **مُهاڙو ج مُهاڙا:** ذ . مُهاڙ– مُهڙ. ڏاتي جو منهن. (ظرف). منهن آڏو– اڳتو– نگاهہ ۾– نظر ۾– سامهون. لاباري. گَڏ وغيره(زمين جي ڪر) ۾ هڪ مهاڙ يا رخ کان ڪر کي اڳتي وڌائڻ. (ذ) . جانورن جي وات ۽ پيرن جي هڪ بيماري جو نالو. (ت). (اسم خاص). تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مُهاڙِي ج مُهاڙِيُون:** ث . مُهاڙ– مُهڙ– مُهاڙو. ڪنهن بہ جاءِ جو منهن يا مهاڳ. شڪار ڪرڻ ۾ جانورن کي بند ڪرڻ لاءِ چوڌاري لوڙهو– جهنگلو– ڀَنهير– لڪڙ ڪوٽ– لَڪڙائين آڙ. ٻهرئين طرفن کان در جو مٿيون ڀاڱو. (ذ . صفت). گراهڪ– ڏيتي ليتي وارو.(ل). (اسم خاص). تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **مُهاڪَ ج مُهاڪُون (ٽ):** ث . سانداري ٻڌڻ جو ڏورو.

• **مُهاڪڙو ج مُهاڪِڙا:** ذ . (سن. مُکَ= وات). ڄاڻ سڃاڻ– واقفيت– سهڃو– ڏيٺ. خبرچار. (ث . مُهاڪڙي ج مُهاڪِڙيون).

• **مُهاڳُ ج مهاڳَ:** ذ . (سن . مُکَ = وات). ڪنهن بہ جاءِ جو اڳيون پاسو مهاڳ– جاءِ جي اڳيان خالي پيل ميدان– پڌر– اڳر– اڳياڙي– مهاڙ– مهاڙي. ڪنهن ڪتاب جي شروع ۾ تعارف– مُنڍ واري معلومات.

– **مُهاڳو ج مُهاڳا:** ذ . مالڪي واري زمين سان لاڳو– سامهون پيل زمين.

• **مُهامَري:** ث . بيماريءَ جو هڪ قسم– ڪالرا. پليگ. مهان. صفت. (سن). مها.

• **مُهانڄِرو ج مُهانڄِرا:** ذ . صفت. مهاڄڙو.

Gul Hayat Institute

• **مَهانڊ:** ظرف. (سن. مُکَ = وات) آڏو– سامهون. شروع ۾ – اوائلي. پهريائين. مَهند.

• **مَهانڊُ ج مَهانڊ:** ذ. اسم. (سن. مُکَ = وات) ڳوڻ جو مُنهن.

• **مَهانڊي ج مَهانڊيُون (ٿ):** ٿ. گهوٽ جي پيڻ– نٽاڻ– نٽڻَندَ. وڏي جانور کي ذبح ڪرڻ حلال ڪرڻ.

• **مَهانڊو ج مَهانڊا:** ذ. مُنهَن– شڪل– چهرو– مُهانڊَ. نمونو– حُليہ– بناوت– شبيهہ.

– **مَهانڊو مڙس (ٿ):** ذ. صفت. ڏسڻو وائسڻو– معتبر– چڱو مڙس– آبروءِ وارو.

• **مَهانگُ ج مَهانگَ:** ذ. ٿ. (سن. مَها= وڏو+ارگهہ= اگهہ). مهانگائي– گراني– اگهہ آڪرائي. ڏڪار.

– **مَهانگائي ج مهانگائيُون:** ٿ. مَهانگُ.

– **مَهانگُ مَچڻ:** مهانگائي ٿيڻ– آڪرائي ٿيڻ. هر شيءِ جي اٿاٿ ٿيڻ– ڏڪر پوڻ.

– **مَهانگو ج مهانگا:** ذ. صفت. گهڻي بها وارو– وڏي اگهہ وارو– گران– آڪرو.

• **مُهانڻو ج مُهانڻا:** ذ. صفت. (سن. مُکَ= وات) منهن وارو– سڏو.

• **مَهانئين. مَهائين:** صفت. (سن. مُکَ= وات) وڏيل– گهايل– ڦتيل– زور وارو. سورمو– سورهيہ– جوڌو. آزموديگار. (اسم خاص). مرد ماڻهوءَ جو نالو.

• **مُهاڻو ج مُهاڻا:** ذ. صفت. مڇيءَ مارينڌڙ– ماڇي. ميربحر– ملاح. (ٿ. مُهاڻي ج مُهاڻيُون).

– **مُهاڻڪو ج مُهاڻڪا:** ذ. صفت. مهاڻي جو– مُهاڻي وارو.

• **مَهاوَتُ ج مَهاوَتَ:** ذ. صفت. زور وارو– زبردست. هاٿي هلائيندڙ– فيلبان– پيلوان.

• **مَهائڻُ:** مصدر. پاڻ کي وڏو پائڻ– آڪڙڻ– تورو مڙهڻ. "هڪڙو پنڻ، ٻيو مَهائڻ" (پهاڪو). مهٽا ڏيڻ. (مَهائيو – مَهائيندو– مَهائيل).

• **مَهائي:** صفت. مهمايل. وڏيل– ڪٺل.مُئل– ڦريل (ڪيڏارو– گ) زوروارو. وريام– سورهيہ– پهلوان. آزمودگار. سردار. مَهائين.

• **مَهائين:** صفت. مَهائي.

• **مِهتِ:** ٿ. (ع. مَسجِد). مسجد.

"مِهتِ اڏايان، ڪين مندر جوڙايان" (سليمان شاهہ).

صفت. (سن. مَهرَ= وڏو) گهڻو. چڱو– سُنو.

• **مَهتُ ج مَهتَ:** ذ. (سن. مَهتو= وڏائي) عزت– آبرو– مانُ– آبُ. سوڀ– فتح– جيت– ڪاميابي.

– **مَهتُ ٿيڻ:** عزت ٿيڻ– مان ٿيڻ. شرف حاصل ٿيڻ.

– **مَهتُ لهڻ:** عزت حاصل ڪرڻ– آبرو وٺڻ– مانُ حاصل ڪرڻ.

– **مَهتو ج مَهتا:** ذ. صفت. عزت وارو– مانائتو– شانائتو– آبرو وارو– مُعتبر.

• **مَهتابُ ج مَهتابَ:** ذ. (ف). چَنڊُ– قَمر– چندرما– ماهتاب. چنڊ جي روشنائي– چانڊوڪي. معشوق. معشوق جو مُنهن.

– **مهتابي:** ذ. صفت. چنڊ سان مشابهت رکندڙ– چنڊ جهڙو. سهڻو– حَسين.(ٿ). آتشبازيءَ جو هڪ قسم. ماتامي.

• **مَهتدي:** صفت. (ع. هديٰ) هدايت وارو. سنئين راهہ تي هلندڙ.

• **مِهترُ ج مِهترَ:** ذ. صفت. (ف). وڏو ماڻهو– معزز ماڻهو. سردار– بزرگ– مهندار– ڏُرو– اڳواڻ. صفائي ڪندڙ– خاڪروب. (ٿ. مِهتراڻي– مِهتراڻيُون).

• **مُهتَمِمُ:** ذ. صفت. (ع). اهتمام ڪندڙ– ناظر. منتظم. مدير –ايڊيٽر.

• **مُهتَممي:** ٿ. مهتمم جو ڪم.

• **مَهتو ج مَهتا:** ذ. صفت. (پرا. مَهتَرَ. سن. مهتر= وڏو يا ميڏاوَن= عقل وارو) لکپڙهہ جو ڪم ڪندڙ هندو– ديوان– عامل. حساب رکندڙ– ليکاري. سنڌي هندوءَ کي سنڌي مسلمان جو ڏنل مانائتو نالو– واڻيو. هندو(صفت). گهرڙيو– ڦيريءَ وارو. (ٿ. مَهتي ج مَهتيُون).

• **مَهٽڻُ:** مصدر. (سن. مَردن. مَرج= صفا ڪرڻ) صفا ڪرڻ– اجو ڪرڻ– چلڪائڻ. ڪَلَ لاهڻ. گهڪو ڏيڻ– گهڻُ– ملڻ. چپڻ– چيپائڻ. چتاڙڻ– چٽڻ. نپوڙڻ– مروڙڻ. نچوڙڻ. هٿن ۾ لوڙڻ. گهوٽڻ. مهٽي چورو ڪرڻ. ميت وغيره پاڻيءَ ۾ ملائڻ. مالش ڪرڻ. دٻائڻ– چڙهڻ– دٻرائڻ. چيٻيت ڏيڻ– ايذاءِ پهچائڻ– ڏکوئڻ– تڪليف ڏيڻ. (مهٽيو– مهٽيندو– مهٽيل).

– **مَهٽَ ج مَهٽُون:** ٿ. صفائي. اجائي– اجرائي. چلڪو. گهڪو– مَهٽو– گسڪو– گهٽو– رهٽو– رڳڙو. مَلَ– مالش. چپ– چٽ. نقصان– ٽوٽو– گاس– گهاٽو– تاوان. مصيبت– آپدا– آفت– سختي– مُشڪلات. ٺَڪَ– سَهڪي– ٺَڪاوَتَ– ٺاڪيڙو– ماندگي. ايذاءِ– مَورُ. چوپائي مال ۾ پيل بيماريءَ جو هڪ قسم. خارش– ڪارس– گَرَ– ڪرنهن(ڪ).

– **مَهٽائڻُ:** مصدر. مهٽڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ صفا ڪرائڻ چهائڻ.

– **مَهٽَ سَهٽَ ج مَهٽُون سَهٽُون:** ٿ. مَلَ شَلَ. صفائي– اجائي– اُجرائي. ناهہ ٿوهہ– سينگار. چَنڊ ڦوڪ.

Gul Hayat Institute

- **مَهَت سَهتَ ڪَرَڻُ:** مَل شَل ڪرڻ. صفائي ڪرڻ. چَنڊ ڦوڪ ڪرڻ. سينگار ڪرڻ. ٺاهه ٺوهه ڪرڻ.
- **مَهتو ج مَهتا:** ذ. گهڪو. رهتو. چِپ. دباءُ– سختي. تڪليف. مَهَت.
- **مَهَتِيَلُ ج مَهتِيَلَ:** ذ . صفت. مَليل– صاف ڪيل– صفا ڪيل. مَروڙيل– نِپوڙيل– چِپياتيل– چِپوٽيل.
- **مَهپارو:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مَهجَرُ ج مَهجَرَ:** ذ . ڪنهن ڳالهه جو بيان. مباحثو– تڪرار– بحث– ردقَد. مَهجر.
- **مَهجُورُ ج مَهجُورَ:** ذ . صفت. (ع. هَجَر). درد وارو– دردي– جدائي جو صدمو رسيل.
- **مَهَد ج مَهَدَ:** ذ . (ع). ٻار جو پينگهو– جهولو.
- **مَهنَدو ج مَهَندا:** ذ . صفت. (پرا. مُههُ= مُکُ +اندو= وارو). اڳواڻ– سردار– مهندار– مَهندو.
- **مَهدي :** ذ . صفت. (ع). هدايت ڪندڙ– هادي. رهنما. (اسم خاص). نالو ٻارهين امام جو.
- **مُهذبَ:** ذ . صفت.(ع). عيبن کان پاڪ– بي عيب. خوش اخلاق– نيڪ خصلت– فضيلت وارو– باادب.
- **مَهديو:** اسم خاص. تعلقي ٺٽي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مَهرَ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.
- **مهر ج مَهرَون:** ث . ڏندن جي پاڙ وارو گوشت– مرهي. مَهار(وات جي)– واڳ.
- **مَهَرِ:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ تعلقي گهوڙا ٻاريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مَهرُ ج مهرَ:** ذ . زال کي مڙس جي طرفان نڪاح جي عيوض ڏيڻ لاءِ مقرر رقم. ڪابينو.
- **مِهرُ:** ذ . سج .
- **مِهر و مَاهُ:** ذ . سج ۽ چنڊ.
- **مِهرَ:** ذ . ث . (ف). مهرباني– رحم – ڪهل – قِياس– ٻاجهه– مرحمت– بخشش– مغفرت. احسان– ٿورو– وڙ. قرب– محبت– پيارُ. ڏاچي– پيارُ. ڏاچي يا گهوڙيءَ جي نَرسان ملڻ جي خواهش.
- **مِهران :** ظرف مهر مان– پيار سان– ٻاجهه سان– محبت يا قرب منجهان.
- **مهربانُ:** ذ . صفت. مِهر وارو. ٻاجهه وارو.
- **مهرَباني:** ث . مَهر.
- **مِهرَ ڪَرَڻُ:** ٻاجهه ڪرڻ– ديا ڪرڻ– ٻلائي ڪرڻ.
- **مِهري ج مِهري:** ذ . صفت. مهر وارو– ٻلو– مهربان. رحمي– ٻاجهارو– دَيالو. رحمدل– وڙائتو– رحيم. همدرد– غمخوار. (ن.ب).
- **مُهَرَ ج مُهَرَوُن:** ث . (ف. مُهر) ڇاپ– ٺَپو– مُنڊ– سيل– ڇاپو. مُهر جي ٽڪ واري مُنڊي. سون جو سِڪو– گِني– اشرفي.
- **مُهَرڪَنُ ج مُهَرَڪَن :** ذ . صفت. مُهرون ٺاهيندڙ– ڇاپون اُڪاريندڙ– ٺَپا ٺاهيندڙ.
- **مُهَرَ هَڻَ ۾ ڪَرَڻُ:** فتويٰ جو مالڪ بنجڻ– مفتي ٿيڻ. شرعي مسئلن تي فتويٰ ڏيڻ.
- **مُهَر هَڻَڻُ:** مُنڊڻ– ٺَپڻ– ٺپو هڻڻ– ڇاپ هڻڻ– ڇاپو هڻڻ– سِيل ڪرڻ– بند ڪرڻ. وڏو احسان ڪرڻ– وڙ ڪرڻ– ٿورو ڪرڻ– ٻلائي ڪرڻ.
- **مَهَراجُ ج مَهَراجَ:** ذ . صفت. (سن). مهاراج. ٻانڀڻ لاءِ عزت ڀريو خطاب. ٻانڀڻ– برهمڻ.
- **مِهراڙو:** اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مِهراڻُ :** ذ . (ف. مِهه = وڏو+ راڻ(سنڌي) = وهڪرو). ندي– درياءُ. (اسم خاص). سنڌو نديءَ جو قديم نالو. (اصطلاح) بحر– ساگر.
- **مُهراڻو:** اسم خاص. ناري(جي پاڻي) واري آباد ۽ ٿر جي پٽن جي وچ واري ايراضي.
- **مَهَراڻِي(ت):** اسم خاص ٿر ۽ سنڌ جي دنگ وارو حصو.
- **مِهرِبانُ ج مِهرِبانَ:** ذ . صفت. (ف). مِهر ڪندڙ– مِهر وارو– ٻَلو. ٻلائي ڪندڙ. رحم دل– ٻاجهارو– يار– سَڄڻ– گهٽگهرو– خيرخواهه– همدرد– غمخوار– هڏ ڏوکي.
- **مِهرِباني ج مِهربانِيُون:** ث . مِهر– وڙ– اِحسان– ٿورو. نوازش– عِنايت – ٻاجهه– رَحم– ڪَرم – سڄڻائي– سَڄڻاپڻ– اخلاص مندي– اخلاص– همدردي– غمخواري– گهڻ ٻلائي– خيرخواهي– دوستي– ياري. پاسخاطري– لحاظ– رعايت– مَروت– پاسو– خاطر.
- **مِهرِجَڻُ:** مصدر. نَرسان ملڻ جي خواهش ٿيڻ_ ڏاچي يا گهوڙيءَ جي).
- **مَهَرَعلي:** اسم خاص. تعلقي ٺل ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **مهِرو ج مهرا:** ذ . پردي واري کٽ– مهارو. (اسم خاص). مرد ماڻهو جو نالو.
- **مُهَرو ج مُهَرا:** ذ . (پرا. مُهِليو= مُهِرو. سن. مُکَ+ل+ڪ = مُهِرو). مُنهن وارو مُک. ڪنهن بہ شيءِ جو اڳيون حصو. مُهڙ– مهاڏو. سطح– مٿاچرو– مٿاڙي. اڳواڻ– مهندار. پيش لشڪر– اڳواڻ لشڪر– هادي– رهبر– پيشوا– رئيس– شطرنج راند ۾ هڪ ساري. ڊگهي يا اُٺ جي منهن تي چڙهيل مُڇيءَ جي نموني ڳانو– سرواڳ– نڪتو. پاڻيءَ جي هرلي جي ايپي ڪاٺي جنهن ۾

چڪر بيهي. بيڙيءَ جو هڪ حصو- بيڙيءَ جو اڳيون پاسو- آڳيل. مصالح وغيره جي گهوٽڻ جو مهلڙو- مهرلو.

— **مُهروجهلڻُ:** لڙائي جي ميدان ۾ سيني ڪان اڳ ٽيڻ.

• **مَهرَ وَڏا:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَهرو ماڙي:** اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَهَري:** ذ. (ع. مَهريه= مَهره قبيلي جو نپايل اُٺ) اُٺ جو هڪ قسم- سواريءَ جوَ تيز هلندڙ اُٺ- تمام پلو اُٺ. چڙهي جو اُٺ.(اسم خاص). تعلقي جاتي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مِهري ج مِهريُون:** ث. (پرا. سن. مهيلا= عورت). زال- عورت -استري- نار- ناري.

• **مُهري ج مُهريُون:** ث. (اَنَ چڙهَ جو) مُهلڙو- ڏنڊو(بندوق جي) ٻُنڊي. توف جي ناليءَ جو مُنهن. دال جو هڪ قسم- ڳاڙهي رنگ جي دال- مسور. محصول وٺڻ جي جاءِ- ناڪو. محصول.

• **مُهڙُ ج مُهڙَ مُهڙَون:** ث. (سن. مُکَ= وات) اڳياڙي- اڳ- آڳو- مهاڳو- مهاڳ- آڳَر. منهن. منڍ- شروعات- مُهڳ. مهاندو- چهرو- شڪل- صورت. مول- بنياد- اَصل- ذر. سطح- متاڇرو- سبتو پاسو. ميار- حرف.

"مُهڙ سپ ميندرا، اسان ڏي آهين".(صاحب ڏنو).

— **مُهڙُ رَکَڻُ:** واپارين جي اصطلاح ۾ ڏيتي ليتي رکڻ- حساب ڪتاب رکڻ- ڪنڌو رکڻ- ڏي وٺ رکڻ.

— **مُهڙُ ڪَرَڻُ:** منهن ڪرڻ. ڏوهه ثابت ڪرڻ- ڏوهي ڪرڻ- ڏوهاري ڪرڻ.

— **مُهڙو:** ذ. ڪنهن شيءِ جي حد- پڇاڙي- آخر- پڇاٽي- اَنت- انتها- توڙَ- ڇيڙو. سِرو- چوٽي- مٿاڙي- مَٿاڙ. بيڙيءَ جو هڪ جزو- پاڇيل.

• **مهڙا:** (اسم خاص) لاڙ جو هڪ ڳوٺ جتي جا ڪپڙا رڱيندڙ ڪتي مشهور هئا "مهڙا جا ملير".

• **مَهِڪ:** صفت. (سن). خوشبوءِ- هبڪار- سُڳند- ٻهڪ.

• **مهڪي(ٿ):** اسم خاص. هڪ پٽ جو نالو.

• **مُهڳُ ج مُهڳَ:** ذ. مهاڳ- مهڙ- اڳيون پاسو- مُهڙ- منڍ- مهاڳو- مُهڙو. مول- بنياد- اَصل- منهن- ذر. ڪير. شروعات- اِبتدا.

• **مَهَلَ ج مَهَلُون:** ث. (ع. وقت- ٽاڻو- ويرم- عرصو- سمون- وير. ويل- ويلو- ساعت- گهڙي- پل. دير- دِر- آهستي. مُند- موسم- رُت- فُرجو- مها- فرصت- مُدو- مَعياد- نوبت- صاحبي- ايام ڪاري. دفعو- پِڙڪو- وار- لڳا- پِڙڪ وارو- گهمرو. موقعو- وجهه.

— **مَهَلائتا ج مَهَلائتا:** ذ. صفت. پوري مهل تي. مَهل سر- وقت تي. مندائتو- ويلائتو- وقتائتو- وجهائتو- سجهائتو- ساڄو. موسمي.

— **مَهَلَ تَڪَڻُ:** وجهه ڏسڻ- موقعو جانچڻ- ٽڻ ڏِسَڻُ.

— **مَهَلَ جو يارُ:** ذ. صفت. وقت سرڪم ايندڙ- مهل تي ڪ ايندڙ- موقعي تي همراهي ڪندڙ.

— **مَهَلَ جي ٻڌائڻُ:** موقعي موجب ڳالهائڻ- مهل تي چوَڻُ- وقتائتي ڳالهه چوڻ- مناسب ڳالهه ڪرڻ.

— **مَهَلَ سِرُ اَچَڻُ:** وقت تي پهچڻ.

— **مَهَلَ ڪَرَڻُ:** وقت تي مدد ڪرڻ.

— **مَهَلَ ڪُسَڻُ:** موقعو هٿان وڃڻ- وجهه وڃڻ.

— **مَهَلَ ۾ پَڪَڙڻُ:** ڏکيءَ ويل ۾ ڪم اچڻ.

— **مَهَلو:** ظرف. 'مهلائتو' واري معنيٰ ۾ ٻن لفظن جي پڇاڙي (سُمهلو ءِ ڪُمهلو).

• **مهلب:** ذ. پسارڪي وکر جو هڪ قسم.

• **مُهلَتَ ج مُهلَتُون:** ث. (ع. مَهَلَ) وقت- ويلو- ويرم آهستگي- دِر- دير- فُرجو- فُرصت- مُدو- وِساهين- ساهي- تعطيل- چُوٽي. وڄ وارو وقت- خالي وقت- وقفو.

— **مُهلت ڏيَڻُ:** (ڪنهن ڪم پوري ڪرڻ لاءِ) وقت جو مدو وڌائڻ- فرصت ڏيڻ- موقعو ڏيڻ- ڪُجهه ميعاد ڏيڻ.

• **مُهلَڙُ ج مُهلَڙَ:** ذ. (سن. مُسلم) ننڍو مُهرو- مُهلڙو.

— **مُهلڙو ج مُهلڙا:** ذ. مُهلَڙُ. (ث. مُهلڙي ج مُهلڙيون).

• **مُهلڪ:** صفت. (ع. هَلَڪَ) ماريندڙ- هلاڪ ڪندڙ- موتمار- قاتل- مارو.

• **مَهلو:** ذ. (سن. مَشکَ= مهو) جيت جو هڪ قسم. فصل ڪي نقصان پهچائيندڙ جيت(جو انبن. وڻن ءِ ٻين زراعت فواد ميوي جي فصل ڪي نقصان پهچائي). فصل جو مرض.

— **مَهلو لَڳَڻُ:** فصل ڪي مهلي جو مرض لڳڻ ءِ مرض سبب فصل جو مارجي وڃڻ.

• **مُهِم ج مُهمُون:** ث. (ع. هم) تڪليف ءِ ڏک ۾ وجهندڙ ڪم- ڏکيو ڪم- ڏاڪڙو- وڏو ڪم- ڀاري ڪم - معرڪي جو ڪم. جان جوکي جو ڪم. ضروري ڪم. جوکائتو ڪم. پهلواني جو ڪم. وڏي ڪيپ- لشڪر. جنگ جو ميدان. حملو- ڪاهه- چڙهي -چڙهائي. جنگ- ٻِڌ- جُنڌ- لڙائي- ڪيڏارو- ويڙهه- مقابلو.

Gul Hayat Institute

- مُهر ڪي مَعوڌيڻُ: وڏو ڪم ڪرڻ– تڪليف وارو ڪم پورو ڪرڻ.
- مُهر مارڻُ: وڏي ڪم ۾ ڪامياب ٿيڻ.
- مَهما: ث. (سن). وڏائي. بزرگي. غرور– آڪڙ.
- مَهمائڻ: غرور ۾ پرجڻ. بي پرواهه ٿيڻ ("گهمن محبوب مهمايا"– گلو مياٽو).
- • مَهمانُ ج مَهمانَ: ذ. صفت. (ف. مَهه= وڏو+مان= وانگر) وڏي مان وارو– مانائتو– جنهن جي آئي وڏو مان ٿئي). مزمانُ– دعوتي.
- – مَهمانُ خانو ج مَهمانُ خانا: ذ. مهمانن جي ترسڻ ۽ ماني کائڻ جي جاءِ. مسافرن جي لهڻ ۽ ٽڪڻ جي جاءِ.
- – مَهماندارُ ج مَهماندارَ: ذ. صفت. مهماني ڪندڙ– مهمان نواز– ميزبان.
- – مَهمانداري ج مَهمانداريون: ث. خاطرداري– مهماني. تواضع.
- – مهمان سَراءِ: ث. مهمان خانو.
- – مَهمان نَوازُ ج مَهمانَ نَوازَ: ذ. صفت. مهمان جي خاطر تواضع ڪرڻ وارو. مسافرن کي ٽڪائيندڙ ۽ ڪاڌو ڪارائيندڙ– مسافر نواز– مهماندار– ميزبان. فياض– غريب پرور– غريب نواز.
- – مَهمان نَوازي ج مَهمان نَوازيون: ث. مسافر پروري– مهمان داري– مهماني.
- – مَهماني ج مَهمانيون: ث. خاطرداري– تواضع. مهمانداري. دعوت– ڪاڌو– ضيافت.
- – مَهماني ڪَرڻُ: مهمان سڏڻ. دعوت ڪرڻ– ضيافت ڪرڻ. ڪاڌو ڪارائڻ.
- • مَهماءِ: ث. پسارڪي وَکر جو هڪ قسم– ڀڳل هَڏيءَ کي ڳنڍڻ جي دوا– مهميرو– موميائي.
- • مهمائڻ: نوجواني جي طاقت جي زور تي لاغرض ۽ بي پرواهه ٿيڻ. "گهمن محبوب مهمايا" (گلو مياٽو).
- • مُهمتَ ج مُهمتَ: ذ. صفت. بهادر–پهلوان– سُورمو– سُورهيه– جوڌو– پَهلوان– دلير.
- • مُهمَل: صفت. (ع. همَلَ) ڇڏي ڏنل– ترڪ ڪيل– ملتوي ڪيل– بيڪار– بي ڪَمو– نڪارُ. زائد– وڌيڪ– زياده. بي معنيٰ. بي سُودو. بيهُودو– لَغوُ– واهيات. مَجهُولُ. سُست– ڪاهلُ– آرسي. (ذ). وات مان نڪتل بي معنيٰ الفاظ.
- – مهمَل رَکڻُ: ٽورو وقت ڏيڻ. مُلتوي ڪرڻ– ٽوري وقت لاءِ رکڻ– زير ويچار ڪرڻ.

- • مُهموڪ (لس): صفت. عام جام– تمام گهڻو– بي انداز– منهن موڪُ.
- • مَهمون: اسم خاص. تعلقي ميروخان ۾ هڪ ديهه جو نالو. (لست).
- • مَهميرُ ج مَهميرَ: ذ. پسارڪي وکر جو هڪ قسم– اکين جي بيماريءَ لاءِ ڪم ايندڙ دوا جو هڪ قسم. وڏو بهادر– وڏو دلير– شجاع.
- • مهميرو: ذ. دوا طور ڪم ايندڙ پسارڪي وکر جو هڪ قسم (هڪ ننڍڙو وڻ آهي، جنهن جي پاڙ يا ڪاٺي اکين جي گرميءَ لاءِ مفيد آهي).
- • مَهميز ج مهميزون: ث. (ف). ڪنڊو– خار. گهوڙي کي تيز هڪلڻ لاءِ سوار جي ڪڙيءَ ۾ لڳل لوهه جي سيخ. ڏنگي گهوڙي کي ڏڪوئڻ لاءِ گهوڙي جي رڪيب ۾ لڳل لوهي ڪل. مڇي مارڻ جو سُوئو. (ل). اڙي– انگڙي. چوڪ– چونگ. چاٺڪ. چپيٽ. سختي. ڏَڪُ. مار– سيڪت– سزا– گوشمالي. مهاڻن جي اصطلاح ۾ مڇيءَ کي مٿي ۾ سُوئي هڻڻ جي حالت. (ل).
- – مهميز ڏيڻُ: چوٽ رسائڻ. سزا ڏيڻ– سيڪت ڏيڻ. ڏڪوئڻ. تڪليف پهچائڻ. گهوڙي کي هڪلڻ لاءِ تيز ڪڙي هڻڻ.
- – مَهميز ڪَرڻُ: اڙي هڻڻ– ڏَڪُ هڻڻ. ڪُرڙهي سان مڇي مارڻ وقت مڇيءَ جو مٿو ۽ ڳلاڦُون رُڪُ جي سُوئي سان پيچڻ.
- • مُهنالُ ج مُهنالُون: ث. تلوار جي ميان تي ٿيل جڙت– منهنار.
- • مَهنتُ ج مَهنتَ: ذ. صفت. (سن). پوڄاري. ٽڪاڻي دار– منڊاري. ٻائو. گُرو. ڌرمي. مکيه هندو فقير.
- • مُهنَ ٿالُ: ذ. مِنائيءَ جو هڪ قسم. مونٿالُ.
- • مَهنَد: ذ. (سن. مُکَ= منهن) مُنڍ– شروعات. اڳُ. ديباچو– مُهڳُ (ظرف). مُنڍ ۾– شروع ۾– اڳ ۾– اڳئون– اڳتي– اڳيان– اڳيرو. (ظرف). مَهندان– روبرو– سَنمُکَ– آمهون سامهون– پيش– مُنهن مقابل– سامهون– منهن سامهون.
- – مَهنَدا: ظرف. اڳيان– مهندان.
- – مَهندارُ ج مَهندارَ: ذ. صفت. اڳ ۾ بيٺل– اڳواڻُ– پيشوا– سُونهون– پَوميو– اڳرو– اڳٿو– پيشرُو– سردار. سالار.
- – مَهنداڻي: ث. وڏائي– اڳواٽي.
- – مَهندُوٽڪو ج مهندُوٽڪا: ذ. صفت. مَهندوٽو– اڳوٽڪو.
- – مَهندُوٽو ج مَهندُوٽا: ذ. صفت. اڳيون– مَهنديون– گذريل (سال يا مَهنو)– ڏنوُ (مهنو يا چند)– پَرُ (سالُ)– پهريون– اڳيون– اڳوٽڪو– اولُ– اڳانجهو– گذريل– سابق– پويون–

Gul Hayat Institute

آخرين– پڇاڙيءَ جو– چيڙي وارو.

– **مهَنديارُ ج مَهنديار(ڪ):** ذ . صفت. مهنديون– اڳيون– اڳوان– پيشوا– مهندار– سردار.

– **مَهنديرو ج مَهنديرا:** ذ . صفت. ٻئي کان ٿورو وقت اڳ– ڪجهه وقت پهرين. ڪنهن هنڌ کان ٿورو اڳيان– اڳيرو– ٿورو اڳ ۾– اڳهون.

– **مهنديُون ج مهنديان:** ذ . صفت. پهريون– اوائلي. گذريل. سيني کان مٿي(مهينو ورهيه وغيره). ايندڙ– آئيندو. مَنهندوٺو– مهندوٺڪو– اڳوٺو.

• **مهندا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مهندڙي ج مهَندڙيُون:** ث . صفت. مهيندڙ– محبت پيدا ڪندڙ.

• **مُهَندسُ:** ذ . صفت. (ع). اندازو ڪندڙ– تخمينو ڪندڙ. رياضي دان. تحرير اقليدس جو ڄاڻو– جاميٽري ڄاڻيندڙ. ڪَلَن ۽ جاين ٺاهڻ جي هنرن جو ڄاڻو– انجنيئر.

• **مُهَندسي:** ذ . صفت. رياضي دان. حسابي. تحرير اقليدس جو ڄاڻو. مهندس.

• **مَهندي ج مَهنديُون:** ث . (سن). بزرگ زال– محترم. سائڻ– ڏياڻي. مڙس جي پيڻ– نڻان.

• **مَهَنگ:** ذ . آسمان.

"وڄون منجهه مَهنگ، ڪَنبي بيٺيون ڪَڪرين."

• **مُهنگڙو ج مُهَنگڙا(ٿ):** ذ . دروازو.

• **مَهنگو ج مهنگا:** ذ . صفت. (سن. مَها= وڏو+آرگهه=اگهه) . وڏي اگهه وارو– مهانگو– آڪرو.

– **مهنگائي ج مَهَنگائيُون:** ث. آڪرائي– مهانگائي. قحط– ڪَال– ڏڪار. اڻاٺ.

– **مَهنگڙياتُ ج مَهَنگڙيات:** ذ . صفت. وڏي قيمت تي شيون وڪڻندڙ– مهانگو– مَهنگڙيو– مال لڪائي مهنگائي پيدا ڪندڙ– ڏڪاري.

– **مَهنگڙيو ج مَهنگڙيا:** ذ . صفت. مهنگڙيات.

• **مَهنو:** ذ . مهينو.

• **مُهڻ:** مصدر. (سن. مهُ= بيهوش ٿيڻ. پيار ۾ مست ڪرڻ– گرويده بنائڻ– فريفته ڪرڻ– مَسحور ڪرڻ. پاڻ ڏي ڇڪڻ– ڪشش ڪرڻ– موهت ڪرڻ. خوش ڪرڻ(سن. مش= مُسترڻ). ڦُرڻ– لُٽڻ. مُسائڻ. رنج ڏيڻ. عذاب ڏيڻ. فنا ڪرڻ. ناس ڪرڻ.(مُهيو– مهيندو– مُهيلُ).

• **مِهڻو ج مِهڻا:** ذ . عتاب– ويڻ– ڏوراپو– طعنو– ويار– اورانيو– آلانپو– اوپالو– ڇاٽڪ– سهمو.

– **مَهڻائيتو ج مَهڻائيتا:** ذ . صفت. مهڻي وارو. مهڻي هاب. (ظرف). مهڻي هاب. (ظرف). مهڻي طور– طعني طور– ٽوڪ نموني.

– **مهڻن جامَن هڻڻ:** ڪروڌ هڻڻ– ڪنراڳ هڻڻ– جهيڙو فساد هڻڻ.

– **مهڻيگورُ ج مَهڻيگورَ:** ذ . صفت. مهڻاگور– ڏوراپو ڏيندڙ– مهڻيخور– ڇاٽڪُون هڻندڙ– طعنا هڻندڙ.

– **مِهڻي هابُ ج مِهڻي هابَ:** ذ . صفت. مهڻي جهڙو– گِلا جهڙو– خواري جهڙو– گلارو– خوار.

• **مُهڻو ج مُهڻا(ل):** ذ. صفت (سن). وڻندڙ– دل لڀائيندڙ– موهيندڙ– موهڻو. هميشه "مَن" سان گڏ استعمال ٿيندڙ لفظ "مَنَ مُهڻو."

• **مَهو ج مَها(ٿ–ل):** ذ. جيت جو هڪ قسم.– وڏو مَڇر.

• **مَهُو ج مَهُو:** ذ. وڻ جو هڪ قسم. (بيلا) .

• **مَهوالَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مَهُورتُ ج مَهُورتَ:** ذ . (سن. مُهُورت= شروعات) شروعات – ابتدا– شروعات ڪرڻ جي رسم.

– **مَهُورَتُ ڪَڍائڻ:** پنڊت کان ڪنهن ڪم جي لاءِ نيڪ ساعت ڪڍائڻ– شاديءَ جي تاريخ پڪي مقرر ڪرائڻ.

• **مَهوَسُ ج مَهوَسَ:** ذ . صفت. (ف). لالچي– حَريص– لوڀي – طَمعي. ڪيمياگَر– رساينِي– ڪِيميا ٺاهيندڙ.

– **مَهوَسِي:** ث . ڪيميا– ڪِيميا گري– رسايَنِي.

• **مَهوڪِي ج مَهوڪِيُون(ڪ):** ث. ماکيءَ جي مک– شهد مَکِي.

• **مَهون:** ذ . مَهو.

• **مَهون:** ظرف . جلد– تهہ ٿهہ– ٿرت– جلدي– سِگهو– هڪدم.

• **مَهوئي:** اسم خاص. گاهہ جو هڪ قسم.

• **مَهي ج مَهِيُون:** ث . اڌ ولوڙيل ڏڌڙو(جنهن مان مکڻ نڪتل نہ هجي).

"مَهارا مَهي، پيتائين پريم جي"(شاهہ).

– **مهي ولوڙُ ج مَهي ولوڙَ:** ذ . مانڌاڻ– ولوڙو– مصيبت. بيقراري– بي آرامي– لوچ پوچ– آنڌ مانڌ– پريشاني. تڪليف– ڏُکُ– اهنج– ايذاءُ.

– **مهي ولوڙ وجهڻ:** بکيڙو ڪرڻ– گهوٽالو ڪرڻ– ڦيٽاڙو وجهڻ– گڙٻڙ ڪرڻ– نفاق وجهڻ– پريشان ڪرڻ.

• **مُهيا:** صفت. (ع). تيار– موجود– حاضر– فَراهم– هَٿيو.

– **مُهَيا ڪَرڻ:** تيار ڪرڻ– موجود ڪرڻ– حاضر ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

• **مُهيبُ**: ذ. صفت (ع. هَيب) ڊيڄاريندڙ– خوفناڪ– ڀيانڪ – ڀوائتو.

• **مَهيجو وَلِ (ڪ)**: ث. ٻوٽي ۽ ول جو هڪ قسم.

• **مَهيرُ**: اسم خاص. ڳڏاپ ڪان اڳتي هڪ جبل جو نالو. (ڳڏاپ ڪا اتر اوڀر) هڪ ديهه جو نالو.

• **مَهيري**: اسم خاص. ڪلمتي قبيلي جي شاخ بلوچن جو نالو جيڪي مهير جبل تي مدامي طور ويهڻ سان مهيري سڏايا ويا.

• **مـهيسَرُ**: ذ. شِوُ مهراج جو صفاتي نالو. ڀيرُئَن– ڀيرم (جنهن جي گـَيتوال پوڄا ڪن ۽ شراب جو ديوتا سمجهن. مَهيشَرُ.

– **مَهيسِري**: ذ. صفت. مَهس جو پوڄاري– شِوُ مهراج جو پوئلڳ. فقيرن جو هڪ قسم. مَهيشري.

• **مَهيسِي، مئيسي**: ذ. صفت. شراب جو ڏٽي. پير مغان.

• **مَهيسَرَ**: اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو (اصلي عرب نسل جو قبيلو 'بَنو مَيسره').

• **مَهيشُ**: ذ. صفت. (سن). مَهيسُ.

• **مَهيشِي**: ذ. صفت. مهيسي.

• **مَهيشِوي (ٽ)**: اسم خاص. ترِ ۾ هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **مهيلِي ج مهيليُون**: ث. (سن. مَهِلا= زال) زال– نار– مِهري. سهڻي عورت– خوبصورت زال– حَسين زال. (ل). ڪُنوار. (ٽ).

• **مُهِير ج مُهِيمُون**: ث. (ع. مُهَمُ > هَمَ) وڏي فوجي چڙهائي– جنگ– وڏي سخت آزمايش.

– **مُهير تي موڪلَڻ**: وڏي سخت تڪليف واري ڪم تي موڪلڻ– وڏي جنگ تي موڪلڻ.

– **مُهيرَ ڪي مَٿو ڏيَڻُ**: وڏي ۽ تڪليف واري ڪم ڪرڻ جي ڪوشش ڪرڻ. تڪليف سهڻ– سختيون سهڻ.

• **مَهِينُ**: ذ. (صفت.(ف) سنهو– باريڪ. نرم– ڪُنئرو– لطيف– نازڪ– سنگين– نَفِيس– ڪُومل– سُوڪِيمُ– پتلو– مُلائم. سُوڊو– سُهڻو– رُوڙو– سُنو– عُمدو. انوکو– انوکڙو– عجيب.

• **مَهينو ج مَهِينا**: ذ. (ف. مَه نو= مَهينه. سن. مَاس= ماهه) سال جو ٻارهون حِصو. (چنڊ وَاري قمري مهيني ۾ ڏينهن ٽيهه (مغربي سال جا مهينا: جنوري، فيبروري، مارچ، اپريل، مئي، جون، جولاءِ، آگسٽ، سيپٽمبر، آڪٽوبر، نومبر ۽ ڊسمبر. اسلامي سال جا مهينا: محرم، صفر، ربيع الاول، ربيع الثاني، جمادي الاول، جماد الثاني، رجب، شعبان، رمضان، شوال، ذوالقعد ۽ ذوالحج. سنڌي قمري سال جا مهينا: چيٽ، وياڪ، جيٺ، آکاڙ، ساوڻ، بدو، اسو، ڪتي، ناهري پوهه، مانگهه ۽ ڦڳڻ). ماهيانو– پگهار. ماهيانو حَيض– ڪپڙا– گنديون– خون– ماهواري.

– **مَهِيناري**: ث. حيض– ڪپڙا– ماهواري.

– **مَهِينيدَارُ ج مَهِينيدارَ**: ذ. صفت. مهيني وارو– مهيني وارا– مهيني تي بيٺل نوڪر– پگهاردار.

– **مَهِيني سِر مَهِينِي**: ذ. ظرف. ماهوار– هر ماهه– هر مهيني– ماهڪ–ماهيانو.

– **مَهِيني واري**: ث. ماهواري–مهياري–حيض– ڪپڙا–گنديون –رنگه

• **مَهِيڻ (ل)**: ذ. ولوڙو. گهر جو انتظام.

• **مَهِيو ج مَهِيا (ٽ)**: ذ. سواريءَ جو اُٺ– مهيري اُٺ.

• **مهيُون**: اسم خاص. تعلقي قمبر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَهِيئات (ٽ)**: ڏؤنرو.

• **مُٺا**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. ("مٺا چورا")

• **مَٿِٽَ**: ث. ڳاڙهي رنگ جي وڪر جو هڪ قسم– مَڃٽ.

• **مَٿِپُ ج مَٿِپُون**: ث (سن. ما= مَٿِڻُ). ماپ– ماڻ– پئمانو– ڪَچ– ماپو– پَرپ– تورَ.

• **مَٿَڏَرس**: اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مَٿِجَڻُ**: مصدر. (سن. مَدَ= مستي) مٿي ۾ اچڻ– مستي ۾ اچڻ– نشي ۾ اچڻ. وڏائي ۾ پرجڻ (سن. ما= مَٿِڻُ). ماپجڻ– ماپ ٿيڻ (مٿيو– مٿيندو– مٿيل).

• **مَٿِلُ**: ذ. مَرُ. مٽي. ميلُ.

• **مُٿَلُ ج مُٿَلَ**: ذ. صفت. (سن. مَر= مرڻ). مري ويل– مُئو– مردو. بي جان.

– **مُٿَل مُردي ڪي ڪوٽَڻُ**: ڍڪيل عيب ظاهر ڪرڻ.

• **مَٿِڻُ**: **مصدر**. (سن. ما= مٿڻ). ماپ ڪرڻ– تورڻ– ماپڻ. ڪڇڻ. آزمائڻ (ڪَچ سان). ڪَٿڻ. سمائجڻ– ماپجڻ.

"مائين ڪين مياڻ ۾ ٻه ٽي تراريون."

(مٿيو– مٿيندو– مٿيل).

• **مَٿُو ج مَٿُو**: صفت. (ع. موجود) جهجهو– جام– وافر– گهڻو. ٻهون– جال.

• **مُٿو ج مُٿا**: ذ. صفت. (سن مَر= مرڻ) مري ويل– مردو– مئل– فوتي. چندو– ڪميڻو (ذ). سڪل گاهه جو مڇو (باهه ڏيڻ لاءِ) – ڪکن وغيره جو ٻُنجو. ٽانون ملڻ جو گاهه جو موڙو– مُئي– ڪُوچي. (ث. مُئِي ج مُئِيُون)

– **مٿو ماريو**: ڪاوڙ جو خطاب (زنانو اصطلاح).

Gul Hayat Institute

– **مٿا هٿَ هڻَڻُ:** ٿوري گھڻي ڪوشش ڪرڻ.
– **مٿُون:** ذ . پَلڪَ– دَمُ– مِنٽُ– ڪَن– گھڙي – ساعت– لَحظو– اک ڇنڀَ. (ظرف). بيٺي پيرُ– اِجھو– هينئر– هن گھڙي.
• **مَئي:** ذ . ث. (ف. مَئي= شراب. سن. مَدَ= مستي) شراب– دارون– صَهبا– مَدُ– مدرا– باده. نَشو– مستي– خُمار. مئو. هَٽُ– تڪبر.
– **مَئخانو ج مَئخانا:** (مي+ خانو) شراب رکڻ جي جاءِ. شراب جو دُڪان– شرابخانو– گُتو– گِجُ– ميخانو.
– **مَئي مارڻُ:** هَٽُ ڦِٽو ڪرڻ– تڪبر ڇڏڻ– وڏائي ڇڏڻ.
– **مَئي (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **مَئي ج مَئِيون:** ث . (ٿانون ملڻ لاءِ) گاهه جو مُڇو– ڪُوچي پِٽڻ جي ڪچي پاڙ(ل). پينڊي. ڪپڙي جو ٽڪر(جو دوا مان بوڙي ڦڙو(اکين ۾ وجهجي). ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم(چلرن سان. رنگ ڪارو. ڊيگهه اڌ فوٽ کان ڏيڍ فوٽ تائين. ٻه قسم. هڪ مئي ۽ ٻي ڇپر مئي. جنهن جا ڇَپَ وڏا ۽ ٿلها ٿين).
• **مَئيچوٽُ ج مَئيچوٽ:** ذ . صفت. گار طور ڪم ايندڙ لفظ. مُوذي– شُوم– ڪنجوس– بَخيل– مکيچُوسُ.
• **مَئي خُوشُ:** ذ. صفت. ڪتمنو– ڪَتوءِ مِنو.
• **مَئيڙو(ث):** ذ. پاڄيءَ جو هڪ قسم– مَريڙو– مليرڙو.
• **مَيِ:** ذ. (ف). شراب –مَئي. مَئو.(انگ). عيسوي سال جي هڪ مهيني جو نالو.
– **مَيخانو ج مَيخانا:** شراب وڪڻڻ جي جاءِ – گُتو– ڪلال خانو– شرابخانو– مَيڪدهَ.
– **مَيفَروشُ ج مَيفَروشَ:** ذ. صفت. شراب وڪڻندڙ– ڪَلالُ.
– **ميڪدهِ:** ذ. مَيخانو.
– **مَي ناب:** ذ. خالص شراب– نِج شراب.
• **مي:** ث. مُهاڻو– مُهاڻي.
• **مَيا:** ث . (سن). ٻاجهه– ڪَهَلَ– رَحَمُ– قياسُ– مرحمت– دَيا. ڀلائي– مهرباني– مِهرَ– احسان.
"پنهنجي مهر مَيا سان، لونءِ لونءِ سپ ٺاري". (سامي).
– **مَيالُو ج مَيالُوَ:** ذ. صفت. ميا وارو– نرم دل– ديالو.
• **مَياڄُ ج مَياڄَ:** ذ. منگر مڇيءَ جو قسم(ڀُني ڪاري. پيٽ اڇو. مُنهن سُئيلو پُڇ سنهو ۽ قد ٻن فوٽن تائين). مَئيءَ جو ٻچو. (اسم خاص). ڪوهستان جي هڪ ماڳ ۽ علائقي جو نالو.

• **مِيارَ ج مِيارُون:** ث . حَرف– عَتاب– ڏوهه– خَطا– ملامت– ٽَپڪو– طعنو– ڏوراپو.
– **مِيارَ ڏيڻُ:** ڏوراپو ڏيڻ– مهڻو ڏيڻ– طعنو ڏيڻ– عَتاب ڏيڻ.
– **مِيارَ لاهڻُ:** ڏوراپو لاهڻ– وات ٽُڪائي ڪرڻ.
– **مِياري ج مياري:** ذ . صفت. ميار وارو– جنهن تي ميار هجي. جنهن کي ميارَ ڏجي– حرفي.
• **مِيالُو:** ذ . صفت. سانتيڪو– حَليم– مُلايم– نَرم– ڪُئنرو– جهيڻو– ڊرو– جهَڪو.
• **مِيان ج مِيان:** ذ . (ف. ميران)مرد لاءِ عزت وارو لقب. جناب. صاحب. سردار. مالڪ– ڌڻي. مڙس– پتي.
– **ميانجي:** ذ. مُلي جو لقب– مُلان.
– **مِيان مِٺُو:** ذ. طوطي جو لقب(صفت). پنهنجي واڪاڻ پاڻ ڪندڙ.
– **مِيان مِٺُو ٿيڻُ:** پنهنجي ساراهه پاڻهي ڪرڻ.
• **مِياڻُ:** ذ. (ف). مِياڻ– ڪِپُ(تلوار يا ڪاتي وجهڻ جو ڪويو).
• **مِيان جي ڪُنڊي:** اسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **مِيان جي مَسجِد:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **مِياندي ج مِيانديون:** ث . آڏاڻي جو هڪ جزو– آڏاڻي جي پنهي وڏين ڪاٺين کي ڳابو ڪندڙ ڪاٺي.
• **مِيان صاحِب:** اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **مِيان ڪُنڊو:** اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **مِيانو:** صفت. (ف. مِيانہ= وچوارو) وچوارو– وچولو– وچٽرو– پورو پنو– درميانو.
• **مِياڻُ ج مِياڻُ/مياڻون:** ذ . ث (ف. مِيانُ). ڪِپ– ٽيڪ– نيام– مِياڻ(تلوار وجهڻ لاءِ ڪويو).
• **مِياڻ ج مِياڻُون:** ث . ٻَلي يا مڇي ماري گڏ ڪرڻ وارو ماڳ– مهاڻي جي رهڻ جي جاءِ.
• **مِياڻو ج مِياڻا:** (اسم خاص) هڪ قبيلي جو نالو.
• **مِياڻو:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۽ تعلقي خيرپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **مِياڻون ڪَڪڙاڻ:** اسم خاص. تعلقي گوني ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **مِياڻي ج مِياڻيون:** ث درياهه. ڍنڍ يا سمنڊ جي ڪناري تي مڇي مارينڌڙن جي بستي– ميربحرن جي بستي. مڇي يا ٻَلا ماري آڻي گڏ ڪري رکڻ جو هنڌ– مياڻ(اسم خاص) تعلقي

Gul Hayat Institute

ڪشمور. تعلقي سکر. تعلقي گهوڙا ٻاري ۽ تعلقي گمبٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مِياڻي باغاتِ:** اسم خاص. تعلقي روهڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مِياڻي رپَ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مِياڻي ٺورملاح:** اسم خاص. تعلقي رتيديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مِياڻي نِهالُ:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مِياءُنو:** ذ. (آواز) ٻليءَ جو آواز.

• **مِياءُنو مياءُنو ڪرڻ:** ٻليءَ وانگر آواز ڪرڻ.

• **مَيَتُ ج مَيَتَ:** ذ. (ع. مَوْت). لاشو— مُڙهه— جَنازو— نِعَشَ— مُرده— مَيَت.

• **مِيتُ ج مِيتَ:** ذ. صفت. (سن مِتُر= دوست) دوست— يارُ— سَڄڻ— مِتر— گهٽگهُرو— اخلاص مَند— همدرد— غمخوار.

• **مِيتڙا(ث):** ذ. اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ميتِلاَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **مَيَتُ ج مَيتَ:** (ع. مَيتُ). جنازو لاش— لاشو.

• **ميٽَ:** ث. پسارڪي وکر جو هڪ قسم (هي ڪنهن وڻ جي پاڙ آهي. جا ڳاڙهي ڪاراڻي رنگ تي مائل ٿئي. منجهانئس اڳاٽي وقت ۾ ڪپڙن رڱڻ جو ڪم ورتو ويندو هو).

• **ميٿي ج ميٿِيُون:** ث. (سن. ميٿِڪا= ميٿي) ڀاڄيءَ ۾ مصالحي طور ڪم ايندڙ هڪ خوشبوءِ دار ٻُوٽو (جنهن جو ٻج ’هرٻو‘).

• **ميٽَ:** ث. وٽُ— وَڙُ. ٻن ڌاڳن کي اُميري ڏئي يڪو ڪرڻ جي حالت.

• **ميٽُ ج ميٽَ:** ذ. (سن مَرتِڪَا= ميٽُ) معدني پيدائش جو هڪ قسم— وهنجڻ جي ڪم ايندڙ پيلي رنگ جي جابلو مٽي (جا نرم چاپوڙن جي صورت ۾ جبل يا ٽڪر مان کوٽي ڪڍجي).

— **ميٽاڻون ج ميٽاڻان:** ذ. صفت. ميٽ جي رنگ جهڙو— ميٽ رنگو— ميٽ جهڙو— ميٽانئون. پِيلو— ميٽوڙي. (ث ميٽائين ج ميٽائِيون).

— **ميٽَ کاڻِ ج ميٽَ کاڻيُون:** ث. جبل ۾ ميٽ نڪرڻ وارو هنڌ.

— **ميٽُ مٽي ۾ هُوندي اُچڻُ:** تمام تڪڙو اچڻ— جلدي اچڻ.

— **ميٽو ج ميٽا:** ذ. صفت. ميٽائون— ميٽانئون. (ث. ميٽي ج ميٽيُون).

— **ميٽُوڙِي ج ميٽُوڙِيُون:** ث. پٽين رڱڻ جي ڪم ايندڙ ميٽ جي رنگ تي مِٽي (صفت). ميٽائين— ميٽانئين.

— **ميٽهُوڙِي ج ميٽهُوڙِيُون:** ث. صفت. ميٽوڙي.

• **مِيٽَ ج مِيٽُون:** ث. اک جي پور پَٽ— ٻيٽ — نظر— ديد— بصارت. (ل). سوڙهه— گهٽ. ڳُهَه— لِڪ. (ٻن يا گهڻين نوڙين يا ڌاڳن کي گڏي ڏنل) وٽ— سَمٽ— وراڪو.

— **ميٽَ ڏِيَڻ(ل):** اک پچڻ— اشارو ڪرڻ— ميچ ڏيڻ.

— **ميٽَ ڪَرَڻ(ل):** نظر ڪرڻ— جاچ ڪرڻ.

• **ميٽاهَڙ:** اسم خاص. تعلقي ڪنڌڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميٽائِڻُ:** مصدر. ميٽ جهڙو رنگ ڏيارڻ. ميٽڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ. ميٽائون ڪرائڻ. (سن . مَرج= صاف ڪرڻ) ڌهرائڻ— ڦٽارائڻ (اکر وغيره) ميسارائڻ (لِيڪا يا اکر پٽِيءَ تان). (ميٽائيو— ميٽائيندو— ميٽائيل).

• **مِيٽَرُ ج مِيٽَرَ:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم. هڪ ننڍڙو سائيرڙو. پکي— مِٽو.

• **ميٽَ ڪاڻِ:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **مِيٽِنگ ج مِيٽِنگُون:** ث. (انگ). مجلس— انجمن— سَڀا— جماعت بَزم— اِجتماع— جلسو— ڪميٽي— ميڙُ.

• **ميٽنگ:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميٽَڻُ:** مصدر. (سن. مَرجُ= صاف ڪرڻ) ڊاهِڻُ— ميسارڻ— ميٽي ڇڏڻ— صاف ڪرڻ— ريٽڻ. رد ڪرڻ— ڪَٽَڻُ. وسارڻ— يادداشت تان لاهڻ— ڀُلائي ڇڏڻ. (اکرن تي) قلم ڦيرائڻ. (ڏُکُ) لاهڻ— دفعي ڪرڻ (ڦرڙي) ڪَپَڻُ. (ڦَٽُ) ڇُٽائڻ. ماري پُورو ڪري ڇڏڻ— ختم ڪرڻ. (اُٽڻ ۾) ڳنڍِٽي ڪرڻ. ميٽ لاٽڻ— ميٽ هٽڻ (ڦرهي وغيره کي). ميٽائون ڪرڻ. مٿان پوچو ڏيڻ. (ميٽيو— ميٽيندو— ميٽيل).

— **ميٽَڻُ هارُ ج ميٽَڻُ هارَ:** ذ. صفت. ڏک درد لاهيندڙ— اهنج اِيذاءُ ٽاريندڙ (اللهِ تعاليٰ).

• **مِيٽَڻُ:** مصدر. اکيون پُورڻ— ٻيٽَڻ. مکر ڪرڻ جي حالت ۾ اکيون پُورڻ ۽ پٽَڻ — اکين جي پُور پٽَ ڪرڻ. اڌ کولڻ اڌ بند ڪرڻ. (ميٽيو— ميٽيندو— ميٽيل).

• **مِيٽو:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم— ميٽَرُ.

• **ميٺِ:** ث. (سن. مِشٽَ= مِٺو) مِٺيُون ڳالهيون. ڌاڙر. نڳي.

• **ميٺُ ج ميٺَ:** ذ مِٺاڻ— مَٺاس— ميٺاج. شيريني— شِيري. لذت— سواد.

— **ميٺاجُ ميٺاجَ:** ذ. ميٺُ— شيري— شيريني.

— **ميٺاسُ ج ميٺاسَ:** ذ. ميٺاج— مٺاڻ.

— **ميٺو:** ذ. لُوڻ— نِمڪ.

• **ميثاقُ:** ذ. (ع. وثَق) انجام جي پڪائي— قول قرار جي

Gul Hayat Institute

سچائي– وعده وفائي. انجام– قول– وعدو– ٻول– اقرار– سُخن. (ڪناية) رُوحن جو خدا تعاليٰ سان ڪيل انجام (ته تون اسان جو رب آهين ۽ اسين تنهنجا فرمانبردار ٻانها ٿي رهنداسين). ازل– ابتدا.

"ڳهيڙ لنگهي ڳهاري، ميثاقان ميهار سان".

– **ميثاقان:** ظرف . ميثاق کان وٺي– اَلَست کان– ازل کان.

• **ميڄارو:** ذ . ميڄالو.

• **ميڄالو ج ميڄالا:** ذ . جاندار جي کوپڙيءَ ۾ اندر پيل ڳودو– مغز– ميڄارو.

• **ميَچ ج ميَچون:** ث . (انگ) برابري– مقابلو– بازي– شرط– هوڏ– کيل.

• **ميچڪو ڏيڻ (ڪ):** نگاهه ڪرڻ– نظر ڪرڻ– سنڀال ڪرڻ.

• **ميڇڻ:** مصدر. (سن. ما= مَئڻ). ماپڻ– مَئڻ– ڪَڇڻ. اندازو ڪرڻ– تڪ ڪرڻ– زور آزمائي ڪرڻ– مقابلو ڪرڻ. ڳنڍڻ. ڳنڍڻ. ملائڻ– جوڙڻ (ميڇيو– ميڇيندو– ميڇيل).

– **ميڇ ج ميڇون:** ث. ٻن رسين کي وٽ ڏيئي ڳنڍڻ جي حالت – ڳنڍيل

– **ميڇو ج ميڇا:** ذ . ماپو– ماپ– ناپ– ناپو– ڪاڇو. پئمودو – پئماش– ڪَڇ. ڪَڇڻ جو ڇوڙو.

– **ميڇو ڪَڇڻ:** ماپو وٺڻ– ميڇڻ– جاچي ڏسڻ طاقت ڏسي ڇڏڻ.

– **ميڇو ج ميڇا (ڪ):** ذ. صفت. ننڍڙو– ننڍو– ڇوٽو– ڪوتاهه.

– **ميڄ ج ميڄون:** ث . (سن. مش– منهن ڪرڻ). اِشارو (اک، زبان، مُنهن جي ڪنهن حصي يا ڪَنڌ سان)– اَهڃ– غمزو– رمز– ڏهائي ڪابي اک پيچي محبت وارو اشارو ڪرڻ.

"ڪتي ميڄون مار، ڪتي ڪُڇن پڌرو." (ڳرهوڙي).

• **ميڄ ڏيڻ:** اشارو ڏيڻ– ڏهنائي ڏيڻ– غمزو ڏيڻ– اَهڃ ڏيڻ.

• **ميڄرُ ج ميڄرَ:** ذ . صفت. اِشارو ڏيندڙ– اَهڃ ڏيندڙ– ڏهنائيون ڏيندڙ.

• **ميخ ج ميخون:** ث . (ف). لوهه جي ڪِلي– ڪوڪو– ڪِلو– ڪيرو– ڪيري.

• **ميخ ج ميخون:** ث . (ف). لوهه جي ڪِلي– ڪوڪو– ڪِلو– ڪيرو– ڪيري.

– **ميخ سَنداڻ ج ميخ سنداڻون :** ث . ڇهنباري منهن واري ڪوڪن نوڪڻ جي سَنداڻ– ايڪلوائي.

ميخ ڪوڪاري: ث . ميخ سَنداڻ (علم). –

– **ميخمارُ ج ميخمار:** ذ . ڪوڪن نوڪڻ جو مُترڪو– مُترڪي. مارتول. مُگري– ٺوڪٺو– ڪوپو.

– **ميخ مارڻ:** ميخ سان بند ڪرڻ. لوهه جي ڪِلي جهانٽڻ– ڪوڪو هڻڻ. جڙڻ– ڳنڍڻ– قابو ڪرڻ– سوگهو ڪرڻ. عشق ۾ ڦاسائڻ. لوري لائڻ– لغار لڳائڻ.

– **ميخي:** صفت. جنهن کي ميخ سان تنگ ٿيل هجي. (ڳاجرا).

• **ميڊ:** اسم خاص. مُهاٽو.

• **ميَدا لڪڙي:** اسم خاص. پسارڪي وکر جو هڪ قسم. ٻوٽي جو هڪ قسم (جنهن جو ڇوڏو دوائن ۾ ڪم ايندو آهي).

• **مَيدانُ ج ميدانَ:** ذ . (ف) ڪشادي زمين– صاف ۽ وَسيع زمين– کليءَ زمين جو مڪاچرو (جنهن تي وڻ ٽڻ وغيره هجي). هموار زمين پڌرو پٽ – پڌر– پوٺو. خاص ڪشادو پَٽ جنگ جو يا راند جو. گهوڙي جو پنڌ– چوٽ – سراڙو.

– **ميدانُ ڇڏڻ:** ميدان خالي ڪرڻ– پَٺي وڃڻ– پُٺ ڏيڻ– هارائڻ.

– **مَيدانُ ڏئڻ:** ڊوڙڻ– ڏڪڻ– سَٽ ڪرڻ– ڊوڙ پائڻ– پَٺي وڃڻ– تاهي ڪٽڻ. گهوڙو ڪاهڻ– زور سان گهوڙو ڀڄائڻ.

– **مَيدانُ ڪَرڻ:** ڊاهي پَٽ ڪرڻ. جاءِ کي ڪيرائي سنئين زمين ڪرڻ (زال ماڻهو جو) هنگڻ لاءِ (ٻاهر پرو پاسيرو ٿي ويهڻ).

– **ميدانُ مَلهڻ:** کَٽڻ– ساري ڪرڻ– سوڀ ڪرڻ– فتح ڪرڻ.

– **ميدانُ ۾ اچڻ:** وڙهڻ لاءِ اچڻ– وڙهڻ لاءِ نڪرڻ. صف بندي جي لاءِ ڪشادي ميدان ۾ اچڻ. سامهون اچڻ– مقابلو ڪرڻ.

• **مَيدو ج مَيدا:** ذ . (ف . مَيده). تمام سنهو پيٺل اٽو– ٻيو دفعو ڇاڻيل اٽو. ڪا به پيٺل شئي. سُفوف– چورو– ٻُورو.

– **مَيدا بيگ:** ذ . (ڪپڙي جي) اُٽي ڇاڻي. تمام سنهي ڇاڻي (جنهن جي وسيلي ميدو جدا ڪجي).

– **مَيدو ڪرڻ:** تمام سنهو پيهڻ. چورو ڪرڻ– سُفوف ڪرڻ– باريڪ ڪرڻ.

– **ميڌُ ج ميڌَ (ل):** صفت. (سن). خيرات ڪندڙ– سخي– داتا. ميد– مهاٽو. نيچ ماڻهو.

"مُفت معصوم محض ميڌ مَ مار،
قلب ۾ ڪو قياس ڪري ته نهار."
(فاضل شاهه).

• **ميڌرو:** اسم خاص. ميندرو.

• **ميڊاڻ:** اسم خاص. (اڳئين ڪراچي ضلعي جي ديهه جو نالو.

• **ميڊيئو ج ميڊيئا (ث):** ذ . سُڪل ڇيٽڻ جو مٽان لَٽل ڏِڳ.

• **ميرَ:** ث . (سن. مَلَ= مَرُ) مَرُ. مِٽي. ميراڻ– ميرائي– مير.

Gul Hayat Institute

ميلُ- غلاظت. گدلائي- ڪارث- ڪاراڻ. هلڪا سنها ڪڪر (آسمان ۾ ڪڪرن جي مير مير آهي).

– **ميرانجهڙو ج ميرانجهڙا:** ذ. صفت. ٿورو ميرو- البت ميرو- ميرڙو.

– **ميراڻ:** ث. ٿوري ڪاراڻ- مير- گدلائي.

– **ميرڙو:** ذ. صفت. ٿوري ڪاراڻ- مير- گدلائي.

• **ميرُ ج ميرَ:** ذ. (سن. مَلَ = مَرَ) مِٽي- ميل- ميَر- غير- ڪِن- ميراڻ- ڪاراڻ.

"ساڻ سهائي سچ جي ٿا موافق ٿيندو ميرُ." (روحل).

• **ميرُ ج ميرَ:** ذ. صفت. (ع. 'امير'جو مخفف). امير- سردار. والي. سالار. وڏو ماڻهو. هادي. رهبر- پيشوا. (ذ). ڪنهن وڏي رئيس ڪي ڏنل خطاب. تاس راند ۾ بادشاهه. سنڌ ۾ ٽالپر خاندان جو لَقب. عام بلوچن ۾ عزت جو لقب.

– **ميراڻو ج ميراڻا:** ذ. صفت. ميرن جو- ميرن وارو.

– **ميرِ بَحرَ:** ذ. صفت. سمنڊ جو بادشاهه- ناکئو- ملاح.

– **ميرُدَهو ج ميرُدَها:** ذ. ملڪ ۾ ايندڙ مال تي محصول وٺڻ جي جاچ رکندڙ آفيسر. بيڙين جو سامان تپاس ڪندڙ آفيسر.

– **ميرُ دَهي:** ميردهي جي ڪچهري- ميردهي جي آفيس. ميردهي جو ڪم.

– **ميرلُ ج ميرلَ:** ذ. صفت. 'مير'جو تصغير- مير- سهڻو.

– **ميرُ مارڻُ:** ڪو وڏو داءُ کٽڻ- ڪو وڏو ڪم ڪرڻ.

– **ميرُ مَجلِسُ:** ذ. صفت. مجلس جو مير- صدر.

– **ميرُ مُنشِي:** ذ. صفت. وڏو منشي- سَردفتر- هيڊمنشي.

– **ميري ج ميريُون:** ث. اميرجي رهڻ جي جاءِ.

– **ميراث ج ميراثُون:** ث. (ع. وَرَث). مئل ماڻهوءَ جي ڇڏيل ملڪيت ترڪو- ورثو- اباڻو ورثو- اُتر اڌڪار(ڇڏيل)جائداد ملڪيت- ناڻو. ميڙي جوڙي حصو. پتي- ورهاست(ورثي ۾ مليل).

– **ميراثي:** صفت. ورثي وارو.

– **ميراثي:** ذ. صفت. ڳائيندڙ- ڳائڻو- گائڪ- راڳي- مُطرب- گَوئيو- ڪَلونت. قوال- لنگهو. مڱڻهار. (ث. ميراثڻ ج ميراثڻيون). (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو.

– **ميراثي موڪلَڻ(ٽ):** (راڄن جي رسم موجب). شاديءَ جي موقعي تي راڄ، مٽن مائٽن ۽ دوستن وغيره ڏانهن دعوتن ڏيڻ لاءِ ميراثيءَ کي موڪلڻ.

• **مَيراج ج ميراج:** ذ. (مِعراج (ع) جو سنڌي اُچار). ريت- رسم- پرويز- پَر- هلي چَلي- هَلت- دستور- رواج- سرشتو.

• **ميراسي:** ذ. صفت. (ع. ميراثي). ميراثي. (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.

• **مير اِمامُ بَخش:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميران:** ذ. صفت. مير- پير. مرشد. (اسم خاص). حضرت شيخ عبدالقادر جيلاني رحمة الله عليه جو لقب. تعلقي شاهه بندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرانپُور:** اسم خاص. تعلقي سجاول، تعلقي ميرپور بٺوري، تعلقي ڳڙهي خيري، تعلقي نوشهري ۽ تعلقي گوني ۾ هڪ ديهه جو نالو. جهوڪ جو مانائتو نالو. شاهه عنايت شهيد جو شهر.

• **ميرانپورُ گهوٽڪي:** اسم خاص. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو. (لسٽ).

• **ميرانپُور سعدڪي:** اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو. (لسٽ).

• **ميرانُ چَنِ:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرانخوري:** اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميران ڪُوري:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميراڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ميرائڻُ:** مصدر. (سن. مَلَ = مَرَ): مير وارو ٿيڻ- ٿورو ميرو ٿيڻ- البت ميرائي تي ڏسجڻ ۾ اچڻ. گدلو ٿيڻ.

– **ميرائي ج ميرائيُون:** ث. گدلائي- ميراڻ. ميرانجهڙائي.

• **ميربَحرَ ج ميربَحرَ:** ذ. صفت. (ع. مير مخفف امير جو= سردار+ بَحرَ= سمنڊ). پاڻيءَ جو بادشاهه- درياءَ جو رکپال. جهازي سپهه سالار- اميرالبحر. درياءَ جي گهاٽن گهيڙن جو داروغو. بيڙيءَ وارو- بيڙياتو. مُهاڻو. (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.

• **ميرپُور:** اسم خاص. تعلقي ٺل ۽ تعلقي وارهه ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرپُور بٺورو:** اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرپُور پُراڻي:** اسم خاص. تعلقي ميرپور خاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرپُور خاص:** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرُ پُور ساڪرو:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **ميرپُورشاهه:** اسم خاص. تعلقي جاتي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرپُورماٿيلو:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرُ جَتُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ميرُخان اَبڙو:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرِ خانڻِ ج ميرُخانڻيُون:** ث. بندوق جو هڪ قسم– جامڪي دار بندوق.

• **ميرڪڻ :** اسم خاص. تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرلُ:** اسم خاص. تعلقي ٺٽل ۾ هڪ ديهه جو نالو.(ميرل پراڻو ميرل نئون).

• **ميرُمَحمدَ:** اسم خاص. تعلقي ڪَڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرُمَحمد ٻهوڙ:** اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرُمَحمدُ جُوڻيجو:** اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرَڻ جَتوئي:** اسم خاص. تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرَڻ ماڇي:** اسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرو ج ميرا:** ذ. صفت. (سن. مَل = مَرُ) مَرُيا مٽيءَ هاڻو– گدلو– ڌوڙ پَڪليو. گندو– ڪِنو– (اصطلاح) اخلاق ۾ خراب. (ذ). جيت جو هڪ قسم (جو رڍ جي وارن ۾ پيدا ٿئي ٿو ۽ کل کي ٽڪي ٽنگ ٽنگ ڪري ڇڏيندو آهي. عيبدار. گنهگار. (ث. ميري ج ميريُون).

— **ميرو داڻو نہ ڇڏڻُ:** ذرو بہ نہ ڇڏڻ– هڙ مُوڙي کڻي وڃڻ.

— **ميري اَکِ:** ث. بدنظر– بڇڙي نگاهہ.

— **ميريو:** ذ. صفت. ميرانجهڙو.

• **ميرو:** اسم خاص. (سن. سُميرو) هندن جي پراڻن ۾ ڄاڻايل هڪ پربت جو نالو– مِيرو پربت– سُمير پربت. يُونانين جو ”ميروس (Meros)“ نالي هڪ هندوستان جو پربت، جنهن تي سندن ديوتا ”ڊايو نيساس“ (Dionysos) بن ”زيئس“(Zeus) (سن. ديوس پِترَ= آڪاس جو پيءُ) ڄائو. مسلمان مرد جو ”مير“ مان(اسم تصغير) نالو(ن– ب).

• **ميرُ واري:** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۽ تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرواهه:** اسم خاص تعلقي گهوڙاٻاري. تعلقي ميرپورخاص ۽ تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميروجا:** اسم خاص. تعلقي ميرپورماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرو خانُ:** اسم خاص. تعلقي شهدادڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو. مرد ماڻهوءَ جو نالو.

• **ميرو ڪَلهوڙو:** اسم خاص. تعلقي ڪَڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميرِٺيا(ث):** اسم خاص. مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ميرِي ج ميرِيُون(ث):** ث. اَنُ جي سنگن رکڻ لاءِ ڪانن جو ٺهيل ڪنڊو.

• **ميڙ ج ميڙيُون. ميڙيُون :** ث. (سن. مِل = مِلَڻُ) جماعت (ماڻهن جي). راڄ سفارت(جا ڪنهن کي عرض ڪرڻ لاءِ يا ڪنهن کي معافي وٺڻ لاءِ گڏ ڪئي وڃي). چڱا مڙس.

— **ميڙ آڻڻُ:** چڱن مڙسن کي وٺي اچڻ– ڪنهن کان معافي وٺڻ لاءِ ڪي شريف ماڻهو سڏي اچڻ– قرآن شريف، نياڻين ۽ ڪنهن بزرگ هستي کي پنهنجي معافي جو وسيلو بنائڻ.

— **ميڙ ڪَرڻُ:** منٿ ڪرڻ. قسم وجهڻ. معافي وٺڻ لاءِ چڱن مڙسن جي جماعت گڏ ڪرڻ.

— **ميڙ ڪڻي وڃڻُ:** ميڙ آڻڻ– ميڙ وٺي وڃڻ.

— **ميڙ وٺي وڃڻُ يا اَچڻُ:** ميڙ آڻڻ.

• **ميڙ ج ميڙ:** ذ. (سن. مِل+ مِلَڻُ) گڏ ٿيل ماڻهو– انبوهہ– ڪَٽ– پينڊَ– هُجوم – خلق– ميڙڪو– مجموعو. گڏجاڻي– وصال. پاڃيءَ جو ارتابُ– گهاڻاڻ– لنو– لِبيسُ(ڪاڏي ۾). (صفت). گڏيل– مليل– ڪٺو ٿيل.

— **ميڙاڪو ج ميڙاڪا:** ذ. ميڙ ۾ گڏ ٿيل ماڻهو– ميڙ– انبوهہ. مجلس– ڪچهري. ماڻهن جو گوڙ– هنگامو.

— **ميڙ مَتجڻُ:** مجلس برخواست ٿيڻ. ماڻهن جو ٽڙي پکڙي وڃڻ.

• **ميڙڻ :** مصدر. (سن. مِل= مِلَڻُ) ميڙ ڪرڻ– گڏ ڪرڻ– جمع ڪرڻ. ڍير ڪرڻ– ملائڻ– ميلاپ ڪرڻ. گڏڻ. گهوڙيءَ تي گهوڙو چاڙهڻ– گهوڙو ميڙائڻ. مَيلُ ڪرڻ– دال کي ميل ڪرڻ لاءِ ٺهڪ ڪان پوءِ چڱي طرح ڏوئي هٽڻ– مهتو ڏيڻ (دال کي). ٻهاري پائڻ– صفائي ڪرڻ. ڪچرو گڏ ڪرڻ– گند ميڙڻ. (ڪيرا ڏُهڻ لاءِ مينهن سان ڦرملائڻ(ميڙيو– ميڙيندو– ميڙيل).

— **ميڙ :** ث . ميڙڻ جي حالت. ميل– ميلاپ. وصال. لڳُ. صفائي– ٻُهاري.

— **ميڙاپو ج ميڙاپا(ث):** ذ . گڏجاڻي– ميلاپ– ميڙاءُ– ميڙائو– ميڙو– ميلو.

— **ميڙاءُ:** ذ . گڏ ٿيڻ جي حالت– گڏجاڻي. ميلاپ. وصل– وصال. ميڙو– ميلو– ميڙؤ– ميڙائو.

Gul Hayat Institute

– **ميڙائڻُ:** مصدر. ميڙڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ. گڏ ڪرائڻ. ٻهاري پارائڻ– ڪن ڪچرو گڏ ڪرائڻ. صفائي ڪرائڻ. گهوڙيءَ تي گهوڙو چاڙهائڻ. (ميڙائيو– ميڙائيندو– ميڙائيل).

– **ميڙئو:** ذ. ميڙاءُ. ميڙو– گوڙ.

– **ميڙ چُونڊ ڪَرڻُ:** گڏ ڪرڻ– ميڙڻ– هيڪاند ڪرڻ– جمع ڪرڻ. چونڊڻ– انتخاب ڪرڻ– چانڊ ڪرڻ.

– **ميڙ سيڙ:** ث. ٻهاري سهاري– ميڙو سيڙو– صفُن صفائي– ٻُهر– ڪن چن– ڪچرو– گندو.

– **ميڙ سيڙ ڪَرڻُ:** ٻهاري سهاري ڪرڻ– صفائي ڪرڻ. گڏ ڪرڻ.

– **ميڙئي ۾ مُنهَن وجهَڻُ:** پئسن گڏ ڪرڻ پٺيان ڪاهي پوڻ. لوڀ ۾ پوڻ. (ن– ٻَ).

– **ميڙي:** ث. ميڙيل رقم– گڏ ڪيل پئسا– پونجي (”ميڙي سيڙي“).

– **ميڙي چُونڊي:** ث. گڏ ڪيل رقم– پاڇي بچايل رقم– پونجي.

• **ميڙو ج ميڙا:** ذ. (سن. مِلَ = ملَڻُ). ميڙيل شيءِ. ملڻ جي حالت– ميل– ميلاپ– ميلو– گڏجاڻي. ماڻهن جو ميڙ– ميڙاڪو. گهڻن ماڻهن جي گڏ ٿيڻ جو هنڌ(جتي ڪا درگاهه يا مزار وغيره هجي ۽ اتي ڪنهن خاص تاريخ تي گڏجي)– ميلو. ماڻهن جو گوڙ.

– **ميڙئي ج ميڙئي:** ذ. صفت. ميڙن تي ويندڙ– ميڙا گهمندڙ– ميڙن جو شوقين.

– **ميڙو ڪَرَڻُ:** مجموعو ڪرڻ– ميڙاڪو ڪرڻ. مجلس سڏائڻ– گوڙ ڪرڻ.

• **ميڙهه:** ث. اَن ڳاهڻ لاءِ وچ تي تلهي ڪاٺي(جنهن ۾ ڏڳا ٻڌجن. جي اُن ڪاٺيءَ جي چوڌاري ڦري اَنُ ڳاهين) پڙُ جي وچين مُني.

– **ميڙهي ج ميڙهي:** ذ. ميڙهه جي پرسان ڦرندڙ ڏڳو. (صفت). پاڻاري وارو– تڏي وارو.

• **ميزَ ج ميزُون:** ث. ڪاڏي ڪاٺ يا ڪتابن وغيره رکڻ لاءِ چئن پاين وارو تختو– ٽيبلَ.

– **ميزُپوشُ ج ميزپوش:** ذ. ميز تي مٿان وجهڻ جو ڪپڙو.

• **ميزانُ:** (ع. وَزَنَ). ساهمي– تَرازو– ڪانٽو– تارازي. (حساب ۾ جوڙ– جمع– جُملو– ڪُل جوڙ. هڪ بُرج جو نالو– تُلا. قيامت جي ڏينهن انصاف جي تارازي. آسمان جو هڪ تارو جيڪو وچون ڪان اڳ ۾ اڀري.

– **ميزان وٺڻ:** وزن ڪرڻ– تور ڪرڻ– جوڙ ڪٽڻ– جملو ڏيڻ– جمع ڪرڻ.

• **ميزبانُ ج ميزبانَ:** ذ. صفت. (ف). ضيافت ڪندڙ– دعوت ڏيندڙ مهمان گهرائيندڙ– مهماندار– مهماننواز– ڪاڄو ڪارائيندڙ.

• **ميزباني ج ميزبانيُون:** ث. مهماننوازي– خدمت خاطري– مهمانداري. دعوت– ڪانو– ڪاڄو.

• **مَيزل ج مَيزلُون:** ث. (ع. مَنزل جو بگڙيل لفظ). منزل.

• **ميسَ ج ميسُون:** ث. نفس. نفساني خواهش– سخت چاهه– موهه– پيار. اِڇا– مَنشا– حرص– خواهش– سَڌ.

• **ميس مرڻ مارڻ:** خواهش ختم ٿيڻ– ختم ڪرڻ– حرص کي ختم ڪرڻ.

”تنهن آديسڻ جي عشق ۾، مور نه مئي هئي ميس.“
(غلام حسين شاهه)

• **ميساوا(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ميسستَ:** ث. خواهش. شهوت. شوق. ميس.

• **مُيَسَرُ ج مُيَسَرَ:** ذ. صفت. (ع. يَسَرَ). آسان ڪيل. آسانيءَ سان هٿ لڳندڙ (شيءِ)– ممڪن الحصول– ملڻ جهڙو– لڀندڙ. حاصل– حاضر– موجود– هٿ وَسيڪو. تيار.

– **مُيَسرائي:** ث. حاضري– موجودگي.

• **ميسو:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ميسُو:** ذ. مٺائيءَ جو هڪ قسم– ميسُوپاڪ (چاڇڻ جي اٽي ۽ گيهه مان ٺهي).

– **ميسُوپاڪُ:** ذ. ميسو مٺائي.

• **مَيسرهُ:** ذ. (ع). سڄي هٿ پاسي وارو لشڪر(سنڌي اُچار مهيسر).

• **ميشُ:** ذ. (سن. ميشه). هڪ بُرج جو نالو. حَمل– ميکُ.

• **ميشي:** ث. رڏ جي رڱيل کل.

• **ميشڪُ(لس):** ذ. گاهه جو هڪ قسم.

• **ميعَادُ ج ميعادَ:** ذ. (ع) وعدي جو وقت– مقرر ڪيل وقت– مدت– مدو– عرصو– وقت. جڳ– زمانو.

– **ميعَادي:** صفت. ميعاد وارو– ٺهرايل مُدت وارو– مقرر وقت جو.

• **ميسِ ج ميسَ:** ث. ماٺ– چپ– صبر– خاموشي– ماٺوڙو.

• **ميسڙو ج ميسڙا:** ذ. صفت. ماٺ وارو– ماٺيٺو– خاموش– چُپاتو– صابر. منهن جو منو– لبيسي. ڳجهڙو– ڏسڻ جو غريب. منيون منيون ڳالهيون ڪري ڪم ڪيندڙ. ٻالو ٻولو ميسٽو.

Gul Hayat Institute

• **ميسٽو ج ميسٽا:** ذ . صفت. ميسرو.

• **ميسُوڙو ج ميسُوڙا(ڪ):** ذ . صفت. ميسڙو– ميسٽو.

• **ميسُوٽو ج ميسُوٽا(ڪ):** ذ . صفت. ميسڙو– ميسٽو.

• **ميساڏِي:** اسم خاص. تعلقي تندي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميسارَڻُ:** مصدر. (سن مَرُ(ي) جَ= صاف ڪرڻ). صفا ڪرڻ. اڳيون نقش يا اکيان اکر ڏوئي صاف ڪري ڇڏڻ– ميٽڻ– ڊاهڻ– ڪرڙڻ– ڦٽائڻ. وساري ڇڏڻ– (يادگيري) لاهي ڇڏڻ– ڀُلائي ڇڏڻ– ريٽڻ. پوچو ڏيڻ برتن جي سوراخ کي بند ڪرڻ. (ميساريو– ميساريندو– ميساريل).

– **ميسارو ج ميسارا:** ذ . ڊاٿ– صفائي(اکرن جو نقش جو).

• **ميکَ:** ذ . ث . (سن. ميشَه). رد. ٻارهن راسين مان هڪ راس جو نالو– حمل– ميش(ف). تفاوت.

• **ميکَ ج ميکون:** ث . (ف. ميخَ = ڪلي). لوهه جي ڪلي– ميخَ– ڪوڪو. ول جو هڪ قسم. ميڪا ول.

• **ميڪلي ج ميڪليُون:** ث . فقير جو زيور.(دلپت).

• **ميڪو:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.(سينسز ١٩٣١ع).

• **ميگهُ ج ميگهَ:** ذ . (پرا ميهو. سن. ميگهه. ع. ميغُ = ڪڪر) ڪڪر– بادل– ابر– گهَٽا– مينگهه– ميغ– مينهن– برسات– بارش– وَسَ. وَسڪارو– وارڪا– باران– جهڙ– آگر. راڳ جو ڇهن راڳن مان چوٿين راڳ جو نالو– ملهار.

• **ميگهاڇَن:** ٻارهن ميگهن مان پهرئين ميگهه جو نالو–جهڙ جهَمر– گهٽو جهڙ– گهاٽا ڪڪر– گهٽا گهنگهور.(ن– ب).

• **ميگهه مَلارُ:** ذ . ساوڻ جي موسم– جهڙ– آگر.

• **ميگهواڙ ج ميگهواڙ:** ذ . صفت. چمڙي جو ڪم ڪندڙ– موچي– مينگهواڙ(اسم خاص). هڪ ذات جو نالو– مينگهواڙ.

• **ميگٽِي ج ميگٽِيُون (ل):** ث . ڦولهڙي– ڦوگٽي.

• **ميڪائيل:** اسم خاص. (ع). چئن وڏن ملائڪن مان هڪ ملائڪ– مخلوقات کي رزق رسائيندڙ فرشتو.

• **ميکِ سَنداڻ ج ميکِ سَنداڻُون(ت):** ث . سنداڻ جو هڪ قسم– ڪوڏر يا ڪُهاڙيءَ جي پاهن موڪرن ڪرڻ جي سنداڻ.

• **ميڪَڻ(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ميڪَڻُ:** مصدر. ڊانهون ڪرڻ. باز پکيءَ جو آهستي آهستي ڊانهون ڪرڻ. ٻليءَ جو آهستي مياڻون مياڻون ڪرڻ(ميڪيو– ميڪيندو– ميڪيَل).

– **ميڪَ ج ميڪَون:** ث . ڊانهن وارو آهستي آواز. باشي (باز) پکيءَ جي ڊانهن.

– **ميڪِٽِي ج ميڪِٽِيُون:** ث . صفت. ڊانهون ڪندڙ. (ٻلي).

• **ميلَڻُ :** مصدر. (پرا. ميل(اي) ملائڻ– گڏائڻ– پڙائڻ. مُڪ ميلو ڪرائڻ– گڏ ڪرائڻ. گڏجاڻي ڪرائڻ. ڦاهي ڇڏڻ(ٻيڙيءَ جو سڙهه) هيٺ ڪرڻ. (ميليو– ميليندو– ميليل).

– **ميلي وجهڻ:** ٻيڙيءَ جا سڙهه هيٺ ڪري گڏي ملائڻ– ٻيڙي کي ڍرو ڪرڻ بيهارڻ(مڇيءَ جي شڪار لاءِ)

"ڏسي پڻ پاڻيءَ ۾، وڏا مانجهين سڙهه ميلي".

• **ميلُ ج ميلَ:** ذ . (سن. مِل= ملڻ) ملڻ جي حالت– ميلاپ– ملاقات– گڏجاڻي. سنبڌن. ملاوت– آميزش. اتفاق– ٻڌي– اتحاد– ايڪو. ياري– سنگُ– محبت. ناهه– صلح. پرچاءُ. جوڙ– جيس– ثاني. ميڙ(ماڻهن جو)– ٽولي– جماعت– ڊَنبُ. هڪجهڙائي. نندڙو گوٺ– واهڻ. لاڙو. رغبت– چاهه. محبت. (سن. مَلَ = سَرُ) مٽي– گند– ڪچرو– مَيلُ. ڏيهي حساب جي اصطلاح ۾ دڪان جي حساب ڪتاب جو ڪتاب– وهي.

– **ميلاپ ج ميلاپَ:** ذ . ملڻ جي حالت– سجوڳ.

– **ميلاپو:** ذ . ميلاپ– ميڙو.

– **ميلاٽِو ج ميلاٽِا:** ذ . صفت. ميل رکندڙ– ميل وارو– صحبتي– سنگتي. ناهه وارو. صحبت پسند– رلٽو ملٽو. (ظرف). ناهه ۾– ناهه سان.

– **ميلُ جوڙ:** ذ . لڳ لاڳاپو. واسطو– تعلق. ناهه– صلح.

– **مَيلخورو ج مَيلخورا:** ذ . (ف. ميل+خوردن) ننڍو ڪوٽ– واسڪوٽ. صدري.

– **ميلُ ڏڪٽي:** ذ . پسارڪي وکر جو هڪ قسم– دوا طور ڪم ايندڙ ڪوئنر جو هڪ قسم.

– **ميلُ سَنيالڻُ:** واپارين جي اصطلاح ۾ حساب ڪتاب جانچڻ.

– **ميلُ ڪَڍَڻُ:** دڪان ۾ پيل سامان جو حساب ڪرڻ. تي مَر ڪيڻ– ڌوئي صاف ڪرڻ.

– **ميلُ ڪرائڻ:** مشابهت ڪرائڻ. ملائڻ. ڪپڙو سوڙهو ۽ پورو اُٿڻ.

– **ميلُ ڪَرَڻُ:** ميڙ ڪرڻ – گڏ ٿيڻ– ڊنب ڪرڻ. ماڻهو گڏ ڪرڻ. ميلاپ ڪرڻ– وصل ڪرڻ. گڏجاڻي ڪرڻ. ٽولو وٺي ڪنهن وٽ وڃڻ. اتفاق ڪرڻ– ٻڌي ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

- ميلُ ڪاڏلُ: ذ. صفت. سوڙهو اُٽيل (ڪپڙو).
- ميلُ مَچڻ(ت): فساد ٿيڻ. جهيڙو وڌڻ.
- ميلُ مُرادي جاچڻُ: حساب ڪتاب(دڪان جو) جاچڻ- حساب ڪڍڻ.
- ميلِي ج ميلي: ذ. صفت. ملڻو- ميلاپي- ميلاڻتو- سڄڻ- دوست. دوستي- واقفيت.
• مَيلُ ج مَيلَ: ذ. (ع. ميل ج اَميال. انگ Mile) مفاصلي جو ڪجھ انداز- اٺن فرلانگن جو مفاصلو- اڌ ڪوهُ.
- مَيلُ خورُ(ت): ذ. گهوڙي جي پنيءَ جي پڳهر ڪان بچڻ لاءِ نيري رنگ جو ڪپڙو. جلدي ميرو نہ ٿيندڙ ڪپڙو. ملخورو.
• ميلَ: ث. ڪاري جي بيڙي جو هڪ عضوو. (اسم خاص). تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• ميلاپُ ج ميلاپَ: ذ. (سن. ول= ملڻ) ملڻ جي حالت- ميلُ. ملاوت. اتفاق- ٻڌي. ميل جول. گڏجاڻي. دوستي. واقفيت. ناهہ- صلح. پرچاءُ. رضامندي. موافقت- هڪجهڙائي.
• ميلاپڙو ج ميلاپڙا: ذ. ڏياريءَ جي رات ڪيھ يا اگڙي ويڙهي ان کي تيل مکي، ان جي مٿان اگڙي ٻڌي ٻيهاريل موڙو اهڙو ٻرندڙ ڪانو.
• ميلادُ: ذ. (ع) ولادت جو وقت- پيدا ٿيڻ جو زمانو. (آصفيہ)
• ميلانُ: ذ. صفت. (ع). رُجوعات- لاڙو- رغبت. طبيعت جو لاڙو. خواهش.
• مَيلُ خور ج مَيلَ خورَ: ذ. گهوڙي جي پنيءَ تي سنجن جي هيٺان رکڻ جو ڪپڙو- ميل رکو- ملخورو.
• ميلو: ذ. وڏو جشن(ڪنهن بزرگ جي مزار تي يا مقرر وار تي ماڻهن جو ميڙاڪو) ميڙو. (جتي قسمين قسمين دڪان وغيره لڳل هجن). اولياءَ تي مقرر ٿيل ڏينهن جو مجموعو.
— ميلو پرچڻ: ميلي ۾ تمام گهڻا ماڻهو اچڻ- ميڙو پريور ٿيڻ.
— ميلو ڪرڻ: ميلو لڳائڻ. ميلو هٿائڻ. ملڻ- ملاقات ڪرڻ- گڏجڻ- گڏجاڻي ڪرڻ.
• ميلهہ ج ميلهيُون: ث گاهہ وقت ڏاندن جون ڳچيون سوگهيون رکڻ جو نوڙ.
• مَيلي ج مَيليُون: ث. صفت. (ع. مائلُ. ف= آماده= هڪ پاسي لڙيل) آماده- نينهن لڳل عورت. اُها اوڏڪي پٽ جا پيڙهہ واري ويڪر بعد ٻنهي پاسن کان اندر تي مائل ٿيندي چوٽي وٽ پيڙهہ واري ويڪر جي اڌ جيتري ويڪري اچي

بيهي(شَهلي جو ضد).
• ميمر ج ميمُون: ث. (انگ). وڏ گهراڻي عورت. بيبي- بانو. انگريزعورت. راڻي(پٽن ۾).
• ميمَ: ذ. (ع). اکر مُ جو اُچار. حضرت مُحمد صلي الله عليه وسلم جن جي نالي مبارڪ جو پهريون اکر.
"اوڏي ٿي الف کي، من ميم سين گڏ."
رمز- ڳجهہ- ماٺ ميم.
• ميلڪهار: اسم خاص. تعلقي ڏيپلي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• ميمَ ۾ ڳالهہ ڪرڻ: ڳجهو ڳالهائڻ- لڪ ڇپ ۾ ڳالهائڻ.
• ميمبرُ ج ميمبرَ: ذ. صفت. (انگ). رُڪن- مجلسي- جماعتي. هڪ ماڻهو- ڇٽو. صاحب- اَهل- حصيدار- شريڪ (آصفيہ).
• مَيمنَہ: ث. (ع). ڪبي هٿ وارو لشڪر.
• ميمڻ: اسم خاص. (سن. ممنتَ= برڪت، سعادت). سعادتمند. مسلمانن ۾ هڪ ذات جو نالو(شيخ. نو مُسلم ڪچ ڀُج مان آيل. ١٠ پاڙا، انجر بَرٻَريا، ٻوترا، داسلائي، گلاَ، هالائي، جورائي، مجهلائي، سينيا، زڪريا). (سينسز ١٩٣١ ع).
• ميمڻي ج ميمڻيُون: ث. ٻڪريءَ جو ڦر- ڇيلو- ليلو.
• ميمو: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (اڪثر حيدرآباد سنڌ ۾). (سينسز ١٩٣١ ع).
• ميمي ج ميميُون(ل): ث. دولت- ناڻو- مايا. "مون وٽ ميمي ٿوري ناهي، جيڪي خرچ اوهان کي ڪرڻو هجي سو ڪريو."(حملو).
• ۾: حرف جر. (سن. مديہ). اندر- منجهہ- دَر- وچ ۾.
• مين: ذ. (آواز). ٻڪريءَ جو ڪيل آواز.
• مين، مَنِ: ضمير(سرائيڪي). آئون- مان- مون.
• مين مين: ث. (آواز). (ٻڪريءَ جي) هلڪي ٻاڪار- ٻي ٻي.
• مين: ث. (سن). اسم. جنس- مڇي- حوت. هڪ بُرج جو نالو.
— مينُ ميکُ: ذ. بُرج حوت ۽ حمل. شڪ شبهو.
— مينُ ميکُ نہ جاڻڻُ: ڀَل- ڪپت- نہ جاڻڻ.
• مينُ ج مينَ: ذ. دوا طور ڪم ايندڙ پسارڪي وکر جو هڪ قسم- توتيو. مينا- ميناڪاري. چٽسالي.
• مينا ج ميناڻون: ث. مينو آواز ٻوليندڙ پکي.
• مينا ج ميناڻون: ث. اسم. (ف). نيلي رنگ جو پٿر. نيلي پٿر جي چانديءَ تي ٿيل چٽسالي. مرصع ڪاري- ميناڪاري-

Gul Hayat Institute

مين. فيروزي رنگ. (شراب جو) شيشو– ٻاٽلي.
– **ميناڪارُ ج ميناڪارَ:** ذ . صفت. سون چانديءَ تي رنگيني جو ڪم ڪندڙ– مينا چاڙهيندڙ. مُرصع ساز.
– **ميناڪاري ج ميناڪاريُون:** ث . سون. چانديءَ تي چٽساليءَ جو ڪم مِينا– مين– چٽسالي– مُرصع سازي.
• **مينارُ ج مينارَ:** ذ . (ف). مُنارو.
• **مينارڻُ:** مصدر. (سڙهه) ويڙهڻ. (ميناريو– ميناريندو– ميناريَل).
• **مينٺُو ج مينٺُو:** ذ . صفت. مِنٿون ڪندڙ– مِنٿائو. (ن– ب).
• **مَينٿ:** ث . (سن. مَنجشنا). مَجٿ.
• **مينچڻُ(ٿ):** مصدر. پورڻ– بند ڪرڻ (مِينچيو– مِچيندو– مِينچيل).
• **ميندي جي ميندِيُون:** ث . مينديءَ جي ٻوٽي جا پن(جي سُڪائي پيهي، پُسائي هٿن پيرن کي هڻجي ته هٿ پير ڳاڙها ٿين)– حنا.
– **ميندي لائڻُ:** شاديءَ جي رات گهوٽ ۽ ڪنوارَ جي هٿن پيرن کي سَونڻ طور ميندي هڻڻ.
• **ميندا ڦُلُ ج ميندا ڦُلَ:** ذ . ڳهه جو هڪ قسم (جو پيشانيءَ مٿان سينڌ جي ٻنهي پاسن تي لڳي).
• **مينداري:** هڪ ديهه جو نالو.
• **مَينڌ(ٿ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **مَينڌُ ج مينڌَ(ٿ):** ذ . وهٽ جي ڳچيءَ ۾ سونهن لاءِ ٻڌل رنگارنگي رسو– مَهند. (صفت). بي همت ليلهڙُ. اُداس.
• **مينڊرا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **مينڊرو:** ذ. مينڊرا ذات جو هڪ ماڻهو. (ڪناية) مومل جي عاشق راڻي جو (سندس ذات وارو) نالو. (چاڪاڻ ته راڻو ذات جو مينڊرو هو).
• **مينڊَ ج مينڊيُون:** ث . ورِيچ– ڳٽ ڳوپُ– وڪڙ سُڪڙ– وٽ سَٽ. آواز. سُر. ڳائڻ جي هڪ اعليٰ مَلوڪت "مينڊ مُرڪ".
– **مينڊ ٻڌڻ(ٿ):** مٺو آواز يا سُرُ ڪڍڻ.
• **مينڊو ج مينڊا:** ذ . وار– زلفَ. وارن جي ڳُتَ– چوٽي.
• **مينڊي ج مينڊيُون(ٿ):** ث . (سن. وينِي). ڇوڪريءَ جي وارن جي ڳُنڊيل چَڳَ– ڳُتَ– چوٽي.
– **مينڊي چوڙڻُ:** ونواهه ۾ ويهارڻ وقت ڪنوار جا وار چوڙڻ– سَتُر توڙڻ– عصمت دري ڪرڻ.
– **مينڊي ڦُلُ ج مينڊي ڦُلَ:** ذ . چوٽيءَ ۾ وارن جي مٿان چانديءَ جا لڳل گول بڪل– چوٽي ڦُل.
– **مينڊي ڳُنڊائڻُ(ٿ):** مٿي جا وار ڪنڙي سان ڳُنڊائڻ– ويڙهائڻ.
• **مينڪ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **مينگُ ج مينگَ(ڪ):** ذ . مڇيءَ جو هڪ قسم (ڇلرن سان. رنگ اڇو. بدن ۾ گول ۽ ڊگهو. اڌ فوٽ ڪان ٻن فوٽن تائين).
• **مينگاچو ج مينگاچا:** ذ . مينگ جو ننڍو ٻچو. (ن. ب).
• **مينگرُ ج مينگرِيُون(ڪ):** ث . مڇيءَ جو هڪ قسم (ڪڳي جهڙو پُڇ سينگاريَ وانگر بنا ڇلرن جي).
• **مينگڙي ج مينگڙِيُون(ٿ):** ث . ٻڪريءَ جي ڦولهڙي– ڦوڳٽي– مينگٽي.
• **مينگَلُ:** اسم خاص. بروهي بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.
• **مينگٽِي ج مينگٽِيُون(ٿ):** ث . مينگڙي.
• **مينگهُ ج مينگهَ:** ذ . (سن. ميگهُ= برسات). ميگهه. مينهن جو مانڊٽو– ملهار جو منڊل. چمر ڇانو. ڪارڪوٽ. مينهن وسڻ جو سعيو. برسات جا بادل– مينگهه ملهار. برسات جي موسم. جهڙ.
"تڪا چوهه چمر جي نڪي مينگهين مينهن."
• **مينگهلو:** اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو. (لست).
• **مينگهو ج مينگها:** اسم خاص. مرد ماڻهو جو نالو. ذ . صفت. (ٿ) آهستي هلندڙ– ڍلو.
• **مينگهواڙُ ج مينگهواڙَ:** ذ . اسم. ميگهواڙ.
• **مينو:** ذ . (انگ) ڪاڌي وقت طعام جو تفصيل.
• **مينهن ج مينهون:** ث . (سن. مَهِش= مينهن) چوپائي جو هڪ قسم– سانُهه يا پاڏي جي مادي(صفت). تمام ٿلهو– موٽو– ڏُدستو– ڏينگ.
– **مينهون داغائڻُ(ٿ):** نقصان رسائڻ– ٽوٽو وجهڻ– ڇيهو پهچائڻ.
– **مينهن سائي ٿيڻ:** مينهن جو ڏُڪو ٿيڻ.
• **مينهن ج مينهن:** ذ . (سن. ميهَ. ميگهَ= برسات) برسات– بارش– وس– وسڪارو– باران.
– **مينهائون ج مينهائان:** ذ . صفت. مينهن جو– باراني– بارشي– مينهوڳيءَ جو.
– **مينهائو ج مينهائا:** ذ . صفت. مينهائون– مينهوڳيءَ جو.
– **مينهن مَاسُ:** ذ . مينهن جي موسم ۾ پيدا ٿيندڙ جيت جو هڪ قسم– مينهن وساڙو.
– **مينهن واءُ ڪري اُچڻُ:** تمام تڪڙو اچڻ– تيز اچڻ.

Gul Hayat Institute

— **مينهَن وساڙو ج مينهَن وساڙا:** ذ. هڪ قسم جو ڳاڙهي رنگ جو جيت جو سانوڻ جي مهيني ۾ نڪري. مينهن جو مامو.(ٺ) — مينهن ماس.

— **مينهَن وَسائي ج مينهَن وسائيون (ڪ):** مينهن وسندي چاول نياڻي.(اسم خاص) عورت جو نالو.

— **مينهَن وَسَندي:** ظرف. اوکيءَ مهل— ڏکيءَ ويل— ضرورت مهل.

— **مينهَن وسَندي ڪَم اَچَڻُ:** اَوکيءَ مهل ڪم اچڻ— ڏکئي ويل ڪم اَچڻ— ضرورت جي وقت ڪم اَچڻ.

— **مينهوڳي ج مينهوڳيون:** ٿ. مينهن جي موسم— برسات— بارش— مينهن.

• **مينهڻ:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم. (جهڙ يا مينهن جي موسم ۾ ٻوليون ڪندڙ)— تاڙو.

• **مينهٽو ج مينهٽا:** ذ. مهٽو.

• **ميڻُ:** ذ. (ف. موم = ميڻ). ماکيءَ جي مکين جو ڳڏ ڪيل سٽيو مادو(جنهن مان مانارو ناهين)— مومَ. (صفت). نرم— ڪَئنرو— مُلايم.

— **ميڻ بَتي ج ميڻ بَتيون:** ٿ. ميڻ جي ٺهيل بتي— موم بتي.

— **ميڻيو ج ميڻيا:** ذ. ميڻ جو ڪَلف ڏنل ڪپڙي جو هڪ قسم(جو مينهن ۾ پائجي ته مٿس پاڻي نه بيهي سگهي). ميڻهو.

— **ميڻ ٽيڻ:** نرم ٽيڻ— ڪَئنرو ٽيڻ— ڪومل ٽيڻ— ملايم ٽيڻ.

• **ميڻلات—(ٺ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي شهدادڪوٽ، تعلقي تندي باگي ۽ تعلقي قمبر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميڻيهو:** ذ. ميڻ جي ته وارو ڪپڙو(جو پاڻي ۾ پُسي نه سگهي)— ميڻيو.

• **ميڻچو(ٺ):** اسم خاص. هڪ ذهر جو نالو.

• **ميڻڪَلُ ج ميڻڪَلَ:** ذ. پسارڪي وکر جو هڪ قسم(اکروٽ وانگر ڳاڙهاڻ تي مائل ۽ ميراڻ تي، ذائقي ۾ ڪوڙو)— ٺوهه.

• **ميڻو:** ذ. گاهه جو هڪ قسم(لوسڻ جهڙو مٿرن ۽ ڪٽڪ ۾ پاٺهي اُپري). (ن. ب).

• **مَيو ج مَيا:** ذ. (سن. مَيَ = اُٺ). اُٺ— شُتر. ڪاري جي مچيءَ جو هڪ قسم(بنا چلرن. رنگ اڇو. ديگهه چئن انچن تائين). (ذ. صفت). پريل— پُر ٽيل. ڏاول— متارو. مڙ وارو— مايا وارو— بي پرواهه. بيباڪ. ٻلوان— ٻليارو— قوي. جُنگ.

"برهه بي رنگ بي حساب، تو مَيَن جي مت منجهائي"
(مصري شاهه).

— **مَيو مَتارو ج مَيا مَتارا:** ذ. صفت. جبرو— جانئو— قوي— جُنگ— ڏتو مُتو— ٿلهو متارو. چڱو ڀلو— تندرست— ٺيڪ ٺاڪ.

— **ميومتر ج مَيامتا:** ذ. صفت. ڏتو مُتو— مَيومتارو.

• **ميوات ج ميوائون:** ٿ. (ف. ميوه جات). ميوو— ميوه— ڦل.

• **ميوائي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.(چانگ بلوچن جو هڪ قبيلو).

• **ميُون ج ميان:** ذ. آقا— والي— وارث— خداوند. مالڪ— سرڪار— حاڪم— سردار. خاوند— شوهر— مڙس— پَتي— سائين. مولوي جو لقب (ل). ميان. ميانجي.

• **ميوو ج ميوا:** ذ. (ف. ميوه= ميوو). ميوه — ڦَل— ڦَر— ثمَر.

— **ميوجات:** ٿ. (ميوه جات)ميوات.

— **ميودار ج ميودارَ:** ذ. صفت. ڦل وارو— ڦر وارو— مُثمَر— ڦلائتو.

• **ميو گهانگهرو:** اسم خاص. تعلقي رتيديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميهارُ ج ميهارَ:** ذ. صفت. مينهنُ وارو. مينهون چاريندڙ— ميهرَ. (اسم خاص). سُهڻي جو عاشق.

• **ميهاڳُ:** ذ. ٿ. مينهن جو ڌڻ.

— **ميهاڳ پَٽڻ(ٺ):** مينهون چوري ڪرڻ.

• **ميهارڪي:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميهاٽي:** اسم خاص. گورچاڻي بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **ميهرُ ج ميهرَ:** ذ. صفت. مينهون چاريندڙ— ميهار. (ذ). ميهار جي هُونگ جهڙو آواز ڪندڙ پکيءَ جو هڪ قسم. (ٺ).

• **ميهرُ حاجي:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميهرُ شاهه:** اسم خاص. تعلقي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

— **ميهڻو ج ميهڻا:** ذ. مهڻو. عيب. طعنو— عتاب.(ڪلياڻ— گر).

• **ميهو ج ميها:** ذ. پاڇيءَ جو هڪ قسم.(صفت). مينهن جو— ماهيو.

• **ميهوئي:** اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ميهٽي:** اسم خاص. حَب نديءَ جي اوپر طرف هڪ جبل جو نالو.

• **ميءُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.(ذ. صفت). مهاٽو.

• **ميٺڪو ج ميٺڪا:** ذ. صفت. مهاٽي جو— ميربحر جو.

• **ميٺڪي (ل):** ذ. ٽوپي يا سيبي جو هڪ قسم.

Gul Hayat Institute

ن

ن: اُچار نُونُ. عربيءَ جو پنجويهون، فارسيءَ جو اوڻٽيهون، اردوءَ جو ٻٽيهون ۽ سنڌيءَ جو ستيتاليهون اکر. ابجد موجب عدد پنجاهه(٥٠).

● نہ : ظرف. (سن . نہ. ف. نہ) انڪار جو لفظ– ناڪاري جواب– نفي– ڪو نہ– مَر– متان. جيئن تہ (نہ وَڃُ). عجب يا تاڪيد وارو لفظ. جيئن تہ "کهڙو نہ سٺو ڪپڙو آهي".

– **نہ اَڌ سُڪَڻُ نہ ٻارو پرچَڻُ**: پورو سورو ڪم ٿيڻ.

– **نہ آچار نہ ويچار**: عدل انصاف ڪان ڪم نہ وٺڻ.

– **نہ آند نہ پاند**: نہ ڪي چيڙو نہ ڪو چيڙو.

– **نہ آنيءَ دلو پڃڻُ**: ٻارجي راند جو هڪ قسم.

– **نہ پڻين**: نہ ڄاڻان– ڪوهہ ڄاڻان.

– **نہ تہ** : ث . (سن. نوچيت. نَہِ+ تَرهِ)ٻي حالت ۾– ٻي طرح– اگر– جيڪر.

– **نہ تيريءَ ۾ نہ ميريءَ ۾ هُجَڻُ**: ڪنهن جو طرفدار نہ هجڻ.

– **نہ تور نہ تڪ**: ڳالهہ کي سمجهڻ جي ڪوشش ڪرڻ.

– **نہ تين ۾ نہ تيرهَن ۾**: ٻي طرفدار– ڪنهن بہ پاسي نہ– نہ نفعي ۾ نہ نقصان ۾.

– **نہ ٿِئڻو ج نہ ٿِئڻا**: ذ . نہ ٿيڻ جوڳو– ناممڪن– ناشدني– محال(ث. نہ ٿِئڻي ج نہ ٿِئڻيون).

– **نہ پچا نہ ڳاڇا**: ڪو بہ ويچار نہ.

– **نہ دادُ نہ فريادُ**: انصاف نہ ٿيڻ واري حالت– ظلم– قهر– زور– ٻي دادي– انڌيري ننگري– دانهن نہ ٻڌڻ يا فيصلي نہ ڪرڻ واري حالت.

– **نہ دادي نہ استادي**: نہ ڏني نہ بيٺي– ناحق– هرويرو– ڪنهن بہ ڏوهہ ڪانسواءِ.

– **نہ ڏيڻو نہ لهڻو هُئڻُ**: قرض نہ هئڻ.

– **نہ ڏيٺي نہ وٺي**: هَرويرو– خوامخواهہ.

– **نہ رائي نہ راڻي هُجڻُ**: ڪو بہ عادل حاڪم نہ هجڻ– انصاف وارو نہ هجڻ.

– **نہ ٻائي نہ ٻڪي هُجَڻُ**: ڇڙوڇانڊ هئڻ– يڪي سرُ هئڻ.

– **نہ ڪا ڳهت ڳهوت ۾ نہ ڪا ڪمي ڪنوار ۾ هئڻُ**: وڙهندڙ ٻئي ڌريون هڪ جهڙيون هئڻ– ڪو بہ گهٽ وڌ نہ هجڻ.

– **نہ ڪا هَمرَ نہ ڪا ترَ ڪَرَڻُ**: بنا سوچ ويچار جي ڪم ڪرڻ– نہ سوچڻ نہ سمجهڻ.

– **نہ ڪَنُ نہ جَنُ هُئَڻُ**: ڪا بہ خبر نہ هئڻ– ڪو شڪ ئي نہ هئڻ.

– **نہ ڪُهَڻُ جو نہ ڌهَڻُ جو هُئڻُ**: ڪنهن بہ ڪم جو نہ هئڻ– بيڪار هجڻ.

– **نہ ڪهرُ نہ تڙُ هُجَڻُ**: ٻي گهر هجڻ– ٻي وارثو هجڻ. رول هجڻ. ري ملڪيت هجڻ.

– **نہ لاءِ نہ ساءُ هُئَڻُ**: ڪو بہ مزو نہ هجڻ– ڪو بہ سواد نہ هئڻ.

– **نہ مَنجو نہ مَنهَن**: ڪنهن پڇت ڪانسواءِ– سُڃو– پينگيو. ڪو ٽڪاڻو نہ.

– **نہ مُندَ نہ سالُ**: اڻ مُنداڻتو– ٻي وقتو. اوچتو– آپَڪُ– ٻي موقعي– بنا مهل– ٻي موسمو.

– **نہ مَنهي نہ ٿُوڻي**: بنا ٽيڪ– بنا آڌار. سُڃو– پينگيو.

– **نہ هائو نہ نہ**: ڪو جواب نہ ڏيڻ– خاموش رهڻ.

– **نہ هيج نہ هوج**: (ناري جي راڄڙن جي ٻولي) نہ هيڏي نہ هوڏي.

– **نہ هان نہ هون**: ڪو جواب نہ– ڪو صاف جواب نہ.

– **نہ هَنئي ۾ نہ ڪَنئي ۾ هُئَڻُ**: ٻي طرفدار هئڻ– ڪنهن بہ پاسي نہ هئڻ– بلڪل الڳ هئڻ.

● نہ : (سن. نر> نِس>نِهہ. ناڪاري معنيٰ ۾ اڳيان ڳنڍيل لفظ) – سواءِ– ٻي– گهٽ – ٻاهر. جيئن تہ: "نِڪمو، نِڪارو". نر– نش. نِڌانُ– نيٺ. نباهڻ واري حالت– نبيرو.

● نا: ظرف. (ف. نا. سن. نا= نہ. ٻي، سواءِ) حرف. انڪار– ناڪاري جواب. اڻ – ٻي– سوا– ڪانسواءِ. نہ– انڪار– ناڪار.

– **نا اِتفاقي**: پاڻ ۾ نہ ٺهڻ واري حالت– بگاڙو– ناسازي– اڻ ٺاهہ– اڻ پوند– اٽيٽت– نفاق– بدسلوڪي– ڦيٽاڙو– ڦوٽ–

Gul Hayat Institute

ڪُرَسِي– روسامو– ڦِڪَت. تڪرار– عداوت– ويرُ– دشمني– خُصومت– علحدگي– ڪشيدگي– شڪررنجي.

- **نااميدُ ج نااميدَ**: ذ . صفت. اميد نہ پوري ٿيڻ واري حالت وارو– مايوس– نِراس– بي آسَ– ناڪام– بي اُميد– محروم– خَستو– شِڪَستو.

- **نااميدُ ٿيڻُ**: مايوس ٿيڻ– نِراس ٿيڻ– ناڪام ٿيڻ. دل ٽُٽڻ– آس ٽُٽڻ.

- **نااميدُ ڪَرَڻُ**: مايوس ڪرڻ– بي آس ڪرڻ– نِراس ڪرڻ– ناڪام ڪرڻ. دل ٽوڙڻ– آس ٽوڙڻ.

- **نااميدِي ج نااميديُون**: ث . مايوسي– نِراسائي– ناڪامي– دل شڪستي.

- **نااِنصافُ ج نااِنصافَ**: ذ . صفت. جنهن سان انصاف نہ هجي– بي انصاف– انصاف ڪان سواءِ– عدل ڪانسواءِ– نامنصف– حق ناشناس.

- **نااِنصافي**: ث . انصاف نہ هئڻ واري حالت– ڪَنيائي– بي انصافي– بيدادي– ظلم– انڌير– انياءَ– اڌرم– هَٺ ڌرم.

- **نااِنصافيُ ڪَرَڻُ**: بي انصافي ڪرڻ– ڪُنيائي ڪرڻ– انصاف نہ ڪرڻ– حق تي نہ هلڻ– ناحق ڪرڻ– ظلم ڪرڻ.

- **نااَهلُ ج نااَهل**: ذ . صفت. ڪا بہ اهليت نہ رکندڙ– ناشائستہ– نالائق – ناهنَجار– ناقابل– ناموزون. بي تهذيب– بدتميز– اڍنگو– ڪلچِٽو– گَنوار– ٽِٽنگ– ڪُڏو– ڪم ذات– اوڇو– نيچ– ڪميٽو– ڪرتن ڪِنو– ڪُماٺو– اگهو– سُگالو– بيمار.

- **نابالغُ ج نابالِغَ**: ذ . صفت. بلوغت جي عمر کي نہ پهتل– ارڙهن ورهين کان گهٽ عمر وارو– ڪمسن– نہَ جُوان– صغير. ٻار– ٻالڪ– نوعمر– نادان– ناسمجهہ– اڻ ساmايل.

- **نابالِغِي**: ث . نابالغ واري حالت– نوعمري – ڪم سَني– ٻالاپڻ– ننڍپڻ– الڙپائي.

- **نابِرُ ج نابِرَ**: ذ . صفت. حڪم نہ مڃيندڙ– انڪار ڪندڙ– نابري ڪندڙ– نافرمان– مقابلو ڪندڙ– سامهون ٿيندڙ– ويري– وروڌي– برخلاف.

- **نابِري**: ث . نہ مڃڻ يا چيو نہ ڪرڻ واري حالت– ناڪار– انڪار. مقابلو– برخلافي– مخالفت– وروڌ– وگهن. جواب– عَدول.

- **نَابِري وارَڻُ**: انڪار ڪرڻ– ناڪار ڪَرڻ. نہ مڃڻ.

- **نابَڪارُ ج نابَڪار**: ذ . صفت.(ف). نالائق– نڪمو.

- **نابُوتُ**: ذ . نابود– فنا.

- **نابُودُ**: ذ . صفت. (ف) نہ رهڻ واري حالت وارو– چٽ ٿيل– ناس ٿيل– ويران– برباد– نيست– معدوم– اَياو– سنشٽ– چَٽ– فنا. ختم– گم.(ذ). نيستي.

- **نَابُودُ ٿِيَڻُ**: چَٽ ٿي وڃڻ– برباد ٿيڻ– ناس ٿيڻ– نيست و نابود ٿي وڃڻ– پائمال ٿيڻ– معدوم ٿيڻ.

- **نابُودُ ڪَرَڻُ**: نيست ڪرڻ– معدوم ڪرڻ– چَٽ ڪرڻ– مٽائڻ– فَنا ڪرڻ– اُجيڙڻ.

- **نابودِي ج نابُودِيُون**: ث . بربادي– تباهي– عدم– پائمالي– فنائي– نيستي– ستياناس. خرابي– گهات. نياز. نماڻائي.

- **نابينُ ج نَابِينَ**: ذ . صفت. ڏسي نہ سگهندڙ– اکين کان معذور– سورداس– نابينا– انڌو– اکين کان سجو– معدوم البصر. ڪور.

- **نَابِينا**: ذ . صفت. نابين– انڌو.

- **نات**: ظرف. (ذ) نہ تہ– ٻي حالت ۾.

- **ناتازو ج ناتَازا**: ذ . صفت. تازي توانائي نہ هئڻ واري حالت– بيمار– اگهو– ناچاق– ناچگو– لَگو– عليل– ناخوش.

- **ناتَجربيڪارُ ج نَاتَجربيڪارَ**: ذ . صفت. تجربو نہ رکندڙ– بنا تجربي– نااَزمودگار– ناواقف– اڻڄاڻ– نوآميز. ڪچو– اناڙي.

- **ناتَراشُ ج ناتَراشَ**: ذ . صفت. اڍنگو– ڪمينو– بي ادب– ناهموار. سفل.

- **ناتَوانُ ج ناتَوانَ**: ذ . صفت. (ن). توانائي ڪانسواءِ– بي طاقت– اگهو– هيڻو– اڻ سگهو– ٻَل هيڻ– ناطاقت– ڪمزور– اَٻَل– نِٻل– ضعيف– لاغر– نحيف. عاجِز– مضمحل.

- **ناتَوانَائِي ج ناتَوانائِيُون**: ث . ث . ناتواني– بي طاقتي– ڪمزوري – ضعيفائي.

- **ناتَوانِي ج ناتَوانِيُون**: ث. توانائي يا طاقت نہ هجڻ واري حالت– بي طاقتي– ڪمزوري– نَحافت– ضعيف– ضعيفائي– هيڻائي– ناتوانائي.

- **ناتي**: ظرف(ڪ). نہ تہ– ٻي حالت– جيڪر.

- **نانِي ج نانِي**: ذ . (سن. نَپتر. نَپتا). ڌيءَ جو مڙس.

- **ناپاڪُ ج ناپاڪي ذ**. صفت.(ف) پاڪائي نہ رکندڙ– پَليت– پَليد – نجس– آلودو– واجب الغسل– گندو– ڪِنو– خراب– غليظ.

- **ناپاڪائِي ج ناپاڪائِيُون**: ث. پاڪ نہ هئڻ واري حالت– پليتائي– اَپوترتائي– پليتي– پليدي– نجاست– آلودگي. گندگي– ڪدورت– آلائش.

- **ناپاڪَائِي لاهِڻُ**: انزال ٿيڻ ڪانپوءِ وهنجڻ – تَڙ لاهڻ– صحبت بعد غسل ڪرڻ– حيض ۽ نفاس جو غسل ڪرڻ– غسل جنابت

Gul Hayat Institute

ڪرڻ– پاڪائي ڪرڻ– پاڪ ٿيڻ– پليدي لاهڻ– پوتر ٿيڻ.

– **ناپاڪُ ٿِيڻُ :** پليت ٿيڻ– نجس ٿيڻ– پليد ٿيڻ– واجب الغسل ٿيڻ.

– **ناپاڪُ ڪَرڻُ:** پليت ڪرڻ– پليد ڪرڻ– نجس ڪرڻ– گندو ڪرڻ– خراب ڪرڻ– واجب الغسل.

– **ناپائيدارُ ج ناپائيدارَ:** ذ . صفت. پائيدار نہ هجڻ وارو– گهٽو وقت جٽاءُ نہ ڪندڙ– گهٽو وقت نہ هلندڙ نہ جهليندڙ– غير مستحڪم فنا ٿيندڙ– فاني– فنا– ڪِرس – بي بقا– نقس برآب– ڪمزور– بي ثبات.

– **ناپائيداري:** ث . پائيدار نہ هئڻ واري حالت– بي بقائي– بي استقلالي– بي استحڪامي– بي ثباتي– ڪمزوري.

– **ناپَديدُ ج ناپديدَ:** ذ . صفت. ڏسڻ ۾ نہ ايندڙ.

– **نَاپَسَندُ ج نَاپَسَندَ:** ذ . صفت. (ف). پسند نہ آيل– اڻ سهائيندڙ– نہ وڻندڙ– ناقبول– ناگوار– نامرغوب– نہ قبوليل– نظرانداز ڪيل– رد ڪيل.

– **نَاپسَندُ ڪَرڻُ:** پسند نہ ڪرڻ– نہ قبولڻ– نامنظور ڪرڻ.

– **نَاپسندي ج نَاپَسَنديُون:** ث . پسند نہ اچڻ واري حالت– نامنظوري – نہ وڻڻ واري حالت. ڪاوڙ– ڏمر– رنج– رنجيدگي – ناراضپو– رنجش.

– **نَاپَيدُ ج نَاپيدَ:** ذ . صفت. (ف). پيدا نہ ٿيندڙ– مشڪل هٿ ايندڙ– ناميسر– اڻ لڀ– دُرلڀ– ڪمياب– عنقا– ورلو. چونديل– ڏٺيل– چيدو– برگزيدو. اَپر– بي مثال– لاثاني– اڻ جيس. نيست– معدوم– فنا.

– **نَاپيدُ ٿِيڻُ:** ناميسر ٿيڻ. ڏڪار پوڻ– گهٽتائي ٿيڻ– اڻ لڀ ٿيڻ. اُجڙڻ– معدوم ٿيڻ– تباهہ ۽ برباد ٿيڻ– نابود ٿيڻ– دنيا مان غارت ٿي وڃڻ– گم ٿيڻ.

– **نَاپيدُ ڪرڻ:** فنا ڪرڻ– مٽائڻ– معدوم ڪرڻ– نابود ڪرڻ– نيست ڪرڻ– برباد ڪرڻ– تباهہ ڪرڻ– ضايع ڪرڻ– الوپ ڪرڻ– گم ڪرڻ.

– **ناجائزُ ج ناجائزَ:** ذ . صفت. ناروا– نادرست– غير مباح– نامناسب– بيجا– اَجوڳُ– خلاف شرع– قانون جي منع وارو– ناشائستو– بي وڙو.

– **ناجوڙُ ج ناجوڙَ:** ذ. جوڙ نہ هئڻ وارو– نمٽ– ناثاني. ناموافق.

– **ناجوڙي:** ث. ناموافقي.

– **ناچارُ ج ناچارَ:** ذ. بنا چاري– لاعلاج– لابُدَ. عاجز– محتاج.

– **ناچاقُ ج ناچاقَ:** ذ . صفت. ناخوش– ناتندرست– بدمزي– مريض– بيمار– اگهو– عليل– مُڪالو– لَڳو. ضعيف– ڏبرو– لاغر– هيٺو. ماندو– آتو– بيزار.

– **ناچَاقي:** ث . چاق يا تندرست نہ هجڻ واري حالت– ناچاڪي– ناچاڪائي– اگهائي– بيماري– سُڪالائي. بدسلوڪي– اڻ ٺاهہ– اڻ پَوند– اٽبٽت– ناسازي– روسامو– ڦڪت– ڪُرَسي– تڪرار. غلط فهمي.

– **ناچَڱُو ج ناچڱا:** ذ . صفت. ناچاق– ناخوش– بي مزي– روڳي – بيمار– عليل– اڻ ڪِيل.

– **ناچڱائي:** ث . چاق نہ هجڻ واري حالت– ناچاقي– روڳ– بيماري– ناچاڪائي.

– **ناچِيزُ ج ناچِيزَ:** ذ . صفت. جو ڪجهہ بہ نہ هجي– معمولي– بي حقيقت– هيچ– تڇ– نالائق– نڪمو– ڳڻ هيڻ– نڪار– ذليل– وٺواند– ٻُهر– ناخَلف– نامراد– بي وقوف– نيچ– اوچو– ڪين جهڙو– ڪَسيرڪ– خوار.

– **ناحفاظُ ج ناحِفاظ:** ذ . صفت. بي شرم– بي حيا– فاسق– بي احتياط.

– **ناحَقُ ج ناحَقَ:** ذ . صفت. بي گناهہ– بي ڏوهي. ناجائز – فضول – اجايو– بيجا. (ذ). ظلم– انڌير– انڌڌنڌ– بيدادي– دوڌ– بغداد– فرعوني.(ظرف). بي انصافيءَ سان اَنرٿ سان– بي سبب– ناحق– هرويرو– اجايو– بنا ڪارڻ– خوامخواهہ.

– **ناحَقُ ڪَرڻُ:** حق جي خلاف ڪرڻ– ناانصافي ڪرڻ. بيجا هلت ڪرڻ– نامناسب ڪم ڪرڻ– ناواجب حرڪت وغيره ڪرڻ.

– **ناحَقُ نازل(ت):** هرويرو– خواه مخواهہ– اوچتو– اچانڪ.

– **ناحَقي ج ناحَقِي:** ذ . بي انصافي– بي جاءِ– اَنيائي– ناجائز– ڪُنيائي. ظلم.

– **ناخَلَفُ ج ناخَلَفَ:** ذ . صفت. فرمان نہ مڃيندڙ– ڪُپاترِ– نالائق– نافرمانبردار– بي چيو– نافرمان. ڪَپُوت.

– **ناخُوشُ ج ناخُوشَ:** ذ . صفت. خوش نہ هجڻ وارو– راضي نہ رهندڙ– ناراض– رنج– ڪَڪ – تنگ– نفرت ڪندڙ– متنفر– بيزار. ڏمريل– ڪاوڙيل– بي مزي– ناچاڪ– عليل– بيمار– ناچاق– مريض.

– **ناخُوشي ج ناخُوشيُون:** ث. بدبختي– ڏرم – ڏُڪهہ ناراضپو– نفرت.

– **ناخَيرُ ج ناخَيرَ:** ذ . صفت. خير نہ گهرندڙ. اجايو ٻوليندڙ– ڪُوچَنُ ٻوليندڙ. (اسم). ناچڱائي– نياڳ – ڪتلائي.

Gul Hayat Institute

– **ناخيري ج ناخيري:** ذ. صفت. خير نہ ڪندڙ– تڪليف رسائيندڙ. آشَپُ. ٻوليندڙ.

– **نادارُ ج نادارَ:** ذ . صفت(ف). سُڃو– ڪنگل– مسڪين– پينگيو– مفلس– ڪنگال– ڏيوالي. محتاج– مجبور– عاجز.

– **ناداري ج ناداريُون:** ث. ڪجھ بہ نہ هجڻ واري حالت– سڃائي – ڏيواليپڻو– ڏيواليپڻي. غريبي– مسڪيني– مفلسي– محتاجي – مجبوري.

– **ناداشتُ ج ناداشتَ:** ذ . صفت. (ف). نادار– ڪنگل– ڪنگال– سُڃو– مسڪين– غريب. محتاج. ناواقف.

– **ناداشتِي:** ث . مفلسي– غريبي– ناداري. ناواقفيت. بي شرمي.

– **نادانُ ج نادانَ:** ذ. صفت. (ف). نہ ڄاڻيندڙ– اڻ ڄاڻ– اڻ پڙهيل– ناسمجھ– اڻ سمجھ– نافهم– بي وقوف– بي عقل. احمق– ڀُهيلو– آڏايو– اٻوجھ– مورک– جاهل. ننڍي عمر وارو– صغير– ڪم سن– ننڍو ٻچو.

– **ناداني ج نادانِيُون:** ث . نہ ڄاڻڻ واري حالت– ناسمجهي– حماقت –نافهمي– بي عقلي– بي وقوفي– جهالت– مورڪائي– چريائي.

– **نادانستہ:** ذ . صفت. نہ ڄاڻندڙ– اڻ ڄاڻ– ناواقف.

– **نادرُ ج نادرَ:** ذ . صفت. (ف). نہ ڏٺل نہ ٻڌل– عجيب– حيرت انگريز– انوکو– اپرميو– غيرواقف– اڳ نہ ڏٺل. ڌاريو– بيگانو– نئون– اڻ سيڃاتو.

– **نادُرستُ ج نادُرستَ:** ذ . صفت. (ف) اڻ صحيح– غلط– ناجائز– بي جاءِ– نامناسب. ايتارتُ– ڏڌِ– آڪاريہ– پُلاٽتو.

– **ناديُدہَ:** ذ . صفت. (ف). نہ ڏٺل– اڻ ڏٺل. نئون. عجيب– نادر.

– **ناراضُ ج ناراضَ:** ذ . صفت. (ف). راضي نہ رهندڙ– ناخوش. نفرت ڪندڙ– بيزار– ڪَڪُ. رنج– ڪاوڙيل– ڏمريل.

– **ناراضِپو ج ناراضپا:** ذ . ناراض رهڻ واري حالت– آرهائي– ناراضگي– رنجيدگي– رنج– ڏمر– غصو– ڪاوڙ.

– **ناراضِي ج ناراضي:** ذ . صفت. ناراض– رنج– ناخوش– بي دليو– ارهو– انمانو.

– **نارُوا:** ذ . صفت. (ف)روا يا مناسب نہ هجڻ وارو– ناجائز– غير شرع– نامناسب– ناواجب– بي جاءِ– اجايو.

– **نازورُ ج نازورَ:** ذ . صفت. بي زور– ڪمزور– بي پهچ– معذور.

– **ناسازُ ج ناسازَ:** ذ . صفت. (ف). نہ ٺهندڙ– مخالف– ناموافق– نامهربان– برخلاف– ناسازگار– برعڪس– ناراست– ناراس. بي پريتيو– اپريہ– اڻ سيڌو. بيمار– بي مزي– عليل. دشمن.

– **ناسازِي ج ناسازِيُون:** ث . نہ ٺهڻ واري حالت– اٽبٽت– اڻ ٺاهہ– ڪرُسِي– رسامو– بدسلوڪي– تڪرار– ڦِڪت. دشمني.

– **ناستُ ج ناستُون:** ث . نہ هئڻ واري حالت– اڻ هوند– سُڃائي. جيئن تہ: "ناست ڪان آست چڱي" عَدم– آپاوَ– ناستيہ –نيستي.

– **ناسُفتو ج ناسُفتا:** ذ . صفت. بنا سوراخ– اڻ ٽنگو– بي ڏورو– اڻ ونڌيل(موتي وغيره). جيئن تہ: "دُرِ ناسُفتہ وغيره".

– **ناسَمجھُ ج ناسَمجھَ:** ذ . صفت. نہ سمجھندڙ– بي سمجھ – نادان –بي وقوف– ڪُندذهن. احمق– مورک. گھٽ عمر وارو– ننڍو.

– **ناسَمجهي ج ناسَمجهيُون:** ث . نہ سمجهڻ واري حالت– ناداني– نافهمي– بيوقوفي. موركاپن.

– **ناسُودي ج ناسُودي:** ذ . صفت. بي شرم– بي حَيا.

– **ناشادُ ج ناشادَ:** ذَ . صفت. (ف). ناخوش– رنجيدو– غمزده– سُوگوار– دلگير– ناراض– نارضامند. مصيبت زده– انت هيٺ آيل. ڪمبخت– بدنصيب– بدبخت– بدقسمت. نامراد.

– **ناشائِستو ج ناشائِستا:** ذ . صفت. اڻ سهائيندو– اجوڳ– بي جاءِ– اجايو– ناجائز– نامناسب– اڀهتو. نالائق– بي ڍنگو– اڍنگو– ڪُڍنگو– بي ڪِرو– بي ڏِيو– بي لَلو– وللو– بدفضيلت– بي ادب– بي وڙو.

– **ناشائستگِي:** ث . (ف). نالائقي– بي وڙائي.

– **ناشُدنِي:** ذ . (ف). نہ ٿيڻ جوڳو– ناممڪن– اڻ ٿيڻو– اسَميوَ– اساڌِيہ– محال.

– **ناشَناخَتُ ج ناشَناخَتَ:** ذ . صفت. اڻ سڃاتل– نہ ڏٺل– اڻ واقف– اجنبي– غير.

– **ناشناسُ ج ناشَناسَ:** ذ . صفت. اڻ واقف– اڻ سڃاتل– اجنبي.

– **نافَرجامُ ج نافَرجامَ:** ذ . (ف). صفت. نالائق– اڻ سڌريل.

– **نافرمانُ ج نافَرمانَ:** ذ . (ف). صفت حڪم نہ مڃيندڙ– بي فرمان– حڪم عدولي ڪندڙ– منحرف– بي چيو– نِجَسُ– هوڏي– بي ادب– عاق– سرڪش. (اسم) پست جي گل جو هڪ قسم.

– **نافَرمانِي ج نافرمانِيُون:** ث . حڪم نہ مڃڻ واري حالت– حڪم عدولي– نافرمانبرداري– عُدول حڪمي– انحرافي. سرڪشي.

– **نافَرمانِي ڪرڻ:** حڪم عدولي ڪرڻ– انحرافي ڪرڻ– سرڪشي ڪرڻ.

– **نافهمُ ج نافهمَ:** ذ . صفت. نادان– نہ ڄاڻندڙ– بي سمجھ– ڪم فهم– ڪُند ذهن. بي عقل.

– **ناڪارڻ:** مصدر. انڪار ڪرڻ– نہ ڪرڻ– نہ مڃڻ - ناڪرڻ– نابري

وارڻ- نہ قبولڻ- نہ وٺڻ- نہ ڏيڻ- اَلڻ- نَمانَما ڪرڻ. موٽائڻ. (هندي) نہ پرڻ-خامي نہ ڪرڻ. (ناڪاريو-ناڪاريندو-ناڪاريل).

— **ناڪارَ ج ناڪارُون:** ث . (ف). نہ ڪرڻ وارو لفظ- ناڪاري جواب - انڪار- نِڪار- ناتار- نابري- عُدول- (ڪم ڪان) جواب. اعتراض- ترڪ.

— **ناڪارُ ج ناڪارَ:** ذ . صفت. نِڪمو- نِڪارو- ناڪارو- نِڪار- بيڪارو- ناڪام. اجايو- فضول- اَڪيارٿو- ورٿو- رائيگان. ٺُوٺُو- ڪِين ٿيو- تيڄُ.

— **ناڪارو ج ناڪارا:** ذ . (هندي وغيره پرڻ کان يا قبول ڪرڻ کان) انڪار- نَهڪر- نهڪارو- انڪار- نابري.(ذ. صفت). بيڪارو- نِڪمو- نِڪار. اجايو- واهيات.

— **ناڪاره:** ذ . صفت. (ف). بيڪار- اجايو- نڪمو.

— **ناڪاري ج ناڪاري:** ذ . صفت. ناڪار ڪندڙ- نہ ڪندڙ- انڪارَ ڪندڙ- انڪَاري- نهڪار ڪندڙ.

— **ناڪاريو ج ناڪاريا:** ذ . صفت. انڪاريا ناڪار ڪندڙ- انڪاري -ناڪاري- نافي- مُنفي- سالبہ انڪار ٿيل(ڳالهہ وغيره).

— **ناڪَرَ ج ناڪَرُون:** ث . ناڪار- انڪار- جواب- نَهڪر- نافرماني- عدول.

— **ناڪَرَڻُ:** نہ ڪرڻ- انڪار ڪرڻ- ناڪار ڪرڻ- جواب ڏيڻ- نابري وارڻ.

— **ناڪاشتو ج ناڪاشتا:** ذ . غير آباد زمين تي محصول.

— **ناڪامُ ج ناڪامَ:** ذ. صفت. (ف). نِڪمو- ناڪامو- بيڪار- ناڪار- نِڪار - نڪارو- ناڪارو- بيڪارو- اجايو. ناڪامياب- نااُميد- نامراد- مايوس- شڪست کاڌل- محروم- نراس. ناچار- لاچار- مجبور- ناگزير- لاعلاج.

— **ناڪامِي ج ناڪاميُون:** (ف) ث . ناڪام ٿيڻ واري حالت- ناڪاميابي- نامرادي- نااُميدي- نِراسائي- مايوسي- محرومي- بدنصيبي.

— **ناڪسُ ج ناڪَسَ:** ذ . صفت. (ف). اڻ پورو.

— **ناڪَسِي ج ناڪَسِيُون:** ث . شخصيت وڃائڻ واري حالت- انفرادي هستي ناس ڪرڻ واري حالت.

— **ناڪلاسُ ج ناڪلاسَ:** ذ . اڻ سروي ٿيل زمين.

— **ناگزيرُ ج ناگزيرَ:** ذ . صفت. (ف). ناچار- لاعلاج- مجبور. ضرُور- لازم- واجب.

— **ناڳَٺي:** ث. صفت بي ڳَٺي- بي وڙو- بي وڙي- نڳٺو- نِڳَٺي.

— **ناگوارُ ج ناگوارَ:** ذ . صف. (ف). معدي ۾ هضم نہ ٿيندڙ کاڌو- خلاف طبع- بدهضم. مڪروه- برده. نا وڻندڙ- بدمزه- بدذائقہ- خراب- ناپسند. ناخوش.

— **ناگهان:** ظرف. (ف). اوچتو- اچانڪ- يڪايڪ.

— **نالائقُ ج نالائقَ:** ذ. صفت. بي لائق- ناقابل- ناخلف- ناشائستہ- غير مهذب- گڻ هيڻ- ناڪار- نڪمو- وٺواند- اَپاتر. اَجوڳ. نامراد- ڪسيرڪ- ڪمينو. بي هنر. اڻ صحيح - اشڌ- غلط.

— **نالائقِي ج نالائقِيُون:** ث . لائق نہ هجڻ واري حالت- ناشائستگي- بي وڙائي- بي واجبي- ناشناسي.

— **نامُبارڪُ ج نامُبارڪَ:** ذ . صفت. اها شيءِ جا مبارڪ نہ هجي. منحوس. نيبهہ نہ ٿيندڙ.

— **نامَحدُودُ:** ذ . صفت. بي حد- بي انتها- لامحدود.

— **نامَحرمُ ج نامحرمَ:** ذ. ناواقف- ناآشنا- اڻڄاڻ- غير- اجنبي - اڻ واقف- پرهَندو- ڏاريون- پرديسي- وديسي- پرگهارو- آريندو- وارو- اوپرو- ست ڏاريون- اوڦتو- غَيَرُ. اهو شخص جنهن کان عورت کي پردو واجب هجي- جنهن سان نڪاح ٿي سگهي.

— **نامُرادُ ج نامرادَ:** ذ . صفت. (ف). مراد نہ پاتل- بي مراد- ناڪام- بي آرزو- محروم. بي نصيب- بدبخت- بدنصيب- نياڳو- ندورو- ڪرم هيڻ- نَحس- چندو- ٺگرو- ڪانڌين موڙهو- مُنو- ڪرو- خر- نِسنڌڪ بُرو- بدڪار- ڪمينو.

— **نامُرادِي ج نامُراديُون:** ث . بدنصيبي- ناڪاميابي- محرومي. ڪا بہ مراد يا غرض دل ۾ نہ رکڻ واري حالت.

— **نامُرادِي چڪائڻ:** بدبختي دور ڪرڻ- نحوست کان نجات ڏيارڻ- نصيب وارڻ- وڏي اوج ۽ اقبال تي رسائڻ.

— **نامَردُ ج نامَرد:** ذ . صفت. عورت تي قادر نہ ٿيندڙ. بنا مڙسي (مڙسيءَ ۾) ڪمزور- ضعيف. ڏڄڻو- بزدل- بي حوصلي- ڪانئرو- ڪُماٺهو. گانڊو- نامرد- گيدي.

— **نامَردُ ٿيڻُ:** بزدل ٿيڻ- ڏڄڻو ٿيڻ.

— **نامَردُ ڪَرڻُ:** خصي ڪرڻ.

— **نامَردِي ج نامَرديُون:** ث .(ف) طاقت نہ هجڻ واري حالت- ڪمزوري- ضعيفائي. بزدلي- ڏپ.

— **نامَرّدُ ج نامرّد:** ذ . صفت. نامرد.

— **نامَرّداٽو ج نامرّداٽا:** ذ . نامرداٽو- خوفزده- ڏڄڻو- ڏڄندڙ- ڪانئر- ڪماٺهو- اَپرش- گانڊواٽو.

— **نامَرّدي ج نامرّديُون:** ث . نامردي. ڪانئرائي- گيديپڻو- بي

Gul Hayat Institute

جگري– ڪُچراٽي.

– **نامَعدُودُ ج نامعدُودَ:** ذ . صفت . بي شمار– ڳاڻيٽي کان ٻاهر – لاعتداد– بي انداز.

– **نامَعقُولُ ج نامَعقُولَ:** ذ صفت. بعيد العقل– عقل کان ٻاهر– واهيات– ڪِل جهڙو– بيهودو– اڻ وڻندڙ– عَبث. جڙُ– بي سمجهه– بي عقل– نالائق– نااهل. نامناسب– ناواجب– غير واجب– بيجا.

– **نامَعلُوم ج نامَعلُومَ:** ذ . صفت. معلوم نہ ٿيل– بنا ڄاڻ– اڻ ڄاڻ– ناواقف– غير موقوف– اڻ واقف– اڻ سڃاڻو– اڻ ڄاتل– گمنام– غير مشهور.

– **نامُمڪِن:** ذ . صفت. نہ ٿيڻ جوڳو– نامناسب– غير واجب– بيجا– نامعقول– ناموزون– نازيبا– بيهوده.

– **نامَنظُورُ ج نامَنظُورَ:** ذ . صفت. منظور نہ ڪيل– پسند نہ ڪيل– ناپسند– انڪار ڪيل– نامعقول– نہ قبوليل.

– **نامَنظُورُ ڪَرَڻُ:** منظور نہ ڪيل– نہ قبولڻ– نہ مڃڻ– انڪار ڪرڻ.

– **نامُوافِقُ ج نامُوافِقَ:** ذ . صفت. اڻ ٺهندڙ– ناسازگار– ناگوار– خلاف– بي جوڙ– اڻ ميل– اسميو.

– **نامُوافِقُ هُجَڻُ:** راس نہ هجڻ– برابر نہ هئڻ– خلاف راءِ هجڻ.

– **نانهہ:** ث . ڪجهہ بہ نہ هئڻ واري حالت– نيستيَ– نفي– عدم (حرف انڪاري) نہ. نهڪار– ناڪار– انڪار.

"سموري سرڪار نيئي رکهج نانهہ ۾."

– **نانهہ ٿِيَڻُ:** نابود ٿيڻ– ختم ٿيڻ.

– **ناواقِفُ ج ناواقِفَ:** ذ . صفت. اڻ ڄاڻ– اڻ واقف– نامحرم– اڻ سونهون.

– **ناهہ:** نيستي (حرف انڪاري) نہ. نہ آهي، جو مخفف.

– **ناهَنجارُ ج ناهَنجارَ:** ذ . صفت. بدذات– ڪمذات.

– **ناهي:** نہ آهي.

– **نايابُ ج نايابَ:** ذ . (ف. نہ يافتن). نہ لڀندڙ– هٿ نہ ايندڙ– اڻ لڀ– دُرلڀ– ڪمياب– ناپيد– عنقا. نادر– انوکو.

– **نايابِي ج نايابِيُون:** ث . نہ لڀڻ واري حالت– ڪاميابي. اَڻاٺي– اڻاٺ– قلت– ڪمي– ڪاڻ– ڏڪر.

• **نابہ:** ث . خاص شراب.

• **ناپ ج ناپُون:** ث. (سن. تپس> تَپ= ايذاءُ رسائڻ). آسمان– آڪاس. صبح جو– آسمان جو – شفق. مينهن جون بوندون، سج. تنبڻ پکيءَ وغيره جا چنبا. ننهن – نهندون– ڇهنبون. نيزو– ڏار– تير– ڪانُ – ڀالو. لانپ – شاخ– ڦاڪ. گوڊ– تَند– پاڙ– پِيڙه. نوڪ– شيخ.

• **ناپُ ج ناپَ:** ذ . وچ وارو حصو– وچ– مرڪز– منجهہ– دُن– ناف. ڦيٿي يا چڪر جو وچون حصو– ناهين.

• **ناتاري ج ناتاريُون:** ث . جهاز يا ٻيڙيءَ کي هڪ هنڌ بيهارڻ لاءِ هڪَ ڳرو (تورَ اٽڪل ٧_٨ مڻ) لوهہ جي چنبن سان اوزار– لنگر– ٻلي– لوهي ڳرو– چنبو– ٻيڙي بيهارڻ جو هڪ اوزار.

• **ناتالُ ج ناتالَ:** ذ . (انگ. نيٽل= ڄمڻ جو) ڪرستانن موجب نبي عيسيٰ جي ڄمڻ جو ڏينهن (٢٥_ ڊسمبر).

• **ناتالو ج ناتالا:** ذ . بهانو– ناتو– ناتانو– نالو.

• **ناتَرِ :** ث . اسم خاص. مومل جي خاص ٻانهيءَ جو نالو. ٻانهي– داسي– گولي– نوڪرياڻي– ڪنيزڪ. تازي تواني.

• **ناٽُو ج ناٽا:** ذ . امل ڳارڻ جي ڳوٿري. ڪپڙي جي پيالي جا مٿي ٽنگي ڇڏجي، جنهن مان آفيم جو ڳارو ڦُڙو ڦڙو ٿي ڳري. موالين جي مجلس. ٺَڪرن جي مجلس.

• **ناتو ج ناتا:** ذ (ع. ناطہ). رشتو قرابت– خويشي– رشتيداري– مٽاچاري – عزازت– مائٽي– سنبنڌ– تعلق– پائيبندي– واسطو– لاڳاپو– ڳانڍاپو– نسبت– دوستي– واقفيت. عشق. اُلفت– پريت.

– **ناتو رَکَڻُ:** سنبنڌ رکڻ– تعلق رکڻ. واقفيت رکڻ– دوستي رکڻ. پريت رکڻ.

• **ناٿُ ج ناٿَ:** ذ . (سن. ناٿ) بچائيندڙ– پناهہ ڏيندڙ– رکپال. مالڪ– خاوند– ڌڻي. مرشد– گُرو– سُوامي– جوڳين جو لقب. (صفت) اڪابر– پڙُ. تجربہ ڪار. ناٿ پنٿي هندو فقيرن جو فرقو– هٺ يوگي گُرو (مڇندرناٿ، گورک ناٿ وغيره).

• **ناٿ :** (اسم خاص) . تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ناٽُ ج ناٽَ:** ذ. (سن. ناٽَ= ناچُ، کيل) انڪل– حرفت– انڪل بازي– هٿ ناٽ– چالاڪي– چشم بندي– بازيگري. لٽڪو چٽڪو– ناچُ– چاڳلائي– ٽينگ ٽپو. نخرو– مڪر– اکين جا اشارا– تالُ– ناٽُ– نازُ– ماٺو– انگل– لاڏ– ڪوڏ– غمزو– وَرُ– پيچُ– وڪڙ– اُٿل پٿل. نٽاءُ– انڪار– گساءُ. تاب– تاءُ.

– **ناٽِرُ ج ناٽِرَ:** ذ . صفت. ناٽ ڪندڙ– نخرا ڪندڙ– نخريل– ناز ڪندڙ– انگلي– ماٺائي– تال ڪندڙ– تالِرُ. (ث. ناٽِر ج ناٽريُون:).

– **ناٽَ نُوٽَ ڪَرَڻُ:** مڪر ڪرڻ– بهانا ڪرڻ. نٽائڻ– گسائڻ. انڪار ڪرڻ.

• **ناٽارڻُ:** مصدر. (سن. نَٽُ= نگيءَ سان نقصان پهچائڻ) ناٽار

Gul Hayat Institute

ڪرڻ– نتائڻ– گسائڻ– گوهي ڪرڻ– گوسڙائڻ– گوتنات ڪرڻ– ڪسڪي وڃڻ– تارڻ– ڪنڌ ڪڍائڻ– پسرو ٿيڻ– ناتمائڻ– تلڪائڻ. (ناتاريو– ناتارائيندو– ناتاريل).

– **ناتار ج ناتارون:** ث . گوتنات– گسڪساءُ– نتاءُ – گوهي– تار– آناڪاني– نتڪار.

– **ناتائو ج ناتائو:** ذ . صفت. ناتار ڪندڙ– نتائيندڙ– گوسڙو– گسائيندڙ– گوهي ڪندڙ– ٻسڙ ۾ پير هٽندڙ– گوسڙائو– گوتنات ڪندڙ.

• **ناٽڪ ج ناٽڪَ:** ذ (سن. نَٽَ = نچڻ) نَٽ جو تماشو– نٽ جو ڪم– نماءُ– نمائش– ڏيکاءُ– ناچ– راڳ رنگ– نقل– رُوپ ڪيل– ڊرامو– تماشو– لِيلا. جادو ڪرڻ واري حالت– ڪامڻ– سِحرُ– موهُ. ڪوڙا ناٽ نخرا. جلسو.(ذ.صفت). نچٽو– ناچو– ڦيريدار.

– **ناٽڪ چيٽڪ:** ذ. ناٽڪ – تماشو– کيل. جادو. ٺڳي.

– **ناٽڪ گهر:** ذ. کيل يا تماشي ٿيڻ واري جاءِ– ناٽڪ ٿيڻ وارو هنڌ– کيل گهر– ناچ گهر.

– **ناٽڪي ج ناٽڪي:** ذ . صفت. ناٽڪ جو– ناٽڪ سان تعلق رکندڙ. ناٽڪ ڪندڙ– کيل ڪندڙ. عجيب انسان. چرچائي– مسخرو. چالاڪ. تماشائي. بي جتاءُ.

• **ناٽڪو ج ناٽڪا:** ذ . (ع. ناطق)نبض– ناڙ– نَس("ناٽڪو بند ٿيو ته مڙس مئو").

• **ناٽي ج ناٽي:** ذ . (پرا. نات. سن. نَپتر> نپتا= ڏهٽو). ڏيءَ جو گهوٽ– ڏيءَ جو گهر وارو– دامادُ– جاٽو. اُٺ جي نڪ ۾ مهار ٻڌڻ لاءِ وڌل ننڍي ڪاٺي– ناڪيلي– لاٽي.

• **ناپٽ ج ناپٽَ:** ذ. نئون کوٽيل واهه. اهو واهه. جنهن جي سال بسال کاٽي ڪجي– سخت زمين. سالن کان غير آباد پيل زمين.

• **ناپر:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ناپو ج ناپا:** ذ . (ف. نرجلڪ) سارين جي پوک ۾ ٿيندڙ ول جي ڦر مان پيدا ٿيندڙ ان جو هڪ قسم. هڪ پسارڪو وکر. ڪوٽيءَ جو ٻج.(ل). ماپو– ماڻ.

• **ناجي ج ناجي:** ذ . صفت. (ع). نجات يا ڇوٽڪارو حاصل ڪيل– نجات مليل– گناهه معاف ڪيل– مغفور.

• **ناجهو ج ناجها:** ذ . صفت. ڏسي نه سگهندڙ– اکين کان معذور– نابين– انڌو– نابينا.

• **ناچ ج ناچَ:** ذ . (سن. نَرتيه> نرت= نچڻ) نچڻ– نچڪو– رقص– ڇير ٻڌي پوري قدم ۽ تال تي هلڻ ۽ ڦرڻ جو فن. جهمر– ڦيرو– نَچ – کيل– تماشو.

– **ناچ ڪرائڻ:** نچڻ جو تماشو ڪرائڻ– نچائڻ– سزا ڏيڻ.

– **ناچ ڪرڻ:** نچڻ– نچ ڪرڻ.

– **ناچڪو:** ناچ.

– **ناچڻي ج ناچڻيون:** ث . نچندڙ عورت– فن طور ناچ ڪندڙ عورت– عام نچڻي– رنڊي– طوائف.

– **ناچو ج ناچو:** ذ . صفت.ناچ ڪندڙ– نچندڙ– رقاص.

• **ناخدا:** ذ . صفت. (ف. نارخدا. نار= جهاز+خدا= ڌڻي، ماستر) ٻيڙي هلائيندڙ– ملاح.

• **نادُ ج ناد:** (سن. نادَ > نَد= آواز ڪرڻ) آواز– صَدا– صَوت– سُر– الحان– نِدا– گونج– نَوا– آڪاسي آواز– وڄائڻ ۾ ڪم ايندڙ هڪ ساز– مينهن جو سڱ– سمنڊ جي سِپ – ٺري يا ڦرنائي جو ڪم ايندڙ ساز– سَنڪُ. پاڻي رکڻ لاءِ ٺڪر وغيره جو وڏو برتن– ناند – نادي. ڪُن جي ڏيڊي. (سن. نات) وڏو ماٺو. ڏنگو ماٺو. (ث. نادي ج ناديون).

• **نادر:** ذ . قوي– طاقتور– زوري مڃائيندڙ. سختي ڪندڙ "نادر بہ نادر آ. پر قادر بہ قادر آ"

– **نادري حڪم:** ذ . پڪو حڪم– قطعي حڪم. اڻ ٽر حڪم.

– **نادري حُڪم ڪَڍَڻ:** سخت حڪم جاري ڪرڻ– لڪپڙهہ ۾ دبُ ڪيڻ يا پيڙڻ.

– **نادري عهدُ:** ذ. پڪو اقرار– قول– وعدو– انجام.

• **نادرَه:** ث . عجيب. تحفو.

• **نادري ج نادريون:** ث . ڇپر مثل– ننڍڙو طنبو(Tent).

• **نادي ج ناديون:** ث. پاڻي رکڻ لاءِ هڪ قسم جو وڏو برتن– ٿامي يا پٽل جي وڏي گهاگهر– شراب رکڻ لاءِ هڪ وڏو ٿانءُ– نادُ– ناند. برف جو پڪو بلاڪ(ٻ منُ تور). (سن. ند= آواز ڪرڻ) حصيدارن ۾ نيلام– سودو– واپار(ذ. (صفت). ناد وڄائيندڙ.

– **نادي ڪَرَڻ:** ڪا شيءِ حصيدارن ۾ نيلام ڪرڻ– ڪنهن شيءِ تي واڪ ڏيئي، ان کي نيڪال ڪرڻ. آخرين ڏي وٺ ڪري پائيواري ڇڏائڻ.

– **نادي لڳڻ:** سودو لڳڻ– واپار لڳڻ.

• **نادمُ ج نادمَ:** ذ . صفت. (ف). پڇتائيندڙ– شرمسار– شرمندو.

• **ناڏ ج ناڏون:** ث . گاهه يا وڻ جون پاڙون.

• **ناڏي ڏنا:** وڃت جو هڪ تار– نادر ڏنا.

• **ناڙ ج ناڙون:** ث . روڄ راڙو– ڪَڍَ ڪُون– دانهون. گوڙ– هُل–

Gul Hayat Institute

گهمسان– ڏوم– ڪڙڪو– غوغاءُ– ڏمچر– وڏو آواز– گهٽو شور– هائيتال– لڙ– اُفواھ.

• **نار:** اسم خاص. ڪنڊڪوٽ ۽ ٺٽي باگي تعلقن ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **نار ج نارون، ناريون:** ث (ع). باھ– آتش– آڳ– آنچ– آگ– مچ– اوڙاھ– تانڊو، زه– رودو. توف– توب– بندوق. (سن. ناري> نر= مڙس). عورت– مائي– زال– ناري– ضاعفان– استري– زن.(سن. نار= پاڻي) پاڻي جي نار– ڪناري کان خشڪي اندر پاڻي جو گهيڙ– ڪاري کوھ اندر پاڻي جو سيمو. (سن. ناڙ= پوري نلي) نس– نبض– رڳ. ڪورين جو هڪ اوزار(اٽڪل ١٠_١١ انچ ڪن چيٽڙي ڪاٺي، جنهن جي ٽيل خال ۾ نڙو وجهبو آهي، تاڃيءَ مان اڪرڻ ڪري. تند ڇڏيندي ويندي آهي)– ڪپڙي اُڻڻ لاءِ ڪاٺ جو هڪ اوزار– آڏاٽي جو هڪ اوزار. (سن. نال) ڪڙجو گولو يا ڪونڊي– ناري. پاڻي ڪڍ ٽيڻ لاءِ اونهو ڪڏو. ڪوري جي هوا لاءِ متيءَ جي ٿهيل نالي.(اسم خاص) تعلقي ساماري ۾ هڪ ديھ جو نالو.

– **نارجاميھ:** جلائيندڙ باھ– دوزخ جي باھ.

– **نارجحيم:** دوزخ جي باھ.

– **ناري ج ناريون:** ث . عورت– زال– نار– ضاعفان. (صفت) نالو(باھ) وارو. باھ جهڙو– باھ وارو– جهنمي– دوزخي. جن– پري. حقي چڪڻ جي نلي– نڙ. بندوق جي نلي. ڏمڻ مان هوا ڪٽي باھ ٻاريندڙ نلي. نبض– نس– نار– رڳ.

– **ناري اُجهڻ:** ديڳ ۾ وڌل پاڻي ٿهڪي باھ تي ڪرڻ.

• **نار ج نار:** ذ . (سن. نار) ٻري هرلي جو هڪ قسم. متاهين زمين تي پاڻي پهچائيندڙ – سنجت – کوھ جو ڊينگو. ٻليءَ جو آندو. نال (اسم خاص) تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديھ جو نالو.

– **ناري ج ناري:** ذ . صفت. نار ۾ وهندڙ (اٺ يا ڏڳو) – نار وارو– نار هلائيندڙ. نعل بند. حقي جي توبي.

• **نارا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **نارا هڪڙو:** اسم خاص. تعلقي ٺٽي الهيار ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **نارائڻ:** اسم خاص. (سن. نار= پاڻي، روح+ اين= جاءِ) هندو ڌرم موجب وشنوءَ جي هڪ صفت يا صفاتي نالو. پرماتما. جو هڪ صفاتي نالو. سڄي دنيا کان اڳ پاڻيءَ تي ترندڙ ساهوارو. هڪ ماڻهوءَ جو نالو.

• **نارائڻ:** اسم خاص . ماڻهوءَ جو نالو.

• **نارائڻ سر:** اسم خاص. لکپت جي ويجهو هندن جو هڪ تيرٿ گاھ. ڪڇ ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **نارائي ڪتو ج نارائي ڪتا:** ذ . ڪتي جو هڪ قسم.

• **نارجيل ج نارجيل:** ذ. ڦل جو هڪ قسم– ناريل– ناريڙ. ڪوپرو.

• **نارچاڻي:** اسم خاص. تعلقي ڳوٺي ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **نارد ج نارد:** صفت. بحث مباحثو ڪندڙ– مباحث– وادي. لڇائي ڪندڙ – لچ– شرارتي– ٽنٽائي– جهڳڙائي. (اسم خاص). هندو مهاتما جو نالو– هڪ رشيءَ جو نالو– برهما جي چوٿين پٽ جو نالو. وچين آڳر.

– **ناردي سڀاءُ هئڻ:** جهڳڙائي طبيعت وارو هئڻ– تيز طبيعت هئڻ. چيڙاڪ پور هئڻ– گلاخور هئڻ– وچ ويڙهائو هئڻ.

• **نارڪي جاگير:** اسم خاص تعلقي ڳوٺي ۾ ڪاٺيار تپي ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **نارمي ج نارمي:** ذ . صفت. نرمي سان اُٽيل يا پريل– زريءَ جي پرت جو هڪ قسم.

• **نارنا(ڪ):** ث . نار+ نانءُ) ناري– عورت– زال– مائي.

• **نارنان:** ث . عورت– زال– ناري– نار نانءُ.

• **نارنج ج نارنج:** ذ . ميوي جو هڪ قسم– نارنگي.

• **نارنگي ج نارنگيون:** ث . (سن. ناگرنگ) ميوي جو هڪ قسم– سنگترو– نارنج. نارنگيءَ جو وڻ. ٽرنج– ڪينو.

• **نارڻ:** (ل) مصدر. نهارڻ– جاچڻ– ڏسڻ– ڳولڻ.(ناريو– ناريندو – ناريل).

• **نارو ج نارا:** ذ . (سن. نال) جڳهھ جي ڇت وغيره تان برسات جي پاڻي نيڪال ڪرڻ لاءِ هڪ قسم جي لوهي يا ٺڪر جي نالي– نيسارو– نرو– نليو– ڪپرو. ڏمڻ جي نلي. پاڻي جي وڏي وهڪ– وڏو گهارو– وڏو واھ. جيئن ("الهنديون نارو" "ايرنديون نارو") هڪ وڏو ڦاٽ – سنڌ جو هڪ ڀاڱو. جاگرافيائي رڄ– رڻ– جار. نعرو.

"نرهٽي نارو ويا ڪاهيندا ڪاڪ ڏي".

ويامڻ وقت پهريون گهاتو ڪير– پس.

– **نارو ڙو ٽيڻ:** وڙهڻ جهڙو نمونو اختيار ڪرڻ.

• **نارونار:** ظرف. هڪ ٻئي پٺيان نمبروار.

• **نارو هميتر:** اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديھ جو نالو. هڪ گهاري جو نالو جيڪو هاٿي وڏي ناري ۾ وهي.

• **نار هڪڙي:** اسم خاص. ميرپورخاص ۽ عمرڪوٽ تعلقن ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ناري :** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. ٺٽي ۽ حيدرآباد تعلقن ۾ هڪ ديھ جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **ناريجائي:** تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ناريَرُ ج ناريَرَ:** ذ. ڦَل جو هڪ قسم— ناريلُ.

• **نارِيڙي ج نارِيڙيُون:** ث. ناريل جي کوپي جو اڌ(جو لسي وغيره کڻڻ جي ڪم اچي) — ڏونگهو. (اسم خاص). تعلقي ٺٽي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ناريلُ ج ناريلَ:** ذ. ناريل جو وڻ. وڻ جو گول ڦر (ٻاهران سخت اندر نرم ۽ لذيذ. اچو گوڏو ٿئيس) — ناريرُ. ڦر جي پرت جو هڪ قسم. ڊونڊي— ٻيڙي. نارون — نارجيلَ.

• **ناريل ڪوهه:** ذ. جنهن جا نار جاري هجن.

• **ناڙ ج ناڙُون، ناڙيُون:** ث. (سن. ناڙِ = پوري نلي). نبض— رڳَ — نَس— تَند— نَوضِ. سارين جي فصل لڻڻ بعد بيٺل تيليون— پَلِهه— ناڙيَ— پوک. مينهن وغيره جو ويامڻ کان اڳ ڪڍيل رت جو تندورو. مرائون. اُٺ يا گهوڙي جي انڊي.

— **ناڙُون ڪيڻ:** مينهن وغيره جو ويامڻ وقت پهريون رت پٽ ڇڏڻ.

— **ناڙُون نهارڻ:** نبضون ڏسڻُ.

• **ناڙ ج ناڙَ:** ذ. ناڙ— ناڙي— ڪُتي— سنڌو(پوک جي) — ڪُٽ. پيلاڙيل ٻني— لُٻيل ٻنيءَ ۾ رهيل گاهه—لاٻارو ڪيل— ڪانگڙ. ڪانن ۽ سڻين ڪٽڻ ڪانپوءِ چونڊيل سنگ— ڪِرُ. مونجهارو—لِٽَ— ٻوڊو— ٻولانڊو— گوگيڙو. گاڏي جي پانجاري ٻڌڻ لاءِ چَم جو رسو—ناڙو. ڏن واري نَسَ يا نلي—ناڙو.

— **ناڙ ڪرڻ:** چٽُ ڪرڻ— نابود ڪرڻ.

• **ناڙا ٿَرُ:** اسم خاص. ڪراچي فيڊرل ايريا ۾ هڪ ٻني ۽ ان جي آس پاس واري جهنگ جو نالو.

• **ناڙانڊي ج ناڙانڊيُون:** ث تاڃيءَ جي سُٽَ کي ارڻ تي سلجهائي ويڙهڻ لاءِ سَرَ ناڙي وغيره جي سَلدار پولي نلي يا نڙي — نڙانڊي— نڙو— ناٽاڏي.

• **ناڙڻُ:** مصدر. مقرر ڪرڻ— ضد ٻڌڻ— ڪندُ ڪرڻ. ناڙيءَ ۾ ڏِگا ٻڌڻ— هر ۾ ڏِگا جوٽڻ. ناڙيءَ نموني پوک ڪرڻ. (ناڙيو— ناڙيندو— ناڙيَل).

• **ناڙو ج ناڙا:** ذ. شلوار وغيره ٻڌڻ جي پٽاڙَ— اَڳٽُ— ازار بند— شلوار بند— پاجامي جو فيتو— اناڳ— آڳاٽ. (جمڻ وقت) ڏن جو ناڙو. پاجاري ٻڌڻ لاءِ چم جو رسو يا وڌي. ٻاٽي جي ول يا ٻوٽي جو هڪ قسم(جنهن جا پن ڪاڏي طور ڪم اچن). سرنڊ. مرد جو مخصوص عضوو. (ل). سُرو جو وڻ. ڪڙين يا هَس کي گول ڪرڻ لاءِ هڪ چگهدار لوهي اوزار. ٿري پرت جو هڪ قسم.

— **ناڙي چوڙ ڪرڻ:** پيشاب ڪرڻ— مُت ڪرڻ— مُتَڻ.

— **ناڙا چوڙ:** ذ. پيشاب— مُت— ريلو.

• **ناڙو:** لاهوري گجرن جي ول.

— **ناڙودي:** ث. هر سال هر ڏيئي آباد ٿيل زمين.

— **ناڙوڏي:** ث. ناڙو پيدا ڪندڙ زمين.

— **ناڙو موڙڻ:** نئين ڄاول ٻار جو ناڙو (ڏن وارو). ڪپڻ.

— **ناڙو وڌڻ:** ناڙو موڙڻ. ٻچڙو ڳالهائڻ— تعدي ڪرڻ.

— **ناڙي گل:** ناڙي جي نموني پرت جو هڪ قسم.

— **ناڙيَوالَ:** ناڙو موڙيندڙ— دايو— ٻنارو.

— **ناڙي وڌُ ج ناڙي وَڌُ:** ذ. صفت. جائي جم کان واقف— سڃاڻو— مڃيجي.

— **ناڙي وَڌو:** ذ. ٻار جو ناڙو وڍيندڙ— چڱي طرح ڄاڻندڙ— حال چال مان واقف. جائي جم کان سڃاڻو.

• **ناڙي ج ناڙيُون:** ث. (سن. ناڙي= نبض)نَس— نبض— رڳَ— نار— شريان(سن. ناڙ= پوري نلي) (ستَ جي) ناڙي— پاندي. (ٻنيءَ ۾). پيلاڙ ٿيل گاهه—لبيل فصل کان پوءِ باقي رهيل گاهه. پوک جو هڪ قسم(ناڙي پوک) لاءِ ڪم ايندڙ هڪ هاڪارو اوزار (ڪاٺ يا لوهه جو توتاري جي شڪل تي) پوک جو هڪ قسم— ناڙي پوک. چم جي رسي— ورت— پڳهه — ناڙو. ڏيري— ناڙانڊي. (اسم خاص) ڪڇ ضلعي جي هڪ ڳاڳي جو نالو. سبيءَ کان هيٺ وهندڙ نديءَ جو نالو (ذ. صفت). نڙ وڃائيندڙ.

— **ناڙي ڇَڏڻ:** فصل پوکڻ. ٻج پوکڻ.

— **ناڙي ڪاهڻ:** ناڙي ڪرڻ.

— **ناڙي ڪرڻ:** ناڙي ذريعي ڪٽڪ يا ونڻڻ پوکڻ.

• **ناڙيائي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ناڙي لشاري:** اسم خاص. تعلقي ڏوڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ناڙيوالَ:** اسم خاص. ناڙيءَ جو رهاڪو. دايا— ٻنارا. گهوڙي جو هڪ قسم.

• **نازُ ج نازَ:** ذ. (ف) معشوقي ادا— انداز— عِشوه— غمزو— نخرو— ڪرشمو— ٽال— ناز نخرو— منيون ڳالهيون— ڇَخن— لاڏ— ڪوڏ— ماٺو— چاڳ— چالو— چاڳلائي.

— **نازان:** ذ. صفت. خوش— سرهو. باور ڪيل.

— **نازبردارُ:** ذ. صفت. ناز رکندڙ نازنين.

— **نازپَرورُ:** ذ. صفت. ناز پاليندڙ— ناز نخري وارو.

— **نازَ سَهڻ:** ڪنهن جي آڪڙ يا گهمنڊ برداشت ڪرڻ— آر

Gul Hayat Institute

انگل ڪٽڻ– نخرا سهڻ– حجت ڪٽڻ.

– نازَ ڪرڻُ: نخرو ڪرڻ– ادائون ڪرڻ– غرور ڪرڻ– فخر ڪرڻ.

– ناز نَخرو ج ناز نَخرا: ناز– آر – ادا – انگل– نخرو. مَڪر – ڍونگ –چالو. آڪڙ– غرور– گهمنڊ.

– نازنينُ: ذ . صفت. نازدار– نازوارو– دلاويز– دلفريب– خوش وضع– سُندر– خوبصورت– البيلو– نازڪ اندام– بانڪي– دلربا. سَجڻ– پرين– دلبر– محبوب– ڍولڻ. ناز نخري وارو– نخريلو.(ث). ڪامڻي– گُجر– سُندري.

• نازاتر: اسم خاص. ڪراچي جي فيڊرل ايريا ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• نازبُوءِ: اسم خاص. خوشبوءِ دار ٻوٽي جو هڪ قسم.

• نازُڪُ ج نازُڪَ: ذ . صفت. ڪومل– پتلو– سنهو– ڇينجهڙو– وترو– يڪ نهو. ڪونئرو– ملايم. ڪچو– پورو– پرندڙ– ٽاڪنئون. نفيس– لطيف– نزاڪت وارو– خوبصورت– جوين وارو– ناز پرور– سهڻو. نازڪ طبع– ڏکئو.

– نازڪُ بَدَن: ذ . صفت. نازڪ بدن وارو– خوبصورت– سهڻي بدن وارو– سنهڙي بدن جو.

– نازڪ ڌاڳا: ڪچي تَند.

– نازڪڙو ج نازڪڙا: ذ. صفت. نفيس– ڪُنئرو.

– نازڪُ مزاجُ ج نازڪُ مزاجَ: ذ . صفت. نازڪ– نازڪ طبع– تنڪ مزاج– جلد چڙندڙ.

– نازڪُ وَقتُ ج نازڪُ وَقتَ: ذ . خراب وقت– خطري جو وقت– جوکي جو وقت– مقابلي جو وقت– امتحان جو وقت – انديشناڪ وقت– اؤکي گهڙي– ڏکي مهل– اوسَرُ– بُحران.

– نازڪُ هَنڌ ج نازڪُ هَنڌ: ذ . مُهلڪ هنڌ. بدن جو اهڙو عضوو جو جلد خراب ٿي سگهي– پراڻ استان– مرم استان– جِگرُ– روح جي رهڻ واري جاءِ.

• نازلُ ج نازلَ: ذ . صفت(ع). مٿان هيٺ ايندڙ– لهندڙ– هيٺ لهندڙ– روبرو ٿيندڙ– ڪرندڙ. مصيبت وغيره اچڻ يا ڪڙڪڻ واري حالت. لٿو.

– نازلُ ٿيڻُ: لهڻ– هيٺ اچڻ– آسمان تان اچڻ– ڪڙڪڻ.

– نازلُ ڪرڻُ: الله تعاليٰ جي طرفان نبيءَ ڏي هدايت اچڻ. نازل ٿيڻ. (اصطلاح) مٿان اوچتو اچڻ.

• ناسُ ج ناسُون: ث . (سن. نش). نڪ جو هڪ سوراخ يا ٿنگ– نڪ جي چونٽي– تَر– ناڪوٽي. نڪ ۾ ڏيڻ لاءِ تماڪ جو ٻورو– پيئنل تماڪ– نسوار. نڪ – هَيا– لَجَ– مَرمُ.

– ناسَ پتو ج ناسَ پتا: ذ. حياءُ– شرم– لڄ– غيرتِ نفس.

– ناسَ پتو ڀوڙڻُ: حيا شرم ڇڏي ڏيڻ– بي غيرت ٿيڻ.

– ناس پتو نَڪَ هُئڻُ: بي حيا هئڻ– نرلجو هئڻ– بي غيرت هئڻ.

– ناس پتو نَہ هُجَڻُ: حيا شرم نہ هجڻ– بي غيرت بنجڻ.

– ناس ڏيڻُ: نڪ ۾ نسوار ڏيڻ– وات ۾ پيئنل تماڪُ وجهڻ– نسوار ڏيڻ.

– ناسِرُ ج ناسِرَ: ذ. صفت. نڪ جي وڏين ناسن يا چونٽين وارو. ناس ڏيندڙ.

– ناسرو ج ناسرا: ذ . صفت. نڪ جي وڏين چونٽين وارو– ناسِرُ.

– ناسڪو ج ناسڪا: ذ . چونٽي(نڪ جي). نڪ مان ڪنيل وڏو ساهہ– نڪ جي چڪ مان هوا سنگهڻ واري حالت. ناس. رمل هڻڻ واري حالت.

– ناسڪا هڻڻُ: ڪاڌي طعام جي خوشبوءِ سنگهڻ. ڦري گهري احوال معلوم ڪرڻ. غيب جون ڳالهيون ٻڌائڻ– رمل هڻڻ.

– ناسِڪي ج ناسڪِي: ذ . صفت. نڪ مان نڪتل گهڻي آواز وارو(اکر). ناسڪا هڻندڙ.

– ناسن ڦاٽوڙو: ذ . صفت. نڪ جي وڏين ناسن وارو.

– ناسون چيرڻُ: تڪليف ڏيڻ– سزا ڏيڻ.

– ناسُون ڦُندائڻُ: آڪڙ ڏيکارڻ– غرور ڪرڻ.

– ناسُون هَڻَڻُ: جاچ ڪرڻ– خبر وٺڻ.

– ناسِي ج ناسِي: ذ . صفت. ناس ڏيندڙ– ناس ڪندڙ– ناس وارو– ناس جو. ناس جي رنگ جو نالو. ناس جي رنگ تي مائل– ناس جهڙو.

• ناسُ: ذ. صفت. (سن. ناش> نَش= ناس ٿيڻ) نابود ٿيڻ– تباهہ– برباد– چٽ– ويران– اُجڙ– نيست و نابود– ٻورو ٿيل– ختم ٿيل. وسائل– ڪوهيل– ڊانل. عدم– غارت– بربادي– تباهي– ويراني. ستياناس– پائمالي– ابتري– اُجاڙ– خانہ خرابي.

– ناسُ ٿيڻُ: تباهہ ٿيڻ– برباد ٿيڻ– بگڙي وڃڻ– اُجڙڻ– فنا ٿيڻ– خاڪ ۾ ملي وڃڻ– مَلياميٽ ٿيڻ– خانو خراب ٿيڻ– ويران ٿيڻ.

• ناستِڪُ ج ناستِڪَ : ذ. صفت. (سن. ناستِڪ) ايمان نہ آڻيندڙ– نہ مڃيندڙ– نہ مڃندڙ– مُلحدُ– زنديق– دهريو– خدا جو مُنڪر.

• ناسپاتي ج ناسپاتيُون: ث . ميوي جو هڪ قسم.

• ناسخ ج ناسخَ: ذ . صفت. (ع. نسخ). لکندڙ. رَدُ ڪندڙ– برباد ۽ نابود ڪندڙ.

• ناسَڻُ: مصدر. (سن. نَسَ = چمڪڻ). چنڊ جو اڀرڻ– ڪَني

Gul Hayat Institute

ڪڍڻ– ايرڻ ڪان اڳ سج، يا چنڊ جو روشني پيدا ڪرڻ.
(ناسيو– ناسيندو– ناسيل).

– **ناسِجڻُ:** مصدر. چنڊ جو ٿورو ٿورو ٿي مٿي اڀري اچڻ– چنڊ جو اڀرڻ ڪان اڳ سهائو ڏيکارڻ. اڀرڻ– ڪني ڪڍڻ– ظاهر ٿيڻ– روشن ٿيڻ– ٻاهر نڪرڻ.

"ناسيندي نهارَ ڀهرين ڪچ پرينءَ ڏي."(شاهه).

• **ناسُوتُ:** ذ. (ع). جسمن جي دنيا– عالم اجسام. دنيا– هي جهان. تصوف جي ٽين منزل (جَبروت، ملڪوت، ناسوت، لاهوت).

• **ناسُودو ج ناسُودا:** ذ. صفت. بدنام– سنئون سڌو– نہ ٿيڻ جهڙو– نڪ ٻڏل– نِرلڄو(ث. ناسودي ج ناسوديُون). نرجو– بي اثر.

– **ناسُودِي ج ناسُوديُون:** ذ. صفت. بي حيا– بي شرم– نِرلڄو.

• **ناسُورُ ج ناسُورَ:** ذ. نہ ڇٽندڙ ڦٽ يا زخم– هميشه ريشو وهائيندڙ ڦٽ– اڻ ڇٽندڙ– نواسير– ور– ڀڳندڙ– چڳندڙ– چڪندڙ ڦٽ– گَهرو گهاءُ– چَهڪ– زخَم.

– **ناسُور ٿي ٻِيهَڻ:** ڦٽ جو اصل نہ ڇٽڻ. ڦٽ جاڳڻ. عشق جو گَهرو اثر ٿيڻ– محبت پيدا ٿيڻ.

– **ناسُورُ وِجهَڻُ:** وڏو ڦٽ وجهڻ– گهٽو زخم يا گهاءُ ڪرڻ.

– **ناسُور هُجڻُ:** نہ ڇٽائيندڙ گهاءُ هجڻ. ڏاڍو شوق هجڻ.

– **ناسُورِي ج ناسُورِي:** ذ. صفت. ناسور وارو– سخت گهايل.

• **ناسُون(ج):** ث. سَج اڀرڻ وقت آسمان تي خاڪي ليڪا.

• **ناسِي(ج):** ث. سياري ۾ اتر اولهہ ڪان لڳندڙ هوا.

• **ناسِيٽُو ج ناسيٽُو(ٿ):** ذ. صفت. وڃايل مال جي ڳولا ڪندڙ– ڳولائو– کهورو.

• **ناشِتو ج ناشِتا:** ذ. صُبح جي ماني– نيرن– نيراني– نهاري– صُبوحڙي– سيراڻ (ڪڇ). چاهہ پاڻي.

• **ناشِرُ ج ناشِرَ:** ذ. صفت.() شوم نہ هجڻ جي حالت وارو– سخي. معصوم ٻار– ننڍو ٻار. ڇاپيندڙ ۽ اشاعت ڪندڙ.

• **ناصِحُ ج ناصِحَ:** ذ. صفت. (ع) نصيحت ڪندڙ– نصيحت ڏيندڙ– صلاحڪار– اُپديشڪ– پندگو. واعظ.

• **ناصِرُ ج ناصِرَ:** ذ. صفت. (ع). نصرت ڪندڙ– مدد ڪندڙ– مددگار.(اسم خاص). تعلقي مٺيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ناصِرائِي:** اسم خاص. تعلقي دادوءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ناطِقُ ج ناطِقَ:** ذ. صفت. (ع). ڳالهائيندڙ– صاحب عقل– سُبنڌ– سمجهہ ڀريو– ڪليات ۽ جزئيات سمجهندڙ. نهرايل– قطعي– چٽو. صاف– شافي– ڪٽو– پَڪو– تاڪيدي– آخرين. تڪرار.

• **ناظِرُ ج ناظِرَ:** ذ. صفت. (ع) ڏسندڙ– نظر ڪندڙ– نگهبان– نظرداري ڪندڙ– سنڀاليندڙ– جاچ رکندڙ– محافظ. داروغو– جاسوس– سربراهہ ڪار– ديواني ڪورٽ ۾ سڀ ڪان وڏو بٽلف. ضلع جي ڪورٽ جو هڪ آفيسر– مکيہ عملدار– هيڊ محرر. (ذ. اسم). خواجہ سراءِ. کدڙو– کوجو– نِپوسڪ– مخنث.

– **ناظِرو ج ناظِرو:** ذ. صفت. نظر هٽندڙ.

– **ناظِرِينُ ج ناظِرِينَ:** ذ. نظر ڪندڙ– ڏسندڙ. محَفل ۾ ويٺل ماڻهو.

– **ناظِـرت ج ناظِراتُون:** ث. ناظر يا هيڊ محرر جي آفيس يا دفتر– ناظري آفيس.

– **ناظِرِي ج ناظِرِيُون:** ث. ناظر جو ڪم. ناظر جو عهدو.

• **ناظِـمُ ج ناظِمَ:** ذ. صفت. نظم ٺاهيندڙ يا لکندڙ– شعر چوندڙ– شاعر– ڪوي. انتظام يا نظام رکندڙ– منتظم– ڪارڪن. پردي وارو– انتظار ڪندڙ. پوئيندڙ.

• **ناعِمُ ج ناعِمَ:** ذ. صفت. نِعم وارو– ناز و نعمت ۾ پليل– نرم– نازڪ.

• **ناغو ج ناغا:** ذ. ڦوٽ– ڀَنگ– خال– خالي جاءِ – سَنڌو– روڪ– رنڊڪ– سَنَ– ڀَڃ– ڀڃ ٽوڙ– ڇڄڻ يا مروٽڻ واري حالت. غير حاضري– خالي– تعطيل– موڪل– ڇٽي.

– **ناغو وِجهَڻُ:** ترڪ ڪرڻ– ڇڏي ڏيڻ– خالي ڇڏڻ– ترڪو هڻڻ.

• **نافُ ج نافَ:** ذ. وچُ– نابُ– سُنڌي– ڌُنُ– ناڙو. مشڪ جو ٻيڙو.

• **نافَتَ ج نافَتُون:** ث. نہ هٿ اچڻ واري حالت– اڻ هوند– نِيافتَ– اڻ لڀائي– ڪَمِي– گهٽتائي. قحط– ڏڪَرُ. ظَلم– پرلاءُ.

• **نافِذُ ج نافِذ:** ذ. صفت. (ع). چَيل– مڃيل– نِڪتلُ (ڳالهہ). جاري ٿيل (قانون)– عمل ڪيل– نازل ٿيل– نبريل(فيصلہ)– پاسُ ڪيل (ڪو حڪم). اثر ٿيڻ واري حالت.

• **نافِعُ ج نافِعَ:** ذ. صفت. (ع). نفعو ڏيندڙ– نفعي وارو– فائديوارو– فائديمند– مُفيدُ– فائده مند– سُودمند– ڦلدائڪُ– وٽائدارُ– واڌاري وارو– گُنجائشِي– لاهائِتو. سجايو– سڪيارٿو. گڻ ڪندڙ– گڻاڪاري.

• **نافو ج نافا:** ذ. مشڪ يا ڪستوري جو ڳنڍو. هرڻ جو ڌُن.

• **ناڦَ ج ناڦُون (ڪ):** ث. ڌُنُ– نافُ.

• **ناڦ پوڻُ:** هڪ قسم جي بيماري ٿيڻ– ڇِڪي پوڻ.

• **ناڦَبَوليِ(ت):** ث. يڪ سالي تي مليل زمين– خاص موڪل زمين.

• **ناقِصُ ج ناقِصَ:** ذ. صفت. (ع). اڻ پورو– نامڪمل– گهٽ– اڌورو– ڪسو– اوڻو– ڪسيءَ وارو– گهٽتائي وارو– زائل–

Gul Hayat Institute

نِرسو– ڪنل(پاڳو)– ڪم (عقل)– اڌوگابرو– ڪچو(رڌل ڪاڌو). خاميءَ وارو–عيبدارُ– ڪوڙو– ڪوٽو-- خراب– نڪمون.

• **ناقِصائِي ج ناقِصائِيُون:** ث . گهٽتائي– نرسائي– ڪَمي– ڪوٽ– اوڻائي– ڪوتاهي– اُڻاٽُ– ڪاٻٽ– ڪوتاهي– نقص–خرابي–عَيبُ–اوڻ–هيٺتا–(عقل جي) مارَ–قلَت.

– **ناقِصِي:** ث . (ع). ناقصائي– گهٽتائي–عيبُ–اوڻائي.

• **ناقِلُ ج ناقِلَ:** ذ. صفت. (ع). نقل ڪندڙ– نقل نظير ٻڌائيندڙ– نقالُ. ڪنهن ڳالهه جو بيان ڪندڙ– ڳالهيارُ– وارتائون ڪندڙ. پَٽُ– پانُ.

• **ناقو ج ناقا:** ث . (ع. ناقه) اُٺ– ڏاچي.

"منڌ پياري پنڌ گهٽو نہ مُن اُٺ نہ ناقو".(شاهہ).

• **ناقوسُ ج ناقُوسَ:** ذ . هندن جي وڄائڻ جو هڪ وڏو ڪوڏ– سَنکُ. گرجا جو وڏو گهنڊُ.

• **ناقه:** ث . اُٺ جي مادي– اُٺِي– اُٺِ– ڏاچي.

– **ناقي ٻانيانُ نانُ:** اُنن ۽ ڏاچين جو ديدار مون لاءِ ماني مثل آهي(سرحسيني گر).

• **ناڪَ ج ناڪُون(ٽ):** پٽ مان لنگهڻ لاءِ سوڙهي جاءِ – ناڪو– لانگهو.

• **ناڪارو ج ناڪارا:** ذ . هنديءَ جو هڪ قسم(ڪجهہ سيڪڙو– هنديءَ جي پرچڻ جي حالت ۾ هندي لڪائيندڙ. هندي لڪندڙ ڪان پرائي وٺندوڙ آهي. هنديءَ جا نرخ هر هنڌ ساڳيا نہ آهن. ڪراچيءَ ۾ في سيڪڙو ۴ آنا ۽ حيدرآباد ۾ ۸ آنا).

• **ناڪَسُ ج ناڪَسَ:** ذ . صفت. ڪميڻو– ڪُڌو– لورو– ناقصُ– گهٽ– نيچ– ڪمذات– اوڇو– ڪُماڻهو– نالائق– سفلو– پاجي– ڪِرتن ڪنو.

– **ناڪَسِي:** ث . نالائقي– ڪميڻائي. لاچاري.

• **ناڪَل ج ناڪَلِيُون، ناڪَلُون:** ننڍڙي ٻار جي پيشاب وارو عضوو–لُلِي– ٽنِي– ٽَنِي.

• **ناڪو ج ناڪا:** ذ . (پرا. نَڪو. سن. نڪ+ ڪو = ناڪو). داخل ٿيڻ جو رستو– گذرگاهہ– رستو. (رستي وغيره جي) پڇاڙي– پوڇڙي– پوڇَڙُ– ڇيڙو. ٽوانو. رستي جو مُنڍ– مُهاڏُ– مهڙ– مهاڳُ. شهر جو در يا دروازو (جتي محصول اڳڙي). لنگهہ– لانگهو– نئين شهر ۾ داخل ٿيڻ جو رستو– سرحد– دروازو– گلي– دربند. سنڌو– حد. مال جي محصول لاءِ مقرر جاءِ– ڏن يا ڏاڻ وٺڻ جي جاءِ. نگهبان جي آفيس يا دفتر– چونڪِي.

سُئِي جو پاڪو. ميوي جو هڪ قسم– نڪو– ناسپاتي.

– **ناڪابَندِي ج ناڪابَندِيُون:** ث . رستي بند ڪرڻ واري حالت– رستي روڪ– گهيرو– محاصِرو.

– **ناڪائِي ج ناڪائِي:** ذ . صفت. ناڪي تي ويهندڙ محصول اُڳاڙيندڙ. نگهباني ڪندڙ.

– **ناڪيدارُ ج ناڪيدارَ:** ذ . ناڪي وارو– محصول وٺندڙ– چونڊي يا چونگي وٺندڙ. محصول وٺندڙ– ڦاٽڪ– ناڪو.

– **ناڪي مُنشِي:** ذ . محصول وٺندڙ– چُنگي اوڳاڙيندڙ.

• **ناڪُ ج ناڪ:** ذ . نَڪ – ناسَ.

– **ناڪُوٽو ج ناڪُوٽا:** ذ . (سن. نَس= نَڪُ) نڪ جي وڏي چونٽي– تَرَ– ناسُ – ناڪوٽي.(ذ. صفت). وڏين چونٽين وارو. (سن. ڪنِشت= ننڍو. پرا. ڪئنٽيڻ) چوٽو– ننڍو– ننڍي.(ث. ناڪوٽي ج ناڪوٽيُون).

– **ناڪِي ج ناڪِي:** ذ . صفت. نَڪ گهٽو– ناسِڪِي– غُنو(اسم). اُٺ جي نَڪ جي ناسَ يا چونٽي ۾ مهار ٻڌڻ لاءِ وڌل ڪاٺيءَ ٽڪر– ناڪيل– ناڪيلو– ناڪيلي– لاٽي.

– **ناڪِير ج ناڪِيرُون(ڪ):** ث . نڪ مان رت وهڻ واري حالت– نَڪهِيرَ– ناڪيري– ناڪيلي– نِڪسير.

– **ناڪِيري ج ناڪِيريُون:** ث . نڪ مان رت وهڻ واري حالت– ناڪِير– ناڪيليَ– نڪهِير– ناڪيل.

– **ناڪيلَ ج ناڪيلُون:** ث . اُٺ جي نڪ جي چونٽيءَ ۾ مهار ٻڌڻ لاءِ وڌل ڪاٺيءَ جو ٽڪر– ناڪيلي. نڪ هِيرَ– ناڪِير.

– **ناڪيلِي ج ناڪيلِيُون:** ث . ناڪيل– لاٽي– لاٽي. نڪ هِير– ناڪِير– ناڪيري.

– **ناڪيليءَ ۾ ٻيهڻُ:** حد اندر ٻيهڻ– لُچائين ڪان روڪجڻ.

– **ناڪيلِي هڻڻُ:** ٽورو ڪرڻ– احسان ڪرڻ– مهرباني ڪرڻ.

• **ناڪُون (ج):** ث . ناوڪُون– چنهبون– چوٽيون(تيرن جون).

• **ناڪيلو ج ناڪيلا:** ذ وڻ جو هڪ قسم(ڳاڙها گل جهلي) ناگيلو.

• **ناڪ٢(ٽ):** ث (امر) اُچل– رَڪَ.

• **ناڪَرُ ج ناڪَرَ(ت):** ذ . صفت. سِڪيلڏو– دادلو.

• **ناڪُتُون ج ناڪُتَان:** ذ ٻيڙي هلائيندڙ– ناڪُئو– ملاح– ڪپتان.

• **ناڪوڙو ج ناڪوڙا:** ذ. نڪ جو سوراخ– ناس– چونٽي– تَرِ– ناڪوٽو. ناڪوٽو. نڪ جي چونٽيءَ وارو اندريون حصو– پره بيني. (ذ. صفت). وڏين چونٽين وارو(ث . ناڪوٽي ج ناڪوٽيُون).

• **ناڪُوو ج ناڪُوا:** ذ . ٻيڙي هلائيندڙ– ناڪُئو– ملاح–

ناڪُونئُون– ناؤڪو.

– **ناڪئُو ج ناڪُوئا:** ذ. (سن. ناوَڪ . ف. خُدا) ٻيڙي هلائيندڙ– ٻيڙيءَ وارو– ٻيڙياتو– خلاصي. ملاح– ناڪو– ناڪنئُون– مهاڻو– جهاز ران.

• **ناگاهَ:** ظرف (ف) اوچتو– اتفاقاً– اچانڪ– يڪا يڪ– اپاڪي.

• **ناگر:** اسم. هڪ ول جو قسم (جهنگلي گاهه جو نالو. (ت).

• **ناگرُو ج ناگرُوءَ:** ذ. ننگر جو رهاڪو– شهري ماڻهو.

• **ناگرموٿا:** ذ. خوشبوءِ دار ٻوٽي جو هڪ قسم (گُل خوشبوءِ دار، پاڙ ڏِگهي ۽ سواد ۾ تکي ۽ ڪوڙي، طبيعت خشڪ ۽ گرم).

• **ناگرموٺ:** ث. پسارڪي وکر جو هڪ قسم.

• **ناگرنٽ ج ناگرنٽَ:** ذ. صفت. چالاڪ.

• **ناگري ج ناگري:** ذ. صفت. لنگر هلائيندڙ– ننگر هلائيندڙ– ماني ورهائيندڙ. هڪ لکت جو قسم– هڪ قسم جي صورتخطي.

• **ناگلي:** ذ. هڪ سادي اناج جو قسم. نانگلي.

• **ناگناهه:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ناگ والُ ج ناگ والَ:** ذ. ريشم جي تاڃي تاڻي وارو.

• **ناگهه:** ظرف. (ف نگاهه). اوچتو– اچانڪ– اتفاقا– اپهڪ– ناگاهَ.

• **ناگيل، ناگيل ڦوسيل:** ث. راند جو هڪ قسم (پٽ يا سرن جا اڌ هڪ ٻئي مٿان رکي، ان کي ڪينهوڙي سان ڪيرائڻ)– سيڙهه– ڪينهوڙي راند.

– **ناگيل ڦُوسيل ڪرڻ:** جيئن آيو تيئن ڦتو ڪرڻ– تيڙي پکيڙي ڇڏڻ (ڪابه شيءِ).

• **ناگيلُ ج ناگيلَ:** ذ. پرت ۾ پربل هڪ قسم جو گل. ڏول (چلم جي توپيءَ جو ڍڪُ). نانگ جي ڏنگ لاءِ هڪ قسم جي دوا– ترياق.

• **ناگيل وَلِ (ث):** ث. ول جو هڪ قسم.

• **ناڳي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نوابشاهه ۾.)

• **ناڳيلي:** ث سنهي ان جو هڪ قسم.

• **نال :** ذ . سڏُ – آواز– واڪو. (اسم خاص). جهلاوان (بلوچستان) ۾ هڪ علائقو.

• **نال:** حرف جر (سرائيڪي) سان– ساڻ– سميت– سوڌو– شامل– گڏ.

"آهي ارمان عجيبن جو مون کي نال نه نيائون" (شاهه).

• **نالُ ج نالَ:** ذ. (سن. نالَ = نلي (بازدارن جو لفظ. (باز پکي) جي ٽنگ. هڪ قسم جي نلي يا نري– بندوق جو پورو حصو جنهن مان ڪانُ نڪري– بندوق جي نلي باهه ڦوڪڻ لاءِ ڪٽ يا پٽل جي ٺهيل نلي. واهه– نهر. (ع. نعل) لوهه جو گول ٽڪرو، جو گهوڙي جي سُنبن هيٺان لڳي. نعلُ. ٽنپ جي مٿان جهل لاءِ رکيل ڪاٺي. جُوا راند ۾ هر داءِ مان ٽڪريءَ جي مالڪ کي ڏنل اُجورو– معاوضو– جُوا جو عيوض. پُگنو.

– **نالبيچو ج نالبيچا:** ذ. نڙو– مڏيان. جهلو (ڏنگين ليکن وانگر ڪاٺ ۾ لوهه وغيره جو).

– **نالانُ ج نالانَ:** ذ. صفت. (ف). روئندڙ– فرياد ڪندڙ. رُنل.

• **نالَتَ ج نالَتُون:** ث. (لعنت جو بگڙيل اُچار). لعنت– ڄٽ– ٿُڪ ٻُجو– پاراتو– پِٽَ– سراپُ.

– **نالَتي ج نالَتي:** ذ صفت. لعنت وارو– لعنتي– نامراد. نفرت جوڳو.

• **نالداڻي ج نالداڻيُون (ل):** ث. اَٽ ڪاٺي کي مضبوط ٻهارڻ لاءِ ٻڌڻ لاءِ نوڙيون.

• **نالش ج نالِشُون:** ث. (ف. ناليدن= دانهن ڪرڻ). فرياد– دانهن. مقدمو.

• **نالڪي ج نالڪيُون:** ث. اُٺ تي سواريءَ لاءِ ناهيل سيج– پالڪي.

• **نالو ج نالا:** ذ. (سن. نامَن. ف. نامُ= نالو). ڪنهن به شيءِ جو نانءُ– اسم. ناموس– هاڪ– ساراهه– نيڪي– مشهوري– جسُ– ڏاڪو– هڪل– ناماچار– شهرت.

– **نالو بَدُ ڪرڻ:** نانءُ ناموس وڃائڻ– ٽڪو لڳائڻ– عيب لڳائڻ– خوار ڪرڻ– رُسوا ڪرڻ– بدنام ڪرڻ – ڪنهن جو نالو خرابي سان مشهور ڪرڻ– بدناموس ڪرڻ.

– **نالو ٻڌائڻُ:** نالو ظاهر ڪرڻ– نالو وٺڻ. واقفيت ڪرڻ.

– **نالو ٻوڙڻُ:** خوار ڪرڻ– بدنام ڪرڻ– نيڪي وڃائڻ.

– **نالو ٿيڻ:** ناموس ٿيڻ– شهرت ٿيڻ– نيڪنامي ٿيڻ– واهه واهه ٿيڻ.

– **نالو ٽنگجڻ:** ڪنڌي يا ڪٽ ۾ نالو ڦاسڻ– قرضي ٿيڻ. ڪيس يا معاملي ۾ ڦاسجڻ.

– **نالو خراب ڪرڻ:** نالو بد ڪرڻ– بدنام ڪرڻ– رُسوا ڪرڻ– خوار ڪرڻ.

– **نالو ڪڍائڻ:** قرآن شريف يا ڪنهن مقدس ڪتاب ذريعي ڄاول ٻار جو نالو تجويز ڪرائڻ– مشهوري ڪرائڻ– ناموس ڪڍائڻ– هاڪ ڪڍائڻ– نيڪي ڪڍائڻ– بدنام ڪرائڻ.

– **نالو ڪڍڻ:** مشهور ٿيڻ– نامي گرامي ٿيڻ– نامي ٿيڻ– ناليرو ٿيڻ– نام ڪٺو ٿيڻ– نالي وارو ٿيڻ– ناميارو ٿيڻ.

– **نالو ڪرڻ:** نالي ڪڍائڻ خاطر ڪو نيڪ ڪم ڪرڻ. نالي ماتر ڪو ڪم ڪرڻ. ٻئي طرف منسوب ڪرڻ– ٻئي تي

Gul Hayat Institute

چڙڻ– پاڻ لڪائي ٻئي جو نالو ظاهر ڪرڻ.

– **نالو ڳائڻ:** شاديءَ ۾ گهوٽ مٿان گهور گهوريندڙ جو نالو وٺي ڳيت ڳائڻ. جيئن تہ :

"احمد ڏيئي ويوڙي سو من پانيان ڙي."

مشهور ڪرڻ– ساراهہ.

– **نالو نڪرڻ:** نيڪي يا بديءَ ۾ مشهور ٿيڻ. بدنام ٿيڻ– رسوا ٿيڻ.

– **نالو وٺڻ:** ڪنهن جي نالي سان ڳالهہ بيان ڪرڻ– نالو ڳنهڻ– ڪنهن سان چراند ڪرڻ– حرڪت ڪرڻ.

– **نالو وڃڻ يا نانءُ سڃاڻو هئڻ:** مشهور هئڻ– هاڪارو ٿيڻ.

– **نالي يا نالي ۾:** حرف جر(جي) نالي– (جي) واسطي–(جي)– نام تي–(جي)–صدقي– تي –حساب ۾.

– **نالي پائي:** ذ . صفت. ساڳئي نالي وارو– همنام.

– **نالي جو:** نالي ماتر– نالي خاطر– فرضي – معمولي.

– **نالي جو هئڻ:** ڪم ڪرڻ جيتري لياقت نہ هئڻ.

– **نالي چڙهيو ج نالي چڙهيا:** ذ. صفت. نالي وارو– ناليرو– ناميارو– نامي– نانءُ چڙهيو– ناميو– نامي گرامي– مشهور– نام ڪنيو– شهرت پڌرو– هاڪارو– چنگ چڙهيل– ڏائيل.(اسم خاص). مرد ماڻهوءَ جو نالو.

– **نالي چڱو ج نالي چڱا:** ذ . صفت. چڱي نالي وارو– هاڪارو– مشهور.(اسم خاص). مرد ماڻهوءَ جو نالو.

– **ناليرو ج ناليرا:** ذ . صفت. نالي وارو– هاڪارو– ناميارو– نامي– ناميو– مشهور.

– **ناليسي ج ناليسيون(ث):** ث بدنامي– بدناموس– خواري. ذلت.

– **نالي کي پاڻي ڏيڻ:** نالي کي عزت يا شرف ڏيڻ– نالو قائم رکڻ– مئل ماڻهوءَ جي نقش قدم تي هلڻ– وڏن جي عزت ۽ ناموس برقرار رکڻ.

– **نالي ماتر:** ظرف. اُڇاترو – نالي کي– نالي خاطر– تمام ٿورو– تمام گهٽ.

– **نالي ملو:** اسم خاص. قرآن شريف– ڪَلامُ الله. مرد ماڻهوءَ جو نالو.

• **نالہ:** ذ . (ف). سوزدل جو بلند آواز– فرياد. ڪَسي– نالي.

• **نالي ج نالِيون:** ث (پرا: ناليا: سن نالِيڪا= ناڙي) نري– سوراخيل شيءِ – ناڙي پوک لاءِ ڪم آندل ڪاٺ جي نَلي– ناڙي. تنگدار شيءِ– نڙابندي– نڙو. بندوق جي نالي– پاڻيءَ جي ڪَسي– اَڏ– واهي– موري– ننڍو واهہ. نبض– رڳ– نَس– ناڙ– شهتير جي پاسن

کي لڳل ڏاري ڪاني– ڪامَ کي لڳل وچ ۾ ڪانيءَ جو ٽڪر.

• **نامُ ج نامَ:** ذ . (ف). نالو(اڪثر خدا جو)– ڪنهن بہ ساهہ واري جو نالو– نانءُ– اسم– نالو. لقب– خطاب– سرنامو– اَلَ– ناموسَ– ساراهَ– هاڪَ– نيڪي– شهرت– جَسُ– ڏاڪو– هَڪَل– ناماچار. پَرم– ساکَ– آبرو– عزت. وڏو يا مکيہ– وڏيرو. (ذ. صف). ناُاميد– مايوس– بي آسرو.

– **ناماچارُ ج ناماچارَ:** ذ . ناماچاري– ناموس– نالو– نام– جَسُ– ڏاڪو– هاڪَ– هڪَلَ– شهرت– مشهوري– هَل– اُفواهہ. پَرم– ساک– آبرو.

– **ناماچاري:** ث . ناماچارُ– نالو– نام– ناموسَ.

– **نام بَردارُ ج نام بَردارَ:** ذ . صفت. نالي وارو– ناليرو– ناميارو– نامور– مشهور.

– **نامَ جوڳي ج نامَ جوڳيون:** ث. هنديءَ جو هڪ قسم(اها هندي جا ڪنهن خاص آدميءَ کي پرٺي آهي). (ضد "شاهہ واپاري جوڳي" يعني اها هندي جا ڪنهن مشهور واپاري ڏي پري سگهجي).

– **نامُ چتُ ڪرڻ:** خدا کي ياد ڪرڻ– مرڻ– رضا ڪرڻ– چالاڻو ڪرڻ–(دنيا مان) لاڏاڻو ڪرڻ– رحلت ڪرڻ.

– **نام خدا:** ذ . خدا جي نالي خدا جي واسطي– خدا جو قسم.

– **نامدارُ ج نامدار:** ذ. صفت. (ن). نام وارو– ناليرو– نامي– ناميو– نامي گرامي– نالي چڙهيو– مشهور– نامورُ. عزت وارو.

• **نامَدارُ بَندوق :** ث . قديم بندوق جو هڪ قسم(جنهن کي نليءَ ۾ نَوَ ڦيرا هجن. هيءَ پهريائين ميرن جي صاحبيءَ ۾ حاجي مير خان ناهي هئي، جنهن کي ١٢ ورهين جي عمر ۾ ايران جي طرف ڪم سکڻ لاءِ موڪليو هوائون. جون ٿا تہ ان جهڙي سٺي بندوق ڪنهن کا نہ ناهي).

• **نامداري ج نامداريون:** ث . نالي هئڻ واري حالت– نالو– نام – هاڪَ– ناماچارَ– ناموس– ناماچاري– مشهوري– ساراهَ.

• **نامزَدُ:** ذ . صفت. مشهور. مقرر– ٺاڦيل.

• **نامَ شرون (ت):** ذ. صفت. بي حَيا– بي شرم– نرلجو. بدچال.

• **نامَ ڪَلو ج نامَ ڪَلا:** ذ صفت نالي وارو– نامور– ناليرو– ناميارو– نام ڪنيو– نالي چڙهيو– ناميو– نامي– نامدارُ– نامي گرامي– مَعروف– مشهور–هاڪارو– پرسدَ– چنگ چڙهيل– نانوَ چڙهيو– شهرپڌرو– ڏائيل– ضرب المثل(ث نامَ ڪني ج نام ڪنيون).

• **نام نياڻي ج نامَ نياڻيون:** ث . طعني يا عتاب طور ڪم ايندڙ لفظ. وڏو ماڻهو– امير– وڏيرو.

Gul Hayat Institute

• **ناموَرُ ج ناموَرَ:** ذ . صفت. نالي وارو— ناليرو— ناموسَ وارو— ناميو— ناميارو— نامي— نامي گرامي— هاڪارو— مشهور— معروف— نامدارُ— نالي چڙهيو— نام ڪنيو.

– **ناموَري ج ناموَريُون:** ث . نالي هئڻ واري حالت— ناموس— شهرت— نالو— هاڪ— نامُ آوري— نامُ— جَسُ— ڈاڪو— هڪل — ناماچارو— مشهوري— نيڪي— نالو— نيڪنامي— واه واه. پَرم— آبرو— ساکَ. هَلُ— اُفواهُ.

• **نامي ج نامي:** ذ . صفت. ناموارو— نالي وارو— نامڪنيو— ناميار— مشهور— نامي گرامي— نانءُ چڙهيو— معروف. مغرور.

– **نامي گِرامي ج نامي گِرامي:** ذ. صفت. ناميارو— ناموَر— نامزد— هاڪارو— ناماچاري— نامي— نام ڪَنيو— مشهور معروف.

– **نامِيَلُ ج نامِيَلَ:** ذ . صفت. نالي وارو— نالي چڙهيل— نام ڪنيو— ناموَر— ناليرو— ناماچاري— مشهور— نامي گرامي— ڈائيل هاڪارو— چنگ چڙهيل.

– **ناميو ج ناميا:** ذ . صفت. نالي وارو— ناميارو— نامي— هاڪارو— مشهور— نامِيَلُ— نامي گرامي— ناموَرُ.

• **نامَہ، نامو ج ناما:** ذ . (ف). خط— چٺي— نامہ. لکيل ڳالھ— (جيئن: "اقرار نامو، نامہ نگار وغيره").

– **نامہَ بَرُ:** ذ. صفت. خط کڻي ويندڙ— قاصد.

– **نامہ نِگارُ ج نامہ نِگارَ:** ذ. صفت. اخبارن کي خبر لکندڙ— خاطو.

• **نامو ج ناما:** ذ. حصو— پتي— ڀاڱو— ورڇ.

• **نامُوس ج نامُوسُون:** ث . ناماچاري— هاڪ— ساراھ— نالو— مشهوري— ڈاڪو— هَڪَل— ناماچار— شهرت— جَسُ— ساک— پرم— آبرو— عزت— عصمت— عِفت— ننگ— نيڪنامي— حُرمت. هَل— اُفواھ. شريعت. تدبير. سياست. فرشتا. قاعدو— دستور. صَدا— بُلند آواز. قبيلو— ٻار ٻچا.

• **نانُ ج نانَ :** ذ . مانيءَ جو هڪ قسم— خميرو وجهي پچايل ماني— تلهي ڪَڪ جي اٽي جي ماني— تَور جي ماني— ڍوڍي— روٽلو— ڍوڍو. ماني— ڦُلڪو. اُڦراتو.

– **نانُ بُخارا ڪرَڻُ:** بخاري جا نانَ ڪرڻ— مفت ۾ ڏوُ ڪرڻ— پيٽ ڀرڻ— نشاپتا ڪرڻ— مزا ڪرڻ— اتڪل ڪرڻ.

– **نانوائي ج نانوائي:** ذ. صفت. نانن وارو— نان جو— نان پچائيندڙ— مانيءَ وارو— نان پُخت— پئسن تي ٻوڙ ماني وڪڻندڙ.

• **نانبُ ج نانبُون(ڪ):** ث . دُنُ— نافُ. ڪنهن ٻہ وڻ جي زمين اندر ڪُنل ڀاڙ— گُڏَ. رَسي— تَد. لُهند. مضبوط مُنُ— چنبو.

"وجهي نانبو نينهن، هيڪر ملان هوت کي".

– **نانبِ پوڻُ(ڪ):** ث. ٻيائي— ڪوڙائي— آپو— جدائي— ڪُپت— دغا— دولاب— ٺڳي.

• **نانجهو ج نانجها(ڪ):** ذ . صفت. جهڪي نظر وارو— گهٽ ڏسندڙ— چُنجهو. ڪنگال— ڪنل. لانجهو— هيٺو— ڪمزور— ضعيف— نست— ڏبرو— بي طاقت. (ث. نانجهي ج نانجهيُون).

– **نانجهائي ج نانجهائيُون (ڪ):** ث. نظر جي ڪمي— چنجهائي. ڪوت— ڪنگالي— گهٽتائي. ضعيفي— ڪمزوري— لانجهائي.

• **نان خَطائي ج نان خَطائيُون:** ث . (ف. نان= روٽي+خطا= چين) مانيءَ جو هڪ قسم— گول بسڪيٽ جو هڪ قسم— ننڍو ٽڪيءَ جيترو مِنو نان(ختن ملڪ جو).

• **ناند ج نانڊُون:** ث.(پرا. نندا . سن. نندا= ناند) پاڻيءَ رکڻ لاءِ برتن جو هڪ قسم— کليل مُنهن سان وڏو مٽ— پاڻيءَ لاءِ ويڪري مُهاڙ سان ٺڪر جو برتن— ڌوٻين جي ڪپڙن ڌوئڻ جو ڪُونار— ڪُونَر.

• **ناندِ ج نانڊيُون (ل):** ث . ٺڪر جو هڪ وڏو برتن— پاڻيءَ رکڻ لاءِ ٺڪر جو ڪُونار— ناد— ناند.

• **نانڊ ج نانڊوُن(ڪ):** ث. ڏيڳي، اٽ، سانَ وغيره جي آلت— ڇِچ— اِندي.

• **نانڪُ:** اسم خاص. هڪ نيڪ، مشهور ۽ خدا پرست درويش جو نالو— سکن جي فرقي جي اڳواڻ جو نالو— گرونانڪ صاحب.

• **نانڪ شاه:** اسم خاص. سکن جي گروءَ جو نالو— گرونانڪ.

• **نانڪ شاهي:** ذ. سکن جي حڪومت وارو رُپيو(سورهن آنن جي برابر).

• **نانڪُ(ڪ):** ذ. صفت. نفيس— نرم— ڪنئرو.

• **نانڪڙي ج نانڪڙيُون(ٽ):** ث . نينگري— ڇوڪري.

• **نانگُ ج نانگَ:** ذ. (پرا. ناگو. سن. ناگَ= نانگ) هڪ سرندڙ زهريلو جاندار. سَپُ. وڏي ٿلهي بلا. جدا جدا رنگ ۽ قسم. ڪاريهر— گَدو— ڪارو وغيره. (صفت). خطرناڪ— وير وننڌڙ— تانگي جو هڪ عضوو(هر هڪ ڪمان جي چيڙن ۾ وريل بکي سان لڳل ويڙهو).

– **نانگَ جي مَڻ:** ث. هڪ گول سائيري(ڪاري) ٽڪي جا ڪاري واسينگ نانگ جي وات مان نڪري ٿي، زهر ڪچلي جي ٽڪيءَ کان ٿوري وڏي جيڪا ڏنگ تي رکڻ سان زهر چوسي.

– **نانگَ ڦڻُ:** ث. نانگ جي ڦوڪيل ڳڇي. ٿوهر جو هڪ قسم(نانگ جي ڦڻ وانگر ٿوهر جا ٻن هٿن جي چنبي جيڏا گول پات، ڪنڊن سان). نانگ ڦٽي ٻوٽي جو هڪ قسم. ٽوپيءَ وارو ڪوڪو— نانگ ڦٽي.

– **نانگَ ڦڻو ٿوهرُ:** جهنگلي وڻ جو هڪ قسم.

– **نانگَ وَرَ ۾ وجهڻُ(ت):** جاٽي واٽي ڏک ۾ پوڻ— ڏسي وائسي

Gul Hayat Institute

مصيبت ۾ هٿ وجهڻ. اوجتو ڦاسي وڃڻ.

- **نانگ ۽ مور(ڪ):** نانگ ۽ مور جي دشمني جهڙي دشمني– سخت عداوت.

- **نانگڻ ج نانگڻيون:** ٿ. نانگ جي مادي.

- **نانگي ج نانگيِ(ڪ):** ذ . صفت. نانگ جي ڏنگ تي دم ڪندڙ– ڪکيل ماڻهوءَ تي جهاڙ رکندڙ– پاڙهيتو– جوڳي.

• **نانگا:** اسم خاص. فقيرن جي هڪ ذات جو نالو.

• **نانگراجَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. نگراج– لنگراج.

• **نانگرموٺ:** ٿ . نانگرموٺ.

• **نانگرموٺَ:** ٿ . دوا طور ڪم ايندڙ هڪ ٻوٽي جو قسم. هڪ قسم جي پاڙ.

• **نانگرولَ ج نانگرِ وليون(ٿ):** ٿ. ول جو هڪ قسم. نانگيلي.

• **نانگ ڪيسر:** پسارڪي وکر جو هڪ قسم– هيڊي رنگ تي خوشبوءِ دار، دل ۽ دماغ کي طاقت ڏيندڙ هڪ گل جو قسم.

• **نانگلو ج نانگلا:** ذ. زيور جو هڪ قسم– ٻانهن ۾ پائڻ جو هڪ زيور.

• **نانگلي ج نانگليون:** ٿ. (ف. مندوهه) ٻوٽي جو هڪ قسم(جوئر وانگي اچي ڳاڙهي رنگ تي داڻا جهلي، جن جي ڪير ۾ رڌل ماني وائي باديءَ لاءِ مفيد آهي)– ان جو هڪ قسم. مروهه.

• **نانگنڍ:** اسم خاص. ضلعي ڪراچي ۾ هڪ ديهه جو نالو. پرت جو هڪ قسم.

• **نانگڻ ج نانگڻون:** ٿ لغڙ جو هڪ قسم. نانگ جي مادي. (اسم خاص) ڪراچيءَ ڪان اُتر– اوير تي هڪ جهنگ جو ٽڪر(جتي نانگ گهڻا ٿين)جو نالو– تعلقي نل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نانگو ج نانگا:** ذ . صفت. (پرا.نانگو. سن. نگن يا ناگڪ= ننگو) بنا ڪپڙي جي– بنا پردي– اگهاڙو– عريان– ننگو– برهنه– لانگوٽيو– پينگيو– سُڃو– ڪنگال– مفلس– غريب. بي اولاد. نياڳو– بدبخت– بي غيرت– بي حيا.

"نڪتو نسنگ مان نروار ٿي نانگو"(شاهه).

هندو فقيرن جو هڪ ٽولو– اگهاڙو فقير– جوڳي– آديسي– سنياسي– دنيا ڪان ڌار– الله لوڪ.

"جي ننگ ڇڏي نانگا ٿيا، تن نانگن ڪهڙو ننگ"(سامي).

– **نانگو ٿي ويهڻ:** ننگو ٿي ويهڻ– بي شرم ٿي ويهڻ– لاهي پاهي ويهڻ.

– **نانگو ٿي نچڻ:** اکيون پوري بي شرم ٿي جيڪي اچي سو چئي ڏيڻ– ڪري گذارڻ.

– **نانگو ٿيڻ:** وڏ نندائي ڪان نڪرڻ– بي حيا ٿيڻ– انسانيت ۽ شرافت جي حدَ لنگهي وڃڻ.

– **نانگو نپٽو ج نانگا نپٽا:** ذ. صفت. اولاد ڪانسواءِ– بي اولاد.

• **نانگواه:** اسم خاص. تعلقي ميرپورساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نانگورو:** اسم خاص. تعلقي ٻني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نانگو شاهه جاگير:** اسم خاص. تعلقي ڳوني ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نانگيل:** ٿ. ول جو هڪ قسم. پلي مينهن جو هڪ قسم. "مينهن ته نانگيل پلي"(چوڻي). (ٿ . صفت). نانگ وانگر وَر وَر ڏيئي هلندڙ– نازسان هلندڙ. جيئن ته.

"عقل اندازي، اعليٰ اڳري، نينهن پري نانگيل"(ڪبير شاهه).

• **نانگيل ڦوسيل(ٿ):** ٿ. راند جو هڪ قسم– سيڙهه ڪينهوڙي راند.

– **نانگيل ڦوسيل ڪرڻ:** (ڪو ڪم) جيئن آيو تيئن ڪرڻ.

• **نانو ج نانا:** ذ . (پرا. نانيو. سن . چان+راڪ). ماءُ جو پيءُ– ماءُ جو چاچو.(ٿ. ناني ج نانيون).

– **ناناڻا(ج) ناناڻا:** ذ . ماءُ جا مائٽ– ناني جي آکهه.

– **ناناڻڪو ج ناناڻڪا:** ذ . صفت. ناني جو– ماءُ جي مائٽن جو– ناناڻو– ناناڻي طرف جو.

– **ناناڻو ج ناناڻا:** ذ. صفت. ناني جي گهر جو– ماءُ جي مائٽن جو.

– **ناناڻي ڏوري لنگهڻ:** بي حيا ٿي ويهڻ– حيا شرم ڇڏي ڏيڻ.

– **ناناڻي رڳ ڇڪڻ:** بنيادي ڇڪ ٿيڻ– تخم جو اثر ٿيڻ.

– **ناني ج نانيون:** ٿ. ماءُ جي ماءُ– ناني جي زال– پيءُ جي سس– ماءُ جي ماسي. پاڻي وجهڻ لاءِ وڏي منهن سان ٺڪر جو هڪ برتن– نانڊ.

– **ناني ڏوهٽو ٿيڻ:** پنهنجو پاڻ ۾ ورهائي کائڻ. "ناني رڌڻ واري، ڏهٽا کائڻ وارا"(چوڻي).

– **ناني ڪورو(ٿ):** شاديءَ ڪانپوءِ گهوٽيتن طرفان ڪنوار جي جهوليءَ ۾ وڌل ڪارڪون، ناريل ۽ هڪ رپيو(اهو ناناڻن جو حق ٿئي).

– **نانيءَ واريون نَو جهرون هجڻ(ٿ):** گهڻيون ڳڻتيون هجڻ– گهڻو فڪر هجڻ.

– **نانيءَ ويڙهو ناهڻ:** رڳو پنهنجي عزيزن کي فائدو پهچائڻ.

– **نانيءَ ويڙهو ڪرڻ:** ڪنهن مقصد لاءِ ڪنهن جي خلاف يڪمشت ٿي سِٽون سِٽڻ.

• **نانوائي:** ذ . نان پچائيندڙ. ٻوڙ ماني ناهيندڙ. وڪڻندڙ.

• **نانوئي:** ذ . گاهه جو هڪ قسم(جنهن جو ان يا ٻجَ ڏڪئي وقت ماڻهو کائين).

Gul Hayat Institute

• **نانھ:** (سن. نہ = نَہ) ناھ– انڪاري جواب– نہ– ناڪارُ– جوابُ. ڪجھ بہ نہ.

– **نانھ ڪرَڻُ:** انڪار ڪرڻ– ناڪار ڪرڻ– چوٽ جواب ڏيڻ. بربادَ ڪرڻ– تباھ ڪرڻ– نيست وَ نابود ڪرڻ– ناس ڪرڻ.

– **نانھ:** نيستي– نابودي– تباھي– بربادي– عَدم.

• **نانھن:** ث. (سن. ناپَ = ڌُن) بيل گاڏيءَ جو هڪ جزو يا پرزو– چاڪ جي وچ واري ٿلهي ڪاٺي– وچ– نابُ– نانهين– ٿم.

• **نانھن:** ث. (چڪري جو) ٿم– وچ– ناپ.

• **نانھڻُ:** مصدر. وهنجڻ.

• **نانهين ج نانهيُون(ڪ):** ث. (سن. ناپ= ڌُن) بدن جو هڪ عضوو– ڌُن ڪان هيٺ پيٽ جو پاڱو– نهائين. نانهن– نيستي– نابودي.

• **نانُهين:** ذ. سُونهڻ گاھ جو ٻج (جوسيڪي ڪنڊ سان ڪائجي).

• **نانءُ ج نانءَ:** ذ. (سن. نامَن= نالو. ف. نامُ) نالو– نامُ– اسم– نانوُ. لقب– خطاب. ناموسُ– هاڪ– ناماچار– مشهوري– ساراھ– شهرت– ساک. پرم– عزت– آبرو. اخلاق. بيل گاڏيءَ جي چاڪ جو ڌُنب (منهن ۾ اَرَن جو هڪ پاسو سَلي وجهجي). (ڪ).

– **نان ءُ ئان:** ذ. نالو– ناموس– نالو نشان. هستي.

– **نانءُ چڙهڻُ:** نامڪتيو بنجڻ– مشهور ٿيڻ.

– **نانءُ چڙهيو ج نانءُ چڙهيا:** ذ. صفت. نالي چڙهيو– نامر ڪتيو– ناميارو– نامي– ناميو– نامي گرامي– هاڪارو– چنگ چڙهيو– مشهور. بدنام.

– **نانءُ ڳنهڻ:** نالو وٺڻ– چراند ڪرڻ– چهڻ– حرڪت ڪرڻ. نقصان رسائڻ.

– **نانئين:** ظرف. نالي– ڪاٺي– حساب ۾.

– **نانءُ وٺڻُ:** نالو ڳنهڻ– نامر وٺڻ– (جي) نالو وٺڻ– (جي) نالي سان سڏڻ.

– **نانئين:** جي نالي– جي واسطي– (جي) نالي تي.

• **نانئين ج نانئيُون:** ث. صفت. قمري مهيني جي نائين (٩) تاريخ– نانئون ڏينهن (اونڌائي يا سهائي پک جو)– نوي.

– **نانئُون ج نانئُونئُون:** ث. نوَ دفعا وڌيڪ.

• **نانئڻُ:** مصدر. هيٺ ڪرڻ– جهڪائڻ– ڪُبو ڪرڻ.

"چا ڪي وجين چو، نائين ڪنڌ ٻين ڪي".

نَمائڻ– جهُڪائڻ– نِوائڻ– نئڙائڻ.

• **نانيِ ج نانيُون:** ث. جيت جو هڪ قسم– تڏ (اسم خاص). لس ٻيلي ضلعي ۾ هڪ زيارت گاھ جو نالو. "هنگلاج" هت يوگي فرقي جي تيرٿ گاھ جو نالو.

• **ناٽاٽ ج ناٽاٽ:** ذ. (سن. ننانڊر= نٽان) نڙان جو پُٽ– گهوٽ جي ڀيڻ جو پُٽ. (ث. ناٽاٽي ج ناٽاٽيون).

• **ناٽاڊي ج ناٽاڊيُون:** ث. (سن. رَد= ولوڙڻ) ڪورين جو نڙو– نڙ جي چرخي– نڙادي. لانون– ڳيت. نڙان جي ڌيءَ– نٽان جي ڌيءَ.

• **ناڻو ج ناڻا:** ذ. (سن. ناڻڪُ) زَر– نقدي– ملڪيت– دنيا– رقم– پئسا– ڌنُ– پدارت– دولت– مال متاع. قيمت– اگھ– مُلھ– بها– ڳرٽ– دامُ– نرخ– نول.

– **ناڻو اَگر پتر ٿيڻ:** ناڻو يا دولت اجايو وڃائڻ.

– **ناڻو چِپڻ:** گهٽي مهانگائي تي وڃڻ.

– **ناڻو نيڻهن نوڙ هئڻ:** (اَڏاري) ملڪيت ڪري ٻن ڌرين ۾ جدائي پوڻ– ناڻي جي ڪري محبت ٽٽڻ.

• **ناوَ:** ث. ٻيڙي– ڪشتي– مچوو– بتيلو.

• **ناوَڪو ج ناوَڪا:** ذ. صفت. ٻيڙي هلائيندڙ– ملاح– ناڪئو– نائوڪو.

• **ناوانو ج ناوانا(ث):** ذ. صفت. نئين طرح ڪيل– نئون.

• **ناواڙا:** اسم خاص. سنڌ جي هڪ ذات جو نالو. هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **ناوڙا:** اسم خاص. تعلقي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ناوڙو ج ناوڙا(ل):** ذ. ذرا– ڪذا– چرڙورڙ. گرميءَ سبب چرڙيل جهڻ تي متان چرڙورڙ جا بيٺل ذرا.

• **ناوڪ ج ناوڪُون:** ث. تير– ڳَزُ– ٺڪو– سَرُ– ٻاڻ– خدنگ.

• **ناوَڪ ج ناوَڪُون:** ذ. ننڍي ٻيڙي.

• **ناوَڪ ج ناوَڪُون:** ث. ذري– چهنب– چوٽ– اشارو.

• **ناوَلَ ج ناوَلُون(ڪ):** ث. سڌن پنيان سڌ ڪرڻ واري حالت– سڌوسڌ– بس نہ ڪرڻ واري حالت. دانهن– ڪُوڪَ– رڙ– واڪو (ساڪارو). چوپائي مال ڪي ڪيل تنوار. (ل).

• **ناوَلُ ج ناوَل:** ذ. آکاڻي– قصو– ڪهاڻي– ڳالھ.

• **ناوِٽي ج ناوِٽيُون:** ث. ڪاٺيءَ جو هڪ ٽڪر– واڏن جي رنبيءَ ۾ پيل ڪاٺ جو ڳنُ.

• **ناورو ج ناوا(ل):** ذ. ڪتي يا سوسيءَ اُٺڻ وقت ڇڏيل ڀهريون پلاند– ڍهي. جنڊ مان پيٺل اٽي کي جگِيءَ طرح ڪڍڻ لاءِ ڪم آندل ڪپڙي جو اُگڙيءَ ٽڪر.

• **ناھ:** ث. (سن. نہ. ف. نا= نہ) نيستي– سُڃ– تباهي– بربادي– فَنا– سرائيءَ تي ڦرڻ لاءِ پوڻ جي وچ وارو ٿلهو پاڱو. (ت).

– **ناھ ڪري:** نابود ڪري– تباھ ڪري– ڦنائي– وڃائي.

• **ناھرَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو– ناهڙ.

Gul Hayat Institute

• **ناھَرُ ج ناھَرَ:** ذ. جانور جو ھڪ قسم— واگھُ— باگُ— شينھن. گرگ— بگھڙ— بگھيڙ— بگھياڙ. گدڙ. ھيراڙھو ڍور.(ت).

• **ناھَرُ(ت):** ذ. ويڙھاڪ— ويڙھو.

• **ناھَري:** اسم خاص. سنبت سال جي نائين مھيني جو نالو— مَگھہ (جنھن ۾ سياري جا سيءَ پون "ناھري سيءَ جي ڪانھري").

• **ناھَوَ:** اسم خاص. ھڪ ذات جو نالو. تعلقي ڪشمور ۾ ھڪ ڳوٺ جو نالو.

• **ناھڪي:** اسم خاص. ننڍي الھيار ۽ ميرپورساڪري ۾ ھڪ ديھہ جو نالو.

• **ناھِلُ ج ناھِلَ:** ذ. صفت. نااَھل— نالائق.

• **ناھڻ:** مصدر. وھنجڻ— غُسل ڪرڻ— تڙ ڪرڻ (ناھيو— ناھيندو— ناھيل).

— **ناھِڻي ج ناھِڻيون:** ث. وھنجڻ جي جاءِ— غسل خانو.

• **ناھيا:** اسم خاص. ھڪ ذات جو نالو.

• **ناھيدُ:** اسم خاص. ٽئي آسمان تي ھڪ ستاري جو نالو— زھرہ.

• **ناھينُ ج ناھِيُون:** ث. بدن جو ھڪ عضوو— نھائين— ڌُنُ— نافُ.

• **ناءِ ج نائين:** (ڪڇ). سمندر جي ڪاري— ڪاڏي— نائُو(ڪڇ).

• **ناءِ:** ث. ڏِڱي گاڏيءَ جو ھڪ پرزو— ڦرڻ واسطي گاڏي جي ڦيٽي جي وچ واري ٿلھي ڪاٺ جي دوڪِي يا ڏنب. جنھن ۾ لوھہ جي سرائي يا ڌُري پيل.

• **نائِبُ ج نائِبَ:** ذ . قائم مقام— ڊپٽي— ايجنٽ— مددگار— منير— ماتحت— اسسٽنٽ— واھرو— سھائڪ— ھمراھ— عيوضي. مختار. وڪيل. سفير. آسمان جو ھڪ تارو. جو عھدو جنھن جي اپرڻ سان ڪٽيءَ جي پوڪ جو ٻج پوڪجي.

— **نائبي ج نائبيون:** ث . ڊپٽي يا اسسٽنٽ .

• **نائجُ:** اسم خاص. ھڪ ذات جو نالو.

• **نائِرُ ج نائِرَ:** ذ. سُڪل ڦل جو ھڪ قسم— ناريل— نايَرُ.

• **نائِڙي ج نائِڙيون:** ث . ڌاڳي ويڙھيل نڙاندي— ڦوري— آنٽي— ناٽاندي— نڙو.

• **نائِڪُ ج نائِڪَ:** ذ . صفت. (سن. نايَڪ) اڳواڻ— مھندڙيو— ڪارڪنن جي مٿان مکيہ ڪارڪن— فوج يا پوليس ۾ ھڪ ننڍي درجي وارو عملدار— جمعدار. ھوشيار ڳاٽو— راڳ— کيل يا ناٽڪ جو مکيہ پارٽنر— اداڪار.

• **نائُڪ ج نائُڪون:** ث . ڪمانگرن جي اوزار جو ھڪ قسم— تير جي ڇھنب— نوڪ— اِشارو— چوٽي(ڪنڍي يا سُئي وغيره جي) تير— گَزُ— ٻاڻ— ڪاني— ترڪش— نيزو— ڀالو. عشق جو تير"تينھن جي نائڪ". ٻيڙيءَ جو ھڪ قسم— ناوَڪ.

— **نائُڪَ ھَڻَڻُ:** ڪمان جي گَزُ ڪي صاف ڪرڻ (رَندو ھڻڻ)— اَڪَ جي پوري ڪانيءَ جي اڏڙ ۾ گَزُ ڏِگھو رکي مٿان چاقوءَ سان چلي صاف ڪرڻ.

• **نائُڪو ج نائُڪا:** ذ . ٻنيءَ جي ٻاري تائين پاڻي پھچائڻ جي ننڍي اَڏَ— ڪنھن وڏي اَڏَ مان نڪتل نالي .

• **نائِن پاسو:** وھيءَ ۾ اوڊر لکڻ جي جاءِ(سامي).

• **نائِن جو ڪرڙو:** ذ . اوڊر تي وڪيل مال جي يا ڪنڏي وارن ماڻھن جي نالن لکڻ واري وَھي.

• **نائڻ:** مصدر. (سن. نَم = نَمَڻُ). نمائڻ— ھيٺ ڪرڻ— جھڪائڻ— (سر) تسليم ڪرڻ. وھائڻ— جام پاڻي ڪيڻ— (پاڻي) اوتڻ— ھارڻ— وجھڻ. (نائيو— نائيندو— نائيَل)

• **نائو ج نائا (نائو):** ذ. جند مان پيٺل اٽو چگي طرح ڪيڻ لاءِ اڳڙيءَ ٽڪر— ناوو— پولو. (ت). ٻٽي تاڪڻي جي پلاندي ھٽي وڊيل ٽڪرو— ڪپڙي آٽڻ ۾ تاڃيءَ جو اڻ اٽيل ٽڪر ڇڏيل— ڌھيون— سُٽَ جو ڦورو(ڪورين جو اصطلاح). مس ۾ وجھڻ لاءِ اڳڙي يا ڏاڳن جون سنھيون تندون (پَٽَ جي ڪوٽ). صوف— بنات— اوني ڪپڙو. نوڌ— نَمَند— تَل(صفت). ھڪ عدد(۹)— نَو.

• **نائون:** صفت .(سن. نَنون) ۸ ڪان پوءِ ايندڙ نمبر نَونُ جي حالت وارو— درجي ۾ نائون.

— **نائُوڻ ج نائُوڻيون:** ث . نون سان ڪيل ضرب اُپتَ— نَوَ دفعا وڌيڪ.

— **نائُوٽُو ج نائُوٽا:** ذ . صفت. نَوَ نمبر مٿي وارو نَوَ دفعا وڌيڪ حالت وارو.

• **نائُو ج نائُو:** ذ . سمندر جي ڪاري (ڪڇ)— ڪاڏي.

ونو ٿن ٿنيس، مک ڏيھاڙي مکڙي،
سنباھي سيد چوي، مٿي نائُوءَ نِينس.(شاھ)

• **نائِي ج نائِي:** ذ . صفت. (سن. نايتي> نايت). وار ناھيندڙ— حجامُ— مُو تراش.

• **نائِيڪُ ج نائِيڪَ:** ذ . نائڪ.

• **نائِين ج نايُون، نائِيُون:** ث . ڦٽ ۾ وجھڻ لاءِ دوا مان پريل ڪپڙي جي وٽيل اڳڙي— وٽ.

• **نايُون، نائِيُون وجھڻ:** سخت ايذاءُ رسائڻ— ايذائڻ .

• **نايا(ڪ):** اسم خاص. ھڪ ذات جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **نايَرُ ج نايَرَ:** ذ. سڪل ڦَل جو هڪ قسم— ناريل.

• **نِبَ ج نِبَ، نِبُون:** ث. ذ. لوهي قلم جو سِرو(لکڻ لاءِ). اسٽيل جو قط.

• **نَبابُ ج نَبابَ:** ذ. نوابُ. حاڪم.

• **نَبابِي:** ث. نوابي. سنهي سِلڪ جي ڪپڙي جو هڪ قسم.

• **نِبات ج نِباتُون:** ث. (ع. نبت). ڪنڊ مان ٺهيل هڪ ٽول— مٺائيءَ جو هڪ قسم.

• **نَبات:** ث. سبزي— نباتات— ساوڪ— وڻ ٽڻ.

– **نَباتات(ج) نباتات:** ث. زمين مان فطري اوڀڙ— وٽن، ٻوٽن، ٻوٽن ۽ گاهن ولين جي اوڀڙ— زرعي فصل— سبزي— ڀاڄي— ساوڪ.

– **نَباتي ج نَباتِي:** ذ. صفت. نبات جو— نبات وارا— اوڀڙ سان تعلق رکندڙ.

– **نَباتي عِلمُ:** علم نِباتات— نباتات جو علم. زميني اوڀڙ جو علم.

• **نِبارُ ج نِبارَ:** ذ. صفت. خالص— نِج — صاف— اصلي— چَند(سون وغيره). کَرو— ٽِڪو— سچو— چوکو— ٽنگسالي— بنا ملاوت— نسورو— اصل.

"پلئان پلئو نہ رهي، نرتون نيهہ نبار."(شاهہ).

• **نَباضُ ج نَباضَ:** ذ. صفت. نبض سڃاڻندڙ— نبض شناس— حڪيم— طبيب.

– **نباهِڻُ:** مصدر. نباهہ ڪرڻ— بسر ڪرڻ— گذارڻ— لنگهائڻ— گهارڻ— ڪاٽڻ— ساٽڻ—(وقت) پاس ڪرڻ. راس ڪرڻ— پورو ڪرڻ— توڙ ڪرڻ. پارڻ(انجام)— پڄاڙي ڪرڻ— پڄاڙيءَ تائين سات ڏيڻ. پُڄائڻ— وفا ڪرڻ— سچو رهڻ. بجا آڻڻ— ادا ڪرڻ.

– **نِباهُ ج نِباهَ:** ذ. گذران— رهڻي— رهائي— پيٽ قوت— تنوڻ. سرانجامي — نبيرو— نڃيڙو. نباهڻ واري حالت— ڀاڻ ۾ ٺهي هلڻ واري حالت— ميل ملاپ.

– **نِباهُو ج نِباهُو:** ذ. صفت. نباهيندڙ— مضبوط— پڪو— اَچل— آسترُ— اَٽل— نيئي— نيبه— نيبهي— قائم— جَٽائو— دائمي— نبائيندڙ.

• **نِبِتَرُ ج نِبِتَرَ:** ذ. صفت. صفا ڇَٽ— بيڪار— وِيَل— ڪمزور— ڪاهل— ضعيف— هيٺو.

– **نِبتر ڪرڻ:** هيٺو ڪرڻ.

"تاچگائي نبتر ڪيو، آدم جي عضون."

• **نِبرَڻُ:** مصدر. ختم ٿيڻ— پورو ٿيڻ— فيصل ٿيڻ— مڪمل ٿيڻ— پڄاڻي ٿيڻ— آخر ٿيڻ— انت ٿيڻ— انتها ٿيڻ— توڙ رسڻ— ڇيڙو ڪرڻ— نتيجو نڪرڻ— جدا ٿيڻ.(نِبريو— نبرندو— نبريل).

• **نِبرِيَلُ:** ذ. صفت. ختم ٿيل— فيصل ٿيل— مڪمل ٿيل. خراب ڦِٽل— ويل— ڇَٽ ٿيل— نياڳو— ڪمبخت.

• **نَبضَ ج نَبِضُون:** ث. نَسَ— رَڳ — ناڙ— تنت— تند— ناڙي. ڌڙڪو— لهر.

– **نَبضَ ڏِسَڻُ:** ناڙ ڏسڻ— ناڙي جو ڌڙڪو محسوس ڪرڻ— جاچڻ— تپاسڻ— چڪاسڻ— خبر وٺڻ— بيماري سهي ڪرڻ.

– **نَبضَ سَهِي ڪَرَڻُ:** ڪنهن جي سياءَ مان پورو واقف ٿيڻ— ڪنهن جي رَڳ سڃاڻڻ— ڪنهن جي پوتي کڃڻ.

• **نَبُوتَ ج نَبُوتُون(ع. نَبا= خبر):** ث. خدا جي حڪمن پهچائڻ واري ذميواري— پغمبري— رسالت.

• **نِبُولِي ج نِبُولِيُون:** ث. ڳچيءَ ۾ پائڻ جي زيور جو هڪ قسم.

• **نِبَهڻُ:** مصدر. (سن). پورو ٿي اچڻ— جٽاءُ ڪرڻ— توڙ ڪرڻ. گذارڻ— رهڻ— ترسڻ— ٽڪڻ. پڄڻ— پهچڻ. ڪاٽڻ— گهارڻ— گذارڻ— گذر ڪرڻ— حيات هئڻ— جيئرو هئڻ. نبرڻ.

• **نَبِي ج نَبِي:** ذ. خبر پهچائيندڙ— رسول— قاصد اِلاهي— پيغمبر— رهبر— رستو ڏيکاريندڙ— اڳڪٿي ڪندڙ— خدا جي طرفان انسان کي نصيحت ڪندڙ— خدا جو دين آڻيندڙ انسان.

– **نَبِي مُرسَلُ:** ذ. اهو نبي يا پيغمبر جنهن تي ڪتاب لٿو هجي— صاحب ڪتاب نبي؛ جيئن "حضرت دائود ع. عضرت موسيٰ ع. حضرت عيسيٰ ع. حضرت محمّد صلي عليه وآله وسلم".

• **نَبِي بَخش:** اسم خاص. تعلقي شاهہ بندر ۾ هڪ ديهہ جو نالو. مرد ماڻهوءَ جو نالو.

• **نِبيرَڻُ:** مصدر. (سن. نورت= ڇٽڻ) پورو ڪرڻ— قصو چڏائڻ— معاملو ختم ڪرڻ— فيصل ڪرڻ— نڃيڙڻ— اُڪلائڻ— پڄائڻ— توڙ ڪرڻ— (حساب) لاهڻ— چُڪائڻ— جدا ڪرڻ. (نبيريو— نِبيريندو— نِبيريل).

– **نِبيرَ ج نِبيرُون:** ث. نِبيرو— نِڃيرو— اُڪلاءُ— چُڪَت— صفائي— سرانجامي— پورائي.

– **نِبيرائِڻُ:** مصدر. فيصلو ڪرائڻ— اُڪلائڻ.

– **نِبيرائُو ج نِبيرائُو:** ذ صفت نبيرو ڪندڙ— امين— ٺِياڪُر— ثالث.

– **نِبير نِڃيرَ:** ث. نبير— فيصلو— نِبيرو— نڃيرو— چُڪت— خاتمو.

– **نِبيرو ج نِبيرا:** ذ. اُڪلاءُ— فيصلو— نڃيرو— چُڪت— صفائي— نهراءُ. نتيجو— مقصد. عدل— انصاف— اگهہ جو فيصلو.

– **نَبِي سَرَ:** اسم خاص. عمرڪوٽ ۽ ڏيپلي تعلقن ۾ هڪ ديهہ ۽ شهر جو نالو.

Gul Hayat Institute

- **نَبي سَرِڦَر:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **نها:** اسم خاص. ٿر ۾ رهندڙ مسلمانن، ٺڪرن ۽ راجپوتن جي هڪ ذات جو نالو.
- **نِهالُو ج نِهالُو:** ذ . صفت. بي طاقت— نِستو— ڪم هيڻ— ڪمزور— هيڻو— ڏُبرو— اپرو.
- **نِبَرُ ج نِبَرَ:** ذ. صفت. (سن. نِ = نہ+ بل= بَلُ) بي طاقت— بي زور— بي سگهو— ڪم طاقت— نِبَلُ— نِبَلُو— ضعيف— ڪمزور— هيڻو— نِستو— پؤڻو— بي سَتو— بي قوتو— اپرو— لاغَرُ— هڏهيڻو— اَگهو— بيمار.

— **نِبَرائِي ج نِبَرائِيُون:** ث. بي طاقتي— ڪمزوري— ضعيفائي— غريبي.

— **نِبَرو ج نِبَرا:** ذ. صفت. نِبلو— نِبَلُ— بي طاقت— ڪمزور— ضعيف.

- **نِبَلُ ج نِبل:** ذ. صفت. (پرا. نبلو. سن. نِہ+ بَلَ= بَلُ) بي طاقت— ڪمزور— ڪم همت— هيڻو— بي پهچ— بي توفيق— بيمار.

— **نِبَلائِي ج نِبَلائِيُون:** ث . ڪمزوري— بي طاقتي— ضعيفائي— هيڻائي— نستائي— لانجهه.

— **نِبَلو ج نِبَلا:** ذ. صفت. نِبَلُ— بي طاقت— ڪمزور— هيڻو— ضعيف.

- **نَڀُ ج نَڀَ:** ذ . (سن. نَڀَس) آسمان— آڪاسُ— اُڀُ. (د. صفت). صاف— اوجل— چربيءَ مان ڪڍيل گيهه.(ڪ).
- **نِبُ ج نِبَ:** ذ. لکڻ واري قلم جو لوهي قط— نِبُ. ٽاٽيل وَهُ.
- **نياڳُ ج نِياڳَ:** ذ. (سن. نِر= ڀاڳيہ) ڀاڳ نہ هئڻ واري حالت نِدورائي— ڪمبختي— بدنصيبي— شامَت— ماجران.
- **نِياڳائِي ج نِياڳائِيُون:** ث . نياڳ— اڀاڳ— ڪمبختي— بدقسمتي— ندورائي. ڦيٽ— خرابي— ڦِتندي.

— **نِياڳو ج نياڳا:** ذ. صفت. بدبخت— بي ساعتو— ڪم نصيب— بدنصيب— ڪم بخت— ادورو— نِدورو— چَندو(ث. نياڳي ج نياڳيون).

- **نِبائِڻُ:** مصدر. (پرا. نِباهہ. سن. نِواهتَ(ني)> نِرواهہ= پورائي. گذارو) نباهڻ— گهارڻ— گذارڻ— لنگهائڻ— توڙ ڪرڻ— انت ڪرڻ— پڄاڙي ڪرڻ— پورو ڪرڻ. سچائي ڏيکارڻ— وفاداري ڪرڻ— انجام پارڻ— بجاءِ آڻڻ.(نِبائيو— نِبائيندو— نِبائيل).
- **نِپايو:** ج. صفت. جنهن جو پاءُ نہ هجي— بنا پاءُ(پٽ پاراتي جو لفظ).

— **نِپائِي:** ث. اها عورت جنهن کي پاءُ نہ هجي— پائرن مُٺل (پِٽَ جو لفظ).

— **نِپائِي نِپڪِي:** ث. پاءُ ۽ پٽ کانسواءِ پِٽ جو خطاب(زالاڻي ٻولي).

- **نِبو ج نِبو:** ذ . ٻُوٽي جو هڪ قسم(هن جا پن وهنجڻ ۽ ڪپڙا وغيره ڌوئڻ جي ڪم اچن)— نِنِبُو.
- **نِبُورُ:** ظرف. تمام— صفا— بلڪل— نهايت— ڏاڍو— نپٽ (چريو)— آنان(اُگهاڙو). (ذ. صفت). سچو پچو— پڪو(ٺڳ)— ساڳوٽو— اُهوئي— ساڳيو— سُڌِ پُڌ— عين اُهو.
- **نَت ج نَتُون:** ث. (ع. نَطَعَ). اُٺ جي سنج جو هڪ قسم— چمڙي يا ڦاڙهي جي کل مان ٺهيل پوش، خوبصورتي لاءِ اُٺ جي گشي مٿان ٻڌل چادَرُ— فراشَ— پاڪڙي جي مٿان چم وارو پردو.
- **نتُ:** ظرف .(پرا: نتو. سن. نِتي> نِتيُہ= نِتُ). هلندڙ— گَڏيل— ڳنڍيل— مسلسل— لاڳيتو— هڪ ٻئي پٺيان— سدائين— هميشه— سَدا— مدام— دائم— دائما— هروقت.

"نت نهاري ڏيهہ ڏي، ڳوڙها پيم ڳڙي."

— **نِت پِرت:** ظرف. نِتُ— سَدا— هميشه— هَر هميشه— هَرهَرَ— وري وري— روز روز.

— **نِتُ نِتُ:** هميشه— سدائين— وري وري— سَدا— روز روز.

— **نَتُ نئُون:** تازه بَتازو— نَوبَنو. هر روز— مهيني سِر مهيني.

— **نِتارَ ج نِتارُون(ٽ):** ث . ڪاپارَ مٿان سِج اچڻ واري حالت— وڏي سج ٽيڻ واري حالت— گهڻو وقت گذري وڃڻ واري حالت.

- **نِتارَڻُ:** مصدر. ڏُتارڻ— اُتارڻ. آترائڻ.(نِتاريو— نِتاريندو— نِتاريلُ).
- **نِتَرِ ج نَتَرُون(ل):** ث. گهڻ گهٽائي. ٿورائي— سُڄَ.
- **نِتَرِڻُ:** مَصدرُ. صاف ٿيڻ— اُجرو ٿيڻ— آترڻ. آترجڻ(نِتريو— نِتريندو— نِتريلُ).
- **نَتِيجو ج نَتِيجا:** ذ . حاصلات— ماحصل— انجام— انتها— خاتمو— انت. مطلب— ثمر— ڦَلُ.
- **نتيرڻ:** مصدر. (پاڻي) آترائڻ— نِتارَڻُ.(نتيريو— نتيريندو— نتيريَلُ).
- **نَٿَ ج نَٿُون:** ث. (پرا: نٿا> نٿيا. سن نٿا> نرتا> نستہ= نَڪَ) عورت جي نَڪَ ۾ پائڻ جو زيور— بَئنسَر— ڍڳي جي نڪ ۾ پيل نوڙي. بيل گاڏي جي ڦيٿي جي ٻاهران، سرائيءَ مان ڦيٿي کي ٻاهر نڪرڻ کان روڪيندڙ ڪِلي— چَپَرَ— چاٻي. هرنهن ۽ ڪُڙهہ کي سوگهي جهلڻ لاءِ استعمال ٿيندڙ چَپَرَ— چِچڙي— گَنبي ڪتڻ وقت تندي جي وَرَ ڏيڻ لاءِ سنهي ڪاٺي ترار جي ڪرڙي جي چوٽيءَ ۾ چانديءَ جو ننڍڙو طوق يا ڦَل. ٻاندي يا ڍينگي ۾ ڦرهين کي جهلڻ لاءِ ونگ.

— **نَٿَرُ:** ذ . صفت. نڪ ٽوپيل— نٿ سان. نَٿُو.

— **نَٿُو:** ذ . صفت. نڪ ٽوپيل— نَٿِرُ. مرد ماڻهوءَ جو نالو.

— **نَٿَ وجهڻُ:** ڍڳي جي نَڪَ ۾ نوڙي وجهڻ.

- **نَٿَرُ:** اسم خاص. تعلقي قمبر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

Gul Hayat Institute

- **نَٽرَڏيٺو:** اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **نَٽري يا نَٽڙي ج نَٽريون يا نَٽڙيون:** ث . ترار ۾ پيل مندي يا چلو. نندي نٽ.
- **نَٽڻُ:** مصدر. ڏڳي يا اُٺ کي نڪ ۾ نوڙي وجهڻ- نٽ هڻڻ.
- **نَٽو:** اسم خاص. تعلقي محبت ديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **نَٽورَ ج نَٽورون:** ث . ٽنهن جي پاسي واري ڪُنڊ يا نوڪ. ناٽو- ٽِهَنٽر.
- **نَٽَ ج نَٽَ:** ذ . (سن. نٽ). ناز- نخرو- لوڏ- لاڏ- ڪوڏُ- انگل- ناز- ماٿو. ڪيل- تماشو. ناچ. گاني جو هڪ آلاپ. بهانو- حيلو. چرچو- پوڳ. چِند- ڦند- فلنگ- چل ول- مڪر- فريب- دوڪو- ٺڳي- دولاب- ترڪَٽَ.(ذ. صفت). بازيگر- نٽ نخرا ڪندڙ- مداري- ڪيڏاري- نات ڪندڙ- ناٽڪي. (انگ. نَٽَ). پيچن سان لوهي چورس مٿي واري گول ڪِلي.
- **نٽ شٽَ:** ذ . ناز نخرا- فئشن.
- **نَٽَ شَٽَ ڪَرڻُ:** ناز نخرا ڪرڻ- اجايا ٽينتال ڪرڻ- چالبازي ڪرڻ- ڪوڙي خوشامد ڪرڻ- حرفت هلائڻ.
- **نَٽَ ڪَٽَ:** ذ . صفت. ناز نخري وارو- نخريلو- حرڪت ڪندڙ.
- **نَٽڻِ يا نَٽڻِي:** ث . صفت. نچندڙ زال- ناچڻي.
- **نَٽُورَ ج نَٽُورَ:** ذ . صفت. ناچ ڪندڙ- ناچو.
- **نَٽو:** ذ . صفت. ناز نخرا ڪندڙ- نخريلو.
- **نَٽَائڻُ:** مصدر. ناتار ڪرڻ- نٽڪار ڪرڻ- گسائڻ- گوهي ڪرڻ- ٽاتمائڻ- لَهرائڻ- تارڻ- انڪار ڪرڻ- ڏيان نه ڏيڻ- ٻڌو اڻ ٻڌو ڪرڻ. لاتارڻ- نه ليکڻ- ڪن نه ڏيڻ- ڪن تار ڪرڻ. (نَٽائيو، نَٽايو- نَٽائيندو- نَٽائيل).
- **نَٽاءَ ج نَٽاءَ:** ذ . نٽائڻ واري حالت- گسڪاءَ- گسَاءَ- لَهراءَ- گوهي- ناڪار- گوٺنات- بهانو.
- **نَٽائُو ج نَٽائُو:** ذ . صفت. نٽائيندڙ- بهانائي- گسائو- ٽاتمائو- گوسڙ- تارو- گوسڙو- گوهير- لاهرائُو- ڪر چور.
- **نَٽوائي ج نَٽوائيون:** ث. کل- مسخري- خوشطبعي- چرچا.
- **نَٽوٺُون:** ذ. صفت. هٽ وارو- هٺيلو- ضدي- هوڏي. بي ڏنگو.
- **نَٽهَڻ (ڪ):** ث . تاڪ منجهند- تاڪ اُس- سخت گرمي- ڏرنتي- تيز اُس- تتل ڏينهن- سخت گرميءَ واري اُس.
- **نَٽشُو ج نَٽشَا:** ذ. صفت. نَٽ وارو- لوڏ وارو- ناز نخري وارو- نخرباز- نخرائي. ٽنهن نچٽو- ديداري- نَٽشُون(اسم). ٽندٽي. ماڪوڙي. (ث . نَٽِشِين ج نَٽِشِيُون).
- **نَٽشُون ج نَٽشان:** ذ. صفت. نچندڙ چوڪرو. چنڊ ڦوڪ ڪندڙ- ذلف سينگاريندڙ- وار چڙيندڙ- لڇايون جاٽندڙ- مسخرو.
- **نَٽِي ج نَٽِي:** ذ . صفت. ناز نخرو ڪندڙ- نخريلو(ث. نَٽِيُون نندي- هلڪي.

"اُڏري‌ءَ عقل چڏئي نٽي‌ءَ شرم ناهه"

- **نِٺرَ ج نِٺرَ:** ذ. صفت. (پرا. نٺورو. سن. نِشٺُر> نٺر= هوڏي) سخت- ڪٺور- سنگدل- ڏاڍو- بي رحم. بي ڏيانو- بي جيو- هوڏي- ضدي- آڪڙيل- اٽونو. شِدتي- اَهَنڊُ- نِرجو- ڊُٺر- هوڏائتو.
- **نِٺرائي ج نِٺرائيون:** ث . ڪَٺ- ضدُ- شدت- هوڏ- ڏوڙ- ڊيٺائي- ڪج بحثي- ڊُشٽائي- ڏنگائي.
- **نِٺرپائي ج نِٺرپائيون:** ث . نِٺرائي- بي رحمي- ڪٺورپائي- عَياري- مڪاري.
- **نِٺڻُ:** مصدر. وجڻ- پاهر نڪرڻ. (نِٺيو- نِٺيندو- نِٺيل).
- **نٿارُ ج نٿارَ:** ذ. صفت. (ع) نثر لکندڙ- ناثِر.
- **نثارُ ج نثارَ:** ذ . قربان- ٻلدان- صدقو- ميڙ- فدا- گهورڻ يا گهور- نڇاور- صدقي- ٻلهار- قرباني. هرج- نقصان.
- **نثارُ ڪَرڻُ:** قربان ڪرڻ- صدقي ڪرڻ- نڇاور ڪرڻ- گهورڻ.
- **نَثرُ ج نَثرَ:** ذ . علم - ادب جو اهو پاڱو جو صرف نحو جي قانون تي ٻڌل هجي. پر قافيي ۽ رديف جي قيد کان آجو هجي- 'نظم' جو ضد. بياني عبارت.
- **نَپُ ج نَپَ:** ذ . گِنڊ(ڪنهن به ڏگهي ڪاٺيءَ جي پڳل پوچڙ کي ڏارئي ڪاٺ جو ٽڪر گِنڊڻ). ڇُهنب- نوڪ- ڪُنڊ- مُنڊ- پاسو- ڪنارو.
- **نَپُ ڪَڍڻُ:** پڇرن جي منڊن کي گهڙڻ.
- **نَپُ ڪَرڻُ:** پڇرن جي منڊن کي ملائڻ. ٻن ڪاٺين کي پاڻ ۾ گِنڍڻ- ڪاٺين ۾ ڪانچو ڪرڻ. ياڪر پائڻ- گِري لڳڻ.
- **نَپُ هَڻڻُ:** پڳل ڪاٺيءَ جي چيڙي کي ٻيو ٽڪر هٽي گِنڊڻ.
- **نِپاج ج نِپاج:** ذ . (سن. پَدُ= هَلَڻ ، وڌڻ) نپاجُ- پالنا- پرورش- خدمت- سنڀال- نپاءُ.
- **نِپاجُ ج نِپاجَ:** ذ . (سن. پَدَ= هَلَڻ، وڌڻ)مُقوي- قوت ڏيندڙ. سانڍ- نِپاجُ- پال پرورش- تربيت- ڪاڏو خوراڪ- اهار- خورش- غذا- پالنا- آجيوڪا- پنيرائي.
- **نِپائڻُ:** مصدر. (سن. پَدَ= هَلَڻ، وَڌَڻ) پالڻ- ڏارڻ- سانڍڻ- پالنا ڪرڻ- سنڀالڻ يا سيال ڪرڻ- پرورش ڪرڻ- سانيڻ-

Gul Hayat Institute

نپائي وڏو ڪرڻ– چاڙهڻ– متي ڪرڻ تاتڻ– پالڻ پوسڻ– نوازڻ– حمايت ڪرڻ– زور ونائڻ سارَ لَهڻ– سهارو ڏيڻ– انگ پيٽ ڏيڻ– خدمت ڪرڻ. (نِپائيو– نِپائيندو– نِپائيل).

• **نِپائڻهارُ ج نپائڻهارَ:** ذ . صفت. نپائيندڙ– پالڻهارُ– پرورش ڪندڙ– سانديندڙ– پاليندڙ– نوازيندڙ– خدمت ڪندڙ– سنڀاليندڙ.(اسم خاص). خدا جو هڪ صفاتي نالو.

– **نِپايَلُ ج نِپايلَ:** ذ . صفت. نپائي وڏو ڪيل– سانديل– پاليل پوسيَل– ڏاريَل.

• **نِپِتَرُ ج نِپِتَرَ(ت):** ذ . صفت. ڇَٽُ– برباد– تباهه – ويران– نابود. خراب– ڪِنو. ڏٻرو– لانجهو– ضعيف– ڪمزور.

• **نپِتَڻُ(ل):** ڍيندڻ (ردي مڃڙين) مان ڪڍيل آنڊا ۽ گندُ.

• **نِپَٽ:** ظرف. (پرا. ڻپَٽ. سن. نِشپٽ> نِپَٽ= ڪرڻ، هيٺ ڪرڻ) صفا– بلڪل– تمام– نِرو– سراسر– بِنهي– اصل– پَٽيءَ. انان(ڇريو). بِنَهن– مُورُ– هرگز– مِڙ موڙي– اصل ئي– تروتَرُ.

"تيو نهوڙي چوڪ، چشمن نوڪَ، نيڻن جي نِپَٽ" (مخفي)

– **نِپَٽ نانگو:** ذ . صفت. صفا اگهاڙو.

– **نِپَٽ اَنڌو:** ذ . صفا انڌو– بلڪل انڌو.

• **نِپٽو ج نِپٽا:** ذ . صفت. (پرا نپوتيو. سن. نپوترڪ= اڻ پُٽيتو) بي اولاد– بنا اولاد– بنا پُٽ– لاوَلدُ– نِپاڳو– ڇنڊو– نحس– بدبخت– منحوس– مُئو.(ث . نِپٽي ج نِپٽِيُون).

• **نِپجَڻُ:** مصدر. پلجڻ– سانديجڻ– نپائجڻ– سنڀالجڻ.

– **نِپنُو ج نِپنا:** ذ . صفت. پَليو– وڏو ٿيو– پيدا ٿيو.

• **نِپَنِي(ڪ):** ث . پوڪ جو هڪ قسم.

• **نِپُوتُ ج نِپُوتَ(ل):** ذ . صفت. نافرمان– بي چيو– ڪپوٽ.

• **نِپُوڙڻُ:** مصدر. (سن. نپيڊ= پيڙڻ). نچوڙڻ– زور ڏيڻ– پيڙو ڏيڻ– پيڙڻ– چپڻ– چيپاڻ– چٽڻ– نپوڙي ڪڍڻ– ڇٽڻ.(نپوڙيو– نپوڙيندو– نِپوڙيل).

– **نِپوسَنگُ ج نِپُوسَنگَ(ڪ):** ذ . نامرد– ڪڏڙو– مکي چوس– بخيل– ڪنجوس.(ل).

• **نِپَهري(ڪ):** ث . (نہ + پهر= ماڻهو). سنسان هنڌ– جنهن هنڌ ڪا وَسندي نہ هجي.

"هي واهه جي نِپَهري جُوءِ آهي." (جملو).

• **نپيڙڻ:** مصدر. (سن. نپيڊ= پيڙڻ). نپوڙڻ– زور ڏيڻ– زور ڏيئي پاڻي ڪڍڻ.(نپيڙيو– نپيڙيندو– نپيڙيَلُ).

• **نِجُ ج نِجَ:** ذ . صفت. بنا ملاوت– خالص– صاف– نجو– نبار– شُڌ – صَفا– نيٺ– نرمل– پوتر– اصيل– چِند– سچو– کَرو– ٽنگسالي– اڻ ميل– اڻ مليل– اصلي– خاص– نيارو– ذاتي– صافي(نفعو)خود– پاڻ.

– **نِجُ ٻجُ:** ذ. صفت. نِج – نِبار– خاص– صاف. ساڳيو– هوبهو. نس پس.

– **نِجابَتُ ج نِجابَتُون:** ث. شرافت– اصليت– بزرگواري– بزرگي.

• **نِجات:** ث . نج جنس.(ذ . صفت) بنا ملاوت– نِج– نِجو– نبارُ– خالص– نيٺ.

• **نَجات(ع):** ث . ڇوٽڪارو– خلاصي– بخشش– معافي.

• **نجاسَتُ ج نِجاسَتُون:** ث . پليدي– ناپاڪائي– پليتي– آلائش– غليظائي– گندگي– ڪدورت– مَلُ– غلاظت.

• **نِجاهُ:** (امر) وِئي وڃجانءِ– نِجاءِ– نجانءِ.

• **نَجدُ:** ذ . (ع). مٿاهين زمين. (اسم خاص). عرب جي هڪ مشهور شهر جو نالو.

• **نِجرَڻُ:** مصدر. ڳرڻ– ڏٻرو ٿيڻ– ڪمزور ٿيڻ. نِجهرڻ.

• **نَجَسُ ج نَجَسَ:** ذ . صفت. ميرو– گدلو– ڪِنو– خراب– گندو– ناپاڪ– پليت– پليد– بدبخت– نامراد– ندورو– نڱرو– مُئو– ڪَر– ڇنڊو.

• **نَجف ج نَجف:** ذ . اها جاءِ جتي پاڻي چڙهي نہ سگهي.(اسم خاص). عرب جي هڪ مشهور شهر جو نالو(جتي حضرت علي ڪرم الله وجهه جن جي مزار شريف آهي).

• **نَجَمُ ج نَجمَ:** ذ . ستارو– تارو.

• **نِجَڻُ:** مصدر. (هاڻي متروڪ) ڪٽي وڃڻ.

• **نِجو ج نِجا:** ذ . صفت. نِج– صاف– خالص– جدا– ڌار– الڳ– خلاصو– بي ضرر. پنهنجو– خود بخود.

• **نِجائِي ج نِجائِيُون:** ث . خالصيت– تنتپائي.

• **نُجُومُ ج نُجُومَ:** ذ . نُجم جو جمع– تارا– سِتارا. تارن جو علم– علم نُجوم– علم هيئت.

• **نُجُومِي ج نُجُومِي:** ذ . صفت. علم نُجوم جو ڄاڻو– تارن جي اثر جو حساب لڳائيندڙ– جوتشي– سِڌانتي.

• **نِجويو ج نِجويا:** ذ . صفت. بنان زال جي– بنان جوءِ– بي جويو– بي گهرو. ڪنوارو– ڇڙهو. رنڊ– ڇڙوڇاند– نِروڳو– تندرست– چڱو ڀلو.

• **نَجِيبُ ج نَجِيبُ:** ذ . صفت. چڱي نسل وارو– خانداني– اصيل– بنيادي– شريف– بزرگ– برگذيده– اشراف.

Gul Hayat Institute

• **نَجيترو ج نَجيترا (ت):** ذ . صفت. ڪمزور– ضعيف– ڏٻرو. لاچار– عاجز– ناچار– نندو.

• **نَجاڻان:** (ظرف) مجاڻ– مون سمجهيو– شايد– مجڻ– الاجي– جيڪس.

• **نِجهرڻ:** مصدر. ڳتيءَ ۾ ڳرڻ– جهجڻ– جهوري ۾ جهرڻ– ضعيف ٿيڻ– ڏينهان ڏينهن ڪمزور ٿيندو وڃڻ. دردمند ٿيڻ. ڳهرت ڪائڻ– اوجهرڻ– جهوتي ۾ ڪنڌ نمائڻ– نمائڻ– ڍلڪڻ– ڊرڪڻ– لڙڪڻ– هيامڻ. (نجهريو– نِجهرندو– نِجهريَل).

• **نِجهرو ج نِجهرا:** ذ. جهوپڙي– پونگي– جهڳو– مڪان– اُجهو.
"مون نماڻيءَ جي نجهري پيرو ڪج پِتار."(شاهه).
بستي– وسندي– وسنهن .
"پاءِ تيڏا هم پڳ ، ناهه جيڏا هم نجهرو."

• **نجان:** 'نجاڻان' جو مخفف.
"نجان ڪنهن جي آهي قدرت– ظاهر انسان اثباتي."(منثار راڄڙ).

• **نِجاڻان:** نجاڻان– شايد– مجاڻ.

• **نَچ ج نَچُون:** ث . (سن. نرتيه . پرا. نچڻي). نچڻ واري حالت– ناچ– نچڪو.

• **نَچ:** ذ . (پرا. نِچر. سن. نِتيَہ). ڀلي ڪري– چڱيا– چڱيءَ طرح– ڀليءَ پت– بخوبي– خوب– آدرياءَ– مرحبا– خوش ڪينڪار– سدا– ڀلي.

– **نَچ آئين:** (مرحبائي الفاظ) ڀلي ڪري آئين– خوش آمديد– جيءَ ڪري آئين.

• **نچارا:** اسم خاص. رياست قلات جي سراوان علائقي ۾ هڪ مشهور علائقي جو نالو.

• **نچائڻ:** مصدر. ناچ ڪرائڻ– نچڪو ڪرائڻ– رقص ڪرائڻ– نچائڻ ٽپائڻ– ڪوڏائڻ– پيچ ڪرائڻ. (نچائيو– نچائيندو– نچايل).

• **نچڪيٽو ج نچڪيٽا:** ذ . (نَڪ چٽو' جو التو اُچار). لوهي اوزار جو هڪ قسم– نڪ وغيره مان وارن ڪڍڻ لاءِ حجامڪو اوزار– چمٽو. نَڪُ چٽو.

• **نَچڪو ج نَچڪا:** نچڻ واري حالت– ناچ– نَچ.

– **نَچڪو ٽپڪو:** ذ. نچڻ ٽپڻ واري حالت.

• **نَچنانگُ:** ذ. دوا طور ڪم ايندڙ پسارڪي وکر جو هڪ قسم– هڪ ٻوٽيءَ جي پاڙ(چار قسم: ١. ڳاڙهي ٢. اڇي ٣. ڪاري ۴. زردي. سنڪئي وانگر زهردار. هن کي ماري دوا طور ڪم آڻجي ٿو).

• **نچنگ:** ظرف . اَچانڪ– اوچتو– اُمالڪ.

• **نَچڻُ:** مصدر. (سن. نَرتيہ. پرا. نچئي= نَچُ) ناچ ڪرڻ– نِرتڪ ڪرڻ– رقص ڪرڻ– نچڻ ٽپڻ– ٽپ ڏيڻ– ڪڏڻ– خوش ٿيڻ. (نچيو– نچندو– نچيل).

– **نَچڻُ ٽپڻُ:** پارڙي جو نچڻ ٽپڻ– ڪڏڻ– ٺينگ ڏيڻ .

– **نَچڻي ج نَچڻيُون:** ث . نچندڙ عورت– ناچ ڪندڙ عورت– رنڊي – ڪنجري– طوائف.

– **نچوڙڻ:** مصدر. (پرا. نيچالو. سن. نيچاري). زور ڏيئي آلاڻش ٻاهر ڪڍڻ– نپوڙڻ– چيپوٽڻ– پاڻي ڪڍڻ. ٽٽن کي آخري طور پيڙ ڏيئي ڪير ڪڍڻ. (نچوڙيو– نچوڙيندو– نچوڙيل).

• **نِچوڙُ ج نِچوڙَ، نچوڙون:** ذ . ث . تت– ڳر– مال. پچاڙيجو تورو پاڻي "ڪوهه ۾ پاڻيءَ جو باقي نچوڙ رهيو آهي"(جملو.(ذ . صفت). نج– خالص– نجو– کرو.

• **نچوئڻ:** مصدر. زور ڏيئي آلاڻش ڪڍڻ– پيڙو ڏيڻ– رَسُ ڪڍڻ– ڌهڻ– نپوڙڻ. چاڻن لڙڪ اُگهڻ. (نچوئيو– نچوئيندو– نچوئيل).

• **نِچيندُ ج نِچيندَ(ث):** ذ. صفت. بي اونو– بي فڪرو– بنا ڳڻتيءَ.

• **نِچ ج نِچون:** ث . نڪ مان زور سان آيل ڇڪ.

– **نِچون ڏيارڻ:** تنگ ڪرڻ– هيسائڻ– ڏہائڻ– هيسڻ.

• **نِجارڻ:** مصدر. نيجيڙڻ– جدا ڪرڻ– صاف ڪرڻ. ظاهر ڪرڻ.
"ذات بہ تنهن جي ظاهر ٿئي، نالو بہ نجاريو"(ڪبير شاهه)

• **نِجاندُ ج نِجاندَ(ڪ):** ذ . نروار– ظاهر– پڌرو– صاف.

• **نِچِت(ڪ):** ظرف . سنئون– سڌو– تڙ– ڏُو.
"اهڙو پتر اُڇلايائين جو نِچِت وڃي اک ۾ لڳس".(جملو).

– **نِچِتو:** ظرف . سڌو سنئون– پورو.

• **نِچترُ ج نِچترَ:** ذ . آسماني تارن جو هڪ ميڙ– نِڪَٽُ.

• **نَچڏُ ج نَچڏَ:** ذ صفت. نِچڏيندڙ– نِچڏو– نہ ڏيندڙ– پڪو– مَچڏو.

• **نِچڙڻ:** مصدر. سامت ۾ اچڻ– ٺيڪ ٿيڻ– ٺهڻ– تيار ٿيڻ– (جو) بندوبست ٿيڻ– نبرڻ– چڪتو ٿيڻ– پڄاڻي ٿيڻ. جدا ٿيڻ– الڳ ٿيڻ– ڌار ٿيڻ. (نِچڙيو– نِچڙندو– نِچڙيل).

• **نِچوڙڻ:** مصدر. نِچيڙڻ– نبيرڻ– فيصل ڪرڻ– نُهراءُ ڪرڻ– فيصلو ٻهارڻ. بندوبست ڪرڻ– ٺيڪ ڪرڻ– ٺاهي رکڻ. سمجهائڻ– ڪولي ٻڌائڻ– ارٿ ڪرڻ– نروار ڪرڻ– نِرنءُ ڪرڻ. جُدا ڪرڻ– ڌار ڪرڻ– الڳ ڪرڻ– علحده ڪرڻ. (نِچوڙيو– نِچوڙيندو– نِچوڙيل).

– **نِچوڙو ج نِچوڙا:** ذ . نِچوڙ– نچيڙ– نچيڙو– نبيرو– فيصلو– نُهراءُ– صفائي– ٺاهه– نبيرَ. چيهه– پڄاڻي– انت– پڇاڙي–

Gul Hayat Institute

انتها– آخر. اُڪلاءُ– چُڪت– صفائي– ناهه.

• **نِچيڙڻ:** مصدر. فيصلو ڪرڻ– نچيڙو ڪرڻ– نبيرو ڪرڻ– نبيرڻ– فيصل ڪرڻ– صاف ڪرڻ.(نچيڙيو– نچيڙيندو– نچيڙيل).

– **نِچيڙو ج نِچيڙا:** ذ. نبيرو– فيصلو– نچوڙو. انصاف.

• **نَحسُ ج نَحسَ:** ذ. صفت. نامبارڪ– نامسعود– منحوس– نڀاڳو– ڪمبخت– بدنصيب– نِدورو– ڇندو– بدبخت– بدقسمت– نامراد– ڪرم هيڻ– ادوري– بدسوڻ– خراب– مَدو.

• **نحس تارو:** وهمن ۾ وسوسن وارن جي وهمن موجب هڪ خيالي نڀاڳو تارو جيڪو ڪن ڏينهن ۾ تاريخن تي چڙهي قبلن مان هر قبلي ڏانهن ۾ آسمان ۾ زمين ۾ هوندو آهي. انهيءَ ڪري انهن ڏينهن تاريخن تي ان طرف نه ويندا ۾ نڪو ڪم ڪندا.

– **نحسائي ج نَحسائيون:** ث. نِڀاڳُ– بدبختي– ڪرم هيڻتا– نامرادي– ڪم نصيبي– نڀاڳائي. نحوست.

• **نحل:** ث. ماکيءَ جي مک.(اسم خاص). قرآن مجيد جي هڪ سورت جو نالو.

• **نَحوُ:** ذ. جملن جي بناوت– اکرن جي ٻيهڪ– جملن جي ترڪيب وارو علم– علم گرامر– وياڪرڻ– (ظرف). طرح– طريقو– ڍنگ– ريت نمونو– راهه– رستو– وقتَ– واٽَ– نوع.

– **نَحوَ ٻجو(ڪ):** ذ. ٻج جي وچ واري اک (جنهن مان ٻج ڦٽي) ٻوليءَ ۾ لفظن حرفن فعلن جي بناوت. ڦير گهيرءَ ترتيب جو علم.

– **نَحو صرف:** ذ. ويا ڪرڻ– گرامر.

– **نَحو گرام:** ڳالهه جو ذرو پرزو وچور وار پچڻ واري حالت– نجي بجي ڳالهه ڪري پڌائڻ واري حالت.

• **نَحُوستَ ج نَحُوستون:** ث. ڪمبختي– نِڀاڳُ– شامت– ماجرا– بدنصيبي– بدطالعي– نڀاڳائي– بدسوڻي– نامبارڪي.

• **نَحيفُ ج نَحيفَ:** ذ. ڏٻرو– ڪمزور– لاغر– مرد عاجز– پتلو– سنهڙو– نازڪ– حقير– ناتوان.

• **نِخالِصُ ج نِخالِصَ:** ذ. صفت. نِجُ– سنو– صاف– خالص– نجو– نِبار– سچو– کرو.

• **نُخطو ج نُخطا:** ذ. نقطو– ٽٻڪو– اُٺ جي سنج جو هڪ قسم– اُٺ جي منهن ۾ سُونهن خاطر وڌل سوٽي رنگين ڏورو.

• **نُخطي ج نُخطيون:** ث منائيءَ جو هڪ قسم.

• **نَخچيرُ ج نَخچيرَ:** ذ. نشتر– تير. شڪار ٿيل جانور.

• **نَخرو ج نَخرا:** ذ. مِڪرُ – مَڪرُ– ڍونگ– چالو– نزُ– چَخَنُ– لاڏ– چاڪُ– ماٺو– مٺيون ڳالهيون– ٽال– ناز نخرو– مَستي. نَٽَ– قَنڌ– اٽڪل.

• **نَخريلو ج نَخريلا:** ذ. صفت. نخرا ڪندڙ– ناز ڪندڙ– چاڳلو– دادلو نخرائي– چلولو– حرڪت باز– اٽڪلي– چالاڪ– حرفتي– ڍونگي– نقلي.(ث. نَخريلي جي نَخريليُون).

• **نَخسُ ج نَخسُ(ت):** ذ. غيرت– حَيا– لَجَ– شرم– دل.

• **نَخشَبُ:** اسم خاص. ترڪستان ۾ هڪ شهر جو نالو(جتي حڪيم عطا بن مقنع هڪ هٽراڌو چنڊ ڪوهه مان ڪڍيو هو).

• **نَخلُ ج نَخلَ:** ذ. کجور جو وڻ– جوهاري جو وڻ– ڪجي. هڪ واڍڪو اوزار (ڪاٺيءَ تي چٽ ڪڍڻ لاءِ). اٽي چاٽڻ واري حالت.

• **نَخلو ج نَخلا:** ذ. واڍڪي اوزار جو هڪ قسم– چٽن ڪڍڻ لاءِ گول منهن سان رنٻيءَ جو هڪ قسم.

• **نَخوتَ:** ث.(ع) بزرگي. تڪبير– غرور.

• **نَدُ:** ذ. بحر– درياءُ– ندي. جيئن: "پنج ند". بدبختي– نِدورائي– نڀاڳائي.

"اوءِ ڪميٽو ڪبير شاهه چئي، نِدارو ڇڏي نه ند"

نڌيچاڙي– بنهه– صفا "هُو نَدَ ڏنگو آهي". (ل).

• **ندا ج نِدائُون:** ث . ذ . آواز– پرلاءُ– تَنوار– دانهن– سڏ– پڪار– صَدا. گلا.

• **نَدارَتُ ج نَدارَتَ:** ذ. صفت. (ف. نه+ دارد(نه هئڻ جهڙو– بي ڪمو– بي ڪار– ڪنهن نه ڪم جو. نڀاڳو.

• **نَدارِدُ ج نَدارِدَ:** ذ . (ف) ڪورو– اجو– خالي– بنا نام(وڪاءُ) گهرج – ضرورت– کَپُ– حاجَ – ڪاڻ– اڻ هوند– ڪمي– گهٽتائي– اوڻائي.(ذ . صفت). نالائق– نِڪمو– ڳڻ هيڻ– وٽواند– نڪارُ– ناخلف– نامراد.

• **ندارڪ ج نَدارَڪَ:** ذ . ندارت– بي چيو– نافرمان– نڪمو.

• **نَداف:** ذ. ڪپهه پڃيندڙ– پيڃارو.(اسم خاص). هڪ ذات جو نالو. ڪوري.

• **ندام:** 'نظام' جو سنڌي اُچار(اسم خاص) نظام الدين ڄام سلطان نَٽي جو.

"همير ڄايو(ڄوايو) سومري، سمي ڄايو ڄام،
ميري مَلڪي ڪم بلوچڪو اڳيان نيڪ ندام."

• **نداماڻي:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو– نظاماڻي.

• **نَدامت ج نَدامَتُون:** ث . شرمندگي– پشيماني– خَجالت.

• **نِلسَ ج نِلسَ(ت):** ذ . صفت. پاڪ نه هئڻ واري حالت وارو– ناپاڪ– پليت– پليد.

Gul Hayat Institute

• **نَدواڻي:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **نِڌورو ج نڌورا:** ذ . صفت. ڏکيو- ڪهيو- دکي- پريشان- ڏجهارو- ڏوکي- بي حال- بدنصيب- بدقسمت- ڪمبخت- نياڳو- چندو- ڪنهن نہ ڪم جو- شرير- ڏنگو.

• **نَدي ج نَديُون:** ث . (پرا. نَديا. سن- نديڪا= ندي) درياءُ- واهڙ- نئين- نَهرَ- وڏي نهر- ننڍو درياءُ.

• **نَديمُ ج نُدما:** ذ . مصاحب- دوست- هَم نشين.

• **نِڌ:** ث . خزانو- گنج- ذخيرو- لِڌي- ڌن- دؤلت- مايا- جميعت- سمپت. شجرو- پيڙهہ- بنياد- اَصل. نسل- منڍ- شروعات. ڇيهہ- پڇاڙي- حد- آخر- نڌان.

• **نڌان:** ظرف. آخرڪار- نيٺ- پڇاڙي تائين- آخرين- نيٺان نيٺ- پڇاڙي- حد- انتها- توڙ- ڇيڙو- ڇيهہ- نتيجو.

— **نڌان ڪرڻ:** صفائي ڪرڻ- ڪم ختم ڪرڻ ڪان اڳ نہ ڇڏڻ- پڇاڙي ڪرڻ- ڇيهہ ڪرڻ- انتها ڪرڻ- حد ڪرڻ.

— **نڌاني ج نڌاني:** ذ . صفت. نڌان ڪندڙ- حد ڪندڙ.

• **نِڌانُ ج نِڌانَ:** ذ . حسب نسب- خاندان.

"اصل آهي اهنجو ناليرو نڌاڻ."(شاهہ).

ڇيڙو- حد .

"هتان هنڌ نہ ڇڏيان سندو نيهہ نڌاڻ."(شاهہ).

• **نِڌَرُ ج نِڌَرَ:** ذ. (سن. نِر- نہ+آڌر). بنا ڪنهن آڌارجي- بي وسيلي- بي زور- بيواهہ- نڌورو- بي واهو- بي وس- بي پهچ- آوس- لاچار- عاجز- نِڌٽڪو- اباڻو- ڪمزور- ضعيف- نستو- ڪهيو. نياڳو- چندو- نڌورو. نماڻو ويچارو. اپرو- بي سهارو- يتيم.

— **نِڌرائي ج نِڌرائيُون:** ث . لاچاري- اڻ سرندي- ڪمبختي- بي حالي- بي پهچائي- بي رسائي.

• **نِڌڙ ج نِڌڙ:** ذ صفت نہ ڏڙڪندڙ- نہ ٻجندڙ- نڌڙڪ- نہ ڊڄو- بي ڊپو.

• **نِڌَڪ ج نِڌَڪ:** ذ. صفت. نڌٽڪو. بي وسيلي- بي راهو. نڌر- بي ڏڙڪ مصيبت جو ماريل- ويچارو- بيڪس- نڌٽڪو. بي ڇيو- نڌر- نرجو- نوُد. نالائق قتل(ٻار). ث . نڌڪ. نڌٽڪي.

"پوري منڊ پتاري، نڌڪ جئين ٿي نار"

• **نِڌٽڪو ج نِڌٽڪا:** ذ. صفت. جنهن جو ڌڻي نہ هجي- بنا ڌڻي يا ملڪ جي بي وارثو- بي مائٽو- لاوارث. هيڻو- بي واهو- لاچار- عاجز- ڏتڙيل- بي پهچ- ابتر حال- ذليل- نِڌَرُ- زچُ- بي ڪڙهو. رولو- رولاڪ (ث - نِڌٽڪي ج نِڌٽڪيون).

— **نِڌٽڪائي ج نِڌٽڪائيُون:** ث . لاوارثي- يتيمائي. لاچاري- مجبوري - اڻ سرندي.

• **نِڏٽي ج نِڏٽيُون (ڪ):** ث. ٻڪريءَ جو هڪ قسم.

• **نِڌو ج نِڌا:** ذ . (سن. نَڌَ). ٻَڌڻ (ٻڌڻ) جو اسم مفعول- ٻنڌو- ٻڌل- قابو- جيئن تہ.

"سا ڪئن نيام نهي، جهڙ کي نيہ نڌو ڪٽي."(شاهہ).

• **نِڌوُ ج نِڌوُ:** ذ . صفت. نہ ڌوتل- ميرو- گندو- غليظ.

• **نِڌوڪُ ج نِڌوڪَ(ڪ):** ذ . ڪاٻہ ڳري شئي(جنهن سان سخت ڌڪ لڳي سگهي)- گهوٻاٽو- ڏنبو- پجر- ڏُڪو.

• **نِڌَرُ ج نِڌَرَ:** ذ . صفت. ڏر يا ڊج نہ ڪندڙ- نہ ٻجندڙ. بي ڊپو- بي پئُو- بي پرواهہ- بهادر- سورهيہ.

• **نڌو:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **نَذرُ ج نَذرَ:** ذ. عَهدَ- پيمان. خدا جي نام تي باسيل صدقو- بزرگن جي نالي خدا جي راهہ ۾ ڪيل ختمو- پيتا- نذرانو- نذراڻو- نياز- سُکا- خيرات- ڏنُ- بخشش- تحفو- سوکڙي- سوغات.

• **نذرانُو ج نَذرانا:** ذ . تحفو- سوکڙي- گهورَ- پيتا- نذر.

• **نَذراڻُو:** ذ . نذرانو.

• **نرُ ج نَرَ:** ذ . (سن. نَر) مادي جو ضد- مُذڪر- مرد- مڙس ماڻهو- هڪ عزت جو لقب- سخي. ڏهل يا نغاري جو ٿلهو آواز ڪندڙ پاسو. ڪجيءَ جو ڦر نہ جهليندڙ وڻ. (ذ . صفت). بهادر- ڏاڍو مڙس- پهلوان- مردانو- جانٺو- پُرهيہ(ڪ).

— **نَرُ پَکي هَڪليجڻ:** پردي جي سخت پابندي هئڻ.

— **نَرُ گهتو ج نَرگهَتا:** ذ. صفت. جبرو- جانٺو- قوي- ڏنومُٽو- يتو- جَتو- ٻَٽ ۾ پريل- چوٻکيو- ڏِگُ- مُتکو. سَتر- جهالو- جهليندڙ- پَڪو- جاڏو. ڪامي- لاندارو- شَهوتي.

— **نَرُمادُ ج نَرُمادَ:** ذ . مذڪر ۽ مونث- نَرَ ۽ مادي- نرمادڪُ- مجاڪرو- هنجيڙ.

— **نَرُمادَڪُ ج نَرُمادَڪَ:** ذ. مذڪر ۽ مونث- نَرُ ۽ مادي- نر ۽ ماد.

— **نَرُ مادي:** مذڪر ۽ مونث- نَرُ ماد- نَرُ مادَڪُ.

— **نَرُ وارُ ج نَرُ وارَ:** ذ . پَنڪيسر. گُل ۾ مادي وار جي پرسان بيو وار(جيڪو نر آهي).

— **نَروتيو ج نَروتيا:** ذ . نَرَ- مُذڪر. نروتو.

— **نَرُ وِجهڻ:** نرڪجيءَ جون ڇڙيون ٻور واريون ٻڌي لامون ڪپي، مادي ڪجيءَ جي ڇڙين ۾ وجهڻ.

— **نِراسُ ج نِراسَ:** ذ. صفت. (سن. نِراش) . بنا اميد- بي آس. نااميد- مايوس- محروم- دلگير- اُداس- نِرهہ- نِراهہ. بي وس- لاچار-

Gul Hayat Institute

انگهن کان سواءِ— بنا ڳنڍ جي (ڪائي). لسو— صاف.

– **نِراسا ج نِراسائُون:** ث . نااميدي— مايوسي— لاچاري.

– **نراسائي ج نِراسائِيُون:** ث. نااميدي— مايوسي— اُداسائي— نِراسا.

– **نِربَلُ ج نِربَلَ:** ذ . صفت. بي طاقت— ڪمزور— ڏُربل— هيڻو— ضعيف— بي زور— نستو.

– **نِر ڀَؤُ ج نِرڀؤ:** ذ . صفت. ڀؤ نہ ڪندڙ— بي ڊپو— نڊر— نہ ڊڄندڙ— نڊرُ— بي ڀؤ— بي پرواھ— بالم— ڏندم— دلير— همٿ ڀريو— بهادر— پهلوان— بانڪو.

– **نِربِھَئي:** ذ . صفت. ڏسو نرڀؤ.

– **نِرجيءُ ج نرجيءَ:** ذ . صفت. جيءَ يا جان ڪان سواءِ بيجان— اچيتن— نِرجيو— بي جيءُ— بي جوتيو— جڙ.

– **نِرجِيو ج نرجِيا:** ذ . صفت. (نر+جيڻ) جنهن کي تڪليف جو احساس نہ ٿئي ۽ وري وري ساڳيو ڪم ڪري. بي خوف. اَورچ (ث . نرجي ج نرجيون).

– **نِرڏَڪُ ج نِرڏَڪَ:** ذ . جنهن تي ڏک جو اثر نہ ٿئي— بي ڊپو— بي ڀؤ— نريئي— نِڏڪُ.

– **نِرڌَنُ ج نِرڌَنَ:** ذ صفت. ڌن ڪان سواءِ— غريب— مسڪين— ڪنگال.

– **نِرگُڻُ ج نِرگُڻَ:** ذ. صفت. نالائق— نڪمو— گڻ هيڻ— وڻواند— نڪار— ناخلف— نامراد.

– **نِرلَڄُ ج نِرلَڄَ:** ذ. صفت. لڄ ڪان سواءِ— بي لڄو— بي حيا— بي شرم.

– **نرلَڄو ج نرلَڄا:** ذ . صفت. لڄ ڪان سواءِ— بغير خطا— بي حيا— بي شرم— بي لڄو— بي نڪو— بي ديدو— نرڄو— بي غيرت.

– **نِروارُ ج نروارَ:** ذ. صفت. (سن. نِر= بنا+وار=پردو). بنا پردي— ڪليل— ظاهر ظهور— پڌرو— ڪليو— ڪلايو. صاف— چٽو— صفا. ڌار— جدا.

– **نِروارُ ڪَرَڻ:** ظاهر ڪرڻ— ڏسڻ— ڏيکارڻ— ڪولي ٻڌائڻ— پڌرو ڪرڻ.

• **نِرُ ج نِرَ:** ذ. ٻنيءَ جي ٻنن يا ٻندن وغيره کي ٿيل ٽنگ— ٻنيءَ مان پاڻيءَ وهڻ جو ٽنگ— گارڇو— رُونڻ.

• **نَرُ ج نَرَ:** ذ . نار جي پاڙَ هيٺان سنهي ڪسي. ڪناري لڳ. سمنڊ جي تري واري ڪاڏِي.

• **نِراڄڙي ج نِراڄڙِيُون:** ث . اک جي مٿان بيٺل پِرن(وارن) جي گولائي واري جاءِ— پروُنٽو.

• **نراڙُ ج نِراڙَ:** ذ. (سن. نِلاٽ. پرا. نڊال) اکين ۽ مٿي جي وارن جي وچ ۾ منهن وارو مٿانهون حصو— پيشاني— نِرڙُ— نِراڙي.

تالِھ— تارڪ. (ڪ).

• **نِراڙو ج نِراڙا(ڪ):** ذ . پنهنجي منهن— اڪيلو— روءَ سوءَ— علحده— جُدا— نِرالو. (ث . نِراڙي ج نراڙِيُون).

• **نِراڙائِي ج نراڙائِيُون:** ث . اڪيلائي— علحدگي— گوڙ گهمسان ڪان الڳ جڳهہ— سنساني.

– **نرالو ج نِرالا:** ذ صفت. (پرا. نِرالِي. سن نِرالي) الڳ— جُدا— اڪيلو— هيڪلو. ٻئي نموني جو— عجيب— ڌاريون— عجب جهڙو— نيارو— انوکو— عجيب و غريب— نئون— خاص— نجو— ذاتي— نادَرُ— غير رواجي— نہ ڏٺل نہ ٻڌل— ناشنيدو. سڪٽو— اڪيلو (ث. نرالي ج نراليُون).

– **نِرالائِي ج نِرالائِيُون:** ث . خصوصيت— وشيشتا— نِرالپڻ.

– **نرالِي حالَت:** نرالي ڳالهہ— انوکي ڪيفيت.

– **نرالِي طبيعت:** ث . خاص مزاج— انوکي چال— فطرت.

• **نرانو ج نرانا:** ذ . صفت. بنا ناشتي ڪيل. نيرانو.

• **نراھُ ج نراھَ:** ذ . صفت. بي راھ— نااُميد— نِرھ— مايُوس— نراسُ— محروم— خستو— شڪستو— اُداسُ. رَدُ. (ت).

• **نِرائِي ج نِرائِيُون:** ث . نِلائي— پاڪائي.

• **نِرت ِ ج نِرتُون:** ث. (سن. نيتر يا نِرتي) نظر. ديد— نِهار— اک جي روشني— ڏيٺ. ڌيانُ— ويچار— خيال— سمجهہ— فهم— ٻوجهہ— هوش— حوصلو.

– **نرتائِتو ج نِرتائتا:** ذ. صفت. نرت جو يا نرت وارو— سُڄاڻُ— سمجهو— تيز فهم— زيرڪ— چَتر— سُٺوپرو— متمان— هوشيار— عاقل— عقلمند.

– **نرتڻُ:** مصدر. نهارڻ— جاچڻ— چتائڻ. (نِرتيو— نِرتيندو— نِرتيل).

– **نِرتَون:** ظرف. نرت سان— نرت ڪان. نظر. ڌيان سان— ويچار سان.
"پليان پَليو نہ رهي، نِرتَون نيهُ نِبار" (شاھ).

– **نِرتَئُون:** ظرف. نِرت ڪان— نظر ڪان— نظر جي ڪري. ڌيان سان— صدق سان.

– **نِرتو(ڪ):** ظرف. نظر کي سامهون— سنئون— سِڌو— ڏو. (ج. نِرتا). تيز نظر واري اُٺ جو هڪ قسم. (ڪ).

• **نرجو ج نِرجا:** ذ . صفت. نِرڄو— بي حيا— بي شرم— بي لڄو— بي نَڪو— بي ديدو— ڏٺيون پاٽيون ويل. نِنر— بي چيو— نافرمان— هٺيلو— ضِدي— نؤدُ— نبريَلُ. سخت— ڏاڍو. اڻ ٽڪ— اَورچُ. منحوس. (ث . نرجِي ج نِرجِيون).

• **نِرجو ج نَرِجا:** ذ . صفت. بي شرم— بي حيا— بي لڄو— نِرجو— بي غيرت— بي ديدو— بي نڪو. ڪَڪُ نہ ٿيندڙ— اَورِچ.

Gul Hayat Institute

هنيلو– ضدي– نِڌر. بي اِثر– سخت– ڏاڍو– مضبوط. بهادر– دلير.(ث. نِرجي ج نرجيون).
– نِرجائي ج نِرجائيُون: ث . بي حيائي– بي شرمائي– بي غيرتي. هٺ– ضديت– نِڌرپائي.
• نَرج: اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• نرخ ج نرخ: ذ. قيمت– مارڪيٽ جو اگهه– محصول جي اگهوتري– نرخ نامو– بها– بيٺ– دام– ڪرو– شرح. نمونو– رواج– چال– هلت چلت ”موجوده زماني نئين نرخ سان هلي رهيو آهي.“(جملو).
– نرخ بندي ج نرخ بنديون: ث. مقرر ڪيل اگهن جي لسٽ.
– نرخ نامو ج نرخ ناما: ذ. محصول جي اگهوتري جي يادداشت – اگهن جي لسٽ نرخ بندي.
• نَردبانُ ج نَردبانُون: ث. چڙهٽي– ڏاڪڻ.
• نَردڻُ ج نَردڻ: ذ. پاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم (ڪنب گهٽا ۽ ڪناري تي ڪَل جي گاهه ۾ گذاري).
• نَردُور(ڪ): ذ. نادر. ظالم.
• نرڊيساوَرُ ج نرڊيساوَرَ: ذ. بازار– دڪان– منڊي– مارڪيٽ.
• نَرڙُ ج نَرڙ(ڪ): ذ . صفت. افلاطون– چالاڪ– هوشيار. ڏاڍو– پهلوان– بهادر.
– نَرڙائپ ج نَرڙائپون(ڪ): ث. ڏاڍ جواني– ڏاڍ مڙسي.
– نَرڙائي ج نَرڙائيُون: ث. ڏاڍ جواني– ڏاڍ مڙسي– پهلواني– بهادري.
– نَرڙپوڙ ج نَرڙپوڙ(ت): ذ صفت بهادر– مضبوط. طاقتور– سَڪمُو.
• نِرڙُ ج نِرڙَ: ذ. (پرا. نِڊال. سن. للاٽ) بدن جو هڪ عضوو– نراڙ– پيشاني– جَبين.
• نَرڙو ج نَرڙو: ذ. ڏڪو– ڏهڪو– ڏهڪاءُ– خوف– ڊپ– پاسن ڪان وڏو.(ث).
– نَرڙو ڪَيڻ(ت): ڏاڍيان ڳالهائڻ– جهيڙو ڪرڻ.
• نرس ج نَرسُون: ث. (انگ) دائي. مدوائيف– سسٽر.
• نِرسُ ج نِرسَ: ذ. صفت. نِرسو– وَزَن– هلندي– زور– بوجو– بار– ميزان– بوجهه. مَنو– ملاوتي– ڳاڌڙ. ڳهٽ– اوٺو– ڪَسو– ڪَمُ– اڻ پورو– زائل– ڪٽل پاڳو– اُڻائلو– لائيرو.
– نِرسائي ج نِرسائيُون: ث . گهٽتائي– ماتحتي– ڪَمي– ڪوت– اوٺائي– ڪمتري– زيردستي.
• نَرسنگو ج نَرسنگا: ذ. وڄائڻ جو توتاڙو– وڄندڙ سڱ– سنگڙي.
• نَرغو ج نرغا: ذ . گهيرو– حلقو. انبوهه– هجوم– هنگامو.

مشڪل وقت– دُشواري.
• نَرَڪُوتو ج نَرَڪُوتا: ذ. پسارڪي وکر جو هڪ قسم– وڏي ايلاچي.
• نَرڪُ ج نَرڪَ: ذ. نَرڳُ– جَهنم– دوزخ.
– نَرڪ گامي: ذ. صفت. دوزخ جو رهاڪو– جَهنمي– نرڳي.
– نَرڪي ج نَرڪي: ذ. صفت. دوزخي– جهنمي– شيطان– شرير.
• نَرڪَڻُ: مصدر. چمڪڻ– چلڪڻ.
• نَرڪو ج نَرڪا(ل): ذ. ڪسيءَ مان پاڻيءَ جي وهڻ لاءِ سنهون سوراخ(ذ. صفت). بي چيو– نافرمان.
• نرکڻ (ڪ): مصدر. نهارڻ– چڪاسڻ– جاچڻ– تڪڻ– ڏسڻ– پرکڻ– آزمودو وٺڻ– ڌيان سان چتائي ڏسڻ.
”رکي نيڻ نيٽڻ ۾ نرکي نماڻي“.
(نرکيو– نرکيندو– نرکيل).
• نرکَ ج نرکون: ث. جاچ– چڪاس– تڪ. آزمودو– پرک.
– نرکَ پرکَ ڪرڻ: جاچ جوچ ڪرڻ– آزمائڻ– پرکڻ.
• نَرگس: گل جو هڪ قسم(اندران ڪارو. ٻاهران پيلو). (اسم خاص). عورت جو نالو.
”سوسن هو سج سورج ڪان نکتيا نکري تٿا نرگس.“(جلال)
• نَرڳُ ج نَرڳَ: ذ . دوزخ– جهنم(ذ. صفت). ڪِنو– خراب– گندو– بدفضيلت.
– نَرڳي ج نَرڳي: ذ . صفت. دوزخي– جهنمي– نرڪي– نرڳ جو. ڪِنو– ميرو– گندو– غليظ– گدلو– فاحش.
• نرگهٽُ ج نرگهٽَ: ذ. نڙيءَ جي اندران هوا لاءِ هڪ چلائڻين نلي– نڙگهٽ– نڙگهوٽو– نڙي– گلو– شاهه رڳ – گهٽ– ڳاٽ– ڪَنٺ– ڳِرڻ– هڪي– ڳورڻ– ڪاڏي جي نلي– هوا چونڙو.
– نرگهٽ نپيڙڻ(ڪ): نهوڙي وجهڻ– قابو ڪرڻ– نابود ڪرڻ.
• نرگهولُ ج نرگهولَ(ل): ذ. صفت. تمام ڊگهو– قداور– لنبو.
• نَرلي: اسم خاص. تعلقي هالاءِ تعلقي اباوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• نَرَمُ ج نَرَمَ: ذ . صفت. سولو مڙندڙ– لچڪيدار– انگهندڙ– ڪونئرو– ملاير– ڪومل– ڪچو– سوڪير– حليم– ڪَنئرو– ملائم. نازڪ– قلهڙو. رحمدل. سانتيڪو– سليم– لوچدار– خليق– مذم– متحمل– بردبار. ڍرو– ڍيمون– جهيٽو– پُسيل– پِنل– آلو تيل لسو– خوشنما. ڪاهل– سُسُت.
– نَرمائش ج نَرمائشُون: ث . نرمي– نرمائي– ڪوملتا– جهيٽائي– حليمت– ملايمي– سليمي– طبعي– ڪنئرائي. قلهڙائي. نهنائي– خلق. نامردي.

Gul Hayat Institute

– **نَرمائِي ج نَرمائِيُون:** ث. ڏسو نرمائش– نرمي.

– **نرمُ پاڻي:** هلڪو پاڻي– صاف پاڻي.

– **نرمُ دلُ ج نَرمُ دلَ:** ذ. صفت. نرم دل وارو– رحمدل– موم دل– قياس وند.

– **نَرمُ ڪَرڻُ:** ملايم ڪرڻ– ڪنئرو ڪرڻ. نارڻ– ڍرو ڪرڻ دل وٺڻ.

– **نَرمِي ج نَرمِيُون:** ث. فرمائش– نرمائي– ڪوملتا– جهيڻائي– ملايمي – ڪنئرائي– ڍرائي– ڪوملائي– ڍيمائي– ڪونئرائي. خلق– شيريني– ڦلهڙائي. شفقت– مهرباني– رحمدلي. آهستگي. سهولت– آساني– سولائي. بردباري– تحمل. نامردي.

• **نِرمَلُ ج نِرمَلَ:** ذ. صفت. اڻ ميرو– بنا ڪدورت– پاڪ– پوتر– صاف– نِج– ڪومل– شفاف– چمڪندڙ– ڏچا وارو– اوجل– منو– اڇو– اجرو– اڇتو– نجو– خاص– نبار– خالص– اصل– نيٺ– چِند– ڪرو– سچو– بيداغ– نيڪ دل– صاف دل.

– **نِرمَلائِي ج نِرملائِيُون:** ث. صفائي– اُجلائي– پاڪائي– سنائي– اُڇتائي– سُوچتا– پوشيدائي.

• **نَرمو ج نَرمو:** ذ ڪپهه جو هڪ قسم– نرم يا سنهي ڪتيل ڪپهه.

– **نَرما:** ث. آمريڪا جي ڪپهه سان مشابهت رکندڙ نرم ۽ ڊگهي تندن واري ڪپهه جو هڪ قسم.

• **نَرن ج نَرنُون:** ث. گهوٽ جي پيڻ– نڙان– نِران َ– نِٽانَ.

• **نَرنا ج نَرنا:** ذ. نَرُ– مرد– مُذڪر– مڙس– مڙس ماڻهو. هڪ عزت جو لقب.(ث. ناري نانءُ ج ناري نانئَن).

– **نَرنانءُ ج نَرنانءَ:** ذ. مرد– مڙس– مذڪر.

• **نِرناهُ ج نِرناهَ (ڪ):** ذ. صفت. ظرف. پڌرو– ڪليو– ظاهر ظِهور– عَيان.

• **نِرنجَنُ ج نِرنجَنَ:** ذ. صفت. بي عيب– بي عيبو– لڳت يا موهه کان آزاد. خدا جو طالب(ظرف). بنا جذبي– بنا حرص وهواس.

• **نَرُندَ ج نَرُندَون (ل):** ث. پئونڪ– گير.

"ڪري مَرُ ڪُتو پيو نيئرِ ۾ نَرُندَ".

• **نَرُندو ج نَرُندا:** ذ. صفت. بي حيا– بي شرم– نِرلَج.

• **نِرنَڻُ (ڪ):** مصدر. نِرنءَ ڪرڻ– ڪولڻ– ظاهر ڪرڻ– پڌرو ڪرڻ. (نِرنيو– نِرنندو– نِرنيَلُ).

– **نِرَنءِ (ڪ):** ث. صفت. پڌرو– ڪُليل– عَيان– صاف– ظاهر– چٽو.

– **نِرَنءِ ڪَرَڻُ:** صاف ڪرڻ– ظاهر ڪرڻ– فيصلو يا نبيرو ڪري ڇڏڻ.

– **نِرنِي:** کولي نروار ڪري– ظاهر ڪري.

• **نِرنو ج نِرنا:** ذ. صفت. صبح جي ماني کائڻ کان سواءِ– کائڻ بنا– نيراني– بنا ناشتي ڪيل– نيرانو.

– **نِرنِي:** صفت. بنا ڪاڌي پيتي– نيراني– نيراڻي– لَنگهڻ.

• **نِرَنِي ج نِرنِيُون:** ث. صبح جي ماني– ناشتو– نيرن– نيراني– ڇاندو پاڻي.

• **نَرو ج نَرا:** بدن جي عضوي جو هڪ قسم– نِهائينءَ جي پر وارو بدن جو آندو. سٽر جو هڏي سان ويلڻ. ڇڏن جي وچ وارو حصو. مثاني جي نلي– مردانو پيلو– آنورو– خَصيه– خَصيو. (ڪ) چاڪ.(ث). جانور جو اڳيون ٽنگون ڪٽي ٻيهڻ واري حالت– ڳاٽُ. آتشبازيءَ جو هڪ قسم. نيسارو– نارو– نليو. ڪپرو– ڇِت جي سِرَ. ٻوٽي جو هڪ قسم– ڪوتمير– جهنگ ڪتوري(اسم خاص). تعلقي ميرپورماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **نَرا پرڃَڻُ:** شهوت پيدا ٿيڻ– انگيز ٿيڻ.

– **نَرا ڇَبَ ڪَرڻ:** هيسائڻ– دٻائڻ– تڙي ڪيڻ.

– **نرا ڇَبَڻُ:** هيسائڻ– ڊيڄارڻ– وَس ڪرڻ.

– **نَرا ڏيڻُ:** متي ٿيڻ– مغرور ٿيڻ– هَٺَ ڪرڻ. جهيڙو ڪرڻ– تڪرار ڪرڻ.

– **نرا ڦاٽَڻُ:** شهوت جو زور وٺڻ.

– **نرا ڪَڍَڻُ:** اڳيون ٽنگون متي ڪٽي سامهون ٿيڻ– پوين ٽنگن تي ٻيهڻ.

– **نَرا لَهڻ:** پيلا لهي پوڻ– آنورا سڄي پوڻ– ٽٽ ٿيڻ. هرنيا ٿيڻ.

– **نَرو ڏيڻ:** منهن سامهون ٿيڻ– وڙهڻ لاءِ آماده ٿيڻ– تڪرار ڪرڻ. غرور ڪرڻ. ڪنڌ متي ڪڻڻ– اُبو ڳاٽ ڏيڻ. ضد ڪري ٻيهڻ. دٻائڻ– هيسائڻ.

– **نَرولهِي پَوڻُ:** پيلو لهي پوڻ– آنورو لهي پوڻ. هرنيا ٿيڻ.

• **نِرو ج نِرا:** ذ. صفت. ڇڙو– اڪيلو– تنها– محض– جدا– ڌار – علحده– الڳ– واڪو– واسرو– خالص– نجو– نج– نبار– اصل. فقط– رڳو. نسورو. پورو. چڱو ڀلو.

• **نروارُ ج نِروارَ:** ذ. ظاهر. ڪليو– پڌرو– عَيان.

– **نِروارُ ٿيڻُ:** ظاهر ٿيڻ– پڌرو ٿيڻ– عيان ٿيڻ.

– **نِروارُ ڪرڻ:** ظاهر ڪرڻ پڌرو ڪرڻ– عيان ڪرڻ.

• **نِرواهِ(ت):** پورائي.

• **نِروڙَڻُ:** مصدر. نپوڙڻ– نچوئڻ– نچوڙڻ– پيڙو ڏيڻ– زور ڏيئي ڇپڻ– ڇيپائڻ– ڇِتڻ– ڪشڻ–نچوڙي ڪيڻ– مهٽو ڏيڻ– مروڙڻ– موڙڻ– ولوڙڻ– جهڪڻ– جهڳوڙڻ(نِروڙيو– نِروڙيندو– نروڙيل).

• **نَرورُ ج نَرورَ:** ذ. راجا(ذ. صفت). راجا جو– راجائون.
– **نَرورسيري:** راجائي يا شاهي گهڻي.
• **نروڙي ج نروڙيون(ڪ):** ث. ٻوٽي جو هڪ قسم.
• **نروڳو ج نروڳا:** ذ . صفت. روڳ کان سواءِ – بنا روڳ– بنا مرض– هٽ سڄو– جوڀ– نمرو– صحيح سلامت– صحت وارو– صحتمند– طاقتور.(ث. نروڳي ج نروڳيون).
– **نروڳائي ج نروڳائيون:** ث. روڳ يا مرض نه هجڻ واري حالت– صحت– چڱڀلائي– هٽ سڄائي– نرواڻي– خيريت– سلامتي– صحتيابي– بيماريءَ کان آزادي– تندرستي.(ذ. صفت). بنا روڳ– چڱو ڀلو– تندرست.
– **نروڳي ج نروڳيون:** ث . تندرستي– نروڳائي(ذ . صفت). تندرست– چڱو ڀلو– هٽ سڄو– نرويو– جوڀ– نمرو– صحتياب– صحت بخش.
• **نروئو ج نروئا:** ذ. صفت. نرويو– بنا مرض– اروڳ– تندرست– صحتمند. مفيد.(ث. نروئي ج نروئيون).
– **نروئائي ج نروئائيون:** ث . صحتيابي– چڱڀلائي– تندرستي– خيريتَ– سلامتي– نرويائي– نروڳائي.
• **نروئي ج نروئي:** ذ . صفت. نرويو– نروڳ– بنا روڳ– چڱوڀلو– تندرست– صحتمند– خوش.
• **نرويو ج نرويا:** ذ . صفت. بيماري پيدا نه ڪندڙ– صاف– سٺو– صحت بخش– معتدل– هاضم– موافق– چڱوڀلو– تندرست– صحتمند– گوارا– نروڳي– خوش گوار– نروڳو– صحتياب– هٽ سڄو– جوڀ– نمرو– اروڳ– سلامت– تازو توانو– طاقتمند– اروڳ– خوش(نروئي ج نروئيون).
• **نرهُ ج نرهَ:** ذ صفت. نرهه– نراس– مايوس– اداس– نااميد– بي آسرو. رَدُ. سڄو ڏينهن لنگهڻ ڪڍيل– بکيو(ڪ). (ذ. اسم) زهر(ت). (ظرف) بنهه– مورهين– اصل– صفا– مورڳو– بنهين(ڪ).
– **نرهُ ٿيڻ:** نراس ٿيڻ– ناراض ٿيڻ– نااميد ٿيڻ.
– **نرهُ ڪرڻ:** نراس ڪرڻ– ناراض ڪرڻ– نااميد ڪرڻ.
• **نَرِي ج نَرِيون:** ث . (پرا: نليا) پوري نلي(لوهه يا ڪاٺ وغيره جي)– نلِي– تاجيءَ جي پيٽي جي سٽ ويڙهڻ لاءِ هڪ پوري ڪاني(ايرٽي جي). نَلڪي– نل– نڙ ۾ ايندڙ سنهي موڪ. (ڪاچو)– نڙ جي پاڻي جي نلي– ڪسي. بدن جي هڪ پوري ڏگهي هڏي جو قسم– ٻانهن ۾ ٽنگن جو وڏو ڏگهو پورو هڏو– ويئي– نلي– ماپ جو هڪ قسم– هٽ جي وچين آڱر کان ٺونٺ تائين ڊيگهه جي ماپ– ڏيڊ هٿ. ڪڙ جي تري. نال. بندوق جي نلي. ڪڏٺي اڳيان ڦتيل سوئر جي بچاءَ لاءِ نالي. تاروءَ جو هڪ قسم.(اسم خاص). تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
– **نَريبو ج نَريبا (ٿ):** ذ . سرن وجهڻ لاءِ لوهه جو هڪ ڪارب.
– **نَريبَ ج نَريبِيون (ٿ):** ث. اُٽڻ وقت تاجيءَ مان ڌاڳي لنگهائڻ جو هڪ ڪورڪو اوزار.
– **نَريو ج نَريا:** ذ.صفت. نريءَ وارو– تنگن وارو: جيئن "ڪار نريو" (گهوڙي ڪميت).
– **نَري واهو:** ذ . پيٽي جي تندن وجهڻ لاءِ ڪم ۾ ايندڙ هڪ ڪورڪو اوزار.
• **نَريا:** ذ . مٽيءَ جا نارا(هي ڪنير ٺاهين ۽ جاين جي مٿان پاڻيءَ جي نيڪال لاءِ ٿين).
• **نَريڙو:** اسم خاص. نئي بارڻ کان اُتر طرف هڪ لڪ ۽ جبل جو نالو.
• **نَريڙي:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **نَريلُ ج نَريلَ:** ذ. سڪل ڦَل جو هڪ قسم– ناريل.
– **نَريلو ج نَريلا:** ذ. نريل– ناريل.
• **نَريمانُ:** اسم خاص. رستم پهلوان جي ڏاڏي جو نالو.
• **نَرينو ج نَرينا(ڪ):** ذ. نَر– مذڪر.
– **نَرينو اولادُ:** ذ. نَرُ اولاد– پُٽَ.
• **نَريو ج نَريا:** ذ . ناري جو هڪ قسم– نِڪر جو نيسارو. گل جو هڪ قسم.
• **نڙُ ج نڙَ:** ذ (پرا. ندو. سن. نت) ٻوٽي جو هڪ قسم– ڳرين واري ڪانيءَ وارو گاهه. سارين وغيره جي پوک ۾ ڪانيءَ وارو گاهه. سارين وغيره جي پوک ۾ ڪاني مثل ٿيندڙ هڪ گاهه(پاڻيءَ ۾ ٿيندڙ)– ڪانو– سَرُ– ڪاني جو هڪ قسم(ڏگهو اندران پورو)– حقي چڪڻ جو نڙ– حقي چڪڻ لاءِ پوري ڪاٺ جي نلي– پوپلي. وڄائڻ جي ساز جو هڪ قسم– نڙانڊي– ڪاني. لڪڻ جو هڪ قسم.
– **نڙُ سائو ڪرڻ:** چلم يا حقي جو نڙ پڄائڻ يا پُسائڻ– نڙ تازو ڪرڻ.
– **نڙُ گوءِ مان ڪڍڻ:** نيات يا برادريءَ مان نيڪالي ڏيڻ.
• **نڙُ ج نڙ:** ذ . نڙي– نڙگهٽ– گِچي.
– **نڙُ ڦاڙي ڳالهائڻ:** وڏي آواز سان ڳالهائڻ. جهيڙو ڪرڻ.
• **نڙانُ ج نڙاڻون:** ث . مڙس جي پيڻ– نڻان– نران.
• **نڙاندِي ج نڙاندِيون:** ث . سٽ وغيره ويڙهڻ لاءِ پوري سنهي نلي– نڙو– ناڻانڊي– نٽاندي– خالي نڙو– ڳوٽ– ناڙاندي–

Gul Hayat Institute

ڏاندي– ننديو نڙ(وڄائڻ جو). (ڪ) ڪاني جي نلي(جنهن سان ڪينئان وغيره ڪيجن).

• **نڙاوَل:** ث . ڍِنڍن ۾ سِرَ جي پاٽيءَ تي ٿيندڙ– وَل جو هڪ قسم– ناڙاوَل.

• **نڙ ہَٽ:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نڙوَلُ ج نڙوَلَ(ل):** ذ. صفت. لَمبو– تمام ڊگهو.

• **نڙ گهٽُ ج نڙ گهٽَ:** ذ . نڙيءَ ۾ ڪڇين چلراين هڏين جي اسپرنگ وانگرنلي– نڙگهوٽو– نڙگهوٽ.

– **نڙگهوٽ ج نڙگهوٽ:** ذ. نڙگهٽُ– نڙگهوٽو– گلو.

– **نڙگهوٽو ج نڙگهوٽا:** ذ. نڙگهوٽ– نڙي.

• **نڙو ج نڙا:** ذ . ڪورين جي اوزار جو هڪ قسم– سُٽ ويڙهڻ لاءِ ڪاٺ جي پوري نلي– نڙندي– نٽاندي– ڳوٽو– پَهِي– سُٽ سان پيريل ريلُ. گهٽن دستن ٿيڻ واري حالت. ٻج چٽڻ لاءِ ڪاٺ جي پوري نَلي– ناڙي. رستي وغيره مان پاڻي اُڪارڻ لاءِ لوهه جي پوري نلي– پائيپ– نَل. مڇي مارڻ جي رڇَ جو هڪ قسم. پيريل ۽ بند ٿيل ڳوٽين مان آن ڪڍي تپاسڻ لاءِ لوهي اوزار جو هڪ قسم–حقي يا چلم جو نَڙَ. وڄائڻ جو ساز– نَڙُ. نڙاندي.

– **نڙا پِرڻ:** نڙن تي ڌاڳا ويڙهڻ– نڙانديءَ تي اٽڻ جي تَڪ رستي سُٽُ ويڙهڻ.

– **نڙا رِڌڻ:** نڙن تي آهر چاڙهڻ لاءِ ديڳڙيءَ ۾ پاڻي، اتوءِ نڙا وجهڻ.

– **نڙا سُڪڻ:** نقصان پوڻ. ٽڪجي پوڻ. دير تي وڃڻ.

– **نڙو پِرڻ:** پوري ڪانيءَ يا نڙاندي تي سٽ ويڙهڻ.

– **نڙو چاڙهڻ:** هڪ نڙي ختم ٿيڻ تي ٻيو نڙو ان جي جاءِ تي نار ۾ وجهڻ.

• **نڙائي ج نڙائي:** ذ. صفت. نڙن وارو– نڙو وڪڻندڙ. نڙ وڄائيندڙ.

• **نڙو تَر:** ث . (سن. نَوَ) نوَ(٩) واڌو(+) نوَ(٩) نون تي نَوَ.

• **نڙوٽو ج نڙوٽا(ڪ):** ذ . نڙگهٽ– گلو– نڙي.

• **نڙوڃڙو ج نڙا ڃڙا(ڪ):** ذ . پاڻيءَ جهڙو پتڙو دست.

• **نڙي ج نڙيون:** ث . (سن . نَڊ). ڪورين جو هڪ اوزار– نڙاندي– نٽاندي پکي جو هڪ قسم– ماناهہ پکي(ل).

• **نڙي ج نڙيون:** ث . (سن. ناڊ= نار) بدن جو هڪ عضوو– پاڻي، کاڌو وغيره وات مان پيٽ ڏي نيندڙ نلي– نڙگهٽ– نڙگهوٽو– گلو– ڳِچي– هوا جي نلي– شاهہ نلي– هِڪي– ڳُرڻ– ڪاڌي جي نلي– گهٽَ– ڳاٽ– ڪنٺ.

– **نڙيءَ تي لَت اچڻ:** لاچار ٿيڻ– مجبور ٿيڻ– بيوس ٿيڻ– عاجز ٿيڻ.

– **نڙيءَ تي نشتهن ڏيڻ:** مسڪينن مار ڪرڻ– هرويرو ظلم ڪرڻ– تنگ ڪرڻ.

– **نڙي پوڻ:** گهٽي ڳالهائڻ ڪري آواز گهگهو ٿيڻ– آواز ٽڪجي يا دٻجي وڃڻ.

– **نڙي ڪپڻ:** ڏاڍيان ڳالهائڻ– زور سان ڳالهائڻ. ڪُهڻ– ذبح ڪرڻ.

– **نڙي ڪَرڻ:** گهٽو ڳالهائڻ.(جانور وغيره ڪي). حلال ڪرڻ– ڪهڻ– سير وجهڻ.

– **نڙيءَ ليسُ ج نڙيءَ ليسَ:** ذ . نڙي يا ڇاتي وغيره ڪي لڳل ٿَڌ– زڪام– ليس– سردي.

– **نڙيءَ مان پاڻي ٻڪڻ:** تمام سهڻو هئڻ– نزاڪت وارو هئڻ– تمام نازڪ– ڳوري ۽ حسين ماڻهو لاءِ تشبيهه.

– **نڙيءَ ۾ ماکي هئڻ:** آواز سنو هئڻ– سريلو هئڻ.

• **نزار:** ذ . صفت. لاغر– سنهڙو. مفلس.

• **نزارتَ ج نزارتون:** ث. هيڻائي. نهنائي.

• **نزاعُ ج نزاع:** ذ . (ع). جهڳڙو– تڪرار– ردبدل. وير– تنازعو– دشمني– عداوت– خصومت– قضيو– ٽنٽو– فساد– رڳڙو– حجت– هوڏ– چتاپيتي– بحث– عڪسو– مناظرو– ڪشماڪش– اختلاف. آرزومندي– اُميد– آسرو.

• **نزاڪَت ج نزاڪتون:** ث. نازڪپائي– خوبي– نازوانداز– نازڪ مزاجي– سونهن سوٻيا– حسن– ڏيک ويک– خوبصورتي– سينگار– زينت– زيبُ– سهڻائي– سندرتا– لطافت– نازڪپڻ– ناهہ نوهہ– ملوڪت– نفاست– نفيسائي– ملوڪائي.

– **نزاڪتدارُ ج نزاڪتدار:** ذ . صفت. نزاڪت وارو– عمدو– حسين– سندر– نِڪو– هُوڪارو– موچارو– سهڻو– سوٻيا وان– صورتوند– سدرشن. خوبصورت– ناهوڪو.

• **نَزد:** ظرف. (ف) نزديڪ جو مخفف.

• **نزديڪ:** ظرف. (ف) ويجهو ويجهڙو– وٽ– پرسان– اوڏڙو– اوري– اورتي– اوڏي– اوڏو– قريب– جي محلي ۾– جي پاڙي ۾.

– **نزديڪي:** ث . ويجهڙائي– قريبي– اوڏڙائي– ويجهائي.

• **نَزع:** ذ . (ع) دم ٽوڙڻ– فوت ٿيڻ.

• **نَزلو ج نَزلا:** ذ. (ع) بيماريءَ جو هڪ قسم– تاڙنءَ مان نَڪ رستي پاڻي ڪرڻ واري حالت– ريزش– سردي– زڪام– ٿَڌ– ليس.

– **نَزلو ڪرڻ:** نزلي جي پاڻيءَ جو سيني تي ڪرڻ– نزول ٿيڻ– ريزش لهڻ. نقصان پهچڻ. بار پوڻ– تڪليف پهچڻ– آفت اچڻ– شامت اچڻ– غضب نازل ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

• **نزولُ ج نزولَ(ل):** ذ. صفت. تمام ڊگهو- لمبو.
• **نزولُ ج نزولَ:** ذ. (ع) لهڻ. هيٺ اچڻ. ڪرڻ واري حالت. ٿوري وقت لاءِ ترسڻ واري حالت. جماع وقت مرد جي منيءَ نڪرڻ واري حالت. اک جي بيماريءَ جو هڪ قسم(اکين مان پاڻي وغيره وهڻ). نزلو- زڪام.
• **نزهتُ:** ث. صفت. بي عيب- پاڪيزگي. خوشحالي.
• **نزهتُ گاهه:** ذ. گهمڻ گهتڻ جي جاءِ.
• **نزيتُ ج نزيتَ(ڪ):** ذ. صفت. ڪمزور- بي طاقت- نربلُ- ضعيف. پوڙهو.
• **نزيڪُ ج نزيڪَ:** ذ. صفت. زيڪ کان سواءِ- ٻل کان سواءِ- نربلُ- ڪمزور- ڪم هيڻ- بي طاقت. نحيف- ڪمزور- لاغرُ- ضعيف- نزار. (نزديڪ جو بگڙيل لفظ).
• **نَسَ ج نَسُون:** ث (پرا. ڻسا. سن. نسا= نس) نبض- ناڙ- رڳ- نوضَ. دمني- خراب رت جي نلي- پنو- ڏورو- تاندورو- گنڊ. آلت. تند- تندو. (اک جو) آڪارو- (ناريل جو) ڪاٻار.
— **نساتيلُ ج نساتيلَ(ڪ):** ذ. صفت. نسن وديل- نياڳو. ڪوڙو- نابڪار.
— **نسرُ ج نسرَ:** ذ. صفت. نسن وارو- رڳن وارو- رڳڙُ- گنڊرُ. ٿلهو- متارو. سياءُ وارو- طبيعت وارو.
— **نس جهلڻ(ڪ):** سهي ڪرڻ. قابو ڪرڻ- سوڙهو گهتڻ.
— **نس سهي ڪرڻ:** بيماري سمجهڻ. ڪنهن بہ ماڻهوءَ جي طبيعت يا عيب پروڙي وجڻ.
— **نسن جهڙيل(ڪ):** ذ. صفت. بي حيا- بي شرم- نرلجُ.
— **نسن وڌيو ج نسن وڌيا:** ذ. صفت. عاري- سست- هڏرڪ- ڪم ڪوسُ- ڪانڌُ- آلسي- نسن ٽٽو- نسڌن سڪو- سٽُ- نسچل(هڪ پٽ يا بددعا).
• **نِسُ:** ث. (سن. نشا) رات- رَئڻ- راتڙي- رَين- شبُ- ليلُ.
• **نِس:** ظرف. (سن. نِس= هڪڙو آپسرگ) حرف نفي- نہ- بغير- بنان- کان سواءِ- سواءِ- جي بنا. گهٽُ.
— **نسي:** (جملي وارو حرف، سرائيڪي) نہ اٿس.
— **نسقلُ ج نسقلَ:** ذ. صفت. بي قليو- نقلُ- نهقلُ- قل کان سواءِ- اجايو- بي سودُ- بيڪار- فضول- خارج.
• **نِسڪام ج نِسڪام:** ذ. صفت. بنا مرضيءَ- مرضيءَ کان سواءِ- بنا چاهت- بي موهيو- بنا اِڇا جي- بي طمع- طمع کان سواءِ.
• **نسڪپٽ:** ذ. صفت. ڪپٽ کان سواءِ- سچارُ- سچائتو- سچو- صادق- راسخ- صاف دل- ڇل ول کان پري- سرلو.
• **نسات (ڪ):** ظرف. 'هن ساعت' جو مخفف. انهيءَ ساعت ۾- اِجهو- هينئر- هاڻي.
• **نساءُ:** زال- عورت- مائي- بيبي- بيگم- استري- نار- ضاعفان.
• **نَسائڻ(ل):** مصدر. گسائڻ- نٽائڻ- (نسائيو- نسائيندو- نسائيلُ).
• **نسائجڻ:** ڦٽ ڦرڙيءَ جو زور ٽٽڻ- سسڻ.
• **نَسبُ ج نَسبَ:** ذ. ع. نسبَ) خانداني سلسلو- بنياد- خاندان- گهراڻو- شجرو- نسب نامو- ونساولي- حسبُ نسبُ- ڪلُ- ونس- ڪٽنب- ڳوٽ- اصل نسل- اڍ- ٻڻُ. ٻئي جي طرفان نسبت.
— **نسبُ نامو ج نسبَ ناما:** ذ. خانداني سلسلو- شجرو- اصل نسل- ٻڻُ- بنياد- ڪلُ.
— **نسبي ج نسبي:** ذ. صفت. نسب جو اصلي- نسلي- بنيادي- اباڻو- خانداني- موروثي.
— **نسبتي ج نسبتي:** ذ. صفت. نسبت وارو- لاڳاپي وارو- عزازت وارو- عزيز- مائٽ.
• **نَسبي ج نسبيون:** ث. زناني زيور جو هڪ قسم- ڪنن ۾ پائڻ جو هڪ ڳهہ.
— **نِستُ ج نستَ:** ذ. صفت. (سن. نہ= نہ+ ستو= سَت) ست کان سواءِ- بي زور- نبل- بي ست- ڪم طاقت- ضعيف- ڪمزور- بي طاقت- هيڻو- لاغر- نستو- اپرو- بي ٻهج- ڏڄڻو.
— **نِستائي ج نستائيون:** ث. سَت نہ هئڻ واري حالت- ڪمزوري- ضُعف- ضعيفي- هيڻائي- لانجهہ- ضعيفائي. ڪم همتي.
— **نِستپائي ج نستپائيون (ڪ):** ث. ڊڄ- ڊپ- ڊيڄڙو- خوف. نستائي.
— **نِستو ج نستا:** ذ. صفت. ست بغير- طاقت کان سواءِ- بنا زور- ڪمزور- بي طاقت- ضعيف- هيڻو- نبل.
• **نَسترُ ج نَسترُون:** ث. نشتر- نيشتر. (فصد يا سير چوڙڻ لاءِ هڪ ننڍڙي ونگڙي چاڪوءَ جو قسم).
• **نسترن:** ذ. گل جو هڪ قسم- خوشبودار. سيف. گلاب جو گل. سيوتي. ڪوڄا.
• **نستعليق:** خط جو هڪ قسم- هڪ قسم جي صورتخطي- لکت جي فن جو هڪ نمونو.
• **نستڪاڻي:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **نِس پِس:** ظرف. هوبهو— ساڳيو.

• **نِسجَڻُ:** مصدر. سُسڻ— سوس ڪائڻ.(ڦٽ وغيره جو) ڇِتي وڃڻ. پَلجي وڃڻ— مُنجهڻ(ڪ). (نسيو— نسبو— نسيلُ).

— **نسجي وڃڻ:** سوس ڪائي وڃڻ— ڇِتي وڃڻ— پُلجي وڃڻ— منجهي وڃڻ.

• **نُسخو ج نُسُخا:** ذ. (ع. نسخ)لکيل— مرقوم— رقم ڪيل. منقول ڪاپي. قلمي ڪتاب— دوائن جي ترڪيب جو لکيل پرچو— ترڪيب— ٽوٽڪو.

— **نُسخو لکڻُ:** حڪيم جو ترڪيب سان دوائون لکڻ.

• **نِسرڻُ:** مصدر. (سن. نشُڪرشڻ> ڪوش ڪيڻ). (سنگ جو) ٻاهر نڪرڻ— ٻاهر اچڻ— منهن ڪيڻ— اُسرڻ— ڦُٽڻ— اُپرڻ— سرجڻ— وڌڻ— وڌو ٿيڻ— سنگ ٻڌڻ— (آنُ) جهلڻ— مورجڻ— انگورجڻ. جدا ٿيڻ— ظاهر ٿيڻ— نمودار ٿيڻ. خوار ٿيڻ— خواري ڪٽڻ(نِسريو— نِسرندو— نِسريل).

— **نِسري بيهڻُ:** ظاهر ٿي بيهڻ. مستي ڏيکارڻ.

— **نِسري پوڻُ:** بچڙائي ۾ نروار ٿيڻ— ننگو ٿيڻ.

— **نِسريَلُ ج نِسريَلَ:** ذ. صفت. سنگ ڪيل. ضدي هوڏي— هٺيلو.

— **نِسري نہ سگهڻُ:** ڪنهن جي اڳيان پنهنجي خيال يا راءِ کي ظاهر ڪري نہ سگهڻ.

— **نِسري وڃڻ(ت):** سنگ ڪيڻ— انگورجڻ. حد لنگهڻ.

• **نَسرين:** ث. گل جو هڪ قسم— جهنگلي اڇو گلاب جو گل— سيوتي— ڪوجا.

• **نَسقُ:** ذ. روشن— دستور— ترتيب— بندوبست— انتظام جيئن تہ "نظم و نسق."

• **نُسڪو ج نُسڪا(ت):** ذ. لالچ— حرص— لوڀ. ڳولا— تلاش— ڏوندَ.

• **نَسلُ ج نَسلَ:** ذ. ذات— شجرو— حسب نسب— نسب نامو— بنياد— خاندان— گهراڻو— ڪٽنب— آل اولاد— پاربچا— قبيلو— پشت.

• **نَسلائتو ج نَسلائتا:** ذ. صفت. چڱي نسل وارو— ٻڌياڻيتو.

• **نِسنگُ ج نِسنگَ:** ذ. صفت. (سن. نہ = نہ+ شَنڪا= سنديه). نہ ڊڄندڙ— بي ڊپو— بي فڪر— بي غرض— الغرض. بهادر— سورهيه— پهلوان.(سن. نہ = سواءِ+ سنگ= سنگ). نروار— ظاهر— جدا— اڪيلو. اڻ ڳنڍيل. دنيوي ڏنڌن کان آجو— ڪمن ڪارن کان ڇٽل— دنيا. ڳائل مائل نہ ٿيل— تارڪ الدنيا. بي طمع.

• **نَسڻُ(ڪ):** مصدر. ڀڄڻ— ڀاسو ڪرڻ— وڃڻ— اغوا ٿيڻ (نَسيو. نِنو— نَسِيندو. نسندو— نَسِيل).

• **نَسڻُ:** مصدر. سُسڻ— گهٽجڻ.(نَسيو— نِسبو— نِسيل).

• **نَسوارُ ج نَسوارُون:** ث. ڪٽيل تماڪ ۾ چُن— ناس(سائي رنگ جي).

• **نَسوٽُ ج نَسوٽَ(ڪ):** ذ. صفت. نسن وڏيل. نياڳو— چندو— ڪم نصيب. تهہ جو ڪريل.

• **نِسورو ج نِسورا:** ذ. (سن. نِس= سواءِ+شليہ= غيبر. ڏاريو. مٺ). بلڪل— صفا— محض— سراسر— نج— خالص— صفا— بنهہ— نپٽ— سڄوئي— تمام— سربستو— سمورو— اڃايو. نرو— فقط— نِلو— رڳو.

"قضيو ڪربلاجو نسوروئي ناز.
رند پروڙين راز قضيو ڪربلاجو."

— **نِسورو ڪوڙُ:** نج ڪوڙ— صفا ڪوڙ— بلڪل ڪوڙ— محض ڪوڙ— بلڪل غلط.

— **نِسورِائي:** رڳيائي. نبار. محض.

• **نَسُوسو ج نسوسا (ٿ):** ذ. صفت. بنا آسري— بي آسري— نااميد— مايوس.

• **نِسوڪُ ج نِسوڪَ(ٿ):** ذ. صفت. بنا آسري— بي آسري— نااُميد— مايوس.

• **نِسُوڪُ ج نِسُوڪَ(ٿ):** ذ. صفت بي عزتي ٿيڻ بعد بہ پٽ نہ ڇڏيندڙ— بي پتو— اناسو.

• **نِسُونگُ ج نِسُونگَ:** ذ. (ٿ). ذ. صفت. چيو نہ مڃيندڙ— بي چيو— نافرمان.

• **نَسُوئُو:** اسم خاص. روايتن موجب هڪ گندو ڪردار. جو مُوئن جا ڪفن لاهيندو هو.(صفت). ڪفن چور. نود. بي مروت.

• **نَسُئِي ج نَہ سُئِيُون:** ث. نہ سُئِيل— نہ ٻڌل— اڻ سُئِي— اڻ ٻڌلُ.
"نصيب ڪر نَسُئِي ڪي پنهونءَ اَٿ وَٿاڻ".(شاهہ).

• **نَسُئِي واري توبهہ:** ث. نَسُئُو(گمنام)نالي نياڳي شخص جي آخري توبہ (هو مُردن جا ڪفن لاهيندو هو).

• **نِسيان:** ث. (ع. نَسِي) ڀُلَ— چُوڪَ— چُڪَ— خطا. وسر— فراموشي.

— **نِسياني:** ذ. صفت. غافل— وسر ڪاڏو— وسريو(اسم خاص تاريخ طاهري جي مصنف مير محمد طاهر جو تخلص.

• **نَسِيم:** ث (ف). نرم هوا— ڀنل هوا— ٿڌي هوا— خوشبودار هوا(ف)— هِيرَ.

Gul Hayat Institute

— نَسيم بحري: سمنڊ تان لڳندڙ هوائون.

• نَسين نہ: ظرف. نہ تہ ئين نہ— بلڪل نہ— نيٺ نہ— صفا نہ. (نہ سائين نہ) پَئي ڪونهي— فڪر ڪونهي.

• نَسيم بري: بريا رڻ پٽ(زمين) تان لڳندڙ هوائون.

• نَسينگڻُ(ث): مصدر. نَڪُ صاف ڪرڻ.

• نِشابَرُ ج نِشابَرَ: ذ. چٽو— صاف— ظاهر، نشان وننڌڙ.

• نِشارَ ج نِشارُون (بلوچڪي): ث. پاجائي.

"تماشيءَ نشارسين، جيڏي ڪي جتن"

• نِشاسِعو ج نِشاسعا: ذ. (ف. نَشاستَہ) هڪ پسارڪو وکر پاڻيءَ ۾ پسيل ڪڻڪ جو مغز. ڪَلف— ڪانجي— پيچُ.

• نِشاطُ: ث. (ع) خوشي— شادماني— خورمي— آنند— فرحت. شادي خورسندي— حظ— مزو— عيش— آرام، طرب. بشاشت.

• نِشانُ ج نِشانَ: ذ. (ف). جهنڊو— بانئتو— ڏجا— نشان— بيرق— نشاني— اشارو— پتو— اُهڃاڻ— ڏَس— لچڻ— چِنهُ— پارُ— پيرا. بادشاهي يا خانداني نشان. بادشاهہ جو فرمان. آچار— نشانو— هَدفُ— چَنبُ.

— نِشانبَرُ ج نِشانبَرَ: ذ. صفت. ظاهر— پڌرو— آشڪار— عيان— هَليل— ڪليل— نروار.

— نِشانبَرُ ٿيڻ: ظاهر ٿيڻ— پڌرو ٿيڻ— نروار ٿيڻ.

— نِشانُ پتو: پار— ڏَسُ— پتو.

— نِشان ڪرڻ: نشاني ڪرڻ— داغ ڏيڻ— ڏنبي ڏيڻ— علامت ڪرڻ— ڪڪر وجهڻ— نمبر وجهڻ— مارڪو وجهڻ— ٺپو هڻڻ— مُهر هڻڻ. اثر ڪرڻ— ذهن نشين ڪرڻ.

— نِشانُو ج نِشانا: ذ. نشان— چنبُ— هَدفُ— آچار— نشاني— چِنهُ.

— نِشاني ج نِشانيون: ث. يادگار طور ڇڏيل ڪا شئي— يادگار— شناخت— اُهڃَ— اُهڃاڻ— پتو— پار— نشان— ارڪان— آثارِ مرض— روڳَ— چِنهُ— علامت— النڪارُ.

• نَشترَ ج نَشترُون: ث. سير وجهڻ يا چهڪ ڏيڻ جو هڪ اوزار— ڦٽ چيرڻ جو هڪ ننڍي چاقوءَ وانگر اوزار— نَستَرَ.

• نَشرُ: ذ. صفت. (ع) پڌرو— ظاهر— نروار— مشهور— فاش— ڪليل. (ذ. اسم). گاهہ جي وري سائي ٿيڻ واري حالت. وڄائڻ— ڦهلائڻ. زندگي.

• نِشَستَ ج نِشَستُون: ث. (ف. نشستن= ويهڻُ) ويهڻ وارو وقفو— وهڪَ— ويهڻ جي جاءِ— بَيٺڪ.

— نِشَستَ بَرخواستُ: ث. ظاهري تعظيم ۽ تڪريم— اُٿ ويهہ— ميل جول—دستور— ادب انداز— مَرجادا— سِشٽاچار— اخلاق—لچڻ— فضيلت.

• نَشڪُ نُشڪ (ڪ): (نقش) چهڪ— وِڍ. نشان.

• نَشو ج نَشا: ذ. (ف)خُمار— ڪيف— شراب— بيهوشي— مدهوشي— ڪيپ— شراب خوري— موءِ— مستي— متوالاپڻ. گهمنڊ— غرور— تڪبر— هَٺ. جوش— ولولو— ترنگ— لهر. پيدا ٿيڻ واري حالت. اوڳارڻ ۽ وڌڻ واري حالت.

— نَشا تورڻ: هوشيار ڪرڻ— خبردار ڪرڻ— مار ڪڍڻ.

— نَشا پَٽا ڪري ڇڏڻ: فضول خرچ ڪرڻ— اجايو وڃائڻ.

— نَشو ٿيڻ: سُرور ٿيڻ— خُمار ٿيڻ— مدهوشي ٿيڻ.

— نَشو پَتو ج نَشا پَتا: ذ. ڪَيف جو سامان— سُرور جو سامان.

— نَشو چڙهڻ: ڪَيف ٿيڻ— خُمار ٿيڻ. بيهوشي ٿيڻ— مستي ٿيڻ.

— نَشو لهڻ: سُرور گهٽ ٿيڻ— ڪَيف تورو ٿيڻ— هوش ۾ اچڻ— غفلت مان بيدار ٿيڻ— اک پَٽڻ.

— نَشئي ج نَشئي: ذ. صفت. نشو ڪندڙ— نشو واپرائيندڙ— شرابي— نشائي.

• نَشو و نَما: ذ. (ف)پيدا ٿيڻ ۽ وڌڻ وڌي ٿيڻ واري حالت. اوڳارڻ واري حالت.

• نَشيب: ث. (ف) لاهيءَ واري زمين— هيناهين زمين— هيناڻ— لهندي— لاهري— پَستي.

• نَشيبُ وَ فرازُ: ذ. هيناهين متاهين— لاهي چاڙهي— لاهو چاڙهو. زندگيءَ جو رنج وخوشي— ڏُکُ سُکُ— نفعو نقصان.

• نَشيدُ: ظرف. انڪار— ناڪار— نَهين— نَفي— سلبُ.

• نِشيڌي ج نِشيڌي: ذ. صفت. انڪاري— ناڪاري— نافي— مَنفي— سالبہَ— خراب— بَد— بُڇڙو.

• نَشيمَن: ذ. (ف). خلوت گاهہ— آرام گاهہ. پکين جو آکيرو.

• نَشينُ ج نَشينَ: ذ. صفت. (ف. نشتن= ويهڻ) نشستَ وارو— ويٺل— ويهندڙ. جيئن تہ: "گادي نَشين".

• نَص: (ع) قرآن شريف جي اُها آيت يا سَنَدَ جنهن ۾ امرونهي جو نيڪ ۽ صاف بيان هجي.

• نِصابُ ج نِصابَ: ذ. (ع) مال متاع. جنهن تي زڪوات واجب ٿئي— مال— زر— سرمايو— ملڪيت— پونجي. پاڙ— بنياد اصل. پڙهائيءَ جو ڪورس— تعليم جو گنجينو. جاچ— جانچ— پرک. تور— معيار— ڪسوٽي. ترازيءَ جي مُٺ.

• نَصارو ج نَصارا: ذ. حضرت عيسيٰ عليه السلام جا پوئلڳ

Gul Hayat Institute

سڏائيندڙ عيسائي— ڪرستان— نصراني— مسيحي.

• **نَصبُ ج نَصبَ:** ذ .(ع) پوڄا لاءِ قائم ڪيل شيءِ— بُت— بوتو. برقراري.

— **نَصبُ العَينَ:** مدنظر— منظور خاطر. دستور— مقاصد.

• **نَصُحُو(ت):** ذ . صفت. سچيءَ دل سان توبه ڪندڙ— نصوح.

• **نَصرُالله:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نَصراني ج نَصرانِي:** ذ . صفت. عيسائي مذهب جا پوئلڳ— عيسائي— نصارو— ڪرستاني.

• **نُصرتَ ج نُصرتُون:** ث .(ع) مدد— ياري— ڪمڪ— حمايت— پنيرائي— سوڀ— ڪٽ— فتح— جيت— جُٽ— ظفر— جُٽڪار.

• **نصرپُور:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊوالهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو. هڪ شهر جو نالو.

• **نَصفُ ج نَصفَ:** ذ . صفت .(ع). اڌ— نيمُ.

— **نَصفَ قُطرُ:** ذ . (جاميٽري ۾) گول ڪي ٻن برابر حصن ۾ ورهائيندڙ ليڪ جو اڌ— نيم قطر.

• **نَصُوحو ج نَصُوحا:** ذ . صفت. سچيءَ دل سان توبه ڪندڙ. (اسم خاص). بال آخر سچي توبه ڪندڙ انسان جو نالو. هڪ وهمي نالو("توبة النصوح" جي حوالي سان گمان ڪيل).

— **نصُوحي واري توبَهه ڪرڻ:** هميشه لاءِ سچي توبهه ڪرڻ.

• **نَصِيبُ ج نَصِيبَ:** ذ . (ع) ڀاڱ— قسمت— مُقدر— لکيو— بخت— حصو— تقدير— ڪرم— طالع. ممڪن— حاصل— مُيسر. مقرر— مشيت.

— **نَصِيبُ ٿيڻ:** ڀاڱ ٿيڻ— ڀاڱ ورڻ— نصيب ڪُلڻ.

— **نصيب جاڳڻ:** ستل بخت جو بيدار ٿيڻ— قسمت ڪُلڻ— اقبال وڌڻ.

— **نَصِيبُ سَنوان هئڻ:** سڀاڳو هئڻ— بخت وارو هئڻ— قسمت زور هئڻ.

— **نَصِيبُ ڦُٽڻ:** بدبخت ٿيڻ— برباد ٿيڻ.

— **نَصِيبُ ڦُٽو ج نَصِيب ڦُٽا:** ذ . صفت. بدبخت— نڀاڳو.

— **نَصِيبُ ڪُلڻ:** قسمت ڦرڻ— طالع جاڳڻ— بختاور ٿيڻ. ڀاڳوان ٿيڻ. اقبال بلند ٿيڻ— مان شان وڌڻ.

— **نَصِيبن ۾ اچڻ:** قسمت جي حصي يا ورهاڱي ۾ اچڻ— ڀاڱ موجب ملڻ.

• **نَصِيحَت ج نَصِيحتُون:** (ع) مَت— نيڪ— مَشورو— پند— اُپديش— صلاح— سمجهاڻي— سبق— هدايت. سنتا— سيکت— گوشمالي— سَزا— تنبيهه— تاتپرج— مُدعا— فهمائش. عبرت— عجب— سُڌ— سماچار— خبر.

— **نَصِيحَتَ آموزُ ج نَصِيحَتَ آموزَ:** ذ . صفت. نصيحت وارو — نصيحت ڏيندڙ— سبق آموز— نصيحت آميز— چتائيندڙ — فهمائشي. عبرتناڪ. فائديمند.

• **نَصِيرُ ج نَصِيرَ:** ذ . صفت. مددگار— يار— ساٿي. (اسم خاص) مرد ماڻهوءَ جو نالو.

• **نصيرآباد:** اسم خاص. تعلقي سکر ۽ وارهه ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نَصِيرُ چانڊيو:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نَصِير واهُ:** اسم خاص. تعلقي حيدراباد ۾ مير نصير خان جو کٽايل تاريخي واهه (جنهن جو نالو هاڻي نصير برانچ).

• **نُطفو ج نُطفا:** ذ . (ع) صَفا پاڻي. مرد جو پاڻي— مَني— منيءَ جو ڦڙو— مرديءَ جو ٻج— ويريه. روشن— شفاف— تطفه. مُت— پيشاب.

• **نُطقُ:** ذ. (ع). ڳالهائڻ جي طاقت— تقرير— ڪلام.

• **نظارو ج نظارا:** ڏسڻ واري حالت— نگاهه— نظربازي— ديداربازي — ڏيک— منظر— لقاءُ— ڏيکاءُ. سونهن— سوڀيا— حسن.

— **نظاري نِروار:** چٽو پڌرو— ظاهر ظهور— ميدان تي.

• **نِظام ج نِظامَ:** (ع) موتين جي تَند— ڌاڳي ۾ پوتل جواهرات. پاڙ— بنياد— اصل— سلسلو— ترتيب. انتظام— بندوبست— آراستگي— ناهُ— ٻرپنڌ— سَنو— جوڙجڪ— سجاوت.

— **نِظامُ شَمسِي:** سروج منڊل— سج، چنڊ ۽ تارن جو نظام— ستارن ۽ گرهن جي چرپر جو علم.

• **نظام آباد:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي خيري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نظاماڻي:** اسم خاص. بلوچن جي قبيلي جو نالو. تعلقي خيرپور ميرس ۽ تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نَظرُ ج نظرَ، نَظرُون:** ث . (س. نَج) اکين جي روشني— ڏسڻ جي طاقت— نُورُ— نگاهه— نرت— ڏسٽي— بصارت— جوت— ديدُ— درشٽُ. ڏيک— ڏيکاءُ— نظارو— لقاءُ— تماشو. ديدار. درشن— ملاحظ— نظرباز— چشم بد. جهلڪو— چمڪو. غور سان ڏسڻ واري حالت— نهارَ— ڌيان— خيال— ويچار— قياس— سمجهه. رايو— راءِ. سرسري نظر— سنپال. اک— چشم.

— **نَظَرُ اچڻُ:** ڏيکائي ڏيڻ— ڏسڻ ۾ اچڻ— معلوم ٿيڻ. حاضر ٿيڻ— پيدا ٿيڻ. ملڻ— حاصل ٿيڻ.

— **نَظَرُ اچي وڃڻ:** ڏسڻ ۾ اچڻ— ديد ۾ اچڻ— اک تي چڙهڻ— ڏسجڻ.

— **نَظراندازڪرڻ:** نظر نه ڪرڻ— نظر تان لاهي ڇڏڻ— ڇڏي ڏيڻ.

Gul Hayat Institute

ناپسند ڪرڻ– نامنظور ڪرڻ– توبه ڪرڻ.

– **نظرائڻ:** مصدر. خراب نظر هيٺان آڻڻ. (نظرائيو– نظرائيندو – نظرائيل).

– **نظرُ بازُ ج نظرُ بازَ:** ذ . صفت. نظر جو مزو وٺندڙ– ديدار باز– ڏسڻ جو شوقين.

– **نظر بچائڻ:** لڪڻ– پاسو ڪرڻ– غائب ٿيڻ–

– **نظربندُ ج نظرُ بندَ:** ذ . صفت. نظر هيٺ– پهري هيٺ– نگرانيءَ هيٺ– حراست ۾– باندي– بندش هيٺ– قيدي– رياستي قيدي. ڪن ساعت– ٿورو عرصو– پَل ڪَن. جادو– منتر– منڊ. قيد خانو– (ث . نظربنديائي ج نظربنديائيون).

– **نظرُ بندُ رکڻ:** حراست ۾ رکڻ– نگرانيءَ ۾ رکڻ. نظر کان غائب نہ رکڻ.

– **نظربندُ ڪرڻ:** حراست ۾ وٺڻ– نگرانيءَ ۾ رکڻ– اک ۾ رکڻ– ڪڙي نظر ۾ رکڻ. قيدي بنائڻ.

– **نظربندي ج نظربنديون:** ث . حراست– نگهباني– چوڪسي– حوالات. روڪ– بندش– گرفتاري. چشم بندي– جادو– هٿ نات.(ذ . صفت). قيدي.

– **نظرَ تي چڙهڻ:** ڏسڻ ۾ اچڻ– نظر اچڻ– اک ۾ ٿيڻ. ڪنهن جي نظر ۾ ممتاز هجڻ– منظور نظر ٿيڻ. پسند اچڻ. رتبو پائڻ. حقير ٿيڻ– ذليل ٿيڻ.

– **نظرثاني ڪرڻ:** دوباره ڏسڻ– وري جاچڻ– پڙتال ڪرڻ. متاڃري نظر ڪرڻ.

– **نظرپوڻ:** اک پوڻ– ڏسڻ ۾ اچڻ– ڏسڻ جو اتفاق ٿيڻ– ڏسي سگهڻ– اکين جي روشني هئڻ– ڏيکائي ڏيڻ– ڏسي وٺڻ: معلوم ٿيڻ.

– **نظر چڙهڻ:** ڏسڻ ۾ اچڻ– ڏسي وٺڻ– ملي وڃڻ– هٿ اچڻ. خيال ۾ هئڻ خاطر ۾ اچڻ– ڌيان ۾ اچڻ– سمجهڻ.

– **نظرداري ج نظرداريون:** ث . سرسري نظر– سنڀال– پوئواريَ– سربراهي –َ داروغپڻ– مَٺ نظر– سهو– اُپ درشٽي. نظرچوڪ– غلطي.

– **نظرديد:** ث . جاچ– تپاس– چڪاس– پريکشا.

– **نظرَ ڏنياڻي:** ث . نظر هٽندڙ ماڻهوءَ کي نظر واپس وٺڻ لاءِ ڏنل اُجورو. صدقو– خيرات.

– **نظر ڏنياڻي ڏيڻ:** بدنظر دور ڪرڻ لاءِ ڪاڏي وغيره مان ڪجهه ڏيڻ– اجورو ڏيڻ. ٿورو ذرو ڏيڻ.

– **نظرَ رکڻ:** سنڀال ڪرڻ– خبرلهڻ– سنڀال لهڻ– ٿهوڙڻ.

– **نظرَ ڪرڻ:** ڏسڻ– نظر وجهڻ– اشارو ڪرڻ. نگهباني ڪرڻ– خيال ۾ رکڻ– جاچڻ.

– **نظرلڳڻ:** بدنظر جو اثر ٿيڻ– نظرجڻ. اک هڻڻ.

– **نظرُ مان ڪڍڻ:** جاچي ڇڏڻ– ڏسي ڇڏڻ– اک مان ڪڍڻ– جاچڻ– ڏسڻ.

– **نظرَ نہ اچڻ:** ڏسڻ ۾ نہ اچڻ– ڏيکائي نہ ڏيڻ. خبر نہ پوڻ– پتو نہ لڳڻ.

– **نظرنانجهو ٿيڻ(ڪ):** نظر کان معذور ٿيڻ– نظر گهٽ ٿيڻ.

– **نظرڻ:** مصدر. نظر هڻڻ. تکي ويهڻ. (نظريو– نظريندو– نظريل).

– **نظرو جهائڻ:** اک اڙائڻ. اک چمڪائڻ.

– **نظرهڻڻ:** بدنظر ڪرڻ– خراب نظر ڪرڻ.

• **نظرِ ٿرڙي:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نظرپور:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نظرپورجاگير:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نظرڏيٺو:** اسم خاص. تعلقي رتي ديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نظرگهانگهرو:** اسم خاص. تعلقي رتي ديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نظمُ ج نظمَ:** ذ . ڏاڳي ۾ پوتل موتي. لڙي– سَر– ڏورو– ڏاڳو. انتظام– بندوبست– آرائستگي– موزون ڪلام– شعر.

– **نظم ونسق:** انتظام– بندوبست– آرائش– آرائستگي.

• **نظيرُ ج نظيرَ:** ذ . وانگر– مثل– مانند. مثال– تمثيل– نمونو– حوالو– اُرٿاءَ– اوڪاڻ– درشٽانتَ– مثلہً. باعث عبرت– ثاني– مَٽُ– شريڪ– هڪ جهڙو من گهڙت قصو– ڪوڙي ڳالهه– آکاڻي– افسانو– چوٽي– حڪايت.

– **نظيرُ هڻڻُ(ڪ):** ٻَناڪُون هڻڻ– لاڦون هڻڻ– ڪوڙ هڻڻ.

• **نعت ج نعتون:** ث . (ع)صفت– ثنا– ساراه– تعريف– توصيف – تحسين– واکاڻ. حضرت جن جي ساراه ۾ ڳايل راڳ– مَدَحُ.

• **نعرو ج نعرا:** ذ . زور وارو آواز– واڪو– رڙ– للڪار– شور– غوغاءُ– شور جنگ– نارو.

– **نعروهڻڻ:** هوڪارو هڻڻ– وڏو واڪو ڪرڻ.

• **نعشُ ج نعشَ:** ذ . جنازو– مردو– لاش– آسمان تي اُتر طرف ستن تارن جو ميڙ– ڪتيون.

• **نعلُ ج نعلَ:** ذ . گهوڙي جي پيرن ۾ لڳل لوهه جو گول چڪرو نالُ. جُتي– ڪَفش– پاپوشُ– جوتو– جُفت– جوڙو. آمدني.

– **نعلُ بندُ ج نعلُ بندَ:** ذ . صفت. نعل هڻندڙ(گهوڙي وغيره

Gul Hayat Institute

کي) نال هٹندڙ— سلوتري—لوهار.

– **نَعلُ بندي:** ث . (گهوڙن کي) نعلَن هڻڻ جو ڌنڌو.

• **نعَمَ:** ذ. صفت. نيڪُ—اُتم— سٺو.

– **نعمُ البَدَلُ:** نيڪ عيوض— بهتر بدلو.

• **نَعمانُ:** اسم خاص. عرب جي هڪ بادشاھ جو نالو— نَعمان بن مَنذر. امام ابو حنيفہ جو نالو.

• **نَعمَتَ ج نَعمتون:** ث . دسترس – مالُ— دولت— ثروت – پونجي— موڙي— ملڪيت— پدارٿ— هَڙَ— هُوندُ— بخشش— ڏات— عطا. رَحمت— برڪت— مهرباني— رحم. مَليدو— ڳڻُ— ٿورو— لاڀ – فائدو جمِيعَت— آسودگي— وَنهِيائي— آسائش— آرام — سُک— آسيس— دُعا. روزي— روزگار. ناز— لاڏ.

• **نعُوذُ:** ذ . (ع) اسين پناھ گهرون ٿا.

– **نَعُوذُ بِاالله :** اسين خدا کان پناھ گهرون ٿا.

• **نَعِيمُ ج نعِيمَ:** ذ . بهشت— جنت. نعمت— رحمت. نيڪي— ثنا. مال— ملڪيت. نازُ— لاڏ.

• **نَغارو ج نغارا:** ذ . (ع. نَقاره) واڄي يا وڏي ڍُهل جو هڪ قسم— وَڄندڙ دِمُ— پيڙ— طَبل—نوبَتَ.

• **نغدي ج نغدي (ل):** ذ . فراسِيءَ جي چِٽن جو هڪ قسم.

• **نغمُو ج نغما:** ذ . راڳ – ڳيتُ— ترانُو. مٺو آوازُ— سُريلو آوازُ. سُرود— راڳ.

– **نَغمي دارُ ج نَغمي دارَ:** ذ . صفت. سُرَ واري— مٺي— وڻندڙ.

– **نغمي سَرائي ج نَغمي سَرائيُون:** ث. تعريف— ثنا— ڳائڻ واري حالت.

• **نَغنُ ج نَغنَ:** ذ . (بل) ڪٽڪ جي مانيءَ جو هلڪو ڦلڪو— ڍِڳڙُ— ڍِڳڙُ. نان.

• **نَفادُ ج نَفادَ:** ذ . گذري وڃڻ يعني تير جي نشاني کي ٽوڙي پار وڃڻ واري حالت. فرمان. خَطُ.

• **نِفاسُ ج نِفاسَ:** ذ . تازي ڄَمَل (وير ڪيل). عورت جي عضوي مخصوص مان چاليهن ڏينهن تائين وهندڙ ڪنگهو پاڻي.

• **نَفاسَتَ ج نَفاستُون:** ث . لطافَت – نفِيسائي— صفائي— پاڪيزگي – خوبي— پسَنديدگي. حَسدُ— ساڙو— بخِيلِي.

• **نِفاق ج نِفاقَ:** ذ . اٽبٽت— اڻ ٺاھ— بدسلوڪي— اڻ پوَند— تڪرار— ڪُرسِي— روسامو— ڦِڪت— ونجوڳ— ڪِينو— ڪُپتَ— ڏُوئي— دغا— بُغضُ— عَداوت— دشمني— بگاڙ.

– **نِفاق پوَڻُ:** ڦُوٽ پوڻ— بگاڙ پوڻ— دشمني ٿيڻ.

– **نِفاقُ وجهڻُ:** ڦوٽ وجهڻ— بگيڙو وجهڻ— دشمني پيدا ڪرڻ.

• **نِفتُ ج نِفتَ:** ذ . زمين مان نڪرندڙ ڪاري روغن جو هڪ قسم نفطُ. پٽرول.

• **نف جو تيلُ:** ذ. تيل جو هڪ قسم— نفطُ— حُمَرُ.

• **نَفَرُ ج نَفرَ:** ذ . ٽن کان ڏهن تائين ماڻهن جو گروهُ. نوڪر— دربان— بورچي— ٻانهو— گولو— چاڪر— ملازم— قلي— مزدورُ— هڪ ماڻهو. (ث.نفرياڻي ج نفرياڻيون).

– **نَفري ج نَفريُون:** ث. نوڪري— غلامي— ٻانَهپ. ملازمن جو گروه.

• **نَفرتَ ج نفرتُون:** ث . بيزاري— ڪراهَتَ— حقارت— بُڇان— ڌڪار— لعنت— ان رس— ڪِرپ— سُوڳ— ڳِلائي— ناپسنديدگي. (ضد. رغبت).

– **نفرت ڪرڻ:** ڪراهت ڪرڻ— حِقارت ڪرڻ— حِقارت جي نگاھ سان ڏسڻ.

• **نَفسُ ج نَفسَ:** ذ. ث . جان— روح— آتما— دم— ساه— پساھ— پراڻ— نَنفس ذات— هستِي— وُجُود— عِز. حقيقت— اصليت— اصل. جوهر— ستُ— مغز— لُب لُبابُ. (عورت وغيره جو) جسم— سرير— جُثُو— تن— بت— بدن. خود— آتم— پاڻ. حيواني خواهشون— نفسانيت— جِسماني خواهشات— وسيُون.

– **نفس اماره:** ذ . انسان کي حيواني خواهشن ڏانهن راغب ڪندڙ نفس— بُرن ڪمن ڏي لاڙو ڪندڙ انساني خواهش— انسان جي شيطاني صفت.

– **نفسِ لوامه:** انسان کي برن ڪمن تي ملامت ڪندڙ.

– **نفس مطمئنه:** مطمئن هجڻ واري ڪيفيت .

– **نفسانفسِي:** ث . پنهنجو— پنهنجي سِر جو— پنهنجي جند جو خيال— ذاتي مفادءِ مطلب.

– **نَفسانَفسِي لڳڻُ:** هر ڪنهن کي پنهنجي سِر جو خيال ٿيڻ.

– **نفَساني ج نَفسانِي:** ذ . صفت. نفس جو— نفس وارو— جسماني— دُنيوي.

– **نَفسانِيَت ج نَفسانِيتُون:** ث . خود غرضي— آپو— پاڻ پڻو— مان— آءٌ ، نفس پروري— نَفس پرستي— هوا هَوس— ضد هَٺُ— غرور— گهُمَنڊُ— مغروري— ڪاوڙ— ڏمر— غصو.

– **نَفسَ پِتو نہ هُئَڻُ:** بي غيرت بنجڻ— بي شرم يا بي حيا ٿيڻ.

– **نَفسُ پرَستُ ج نَفسُ پرَستَ:** ذ . صفت. نَفسُ پرور— خود غرض— خود پرست.

– **نَفسُ پرَستي ج نَفسَ پرَستيُون:** ذ. خود غرضي—خود پرستي.

– **نَفسُ پرورُ ج نَفسَ پرورَ:** ذ. صفت. نفس پرستُ.

— **نَفس جو:** ذ. پنهنجو— خود جو— ذاتي— وَجُود جو.

— **نَفس جي مار پوڻ (ت):** ڪيتو لوڙڻ— ڪيل ڏوهن جي سزا ڀوڳڻ.

— **نَفس کُش:** ذ. صفت. پنهنجون نفساني خواهشون ماريندڙ. زاهِد— پرهيزگار.

— **نَفس کُشي:** ث. نفساني خواهش روڪڻ واري حالت. زهد— تقويٰ— پرهيزگاري.

— **نَفس مارڻ:** خواهش کي روڪڻ— مَنُ مارڻ— طبيعت مارڻ— پارسا ۽ پاڪدامن رهڻ. تقويٰ ۽ زهد اختيار ڪرڻ.

— **نَفسي ج نَفسِي:** ذ. صفت. نفس جو— ساهه جو— پنهنجو— خود جو— ذاتي.

— **نَفسِي نَفسِي:** ث. پنهنجي پنهنجي نفس جي. پنهنجي پنهنجي ذات جي. پنهنجي پنهنجي حال جي گرفتاري. ٻئي جي خبرگيري کان سواءِ پنهنجي نفعي ۽ بچاءَ واري ڪيفيت.

• **نفطُ ج نَفطَ:** ذ. هڪ سياه روغن ۽ باروت. پٽرول.

• **نَفعو ج نفعا:** ذ. فائدو— لاڀ— اُپت— اپراسو— پراپت— ڪٽيو— وٽاءُ— سود— وياج— منافعو— منفعت. حاصل— حاصِلات— ڦَل— نتيجو.

— **نفعائتو ج نفعائتا:** ذ. صفت. نفعي وارو— فائديمند— سودمند— فائدي وارو.

— **نَفعو ڪرڻ:** فائدو ڪرڻ— نفعو ڪمائڻ— ڪٽيو ڪمائڻ.

— **نَفعو کڻڻ:** فائدو حاصل ڪرڻ— لاڀ حاصل ڪرڻ.

— **نَفعو نقصان:** ذ. فائدو ٽوٽو— هارجيت. برائي ڀلائي— نيڪي بَدي.

• **نَفقه ج نَفقات:** ذ. زندگيءَ جون گهرجون. خرچ. اخراجات.

• **نَفلُ ج نَفلَ:** ذ. فرض کان سواءِ ٻي وڌيڪ عبادت— وڌيڪ عطيہ.

• **نَفِي:** ظرف. انڪار— ناڪار— نَهين— ساب— نَہ— اَياءُ— عَدم— نيستي— ناستِيہ. اخراج— دوري. لا اللهُ چوڻ. (ذ. صفت). ناڪار ڪندڙ— انڪاري.

— **نَفِي ڪرڻ:** نابود ڪرڻ— ناس ڪرڻ— انڪار ڪرڻ— ناڪار ڪرڻ.

• **نَفيرُ ج نَفيرَ:** ذ. وڏي آواز وارو واڄو— سُرهه جانور جو سڱ جيڪو ڦوڪ سان وڄائجي— فقيرن جو توتارو.

• **نَفيسُ ج نَفيسَ:** ذ. صفت. نرم— لطيف— ملايم— نازڪ— آتم— نادر— عمدو— چوکو— چونڊ— چيدو— وڻندڙ— انوکو. قيمتي— بيش بها. پاڪيزو— صاف— پاڪ— نرمل— سُترو.

• **نَفيلُ ج نَفيلُون:** ث. فقيرن جي وڄائڻ جو سِڱ— توتارو— نفيري— نادوه (ذ. صف). تمام ڊگهو لنبو.

• **نِڦُ ج نِڦُون:** گهٽي پنڌ ڪرڻ يا سوڙهي جتي پائڻ ڪري پير ۾ ٽيل گاٺ— ڦلٽو— لَڦ— ڦوڦيندو— نڪ.

• **نَڦَرُ ج نَڦَرَ:** ذ. صفت. نفر— نوڪر— غلام.

— **نَڦَرَڪَا (ل):** مصدر. ڇانهين يا گڏري جون ڏندن سان ڪلون لاهڻ يا ڇلڻ. (نَڦَريو— نڦريندو— نَڦَريَل).

• **نَڦرو ج نَڦرا:** ذ. صفت. ڦَر کان سواءِ— بي ڦر— نِڦلو— اجايو— آڪيارٿو— بي سود— مفت— ناحق— خالي پيلي— بي فائدو— اَجائ. ڪوڙو— عبث— بنا اولاد لَنُب.

• **نِڦَلُ ج نِڦَلَ:** ذ. صفت. بنا ڦُل— نڦر— ڦُل کان سواءِ— اجايو— بي سود— فضول— نِهڦل.

— **نڦلو ج نِڦلا:** ذ. صفت. نڦل— اجايو— فضول— رائيگان.

• **نَڦوسڪُ ج نڦوسڪَ:** ذ. صفت. نپنسڪ— ڪڏڙو— مخنث— نامرد— خنثي— بي جنس.

• **نِقابُ ج نِقابَ:** ذ. منهن تي رکيل پردو— روءِ بند— برقعو— چهري پوش— منهن ڍڪ— گهونگهٽ— مُرڪو— پَٽل.

• **نِقابو ج نِقابا:** ذ. مسلمان عورتن جو نماز وقت مُنهن جي چوگرد ڦيري ٻڌل ڪپڙي جو طريقو— ڍَڪ— نقاب— پردو— برقعو.

— **نقابو ڪڻ:** نماز وقت عورتن جو ڪپڙو مٿي کان ٻڌڻ— نقاب ڪرڻ.

• **نَقادُ ج نَقادَ:** ذ. صفت. صحيح ۽ غلط پرکيندڙ— سَچ ڪوڙ الڳ ڪندڙ— تنقيد ڪندڙ. نڪتچيني ڪندڙ— سِڪي کي پرکيندڙ— چقمق.

• **نَقارو ج نَقارا:** ذ. وڄائڻ جي ساز جو هڪ قسم— نغارو.

• **نَقارچي ج نَقارچي:** ذ. صفت. نغارو وڄائيندڙ.

• **نَقارو وڄائي وڃڻ:** شهرت حاصل ڪري وڃڻ— دنيا ۾ نالو ڪيدي وڃڻ (وفات ڪرڻ)— نهايت عيش جي زندگي بسر ڪري مرڻ.

• **نَقاشُ ج نَقاشَ:** ذ. صفت. نقش ڪيندڙ— چٽ ناهيندڙ— رنگ ساز— نقش و نگار بنائيندڙ— گلڪاري ناهيندڙ— نقشه نويس— تصوير ناهيندڙ— مصور— ڪمانگر— پينٽر— چترڪار— سنگتراش— چِٽيندڙ.

• **نَقاشي ج نَقاشيُون:** ث. نقش ڪڍڻ واري حالت— چِٽڻ يا گُلڪاري ڪڍڻ جو هنر— تصويرن ڪڍڻ جو ڏانءُ— نقشه نويسي— مصوري— ڪمانگري— چترڪلا— چِٽسالي.

• **نَقالُ ج نَقالَ:** ذ. صفت. نقل ڪندڙ— ويس ڌاري— ايڪٽر— نَٽ— ڀَنڊ— مسخرو. بهروپي لانڊارو— ٽرڙو.

— **نَقالي ج نَقاليُون:** ث. نقل ڪرڻ واري حالت— نقل و حرڪت— نٽ— نخرو.

Gul Hayat Institute

- **نَقاهَتَ ج نَقاهَتُون:** ث . ڪمزوري– ضعيف– ناتوانائي– ناطاقتي– دُربلتا.
- **نقبُ ج نَقبَ:** ذ . سوراخ يا تنگ ڪرڻ واري حالت. سُرنگ ڪرڻ واري حالت.
- **نَقدُ ج نقدَ:** ذ . روڪڙ– روڪڙا پئسا– وحه– نقدي– ناڻو– مال– ملڪيت. حاضر وقت– حال– هاڻي. (ضد. نسيه= اوڌر).
- **نَقدي ج نَقديُون:** ث . روڪڙ– روڪڙا پئسا.
- **نَقَرَ:** اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديھ جو نالو.
- **نُقَرُ ج نُقَرَ:** ذ . دهل جو هڪ قسم.
- **نُقرجَ:** ذ . هڪ ذات جو نالو.
- **نُقَرَجِي:** اسم خاص. تعلقي گوني ۾ هڪ ديھ جو نالو.
- **نُقَرَجِي جاگير:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديھ جو نالو.
- **نَقَرو ج نَقَرا:** ذ . (ع. ناقور) ٺري– توتاري– ڪرناءِ.
- **نُقَرو ج نُقَرا:** ذ . اڇي رنگ جو گهوڙو– چاندي جي رنگ جهڙو گهوڙو(جنهن جون ماٺيڪون شيرين ۽ گرميءَ ۾ نظر گهٽ ٿئي)– سفيد (ث . نقري– گهوڙي).
- **نُقَرہ:** ذ . ڳريل چاندي.
- **نُقرئي ج نُقرئيُون:** ث . چانديءَ مان ٺهيل شئي.
- **نَقشُ ج نَقشَ:** ذ . چِٽُ– چِيٽ– گلڪاري– چٽسالي. اُڪَر– قلم ڪاري. ڇاپو– نشان– ٺپو– ڇاپُ– ڇُرَ– پورُ– مُهرَ. شبيھ– مورتي– تصوير.
- **نَقشبَندُ ج نَقشبَندَ:** ذ . صفت. نقش ڪندڙ. صورت جوڙيندڙ. خالق ۽ صانع.
- **نَقشُ ڀَرڻُ:** مانُ وڃائڻ– عزت وڃائڻ.
- **نَقشُ ٿيڻ:** (دل تي) ڄمِي وڃڻ– چنبڙي وڃڻ– اُڪري بيهڻ– کُپي بيهڻ– چڱيءَ طرح ياد ٿي وڃڻ.
- **نَقشُ ڪرڻ:** ڇاپڻ. ول ٻوٽا ناهڻ.
- **نَقش وارو هئڻ:** مانائتو هئڻ– باعزت هئڻ.
- **نَقشو ج نَقشا:** ذ . (ع. نَقش) صورت حال– چارٽ– خاڪو. ڪنهن شيءِ جو نمونو– بيهڪ– روپ– شڪل– تصوير– شبيھ– مورت، چترام– فوٽو– عَڪس. حاضريءَ جو ڪتاب– رجسٽر– داخلا جو ڪتاب.
- **نُقصُ ج نُقصَ:** ذ . ڪَمي– ڪوتاهي– گهٽتائي– اوڻائي– ڪوٽ– اڻپورائي– اَوڌرپائي. ويڪَ– سُقم– ٻِيءَ– وَڏِ– خامي– آلَ– عيب. اوڳڻ– داغَ– ڪلنڪ– ٽِڪو. بُرائي.
- **نُقصانُ ج نُقصانَ:** ذ . ڪمي– ڪوتاهي– گهٽتائي– سوس– ضرر– ٽوٽو– زيان– حَرج– ڇيهو– اَپوڇي– تاوَڻِ– چَٽِي– گاسَ– گهاٽو. ضايع– خلل– فِتور– تباهي– بربادي، ڏک– تڪليف– چوٽَ– قباحت.
- **نُقصان ڪرڻ:** ڪم بگاڙڻ– ٽوٽو ڏيڻ. تڪليف ڏيڻ. اوڳڻ ڪرڻ.
- **نُقطو ج نُقطا:** ذ . ٽبڪو– ٻڙي– جملي بند ڪرڻ جو نشان– پورو دم، ڏُٻو– شوشہ. اِشارو. خيال– ويچار.
- **نقطو ٿي بيهڻ:** خيال ٿي بيهڻ– ويچارو ٿي بيهڻ.
- **نَقلُ ج نَقلَ:** ذ . اُتارو– مَشق. اَهل– ويچارو– لاٽ– نخرو– تال– تصو– ڪهاڻي– افسانو– فسانو. هڪ مذهبي ڪتاب – روايت. شراب وغيره ڪان پوءِ کاڌل ميوي يا مٺائي جو هڪ قسم.
- **نَقلاٺِي ج نَقلاٺِيُون:** ث . نقل ڪرڻ جي في يا اُجورو– اُتاري جو عيوضو.
- **نَقلُ ڪرڻ:** ڪاپي ڪرڻ– اُتارو ڪرڻ– مشق ڪرڻ. اَهل ڪرڻ– نٽ يا ناٽ ڪرڻ– نخرو ڪرڻ– تال ڪرڻ.
- **نَقلُ نَويسُ ج نَقلُ نَويسَ:** ذ . نقل ڪندڙ اُتارو ڪندڙ– نقال– عدالت جي فيصلن جا نقَل ڪندڙ– منشي– ڪلارڪ– مُحرَرُ.
- **نَقلُ نَويسِي:** نقل ڪرڻ واري حالت– اُتارو– نقل.
- **نَقلُ هڻڻ:** دَبَ ڪيڻ– ڇنب ڪيڻ– ڳالهائڻ– ڏمڪي چاڙهڻ. گهوڙي جو مستي ڪرڻ، ٽوڪ هڻڻ– چٽر ڪرڻ.
- **نَقلِي ج نَقلِي:** ذ . صفت. ڪوڙو– هٿراڌو– جڙتو– ڪوٽو– جعلي– مصنوعي. روايتي (ضد.اصلي). نقل ڪندڙ– اُتارو ڪندڙ– آهليرُ– مسخرو– تالِر– نَقال. افسانہ لکندڙ.
- **نَقُلُ ج نَقُلَ:** ذ . مٺائيءَ جو هڪ قسم(پِستن، بادامين وغيره سڪل ميوات کي چاش ۾ ٻوڙي ٺاهيل).
- **نُقُوشَ:** ذ . نقش جو جمع. چٽ– گل. نقشا.
- **نَقِيبُ ج نَقِيبَ:** ذ . صفت. ماڻهن جي اصل نسل کان واقفڪارُ. بزرگ. سردارُ– اڳواڻ. راجدوتُ– پشراءِ– مُنادُ.
- **نَڪُ ج نَڪَ:** ذ . (پرا. نَڪا. ف. انف. سن. نڪر> ناسِڪَا> نس= ناس) بدن ۾ ساھ کڻڻ جو هڪ عضوو– بدن جي پنجن حواسن مان هڪ حواسُ– ناسِڪو– ٻِينِي– اَنفُ– ناس. شرم – پِتو– حَيا– لَڄ– مَرمُ– مَرجاتا.(ذ . صفت). سيني ۾ سهٽو.
- **نڪان ساھ کڻڻ:** تمام ڪمزور هئڻ– ضعيف هئڻ. غريب هئڻ.
- **نَڪُ ٻوڙڻُ:** حيا شرم ڇڏڻ– بي حيا ٿيڻ– نِرلجو ٿيڻ. ڳِلا کڻڻ.
- **نڪ تان مر لاهڻ:** ڪنهن جي ميار لاهڻ.
- **نَڪَ تائين پيٽُ ڀرَڻُ:** گهڻو کائڻ– پيٽ ڏلهڻ– پيٽ ڀرڻ.

Gul Hayat Institute

— **نڪَ توبهَ ج نڪَ توبهُون:** ث. تمام گهڻو پڇتاءُ.

— **نڪَ تي مَرُ سهَڻُ:** گلا سهڻ— نندا ڪڻ.

— **نڪَ تي مَرُ لڳڻُ(ت):** نڪو لڳڻ— ڪلنڪ لڳڻ.

— **نڪ تي مرنہ سهڻ:** ميار، گلا نہ ٻڌڻ.

— **نڪ ٺوروڪرڻ:** لهرائڻ— منهن موڙڻ. وڏائي ڏيکارڻ.

— **نڪٽو ج نڪٽا:** ذ. صفت. نڪَ ڪٽيو— نڪ وڍيو. نرلَجُ— بي شرم. (ث. نڪَٽِي ج نڪَٽيُون).

— **نڪ ٽوڀائڻ:** بولو يا نٽ وجهڻ.

— **نڪ جو ڏاڍو:** بي حيا— بي شرم.

— **نڪ جو نرجو هئڻ:** بي پرواهہ هئڻ.

— **نڪَ جي مَرُ نہ ڪڻڻُ:** ٺورو نہ سهَڻ —احسان نہ ڪڻڻ.

— **نڪ جهلڻ:** ساهہ بند ڪرڻ.

— **نڪُ چَپُ نہ هئڻ:** حيا شرم نہ هئڻ— بي حيا ٿيڻ— نرلجو ٿيڻ.

— **نڪ چَپُ وڍڻ:** جٺ ڪرڻ— تعدي ڪرڻ.

— **نڪچڻو ج نڪچڻا:** نڪ وغيره جي وارن پٽڻ جو اوزار— نچڪٽو.

— **نڪ چٽَ ڪرڻ:** نڪ وڍڻ (اوزار سان).

— **نڪ چڪائڻ:** هوشيار ڪرڻ.

— **نڪَ چِڪٽِي ج نڪَ چِڪٽيُون:** ث. ٿڌ يا زڪام ٽوڙڻ لاءِ استعمال ٿيندڙ دوا جي ڏٻلي— وڪس. تکي ناس.

— **نڪِرِ ج نڪِرَ:** صفت. ڏگهي يا وڏي نڪ سان سنگهڻ ۾ تيز— تکي نڪ سان.

— **نڪَ ڪٽيو ج نڪَ ڪٽيا:** ذ. صفت. نڪ وڍيو— نڪ ڪپيل. بي شرم— بي حيا— نرلجو— بي غيرت.

— **نڪ ڪپائڻ:** خوار ٿيڻ— بدنام ٿيڻ.

— **نڪُ ڪپجڻُ:** بي عزتي ٿيڻ— بي مانو ٿيڻ.

— **نڪ ڪرَ ٿيڻ:** نڪ تائين ڪائي پرجڻ.

— **نڪَ کي مَرُ لائڻُ:** پاڻ لجائڻ— پاڻ کي گلارو ڪرڻ.

— **نڪ گسائڻُ:** توبہ ڪرڻ— آزي ڪرڻ— نيزاري ڪرڻ. هٿ ٻڌڻ— منٿ ڪرڻ— سماجت ڪرڻ.

— **نڪ گهرڙڻ:** توبهہ ڪرڻ— آزي ڪرڻ— نيزاري ڪرڻ.

— **نڪَ گِيسِي ج نڪ گيسيُون:** ث. توبهہ يا پڇتاءُ ڪرڻ لاءِ زمين تي نڪ رڳڙڻ واري حالت— بلڪل توبہ.

— **نڪَ گيسي ڪرڻ:** گناهن کان بلڪل توبہ ڪرڻ.

— **نڪُ ڳرو ٿيڻُ:** زڪام ٿيڻ.

— **نڪُ ڳنهجَ ڪرڻ:** ڪاوڙجڻ.

— **نڪ لهي پوڻ:** شرمسار ٿيڻ— شرمنده ٿيڻ— لڄي ٿيڻ— ڦڪو ٿيڻ.

— **نڪ مان ڳالهائڻ:** گهٽو ڳالهائڻ.

— **نڪ مٿي ڪرڻ:** سرخرو ٿيڻ.

— **نڪ ۾ دم آڻڻ:** مٿيون منجهائڻ.

— **نڪَ ۾ دَمُ ڪرڻُ:** ستائڻ— تنگ ڪرڻ— مجبور ڪرڻ. حيران ڪرڻ— پريشان ڪرڻ.

— **نڪَ مَرُ:** ث. گلا— نندا.

— **نڪَ ۾ نوڙي:** احسان— ٺورو— لائق— مهرباني.

— **نڪَ ۾ نوڙي پوڻُ:** لڄ ٿيڻ— شرمساري يا شرم ٿيڻ.

— **نڪَ ۾ نوڙي هئڻُ(ت):** احسانمند هئڻ— ٺورائتو هئڻ لحاظ رکڻ.

— **نڪ ۾ وڙ ج نڪَ ۾ وڙ:** ذ. سُونٽ— مچرڪو. وڏائي— ٺاٺ هٺُ.

— **نڪ ۾ ور وجهڻ:** نہ وڻڻ.

— **نڪَ موڙڻ:** ڪنهن طرف يا شيءِ ڏانهن منهن ڪرڻ— نهارڻ. موڙو ڏيڻ— جهلڪو ڏيڻ— نقل هلڻ— مُتهبو هلڻ— مچرڪو ڏيڻ. ٺوڪ هڻڻ.

— **نڪ ناس ڪرڻ:** ناس ڏئي نڪ پرڻ.

— **نڪَ نرجو ج نڪَ نرجا:** ذ. صفت. بي شرم. بي لڄو.

— **نڪَ نرجو ٿيڻ:** شرم وحيا وڃائڻ.

— **نڪَ نرجو ج نڪ نرجا:** ذ. صفت. نڪ نرجو— بي شرم— بي لڄو.

— **نڪَ نرجو ٿيڻُ:** شرم وحياءَ وڃائڻ.

— **نڪ نہ هئڻ:** لڄ شرم نہ هئڻ— جٺ ڦٽ جو ڏاڍو هجڻ.

— **نڪُو ج نڪُو:** ذ. صفت. ڊلهي نڪ وارو— نڪِر— بدنام— خوار.

— **نڪَ وڃائڻُ:** لڄ ٻوڙڻ— حيا ڇڏڻ— گلا ڪڻڻ— خواري ڪڻڻ— نندا سهڻ— خوار ٿيڻ— بدنام ٿيڻ— رسوا ٿيڻ.

— **نڪَ وڍڻُ:** نڪ ڪپڻ. لڄ لاهڻ— بي عزتي ڪرڻ. جٺ ڦٽ ڪرڻ. شرمندو ڪرڻ— شرمسار ڪرڻ. بدنام ڪرڻ— رسوا ڪرڻ— خوار ڪرڻ.

— **نڪ وڍيو ج نڪَ وڍيا:** ذ. صفت. نڪ وڍيل— بي شرم— بي حيا— نرلجو— بي غيرت.

— **نڪ وڍيو ٿيڻ:** اناسو ٿيڻ.

— **نڪ وڍيو ڪرڻ:** بي پتو ٿيڻ.

— **نڪَ وڍيو هئڻ:** بي شرم ٿيڻ— نرلجو هئڻ— بي حيا هئڻ.

— **نڪُن تار ٿيڻُ:** بي وس ٿيڻ— لاچار ٿيڻ.

— **نڪُن ساهہ ڪڻڻ:** عزت پياري هئڻ.

— **نڪ وهڻُ:** نڪ مان ريزش وسڻ— نڪ مان ريزش وهڻ— نڪ

Gul Hayat Institute

مان مسلسل رطوبت اچڻ– نڪ مان پاڻي ٽمڻ.

– **نَڪَ هَٽَڻُ:** نوس نوس ڪرڻ.

– **نَڪُ هُٺَڻُ:** حياءُ دار هئڻ– مکيہ يا ڪارائتو. راڄوارو هئڻ. سهٽو هئڻ.

• **نڪهِير ج نڪَهيرُن:** ث. (ع. رعاف). بيماريءَ جو هڪ قسم– نڪ مان ايندڙ رت– نڪسير– ناڪيري– نڪيري– ناڪيلي.

– **نَڪَهِيرَ اچڻ:** ناڪيري اچڻ– نڪ مان رت اچڻ. نہ وڻڻ(ت). ڀاڳ نہ پڙائڻ– قسمت ڪوٽي هئڻ.

– **نڪَهِيري ج نَڪهِيريُون:** ث. نڪ مان ايندڙ رت.

– **نَڪِيري ج نَڪِيريُون:** ث. نڪ مان ايندڙ رت– نڪ هير.

• **نِڪَ ج نِڪُون (ت):** ث. (سن. نيڪا). پاڻيءَ جي سنهي وهڪ– ڪَسي– اڏ– نالي– نِڪ– ننڍي نالي يا نهر(ڪاٺي يا سرن جي ٺهيل– واهي– نلي. پاڻيءَ واري ڪڏ. (ڪ). ڪوهہ جي منهن وٽ ٻڌل دڪي. (ل). مڇي مارڻ لاءِ ڏور ٻڌل ڍگهي ڪاني(ل). (صفت). ميرو– گندو– تمام ميرو– غليظ– لٿرو– گدلو– ميرو گچيرو– فاحش– بدبوءِ دار.

– **نِڪَ جاري ٿِيَڻُ:** گذران ڪلڻ– روزگار ملڻ.

– **نِڪَ وَهَڻَ(ت):** گهٽي پيدائش ٿيڻ.

• **نُڪ ج نُڪُون (ڪ):** ث. نوڪ– چهنب– چونگ– چوٽي– آٽي.

– **نُڪ هَٽَڻُ و(ل):** ماٺ ڪري ويٺو رهڻ– چپ چاپ ويهڻ.

• **نُڪُ ج نُڪَ(ل):** ذ. ڪاڙهي جو اوٽار.

• **نَڪا ج نَڪائُون:** ث: راند جو هڪ قسم– نڪادوئي راند ۾ ڀهرئين نمبر جو نشان.

• **نَڪادُوئِي:** ث. ڪوڏين جي راند جو هڪ قسم.

• **نِڪاحُ ج نِڪاحَ:** ذ. (ع. نَڪَحَ). زال ۽ مڙس جي وچ ۾ شرعي عقد– قبوليت– وهانءُ– شادي– عقد– وواهُ– پرڻو– وهانو– ويهان.

– **نِڪاحِتو ج نڪاحِتا:** ذ. صفت. شاديءَ جو– پرڻي جو– وهانءَ جو.

– **نِڪاحُ پڙهائِڻُ:** عقد ڪرڻ– نڪاح خواني ڪرڻ– شادي ڪرڻ.

– **نِڪاحي ج نڪاحي:** ث. صفت. نڪاح جي– نڪاح واري. شادي شده عورت.

• **نِڪارُ ج نِڪارَ:** ذ. صفت. ڪنهن نہ ڪم جو– بي ڪار– بي ڪَمون– نِڪمو– ناڪام– نِڪارو– ڪين ٿيو– بيڪارو– وتو– اُڪاڄ. اَجايو– فضول– اڪيارتو– ورتو– ٿُو ٿُو– رَائيگان. عيبن وارو– عيبدارُ.

– **نِڪارائي ج نِڪارائِيُون:** ث. بيڪاري– فُضولي– نڪاري – باالفضولي.

– **نِڪارو ج نڪارا:** ذ. صفت. بي ڪاريو– نِڪمو– نڪارُ. سُسُتُ– ٽوٽي – ڪاٺرُ– هيٺو.

• **نِڪارڻُ:** مصدر. اَلڻ– انڪار ڪرڻ– نہ مڃڻ– ناڪار ڪرڻ– بجا نہ آڻڻ. (بل) پاس نہ ڪرڻ. نڪرائڻ– ڪڍائڻ. ڪڍڻ. (نڪاريو– نڪاريندو– نڪاريل).

• **نڪاريلُ ج نڪاريلَ:** ذ. صفت. ڌڪاريلُ– ڪڍيل.

• **نڪاس:** ذ. (سن. نشڪاش) نيڪال.

• **نِڪالڻُ:** مصدر. سن. نِش= ٻاهر+ڪري– ڪرڻ) نيڪالي ڏيڻ. ٻاهر ڪڍڻ– تڙڻ– ڪڍي ڇڏڻ– لوڏڻ– ڌڪارڻ– هڪالڻ.(نِڪاليو– نڪاليندو– نڪاليل).

– **نِڪالي ج نِڪاليون:** ث. نيڪالي– شهر بدري– جلاوطني.

• **نڪانگري ج نڪانگريُون (ت):** ث. جهڙ وغيره ڪان پوءِ نڪتل سج يا سِج جو ڀاڇو– تِڙڪو– اُس– ڪاڙهو.

• **نِڪبت ج نڪبتُون(ڪ):** ث. مصيبت– آپدا. رنجُ– ڏکُ. سخي وغني.

• **نڪتُرو:** ذ. اُٺ کي نڪ ۾ هڻڻ جو ڏاڳو يا هڪ چمر جي پٽي– هڏٿر– هڏتري.

• **نِڪتلُ ج نِڪتل:** ذ. صفت. نيڪالي ڏنل– نِڪاليل– ٻاهر ڪڍيل –تڙيل– ڌڪاريلُ– لوڏيل. غير محسوس ڪيل– چوري ڪڍيل.

• **نُڪتو ج نُڪتا:** ذ. پرزو– زرو– رتِي– هوَ– لِڪ– پِچڪرو– تِر ماترِو– لغار– جزو– ٻُڙي– ٽبڪو– نختو– نقطو– نقطه يا نڪته. باريڪي– سنهڙائي– نازڪ ڳالهہ– ڏکي ڳالهہ. نصيحت– چوٽي– عقده– قولُ– گفتگوءَ. پوشيده– ڳالهہ– رازُ– حاضر جوابي– خوش طبعي. مزو– لطف. گهوڙي يا ڍڳي وغيره جي سرواڳ ۾ نڪ متان آيل سونهن لاءِ چمر جو واٽيل پٽو– مُهرو.(ت) بدڪ جي ڪانگي.

– **نُڪته:** ذ. نڪتو.

– **نُڪته چينُ ج نُڪته چينَ:** ذ. صفت. نڪته چيني ڪندڙ– لوچنا ڪندڙ– تنقيد ڪندڙ– ٽوڪباز– مذاقي– عيب ڳوليندڙ.

– **نُڪته چِيني:** ث. عيب جوئي– قطع و يريد– ٽيڪا ٽپڻي– تنقيد– ٽوڪبازي– ٺٺولي– مذاق. راءِ زني– ويڪ. ڪٿڦ– وڪو. (ڪ).

– **نُڪته چيني ڪرڻُ:** عيب جوئي ڪرڻ.

– **نُڪته دان ج نُڪته دان:** ذ. صفت. باريڪ ڳالهہ ڄاڻيندڙ–

Gul Hayat Institute

وڏو عقلمند– عاقلُ.

– نُڪته مهورُ: ذ. وهمي نڪتو.

• نَڪُرَ ج نَڪرون(ت): ث. ٿوري ذري– هَو– لغار.

• نڪرڙي ج نَڪرڙيون: ث. بلڪل ٿوري ذري– ذرڙي.

• نِڪرُ ج نِڪرَ: ذ. صفت. نئون.

– نڪرو ج نِڪرا: ذ. صفت. نئون.

• نَڪراٽو ج نَڪراٽا: ذ. زڪام– ليس– ٽڏ– نڪراٽو. (نَڪراٽي ج نَڪراٽيون).

– نِڪرِتو ج نِڪِرتا: ذ. صفت. ميرو– ڪِنو. فاحش– ناپاڪ– غليظ– گدلو. وضو نہ ڪندڙ.

– نِڪرِتائي ج نِڪرِتائيُون: ڪلچٽائي– گَندائي.

• نِڪرَڻُ: مصدر. (سن. نِشڪَرڻ> نِش= ٻاهر+ ڪري= ڪرڻ). ٻاهر ٿيڻ يا اچڻ– ظاهر ٿيڻ– نتيجو نڪرڻ.(اخبار وغيره) جاري ٿيڻ– (سج) اُڀرڻ– اوءِ ٿيڻ– پرگهٽجڻ. نبرڻ– پورو ٿيڻ– پيدا ٿيڻ– اُپڙڻ– سرجڻ. روانو ٿيڻ– راهي ٿيڻ. وهڻ (رت وغيره). ڏڪارجڻ– تڙجڻ– لوڌجڻ– (نوڪري وغيره مان) خارج ٿيڻ. بستري مان اٿڻ– (نِڪريو نِڪتو– نِڪرندو –نِڪريل. نِڪتل).

– نِڪرائڻُ: مصدر. ٻاهر ڪيڍائڻ– لوڏائڻ– ڪيڍائي ڇڏڻ– تڙائڻ– نيڪالي ڏيارڻ. نتيجو ڪيڍائڻ– تت ڪيڍائڻ. (نئون پاسو يا ڳالهہ) ڳولائڻ– ڳولي ڪيڍائڻ.

– نِڪري بيهڻُ: ٻاهر ٿي بيهڻ– آڏي بيهڻ.

– نِڪري وڃڻ: اڳ ۾ ٿي وڃڻ– وڌي وڃڻ. ڳوءِ ڪٽي وڃڻ.

• نَڪرهُ: نہ سڃاتل. اڻ مقرر ڪيل. گهٽين شين سان لاڳو ٿيندڙ. اسم جامد جو هڪ قسم.

• نِڪري ج نِڪريُون(ل): ث. ننڍڙي ڇوڪري.

• نَڪسيارُ ج نَڪسياريُون(ٿ): ث. جيت جو هڪ قسم– سُوئيري.

• نَڪلبانُ ج نَڪلبانَ: ذ. پکين جي راند جو هڪ قسم.

• نِڪمٽي: سچ پچ– حقيقت. خاص طرح.

• نِڪمو ج نِڪما: ذ. صفت. ڪنهن نہ ڪم جو– نيڪارو– ڪين ٿيو– بي ڪارو– ناڪار– ناڪام– وتو– ري ڪَمو– فضول– نڪمٽو– بي ڪمون– نِڪار. اجايو– ٺوٺو– ورتو– اڪيارٺو– پالهو– فارغ– خالي– فالتو– نوڙو– وانڊو– وينل– رائيگان. بي روزگار.(ث. نِڪمي ج نِڪميُون).

– نِڪِمائي ج نِڪمائيُون: ث. نڪمي ٿيڻ واري حالت– ناڪامي– بيڪاري.

– نِڪِنُ: ڪاري گَپ.(ن. زندگي جولاءِ ۵۰ع ص ۳۶).

– نِڪِٽُون: ث. (سن. نڪل). بلڪل– پورو– نسورو– پورو پورو. تمام گهڻو.

– نِڪِٽي: ظرف. بلڪل– بنهہ– ماڳهن– رڳو– سراسر– مڙيوئي– نيپٽ– سڄوئي– اصل.(ث. اسم). اڪيلي.

"ٿيس نماڻي نِڪِٽي، ڇڏيم هوت حُجت".

• نِڪِٽيان: ظرف. خبرداري سان– هوشياري سان– سنيال سان.

• نَڪو: ظرف. (سن. نَڪَر). حرف نَفي– انڪاري لفظ– نہ – ڪيرَ بہ نہ.

– نَڪي: ضمير. حرف جملو. هڪ بہ نہ– نہ هي نہ هو– نہ ئي نہ– نہ تہ.(ظرف). پڪ سان– ٺيڪ– پورو.

– نَڪي ڪرڻ: ثابت ڪرڻ– پڪ ڪرڻ– فيصلو ڪرڻ.(ٿ).

• نَڪو ج نَڪا: ذ. سئي وغيره جو سوراخ– پاڪو. ساهمي جهلڻ جو مٽيون ڏاڪو– ساهمي جي ڳن جي پاسي وارو سوراخ.

• نِڪو ج نِڪا: ذ. صفت. (پرا. ٹڪ. سن. نِشڪَہ= نيڪُ). چڱو– خوب– پلو. نِج– صاف.(سن. نِڪرشت= گهٽ). ننڍو– ڇوٽو. (اسم). ننڍو ٻار– ڪِڪو. ڪَسِي– آڏَ.

– نِڪو گهُرڻ: چڱائي چاهڻ.

• نِڪُو ج نِڪُو: ذ. صفت. (ف). سن. خالص. نبار– نج– خوب– پلو– سٺو– چوکو– ڪرو– اوگهو– اُڃو– موچارو– عمدو. سٺرو.

• نَڪو ج نَڪا: ذ. جُتي وغيره جي پنيءَ مٿان ڏنل چمڙي جو ٽڪر يا ڇهنب. پانجاريءَ ۾ ناڙي اٽڪائڻ لاءِ ڪاٺ جو لڳل ڪِلو. لغڙ جي ڪند. چم جي چڙهيءَ جا ٽَڪَ يا سوراخ.

• نَڪو اٽڪائڻُ(ت): جهيڙو ڪرڻ– فساد ڪرڻ– رڳڙو ڪرڻ.

– نَڪو ڏيڻُ: اَنڪل سان پڇڻ– وڃ لهڻ– راز پڇڻ– خبرچار لهڻ جاچ جونچ ڪرڻ. نَڪو ڏيڻ– راز ٻڌائڻ.(ت). منهن پائڻ– جهاتي وجهڻ.(ل).

– نَڪو ڪارائڻُ: لغڙ کي مٿان ڪان هيٺ آڻڻ– گوئي ڏيارڻ.

• نَڪوٽي ج نَڪوٽيُون (ڪ): ث. نڪ مان ايندڙ رت– نڪ هيري– ناڪيري. نڪ جو هڪ سوراخ– چونٽي.(ڪ).

• نِڪوٽي ج نِڪوٽي: ذ. صفت. تڪو– جلد.

• نِڪورُ ج نِڪورُ: ذ. بلڪل نئين شيءِ– اڻ هنڊايل.

• نِڪُونجُ ج نِڪُونجَ: ذ. لاحَدُ– تمام پري– اونهاڻ– اگهور. ڪُنُ– گرداب.(ت). اونهو اٿاهہ سمند.

Gul Hayat Institute

• **نِڪونجو ج نِڪونجا(ل):** ذ . لوھ جو ڪُنڍو(ڪڙي پائڻ لاءِ).
• **نَڪُونڊَرُ ج نَڪُونڊَرَ(ڪ):** ذ . بلڪل ننڍي نڪ وارو نينگر.
• **نَڪھہ(ل):** ث . هَرڻي جي پٺئين پاسي واري چَپر— چپڙي— نَٽَ— چڇڙي.
• **نَڪھَتَ ج نَڪھَتُون:** ث . (ف). خوشبوءِ— سرھاڻ— سُڳنڌ.
• **نَڪيرُ:** اسم خاص.(ع). هڪ ملائڪ جو نالو(جو قبر ۾ مئل ڪان سوال جواب ڪري).
• **نَڪيرَڻُ:** مصدر. نِڪرائڻ— نيڪارڻ— ڪيڻ— نڪيڙڻ (نَڪيريو— نَڪيريندو— نڪيريل).
• **نڪيري ج نَڪيريُون:** ث . نڪ مان رت اچڻ واري حالت— نڪ ۾ ايندڙ رت—نَاڪيلي— نڪهير— ناڪيري.
— **نَڪيسرُون (ٿ):** ث . ناڪيلي— نڪيري.
• **نَڪيلڊو ج نڪيلڊا (ت):** ذ. صفت. اڻ وڻندڙ— مَنو— ناپسند.
• **نَڪيلي ج نَڪيلِيُون :** ث . اُٺ جي نڪ ۾ مهار ٻَڌڻ لاءِ وڌل ڪاٺيءَ جو تڪر— ناڪيلي— نڪهير— نڪ مان ايندڙ رت.
• **نِڪيٽي ج نِڪيٽيُون:** ث . صفت. (سن. نـ= نہ+ ڪٽُو) اها زال جنهن کي اُن جو ڏاٽو نہ هجي— سُجي— سڪٽي— بي ثمر.
• **نَڪَ ج نَڪُون:** ث . ڏگهي ۽ وڏي تڏي جو هڪ قسم— وڏي تونري— چِترھ— چٽائي— ذات— فرقو— قوم— گهراڻو— آکھہ— خاندان— اصل— نسل— ڪٽنب— پيڙهي— بنياد— پُري— آڏِ(ل). ڪوفو(ت). ٿوري مائٽي— عزازت. (ڪ). وارڻ— وراڪو(ڪ). جاڻ— نشان— پتو. نَنهن نشان(ت).
— **نَڪائِي ج نَڪائِي:** ذ . صفت. نَڪون ۽ تڏا وغيره ناهيندڙ. هڪ گهراڻي جو— ڪٽنبي— خانداني.
• **نَڪادُ ج نَڪادَ:** ذ . (سن. نشادَ) راڳ موجب آواز جي سناءَ (سرگم) جو پڇاڙي وارو ستون پد.
• **نَڪارَڻُ:** مصدر. (سن. نِش+ڪشارَہ= ڪار) اڇو— اجرو ڪرڻ— صفا ڪرڻ— ڪنڌ جي چاش ۾ ڪير ذرو وجهي ان کي صاف ڪرڻ.(نَڪاريو— نَڪاريندو— نَڪاريل).
• **نِڪتو ج نِڪتا:** ذ . نڪرڻ مان زمان ماضي.نِڪتو.
• **نُڪتو ج نُڪتا:** ذ . ڏاس جي ٺهيل مُڇي— نختو(جيڪو اٺ جي منهن مٿان ٻيهي).
• **نَڪتي نَڪتيُون:** ث. منائيءَ جو هڪ قسم— تختي— بوندي.
• **نَڪتُ ج نَڪتَ:** ذ . (سن. نَڪشترَ) تارا يا تارن جا ميڙ (جيڪي چنڊ جي رستي ۾ اچن ٿا ۽ جن جي اپرڻ لهڻ سان مندون مٽجن ٿيون(ڪٽيون. ٽيڙو لڏا ۽ وڇون سنڌ جي آسمان جا ٽي مکيہ نڪت آهن. وسوسو"ڪاٺي جي شادي ۾ نکت گهٽا"(چوٽي). ارڪان— افعال— ول چَل— ڪَپَٽ. (ڪ).
• **نَڪَٽُو نَڪَٽُون:** ذ . صفت. نہ ڪَٽندڙ— مَڪَٽو— ڪين ٿيو— غير مُثمر— نِسقَل. بي فائدو— اجايو— اَڪيار ٿو— نِڪمو. ڪمزور— ضعيف.
• **نِڪتو ج نِڪتا:** ذ . صفت. نہ ڪٽڻ جهڙو. نياڳو— بدبخت— چنبو— ڪم بخت. مُفلس.
• **نِڪَرُ ج نِڪَرَ:** ذ . صفت. اڏوٺو— نندو— گهَٽ. گهٽ ذات— ڪمينو— نيچُ— خسيس. غاريبو— ڪُشيل— ريجالو. جهنگلي. اڻ پڙهيل.(ضد. سکر).
• **نِڪربُ ج نِڪربَ:** ذ . صفت. (سن). ڳاڻيٽي جو هڪ عدد— هڪ سؤ ارب— ڏھ هزار ڪروڙ.
• **نَڪرو:** ذ . نخرو.
• **نِکرَڻُ:** مصدر. اُجرڻ صاف ٿيڻ— صفا ٿيڻ.
• **نِڪرائڻُ:** مصدر.(سن. نـ+ڪشر= هلائڻ) پورو ڪرڻ— اُڪلائڻ.
• **نِڪڙڻ(ت):** مصدر. ڌار ٿيڻ— جُدا ٿيڻ— الڳ ٿيڻ— علحده ٿيڻ.(نِڪڙيو— نِڪڙندو— نِڪڙيل).
• **نَڪلو ج نَڪلا:** ذ . تنبوري جي آواز چٽي ڪرڻ لاءِ اَگر تي چڙهيل لوھ جي سنهين تندن جو موڙو— ڪلپ.(ت).
• **نِڪمُو ج نِڪمَا:** ذ . صفت. بي ڪار— بي ڪمو— بي روزگار— بيڪارو— ري ڪمو— نڪمو— ويئل— خالي— پالهو— فارغ— فالتو— واندو— خراب— بڇڙو(ڪ).
• **نِڪمائي:** ث . بيڪاري— بي روزگاري— نڪمائي— الس— سُستي— ڪاهلي. فرصت— واندڪائي— وارڪائي.
• **نِڪندُ ج نِڪنڊ:** ذ . (سن. نـ + ڪَنڌ= ٺڪر ڪرڻ) برابر اڌ— آڌي— پورو اڌ.
— **نِڪندُ آڌي رات:** ث . ٺيڪ اڌ رات— پوري آڌي رات.
• **نِڪوبُ ج نِڪوبُون:** ث . ڪنهن شيءِ کي خراب ڪرڻ يا بنياد پٽي ڇڏڻ واري حالت.
• **نِڪوتُ ج نِڪوتَ:** ذ . بُڻ— بُنياد— بيخُ.
• **نِڪوتَرُ ج نِڪوتَرَ(ل):** ذ . بڻ بنياد— بيخَ— پاڙَ.
• **نِڪيترو ج نِڪيترا(ٿ):** ذ . فيصلو— نِبيرو.
• **نِڪيٽي ج نِڪيٽيُون:** ث . شادي جي هڪ رسم(نڪاح پڙھ ڪانپوءِ گهوٽ ڪنواريتي گهر ٽرسي پوندي آهي، پوءِ رسم موجب

Gul Hayat Institute

ڳهوٽ جي پيءُ يا ماءُ، ڳهوٽ جي لونگيءَ جو پلاند يا ڪني ڪنوار جي چُنيءَ جي پلاند سان ڳنڍي ڳاراڻي ڪنوار کي پيڪين گهران نِڪرائي، ڳهوٽ سان گڏ پنهنجي گهروٺي وڃي.
"پرڻائي پنهون کي نڪيتيءَ نِڪرايو"(شاهه).
ستواڙو- ستاڙو.(ل).

– **نِڪيتِي ڪرڻ:** ڳهوٽ جو شادي ڪري ساهرن وٽان ڪنوار کي پنهنجي گهروٺي اچڻ.

• **نِڪيڊڻ:** مصدر. بي عزتو ڪرڻ- بي مانو ڪرڻ- بي آبرو ڪرڻ- آپمان ڪرڻ- اپجس ڪرڻ.(سن. نِ= چڱي ريت + ڪشر= هلائڻ) وچُور بيان ڪرڻ. نکيرڻ- صاف ڪرڻ.

• **نڪيڊُ ج نڪيڊ:** ذ . صفت. بي مانو- بي آبو- بي آبرو. دُون- خسيسُ- ڪرتن- ڪنو- گهٽ قسم جو- نالائقي جهڙو- ڪماڻهو- ڪُڌ- منع ڪيل.(ٿ).

• **نِڪيرڻ(ٿ):** مصدر. فيصلو ڪرڻ. پڪيرڻ. صاف ڪرڻ. (نِڪيريو- نڪيريندو- نکريل).

• **نِڪيڙڻ:** مصدر. فيصلو ڪرڻ- نبيرو ڪرڻ- اُڪلائڻ- پورو ڪرڻ- پوڳ وجهڻ- ختم ڪرڻ. ٽارڻ- جدا ڪرڻ- الڳ ڪرڻ.(نکيڙيو- نکيڙيندو- نکيڙيلُ).

– **نِڪيڙ ج نِڪيڙُون (ٿ):** ث . جدا ڪرڻ واري حالت- جدائي- علحدگي- ورهاست. مال(ٻڪرين وغيره) جي ڌڻ مان ڪڍ.

– **نِڪيڙو ج نڪيڙا(ل):** ذ . نبيرو- فيصلو- نِجوڙو. وڇوڙو- جدائي.

– **نِڪيڙِي ج نِڪيڙيون (ڪ):** ث . شاديءَ جي هڪ رسم- نڪيتي- نيڪيتي.

• **نِگار:** ذ . (ف. نگاشتنُ) نقش- چٽ. تصوير- فوٽو- بُت. معشوق- محبوبُ- دلبر.

– **نِگارخانہ:** ذ. تصويرگهر.

• **نِگاه ج نگاهون:** ث . نهار- اک ٽيٽَ- سرسري نظر- ڏسٽي- نرت. نظر- بصارت - جوت- ديد- درشت- چِتون. تيور. جاچ- سنڀال- سار- سنڀار. خيال- راءِ- ويچار. جاڻ- شناخت.

– **نِگاه پوڻُ:** نظر پوڻ- نرت پوڻ- ڏسڻ. پرکڻ. نظر تي چڙهي وڃڻ- ڏسي وٺڻ.

– **نِگاهداشت ج نِگاهداشتون:** ث . نظرداري- سار سنڀال- سنڀار. حفاظت. هوشياري- خبرداري.

– **نِگاه ڪرڻُ:** ڏسڻُ- ملاحظ ڪرڻ- نظر ڪرڻ- اک وجهڻ- جاچ ڪرڻ- سنڀال ڪرڻ- سنڀالڻ- پالنا ڪرڻ- حفاظت ڪرڻ.

• **نَگرُ ج نگرَ:** ذ . (سن. نگر) شهر- بستي- ڳوٺ- ننگرُ. (ٺٽونگر- بهاول نگرُ. ننگرپارڪر).

– **نَگر واسي ج نگَرواسي:** ذ . صفت. شهر جو وينل- شهري- شهرواسي.

– **نَگري ج نگريون:** ث نَگرُ- شهرُ. گاديءَ جو هنڌ- آستانو.

• **نِگرانُ ج نگرانَ:** ذ. صفت. ڏسندڙ نهاريندڙ. سنڀاليندڙ- نگهبان.

– **نِگراني ج نگرانيون:** ث . سنڀال- سارَ خبرداري- محافظت- ديک ڀال- حفاظت- نگهباني- خبرگيري- اهتمام- انتظار.

• **نگرائي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **نِگرائي ج نگرائيون(ٿ):** ث . ڪم- خفو- ڏک.

• **نَگرو ج نگرا (ٿ):** ڳاڙهيون ماڪوڙيون- بيماري جو قسم- ناسُور- ڪئنسر.

• **نِگرو ج نِگرا:** ذ . صفت. گروءَ ڪان سواءِ- بي پيرُ. ضدي- هٺيلو. نامُراد- چندو- ويَلُ- خرابُ.

• **نِڪلي ج نِڪليون (ٿ):** ث . ان ڇڙڻ جي اُکري.

• **نِگُنو ج نِگُنا:** ذ . صفت. بنا ڳڻ جي- نالائق- نِڪمو- ڳڻ هيڻ- وٺواند- نِڪار- ناخلف- نامراد- ڪسيرڪ- ڪين جهڙو.(ٿ . نِگُني ج نِگُنيون)

• **نِگوسارُ ج نِگوسار(ل):** ذ . (ف). اونهاڙ- اوڙاهه- ڪڌ. نگهوسار.

• **نِگُون:** ذ . صفت. ختم شده. ڪُبو. اونڌو.

• **نِگَہ:** ث . (ف). نِگاهه- نظر.

– **نِگَهبانُ ج نِگَهبانَ:** ذ . صفت. نگاهه رکندڙ- راکو- رَکيڪُ- سنڀاليندڙ- ڪرلاهو- وصي- سرپرست- ڪانڌي- ڪارٽي- آمين- والي- وارث- چوڪيدار- جاڳو- محافظ- پاسبان- پهريدار- سنتري- (ڌڻيءَ جو) واهي- (ان جو)ڪارائو- ڪمدار.

– **نِگَهبان فرشتو:** ذ . سنڀاليندڙ ملائڪ.

– **نِگَهباني ج نِگَهبانيون:** ث نگاهه رکڻ واري حالت- سنڀال- نظرداري- جاچ- رَک- تَڪ- چونڪي- محافظت- حفاظت- پاسباني- نگراني. نهار- واهپ- سجاڳي.

• **نِگيرتو:** ذ . صفت. نِگهيرٽو- گهٽو ڪاٽيندڙ.

• **نِگينو ج نِگينا:** ذ . منڊيءَ جو ہڙو- قيمتي پٿر- جواهر. منڊي.

• **نِگو ج نِگا (ٿ):** ذ. لڳو- اڳو- ماٽيجو.

• **نِگُوٽو ج نِگُوٽا:** ذ . صفت. فقط- ٺلهو- نِلو- رڳو. سچوئي- سراسر- نپٽ- اصل- خالص. بي فائده- اجايو. (ٿ). (حرف جملو). پڻ- ب.

Gul Hayat Institute

• **نِگهه ج نِگهون:** ث. ان چڙڻ لاءِ زمين ۾ ٺهيل پٿر وغيره جي آڪري.
• **نِگهارڻ:** مصدر. صاف ڪرڻ. پاڪ ڪرڻ— اڇو ڪرڻ— پوتر ڪرڻ— نج ڪري رکڻ.(نِگهاريو— نِگهاريندو— نِگهاريل).
• **نِگهرو ج نِگهرا (ڪ):** ذ. صفت. بي گهرو— گهر پڳو— رنڙ— رولاڪ— دربدر.
• **نِگهو ج نِگها:** ذ. صفت. ڊگهو— لنبو— لمبو.
• **نِگهوسارُ ج نِگهوسارَ:** ذ. صفت. (ف. نِگونسار= جنهن جو ڪنڌ شرم کان هيٺ هجي يا لڙڪيل هجي). اوڙاهه— عميق— اُونهو. گُم— غرق— فنا. برباد— ڇَٽ— ناس— تباهه.
— **نِگهوسارُ ٿيڻ:** غرق ٿيڻ. تباهه ٿيڻ— برباد ٿيڻ. پٽ پاراتي طور"شل نگهوسار ٿين."
— **نِگهوسارُ ڪَرَڻُ:** تباهه و برباد ڪرڻ— ابتو لڙڪائڻ. گهوگهو ڏيئي مارڻ— گُهتو ڏيئي ساهه ڪڍڻ.
• **نِگهيرڻ(ل):** مصدر. ڪائي پورو ڪرڻ. گهوٽي وجهڻ— هڙپ ڪرڻ.(نگهيريو— نِگهيريندو— نِگهيريل).
• **نِگهيواري:** اسم خاص. تعلقي گهوڙا باري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **نِگائي ج نِگائيون:** ث. لُڳائي— مَنائي— مَدائي— بُرائي— بدي.
• **نِگڻ:** مصدر. (سن. نرگهَن) . نڪرڻ— لنگهڻ. پيدا ٿيڻ— اُپجڻ— اُپرڻ— نروار ٿيڻ.(نِگيو— نِگندو— نِگيل).
— **نِگِتا(ج):** ذ. نِڪتا— لنگهي پار پيا.
"جي تَجريدا نِگِتا، پينا ۾ تَفريد."(شاهه ڪريم).
— **نِگي:** ث. نڪري— لنگهي.
— **نِگيو ج نِگيا:** ذ. نڪتو— نڪريو.
• **نَلُ ج نَلَ:** ذ. (سن. نَالَ). لوهه جي خالي نري— پوري نري.(پاڻيءَ لاءِ) نلي— پائيپ— پَمپ— لوهي نڙوَ— نلڪو— نالي.(صفت)ڪوڙو— بناڪي. بدمعاش—لچو. پڪو— گُرو.
— **نَلڪو ج نَلڪا:** ذ. پاڻيءَ جي لوهي نَلي— نَل.
• **نِلامُ ج نِلامَ:** ذ. عام وڪرو— نيلام— ليلام.
• **نِلاهين:** ث. گلا. نِلائين— نلائي.
— **نِلاهين ڪَرَڻُ:** گلا ڪرڻ.
• **نِلائي ج نِلائيون:** ث. گهٽتائي— گِلا (ت). بي عزتي— هتڪ عزت— بي مانائي. (سن. نر= ٻاهر). نرملتا— نجپڻ— نجائي.
• **نلجي پوڻ:** ٻاز جي ٽنگن جو ڪمزور ٿيڻ.(ٻاز نلجي پوندو).
• **نِلو ج نِلا:** ذ. صفت. سواءِ — بغير. صرف— فقط— رڳو. اڪيلو— ڏار— الڳ— نِرو. (ظرف).

• **نِلهائي ج نِلهائيون:** ث. گهٽتائي— گِلا— نِلائي.
• **نَلي ج نَليون:** ث. لوهه جي پوري سيخ— پائيپ— نَرو— برمو— ٽري— نالي— نڙاندي(لوهه جي). ننڍي ڪَسي— اڏ.(اسم خاص). تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **نِلي ج نِلتيون:** ث. صفت. گهٽ ڪيرڏيندڙ— ڍِلي.(ضد. ڀِلي).
• **نَمر:** ذ. (ف). ماڪ— پگهر— پاڻي— آلاڻ— ريجُ.
"نَمر گهرجي نينهَن جو، آهيان آئون اُريجي"(شاهه).
(ذ. صفت). پِگِل— پُسيَل— آلو.
— **نَمر ڏيڻ:** ذوتل ڪپڙن کي اِستريءَ وقت پاڻي جا سنها ڇنڊا هڻي آلو ڪرڻ. مَنُ ڏيڻ.
— **نَمناڪُ ج نَمناڪَ:** ذ. صفت. پاڻيءَ سان پريل. ڳوڙهن سان پريل (اڪيون).
— **نَمي ج نَميون:** ث. آليون— آلاڻ— پوسل يا پوساڻ— پوساڙو.
— **نمَ ج نِمون (ل):** ث. نَمَندي ڪَنڌَ.
• **نِمُ ج نِمَ:** ذ. (پرا. نِمبُو. سن. لمب. ف. پَنبُ) وڻ جو هڪ قسم— نم جو وڻ(جنهن جا پن ۽ نموريون وغيره دوا طور ڪم اچن). لم (اسم خاص). لسبيلي جي هڪ مشهور شاعر جو نالو— نمُ مڱڻهار. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **نَما:** ذ. صفت. (ف. نَمُودن= ڏيکارڻ) ڏيکاريندڙ جيئن ته: "ياد نما، قطب نما" وغيره.
• **نِمارتَ ج نِمارتون:** ث. نيت— مراد— مطلب— اِرادو— منشا— مرضي— اِڇا— خواهش— طلب.
• **نِمارتُ ج نِمارتَ(ت):** ذ. نشان— پتو. بيان— اظهار.
• **نِمازَ ج نِمازون:** ث. نمڻ. بندگي. سجده صلوات— ڌڻيءَ جي يادگيري. سجدو— صلوات.
— **نماز پڙهڻ:** صلوات ادا ڪرڻ. فرض پڙهڻ. خدا جي بندگي ڪرڻ.
— **نمازي ج نمازي:** ذ. صفت. نماز ادا ڪندڙ— نماز پڙهندڙ— عابد— مُصلي— مُتقي. پارسا— ديندار— تَقي— عارف— پرهيزگار— پاڪ— صاف. (ڪپڙا وغيره).
• **نَماشا:** ث. (سن. نَمس= نَمڻ+ساير= سانجهي) سج لهڻ وارو وقت — عصر جي مهل— نماشام— سانجهي— سَنجها. سَنڌيا— تِڪار.
— **نَماشامَ ج نَماشامون:** ث. شام يا سج لهڻ جو وقت— عصر جو وقت— سانجهي— سَنجها— شام— تِڪَر— اُلٽو— سنڌيا — منهن اونداهه.
• **نَمان نَمان(ت):** ظرف. نه ڪرڻ واري حالت— انڪار— ناڪار— جوابه

Gul Hayat Institute

– **نَمان نَمان ڪَرَڻُ:** نَ نَ ڪرڻ– انڪار ڪرڻ– ناڪار ڪرڻ– جواب ڏيڻ.

• **نِماڻو ج نِماڻا:** ذ . صفت. نِهٺو– ايماني– نِراهنڪاري– غَريبُ– مسڪين– حياءَ وارو– اِڏِيَن– مايوس– نااُميد. ويچارو– غمگين.

– **نِماڻائي ج نِماڻائيُون:** ث . نِمرتا– نهٺائي– نياز– نئڙت– هيناهين– عجز– غُربت.

– **نِماڻي ٻوٽِي ج نِماڻيُون ٻوٽيُون:** ث . ٻوٽي جو هڪ قسم– هڪ نشيدار ٻوٽو– پنگ– سائي.

• **نُماءُ ج نُماءَ:** ذ . (ف) انعامي جلسو– نمائش– ڏيک– نظارو– لقاءُ– ڏيکاءُ– ڇهڇٽو. ڏيک ويک– اڊمبرُ– ڀيڪو– ناٽُ– ناس.

– **نُمائش ج نُمائشيُون:** ث . ڏيک– صورت– شڪل– ظاهري ڏيکاءُ. ڏيکاءُ. ظهورُ– نُموداري– درشن. تماشو– مزو –لَقاءُ– نماءُ. ميڙو– ميلو.

– **نُمايان:** صفت. نمودار ٿيندڙ– ظاهر پڌرو– عيَان– کليو– علانيہ. آشڪارُ. مشهور– مامورُ– معروف. گهٽو– جهجهو.

• **نِمائڻُ:** مصدر. (سن. نَمَ= نمڻ) ڪنڌ هيٺ ڪرڻ– نِمائِڻ. (نِمائيو– نِمائيندو– نِمائيلُ).

• **نِمايا:** ذ . صفت. (ف. نمايان) چِڪاڻل– ڪشيد ڪيل.

– **نِمايا ڪرڻ:** چِڪائڻ.

• **نَمبرُ ج نَمبرَ:** ذ .تعداد– ڳاڻيٽو– شمارو. پوک لاءِ زمين جي ماپيل ايراضي.

– **نَمبرُ شُماري ج نَمبرَ شُماريُون:** ث . زمين جي سروي نمبرن جي جاچ پڙتال. تفصيل موجب آباد زمين جي نمبرن جو تپيدار وٽان آيل احوال.

• **نِمت ج نِمتَ، نِمتُون:** ذ . ث . نَمندي. هيناهين– وَتَ. نياز مندي– نياز– نئڙت– يَدسُبتِي– ٻانهن ٻَڌَ– مجتا– مجٽي. آزي– نيزاري– عاجزي. حڪم جي بجاءِ آوري.

• **نِمَرو ج نِمرا:** ذ . صفت. تندرست– چڱو ڀلو– چاڪُ– خوش باش– تنومند– صحتمند– نيڪ– پرسَنُ– هٽ سجو. (اسم خاص). ذ . مرد ماڻهوءَ جو نالو.(ث . نِمري ج نمريُون).

– **نِمرائي ج نِمرائيُون:** ث . تندرستي– چڱيلائي– صحت مندي– چاقائي– هٽ سجائي– صحت نرواني. خيريت– سلامتي.

– **نِمرو ٿي اچڻ (ڪ):** ڪاڪوس ڪرڻ.

• **نمرو:** اسم خاص. ماضيءَ جي هڪ ظالم بادشاهہ جو نالو.

• **نَمرودي ناتو:** ذ . نمرود جهڙي ظالم ۽ ڪافر سان واسطو– شيطان سان محبت.

• **نمريُو ج نمريا:** ذ . خوش– تندرست– چڱو ڀلو. نمرو.

• **نَمَستي:** ذ . (سن. نَمَ= نِمڻ) هٿ ٻڌي سلام ڪرڻ واري حالت– نياز نئڙت– سلام.

• **نمسڪار:** ث . (سن. نَمَ= نمڻ) پرنام– هندن جو سلام– آشيروادُ، آسيس – دُعا.

• **نِمَڪُ ج نِمَڪَ:** ذ . لوڻ. ڪارُ سُڳنڌُ– سواد– جَسُ– ذائقو– لذت– ڏَپُ– رَسُ– مزو– چَهرَ– ساءُ– چهرائي– لاءِ ساءُ– سلوڻائي– لطف– سُسارائي. تجلو– نورُ. روزي– ماني– ڪاڏو پيتو. پگهارَ. فتح– سوڀ. صلح– رام رس. برڪت.

– **نِمَڪ جي مارپوڻ:** ڪيتو لوڙڻ– ڪيل ڪم جو نتيجو پوڳڻ.

– **نِمَڪحَرامُ ج نِمَڪحَرامَ:** ذ . صفت. ناشڪر گذار– ناشڪرو. ڏٿيءَ جو بدخواهہ. حق ناشناسُ. بيوفا– راجدوهو– دغاباز– باغي ڪَلالُ– بي ڳڻُو– ڳڻ چور– بي قدر– احساز فراموش– اٽاسو– يارمارُ. سرڪش– محسن ڪُش.

– **نِمڪحَرامُ ھُئڻُ:** ڳڻ چور هئڻ– ڪَلالُ هئڻ– دغا بازُ هئڻ.

– **نِمَڪحرامِي جي نمڪحراميون:** ث . بي وفائي. بي ايماني– ياري ماري– ويساهہ گهاتي– ڳڻ چور– بي شڪري– ڪُلالي–(ذ . صفت) نمڪحرام– ڳڻ چور.

– **نِمڪحلالُ ج نمڪحلالَ:** ذ . صفت. حلال ڪائيندڙ. ڏٿيءَ جو طرفدارُ– ممنون– احسانمند– شڪرگذار– حق شناس– شاڪرُ– مشڪور– خيرخواهہ(مالڪ جو)– سچو– ايماندار– سچار– وفادار– هڪ دل– پروسي جهڙو– سرڙالو.

– **نِمَڪ حلال ھُئڻ:** اشراف هئڻ– ايماندار هئڻ. ٿورو ياد ڪرڻ.

– **نِمَڪ حلالِي ج نمڪ حلاليُون:** ث . سچائي– وفاداري– صداقت– اخلاص– شڪر گذاري– احسان مندي.

– **نِمڪدانُ ج نمڪدانَ:** ذ . نمڪُ يا لوڻ رکڻ جو خاص ٿانءُ. پٽائي(ث. نمڪداني ج نمڪدانيون).

– **نمڪ سازُ ج نَمڪ سازَ:** ذ . صفت. لوڻ ٺاهيندڙ يا ڪيي صاف ڪندڙ. نُونار.

– **نَمڪ ڪائڻ:** ٿوري يا احسان هيٺ اچڻ. نوڪري ڪرڻ.

• **نَمڪ سازَ:** اسم خاص. لوڻ ٺاهيندڙ– هڪ پيشي واري جو نالو.

• **نِمڪُ:** ث . ڪِن– پل– ساعت. (ذ . صفت). لاٽيرو– ٿورو

Gul Hayat Institute

نندو– لاٺو– چوٺو.

- **نِمڪٺو ج نِمڪٺا(ت)**: ذ. صفت. نڪمو– بيڪار.
- **نَمل**: ذ. (ع) ث. ماڪوڙي(اسم خاص). قرآن مجيد جي هڪ سورة جو نالو.
- **نَمند ج نَمنديو(ڪ)**: ث. هيٺاهين– لاهي. ذ. نوُد. تل.
- **نَمنلو ج نمنلاَ**: ذ. صفت. نميل– اَيڪپرو– اوکو– نشيد.
- **نَمڻُ**: مصدر. (سن. نمر= نِمڻُ) جهڪڻ– جهمڻ– نوڙڻ– نوڙت– ڪرڻ– ادب بجا آڻڻ– نئڙڻ– متو ٽيڪڻ– سلام ڪرڻ– نِمسڪار ڪرڻ– پوڄڻ– آڻ مڃڻ– پيش پوڻ. منت ڪرڻ– عاجزي ڪرڻ. ليٽڻ– لڙڻ– اهلڻ. رخ رکڻ– مائل ٿيڻ.

– **نِمي هلڻُ ۽ ڪمي ڪائڻُ**: نيازسان هلڻ ۽ خوش ٿي ڪائڻ.

- **نِمَڻُ ج نِمَڻَ**: ذ. لهندي– هيٺاهين– ترائي– نوڻ.
- **نَمودُ ج نَمودَ**: ذ. (ف). ڏيکاءُ– نُماءُ– منظر– شو– ڏيکُ– ڊانڊيس– ٺاٺ– ديکُ ويکُ– شان و شوڪت– خوبي– نشاني– علامت. ظاهر– ظهور– عيان.

– **نَمودارُ ج نمودارَ**: ذ. صفت. ڏيک وارو– ظاهر– صاف– چٽو– عيان– پڌرو– ظاهر ظهور.

– **نَمود ڪرڻُ**: ڏيک ڪرڻ– ڏيکارڻ– ظاهر ڪرڻ– پڌرو ڪرڻ.

– **نَمودارُ ٿيڻ**: ظاهر ٿيڻ– پڌرو ٿيڻ– پرگهٽ ٿيڻ– سامهون اچڻ– ٻاهر اچڻ– ظهور ٿيڻ– طلوع ٿيڻ.

– **نَموداري ج نَمودارين**: ث. ڏيکاءُ– نماءُ– لقاءُ. ڏيک– آڊمبر– ٻيڪو– ٺاٺ– ڏيک ويکُ– ٺاسُ– پرڪاش– پڌر– آگهٽ– شنيد– شهرت– مشهوري– ناموس.

- **نِمورو**: اسم خاص. تعلقي سکر ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **نِموري ج نِمورين**: ث. (پرا: نمبوليا. قمب+اَول+ايڪا) نِمر جي وڻ جو ڦر– نمولي– دوا طور ڪم ايندڙ نم جو ٻج. زيورن ۾ ڌهري وغيره جي مانگهه جي هيٺان پيل ننڍو مانگهڙو– ڌُهري يا نٿ جي سَرِ ۾ پيل ڪارڪ يا لَعلَ.
- **نَمُوزو ج نَمُوزا**: ذ. ناموس– ساراهه– نيڪي– ناماچار– ڳالهه.
- **نَمُولِي ج نَمُولِيُون**: ث. نِمر جي وڻ جو ڦَرُ– نَموري.
- **نَمُونو ج نَمُونا**: ذ. (ف. نمونه) قِسمر– جنس– آدرش– نظير– وَنڪَ– نُوع– ڀانت– ڊول– ماڊل– بوتو– مثال– تمثيل. نقشو– نقل– شڪل– قالب– سانچو– ڍانچو– ڍَڍَل. وانگر– ڏيکاءُ ڏيندڙ شيءِ.

– **نَمونُو بَدَلائِڻُ(ت)**: هڪ ڊزائين پنيان ٻي ڊزائين تي ڳنڍڻ– نقش بدلائڻ.

– **نَمُونو پِچَڻُ**: ڪپڙي وغيره جي هڪ نموني کي ڦيرائي ٻئي نموني تي ڪرڻ.

- **نَميت ج نَميتُون**: ث. چغلي هٽڻ واري حالت– چغلخوري– ٻچاپڙائي.
- **نَميقو ج نُميقا**: ذ. (ع. نميقه) حرف– اکر– خط – رُقع– نوازش نامہ.
- **نِن(ل)**: ث بيمار جي ڪنجهه– ڪُٽڪ. ننڍڙي شيءِ. ڪائي، جنهن تي چَڪُ ڦري. نَڪَ جي سِنگهه– لِرَ.
- **نِنائُون(ت)**: ذ. صفت. بنا نالي جي– نہ نالي وارو– ٻُچڙو– خراب– ڪَراهت ڏيندڙ.
- **نَنبُ ج نَنبَ(ڪ)**: ذ. نب – وَهُ يا چربيءَ کي ٻاهه تي ڪاڙهي منجهانئس ڪڍيل سٽپ. ماڪَ– گهِمَ– آلاڻ– سڪُ.
- **نِنيُو ج نِنيُو**: ذ. هڪ قسم جي ٻوٽيءَ جا پَنَ(وهنجڻ لاءِ ڪم اچن)– نيو.
- **نِنتو ج نِنتا**: ذ. (سن. نندتَ) طعنو– مهٽو– عتاب– ميار– ڏوهه – حرف نندا– گلا. چِنبَ– ملامت– تڙي(صفت). ڏِڪاريل.
- **نِندَ ج نِندُون(ل)**: ث. پچاٽي– پچاڙي– چيهه.
- **نِندُ ج نِندَ**: ذ. (سن. نندتَ) ڪميڻو– ڪڏو– نِيچ– اٺڙيو– چوڏهيو– ڪُجَتُ. شوم– ڪنجُوس. مرچوٽ– مُوذي.
- **نِندَ**: ث. گلا– نِدا.
- **نِندَتُ ج نِندَتَ**: ذ. صفت. اُهو جنهن جي گلا ٿئي. گلا ڪندڙ– گلاخور.

– **نِندَڪُ ج نِندَڪَ**: (ت)ذ. صفت. شڪايت ڪندڙ– بدنام ڪندڙ– چغل خور. گلا ڪندڙ– گِلارو– نِدا ڪندڙ– نقاد. گاريال– ڦٽڪار ڪندڙ.

- **نِندا ج نِندائُون**: ث. (سن. نِند) گلا– غيبت– شڪايت– بدگوئي– بدي– گيبت– عيب جُوئي– برائي.

– **نِندا ڪَرَڻُ**: بدگوئي ڪرڻ– گلا ڪرڻ– غِيبت ڪرڻ– چغلي هٽڻ– غمازي ڪرڻ. هُجوَ ڪرڻ.

- **نِنداپُور**: اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **نِندَر ج نِندرون (ٽ)**: ث. نِنڊ.

– **نِندرا (ت)**: ث. نِنڊ.

- **نَنڊُڪوٽُ**: اسمَ خاص. مغلين ڪان اڳائي ڪوهه پري اُتر– اُڀرندي طرف هڪ ڳوٺ جو نالو(جتي ڪنهن زماني ۾ راجا نند

راج ڪندو هو).

• نِنڌڻُ: مصدر. (سن. نِند) بدنام ڪرڻ- بدناموس ڪرڻ- گلا ڪرڻ. ڌڪارڻ- ڦِتڪار ڪرڻ- ترسڪار ڪرڻ- گاريون ڏيڻ- حقارت سان ڏسڻ- نفرت ڪرڻ. گهٽ پائڻ. تنبيهه ڪرڻ- جُٺ ڪرڻ. هيسڻ. ڳالهائڻ- لي لائڻ- بَندي رکڻ- ڪَوارڻ. طوفان اُٿارڻ. ڪلنڪ لائڻ- داغ لڳائڻ. ردي ڪرڻ. (نِنديو- نِنديندو- نِنديَل).

— نِندجي: گهٽ پائجي. ڌڪارجي- پري ڪجي.

"فَريدا ڪک به نه نندجي، ڪک به وڏي وٽ،

جي اُڏي پوي اک ۾، ته گهٽو نه ڏيئي ڏُک".

• نِندي: صفت. بدنام.

— نَندِيَلُ ج نِنديَلَ: ذ. صفت. بدنام- خوار خراب ڌڪاريل- نالائق.

— نِندو ج نِندا: گاهه جو هڪ قسم- نندو. ول جو هڪ قسم.

— نَنُڌاهُ: توهين پڌجي ويا- نِنڌا.

— نِندوري ج نِندوريون: ث. صفت. ڪمبخت- نياڳي.

نِنڊَ نِندوري لاچار ڪيس."(بيڪس).

• نَنديرو: اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• نِنڌيَرو: اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• نَنڌُ: ظرف. ڇيهه- پڇاڙي- توڙ- آخر. نَنڌ.

• نَنڌِ ج نَنڌون (ڪ): ث. نِنڌَ. پيڙهي- اصل- بنياد- اصل نَسلُ- گهراڻو- خاندان. گهر- جاءِ.

• نِنڌُ ج نِنڌَ(ڪ): ذ. صفت. نياڳو- پِنيل- بدبخت. ضدي- نِنر- هوڏي- هٺيلو.

— نَنڌَرَ: ث. ضدي- خراب.

— نِنڌو ج نِنڌا: ذ. صفت. لُچو- لُفنگُ.

— نَنڌِيَلُ ج نِنڌِيَلَ: ذ. صفت. خراب- خوار- بدنام.

• نَنڌا: مصدر. نَهڻ(= پڌڻ)مان ماضي. پڌا.= نَنڌابار= "سفر لاءِ سامان پڌ".

• نِنڌَڪُ ج نِنڌَڪَ: ذ. صفت. گلاخور. ڏکيو- ڪُهيو- ڪَمبخت- چندو(ت). ڏِڪَ مُڪَ جو ڏاڍو- نِرجو- ڏاڍو. (ڪ) بدنام.

• نَنڌو ج نَنڌا(ڪ): ذ. پيرُن جي وٽن جو وڏو گهاٽو جهڳٽو.

• نِندوڪُ ج نِندوڪَ (ڪ): ذ. گهوباٽو- ڏنڊو- نِڏوڪُ.

• نَنڌيرو: اسم خاص. تعلقي فيض گنج (خيرپور ميرس) ۾ هڪ ديهه ۽ ڳوٺ جو نالو.

• نِنڊَ ج نِنڊُون: ث. (سن. نِدرا= نِنڊَ. پرا. نِڏا). سمهڻ واري حالت- گهيرَ- نِنڊا ڪڙائي- ڳَمَ- اُونگهه. گينوارَ. فرحت- نوم- نَنڊَر- بيخبري. (پيٽ جي اندرواري) هڪ عضوي جو نالو. (ڪ).

— نِنڊا: ظرف. نِنڊان- ننڊَ ڪان- نِنڊَ جي ڪري.

— نِنڊَ اچڻ: ننڊ لڳڻ- ڳهير ٿيڻ- جهوٽا کائڻ- اکيون پورجڻ- اونگهه اچڻ- سمهڻ جي تانگهه ٿيڻ.

— نِنڊارِ ڪو ٿيڻ (ت): نِنڊَ جو اچڻ- ڪيپ چڙهڻ.

— نِنڊارو ج نِنڊارا: ذ. صفت. نِنڊ وارو- ننڊاڪو- نِنڊائتو- نِنڊاڪڙو- نِنڊرُ- ڳهيريو- مخدرُ- نِنڊَ آٽيندڙ.

— نِنڊا ڪڙو ج نِنڊا ڪڙا: ذ. صفت. ننڊا ڪِڙو- نِنڊاڪو- نِنڊارو- ننڊائتو- نِنڊر- ننڊ ڪندڙ.

— نِنڊاڪُرُ ج نِنڊاڪُرَ(ڪ): ذ. صفت. ڪچيءَ ننڊ مان اُٿاريل(ماڻهو). گهڻي وقت جو اوجاڳيل.

— نِنڊاڪِرو ج نِنڊاڪِرا: ذ. ننڊ جو تانگهائُو- جنهن کي ننڊ ايندي هجي. اکين ۾ ننڊ شروعات- ننڊ جو غلبو.

— نِنڊا ڪِڙو ج نِنڊا ڪِڙا (ڪ): ذ. ننڊ ۾ ورتل- ڳهيريل.

— نِنڊاڪِڙائي ج نِنڊاڪِڙائيُون: ننڊَ- ڳهير- ڳَمَ- اُونگهه.

— نِنڊائِتو ج نِنڊائِتا: ذ. صفت. ننڊ ڪندڙ- ننڊ ۾ پيريل- ستل- ننڊاڪڙو- ننڊارو- ننڊر.

— نِنڊائِجَڻُ: مصدر. ننڊائتو ٿيڻ- ننڊ لڳڻ- ننڊ ۾ اکيون پورجڻ- جهوٽا کائڻ- پنڪيون کائڻ- ننڊا ڪڙو ٿيڻ.

— نِنڊَ حَرام ٿيڻ: ننڊ نه اچڻ. اوجاڳو ڪرڻ.

— نِنڊَ حَرامُ ڪَرڻُ: ننڊ نه ڪرڻ ڏيڻ- جاڳائڻ- اوجاڳو ڪرائڻ.

— نِنڊَ ڏِيَڻُ: ماري وجهڻ.

— نِنڊرُ ج نِنڊِرَ: ذ. صفت. گهڻي ننڊ ڪندڙ- ننڊارو. سست- ٽوني- ڪاهل.

— نِنڊَ ڦِٽَڻُ: ننڊ نه اچڻ- ننڊ خراب ٿيڻ- ننڊ مان اُٿي پوڻ. ننڊ ۾ خلل پوڻ. بي چين ٿيڻ- بي قرار ٿيڻ- گهڻي چنتا ٿيڻ- بي آرام ٿيڻ.

— نِنڊَ ڪَشَڻُ: ڏاڍي ننڊ ڪرڻ- گهڻي ننڊ ڪرڻ.

— نِنڊَ نه اچڻ: اک نه لڳڻ- پلڪ نه چنبڻ. بي قرار ٿيڻ.

— نِنڊَ هَڻَڻُ: گينواري هڻڻ.

• نِنڊ: اسم خاص. تعلقي شاهه بندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• نِنڊارو ج نِنڊارا: ذ. صفت. ننڊ ۾ پيريل- ننڊائتو- ننڊاڪڙو.

• ننڍَ: ث. ننڍي هجڻ واري حالت- ننڍائي- ننڍپائي: جيئن ته "انڌ وٽ، منڊ وٽ، پر ننڍ وٽ." (چوٽي).

Gul Hayat Institute

— **نَنڍَيَرو ج نَنڍَيَرا:** ذ . صفت. ننڍي بر وارو(ڪپڙو وغيره)— سوڙهو— تنگ— ننڍيرو. چست.

— **نَنڍَپائِي ج نَنڍَپائِيُون:** ث. ننڍي ٿيڻ واري حالت— ننڍپائي— ننڍپيو— جواني— ڳڀروپڻ— لاساري— جواني— جوڀن— ننڍپڻ وارو زمانو.

— **نَنڍَپڻ:** ننڍي هجڻ جي حالت— ٻالاپڻ— ڇوڪراٽي وهي. جواني.

— **ننڍَ دلِيو ج نَنڍَ دلِيا:** ذ . صفت. ننڍيءَ دل وارو— تنگ دل— سوڙهه دليو. تعصبي. شوم— ڪنجوس.

— **نَنڍڙو ج نَنڍڙا:** ذ . صفت. ننڍو— ننڍيرڙو— لاٺيرو— ڇوٽو— لاٺو. لنڊو(ڪپڙو) بلڪل ننڍڙو— تمام ننڍو. ننڍي عمر جو— معصوم— ٻالڪ.

— **نَنڍَڦُڙو ج نَنڍَڦُڙا:** ذ . ننڍين ڦڙين وارو مينهن— ٻوندرن— سنهي برسات.

— **نَنڍِڪو ج نَنڍِڪا(ڪ):** ذ. ننڍو— معصوم— صغير.

— **نَنڍَ وڏائِي:** ث. گهٽ وڌائي— هيٺ مٿاهين— نابرابري— اڻ سوڌائي.

— **نَنڍيرو:** ذ. صفت. ٿورو ننڍو.

— **نَنڍيرڙو:** ذ. صفت. وڌيڪ ننڍيرو.

• **نَنڍو ج نَنڍا:** ذ. صفت. ڇوٽو— لاٺو— ٿورو— قليل— لنڊو(ڪپڙو) — تنگ— سوڙهو— ننڍي قدوارو— ڪوتاهه قد— لاٺو— منڌرو. مختصر— ٿورو— لاٺيرو. صغير. ٻندرو. هلڪو— جهيڻو— جهڪو. سهيل(ڪم)— هيٺ— گهٽ.(ث. نَنڍي ج نَنڍيون). بيماريءَ جو هڪ قسم— نَنڍي مائي.(ذ). جوان ڇوڪرو— جوان مڙس.

— **نَنڍائِي ج نَنڍائِيُون:** ث . ٿورائي— ڪمي— ڇوٽائي— لاٺائي— ڪوتاهي. ننڍپڻ— ڳڀروپڻ— جواني— جواڻي— جوڀن— لاسياري— ٻچپڻ— ڇوڪرائپ. ٻندرائي.

— **نَنڍو اُبرو ج نَنڍا اُبرا(ت):** ذ. ڪورين جو هڪ اوزار— سُٽ جي ڦورن ناهڻ جو اوزار.

— **ننڍو ٿيڻ:** گهٽ ٿيڻ— مانُ گهٽجڻ.

— **ننڍو نيٽو ج نَنڍا نيٽا:** ذ. صفت. ننڍي عمر جو ننڍو— جوان— مڙس.(ت. ننڍي نيٽي ج ننڍيون نيٽيون).

— **نَنڍيپائِي ج نَنڍيپائِيُون:** ث. عمر جي پهرين منزل— ٻالاپڻ— ننڍي هئڻ واري حالت— ننڍپڻ— ٻچپڻ. ڳڀرو پڻ— جواني.

— **نَنڍيرڙو ج ننڍيرڙا:** ذ. صفت. ٿورو ننڍو— البت گهٽ— ڇوٽو— لاٺيرو. ننڍي عمر جو.

— **نَنڍيرو ج ننڍيرا:** ذ . صفت. البت ننڍو— ٿورو ڇوٽو— لنڊو (ڪپڙو)— تنگ سوڙهو.

— **نَنڍي ج نَنڍيُون:** ث . "ننڍو" جو مؤنث— ننڍي— ٿوري.

— **نَنڍي پوش (ت):** هن دور وارا ننڍا ٻار— هاٿوڪو تور. هاٿوڪي ٻوچ .

— **نَنڍي چَڪري:** ث . وڏي چڪر ڦيرائڻ لاءِ نار جو هڪ عضوو.

— **نَنڍي عام پيچ اُپت:** ث . اهو ننڍي ۾ ننڍو عدد جنهن کي سنڌس جزن سان ونڊي سگهجي.

— **نَنڍي مائي:** ث . بيماريءَ جو هڪ قسم— اُرڙي— اُوري— اُورڙي— ننڍي ماتا.

• **نَنڍي نوٽي ج ننڍيون نوٽيون(ت):** ث . ننڍي عمر جي ڇوڪري— نوجوان عورت— ننڍي نيٽي.

— **نَنڍي هوندي:** ظرف. ننڍپڻ ۾— ٻالاپڻ ۾.

• **نَنڍو شهر:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نَنڍي ڍوري:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ننڪو ج ننڪا(ڪ):** ذ . صفت. ننڍو— ننڍڙو. (ث . نُنڪي ج نُنڪيون).

• **ننگُ ج ننگَ:** ذ . (ف) حياءُ— شرم— غيرت— لاڄ— پَرم. عزت— آبرو— مان— شان "الله تي ننگ آهي"(چوڻي). ڪاريت— لڄ— پت— ناموس— لحاظ— جميعت— عيب— ڪلنڪ— رسوائي— ذلت— بدنامي. ريت— رسم. لاڳاپو— واسطو— اهو جنهن جي ننگ جو بچاءُ ڪرڻ ضروري هجي— گهر جون زالون. مت مائٽ. تعلق. عزازت— مائٽي. زال— مڱ ("هي منهنجو ننگ آهي.")توبه— جانو. عاجزي— منٿ. پڇتاءُ. عدد— تعداد. (سن. نگهه) وڙ. داڳينو "هڪ ننگ يا ٻه ننگ)" وڙ— لائق. (ڪ). (سن. نگ< نگهه= پهاڙ (نه= نه+گر= هلڻ)+ پَو= پيدا ٿيڻ جي جاءِ) جبل مان پيدا ٿيندڙ شيءِ. قيمتي پٿر. زيور. عاج جي ڳيٽي. منڊيءَ جو ٽڪو— پٿرو— ٻڙو— هيرو— ٽڪ— جڙاءُ جو نگر(صفت). (سن. نگن) اگهاڙو— ننگو. صاف— چٽو.

— **ننگ اُجارڻ:** ننگ سچائي ڪم ڪرڻ— جهوني رشتي کي مان ڏيڻ. "ننگ پريا ننگ نيٺ اُجارج."(مصري شاهه).

— **ننگائي ج نَنگائيون:** ث . عزت يا مان ڏيڻ واري حالت.

— **ننگائتو ج ننگائتا:** ذ . صفت. ننگ يا وڙ ڪرڻ وارو— ننگي— ننگ ڪندڙ— وڙائتو عزت وارو— مان وارو— شانائتو— معزز— لائق. "فلاڻو ماڻهو ننگائتو وڙائتو آهي"(جملو). (ث). (ننگائتي ج ننگائتيون).

— **نَنگائي ج ننگائي:** ذ . صفت. ننگ وارو. ننگ جي پرواهه رکندڙ.

— **نَنگُ پَرڻُ:** راڄ رسم موجب مقرر پئسا ڏيڻ— ڳهور ڏيڻ. وڙ ڪرڻ. پنهنجو حصو ڏيڻ.

Gul Hayat Institute

– **نَنگَ پريو ج ننگ پريا:** ذ . صفت. پاڻ پَلائيندڙ. وڙائتو. قربائتو. ڳٽوارو.

– **نَنگ پري ج ننگ پريون:** ث . صفت. پاڻ پَلائيندڙ– پسوڙي– وڙائتي .
"نبي سرَ جون نار ڪنيون ٿيون ننگ پريون ڪن نات"(سانوڻ).

– **نَنگپالُ ج نَنگپالَ:** ذ . صفت. ننگ رکندڙ– لڄ پال– عزت بچائيندڙ– ڍڪٺهار. سار سنڀال لهندڙ. (اسم خاص). الله تعاليٰ جي هڪ صفت جو نالو.

– **نَنگ پالڻُ:** زال سنڀالڻ– سُکي رکڻ– عيال پالڻ– سار سنڀال لهڻ.

– **نَنگ پرورُ:** ذ . صفت. مٽن مائٽن جي سنڀال ڪندڙ.

– **نَنگ پَرَوَري:** ث . ننگ پرور جو ڪم.

– **نَنگ پوڻُ:** ننگ(عزازت، مائٽي، نياڻين) جو خيال پوڻ– ڳالهه مڃڻ. لڄ اچڻ– حيا پوڻ.

– **نَنگ چَٽ:** ذ . صفت. ننگ ناموس، عزت، شرم مان نڪتل.

– **نَنگدارُ ج نَنگدارَ:** ذ . صفت. لڄ پت وارو– لڄ ڍڪيندڙ– ڍڪٺهار. (اصطلاح) ڌڻي تعاليٰ.

– **نَنگ ڏَڙنگ:** ذ . صفت. بي حيا– نرلجو. اُگهاڙو.

– **نَنگ نامُوسُ:** ث . عزت. شرم. لڄ پت.

– **نَنگ نباهي ڏيڻُ:** امانت سلامتيءَ سان پهچائڻ.

– **نَنگئُون نِڪرڻُ:** عزازت جو رشتو ترڪ ڪرڻ– عزازت ۽ شراڪت جي ريتن رسمن جي برخلاف وڃڻ.
"ننگئون نکري نسنگ،
نانگو ٿيڻ نِروار مُشڪل آ"
(پير حسن بخش).

– **نَنگي ج نَنگيون:** ذ . صفت لڄ بچائڻ وارو– ننگ ڪٺندڙ– حَياءَ دار.
"ننگي پاڙج ننگ، مهٽي هاب مَتان ڪرين."
وَڙُ ڪندڙ– لائق ڪندڙ.(ڪ).

• **نَنگَرُ ج نَنگرَ:** ذ . (سن. نگَرَ) بستي– راڄڌاني– گهاٽي آبادي. وڏو شاهي شهر"نگر ٺٽو". لنگر– خيراتي کاڌو. لنگر. جهازن بهارڻ لاءِ هڪ وڏو لوهي چنبو.(اسم خاص). مرد ماڻهوءَ جو نالو.

• **ننگر ٺٽو:** ذ . وڏو شاهي شهر. ٺٽو.

• **نَنگَرپارڪَرُ:** اسم خاص. تعلقي ننگرپارڪر ۾ هڪ ديهه ۽ شهر جو نالو.

• **ننگرُ سانگي:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نَنگرَ ڪيٽ:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نَنگَرَ موڪَ ج نَنگَرَ موڪُون:** ث . هڪ قسم جي گاهه جي خوشبوءِ دار پاڙ.

• **نَنگرو ج نَنگرا:** ذ . هڪ قسم جي ڳاڙهي ماڪوڙي. ماڪوڙيءَ جو ٻرڙ. ماڪوڙين جي قطار.(ل). مڇيءَ جو هڪ قسم. جهامرو.

• **نَنگرُ هڪڙو:** اسم خاص. تعلقي قمبر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نَنگري ج نَنگريُون (ڪ):** ث . سمنڊ ۾ مڇيءَ جي شڪار جو اصطلاح (ٻاري) ۽ (ٻڙد)جي مثل گهڙيل نهيل ٻڙد ڪاڳرو(مڻ يا ٽيهه سير) پڙ(جنهن ۾ ٿنگ، هڪ وچ ۾ قلعو(ڪلو) ۽ ٻيو پاسي سان جنهن ۾ رسو ننگري اُڇلبي ته تر ۾ ويندي ۽ قلعو (ڪلو) زمين ۾ کپي ويندو ۽ رڇ کي جهلي بيهندو. ننگريون سياري ۾ مهاڻا سيءَ سبب ڪم آڻين جو رڇ بيهاري پاڻ هليا وڃن).

• **نَنگريجا:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽ ڏيجي (خيرپور ميرس) ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نَنگڙَڻُ(ٿ):** مصدر. هيٺ ٿيڻ.

– **نِنگڙائي ج نِنگڙائيُون (ٿ):** ث . هيٺاهين– نئڙائي. نوڙائي– تُوڙائي.

– **ننگڙايو(ٿ):** نمايو– هيٺ ڪيو.

• **نَنگو ج نَنگا:** ذ . صفت.(سن. نگن= اگهاڙو) بنا ڪپڙن جي– بنا ڍڪَ– لورو– اُگهاڙو– نانگو– عريان– ڪليل– صاف صاف . خالي.(ث. نَنگي ج نَنگيُون).

– **نَنگائي ج نَنگائيُون:** ث . اُگهاڙ– اگهاڙپ– اوگهڙ– ننگاڻ. بي شرمائي– بي لڄائي– بي حيائي.

– **نَنگو ٿي بيهڻُ:** اُگهاڙو ٿي بيهڻ. بي شرم ٿيڻ– بي حيا ٿيڻ.

– **نَنگي ج نَنگيُون:** ث . صفت. اُگهاڙي . بي شرمي. لڄپال.

• **نِنگهر ج نِنگهُون:** ث . (سن. نر+ گَر = ملڻ). ان وغيره چڙهڻ لاءِ زمين ۾ ڪتل پٿر جي اُکري– ڪوٽيل پڪو ڏرڙ. سنهڙو سوراخ– باريڪ ٽونگڙو. (ت). ٿانءَ نه هئڻ جي حالت ۾ ڪپڙي جي پلاند ۾ اٽي ڳوهڻ واري حالت– ماني پچائڻ جو هڪ نمونو– ٺڪي يا دانگي نه هجڻ جي حالت ۾ تاندن تي ماني سيڪڻ واري حالت.(ڪ).

• **نِنگهُوسارُ ج نِنگهُوسارَ:** ذ . صفت.(سن نِرگهات= ناس). سڄو ٿي ويل. چَٽ– فنا– برباد– تباهه– ٿِناپل– گم ڪيل– نابود– ويران.

• **نِنگهُوسارُ ج نِنگهُوسارَ:** ذ . صفت. (سن. نِرگهات= ناس). سڄوئي ويل. چَٽ – فنا– برباد– تباهه– ٿِناپل– گم ڪيل– نابود– ويران.

Gul Hayat Institute

- **نِنگائِڻُ(ت):** مصدر. اُسرائڻ. ظاهر ڪرڻ. (ننگائيو- ننگائيندو- ننگائيل).
- **نِنَڻُ:** مصدر. (سن. نِناد= آواز ڪرڻ) ننهڻ- رُئڻ- پٽڻ- رڙڻ- روئڻ. رڙيون ڪرڻ- دانهون ڪرڻ- جهجڻ- چنگهڻ- ڳوڙها ڳاڙڻ- لڙڪ وهائڻ- هنجون هارڻ(نِنيو- نِندو- نِنيل).(ذ. اسم). وڻ جو هڪ قسم- پارس پپر- نِنڻ جو ڏينو. (اسم خاص). هڪ پارجو نالو.
- **نَنو ج نَنا:** ذ. 'نہ' اکر ڪجهه بہ نہ. ناڪار- انڪار- نابري- ناڪارو- جواب- عدول. (صفت).
— **نَنُوا اڪروارڻ:** صاف انڪار ڪرڻ- صفا نابري وارڻ- جواب ڏيڻ.
- **نَنو ج نَنا (ڪ):** ذ. صفت. نيڍڙو- نُنڪو. (ت. تنِي ج تنِيُون).
— **نِنواڻ(ت):** ث. هيٺاهين- نوڙ- ڍِنِي.
- **نِنوائِڻُ:** مصدر. (سن. نَمر= نَمڻ). نمائڻ- جهڪائڻ- نئڙائڻ. هيٺ ڪرڻ- گهٽ ڪرڻ- هٽ پچڻ- شرمندو ڪرڻ- (مان) گهٽائڻ. متو تيڪائڻ- ڪنڌ هيٺ ڪرائڻ. نماڻو ڪرائڻ- حقير يا غريب ڪرڻ. (نِنوائيو- نِنوائيندو- نِنوائيل).
— **نِنوائي ڏيڻ:** نمائي ڏيڻ- هيٺ ڪري ڏيڻ.
- **نِنهائين ج نِنهائِيُون:** ث. ٽانون پچائڻ جي ڪوري- نهائين- آوي. (سن. ناپ= ڏن). دن ڪان هيٺ پيٽ جو حصو- مثانه.
- **نَنهڙو ج نَنهڙا(ت):** ذ. چٽن ڪيڻ لاءِ لوهہ جي اوزار جو هڪ قسم.
- **نَنهہ(ت):** ظرف. ناڪار- انڪار- نہ.
— **نَنهہ ڪرڻ:** انڪار ڪرڻ- ناڪار ڪرڻ- نہ ڪرڻ- جواب ڏيڻ.
— **نَنهہ منع ڪرڻ(ت):** نہ مڃڻ- نہ قبول ڪرڻ- انڪار ڪرڻ.
— **نَنهہ مُڪر ٿيڻ:** نہ مڃڻ- قبول نہ ڪرڻ.
- **نُنهہ ج نُنهُون، نُنهُرون:** ث. پُٽ جي زال.
- **نُنهَن ج نُنهَن:** ذ. (سن. نَک). هٿن پيرن جي آڱرين جي چوٽين مٿان سخت ڪل- ناخون- سوند.
— **نُنهَن اَڱرُ:** ذ. ننهن جي ويجهو آڱر جو سڄي ۽ پچي پوڻ- آڱر ويڙهہ- نُنهنڙ. جهامرو.
— **نُنهن اَٽڪڻُ:** دشمن کي وجهہ ڏيڻ. واسطو پوڻ- پلاند اٽڪڻ.
— **نُنهَن تي نانگ نَچائِڻُ:** تڪليف ڏيڻ.
— **نُنهَن تي نَچائِڻُ:** تڪليف ڏيڻ.
— **نُنهَن تي نَچڻُ:** پنهنجي مرضيءَ موجب هلڻ. ڏاڍو ڪاوڙجڻ.
- **نُنهَڙو ج نُنهَڙا:** ذ. آڱرين جي زيور جو هڪ قسم.
- **نُنهَن چڙهہ (ت):** ث. سوڙهي جُتي.
— **نُنهَن چوٽي لَرَڻُ:** بيحد خوش ٿيڻ- ازحد خوش ٿيڻ.
— **نُنهَن چوٽي ڏڪڻُ:** سڄو بت ڏڪڻ- ڏپ وٺڻ- ڏِجڻ- سِيءُ وٺڻ.
— **نُنهَن ڏيَڻ:** ملهہ وڙهڻ وقت ٻئي ملهہ پيٽ وٽ آڱوٺو ڏيئي تنگ ڪرڻ.
— **نُنهَن سوسِڙائِي:** ث. پوري پني هئڻ واري حالت- شير گرم جي حالت- نہ گرم نہ ٿڌي هئڻ واري حالت. ٿڌائي - بيپرواهي.
— **نُنهَن سوسِڙو:** ذ. ٿورو ڪوسو- پورو پُنو- نہ گرم نہ ٿڌو- سهندو- شير گرم. ٿڌو- بيپرواهہ.
— **نُنهَن سُٽُنسو:** ذ. نُنهَنُ سوسِڙو- ٿورو ڪوسو.
— **نُنهن سِي ٽيڻ لَرَڻُ:** گهڻو خوش ٿيڻ- بيحد خوش ٿيڻ.
— **نَنُهَد ڪاروهئڻ:** پاڻيهي پاڻ کي نالائق ثابت ڪرڻ.
— **نُنهَن ڪان چوٽي تائين باهہ لَڳڻُ:** گهڻو ڪاوڙجڻ- يڪدم گرم ٿيڻ- ڪنهن ڳالهہ تان هڪدم بخيلي وٺي وڃڻ.
— **نُنهن ڪان ملس جدا ٿيڻ:** پيارن ڪان وڇڙڻ- دل گهرين ڪان جدا ٿيڻ.
— **نُنهَن لاهڻُ:** نُنهَن جا وڌيل چلر ڪپي پورا ڪرڻ.
— **نُنهَن نَچِٽُو ج نُنهَن نَچِٽا:** ذ. جلدي چڙندڙ- ڏاڍو چيڙاڪ. نچندڙ(ث. ننهن نَچِٽِي ج ننهن نَچِٽيون).
— **نُنهَن نُور(ڪ):** ننهن جو ڪڙهڻ يا پچڻ- ننهن ۾ ڏک لڳڻ يا زخم ٿيڻ.
- **نَنهَندَڻُ:** مصدر. نهن سان ايذائڻ. رهندڻ- رهندون پائڻ- رهڙڻ- ڪرڙڻ- کَنَڻ (ننهن سان). نَنهَدو پائڻ. (ننهنديو- نهندبيندو- ننهدبيل).
— **نَنهَندُ ج نَنهَندَ:** ذ. نَنهَندو- رهند- رهڙ- رانبوٽو- رهڙ واري حالت.
— **نَنهَند اٽڪائڻ(ت):** ٿورو حصو ڳنڍڻ. زور سان حصو ڳنڍڻ.
— **نَنهَندَ ڏيڻ:** آڱر جي ننهن ساڻ ڪل وغيره چيرڻ.
— **نَنهَنوَرِ ج نَنهَنوَرِيُون:** ث. گول سوراخ واري ڪاٺي(جنهن جي چڪر ۾ وڌل مَنِي جي چوٽي اٽڪائبي آهي). گهٽن ڊين ۽ لاهن واري پيل زمين.
— **نَنهِنوَرِيُون ڦيرائڻ:** مٿي تي سخت ڌڪ لڳڻ يا هٽڻ- مدهوشي واري حالت ٿيڻ.
- **نِنَهِڻُ(ل):** مصدر. نِنَڻُ- روئڻ- رڙيون ڪرڻ- دانهون ڪرڻ- هَنجُون هارڻ- لُڙڪ وهائڻ. (نِنِهيو- نِنِهَندو- نِنِهِيَلُ).
- **نَنهو ج نَنها:** ذ. گهند وڄائڻ لاءِ ڏاتو جي ٿالهي- گهڙيال.
- **نَنهُون:** ذ. جَندي جي اوزار جو هڪ قسم- سُنبو.

Gul Hayat Institute

• **نَنڻَن:** ذ. (سن. ندي) نديءَ جي وهڻ سان گڏ ٿيل مِٽي– ريٽ.
• **نَنڻِن:** ث. (سن. ندي) مينهن وسڻ بعد جابلو وهڪرو(جو نديءَ وانگر وهي).
• **نَنڻُون:** بذ. صفت. نائون.
• **نَنِي ج نَنِيُون:** ث. ننڍي ٻارجي ٽني– ٽلي– پيلي.
• **نِٽَانَ ج نِٽَانون:** ث. هڪ ٻئي سان سڱ ڪرڻ واري مائٽي ۾ هڪ 'ٽان' ٻي 'سيڻ'. گهوٽ جي ڀيڻ.
• **نِٽَنِ ج نِٽَنُون:** ث. مڙس جي ڀيڻ– نِٽَانَ.
• **نِٽِندَ ج نِٽِندُون (ت):** ث. مڙس جي ڀيڻ– نِٽان.
• **نَوُ:** ذ. صفت. (ف. نو) نئون– تازو– ڪورو– صاف.
– **نَوُآباد ج نَوُآبادَ:** ذ. صفت. نئون آباد ڪيل(ڳهر، شهر)– تازو آباد ٿيل. تعلقي سنجهوري ۾ ديهه ۽ شهرجو نالو.
– **نَوُ آموزُ ج نَوُ آموزَ:** ذ. صفت.(ف) نئين طرح سکندڙ– نولُ– نولو– سيکڙاٽُ– الڙُ– ڪچو– نا آزمودگار.
– **نَوُآميزَ ج نَوُآميزَ:** ذ. صفت. نئون. سِکيلُ– مُبتدي.
– **نَوينوُ ج نَوُ بنا:** ذ. صفت. (ف). تازه به تازه– ترت جو– هاڻي جو– نئن– تازو. تازو توانو– خوش آبُ– بلڪل خوش– سرسبز– تندرست– باجميعت– خوش– نيڪُ– سدا آبادُ.
– **نَوبهارُ:** (ف) صفت. خوش.
– **نوجوان ج نوجوانَ:** ذ. جوانيءَ جي ڦوهه ۾ چوکر. نئين عمر وارو– نَوُخيز– لاسريات.
– **نَوجَواني ج نَوجوانيُون:** ث. حياتيءَ جو شروعاتي جوين– جوانيءَ جي ڦوهه. شباب– بلوغت– عالم شبابُ– لطفي زندگيءَ جو مُنڍُ– جوانيءَ جي ڦوهه.
– **نَوخيزُ ج نوخيزَ:** ذ. صفت.(ف). نئون اُٿيل– نئون اُسريل– نوجوان.
– **نَوُروزُ:** ذ. (ف). نئون ڏينهن– سال جو پهريون ڏينهن– خوشيءَ جو وڏو ڏينهن.
– **نَوُمُريدُ ج نَومريدَ:** ذ. صفت. تازو يا نئون (ٿيل)– مريد– نوئي.
– **نَو مُسلمُ:** ذ. صفت. تازو مسلمان ٿيل– نئون مسلمان.
– **نَو نهالُ:** ذ. صفت. نوجوان. تازو نڪتل وڻ.
– **نَو ورني ج نَو ورنيون:** ذ. صفت. نئين ور واري– نئين پرڻيل– تازي شادي ڪيل– نئين ڪنوار.
– **نَو هولڙو ج نَو هولڙا(ت):** ذ. صفت. نئون– پهريون– مُنڍ وارو– شروعاتي.
• **نَوَ:** صفت. هڪ عدد– ڳاڻيٽي جو هڪ انگ(٩). هڪ گهٽ ڏهه– هڪ ۽ اٺ.
– **نَوَ اِنچو ڪاربُ:** ذ. نو انچ ڊيگهه. ساڍا چار انچ ويڪر ۽ ٽي انچ ٿولهه وارو سرن ٺاهڻ جو ڪاربُ يا سانچو. (ان مان ٺهيل سرون ريلوي ڪاتي جي مورين ۽ پليٽ فارم جي فرش ۾ لڳن).
– **نَوَتڻُ:** ث. راند جو هڪ قسم– جيڪا ٻه ڄڻا ويٺي کيڏن– نون(٩) سارين واري راند. نَوَ ڪٽي– قطار.
– **نَو رتن:** ذ. نَو(نو) جواهر– نون قسمن جا جواهر يا هيرا: جيئن ته (١– هيرو ٢– پنو ٣– نيلمُ ٤– لهسٽيون ٥– لعل ٦– گوهر ٧– مرجان ٨– زمرد ٩– فيروزو). نوَ عقلمند– (نون) عقلمندن جي مجلس: جيئن ته "اڪبر بادشاهه جا نَوَ رتن". (١– ابو الفضل ٢– فيضي ٣– ڪوڪلتاش ٤– حڪيم همام ٥– حڪيم ابوالفتي ٦– ويرمل ٧– توڏرمل ٨– بهرام خان ٩– راجا مانسنگ).
– **نَوَ ڪُندِن:** ذ. نَوَنُ ڪندن واري شڪل.
– **نَوَ ڳرهي:** ث. نئون ڳرهي. ننڍن ڳهرن جي پوڄا. هندن ۾ شادي کان اڳ نون ڳرهن جي پوڄا ڪرڻ.
– **نَوَ لکو ج نَو لکا:** ذ. نَون (٩) لکن جي قيمت وارو: جيئن ته "نَولکو هار".
– **نوَ نديون ٿيڻ:** گهڻو فائدو ٿيڻ– گهڻو نفعو ٿيڻ.
– **نَوَ نديون ڪري ڏيڻ(ت):** گهڻو مال ملڪيت ڏيڻ– ڏئي ڇڏڻ.
– **نَوا:** ث. (ف). مطلق آواز. سامان– اسبابُ. فوج. پوئو. نذرانو– پيشڪش– موافقت– خوراڪ. غذا. ٻَڌي– سمجهه– عقل– سُڌ– فهم– مَت– شعور.
• **نَوابُ ج نَوابَ:** ذ. (ع. نائب جو جمع). قائم مقام– نائب– نائب السلطان. صوبيدار– صوبو– حاڪم– سردار. عامل– ناظم– فرمان روا. امير– رئيس. عزت جو لقب (اسم خاص). مرد ماڻهوءَ جو نالو.
– **نَوابي ج نَوابيُون:** ث. نظامت– بادشاهي– حڪمراني– فرمانروائي – حڪومت– رياست– اميري– دولت مندي. فضول خرچي – بدنظمي. ريشمي ڪپڙي جو هڪ قسم. (ذ. صفت). نوابن جي نوابن واري.
– **نَوابي ٺٺُ ج نَوابي ٺٺَ:** ذ. اميرائو ٺٺُ– رئيساڻو سازو سامان. طمطراق.
• **نَوابُ دوستُ عَلي:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **نَوابُ ڪَلهوڙو:** اسم خاص. تعلقي وارهه ۾ هڪ ديهه جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **نَواحَ:** ذ. طرف. پاسو.

• **نَوارَ ج نَوارُون:** ث. (ف). کٽَ وغيره واڻڻ لاءِ ڪپڙي وانگر سُٽ جي اُٽيل پٽي- نَوارُ.

• **نوارَڻُ:** مصدر. (سن. وارڻ) بند ڪرڻ. منع ڪرڻ. روڪڻ- جهلڻ- پَلڻ- باز رکڻ- ٽارڻ- هٽائڻ- نِوڙت ڪرڻ. (درد يا سُور وغيره) لاهڻ- دفع ڪرڻ- ريٽڻ. (جي) بدران رکڻ. رد ڪرڻ- منسوخ ڪرڻ. صاف ڪرڻ- صفا ڪرڻ. (نِواريو- نِوارِيندو- نِواريل).

• **نَوارُ ج نَوارُون:** ث. (ف. نوار) سُٽ جو اُٽيل پٽو- ڪٽَ يا پلنگ واڻڻ لاءِ سوٽي پٽو- نَوارَ.

– **نَوارُ بافُ ج نَوارُ بافَ:** ذ. صفت. نوارُ ناهيندڙ- نوارُ اُڻندڙ – ڪوري.

• **نَوارو ج نَوارا:** ذ. جنگي جهازن جو ميڙ- آرماڙ. ٻيڙين جو دَسُ. ٻيڙيءَ جو هڪ قسم. هجوم- ميڙ. (ت). لوڙهي ۾ نه ماپندڙ مال- بي شمار- گهڻو. (ڪ). روشن تارو جو پرڀات جو اُڀري. سهڻو چٽو تارو.

"نوارُو تنهن نرمل ڪي، پُوجي تو پرڀات"(ڪبير شاهه).

• **نَوازَ ج نَوازَ:** ذ. صفت. (ف). نوازيندڙ- نواز ڪندڙ- نوازيل- سرفراز ساڻيندڙ- سنڀاليندڙ- مهربان: جيئن: "غريب نواز" وغيره.

• **نَوازِشَ ج نَوازِشُون:** ث. (ف). بخشش- عنايت- مهرباني- لُطف- ڪرم- دَيا- رحم- شفقت- مُروّت- ڪرپا- پلائي- عطيه. رعايت- لحاظ.

– **نَوازِش ڪَرَڻُ:** عنايت ڪرڻ- مهرباني ڪرڻ. مدد ڪرڻ- معاونت ڪرڻ- پرورش ڪرڻ- پالنا ڪرڻ.

– **نَوازِشَ نامو ج نَوازِشَ ناما:** ذ. مهرباني يا پلائيءَ وارو خط- احسان مندي جي چٺي- شفقت نامو.

– **نَوازَڻُ:** مصدر. (ف. نوازيدن) انعام ڏيڻ. فائدو ڏيڻ- بخشڻ- نذرانو ڏيڻ- تحفو ڏيڻ- ذات ڏيڻ- بخشش ڪرڻ. مدد ڪرڻ – حمايت ڪرڻ- هٿ رکڻ- پالڻ- پرورش ڪرڻ- نوازش ڪرڻ. ورسائڻ- نهال ڪرڻ. سرفراز ڪرڻ- اوُچ تي رسائڻ- سرُ بلند ڪرڻ- چوٽ چاڙهڻ- عزت بخشڻ- مالا مال ڪرڻ – مهرباني ڪرڻ- ٿورو ڪرڻ- احسان ڪرڻ- لائق ڪرڻ. (نوازيو- نوازيندو- نوازيَلُ).

– **نَوازَ ج نَوازُون:** ث. نوازش- مهرباني- احسان ٿورو- لائق- وڙُ- ان گره- پَلائي- دَيا- رَحم.

– **نَوازِيَلُ:** ذ. صفت. جنهن تي نوازش ٿئي.

• **نَوازيو:** اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نِواسُ ج نِواسَ:** ذ. (سن. نواسَن= رهڻ جي جاءِ). مڪان- رهاشت- حويلي- سڪونت گاهه- نبيرو- فيصلو.(ت).

– **نَواسِي:** صفت. رهندڙ- رهاڪو.

• **نَواسو ج نَواسا:** ذ.(ف. نواسه) ڌيءَ جو پٽ- ڏهٽو- نواسه. پوٽو.

• **نَواسِيرُ ج نَواسِيرَ:** ذ. بيماريءَ جو هڪ قسم- بواسير جو هڪ قسم- پڪِنَدرُ- گديا- ناسُور.

• **نِوالو ج نِوالا:** ذ. (ف. نِوالَه) گره- گِٽو- لقمو- گِراهه- گِٽي- ماني- پوچڻ- ڪانو.

• **نَوانوي:** ذ. صفت. سؤ مان هڪ انگ گهٽ وارو عدد(٩٩)- وَڏا نَوي.

• **نَواڻ:** ث. نَئين هئڻ واري حالت- نئين شيءِ يا ڳالهه- جدت. (ضد. پُراڻ).

• **نَوائو ج نَوائا:** نَواڻ- نَوائي- تازگي. حُدوثُ- نئي شيءِ.(ذ. صفت). نئون- تازو. دم پريل- سَهڪيءَ ۾. سانتيڪو- مانو. صاف- ڦُڪرو.

• **نَواوَ(ت):** ذ. فرصت- واندڪائي- فرجو- خلاصگي- نويڪلائي.

• **نِوائڻُ:** مصدر. (سن. نَمر= نمڻ) نمائڻ- جهڪائڻ- لاڙڻ- هيٺ ڪرڻ- نِٽرائڻ. نوائڻ. قبولُ ڪرائڻ. متو ٽيڪائڻ. مطيع ڪرڻ. نياز ڪرائڻ- سلام ڪرڻ. گهٽ ڪرڻ- بي عزتو ڪرڻ- بي مانو ڪرڻ- بدنام ڪرڻ. بيمار ڪي وهنجارڻ.

• **نَوائِي ج نَوائِيُون:** ث. پسگردائي- ويجهڙائي(ل). نئين شيءِ جي حالت- ڪورائي. تازائي.

• **نِوائِي ج نِوائِيُون:** ث. وائي نه هئڻ واري حالت- ماٺ- چپ- چُپاتُ- خاموشي- سُنسان- سُڃ- سانت- صبر. مهاڻن جي اصطلاح ۾ "واءُ" بند ٿيڻ. صاف صفائي- ڦڪرائي- چٽائي. "مينهن بعد اج نِوائي ٿي آهي."گهُٽ- ڪاڙهو.

• **نِوائي:** ث. صفت. نمندڙ رات. (چپ چپات وارو سمان).

• **نَوايڻُ:** مصدر. (سن. نَمر= نمڻ) تسليم ڪرڻ- سلام ڪرڻ. هيناهين وٺڻ- نياز ڪرڻ- نِٽرت ڪرڻ.

• **نوبُ ج نوبُون (ت):** ث. لاباري پوڻ يا فصل ڪاٽجڻ واري حالت- لابارو- لوبُ.

• **نوبَتَ ج نوبَتُون:** ث. (ع. نوبَ= ويجهو هجڻ) وارو- گهمرو – وارو- مقرر وقت – ڦيرو- چڪر- گهيرو- وَرُ. حال- دشا.

Gul Hayat Institute

درجو. وڏو نغارو– پيڙ– نقاره– ڏونس. نغاري جي وڄت جو هڪ قسم– واڄو– ڏمامو– طبل. دهلن وغيره جي وڄڻ جي حالت. مصيبت. خيمون. حالت– ڪيفيت. درجو– عالم. طور– گَتِ. غير آباد زمين جو محصول.

– **نَوبَتَ اچڻ:** وارو اچڻ– مهل اچڻ– پيٽي تي اچڻ.

– **نوبَت به نوبَت :** واري وٽيءَ سان.

– **نوبَت خانو ج نَوبَت خانا:** ذ . نغارچي خانو.

– **نوبَتَ رَسڻ :** وارو اچڻ– گهمرو اچڻ.

– **نوبَتَ وڄائڻ:** نغارو وڄائڻ– نقاره وڄائڻ.

– **نوبَتَ وڄڻ:** نغارو وڄڻ– نقارو يا واڄو وڄڻ.

– **نوبَتِي ج نوبَتِي:** ذ . صفت. نغارو وڄائڻ وارو– نقارو وڄائيندڙ. پاسبان– چوڪيدار. وڏو خيمو يا تنبو. آبادي ڪان رهيل زمين.

• **نَوتَ ج نِوتَون:** ث . (سن. نَمر = نمڻ) هيٺاهين– نِيٺڙت– نهٺائي– نياز– نمرتا– غربت– عِجزُ. تواضع.

• **نوتاڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **نوتڪاڻي:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **نوتيرهي:** ث . ڏاري راند جو هڪ قسم.(٩ ۽ ١٣ نسبت ۾ آمهان سامهان پاسن واري ڪوه ٻڌڻ جي سِرَ جو هڪ قسم (ٿ).

• **نوتاڻي:** اسم خاص. بگٽي بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

– **نوٿَرُ ج نوٿَرا(ت):** ذ . آگوٺي جو سَنڌ.

• **نوٽُ ج نوٽَ:** ذ . سرڪاري ڪاغذي سڪو. هنڊي– پرامزري نوٽ. رمارڪ– تشريح.

• **نوٽ بُڪُ ج نوٽ بُڪَ:** ذ . نوٽ ڪرڻ يا يادداشت وغيره لکڻ جو ننڍو ڪتاب– ڪاپي– ڪتابچو– بندي– چوپڙي.

– **نوٽُ ڪرڻ:** يادداشت ۾ لکڻ– لکي ڇڏڻ. ياد ڪري ڇڏڻ.

• **نوٽَڻ ج نوٽَڻيون:** ث. راند جو هڪ قسم. نون سارين واري راند.

• **نوٽيرُ(ٿ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **نوٽِيسُ ج نوٽِيسَ:** ذ . (انگ– Notice).ڪنهن به ڳالهه جي چتاءُ ڏيڻ جو ڪاغذ.

• **نوٽِڙي ج نوٽِڙيون(ت):** ث. نوجوان– خوبصورت–حَسين– سهڻي.

• **نوپ (ل):** مضبوط جهلڻ واري حالت.

• **نَوجَڻُ ج نَوجَڻَ:** ذ . ڏڳي، مينهن وغيره کي ڏهڻ وقت ٽنگن ۾ ٻڌڻ لاءِ ڪم ايندڙ رسو– ڏِنگ– وَنگ.

• **نَوجُ:** ذ . شڪار تي اکيون ڪوڙڻ جي حالت. اکيون سنهيون ڪري نظر ڪپائڻ.

• **نوچائي ج نوچائيُون:** ث . ڪنجوسائي– بخيلي.

• **نوچڙي:** ث . بدچال عورت– ڪڄري.

• **نوچَڻُ:** مصدر. هڪ هنڌ اک ٽِنبي وهڻ.(نوچيو– نوچِيندو – نوچِيل).

– **نَوچَ ج نَوچَون:** ث . هڪ هنڌ اکين ٽِنبڻ واري حالت. سُڌَ سماءُ– جانچ.

– **نوچَ ڪرڻ:** جاچ ڪرڻ– سُڌَ سماءُ لهڻ.

• **نوچو ج نوچا(ڪ):** ذ . ڪمينو– پڙوو.

– **نَوچِي ج نوچِيُون (ڪ– ت):** ث . خريد ڪيل لونڊي يا ٻانهي– ڏوتيءَ يا پڙويءَ وٽ وهاريل جوان بدپيشي عورت– فاحش عورت– نيچ عورت.

• **نوچ ج نوچُون:** ث . نوڙت– نئڙت– نياز– نماڻائي.

• **نُوحُ:** ذ.(اسم خاص) هڪ پيغمبر جو نالو، حضرت نوح عليه السلام.

– **نُوحَ جو طوفان:** ذ . حضرت نوح(ع). جي پِٽُ سان آيل خطرناڪ طوفان.

– **نُوحَ جي ٻيڙي:** ث . حضرت نوح(ع) جي طوفان ڪان بچائڻ لاءِ تيار ڪرايل ٻيڙي.

• **نُوحاڻي:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو. ڏگهڙي ۽ گوني تعلقن ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نوحڪي:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نوحو ج نوحا:** ذ . (ع . نُوحَه). ماتم– روڄ– راڙهو– پِٽڪو.

– **نُوحَه گَر:** ذ . صفت. ماتم يا زاري ڪندڙ– روئندڙ– رڙندڙ.

• **نوخُ ج نوخَ:** ذ . صفت. (بل) سنئون– سڌو– راستباز– سِپِٽيو– سڌيرو– بلڪل سچو– پورو– سولو– ايماندار. ماهر– پڙ. استاد– ڪاريگر– گوهر.

• **نَودُ ج نَودَ:** ذ . (ف. نَمَد> نَمدا) . گرم ڪپڙي جو هڪ قسم(جو هڪ ٻئي تي رکي تَهه تي تَهه چاڙهي ٺاهجي). بي وقوف– ڪم ذهن– بي عقل– مورک– ڄهيلو– ڀڪو– موڳو– پڌرو– هنيلو. هوڏي– نہ مڃيندڙ. نافرمان– بي غيرت– ڪميڻو– ٺڳ– تَل(ت). اَن . ٿڙن وارو نپڙ– گهوڙي جي تل جو ٽڪر. نَمند– بي اثر– سخت. بوند– نوءِ.

– **نودائي ج نودائيُون:** ذ . صفت.نود وڪڻندڙ يا ٺاهيندڙ– گهوڙن جي تل جي هينان وارو آٿر ٺاهيندڙ. نود جي حالت– بي وقوفي .

– **نَودُ ٿي وڃڻ:** هنيلو ٿي وڃڻ– هوڏي ٿيڻ– بي چيو ٿيڻ– نافرمان ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

– **نوديرُ ج نوديرَ:** ذ . نود جو هڪ قسم– نَمند جو هڪ قسم. اُن جو وڇاڻو.

– **نوُدي:** ذ . نودائي.

● **نودائي:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **نوَ دوارُ:** ذ . نوَ دروازا. انسان جي جسم جا نوَ دروازا (ٻه اکيون. ٻه ڪن. ٻه ناسون. هڪ وات. هڪ پيشاب رستو. هڪ پائخاني جو رستو).

● **نودنه نالا:** ذ . نوانوي صفاتي نالا (الله تعاليٰ جا).

● **نوڏ:** سسي لٽل.

● **نوڏو ج نوڏا (ڪ):** ذ . سِسي لٽل ڏڙُ. نيزو.

● **نورُ ج نورَ:** ذ . (سن. نَڪل. ف " راسو) جهنگلي جانور جو هڪ قسم –ڪُتي جي شڪل جهڙو هڪ ننڍو پشمدارُ جانورُ. تمام پوڙهو.

– **نورُ مُنهُون:** نور جي منهن جهڙو. بي حيا– بي شرم– نِرلجو.

● **نُورُ ج نُورَ:** ذ . (ع). روشنائي– سوجهرو– شعاع– پرڪاش– تيج – تجلو– ڪرانتي– مٽيا– چمڪَ– تابُ– درخشاني– چانداڻ. اُجارو – سُونهَن. جلوو. چندُ. اکين جي روشني– جوت– ديد– نظر– نِگاهه– ڏسٽي. اک – اکيون. (اسم خاص) قرآن شريف جي هڪ سورة جو نالو.

– **نُوراني ج نُوراني:** ذ . صفت. اهو جنهن ۾ نور هجي– نور وارو. نور مان پاس ٿيل. تِڪو– اوجل– نوري– چمڪٽو– چمڪندڙ – تابان. جهرڪندڙ – مُنورُ– روشن– رويدارُ. روحاني – آسماني– ملڪوتي– نهايت– سُريشت – اُتمُ. معزز – پوڄُ– بزرگ– مانائتو– قربائتو. مُقدسُ– پاڪ– پوتر– صاف. نُورُ وارو يا واري.

– **نُورالبَصر:** ذ . نورچشم.

– **نُورچِشمُ ج نُورچِشمَ:** ذ . اک جي روشنائي– اک جو نورُ– اک جي جوت– پٽ – فرزند– پيارو اولاد.

– **نُورسين:** ظرف. نورسان– اکين سان– چشمن سان. وڏي خوشيءَ سان.

– **نُورمَحلُ ج نورُ مَحلَ:** ذ . صفا ۽ اوجل– روشنائيءَ جو گهَرُ.

– **نُورُ نِچوئڻُ:** اکين کي ايذاءُ ڏيئي ڪنن پورهيو ڪرڻ. رات ڏينهن ڪري ڪم ڪرڻ– سخت پورهيو ڪرڻ– گهڻو ڪم ڪرڻ. محنت ڪرڻ– گهڻي جفاڪَشي ڪرڻ– مٿا ڪُٽ ڪرڻ.

– **نُورُ وسڻُ:** روشني ظاهر ٿيڻ– سوجهرو ٿيڻ– جهلڪو ٿيڻ.

– **نُوري ج نوري:** ذ . صفت. نور مان پيدا ٿيل. نُور وارو– نور جو– روشنُ– اوجَلُ– آبدار چهرو.

– **نُوراني:** نور وارو– نوري.

● **نُورا:** نورو (گهڻ) جو جمع.

● **نوراتو ج نوراتا:** ذ . (سن. نَوَ+راتري= رات). نَوَ.

– **نوراترو:** ذ . نوراتو.

– **نوراتو ويهڻُ:** ڪو سوال ڪٽي ڪنهن اولياءَ تي (۹) نَوَ راتيون جاڳڻ.

● **نوراپو ج نوراپا:** ذ . صفت. ٻچ ڪ ڪلان. يعني ڦرجيڪو وڏيرڙو ٿيل. ريدار جي اصطلاح ۾ ماءُ جو ڪير ڏائيندڙ ننڍو گهيٽو– گٻو (ڪ).

"پائرن ڏنيون پُنيون ننڍن نوراپن" (سر مارئي– شاهه).

● **نُوراجا پُراڻا:** اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **نُوراجا نَوان:** اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **نُورَ پُور:** اسم خاص. روهڙي، شهدادڪوٽ، نوشهري، ڏوڪري، رتوديرو ۽ ڪوٽڙي تعلقن ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **نُورپُور پَڪو:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **نُورپُور ڪچو:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **نُورجا:** اسم خاص. تعلقي دادوءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **نُورجَهان:** اسم خاص. شهنشاهه جهانگير جي زال جو نالو.

● **نُورداني:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

● **نُورشاهه:** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **نُورڪيٽي:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **نُورگهَ اَنڙ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **نُور محمد:** اسم خاص. تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **نُور محمد شَجراهُ:** اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **نوَرنگ:** اسم خاص. مرد ماڻهو جو نالو.

● **نوَرنگ ج نوَرنگَ:** ذ . صفت. نَون (۹) رنگن وارو. نئين رنگ وارو. سهڻي رنگ وارو. نئون.

● **نَورنگ پوٽا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

● **نُورڙ (ت):** مصدر. پانءَ جي بيماريءَ لاءِ چار جي ڪائين جي رڪ گرم پاٽيءَ ۾ وجهي اُن کي وهنجارڻ.

● **نورو ج نورا:** ذ . اڳڙيءَ جو ٻَٽون يا هَڙ (چيلهه ۾ ٻڌڻ لاءِ) – اڳڙيءَ جي ڳوٿري– پيسن جي هَڙ– پيسن رکڻ لاءِ ڪپڙي جي بانسي– ڳوٿرو. هَمياڻي. پاهُ– مُوبِرُ– وارن ڪسائڻو. ناخوش.

– **نورو ڪَرڻُ (ت):** آهستي هارڻ– گهڻو هارڻ.

● **نِورو ج نِورا:** ذ . صفت. واندو– بيڪار– خالي– بنا ڪم– بيڪارو. (ث. نِوري ج نِوريُون).

– **نِورائي ج نِورائيُون:** ث . واندڪائي - وارڪائي - فرصت– فرحو– واندائيَ.

Gul Hayat Institute

— نِوروتي اچڻُ: واندو ٿي اچڻ– ڪاڪوس وغيره ڪري اچڻ.
• نُورو ج نُورا: ذ . (سن. نُوپر. پرا. ڻيئرم) پيرن ۾ پائڻ جي زيور جو هڪ قسم– پيرن ۾ پائڻ جو ڪڙو(پازيب) – پايل– جهانجهر. باهه– مُوپُرُ– وارن ڪُسائڻو.(اسم خاص). سڪر ۽ جوهي تعلقن ۾ هڪ ديهه جو نالو. مرد ماڻهو جو نالو.
— نُورا ميرا ٿيڻ: تڪليف اچڻ– هرج پوڻ– ٽوٽو پوڻ.
• نوروزُ ج نوروزَ: ذ . پارسي سال جو پهريون ڏينهن. جشن جو ڏينهن.
• نُورَوَلَ ج نُورَوَلُون: ث . ٽر ۾ ٿيندڙ ول جو هڪ قسم.
• نِوري ج نِوريُون: ث . مڙس مري ويل عورت– بناوَرجي– رَن زال– ڦلانتي– ڏهاڳڻ– چڙي– وانڊي.
• نُوري ج نُوري: ذ . چتونءَ جو هڪ قسم. ڳاڙهو طوطو. ڪجيءَ جي هڪ ذات(ڏونڪو بندرو ۽ ڳردار). (اسم خاص). شاهه جي هڪ مشهور سورميءَ جو نالو.
• نوريڙو ج نوريڙا: ذ . (سن. نَڪُلَ). ننڍڙي جانور جو هڪ قسم (اڪثر وڻن ۾ رهندڙ)– لوڪڙو– موشڪبان– نورُڙو– ڳالهڙ– گلوري.
• نوڙُ ج نوڙَ: ذ . (سن. ناڙي). ٿلهو وٽيل رسو– ٿلهو واجهه. ٺڪاءَ ڪندڙ رسو– ڳُنهڻ. لاشو– مَيتُ.(ڪ).
• نوڙُ ج نوڙَ(ڪ): ذ . صفت. وڙ نہ ڪندڙ– بي وڙو.
• نِوڙَڻُ: مصدر.(سن. نَم = نمڻ)نمڻ– جهڪڻ– هيٺ ٿيڻ– نياز ڪرڻ– سلام ڪرڻ– نئڙت ڪرڻ. ڪنڌ هيٺ ڪرڻ– تواضع ڪرڻ.(نوڙيو– نوڙندو– نوڙيل).
• نِوڙَ ج نِوڙُون: ث . نوڙت– نئڙت– نياز– هيناهين– نوڙت – تواضع.
— نِوڙتَ ج نِوڙتُون: ث . نياز– نئڙت– هيناهين– حليمائي– نهنائي. خدمت.
• نِوڙَڻُ: مصدر. نوڙڻ– نمڻ– جهڪڻ– نئڙڻ– سلام ڪرڻ– نمسڪار ڪرڻ.
• نَوڙو ج نَوڙا: ذ . (سن. نَون= نَو). گهوٽ کي ڏنل نَون (۹) جوڙن يا ڪپڙن جي وڳن جو ڏاج.
• نوڙو ج نوڙا: ذ . صفت. بيڪار– بيڪارو– نڪمو– واندو– بيَ روزگار– خالي ويٺل– بنا ڪم– ري ڪمو– نڪمٽو. پالهو – فارغ– فالتو.
• نوڙي ج نوڙيُون: ث . (سن. ناڙي). واڻ جي وٽيل رسي– ڏور– ودي.(اسم خاص). تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

— نوڙي ٿي پَوڻُ: بي ساهه ٿي پوڻ– لڱڙ ٿي پوڻ.
— نوڙيءَ کي نانگ بَنائڻُ: پولي ۾ اچڻ. وڏاءُ ڪرڻ.
— نوڙي مان نانگ ٿيڻ: خواهه مخواهه پاڻ کي وڏو ڪرڻ.
• نوزڪاڻي: اسم خاص. مزاري بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.
• نَوزمان: اسم خاص. تعلقي قمبر ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• نَوسُ: ذ . مرد جو جنسي عضوو: آلت– نوش (ت).
• نوسادَر ج نوسادَرَ: پسارڪي وکر جو هڪ قسم.نوشادر.
• نَوساريو ڏهَرَ:اسم خاص. ٿر ۾ هڪ ڏهر جو نالو.
• نَوساءُ ج نَوساءَ(ل): ذ . ايذاءُ– ڏک– تڪليف.
• نَوسَرُ ج نَوسَرَ: ذ . صفت. چالاڪ– ناسوري.
• نَوسَڻُ: مصدر. ناسون هڻڻ– سنگهڻ– سنگهڻي ڳولڻ– ڳوليندو رهڻ. پٽڪڻ– رلڻ. بددعا ڏيڻ– لوسڻ– پٽڻ(ڪ). ٻليءَ وانگر سنگهڻ. ڪا شيءِ سنگهڻ سان معلوم ڪرڻ. شيءِ جي ڳولا ۾ سنگهندو رهڻ.(نوسيو– نوسيندو– نوسيل).
• نَوسَ ج نَوسَون: ث . جانور وغيره جي نڪ رستي ڪا شيءِ سونگهڻ واري حالت– جاچ– ڳولا– ڍومو(ت). ڪنهن وٽ ري ڪمو وڃڻ واري حالت– پٽ– پاراتو– بددعا– سراپ(ڪ).
• نَوسنوس: ث . نوسڻ واري حالت– (ڪنهن شيءِ جي ڳولا ۾) ناسون هڻڻ واري حالت– ڳولا ڦولها– لور لور.
— نَوسنوس ڪرڻ: ڪُتي وانگر نوسڻ– دردر پٽڪڻ– ڳجهو ڳولڻ– رُلڻ– خراب ٿيڻ– بدنام ٿيڻ.
• نَوسُون(نَوسان) هَڻڻ: اجايو رلڻ– ڍوما هڻڻ– جاچ ڪرڻ.
• نَوسِي ج نَوسِي: ذ . صفت. نَوسُ نَوسُ ڪندڙ– دردر نوسيندڙ– هيچي.
— نوسي ڪيڻ: ڳولي ڪيڻ– تلاش ڪري هٿ ڪرڻ.
— نَوسُ: ذ. مرد جو عضوه تناسل– آلت.
• نَوشُ: ذ . (ف) آب حيات.(صفت) سفيد. شيرين.
• نوش: ذ . (ف. نوشيدن= پيئڻ)ڏک. مناٿي. ماکي. مِنو– مناڻ– ميناج.
— نوشُجانُ فرمائڻ: کاڌو کائڻ– واپرائڻ.
— نوشُجانُ ڪرڻ: مزي سان کائڻ– کاڌو واپرائڻ.
• نَوشادَرُ: ذ . (ف. نوشادر: سن. نَوسارَ) پسارڪي وکر جو هڪ قسم– نوشادر(سواد. تکو ۽ چهرو)– زهردار لوڻ.
• نوشاهي: ذ . ڏهل جي وڄت جو هڪ قسم.
• نَوشَتِ: ث . (ف. نوشتن= لکڻ) تحرير ڪيل– لکيل–

Gul Hayat Institute

نَـوشتو— دستاويزُ— لِـکيت— نوشتُ.
- نوَشت خِواند: لکڻ پڙهڻ— لکپڙه— لِـکاوت.
- نـَوِشتو: ذ . لَکيو. خط.
• نوشـکي: اسم خاص. بلوچستان ۾ هڪ شهرءِ ضلعي جو نالو.
• نوشَـهہُ: ذ . (ف) تازو پرٽيل مڙس— گهوٽ— وَنو.
• نوشَهرو: اسم خاص. جوهي ۽ نوشهري تعلقن ۾ هڪ ديهہ جو نالو. شڪارپور ۾ هڪ دَرَ جو نالو.
• نوشَهرو اَبڙو: اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• نوشهروفيروز: ذ . اسم خاص. سنڌ جي هڪ ضلعي ۽ شهرجو نالو.
• نَوشيروان: اسم خاص. ايران جي هڪ مشهور عادل بادشاهہ جو نالو.
• نوعُ ج نوعَ يا انواعَ: ذ . (ع)جنس— نمونو ڀانتِ— قِسم— جاتي— ذات— وضع— طرح. طور— طريقو— ڍؤلُ— پِرڪارُ— ريت— ڍِنگ— چال— هلت چلت— شڪل— صورت— هيبت.
– نوعِي ج نوعِي: ذ . صفت. خاص— وشيش وان— مخصوص— آساڌاراڻ— اڳَـسُ(دوا) — اڻ گـَس— ذات جو— قِـسم جو.
• نَوُڪَ ج نـوُڪـُون: ث . (ف) اَٽي— چُهنب— چَـتَ— چوٽِـيَ. ڏَڪُ — اِيذاءِ . ڪـُنڍي(ل). نيشُ— ڏنگُ. پاسُ. ڇيڙڇاڙ— شرارت— شوخي. وڏي اڏ مان ڦٽندڙ ننڍي اڏَ(ت). قلم جي زبان— قـَطُ. ڪنارو. راس.
– نوڪِدارُ ج نوڪِدارَ: ذ . صفت. نوڪ وارو— چهنبدارُ— چهنبيارو.
• نوڪُ ج نوڪَ: ذ . ٻيڙي— ڪِشتِي.
• نوڪاڻِي : اسم خاص. بلوچن جي هڪ ڪان وڏيڪ قبيلن جو نالو.
• نوڪَرُ ج نوڪَرَ: ذ . (ف)نوڪري ڪندڙ— ملازم— چاڪر— خدمتگار — شيوَڪَ— خادم— خدمتگذار— نِفَرُ— ٽهليو— ٻيلي— داسُ— ٻندو.
– نوڪَراڻو ج نوڪَراڻا: ذ . صفت. نوڪرجو—نوڪرڪو—نوڪروارو.
– نَوڪَرَ چاڪَرُ: ذ . صفت. خدمتگار. نفر.
– نَوڪَرُ سَرڪارِي: ذ . سرڪارجي نوڪري ڪندڙ.
– نَوڪَرشاهِي: ذ . راڄ جو اهو قسم (جنهن ۾ رعيت جا نوڪر پاڻ کي مالڪ سمجهن).
– نَوڪَريو ج نَوڪَريا: ذ . نوڪري ڪرڻ واري حالت— نوڪري— نفري— ملازمت— خدمت — ٽهل—چاڪِري— ٻيلپو.
– نوڪرِي ج نوڪرِيُون: ث. خدمت —ٽهل—خدمتگاري— ملازمت— شيوا —چاڪِري—ڪم — ڪار— ڌنڌوڌاڙي. شغل. پگهار— تنخواهہ —نفرياٽي— گولي— ٻانهي— ملازم— پورهيت— خادم.
– نوڪِري ڏيڻ: ملازمت ڪرڻ. ملازمت جو فرض ادا ڪرڻ.
– نوڪِريءَ سان لڳڻ: ڌنڌي ڌاڙيءَ سان لڳڻ.
– نوڪِري ڪرڻ: ملازمت ڪرڻ. مقرر پگهار تي روزگار ڪرڻ.
– نوڪرِيون ڪرڻ: ڌنڌو ڪرڻ.
– نوڪِرياڻِي ج نوڪِرياڻِيُون: ث . خدمت ڪندڙ زال يا ڇوڪري
• نَوُڪَزين ج نَوُڪَزِيُون: ث . (ف. نَوُخيز) ننڍي جوان ۽ مضبوط گهوڙي— ٻيهاڻ گهوڙي.
• نوڪا(ڪ): ظِرف. ڌار— جدا— الڳ— پري.
• نَوُڪائڻ(ت): مصدر. نہ ڇاوُڻَ.
• نَوَڪِڙي ج نَوَڪِڙيون: ث . نـَوَنَ ڪِڙين يا سارين سان رهڻ واري راند— نـَوَٽڙي— نـَوَٽِـي.
• نَوَڪـٽِـي ج نَوَڪـٽِيون: ث . راند جو هڪ قسم. ٽري پرت جو هڪ قسم.
• نوڪِرهي: هندن جي شاديءَ جي هڪ رسم.
• نَـولَ: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• نَولِ(ت): ڍِڳِيءَ ڪي سڏ ڪرڻ جو آواز.
• نَوَلُ ج نَوَلَ: ذ . صفت. (پرا: نَوَلو؛سن. نَوَ+لَ: ف. نَوُ= نئون). نئون— تازو— جوان. عجيب— سهڻو— پنهنجو مٽ پاڻ. اڻ هيُرو — اڻ هرِيَلُ— ناآزمودگار— اڻ واقف— بي خبرو. بي آزمودگار. جنهن کي سکيا ڏنل نہ هجي. نئون سکيل ماڻهو. سيکڙاٽ— نويلُ— آلڙُ—نو آموزُ— ناآزمودگار. ڍِڄٽو— ٺهڻو— ٽاهڙ—ڇرڪٽو. ڪَچو.
• نولو ج نولا: ذ . صفت. نـَولُ. ٻئي ڳوٺ جو— غـَيرُ— ڌاريون— اوپرو— پرائو.
– نولِي ج نولِيُون: ث . نئين شيءِ— اڻ آزمودگار(جنهن جو اجا اُنسَ نہ ٿيو هجي).
– نَولِي هُجَڻُ: ڌاري يا اجنبِي هجڻ.
• نـَوَلُ ج نـَولَ: ذ . واپارين جي اصطلاح موجب ريلوي جو ڀاڙو— ڪِرايو. ٻيڙيءَ جو ڀاڙو— پَـتَـڻُ— مسواڙ— اگهہ. (انگ. رُولُ Rule) قاعدو— قانون(ڪ). نورُ— هڪ جانور(ل).
• نول ڪول: ذ . ميوي جو هڪ قسم.
• نولکو: اسم خاص. تعلقي دادوءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• نـَولو ج نـَولا: ذ . تاسَ جو هڪ پتو— نـٌولو— نون (٩) داڻن وارو پتو. (ذ . صفت)دلو— لچو— بدمعاش.
• نـُولو ج نـُولا: ذ . ذبح ڪرڻ وارو— اوزار. چاقو وغيره جو مٺڪو يا ميخَ. عورتن جي وارن ۾ هڻڻ جو بـَڪـَلُ يا ڪـلِـي.

Gul Hayat Institute

• **نولُو ج نولُو:** ذ. نوريئڙو.
• **نَومُ:** ث. ذ. (ع) ننڊ– نندرا– گهير– گُمر.
"ليل نہ جاڳيئين لڪ سين، ڪُلي نوم ڪياءِ".
• **نومريا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو– نومڙيا.
• **نومڙيا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو: نومريا.
• **نومِي ج نومِي:** ذ. (سن. نَوَن= نَو) سنڌي مهيني جي نائين تاريخ وارو ڏينهن (اونداهي يا سُهائي پک جو).
• **نوميُون، نوميُون تلسيُون:** ث. ڪتي مهيني جي پهرين پک ۾ نوين کان وٺي يارهين تائين ڏينهن (جنهن تي) هندو ماڻهو ورت رکندا آهن ۽ تلسيءَ ٻوٽي جي پوڄا ڪندا آهن.
• **نُون:** سنڌي الف بي جو هڪ اکر.
• **نُونَ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي شڪاربور ۾ هڪ ديهہ جو نالو. (ذ) مڇي. مس ڪيڙي. وڻ جو ٿُڙ 'ن'.
• **نُونار ج نُوناريُون:** ث. (سن. لَوڻ= لُوڻ) لوڻ جي کڏ– لوڻ ٺهڻ وارو هنڌ– لوڻ کاڻ.
– **نُونارپ ج نُوناريُون (ڪ):** ث. لوڻ ٺاهڻ جو ڪم.
– **نُوناري ج نُوناري:** ذ. صفت. لوڻ ٺاهيندڙ– لوڻ وڪڻندڙ– نمڪسازُ– لوڻ جو ڪم ڪندڙ– نوناري. (اسم خاص). هڪ قبيلي جو نالو.
• **نُونارڻ (ل):** مصدر. مارڻ– موچڙا هڻڻ. (نُوناريو– نوناريندو – نُوناريل).
• **نَوڙَڻ:** ث. وينِي جي راند جو هڪ قسم. (ليڪن جي نقش تي ارڙهن سارين سان ٻہ جٽا راند ڪن)– قطار.
• **نِوَند ج نِوَندُون (ڪ):** ث. هيناهين– لاهي– نشيب– نمند– نوڻ– جهڪاڻ. گهٽتائي.
• **نَوندُ ج نَوندَ:** ذ. جبل جو نڪو– ورِيل چوٽي. رقم. ماڻهوءَ جي ڏڙ کان مٿيون حصو جنگ ۾ نوندنچن= سر پيا ڪرن ۽ لچن– ڪنڌ ۽ سسي.
• **نَونڊائي:** اسم خاص. سنڌ جي بلوچن جو هڪ قبيلو.
• **نَونڊڙا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **نَونڊَڻُ:** مصدر. نونڊڻ– نقل ڪرڻ– مشق ڪرڻ. حساب ۾ ڪجهہ داخل ڪرڻ.
• **نَونڌُ ج نَونڌَ:** ذ. صفت. پهلوان– ڪونڌر– سهڻو(ل). ٻنا سر ڏڙ– ڏيڊ(ت). آخر– نيٺ– پڇاڙي ۾– نينان نيٺ– ڇيهان ڇيهہ. شاديءَ وقت ڇوڙي وغيره ڪوڙڻ لاءِ خاص فريمن واريون ڪاٺيون يا سايون تاريون.
– **نَونڊِي:** نونڊو. (سن. نَوتُوڊِ). وڻ جي سائي تاري يا شاخ نَونڊَ تي چڙهڻ"– گهوٽ ٽيڻ.
• **نَونڊا ج نَونڊا (ل):** ذ. ساهراڻو قبيلو– ساهرا. (اسم خاص هڪ ذات جو نالو.
• **نَونڊڻُ (ڪ):** مصدر. ڪاغذ فائيل ۾ پوئڻ. لکڻ– اتارڻ– نقل ڪرڻ– نَونڊڻ. (نَونڊيو– نَونڊيندو– نَونڊيل).
– **نَونڊ ج نَونڊُون:** ث. پوئڻ واري حالت– پوچ. ڪتابن ۾ داخل ڪرڻ واري حالت– داخلا. حساب. ڪنڌو. بندي– دفتر.
– **نَونڊ آمدني:** ث. ٻاهر موڪليل مال جي تفصيل لکڻ لا هڪ ڪاپي– داخلا جو ڪتاب.
– **نَونڊ نَونڊڻُ:** ڪاغذ پوئڻ.
– **نَونڊِي ج نَونڊِيُون:** ث. نونڊ.
• **نَوندو ج نَوندا:** ذ. ڀالو– نيزو– ٻڇي– سانگ– ڏڦو.
• **نَونڊِيُون:** ث. نَو (۹) خزانا.
• **نَونَرُ ج نَونَرَ:** ذ. ڪوڙ– ڏِگ – انبار– تمام گهڻو– ڍير– تودو(ت). نونار– لوڻ جي کاڻ. ڦاٽل ڪپڙا.(ت).
• **نَوسَو:** ذ. (۹۰۰) نَون سَون ڌاڳن وارو. نَوَ سَوَ ڌاڳن مان ٺهيل ڪپڙي جو هڪ قسم.
• **نَوڻ ڪَٽا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **نَونَڻُ ج نَونَڻَ:** ذ. ڏڳي وغيره کي ڏهڻ وقت کيس وڏل ٽنگن ۾ رسي ٽڪر– ونگ– ڏِنگ.
• **نَونِهالُ:** ذ. صفت. (ف). نوجوان. تازو نڪتل وڻ.
• **نَونهَنُ:** ٽنهَن– ناخن. پٽ جي زال.
– **نَونهِي (ٿ):** ث. اَٽ جو ٽنهن.
• **نَونهيو ج نَونهيا:** ذ. جنديءَ تي چٽن ڪڍڻ جو هڪ اوزار.
– **نَونِي ج نَونِيُون:** ث. جاءِ جي ڇتين مٿان جميل ڪلر.
– **نَونيو ج نَونيا:** ذ. صفت. نمڪ آميز– لوڻ جهڙو– لوڻ وارو.
– **نَوڻ (ٿ):** ث. ڇتن جي وچ ۾ نشيب واري سڌ– سطح– ڊگهو مڙهو.
• **نِوڻ (ٿ):** مصدر. (سن. نَمر= نمڻ) نمڻ– جهڪڻ– نوڙڻ– ڪبو ٿيڻ. پيش پوڻ– آڻ مڃڻ. نياز ڪرڻ– نمرتا ڪرڻ. (نِويو– نِوندو– نِويل).
• **نِوڻِي ج نِوڻِيُون:** ث. نوڻ يا نمڻ واري حالت– نئڙت نياز. هيناهين زمين.
• **نِوڻ ج نَوڻُون:** ث. هيناهين– لَهندي– نشيبي– لاهِي.

Gul Hayat Institute

جهم. نِهنائي– نئڙت– نياز– نماڻائي.

• **نَوڻ ج نَوڻَ:** ذ. لَنوڙ.

• **نَوڻِي:** ث. (سن. نَمر = نمڻ). نوڙت– نياز.

• **نَووتر:** ذ. نَوَ+ سؤ– هڪ سؤ سان نَوَ (۹) ملائڻ واري حالت– هڪ سؤ تي (۹) نَوَ.

• **نَوَهار ج نَوَهارُون:** ث. کَٽن يا پلنگ وغيره واڻڻ لاءِ سُٽ جي اُٽيل پٽي– نوار– نَواڙَ.

• **نَوهَٽ (ٽ):** ث. پاڻي نہ ملڻ واري جاءِ– جتي پاڻيءَ جي بُوءِ بہ نہ هجي.

• **نوهَرُ ج نوهَرُون:** ث. پوک لاءِ تيار ڪيل نئين زمين– نَهورَ– تازي ٺهيل زمين– آلي يا ريج واري زمين.

• **نوهريا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو– ٿهڙيا.

• **نَوهَڙو ج نَوهَڙا:** ذ. سِبڻ وقت آڱر ۾ وجهڻ جو چلو. پير جي آڱر ۾ پائڻ جو نورو– چير.

• **نِوَهَند ج نِوَهَنديُون:** ث. نَوڻِ– هيڻاهين– لاهِي– نِشيبي– لَهَندي.

• **نوهندراڙ(ٽ):** ث. رهڙ– رَهند.

• **نَوهَڻُ ج نَوهَڻَ(ٽ):** ذ. جنڊي ۾ ڏلا پڻڻ جي رسِي.

• **نوهِي ج نوهِيُون:** ث. ڪاٺ تي جنڊي چاڙهڻ جو هڪ قسم.

• **نوهيرڻ(ٽ):** ذ. ٽري پرت جو هڪ قسم.

• **نوه :** ث. نکٽن مطابق موسمي سناءَ– سنهي بُوند (مينهن جي) سنهڙي چانوَ ڪڪرن تي.

• **نوُون:** ذ. صفت. نويئُون– (۹۰) نمبر.

• **نَوئال(ٽ):** ڏيڳي وغيره کي سڏ ڪرڻ واري حالت.

• **نوئي ج نوئي:** ذ. صفت. نئون مريد– پهريون پيرو ويندڙ. نوڙي.

• **نوئيرو ج نوئيرا:** ذ. صفت. نويڪلو– خلاصو– واندو.

• **نَوي:** ذ. صفت. هڪ عدد– (۹۰)– نوءِ.

• **نَويئوڻ:** ث. نَوي جي ضرب اُپت.

• **نَوي ج نَويُون:** ث. نئين– تازي.

• **نَوَيڙو ج نَوَيڙا(ل):** ذ. گدام– انبار.

• **نَويسُ ج نَويس:** ذ. صفت. (ف. نَوستَن= لکڻ) مرکب لفظ بمعنيٰ لکڻَ وارو– تحرير ڪندڙ– لکندڙ– لکڻ وارو: جيئن تہ: "عريضي نَويس" وغيره.

• **نَويسي ج نَويسيُون:** ث. لکڻ واري حالت– لکٺي– تحَرير. "عريضيَ نويسي."

• **نِويڪلو ج نِويڪلا:** ذ. (سن. نَوَلا= نئون. عجيب+ ايڪلا= اڪيلو) اڪيلو– تنها– خلاصو– هڪڙو ڇڙو– ڌار– جُدا– علحدو– ايڪانت ۾. گوشائتو.

– **نِويڪلائِپ ج نِويڪلائِپُون:** ث. اڪيلائي– تنهائي– علحدگي– جُدائي– ايڪانت. واندڪائي– فرصت. خَلوت. مينهوڳيءَ بعد ڪليل هوا.

– **نِويڪلِي ج نِويڪلِيُون:** ث. اڪيلي– تنها– آزادي.

– **نِويڪلو ج نِويڪلا:** ذ. صفت. اڪيلو– نِويڪلو– تنها– جُدا– ڌار– هيڪلو– ڇڙو– علحده. نَويلُ ج نَويلَ(ٽ): ذ. نئون آيل– تازو– آيل– نوآموز.

• **نَويلو ج نَويلا:** ذ. صفت. جدا– ڌار– اڪيلو– هيڪلو– نيولو– نرو.

• **نَويلِي ج نَويلِيُون:** ث. (پرا. نويليا. سن. نويليڪا) نوجوان ۽ حسين زال– ڪنوار– وَنِي. نئين.

• **نَهُ ج نَهَ:** ذ. (پرا. نَهَ. سن. نک). ننهن– ناخن.

• **نَهُ ج نَهُون(ٽ):** ث. پُٽ جي زال.

• **نَهارُ ج نَهارَ:** ڏينهن– روز– يوم– صبح کان شام وارو عرصو. جهنگلي جانور جو هڪ قسم. بگهڙ. ناهڙ.

– **نَهارِڻِي ج نَهارِڻيُون:** ث. بگهڙ جي مؤنث– بگهاڙي– بگهڙي.

• **نِهارڻُ:** مصدر. (سن. نِياليہ> نِہ+يَل) نِهار ڪرڻ– نگاهہ ڪرڻ– ڏسڻ– نظر ڪرڻ. تاڻڻ– سنيال ڪرڻ– نظرداري ڪرڻ– ٿهوڙڻ– خبر لهڻ. ڳولڻ– جاچڻ. تيڻڻ– تاڙڻ– تاڻڻ– ٿوچ وجهي ويهڻ– اک ۾ رکڻ– چڪاسڻ– هَڪَڻ– ڳولا ڪرڻ. لحاظ ڪرڻ. خوب جاچ ڪرڻ. جوءِ وجهڻ. (نِهاريو– نهاريندو– نهاريل) منهن تڪڻ. منهن وراڻڻ. انتظار ڪرڻ.

– **نِهارَ ج نِهارُون:** ث. نهارڻ واري حالت– نگاهہ– نظر– نظرداري– جاچ– تلاش– ڳولا– چوڪسي– نگهباني– سجاڳي– تَڪَ. گهُر.

– **نِهارُو ج نِهارُو:** ذ. صفت. نهاريندڙ– جاچيندڙ– تلاش ڪندڙ– ڳولائتو– طالب– خواهان– گهورُو– طالبُو.

– **نِهاريو ج نِهاريا:** ث. جاچيندڙ– ڳوليندڙ.

– **نِهارِي ج نِهارِيُون:** ث. خريف جي آباديءَ لاءِ زمين مان ڪک پَن صَاف ڪرڻ واري حالت. گهوڙي جي ڪائڻ لاءِ دوائن ۾ اٽي جو ڳوهيل چاڻو. واتب– ڳوئٽ.

• **نِهالُ ج نِهالَ:** ذ. صفت. (ف. نهالَ= تازو رکيل يا ننڍو وڻ) خوش– سرهو. ڳهٽو– جام– سرس. ڦلدار– ميوي دار. تازو.

Gul Hayat Institute

سرفراز– نوازيل. خوش– مزي ۾– سُکي– آسودو– اُڇَڪ– گَدگَد– ڪامياب– بامراد– مالا مال– خوش حال– فراغ بال– ڪامران– خوش خورم– سرسبز– شاداب– بهار بهار– سرهو. ٺورو– لائق– احسان– مهرباني. بي فڪر. سائو– تازو– نئون نڪرندڙ ٻوٽو.(ذ). تازو رڪيل وڻ– ڇَڪيءَ وارو سلو– گونچ دار ٻوٽو.

– **نِهالُ ٿِيَڻُ:** سُکي ٿيڻ– آسودو ٿيڻ– خوش ٿيڻ– سرهو ٿيڻ– خوشحال ٿيڻ. (اسم خاص). مرد ماڻهو جو نالو.

– **نِهالُ ڪَرَڻُ:** مالا مال ڪرڻ– ڏيئي ڇڏڻ– امير بنائڻ– غني بنائڻ– بي پرواهه بنائڻ– سرفرازي بخشڻ– ممتاز بنائڻ– نوازڻ.

• **نِهالاڻِي:** اسم خاص. لاشاري بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **نِهالِي ج نِهالِيُون:** ٿ. چادر– پٿراڻي– ننڍي سوڙ– رضائي.

• **نِهان ج نَهان:** ذ. جَنڊيءَ تي ڪاٺ ٻورڻ جو هڪ اوزار. (ت). (ذ. صفت). پوشيده– لڪل– پِنهان.

• **نِهاڻ ج نِهاڻيُون (ڪ):** ٿ. پڌرائي– معلوميت– سُڌ– ڄاڻ– اطلاع.

• **نِهاڻُ ج نِهاڻ:** ذ. گرميءَ جي مُند– اونهرو– آرهَڙُ– نيهان.

• **نِهاءِ ڏِيَڻُ:** ڪير ولوڙڻ واري ٿانءَ هيٺان سياري ۾ ڪوسي ڪِرِ ڏيڻ. (ٿ).

• **نِهاڻِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **نِهاڻِين ج نِهاڻِيُون:** ٿ. ڪُنير جي ٿانون پچائڻ جي ڪوري يا بَنِي– ڪُورو– بَنو(سرن وغيره جو)– آوي. ماڻهوءَ جي بدن جو هڪ عضوو. چيلهه وارا آڏا ٻه پاسا.

– **نِهاڻِين نارڻُ:** جماع ڪرڻ.

• **نِهايَتَ:** ظرف. صفت (ع). انتها– پڇاڙي– آخر– حد– پڄاڻي– ڇيهه– انت– توڙ– ڇيڙو– انجام– غايت– پيٽي. تمام– بي انتها– تمام گهڻو– خوب– ڏاڍو– اتينت.

• **نِهَڪو:** اسم خاص. تعلقي مِٺيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نِهَڻو ج نِهَڻا:** ذ. صفت. (نه+ هٺ) هٺ نه ڪندڙ– بنا هَٺَ– وڏائي نه ڪندڙ– بنا تڪبر– نماڻو– حَياءُ دار. ماڻهو– صبر وارو– حَليم– بُردبار. هيٺو– اَيرو. (ٿ. نهڻي ج نهڻيون).

– **نِهَڻائِي ج نِهَڻائِيُون:** ٿ. هيناهين– نياز– نِئڙت– حليمائي– نماڻائي– نِمرتا– عجزُ.

• **نِهَٿيو:** ذ. صفت. (سن. نِر+هَست= هٿ). بنا هٿن جي. بنا هٿيار جي– ٺلهين هٿين.

• **نَهَر ج نَهَرُون:** ٿ. (ع). درياءَ جي شاخ. وهڪرو– شاخ– ندي– درياهه– آبجو– نالي– واهه– وهه– ڳَٽ– ريلو– وڏي ڪسي– نالو– واهو– نياڻ– نارو(اسم خاص). تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نِهَرَ ج نِهَرُون:** ٿ. (سن. نالِيَ). نهارڻ واري حالت– نهار– نگاهه– نظر– نظرداري– سنيال– جاچ. نهراج.

• **نَهراج ج نَهراجَ:** ذ. قبر ۾ داخل ڪرڻ وارو وقت.

• **نهراڻِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **نِهرڻ:** ٿ. (ف. ناخن گير). ننهن لاهڻ جو اوزار– نَهيرڻ.

• **نَهرَڻُ:** مصدر. (مڙدو) دفن ڪرڻ– دفنڻ– ڍڪڻ– پورڻ– (قبر ۾) رکڻ. جڪڙڻ– بند ڪرڻ. (نهريو– نهريو– نهريل).

– **نَهرَ:** ٿ. بند ڪرڻ يا پورڻ جي حالت.

– **نَهراجُ:** ذ. قبر ۾ داخل ڪرڻ– بند ڪرڻ.

• **نَهرو ج نَهرا:** ذ. ڍڳهن ڳول سڱن وارو(ڏاند. ڦاڙهو وغيره)– اُين سڱن وارو جانور– وڏو ڍڳو– ڍڳي جو هڪ قسم. وڙهندڙ– ويڙهاڪ– ڳُپ وارو– سخت شيءِ(ضد. پورو).

– **نَهرو بَنجڻُ:** بد اخلاق ٿيڻ– سرڪش ٿيڻ.

– **نَهري ج نَهريُون:** ٿ. وڏن سڱن واري ڍڳي وغيره. ڳپ پريل شيءِ(ڪاٺي وغيره). (ضد. پوري).

• **نِهرو:** ذ. نِهرو(ذ. صفت). سخت ڏاڍو– مضبوط– وزندارُ– ڳورو– بار وارو– پهلوان– زور وارو. پينو. گهاٽو. مائيدار.

– **نِري وٽ:** ڍگهائي، ويڪرائي، ٿلهائي واري شيءِ.

• **نُهروَ ج نُهرا:** ذ. صفت. گهاٽو. ڳوڙهو– ڳتيل– پڪو– سخت– ڏاڍو– مضبو– وزندار– مائيدار.

– **نُهرائِي ج نُهرائِيُون:** ٿ. گهاٽائي– گهاٽاڻ– ڳوڙهاڻ– گهاٽ– مضبوطي– پڪائي– پختائي.

– **نَهري ج نَهريُون:** ننهن سان مٽي جي وارن پٽڻ واري حالت. (اسم خاص). سال جي هڪ مهيني جو نالو. سنبت ناهري.

– **نَهري پَٽائڻُ(ت):** ناس ڪرڻ– چٽ ڪرڻ– نابود ڪرڻ.

• **نَهَريوارُ ج نَهَريوارَ:** ذ. صفت. ڪوس ڪندڙ. ڪاسائي– ڪاسائڪو ڏنڌو ڪندڙ– نهريواڻ.

– **نَهريواڻُ ج نَهريُواڻَ:** ذ. صفت. نهريوار– ڪاسائي.

• **نَهڙي:** اسم خاص. ٽرِ رهندڙ مسلمان جي هڪ ذات جو نالو– نهڙيا.

• **نُهڙيا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **نُـهڙڻُ:** مصدر. نهوڙڻ– نهوڙي نيڻ– چَٽ ڪرڻ. (نُهڙيو– نُهڙيندو– نُهڙيل).

Gul Hayat Institute

– **نِهڙُ ڪَرڻُ:** پورو ڪرڻ– ختم ڪرڻ– چَٽ ڪرڻ. وهر ڪرڻ.

• **نِهقَلُ ج نِهقَلَ:** ذ . صفت. قَلَ کان سواءِ – نقل– نسقل– اجايو– بي سود– فضول– بيڪار– اڪيار ٿو.

• **نَهڪارَ ج نَهڪارُون:** ث . نہ ڪرڻ واري حالت– نَهڪار– انڪار– ناڪار– نابري– جواب– عدول.

• **نَهڪَر ج نَهڪَرُون:** ث. ناڪار– انڪار– نابري– نهڪار.

• **نِهڪَلَنڪُ ج نِهڪَلَنڪَ:** ذ. صفت. (نِه= سواءِ+ ڪَلَنڪَ = نڪو). بي داغ– بي عيب– بنا داغ– نِرمل– پاڪ– پوتر.

• **نِهہ ڪَهُڙو(ڪ):** اسم خاص. هڪ نئين جو نالو.

• **نِهَلُ ج نِهَلَ:** ذ . صفت. چيو مڃيندڙ– چئيوان– فرمانبردار– سدورو– حيا ۽ ادب وارو.

• **نِهَلو ج نِهَلا:** ذ . تاس جي پتن ۾ نون (٩) داڻن وارو پتو– نَولو– نولو. ٽانون ننگڻ لاءِ قانگدار ڪائي– نهيرو.

• **نَهَن ج نَهَن:** ذ . (پرا. نَه: سن. نَکَ). هٿن پيرن جي آگرين جي چوٽيءَ مٿان بيٺل سخت ڪل– نُنهَن– ناخون– ناخن.

• **نَهَن ج نَهُون. نُهَنِسُ نُهَنِسُرُون. نَهِنرُون:** ث . (سن. سنشا). پٽ جي زال – ٿونهن.

• **نِهندَ ج نِهَندُون:** ث . شادي يا مجلس وغيره ۾ شرڪت لاءِ ڪوٺ– دعوت– سڏ– نيند.

• **نُهندڻُ:** مصدر. (سن. نَکَ= ٿهَن). ننهن سان رهڙون پائڻ– رهڙڻ– رَهندڻ– رهندون پائڻ– رهڙون پائڻ– رهندا پائڻ– زخمڻ.

– **نُهندَ ج نُهندُون:** ث . رهڙ– رهند– چير. رواجي ننهن کان وڏيل نُهن.

– **ٿهندَ اَٽڪائڻُ:** حصا رکڻ– شراڪت ڪرڻ– پائيواري جاٽائڻ. ڪنهن بہ نموني شامل ٿيڻ.

– **نُهندَ پائڻُ:** ننهن سان رهڙ پائڻ.

– **نُهندراڙَ ج نُهندراڙون:** ث . رهڙ– ٿهند.

– **نُهندو ج نُهندا:** ذ. ٿهند– رهند– رهڙ. غير رواجي وڌيل نُنهَن.

• **نَهَندي:** اسم خاص. تعلقي ميرپورماٿيلي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **نِهَنگُ ج نِهَنگَ :** ذ. دريائي جانور جو هڪ قسم. گھوڙيال – واڳو– مانگرمڇ. شينهن. سٽڻ ۾ اڳٽ وجهڻ واري جاءِ– اُبداٽو.

• **نَهڻُ:** مصدر. ٻَڌڻ– قابو ڪرڻ.

• **نَهڻُ:** مصدر. دفع ڪرڻ. غالب پوڻ. چڙڻ. جيتڻ– جوهڻ– غلبو ڪرڻ– مات ڪرڻ– دَمن ڪرڻ(اندريون)– (تي) قابض پوڻ– ماري مات ڪرڻ. (نَهيو– نَهندو– نَهيل).

• **نِهو ج نِها:** ذ . ڳنڍ– جوڙ– ميل– ڳانڍاپو– لاڳاپو– ناتو– لڳ لاڳاپو– عزازت– دوستي– مٽي مائٽي– سَڱُ– رشتو– پيچ– سَنبنڌُ– ربط– تعلق– بُڻ– بنياد– اصل . نَنگُ– شرم. خزانو– دولت– مايا– ملڪيت. ڪوهہ جي تري ۾ زمين مان نڪرندڙ پاڻيءَ جي نار جو منهن– هيناهين. وسيلو.

– **نِهو نِهارڻُ:** اصليت سُڃاڻڻ– سنگت سڃاڻڻ– پنهنجن وڏن ڏي ڏسڻ.

• **نَهورَ ج نَهورُون:** ث . (نئون+ور) نئين زمين(جا اڳي آباد نہ ٿي هجي). اُها زمين جا آباديءَ لائق هجي. مگر اُن ۾ نہ هر ڪاهيو وجي ۽ نہ پٽر پوريا وڃن. غير آباد پيل زمين– آباديءَ لاءِ نئين سر تيار ڪيل زمين– نئين زمين– پلي زمين– سائي زمين– وٽ واري زمين– تازي ڪيڙيل زمين– ٿوهَرَ. گاهہ جو ميدان– وڍءِ– چراگاهہ– ريل. نار جي هڪ ڪائي(جنهن تي لَٺ بيهيءَ ۽ پاندي ڦري). نئين پرڻيل زال.

• **نِهوڙڻُ:** مصدر. (سن. نِہ= نَہ+ هَٽ= زبردستي ڪرڻ) زور سان جهلڻ. دٻڻ . غالب پوڻ. پيڙڻ. قابو ڪرڻ. بيهوش ڪرڻ. ضعيف ڪرڻ. مارڻ. ناس ڪرڻ– نابود ڪرڻ– ذري گهٽ ختم ڪرڻ– فنا ڪرڻ– چَٽ ڪرڻ– تباهہ ڪرڻ– مسارڻ– خاتمو ڪرڻ– غرق ڪرڻ– ٻوڙڻ– هرت ڪرڻ– (بيماريءَ جو) پڃائي چڏڻ– وني وجهڻ– وڪوڙي وجڻ– نِپوڙڻ. تابوت اندر رکي پڙ بند ڪرڻ.(نِهوڙيو– نِهوڙيندو– نِهوڙيل).

– **نِهوڙ ج نِهوڙ(ت):** ذ. نهوڙجڻ يا ڦاسڻ واري حالت. عشق.

– **نِهوڙجڻُ:** مصدر. گرفتار ٿيڻ– ڦاسجڻ.

– **نِهوڙي نيڻُ:** خاتمو ڪرڻ– ختم ڪرڻ– چٽ ڪرڻ– نابود ڪرڻ– پورو ڪرڻ– ذري گهٽ مارڻ– فنا ڪرڻ.

• **نِهُون ج نِهون:** ذ . ڪاني جي جنديءَ تي گول ڪرڻ جي اوزار جو هڪ قسم.

• **نَهي:** ث . (ع). منع. خراب ڪمن کان روڪ– (ضد. امر).

• **نِهي ج نِهي:** ث . ناتو– نِهو– لاڳاپو– سَنبنڌ– عزازت– ڳانڍاپو– واسطو– تعلق– مٽي مائٽي.

• **نَهيا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **نَهيترڻ ج نَهيترڻون(ت):** ث. ٽنهن لاهڻ جو اوزار– نَهيرڻ.

• **نَهيتڻ ج نَهيتڻون:** ث. ٽنهن ڪٽڻ جو اوزار– نهيترڻ– نهيرڻ.

• **نَهيرڻ ج نَهيرڻون:** ث . (سن. نَکَ= ننهن) ننهن ڪپڻ جو اوزار– نهيترڻ– نهيتڻ.

Gul Hayat Institute

• **نـهيرڻُ(ت):** مصدر. ميت کي قبر ۾ رکڻ- نـهرڻ(نهيريو- نهيريندو- نهيريل).
• **نَـهيرو ج نَـهيرا:** ذ . قانون وغيره ٽنگڻ لاءِ زمين ۾ کـتل ڦانگدار ڪاٺي(جنهن ۾ ڏڏَ ولوڙڻ وقت مانڌاڻيءَ ۾ رسيون ٻه اٽڪائجن). نيرو.
• **نَـهيلو ج نَـهيلا:** ذ. نهيرو- نَـهرو.
• **نِـياتَ ج نِـياتُون:** ث . ذات- نيات- قوم- فرقو- ڪوفو- قبيلو- گهراڻو- نسل. پائيچاري- برادر. پنـچائت.
— **نِـياتِي ج نِـياتِي:** ذ . صفت. نيات جو- نِـياتيرو- قومي- خانداني- ساڳئي خاندان جو.
• **نِـياءُ ج نِـياءَ:** ذ. نياءُ- انصاف- عدل- دادُ.
• **نَيَـرُ ج نِـيَرَ:** ذ . لوهي ڪڙين سان مسلسل پُوتل قطار- نيـئَـرُ- زنجير- پيد- نـئَـلُ. بيڙيون- پَـئِـڪڙو.
• **نيـوَتَ ج نيـوَتُون:** ث . هيناهين- نيوڙت- نمرتا- نياز- عجز- نهٺائي- غربت- غريبي- حليمائي. بندگي- شيوا. غلامي.
• **نـيـوَڻُ:** مصدر. نيوڙڻ- نمڻ- ٽيوڙڻ- جهڪڻ- لڙڻ- (مٿو) جهڪائڻ- نوڙڻُ. سلام ڪرڻ.
• **نـيرو ج نـيرا:** ذ. جهاز جو اڳيون حصو- آڳيل.
• **نـئَلُ ج نِـئَلَ:** ذ. نـئَرُ- نـيـئَرُ- پيد- زنجير.
• **نـئِن ج نـئِـيُون:** ث . (سن. ندي) برسات جي پاڻيءَ تي وهندڙ جابلو گـٽ- برساتي نَدي- نئين.
• **نـئِـنُ ج نـئِـنَ:** ذ . (سن.). اک- چشم.
• **نـئِـنِ سُـکِـي:** ث . (سن. نين+ سُک) سوٽي ڪپڙي جو هڪ قسم- اُڇي ململ.
• **نـئِـڻُ:** مصدر. (سن. نـمر = نمڻ)نمڻ- نئڙڻ- ٽوڙڻ. ڪنڌ جهڪائڻ. لـهڻ- لڙڻ. (نـئيو- نـئندو- نئيل).
— **نئِي ج نئِي:** ث . نـمي- هيٺ ٿي.
— **نـئِـي پوڻ:** هيٺ ٿي پوڻ- نمي پوڻ.
— **نـئِـي وڃڻ:** هيٺ ٿي وڃڻ- ہڏي وڃڻ- تَـرُ وڃي وڃڻ.
• **نـئِـڻُ:** مصدر. (سن. نـيـہ = ڪٽي وڃڻ). ڪٽي وڃڻ- ڊوڙڻ.
• **نـئو ج نـئا:** ذ . ڪپڙا ڏنڊڙ- ڌوبي- ڪٽي- ڪـتـري.
• **نَـئو آباد:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **نَـئُـون:** ذ . صفت. (سن. نَـو) چئن ۽ پنجن جو جوڙ- اٺن (٨) کان پوءِ ايندڙ نمبر- نَـوَ (٩).
— **نَـئُـون ڪُنڊ:** ذ. پرٿوي جا نـوَ (٩) ڀاڱا- زمين جا نـوَ حصا.
— **نَـئُـون گره:** نـوَ سيارا(جيئن ته: ١- سورج ٢- چنڊ ٣- منگل ٤- ٻڌ ٥- ورهپت ٦- شڪر ٧- ڇنڇر ٨- راهو ٩- ڪيت).
— **نَـئُـون لکو ج نَـئُـون لکا:** ذ. نون لکن روپين جي قيمت وارو.
— **نَـئُـون لکو هارُ:** ذ. نون لکن روپين جي قيمت وارو هار.
— **نَـئُـونڻ:** ذ. نون جي ضرب اپت.
— **نَـئُـونٺو:** ذ. نـوَ دفعا وڌيڪ حالت وارو.
• **نَـئُـون ج نَـئان> نَـوان:** ذ . صفت. (سن نَوَن: ف. نو) تازو- تَـهڏلُ- ڪورو- جديد- نَـڪورُ- هاڻي جو. ترُ- عجيب- ننڍي عمر جو- ننڍو- نئون جوان. اوپتو- ڌاريون- غير- پراڻو- بيگانو- اڻ سينڌو- اڳ نـہ ڏٺل. ظرف. نئَين سر- سرنَوُ. (ضد. پراڻي جهونو). بي آزمودگار. سيکڙات. نَـولُ- نَـولو- سَيکڙاتُ. عجيب. نَـئين اُن جو پهريون دفعو ڪائڻ جي حالتَ.
— **نَـئُـون اُپرندڙ:** ذ . سِرجندڙ- نوخيز.
— **نَـئُـون پراڻو ٿيڻ:** رلي ملي وڃڻ- گهائل مائل ٿي وڃڻ- استعمال ٿيڻ- واپرجڻ.
— **نَـئُـون جَـمَـڻُ:** سخت بيماريءَ مان اٿڻ- مشڪل مان آزاد ٿيڻ.
— **نَـئُـون چنڊُ:** ذ. نئون مـهينو.
— **نَـئُـون سَنـئُـون:** لاڙ پاڙ- ليڪو صاف. هڪجهڙو- برابر. نئين مان.
— **نَـئُـون ڪرڻ:** نئين وٽ ڪرڻ- تازو لڌل ان يا ميوو ڪائڻ.
— **نَـئُـون نِـڪورُ ج نـئان يا نَـوان نِـڪورَ:** ذ . بلڪل نئون. صفا هاڻوڪو- نئون نکورو- تَـهـتل نئون- بلڪل تازو.
— **نَـئُـون نکورو ج نوان. نَـئان نکورا:** ذ. ڏسو نئون نِـکورُ.
— **نَـئُـون نِـمرو ج نَـئان > نَـوان نِـمرا:** ذ . صفت. سخت بيماريءَ مان اٿيل- بدن ۾ خوش- تازو توانو.
— **نَـئين سِج:** هر ڪنهن ڏينهن- هر روز- روزانو.
— **نَـئين سِج نَقارا وڄائڻ:** ڏاڪ پوڻ- برک ليکجڻ- ڏينهون ڏينهن مشهور ٿيڻ- شهرت وڌندي رهڻ.
— **نَـئين سِرِ:** شروعات کان- منڍ کان- وري شروع کان- نئين نموني- سَـرنو- مٿان ڪان وٺي- وري- بيهر.
— **نَـئين سرجنَمَر وٺڻ:** خطرناڪ بيماريءَ مان آزاد ٿيڻ- نئون جمڻ.
— **نَـئين ج نَـيُون:** ث . تازي- ڪوري.
— **نَـئين سَـنـئين:** حساب چڪتو- ليڪو صاف- برابري- هڪجهڙائي. سَـنئين سڌي.
— **نَـئين ۽ مان:** ظرف. نئين سِر- سِرنو- وري- مٿان کان وٺي- نئين نموني.

Gul Hayat Institute

- **نَٿين نوڙي ڪرڻ:** سودو ڪرڻ– واپار ڪرڻ– متاستا ڪرڻ.
- **نَٿين وهائي:** ث. رات جي پڇاڙي– فجر– پريات– اَسُرُ.
- • **نَٿون آباد:** اسم خاص. لاڙڪاڻي، بدين، ڳڙهي ياسين تعلقن ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- • **نَٿون ديرو:** اسم خاص. تعلقي رتي ديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- • **نَٿون ڪوٽ:** اسم خاص. ضلعي مٺيءَ ۾ هڪ ديهه ۽ شهر جو نالو.
- • **نَٿون ڪيرتو:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه ۽ ڳوٺ جو نالو.
- • **نَٿون لوءِ:** اسم خاص. تعلقي پني عال ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- • **نَٿون ڪيرو:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- • **نَٿون ڳوٺ:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- • **نَٿون لوءِ:** اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- • **نَٿون واهه:** اسم خاص. سکر، ٽَلُ ۽ ڳڙهي خيري تعلقن ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- • **نَٿي ٽَڪي:** اسم خاص. تعلقي جوهي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- • **نَٿين:** ث. نَٿن – برساتي ندي– دارا– سيل.
- • **نَٿينوُ:** هر هڪ نَٿين يا نديءَ جي وروڪڙ ۾.
- • **نَٿين ٻارڻ:** اسم خاص. تعلقي ٺٽيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- • **نِي (ت):** حرف تاڪيد– يا نه.

"منهنجي گهر ايندين نِي."(جملو).

- • **نَيِ:** ث. رات.

"پرين ته پٺان، نَيِ وهائي نَوُ رسين."(شاهه).

"پلئه لائي پاهجي نِيءَ ڪي اُت نيندا."(شاهه).

- • **نِيابُ ج نِيابَ:** ذ. (ف. نا+ياب= يافتن= حاصل ڪرڻ). (جيڪي) نه مليو هجي: (جيڪي) هٿ نه ڪري سگهجي. بنا فائدي– بغير لوڀ– طمع يا لالچ کان سواءِ.
- • **نِيابَت:** ث. (ع). نائبي. خلافت. عوض گيري.
- • **نِيات ج نِياتُون:** ث. نٿات– ذات– قوم– راڄ– ڪوفو– فرقو– گهراڻو– قبيلو– خاندان– ٽڪ. پائيچاري– برادر– پنچائت– جماعت– برادري.
- – **نِياتي ج نِياتي:** ذ. صفت. نيات وارو– ساڳي قوم جو– ذات پائي. ذاتي.
- – **نِياتِيرو ج نِياتِيرا:** ذ. صفت. نيات جو– قوم جو– سماج جو– سماجي– پنگتي.
- • **نِياپو ج نياپا:** ذ. پيغام– سنيهو– پاراپو.
- – **نِياپائي:** ذ. صفت. نياپو پهچائيندڙ– نياپو نيندڙ يا آڻيندڙ – قاصد.
- • **نِيارو ج نِيارا:** ذ. (سن. آنيتَر> آنيتَر= نيارو). جدا– ڌار– الڳ – علحده– ڌارون ڌار– پري– دور– آپي خاني. نرالو– نئون– عجيب. قاعدي يا قانون کان ٻاهر. سون يا چانديءَ جي پوري ڳڌيل رڪ.
- – **نِياري ج نِياري:** ذ. صفت. الڳ– جدا– ڌار– علحده. (ذ. اسم). جدائي– دوري.

"هجي حُب جنهن کي حبيبن سَندي،
انهن سان نِسوري نياري غلط."
(فاضل شاهه).

(اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.

- • **نِيازُ ج نِيازَ:** ذ(ف)سوال– التجا– مِنت– ليلڙائي– زاري– عرض– درخواست. عاجزي– نيازمندي. ارداس– اِنڪساري– عاجزي: نئڙت– نهنائي– نمرتا– هيڻاهين– عجز– غربت. حاجت– احتياج– آرزو– تمنا– خواهش– اِظهار محبت. ڪنهن اولياءَ جي نالي تي ڪيل خيرات. درويش جو تحفو.
- – **نِيازجي چوٽيءَ کي فلڪ جي اوُچ تائين رسائڻ:** من گهريون مرادون پوريون ڪرڻ– عرض قبول ڪرڻ– غريب پروريءَ کان ڪم وٺڻ.
- – **نِيازُ ڪَرڻ:** ڪنهن ولي يا امام جي نالي تي خيرات ڪرڻ.
- – **نِيازُ مَندُ ج نِيازُ مَندَ:** ذ. صفت. نياز يا نئڙت ڪندڙ– منٿ ڪندڙ. حاجتمند– خواهشمند– محتاج– آرزو مند– مشتاق– مطيع– تابع– حڪم بردار. عاجز مسڪين– فرمانبردار. خاڪسار.
- – **نِيازُ مَندي ج نِيازُ مَنديُون:** ث. حاجت– حاجتمندي. محتاجي– مفلسي. اطاعت– فرمانبرداري. عاجزي– مسڪيني. تواضع– غلامي.
- – **نِيازنامو ج نِياز ناما:** ذ. درخواست. لکيل گذارش– لکت ۾ عاجزي – عرض.
- – **نِيازي ج نِيازيُون:** ث. نيازمندي– عاجزي– اِنڪساري– نئڙت – نوڙت– نياز.(اسم خاص). افغانن جي هڪ قبيلي جو نالو.
- • **نِيافَتَ ج نِيافَتُون:** ث. (ف. نا+يافتَن= لهڻ). هٿ نه اچڻ واري حالت– اوڻائي– اڻاٺ– نافت– ڪمي– قلت– اڻ لڀائي – اڻ هوند– ڪمتي– ڪميابي– ڪاڻَتَ– توٽڙائي– گهٽتائي– ڏڪار.
- • **نِياڪَ ج نِياڪَ(ل):** ذ. صفت. صاف تيل پاڻي– فلٽر ٿيل پاڻي.
- • **نِيامُ ج نِيامون:** ث. تلوار رکڻ جي مياڻ– ڪِپ.
- • **نِيان:** ذ. بشارت– غيبي جواب. جيئن ته:

Gul Hayat Institute

"آخر مون کي درگاهہ مان غيبي نِيان مِليو."(جملو).

• نِياڻ: اسم خاص. تعلقي کپري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• نِياڻُ ج نِياڻَ: ذ . (سن. نِيانَ) . تلاءُ– ڪَڏ– پاڻيءَ جي جاءِ– ڍورو– ماڻهن، جانورن وغيره جي پاڻي پيئڻ لاءِ حوض– چشمو– تَڙ– ڪَسي– واهہ– تانگهي پاڻيءَ جي نندي ترائي.

"وسيو ميگهہ مهر جو پريا نينهن نياڻ"

ڍبو.(صفت). اونهون– هيٺ.

– نِياڻ ڪَنياڻ ٽيڻ: چڱا برا ٽيڻ– آسودا بکيا ٽيڻ– نيڪ بدڪار ٽيڻ.

• نِياٽو ج نِياٽا: ذ . پنهنجي ذات نيات مان پرڻيل ماڻهو. ڌيءَ جو مڙس– نائي– نِٺاٽو.

• نِياٽِي ج نِياٽِيون: ث . برادر جي ڪنواري ڇوڪري– ڪنيا– ڪجا– نينگر– ڇُهر– ڌيءَ– نٺاٽي.

• نِياٽِي اُڪلائِڻ: نياٽيءَ جي شادي ڪرڻ– ڌيءَ پرڻائڻ.

• نِياءُ ج نِياءَ: ذ . (سن. نِيايَ) انصاف– عدل– حق جو فيصلو– دريافت– آچار– تورو– عقل– روءِ– انصاف– نِٺاءُ. ويچار. تڪرار. سچائي. علم منطق. خاصيت– گَڻ– رستو.

– نِياءُ اچَڻُ: ولي وٽان ورندي ملڻ– فيصلو ملڻ.

– نِياءُ ڪارُ ج نِياءُ ڪارَ: ذ . صفت. فيصلو ڪندڙ.

– نِياءُ ڪَرَڻُ: انصاف ڪرڻ– فيصلو ڪرڻ– جهڳڙو ٽارڻ.

– نِيائِي ج نِيائِي : ذ . صفت. انصاف ڪندڙ– عادل – سچار. اُنصاف روءِ– حَقي– واجبي.

• نيباهُ ج نيباهَ: ذ . (سن. نِرواهہ= پورائي) پورائي. ڪاميابي. وعده وفائي. قائمي. دائمي. نيائڻ واري حالت– نياءُ– نباهُ– توڙ– پڄاڻي.

– نيباهو ج نيباها: ذ . پائداري– قائمي– جٽاءُ– اِستادگي– قرار– ڏيرج– هَنڌُ– ٽڪاءُ. گذران.

– نيباهُو ج نيباهُو: ذ . صفت. نيائيندڙ– پورو ڪندڙ– جهالُو– هَنڌُو– هنڌائو– ٽڪائو. گل جو هڪ قسم.

– نيباهِي: ذ . نيبهہ– نيپئي– جٽائو– قائم– پڪو– سچو– ثابت قدم– اچَل. گهڻي وقت تائين هلندڙ. هميشه جو.

• نيبَرُ ج نيبَرَ: ذ . پير ۾ پائڻ جي زيور جو هڪ قسم.

• نيبَهُ: ذ . جٽاءُ– هميشگي– توڙ تائين هلڻ واري حالت– قائم– مُباهُ– رَوا– جائز– ڇيهہ– وفا– بقا. (صفت). گهڻي وقت تائين هلندڙ. جٽاءُ ڪندڙ. هميشه جو.

• نيبُوڙِي ج نيبُوڙِيون: ث . ٿر ۾ ٿيندڙ ٻوٽي جو هڪ قسم.

• نيبَلو: اسم خاص. تعلقي ڇاڇري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• نيبُوجهَرُ ج نِيبُوجهَرَ: ذ . نِم جو ٻُور(ث).

• نيپائِڻُ: مصدر. پُورائي سان هلڻ. پورو ڪرڻ. نِپائڻ– پا ڪرڻ – توڙ نِپائڻ– پڄاڙي ڪرڻ. پار پهچائڻ.(نيپائيو- نيپائيندو– نيپائيل).

• نيپُو ٻُوٽو: ذ . ٻوٽي جو هڪ قسم.

• نِيتَ ج نِيتُون: ث . (سن). چال چلت– هلت– آچرن– لڇڻ- لَلُ– ڪِرُ– عادت– افعال– ڇيهڙ– اُٿڻ ويهڻ– نشست برخواست– ادب اندازو– ريت– رسم– راهہ ريت– پرويز– پر– پَ – هلي چلي– دستور– رواج. مرجاتا– وَتيرو. مارو– اوٿر– ڳاهہ نيت شاستر– علم اخلاق– راڄ ڍنگ– انتظام ملڪ. راڄنيتي- نيتي– تدبير– مصلحت– رمز. قسمت– ڀاڳ– لکيو– تقدير– مقدر– نصيب– ڀاوي. جهڳڙي جو آچار. نياءُ. نبيرو.

– نِيتائِتو ج نِيتائِتا: ذ . صفت. رواجي قاعدي موجب. نيت سان– پوري طرح– سانگ صرفي سان– پيدا آهر خرچ– حسب معمول– رواجي– هيرَ موجب– استعمالي– انساني قياس موجب. نيت وارو– فضيلت وارو.

– نِيت ٻَهِت(ڪ): ث . دستور– رواج.

– نِيت ڪرڻ: قناعت ڪرڻ– سانگ صرفو ڪرڻ.

– نِيتِي: ث . ريت رسم. نيت. طريقو. رستو. آچار.

• نِيَتَ ج نِيَتُون: ث . ارادو– منشا– نِئت– منو رٿ– مراد– خواهش– آرزو– تمنا– مرضي– اِڇا– خوشي– انڇا– رضا– عزم– قصد– مطلب– مقصد– غرض.(سن. نِيتي). نصيب– ڀاڳ. ڪرمن جو ڦل.

– نِيَتَ بدلجڻ: ارادو ڦرڻ.

– نِيَتَ لوڙڻ: ڪيل ارادن جي سزا ڀوڳڻ. ڪمن جو ڦل ڀوڳڻ.(خاص ڪري). خراب ارادن جو نتيجو ڏسڻ.

– نِيَتَ ۾ خَلَلُ هُئڻ: دل ۾ بي ايماني ٿيڻ. بي ايمان ٿيڻ.

• نِيُتَ: صفت. هڪ عدد– ڳڻڻ جو هڪ انگ– ڏهہ لکَ (١٠٠٠٠٠٠).

• نيتاري: اسم خاص. ٿر ۾ هڪ ڀٽ جو نالو.

• نيتَر (ٿ): ث . (سن). اک– چشم– نيڻ– نئڻ.

• نِيتَڻُ: مصدر. نيت ڪرڻ– ارادو ڪرڻ(نِيَتيو– نِيَتِيندو– نِيَتِيَلُ).

• نيٽُ ج نيٽَ: ذ . (انگ. نيٽ= ڄاري). رسو– نوڙ– وڏي–

Gul Hayat Institute

چمڙي جو رسو. وڻ جو هڪ قسم. بيدُ– (نيت جو لڪڻ– ڪين– بانئو– لچڪيدار لڪڻ.

• **نيڪائون:** ذ. نيت جو ٺهيل. بيد جو ٺهيل.

• **نيڪو ج نيڪا:** ذ. ڪير ولوڙڻ واسطي چمر وغيره جي رسي يا وڏي– ساٽيڪو.

• **نيٺُ:** ظرف. (سن. نيڊشٽ= تمام ويجهو). آخر– انت ۾– نَڏانُ– اوڙڪ– پڇاڙيءَ ۾. نيٺ نڌان(ت). قصو ڪوتاهه.

– **نيٺان نيٺ:** ظرف. آخرڪار– نيٺ نڌان– پويان پوءِ– پڇاڙي ۾– آخري.

– **نيٺ نڌان:** ظرف. نيٺان نيٺ– آخرڪار.

– **نيڻائي(ت):** ث. نهنائي.

• **نيپ ج نيپُون (ڪ):** ث. چيبٽ– پيڙ– زور. ڪنهن ڳريءَ شيءِ جو دٻاءُ.

• **نيپاجُ ج نيپاجَ:** ذ. پرورش– پالنا– ترتيب– خورش– پشتي– غذا– خوراڪ– ڪاڏو. (صفت). پاليل– نپايل– پوسيل.

• **نيپالُ:** اسم خاص. اتر هندستان جي هڪ آزاد رياست جو نالو.

• **نيپچُون:** اسم خاص. (انگ). هڪ آسماني گرهه يا سياري جو نالو.

• **نيچ:** ذ. پاڻيءَ جي شاخ. درياهُ.

• **نيچُ ج نيچَ:** ذ. صفت. هيٺاهون– هيٺيون– نشيبي. گهٽ– ننڍو. خسيس– ڪمينو– اوڇو– ڪرتن ڪنو– اونو– ڪڌو. خراب– ابتر– هلڪو– حقير– ننڍڪ– ادنيٰ– اسفل– رذيل– ذليل– بي عزت– بدڪار(ضد. اُتم).

– **نيچائي ج نيچائيون:** ث. هيناهين– لهندي. نشيب ڪميٽائي– ڪڌائي. نياز– نئڙت گهٽتائي– بي عزتي. اهلائي. هلڪائي. عاجزي.

– **نيچُ نوائڻُ:** توبهه ڪرڻ.

• **نيچاري:** اسم خاص. بلوچ قوم جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **نيچو ج نيچا:** ذ. (ف. نيچه). پٽ جي ڏاڳي يا ڪلابات سان حقي جي ڳوءِ (ويڙهيل ڏنگي نڙ سان). ڏنگي نڙُ تي پَٽ ۽ ڌريءَ جو ڪم. حقي جو ڳوءِ. ناري ۾ نڙ. ٺورو پاٽي– ريگڙو.

– **نيچائي ج نيچائي:** ذ. صفت. نيچا ناهيندڙ– حقي جو نڙ ۽ ڳوءِ وغيره ناهيندڙ– نڙائي.

• **نيچيدارُ ج نيچيدارَ:** ذ. ريشمي اڳڙي ۽ سونهري ڏاڳي سان جڙيل حقي جو نڙ.

• **نيڄُ ج نيڄَ:** ذ. اوزار– سَنڌُ– ٽَل اٽڪل.

"نيڄُ نهاري نه گهڙي، تڏهن پئس تَن."

• **نيڏيُو ج نيڏيُو:** ذ. (اسم خاص) سمنڊ جي نار.

• **نيرُ ج نيرَ:** ذ. (سن. آرنه= هيٺ+ ايرا = وهڻ). پاڻي– جَل– آب– ما– رس. پاڻياٺ– پاڻيٺ. اکين مان ايندڙ پاڻي– لڙڪ– اَشڪ– ڳوڙها. ننڍو پاڻي. تانگهو پاڻي. درياءُ. سمنڊ. (ف. نيل؛سن نيل). رنگ جو هڪ قسم– آسماني رنگ. ٻوٽي جو هڪ قسم(جنهن مان رنگ ٺهي). هتراڊو ٺهيل نيرُ– ڳلي. ڪپڙن کي ڏنل هلڪو رنگ. نيرو نشان ڏڪ جو– نيرو ڏنو.

– **نيرو ٿيڻ:** (مينهن پاڻي ۾ موسم سان)سُڪندڙ وڻ جو سائو ٿيڻ.

– **نيرجو ٽڪو:** ذ. داغ– ڪلنڪ– حرف– لينگهو– دوش– الزام.

• **نيرُج نيرَ:** ذ. نيئر– زنجير. هٿ ڪڙي– بند– قيد– قابو. بيڙي. ڏاوڻ.

• **نيرانت:** ث. سک– آرام– فرحت– سک سانت– فراغت.

– **نيرانت ٿيڻ:** دلجاءِ ٿيڻ.

• **نيران:** ث. (سن. نير= سواءِ+ آن) ناشتو– نيرن– صبح جي ماني.

– **نيرانو ج نيرانا:** ذ. صفت. ناشتو نه ڪيل– نيرن کان سواءِ– بنا ڪاڌي پيتي.

– **نيراني:** ظرف. نيرانو– صبح جو بنا ڪاڌي پيتي واري حالت.

• **نيراڻي:** ظرف. نيراني.

• **نيرائڻُ:** مصدر. نيرو ڏسڻ ۾ اچڻ. نيري رنگ تي مائل ٿيڻ.

– **نيرائڻُون:** ذ. صفت. نيرجو– نيري رنگ جو.

– **نيراڻ:** ث. نيري رنگ– نيري رنگ جو اثر.

– **نيرُ جي ڪُني ۾ ٻوڙڻ:** ڏاڍو بدنام ڪرڻ. رسوا ڪرڻ.

– **نيرُ ۾ ٻوڙڻ:** داغ لڳائڻ. بدنام ڪرڻ.

• **نيرو ج نيرو:** ذ. صفت. نيرجو– نيروارو. نيرجي رنگ تي.

– **نيروٽي:** ذ. صفت. نير ۾ ڪپڙا ٻوڙيندڙ– نيرولي. نير جي رنگ جو ڪم ڪندڙ.

– **نيرولي:** ذ. صفت. نيروٽي.

• **نيرَ ڪڪرَ:** اسم خاص. هڪ نئين جو نالو.

• **نيرَگُ ج نيرَگَ:** ذ. آبي پکيءَ جو هڪ قسم– نيرگي. (بدڪ).

• **نيرَگي ج نيرَگيُون:** ث. ڍنڍ جي سهٽي پکيءَ جو هڪ قسم(چوپهه انچ ڊگهو. مٿو ۽ ڳچي چمڪندڙ سائي رنگ جي ۽ ڇاتي اڇي سوسني).

• **نيرَمُ ج نيرَمَ:** ذ. ٻيڙيءَ يا جهاز کي سڌي بيهارڻ جو بارُ. ڪَڪري.(جهاز لاءِ) نيرمُ. استقامت.

• **نيرَنَ ج نيرَنُون:** ث. (سن. نهاري) صبح جي ماني– نيراني–

Gul Hayat Institute

ناشتو– نيرڻ.

• **نيرن ڪوٽ:** اسم خاص. شهر حيدرآباد(سنڌ) جو قديم نالو.

• **نيرَنگُ ج نيرَنگَ:** ذ . (ف). رنگ . جادو– فريب– طلسم– سحر– منتر– مُڪَرُ. تصوير جو خاڪو. عجائب.

– **نيرَنگُ بازُ ج نيرَنگَ بازَ:** ذ. صفت. مڪار– فريبي.

• **نيرو:** ذ. سارين جي پوک جي بند جو ڪامو.(ن– ب).

• **نيرو ج نيرا:** ذ . صفت. گهوڙي جي رنگ جو هڪ قسم. نيري رنگ وارو– بلُو– نيلو. (سفيد يا ٿورو خاڪي(گهوڙو) پورو يا ڪڪو گهوڙو). کجور جي وڻ جو رَسُ– تاڙي.

• **نيرائِڻُ:** مصدر. نير واري رنگ مان(ڪپڙو وغيره) ٻوڙائڻ– نيرو رنگ ڏيارڻ– رڱائڻ– نير جهڙو ڏسڻ ۾ اچڻ ٿورو آسماني يا نيلاڻ تي مائل ڏسڻ ۾ اچڻ.

– **نيرائُون:** ذ . صفت. نير جي رنگ جهڙو– آسماني.

– **نيروٽو ج نيروٽا:** ذ. نير ۾ ٻڌل يا رنگيل ڪپڙو.

• **نيروٽِي ج نيروٽِي:** ذ. صفت.(ف. نيلگر) نير جو ڪم ڪندڙ–رنگ جو ڪم ڪندڙ– رنگريز– ڪٽِي– کهنباتي– نيرولي– نيلگر.

– **نيروليءَ جي ڪُن ڪرَڻُ:** ڪوڙو هَل ٻڌڻ– افواهه.

– **نيري ج نيرِيُون:** ث. "نيرو" جو مؤنث. نيري رنگ جي.

– **نيري ٽِپهري:** ث. سانجهيءَ کان ٿورو اڳ وارو وقت.

– **نيريڙو ج نيريڙا:** ذ. نيري رنگ تي مائل– نيريڙو.

• **نيره:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نيري ج نيرِي:** ذ . ڪمند يا ڪپهه وغيره جي پوک جو پهريون لٽل فصل– نئون– طاقت وارو. پوٽينڙيءَ جي چاول(گهوٽ ڪنوار جي شاديءَ لاءِ ڪم ايندڙ لفظ). ٻڪريءَ جي رنگ جو هڪ قسم– چانهي.

– **نيري هَڪُ:** جوان مڙس جو هَڪ.

• **نيڙُ ج نيڙ نيڙُون:** ذ . ث . ننڍڙي نهر– ڪَسِي– اَڏِ– ڏارا– ننڍي نهر– واهِي– واهه– درياهه جو گهارو– ڪَٽ– نَهر– ڊوري– لانگهو– ٻيلائي– پاياب.

• **نيڙِ ج نيڙُون(ل):** ث . ظلم – قهر– سَج.

• **نيڙو ج نيڙا:** ذ . صفت. ظرف.(سن. نِڪَٽ= ويجهو) نزديڪ– ويجهو– قريب– پرسان.

• **نيڙي:** ظرف. ويجهي يا ويجهو– نزديڪ– اوري– اوڏڙي.

• **نيڙو(ڪ):** ذ . ڪاري جي ٻيڙين جو ماڻهن جي ويهڻ يا سامان وغيره رکڻ لاءِ آڳيل يا پاڇيل دار تختو– ڦٽيو.

• **نيز:** حرف جملو.(ف). ۽ – پڻ– ٻ.

• **نيزا:** سڪل ميوي جو هڪ قسم.

• **نيزارو ج نيزارا:** ذ. (ف. نيزو+ آور) ننڍو نيزو– ٻڇي.

• **نيزاري ج نيزارِيُون:** ث . (ف. نيزاري= ڏُٻرائي) مِنٿ– آزي– اِلتجا– ليلڙائي– زاري– عرض– عجز– عاجزي– نيازمندي.

• **نيزاءَ ج نيزاءَ:** ذ . (ع. نزاع) جهيڙو– فساد– جهڳڙو.

• **نيزو ج نيزا:** ذ . (ف. نيزه) هٿيار جو هڪ قسم– ڀالو– ٻڇي– سانگ– ڏڱو. جهنڊي جي مٿان لڳل لوهه جي چُهنب. جهنڊو– انگاس– علم . سُڪل ميوي جو هڪ قسم– نوڪ– سنان.

– **نيزي بازُ ج نيزي بازَ:** ذ . صفت. نيزي وارو– نيزي سان وڙهندڙ.

– **نيزي بازي ج نيزي بازِيُون:** ث. ڀالن سان رهيل راند جو هڪ قسم.

– **نيزي بَردارُ ج نيزي بَردارَ:** ذ . صفت. نيزو کڻندڙ– نيزي وارو– نيزي باز.

– **نيزي پانڌ:** ظرف. تير ڏانهن.

– **نيزي نظاري:** ظرف. تير جي سامهون.

• **نيسُ ج نيسَ:** ذ . سَلو. پُورُ– اُڌمو. وهم. زيب– سينگار. گِهُ– زيور– مٽيو. سونهن– سوڀيا.

• **نيس(ڪ):** ث . ٽڙُ– ڪوهه.

• **نيَسُ ج نيَسَ(ڪ):** ذ . آگر– جهرُ– ڪڪرن مان وسندڙ سنهون مينهن– بُوند– ڏارا– مينهن جي ڦوهار– ڏنڍلو.

• **نيسار(ث):** ث . ڄَڄ جي موڪلائي رواني ٿيڻ واري حالت.

– **نيسارُ ڪَرَڻُ:** ڏيءَ کي ساهرن ڏانهن پهريون دفعو روانو ڪرڻ.

• **نيسارَڻُ(ڪ):** مصدر. ڪٽڻ– حساب ڪرڻ (نيساريو– نيساريندو– نيساريل).

– **نيسارُ ج نيسارُ(ڪ):** ذ. ڳُڻپ– شمار. حساب– ليکو. يادگيري.

– **نيسارِپ ج نيسارِيُون (ڪ):** ث . ڳُڻپ– شمار. حساب– ليکو. يادگيري.

• **نيسارو ج نيسارا:** ذ . ڇت وغيره تان پاڻيءَ جي نيڪال جو نارو– نار جي لوٽڻ جو پاڻي اڏ ۾ پهچائڻ جو نالو يا نالي– نيسر– ڪَسِي– جهرٽو– موري. نِسرڻ مصدر مان اسم– نِسرڻ واري حالت– پوک جي سنگن ڪيڻ واري حالت.

• **نيساسو ج نيساسا:** ذ . اندر جي دانهن– ٽڏو– شوڪارو.

– **نيساڪو ج نيساڪا:** ذ . ٽڏو شوڪارو– اُڀو ساهُ.

• **نيسائِجڻُ:** مصدر. نِسائجڻ . گهٽ ٿيڻ. ڳرڻ. جهڪي وڃڻ اندرون ئي اندرون گهر تي وڃڻ.

Gul Hayat Institute

نيسائِڻ : مصدر. گهٽ ڪرڻ. اندران ئي اندران گم ڪرڻ. (ڦرڙي) نيسائجڻ.

نيست: صفت. ظرف. (ف). نابود— معدوم— فنا. خالي— اجايو— سڪٽو. رَد— باطل.

نيست نابود ڪرڻ: بلڪل ناس ڪرڻ— تباهه ڪرڻ— برباد ڪرڻ— ويران ڪرڻ— معدوم ڪرڻ— چٽ ڪرڻ— فنا ڪرڻ— اُجاڙڻ— پاڙان اُکوڙڻ.

نِيستِي : ث . ناس— عدم، وجود، غريبي— غربت. ڪٽي وڃڻ واري حالت. آلس— سُستي— ڪاهلي— ٽوٽپڻ. گهٽي ننڊ.

نيسَرِ ج نيسَرُون: ث . هُرلي يا نار ۾ لڳل ڪاٺ جي ڪَسي(جنهن ۾ لوٽن جو پاڻي ڪري ۽ وهِي اڏ ۾ پوي)— پاڻيءَ جي نيڪال جو نارو— لوهه يا ڪاٺ جي نالي— پاڙڇو— نيسارو. پوک جي نسرڻ واري حالت. سنگن جي نيسر.

نيسوڪَڻ (ٽ): ث . باجهريءَ جي رَبُ ڏيئي ليسي ڪرڻ لاءِ ڪم ايندڙ وکر.

نِيشُ ج نِيشَ: ذ . (ف. نيش). چرڻ جي چهنب. سوئو. نوڪ— اٽي(وڇونءَ وغيره جو) ڏنگ. ڏَند(خاص ڪري چهنب وارو جو ڏاريندڙ جانورن ۾ ٿئي). اٺ وغيره جو جوانيءَ وارو وڏو ۽ تکو ڏند— ڏنگ— ڏاڙهه. مِرونءَ جا اڳيان وڏا ڏند. نوڪ— اَٽي. جوانيءَ ۾ آيل اُٺ— نئون مڙيل اُٺ(جنهن جا سڀ ڏند نڪري آيا هجن)— وڏيءَ عمر وارو. اٺن ورهن جي ڄمار جو اُٺ. (جانور)— پوڙهو— جهونو.(ذ . صفت). پهلوان— ڏاڍو— زوروارو. مٿيون— بالا— اعليٰ. چالاڪ— هوشيار. مضبوط.

- **نيشاٽُ ج نيشاٽَ**: ذ . صفت. ٻُڍو— پوڙهو— جهونو— جهور— ڪراڙو. (نيشاٽ ج نيشاٽون).

- **نيشجڻُ**: مصدر. (اُٺ وغيره کي) سِيني ڏندن جو نڪرڻ— جوان ٿيڻ.

- **نيش زَنَي**: ث . نيشڻ يا نيش هڻڻ واري حالت— ڏنگ هڻڻ واري حالت— ڏاڙهڻ واري حالت.

- **نيشُ زَنِي ڪرڻُ**: ڏنگ هڻڻ— چڪ هڻڻ— ڏند وجهڻ— ڏنگڻ— ڪائڻ— ڪاٽڻ— ڏاڙهڻ.

- **نيش واههُ ج نيش واههَ**: ذ . نديءَ مان نڪتل وڏو واهه— ڦاٽ.

- **نيشُ هَڻَڻُ**: ڏنگ هڻڻ. مهڻا ڏيڻ— طعنا هڻڻ . غيرت ڏيارڻ.

- **نيشِي**: ذ . صفت: ڇهن ورهين جو اُٺ— وڏو اُٺ.

- **نيشِي ٻَنجَڻُ**: زور ۾ اچڻ— طاقت ڏيکارڻ.

نِيشُ: ث. (سن نِئشِنڪَ = پڪو مضبوط). پڪائي— مضبوطي. (صفت). پڪو— مضبوط . سنو. اُچو. (سن نشا). ڏاڍو ڪارو.

• **نِيشانُ ج نِيشانَ**: ذ . (ف. نِشان) . آثار— علامت— چنه— نشاني— هدف— آچار— چنب— ڪکر. پتو— سراغ. نقش— ٺپو— ڇاپو— چٽو— داغ— ڪلنڪ.نام و نشان— يادگار. جهنڊو— بانبٽِي— بانبٽو— عَلَم— نيزو— بيرق. ائڊرِيس— سرنامو— پاريتو— ٺڪاڻو— مقام.

— **نِيشانبَرُج نِيشانبَرَ**: ذ . صفت. نشان وارو— نشان چٽيندڙ.

— **نيشانِي ج نِيشانِيُون**: ث . نشاني— چِنه— ڪکر— داغ— چٽو— نشان— علامت— مام— آريڪڻ— لڇڻ. پار— پتو— آرڪان— آثار— اهڃاڻ— اُهڃ— النڪار.

• **نيشڪَرُج نيشڪَرَ**: ذ . ڪَمند— ڳِنو— ڪماند.

• **نِيفو ج نِيفا (ڪ— ت)**: ذ . سٿڻ ۾ اڳٽ وجهڻ واري جاءِ — اُبڊاٽو— اُبتاٽو— نينهنگُ.

• **نيڪُ ج نيڪَ**: ذ . صفت. (ف). نيڪ اعمالن وارو— ڀلو— سُٺو— خُوب— سلڇڻو— موچارو— چڱو— عمدو— سعد— سعادتمند— سعيد— مسعود. سخي— پرهيزگار— عابد— ديندار— پاڪ دامن. ٽرمشٽ. خير خواهه. رحم دل— خدا ترس— ڏَياوان. شريف— مهذب— سٺي چال وارو. ڪن لفظن جي مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ اڳيون لفظ "نيڪ بخت, نيڪ نام وغيره".

— **نيڪ بَختُ ج نيڪُ بَختَ**: ذ . صفت. خوش نصيب— سڀاڳو — بختاور— وَڏَ ڀاڳي— لاڪيڻو— ڀاڳن ڀريو— خوش قسمت— ڀاڳوان — نصيب دار— اقبال مند. پارسا سيرت— پرهيزگار. سِيلوان — سعادت مند— سعيد. چئيوان— فرمانبردار— آگياوان— سراوندو.

— **نيڪُ بَختِي**: ث . خوش قسمتي— سڀاڳائي. خوشحالي.

— **نيڪُ روشَنُ ج نيڪُ روشَن** :ذ. صفت. چڱيءَ طرح معلوم—چِٽيءَ طرح ڄاتل— هاڪارو— مشهور— ناميارو— نامڪٽيو— پڌرو.

— **نيڪُ فالُ ج نيڪُ فالَ**: ذ . صفت. سُٺو سُڳڻ— چڱو سوڻ.

— **نيڪُ قَدَمُ ج نيڪُ قَدَمَ**: ذ . سهڻو قدم— مبارڪ قدم— چڱي چال.(ذ . صفت). چڱي چال چلگت وارو.

— **نيڪُ مَردُ ج نيڪُ مَردَ**: ذ . صفت. ڀَلو ماڻهو— عابد— پرهيز گار— پارسا— نيڪ.

— **نيڪُ نامُ ج نيڪُ نامَ**: ذ . صفت. چڱي نالي وارو— ناليرو— مشهور . ناموس وارو.

— **نيڪُ نامِي**: ث . چڱو نالو— ناموس— ناماچار— نالو— جَسُ. عزت. آبرو.

Gul Hayat Institute

– **نيڪُ نِيَتُ ج نيڪُ نِيَتَ:** ذ . صفت. نيڪ ارادي وارو– سٺي نيت وارو– نيڪ خيال– نيڪُ. نيڪ انديش. خير خواه.

– **نيڪُ نِيتِي ج نيڪُ نِيتيُون:** ث . خوش نيتي – چڱي نيت– سٺو ارادو– نيڪ خيال.

– **نيڪُ وَ بَدُ:** ذ . صفت. چڱو مٺو– ڀَلو بُرو. سڄڻ دشمن– پنهنجو پرائو.

– **نيڪو ڪارُ ج نيڪو ڪارَ:** ذ . سٺا ڪم ڪندڙ– نيڪ اعمال–خوش اطوار.

– **نيڪِي ج نيڪِيُون:** ث . چڱائي– ڀلائي– خوبي– عمدگي– سٺائي. ڀالُ– ديا– مَهر– مهرباني– ان گردُ– وَڙُ– ناموس– ناماچار– ساراهه– هاڪ– تعريف– واکاڻ. نالو– گڻ– ڳڻ. خاصيت. پاڪائي– پارسائي.

– **نيڪي بَدِي:** ث . ڀلائي بُرائي– چڱائي مٺائي. نفعو نقصان.

• **نيڪارُ ج نيڪارَ:** ذ . صفت. (سن. نِيڪار) نِڪمو– بيڪار– نِڪارُ– نِڪارو– بي ڪارو.

• **نَيڪاسُ ج نيڪاسَ:** ذ . (سن. نشڪاش) روانگي. روانگي جو مال. پاڻيءَ جي وڃڻ لاءِ واٽ يا رستو. ٻاهر نڪرڻ جو رستو– نيڪال– نيڳالُ– (هُنديءَ جو) نيڪال يا صفائي– نِڪت.

• **نيڪالُ ج نيڪالَ:** ذ . نڪرڻ جو رستو– نيڪاسُ– دروازو– اخراج. نيڪَرَ– روانگي– نيڪاسُ.

– **نيڪالُ ڪَرَڻُ:** ٻاهر ڪڍڻ– روانو ڪرڻ– اُڪلاءِ ڪرڻ– مَٺائڻ– وڪرو ڪرڻ. ڪنهن شيءِ کي وڪڻي ڇڏڻ. ڪنهن شيءِ جي وڪري لاءِ ٺاهه ڪرڻ.

– **نيڪالِي ج نيڪالِيُون:** ث . نڪرڻ يا ڪڍڻ واري حالت– نيڪَرَ –روانگي– نيڪال– اخراج. لوڏ- بنواسُ– پَرواسُ– جلاوطني.

• **نيڪامُ ج نيڪامَ(ل):** ذ. صفت. نيڪار– بيڪار– بَدُ– خراب.

– **نيڪاهو ج نيڪاها:** ذ . پاڻيءَ تي ٿيندڙ گاهه جو هڪ قسم.

• **نيڪَرُ ج نيڪَرَ:** ذ . ث . ڪڍڻ واري حالت– نيڪال– نيڪالي.

• **نيڪَرُ وهائڻ:** سارين جي لاباري کان اڳ پوک مان چڙيو پاڻي ڪڍڻ يا وهائي ڪڍڻ.

• **نيڪارَڻُ:** مصدر. (سن. بڪشالن) ڌوئي صاف ڪرڻ– اڇو اجرو ڪرڻ. (نيڪاريو– نيڪاريندو– نيڪاريل).

• **نيڪامُ ج نيڪامَ:** ذ . (سن. نشڪاشَ = نيڪال. نيڪال> نيڪام). آبادي لاءِ پاڻيءَ جا وهڪ جا اڳيان نشان. گس.

– **نيڪامُون (ڪ):** ث . پاڻيءَ جي وهڪ.

• **نيڪَت ِ ج نيڪتُون:** ث . (سن. نشڪاش). نڪرڻ يا ڪڍڻ وا حالت– نيڪر– نيڪال– روانگي. روانگيءَ جو مال. نيڳت.

• **نيڪَتَ ڪرڻ(ث):** پرائي ٻڪري لڪائي کڻڻ.

• **نيڪيتِي ج نيڪيتِيون:** ث . جدائي. شاديءَ کانپوءِ ڪنوار . مائٽاڻي گهر کان جدائي– شادي کانپوءَ ڪنوار جو مائٽ گهر ڇڏڻ– ڪنوار جو مائٽاڻي گهر کان جدا ٿيڻ.

• **نيڳالُ ج نيڳالَ:** ذ . اڏ يا ڪسي يا واٽر ڪورس وغيره ۾ بيء يا رهيل پاڻي. اڏ ۾ آخري پاڻيءَ جي وهڪ. پاڻيءَ جو نيڪال

• **نيڳَت :** ث . نيڪَت.

• **نِيگهارَڻ:** مصدر. نگَاهه ڪرڻ واري حالت. نِهارڻ– نظر ڪر ڏسڻ– وائسڻ– پسڻ– جاچڻ.

• **نِيلَ ج نِيلُون:** ت. قبي جي چوٽيءَ تي چاڙهيل ڪَلس ڪلنگي–(ڪاشيءَ جو جنهن تي گهٽو ڪري نيرو رنگ) گن يا قبي مٿان چوٽي– مناري. ڳاڻيٽي جو هڪ انداز(ڪروڙن اربن کان مٿي) پدم. بي حد– بي شمار. (اسم خاص). مد جي مشهور نديءَ جو نالو.

– **نِيلَڪُ ج نِيلَڪُون:** ث . مسجد وغيره جي منارن ج سينگاريل چوٽي– ڪلنگي– ڪَلس– نيل.

• **نَيلُ ج نيلَ:** ذ . بوٽ وغيره کي گسڻ جي بچاءَ لاءِ لوهه جو ٽڪر نالي–نال. نير– نِئر– نيئر– زنجير– هٿ ڪڙي– ٻيڙيون – ڪڙا. "پاتا تنهن کي پرت جا. ڪي نوريءَ وڏا نيل."(راڄن شاهه).

– **نيلُ وجهَڻُ:** نِيئر وجهڻ. سوگهو ڪرڻ– قابو ڪرڻ.

• **نِيلُ ج نِيلَ:** ذ . (سن. نِيرَ= پاڻي) پاڻي– پاڻياٺ– آب– نير. هد ٻوٽو جنهن مان نيرو رنگ نڪري. رنگ جو هڪ قسم –نيئر–نيل

– **نيلاڻ ج نِيلاڻ:** ث. نيلي رنگ هئڻ واري حالت– نيراڻ– نيرو رنگ

– **نِيلگَرُ ج نِيلگَرَ:** ذ . صفت. نيل يا نير جو ڪم ڪندڙ نيروٽي– ڪُن ٻوڙيندڙ– ڪٽي– رنگريز.

– **نيلگــُون :** ث . نيرو رنگُ.

– **نِيلو ج نِيلا:** ذ . صفت. نيلي رنگ جو– نيلي رنگ وارو آسماني– نيرو– بلو.(ث . نِيلي ج نِيلِيُون).

– **نِيلوٽِي ج نِيلوٽِي:** ذ . صفت. نيل يا نير جو ڪم ڪندڙ- ڪُن ٻوڙيندڙ– نيروٽي– نيلگر– ڪٽي– رنگريزُ.

• **نِيلامُ ج نِيلامَ:** ذ . (پورچوگيز. ليلام). ڪا شيءِ دلي بادلي واڪ ڏيڻ سان وڪڻڻ جي حالت. ٽي دفعا پڪارڻ سان سامان جو وڪرو. واڪ سان وڪرو– فروخت– هلاءِ – ڪاپو– اڪلاءِ -

Gul Hayat Institute

نيڪال– ليلام. هراج– آڪشن.

نيلامُ ٿيڻُ: واڪ سان وڪرو ٿيڻُ– نيلام ٿيڻُ.

نيلامي: ذ. صفت. نيلام جو– نيلام وارو.

نيلامُ ڪَرَڻُ: واڪ ڏيئي وڪڻڻ– ليلام ڪرڻ.

نيلَ ڪَنٺُ: ذ. پکيءَ جو هڪ قسم– نيري ڳچيءَ وارو پکي.

نيلَ گانئي: ث. اڇن پيرن واري روجهه يا چوَ سگو هرڻ.

نيلِڪِي ج نيلِڪيُون: ث. بدڪ پکيءَ جو هڪ قسم– نيرڳي (بدڪ).

نيلَمُ ج نيلَمَ: ذ. نيري يا نيلي رنگ جو هڪ قيمتي پٿر– جواهر– ياقوت– اِندر نيلَ. ڪپڙي جو هڪ قسم.

نيلوفَرُ ج نيلوفَرَ: ذ. (ف. نيلوفر. سن. نيل= نيرو+ ڦُل= گل) گل جو هڪ قسم– ڪَنول گل– مِنولَ جي پوٽي يا ڪُوٽيءَ جو گل. پدم– پدما.

- **نيلوفَري:** ث. پاڻيءَ ۾ ٿيندڙ هڪ ٻوٽي جو ڦر– ڪوٽي– نيلو فرَ گل جي ڏانڊي يا پاڙ.(اسم خاص). تعلقي ميرپورخاص ۽ تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **نيلِي ج نيلِيُون:** ث. ٻڪريءَ جو هڪ قسم.(صفت). نيري رنگ جي ٻڪري.

• **نيمُ:** صفت.(ف). اڌ– نصف.

– **نيم تنو ج نيم تَنا:** ذ. ننڍين ٻانهن يا اڌ ٻانهن سان ڪڙتو– ننڍو ڪوٽ– واسڪوٽ.

– **نيم جوشُ ج نيم جوشَ:** ذ. ٿورو ٽهڪايل– اڌ ڳاٻرو ڳرم ڪيل. ڪوڙِ نپايل– شيشو باشو ڪري هيرايل.

– **نيم جوشُ:** صفت. اڌ اوٻاريل.

– **نيم چَڪُ ج نيم چَڪَ:** ذ. کوهه جو ٺهيل ڪاٺ جو گول بنياد. شاهنگ. چَڪُ.

– **نيمُ حَڪيمُ ج نيمُ حَڪيمَ:** ذ. صفت. اڻ ڄاڻ طبيب– جڙتو حڪيم– ٽوٽڪائي.

– **نيمُ خوابُ:** ذ. اڌوڳاٻري ننڊ.

– **نيمُ روزُ:** ذ. اڌ روز– اڌ ڏينهن.

– **نيم شبُ:** ث. اڌ رات– آڌي.

– **نيم طبيبُ:** ذ. صفت. اڌ حڪيم– گهٽ تجربيڪار حڪيم.

– **نيم قطرُ:** ذ. اڌ قطر. گول جي گهيري کان مرڪز تائين ويندڙ سنئين ليڪ– اڌ گول ڪندڙ ليڪَ.

– **نيمُ مُلا:** ذ. اڌ پڙهيل مُلو– جڙتو ملو. اڌ پڙهيو. ڪَچو عالم.

– **نيمُ نانُ:** ذ. اڌ روٽي. ٿورو روزگار. "نيم نان صحت جان".

– **نيم نَڪُ ڪَٽڻُ:** شرم وڃان ڪنڌ مٿي نہ ڪڻڻ– برو ڪم ڪرڻ. نَڪُ وڍائڻ– بدنام ٿيڻ.

• **نيمُ ج نيمَ:** ذ. (سن. نيَمُ) قاعدو– قانون– ريت– رشتو– رسم– دستور– رواج.

– **نيمائتو ج نيمائتا:** ذ. صفت. نيم يا قانون جو– باترتيب– سٺائتو– اُسلوب– سجلائتو.

– **نيمِي ج نيمِي:** ذ. صفت. نيم وارو– قانون تي هلندڙ– قاعدن جو پابند.

• **نيمُ (هـ):** ث. نم جو وڻ.

– **نيموجهَرُ(ث):** نم وڻ جو ٻُور.

• **نيمِي:** ث. دولت هڙ مُوڙي.

• **نيمچو ج نيمچا:** ذ. (ف. نيمچه). تلوار يا خنجر جو هڪ قسم– خنجر– ڪناري– وڏو چاقو.

• **نيمَڪُ ج نيمَڪَ(ڪ):** ذ. (ف نَمَڪُ). لوڻ– نمڪ پاڻي– جوهر.

• **نيميچُ(ث):** ذ. ماتا جي بيماري ۾ ڪجهه ڪڍيل سوڪڙي.

• **نَينُ ج نَينَ:** ذ. (سن. نَينَ) نيڻ– اک– چشم. چمر– اک جو تارو– عين.

• **نينَبها(ث):** ث. دستن اچڻ وقت ذري ذري ٿوري جو خيال ۽ پيٽ ۾ وٽ پوڻ واري حالت.

• **نينياڙَڻُ:** مصدر. مارڻ– لتاڙڻ– هيسائڻ– دٻائڻ.(نينياڙيو– نينياڙيندو– نينياڙيل).

• **نينتارَ ج نينتارُن (ت):** ث. ڪنهن چيز مان پاڻي يا نچوڙ بلڪل ڪڍي وٺڻ واري حالت.

• **نينجَڻُ ج نينجَڻَ(ت):** ذ. ڏيڳيءَ وغيره جي پيرن وغيره ٻڌڻ جو رسو– ونگ.

• **نينڊائڻُ(ت):** مصدر. ننڊائڻ– ڳلارو ڪرڻ– حرفدار ڪرڻ. (نينڊائيو– نينڊائيندو– نينڊائيل).

• **نيندَ ج نينديون (ڪ– ت):** ث.(سن. نَينتَر= ڪوٺڻ) دعوت– ڪوٺ– نوتو– سڏ– ڏامو– ڪاند. رسمي گهور– پوتو– پَوَتَ.

– **نيندائو ج نيندائو:** ذ. صفت. دعوت ڏيئي گهرائيندڙ– ڪوٺ ڪندڙ– سڏ ڏيندڙ.

– **نيندائي ج نيندائي(ڪ):** ذ. صفت. ڪوٺ يا سڏ ڏيئي گهرايل دعوتي.

– **نيندَ ڏيڻُ(ت):** دعوت ڏيڻ– ڪاند ڏيڻ– ڪوٺ ڪرڻ– سڏ ڏيڻ.

Gul Hayat Institute

- **نِينڊُو ج نِينڊا**: ذ. صفت. دعوت جو سڏ ڏيندڙ— دعوتو— ڪوٺو.
- • **نِينڊُو ج نِينڊا**: ذ. اونهو پاڻي. وڏو درياءُ. وچ سير.
- • **نِينَرُ ج نِينَرَ(ٿ)**: ذ. ڪَنڊيءَ جي سگرين جو ٻج— ٽڏڙا— چيچڪا.
- • **نِينڙهيو ج نِينڙهيا(ٿ)**: ذ. نينر— چيچڪا.
- • **نِينسُڪُ**: ذ. اکين کي آرام ڏيڻ جي جاءِ— آرام گاهه. ڪپڙي جو هڪ قسم.
- • **نَينُ سُکِي**: ذ. ڪپڙي جو هڪ قسم— اڇو سوٽي ڪپڙو— ٿلهي ململ.
- • **نِينگَرُ ج نِينگَرَ**: ذ. ننڍو ٻار— ڇوڪر— نينگرو— ڇوڪرو— ٻُيرو— پٽ.(ث. نِينگَري ج نِينگريون).
- **نينگراٽُو ج نِينگراٽا**: ذ. صفت. نينگر جو يا ڇوڪر وارو— ڇوڪراٽو— ٻاراٽو— ٻارجو (عقل).
- **نِينگَرپائِي ج نِينگَرپائِيُون**: ث. ٻاراٽي(هلت چلت) — ڇوڪراٽي — معصوميت جو(ضد با عقل).
- **نينگِرو ج نِينگِرا**: ذ. ننڍو ٻار— ڇوڪر— ڇوڪرو— بي سمجهه— ٻالڪ— نينگر.
- **نِينگِرِي ج نِينگِرِيُون**: ث. ڇوڪري— ڪِڪِي— نِينگَر.
- **نِينگِرِياٽُو ج نينگِرِياٽا**: ذ. صفت. ڇوڪريءَ جو— ڇوڪرَياٽو — ٻاراٽو. ڇوڪريءَ جهڙو.
- • **نينگهہَ ج نينگهُون**: ث. زال—ضاعفا— عورت— مائي. بدن يا ڪپڙي وغيره کي ڪاٽيءَ وغيره جو گَهڪو اچڻ واري حالت— رَهڙَ— چُرچ.(ت).
- **نينگههَ ڏِيَڻُ**: چير ڏيڻ. چيرائڻ— ڦُندائڻ.(ت).
- • **نِينگهارٽو ج نِينگهارٽا (ٿ)**: ذ. جَندَ مان اٽي صاف ڪرڻ لاءِ ڪپڙي جو ٽڪر— نائوَ— ناؤ.
- • **نِينگهو ج نِينگها**: ذ. ڇوڪرو— ٻار— ڇوڪر— نينگَرُ— ٻيرو— لاسيارُ. وڏو سوراخ— گول ٽُنگ— ٽڪر وغيره جي برتن ۾ ٽيل ڇيد يا ٽنگ.(ت).
- • **نينَڊُ ج نينَڊَ**: ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم(سندس پن ۽ ڏانڊيون دوا طور ڪم اچن).
- • **نِينهان**: ث. گرميءَ جي موسم— اونهارو— آرهڙ.(مئي— جون وارو عرصو).
- • **نِينهائِي ج نِينهائِيُون**: ث. ڪُنير جي ڪَچن ٽانوَن پچائڻ جي ڪوري— نِهائين— آوي.
- • **نِينهَرُ ج نِينهرَ(ٿ)**: ذ. ڪَنڊيءَ جي وڻ جو ٻجُ— نينر.
- • **نِينهڙِيَلُ ج نينهڙِيَلُون(ٿ)**: ث. ٽڪرجي ڪم آندل ڏَکِي
- • **نِيهِن (ت)**: ث. ڳاهه وغيره ڳاهڻ وقت وچ ۾ ڪوڙيل ڪاٺي مُنِي— نيهُ.
- • **نِينهُن ج نِينهَن**: ذ. (سن. سنيه) پيار— پاءُ— چاهُ— موهُ— اُلفت— محبت— پريم— پريت— عشق— لَنؤن. خواهش— اِڇا— مرضي— رَغبت— لاڙو— دل— پريتڙو— حُبَ— سِڪَ— ڇِڪَ— تانگهه.
- **نِينهُن لَڳَڻُ**: عشق ٿيڻ— محبت ٿيڻ.
- **نِينهَن ناب**: ث. نينهن جون ڇهنبون— نينهن جون پاڙون— عشق جو آرو— اُلفت جو آزار.
- **نِينهُن نڀائڻُ**: محبت کي توڙ تائين رسائڻ.
- • **نِينهنگُ ج نِينهَنگَ**: ذ. سلوار ۾ اڳٽ وجهڻ واري جاءِ — ڇٽي— اُبداٽو— اُبتاٽو.
- • **نِينهُون**: ث. ٽُنهَن مثل جنڊيءَ جي اوزار جو هڪ قسم.
- • **نِينوَ(ت)**: ث. دنيا— دؤلت— مايا— ملڪيت.
- • **نينوا (ت)**: پَڪا نشانَ.
- • **نيڻِ ج نيٽِيُون (ڪ)**: ث. ڪَٽَ جو واڻ— نوڙِي.
- • **نيڻُ ج نيڻَ**: ذ. (سن. نَينَ، ٽَيَنَ پر. نَنَڻ) اک— چشم— عين— نَينُ. شناخت— وايو— قياس— خيال. نظر— نگاهه چوڪسي— اک ٽيٽ.
- **نيڻان**: هُنن جا نيڻ— هُنن جون اکيون.
- **نيڻَ ٺارُ ج نيڻ ٺارَ**: ذ. صفت. نيڻن کي ٺاريندڙ— بلڪل ٽڏو— دل کي فرحت ڏيندڙ— وڻندڙ— پيارو.
- **نيڻ ٺارڻُ**: فرحت ڏيڻ— آسيس ڏيڻ— خوش ڪرڻ— وڇڙيل سان ملائڻ يا ملڻ.
- **نيڻَ ٺرڻُ**: خوش ٿيڻ— سرهو ٿيڻ. بهار ٿيڻ. خوشي حاصل ٿيڻ— باغ بهار ٿيڻ— اکيون ٺرڻ.
- **نيڻَ جهرَڻُ**: اکين مان پاڻي وهڻ— لڙڪ وهڻ.
- **نيڻَ نائِڻُ**: اکيون هيٺ ڪرڻ— ڪنڌ نمائڻ.
- **نيڻَ نِچوئِڻَ**: اکيون اگهڻ— رُئڻ— هنجون هارڻ—لڙڪ وهائڻ. پرت يا لکت جو ڪم ڪرڻ— مشڪل ڪم ڪرڻ— گهٽو ڪم ڪرڻ.
- **نيڻَن مان نيسارا وسائڻ**: تمام گهٽو رُئڻ— هنجون هارڻ— ڳوڙهن جو مينهن وسائڻ— زار زار روئڻ.
- **نيڻي لَڳڻُ**: ويجهو ٿيڻ— منزل مقصود تي پهچڻ. سامهون ٿيڻ.
- • **نِيَڻُ**: مصدر. (سن. نِي) . کڻي وڃڻ— نِئڻ— ونڻ. وٺي وڃڻ. ڍوئڻ. ساڻ ڪري وڃڻ. (نِيو— نِيندو— نِيَل).
- • **نيٺاتِ**: ث. نماڻائي— نهٺائي— نمرتا— صبر— بردباري.

- **نيٺداسِي ج نيٺداسِي** : اعليٰ درجي جي چانورن جو هڪ قسم.
- **نيٺو ج نيٺا(ڪ)**: ذ . ناپٽو– نپٽو– نپٽي. ڪپڙن ڌوئڻ جي سَونٽي– سَونٽو. گاهه جو هڪ قسم.
- **نـيو**: ذ. جاءِ– جڳهه– هنڌ– ماڳ.
- **نيو(ڪ)**: ظرف. هيٺاهون– هيٺ– نشيب.
- **نيوارو ج نيوارا**: ذ . اَن پرڻ وقت پيو اَن گڏجڻ جي روڪ لاءِ جدا بڌل اَن(ساهميءَ ۾).
- **نيوالو ج نيوالا**: ذ . (ف. نواله). عمدو ڪاڌو– پُوري. لذيذ ڪاڌي جو هڪ قسم– مليدو– گرهه– لقمو– گرانهه– نوالو.
- **نِيُوجُ ج نِيُوجَ**: ذ . ڏوتل ڪٽڪ جي ميدي جي پوري (جا ساوڻ جي اونداهي پک جي ساتم تي تڏو رکي ڪري کائجي). ساوڻ مهيني جي ستين تاريخ هندن جي وڏي ڏينهن تي هندن جي ناهيل مني ماني يا لولو.
- **نيوَرُ ج نيوَرَ**: ذ. سٽ يا چم مان ناهيل پيرن ۾ پائڻ جا گول ڪڙا.
- **نيولو**: صفت رڳو– فقط– نِرو– صرف. اڪيلو– چڙو– يڪو– نويڪلو. رشن.(ت).
- **نَـيُون**:ث . صفت. نئين جو جمع نئن جو جمع.
- **نَـيُون نَيُون**: بالڪل نيون.
- **نِيُون**: ث . جنديءَ جي اوزار جو هڪ قسم.
- **نِـيهـَ ج نيهـُون** : ث . پيڙي– ڪشتي.
- **نيهـَ ج نِـيهـِ** : ذ . (سن. سنِيه) نينهن– چاهه– عشق– لَنؤ– لنوُن. حب– سڪ– تانگهه– چڪ.
- **نيِهان**: ظرف. نينهان– نينهن مان– محبت مان– عشق مان.
- **نيهِي ج نيهِي**: ذ . صفت. نيهه واري ڪاٺي سان لڳ وهندڙ ڍڳو. مضبوط ڍڳو– ڏڪيو وهندڙ – ڏک سهندڙ عاشق. پڪو محبتي– چاهيندڙ– توڙ نڀائيندڙ.
- **نيهار**: ث . پارو– برف.
- **نيهاڪ ج نيهاڪُون**: ث. جهٽ پٽ ڪير لاهيندڙ ڍڳي يا مينهن.
- **نِـيهان**: ث . گرميءَ جي موسم– اونهارو– آرهڙ.
- **نِيهـَرُ ج نِيهـَرَ**: ذ. لوهه جو نيئر– نـِئَر. زنجير. قفل– جندو– تالو.
- **نِيهـَرَڻُ(ڪ)**: مصدر. دفن ڪرڻ– مِٽيءَ ۾ ڍڪڻ– زمين يا قبر ۾ پورڻ.(نِـيهريو– نيهريندو– نـِيهريل).
- **نِيهـَرو ج نِيهـَرا (ڪ)**: ذ . مانڌاٽي جي رسي ڦاسائڻ لاءِ زمين ۾ ڪتل ڪاٺي– ڪاٺي– نِهرو.(ث . نِـيهـَري ج نِيهـَريون).
- **نِيهـَڙو**: ذ . (سن. سُنِيه= نِـينهن) نياپو– پيغام– سنيهو.
- **نيهـَڙِي ج نِـيهـَڙيُون (ٿ)**: ذ . ڏُڏَ ولوڙڻ لاءِ ڪُتل ڪاٺي– نِـيهرو– نَـيهيرو.
- **نيهـِن**: ث . ڳاهه ڳاهڻ وقت ول جي وچ ۾ کوڙيل ڪاٺي يا مني يا ٿـُوٽـِي– نيهـُ.
- **نـِيهـَنُ ج نِيهـَن**: ذ . نينهـُن– عشق– پيار– پريت– اُلفت– پريم– موهـُ– چاهـُ– چاهت– محبت– لـَئُون– تار.
- **نـِيهـَنڊَ ج نِـيهـَنڊُون**: ث . نِينڊَ– دعوت– ڪوٺ– سَـڏُ– ڏامو.
- **نـِيهـَنڊائـُو ج نِـيهـَنڊائـُو**: ذ . صفت. سڏيندڙ– ڪوٺيندڙ– دعوتي– دعوت وارو.
- **نِيهـَنگُ ج نِـيهـَنگَ**: ذ . شلوار ۾ اڳٺ وجهڻ واري جاءِ – اُبداٽو– اُبتاٽو.
- **نيهو ج نيها**: ذ . بُڻ– بنياد– اصل– تڏو– ڪچهري. محبت. ريت– رسم– راهه ريت– پرويز– پـَر– هلي چلي– مرحاتا.
- **نيهِي ج نيهِي**: ذ . صفت. ڳاهه ۾ نيهه لڳ وَهندڙ ڏاند– نيهه لڳ پهريون پهلوان– بنياد وارو– بنيادي– اصل. لائق– باوقار. تـَڏي وارو. وَڏ گردو. مضبوط. توڙ نباهيندڙ.
- **نيهـُون**: ذ . واڍن جي اوزار جو هڪ قسم.
- **نيهِيرو ج نيهِيرا (ل)**: ذ . منڌي جي نوڙي ڦاسائڻ لاءِ کوڙيل ڪاٺي– نهيرو.
- **نيئَرُ ج نِيئَرَ**: ذ . لوهه جي زنجير– نِئَرَ– نِـيَرَ. (اسم خاص). جوڌپور جو قديم نالو.
- **نيئَنڊَ ج نِـيئَنڊُون (ٿ)**: ث . نيهـَنڊ– نينڊ– ڪوٺ– سَڏُ– نوتو– ڏامو.

ٺ

- **ٺ**: ث . سنڌي الف ب جو ائيتاليهون اکر (جنهن جو اُچار جِڀ کي مٿئين تارونءَ سان ملائي ڪيو وڃي).
- **ٺاٺيُون**: ث . هندو سنڌي اکرن ۾ ’ٺ‘ جو نالو.
- **ٺٺو**: ذ . ڪنهن به ڌاتو ۾ سخت داٿو– ڪـَڏَرَ.
- **ٺـونڻ**: ذ . اُچار ڪرڻ ۾ ’ٺ‘ جو نالو.

و

• و: ذ . (ع. ف). سنڌي الف ب جو اوٽونجاهون اکر. پارسيءَ جو تيهون، عربيءَ جو ڇويهون اکر. حرف علت ۽ حرف صحيح ٻئي ڪم اچي. ابجد موجب عدد( ) ڇهه.

• وَ: ذ . (ف). جملي ۾ ٻن اسمن ڳنڍڻ جو ڪم ڪندڙ اکر. ۾ "آدم وَ حوا." ضمير حاضر جمع جي پڇاڙي(ٻُڌَو، سندَو، اوهان جو).

• وَا ج وَا: ذ . (پرا. وا. سن. وا= هوا). هوا— واءُ— واچ.

• وابَستہ: ذ . (ف). ٻڌل. تعلق رکندڙ— واسطو رکندڙ— ڳنڍيل— جڙيل. رشتيدار— عزيز— قريب.

• واپڻ(ڪ): مصدر. ڪا ڳالهه کولڻ— ڦاٽ ڦاڙڻ— راز فاش ڪرڻ— ڳجهون ڳالهيون ظاهر ڪرڻ— اُگهاڙو ڪرڻ.

• واتُ ج واتَ: ذ . (سن. وَدَ= ڳالهائڻ). ڳالهائڻ جو عضوو— دهن— مُکُ — مُنهن. ٻوٿ. گفتگو— ڳالهائڻ. ڪِري— پرهيز. ڳَجَ جي هيٺين پٽي واري حصي جا پرتاوان ذرّ.

— واتُ اُبهارجڻ: گرم شين کائڻ ڪري وات ۾ ڦلڪا ٿي پوڻ— وات اُٿڻ— ايذاءُ ٿيڻ. . وات ڦلهارجڻ.

— واتُ اُٿڻ: وات جو اُبهارجڻ— وات ۾ سنهڙيون ڦرڙيون ٿيڻ— وات ۾ ڦلڪا ٿيڻ— وات پچي پوڻ— وات جو اندريون حصو رنگ ۾ ڳاڙهو ٿي وڃڻ. وات ۾ ايذاءُ ٿيڻ.

— واتُ اُڃڻ: ٽڪ ٽڪ ٿيڻ— وات مان پاڻي اچڻ— وات مان ڳند اچڻ— قيءِ اچڻ— اُلٽي اچڻ— خراب پاڻي اچڻ— ڳگ ڳهٽي وهڻ.

— واتارَ ج واتارون (ڪ): ٿ . ٻڪ ٻڪ — آواز. "جهنگ مان ٻڪريءَ جي واتار جو آواز پئي آيو."

— واتارڻُ: جهڳي هٽڻ.

— واتان: ظرف . وات مان— وات ڪان— وات سان.

— واتان اوجهه اوتڻ: گهڻ وڏ ڳالهائڻ.

— وات ڪيڻ: گاريون ڏيڻ.

— واتُ بَندَ ڪرڻُ: مات ڪرڻ— ڳالهائڻ نہ ڏيڻ— ٻڪ ٻڪ ڪرڻ کان روڪڻ.

— واتُ بِنڊڻُ: ڳالهائڻ کان منع ڪرڻ— آواز نہ ڪڍڻ— گونگو ٿي ويهڻ.

— واتُ تي آڻڻ: چوڻ— ڳالهائڻ— ڪُڇڻ— پچارڻ— ٻول ٻولڻ— اکڻ. ٻڌائڻ.

— واتُ ٽَڪائي ڪرڻُ: ڳالهائي موڪل وٺڻ — اجازت وٺڻ— مناڇري صلاح ڪرڻ— ڪجهه ڳالهائڻ. پرچائي ڪرڻ. ٿورو گهڻو حال پائي ٿيڻ— ڪنهن ڳالهه ۾ شريڪ ٿيڻ— ٿوري همدردي ڏيکارڻ. ڏک جي وقت شموليت ڪرڻ— ڏک پائي ٿيڻ— اهنج ۾ گڏجائي ڪرڻ.

— واتُ ٽيڙڻ: ناموزون ڪِلڻ— اجايو ڪِلڻ— بي وقتو ڳالهائڻ— بي مهلو ڪلڻ.

— واتُ پاڻي ٿيڻُ: پڪ سان وات جو پرچي وڃڻ. سڌ ٿيڻ— ريس ٿيڻ— ڪنهن شيءِ لاءِ دل جو للچائڻ— دلي خواهش ڏيکارڻ— ڪنهن شيءِ لاءِ رضامندو ڏيکارڻ.

— واتُ پاڻي پاڻي ٿيڻُ: ڪنهن سوادي شيءِ لاءِ خواهش ڏيکارڻ— مرضي ڪرڻ— اِڇا ڪرڻ— گدگد ٿيڻ— خواهش ظاهر ڪرڻ.

— واتُ پَٽڻُ: حيران ٿيڻ— وات کولڻ.

— واتُ پَٽيو: ذ . بيوقوف— نادان— اَلڙ— بي عقل— سمجهه ۾ نہ سالم.

— واتُ پَڪا جَوَ گهرڻُ: ڏهه ڦهه ڪم گهرڻ— بنا تڪليف جي ڪنهن شيءِ جي گهُر ڪرڻ— جلدائي ڏيکارڻ— گهر وٺي مطلب سڌِ ڪرائڻ. بنا حيلي خواهش پوري ڪرائڻ.

— واتُ پَڪو: ذ . ڪُتُو. مُنگهڻ. جيت جو هڪ قسم.

— واتُ پَوڙڻ: سامهون جواب ڏيڻ— بدشد ڳالهائڻ— ڌاڙهڻ— چپ پوڻ— ضد پوڻ— تڪرارجڻ— هوڏجڻ— ڪاوڙجڻ. اڏنگي هلت هلڻ.

— واتَ جا پُلاءَ ڪائڻُ: اجايا پهه پچائڻ— ڪوڙا خيال ڪرڻ— خيالي مزا وٺڻ— اجايون سڌون ڪرڻ— بي هُوديون خواهشون ڏيکارڻ— ٻناڪون هڻڻ— ڌاڙون هڻڻ. ڪوڙيون وڏايون ڏيکارڻ— ڪوڙا ناهه ناهڻ.

— واتَ جا وَرا پَچائڻُ: بيهوديون يا اجايون ڳالهيون ڪرڻ— زٽ

Gul Hayat Institute

شٽ ٻڌڻ– خيالي ٻٽاڪون هڻڻ– ڪوڙي وڏائي ڏيکارڻ– بي بنياد ڳالهيون ڪرڻ. هَرويَرو دل کي خوش ڪرڻ. اجايا پَهه پچائڻ.

– **وات جو ڇوٽ ٿيڻ:** بي حيا ٿيڻ– اجايو ڳالهائڻ.

– **وات جو ڪَتيو ڪائِڻ:** چالاڪي ڪرڻ– حرفت بازي ڪرڻ– اٽڪلون ڪرڻ.

– **وات ڇٻاڙڻ:** خار کائڻ– چڙ لڳڻ.

– **وات ڇتو ٿيڻ:** سَڏ ٿيڻ.

– **وات ڇوڙڻ:** پرهيز نہ ڪرڻ– بيماريءَ وقت اجائي شيءِ کائڻ. بَڪ شَڪ ڪرڻ– بَدشَد ڳالهائڻ– بي ڍنگو هلڻ.

– **وات خَرچ ٿيڻ:** مفت ۾ ڪم نڪري اچڻ– ڪو ڪم بنا نقصان جي ٿيڻ. سفارش ڪرڻ– ٻئي جي پاران ڪجهہ اُتي چوڻ.

– **وات ڏيڻ:** ڳالهائڻ– بڪ شڪ ڪرڻ– جهيڙو ڪرڻ– تڪرار ڪرڻ– گارگند ڪرڻ– ڪنهن سان هرويرو لڙ ڪرڻ.

– **وات ڏارو:** گهڻو ڳالهائيندڙ– زبان دراز– بَڪ ڪندڙ– گهڻو گوڙ ڪندڙ– لُڙ مچائيندڙ– گهڻ ڳالهير– اجائي بڪواتي. بي عزتو ڳالهائيندڙ.

– **وات ڏاري:** بڪوات ڪندڙ عورت– گهڻو ڳالهائيندڙ عورت– وَيڙهاڪ عورت– جهڳڙالو عورت– ڇِنال عورت.

– **واتِرُ ج واترَ:** ذ . وات ڪندڙ– گهڻو ڳالهائيندڙ– بڪ بڪ ڪندڙ– بدشد ڳالهائيندڙ– گار گند ڪندڙ– ٻٽاڪون هڻندڙ– تيز ڳالهائيندڙ– تڪو ڳالهائيندڙ.

– **واتِراڏو ج واتراڏا** ذ . وات ڪندڙ– گهڻو ڳالهائيندڙ بَڪ ڪندڙ– بدشد ڳالهائيندڙ. اُهو جو ڪنهن کي بي عزتو ڳالهائي. بڪواتي– وات ڏارو– بيهودو. جڙتو ڳالهير– بناوتي قصا ڪندڙ– نسورو ڪوڙ ناهيندڙ– بهتان ٻڌندڙ.

– **وات رس:** تُڪ– پِڪَ– وات جو پاڻي– اُها پنڙي شيءِ جا وات ۾ ڇباڙيل ڪاڌي سان گڏجي وڃي. مِٺو ڳالهائڻ– نرم نموني ڳالهائڻ– فهميدو ڳالهاءِ– ٻئي کي وڻندڙ ڳالهاءِ.

– **وات رکڻ:** کائڻ پيئڻ ۾ پرهيز ڪرڻ. ڪِري ڪرڻ– اجايو سجايو نہ ڳالهائڻ – بنا ضرورت گفتگو نہ ڪرڻ. خبرداري ڪرڻ(ڳالهائڻ ۾).

– **واترو ج واترِا:** ذ . صفت. وات راڏو.

– **واتَڙِيو ج واتَڙِيا:** ذ . گهڻو ڳالهائيندڙ– بَڪبَڪيو– لٻاڙي– ڊاڙي– ٻَٽاڪي. واهيات– گِٽرِيل.

– **وات زِبانِي:** مُنهان مُنهن– روبرو. هڪدم چئي ڏيڻ– بنا لحاظ جي چوڻ.

– **وات سان وارا ڪرڻ:** رڙيون ڪرڻ– واڪا ڪرڻ– سڏ ڪرڻ– فرياد ڪرڻ– تمام گهڻو ڳالهائڻ.

– **وات سِبڻ:** صبر ۾ رهڻ– مات ۾ رهڻ– سانت ۾ رهڻ– ڪجهہ نہ ڳالهائڻ– حرف بہ نہ ڳالهائڻ.

– **وات سَٽيو ڪرڻ:** رشوت ڏيڻ– لالچ ڏيڻ– ڪنهن شيءِ جي آڇ ڪرڻ.

– **وات ڦاٽڻ:** عجب ۾ پوڻ– حيران ٿيڻ– پريشان ٿيڻ– حيرت ۾ پوڻ.

– **وات ڦاٽو:** ذ . بڪبڪيو– گهڻو ڳالهائيندڙ– سڀ ڪجهہ چئي ڏيندڙ. ٻٽاڪي– ڊاڙي– لٻاڙي.

– **وات ڦاٽو ٿيڻ:** بڪ ڪرڻ– يخ هڻڻ.

– **وات ڦاٽوڙو:** ذ . گهڻو ڳالهائيندڙ– بَڪواتي– بَڪ ڪندڙ– ڊاڙي– ٻٽاڪي– وات ڦاٽو.

– **وات ڦاڙڻ:** اُباسي ڏيڻ لاءِ وات کولڻ. حيرت ۾ پوڻ– عجب ۾ پوڻ– وائڙو ٿيڻ– موڳو ٿيڻ. دانهن ڪرڻ– رڙ ڪرڻ– وڏي سِر ڳالهائڻ– واڪا ڪرڻ. رشوت وٺڻ. مرضي رکڻ. چاهڻ.

– **وات ڦاڙي وهڻ:** رشوتي هجڻ– لالچ ۾ منهن وجهڻ– لالچ وٺڻ لاءِ تيار رَهڻ.

– **وات ڦاڙي هلڻ:** اڻنگي ريت هلڻ– موڳو ٿي هلڻ– وائڙو ٿي هلڻ– حيرت ۾ هلڻ.

– **وات ڦِڪو ٿيڻ:** سڏ ٿيڻ– چشڪو چاهڻ.

– **وات ڪارو:** ذ . صفت. اُهو ماڻهو جنهن جي پِٽ يا پاراتو اثر ڪري.

– **وات ڪارو هڻڻ:** ناظرو هڻڻ– منگهرو هڻڻ– ٻي جي ڀلائي نہ گهرندڙ– بدخواه هڻڻ– خير خواهي نہ ڪرڻ.

– **وات ڪَڍڻ:** ڏاڍو ڳالهائڻ. بدشد ڳالهائڻ.

– **وات ڪرڻ:** بڪ بڪ ڪرڻ– گهڻو ڳالهائڻ– بدشد ڳالهائڻ– گارگند ڪرڻ. گهٽ وڌ ڳالهائڻ. جهيڙو ڪرڻ– ڦڏو ڪرڻ– فساد ڪرڻ– تڪرار ڪرڻ. دانهن ڪرڻ.

– **وات ڪري گهمڻ:** گاريون ڏئي وري ڦري وڃڻ.

– **وات ڪَمائِڻ(٢ ڪ):** گاريون گند ڏيڻ– واهيات ڳالهائڻ– اجائي بڪ شڪ ڪرڻ.

– **وات ڪِنو:** گندو ڳالهائيندڙ– خراب ڳالهائيندڙ– گارگند ڪندڙ.

– **وات ڪِنو ڪرڻ:** گاريون ڏيڻ– بدشد ڳالهائڻ– بُرا الفاظ ڪڍڻ.

– **وات ڪوسو ڪرڻ:** چلم ڇڪڻ. چُمي ڏيڻ.

– **وات ڪِنديڙڻ:** لڄي ٿيڻ– ڪِڪ ٿيڻ– بيزار ٿيڻ.

— **واتُ ڪارو ڪرڻُ:** لوڻ چکڻ.

— **واتُ خوري ڪرڻُ:** وات خوري— اجايو ڳالهائڻ.

— **واتُ ڪولڻُ:** پرهيز نہ ڪرڻ— ڪري نہ ڪرڻ— رک نہ رکڻ— جهيڙو ڪرڻ— هُل ڪرڻ— ڏاڍو ڳالهائڻ.

— **واتُ کي هٿ ڏيڻُ:** نہ ڳالهائڻ —سانت ڪرڻ— صبر ڪرڻ.

— **واتُ ڳاڙهو:** اڻ آزمودگار— نئون— الهڙ— جڙ. هلڪو— ڦلهڙو— ڦصلو.

— **واتُ ڳاڙهو هئڻُ:** ننڍي عمر جو ڇوڪر— ناتجربيڪار هئڻ— اڻ آزمودگار هئڻ— ننڍو هئڻ— نابالغ هئڻ.

— **وات لتو هئڻُ:** وات بند هجڻ.

— **واتُ مارڻُ:** لباڙ هڻڻ— ڏاڙ هڻڻ— ٻنا ڪ هڻڻ.

— **وات مان ڪير جي بوءِ اچڻُ:** پورو عقل نہ هجڻ. پوري سمجهہ وارو نہ هئڻ— ناداني سان ڳالهائڻ. بيوقوفي ڏيکارڻ— ٻاراڻي اوستا ۾ هجڻ. ننڍپڻ ۾ هئڻ.

— **واتَ مان نڪري وڃڻُ:** بي اختيار ڳالهائڻ.

— **واتَ مان وري اچڻ:** دهرائڻ— ورجائڻ.

— **واتُ مٺو ڪرائڻُ:** لالچ ڏيڻ— پئسا ڏيڻ— راضي ڪرڻ. شادي وغيره جي خوشيءَ واري موقعي تي مٺائي کارائڻ يا ورهائڻ.

— **وات مٺو ڪرڻ:** مٺائي کارائڻ— دعوت ڏيڻ.

— **وات ۾ اچڻُ:** ڀُلجڻ— مُنجهي پوڻ.

— **واتَ ۾ اچي وڃڻُ:** بي اختيار ڳالهائڻ.

— **واتَ ۾ زبانُ نہ هُجڻُ:** صابر هجڻ— تحمل وارو هجڻ— بردبار هجڻ— مائيٺو هجڻ.

— **واتَ مِٺڙو:** مٺو ڳالهائيندڙ— خوشامند ڪندڙ— چاپلوس. خوشامدي— چاپلوسي.

— **واتَ ۾ ڪاهُ ڪرڻُ:** نيزاري ڪرڻ— منت ڪرڻ.

— **وات ۾ ڪنگلابُ هئڻُ:** تمام سٺي ڳالهہ ڪرڻ— سهڻي صلاح ڏيڻ— پنهنجي ڳالهہ ڪرڻ لاءِ ٻئي کي ڳالهائڻ جي وچ ۾ روڪڻ.

— **وات ۾ ماکي هٿَ ۾ ڀاڪي هئڻ:** ڳالهائڻ ۾ ميناج اندر ۾ کوٽ هئڻ. منافقي ڪرڻ.

— **واتَ ۾ مڱَ وجهڻُ:** ماٺ ڪري ويهڻ— صبر ۾ ويهڻ— چپ ڪرڻ— دڙي بس ڪرڻ.

— **واتَوارو ج واتوارا:** ذ. ق. آورَ— اُلٽي ڪيندڙ— ڪامڻ ڪيندڙ— ڀويو.

— **واتَ واڪارو:** ڏاڍو ڳالهائيندڙ— بدڪلام— خراب ڳالهاءُ— ڪنو ڳالهائيندڙ — کهرو ڳالهائيندڙ— بدتميز— بي حيا— ڪمينو— بي ادب— اڏنگو— بدلفظ ڳالهائيندڙ.

— **واتَ واڪاري:** خراب ۽ گهٽو ڳالهائيندڙ— ڪنو ڳالهائيندڙ— بدهلت وارو— بدتميز— بي حيا— بي ادب— ڪمينو— اڏنگو.

— **واتَ واڪارو:** ذ. صفت. واتَ واڪارو.

— **واتَ وٺارڻُ:** پرهيز خراب ڪرڻ— ڪري خراب ڪرڻ— بيماريءَ ۾ اجايون شيون کائي وڏيڪ جان خراب ڪرڻ.

— **واتُ وجهڻُ:** (ڪاڏي ۾) چَڪَ هڻڻ (جيئن ڪو جانور ڪندو آهي). سوال ڪرڻ— عرض ڪرڻ— استدعا ڪرڻ— التجا ڪرڻ— التماس ڪرڻ جَرَڻ — چربو ٿيڻ— پڪو ٿيڻ— سمجهہ چڙهڻ— ٻُڌي چڙهڻ. بنا سمجهہ ڳالهائڻ. اٽڪي پوڻ— مُنهن ڏيڻ— فساد ڪرڻ— ڦڏو ڪرڻ. لالچ رکڻ— طمع رکڻ. جادو ڪامڻ ڪيائڻ.

— **واتَ وڄائڻُ:** گندو ڳالهائڻ— خراب ڳالهائڻ— بَدشَدُ ڳالهائڻَ— ٻجڙو ٿيڻ— ٻَڪ ڪرڻ. ڦڪو ٿيڻ— بي شرم ٿيڻ— بي حيا ٿيڻ. بي ادب ٿيڻ.

— **واتَ وڏو:** گهڻ ڳالهائُو— بک بک ڪندڙ— بي ڍنگو ڳالهائيندڙ— بدصورت.

— **واتَ وراندَ ٿيڻُ (ڪ):** حيرت ۾ پوڻ— عجب ۾ پئجي وڃڻ— وات ڦاڙي ٻيهي ڏسڻ— موڳو ٿي پوڻ— واٽڙو ٿي وڃڻ.

— **واتَ وراهڻ (ڪ):** هڪو ٻڪو ٿيڻ— واٽڙو ٿيڻ— موڳو ٿيڻ— حيرتَ ۾ پوڻ— عجب ۾ پوڻ.

— **واتوڙ:** اجايو سجايو ڳالهائڻ.

— **واتَ وَرڻُ:** ڪائڻ. مال جو اوڳاڙڻ— وات هلائڻ.

— **وات ورهائجي وڃڻ:** منافقي ڪرڻ.

— **واتَ وَڪيلُ:** ذ. پنهنجي مرضيءَ موجب ڳالهائيندڙ. پنهنجي بچاءَ ۾ پاڻ ڳالهائيندڙ.

— **واتَ وڪيل ٿيڻ:** پنهنجو فيصلو پاڻ ڪرڻ— آزاد ٿيڻ.

— **واتَ وڪيل هئڻ:** پنهنجي سر مُنهن ڏيڻ جهڙو هجڻ— پنهنجي سر ڳالهائڻ جهڙو هئڻ— پنهنجي مرضيءَ تي هلندڙ. بالغ— عمر رسيده.

— **واتَن:** ظرف . وات ڪان — وات مان.

— **واتَن وڄائڻُ:** اجايو خراب ڳالهائڻ— بڪواتي ڪرڻ— بي مهلو ڳالهائڻ.

— **واتوٽو:** وات مان نڪتل— زباني— لساني— وات جو— بَر زبان— تقريراً— واتي ويٺين.

— **واتَ ويٺي:** ظرف. زباني— زباني ڳالهائڻ سان.

— **وات هڻڻ:** جهڳُ هڻڻ.

Gul Hayat Institute

— **واتُ هڻَڻُ:** بڪ ڪرڻ– اجايو ڳالهائڻ– گاريون گند ڏيڻ– ڊاڙون هڻڻ– ٻٽاڪون هڻڻ– لباڙون هڻڻ.

— **واتي:** صفت. وات جو – زباني گهڻو ڳالهائيندڙ– بڪواتي– وچ ۾ ڳالهائيندڙ. بحثي. تڪراري.

— **واتي ويٺين:** ظرف. ياد– زباني– برزبان– وات زباني– حفظ.

• **واتارَ ج واتارون (ڪ):** ث . بڪ بڪ– گهڻو ڳالهائڻ– نظر– هُوسَ "ٻار ڪي ڪنهن جي واتارَ لڳي آهي." جوٺ– اوبر. آواز. وات پچڻ جي بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ چپن تي ڦرڙيون ۽ ڦوڪٽا ٿي پون).

• **واتارڻ:** مصدر. نظرن سان زخم پهچائڻ.

— **واتارجڻُ:** مصدر. نظر هُوسجڻ– نظر اچڻ– چڙهڻ.

— **واتَراسَ (ڪ):** ث . نظر– هُوسَ.

— **واتَراسائي (ڪ):** ث . نظر– هُوسَ.

— **واتَراسيو ج واتَراسيا (ڪ):** ذ . نظريندڙ– ناظرو– هوسيندڙ.

• **واتڙي:** ث . ۾ سانگي ڪائي جنهن سان هينان ٽيڪ ڏيئي ڳري ڪائي ڪي مٽي ڪجي– واتوري. اسم خاص. ذات جو هڪ نالو.

• **واتوارا:** ڪاٺ جا ٽڪر جي پيهيءَ ڪي مُنهن ۾ پڌجن.

• **واتورڻُ:** مصدر. هڪ ٻئي ڪي سامهون ٿيڻ ۽ گهٽ وڌ ڳالهائڻ– وات ڏيڻ – بي ادب ٿيڻ. تڪرار ڪرڻ– جهيڙو ڪرڻ– تڪو منو ڳالهائڻ.(واتُوريو– واتُوريندو– واتُوريَل).

— **واتُورو ج واتُورا:** ذ . گهڻو ڳالهائيندڙ– تِکو ڳالهائيندڙ. بڪ ڪندڙ.

— **واتُوڙي ج واتُوڙيون:** ث . گهڻي بڪ ڪندڙ– گهڻو ڳالهائيندڙ– اجايو وات هڻندڙ– بڪبڪيو.

— **واتُوري ج واتُوريون:** ث . ٻسانگي ڪائي – واتڙي.

— **واتُوڙيو ج واتُوڙيا:** ذ . گهڻو ڳالهائيندڙ– بڪبڪيو– لباڙي– ٻٽاڪي– ڊاڙي.

• **واتَ ج واتُون:** (سن. وات= رستو) رستو– گهاڙو رستو– سڙڪ– پيچرو – ڏڳ– گَس– راهه. طريقو– نمونو– سمجهاڻي . ڍنگ– طريقو. لنگهه– گذر. دستور– رواج. الهندو– طرف ۽ واءُ.(ڪ).

— **واتا:** ظرف. واتان. وات ڪان– طريقت ڪان.

— **واتاڙن:** واٽهڙن– وات وارن.

— **واتاڙُ ج واتاڙَ:** ذ . لانگهائو– گذر ڪندڙ– مسافر– سئلاني– پانڌيئڙو– راهي– واٽهڙو– واتاهو.

— **واتاڙُئن:** واتاڙن– واٽهڙن– مسافرن.

— **واتاهو ج واتاها:** ذ . صفت. واتاڙو– واتاهو.

— **واتاهُو ج واتاهُو:** ذ . صفت. مسافر– سئلاني– پانڌيئڙو– راهي– واٽهڙو– واتاڙو.

— **واتاهو:** ذ . وات تي ساهي.

— **واتاهُو ڪرڻُ:** ساهي ڪڍڻ– ٿڪ پچڻ– ساهه پٽڻ– دم پٽڻ.

— **واتائيو ج واتائيا:** ذ . رستي وارو– طريقي وارو– نموني وارو. رستي موجب . رستي لاءِ.

— **واتائُو ج واتائُو:** ذ . صفت. مسافر– سئلاني– پانڌيئڙو– پيغامي– راهي– واٽهڙو– وات ويندڙ– رستي وارو. ساٿي– واتاڙو– واتاهو.

— **واتَ تي وهَڻُ (ڪ):** ٽڪو ٿيڻ– ڪم ڪان نڪري وڃڻ.

— **واتَ ٿِيَڻُ:** گس لڳڻ– راهه لڳڻ– ڏڳ لڳڻ– رستو ملڻ. پنڌ پوڻ. هلڻ.

— **واتَ پڇَڻُ:** ڳولا ڪرڻ– تلاش ڪرڻ– جاچنا ڪرڻ– جاچ ڪرڻ– ڍونڍڻ– ڳولڻ.

— **واتَ پَنڌُ:** رستي سان– اوچتو.

— **واتَ ڏِيَڻُ:** حساب ڪتاب ڏيڻ– رستو ڏيڻ– راهه سمجهائڻ– طريقو سمجهائڻ.

— **واتڙي ج واتڙيون:** ث . وات. (تصغير).

— **واتَ ڳَلِيءَ:** رستي سان– رستي پنڌ.

— **واتَ سَئائي هُئَڻُ:** منزل آسان هئڻ– رستي ۾ تڪليف نه هئڻ– تمام سولو ڪم هئڻ– ڪاميابيءَ جو آسان طريقو نظر اچڻ.

— **واتَ لائڻُ:** رستي تي چاڙهڻ– ڏڳ لائڻ– گس ڏيکارڻ– طرف ڏيکارڻ– رستو ٻڌائڻ– رستو ڏيکارڻ– سونهون ڪرڻ.

— **واتَ مارُو:** ذ . صفت. اهو ماڻهو جيڪو ماڻهن ڪي رستي تي ماري ۽ انهن ڪان مال ڦري– رهزن.

— **واتَ نہ وارڻُ:** انڪار ڪرڻ– ناڪار ڪرڻ– ڪنهن ڪم ڪرڻ ڪان جواب ڏيڻ.

— **واتَ نهارَڻُ:** اوسيڙو ڪيڻ– انتظار ڪرڻ– منتظر ٿيڻ.

— **واتَن ويهڻي:** چنال عورت– بدپيشه عورت.

— **واتئو:** وات ڏيندڙ– مسافر– واٽهڙو– واڻنا ڏيندڙ– طعام ونديندڙ.

— **واتَواهُو ج واتَواهُو:** ذ . صفت. وات تان ويندڙ– ڏڳ وٺي ويندڙ– رهگذر– راهي– مسافر– سئلاني– پانڌيئڙو– واٽهڙو– وات وهو.

— **واتَ وٺَڻُ:** رستو وٺي هليو وڃڻ– رستو وٺڻ– نمونو وٺڻ– طريقو وٺڻ– پيروي ڪرڻ– عمل ڪرڻ. حساب ڪتاب وٺڻ.

Gul Hayat Institute

— **واٽـوڙيَن(ل):** واٽهڙن— رستي وارن.

— **واٽـون:** ظرف. واٽئون — واٽ کان— رستي کان.

— **واٽـون واسَڻُ:** واٽون ڏسڻ— انتظار ڪرڻ.

— **واٽـون وَٺَڻُ:** لنگهڻ جي جاين تي ويهڻ— رستي تي ويهي انتظار ڪرڻ— اچڻ لاءِ آتو ٿيڻ— ملاقات لاءِ منتظر رهڻ.

— **واٽـون وَهائي چِڪَڻُ:** ڪنهن کي مسلسل تڪليفون ڏيڻ— نقصان ڏيڻ— اهنج پهچائڻ— اِيذاءُ ڏيڻ. دربدر ڪرڻ— ظلم ڪارڻ— ستم ڪرڻ.

— **واٽ وَهـو ج واٽ وَهـو:** ذ. رستي ويندڙ— راهه گذر— مسافر— پرديسي— اجنبي.

— **واٽ ويندي:** رستي لنگهندي— راهه ويندي. اوچتو— بي خبر— مجاڻَ— اڻ ڄاڻ. خواهه مخواهه. بي گناهه— بنا سبب. بنا خاص تڪليف وٺڻ جي.

— **واٽـهَڙُ ج واٽـهَڙَ:** ذ. صفت. واٽ وارو— مسافر— سئلاني— پانڌيڙو— راهي— واٽهڙو— واٽ واهُو.

• **واٽَرُ ج واٽَرَ:** ذ. (انگ). ننڍي ڪسي— واٽر ڪورس.

• **واٽَرُ ڪورَسُ ج واٽَرَ ڪورسَ:** ذ. ڪسي— ننڍڙو واهه.

• **واٽِڪ (ڪڇ):** ذ. پرت جو هڪ قسم.

• **واٽڪو ج واٽڪا (ڪڇ):** ذ. وٽو— ڪٽورو.

• **واٽَڻُ:** مصدر. (سن. وَنٽ> وَنٽ= ورهائڻ) حصا ڪرڻ— ونڊڻ— تقسيم ڪرڻ. ڪَپَڻ— وڪرائڻ— ورهاست ڪرڻ.(واٽيو— واٽيندو— واٽيل).

— **واٽو ج واٽا:** ذ. واٽو. حصو ڀاڱو— ڀتي— بخرو— وَنڊي— وانٽ— ٽڪَ— ٽڪو— ڦاند— ڇاند— ڦانڊٽي— ورڇ— تقسيم— ونڊ— ڦوڙ.

— **واٽِيندَڙُ ج واٽِيندَڙَ:** ذ. ورهائيندڙ— واٽڻ— ونڊڻ— ورهائڻ.

• **واٽـو ج واٽـو:** ذ. ڀتي(ڀِيسَڪوٽ) راند ۾ لاڳيتو ستن هٿن کٽڻ جو وارو.

— **واٽـو اَچَڻُ يا لَڳَڻُ:** جيڪا ڌُر ڀِيس ڪري، تنهن جو لاڳيتا ست هٿ کٽي وڃڻ— ٻئي جي هار ٿيڻ.

— **واٽـو ٻارَن ڏيَڻُ:** لاڳيتا نہ رڳو ست هٿ کٽي وڃڻ، پر تاس راند ۾ تيرهن ئي هٿ کٽڻ.(اصطلاح) سخت تڪليف پهچائڻ.

— **واٽو ٻاوَن هَٿَڻُ:** ساندهه سڀ هٿ کٽڻ. ٻاونجاهه (ٻاون پتا).

— **واٽـو ڏِيَڻُ:** تاس راند ۾ اول ئي ساندهه ست هٿ کٽي وڃڻ. ڦِري وڃڻ— تڪليف ڏيڻ.

— **واٽـوڪوٽُ ج واٽـوڪوٽَ:** ذ. ڀَتن راند ۾ جنهن پارٽيءَ حڪم يا تُرپُ ڪيو هجي، تنهن جا يڪا يا لاڳيتو ست هٿ کٽي وڃڻ.

• **واٽـوانُ ج واٽـوانَ:** ذ. صفت. وريل (سگ). (پرمانند).

• **واٽـوهَڙُ ج واٽـوهَڙَ:** ذ. ڀَترن ڀڃڻ لاءِ ڪاٺ جو ٺهيل اوزار. جو هاري ڪتب آڻين— وٽوڙ— وٽوهڙ.

• **واٽِي ج واٽِيُون:** ث. ٻہ يا ٻن کان وڌيڪ ڪپڙا گڏ ٺاهي سٽي رکڻ واري حالت.

• **واٽِيا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **واٺَڻُ:** مصدر. آگر سان ڏيکارڻ. ڏَسڻ. جهنڊي ڏيکارڻ.

• **واٺـو ج واٺـو:** ذ. صفت. مِروڻ کي وٺندڙ— جهليندڙ (ڪتو)

• **واٺو ج واٺا:** ذ. صفت. وٺندڙ— ڪنهن جي پاران ڳالهائيندڙ.

• **واثِق:** (ع. وثق) مَضبوط— طاقتور— مضبوطي سان جهليندڙ.

— **واثِق باللهِ:** الله سان مضبوط ۾ پيڙو (بغداد جي عباسي خليفي جو نالو (واثق بالله).

• **واپارُ ج واپارَ:** ذ. (سن. وياپار) وڻج— سوداگري— سودو— تجارت— ڌنڌو— ڪم— پيشو— ڪِرت— ڪار— دوڪانداري. وهسوار— لڙهه وچڙ. مال. دوستي.

— **واپارڪو:** ذ. صفت. واپارجو— ڌنڌي جو— سوداگريءَ جو— سودي جو— تجارت جو— شاهوڪاري.

— **واپاري ج واپاري:** ذ. صفت. وڻجارو— سوداگر— تاجر— وکر ۽ جنسن جي ڌنڌي وارو. دڪاندار. واپاري دستور. رسم.

• **واپِرائِڻُ:** مصدر. ڪم ۾ آڻڻ. استعمال ۾ آڻڻ(ڪابہ شيءِ). ڪائڻ. (ڪپڙا) هَنڊائڻ— پهرڻ. خرچ ڪرڻ.(واپارايو— واپرائيندو— واپريل).

— **واپَرجَڻُ:** مصدر. واپِرڻ— ڪاڄي ختم ٿيڻ.

— **واپرايَلُ ج واپِرايَلَ:** ذ. ڪم آندل— ڪتب آيل— پراڻو— جهَونو— ڪُهنو.

• **واپَس:** ظرف. (ف). پنيان— پوءِ— پوئتي— ورائي. موٽي— وري.

— **واپس اچَڻُ:** موٽي اچِڻ— وري اچڻ— ڦيرو ڪري اچڻ.

— **واپس ٿِيَڻُ:** موٽي اچڻ— موٽڻ— وري اچڻ— ڦري اچڻ.

— **واپَس ڪَرڻُ:** موٽائڻ— ڦيرڻ— سترو ڪرڻ— موٽائي ڏيڻ— وري حاجت ۾ موڪلڻ— ورائي ڏيڻ— ورائڻ— موٽائي موڪلڻ.

— **واپس مِلَڻُ:** وري ملڻ— موٽي ملڻ.

— **واپَس وِٺَڻُ:** موٽائي وٺڻ— ورائي وٺڻ— ڦري پوڻ.

— **واپَسِي ج واپَسِيُون:** ث. موٽ— ڦير— واپسي(ٽڪيٽ). موٽندڙ (ٽپال). مهلت(محصول جي).

Gul Hayat Institute

• **واپَنبا:** ت. پسارڪي وکر جو هڪ قسم (جا ڏوڏي جهڙي ٿئي ٿي ۽ زنانين بيمارين ۾ ڪتب اچي).

• **واجبُ ج واجبَ:** ذ. صفت. (ع. وجب= اهو ضروري هو). جائز– ٺيڪ– مناسب– ضروري– لازم. پورو پنو. سچو– راستو– سَت– برحق– بَتارت– برحال– ساپيان– پورو– ٺيڪ– صحيح– درست– سچ– رَءِ– ڪرو– تنگسالي– چوکو– صادق– دائم– هميشه سزا وار ٿيندڙ– خدا تعاليٰ جو پنهنجي وجود ۾ ڪنهن جو محتاج نه هجڻ.

– **واجبُ القَتل:** ذ. صفت. قتل ڪرڻ جي لائق– خون لائق– وڌڻ لائق– ماري وجهڻ لائق.

– **واجبُ الوُجود:** ذ. صفت. حقيقي هستي. خدا تعاليٰ (ضد. ممڪن الوجود).

– **واجبُ ڄاڻڻُ:** فرض سمجهڻ– لازم سمجهڻ– برابر سمجهڻ– صحيح سمجهڻ– درست سمجهڻ.

• **واجبي:** صفت. جائز– ٺيڪ– مناسب– ضروري– لازم. رواجي. پورو پنو. ٺهڪندڙ– ٺهندڙ– سهائيندو. برابر– جوڳو– اُچت– مناسب – لائق– شايان– پورو– ٺيڪ ٺاڪ– رَءِ – ڪرو– چوکو– صادق.

• **واجٽو(ل):** ذ . لوهارن جي اوزار جو هڪ قسم– مترڪيءَ جو هڪ قسم.

• **واڄٽ ج واڄٽَ:** ذ . (سن. وادتَرد>ود= وڄڻ). وڄائڻ جو ساز. نغارن، دهلن ۽ ٻين سازن جو آواز– واڄو. تمام وڏو آواز. واڄو– باجو– سازُ. واڄا– سازَ– باجا– نغارا. (سُرندو– دنبورو– سارنگي وغيره).

– **واڄٽَ وڄائڻُ:** ساز وڄائڻ. متيون منجهائڻ– حواس باخته ڪرڻ– حيران ڪرڻ– پريشان ڪرڻ.

– **واڄٽَ وڄائي ڇڏڻُ:** دٻائي ڇڏڻ– هيسائي ڇڏڻ– دٻ ڏيئي ڇڏڻ. ساراهه جوڳو ڪم ڪرڻ– آفرين نامو کٽڻ– جس کٽڻ.

• **واڄو ج واڄا:** ذ . (سن. واديہ> وَدَ= وڄڻ). وڄائڻ جو ساز. دهلن، نغارن وغيره جو آواز– دَسُ. واڄٽ. گوڙ– آواز. گاج. ساز جو هڪ قسم– باجو– نغارو.

– **واڄائو ج واڄائو(ڪ):** ذ. صفت. وڄڻو– وڄندڙ– سُريلو– لئي وارو.

• **واڄوٽي ج واڄوٽيون:** ث . ڪاٺيءَ جو ٽڪر جنهن ۾ تنبوري جي نار ٻڌل هوندي آهي. ڏينگي کي ڳنڍيندڙ ڪاٺي (مُهرو).

– **واڄيرو ج واڄيرا:** ذ . ساز تي جهمر وجهندڙ– ساز تي نچندڙ.

• **واڄورو:** گاهه جو هڪ قسم.

• **واجههُ ج واجههَ:** ذ . وڏو رسو. رسو– رسو– ڏگهو رسو– ٿلهو رسو– ڪاٻار مان ٺهيل نوڙ. (سن. واڃ= چاهڻ). موقعو– وجهُ. تجويز– رٿ– حيلو. ٽَڪ– گهور.

"اُٿيو آڏيءَ رات تي وڄڻ جا واجهه وجهي." (سهڻي – شاهه)

– **واجههَ وجهڻُ:** پنجوڙ وجهڻ– دام اڏڻ– شڪار ڦاسائڻ لاءِ سٽون سِٽڻ– ڪوشش ڪرڻ. اٽڪلون ڪرڻ. وجهه نهارڻ– حيلا ڪرڻ. مناسب رستو اختيار ڪرڻ. واجهائڻ.

• **واجهائڻُ:** مصدر. (سن. واڃ= نهارڻ) وجهه وجهڻ– تجويزون ڪم آڻڻ. اُپاءُ ڳولڻ. سِڪڻ. ڪوشش ڪرڻ. ٽڪڻ– نهارڻ. انتظار ڪرڻ– جهاتيون وجهڻ. (واجهايو– واجهائيندو– واجهايل).

– **واجهائياءِ، واجهائيان:** واجهائڻ کان– نهارڻ کان– سِڪ کان– انتظار کان– طلب ڪرڻ کان– غرض يا بندگي ڪرڻ کان.

– **واجهائيس:** واجهايم پئي– نهاريم پئي– انتظار پئي ڪيم.

– **واجهاءِ:** واجهائي– نهاري– سِڪي.

• **واجهڻُ:** مصدر. (سن. واڃ= چاهڻ) سِڪڻ. ٻاڇا رکڻ. خواهش ڪرڻ. ڪوشش ڪرڻ. نهارڻ.

• **واجهو ج واجها:** ذ . (بل. واجه= خواجه) اُستاد– اوجهو.

• **واچاڻي ج واچاڻيون:** ث . هندو عورت– واڻياڻي.

• **واچڻ (ڪ):** مصدر. واٽڻ– مڙهڻ (ڪٽ وغيره کي) . (واچيو– واچيندو– واچيل).

• **واچ ج واچون:** ث . تند هوا (جا ڪلاڪ ۾ پنڌرهن کان ويهن ڪوهن تائين مفاصلو ڪري)– طوفان– جَهڪ– (انگ) وقت ڏيکارڻ جو اوزار– کيسي يا ٻانهن جي واچ– ٽائيم ڏيکارڻ واري گهڙي (سن. واڇ= چاهڻ). سِڪ.

"متيون ميڙي ڪانءِ، واچا ڪجي وڄ پوءِ." (شاهه ڪريم).

پڙهڻ جي حالت– پڙهٽي.

– **واچڙ ج واچڙ:** ذ. واچ وارو– طوفاني. طوفان جو زور– آڪرو (سمنڊ).

– **واچ ميڪرُ ج واچ ميڪرَ:** ذ . (انگ) . صفت. گهڙي ساز– گهڙيال ٺاهيندڙ.

• **واچا ج واچائون (ل):** ث . (سن. واچا> وَچ= ڳالهائڻ) انجام– قول. وعدو – وچن– ٻول– ڳالهه – وائي. ساک– قسم– ٻوهي– آڻ– سنهن. نذر. واڌائي.

• **واچڻُ:** مصدر. (سن. واچن> وَچيہ). پڙهڻ. جاچڻ– ڏسڻ. (واچيو– واچيندو– واچيل).

– **واچاٽي:** ث . واچڻ جي قيمت يا ٻها– پڙهاٽي.

Gul Hayat Institute

— **واڄائڻ:** مصدر. پڙهائڻ.

— **واڄ ڏيڻ:** ڏوهي ڏيڻ– ٻول ۾ ٻڌڻ– قوَل ۾ آڻڻ.

— **واڄڪُ:** ذ. صفت. زباني. پڙهندڙ– ڏسندڙ– جاچيندڙ.

— **واڄڪَ ٻولي:** ث. زباني ٻولي. اُها ٻولي جا رواجي طرح ڳالهه ٻولهه ۾ ڪم اچي، عام ٻولي.(لکڻ جي ٻولي ٻئي قسم جي ٿيندي آهي).

— **واڄڻي ج واڄڻيون:** ث. پڙهڻ جو ڪم– پڙهڻي– چِٺي– خط.

— **واڄيندڙ:** پڙهندڙ– ڏسندڙ– جاچيندڙ.

• **واچوڙو ج واچوڙا:** ذ. (سن. واتيا= هوا) واءُ يا واچ جي گهمري– واءُ جو گهيرو(جنهن ۾ مٽي، ڪک ۽ ڪانا گهمرو ڪري مٿي چڙهي وڃن). تکو واءُ– گهمري وارو واءُ – ڦرندڙ واءُ. طوفان. گردباد– واچولو.

• **واچولو ج واچولا:** ذ. واچوڙو– واءُ– هوا. طوفان.

• **واڄي(ل):** ث . مٽي پاڻيءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم(سنهڙا چلر ڏيگهه ٣–٤ انچ).

• **واڇَ ج واڇون:** ث. (سن. وَڪَ=وات) وات جي ڪُنڊ– وات جي ٻنهي طرفن جون پڇاڙيون– ڳلاڦون– چپن جون ڪُنڊون.

• **واڇان ج واڇائون:** ث. چري– بي سمجهه– مورک– بيوقوف. "چريون ڏيئي چار، واڇان وٺجي هڪڙي".

— **واڇان چري:** مورک زال.

— **واڇ ٽڙڻ:** اڌ رنگ يا لَقوي جي بيماريءَ سبب واڇَ ڦرڻ– واڻڙو ٿيڻ. عجب ۾ پئجي وڃڻ.

— **واڇرُ ج واڇرَ:** ذ. صفت. وڏين واڇن وارو(واڇرو ڪُتو).

— **واڇري:** وڏي وات واري– گهڻ ڳالهائو– واهيات.

— **واڇَ ڦرڻ:** واڇَ ٽڙڻ.

— **واڇڙو:** هڪ ساريڪو واءُ– چوٽ لڳندڙ واءُ.

— **واڇنيان:** ظرف. واڇن مان– وات مان– چپن جي ڪُنڊن مان.

— **واڇون ڦرڻ:** هڪو ٻڪو ٿي وڃڻ– حيران ٿيڻ– عجب ۾ پوڻ.

— **واڇون ڪَنَن سان لڳڻ:** تمام گهڻو کلڻ– وڏي وات وارو هجڻ.

• **واڇڙ ج واڇڙ(ت):** ث. بلا جو هڪ قسم. وڏي وات واري لنڊي بلا.

• **واڇولي(ت):** ث. ننڍي ڳائي ڦرجي ڪَل.

• **واڇي ج واڇيون(ڪ):** ث. ڦي– اُلٽي.

• **واحد:** ذ. (ع). الله سائين جو نالو. هڪ الله(صفت). هڪڙو– هڪ– ڇڙو– اڪيلو.

— **واحدُ شاهدُ:** ذ. خدا شاهد(آهي) .

• **واحد پور:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **واد:** ذ. (سن. وَد= ڳالهائڻ) تڪرار– بحث– چيت– هوڏ.

— **واد وواد:** ذ. بحث مباحثو– تڪرار.

— **وادي ج واديون:** ث. (ع). پڌر– پاڻيءَ جي وهڪ لڳ آباد زمين– نشيب واري هموار هيٺاهين زمين– ماٿري.

— **واديءِ أيمن:** ذ. (ع). جبل طُور جي ساڄي پاسي وارو ماڳ جتي حضرت موسيٰ عليه السلام کي معراج ٿيو هو.

• **واڌ ج واڌون:** ث. (سن. ورة= وڌڻ) جهجهائي– گهڻائي– آسرڻ– اُپرڻ– اپڙڻ– وراڻ– واڌارو– چاڙهو– ترقي. گهڻائي. سرسي– پلٽ– وڌيڪائي– زيادتي– سرسائي. مڇي جي شڪار لاءِ اها چاري جا چار جي چِنيڙ جي مٿان هٽجي، اُن ۾ ٿنڀيون ٻڌجن ۽ تر ۾ لوهي ڳَنڍا وجهجن.

— **واڌاپو:** ذ. جوڙ ڪرڻ– گڏڻ– سڌارو– واڌارو.

— **واڌارو ج واڌارا:** ذ. نفعو– فائدو– لاڀ– اُپت– پراپت– لاهو– ڪٽيو– اُپراسو– سوڀاسو.

— **واڌاري:** ظرف. وڌيڪ– زياده وڌيڪ– گهڻو– جهجهو.

— **واڌيو ج واڌيا:** ذ. وڌيل– جهجهو– گهڻو.

— **واڌُو ج واڌُو:** ذ. وڌيڪ– واڌي– زائد– فالتو– پراپت– فائدو– لاڀ– واڌ– واڌار– اُپت– واڌارو. نفعو– فائدو. گهڻا– زياده. چڱي طرح– سان گڏ– زور– غالب– آڳانجهو– پريل– فائق– مروج. حسابن ۾ جوڙ(+) جي نشاني.

• **واڌاڻو ج واڌاڻا:** ذ. مبارڪبادي– ڪيرون– واڌائي. خوشخبري. مڱڻي جو ڏينهن. شادي. ڪاٺ جي ڏوئي يا ڏوئلو– رڏڻو.

— **واڌاڻو ج واڌاڻا:** ذ. (سن. ورڌنه). واڌاڻو– واڌائي– شادي مبارڪ. ويجهه– وراڻ.

"پهرين ڪيا پڻن ۾ وڄڙين واڌاڻا." (مارئي– شاهه)

• **واڌائي ج واڌايون:** ث مبارڪون– ڪيرون. خوشخبري. مڱڻي جي پڪ شاديءَ جو پهريون سڳڻ(جڏهن مٽن مائٽن ۾ جليبيون وراهجن). ٺورو– ٺورو ٽڪرو. پاڳو. خوشخبري. جنڊ جي ٻڪي. ڏوئي.

— **واڌائي ڏيڻ:** مبارڪ ڏيڻ. خوشخبري ڏيڻ. مڱڻي جي پڪ ڏيڻ. (باهه تي رکيل ٿئي جو چمڪات) ڏسجڻ ۾ اچڻ. ٿئي جو باهه تي رکيل پاسي ڏانهن اوچتو چمڪات ڏيڻ.

— **واڌايون ملڻ:** مبارڪون ملڻ– خوشخبريون ملڻ.

— **واڌايون وڏڻ:** خوشيون ٿيڻ– مبارڪون ملڻ. آلجبرا ۾ انگي حساب ۾ جوڙ جي نشاني.

• **واڏِ واٽي:** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **واڏَ ج واڏُون(ث)**: ث . (سن. واد> وَد= ڳالهائڻ). هوڏ– ضِد– بحث– تڪرار– جهيڙو– حجت– واد.

– **واڏَ ڪرڻ(ث)**: ذ . ضد ڪرڻ– هوڏ ڪرڻ– بحث ڪرڻ– حجت ڪرڻ– تڪرار ڪرڻ.

– **واڏِي ج واڏِي**: ذ . صفت. ضدي– هوڏي– بحثي– حجتي.

• **واڏاڻ**: ث واڏڻَ.

• **واڏاٽو ج واڏاٽا**: ث . واڏاٽو– شاديءَ جون مبارڪون– خوشخبريون – ڪيرون.

• **واڏَر(ث)**: ذ . بادل– ڪڪر– گهٽا.

• **واڏَرو ج واڏَرا(ث)**: ذ. جهڙالو– آگم. ميرانجهڙي پوري رنگ جا پيرون.

• **واڏَڪ ج واڏَڪَ**: ذ . (سن. بَدَدَ= ٻڌڻ) دروازي جو ڏَڪ. قطر– وتر. طاقائين دروازي کي مضبوطي لاءِ پُٺئين پاسي کان ڪاٺ جون لڳل پٽيون– جهل– اَرٽ– ٽيڪ.

• **واڏَڻ ج واڏَڻُون**: ث . (سن. آڏ=هيٺ + وي= واٽڻ). کٽ جي پيرانديءَ واري مڙهيل نوڙي، جا کٽ جي واٽيل واڻ کي ڇڪي بيهي– کٽ جو واڻ ڇڪي ۽ سيٽائي بيهاريندڙ نوڙي– رسو. واجهه– واڍ– تانگهه– پانٽتي.

• **واڍِ ج واڍُون**: ث . سن. وَرڌرُ= وڍي. وَرڌ= وڍڻ). چمڙي جو رسو– نيٽو– وڏو ڏگهو رسو– واجهه– نوڙ– تانگهه– واڏڻ. کوهه مان پاڻيءَ ڪڍڻ جو رسو– ورت. گهيو– رسو سَلي ۾ وجهي ٻيڙيءَ جي آڏ ۽ سِڙهه نه جهمڻ واسطي ٻڌڻ. ڪاٺين جي وڍ– چير. اهو رسو جنهن سان کوهه مان پاڻي ڪڍجي يا گاڏيءَ جي ڏِڳن ڇڪڻ لاءِ ڪم آڻجي.

– **واڍائي**: ڪاٺين جي وڍائي ۽ چيرائي.

• **واڍا**: اسم خاص. واڍڪيءَ جي پيشي وارو.

• **واڍامو ج واڍاما**: ذ . رنبي وغيره جي ڇيڙي جي چوڌاري ويڙهيل چم جو ڇلو. ماٽامو.

– **واڍڻ جا اوزار**: ذ . واڍامو.

• **واڍُ ج واڍَ**: ذ . بصر جو هڪ قسم. سڪل بَصر جي ٻاڙ. ٿوڙهو(وڻ)– ٽرڙ(وڻ). بصر جي وڍيل ڳنڊ. ظالم– وڍيندڙ– وڍيل.

• **واڍڻُ**: مصدر. پاڙڻ– ڏگهي رسي سان ٻڌڻ.(واڍيو– واڍيندو – واڍيل).

• **واڍو ج واڍا**: ذ . (سن. وَرد= وَڍڻُ)ڪاٺ کي وڍڻ جو ڪم ڪندڙ– وڍيندڙ. ڪاريگر– سُوٽهڙ– ڏکڻ. درودگر– نجار.

– **واڍِ پائِي**: ث . واڍي جو ڪم. واڍي جو اُجورو.

– **واڍڪو ج واڍڪا**: ذ . صفت. واڍن جو ڪم. واڍي جو– ڏکٽڪو.

– **واڍوڙَڻُ**: مصدر. (سن. وَرڌ= وڍڻ). تکي اوزار سان ڦٽڻ. گهائڻ– وڍ ڪرڻ. ڏارڻ– ڦاڙڻ– چيرڻ. زخمڻ– چاڪ ڪرڻ– ڦَج ڪرڻ. داغ ڪرڻ. (واڍوڙيو– واڍوڙيندو– واڍوڙيل).

– **واڍوڙ ج واڍوڙَ**: ث. ڦٽيل– گهايل–زخمي–ڦاڙيل– وڍيل–واڍوڙيل.

– **واڍوڙِجڻُ**: ڦٽجڻ– زخمجڻ– گهائجڻ– ڦاڙجڻ– وڍجڻ.

– **واڍوڙو ج واڍوڙا**: ذ . گهاءُ– زخم– ڦَٽ. زخميل– گهايل– وڍيل.

– **واڍوڙِيا**: ذ . (جمع) وڍيا– زخميا– ڦاڙيا– چاڪ ٿِيا.

– **واڍوڙِيا**: ذ . اي وڍيل!– اي ڦٽيل!– اي زخميل!– اي واڍوڙيل!

– **واڍوڙِيَلُ ج واڍوڙِيَلَ**: ذ . زخمي– گهايل– ڦٽيل– وڍيل. وڍيو.

• **واڍولو ج واڍولا**: ذ . واٽيل کَٽ جي پيرانديءَ واري پاسي واڏڻ واري نوڙيءَ جو مُنيو. جنهن ۾ واڏڻ وجهجي– واڻ جو ويڙهو. زيور جو هڪ قسم– عورت جي ڪرائيءَ جو ڳَهه”واڍولا وَڏَ وجهن ڪَرائِيءَ ڪنوار“(زيور نامو ميان فضل الله پاٽائي) گدامڙيءَ جي وڻ جو ڪَچو پلڙو.(ل).

• **واڍولِيا ج واڍولِيا**: ٻانهن جي ڪرائيءَ ۾ منگلي جي جاءِ تي پائڻ جو زيور. (چاندي وغيره جو ٽئي. منگليءَ جو گول حلقو لسو ٽئي، هن جي گول حلقي ۾ وَرَ وَڪَڙ ٿين).

• **واڍيو ج واڍِيا**: اسم خاص. ذات جو هڪ قسم.

• **وارَ ج وارُون**: ث . (سن. وارَه= ڦيرو) وارو– گهمرو– ڦيرو. ور– ويل– وقت– ٽائو– مهل– دير– وارو– پيرو. پل– ساعت– فرصت– مهلت– دِر– غفلت– سستي. واندڪائي– وارڪائي. اُلَر– حملو– ڪاهه– وار. گهور– قرباني يا ميتا جي آچ. ميتا ميڄڻ واري حالت. ٻئي جي جاءِ حاصل ڪرڻ واري حالت. گهمرو– ڪنهن جي ساراهه جو گيت– ڪيرتن (خاص ڪري سکن ۾) صدقو– گهور. (صفت). ڪن فارسي لفظن جي پڇاڙي (جا معنيٰ ڏيکاري ٿي)– جهڙو– لائق. طرز– دستور. اکر نسبت: جيئن ”اميدوار.سزا وار وغيره“.

• **وارڪائِي ج وارڪائِيُون(ل)**: ث . فرصت– واندڪائي. آجائي– چوٽي.

• **وارُ ج وارَ**: ذ . (سن. بال) مٿي يا بدن جا وار– زلف– لوم– ڪيس . چِٽا. رڇ جي بدن جا وار (ساڙي رک ڪري، زيتون جي تيل ۾ ملائي مرحم ٺاهين.(ف– ج). اُلَرَ– ڪاهَ. پيرو– گهمرو– ڏينهن– ٽٿَ– چنڊ جو ڏينهن– تاريخ. هفتي جو ڪو به ڏينهن(جيئن: منگل وار– وسپت وار).

– **وارَ اَچا ڪَيا اٿس**: گهڻو زمانو ڏٺو اٿس– وڏيءَ عمر جو آهي. آزمودگار– تجربيڪار. عقلمند– ڏاهو– سياڻو.

Gul Hayat Institute

— وارُ ٻڌڻُ: شادي ڪرڻ لاءِ ڪو ڏينهن مقرر ڪرڻ. حملي لاءِ تجويز رٿڻ. فرصت جو وقت مقرر ڪرڻ.

— وارَ ناهڻُ: وارن کي سينگارڻ— وارن کي پنهنجي مرضيءَ موجب ڦٽي ڏيئي بيهارڻ. زُلف بيهارڻ— چِٽا ناهڻ— وار ڳُنڊڻ.

— وارَ پٽڻُ: نچڪٽي سان وار چوندڻ— چِٽا ڪوهڻ— بغل ڪوهڻ.

— وارَ جو نالو نہ ڳِنهڻُ: ڪجهه بہ نہ چوڻ— خاموش رهڻ— معاف ڪري ڇڏڻ.

— وارَ وٺڻُ: وار ڪوڙڻ— پاڪيءَ سان مٿو صفا ڪرائڻ.

— وارجو ج وارجا(ڪ): ذ . وارن وارو برش— گهوڙي جي پڇ جي وارن مان ٺهيل برش، جنهن سان فرش صاف ڪجي.

— وارَ وجائڻُ: نياڻيءَ جو سگ ڏيڻ— مائٽي ڳنڍڻ— نياڻيءَ جي شاديَ ڪرڻ— سڱابندي ڪرڻ. قربان وڃڻ— ٻلهار ٿيڻ— نياز نڇاور ڪرڻ— عزت آجيان ڪرڻ— خدمت چاڪري ڪرڻ— مرحبا ڪرڻ— ڪمي پيشي باقي نہ ڇڏڻ.

— وارَ ونگو نہ ٿيڻُ: ذرو بہ نقصان نہ ٿيڻ— ذرو بہ جوکو نہ رسڻ— صدمو نہ اچڻ— تڪليف نہ اچڻ— رنج نہ ٿيڻ.

— وارَ جو ونگو نہ هئڻُ: ذرو تفاوت بہ نہ هئڻ— ڪجهه ڦير ڦار نہ هئڻ— ذرو بہ گهٽ وڌ نہ ٿيڻ.

— وارَ چَروُ ج وارَ چَرا: ذ . وارن ڪرڻ واري حالت— گنجاپڻ— وارن کي ڪائيندڙ وارجو نالو— چَرندوار.

— وارَ سَمجهائڻُ: وارن کي ذوئي ڦٽي ڏيڻ— تيل مکي ڦٽي ڏيڻ.

— وارَ سَنوارڻُ: وارن کي ڦٽي ڏيڻ— وار سڌا سنوان ڪرڻ— موڙهل وارن کي سنئون ڪرڻ.

— وارَن ۾ ور وجهڻُ: چوٽي ڪرڻ— وار ناهڻ— وار سنوارڻ— وار ويڙهڻ— وار ٻڌڻ.

• وارُ ج وارَ: ذ. حَملو. الر— ڪاهہ.

• وارَ ڪرڻ: حملو ڪرڻ— اُلر ڪرڻ— ڪاهہ ڪرڻ— جُلهہ ڪرڻ. گهمرو ڪرڻ— پيرو ڪرڻ— دفعو ڪرڻ.

• وارَ تَلِيُون : بدن اندر تمام سنهيون وار جهڙيون نسون— رڳون— تَنتون.

• وارَپي وارڻ: پاڳين جو وارو ڪرڻ. (ن— ب).

• وار وار: ث . بار بار— گهڙي گهڙي— ساعت بہ ساعت— هر هر— پلَ پلَ. وري وري.

"صدقو توتان آءٌ وار وار."(بيڪس).

— وار وار ڦيرا ڪَرڻُ: جڏهن تڏهن اچڻ— گهڙي گهڙي اچڻ— هر هر اچڻ.

• وارُوارڻ : تاريخ مقرر ڪرڻ— ڏينهن مقرر ڪرڻ— فيصلو رکڻ. انجام ڏيڻ— قبول ڏيڻ— وعدو ڏيڻ—تت ڏيڻ. مقرر ڏينهن تي ڪم نہ ڪرڻ— وارو ٽارڻ.

• وارُوجهڻُ: پنهنجو حق اڳ ۾ ڏيکارڻ— پنهنجي اڳرائي ڏيکارڻ. ٻيهرين حق هجڻ جي دعويٰ ڪرڻ.

• وارياٽي ج وارياٽيُون: ث . نذر ڪندڙ— ٻيا رکندڙ.

• وارَاڪو ج وارَاڪا: ذ . (سن. ورت= ڦرڻ). ڦيرو— ورُ— وٽ— وڪڙ —پيچ— محبت جو پيچ— محبت جو ڳانڍاپو. مائٽري جو ننگ.

"ويئين ناهہ واراڪو سُٽئين ڪونهي سڱ." (آبري — شاهہ).

• وارائي: اسم خاص. تعلقي ٺٽي ۾ هڪ ڏينهن جو نالو.

• وارائڻُ: مصدر. (سن. وايَہ= واءُ). سڪائڻ— وائڪائڻ— هوا ڏيڻ— هوا ۾ رکڻ— واءُ ڪرڻ. ڇنڊڻ. وائرائڻ. وارڻ جو ڪم هٿي ڪان ڪرائڻ. رقم ڏيئي ان جي ٻهج بنديءَ ۾ لڪائڻ. (واريو— وارينڊو— واريل).

• وارائي: اسم خاص. تعلقي ٺٽي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• وارتا ج وارتائون: ث . (سن). آکاڻي— ڪهاڻي— قصو— افسانو— ڳالهہ— بيان. خبر.

— وارتائون وجهڻ(ڪ): ث . وڏا قصا يا ڪهاڻيون ٺڏائڻ— پچڪڙيون وجهڻ— رنڊڪون وجهڻ.

• وارثُ ج وارثَ: ذ . (ع. ورث= وارث ٿيڻ). ورثو وٺڻ وارو— ميراث وٺڻ وارو— ترڪو وٺندڙ— حقدار— مستحق— فوتي جي ملڪيت مان حصو وٺندڙ. مالڪ. خانوند— ڌڻي— ميان. سنڀاليندڙ— نگهبان— سرپرست. وصي— ڪانڌ. عزيز— لاڳاپو رکندڙ— اولاد— ابا ڏاڏا— مائٽ.

"نہ وارث نہ ولهو نہ سگ نہ سياڪو."(مومل راڻو— شاهہ).

— وارث نامو ج وارث ناما: ذ . وارثن بابت وصيت نامو. وصيعت.

— وارثي ج وارثيُون: ث . ورثي جو حق. موروثي حق— مائٽاڻو حق —مائٽاڻي ملڪيت ۾ حصيداري— ملڪيت جو حصو— ڀاڱو.

• وارث ڏنو ماڇي: اسم خاص. تعلقي رتيديري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• وارِدُ ج وارِدَ: ذ. (ع). اچڻ وارو— پهچڻ وارو— لهڻ وارو— ايندڙ— قاصد.

• وارِدُ ٿيڻُ: پهچڻ— حاضر ٿيڻ— اچي وڃڻ.

• وارِدات ج وارداتون: ث . (ع)اها حالت جا ڪنهن ماڻهوءَ سان ٿي گذري هجي . حالت . تازيون پيدا ٿيل حالتون. واقعو— حادثو— ماجرا. اتفاق— ڏوهہ— گناهہ— هنگامو.

Gul Hayat Institute

– **واردات جي جاءِ:** ڏوھ جي جاءِ – گناھ ٿيڻ واري زمين– سر زمَين(جنھن جاءِ تي گناھ ٿئي).

• **وارڙيُو ج وارڙِيا:** ذ . واري تي ايندڙ– وارو جَھلائيندڙ– وارو ونَندڙ– واريَ پٺيان واري وارو– لاڳيتو – مسلسل– وار ڪٽندڙ ملھ– ملھ ۾ واري جو انگ ڄاڻيندڙ– تڪا وارا ڪٽندڙ.

• **وارڪِي ج وارڪِيُون:** ث . پتل يا چانديءَ جو ڪَنَ ۾ وجھڻ لاءِ گول ڇلو.(اَسم خاص). تعلقي جاتيءَ ۾ ھڪ ديھ جو نالو.

• **وارڪا ڪَرَڻُ(ڪ):** باس باسڻ– ميڄتا ميڄڻ– سُکان باسڻ – پَڙَ باسڻ– نڇاور ڪرڻ– مٿي مٿان گھوري اڇلڻ.

– **وارڪا وارڻ(ڪ):** باس باسڻ– ميڄتا ميڄڻ– سُکان باسڻ– پَڙَ باسڻ.

• **وارڪائي:** ث . واندڪائي– فرصت.

• **وارلو ج وارلا(ڪ):** ذ . زيور جو ھڪ قسم– ھَسُ– ھسي.

• **وارَلاھڪِيَ:** ڳچيءَ جي پھرين ھڏي– ھنجي.

• **وارَنٽُ ج وارَنٽَ:** ذ . (انگ) ڪنھن ماڻھوءَ جي گرفتاريءَ جو ڪاغذ– وارنٽ.

• **وارَنڊُ ج وارَنڊَ:** ذ . (انگ= وارنٽ) گرفتاريءَ جو حڪم نامو.

• **وارَنھِن(ٿ):** ذ . ڍگھو رسو– نوڙ– واجھ. اٺ جي پڇ جي پاسي وارا وار.

• **وارَڏُ ج وارَڏَ:** ذ . (سن. وھس) ھاٿي.

• **وارَڻُ:** مصدر. (سن. وادَ= ڍڪڻ ۽ مٽائڻ) (رقم) وارڻ– بند ڪرڻ– چڪتو ڪرڻ– رد ڪرڻ– ليڪ پائڻ– ليڪا پائڻ– روڪڻ– پَلڻ– جھلڻ– ھٽائڻ– انڪار ڪرڻ– ورائڻ– وري ڪٽي وجھڻ– لھڻ. منع ڪرڻ– ٽارڻ– ڪيي ڇڏڻ. بار رکڻ– نوارڻ. (ميڄتا ۾) ڪا شيءِ مٿي تان گھوري ڏيڻ. قربان ڪرڻ– صدقي ڪرڻ– ٻلھار ڪرڻ. ميڄتا ڏيڻ (باس باسڻ سان) لڳائڻ– ارپڻ ڪرڻ– والارڻ. گھرجي پرسان پيل زمين ھٿ ڪري پنھنجون حدون وڌائڻ. فدا ڪرڻ. پنھنجي عزت وڌائڻ– ورائڻ– واپس موٽائڻ. قبول ڪرڻ– ڏينھن مقرر ٿيل)– ملھائڻ. ارادو ڪرڻ– تيار ٿيڻ. (سن. وري = چونڊڻ) پسند ڪرڻ. چونڊڻ. پنھنجو ڪرڻ. نشان ڪرڻ. وسارڻ– اُٿلائڻ. ڪنھن ڳالھ مڃائڻ لاءِ پڪو ٿيڻ. پنھنجي ڳالھ تي ھوڏ ٻڌڻ– ضد ڪرڻ. (واريو– وارينڊو– واريل).

• **وارَڻُ ٻارَڻُ:** ڪارائڻ پيارڻ.

• **وارِٽِي:** ث . (ڪنھن جي) ھوڏ.

• **وارَيِ ڇڏِ:** ورائي ڇڏ– ھٽائي ڇڏ– دل تان لاھي ڇڏ. پاڙي ڇڏ.

– **واري وِجھَڻ(ڪ):** ذ . پرھيز ڪرڻ.

– **واريو ج واريا:** موٽايو– ھٽايو– ڦيرايو. ماڻھوءَ جو نالو.

– **وارَيين:** وارئين– شال موٽائي آڻين.

"وَارِيين سي والي، ھِنيڙو جنين ھٿ ڪيو" (سھڻي– شاھ).

• **وارو ج وارا:** ذ . (سن. وار) وقت ٽاڻو– ويلو– فرجو– پرڪو– ويرم. بخت– قسمت– نصيب– ڀاڳ. موسيقي جو اصطلاح. وات سان ڳائڻ بند ٿيڻ ۽ رڳو سازن جو وڄڻ. تپ جو ھڪ قسم(جو ھڪ ڏينھن ڇڏي ٻئي ڏينھن ايندو آھي). عرصو – زمانو– وير– صاحبي– ايام ڪاري– سمو– ايام.

"واري ولو راءِ جي سڻ تون حقيقت ھيءَ".

ملھ جو ھڪ داءُ. وجھ – موقعو. گھمرو– دفعو– پيرو.(ڪوس پرجي ڦرھوڙيءَ تي اچي تہ ڇٻبو وارو. سوئر جي اچڻ وڃڻ جو ڦيرو) (حرف اضافت) جو – ھن وارو. اسان وارو) واھر– مدد– واھر لاءِ دانھن (وارو ڙي وارو!).

– **وارو ج وارو:** ورائيندڙ. واھرو.

"دوا آھين دل جي، وارو واقف ڪار". (آبري– شاھ).

– **وارا ڄمارا:** ڪڏھين کھڙو وقت ڪڏھين کھڙو وقت– ويل.(گذريل عمر ۾) لاھا چاڙھا– گرميون سرديون– ڏک سک– اھنج سھنج.

– **وارا ڦيرا:** وجھ– موقعا– مھلت.

– **وارا ڪَرَڻُ:** حملا ڪرڻ– اُلرون ڪرڻ– مَلھُون ڪرڻ– وري وري اچي سرتي ڪڙڪڻ– ھردم ڏک ڏيڻ– ھر وقت مصيبت ۾ مبتلا ڪرڻ. آفت اُٿارڻ.

– **وار ڪِئُو وِيَنِ:** شل واري واري تي ويامن(۽ نہ سڀ ھڪ موسم ۾) تہ ميھاَروٽ ڪير موجود رھي!)(سھڻي– شاھ).

"ڪاريون ڪَڪيون، ڪنديون وارا ڪيو ويَن".

– **وارا ڳَڻَڻُ:** سوئرجي اچڻ وڃڻ جا ڦيرا ڳڻڻ.

– **وارا وَڄائِڻُ:** حڪومت ڪرڻ– بادشاھي ڪرڻ– موجون ماڻڻ– مزا وٺڻ.

– **وارائِتو ج وارائِتا:** واري وارو– واري تي– پوري وقت تي– ٺيڪ دفعي. نؤبتي(تپ) – واري جو (تپ). واري ۾ يا ساھيءَ ۾ ڇڏيل زمين(جنھن کي ھڪ سال يا وڌيڪ عرصو ڇڏيو پوءِ آباد ڪجي). مقرر وقت جو– مقرر پيري جو. گھمرن يا ڦيرن سان. ھڪ ڏينھن ڇڏي ٻئي ڏينھن تي ايندڙ (تپ).

– **وارو اچَڻُ:** وجھ لڳڻ– موقعو اچڻ. ڪجھ ھٿ لڳڻ – فائدو حاصل ٿيڻ– لاڀ پوڻ– نفعو ٿيڻ.

— **وارو ڏيڻ:** وجهه ڏيڻ— فائدو ملڻ. راند ۾ وارو ڏيڻ. بيڙيءَ کي وراڻڻ. ٻٽي کي زور لڳائڻ لاءِ وجهه ڏيڻ.

— **وارو ڪرڻ:** ملهه ۾ واري جو داءُ ڪرڻ. سعيو ڪرڻ— ڪوشش ڪرڻ. جهٽ ڪرڻ— پنهنجو هنر هلائڻ.

— **وارو لڳڻ:** نصيب کُلڻ— ڀاڳ پرائڻ. وڏو فائدو ٿيڻ.

— **وارو وار:** بار بار— وري وري— ڦيري ڦيري سان— وَرَ وَرَ ڪري.

— **وارو وارڻ:** چڙهي يا ڀوڪو کوهه ۾ وجهڻ.

— **وارو وار مچائڻ:** تنگ ڪرڻ— عاجز ڪرڻ— پريشان ڪرڻ— خراب ڪرڻ— بدنام ڪرڻ— رسوا ڪرڻ.

— **وارو وار وجهڻ:** پاڻ گهورڻ— قربان ٿيڻ.

— **وارو وٽي ڪرڻ:** ڪم ۾ هڪٻئي جي مدد ڪرڻ— واري تي ڪم ڪرڻ.

— **وارو ونڻ:** همراهي ڪرائڻ.

— **وارو وڃائڻ:** ڏهڪي سان وقت گذارڻ. حڪم هلائڻ. ڏاڪو وجهڻ. عمر جا ڏينهن پورا ڪرڻ— پنهنجي فرض ادائي ختم ڪرڻ.

— **وارو وڙڻ:** بخت کُلڻ— قسمت— کُلڻ— نصيب کلڻ— ڀاڳ پرائڻ. اوج ۽ اقبال کي رسڻ— ستارو چمڪڻ— ورق ورڻ— بُلند درجي تي پهچڻ.

— **واري:** ظرف. گهمري — ڦيري— موٽي— وري— وراڻي.

— **واري:** ث . گهمرو— وقت— وارو— وجهه (ظرف). موٽي— وري.

— **وارِي:** (ظرف). ان وقت— ڦيري— دفعي— گهمري. حق ۾.

"مومل جي واري، ڪُهُ جاڻان ڪه ٿيو".

وري— ڀيو ڦيرو— وراڻي. ور وڪڙ ڏيئي— ڦيچ ڏيئي. جڳائي— مناسب.

— **واري اچڻ:** ڀيٽ ۾ پورو اچڻ — نهي ٺڪي اچڻ— مشابهت ۾ پورو اچڻ— حساب ڪتاب ۾ پورو اچڻ.

— **واريلو:** واري سان تپ اچڻ— هڪ نه ٻئي ڏينهن تي تپ اچڻ .

— **واري ۾ اچڻ:** وجهه ۾ اچڻ— موقعي ۾ اچڻ.

— **واري وٽي:** (ظرف). واري سان — نمبر سان— نمبر وار— هڪٻئي جي پٺيان. قاعدي موجب. حق ورهاست سان.

— **واري وٽي:** ڀهاج— ڇنال— فاحش— بدراهه(طعني جو لفظ).

— **وارَ وارڻ:** ڏينهن مقرر ڪرڻ— ڏينهن ٻڌي ڇڏڻ.

• **وارو ج وارا(ڪ):** ذ . (ف. واهه+رو) سار لهندڙ— سنڀال ڪندڙ— وڙُ ڪندڙ. مددگار— واهرو. وارائيندڙ. شڪار کي ناهڻ. مڇي ڦاسائڻ لاءِ رڇ جو هڪ قسم. موٽندڙ.

• **وارُوڇو:** ذ . وارن صاف ڪرڻ جو بُرش— وارُ وڇو.

• **وارُوڇو:** ذ . وارُ وڇو.

• **وارَهہ:** اسم خاص. تعلقي وارهه ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **واري ج وارِيون:** حرف اضافت) جي (هُن واري= هن جي)(اسم. ث) ريگ— ريتي— ڪَڪري— سنهي پٽري— ڪرڪري. واري. اڇي، ڳاڙهي رنگ تي ٿيندڙ— چمڪندڙ واري. گهمرو— ڦيرو.

— **واريَاسو ج واريَاسا:** ذ . واريءَ وارو— ريگ وارو— ريتيءَ وارو— ڪَڪريءَ وارو— سنهي پٽري وارو— واريءَ سان مليل.

— **واريءَ جو ڪوٽ اَڏڻ:** بي فائدي ڳالهه بابت خيال ڪرڻ— اَجايا پَهه پچائڻ— نه ٿيڻ جهڙيون ڳالهيون ڪرڻ— پنهنجا ناهه ناهڻ— من گهڙت افسانه ٻڌائڻ.

— **واريءَ جي مُٺ هَڻڻ:** گهٽو جتاءُ نه ڪرڻ— گهٽو وقت نه هلڻ.

• **وارِيان:** (جملو) واري آن— واري آهيان — صدقي وڃان— مان قربان! (ڪافي ڳائڻ ۾ پرتي طور تور "مٺن واريان!").

• **واري ڪٽڻ:** بخت وڃڻ— نصيب ڦٽڻ— ڀاڳ ڦٽڻ— مصيبتن ۾ اچڻ— مشڪلاتن ۾ پوڻ. مزو— لطف. قربان— صدقي— ٻلهار.

— **واري وڃڻ(ڪ):** بخت ڦٽڻ— قسمت رُلڻ— ڏکن ڏومن ۾ اچڻ— ڏُکن ڏاڪڙن ۾ پوڻ.

— **واري وَرڻ:** بخت کُلڻ— ڀاڳ کُلڻ— نصيب کُلڻ— قسمت جو ساٿ ڏيڻ. ڏهجي وڃڻ.

— **واري وسائڻ:** هاءِ گهوڙا مچائڻ— شور غُل مچائڻ— رڙيون ڪرڻ— پٽون پاراتا ڪڍڻ.

— **واري وير وري وڃڻ:** ڪجهه به نه ٿيڻ— هرگز نه مڃڻ— پنهنجي ضد تان نه لهڻ.

• **واريارو:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وارِياسو:** اسم خاص. تعلقي موري، تعلقي نوابشاهه، تعلقي دادو، تعلقي جيمس آباد، تعلقي شاهبندر، تعلقي ٽنڊي الهيار، تعلقي ڳڙهي ياسين، تعلقي ميهڙ ۽ تعلقي قمبر ۾ ديهن جا نالا.

• **واريان:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وارَّ ج وارِّون:** ث . (سن. وات= وارڙو). ٻڪرين يا رڍن جي ڍڪڻ جي جاءِ. لوڙهو. پَنيهر. مُهاڙي. ڪڪائين جاءِ جي چوڌاري ڪَنڊن ۽ ڏنگرن جي پناهه چوڌاري ٻڌڻ. رک. بچاءُ. جناڪ.

— **وارڙو ج وارڙا:** ذ . (ف. باره= ديوار. شهر پناهه). مينهن ڍڳين جو وٿاڻ. لوڙهو— بند— ڏِڪ. ديوار. شهر پناهه. ڪپهه جو ٻوٽو. گار جو هڪ قسم (ڏيڊ وارڙو).

Gul Hayat Institute

• **واڙلُ ج واڙلَ**: ذ . بيماريءَ جو قسم. هوا سان پريل ڳوڙهو جو ڳچيءَ ۽ بدن جي مٿئين حصي تي ٿئي ۽ سور نہ ڪري.

• **واڙڪو ج واڙڪا**: ذ . زيور جو هڪ قسم — ڪڙولو — هَسُ.

• **واڙڻُ**: مصدر. مال کي واڙي ۾ بند ڪرڻ — گڏڻ — گڏ ڪرڻ — ڪٺي ڪرڻ — ميڙڻ — وٽورڻ.(واريو — واڙيندو — واڙيل).

• **واڙو ج واڙا**: ذ . (سن. واٽ= واڙو. ف . باره= ديوار. شهر پناه). وٿاڻ — جاءِ — لوڙهو — ڏڪ. ڪاري جي ٻيڙيءَ جي حصي جو هڪ قسم، پاٺيءَ واري طرف. پاسن ڪان جانار ڪان هيٺ وچ وارا 5— 6 باسا (ڪ— ل). (اسم خاص). پرت جو هڪ قسم (قسم:طوطائون. گلهايون — ٽِڪُن ۽ منڊ جو واڙو).

— **واڙي واڙي(ڪ)**: ٻڪرين کي وٿاڻ ۾ وجهڻ لاءِ ٻڪرار جي توار.

• **واڙِي ج واڙِيون**:ث . پاڃين وغيره جي پوک — گدرن ۽ چانهين واري پوکيل ٿوري پلي زمين — باغ — اولاد — اَنس — ٻچو — ٻُٺاڏ — اَڊ — ڪِير — جَٽي — جڻ — سنتان.

• **واڙِي**: اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **واڙِيارو**: اسم خاص. ڊوري جو هڪ قسم.

• **واڙيري (ڪ)**: وڏي ڦر واري ٻير.

• **واڙيءَ ڦُلَ**: ولين جا گل — خوشبوءِ دار ۽ رنگين — جڏهن ٽڙن تہ سُهڻا لڳن.

"وهُسن واڙي ڦل جڏهن محبت مچ لاءِ".(يمن ڪلياڻ — شاهہ)

• **واڙيلَ(ڪ)**: اسم خاص. ٻير جي وڻ جو هڪ قسم، صوفي ٻير جو وڻ. ٻنيءَ واري ٻير.

• **واڙُ ج واڙَ**: ذ. ڪليل — ظاهر.

— **واڙَتي ورائڻُ**: سنڌي رستي تي ورائڻ — ڏنگي کي سڌو ڪرڻ.

• **واسارو ج واسارا**: ذ . ڌوپ — واس ڪرڻ جو ٽانوُ.

• **واسُ**: ذ . (ف. باش، سن. وَش= رهڻ يا وسڻ). رهڻ جي جاءِ — مقام — ويهڪ — بيٺڪ — خلوت جي رهائش — ايڪانتي — بيٺڪ.

— **واسِي**: ذ . صفت. رهاڪو — رهندڙ — بيٺڪي.

• **واسامو ج واساما**: ذ . (سن. باسَنگُ> وَس= رهڻ). آرام — راحت — ساهي — ڊاھو — قرارُ — سُک — وسرام — آسائش — سانت — ٽانهر — سامت — ڌيرج. جمعيت. فرحت — ڳڻتي — فڪر — ارمان — افسوس — گهنگهور — مونجهارو — اُڏمو. ڳڻ.

— **واساما ڳائِڻُ**: ڳڻتيون ڪرڻ — خيال پچائڻ — دليل ڊوڙائڻ — پهہ پچائڻ . ڪنهن جي واٽ نهارڻ — ڪنهن جي اوني يا اوسيڙي ۾ ويهڻ.

• **واسانگو ج واسانگا**: ذ . وقت — وجهہ وارو — موقعو — ويل — مهل — وير — عرصو.

— **واسانگا ڳائِڻُ**: شڪ ۾ ويهڻ — اوني ۾ ويهڻ — اوسيڙو ڪڍڻ — انتظار ڪرڻ — منتظر ٿيڻ.

— **واسِتِينَ ج واسِتِينُون**: ث . واستني — اونداهي رنگ ڪِلڪ يا سِر، جنهن مان قلم ٺهن.

• **واستيني**: واستين — ڪانهہ — سر.

• **واسِرائِڻُ**: مصدر. انتظار ۾ ترسڻ — اوسڙڻ — اون ڪرڻ — بيچينيءَ سان انتظار ڪرڻ — اوسيڙو ڪرڻ. لاپ پهچائڻ ڪنهن تي ايچپو رکي ڪجهہ ڪَٽائڻ. لاپ هٽ ڪرڻ — ڪنهن مان وٽڻ ڪٽڻ. (واسرايو — واسرائيندو — واسرايل).

— **واسِرو ج واسِرا**: ذ . آس پاس جو ڦهلاءُ(بُوءِ يا مرض وانگي) غلبو — زور — رواج — ڦهلاءُ. امڪان — پکڙيل — انديشو. ڪليل — ظاهر — وائڪو. هوادار — هوا وارو. ڪليل هوا وارو هنڌ — ٽڏڪار. هوا. بُونءِ واسرو — پواسرو.

— **واسِرِي ج واسِرِيُون**: ث.چيلهہ سان ٻڌل پيسن جي ڳوٿري — واسني.

• **واسطو ج واسِطا**: ذ . (ع) وسط= وچوارو).سبب — ڪارڻ — باعث — وجه. مراد — نيت — منورٿ — آرٿ — مطلب — مقصد — غرض — هاردوئي — ڏنڌو — ڪم — ڪرت. درمياني — وچوارو — پورو پنو. لاڳاپو — نسبت — تعلق.

— **واسِطي**: (حرف جر) جي لاءِ — جي ڪري — سبب ڪري. براءِ — خاطر — ڪارڻ.

— **واسطي خُدا جِي**: خدا ڪارڻ — واٽ خدا جي — الله جي لاءِ.

— **واسِطيدارُ ج واسِطيدارَ**: ذ . لاڳاپو رکندڙ — واسطو رکندڙ — تعلق رکندڙ. مطلبي — غرضائو — اُلڪائتو.

• **واسِع**: (ع. وسع). خدا تعاليٰ جو صفاتي نالو. پکيڙيندڙ — وسيع — وڏو — ڪشادو.

• **واسِڪارڻ**: مصدر. دانهن ڪندڙ — رڙ ڪرڻ. ڪوڪ ڪرڻ — رڙڻ — ٻاڪارڻ.

• **واسِڪارَ ج واسِڪارُون (ڪ)**: ث . ٻڪريءَ جو آواز — ٻيڪاٽ.

• **واسِڪاري ج واسِڪاريُون (ت)**: ث . ڪورين جي اوزار جو هڪ قسم، ٻہ سنهيون ڪاٺيون جي ريچ جي پٺيان بيهن ۽ تانيءَ وارن ڌاڳن کي مُنجهڻ کان بچائن ۽ تندن کي نمبروار رکن.

• **واسِڪوٽُ ج واسِڪوٽَ**: ذ . (انگ) ويسٽ ڪوٽ — ننڍو ڪوٽ — چيلهہ تائين بيهندڙ ڪوٽ.

Gul Hayat Institute

— **واسڪوٽي ج واسڪوٽيون:** ث . ننڍو ڪوٽ.

• **واسنا ج واسنائون:** ث . (سن. وَس= اِڇا ڪرڻ). خواهش– اِڇا – منشا.

— **واسڻي:** پيتل جو ٺهيل برتن، جنهن ۾ گيهه وغيره رکجي.

• **واسڻ:** مصدر. (سن. واس= خوشبوءِ ڪرڻ). واس ڏيڻ– دونهون ڏيڻ– (لاش کي) سرهاڻيون مکڻ– واسڻ– سڳند ڪرڻ– خوشبوءِ ڪرڻ– سرهو تيل وجهڻ– لوبان ڌوپ ٻارڻ– گگر ٻارڻ. ٻڪريءَ جي رڙ– دانهن– ٻيڪار.(ڪ). (واسيو– واسيندو– واسيل).

— **واسُ ج واسون (ڪ):** ث . واسڻ جو آواز– (ٻڪريءَ جي) ٻيڪار– رڙ– دانهن.

— **واسُ ج واس:** ذ . خوشبوءِ دار يا ٻين شين ساڙڻ کان دونهون– خوشبوءِ– سڳند– سرهاڻ– ڌوپ– لوبان– گگر– عطر. بوءِ– بانس. دونهون. واءِ سواءِ. هوا وٺڻ. ڪني هوا– سماچار– وهڪ– ٻينڪ. راءِ – پڌرائي– مشهوري.نيڪي. ڪنهن مورتي اڳيان ڌوپ ساڙي پوڄا ڪرڻ.

• **واسارو:** ذ . پٿر جو ٿانءُ جنهن ۾ واس ڌوپ ڪبو آهي.

— **واسائڻ:** (ڪتين جو اسطلاح). ڪپڙن کي مصالح ۾ منڻ بعد سُڪائي آڏوڪو ڪرڻ– وٽ ڪرائڻ.

— **واسجي وڃڻ:** خوشبوءِ سان ڀُر ٿيڻ– سڳند سان ڀرجڻ– تيل سُرهو مکڻ– عطر مکڻ. مشهور ٿي وڃڻ– پڌرو ٿي وڃڻ.

— **واسُ ڌوپ:** ذ واس– خوشبوءِ– دونهون. عطر– سرهو تيل– لوبان– ڌوپ وغيره خوشبوءِ دار شيون ملائي پوڄا ڪرڻ.

— **واسُ ڌوپڻ:** واس ڏيڻ– واسڻ– دولهون ڏيڻ– لوبان ڏيڻ– اگربتي ٻارڻ خوشبوءِ دار شيون جلائي، ڪنهن مورتي جي پوڄا ڪرڻ.

— **واسٽي:** واس ڌوپ جي شين رکڻ جي ڳوٿري. بوءِ ڪرڻ– خوشبوءِ ڪرڻ.

— **واسُ وٺڻ:** مزو وٺڻ– چس وٺڻ– لطف وٺڻ– خوشبوءِ وٺڻ– سڳند وٺڻ.

— **واس ورنيون:** واس سان ورتل– خوشبوءِ سان رتل– سڳند سان پريل– سرهاڻ سان پريل.

— **واس وسائڻ(ث):** پٽڻ. مار ڏيڻ– ڏڪوئڻ– آزارڻ– اهنجائڻ.

— **واس وسڻ:** ڏاڍو يا ڳ ورڻ.

— **واسيُو ج واسٽا:** سرهاڻ سان پريل– خوشبوءِ سان ڀُر ٿيل– واس وٺندڙ.

• **واسٽي ج واسٽيون (ڪ):** ث . چيلهه تي پٽسن ٻڌڻ جي ڳوٿري– ٻٽئون– ٿيلهي– هميائي.

• **واسو ج واسا:** ذ . (سن. وَس= رهڻ) رهڻ جي جاءِ– مڪان– هنڌ– آکاڙو– گهر– جاءِ. ٻينڪ. جن جي لڳت. قائم– پائدار– جتاءُ ڪندڙ. روپ. آبادي – بستي– ٻهاري جو هڪ قسم. جا سارين جي ڊيرتان تهن تارڻ جي ڪم اچي. ڳولائُو. (ڪ).

• **واسوائي:** اسم خاص. هندن جو هڪ پاڙو.

• **واسُوڙو ج واسُوڙا:** ذ . واساڙو– ڪانڪو– صاحب – نڪته چين.

• **واسو ڪلهوڙو:** اسم خاص. تعلقي وارهه ۾ ديهه جو نالو.

• **واسُون:** اسم خاص. گاهه جو هڪ قسم.

• **واسي:** صفت.(سن. باس– بوءِ) گهڻو وقت رکيل– گندي ٿيل– بانسي – بوءِ واري.

• **واسِي:** ذ . گاهه جو هڪ قسم.(مينهن جي موسم ۾ ٿئي)وس جو گاهه. پاروٺي– رات واري رکيل شيءِ(ث). واس ڏيندڙ. مسافر– پرديسي– راهُرو. رهاڪو– رهندڙ. ساڪن.

• **واسيپو ج واسيپا:** ذ . واقفيت– واسطو– لاڳاپو– تعلقات– رستو– ناتو(دوستيءَ جو).

• **واسيندو ج واسيندا(ث):** ذ . ٻهاري– ٻهارو– ڦريو.

— **واسيندي ج واسينديون:** ث . ٻهاري– ٻهارو– ڦريو.

• **واسينگ:** ذ . (سن. واسگ) ڪاري نانگ جو هڪ قسم– ڪاريهر– وسيهر. زهري سپ. ڪارو ڪتو.

— **واسينگن سان وير رکڻ:** وڏيڪ طاقتور ماڻهوءَ سان دشمني وڌائڻ.

• **واصل:** ذ . (ع). ملڻ وارو– پهچڻ وارو– مليل. اُها رقم جا خرچ ٿئي– خرچ جي اُڌار وارو پاڳو– ملندڙ– ملڻ وارو– شامل ٿيندڙ– حاصل ٿيڻ وارو– هٿ لڳڻ وارو– هٿ ايندڙ. وصول ٿيل– وصول ٿيندڙ– ملاقات ڪندڙ. (ذ). وهيءَ (بندي ۾) ۾ روڪڙ ملڻ وارو پاسو.

— **واصلات ج واصلاتون:** ث . ميلاپ– گڏجاڻي– شموليت. حاصلات – وصولي. ڪنهن جاگير جي پيدائش . وچ جو نفعو.

— **واصل ٿيڻ:** ملڻ– گڏجڻ– ملاقات ٿيڻ– حاصل ٿيڻ.

— **واصل ڪرڻ:** ڪاٽي لکڻ– ڪنڌي لکڻ– اُڌار ڏيڻ.

• **واصف:** ذ . (ع. وصفت) تعريف. ڪندڙ. سنڌ جي مشهور شاعر محمد بخش جو تخلص.

• **واضح:** ذ . (ع). صاف– ظاهر– روشن– کليل– پڌرو– معلوم ٿيل– عام معلوم – چٽو– ساڪيات– ظاهر ظهور– صاف صاف– ونڪت– نشانبر– آشڪار.

Gul Hayat Institute

• **واعِدو ج واعِدا:** ذ . (ع. وعده)انجام— قؤل— اقرار— ٻول— سُخن— وعدو— وَچن— عهد. دلاسو— اُميد— قبوليت.

— **واعِدو ڏيَڻُ:** اقرار ڏيڻ— قؤل ڏيڻ— پرن ڏيڻ— وچن ڏيڻ— زبان ڏيڻ.

— **واعِدو ڪَرَڻُ:** اقرار ڪرڻ— ٻؤل ڪرڻ— قول ڪرڻ— انجام ڪرڻ— سخن ڏيڻ— پرن ڪرڻ— وچن ڪرڻ— زبان ڪرڻ.

— **واعِدي خِلافُ:** انجام شڪني— انجام جي برخلاف— ڪوڙو انجام— ڪوڙو ٻؤل— ڪوڙو سُخن. ڪوڙو ٺيڪو.

— **واعِدي خِلافي:** عهد شڪني— ڪوڙو انجام— ڪوڙو واعدو. بي وفائي— انجام شڪني.

— **واعِدي شِڪَنُ:** انجام ڀڃيندڙ— انجام پورو نہ ڪندڙ— سخن تي نہ هلندڙ— زبان تي نہ هلندڙ— قير گهير ڪندڙ.

— **واعِدي شِڪَنِي:** انجام جي ڀڃڪڙي اقرار نہ پاڙڻ واري حالت— سخن ٽوڙيندڙ— قؤل ٽوڙيندڙ— زبان تي برابر نہ هلڻ واري حالت.

• **واعِظُ ج واعِظَ:** ذ . (ع. وعظ= هن نصيحت ڪئي) وعظ ڪرڻ وارو— ناصح— نصيحت ڪندڙ— دين جي تلقين ڪندڙ.

• **وافِرُ:** ث . صفت. (ع. وفر) گهڻو— ڪثير— ڍنڍين ڍير— سيهو ڪجهہ— جهجهو. وڌيڪ— سرس. گهرج کان زياده. سڪار وارو سال— مئو— جام— ٻَهُون— ريل ڇيل.

• **وافِي ج وافِي:** ذ . صفت. (ع. وفي) پورو— تمام — ڪامل. ڪافي— لائق— ٺيڪ— جوڳي(سزا) — بس— گهڻو سارو— جهجهو.

• **واقَلَڻُ:** مصدر. وقلڻ.

• **واقَڻُ:** مصدر. ڊارهڻ— ٻٽاڪ هڻڻ— لَباڙ هڻڻ— پنهنجي پاڻ ساراهہ ڪرڻ— مشهوري ڪرڻ— پڌرائي ڪرڻ— ظاهر ڪرڻ— ڪولڻ. وقلڻ(نندہ ۾)— بڪ بڪ ڪرڻ— وق وق ڪرڻ— گهٽ وڌ ڳالهائڻ— بدفضيلتو ڳالهائڻ— بي ڊنگو ڳالهائڻ.(واقيو— واقيندو— واقيل).

• **واقِعُ:** (ع. وقع) ٿيڻ وارو— ٿيندڙ— موجود— وقت تي ٿيڻ وارو— پيش ٿيڻ وارو— پيش اچڻ— اصل. ڏانهن.

— **واقِع ٿيَڻُ:** جاءِ ٿيڻ. ظاهر ٿيڻ— نمودار ٿيڻ.

• **واقعا ج واقعائون:** ث . وڏي تڪليف. وڏي مصيبت. وڏو واقعو: مثلاً ڪنهن جا سڀ پٽ مارجي ويا تہ چوندا. فلاڻي سان ڪهڙي واقعا ٿي؟

• **واقِعو ج واقِعا:** ذ .(ع. وقع) واردات— ماجرا— حادثو— روئداد حال— سرگذشت. ڳالهہ— قصو. اتفاق— آپدا— آفت— مصيبت— حال. سختي. قيامت. موت. غضب— ڏک درد جو سبب . خبر— لڙائي— جنگ. قتل— وفات. سختي.

— **واقِعَہ ج واقِعات:** ذ . خواب. جنگ— حادثو— موت. سختي— قيامت جو زمانو.

— **واقِعو ٿِي وَڃَڻُ:** جنگ ٿي وڃڻ— حادثو ٿي وڃڻ.

— **واقِعي ج واقِعي:** ذ . في الحقيقت— درحقيقت— درست— سچ پچ— صحيح— برابر— پورو— ٺيڪ. اصل ۾.

• **واقِفُ ج واقِفَ:** ذ . (ع. وقف) ڄاڻو— ڄاڻندڙ— سڃاڻو— سڃاڻندڙ. آگاهہ— مانجهيڙو— ڀيدي— محرم راز. ڄاڻ پڃاڻ— ماهر— واقفيت— مهاڪڙو— سهپيو— ڏيٺ— پرچو— راز ڄاڻيندڙ— پرچيوان. تجربيڪار— حالپائي.

— **واقِفڪارُ ج واقِفڪارَ:** ذ . ڄاڻو— سڃاڻو— آگاهہ— سڄيت — هوشيار— سڃاڻ— خبردار— آزمودگار— تجربيڪار. جهان ڏيدو. ڄاڻو پڇاڻو.

— **واقِفڪاري ج واقِفڪاريُون:** ث. ڄاڻپ— سڃاڻپ— شناخت— آشنائي— ڄَانچ. ڄاڻ سڃاڻ. تجربو. هوشياري. آگاهي. علميت.

— **واقِفِي ج واقِفِيُون:** ث . سڃاڻپ— ڄاڻپ— ڄاڻ پڃاڻ— مهاڪڙائي— ڏيٺ ويٺ— شناس.

— **واقِفِيَتَ ج واقِفِيَتون:** ث . واقفي— پڃاڻ— ڄاڻ— سڃاڻ— ڄاڻپ— پروڙ— خبر— معلوميت— شناسائي— مهاڪڙائي— آگاهي— اطلاع. علم.

• **واڪ:** ظرف بلڪل ٻٽيءَ— ڏاڍو— گهڻو— بنهہ.

• **واڪَ ج واڪَ:** ذ .(سن. واڪيہ) . لفظ. جملو. شيد. ٻولي. ٻول— گفتگو— انجام— قؤل اقرار— وعدو— پُڄندي— سگهہ— طاقت— وَسُ— پهچ— ٻَل— زور— وزن— توفيق. دسترسي— هلندي— پڄندي— وسعت— اختياري— چوڻ— ٻولڻ. ٻهاڪو. مثل— آلاءِ— واڪيہ. سراسر— مڙيوئي— بلڪل— نپٽ— سيڪجهہ— مڙئي— سڀئي گڏ— آواز— واڪو— سڏ. (سن. ونڪ). ور وڪڙ— پيچ— وٽ— وَر.

— **واڪ ٿيَڻُ:** (ڪم ڪرڻ لاءِ)مائل ٿيڻ— راغب ٿيڻ— متوجہ ٿيڻ. نيلام ٿيڻ— نيڪال ٿيڻ.

— **واڪ چيدُ:** (گرامر ۾) ڇيد ڪرڻ واري حالت— جملي کي ٽڪر ٽڪر ڪري فاعل، مفعول وغيره ۾ ان جا لاڳاپا رڪندڙ ڳالهيون ظاهر ڪرڻ. صرف و نحو جو اهو ڀاڱو جو ڏيکاري ٿو تہ جملاءِ جملن جا ڀاڱا ۽ لفظ ڪهڙن قسمن جا آهن ۽ انهن جو پاڻ ۾ ڪهڙو لاڳاپو آهي.

Gul Hayat Institute

— **واڪَ ڏيڻ:** آواز ڪرڻ– ٻول ڏيڻ– (نيلام وقت) چوٽ ڏيڻ يا وڌيڪ پئسن جو آواز ڏيڻ.

— **واڪَ نه ٿيڻ (ت):** نه اُڇهڻ.

— **واڪرَ ج واڪرَ:** ذ. واڪ ڏيندڙ– ڳالهائيندڙ– واڪا ڪندڙ– رڙيون ڪندڙ– ڇڪيءَ سان يا وڏي واڪي ڳالهائيندڙ– ڪيهون ڪندڙ– زور سان آواز ڪندڙ.

• **واڪڙ واڪڙ:** ذ. شاڪڙ شاڪڙ– ريل جو آواز– انجڻ هلڻ جو سوساٽ– زون زاٽ. تڪڙ– تِڪ– جلدائي– تڪڙائي– تيزائي– تيز رفتار– تکي چال – تکي هلڻي.

• **واڪڙي ج واڪڙيون:** ث. سوپاريءَ جو هڪ قسم.

• **واڪڻ:** مصدر. (سن. واڪيه). ڳالهائڻ– واڪا ڪرڻ– بڪڻ– ڳالھ ٻولھ ڪرڻ. رڙيون ڪرڻ– دانهون ڪرڻ– ڪوڪون ڪرڻ. بلند آواز سان ڳڙڻ. تِکو هلڻ. ڦيرائڻ (واڪيو –واڪيندو– واڪيل).

— **واڪو ج واڪا:** ذ. (سن. واڪ> وَچ= ڳالهائڻ). وڏو آواز– رڙ– دانهن– ڪوڪ– آواز– رڙو رڙ– گوڙ– شور– ٻاڪار– ڪيھ– ريھ– ووءِ– واويلا– ٻوڪ– ريهاڙ– راڙھ– گجگوڙ– وڏي سڏ پڪار– نعرو– حيلو– سعيو.

— **واڪو واڪارڻ:** دانهن– ڪوڪ– ڪِيھ– ريھ– ريهاڙ– وائويلا– رڙو رڙ– ٻاڪرڪت– ٻاڪار– ڪِيڪ.

— **واڪو واڪاڻ:** دانهون دانهن. رڙ لائي ڏيڻ– دانهون ڪرڻ– رڙورڙ مچائڻ– گوڙ شور ڪرڻ. هُل ڪرڻ.

— **واڪوڙو ج واڪوڙا:** ذ. حلقو– نعرو– ڦورو– ڪچي پَٽ جو ڦورو.

— **واڪو واڪاڻ پوڻ يا ٿيڻ:** دانهن مچڻ– ٻاڪار پوڻ– گوڙ مچڻ– هل ٿيڻ– رڙو رڙ پوڻ.

• **واڪيڻو:** اسم جنس. منگري مڇيءَ جو قسم– واڪيڻ.

• **واڪَ ج واڪ (ڪ):** ذ. واندڪائي– وارڪ– فرصت– نويڪلائي. ڪم جو سعيو– آدم. ڪوشش.

— **واڪارو ج واڪارا:** ذ. صفت. بڪواسي– بڪبڪيو– گهڻ ڳالهائو– بدزبان– واتراڏو– واتِر– زبان دراز– ڪم جو چڙڪو– ڪم ڪرڻ جو تيز– جلدائي وارو.

— **واڪاري ج واڪاريون:** ث. جهيڙاڪڻ– واتيري– واترادي– وڏ واتي– گوڙ واري.

• **واکاڻڻ:** مصدر. (سن. وياکيان> کيا= بيان ڪرڻ) واکاڻ ڪرڻ– ساراهڻ– تعريف ڪرڻ– صفت ڪرڻ– جَس ڳائڻ– وڏائي ڳائڻ– واهه واهه ڪرڻ– آفرين ڏيڻ. (واکاڻيو– واکاڻيندو– واکاڻيل).

— **واکاڻ ج واکاڻون:** ث. (سن. ويا کيان> کيا= بيان ڪرڻ). ساراهه– صفت– تعريف– ثنا– ناموس– مشهوري– وڏائي– هاڪ. واهه واهه– ساک– آفرين– تحسين. خوشامد.

• **واکيڻ ج واکيڻ:** ذ. منگر مڇيءَ جو هڪ قسم (هن ڪان اڏائي فوٽ ڊگهي، ٽاڻياري سونڊ جنهن جي ٻنهي پاسي ڪنڊا رهن. رنگ هيڊو ميرانجهڙو).

• **واڳ ج واڳون:** (سن. واڳا). گهوڙي جي مهار– اٺ جي مهار– رسي– ٻنڌڻ– نوڙي– چم جي پٽي جيڪا لغام ۾ لڳي. ڏور واڳ. قسمت– نصيب– ڀاڳ– بخت. اختيار.

— **واڳجڻ:** مصدر. واڳ سان ٻڌجڻ. ملڻ– ڳنڍجڻ– ٻڌجڻ– وصال جي حالت ۾ هئڻ. گڏيل– مليل– ڳنڍيل. قابو ٿيڻ– محڪم ٿيڻ– دوستي رکڻ– ڀائيوار ٿيڻ.

— **واڳجي ويهڻ:** ڳنڍجي ويهڻ– گڏجي ويهڻ– ڪلهو ڪلهي ۾ ڏيئي ويهڻ– هڪ ٿي وڃڻ– روانو ٿي وڃڻ– سهي سنبري وڃڻ– تيار ٿي وڃڻ.

— **واڳ ڇڪڻ:** گهوڙو سنجي روانو ٿيڻ– پرديس ڏانهن رخ رکڻ– مسافريءَ ني وڃڻ– وطن کان ٻاهر نڪرڻ– سهي سنبري روانو ٿيڻ– وڃڻ جي وائي ڪرڻ.

— **واڳَ ۾ هٿ هئڻ:** ڪشش ڪرڻ– چڪ ڪرڻ– گهلي آڻڻ. دلين تي قبول ڪرڻ. حڪومت جو انتظام باقاعدي رکڻ– مليل اختيارن تي عمل ڪرڻ.

— **واڳڻ ج واڳڻيون (ڪ):** ث. لغام– مهار– رسي– نوڙي.

— **واڳون وجهڻ:** مهار وجهڻ– لغام وجهڻ– رسو وجهڻ.

— **واڳ وارڻ ج واڳون وارڻ:** گهوڙي يا اٺ جي مهار موڙڻ– رخ رکڻ– منهن رکڻ– وطن ڏانهن ورڻ. اڳڻ جو ارادو ڪرڻ– سهي سنبري نڪرڻ– (نصيب) واپس موٽڻ– موٽي ملڻ– پوئتي موٽائڻ.

— **واڳون وارڻ:** پوئتي موٽڻ.

— **واڳَ هٿ ۾ رکڻ يا وٺڻ:** اختياري پنهنجي وس رکڻ– اختياري پنهنجي هٿ هلائڻ.

— **واڳي:** واڳ –ڏور– رسي– لغام– پٽي. نصيب– ڀاڳ– قسمت – بخت. نوڙيءَ جو ٽڪر جنهن جي ٻنهي پڇاڙين ۾ سرڪڻ ڦاهي ٿئي.

• **واڳڻ واري:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙي ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **واڳڻ:** مَصدر. (سن. واڳا). واڳ ٻڌڻ– واڳ وجهڻ– سلهاڙڻ–

Gul Hayat Institute

لغام وجھڻ– ٻڌڻ– قبضي ۾ ڪرڻ– اٽڪائڻ– رسي سان ٻڌڻ. ٻيڙيءَ کي ڪناري سان ٻڌڻ. گھوڙي وغيره کي ٻڌڻ– لٽڻ– هڪبئي سان ڳنڍڻ– پاڙڻ– قابو ٻڌڻ.

• **واڳيو ج واڳيا (ڪ):** ذ. مشغول– وندريل– مصروف– رُڌل– ڳنڍيل– ڪڏيل. واڳيل.

– **واڳيئَل:** ڳنڍيل– رُڌل– مشغول– مصروف. قاتل– ورتَل.

• **واڳٽو:** اسم خاص. شڪارپور جي پراڻي ضلعي جي اٺنَ دروازن مان هڪ دروازي جو نالو.

• **واڳڻي:** اسم خاص. تعلقي گھوٽڪي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **واڳو ج واڳوَ:** ذ. (سن. وياگھر. ف. نِهنگ) درياھي جانور جو هڪ قسم– واڳھو– نهنگ.

• **واڳورجڻُ:** مصدر. وڙھڻ– وات پوڻ– جهيڙو ڪرڻ– ڦڏو ڪرڻ. (واڳوريو– واڳوريندو– واڳوريل).

• **واڳهہ:** اسم خاص. تعلقي فيض گنج(خيرپور ميرس) ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **واڳي ج واڳيون:** ث. رسي– نوڙي– نوڙيءَ جو ٽڪر جنهن جي ٻنهي پڇاڙين ۾ سرڪڻ ڦاهي ٿئي(دربند ڪرڻ لاءِ) ننڍي ڪاٺي يا ڪلو جنهن ۾ ٻڪريءَ جو ڦرڻجي). (ٻيڙي جي ڳڻ کي هڪ جاءِ تي جهلڻ وارو) رسو. ايرنگ وغيره زيور کي جهلڻ لاءِ مُنهن وريل (ڪُنڊيو). سُکان کي جهل ڏيڻ لاءِ رسي (جا آڏ طرح ڪم اچي). پَٽَ يا سَٽ جي تندن مان نهيل ڏورو، جو ٽيڪ يا جهل لاءِ هيٺان ٻن جهامتين يا پنڙن مان لنگهائي، ڪن مٿان ورائي، وري اچي هيٺين ڪڙيءَ ۾ ڦاسائجي.

• **واڳيَ ويھارڻ:** مال جي ڦرن جو ٻوٽ ٻَڌي ڇڏڻ واري حالت– ڦرن جو رسيءَ سان ٻوٽ ٻڌڻ.

• **واڳھُ ج واڳھَ:** ذ. (سن. وياگھر) شينهن جو قسم (ٻت تي ڪارا پٽا). (صفت). شهہ زور– جنگ– پهلوان– ڏھيسر– اڙدو– ياري– ڳرو– طاقتور– زورآور– سگھارو– سگھائتو– سٽاڻو– زوردار– زورپريو– ڪَرارو– زبردست– (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو.

• **واڳھا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **واڳهہ ھي:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **واڳهريو:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **واڳهريجي:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **واڳهڙ ج واڳهڙ:** ذ. (تترن جي)وَلَر– ٻَرو.

• **واڳهڙجي جاڳير:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **واڳھو ج واڳھو:** ذ. (سن. وياگھر) پاڻيءَ جي جانور جو هڪ قسم– واڳو.

– **واڳھوءَ جي وات ۾ هئڻُ:** بندش هيٺ هئڻ– قبضي هيٺ هئڻ– زبردست ماڻهوءَ جي هٿ هيٺ هئڻ. زور ظلم ۾ اچڻ– جبر ۾ اچڻ– مصيبت هيٺ اچڻ– نقصان ۾ پوڻ– جوکي هيٺ اچڻ.

• **واڳھوءَ ڏر:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **واڳھو ڍھو:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **واڳھوڙي جاڳير:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **واڳهيرا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **واڳهيون:** اسم خاص. تعلقي سانگھڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **واڱڻُ ج واڱڻَ:** ذ. (سن. وَنگَڻ) ڀاڄيءَ جو هڪ قسم. هڪ ول جو ڦل(ٻہ قسم ڊگھيرڙا ۽ گول).

– **واڱڻائي:** ذ. واڱڻ جي رنگ جو– ڪاريءَ گھاٽي نيري رنگ جو.

– **واڱڻ ڏيڻُ هٿَ ۾:** ڪجھ ٻہ نہ ڏيڻ– انڪار ڪرڻ– نابري وارڻ. نَنون اکر وارڻ.

– **واڱڻي:** ذ. صفت. واڱڻ جو– واڱڻن وارو. واڱڻ جھڙو.

• **والُ ج والَ:** ذ. ديگھہ جي ماپ جو هڪ مقرر مقدار– هڪ گز– ٽي فوٽ.

• **وال ڇٽري:** ث. ٻاشي يا شڪري کي ڦاسائڻ لاءِ گھوڙي جي پڇ جي وارن مان پچري مثل ناهيل اٽڪل.

• **والا:** ذ. باريڪ ريشم جو هڪ قسم. صفت. (ف. بالِيَ– ع. عالا). اوچتو– مٿي– اعليٰ– وڏو– بزرگ– بلند مرتبہ.

– **والا جاهُ:** ذ. صفت. بلند مرتبي وارو– اوچي شان وارو– مان مرتبي وارو.

– **والاشانُ:** ذ. صفت. وڏي شان وارو– دٻدٻي وارو.

• **والارُڻ:** مصدر. (سن. وَر= وٺڻ) قبضو هٿ ڪرڻ. چونڊڻ. پنهنجو ڪرڻ. حد پڪيڙڻ. هٿ ۾ هئڻ. اڳ ۾ روڪي ويھڻ– قبضو ڪرڻ. چونڊڻ– چونڊ ڪرڻ. (والاريو– والاريندو– والاريل).

– **والارُ ج والارون:** والر– قبضو– چونڊ– چانٽ. مالڪي– متصرفي– قبضيداري.

– **والارُ ڪرڻ:** قبضو ڪرڻ. والارڻ– هٿ ۾ ڪرڻ. چونڊ ڪرڻ.

– **والارُ وجھڻُ:** قبضي ۾ ڪرڻ– هٿ ۾ ڪرڻ– خريد ڪرڻ لاءِ اڳواٽ ڪوشش ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

— **والارو ج والارا:** ذ . والارڻ جي حالت– ڪاهه. وَجههُ. لامارو. وَجههُ– وقت – وارُ– وَلُ– اوسر– سَجهَه– ساجي– ٽڻ– موقعو– سَنو– سانگو (پکيءَ جو) جهت– لامارو.

— **والاريَلُ ج والاريَلَ:** ذ. نالي ٿيل– قبضي ٿيل– هٿ ۾ آيل.

• **والِثُ ج والِثَ:** ذ . (ع. وارِثَ جو بگڙيل) وارث– مالڪ– ڌڻي– مائٽ– عزيز– حقي حقدار. ورثي جو حقدار– اُترادڪاري.

— **والِثِي ج والِثِيُون:** ث . مائٽي– وارثي. عزازت– قرابت– رشتيداري– لاڳاپو– تعلق– واسطو.

• **وال ڀاپڙي:** اسم خاص. گاهه جو هڪ قسم– والور.

• **والِڄتِي ج والِڄتِيُون:** ث . ٻارن وغيره پڪڙڻ لاءِ سنهن وارن سان جار يا جاري يا گينڊو جو هڪ قسم.

• **والِدُ ج والِدَ:** ذ . (ع). پيءُ– پِتا– باپ– پِدر– بابو– ابو – قبلہ گاه.

• **والِده ج والِده:** ث . ماءُ – مان– امان– امي– جيجل ماءُ– مادر– امڙ.

• **والِدَين:** ذ . پيءُ ماءُ– ماتا پِتا. عزيز– اقربا– مِٽُ مائٽ.

• **والرُهيا:** اسم خاص. ٿر ۾ رهندڙ ميگهواڙن جي ذات جو نالو.

• **والَس آباد:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **والِڪي ج والِڪيُون:** ث . ڪنن ۾ پائڻ جو سون وغيره مان ٺهيل ڳهه جو هڪ قسم.

• **والَمُ ج والَمَ(ث):** ذ . مڙس– خاوند– پتي– ڪانڌ– پَتار– گهر وارو– مالڪ– ڌڻي– بالم.

• **والَنبُ ج والَنبَ:** ذ . بالم– پيارو– محبوب– دوست. آرام– فرحت. آزاد.

• **والَڻُ:** وارڻ– ميڙڻ– وڇائڻ– وسارڻ.

• **والو ج والا:** ذ . (پرا. واليئَ. سن. ولُ. ڪنن ۾ پائڻ جو ڳهه جو هڪ قسم– وڏي والي– سينگار– سونهن(ث) مڙس– ور– پتار (سرائيڪي) اضافت جي معنيٰ ڏيکاريندڙ پڇاڙي ("الله والو وغيره")– وارو.

— **والِي ج والِيُون:** ث . ڳهه جو هڪ قسم.

• **والَوٽو:** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **والوڙ ج والوڙن:** ث . والار ڪرڻ.

• **والهاٽو ج والهاٽا:** ذ . اٺ جو وَٽو يا ٽڪ جنهن تي نَڙو ڦيرائي ڏاڳو ويڙهجي.

• **والهوٽا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **والِي ج والِي:** ذ . (ع. ولي) . سنڀاليندڙ. ڌڻي– مالڪ– خاوند– آقا– سرتاج– حاڪم– بادشاهه. گهر ڌڻي– پاڳيو– وارث– مددگار– حمايتي– محافظ– نگهبان . (اسم خاص). خدا تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو.(ث). ڳهه جو هڪ قسم– ڪنن ۾ پائڻ جو ڳهه.

• **واليشاهه:** اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وامُ ج وامُون (ڪ):** ث . وک– قدم– ٽور– چال– هلڻي– چلت.

• **وامُ ج وامَ:** ذ . (سن. وامَہ= ڪبو) ڪبو– ڪابو– اڻ پورو– النو. تِڇ– ٻاوڃو– پُرهُ– اندازاً ڇهن فوٽن جي ماپ جو ڪاڇو. ڪاري جي ناڪئن جي اوزار سان سمنڊ جي پاڻيءَ جي ڪڇڻ جي ماپ.

• **وامِقُ ج وامِقَ:** ذ . (ع). عاشق جو نالو– عاشق– پريمي– محبتي– شيدائي.

• **وامڻُ:** مصدر. طوفان وغيره ۾ ٻيڙيءَ تان مال ڪيرڻ. ٻاهران سامان خريد ڪرڻ. درياءَ ۾ ڪرڻ– سمنڊ ۾ ڪرڻ. (واميو– واميندو– واميل).

— **وامڻي ج وامڻيُون:** ث . طوفان وقت ٻيڙيءَ تان بار هلڪي ڪرڻ لاءِ مال کي سمنڊ ۾ اڇلائڻ. سامان خريد ڪرڻ– وڪروهائڻ.

— **وامڻي ڪرڻ:** وامڻ– طوفان– طوفان ۾ ٻيڙيءَ تان سامان لاهي پاڻيءَ ۾ اڇلائڻ.

• **وامڻو ج وامڻا(ث):** ذ . بندرو– قد جو ڇوٽو– ٺنگڻو– ننڍو– گهٽڪو– ٻِمي.

• **وانُ ج وانَ:** ذ . وارو (جيئن "ڏنوانُ"، سوپياوان وغيره).

• **وانُ:** (امر) وڃ – وَنڻُ.

• **وانتُ ج وانتَ:** ذ . طرف– پاسو– ڏس.

• **وانترو ج وانترا(ل):** ذ . جنهن جون ٽنگون ڦڏيون هجن.

• **وانتور(ث):** ذ . واءُ– واڄ– هوا.

• **وانتوريُون ج وانتوريا(ث):** ذ . واچوڙو– زور واءُ– طوفان– گهوگهاٽي واڄ.

• **وانٽڻُ:** مصدر. (سن. وَنڊَ) وَنڊڻ– ورهائڻ– حصا ڪرڻ– پتيون ڪرڻ– ڀاڱا ڪرڻ– ورڇ ڪرڻ– ٽڪر ٽڪر ڪرڻ. بخرا ڪرڻ. (وانٽيو– وانٽيندو– وانٽيل).

— **وانٽو ج وانٽا:** ذ . ڀاڱو– حصو پتي– ورڇ– ونڊ. ورهاڱو– پتيدار– ورڇ وارو– ورهاست.(سن. ونٽڪ)قسمت – ڀاڳ– نصيب– بخت.

— **وانٽو سَرَڻُ:** حصو ملڻ– پتي ملڻ– ڀاڱو ملڻ– ونڊ ملڻ– بخرو ملڻ– ٽڪرو ملڻ– ٻيرو ملڻ.

Gul Hayat Institute

– **وانٽو وَنَڻُ:** حصو وٺڻ– وند وٺڻ– ڀاڱو ڇڏائڻ– ٽُڪرو ڇڏائڻ– بخرو ڇڏائڻ. ڀهرو وٺڻ– ڪوشش وٺڻ.

• **وانٽو ج وانٽا (ڪ):** ذ . ڀراءُ– وانٽو. ڍڳين جو چارو.(ٿ).

• **وانجڻُ:** مصدر. (سن. وَرج= تياڳڻ>وج= تياڳڻ). ڇڏڻ. ڌر ڪرڻ. جدا ڪرڻ. نظرانداز ڪرڻ. گذارڻ– لنگهائڻ. (ٽائيم) پاس ڪرڻ. ڇڏي وڃڻ– الڳ ڪرڻ– علحده ڪرڻ– جُدا ڪرڻ– پري ڪرڻ. ڇڏي ڏيڻ– لِڪائڻ– گم ڪرڻ– غائب ڪرڻ. دير ڪرڻ– وسارڻ– بچت ڪرڻ– بچائڻ– ڪوئڻ. وارڻ– نہ ڀڏائڻ. محروم ٿيڻ.

– **وانجَ ج وانجُون:** ث . نظراندازي– خيال ۾ نہ آڻڻ جي حالت– ڇڏي ڏيڻ جي حالت. گذر– لنگهہ– پاس ڪرڻ– گذارڻ.

– **وانجِجَڻُ:** ث . نظرانداز ٿيڻ– خيال ۾ نہ اچڻ– حق ملڻ ڪان سواءِ رهجي وڃڻ. ڪنهن مال مليدي ملڻ ڪان رهجي وڃڻ. محروم رهڻ– رهجي وڃڻ– نہ حاصل ٿيڻ– نہ ماڻڻ.

– **وانجِيو ج وانجِيا:** ذ . ڏُور– پري– گمراهہ– نراس– نااُميد. ڇڏي ڏنل– ڇڏيل. ڌار– جدا– الڳ– علحده. رهت– رهيل.

– **وانجِيَلُ:** ذ . صفت. نظرانداز ٿيل. رهجي ويل. جنهن کي حق پلئہ نہ پيو هجي.

• **وانجهہُ ج وانجهہَ (ڪ):** ذ . ڍڳهو ڪاٺ. ٻيڙي وارن وٽ ڪم ايندڙ ڪاٺي.

• **وانجهہَ ج وانجهُون:** ث . (سن. بَنڌيا) اها زال جيڪا ٻار ٻچو نہ ڄڻي– سَنڍ. سنڍ زال– وانڍ– سڪٽي.

– **وانجهو ج وانجها:** ذ . ڇڙهو ڇانڊ– بنا اولاد– سنڍ. ضعيف– ڏٻرو– سڪٽو– سڃو– ويران– ٺلهو. مسڪين– غريب.

– **وانجهِي پُٽ:** ذ . سنڍ جو پُٽ– امڪان ڪان ٻاهر– اسنيو.

– **وانجهِٿِيلُ ج وانجهِٿِيلَ:** ذ . نااُميد ڪيل– نراس ڪيل– ڇڏي ڏنل– ڇڏيل– ڌار– الڳ– علحده.

– **وانجهِيو ج وانجهِيا:** ذ . بنا اولاد– اولاد ڪان سوا. سَنڍ.

• **وانجهار:** ذ . مڇي جي شڪار جو هڪ قسم– وانجهار رڇ سان وڏي پاٽي مان مڇي مارڻ.

• **وانجهَڻُ ج وانجهَٽُونُ:** ث . ڊگهي ڪاٺي– وڏي ڪاٺي. ٻيڙي جي هلائڻ لاءِ هڪ ڪاٺي.

• **وانجهِي ج وانجهِي:** ذ . (سن. مَڌيہَ= وچ) ونجهہ وٺي راند ۾ وچ ۾ والاريندڙ يا وچ تي ٻيهندڙ هاري. ونجهوٽي راند ۾ وچ يا ونجهہ سنڀاليندڙ. ونجهہ هلائيندڙ– ونجهہ هڻندڙ– ٻيڙي هلائيندڙ. ٻارين راند ۾ ٺهيل وچين گهوڙي يا لِيڪ. ٻارين راند ۾ ونجهہ تي ٻيٺل ٻيچي– وانجهي ويرُ– جوان مرد. هاڙهي– نگهبان.

• **وانچَ ج وانچُون:** ث . مڇيءَ جو هڪ قسم. سخت هوا سان گڏ لَٽ– طوفان– ڏاڍو واءُ– هوا– واچوڙو.

– **وانچا ج وانچا(ڪ):** ذ . (سن. واچا) ٻول– واڪُ. سُنهن– قسم– ٻوهي. ڪَڙو. ليکي جو هڪ قسم. جو فقير نانگ جهلڻ لاءِ ڪڍن.

• **وانچَڻُ:** مصدر. (سن. وَچيہَ) پڙهڻ– مطالع ڪرڻ– اُپياس ڪرڻ.

• **واندو ج واندا:** ذ . آجو– آزاد– خالي– سڪٽو– ٺلهو– ٻالهو– بيڪار– نڪمو– فارغ. نڪمو– نِوڙو– بنا ڪم– ڪم ڪان سواءِ– بي روزگار– بي ڪارو– ري ڪمو– بي ڪمو– فالتو– نسچنت. (سن. وَد= ڳالهائڻ) جهڳڙو– ٽنٽو– اٽڪاءُ– اعتراض.

– **وانداڻ:** ث . واندڪائي– نوٻڪلائي– نڪمائي– سڪٽائي. بي روزگار– بي ڪاري– فرصت– اڪيلائي.

– **وانداِئڻُ:** خالي ڪرڻ– ٻالهو ڪرڻ– سڪٽو ڪرڻ– واندو ڪرڻ. ڇڏي ڏيڻ– وساري ڇڏڻ. گم ڪرڻ– غائب ڪرڻ.

– **واندائِي ج واندائِيُون:** ث . واندڪائي– واندڪي– واندگائي– واندگي– فرصت– فراغت– نسچنتا– فرحو– وارڪائي– ڏَتُ– وارَ– نوٻڪلائي. بي شغل– بيڪار– بي روزگار.

– **واندِڪائِي ج واندڪائِيُون:** ث . واندائي– واندڪي– فرصت– فراغت– وارَڪائي– ڪم ڪان ڇٽل رهڻ.

– **واندِڪِي ج واندڪِيُون:** ث . فرصت– واندڪائي– فراغت– نوٻڪلائي– اڪيلائي.

• **واندگائِي ج واندِگائِيُون:** ث . واندڪائي– نوٻڪلائي– واندَگي– وارڪائي – اڪيلائي. فرصت– فراغت– نسچنت– ڏت– وار– وقت– فرحو.

– **واندِگِي ج واندِگِيُون:** ث . فرصت– فراغت– نسچنت– ڏت– وار– وقت– فرحو. اڪيلائي– وارڪائي– واندگائي– نوٻڪلائي.

• **وانٽو ج وانڌا:** ذ . (سن. وَد= ڳالهائڻ) دانهن– رَڙ– ڪُوڪ– ڪِيهہ– ڪِيڪ– ريهہ– فرياد– پُڪار. بحث– تڪرار– خرخسو– مناظرو– معاملو– غَوغاءُ– هُل– ڪرڳل– غلغلو– ٽنٽو– فساد– رڳڙو– جهڳڙو. وڇوٽي– فرق– دشمني– وير– بغض– حسد– خلل.

• **وانڍِ ج وانڍُون (ڪ):** ذ . اُٺ جي ڪيچ يا ٻئي هنڌ ڪڏهين ڪڏهين ڳوٺهيون نڪرندڙ ڳوٺڙو– ڀاڻ– واهڻ– بستي.(سن. ونڍ) ورهاست– ورڇ– ورهاڱو– وَنڊ.

• **وانڍڻ:** مصدر. ورهائڻ– ونڊڻ– ورهڻ.

• **وانڍي:** صفت. (سن. ونڊ) شاديءَ مهل ونڊ ورهائيندڙ.

• **وانڍ ج وانڍيون:** ث . گاهه واري ماڳ تي مال وارن جي عارضي بستي، وقتي گهر ۽ جهوپڙا جتي مال وارا پارن ٻچن سان رهن. مَنهُ– ڇَنو– ڪکائون گهر– جاءِ – ٻن تن گهرن جي بستي– جهوپڙي– جهونگي– پونگي– اڪيلي جاءِ – ويران جاءِ. جهنگ جو وٿاڻ. مال جي سانگي– جهنگ ۾ جهوپڙيون.

– **وانڍ تي ويهڻ:** مسافريءَ وقت مسافرن لاءِ ٺهيل ڇنن يا ڪچين لانڍين ۾ ويهڻ– سفر ۾ هجڻ.

– **وانڍيرُ:** ڇنا ۽ مَنهَن اڏي رهندڙ ماڻهو.

• **وانڍُ ج وانڍَ:** ذ . ڪاريگر– مزور. (سن. ونٽ= ڪنوارو) ڪُنئارو– ڇڙوڇانڊ. اڻ پرڻيل. رَنڙَ– اڪيلو. پهلوان– جوڌو– جُنگ– ڪُوبو– بهادر– ڳيرو– وانڊو.

– **وانڍيو ج وانڍا:** ذ . اڻ پرڻيل– ڪُنئارو– ڇڙهو– ڇانڊ– رَنڙَ– رنوڙ– اڪيلو.

– **وانڍي ج وانڍيون:** ث . رنڙ زال– مڙس مري ويل زال– اها زال جنهن جو مڙس نه هجي. عيد جي ڏينهن ڪاڌو وغيره ورهائيندڙ زال. ڇڙهي ڇانڊ– اڪيلي. مينهن– ڍڳي– ٻهراڙي جو ٻن تن گهرن وارو هنڌ. مَنهن– ڇَنو– لانڍي– جهوپڙي– جهونگي– جهوپي– جهُڳي.

• **وانڍيون:** ث . (سن. وَتسرويَم = ٻار جهڙو) مينهون ڳئون ۽ ٻيو مال. اهي زالون جيڪي ڳڏجاڻيءَ وقت ڪاڌو ورهائين.

• **وانرُ ج وانرَ:** ذ . (سن. وانرَ= باندر) باندر– پولڙو– پولو.

• **وانسو ج وانسا (ٿ):** ذ . ڪهاڙيءَ جو ڳن– ڪوڏر جو ڳن.

– **وانسُولو ج وانسُولا (ٿ):** ذ . واهولو– ڪاٺي گهڙڻ جو اوزار. واڍن جي ڪم جو اوزار.

• **وانڪُ ج وانڪَ:** ذ . بهادر– جُنگ– جوڌو– ڪُوبو– پهلوان.

• **وانڪڻُ:** مصدر. (سن. وَنڪ= ڏنگو هلڻ) ڳمندو هلڻ– لَڏندو هلڻ– ڏِڪَندو هلڻ– ٿرڙائيندو هلڻ– ڏوڏا ڪائيندو هلڻ. لڏڻ لمڻ. گهمندي هيڏانهن هوڏانهن ٿيڻ (وانڪيو– وانڪيندو – وانڪيل).

– **وانڪَ ج وانڪُون:** ث . هلڻ– تور– قدم– وک– چالَ.

• **وانگَ ج وانگُون (ٿ):** ث . مکڻ يا تيل جو ذرو پوڻ ۽ اوراڪ ڪي مکي ڇڏجي، جيئن پوڻ آواز نه ڪري.(حرف جر). وانگي.

• **وانگار ج وانگارُون :** ث . هارپ جي ڪم ۾ مدد جو سڏ– ڳڏجي همراهي ڪرائڻ – ماني ڪارائي ڪم ۾ مدد وٺڻ– ونگار.

– **وانگارَ وَهڻُ:** ڇيڙ وهڻ– بيگر وهڻ– مفت وهڻ– بنا اُجوري جي ڪم ڪرڻ– ري عيوض ڪم ڪرڻ– سوال تي پرائو ڪم ڪرڻ. مفت ماني کائي ڪم ڪرڻ.

– **وانگارو ج وانگارا:** ذ . مفت ڪم ڪندڙ– ڇيڙ وهندڙ– بنا اُجوري ڪم ڪندڙ– سوال تي پرائو ڪم ڪندڙ. مانيءَ تي ڪم ڪندڙ.

– **وانگرُ:** ذ . ظرف وانگون– وانگي– وانگيان– (اُنهيءَ) جهڙو– طرح –(تو) پارو– جنسي– ساڳيو– سَرَ– ساڳئي قسم جو– سرڪو. نمونو. توجهڙو– اُن جهڙو– وانگي– وانگيان. انهي دستور موافق.

• **وانگوُ:** ذ . صفت. پيرن جو تکو– هلڻ جو تکو.

• **وانگو:** پسند ڪرڻ– چوندڻ– ڏٺڻ– لائق سمجهڻ– مرضي ڏيکارڻ– دل کي وٺڻ.

• **وانگوڙو ج وانگوڙا:** ذ . (سن. ويٺي ۾ ويٺي) ڳتيل وارن جو ڻرُو. وارن جو ويڙهو– وارن جو مُڇو– وار ناهي ڳڏي هڪ هنڌ پنئين پاسي مُڇو ڪري ٻڌڻ واري حالت– چوٽيءَ واري ڳنڍ. ونگ– پيچ– وَر– وَڪڙ– ڦيرا– گهيرا. چوٽو– چوٽي.

• **وانگي:** پسند ڪرڻ– چوندڻ– ڏٺڻ– لائق سمجهڻ– مرضي ڏيکارڻ– دل کي وٺڻ– خواهش ڏيکارڻ– اِڇا ڏيکارڻ.

• **وانگي:** ظرف. وانگرُ.

– **وانگيان:** اُن جهڙو– تو جهڙو– تو وانگر– تهڙيطرح– تو جيان.

• **وانگِي:** ساهه وارو– آدم– انسان– پهرَ– قاصد– پيغامي– نياپو پهچائيندڙ– سنيهو ڏيندڙ– خابرو– خبر ڏيندڙ. وارث– وسيلو– واهرو– مددگار– همراهه– پانڌي. هڪڙو. جهنگ ۾ اڪيلو رهندڙ– ڏنار– جهانگي. ڇڙو– اڪيلو. ڳاڙهو لاٽئون– لاٽون– رانديڪي جو هڪ قسم.

"تکو سانگي نکو وانگي، نکو اوٺي نکو ڳوٺي."

– **وانگي لاٽُون:** رانديڪي جو هڪ قسم– آواز ڪري ڦرندڙ لاٽون– تيز ۽ تکو ڦرندڙ لاٽون.

– **وانگي ٿي نه هُجڻُ:** ڪو انسان نه هئڻ– ڪا ٻهر نه هجڻ– ڪو ماڻهو نه هجڻ واري حالت. مددگار نه هئڻ– واهرو نه هئڻ– پيغامي نه هئڻ– خبر نه پهچائيندڙ– نياپو نه رسائيندڙ.

• **وانگهائي ج وانگهائيون:** ث . ٿنبي ۾ ٻڌل نوڙيءَ جو ٽڪُر.

• **وانگڻُ ج وانگَڻَ:** ذ . (سن. ونگن) ٻاجهيءَ جو هڪ قسم– بادرنگ– ٻڪر جو هڪ قسم.

Gul Hayat Institute

- **وانگڻو ج وانگڻا**: ذ. اُھو سُوئر جنھن جو قد وڏو، گردن موڪرو ۽ خصيا وڏا ھُجن.
- **واناٽي(ڪ)**: اسم خاص. جبل جو نالو.
- **وانودو**: ذ واھوندو— دم.
- **وانوڙڻ(ٿ)**: مصدر. گھوٽ کي عزيزن جو ماني کارائڻ.(وانوڙيو— وانوڙيندو— وانوڙيل).
- **وانھ ج وانھون**: ث. کوھ. واھ— نھر— ندي.
- **وانھڪو ج وانھڪا**: ذ. پاڻيءَ جو ننڍو وھڪرو— شاخ— نھر.
- **وانھن ج وانھيون**: ث. وانءِ.
- **وانھڻ**: ج وانھڻ: ذ. (سن. واس= رھڻ جي جاءِ) ڳوٺ— واھڻ— گام— ديھ — ڳوٺڙو— وسي— واھڻ— بستي— وسندي— ننڍو ڳوٺ— ٻھراڙي.
- **وانھون**: اسم خاص. ھندن جي ھڪ ذات جو نالو.
- **وانھوندو ج وانھوندا**: ذ. واھوندو.
- **واھوندا وَريا**: ھوائون ڦري وڃيون— ھوائن جي ڦير گھير— گرم موسم جيَ شروعات. واھن ۾ پاڻي جو اچڻ شروع ٿيڻ.
- **وانءِ**: ث. بستي.
- **وان ج وانئون (ڪ)**: ث. ماپ جو ھڪ نمونو. ٻنھي ٻانھن جي ڊيگھ وارو مفاصلو— واھم. ڪوھي(پاڻيءَ جي).
- **وانئڪرو ج وانئڪرا**: ذ. (سن. وايو= ھوا) ھوا جھڙو— تکو— تيز— چست— چالاڪ— ڦڙت— ڪڙونڙو— جل ڦناڪو— تيز فھم— جوڳند— سٺوپرو— پڪو— چوڪس— تکڙ— جھانجھرو— چڙڪ— برجستو— ڦڙتيدار.
- **وانئڪڻ**: مصدر. (سن. وايو= واءُ) جھنڊو ڏيکارڻ.
- **وانئڪو ج وانئڪا**: ذ. جھنڊو— بيرق. (ث. وانئڪي).
- **وانئڪي ج وانئڪيون**: ث. ننڍڙو وانئڪو— جھنڊي— بانئڪي.
- **وانئڀي**: ث. مڇيءَ جو ھڪ قسم.
- **وانئوٽا**: ٿوري ٿوري دير بعد اک اُٿڻ وقت سُور جون سُوٽون ٿيڻ.
- **وانئچ**: اسم خاص. مڇيءَ جو ھڪ قسم، ڇلرن کان سواءِ، ست پَرَ ۽ قد ٻه انچ.
- **وانئچي**: ث. مڇيءَ جو ھڪ قسم.
- **وانئور ج وانئور(ٿ)**: ذ. سَخت واچ— تيز طوفان.
- **واني ج وانيون**: ث. رک— خاڪ— ڦلھير— ڦلھيار— واري— چار— ڪيري.
- **وانيسري**: پنھنجو گھڻ گھرو— مددگار— عزيز کان سواءِ.
- **واڻ ج واڻيون**: ننڍڙو— ڳوٺ— ننڍڙي بستي(ڪوھستان).
- **واڏ ج واڏ**: ذ. (سن. واڻ) مُڃ جي نوڙي— پيس مان وٽيل نوڙي— مُڃ. لڄ— ورت— وڌي— سُٽ— تند. رسو— نوڙ. ڪٽ جو واڻ.(سن. واھڻ> وھ= وھڻ، ھلڻ) ٻيڙي(خاص ڪري اُھا جيڪا سمنڊ جي ڪناري تي ھلندي آھي). سمنڊ جو وڏي ۾ وڏو ٻيڙو— ٻيڙي— جھاز— دنگي.(ٿ).
- **واڏ ڪائي واڏ ڪي لڳڻ**: پيرسن ٿيڻ— عمر کان مٿي چڙھڻ— جھونو ٿيڻ— بزرگيءَ کي پھچڻ. ڏاڍو سُڃو ٿيڻ— غريب ٿيڻ— پنڌھارڪو ٿيڻ.
- **واڏ وٽائڻ**: تڪليف ڏيڻ— ڏکيي ڪم ۾ لڳائڻ. پري اُماڻڻ— ڏکيو رستو ڏيڻ— دور ڪڍڻ— اھنج پھچائڻ.
- **واڻيٽ ج واڻيٽ**: ذ. سوداگر— واپاري— مال وڪڻندڙ.
- **واٽاھ**: مادي اُٺ جي ٿڻ تي ڳوٿري چاڙھڻ جيئن ڦر نه ڌائي. جالنگ.
- **واڏ ڪَند**: اسم خاص. تعلقي ٺٽي ۾ ھڪ ديھ جو نالو.
- **واڏ چٽي**: ث. چاريءَ جو ھڪ قسم(بازن کي ڦاسائڻ لاءِ).
- **واٽائڻ**: مصدر. واٽڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ.
- **واٽائي**: ث. واٽڻ جي قيمت يا اجورو.
- **واٽڪو ج واٽڪا**: ذ. (سن. وڻج = واپاري) واپاري ماڻھوءَ جو— واٽين جو— واٽين وارو.
- **واٽڪي**: ث. واٽڪو ڌرم.
- **واٽڪي**: واٽين جو— واٽين وارو.
- **واٽڻ**: مصدر. (سن. وي= آٽڻ). واڻ سان مڙھڻ. جوڙڻ— ٺاھڻ— تيار ڪرڻ. ملائڻ— جڙڻ— ٺاھڻ— ڳنڍڻ. منا ڪچي سان لڳائڻ— جھاري وجڻ.(واٽيو— واٽيندو— واٽيل).
- **واٽائي ج واٽايون**: ث. ڪٽ واٽائڻ يا مڙھائڻ جي مزوري— واڻ جي مڙھائيءَ جي قيمت— مڙھڻ جو عيوضو— اُجورو— واٽائي.
- **واٽائي ج واٽائيون**: ث. ڪوريءَ جو اوزار.
- **واٽيندڙ**: گڏيندڙ— جوڙيندڙ— مڙھيندڙ.
- **واٽو ج واٽا**: ذ. (پرا. وَڻ؛سن. ورڻ) تختن جي چادر جي ڇت ۾ پيل تريز.(ڇت ۾). پٽي— واٽو.
- **واٽي ج واٽيون**: ث. (سن. واڻي).ٻاڻي— ٻومي. ٻولي— وچن— زبان— ڪٿا— شعر— بيت— راھ. ھَرجي اُھا ڀھرين اوڙ جيڪا ٻج ڇٽڻ لاءِ نشان طور ڏني وڃي.
- **واٽيان**: اسم خاص. تعلقي مٺيءَ ۾ ھڪ ديھ جو نالو.
- **واٽياٽي**: اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ ھڪ ديھ جو نالو.

Gul Hayat Institute

- **واٽيچا:** اسم خاص. تعلقي سيوهڻ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **واٽيو ج واٽيا:** ذ . (سن. وڻج= واپاري). واپاري هندو– هندو دڪاندار. مهتو– هندو. دڪاندار– واپاري– سوداگر– هندو تاجر.(ث. واٽياڻي ج واٽياڻيون).

– **واٽيو وَڪال:** ذ . (ع. بقال= بينہ) ڪِرار– هندو– بنيو– مهتو.

– **واٽياڻي ج واٽياڻيون:** ث . هندو عورت– هندواڻي– واڃاڻي.

- **واوٽ ج واوٽ:** ذ . خبر رکندڙ– سڏ لهندڙ– سماچار رکندڙ– خبرگيري– سماچاري.
- **واوَڙُ(ڪ):** مصدر. خرچڻ– وڃائڻ– وائڙ(واوريو– واوريندو – واوريل).
- **واورجي وڃَڻُ:** هوا لڳڻ– واءُ لڳڻ. خالي ٿيڻ. صاف ٿيڻ. ڇَج ڏيڻ . وائکو ٿيڻ.
- **واوڙاھَ:** اسم خاص. پسارڪي وکرجو هڪ قسم.
- **واوَڙنگُ ج واوڙنگَ:** ذ . پسارڪي وکر جو هڪ قسم. هڪ ٻوٽو جنهن جا ٻير دوا طور ڪم اچن. ڪارين مرچن وانگي داڻا ٿين. رنگ ڪارو. ذائقو ڪوڙو تيز. جلاب ۾ ڪم اچن.
- **واوڙيندُ:** واوڙنگ هڪ قسم.
- **واوڙينگُ:** واوڙنگ .
- **واوِڪَرج واوِڪَر(ڪ):** ذ . هارايل– ڪريل– هيٺ پيل– اجايو– فضول– بي قاعدي.
- **واونا جي واوَنائُون :** ث . بدي مهيني جي وڏي ٻارس– بدي مهيني ۾ ١٢ تاريخ تي رکيل روزو.
- **واوندو ج واوندا:** ذ . اونهاري جي موسم جي شروعات– وارو– ولو– واھوندو.
- **واوَٽِي ج واوِٽيُون (ٽ):** ث . پوڪ– کيت– ٻني.
- **واوو ج واوا (ڪ):** ذ . مٺائي ٺاهيندڙ حلوائي.
- **واويلا ج واويلا :** ذ . (ع). هاءِ – افسوس– گهوڙا. دانهون– رڙيون– فرياد– آهون– ورلاپ– رودن – روڄ راڙو– غم– افسوس– هاءِ هاءِ – گهوڙا گهوڙا.

– **واويلا ڪَرڻُ:** آهون دانهون ڪرڻ– ورلاپ ڪرڻ– افسوس ڪرڻ– هاءِ هاءِ ڪرڻ– گهوڙا گهوڙا ڪرڻ. روڄ راڙو ڪرڻ– رودن ڪرڻ.

– **واويلا مَچائِڻُ:** شور ڪرڻ– رڙيون ڪرڻ– غلغلو ڪرڻ– غوغاءُ ڪرڻ– دانهون ڪرڻ– گوڙ ڪرڻ– هاءِ هاءِ ڪرڻ– گهوڙا گهوڙا ڪرڻ –جلدي ڪرڻ– تڪڙ ڪرڻ– تيزي ڪرڻ– ڏم مچائڻ.

- **واويلِڙي (ٽ):** اسم خاص. ول جو هڪ قسم.
- **واھُ ج واھَ:** ذ . پلارو– اڇو– چوکو– اُتم– اُتَر– فائق– نهايت– عمدو– سهڻو. جس– آفرين– واکاڻ– ساراھ– تحسين– ناموس– خوبہ مدد. واٽہ واھ واھ –شاباس– آفرين. واھ جي، خاصي روءِ رڳي.
- **واھ٢(ف):** ندا. واکاڻ ۽ آفرين جو لفظ– شاباس.

– **واھ واھ:** آفرين– شاباس– جس. افسوس.

– **واھ واھ ٿيڻ:** ساراھ ٿيڻ– هاڪ ٿيڻ– ناموس ٿيڻ– واکاڻ ٿيڻ– گهڻي هاڪ– شاباس ٿيڻ– تحسين ٿيڻ.

– **واھ واھ پَئجي وڃڻُ:** گهڻي ساراھ– گهڻي ناموس ٿيڻ– گهڻي واکاڻ– گهڻي هاڪ. شاباس ٿيڻ. انعام ملڻ– شرط کٽڻ.

– **واھ واھ ڪَرڻُ:** آفرين چوڻ– جس چوڻ– شاباس چوڻ. خوش ٿيڻ– راضي ٿيڻ– پسند اچڻ– دل کي وڻڻ.

- **واھَ ج واھُون:** ث . پاسو– طرف– سگهُ– سير– اوٽ– بچاءُ– سام– اجهو– آسرو– آڌار– پرچهلو–آڙَ– پناھ– پنارو– حمايت– مدد– وسيلو. وجهہ– موقعو– ڏَت– سانگو– سَٿو– تَڻ– سمجهہ. وَل– وار– اوسر. اُپاءُ– رستا بچاءُ.

– **واھَ پَئَڻُ:** مددڪرڻ– وجهہ ڏيڻ– آڌار ڏيڻ– پرچهلو ٿيڻ– بچاءُ ڪرڻ– پناھ ڏيڻ– حمايت ڪرڻ– موقعو ڏيڻ– ڏت ڏيڻ– تڻ ڏيڻ–. حيلا وسيلا بند ڪرڻ– نقصان پهچائڻ– ضرر پهچائڻ– بنياد کڏي ڇڏڻ– تباھ ڪري ڇڏڻ.

– **واھَنِ ڪٽو:** رستا بند ٿيل– حيلا وسيلا بند ٿيل– نياڳو– اياڳو– بدقسمت. لاچار– محتاج– ضعيف– رولو– اوباش– ڇڙواڳ. لاوارث.

– **واھَنِ ڪٽِي:** نياڳي– چنڊي– بدبخت– اياڳڻ– نامراد– ڪم بخت. بي ثمري– بي پهچ– بي وارث.

– **واھَ وٺَڻُ:** پاسو وٺڻ– طرف وٺڻ– پرچهلو ٿيڻ– مددگار ٿيڻ– آڌار ٿيڻ– آڙ ٿيڻ.

– **واھُون ڏيَڻُ:** جهوتون ڏيڻ– هيڏانهن هوڏانهن نهارڻ– جهاتيون وجهڻ. ڪوششون ڪرڻ– حيلا وسيلا جانچڻ– رٿون رٿڻ. جاچ جونچ ڪرڻ– پڇا ڳاڇا ڪرڻ. خيال ڪرڻ– ٻيرا ڏيڻ– گهمرا ڏيڻ. تجويزون ڪرڻ– ڪوششون ڪرڻ– مٿا مونا هڻڻ– پهہ پچائڻ.

– **واھُون وڃائِڻُ:** رستا بند ڪرڻ– گهٽ گهيڙ بند ڪرڻ– پنڌ پيچرا ڇڏائڻ– نقصان پهچائڻ– ضرر پهچائڻ. امداد نہ ڏيڻ– مددگار نہ ٿيڻ. نابود ڪرڻ– تباھ ڪرڻ– فنا ڪرڻ– چٽ ڪرڻ– حيلا وسيلا رد ڪرائڻ.

Gul Hayat Institute

• **واهہِ ج واهيُون (ڪ):** ث . واڻ– واڻهن واهيون(قلندر جون، سيوهڻ اسٽيشن جي پرسان ڪن خاص ڪڏڻ جو نالو).

• **واهہُ ج واهَہ:** ذ . (سن. وهہ). واهڙ– نهر– هٽراڌو ڪوٽايل شاخ (پاڻيءَ جي).

• **واهہ پَٽَڻُ:** وڏي ڪم ۾ نه اٽڪڻ– ڪنهن ڏکئي ڪم کان نه ڊڄڻ. بهادر ٿي بيهڻ– همت ڪرڻ– گيڏي نه ٿيڻ.

• **واهڙُ ج واهڙَ:** ذ . واهہ– ڪسي– ڪڙيو– شاخ– نهر. درياهہ مان نڪتل ڦاٽ ننڍو وهڪرو– ڦاٽ جو پاڻي، جو پاڻيءَ جي چاڙهہ وقت نهايت تکو هلندو آهي.

– **واهڙَ وهائڻُ:** واهڙ وهائي ڇڏڻ. (اصطلاح)غريبن جي مدد ڪرڻ– سخا ڪرڻ– ڪنگالن جي امداد ڪرڻ– وڙ ڪرڻ– ڪم کي سهڻي ۾ سهڻو ڪري ڇڏڻ.

– **واهو ج واها:** ذ . ننڍو واهہ– ڪڙيو– ڪسي– نهر– شاخ– واهڙ– ڪئنال– واٽر ڪورس– هٽراڌو– ڪوٽيل شاخ.

– **واهہ وهَڻُ:** واهہ ۾ پاڻي پرجي اچڻ– واهہ چڙهڻ. (براج کان اڳ جُون ۾ درياهہ ۾ پاڻي جو چاڙهہ ٿيڻ ۽ درياهہ ڪناري لڳ واهن ۾ پاڻيءَ جو وهڻ).

• **واهاروُ ج واهاروُ:** ذ . واهر ڪندڙ– مدد ڪندڙ– مددگار– حامي – همراهہ.

"وارئا واهارو، هاٿون سپ هيٺان ٿيا."(ماروئي– شاهہ)

• **واهِبُ:** ذ . صفت (ع . وهب= هن بخشيو)گهڻي بخشش ڏيندڙ– عطا ڪندڙ– روزي پهچائيندڙ– رزاق. مالڪ– والي – ڌڻي الله– خدا.

• **واهہ باقرو:** اسم خاص. تعلقي ميرپورماٿيلي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **واهِتُ ج واهتُو(ت):** ث . سنڀال ڪندڙ– راکو– نگهبان– ڪارائو– واهي– مددڪندڙ– رکپالي ڪندڙ.

• **واهتِي ج واهتِي (ت):** ث . سنڀاليندڙ– راکو– نگهبان– ڪارائو– واهي– مددڪندڙ.

• **واهِتِي ج واهِتيُون (ڪ):** ث . بيل گاڏي وهائيندڙ– گاڏي هلائڻ وارو. گاڏير.

• **واهِپُ:** ث . (سن. وَهہ= وٺي هلڻ، سنڀالڻ). واهپو– واهپي– واهپي ڪرڻ– جاچ ڪرڻ– سنڀال ڪرڻ– نگهباني ڪرڻ واري حالت– رکپالي. نظرداري– چوڪسي– پهرو– حالت– رکپالي. نظرداري– چوڪسي– پهرو– سجاڳي– چوڪيداري. ڪاپو– رواج– استعمال – وهنوار– ڏيتي ليتي– لهہ وچڙ.

– **واهَپو:** ذ . پهريداري– سنڀال.

– **واهَپي:** ث . واهَپ.

• **واهپو:** ذ . هڪ ٻئي سان هلت چلت– هڪ ٻئي وٽ اچ وڃ جو قاعدو– راهہ رسم. ڏيتي ليتي– استعمال. ڪاپو.

• **واهرَ ج واهرُون:** ث . (سن. وَهہ= ڪوشش ڪرڻ) مدد– سهائتا– حمايت. همراهي– ڪمڪ– سموٽ. سنڀال– همراهي.

– **واهرَ ٿيڻُ:** مدد ڪرڻ– پٺ پرائڻ– همت افزائي ڪرڻ– ٻانهن ٻيلي ٿي بيهڻ– همراهي ڪرائڻ. حمايت ڪرڻ.

– **واهرَ پائي:** ث . مددگاري– آڌار– پرجهلائي– حفاظت– رکپالي. چوڪيداري– چوڪسي– نگهباني.

– **واهرَ پَلَڻُ:** چورن جو، پويان ايندڙ پاڳين کي مقابلو ڪري پوئتي موٽائڻ– واهر کي ناڪام ڪرڻ.

– **واهرَ ڪَرَڻُ:** مدد ڪرڻ– اوکي ويل مدد ڪرڻ– همراهي ڪرڻ. راهہ ڏيکارڻ– رستو سمجهائڻ– تجويز ٻڌائڻ– رٿَ ٻڌائڻ. مشڪل ڪم مان ٻئي کي پار پهچائڻ.

– **واهرَ وَسيلو:** حامي– مددگار– اَجهو– آڌار– پشت پناهہ– آسرو– سهارو. معاون– مدد ڪندڙ– ٽيڪو ڏيندڙ.

– **واهرو ج واهرو:** ذ . مددي– همراهہ– ساٿي– رڪيڪ– سرپرست هئڻ.

– **واهرُو بَنجَڻُ:** مددگار ٿيڻ– ساٿي ٿيڻ– همراهہ ٿيڻ– راکو ٿيڻ– سرپرست.

– **واهڙُ:** ذ . (سن. وهہ= وهڻ) واهڻ. ڊورو. نديءَ جي اُها شاخ جا نديءَ مان نڪري وري اچي ان ۾ شامل ٿئي.

• **واهہ گاهي:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **واهہ گُرو:** (سن. وهہ= وٺي هلڻ+ گرو) سکن ۾ گُروءَ کي ياد ڪرڻ جو نمونو. گُرو کي خطاب– گروءَ جو قسم.

• **واهِلُ ج واهِلَ(ث):** ذ . اک جي مٿئين پردي(ڇپر) اندران ڳوڙهو پيدا ٿيل.

• **واهَلو ج واهَلا(ث):** ذ . ٻينارو– لاڏلو– انگلي– نازپليو– سڪيلڌو.

• **واهَلو ج واهَلا:** ذ . واڍڪي اوزار جو هڪ قسم.

• **واهہ مستري:** اسم خاص. تعلقي ٺٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **واهِمَہ:** (ع. وهم) وهم يا شڪ جي قوت– گمان– سنسو.

– **واهِمي:** صفت. وهم وارو– ڳڻتي خور. شڪ ڪندڙ.

• **واهہ نَبي بَخش:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **واهُندو ج واهُندا (ڪ):** ذ . سياري جي خاتمي وقت ڏکڻ وارو

Gul Hayat Institute

واءُ– واءُ لڳڻ جي موسم. الهندي جو واءُ– موسم بهار. الهندي واري هوا.

– **واهوندا وَرڻ:** واهوندو واءُ لڳڻ.

– **واهندو نڪرڻ:** ٻيڙيءَ جو پاڻي نڪرڻ.

• **واهڻ ج واهڻ:** ذ . ڳوٺ– ڳوٺڙو– بستي– وسي– وسين– ٻهراڙي– وسندي. واهڙ.

– **واهڻائي ج واهڻائيون:** ث. واهڻي– ڳوٺاڻو– دهقاني– ٻهراڙيءَ جو.

– **واهڻ ولوڙڻ:** چڱيءَ طرح ڳولا ڪرڻ– جانچ جونچ ڪرڻ– جستجوءِ ڪرڻ– ڪوشش ڪرڻ– محنت ڪرڻ– آدم ڪرڻ– حيلا هلائڻ– طاقت هلائڻ– زور هلائڻ– ٻلواني ڪرڻ.

– **واهڻ ووڙڻ:** ڳوٺ ڳولڻ– بستي ڳولڻ– واندِ ڳولڻ– ٻهراڙي ڳولڻ– وسين ڳولڻ.

– **واهڻي ج واهڻيُون:** ث . دهقاني– ڳوٺاڻو– ٻهراڙيءَ وارو– وَسينءَ وارو– واهڻائي.

– **واهڻياري ج واهڻياريُون (ڪ):** ث . ڳوٺاڻي– ٻهراڙيءَ واري– وَسينءَ واري.

• **واهڻ:** مصدر. (سن. وَهه= ڍوئڻ) هلائڻ– ڪاهڻ– ڪم وٺڻ– محنت ڪرائڻ. گهڻو ڪم ڪرائڻ– سخت ڪم ڪرڻ– چڱيءَ طرح ڪم وٺڻ– گهڻو پورهيو وٺڻ.(واهيو– واهيندو– واهيل).

• **واهو:** اسم خاص. (سن وَئيوڻ) ول جو هڪ قسم.(سائو رنگ، لوڙڪ جي پنن جهڙا پن، اُن ۾ ٻڪريون ڪاٽين). پساڙڪي وکر جو هڪ قسم. جو دوائن جي ڪم اچي. وڏي واهي– واهُ.

– **واهو پيارڻ:** ذ زهر پيارڻ– گهڻو ستائڻ– حد ڪان وڌيڪ لاچار ڪرڻ– عقوبت ڪرڻ– بي عزت ڪرڻ– عزت وٺڻ(ٻئي جي سامهون). دولاب ۾ آڻڻ– ڦندي ۾ ڦاسائڻ– دربدر ڪرڻ– ("فلاڻي مون کي واها پياري ڇڏيا!").

– **واهو پيئڻ:** زهر پي وڃڻ– لاچار مات ڪرڻ– اڻ سرنديءَ ڪان مات ڪرڻ– نقصان ڪائڻ– ٽوٽو پرائڻ.

– **واهو ڏيڻ:** ڌَڪ ڪيڻ– ڇيهو ڏيڻ– نقصان ڏيڻ– ٽوٽو وجهڻ. اميد ڏيڪاري نااُميد ڪرڻ– وساهه ڏيئي نڳي ڪرڻ– دولاب ڪرڻ.

• **واهو ج واهو(ڪ):** ذ . رستي سان لنگهي ويندڙ– لنگهي ويل ماڻهو. وهندڙ– جاري– هلندڙ.

– **واهو ٿيڻ:** لنگهڻ– تڪڙو وڃڻ– روانو ٿيڻ.

– **واهو ٿي وَڃڻ:** تڪو نڪري وڃڻ– گم ٿي وڃڻ– غائب ٿي وڃڻ– الوپ ٿي وڃڻ– روانو ٿي وڃڻ– هليو وڃڻ– اوچتو وڃڻ.

• **واهوڪ ج واهوڪ(ڪ):** ذ . ٽيپو ٽيپو ٿي وهندڙ– ڦڙو ڦڙو ٿي وهندڙ– قطرو قطرو ٿي وهندڙ– سيمو ڪندڙ– ٽمندڙ– ڳڙندڙ– سولائيءَ سان ڳڙندڙ.

• **واهو ڳاهو هڄڻ:** ڳالهه مڃيندڙ– ڪَسُ ڪائيندڙ– ٽوٽ سهندڙ– نقصان سهندڙ.

– **واهو ڳاهو ٿيڻ:** ڪنهن ڳالهه تي اچڻ– امنا تمنا ڪرڻ– قبوليت ڪرڻ– حامي ڀرڻ– هائوڪار ڪرڻ.

• **واهوڇو ج واهوڇا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي واره ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **واهولو ج واهولا:** ذ . (سن. واسه) واڍڪي ڪم جو اوزار– ڪاٺ گهڙڻ ۽ ڇلڻ جو هڪ اوزار– بسولا– منڪو.

– **واهولي ج واهوليُون:** ث . واڍن جي ڪم جو اوزار.

• **واهوندو ج واهوندا:** اولهه ڏکڻ جو واءُ– جيڪو سياري جي پڇاڙي تي لڳي– اونهاري جي موسم جي شروعات– ڏکڻ، اولهه واريون هوائون لڳڻ.

• **واهونگا ج واهونگا(ث):** ذ. برسات وقت پاڻيءَ جا سنها وهڪرا.

• **واهي ج واهيُون:** ث . (سن. وَهه= وڻ) ڪَسي– شاخ– نندي نالي– پاڻيءَ جي آڏ– نندڙو چشمو– پاڻيءَ جو ننڍو حوض. چوڪيدار– راکو– رکيڪ– جاڳر– ڪاراڻو. نگهبان– حفاظت ڪندڙ– سنڀاليندڙ– واهپ ڪندڙ– پهرو ڏيندڙ. سست– ضعيف– ڏٻرو– ڪمزور– بي همت("واهي تباهي") پکڙن پُڄڻ وارو– دامر وارو شڪاريءَ(سهي وغيره کي ڦاسائڻ لاءِ پَٽن ڏانهن اُماڻڻ لاءِ واهي تي ويهڻ) چوندا.

واهي جو تاهيل آهين يا اوٺي جو"

– **واهيارو ج واهيارا(ڪ):** ذ . راکو– رکوال– رکپال– نگهبان– چوڪيدار– ڪاراڻو– پهريدار– سنڀاليندڙ– حفاظت ڪندڙ– واهپ ڪندڙ– واهي.

Gul Hayat Institute

– **واهيت ج واهيت(ڪ):** ذ . جاسوسي– چوڪسي– چارپو– نگهباني– واهپو– راکو– رکوال– نگهبان.

– **واهي تَلاهي ٿيڻ:** مدد ڪرڻ– همراهي ڪرڻ– واهر ڪرڻ– دلداري ڏيڻ– غمخواري ڪرڻ– ڏک سک پائي ٿيڻ.

– **واهير ج واهير:** ذ . راکو رکوال– رکپال– نگهبان– چوڪيدار– پهريدار– جاڳر– رکيڪ.

• **واهيات ج واهيات:** ذ . (ع. واهي= بي بنياد). بيهودائي– بيهودگي– بڪواتي– بيهودو– بڪوات.

– **واهياتِي ج واهياتِي:** ذ . بي بنياد– بيهودو– پورالو– خشڪي– روائتو– ريڇڪي– لهري– ترنگي– وهمي– من مؤجي–خام خيالاتي. عبث– ڪل جهڙو– بعيدالعقل– اَٽپٽي.

• **واهِيَتَ ج واهِيَتُون:** ث . واهپو– رواج– رستو– دستور– رسم– ڏيتي ليتي–لهه وچڙ–واهپو.

• **واهپو ج واهپا:** ذ . واسطو– تعلق– لاڳاپو– ڳانڍاپو– ميل.

• **واهيو ج واهيا(ڪ):** ذ . ٻج پوکيو.

• **واهيرو ج واهيرا:** ذ . (سن. واس+رو> وس= رهڻ). آکيري ۾ پکين جي ويهڻ جو وقت. آرام جي جاءِ – آکيرو– پکين جي رهڻ جي جاءِ. آهيرو– آڏو. لاڳاپو– تعلقات– ڳانڍاپو– استعمال. رواج– رسم. دوستي.

– **واهيرو ڪرڻُ:** پکين جو رات جو ويهڻ لاءِ وڻن ۾ اچڻ– رهڻ جي جاءِ ناهڻ– رات جو ترن جو آرامي ٿيڻ.

– **واهيري جي ويرَ:** (پکين جو) آهيري ۾ وڃڻ جو وقت– سانجهي– شام– آرام ڪرڻ جو وقت.

– **واهيري جي ويرِ يا ويلُ:** سانجهيءَ جو وقت– پکين جو وڻن ۾ وڃي ويهڻ جو وقت.

• **واهِي پانڊِي:** اسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **واهِي ڏنو:** اسم خاص. تعلقي ميرپورماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **واهِي گُل خانُ:** اسم خاص. تعلقي اُٻاوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **واهِي مُبارَڪُ:** اسم خاص. تعلقي ميرپورماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **واهِي گهوٽو:** اسم خاص. تعلقي ميرپورماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **واهِي مَجيدُ:** اسم خاص. تعلقي سکر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **واءِ ج وايُون:** ذ . (سن. واب). کوهه– ننڍي کوهي. ڪاٺ سان ٻڌل کوهه جو قسم. ڍورو جنهن ۾ هميشه پاڻي بيٺل هجي(ع). هاءِ – افسوس– ڏک– غم– سور ۾ افسوس–هاءِ هاءِ– توبه– تُوٺُو– ڇِي ڇِي. ڇِت– حيف.(ف. واه). ڇگو واه.(سن). واٽي– ٻولي.

– **واءِ واءِ ٿيڻ:** گهوڙا گهوڙا ٿيڻ– افسوس ٿيڻ– هاءِ هاءِ ٿيڻ– هُل هلچي وڃڻ– کُلي پوڻ– ظاهر ٿيڻ– پڌرو ٿيڻ.

– **وائويلا ج وائويلائُون:** ث . واويلا– دانهون– آهون– ورلاپ– رودنَ– روج رَاڙو– ماتم– افسوس– هاءِ گهوڙا– هاءِ هاءِ– ڏک– رنج– سور– غم.

• **واءُ ج واءُ** ذ . (سن. وايُ= واءُ) لگندڙ هوا– باد– هِير. واچ– طوفان.

وڏاءُ– هٽ. بادي– ٽٽ. وهم– سنسو– خيال. وائي سور(سنڌن جو) چوپائي مال جي هڪ بيماريءَ جو قسم(ٻڪريءَ جون ٽنگون سُڪنديون. اُٺ جون ٻه ٽنگون ۽ ڪنڌ سڪي پوي).

– **واءِ پَرِ ڪُڪِي:** هوا جي رُخ ڏيکارڻ لاءِ لوهي چادر مان ٺهيل پکي(جو ڪنهن مناري تي ڪٽل هجي). بادنما– مرغ بادنما– واءِ پرڪڪو ڪُڪڙ.

• **وائجَڻُ:** مصدر. واءُ لڳي وڃڻ – هوا لڳجڻ– بيمار ٿي پوڻ– وائرجڻ – ان صاف ٿيڻ– چندجڻ– ڇڙجڻ– پڌرو ٿيڻ– ظاهر ٿيڻ – چٽو ٿيڻ.

• **واءُ جي تَڪورَ:** ڪنهن کي بادي گيس ٿيڻ– بيماريءَ جو هڪ قسم. جو مال وغيره کي ٿئي.

– **واءُ چَڪَڻُ:** ڪجهه ڏرڻ– ڪا شيءِ ڦاٽڻ– (پيٽ ۾) ڦوٽ پوڻ– خال پوڻ. ڪندر پوڻ. ريح خارج ٿيڻ– ٽِٽ اچڻ– ڦُوس اچڻ.

– **واءُ سُواءُ:** خبرچار– سُڌ سماءُ– ڳالهه ٻولهه– گفتگو.

– **واءُ سواءُ لَهَڻُ:** خبر چار وٺڻ– سُڌ سماچار وٺڻ– حال احوال وٺڻ– تازي خبرچار هٿ ڪرڻ.

– **واءُ شڳافُ ٿيڻ:** ظاهر ٿيڻ– پڌرو ٿيڻ– رعيت يا عام ماڻهو ٿيڻ– ماڻهن سان ملي وڃڻ.

– **واءُ ڪارو:** بيماريءَ جو هڪ قسم– چوپائي مال کي ٿڙڪٽي، ڏڪٽي (علاج: ڪن وٽان سير چوڙڻ يا نڪ وٽان سير چوڙڻ).

– **واءُ ڪَيَڻُ:** مانيءَ کي ٿٻي تي پچڻ وقت واءُ پيرجڻ ۽ ٿڦيءَ سان تورو اُٿلائڻ. اجايا ڊيڪ چڏڻ– واهيات ڳالهائڻ. ٻي فضيلتو ڳالهائڻ– اڍنگو ڳالهائڻ– ڪنهن کي سختي سان سڏو ڪرڻ– سنئين نموني تي آڻڻ– سڌي راه تي آڻڻ– سنواري ڇڏڻ.

– **واءُ کي سامهون ٿيڻ:** وقت کي سلام ڪرڻ– حال پٺاندر هلت ڪرڻ– زماني ساز ٿيڻ– هڪجهڙو ٿي وڃڻ– منهن ڏيڻ.

– **واءُ لَڳَڻُ:** اثر ٿيڻ. ٻئي سان ريس ڪرڻ– ٻئي جهڙو پاڻ کي سمجهڻ. خراب سنگت ۾ اچڻ– بدراهه ٿيڻ.

– **واءُ مينهَنُ ڪَندو اچَڻُ:** تيز اچڻ– تکڙو اچڻ– جلدائي ڪرڻ– تکڙائي ڪرڻ– تکائي ڏيکارڻ– تيزائي ڏيکارڻ– چُوهائي ڏيکارڻ – هوشياري ڏيکارڻ– قابليت ڏيکارڻ.

– **واءُ وِڪِرِ:** صفت. پکڙيل. رُلندڙ. نااميد. نقصان نه ڪندڙ.

– **وائِيندِي:** عام هلندڙ– وائيندي خبر.

– **وائِيندِي تي ڇَجَ ڏيڻُ:** ڪنهن جي مرضي يا راءِ موجب گفتگو ڪرڻ.

– **وائِيندِيُون وايُون:** ٻين جي واتان ٻڌل ڳالهيون– اڻ تصديق

Gul Hayat Institute

تيل ڳالهين – اُفواهه– ڪوڙين خبرون– مٿاڇرين خبرون– زٽ شٽ– ڊاڙون– ٻٽاڪون– ڳالهه جو اجايو واڌارو– ڪوڙو ڦهلاءُ– مبالغ آميز خبرون.

– **واءِ نڪرڻ:** ڳالهه پڌري ٿي پوڻ– ظاهر ٿي پوڻ– کُلي پوڻ– عالم آشڪار ٿي پوڻ. پيٽ مان واءِ نڪرڻ– ڦوس نڪرڻ.

– **واءِ وڃڻ:** هٿ ڇڏي وڃڻ– مٿو پٽ سان لڳڻ– پشيمان ٿيڻ– پڇتائڻ "گهاءُ پيس واءِ ويس.".

– **واءِ وَرڻ:** (بيماريءَ وغيره) پڪڙجڻ– منڊ جو واءِ لڳڻ– ڦيرو اچڻ– نوان خيال پيدا ٿيڻ. عام ٿيڻ– ظاهر ٿيڻ– چِٽو ٿيڻ –عام جام ٿيڻ.

– **وائڻ:** مصدر. جاچڻ– ڳولڻ– کوجڻ– دريافت ڪرڻ– پُڇڻ– ڏورڻ. ڦولڻ– ٽٽولڻ– ڍونڍڻ– تلاش ڪرڻ– جاچنا ڪرڻ. (وائيو– وائيندو– وائيل).

• **وائٽ ج وائٽ(ل):** ث . جاچ– خبر– کوج– پُڇا– دريافت– ڦول– ڍونڍ– تلاش– ڳول.

• **وائڻ:** مصدر. پڇڻ– ڏورڻ– جاچڻ– جاچ ڪرڻ– دريافت ڪرڻ– پڇا ڳاڇا ڪرڻ– تلاش ڪرڻ– ڦولڻ– ڳولڻ.

– **وائٽ ج وائٽ:** ذ . گپ شپ– يٽ شٽ– هَوَر– لباڙ– ڊاڙ– خبر چار– ڳولا– تلاش– جاچ– ڍونڍ– ٽٽول– کوج– ڦول– جستجو.

– **واءِ ٻنبو:** ذ . پسارڪي وکر جو هڪ قسم، دوائن جي ڪم اچي. ڪپهه جي ڪوڪڙن وانگي، ڇوڏا ڪاري رنگ جا ٿين.

• **وائڙ ج وائڙ(ڪ):** ذ . موڳو– بي سمجهه– بي وقوف– نادان– ناسمجهه– ناتوان. بي طاقت– ڪمزور– ڏٻرو– هيڻو– ضعيف – لاچار – بي حال.

• **وائرڻ:** مصدر. (سن. وايُ= واءُ) هوا ڏيڻ– هوا ۾ رکڻ– اَنُ صاف ڪرڻ– هوا تي اَنُ صاف ڪرڻ– واءِ ڪرڻ– اُڏڻ– اُڏرڻ – رانئن کي اڇو ڪرڻ– اُپٽڻ– ڇاٽڻ– ڇانٽ ڪرڻ– ڪوڙ کي مڃ کان جدا ڪرڻ يا الڳ ڪرڻ. ڇنڊڻ.

• **وائرَ ج وائرُون:** ذ . هوا سان اَنُ صاف ڪرڻ جي حالت– اُڏڻ– ڇانٽ – ڇنڊ– آپٽ– صاف.

– **وائرائڻ:** مصدر. هوا ڏيارڻ– هوا ۾ رکائڻ– ڇنڊائڻ– ٻئي کان هوا تي اَن صاف ڪرائڻ– اُپٽائڻ– ڇاٽائڻ– ڇانٽائڻ– اُڏائڻ.

– **وائر ڪرڻ:** ڇڄ ڏيڻ– صاف ڪرڻ– ڇنڊ ڪرڻ– ڇانٽ ڪرڻ– الڳ ڪرڻ.

– **وائرو ج وائرا:** ذ . اک جو عارضي مرض– اٿيل اک کي واءُ لڳڻ سبب اک ۾ ٿوري اچاڻ ٿيڻ– اک اُٿڻ وقت اک ۾ اڇو ننڍو داغ ٿي پوڻ– اک ۾ ڦُلو ٿيڻ.

• **وائڙو ج وائڙا:** ذ . موڳو– مونجهيل– موڙهل– بي وقوف– ڪم ذهين– بي عقل– مورک– مَت هيڻ– ڳهيلو– پُڪو– پُوڪ– نؤدُ– موڳو منڊ– اَٽاسو– اَڏايو– جاهل– ڪُندُ– جَڙُ. حيرت زدو– حيران– پريشان– وسو. توائي. بي طاقت– هيڻو– ڏٻرو– ڪمزور– ضعيف– نستو.

– **وائڙائي ج وائڙايون:** ذ . موڳائي– ڳهيلائي– مورڪائي– پُوڪائي – ڪُندائي– جاهلي– اَٻاٽڪائي– ٻُس – ٻُست.

– **وائڙو ٿي وڃڻ:** مُنجهي پوڻ– حيرت ۾ پئجي وڃڻ– موڳو ٿي پوڻ– موڙهل بنجڻ.

– **وائسَرُ ج وائسَرَ:** ذ . مشين جو پُرزو. عقل– هوش– سمجهه– ذهن. حوصلا– ماشا– حواس.

– **وائسَر ڦري وڃڻ:** ڪنهن مشين جا پُرزا ڍرا ٿي پوڻ واري حالت– ڳهڪهلو ٿي پوڻ– ويڪرو ٿي پوڻ– ڪُشادو ٿي پوڻ– حوصلا ڦري وڃڻ– هوش گم ٿي وڃڻ– عقل چٽ ٿي وڃڻ– حواس خطا ٿي وڃڻ.

– **وائسرو ج وائسرا:** ذ . واءِ جي مَٽ سَٽ– چؤوايو– واءِ جي ڦيرگهير. بيماري پيدا ڪندڙ واءِ جي ڦيرگهير. هوادار– ڪشادو– ويڪرو– وڏو.

• **وائڪ ج وائڪ(ٽ):** ذ . ڪوٽ جو سڌ– نيند.

• **وائڪ ج وائڪون:** ث . هوا– واءُ– هير. پاسي کان لنگهندڙ شيءِ جي هوا لڳڻ.

• **وائڪائڻ:** مصدر. وائڪو ڪرڻ– سُڪائڻ– هوا تي رکڻ– وائولو ڪرڻ. خلاصگي– ڪشادگي– ويڪرائي.(وائڪايو– وائڪائيندو– وائڪايل).

– **وائڪائي ج وائڪايون:** ث . هوا ۾ رهڻ جي حالت– خلاصگي. عمدي هوا– کليل هوا– هوا واري جاءِ – تازي هوا– سٺي هوا. ڪشادگي– خلاصگي. وائڪگي.

– **وائڪجڻ:** واءِ ۾ رکجڻ. وائڪو ٿيڻ– هوادار ٿيڻ– سُڪڻ.

– **وائڪو ج وائڪا:** ذ . هوا ڏنل– هوا وارو– واءِ تي رکيل– واءِ وارو– هوادار– کُليو– کُليل. ٿورو سُڪل. وڏو– خلاصو– ڪشادو– ويڪرو– موڪرو ڪري رکڻ. ڇڊو – هلڪو. پريرو. اهو گهر، جنهن ۾ هوا ءِ سج جي روشنائي جام هجي.

– **وائڪو ٿيڻ:** هوا کائڻ. هوا ۾ وڃڻ. کُليل هئڻ– سُڪڻ– صاف ٿيڻ– هوادار ٿيڻ . جنجل جهڳڙي کان دور ٿيڻ– دور ويهڻ. هليو وڃڻ.

Gul Hayat Institute

– **وائڪو ڪَرَڻُ:** هوا ۾ رکڻ– واءُ ۾ رکڻ– هوا کائڻ. هوا ۾ وجھڻ. ظاهر ڪرڻ– پڌرو ڪرڻ– کولي ڇڏڻ– کليل رکڻ.

– **وائڪو گھمڻُ:** بيڪار گھمڻ– نڪمو گھمڻ– بي ڪمو هلڻ. ٿورو گھمڻ– ڪڏهن ڪڏهن هلڻ.

– **وائڪي ج وائڪيون:** ٿ. ڇڊي– پُڪري– ڦڪري– خلاصي –ويڪري– وڏي.

– **وائڪيرو ج وائڪيرا:** ذ . ٿورو پري– پريرو– خلاصو– هلڪو– ويڪرو– ڪشادو.

– **وائڪي ڪَنڊي:** ٿ. (مينهن جا) مٽي ڪان مٿيرا ورِيل سِڱَ.

• **وائِلُ:** ذ. (انگ) ڪپڙي جو هڪ قسم.

• **وائَلَ ج وائَلُون:** ٿ. هوا جي ڪري فصل جي سنگن جي ڪري پوڻ واري حالت. مخالف واءُ لڳڻ ڪري سنگ جو خالي ٿي وڃڻ. واءُ جو اثر. فصل جو ساڙ. پاروٿائي. بي حسي– بي هوشي– ڪنڻرائي– خشڪي– سرسام. گھوڙي جي گوڏي واري سنڌ ۾ ٿيندڙ بيماريءَ جو هڪ قسم.(ذ). ڪپڙي جو هڪ قسم– وائلو.

• **وائلِجَڻُ:** مصدر. واءُ جي جهٽڪي ۾ اچڻ– هوا ڪان لڪايل شيءِ جو کلي پوڻ. وِقلجڻ– وائڪجڻ– جَڪڻ– گجڻ– رڙڻ– ڦاٿڻ. وهسڻ– گدگد ٿيڻ. گھوڙي جي گوڏن جو خراب ٿيڻ– بيمار ٿيڻ– سرسام جي اثر هيٺ اچڻ. فصل جو هوا جي ڪري خراب ٿيڻ. فصل جو سڙي وڃڻ. ڪاٺي جو پاروٿو ٿي وڃڻ ڪري هوا پيدا ڪرڻ.(ڦرڙيءَ جو) هوا لڳڻ ڪري زهريلو ٿيڻ. هوا لڳڻ ڪري بيماريءَ تي خراب اثر پوڻ. واءُ شگاف ٿيڻ– پڌرو ٿيڻ.(وائليو– وائليندو– وائليل).

– **وائلجي وڃڻُ:** ڳالھ پڌري ٿي پوڻ– ظاهر ٿي پوڻ– کُلي پوڻ.

• **وائلڻُ:** مصدر. (سن . وايہ= واءُ). هوا لڳڻ– واءُ لڳڻ– کُلڻ– پڌرو ٿيڻ– ظاهر ٿيڻ. بيمار ڪرڻ.(وائليو– وائليندو– وائليل).

• **وائلو:** ذ. واڍڪي ڪم جو اوزار– واهولو.

• **وائنٽ ج وائنٽيون:** ٿ. خبر– سُڌ– سماچار.

• **وائنٽڻ:** خبرچار ونڻ– سڌ سماءُ ونڻ.

• **وائڻُ:** مصدر. (سن. وايہ= واءُ) . هوا ڏيڻ– واءُ هڻڻ– واءُ ڪرڻ. وڄڻو هڻڻ– تنوارڻ. آواز ڪرڻ. وڄائڻ. ڳُڻڻ. (وائيو– وائيندو– وائيل).

• **وائو:** ذ . ذڪر– بيان– ڳالھ ٻولھ– ڇوٻول– گفتگو. حالت– وايو منڊل(عمومي حال. جو سڄي ملڪ وارن ماڻهن تي اثر انداز ٿئي).

• **وائوري(ٿ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **وائوڙِ ج وائوڙَ(ٿ):** ذ. طوفان– واڄ– تيز هوا– ڏاڍو واءُ.

• **واءِ وڙنگ:** اسم خاص. پساري وکر جو هڪ قسم.

• **وائوڙيا(ٿ):** اسم خاص. ميگھواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

• **واءِ وِڪِرِ ج واءِ وِڪرَ:** ذ . پکڙيل– ڇڙوڪڙ– ڪٽو ڪٽو– ٽروٽر– اُست وست. اجايو– واهيات– تواٺي– آوارو– رمتو– رلندڙ– نااُميد– مايوس.

– **واءِ وِڪرَ ڪَرڻُ:** ڇڙوڇڙ ڪرڻ– پکيڙي ڇڏڻ– اُست وست ڪرڻ– ٽِتروتر ڪرڻ– ڪٽو ڪٽو ڪرڻ– وکيڙڻ. اجايو وڃائڻ –ضايع ڪرڻ– ڦوڪي ڇڏڻ.

• **وائُڪو ج وائُڪا:** وائڪو– سڪايل– ڇڊو– هوادار. خلاصو– ڪشادو.

• **واءِ ويلا:** ٿ. (ف). واويلا. ماتم.

• **وائِي ج وائِيون:** ٿ . بادي– وائي بادي. باديءَ جي وڌڻ ڪري بيهوشي– سنڌن جو سور. بادي– واءُ– ريح. وائي سور. عادت– پَرَ– حالت– چال – هير– ورد– خصلت– روش– خراب عادت(سن. وائي). ڳالھ – پهاڪو – ڪهٽي– چوٽي– چوڻ– سخت عادت– خراب عادت– علت. ڪلام. ڪافي. راڳ. شاھ عبداللطيف جي راڳ جي هڪ ادائگي . سُرسلو– وارتا– تقرير. چوُوت– چوُيچو– چوُبول– سُڻيدي– ڳالھ– ذڪر. آواز– ٻولي– پُٺڪو.

"رُثان راتو ڏينهن، جنُن ان جي وائِي ۾ ور گھٽا" (ڪلياڻ– شاھ).

(صفت). وائي بيماري جو اثر ڪندڙ– وائي پيدا ڪندڙ– بادي.

– **وائِي آنو ج وائِي آنا:** ٿ بيڪار شيءِ– بي بنياد ڳالھ– اجائي بڪوات. نرڪُڪڙ جي پُڪڻ ڪان سواءِ ٿي مادي ڪُڪڙ آنا لاهي.

– **وائِي آنو ڏِيَڻُ:** بيڪار آنو لاهڻ– ڪوڙ هڻڻ– بي بنياد ڳالھ ڪرڻ. واهيات بڪڻ– اجايو گشو ٻڌڻ.

– **وائِي بادي:** وائيءَ جي بيماري– اجايو ڳالهاءُ– اجائي بڪوات– بي بنياد گَشو. ناڪاميابي.(ل).

– **وائِي بادي ڳالھيون:** اجايون سچايون ڳالھيون– بيهوديون ڳالھيون– بيڪار ڳالھيون– بنا اعتبار واريون ڳالھيون– مڪربازيءَ واريون ڳالھيون.

– **وائِي بادي ڳالھيون ڪَرَڻُ:** اجائي سچائي بَڪَ ڪرڻ– بي بنياد ڳالھ ڪرڻ– اعتبار ڪان سواءِ ڳالھ ڪرڻ– اجائي ڊِنگ بازي ڪرڻ.

– **وائِي بَنْدُ ٿيڻُ:** زبان ڳالهائڻ ڪان بند ٿي وڃڻ– ڳالهائڻ جي طاقت نہ هئڻ– انسان جي آخري منزل– گھَٽَ گھُٽجي وڃڻ– آواز نہ نڪرڻ– ٿورو بہ پُٺڪو نہ نڪرڻ– سڪرات جو وقت.

– **وائِي چَٽَرُ هُئَڻُ:** موڳو ٿيڻ– بي سمجھ ٿيڻ– بي عقل ٿيڻ– ڪُند ٿيڻ– ڪُند ذهن ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

— **وائي پَوَڻُ(ڪ):** ڏند ڏيڻ— (زباني) جهيڙو ڪرڻ— وڙهڻ— تون چا تون چا ڪرڻ— هڪٻئي ڪي گهٽ وڌ ڳالهائڻ— تڪرار ڪرڻ— آواز بند ٿي وڃڻ— گهٽ گهٽجي پوڻ— زبان درازي ڪرڻ— اجايو بحث ڪرڻ. ڳالهين ۾ تڪو مڱو ٿيڻ.

"ويچن سان وائي پٽا ڪري نه ڪيائون"(يمن ڪلياڻ— شاهه).

— **وائي جو وَرَلَهڻُ:** ڳالهه جو وَرُ يا وَٽ سمجهڻ— ڳالهه جو ڳُجهه معلوم ڪرڻ— راز پروڙڻ— گفتگو جي رمز سمجهڻ.

— **وائي سَنوائي:** چڱي ڳالهه— چڱو قول— چڱو ٻول— سُٺي گفتگو— سهڻي وائي.

— **وائي سُورُ:** بيماريءَ جو هڪ قسم— سَنڌن جو سُور.

— **وائي ڪَن وجهڻ:** ڪنهن ڳالهه لاءِ اڳوات چتائي ڇڏڻ— ڪنهن سٽيل منصوبي کان خبردار ڪرڻ.

— **وائي کي وَڪَڙَ وجهڻ:** اجايا ناهه ناهڻ— ڪوڙا هَل هلائڻ— اجايون ٻتاڪون هڻڻ— لباڙون هڻڻ— ڊاڙون هڻڻ. هَرويَرو دٻائڻ— هيسائڻ— ديجارڻ.

— **وائي گولو:** ذ. بيماريءَ جو هڪ قسم— پيٽ جو سُور. آنڊي جو سُور.

— **وائي ڳالهه:** ث. اجائي ٻَڪ.

— **وائي نه وَرَڻ:** ڳالهاءِ نه اڪلڻ— ڳالهائي نه سگهڻ. ڳالهه نه ڪري سگهڻ— ڪُڇي نه سگهڻ. ٻول نه ٻولي سگهڻ— آواز نه ڪرڻ— پُڙڪو نه ڪرڻ.

— **وائي نه وڻڻ:** ڳالهه پسند نه اچڻ— نفرت اچڻ— ڏڪار اچڻ— ڪراهت اچڻ.

— **وائي وارڻ:** ڳالهه ڪرڻ— ويچار ڪرڻ— خيال ڪرڻ— ارادو ڏيکارڻ— هاڪار پرڻ— آماده ٿيڻ— مائل ٿيڻ.

— **وائي وڃڻ:** ڳالهه ٻولهه وڃڻ— ڪئي ڪمائي ڪُٽ ٿيڻ— پورهيو چٽ ٿيڻ— محنت گم ڪرڻ— نشان پتو ناس ٿيڻ.

— **وائي وَرَڻ:** ڳالهائڻ(بيمارجو) ڳالهائي سگهڻ. گفتگو ڪرڻ— ڪلام ڪرڻ— سخن ڪرڻ.

— **وايُون ٻتال:** ڳالهائڻ ۾ منجهڻ— وائڙو ٿيڻ— پريشان ٿيڻ— عجب ۾ پوڻ— متيون منجهڻ.

— **وايُون ٻتلجڻ:** وايون بدلجڻ— هواس باخته ٿيڻ— هوش گم ٿي وڃڻ— متيون منجهڻ— دماغ ڦرڻ.

— **وايُون ٻتال ٿيڻ:** (ع. بطال. باطل = ڦريل)حوصلا خطا ٿيڻ— سمجهه چٽ ٿي وڃڻ— عقل هيٺ مٿي ٿيڻ— هوش ڦري وڃڻ.

— **وايُون ولڙيُون ٿيڻ:** متيون منجهڻ— حوصلا خطا ٿيڻ— حواس باخته ٿيڻ— عجب ۾ پوڻ— وائڙو ٿي پوڻ.

• **واياٽي ج واياٽيُون:** ث. (سن. ٻٽج) واجاٽي.

• **واياٽي:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وايُ:** ذ. آب هوا: وايو منڊل.

• **وايُو چڪَرُ:** ذ. هوا جو گولو جو ڌرتيءَ جي چوڌاري موجود آهي. اهو هوا جو گولو جيڪو ڪنهن به گرهه يا اُپ گرهه جي چوڌاري موجود هجي. آڪاس منڊل— وايو منڊل.

• **وايُو ماڻُ:** ذ. هوا جي دٻاءُ مَشڻُ جو آوزا— ٻئرامِيٽر.

• **وايُو مَنڊَلُ:** ذ. ماحول— فضا— حالت.

• **ويا ج ويائون:** ث. (ع). وڏي وچڙندڙ بيماري. مهامري.

— **وبالُ ج وبال:** ذ. (ع). بيماري— مرض— ڏورا— اگهائي— ناچڱائي— روڳ— ڏوج— ڏجهندو— لڳائي— ٻوجو— بار— ڳرائي— جنجال— رنج— تڪليف.

• **وَت:** چاش— تمام گهاٽي رس(ڪ)

• **وَتُ:** وڃڻ مان امر. هل. گهُم.

• **وتُ گهمَندو:** امر. رُلندو رهه.

— **وتي گهمَندو:** ذ. رلندو ٿو رهي.

• **وٽِ بہ:** (ظرف). ته ٻ— ڪنهن به حالت ۾. لٿي پٿي. (جيئن: "وت— به تو کان چڱو آهي.")

• **وِتُ ج وِتَ:** ذ. (سن. وت)سگهه— زور— توفيق— وسعت— بچت— بچندي— مال— ملڪيت.

— **وِتُون وڃڻ:** چئي کان ٻاهر ٿيڻ— وَسَ کان ٻاهر— طاقت کان ٻاهر پُڄنديءَ کان ٻاهر.

— **وَتائيتي(ڪ):** آلي— پِنل— پُسيَل.

• **وتاڙڻ(ڪ):** مصدر. ٻاڙون پٽي ڇڏڻ— اُڇلائي ڦٽي ڪرڻ. (وتاڙيو— وتاڙيندو— وتاڙيل).

• **وَتافَر ج وتافر:** ث. وڄ— کِنوڻ— برق— بجلي.

• **وَتاڪ ج وتاڪُون (ڪ):** ث. (ع. اطاق) جاءِ— مڪان— ماڳ— ماءِ— هنڌ. اوطاق— بيٺڪ. بنياد— بُڻ. جان— جند— حياتي. واهه— وسيلو— اجهو— آسرو— آڌار. اڌ. ذرو— پرزو— ٽورو.

— **وَتاڪَ نڪرڻ:** بيخ نڪرڻ— هجي پوڻ— ٽڪجي پوڻ— ٽٽي پوڻ.

— **وَتاڪَ وڃڻ:** اجهو نه رهڻ— آسرو نه رهڻ— واهه نه رهڻ— وسيلو نه رهڻ— آڌار نه رهڻ— آڏ نه رهڻ.

• **وَتاڳَ ج وَتاڳُون:** ث. ڳالهه ٻولهه— چوٻچو— چور پچار— چوٻول. هٽ چراند. نشان— پتو— پيرو— کُرو.

Gul Hayat Institute

— **وٽاڳ نہ هجڻ:** ڳالھ نہ هجڻ— يادگيري نہ هجڻ— چوريچور نہ ٿيڻ.

• **وٽائڻ:** مصدر. اُڇلڻ— اُڇلائڻ— ڪيرائڻ. هارڻ— ڦيرائڻ— گھمائڻ (ڪڇي). ڏيکارڻ— تنگ ڪرڻ.

• **وٽائي يا ڦيٽائي ڇڏڻ:** اُڇلائي ڇڏڻ— هارڻ— اُڇلڻ.

• **وٽايو ج وٽايا(ڪ):** ذ. اُڇلايو— ڦٽو ڪيو. هاريو.

• **وٽايو:** اسم خاص. سنڌ جي مشهور درويش جو نالو.

— **وٽائي وارو اُڳ جهلڻ:** ڪنهن ڳالھ لاءِ سڀ ڪان آخري تدبير ڪرڻ(وٽايو درويش چور کي پڪڙڻ لاءِ قبرستان ۾ وڃي ويٺو، جي اُڳ ٿو وٺان، تنهن تان اِها چوڻي).

• **وٽيو ج وٽيا:** ذ. ڳڻتي— خيال— اُلڪو. وهم— پرم— سنسو— ڪُٽڪو— تڪڙ— اُبهرائي— جلدائي.

• **وٽيو لڳڻ:** تڪڙو ٿيڻ— ابهرائي ڪرڻ— جلد ٿيڻ.

• **وَتد:** علم عروض جو اصطلاح— ٽہ حرفي لفظ جو ماپو(جيئن تہ چمن، گلن، ڪلن).

• **وَتَرُ ج وَتَرَ(ٿ):** ذ. گهوڙي جو مُٽ— گڏھ جو مُٽ— پيشاب.

• **وَترو:** مڪائيءَ جي گاھ جي ڪُترِ.

• **وترو ج وترا:** ظرف. تمام— سرس— زياده— وڌيڪ. بهتر— سَجيهہ (ٿ. وَتري).

— **وترائي ج وترايون(ڪ):** ٿ. چلولائي— ٻڪ شڪ— گهٽو ڳالهائڻ. چترائي— چالاڪي.

• **وَتَلُ:** ذ. صفت. (سن. وتس= پُٽ) ٻارن کي پيار ڪندڙ— اُهو جنهن کي ٻار گهٽو وڻن— مهربان.

• **وَتَڪ ج وَتَڪَ:** ذ. وڌيڪ— زياده— جهجهو— گهڻو— ٻهُون— گهِل— جال— سرس— گاٻو— سُنوالو— سَہَلُ.

• **وتڪت ڪرڻ(ٿ):** گهٽي حرڪت ڪرڻ— اجائي ڪينچل ڪرڻ— اجائي ڦير قار ڪرڻ.

• **وَتڻُ:** مصدر. (سن. وَرتَن> ورتُ=هلڻ) گهمڻ— ڦرڻ— رُلڻ— پنڻ— رمڻ— چڪر هڻڻ— هلڻ— پيڪڻ— پٽڻ— پنوڻ— لتڪڻ— پرمڻ— ٿلڪڻ.

— **وتو ڪرائڻ(ٿ):** حجامت ڪرائڻ— سنوارت ڪرائڻ— سيرب ڪرائڻ.

• **وتو ج وتا:** ذ. (سن. ورٿا) نڪمو— ناڪام— ناڪار— نڪارو— بيڪار — بيڪارو— اڪيارٿو— رائيگان— اجايو— فضول— ضايع— ويَلُ. سڪٽو— خالي— تڇُ— خسيس— بيهودو. بيوقوف.

• **وت وتَ ج وت وت:** ٿ. تڪڙ— جلدي— سرعت— بي قراري— ڦتڪو— لوچ— آنڌ مانڌ. تيزي— تڪائي— ڦڙتائي— جلدائي. تيزائي.

— **وت وت ٿيڻ:** تڪڙ ٿيڻ— جلدي ٿيڻ— ڦڙتي ٿيڻ— تيزي ٿيڻ— منت ٿيڻ.

— **وت وت ڪرڻ:** تڪڙ ڪرڻ— جلدي ڪرڻ— ڦڙتي ڪرڻ— تيزي ڪرڻ — تڪائي ڪرڻ.

— **وت وت ڪري هلڻ:** ترڙائيءَ سان هلڻ— ناز نخرو ڏيکاري هلڻ— ڦونڊ سان هلڻ— نخري بازيءَ سان هلڻ— ناز و ادا سان هلڻ.

— **وت وت ڪندو وتڻ:** رُلندو وتڻ— گهمندو وتڻ— پٽڪندو وتڻ— پنندو وتڻ— پنوندو وتڻ. چڪر هڻندو وتڻ— ٿلڪندو وتڻ— ڌڪا کائيندو وتڻ.

— **وتوتيو ج وتوتيا:** ذ. تڪڙو— اُبهرو— تکو. طبيعت جو هلڪو— ترڙو— ٿوٽ— سفلو. فصل ٽيرو.

• **وَتيرو ج وَتيرا:** ذ. رواج— دستور— ريت— رسم. رواج— راه ريت— پَر— پرويز— هلي چلي— مرجاتا— ورتاءُ— ورتارو— سرشتو— ليکو. رُخ. ورو— غذا. نمونو. ورد— وظيفو.

• **وتيو(ٿ):** ذ. ٻڪيءَ جو هڪ قسم.

• **وَٿُ ج وَٿُون:** ذ. (سن. وست) شيءِ— چيز— ٽول. جنس— ٽوڪُ. وستو— پدارت— دراوت— امانت. مُوڙي(ڪ). ٿ. ڪنايتہ). (مجازاً— اشارتہ) زال— ناري— عورت.

— **وٿُ سَٿَ:** ذ. سامان سڙو— اگر تگر— ٽپڙسپڙ— ٽڙوٽپڙ— اگڙي ٽگڙي— گهرو سامان.

• **وٿ ج وٿُون، وٿيُون:** ٿ. پيوندُ— ڇَتِي. فرصت— فاصلو. ڇيٽي— ناغو— فرجو— ڪٽو— ساهي— ويڇو. تفاوت— فرق— وڇوٽي— خال. ڦير— وڇاندر. وَجهُ— موقعو. وٿي. ڪاهي جو وچون سيبو.(ٿ).

• **وٿائڻ:** مصدر. وقت وڃائڻ— آرس ڪرڻ— آلس ڪرڻ— دير ڪرڻ— سُست ٿيڻ.

• **وٿاڻ ج وٿاڻ:** ذ. (سن. آوستان) چوپائي مال جي ٻيهارڻ جي جاءِ— هنڌ— لوڙهو— واڙو— ڪَرَه. پاڙ— واڙو.

"ووڙيمر سڀ وٿاڻ ميهر جي ملڻ لئي" (شاھ).

— **وٿاڻي ج وٿاڻيون(ڪ):** ذ. صفت. وٿاڻ ڪري ويٺل— ٽانيڪو— هنڌائتو— ماڳائتو.

• **وٿڙڻ:** مصدر. (سن. و= ڇڳيءَ طرح+ ستري= ڍڪڻ) ڇڙوڇڙ ٿيڻ— ٽڙي پکڙي وڃڻ— پکڙڻ— پکڙجڻ. ڦهلڻ.(وٿريو— وٿرندو— وٿريل).

— **وٿڙجڻ:** مصدر. خراب ٿيڻ— ڪنو ٿيڻ— گندو ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

• **وِٿي ج وِٿيُون:** ث . (سن. و= پري+ ستا= قائم ڪرڻ) فرق– تفاوت. دير. جدائي. ويڇو– وڇوٽي. خال– دري– گُرڪي– وڇوٽي– مفاصلو– وٿ– جاءِ. سوراخ– تنگ. دير– مدد. مهلت. تفاوت.

– **وِٿيرڪو ج وِٿيرڪا:** ذ . وٿيءَ وارو– وڇوٽيءَ وارو– مفاصلي وارو– ٿوري مفاصلي تي. جدا– الڳ– علحده.

– **وِٿي ڏيڻ:** وڇوٽي ڏيڻ– مفاصلو ڇڏڻ– مهلت ڏيڻ– ميعاد وڌائڻ. اڳ وات ڇڏڻ. ساهي ڏيڻ.

– **وِٿيرو:** ذ . وٿيءَ وارو– تفاوت رکندڙ.

– **وِٿي وجهڻ:** جُدائي ڪرڻ– گهٽي عرصي تائين نہ ملڻ– عليحدہ ڪرڻ– الڳ ڪرڻ– سنڌو ڪرڻ.

– **وِٿيُون ڪرڻ:** تاني(تاڃي) جا مُنيءَ تائين ڊگهي ٿيل هوندي آهي، تنهن جا ۴ يا ٦ حصا ڪرڻ.

• **وَٽ ج وَٽُون:** ث . آلاڻ– پوسل– وَٽَ–آبڪاٿي– رُطوبت – گهمر– ريج. (سن. وَٽ= ورهائڻ) پهريون آيل ميوو ۽ ٻيون ڪاڏي جون شيون ورهايل(نئين مند ۾). نئون ميوو– نئين شيءِ. سوکڙي– سوغات– پاڪر. سني شيءِ. نذرانو– نياز. حصو– ورڇ– ڦاند. پاسو– ڪنارو. ڪن فقيرن جي ڪرامتي طاقت– چمتڪار. عيوض– بدلي. برق. قسمت– ڀهرو.(وفا). (سن. وَنٽَ = ڀاڱو حصو) قسمر– جدا جدا سواد. پورو وقت– ٺيڪ تاثير– نئون سواد.(سن. وَرت= وڻڻ) وَڪڙُ– ورُ. موڙ. ڀيچ سان سُور. پيشاب ڪرڻ بعد پترسان آلت سُڪائڻ جي حالت.

– **وَٽِ ڪرڻ:** ڇڪڻ– ڪائڻ– ڪنهن بہ شيءِ مان ڪجهہ ڪائڻ. موسمر جون نيون شيون ڪائڻ. موسمي ميوو پهريون دفعو ڪائڻ. خوب ڪائڻ. موج ڪرڻ.

– **وَٽ وَنڻ:** دل خوش ڪرڻ– هر طرح جا مزا ماڻڻ.

– **وَٽَ وَراڻُ ڪرڻ:** تائيد ڪرڻ– سمرٿن ڪرڻ– پٺيرائي ڪرڻ. ٽيڪو ڏيڻ.

– **وَٽائِتو ج وَٽائِتا:** ذ . آلو– هريو– تريو– پاٽيانو– پاٽيارو– پُسيل– پِڳل– گهميل– آڊوڪو.

– **وَٽائِتي ج وَٽائِتيُون:** ث . اڌ سُڪل ڪاٺي.

– **وَٽ ٿيڻ:** وندجڻ– ورهائجڻ– ورچڻ– ڀاڱو پتي ٿيڻ.

– **وَٽَ اُڃڻ:** وٽ ۾ اچڻ– ٻج چڻڻ– لائق ٿيڻ. (زمين ڪي ريج ڪرڻ ڪانپوءِ اُن جي گَپَ سڪي وڃي ۽ ٿوري آلاڻ باقي هجيس تہ پوءِ اُن ۾ ٻج چڻجي ۽ هَرُ ڏجي).

– **وَٽَ ڇَٽَ:** ڊنڊن جي هيٺن ۾ سيلاب اچڻ وقت سارين جي ٻج جي ڇٽَ– ڪُڙٻي.

– **وَٽَ ڏيڻ:** تاڌل ڏيڻ– سُڪو ورهائڻ.

– **وَٽر:** اُها زمين جنهن ۾ ريج سنو هجي ۽ هَرُ. چڱو هليل هجي– وٽ.

– **وَٽَ ڪرائڻ:** نئون مُند جو ميوو ڪارائڻ. ڪپڙن ڪي منڻ بعد سُڪائي آڊوڪو ڪرڻ.

– **وَٽَ ڪرڻ:** سوڻ ڪرڻ– سُڳڻ ڪرڻ– مُند جو پهريون ميوو وغيره ڪائڻ– چکڻ. نذراني طور ڪائڻ– حصو ڪرڻ. زمين جي پيدا ٿيل تازي ڪائڻ جهڙي شيءِ، مُند ۾ پهريون ڀيرو ڪائڻ.

– **وَٽَ وراهڻ:** پڪل ميوو وڪڻڻ ڪان اڳ خيرات ڪرڻ.

– **وَٽَ ورچڻ:** برڪت جهڙي ورچ ورچڻ– وند وندڻ– ورهاڱو ڪرڻ.

– **وَٽَ وِٽُس:** سوکڙي پاکڙي–نذرانو– سوغات–پاکر. نئين شيءِ.

– **وَٽَ هَٽَڻ:** آلاڻ هٽڻ. "اڃا ڪانيءَ ۾ وٽ آهي."

• **وَٽ ج وَٽُون:** ث . ڏڪي يا ٻتيءَ جي وَٽ. ڪپڙي تي لڳل پرت واري پَٽي يا ڪناري– ڪَنڌي. ڪور– ڪنٺو– ڪنارو. ڏس– طرف. پَر– پاسي– وَٽ– پرسان– لڳ– گڏ– ويجهو– لاڳو– لڳو لڳ– نزديڪ– تو وٽ.

– **وَٽان:** (حرف جر) ڪان– مان– منجهان– پرسان.

– **وَٽ ٻڌڻ:** لغڙ جا پاسا ڌاڳي سان مضبوط ڪرڻ.

– **وَٽ پاءِ ڪرڻ:** پاسخاطري ڪرڻ. بي انصافي ڪرڻ.

– **وَٽ پڄڻ:** ڳاهہ ٿيل اَنَ کي گڏ ڪرڻ.

– **وَٽ ڏيڻ:** جُتيءَ جي تري جي مٿان چوڌاري چمڙي جي وَٽ ڏيڻ يا چيپ ڏيڻ.

– **وَٽ سرُ:** صفت . سرُ جي عيوض. سرُ جي بدران.

– **وَٽ سورڻ:** ڏيئي جي وٽ مٿي ڪرڻ. هر هر چوڻ– يادگيري ڏيارڻ– ياد ڏيارڻ.

– **وَٽر:** پاسي ۾– پر ۾. مون وٽ.

– **وَٽ وَنڻ:** (ڪنهن ماڻهوءَ ڪي) ويجهو وڃڻ – ٻاڏائڻ– ستائڻ– ليلائڻ– عاجزي ڪرڻ. همدرد بنجڻ– همراهہ بنجڻ– ٽيڪو ڏيڻ. شرڻ پوڻ.

– **وَٽ وَراڻُ (ڪ):** پٺ ڀرائي– مددگاري– حمايت ڪرڻ.

– **وَٽ وراڻُ ڪرڻ:** سَر وٽائڻ– تائيد ڪرڻ– پٺيرائي ڪرڻ– همت افزائي ڪرڻ . مدد ڪرڻ– ٽيڪو ڏيڻ.

– **وَٽ وراڻڻ:** پاسو ڪٽڻ– طرف وٺڻ– اُٿلائڻ– ختم ڪرڻ– بس ڪرڻ.

• **وَٽُ ج وَٽَ:** ذ . توري جو ماپو– تورو. پاڪيزگيءَ لاءِ پيشاب ڪرڻ

Gul Hayat Institute

بعد مرد جي اَگهڙ کي پِتر وغيره سان سُڪائڻ واري حالت. ڌوئڻ واري حالت— وَٽ چيٺڻ. وَر— وڪڙ— مروڙ— مروٽ— وراڪو— آڪيڙو. پيٽ جي سور جو وٽ— آنٽي— پيچ. وزن— چِپ— تور. ڳاٽي جو وٽ، ور— رسي— يا نوڙيءَ جو وٽ— وروٽ ڪرڻ.

— **وٽ تي رَسو پَچڻ:** هڪ طرفي ڳالهه ڏيڪارڻ— ڪنهن جي مرضيءَ موجب، مرعوب ٿي پاسداري ڪرڻ.

— **وٽ تي وَڃائِي ڏيڻ:** جواب ڏيڻ . يڪدم نه ڏيڻ— ڏيڻ کان انڪار ڪرڻ.

— **وٽ تي هَلَڻُ:** مرضيءَ موجب هلت هلڻ.

— **وٽ چاڙهَڻُ:** ڳاهه وقت ٻاهر ٿيل سنگ ڏاندن جي پيرن هيٺان ڏيڻ.

— **وٽ چِيلَڻُ:** پيشاب ڪرڻ کان پوءِ مرداني عضوي کي پِتر سان سڪائڻ.

— **وٽ ڏيَڻُ:** ڳالهه کي ڦيري ڦاسائڻ جي ڪرڻ— ڳالهه کي ڦيرائڻ— اصليت کي ڦيرائڻ يا لڪائي ڪوڙ ڳالهائڻ. پوڳڙي جو ڇٽن کي اُٽلائڻ پُٽلائڻ.

— **وٽ رَکَڻُ:** ڳجهه رکڻ— لڪ رکڻ— مخفي رکڻ. وير رکڻ. تيسو رکڻ— بغض رکڻ— ڪينو رکڻ— ڪُپت رکڻ.

— **وٽ سارَڻُ: وٽ ڪرڻ**— وٽ پچائڻ. مسلمانن جو پيشاب ڪرڻ کان پوءِ باقي رهيل ڦڙن کي پتر سان آلت جي منهن تان سڪائڻ.

— **وٽ ڪَرَڻُ:** پتر سان پيشاب ڪيل عضوي تان ڦڙا سڪائڻ.

— **وٽ ڪَتِيو ڪائِڻُ:** تور يا ماپ جي ٺوڳي ڪرڻ. ڪوڙا تورا رکڻ. "اَگهه ڪتيو ڪائجي، وَٽ ڪتيو نه ڪائجي."

— **وٽ نه وِجهَڻُ:** سٺو هلڻ— چڱو هلڻ— بهتر روش وٺڻ. ٻئي سان ڪپت نه ڪرڻ— بغض نه رکڻ.

— **وٽ وٽاءُ:** ذ . نفعو— فائدو.

— **وٽ وجهَڻُ:** حساب ڪرڻ— مهرباني نه ڪرڻ. رنڊڪ وجهڻ— روڪ وجهڻ— اَٽڪ وجهڻ— ڏنڊو وجهڻ.

• **وِٽارَڻُ:** مصدر. (سن. وشٽا. پرا. وٽان). ڪنهن جانور جو ڪاڌي ۾ وات وجهي ناپاڪ ڪرَڻ. ڦٽائڻ— وات وجهي خراب ڪرڻ— ڪاڌي جي شيءِ ۾ ڪنهن جانور جو منهن پوڻ— طعام جوٺو ڪرڻ— پليت، پرشٽ، ميرو ڪرڻ— اوپارڻ (وٽاريو— وٽاريندو— وٽاريل).

— **وٽار ج وٽارُون:** ث . اوبر ڪرڻ— جوٺو ڪرڻ— پليت ڪرڻ— خَراب ڪَرڻ— ميرو ڪرڻ. ڦٽائڻ.

— **وٽاريَلُ ج وٽاريَلَ:** ذ . اوپاريل— اوپارو— لٻيل— ڪائي بڇايل— هٿ وَجهَي خرابَ ڪَيل— ڦٽايل— وڇايل— اوبر ڪيل — جوٺو ڪيل.

— **وِٽاري وِجهَڻُ:** خراب ڪري وجهڻ— لٻي وجهڻ— اوبر ڪري وجهڻ— ڦٽائي وجهڻ— هٿ وجهي خراب ڪريَ ڇڏڻ— لٻڻ.

• **وِٽارَ ج وِٽارُون:** ث . جوٺ— اوبر— پليت— خراب— پرشٽ— ميرو ڪيلَ.

• **وٽاڻُ ج وٽاڻ (ڪ):** ث . جوٺ— اوبر— پليت— خراب.

• **وٽاڻُ ج وٽاڻَ (ڪ):** ث . سنباڻ— ڪٽاڻ. ٻاجيءَ جو هڪ قسم. ٻنيءَ جي ڪيڙن پچڻ لاءِ ڪاٽ جو متر ڪو— وٽَهڙُ.

• **وٽاءُ ج وٽاءُ:** ذ . (سن. وٽ= حصو وٺڻ). نفعو— فائدو— لاپ— سوباسو— پراپت— ڪٽيو— اُپت.

— **وٽاءُ ڪَرڻُ:** نفعو ڪرڻ— لاپ ڏيارڻ— سوباسو ڏيارڻ— فائدو ڏيارڻ— ڪٽيو ڏيارڻ— اُپت ڏيارڻ.

— **وٽاءُ وارو:** ذ . فائدي وارو— فائديمند— سودمند— پراپت وارو— اُپت وارو— ڪٽئي وارو— لاپ وارو— سوباسي وارو.

• **وٽائِڻُ:** مصدر. (سن. وَرتُ= وٺڻ) وٺڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ— (ڏاڳو دعا جو) پڙهائڻ— وٽ ڏيارڻ— موڙائڻ— (نوڙي پچائڻ. لنگهائڻ— گذارڻ— حاصل ڪرائڻ— بدلائڻ. ڦيرائڻ. هلائڻ— وڃڻ. وٺڻ— پرسان لنگهڻ— وڪوڙڻ— مروٽڻ. ڦري اچڻ. مٽائڻ— نم ڏيڻ وقت جيڪي ڪپڙا استري نه ٿيٺا هوندا تن کي تهه ٻڌڻ (وٽائيو— وٽائيندو— وٽائيل).

• **وِٽَپُ ج وِٽَپَ:** ذ . فائدي ۾ ڳالهاءِ— پاسخاطري— رياءُ— پاس پک پات— طرفداري— حمايت— مدد— واهر.

— **وَٽِپا ج وَٽِپا:** ذ . پاسو— طرف— پر— رياءُ— پاسخاطر. مدد— حمايت— واهر.

— **وَٽِپُ ڪَرَڻُ:** پاسو وٺڻ— طرف ڪٽڻ— طرفداري ڪرڻ— حمايت ڪرڻ— مدد ڪرڻ— واهر ڪرڻ.

— **وَٽِپِي ج وَٽِپِي:** ذ . صفت. پک پاتي— ٻه اکيو— ريائي— پاس ڪندڙ. قدري— ڪجهه قدر— ٿورو— اڻ پورو.

• **وَٽِجَڻُ:** مصدر. وَٽ —اچڻ. وڪوڙجڻ— ورائڻ— وڪوڙڻ— موڙڻ— مروٽڻ— پچڻ— وراڪو ڏيڻ— پيچ ڏيڻ— وَرُ ڏيڻ— آڪيڙو ڏيڻ— مُڙڻ. (نوڙي) پچڻ. حاصل ٿيڻ.

• **وِٽِرَڻُ:** مصدر. ڪير جو خراب ٿيڻ— ڦِٽَڻ.

— **وِٽِرِجَڻُ:** مصدر. (ڪاڌو) اوبارو ٿيڻ— آئٽو ٿيڻ— ڇُتو ٿيڻ— آٺو ٿيڻ— پليت ٿيڻ— آلودو ٿيڻ. آلو ٿيڻ— نمناڪ ٿيڻ— بدبُوءِ ڪرڻ— خراب ٿيڻ— ميلو ٿيڻ. (هندوءَ جو) ذات نيات وڃائڻ.

— **وِٽِرو ج وِٽِرا:** ذ . وٽارو— جوٺو— اوبارو (ڪ) اُهي ٿانو يا برتن جي ڪائڻ کان پوءِ بنان ڌوئڻ يا آڇلائڻ جي رکي ڇڏجن.

• **وِٽَڙَڻُ:** مصدر. چرڙ ورڙ ٿيڻ– (کير) کٽو ٿيڻ. ڦاٽڻ– خراب ٿيڻ– ڦسڻ – اُڌڙڻ– ڇنڪڻ . پگھرڻ– ڳرڻ. جوش کائڻ– خراب ٿيڻ. سُڄو ٿيڻ– گهر ڪرڻ. (وٽڙيو– وٽڙندو– وٽڙيل).

– **وِٽڙجَڻُ:** مصدر. کير جو خراب ٿيڻ– ڦٽڻ– ڦاٽي پوڻ.

• **وِٽَڪَ ج وِٽڪُون:** ث. هُنديءَ جو هڪ قسم. اُهو ڪاغذ جنهن ۾ پلاوٽي ڪي لکي موڪلجي ته منجيل مال مان ڇا آمدني ٿي آهي.

• **وِٽنگڙِي(ڪ):** اسم خاص. پرت جو هڪ قسم.

• **وَٽَڻُ:** مصدر. (سن. وَرت= وٽڻ) وڪڙ ڏيڻ– پيچ ڏيڻ. ڪمائڻ– فائدو حاصل ڪرڻ– لاپ– اُپراسو. اُپائڻ– ڪٽڻ– پرائڻ– وٽ ڏيڻ (نوڙي) پيچڻ– موڙڻ– ڇٽڻ– ڳنڍڻ. ڳنڍڻ. نپوڙڻ. حاصل ڪرڻ. مهتو ڏيڻ – مروڙڻ. منارڻ– ويڙهڻ– پُسائڻ– آلو ڪرڻ– هريو ڪرڻ. ونڊڻ –ورهائڻ– حصا ڪرڻ. ڏيڻ(وٽيو– وٽيندو– وٽيل).

– **وَٽِيُو ج وَٽِيَا:** ذ. هڪ ڳهڙيل ڪاٺي جنهن سان ڏاڳو وٽجي. نندي ٻار ڪي ڏاڻن جو اچڻ. ميسر– حاصل ڪرڻ جهڙو– ملڻ وارو– دستياب– فائدي وارو– لاپ وارو. ڏاڳي وٽڻ جو اوزار– ٽڪلي. نفعو. اُپت– ڪٽيو– پراپت– لاپ– اُپراسو– ڪٽڻ– ڪمائڻ– پرائڻ(صفت) وٽڻ جهڙو. گيت جو هڪ قسم (جو گهٽو ڪري هوليءَ ۾ ڳائيندا آهن).

– **وَٽِڻِي:** ث. وٽڻ جو ڪم.

• **وَٽو ج وَٽا:** ذ. (سن. وَٽ= ورهائڻ) ڪنجهيءَ ڪٽ مان نهيل ٿانو جو هڪ قسم– ڪٽورو– پيالو. وٽيل ڏاڳي جو ٽڪر جو ڪَن يا نڪ ۾ توبڻ وقت وجهجي.(پرا. واٽ: سن. وارت) هنديءَ جي لاٽ– وياج. متاسنا ڪرڻ وقت ڏنل عيوض. (واپاري واڌاري جو لفظ) تفاوت– فرق– اٽڪل– لاٽ. (هُنديءَ تان) وياج جو قسم. حساب جو ڦير. ڦيش مان ناهيل چلو(جو اُٺ جي نڪ جي چونٽيءَ ۾ سوگهو ڪري پوءِ ان ۾ مهار ٻڌجي). داغ– الزام– ٽڪو. وزن ڪرڻ جو ماڻ– وَٽُ– تورو.

– **وَٽِي ڪاٽي:** ظرف. نقصان ۾– بنا مطلب جي– نڪمو– ناڪام– نڪارو– نڪارُ– ڪين ٿيو– ٽُوٽُو– بيڪارو– اجايو– فضول– اکيارٿو– ورٿو– وٽو– رائيگان.

– **وَٽِي وارو ماڻهو:** ذ. جيڪو واپاري بازار جي نرخ کان مٿي ڪَسُ ڪائي، اڌار پِسا وٽي يا هُنديءَ ۾ مال جي فروخت ڪري.

• **وَٽوڙَڻُ:** مصدر. ڪٺي ڪرڻ– گڏ ڪرڻ– ميڙڻ– گڏي رکڻ– ميڙي چوندي رکڻ– سَٽَ ڪرڻ . ڪاٺ ڪي واهلي سان صاف ڪرڻ– گهڙڻ– ڪاٺ ڪي لَسو ڪرڻ.

– **وَٽورَ ج وَٽورُون:** ث. ميڙ– ڪَٺ– ڦوڙي– اوگڙا– اوڳاڙي– چَندو.

– **وٽوري وجهڻُ:** غڙپ ڪرڻ– هڙپ ڪرڻ– ڳيهڻ– هضم ڪرڻ– (پيٽ ۾) لنگهائي وجهڻ.

• **وٽوڙُ ج وٽوڙ:** ذ. پٽرن پيچڻ لاءِ ڪاٺ جي ڏگهي ڳن سان ڪاٺ جو مترڪو– پٽرن پيچڻ لاءِ ڪاٺ جو اوزار– وٽوهڙ.

• **وَٽُون:** ڪان– وٽان– تان– پاسي مان– پرسان– تو وٽان– ان ڪان– هن ڪان. نزديڪ– ويجهو.

• **وَٽُوهڙُ ج وَٽُوهڙَ:** ذ . ڪڙن يا پٽرن پورڻ لاءِ ڪاٺ جو اوزار– وٽار– وڏاڻ– هٿوڙو– ڪاٺ جو مترڪو.

• **وَٽُوٽو ج وَٽُوٽا(ٽ):** ذ رگيل ريشمي ڪپڙي جو پٽون. جنهن ۾ سوپاريون ڦوٽا وغيره وجهي سالي پيٽوئي ڪي ڏئي.

• **وَٽهَڙُ ج وَٽهَڙَ:** ذ . ڪاٺ جو نهيل وڏو ڳرو مترڪو– وڏاڻ– ڳهڻُ– وٽوهڙ. مال تورڻ لاءِ، تورن بدران وڏل بار. آهنُ.

• **وَٽِي ج وَٽِيُون:** ث. ٽامي يا ڪنجهي مان نهيل ننڍي ٿانو جو هڪ قسم– پيالي– تاسري– ڪٽوري– ننڍو وٽو(سن. ورتي). اندي– ڪني– ڪنار– وَٽ– ننڍڙو وٽُ– وزن ڪرڻ جو ننڍڙو تورو.

– **وَٽِي وجهڻُ:** ڪوڙو وٽ وجهي نڳي ڪرڻ. برخلاف ٿيڻ– خلاف وڃڻ. ويري ٿيڻ– دشمن ٿيڻ– دشمني ڪرڻ. ڪوٽو وٽ ڪم آڻڻ– ڪوڙي تور ڪرڻ. ڇيهو پهچائڻ– نقصان ڪرڻ– ضرر رسائڻ. رنڊڪ وجهڻ– اٽڪ وجهڻ– ڦڏو وجهڻ. (ڪ).

• **وَٽِيو :** ذ. (سن. وَٽ= حصو وٽڻ)فائدو– نفعو.

• **وٽيجي:** اسم خاص. ضلعي ٺٽي ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **وَٽُ ج وَٽُون:** ث. جهلڻ يا ڳنهڻ واري حالت– (سن. اٽ= ڏک هٽڻ) مصيبت– تڪليف– ضرب– ڏک– پٽ– بددعا– آپدا– مار– آفت. گرفتاري– ضبطي– جهڙپ– قهر– ظلم– ڪوپ. پڪڙپڇاڙ– جهَل.

– **وَٽُ بيگرُ:** وٽ پُڇان– وٽ پڇ– ٻر ٻلڻ– هٽبر هٽبر– اُبهرائي– تڪڙ– تعجيل– اجائي هَنگ ترڪان. اجائي تڪڙ آترويلا.

– **وِٽُتو ج وِٽتا:** ذ . ورتو– خريد ڪيو– ڳِڌو. پڪڙيو. جهليو– ڦاٿو– قابو ٿيو.

– **وِٽتي ج وِٽتيُون:** ث . ورتي– خريد ڪئي– ڳِڌي. جهلي– پڪڙي– قابو ڪئي.

– **وَٽُ پاجا ڪرڻُ:** سختي ڪرڻ– ڏاڍ ڪرڻ– زور ڪرڻ– زبردستي ڪرڻ– تڪليف ڏيڻ– اهنج ڏيڻ– دب دباءَ رکڻ.

– **وَٽُپَڄُ ج وَٽُپَڄَ:** ث . اجائي تڪڙ– ٻرٻلڻ– هنگ ترڪان– سيگهه– جلدائي– تڙتڪڙ.

Gul Hayat Institute

— وٺ پُنجان: ظرف. تمام جلد— تڪڙو— پڄ پڄان.
— وٺُ پُنجان ڪَرڻُ: تڙ تڪڙ ڪرڻ— جلدي ڪرڻ— هَڻُ وٺ ڪرڻ—سيگهه ڪرڻ— پَڄُ پڄان ڪرڻ.
— وٺُ پَوِسُ: مصيبت پوس— آفت ڪا اچيس— بددعا ڪا لڳيس— ظلم ۾ پوس— چٽي پوس— نقصان پوس— چيهو رسيس.
— وٺ جو نہ هُئڻُ: هَٿَ ۾ پيرڻ— تڪبر ۾ پوڻ— آڪڙ ۾ پوڻ— وڏائي ۾ پوڻ— ڦونڊ ۾ اچڻ— مگر ۾ پوڻ.
— وٺُ ڪَرڻُ: پڪڙڻ— جهلڻ— دبائڻ— هيسائڻ— تنگ ڪرڻ— جُلهه ڪرڻ— حملو ڪرڻ— اُچل ڪرڻ.
— وٺ وٺان: تڪڙ ۾ — تمام جلد.
— وٺُ وٺ ڪَرڻُ: يڪدم ڪم ۾ جُنبي وڃڻ— همت ڪرڻ— مدد ڪرڻ— پڄ پڄان ڪرڻ— جهٽ پٽ ڪرڻ— اٿورج تي لڳڻ— پوئتي نہ موٽڻ.
— وٺُ وٺ لَڳڻُ: تڪڙ ڪرڻ— سيگهه ڪرڻ— جلد ڪرڻ— جَهٽ پٽ ڪرڻ— پڄ پڄان ڪرڻ— هڻ وٺ ڪرڻ.
• وٺُ ج وٺُون، وٺيُون: ث . (سن. وشتا) پکيءَ جو گُونهُن. پکين جيَ ڪرفتي— پکيءَ جو گندَ— پکيءَ جو ٺورو— پکيءَ جو پائخانو— پکيءَ جو چيٺو.
— وٺ ڪَيڻُ: سزا ڏيڻ— تڪليف ڏيڻ— سيڪت ڏيڻ— اهنج ڏيڻ— ايذاءِ ڏيڻ— لوڙائڻ. هلاڪ ڪرڻ— محنت وٺڻ— سخت پورهيو ڪرائڻ— سڄو ڏينهن ڪم ۾ پيڙهڻ.
• وٺائڻُ: مصدر. (سن. وته لاپ> ود= حاصل ڪرڻ) وٺارائڻ— جهلائڻ— پڪڙائڻ— قابو ڪرائڻ— نظربند ڪرائڻ— ضابطي ۾ آڻائڻ. زور وٺائڻ— طاقت وٺائڻ. (وٺايو— وٺائيندو— وٺائيل).
• وٺائت ج وٺائتَ: ذ. واپاري— دلال.
• وٺَيا: ذ. همراهه مددگاري— هٿ هٿي.
• وٺجڻُ: مصدر. پڪڙجڻ— جهلجڻ— گرهجڻ.
• وٺَڙ(ث): اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.
• وٺڻُ: مصدر. (سن. وته= لاپ> وِد= حاصل ڪرڻ) جهلڻ— پڪڙڻ— ڦاسائڻ— هٿَ ڪرڻ— نيڻ. ڳنهڻ— خريدڻ. حاصل ڪرڻ. (دعوت) مڃڻ— قبول ڪرڻ (عرض)— ٻڌڻ. (داخل ڪرڻ) لکپڙهه. (مزو) ماڻڻ— حاصل ڪرڻ— پائڻ— وٺڻ— لهڻ. ڪٽڻ— جيتڻ— فتح ٿيڻ. جهلڻ. پڪڙڻ. جهٽڻ.
— وٺُو ج وٺَا: ذ. ڪا بہ وٺڻ جهڙي شيءِ ضروري— لاچاري شيءِ. قرض— اوڌر— طلب— لهڻو— لازم— واجب— حقي واجبي— دستوري— لاڳو— محصول.
— وٺِي: اوڌر— قرض— طلب— لهڻو— لازم— واجب.
— وٺِي ڪَرڻُ: تنگ ڪرڻ— عاجز ڪرڻ— پريشان ڪرڻ— تڪليف ڏيڻ— ايذاءِ ڏيڻ— اهنج ڏيڻ— ڏک ڏيڻ— ڏنجهه ڏيڻ.
• وثڻُ(ڪ): مصدر. وِث هٽڻ— وث لاهڻ. ڦسڻ— وڃهڻ (ڪڪڙ جو ماديءَ کي). پکين جو ميلاپ ڪرڻ (لڳ ڪرڻ). (وثيو— وثيندو— وثيل).
• وَثو ج وثا: ذ. وَسيو— اُٺو (مينهن پيو).
— وثيُون: اُٺيون— وَسيون.
• وثيُون: اسم خاص. تعلقي گهوڙا باريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• وثُوق: ذ. (ع). مضبوطي— اُستواري. اعتبار— اعتماد— ڀروسو— يقين— ويساهه. طاقت— زور— ٻَل.
• وَپُ ج وَپَ(ڪ): ذ. وجهه— موقعو— وقت— داءُ.
— وپاتو ج وپاتا(ڪ): ذ. وجهائتو— پورو— سڌو— ٺيڪ— برابر— صحيح— دُرست— ٺڙ.
— وپائتو ج وپائتا: ذ. وجهائتو— سجهائتو— پورو— ٺيڪ— ٺڙ— برابر— صحيح— درست— سڌو— سنئون.
• وپارُ ج وپار: ذ. (سن. وياپار). واپار— ڌنڌو— ڪم— وڻج— سودو— ڪرت— پيشو— تجارت.
— وپاري ج وپاري: ث. واپاري— ڌنڌائي— سودي وارو— ڪرت وارو— پيشي وارو— ڪم وارو.
• وِپَت ج وِپَتُون: ث. (سن. وِپَت). آپدا— مصيبت— آفت— غضب— ڪمبختي— نياڳ— شامت— ماجرا— ڏک— ڪم نصيبي— آوسَر. سخت تڪليف.
— وِپتا ج وِپتائُون: ث. آپدا— تڪليف— مصيبت— غضب— نياڳ— شامت— ڏک— ڪم نصيبي— اوسَر. دنيا جون خواهشون— مرضيون— اِڇائون— هَوسون— حرص حَوسون.
— وِپتِي ج وِپتِيُون: ث. آفت— مصيبت— آپدا— تڪليف— ڏک— اهنج— ايذاءِ.
• وِپرُ ج وِپرَ(لس): ذ. (سن. وِپرَ= سارا هه ڪندڙ) سارا هه ڪندڙ— ثنا خوان— ڳڻ ڳائيندڙ— پَٽ— ڀان— ڀانڊ— ڀارٽ. شاعر— ڪَٽڪ— درويش— برهمڻ. مذهبي پيشوا— اڳوان. ڏاهو ماڻهو— سالڪ. برهمڻ جو پاڪ پير— برهمڻ جو خون.
• وجاهَتَ: ث. (ع. وجه). عزت— مان— شان— مرتبو. خوبصورتي— سهڻائي— حُسين— روشنائي— چهرو روشن هجڻ.

Gul Hayat Institute

• **وجَبُ:** ذ . (ع). آڱوٺي جي چوٽيءَ کان وٺي هٿ جي چيچ جي چوٽيءَ تائين پکڙيل هٿ جي ماپ– گِرانٺ– چاڙکي– ٻالو– ٻاچو– ګٽاٽ– گوکون.

• **وَجدُ ج وَجدَ:** ذ . (ع. وجد= سرچايو). غمگين ٿيڻ. عاشق ٿيڻ– ذوق شوق واري حالت(اڪثر صوفين جي ڪلام ٻڌڻ ۾ ٿئي) حال. جذبو– حالت– بيخودي– سرمستي– جوش. ويراڳ– ترنگ– لَهر. موج. مذهبي جذبو– مذهبي جوش.

– **وَجدَ ۾ اچڻُ:** حال ۾ اچڻ– بيخودي ۾ اچڻ– مستيءَ ۾ اچڻ– جوش ۾ اچڻ– جذبي ۾ اچڻ.

• **وِجدانُ:** وَجد. ڪنهن وڃايل شيءِ جو لڀڻ– ڄاڻڻ– ڄاڻ پوڻ– دريافت ڪرڻ. اندر جو ڄاڻ– نفسياتي پرک.

• **وَجرُ ج وَجرَ(ٿ):** ذ. ناس– تماڪ– نشيدار شيءِ.

• **وجِل:** ذ . صفت. (ع). ڊڄندڙ– ڊيڄائو– هراسيل.

• **وِجَلُ ج وِجلُون (لس):** ٿ. ونجهلَ– سِڪ– حُب– يادگيري– تات– اُڻ تُڻ– ڳِڻتي– فڪر– اُداس. تانگهه– تاڻ– تنوار.

• **وُجُوب:** واجب الوجوب– الله پاڪ. لازميت.

• **وُجودُ ج وُجودَ:** ذ . (ع). بدن – تن– بُت– جُثو– سرير– پِڃر– جِثو– شخص– پُرش– آدمي. راڄ– جماعت. هستي– زندگي– موجودگي. زور– طاقت– سگهه– وس– دسترسي. وت– توفيق– وسعت– قوت. هستي. ظاهري جسم.

– **وُجودُ جو وَرقُ ڏُئڻُ:** پنهنجي هستيءَ جو خيال ميساري ڇڏڻ–دنيا جون خواهشون وساري ڇڏڻ– نفس ماري ڇڏڻ.

– **وُجودُ وٺڻُ:** ظاهر ٿيڻ– پڌرو ٿيڻ– نڪري نروار ٿيڻ– منظر عام تي اچڻ.

– **وُجودُ وڃائڻُ:** پنهنجي هستي وڃائڻ– نيستي ۾ اچڻ– من مارڻ– نفساني خواهشون فنا ڪرڻ.

• **وُجُوهات ج وُجُوهات:** ذ . (ع. وَجهُ جو جمع). سبب پيدائش. اُپت– پيدا ڪرڻ– اُپائڻ– سِرجڻ– ڏيڻ– حاضر ڪرڻ پيدائش– پرايت– واصلات ڪمائي– آمد.

• **وَجهُ ج وجهَ:** ذ . (ع). مقرر ٿيل روزي. پگهار. عيوضو– بدلو– (فلاڻي جي) نوڪريءَ(۾) پگهار– تنخواهه– مجرائي– مزوري– پورهيو– روز– پينشن– وظيفو. سبب– ڪارڻ. شڪل– مُنهن– آڪار– ڊَوَل– صورت– روپ. روش– مهاندو– چهرو– آرڪڻ– ريت– ڍار– هلت– پَر– دستور– زيب. وتيرو– طرح– پار– ڍب– طرز– پت– ڍنگ– راهه– نمونو– روش. رقم موڙي– پئسا– (جيڪي هڪ هنڌان ٻئي هنڌ موڪلي سگهجن).

– **وجهُ شه يا وجهُ تشبيهي:** ٻن لفظن جي پاڻ ۾ مشابهت يا هڪجهڙائي وقت، جا معنيٰ، مشابهت جو سبب ڏيکاري، جيئن تہ ”پهلوان مان پهلواني ۽ چمڪندڙ مان چمڪاٽ“.

• **وجهو(ٿ):** رقم– روڪڙ– پئسا– ڌن– مال– ملڪيت– موڙي– سمرٿي– پدارٿ.

– **وجهو هُئڻُ(ٿ):** پنهنجي موڙي وارو هئڻ– ڌن وارو هئڻ– مال وارو هئڻ–رقم وارو– هوند وارو– سمرٿيءَ وارو– پدارٿ وارو.

• **وجِيهُ ج وجِيها:** ذ . (ع). مرد روشناس. خوبصورت– سهڻو– حسين. صاحب جاهه– عزت وارو– مان وارو– شان وارو. دولتمند– ڌنوان– مال وارو– ملڪيت وارو– پئسن وارو. خوشنمائشي.

• **وَڄ ج وَڄ:** ذ . سوئرجا ڏند– مرونءَ جا ٻاهر نڪتل ڏند. شاديءَ ۾ ورهائڻ لاءِ سوپارين جون ٽڙون. ڏاڪ. سوپاريون ۽ ڦوٽن جي سوڪڙي. پڇٽيءَ جي تند ۽ ان جي پڪيءَ جهڙي پوئين حصي جي وڄ ۾ ٽيڪ جي لاءِ ڦاٿل چمر جو ٽڪر جو تند کي سري کان جدا ڪرڻ لاءِ ٻڌجي، جيئن تند جي آواز ۾ رنڊڪ نہ پوي.

– **وڄرُ ج وڄرَ:** ذ . وڏن ڏندن وارو(سوئر).

– **وَڄ ڪَرڻُ(ڪ):** ٻه ڪرڻ– چڙهه ڪرڻ– پيٽ پرڻ.

– **وَڄُ وڃائڻُ:** ڏند ڪرڪائڻ– ڌمڪيون ڏيڻ– حشمت ڏيکارڻ– ضابطي هيٺ آڻڻ– قبضي ۾ رکڻ. رسائڻ– نالو ڪڍائڻ– مشهوري ڪرائڻ–سوپ ڪرڻ– فتح ڪرڻ– ڪاميابي ڪرڻ.

• **وڄُ ج وڄُون:** ٿ . (اب. وڄ . سن. ودين>وديتَ. پرا. ٻجلئا) ڪنوڻ –َ تجلو– آسماني چمڪاٽ– ٻجليَ– وڄليَ– برق– بجر– دامني.

– **وڄڙي ج وڄڙيُون:** ٿ . وڄ جو اسم تصغير– ٿورڙي وڄ – ٿوري ڪنوڻ– ٿورو چمڪاٽ– ٿورو تجلو.

– **وڄ ڪُٽيِ:** ٿ . برق– بجلي. ڪهربائي.

– **وڄلي ج وڄلِيُون:** ٿ . بجلي– وڄُ– ڪِنوڻ– برق– تجلو.

– **وڄوان ج وڄوان:** ذ . برقي– بجليءَ جو.

– **وڄورو ج وڄورا(ڪ):** ذ . وڄڙي کان ٿوري وڌيڪ وڄ– ڪنوڻ– آسمان ۾ پَري کان ٿوري ٿوري وڄ جو نظر اچڻ.

• **وِجا ج وِجائُون:** ٿ . (سن. وديا= علم) وديا– علم سَمجهه– ڄاڻ – عقل– پروڙ– هوش– فهم– ذهن. هنر– ڪاريگري. دانائي– قابليت– علميت– ڄاڻپ. هنرمندي– حرفت. (ڪ) علاج– ٻَڪي.

Gul Hayat Institute

- **وڄاوانُ ج وڄاوانَ:** ذ. پڙهيل– ودوان– عالم– فاضل– عاقل.
- **وڄائڻُ:** مصدر. (سن. واديہ= واڄو) آواز ڪڍائڻ– ڏڪ هڻڻ يا هوا ڏيڻ سان ڪو راڳ جو اوزار هلائڻ. ڍُهل يا ٻئي ڪنهن ساز تي ڏڪ هڻي سُريلو آواز ڪرائڻ– ڳنتگو ۾ اثرائتو ڳالهائڻ.(وڄايو– وڄائيندو– وڄايل).
- **وڄارائڻُ:** مصدر. ٻئي ڪان ساز وڄارائڻ.
- **وڄائي:** ث. وڄائڻ جو عيوضو– مزوري– اُجورو.
- **وڄائي ڇڏڻَ:** پري وڄائڻ– زور سان آواز ڪرائڻ. خوب اثرائتي نموني ۾ ڳالهائڻ. سربراهي ڪرڻ– ناماچاريءَ جهڙو ڪم ڪرڻ– مشهوريءَ جهڙو ڪم ڪرڻ. ناموس جهڙو ڪم ڪرڻ. سيڪت ڏيڻ– ڏکيو ڪري ڇڏڻ. فائدي ۾ لڪڻ– خلاف وڃڻ– مخالف وڃڻ.
- **وڄائيندڙُ ج وڄائيندڙَ:** ذ. ساز وڄائڻ وارو– وڄتو.
- • **وڄت ج وڄتون:** ث. آواز(ساز جو). وڄائڻ جو نمونو– ڍنگ– طرز– طرح.
- **وڄتو ج وڄتا:** سازن وڄائڻ وارو.
- **وڄت ڪرڻ:** ڳالهائڻ تي ساز وڄائڻ.
- • **وڄر(ڪ):** (ظرف) فجر– سويل– سوير.
- • **وڄرڻ:** مصدر. پڄرڻ– ڏڳڻ– ٻرڻ. ڪامڻ– پوسرڻ– ساڙي ۾ سڙڻ– حسد ۾ هڄڻ. منجهڻ– اٽڪڻ. مُوڙهجڻ. خفي ٿيڻ. بيزار ٿيڻ. (وڄريو– وڄرندو– وڄريل).
- • **وڄڪُ:** اسمَ خاص. مڇيءَ جو هڪ قسم.
- • **وڄلا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- • **وڄڻُ:** مصدر. (سن. واديہ= واڄو> وَدَ= ڳالهائڻ) آواز ڪرڻ. باجي جو آواز. لڳڻ– ٿيڻ. نڪاءُ ٿيڻ(گهڙيال جا). وقت ڏيکارڻ. شَبدُ– تنوار– پرلاءُ– اُچار. ٻولڻ. مشهور ٿيڻ.(وڳيو– وڄندو– وڄيل).
- **وڄڪو:** ذ. صفت. وڄندڙ– وڄڻ جهڙو، اُهو ماڻهو، جو گهڻو ءِ اثرائتو ڳالهائي. مشهور(ماڻهو).
- **وڄڻي:** وڄڻ جو آواز. وڄڻ جو ڪم. وڄڻ جي حالت.
- **وڄو:** ذ. (سن. واديہ= واڄو) وڳو– ٻَجو.
- **وڄوٽو:** اسم خاص. تعلقي منيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- • **وڄون ج وڄون:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم.
- • **وڄُون:** ث. 'وڄ' جو جمع. اسم خاص. پکيءَ جو هڪ قسم. وڏو چهرو ڪَنن وارو.
- • **وڄهُ ج وڄهَ:** ذ. موقعو– ٽِڻ– وقت– وارُ– سَجهه– ڇڳي گهڙي. اُپاءُ– ٻلو– تجويز– ڍنگ– اٽڪل– طرز– طرح– ٽَلَ– حليو– رٽ– ٻَل.
- **وڄهائتو ج وڄهائتا:** ذ. موقعي يا وڄهه وارو. سولو– سهنجائتو– سهنجو– وقتائتو– مهلائتو– وارائتو– وڙائتو. (ظرف). وڄهه يا موقعي تي.
- **وڄهه پيچ:** ذ. پوري سوري. وروڪڙُ– وٽ سٽ.
- **وڄهه پيچ سان:** (ظرف) حيلي حرفت سان– ٽل ٻل سان.
- • **وڄهوجاگير:** اسم خاص. تعلقي ميرپورساڪري ۾ ديهه جو نالو.
- • **وڃهڪڻ(ث):** ننڊ ۾ وٿلڻ.
- • **وڃهلڻُ:** مصدر. (ع. وَحل: سور– درد). وٿلڻ– ڏکي ٿيڻ– ڏک ۾ جهجڻ– ڳوڙها ڳاڙڻ– لڙڪ وهائڻ– هنجون هارڻ– رئڻ– ننڻ. ڪرڪڻ– ڪنجهڻ– سُس پُس ڪرڻ. ڏک ڪرڻ. ڳڻتيءَ ۾ پوڻ. رئڻ. پريشان ٿيڻ. ارمان ڪرڻ. (وڃهليو– وڃهليندو– وڃهليل).
- **وَڃهل ج وڃهلون:** ث. (ع. وَحل) جهجڻ– ڏک ۾ ڳرڻ واري حالت– رئڻ. ڏک– وماس– ڳڻتي– فڪر– روج راڙو– ڳارو. سڪ– حب– يادگيريَ– پياس ونڊ– وٿل– ٻَڪ ٻَڪ.
- • **وڃهڻ:** مصدر. 'ڪيڻ' جو ضد. اَندر ڪرڻ. ۾ رکڻ– اندر ڦٽو ڪرڻ. داخل ڪرڻ– اوتڻ– پائڻ– ننائي وڃهڻ– هارڻ. داخل ڪرڻ. ڪيرڻ. ڪوئيءَ ۾ بند رکڻ يا پُورڻ. سُئي ۾ سڳو. قلمبند ڪرڻ– درج ڪرڻ. ٽيڪڻ– تلوار مياڻ ۾ رکڻ. (وڌو– وڃهندو– وڌل).
- **وڃهڻي ج وڃهڻيون:** ث. وڃهڻ جو نمونو– وڃهڻ جي حالت– پلٽ– اوت.
- • **وڃائڻُ:** مصدر. گم ڪرڻ. خراب ڪرڻ. هارائڻ– (پئسو) ضايع ڪرڻ– ڳنوائڻ– ڪوهڻ– اُڏائڻ– برباد ڪرڻ– تباهه ڪرڻ– نابود ڪرڻ. بگاڙڻ– مُنجهڻ– ڦتائڻ– خراب ڪرڻ– داٿيون پاڙٿيون ڪرڻ– داهڻ– پاڙ پٽڻ– ناس ڪرڻ– چٽ ڪرڻ– دفع ڪرڻ. رنجائڻ– ايذائڻ– جهورائڻ. (وڃايو– وڃائيندو– وڃايل).
- **وڃائُو ج وڃائُو:** ذ. صفت. گم ڪندڙ– وڃائيندڙ– پاڙ پٽيندڙ– ڪوهيندڙ– برباد ڪندڙ– چٽ ڪندڙ– ناس ڪندڙ– تباهه ڪندڙ. وڃائُو– چٽو– پاٽو– اُڏاءُ– هٽ ڦاڙ– لڪ لٽائو– بالفضول– زيانڪار– نقصانڪار.
- **وڃائي ڇڏڻ:** گم ڪرڻ– خراب ڪرڻ– وڃائي وڃهڻ.
- **وڃائي وڃهڻُ:** ناس ڪرڻ– چٽ ڪرڻ– تباهه ڪرڻ– نابود ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

• **وَڃَڻُ:** مصدر. هلڻ— اُسهَڻُ— روانو ٿيڻ— پڌارجڻ— لڏڻ— تورڻ. لنگهڻ. گذرڻ. (ويو— ويندو— ويل).
— **وَڃَڻُ کي وَڃَڻُ:** مري وڃڻ— گُذر ٿي وڃڻ— اصل کي وڃڻ— پَتيءَ نہ اچڻ— مور نہ موٽڻ— وري نہ اچڻ.
— **وَڃِڻي ج وِڃِڻِيُون:** ث . وڃڻ جي حالت— وڃڻ جو نمونو— هلڻي— پَنڌُ— رفتار— ٽور— چال— چلڻي.
• **وِڃڻُو ج وِڃِڻا:** ذ . (سن. ويجَنَ)هوا هڻڻ جو هَٿڻ— پکو— وڃڻو— جهَلِي.
— **وِڃڻائِون:** ذ . صفت. وڃڻي جو.
— **وِڃِڻو هڻَڻَ:** هوا هڻَڻ— پنکو هڻڻ— وڃڻو ڪرڻ. ڳالهہ کي وڌائڻ— ڳالهہ کي وائکو ڪرڻ— مخفي رَاز کولڻ— ڳُجهو حال ظاهر ڪرڻ.
— **وِڃِڻي ج وِڃِڻِيُون:** ث . ننڍو پنکو— هوا هڻڻ جو پکو.
• **وَڃِڻُو:** اسم خاص. تعلقي اُوٻاوري ۾ هڪ ديهہ جو نالو. زريفت جي پرت جو هڪ قسم.
• **وڃِڻِيانڻُون:** اسم خاص. پرت جو هڪ قسم. زريءَ جي پرت جو هڪ قسم.
• **وَڃُ ج وَڃَ(ڪ):** ذ . راهہ— رستو— دڳ— واٽ— پيچرو. اوهي واهي— اجهو— آسرو— پرچهلو— آڌار— آڌَ. ڏينهن— حياتي. نصيب— قسمت— بخت— ڀاڳ— تقدير— مقدر.
— **وَڃَ ڪُٽَڻُ:** ڪٽي ڪٽڻ— مصيبت اچڻ— اهنج اچڻ— ڏک اچڻ— نصيب ڦٽڻ— بخت وڃڻ— قسمت اونڌي ٿيڻ— ڀاڳ خراب ٿيڻ. واهون بند ٿيڻ— راهون رد ٿيڻ.
— **وَڃُ لَٽَڻُ(ڪ):**راهون بندڻ— رستا بندڻ— پيچرا رد ڪرڻ. ڏينهن پورا ٿيڻ— حياتي ڪُٽڻ— عمر وڃڻ.
• **وِچُ ج وِچَ:** ذ. (سن. بِچ= الڳ ڪرڻ) مرڪز— ڌُن— ڪَمَر— وچُون— درمياني— درمياني نقطو— مرڪز. وچٽرو— وچ وارو— وَچون— ڀاڱو. وِٿِي— ڇيٽي— ويڇو— رنڊڪ— اٽڪ— ناغو. طاقت— سگهہ— ٻَلُ— فرق— فراق. جدائي. زور— سمرٿي— وت— توفيق— وسعت. قوت— طاقت. ڳُجهہُ. سگهہ— راز— ڀيد فَرق— تفاوت. دير. فراق— جُدائي— ڦوڙائو. ڏِڦيڙ— ڦڏو— جهيڙو. مُني— مدارُ— هڪ هنڌ. اندر ۾— منجهہ. وچ ۾ (جي). (ظرف). ۾— اندر.
— **وِچاتو وِچاتا:** وچ وارو— ويچوئو— ٽياڪر— ثالث— امين. قاصد— مخبر— پانڌي. ڳجهي خبر آڻيندڙ.
— **وِچاتِي ج وِچاتِيُون:** ث . وچ واري— ٻچاڙي— گلاخور— منافق— ويچوئي. قاصد— مخبر— پانڌي— پيغامي— نياپو پهچائيندڙ.
— **وِچاڪِرو ج وچاڪِرا:** ذ . وچ وارو— وچون— درمياني. وچين ڀاڱي.
— **وِچاهُون:** ظَرف. وچائين.
— **وِچائِين:** ظرف. وَچ منجهان— هڪ جو بيو.
— **وِچِٽِري:** وچٽَرو— وچ ۾— آلَپَ— موچارو— مڌيم— معتدل— پورو پُنو— واجبي. ڌر وارو. جهپڻ— جهپائڻ.
— **وچِٽَرُ ج وچِٽَرَ:** ذ . وچولو— درميانو— پورو پُنو— مؤزُون — واجبي. مڌيم— موچارو.
— **وچِٽَري:** وچ واري— وچولي. سنئين— سڌي.
— **وَچِٽَريلو:** ذ وچولو— درميانو— پورو پُنو.
— **وچَٽُ ج وچَٽَ:** ذ . وچ وارو— درميانو— پورو پُنو— واجبي— مَڌيم— موچارو.
— **وچ ٽپِڻو:** ذ . وچ وارو— درميانو— پورو پُنو. ٻن جي وچ ۾ ڳالهائيندڙ— وچ ۾ ٽپوڏيندڙ— منافق— ٻچاڙو— گلاخور— لائي چائي ڪندڙ. ٻين جي ڪمن ۾ دست اندازي ڪندڙ.
— **وِچ پوڻ:** وٿي پوڻ— اڻبڻت ٿيڻ— فرق پوڻ.
— **وِچ ڏِيڻُ:** راز مان واقف ڪرڻ— مخفي ڳالهہ ٻڌائڻ— ڀيد ٻڌائڻ— ڳجهہ ظاهر ڪرڻ— راز ظاهر ڪرڻ.
— **وِچ رَهَڻُ:** راز ۾ رهڻ— ڳجهہ ۾ رهڻ— ڳالهہ دل ۾ سانڍڻ— رازق فاش نہ ڪرڻ. بردبار ٿيڻ— لِڪو رهڻ. روءِ پوش رهڻ.
— **وچُسيِرُ:** وهندڙ واهہ جو پورو وچ— وهندڙ واهہ جو وچ وارو وهڪرو.
— **وَچُ ڪٽو ج وچَ ڪٽا:** ذ . دخل ڏيندڙ— ٻن جي وچ ۾ ڳالهائيندڙ. منافق— ٻچاڙو— گلاخور. پڙوو— ڪُٽَڻُ.
— **وِچُ ڪٽِيو:** ذ . جيڪو ٻن جي وچ ۾ ڪنجي وچ ڪٽو.
— **وِچُ ڪَڍَڻُ:** راز پروڙڻ— دل جو ڳجهہ — حال معلوم ڪرڻ— ڳجهہ معلوم ڪرڻ— احوال معلوم ڪرڻ— سوجهڻ— پرکڻ— جاچڻ— چڪاسڻ— مَنجهہ لهڻ.
— **وِچُ ڪَرڻ:** اڌ ڪرڻ— حصو ڪرڻ— واٽو ڪرڻ— پتي ڪرڻ— ڀاڱو ڪرڻ.
— **وِچُ کولَڻُ:** وچون حصو کولڻ— وکا ظاهر ڪرڻ.
— **وِچَ گهَتورو ٿِي ويهَڻُ:** ري ڪوٽ حاضر ٿيڻ— هرو ڀرو مهمان چوائڻ.
— **وِچُ لَهَڻُ:** اَنت لهڻ— ڳجهہ معلوم ڪرڻ— راز پروڙڻ— راز پرکڻ— ڳجهہ جاچڻ.
— **وِچَ ۾ پَوڻُ:** مدد ڪرڻ— واهر ڪرڻ— همت ڪرڻ. فيصلو ڪرڻ— ناهہ ڪرڻ— اتفاق ڪرڻ— ٻَڌي ڪرڻ— اتحاد ڪرڻ— ميلاپ ڪرڻ.

— **وِچ ۾ هُجَڻُ:** ضامن هجڻ— ڳالهين جي خبر هجڻ.

— **وِچ وارو ج وِچَ وارا:** ذ. وچ وارو حصو— وچون پاڳو. ٻن جي ڳالهين ۾ امين طور شامل. وچ ۾ پوندڙ— ٽياڪرُ.

— **وِچِ واهُو ج وِچِ واها:** ذ. ٽياڪر— وچ وارو. پڙوو— دلو.

— **وِچَ وٺَڻُ:** ڪنهن جو پاسو نه وٺڻ— فيصلو ٺاهڻ جي ڳالهه ڪرڻ— وچٽري ڳالهه جو امانتي فيصلو ڪرڻ. ٺاهه جي ڳالهه ڪرڻ— اتفاق جي ڳالهه ڪرڻ.

— **وِچَ واڙِي:** وچترا— گڏيل— ڇڳا ۽ موچارا— گڏيل. درميان— وچولا.

— **وِچولو:** صفت. وچولي نموني جو— وچين قد جو. موچارو.

— **وِچو وِچ:** ورهاست ڪان اڳ ڪجهه حصو سيني ڌرين پاران ڪڍي جدا ڪرڻ.

— **وِچَ وِچالِي وِهَڻُ:** پيارو بنجڻ— پاڻ وٽائڻ— سرخرو ٿيڻ— مقبولَ ٿيڻ— پسند ٿيڻ. اڳرائي ڪرڻ.

— **وِچون:** ظرف. وچ وارو— وچ جو.

— **وِچَ وِهڻُ:** آبرو پائڻ— مان پائڻ— عزت حاصل ڪرڻ— مرتبو حاصل ڪرڻ.

— **وِچَ وَهُو(ڪ):** ذ. وچولو— درميانو— پورو سارو.

— **وِچَ هَٽَڻُ:** درميانو— وچون— وچ وارو. سوڌي ۾ (رنگ).

— **وِچَ هَٽيڪو ج وِچَ هَٽيڪا:** ذ. ٻن هٽن جي وچ جو— امانتي.

— **وِچَ هُٿَڻُ:** طاقت هٿڻ— قوت هٿڻ— زور هٿڻ. مال هٿڻ— زر هٿڻ.

— **وِچين:** ث. صفت. وچ واري. وچينءَ جو وقت— عصر.

— **وِچين آگَرُ:** ث. وچ واري آگر. بدمعاش— جهڳڙالو. جهيڙا وجهائيندڙ.

• **وِچارَڻُ:** مصدر. چيڙائڻ— وچيارڻ— ويچارا ڏيڻ.

— **وِچارو ج وِچارا:** ذ. ويچارو.

• **وِچان:** ظرف. وچ مان.

— **وِچان پَٽَڻُ:** مَلهه ۾ وارو ڪٽڻ— مَلهَه جو انگ— ڪُشتي وڙهڻ جو انگ— مخالف ملهه کي ڇڪي مٿي ڪٽڻ.

— **وِچان پَردا ڪَڄَڻُ:** دوئي دور ٿيڻ— شڪ شبها هليا وڃڻ— ٻيائي نڪري وڃڻ— غير نڪري وڃڻ. دوستي پڪي ٿيڻ— محنت جو يقين تي وڃڻ.

— **وِچان پَوَڻُ:** ٻن ڌرين جي وچ ۾ پوڻ. ملهه ۾ وارو ڪٽڻ— حرفت سان، مخالف ملهه کي وارن تي ڪٽڻ.

— **وِچان ڏيَڻُ:** ملهه جو انگ — تنگ وچان ڏيڻ.

— **وِچان وَرَڻُ:** ملهه جو انگ، اڳيان اڇڻ. گوڏن تي آڏ ڏيڻ.

— **وِچان وِهَڻُ:** وچ ۾ ويهڻ.

— **وِچانهُون:** وچولو— وچائين— وچ مان— وچان لنگهي وڃڻ. رستو— راهه— وات— ڏڳ— پيچرو— مارڪ— سگهُر— سِرو— سيِرُ— ڏَبُ. دستور— رواج— رسم.

— **وِچاندَرُ ج وِچاندَرَ:** ذ. ويچاندر. فرق— تفاوت.

— **وِچا واهُو:** آمين— ٽياڪر— ثالث— فيصلو ڪندڙ.

• **وِچتَرالُ:** ذ. گهوڙي جي پنڌ جو هڪ قسم (قدم ۽ رلو گڏيل).

• **وِچڙَڻُ:** مصدر. پريشان ٿيڻ— ڪاوڙجڻ— ڏمرجڻ— رنج ٿيڻ. مٺيان لڳڻ— چڙ ڏيارڻ.

"چنڊ چئين حق، جي وڙهين جي وچڙين". (شاهه).

(وچڙيو وچڙندو— وچڙيل).

— **وِچڙندڙُ مَرضُ:** ذ. پکڙندڙ بيماري— وچڙندڙ بيماري.

— **وِچڙي پَوَڻُ:** وڙهي پوڻ— جهيڙو ڪرڻ— ڦٽو ڪرڻ— اٽڪي پوڻ— ڳنڍجي پوڻ.

• **وِچڙُ ج وِچڙَ(ڪ):** ذ. وچون رسو— وچين نوڙي (جيئن پکي جي جندن تي 'وري' جا ٻئي چيڙا رکي) وري کي وچ ۾ مضبوطيءَ سان ٻڌل رسو. جيئن واچ يا مينهن ۾ ڪري نه پوي. وَڪڙُ— ورُ— پيچ— مروڙ— وراڪو.

• **وَچڙالُ ج وَچڙالَ:** ذ. اُٺُ— مَيو— چانگو— توڏو. رلو— رڍ هلندڙ جانور.

• **وَچڙَڻُ:** مصدر. (سن. چَند= چڙڻ). چڙڻُ— ڪاوڙ ڪرڻ. ويڙهي وڃڻ— چنبڙڻ— جهٽڻ— لڳڻ— جهلڻ — پڪڙڻ. وٺڻ. ويڙهڻ— لپيٽڻ— وراڪڻ. ليلائڻ— عاجزي ڪرڻ— منت ڪرڻ. پڪڙڻ— (مرض)— ڦهلجڻ. (وچڙيو— وچڙندو— وچڙيل).

— **وَچڙُ ج وَچڙُون:** ذ. چنبڙ— چُهٽ— جهٽ— پڪڙ— لپيٽ— وراڪ— ڪيڪڙاٽ— منت. پڪڙ— ڦهل. لڳڻ واري حالت.

• **وَچَنُ ج وَچَنَ:** ذ. (سن. وَچن> وچ= ڳالهائڻ) لفظ. ٻولي. گفتگو. ٻول— انجام— وعدو— سخن— قوٽل— اقرار— پرتگيا— پرڻ— ڪلام— ڳالهه. سُنهُن— ويساهه— قسم— ساک. پَت— ذَتَ پَتَ.

— **وَچَنُ ڏيَڻُ:** انجام ڏيڻ— ٻول ڏيڻ— قوٽل ڏيڻ— اقرار ڏيڻ— سُنهَن ڏيڻ— ساک ڏيڻ— ويساهه ڏيڻ.

— **وَچَنُ ڪَرَڻُ:** انجام ڪرڻ— واعدو ڪرڻ— ٻول ڪرڻ— سخن ڪرڻ— ڪلام ڪرڻ— زبان ڪرڻ— اقرار ڪرڻ.

— **وَچَنُ وٺَڻُ:** ٻول وٺڻ— واعدو وٺڻ— انجام وٺڻ— اقرار وٺڻ— زبان وٺڻ— قسم وٺڻ— سُنهن وٺڻ— ساک وٺڻ— ويساهه وٺڻ.

— **وَچَنِي:** ذ. صفت. وچن جو— وچن وارو— انجام ڏيندڙ— واعدو ڪندڙ.

Gul Hayat Institute

• **وِڇو ج وِڇا:** ذ . ٽيڪ – آڌار– آڌ– آسرو– جهَل. ڪارو سڳو جو لانڍين جي وچَ ۾ ٻڌجي. (ڪ).
• **وڇُورَڻُ:** مصدر. (سن. وَچ= ڳالهائڻ). وڇور ڏيڻ– تفصيل ڏيڻ– تفصيلوار نروار ڪرڻ. (وڇوريو– وڇوريندو– وڇوريل).
• **وِڇُورُ ج وِڇُورَ:** ذ . تفصيل– پرچون– سلسليوار– سمجهاڻي. ڪن ٻه اسمن جو تفصيل.
– **وِڇُورُ وِجهَڻُ:** مصدر. ليکو ڪرڻ– حساب ڪرڻ– تفصيل وجهڻ– سلسلو ڏيڻ.
• **وڇُوڙِي ج وڇُوڙِيُون:** ث . ڪکائين گهر جي وچ ۾ جهاڻ ۽ ٽوُنرن سان ٻڌل ڏاڳو– لانڍيءَ جي وچين ڪانيءَ ۾ ٻڌل ڏاڳو– ڏاس جو ٺهيل ڏاڳو– نوڙي. وڇو.
• **وِڇولو ج وِڇولا:** ذ . وچون– درَمياني– وچٿرو. ذ . سنڌ مُلڪ جو وچون ڀاڱو.
• **وِڇَولو:** اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **وِڇُون ج وِڇانَ:** ذ. وچوارو– پورو پنو– درمياني– وچٿرو.
• **وِڇُون ڏهَرُ(ٿ):** ذ . تعلقي ڇاڇري ۾ ڏهريا پِٽَنُ جي وچواري آباد ميدان جو نالو.
• **وِڇُوٿو ج وِڇُوٿا:** ذ . وچ ۾ هلندڙ– ٻن جي وچ ۾ پوندڙ. دلال– ٽياڪر. ثالث – امين– مشير.
• **وِڇُويو ج وِڇُويا(ل):** ذ . وچ ۾ پوندڙ– ٻن رٺلن کي پرچائيندڙ.
• **وِڇِين ج وِڇِيُون:** ث . ٻن پهرن ۽ سانجهيءَ جي وچوارو وقت– ٽيپهري نماز جو وقت– سج غروب ٿيڻ کان اڳ وارو وقت. مَلهَ ۾ ٽنگن جي وچان هنيل انگڙو. ڇيچ کان ٽيون نمبر آڱرجو نالو.
– **وِڇِين هَڻَڻُ:** مُلهه ۾ ڪُپت ڪرڻ– ٺڳي وجهڻ– ڪپت ڪرڻ– فريب ڪرڻ– دغا ڪرڻ– گهِپي ڪرڻ– ڪوٽ ڪرڻ.
– **وِڇِين آڱرِ:** ث . هٿ ۾ وچواري ڊگهي آڱر. اوباش– ڪالينگهو– ٻچاپڙو– وچڪٽيو– گلاخور– ڇيٽا پور. لچو– لفنگو.
– **وِڇِين آڱر ٻڻجَڻُ:** ڪنهن وٽ مقبول ٿيڻ– معتبر ٻڻجڻ– اوباش ٿي پوڻ– منافق ٿي پوڻ. وچڪٽيو ٻڻجڻ– ڇيٽا پور ٻڻجڻ.
– **وِڇِينءَ جو وقتُ:** ٽيپهري جو وقت–نماز جو وقت.
– **وِڇِين ڪاتَ:** ٽيڙهي ڪَتَرَ– آڏي وڍ– اُريبي وڍ.
• **وَڇ ج وڇُون:** ث . مينهن جو ننڍو مادي ڦر– ننڍي مينهن – پاڏِي– ٿهاڻ.
• **وَڇارُ ج وَڇارَ:** ذ . وڇُن وارو ۽ انهن جو چاريندڙ. وَڇون ڏاريندڙ– وڇن وارو– ميهار.

"تـار ترندس، لـُڙ لنگهنديس،
ويـنديس وٽ وڇارَ ساهَڙ سائر سِير ۾."
(سهڻي شاهه).

• **وَڇاتُ ج وَڇاتَ:** ذ . (سن. ويوَسايہ= واپار) ٻهراڙيءَ جو واپار. سوداگر– واپاري– وڻجارو. ڀلاوٽو– مُنيب. ڀلن جو ٻڌو خريدار. مزمان. ٻهراڙيءَ جو رهاڪو. ڳوڻاٽو– ڇَٽُ.
• **وڇاتِپَڻُو ج وڇاتِپَڻا:** ذ . صفت. دلالي– ٻچاپڙائي.
– **وڇاتِڪو ج وڇاتِڪا:** ذ . صفت. واپارڪو– وڻجارڪو– سوداگراڻو– تجارتي– واپار بابت– واپارڪو.
– **وڇاتِي ج وڇاتِي:** ذ . سودو واپار– تجارت– وڻج– وڇاتي– سوداگري. ڌنڌو– پيشو– ڪِرتُ.
• **وِڇَتُ ج وِڇَتَ(ل– ڪ):** ذ . صفت. چار آڱر ماپ– ڇاڙڪي. ويڇائتو– ٿورو پري– پريرو.
• **وِڇاٽو ج وِڇاٽا (ڪ):** ذ . سُڌريل– زمين جو ٽُڪر. سنواريل زمين جو ٽُڪر– ڪَرِڙ نڪتل زمين جو ٽُڪر.
• **وَڇارُ ورڻُ:** تمام طاقت هئڻ. جسم تي گوشت هئڻ. ٿلهو– متارو– سگهو– طاقتور.
• **وڇاڻُ ج وڇاڻَ(ٿ):** ذ . هنڌ– بسترو– ٽپڙ– گلم– غاليچو. گيس. پٿراڻي.
• **وڇاڻو ج وڇاڻا:** ذ . بسترو– هنڌ.
• **وَڇائِتُ ج وَڇائِتَ:** ذ . دلال– واپاري– وڻجارو– سوداگر. خريداري.
• **وڇائِڻُ:** مصدر. ويڪرو ڪرڻ . پٿيرڻ– پکيڙڻ– ڦهلائڻ– وکيرڻ– کولڻ. (وڇايو– وڇائيندو– وڇايل).
– **وڇارائِڻُ:** مصدر. پٿارائڻ– کولارائڻ– ڦهلارائڻ– پکڙائڻ.
– **وَڇائي ڇڏَڻُ:** پٿارڻ– کولڻ– وکيڙڻ– ڦهلائڻ– ڏاڍو مارڻ– سيکت ڏيڻ– سزا ڏيڻ– بيهوش ڪري ڇڏڻ– ليٽائي رکڻ– وڇائي وجهڻ– حال احوال کان ڪڍي ڇڏڻ. ڪنهن ڪم جو نہ رکڻ. ضايع ڪرڻ– ناس ڪرڻ– تباهه ڪرڻ.
• **وِڇِرَڻُ(ٿ):** مصدر. ٿورو پاڻي وجهي لوڏڻ سان ٿانوَ ڌوئڻ– اگهارڻ– ڇاڇولڻ– جهنجهورڻ. (وڇريو– وڇريندو– وڇريل).
– **وِڇرَ:** ڌوئپ– وڇور.
• **وڇُرو ج وَڇُرا (ت):** ذ . وات جو ويڪرو– وات جو گندو– وات جو هلڪو– سفلو. خراب– ڪِنو– واهيات– بدفضيلتو.
• **وڇِڙَڻُ:** مصدر. (سن. وِڇيدَ> وِڇدر= جدا ڪرڻ) جدا ٿيڻ– الڳ ٿيڻ– علحدو ٿيڻ– ڌار ٿيڻ. پري ٿيڻ– هٽي وڃڻ. وڇڙي

وڃڻ. (وڇڙيو– وڇڙندو– وڇڙيل).

• **وَڇڙو ج وَڇڙا:** ذ. (سن. وَتس= وَڇُون) پاڏڙو– گابو. (ث. وڇڙي ج وڇڙيون).

• **وَڇَنڙو ج وَڇَنڙا:** ذ. پيرن جي آگرين ۾ پائڻ جي زيور جو هڪ قسم. وڇونءَ جو ٻچڙو.

• **وِڇَڻ ج وِڇَڻيون (ڪ):** ث. جاريءَ کي ڪائي، رَڇوَ کي نقصان پهچائيندڙ مُنگريون (رڇ جي جاريءَ کي پاٽيءَ ۾ سڪڙجي وڃڻ کان روڪڻ لاءِ لوهي چلا).

• **وڇٽي(ٿ):** ث. پيرن جو سنهون سُور.

• **وَڇُو ج وَڇا:** ذ. (سن. وَتس) مينهن جو پاڏو– ڪونهون. سانهه.

– **وَڇي ج وڇيون:** ث. مينهن جو مادي ڦر– وڇ– پاڏي– ڪونهين.

• **وڇوٽي ج وڇوٽيون:** ث. (سن. و= پري+ڇُٽ= ڇُٽَڻُ). مَفاصلو. تفاوت– ويڇو. مُهلت. وڇوٽي– مدو– عرصو– ڇيٽي– ڪٽو– ساهي. وٿي.

• **وڇوڙڻُ:** مصدر. (سنَ. و+ڇِدر= جدا ڪرڻ). وڇوڙو وجهڻ– جدائي وجهڻ – الڳ ڪَرڻ– جدا ڪرڻ– ڌار ڪرڻ– پري ڪرڻ– دور ڪرڻ. ڀِن ڪرڻ– وکر ڪرڻ– آراڏو ڪرڻ– خلاصو ڪرڻ– نيسارو ڪرڻ. (وڇوڙيوَ– وڇوڙيندو– وڇوڙيل).

– **وڇوڙُ:** ذ. وڇوڙو– جدائي– وڪرائي.

– **وڇوڙو ج وِڇوڙا:** ذ. وڇوڙائي– جدائي– دوري– ڦوڙائو– فراق. وڪرائي.

– **وِڇوڙيو ج وِڇوڙيا:** ذ. وڇوڙ جي وڃڻ– جدا ٿيو– الڳ ٿيو– نيارو ٿيو.

– **وِڇوڙي ج وِڇوڙيون:** ث. مُنهن جي وچ ۾ ڪارو ڏاگو، جو اڪثر زالون سونهن خاطر ٻڌن.

• **وِڇُون ج وِڇُون:** (سن. ورشچڪَ. پراڪ. وڇُئون)ٻَنون– ڪنبيدار ٻچ سان ڏنگيندڙ زهري جيت. چانديَ جي زيور جو هڪ قسم، جو پيرن ۾ پائجي– وڇونڙو. آتشبازيءَ جو هڪ قسم– پرت جو هڪ قسم. (اسم خاص) مرد ماڻهوءَ جو نالو.

– **وِڇُونءَ جي نانِي:** ث. ننڍي جيت جو هڪ قسم.

– **وِڇُون ويڙهه:** مُڇن جي وَٽ جو هڪ قسم.

– **وِڇُون وِڙُ:** ذ. گزندَ– (ٻج) اُتنگڻ.

– **وِڇُونءَ وارا ڏنگ هڻڻ:** ڏ ک ڏيڻ– ستائڻ– چيچلائڻ– رنجائڻ.

– **وِڇُونءَ واري عادَت رکڻ:** دل آزاري ڪرڻ جو شيوو ڌارڻ– ڏکوئڻ– نقصان پهچائڻ.

– **وِڇُون جهُوڙُ:** لاڪ رتي اَن مان ناهيل وڏو ٽشونر جو هڪ قسم(جنهن ۾ ڪج ڪوڏيون وغيره ڳَتي زالون گهرن جي ڇت جي وچ ۾ سونهن، نزاڪت لاءِ ٽنگين). جهوڙو.

– **وڇون هڻڻُ:** آزاريندڙ هڻڻ– ڏکوئيندڙ هڻڻ.

– **وڇونٽڙو ج وڇونٽڙا:** ذ. وڇونءَ جو ٻچڙو. آتشبازيءَ جو هڪ قسم. پيرن ۾ پائڻ جو هڪ زيور.

• **وڇوٺان:** مُنڊين جو هڪ قسم.

• **وَڇيرَ ج وڇيرون:** ث. (سن. وتس). مينهن جو مادي ڦر– ننڍي وڇ– پاڏي.

• **وَڇيرُ ج وَڇيرَ:** ذ. (ت) گابو– وهڙو.

• **وڇيرڻ(ل):** مصدر. ڌوئڻ– صاف ڪرڻ– آگهارڻ– چاچولڻ. ڇچولڻ. (وڇيريو– وڇيريندو– وڇيريل).

• **وَڇيرو ج وَڇيرا:** ذ. (سن. ونسَ= وڇو). گهوڙي جو نر ڦر– گهوڙيءَ جو ننڍو ٻچو. ٻهاڻ.(اسم خاص). تعلقي ڪوٽڙي ۾ ديهه جو نالو.

– **وَڇيري ج وَڇيريون:** ث. گهوڙيءَ جو مادي ڦر.(اسم خاص). ٿر ملڪ ۾ هڪ ڍهرجو نالو.

• **وڇين:** ث. ڇچي– ڪرڙي– ساندي.

• **وحداڻي:** وظيفو– ورد. هر ڪنهن ڳالهه جو ذر ذرجوڻ. وحدت– عادت.

– **وحداڻي لڳڻ:** وظيفو پڙهڻ لاءِ ڪنهن ڳالهه کي وري وري ورجائڻ.

• **وحدانيت:** (ع). هيڪڙائي– اڪيلائي– يڪتائي. يگانگي– هڪ هئڻ– هڪڙو هئڻ. ڌڻي تعاليٰ جي هڪڙائي(اهو عقيدو ته خدا جي ذات هڪ آهي، عبادت رڳو خدا تعاليٰ جي ڪبي آهي، اهو عقيدو جنهن موجب واجب الوجود رڳو هڪ ئي آهي).

• **وحدتَ ج وحدتون:** ث. (ع) هيڪڙائي– يڪ وجودي– ايڪتا– ايڪائي– فرديت– تنهاهي– اڪيلائي. توحيد– ايڪو– اتفاق– (ٻهڙي يا ڪثرت جو ضد). مقرر عادت "فلاڻي جي اها وحدت آهي".

• **وحدت الوجود:** ذ. سموري موجودات کي خدا تعاليٰ جو وجود ڪري مڃڻ.

• **وحدتان:** هيڪڙائي مان– اڪيلائي مان– يڪ وجوديءَ مان– تنهائيءَ مان.

– **وحدتَ ٿي وڃڻ:** عادت ٿي وڃڻ– ورد ٿي وڃڻ– وظيفو ٿي وڃڻ– مقرر هير بڻجي وڃڻ.

– **وحدت وِيا:** وحدت ۾ ويا.

• **وحدَ پوڻ:** شوخ ٿيڻ– بي ادب ٿيڻ– نرلجو ٿيڻ– حال احوال کان نڪرڻ– وجد ۾ پوڻ– گهڻ ۾ پوڻ– ٻئي ڪنهن جو خيال نه ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

• **وحدهٔ:** هُو (الله تعاليٰ) هڪ آهي– هو هڪڙوئي آهي.

– **وحدهٔ لاشريڪ لهٔ:** هو هڪڙو (آهي). ناهي ڪو شريڪ هن جو يا هن سان.

• **وَحشُ:** ذ . صفت. (ع). وحشي يا جهنگلي جانور. مرون. ڍور. جهنگلي جانور– خراب– بد– زشت. بڇڙو– ڪنو.

– **وَحشَتَ ج وَحشَتُون:** ث . جهنگلپڻ– جانورن جهڙي حالت. جانورن وانگر انسان کان نفرت. پوءِ. خوف. سودا– خفقان– گهبراهٽ. جنون– چريائي– ديوانگي. حيوانيت. جهالت– اُداسي– مايوسي– بيچيني.

– **وحشَتَ زَده:** خوف ۾ ورتل– ڊپ ۾ ورتل– خوفائتو– ڊپائتو – گهبرايل.

– **وَحشِي ج وَحشِي:** ذ . صفت. جهنگلي– سنگدل– ڪَنور– بي رحم– جانورن جهڙي هلت ڪندڙ. چريو– جنوني.

• **وحُوش:** ذ . وحشَ جو جمع– جهنگلي جانور– مرون. ڍور.

• **وَحِي:** ذ . (ع). خدا جي طرفان آيل حڪم (ڪنهن ملائڪ جي هٿان) لسان غريب– بشارت– الهام. نئين خبر. الله تعاليٰ طرفان دل ۾ ڪا ڳالهه وجهڻ– الله جو نبيءَ کي پيغام پهچائڻ. ڳجهه ۾ ڳالهائڻ. اشارو ڪرڻ. خدا جو پيغام– ڏکيل ڳالهه– نرم سخن.

• **وحِيدُ:** ذ . صفت. (ع. وحد). اڪيلو– هڪڙو– يگانو– تنها. الڳ.

• **وُدَ ج وُدَ (ڪ):** ذ . عهد– وعدو– انجام– اقرار– قؤل– ٻول– وچن– پرن– ساک– ڊوئي.

• **وداعَ ج وِداعَ:** ذ . (ع). موڪلائي– رخصت– چوڻي– الوداع– خدا حافظي– آسرو الله جو– الله ٽهار.

• **وداڻي:** ذ . هلوائي بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **وَدمان:** صفت. (سن وديمان). حاضر– موجود– هڪيو.

• **وَدو:** ونڻ مان ماضي– ورتو.

• **وڌڻ (ٿ):** مصدر. ٻيهڻ– ڪڙو رهڻ– اپو رهڻ. ونڻ. جهلڻ– پڪڙڻ. (وديو– وديندو– وديل).

• **وَدو:** ’ونڻ‘ مان ماضي– ورتو.

• **ودوا ج ودوائُون:** ث . بيوه– رن زال.

• **ودوانُ ج ودوانُ:** ذ . صفت. (وديا+وان) عالم– ڄاڻو– ماهر– پڙهيل– پنڊت.

• **وديا:** ث . (سن.). علم– ڄاڻ– پروڙ– ٻڌي– عقل– هوش– فهم.

• **وِدِيارٿي:** ذ . صفت. شاگرد– سيکڙاٽ.

• **وديالو:** ذ . وديالي– وديا ونڻ جي جاءِ.

• **وَڌ:** ث . (سن . ورِ(ي) ڌِ= واڌارو) واڌ– واڌارو. وڌيڪ– زياده– گهڻو. (صفت) اتل– چڻي.

– **وَڌ پَوڻُ:** چڻي پوڻ– ڪا مصيبت اچڻ– بدسوڻ ٿيڻ– آفت. ڪنهن حادثي سبب ماڻهو مرڻ.

– **وَڌ ٿيِين:** ندا. شال وڌ هُجين– شال سکيو هجين– شال آسودو هجين– شال سلامت هجين– شال زنده رهين– دعا جو هڪ قسم.

– **وَڌ واڌيرو:** گهڻو زياده– گهڻو وڌيڪ– تمام جهجهو– تمام ٻهون– جال– سرس.

– **وَڌ وتري (ٿ):** ٻئي کان وڌيڪ چڙهت. چاڙهو– زيادتي. چڙهي لڳڻ– وڌي ڪا شيءِ هٽڻ.

– **وَڌَ وَڌيرو (ٿ):** زبردست ماڻهو– خراب ماڻهو– بد لچڻ انسان– بدنام– خوار.

• **وَڌُ ج وَڌُ (ڪ):** ذ. پَٽ وغيره جي ونڊ– گهرجي ماني– گهرجي لاءِ پَٽ.

• **وَڌپَ ج وڌپُون:** ث . وڌڻ جو ڪم– ونڊ ڪرڻ– ورچ ڪرڻ– تقسيم ڪرڻ– ورهاست.

• **وڌا:** وڌاءُ– زيادتي. (اسم خاص). تعلقي قنبر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وڌاپ:** سونُ پورو صاف نه ٿيل نه هجي– سون صاف ڪرڻ وقت سُون جي ڦُٽي پوڻ جي حالت.

• **وَڌاري اچڻُ:** ان ڪڍي اچڻ.

• **وَڌانوي:** صفت. نوانوي– هڪ سؤ مان هڪ انگ گهٽ وارو عدد.

• **وَڌائو:** ذ . (سن. ورڌ= وڌڻ) وڌائي– مبارڪ– واڌائو– شادمانو – خوشيءَ جو وقت.

– **وڌائو وڄائڻ:** خوشيءَ جو دهل وڄائڻ .

• **وَڌائي (ٿ):** اسم خاص. ذات جو نالو.

• **وَڌاورو ج وَڌاورا:** ذ . پٽ کان ٻاهر نڪتل حصو (ڇت جي ڪام جو). ڪنهن بہ جاءِ جي ماڙيءَ جو ٻاهر نڪتل ٿڪر– ڇَٽ– ٻَناءَ– ناهُ– سينگار (جاءِ ۾)– ناهُ ٺوهه– زينت– ٻيهڪ. سونهن– زيب.

• **وَڌائڻُ:** مصدر. سرسائڻ– زور وٺائڻ– اضافو ڏيڻ– چاڙهڻ. واڌ ڏيڻ– وڌو ڪرڻ– ڪشادو ڪرڻ– زياده ڪرڻ– ڦهلائڻ– پسارڻ– پکيڙڻ. لاهڻ. لٽڻ. اُناءَ ڪرڻ– وڌائي ڳالهه ڪرڻ. وستار ڪرڻ– شرح ڪرڻ. هارائڻ– لاهڻ– ديگڙي مان ڪڍڻ. وجهڻ. (وڌايو– وڌائيندو– وڌايل).

• **وَڌاءُ ج وَڌاءُ:** ذ . زيادتي– وڌاءُ. واڌ– ديگهه– پسارو– کهٽ– ڪوات– ڪاڍ– واڌارو– وراڻ– چاڙهو– سرسي– ماندائو– پکيڙ– وڌائو– اُناءُ– مبالغو– زياده بياني.

– **وَڌائي رکڻُ:** لاهي رکڻ– ورچي رکڻ– ونڊي رکڻ– تقسيم ڪري رکڻ.

Gul Hayat Institute

— **وَڏائي ج وَڏائيُون:** ث . مبارڪون— ڪيرون— مبارڪبادي— واڌائي —خوشخبري. جَسُ.

• **وڏِڙِڪَ(ت):** ث . وڏِڪ— جنگهہ يا ٻانهن ۾ ڪنهن ڦٽ جي آڪيڙ سبَبان ڳوڙهي. نري ۾ نڪتل ڳوڙهي. ڳِنهر— ويلڻ.

— **وڏِڙِڪَ ٿيڻُ:** نري ۾ رڳَ جو سُجڻ— ويلڻ نڪرڻ— نري ۾ ڳوڙهي پيدا ٿيڻ— ڳنهراٿي ٻوڻ.

• **وَڏُڙيا:** اسم خاص. (ڪاري ۾ رهندڙ) هڪ ذات جو نالو.

• **وَڏِڙيُو ج وڏڙيا:** ذ. صفت. (سن. وِيڏيِيَہ) چريو— چريٽ— سودائي.

• **وَڏُڪَ ج وَڏُڪَ:** ذ . صفت. زياده — وڌيڪ— سجيه — اجا ٻہ— سرس— گهڻو— جهجهو— هيڪاري. زيادتي— وڌيڪائي— گهڻ— فرط— فاضل واڌو— فالتو— زائد. ڪثرت— اضافو— واڌارو.(ث). زيادتي— وڌيڪائي— جهجهائي— گهڻائي.

— **وَڏُڪ جو ڀاڱو:** وڌندڙ ۾ حصو— نفعي واري شيءِ.

— **وَڏُڪَ رَکَڻُ:** فوقيت رکڻ— مان رکڻ— عزت رکڻ— آبرو رکڻ. وڏائي رکڻ— وڏاءُ رکڻ— برتر هئڻ— زور رکڻ — طاقت رکڻ— ڪنهن کان اعليٰ يا اُتم هئڻ.

• **وَڏنتُ ج وَڏنتَ:** ذ . صفت. وڌندڙ— وڌندو— سائو— آباد— سرسبز— سرسَيُرُ— ساجو— سياڳو— سٽائو— فرخنده— وڌندُ.

• **وَڏَندُ ج وَڏَندَ:** ذ. صفت. سائو— آباد— سرسَيُرُ— ساجو— وڏنتُ.

• **وَڏندو ج وَڏَندا:** ذ . ارٽ— سنياڻ— سنيڻ— بنائڻ— وڌندو. کير ۾ کٽائي وجهڻ— کير جو جمڻ.

• **وَڏَڻُ:** مصدر. (سن. وَرڌ) اُسرڻ— اُڀرڻ— زياده ٿيڻ. جهجهو ٿيڻ— گهڻو ٿيڻ— ڪشادو ٿيڻ— مٺو ٿيڻ— وڌڻ— ويجهڻ— ڪيچ ٿيڻ— ڪيٽ ٿيڻ— اُڌڻ— چڙهڻ— سائو ٿيڻ— سرسبز— مچڻ مورڻ— پکيڙڻ— ڦهلجڻ. پرچڻ— پروسڻ— پائڻ— وجهڻ. ونڊڻ— ورچڻ— تقسيم ڪرڻ— ورچ ڪرڻ— پائڻ— ورهائڻ. اوسراڻ— هلڻ. جلد پنڌ ڪرڻ. اوڀڙ— اوبر.(وَڏيو— وڌندو— وڏيل).

— **وَڏندي وکَ:** وڏي تکڙي وک— وڏو قدم— ٻرانگهہ.

— **وَڏِيَلُ، وَڏِيَلَ:** جوڙ ڏنل.

— **وَڏي وَڃَڻُ:** اڳتي نڪري وڃڻ— تکو وڃڻ— وڌيڪ يا گهڻو ٿيڻ. گوءِ کٽڻ— شہ ڏيڻ— بازي کٽڻ.

— **وَڏي وَڏُ ٿيڻُ:** زور ونڻ— طاقت وارو ٿيڻ— چالاڪ ٿيڻ— حرفت باز ٿيڻ— هوشيار ٿيڻ. پنهنجو پاڻ تي مدار رکڻ— پاڻ پرو ٿيڻ.

• **وَڏَنُ ج وَڏَنُ:** ذ . ڌاتوئي برتڻ جو هڪ قسم. جنهن ۾ ڪاڙهو وغيره ترجي— ڪَٽَڇُ. واڏ. وڏاءِ.

• **وَڏَٽَڪَ ج وَڏُٽَڪُون:** ث . وڏڻ . ڳوڙهو— ڳنهر— ويلڻ. پير ۾ ڦرڙي جي سُور سبَبان سٿر جي چڏي وٽ ٿيل ڳوڙهو.

• **وَڏِٽي:** ث . ڌاتوءَ جو هڪ قسم— چمچي جو هڪ قسم— ڏوئي— ڪَٽڇ— ڪنگير. هڏڪوئي.

• **وڏو:** ذ . اسم خاص. ماڻهوءَ جو نالو. سنڌ جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **وَڏُوڏَڻُ:** ذ . جلد وڌندڙ ٻار— ڌيئُون— ڌيئَر.

• **وَڏِيا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **وَڏيجا:** اسم خاص. ذات جو نالو.

• **وڏيرُو ج وڏيرُا:** ذ . ڪجهہ زياده— سُنوالو.

• **وَڏيڪ ج وڏيڪَ:** ذ . صفت. (سن. اڌِڪ) وڌ ڪ— زياده— گهڻو— جهجهو— اجايو— بيجاءِ— حد کان ٻاهر— واڌو— بيحد. ٻيو ٻہ— سرس— اجا ٻہ— سجيه— فضول— زائد— ٻهُون— فاضل— ريل چيل— اڻ ميو. اڌڪ (هندن جي مهيني جو نالو. جو هندو ماڻهو ٽن ٽن سالن کان پوءِ سال ۾ وڌائين).

— **وَڏيڪائي ج وَڏيڪائيُون:** ث . وڌيڪي— اجهلائي— گهڻائي— گهَڻ— فرط— اڻنگائي— بالفضولي. نهايت— بسياري— بدپرهيز.

— **وَڏيڪي:** وڌيڪ— گهڻائي— فرط — گهڻ— نهايت— بسياري— بدپرهيز— اجهلائي— فاضلي— (ظلم جي حد) پاڇي— باقي.

• **وَڏَ ج وَڏَ:** ث . وڏي هجڻ جي حالت— بزرگي— پير مردي— وڏائي— سن رسيده. (صفت). وڏو.

— **وَڏَ ڀاڳي ج وَڏَ ڀاڳيُون:** ذ . صفت. وڏي ڀاڳ وارو— بخت وارو— ڀاڳن وارو— خوش نصيب— خوش قسمت— بختاور— نصيب واري— سياڳي— بخت واري.

— **وَڏپڻُ:** ث . وڏپڻ— جهوني عمر— وڏ پٽو— پيري — ٻڍاپو— بزرگي— ٻڍاپڻ— سن رسيده. عزت سان هلڻ— مان داري— مان سان هلت ڪرڻ— پاڻ کان وڏي کي عزت ڏيڻ. ضعيفي.

— **وَڏَپ ج وَڏَپُون:** ث. وَڏَ— وڏي عمر— وڏ پٽو— بزرگي— ٻُڍاپڻ. وڏائي.

— **وَڏَ پيٽو ج وَڏَ پيٽا(ڪ):** ذ . صفت. ڳجهہ يا راز ظاهر نہ ڪندڙ. وڏ گڙدو— بردبار— وڏيءَ دل وارو— راز پوشيده رکندڙ.(ث . وَڏَ پيٽي ج وَڏَ پيٽيُون).

— **وَڏَ جِگرائي ج وَڏَ جِگرائيُون:** ث . دل جي ڪشادگي. دليري— بهادري— همت— ڪُشاده دلي— ادارتا.

— **وَڏَ جِگرو ج وَڏَ جِگرا:** ذ . صفت. وڏيءَ دل وارو— ڪشاديءَ دل وارو. پهلوان— بهادر— سورهيہ— سورمو— دلير— بي ڊپو— همٿ پريو اعليٰ همت— اعليٰ دماغ. پڪي ارادي وارو.

Gul Hayat Institute

– **وڏ جهولِي:** ث . صفت. وڏي جهولي واري– گرپ واري– وڏ جهولي نار.

– **وڏ خرچو:** ذ . گهڻي خرچ وارو– گهڻن خرچن وارو– مهانگو– هٿ ڦاڙ– گهڻ خرچائو– پني چرگند– خرج طلب– وڏ عيالي– وڏي ڪٽنب وارو.

– **وڏ ڏڪي(ڪ):** ذ . صفت. وڏيرو– مُکي– اڳواڻ– سردار– حاڪم.

– **وڏڙ:** بلڪل وڏو– اعليٰ اُتم.

– **وڏ ڦوتو:** ذ . صفت. وڏي عيال وارو– پيٽوڙي.

– **وڏ ڦڙو وڏ ڦڙا:** ذ . وڏن ڦڙن وارو (مينهن)– وڏن قطرن وارو(مينهن)– زوردار(مينهن– سخت (برسات).

– **وڏ ڦڙو وسڻ:** ڏاڍي مار ڏيڻ– سخت سزا ڏيڻ. ويڙهه ڪرڻ– جدوجهد ڪرڻ– ڦڏو ڪرڻ– تڪرارڻ.

– **وڏڪ ج وڏڪ:** ذ . صفت. ڪجهه وڏو– البت وڏو.

– **وڏڪو:** وڏ پيرو– وچولو– ڪجهه وڏو– البت وڏو– ٿورو وڏو. ڏاڏو. پڙ ڏاڏو– سردار.

– **وڏ ڦوتو ج وڏ ڦوتا:** ذ . گهڻو ڪائيندڙ– پيٽير– پيٽو. پيٽ لَٽ– مانين ٽوڙ– هبچي– پيٽوڙ. گهڻي ڪٽنب وارو يا جنهن جا ڪائڻ وارا گهڻا هجن.

– **وڏ ڪاسائي:** ذ. ڳائو گوشت وڪڻندڙ– وڏو(ماهي) گوشت وڪڻندڙ.

– **وڏڪ:** وڏ جڪ– وڏي عمر واري ڇوڪري.

– **وڏ ڪائو:** ذ . صفت. گهڻو ڪائيندڙ– پيٽو– پيٽوڙو– پيٽير– وڏ قوتو.

– **وڏ ڪردائي ج وڏ ڪردائي:** ث . وڏ جگرائي– ڪشادگي– بردباري– وڏ دلي. اُدارچتي– گهري خيالات.

– **وڏ ڪردو ج وڏ ڪردا:** ذ . صفت. وڏي ڪردي وارو– وڏي خبر وارو– وڏي فهم وارو. اونهي خيال وارو. ڳجهه سانديندڙ. گنڀير– بردبار– اعليٰ دماغ– اعليٰ همت.

– **وڏ ڪردو ٿيڻ:** صابر ٿيڻ– صبر وارو– حليم سياءُ. هر ڪا ڳالهه دل ۾ سانڍڻ– دل جو پختو مضبوط. ڪشاده دليو. راز فاش نہ ڪرڻ– ڳجهه ظاهر نہ ڪرڻ– بردبار ٿيڻ.

– **وڏ ڪردو:** وڏ گردو.

– **وڏ گهرا(ڪ):** ذ . صفت. وڏي گهر وارا– خانداني گهر جو اولاد– اصل نسل وارو– حسب نسب وارو– وڏ عيالي. پنيلاڻو گهر– پرئي مڙس جو گهر.

• **وڏ گهراڻو ج وڏ گهراڻا:** ذ . خانداني– اصيل– اعليٰ– وڏي ڪٽنب وارو– وڏي قبيلي وارو. بيٺل– آسودو–سائو– سکيو– ستابو– مالدا

• **وڏل ج وڏل(ڪ):** ذ . صفت. سيني جو وڏو– بزرگ– ٻڍو عمر جو وڏو– دراز عمر– سن رسيده.

• **وڏ ماڻهپائي:** ث . وڏ ماڻهپي– آڪڙ بازي.

• **وڏ ماڻهپي ج وڏ ماڻهپيون:** ث . وڏو درجو. وڏائي. عظمت. شان– مرتبو– عزت . وڏائي– هٺ– تڪبر– آڪڙ– سيٺ ترڙائي– ڦونڊ . اشرافت.

• **وڏ نَنڍائي ج وڏ نَنڍائيون:** ث . ننڍي وڏي جي وچ ۾ تفاوت فضيلت. ادب اندازو– نياز نئڙت– مُروت– مهرباني– لحاظ.

– **وڏ نَنڍائي رکڻ:** ننڍي ۽ وڏي جي وچ ۾ تفاوت– ادب جو اندازو رکڻ– مروت مهرباني رکڻ– نياز نئڙت رکڻ– لحاظ لياقت رکڻ.

• **وڏ واتو:** وڏي وات وارو– اهو ماڻهو جنهن جو وات وڏو هجي– واترادو– واتورو– وات ڦاڙ– وات هٽندڙ– يخي هٽندڙ– وات ڦاٽوڙو دهل– گهڻ ڳالهائو– بڪبڪيو.

– **وڏ واتيو:** ذ . وڏ واتو– وات ڦاڙ.

• **وڏ وانر(ڪ):** ث . وڏي ڇوڪري– جوان ڏيءُ– دوشيزه– وڏ ور.

– **وڏ ور:** ث . شاديءَ لائق ڇوڪري.

• **وڏ هٽو ج وڏ هٽا(ت):** ذ . گهڻو ڪائيندڙ– پيٽوڙو– پيٽيرُ– وڏ قوتو. وڏ سکهو.

• **وڏ ج وڏون:** ث . عيب– اوڻائي– ويڪ– بسقر– بيءُ– ونگ– گهٽتائي– گهٽ– ڏيٺ– اڻ ٺڻ– آل– خامي.

• **وڏا:** ذ . جمع ۾ . بابا ڏاڏا . بزرگ.

• **وڏاندَرو ج وڏاندَرا:** ذ . (سن. ورڌ = وڏڻ). وڏو اُتم– اعليٰ– مها– اعظم– وڏيرو– گهٽيرو– وڏيڪ– وڏو ماڻهو– وڏا – مکيه– پٽيل– چوڌري– پريو مڙس . عمدو. وڏائيءَ ۾ پريل– هٺ ۾ پريل– ايماڻ ۾ پريل– زوروارو– مضبوط– ڏاڍو– سخت.(ث . وڏاندري). طويل– طول– لنبي– ڊگهي. وڏيون هيڙيون– وڏي ڪشتي– وڏي ٻونڊي.

• **وڏاڻ:** ث . وڏائي.

• **وڏاڻ ج وڏاڻ:** ذ . وتوهڙ– هتوڙو– وناڙ– متڙکو– گهڻ– مارتول– لوهارن جو لوهه ڪُٽڻ لاءِ هڪ ڳرو لوهه جو اوزار. وڏي نظر. قد ۽ قامت. وڏائي. وچن– انجام– اقرار– ٻول– وعدو– ڪاٻارو. اڳ ڪيل سؤدو. آئينده سؤدو يا اُهو سؤدو جنهن جو مال حاضر نہ هجي يعني فصل لهڻ جي اُميد تي اهو سؤدو اڳيئي ڪرڻ ۾ اچي. وچاڻ (سن. واد). وڃائڻ– واڄو– چنگ– ساز.

Gul Hayat Institute

– **وڏائو:** صفت. ڪاوڙيل– وڏوڙيل.

– **وڏائي:** وڏاڻ هٽندڙ– مترڪو هٽندڙ– گهنتري– گهن هٽندڙ– وَتوهڙ هٽندڙ. ناٺارن وٽ وڏاڻ هٽندڙ مزور.

– **وڏاڻ هَٽَڻُ(ت):** چوليون پاٽيءَ جون هَٽَڻ– ڪناري سان پاٽيءَ جَون چوليون لڳڻ– ڪنڌيءَ سان پاٽيءَ جون لهريون لڳڻ.

• **وڏائڻ:** مصدر. وڏائي ڪرڻ– واڪاڻ– عيبدار ڪرڻ– گلا گير ڪرڻ.(وڏايو– وڏائيندو– وڏايل).

• **وڏائِتو ج وڏائِتا:** ذ . صفت. عيب جوئي ڪندڙ– گهٽتائي ڪندڙ– خامي ڪيندڙ– هٺ ڪندڙ– ايمان ڪندڙ– ڦوند ڪندڙ– آڪڙ ڪندڙ– فخر ڪندڙ– تڪبر ڪندڙ.

• **وڏائي ج وڏائِيُون:** ث . بزرگي– عظمت– مرتبو– شان آڪار. قدوقامت. عزت. واڪاڻ قد خوبي– خاصيت– اُچائي– ڳَٽپائي– اُتمتا– ڳڻ– جوهر– فضيلت– اُتر– فوقيت– شرف– قدامت– ڏاڙ– لاف– ٻٽاڪ– مغروري– گهمنڊ– شيخي– هٺ– دماغ– وڏنءِ– هوءِ– دم– اغماض– تڪبر– ڦوند– آڪڙ– هَٺ ايمان– اهنڪار.

– **وڏائتو:** برابر– جوڳ– اُچت– مناسب– لائق– شايان– ٺيڪ– صحيح– جڳائتو– شائستو– واجب– باب جو– ڪم جو– ڏانو جو– وٽندڙ– پاوند– باب– پلارو– اُچو– چوکو– اتَرُ– اُتم– خاصو– فائق– عمدو– مهربان– رحمدل.

– **وڏائي خور:** وڏائي ڪندڙ– هٺ ڪندڙ– ايمان ڪندڙ– تڪبر ڪندڙ– ڦوند ڪندڙ– گهمنڊ ڪندڙ– آڪڙباز– اُچت باز.

– **وڏائي مَنُو:** آڪڙ باز– متڪبر– گهمنڊ باز– ڦوندباز– اُچت باز– ايماني. اهنڪاري.

– **وڏائي يا ڪانءِ ۾ پرڃڻُ يا چڄڻُ:** هٺ ۾ پرڃڻ– آڪڙ ۾ پرڃڻ– ڦوند ۾ پرڃڻ– گمنڊ ۾ اچڻ– تڪبر ۾ پوڻ.

• **وڏ ٻاڳيا:** اسم خاص. تعلقي موري، تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ ديهن جا نالا.

• **وڏ ٻڳيا:** اسم خاص.ذات جو نالو(ڪلهوڙن جي پاڙي وارا). وڏي پڳ ٻڌندڙ.

• **وڏرُ ج وڏرَ:** ذ . جهڙ– ڪڪر– بادل– مينگهه– ابر. مينهن جا ننڍا ڦر(ڪ). تمام پلي– اوڇي مينهن(ث).

• **وڏڙا:** صفت. گذري ويل– اڳيان عزيز. وڏي عمر وارا عزيز.

• **وڏڙو ج وڏڙا:** ذ . بزرگ– ٻڍو– عمردراز– سن رسيده– وڏڙو ويلو. صبح جو وقت.

– **وڏڙن:** پوڙهن– بزرگن– ٻُڍن– ٻڍڙن– وڏي عمر وارن.

– **وڏڙن پيڙو ٿيڻُ:** وڏن ڪي ويجهو ٿيڻ– عمر ڪائي چڙهڻ– موت ويجهو اچڻ– فوت ٿيڻ.

• **وڏسڻُ(ت):** ذ . پنهنجي وطن مان وچڙڻ سبب سُک نہ ڏسڻ– دَربدر ٿيڻ– آواره ٿيڻ– خانہ بدوش ٿيڻ– جلاوطن ٿيڻ– وچڙي وڃڻ– پرڏيهي ٿيڻ– پرديسي ٿيڻ.

• **وڏَفُ ج وڏُفَ:** ذ . (ف. باديان) پسارڪي وکر جو هڪ قسم. سؤنف– باديان. ٻوٽي جو هڪ قسم. جنهن جي گُل مان داڻا خوشبوءِ دار نڪرن ۽ پچي وڃڻ کان پوءِ لاٻارو پوي. ذائقہ ڪجهہ ڪَسارو ۽ منو ٿئي. داڻا ڏگها زردانڻ تي مائل ٿين. دوائن جي ڪم اچي(هاضمي لاءِ).

• **وڏَ ڪَبَلَ ج وڏَ ڪَبَلُون:** ث . راند جو هڪ قسم وڏي گول چڪر ۾ راند. اڪثر ٻهراڙيءَ ۾ ٿئي. ڪوڏي– ڪبڊي.

• **وڏَل:** صفت. وڏو– بزرگ.

• **وڏنو:** ذ . مغروري– گهمنڊ– شوخي– هَٺُ– دماغ– هوءِ– دم– اغماض– غرور– فخر– سرءِ– ناز.

– **وڏنو ڏيڻُ:** ساراهہ ڪرڻ– ناموس ڪرڻ– ثنا ڪرڻ– ٻڌائڻ– واڪاڻ ڪرڻ. وڏو ڪرڻ.

• **وڏڻ ج وڏڻ(ت):** ذ . مَنُ واري ٿئي. لڳلڳو. نہ ميڻ– نہ قبول ڪرڻ– نہ منظور ڪرڻ.

• **وڏو ج وڏا:** ذ . بزرگ– مُکي– پريو مڙس– پٽيل– اُتم– اعليٰ– اعظم – شاهي– بيحد. وڏي قد وارو. بلڪل وڏو– جُنگ– جاڏو– عاليشان– خانداني– مشهور– ناليرو– نامور– مشهور. سَر– سڀ کان متي– گهرجو مکيہ ياتي. شاهوڪار– دولتمند– (عمر يا درجي ۾) متي– وڏو– بالغ. ٻڍو– پوڙهو– ڪراڙو– جهُور. مهندار– اڳواڻ. ضروري– وزنائتو.

– **وڏا پير ڪَرَڻُ:** ڪنهن وٽ قسمت سانگي اچڻ– پڌارجڻ. قسمت سان اچڻ– نصيب سان اوچتو اچڻ. مهرباني ڪري اچڻ. تحفا يا سوکڙيون ڏيئي نوازڻ– پاکرون بخشڻ. سوڀارو ڪرڻ.

– **وڏاڪ:** پير مرد– ٻُڍو– ٻڍڙو– جهورُ.

– **وڏاڻُ ج وڏاڻون:** وڏي هجڻ جي حالت– وڏپ– وڏائي– وڏيرائي– ديگهہ– قد– آڪار– مقدار– ڏيل. ساٺو– ستو.

– **وڏائي ج وڏائي:** ث . صفت. نظري– خيالي– قياسي.

– **وڏائپ ج وڏائپُون:** ث . وڏ– وڏائي.

– **وڏائڻ:** مصدر. ساراهڻ– واکاڻ– ناموس ڪرڻ.

– **وڏائتو:** وڏو ٻٽياتو.

Gul Hayat Institute

— **وڏو آنبو:** ذ . آنبي جو پوبون ٽُڪر(جنهن جي ويڪر ننڍي آنبي کان وڌي، جو ڪاڻي ۽ پاڻيءَ جي آش ٺاهي، باقي ڦوڳ هيٺ ڏڪيندو آهي). وڏي آنبي.

— **وڏو اويـَرو ج وڏا اويـَرا:** ڪورين جي اوزار جو هڪ قسم، جنهن تي سُٽ چاڙهي، چرخيءَ ۾ ڀهاري اوبڻ جو ڪم يا نڙن پرڻ جو ڪم ڪري سگهجي.

— **وڏو تَپُ:** ذ . تپ جو هڪ قسم— مُدي جو بُخار— مقرر ٿيل ڏينهن جو هڪ بخار. سلهه تپ.

— **وڏو پَسارو:** وڏو پنڌ— وڏو مشڪل ڪم— نهايت ڏکيو رستو— ڪمال درجو— وڏو معيار. انتها— پڇاڙي— حد.

— **وڏو چَڪُ وجهڻُ:** وڏو وات ڦاڙڻ— گهڻو گهرڻ— رشوت وٺڻ— پئسا وٺڻ— لالچ وٺڻ.

— **وڏو جَوائڻُ:** پاڻ کي ساراهڻ— پنهنجي ثنا ڪرڻ— پاڻ کي ڀڙو ڪرائڻ— پاڻ کي ظاهر ڪرائڻ— مغروريءَ ۾ پرڻ— هٺ ۾ پرڻ— تڪبر ڪرڻ— گهمنڊ ۾ اچڻ— ڦونڊ ۾ پوڻ— ٻاڪي ڏيکارڻ.

— **وڏو ڏينهن:** ذ . عيد— ڏڻ— پربُ. جشن— ڪاج. تهوار.

— **وڏو سڏُ:** وڏي واڪي سان رڙ يا سڏ— دانهن— ڪوڪ— آواز. آزان— ٻانگ— نماز جو سڏ.

— **وڏو سڏُ ٿيـڻُ:** ٻانگ جو آواز ٻڌڻ ۾ اچڻ.

— **وڏو عام وندبيندڙ:** رياضي جو اصطلاح— وڏو گڏيل جزو، جيڪو مقرر ڪيل سيني انگن ۾ آيل هجي.

— **وڏو ڪرڻُ:** ڏيئو وسائڻ— گل ڪرڻ. پريو مڙس ڪرڻ— مهندار ڪرڻ— پيشوا ڪرڻ— امام ڪرڻ— سردار ڪرڻ. ننڍي ٻار کي سمهارڻ.

— **وڏو ڪنو(ٿ):** ٿر ۾ چوپائي مال لاءِ سڃاڻپ جو نشان.

— **وڏو گوشتُ:** ڳائو يا ماهو گوشت.

— **وڏو ڳالـهائڻُ:** اجائي بڪ ڪرڻ— گهڻو ڳالهائڻ— رڙيون ڪرڻ.

— **وڏو ماڻهو:** ذ. شاهوڪار—امير— ونهيون— سائو— آباد—هريو— ڀاڳيو.

— **وڏو واتُ ڪرڻُ:** خراب ڳالهائڻ— گندو ڳالهائڻ— بڇڙو ڳالهائڻ.

— **وڏو ويلو:** ذ . صبح جو سوير— صبح ساجهر— فجر— پرهه ڦٽيءَ جو وقت— باک ڦٽيءَ جو وقت.

— **وڏو هـڙيو(ل):** ذ . پريو مڙس— اڳواڻ— پٽيل— چوڌري— مُکي (ٿ. وڏو هڙي).

— **وڏي ٻڙي هـُئڻُ:** ڪا بہ خوبي نہ هئڻ— بي هنر ۽ بيڪار هئڻ— يُوڪ هئڻ.

— **وڏيپو:** ذ . وڏپڻ— پيري— ٻڍاپڻ— جهونائي— ٻڍاپو.

— **وڏي دل ڪرڻُ:** سختي ٿيڻ— فراخ دل ٿيڻ— ڪشاده دل ڏارڻ.

— **وڏيرڙو:** ڪجهہ وڏو— ٿورو وڏو— البت وڏو. قدري وڏو.

— **وڏيَ ڪانديري:** هڪ ٻوٽي جو قسم(هي ٻوٽو ڪنڊن سان ٿئي، گـُل پيدا ٿين. ڪير جو رنگ سونهري ٿئي، ڦـُل بہ ڪنڊن سان ٿئي. ٻج ڪاري رنگ جوجنهن مان تيل نڪري، جو بادفرنگ جي مرض کي وڃائيندڙ آهي، هن جو ڪير توتئي کي اڇو ڪندڙ). پسارڪي وکرجو هڪ قسم، جو دوائن جي ڪم اچي.

— **وڏي ڪنگهہ:** بيماريءَ جو هڪ قسم— گهڻي وقت تائين هلندڙ تڪليف ڏيندڙ ڪنگهہ(جنهن ۾ گهيتون پيون ڏبيون آهن ۽ منهن ڳاڙهو ٿي پوندو آهي ۽ گهڻو ڪري ٻارن ۾ ٿيندي آهي). ڳري ڪنگهہ— خطرناڪ ڪنگهہ. ڪِرتيو— ڪاري ڪنگهہ.

— **وڏي مانيءِ رسڻُ:** اعليٰ درجي تي رسڻ— وڏي عهدي تي رسڻ.

— **وڏي مانيءَ کي رَسڻُ:** بخت بلند ٿيڻ— ڀاڳ کلڻ— نصيب سنو ٿيڻ.

— **وڏي ننڍي کي سڃاڻڻُ:** شاهوڪار غريب کي هڪجهڙي عزت ڏيڻ— غريب غربي جي مدد ڪرڻ.

— **وڏي واڪي:** وڏي آواز سان— وڏي رڙ سان— وڏي دانهن سان.

— **وڏي واڪ چوڻُ:** پڌري پٽ چوڻ— کُليءَ طرح چوڻ— ظاهر ڪرڻ.

— **وڏي ويلي:** ظرف. ڏاڍو سويرو— اسر جو.

● **وڏو ڏڙو:** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ ديهہ جو نالو.

● **وڏوَر ج وڏَ وَرون:** ٿ . شاديءَ جي لائق يا ساميل ڇوڪري— بالغ ڇوڪري— جوان ڌيءَ— ڪُنواري ڌيءَ— وڏي ڌيءَ— بالغ نياڻي— ساميل نياڻي.

● **وڏوڙجڻ:** مصدر. ڪاوڙجڻ— ڏمرجڻ— ناراض ٿيڻ— غصي ۾ اچڻ. (وڏوريو— وڏورندو— وڏوريل).

— **وڏوڙ ج وڏوڙون (ڪ):** ٿ . رنجيدگي— ڪاوڙ— غصو— ڏمر— ڏنجهہ.

— **وڏوڙپ ج وڏوڙپون:** ٿ . رنج— ڪاوڙ— غصو— ڏمر— ڏنجهہ.

— **وڏوڙجڻ :** مصدر. وڏوڙجڻ— ڪاوڙجڻ— غصي ٿيڻ— ڏمرجڻ— ناراض ٿيڻ. رسڻ— ورچڻ— بگڙجڻ. خراب ٿيڻ.

— **وڏوڙل ج وڏوڙل (ڪ):** ذ . ڪاوڙيل— رنجيل— ڏمريل.

— **وڏوڙو ج وڏوڙا:** ذ . وڏوڙيا— ڪاوڙيا— غصي ۾ ٿيا. ڦٽا. ارها— آنهرا. اٽڪيا— ناراض ٿيا. (ٿ . وڏوڙي ج وڏوڙيون) — ڪاوڙي.

● **وڏو مَعارو:** ٿر ۾ ڪاري جاتي جي پرسان هڪ وڏي پِٽ جو نالو. ڪاري جاتي جي پرسان ٿر ۾ سرڪاري ناڪو.

Gul Hayat Institute

• **وڏوڻُ:** مصدر. (سن. وڏوتنا). جوش ۾ اچڻ– غصي ۾ ٿيڻ– ڪاوڙ ۾ پرچڻ.

"خبر ٿي ڪيئن ڏٿيءَ کي وڏوٽا واهي."

"ور وڏوٽو اينهين جَن جَن پاڻ پسڻ."

– **وڏوڻ ج وڏوٽيون:** ث. ڪاوڙ– غصو– ڏمر.

– **وڏوٽو ج وڏوٽا:** ذ. ڪاوڙيل– ڏمريل– غصي. رنل– ناراض. دشمن.

• **وڏوهُ ج وڏوهَ:** ذ. نردوش– بي گناهه– معصوميت– وڏوهائي.

– **وڏوهي ج وڏوهيون:** ذ. صفت. بي گناهه– بي ڏوهه– وڏوهو– نردوش– معصوم– ابهم– اڀامڙو.

• **وڏوهجڻُ:** مصدر. ڪاوڙجڻ– غصي ٿيڻ– ڏمرجڻ– ناراض ٿيڻ– اٽڪڻ.

• **وڏهرا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **وڏهريون:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وڏهلُ:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وڏهنسُ ج وڏهنس:** راڳ جي تيهن سُرن مان هڪ سر.

• **وڏئن:** تيڪر– بي جا خوشامد– چاپلوسي.

– **وڏئن ڏيڻ:** ڪوڙي تعريف ڪرڻ– خوشامد ڪرڻ– چاپلوسي ڪرڻ– عزت ڏيڻ– آبرو ڏيڻ– مانُ ڏيڻ.

• **وڏي (ث):** اونداهو پک مهيني جو.

• **وڏيتَ ج وڏيتَ:** ذ. سبب– تفصيل– وچور– نرواري– سمجهاڻي– سمجهوتو– ٽيڪا– شرح– واد– ارٿ. ذات جي خبرچار.

• **وڏيرو ج وڏيرا:** ذ. (سن. وَرڌ). بزرگ– مسلمانن ۾ ڳوٺ جو چڱو مڙس. قوم جو وڏو. زميندار لاءِ عزت جو لفظ. پريو مڙس– مُکي– سکر ماڻهو– چوڌري– پٽيل– سردار– مهندار– پيشوا– پرڌان. (زال لاءِ) وڏيريءَ جو لقب. ڪجهه ٿورو وڏو– وڏيرڙو– البت وڏو. شاهوڪار.

– **وڏيرپَ ج وڏيرپون:** ث. پڳداري– پر مڙسائي– مُکي پڻُ– مهندار پڻ– پيشوائي.

– **وڏيري ج وڏيريون:** سائڻ. مالڪڻ– ڏڃاڻي.

• **وڊُ ج وڊَ (ڪ):** ذ. چمڙيءَ جو پٽو– وڊي.

– **وڊيُ ج وڊيون:** ث. چمڙي جي سنهي پٽي.

• **وَڍَ ج وڍون:** ث. وٽن کي وڍڻ– تارين چانگڻ.

– **وڍَنڪُ:** گهڙ پڇ– چنڊ چاڻ.

– **وَڍَ ڪٽَ:** ث. وڍڻ جي حالت– وڍ. ڪاٽ ڪوٽ. چيڙچاڙ. جراحي.

– **وَڍَ ڪرڻُ:** تاريءَ کي وڍڻ– وٽن کي وڍڻ– چانگڻ– چاڙڻ– چنڊڻ. چيرڻ.

– **وَڍَ وجهڻُ:** ڍنگر وڍڻ– تارين وڍڻ– وڻ چانگڻ.

• **وَڍُ ج وَڍَ:** ذ. چير– گهاءُ– ڦاڙ– ڦاٽ– چهڪ– جهير. زخم– ڦُنگ. پيٽُ جو لَڪُ. پيچ– وَٽ . سبق جو نشان. پڙهڻ جو هنڌ (ڪتاب ۾). ورت. پڳل. چوپائي مال (ڳئون، مينهن) کي ذات وار سڃاڻڻ لاءِ ڪن ۾ ٻُٽُ وجهڻ يا جسم جي ٻئي هنڌ تي سُڃاڻپ لاءِ وڍيل نشان ڪرڻ. ڪنهن ڪاٺيءَ کي وڍ ڏيڻ. ڪريل سنگ چونڊڻ. (اسم خاص). بلوچستان جي جهالاوان علائقي ۾ ضلعو ۽ مشهور شهر جو نالو. تر ۾ پٽن مان نڪتل گس.

– **وَڍُ چونڊَڻُ (ڪ):** ڪانن ڪپڻ ڪري ڪريل سنگن جو چونڊو ڪرڻ. ڪٽڪ يا چٽن جي ول لٽڻ کان پوءِ رهيل سنگ يا ڦوٽا گڏ ڪرڻ– ڪرُ چُونڊڻ.

– **وَڍُ ڏيڻُ:** ڪپڻ– چيرڻ– گهائڻ– تڪليف پهچائڻ– ايذائڻ– رنجائڻ. بد ڳالهائڻ– اندر ساڙڻ. طعنا تنڪا هڻڻ– ٽوڪون ڪرڻ. نشان ڪرڻ.

– **وَڍُ وجهڻُ:** چڙ ڏيارڻ– تپائڻ– پڙڪائڻ– ڪاوڙائڻ– رنجائڻ– ڪلپائڻ– چيڙائڻ– چيڙڻ– چيرڻ– ڦاڙڻ– گهائڻ– زخمڻ– طعنہ تنڪا ڏيڻ– دل چيريندڙ اوپالا ڏيڻ. ٽڪڻ– ڪترڻ– گهٽ وڌ ڪرڻ– خراب ڪرڻ. (پيٽ ۾) پيچ پوڻ– وٽ پوڻ– وڪڙ پوڻ. مال کي ٻُٽ وجهڻ.

– **وَڍُ وڍڻُ:** خراب ڳالهائڻ– بدشد ڳالهائڻ– گندو ڳالهائڻ. حق پريو چوڻ– صاف چوڻ– ظاهر چوڻ.

• **وَڍائو ج وَڍائا (ڪ):** ذ. سُنت– طُهر– ختنو.

• **وَڍائڻُ:** مصدر. (سن. وَرڌ) وڍڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ. ڪپائڻ– چيرڻ– ڦاڙڻ– ڪترڻ– گهائڻ . چانگڻ– چنڊڻ. (وڍائيو– وڍائيندو– وڍايل).

• **وَڍائي ج وَڍائيون:** ث. ڪاٺ وغيره وڍڻ جي مزوري يا خرچ.

• **وَڍجڻُ:** ڪپجڻ– چيرجڻ– ڦاڙجڻ– ڦاٽجڻ– ڪترجڻ.

• **وڍرَ:** اسم خاص. تعلقي گهوٽڪي ۾ ديهه جو نالو.

• **وَڍرَ :** ث . پاٽيءَ جي چَرَ جو ڍورو (ميرپور ماٿيلي کان هيٺ تعلقي بني عاقل ۾ وچي ناري ۾ پوي، ۱۹۵۵ع تائين دريا مان وهندي هئي، فيڊر واهه نڪتو ته بند ٿي).

• **وڍري:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَڍَڻُ:** مصدر. (سن. ورڌ) ڪپڻ– ڪرڻ– ڪترڻ. (ٽنهن) لاهڻ– ڪپڙا (وينڻ). گهائڻ– چيرڻ– ڦاڙڻ– ودي رکڻ– چهڪ ڏيڻ–

Gul Hayat Institute

چاڪ ڪرڻ— قطع ڪرڻ. فيصل ڪرڻ. ٽُڪر ٽُڪر ڪرڻ. (ڪن) ڏبا ڪرڻ.(ڏنڊي ۾ ڪنهن کي) لڳائڻ. (وڍيو— وڍيندو— وڍيل).

– **وَڍِٽِي(ڪ):** ڇُري— ڪَپ— چاڪو— ڪاتي.

– **وَڍِيَلُ ج وَڍِيَل:** وڻ جي ٽاري يا نڙ جو پنهنجي اصلوڪي هنڌ کان جدا ڪيو ويو آهي.

– **وَڍِڻ ج وَڍِڻ(ل):** ذ. تمام گهڻو سُور— پيٽ ۾ اهنج— پيٽ ۾ وِڍ— پيٽ ۾ وڪڙ. پيٽ ۾ وَٽُ.

• **وِڍو ج وِڍا:** ذ. نشان— داغ— چِٽو— ڏَهو.

• **وَڍهو ج وڍها:** ذ. چير. ڇهڪ— جهير. نشان— داغ— چِٽو— ڏهو. هميائي. (ٿ) ننڍي پٽ(مڪان 'اَڪَ وڍو' تعلقي ڇاڇري ۾)

• **وَڍولا:** ذ. زناني زيور جو هڪ قسم.

• **وِڍهَ:** اسم خاص. تعلقي گهوڙا ٻاريءَ ۽ تعلقي بدين ۾ هڪ دَيهه جو نالو.

• **وڍهه جاگير:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَڍي ج وَڍيُون:** ٿ. چمڙي جي پٽي— چم مان ٺهيل ڪشو يا نوڙي. ڏُڏ وِلوڙڻ لاءِ منڌي کي ڦرائيندڙ چم جو پٽو. چمڙي جي ڏوري. رشوت— لب— ڳڦو. وڍيل يا ڦٽيل سِسِي.

– **وَڍيءَ آڱرتي نہ مُتَڻُ:** نرديائي— مدد نہ ڪرڻ.

– **وَڍيخورُ ج وَڍيخور:** ذ. صفت. رشوتي— رشوت خور— رشوت وَٺندڙ— لَبِي— لَبيَر— وِڍر— ڳڦر— وِڍخور— پئسي جو پٽ.

– **وَڍيُون وِجهَڻُ:** وَر وڪڙ وجهڻ— وَٽ وجهڻ— پيچ وجهڻ. طعنا هڻَڻ— اولائيا ڏيڻ— ڏوراپا ڏيڻ. سور اهنج ڏيڻ— ڏک ڏيڻ— ايذاءُ رسائڻ.

– **وَڍي هڻَڻُ:** رشوت ڏيڻ— لوپ ڏيڻ— ڳڦو ڏيڻ— پئسو آڇڻ.

• **وَڏَيارَ:** ٻڪرين جي جنسن جو هڪ قسم. سنڌي ۽ ٿري نسل جو ميلاپ.

• **وَڍِيڙو:** اُها ڪاني جا ٻڪرين جي ڦر کي وات ۾ ڏائڻ کان روڪڻ لاءِ ڏجي.

• **وڍيو:** ذ. صفت وڍيل. وڍ وارا. مال. داگيل(اصطلاح طور) ڍور کي ڏنل وڍ جي خبر ڏيندڙ. وچايل ڍَور جي پڇا ڪندڙ کي آڏو چوندا تہ ڍور وڍيو يا داگيو آهي تہ فيصلو ڪنداسون. وڍيو ناهي تہ پڇا ڪندڙ کي چوندا تہ وڃ. فيصلو ڪو نہ ٿيندو.(وڍيو آهين تہ ويهہ. اڻ وڍيو تہ وات ٿيءُ).(شاهہ).

• **وَر:** اسم خاص. تعلقي ننڍي ۽ تعلقي ميرپورخاص ۾ ديهن جا نالا. شهر جو نالو.

• **وَرِ:** مدد— حمايت — همراهي— همٿ— مددگاري.

• **وَرُ ج وَرَ:** ذ. (سن. وَرُ= مڙس چوندڻ) مڙس— خاوند— گهوٽ— پتار— ڪانڌ. گهر وارو— مالڪ— والي. ڏِنگُ ڦِڏ— وڪڙ وٽ— پيچ— ڦير— ڦَندُ. واٽ— راهہ. وِنگ— وراڪو— وِٽُ— مَروٽ— مَروڙ— سَهٽُ— جهڪ— ولو — گهمتاري— چڪر— گردش گيڙو— ڦيراٽي— وراٽو— ويڙهو— (ٽلاءُ جو) ٽارو— گهنڊي— ڪاڪُلُ(وارن جي). (سن. وَرَ)مهرباني. (ڪپڙن جو) نمبر - انگ اکر. اڳهنڊي— بازي— دلبو— ڍوهہ— ٺڳي. (سلوار جو)وَرُ— گهُنج— ور ڪٽڻ— سٽڻ جو ڪنجڻ. واٽ جو ور. وانڊي جو ور— وا جو ور— درياءَ جو ور— ڪانيءَ جو ور— پٽڪي جو ڦيريل ور— ڏنگو ور. انجام— قول— ٻول— وچن— عُهد. شڪاري ماڻهو شڪار کي چوڏاري ڦري اچن. نصيب— ڀاڳ— قسمت— بخت مَرُ— ڀلي— چڱي. شل ائين ٿئي. چڱو ڀلا. ڪپڙي يا ٻئي ڪنهن وکر جو خاص قسم(جو خلقت کي پسند هجي). (سن وَرَس= بهتر) بهتر— چڱو— اُتر— سرس— چڱو— سٺو— اوگهو— اوچو— موچارو— عمدو— سڦرو— چوکو— شپ— اُتم— اعليٰ مالڪي واري پڇاڙي ڏيکاريندڙ لفظ: "نامُورُ، هوشُورُ وغيره.

– **وَرُ ٻَجَڻُ:** ٽُڪر وڍڻ— رستو ڪاٽڻ— راهہ جو ڦيرو ڪٽڻ— رستي جو وڪڙ ٻجڻ. ٽورو وَڍُ ڏيڻ.

– **وَرُ پَوَڻُ:** ڏنگ پوڻ — وڪڙ پوڻ— ڦير پوڻ— پيچ پوڻ— وٽ پوڻ— ونگ پوڻ. ڪَنڌ ۾ سُور پوڻ— اهنج پوڻ. ڏڦيڙ پوڻ— بگاڙو پوڻ— ڦڏو پوڻ. هٿ اچڻ— حاصل ٿيڻ— قبضي ۾ اچڻ— قابو ۾ اچڻ. ڦاسڻ. آگاهڻ.

– **وَرُ چڙهَڻُ:** قابو ۾ اچڻ. هٿ چڙهڻ— هٿ اچڻ. هٿ ۾ اچي وڃڻ— مُٺيءَ ۾ اچڻ— قبضي ۾ اچڻ— طاقت هيٺ اچڻ.

– **وَرُ چُونڊَڻُ:** ور ڪٽڻ يا ور ڪُنجڻ— جڏهن ٽڪڙو پنڌ ڪجي تہ سهولت لاءِ ڪانچ (سٽڻ) جا ور ڪُنجِجَن.(هندن) ۾ سويمبر جي رسم موجب مڙس چوندڻ.

– **وَرُ ڏائِڻُ:** سمجهائڻ— هوشيار ڪرڻ— سجاڳ ڪرڻ— خبردار ڪرڻ— آگاهہ ڪرڻ.

– **وَرُ ڏِيَڻُ:** آسيس ڏيڻ— آشيرواد ڏيڻ— وعدو ڏيڻ— انجام ڏيڻ— وچن ڏيڻ— ٻول ڏيڻ— قول ڏيڻ— سُخن ڏيڻ.

"ويچاري ڏي وَرُ، ناهي پير پُنهون جو".(آبري— شاهہ).

– **وَرائِتو جَ وَرائِتا:** ذ. صفت. ورن وڪڙن وارو— ڏنگو— ڦڏو. نانگ جهڙو. ور ڪندڙ— ڀلائي ڪندڙ— لائق.

Gul Hayat Institute

- **ورائٽي ج ورائٽيُون:** ث. شادي ڪيل زال– پرڻيل زال.
- **وَرُ ڪَرَڻُ:** (ڪنهن زال جو) مڙس ڪرڻ– گهوٽ ڪرڻ– ڪانڌ ڪرڻ– ڀتار ڪرڻ. شادي ڪرڻ– گهيرو ڪرڻ– ڦيرو ڪرڻ(رستي ۾). گهمڻ يا ملاقات ڪرڻ. مهرباني ڪرڻ– ڀلائي ڪرڻ.
- **وَرَ ڪَٽَڻُ:** ٽوپو ٽڙو ڏيڻ. سٿڻ جا پانچا مٿي ڪرڻ– سلوار ڪنجڻ. جهيڙي لاءِ تيار ٿي اچڻ– ڦڏي بازي ڪرڻ. رڳڙي بازي ڪرڻ.
- **وَرُ گهُرَڻُ:** مراد چاهڻ– دعا گهرڻ– تمنا ڪرڻ. سُکا باسڻ.
- **وَرُ گهوڙو(ث):** گهوٽ جي اعزاز ۾ سازينڌڙ طرفان ملهايل رسم.
- **وَرُ لاهِڻُ:** سڌو ڪرڻ– سنئون ڪرڻ– ڏِنگ ڪيڻ– ونگ ڪيڻ– ڦير ڦار ڪيڍي ڇڏڻ.
- **وَرَ ۾ اَچَڻُ:** ڦندي ۾ اچڻ–قبضي ۾ اچڻ– هٿ چڙهڻ– قابو ۾ اچڻ.
- **وَرُ وِڃَڻُ:** درياءَ جو ور وڃڻ– سڌو ڦاٽ ڪري وهي وڪڙ کي ختم ڪرڻ.

• **ورِ ج ورُون:** ث. ڦَٽ جي اونهائي يا کَڏَ(ماس ۾)– اُهو ڦٽ. جو مَاس کي اندر کان کائيندو وڃي. بعض– ڪوٽ.

• **ورُ:** جبل جو سجو پاڳو(جنهن ۾ پٿر ڪارا ۽ سنهيون سنهيون ڳانٽيون هجن. اُتي اُٺ جي لهه چڙهه لاءِ سخت ڏکيائي ٿئي).

• **ورِاثَتَ ج ورِاثَتُون:** ث. (ع. ورث) ورهايل ملڪيت– وَراهيل مال– وراهيل موڙي– ملڪيت پائڻ.

• **وراچَڊِ اَپڀرنش:** بگڙيل يا ردي ٻولي. سنڌي ٻولي جو قديم نالو.

• **وراڌ:** ث. ڦَٽ جي کڏ– گهاءُ– ناسور. ورَ.

• **وَراڌِجَڻُ:** مصدر. ڪاوڙجڻ– وروڌجڻ– ڪِروڌ ۾ اچڻ. ڪاوڙ ۾ اَچڻ– غصي ۾ اچڻ– ڏمرجڻ– تڪرارجڻ(وراڌيو– وراڌيندو– وراڌيل).

– **ورِاڌَلُ ج وراڌَلَ(ت):** ذ. ڏاڍو ڪاوڙيل– بگڙيل– ڦِتل– رُٺل– آڪڙيل.

– **ورِاڌو ج ورِاڌا:** ذ. صفت. ڪاوڙيل– ڏمريل– چيڙيل– شوخ– ٽتل– سخت. گهُوريل.

• **وَرارو ج وَرارا:** ذ. ورن وارو– ورائتو– نانگ ور– سَپ جهڙو– انگڙ ونگڙ– ورُ ورُ– وراڙو– پيچدار– وَڪُڙو– پيچيدو– ڏنگو.

• **وراڙِ ج وراڙِون (ڪ):** ث. جوءِ– جاءِ– هنڌ– ماڳ– مال جي چاري واري جڳهه– سِيهه– سيم.

– **وراڙو ج وراڙا(ڪ):** ذ. صفت. جوئياتو– ٿانيڪو– هنڌائتو– ماڳائتو– وانڍو.

– **وراڙِي ج وراڙِيُون (ڪ):** ث. جُوءِ– جاءِ– ماڳ– هنڌ– وراڙ. آس پاس– پسگردائي– چوگرد.(ڪ).

• **وَراڙو ج وراڙا:** ذ. اوراڙو– والاڙو– واهرو– ٽولو– مددگار– گروهه– ورهاڙو.

• **وَراڙِي جي وَراڙِيون:** ث. وَرواري– وڪڙ واري (واٽ).

• **وَراڪَڻُ:** مصدر. ورائڻ– وڪوڙڻ– موڙڻ– مروٽڻ– وٽڻ– وراڪو ڏيڻ– وٽ ڏيڻ–(نوڙي) پيچڻ– ور ور ڪرڻ. چَلا ڪُنڍا ڪرڻ. ويڙهڻ. (ڀاڻ کي) ويڙهڻ– سيڙهڻ– لپيٽڻ.(وراڪو– وراڪيندو– وراڪيل).

– **وَراڪَ ج وَراڪُون (ڪ):** ث. ورُ– وڪڙ– وٽ سَٽ– موڙ– سوڙ– مروٽ– پَيچ– ويڙهه–لپيٽ.

• **وَراڪو ج وَراڪا:** ذ. وٽ– ورُ– پيچ– مروٽ – مروڙ– وڪڙ– آڪيڙو– مهٽ– ڦيرو– ولو– گهمتاري– چَڪر– گردش– گيڙو– ڦيراٽي– وراٽو. رستي جا ڏنگ يا وڪڙ– پيچرا. جهمڪو– تجلو– چمڪو. لاڳاپو– واسطو. ڊڪ– پناهه.(غريب ماڻهو سيءَ کان پاڻ کي بچائڻ لاءِ ڍنگر گڏ ڪري انهن تي ڪک وجهي ته چون ته سيءَ جو وراڪو ڻاهيو اٿئون). ويڙهو– هجوم– جنگل– وڻن جو جهڳٽو.

• **وِرانگهَ ج ورانگهُون:** ث. ٻرانگهه– وکَ.

• **وَرالَ ج وَرالُون:** ث. وَڙال– (وڄايل يا چورايل جانور جي) ڳولا.

• **وِراندَ:** ث. وراند. ٽيهري.

– **وِرانبو ج وِرانبا:** ذ. اڳڻ– اڳنڌ– اڱر.

– **ورانبو ٿِي وَڃَڻُ:** ٽيهريءَ جو وقت ٿي وڃڻ– منجهند جو وَقت– اڳينءَ جو وقت.

– **وِرانڊِي:** ٽيهري جي ماني.

• **وِرانڊَ ج وِرانڊِون:** ث. وچينءَ جو وقت. شام جو وقت(ل–ڪ).

– **وِرانڊَ ٿِي وڃڻ:** ماٺ ٿيڻ– چپ ٿيڻ.

• **وِرانگَ ج وِرانگُون(ڪ):** ذ. ٻرانگ– وک –چال– ٽپو– ٻِڌ.

• **وَرانوَڙ(ت):** ذ. مهر– ٻاجهه– رحمتَ– فضل. مِينهن پاڻي ٿيڻ– سک سلامتي ٿيڻ. سيلاب ٿيڻ.

• **وَراڻِ ج وَراڻِيُون:** ث. واڌ– واڌارو– چاڙهو–سرسي–سُڪار–وسندي. "اُني تي وراڻ ڪِينئن واڌائيون آئيون"(مارئي– شاهه). سمپدا– سمپت– فراخي–برڪت– مهر ٻهر. اقبال– طالع– چڙهتي– سٺائي– ڪيرپٽ. سستائي– ويجهه– آمودگي. سُک. سُڪارُ. وسندي. آکهه– ڪتنب. ٿُڪ– پيڙهي– مائٽي– پاڙو– قبيلو. موٽ– اُتل– واپسي– ورندي– جواب– وراڪو. ڪوهستان ۾ پرت جو هڪ قسم. ڪيڙ جو دنگ جتان

Gul Hayat Institute

هاري جوڙو وراڻيندو آهي. (ل). ڪتاڻ— ڪتائي— ترشي— تلخائي. ويجهه— آسودگي— خوشحالي.

— وَراٽو ج وَراٽا: ذ . ڪنهن ڳالهه ڪي دوباره ڪرڻ— ٻيو ڦيرو ڪرڻ— ڀيرو ڪرڻ—اُها جاءِ جتان هَرِ ۾ ٻڌل ڏاندن ڪي ورائجي يا موٽائجي.

— وَراٽو ڪَرڻُ: جهجهائيءَ ۾ اچڻ— مَٺو ۾ اچڻ— گهٽائيءَ يا واڌ ۾ اچڻ . برڪت پوڻ.

— وَراٽِي ج وَراٽِيُون: ث . (سن. وَرت= ڦرڻ) جواب— ورندي. اُتر.(مهيني جي) ٻارهين (تِٿ). جنهن تي ٻاگيا نڪي ڪير ولوڙين ۽ نڪي وڪڻن. ٻارهين جي ڏينهن جهُڳ نہ جهُڳڻ— ڏُڌ نہ ولوڙڻ. مانيءَ اُٿلائڻ جو اوزار— ڏِڦٽي— ٽِنٽي.

— وراٽِي وَرائڻُ: ورندي ڏيڻ— جواب ڏيڻ —اُتر ڏيڻ.

— وَراٽِيُون ڏِيَڻُ: جواب ڏيڻ— ورندي ڏيڻ.

— وَراڙِ(ت): موٽ — واپسي. فائدو.بيماريءَ جو آهستي آهستي ڇڏڻ— بيماريءَ جو ڍرو ٿيڻ . شروعات.

• وراهِڻُ: مصدر. وڪرائڻ— وانڊڻ— ونڊڻ— ورڇڻ— تقسيم ڪرڻ— ڦاندڻ— پتي ڪرڻ— حصو ڪرڻ— ڀاڱا ڪرڻ— ورهاست ڪرڻ. (ورهايو— وراهيندو— وراهيل).

• وَرائِتو ج وَرائِتا: ذ . صفت. ورارو— وراڙو— انگڙ ونگڙ— ورن وارو— وٽائتو— پيچ وارو— وٽ وارو —ڏِنگ وارو— ڦير وارو. نانگ ور- ڪاڪُل. واري ۾ يا ساهيءَ ۾ ڇڏيل(زمين). گاڏڙ ساڏڙ— متفرقو —چونڪو— واريءَ تي— ڦيري تي—چڪر تي— گردش ۾.

— وَرائِتِي ج وَرائِتِيُون: ث . ور واري— ڪانڌ واري— ڀتار واري — مڙس واري— پتيءَ واري— پرڻيل عورت— اُها زال، جنهن جو مڙس جيئرو هجي— سهاڳڻ.

• وَرائِڻُ: مصدر. پوئتي موٽائڻ— واپس ڪرڻ— مال چارڻ ۽ ڦيرائڻ (دروازو) اٿلائڻ— پٽلائڻ— بند ڪرڻ. چڪتو ڪرڻ— حساب ڪتاب لاهڻ— صحيح ڪرڻ— برابر ڪرڻ— نہ قبولڻ— ڏيلڻ . نظرانداز ڪرڻ— نامنظور ڪرڻ— رد ڪرڻ. لپيٽڻ— ويڙهڻ. ڍڪڻ— هيٺو ڪرڻ (ڪپڙو وغيره). وڪوڙڻ— گهيرڻ— گهيري ۾ آڻڻ— جهلجڻ— موٽائڻ. (ورايو— ورائيندو— ورائيل).

— ورائِتو: ڦيرو— گهمرو— گول ڦيرو.

— وَرائُو ڪُتو(ت): چالاڪ— هوشيار— سياڻو— ڏاهو.

— وَراوا ڪُتا: تِکا ڀڄندڙ شڪاري ڪتا، جي سُوئر ڪي ورائين.

— وَرائي: ظرف. واپس— موٽائي— موٽي— وري. (حرف جر) سواءِ.

— ورائي ونڻُ: واپس ونڻ— موٽائي ونڻ— اُٿلائي ونڻ. وري ونڻ.

— وَرائي وارُ وجهَڻُ: دوباره ڪوشش ڪرڻ— ٻيهر سعيو ڪرڻ— وري انهيءَ ڪم ڪي ڪرڻ جو سعيو ڪرڻ يا موٽي اُنهي ڪم تي اچڻ.

• وَرائي: سواءِ — بنا.

• وَرتُ ج وَرتَ: ذ . (سن. وَرَ ترا) نوڙي— رسي— واڌُ— واجهُ— رسو— نوڙ. چم مان وٽيل رسي جنهن سان کوهہ مان پاڻي ڇڪي ڪڍجي— چم جو ڏگهو رسو— نيٽو— سيٽ.

— وَر تَڙو ج وَر تَڙا: ذ . ٿلهو رسو— نوڙ— واجهہ— واڌ. (ث . وَرتَڙِي ج وَرُتَڙِيُون). سنهي رسي.

• وِرِتُ ج وِرِتَ: ذ . (سن. ورت) . هندو ڌرم ۾ چڱي ڪم لاءِ (ارادو). سنڪلپ ڪرڻ— لَنگهڻ— اُپواس.

• ورتِ رکڻُ: اُپواس رکڻ— لنگهڻُ ڪڍڻ— ٻزهالي رکڻ.

• وَرتائِڻُ: مصدر. (سن. وَرِرت = هلڻ) ڪم آڻڻ. ورهائڻ— ورڇڻ— تقسيم ڪرڻ— بانٽڻ— بکرو ڪرڻ— حصو ڪرڻ— پتي ڪرڻ— ڀاڱو ڪرڻ— ونڊ ڏيڻ. جيئارڻ— جيئرو رهڻ. ڪم آڻڻ— ڪتب اچڻ— ڪم اچڻ— استعمال ڪرڻ— واپرائڻ— پيئڻ (ورتايو— ورتائيندو— ورتايل).

• وَرتا: ڪم— مشغولي.

• ورتائِڻُ: مصدر. ڪاوڙائڻ— رنجائڻ— غصو ڏيارڻ— ورچائڻ.

• وَرتَل(ڪ): ڪِڪ ٿيل— بيزار ٿيل.

• وَرتَڻُ: مصدر. (سن. ورت= هلڻ). ورڻ— ملڻ. استعمال ۾ اچڻ. موٽي اچڻ— گذرڻ— لذت اچڻ. گذر ڪرڻ— گذارو ڪرڻ— وقت پاس ڪرڻ. جيئڻ. گهارڻ— ڪاٽڻ— جيئرو رهڻ.(ورتو— ورتندو— ورتل).

• وَرتَڻِ: ث . ڪم. وِندر. گذارو.

— وَرتَڻِي: ث . ڪم— استعمال.

• ورتو ج ورتا: ذ . بيزار— ڪِڪ. ڪاوڙ— رنج— غصو. واپس اَيَندڙ— موٽي ايندڙ. نجومي— پوٽيدار.

• ورتَڻُون ويَلُ: بدافعال— گدلو— غليظ— ميرو— خراب لڇڻ وارو.

• وَرتو ج وَرتا: ذ . لاتِ. وياج جو قسم (سون چاندي وغيره تي). هر هڪ واپاري جو ڏار حساب آهي جو خريدار ڪي ڪن شين تي پئسو رپيو ڪٽ مُجرا ڏيئي ٿو، اُن جي لاٽ بہ چون، هر ڪنهن ملڪ ۾ ورتي جا اگهہ جنس جنس لاءِ جدا جدا آهن.

• وَرتيو ج وَرتِيا: ذ . عالم — سياڻو— داناءُ— عقلمند. فال وجهندڙ. نجومي— جوتشي. ودوان.

• وَرتَ ج وَرتُون: ث . ڇاڙي— ڇاڙڪي— اجايو— بي سود.

Gul Hayat Institute

• **وَرٽو:** بيڪار– بي سود– اجايو– ضايع.

• **ورٽ:** ث . ورڇ– ورهاست.

• **وَرٽَ ج وِرٽُون (ڪ):** ث . وَڪَڙَ– پيچ– ورُ– وَنگ ُ– وَنگ– وٽ ُ. (پيٽ ۾) درد– اهنج– ايذاءَ. آنٽِي.

– **وِرٽَ پَوڻ ُ:** پيٽ ۾ وڪڙ پوڻ– پيچ پوڻ– پيچش ٿيڻ– آنٽي پوڻ– سُوري ٿيڻ.

– **ورٽـي:** پيٽ جو سُور– سُوري– پيٽ ۾ وٽ– وڪَڙُ– پيچ پوڻ.

• **وِرِٽَڻ ُ:** مصدر. عيبدار ٿيڻ– گِلارو ٿيڻ– سقم وارو ٿيڻ. (ورٽيو– ورٽيندو– ورٽيل).

• **ورٿائـِڻ ُ:** مَصدر. ورثو ڏيارڻ– نفع پهچائڻ.

• **ورثو ج ورثا:** ذ . (ع. ورثه) ميراث– اَباڻو ورثو. لاڳ– لاپو– ورس– هميشه ملندڙ.

– **ورثو ڪَرڻ ُ:** مالڪاڻو ڪرڻ– پنهنجو مال بنائڻ– سفارش ڪرڻ.

ورجَ ج وِرجُون: ث . رسم– رواج– دستور– هلت. رهڻي ڪهڻي– ريت– پرويز– پـَرِ– هلي چلي– مرجاتا– وتيرو– حال– عادت– هير– ورد– محاورو– اصطلاح. شائستگي– مرجاتا– سُنيتي– وَڙُ– جوڳائي– ناهوڪائي. ڪفايت– صرفو– جُڳت.

• **وِرجائـِتو ج وِرجائـِتا:** ذ . صفت. عادت يا هير موجب – رسمن موجب– حسب معمولي.

• **وِرجان:** حاصل موجود– مُيسر.

– **ورجان ٿيڻ ُ:** حاصل ٿيڻ– موجود ٿيڻ– مُيسر ٿيڻ.

• **وَرجائـِڻ ُ:** مصدر. ثابت ڪرڻ– ظاهر ڪرڻ– ثابتي ڏيڻ– سِدَ ڪرڻ لاءِ پڪا دليل ڏيڻ. (ڪنهن ڪي) جواب ڏيئي واپس موٽائڻ. موٽائي چوڻ . سمجهائي چوڻ– وري وري پُڇڻ. وري ٻڌائڻ– بيان ڪرڻ. ڏوراپو ڏيڻ. (ورجايو– ورجائيندو– ورجايل).

– **وَرِجاءِ:** اَڪلاءَ– پورو ڪَر. واپس– موٽائي. ثابت. بيان– وري وري– دوباره.

– **ورجاءِ ڪَرڻ ُ:** ڪم ڪي نبيرڻ– نيڪال ڪرڻ– اَڪلاءَ ڪرڻ– نباهڻ.

– **ورجائـي:** ظرف. وري وري تاڪيد سان.

• **وَرجَس:** ث . ورجَ محاورو: جئن اڪ لڳڻ، اڪ پوڻ وغيره.

• **وَرِجَڻ ُ(ڪ):** مصدر. توبيل ڪن يا نڪ جو سوراخ بند ٿي وڃڻ– وروڙجڻ (ورجيو– ورجيندو– ورجيل).

• **وَرجيس ج وَرجِيسون ُ:** ث . رسم– رواج– دستور– پـَر– هلي چلي. عادت . تهذيب. خيال– فڪر– الڪو– انتظار. هار– سينگار جو شوق– ناهه نوهه جو شوق. سنڀال– حفاظت. جاچ– صرفو. مرجات. اصطلاح (جنهن جي لفظي معنيٰ هڪڙي آهي ۽ رواج موجب ٻي)– جُڳت.

• **وِرِجَڻ ُ:** مصدر. (سن. ٻرَج= هلڻ، چُرڻ) ڀڄڻ. چُرڻ. ڦٽڪڻ. اُٿلڻ پٿلڻ. بي آرام ٿيڻ. وهَڻ ُ. ڪجي وڃڻ– اولجڻ– لڙهندو وڃڻ– اُجهـَڻ ُ. وڄرڻ– وڳهڙڻ– پسرڻ– پڄرڻ. سڙڻ. مارڻ.

• **وِرجِي:** وهٽِي َ– ويهي.

• **وِرجهائـِڻ ُ:** مصدر. وري وري ڀڃڻ– چڱي طرح ڀڃا ڪرڻ. جاچ ڪرڻ– ڳولا ڪرڻ– ڊوندِ ڪرڻ. (ورجهايو– ورجهائيندو– ورجهايل).

• **وِرِجَڻ ُ:** (سن. و = گهٽ+ رُج= وڻڻ) ڪڪ ٿيڻ– بيزار ٿيڻ– تَڪجڻ– تڪڻ– خفا ٿيڻ– ڏمرجڻ– چڙڻ– رنج ٿيڻ– ڪلپڻ (ورچيو– ورچندو– ورچيل).

– **وِرچَ ج وِرچُون:** ث . بيزار ٿيڻ– تڪاڻ– خفو– ڏمر– رنج– چڙَ– ڪلپ.

– **وِرچائـِي:** ڪاوڙ– غصو– چڙ– رنج– ڏمر.

• **وِرچائـِڻ ُ:** مصدر. ڪَڪِ ڪرڻ– خفي ڪرڻ– خفا ڪرڻ– تڪائڻ– بيزار ڪرڻ– دق ڪرڻ– هلاڪ ڪرڻ. بِرُ ڪرڻ– اولڻ. چُور ڪرڻ.

• **وِرِڇَڻ ُ:** مصدر. (سن. ورهَ). ونڊڻ– ورهائڻ– حصا ڪرڻ– وِڪرائڻ– ٻانٽڻ– تقسيمَ ڪرڻ– وانٽڻ– ورڇي ڏيڻ– ونڊي ڏيڻ– ڦانڊڻ. (اُٽڻ ۾) چونڊڻ. (ورڇيو– ورڇيندو– وِرڇيل).

• **ورڇي:** ث . ڳري وڃڻ– پـِڃَڻ– پَـرڻ.

– **وَرڇ ج ورڇُون:** ث . ورهاست– تقسيم– ونڊ– وره ُ– ڦانڊٽي– حَصو– ڀاڱو– پتي– وانڊو– ٻخرو– ونڊي– وانٽ– تڪ ٽُڪو– ڦانڊ – چانڊو– ڦور– ورهاڱو.

– **ورڇِٽـي:** ورڇڻ جو ڪم – ورهاست– تقسيم – ونڊ– ورڇ (آٽڻ ۾). چونڊ (ڪرڻ).

• **وَرد ُ:** ذ . (ع). گل . گلابي گل.

• **ورد ُ ج وردَ:** ذ . (ع). ٺهرايل ڪم. دائمي ڪم– هرروز جو ڪَم– هَرروز بنا ناغي وارو ڪم. نيـَم – معمول – وظيفو .

– **ورد ُ ڪَرڻ ُ:** عادت ڪرڻ– نيـَم ڪرڻ– معمول ڪرڻ– وظيفو ڪرڻ.

• **وَردُسِت ُ ج وردُسِتَ (ڪ):** ڍنگ– ڏانءُ– طرز نمونو– اٽڪل– ريت.

• **وَردِلِي:** مڪرَان ۾ دڪاٽڪو ڪم ڪندڙ قبيلو (اصل سنڌ ڪان ويل).

• **وَردو:** جواب– ورندي– وراڻي– موٽ – واپسي. ورتو.

• **وَردِي ج وَردِيُون:** ث (مال لاءِ) لڪاوت– وردي. سـَر وَستر.

ڊريس. سرڪاري ڪپڙا(ملازم جا) – سرڪاري پوشاڪ– سرڪاري ڪپڙن جو نمونو– ملازمن جي ڍڪڻ لاءِ ڏنل ڪپڙا.

• **وِرڏَ:** ث. ناسور– زخم ڦٽ.

• **وِرُڌ:** صفت. (سن. وِرُددَ= مخالف). وروڌ ڪندڙ– وير رکندڙ– مخالف. برخلاف.

• **وِرڏِ ج وِرڏ:** ذ . صفت. جهونو– جهور– پوڙهو– ٻڍو– وڏيءَ عمر وارو.

• **وَرَڙُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **وَرِڙاتَ:** ڪوشش– جدوجهد– سعيو– دانهون– منٿون– ايلاز.

– **وَرِڙاتَ ڪَرڻُ:** دانهون ڪرڻ– ٻرڙاٽ ڪرڻ– ايلاز ڪرڻ– عَرض ڪرڻ– منٿون ڪرڻ– عاجزيون ڪرڻ.

• **وِرڙائڻُ:** مصدر. ڪوٽ ڪرڻ– دغا ڪرڻ– ٺڳڻ– ويساهڻ– ڦسلائڻ– ڀبلائڻ– ڀنيلائڻ– ڀُلائڻ– ڀوهڻ– فريبڻ– دوکو ڏيڻ– گمراهه ڪرڻ.(ورڙايو– ورڙائيندو– ورڙايل).

• **وَرڙو ج وَرڙا(ڪ):** ذ . صفت. وڏڙو– جهُور– جهونو– بزرگ. وجهه– موقعو. قبضو– قابو. هٿ. ضابطو. ٻار جي پير جي ڪڙي يا ٻانهن جو ڪنگڻ.

• **وَرڙا وجهڻُ:** ڦيريون پائڻ– گهمرا پائڻ– ڦيرا پائڻ – آڪڙ جي هلڻ. نَاز نخري سان گهمڻ.

• **وَرڙڪِي:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَرِڙِي ج وَرڙِيُون:** ث. لوڙين ڪي ٻڌڻ جي نوڙي– رسي– ڳاري.

• **وَرڙيو لاهڻُ(ڪ):** ڪوهيءَ جي پڪن ڪي ڪِرڻ کان بچائڻ لاءِ لَيَن جي تارين جو ڪارو لاهڻ. ورو لاهڻ. ٻار جي پير جي ڪڙي يا ٻانهن جو ڪنگڻ لاهڻ.

• **ورزشِ ج وَرزشُون:** ث . (ف) استعمال– مشق. ڪسرت– (بدن جي) چور ڦور. ڏنڊ پڙڻ– مگدر هلائڻ. جسماني اُٿل پٿل.

– **وَرزَشَ ڪَرڻُ:** ڪسرت ڪرڻ– ڏنڊ پڙڻ– مُگدر ڦيرڻ– جسماني چور ڦور ڪرڻ. بازوليون پائڻ.

• **ورس ج ورس:** ذ . (سن. وَرس). ورهيه– سال– ٻارنهن مهينا.

• **وِرس ج وِرسُون:** ث . ڀُل – چُڪ– غلطي– سهو. مُنجهه– ويسر– گمراهي. ايمان– يقين– اعتقاد.

• **وَر ساجُ ج وَرِ ساجَ:** ذ . ويرَ– سورهيه – پهلوان– بهادر– سورمو– بانڪو– ڪوڀو– جُنگ– جوڌو.

– **وَر سارو ج وَرساري:** ذ . مينهوڳي واري موسم– وسڪارو– برَساتي موسمَ. سال به سال. سالها.

– **وَرساڙو ج وَرساڙا:** ذ . وسڪارو– مينهوڳي.

– **وِرسائِڻُ:** مَصدر. ڀُلائڻ. گمراهه ڪرڻ.

– **ورسڻ:** (وسرڻُ جي تقليب). ڀلجڻ– گمراهه ٿيڻ– ڀرمجڻ– ڀٽڪڻ.

"ڪوهه ڪجاڙو جن جو واٽان سي ورسئا"(گرهوڙي).

– **وَرسِئَلُ ج وَرسِئَلَ:** ذ . گمراهه ٿيل– رستي کان منجهيل– ڀليل– ڀرميل– ڀٽڪيل.

– **وَرساياسُ:** ڀلايس– گمراهه ڪيس– ڀرمايس– ڀٽڪايس.

"وهم ورساياس نہ تہ ذات پنهون آءُ پاڻ هُئي"(آبري– شاهه).

• **وَرسِي:** ث . (سن. وَرش= ورهيہ). ڪنهن جي موت جو ساليانہ ڏينهن. لاڳ.

• **وَرشُ ج وَرَشَ:** ذ. (سن). ورهيہ– سال– ٻارهن مهينا. ورش ڦَلُ.

• **وَرشَ ڦَلُ:** ذ . ڪنهن خاص ورهيہ لاءِ جوتش موجب ٿيندڙ ڳالهين ۽ ڪمن جي اڳڪٿي.

• **وِرشُ ج وِرشَ:** ذ. ورڪُ. هڪ وڻ. ٿوهر.

• **وَرشا:** (سن. ورشا). گهور– قربان– صدقو– گهول گهولڻ.

• **وَرغلائِڻَ :** مصدر. برغلائڻ– ڏتارڻ– ٺڳڻ– بتال ڪرڻ– ڦسلائڻ– ڀنيلائڻ– ڀبلائڻ. (ورغلايو– ورغلائيندو– ورغلايل).

• **وَرقُ ج وَرقَ:** ذ. (ع). ڪتاب جو ورق يا صفحو– پنو– پني. وڻ جو پن. ڪاغذ جو ٽڪر– ڪٽيل ڪاغذ. چانديءَ جو سِڪو روپيو وغيره. سون ۽ چانديءَ جا ٺاهيل ورق.

• **وَرقُ ڌوئڻُ:** ميٽي صاف ڪرڻ– فرق مٽائڻ– امتياز ڪڍي ڇڏڻ– دين ۽ ڪفر جو ورق ڌوئڻ– دوئيءَ وارو ورق ڌوئڻ– ٻيائي مٽائي ڇڏڻ. فرق نابود ڪري ڇڏڻ.

• **وَرقُ وَرڻُ:** وارو ورڻ– ڀاڳ لڳڻ– نصيب جاڳڻ– بخت کلي پوڻ– اوج ۽ اقبال ڪي رسڻ– ستارو چمڪڻ– بخت بالا ٿيڻ– وڏي درجي ڪي پهچڻ– عزت برقرار ٿيڻ– وصال جي حالت اچڻ.

• **وَرڪَليبو(ث):** ڪنواريتن طرفان ڄاڃين ڪي ڪارايل ڀهريون ويلو.

• **وَرڪَڻُ:** مصدر. هوا سان اُڏامڻ.

• **وَرِڪ :** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **وِرڪُ ج وِرڪَ:** ذ . (سن. ور(ي) ڪشَ= وڻ) وڻ . آسماني بُرج جو نالو– سياره جو نالو. ننڍو وڻ.

• **وَرڪا ج وَرڪائُون:** ث . (سن. ورشا> ور(ي)ش= وسڻ). برڪا– وسڪارو– مينهُن– برسات– بوندابوند– ڇڇڪو– اوهيڙو. گهَور– قربان– صدقي– نثار ٿيڻ ، پالوٽ.

Gul Hayat Institute

وَرڪا ڪَرڻُ: گهورڻ— قربان ڪرڻ— صدقي ڪرڻ— نثار ڪرڻ— ٻلهار ڪرڻ.

وِرُگَڻُ: مصدر. ڦهلڻ— پکڙڻ(مرض)— پسرڻ— پگهرڻ— وگهرڻ. (ورڳيو— ورڳيندو— ورڳيل).

وِرِڳٽو ج ورڳٽا: ذ. ڪپڙن ٽنگڻ لاءِ ڇڪي ٻڌل نوڙي.

وِرلاپُ ج َورلاپَ: ذ. (سن. ورلاپ). دانهن— ڪوڪ— رڙ— آواز— رودن— روڄ— راڙو— پِٽڻ. پڪار— ٻاڏ— ٻاڪار.

- **وِرلاپ ڪَرڻ:** دانهون ڪرڻ— ڪُوڪُون ڪرڻ— رڙيون ڪرڻ— آواز ڪرڻ— راڙهه ڪرڻ— رودن ڪرڻ— روئڻ— پِٽڻ— ٻاڪار ڪرڻ— پڪار ڪرڻ.

• **وِرلو ج وِرلا:** ذ. ٿورو— ڪَمياب— اَٽلي— قليل— ڪوڪو— باقي ڪو.

- **وِرلي:** ظرف. ڪڏهن ڪڏهن— بعضي— اتفاقاً.

• **وَرَمُ ج وَرَمَ:** ذ. لهر— موج— ترنگ— اوسام— ڇَل(سمنڊ جي). جسم جي سوڄ. دل جي تسڪين. سؤدو— واپار.

• **وِرمَڻُ:** مصدر. (سن. ورم = ختم ڪرڻ). ويرم ڪرڻ— دير ڪرڻ— بيهڻ— ٽِڪڻ— ترسَڻ— ٺهرڻ— سهيڙڻ— دم پٽڻ. سيڙجڻ— روڪجڻ— جهلجڻ— دير ڪرڻ. (ورميو— ورمندو— ورميل).

— **ورمَٿا:** روڪيا— جهليا— ترسيا.

"ڪين ورميا ڪٿهين جُليا جَڻ هٽِي."

— **وِرمن:** جهلجن، روڪجن.

"مان ورمن توءِ، مون پريننءَ سندا هٽڙا".

• **وَرَنُ ج وَرَنَ:** ذ. (سن. وَرڻ= رنگ) رنگ. قِسم— نمونو. روپ— صورت — شڪل— شبيه. حالت. ذات. چمڪاٽ. عيش— مزو.

• **وَرَنُ ج وَرَنَ:** ذ. (سن. وَرڻ = رنگ). ذات— نيات. (هندن جي چئن فرقن مان).

— **وَرَن وَرَنَ:** ذ. جدا جدا رنگن وارو— ڀانت ڀانتِ شڪلين وارو— رنگارنگي— گونا گون— ڇِٽڪمرو— وچتر— ڇِٽ ڇِٽ— ڦلڦليو.

— **وَرَن وَرَن ٿيَڻُ:** منهن جو رنگ بدلائڻ يا ڦِڪو ٿيڻ. شڪل بدلجي وڃڻ— صورت ڦري وڃڻ— نمونو ڌهي پوڻ.

— **وَرن وَرَن ٿيڻُ:** منهن جو رنگ بدلائڻ— رنگ بدلائڻ— ٻيو رنگ ڏيڻ— حالت ڦرڻ— شڪل بدلائڻ— صورت ڦرڻ.

— **وَرَنو ج وَرَنا:** ذ. رنگ وارو— رنگ ڪي مائل— رنگ جهڙو(رت ورتو— رت جي رنگ جهڙو) رنگارنگي. سهڻو.

• **وَرناٽِي ج وَرناٽِيُون:** ث. سوناري جو مُنڊين يا ڪنگٽين ناهڻ جو اوزار.

• **وَرنائِڻُ:** مصدر. (سن. وَرڻ= ساراهڻ). سمجهائڻ— کولي ٻڌائڻ— ظاهر ڪرڻ. قبول ڪرڻ— مڃڻ. ارٿ ڪرڻ— نروار ڪرڻ. بيان ڪرڻ— سلام موڪلڻ— ڪن ڏيڻ— ٻڌڻ— اونائڻ— اُنائڻ. غور ڪرڻ— ڌيان ڏيڻ. توجهه ڇڪائڻ. انصاف ڪرڻ. مڃڻ. (ورنايو— ورنائيندو— ورنايل).

• **ورنڌَ(ڪ):** ث. ورڻ جي حالت— وري اچڻ جي حالت— موٽ— واپسي.

• **وَرندُ:** ذ. اسم خاص. مرد ماڻهو جو نالو.

• **ورند:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **وَرَنڌِڙِي ج وَرَنڌِڙِي (ڪ):** ث. منجهند کان پوءِ جو وقت— سج جو اولهه طرف ورڻ جو وقت— ڀاڇولي ڦرڻ واري حالت— ڇانو ورڻ يا ڦرڻ جو وقت. ورڻ واري — موٽ واري.

• **وَرَنڊو ج وَرَنڊا:** ذ. صفت. (سن. وَرڻ= موٽڻ). آئيندو— ايندڙ— ڏسندو— ٻيو— مٿيون(مهينو).

— **وَرَنڊي وارُ:** ائين ڏينهن— ايندڙ ساڳئي ڏينهن تي— هفتي تي وري آيل ڏينهن— ٻئي هفتي تي. جيئن "سومر کان ٻئي سومر تي.".

• **وَرَنڊي ج وَرَنڊيُون:** ث. (سن. ورت= ڦرڻ). جواب— وراڻي. سوال جو جواب.

• **وَرَنڊِي(ٿ):** ڇت جي مٿان پاسي وارو ڪنارو— جاءِ جي مٿئين ڪناري— سِرن جي چوڌاري ڪناري.

• **وَرَنگُ:** آسمان— اُڀ— فلڪ. جاءِ.

• **وَرنو ج وَرَنا:** ذ. سون يا چانديءَ مان ٺاهيل ڇَلو، جو ڏسٽي آڱر ۾ پائجي. منڊيءَ جو هڪ قسم. ڊِلو— ڀِرٽي.

• **وَرنه:** (ظرف. نه ته پوءِ— ٻي صورت ۾— ٻي حالت ۾.

• **وَرِنَهُ ج وَرِنَهَ:** سهڻو جوان— سهڻي قدت بت وارو— گهوٽ. طاقتور. بهادر. (ث. ورنهَ)

• **وَرُنهَنُ:** ٽوپي يا سيبي جو هڪ قسم.

• **وِرِنهَ واري:** اسم خاص. "پوکڻ" نئين جي پرسان ٽڪري جو نالو.

• **وَرِني ج وَرِنِيُون (ڪ):** ث. شادي ٿيل عورت— سهاڳڻ— ڀاڳڻ. ور واري— رنگ يا ورن واري— رونق واري. (صفت) جهڙي= رنگ جهڙي.

• **وَرَڻُ:** مصدر. (سن. وت). ڦرڻ— موٽڻ— واپس اچڻ. گهمڻ— چڪر هڻڻ— اُٿلڻ— پٺتي هٽڻ— لڙڻ— پويان پير ڪرڻ.مڙڻ(نوڙيءَ جو) وٽجڻ — وڪڙ ڪائڻ. ڏاڳو. ٻيٽو ڪري وٽڻ. ڪچي سٽ کي وٽ ڏيڻ. ٻاهر اچڻ— ظاهر ٿيڻ— پڌرو ٿيڻ.(فائدي ۾) ٿيڻ.(نديءَ جو) ڦيرو— ور— وڪڙ.(وريو— ورندو— وريل).

Gul Hayat Institute

– **وَرَڻُ واري ڪَرڻُ:** واپس موٽڻ جي ڳڻتي ڪرڻ– موٽڻ واري ڪرڻ.

• **وَرڻ:** (سن. وَرڻ= ذات) ذات. رنگ– ورنُ.

• **وَرَڻُ ج وَرَڻَ:** ذ. گهٽن ورن وڪڙن واري ڇلُيءَ جو هڪ قسم.

• **وَراٿو ج وَراٿا:** ذ. (سن. ورت= حاصل ڪرڻ). فائدي ۾ آيل شيءِ– حاصلات– فائدو. پيرن يا هٿن جي آڱرين ۾ پائڻ جي ڳهه جو هڪ قسم– والو– اُهو ڇلو جو شاديءَ ۾ ڪنوار گهوٽ کي ڏجي.

– **وَرِٽي وارا ڳنڍا:** ٻار جي چوٽيءَ تائين پهچڻ لاءِ ڳنڍن مان ٺاهيل ڦيري دار ڏاڪڻ.

• **وَرو ج وَرا:** ذ. (سن. وَرت= ڦرڻ). ڦيرو. پَٽِي (کاٽ جي). پَجرُ. کاٽ جو ڊگهو لڪڙو– ڪڇي ۽ ڪڪائين جهوپڙيءَ جي اڏارت ۾ کاٽ جي ڊگهي ڪاٺي. ٿلهي ڪاٺي جا شهتير جي بدران جاءِ ۾ رکجي، جنهن جي مٿان پَجرُ رکيا آهن. کاٽ جو لڪڙو جيڪو پَکي جي پوري وچ تي بيهي.(هڪ ڇيڙو هڪ جنڊي تي ۽ ٻيو ڇيڙو ٻئي جنڊي تي) ٻڌل هوندو آهي.

– **وَرو ڏِيَڻُ(ڪ):** ٻيڙيءَ جو پاسن تي اُٿل ڪرڻ(اڪثر تڏهن جڏهن واءُ پويان هجيس). عيوضِي.

• **وِرو:** ذ. حصو– پتي– ڀاڱو– ونڊ– وريچ– واٽو– بانٽو– بکرو– مهيني جي ڪاٺڻ لاءِ مقرر اَن(جيڪو ٻئي کان ڪاٺڻ لاءِ ملي). ڳائي ۽ ماهي مال کي ٿيندڙ تپ– جانورن جي بيماريءَ جو هڪ قسم. ٻئي جو– پرايو– ڌاريو– غير– پرڏيهي– وديشي– پرديسي.

– **وروئِجِي پَوڻُ:** ڳئن يا مينهن کي تپ اچڻ.

– **ورويو:** مال جي بيماريءَ جو هڪ قسم(جنهن ۾ جانور جو ٻت سَڪي پوي).

• **وَرَوارو:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ ديهه جو نالو.

• **وَروالو:** اسم خاص. تعلقي اُٻاوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَرولِي (ٿ):** اُها ماني جا ڄڃ وڃڻ کانپوءِ ڪنواريتا نيات وارن کي کارائين.

• **وَروٽَڻُ(ڪ):** مصدر. وڪوڙڻ– ويڙهڻ– پڪڙڻ– جهلڻ. گهيرڻ. (وروٽيو– وروٽيندو– وروٽيل).

– **وَروٽ ج وَروٽُون(ڪ):** ٿ. ويڙهڻ جي حالت– ويڙه– لپيٽ. جهل– پڪڙ.

– **وَروٽِجَڻُ(ل):** مصدر. مروٽجڻ– وڪوڙجڻ– ولارجڻ. قابو ٿيڻ. ڪروندڙو ٿيڻ.

• **وَرُٽَڻُ(ڪ):** مصدر. مروٽڻ– موڙڻ– وٽڻ. (وَرُوٽيو– وروٽيندو– وِرُوٽيل).

– **وَرُوٽ ج وَرُوٽُون(ڪ):** ٿ. وَرُ– وٽُ– پيچ– وڪڙُ.

– **وَرُوٽِجَڻُ:** جانورن جي بيماريءَ جو هڪ قسم، جنهن ۾ ٻت سَڪي پوي.

• **وُرودُ ج وُرودَ:** ٿ. (ع. ورد). ڪنهن جڳهه ۾ اندر اچڻ– داخل ٿيڻ– نازل ٿيڻ. اچي پهچڻ– وارد ٿيڻ. آمد– پهچ– تشريف آوري– اچي لهڻ– اُترڻ.

– **وُرودُ ڪَرڻُ:** وارد ٿيڻ– پهچڻ– داخل ٿيڻ– داخل ڪرڻ.

• **وِروڌ ُ ج وِروڌَ:** ذ. (سن. ڪلفت– وير– عداوت– دشمني خصومت. خلل– ڪروڌ– ڪُرڪو– گهپي– ڪِل ڪِل– اٽبٽت– بکيڙو– بگاڙو– ڦيناڙو.

• **وروڌِجَڻُ:** مصدر. (سن. ورود= دشمني). جهڳڙي لاءِ آماده ٿيڻ– دشمني ڪرڻ– وير رکڻ.(وروڌيو – وروڌيندو– وروڌيل).

– **وِرُوڌي ج وِرُوڌي:** ذ. صفت. وروڌ يا دشمنيَ رکندڙ– برخلاف– ويرياٽو– دشمناٽو– مخالف.

• **وَروَر:** هرهر– وري وري.

• **وَروڙَڻُ:** مصدر. وارڻ– آڏو اچڻ– موٽائڻ– ڀنتي ڪرڻ– ڳولڻ– ووڙڻ (وروڙيو– وروڙيندو– وَروڙيل).

• **وَروڙَ ج وَروڙُون (ڪ):** ٿ. ڳولا– ڍونڍ– ڦولها. لپيٽ– وروٽ.

• **وَرُوڙڻُ(ڪ):** مصدر. (پيٽ ۾) وڪڙ پوڻ– وٽ پوڻ. آنٽي پوڻ– مَروڙ پوڻ(وروڙيو– وروڙيندو– وروڙيل).

– **وِروڙ ج وِروڙون (ڪ):** ٿ. وٽ– لَيچ– وڪڙ– مروڙ. وَرُ– پيچ– ونگ– ڏن.

– **وروڙائِي:** ٿ. وروڙ– وروڙپ.

– **وَروڙپ:** ٿ. ور– وڪڙ– وٽ– مروڙ– آنٽي.

• **وُروڙجَڻُ:** مصدر. ٽوپيل کن يا نڪ جو سوراخ بند ٿي وڃڻ. وَرجڻ. آنڊي ۾ پيچ پوڻ– آنٽي پوڻ.

• **وِرونجَڻُ:** مصدر. ورونهجڻ– ڦٽ ٿيڻ.

• **وروُن:** ڦٽ– زخم– گهاءُ– چير– چهڪ.

– **وروُن ڪَرڻُ:** ڦَٽ جو گهاءُ ڪرڻ– هيٺ وجهڻ– چير ڏيڻ– ايذاءُ ڏيڻ– ڏکوئڻ.

• **ورونهَڻُ:** مصدر. (سن. وهرت). وندرڻ. فڪر ۽ ڳڻتيءَ ۾ گذارڻ. پنهنجي مُنهن ڪنهن کي ياد ڪرڻ. اورڻ– ياد ڪرڻ– وندر ڪرڻ– حال ونڊڻ– ڏک ونڊڻ– درد ٻڌائڻ.

– **وِرُونهَ ج وِرُونهُون:** ٿ. صحبت– رهاڻ. حال اورڻ. وندر. خوشي. اُنس. وائي– پچار– دل خوش– محبت سڪ– چڪ–

Gul Hayat Institute

ڪشش– جذبو– يادگيري. پرِياءَ– دل لڳي. مشغولي. قرب وندڻ. ڳجهه– راز. وڇوڙو– جدائي– فرقت.

– **وَرُونهَن وير:** وندر جي مهل– دل خوش ڪرڻ جو وقت– دل لڳيءَ جو وقت.

• **وَرُوڻ:** ث. تنگ.

• **وروڻڻ:** مصدر. سُڪي وڃڻ. بند ٿيڻ– ٻڌجڻ– ٻجهڻ. ورروڻ.

• **وَروهڙيو ج وروهڙيا(ل):** ذ. نوريئڙو.

• **وروهڻ:** مصدر. (وَرونهن) وندر ڪرڻ– خوش ڪرڻ– ريجهه رهاڻ ڪرڻ– وندرائڻ. (وروهيو– وروهيندو– وروهيل).

• **وَرَهه:** رَڇ جو هڪ قسم. گهائي جو مٽيون پاسو جنهن ۾ تنبو ٻڌل هجي. ٿلهو واجهه.

• **وَرَهو ج وَرَها:** ذ. رسيءَ جو قسم. هي رڇ سان گڏ ٻڌبو آهي. جنهن ۾ پلاءِ مڇيون مرن. رسو– نوڙ– ننڍي ڪوهي مان پاڻي ڪڍڻ لاءِ رسو.

• **وَرهُه ج وَرهَ:** ذ. (سن. وَرش) . سال– ورهيه– ٻارهن مهينا– ورش– ٻارهو.

– **وَرهُه پَتري:** ث. ورش ڦَل.

• **وِرهُه ج وِرهَ:** ذ. (سن. ورهه). جدائي– فراق– وڇوڙو– هجر– فرقت. دوستن يا عاشق معشوق جي وچ ۾ جدائيءَ جو غم– برهه– نينهن– عشق– محبت. سڪ– يادگيري. حصو– پاڱو.

– **وِرهه ۾ وهلو ٿيڻ:** هجر ۾ حيران ٿيڻ– برهه ۾ بيقرار ٿيڻ– وڇوڙي ۾ واءِ ويلا ڪرڻ– جدائيءَ ۾ آهه زاري ڪرڻ– فراق ۾ فرياد ڪرڻ.

– **وِرهُه وَتان:** اڪير– اُداس– يادگيري.

– **وِرهُه وَنڊڻ:** محبت وندڻ– حال اورڻ.

– **وِرهُه وَنڊين:** عشق وندين– محبت وندين.

– **وِرهُه وسائڻ:** وڇوڙي جي برسات وسائڻ– زار زار روئڻ . محبت ۾ سور سهڻ– درد ڪاٽڻ. روئڻ– هاءِ دوس ڪرڻ.

• **وِرَهه ج وِرَهُون:** ورڇ– وند– ڦانڊ– ورهاست.

• **وِرهاست:** ث. (سن. ورهه) . جدائي. پتي. پاڱو.

• **وِرهاسَت ج وِرهاسَتُون:** ث . ورهاست– ورڇ– ورهاڱو– ڦانڊٽي– ڦورو– چاندو– ٽَڪ– وانٽ – بخرو – وندي– پتي– ڦانڊ– پُڪو– وِرهَ.

• **وِرهاڱو ج ورهاڱا:** ذ. ورهاست– ڦانڊ– ورڇ– ڦور– چاندو– وانٽ.

• **وِرهائڻ:** مَصدر. حصا ڪرڻ. وندڻ.

• **وَرهِيَه ج وَرهِيَه:** ذ. (ف. وَرش) هڪ سال– ٻارهن مهينا.

• **وَرهيا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو– وَرياهه.

• **وَرهيارو:** هر سال– سال بسال– ساليانو– سال وارو.

– **وَرهيوڪو:** (صفت) سال جو– سالڪو– سال وارو– ساليانو.

– **وَرهيو وَرهه:** (ظرف). سال سال ۾– هر سال– سال بسال.

• **وَرَءُ ج وَرءَ:** ذ . ورو– ڪاڏي لاءِ مقرر ڪيل پَتو– رسِي– مهيني جي ڪائڻ لاءِ آنَ. قوت– ڪاڏو.

– **وَرَءُ جو آنُ:** ڪاڏي طور مدت لاءِ مقرر ٿيل آن.

• **وَرَئل:** اسم خاص. تعلقي شهدادڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَرَئُو ج وَرَئا:** ذ . ڏنپ.

• **وَرَئيا:** ذ . سُٽ ۽ ڏاس جا نهيل. اُٺ جي ڳچيءَ ۾ وجهجن.

• **وري:** (سن. ورت= ڦرڻ) واپس– موٽي– ٻيو دفعو– ٻيهر. عيوضو.

– **وَري اَچَڻ:** واپس اچڻ– موٽي اچڻ– موٽڻ– ورڻ. وفات ڪرڻ– مَري وڃڻ(ٻار جو).

– **وَري وَري:** (ظرف) موٽي موٽي. هر هر– هردم– هميشه – هر همَيشه– نِت – سدا– ساندهه– هڪجهڙو– اڪثر– گهڻو ڪري– بار بار– ڀيري ڀيري– وَر وَر ڪري.

• **وِرِي ج وِرِيُون (ڪ):** ث . وارن مان جُونءَ يا لِيک چونڊائڻ. ولِي. وِرَ. پِت– ٽونگڙو.

– **وَري ڏيَڻ(ٽ):** مٿي مان جُون ليک ڪڍڻ لاءِ وارن کي کولڻ– وَلِي ڏيڻ.

– **وَري ڏيارَڻ:** مٿي جي وارن مان جُونءَ يا ليک ڳولائڻ.

• **وَريامُ ج وَريامَ:** ذ . (سن. ويروان) سورهيه– پهلوان– غازي– سورمو– جوڌو– ڪوپو– ڳوڌو.

• **وريامُ آباد:** اسم خاص. تعلقي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَرياهَ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **وَريتي ج وَريتيُون:** ث . (سن. ور= مڙس چونڊڻ) ور واري– مڙس واري– خاوند واري– سهاڳڻ– پرڻيل.

• **وَريديرو:** اسم خاص. تعلقي سيوهڻ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَريڙو ج وَريڙا:** اسم خاص. پکيءَ جو هڪ قسم.

• **وَريڙو ج وَريڙا(ڪ):** ذ . ور ڏنل چلو– ڳَههَ جو هڪ قسم. ڪٽڪ جي سَڪل تيلين مان ناهيل ڪنگٽي جو هڪ قسم.

• **وَريلي:** آڱرين ۾ پائڻ جو ڳَههَ جو هڪ قسم.

• **وَرينگڻ ج وَرينگڻ:** ذ. وڻ جو هڪ قسم.

• **وَرِينگهڻ(ڪ):** ورينگڙ.

• **وَريو ج وَريا(ل):** ذ . وريو– ڪچي ڪوهه کي لئي جي تارن سان ٻڌڻ . لئي جا تارا گڏ ڪري نوڙيءَ سان ٻڌي هڪ ڪاٺ جو

Gul Hayat Institute

نوڙ ٺاهين، جنهن کي ويڙهي کوهه جي تر کان رکن. گهوڙي جي سنجهه جو هڪ حصو يا ساز.(سن. ورت= ڦرڻ) . موٽي— وري.

• **وَرِيُون ڪَرَڻُ:** وانگار وهڻ— ميل ملڪ ۾ ڳاهه کي هڪ ٻئي کي همراهي ڏيڻ يا لاباري ۾ واري وٽيءَ تي مدد ڪرڻ.

• **وَريٺَڙو ج وَريٺَڙا:** ذ . ڪن ٻارن کي مٽي جي وارن ۾ ڳهنج، جَنهن لاءِ زالنَ ۾ سنسو هوندو آهي تہ اُها ياڳ جي نشاني آهي.

— **وَريٺا:** ذ . ڪنهن ڏاڳي ۾ مٽڪا ۽ ڪوڏيون ٻڌي ڏِڳي وغيره جَي ڳچيءَ ۾ ٻڌجن.

• **وَڙُ ج وَڙَ:** ذ . (سن. وَرَ= مهرباني) لڇڻ— افعال— عادت. لَلُ— ڪرِ. شائستگي— مرحاتا— ٺورو— لائق— احسان— مهرباني— عنايت— نوازش— ڀلائي— ايڇپو— سلوڪ— هلت. رستو. درست— صحيح. مهرباني— چڱا— احسان— قرب. ٺورو. ننگ— عزت— آبرو— لياقت. اصِيلي— شرافت. نمونو— ورن— قسم— جنس. نشان— پارُ— پتو.(صفت). لائق— جوڳ— ٺهندڙ. جانور جي لڳ تي مرضي—جانور جو لڳڻ. گهوڙيءَ جي ميڙڻ جي خواهش—چاٺو.

— **وَڙائِتو ج وَڙائِتا:** ذ . صفت. وڙ وارو— ننگ ڪندڙ— احسان ڪندڙ— قرب ڪندڙ— مرحاتا ڪندڙ— مهربانيءَ وارو— ننگي— احساني— قربدار— ٺورائتو— شرافت پريو.

— **وَڙُ ڪَرَڻُ:** مهرباني ڪرڻ— احسان ڪرڻ— ٺورو ڪرڻ— لائق ڪرڻ— لطف ڪرڻ— ڀلائي ڪرڻ جو مٿيون اعليٰ درجو. ڪنهن کي بنا اجوري سنگ ڏيڻ. بنا لالچ جي نياڻيءَ جي مائٽي ڪرڻ.

— **وَڙُ وَجَهہ :** ريت— نمونو— ڍنگ— طرح — طرز. خيال— پاريتو— نشان پاسو.

— **وَڙون ڪونَڻُ:** سڪ مان سڏ ڪرڻ— پيار مان پڪارڻ— مهر ۽ محبت منجهان گهرائڻ— دل گهري کي دعوت ڏيڻ.

— **وَڙون يا هَڙون:** پنهنجي ڳنڍ يا پنهنجي اثر وسيلي. پنهنجي پاران يا ڪيسي مان ڏيڻ.

• **وِڙُ ج وِڙَ:** ذ . صفت. (سن. وٽَ. سن. آوَ= خراب+واٽ= رستو) بي حيا— بي شرم— ڪمينَو— بدبخت. بدخواهہ.

• **وَڙا:** وڙيون— چٽن جو اٽو ڳوهي، مصالح وجهي، اُن جي پاجي ٺاهڻ.

• **وڙاڪو:** وٽ پوڻ— پيٽ ۾ گهمرا پوڻ.

• **وَڙالُ ج وَڙالُون:** ذ . (سن. ولودن) ڳولا— ڦولا— ڏس پتو— جتن— وڙول. سمجهہ— فهم— ٻُڌ— ذهن— چترائي— سٺو پرائِي— وڙول.

• **وِڙانگَ ج وِڙانگُون:** ث . وڙواند— بي شرم— بي حيا— ڪميني— لُچِي. ننگ ناموس کان ويل— افعال بڇڙي— عادت خراب— گندي — ڪِني.

• **وِڙاهُ ج وِڙاهَ:** ذ . (سن. وِناش) نقصان— ڇيهو— جوکو— خطرو— ڊپ. وٺاهہ.

• **وَڙاءَ:** ذ . (سن. وَرڻ) ورڻ يا وَراءَ — رنگ وارو— نموني وارو— ڍنگ وارو. جهڙو. وراءُ

• **وَڙِتِي ج وَڙِتِيُون (ٿ):** ث . جواب— ورندي.

• **وَڙجَڻُ:** مصدر. گرم ٿيڻ— تپڻ. چاٺو ٿيڻ(گهوڙيءَ، ڳانءِ) وَهُرڻ— چاٺو ڪرڻ— وَهر ٿيڻ.(وڙجيو— وڙجيندو— وڙجيل) وهر.

• **وَڙِڪَڻُ:** مصدر. هيڏانهن هوڏانهن ڦرڻ— ٽُلڪڻ— گهمڻ— هلڻ— چلڻ— ٽهلڻ. سير ڪرڻ— اجايو رُلڻ— جبل جو نالو.(وڙڪيو— وڙڪندو— وڙڪيل).

• **وَڙِڪَ ج وَڙِڪُون:** ث . چارو. گهوم— ٽهلو— سير.

— **وَڙَ ڪائِڻُ:** مال کي جهنگ مان ڦيرو ڏياري اچڻ— مال کي جهنگ مان گهوم ڏيارڻ— نظر رکڻ.

— **وَڙڪا:** ذ. ڳاهہ ۾ ڍور کي ٿورو وقت چرڻ لاءِ ڇڏڻ.

— **وَڙڪائِي اچڻ:** مال کي جهنگ مان چاري اچڻ.

— **وَڙڪِي اَچَڻُ:** گهمتاري ڪيي اچڻ— ٿورو ٽهلي اچڻ.

• **وَڙگَڻُ:** گهمڻ— ٽنگون سهائڻ— اُڄ لاهڻ.

• **وِڙِنڊُ ج وِڙِنڊَ(ل):** ذ . ٽنگ— سوراخ.

• **وَڙَڻُ:** مصدر. گهڙڻ— اندر وڃڻ— پيهڻ— پير وجهڻ— لِڪڻ. (وڙيو— وڙيندو— وڙيل).

• **وَڙو ج وَڙا:** ذ . مٺائيءَ جو هڪ قسم(جا مصريءَ جي چاش ٺاهي ان ۾ ڏاڻن جو مغذ. خس خس ۽ سڪو ميوو وجهي ٺاهيندا آهن. کائڻ ۾ لذيذ ۽ دماغ کي طاقت ڏيندڙ) دال جو ٺاهيل طعام. ٻجن وغيره جي مٺائي.

• **وِڙواندُ ج وِڙ واندَ:** ذ . واهيات لفظ ڳالهائيندڙ— گاريون ڏيندڙ— وات جو گَندو— اجائي بڪ بڪ ڪندڙ— بي فائدي بڪ ڪندڙ. جهڳڙالو— جهيڙاڪار— بدڪار. ڪمينو. ويڙهاڪو زال— اُٻِٽ ڪندڙ زال. اويڙي زال. ڪمينو— بي شرم — بي حيا— لُچو.

• **وَڙولَڻُ:** مصدر. پڇا ڪرڻ— ڍونڍڻ— تلاش ڪرڻ— جاچ ڪرڻ— نهارڻ. (وڙوليو— وڙوليندو— وڙوليل).

• **وَڙولَ ج وَڙولُون:** ث . پڇا ڳاڇا— ڳولا ڦولا— جاچ— پڙتال. (ڪ). منادي — ڍنڍورو— پڙهو.

— **وَڙولِپائِي ج وَڙولِپائِيُون:** ث . وڙول، وجهڻ جو ڪم— ڳولا— ڦولا— جاچ جونچ— ڍونڊ— تلاش.

Gul Hayat Institute

— **وڙول ڏيڻ:** پڇا ڳاڇا ڪرڻ– تلاش ڪرڻ.

— **وڙول رکڻ:** پڇا ڳاڇا جو بار رکڻ– ڪنهن ماڻهوءَ تي جانچ پڙتال جو ڪم وجهڻ.

• **وڙهل ج وڙهل:** ذ. اُماهيل– ڪم آندل– وهايل.

• **وڙهڻ:** مصدر. (سن. وله= ڪهڻ يا زخمڻ). چينبڻ– ڏوراپو ڏيڻ. جهيڙو ڪرڻ – لڙڻ– جنڻ– مقابلو ڪرڻ– لڙڻ– جهوندڻ– جهڳڙڻ– دڙڻ– دب ڪيڻ– چند ڪيڻ– ڳالهائڻ– ڏمڪي ڏيڻ– لڙائي ڪرڻ. (وڙهيو– وڙهندو– وڙهيل).

— **وڙهي ڏانگو ٿيڻ:** سخت جهيڙو ڪرڻ–چڪري ڪائڻ– وڙهي ڦنا ٿيڻ– سخت مقابلو ڪرڻ– ڏاڍو جهيڙو ڪرڻ– فساد ڪرڻ– وڏو تڪرار ڪرڻ– خراب خوار ٿيڻ– بدنام ٿيڻ– پنهنجو نقصان ڪرائڻ– ڪجهه بہ حاصل نہ ٿيڻ.

— **وڙهي مرڻ:** جنگ ڪري ساهه ڪيڻ– فساد ۾ مري وڃڻ– جنگ جوٽڻ– لڙائي ۾ تباهه ٿي وڃڻ.

• **وُڙهڻ:** مصدر. وڃڻ– چرڻ– هٽڻ– روانو ٿيڻ– وهڻ. (وڙهيو– وڙهندو– وڙهيل).

— **وُڙهيون وڃڻ:** ڪنهن شيءِ جو بلڪل گم ٿي وڃڻ.

• **وڙهي ج وڙهيون:** ث. نشان– پٽو.

• **وڙڻ:** مصدر. گهڙڻ– لهڻ.

• **وڙي ج وڙيون:** ث. گهوٽيل دال جو سڪل ننڍڙو گُنڊو (جو پاڄيءَ طور ڪم اچي). دال جو ناهيل طعام جو هڪ قسم. پاڄيءَ جا ٽڪرا– ڪچوريون. مٺائيءَ جو هڪ قسم. گاهه مان وٽيل نوڙي. اُڏارو هَر. (سن. وش). حيلو– زور– ڪوشش.

• **وزارت ج وزارتون:** ث. وزيري– وزير هئڻ– وزير جو عهدو– وزير جو ڪم– رياست جي وزير جو دفتر.

• **وزم ج وزم:** ذ. حقي يا سُلفي وغيره جو دم– چڪڻ واري حالت– سُوٽو– تماڪ جو هڪ وقت لاءِ وزن– حقي جي ڦوڪ– حقي جو سُوٽو– تماڪ چڪڻ جو يڪساهي سوٽو.

— **وزم پٽڻ:** سوٽو هڻڻ– بيڙي چڪڻ– نشي واري شيءِ ڪم آڻڻ– چلم چڪڻ– بيڙي پيئڻ.

— **وزم ڪرڻ:** حقو چڪڻ– بيڙي پيئڻ– دم لڳائڻ (نشيدار شيءِ جو).

— **وزم واڙي ڪرڻ:** حقو پاڻي پيئڻ– ساهه پٽڻ– ٽڪ پچڻ– دم ڪٽڻ.

— **وزم هڻڻ:** چلم چڪڻ– حقو چڪڻ– سلفي چڪڻ.

— **وزمي:** حقو چڪيندڙ– چلم چڪيندڙ– سلفي چڪيندڙ.

• **وزن ج وزن:** ذ. (ع). تور– تورو– بار– بوج. انداز– پيمانو– مقدار. آزمائش. عزت. قدر. علم عروض جي اصطلاح ۾ بن يا وڌيڪ لفظن جي حرڪت هڪ جهڙي هئڻ جي حالت. جيئن "اچ ۽ لَڄ يا بارءِ خار وغيره." شعر جو ماڻ.

— **وزنائتو ج وزنائتا:** ذ. صفت. وزن وارو– تور وارو– بار وارو– بوج وارو. بيهڪ وارو– ڏانءِ وارو– وضع وارو– انداز وارو.

— **وزندار ج وزندار:** ذ. صفت. گهڻو بار– گهڻو بوجو. پورو– برابر– ٺيڪ– درست– صحيح. بيهڪ وارو.

— **وزن وارو ج وزن وارا:** ذ. صفت. وزنائتو– ڳرو– ڀاري– گران.

— **وزني ج وزني:** ث. وزنائتي– ڳري– ڀاري– گران. قوي– طاقتور– قوت وارو– اثرائتو.

• **وزير ج وزير:** ذ. (ع). بادشاهه جو صلاحڪار– ديوان– پرڌان– مدارالمهام – ڪارفرما.

— **وزيري:** ث. وزير جو عهدو يا ڪم.

• **وزيرآباد:** اسم خاص. تعلقي سکر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وزيراڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **وزيررند:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وس ج وسون:** ث. (سن. ورشا= مينهن) بارش– برسات– مينهن. ساوڪ– سبزي– سبزو– هريال– هرياڻ– هريائي– سرسبزي– آبادي– پوک. (سن. وَس= رهڻ) وسنهن. بستي– آبادي– ڳوٺ– وسنئون– وسيل پٽ يعني ترياڪر جو مينهن ڪان پوءِ آباد ۽ سرسبز ٿيڻ. خيال– ڪوششون. بارش ڪان پوءِ جڏهن گاهه پنا ٿين. اُن حالت کي چئجي وَس.

— **وَس ٿيڻ:** مينهن جو وسڪارو ٿيڻ– برسات پوڻ– گهڻي بارش پوڻ.

— **وَس جهڙو:** ذ. خاصو– عمدو– جس پريو– سٺو– لذيذ– سٺاڪرو– وسڻ جهڙو– سڦرو– وٽندڙ– سٺو ستابو– فرحتي.

— **وَس چرڻ:** مال ڪاهي وسڪاري تي وڃي مال کي چارڻ.

— **وَس واهندو ٿيڻ:** مينهن وسڻ– بارش پوڻ– برسات پوڻ.

— **وَس وڃڻ:** مال ڪاهي، مينهن پيل سائي ملڪ تي وڃڻ.

• **وس:** ظرف. صفت. (سن. وَش= طاقت) وس ۾– قبضي ۾– هٿ هيٺ– تابع– تليدو– تربيت– پذير– قابو ۾– هٿ ۾.

— **وس ڪرڻ:** زيردست ڪرڻ– هٿ هيٺ ڪرڻ– تابع ڪرڻ. موهڻ – من لُيائڻ– دل هيرڻ– چِت چريو ڪرڻ. ڪنهن جي وس ٿيڻ– پَروَس ٿيڻ– ڪنهن جي حڪم جو تابع ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

• **وسُ ج وسَ:** ذ . (سن. وش= طاقت) زور– طاقت– ٻل– پڄندي – سگهه– قوت– سگهت– تيج– شڪتي–ست–توفيق–سامرٿي– دسترسي– مجال– پهچ–سمرٿي. مرضي–اختيار–پسندي–خوشي– سعيو–اُدم–ڪوشش. حيلو–وسيلو. مجاڻ تر پر ڳوٺ جو هڪ نالو.
– **وسائي:** پروس– ٻين جي وس.
– **وسائتو ج وسائتا:** ذ. صفت. زور وارو– وس وارو– پڄت وارو– زوردار– من مانو– مرضيءَ تي هلندڙ– طاقتور. اختياريءَ وارو.
– **وسُ پڄڻُ:** ٿي سگهڻ يا ڪري سگهڻ– پڄندي هئڻ– زور هئڻ– اثر ڪرڻ– اثر وجهڻ.
– **وسَ ڄهڙو:** ذ. صفت. چڱو– سهڻو– عمدو.
– **وسَ ڪرڻُ:** سمورو زور هلائڻ– حيلا ڪرڻ . طاقت آهر ڪرڻ– پڄنديءَ سارو ڪرڻ.
– **وسُ ڪان وڃڻُ:** بي اختيار ٿيڻ– بي وس ٿيڻ– وس ڪان نڪري وڃڻ– طاقت ڪان ٻاهر نڪري وڃڻ.
– **وسڪُون:** ظرف. وس ڪان– پڄنديءَ مان– وس مان.
– **وسڪُون نہ گهٽائڻُ:** ڏاڍي ڪوشش ڪرڻ. سڀ حيلا هلائڻ .
– **وسڪُون نہ وڃائڻُ:** طاقت ڪان نہ گهٽائڻ– پڄندي ڪان نہ گهٽائڻ– پڄت ڪان نہ وڃڻ.
– **وسُ وارو ج وسُ وارا:** ذ . مرضيءَ جو مالڪ– پسنديءَ جو مالڪ– مڪمل مختار.
– **وسُون نہ گهٽائڻُ:** تمام گهڻي ڪوشش ڪرڻ– زور آهر گهڻو ڪجهه ڪرڻ– طاقت آهر زور هلائڻ– پڄنديءَ سارو مدد ڪرڻ.
• **وسُ:** ذ . (ٻس) زهر– وهه– وک.
– **وسَ ڏڏو:** خراب ذائقي وارو– زهردار– ڪوڙي ذائقي وارو– گندي سواد وارو.
• **وسهرُ ج وسهرَ:** ذ . زهري– وکر. وسيهر. نانگ.
• **وسارڻُ:** مصدر. (سن. وسرڻ. سن. و= پري+ سمر= ياد ڪرڻ). ڀلجڻ– ڀلائڻ– دل تان لاهڻ. چُڪڻ. غلط جاءِ تي رکي ويهڻ. ڇڏي وڃڻ. ياد نہ ڪرڻ– رکي ويهڻ. ڇڏي وڃڻ. ياد نہ ڪرڻ– سارڻ جو ضد. (وساريو– وساريندو– وساريل).
• **وساڙو:** اسم خاص. مينهن جي جيت جو هڪ قسم. مينهن وساڙو.
• **وساطتَ:** ث . (ع. وَسط). وسيلو هئڻ. درميان هئڻ– وچ ۾ هئڻ.
• **وسال:** ذ . سرندي جي سرَجو نالو.
• **وسامڻُ:** مصدر. ٻاهر اُجهامڻ– (ڏيئو) گل ٿيڻ. ماندو ٿيڻ– غش ٿيڻ . ٿڪجڻ– ڍرو ٿيڻ. ڪمزور ٿيڻ. (وساميو– وسامندو– وساميل).
– **وسامَ ج وسامُون:** ث .ٿڪَ. ماندڪائي– غشي. سُستي– هيٺائي– ڪمزوري.
– **وسامي وڃڻُ:** بلڪل ٿڪجي ٽٽجي پوڻ. هَجڻ. غش ٿيڻ– وائڙو ٿيڻ. حيرت ۾ پئجي وڃڻ.
– **وساموري ج وسامورِيُون (ل):** ث . ڳڻتي– فڪر– اون– خيال.
– **وسامو ٿيڻُ:** وائڙو ٿيڻ– حيرت ۾ پوڻ– پريشان ٿيڻ– تعجب ۾ پوڻ – اچرج ۾ اچڻ.
• **وساند:** ظرف. وس – هٿ.
• **وساڻُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي خيرپور ميرس ۽ تعلقي ميربورخاص ۾ ديهن جا نالا. مڇيءَ جو هڪ قسم.
• **وساڻ جاگير:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **وساڻڪي:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **وساڻِل ج وساڻِلَ:** ذ. صفت. جهڪو– هلڪو– ٽڏو(رنگ).
• **وساڻو:** سُست– آرسي– ماندو– ٿڪل.
• **وسائي:** ث . وسائڻي– زمين کي آباد ڪرڻ واري حالت. (صفت). ٻين جي وَس – پروَس.
• **وسائڻُ:** مصدر. (سن. وَس= رهڻ) رهڻ– مثان پاڻيءَ جا ڦڙا ڪيرائڻ. آباد ڪرڻ(زمين ڳوٺ يا ملڪ وغيره). (اصطلاح) ڪير ڄمائڻ. (وسايو– وَسائيندو– وَسايل).
• **وسائڻُ:** مصدر. ٻاهه– اُجهائڻ– (بتي) گل ڪرڻ– (ڏيئو) وڏو ڪرڻ. بند ڪرڻ– ماري مڃائڻ. فيصل ڪرڻ(جهيڙو وغيره) نهوڙڻ. ماري بيهوش ڪرڻ. (وسايو– وسائيندو– وسايل).
– **وسائجي وڃڻُ(ت):** درو ٿي وَڃڻ– دٻجي وڃڻ– هراسجي وڃڻ.
– **وسائڪو:** ڪوماٽيل– جنهن ۾ چارُ جي ڏپ هجي.
• **وسائو ج وساتا:** ذ . صفت. سست– آرسي– ٽوٽي– سليو سات– ڪاهل ٽٽو– گهمر– ڍرڪو– ساهيءَ ۾ هلندڙ زمين.
– **وسائي:** وسايل– اُجهاڻل. (ث) موڳائي.
• **وسائي:** اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو. اسم خاص. زال ماڻهوءَ جو نالو.
• **وسائو:** (اسم خاص) مرد ماڻهوءَ جو نالو.
• **وسائي پوتا:** اسم خاص. چانڊين جي پاڙي جو نالو.
• **وسائي پوٽو:** اسم خاص. تعلقي مٺيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **وسايو:** اسم خاص. تعلقي نوشهري ۽ تعلقي ڳڙهي خيري ۾ ديهن جا نالا.

Gul Hayat Institute

• وَسايو پِٽو: اسم خاص. تعلقي رتي ديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• وَسايو چاچڙ: اسم خاص. تعلقي گهوڙڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• وَس پَٽيرو(ٿ): اسم خاص. پکيءَ جو هڪ قسم.
• وَستُ: ذ. (سن وست) وستو- چيز- شيءِ- تول- وٿ- شيءِ شڪل.
– وَستَ وانو(ٿ): شيءِ شڪل- ٽيڙ ٽڙو- چيز تول.
• وِستارُ ج وِستارَ: ذ. (سن. وستار= ڊيگهه) اُپٽار- پسارو- ڦهلاءَ- پکيڙ- وڌاءُ- مانداٺو. ڊيگهه. بيان- احوال.
– وِستارُ ڪَرَڻُ: اُپٽار ڪرڻ- وڌاءُ ڪرڻ- ڊيگهه ڪرڻ- ڪاڍ ڪرڻ. تفصيل بيان ڪرڻ.
– وِستارو ج وِستارا: ذ. بيان- ڪهاڻي- ڪاڍ- احوال وڌاءُ- اُپٽار.
– وِستاري: ٿ. وِستار جو- ڊيگهه جو. بيان ڪندڙ- ڪهات ڪندڙ- ڪاڍ ڪندڙ.
• وَستِي: ٿ. (سن. وس= رهڻ) وسين- ڳوٺ- واهڻ- بستي.
• وَسرائڻُ: مصدر. ورسائڻ(وسرايو- وسرائيندو- وسرايل).
• وِسپَت: ٿ. هفتي جي ڏينهن جو نالو- خميس.
• وِسرامُ: ذ. (سن. وشرام) آرام- ساهي.
– وِسرامُ ڪَرَڻُ، وَٺَڻُ: ٿڪ ڀڃڻ- دم پٽڻ- ساهي کڻڻ- آرام ڪرڻ.
– وِسرامي ج وِسرامِي: ذ. صفت. وسرامي- آرامي- نندائتو.
– وَسرڪ: اهو اکر جنهن ۾ "هه" جو اُچار سمايل آهي.
• وِسرڻُ: مصدر. (سن. وِ= پري+سمر= پري ڪرڻ) ياد نه اچڻ- دل تان لهڻ- ڀُلجڻ- وسري وڃڻ- چِت تان لهي وڃڻ- (ڪا ڳالهه وغيره) ڏيان تان لهي وڃڻ.(وسريو- وسرندو- وسريل).
• وُسرو ٿَرُ: اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• وَسَطَ: ذ. (ع. وچ واري شيءِ.
• وُسعَتَ ج وُسعَتون: ٿ. (ع). ٻل- طاقت- وٿ- توفيق- وسيعت- پهچ- قوت- پڄندي- هوند. جميعت. شاهي- وسيعت مندي- بيٺلائي- شاهوڪاري. فراخي- ڪشادگي- ويڪرائي- ويڪراڻ- موڪراڻ.
– وُسعَتمَندُ: ذ. صفت. وسعت وارو.
– وُسعَتَ وارو ج وُسعَتَ وارا: ذ. وَسعت وارو- پڄنديءَ وارو- وسيعت مند- شاهه- شاهوڪار.
• وَسڪارو ج وَسڪارا: ذ. (سن. وَرشا= برسات). مينهن جو وسڪو. ورڪا- اوهيڙو- ڇلڪي. برسات- مينهن جي وسڻ جي حالت. برسات جا ڏينهن. سانوڻ. جوهو. پالوٽ. ڪاٽ جون ۽ سنهيون لنيون اڏائي فوٽ ڊيگهه هڪ انچ گولائي واريون جي اُٽڻ جي لاءِ تاڃيءَ جي وچان نڪتل ٿين.
• وَسِڪَڻُ: مصدر. وسڻ- وسڪار ڪرڻ.
• وِسِڪَڻُ: ذ. حرص- لالچ- دل سرڪڻ- هرڪڻ.
– وِسِڪَڻو ج وِسِڪَڻا: ذ. سڀ شيءِ تي دل هرڪائيندڙ- هر شيءِ تي مرضي ڪندڙ- لالچ ڪندڙ.
• وَسِڪو ج وَسِڪا: ذ. مينهن جو وسڪارو.
• وِسڪو: بي سمجهه- مرمنڙيو- مورک- بيوقوف- ناسمجهه- نادان- اناڙي- جت.
• وِسلَڻ(ل): مصدر. ڪير جو ڦٽڻ يا بانس ڪري وڃڻ. وترڻ. خراب ٿيڻ- (مخالف ٿيڻ- گارگند ڏيڻ- گهٽ وڌ ڳالهائڻ- تهذيب ڪان نڪرڻ- ڪنهن شيءِ جو بگڙي پوڻ- ڪير ۾ موري وجهڻ.(موري ڪير جي ويرياٽي آهي جا ڪير ۾ پوي ته وسلي وڃي). مرڪب شيءِ جي جزن جو پنهنجي جاءِ ڪان اُکڙي پوڻ. علحده ٿيڻ.(وسلو- وسلندو- وسليل).
– وِسلِٽَلُ ج وِسلِٽَلَ: ذ. صفت. ٽڪرا ٽڪرا ٿيل- جدا ٿيل- علحده ٿيل- حصا ٿيل- ڀاڱا ٿيل.
– وِسلي وَڃَڻُ: ڪاوڙجي وڃڻ- خراب ٿي وڃڻ.
• وَسلو ج وَسلا: ذ. (سن. وَست). شيءِ- چيز. مڏي ۽ مال- سامان سڙو- مال اسباب- جائداد- املاڪ قدم- پير. ٿانءُ- برتن- گهرجا وکر واري. اوزار.
– وَسلو واڙي: ذ. سامان سڙو.
– وَسلو وانو: سامان سڙو.
• وَسَمُ: ذ. واسامو- ليو- جهاتي.
• وَسمو: ذ. ميندي لڳائڻ ۽ ان بعد ڪيس لائڻ يا رڱو ڪيس لائڻ. رنگ لائڻ.
• وِسناڻ: ذ. ڪپهه صاف ڪرڻ لاءِ مکڻ ۾ اَنَ جو ڏارو وجهڻ ۽ رڌڻ.
• وَسَنتُ: ذ. (سن). بسنت- بهار.
• وَسَندُ جيهو: اسم خاص. تعلقي رتي ديري ۾ ديهه جو نالو.
• وَسَندي ج وَسَنديون: ٿ. ڳوٺ- وسي- واهڻ- ڳوٺڙو- بستي- واهڻ- ٻهراڙي- جتي آبادي ۽ ڏنڊو وغيره چڱو هجي. پَل- زرخيزي- سڦلتا- آبادي.
– وَسَندي ڪرڻ: آباد ٿيڻ- رهڻ. گذارڻ.
• وَسنو: آبادي- بستي- واهڻ. ڊيگ هينان ٻاريل ٻاهه.
– وَسنو لڳڻ(ٿ): ٻاهه لڳڻ- سڙڻ- ٻاهه جو ساڙڻ.
• وَسَنشَن ج وَسَنشَن: ذ. آباد ٿيل جاءِ- سرسبز يا زرخيز هنڌ.

Gul Hayat Institute

• **وَسُن ءُ:** آبادي— وسندي. باھ.

— **وَسنئِن ڏيڻ:** سارين جي بيجي جي زمين تيار ڪري مٿان پاڻي ڏيئي پوءِ ان کي تيلي ڏيڻ. ڪنپارجو مٽي کي تيلي ڏيڻ.(ن— ب).

• **وَسِنهَر:** وسي— آبادي.

• **وَسڻُ:** مصدر. (سن. وَرشا= مينهن). مينهن پوڻ— برسات پوڻ— پاڻي پوڻ— وسڻ— ورسڻ. آباد ٿيڻ— سائو ٿيڻ— وڌڻ ويجهڻ— سرسبز ٿيڻ— ڦَرڻ ڦَلڻ— سَرسَبز ٿيڻ.(جهنڊي) ڦرڪڻ— لهرائجڻ .(سن. وس). بڻائي لاءِ ان هڪ جاءِ گڏ ڪرڻ.(اسم خاص). تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.(وسيو— وسندو— وسيل).

— **وَسِي وساٽِيُون:** روئي روئي ساٽيون ٽي پيون.

• **وسو:** تَڪليف— ڏکيائي— اهنج— اوَلائي.

— **وَسو وارُ نہ هئڻُ:** وار بہ ونگو نہ ٿيڻ— ڪو بہ اهنج ايذاءُ نہ رسڻ— ڏُکن ڏاکڙن کان محفوظ رهڻ.

• **وَسو ج وَسو:** هاٿي.

• **وِسو ج وِسا:** ذ . صفت. (سن. وسمِيہَ) حيران— موڳو— بي هوش— خطا — مورڇا—(ڊپ وغيره ۾) حيرت زدو. وائڙو— پنيو. بي خبر— بي خيال— حيران— پريشان . خوف— هڪو ٻڪو. وسواس وارو— منجهيل.

— **وِسو ٿِي وَڃڻُ:** حيران ٿي وڃڻ— عجب ۾ پئجي وڃڻ— عبرت ۾ پوڻ— وائڙو ٿيڻ— پريشان ٿيڻ.

• **وِسواسُ:** ذ . وَهم. شڪ. شبهو.

— **وِسواسُ ڪرڻ:** باز وغيره شڪاري پکي جو کاڌي جي هاضمي بعد وات مان غير ضروري مادو ڳوڙهي جي صورت ۾ وات مان ڪڍڻ.

• **وِسواسُ ج وِسواسَ:** ذ . (ع). ارمان— غم— فڪر— ڳڻتي— چنتا— انتظار — اوکيا پوکيا— اُڏڪو— انديشو— سانگو— اون— اوسيڙو— اونو — ڏوجرو— چوُنرا ڪوُنرا. بي آرامي— لوچ— پَئُ— ڊپ— گمان. ڀرم— سنسو— وهم— غيرت— سنديھ. (سن. وشواش) ويساھ— اعتقاد— اعتبار— ڀروسو— پرتيت— اُميد— آسرو— توڪل.

— **وسِواسِي ج وسِواسِي:** ذ . صفت. وسواسو— شڪي— سَنسِئي— ڀرمي— وهمي— گماني— شڪائتو— بي ويساهو— اڻ وسهو.

— **وسِواسِيو:** ذ . وسواسي. اعتقاد وارو— وشواش وارو— سادو سُودو.

— **وَسُورِي ج وِسُورِيُون:** ث . موڳي— ڀليل— ويسري. وِسوڙي.

• **وِسُوڙڻُ:** مصدر. (سن. و= گهٽ + سُمَر= ياد ڪرڻ) ڀُلجڻ— بتالجڻ— ڀنيلجڻ— گمراھ ٿيڻ. برغلائڻ. (وسُوڙيو وسُوڙيندو— وسُوڙيل).

— **وِسُوڙائِي ج وِسُوڙائِيُون:** ث . ويسر— ڀُل— ڀنيل— گمراهي صاف دلي.

— **وِسُوڙِجَڻُ:** مصدر. ڀلجڻ— برغلائڻ— بتالجڻ— گمراهجڻ اعتبار ڪرڻ.

— **وِسُوڙلُ ج وِسُوڙلَ:** ذ . صفت. وسوڙو— صاف دل— نهڪپٽ سڌو— ساڌو— ڀالو ڀولو— نرڇل— شڌمتي— بي ڊوهو— ڀورڙو ويسريو— ويسر ڪاڌو— موڳو — نادان— مورک— منجهيل— بي عقل. اَجاڻ— مت موڙهل.

— **وِسُوڙو ج وِسُوڙا:** ذ . صفت. وسُوڙل.

— **وِسُوڙهائِي:** ث . وسوڙائي.

— **وِسُوڙِي ج وِسُوڙِيُون:** ث . ويسري— موڳي— ڀليل.

— **وِسُوڙِيو ج وِسُوڙِيا:** ذ . اعتبار ڪندڙ— مت موڙهل.

• **وِسوس:** ث . شَڪُ— شُبهو— وهم— ڀَوُ. بي اعتباري.

— **وِس وِس ڪَرڻُ:** وسِوسا ڪرڻ— سنسا ڪرڻ. ٻار کي هنگائڻ لاءِ مائرون وس وس جو آواز ڪن تہ جيئن ٻار کي ڦِيڦِي اچي. ڳڻتيون ڪائڻ— وهم ڪائڻ— گمان پوڻ.

— **وِسوسو ج وِسوسا:** ذ . وسوس— شَڪُ— گمان— ڀرم— سنسَو— وسواسَ— غيرت — سنديھ— ڊپ— ڀَوُ— بدگماني— اپرتيت— بي اعتباري. ڳڻتي— فڪر— اونو— خيال— انديشو. بري آزمائش. زيور جو آواز. بُرائي— بدي.

— **وِسِوسِيو ج وِسِوسِيا:** ذ . صفت. وسواسي— وسواسيون— شَڪَي— سنسئي— ڀرمي— گماني— بي ويساهو— شڪائون— شڪائتو. ڏڪٽو. تاهڙ— ڊڇٽو— ٽهٽو. ڪنبندي ڏڪندي، اصول جي پابندي ڪندڙ. سوگارو— ڏوراڇو— وٽَڪُ— وڪوِڪيو— ڪڇرو— تيز— مزاج— نازڪ مزاج— تنڪ مزاج.

• **وِسُوڪڻُ(ٽ):** مصدر. وهڪڻ. ڪير ڏيندڙ ڍڳي ڪير نہ ڏي وهڪي وڃي. (وسُوڪيو— وسُوڪيندو— وسُوڪيل).

• **وِسِهَرُ:** ذ . صفتَ. وسيهر— زَهريلو نانگ.

• **وِسَهَڻُ:** مصدر. (سن. وِشوَس= اعتبار ڪرڻ). يقين ڪرڻ— اعتبار ڪرڻ — ويساھ رکڻ— (تي) منحصر هئڻ— تڪيو رکڻ— ڀاڙي ويهڻ— مڃڻ— ڳالھ تي لڳڻ— صِدق هئڻ— ڀروسو هئڻ— يقين هئڻ.

— **وِسَهِ:** ويساھ ڪر— اعتبار ڪرڻ— يقين ڪر.

– **وِسهيان:** اعتبار ڪريان– يقين ڪريان– ويساهه ڪريان.

– **وِسَهيس:** اعتبار ڪيم– ڀروسو ڪيم– يقين ڪيم.

• **وَسُڻُ:** وسندي– آباد جاءِ. خلقت جي موجودگي. سارين جي ٻيجي پوکڻ کان اڳ زمين ۾ ساڙيل ڪک ڪانا. بستي– آبادي. وساريل هنڌ(اصطلاح) آگ– باهه.

– **وَسُڻُ لڳڻ:** گهر ۾ باهه لڳڻ.

• **وَسين ج وَسِيُون:** ث . ڳوٺ – وسندي – ڳوٺڙو – بستي– واهڻ– ٻهراڙي – نئون ٻڌل ڳوٺ– آبادي.

– **وَسينهَ ج وَسينهون:** ث . آبادي– بستي– وسئين– وستي.

• **وَسينهَن(ث):** پاڻ سان تيار ڪيل ٻارين جن ۾ پوءِ ٻج پوکجي.

– **وِسِيرُ ج وِسِيرَ:** ذ . وِس وارو – زهر وارو – وسيهر– آليهر– تليهر– ميهر – ڪارو نانگ– سيهه– سَپ.

• **وَسِي ساجن جاگير:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَسِي عادل:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَسِيعُ ج وَسايع:** ذ . صفت. (ع). ويڪرو– ڪشادو– موڪرو– خلاصو– فراخ– چوڙو– فراغ. گنجائشي.

• **وَسِيڪو ج وَسِيڪا:** ذ . صفت. هٺ هيٺ– هڪيو تڪيو– هٺ ۾ – زبردست– مڃتا ۾ .

• **وَسِيلُ:** صفت. (سن. وَس= رهڻ). آباد. سائو. وسندڙ. رحم ڪندڙ– مهربان.

• **وَسِيلو ج وَسِيلا:** ذ . (ع. وسيله) اُپاءُ– آڌار. وچ– اعتدال– اوسط – شفاعت– ثالثي– فائدو. دست اندازي– وچ ۾ پوڻ واري حالت– مدد– حمايت– سرپرستي– مربي گيري. اُجهو– آڌار. ذريعو حليو. واسطو– پناهه– آسرو– خاص اصطلاحي معنيٰ ۾ ”قرآن شريف“ – پلو وسيلو.

– **وَسِيلي:** (جي)وسيلي سان– حيلي سان–(ج) نموني– طرح. معرفت– ذريعي.

– **وَسِيلي سُنهَن:** ”قرآن شريف“جو قسم.

• **وَسِينديو وارڪائي:** فراغت– واندڪائي– نويڪلائي– اڪيلائي –فرصت .

• **وِسِيوني(ث):** اسم خاص. گاهه جو هڪ قسم.

• **وِسِيهَرُ ج وِسِيهَرَ:** ذ . (سن. وش= زهر). نانگ جو هڪ قسم– واسينگ – ڪاريهر– اليهرَ– تليهر. زهري– زهردار.

• **وَسِيعَتُ ج وَسِيعَتَ:** ث . (ع. وسعت)“ طاقت– سگهه– توفيق– قوَت – ٻَل– زور.

• **وَش:** ذ . صفت. خوب– خوش– خالص. نظير. ترڪستان ۾ هڪ شهر جو نالو. دستار. ريشمي ڪپڙي جو هڪ قسم.

• **وِشُ ج وِشَ:** ذ . صفت. (سن.). وهه– وِک– زَهر– ڪَڙو.

• **وِشڌَرُ:** نانگ.

• **وِشڪوٽَڻُ:** مصدر. وڪرڻ– ڪِنبرڻ– پڪيڙڻ– ڦولهڻ– ڳولڻ– ٽٽولڻ– سامان هيٺ مٿي ڪرڻ.

• **وِشڪوٽ ج وِشڪوٽُون (ڪ):** ث . ڪنبير– پکيڙ– ڦولهه– ڳول– ٽٽول.

• **وِشنو:** رکيا ڪندڙ– سنڀال ڪندڙ– حفاظت ڪندڙ. اسم خاص. مرد ماڻهو جو نالو. هندو ديوتا جو نالو.

• **وِشنوئي:** خود خيال– لاغرض– بي غرض– خود مطلبي. مڇي. گوشت وغيره کان پرهيز ڪندڙ. هندو برهمڻ جي ذات جو نالو.

• **وِشواسُ ج وِشواسَ:** ذ . (سن). ويساهه– وسواس.

– **وِشواسِي:** ذ . معتقد– ڀروسو رکندڙ– ويساهي وارو. وسواسي.

• **وِصالُ ج وِصالَ:** ذ . (ع. وصل) گڏجڻ– مِلڻ– مُنهَن ڏسڻ– ميلاپ– ملاقات – وَصل– پريمين جو ميلاپ. موت– مرڻ جي حالت. همبستري – عاشق معشوق جي صحبت.

– **وِصالُ جُون واٽُون وَڃَڻُ:** گڏجڻ جو آسرو پلڻ– ملاقات کان هميشه لاءِ محروم رهڻ. ديدار جي ڪا اُميد باقي نه رهڻ.

– **وِصال ڪَرَڻُ:** مرڻ– فوت ٿيڻ– وفات ٿيڻ– ڌڻيءَ سان ملڻ.

– **وِصالي:** وصال جو طالبو.

• **وَصفُ ج وَصفُون:** ث.(ع) صفت. خوبي– عمدگي– ڀلائي. گڻ– خاصيت – خُوءِ. خصلت– عادت– لڇڻ. هنر– ڪمال. سليقو. نشاني– اُهڃاڻ– پاريتو. موصوف– اوصاف– توصيف. بيان.

– **وَصفُ ڏيڻُ:** نشاني ڏيڻ– سمجهاڻي ڏيڻ. صفت بيان ڪرڻ– خوبي بيان ڪرڻ.

– **وَصفِيہَ:** (علم نحو جو اصطلاح) آهو جملو جنهن ۾ مبتدا بابت ڪا صفت ڏيکاريل هجي.

• **وَصلُ ج وَصلَ:** ذ . (ع). لاڳاپو– ڳانڍاپو– وڇوڙي بعد ملڻ– ميلاپ– ملاقات– جوڙ– وصال– همبستري– جماع– مباشرت.

– **وَصلُ جو واءُ وارڻُ:** ملڻ جو امڪان ٿيڻ– ديدار ڪرائڻ لاءِ راضي ٿيڻ.

– **وَصلي:** ڳنڍيندڙ– ملائيندڙ.

• **وُصُولُ ج وُصُولَ:** ث . (ع). اوڳڙ– واصلات– وصولي. پئسي وٺڻ يا ميڙڻ واري حالت. پهچ. آمد. سنجوڳ– ميل– ڳنڍ– ميلاپ.

Gul Hayat Institute

— **وُصُول ڪَرڻ:** حاصل ڪرڻ— هٿ ڪرڻ— وٺڻ— اُڳاڙڻ— ميڙڻ — گڏ ڪرڻ.

— **وُصُولِي ج وُصُولِيُون:** ث . چندو— ڦوري— واصلات. اوڳڙ— حاصلات. اُپت. پراپتي.

• **وَصِي ج وَصِي:** ذ . (ع). اُهو ماڻهو جنهن لاءِ وصيت ڪيل هجي— وارث.

• **وصيت ج وصيتون:** (ع). مرڻ وقت يا سفر ڪرڻ وقت ملڪيت جي نيڪال يا ڪم ڪي پوري ڪرڻ لاءِ هدايتون.

• **وصيعت:** ث. وصيت.

— **وصيت ڪرڻ:** اِڇا ظاهر ڪرڻ— خواهش ظاهر ڪرڻ— مرضي بيان ڪرڻ. ورثي ۾ ڇڏڻ. مرڻ وقت ملڪيت جي نيڪال لاءِ هدايت ڪرڻ.

— **وصيت نامو:** ذ . وصيت جو لکيل ڪاغذ. آخري اِڇا. مرڻ وقت آخري آرزو ظاهر ڪرڻ.

• **وَضعُ ج وضعُون:** ث . (ع). حالت— دستور— طور— طرز— شڪل— ڊول. تشريح— معنيٰ. ڪَٽ— ڪاٽ— ڪاٽ ڪوٽ. رکڻ— ترتيب ڏيڻ. بنائڻ— ٺاهڻ. بناوت. روش— طريقو— ڍنگ— چال. چلن. صورت. حالت— ڏ ج.

— **وَضعُ باقي:** ڪَٽ وِڌ— وِڌڪٽ (حساب ۾ . ليکي ۾).

— **وضعُ قطعَ:** نمونو— بدني بيهڪ— پوشاڪ جو نمونو— شڪل شباهت— ٺاهه ٺوهه.

— **وَضعُ ڪَرڻ:** ڪَٽ ڪرڻ— گهٽ ڪرڻ. ڪٽڻ— گهٽائڻ— لاهڻ. لاهي ڏيڻ.

• **وُضُو ج وُضُو:** ذ. (ع). نماز کان اڳ پاڪ ٿيڻ جو هڪ طريقو— آب دست— پنج اشناني— هٿ منهن ڌوئڻ.

— **وُضُو سارڻ:** وُضُوع ڪرڻ.

— **وُضُو ڪرڻ :** وضو سارڻ— پنج اِشناني ڪرڻ— هٿ منهن ڌوئڻ (نماز کان اڳ پاڪيزگي لاءِ) آب دست ڪرڻ.

• **وَطَنَ ج وطن:** ذ . (ع. وطن= هن گذاريو). ڏيهه— ديس— ملڪ— ديش— اصلي ڳوٺ— ڄمڻ جو هنڌ— جنم ڀومي.

— **وطَنُ دوست:** ذ. وطن پائي— ملڪ واسي.

— **وطَن دوست هُئڻ:** حب الوطن هئڻ.

— **وطَنِي ج وطني:** ذ . ديسي — ملڪي— اهم شهري— هڪ ڳوٺ جا— ڏيهي.

• **وَظِيفو ج وَظِيفا:** ذ . (ع. وظيفه). روزاني عبادت— يادگيري— پوڄا— تسبيح— بندگي— محنتاڻو— پگهار— مواجب— علوفو— پنڌيان— پينشن— روزينو— اُجورو. ڪنهن ماڻهوءَ کي پڙهڻ لاءِ. سندس عالم ٿيڻ جي ڪري مقرر ٿيل لوازمو— روزي.

— **وظيفو پڙهڻ:** روزانو ڪا دعا پڙهڻ. روزانو ورد ڪرڻ— روزانو نيم.

— **وَعدو ج وَعدا:** ذ . (ع. وعده). انجام— اقرار— پرڻ— ٻول— قول— پرتگيا. آخرت جو وعدو جنهن ۾ دوستن جو ديدار نصيب ٿئي.

— **وَعده شڪن ج وَعده شِڪن:** ذ . انجام ٽوڙيندڙ— ٻول پڄندڙ— قول نه پاڙيندڙ.

• **واعظ:** ذ . وعظ. وعظ ڪندڙ.

• **وعظُ ج وَعظ:** ذ . (ع). اُپديش— پربوڌ— ڪٿا— نصيحت— پند— سکشا. تلقين— تبليغ— پرچار.

— **وَعظُ ڪَرڻ:** نصيحت ڏيڻ. هدايت ڪرڻ— پرچار ڪرڻ— اُپديش ڪرڻ— ڪٿا ڪرڻ— پربوڌڻ— سِکشا ڪرڻ.

• **وَغيره:** (ع) وڌيڪ— ٻ بيا— اِنيادي— ٻ ٻيو ب— ٻ سواءِ هُن جي.

• **وَفا ج وَفائون:** ث . (ع) انجام جي پورائي— وفائي— وفاداري— سچائي — نمڪ حلالي —صداقت. ايمانداري. قوُل و قرار پورو ڪرڻ— عهدو پيمان پورو ڪرڻ— بجاوري— تعميل— تڪميل. نباهه— ساٿ. ديانتداري— خيرخواهي. دوستيءَ جي حق جي ادائگي.

— **وَفادارُ ج وفادارَ:** ذ . صفت. سچو— ايماندار— پروسي جهڙو— ايمان وارو— سرڏالو— وچن تي پورو— نمڪ حلال— راڄ پڪت— ديانتدار. هڪ دل— راست— سَت— برحق— پٺارڻ. پڪو دوست— سچائي سان هلندڙ. وفا ڪرڻ وارو— بامُروت— ساٿي. نباهيندڙ— سچو— صادق. صاف — پروسي وارو.

— **وفاداري:** ث . نمڪ حلالي— ايمانداري— سچائي— دوستيءَ جي حَق جي ادائگي.

— **وَفا ڪَرڻ:** سچو ٿيڻ. پٺارث ٿيڻ— وفائي ڪرڻ— وفاداري ڪرڻ— نڀائڻ— ساٿ ڏيڻ— مروت ڪرڻ— خيرخواهي ڪرڻ.

— **وَفائِي:** ث . سچائي— پورائي. نمڪ حلالي.

• **وَفات جي وفاتون:** ث . (ع). قدرتي موت— مرڻ— رحلت— مرڻ— انتقال— مَرگ— اجل— قضيه.

— **وفاتي جو لباس ڍَڪڻ:** وفات ڪرڻ— مري لاڏاڻو ڪرڻ— جامو مٽائڻ.

• **وِفاق:** (ع. وفق) گڏ واري جوڙجڪ— سازگاري— اتفاق— ٻڌي— ايڪو.

• **وَفدُ ج وَفدَ:** ذ . (ع). بطور ايلچي يا قاعدي موجب ڪنهن وٽ وڃڻ.

• **وَلُوَ (ث):** اسم خاص. ول جو هڪ قسم.

Gul Hayat Institute

• **وِڦلڻُ:** مصدر. ننڊ ۾ ڳالهائڻ. بيهودو ڳالهائڻ- گندي نموني ڳالهائڻ - اجائي بڪ ڪرڻ. بي هوشيءَ ۾ ڳالهائڻ- ٽڙيو ڳالهائڻ- پنهنجي ليکي ڳالهائڻ. دبڻُ. (ت).

– **وِڦلَ ج وِڦلُون:** ث. اجايو سجايو ڳالهائڻ- ننڊ ۾ بَڪ بَڪ ڪرڻ- گندو ڳالهائڻ- اوٺارو. ڏبرَ.

– **وِڦلجڻُ:** مصدر. ڦنجڻ- خراب ٿيڻ- بَڪ بَڪ ڪرڻ.

• **وَقارُ ج وَقارَ:** ذ. (ع. وقر) حلم- بردباري- استقلال. ثابت قدمي- همت- جاه وجلال.

• **وَقتُ ج وَقتَ:** ذ. (ع). مدو- ميعاد- عرصو- ٽائو- ويلو- ويرم- سمون- ساعت- ايام- زمانو- ويرَ- ويل- مُند- موسم- وجهه- موقعو. اوسَرُ- سَجهُ- ساجي- ٽڻ - سَنو- سانگو- ڏک- مصيبت- آفت- وِپَت.

– **وَقتُ اُڏامندو وڃڻُ:** وقت ختم ٿيندو وڃڻ- ڪم ڪان فرصت نه ملڻ- وقت اندر ڪم پورو ڪري نه سگهڻ جي حالت.

– **وَقتائتو ج وَقتائتا:** ذ. صفت. مهلائتو- وجهائتو- موقائتو- ٺيڪ ٽائيم تي- پوري وقت تي.

– **وَقتُ بي وَقتُ:** ڪڏهين ڪڏهين- ڪنهن وقت- مندائتو يا اڻ مندائتو.

– **وَقت تي:** پوريءَ مهل- گهرج مهل- مهل سر- خاص موقعي تي- ضرورت تي- حسب ضرورت. موقعي مهل- وجهه تي.

– **وَقتَ تي ڪَمُ اچڻُ:** ضرورت وقت ڪم اچڻ- مهل سر ڪم اچڻ- موقعي تي ڪم اچڻ- گهرج جي وقت ڪم اچڻ.

– **وَقتُ ٽپائڻُ:** دفع الوقت ڪرڻ- گذارو ڪرڻ- گذر ڪي اڳتي ڌڪڻ- ڏکيو سُکيو وقت گذارڻ. مشڪلات مان نڪرڻ لاءِ ڪا تجويز ڪرڻ. گهٽ وڌ ڪري ڪم جي پورائي ڪرڻ.

– **وَقتُ ٽپائُو:** ذ. صفت. اُهو جيڪو وقت ٽپائي ڄاڻي. اُهو جيڪو مشڪلات کي منهن ڏيئي سگهي- ڪم ٽپائُو.

– **وَقتُ ٽپڻُ:** وقت گذارڻ- ڪم ٿيڻ- مشڪلات مان في الحال گذرڻ.

– **وَقتَ جو يارُ:** زماني ساز- هان ۾ هان ملائيندڙ- مطلب جو يار. مطلبي. موقعي جو فائدو وٺندڙ.

– **وَقتُ ڪي سَلامُ ڪَرڻُ:** حالتن موافق ڪم ڪرڻ- حال پٽاندر هلڻ- ڏکيو سکيو گذران ڪرڻ.

– **وَقتُ ڪي گيڙڻُ:** اُيت موجب خرچ ڪرڻ. ڏکئي وقت کي منهن ڏيڻ.

– **وَقتُ وارڻُ:** مري ويل لاءِ هڪ رسم.

– **وَقتي:** ظرف. شايد- مبادا- موازي. وقتاً- وقت تي.

• **وَقعتَ ج وَقعتُون:** ث. زور- ٻل- طاقت- لمبائي. بلندي- اوچائي (مجازاً)قول جي مضبوطي- انجام جي پڪائي- وعدي جي پوئواري. عزت- اعتبار- ساک.

• **وَقفُ ج وَقفَ:** ذ. (ع. وقف= هو بيٺو). ڪنهن جڳهه تي بيهڻ. خبردار هئڻ- ڄاڻڻ. اها شيءِ جا ڪنهن جي ملڪيت نه هجي- خدا جي راهه ۾ ڏنل ملڪيت- بخشيل ملڪيت- اُها ملڪيت جا ڪنهن ماڻهو خيراتي ڪمن ۾ لڳائڻ لاءِ مقرر ڪئي هجي.

– **وَقفُ ڪرڻ:** خدا جي نالي ڪرڻ. بخشش ڪرڻ- ڪنهن لاءِ مخصوص ڪرڻ. عطا ڪرڻ.

– **وَقفو ج وَقفا:** ذ. ٿوري دير بيهڻ- ٿوري ساعت ترسڻ- ٿوري ويرم ترسڻ. ويساهين. ٿوري ويرم آرام.

• **وَقوعُ:** ذ. (ع. وقع). واقع هئڻ. ڪرڻ. هر شيءِ جو ظاهر ڪرڻ.

• **وُقُوفُ ج وُقُوفَ:** ذ. (ع). واقفيت- تجويز- هنر- شناخت- عقل - پنج گهڙ. چيتو- سمجهه- فهم- پرجهه- پروڙ- ادراڪ. حوصلو- هوش- دماغ- ڪوپري.

• **وَڪُ ج وَڪَ (ڪ):** ذ. وَرَ- وَنگ- ڏِنگ- ڦِڏ. چيڙ- ميلاپ- چيڙهه. ڦٽين ۾ پاڻي وجهبو ته ڦٽيون وَڪ ڪنديون آهن. گهاتو- ڪنهن شيءِ جي ليسدار ٿيڻ.

• **وَڪا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **وڪاڙي:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وِڪارُ ج وِڪارَ:** (سن. وِ= خراب+ڪار> ڪر(ي)=ڪرڻ) آزار- بي مزائي - ناچاقائي- (ڦَٽ جو) رُجهڻ- پوسڻ- پچڻ. نقص- عيب- ڪمي- وڪرو- پريشاني. ارمان- فڪر- ويچار.

• **وِڪاري ج وِڪاري:** ذ. وڪار وارو- بدڪم ڪندڙ- خراب ڪم ڪندڙ.

• **وِڪارج وِڪار(ل):** ث. (سن. و= خراب+اڙ= جدا). بڇڙو.

• **وَڪالَتَ ج وَڪالَتُون:** ث. (ع) وڪيل جو ڌنڌو. وڪيل جو ڪم. سفارت- ايلچگيري- وسيلو- ذريعو- محبت- سپردگي. پيغام گيري- گماشتگيري.

– **وَڪالَتَ ڪَرڻُ:** مختيارڪاري ڪرڻ- ايلچگيري ڪرڻ- ٻئي جي پاران ڳالهائڻ.

– **وَڪالَتَ نامو:** ذ. مختيارنامو- سفارت نامو. وڪيل مقرر ڪرڻ جو ڪاغذ. مختيار نامو.

• **وِڪامڻُ:** مصدر. (سن. ڪَرِيَه= خريد ڪرڻ). وِڪجڻ- وِڪرو ٿيڻ- فروخت ٿيڻ. (وِڪيو- وِڪامندو- وِڪيل).

Gul Hayat Institute

• **وِڪاءِ وِڪاءِ:** ذ . واپار ۾ هنديءَ جو حق (ڏيڻ). وڪرو. هُنڊي پرڻ جي حالت – ناڻي جي چٺي واري ڏاي موجب.

– **وِڪاءِ پائِڻُ:** هُنڊيءَ جي پُٺ پرڻ– ناڻي جي چٺيءَ جي پٺ پرڻ. هُنڊيءَ جي اڳاڙڻ جو حق وڪڻڻ.

• **وَڪائِڻ (ٿ):**مصدر. کيڏائڻ. ڳڻڻ. ليکڻ– شمار ڪرڻ. (وڪايو– وڪائيندو – وڪايل).

• **وِڪائو:** ذ . صفت. وڪامڻ وارو– وڪائو.

• **وَڪَٽ ج وَڪَٽَ(ل):** ذ . اِني ڏڪر راند ۾ پهرين ڏڪر پرڻ کي چئجي. (مدراسي ٻوليءَ ۾ هڪ جو انگ).

• **وِڪجَڻُ:** مصدر. ڪَڪ ٿيڻ– بيزار ٿيڻ– ٿڪجي پوڻ– ڪِٽ ٿيڻ. وڪرو ٿيڻ– وڪامڻ(وِڪجيو– وِڪجندو– وِڪجيل).

• **وِڪجِي پوڻُ:** بيزارَ ٿيڻ– ٿڪجي پوڻ– ڪَڪ ٿيڻ– خفا ٿيڻ.

• **وِڪجَڻ٢(ڪ):** مصدر. وِڪجڻ– وِڪامڻ.

• **وِڪچَرَ:** بد افعالو– بي هُودو.

• **وَڪَرُ ج وَڪَرَ:** ذ . وراڪو– ڦيرو– موڙو.

– **وَڪَرَ پاڻِي:** ڪوهن جو پاڻِي.

– **وَڪَرِي:** ڏنگو ڦڏو– وَرُ وارو– ونگو.

• **وَڪَرَ:** اسم خاص. تعلقي گهوڙاٻاريءَ ۾ ديهه جو نالو.

• **وِڪُرُ ج وِڪُرَ:** ذ . (ع. وَڪر). فڪر– ڳڻتي– اونو– اوسيڙو– ويچار. پريشاني – ارمان.

– **وِڪُر ٿِيڻُ:** ويچار ٿيڻ– اونو ٿيڻ– ڳڻتي ٿيڻ– پريشان ٿيڻ– اوسيڙو ٿيڻ.

– **وِڪُرَ پوڻُ:** فڪر ۾ پوڻ– ڳڻتيءَ ۾ پوڻ– پريشاني ۾ پوڻ.

• **وِڪِرُ ج وِڪِرَ:** ذ . سمنڊ جي پاڻي کي بچاءُ لاءِ ڏنل ٻنڌ– مِٽي ۽ واريءَ جي پِٽ.

• **وِڪُرُ:** گهوڙا ٻاري تعلقي جو اصل نالو. وڪر– بندر جيڪو سنه ١٨٦٦ع ۾ استعمال ۾ آيو.

– **وِڪُر تِي ويهَڻُ:** پاٿاري هڻي ويهڻ– موڪرو ٿي ويهڻ– ڪشادو ٿي ويهڻ.

• **وِڪرسُ ج وِڪرسَ:** ذ . هيج– هڪٻئي سان محبت.

• **وِڪرما جيت:** اسم خاص. اڳيون وڏو راجا جنهن جي دور سان "سَنبت" جو سن سال شروع ٿئي ٿو(جو عيسوي سن کان ٥٨ سال اڳ جو آهي).

• **وِڪرمُ جِرَمُ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ ديهه جو نالو.

• **وِڪِرو ج وِڪِرا:** ذ . (سن. ڪريَ= وڪرو ٿيڻ)وڪِري– فروخت– ڪاپو– نيڪال.

– **وِڪِرِي:** ٿ . فروخت– وِڪرو.

• **وَڪَڙَڻُ:** مصدر. (سن. وڪر= ڏنگو) وچڙڻ– منجهڻ– ڳنڍجڻ– ويڙهجڻ. وڪڙ وجهڻ– لپيٽجڻ– وڪڙ ڪائڻ– وڪڙ ڏيڻ. ور وجهڻ. وڪوڙڻ. ورائڻ.(وڪڙيو– وڪڙندو– وڪڙيل).

– **وَڪَڙُ ج وَڪَڙَ:** ذ . ورُ– ڦيرو– چڪر– درياهه جو ڦيرو– نانگ جو ور يا ويڙهو. ڏِنگ– موڙ– ڦير. پيچ– مروڙ– آنٽي– وٽ. ولو– ڦيرو– وَٽو. اٽڪل– زور– دٻاءُ– چالاڪِي.

– **وَڪَڙَ وِجهَڻُ:** دٻائڻ – زور سان مچائڻ. گهيرو ڪرڻ– محاصرو ڪرڻ. ڦندي ۾ ڦاسائڻ– وَٽ ۾ آڻڻ– پيچ ۾ جهلڻ.

– **وَڪُڙو ج وَڪُڙا:** ذ . وڪُڙي– وڪوڙيل.

• **وَڪِڙو:** ٿوري وقت لاءِ ٺهيل ڏنگو بند– وڪِڙي .ٻنو. آباد ٿيل زمين جو حصو.

• **وِڪِڙو:** اسم خاص. تعلقي ڪنڌ ڪوٽ، تعلقي ڏوڪري، تعلقي قنبر ۾ ديهن جا نالا.

• **وِڪِڙو جاگيرُ:** اسم خاص. تعلقي جيڪب آباد، تعلقي شڪارپور ۾ ديهن جا نالا.

• **وَڪِڙِي ج وَڪِڙِيُون:** ٿ . بند جي پڇڻ ڪري ڦيري تي ڏنل ٻيو بند. ڪنهن گره جو چڪر پورو ڪري موٽڻ جي حالت.

• **وَڪِڙِيءَ جِي سِيرَ(ڪ):** جبل جي چوٽيءَ کان هيٺ لهندڙ ڊِورو يا ڪانٽو جنهن ۾ ور وڪر گهڻا هجن.

• **وَڪَسَڻُ: ج وڪَسَڻَ(ڪ):** ذ . سارڻ– ياد ڪرڻ– انتظار ڪرڻ. سڌ ڪرڻ– خواهش ڪرڻ. زير ڪرڻ– بيزار ڪرڻ– پريشان ٿيڻ– ڪڪ ٿيڻ.

• **وَڪَن:** ذ . اسم خاص. هڪ پسارڪو وکر.

• **وِڪَنو ج وِڪَنا:** ذ . بيزار– عاجز– هيڻو– بي وس. اڻ سَهه– جوڻ سهي (ٿ. وڪَنِي) بيزار– ڪَڪ– ٿَڪل.

• **وِڪَڻَڻُ:** مصدرَ (سن. وِڪُريہ= خريد ڪرڻ)فروخت ڪرڻ– وڪرو ڪرڻ – ڪا بہ شيءِ پيسن تي ڏيڻ– مُلهه تي شيءِ ڏيڻ– پئسا وٺي حق واسطا ٻئي کي ڏيڻ.

– **وڪَڻَڻُ جوڳِي:** ناڻي جي چٺي، جا وڪري هيٺ اچي.

• **وَڪو ج وَڪا(ڪ):** ذ . صفت. ور وارو– ڏنگ وارو– ڏنگو– ونگو.

• **وِڪوڙَڻُ:** مصدر. (سن. وَڪرَ = ڏنگو) وٽڻ– ورائڻ – لپيٽڻ– ويڙهڻ– سيڙهڻ– وڪڙ وجهڻ– مروٽڻ– موڙڻ– گهيرڻ– وڪوڙڻ– ويڙهي وجڻ– گهيرو ڪرڻ– منجهڻ. ڦاسائڻ– ڦري

Gul Hayat Institute

اڇڻ. ورائي وڃڻ. (وڪوڙيو— وڪوڙيندو— وڪوڙيل).

— وَڪوڙَ: ث . ويڙهه هجڻ جي حالت— لپيٽ.

● وڪوڙَڻُ: مصدر. جهلڻ— قابو ڪرڻ— پڪڙڻ— مروڙ— مروٽ— وراڪو— آڪيڙو. گهيرو— محاصرو— ولو— گهمرو.

● وِڪِ وِڪِ ج وِڪِ وِڪُون: (آواز) پِڻ پِڻ— پَٽ پَٽ. جهنءِ جهنءِ— ريڙهه پيڙهه— ڪُر ڪُر. ٽُر ٽُر. جهڳڙو.

— وِڪِ وِڪِ ڪَرڻ: ڪُر ڪُر ڪرڻ— ڪَٽ ڦَٽ ڪرڻ— منجهڻ— گهبرائجڻ— اجايو رڙيون ۽ واڪا ڪرڻ.

— وِڪو ڪِيو ج وِڪوڪِيا: ذ . پِڻ پِڻ ڪندڙ چُون چُون ڪندڙ. ڪُر ڪُر ڪندڙ— رُنگڻو— ڪُرڪڻو— شاڪي— سوگارو— ڏوراڇو— وتَڪَ— ڪِڇرو— وسوسيو— تند مزاج. جهڳڙو ڪندڙ.

● وَڪوٽَڻُ: مصدر. عيب ڪڍڻ. ويڪ ڪڍڻ.

● وَڪِي: ث . اجازت— منظوري— موڪل— رخصت— چوٽي.

— وَڪِي ڏيڻ: اجازت ڏيڻ— موڪل ڏيڻ— منظوري ڏيڻ— چوٽي ڏيڻ— رخصت ڏيڻ.

● وِڪيا: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● وِڪيو: اسم خاص. مرد ماڻهوءَ جو نالو.

● وِڪيا سانگي: اسم تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● وَڪِيلُ ج وَڪِيلَ: ذ . (ع). اُهو، جنهن تي توڪل رکجي. خدا جو نالو. ٻئي جي پاران ڳالهائيندڙ— نائب— گماشتو— ايلچي— سفير— سنديسي — عيوضي. مسلمانن جي شاديءَ ۾ نڪاح جو شاهد— قائم مقام — ڪارندو— مختار— قانوندان. خاص ڪري اهو ماڻهو، جو پنهنجي اصيل جي پاران ڪورٽ ۾ وجي انصاف ملڻ لاءِ ڳالهائي.

— وَڪِيلَپَڻو ج وَڪِيلَپَڻا:ذ . وڪيلي— وڪالت— نائبي— گماشتگيري وڪيل جو ڌنڌو.

— وَڪِيلُ ڪَرڻ: پنهنجو عيوضي ڪرڻ— پنهنجي پاران ڳالهائيندڙ قرار ڏيڻ— قانوني طور تي پنهنجو عيوضي مقرر ڪرڻ.

— وَڪِيلَن مارَ نه هُئَڻ: وچ وارن تي ڏوهه نه مڙهڻ.

— وَڪِيلِي ج وَڪِيلِيُون: ث . وڪالت— وڪيلپڻو.

● وِڪُ ج وِڪُون: ث . (سن. ڪرم = هلڻ يا قدم)قدم — چال— گام— رفتار (گهوڙي جو) پنڌ— تُوُر. درجو— بلانگهه— ٻرانگهه. هلڻ وقت ٻن پيرن جي وچ وارو ويڇو يا مفاصلو.

— وِڪَ ڀَرڻ: قدم کڻڻ— ڀلائي ڪرڻ— مهرباني ڪرڻ— احسان ڪرڻ. مدد ڪرڻ— حمايت ڪرڻ— پرڇهلو ٿيڻ.

— وِڪَ تي ڀَڄَڻ يا ملَڻ: اوچتو پورو جوڙ ٿيڻ.

— وِڪرُ: ذ . صفت. وڏيون وکون ڀريندڙ.

— وَڪَڙِي ج وِڪَڙِيُون: ث . هڪڙي وک — هڪڙو قدم— ٿورو پنڌ— ٿورو فاصلو— ٿورو ويڇو.

— وِڪَ کَڻَڻ: قدم کڻڻ. وک ڀرڻ— پير ڀرڻ— پير کڻڻ— پير پير ۾ هلڻ. مدد ڪرڻ — سهائتا ڪرڻ— حمايت ڪرڻ. جڪڙڻ— وٺائڻ. دوستي رکڻ— ناتو رکڻ— ناتو ڳنڍڻ— تعلق رکڻ— واسطو ڳنڍڻ— مٽي مائٽي ڪرڻ.

— وِڪَ وڃائڻ: وک وڃائڻ— مهل ۾ گسڻ.

— وِڪَ وڌائڻ: پير ڀرڻ— وڏيڪ پائچاريءَ جو قدم ڀرڻ— برادريءَ ۾ وڏي هلڻ.

— وِڪَ وِڪَ تي واهه ڪرو: ذري ذري تي ويڙهه— ٿوري ٿوري تي ڪروڌ. رنجهه ڪنجهه.

— وِڪُون کَڻَڻ: قدم کڻڻ— پير ڀرڻ— پال پاڙڻ— احسان ڪرڻ— مَدد ڪرڻ. نمونو اختيار ڪرڻ. هلت هلڻ.

● وِڪَ ج وِڪَ: ذ . (سن. وش). زهر— وهه— ڪڙو. ڪارو— تمام ڪارو— ڳُودو (ٿ). وڪڙ— زهريلو.

— وِڪرُ ج وِڪرُ: وڪَ وارو— وهَ وارو— زهريلو— زهر وارو— زهردار. اهو ماڻهو، جيڪو ڪنهن کي زهر ڏي.

— وِڪو ج وِڪا: ذ . ڪڙو— وهَ جهڙو— زهريلو. ڪپ جهڙو ٻوڙو. اهڙو جو پاڪر مس پويس، سوَچ وارن هنڌن تي گرم ڪري ٻڌجي.

● وِڪاءُ ج وِڪاءُ: ذ . (سن. وشاد= ڏک). رولو— خلل. فساد— هنگامو —فتنو— گوڙ— فتور— گندگوڙ— ابتري— مونجهارو— گڙٻڙ.

● وَڪار ج وَڪارُون (ڪ): ث. پاندو— مال رکڻ جي جاءِ — پائلو— انبار خانو— مال گدام.

— وَڪارپ ج وڪارپُون: ث . سامان جي پکيڙ.

● وَڪاري ج وَڪاريُون(ل): ث . دڪان ڪوٺي— پاندو.

● وِڪارڻُ: مصدر. هلڻ— تڪڙو— هلڻ— تکو پنڌ ڪرڻ.(وڪاريو— وڪاريندو— وڪاريل).

— وَڪارو ٿِيڻ: تڪڙو پنڌ ڪرڻ— تکو پنڌ ڪرڻ— جلدي هلڻ— وک وڌائڻ.

— وَڪاري وڃڻ: تڪڙو پنڌ ڪري وڃڻ— تکو پنڌ ڪري وڃڻ.

● وِڪالَڻُ: مصدر. (سرائڪي) ڏيکارڻ(وِڪاليو— وِڪائيندو— وِڪايل).

● وِڪاڻ ج وِڪاڻ: ث . تعريف — ساراهه — ثنا.

Gul Hayat Institute

• وِکَرَ ج وِکَرَ: ذ . سؤدي جو سامان— مال. ننڍن ريزڪي دڪانن تي رکيل سامان. جنس جا روز مره استعمال ٿئي. واپار جي ڪا به سوڪڙي— ٻڪي— سودو— سامان— وٿ.
— وِکَرَ ونڊڻ: حال احوال ڪرڻ— روح ريهاڻ ڪرڻ.
— وِکَرَ وٺڻ: شيون خريد ڪرڻ— مال وٺڻ— ثواب جا ڪم ڪرڻ— خيرجا ڪم ڪرڻ.
— وِکَرَ وهائڻ: ضرورت جو سامان خريد ڪرڻ— وَٿُ خريد ڪرڻ— وٿ واپار ڪرڻ.
— وِکِري ج وِکِريُون: ث . وڪري لاءِ سنهون سامان— پاڇيون (سايون. (زال) ترڙي— لٽڇي— لفنگي.
• وِکِرِ: ظرف. جدا جدا — ڌار علحدو.
• وِکِرائڻ: مصدر. پکيڙڻ— ڌار ڪرڻ— الڳ ڪرڻ— جدا جدا ڪرڻ— حصا ڪرڻ— پاڳا ڪرڻ— پتي ڪرڻ— بخرا ڪرڻ— ورهڻ. (وکرايو— وکرائيندو— وکرايل).
— وِکِرائِي ج وِکِرائِيُون: ث . جدائي— آزادي— اُڇاٽ— ڇڙوڇڙ— ٽڙي پکڙي وڃڻ واري حالت.
• وِکِرجڻ (ڪ): مصدر. جدا جدا ٿيڻ— ڌار ڌار ٿيڻ— الڳ ٿيڻ— علحده ٿيڻ. وڪرجڻ.
• وِکِرڻ (ڪ): مصدر. ترڻ پکڙڻ— ڪندرڻ— ڦهلجڻ. (وکريو— وکرندو— وکريل).
• وِکِرو ج وِکِرا: ذ . (ف. بخره) بخرو— حصو— پتي— پاڳو— ونڊي— واٽو— ڦانده . الڳ— جدا— ڌار— آزادو— پَنُ— خلاصو— علحدو— وٽيرڪو— نيارو— نجو— خالص— ڌار.
• وِکِرڻ: مصدر. (پرا. وڪڪرءِ . سن. ڪر(ي)= پري ڪرڻ) پکڙڻ— ڦهلائڻ.
• وِکُرو ج وِکُرا: ذ. ڇنو— ڪُليل— صاف. اُجرو.
• وِکِلڻ: مصدر.(سن. اُت= مٿي+ڪَل= اُڇلڻ=ويڙهيل شيءِ کي اُکولڻ) مونجهه لاهڻ— منجهيل سُٽ کي سمجهائڻ— ڦلهورڻ— کونڊڻ— سلجهائڻ—(سٽ) سمجهائڻ اُن کي هٿ سان صاف ڪرڻ.
• وِکو ج وِکا: ذ. گوشت مٿان چڙهيل باريڪ ءِ شفاف پردو— گوشت جو ڇيچڙو. ڇڏا— ستر. راز— ڳجهه— لڪُ— ڀيد. تڪليف.
— وِکا پڌرا ٿيڻ: ڳجهه ظاهر ٿيڻ— راز ظاهر ٿيڻ— ڀتَ پڌرا ٿيڻ— ڀيد ظاهر ٿيڻ.
— وِکا پڌرا ڪرڻ: راز کولڻ— ڳجهه فاش ڪرڻ— حال ظاهر ڪرڻ.
— وِکي ۾ سڱ ڏيڻ (ت): اجايو ضد ڪرڻ— هرو ڀرو هيسائڻ— زبردستي ڪرڻ— دٻائڻ.
• وِکيڙڻ: مصدر. ڇنڻ— هارڻ— ڇٽارڻ— وکيڙڻ— پکيڙڻ— ويڙڻ— ورڇڻ— ونڊڻ— ڳنڍيرڻ— ڇڙوڇڙ ڪرڻ.
— وِکيرَ ج وِکيرُون: ث . جدا جدا ڪرڻ— ڌار ڌار ڪرڻ— الڳ ڪرڻ— علحده ڪرڻ. زهر ڪارائڻ.
— وِکيرَپ ج وِکيرپُون: ث . سامان جي پکيڙ— ٽيڙپ (ٽيڙيل پکڙيل).
• وِکيڙڻ: مصدر. وکيڙڻ— پکيڙڻ— ڦهلائڻ.
• وِکَترَ ج وِکَترَ(ت): ذ. ڏاند جو هڪ قسم.
• وِکَسڻ: مصدر. خوش ٿيڻ— راضي ٿيڻ.
• وِکوڻڻ (ت): مصدر. خوار ڪرڻ.
• وِکِيان ج وِکِيانَ: ذ . (سن. جڃا= ڄاڻڻ) علم. ڏاهپ— ڄاڻ — معلوميت.
• وِڳَ ج وِڳَ: ذ . (سن. ورگَ = مجموعو) ولر— ڳلو— قطار— ٽولو— ڌڻ. ميڙ— مجموعو. وڃڻ— ڊوڙڻ. اُنن جو ڳلو. مينهن جي ميهاڳ ءِ ڍڳين جي ڳٺوهر. ڌڙڪو— ڌمڪي— ٽڙي ڇڙپَ(ت).
— وِڳَ ٿيڻ (ت): ڌڙڪو هلڻ— ڌمڪي اچڻ— ڇڙپ اچڻ.
— وِڳَ ڪرڻ (ت): ڌڙڪو ڏيڻ— ڌمڪي ڏيڻ— ٽڙي ڏيڻ— ڇڙپ ڏيڻ. دٻاءُ ڪرڻ— ڏيڇارڻ— هيسائڻ— ڪنبائڻ.
— وِڳَ ڪان ٽٽڻ: مائٽن ڪان جدا ٿيڻ— ولر ڪان ٽٽڻ — ڌڻ ڪان ڌار ٿيڻ— قافلي ڪان جدا ٿيڻ.
— وِڳَ وارڻ: اُٺن جو وڳر ڪاهڻ— ڌڻ ڪاهڻ— قطار ڪاهڻ.
• وڳ ج وڳَ (ت): ذ. شور— غل— گوڙ— فساد.
— وِڳَ ڪئيڻ (ت) : ويڙهه لاءِ تيار ٿيڻ— فساد لاءِ تيار ٿيڻ— شور لاءِ تيار ٿيڻ— هنگامو ڪرڻ— ڦڏو ڪرڻ.
• وِڳارو ج وِڳارا (ت): ذ. جهيڙو— فساد— گوڙ— ڦڏو— هل— غوغاءُ.
• وِڳائڻ: مصدر. ويڙهائڻ . فساد ڪرڻ— تڪرار ڪرڻ. ڳنڍڻ. (وڳايو— وڳائيندو— وڳايل).
• وِڳِت ج وِڳِتُون (ل): ث . جهيڙو— تڪرار— فساد— ويڙهه.
— وِڳِتا ج وِڳِتائُون (ل): ث . جهيڙو— تڪرار— فساد— ويڙهه.
— وِڳِتجڻ (ل): مصدر. ٻن ڄڻن جو پاڻ ۾ واتورجڻ— پاڻ ۾ وڙهڻ— پاڻ ۾ فساد ڪرڻ.
• وِڳِجڻ: ڍڳا. جنهن وقت وڙهڻ جو سعيو ڪن.
• وِڳَرَ ج وِڳَرَ: ذ . (سن. ورگَ = مجموعو). ڌڻ— ڳلو— سگهر— وڳ— ولر. پکين جو ميڙ— جانورن جو ميڙ. سٽ — جماعت—

Gul Hayat Institute

ٿهي— مجموعو. اولاد— ڪٽنب— قبيلو— گهراڻو— ڪـُڙم— آکهه— عزيز— مٽ مائٽ. انيڪ— گهڻا.

— **وڳـَرُ ڪان ٿـَرڻُ:** ڪٽنب ڪان جدا ٿيڻ— ڪڙم ڪان ڌار ٿيڻ— جماعت ڪان نڪري وڃڻ.

— **وڳـَرُ ج وڳـَرُون:** ث. سٽ جو ٽوڙهو— سٽ جو ٽوڙو.

• **وڳڙڻُ:** مصدر. (سن. گـَل= ڳـَرڻ). وڳهڙڻ— پسرڻ. پڪڙڻ.

• **وڳڙڻ:** مصدر (سن گـَل= ڳرڻ). ڪاوڙجڻ— ڏمرجڻ— غصي ٿيڻ— چنبڙڻ— چڪ وجهڻ. (وڳڙيو— وڳڙندو— وڳڙيل).

• **وڳڙو ج وڳڙا:** ذ. (رات جوَ) وقتَ— ٽاڻو— مهل. اوندهه— اونڌوڪار— اونداهي— ڪاراڻ— ڪارٺ. ڳوٺ جي پـِرُ.

• **وڳـَنڊُ:** ث. صفت. گهمنڊڙ— رلنڊڙ— البيلو— وائڙو. (اسم خاص). ماڻهو جو نالو. شاهه عبداللطيف جي مُريد جو نالو.

• **وڳـَندي ج وڳـَنديُون:** ث. ڪم— ڪم ڪار— پورهيو— آدم— محنت— شغل— مشغولي— ڪرت— ڪار— حاج— نوڪري.

• **وڳـَڻُ:** اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪِ ديهه جو نالو لاڙڪاڻي ضلعي ۾ تعلقي وارهه جي هڪ ديهه ۽ ڳوٺ جو نالو. هڪ قبيلي جو نالو.

• **وڳـَڻُ:** مصدر. وڃڻ— ڪڙڪڻ— (بجا) لڳڻ— آواز ڪرڻ— جهيڙو ڪرڻ دباءُ ڪرڻ— هيسائڻ— ديجارڻ ڪم ڪرڻ— پورهيو ڪرڻ— جاچ ڪرڻ گذارڻ. هلڻ— ڦرڻ. وندرڻ— ڪچهري ڪرڻ رُلڻ— تڳڻ— آڪرجڻ— ڦوڪجڻ— ڪاوڙجڻ (ڪ). (وڳيو— وڳندو— وڳيل).

— **وڳيو وِهڻُ (ڪ):** ڪاوڙ ۾ ويهڻ— خار ۾ ويهڻ— غصي ۾ ويهڻ— ڏمر ۾ ويهڻ. اُپامجي ويهڻ.

• **وڳـُنُو:** ذ. (سن. و= پري+ڳـَڻُ= ڳـَڻُ). بي ڳـُڻو.

• **وڳو ج وڳا:** ذ. (سن. واديه =واجو). گهڙيال جو ڏڪ— بجو— ڪلاڪ— لڳو— وڄيو. آواز. ڪپڙن جو جوڙو— پوشاڪ— ڪپڙا— وستر. لباس.

• **وڳو ڍڪائڻُ:** ڪپڙا پهرائڻ— حسن وارو— بنائڻ— زينت وارو بنائڻ— خوبي بخشڻ— حسن پيدا ڪرڻ.

• **وڳوڙ ج وڳوڙ:** ذ. ڪڙڪو— گوڙ— هُل— ڌوم— غوغاءُ— لڙ— گهمسان — شور— بکيڙو— مونجهارو— رولو— پائيتال— وڳوڙ— گڙٻڙ— انڌواند— انڌڌُند— بادشاهه گردي— ڌڪيڙ— جهڳوڙ— بکيڙو— خلل— رولو— ڦيتاڙو— بي آرامي— جهجها— ماڻهو ۽ گوڙ— اِنتشار.

• **وڳـُوٽي ج وڳـُوٽيُون:** ث. وڳ ڪان ڌار ٿيل— عزيزن ڪان پري ٿيل— جماعتَ ڪان ڌار ٿيل. وڇڙيل— جدا ڪيل— الڳ ٿيل— عليحده ٿيل— ويڳاڻي.

• **وڳـِهَه ج وڳـِهَه:** ذ. ڏک— ارمان— رنج. ڏمر— ڪاوڙ.

• **وِڳـِهُه ج وِڳـِهه:** ذ. حقيقت. واسطو— سبب. ڏک— رنج— مصيبت— آپدا— تڪليف— آفت.

• **وڳـَهه ڪوٽ:** اسم خاص. راهموڪي بازار ڪان ٽي ڪوهه پري سنڌ جو قتل شهر. جو سومرن جي ڏاڏي سومري جي پاءِ ويڳي جوڙايو— پراڻو قتل تخت گاهه. جو سومرن جي صاحبيءَ ۾ گاديءَ جو هنڌ رهيو.

• **وڳيت:** ذ. (سن. وڳيته= ڦتڪار). وچور سان بيان. گهڻي ڊِيگهه. اجائي بڪ. سَمجهاڻي— نرواري— سمجهوتو— ٽيڪا— شرح— واد— وڏيت— وچور— ارٿ— تفصيل.

• **وڳيجي:** اسم خاص. تعلقي جوهي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وڳيسَرُ:** ذ. واڳ ڌڻي— سردار— منهندار.

• **وڳهُه:** اسم خاص. پکيءَ جو هڪ قسم.

• **وَڳهُ ج وِڳهه (ث— ل):** ذ. مهل— ٽاڻو— وجهه— وقت. احسان — ٽورو— مهرباني— لائق.

• **وڳهو:** ذ. وير— دير.

• **وڳهارڻُ:** مصدر. پگهارڻ— پسرڻ— رجڻ. گهمائڻ. (وڳهريو— وڳهرندو— وڳهريل).

— **وَڳهارُ ج وِڳهارَ:** ذ. ڪاڏي جي شين کي پچائڻ وقت ڪنهن سٽي يا چربي يا گيهه جو داغ ڏيڻ جي حالت.

• **وڳهامل:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو. واڍڪي ڪاريگري جي پيشه ورن جو قبيلو.

• **وِڳهرڻُ:** مصدر. (سن. وگره= جدا جدا ڪرڻ). پڪڙڻ. هليو وڃڻ. ڌار ڌار ٿيڻ. پگهرجَڻ— ڳرڻ. دلگير ٿيڻ— غمگين ٿيڻ— ڏکي ٿيڻ— ملول ٿيڻ— غمناڪ ٿيڻ. پگهرڻ— رجڻ— جهجهڻ— جهرڻ— رُئڻ— نٽڻ— ورڳڻ— انگهڻ— پگهرڻ— پترو ٿيڻ— هلڪائي ڏيکارڻ. (وڳهريو— وڳهرندو— وڳهريل).

• **وڳهرو ج وڳهرا:** ذ. ڪوهه ڪوٽڻ وقت جيڪا ڪوٽيل مٽي نڪري ساوري ڪنهن ڪڊ ۾ وجهجي.

• **وڳهوڙَ ج وڳهوڙُون (ل):** ذ. ٻچن جي ڳهـَل— وڳهوڙ. ٽولو— وڳر.

• **وڳهوڙَ ج وڳهوڙُون (ڪ):** ث. ڳڌهن ۽ گهوڙن جا ڌڻ— جانورن جو ڪڏ وچڙ مجموعو— ميڙ— ڌڻ— ڪتن جو گلر— لوڌ.

• **وِڳهي:** ظرف. جي ڪري— جي سبب— ڪارڻ— جي بهاني سان— سببون — صرف— جي اثر ڪري— جي اثر نسبت— بيماريءَ جي وڳهي— بيماريءَ جي سبب يا اثر ڪري.

Gul Hayat Institute

• وِکِهيا: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• وَکِهيُرُ ج وَکِهيُرَ: ذ. سوئر جي مادي جنهن کي ٻچا هجن.

• وِکَرُ ج وِکَرَ: ذ. اُهو ڍانڊ جنهن جا جيتوڻيڪ خصيا ڪٽيل هجن. تڏهن بہ منجهس قوت شهواني موجود هجي– ٿلهو متارو ڍور– اڻ ڪٽيل ڍور. وهڙو.

• وِکَرائِپُ ج وِکَرائِپُون (ث): ث. لچائي– حرفت– ڪميڻائي– شهوتي– زاني– زناڪار– لچو.

– وِکَرُ ٿيڻُ: زاني ٿيڻ– شهوتي ٿيڻ– ڪمينو ٿيڻ– لچو ٿيڻ– لفنگو ٿيڻ– بدفضيلتو هئڻ.

– وِکَرُ سِکَرُ: ٿلهو متارو– موٽو– ڍيبو– ڊمي– طاقتور– وترستر. جودو– پهلوان– جُنگ– ڪوبو.

– وِکَرُوهڙو: تمام ٿلهو– تمام متارو– زياده موٽو.

• وَلِ ج وَلِيُون: ث. (سن. ول. سن. بيلي) زمين مان ڦٽندڙ سلو. ڪو بہ ٻوٽو جيڪو ڪڙو ٿي نہ بيهي پر ڌرتيءَ تي جيت جيان سرندو ۽ وڌندو رهي يا ڪنهن پٽ يا ڪنهن وڻ يا ڪنهن ڪاٺيءَ جي آڌارتي ڪڙو ٿئي. وڻ ويڙهي– ڳدرن ۽ چاهين جي ول. اُها نباتات جنهن کي پاڙ نہ هجي ۽ ٻيءَ شيءِ کي ويڙهجي مٿي چڙهي وڻ ويڙهي– وري– موٽي– ٻيهر(سرائيڪي) مدد– سهائتا– سهارو– همراهي– حمايت– واهر– پٺڀرائي. ڪاتي. فراسيءَ جي پٽن جو هڪ قسم. ڪوهستان جي پرت جو هڪ قسم– ڪپڙي جي ٻاهرين گهير.

• وَلَ ج وَلُون: ث. ڪيڙ– ڪيڙپ– ڌرتيءَ جي ڳنڍ يا اٽلائي. ڳاهہ يا ٻوٽي جي ول.

– وَلَ ڏيڻُ: پوک مان لاباري وقت ڪجهہ ڏيڻ– رشوت ڏيڻ– ودي ڏيڻ.

– وَلِ ڍوئڻُ: اَنَ جي ول کي لاباري مان ڪٽي ٻار ۾ رکڻ.

– وَلِ ساڙڻُ: گهڻو ڏک ڏيڻ– گهڻو رنج ڏيڻ– گهڻو اهنج ڏيڻ– ايذائڻ– تڪليف پهچائڻ. هلاڪ ڪرڻ.

– وَلِ ڳنڍ ڪرڻُ: سنگ ڪري ۾ ڳنڍ ڪرڻ.

– وَلِ وڃڻُ: صفا ناس ٿيڻ– برباد ٿيڻ– تباهہ ڪرڻ– ڪُڙم قبيلو دربدر ٿيڻ.

– وَلَ واڪري: سنگ ڪولي رکڻ– ڪانن کي واٽڪو ڪرڻ.

– وَلَ وَلڻُ: وجهہ ڳولڻ– وسيلا ڳولڻ– رستا جاچڻ– موقعا ڳولڻ. ڳالهہ ڪرڻ– بيان ڪرڻ.(ڪ).

• وَلُ ج وَلَ(ڪ): ذ. (سن. ول= ڦرڻ. موڙڻ)چَلُ. وَرُ. وڪڙُ. قصور. سبب– فريب– ٺڳي– دغا– مڪر– ڪوٽ. وجهہ– موقعو– ٽڻُ– وقت– وار– اوسر– سَجهہُ– ساڄي– سنو– سانگو. ڪيڏبازي– حرڪت بازي– چالو– چرپر. اٽڪل– تال– رمز– هنر– ڍنگ. تربوت. عيب– سقم– گهٽتائي. ورپيچ– وَٽ ڏنگ. خريف ۾ ٿيندڙ دال جي اَنَ جو هڪ قسم.

– وَلَ چَلُ: ذ. تال – ور وڪڙ(سهٽڻ وارن جا).

"تنهنجي ول چل جي آءَ ورتل آهيان"(عثمان سانگي).

– وَلَ وَڪڻُ: اٽڪل ڪرڻ– حرفت ڪرڻ– چالاڪي ڪرڻ– مڪر ڪرڻ– بهانا ڪرڻ.

– وَل شَلَ: عياري– مڪاري– چالاڪي– حرفت– بهاني بازي.

– وَلَ شَلَ ڪرڻُ: اٽڪلون ڪيڏڻ– چالاڪي ڪرڻ. حرفت ڪرڻ– مڪر سڪر ڪرڻ– بهانا ڪرڻ.

• وِلَهہ: ث. ماڪ– ٿَڌ– سيءُ.

• وَلا: ث. محبت. دوستي. لڳاتار ڪم ڪرڻ.

• ولا: ث. محتب– دوستي. لڳاتار ڪم ڪرڻ.

• ولاتَ: ث. (ع). ولايت.

• وَلاتي: ذ. صفت. ولايتي.

• وَلاپُ: ذ. (سن. ولاپہ > وِلپ= دانهن ڪرڻ) دانهن – ورلاپ– روئي ڏکَ ظاهر ڪرڻ جي حالت.

• ولادَت: ث. (ع) ڄمڻ جي حالت– ڄمُ– جنم. پيدائش (ٻارجي).

• ولاڙُ: ث. والاڙ– زور سان ڊوڙ– تڪ.

• وَلاڙَ ج ولاڙون: ث. زلڻ– ڳولڻ– ڳولا– جستجو– ڍونڍي– ڦولهہ– جاچ. سَٽ(پنڌ جي).ولاڙ: چال– لِپ– ٻرانگهہ– ورانگ– ٻڙانگ.

• ولاڙَڻُ: مصدر. ڳولڻ– جاچڻ– (ولاڙيو– ولاڙيندو– ولاڙيل).

• وَلاڙڻُ: مصدر. (سن. و= چڱيءَ طرح+رَٽن= جهنگ) ڪاهڻ– ڊوڙڻ. ڪاوڙجڻ.

• ولاڙيو: ظرف. پڪ سان. ڊپ ڪان سواءِ.

• وَلاسُ ج ولاسَ: ث . (سن. و= چڱيءَ طرح+لَسُ= خوشي ڪرڻ) خوشي. موج. ناز نخرو.

– ولاسي: ذ. صفت. عياش. موجي.

• ولاس ج ولاسُون (ث): ث. خوشي. ننڊ– سُک– راحت– آرام.

• وَلاسو: اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهہ جو نالو. هڪ ٻاڳي جو نالو.

• ولاڳڙو: پري– ڏکيو– اُهو زمين جو ٽڪر جو پورو آباديءَ هيٺ نہ هجي. آباديءَ کان پري.

Gul Hayat Institute

• وَلال: اجايا خيال – اجايا حيلا.
• وَلالُ ج وَلالَ(ت): ذ. حيلا– وسيلا– رستا– موقعا.
– وَلالُ ڪَرڻُ(ت): ڪنهن کي تڪليف پهچائڻ لاءِ انتهائي ڪوشش ڪرڻ. اٽڪلون يا حرفتون ڪرڻ– حيلا وسيلا هلائڻ.
• وَلانُ ويڙهي(ڪ): اسم خاص. ول جو هڪ قسم.
– وَلاڻُ: مصدر. ڳولڻ. ڊوڙڻ. جاءِ قابو ڪرڻ. (شيءِ) هٿ ڪرڻ– خال پرڻ. (وَلاريو– ولاريندو– ولاريل).
• وَلاٽي ج وَلاٽيُون: ث. ورندي– وراٽي– جواب.
• وَلايَتَ: ث. (ع) وليءَ جو درجو– وليءَ جو عهدو. اوليائپي. بزرگي.
• وَلايَتَ ج وَلايَتُون: ث. پرڏيهه– پرديس– پرائو ملڪ– پرائو وطن.
• وَلايَتي ٽُوهَرُ: اسم خاص. پڙوال– جهنگلي وڻ جو هڪ قسم.
• وَلايَتي ڪَنوڙو: اسم خاص. پرت جو هڪ قسم. سڻ جي پاڻچن جو پرت.
– وَلايَتَ پَنڌُ هَجَڻُ: گهڻو پنڌ هجڻ– گهڻو مفاصلو هجڻ– گهڻو مشڪل هجڻ.
– وَلايَتي: ذ. صفت. ٻاهرئين ملڪ جو– ڏيساوري انوکو– غير ملڪي.
• وَلايَتي ٻَيرُ: اسم خاص. ٻير جي وڻ جو هڪ قسم. (جيڪو لامون لامون ٿي اُسري) حاجيڙو.
– وَلايَتي پَاڻُ: يُوريا پاڻ.
• وَلايَتي ٽَالي: اسم خاص. ٽالي جي وڻ جو هڪ قسم.
• وَلايَتي نِمُ: اسم خاص. نم جي وڻ جو هڪ قسم.
• وَلايَتي ڪيڪرُ: اسم خاص. وڻ جو هڪ قسم.– ٻٻر.
• وَلايَتَ ج ولايتون يا ولايا: ث. ولي ٿيڻ– حاڪم ٿيڻ– دوست هئڻ– ياري. حڪومت– اميري.
– وَلايَتي: ولايت جو رهواسي– پرديسي– ڏاريون.
• وَلايتَڻُ: مصدر. ڪجيءَ جو هڪ قسم.
• وَلَبُ ج وَلَبَ: ذ. (سن. ولڀ= پيارو). پيارو– محبوب – دوست– يار– پريمي.
• وَلتو ج وَلتا: ذ. هڪ واڍڪو اوزار.
• وَلَٽَ: هڪ قسم جي بيماري، جا پوڪن کي ٿئي.
• وِلِٽُ ج وِلِٽَ: ذ. ڪاوڙ– غصو– ڏمر– رنج– ڏک– درد.
• وَلِٽَڻُ: مصدر. ڪبوتر جو هڪ قسم. (جو اڏامندي هيٺ مٿي ڦيريون پائيندو آهي). بازيليون. ڪيلڻ– ليٽڻ– اونڌو اُبتو ٿيڻ (سن. اُپَرست. سن. ول= موٽڻ) ڦرڻ– ٿابو کائڻ– اُلٽو– پوئتي وڃڻ– پنتي موٽڻ– ڦرڻ– ڦري وڃڻ– پٽ ڏيڻ.

• وِلپَ ج وِلپُون(ڪ): ث. وِلَلُون– وِلُول. ٻَڪَ– بڪوات– اجائي گفتگو.
• وَلجَاڻُ: ث. (سن. يوانڪا. ف. اجمود) جاڻ جو هڪ قسم. جاڻ جي ول– هڪ پسارڪو وکر. هي سنهون ٻج ساواڻ ۽ ڪاراڻ تي، پوري رنگ جو ٿيندو آهي. پسارڪي دوا جو قسم.
• وَلِ چونٺرا: ث. هڪ ٻج جو چونٺرن جي داڻن ڪان وڏو– هڪ پسارڪو وکر جو دوائن جي ڪم اچي.
• وَلَدُ ج وَلَدَ: ذ. (ع). ڄايل– ڄڻيل– پُٽُ– بيٽو– پسر– فرزند.
– وَلَدُ الزنا: حرامي ٻار– حرامي پُٽُ– زنا جو ڄاول– بي نڪاحيو– حرامزادو– ناجائز.
• وَلِڌاٽورو ج وَلِڌاٽورا: ذ. هڪ قسم جي وَلِ جو ڦَرُ، جنهن ۾ سخت نشو ٿيندو آهي.
• وَلَرُ ج وَلَرَ: ذ. (سن. ٻشت= لَٽ،قطار) ردن جو ڌڻ– ڊورن وغيره جو ڌڻ– وَڳُرُ– وَڳَ– ڳلو– ڳهَل. مجموعو– ٽولو– ميڙ– گهڻو– مال– جماعت. پکين جو ميڙ.
• وَلِراهِ: اسم خاص. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• وِلِرڻُ(ل): مصدر. ڦٽ جو پاسن ڪان سڙڻ– پوسرڻ. وگهڙڻ– پڪڙڻ. (وِلِريو– ولِرندو– ولِريل).
• وِلڙڻُ: مصدر. (سن. وَ= چڱيءَ طرح+لَڙ= ڳالهائڻ ۽ چٻارا ڏيڻ. سن. ولَگ = ڳالهائڻ) گهڻو ڳالهائڻ– ٻَڪ ڪرڻ– وقلڻ. ذري ذري ڳالهائڻ. وللڻ.
• وَلڙو ولڙا: ذ. وائڙو– پريشانُ– عجب ۾.
– وَلڙو ڦَلڙو ٿي وَڃَڻُ: پنهنجي هوش ۾ نه رهڻ. عقل سالم نه رهڻ. هوش حواس ختم ٿي وڃڻ.
• وَلَڪَ ج وَلَڪُون: ث. گهٽتائي– اڻ پورائي. ڪمي.
– وَلَڪي: ث. وَل جو اسم تصغير– وَلڙي.
• وِلَڪڻُ: نظر– نگاهه. ڏسندڙ.
"وسي سپ وجود ۾ سپ تي هئي ولِڪڻ". (دلپت).
• وِلَلڻُ: مصدر. وِقلڻ– ڪُڪلڻ– پُڻ پُڻ ڪرڻ– وات هڻڻ– گهڻو ڳالهائڻ– اجائي ٻَڪ ڪرڻ. ولڙڻ.
• وِلَلَ ج وِلَلُون (ڪ): ث. وقلَ– بڪواز– بڪوات بڪواس– بيهوشيءَ جي حالت ۾ ڳالهاءِ– اجائي ٻَڪ. شوق– ذوق– عشق– جنون.
– وِلَلَ ڪَرڻُ: بيماريءَ ۾ گهڻو ٻَڪڻ– اجايو ڳالهائڻ– وقلڻ.
– وِلَلو ج وِلَلا: ذ. صفت. ڪُڏنگو– بي ڍنگو– بي لَلو– بي

Gul Hayat Institute

ڪرو– اَڏنگو – بي حيا– بدفضيلتو– بي ادب.

• **وِلَنبُ:** ذ. (سن). دير– ويرم.

– **وِلَاٽِي ج وِلَاٽِيُون:** ث . بدافعالي– اڏنگائي– بي ادبي– بدفضيلتائي. بدمزاجي.

• **وَلَڻُ:** مصدر. (سن. دبَل = ڦوڙڻ. پچڻ) آباديءَ لاءِ زمين ڪاهڻ– گَدڻ– جهنگل شڪافي ڪرڻ. زمين مان ڪَندا ڪانديرا وغيره ڪيڍي، صاف ڪري پوک جي لائق ڪرڻ– پوک ڪرڻ– زمين پوکڻ. هَرُ ڪاهڻ. پوکڻ. ورڻ– موٽڻ– واپس اچڻ– ڪوٽڻ. ڌرتي گَندڻ يا اُٿلائڻ. پَٽڻ– چِٽڻ– آڪيڙڻ. صاف ڪرڻ مهيني پوري ٽيڻ تي ڏيتي ليتي– ليکو لاهڻ. (وليو– وليندو– وليل).

– **وَلِي:** (سن. ولَن) هوءَ وري– پَٺتي. موٽي .

"پسي دؤر درياهه جو وچان ڪين ولي" (شاهه).

– **وَليو:** صفت. وريو– موٽي آيو. (اسم خاص) مرد ماڻهو جو نالو.

• **وَلو ج وَلا:** ذ . (سن. ولف) عمارتي ڪاٺ جو ڊگهو چورس منهن وارو لڪڙو (جو بيم جو چوٽون حصو ۽ سليپر جو اڌ ٿئي). ڇت جي پٽي. ولهو. ورو– ڪايو– پَڃَرُ– ويٽي. گهمرو– ڦيرو– پيرو. وڪڙ. موڙ– موٽ.

– **وَلو پَوَڻُ:** پيٽ ۾ تڪليف پوڻ– گهمرو پوڻ– وٽ پوڻ.

– **وَلو ڏيَڻُ:** وَرُ ڏيڻ – چورايل مال جي پيري ڪٽڻ وقت آڏي رخ تي ڳولا ڪرڻ– گهمرو ڏيڻ– اوهاڙ ڏيڻ. رسي جو وٽ ڏيڻ– ڳنڍڻ. نقصان ڏيڻ– ڇيهو پهچائڻ– جوکو ڏيڻ.

– **وَلو وِجهَڻُ:** گهيرو وجهڻ– ڦيرو وجهڻ. جهنگ ۾ ٻڪرين کي ٻُچڪار تي بيهارڻ.

• **وَلوارِي:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَلواٽِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **وَلو پاٽَ ڪَرَڻُ:** پئسي ڪمائڻ لاءِ هر قسم جا رستا اختيار ڪرڻ. ناجائز طريقي پئسو پيدا ڪرڻ.

• **وَلوَرَ:** ذ . اپر سنڌ جي پٺاڻ قبيلن جي هڪ رسم. اها نقد رقم، جا گهوٽيتن طرفان ڪنواريتن کي ڏني وڃي.

• **وَلوَرُ ج وَلوَرَ:** ذ . صفت. خراب ٽيل – نڪمو– ويل– نبريل– جلاڻ– ونيٽيل– ڪريل– بگڙيل– انگلي (پت) – نالائق– ڳڻ هيڻ– وِڌواندُ– نڪار– ناخلف– نامراد– ڪسيرڪ.

• **وِلوڙڻُ:** مصدر. مانڌاڻي سان ڏونري کي جهڳڻ. مانڌاڻي هٽي ڏونري مان مکڻ جدا ڪرڻ. ڏونئري کي جهڳڻ– جهڳوڙڻ. (ولوڙيو– ولوڙيندو– ولوڙيل).

– **وِلوڙ ج وِلوڙون:** ث . پيچ– ورُ– وڪَڙ– آنٽي. پيٽ ۾ سورجي سُوٽ. جهُڳَ .

• **وِلوڙائڻُ:** مصدر. ولوڙڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ. جهڳائڻ– جهڳوڙائڻ. پوڳائڻ– تڪليف ڏيڻ. (ولوڙايو– ولوڙائيندو– ولوڙايل).

– **وِلوڙ وِلوڙڻ (ڪ):** ڏونئرو جهڳڻ– جهڳ جهڳڻ– سنڌ پڙڻ.

– **وَلوڙو ج وِلوڙا:** ذ . وِلولو– ڦَڙ ڦَڙ. جهڳ– وِلوڙ. ولوڙڻ جي حالت– مٿ. پيٽ جو وڪَڙ– پيچ. دل جو دڪ.

• **وَل وَل:** وري وري.

• **وَلوَلو ج وَلوَلا:** ذ . وَلوَل جوش– هَل – هنگامو. شوق– ذوق– اُتساهه– گوڙ– شوڙ– گهمسان– غوغاءُ– واويلا– پڪار . آواز– نعرو– فرياد.

• **وِلولو:** ذ . ولوڙو. زلزلو.

• **وَلَنو مَهَرُ:** اسم خاص. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ولوئِي ج ولوئِيُون:** ث. اها ٻڪري جنهن جو ڪيرولوڙڻ جي ڪم اچي.

• **وِلَهِہ ج وِلَهُون:** ث . ماٽَ– ماڪ– سات– اوس . آلاڻ– ٿَڌ– گهميل هوا – گهمِرَ . ڏاڍي ٿَڌ– سياري ۾ ٻاهر سمهڻ جي حالت. مال جي لاءِ ٺهيل ڪکائون گهر.

• **وَلَها:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (ث).

• **وَلهار:** اسم خاص. تعلقي سجاول، گوني، بدين ۾ ديهن جا نالا. تعلقي ساماري، ضلعي ٿرپارڪر ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو. جتان جو مشهور بزرگ مولوي عبيدالله ولهاري (سنڌ جي مشهور صاحب ديوان سيد فاضل شاهه جو استاد).

• **وَلهارُ ج وَلهارَ:** ذ . هيناهين نشيب واري زمين جنهن ۾ مينهن پوڻ تي گاهه، وليون، وڻ اپرن. گاهه جو ميدان. گاهه ۽ وڻڪار واري زمين. چراگاهه. گهٽيون ليون ۽ گاهه جي ساوڪ– سرٽا جيت. ڏڻ– ولر. هڪ مڪان جو نالو.

"اُني جڻن مورن، اوڻ ولهارن ۾ ".

• **وَلهار جاگير:** اسم خاص. تعلقي بدينً ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَلهارِي:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَلهاڳو:** پري– وٿيرڪو– ڊگهو.

"ڏونگر ڏاري نہ سگهان پيرين پيادي،
وات ولهاڳو پنڌ پري، وَر وڏا واديءَ."

(سسئي– خانہ زئي)

– **وَلهاڳرو:** صفت. پريرو– ٿورو پري.

– **وَلَهامڻُ (ڪ):** مصدر. پيڙجڻ– سچي پوڻ– ڦوڪجڻ– ٿلهو

Gul Hayat Institute

ٿيڻ. اُپامجڻ. ڪنهن جانور جو ڦرجڻ تان آرو لهي وڃڻ.

"ڍور ولهامي ولهامي ڍُهل تي پيو آهي."

(ولهاميو– ولهامندو– ولهاميل).

• **وَلَـهو ج وَلَـها:** ذ. (سن. ولپ= پيارو) سهڻو من مُهڻو. گهوٽ – گهر وارو. پيارو– وڻندڙ– محبوب. (سن. ول) عمارتي ڪاٺ جو ڊگهو چورس منهن وارو لڪڙو (جو بيم جو چوٿون حصو ۽ سليپر جو اڌ ٿيندو آهي، ساڳئي نموني جو گول لڪڙو) ڇت جو داسو.

• **وِلِهو ج وِلِها:** ذ. (سن. ورهت) ڪنجوس– غريب– ڪنگال– تمام غريب. بي وارث– ڇڙوڇانڊ– جنهن کي گهر ٻار نہ هجي. نڌڻڪو– غيباڻو– بي رونق– خالي.

"مري مَر ميهار، تان وٽاڻ ولهو مَر ٿئي" (سر سهڻي– شاهہ).

– **وِلَهائِي ج وِلَهائِيُون:** ث. سُڃائي– سڪٽائي– غربت– سخت غريبيَ– مفلسي. اَڻ هوند– ڪنلائي– محتاجي– غريبي– ڪنگالپڻ– افلاس.

– **وِلَهَن واهر:** اڙين جي اوٽ– هيڻن جي حمايت– بي وسيلن جو وَسيلو– اڙين جو آڌار– ٽَڪن ٽاهر.

– **وِلهو ويس:** غريباڻن ڪپڙن ۾ – ظاهري ۾ نماڻو ۽ ضعيف.

• **وِلِهي ج وِلِهيُون:** ث. سڃي ڏکي زال– رنڙ زال– بي وارث عورت– نلهي – سڪٽي.

"سڪيا سانگي وڃي ترتيا، ولهي کي ڪيئن وساري ويا."

– **وَلِهوٽُ ج وَلِهوٽَ:** ذ. دل تي زهر جو غلبو– پيٽ ۾ سور جا وٽ.

– **وَلِهوٽُ پَوڻُ:** پيٽ ۾ سور پوڻ– وٽ پوڻ– وڪڙ پوڻ.

– **وَلِهوٽو ج وَلِهوَٽا (ل):** ذ. چوٽو (زالون وارن کي ويڙهي پٺيان چوٽو ڪن). وانگوڙو.

• **وَلِهيٽُ:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **وَلِي ج وَلِي:** ذ. (ع) خدا جو خاص بندو. اولياءُ– پاڪ انسان. والي– وارث– آقا. پرهيزگار– عارف– خدا رسيدو– صابر– شاڪر.

– **وَلِي الله:** ذ. خدا کي ويجهو– خدا رسيدو– نيڪ بندو– عابد– زاهد– مالڪ– مجذوب– عارف بالله.

– **وَلِي عَهدُ ج وَلِي عَهد:** ذ. بادشاهہ جو سندس موت کان پوءِ تخت تي ويهڻ لاءِ چونڊيل ماڻهو– جاءِ نشين– ملڪ جو وارث.

– **وَلِي نعمَتَ:** ذ. صفت. پرورش ڪندڙ– مربي.

– **وَلِي ڏِيارَڻُ:** جونءِ ڪيائڻ.

• **وِليٽَڻُ:** مصدر. (سن. ول= موٽڻ) لپيٽڻ– ويڙهڻ– تهہ ڪرڻ. (وليٽيو– وليٽيندو– وليٽيل).

• **وليدان:** اسم خاص. تعلقي رتيديري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **وَلِي دادُ پلي:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **وَاللَّيلِ:** قرآن شريف جي هڪ سورة جو نالو.

• **وَمر:** ذ. يَمُ. درياءُ– ندي– سمند– سمونڊ– بحر.

"رَنديِن رڃ امين چئي وِيُن وَمُ وَٽي"

ڪو بہ رئيس عضوو جهڙوڪ دل، جيرو، ڦڦڙُ وغيره. وجهہ– سَجِهہ– داءُ– موقعو– ٽڻُ. حملي ۾ ڌڪ جو وار– جهپو– جهٽ– چنبو– قدر– قياس– ويچار– خيال– قياس آرائي– فهم.

– **وَمائِتو ج وَمائِتا (ڪ):** ذ. صفت. وجهائتو– سجهائتو– موقعي وارو– ٽڻ وارو– ماڳائتو– هنڌائتو– پورو– ٺڙُ– سڌو.

• **وِماسَڻُ:** مصدر. ويچارڻ– ڳڻتي ڪرڻ– فڪر ڪرڻ– ويچار ڪرڻ– سوچڻ– غور ڪرڻ– تورڻ تڪڻ. ساهي پٽڻ– دم ڪٽڻ– وسامڻ– ويسانهين ڪرڻ.

– **وِماسُ ج وِماسَ:** ذ. ڳڻتي– فڪر– چنتا– ويچار– غور– سوچ– پريشاني – حيراني. ڳڻ ڳوت.

– **وماسِجَڻُ:** مصدر. منتظر ٿيڻ– فڪرمند ٿيڻ– اُديڪ ٿيڻ– ڳڻتي ڪَرڻ– غمگين ٿيڻ– ڏکوئجڻ– ارمان ڪرڻ– افسوس ڪرڻ.

– **وِماسِي ج وِماسِيُون (ڪ):** ث. ساهي– ڌاپو– ويساهِي– ويسانهين – آرام– قرار.

• **وَنَ ج وَنُون:** اسم خاص. نندي ٻيڙي. تُرهو– تَلو– مَڏُ– تَرُ (ت). جهنگ – ٻيلو. بَنَ. (سن. وَرڻَ= رنگ) رنگ. شڪل. (انگ. ونُ= هڪ) هڪُ– هڪڙو– ڇڙو– اڪيلو– هڪيلو– هيڪلو– يَڪُ– واحد– يگانو.

– **وَن نمبَرُ:** (انگ) پهريون نمبر– هوشيار. حَريف.

– **وَن ٽُو ٿِرِي ڪَرَڻُ (ت):** (انگ). چالاڪيون ڪرڻ– حرفتون هلائڻ– ڪيڏ ڪرڻ– اٽڪل بازي ڪرڻ.

• **وِنارَڻُ (ت):** مصدر. وڍَڻُ– ڪَپَڻُ– ڪاٽڻ– ڪَتڻ.

• **وَناڪُ ج وَناڪَ (ت):** ذ. صفت. ڇَندو– نَحس– نياڳو– ڪمبخت – شامت زده.

• **وِنانَ ج وِنانُون (ت):** ث. بي فائدي ڪوشش– اجائي حرفت – اجايو سَعيو.

– **وِنانُ ڪَرَڻُ:** بي فائدي ڪوشش ڪرڻ– اجائي حرفت ڪرڻ– نلها هٿ پير هلائڻ.

– **وِناڻُ ج وِناڻَ (ڪ):** ذ. ڪو بہ وڄائڻ جو ساز– ساز– باجو– سرندو– تنبورو– وڏاڻ.

Gul Hayat Institute

• **وَناهڻُ**: مصدر. (بند= گهوٽ) وناهه ٻڌڻ- وناهه ۾ ويهارڻ- شاديءَ لاءِ سنيرڻ.

• **وناهہُ ج وَناهہَ**: ذ . شاديءَ کان اڳ جي هڪ رسم (جنهن ۾ ڪنوار کي ٽن ڏينهن کان سٽن ڏينهن تائين اڪيون ٻڌي ڪنڊ ۾ ويهارجي)- ونواهه.

— **وَناهيو ج وَناهيا**: ذ . وناهه- ونواهه.

• **وَناهجَڻُ**: ونواهه ۾ ويهڻ. وناهه ٻڌڻ واري رسم ادا ڪرڻ.

— **وَناهيو ج وناهيا**: ذ . صفت. وَناهه ۾ ويٺل (مرد)- ونواهه واري (زال).

• **وَنتَ ج وَنتُون (ٽ)**: ث . حصو پتي- پاڱو- ٽڪرو.

• **وِنـلـجَڻُ**: مصدر. خراب ٿيڻ- ڪنو ٿيڻ- گندو ٿيڻ- بڇڙو ٿيڻ.

• **وِنليـَلُ ج وِنليـَلَ**: ذ . صفت. ڪِنو- خراب- ويل- گندو- ولوَر- نبريل- بُرو.

• **وَنجُ**: ذ . گمان- ڪوت.

• **وَنجاسَرُ**: اسم خاص. تعلقي ميرپور خاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَنجَڻُ**: مصدر. ونجڻ. وهائڻ. خريد ڪرڻ. سؤدو ڪرڻ.

— **ونجٽو ج ونجٽا**: ذ . اسم. هوا هڻڻ جو پکو- وجٽو- پنکو- پکو. ڪاٽ ۾ سَل ڪڍڻ لاءِ واڍي جو هڪ اوزار (ن- بلوچ).

— **وِنجٽي سانُ**: شاديءَ جي وقت هڪ رسم. گهوٽ ۽ ڪنوار کي واءُ ڪرائڻ.

— **وِنجوڳُ ج وِنجوڳَ**: ذ . (سن. ويوگ= جُدائي) بدسلوڪي- اڻ ناهه- اٽيٽت- تڪرار- جهيڙو.

— **وِنجوڳي**: ذ . صفت. ڦيتاڙو وجهندڙ- جهيڙائي- اٽيٽت پيدا ڪندڙ.

• **وَنجِي ج وَنجيُون (ٽ)**: اسم. ڪنهن پاڻيءَ جي شاخ کي بند ڏيئي پاسي مان ڪڍيل ٻي ڪَسي- نالي- ونجهِي. (اسم خاص). تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَنجهہُ ج وَنجهہَ**: ذ . اسم (سن. وَنش). ٻيڙيءَ جي هلائڻ جو هڪ هٿڻ. بانس جي چڙهه- بانس جي لٺ- لڙهو- چپو. (صفت) ڊگهو- لمبو.

— **وَنجهہُ ڏيـَڻُ**: ٻيڙيءَ کي هلائڻ. ضد ڪرڻ- تيسو ڪرڻ. نڪاح جي وقت مُلان جو ماٿ ڪرڻ ۽ ڳِڙ جي مُٺ وٺي پوءِ ڳالهائڻ.

• **وَنجهو ج وَنجها (ڪ)**: ذ . هڪ جبل جو ٻئي جبل کي ڳنڍي- جبل جي سِير- ڪَر.

• **وَنجهَورت**: ث . راند جو هڪ قسم. ونجهوَٽي.

• **وَنجهَوٽِي ج وَنجهَوٽِيون**: ث . هڪ قسم جي راند (هن ۾ ٻاريون. دريون ۽ ونجهورت ٿئي).

• **وَنجهہُ ويڙهہ**: اسم خاص. ونجهن جي پيدائش وارو ملڪ- بانس جو گهاٽو جهنگ.

• **وَنجهِي ج وَنجهِيُون**: ث . اسم . آبادي لاءِ وڏي واهه ما نڪتل واهي- ڪَسِي- نالي- ونجِي- واهه مان لڪ چپ ۾ ڪوٽيل ڪسي. بانس جي سنهي چڙهي.

— **وَنجهي ڪڍَڻُ**: واهيءَ مان لڪ چپ ۾ ڪسي ڪوٽڻ.

• **وَنجِٽو ج وَنجِٽا**: ذ . اسم . هوا هڻڻ لاءِ پکو. واڍن جو هڪ اوزار- ڪاٺ ۾ ٽنگ ڪڍڻ جو هڪ اوزار.

• **وِنڊرُ**: اسم خاص. لس ٻيلي ۾ هڪ علائقي ۽ نئين جو نالو.

— **وِنڊرُ وورَڻُ**: وندر واري علائقي ۾ ڳولا ڪرڻ. جبل جهاڳڻ- ڪشالا ڪڍڻ- ڏاڪڙا ڏسڻ- ڳولڻ- تلاش ڪرڻ- نهارڻ.

• **وِندرَڻُ. وِندرَڻُ**: مصدر. وندر ڪرڻ- ريجهڻ- دل وندرائڻ- طبيعت کي خوش ڪرڻ. مشغول رهڻ. مشغولي ڪرڻ- ٽوري گهٽي ڪرت ڪرڻ.

— **وِندرَ ج وندرُون**: ث . وروُنهه- ريجهه رهاڻ- تفريح. خوشيءَ جـ شغل. مشغولي- ڪرت ڪار- ڌنڌو. ڪم.

— **وِندرائڻُ ج وِندرائڻَ**: ورونهڻ- خوش ڪرڻ- پرچائڻ- وند ڪرائڻ- ريجهه رهاڻ ڪرائڻ. ورونهن ۾ رکڻ . مشغول رکڻ مشغول ڪرڻ- ڌنڌي ۾ ڦاسائڻ- ڪم ۾ لڳائڻ.

— **وِندروسو ٿيـَڻُ**: ڏاڍو پريشان ٿيڻ- مصيبت ۾ گرفتار ٿيڻ.

• **وِنڌَڻُ**: مصدر (سن. ويڌ= ڏک هڻڻ). ٽنگ ڪرڻ- سوراخ ڪرڻ- چيد ڪرڻ (موتين کي). ٽنڻ- رفو ڪرڻ (ڪپڙن کي). (ڪنهن هار ۾) پوئڻ (موتين کي). جواهرن جو وهنوار ڪرڻ سبڻ پرڻ (سن. ود= ڳالهائڻ اجائي بڪ ڪرڻ گهڻو ڳالهائڻ ساڳي ڳالهه هرهر چوڻ ونڌ ڪرڻ- بَڪ ڪرڻ- بڪوات ڪرڻ- اجايو گوڙ ڪرڻ- لڙ ڪرڻ- يَخي هڻڻ- رب ڪرڻ- بڪ بڪ ڪرڻ- "ڪهڙي وِنڌن لاءِ تي اٿئي؟".

• **وَنڌَ ج وِنڌُون**: ث . ونڌڻ جي حالت. ٽنگ- سوراخ- چيد. پوءِ (موتين جي). بڪ بڪ- يخي- ٽرٽر- لباڙ- بڪوات- هرڪ- چنتا- انتظار.

— **ونڌائي**: ث . ونڌڻ جي محنت يا مزوري.

— **وِنڌائڻُ**: ونڌڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ. ٽوپائڻ (ڪَنَ) - سوراخ ڪڍائڻ (مٽيي ۾).

— **وِنڌايو ج وِنڌايا (ٽ)**: ذ . وِنڌ.

— **وِنڌَل ج وِنڌَلُون**: ث . ڳڻتي- هُرڪُر- ويچار- چنتا- اڻ ٺڻ اوسيڙو.

• **وَنڊُ ج وَنڊَ**: ذ . اسم خاص. خيرات طور مُلا يا مجاور کي مليل ماني- فاقَر.

Gul Hayat Institute

• وَندَرَ: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• وَندڻُ: مصدر. (سن. وند= ورهائڻ)وند ڪرڻ— ورهائڻ— تقسيم ڪرڻ— وند ڪرڻ— ورڇ ڪرڻ— حصا ڪرڻ— ورڇڻ— پتيون ڪرڻ— واٽڻ— ورڇي ڏيڻ— ڦاندڻ— ڦانڊٽي ڪرڻ— ضرب جي ابتڙ حساب جو نمونو.
• وَندَ ج وَندَون: ث . اسم. حصو— پَتي— پاڱو— والو— بخرو— وندي— والت— تڪ— پُڪو— ڦاند— ڦاندٽي— چاندو— ورڇ— ڦوڙي— ورهاڱو— ورهاست— تقسيم.
– وَندَ اُپَتَ : ث . ورهاست ڪيل پَتي— ورهاڱي جو حصو. اُها رقم جا ڪنهن انگ کي ڀڃي انگ سان وند ڪرڻ سان پيدا ٿئي.
– وَندَپ ج وَندَپُون (ڪ): ث . ورهائڻ جو ڪم— ورڇ— ورهاست — ورهاڱو.
– وَندجڻُ: ورهاست ٿيڻ— پاڱا ٿيڻ— ورهائڻ واري رقم. جنهن جا حصا ٿيڻ— وند ٿيڻ.
– وَندِٽي ج وندِٽيون: ث . ورهائڻ واري رقم. جنهن جا حصا ڪجن. اُها رقم. جنهن تي ٻي رقم وند ٿي سگهي.
– وَندِيَرُ ج وَندِيَرَ: ذ . صفت. وندي ونندڙ — حصا ونندڙ— محصول يا ڍل ونندڙ.(اسم خاص). هڪ ذات جو نالو. سَهتا.
– وَندِي ج وَندِيُون: ث . حصو— پتي— پاڱو— ورهاست— پائيواري — پتيداري.(ل) ڊڳي يا اٽ کي نار ۾ وهائڻ جي مزوري.
– وَندِينَدڙُ ج وَندِينَدڙ: ذ . صفت. ورهائيندڙ— پاڱا ڪندڙ— وندي ڪندڙ—پتيون ڪندڙ. اُها رقم. جنهن سان ٻيءَ رقم کي وند ڪجي.
– وَندِي وِجهَڻُ: پاڱا ڪرڻ— حصا ڪرڻ— پتيون ڪرڻ.
• وَند يارُ: اسم خاص. وَندير.
• وَنديرَ ج وَنديرَ: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. سهتا.
• وَنديرَ: اسم. هاري— ڪُڙمي— کيتي ڪندڙ— ٻني ڪندڙ.
• وَندو ج وَندا: ذ . اسم (سن. ويشتن) سُٽ يا ڌاڳن جو ڍيرو. وارن جو منجهيل جهڳٽو— مُڇو. ويندو.
• وَنرُ ج وَنرَ(ت): ذ . صفت. سودائي— پُورالو— ريچڪي— گهوڃائي— خفقاني.
• وَنڙو ج وَنڙا: ذ . اسم. ننڍڙو گهوٽ. مڙس— پَتارُ— پَتي— شوهر. وَنو— بَنو— بنرو.
• وَنسُ ج وَنسَ: ذ . (سن. وَنش= اولاد). اولاد— اَنسُ— پُٺاڏُ— جَڙ— نسل— ڪُلُ— ٻڻ— اصل نسل— آکهه— ڪُٽنب.
• وَنڪَ ج وَنڪُون: ث . (سن. وَرٽڪا پرا. وَن کان. وَنڪا)سون جي ٿڪري جا انهي ڪري ڪٽي رکبي آهي ته سوناري ڪان ڳهه واپس ملڻ تي انهيءَ کي جاچي. لاٿي ڏسجي— بانڪي. ڇڪاسڻ جي لاءِ سون وغيره جو ٿُڪر.
• وَنڪَ ج وَنڪُون: ث. (سن. وَرڻَ= رنگ+ڪ) نمونو— قسم— جنس— پانت— ذات— ڊؤل— بيهڪ. پرڪار.(سن. وَرڻ= رنگ). رنگ— وَرنُ. چهرو— مُنهن. منهن جو تجلو— رونق— ڏيا. ڪَٽ— ڪَس— ڪارنهه.
• وَنڪو ج وَنڪا: ذ . صفت. (گ. وانڪو. سن. وَڪَر)بهادر— بانڪو— سورهيه— سُورمو— پهلوان— دلبر— جوڌو— ڦوي— ٻلوان— سُور وير— جرئت— وارو— ڏيا وارو.(صفت). ڏنگو— ٽيڙو— مُڙيل— وَريل— ڦڏو.
• وَنڪي ج وَنڪيُون (ڪ): ث. اسم. ننڍڙي ڪُنڊار— ڪُنڊارڻي.
• وَنگ ج وَنگُون: ث . اسم . نڙي— نرگهٽ— ڳِچي— گلو— نرگهوٽو— چيلهه— ڪَمر. دروازي متان سرن جو نهيل اڌ گول— ڪمان— سَتر وارو هڏو— سَتَر. قلعيءَ يا ڀٽي ڪنهن ڌاتو جو نهيل ڪشتو— ڪڪ. جو قوت باهه وڌائي.
• وَنگُ ج وَنگَ: ذ . (سن. وڪر= ڏنگو) ڏِنگ— پيچ— وڪڙ.(سن. ونڪ= وڙ) وڙ— وڪڙ— وراڪو— ڏاوڻ— ڏينگ— ڏاڻ. وهٽ کي ڏهڻ وقت پوئين ٽنگن ۾ ٻڌڻ جي رسي.(سن. جنگها= ٽنگ) گوشت جي ران جا ٽنگ کان جدا ڪئي ويئي هجي. ستر جي هڏي. ملهه وڙهڻ جو هڪ ڏينگ— جانئو(سن. وڪر= ڏنگو) کوهه جي تري ۾ ڪاٺ جو رکيل گول چڪر(جنهن جي متان گول ديوار ٺهندي آهي) ڪنهن به ڦيٽي جو ٻاهريون گول ڪنارو جيڪو ٿَمَر سان ارن وسيلي ڳنڍيل هجي. کوهه جي ديوار بيهارڻ لاءِ ڪاٺ جو ٺهيل گول چڪر— چڪرو—(ت). چڪ. نار جي پانڊيءَ جي پَٽيءَ جو نالو(صفت) ميلاپ— ڳانڍاپو— لاڳاپو— تعلقات. عورت جي چوڙي جي ٻانهن تي گولائي.
– وَنگُ اُٿڻُ (ٿ): پاسو خراب ٿيڻ .
– وَنگُ وَٽَ : وڪڙ— پيچ— دام — ور.
– وَنگُ وِجهڻُ: وِڪڙ وجهڻ— پيچ وجهڻ— انڪل سان ڦاسائڻ — ٻنگ هٽڻ— انگڙو هٽڻ— جانئو هٽڻ.
• وِنگَ: ث . عيب— گهٽتائي.
• وِنگُ ج وِنگَ: ذ . (سن. وڪر= ڏنمگو) ڏنگَ — ور— وڪڙ— پيچ— جهُڪَ— عيب — سُگهر— اوڳڻ— نقص— ويڪ— اُوڻائي— پوُڻائي— گهٽتائي— وڏ— حرڪت— ارڏائي— ڪوُنسقتائي.

Gul Hayat Institute

• ونگٽَ ونگ: ڪمان وانگر ڏنگو- ڪماني- محرابي- محرابدار.
• وَنگرو ج ونگرو: ذ. صفت. ونگڙو. (اسم خاص) ذات جو نالو.
• ونگِڙو ج ونگِڙا: ذ. صفت. ڏنگو- ٽيڙو- ڦڏو- چِبو- ڏنگڙو- وڙ وڪڙ وارو.
• ونگ وِنگ: ذ. ڏنگائي- ٽيڙائي- ونگ ونگ - جهڪ - ور - ڏنگ. وڪڙ. ور وڪڙ. ڏنگائي.
• وَنگا(ت): صفت. وهٽن جي سڃاڻپ لاءِ ڪم ايندڙ لفظ. (ذ) ونگو جو جمع.
• وَنگارڻ: مصدر. هوڪارڻ- تڏڻ- للڪارڻ- چڪڻ- ڪم لاءِ سڏ ڪرڻ- آبت لاءِ سڏ ڪرڻ.
• ونگار ج وَنگارُون: ث. اسم. آبت- ڇيڙ- وانگار.
• ونگارو: ذ. ونگاري.
– ونگاري: ذ. آبت لاءِ سڏيل ماڻهو- ڇيڙ لاءِ سڏيل ڪم وارا.
• ونگارو: اسم خاص. تعلقي سڄاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• ونگاسڻ: مصدر. براجڻ- سينگارڻ- آرائش ڪرڻ- ناهه نوهه ڪرڻ.
• ونگاڻي بَري: اسم خاص. بري ٻڪريءَ جو هڪ قسم.
• ونگاڻِي جَاتِڻ: اسم خاص. ٻڪريءَ جو هڪ قسم.
• ونگر: اسم خاص. ڪڇ ملڪ ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.
• ونگڙا: اسم خاص. مهاڻن جي هڪ ذات جو نالو.
• ونگڙو ج ونگڙا: ذ. اسم. انب وغيره. ميوي ڇنڻ لاءِ ڪاٺيءَ ۾ لڳل انگڙو- ڪُنڊو.
• وِنگڙو ج وِنگڙا: ذ. صفت. (سن. وڪر= ڏنگو) ڏنگو. ورن وڪڙن وارو. نياڳو. بڇڙو.
• ونگڙي ج ونگڙيُون: ث. اسم خاص. نار يا هرلي جي ونگ- نار جو هڪ جزو. پاڻديءَ ۾ ڏنگي ڪاٺي، جا ڦرهين ڪي پاڻ ۾ ملائي. (ل). ٽوپي جو هڪ قسم.
– ونگڙي ٿي پوڻ(ت): ڪنهن ڏک سببان سمهي پوڻ.
• ونگس ج ونگس: صفت. وينگس.
• ونگسڻ: مصدر. (سن. ونک) ٻڌڻ- جوڙڻ- ٻنڌڻ- قابو ڪرڻ - سوگهو ڪرڻ.
• ونگڻ: مصدر. (سن. وڪڙ. وڪر= ڏنگو) ڍور کي ڏهڻ لاءِ پوئين ٽنگن ۾ ونگ وجهڻ - ونگ وجهڻ- جڪڙڻ- ٻڌڻ- قابو ڪرڻ. ڏاوڻ وجهڻ. پيچ وجهڻ- وڪڙ وجهڻ.
"ونگيئي نه وارن سين تن ڳوڻرن جا ڳوڏا"(شاهه).
– ونگ ج وَنگ(ت): ذ. اڌ گول ڪمان دروازي جي مٿان. ملهه جو داءُ جاڻنو. گول ڪڙو. درياءَ جو ڍورو. واهڙ.
"ڪاري جڻن ڪرن، ونگ مڙيئي واسيا"
سونهڻ جڻن سيٽڻ، منو ساءُ نه مٽيو"(سگهڙ)
• ونگٽي ج ونگٽيُون(ل): ث. اسم. شيشي جي ننڍي چوڙي.
• ونگو ج ونگا: ذ. اسم خاص. هڪ ميوي جو قسم- ڪڪڙي. هڪ ماڻهوءَ جو نالو. ڦرن جي ڏائڻ ڪان ڪاٽ جا ٻه اَنگها ملائي ناهيل ٻوتاڙي- ٻوتاڙو- ٻيلڙ(ل). منو درياءَ.
"ايسڙا اوڏو ٿي، وجهه ونگي ڪي ور"(فقير احسان ڪڙياٽي شيخ).
نئين ڪوٽ ڪان ڏکڻ طرف ڏيپلي ۽ بدين تعلقن وارو پاڳو.
• وِنگو ج وِنگا: ذ. صفت. (سن. وڪر= ڏنگو) ڏِنگو- ٽيڙو- ڦڏو- مڙيل- آڏو- چِبو. خراب- ڏکيو- تڪليف وارو.
– وِنگائي ج وِنگائيُون: ث. اسم. ڏِنگائي- ڏِنگ - ٽيڙائي- ڦيرَ- ڦڏائي- چِبائي- ڏنگاڻ.
– وِنگي ج وِنگيُون: ث. صفت. آڏي- ڏِنگي- ڦڏي- ٽيڙي- چِبي- ڪهُنڊ واري- وڪڙ واري(وات ونگي وات).
• ونگوڙو: ث. وانگوڙو(وارن جو).
• ونگوڙي ج ونگوڙيُون: ث. ائٽ جو هڪ پرزو- چرخي جو هڪ پاڳو- ائٽ جو ڏنگو پاڳو.
– ونگوڙي ٿي وڃڻ(ت): ڏِنگو ٿي وڃڻ- ڦڏو ٿيڻ.
• ونگ وَلهار: اسم خاص. تندي باڳي وٽ هڪ اڳوٽي ديهه جو نالو جتي شاهه عبداللطيف رح جا مائٽ رهندا هئا.
• ونگي ج ونگيُون: ث. اسم. بيل گاڏيءَ جي ڦيٿي جو ٻاهريون گول حصو. پاڻيءَ جي سنهڙي ڪَسِي- ڍوري- ننڍڙي واهي- نالي. ونگي جو هڪ قسم. هڪڙو لانوڻءَ جو قسم. ٻانهن ۾ پائڻ جو هڪ زيور(ن. بلوچ). (اسم خاص). تعلقي تندي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• ونگي: اسم خاص. تعلقي ڏيپلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• ونگياڻي: اسم خاص. ٻڪريءَ جو هڪ قسم. ڏگهي ڳچي ۽ وريل ڪنن واري ٻڪري.
• ونگر ج ونگر: ذ. اسم. خصيه ڪُٽيل ڍڳو- ٽلهو متارو- ڏٽو مُٽو- ڏينگ- وَگر.
– ونو ج ونا: ذ. اسم. بنو- گهوٽ- لاڏو- نيرو.
• وَنواهُ ج وَنواهَ: ذ. اسم. شاديءَ جي تياري- وَناهُ- وَنهُ.
• وَنهُ ج وَنهَ: ذ. اسم. (مڙس چوندڻ). ڪنوار جو - ويهڻ وَناهُ- وَنواهُ.
– وَنهڙو: ذ. ڪنوار جي پردي ۾ ويهڻ جي جاءِ.

Gul Hayat Institute

— وَنهَن ج وَنهَن: ذ. اسم. ونهَ— وناھَ— وَنواھَ.
● وَنهَرو ج وَنهَرا: ذ. اسم. گهوٽ— لاڏو— وَرُ— بَنو.
● وَنهَلو(ٺ): ذ. صفت. وهلو. تکڙو.
● وَنهيو ج وَنهيا: ذ. صفت. هَريو— آسودو— سُکيو— پاڳيو— سائو. خوشحال.
— وَنهيائي ج وَنهيائيُون: ٿ. اسم. خوشحالي— آسودگي.
● وَنڊُرو ج وَنڊُرا: ذ. اسم. کلُ— کير— ٻَنڊي— کَندري— کَندي (لَکڻ جي) .(اسم خاص). بوري مسلمانن جي ذات جو نالو.
● وَنئُن: فعل 'وڃڻ' مان امر— وڃ (صفت جي حالت ڏيکاريندڙ تعجب جو حرف). مارا— ايترو!— ايڏو!— اهڙو!— هڻ!
— وَنئُن وَڃَڻُ: پري پجڻ.
● وَنئُٺُ ج وَنئُٺَ: ذ. اسم. (ف. پنبہ) کپهہ جو ٻوٽو.
● وَنئُٺو ج وَنئُٺا(ٿ): ذ. صفت. ٻندرو— ڊمکو— دمنو— ڊيمنيي— چوٺو— پستو. ٺيگڙو.
● وَني ج وَنيُون: ٿ. اسم. کنوار— لاڏي— ٻَني.(اک جي) ماڻکي— پتلي— مردمک— اک جو تارو.
● وَڻُ ج وَڻَ: ذ. (سن. وَن= جهنگ) درخت— ورک— (ک).
— وَڻاچو ج وَڻاچا(ڪ): ذ. وڻ— درخت— ورک— ننڍڙن وڻن وارو جهنگ. وڻڪار.
"کري وڻاچو ويڙهہ ۾، ويا سپ ورک".
— وَڻاھَ: ذ. ندا— اي وڻئو!— وڻراھ.
— وَڻ تِڻَ ج وَڻ تِڻَ: ذ. وڻ جو ميڙ— وڻ— ٻوٽا— وڻراءِ— وڻڪار. ٻوٽا ٻوٽيون.
— وَڻُ ٽيڪَڻُ: کجي جي وڻ ۾ بيٺل کارکن جو پچي راس ٿيڻ.
— وَڻُ جهڪَڻُ: تکڙو وڃڻ— ملک نيکالي ملڻ. تڙجي وڃڻ. جلاوطن ٿيڻ.
— وَڻ جهرَ: وڏي واچ جا ١٩٠٢ع ڌاري آئي هئي.
— وَڻ ڇانوَ ڪَرَڻُ(ڪ): ڏنگهرن جي ڇانو هيٺ اجهو ڪرڻ— ڏنگهرن ۾ گهر اڏي پناھ ۾ رهڻ— وڻن جي هيٺ پڙدي ۾ رهڻ. مڙس ڪرڻ— پنار ڪرڻ— پتي ڪرڻ.
— وَڻ ڇانوَ وِهڻ: ڪنهن جي اجهي ۾ ويهڻ— ڪنهن جي پناھ وٺڻ. ڪنهن جي گذران ڪرڻ.
— وَڻراھِ ج وَڻراھَ: ذ. وڻن جو نظارو. واٽن جي پاسن کان وڻ— وڻراءِ— وڻڪار— وڻاھ. ڪينجهر ڍنڍ جي آسپاس وارا وڻ.
— وَڻڪارَ ج وَڻڪارُون: ٿ. وڻن جي ڇانو— ڏڪار— وڻن جو جهڳٽو. وڻراھ— لس ٻيلي ۾ هڪ وڻن واري جوءِ جتان سسئي کي پنهون جي ڳولا ۾ لنگهڻو پيو.
"جڪس ياد ڪئاس، ور وڃي وڻڪار ۾" (سُر آبري— شاھ).
● وَڻ ڦرُ: ٻوٽي جو هڪ قسم. ڇٽي جهڙو— گلابي گلڙا
"وڻ ڦيريون ڦٽيون. سُرهي ساوڙي ڪتڻ." ڳوڙو سومرو.
— وَڻُ ڪهوڙو نہ پڌَڻُ: ششدر ٿيڻ— سخت تڪليف ٿيڻ— اُڃائي ڪڻ— تپائي ڪڻ— آزارڻ— ڏڪائڻ— رنجائڻ— بلڪل ضابطي کان ٻاهر نڪري وڃڻ. تمام گهڻي تڪليف ڏيڻ. ايذائڻ. ستائڻ.
— وَڻن ۾ وات وجهڻُ(ڪ): چتو ٿيڻ— چريو ٿيڻ— چڪ پائڻ.
— وَڻ وَڄائڻ: تڪليف ڏيڻ— پريشان ڪرڻ— ناڪامياب ڪرڻ— مٿي مان هوا ڪڍڻ. انتظار ڪرڻ. جواب کان بي جواب ڪري ڇڏڻ— لاجواب ڪري ڇڏڻ. وڏي سوپ ڪرڻ.
— وَڻ وڃڻ: ڏاڍو نقصان رسڻ— چيهو پوڻ.
— وَڻ وڍائڻ: اصطلاح. نيٺ ٻاڙ پٽڻ— بنياد ڪڍي ڇڏڻ— دربدر ڪري ڇڏڻ— ناس ڪري ڇڏڻ— رُلائي ڇڏڻ— نابود ڪري ڇڏڻ— اصليت گم ڪري ڇڏڻ.
— وَڻ ولها ڪرڻ: سڄ ڪرڻ— ڏک ڏيئي وڃڻ— ويران ڪري وڃڻ— دربدرَ ڪرڻ.(زال جو) مڙس مري وڃڻ— وڏوا ٿي وڃڻ. بيواھ ٿيڻ.
— وَڻ وَڻ جي ڪاٺي: پانت پانت جا ماڻهو— نموني نموني جا ماڻهو— فرقي فرقي جا ماڻهو. جدا جدا ذاتيون. قومن. شهرن ۽ ديسن جا ماڻهو. جدا جدا ماڻهو. نموني نموني جا رهاڪو.
— وَڻ ويڙهي: هڪ ول جو قسم (جيڪا وڻن کي ويڙهي. جنهن جون لامون نوڙيَ وانگي وڻن کي ويڙهي وينديون. پن سنها گل زرد). بي پاڙي.
— وَڻ هَريو ج وَڻ هَريا: ذ. ڳالهڙ— نورٽڙو.
— وَڻ هڪائڻ(ڪ): (اصطلاح). ڪوڙا وعدا ڏيڻ— ڌوڪو ڏيڻ— دغا ڪرڻ— گمراھ ڪرڻ— ٻتال ڪرڻ.
— وَڻ هُڻڻ(ڪ): ٻنيءَ جو جهنگ وڍڻ— ڪرڙ ڪندو وڏي ڇڏڻ. وڻ وڍي صاف ڪرڻ. ميدان صاف ڪرڻ.
— وَڻي ج وَڻيُون: ٿ. جهمٽ— ويڙھ— گهاٽي وڻي— جوهو— جڳهنو.
— وَڻانو ج وَڻانا: ذ. ڇپارو— وڃارو— اهلَ— وات تي ٻرڻ— ساڳي رَيت ڪرڻ— نقل ڪرڻ.
● وَڻاچڻ(ڪ): مصدر. ڏڪوئڻ— رنج ٿيڻ— ڪاوڙجڻ. غصي ۾ اچڻ— ڏمرجڻ— ناراض ٿيڻ. ايذائجڻ.(وڻاچيو— وڻاچيندو— وڻاچيل).
● وَڻاچو ج وَڻاچا (ڪ): ذ. ڪاوڙيل— رنج ٿيل— ناراض ٿيل— ڏکوئيل— ايذائيل.

Gul Hayat Institute

• **وڻاس ج وڻاسُون (ڪ):** ث. ريس– حسد– هوَس– دل ڳرائي– پِٽ– بددعا. اڻ سَهُو– مَ سَهُو(ت). پاڳو– پٽي– حصو– ونڊ– ڦاندو– ورچ– بخرو.

• **وڻاسُ:** ذ .(سن. وناش) وڻاءُ– وڻاهه. خون خرابي. جهڳڙو.

– **وڻاسُ ڪرَڻُ:** جهڳڙو ڪرڻ– ڳالهه جو ڳالهوڙو ڪرڻ. اجايو وڏاءُ ڪرڻ.

• **وڻاڪ ج وڻاڪون (ٿ):** ث . تانيءَ کي اوري پري ڪرڻ لاءِ رسي سان ٻڌڻ واري ڪاٺي.

• **وڻاند ج وڻاندُون (ڪ):** ذ . ڏڦير– ڦيتاڙو– اٽڪٽ– بدسلوڪي. جهيڙو– ڦڏو. منافقي– ٻچاپڙائي. ڏوتپائي. ناسازي.

– **ونڻائسُون (ڪ):** ذ. ڦيتاڙو– ڏڦيڙ– بگاڙو– اٽڪٽ– ناسازي. رنڊڪ– روڪ– آڏ.

– **وڻاءُ:** ذ . وڻاهه– خون– خونريزي. هاڃو– نقصان. جهڳڙو– لڙائي. خوف – خطره. ڇيهو– جوکو. دشمني– ويرُ– وروڌ– ناسازي– بدسلوڪي – اٽڪٽ.

– **وڻاءُ ڪرَڻُ:** حرڪت بازي ڪرڻ– جهڳڙو ڪرڻ. ننڍيءَ ڳالهه کي وڏو ڪرڻ. شرارت ڪرڻ. ڏڦيڙ وجهڻ– بگاڙ وجهڻ. رنڊڪ وجهڻ– روڪ وجهڻ– آڏ وجهڻ– ڦيتاڙو ڪرڻ– برباد ڪرڻ– ناس ڪرڻ– نابود ڪرڻ.

– **وڻائو ج وڻائا (ڪ):** ذ. ڏڦيڙ– ڦيتاڙو– بگاڙ. رنڊڪ– روڪ– اٽڪاءُ.

• **وڻائڻُ:** مصدر. (سن. وَر= چونڊڻ) پسند ڪرائڻ– سنڌ ملائڻ. (وڻايو– وڻائيندو– وڻايل).

• **وڻاهُ ج وڻاهَ:** ذ . وڻاءُ– ڪيسُ– جيوَ هَچا– خون. هَچا– مردم ڪشي. ضرر ناڪ. هڪ وڏي ويڙهه. ضرر– زيان– هاڃو– نقصان– ڇيهو– جوکو– گناهه– ڏوهه– پاپُ– ظلم. فسادي– فتنه انگيز.

– **وڻاهُ ڪرَڻُ:** وڻاءُ ڪرڻ. گناهه ڪرڻ– پاپ ڪرڻ– ڏوهه ڪرڻ– جيوَ هچا ڪرڻ.

– **وڻاهُ وجهَڻُ:** دشمني وجهڻ– ويرُ وجهڻ. ناسازي ڪرڻ– اٽڪٽ ڪرڻ. ڏڦيڙ وجهڻ.

– **وڻاهجَڻُ:** (سن. وناش) ناس ٿيڻ– چٽ ٿيڻ– برباد ٿيڻ– نابود ٿيڻ.

– **وڻاهِي ج وڻاهِي:** ذ . خوني– قاتل– هتيارو– هچارو– ڪاري گهاتي – موتمار– بي رحم– ڪاسائي.

• **وڻَت ج وڻَتُون:** ث . پسندي. پيار– محبت– اُلفت– چاهُه– پسندي– مرضي– خيال. اُڪنڊ.

• **وڻِتَل:** خراب ٿيل– ڪريل– ڪِنو ٿيل– گندو ٿيل. نڪارُ.

• **وِڻت ج وِڻتُون:** ث . چال– چلگت– هلٽي– چلٽي– روش.

• **وڻَپ ج وڻپُون:** ث . وڻَتَ– پسندي– مرضي– خواهش– اِڇا.

• **وِڻتَ:** ث . ڪارڻ جي حالت. ڪِنو ڪرڻ جي حالت– بگاڙ. خراب– ٿيل – ڪريل. وناريل.

• **وِڻجُ ج وِڻجَ:** ذ . (سن. ٻڻج= واپاري) واپار– ڌنڌو– ڪرت– تجارت– سودو– سوداگري– جنس– وڪري. وڪرُ– مالُ.

– **وِڻجارڪو ج وِڻجارڪا:** ذ . واپارڪو– وچائتڪو– واپارجو– وڻج وارو– تجارڪو. واپاري جو. واپار سان لاڳاپو رکندڙ.

– **وِڻجارو ج وِڻجارا:** ذ . وڻج وارو– واپاري– سوداگر– وچات– تاجر. وکر وارو– واپار وارو. واپاري. گلن وارو.(ڪ).

– **وِڻجائڻُ:** (سن. ٻڄج= واپاري). مال خريد فروخت ڪرائڻ– واپار ڪرائڻ– وهائڻ– تجارت ڪرائڻ.

• **وِڻجَڻُ:** مصدر. (سن. ٻڄج= واپار) مال خريدڻ– واپار ڪرڻ. خريد ڪرڻ– ڳنهڻ– مله وٺڻ. وڪامڻ. واپار ۾ ڪجهي وڃڻ.

• **وِڻجو:** سوُدي وارو– تجارتي.

– **وِڻجُ وهائڻُ:** خريد ڪرڻ– گهري وٺڻ– سودڻ.

– **وِڻدت:** پاڻوڌي– پنهنجي مرضيءَ واري– پنهنجي مرضيءَ موجب.

• **وِڻراهه:** ث . اها جاءِ جت گهٽا وڻ هجن. وڻڪار.

• **وِڻسَڻُ (ڪ):** مصدر. غمگين ٿيڻ– جهجڻ– ڏک ڪرڻ "جيئن ماٺهو ڏينس مهٺا تيئن وڻسي ويچاري." (وڻسيو– وڻسندو– وڻسيل).

• **وِڻس ج وِڻسُون:** ث . گمراهي– پِلپ– ويسر.(ڪ) ڪيجٽو– ڪپت. جهوري– جهج.

• **وِڻسائڻُ:** مصدر. گمراهه ڪرڻ– پلائڻ– بتالڻ– ڦسلائڻ– پرمائڻ. (وڻسيو– وڻسندو– وڻسيل).

– **وِڻسائي ج وِڻسائيون(ڪ):** ث . جهوري– ڏک– ڳٽتي– فڪر– غم.

– **وِڻسجَڻُ:** خراب ٿيڻ– گندو ٿيڻ– ڪنو ٿيڻ.

– **وِڻسِيل ج وِڻسِيلَ(ڪ):** ذ . بَدليل شڪل وارو– بدشڪلو– اڌ پورو– چنڊ گرهيو.

• **وِڪ ج وِڪون (ڪ):** ث . خبر– سَڌ– سُراغ– ڪڙڪ ڪَٽَڪ (ڪ).(سن. ونڪ= رنگ) ونڪ– رنگ– نمونو– قسم. ڪَٽ– داغ.

• **وِڪار:** (اسم خاص). هيءُ ضلعي لسبيلي جي ڪيرٿر جبل جي قطار سان ڳنڍ هڪ ماڳ– اها جڳهه جتان نئن باران اچي ٿي.

• **وِڪارُ:** ذ . وڻن جو جهڳٽو. وڻن جي ڇانوَ.

– **وِڪرُ ج وِڪرا(ٿ):** ذ. ڪوري (ڪپڙي اُڻڻ واري کي چئبو آهي).

Gul Hayat Institute

• **وٽڪَ ج وٽڪُون (ڪ):** ث . ٿورو ڏس– پتو– خبر– سُڌ– سراغ– ڪڙڪ.

• **وٽڻائڻُ:** مصدر. ورنائڻ. ڌيان ڏيڻ. ڌيان سان ٻڌڻ. جيڪو عزت ڪري، موٽ ۾ اُن جي عزت ڪرڻ. سمجهائڻ. ڪولي ٻڌائڻ. نروار ڪرڻ– پڌرو ڪرڻ– ارٿ ڪرڻ– بيان ڪرڻ– ورنن ڪرڻ– چوڻ.

• **وٽند ج وٽنديُون:** ث . ڪرت جي ڏندن کي ورائڻ جو هڪ اوزار– ڪاراَئيءَ جي ڏندن سڌي ڪرڻ جو هڪ اوزار.

• **وٽندوراٽي:** ڏندوراٽي. ڪارائيءَ جا ڏندا سڌا ڪرڻ.

• **وٽندڙُ ج وٽندڙَ:** ذ . سباجهو– وَسَن جهڙو– هردلعزيز– سباجهڙو– ڪل مُک– موهن– پسند پوندڙ– ياڻ پوندڙ.

— **وٽندي تي هجڻ:** پسنديءَ تي هجڻ– رضامنديءَ تي هجڻ– مُڪياري هجڻ.

• **وٽڻُ:** مصدر. (سن. وَر= چونڊڻ) خوش لڳڻ– خوش ڪرڻ– پسند ڪرڻ– پسند پوڻ. مرضيءَ تي ڪرڻ. راضي ٿيڻ. سنو ڏسڻ ۾ اچڻ. ياڻڻ– (ڪ). چنبڙڻ– چهٽڻ. لڳڻ. "وڃون پير ۾ وٽي ويو."

— **وٽي ڪائڻ:** پاڻ ۾ فيصلو ڪرڻ– ٻن ڄڻن جو پاڻ ۾ نبيرو ٿيڻ– هڪ ٻئي سان ٺاهه ۾ اچڻ. راضي نامو ڪرڻ.

• **وٽو ج وٽا:** ذ . دوا طور ڪم ايندڙ هڪ قسم جو ٻج. جبلن ۾ پيدا ٿيندڙ هڪ وڻ جو قسم(جنهن جو ميوو ڪاري رنگ جو مترجيڏو ٿئي، گهڻو ڪري پڪڙن سان گڏي ڪائجي ٿو).

• **وٽو ج وٽا:** ذ . (پرا. وٽ:سن. وَرَڻ= زخم) زخم– چير– گهاءُ. زخم جو نشان. دل جو ڏک. بڪوات– اجائي ڳالهه. گندي گفتگو.(ت). طعنو– مهٽو– ڏوراپو.(ڪ). وير– دشمني– عداوت.

• **وٽو(ڪ):** ذ. قَدو ڪري عيوضو ڪرڻ جي حالت. بدلو پاڙڻ جي حَالت ويساهه ڏيئي بدلي وٺڻ جي حالت(ڪنهن ماڻهوءَ وٽ ڪا رقم رهيل هجي ۽ هو ڏيڻ کان نٽائي، پوءِ اُن جي مائٽ يا ذات واري کي ويساهه ڏيئي ان کان مال وٺي، پوءِ جواب ڏيئي ڇڏڻ واري حالت).

— **وٽو وجهڻ:** زخم ڪرڻ. نفاق وجهڻ– گندو ٻولڻ– بدشد ڳالهائڻ.

• **وٽوانڌ ج وٽوانڌ:** ذ . صفت. نالائق– بي انعالو– خراب لچڻ وارو– ڪمينو – ڪوڙو– بچڙو– مهٽي باز– طعني باز. بتال– بي ڍنگو– بدهلت. نقصان. اجايو– ضايع.

— **وٽوانڌ ٿي وڃڻ:** خراب خوار ٿيڻ– لُفنگو ٿيڻ– بدمعاش ٿيڻ– مهٽي هاب ٿيڻ.

• **وٽو(ت):** ذتَ. جهنگلي ڦَلُ جو قسم.(جو ڪائبو آهي). هڪ وڻ جو نالو.

• **وٽي ٿيڻ، وٽي ٿي وڃڻ:** ڏاجيءَ جو سڱوئجڻ بعد ڪير ڪٽي وڃڻ.

— **وٽيڄ ج وٽيڄ:** ذ . تر ۾ لنب جهڙي نموني جو. پر ڊگهو گاهه جنهن مان ٻهاريون ناهجن ٿيون.

• **وو:** حرف ندا. بي معنيٰ لفظ جو آواز متي ڪٽڻ ۾ مدد ڪري– او– اڙي– ڙي. ڳائڻ کي پوري سُر ،نائڻ لاءِ هڪ واڌو لفظ.

• **وواهُ ج وواهَ:** ذ . (سن. و= وشيش يا چڱيءَ ريت+وهه= ملائڻ). وني اچڻ– گهوٽ ۽ ڪنوار کي چڱيءَ ريت ملائڻ– گهوٽ جو ڪنوار کي چڱيءَ ريت وني اچڻ. شادي– گهوٽ ڪنوار پرڻائڻ. وهانءُ.

• **ووٽ ج ووٽ:** ذ. (انگ). راءِ خيال– پسند– ترجيح – مرضي. شمار.

— **ووٽر ج ووٽر:** ذ. راءِ ڏيندڙ–چونڊ ڪندڙ. ووٽ وارو– ووٽ جو حقدار.

• **ووجهو ٿيڻ (ث):** جيهو ٿيڻ– جهڙو ٿيڻ– جهڙي نموني جو اهڙي اُن سان ڪار ٿيڻ.

• **وورو ج وورا:** اسم خاص. قبيلو (ذات– پاڙا).(١) برمل، (٢) گهيبي، (٣) هالائي، (۴) ڪيري، (۵) راتيا، (٦) هڪرا.

• **وورجڻ، وُورجي وڃڻ:** بدچال ٿيڻ– بي ڍنگو ٿيڻ– خراب ٿيڻ– لچو ٿيڻ– لفنگو ٿيڻ.

• **وورڻ:** مصدر. وقت گذارڻ– هر حال تي شاڪر رهڻ. وقت ڪاٽڻ.

• **وورڻ:** ذ. (اورڻ) حال احوال – ڪيفيت.

• **ووڙڻ:** مصدر. (ل) ڳولڻ– ڦولڻ– پُڇائڻ– جاچ ڪرڻ– تپاس ڪرڻ وڃايل شيءِ لاءِ اوري پري جاچ ڪرڻ. (ووڙيو– ووڙيندو– ووڙيل).

• **ووڙ ج ووڙون:** ث . ڳولا– جاچ– ڦولها– وڙول.

• **ووڙين:** ڳولين– جاچين– ڦولهين.

• **ووڙيو:** ڳوليو– ڦوليو– جاچيو– تپاسيو.

• **ووڪڙي:** ث. ٿوري وقت لاءِ ٻڌل بند– وڪڙو.

• **ووڪڻ:** مصدر. رڙ ڪرڻ– دانهن ڪرڻ– ڪيڪات ڪرڻ– ڪوڪون ڪرڻ– رانيات ڪرڻ– راڙهو ڪرڻ. (ووڪيو– ووڪيندو– ووڪيل).

— **ووڪ ج ووڪون:** ث . واڪو– دانهن– رڙ– ڪوڪ– ڪيڪات– رانيات – راڙهه.

• **وونٽڻ:** مصدر. (جهنڊي جو) لهرائڻ– ڦڙڪڻ. (وونٽيو - وونٽيندو– وونٽيل).

— **وونٽو(ڪ):** پتي– حصو– پاڳو. ننڍو جهنڊو.

— **وونٽي ج وونٽيون:** ث . جهنڊي– وانئٽي– بانئٽي.

Gul Hayat Institute

• **وونڪو ج وونڪا:** ذ . مغرور– هٺيلو– آڪڙيل– سرڪش– شتربي مهار. بهادر– بانڪو– سورمو. ڪپو.

• **ووڻ ج ووڻ:** ذ . ڪپهه پيدا ڪندڙ ڊگهو ٻوٽو– سنڌ ۾ خريف جو خاص فصل.

– **ووڻاڻي ج ووڻاڻيُون:** ث . ووڻن جي سڪل ڪاٺي.

– **ووڻانا:** ووڻٽن جون ڪاٺيون.

• **ووهَ رَڄ(ٿ):** تاڃيءَ جي تندن کي هيٺ مٿي ڪرڻ لاءِ هڪ اوزار.رڄ.

– **ووهَ جو ڪَڙو(ٿ):** تاڃيءَ جي هڪ حصي جون تندون هن ۾ پيل هونديون آهن.

• **ووءِ:** ث . ندا. هاءِ– گهوڙا– افسوس. واهه– اڙي. ڏک جي ٻولي.

– **ووءِ ووءِ:** روئڻ ۽ راڙو– آزي نيزاري– هاءِ هاءِ – گهوڙا گهوڙا– افسوس افسوس – واءِ واءِ.

• **ووئڻ:** مصدر. ڦاٽڻ– ڪوڪڻ– پاڪارڻ– ڪوڪارڻ– رڙڻ– ٻرڻ– ٻڙڪڻ.

– **ووءِ:** رڙ– دانهن– ڪوڪ– ڪيهه– ڪوڪات– رانپات– ريهات– راڙهه.

• **وَهَ:** حرف ندا (ٿ). واهَ!– شاباس– شاباس (شاد باش) تعريف– خوشي.

– **وَهَ وَهَ:** خوشيءَ جو اظهار– شاباش– تمام چڱو– ڀلي. وَڃ! – هَڻ!.

– **وَهَ واهَ ٿِي وَڃڻُ:** ساراهه ٿيڻ– تعريف ٿيڻ– واڪاڻ ٿيڻ– شاباس ٿيڻ– جَسُ ملڻ– آفرين ناما ملڻ– خوشي ٿيڻ.

• **وَهَ ج وَهُون:** ث . (سن. وَسا= چربي، ڪا بہ سٿيي شيءِ) ڪا بہ سٿيي شيءِ سيڦو (مڇيءَ جي) چربي– مڇيءَ جو تيل– وهوءِ– سٿيه.

– **وَهَ پَوَڻُ:** وڙهڻ– نہ سچاڻڻ– بي حيا ٿيڻ(ڪرن سان ڪلڻ پيو وَهہ ورن سين).

– **وَهَ چاڙهَڻ:** چربي چاڙهڻ– مست ٿيڻ– جوان ٿيڻ– ٿلهو ٿيڻ– متارو ٿيڻ. بي پرواهه ٿيڻ– لاغرض ٿيڻ.

– **وَهَ چَڙهَڻُ(ڪ):** چربي چڙهڻ– ٿولهہ چڙهڻ– متارو ٿيڻ. مستي چڙهڻ– شَهہَ ۾ پوڻ.

– **وَهَ لَهَڻُ:** غريب ٿي وڃڻ– ڪنگال ٿي وڃڻ– مفلس ٿي وڃڻ– سڃو ٿي وڃڻ. ناتوان ٿي وڃڻ– پَرَ ڪُسِي وڃڻ.

• **وَهُ:** ذ . طاقت. ٻَلُ. رستو– ڍنگ– طريقو– قسم.

• **وَهُ ج وَهَ:** ذ . (سن. وَهَ= وَهَڻُ) وهڪرو– وَهَڪَ (پاڻيءَ جي). درياءَ جي سير. قسم– نمونو– پرڪار– طاقت– زور– پيڙ– محبت جو مَچُ. (ڪ). تيز سمنڊ. محبت– نينهن. ڪاڍو.

دوستي. جوش– تِڪَ(ل). حالت. عادت– خيال. (سن. وَش) اشتياق– اڪير– عشق جي مستي– جوش يا جذبو.

"راول رَتو رُونِ، ڪو وَهُ لڳو واسئين".(شاهه).

• **وِهُ ج وِهَ:** ذ . (سن. وِش) زهر– وِک. موت آڻيندڙ دوا. رمز.

– **وِهُ ٿِيَڻُ(ڪ):** پِتُ پَوَڻ. زهر پوَڻ– وِک پوڻ. ضد پوڻ– بحث پوڻ– خار پوڻ– بيزار ٿيڻ– ڪَڪ ٿيَڻ– پريشان ٿيڻ.

– **وِهُ پَوَڻُ:** پِتُ پوڻ– زهر پوڻ– وِکُ پوڻ. ضد پوڻ– بحث پوڻ.

– **وِهُ پِيَڻُ:** نقصان سهڻ– ڇيهو سَهڻ– ٽوٽ سهڻ– خسارو سهڻ.

– **وِهُ جا ڏُکَ ڀَرَڻُ (ڪ):** تڪليفون سهڻ– ڏک سهڻ– ڏاڪڙا سهڻ– ڏک ڪاٽڻ. اهنج ڪاٽڻ– ڏک ڀوڳڻ– ڪيتو لوڙڻ.

– **وِهِرُ ج وِهِرَ:** ذ . زهري– زهريلو– زهردار– وِک وارو.

– **وِهُ ساءُ ج وِهَ ساءَ:** ذ . زهر جي سواد جهڙو– زهريلو– نهايت ڪؤڙو– تمام ڪؤڙو.

– **وِهَ سِين وَهائَڻُ:** زهر ڏيئي مارڻ– وهہ ڏيئي پورو ڪرڻ– مهڻن سان مارڻ– طعنن سان تپائڻ– اعتراض ڪرڻ– نڪتہ چيني ڪرڻ– ٽوڪون هڻڻ.

– **وِهَ ڪَڍَڻُ:** زهر ٻاهر ڪڍڻ– پِتَ واريون زهريليون الٽيون ڪرڻ– وِکُ ٻاهر ڪڍڻ.

– **وِهُ ڪائِڻُ(ڪ):** نقصان سَهَڻ –ڇيهو سَهَڻُ– ڪوٽ سَهَڻ.

– **وِهُ ڳاڏئُون:** ذ . زهر مليل– زهر ڳڏيل.

– **وِهُ ماکِي ڪَرَڻُ:** زهر کي ماکيءَ جهڙو مٺو سمجهڻ– ڏُک کي سُک ڪري ڀوڳڻ– ڏُک ڏولائو خوشيءَ سان سهڻ.

• **وَهابُ:** ذ . (ع). گهڻو بخشيندڙ– خدا تعالى جو هڪ صفاتي نالو. خدا تعالى.

– **وَهاب شاهِي اَنَ:** ث . ڪرمانَ جي رڍن جي پشم(جنهن منجهان اُڻيل شالون تمام اعلى درجي جوَن ٿهن).

• **وهائڻُ:** مصدر. (سن. وهَتَ= زور سان هنيل= مارڻ) زهر ڏيڻ– زَهر وجهڻ– وهائي مارڻ. اوراڻڻ– منجهائڻ– ٻوساڻڻ. بيمار ڪرڻ– نهوڙڻ– غش ڪرڻ– بيهوش ڪرڻ– بيهوش بنائڻ– مُنجهائڻ– موڳو ڪرڻ– ڳهر ۾ وجهڻ. هٽي پورو ڪرڻ. گهُٽڻ. تمام گهڻو نشو ڪرڻ. (وهائيو– وهائيندو– وهائيل).

• **وهائجڻ(ڪ):** مصدر. زهر جو اثر ٿيڻ– پِتُ پوڻ– وِکُ ٿيڻ.

– **وهائو ج وهائيل:** زهر جو ماريل.

"سِسئيَ لڙن سانگ، تئا وهائو وهَ جا"(خانزئي جمن).

– **وِهائِي:** ڦهڪائي– زور سان هَڻئيَ.

Gul Hayat Institute

• **وَهارُ ج وَهارَ:** ذ. واهر ڪندڙ— واهرو— مددگار— واهر والي.

• **وِهارُ ج وِهارَ:** ذ. (سن. وهار= ٻڌ جو مندر) گوتم ٻڌ جو مندر.

• **وَهارَ:** ڪا ٻه جڳهه يا جاءِ. ڪلهو. سارين جو رونبو.

• **وِهارڻ:** مصدر. (سن. وش= ويهڻ). ويهڻ جو ڪم ٻئي ڪان ڪرائڻ. ڪنهن کي ويهڻ لاءِ چوڻ. جاءِ ڏيڻ. مقرر ڪرڻ— ٽڪائڻ. پوکڻ— ڪپائڻ. ڌرتيءَ کي ڏڪ هٽي مٽي جمائڻ. سينڌي (سُريت) رکڻ. پوريءَ طرح پچائڻ. رکڻ دل تي— پڪو ڪرڻ — اُٺ کي ڏاچيءَ تي چاڙهڻ. جڙڻ. پورو ڪرڻ. عورت يا ڏيءَ کي گهر ۾ ويهارڻ. پهرو لڳائڻ. مدرسي ۾ داخل ڪرائڻ.(ويهاريو— ويهاريندو— ويهاريل).

— **وَهارو ج وَهارو:** ذ. واهر ڪندڙ— واهرو. مدد ڏيندڙ. واپاري— وڻجارو— سؤداگر— تاجر— وچات.

— **وِهاڳُ ج وِهاڳَ:** ذ. سردارن لاءِ منگتن جي وڏي صبوح واري سَاراهه. راتَ وهامڻ وقت جو راڳ. هڪ سنڌي راڳڻي جو نالو. وهاڱڙو— فراق— درد— غم— وڇوڙو. هڪ ڪلاسيڪي راڳڻيءَ جو نالو. ٻهاڳ. پڇاڙي— آخرتڪ. رات گذرڻ تائين.

• **وِهامڻُ:** مصدر. گذري وڃڻ— لنگهي وڃڻ— پوري تي وڃڻ. اڌ رات جو گذري وڃڻ(وهاميو— وهامندو— وهاميل).

• **وِهانڊ ج وِهانڊون:** ث. صبح جو وقت— پرهه ڦٽي وقت— باک ڦٽڻ جو وقت.

• **وِهانُو ج وِهانوءَ:** ذ. (سن. وواهه. و=چڱي طرح + وهه= وٺي وڃڻ). شادي — پرڻو— وهانءُ.

— **وِهانءُ ج وِهانءَ:** ذ. وهانوُ. شادي— پرڻو. نڪاح.

— **وِهانتو ج وِهانتا:** ذ. وهانءَ وارو— شادي وارو— نڪاح وارو— پرڻي وارو. وهانءَ لائق— شاديءَ لائق.

• **وِهانءِ وڌاڻ:** شادي يا پٽ ڄمڻ جي خوشي— شاديءَ جو مبارڪون.

• **وِهانئتو ج وِهانئتا:** ذ. شاديءَ جو ڳوڻ— شاديءَ جو— وهانوَ جو.

• **وِهاڻو ج وِهاڻا:** ذ. سراڻو. تڪيو. بستري تي ڪنڌ رکڻ لاءِ سراڻو. گاڏيءَ جي ڏريءَ هيٺان ڪاٺ جو تڪر. مضبوط رکڻ لاءِ.

— **وِهاڻو ڏيڻ:** بي پرواهه ٿيڻ— بالمر تي ويهي رهڻ— بنا اونَ جي ويهي ڪائڻ.

— **وِهاڻِي جي وِهاڻيون:** ث. ننڍڙو وهاڻو— تڪيي. بيل گاڏي جي سرائي ۾ منجي جي وچ ۾ پيل ڪاٺ جو گهُٽڪو.

• **وِهاڻِي وِهاڻيون:** ث. آڌي ڪان پوءِ واري رات— پرهه ڦٽي— پرڀات— فجر. صبوح ٿيڻ تي. جهٽ ۾ — ڪن ۾ — گذرڻ بعد— پوري ٿيڻ بعد. گذري— لنگهي ويئي.

• **وَهائڻُ:** مصدر. (سن. وهه= ڊوڙڻ). هلائڻ— وهائي چڙهڻ. ڳاڙڻ— ڊوڙائڻ— اوتڻ— ڪيڻ— پلٽائڻ — ڪمارائڻ. (وهائيو— وهائيندو — وهايل). ڪاتي يا ڇري سان چير ڏيڻ. لٺ جو سخت ڌڪ هڻڻ.

— **وَهائي چڙهڻ:** ڪم ۾ آڻي چڙهڻ.

• **وِهائڻُ:** مصدر. (سن. وڌان). گذارڻ— لنگهائڻ— ڪاٽڻ— گهارڻ(وقت) پورو ڪرڻ. خريد ڪرڻ— مُلهه ڳنهڻ— خريدڻ— وٺڻ— سودڻ— وٺجڻ. قرض ڪٽڻ— ڪٽت ڪٽڻ. اختيار ڪرڻ— استعمال ڪرڻ. جهلڻ. (وهائيو— وهائيندو— وهائيل).

— **وِهائو ج وِهائو:** ذ. خريدار— خريد ڪندڙ— وٺندڙ— سوداگر. هڪ تاري جو نالو— صبح وارو تارو— وهائو تارو. باک— پرهه ڦٽي.

— **وهائو تارو:** صبح وارو روشن تارو جيڪو اُسُر جو آهستي مٿي چڙهي ۽ وري هيٺ لهي، پر آسمان کو نه لتاڙي.

— **وِهائي ج وِهائيون:** ث. اوڌر تي ورتل اَنُ. قرض جي ڪٽت— اوڌر. ڪاٺ جيترو خريد ڪيل روزانو اَنُ. ڏينهن جي ڪمائي.

— **وِهائي پلَءَ پائڻ:** اوڌر تي ورتل اَن پوتيءَ جي پلاندن ۾ ٻڌڻ. غَريب هُئڻ— مسڪين هئڻ.

— **وِهائيءَ جو ڪلائڻ:** ڇريي نموني ۾ ڳالهائڻ. ننڍ ۾ مُرڪڻ(ٻارن جو).

— **وِهائي اکهه پُڇڻ:** تيل ڪم واسطي جاچ ڪرڻ— اجائي حالت ڏسڻ ۾ اچڻ.

• **وِهتو ج وِهتا:** ذ. وهنجڻ مصدر جو زمان ماضي.

• **وَهٽُ ج وَهٽَ:** ذ. (سن. وهَه= ڊوڙڻ). چوپايو مال— ڍور. سواريءَ ۾ ڪتب ايندڙ جانور.(صفت). پيٽير— گهٽو ڪائيندڙ. ڪم ڪوس.

— **وَهٽُ ڏس راڪوهُئڻ:** چوراڻو مال هئڻ.

— **وَهٽُ وانو ج وَهٽُ وانا:** ذ. سامان يا سواري وغيره ڪٽڻ لاءِ چوپايو جانور يا گاڏي.

— **وَهٽي ج وَهٽي:** ذ. وهٽن مان چاڻندڙ— مال وارو.

• **وِهٽڙي ج وِهٽڙيون(ث):** ث. ويهاريل عورت. يارڙي— محبوبہ.

• **وِهڻُ:** مصدر. ڪَڇڻ— ماپ ڪرڻ— وٺڻ(ڪپڙي وغيره جي). وڍڻ— ڪَترڻ(ڪپڙي وغيره کي). (وهٽيو— وهٽيندو— وهٽيل).

• **وِهٽ ج وِهٽُون:** ث. ڪپڙي جي ماپ— ڪَڇ— وٺَت. تجويز — اٽڪل. بندوبست.

• **وِهِچاتو ج وِهِچاتا:** ذ. هڪ قسم جو رسمي فالنامو(صغير ٻار کي ڪپڙي جي ڍڪ ۾ ويهاري، وهچاڻي وارو سوال پڇندو ۽ ٻار جواب ڏيندو).

• **وِهِچائڻُ:** مصدر. وينجهارڻ— ويچارڻ— مطلب پروڙڻ— معنيٰ پرکڻ.

Gul Hayat Institute

پوروسمجهائڻ– ذهن ۾ ويهارڻ.(وهجائيو– وهجائيندو– وهجائيل).

• **وهداني ج وهدانيون:** ث. يادگيري.

• **وَهَرَ ج وَهَرُون:** ث. واهر– مدد– سهائتا– پنيرائي.

– **وهرارُو ج وهرارا(ل):** ذ. ورهاڙو– واهرو– مدد ۾ آيل ميڙ ماڻهن جو مددو– مددگار.

– **وَهرو ج وَهرو:** ذ. صفت. مددكندڙ– واهرو.

• **وَهرَ:** ث. مال جي مادي ۾ لڳ كرڻ جو ميلان.

• **وهَرَ ج وهَرون:** ث. سمجهاڻي– تشريح.

• **وَهرا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **وَهراڙيون:** اسم خاص. تعلقي كپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَهرڻ(ك):** مصدر. چوپائي مال جي ڦرڻ جو وقت هُجڻ– ڦرڻ لاءِ پهرين لاڙ كرڻ– وَهورجڻ.(وَهريو– وَهربو– وَهريل).

• **وَهرُ ج وَهرُون:** ث. چوپائي مادي وغيره جي ڦرڻ لاءِ پيدا ٿيل چِڪَ– لڳ جو خيال– چاٽو– وڙُ– مهڙ– ڪُڻ– لاڙو(جانورن جو)– جوش.

– **وَهرُ ٿيڻ:** لڳڻ لاءِ چِڪ ٿيڻ– چاٽو ٿيڻ– وهرجڻ.

– **وَهرجڻ:** مصدر. ڦرڻ لاءِ تيار ٿيڻ– چِڪ ٿيڻ.

– **وَهرُ ڪَڻَڻ:** چاٽو ٿيڻ– جانور کي لڳ جو خيال ٿيڻ. مادي جو لڳ لاءِ لاهي پاهي ٻيهڻ.

– **وَهريَلُ ج وَهريَلَ:** ذ. وَهرواري (چوپائي) لڳ جي لاڙي واري (صفت). خوشامدي– چاپلوس.

• **وِهرڻ:** مصدر. وهراج كرڻ– ٻيجارو پوکڻ– ويراج كرڻ– رونبو ڪرڻ– ويهرَ ڪرڻ– سلاهڻ.

– **وِهرِ ج وِهرُون:** ث. سارين جو ٻيجو– زمين ۾ لڳائڻ واري حالت– رونبو– وِئراج– وهراج– ٻيجو– روت.

– **وهراجُ ج وِهراجَ:** ذ. وهر– رونبو– وِئراج– روت.

• **وَهرڻُ:** مصدر. ڪاوڙجڻ– ڏمرجڻ.(وَهريو– وهربو– وهريل).

• **وهرجڻ:** مصدر. ڪاوڙجڻ– غصو ڪرڻ– شور ڪرڻ.

– **وهرُ ڪَڍڻ:** فساد ڪرڻ– جهيڙو ڪرڻ. ڪاوڙجڻ.

– **وهريَلُ ج وهريَلَ:** ذ. صفت. ڦِتَل. ڪاوڙيل.

• **وِهرو ج وِهرا:** ذ. آرام ڪرڻ جي جاءِ. ساهي– فرصت– آرام. تڪڙو جلد– زور.

"ڏورا پسي ڏور جي وئين وهرو ڪري".(شاهه ڪريم).

• **وهڙو ج وهڙا:** ذ. (هيم= وَهڙو) ننڍي عمر جو ڏاند– نوجوان ڳايو– ڏنديل ڳابو سانُ. (ث. وهڙي ج وَهڙيون).

– **وَهڙو ٿيڻ:** (اصطلاح) جوان ٿيڻ– ٿلهو ٿيڻ.

• **وَهڙيا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

– **وهسڻُ:** مصدر. (سن. وَ= تمام+هَسَن= کلڻ) تمام گهڻو کلڻ. خوش ٿيڻ– سرهو ٿيڻ– گدگد ٿيڻ– مُرڪڻ– چاتي ٺرڻ– جشن ڪرڻ– ٽِڙڻ.(وهسيو– وهسندو– وهسيل).

• **وهَڪَ ج وهَڪون:** ث. (سن. وَهَ= وهڪرو) وهڪرو– دورو– وهڪري جي تِکَ– سير– ڏار– وَهَ– پرواهه. ڪَنو– ڪَپُ– وَٽ. ڏاند وغيره جي نار وغيره ۾ وهٽي.

– **وهَڪرو ج وهَڪرا:** ذ پاڻيءَ جي وَهڪ– پاڻيءَ جي تيزي– وَهَ– پاڻيءَ جو ريلو.

– **وهَڪ وجهڻ:** ڪم ڪرڻ ۾ هيرائڻ– وهڻ ۾ هيرائڻ.

• **وِهَڪَ ج وِهَڪون:** ث. (سن. ونشتَ= وهٽي) ويهڻ واري حالت– ٻيٺڪ– ويهٽي– نشستَ. ويهڪ.

– **وهَڪَ جي جاءِ:** ٻندر– ٽڙو– ڏڏو– ٻندڻ– مَقعَدُ.

• **وَهَڪڻُ:** مصدر. ڪير ڏيندڙ.(چوپائي جو) ڪير گهٽ ڏيڻ– ڪير سُڪائي وڃڻ. ڪير ڏيڻ کان بس ڪرڻ– وهڪي وڃڻ.(وهڪي– وهڪندي– وهڪيل).

• **وهڪجڻُ:** مصدر. وهڪڻ.

• **وهڪوڙ ج وهڪوڙون:** ث ڪير نه ڏيندڙ– گهٽ ڪير ڏيندڙ– وهڪيَل.

• **وهلڻُ:** مصدر. ويڪرو ٿيڻ– ٿلهو– متارو ٿيڻ– پکڙجڻ– وڌڻ وينجهڻ. (وهليو– وهلبو– وهليل).

– **وهلجڻُ:** مصدر. تمام ٿُلهو متارو ٿيڻ– پکڙجڻ.

• **وَهلو:** ظرف. ظرف. تکڙو– تکڙ ۾– جلد– جهٽ پٽ– نَهه پَهه– ترت– چنيتَ– سگهو– هڪدم– تمام تکو– تهه طلبيو– پَٽ– چوهو– سُتت– وقت سان. (ث وَهلي ج وَهليون).

– **وَهلو وَرڻ:** جلد اچي پهچڻ– سيگهه ۾ رسڻ– هڪدم– امداد ڪرڻ.

• **وَهلُورُ ج وَهلُورَ:** ذ. صفت. (سن. وهول+آور)حيران– پريشان – عاجز– بيقرار– ويڳاڻو– منهن لٿل– بي دل– پَروٺيل– نڌَرُ– اُداس– تنگ– بيزار– آفت زدو– ڪَڪاءُ– دُکي– ڪَڪ. خوش.(ت). اجايو– بهورُ. پري.(ت). تکڙو– جلد– نَهه پَهه– تَهه طلبيو– تکڙ ۾– مونجهه ۾– تڙ تکڙ ۾.

– **وَهلُورُ وڃڻ:** بيزار ٿيڻ. ورڃڻ– ڪڪ ٿيڻ– پري پڄڻ پاسو ڪرڻ. صبر نه ڪرڻ. هيٺو ٿيڻ. ڏاڍو خوش ٿيڻ.

• **وَهَلِيرُ:** اسم خاص. تعلقي فيض گنج(خيرپور ميرس) ۾ هڪ ديهه جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **وَهمُ ج وَهمَ:** ذ .(ع). اجايو خيال– خيال– لَهرو– بدڪي– ريچڪ– بُدبدو– جهجهڪي– پور– فِڪر– سنسو– پرمر– وسواس– شڪ –انديشو.

– **وَهمُ لَڳڻُ:** خيال ٿيڻ. ڀُڪَ لڳڻ.

– **وَهمِي ج وَهمِيُ:** ذ . صفت. پورالو– خشڪي– روائتو– ريچڪي–لهري– ترنگي–وسواسي–پرمي–گماني–سنسائي.

• **وَهنت (ڪ):** منٿ– عاجزي– ايلاز.

• **وهنجارڻُ:** مصدر. غسل ڪرائڻ. تڙ ڪرائڻ– سنان ڪرائڻ– ڏٿارڻ يا ڏٿڻ.

• **وهنجارٽِي ج وهنجارٽِيُون:** ث . مُردي وغيره کي غسل ڪَرائڻ جو خرچ يَا مزوري.

• **وهنجَڻُ:** مصدر. تَڙُ ڪرڻ– سنان ڪرڻ– غُسل ڪرڻ– اشنان ڪَرڻ. (وهنجيو– وهنتو– وهنجندو– وهنجيل– وهنتَلُ).

• **وهنجَڻُ(ل):** مصدر. وهنجڻ.

• **وَهَندڙُ ج وَهَندڙَ:** ذ . (سن. وَہَ) وهڻ وارو– هلندڙ– چالو– روان– وَهو.

– **وَهَندڙُ پاڻي:** (اصطلاح) ڪُشاده دل– سخي.

– **وَهَندڙُو ج وَهَندڙا:** ذ . صفت. وهندڙ– وهندو– وهندي(ظرف). تکڙو– جلد– نَهه پهه– ترت– تهه طلبيو– جلدائي سان– ڦڙتائي سان.(ث . وَهَندڙي ج وهَندڙيُون).

• **وهندو ج وَهَندا:** ذ . هلندو– هُرلي يا هر ۾ ڏڳو سنو هلندو. (اصطلاح) خرچ پکي ۾ مدد ڪندو.(ث . وَهَندي ج وَهَنديُون).

– **وهَندي ج وهَنديُون(ڪ):** ث . ترار– تلوار– شمشير.

• **وهِندارڻ(ل):** مصدر. سانڊيور ڪرڻ– سانڊڻ– تاتڻ. (وهنداريو– وهنداريندو– وهنداريل).

• **وَهَنوانڊ ج وَهَنوانڊيُون (ت):** ث . مزي جهڙي ڳالهه. تماشو. مشهوري. عادت.

• **وَهِنوارُ ج وَهِنوارَ:** ذ . (سن. ونوهار= ڏيتي ليتي) ڏيتي ليتي– هلت چلت– واهپو– آڏت– وهي وات– لهه وچڙ. دستور– ڏنڊو. رستو– واسطو– وات. (هنديءَ جو). نيڪال– حساب ڪتاب– ڪاروبار. (صفت). سچ– حقيقت– برابر– ٺيڪ– درست– صحيح.(حساب ۾) لاڙپاڙ –لَٿ پَٿ– صاف– هڪجهڙو.

– **وَهِنوارُ ٿيڻُ:** ليکو برابر ٿيڻ– صاف ٿيڻ– هڪجهڙو ٿيڻ– لاٿ پاٿ ٿيڻ.

– **وَهِنوارُ جوڳِي ج وَهِنوارُ جوڳِيُون:** ث . صفت. برابر ٿيڻ جهڙي. وڪاءُ جوڳي.

– **وَهِنوارُ ڪَرڻُ:** برابر ڪرڻ– ليکو صاف ڪرڻ.

– **وَهِنوارڪو ج وَهِنوارڪا:** ذ . صفت. حساب ڪتاب موجب– برابر– صحيح– درست– ٺيڪ.

– **وَهِنواري:** ڏيتيءَ ليتيءَ ۾– ٺيڪ طرح– وهنوار وارو– ليکي جي ڳالهه. عام طرح– روز مره جو. سڌو ماڻهو– سڌريل– غريب نواز. (ت).

– **وَهِنواريو ج وَهِنواريا:** ذ . صفت. وهنوار وارو.

– **وَهِنواري وَهِنوارُ:** ليکي چوکي ۾ برابري– ڏيتي ليتي صاف.

• **وَهَڻُ:** مصدر. (سن. وَهَن= وَهَڻ). پاڻي وغيره جو روان هجڻ– هلڻ– پنڌ ڪرڻ. هارجڻ– نکرڻ. ڪم ڪرڻ. گُهڻ– سخت پورهيو ڪرڻ– پاڻ پتوڙڻ– محنت ڪرڻ. سِمَڻ– سيمون ڪرڻ. ڪپ جو ڪنهن شيءِ تي وَهڻ يا هَلڻ. وچڻ.(وهيو– وهندو– وهيل).

• **وَهڻُ ج وَهڻَ:** ذ . پاڻي جي وهڪ– وهٽي– وهڪرو. واهڙ– درياءَ– درياءَ جو پيٽ " مجراء. واهڻ– ڳوٺ– بستي– وستي.

– **وَهٽِي ج وَهٽِيُون:** ث . وهڻ جو نمونو– وَهڪ.

– **وَهِي اَچڻُ:** لنگهي اچڻ– هلي اچڻ.

– **وَهِي واٽ:** وهندڙ واٽ– عام رستو– آڏت.

– **وَهِي وڃڻُ:** ترکي وڃڻ– ڇڏائي وڃڻ– ٻاهر نکري پچڻ يا وڃڻ– هليو وڃڻ–(وات مان ڪو لفظ) نکري وڃڻ.

– **وَهِي ويل ڪَرڻُ:** مدد ڪرڻ– ناتو نڀائڻ– ڪم پورو ڪرڻ– راضي رکڻ.

– **وَهٽائي:** ذ . واهٽائي– ٻهراڙيءَ جو– دهقاني– ڳوناٽو– واهٽي.

– **وَهَڻ ولوڙڻ:** ڪنهن شيءِ جي ڳولا ۾ پنهنجو پاڻ پتوڙڻ– گهٽا ڪشالا ڪڍڻ.

• **وَهِي:** (اسم خاص.) تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَهُوت:** ذ . نارجي هڪ ڪائي(جنهن تي ڇٽ ڪڙو ڪجي).

• **وَهُو ج وَهُون:** ث . (پرا. وهو. سن. وڌو). پٽ جي زال– ننهن– زال. بار ڍوئيندڙ يا ڪم ڪندڙ جانور– هُرلي ۾ وهندڙ ڏڳو– وهڻ تي هريل– وَهڻ لائق. محنتي. چِتو(ت).

– **وَهُو ڏڳو:** ذ . نار يا هُرلي ۾ وهڻ تي هريل ڏڳو.

– **وَهُو ڪَيڻُ:** اُٺ يا ڏڳي کي وهائڻ لاءِ اڳ ۾ ڪيئر ڏيڻ–ڪيڙڻ.

• **وهُواند(ت):** ذ . چوڻ جو اثر– ارادو– خيال.

– **وَهُواند وَهڻُ:** چوڻ جو اثر ظاهر ٿيڻ.

• **وَهُو داڻو(ت):** ذ . اک جي بيماري جو هڪ قسم– ڦلو.

Gul Hayat Institute

• **وَهوڙڻُ:** مصدر (سن. وهرڻ= ڳولڻ). ڳولڻ– ووڙڻ. گهارڻ– گذارڻ (وهوڙيو– وهوڙيندو– وهوڙيل).

• **وَهوَلُ ج وَهولون:** ث . دهل جي وڄت جو هڪ قسم– شاديءَ جي ناچ لاءِ دهل جي وڄت.

• **وَهولَ وڄائڻُ:** (اصطلاح) بيڪار ويٺو رهڻ– نڪمو ويهڻ.

• **وَهي ج وَهيُون:** ث . (سن. وَيس= عمر). عمر– جوين– جواني – چمار– وقت– عرصو– ٺهي. واپاري جي حساب جو ڪتاب– بندي. قوٺ .

– **وَهي جا ڏاڙ:** موهيڙا– جوانيءَ جا آثار.

– **وَهي جانچڻُ:** ليکي چوکي ڏسڻ لاءِ بندي يا ڪتاب اٿلائڻ– وانچڻ– ڪولڻ– ڏسڻ.

– **وَهي وڃائي وِهڻُ:** جوانيءَ ۾ ڪو ڪارائتو ڪم نه ڪرڻ– پوڙهو ٿي وڃڻ

• **وَهياترو ج وَهياترا:** ذ . صفت. وات ڳاڙهو– ڪير پياڪ– ننڍو – ٨ يا ٩ مهينن جي عمر جو ٻار.

• **وَهيلَ ج وَهيلون(ڪ):** ث . مڇيءَ جو هڪ قسم –ويل مڇي.

• **وَهيلي(ڪ):** ظرف. سگهو– جلد– تهتا– جهٽ پٽ. وَهلي.

• **وَهيٽو ج وَهيٽا:** ذ . صفت. تابع– بي اختيار– محتاج– هٿ وس– قابو ۾ – آڌين– ماتحت– تليدو– ڪاٺيارو– ٻئي جي آڌار يا آسري تي– ٽيڪ تي.(ت). (ث. وَهيٽي ج وَهيٽيون).

• **وَهيو ج وَهيا:** ذ . پکيءَ جو هڪ قسم ٻنين مان پکين کي پچائڻ لاءِ هڪ قسم جي هڪل.(سن. ويسيَس = شاهوڪار). تمام شاهوڪار– دولتمند– ڏنوارو– سائو– آسودو– سکيو– ونهيون– وهيون– وارث. سينگاريل– برسيل– ٺهيل.

• **وِئِٽڻُ:** مصدر. (ڪپڙا) ڪَٽڻ– ڪترڻ– وهٽڻ. ماپ ڪرڻ– ويتَ ڪرڻ. وهٽڻ.

• **وِئِتَ ج وِئِٽون:** ث . وهت– ماپ– ڪَٽ. ٻيهڪ.

• **وِئِجي:** اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَئِدُ ج وَئِدَ:** ذ . (سن. وئيديہ= وَئِدُ). حڪيم– طبيب– ڊاڪٽر.

– **وَئِد ڪَ:** ذ. علم طب– آبيرويد– وئيدڪ.

– **وَئِرُ ج وَئِرَ(ت):** ذ . ڏِءِ. عيش– موج . ڪپڙي جو هڪ قسم (ت). وائل.

– **وَئِرُ ڪَرڻُ:** شيءِ جو مَٽي ڪائڻ– وقتي ڪائڻ.

– **وئيرُ ڪَرڻُ:** ڪاڏو متائڻ. خوشي وڃان ڪائڻ.

• **وَئِرٿُ ج وَئِرٿَ:** ذ . (سن). اجايو– بيڪار– نڪمو– ناڪام– بي فائدو– بنا مطلب– فضول– رائيگان– ناڪارو – ناڪارُ– برباد– بيسودو – بيسود– ويران.

• **وَئِرٿَ وَڃڻُ:** بيسود وڃڻ– بيڪار ثابت ٿيڻ.

• **وَئِراڄُ ج وَئِراڄَ:** ذ. سارين جو رونبو– وهراج– وهر– رونبو.

• **وَئِراڳُ ج وَئِراڳَ:** ذ . ويراڳ– فراق– وڇوڙو– جدائي. پريشاني– عشق– محبت– الفت. (ت).

• **وَئِراڳي:** ذ. محبتي– عاشق.

– **وَئِرڻُ:** مصدر. ڦٽ جو پاسن کان سڙڻ يا ڏکڻ(وئِريو– وئِريندو – وئِريل).

– **وئِري، ويئري:** ث . پاڻي جي ننڍي ترائي.

• **وَئِڙڻُ:** مصدر. جاچڻ– ڏسڻ– سنڀالڻ– ڳولڻ– خبر وٺڻ– ڊوڙڻ– تلاش ڪرڻ– ووڙڻ.(وئِڙيو– وئِڙيندو– وئِڙيل).

– **وَئِڙُ ج وَئِڙون:** ث . ڳولا ڦولا– ڊونڊ– تلاش– جاچ جوچ– نظرثاني– سنڀار.

• **وِئِنَس ج وِئِنَس:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **وَئِڪرُ ج وَئِڪرَون(ت):** ث . بدچال عورت.

• **وِئِلُ ج وِئِلَ:** ذ . صفت. ويَل. چٽُ ٽيل– نابود – نيست– برباد– گم ٿيل– هتان نڪتل(شيءِ).

• **وَئِنِدي وائِي ج وَئِنِديُون وائِيُون:** ث. واهيات گفتگو– عام افواهه.

• **وَئِنَسُ ج وَئِنَسَ:** ذ. لوهارڪي اوزار جو هڪ قسم– سُوڳهرو – سُونڳارو.

• **وَئِنُ ج وَئِنَ:** ذ. ڪبهه جي پوک جو هڪ قسم– ونڻ– ڦٽي جي پوک

• **وَئِنون:** ظرف . هر ڪنهن ڪم ۾ ڳوٺاڻي ڪرڻ واري حالت– ويجهو نه اچڻ واري حالت– پري . وَنئن.

– **وَئِنون وَڃڻُ:** پري ڀڄڻ– ٽهڻ– وَنئُن وڃڻ.

• **وَئِنورا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. بوهرا.

• **وَئِوٽڻُ(ت):** (مصدر. (ڏُ) ولوڙڻ – جهڳڻ. (وئِوٽيو– وئِوٽيندو– وئِوٽيل).

• **وَئِي بَهادُرُ:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **وَئِيد ج وَئِيدَ:** ذ . (سن. وئيديہ>وئِيد) حڪيم– طبيب– ڊاڪٽر.

• **وَئِيد ڪَ:** ذ . وئِدڪ– علم طب– آيرويد.

• **وِي ج وِي:** مال چَرڻ جي جاءِ – چراگاهه– سٺي گاهه واري زمين– ساوڪ – سائو ميدان. وَس موڪ. (اصطلاح)عمل – طريقو. سؤدو. قاعدو– قانون. ڏنڊو. گهٽو. وڪر. نيڪي. هنر. علم.(اسم خاص). ضلعي دادو ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **وِيءِ وَسائڻُ:** وڃ ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

— **ويءِ وهائڻ:** دستور العمل ڪرڻ. وڻج يا سؤدو ڪرڻ.

• **وَياٽو ج وِياٽو:** ذ . صفت. وياٽل(ڳئون وغيره)— پيدائش جو وياٽو (گهوڙي وغيره).

• **وِياٽو ج وِياٽا:** سانجو— عورت جي ويم جي علالت وارو وقت.

• **وِياجُ ج وِياجَ:** ذ . (سن. وياج= ٺڳي). اُڌاري ورتل رقم تي ڏنل وڌيڪ پئسا— سُود— فائدو— منافعو— مِتي. ٺڳي— دولاب— فريب.

— **وِياجَ جو اگهه:** گهاٽي واڌي.

— **وِياجُخور ج وِياجَخور:** ذ. لاڀخور— وياج خور. ڳرو وياج کائو. لاير.

— **وِياجُخوري ج وِياجُخوريُون:** ث . لاڀخوري— سود خوري.

— **وِياجي:** ذ . صفت. وياج تي ورتل يا ڏنل. وياج وارو— وياج وٺندڙ.

• **وِياچَڻُ:** مصدر. ڏکن جو ذڪر ڪرڻ. سُور وندڻ— اورڻ.

• **وِياچُ ج وِياچَ:** ذ . ورونهه ڪرڻ.

• **وِياچَڻُ:** وياچڻ— اورَڻ.

"وِڃن سين ويٺي سور وياچي سهٽي."(سر سهٽي— گر)

• **وِيارُ ج وِيارَ:** ذ . اسم خاص. ورزش— ڪسرتِ— راند— ڪيل— ڪيڏ— طعنو— ڏوٽ. ڏوراپو— مهِڻو. ويڻ— عتاب.

• **وِيارڻُ:** مصدر. ڦولهڻ— سيرون ڏيڻ. جدا ڪرڻ(وات سان يا هٿن سان) منجهيل شيءِ کي سلجهائڻ يا جدا ڪرڻ.

"رات وياري ولڙيو پر ڪيائين پاس."

— **وِيارو ج وِياريا:** ذ . اسم. نيرن— نيرڻ— ناشتو— صبح جي ماني. ڪاڌو پيتو.

• **وِيا ڪَرڻُ:** (سن). ٻولي— زبان جو علم— گرامر— ٻوليءَ جو صرف ۽ نحو— ٻوليءَ جو قاعدو. سمجهائڻ— کولي ٻڌائڻ. بيان ڪرڻ.

— **وِيا ڪَرڻي:** ث . اسم. صرف نحوي.

• **وِياڪُلَ ج وِياڪُلَ:** صفت. هلاڪ— هَلاڪ— پريشان— حيران— ششدر— ويچون— بَتليل— ڏکي— مصيبت زده— آزاريل— سست— غمگين— منجهيل— بيحال— تڪليف هيٺ— بي آرام— اسُڪ.

— **وِياڪُل ڪَرڻُ:** مصدر. ڪاوڙائڻ. تڪليف ڏيڻ. ڏُهڻ. پائي ڪٽڻ— ڪلپائڻ — دق ڪرڻ— رنجائڻ— چيڙائڻ— پريشان ڪرڻ— ڏکي ڪرڻ— آزاد ڪرڻ— ڏکوئڻ— ايزائڻ.

• **وِياکاڻ:** مصدر. (سن. وياکيان= سمجهائڻ). سمجهائڻ— بيان ڪرڻ— ٻڌائڻ — هدايت ڪرڻ.

— **وِياکِياڻُ ج وِياکِياڻَ:** تقرير— گفتگو— تات— ليڪچر— وعظ.

• **وِيامَڻُ:** مصدر. ڪنهن ٻار کي جنم ڏيڻ— ٻارجمڻ— ڄڻڻ— پيرلهڻ.

• **وِيانهُن:** ذ . وهاڻُ.

• **وِياءُ ج وِياءَ :** (سن. وي= جنم) اولاد— ٻارُ— صغير— ڪڪو— ٻالڪ — معصوم— گينگو— ٻچو— ٻڻُ— بنياد— نسل— ويارا— پُريون— پيڙهيون — خاندان— ڪُڙم— قبيلا— ڪٽنب— آکهه— کهول— ڪلَ— ڪر— سکي جو ڄمڻ. ٻچا.

"سَنها ياڻءِ مَ سپ، وياءَ واسينگن جا،
جني جي جهڙپ هاٿي هنڌان ٿي نه چري."

— **وِيايَلَ ج وِيايَلُون:** ث . ويم ٿيل— (عورت يا مادي)— ڄڻل.

• **وِيُتِ(ڪ):** ث . ٺٺولي— مسخري— "ڇورن ويت مڇائي ڏني آهي".

• **وِيتِ وِيتَ:** وَت وَت. اسم.(ع. وطواط).هڪڙو جهرڪيءَ ڪان ٻه ننڍڙو پکي. ميٽر.

• **وِيتَر ج وِيتَر:** ذ . ظرف. اجان ٻه وڌيڪ— تمام گهڻو— حد زيادهَ— تمام جهجهو— وري. وڌيڪ ۽ اجايو وڌيڪ— زيادتي.(حرف جملو). پر— ليڪن— مگر.

• **ويتَرو ج ويتَرا:** اسم. سُير. وڌ. افضل.

• **ويتَرٽو ج ويتَرٽا(ٽ):** ذ. (قسم سنڌي جُتيءَ). ويتَرٽو. جوتي جي ترجو. زناني سليپر جو ترو.

• **وِيتِڙو ج وِيتِڙا(ل):** ذ . واهيات . وڙواند.(ث . ويتڙي ج ويتڙيُون).

"وِيتڙي زال نه اوڙي چڱي نه پاڙي."

• **ويٽ، ويٽُون:** ث . [وهٽڻ<وهٽ َ=ويٽ]. هاريءَ جي پوک جي ڪم لاءِ رٿا.

— **ويٽ ڪرڻ:** هاري جي پوکي جي ڪم لاءِ رٿا ڪرڻ— سِٽاءَ سٽڻ.

• **وِيٽ ج وِيٽَ:** ث . رٿ— تجويز.

• **وِيٽَرُ ج وِيٽَرَ:** ذ . اَسم . ڪَتي جي ڇٽ.

• **وِيڻُ:** مصدر. ڍارڻ— هارڻ— پکيڙڻ— ڪنديرڻ— ڪندائڻ— ڇڙوڇڙ ڪرڻ— وکيڙڻ— ڇٽارڻ— ڇٽڻ. ڦيرائڻ.

• **ويٽو ج ويٽا:** ذ . اسم.(انگ). هڙ— ڳنڙي. ويڙهو. ويڙهيل بستري جو گول ڳٽو.

• **ويٺَ ج ويٺُون:** ث . اسم. ويهٽي — ويهڪ— ويهڻ جو نمونو— رهائش— گهر— مڪان. بيٺڪ.

"سرهيون سي سرتيون وطن جنهين ويٺ."

— **ويٺڪَ ج ويٺڪُون:** ث . بيل گاڏيءَ جو هڪ حصو.(جنهن تي گاڏير گاڏي هڪلڻ وقت ويهندو آهي).

— **ويٺَلُ ج ويٺَلَ:** ذ . اسم. رهندڙ— رهاڪو. باشندو. رهواسي (صفت). ٻڌل پيت— جهُڪيل پيت.

• **ويلَڻُ ج ويلَڻَ:** ذ . سامان. هنڌ بسترو. پوش— ڇنهه. ويڙهٽو.

Gul Hayat Institute

بجڪو. اوڊڻ. مٿان ويڙهڻ جو ڪپڙو. اوڇڻ.

• **ويلو ج ويلا(ڪ):** ويهڻ مان زمان ماضي. هڙ– ڳنڍڙي– موڙي. پڌل سامان سڙو.

• **ويلُوڙو ج ويلُوڙا:** ذ . صفت. (سن. وش). بيئل.

• **ويلي ٻَڪي ٻاڪ:** ٻاهران اچڻ کان پوءِ مٽ پيڙي اُن ۾ ڦوڪڻ جو دستور.

– **ويلي ماٺُهَن:** سومهياٽي– عشا جي وقت– سنجهي.

• **ويلوندي:** نندي مانڊاٽي جيڪا ويلي ولوڙجي.

• **ويرَ(ل):** غم – ڏک.

• **ويجاڙو ج ويجاڙا (ٿ):** ننڍو ٻار.

• **ويجُ ج ويجَ:** ذ . اسم. ويد– حڪيم– طبيب– ڄاڻو– ڏاهو– ويجو– مرض شناس. دوادارو– علاجُ.

– **ويجاڻو ج ويجاڻا:** صفت. طبيباڻو– ويجڪو– طبي– طبيب جو. حڪيم جو.

– **ويجئون:** ويجن کان– طبيبن جي علاج کان.

– **ويجئُون وڃڻُ:** علاج ويجن هٿان نڪري وڃڻ. طبيبن جو بي وس ۽ لاچار ٿيڻ.

• **ويجڻُ(ڪ):** مصدر. وڪڻڻ– ويچڻ.

• **وِيجَهہ ج وِيجهُون (ل):** ٿ . اسم. جَم ۾ زيادتي– اولاد جي گهڻائي. واڌ . پکيڙ. فَراخي– برڪت. لَهربهر. اقبال. چڙهتي. طالع. سٽائي. سُڪائي. سُک. سمپرا– سمپت. ٽَنگ.

– **وِيجهائي ج وِيجهائيُون:** وڌائي– اِنگهائي.

– **ويجهہ وجهَڻُ:** (محاورو) واڌارو ڪرڻ– اِضافو ڪرڻ.

– **ويجهوَ:** ويجهڙائي– نزديڪي– عزازت– شراڪت– لاڳاپيل.

• **ويجهڻُ:** نزديڪي – ويجهڙائي.

• **ويجهو ج ويجها:** ذ . صفت. اوڏڙو– نزديڪ– ويجهڙو. ڏاندن کي اُتي جو اُتي ورائڻ جو لفظ.

– **ويجهائي ج ويجهائيُون:** ٿ . اسم. قرابت– اوڏڙائي– نزديڪي.

– **ويجهو ڪوجهو ٿيڻُ:** دوستي رکي دشمني ڪرڻ.

– **ويجهو نہ وَڃڻُ:** ڪم صفا ڇڏي ڏيڻ.

– **ويجهي چَڪ (ل):** ويجهڙائي. "ڪجھ ڏينهن آءُ ويجهي چڪ اوهان وٽ ڪو نہ ايندس".

• **ويجهيار:** اسم خاص. تعلقي ننگرپارڪر ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **وِيجاڻُ ج وِيجاڻا:** ذ . اسم. وهڃاڻو– تاويل (خواب جي) تعبير – سمجهاڻي – معبري.

• **ويچارڻُ:** مصدر. خيال ڪرڻ– سوچڻ– جاچڻ– غور ڪرڻ– فڪر ڪرڻ– تصور ڪرڻ– تامل ڪرڻ– عقل لڙائڻ– تميز ڪرڻ– هنداڻڻ– تورڻ تڪڻ(خيال ۾) پهڻ– آراڏڻ– جتَوڻ. قياس ڪرڻ. ستارن جي جال ڏسڻ.

– **ويچارُ ج ويچارَ:** ذ . اسم خاص. (ويچار)– خيال– راءِ – سوچ– غور– خوض– ڌيان– فڪر. ارادو.

– **ويچاري:** خيال ڪندڙ.

– **ويچاريَلَ:** سوچيل– خيال ڪيل– وچار– ارادو ڪيل.

– **ويچاريندڙ ج ويچاريندڙَ:** (سن. وچارڪ) خيال ڪندڙ– سُوچيندڙ– ڌياني– خيالي– سوچ ويچار ۾ پيل– تشويش وارو.

• **ويچارو ج ويچارا:** ذ . صفت بيهوش– بي حيلي– بي وسيلي– بي واهو– بيڪس– نڌڪو– بي پهچ– بيچاره آوس– لاچار– عاجز– نِڌرو– آٻالو– اَڏين ڪمبخت– نياڳو– بدبخت– ڪرم هيڻ– نامراد– نِڌورو– اَدورو– ڪم نصيب– غريب– مسڪين– محتاج. اَهلير– مسخرو– لاٽرو– نقال– ٺٺولي ڪندڙ. خوش طبع– مزاحي اهل– چٻَ.

– **ويچارا ڏيڻُ:** اهل ڪرڻ– نقل ڪرڻ– ويچارڻ– چبرائڻ.

– **ويچارا ڪَرڻُ:** اهل ڪرڻ– چبارا ڪيڻ– چب ڪيڻ.

– **ويچارائي:** ٿ . اسم. لاچاري– اڻ سرندي. گهرج– ضرورت– حاجت.

• **ويچاڙُ ج ويچاڙَ:** ذ . اسم. هڪ جانور جو نالو.

• **ويچاندرُ ج ويچاندرَ:** ذ . اسم. ويچو– وٿي– ويچو– سَنڌو– وچوني– ڇيٽي– ناغو.

• **ويچاندرُ:** فرق– ويچو– ويچو– تفاوت.

• **وَيچڻ(ڪ):** مصدر. (سرائيڪي. بيچنا= وڪڻڻ) وڪڻڻ (ويچيو– ويچيندو– ويچيل).

– **ويچو ج ويچا:** ذ . اسم. ويچون– ويچئون. شفيع. پَڪش پالڪ– ثالث– نياڪڙ. مائٽي ڪندڙ. وچ ۾ پوندڙ. دست اندازي. گول ويڙهيل ڪپڙو وغيره(جو بٺيءَ وقت ان جي ٻن ڏڳين جي وچ ۾ انهن کي گڏجڻ کان روڪ لاءِ ڏجي).

– **ويچُوهو ج ويچُوها:** وچ وارو رسو.

– **ويچُوها ٻڌڻ(جاءِ):** وچ وارا اٿھ ٻڌڻ.

– **ويچُوئو ج ويچُوئا:** ذ . اها نشاني جا تندي جي وچ يا ٽئين حصي ۾ وجهجي. لاٽي ۽ نائڪي يا ٻن نائڪن جي وچ ۾ جيڪو ننڍو ٻن چورس يا مستطيل ٻاري ناهڻ لاءِ ڪجي.

• **ويچ ج ويچُون:** اسم.(سن. و= بلڪل+چد= پرزا. پچڻ)چِنڻ– ٽڪر ٿيڻ– پرزا پرزا– ذرا ذرا. جدا . فراقي– وچوڙيل–

Gul Hayat Institute

غمگين– دکي– پريشان– آفت زدو.

"حوصلو حيرت ۾ ويڇون ٿي ويو".

– **ويڇُون ٿيَڻُ:** هتان نکري وڃڻ. پگهرجي پاڻي ٿيڻ. تمام گهڻو ڏک محسوس ٿيڻ.

– **ويڇُون ڪَرَڻُ:** جدا ڪرڻ– علحدو ڪرڻ.

• **ويڇاڙ ج ويڇاڙ:** بي عقل.

– **ويڇاهَڙ ج ويڇاهَڙون (ل):** ث. جهيڙاڪ. رولاڪ. نياڳي.

• **ويڇو ج ويڇا (ڪ):** ذ . فرق– تفاوت– سنڌو– وٿي– علحدگي– مفاصلو– وڇوٽي– دوري– پريشاني.

– **ويڇي ج ويڇيون:** واندڪائي.

– **ويڇا رکَڻُ (ڪ):** پري پري رهڻ– لاڳاپو نه رکڻ.

– **ويڇا وجهَڻُ (ڪ):** دشمني ڦهلائڻ– هيرا وجهڻ– اَبتيون سُبتيون ڳالهيون ڪرڻ– بهانا يا رنڊڪون وجهڻ. اجايو بحث ڪرڻ– ڪوڙا سبب پيش ڪرڻ.

– **ويڇا وسارڻُ (ڪ):** معاف ڪرڻ– ڪئي ڪي وساري ڇڏڻ– دل مان ڪَتر ڪيڻ.

– **ويڇائتو ج ويڇائتا (ڪ):** ذ . صفت. وٿي تي ٿورو پنڌ پري .

– **ويڇو ڪَرَڻُ:** جدائي ڪرڻ– ويڇو يا وٿي ڏيڻ.

– **ويڇو وجهَڻُ:** جدائي ڪرڻ.

• **ويڇَهڙ:** ث . بدافعالي– گدلي– ميري– خراب لَڇڻ واري.

• **ويڇَهَڙو ج ويڇَهَڙا:** اسم . ويڇو– فاصلو– ويڇي– ڇيٽي– وڇوٽي– ناغو. پيٽ جو پڙدو.

• **وَيدُ ج وَيدَ:** ذ . ڄاڻ– پروڙ– سمجهه– عقل . علم. بحث. راز– سوز حڪيم. طبيب– ويدراج– طبابت ڪندڙ– ويدي. هندن جو هڪ مذهبي پُوتر پُستڪ– ڌرمي ڪتاب.

– **ويدائُو ج ويداڻا:** ذ . صفت. ويدڪو– ويدجو– طبيب جو – طبيباڻو– طبي– ويجوڪو.

• **ويدڪُ ج ويدڪَ:** ذ . صفت. ويدجو– ويدڪو– يوناني طور دوا ڪندڙ– حڪيم– طبيب. حڪمت– علم طب.

• **ويدانتُ:** ث . (سن. ويدانتَ= ڄاڻ يا گيان. جنهن کان پوءِ بيو ڪو به وڌيڪ گيان ڪونهي). هندو تصوف. بيدانت.

– **ويدانتي ج ويدانتي:** ذ . صفت. بيدانتي. ويدانت وارو– ويدانت جو مڃيندڙ يا پوئلڳ– ويدانت متي وارو– ايڪائي.

• **ويدنَ ج ويدنئون (ت):** ث . درد– دک– تڪليف– اهنج– آزار. دشمني. وِڏن.

• **وِيڏ ج وِيڏ:** ذ . خلل– رخنو– ڇيهو– زيان– هاڃو– نقصان. ڏک – تڪليف – ڳتين جو گهاءُ. ظلم– قهر. ڏکيائي– سختي– ويڙهه– دشمني. آزار– احوال. (ت). ناليِ– نالو– ڪسي– ڪَتر. گهارو– پنڌ. سل– ٽنگ– ٽونگ– ٻر– ڏر– سوراخ– ڇيد– ٻرگهل.

– **ويڏوهَڻُ:** مشڪلات اچڻ– تڪليف ٿيڻ– سختي ٿيڻ.

• **وِيڏ ج وِيڏا (ڪ):** ذ . مَست– جوان– وڏو. ٿلهو– طاقتور– زور وارو– سگهو.

– **وِيڏپ ج وِيڏپُون:** ث . مَستي– بيپرواهي. وڏائي.

– **وِيڏائي ج وِيڏائيُون (ڪ):** ث . مستي– ويڏپ.

– **وِيڏپڻو ج وِيڏپڻا (ڪ):** ذ . ويڏپ– مستي– وڏائي– بي پرواهي.

• **ويڏوڙ ج ويڏوڙ (ت):** ذ . اَڻ ڇاول ڏرتي.

• **وِيڏنَ ج وِيڏنَ:** ذ . ث . ظلم– ويل– قهر– ڏک– تڪليف– زير– اَهنج – ايذاءُ – افسوس– بي انصافي– ناحق– پيڙا. زور– جبر– ڏاڍ– جٺ. حقيقت– ڳالهه– بيان– حالت.

• **وِيڏڻُ:** مصدر. ونڊڻ– سَلڻ– سل ڪرڻ– ٽنگ ڪرڻ. (ويڏيو – ويڏيندو – ويڏيل).

• **ويڏوچونڊو:** اَسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ويڏِي ج ويڏِيُون:** ذ . هندن جي شاديءَ ۾ برهمڻ جا دهرايل لفظ– برهمڻ جو دهرايل جملو– هندن جو نڪاح. منائڻ– ڦيرائڻ.

• **ويڙو ج ويڙا:** ذ. ويڙهه– پيرجي آگوٺي ۾ پائڻ جو هڪ زيور جو قسم.

• **وَيرُ ج وَيرَ:** ذ . مزو– لطف– چَهر– حَظ.

• **وِيرَ ج وِيرُون:** ث . وقت – ويل– ٽائُو– مهل– موقعو– ڪجهه وقت– پَلُ– ساعت– ڪِن– دم– گهڙي. فرصت– واندڪائي– وارڪائي. (ڪ). ڇاٽو– ڳڻو (مکڻ جو).

– **ويرا:** ظرف. يڪدم– هڪدم.

– **ويران ويرَ:** گهڙيءَ گهڙيءَ ۾– جيئن پوءِ تيئن (وڌيڪ وغيره).

– **ويران ويروڌ:** گهڙي گهڙي گذرڻ سان زياده– جيئن پوءِ تيئن وڌ.

– **ويرا ويرَ:** ظرف. جيئن پوءِ تيئن– وقت بوقت. وڌيڪ– چڱيءَ طرح– اڳ کان زياده.

• **ويرُ وَتارَ:** ث . سدائين– هميشه– هر وقت– دم بدم– ڪنهن به وقت– هردم– هَر هَر.

– **ويرُون تارُ:** هر گهڙيءَ– پَل پَل– هر پلڪ.

– **ويرُون ورائڻُ (ڪ):** ختما ڪرائڻ– ختما ڏيارڻ.

– **ويرويرَ:** وري وري– هر هر– بار بار– موٽي.

• **وِيرَ ج وِيرُون:** ث . سج يا چنڊ جي ڪشش سبب سمنڊ جي

Gul Hayat Institute

پاڻيءَ جو چاڙهو — وڏي لهر.

— ويرَ وَهيڻون: ث. ويرَ جي وَسَ پر. (سر سهڻي — گ).

• وَيرُ ج ويرَ: ذ. دشمني — بغض — ساڙو — ساڙُ — حسد — ڪينو — وَنجوڳ — عداوت — ناسازي — نااتفاقي — وروڌ. بدلو — عيوض.

— ويريو ج ويريا: ذ. ويرٽپائي — ويرٽپو — دشمني — ڪِينو — ساڙ — بغض — وير.

— ويرجي وات وَهڻُ: عداوت قائم رکڻ — دشمني هلي اچڻ.

— ويرڪو ج ويرڪا: ذ. صفت. وير جو — ويريءَ جو — دشمن جو — دشمنڪو — ويرياٽو — برخلاف.

— ويرُو ج ويرُو: ذ. صفت. وير وارو يا وير وٺندڙ — وير وَٺُو — ڪاري — خاري — ڪُندبو — ڪيني وارو — بُغضي — ويرجو (ڪم) — دشمن.

— ويرُ وَٺڻُ: بدلو وٺڻ — عيوض وٺڻ — ڪُسر ڪڍڻ.

— ويرُ وَٺُو ج ويرُ وَٺُو: ذ. صفت. ويرُ — دشمني.

— ويرُ وِهائڻُ: ضد رکڻ — دشمني ڌارڻ — ڪينو رکڻ.

— ويرُ ويهائڻُ: دشمني پيدا ڪرڻ — وروڌ پائڻ.

— ويري ج ويري: ذ. ويرڪندڙ — ويروارو — دشمن — ويرو — بدخواه — مخالف. ويل — مهل. پاڻيءَ جي ڪونهري — ڪنوهي. (سرڪلياڻ).

— ويريءَ ڪهرُ وهان ءِ ٿيڻُ: ڏاڍو خوش ٿيڻ — دلي تمنا يا آرزو پوري ٿيڻ.

— ويرين جو واهَرُو ٿيڻُ: دشمنن سان بہ ڀلائي ڪرڻ.

— ويري وَڏِ جنتي: (دعا جي صورت ۾) هار ڪي ڏنل پاراتو.

• وِيرُ ج وِيرَ: ذ. صفت. بهادر — پهلوان — جوڌو — جوان — سُورمو — سگهارو — ٻلواڻ — ڪونڌر — طاقتور — مضبوط — جانٺو — سور وير — سورهيہ — ٻلو — ٻلارو — سياڻو — عاقل — داناءُ. ڀاءُ — برادر — ابي امان جائو. جنُ — ڀوت — ديو — راڪاس.

— ويراٺو ج ويراٺا: ذ. صفت. سورهيہ جو — پهلوان جو — سورمي جو — بهادرانہ. جوڌو — بانڪو.

— ويرُ ٻوڙڻُ: وير ڪيلڻ — جنُ پوڻ — ڀوت اچڻ.

— وِيرُ ڪيلڻُ: ذ. جنَ ڀيل وانگي ڪيل يا نَٽ ڪرڻ.

• وِيراٽو: اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• ويراج (ت): ذ. سارين جو رونبو هڻڻ — ٻنيءَ ۾ ٻيجو هڻڻ — وٺراج.

• ويراجو ج ويراجا: ذ. درد — غم — ڏک — ڏک. (ت).

• ويراسَر: اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• ويراڳُ ج ويراڳَ: ذ. بيراڳ — قطع تعلق — تياڳ — سنياس — دنيا ترڪ ڪرڻ يا تارڪ الدنيا ٿيڻ واري حالت — دنيوي خواهش ڪان نفرت — دنيا ڪان ڪناره ڪشي. بي آرامي — عشق. فراق — وڇوڙو — غم — درد. روڳُ.

• ويراڳڻ ج ويراڳڻيون: ث. بيراڳڻ — فقرياڻي.

• ويراڳي ج ويراڳي: ذ. دنيائي خواهش ڪان پري — ويراڳ وارو — بيراڳي — سنياسي — فقير — تارڪ الدنيا. عابد زاهد. جوڳي. عاشق.

• ويرانُ ج ويرانَ: ذ. (ف). سُڃو — برباد — اُجڙ — غيرآباد — وَيران — آرڙ — اجاڙ — اُجڙيل — نابود — تباهہ. پامال — ڦَٽل — خراب. ڪندر — ڏڙا — غار — اُداس. پريشان.

— ويرانُ ٿيڻُ: اُجڙڻ — تباهہ ٿيڻ — برباد ٿيڻ — غير آباد ٿيڻ — پامال ٿيڻ.

— ويران ڪَرڻُ: برباد ڪرڻ — اُجاڙڻ — پامال ڪرڻ — تباهہ ڪرڻ.

— وَيرانو ج ويرانا: ذ. (ف) جهنگل — اُجاڙ — اوجهڙ — غيرآباد جاءِ — وٺرانو — پَٽُ — ڀِڙو.

— ويراني ج ويرانيون: ث. سڃائي — تباهي — بربادپ — اُجاڙ.

• ويرا واهُہ: اسم خاص. ٿرَ ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

• ويراهب (ڪ): اسم خاص. هڪ نئن جو نالو.

• ويراهُ واهُ: اسم خاص. تعلقي ننگرپارڪر ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• وَيرڙو ج ويرڙا: ذ. اسم خاص. پکيءَ جي هڪ قسم جو نالو.

• ويرمَ ج ويرمون: ث. (سن. ولَنب = وير) وقت — مهل — ويل — ٿورو وقت — گهڙي. چرڪ — سِل وِل — دير — اوير — ڪيسو — سيڙپ — اِلتو — ليت و لعل — ناغو. "اڏيندي ڏينهن لڳن، ڍاهيندي ويرم نہ لڳي". (چوڻي).

— ويرمَ وِساري نہ وهڻُ: ڪڏهن بہ دل تان نہ وسارڻ — هروقت ياد ڪندر رهڻ — هڪ پل بہ ياد ڪان غافل نہ رهڻ — سدائين سک ۾ گذارڻ.

• ويرمَٽ ج ويرمٽيون: ث. ماڻهوءَ ڪي رت ڳاڙو ڪري ماريندڙ جادو يا زهرَ — ڪارو جادو.

— ويرمٽ هڻڻُ: جادوءَ يا منتر سان مارڻ (ماڻهو يا حيوان ڪي).

• ويرو ج ويرا: ذ. (سن. ويلا < ولَنب = وقت) وقت ويل — ويلا — ٽاڻو — مهل — ويلو. دير — اوير. وجهہ — داءُ — وَڪڙُ — وارو — ڦيرو — موقعو. (ت). ڦيرو — دفعو — گهمرو (ڪ). سانگو — خيال. (ت). واندڪائي — فراغت (ت). پاسو — ڪنارو — ڪنار — ڪَپُ (ت). (صفت). واندو — آزاد — چنل (ڪ) (ڏسو ويري ج ويريون).

— ويرا نہ هُجڻُ (ت): واندڪائي نہ هجڻ.

— ويرسان (ت): ظرف. سانگي سان — اتفاق سان — موقعي سان.

— ويري ج ويريون: ث. ويٺر — پاڻيءَ جي ننڍي ۾ ننڍي ڪرهي — حصو — پاڳو — حد واري پٽ يا ديوار — حاطو. حجاب — پردو.

Gul Hayat Institute

جهنگ– ويڙهو. رڻ پٽ– سڄ.

• **ويري تي هلڻ(ڪ):** ڪاڪوس لاءِ وڃڻ– جهنگ ڏانهن وڃڻ.

– **ويري ڏي وڃڻ(ڪ):** سڄَ ڏي وڃڻ. جهنگ ڏي وڃڻ. واهيات بڪڻ. اجايو پٽڪڻ.

• **ويڙ ج ويڙ:** ذ. (سن. ويشٽ= جهنگ) جهنگ– جهنگل. وڻن جو جهڳٽو– ويڙهه. جُوءِ– ڪوچو– ڳجو– ٻيلهاڙو– ٻَن– ويڙهُ– ويڙهو– پاڙو– مارن جو ملڪ.(مارئي– ڳُر).

– **ويڙيچل ج ويڙيچل:** ذ. صفت. ويڙهه يا جهنگ ۾ رهندڙ– جهانگي– مارو. محبوب.

"ويڙيچل وطن ڏانهن واڳون واريندا".

– **ويڙيچو ج ويڙيچا:** ذ. صفت. ويڙيچل– هم وطن.

• **ويڙهُ ج ويڙهيون. ويڙهون:** ث. لڙائي– جنگ– يُدُ– جُڌ– رزم. جهيڙو– ٽنٽو– رڳڙو. گهاٽو جهنگ– ڳتيل جهنگ.(ڪ). گهاٽا وڻ– جهُمٽ– جُوهر– جهو(اسم خاص)ولين ٻُوڙن واري سائي زمين.

• **ويڙهاٽُ ج ويڙهاٽ(ڪ):** ذ. صفت. ويڙهاڪ.

• **ويڙهاڪُ ج ويڙهاڪ:** ذ. صفت. جنگ ڪندڙ– وڙهندڙ – لڙاڪو. جهيڙائي– جهڳڙائي– ٽنٽائي– رڳڙائي– معاملائي.

– **ويڙهاڪو:** ذ. صفت. وڙهندڙ– لڙاڪُ. سورهيه– پهلوان.(ڪ).

– **ويڙهاند(ت):** ث. ويڙهه– لڙائي. جهيڙو– جهڳڙو.

– **ويڙهُو ج ويڙهُو:** ذ. صفت. ويڙهاڪ– لڙاڪو– لڙاڪ– جنگجو. جهيڙائي – رڳڙائي– ٽنٽائي– معاملائي.

– **ويڙهُو گهڻو ج ويڙهُو گهڻا:** ذ. ويڙهو ڏنبو– وڙهندڙ گهيٽو. جهڳڙائي ماڻهو.

– **ويڙهُو گهڻو هئڻ:** جهيڙاڪار هئڻ.

• **ويڙهُ ج ويڙهه:** ذ. گهاٽا وڻ– وڻن جو جهڳٽو– ويڙهو.عورت جي آڱر جو ڳهڻ جو هڪ قسمُ(ويڙهه ته ويڙهي ٿو آڱر سندو سنڌ)(زيور نامو ميان فضل الله). مُنديءَ جو هڪ قسم– ويڙهي واري مُنڊي(جا خاص شاديءَ ۾ ڪم اچي). ڪورين جي اصطلاح ۾ اُڻيل ڪپڙي مان تاڪيو ڦاڙڻ بعد باقي ٿرتي ويڙهيل ڪجهه ڪپڙي جو ٽُڪر(ت). ڌوٻين جي اصطلاح ۾ ڪنبي تي چڙهيل ڪپڙن مٿان ويڙهيل ڪپڙو.(ت). درياءَ جي ٻيڙيءَ جي سڙهه جي ٻاهرين ڪنارن سان ٻَڌل نوڙي.(ن– بلوچ). (ذ. صفت). ويڙهيل– گول مول– پيچدار– وڪڙيل.

– **ويڙهُ قلميءَ جو:** ذ. سڙهه جي چوڌاري وٽ سان رسو.(ن– بلوچ).

– **ويڙهاڪو ج ويڙهاڪا:** ذ. صفت. وڻن جو جهڳٽو– جهُمٽ– ويڙهو.

– **ويڙهيچو ج ويڙهيچا:** ذ. صفت. جهنگ ۾ رهندڙ– جهانگي– سانگي. مارو ماڻهو– ڏوٿي– ويريچو. ڳنوار– اناڙي.

• **ويڙهار:** اسم خاص. تعلقي ڏيپلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ويڙهائڻ:** مصدر. لڙائي ڪرائڻ– ليئائڻ– ويڙهه ڪرائڻ. (ويڙهائيو– ويڙهائيندو– ويڙهائيل).

• **ويڙهڻ:** مصدر. (سن. اورڻ) چوڌاري وڪوڙڻ– لپيٽڻ– وڪوڙڻ– ٻڌڻ– سميٽڻ. ويٽو ڪرڻ– ڍڪڻ– لڪائڻ– گهيرڻ– بند ڪرڻ.

– **ويڙهجي سيڙهجي وڃڻ:** گول مول ٿي وڃڻ.

– **ويڙهه سيڙهه:** ث. تڪڙو ڪم– تڙ تڪڙ. مختصر نمونو– نهايت گهٽ.

– **ويڙهوٽي ج ويڙهوٽيون (ت):** ث. تڪڙو ڪم– ويڙهو– ويڙهيل. ڏنگو.

• **ويڙهو ج ويڙها:** ذ. چوطرف لوڙهي جي اندر آيل ايراضي– پاڙو– محلو– ڪُٽنب– خاندان. حويليءَ جو اڱڻ. جاءِ – مڪان– ماڳ– چوڌاري ڏنل ويڙهو– واڙ– لوڙهو– واڙو. لوڙهي سان بند ٿيل ڪاڪوس– پٽي– پائخانو– سٽ وغيره جو ويڙهيل ڍيرو– (واچ وغيره جو) اسپرنگ. ٻير جو گهاٽو وڻ. ڦرڙيءَ جو هڪ قسم. سڙهه ۾ ٻڌل رسا– ٻيڙيءَ جو هڪ اوزار.

– **ويڙهاٽو ج ويڙهاٽو (ڪ):** ذ. ويڙهي وارو– لوڙهي وارو.

– **ويڙهو ڪري وهڻ:** چونڪي لڳائي ويهڻ– ويهي ڪچهري ڪرڻ– گڏ ٿي ويهڻ– ميڙ ڪري ويهڻ.

– **ويڙهو ويڪرو ٿيڻ:** آزادي ملڻ– جهل پل نه ٿيڻ.

– **ويڙهي ڏانهن وڃڻ:** ڪاڪوس ڪرڻ لاءِ وڃڻ.

– **ويڙهي تي وهڻ:** ڪاڪوس لاءِ وڃڻ– ويڙهي تي هلڻ.

– **ويڙهي ۾ وهڻ:** ويڙهي تي هلڻ يا وڃڻ– ڪاڪوس ڪرڻ وڃڻ.

• **ويڙهي جهپ:** اسم خاص. ٿر ۾. ڏيپلي جي اُتر– اولهندي طرف ٽن ڪوهن تي هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **ويڙهي ج ويڙهيون:** ث. (ڌاس وغيره جي) ڌورن جو ننڍو ويڙهو– ڍيري– سٽ جو ڦورو– ويٽو– ڳونچڙي.(تار وغيره جو) وَرُ– پيچُ– وَڪڙُ.

– **ويڙهي ڪرڻ:** ڌاس، اُن يا ملس وغيره کي صاف ڪري ڪتڻ لاءِ خاص نموني ويڙهي ڍيرو ڪرڻ.

• **ويڙهي:** اسم خاص. ٿر ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **ويڙهيچو ج ويڙهيچا:** ذ. ساڳئي ويڙهه يا جُوءِ جو رهاڪو– ڳوٺائي– هم وطن.(اسم خاص). جوٽيجن جي هڪ پاڙي جو نالو.(ن– ب).

Gul Hayat Institute

• **وِيسُ ج وِيسَ:** ذ . وَڳو— (ڪپڙن جو) جوڙو— پوشاڪ— ڪپڙا— لباس— رنگُ— ڍنگُ— نمونو . فقيرن جي ڪين مرشد وٽان مليل پڳ. چمڙا پوش.

— **وِيسُ ڌاري ج وِيسُ ڌاري:** ذ . نئين نموني جا وڳا ڍڪيندڙ— ناٽڪ ۾ حصو وٺندڙ— نَٽَ— اداڪار— نخريلو— ايڪٽر— نقال — مسخرو.

— **وِيسُ لَٽائِڻُ:** ٻيا ڪپڙا پائڻ— پوشاڪ بدلائڻ.

— **وِيسَرانُ ج وِيسَرانَ:** ذ . صفت. ويس وارن جو. ظاهري لباس.

"اوڏي ويسُ ويسران جا ڏيهہ ڪي نہ ڏيڪار".

• **وِيسي ج وِيسِي:** ذ . ري سِٻي.

• **وِيسا ج وِيسا:** ذ . مخفف ويساهہ.

• **وِيساڪاتِي:** ث . ٺڳي— ويساهہ گهاتي— دغا— دوکو— ڪوٽ— دولاب— فريب.

• **وِيسا گهاتِي:** ذ . ويساهہ ڪاتي— ويساهہ گهاتي.

• **وِيسا مُوڙُ:** ذ . بي سمجهہ— موڳو— واٽڙو.

• **وِيسا وڃائِڻُ:** ويسوئا وڃائڻ— پت وڃائڻ. اعتبار گهٽ ڪرڻ— ڏنو تيڻَ. بي فائدي ڪوشش ڪرڻ.

• **وِيسا وِسُوڙوُ ج وِيساوِسُوڙا:** ز . ويساهہ ۾ وسوڙل— سچو— ايماندار— وفادار— ايمان وارو— سُپتيو— وچن تي پورو.

• **وِيسارو ج وِيسارا:** وسري وڃڻ واري حالت— ويسر نَسيان— ڀُلَ.

• **وِيسارُو:** (ذ.(صفت). ويسر جو يا ويسر وارو— وساريندڙ— ياد نہ رکندڙ— ويسريو— ويسر ڪاڏو— گينوار— غافل— بي پرواهہ.

• **وِيساسُ ج وِيساسَ:** ذ . ويساهہ— ڀروسو— ايمان— اعتبار— يقين— اعتقاد — اعتماد— سچائي.

— **وِيساسِي ج وِيساسِي:** ذ . ويساهہ وارو— اعتباري— اعتقاد وارو— ايمان وارو— سچو. وفادار— سَرڌالُو.

• **وِيساڪُ:** اسم خاص. سنبت سال جي ٻئي مهيني جو نالو (اپريل— مئي وارو عرصو).

— **وِيساکِي:** اسم خاص. ويساڪ مهيني جي سورهين تاريخ. ويساڪ جو.ويساڪ جي مهيني ۾ هندن جو لڳندڙ ميلو. هندن جو هڪ وڏو ڏينهن.

• **وِيساندِ ج وِيساندُون:** ث . آرام— قرار— فرحت— صبر— سانت— ماٺ— ساهي— ويساندي— ڍاپو— دم — فرصت.

— **وِيساندِي ج وِيساندِيُون:** ث . فرصت— ساهي.

— **وِيسانهُون:** ذ . ويسائون. هَرلي ۽ نارجي پاندي جي جهل لاءِ ڪاٺي.

• **وِيساڻُ ج وِيساڻَ:** ذ . ساموندي مڇيءَ جو هڪ قسم. جرڪو— ڏوئو.

• **وِيساهِڻُ:** مصدر. يقين ڏيارڻ— مڃائڻ— ويسهہ ڪرائڻ— قسم ڏيڻ— ويساهہ ڏيڻ— برغلائڻ— ويساهہ ڏيئي ڏوڪو ڏيڻ— ڀلائڻ— ڪوڙو دلاسو ڏيڻ— ڌُتارڻ. (ويساهيو— ويساهيندو— ويساهيل).

— **وِيساهُ ج وِيساهَ:** ذ. اعتبار— يقين— ڀروسو— ويسهہ— عقيدو— صدق — اعتقاد— پڪ.

— **وِيساهُ آڙائڻ:** (نفعي جي اميد تي) نقصان پرائڻ.

— **وِيساهہ گهاتي ج وِيساهہ گهاتِيُون:** ث . ٺڳي— دولاب— ڪوٽ— ترڪٽ— بي ايماني— ڪپٽ— قسم کٽي ترڪٽ ڪرڻ— اعتبار ڏيئي دوکو ڏيڻ واري حالت.(ذ. صفت). ٺڳ— دولابي— ڪپٽيو.

— **وِيساهُو وِيساهُو:** ذ . صفت. ويساهہ وارو— ويساهي— ايماندار— سچو— سپتيو— ڀروسي جهڙو— معتبر— ايماني.

— **وِيساهُ وِڃائِڻُ:** اَجايو پاڻ کي لڃي ڪرڻ— پاڻ کي ٻڌرو ڪرڻ.

— **وِيساهُ وِسَهَڻُ:** اعبتار ڪرڻ— يقين ڪرڻ— وشواس ڪرڻ.

— **وِيساهُ هُجَڻُ:** اعتبار هجڻ— پت هجڻ.

— **وِيساهِي وڙهَڻُ:** ويساهہ ڏيئي دغا ڏيڻُ— دولاب ڪرڻ— آسرو ڏيئي فريب ڪرڻ— دوکو ڏيڻ.

• **وِيساهِي:** ث . ويساهين.

— **وِيساهِين:** ث . ويساهي— ساعت— دم— آرام— ڍاپو— ويساندي. خوشي— فرحت. ساهہ پٽڻ يا ساهہ کڻڻ جي جاءِ— آرام گاهہ.

• **وِيسائون:** ذ . هَرلي يا نارجي جَهل.

• **وِيسَرِ ج وِيسَرُون:** ث . وسري وڃڻ واري حالت— نسيان— ويسارو— وسوڙائي— غفلت— فراموشي— ڀُل— چڪ يا چوڪ— غلطي(ت).

— **وِيسرالِ ج وِيسرالُون(ڪ):** ث . ويسر— وسوڙائي.

— **وِيسَرِ ڀولو ج وِيسَرِ ڀولا:** ذ . ويسر سبب ٿيل غلطي— ڀُل چوڪ.

— **وِيسَرِ ڀولي ۾:** چوڪَ ڪان— ڀولي ۾— ڀل ۾— غلطي سان— سَهوا.

— **وِيسَرِو ج وِيسَرا:** ذ . صفت. ويسر ڪاڏو— ويسريو— وسوڙل— غافل— بي خبر— وساريندڙ— ويسلو(ت). (ويسَري ج ويسَريون).

• **وِيسَرَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **وِيسَرُ ج وِيسَرَ:** ذ . هڪ وڏي ساموندي مڇي(منگر) جو نالو.

• **وِيسَرا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **وِيسرڪِي:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت، تعلقي بدين ۽ تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ ديهن جا نالا.

• **وِيسَرو:** اسم خاص. تعلقي ميرپور خاص ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **وِيسروڙِي:** اسم خاص. ٿر ۾ هڪ ڀِٽَ جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **ويسِلو ج ويسِلا:** ذ . صفت. (سن. سمر= ياد ڪرڻ) غافل– ويسارو– ويسرو– وسُوڙو. ڳهيلو. بي خبر.

• **ويسَنڌَ:** ث . ويساند– واندڪائي– فرصت– فراغت– وار ڪائي– ويساهين– ساهِي . ويرم– وارو. وقفو. (ن– بلوچ).

• **وِيسو ج وِيسا (ٿ):** ذ . صفت. بردبار– متحمل– ڳَنڀير– ڳَنڀير. (اسم خاص) مرد ماڻهوءَ جو نالو.

• **ويسُورو ج ويسُورا(ت):** ذ . حيرت– عجب– اچنبو. خيال– ويچار. ارمان– ڏُک– غم– فڪر.

• **ويسُونڊِي (ٿ):** ث . گاهه جو هڪ قسم.

• **ويسُونِي(ٿ):** ث. ٻوٽيءَ جو هڪ قسم. (ذ صفت). گُل جو هڪ قسم.

• **ويسُوهو ج ويسُوها (ٿ):** ذ . ٣٣ X٣٣ فوٽ ماپ جو زمين جو ٽڪر– ايڪڙ جو ويهون حصو– ويسو– ويسُئو.

– **ويسوها وڃائڻ:** پنهنجي گهٽتائي ڪرڻ.

• **ويسَهُ ج ويسَهَ:** ذ . (سن). ڀروسو– اعتبار– اعتقاد– اعتماد– ويساهه– يقين– پَت– نشچو.

• **ويسَهه وڃائِڻُ:** اعتبار وڃائڻ– ڀروسو ڀَڃڻ– پَت وڃائڻ.

• **ويسُئُو ج ويسُئا:** ذ . ٣٣ X ٣٣ ڪعب فوٽ ماپ جو زمين ٽڪر– ويسو.

• **ويسِي ج ويسِيُون:** ث . هڪ ويلي جي ڪاڌي جي رقم يا راَشن– ڪاڌَي خوراڪ جو خرچ– ويلو– حساب. خرچ. ٻيڙي.

– **ويسِي ڀائِي ج ويسِي ڀائِي:** ذ. صفت ڪاڌ خوراڪ ۾ حصو ڀريندڙ.

– **ويسي خورُ:** ذ . صَفت. ڪنجوس. ويسي ماريندڙ.

– **ويسِيُون ڳَڻَڻَ:** ويلي تي ڪاڌي جو حساب لڳائڻ. ڪنجوسائي ڪرڻ.

• **وَيڪَ ج ويڪُون:** ث . ويڪر– ٻَرُ– چوڙائي– پکيڙ– وسعت – ڪُشادگي– خُلاصگي– موڪرائي.

• **ويڪَ ج ويڪُون:** ث . گهٽتائي– عيب– وڏُ– خامي– نَقصُ– اُوڻائي– ڪَمي– سُقم– گِلا– غيبت. غلطي– پُل.

– **ويڪارو ج ويڪارا:** ذ . ويڪ وارو– وڏائتو– عيبدار.

• **وَيڪرُ ج وَيڪِرَ:** ذ . صفت. وِڏئي– وڏائتو– ويڪارو. ٻين جا عيب ڪڍندڙ.

– **ويڪَ ڪَڍَڻُ:** گهٽتائي ظاهر ڪرڻ– عيب ڪڍڻ– عيب اُگهاڙڻ. چوڪ يا ڀُل لهڻ.

• **ويڪاڄُ ج ويڪاڄَ :** ذ . وڪاءُ– وڪرو– ويڪاءُ.

– **وَيڪاءُ ج ويڪاءُ:** ذ . ويڪاڄُ– وڪرو– وڪاءُ– ويڪاڄ.

– **ويڪائُو ج ويڪائُو:** ذ . وڪڻڻ جو– وڪريَ جو– وڪيل– ويڪُو.

• **ويڪَرِ ج ويڪَرون:** ث . ماپ جو هڪ قسم– ويڪ– ڪشادگي– موڪرائي– چوڙائي– خلاصگي– وسعت.

– **ويڪَراڻِ ج ويڪِراڻُون:** ث . ويڪر– ويڪرائي– ويڪَ– چوڙائي– ڪشادگي– خلاصگي– وسعت ڊرائي. مهل وجهه– موقعو. گنجائش.

• **ويڪرائِي گهيرا:** زمين جي گولي جي ماپ لاءِ هڪ خيالي ليڪو– خط استوا سان ساڳي وڇوٽي تي قطبن ڏانهن ويندڙ گهيرا يا خيالي ليڪا.

– **ويڪرو ج ويڪرا:** ذ . صفت. ڪشادو– خلاصو– مئو– جهجهو– گهڻو. ڍرو– سست– ڍلو. ڌار– الڳ– علحدو– علحده– جدا.

– **ويڪرو ٿِي ويهَڻُ(ت):** ڪشادو ٿي ويهڻ– خوش ٿي ويهڻ. دشمن جو ٽري وڃڻ.

– **ويڪِري ڪُنڊَ:** ث. گوني ڪند ڪان وڏي ١٨٠ درجن ڪان گهٽ ڪُند.

– **ويڪِري ڪُنڊَ ٽِڪندو:** ذ . هڪ ويڪري ڪُنڊ وارو ٽڪندو.

• **ويڪَرُ:** ث . ٽر ۾ ٿيندڙ وس جي گاهه جو قسم (جنهن جا داڻا مارو ماڻهو ڏڪار ۾ ڪائين). گل جو هڪ قسم.

• **ويڪراڄُ ج ويڪراڄَ(ڪ):** ذ . ويڪاڄ– ويڪاءُ– ويڪرو– وڪاءُ.

– **ويڪراڄُ :** ذ . ويڪراڄ.

• **ويڪَڻُ:** مصدر. غيبت ڪرڻ– گلا ڪرڻ– نندا ڪرڻ.

• **ويڪُو ج ويڪُو:** ذ. وڪڻڻ جو– وڪري جو– وڪائو– ويڪائو.

• **ويڪيءَ:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ويڪَڻُ:** مصدر. (سرائيڪي) ڏسڻ– پسڻ . پکيڙڻ– ڪندرڻ– ڪَڙوڪڙ ڪرڻ– چڙوچڙ ڪرڻ. (ويکيو– ويڪيندو– ويڪيل).

• **ويڪو ج ويڪا:** ذ . وڻ جو هڪ قسم– جبل جو ٻوٽو. پن ڀلاءُ جيري جهڙا. گل ڳاڙها. بخار لاءِ ڪم اچي. پسارڪو وکر.

• **ويگَ ج ويگُون:** ث . سير– ڌارا – ڌارَ– وهڪرو– وهڪ– وهه – پِرواهه.

• **ويگُ ج ويگَ:** ذ. پيٽ جو سور– اَهنج– ايذاءُ– درد– ڏُک– تڪليف.

• **ويڳُ ج ويڳَ:** ذ . مٿي جو سور– گهوماٽ– درد. خُمار. زهر جي اثر جو نشو.

• **ويڳاڙُ ج ويڳاڙَ:** ذ . ڪار. خار.

• **ويڳاڻو ج ويڳاڻا:** ذ . بيگانو– نڌڻڪو– ڏُليل. نادار– نادر– عجيب. موڳو– ڏکويل– اداس. غافل– مونجهو– پريشان– دردمند– نماڻو– ڪوماڻو. بيهوش– بي حال.

• **ويڳِت(ت):** ث . حال– حقيقت.

• **ويگهَرُ ج ويگهَرَ:** ذ . وَڪرُ– مرچ مصلاح– مثالو– مشالو. غريب عورتن جو مٿي ۾ وجهڻ جو. ميندي ۽ آنورا وغيره وارو

Gul Hayat Institute

ويڳر. ليس.

— **ويڳَرُ وَکَرَ:** ذ. سامان— وکر. وکري— جنس— وڻج— واپار— سؤدو.

• **ويڳو ج ويڳا:** ذ. ٻي شيءِ— بدليل شيءِ— ڌاري شيءِ— ٻاهران آيل —عيوض— بدليل. "ويڳوءِ نڳو(ٻائڻ)": "ساڳيو نہ تہ ويڳو ٻور."

• **ويڳي ج ويڳيُون:** ث. ڌاري— پرائي— اوپري. 'ساڳي نہ، ٻي'.

— **ويڳيو ج ويڳيا:** ذ. صفت. ويڳو.

• **ويلَ ج ويلُون:** ث. (سن. ويلا= وقت). مهل— وقت— ٽائيم— گهڙي— ٽاڻو. موقعو— وجهہ. وات جو پاسو— واڇ(ڪ— ل). پاسو— ڪنڊت). مگٽهار کي گهور(ڪ— ت). وَل(ث). شاديءَ ۾ زالن جو اَن وغيره کڻي وڃڻ(جنهن جي عيوض مٺائي ملي). خيرات. لنگر— ناتاري— ٻلي.

— **ويلَ ڪَرَڻُ:** مهل ڪرڻ— ڏکئي وقت ۾ مدد ڪرڻ. ڍرو ٿيڻ. (ت). گهور ڪرڻ. پاسو هٽڻ(ت).

— **ويل نہ وڃائِڻُ:** ضرورت وقت ڪم اچڻ— وقت تي مدد ڪرڻ. موقعو نہ گسائڻ.

— **ويلَ نہ لَهَڻُ:** وقت هٿ نہ اچڻ. بي خبريءَ ۾ ڦاسي وڃڻ.

— **وَيلَ وڃائِڻُ:** وجهہ گسائڻ— وقت يا مهل وڃائڻ.

— **ويلِي ج ويلي:** ث. صفت. واڇ ڦريل مينهن.

• **ويلُ ج ويلَ(ڪ):** ذ. ويڪر— ويڪرائي— ٻَر. "هِرڪ جو ويلُ ڪيترو آهي؟".

• **وَيلُ ج وَيلَ:** ذ. صفت(ع)مصيبت— شامت— قهر— زوراوري— ڏاڍُ— زَبَر —بيداد— ناحق تڪليف ڪمبختي— نياڳ.. ڏک— سُور— غم— اِيذاءُ

— **وَيلُ ڪَرَڻُ:** ظلم ڪرڻ— ڏُک ڏيڻ— تڪليف ڏيڻ.

— **وَيلُ وِهائِڻُ:** ظلم ڪرڻ— ڏک ڏيڻ— تڪليف ڏيڻ.

• **وِيَلُ ج وِيَلَ:** ذ. صفت. هليو ويل— روانو ٿيل. گم ٿيل— وَڃايل. چٽَ— ناسُ— برباد. ناڪار— بي ڪار. ڪِريل— گهٽ.

• **ويلَڻُ(پاپڙ):** پاپڙ ويلڻ— پاپڙ ٺاهڻ. هر مصيبت کي مُنهن ڏيڻ. سختي ڀوڳڻ.

• **ويلَڻُ ج ويلَڻَ:** ذ. (سن. ويلڻ) مانيءَ وغيره کي گول ڪرڻ لاءِ ڪاٺ جو گول هٿيو.

• **ويلِڻِي ج ويلِڻِيُون:** ث. (سن. ويلَن) ڪپهہ مان ڪڪڙا ڪڍڻ جو اوزار. ارٽي.

• **ويلو ج ويلا:** ذ. (سن. ويلا= وقت) وقت— ويلَ— مَهلَ— ڪال. گهڙي— ساعت. مانيءَ جو هڪ وقت— مانيءَ جو ٽائيم. (ظرف). جلد— جلدي— سويرو.(ڪ). جهٽ— تڪڙو.(ڪ)— وهلو.(ت).

— **ويلا ٽارَڻُ:** وقت ٽپائڻ.

— **ويلا ٻئي وَڃَڻُ(ڪ):** ڪي ڏينهن ڪاڏو نہ ملڻ.

— **ويلا ڪَڍَڻُ(ڪ):** بُکون ڪڍڻ— فاقا ڪاٽڻ.

— **ويلا ڪَرَڻُ:** وقت وڃهڻ— وقت گذارڻ.

— **ويلائِي ج ويلائِيُون:** ث. تڪڙ— جلدي. بي صبري— بي قراري.

— **ويلو پَوَڻُ:** وقت پوڻ. هڪ وقت ڪاڏو نہ ملڻ.

— **ويلو ڪاٽَڻُ:** هڪ وقت جي بُک ڪڍڻ.

— **ويلو ڪَرَڻُ:** گذارو ڪرڻ(وقت وانگر)— گذر ڪرڻ— وقت پاس ڪرڻ.

— **ويلو وِڃهَڻُ(ت):** گهڻو وقت پري رهڻ— جدائي ڪرڻ— بُکن ۾ مارڻ.

— **ويلو وچ پَوَڻُ(ت):** ٿوري بہ دير نہ ڪرڻ. جدا رهڻ.

— **ويلو وَيلُ:** ظرف. دفعي دفعي— وقت بوقت— وقتاً فوقتاً.

• **وِيلو ج وِيلا:** ذ. بانٺت— ڏالَٽ— هَبَڇ— هائُو هائُو. آنڊن جي هڪ قسم جو سُور— پيٽ جو سخت سُور. سُور— اِيذاءُ— عذاب. (ل). سُور جو وَٽ— مَروڙ.(ڪ). گهوڙي جي هڪ بيماري (جنهن ۾ ڍاڪ پويس)— شيمڪ.

— **ويلو پَوَڻُ:** سُور پوڻ.

— **وَيلو ڪَرَڻُ:** کائڻ— ڳڙڪائڻ— هائُو هائُو ڪرڻ— هضم ڪرڻ.

• **وَيلهِ:** ذ ويلو— بُک— فاقو.

• **ويلهو ج ويلها:** ذ. صفت ولهو— خلي— واندو— بيڪار— نِڪَمو— نِڪمِٽو —بي ڪارو— بي ڪمو— فارغ فلتو. ٽلهو— پلهو. بي روزگار. ويٺل.

— **ويلهائِي ج ويلَهائِيُون:** ث. واندڪائي— فرصت— فُرجو— وارڪائي— ڏَتُ— وارَ— فراغت.

• **وِيماسُ ج ويماسَ:** ذ. وماسُ.

— **وَيماسُ ۾ پَئجِي وَڃَڻُ:** ارمان ڪرڻ— غم ڪائڻ— ڳُٽتي ڪرڻ.

— **وِيمو ج وِيما:** ذ. (ع. بِيمه). جان ۽ مال جي حفاظت جو ذمو— ذمہ دار— جوابداري — جوکم— ضمانت.(ف. بِيم= ڊپ) نقصان جو ڊپ(جنهن ڪري ضمانت جي ذمہ واري کڻجي). مال جي ضايع ٿيڻ جو خوف. مٽا سٽا— وڻج واپار.

"وِتُ وِيمي جو جي لَهين،
تہ ٻي ڪار نہ ڪرين ڪا"

(سر يراڳ— شاهہ)

— **ويمو اُتارَڻُ:** ويمو ڪرائڻ— ويمو ٿيڻ(انگ) اِنشوئر.

— **وَيمائِي ج ويمائِي:** ذ. صفت. ويمو ڪندڙ.

• **وَين:** (سن. وَي= ويامڻ). ويامن— ڦرڄٽين.

"ڪاريون ڪَکِيونَ ڪَنديون، وارا ڪيو وين." (سر سهڻي— شاهہ).

- **وينَت ج وينَتُون(ٿ):** ٿ. پنهنجي خرچ لاءِ ڪجھ بچت- ڪفايت.
- **وَينَتي جَ وينَتيون:** ٿ . سوال- التجا- ليلڙائي- عرض- گذارش- نيزاري- عاجزي- منت.
- **وينتي اُنائڻُ:** عرض اگھائڻ- سوال سُڻڻ- اِلتجا قبول ڪرڻ.
- **وينتڻ(ٿ):** مصدر. ويڙهڻ.
- – **وَينتي رَکڻُ:** گڏ ڪري رکڻ "ڪٽ واريون رليون وينتي رک." (جملو).
- – **وَينتڙُ ج وينتڙَ:** ذ . ڪپڙن رکڻ جو گُوٿرو- ڪپڙي وجھڻ جي گوٿري- بَجڪي. رلين جو ويڙهو.
- – **وِينتو ج وِينتا(ٿ):** ذ . بڌل ۽ ويڙهيل هنڌُ. وِيتو.
- – **وِينتِي ج وينتِيون(ٿ):** ٿ . ويندي- مُندي.
- **وِينجھ جَ وِينجھون (ٿ):** ٿ. ٽُنگ- سوراخ- ڳُڙڪ.
- **وينجھار:** اسم خاص. هڪ پيشہ ور ذات جو نالو.
- **وِينجھارُ ج وِينجھار:** ذ . صفت. وينجھر- اُڪريندڙ- حڪاڪ- مُنديون- هيرا وغيره ٺاهيندڙ- قلم ڪار- ڪنده ڪار- هيرا وغيره پالش ڪندڙ- جوهر تراش- هيرن ۾ ڪچ جو ڪم ڪندڙ. هوشيار- سمجھو- ڏاهو- سياڻو- چالاڪ.
- **وِينجھاٺُو ج وِينجھاٺا:** ذ . فال- وهجائو.
- **وِينجھرَ ج وِينجھرَ:** ذ . صفتَ .(سن. ود+ڪار= موتي+ پوئيندڙ). موتي وِنڌيندڙ - وينجھار- حڪاڪ- ڳِھن تي تڪون يا نگينہ چاڙهيندڙ. هوشيار- سمجھو- ڏاهو- سياڻو- داناءُ(اسم). پاٽيءَ جي پڪين کي قاسائڻ لاءِ سُٽ جي ٺهيل ڄار.
- **وِينجھڪو:** اسم خاص. تعلقي روهڙي ۾ هڪ ديھ جو نالو.
- **وِينجھَل:** ذ . تر ۾ وَس جي گاھ جو هڪ قسم.
- **وِينجھَڻُ:** مصدر. وڌڻ- اُپڙڻ- اُڏڻ- ساوو ٿيڻ- سرسبز ٿيڻ- وڌڻ ويجھڻ - مچڻ مورڻ- ڦرڻ ڦُلڻ.
- **وِينجھِٽي ج وِينجھِٽُون:** ٿ . اُهو اوزار جنهن جي وسيلي ڪاٺ کي ٽُڪي منجھس سَل ڪڍي سگھجي- ٽنگ ڪڍڻ واري رنبي.(ٿ). هوا جو پنڪو- وِنجٽي- وِيٽي.
- **وِينجھولُ:** گاھ جو هڪ قسم(جو جنهن هنيءَ ۾ اُپري، اُتي ڪا بہ ٻي پيدائش نہ ٿئي).
- **وِيندو(محاوره):** ذ . خرچ.
- **وِيندولِي ج وِيندوليون(ٿ):** ٿ . گھوٽ لاءِ ٺهيل جُتي.
- **وِيندو ج وِيندا:** ذ . ويندو- زيور جو هڪ قسم- نَڪ جو اُهو پائڻ جو ڳھ جو سنهي گول ڪمان وانگر هوندو آهي، جنهن ۾ هڪ پاسي پارڙن سان ننڍو گول چڪو پيل هوندو آهي- نَٿ جو هڪ قسم. اگر جي مُنديءَ جو هڪ قسم. سڳيءَ جي چوٽيءَ ۾ پيل گھنگھريون. ڪُتي جو هڪ قسم- اهو ڪتو جو اڪثر پُڇ (ويندي وانگر) گول ڪري هلي- ڪتي جو اهو قسم جنهن جو پُڇ ڪُنڊو هجي- لانبوسي ڪتو- ردي نِڪمو ڪُتو. جند ڪُتي.
- **وِيندو ج وِيندا:** ذ . صفت. اُهو ڪُتو جنهن جو پڇ ڏنگو ۽ ورَيل هجي.
- **وِينداڙڻُ:** مصدر. نپائڻ- سانڍڻ- پالڻ(ڪڇي محاورو).
- **وَينِيو:** ذ . ويندو. آگرين ۾ پائڻ جو ڇلو(ڪ). دنبي جي ڏُنب ڪان هيٺ لٽڪندڙ پڇ جي چوٽي يا ڇيڙهو(ڪ). (صفت). گول- ڏِنگو.
- – **وِينڌُ وَڙڻُ:** (شڪار جو محاورو). سوئر جي وِجن (ڏندن) جو ڦِري وڃڻ.
- – **وَينڌِي ج وِينڌِيُون:** آگر جي مُندِي- وِيندِي.
- **وِينس:** (انگ) آسماني گرهہ يا سيار جو نالو- شُڪر.
- **وِينگسُ ج وِينگَسَ:** ذ. صفت. حَسين- سنڌرِ- نڪو- ٺاهوڪو- سهڻو -سوبيا وان- صورتوند- خوبصورت- سهڻوجوان- هُرلي جي ونگ
- **وِينگَسُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- – **وِينگَس ج وِينگَسُون:** ٿ . صفت. نازنين- خوبصورت- مهري- سُهڻي- صورتوند زال.
- **وِينگھو(ڪ-ڪ):** اسم خاص. وڻ جو هڪ قسم- وينگو.
- **ويڻُ ج ويڻَ:** ذ. (پرا. وَيَن. سن. وَچَن= ويڻ). سخن- عتاب- حرفہ طعنو- ٽڪو- مهڻو- بدسخن- گار. خراب هلت پاراتو- پِٽ- اوراپيو.
- – **ويڻان:** ضمير. هنن جا ويڻ- هنن جا طعنا. هنن جا ڏوراپا.
- – **ويڻَنئُون:** ويڻن يا سخنن کان.
- – **ويڻ آڇڻُ:** مهڻا ڏيڻ- ويڻ وجھڻ.
- – **ويڻ وجھڻُ:** مهڻا ڏيڻ- طعنا ڏيڻ- ٽوڪ هڻڻ. خراب هلت ڪرڻ. بدسخن ڳالهائڻ.
- – **ويڻُ وراڻڻُ:** جواب ۾ ويڻ ڏيڻ- پِٽڻ- پاراتو ڏيڻ. مهڻا ڏيڻ.
- **ويڻُ ج ويڻَ:** ذ . ولوڙ- ٽڙي تيمڻي- نڪار- بيڪار- نڪمو- نالائق. خرابُ ڪپھ.(ٿ).
- **ويڻَتَ ج ويڻَتُون:** ٿ . وينتي- عاجزي- عرض- انڪساري.
- – **ويڻتيُون ڪرڻ:** منتون ڪرڻ- ڏک ڏيڻ.
- **ويِٺو ج ويِٺا:** ذ . هيڙيءَ جي هڪ حصي جو نالو- هيڙيءَ جو سڪان.
- – **ويِٺا ڏوَرُ:** ويٺي يا سڪان کي جهلڻ جا بہ رَسا.
- **وِيٺِي ج وِيٺِيُون:** ٿ . ٻانهن جي ڪرائي يا نَري.
- – **وِيٺِي:** ٿ . هڪ ٻئي سان زور آزمائڻ جو هڪ طريقو. چنبي.
- **وِيو ج وِيا:** ذ . (وڃڻ مان ماضي). روانو ٿيو- ويو هليو- گهر تي ويو.
- **وِيَوَستا (ٿ):** ٿ . شريعت. (ل- وفا).

Gul Hayat Institute

• ويهہَ ج ويهہُون: ث. صفت(سن. ونشتَ). ڳاٺيتي جو هڪ تعداد- ويهن جي مجموعي صورت- ڳڻپ ۾ آساني پيدا ڪندڙ انگ جيئن : ٻہ ويهون، ٽي ويهون، ڪوڙي(منچر جو اصطلاح). پڪين جون ويهہ جوڙيون. "فلاڻي جي ويهہ هيتري وڪاڻي."

– ويهارو: ذ. صفت. اٽڪل روءِ ويهہ- ويهہ ڪن. ڏهن جي ٻيڻ.

– وَيهہَ آڱرو: ويهن سالن جي عمر جو سوئر.

• ويهہَ ڪَرڻُ: انصاف ڪرڻ.

• وَيهَن نُهن جو زور ڏيڻ: سپ وس هلائڻ- هيلا ڪرڻ- گهڻي ڪوشش وٺڻ.

– ويهو ج ويها: ذ. ويهن جو تعداد. ويهن ارن وارو چڪر.(ن- ب). چوويهي ڪان ٿورو ٿلهو ست.(ت).

– ويهو اُتارڻُ: پنهنجو مطلب ڪرڻ.

• ويهٽَ ج ويهٽُون: ث . ماپ- ڪَچ. رٿا- سِٽا- تجويز- اندازو- اٽڪل - سجاوٽ- بناوت. ڪم جي شروعات.

– ويهٽَ ويهٽڻُ(ڪ): سِٽا سِٽڻ- رٿا رٿڻ- سوچ سوچڻ.

• ويهڙ: اسم خاص. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• ويهڙَ ج ويهڙُون (ت): ث. حد- نشان. ناموس.

– ويهڙَ وَجائڻُ: حد ڪرڻ- نشان قائم ڪرڻ . عاليشان ڪم ڪرڻ- ناموس ڪيڻ. ضد رکڻ.

• ويهڪَ ج ويهڪُون(ل): ث . وِهڪ- ٻينڪ- متاعد- ڳِٽِي -ڏبر. تترجو رات لاءِ واهيرو.

– ويهڪَ ڪَرڻُ(ت): مال جو ويهارڻ. ٽورو ڪرڻ.

• ويهڪڻُ: مصدر. وهڪڻُ.

– ويهڪِي وَڃڻُ: وهَڪِي وَڃڻُ.

• ويهلو(ٿ): ذ . صُبح سوير- جهٽ پٽ- سوير. جلدي- ترت.

• ويهڻُ: مصدر.(سن. وش. ف. نِشستَن=وهڻ)هيٺ ويهڻ رهڻ- ٽڪڻ.(ضد. اُٿڻ). (وينو- وهندو- وينل).

– ويهڻ(مڪتب ۾): اسڪول ۾ داخل ٿيڻ- حاضر ٿيڻ.

– ويهون:ذ. صفت. درجي ۾ ويهون- عدد قطاري. تمام گهڻو- وَيهڻ جي تعداد ۾.

– ويهُون چڙهڻُ(ڪ): گهڻن ماڻهن جو حملو ڪرڻ- لشڪر چڙهي وڃڻ- ماڻهن جا ڏنب وري وڃڻ.

– ويهُون ڪَرڻُ: حَد ڪرڻ- چيهہ ڪرڻ.

– وَيهُون وَجائڻُ: پوريون ڪري ڇڏڻ. تمام سٺو ڪرڻ.

– وَيهون وَجائي ڇڏڻُ: ڪمال ڪري ڇڏڻ- منڊل مچائي ڇڏڻ- ڪنهن وڏي ڪم کي نهايت ڪاميابيءَ سان پورو ڪرڻ.

– ويهُون وَرڻُ(ڪ): ماڻهن جا ڏنب اچڻ- تمام گهڻن ماڻهن جو اچڻ- لشڪر جو حملو ڪرڻ.

– ويهُون هڻڻُ: چيهہ ڪرڻ- حد ڪرڻ.

• وَيهہَ ج ويهہَ: ذ. وِهُ- زهر.

"سهسين سُڪ سرير جا، ويراڳين لڳن ويهہُ".

• ويها(ل): ذ. ويساک جو مهينو- وهاءُ.

• ويهارڻ: مصدر. سوئر کي شڪار ڪرڻ لاءِ ڪنهن جهنگ(ٿر) ۾ ٽانيڪو ڪرڻ. (ويهاريو- ويهاريندو- ويهاريل).

– ويهجي وَڃڻُ: نامرد ٿيڻ. پوڙهو ٿيڻ.

– ويهي وَڃڻُ: (ڪوهہ جو) گهٽجي وڃڻ- جهپامڻ- پراڻو ٿيڻ- ڪُهنو ٿيڻ- جهُورُ ٿيڻ. ڪم ڪرڻ ڪان رهت ٿيڻ.

• ويهٽڻُ: مصدر. ماپڻ- ڪڇڻ. ماپڻ يا ڪڇڻ جي رٿا رٿڻ.(ويهٽيو- ويهٽيندو- ويهٽيل).

• ويهٽو ج ويهٽا(ٿ): ذ. لوهہ. ٽامي وغيره تي ڇٽن ڪيڻ جو هڪ اوزار- ڇِٽِڻي. لوهہ جي پَٽي ۾ ٽنگ ڪرڻ لاءِ لوهہ جو اوزار.(ٿ).

• ويءِ ج ويءِ: ذ. مال جي چاري جي وڏي ايراضي- چراگاهہ- رک ڪيل زمين جو ٽڪر- چراهو.

– ويئائي: ذ. ويءِ جو مالڪ.

– ويءِ پَڪَل هَٽڻُ: ڪاڌي لاءِ سيڪي ملي سگهڻ.

– ويءِ وهائڻُ: وڻج يا سودو ڪرڻ- واپار ڪرڻ- سوداگري ڪرڻ- چُڪائڻ - ٻولڻ.

• ويءِ: اسم خاص. تعلقي ميرو خان ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• ويٿٽَ ج ويٿٽُون: ث. ماپ- پيمايش- وِٿٽ- ويٽَ- ويهٽ.

• ويٿرَ ج ويٿرُون: ث. ننڍي ڪوهي- ڪوهرِ- ڪوهي. ويٿري.

• ويٿرَ ج ويٿرَ(ٿ): ذ. مڙهو.

– ويٿرو: ٻہ جي اوائلي صورت.

• ويئي: ث. اِتي ذڪر راند ۾ ڇهون نمبر ڏاڪو (١) وڪت (٢) لَين (٣) مُونَ (۴) نارُ (۵) آر (٦) ويئي (٧) يَڪو يا يگ).

• ويئي: اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• وييتَ ج وييتَ: ذ . صفت. (سن. وگَتَ= وَٽل). ويل- گم- وڃايل- ڪوهيل- هارايل- ڪٽ. غرقَ- پڌل- غلطان. بنا- سواءِ.

"ويتَ واهر ترن، هينڙا جن هڇي ويا."

– وييتَ واهرَ: بنا مدد- سواءِ واهر جي.

Gul Hayat Institute

ھ

ھ: ث . (سن. ع. ف) سنڌي الف ب جو پنجاهون اکر. عربيءَ جو ستاويهون ۽ فارسيءَ جو ايڪٽيهون اکر. ابجد جي حساب موجب عدد پنج. علم جنتري موجب لاڳاپو ڏيکاري ٿو ڪنواري راس يا گرهه ڏانهن ۽ پڻ سياره وينس ڏانهن، جو چنڊ وانگر چمڪي.

• **ها:** ظرف. هائو— ائين— برابر— ٺيڪ— صحيح— درست— بجا.(حرف ندا). آها— هاها. (حرف جملو). خواه – ياڪ.(فعل). هُئا جو مخفف. موجود هجڻ جو جمع ۾ ڪم ايندڙ فعل. مثلاً”فلاڻا بينا هئا“ وغيره. فارسيءَ ۾ بي جان شين جي جمع ٺاهڻ لاءِ مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ لفظ مثلاً: ”سنگ ۾ سنگها“

— **ها ڪَرَڻُ:** هائوڪار ڪرڻ— هائو ڪرڻ. قبول ڪرڻ— منظور ڪرڻ— اقرار ڪرڻ.(آواز) راڳ جي شروعات ڪرڻ.

— **ها ۾ ها ملائِڻُ:** شامل راءِ ٿيڻ— تائيد ڪرڻ. شريڪ راءِ ٿيڻ. خوشامد ڪرڻ.

• **هاب:**صفت. جهڙو— مطابق— وانگر. لائق— واجب. مثلاً: ”مهٽي هاب“ وغيره. (ذ) نصيب— ڀاڳ— بخت.(ٿ).

• **هابو ج هابا:** ذ . هُل— هنگامو— گوڙ— شور— ڏمچر— ٻڙڏڪو— هابو.

• **هابِيلُ:** اسم خاص.(ع). حضرت آدم عليه السلام جي هڪ پٽ جو نالو(جنهن کي سندس ڀاءُ قابيل خون ڪيو هو).

• **هابِرُ ج هابِرَ(ڪ):** ذ . صفت. اُبهرو— جلد باز— تڪڙو. اڏ ٻَڪَلُ— اڏ رڏو— اُٻَڪُ.

• **هابو ج هابا(ل— ٿ):** ذ . ماڻهن جو گوڙ. هُل— شور— غُل— گهمسان— هابو.

”راڙيون رڇن جون ٿيون هابا هُل حَشر“(حفيظ).

ڪتي جي ڀونڪ— باهوڙ.(ل).

— **هابوڙو ج هابوڙا(لس):** ذ . گوڙ— شور— هُل— هابو.

• **هابوڙِجَڻُ(ل):** مصدر. ڪنهن ميوي وغيره جو پچڻ تي ورڻ— ڪڪورجڻ. مثلاً: گِدرا هاٿي هابوڙجي ويا آهن“(جملو). (هابوڙيو— هابوڙيندو— هابوڙيل).

• **هاپَرُ ج هاپَرَ(ت):** ذ . صفت. بدچال— بدڪردار— اوباش.

• **هاتار(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هاتارُ ج هاتارَ(ڪ):** ذ . جانور جو قسم— چراخ— هاتَرُ. (لس). (ذ. صفت). تڪڙو ڪم ڪندڙ— جلدباز— چالاڪ— هوشيار. ڳالهائٽو— واتراڏو.(ل).

• **هاتَرُ ج هاتَرَ(لس):** ذ . چراخ— هاتار.(ڪ).

• **هاتِفُ:** ذ . صفت. (ع). غيبي آواز ڏيندڙ. (ذ). آسماني آواز— غيبي آواز— آڪاش واڻي— الهام.(اسم خاص). عالم الغيب کان آواز ڏيندڙ هڪ فرشتي جو نالو.

• **هاتِڪُ ج هاتِڪَ:** ذ . صفت. (ع. حاذق جو سنڌي اُچارَ— حڪيم. داناءُ— ڏاهو— سُگهڙ— سمجهو— فهيم— وشيار— قابل. ”ٻڌندي ٻوڙن کي ڪي هاتِڪَ هَٿ وجهن“(سهٽي— شاهه). چالاڪ. حريف. پهلوان— جوڌو— سورهيه. تعجب خيز— عجب.

• **هاٿُ ج هاٿَ:** ذ . (هه) هَٿُ— دست— يَدُ.

— **هاٿَرُ پاٿَرُ:** صفت. بنا هٿن جي. هٿن ڪم آڻڻ کان سواءِ. بنا ٽيڪ جي— آٿَرُ پاٿَرُ.

— **هاٿُ ڪَرَڻُ:** هٿ ڪرڻ

• **هاٿنگُ ج هاٿنگَ:** ذ . صفت. هاٿيءَ جهڙو— ٿوٿانگ.(ل). پهلوان— سُورهيه.

• **هاٿِنِي ڏَهَرُ:** اسم خاص. تعلقي مٺيءَ ۾ هڪ ڏَهَرُ جو نالو.

• **هاٿِنِي لَڪُ:** اسم خاص. تعلقي مٺيءَ ۾ حدبنديءَ لاءِ ڪوڙيل نشان.

• **هاٿِي ج هاٿِي:** ذ . (پرا. هاٿيو. سن. هاٿِيڪ هَستي. هَستَن= هاٿي) مشهور جانور. فِيل—پيل—هستي گَجُ— گينوَرُ— ڪُنجَلُ— ڪَنجَرُ. (ٿ. هاٿڻ.هاٿِڻِي ج هاٿِڻِيُون). شطرنج راند ۾ هڪ ساريءَ جو نالو. شڪارپور شهر جي هڪ دَرجو نالو(اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.

— **هاٿِياٽِي ج هاٿِياٽِيُون:** ث . هاٿيءَ جي مادي— هاٿڻ— هاٿڻي.

— **هاٿِي پَڳُ ج هاٿِي پَڳَ:** ذ . هاٿيءَ کي ٿيندڙ بيماريءَ جو هڪ قسم— هاٿي پڳو— فليپائو.

Gul Hayat Institute

– **هاٿي ڏَندُ ج هاٿي ڏَندَ:** ذ . هاٿيءَ جي وات وارو ظاهري ڏند(جنهن مان عاج جو سامان ٺهي). ظاهر ظهور نظر ايندڙ– پڪو نشان– يقين جهڙو.

– **هاٿيءَ کي هندوستان ڏيکارڻُ:** ظالم کي ظلم ڪرڻ جو موقعو ڏيڻ.

• **هاٿي پوتا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هاٿي چَڪَ:** ث . ياجيءَ جو هڪ قسم.

• **هاٽيلو ج هاٽيلا:** ذ . صفت. هٽ وارو– هٽ جو– بازاري. بازاري (مال). هَلڪو(مال). هاٽو چالُو. خراب عادتن وارو– بي لڄو. (ڪ).

• **هاڪَ ج هاڪُون (ت):** ث . هوڏ– ضد– بحث– هَٺَ.

– **هاڪَ ٻَڌَڻُ:** ضد ڪرڻ– بحث ڪرڻ– هوڏ ڪرڻ. دشمني ڪرڻ.

– **هاڪَ ڪَرَڻُ:** هاڪَ ٻَڌَڻُ.

– **هاڪَ گاڪَ ڪَرَڻُ:** برباد ڪرڻ– ضايع ڪرڻ. وڃائڻ. ناس ڪرڻ. فضول خرچڻ.

• **هاڏي ج هاڏِيُون:** ث. (سن. اَستِ. پرا. اَٿي). بدني بناوت– قدبُت – ڊِيل– جسم– بدني بيهڪ. همت– طاقت– سگهه. تندرستي– چڱيلائي. هندن جي مڙدي جي سڙيل لاش جا باقي بچيل هڏا ۽ خاڪ– رک.

– **هاڏي ميڙڻُ:** ساڙيل لاش جي خاڪ گڏ ڪرڻ.

• **هاپُو ج هاپُو:** صفت. هڙپ– هضم.

– **هاپُو ڪَرَڻُ:** هڙپ ڪرڻ– هضم ڪرڻ– ڪائي وڃڻ.

• **هاجَ ج هاجُون:** ث . ڪم– پورهيو– ڌنڌو– ڪِرت– ڪسب – پيشو– عمل.

– **هاجَ خاشِي:** ث . چڱو ڪم– نيڪ ڪم– پلو ڪم.

– **هاجَ لاهڻُ:** ڪم لاهڻ– ضرورت پوري ڪرڻ. ڪاڪوس ڪرڻ– سزا ڏيڻ– سيڪت ڏيڻ.

– **هاجَ لَهرائڻُ:** جُٽ ڪرائڻ. ڪم لهرائڻ.
"اول ڪُٺائي پاڻ، پوءِ لاهرائي هاج همراهه جي".

• **هاجاڻا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هاجَتَ ج هاجَتُون:** ث. ڪم– ڪار– عمل– هاج. پڄت پڄندي– پهچ.

– **هاجَتَ لاهڻُ:** ڪم لاهڻ– پائخاني جو خيال لاهڻ.

– **هاجَتَ هُجَڻُ:** پُڄت هجڻ– پهچ هجڻ.

• **هاجرُ:** ذ . صفت. (ع. هَجَرَ) هجرت ڪرڻ وارو– لڏيندڙ. مڪي شريف ۽ مديني منوره ڏي حضور ﷺ جن جي معيشت ۾ لڏي ويندڙ عرب– مهاجر. (ذ). گيت جو هڪ قسم. (ٿ).

• **هاجران:** اسم خاص.(ع. هاجره) عورتن جو هڪ نالو.

• **هاجي:** ذ . صفت.(ع. هَجَوَ)هَجو ڪندڙ– گلا ڪندڙ. ٽوڪ زن.

• **هاجارو ج هاجارا(ت):** ذ . تمام گهٽو ڪم. خفو– ڪاپارو– ڪاسارو– مغز خوري.

• **هاڃَ ج هاڃُون:** ث . (سن. هانَ= نقصان) ٽوٽو– نقصان– ڇيهو– گهاٽو– هاڃو– زيان– هرج– هرجو. مصيبت– آفت. آپدا– تڪليف. ظلم– ڏاڍ– ڏاڍائي– جبر– قهر– ناحق– وٺل.
"قضا آندي ڪوٽ ۾، هٽي هاڃ حمير".(نواب جان علي).
ڇُر– حرڪت. زخم– ڦَٽُ.

– **هاڃُو ج هاڃُو:** ذ . صفت. نقصان پهچائيندڙ. زخم رسائيندڙ– ڦَٽ ڪندڙ– لُچو– حرڪتي.

• **هاڃُو ج هاڃا:** ظلم ڪرڻ– ڏاڍ– زيان . قهر.

– **هاڃا ڪَرَڻُ:** ظلم ڪرڻ– ڏاڍ ڪرڻ– وَٺلَ وِهائڻ .

– **هاڃي ج هاڃِيُون:** ث. نقصان– ڇيهو– تڪليف– ايذاءُ– اهنج. هاڃ.

– **هاڃي هَڻيا:** ذ . صفت. ظلم هيٺ آيل– مظلوم.

• **هادِي ج هادِي:** ذ . صفت. هدايت ڪندڙ. رهبر. اڳواڻ– پيشوا– منهندار. مرشد. رستو ڏيکاريندڙ– سونهون. امام.(ذ). پار جي چوڏاري ليڪو. (ت).

• **هاڏاري:** اسم خاص. ٿرپر هڪ پٽ جو نالو.

• **هاڏرُ ج هاڏَر(ت):** ذ . چوپائي مال جو چاري ڪائڻ لاءِ نڪريا سرن جو ٺهيل حوض– آڏورو. (ث) ڪونرُ– ڪُونار– آهُرو.

• **هاڏو ج هاڏا(ت):** ذ . ڪانءُ– ڪانگ(ث. هاڏِي ج هاڏِيُون).

• **هاڏو:** اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هاڏيرو:** اسم خاص. تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هاڏيري اڪراڙ(ت):** ذ . گاهه جو هڪ قسم.

• **هاڏيو ج هاڏيا(ت):** ذ . ڪانءُ– هاڏو.

• **هارُ ج هارَ:** ذ . (سن. ف) گُهه جو هڪ قسم– ڳچيءَ ۾ پائڻ جو گُهَه– ڪَنٺو– مالا– مالها. ڪنڍي– ڪَٺڻي. سون چاندي يا موتين مان ٺهيل هار.

– **هارُ سينگارُ ج هارَ سينگارَ:** ذ . بدن جي ٺاهه ٺوهه– جنسار– سينگار– ٺٽي ٺوڪارو. گهڻن ۾ ڪپڙن وغيره پائڻ جي حالت. ڳَهه ڳنو. دوا طور ڪم ايندڙ پسارڪي وکر جو هڪ قسم.

• **هاراڙو ج هاراڙا:** ذ . پکيءَ جو هڪ قسم.

• **هارتو ج هارتا(ت):** ذ . نقصان– ٽوٽو– هرجو– ڇيهو– هاڃو.

Gul Hayat Institute

• **هارپ:** ث. هاريءَ جو ڪم— هارپو. ڪيتي— پوک.

— **هارپائي ج هارپائيون:** ث هارپ— هارپو.

— **هارپڻ:** ذ. هارپ— هارپو.

• **هارپو ج هارپا:** ذ. هارپ— ڪرِمت— آبادي— ڪيتي. هاريءَ کي مليل اُجورو— هاريءَ جو حصو.

• **هارپانُ ج هارپانَ:** ذ. ڪبوتر جنهن کي ڳچيءَ ۾ چلو پيل هجي.

• **هارج:** ذ. صفت. (ع). هرجي وارو— نقصانڪار.

• **هاردي:** ذ. لُبِ لُباب— روح— تتُ. مقصد— مطلب— ارٿ.

• **هارڻ:** مصدر. (سن. هار) پتڙي شيءِ، جهڙوڪ پاڻي ۽ تيل وغيره هيٺ ڪيرائڻ— وهائڻ. اوتڻ. وڃائڻ— زيان ڪرڻ— راند ۾ شڪست کائڻ— هارائڻ. (هاريو— هاريندو— هاريل).

— **هار ج هارون:** ث. شهه— شڪست— ياج— مات. هارڻ جي حالت— ويت— اوت— زيان. نقصان— ڇيهو.

— **هارائڻ:** مصدر. شهه کائڻ— شڪست کائڻ— مات ٿيڻ— هارجڻ.

— **هارجڻ:** مصدر. هارجي وڃڻ— اوتجڻ— پلتجڻ. اُٿلڻ— گهٽجڻ — ٽورو ٿيڻ— شڪست کائڻ. (منهن جو پنو) لهي وڃڻ — شرمسار ٿيڻ. بي همت ٿيڻ.

— **هار جواري:** ذ. صفت. هارائيندڙ جواري— هارائيل جُواري. نياڳو جُواري.

— **هارجيت:** ث. هار کٽ— فتح شڪست.

— **هارجي وڃڻ:** بيماريءَ ۾ ڳري وڃڻ. نِست ۽ نبل ٿيڻ— ڪمزور ٿيڻ. شرمسار ٿيڻ— ڦڪو ٿيڻ.

— **هارويت:** ث. اوت پوت— لاهه پاهه— هاروير.

— **هارويت ڪرڻ:** پاڻيءَ جي اجائي لاهه پاهه ڪرڻ— پاڻي هارڻ. هاروير ڪرڻ.

— **هاروير:** ث. هارويت.

— **هارڻ هورڻ:** هارويت ڪرڻ. اجايو وڃائڻ.

— **هارئو ج هارئا(ل):** ذ. صفت. هارايل— هاريل. نادان— پوک.

— **هاري ج هاريون:** ث. هار کاڌل— هارايل— هارت. بي عقل— پوري— موڳي.

"پره ڦٽي پريات، هاريون هٿن هٿڙا." (خانزئي— سسئي).

— **هاريو ج هاريا:** ذ. صفت. هار کاڌل— هارايل— مغلوب. بيوقوف. نادان— مورک.

— **هاريو ويريو پلي پوڻ:** ٿيل خرچ يا نقصان جو موٽي ملڻ.

• **هارمونيم:** ذ. (انگ) ساز جو هڪ قسم— باجو.

• **هاروارو:** اسم خاص. بارڻ نئي جي اوپر طرفان هڪ لڪ جو نالو.

• **هاروت:** اسم خاص. (ع). هڪ فرشتي جو نالو (جنهن لاءِ ڪتا آهي ته زهره جو عاشق آهي ۽ زهره کي اسم اعظم ٻڌائڻ ۽ ٻين گناهن جي عيوض ڪيس چاههِ بابل ۾ اونڌو لٽڪايو ويو).

• **هارولا(ٽ):** ذ. چيٽي جي گول ڦيڦڙين وارو هار (جو هوليءَ جي ڏينهن رسم طور هندو عورتون پنهنجي پائن تان گهوريندڙيون آهن).

• **هارون:** اسم خاص. (ع). هڪ نبيءَ جو نالو (جو حضرت موسيٰ عليه السلام جو ڀاءُ هو).

• **هارون الرشيد:** اسم خاص. (ع) بغداد جي هڪ نامور عباسي خليفي جو نالو.

— **هاروني:** صفت. هارون جو.

• **هارهارو ج هارهارا(ت):** ذ. صفت. ڏنگو— ڇٻو. (ث. هَارهاري ج هَار هَاريون).

• **هاري ج هاري:** ذ. صفت. (سن. هَل= هَرُ) هَر وارو— هر ڪاهيندڙ— ڪيڙيندڙ. پوک ڪندڙ. ڪاشتڪار— ڪِرمي. راند ۾ مڪيهِ بن اڳواڻن مان هڪ اڳواڻ (ذ). پلن جو جوڙو (هڪ پلو ڪيرو، ٻيو آنيارو). ڳنڍي يا چلهه کي مٽيءَ جو ڏنل ليپو. راڳو. اوڏ جو پٽ وڃهڻ وقت ڪنيل هڪڙو ڏور. (حرف ندا). زالن جو هڪ ٻئي کي سڏ ڪرڻ لاءِ ڪم ايندڙ لفظ— اڙي! ٻڙي!.

— **هاري ڏيڻ:** اوڏڪي ڪنيل پٽ جي هڪڙي ڏور مٿان ٻيو ڏور ڏيڻ. ٻه پلا سوڪڙيءَ طور ڏيڻ (مڱيندي طرفان مڱيندي کي).

— **هارڪو ج هارڪا:** ذ. صفت. هاري جو— هاري وارو.

— **هاري ڪيڻ(ت):** لانڍيءَ جي ڇت تي ڪکَ وجهڻ.

— **هاري وجهڻ(ت):** هاري ڪيڻ.

• **هاڙ:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هاڙ ج هاڙ:** ذ. صفت. هاڙهو— هوشيار— ٻڙ. وڏو (چور)— ڪاٺڪو —اٺاهه— آڙاهه.(ل). (ذ) گرميءَ جي موسم— آرهڙ— اونهارو.

— **هاڙب ج هاڙب:** ذ. گذريل سال واري ڇٽيل ٻج مان زمين ۾ ڄميل تيلا.

— **هاڙبو ج هاڙبا(ت):** ذ. پاڻ مرادو جاول سلو— خودرو ٻوٽو. بدڪاريءَ مان پيدا ٿيل ٻار— ولدالزنا— حرامي.

— **هاڙبو ٽانگو(ت):** خودرو ٻوٽو.

— **هاڙبي(ت):** ث. مٽرن جو هڪ قسم. ڪڇي جي اصطلاح ۾ خودرو جاول مٽر.

• **هاڙهو:** اسم خاص. لس ٻيلي جي اولهه طرف جبلن جي هڪ

Gul Hayat Institute

قطار جو نالو.

”وهُ رَ مُنڌ پنيور ۾ هاڙهي هڏ مَ هَل.“ (آبري – شاهه).

• **هاڙهَہ ج هاڙهون(ت):** ث. سَٽ – چپ – چپي – چڪ پيڙو – آڪيڙو.

– **هاڙهَہ پيچ ڪرڻ(ت):** راند لاءِ تيار ٿيڻ. رانديگر چونڊڻ.

– **هاڙهہ جهلڻ(ت):** سٽ جهلڻ – زور جهلڻ – دَب جهلڻ.

– **هاڙهہ ئي نہ جهلڻ:** سَٽ ئي نہ جهلڻ. مقابلو ئي نہ ڪرڻ.

• **هاڙهُ ج هاڙهہ:** ذ. موسم جو نالو – گرميءَ جي موسم – اونهارو – آرڙهہ (هاڙهہ جو چاليهو)(مئي. جون)(ذ. صفت). وڏو – چور – ڪاٽڪو – آڙاهہ.

• **هاڙهو:** اسم خاص. لس ٻيلي جي اولهہ طرف جبلن جي هڪ قطار جو نالو – هاڙو. تعلقي ننگرپارڪر ۾ هڪ ديهہ جو نالو.(صفت). ڳرو چور – ڪاٽڪو – هاڙهہ.

– **هاڙها ٻڌ ٿيڻ(ت):** هر صلاح ٻنجڻ – يڪ صلاح ٿيڻ.

– **هاڙها هَپ(ت):** ظرف. يڪدم – اوچتو – ازغيبي – اُمالڪ.

– **هاڙهو ٿيڻ:** وڏو چور ٿيڻ – آڙاهہ چور ٿيڻ.

– **هاڙهو ڊَبُ:** صفت. ويران – سُڃو – غيرآباد.(ذ). رڻ – رڻ پٽ – بيابان.

• **هاڙهي ج هاڙهي:** ذ. صفت. راند ۾ مکيہ ماڻهو – هاري – ڏوڙي – اڳواڻ.

– **هاڙهي پيچي:** ذ. صفت. هڪٻئي جي برابر – مٽ سٽ.

• **هاڙهَياري ج هاڙهَيارُيون (ت):** ث. ناهڙ مينهن يا ڳئون.

• **هاڙهَيالو ج هاڙهَيالا (ت):** ذ. هاڙهيارو. پوکن ۾ زوريءَ ٽپي پوندڙ جانور – پوک پيليندڙ جانور – رولو جانور. (ث. هاڙهيالي ج هاڙهَياليون).

• **هاڙي ج هاڙيون (ڪ):** ث. پاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم – آڙي.

• **هاسٽل ج هاسٽلون :** ث. (انگ). اسڪول جي پرديسي شاگردن جي رهائش گاهہ.

• **هاسڙ(ت):** ث. کِل – ٺوڪ – ٺٺول – مسخري.

– **هاسڙ پوڻ:** کِل پوڻ – خنده ٿيڻ – کِلا ٿيڻ.

• **هاسڪار :** ظرف. بي سبب – جاٿي واٿي – هرويرو – خواه مخواه. ارادي سان

• **هاسڪاري:** ظرف. صفت. بنا سبب جي. ارادتاً.

• **هاسو(ت):** ذ. کِل – مسخري – چرچو – مذاق – ٺٺول. گوڙ – فساد. شور – ڌمچر.

”پر بانڪو ڪريو باهڙي، اُن هاسي ۾ هيڪر“ (حنيظ).

• **هاسي سَر:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **هاسيڪار:** ظرف هاسڪار. جاٿي واٿي. پاڻمرادو. خاص ڪري. ارادتاً.

• **هاشا باشا(ڪ):** ث. دم دلاسو. آٿت – دلداري – اڄي مڄي. همت افزائي.

– **هاشا باشا ڪرڻ:** دم دلاسو ڏيڻ – دلداري ڏيڻ. همت افزائيءَ لاءِ همٿائڻ.

• **هاشمائي:** اسم خاص. قبيلي جو نالو (هاشم جو اولاد).

• **هاش هاش(ت):** تمام ڪوشش. سعيو – جلدائي – تکڙ – اُبهرائي.

– **هاش هاش ڪرڻ:** اُبهرائي ڪرڻ. تکڙ ڪرڻ – جلدائي ڪرڻ. ڪوشش ڪرڻ.

• **هاضمو ج هاضما:** ذ. (ع. هاضمہ> هَضَمَ) کاڌي جو پيٽ ۾ پوريءَ طرح ڳري وڃڻ جي حالت – ڳارو (کاڌي جو) – تحليل.

• **هاڦ ج هاڦون(ت):** ث. لاف – ٻٽاڪ – ڏاڙ – ٻخي – جهڳي.

• **هاڪ:** ظرف. سدائين – سدا – هميشہ. زور سان – تکو – چوهو.

”هاڪ وهندو هاڪڙو... الخ“.(ماموئي).

• **هاڪَ ج هاڪون:** ث. ناموس – ساراهہ – تعريف – ثنا – نالو. ڏاڪو – دٻدٻو. هَل – آواز.

”حُسن تنهنجي جون هاڪون...... الخ“ (عرس).

– **هاڪار:** ث. هاڪ. ها – هائو (واري ورندي).

– **هاڪارو ج هاڪارا:** ذ. صفت. هاڪ وارو – نالي وارو – ناميارو. ڏاڪي وارو.

– **هاڪاريو ج هاڪاريا:** ذ. صفت. هاڪارو.

– **هاڪَ هڻڻ:** (هٽيَ هاڪو) جرات رکڻ.

• **هاڪارڻ:** مصدر. ٻيڙيءَ کي ڏکي هلائڻ – ٻيڙي ڪاهڻ. ڳچھ ڪولڻ – لنگر چوڙڻ. وڙهڻ لاءِ سڏڻ – هوڪارڻ – ٻوڪارڻ (ت). پڪارڻ – للڪارڻ – ڏوڪڻ – ڏوکي وڃڻ – قبول ڪرڻ – هائوڪار ڪرڻ. (هاڪاريو – هاڪاريندو – هاڪاريل).

• **هاڪٽ:** ث. ٻليءَ جي گهور – خوفائتي نگاهہ.

• **هاڪر(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هاڪڙو:** اسم خاص. قديم سنڌو درياءَ جي هڪ شاخ جو نالو.

• **هاڪو ج هاڪا(ت):** هڪلڻ جو آواز – هوڪريو – هوڪرو. شڪار جي اصطلاح ۾ جهنگ ۾ لڪل جانورن کي ٻاهر ڪيڏڻ لاءِ گهٽڻ جٽن جو گڏجي ڪيل آواز – شڪار تي آواز ڪرڻ لاءِ گهٽڻ ماڻهن جو هجوم.

– **هاڪو ڪرڻ:** شڪار لاءِ جهنگ مان ٽترن کي اُٿارڻ لاءِ هوڪرو ڪرڻ.

• **هاڪوڏاڪو ج هاڪا ڏاڪا(ت):** ذ. جماڻي ويهڻ واري حالت. ڏرٿو.

• **هام گامُ:** ذ. (ف. هنگامن جو پکڙيل). هَل – گوڙ – گهمسان – شورُ – هنگامو. فساد – جهڳڙو – جهيڙو. مجموعو – انبوه – هجوم – ميڙ.

Gul Hayat Institute

— **هاڱامو ج هاڱاما:** ذ. هاڱام— هنگامو.

— **هاڱامو ڪرڻ:** هنگامو ڪرڻ.

• **هاڱـَرُ(ت):** ذ. جهڙ— ميگهه— آگم.

• **هاڱَ ج هاڱَ(ت):** ذ . گوڙ— گهمسان— هنگامو. جهيڙو— جهگڙو— فساد— بکيڙو.

• **هاڱامو ج هاڱاما(ت):** ذ. هنگامو.

• **هالا:** اسم خاص. ضلعي حيدرآباد ۾ هڪ تعلقي، ڳوٺ ۽ ٻن شهرن جو نالو(هالا پراڻا ۽ هالا نوان). هڪ ذات جو نالو. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هالاڻي:** اسم خاص. تعلقي ميرپورساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هالاپُراڻا:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هالار:** اسم خاص. سنڌ جي الهندي طرف واري جبلن جي قطار جو نالو(جنهن ۾ مکيه ٽي جبل اچي وڃن ٿا، ڪرو جبل، کيرٿر جبل ۽ پب جبل) . ڪڇ — ڪاٺياواڙ جي الهندي پٽيءَ جو نالو(جنهن ۾ جام نگر شامل).

• **هالارو ج هالارا(ڪ):** ذ . مينهن جو وسڪارو— ٻوهڪارو(ڪ). (اسم خاص). تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هالاري:** صفت. هالار(ڪڇ— ڪاٺياواڙ) جو رنگيل(ڪپڙو)— سني رنگ وارو— تمام پڪي رنگ وارو(جو ڪپڙو ڦاٽي وڃي پر رنگ نه ڦٽي).

• **هالا ڪنڊي:** اسم خاص. هالا (پراڻا) شهر جو قديم نالو(قريبا ١١ صديءَ هجريءَ جو).

• **هالان:** اسم خاص. تعلقي ٺٽي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هالاڻو ج هالاڻا(ڪ):** ذ . سن. هَل= هلڻ). هلڻ جي حالت. چالاڻو— لاڏاڻو— مرڻو— وفات.

— **هالاڻي ۾ هجڻ:** سڪرات ۾ هجڻ. پوين پساهن ۾ هجڻ.

• **هالاڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو(اڪثر ڪراچي، حيدرآباد ۽ سکر ۾). تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هالا وَلهرَ:** اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هالڪي:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هالڪي(ننڍي، وڏي):** اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هالو ج هالا:** ذ (ع)چنڊ جي چوڌاري گول چڪر— پڙ— منڊل— دائرو— ڏاند جنهن جو هڪ سڱ مٿي ۽ هڪ سڱ هيٺ وارو ڏاند— اڳيان ورِيل سڱن وارو ڏاند(عام روايت موجب) نياڳو. داغ— چٽو— ڏبو. (صفت). بدتر— خراب— بڇڙو(ت) —چندو— نياڳو— ندورو(ت) بي چيو(ت).

— **هالو:** بي همت، ڪنهن ڪم تي وڃڻ بعد نااميد ٿي موٽي اچڻ وارو(شڪارپور ۾ مروج آهي).

— **هالو مُنهن ٿيڻ:** داغدار منهن ٿيڻ. ڪارو منهن ٿيڻ. بڇڙو ٿيڻ. بدتر ٿيڻ.

• **هالُو ج هالُو:** ذ. صفت. هلندڙ— چالو— رائج— مروج.

— **هالُو چالُو:** صفت. جهڙو تهڙو— رواجي— معمولي. رواج ۾ آيل— هلندڙ. سستو— سادو.

• **هالُورو ج هالُورا:** ذ. صفت. لوڏي وارو— لڏندڙ— جهالُورو.(ذ). جهلڪو— چمڪات.

• **هالي ج هاليون (ڪ):** ث . صفت. مينهن جو هڪ قسم— اُها مينهن، جنهن جو هڪ سڱ مٿي ۽ ٻيو هيٺ هجي— لڙيل سڱن واري مينهن— ڏٻي.

• **هاليپوٽا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي حيدرآباد ۽ تعلقي فيض گنج ۾ ڪن ديهن جا نالا.

• **هاليپوٽائي:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۽ تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هاليجي:** اسم خاص. تعلقي ٺٽي ۽ تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هاليچو:** اسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هاليسو ج هاليسا:** ذ. وَنجهه— اولو.

• **هاليو:** ذ . گاهه جو هڪ قسم. پسارڪي وکر جو هڪ قسم— اِسفرج— مارچوبه.

• **هامَ ج هامُون:** ث . (سن. آم= هائو) هائوڪار— اقرار— قبوليت— دَمُ— دعويٰ. ٻٽاڪ— لاٽ.

— **هامَ ڀرڻ:** هائوڪار ڪرڻ— اقرار ڪرڻ. قبول ڪرڻ. ذمو کڻڻ. ٻٽاڪ هڻڻ.

— **هامَ هڻڻ:** هام ڀرڻ.

• **هامانُ ج هامان:** ذ. هَل هنگو. "هي هتي جا هامان، هُت ڪونهي".

• **هامانُ:** اسم خاص. (ع): فرعون جي هڪ وزير جو نالو.

• **هامدي(ت):** صفت. بنا سبب— هروبرو— خواه مخواه— بي ڏوهي— بي گناهه.

• **هان:** ظرف. 'آهيان' جو مخفف(ت). ها— هائو— برابر— ائين نيڪ (سوال جو لفظ). ڇا— ڪهڙي ڳالهه. (تعجب جو لفظ)ائين ڪيئن؟ ائين ڇا! (ذ). هانءَ— هنيون— دل— جگر— مَنُ.

— **هان ڪار:** ث. هاڪار— هائوڪار— قبوليت.

— **هان ۾ هَان مِلائڻ:** ڪُوڙي سچي ڳالهه جي تصديق ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

هئي جي چوڻ موجب چوڻ. خوشامد ڪرڻ. سمجهي سوچي جواب نہ ڏيڻ. مٺاچرو چوڻ. ڪنهن ڳالهہ تي اتفاق ڪرڻ.

– **هان هُون ڪَرَڻُ:** ها نہ ڪرڻ– اقرار انڪار ڪرڻ– هيڏانهن هوڏانهن ڪرڻ– ٽٽائڻ– گوتنات ڪرڻ.

• **هانبارو ج هانبارا:** ذ . تڪڙو تڪڙو ساهہ ڪڍڻ جي حالت– سهڪ— سهڪي. سهڪڻ جو آواز. هانپارو.

– **هانبارو هڻَڻُ:** تڪڙو تڪڙو ساهہ ڪڍڻ– هانپارو هڻڻ.

• **هانپارو ج هانپارا:** ذ . هانبارو.

• **هانپِي:** اسم خاص. تعلقي جيڪب آباد ۽ تعلقي ٺل ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **هانتِي (ٿ):** ٿ . شادي يا ڪنهن مجلس ۾ غير حاضر دعوتيءَ جي گهر موڪليل ڪاڌو.

• **هاجو ج هاجا:** ذ . نقصان. قهر.

• **هاندالُو ج هاندالا:** ذ . صفت. بَد– ڪِنو– گندو– غليظ– خراب– بڇڙو. شرير– بدمعاش. لُچو– حرڪتي.

• **هانڊِي (ٿ):** ٿ . ڏکڻ ۽ اولهہ جي ڪُنڊ واري هوا(جا برسات جي اچڻ جو پيش خيمو آهي).

"واءُ لڳي هانڊي، تون پُتو ڪَيون گاڏي".

• **هانڊاپو ج هانڊاپا (ت):** ذ . هانبي– ڏيل.

• **هانڊو ج هانڊا(ت):** ذ . راڳ جي مهل– راڳ رنگ– گائي بجائي جي محفل. سازسرود جي مجلس.

• **هانڊِيو ج هانڊِيا(ڪ):** ذ . اٺ– ڪَرهو– توڏو.

• **هانڊِ ج هانڊِون (ڪڇ) :** ٿ . مادي اٺ– اٺڻ.

– **هانڊِيا ج هانڊِيائُون:** ٿ . اٺڻ– هانڊ.

• **هانڊِي (ڪ):** ذ . صفت. پنهنجو ڌڻ ڇڏي ويندڙ(ٻڪرو)– رولُو ٻڪرو.

• **هانڪَڻُ(ت):** مصدر. آواز ڪرڻ– گوڙ ڪرڻ– شور ڪرڻ– ٽڪا ٽوڪي ڪرڻ. ڪَنَ ڪائڻ.(هانِيڪو– هانڪيندو– هانڪِيل).

– **هانڪَ ج هانڪُون:** ٿ . ڪن ڪائڻ وارو آواز– هُل– شور– گوڙ. ڊمچر– ڌماڪڙو– ٻائيتال.

• **هان مَشڪا ج هان مَشڪائُون:** ٿ. ميلاپ– گڏجاڻي ملاقات– آڌر ڀاءُ– ڪينڪربازي– خوش خيروعافيت. سهائتا –واهر– مدد– هٿ هٿ.

• **هانوُ ج هانوَ:** ذ . هنيو– دل – قلب– جگر– ڪليجو– من– هيانءُ.

• **هانُهرَ ج هانهرُون(ل):** گهوڙي جي هڻڪار. اٺ جي هُونگر.

• **هانءُ ج هانءَ:** ذ . هِنيو– دل– هانوُ. جگر– قلب– ڪليجو.

– **هانءَ تي تور ٿِيڻُ(ت):** ذ . صفت. ساڙ اچڻ– حسد ٿيڻ. دل تي طوق ٿيڻ– دل تي بار ٿيڻ. نہ وڻڻ(ڪا ڳالهہ)– پسند نہ اچڻ.

– **هانءُ ٺارَڻُ:** دل جي مراد حاصل ڪرڻ– دل جي باهہ مارڻ– بدلو وٺڻ– وير پاڙڻ– هيانءُ ٺڏو ڪرڻ.

– **هانءُ جَپَڻُ(ت):** اندر ٺرڻ– خوش ٿيڻ. دل وٺڻ– دلجوئي ڪرڻ– همدردي ڪرڻ. راضي ٿيڻ– سرهو ٿيڻ.

– **هان ساڙِڻُ:** ساڙ ڏيارڻ. خار ڏيارڻ (ڪنهن ڳالهہ تي). خراب هلت ڪرڻ.

– **هان ڪچو ٿِيڻُ:** دل خراب ٿيڻ– اُلٽي اچڻ جو خيال ٿيڻ– قيءَ اچڻ. نہ وڻڻ. پسند نہ اچڻ.

– **هانءَ کي قُربَ جو ڪَرو هڻَڻُ:** عشق ۾ پنهنجي جان مضبوط رکڻ. الٰهي محبت دل ۾ ڌارڻ.

– **هان لاهِڻُ:** دل لاهڻ– همت ڇڏڻ. ڏک ٿيڻ. ارمان ٿيڻ. ڳڻتي ٿيڻ– فڪر ٿيڻ.

• **هانئِي:** ٿ . دل هينئون– هانءُ– هنيون– قلب.

• **هاڻِ ج هاڻُون:** ٿ . زخم– ڦٽ– چيرُ– وَڍ. نقصان– ڇيهو– ٽوٽ. (ظرف). هاڻي– هن وقت.

• **هاڻو ج هاڻا:** ذ . صفت. وارو– جو– سان پريل– لڳل. جيئن "مڇي هاڻو گَپ هاڻو، گند هاڻو." ڏاڙيوال– ڦورو– لٽيرو.

• **هاڻو:** آلو– پُسيل. ڦُر– لُٽ– ڏاڙو. چور– ڦورو– مال هڻڻ وارو.

• **هاڻوڪو ج هاڻوڪا:** ذ . صفت. هن وقت وارو– هن زماني جو تازو– نئون. هن وقت جو– موجوده وقت وارو– موجوده– هينئر جو.

– **هاڻي:** ظرف. هن وقت – هينئر– جلدي– تازو.

– **هاڻي جو:** هن وقت جو– هاڻوڪو– تازو.

"ڏسي نيرا نشان ان جي ڳلن تي مون پڇيو هڪدم،
اِهي آهن ڪڏهن جا، چئي ڏنائين يار هاڻي جا." (دائم).

• **هاڻو ماڻو ٿِيڻُ(ل):** هرڻ مرڻ– رِلي مِلي وڃڻ – واقف ٿيڻ– گهائل مائل ٿيڻ– گَهرو ٿيڻ.

• **هاڻون ج هاڻان:** ذ صفت. (سن. هانڪ). هاجو مچائيندڙ– هتياچاري. ظالم –قهار– ظلمي –ستمگر. ڦورو– چور– ڏاڙيل –ڌاڪو– هاڙ.

• **هاوِرَڻُ:** مصدر. شهوت دار– ڪامي ٿيڻ (هاورِيو– هاوريو– هاوريل).

• **هاوَڙِ ج هاوَڙَ:** ٿ . بوءِ– بانس– ڇَٽ– ڌَپ– هُبَ . اثر– گرمي – تؤَ– سيڪ– تاوڙي– تابَش.

– **هاوَڙِ اچَڻُ(ت):** بوءِ اچڻ– هب اچڻ. اثر لڳڻ– سيڪ اچڻ– تؤ اچڻ– ڪاوڙ لڳڻ– طيش اچڻ.

Gul Hayat Institute

— **هاوڙ مارڻ(ت):** تؤ مارڻ. بوءِ مارڻ— اثر مارڻ.

— **هاوڙ ۾ اچڻ(ت):** گرميءَ ۾ اچڻ— تؤ ۾ اچڻ— جوش ۾ پرجي وڃڻ. منهن ۾ اچي وڃڻ. ڪاوڙ وقت سامهون اچي وڃڻ.

• **هاوَنُ:** (ف). اُکري— کَرَلُ— ڪونڊو— هَمام— اُکرو.

— **هاوَنُ دَستَه:** ذ. (ف). اُکري ڏنڊو— اُکري مُهري— همام دَستو. اُکرو مُهلڙو.

• **هاوانو ج هاوانا:** ذ. اسم. (سن. هوان= هَلُ) هَوانو— هَلُ— بغاغو— اُفواهه— شڪي خبر— هاواٺو— ڪوڙي خبرچار. انجام —وعدو— وَچَنُ— ڪَڻُ— تِتَ.

• **هاواٺو ج هاواٺا:** ذ. (سن. هَوان) هوانو— هاوانو. مقرر ڪيل وقت— وعدو— ڪڻ— انجام— ڏس— تت. افواهه. ڊچ— ڊپ.

• **هاوِيَ:** اسم. (ع. هاويه) دوزخ جو آخري سَتون طبقو— پاتال— نرڳ— نَرڪُ— تحتَ الثرا— جهنم. باهه— جيرو— آگ. ڪنيارن جو ٿانونَ پچائڻ جو ڪورو— آوي. نهائين.

— **هاوِيَ ۾ هَجَڻ:** حسد جي باهه ۾ سڙڻ. مصيبت ۾ مبتلا ٿيڻ. چڪ چڪان ۾ اچڻ— مشڪلن ۾ ڦاسڻ. بدنام ٿيڻ— خوار ٿيڻ. خراب ٿيڻ. ذليل ٿيڻ.

• **هاها:** ظرف. هائو هائو— برابر— ائين ائين— ٺيڪ— بجا— دُرست — صحيح— واجب. منظور— قبول. واهه واهه— آفرين. مرحبا— جَسُ. ڏاڍيان کِلُ جو آواز— ٺَهڪُ.

"هزارين هـَت ڪنيـم هـئي هـئي،
وچـن پـيـا هـو نـه ڪـن هاها" (ملاح).

— **هاها پاجا ڪَرَڻ(ت):** سمجهائڻ— هدايت ڪرڻ— نصيحت ڏيڻ. گوشمالي ڪرڻ— قدري سزا ڏيڻ— چينٻ ڪيڻ. تنبيهه ڪرڻ— جُٺ ڪرڻ— تعدي ڪرڻ— تعزير ڏيڻ.

— **هاهاڪار:** رودن— ماتم— پِٽڪو— روڄ— راڙو— آهه و زاري. پائيتال— راڙو— افسوس— ڏک— سوڳ.

— **هاها ڪَرَڻُ:** هائو ڪرڻ— حامي ڀرڻ. ڏڙڪو ڏيڻ— سزا ڏيڻ— تنبيهه ڪرڻ.

— **هاها هو هوَ:** جُٺ ڦِٽ— چينٻ— لعنت ملامت. دَهمان— چمت. وٺ پَڪڙ— ٻَچَ— چيڙ.

— **هاها هُوئڙ ڪَرَڻُ:** وٺ پڪڙ ڪرڻ— ٻَچَ ڪرڻ— هت هت ڪرڻ— دَهمان ٻَڌڻ. ڏيڇارڻ— دٻائڻ. ڏڙڪا ڏيڻ. سيڪت ڏيڻ.

— **هاهوَ هو هوَ ڪَرَڻُ:** دٻاءَ رکڻ— جمت ڪرڻ— دَهمان ٻَڌڻ— واڙهه ٻَڌڻ. ڏيڇارڻ— ڏڙڪا ڏيڻ.

— **هاهوُ ڪَرَڻُ:** پنهنجي موجودگي ظاهر ڪرڻ— ٻين کي ڊپ ڏيارڻ— دٻدٻو ڪرڻ— دهمان رکڻ— جَمت رکڻ.

• **هاهَرُ:** ث. جتن جو اُٺن کي هڪلڻ جو آواز. اُٺن جي هونگار— هونگر. "هاهَرَ ڪندو هَلُ، ته ڪجايون ڪرن ڪي"(سر ڪنيات— شاهه).

• **هاهُوتُ:** صوفين جي پنڌ(سلوڪ) جي هڪ منزل. لاهوت کان مٿي سلوڪ جي پنجين منزل.

• **هاهُوٽاڙ ج هاهُوٽاڙوُن (ث):** ث. صفت. ڪُتي جي ڀونڪ— ڀونڪاٽُ — ڀونڪار.

• **هاهِيارو ج هاهِيارا(ت):** ذ. صفت. بداخلاق— بي لڇڻ— بدلڇڻو— بدافعالو — واهيات— بدعادت— اڻ پليو— ڏِنگو— لڇو— حرڪتي— شرير— لفنگو— اٺتَرو.

— **هاهِيارو ٿِيَڻُ(ت):** لُڇو ٿيڻ— بدعادت ٿيڻ— ڏنگو ٿيڻ— اٺترو ٿيڻ.

• **هاءِ:** حرف ندا.(سن. ها، هاني) افسوس— هاءِ هاءِ — گهوڙا گهوڙا— الاڙي— ڏک يا افسوس ظاهر ڪرڻ جو لفظ.(سن. هاني) هاڃو— نقصان— زيان— ٽوٽو— تاوان— هَرجو— ڇيهو— هَڃا.

— **هاءِ ٻِـ وَڃَڻُ تـه هُوءِ ٻـِ وَڃَڻُ(ت):** سڀ ڪجهه وڃڻ— هڙ موڙي ناس ٿي وڃڻ.

— **هاءِ گهوڙا مَچائڻُ:** دانهون ڪرڻ— رڙيون ڪرڻ— واڪا ڪرڻ— ٻاڪر ڪُٽو ٻارڻ. فرياد ڪرڻ.

— **هاءِ نه هُوءِ هَئـَڻُ(ت):** سانت هئڻ— صبر هئڻ— خاموش هجڻ. هٿ وڏائي نه هئڻ.

— **هاءِ هاءِ:** حرف ندا. افسوس— ارمان— ڏک.

— **هاءِ هُوءِ:** ث. اجائي هاءِ گهوڙا.

• **هاءِ:** ذ. صفت. ماٺو— لاڏ— ناز— نخرو— تال— چخن— چاڳ— انگل.

— **هاءِ ڀاءِ:** تال تول— ناز نخرو— لاڏ ڪوڏ— انگل آرو— ماٺو شاٺو— چاڳ چخن. مٺيون ڳالهيون. دوستي.

• **هائِسُ ج هائِسَ:** ذ. حيرت— اچرج— عجب. افسوس ارمان.

• **هائِڪو:** اسم خاص. تعلقي اُٻاوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هائو:** ظرف. ٺيڪ— برابر— ائين— چڱو— هاءِ— بجاءِ — درست— حق— صحيح— سچ. قبول.

• **هائـُو:** ذ. حرف ندا. ٻارن کي ڏيڇارڻ جي لاءِ استعمال ڪيل هڪ فرضي لفظ— ٻائو.

— **هائـُو ڄرڪو ج هائـُو ڄرڪا:** ذ. مڃيءَ جو هڪ قسم. سڀ ڪجهه کائي ويندڙ هڪ فرضي آفت. (صفت). لالچي— لوڀي—

Gul Hayat Institute

ڳڙڪائو— حريص— غضب ڪندڙ— هضم ڪندڙ— غاصب.

— **هائوءِ جي وات هئڻ:** هرويلي ڊپ هيٺ رهڻ— سدائين آفت جي منهن ۾ هجڻ.

• **هائو ڪري وڃڻ(ت):** ڪائي وڃڻ— ڳڙڪائي وڃڻ.

— **هائو هائو ڪري ڪائڻ:** ڏاڙهڻ. چڪ وجهڻ— وڙهڻ— جهڙڻ— ڳڙڪائي ڇڏڻ.

— **هائو هائو ڪري وڃڻ(ت):** ڇمت رکڻ— دباءُ رکڻ— ترڙيون ڏيڻ.

• **هائوس ج هائوس:** ذ. (انگ). گهر— جاءِ— جڳهه— مڪان.

• **هائي:** حرف ندا.(ع). ڏک يا ڪاوڙ کان ڪڍيل آواز— گهوڙا گهوڙا— هاءِ هاءِ— افسوس— غضب— واويلا— بيداد— سج— انڌير— آنياءُ.

— **هائي هائي ڪرڻ:** دانهون ڪرڻ— رڙيون ڪرڻ— واويلا ڪرڻ— گهوڙا گهوڙا ڪرڻ. شور مچائڻ. محنت ڪرڻ.

— **هائي دوس:** ث. صفت. رڙ— دانهن— گهوڙا گهوڙا— هل— هنبس— مانڌاڻو— ٻائيتال— ڌمچر— هندوس.

— **هائي دوس مچائڻ:** هاءِ گهوڙا مچائڻ— اپ قاڙڻ— رڙيون ڪرڻ— گهر متي تي ڪڻڻ— ٻائيتال مچائي ڏيڻ— گهوڙا گهوڙا ڪرڻ.

— **هائي ۾ هجڻ:** مري ڪپي وڃڻ— دوزخ ۾ پوڻ. مصيبت ۾ پيسجڻ— جنجل ۾ پوڻ— آفت ۾ اڙجڻ.

• **هائي ج هائيون:** ث. (ع. هاويہ).هاوي— دوزخ— جهنم— نرڳ— نرڪ باهہ— آگ. مصيبت— تڪليف— آپدا— آفت. اونهاڙ— اوڙاهہ. پڄاڻي— نڌان— خاتمو— ڇيڙو. ٻارسان ڪيڏڻ وقت پيار جو آواز.

• **هائي ڏائي:** ظرف. فقط — رڳو— ڇڙهو— صرف. جيڪي بہ— موڙي سوڙي— سپ ڪجهہ. رهي ڪهي— بچت سچت. هر حالت ۾— ڪيئن بہ ڪري ڪهڙي بہ طرح.

• **هائي راند:** ث. راند جو هڪ قسم. ٻڙڏڪو— ڏماچرو.

— **هائي راند ٻاري ڏيڻ:** راند جو ٻڙڏڪو ٻاري ڏيڻ— راند مچائڻ لاءِ گوڙ ڪرڻ— غوغاءُ مچائڻ. اجايا خرچ ڪرڻ.

• **هب ج هبون (ت):** ث. بڇڙي بوءِ— ڪني هوا— خراب بانس— هواڙ. هڳاءُ— ڏپ— ڪني ڇت— هب— ڏپ— ڪني هواڙ.

• **هبلو هبلا(ت):** ذ. چريو— پاڳل— جنوني— سودائي— مست. (اسم خاص). هڪ مرد جو نالو.

• **هبوب ج هبوب:** ذ.(ع). خراب— بڇڙو— بد— ڪنو. آڪاڻي— خوف ڏياريندڙ آڪاڻيون— ڪوڙو افواهہ— بدبدو— طوفان. تهمت— بهتان.

• **هبوب:** ذ. تهمت— الزام— ڏوهہ—

— **هبوب اٿارڻ:** ڪوڙا الزام هڻڻ. ڪوڙيون تهمتون هڻڻ.

• **هبيري:** اسم خاص. تعلقي موري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **هبي تبي(ت):** ذ. صفت. بي عزت— جهٽڪ— رسوائي— ذلالت — بي مانائي.

— **هبي تبي ڪرڻ (ت):** اهڙو تهڙو ڪرڻ— بي عزت ڪرڻ— جهٽڪ ڏيڻ — گهٽ وڌ ڳالهائڻ— ذليل ڪرڻ— بي مانو ڪرڻ— هاها ڪرڻ— ڪاوڙ ڪرڻ. تڙائڻ— پاسي ڪرڻ— لوڏائڻ. پريشان ڪرڻ— منجهائڻ.

• **هباڙ ج هباڙون (ت):** بانس— ڏپ— گندمان نڪتل گرم ٻاڦ— گرم هوا. گرمي— اڪرس— اپس— اهمائي— بوءِ— بدبوءِ— خراب گندي هوا— ڇت— هب.(اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.

— **هبڙس ج هبڙسون (ت):** ث. اڪرس— گرمي— اپس— اهمائي.

• **هبڄ ج هبڄون:** ث. صفت. (ف. هوس)لوڀ— هوس. موهہ — لالچ— ڏن ترشنا.(اسم خاص). تعلقي بدين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

— **هبڄي:** صفت. لوڀي— لالچي— ڏن ترشنا رکندڙ.

• **هبڙاٽ ج هبڙاٽون (ڪ):** ذ. ڪتي جو ماڻهوءَ جي لنگهڻ وقت وات ڦاڙي اوچتو آواز ڪرڻ. ڀؤنڪ — ڀؤنڪار— ڀؤنڪاٽ— ڏاڙهہ.

• **هبڙتو(ت):** گوڙ— بڪواس— فساد— شور— ڌمچر— هل— هنگامو— ٻائيتال— ٻرڏڪو.

• **هبڙ ڏمو ج هبڙ ڏما(ت):** گوڙ— فساد— هبڙتو.

• **هبس:** ذ. (ع. حبس= گهٽ) جيل— قيد خانو— بنديخانو— ٽرم.

• **هبس ج هبسون:** ذ. گهٽ— ٻوسات— مونجهہ— گرمي— اهمائي— اڪرس. سوڙهہ سنگوڙ— ڳاهٽ— پيهہ.

• **هبڪار ج هبڪارون:** ث. سرهي بانس— خوشبوءِ— هڳاءُ— سرهاڻ— سڳنڌ. گهٽي خوشبوءِ— وٺندڙ هوا.

— **هبڪارو ج هبڪارا:** ذ. خوشبوءِ جو اوٻارو— دل کي وٺندڙ جهونٽو. سرهاڻ— سرهاڻ واري هوا.

— **هبڪاري ج هبڪاريون:** ث. صفت. خوشبوءِدار— سڳنڌي — هڳاءَ واري. سرهي— سرهاڻ واري.

• **هبڪڻ:** مصدر. ڳالهائڻ ۾ اٽڪڻ— منجهڻ— رنڊجڻ— ڳالهائڻ ۾ هبڪ ٿيڻ— رنڊڪجڻ— هٽڪڻ— اٽڪاءُ ٿيڻ. ٿوري وقت لاءِ بيهڻ— لحظي لاءِ ترسڻ— ڍرو ٿيڻ— آهستي ٿيڻ. ڳالهائڻ ۾ ٻاٻاڻڻ— ٻٽ ٻٽ ڪرڻ.

— **هبڪ ج هبڪون:** ث. ڳالهائڻ ۾ اٽڪ— رنڊڪ— اٽڪاءُ— هٽڪ— ڳالهائڻ ۾ گهٽ— اڙ— مونجهہ— گهبراهٽ— موڳائي.

• **هبڪو ج هبڪا (ڪ):** ذ. ٽڪائيءَ سان ڳالهائڻ جو نمونو— ڏاڙهہ— ڀؤنڪ— تاڙي. ڏاڍيان ڳالهاءِ— هل— گوڙ— شور— ڪڙڪو.

Gul Hayat Institute

• **هَبلاسو ج هَبلاسا (ت):** ذ . صفت. هبچي– لالچي– گهٽو کائيندڙ– پيٽ چٽيو– پيٽو– پيٽوڙي– چڏو– پيٽير– پيٽي.

– **هَبلاسي ج هَبلاسيُ(ت):** هبچ ڪندڙ– لالچي– حريص– هبلاسو.

• **هَبلاڪو ج هَبلاڪا (ت):** ذ . صفت. حرص. گوڙ– فساد– شور– ڏمچر– بغاغو.

• **هَبو ج هَبا:** ذ . صفت. ڪَنين ڪُتريل– پَرَ ڪاٽيل– ڪَنپ وَڍيل– ٻُنو.

• **هَبوچي ج هَبوچيُون:** ث . صفت. ناچ جو هڪ قسم– تاڙيون وڄائي هٿ چنڊڻ– نچڻ جو هڪ قسم– هنبوچي– انبوچي.

• **هِت:** ظرف. (سن. اِت) هتي– هن هَنڌ تي– هن جڳهه– هن هَنڌ– هِتڙي– هِن جاءِ.

• **هِتسان:** ظرف. هتانهون– هِتنئن– هِتون– هِتون– هن هنڌ ڪان– هن هنڌان.

– **هِتانهُون:** ظرف. هِتان– هِتنئن– هِن هَنڌ ڪان– هِن هنڌان– هِتون– هِتون.

– **هِتانهين:** ظرف. هتان– هن هنڌان – هتئين.

– **هِتئنُ:** ظرف. هتان– هتانهون– هِتون– هن هنڌان– هن هنڌ ڪان.

– **هِتون:** ظرف. هتان– هن هنڌان.

– **هِت هُت:** ظرف. اوسي پاسي– اوري پري– هن جهان ۽ آخرت ۾– دنيا ۽ قيامت– دارفنا ۽ بقا– سفر ۽ حضر.

– **هِتئين:** ظرف. هِتانهين– هِن هنڌان– هن هنڌ ڪان.

– **هِتي:** ظرف. اِتي– انهيءَ هنڌ– هن هنڌ– هن جاءِ تي.

• **هِتُ ج هِتَ:** ذ . صفت. پيار– محبت– قرب. سِڪ مهرباني– ڀلائي– مدد– چڱائي– نيڪي– فائدو– لاڀ.

– **هِتڪاري:** ذ . صفت. ڀلو ڪندڙ– مهربان. مُربي.

– **هِتيچُو(ت):** ذ . صفت. ڀلوچاهيندڙ– خيرخواه– مهربان– وڙائتو.

• **هُت هُت:** ظرف. (سن. اِت). هتي– اُت– انهيءَ هنڌ– تنهن هنڌ– اُتي– هن جاءِ تي– هُتڙي.

– **هُتان:** ظرف. هن هنڌ ڪان– اُتان– انهيءَ ڪان– هتانهون– هُتون– هُتون – هُتئون.

– **هُتانهون:** ظرف. هُتان– هن هنڌان– اُتان– هُتون– هُتون– هتئون.

– **هِتڙي:** ظرف. هن جاءِ تي– هتي.

– **هُتڙي:** ظرف. هُن جاءِ تي– اُتي– هُتي.

– **هُتئون:** ظرف. هتان– هتانهون– هتئون– اُتان– انهيءَ هنڌان– اُن طرف ڪان.

– **هُتئنُ:** ظرف. هتان– هتانهون– هُتون– هُتون– اُتان– انهيءَ هنڌ ڪان– اُن هنڌ وٽان.

– **هُتي:** ظرف. هُن هنڌ– هن جاءِ تي.

• **هَتارُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هَتر:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (اڪثر نوابشاهه ۽ حيدرآباد ۾).

• **هَترُ ج هَترَ:** ذ . صفت. (ع. خطر) ڊپ– ڊاءُ– خوف– ڀؤ– خطره. سنڪوچ. ڏڪ– وِڏ– چير– زخم. فڪر– اڊڪو– الڪو– خيال– حياءُ– شرم– مرم– حجاب– پردو.

"سنهن جي سونچي ڪان لڱو هوتن کي هَتر". (نائون).

• **هَترائڻُ(ت):** مصدر. ڊيڄارڻ– خوف ڏيارڻ– ڀؤ ڏيارڻ. (هترايو– هترائيندو – هترايل).

– **هَترڪَرڻُ:** ڊپ ڪرڻ– پاسو ڪرڻ– ڀؤ ڪرڻ– خوف ڪرڻ.

• **هترَ ج هترُون(ت):** ث . ڏِڳن جي ڪاهه.

• **هترانڪي(ڪ):** صفت. اوچتو– قضائي– اتفاق سان. ناگهاني– اچانڪ.

• **هَتَڪ:** ث . (پرا). بي عزتي– توهين– رسوائي– اٽڪ– رنڊڪ– وگهن– چيڏڪ– اٽڪاءُ. هلڪائي– ترڙائي– سفلائي.

– **هَتَڪ ڪرڻُ(ت):** رسوائي ڪرڻ– بي عزتي ڪرڻ– رنڊڪ وجهڻ– آڏو اچڻ– اٽڪاءُ وجهڻ.

• **هَتو تَتو(ت):** ڪم تان موٽيل– ڏينهن تتي جو آيل. تڪل تتل– ورچيل– خفي ٿيل.

• **هَتيا ج هَتيا:** ث . صفت. هچا– مصيبت– آفت– آپدا– چٽي– غضب– قهر.

– **هَتيارو ج هَتيارا:** ذ . صفت. هچارو.

• **هَتيار:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هَتيپوٽو:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو . (اڪثر نوابشاهه ۾).

• **هَتي جَتي:** ث . صفت. ستي جتي– پاڪ– شريف– پَوتر– معصوم– بي گناهه.

• **هَٿُ ج هَٿَ:** ذ . (سن. هَٿ> هَستَ. پرا. هَتٿو. هَٿ). بدن جو هڪ خاص عضوو– دست– چنبو– يَدَ. (هاٿيءَ جي) سونڊ. ڪپڙي وغيره ڪچڻ جو هڪ ماپو– چئن چاڙڪين جي ڊيگهه. (صفت). واسطو– لاڳاپو– تعلق. (جيئن چوريءَ ۾ زميندار جو هٿ آهي). مدد– واهر– سهائتا– همراهي. قابو– اختياري– قبضو.

– **هَٿَ اُٿلائڻُ:** ڪم ۾ جلدائي ڪرڻ– سيگهه ڪرڻ– چڙچوٽ ڪرڻ– جلدائي ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

— **هَٿَ اَٽڪائڻُ:** وڙهڻ– هٿ چراند ڪرڻ– جهيڙو ڪرڻ– جهڳڙو ڪرڻ. واسطو رکڻ– لاڳاپو رکڻ– تعلق رکڻ.

— **هَٿَ اچڻُ:** قبضي ۾ اچڻ– وس ۾ اچڻ– هٿ لڳڻ– ملڻ– لهڻ– حاضر ٿيڻ– حاصل ٿيڻ– دستياب ٿيڻ– ميسر ٿيڻ– ڄاڻڻ– معلوم ڪرڻ.

— **هَٿَ اڌار:** پنهنجن هٿ سان ڏنل قرض. هٿوهٿ ڏنل قرض– اعتبار تي ڏنل قرض– بنا گروي رکڻ جي ڏنل قرض. قرض حسنه.

— **هَٿَ اڌار ڏيڻ:** پنهنجي هٿ سان قرض ڏيڻ– اعتبار تي قرض ڏيڻ– بنا گروي رکڻ جي قرض ڏيڻ– قرض حسنه ڏيڻ– هٿوهٿ قرض ڏيڻ.

— **هَٿاڙي ج هَٿاڙيون (ت):** ث . هٿ جي تري.

— **هَٿَ اکر:** ذ . هٿ جا لکيل اکر– خود جا اکر– تحرير– لکت– لکٽي– دستخط– لکيت.

— **هَٿَ اگهڻ (ت):** تسلي ڪرڻ– ٿڌو ٺورو ڪرڻ– مهرباني ڪرڻ. بس ڪرڻ.

— **هَٿان پوڻ:** پاڻ کان گناهه ٿيڻ– خود کان خطا ٿيڻ– ڏوهه تي پوڻ– قصور ٿيڻ.

"هٿان تو پٿي ٿي ڪَچو ڪيچين کي ڪرين."(شاهه).

— **هَٿاوڙو ج هَٿاوڙا(ت):** ذ . صفت. ننڍي هوندي کان پيار جو پاليل– هٿ تي ڪير سان پاليل جانور– نپايل– سانڊيل– نِپاچ.

— **هَٿائُو ج هَٿائُو:** ذ . صفت. گهر جو پاليل– هٿ جو نپايل– هٿ هيرو– دادلو– هٿ جو سانڊيل– هٿاوڙو– هٿايو.

— **هَٿايو ج هَٿايا(ل):** ذ. صفت. هٿاوڙو– هٿائو.

— **هَٿَ پيڙڻ:** خرچ نه ڪرڻ– ڪنجوس هئڻ– شومائي ڪرڻ– مرچونائي ڪرڻ.

— **هَٿَ تريلَ هئڻُ:** تور جي اٽڪل پوري هئڻ– هٿ ۾ ڪٽي تور جو اٽڪل روءِ صحيح اندازو لڳائڻ– اندازاً وزن جي خبر پوڻ.

— **هَٿَ تنگ هئڻُ:** پئسي جي ڪمي هئڻ– پئسي جي سوڙهه هئڻ– جُوڪائي هئڻ– سوسائي هئڻ– ڪوٽ هئڻ– ڪنگال ٿي وڃڻ– مسڪيني گهر ڪري وڃڻ.

— **هَٿَ ٽنگڻ:** پنڻ– سوال ڪرڻ– خيرات گهرڻ– بيک پنڻ– منگڻ –بکيا وٺڻ– محتاج ٿيڻ. اڌارو وٺڻ. عرض ڪرڻ– التجا ڪرڻ.

— **هَٿَ ٺارڻ:** ڏِوَ ڪرڻ– رَڃ ڪرڻ– منشا مطابق ڪم ڪرڻ– اميد پوري ڪرڻ– دل جو خيال پورو ڪرڻ– من جي مراد پوري ڪرڻ– ڏوَ تي ڪم ڪرڻ– گهڻو ڪم ڪرڻ. دل جي باهه ڪڍڻ– خار ڪڍڻ– ضد پورو ڪرڻ– مار ڏيڻ– غصو ڪڍڻ– دل ٺارڻ– باهه ڇنڊڻ.

— **هَٿَ ٺوڪڻُ:** هٿين خالي هجڻ– سڃي جو سڃو هجڻ– مسڪين هجڻ– ڪنگال هجڻ. تاڙيءَ ٺوڪ. مسخري– چرچو. (ڪنهن جي بري حال تي مذاقيه طور)چرچا ڪرڻ.

— **هَٿَ پالُ:** ذ صفت. هٿن جو پاليل(پکي وغيره)پالتو– گهرو– نپايل– سانڊيل.

— **هَٿَ پاندي ڪرائڻُ:** همراهي ڪرڻ– مدد ڪرڻ– ڪم ڪار ۾ شريڪ ٿيڻ– واهر ڪرڻ– اُتي ويٺي ۾ ساهتا ڪرڻ.

— **هَٿَ پُڄندي ج هَٿَ پُڄنديون:** ث . صفت. هٿ پهچ– سگهه– طاقت– زور– پڄت– رسائي– توفيق– وسعت– وت آهر– پَهچ.

— **هَٿَ پُڄَڻُ يا پهچڻ:** وس هلڻ– زور هلڻ– پُڄندي ٿيڻ– پڄت ٿيڻ– رسائي ٿيڻ.

— **هَٿَ پرشادي ڏيڻ(ت):** ٺورو هٿ ۾ ڪاٺڻ لاءِ ڏيڻ– نالي ماتر گرهه ڏيڻ– تِل ڦِل.

— **هَٿَ پَهچ:** طاقت– زور– ٻل رسائي– هلندي– دسترس– پُڄت.

— **هَٿَ پَهچ ٿيڻ:** طاقت حاصل ٿيڻ– زور وارو ٿيڻ– پڄت وارو ٿيڻ– هلندي وارو ٿيڻ– رسائيءَ وارو ٿيڻ. سکيو ٿيڻ– آسودو ٿيڻ– پئسي وارو ٿيڻ– شاهوڪار ٿيڻ.

— **هَٿَ پهچڻُ:** دسترس ٿيڻ– رسائي ٿيڻ– پهچ ٿيڻ– پڄندي ٿيڻ– هلندي ٿيڻ.

— **هَٿَ پيچ:** ذ. بخيل– ڪنجوس– موذي– شُوم– مرچوٽ– چمچوس.

— **هَٿَ پيرَ ٺرڻ:** بيهوش ٿيڻ– غش ٿيڻ– خطا ٿيڻ. عجب ۾ پوڻ– حيرت زده ٿيڻ– وائڙو ٿيڻ. پارو لڳڻ– سردي لڳڻ. خوفزده ٿيڻ– دپ ۾ پرجي وڃڻ– پڻ وٺي وڃڻ.

— **هَٿَ پير ٺري وڃڻ:** سخت پارو لڳڻ. بي هوش ٿيڻ– ٺپَ ٺرڻ– ڪا ڳالهه ٻڌي حيران ٿيڻ. هٿ پير ٺرڻ.

— **هَٿَ پير ڇيو ڪرڻ:** پوڙهپ يا ڪم ڪرڻ جي طاقت هئڻ– ڪم ڪرڻ جي همت ٻڌڻ– ڏنڍي ڏاڙي لاءِ دل جو ڇيو ڪرڻ– ڪم ڪرڻ تي ارواح وَرڻ.

— **هَٿَ پيرَ لڳڻ:** وَجهه ملڻ. رسائي ٿيڻ– پهچ ٿيڻ.

— **هَٿَ پيرَ لهڻ(ت):** زال جو ويم ڪرڻ– ويامڻ– ٻار ڄڻڻ.

— **هَٿَ پيرَ نه گسڻ:** هرج يا ڇيهو نه پوڻ– ڪنهن به قسم جو ٽوٽو نه پوڻ– ڪا به تڪليف نه اچڻ– ڪا به ڏکيائي نه ٿيڻ– بنا جاکوڙي جي قبضو ڪرڻ(ڪنهن شيءِ تي).

— **هَٿَ پيرَ هلائڻُ:** پُڄنديءَ آهر ڪوشش ڪرڻ– وتَ آهر سعيو ڪرڻ –توفيق آهر همت ڪرڻ. پورهيو ڪري ڪاٺڻ– محنت ڪري ڪمائڻ.

Gul Hayat Institute

– **هَٽَ پيرَ هَڻَڻُ:** هٿ پير هلائڻ– ڪجهه نہ ڪجهه ڪرڻ– محنت ڪرڻ– روزگار لاءِ حيلو ڪرڻ– مزوري ڪرڻ– جفاڪشي ڪرڻ– ڪوشش ڪرڻ– سعيو ڪرڻ– اُدم ڪرڻ– پاڻ پتوڙڻ– رزق ڪمائڻ. ڦٿڪڻ. ڊوڙ ڊڪ ڪرڻ– پورهيو ڪرڻ– ڏنڊو ڏاڙي ڪرڻ.

– **هَٽَ جَسُ:** فتحمندي– فتحيابي. فائدو– نفعو– لاڀُ. جيت– ڪَٽ –فتح–نصرت–ڪاميابي–ڪامراني–هٿ شفا–هٿ جو فائدو.

– **هَٽَ جَسُ هُئَڻُ:** هٿ ۾ شفا هئڻ– هٿ ۾ فائدو هئڻ. ڪيل ڪم لاءِ ناموس يا قدر هئڻ. ڪاميابي هئڻ– فتحيابي هئڻ.

– **هَٽَ جُوٺو ڪَرَڻُ:** هٿ کي ڪنهن طعام سان ڇُهڻ.

– **هَٽَ جوڙَ ج هَٽَ جوڙُون:** ث. نيازمندي– انڪساري– التجا– عرض – وينتي– استدعا– التماس– منٿ– عاجزي. نرمائي– نهٺائي– هيٺائين. توبهہ– گِيسِي– الابلا.

– **هَٽَ جوڙَ ڪَرَڻُ:** ميڙ منٿ ڪرڻ– عرض ڪرڻ– وينتي ڪرڻ– التجا ڪرڻ– عاجزي ڪرڻ– نياز مندي ڪرڻ. توبهہ ڪرڻ– گِيسِي ڪرڻ– اِلاٺون بلاٺون ڪرڻ.

– **هَٽَ جوڙَڻُ:** آزي ڪرڻ– عرض ڪرڻ– مهربانيءَ لاءِ عرض ڪرڻ. نيزاري ڪرڻ– ميڙمنٿ ڪرڻ– گِيسِي ڪرڻ– عاجزي ڏيکارڻ– توبهہ ڪرڻ.

– **هَٽَ جو سَڄو:** هنرمند– ڪاريگر– ڄاڻو– هنري– قابل– هوشيار.

– **هَٽَ جو ميرو هُجَڻُ:** چور هجڻ– بي اعتبارو هجڻ.

– **هَٽَ جِي ٻُڪِي ڏِيَڻُ:** ٻئي کي نقصان پهچائڻ– ٻئي کي ڇيهو رَسائڻ– هٿ جي گهاٽي گهٽَڻ– پنهنجي هٿن سان ٻئي کي جوکو رسائڻ–چوري ڪرڻ– لمائي وجڻ.

– **هَٽَ جِي ٻُٽ:** نابري– انڪار– ناڪار– ڪورو جواب.

– **هَٽَ جِي ٻِڙِي ڏِيَڻُ:** نقصان ۾ وجهڻ– ڇيهي ۾ وجهڻ– هٿ جي ٻُڪي ڏيڻ.

– **هَٽَ جِي وَڍِي:** پنهنجي هٿان ڪيل نقصان– پنهنجي ناداني‌ءَ سبب ڪيل خرابي– پاڻهي پاڻ کي رسايل نقصان– پنهنجي بيوقوفيءَ سبب پاڻ کي رسايل ٽوٽو– پنهنجو ڏوهہ.

– **هَٽَ جِي هَڻَڻُ:** ڪوڙ ڳالهائڻ. چالاڪي ڪرڻ– ڪيڏ پڪيڙڻ – اٽڪل بازي ڪرڻ.

– **هَٽَ جهلَڻُ:** ڏيڻ بند ڪرڻ(ڪا بہ شيءِ). بس ڪرڻ. اڳتي ڏيڻ کان انڪار ڪرڻ– وڌيڪ ڪرڻ کان بس ڪرڻ. اطاعت قبول ڪرڻ– بيعت ڪرڻ– چيلو ٿيڻ. هٿ ملائڻ کان منع ڪرڻ.

– **هَٽَ چِٽَڻُ:** تمام سنو ڪاڌو کائي هٿ چُوسڻ– ڪاڌي جو مزو وٺڻ. لطف وٺڻ– مزيدار ڪاڌو کائڻ. کائڻ لاءِ گهڻي سِڪ ڏيکارڻ– وڌيڪ ڪاڌي جي خواهش هجڻ.

– **هَٽَ چُراندَ ج هَٽَ چُراندون:** ث . گستاخي– حرڪت– ڪيچل – مستي– ائنٽرائي– چُرچ– ڇيڙڇاڙ. چورپ.

– **هَٽَ چُراندَ ڪَرَڻُ:** حرڪت ڪرڻ– ڇيڙڇاڙ ڪرڻ– ڪُونسڦائي ڪرڻ. پرائي عورت جي آبرو ۾ خلل وجهڻ. چورپ ڪرڻ.

– **هَٽَ چڙهَڻُ:** هٿ لڳڻ– ملڻ– دستياب ٿيڻ– قبضي ۾ اچڻ– آوَرَ ۾ اچڻ– قيري ۾ اچڻ– لَڀڻ– لَهَڻُ.

– **هَٽَ چُمَڻُ:** هٿن کي چُميون ڏيڻ– عزت ڏيڻ– ادب ڪرڻ– مان ڏيڻ. بيعت ٿيڻ– مريد ٿيڻ– معتقد ٿيڻ– آڻ مڃڻ– چيلو ٿيڻ. تحسين ڏيڻ– تعريف ڪرڻ– آفرين ڏيڻ– جَسُ ڏيڻ.

– **هَٽَ ڇَيو نَہ ڪَرَڻُ:** پئسي خرچڻ تي دل نہ هئڻ– سخت ڪنجوس هئڻ– ڪنهن بہ ڪم تي ارواح نہ هئڻ.

– **هَٽَ ڇَنڊِي رُڪَ ڇَڻَڻُ:** آسان ڪم ڇڏي مشڪل جي پٺيان پوڻ– خواه مخواه ڏاڪڙن جي پٺيان پوڻ.

– **هَٽَ ڇَنڊِي اُٿَڻُ:** سڀ ڪائي وڃڻ– ڪاوڙجي اُٿڻ– ناراض ٿي اُٿڻ.

– **هَٽَ ڇُوٽُ ج هَٽَ ڇُوٽَ:** ذ . صفت. سخي– ڏاتار. تِکو– تيز– ڇوهو– جلد.

– **هَٽَ ڇُوهائِي:** تکڙ– جلدائي– سيگهہ– تيزي.

– **هَٽَ ڇُوهو:** ذ . صفت. هٿ جو ڇُوٽُ– سخي– داتا– ڏاتار. هٿ ڇُهو– تيز– تکو– جلد– ڦڙت– جهانجهرو– چالاڪ.

– **هَٽَ ڇُوهِي:** ث . حرڪت بازي– ڪيچل– ائنٽرائي– مستي.

– **هَٽَ ڇُهائِي ج هَٽَ ڇُهائِيُون (ت):** ث . صفت. هلڪائي– ٽرڙائي –چوري.

– **هَٽَ ڇُهو:** ذ . صفت. چوري ڪندڙ– تيز تکو– هٿ ڇُوهو.

– **هَٽَ دَرازُ ڪَرَڻُ:** هٿ ڊگهو ڪرڻ– تمامَ گهڻي سخا ڪرڻ– سخاوت ڪرڻ. ظلم ڪرڻ– ڏاڙهي پٽڻ– تعدي ڪرڻ. جٽ ڪرڻ.

– **هَٽَ دَرازِي ج هَٽَ دَرازِيُون:** ث . صفت. هٿن جي چُرپُر. ڪيچل – مستي– ائنٽرائي. چوري.

– **هَٽَ ڏوئَارَڻُ:** راضي ڪرڻ– خوش ڪرڻ– سرهو ڪرڻ– خدمت چاڪري ڪرڻ– ٽهل ڪرڻ– شيوا ڪرڻ.

– **هَٽَ ڏوئِڻُ:** بس ڪرڻ(ڪاڌي وغيره کان). درگذر ڪرڻ. ڪن لاٽار ڪري ڇڏڻ. مايوس ٿيڻ– نااُميد ٿيڻ– نراس ٿيڻ– اُميد نہ رکڻ. ڪنهن بچڙائيءَ کان قسم کڻڻ– باز اچڻ– ٽارو ڪرڻ.

– **هَٽَ ڏوئِي پِليان لَڳَڻُ:** سڀ ڪم ڇڏي فقط هڪ ئي ڪم

ڪرڻ– لاهي پاهي پوڻ. ڪنهن سان خاص دشمني رکڻ– خار رکڻ.
– **هَٿَ ڏوئي ڪَڍَ لڳَڻُ(ت):** ڪنهن سان خاص طرح دشمني رکڻ– وير رکڻ– ضديت رکڻ– خار رکڻ– لاهي پاهي پوڻ.
– **هَٿَ ڏوئي لَڳَڻُ:** چڱي طرح پنيان پوڻ– لاهي پائي دشمني ڪرڻ– ڪنهن اهر ڪم کي لڳڻ.
– **هَٿَ ڏوئي وهَڻُ:** آسرو لاهي ويهڻ. نا اُميد ٿيڻ– نراس ٿيڻ– سڀ آسرا ڇڏي ڏيڻ. نہ ليکڻ– ڪين جهڙو سمجهڻ.
– **هَٿَ ڏوئارُ:** خدمت چاڪري ڪرڻ.
– **هَٿَ ڏُتُڻُ:** نراس ٿيڻ– اُميد لاهڻ– هٿ ڏوئي ويهڻ.
– **هَٿَ ڏَس:** ث. ڏسيل ڪم(چوري وغيره). چيل ڪم– سمجهايل ڪم– اشارو ڪيل. هٿ جو اشارو– اُهڃ.
– **هَٿَ ڏَس تي هَلَڻُ:** اشاري تي هلڻ– هردم حڪم هيٺ رهڻ– پنهنجي سمجهہ نہ هجڻ– پرائي مت تي هجڻ– پرمتڙيو هجڻ.
– **هَٿَ ڏَس ڪَرَڻُ:** ٻڌائڻ– راز ڏيڻ– چوري جو ڏس ڏيڻ.
– **هَٿَ ڏِسڻ:** نصيب ڏسڻ– قسمت ٻڌائڻ.
– **هَٿَ ڏيکارڻ:** حڪيم يا طبيب کي نبض ڏيکارڻ– ناڙ ڏيکارڻ قسمت پڇڻ– نجوميءَ کي هٿ ڏيکاري حقيقت پڇڻ – بخت جو پڇڻ.
– **هَٿَ ڏي نهارڻ:** آسرو رکڻ– اُميد رکڻ– لالچائڻ– حرص جي نگاهہ سان ڏسڻ.
– **هَٿَ ڏِيَڻُ:** ملڻ– مصافحو ڪرڻ– ڪينڪار– خوش خيروعافيت ڪرڻ– آدرياءُ ڪرڻ– ڪيڪربازي ڪرڻ– آءِ ڀڳت ڪرڻ– سهائتا ڪرڻ– مدد ڪرڻ– واهر ڪرڻ– حمايت ڪرڻ. قبول ڏيڻ– وچن ڏيڻ– اقرار ڪرڻ– انجام ڪرڻ– سنهن ڏيڻ– ٻول ڏيڻ. ضامن پوڻ– سودي جي ڳالهين ۾ پڪ پڪائي ڪرڻ– رضامندي ڪرڻ. موچين جي اصطلاح ۾ چمڙي کي اٿلائڻ پٿلائڻ.
– **هَٿَ ڏِڳها هُئَڻُ:** پهچ هئڻ– سمرٿي هئڻ– پڄت هئڻ– هلندي هئڻ– رسائي هئڻ.
– **هَٿَ ڏِگهو ج هَٿَ ڏِگها:** وڏيءَ پهچ وارو– پڄنديءَ وارو– رسائيءَ وارو– سمرٿي وارو.
– **هَٿَ ڏِگهو ڪَرَڻُ:** ڪجهہ مال ڏيڻ– اڌارو يا خيرات گهرڻ– ٻيک پنڻ. مدد ڏيڻ– واهر ڏيڻ– سهائتا ڪرڻ.
– **هَٿَ ڏِگهيرڻ:** سوال ڪرڻ– گهُرڻ– وٺڻ– صدا هڻڻ– پنڻ– ٻيک گهُرڻ– منگڻ– مدد ڏيڻ– سهائتا ڪرڻ.
– **هَتَرادو:** صفت. ظرف. هٿ سان ڪيل– هٿ جو ناهيل– نقلي– جڙتو– بناوتي– تقليدي– جعلي– مصنوعي.

– **هتراڏو:** ذ . صفت. هترادُو.
– **هَٿَ رَس ج هَٿَ رَس:** ذ . صفت. مشت زني– جَلق زني– مُٺ. پَهچ– پڄندي– دسترسي.
– **هَٿَ رَسڻ:** هٿن تي هيرائڻ– پالتو ڪرائڻ.
– **هَٿَ رَکَڻُ:** سنڀال ڪرڻ– پرگهور لهڻ– سنڀالڻ– حفاظت ڪرڻ– نگهباني ڪرڻ– نگهدار ٿيڻ– همدردي ڪرڻ– سهارو ڏيڻ– مدد ڪرڻ– سهائتا ڪرڻ– واهر ڪرڻ. پناهہ ڏيڻ– اجهو ڏيڻ– مهرباني ڪرڻ– احسان ڪرڻ– وڙ ڪرڻ– ٿورو ڪرڻ. پنهنجو ڪرڻ– عزت ۾ داخل ڪرڻ– رشتيداريءَ ۾ ڳنڍڻ. ٻئي جي مال ۾ دعويٰ رکڻ– حق جمائڻ.
– **هَٿَ رَڱَڻُ:** مار ڏيڻ– ڦيهہ ڪيڻ– ديڻب ڪيڻ– سزا ڏيڻ– ناجائز يا جائز طريقي سان وڏو فائدو حاصل ڪرڻ– مالا مال ٿيڻ– پئسي وارو ٿيڻ– قبضو جمائڻ. ڪنهن جي ڏوهہ ۾ شامل ٿيڻ. ڪنهن جي رت سان هٿ ڳاڙها ڪرڻ.
– **هَتَروج هَتَرا(ت):** حرڪتي– لچو– ائترو– ليچڙو– مستيخور.
– **هَٿَ روڪَڻُ:** ٿورو خرچائو ٿيڻ– هٿ ڇاڙ نہ ٿيڻ– ڪم خرچ ڪرڻ – مُٺ پيڙڻ.
– **هَتَروج هَتَرا:** ذ . صفت. هٿ– يَد– دست– ڪَرُ.
– **هَتَڙي ج هَتَڙيُون:** ث . ڳنڍيڇوڙي– جيب ڪتري– ڪيسي مان چوري– سهارو– مدد– آڌت– دلداري. گهوڙي کي ٽنگ ۾ ٻڌل چمڙ جي پٽي. هٿڪڙي– بيڙي.
"هَتَڙيون هَٿن، جنگهون ٻانهون ڪاٺ ۾."(سر مارئي– شاهہ).
– **هَتَڙي هَڻڻ:** چوري ڪرڻ– ڪا شيءِ لِڪائي وڃڻ– ڳنڍي چوڙي ڪرڻ– ڪيسو ڪترڻ– ڳنڍ ڪپڻ. تور ۾ گهوبي هڻڻ. رنڊڪ وجهڻ– اٽڪاءُ وجهڻ. گهوڙي جو پاچ ۾ اڳيان سنب هڪ ٻئي سان هڻڻ. زنا ڪرڻ– جماع ڪرڻ.(ت).
– **هَٿَ سَڄَ ڪَرڻُ:** هٿ ڊگهو ڪري ڪجهہ ڏيڻ. مدد ڪرڻ– واهر ڪرڻ– سهائتا ڪرڻ.
– **هَٿَ سُمهَڻُ:** هٿ بي حس ٿيڻ– رت سڪي وڃڻ– هٿ لڱڙو ٿيڻ. هٿ جو سَت ڇڏي ڏيڻ– هٿ ڪمزور ٿي وڃڻ.
– **هَٿَ سَنئون ڪَرڻُ:** خيرات ڪرڻ– دان ڪرڻ. سامهون ٿيڻ– منهن سامهون جواب ڏيڻ.
– **هَٿَ سيڪَڻ(ت):** ڪجهہ فائدو حاصل ڪرڻ–نفو پرائڻ– اُپراسو ٿيڻ.
– **هَٿَ شفا هُئَڻُ:** هٿ ۾ جس هُئَڻ– هٿ ۾ فائدو هئڻ– هٿ ۾ برڪت هئڻ.

Gul Hayat Institute

— **هَٿَ صافُ ڪَرَڻُ:** پاڻ کي بي ڏوهي ثابت ڪرڻ– بي ڳُناهيءَ جي ثابتي ڏيڻ. هٿڙي هڻڻ– ڪا شيءِ ڪائي وڃڻ.

— **هَٿَ ڦاٽَڻُ:** هٿن ۾ لِڦُون پوڻ– سخت محنت ڪري، هٿن ۾ ڦوڦينڊا پوڻ.

— **هَٿُ ڦاڙُ ج هَٿَ ڦاڙَ:** ذ . صفت. اجايو خرچ ڪندڙ– گهڻ خرچائو– اُڏائو– بالفضول– لاپرِ چتيو.

— **هَٿَ ڦاڙُ هُئَڻُ:** گهڻ خرچائو هئڻ– فضول خرچائو هئڻ– لاپرِ چتيو هئڻ.

— **هَٿَ ڦُٽَڻُ:** جسم ۾ بيماريءَ سبب هٿن ۾ خشڪي ٿيڻ– هٿن جو ڦاٽڻ.

— **هَٿَ ڦيرَڻُ:** مهرباني ڏيکارڻ– مهر ڪرڻ– ٿڌو ٺورو ڪرڻ– پلاءِ ڪرڻ– چڱائي ڪرڻ– وڙُ ڪرڻ– احسان ڪرڻ– نيڪي ڪرڻ– هَٿُ گهمائڻ– دلاسو ڏيڻ– همدردي ڪرڻ– شفقت ڏيکارڻ– سيني سان لڳائڻ. چَٽ چَٽان ڪرڻ– قرب ڏيکارڻ– پيار ڪرڻ– پڇڪارڻ– دعا ڪرڻ– آسيس ڪرڻ– آشيرواد ڪرڻ– ڦيڻو وجهڻ.

— **هَٿَ ڦبرَ کان ٻاهرُ هُجَڻُ:** ذليل هجڻ– رُسوا هجڻ– بدنام هجڻ.

— **هَٿَ ڪپِجَڻُ:** واسطو ٽُٽڻ– بي تعلق ٿيڻ– لا تعلقي ٿيڻ– لاڳاپو ٽُٽڻ– ناتو ٽُٽڻ– رشتو ختم ٿيڻ.

— **هَٿَ ڪپِڙي ۾ ٻَجهَڻُ(ت):** تنگ ٿيڻ– پريشان ٿيڻ– تڪليف ۾ هجڻ– سوڙهو ٿيڻ. همت هارڻ. بزدل هئڻ. ڪنئرو هئڻ – نرم ٿيڻ.

— **هَٿَ ڪپِڙي ۾ هُئَڻُ(ت):** ششدر ٿيڻ– پريشان ٿيڻ– بي حال ٿيڻ– بيزار ٿيڻ– حيران ٿيڻ– بتال ٿيڻ.

— **هَٿَ ڪپَڻُ:** دستبردار ڪرڻ– حق ٽوڙڻ– لاڳاپو ختم ڪرڻ– قطع تعلقات ڪرڻ– ناتو ختم ڪرڻ.

— **هَٿَ ڪپي ڏيَڻُ:** حق واسطو لکي ڏيڻ. اختياري ڏيئي ڇڏڻ– دست بردار ٿيڻ– ناتو ٽوڙي ڇڏڻ.

— **هَٿَ ڪڍَڻُ:** واسطو ٽوڙڻ– لاڳاپو بند ڪرڻ– قطع تعلقات ڪرڻ– ناتو ٽوڙڻ– مدد کان انڪار ڪرڻ– مدد نه ڏيڻ– امداد ڊري ڪرڻ. ڪم کان بيزاري ڏيکارڻ– دست بردار ٿيڻ– مَلَّهن جو سندري مان هٿ ڪڍڻ.

— **هَٿَ ڪَرمَن تي هَٿَڻُ:** هٿ مٿي تي هڻڻ– پِٽَڻُ– ڪنهن ٿيل نقصان جي ڪري هاءِ گهوڙا مچائڻ.

— **هَٿَ ڪَرَڻُ:** لَهڻ– لَيڻ – قبضي ۾ آڻڻ– حاصل ڪرڻ– دستياب ٿيڻ. ميسر ڪرڻ– ڳولڻ– ڏوندڻ. وٺڻ– موجود ڪرڻ– حاضر ڪرڻ. تاس راند ۾ داءُ جا پتا کٽڻ– هٿ ڳڏ ڪرڻ.

— **هَٿَ ڪَڙولُ ج هَٿَ ڪَڙولَ:** ذ . ٻانهن جي ڪرائيءَ ۾ وجهڻ لاءِ لوهه جو تالي سان ڪڙو– هٿڪڙي– هٿوڙي.

— **هَٿَڪَڙِي ج هَٿَڪَڙِيُون:** ث . هٿ ڪڙول.

— **هَٿَ ڪَسبِي:** صفت. هُنر وارو– اُستو– ڪاريگر– هنري– هنرمند– ڪُشل.

— **هَٿَ ڪوسو ڪَرَڻُ:** لاپڪاري يا ڪجهه روڪڙا پئسا ملڻ– فائدو حاصل ڪرڻ– واپار مان نفعو پرائڻ. مار ڪيڻ– ڪنهن کي سيڪت ڏيڻ– موچڙا ڪُٽ ڪرڻ.

— **هَٿَ ڪَس ج هَٿَ ڪَسُون:** ث . صفت. چوري– هٿڙي– جيب ڪتري– ڳنڍيچوڙي ڦُر– زوري– ڌاڙو– راهزني– لَٽ مسخري– مذاق.

— **هَٿَ ڪَس ڪَرَڻُ:** چوري ڪرڻ– هٿڙي هڻڻ . ڦُر ڪرڻ– لَٽ ڪرڻ– ڌاڙو هڻڻ. مسخري ڪرڻ– مذاق ڪرڻ.

— **هَٿَ ڪَس هُجَڻُ:** هٿ ڪَس هئڻ.

— **هَٿَ ڪَس هُئَڻُ:** هٿن مان ڦُر هجڻ– تمام زوري هئڻ– بي واجبي هئڻ– نامناسبي هئڻ.

— **هَٿَ ڪُليلَ هُئَڻُ:** سخي هئڻ– داتا هجڻ– سخاوت جو صاحب هجڻ.

— **هَٿَ ڪَٽَڻُ:** لاڳاپو ٽوڙڻ– واسطو ختم ڪرڻ– دستبردار ٿيڻ – ترڪ ڪرڻ– قطع تعلقات ڪرڻ– ناتو ٽوڙڻ– رستو ڇڏي ڏيڻ– ڪجهه تعلق نه رکڻ– پڇرڇڏڻ. مايوس ٿيڻ– نراس ٿيڻ – نااميد ٿيڻ. اشارو ڪرڻ– دعا گهرڻ– فاتح پڙهڻ– پِٽڻ– بددعا ڪرڻ– پاراتو ڏيڻ.

— **هَٿَ ڪولَڻُ:** دان ڏيڻ– سخا ڪرڻ– خيرات ڪرڻ– سخي ٿيڻ.

— **هَٿَ ڪي هَٿُ نه ڏِسَڻُ:** تمام انڌيري هئڻ– انڌوڪار هئڻ– گهُگهُه انڌيرو هئڻ– سخت اونده هجڻ.

— **هَٿَ ڳاڏي ج هَٿَ ڳاڏِيُون:** ث . هٿ سان ڪاهڻ واري ڳاڏي– ٺيلهو– چڪڙو– ڳاڏو.

— **هَٿَ ڪَنجري ج هَٿَ ڪَنجرِيُون:** ث . عورتن جو ڪرائيءَ ۾ پائڻ جو هڪ قسم جو زيور– منگلي.

— **هَٿَ ڳَڏَڻُ:** هٿ ڳنڍڻ.

— **هَٿَ ڳَس ڪَرَڻُ:** اجايو پورهيو ڪرڻ– بي فائدو محنت ڪرڻ– خواه مخواه جفا ڪشي ڪرڻ.

— **هَٿَ ڳَنڍَڻُ:** هٿ ڳڏڻ. وڙهڻ لاءِ تيار ٿيڻ– جهيڙو ڪرڻ– جهڳڙو ڪرڻ– لڙڻ– لڙائي ڪرڻ– ڪنهن ڪم ۾ مشغول ٿيڻ– رُنيجڻ.

— **هَٿَ ڳَنڍِڙِي ج هَٿَ ڳَنڍِڙِيُون:** ٽپال جي رستي موڪليل ڪا ننڍڙي ڳنڍ– سُوٽڙي– هڙ– پڊڪي–(انگ). پارسل.

Gul Hayat Institute

— **هَٿَ ڳهڻائڻُ:** پرچائڻ— پيار ڪرڻ— پنپلائڻ— ڏاڏلائڻ— ريبڻ— ٺڳڻ— دلبو ڏيڻ.

— **هَٿَ لائڻُ:** استعمال ۾ آڻڻ. ڇهڻ. ڪم شروع ڪرڻ. ڏک ڏيڻ. ڪورڪو اصطلاح تاجي سمجهائڻ.

— **هَٿ لڳڻ:** هٿ اچڻ— قبضي ۾ اچڻ— واري ۾ اچڻ. ملي وڃڻ — دستياب ٿيڻ. ميسر ٿيڻ— ليَي وڃڻ— ڪنهن جي هٿان نقصان پهچائڻ— چيپٽ لڳڻ— ٽوٽو پوڻ— ڏک لڳڻ. خبر پوڻ — سُڌ ملڻ.

— **هَٿَ لوڏيندو اچڻ:** خالي هٿين اچڻ— ڪجهه به نه ڪمائي اچڻ— هٿين ٺلهو اچڻ. بيڪار اچڻ— نڪمو اچڻ.

— **هَٿَ مان ڪڍڻُ:** پاڻيهي وڃائڻ— بي فرمان ٿيڻ— چيو نه ڪرڻ.

— **هَٿَ مان نڪرڻُ:** وڃائي ويهڻ— بي فرمان ٿيڻ— چيو نه ڪرڻ.

— **هَٿَ مان نڪري وڃڻُ:** قبضي مان نڪري وڃڻ— وس ۾ نه رهڻ— وس کان ٻاهر وڃڻ— بي فرمان ٿيڻ— بي چيو ٿيڻ.

— **هَٿَ مٽي ڪٽڻ:** هٿ اُيا ڪرڻ— هٿ سڌا ڪرڻ. دعا واسطي يا پاراتي واسطي هٿ ڪٽڻ. اقرار ڪرڻ— هائوڪار ڪرڻ.

— **هَٿ ملائڻُ:** ڪيڪار ڪرڻ—خوش خيروعافيت ڪرڻ— آدرڀاءَ ڪرڻ —ڪينڪربازي ڪرڻ. ها ۾ ها ملائڻ—دوست عزيز جو ساٿ ڏيڻ.

— **هَٿَ مُنجهہ ٿيڻ:** هٿ تنگ ٿيڻ— تنگدست ٿيڻ— مفلس ٿيڻ— غريب ٿيڻ— افلاس گهر ڪري وڃڻ— ڪنگال ٿيڻ— ڪٽي پوڻ— پئسو ڪٽي پوڻ— نادار ٿيڻ. ڪو به ڪم نه ٿيڻ— نااميد ٿيڻ.

— **هَٿَ مُنجهڻُ:** گهرج ۾ پوڻ— تنگدستي ٿيڻ— مفلسي ٿيڻ.

— **هَٿَ مَنڊڻُ(ت):** هٿ ٽنگڻ— گهرڻ— پنڻ— منگڻ— سوال ڪرڻ— ٻيڪ وٺڻ.

— **هَٿَ مَهٽڻُ:** پڇتائڻ— افسوس ڪرڻ— ارمان ڪرڻ— پشيمان ٿيڻ— ندامت جا آنسو وهائڻ.

— **هَٿَ ۾ اچڻُ:** قبضي ۾ اچڻ— حاصل ٿيڻ— ملڻ— وس ۾ اچڻ— دستياب ٿيڻ— هٿ لڳڻ.

— **هَٿَ ۾ ڏيڻُ:** روڪ پئسا ڏيڻ— بر وقت ڏيڻ. دغا ڪرڻ— دولاب ڪرڻ— ٺڳي ڪرڻ— فريب ڏيڻ— ڏيڻ کان انڪار ڪرڻ— جواب ڏيڻ— ناٻري وارڻ.

— **هٿَن ۾ سرَهو ٿيڻ:** ڪنهن پياري جي هٿن ۾ دم ڏيڻ— فوت ٿيڻ.

— **هٿَن ۾ هريئون هڻڻ(ت):** هاروير يا پَڇ ڏاهه ڪرڻ— زيان ڪرڻ— نقصان ڪرڻ.

— **هَٿَ ۾ هڻڻُ:** وس ۾ هڻڻ— اختيار ۾ هڻڻ— قبضي ۾ هڻڻ. پئسي جي تنگي نه ڏسڻ.

— **هٿنات هٿنات:** ذ. صفت. هٿ جو کيل— چالاڪي— عياري— حرفت— چالبازي.

— **هَٿَ ناٽي:** ٺڳ — اٽڪل باز— هٿ جي صفائي ڏيکاريندڙ— چالاڪ— عيار— حرفتي— چالباز.

— **هَٿَ نه اچڻ:** قبضي ۾ نه اچڻ— هٿ نه لڳڻ— دستياب نه ٿيڻ— نه ملڻ.

— **هٿَن تي پرتا:** اُتي جو اُتي— جهٽ پٽ— تڏي تي— بروقت— يڪدم— اُمالڪ— ٺهہ پهہ.

— **هٿَن تي پرتا ڪرڻ:** اُتي جو اُتي ڪري ڏيکارڻ—بروقت ڪري ڏيکارڻ.

— **هٿَن پيرَن کي ميندي لائي وهڻُ:** بيڪار ٿي ويهڻ— ڪو به ڪم ڪار نه ڪرڻ— سست ٿي ويهڻ— ٽوٽي ٿي ويهڻ— نڪار ٿي ويهڻ— ڪم چور ٿيڻ.

— **هٿَن جا ليڪا ڊاهڻُ:** ويڃهي عزازت ڇڄڻ— اصل نسل گم ٿيڻ— عزازت مان نڪري وڃڻ.

— **هٿَن جو هار:** ننڍي عمر جو ماڻهو— هٿن جو نپايل— پاڻ کان ننڍو.

— **هٿَن جو چاوَلُ هڻڻُ:** عمر جو ننڍو هئڻ— پاڻ کان ننڍو هجڻ.

— **هٿَن جي بازي:** هٿن جي ڪيڏ— اٽڪل— چالاڪي— حرفت— عياري— هٿ نات.

— **هٿَن جي پرتا:** بيحد چالاڪي— هٿن جي بازي— جلدبازي— هٿن تي پرتا.

— **هٿَن جي چانوَ ڪرڻ:** نهايت حفاظت سان رکڻ— سک ڏيڻ— آسودو رکڻ. مدد ڏيڻ—واهر ڏيڻ— سهائتا ڪرڻ. ڏک سک ۾ پائيوار ٿيڻ.

— **هٿَن جي صفائي:** هٿن جي ڪيڏ— اٽڪل— چالاڪي— ڦڙتائي— جهٽ پٽ— حرفت— هٿ نات.

— **هٿَن جي صفائي ڪرڻ:** زور— وت— قوت— سگهہ. زور آزمائڻ — مقابلو ڪرڻ— هڪ ٻئي سان وڙهڻ. ڏوبدو مقابلو ڪرڻ.

— **هٿَن سان ڏيڻ:** قبضي مان ڪيڻ— وڃائڻ— ضايع ڪرڻ.

— **هٿَن سان سُرهي ڪرڻ:** مرد جو پنهنجي فوتي زال کي پنهنجي هٿن سان غسل ڪفن وغيره ڏياري دفن ڪرڻ.

— **هَٿَ نصيب ٿيڻ:** واهر ملڻ—مدد ملڻ—سهائتا ٿيڻ—پنيرائي ٿيڻ.

— **هَٿَ نه لائڻ:** هٿ سان نه ڇهڻ— ڪنهن کي ڪجهه نه چوڻ ڪجهه به نه ڪرڻ— ڪا به چراند نه ڪرڻ.

— **هٿَن مان نڪري وڃڻ:** قبضي مان نڪري وڃڻ— وس ۾ نه رهڻ— اختياريءَ مان نڪري وڃڻ— گم ٿي وڃڻ— وڃائجي وڃڻ.

— **هٿَن مان وڃڻ:** ڪنهن شيءِ جو يڪدم گم ٿيڻ— ڏاڍو ڪاوڙجڻ— آپي کان نڪري وڃڻ.

Gul Hayat Institute

— **هَٿَ نہ مُنجهَڻُ:** پئسي جي تنگي نہ ڏسڻ— ڪا بہ مشڪلات نہ ڏسڻ— ڪا بہ مشڪلات درپيش نہ اچڻ.

— **هَٿَن ۾ جيڪي هو سو ڪري پَوڻُ:** عجب ۾ پوڻ— عبرت ۾ پئجي وڃڻ.

— **هَٿَن ۾ هريُون هُئَڻُ:** آڱريون هلڪيون ٿيڻ.

— **هَٿو ج هَٿا:** ذ . صفت. (سن. هٿ ڪن) هٿيو— هَٿ — مُٺ. گِنَ— ڪاٺ جو گِن— آڏاڻي جو مُنيو— ائٽ جو منيو— جنڊ جو منيو— ڪاري جي هيڙيءَ جو هڪ جزو— ڪاٺ جو ٺهيل اوزار، جنهن مان آلي ڪچي جنڊيءَ کي ڏند ڪڍن.

— **هَٿو هارائي ج هَٿو هارايُون (ل):** ث . صفت. مدد— همراهي.

— **هَٿَ وَٺَڻُ:** دستگيري ڪرڻ— مدد ڪرڻ— سهارو ڏيڻ— سهائتا ڪرڻ— همراهي ڪرڻ— واهر ڪرڻ— پناهہ ڏيڻ— ڏکئي وقت ڪم اچڻ—حامي ٿيڻ—حمايت ڪرڻ—رهبري ڪرڻ—ڏک درد دفع ڪرڻ.

— **هَٿَ وَٺِي جهيڙو ڪَرَڻُ:** سواءِ ڪنهن سبب جي وڙهڻ— رَوَ ڪڍائي وڙهڻ.

— **هَٿو پائي ج هَٿو پائيُون:** ث . صفت. هٿن پيرن سان ويڙهہ — هٿ ڪينس— هٿ چراند— هٿ ڪَس— ڏک ڏوڻ—چڪتاڻ— ڪل مسخري.

— **هَٿو پائي ڪَرَڻُ:** هٿ ڪينس ڪرڻ— هٿ چراند ڪرڻ— هٿ ڪَسَ ڪرڻ—ويڙهہ يا جهيڙو ڪرڻ— ڏک ڏوڻ ڪرڻ—چڪتاڻ ڪرڻ.

— **هَٿَ وجهرائڻُ:** ٻن ملهن کي سَندرن ۾ هٿ وجهرائڻ. ڪم ۾ مشغول ڪرائڻ— رونپائڻ.

— **هَٿَ وجهَڻُ:** ڪو ڪم پنهنجي ذمي ڪرڻ— ڪم ڪرڻ— شروع ڪرڻ— ڪم هٿ ۾ کڻڻ. مداخلت ڪرڻ— دخل ڏيڻ— دست اندازي ڪرڻ. زبردستي ڪرڻ. عصمت دري ڪرڻ— زوريءَ زنا ڪرڻ— غير عورت جي عزت وٺڻ. بار کڻائڻ— مدد ڪرڻ. ملهن جو سندري ۾ هٿ وجهڻ.

— **هَٿَ وَڌرائڻُ:** هٿ قلم ڪرائڻ. لکيت ۾ ڏيڻ— دستاويز لکي ڏيڻ— تحريري اقرار ڪرڻ— حق توڙي ڇڏڻ— لاڳاپو توڙڻ— قطع تعلقات ڪرڻ.

— **هَٿَ وَڌائڻُ:** هٿ قلم ڪرائڻ. لکيت ۾ ڏيڻ— دستاويز لکي ڏيڻ— تحريري اقرار ڪرڻ.

— **هَٿوراڙي ج هَٿوراڙيُون:** ث . صفت. اونڌهہ ۾ ڪنهن شيءِ لاءِ هٿن سان ڪيل ڳولا— آخري ڪوشش— جهوت— مناڙ— سوجهہ. (ل).

— **هَٿوراڙي ڏيڻُ:** اونڌهہ ۾ هٿن کي هيڏانهن هوڏانهن هلائي ڪا شيءِ ڳولڻ— جهوت ڏيڻ— سونجهو ڪرڻ— مناڙڻ. انڌو ٿيڻ— وائڙو ٿي وڃڻ.

— **هَٿَ وَسِ:** پنهنجي هٿ ۾ پنهنجي طاقت ۾— پنهنجي قبضي ۾ حڪم هيٺ—فرمانبردار— مطيع— تحت— ماتحت— زيردست.

— **هَٿَ وَسِيڪ:** وَس ۾— قابو ۾— قبضي ۾— سوگهو— مضبوط— جوڳو—تحت— ماتحت—زيردست— هٿ وسُ. محتاج— ويچارو.

— **هَٿَ وَسِيڪو ج هَٿَ وَسِيڪا:** ذ. هٿ وَسِيڪ.

— **هَٿَوُن:** ذ . صفت. پاڻُون. مرڳوئي. هٿن سان— پنهنجي هٿن سان. خود— پنهنجي سِر.

— **هٿون پوڻ: پنهنجي هٿان زيان ٿيڻ**— پنهنجو پاڻ کان خطا ٿيڻ.

"هٿون تو پيئي، تي ڪجو ڪيچن کي ڪرين"(شاهہ).

— **هَٿون ڏيئي دوزخُ وهائڻُ:** ڀلائي ڪري دشمني پرائڻ— نيڪي ڪري ضد پرائڻ— چڱائي جي عيوض برائي حاصل ڪرڻ.

— **هَٿُو هَٿَ:** ذ صفت. پنهنجي هٿ سان— خود پنهنجي سر— دستي. روبرو—آمهون سامهون. ماڻهو هٿان. يڪدم—ستت—بروقت—هڪدم.

— **هَٿُو هَٿَ ڏيڻ:** پنهنجي هٿن سان ٻئي ڪنهن جي هٿن ۾ ڏيڻ— روبرو پهچائڻ— ڪا شي ڪنهن ٻئي کي پهچائڻ.

— **هَٿَ هَٿَ کي نہ ڏِسَڻُ:** اونده هجڻ— انڌوڪار هجڻ.

— **هَٿَ هَٿَ ۾:** وٽ— ويجهو— اوري— قريب— نزديڪ.

— **هَٿَ هرَڻُ:** نيمَ تي وڃڻ— عادت تي وڃڻ— هير ٿيڻ— عادت پوڻ.

— **هَٿَ هَلائِڻُ:** ڪم ڪرڻ— ڪا ڪرت ڪار ڪرڻ— ڏنڊو ڪرڻ. مارڻ لاءِ هٿ وڌائڻ— دست درازي ڪرڻ. چوري ڪرڻ— چورائڻ. جلدي ڪرڻ— سيگهہ ڪرڻ— ڦڙتائي ڪرڻ.

— **هَٿَ هَڻَڻُ:** پڇتائڻ— افسوس ڪرڻ— ارمان ڪرڻ— ڏک ظاهر ڪرڻ— پشيمان ٿيڻ. هٿڙا هڻڻ. ڇڪيءَ جو هٿ هڻڻ— پيٽ کي مَلَ ڏيڻ— پيٽ کي آڏڻ— سُوٽ ڏيڻ— آڏمَڪَ ڪرڻ.

"بڌندي ئي ٻوڙن کي ڪي هاتڪ هٿ وجهن"(شاهہ).

— **هَٿَ هيٺ رَکَڻُ:** زيردست بنائڻ— ماتحت ڪرڻ— محڪوم بنائڻ— تحت ۾ رکڻ.

— **هَٿَ هينئَن هُئَڻُ(ت):** پئسو جام خرچڻ— خرچائو هئڻ— هٿ ڦاڙ هجڻ—ڇٽر هجڻ.

— **هَٿَڙُ ج هَٿَڙَ:** ذ . صفت. هٿ وارو.

— **هَٿَٿُون پَوڻُ(ت):** پنهنجي هٿان ٿيڻ— پاڻ کان ٿيڻ— پاڻ کان ڪو خطا جهڙو ڪم ٿيڻ.

— **هَٿَٿُون هَٿَ:** هٿو هٿ. تڏي تي— دست بدست— اُتي جو اُتي— بروقت— انهيءَ جڳهہ. سنڀال سان— حفاظت سان.

Gul Hayat Institute

– **هَٿيڪائي ج هَٿيڪائِيُون:** ث. سلامتي– سوگهائي– امن– حفاظت– سنڀال– نگهباني.

– **هَٿيڪو ج هَٿيڪا:** ذ. صفت. سلامت– امن ۾– محفوظ– حفاظت سان– خاطريءَ سان– قابو– سوگهو– مضبوط. هڪ هنڌ بيٺل– هڪ هنڌ رهندڙ.

– **هَٿيڪو ڪَرڻُ:** قابو ڪرڻ– سوگهو ڪرڻ– چڱيءَ طرح سانڍڻ– محفوظ رکڻ.

– **هَٿيلو ج هَٿيلا:** ذ. صفت. هٿ وارو– ڌاريل– گهريلو– پالتو– پاليل– نپايل– سانڍيل.

– **هَٿيلي ج هَٿيليُون:** ث. هٿ تي چاڙهي گهوڙي کي صفا ڪرڻ جي ڳوٿري. هٿ جي تري.

– **هَٿين:** ظرف. هٿن سان– هٿن تي– هٿن ۾.

– **هَٿين پَوڻُ:** وڙهڻ– جهيڙڻ– رانبوٽجڻ– جهيڙو ڪرڻ– وڙهڻ لاءِ تيار رهڻ– وڙهڻ جو خيال ڏيکارڻ– ڳچيءَ پوڻ. هٿوپائي ڪرڻ– هٿ چراند ڪرڻ– زوري زنا ڪرڻ– بچڙائي جي خيال کان جهلڻ.

– **هَٿين پيرين پَوڻُ:** عرض معروض ڪرڻ– ٻاڏائڻ– منٿ ڪرڻ– عرض نيزاري ڪرڻ– التجا ڪرڻ. معافي وٺڻ– بخشائڻ– معاف ڪرائڻ.

– **هَٿين خالي:** ذ. خالي هٿن سان– واندن هٿن سان. تهيدست– بي زر– ڪنگال– مفلس– بنا پئسي– ڪَنَلُ– نادار– مسڪين– جُوڪو– بکيو.

– **هَٿين خالي هُئَڻُ:** پئسو نه هئڻ– سچو هئڻ– بنا پئسي هجڻ– مسڪين هجڻ– سُچو هجڻ.

• **هَٿَباڻو(ٿ):** ذ. شاديءَ کان پوءِ ساهرن جي گهر ڪنوار جي لاءِ ٿيل پهرين ماني.

• **هَٿري (ل):** ردن کي هڪلڻ جو آواز– هُش هُش.

• **هَٿَڙ ج هَٿَڙن (ٿ):** ذ. بنا ڦُرجي مڙندڙ ڍڳي.

• **هَٿَڙ بِٿِڙ(ٿ):** ذ. صفت. بي حجاب– سنئون سڌو– بنا حيا جي– اُڏنگو– واهيات.

• **هَٿَڙ بِٿِڙ ڳالهائڻ(ٿ):** بي حجاب ڳالهائڻ– گستاخانہ گفتگو ڪرڻ– نه وڻندڙ ڳالهائڻ– بي مروتي جو ڳالهائڻ– بي حيائيءَ سان ڳالهائڻ– بي شرمائيءَ جو ڳالهائڻ– ڪاوڙ آڻيندڙ ڳالهائڻ.

• **هَٿَڻُ ج هَٿڻَ:** ذ. عيوضي– بدلو. سلامتي. ملڪيت– مال– پونجي– سرمايو– ناڻو– ڌن– مايا.

• **هَٿوڙو ج هَٿوڙا:** ذ. (پرا: هوڙيو. سن. هَٿَ+ ڪ. اول+ ڪ) لوهارڪي ۽ سونارڪي ۽ ناڻارڪي ڪم جو هڪ اوزار. لوهه جو مترڪو– گهڻُ– وڏاڻ– مارتول. (ٿ. هٿوڙي).

– **هَٿوڙي ج هَٿوڙيون:** ث ننڍو مترڪو– مترڪي– ڀهوڙي. قيدين کي هٿن ۾ پائڻ جي ڪڙي– هٿ ڪڙي. تالو– ڪرف– قلف– قفل.

• **هَٿوڙيا(ٿ):** ٻارن جي آڱرين ۾ وجهڻ لاءِ منگلين وانگر اڳڙين مان ناهيل ڇلا.

• **هَٿونگو:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ڳوٺ ۽ ديهه جو نالو.

• **هَٿي ج هَٿيُون:** ث. مدد سهارو– پنيرائي– حمايت– واهر– سهائتا– همراهي– پرچهلو– ثابتي– ثبوت– واڻ جي وٽيل– ويڙهي– ڊبن جي ٻڌل ننڍي سٽري– مُڄ جي موڙي– گاهه جو ننڍو ڳنڍو. سارين جو ڳراڙو.

– **هَٿي ڏيڻُ:** مدد ڪرڻ– همايت ڪرڻ– ٽيڪر ڏيڻ– سهارو ڏيڻ– واهر ڪرڻ.

• **هَٿيارُ:** ذ. لڙائيءَ ڪرڻ جو تيز اوزار– اسلح– شَستر– رَڄ– لهند. (ل). اَسلح.

– **هَٿيارَ ٻَڌڻُ:** لڙائيءَ لاءِ تيار ٿيڻ– هٿيار پنو هار جسم سان ٻڌڻ– اوزار ٻڌڻ– مسلح ٿيڻ.

– **هَٿيارَ پَنوهارُ:** ذ. لڙائيءَ جا اوزار– لهند– شَستر– اسلح.

– **هَٿيارَ پَنوهار ڇوڙڻُ:** لڙائيءَ مان موٽڻ– بي همت ٿيڻ– سست ٿيڻ– بزدل ٿيڻ– ڍجي وڃڻ– دربوڪ ٿيڻ.

• **هَٿياري ج هَٿيارِيُون:** ث. هٿ جي ترِي. مُٺ پريل(ان وغيره جي)– مُٺ– چِنبو– مُٺ ڪن– مُٺ جي مقدار جيتري. ڳاڙيل آفيم جي پريل تري.(ٿ).

• **هَٿيالو ج هَٿيالا:** ذ. گهوٽ ۽ ڪنوار جي پلاندن کي ملائڻ واري رسم.

– **هَٿيالو ٻَڌڻُ:** عقد ڪرڻ– نڪاح ڪرڻ– پلاند ٻَڌڻ– مٿا ميڙ ڪرڻ– شادي ڪرڻ.

• **هَٿيڙُ ج هَٿيڙَ:** ذ. ڄرخي جو هٿيو– ڳَنُ– مُنيو.

• **هَٿيئو ج هَٿيئا(ٿ):** هٿ جي شڪل وانگر هڪ ڳهه جو قسم– چنبي وانگر ٺهيل هڪ زيور– آلي.

• **هَٿيو ج هَٿيا:** ذ. ڳَنُ– مُنيو– مُهرو– دستو– هَٿو– ڏنڊو– (انگ) هٿنڊل. لکيل ثابتي– تصديق– هَٿَڻُ. بهانو– عذر– سرءُ جي موسم ۾ اُتر– اپرندي جي ڪُنڊ کان لڳندڙ هوا.

– **هَٿيو هٿ اَچڻُ:** سبب هٿ اچڻ– بهانو هٿ اچڻ– عذر ملڻ.

• **هٿليو ج هٿليا(ٿ):** ذ. شاديءَ جي وقت گهوٽ ۽ ڪنوار جو پاڻ ۾ ملايل هٿ ۾ هٿ.

Gul Hayat Institute

• **هَٽُ ج هَٽَ:** ذ. (سن هَٽ= دڪان) اها جاءِ جتي وڪري مال وکڻجي يا واپار ڪجي— دڪان— ڪوٺي— (انگ) شاپ— چاپ پڙي.

– **هَٽارُ ج هَٽار (ڪ):** ذ. صفت. اُهو دڪاندار جنهن وٽ ڪنڌو هجي— ڪنڌائي— هٽائي.

– **هَٽائي ج هَٽائي:** ذ. صفت هَٽَ وارو— دوڪاندار— واپاري— وڻجارو— هَٽار— ڪَنڌائي.

– **هَٽَ تاڙ ج هَٽَ تاڙون:** ث. صفت. هڪ ئي وقت بازار يا شهر جي سيني هٽن جي بند ڪرڻ واري حالت— هَٽَ پُور— هٽن کي تالا— سپ دڪان بند— سڄو ڪاروبار بند.

– **هَٽَ تاڙَ ٿيڻُ:** بازار بند ٿي وڃڻ— دڪان پورجي وڃڻ.

– **هَٽَ تاڙَ ڪَرڻُ:** دڪانن کي تالا هڻڻ— ڪاروبار بند ڪرڻ. بازار بند ڪرڻ— هَٽ پور ڪرڻ.

– **هَٽَ پَرچائڻُ:** رات جو هَٽ بند ڪرڻ— هَٽَ سراهڻ— هَٽَ ڪَٽڻ.

– **هَٽَ جو واٽيو هُجڻُ:** ڏاڍن سان پهچي نه سگهڻ. پڪو هجڻ— پُختو هجڻ— ڪنجوس هجڻ— شوم هجڻ.

– **هَٽُ ساراهڻُ:** رات جو هٽ بند ڪرڻ— هٽ پرچائڻ— هٽ ڪٽڻ.

– **هَٽَ سراهڻُ:** هٽ ساراهڻ— هٽ ڪٽڻ— هٽ پرچائڻ.

– **هَٽَ سرهڻُ:** هٽ ڪٽڻ— هٽ پرچائڻ.

– **هَٽَ ڪَيَڻُ:** واپار چالو ڪرڻ— دڪان شروع ڪرڻ سامان پکيڙڻ. سامان رکڻ— اسباب چڙوچڙ ڪري ڇڏڻ قرض وغيره ڪان نابري وارڻ.

– **هَٽَ ڪَٽائي حَلوا ڪائڻُ (ت):** پڄنديءَ ڪان وڌيڪ قرض کڻي خرچ ڪرڻ— هٽ ڦاڙ ٿيڻ.

– **هَٽَ ڪَٽڻُ:** دڪان بند ڪرڻ— رات جو هٽ بند ڪرڻ— هٽ پرچائڻ— هٽ سرهڻ.

– **هَٽَ وارو ج هَٽَ وارا:** ذ. صفت. هٽائي— دڪاندار— هَٽارُ— دڪان وارو.

– **هَٽَ واڻيو ج هَٽَ واڻيا:** ذ. هندو دڪاندار— هندو هٽائي.

– **هَٽَ هَلائڻُ:** ڪارخانو هلائڻ— ڪم جاري رکڻ— ڏنڌي سان لڳو رهڻ.

– **هَٽي ج هَٽيون:** ث. صفت. ننڍو دڪان— ننڍو هَٽ— هٽڙو— دڪانڙو.

– **هَٽي سارو هوڪو ڏيڻُ:** ڪجي ڦاڙڻ— وت آهر خرچ ڪرڻ— ڪمائي سارو خرچ ڪرڻ— اُپت سارو کپت ڪرڻ— وت آهر ملڻ.

– **هَٽيلو ج هَٽيلا:** ذ. صفت. هَٽ جو— هٽ وارو— هالو چالو— رواجي— عام— ساڌارڻ— معمولي.

– **هَٽين پَٽين سوجهرو ٿيڻُ:** هر هنڌ روشني ٿيڻ— جابجا نور جمڪڻ. هنڌين ماڳين هاڪ ٿيڻ— هرجا ناموس ٿيڻ— جتي ڪٿي ڏاڪو جمڻ. هرجاءِ فيض عام ٿيڻ— جتي ڪٿي فرمان جاري ٿيڻ.

• **هَٽُ ج هَٽون (ل):** ث. پاڄ.

• **هَٽارُ ج هَٽار (ت):** ڪم ڪار لاءِ ساليانى مقرر ڪيل لوازمي تي ڪاسبي. آهتي— هيلي.

• **هَٽائڻُ:** مصدر. موٽائڻ— پٺتي موڙڻ— واپس ڪرڻ— لوٽائڻ— واپس روانو ڪرڻ— پٺتي ڪرڻ— ڏڪڻ. (هٽايو— هٽائيندو— هٽايل).

– **هَٽجڻُ:** مصدر. پٺتي موٽڻ— واپس ٿيڻ— واپس روانو ٿيڻ— ڏمڪجڻ— هٽڻ.

• **هَٽائڻُ:** مصدر. ڪَٽائڻ. بس ڪرائڻ— ڪَڪ ڪرڻ— ٽڪائڻ— خفي ڪرڻ.

• **هَٽجڻُ:** مصدر. ٽڪڻ— ڪَڪ ٿيڻ— ٽڪجڻ— خفي ٿيڻ— بيزار ٿيڻ— جُور ٿيڻ.

• **هَٽرُ هَٽرُ (ڪ):** ذ. وهٽن جي بيماريءَ جو هڪ قسم— موئو.

– **هَٽرُ ڪَيَڻُ (ڪ):** موئو ڪيڻ (اڳين يا پوئين ٽنگ ۾ هَٽرُ نڪري اُن کي ڏنيجي).

• **هَٽڙي ج هَٽڙيون:** ث. (سن. اَٽ= اوچو ڪرڻ) ننڍو هَٽُ. ڏياريءَ ۾ هندن جو ناهيل هڪ ننڍڙي گهر مثل رانديڪو— هٽڙي (اسم خاص). تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هَٽڪائڻُ (ل— ت):** مصدر. هٽائڻ— پري پري ڪرڻ— پڄائڻ— ڏڪي ڇڏڻ. ڊيڄارڻ— خوف ڏيارڻ— دٻائڻ. (هٽڪايو— هٽڪائيندو— هٽڪايل).

• **هَٽڪڻُ:** مصدر. دل هٽڻ— گهوٽا ڪائڻ— ٻُڏڻ ترڻ— غوطا ڪائڻ (خيالات ۾) هٻڪڻ— ڊڄڻ— دل من هٽڻ— ٻُڏ ٻُڏان ڪرڻ— سوچ ويچار ڪرڻ. ويرم ڪرڻ— دير ڪرڻ.

– **هَٽڪَ ج هَٽڪون:** ث. دل هٽڻ— ٻُڏتر— گهوٽو— غوطو— سوچ ويچار— ٻُڏ ٻُڏان. اٽڪاءُ— جهَل— روڪ— منع— پل.

• **هَٽڪو ج هَٽڪا:** ذ. صفت. ڳڻتي— ويچار— ڪُنڪو— اُلڪو— هرڪُر— اُنَ ٽڻ— اونو— فڪر— انديشو— انتظار— اوسيڙو— فڪراڻ— پريشاني.

• **هَٽڻُ:** مصدر. پٺتي موٽڻ— پوئتي ورڻ— مڙي وڃڻ— واپس ورڻ. پٺ ڏيکارڻ— ڊڄڻ— پڄي وڃڻ— ميدان ڇڏڻ— ميدان خالي ڪرڻ. جيتجڻ— شڪست کائڻ— هارائڻ— هار کائڻ. سرڪڻ— کسڪڻ— رڙهڻ— پري ٿيڻ— جگهه خالي ڪرڻ—

Gul Hayat Institute

هٽي وڃڻ. تور ۾ لهي وڃڻ– اَيرو ٿيڻ– هيٺو ٿيڻ– ڪمزور ٿيڻ. پوڙهو ٿيڻ– پيريءَ ڏي ورڻ. (هٽيو– هٽندو– هٽيل).

– **هَٽِڙو ج هَٽِڙا:** ذ. صفت. پٺتي موٽندڙ– هٽي ويندڙ– پوئتي ورندڙ. ڊڄڻو– ڪانئر– بزدل– گيدي.

• **هَٽِڙي ج هَٽِڙيُون:** ث. هٽڙي.

• **هَٺُ ج هَٺَ:** ذ. (سن. هَٺ= غرور) مغروري– وڏائي– آڪڙ– تڪبر– ادمبرو– اهنڪار– جُهل– گهمنڊ– شيخي– سيٺ– ننڌ– خودسري– ايمان– ضد– اصرار– مخالفت– سرڪشي.(پرا. آن. سن. استي= هائي) هائي– بُت– سرير– تَن– جسم– ديهي.
"پيرمَ ڇڏ ج پرتي، هي هي هَٺ آسارا".(شاهه).
مرداني مخصوص عضوي جي نِگِڻ يا اُٿڻ واري حالت– نَڳ. گهوڙي جي شهوت.

– **هَٺاهَلِي:** پنهنجي بلي– جند جان تي– پنهنجي فائدي لاءِ– پنهنجي لاءِ.

• **هَٺائِتو ج هَٺائِتا:** ذ. صفت. ظرف. هَٺ وارو– هَٺ جو– تڪبر وارو– متڪبر. ضدي– سرڪش– مغرور– گهمنڊي– آڪڙباز– تڪبر– وڏائي خور.

– **هَٺَ ڏَرمُ ج هَٺَ ڏَرمَ:** ذ. ضدي. ڪٽو.

– **هَٺَ ڏرمي:** ث. تعصب. بغض– ساڙو– ڪينو– اندر ڪوتائي.

– **هَٺِرُ ج هَٺِرَ:** ضدي– متڪبر– مت– ايماني– مغرور– هٺيلو– آڪڙباز.

– **هَٺَ سَجائي ج هَٺَ سَجائيُون:** ث. صفت. تندرستي– چڱيلائي– بيمارين کان آجائي– چاقائي– صحتيابي– شفايابي.

– **هَٺَ سَجو ج هَٺَ سَجا:** ذ. صفت. تندرست– بيمارين کان آجو– صحتمند– چڱو ڀلو– نئون نبو– صحتياب– شفاياب– چاقُ.

– **هَٺَ ڪَرڻُ:** ضد ڪرڻ– وڏائي ڪرڻ– ادمبر ڪرڻ– مغروري ڪرڻ– تڪبر ڪرڻ– سرڪشي ڪرڻ– گهمنڊ ڪرڻ– آڪڙ ڏيکارڻ.

– **هَٺَ کان هيٺ نَہ لَهڻُ:** ڪنهن ڳالهه کان باز نہ اچڻ– نہ مُڙڻ– پنهنجي ضد تان نہ لهڻ.

– **هَٺَ نَہ ڇڏڻُ:** ضد نہ ڇڏڻ– ڳالهه کان نہ مُڙڻ– پنهنجو ضد پورو ڪرڻ.

– **هَٺِي ج هَٺِي:** ذ. صفت. هٺيلو– هَٺ وارو– ايماني– اهنڪاري– مغرور– تڪبري– سرڪش– گهمنڊي– ضدي.

– **هَٺِيلائي ج هَٺِيلائيُون:** ث. صفت. وڏائي– تڪبر– ايمان– اهنڪار– سرڪشي– گهمنڊ– شيخي– مغروري– ادمبر– هوڏ– ضد.

– **هَٺِيلو ج هَٺِيلا:** ذ. صفت. ضدي– وڏائي خور– ايماني– مغرور– هٺ وارو– تڪبر– هٺي– تڪبر ڪندڙ– ننر– ادمبر وارو– پنهنجي ڳالهه تان نہ لهندڙ– سرڪش– گهمنڊي– هوڏ ڪندڙ– سامهون چوندڙ– نافرمان.

• **هَپُ ج هَپَ:** ث. ڪنهن بہ شيءِ ڳڙڪائڻ جو آواز– ڳيت– ڳڙڪو. ماٺ– چُپ– خاموشي– سانت. جهپو– جهٽ– لامارو.

– **هَپُ ڪَرڻُ:** ڳڙڪائڻ– ڪائڻ– نڱلڻ– ڳراهہ نڙيءَ مان لنگهائڻ. ماٺ ڪرڻ– خاموش ڪرڻ– جهپو هڻڻ– جهٽ هڻڻ– لامارو هڻڻ.

• **هَپُ ج هَپَ:** ذ. ماٺ– چپ– خاموشي.

– **هَپُ ڪَرڻُ:** ڪاوڙجي چپ ڪري ويهڻ– ڦوڪجي ويهڻ– شوڪجي ويهڻ. (انگ). متي.

• **هپامڻ:** مصدر. جهڪو ڪرڻ– هيٺ ٿيڻ– گهٽ ٿيڻ– ڍرو ٿيڻ– مانو ٿيڻ– هپجي وڃڻ– دٻجي وڃڻ– گهٽجڻ(سور، سوج وغيره). (هپاميو– هپامندو– هپاميل).

– **هَپائِجَڻ:** مصدر. هپامڻ– جهڪو ٿيڻ– هيٺ ٿيڻ– گهٽ ٿيڻ– ڍرو ٿيڻ– مانو ٿيڻ– گهٽجڻ.(سور، سوج وغيره). (هپائيو– هپائيندو– هپائيل).

• **هَپائڻ:** مصدر. گهٽ ڪرڻ– جهڪو ڪرڻ– ٿورو ڪرڻ– گهٽائي ڇڏڻ– هپائي ڇڏڻ– مانو ڪرڻ– ڍرو ڪرڻ(سور وغيره). (هپايو– هپائيندو– هپايل).

– **هَپجَڻ:** مصدر. هپامڻ– هپائجڻ– جهڪو ٿيڻ– هيٺ ٿيڻ– گهٽ ٿيڻ– مانو ٿيڻ– ڍرو ٿيڻ– دٻجي وڃڻ– گهٽجڻ. (هپيو– هپبو– هپيل).

• **هَپَڻ:** مصدر. هپامڻ– هپائجڻ– جهڪو ٿيڻ– هپجڻ– هيٺ ٿيڻ– گهٽ ٿيڻ– ڍرو ٿيڻ– لانجهو ٿيڻ– گهٽجڻ(سور، سوج وغيره). "هينئر تہ سور هپي ويو آهي." هوش ڇڏائي وڃڻ– وائڙو ٿيڻ– خطا ٿيڻ– پريشان ٿيڻ– حيران ٿيڻ. "فلاڻي جو هوش هپي ويو آهي." هيسجڻ– دٻجي وڃڻ– ڪوُ ڪائي وڃڻ.

– **هَپِي پوڻُ:** اٿپورو ٿيڻ– ڪٽي پوڻ– گهٽجي پوڻ– پوٿو تي پوڻ.

• **هَپُو ج هَپُو:** ذ. ڪا شيءِ ڳرڪائڻ– جي حالت– ڳيت.

– **هَپُو ڪَرڻُ:** ڳرڪائي وڃڻ– ڳيت ڏيئي ڇڏڻ.

• **هَپِي ج هَپِيُون:** ث. مني– چُمي– پپي.

• **هجر:** ث. (ع. هَجَرَ= هو لڏي ويو)جدائي– وڇوڙو– فراق– آراڏي – وڪرائي– ڦوڙائو. هجرَ.

• **هجرتُ ج هجرتُون:** ث. (ع. هجرت= لاڏائو). وطن کي هميشه ڇڏي ڏيڻ واري حالت– ترڪ وطن– تياڳ وطن– لاڏائو– ڪوچ

Gul Hayat Institute

— وطن کان روانگي— جدائي— وڇوڙو— فراق— هجر.

— **هِجري:** ذ . حضور صلي الله عليه وسلم جن جو مکي مان لڏي مَديني ڏي وڃڻ وارو سال— هجرت جي ڏينهن کان شروع ٿيل سال ١٥ جولاءِ ٦٢٦ع کان شروع ٿيل اسلامي سن.

• **هَجَڻُ:** مصدر. موجود رهڻ— موجودگيءَ جو ظاهر ٿيڻ— هئڻ— حاضر هئڻ.(هو— هوندو— هُئَل).

• **هَجوَ:** ث . (ف. هَجوَ= گلا) ڪُوارَ— گلا— ٺٺولي— چِٽر— ٽوڪ.

— **هَجوَ ڪَرَڻُ:** گلا ڪرڻ— غيبت ڪرڻ—نندا ڪرڻ. لائي چائي ڪرڻ—چغلي هڻڻ. ٺٺولي ڪرڻ— خندا ڪرڻ— چِٽر ڪرڻ.

• **هُجُومُ ج هُجُومَ:** ذ . (ع. هَجَمَ = هن گوڙ ڪيو). انبوهه— ميڙ— مجموعو— ميڙو— سڀا— منڊلي— گهٽائي. ڪَسَت— سَٽ— هشام— پيند— معرڪو— پيهه— پيهان.

• **هِجي ج هِجيئُون:** ث . (ع). اکر کي اکر سان زبر زير وسيلي ملائي لفظ ٺاهڻ واري حالت— اکرن کي زبر زير سان پڙهڻ واري حالت— اکرن تي لاڪنائون يا ماترائون ڏيئي پڙهڻ واري حالت.

— **هِجي ڪَرَڻُ:** اکرن کي زير زبر سان اُچاري پڙهڻ— اکرن تي ماترائون ڏيئي پڙهڻ— اکرن کي ڳنڍڻ— موڙڻ— ٺاهڻ— ملائڻ— ڳٽي ڳوپي پڙهڻ—سوچي سمجهي پڙهڻ—زيرون زبرون ڏيئي پڙهڻ.

• **هَجَڻُ:** مصدر. گهٽي ڪم ڪرڻ جي حالت ۾ ٿڪجي پوڻ— چُورَ ٿي پوڻ. ٿڪجڻ— ساٿو ٿيڻ— ماندو ٿيڻ— ورڇجي پوڻ. خفي ٿيڻ. سخت پورهيو ڪرڻ— ڳَهڻ— عذاب سهڻ— تڪليفون سهڻ— ڪشالا ڪڍڻ— مصيبتون سهڻ. جُڪڻ— نِوڙڻ. دبجڻ— وزن هيٺ اچڻ. دٻجڻ— دٻجي وڃڻ— مارجڻ— پيسجڻ. جهڪو ٿيڻ— گهٽ ٿيڻ.

— **هَجِٽِي ج هَجِٽِيُون:** ث . سخت پورهيو— ڪشالو— ڪَهُ— پتوڙ— جاکوڙ— درد سَري. عذاب— تڪليف— مصيبت. ٿاندو — ٿاهي— ٿندو.

• **هَجُ ج هَجَ:** ذ . صفت. ڪَڪُ— بيزار— خفي— دِق. ٿڪل— هجيل— ساٿو— ماندو.

— **هَجُ ٿِي پَوَڻُ(ت):** ڪَڪ ٿي پوڻ— ٿڪجي پوڻ— بيزار ٿي پوڻ— خفي ٿيڻ— ورڇجڻ— ساٿو ٿيڻ— ماندو ٿيڻ.

• **هَچا هَچائُون:** ث . (سن. هَتيا= خون) هتيا— ڪوسُ— گهاتُ. چَٽِي— آفت— مصيبت— آپدا— شامت. گناه— ڏوهه— عيب— پاپ.

— **هَچا پَوَڻُ:** چَٽِي پوڻ—آفت پوڻ— مصيبت پوڻ— شامت پوڻ. گناهه پوڻ.

— **هَچارِڻُ:** ث . هَچاري.

— **هَچارو ج هَچارا:** ذ . صفت. قاتل— خوني— گهاتڪ— ظالم— قهار. وحشي— درندو— خونخوار— راڪشس— دئيت. پاپي— ڏوهي— گنهگار— لعنتي— عيبدار. ذليل— بدنام— خوار.

— **هَچارو ڪَرَڻُ:** ڪَڪ ڪرڻ— شڪي ڪرڻ— لڄي ڪرڻ— شرمندو ڪرڻ.

— **هَچا ڪَرَڻُ:** قتل ڪرڻ— خون ڪرڻ— خطا ڪرڻ— گناهه ڪرڻ— ڏوهه ڪرڻ— پاپ ڪرڻ.

— **هَچا ڪرڻُ:** مصيبت مٿان ڪرڻ—چَٽِي پوڻ— آفت ڪرڻ—شامت پوڻ.

• **هِچڪائڻُ:** مصدر. (ت). لوڏڻ— لوڏو ڏيارڻ— ڏوڏڻ. سُڏڪا پرائڻ— رُئارڻ.

— **هِچڪڻُ:** مصدر. لُڏڻ— هلڻ— ڏُڏڻ— لوڏو کائڻ— ڏوڏو کائڻ— جهٻو کائڻ.(ل). گهچڪڻ. ڏچڪڻ. هڏڪ هڏڪ پرڻ— هڏڪڻ.

— **هِچڪ ج هِچڪُون:** ث . صفت. لوڏو. ڏوڏو. جهٻو. سُڏڪو— ڏسڪو. هڏڪي— هِڏڪوئي.

— **هِچڪو ج هِچڪا:** ذ . صفت. ڏچڪو— سُڏڪو. لوڏو— ڏوڏو— جهٻو. ساهه نڪرڻ وقت نڙيءَ مان نڪتل آواز—هڏڪي—هڏڪوئي.

— **هِچڪي ج هِچڪيُون:** ث . صفت. لوڏو— ڏوڏو— اُٻتو ساهه— هِڏڪي— ڏچڪي— هڏڪوئي. چڪي— چهي.

• **هِچڻُ:** مصدر. منظور ٿيڻ— پسند اچڻ— دل کي وڻڻ— دل سان لڳڻ— هُرڻ— دل تي اچڻ. خوش ٿيڻ. ايمان ٿيڻ— اعتماد ٿيڻ— ڀروسو ٿيڻ. ٺهڪي اچڻ— ٿهڪي اچڻ— ڪپ تي اچڻ— پورو ٿي اچڻ— ماپجي وڃڻ.

— **هِچي اچڻُ:** دل سان لڳڻ— پوريءَ طرح ياد ٿيڻ.

• **هَچُ هَچُ(ت):** ذ . ساڳي ڳالهه وري وري چوڻ— ورجائڻ.

• **هِچي مِچي:** زور ڏيڻ وقت هڪ ٻئي کي همت ڏيارڻ جو آواز— اچي مٿي.

• **هِدايَتَ ج هِدايتُون:** ث . (ع. هَدَيٰ= هن رهبري ڪئي). رهنمائي— سونهپ— سنئين واٽ— پيشوائي— رهبري— سنئون رستو— صحيح راهه— اڳواڻي. نصيحت— فهمائش— سمجهاڻي— تاڪيد. ڏَس— پتو— نشان— پار. حڪم— فرمان.

— **هِدايَتَ ڪَرَڻُ:** رهبري ڪرڻ— سنئون رستو ڏيکارڻ— سنئين واٽ ڏيکارڻ— رستو ٻڌائڻ— ڏس ڏيڻ— پار ڏيڻ— پتو ٻڌائڻ. نصيحت ڪرڻ— سمجهاڻي ڏيڻ— فهمائشون ڏيڻ— تاڪيد ڪرڻ. حڪم ڏيڻ.

Gul Hayat Institute

– **هِدايَتَ نامو:** ذ. هدايت جو ڪتاب– سونهپ نامو– رستي ڏيکارڻ جو ڪتاب– پَندنامو– نصيحت نامو– سمجهاڻين جو ڪتاب.

• **هُدُرُ ج هُدُرَ(ت):** ذ. مهڻو– ڏوراپو– طعنو– معيار.

– **هُدُرُ مُدُرُ ڏِيڻُ(ت):** ميار ڏيڻ– ڏوراپو ڏيڻ.

• **هُدڙِي ج هُدڙِيُون:** ث. ٻارن جي راند جو هڪ قسم– بال سان کَڏيل راند– ڏَڙهي راند. بال– ڏڙهو– کينهو– گيند.

– **هَدَس(ع):** حسد. ساڙ– ڪينو– دشمني– وير– حدث. ضد– بغض– پَڄر– ساڙو– خصومت.

"ڪَڄ نال نہ نيائون ڪامٽي، ڪيائون هيٺيءَ سان هدس" (جلال).

• **هَدَفُ ج هَدَفَ:** ذ. (ع. جمع أهداف. هَدَفَ = ڪُنڊُ) ڪُنڊ– مُڏو پاسو– لمو– اڻ وهو. ٿونو– ٽڪر– ڊيهہ. (چٽڻ جو) نشان.

• **هُدَڻُ:** مصدر. (ع. ف. هُدي خوان= اٺن تي هڪلڻ) هڪلڻ– پري ڪرڻ– لوڏڻ– ٿَڏڻ– تَڙڻ– هڪالڻ– ڌڪڻ. چوپائي ڌڻ وقت سندس ڦر ڪي هڪلڻ يا پري ڪرڻ.

• **هُدو ج هُدا:** ذ. (ع. عهد). جهاز ٻڙهڻ جي ڏنل اجازت– ڪنهن ٽوٽي ڦيٽي ٻڙهڻ لاءِ مرشد وٽان ڏنل موڪل– اِذن– اجازت– اختياري– موڪل. ڳِئن ڪاهڻ جو آواز– ڳاين ڪي هڪلڻ جو اواز.

• **هُدودُ ج هُدُودَ:** اسم خاص. (ع. هُد هُد). پکيءَ جو هڪ قسم– مشهور رنگين ۽ ڪلنگيءَ وارو پکي– روايتن موجب حضرت سليمان عليه السلام جو قاصد پکي– مرغ سليمان.

• **هُدُ هُدُ:** اسم خاص. هُدُودُ.

• **هُدِي ج هُدِيُون (ل):** ٻاڳين جو مال کي هڪلڻ جو آواز. آگَر سان پيٽ يا ڪُک کي چوڪ– چونگ.

– **هُدِيُون ڏِيڻُ:** آگَر سان پيٽ يا ڪُک ۾ چوڪُون ڏيڻ.

• **هَدِيَو(ڪ):** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **هَدِيَہ:** ذ. (ع. هَديه=سوغات). بخشش– سوغات– سوکڙي– تحفو.

• **هَدِّيَہ:** (اسم خاص.) ڪلمتي بلوچن جي هڪ شاخ.

• **هَڏِ:** ظرف. مور– پٽيءَ– ڪڏهين نہ– اصل– هرگز– بلڪل– نِپٽ –صفا– مرڳو– قطعي– موراهين– بنهہ– ذمي– پروسي– آسري.

– **هَڏهين:** ظرف. اصل– بلڪل– بنهہ– هرگز. سدائين– هميشه– دائمي.

• **هَڏُ ج هَڏَ:** ذ. (سن. هَڏ= هَڏُ). جسم ۾ ڪنڊو– هڏو. لڳ– عضوو. (صفت). عادت– هير– علت. عزيز– پيارو– محبوب.

– **هَڏَ ٻَنڌُ ج هَڏَ ٻَنڌَ:** ذ. هڏا ٻڌندڙ– ڀڳل هڏا ٻڌندڙ– هڏن کي ڳنڍيندڙ.

– **هَڏَ ڀَڳِلُ:** ذ. صفت. محنتي– جفاڪش– پورهيت– آورچ– ڪمائُو.

– **هَڏَ ڀَڳِلُ هُئَڻُ:** ڪم ڪرڻ تي هريل هجڻ– پورهئي تي هريل هئڻ.

– **هَڏَ پورو هُئَڻُ:** سقيم حال هئڻ– پئسي جو زور نہ هئڻ– غريب هجڻ– مسڪين هجڻ.

– **هَڏِ پَوَڻُ:** هري وڃڻ– عادت ڪري وڃڻ– نَسُن ۾ پئجي وڃڻ– پيٽ پوڻ– هير تي وڃڻ– عادت پئجي وڃڻ. ڳل پوڻ– بار پوڻ– تاوڻ پوڻ– ڳچيءَ پوڻ– چٽي پوڻ– مصيبت پوڻ.

– **هَڏُ پِيڙَڻُ:** ستائڻ– آزارڻ– تڪليف ڏيڻ– ڏکائڻ.

– **هَڏُ پِيَڻُ:** هڏ پيڙڻ.

– **هَڏُ جِي مارَ:** ث. صفت. ڳجهي مار– پئسي جو نقصان پوڻ– ڳجهو نقصان پوڻ.

– **هَڏُ چَمُ نہ هُجڻ:** دل صاف هئڻ– خيال خواب ۾ نہ هئڻ.

– **هَڏُ ڏاڍو ج هَڏَ ڏاڍا:** ذ. صفت. سخت – ڏاڍو– محنتي– جفاڪش– پورهيت – تڪليف جو ڏاڍو. پورا نہ پڪل (چانور).

– **هَڏُ ڏوکِي ج هَڏَ ڏوکِي:** ذ. صفت. سعيائتو– محنتي– جفاڪش– اَڄمي. ٻئي جو خيال رکندڙ– گهٽگهرو– همدرد– خيرخواهہ– سار سنڀال لهندڙ. سڄڻ.

– **هَڏَرُ ج هَڏَرَ:** اڌ رڌو ساڳ– اڌ پڪل شيءِ– اڌ ڪچو اڌ پڪو – هڏ ڏاڍو.

– **هَڏُ رَتُ:** گوشت ۽ رت. برادري– پائيچاري– عزيز– رشتيدار – مٽ – سيڻ– مائٽ– قريب.

– **هَڏُ رَڪُ(ت):** سست– آرسي– آلسي– ڊرو– ٽوٽي– ڪم چور– ڪاهل – ناٽائو.

– **هَڏَ رَڪُ ٿِيڻُ(ت):** سست يا آلسي ٿيڻ– ڪم چور ٿيڻ– ناٽائو ٿيڻ.

– **هَڏُ رڪُو(ٽ):** ڪم کان نٽائيندڙ– ناٽائو– ڪم چور– هَڏُ رک.

– **هَڏُ ڦارَ نہ ڪَسڻ:** ڪجهہ بہ تڪليف نہ اچڻ– ڪا بہ محنت نہ ٿيڻ– بنا پورهئي جي هٿ اچڻ. ڪا بہ دقت نہ ٿيڻ.

– **هَڏُ ڪَپُورِ(ت):** وڏو ويري– وڏو دشمن– هڏا ڪپيندڙ.

– **هَڏُ ڪُرڪَڻُ:** ڪهل پوڻ– ديا اچڻ– ٻاجهہ پوڻ– رحم پوڻ. ڪنهن جي لاءِ همدردي ڪرڻ– درد وندي ڪرڻ– غمخواري ڪرڻ– غمگساري ڪرڻ.

– **هَڏَ ڳَنلُ هُئَڻُ:** پورهيت هجڻ– محنتي هئڻ– اورچ هجڻ– جفاڪش هجڻ.

– **هَڏُ ڳَڏَ ڀڃَڻُ:** تمام گهٽي مار ڪيڻ– گهٽي مارڪٽ ڪرڻ– سخت مار ڏيڻ– ڏاڍي ڊينب ڪيڻ– ڀڃڻ– ڄاڳورڻ– سڙهڻ– سٽڪڻ.

– هَڏَ ڪَسائڻُ: تمام سخت پورهيو ڪرڻ– گهڻو ڪم ڪرڻ– سخت محنت ڪرڻ– اورچائي ڪرڻ.

– هَڏَ ڳرِيلُ: ذ. صفت. نرم– ڪنئرو– ملايم– برابر(رڌل چانور).

– هَڏَ مارُ: ذ. هڏ هلائيندڙ– بازن جو پورهيو ڪندڙ– محنتي– اورچ– جفاڪش– پورهيت.

– هَڏَ نہ ڦارُ ڪسڻُ: ڪجهہ بہ خرچ نہ ٿيڻ– هڏ ڦار نہ ڪسڻ.

– هَڏَ هرڻُ: ڏکئي ڪم کي ڏکيو نہ سمجهڻ– تڪليف سان نهي وڃڻ– ڏکن سان مانوس ٿيڻ.

– هَڏَ هڻڻُ: محنت ڪرڻ– پورهيو ڪرڻ– هڏ ڪسائڻ– جفاڪشي ڪرڻ– ڏنڊو ڏاري ڪرڻ– بازو هڻڻ.

– هَڏَ هوررُو ج هَڏَ هوررَا (ت): محنتي– جفاڪش– پورهيت– اورچ– هَڏ هلائيندڙ.

• هَڏَ ج هَڏَوُن: ث. هوڙ– هڏي. جهڳڙو جهيڙو جهٽو– فساد– تڙي– ڌمڪي– ڪاوڙ. جلهہ.

– هَڏَ پوَڻُ: جهيڙو– جهڳڙو– ويڙهہ. ڦڏو– رڳڙو.

– هَڏِرُ ج هَڏِرَ: ذ. صفت. هڏي ڏيندڙ– آڏو سخت لفظ چوندڙ– هڏي وارو– دڙڪو ڏيندڙ– جُلهہ ڪندڙ– زور سان ڳالهائيندڙ.

• هَڏَ ج هَڏَ: ذ. مڏ– ٿُٺ– ڏڏ – لپسون. چِسو– اناڙي– بيوقوف– پئوندو– جاهل– ڪم عقل.

• هڏا(ت): اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• هڏا ڪتيان: (اسم خاص). هڪ مڪان جو نالو.

• هَڏَ ترِي ج هَڏَ ترِيُون: ث. ڏنگي اُٺ کي عمل ۾ آڻڻ لاءِ نڪ ۾ مهار وجهڻ لاءِ ڳهڙيل ڪاٺي.

• هَڏِجَڻُ: مصدر. ڪري پوڻ– ڏهي پوڻ– ڪرڻ– هيٺ ٿيڻ.

• هَڏِڙِي ج هَڏِڙِيُون: ث. ڍڳن ۽ گهوڙن کي ٿيندڙ هڪ بيماريءَ جو قسم.

• هَڏِڪُ ج هَڏِڪَ(ڪ): ذ. مضبوط هڏ وارو– هڏ جو پينون– چيڪٽو– سخت هڏ وارو. هڏي جهڙو سخت.

• هِڏِڪُ ج هِڏِڪُون: ث. ساروڻي– يادگيري– يادگيرو– اُڏيڪ– سِڪ– دل جي ڪشش– چِڪ– تانگهہ– اُڪير– اُڏيڪ. اُميد– آس– اوسيئڙو– انتظار. هير– عادت– علت. نڙيءَ مان اوچتو نڪرندڙ هڪ هڪ جو آواز– هڏڪي– هڏڪوئي. وڏڻي.

"وڏڻي وَڏي ڪيرِيَت لاءِ.

ٻاروڏي ماءُ پيءُ لاءِ".

– هِڏِڪو ج هِڏِڪا: ذ. صفت. هِڏِڪ– هِڏِڪي. خيال– ويچار.

– هِڏِڪوئي ج هِڏِڪوئيُون: ث. صفت. هِڏڪي– ڏچڪي– گهٽڪو.

– هِڏِڪ هُجَڻُ(ت): سڪ هجڻ– عادت هجڻ.

– هِڏِڪي ج هِڏِڪِيُون: ث. صفت. نڙيءَ مان نڪرندڙ آواز جو اوچتو نڪرڻ شروع ٿيڻ– هِڏڪوئي– هچڪ. (اسم خاص). بيماريءَ جو هڪ قسم. جاڙي.(ت).

– هِڏِڪي ٿيَڻُ: ساروڻي ٿيڻ– ڪنهن جو ياد ڪرڻ.

• هِڏَڪارُڻُ(ت): مصدر. سوئر جو آواز ڪرڻ.

– هِڏَڪارُ ج هِڏَڪارُون: ذ. صفت. سوئر جو آواز. روئڻ جو آواز– هَڪل– هونگار.

– هِڏَڪار ڪرَڻُ: سوئر جو آواز ڪرڻ– هِڏڪارڻ.

– هِڏَڪارو ج هِڏَڪارا: ذ. صفت. مرونءَ جو زور سان ڪيل آواز– هڏڪار. ڪرڪڻ– ڪنجهڻ– رينگهڻ– ڪنجهڪار ڪرڻ.

• هِڏِڪَڻُ: مصدر. هڏي ڏيڻ– تڙي ڏيڻ. روئڻ– ڏانهون ڪرڻ– رڙيون ڪرڻ.(هُڏڪيو– هڏڪندو– هڏڪيل).

– هِڏِڪو ج هِڏِڪا: ذ. صفت. ڪرڪ– ڪُرڪو– ڪنجهڪو– چنگهہ– چنگهڪار– رينگو. هڏي– تڙي– جهٽڪ– دڙڪو.

• هڏو ج هڏا: ذ. (سن. هڏ+ ڪ= هَڏو). جاندار جي جسم ۾ مٿان ماس کي جهلڻ لاءِ هيٺان اندران سخت ٽڪر. جسم جو ڪندو– هَڏَ– هَڏِي– هڏڙي– استخوان. جونءَ جو آنو– جونءَ جي ليک. هوڙ– ضد– بحث. جهيڙو– جهٽو– جهڳڙو– هَڏَ– هَڏي آويءَ جو منڊو. (ت). (ث. هڏي ج هڏيون).

– هڏا ۽ چمڙي هئڻُ: تمام جسم ۾ لاغر ٿيڻ– تمام ضعيف هجڻ– ڳري ڪنڊا تي ويو هجڻ. تمام غريب هئڻ– سُڃو سڪٿو هئڻ– مسڪين هُجڻ.

– هڏو ڪنڊو ج هڏا ڪنڊا: ذ. صفت. هَڏُ وغيره. ڪَنُ ڦِٽُ– گند ڪچرو– اُڀُر وغيره.

– هڏڻون هڻجهڻون: ظرف. پنهنجي ذاتي ملڪيت مان ڪيل سخا.

– هڏي ج هَڏِيُون: (سن. آستِ. پرا. آٿي= هاٿي) هڏي جي مادي – ننڍو هڏو– هڏڙي– هڏي جو ٽڪر. هاٿي– ديهہ.

– هڏي تي هوڏ ٻڌڻ: مال تي تڪرار ڪرڻ– ملڪيت تي معاملو ڪرڻ– خسيس ڳالهہ تي تڪرار ڪرڻ.

– هڏي تي هوڏ هُجڻ: مال تي ميڙو هجڻ– ملڪيت تي معاملو هجڻ.

– هڏي لٽڻُ: هڏي پجڻ.

– هڏي خورُ: پکيءَ جو هڪ قسم– ڪنگ– لَقلَقُ.

Gul Hayat Institute

– **هَڏِي ڪَيَڻُ:** گهوڙي کي هڪ قسم جي بيماري ٿيڻ– هَڏڙيءَ جي بيماري ٿيڻ.

– **هَڏِي نِڪرڻُ:** گهوڙي جي بيماريءَ جو هڪ قسم (ٽنگ جي نريءَ ۾ ڳوڙهي ٿي، پوءِ هڏيءَ جو وڌي وڃڻ). (ن– ب).

– **هَڏِي ۽ اري هوڏ رَکڻُ:** اجايو ضد رکڻ– خواه مخواه بحث ڪرڻ.

– **هَڏِيُون نَرَمُ ڪَرَڻُ(ت):** گهڻي مار ڏيڻ– دل تي مار ڏيڻ– سخت ڪُٽڻ.

– **هَڏِيُون وڃَڻُ:** نالو نشان گم ٿي وڃڻ. مڙهه مقام رُلي وڃڻ.

– **هَڏِي هَڏِي چُورُ ٿيڻُ:** لِڱ لِڱ ۾ درد هئڻ– تمام گهڻو بيمار ٿيڻ– سَنڌ سَنڌ ساٿو ٿيڻ– انگ انگ ۾ سُور هجڻ– عضوا ڀيڙجڻ– تمام گهڻو ٿَڪُ هجڻ.

• **هَڏَ وارُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هَڏِي ج هَڏِيُون:** ث. جهڻڪ– چڙٻ– دڙڪو– زور سان ڳالهائڻ – دٻاءُ– ڌمڪي– چيني– هَڪل– تڙي– ڪاوڙ جو آواز. آڏو جواب– شوخ جواب– تنديءَ جو جواب. انڪار– نابري– ناڪار. ڪاوڙ– غصو– چڙ.

– **هَڏِي ڏيڻُ:** منهن سامهون شوخ جواب ڏيڻ– تڙي ڏيڻ– دڙڪو ڏيڻ. اُبتو جواب ڏيڻ.

• **هَڏِياري ج هَڏِيارِيُون (ڪ):** ث. وچولي– پوري پني– درمياني– وچٽري. مُوچاري– هالو چالو.

• **هَڏِياڪو(ٿ):** ذ. ٿوري چربيءَ وارو گوشت– اٽيو گوشت.

• **هِڏَڪ ج هِڏِڪُون (ل):** ث. اُڪنڊ– اڪير– سِڪَ– چِڪَ– ڪشش– تانگهه– ڪاڏو– لاڙو.

• **هَرَ:** صفت. (ف.هَر) هر هڪ– سڀ.

– **هَر بابُ:** ذ. (ف). هر هڪ حصو– هر هڪ فصل– هر هڪ اڌياءُ– هر هڪ پاڱو– هر هڪ ٽُڪر.

– **هَر بار:** ظرف. (ف). هر وقت– گهڙي گهڙي– ذري ذري– وقت بوقت– لت نت– سدائين– سدا– مدام– هميشه– هر مهل– هر دفعي– هر گهمري– هَر واري.

– **هَر ٻوليون:** ذ. صفت. هر هڪ ٻولي ڄاڻيندڙ– سڀ ٻوليون ڄاڻيندڙ.

– **هَر جاءِ:** ذ. (ف هَرجا= هر جڳهه) هر هنڌ– سڀ جڳهه– هرجائي– جيڏانهن ڪيڏانهن– هر هنڌ– حاضر– جت ڪت– هر هنڌ– هُجندڙ.

– **هَرجائي:** ظرف. هر هنڌ حاضر– هر هنڌ هجڻ وارو– هر جاءِ– جتي ڪٿي– جيڏانهن ڪيڏانهن. (صفت). هڪ هنڌ قرار نه وٺندڙ– ڦرندڙ– گهرندڙ– آواره گرد– خانه بدوش– رولو– گهومو– رلٽو.

"بازي يار بنائي آ هرج پئي هرجائي آ" (محمد ڪنياڻ).

– **هَرجنسُ:** ث. سڀ نمونو– هر قسم– هر رنگ– سڀ ذات– هر ورن– پانت پانت– جنس جنس– نموني نموني– ان جو هر قسم.

– **هَرچَندُ:** ذ. هر مهيني– هر ماهه– مهيني به مهيني.

– **هَردلعزيزُ ج هَردلعزيزَ:** سڀ جو پيارو– عام پسند– زماني جو محبوب– مقبول عام— سڀ ڪنهن کي وڻندڙ– هر پسند.

– **هَردَمُ:** ظرف.(ف). هر وقت– هر گهڙي– هر ساعت– هر لمحه– هر لحظي– هر آن– هر دفعي– هميشه– هر هر– سدائين– گهڙي گهڙي– لڳاتار– متواتر.

– **هَردو:** ذ. ٻئي– ٻه– ٻئي گڏ– هر دوئي.

– **هَردوئي:** صفت. هردو– ٻئي.

– **هَردوسري:** ظرف. صفت. ٻنهين مٿن – ٻنهي پاسن– زميندار ۽ هاري جو گڏيل اَن– ٻئي پاسا.

"هاريءَ جو اَن هر دوسري ڇهه هزار ٿيو."

– **هَر ديکي چمچو:** ذ. صفت. رلٽو ملٽو– سڀ ڪنهن سان ٺهي ويندڙ– ٺهڪڻو ڦهڪڻو. ٻچاڙو– ٻيائي وارو. ٻن هٿن جو چَرون.

"ساڌن سان سنمک، پنچن سان پورو".

– **هَرذاتي:** ذ. سڀ سان مليل– سڀ سان محبت ڪندڙ– رلٽو ملٽو– ٺهڪڻو ڦهڪڻو– هر ديکي چمچو.

– **هَر روز:** ظرف. (ف). سڀ ڪنهن ڏينهن– روزان روز– روزانو– روز مرهه– دائما– سدا– نت– بنا ناغي– هر ڏينهن– روز روز– سدائي– هميشه.

– **هَر زمان:** ظرف. (ف)سڀڪنهن سان– سالان سال– سال بسال– هر ورهيه.

– **هَرسوءِ:** (ف) هر طرف.

– **هَرصُورَت:** ذ. (ف). هر ڪنهن نموني– هر حالت ۾– هر قسم ۾– هر طرف– هر طريقي– ڪنهن به نموني– ڪهڙيءَ به طرح.

– **هَرطرح:** ظرف. (ف) هر هڪ نموني– هر ڍنگ– هر رنگ– هر صورت– هر طريقي– هر نوع.

– **هَر طَرف:** ظرف. (ف). سڀ طرف. هر جانب– هرسمت– هر سوءِ– هر پاسي– چئني پاسن– هَردس.

– **هَرڪاريو:** سڀ ڪم ڪندڙ– هنرمند– سياڻو– هوشيار. هر ڪم ۾ پورو.

– **هَرڪو:** سڀڪو– هرهڪ– هرڪوئي.

Gul Hayat Institute

– **هَرڪيس:** هَر رنگ جا.

– **هَرگاهه:** ذ. ظرف. (ف) هرگاهه. سڀ هنڌ– هر ڪنهن هنڌ– هر جڳهه– هرجاءِ– هنڌ– حاضر ناظر.

"هوش رکين هر گاهه."(سچل).

– **هَرگهڙي:** ظرف. هر وقت– هر ساعت– هردم– هر لحظي– هر لمحي– هر مهل.

– **هَرهڪ:** ذ. هرڪو هرڪوئي.

• **هَر:** ذ. اسم خاص. هندن جي ديوتا جو نالو– هري– ڀڳوان.

– **هَرنامُ:** ذ. هريءَ جو نالو– ڏٿيءَ جو نالو. ڀڳوان جو نالو.

• **هَرَ ج هَرَ:** ذ. (پرا= هَلُ. سن هَلُ. سن هَل. هَر) ٻنيءَ کيڙڻ جو هٿڻ– کيتيءَ ڪرڻ لاءِ زمين کي اٿلائڻ جو هڪ اوزار. هَل– هرڻ (ڪ).

– **هَرُ ٻڌڻ:** ٻنيءَ کيڙڻ لاءِ هر ٻڌڻ– کيتيءَ لاءِ تيار ڪرڻ– هر جوتڻ ڪک ڪرڻ– بيزار ڪرڻ– پردو اُگهاڙڻ– راز فاش ڪرڻ. (ت).

– **هَرُ جو قُوتُ:** هر جو تَنگ جنهن ۾ چوني پوي.

– **هَرُ ڏيڻ:** زمين کي کيڙڻ– زمين کي اٿلائڻ.

• **هِر (ڪ):** ڪنهن چوپائي وهٽ يا جانور کي هڪلڻ لاءِ ڪم آندل لفظ– هِش– هُش– هُش. ٻہ ڏاند گڏ ٻڌل– ٻيلهڙ– اُٺ جو ننڍو ٻچو– گوڻرو– توڏو.

– **هَرُ:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو. (صفت). پکين جي اُڏامڻ جو آواز.

• **هُرَ ج هُرُون (ل):** ث . يادگيري– ڪنهن ڳالهه جو دل تي تري اچڻ واري حالت – خيال– يادگيرو– سارو‌ڻي– ڪَنڌ– سار– انتظار– اوسيڙو– فڪر– ڳڻتي– ڪنڪو.

"مون کي ماري منجهه ٿي سنڌي هوتن هُرَ."(شاهه).

– **هُرَ ڪَر ج هُرڪَرُون:** ث . صفت. فڪر– ڳڻتي– الڪو– انتظار– اوسيڙو.

• **هُرُ ڪَندُو ج هُرُ ڪَندا (ڪ):** ذ . بي آرامي– بي چيني– بي قراري. خيال – ڳڻتي– فڪر– اونو– اوسيڙو– هُرڪر– هَنڌ ڪَنڌ– ڪنڌ– سارو‌ڻي.

– **هُرُ ڪَندڻُ ج هُرُ ڪَندڻَ (ڪ):** ث . تکڙ– جلدي– سيگهه. هُرهُر– ڳڻتي– اڻ تڻ– اونو– اوسيڙو– فڪر– انتظار.

– **هُرڪَندُ ج هُرڪَندَ (ڪ):** ذ . ڪَنڪو– اونو– هَٽ ڪَٽ– هُرڪر– اوسيڙو– ڳڻتي.

• **هِرات:** اسم خاص. خراسان ملڪ جي گاديءَ جو هنڌ.

• **هِراسان:** ذ . صفت. خوفائتو– ڊپ وارو– دهشت زده– ڊيڄڙو– ڊڄندڙ– ڏهڪايل– ڊيڄاريل.

• **هِراسَت ج هِراسَتَ:** ث . صفت. چَندُ– چَندُ– چَلُ. حرفت– ٺڳي– مَڪر– فريب– دغا– اٽڪل بازي– وسياهه گهاتي. چيڙ– چاڙ– چُرَ– حرڪت.

– **هِراسَتَ ڪَرڻ:** چيڙ چاڙ ڪرڻ– چُر ڪرڻ– حرڪت ڪرڻ– ڪيچل ڪرڻ.

• **هَرائي ج هَرائيُون:** ث. هلڪڙائي– هيجڙائي– چلولائي– سفلائي.

• **هَرباب (ڪ):** اسم خاص. ڪوهستان ۾ هڪ لڪ جو نالو.

• **هَرِبَندَ ج هَرِبَندُون (ل):** ث . قَرَ لاءِ رڙندڙ اُٺ.

– **هَرِبَندَ هَٽڻ (ڪ):** سلهاڙي ٻڌڻ– سلهائڻ– ٻيلهه هڻڻ– سلهاڙڻ.

• **هَرباري:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ ديهه جو نالو.

• **هَرَ بَرَ ج هَرَ بَرُون:** ث. هَربَر– تکڙ– اُبهرائي– جلدائي– سيگهه.

– **هَربَريو ج هَربَريا:** ذ . صفت. تکڙو– اُبهرو– جلد– سگهو– جلدباز– هڙٻڙيو.

– **هَربَرَ:** ث . افسوس– گوڙ گهمسان– هُل.

– **هَرَ ٻَرَ ج هَرَ ٻَرُون:** ث. هُرڪَر– خيال– ويچار– اُڌڪو.

• **هَربو ج هَربا:** ذ . (ع. هَب= چال) هَربَ– ٽپو– چال. ٻِڏ– چلانگ– ٽَپ– ڊُڪ– ٻِڏ.

• **هَربو ج هَربا:** ذ . ياجي ۾ ڪم ايندڙ ٻوٽي جو ٻج– پسارڪي وکر طور ڪم ايندڙ هڪ ٻوٽي جو ٻج– ميٿيءَ جو ٻج.

• **هَرَبُ ج هَرَبَ:** ذ. (ع. هرب) ٽپو– چال– ٽَپ– ٻِڏ– هربو. ٻوڙ– ٻوڪ

• **هِرتُ ج هِرتَ:** ذ . صفت. گُم– غائب– اُلوپ– لاپتہ– گم ٿيل– وڃايل.

• **هِرتُ ٿيڻ:** گم ٿيڻ– غائب ٿيڻ– غائب ٿي وڃڻ– وڃائجي وڃڻ– لاپتہ ٿي وڃڻ.

• **هِرتُ ڪَرڻ:** غائب ڪرڻ– گم ڪرڻ– وڃائڻ– لاپتہ ڪرڻ.

• **هَرتا:** ذ . ناسُ ڪندڙ– چٽ ڪندڙ– تباهه ڪندڙ– برباد ڪندڙ.

• **هَرتا ڪَرتا (ت):** مارڻندڙ ۽ جيارڻندڙ– ناس ڪندڙ ۽ اُپائيندڙ – مالڪ– اختيار وارو.

• **هَرتالُ ج هَرتالَ:** ذ . هڪ قسم جو جبل مان لڀندڙ زهريلو ڌاتو– زهر جو هڪ قسم– ڦڪي رنگ وارو سنکيو– هڪ قسم جو دوائن ۾ ڪم ايندڙ پسارڪو وکر.

• **هَرتالو ج هَرتالا:** صفت. هر فن مان واقف– هر فن مولي– چالاڪ– فريبي– حرفت باز– اٽڪل باز – ترڪٽي– مڪار– چندباز. (ث. هرتالي ج هرتاليون).

Gul Hayat Institute

— **هَرتالي ج هَرتاليُون:** ث . صفت. لُچي— چالاڪ ۽ عيار عورت— حرفت باز— اٽڪل باز— فريبي— ترڪٽي— چالاڪ— هوشيار عورت.

— **هَرتَڙِيو ج هَرتڙيا :** ذ. هـوڙهو— هوڙهـ— هوڏي—ضدي— پنهنجي مت وارو— بحثي— هٺيلو— ڪج بحث(ث. هرتڙي ج هـرتڙيون).

• **هَرتَمانُ ج هَرتَمان:** ذ . ان جو هڪ قسم— هر طمان— جَوَ.

• **هَرتِيرُ ج هَرتِيرَ:** ذ . چمڙي، سَٽ يا ڪپڙي جو ٺهيل نندو ڪڙيو. نندي خرزين خرجين— هڙتيل.

• **هَرتولي:** پرت جو هڪ قسم.

• **هَرپارَوِي(ل):** ذ . فراسيءَ جي چٽن جو هڪ قسم.

• **هَريَدُ ج هَريَدَ:** ذ . صفت. بسنتي— ربيع جو— بهار جو— بهاري. ڏينهن رات جي برابري.

• **هَرجُ ج هَرجَ:** ذ . (ع. هَرج= نقصان). نقصان— هرجو— ڇيهو— ٽوٽ— گهاٽو— زيان— چٽي— تاوان— خلل— ٽوٽو— خسارو— خاسارو— تڪليف— آزار— مصيبت— دقت.

— **هَرجاٽو ج هَرجاٽا:** ذ . نقصان— گهاٽو— هرجو— هرج— ڇيهو— ٽوٽو. ريلوي رستي گهرايل مال جو ميعاد کان وڌيڪ عرصي جو پيل جرمانو — ڏنڊ— پون پاڙو.

— **هَرجُ ٿيڻُ:** نقصان ٿيڻ— ڇيهو ٿيڻ— ٽوٽو پوڻ.

— **هَرجُ پَوَڻُ:** نقصان پوڻ. هرجو پوڻ— گهاٽو پوڻ— ٽوٽ پوڻ— ڇيهو رسڻ.

• **هَرجَ ج هَرجُون:** ث . انتظاري— بيقراري— خيال— سؤداءِ— ڳڻتي— ويچار— فڪر— اونو— انديشو— پريشاني.

• **هَرجَڻُ(ت):** مصدر. جانور جو ٽوني هٽڻ لاءِ اڳتي وڌڻ— ديهه هٽڻ— ديهاڙ ڪرڻ.

• **هَردَ ج هَردُون:** ث . دال جو هڪ قسم— اَڙد جي دال.

• **هِردو ج هِردا:** ذ . (سن. هرديه. هِردَ. مَن). خيال ڪرڻ جي جاءِ— مَن— چِت— دل. هنيون— قلب— ضمير— چيتو— جگر— هيانءُ— عام— پروڙ— ڄاڻ— سمجهه— گيان— فهم— زيرڪي— ٻُڌي.

— **هِردو جاءِ ٿيڻُ:** دل قرار ٿيڻ— من هڪ هنڌ ٿيڻ— چيتو جاءِ ڪرڻ.

• **هِردو کُلڻُ:** دل کلي پوڻ— ڪشف ڪرامات حاصل ڪرڻ— غيب ڄاڻڻ— ضمير روشن ٿيڻ— صاف ٿيڻ.

• **هَردَيالُ:** ذ . صفت. (سن. هَرديالو= ٻاجهارو) ٻاجهارو— رحمدل— مهربان. (اسم خاص). هڪ هندڪو نالو.

• **هَرڏو ج هَرڏا(ڪ):** ذ . صفت. اَرڏو. شدتي— ضدي.

• **هَرڙائي ج هَرڙايُون:** ث. صفت. هلڪائي— ترڙائي— هلڪڙائي — ترڙپائي — ٽوٽ پائي — سفلائي— خسيسپائي.

• **هَرڙو ج هَرڙا(ت):** ذ . زبردستي ڪيل ڪم جو پورائو.

• **هَرسُ ج هَرسَ(ت):** ذ . زور— دٻاءُ— تاب— دڙڪو— تاءُ— رعب— لالچ— حرص.

• **هَرسَ ج هَرسُون(ت):** ث . مغز ماري— ڪاپارو— خاسارو.

• **هَرشُ:** ث . تاڏهه (ڏاندن جي) دڙڪو.

• **هرقِرج هرقِـرُون (ث):** ث . صفت. جلدي ۽ اچ وڃ— قرقر— ترترِ.

• **هَرڪارو ج هَرڪارا (ت):** ذ . ڪاشيءَ جي اُڪر لاءِ تيار ڪيل ٺپو— ڪارب— قالب.

• **هِرڪڻُ:** مصدر. (ڪنهن شيءِ ڏي) دل ڪرڻ— سَڌ ڪرڻ— لالچائڻ— حرص ڪرڻ— دل ڪيڻ— اُسڪائڻ— اُڪنڊجڻ— چڪي اچڻ— تانگهائڻ— چاهڻ— سڪڻ— هرکڻ. (هرڪيو— هِرڪندو— هِرڪيل).

— **هِرڪائڻُ:** مصدر. سَڌ ڪرائڻ— سَڌ ڏيارڻ— حرص وڌائڻ— اُڪنڊ ڏيارڻ— سِڪائڻ.

• **هُرڪَڻُ(ت):** جانور جو ڪاڏي يا ڦر لاءِ سڪ ظاهر ڪرڻ— ميِنهن يا ڳئُون وغيره جو سڪ مان پنهنجي ڦر لاءِ رنڀڻ.

• **هَرڪُ ج هَرڪَ:** ذ . ڪپڙي جو هڪ قسم— پٽيو— لٽو.

— **هَرڪيو ج هرڪيا(ل):** ذ . هرڪ جي رنگ جهڙو— اڇو— سفيد.

• **هَرڪَرَ ج هَرڪَرُون:** ث . انتظاري— چنتا— فڪر— ڳڻتي— يادگيري— اُڌڪو— اُلڪو— اوسيڙو— بيقراري— پريشاني— اڻ تڻ — چورا ڦورا— هورا ڪورا— انتظار— خيال— آنڌمانڌ— سار— سارونڻي — وَسوسو— اٽ وِيهه— اٿل پٿل— ڪُنڪو— وسواس— اون— انديشو.

— **هَرڪَرُ ٿيڻُ:** چورا ڪورا ٿيڻ— اڻ تڻ ٿيڻ— چنتا ٿيڻ— اوسيڙو ٿيڻ.

• **هِرکڻُ:** مصدر. (سن. هَرش= خوشي) دل سرکي وڃڻ— موهجڻ — دل ڪيڻ— اُسڪڻ— آڪنڊجڻ— موهجڻ— چڪي اچڻ— دل ٺي وڃڻ— سِڪڻ— تانگهه— اُڪير ٿيڻ— خوش ٿيڻ— راضي ٿيڻ— سرهو ٿيڻ.

— **هِرکَ:** ث . سِڪ — تانگهه.

• **هِر کائڻُ:** مصدر. لالچائڻ— لالچ ڏيارڻ— متوجهه ڪرڻ— موهت ڪرڻ — راضي ڪرڻ— اُڪير ڏيڻ— تانگهه ڏيارڻ. (هِرڪائيو— هِرڪائيندو— هِرڪائيل).

— **هِرکجڻُ:** مصدر. ٻيٻلجڻ— هرکڻ— دل ڪيڻ— اُسڪڻ— اُڪنڊجڻ— چڪي اچڻ— دل ٺي وڃڻ— سِڪڻ— تانگهائڻ— موهجڻ— راضي ٿيڻ— خوش ٿيڻ.

— **هِرکَ ڪوڏَ ڪَرڻُ (ث):** خوشي ڪرڻ.

— **هِرکَ هارڻُ:** تمنا رکڻ— اِڇا ٿيڻ— اُڪير ٿيڻ— هرکڻ موهجڻ.

• **هَرڪڻُ(ٽ):** ذ. حيرت— عجب— عبرت— تعجب.
• **هَرڪ سوڳَ:** ڏک سُک— ڏک سُک.
• **هَرگز ج هَرگِز:** ظرف. (ف. هرگز= ڪڏهين بہ) هر حيلي— ڪنهن بہ نموني ڪنهن بہ حالت ۾— ڪڏهين بہ— سُورُ— پٽيءَ— بنهہ— ڪنهن بہ صورت ۾— اصل— صفا.
• **هَرگِڙو ج هَرگِڙا(ڪ):** ذ. صفت. بُت ۾ ورِيل— بدن ۾ ساجو— سجراتو— سبراتو— ڏنو مُنو— توانو— سگهو— متارو— سَگهارو— جانٺو— سَبَرُ.
• **هَرلو ج هَرلا:** ذ. چرخو— اُرلو— ڪاٺ جو ٿهيل ڏينگو. ائٽ.
• **هَرماهُ ج هَرماهَ:** ذ. صفت. (ف. همراهہ جو محرف)همراهہ— ساٿي— رفيق— سنگتي— يارُ— همدرد.
• **هَرمُڄ ج هَرمُڄَ:** ذ. پرت جو هڪ قسم— هرمز— هرمڄ— هرمڄي.
• **هَرمُڄي:** ذ. پرت جو قسم— هرمڄ(هرمڄ) ڪپڙن رنگڻ جي ڪم ايندڙ هڪ قسم جو رنگ— داڇٽون— گيڙو— پڳٽون. هڪ پسارڪو وکر. جو دوائن جي ڪم اچي.
• **هَرمَرو ج هَرمَرا:** ذ. (ع. حَرمَل. ف.سپند) واسُ وغيره جي ڪم ايندڙ هڪ ٻوٽي جو ٻج— هَرمَڙو— اسپند.
• **هَرمَڙو ج هَرمَڙا:** ذ. هَرمَرو.
• **هَرمَزُ(ڪ):** ذ. پرت جو هڪ قسم— هرمڄ— هرمڄي. (گهڻا قسم— جئن: بہ ٽيو هرمز— ٽہ ٽيو هرمز— چئو ٽيو هرمز. پنج ٽيو هرمز. نَو ٽيو هرمز. پُڳڙو هرمز. ڪنڊڙو هرمز. ڦوڳ هرمز. اڌ ڪوٽ هرمز. وڏا پَٽلا هرمز. دوڳي هرمز. ڪوهڙي هرمز. چِڪو هرمز. ڪارڪ هرمزءِ پوپٽ هرمز).
• **هَرمَل:** ذ. هَرمَل. خِرمرو.
• **هَرمَلُ ج هَرمَلَ(ٽ):** اسم خاص. ٻوٽي جو هڪ قسم. پاڻيءَ جي پَر تي ٿئي ٿي. ٻن ٻيدجي پنن وانگر انهيءَ ۾ ڪير ٿئي ٿو. دوائن ۾ ڪم اچي ٿو.
• **هَرمنجي(ٽ):** ٿري پرت جو هڪ نمونو.
• **هَرمَنجهہ(ٽ):** اسم خاص. پرت جو هڪ قسم.
• **هَرناڙو ج هَرناڙا(ٽ):** ڪڏو— وڏي چيت— چوڏو.
• **هَرنَد:** ذ. اسم خاص. سنڌ جي سري ديره غازي خان ۾ هڪ ڳوٺ.
• **هَرن ڪٽري:** اسم خاص. ضلعي ٿرپارڪر ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **هَرنگهڻ (ل):** مصدر. چوپائي مال جو پنهنجي ڦر تي هيج سبب آواز ڪرڻ— ڊِڪ ڪرڻ— ڊِڪڻ. (هرنگهيو— هرنگهندو— هرنگهيل).
• **هَرنگهہ ج هَرنگهون:** ٿ . چوپائي مال جو پنهنجي ڦر تي هيج سبب ڪيل آواز— ڊِڪ.

• **هَرنو ج هَرنا(ٽ):** ذ. (ڏهسنامي جو لفظ). هاٿي— هاٿيءَ جو ننڍو ٻچو.
• **هَرنِهڻ ج هَرنِهڻون (ٽ):** ٿ . هَرجي وچ واري ڏگهي ڪاٺي جنهن جو هڪ ڇيڙو ڪُڙهہ ۾ پيل ۽ ٻيو پاڃاريءَ ۾ اٽڪيل— پاڃاريءَ سان ڳنڍيل ڪاٺي.
• **هَرڻُ ج هَرڻَ:** ذ . (پرا. هرينو— هَرڻ. سن. هَرن= هرڻ). هڪ مشهور حلالُ جهنگلي جانور— مرگهہ— هَرَڻ— غزال— آهو— چيڪارو.(ل—ٽ). ڪُرنگ. فراسين جي چٽن جو هڪ قسم. (ٿ. هرڻي ج هرڻيون). (مصدر). چورائڻ. چوري ڪرڻ— ڪٽڻ— هٽ ڪرڻ— تڳائڻ— لمائڻ. لٽ ڪرڻ— ڦُر ڪرڻ. ڏک دور ڪرڻ — آزار لاهڻ. مصيبت دفع ڪرڻ.
— **هَرڻُ اکي:** هرڻ جهڙين اکين واري عورت— مرگهہ نيني— آهوچشم— غزالي اکين واري.
— **هَرڻُ جهڻَڪ:** (اصطلاح) طاقت وٺڻ— پورو تندرست هئڻ— چاق هجڻ— تازو توانو بنجڻ— بالڪل خوش هئڻ.
— **هَرڻُ جهلَڪ:** بلڪل خوش ۽ تندرست هئڻ.
• **هَرڻ:** مصدر. هاٿُو ماٿُو ٿيڻ— ٺهي وڃڻ— هري مري وڃڻ— گهائل مائل ٿيڻ— مانوس ٿيڻ. ڏارجي وڃڻ— پالجي وڃڻ— پالتو ٿيڻ(پکي يا جانور). عادت پوڻ— عادت ٿيڻ— هيراڪ ٿيڻ— علتي ٿيڻ(ڪ) چوري ڪرڻ— مغلوب ٿيڻ— ڪانئر ٿيڻ— غلام بنجڻ.
• **هَرڻ:** مصدر. ڪنهن ڳالهہ جو دل تي تري اچڻ— يادگيري پوڻ— ياد اچڻ— چٽڪڻ— دل تي ڦرڻ— ڪنهن واقعي جو گاهي بگاهي احساس ٿيڻ— ڪُڪڻ— سُجهڻ— ڪُڪڻ(ڪ). اُڏامندڙ ڪک يا ڪَکري جو اک ۾ پوڻ.(هَريو— هرندو— هَريل).
• **هَرڻُ چَپِڙي:** ذ. اسم خاص. ٿر ۾ ٿيندڙ گاهہ جو هڪ قسم.
• **هَرڻُ ڪُڏيون (ٽ):** ٿري ڙالن جو مٽي جي وارن ويڙهڻ يا ڳُتَ ڪرڻ جو نمونو.
• **هَرڻو ج هَرڻا (ٽ):** اُهو ڏاند وغيره جنهن جا سڱ سڌا هجن ۽ هرڻ جهڙو رنگ هجي— هرڻ رنگو.
• **هَرو ج هَرا:** ذ. صفت. آلو— پُسيل— پاڻي وارو— وٺائتو— گهميل— آڊوڪو(ڪپڙو وغيره)— تازو(ميوو وغيره)— چڪيل(ڦَٽ). ٿڌو "لکن سندي لک، هيران هري پانيان." (سسئي—خانزئي). سؤکو— سولو— هلڪو— آسان— سهنجو.
• **هَرواٽي ج هَرواٽيون (ٽ):** ٿ. هَرجو رَک جو ڦار— چوني. (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو.
• **هَرويِرو ج هَرويِرو:** ظرف. خواه مخواه— بنا سبب— بي وجهہ—

Gul Hayat Institute

اَجايو— مفت— خالي پيلي— راهه گناهه— بيجا— نـ ڏني نـ ورتي.

• **هَروٽو ج هَروٽا:** ذ . هَر جي اُها اُڀي ڪاٺي جنهن جي هيٺئين پاسي چوني پوي ۽ مٿئين پاسي جهلڻ جو منيو هجي— هر.

• **هَروج:** ظرف. هرروز. ڏهاڙي.

"هِردي منجهه هروج، درسن ڪري دوس جو".(سامي)

• **هَرورو ج هَرورا(ٽ):** ذ . پَروڻ— پَرڻ— اٽي ڇاڻڻون— ٽامي جو وڏو پرڻ— ڇاڻي— پرٽي— گهيچڻ.

• **هَرُولو ج هَرُولا(ڪ):** ذ . اسم خاص. جانور جو هڪ قسم— جهنگهراڙُ ٻلو— جهنگلي ٻلو(جو گدڙ جيڏو ٿئي).

• **هَرُ ولي وارو(ڪ):** اسم خاص. مول کان اپرندي طرف هڪ جبل جو نالو.

• **هَروندو ج هَروندا:** اسم خاص. منگر مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **هَرهَ ج هَرهُون:** ٿ. هَر جو هڪ ڀاڱو— هر ۾ پيل ڏگهي ڪاٺي.(ل). هَر جي اُها ڏگهي ڪاٺي جنهن جو هڪ پاسو هروٽي ۾ ڦاٿل هجي ۽ ٻيو پاسو پاڃاريءَ ۾ —سُڃيل اُٺ جو مٿو جنهن مان گند وهي.

— **هَرِ هَن (ت):** هر جو ڀاڱو جنهن ۾ ناڙيءَ بعد پاڃاري وجهجي. ٻيل گاڏيءَ جي ڏگهي ڪاٺي. پول.

• **هُرهَ ج هُرهُون:** ٿ. فتح—سوڀ— نصرت— ڪامراني— جيت— ڪٽ.

• **هَر هَر:** ظرف. وقت بوقت— مسلسل— جلد جلد— سگهو سگهو— وري وري— ذري ذري— لڳاتار— متواتر— هرمهل— ٿوري ٿوري دير بعد— گهڙي گهڙي— هرسمي— هرگهڙي— هرپلڪ— هرلحظي.

• **هِرِ هِرِ(ت):** ردن کي موٽائڻ لاءِ ريڍار جو ڪيل آواز.

• **هَري:** ظرف. آهستي آهستي— ڌيمي— فرصت سان— ڌيري— آرام سان ڌيرج سان— ڊرو.

— **هَري هَري:** ظرف. آهستي آهستي— ڌيمي ڌيمي— ڌيري ڌيري.

• **هَري:** ذ. (سن). اسم خاص. هندن جي هڪ اوتار جو نالو— وشنوءَ جو نالو— ڪرشن. مهاديو— شِوَ. پرميشر— برهما— ڀڳوان— ايشور. سَپ. طوطو. باندر. هوا. آتش.(ت). ٻج ڇٽڻ لاءِ هر ۾ ٻڌل هڪ پوري نالي— ناڙي. سائو گاهه. ٻُڍڙي.(توڪي هٿن ۾ کهڙيون اڇي هريون پيون آهن."(اسم خاص). تعلقي فيض گنج (خيرپور ميرس ۾) هڪ ديهه جو نالو. ردن جي بيماريءَ جو هڪ قسم.(ن—ب).

— **هَريهَر:** ذ . هندن فقيرن جو سلام.

• **هَڙي ج هَرِيُون (ت):** ٿ . ننڍي ۽ سوڙهي جاءِ— ڪوپِ(ٿ). وٽن جَو گهاٽو جهڳٽو— هڙي. (اسم خاص). پکيءَ جو هڪ قسم.

• **هرياهه:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو— هَرياءُ.

• **هُريائِي ج هُريائِيُون:** ٿ. بي ڌياني— لاپرواهي— بي توجهي — بي خيالي— سفلائي. ٽرڙائي— هلڪائي— ڇلولائي.

• **هُرِيرِي ج هُرِيرِيُون:** ٿ. (ع. هُريري= ٻلي) ٻلي— هڪ گهرو پالتو. جانور— ٻلي.

• **هَرِيڙَ ج هَرِيڙُوَن:** ٿ . (سن. هڙ. ف. هليه). دوائن جي ڪم ايندڙ هڪ پسارڪي وکر(هڪ ٻوٽي جو ٻج، ٻه نمونا: ١. وڏي، ٢. ننڍي). اڳٺ جي پڃاڙيءَ ۾ ڏنل ڳنڍ.

— **هَريڙَ ٻَڌَڻ(ت):** چمڙي جي تندن جي ڳنڍ ٺاهڻ— اڳٺ جي پڃاڙيءَ ۾ ڳنڍ ٻڌڻ.

— **هَريڙَ ٺاهڻ(ت):** چمڙي جي تندن جي ڳنڍ ٺاهڻ— اڳٺ جي پڃاڙي ۾ ڳنڍ ٻڌڻ.

• **هَريڙَ ڪابُلِي:** هريڙ جو هڪ قسم— هريڙ وڏي— هريڙ ڪابلي.

• **هَريڙَ ڪَسِي:** هريڙ جو هڪ قسم— هريڙ.

• **هَريڙَ ننڍي:** ننڍي سنهي هريڙ.

• **هَريڙ وڏِي:** ٿلهي هريڙ— ڪابولي هريڙ.

• **هَرينه ج هَرينهُون (ت):** هر جو اُهو ڀاڱو جنهن ۾ پاڃاري وڌي وڃي. ناس— سُڃ — برباد— ڇٽ— تباهه— ويران —اُجاڙ.

— **هَرينهَ ڪَرَڻ(ت):** ناس ڪرڻ— برباد ڪرڻ— تباهه ڪرڻ— اُجاڙ ڪرڻ.

— **هَرينهَ ڪَري ڇڏڻ(ت):** ناس ڪري ڇڏڻ— تباهه ڪري ڇڏڻ— اُجاڙ ڪري ڇڏڻ— برباد ڪري ڇڏڻ.

• **هَرِيو ج هَرِيا:** ذ . صفت. (سن. هرت= سائو) سائو — سبز— ساوڪ وارو — سرسبز— شاداب. آلو— پُسيل— پِنل— ڀڄل— آڊوڪو. تازو— سکيو— آسودو— خشحال.

• **هَريالُ ج هَريالُون:** ٿ. صفت. ساوڪ— سبزي— ساوڻ— هريالي — هَريالي. پوسل— آلاڻ— آلائي— گهِم. آسودائي. خوشحالي.

— **هَريالِي ج هَريالِيُون:** ٿ. صفت. ساوڪ— سبزي— هريال— ساوڻ.

— **هَرياڻ ج هَرياڻيُون:** ٿ . صفت. ساوڪ— سبزي—هريال— هريائي.

— **هَريائِي ج هَريائِيُون:** ٿ. ساوڪ— سبزي— هريال— هرياڻ— هريالي.

— **هَريو ڀَريوَ ج هَريا ڀَريا:** ذ . صفت. سائو ستابو— آباد— سکيوَ— سڀاتو— سَکيوَ سهنجو— آسودو— خوشحال.

• **هُرِيو ج هُرِيا (ٽ):** ذ . پکيءَ جو هڪ قسم— هُڙيو.

• **هُرِيو هُرِيو ڪَرَڻ:** ڦِٽڪار وجهڻ— لعنت ملامت ڪرڻ— حيف ڪرڻ.

• **هَرِهه ج هَرِهُون:** ٿ . هَرَ جو هڪ ڀاڱو— هَر ۾ پيل ڏگهي لَٺ. هرينهه.

• **هريهَڙِ ج هَريهَڙُون (ت):** ٿ . پٿرن واري زمين— پٿريلي زمين—

ٽڪرائتي زمين— جابلو زمين— ڀِٽياري زمين— پٿرائين زمين.

• **هَڙَ ج هَڙُون:** ث . ڪپڙي وغيره جي ٻڌل ڳنڍ— ڳنڍڙي— ڳنڍ— ٻدڪي— ٻَدَ— ٻدڙي— ڳنڍڙي— پروٽي— پروٽڙي— ٻُجڪو— ٻُجڪي— ٿيلهو— ننڍڙي هَڙَ— پَري. پونجي— ملڪيت— سرمايو— موڙي— ڏَنُ— ناڻو. سَپُ— ڪُلُ— مڙيئي.

— **هَڙَ پَلَئهِ پَوَڻُ:** حاصل ٿيڻ— ڪجھ ملڻ— نفعو پوڻ— فائدو پوڻ— لاڀ پوڻ— موڙي پراپت ٿيڻ.

— **هَڙَ پَلَئهِ نه هئڻُ:** ڪجھ به حاصل نه هئڻ— ڪجھ به نه ملڻ— موڙي وڃائڻ— ٽوٽ ۾ وڃڻ— محنت رائگان وڃڻ.

— **هَڙَ ڪوسِي:** ڪيسي ۾ پئسا هجڻ واري حالت— ناڻو— رقم— پئسا. نفعو— لاڀ— فائدو.

— **هَڙَ ڪوسِي ڪَرائِڻُ:** پئسا ڏيڻ— ناڻو ڏيڻ— رقم ڏيڻ فائدو وٺائي ڏيڻ.

— **هَڙَ ڪوسِي ڪَرَڻُ:** روپيا هٿ ڪرڻ— ڪيسو پُر ڪرڻ— مال هٿ لڳڻ— رقم ملڻ— ڪيسو گرم ٿيڻ— فائدو ملڻ— نفعو حاصل ٿيڻ.

— **هَڙُون ۽ وَڙُون نه ڳهَٽائِڻُ:** ڪجھ پاڻون مدد ڪرڻ ۽ ڪجھ ٻئي کان مدد وٺي ڏيڻ.

— **هَڙَئي:** سڀ— سڀئي— ڪُلُ— سمورو— هڙَموڙي— سيڪجھ— پوئي.

— **هَڙيئي:** سڀيئي— سمورو— هڙَئي.

— **هَڙَ:** (ڪ). هيچ— لالچ— طمع— لوڀ— تمنا— حرص.

• **هَڙَ ج هَڙَ (ڪ):** ذ . صفت. رڍ کي هڪلڻ لاءِ ڪيل آواز.

"هُش چئجي ٻَڪري، رڍ چئجي هَڙَ."

ڪُڪڙ ڳهڙي ان ۾، تنهن کي چئجي ڪَڙَ".

ٿاهڙ ڏڳو.(ل). نادان— بي سمجھ— جَٽُ— اناڙي— پَوڪ. لُچ— شرير— لُچو— بي ادب— گستاخ.

• **هَڙَڪو(ت):** شڪار ڪرڻ جي ارادي سان، سهي کي جهنگ مان هڪلڻ جو آواز— جهنگ مان شڪار لاءِ جانورن کي هڪلڻ جو آواز. ڏمچر— حَشر— گوڙ.

• **هَڙَپ ج هَڙَپُون (ڪ):** ث . وات ۾ هنئين ۽ مٿين جاڙيءَ جو پچاڙيءَ پاڻ ۾ گڏجڻ جو هنڌ. ڏاٽ— هوڙ.

• **هَڙَپ ج هَڙَپُون (ت):** ث . اک ۾ ايذاءَ (ڪنهن شيءَ لڳڻ) سور جي ٽاٽ— سور جي سوٽ.

— **هَڙَپَ لَڳَڻُ:** اک ۾ ايذاءَ اچڻ— تڪليف پهچڻ— سور جي لهر اُٿڻ.

• **هَڙَپاتُ ج هَڙَپاتُون:** ث . صفت. ڏندن کي جهلڻ وارو عضوو— جاڙي— هڙپات — مهار.

— **هَڙَپاتيُون نِڪرَڻُ:** بدن ۾ ڳري وڃڻ— منهن تان ماس لهي وڃڻ— ڳري ڪندا ٿي وڃڻ— هڏا ٿي وڃڻ.

— **هَڙَ پَرائِڻُ:** مصدر. جلدي ڪرڻ— تکڙ ڪرڻ— تعجيل ڪرڻ— عجلت ڪرڻ— سيگھ ڪرڻ— وٽ پڪڙ ڪرڻ— تيزي ڪرڻ.

— **هَڙَپَڙ ج هَڙَپَڙُون:** ث . تکڙ ڦڪڙ— جلدائي— سيگھ— وٽ پڪڙ— تيزي— چوهائي.

• **هَڙَپو ج هَڙَپا(ت):** ذ . حملو— ڪاهه— جُلهه— رومڙ— رامڙ.

• **هَڙَپو ج هَڙَپا:** ذ . ترڻ وقت ٻن ٻانهن هٽڻ وارو مفاصلو. پاڻيءَ ۾ هنيل ٽٻي— گهت— ڏٻڪي— غوطو— گهوتو.

• **هَڙَتَڙيو ج هَڙَتَڙيا:** ذ . صفت. ترڙو— هلڪي طبيعت وارو— سفلو— هلڪو. جلد باز— سِگهو— اُتاولو— اُٻهرو— بيڪار— چَٽ— جتان ڪٿان ترِيل— ڏڪاريل— نڪمو— نڪار.(ث). هڙتڙي ج هڙتڙيون).

• **هَڙَتَڪَڙ (ت):** جلدائي— سيگھ— يڪدم— فوراً— تيزي— رواني— چوهائي.

• **هَڙَتير:** وڏو ڪڙيو.

• **هَڙَپ:** نوالي جي ڳڙڪائي وڃڻ واري حالت— هڪ ڳيت سان گرهه نڙيءَ مان هيٺ ڪرڻ واري حالت— بنا چٻاڙڻ جي گراهه پيٽ ۾ ڪرڻ واري حالت.

— **هَڙَپُ ج هَڙَپَ:** ذ . صفت. سڀ ڪجھ ڳڙڪائي ويندڙ— سڀ شيءِ هضم ڪري ويندڙ. پرائو مال ڦٻائيندڙ— لالچي— حريص— تاڪائو — طاماعو— لوڀي. ناجائز طريقي پئسو وٺندڙ— رشوتي— رشوتخور.

— **هَڙَپُ ڪَرَڻُ:** زور سان ڦٻائڻ— کائي وڃڻ— ڳڙڪائي وڃڻ— هضم ڪري وڃڻ— دٻائي وڃڻ— گم ڪري وڃڻ(پرائو مال).

— **هَڙَپُ ڪري وڃڻ:** ڳهڻ— نڱلڻ— ڳڙڪائڻ— نڙيءَ مان هيٺ لنگهائڻ — ڪائڻ. غبن ڪرڻ— پرائو مال ڦٻائڻ— پئسا کائي وڃڻ— عضب ڪرڻ. (آصفيہ).

— **هَڙَپُون (ت):** هڙَپُ.

— **هَڙَپُ هَپُ ڪرڻ:** هضم ڪرڻ— مفت ۾ کائي وڃڻ— ڦٻائي وڃڻ— ڦٻائڻ. (مهراڻ).

— **هَڙَپيَلُ ج هَڙَپيَلُ(ت):** ذ . صفت سڀ کائي ويندڙ— امانت ۾ خيانت ڪندڙ— ڦٻائي ويندڙ— مفت مال کائي ويندڙ— هڙپي— غبن ڪندڙ.

• **هَڙَپي ج هَڙَپيُون:** ث . صفت. چمڙي يا ڪپڙي جي خرزين ڪڙي ڪلف سان— هڙتير— ڪڙيو.

• **هَڙَجَ ج هَڙَجُون:** ث . سڏ— هڪل— آواز— بدشد— گارگند.

• **هَڙَ چَڙَ (ت —ث):** اُٿ ويهه— بي آرامي— ڦتڪ— لوچ—

Gul Hayat Institute

قتڪو– لوچ پوچ– اَڻ تڻ. بدامني– بدانتظامي– جهيڙو– گڙٻڙ– فساد– وڳوڙ– رڳڙو. سعيو– ڪوشش– آدم.

• **هڙجو ڪرڻ:** مصدر. شڪار ڪرڻ– اُيارڻ– آماده ڪرڻ– متوجہ ڪرڻ– جوش ڏيارڻ– جذبو ڏيارڻ– تاءُ ڏيارڻ.

• **هڙدو ج هڙدا(ل):** ذ. صفت. زبردستي– ڏاڍ– جبر– زوراوري– سينہ زوري– ڏاڍائي. بدافعالو– خراب– شرير– بدمعاش– لچ– لچو.

• **هڙدي ج هڙديون:** ث. فريم جو هڪ قسم.

• **هڙسَجو ج هڙسَجا(ت):** "هَٽ سچو" جو بگڙيل لفظ– صحت– تندرستي– چڱيلائي– چاقائي– صحتيابي.

• **هڙڪ، هڙڪ:** ث. چرڪ– ٽاهہ– ڊيهاڙو.

"ويڙو جُودان نڪري سيوهر هڙڪ." (سهڻي – خانزني).

• **هڙڪارو ج هڙڪارا(ت):** ڪوس جهلڻ وقت ڪيلئي ڪي سڌ– ڪوهہ مان پاڻيءَ جو ڀوڪو ڪڍڻ وقت ڪيلئي ڪي ڪيل سڌ.

– **هڙڪجڻ:** مصدر. ڏڪڻ– ٿڙڪڻ– هڙڪڻ. چريو ٿيڻ– سست ٿيڻ– متوالو ٿيڻ– پاڳل ٿيڻ– ڇُڙڪڻ. چرڪجڻ– ٽاهہ ڪائڻ.

• **هڙڪڻ:** مصدر. ڏڪڻ– ٿڙڪڻ– ڏڪڻي ٿيڻ– لڏڻ– لرزش ۾ اچڻ– ٿرٿڻ– ڪنبڻ– ڏڪي وڃڻ– ڪٽڪڻ– چنگهڪار ڪرڻ– رنگڻ– لرزڻ– سيءَ ۾ هُہ هُہ هُہ ڪرڻ. بيمار جو آواز ڪرڻ– ڪَنجڪڻ– ڪنجهڪار ڪرڻ– چنگهڻ– ڊڄڻ– ڊپ ڪرڻ– خوف ۾ پرجي وڃڻ– ڊپ ڪري بدن ۾ سياٽو پوڻ. شوخ ٿيڻ– چيٽ پوڻ. چريو ٿيڻ– مست ٿيڻ– متوالو ٿيڻ– پاڳل ٿيڻ.(هُڙڪيو– هُڙڪندو– هُڙڪيل).

– **هڙڪ ج هڙڪون:** ث. صفت. ڏڪڻي– ڏهڻي– ٿڙڪڻي– ٿرٿڻي– لوڏ– لرزش– ڏوهو– ڪنبڻي– ڏڙڪي– ٿڙڪي.

– **هڙڪَٽ ج هڙڪَٽون:** ث. ڏڪڻي– رڦڻي.

• **هڙڪو ج هڙڪا:** ذ. صفت. چِٽو– ڪاوڙيل– خاري– جوش ۾ – جوشيلو.

• **هڙڪي ج هڙڪيون(ت):** ث. اُها ڪاٺي، جا دَرَ اندران بند ڪرڻ لاءِ دَرَ ۾ لڳائجي– ڪاٺ جي واڳي– تاڙي– ڪُنڊي.

• **هڙڳ(ت):** ذ صفت. داناءُ– ڏاهو– عقلمند– سياڻو– عاقل– هوشيار.

• **هڙڻ(ل):** مصدر. هڪلڻ– ٽڙڻ– لوڏڻ– هڪالڻ– ڌِڪڻ.

– **هوڙ:** ث. هڪل– هڪل هوڙ.

• **هڙهہ:** ذ. ڌَڪ– ڪاوڙ– ضرب.

• **هڙهہ ج هڙهہ:** ذ. مينهن جو پاڻي– پلر.

– **هڙهہ ٽڪي پوڻ(ت):** ڏاڍو مينهن وسڻ– سخت برسات پوڻ.

• **هڙهہ ج هڙهون(ت):** ث. ڀڙڪ– وائي.

– **هڙهہ نہ ڪرڻ(ت):** ڪجهہ بہ نہ چوڻ– اکر بہ نہ ڳالهائڻ– ڀڙڪ بہ نہ ڪڇڻ– وات مان وائي بہ نہ ڪڍڻ.

• **هڙهڙ (ت):** جهيڙو– فساد– مانڌاڻو– رڳڙو– جهڳڙو. بي فائدي ٻَڪ– لَباڙ– ٻَخي– بڪوات– لَڙلَڙ.

– **هڙهڙ ڪرڻ(ت):** اجائي ٻَخي هڻڻ– ٻَڪ ڪرڻ– لَباڙ هڻڻ.

• **هڙهڙ(ت):** ڏڳين موٽائڻ وقت ڳنوار جو ڪيل آواز.

• **هڙهو ج هڙها (ت):** ذ. ٻيڙيءَ جو هڪ قسم– ننڍڙي ٻيڙي– ٻتيلو– ڪشتي– ڊونڊي– ناؤ. دَرَ جي اندران اٽڪ لاءِ ڏنل ڪاٺي – تاڙي– تاڪي.

• **هڙهي ج هڙهيون:** ث. ٻير جي وڻن جو هٽراڏو رکيل ٽڪرو– ننڍو ٻيلو– وڻن جو جهمٽو– وڻن جو ويڙ– وٽڪار– هُڙي.

• **هڙي ج هڙيون:** ث. وڻن جو جهڳو– هُڙهي– ننڍڙي ٻيڙي– ڊونڊي. زمين مان ڪڍيل ڪکن، ڪانن ۽ ڏنگرن وغيره جو ڍِڳ. ڊوڙ.(ت).

– **هڙي ڪرڻ(ت):** جلدي ڪرڻ– ڊوڙ پائڻ– ڪڙي ڪرڻ.

• **هڙيو ج هڙيا:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم– هڪ مشهور ڳائيندڙ ننڍڙو پکي– چنڊول. هڪ قسم جو ننڍڙو ٻتيلو– اُها ٻيڙي، جنهن تي فقط هڪ ماڻهو ويهي سگهي– ڪوُنٽيو– ڊونڊي– ناؤ.

• **هزايڪسيلنسي:** ذ. (انگ). هڪ قسم جو وڏو خطاب. عمدة الملڪ – حضور اقدس– حضوراعليٰ– مهاراج– جناب – مستطاب. نواب– ليفٽيننٽ – گورنر بهادر.

• **هزهائينيس ج هزهائينيس:** ذ. (انگ). هڪ قسم جو خطاب – حضور انور– تقدس ماب– حضور والا– جناب اقدس– نواب– راجا.

• **هزار ج هزار:** ذ. (سن. سهمين) ڳاڻيٽي جو هڪ انگ– ڳڻڻ جو انگ– ڏهہ سؤ– (١٠٠٠).

– **هزار بار:** ذ. صفت. ظرف. هزار دفا– گهڻا گهمرا– انيڪ دفعا– ڪئين ڀيرا– ڪيترائي گهمرا.

– **هزار پا:** ذ. صفت. (ف). هڪ سرندڙ جيت جو قسم– ڪَنَ سوپاري– سؤپيري.

– **هزار چشم:** ذ. (صفت. (ف). هڪ سرندڙ جيت جو قسم– ڪيڪڙو– سرطان.

– **هزار داڻي:** ث. اسم خاص. جبل جي هٽ جيڏي ٻوٽي، سائنين جيڏڙا ٻج. بخار کان استعمال ڪجن.

– **هزارين مٿهين(ت):** ذ صفت. تمام گهڻي انداز ۾– بي شمار– لاتعداد.

Gul Hayat Institute

– **هَزارُون:** ذ . ظرف. هزارن جي تعداد ۾– هزارين– بي شمار– هزارن مُنهن– لاتعداد– بسيار.

– **هَزاري:** صفت. هزار جي قيمت وارو– هزار جي ملهہ وارو– تمام قيمَتي. مغلن جي وقت جو هڪ فوجي اعزاز– فوج ۾ هڪ هزار سپاهين جي مٿان وارو عهديدار.(اسم خاص). شڪارپور ۾ هڪ دَرَ جو نالو.

– **هَزارين:** صفت. ظرف. هزارون– هزارن جي تعداد ۾ تمام گهڻا– بيشمار– انيڪ– لاتعداد– انداز کان ٻاهر.

– **هَزارين حيلا ڪرڻُ:** تمام گهڻيون ڪوششون ڪرڻ– متو مونو هڻڻ– هٿ پير هڻڻ– ڊڪ ڊوڙ ڪرڻ– پنهنجي وسون نہ گهٽائڻ– سرتوڙ ڪوشش ڪرڻ.

• **هَزارَ داڻِي(ٿ):** هڪ قسم جي ول جيڪا ننڍن داڻن سان ڀريل هجي.

• **هَزارستانُ:** اسم خاص. افغانستان جو هڪ علائقو.

• **هَزارو ج هَزارا:** ذ . گل جو هڪ قسم– پست جي ٻوٽي جو گل– ريشم جي تمام گهڻين سنهين تندن منجهان وٽيل ٽلهو ڏاڳو.(جو حدبندي جي ڪم لاءِ تيار ڪيو وڃي.صفت. هزارستان جو.

• **هَزار واهُ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين، تعلقي ڳڙهي خيرو ۽ تعلقي ڪنڌڪوٽ ۾ ديهن جا نالا.

• **هَزائِڻُ(ل):** مصدر. ڊيڄارڻ– ڊپ ڏيارڻ– خوف ۾ پرڻ– ڀؤ ڏيارڻ. (هزائيو– هزائيندو– هزائيل).

• **هَزِرَڻُ(ل):** جانچڻ– جونچڻ– ڳولهڻ– ڦولهڻ– نهارڻ– تلاش ڪرڻ– جستجو ڪرڻ.(هزريو– هزرندو– هزريل).

• **هَسُ ج هَسَ:** ذ . (گ. هاَسلي). زيور جو هڪ قسم– ٻهراڙي جي زالن جو ڳچيءَ ۾ پائڻ جو ڳهہ يا زيور– ڳچيءَ ۾ پائڻ جو چانديءَ جو وڏو ڪڙو– ڪڙولو– وارلو.

• **هَستُ ج هَستَ:** ذ . (سن.). هاٿي– فيل– پيل.

– **هَستَنِي ج هَستَنِيُون:** ٿ . هاٿڻ– هاٿڻي. زالن جي چئن قسمن مان هڪ قسم.(پدمڻي– چترڻي– سنکڻي– ۽ هستني).

– **هَستابوزي (ت):** صفت. زبردستي– ڏاڍائي– جبر– زوراوري.

– **هَستَ رَنگِي ج هَستَ رَنگِيُون(ت):** ٿ . صفت. بدچال عورت– بدمعاش عورت– تيرنهن تالي– چالاڪ.

– **هَستِي ج هَستِيُون:** ٿ . (ف. سن. هستن). هئڻ– هجڻ– وجود. بودو باش– موجودگي– حاضري– موجودات. جيوَت– حياتي– زندگي. طاقت– زور– ٻل– وتُ– سگهہ– پهلواني– قوت– دنيا– ڪائنات– علم– جهان– مخلوقات– جَڳ . جمال– تاب– دٻدٻو– شان– شوڪت– ٺاٺ– ٺٺ– تجمل– وڏائي– دولت– مايا– ناڻو– ملڪيت – ڌن. اُٺ تي وجهڻ جو ننڍو پلاڻ.

• **هُسجَڻُ(ت):** مصدر. ٽڪجڻ– خفتي ٿيڻ– چور ٿيڻ– بيزار ٿيڻ. هُڦجڻ.

– **هُسجِي پَوڻُ(ت):** ٽڪجي پوڻ– گهڻي تڪليف ڪرڻ– بيزار ٿيڻ.

• **هُسرو ج هُسرا(ل):** ذ . خوشي– سرهائي– راحت.

• **هَسَڙ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هِسڪَڻُ:** مصدر. سهڪڻ–(ڪتي جو)– گهڻي ڊوڙ يا ڪم جي ڪري سهڪو ٿيڻ– ٽڪڙا ساهہ کڻڻ.

• **هَسڪِري ج هَسڪِريُون (ڪ):** ٿ . ڳهہ جو هڪ قسم.

• **هَسلِيَ ج هَسلِيُونَ:** ٿ . ٻارن يا زالن جي ڳچيءَ ۾ پائڻ جي ڪڙي – ڪڙولو– هَس– هَسي. (ت). گهوڙي جي ڳچيءَ ۾ سونهن لاءِ ڪڙن لڳل نرم چمڙي جي پٽي.

• **هَسَڻُ(ت):** مصدر. کلڻ– ٽهڪ ڏيڻ– خوش ٿيڻ– ٽهڪڙو ڪرڻ.

• **هَسو ج هَسا:** ذ . جسم تي پيدا ٿيل مٿي ايريل گوشت جو ڪارو ٽڪرو– بُت تي ٿيل بي حِس داغ– گدا ٻوٽي.

• **هَسوارُ ج هَسوارَ:** ذ . گهوڙي سُوار– گهوڙي تي چڙهيل– سُوار.

– **هَسواري ج هَسُوارِيُون:** ٿ . وَهٽ جي چڙهِي– سُواري.

• **هَسولاَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هَسونبِڙو ج هَسُونبِڙا(ل):** اسم خاص. بيماريءَ جو هڪ قسم– بيماريءَ سبب بدن تي نڪتل داڻو– هنبسڙو.

• **هَسِي ج هَسِيُون:** ٿ . زالن جو ڳچيءَ ۾ پائڻ جو هڪ قسم جو زيور– هَسُ– هسلي.

• **هِش:** ٻليءَ کي هڪلڻ جو آواز– هُش.

• **هِش هِش:** ٻڪرين کي وراڻڻ يا هڪلڻ وغيره جو آواز– هُش هُش.

– **هِش هِش ڪَرَڻُ:** ٻلي کي هڪلڻ– هُش هُش ڪرڻ.

• **هُش ج هُشُون:** ٿ . اُٺ کي ويهارڻ جو آواز. ڪڪڙ يا ٻليءَ کي هڪلڻ جو آواز– ٽِيڪر– خوشامد.

• **هُشائِڻُ:** مصدر. اُٺ کي ويهارڻ– جهڪائڻ– هُش هُش ڪرڻ. زور سان قبضي ۾ آڻڻ– مطيع ڪرڻ.

• **هُش تي خوشُ ٿِيڻُ يا هُئَڻُ:** ٿوري شيءِ يا خوشامد تي راضي ٿيڻ– ٽِيڪر تي ٺَرڻ– خود ثنائيءَ تي خوش ٿيڻ– ڪوڙي ساراهہ تي سرهو ٿيڻ– ڪوڙي دلاسي تي خوش ٿيڻ.

• **هَشامُ ج هَشامَ:** ذ . صفت. انبوهہ– خَلِق– هُجوم– ميڙ– ڪَٺا– پيند– گوڙ– جهجهائي.

Gul Hayat Institute

• **هَشِڪو ج هَشِڪا(ڪ):** ذ . صفت. اجايو ڳالهاءُ– يخي– بَڪ بَڪ– لَباڙ– بڪوات– ٽرٽر.

• **هُشِڪارَڻُ:** مصدر. اُٺ کي ويهارڻ جو آواز ڪرڻ– هُشائڻ– اُٺ کي جهُڪائڻ– هشڪارڻ– اوڪامجڻ. مجبور ڪرڻ– لاچار ڪرڻ– بي وس ڪرڻ. هُشي ڏيڻ– وڙهڻ لاءِ آماده ڪرڻ– پڙڪائڻ– اُيارڻ. (هشڪاريو– هشڪاريندو– هشڪاريل).

– **هُشِڪارَ ج هُشِڪارُون:** ث . اُٺ کي ويهارڻ جو آواز– هُش. بَڄَ – پڙڪو– آُيار– هُشي.

– **هُشڪارَ ڪَرَڻُ:** اُٺ کي ويهارڻ لاءِ آواز ڪرڻ– تازي ڪُتي کي ڪنڌ مان پٽو ڪڍي، شڪار لاءِ پٺيان ڀڄڻ. ڪاهه ڪرڻ جو حڪم ڏيڻ– اُيارڻ– پڙڪائڻ– جهيڙي لاءِ آماده ڪرڻ.

– **هُشَڻُ:** مصدر. اُٺ جو ويهڻ– جهڪڻ– گوڏا کوڙڻ.(هُشيو– هُشندو– هُشيل).

• **هُشناڪَ ج هُشناڪَ:** ذ. صفت. خبردار– ڦُڙت– چالاڪ– هوشيار– جلد– سگهو– سُرت– سجاڳ.

– **هُشناڪِي ج هُشناڪِيُون:** ث . صفت. خبرداري– سنڀال– ڦڙتائي– چالاڪي– جلدائي– ڦڙتي– جهاجهرائي. چڱيءَ طرح سان ڪائڻ ۽ هنڊائڻ واري حالت.

• **هَشَنگَ ج هَشَنگُون (ڪ):** ڪاروبار– سامان– سانداري– ڪُلي– پخال – مشق. (اسم خاص). هڪ قسم جو گاهه. جنهن کي اُٺ نه کائي.

– **هَشَنگَ هَٿَ ۾ ڏِيَڻُ(ڪ):** سڄو ڪارخانو يا سڄو ڪاروبار ڏيڻ وٺڻ– گهر جو سارو ڪاروبار هٿ ۾ ڏيڻ.

• **هِشوَرڪ (ڪ):** جبل ۾ ٿيندڙ هڪ قسم جي ٻوٽيءَ جي نهايت ڪڙي پاڙ. جا دوا طور ڪم اچي.

• **هُشِي ج هُشِيُون:** ث. صفت. ڇُرڇ– چورت– ٻَڄَ– پڙڪي– پُٺ ڀرائي – ٽيڪو– ٽيڪر. مدد– واهر– همراهي.

– **هُشِي اَچَڻُ:** ٽيڪو اچڻ– مدد اچڻ– پٺ ڀرائي ٿيڻ– ڇُرڇ ٿيڻ.

– **هُشِيءَ تي لَڳَڻُ:** ٻئي جي چور تي هلڻ– ٻئي جي چوڻ تي هلڻ– ٻئي جي ڇُرڇ تي لڳڻ– ڪنهن جي پڙڪيءَ تي لڳڻ. برغلائجي وڃڻ.

– **هُشِي ڏِيَڻُ:** ڇُرڇ ڏيڻ– لاڳ ڏيڻ– چورت ڪرڻ. پڙڪائڻ– چورڻ– اُيارڻ– اُڪسائڻ– مَن وڌائڻ– ٽيڪو ڏيڻ– لاڳو ڏيڻ– ٻَڄ ڪرڻ– برغلائڻ– پٺڀرائي ڪرڻ.

• **هُشِيارُ ج هُشِيارَ:** ذ. صفت. هوشيار. سياڻو– ڏاهو– سمجهُو – هوشمند– داناءُ– سمجهدار– سڄاڻ– خبردار– آگاهه– بيدار– سجاڳ– چوڪس– هوش وارو– سُرت وارو. لائق– قابل.

– **هُشِيارُ ٿِيَڻُ:** خبردار ٿيڻ– آگاهه ٿيڻ– جاڳڻ– بيدار ٿيڻ– هوش سنڀالڻ. سياڻو ٿيڻ.

– **هُشِيارُ ڪَرَڻُ:** خبردار ڪرڻ– جاڳائڻ– بيدار ڪرڻ– سجاڳ ڪرڻ– آگاهه ڪرڻ– چِتائڻ– سڄاڻ ڪرڻ. هدايت ڪرڻ– تنبيهه ڪرڻ. ڏاهو ڪرڻ– سياڻو ڪرڻ– لائق ڪرڻ. قابل ڪرڻ.

– **هُشِيارِي ج هُشِيارِيُون:** ث . صفت. (ف). سياڻپ– ڏاهپ– عقلمندي– قابليت– دانائي– چالاڪي. سرت– سرتائي– خبرداري – بيداري– سجاڳي.

• **هَضَمُ:** ذ. صفت. پيٽ ۾ کاڌي جي ڳري وڃڻ واري حالت– هاضمو– تحليل– ڳارو.

– **هَضَمُ ٿِيَڻُ:** پيٽ ۾ کاڌي جو ڳرڻ– هاضمو ٿيڻ– پچڻ– تحليل ٿيڻ. (پرائو مال) ڦٻي وڃڻ– قبضي ۾ اچڻ– هٿ ۾ اچڻ.

– **هَضمُ ڪَرَڻُ:** پيٽ ۾ کاڌو ڳارڻ– کاڌو پچائڻ– پيٽ ۾ تحليل ڪرڻ– معدي ۾ پچائڻ– ڀَسم ڪرڻ– غبن ڪرڻ– پرايو مال هضم ڪرڻ– ڦٻائڻ.

– **هَضِمِي:** ذ. صفت. هاضمي وارو– هاضمو وڌائيندڙ.

• **هُفُ ج هُفَ (ت):** ذ. صفت. ناسُ– چَٽ– گُم– تباهه– برباد– ختم – اُجاڙ– ڏُفُ.

– **هُفُ ڪَري ڇڏَڻُ:** ناس ڪري ڇڏڻ– کپائي ڇڏڻ– ڏُف ڪري ڇڏڻ– ختم ڪري ڇڏڻ– تباهه ڪري ڇڏڻ.

• **هَفتُ:** ذ. صفت. (ف). ڳاڻيٽي ۾ سَت.(٧).

– **هَفتَ آقلِيم:** ذ. صفت. سَتَ کنڊ– ڪُلُ– روءِ زمين– سڄو جهان. سَت ڪمربند– پَٽا.

– **هَفت رَنگِي ج هَفتَ رَنگِيُون:** ث. صفت. چالباز عورت. ڪِجري– رنگيلي.

• **هَفتو ج هَفتا:** ذ. صفت. سَتَ ڏينهن. مهيني جو چوٿون حصو. ست واڙو.

– **هَفتيوارُ ج هَفتيوارَ:** ذ . صفت. ظرف. هفتي هفتي– هفتان هفتي– هر هفتي.

• **هَفِيزَ ج هَفِيزون:** ث . (انگ. آفيس). آفيس جو بگڙيل لفظ– آفيس– دفتر.

– **هَفِيسَ:** ذ . (انگ.آفيس). آفيس جو بگڙيل لفظ.

• **هُنوائِي ج هُنوايُون:** ث. افواهي . بي بنياد خبر– ٻُڏل خبر–

Gul Hayat Institute

بي پاڙي پڌل خبر.

• **هڦڻ:** مصدر. هڦجڻ– سهڪڻ– سهڪي ۾ پرجڻ– سهڪو ٿيڻ– سهڪي ٿيڻ– هڙڪڻ– ٽڪجڻ– ماندو ٿيڻ– بيزار ٿيڻ. (هڦيو– هڦندو– هڦيلبا.

– **هڦَ ج هڦَون:** ث . سهڪ– سهڪو– سهڪي– هڙڪ– دَڪ دَڪ– دَم. (ت). گرمي– هباءِ– اُٻس.

– **هڦجڻ:** مصدر. هبي پوڻ– سهڪڻ– ساهه ٽٽڻ– دَم پرجڻ– سهڪي ۾ پرجڻ. ٽڪجڻ.

• **هڦي ج هڦيون:** ث. هڦ– سهڪ– سهڪي– هڙڪو– تڙڦ – سهڪو.

• **هڦوسي انب:** اسم خاص. بمبئي جي انبن مان هڪ جنس جو نالو– بمبئي جو مشهور انب.

• **هَڪَ ج هَڪون (ڪ):** ث . هنڪ– اَنڪ– اِنڪاءَ– منع– پڇڪڙي– چيڙڪ– رنڊڪ– روڪ– پَل. شڪ. ڳَنڍ.

"حميرن هڪون، جاڙ جسي کي پاتيون."

• **هُڪَ ج هُڪَ:** ذ. (انگ) ميخ– ڪوڪو– ڪلي– ڪِل– ڪلو– ڪيري.

• **هڪَ:** ث. خواهش– سڌ– سڪ– تمنا– تانگهه– چاهه– لاڙو– چاهت – مرضي– چڪ– ارادو– نيت(ل). اُداسائي– ملولائي– اُباڻڪائي. اتفاق راءِ– ٻڌي– ايڪو– ميلاپ. اخوت. اُسات– اُج– پياس.

– **هِڪَ پلجي وڃڻ (ڪ):** سَڌَ پلجي وڃڻ– سڪ يا خيال لهي وڃڻ– هاڻ جو ارادو هٽي وڃڻ– تمنا ختم ٿي وڃڻ– خواهش پلجي وڃڻ– مرضي ختم ٿيڻ.

– **هِڪَ نه پُڄڻ:** ڏؤنه ٿيڻ– سڪ نه لهڻ– سڌ ٿي نه سَرڻ.

• **هڪَ:** (سن. ايڪ). هڪ جو انگ– هڪڙو– ڳاڻيٽي جو عدد– ايڪو.

– **هڪَ اَڌ ۾ هيو پَنڌ ۾ هُجڻ:** هڪ ڪم اڌو ڳابرو نه وري بيو شروع ڪرڻ– اڌورو ڪم ڇڏي وري بيو شروع ڪرڻ.

– **هڪَ اڪ سان ڏِسڻ:** دوئي نه رکڻ– سيني سان هڪ جهڙي هلت ڪرڻ– هڪ جهڙائي رکڻ– سڀ اڪيون برابر ڪرڻ.

– **هڪَ اک کلڻ ٻي اک رُئڻ:** خوشي يا رنج سان قبول ڪرڻ– طوعاً ڪرهاً قبول ڪرڻ.

– **هڪَ الله ڪري ويهڻ:** محڪم ارادو رکڻ– دل پڪي رکڻ– يقين محڪم ڪرڻ– هڪ من ڪري ويهڻ– ڪنهن ڪم ۾ هڪ چتو ٿي لڳڻ.

– **هڪاهڪي:** نهايت– آخرين فيصلو– نيٺ– آخر ۾– هيڪاهيڪ

– **هڪَ ٻڌي ڪرڻ:** اتفاق ۽ اتحاد ڪرڻ– پاڻ ۾ ملي وڃڻ– يڪ مشت ٿيڻ– پڪو ميلاپ ڪرڻ– اتفاق راءِ ٿيڻ.

– **هڪ ٻئي ۾:** پاڻ ۾– گڏ– يڪمشت.

– **هڪَ ٽاٽينڪو ج هڪَ ٽاٽينڪا:** ذ صفت هڪ هنڌ– هٽيڪو–هڪ جاءِ تي–هڪ هنڌ رهندڙ–ٽاٽيڪو–ماڳائتو–هنڌائتو–محڪم.

– **هڪَ ٿيڻ:** هڪڙي ڳالهه ۾ ٿيڻ– ٻڌي ڪرڻ– پاڻ ۾ پهڻ– پاڻ ۾ نهڻ– ميلاپ ڪرڻ– ايڪو ڪرڻ– يڪ مشت ٿيڻ– پرجڻ– ناهه ڪرڻ– اتحاد ڪرڻ.

– **هڪَ ٽڪَ:** ظرف. هڪڙيءَ جاءِ تي گهوري نهارڻ واري حالت– گهور ساز لغز جي هڪ جاءِ تي ٽِڪ ٻڌڻ واري حالت. مضبوط. مستقل– مستحڪم. هڪ جهڙي– برابر(صفت). موزون ترين– مجرب– قابل اعتبار– فائديمند– مفيد– ڪارگر.

– **هڪَ ٽنگَ(ت):** هڪ پُٽ– فقط اولاد ٿي هڪ پُٽ.

– **هڪَ ٽنگو ج هڪَ ٽنگا:** ذ. صفت لنگڙو– مَنڊو– هڪ ذات جو نالو.

– **هڪَ ٽالهو:** ظرف. هڪدم– جهٽ پٽ– ترت– جلدي– سِگهه سان– سِگهو– يڪدم– فوراً.

– **هڪَ پاسيرو هُجڻ:** هڪ طرف هجڻ– هڪ پاسي هجڻ– گوشائتو هجڻ.

– **هڪَ پيرَ تي نَچڻ:** ضد ڪرڻ– هوڏ ڪرڻ. جهيڙو ڪرڻ– جهڳڙو ڪرڻ.

– **هِڪجهڙائي ج هِڪجهڙائيون:** ث. صفت. ساڳيائي– مشابهت– جهڙائي– برابري– مقابلو– جوڙ– جيس– بروبري.

– **هِڪجهڙو ج هِڪجهڙا:** ذ. صفت. ساڳئي قسم جو– ساڳئي نموني جو– مشابهت رکندڙ– جهڙائي رکندڙ– مطابق– موافق– برابر– ساڳيو– هوبهو– نِسُ بِسُ.

– **هڪَ جي ٻي:** ث. اجائي ڳالهه– هڪ نه ٻي ڳالهه– اُبتي ڳالهه – هڪڙي ڳالهه جي بدران ٻڌايل ٻي ڳالهه– اُبتو جواب– اونڌي ورندي.

– **هڪَ جيڏائي ج هڪَ جيڏائيون:** ث . صفت. هم عمري– برابري– سرتائي.

– **هڪَ جيڏو ج هڪَ جيڏا:** ذ . صفت. هم عمر– ساڳئي عمر وارو– برابر– جيڏو– سرتو– جوڙ– جيس.

– **هڪَ چِتائي:** ث . صفت. ايڪ منائي– هڪ ڌياني– هڪ خيالي. خبرداري– هوشياري– سچيتائي– سجاڳي– بيداري.

– **هڪ چتو ج هڪَ چِتا:** ذ . صفت. هڪ مَنو– هڪ ڪَنو– هڪ ڌيانو– هوشيار– خبردار– سچيت– سجاڳ.

Gul Hayat Institute

– **هڪ چوُراسُ:** جنديءَ تي گل جو هڪ قسم.

– **هڪِ دِلِ:** صفت. يڪ دليو– هڪ چيتو– يڪمنو. پوري خيال سان– سموري ڌيان سان– خبرداريءَ سان – هوشياريءَ سان.

– **هڪدم:** ظرف. هينئر– هينئر جو هينئر– يڪدم– جهٽ پٽ– جلدي– ترت– سگهو.

– **هڪ ڌَڙو**– ظرف. لاڳيتو– مسلسل– لڳاتار.

– **هڪ رَتُ:** صفت. ساڳيو رت– ساڳيو خون. عزيز– مائٽ– مٽ– مٽيءَ وارو– مائٽيءَ وارو– رشتيدار– قريب.

– **هڪ رقمي:** حسابن جو هڪ قسم.

– **هڪ زباني:** ث. صفت. هڪ لفظ– هڪ ڳالهه– هڪ بات– هڪ قول– هڪ وچن– انجام – ٻول– سخن.

– **هڪ سار:** صفت. ظرف. يڪ ساهي– لاڳيتو– لڳاتار– هڪبئي پويان– مسلسل– هڪ ڌَڙو.

– **هڪ سُخنو:** صفت. هڪ ڳالهه وارو– يڪ سخنو– هڪ ڳالهيو– هڪ زبان– هڪ قول وارو– انجام جو سچو.

– **هڪ سري:** ظرف. هڪ قسم جو– هڪ نموني جو– هڪڙي ئي طرز جو. (صفت). هڪڙي سر وارو.

– **هڪ ڦِڙهو ج هڪ ڦِڙها(ڪ):** اڀرو– ڏٻرو– ڪمزور– نٻل– بي طاقت– ضعيف– ناتوان– نستو– بي پهچ– هيڻو– لاغر.

– **هڪ ڪاريو ج هڪ ڪاريا:** هڪڙو ڪم ڪندڙ– هڪڙو واپار ڪندڙ– هڪڙي ڪرت وارو.

– **هڪ ڪرڻ:** برابر ڪرڻ– مٽ ڪرڻ– مساوي ڪرڻ– جوڙ ڪرڻ– جيس ڪرڻ– شريڪ ڪرڻ– ثاني ڪرڻ.

– **هڪ ڪرو ج هڪ ڪرا:** ذ . صفت. هميشه. هڪ جهڙو– سدائين هڪ جهڙو.

– **هڪ ڪلهي تان لهي ٻئي تي چڙهڻ:** ڏيتي ليتي ۾ پورو رهڻ– ڏيڻ وٺڻ ۾ پورو رهڻ.

– **هڪ ڪن کان اچڻ ٻئي ڪن کان وڃڻ:** ٻڌو اڻ ٻڌو ڪري ڇڏڻ– بي پرواهي ڏيکارڻ– ڪا به پرواهه نه ڪرڻ– لاغرضائي ڏيکارڻ– ڪاڻ نه ڪڍڻ.

– **هڪ ڪنو ٿيڻ:** هڪ پاسو ٿيڻ– هڪ طرف ڌيان ڏيڻ– خيال سان ٻڌو– دل لائي ٻڌڻ– دل سان هنداڻ.

– **هڪ ڪڙيءَ تي نچڻ(ت):** ڏاڍو ڪاوڙجڻ– سخت ناراض ٿيڻ– جوش ۾ اچڻ– ڪروڌ ۾ اچڻ.

– **هڪ ڳالهه ڪرڻ:** هڪڙي ڳالهه ڪرڻ– سخن ڪرڻ– هڪڙو قول ڪرڻ– ڳالهه جي صفائي ڪرڻ.

– **هڪ ڳالهيو:** صفت. هڪ سخنو– هڪ ڳالهه ڪندڙ– انجام جو پورو وعده وفا.

– **هڪ لَسُ:** ظرف. هڪ لوهه– هڪ جهڙو– سڏو– بنا ترسڻ جي – بنا هٽڪ جي– بنا رنڊڪ جي.

– **هڪ مَتو:** صفت. ظرف. هڪ دليو– يڪ متو– هڪ خيال وارو – هڪ چتيو.

– **هڪ مَتيو:** صفت. پوري خيال وارو– ڌيان وارو– يڪ منو.

– **هڪ مَتو ڪرڻ:** هڪ منهن ڪرڻ– هڪڙي پاسي ڪرڻ– گوشائتو ڪرڻ– پاسيرو ڪرڻ.

– **هڪ مُٺ:** ذ. صفت. هڪ مُٺ جيترو– يڪ مشت– گڏ ٻڌي ۾ – ايڪي ۾ – اتحادي– مليل.

– **هڪ مهلو:** ظرف. هڪڙي ٽائيم تي– هڪ ٽاڻي– هڪ وقتو.

– **هڪ واهه(ت):** هڪ پاسو– هڪ طرف– هڪ واٽ– هڪ رستو.

– **هڪ وَهه(ت):** هڪجهڙو– هڪ جيڏو– هڪ نموني– جوڙ– جيس– برابر– هم شڪل– مشابهه.

– **هڪ هَٽي:** ث . هڪڙي ئي هٽ ڪيل وکرو– حق فروخت– حق بها– هڪڙو اگهه.

• **هَڪ:** ث. حسد– ساڙ– بدنظر– ساڙو– بغض– ڪينو– جلن– پچر– خار.

• **هَڪار:** ث . گهگهي آواز واري جانور جي رڙ– گهگهو آواز– گهرو آواز.

• **هَڪالڻ:** مصدر (سن. هنڪار). هڪلڻ– لوڏڻ– ڌڪائڻ– ڪيي ڇڏڻ– ڪڍڻ– ڌڪا ڏيئي ڪڍڻ– ڌيڪائڻ– تاٻي ڪٽائڻ. نفرت ڪرڻ– ڌڪارڻ(هڪاليو– هڪاليندو– هڪاليل).

• **هَڪارٽي ج هَڪارٽيون:** جابلو ماڻهن جي پاڻ سان کڻڻ جي پکال– سانداري– ڪلي.

• **هَڪاهو (ت):** عالم آشڪار– پڌرو– عام طرح– مشهور– ظاهر– واشگاف.

• **هَڪَرُ ج هَڪَرَ(ت):** ذ . حجت– دليل– برهان– ردقد– دليل بازي– سوال جواب.

• **هَڪَرُو ج هَڪَرَا:** صفت. (ع. هاڪرَه). ڳالهائڻ ۾ هٽڪندڙ– هبڪي ڳالهائڻ ۾ اٽڪاءُ ڪندڙ– ٻاتو– ٻٽٻٽيو– زبان وچڙائيندڙ– ڳالهائڻ ۾ هبڪندڙ. گهٻي آواز وارو ڇڙو.

– **هَڪَڙاڻ:** ث. صفت. هَڪڙائي– هبڪائي– هبڪ–

Gul Hayat Institute

بَتبتائي– بَتبتاڻ– باتائي– ڳالهائڻ ۾ هَٽَڪ– اٽڪاءُ.

– **هَڪَڙائڻُ:** مصدر. ڳالهائڻ ۾ هٽڪڻ– هڪڙجڻ– باتائي سان ڳالهائڻ– هبڪڻ. (هڪڙائيو– هڪڙائيندو– هڪڙائيل).

– **هَڪَڙائي ج هَڪَڙائيون:** ث . صفت. هڪڙ– هَڪڙاڻ– هَبڪاڻ– هبڪ– بَتبت– بَتبتائي– بَتبتاڻ– لَڪنت.

– **هَڪَڙجڻُ:** مصدر. هڪڙائڻ– بتبت ڪرڻ– ڳالهائڻ ۾ هٽڪڻ– هبڪڻ– باتائڻ– (هڪڙيو– هڪڙندو– هڪڙيل).

• **هَڪِڙا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هَڪِڙو ج هَڪِڙا(ت):** ذ . صفت. گهوڙي جو هڪ قسم.

• **هِڪِڙو:** ذ . صفت. (سن. ايڪ= هِڪ) هڪ واحد– چڙو– اڪيلو – نجو– يڪو.

– **هِڪِڙائي ج هِڪِڙائيون:** ظرف. اڪيلائي– هيڪڙائي– چڙائي. ٻَڌي– گهرائي– ايڪو– ميلاپ.

– **هِڪِڙِ وَتِي ج هِڪِڙِ وَتيون (ت):** ث . اڪيلي– هيڪلي– ڏيءَ، جا ٻيءَ ماءُ کي هڪڙي هجي.

– **هِڪِڙي اک سان سِڀني کي ڏِسَڻُ:** بي رياءُ ٿيڻ– هڪجهڙو رهڻ.

– **هِڪِڙي تَنَدَ:** ث. فقط هڪ پٽ– هڪ ئي پُٽ– اڪلوتو پٽ.

– **هِڪِڙي گوندي جا(ت):** جيڏا– سرتا– هم عمر– هڪ جيڏا.

• **هَڪَل ج هَڪَلون:** ث . سڏ– رڙ– ڪوڪ– آواز– دانهن– نامچارو. مچيءَ کي هڪلڻ جو آواز.

– **هَڪَلَ اُچڻُ:** بلند آواز اچڻ– وڏي رڙ ٿيڻ– اَن تان پکين کي هڪلڻ– هوهو ڪرڻ– جهار هڪلڻ.

– **هَڪَلَ ڪرائڻُ(ت):** تڙ ڪرائڻ– جهنگ مان(شڪار لاءِ) جانورن کي تڙي ٻاهر ڪڍائڻ. پوک تان جهار هڪلائڻ.

– **هَڪَلَ ڪَرڻُ:** ڄاڻ ڪرڻ– خبر ڏيڻ– هشيار ڪرڻ– چتائڻ– سڏ ڏيڻ– نيابو رسائڻ. فرياد ڪرڻ– دانهن ڪرڻ– پڪارڻ. تڙي ڪيڻ– دٻائڻ– هيسائڻ.

– **هَڪَلَ هورَ(ت):** همدردي. پوک مان هڪليل جهار. دٻاءُ.

• **هَڪَلَڻُ:** مصدر. ڪاهڻ– ڀڄائڻ– ڀڪائڻ– ڊوڙائڻ– ڊيڪائڻ. ٻاهر ڪڍڻ– گهوڙا يا ڏاند ڊوڙائي حملو ڪرڻ– هڪلي ڪيڻ– تڙڻ– لوڏڻ– هڪالڻ– نيڪالي ڏيڻ.

• **هَڪَرُ ج هَڪَرَ:** ذ . ڪاري جي مڇي جو هڪ قسم– سُڪل سانو– سُڪل ڳانگٽ– سُڪل جهينگو.

• **هَڪَڻُ:** مصدر. ڪنهن ڏانهن حسد جي نگاهه سان ڏسڻ– پوسرڻ.

• **هُڪَڻ:** اسم خاص. هڪ ٻڪيءَ جو نالو.

• **هُڪَڻُ:** مصدر. ٻري نظر ڏرڻ – نظر هڻڻ. پٽڻ– پاراتو ڏيڻ. ڪُرڪڻ.

• **هِڪو:** ذ . صفت. هڪڙو– هڪ اڪيلو– واحد– چڙو– هيڪلو – يڪي سر.

– **هِڪائي ج هِڪائيون:** ث. اڪيلائي– هيڪلائي– هيڪلپائي– چڙائي– چَندائي.

– **هِڪِي:** ث . صفت. هڪڙي– هِڪ– چڙي– اڪيلي– هيڪلي. گلي جي تڪليف.

• **هَڪو ٻَڪو ج هَڪا ٻَڪا:** ذ. وائڙو– حيران– پريشان– مونجهو– دٻ ۾– بي حواس– وسُوڙل– موڳو– ڪِڪو وڪو– ويچون ويل. بيهوش – بي خبر– خَطا.

• **هکو ٻَکو ٿيڻُ:** حيران ٿيڻ– وائڙو ٿيڻ– حوصلو خطا ٿيڻ– موڳو تي وڃڻ– ڪِڪو وڪو ٿيڻ– دٻ ۾ پرجي وڃڻ– تشويش ۾ پرجي پوڻ– ويڇون وَڃڻ– عجب ۾ پوڻ.

• **هَڪيو ج هَڪيا:** ذ . صفت. ظرف. حاضر– موجود– مُيسر– اڳيان– مُهيا– هٿ ۾– مهل ۽ موقعي تي لازمي طور موجود– تيار– تهيو تُڪيو– اڳ ۾ تيار– حاضر ناظر– هٿ وَس. اُبهرو– تڪڙو– تهطلبو. (ث . هَڪِي تَڪِي).

• **هِڪِي ج هِڪِيون:** ث. نڙگهٽ– لَڪي– نِڙي. مثلاً: "هِڪيءَ ۾ وڃي ساهه رهيو آهي." گَلو– ڪِڇِي. "هلڪو هار هِڪِيءَ تي، طوقن جي تلڪار". (موسو لاشاري). گلي جي تڪليف.

– **هِڪِيون پَٽِي وَڃڻُ(ت):** تنگ طلبي ڪرڻ– سوڙهو وٺڻ– گهُٽڻ– تمام ڏکيو پوڻ– مجبور ڪرڻ.

• **هَڪِيزُ ج هَڪِيزَ(ڪ):** ذ . صفت. وڏو. قداور– جانئو– ڏگهو– لمبو. ٿلهو– متارو– جاڏو– سيرو– برجستو– سَبَرُ– ڌُونسو.

• **هَڳا ج هَڳاءُ(ل):** ذ . گوڙ– شور– غَل– غوغاءَ– آواز(رئڻ جو). "اُين منجهان آئيس، هئي هئي جو هَڳاءُ".

• **هَگدائي ج هَگدائي:** ذ . صفت. ستمگر– قهار– ظالم– ناحق ڪندڙ– ظلم ڪندڙ– ظلمي.

• **هَگدو ج هَگدا(ت):** ذ . دوهه– ٺڳي– دغا– غبن– بيماني.

– **هَگدو هَڻَڻُ:** غبن ڪرڻ– دوهه ڪرڻ– ٺڳي ڪرڻ– دغا ڪرڻ– بيماني ڪرڻ.

• **هَڳا(ڪ):** ذ . هَڳاءُ– سُرهي ٻانس– خوشبوءِ– سُڳند– سُرهاڻ.

Gul Hayat Institute

• **هُڱامو ج هُڱاما:** ذ. (ف. هنگامہ)گوڙ– گهمسان– ڌمچر– شور– هُل– غوغاءُ– هَنبس– هاگامو– هاگام– هنگامو.

• **هُڱاءُ ج هُڱاءَ:** ذ. سُڳنڌ– سرهاڻ– خوشبوءِ– آواز– پڙلاءُ.

• **هڳَ ڏڳو ج هڳَ ڏڳا(ت):** ذ گوڙ– فساد– جهيڙو– رڳڙو– ٻائيتال.

• **هِڳُ ج هِڳَ:** ذ. دوا طور ڪم ايندڙ هڪ پساريڪو وکر– هڪ وڻ جو ڪؤنر.

• **هنگُ هيرا:** ذ. هڱ جو هڪ قسم.

• **هِگرو ج هِگرا:** ذ. دوا طور ڪم ايندڙ هڪ پساريڪو وکر.

• **هِگورجا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي گمبٽ(خيرپور ميرس) ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **هگورو:** ذ. صفت. رنگ. جو قسم هگوري رنگ جو. ث. هگوري. هگوريون رليون.

• **هَلَ:** ث. ڪتي کي هڪلڻ جو آواز– هَر جو هڪ پاڳو يا اوزار– هَرهہ. ڪاهہ– جُلهہ– رومڙ. روڪ– منع– پَلَ– جهَلَ– اٽڪ. (ت).

– **هَلَ ڪَرَڻُ(ت):** روڪڻ– جهلڻ– منع ڪرڻ– اٽڪ ڪرڻ. ترَڪرڻ.

• **هَل (ل):** ندا ڪنهن عجيب ڳالهہ تي وات مان نڪتل آواز– هَڻ. ”هَل! بلا ڪيڏي نہ ڏکي آهي“. هلڻ مصدر جو امر.

• **هِلَ ج هِلُون(ل):** ث. پوسل– گهِمر– آلاڻ. سيرو– ريڙهو. جند– جان. پکيءَ جو هڪ قسم. سِرڻ.

• **هُلُ ج هُلَ:** ذ. شور– لُڙ– گوڙ– ڌمچر– ٻائيتال– غوغاءُ– گهمسان– دانهن– رڙ– ڪوڪ– واڪو. ظاهر ٿيڻ واري حالت– شهرت– پڌرائي– مشهوري– نيڪ نامي. فرياد– رپورٽ.

• **هُلاچو ج هُلاچا:** ذ. هُل– گوڙ– شور– غوغاءُ– آواز.
”دهشت دم درياهہ ۾ جِت هيبت هُلاچو.“

– **هُلِچارو ج هُلِچارا(ت):** ذ. هُل– هنگامو– شور– گوڙ– ڌمچر.

– **هُلِچو ج هُلِچا(ت):** ذ. گوڙ– لُڙ– ڌچو– ڌمچر– هُلچارو.

– **هُلُ حَشَرُ:** ذ. هَنبس– گوڙ– لُڙ– ڌمچر– مانڌاڻ– ٻائيتال.

– **هُلُ ڪَرَڻُ:** گوڙ ڪرڻ– لڙ ڪرڻ– غوغاءُ ڪرڻ– ڌمچر ڪرڻ– ٻائيتال مچائڻ.

– **هُلُ هُلاچو:** ذ. گوڙ گهمسان– ڌمچر ڌچو.

– **هَلا:** نَدا. ترڻ لاءِ هڪل. جهلڻ لاءِ منع واري هڪل.

• **هُلاسُ ج هُلاسَ:** ذ. خوشي– فرحت– مزو– لُطف.

• **هَلاڪُ ج هَلاڪَ:** ذ صفت. (ع. هَلَڪَ= هو هلاڪ ٿيو– ف. هَلاڪ= مُئل). قتل ڪيل– مُئل– خون ڪيل– ڪُٺل. تڪليف ۾– تنگ –ڪڪ– ٽڪل– آزاريل– بيزار– خفي– پريشان– دِق– بِر.

– **هَلاڪَتَ ج هَلاڪَتُون:** ث. خفو– هلاڪي– هَلاڪي– دِقت– چڙ– بيزاري– ورچ.

– **هلاڪُ ڪَرَڻُ:** مارڻ– قتل ڪرڻ– پائمال ڪرڻ– ڪڪ– تنگ ڪرڻ– تڪليف ڏيڻ– هلاڪ ڪرڻ– دِق ڪرڻ– بيزار ڪرڻ– پريشان ڪرڻ.

• **هَلاڪي ج هَلاڪِيُون:** ث. هلاڪت– خفو– دقت– چڙ.

• **هَلاڪُ ج هَلاڪَ:** ذ. صفت. هلاڪ تنگ– ڪڪ– ٽڪل– آزاريل– بيزار– بِرَ– خفي– دق– هلاڪ.

– **هَلاڪُ ٿيڻُ:** ڪڪ ٿيڻ– بيزار ٿيڻ– هلاڪ ٿيڻ– خفي ٿيڻ – بِر ٿيڻ.

– **هلاڪُ ڪَرَڻُ:** ڪڪ ڪرڻ– بيزار ڪرڻ– آزارڻ– دِق ڪرڻ– خفي ڪرڻ– تڪليف ڏيڻ– هلاڪ ڪَرڻ. ٽڪائڻ.

– **هَلاڪِي ج هَلاڪِيُون:** ث. هلاڪي– تڪليف– هلاڪت– خفو– دقت– بيزاري.

• **هلال:** ذ. (ع. هلال= پهرين تاريخ جو چنڊ). نئون چنڊ– پهرين تاريخ جو چنڊ.

– **هلالِي:** پهرين تاريخ جي چنڊ جهڙو.

• **هَلان ج هَلانُون:** ث. اوچتو حملو– ڪاهہ– جُلهہ– چڙهائي– رومڙ– ڌوڪ ڌوڪان.

– **هَلان ڪَرَڻُ:** ڪاهہ ڪرڻ– حملو ڪرڻ– چڙهائي ڪرڻ.

• **هَلاٽو ج هَلاٽا:** ذ. وصال جو وقت– هل هلان– مرڻ جي مهل– چالاٽو– لاڏاٽو– سڪرات.

• **هَلاوَتَ ج هلاوَتُون:** ث. تڪليف– دقت– هلاڪت– خفو– بيزاري لاچاري– ورچ.

• **هَلاهَل:** ذ. صفت. ڪاري(ڏَڪ)– زهر(قاتل).

• **هَلاءُ ج هَلاءَ(ت):** ذ. رواج– ريت– رسم.

• **هَلاءُ ج هَلاءَ:** ذ. وڪرو– فروخت– واپار– سؤدو.

• **هَلائِڻُ:** مصدر. (سن. هُوَل). ڪاهڻ– هڪلڻ– چورڻ– چلائڻ– ٽورڻ– حرڪت ۾ آڻڻ– تحريڪ ڏيڻ. شروع ڪرڻ نبيرڻ– بندوبست ڪرڻ. واپار ڪرڻ. حڪومت هلائڻ.(هلائِيو– هلائيندو– هلائِيل).

– **هَلايو هَلَڻُ:** گروءَ جي چوڻ موجب هلڻ– مرشد جي حڪم موجب هلڻ.

• **هُلائِڻُ:** مصدر. ظاهر ڪرڻ– پڌرو ڪرڻ– مشهور ڪرڻ– عالم آشڪار ڪرڻ– ٻڌائڻ.(هُلائِيو– هُلائِيندو– هُلائِيل).

• **هَلَتِ ج هَلَتُون:** ث. (سن. هُوَل) چلت– رواج– ريت– رسم– رويو– برتاءُ– روش– اٿي ويٺي– نمونو– ورتاءُ– چال.

Gul Hayat Institute

– **هَلَٽ چَلَٽ:** برتاءُ– رسم رواج– اُٿي ويني.

– **هَلَٽ ڪَرَڻُ:** جُٽ ڪرڻ– اڳايو قدم کڻڻ– تعدي ڪرڻ.

– **هَلَٽُو هَلَٽُو(ٽ):** هلندي هلندي.

• **هَلَٽَ ج هَلَٽَ:** ذ . نار يا هرليءَ جو جملي سامان– هرلو. گهر وغيره جو سڄو سامان. ڍاندن يا اُٺن جو جوڙو.(ٽ). چوپايو مال.

– **هَلَٽَ هَلَڻُ:** ڪم ڪار هلڻ– ڌنڌو هلڻ– ڪاروبار ٿيڻ– واپار ٿيڻ. گهر جو سَنجت هلڻ. هَرلو ۽ هَر ڪي چالو رکڻ.

– **هَلَٽَ وارو:** ذ. صفت. آسودو– سکيو– ستابو– مالدار– پئسي وارو. هَرليءَ ۽ هر جو ڌڻي.

• **هَلَچَل:** ٿ . اچ وڃ. تحريڪ– ڪوشش– سعيو– اُدم– اورجائي– ڊوڙ ڍُڪ. محنت– جفاڪشي.

– **هَلَد:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هَلَرَ ج هَلَرون:** ٿ . اچ وڃ– اوٽ موٽ– گهڻي هل چل– سنگن مان ان ڪيڻ لاءِ انهن تي ڍاندن هلائڻ واري حالت– ڳاهه– لتاڙ– مَناڙ. ان جي ڳاهه ڳاهڻ لاءِ ڍاندن جي قطار.

– **هَلَرَ ٻَڌَڻُ:** گهڻي اچ وڃ ڪرڻ– گهڻي اوٽ موٽ ڪرڻ– هل چل ڪرڻ. سنگن تي ڍاندن ڪي هَلر هلائڻ لاءِ ٻڌڻ يا جوٽڻ– ڳاهه ڳاهڻ– لتاڙ ڪرڻ– متاڙ ڪرڻ. جهيڙو جوٽڻ– لڙائي لاءِ سندرو ٻڌڻ.

– **هَلَرَ هلو ڪَرَڻُ:** مدد ڪرڻ– واهر ڪرڻ– سهائتا ڪرڻ. همت ٻڌائڻ– جوش جاڳائڻ– پڙڪائڻ– سندرو ٻڌائڻ.

• **هُلَرُ ج هُلَرَ:** ذ . صفت. هُل وارو– گوڙ وارو– گوڙ ڪندڙ– شور مچائيندڙ– گوڙُوُ– هُل ڪندڙ– گهمساني.

– **هُلَرِي:** ذ. صفت. هُلر– هُل ڪندڙ– گوڙ ڪندڙ– شور ڪندڙ – گهمساني.

• **هُلَرِي دوڙو:** اسم خاص. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم (چلرن سان، بدن تي ڪارا ٽڪا، ڏيکھ اڍائي فوٽن تائين).

• **هِلِڙو ج هِلِڙا:** ذ . صفت. ڍرو– ڦلهڙو– ڦلهو– سست– ڦسو– ڳلهو– لِلهو– لَيلهر– ليڙو. ٻوليءَ جو قسم. نندرو ٻوٽو جنهن جو ٻج ڪير ۾ ڪاڙهي کنڊ وجهي کائجي.

– **هِلِڙائِي ج هِلِڙائيون:** ٿ . ڍرائي– ليڙائي– ليلهرائي– ڦسائي.

• **هَلَڪَ ج هَلَڪَ:** ٿ. هلڪائي– هلڪڙائي– سُفلائي– ترڙائي– ٽوٽپائي.

– **هَلَڪَ هوائي:** ٿ . هلڪائي– هلڪڙائي– سِفلائي.

• **هُلڪارُ ج هُلڪارُون:** ٿ. هونگار– آواز– هڪل– هوڪرو– هوڪر– رڙ.

– **هُلڪارو ج هُلڪارا:** ذ. آواز– هڪل– هُلڪار. چوڪيدار– نگهبان– راکو– رکوال– پهريدار– چوبدار– دربان. ڪوهه مان ڪوس جي پرچي نڪرڻ وقت ماڻهن جو ڪيل آواز– هوڪرو. (ٽ).

• **هَلڪائي:** اسم خاص. ڪراچي ايريا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هَلڪو ج هَلڪا:** ذ. صفت. (پرا. هَلوڪو. سن. هلو+ڪ= ٿوري بار وارو). گهٽ وزن وارو– ٿوري بار وارو– ڪم وزن– ٿوري تور وارو– سوڪير هلڪڙو،ترڙو– ٽوٽ– هلڪي طبيعت وارو. بي وقوف– ڪم عقل– جاهل. گهٽ ملهه وارو– سستو– ڍلو– درميانو– وچولو. سولو– آسان (ڪم).

– **هَلڪائي ج هَلڪائيون:** ٿ ڪم وزني– اڻ ڳرائي– هلڪڙائي. سوکائي– آساني. بي خيال– ٽوٽپائي– ترڙائي– سفلائي– بيهودگي – بي معنيٰ ئي. تکڙ– ابهرائي– جلدائي. بي وقوفي– بي عملائي.

– **هَلِڪِڙائي ج هَلِڪِڙائيون:** ٿ. تکڙ– ابهرائي. ترڙائي– هلڪائي.

– **هَلِڪِڙو ٿيڻ:** بيهودو ٿيڻ. تکڙو ٿيڻ– اُبهرو ٿيڻ. ترڙو ٿيڻ.

– **هَلِڪِڙي طَبيعَت:** ٿ. سفلائي– بيهودگي– ترڙائي. بي عقلائي – بي وقوفي.

– **هَلِڪو ٿِي اَچَڻُ:** ڪاڪوس ڪري اچڻ– جهنگ جو خيال لاهي اچڻ. ڪم پورو ڪري اچڻ.

– **هَلِڪو ٿيڻ:** گهٽ وزن ٿيڻ. بي عزت ٿيڻ. پاڻ کي فرحت ڏيڻ– آرام ڪرڻ– قرار وٺڻ.

– **هَلڪو جلاب:** ٿورا دست ڪندڙ جلاب– تڪليف نه ڏيندڙ جلاب.

– **هَلِڪو ڪَرَڻُ:** بار گهٽ ڪرڻ– بار لاهڻ– وزن گهٽ ڪرڻ– تور ۾ ڪم ڪرڻ.

• **هُلڪِي(ڪ):** ٿ . سهڪي– دَمُ– هانپارو– سهڪ– سهڪو.

– **هُلڪِي هَڻَڻُ(ڪ):** سهڪڻ– وڏو دَم پرڻ– ڌڪيو ساهه کڻڻ– هانبارو هڻڻ.

• **هَلَندي ج هَلَنديون:** ٿ. پهچ– پڄندي– سگهه– طاقت– وَس– زور– وٽ– رسائي– دست رسي– پُڄت.

• **هَلَڻُ:** مصدر (سن. هُوَل) چَلڻ– چُرڻ– رڙهڻ– سِرڪڻ– ٿِڙڻ– سُرڻ– اڳتي وڌڻ– وڃڻ– روانو ٿيڻ– اُسهڻ– روانگي ڪرڻ– پَڌارڻ– سرڻ– ريڙهو کائڻ. لَڏڻ– لاڏائو ڪرڻ. چالاڻو ڪرڻ– هِن دنيا مان ڪُوچ ڪرڻ– رحلت ڪرڻ– جهان ڇڏڻ– مرڻ. ڳالهه جو شروع ٿيڻ. استدعا ڪرڻ– عرض ڪرڻ. (هَليو– هَلندو– هَليل).

– **هَلِٽو ج هلِٽا:** ذ . صفت. تِکو هلندڙ– تيز– جلد– تکڙو– تيز رفتار– چُوهو.

Gul Hayat Institute

– **هَلِٽِي ج هَلِٽِيُون:** ث . هلڻ جو ڍَانءُ– هلڻ جو ڍنگ– هلڻ جو نمونو– هلڻ جو طريقو. لوڏ . پنڌ ڪندڙ ننڍي ٻار جي لاءِ ٽن ڦيٿن واري هٿ سان جهلي هلائڻ واري گاڏي.

• **هِلَڻُ(ت):** مصدر. لڏڻ– لِچڪڻ– ڏُڏڻ– ٽلڪڻ– هِچڪڻ. آلو ٿيڻ– پُسڻ. سست ٿيڻ– آرسي ٿيڻ. (هِليو– هِلندو– هِليل).

• **هُلَڻُ:** مصدر. مشهور ٿيڻ– ظاهر ٿيڻ– پڌرو ٿيڻ– عالم آشڪار ٿيڻ– واشگاف ٿيڻ– پڌري پَٽ ٿيڻ– ڪليو ڪلايو ٿيڻ– پکڙجي وڃڻ.(هُليو– هُلندو– هُليل).

• **هَلو ج هَلا:** ذ . ڪاهہ– رومڙ– جُلهہ– حملو.

• **هَلوتائِي(ت):** ڪم جي گهٽائي. تڪليف– دقت– هلاڪي– مصيبت.

• **هَلو مَلَهو:** ڪنهن کي همٿائڻ جي لاءِ استعمال ڪيل لفظ. همراهي جا لفظ. واهہ واهہ! همت!.

– **هلِي مَلهي:** هَلو مَلهو.

– **هَلي ملهي ڪَرَڻُ:** شروع ڪرڻ– وقت نباهڻ– وقت گذارڻ– مدد ڪرڻ– همراهي ڪرڻ– هَلو مَلهو ڪرڻ . همت ڏيارڻ.

• **هُلو ج هُلا:** ذ . سخت گرميءَ جي وقت ڪنهن بہ جاندار جو ڪنيل تکڙو ساهہ– سَهِڪِي– هُڦ– هڙڪي– هانيارو.

– **هُلو لَڳَڻُ:** سخت گرميءَ سبب گهٽي اُچ لڳڻ– هانيارو لڳڻ.

– **هُلو هَٽائِڻُ:** سهڪائڻ– هُڦي هٽائڻ– هُڦائڻ– هُڙڪائڻ– ٺڙڦائڻ– هانيارو لڳائڻ.

• **هُلوانُ ج هُلوانَ:** ذ . ڳاڙهي رنگ جي ڪپڙي جو هڪ قسم– ننڍو ڇيلو– ننڍي ڇيلي جو گوشت– تمام ڪچڙو ٻهرو.

• **هُلوائِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **هَلو هَڙَ:** اسم خاص. مڇيءَ جو هڪ قسم– ڳاڙهي رنگ تي ڏنگ هٽندڙ مڇي.

• **هَلِويُون:** ث . (ع. حليه) اُٺن جي سينگار جا ڳَهہ يا ساز. "ٽَليُون ٽوُٺر هَلِويُون مَـنِ سر موچارا" (شاهہ).

• **هَلهَل :** ث . جُنبش– چُر– چوري– چرپر– تحرڪ– لرزش– ڏوڏو– لوڏو. هَل هَلان.

• **هُلِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هُلِيا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو– حُليا. تعلقي قنبر ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **هَلِي چَلِي:** ث . رواج– رسم– دستور– ريت– مرحات– چال –چالو– ڍنگ– سرشتو– هالو چالو.

• **هَليلو ج هَليلا:** ذ . ميوي جو هڪ قسم– تازي ڪجي– ڏونڪو– ڪارڪ– ڪجي– ڇوهارو.

• **هليلِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هَلَيهِ ج هَلَيهون (ل):** ث . هَرَ جي هڪ حصي جو نالو– اُها ڪاٺي جنهن ۾ هر ڳنڍيل هجي– هَريهہَ– هَرَهِي– هَرنهن.

• **هَمر:** ذ (ف. هَمر= ساڳيو) ساڳيو– ساڳيءَ طرح– مُشابهہ– مشابهت رکندڙ– برابر– گَڏُ– هڪ جهڙو– جهڙس– اُن جهڙو– هُوبهو– نِس پِس.

– **هَمر اندازُ:** ذ . صفت. ماپ لائق– ساڳي ماپ وارو– ساڳئي وزن وارو.

– **هَمرِ آوازُ:** ذ . ساڳيو آواز– ساڳيو ڍنگ.

– **هَمر بازُ ج هَمر بازَ:** ذ . صفت. شريڪ– سنگتي– صحبتي– يارُ– مددگار– دوست– همراهہ– ساٿي– رفيق.

– **هَمر بِستَرُ:** ذ . صفت. گڏ سمهڻ وارو.

– **هَمر بِستَرُ ٿِيَڻُ:** زال سان سمهڻ– عورت سان گڏجڻ– ميلاپ ڪرڻ.

– **هَمر بِسترِي:** عورت سان گڏ سمهڻ واري حالت– جماع– ميلاپ.

– **هَمر پُشتُ ج هَمر پُشتَ:** ذ . صفت. ساڳيو نسب– ساڳيو نسل– ساڳيو ڪٽنب.

– **هَمر پهلُو:** ذ. صفت. مددگار– واهرو– سهائڪ– ساٿي– همراهہ– رفيق.

– **هَمر پيالہ :** ذ . صفت. گڏپيئندڙ– پيالي پائي. يار– دوست– سنگتي– رفيق.

– **هَمر جِنسَ:** ذ . صفت. ساڳي جنس وارو– ساڳي جنس جو– هڪ ئي جنس جهڙا– مشابهت رکندڙ– برابر– ساڳيا.

– **هَمر جِنسَ پرماڻَ :** (آلجبرا اصطلاح) ساڳي صورت وارا پرماڻ (توڙي ڪہ جدا جدا مقادير ۾ ڪم آيل هجي).

– **هَمر جَنگُ:** ذ. صفت. سپاهي– سولجر– فوجي– ساٿي سپاهي– هڪ ئي ٻيڙي وارا.

– **هَمر جُوارُ ج هَمر جُوارَ:** ذ . صفت. پاڙيسري– پاڙي وارو– محلي وارو– پاڙي ۾ رهندڙ.

– **هَمر چورَسُ ج هَمر چورَسَ:** ذ . صفت. چئني هڪ جهڙن پاسن وارو– چوپاسو.

– **هَمر حالُ:** ذ . صفت. ساڳئي حال وارو– دوست– حال پائي– ساٿي– يار– سنگتي– رازدار– غمخوار.

– **هَمر خِدمَتُ:** ذ . صفت. هڪ جهڙي عزت– هڪ جهڙو ورتاءُ– هڪ جهڙي آبرو– ساڳيو مانُ.

– **هَمر خُوءِ:** ذ . صفت. ساڳئي سياءُ وارو– ساڳيءَ طبيعت وارو– هم طبيعت. ڏرمي سرشتو– لاڙو– رغبت– انتظام– ترتيب.

— **هَمر داستانُ:** ذ . صفت. هم راز— رازدار— ڀيدي— حال محرم— حال ڀائي— ڪَنَ وزير— ڳجهہ ڀائي— غمخوار.

— **هَمدَردُ ج هَمدَردَ:** ذ . صفت. ساڳئي درد وارو— درد ۾ ڀائيوار — ڏک درد جو ساٿي— ڏک ڀائي— مصيبت ڀائي— تڪليف ڀائي— حال ڀائي— همدم— شريڪ درد— غمخوار— دردوند. يار — سنگتي— دوست — ساٿي— رفيق.

— **هَمدَردِي ج هَمدَرديُون:** ث. صفت. غمخواري—دردوندي—درد شريڪي.

— **هَمدِلُ ج هَمدِلَ:** ذ . صفت. ساڳي دل رکندڙ— دوست— دلبر— جاني— دل وارو— منٺار— پيارو— سڄڻ.

— **هَمدَمُ:** ذ . صفت. (ف)هردم جو ساٿي— هر وقت گڏ رهندڙ— رفيق— دوست— گـهرو— گهاٽو— ميلاپي.

— **هَمذاتُ:** ذ . صفت. ساڳيءَ ذات وارو— ساڳئي ڪٽنب جو— ساڳئي قبيلي جو— ذات ڀائي— ساڳئي نسب يا نسل جو— همقوم— پنهنجي ذات جو.

— **هَمديهي:** .صفت.وطني—ملڪي— شهري— ڏيهي— ديسي—هموطني.

— **هَمرازُ ج هَمرازَ:** ذ . صفت. راز وارو—حال ڀائي— حال محرم— هم خيال— ڀيدي— محرم اِسرار— ڳجهہ جو ڄاڻو— دل جو واقفڪار — رازدان— گهرو دوست— راز جو واقف— دلي دوست— شامل راءِ.

— **هَمراهُ ج هَمراهَ:** ذ .صفت. همسفر— گڏ مسافري ڪندڙ— حياتي تائين شامل رهندڙ— ڏک سک ڀائي— دوست— مددگار— حامي— واهرو— ساٿي— سنگتي.

— **هَمراهِي ج هَمراهِيُون:** ث . مددگاري— دوستي— سنگت— سات— حمايت — مدد— واهر— پنيرائي.

— **هَمرَنگُ ج هَمرنگَ:** ذ صفت ساڳئي رنگ وارو— ساڳئي قسم وارو—ساڳئي نموني وارو—ساڳئي خيال وارو—هم خيال. هم جماعت.

— **هَمزاتِ:** ث . (ع)شيطاني وسوسو— غيبات—جنن جي اثر جو وهم.

— **هَمزِبان:** ذ . صفت. ساڳي ٻولي ڪندڙ. ساڳي ڳالهہ ڪندڙ— ٽيڪائو— تائيد ڪندڙ.

— **هَمر سازُ ج هَمر سازَ:** ذ . صفت. يڪراءِ —هڪ صلاحو— هڪ متيو— متفق راءِ — بلااختلاف— شامل راءِ — هم صلاح— يڪ زبان.

— **هَمر سالُ:** ذ . صفت. هڪ جيڏو—سانيي— هم عمر—سنوسن— سرتو.

— **هَمر سايہ:** ذ. صفت. هڪ محلي ۾ رهندڙ— پاڙي وارو— پرسان رهندڙ— پڙوسي.

— **هَمر سايَگِي:** ذ . هڪ ئي محلي ۾ رهڻ واري حالت— پڙوسي.

— **هَمر سَرُ ج هَمر سَرَ:** ذ . صفت. هڪ جيڏو— هم عمر— سرتو— جوڙ— جيس— مٽ — ڀيچي.

— **هَمسَري :** ث. هڪجهڙائي— برابري— سرتائي— هڪ جيڏائيَ — هم عمري.

— **هَمر سَفَرُ ج هَمر سفَرَ:** ذ . صفت. گڏ مسافري ڪندڙ— همراهہ.

— **هَمر شِيرُ ج هَمر شِيرَ:** ذ . صفت. هڪ ئي ماءُ جو کير پيتل— ساڳيو کير پيتل— ٿڃ شريڪ ڀاءُ.

— **هَمر شِيرہ:** ث. صفت. ساڳيو کير پيتل— هڪ ماءُ جو اولاد— ڀيڻ.

— **هَمعَصَرُ:** ذ . صفت. ساڳئي وقت وارو— ساڳئي وقت جو— هم وقت— ساڳئي زماني جو— همعهد.

— **هَمعَهدُ ج هَمعَهدَ:** ذ . صفت. همعصر— ساڳئي وقت جو— هڪ ئي زماني جو— هڪڙي ئي سمي جو. هم وقت.

— **هَمقَدَمُ ج هَمقَدَمَ:** ذ. صفت. شامل— لاڳو— شريڪ— سات— سنگ— هم رڪاب.

— **هَمر مَذهبُ ج هَمر مَذهبَ:** ذ . صفت. ساڳئي مذهب وارو— ساڳئي طريقي وارو— ساڳئي فرقي وارو— ساڳئي عقيدي وارو — ساڳين خيالن وارو.

— **هَمر مَرڪَزِي سِلسِلو:** متقارب سلسلو— ڳنڍيل سلسلو.

— **هَمنامر ج هَمنامَ:** ذ. صفت. ساڳئي نالي وارو— هڪ جهڙي نالي وارو.

— **هَمنَوا:** ذ . صفت. هم آواز— ساڳئي آواز وارو.

— **هَمر نَوالہ:** گڏجي کائيندڙ— ساڳئي دستخوان تي کائيندڙ— همنوا.

— **هَموارُ ج هَموارَ:** صفت. برابر— يڪسان— سنئون سڌو— لَسو— هڪ جهڙو— پٽريل.

— **هَموارُ ڪَرَڻُ:** برابر ڪرڻ— هڪ جهڙو ڪرڻ— سنڌرڻ— سنئون سڌو ڪرڻ— لَسو ڪرڻ— سَنداراهُ ڪرڻ.(ل). پاڻ تي اوڍڻ— ذميوار ٿيڻ.

— **هَموارَہُ:** ذ . هميشه— سدائين— هر روز— ڏهاڙي— روزانو— روز بروز.

— **هَمرُ وزَنُ:** ذ . صفت. برابر وزن وارو— ساڳئي وزن وارو— ساڳئي تور وارو.

— **هَمرُ وطَنُ:** ذ . صفت. ساڳئي ملڪ وارو— ملڪي— وطني—ڳوٺائي.

— **هَمرُ:** (ف). اوسيڙو— انتظار— ڳڻتي— فڪر. وهم— گمان— شڪ. اُٺ کي هڪلڻ جو آواز.(ل). (هہ)اسين.

— **هَمرُ پُسَ:** ث . ڪوڏين جي راند جو هڪ قسم.

— **هَمرُ نہ تمرَ ڪرَڻُ:** (نہ اسين نہ اوهان ڪرڻ). پُڇا ڳاڇا نہ ڪرڻ— بي ڏڙک ڪرڻ— بنا ڪنڪي ڪرڻ— بنا هبڪ جي

Gul Hayat Institute

ڪرڻ. اُمالڪ ڪرڻ– يڪدم ڪرڻ– جهٽ پٽ ڪرڻ.

• **هَمَ:** (ع). غم– ڏک– رنج– درد– ڏک– ارمان. اوسيڙو– ڳڻتي– فڪر– انديشو.

– **هَمَ هوري:** غم– فڪر– ڏک.

• **هِمَ:** ث. (سن). برف. يَخ.

• **هِمَ(ل):** ث . همت– بهادري– دليري– سورهيائي. وڄُ– ڪِنوڻ– بجلي – برق.

• **هُمَ:** اسم خاص. منگر مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **هُما، هُماءُ:** اسم خاص. هڪ خيالي پکيءَ جو نالو– هڏيون کائيندڙ پکي (روايت موجب هڪ سياڳو پکي، جنهن تي به سندس پاڇو پوي سو بادشاهه ٿئي). هماءُ. سِيمُرغ– گُرڙُ.

• **هَمارُ(ت):** سڀ– ڪُلَ– هڙئي– مڙيئي– سمورو– جملي.

• **هَمالِي ج هَمالِيُون (ت):** ث . ملڪيت– هِماڻي– ناڻو– ڌَنُ– مايا– پئسو ڏوڪڙ– خزانو– دولت.

• **هِماليه:** اسم خاص. برف جو گهر. دنيا ۾ تمام وڏي ۾ وڏي جبل جو نالو– هندستان جي هڪ جبل جو نالو– هِماليه پربت.

• **هَمامَ دَستو ج هَمام دَستا:** ذ . (ف. هاوَن وَدستہ) مصالح يا دوائن ڪٽڻ لاءِ پٽل يا لوهه جو اکرو مهرو.

• **هَمان:** ث . اسان جي . "اڄ هَمان سيان تما". (چوٽي).

• **هَمان دَستِي:** زوران زوري– ڌاڌائي– جبر– ڌاڌ– زور زبر.

• **هَماءُ:** اسم خاص. هڪ خيالي پکي . هُما– سِيمرغ.

• **هُمايُون:** ذ . صفت. (ف. هُما= سِيمُرغ پکي) مبارڪ– بابرڪت– بختاور – سڀُورو– ڀاڳ وارو– سَڌورو– نيڪ بخت– خوش قسمت . ڪامياب – فتح مند– ڪامران– فاتح.(اسم خاص). مغل گهراڻي جي هڪ مشهور بادشاهه جو نالو. ضلعي شڪارپور ۾ هڪ ديهه ۽ شهر جو نالو.

• **هِمَتَ ج هِمَتُون:** ث . مردانگي– دليري– شجاعت– بهادري– مڙسي – قوت– سگهه– ٻَلُ– ٻلواني– پهلواني– سورهيائي– جرات– طاقت– توفيق. ارادو– عزم– عالي حوصلو– قصد– دل جو مضبوط خيال.

– **هِمَتَ ڀريُو ج هِمتَ ڀَريا:** ذ . صفت. جرئت ڀريو– طاقتوَر– هِمتائتوَ– دلير– همت وَان– هِمتي.

– **هِمَتَ جِي واڳَ هَٿان نَه ڇڏَڻُ:** همت ڪرڻ– لاڳيتي ڪوشش ڪرڻ– بزدل نه ٿيڻ– همت ٻڌڻ.

– **هِمَتَ سارَڻُ:** دل ٻڌڻ– مڙسي ڏيکارڻ– مردانگي ڪرڻ– مڙسي ڪرڻ– بهادري ڪرڻ– پهلواني ڪرڻ. فلڪ ڪرڻ– حوصلو ڪرڻ.

– **هِمتَ هارَڻُ:** گيدي ٿيڻ– بي دِليو ٿيڻ– بي مڙسيو ٿيڻ– گور دليو ٿيڻ– بزدل ٿيڻ– ڊڄڻو ٿيڻ– سندرو ڇوڙڻ– همت ڇڏي ڏيڻ.

– **هِمتُوانُ ج هِمتوانَ:** ذ . صفت. همت وارو– همت ڀريو– طاقت وارو– بهادر– دلير– جرئتي.

– **هِمَتي:** ذ . صفت. همت ڀريو– همتوان– همتوارو– طاقت وارو.

– **هِمتائِڻُ:** مصدر. همت ڏيارڻ– جرئت ڏيارڻ– زور وٺائڻ– مڙسي ڏيارڻ– دل ٻَڌائڻ.(همتائيو– همتائيندو– همتائيل).

• **همتڙُ نارو:** ڇر جي پاڻي جو لڙهو يا وهڪرو جيڪو اُباوڙي، ميرپورماٿيلي طرفان. هيٺ ايندو هو. ٻه لڙها جيڪي ديهه جوٽاس(تعلقو پنوعاقل) ۾ گڏجي "همتڙ نارو"ٿيا.

• **هَمَ تَمَ:** ث . خيال– ويچار– ڌيان.

• **هَمَتَئِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هَمزو ج هَمزا:** ذ . سنڌي الف بي جو ايڪونجاهون اکر– الف همزو– همزڙو.(ء).

• **هَمزو باڪرِاڻي:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هَمزَه:** علم نحو جو اصطلاح– متحرڪ الف– الف همزو. اسم خاص– هڪ مرد جو نالو.

• **هَمگيرَ ج هَمگيِرُون (ل):** ڳري ۽ مضبوط ڪاٺي.

• **هَمليگُ(ڪ):** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **هَمَڻ جاگيرَ:** تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هَمَڻ لوءِ:** اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هَمو:** وڄ ۾ شيهي ڀريل ڀڳل ڪوڏي.

• **هَمُو پوٽا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هَمُون (ڪ):** ظرف. هميشه – سدائين– اڪثر ڪري– عموماً – گهڻو ڪري– ضرور– بلاشڪ– اصلي.

• **هَمَهَ:** صفت. (ف). سڀ– ڪل مڙيوئي– مڙيئي– جملي.

• **هَمَهارُ(ت):** مڙيئي– سيئي– جملي – ڪل – سڀ– سمورو.

• **هَمئَتِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هَميا ج هَميائُون:** ث . مهرباني– ٻاجهه– وَڙُ– احسان– ڀلائي– ڪِرپا.

• **هِمِياڻي ج هِمِياڻيُون:** ث . دنيا– دولت– ملڪيت– ناڻو– ڌَن– مايا. چيلهه سان ٻڌل پئسن جي ڳوٿري– ڳنڍ– نورو.

• **هَميرُ ج هَميرَ:** ذ . صفت. امير– سردار. بهادر– پهلوان.(اسم

خاص). ديپڪ راڳ جي هڪ راڳڻيءَ جو نالو. همير ڪلياڻ– هڪ سومري بادشاهه جو نالو.

– **هَميرُ مانجهياٺِي ڪَرڻُ(ت)**: زوري ڪم وٺڻ– زبردستي ڪرڻ– ڏاڍائي ڪرڻ.

• **هَميرائي**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هَميراهُ**: اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هَميرپوٽا**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هَميشَہَ**: ظرف. سدائين– دائما– مدام– لڳاتار– هر روز– روز بروز– سدا– نِت– روز– روزانو.

– **هَميشگي**: ث حيات ابدي– نَتِيتا– پرلوڪ– آزليت و ابديت.

• **هِنِ**: ضمير. انهيءَ– هِي– هِيءُ.

• **هِنَ جيئڻ کي جواب ڏيڻ**: زندگيءَ جي ڪا پرواهه نہ ڪرڻ– فقط خدا تعاليٰ جي عشق ۽ قرب ۾ جيئرو رهڻ– موت جي ڪا بہ پرواهه نہ ڪرڻ.

– **هِنَ ڪَنَ مان ٻُڌي هُن ڪَنَ مان ڪَڍي ڇڏڻُ**: ٻُڌوانُ ٻڌو ڪري ڇڏڻ– لاغرضائي ڏيکارڻ– بي پرواهي ڏيکارڻ– ڌيان نہ ڏيڻ.

• **هُنَ**: ضمير. هو– اُهو.

• **هُنبُ ج هُنبَ(ت)**: ذ . گوڙ– لڙ– شور– هَنبس. نئين ڳالهہ. نمونو– ريت – ڍنگ.

• **هُنبُ ڏيارَڻُ(ت)**: نئين ڳالهہ ٻڌائڻ– نمونو ٻڌائڻ.

• **هُنبُ ڪَڙو ڪَرڻُ(ت)**: نئين ڳالهہ جاڳائڻ– شور ڪرڻ– گوڙ ڪرڻ– لڙ ڪرڻ– ڌمچر مچائڻ.

• **هُنبلچو ج هُنبلچا**: ذ. بارود جي رکڻ لاءِ چمر يا سِڱي جو ٺهيل ڳوٽرو.

• **هَنبارَ**: اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هَنبارُ ج هَنبارَ**: ذ . ڍڳ– ميڙ– ڪوڙ– انبار– گدام– سَٿو– دَن– اُڙدُ.

– **هَنبارِي ج هَنبارِيُون**: ث . هاٿيءَ تي رکيل ڇَٽ– پالڪي– ڪجائو (هاٿيءَ جو) هاٿيءَ تي رکيل ڏولي.

– **هَنبارِي رَسَڻُ**: وڏي درجي کي پهچڻ– وڏو ماڻهو ٿيڻ– اختيارَيءَ وارو ٿيڻ.

– **هَنبارِي لَڳَڻُ**: وڏو درجو حاصل ٿيڻ– عزت وارو ٿيڻ– مان مرتبيَ کي رسڻ– سرداريءَ کي پهچڻ.

• **هَنبائِڻُ(ل)**: مصدر. لوڏڻ– هٿ سان جهلي هيٺ مٿي ڪرڻ– ڌوڏڻ– چاچولڻ– ڌونڌاڙڻ– ڌوڻ ڏيڻ. اُڇلائڻ– ڦٽو ڪرڻ– اُڇَل ڏيڻ. (هَنبائيو– هَنبائيندو– هَنبائيل).

– **هَنبڙائڻُ**: مصدر. اُڇلائڻ.

• **هَنبڙهَنبِي**: اسم خاص. ٻارن جي راند جو هڪ قسم.

• **هَنبَسُ ج هَنبَسَ**: ذ. هُلُ– گوڙ– غوغاءُ– گوگيا– ڌمچر– شور– ٻائيتال– مانڌاڻو. ڪروڌ– ڪِٽ پِٽ– ڪِرڪِر– گَهپي .(اسم خاص). تعلقي گهوڙا ٻاري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **هَنبَسَ قُوسڙو(ت)**: ذ . صفت. ٿوريءَ مَت وارو– بي عقل– چرٻٽ– بي وقوف. جهٽ پٽ چڙي ويندڙ– ٿوريءَ ڳالهہ تان رسندڙ. تڪليف نہ وٺندڙ. هنبل قوسڙو.

– **هَنبَسَ قُوسِڙِي** : ذ . صفت. هلڪڙو– اجائي ٻَڪ ڪندڙ– ٽرڙو– سفلو. هنبل قوسڙي.

– **هَنبَسَ قُوسِڙِيو**: ذ .صفت. اُبهرو– اتڙو. ٽرڙو– هلڪڙو– ترٽريو. هنبس قوسڙو– هنبل قوسڙو.

– **هَنبَسَ ڪرڻ**: ٻار جو ضد ۾ تيسو ڪرڻ– گوڙ ڪرڻ. شور ڪرڻ– ڌمچر ڪرڻ– مانڌاڻ مچائڻ.

• **هَنبسَڙو ج هَنبَسَڙا**: ذ . بيماريءَ جو هڪ قسم– ٻُٽ تي هڪ قسم جي بيماريءَ سبب نڪتل ڦوڪٽو– هسونبڙو.

• **هَنبوشِي ج هَنبوشِيُون**: ث . هنبوڇي.

• **هنبوڇِي ج هنبوڇِيُون**: ث. ڳائڻ ۽ نچڻ جو هڪ قسم– دهل جي تار تي نچڻ جو هڪ قسم. تاڙيون وڄائي، هٿ ڇنڊي نچڻ جو هڪ قسم– نچڪارو– هنبوڇي. تڪڙو ڪنيل ساهہ– هنبارو– سهڪو.

– **هَنبوڇِي وجهَڻُ**: هَنبوشي راند ڪرڻ– هنبوڇي ناچ نچڻ– هنبوڇي هڻڻ. تمام گهڻو خوش ٿيڻ– خوشي ملهائڻ– خوشيءَ ۾ ٽپا ڏيڻ.

– **هَنبوڇِي هَڻَڻُ**: خوشيءَ ۾ نہ ماپڻ– خوشيءَ مان نچڻ– تمام گهڻي خوشي ڪرڻ.

• **هَنبوهَنبو**: ذ. گوڙ– گوگاءُ– ڌمچر– غوغاءُ– وڏو آواز– هُل– شور.

• **هَنبِيڙَه(ت)**: دٻاءُ– رعبُ– جمت. مارَ– پيچَ– سَٽَ– ڪُٽَ.

• **هَنبڙهَنيِي**: اسم خاص. ٻارن جي راند جو هڪ قسم.

• **هَنيُو ج هنيُا**: ذ . ڪاٺ وغيره جي تِکِي نوڪَ– پياس– اُڄ. ڪاڌي جي طلب– اشتها.(ڪ).

• **هَنيِي ج هَنيِيُون**: ث . ديگين رڌڻ لاءِ ڪم ايندڙ ڪاٺ جي وڏي ڏوئي. انبي– جهنگ وڍڻ لاءِ ڪوڏارو يا واهولي جهڙو آواز– کهيڙو.

• **هَنجَ ج هَنجُون**: ث . گود. جهولي– آغوش – ڪَڇَ. اکين مان وهيل پاڻي– لُڙڪ– ڳوڙهو– اَنسُون.

– **هَنجَ ڪَٽَڻُ**: ڪَڇ تي ڪڻڻ– جهوليءَ ۾ ويهارڻ– گود ۾ ويهارڻ.

– **هَنجَ وهارَڻُ:** گود ۾ ويهارڻ– ڪَڇ تي کڻڻ– هَنج کڻڻ.

– **هَنجُون هارَڻُ:** روئڻ– لڙڪ وهائڻ– ڳوڙها ڳاڙڻ– اکين مان آب وهائڻ– جهڄڻ.

• **هَنجُ ج هَنجَ:** ذ . (سن. هَنسُ) پاڻيءَ جي سهڻي پکيءَ جو هڪ قسم– هَنسُ.

– **هَنجُ پکي:** پاڻيءَ جي سهڻي پکيءَ جو هڪ قسم. هَنسُ پکي.

– **هَنجُ نياڻُ:** اسم خاص. هَنج جو هڪ قسم.

• **هَنجارُ:** ذ . (ف). خفو– هلاڪي– ڏک– چڙ – هلاڪي– بيزاري– ناراضگي– دقت– هلاڪت– پريشاني.

• **هَنجاري:** ث . صفت. ڏکيءَ جو بيزار مان رکيل نالو.

• **هَنجتَل:** اسم خاص ضلعي ٿرپارڪر ۽ ضلعي ٺٽي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هَنجَرَ ج هَنجَرُون:** ث.ڏنڊ جي پکيءَ جو هڪ قسم. هڪ وڻ جو نالو. (صفت). سهڻي– خوبصورت– حسين.(اسم خاص). ضلعي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هَنجَرَ پيرو ج هَنجَرَ پيرا:** ذ . صفت. اُٺ جي پير وانگر لَسو ۽ تراڪڙو سُنبُ.

• **هَنجرو ج هَنجرا:** ذ صفت. ڏاند جو هڪ قسم(جنهن جو پيٽ وڏو هجي).

• **هَنجَرَ هَڪِي:** اسم خاص. حيدرآباد ۽ ٿرپارڪر ضلعن ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هَنجرُو:** اسم خاص. هڪ پسارڪو وکر.

• **هَنجو ج هَنجا:** ذ . پسارڪي وکر ۾ ڪم ايندڙ ٻوٽيءَ جو هڪ قسم. ٻيڙيءَ جي سڙهه جو ڪپڙو.

• **هَنجي ج هَنجيُون:** ث . ڪلهي جي پٽي– ڪلهي واري هڏي– هَنجهي. (ل).

• **هَنجهَ ج هَنجهُون:** ث. گود– جهولي– هَنجَ– آغوش.

– **هَنجهَ تي کڻائڻ:** ڪڇ تي کڻي گهمائڻ– گود ۾ کڻڻ– آغوش ۾ ڪرڻ.

• **هَنجهُ ج هَنجهَ:** ذ . (سن. هَنسُ= هَنج. ف. تذرو) ڏنڊ جي پکيءَ جو هڪ قسم– هَنج– هَنسُ.

• **هَنجهاٽي ج هَنجهاٽيُون:** ث . ٻيڙيءَ جي مهري جي پوئين پاسي لڳل ڪاٺي.

• **هَنجهَرُ ج هَنجهَرَ:** ذ . (سن. هنس) پاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم– ڏانڊي پکيءَ جو هڪ قسم.

• **هَنجهَرَ پيڻ:** ث . پاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم.

• **هَنجهري ج هَنجهريُون:** ث. پاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم.

• **هَنجهو ج هَنجها(ڪ):** ذ . پرماڻ ڪي کوهي تي مٽي چاڙهڻ ۽ هيٺ لاهڻ لاءِ رسي جو هڪ پُنيون ٺڪر. درياءَ جي ٻيڙيءَ جي گهير– دريائي ٻيڙيءَ جو هڪ جزو. جبل جو ٻوٽو. ڦڪا ڳَنڍا، ضاعفان ڪي گهوٽي پيارين ته ٻارٺي ۽ ماهواري اچي.

– **هَنجهو آريا ڪَرَڻُ:** ٻيڙي بيهارڻ واسطي هنجهو ڪي چڪي پرماڻ ڪي لاهڻ.

• **هَنجهُون:** ث. اکين مان وهيل پاڻي– ڳوڙها– لڙڪ– هَنجُون – آنسون.

– **هَنجهُون هارَڻُ:** ڳوڙها ڳاڙڻ– روئڻ– راڙو ڪرڻ– لڙڪ وهائڻ– جهڄڻ.

• **هَنجهي ج هَنجهيُون:** ث . جُتيءَ جو پوين چَمُ. ٽُوٽي ڪورڻ لاءِ ڪوٽيل ڪَڏ– چَر.

• **هَنجهي ج هَنجهيُون :** ث . رَڇَ جو هڪ حصو. درياءَ جي ٻيڙي بيهارڻ واسطي گهاٽي جي چيڙي ۾ پيل رسو.

• **هَنجَ ج هَنجُون(ث):** ث . هَنجَ– جهولي– گود.

• **هَنجِرُ ج هَنجِرُ(ث):** ذ . جانور جو ٿڻ.

• **هِندُ:** اسم خاص. ايشيا کنڊ جو هڪ ملڪ– هندستان– ڀارت.

– **هِندُستان:** اسم خاص. ايشيا کنڊ جو هڪ ملڪ– هندن جو ملڪ– هندُ– ڀارت–(انگ). انڊيا.

– **هِندُستاني:** ذ . صفت. هندستان جو رهاڪو– هندستان جو.

• **هند سَرڪار:** ذ . هندستان جي حڪومت– ڀارت سرڪار.

• **هِندي:** صفت. هندستان جو رهاڪو– ڀارتي– هندستاني. هڪ ٻوليءَ جو نالو.

• **هندان:** اسم خاص. بلوچستان ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **هِندائو ج هِندائا:** ذ . (ف. هِندوانَہ) خريف جي مند ۾ پيدا ٿيندڙ ميوي جو هڪ قسم– چانهين– تربوزو– چانهون.

– **هندائي:** ث . ننڍي چاهين– ڪرينگ.

• **هَندَسَه:** ذ . انگ– جياميٽري.

– **هَندَسَه دانُ:** ذ . صفت. جاميٽري جو ڄاڻو– انگن جو ماهر– رياضي دانُ.

• **هِندو:** ذ . صفت. (ف). هندستان جو رهاڪو. هِندي. ”براهمڻي ڌرم“ ڪي مڃيندڙ . ڪاري رنگ جو ماڻهو– ڪارو– سانولو– سانورو. (اصطلاح) ڪاروترِ(منهن تي).

”ويو هٽي هِندو ڪٽي، ڪعبہ اندر ڪافر ڏٺم“.(مصري شاهه).

Gul Hayat Institute

– **هِندُڪار:** ث . هندو هئڻ واري حالت— هندو ڌرم.
– **هِندڪو ج هِندڪا:** ذ . صفت. هندن جو— هندن وارو.
– **هِندَواڻِي ج هِندَواڻِيُون:** ث . هندوءَ جو مونث هندو زال— هندواڻي.
– **هِندوڪار:** هندن جو ملڪ.
"مِهرنہ هئي ماڙهين، هو سڀ هِندوڪار"
– **هِندَئاڻِي ج هِندَئاڻِيُون:** ث . هندو جو مونث— هِندڻ— هندو عورت— هِندواڻي.
• **هِندوجا:** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.
• **هِندورو ج هِندورا:** ذ . (سن. هِندولَڪ يا هندول) پينگهي جو هڪ قسم— جهُولو— لَڏڻو— جهولڻو— پينگهو.
– **هِندورن ۾ لُڏَڻُ:** عيش ڪرڻ— مزا ڪرڻ— آرام ڪرڻ— فرحت ڪرڻ.
• **هِندوڪُش:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.
• **هِندول:** اسم خاص. هڪ راڳ جو نالو. هنڊول.
• **هِنديءِ وارا:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.
• **هَنڌُ ج هَنڌَ:** ذ . آستانو— ٺڪاڻو— ماڳُ— مڪان— جاءِ — جڳھ— گهَرُ — بينڪ— آستان. کٽَ تي وڇائڻ لاءِ ٽپڙ— بسترو.
– **هَنڌائتو ج هَنڌائِتا:** ذ . صفت. پوري جاءِ تي— پوري جاءِ وارو— ماڳائتو— قرارو— سنڌائتو. نازڪ عضوي وارو(ڏڪ وغيره).
– **هَنڌٿِينهين:** بر وقت — ٺڏي تي— شروعات ۾ — موقعي تي.
– **هَنڌين ماڳين:** هر هنڌ— جتي ڪٿي— هر جڳھ.
• **هَنڌِ ج هُنڌُون(ل):** ث . چونگ— چوڪ.
• **هَنڌِڙو ج هَنڌِڙا(ڪ):** ذ . هنڌائتو.
• **هِنڌِي ج هِنڌِيُون (ٿ):** ث . مٽيءَ جو ڪُنو— هَنڊي.
• **هِنڊُ ج هِنڊَ(ٿ):** ذ . شمعدان— قَنديل— جهاڙُ— فانوس. اُٺ تي پاکڙي جي عيوض هٿراڌو ناهيل نقلي ويهڪ— ٻڙهو.
• **هِنڊڙو ج هِنڊڙا:** ذ . صفت. قد جو بندروءَ ٺلهو آدمي— ڊِمِي— ڊيمبو— ڇُڳهَني— رُگهني.
• **هِنڊڪو ج هِنڊِڪا:** ذ . لاڏ— انگل— ماڻو— چاڳ— ناز— نخرو.
• **هَنڊَڻُ:** مصدر. هَنڊائڻ— پائڻ— ڪتب آڻڻ. (هَنڊيو— هنڊيندو— هنڊيل).
• **هِنڊو ج هِنڊا:** ذ . پاکڙي جي بجاءِ اٺ جي پٺيءَ تي وڌل يا ٻڌل رلي وغيره— ٻڙهو.
• **هِنڊولُ ج هِنڊولَ:** ذ . (سن. هندول= جهول). جهولو— پينگهو— لوڏو. هڪ مشهور راڳ جو نالو. پکيءَ جو هڪ قسم.
• **هِنڊوو ج هِنڊِوا:** ذ . مينهن جي موسم ۾ ڳاڙهي رنگ تي پيدا ٿيندڙ جيت — مينهن وساڙو— ڪرم مخمل.
• **هُنڊِي ج هُنڊِيُون:** ث . ناڻي جي مٽاسٽا جو ڪاغذ— مٽاسٽا جو آرڊر— چيڪ— مني آرڊر جو هڪ قسم. ڪئش آرڊر.
– **هُنڊِياڻو ج هُنڊِياڻا:** ذ . هُنڊي مٽائڻ جو اگهہ— گهٽ يا وڌ اگهہ.
– **هُنڊِي جي نَوِنڌِ:** هنڊين جي آمدني روانگي داخلا جو ڪتاب.
– **هُنڊِي دَرسِنِي:** اُها هُنڊي جنهن جي ڏيکارڻ سان يڪدم پئسا ملن.
– **هُنڊِي مُدي واري:** اُها هنڊي جيڪا مدي پوري ٿيڻ کان پوءِ مٽجي.
– **هُنڊِي هَلائِڻُ:** پئسن ڏيڻ لاءِ واپاري چٺي چالو ڪرڻ يا استعمال ڪرڻ.
• **هنڊياري:** اسم خاص. خيرپورميرس ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **هَنِڊَ ج هَنِڊَون:** ث . مڇي مارڻ لاءِ تلاءُ ۾ وڌل جاري.
– **هَنِڊَ وِجهَڻُ:** مڇي مارڻ لاءِ ڍنڍ يا تلاءُ ۾ جاري وجهڻ.
• **هِنيُ ج هِنيَ:** ذ . ڏسو هِنڊَ.
• **هَنِيَ ج هَنِيُون:** ث . هنڊڻي— لڳاءُ— جٺاءُ — هنڊاءُ— چوڙ— ماڻ — پهرڻي (ڪپڙي وغيره جي).
– **هَنِياپ:** هنڊائڻي— هنڊائپ.
– **هَنِيائِتو ج هَنِيائِتا:** ذ . صفت. سيبائتو— پائڻ جهڙو— هنڊائڻ جهڙو— پهرڻ جهڙو.
– **هَنِيائِڻُ:** مصدر. چوڙڻ— ماڻڻ— استعمال ڪرڻ— ڪم ۾ آڻڻ— پهرڻ — پائڻ.(هنڊايو— هنڊائيندو— هنڊائيل).
• **هَنِيڻُو ج هَنِيڻا:** ذ. صفت. جهالو— جهليندڙ— جٽائو— جٽيندڙ— مضبوط.
– **هَنِيڻِي ج هنِيڻِيُون:** ث . هنڊ— هنڊاءُ— پائيداري. هلت— روش.
• **هَنِيائِڻُ:** مصدر. ڪم ۾ آڻڻ— استعمال ڪرڻ— پائڻ— چوڙڻ— ماڻڻ — پهرڻ— تورڻ— تڪڻ— خيال ڪرڻ— ويچارڻ— تپاس ڪرڻ (دل ۾). (هنڊايو— هَنڊائيندو— هنڊائيل).
• **هِنيڙُو ج هِنيڙا:** ذ . صفت. ننڍين ڄنگهين وارو— ڇوٽي قد وارو— چامڙو—بندرو.
• **هَنِيي ج هَنِيِيُون:** ث . وڏي منهن سان هڪ قسم جو ديڳڙو بتي جو هڪ قسم جنهن جي اندر ميڻ بتي ٻري.
– **هَنِيي پاٽ ڏار ڪرڻ:** ٽپڙ ڏار ڪرڻ— جدا ٿيڻ— پنهنجو ڪاڏو ڌار ڪائڻ— الڳ ٿيڻ— ڪُني ماني جدا ڪرڻ.
• **هُنِيي ج هُنِيِيُون:** ث . (سن. هنڊيڪا= هنڊي). مٽاسٽا جي لکيل چٺي— چيڪ— هُنڊي.
• **هُنَرُ ج هُنَرَ:** ذ . (ف). فن— ڄاڻپ— ڪاريگري— مهارت— گُڻُ — دستڪاري— حرفت— ڪمال— جوهر. صنعت—

Gul Hayat Institute

حڪمت – دانائي– سياڻپ– ڏاهپ– هوشياري– ڪرتب– وصف – خوبي . انداز– سليقو – طور– طرز– نمونو– ڍنگ– اٽڪل. ڏنڌو– پيشو– ڪرت – ڪم. ڳجهارت جو هڪ قسم.

– **هُنرائيتو ج هُنرائيتا:** ذ . صفت. هنر وارو– هنر جو ڄاڻو– هنري– هنرمند– ڪشل.

– **هُنرمَندُ ج هُنرمَندَ:** ذ . صفت. فنڪار– ڪاريگر– هنري– هنرائتو– هنر جو ڄاڻو.

– **هُنَري:** ذ . صفت. هنر وارو– هنر جو ڄاڻو– هنرمند– هنري.

– **هُنَريلو ج هُنَريلا:** ذ. صفت. هنر وارو– هنر جو ڄاڻو– هنري– هنرمند.

• **هَنسُ ج هَنسَ:** ذ. (سن). پاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم– هَنجُ.

– **هَنسِيڻي ج هَنسِيڻيُون:** ث . هَنجهه جي مادي– هَنجهڻ.

• **هِنسا ج هِنسا:** ذ . (سن. هِنسا= ايذاءُ) ظلم– زوري– ڏاڍ– جَفا– جبر– ڏاڍائي– زبردستي– خونريزي– قتل.

• **هَنسڻُ:** مصدر. کلڻ– خوش ٿيڻ– ٽهڪ ڏيڻ– مُرڪڻ.

• **هَنسو ج هَنسا:** ذ. ڪوهه کوٽڻ لاءِ رُڪ جو اوزار– بيل.

• **هَنسلي ج هَنسليُون:** ث . چاندي يا سون جو ڳچيءَ ۾ پائڻ جو زناني ڳهه جو هڪ قسم– هَسِي– هَسلِي. هڪ هڏيءَ جو نالو. سِسِيءَ ۽ گردن جي وچ واري ڳول هڏي.

• **هَنڦڻُ:** مصدر. دم پرڻ– سهڪڻ– تکڙو ساهه کڻڻ– هنيارو لڳڻ– سهڪو ٿيڻ. هڦڻ.

– **هَنڦڻي ٿيڻُ:** دپ واري حالت ۾ سهڪڻ– يا ڦٿڪڻ– ساهه جو هيٺ مٿي ٿيڻ.

• **هَنگَ:** ذ . آواز– هُل– شور.

• **هَنگَ:** ذ . ہڙو(ڦٽين جو).

• **هَنگارُ ج هَنگارُون:** ذ. تکڙ– اُبهرائي– هيبر هيبر– وَتِپَچَ– جلدائي– آتر ويلا– آنڌمانڌ– لوچ پوچ.

• **هَنگارڻُ:** مصدر. ڪاهي هلڻ– ڪاهڻ– هڪلڻ– وٺي وڃڻ.

• **هَنگامُ ج هَنگامَ:** ذ. (ف. هنگام) هُل هنگامو – گوڙ– فساد– هاڱامو– جهيڙو.

• **هَنگامُو ج هَنگاما:** ذ. (ف. هَنگامه) هاڱامو– هُل– گوڙ– فساد– جهيڙو– رڳڙو– جهڳڙو– گوڳيا– ڌمچر– هنگامہ– شور– ڪڙڪو.

• **هَنگامَه:** ذ . هنگامو.

– **هَنگامَه ڪرڻُ:** جهڳڙو ڪرڻ– فساد برپا ڪرڻ– شور ڪرڻ.

– **هَنگامي :** ذ . صفت. فسادي– جهڳڙائي– جهڳڙالو– جهيڙائي– هُل– مچائيندڙ– بکيڙو ڪندڙ. وقتي .

• **هنگلاجُ:** اسم خاص. بلوچستان جي جبل ۾ هڪ مڪان جو نالو– ناٿ پنٿي هَٺ يوگين جو آستان– جاترا جو ماڳ.

• **هنگلو:** ذ . (سن. هنگُل = ڳاڙهو) ڳاڙهي رنگ جي ہُوري جو هڪ قسم– سيندُر– سنڌر. شنگرف.

• **هنگلورُ:** اسم خاص. هنگورندي(هنگلاج لڳ). هِنگلاج.

• **هَنگڻُ:** مصدر. (سن. هند)تورو ڪرڻ– ڪاڪوس ڪرڻ– پائخانو ڪرڻ– جاءِ ضرور جو خيال لاهڻ– جهنگ جو خيال– پورو ڪرڻ.

• **هَنگترڪان:** ث. ترتڪڙ– پچ ڊڪ– بي آرامي– اُبهرائي– لوچ پوچ.

– **هَنگ ترڪڻُ:** هر هر هنگڻ– اجائي تکڙ ڪرڻ– اجائي جلدائي ڪرڻ– اُبهرائي ڪرڻ– آنڌمانڌ ڪرڻ.

– **هَنگڻ تان تاهڻُ:** ڪنهن جي ڪم ۾ رنڊڪ وجهڻ– مشڪلات پيدا ڪرڻ– اٽڪاءُ وجهڻ.

– **هَنگڻُ مَهل وٽ سارڻُ:** عين وقت تي ڳالهه ياد ڪرڻ– بي موقعي ڳالهه پيدا ڪرڻ.

– **هَنگڻُو ج هَنگڻا:** ذ . جلد جلد تورو ڪندڙ– زري زري ڪاڪوس ڪندڙ. ڊڄڻو– ڀاڙي– بزدل– گيدي.

– **هَنگڻي ڪونهَن تان نہ اُٿڻُ:** خراب عادتن کي ڇهڻيو رهڻ– بڇڙيون علتون نہ ڇڏڻ.

– **هَنگڻي تڏا پرڻُ:** انجام کان ڦري وڃڻ– بهانا ڪرڻ. بزدل ٿيڻ – ڀڄي وڃڻ.

– **هَنگڻي ڏيڻُ:** ڊرو ٿيڻ– گيدي ٿيڻ– ڊڄڻ– ڊپ ڪرڻ– خوف ڪرڻ– بزدل ٿيڻ– ڊربوڪ ٿيڻ.

– **هَنگڻي وهڻُ:** ڪامياب نہ ٿيڻ– هارائي اچڻ.

• **هنگول:** اسم خاص. بلوچستان جي مشهور وڏي نديءَ جو نالو. – هڱور ندي.

• **هنگي پوتا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هِنگَ:** ث . (سن. هِنگُ) پسارڪي وکر جو نالو.

• **هڱورا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. ضلعي نوابشاهه ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هڱوراڻي:** اسم خاص. ضلعي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو. هندن جي هڪ مڙهيءَ جو نالو.

• **هڱورجا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هڱورجاڻي:** اسم خاص. ضلعي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هڱورنو:** اسم خاص. ضلعي ٿرپارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هڱورو:** اسم خاص. ضلعي سکر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **هَنُو ج هَنَا:** ذ . (ع. حَنرُ). گهوڙي جي سنج جو هڪ قسم— گهوڙي جي پنج سنجي مان هڪ سنج— گهوڙي تي سواري ڪرڻ لاءِ استعمال ٿيندڙ ڪاٺ جو ٺهيل هڪ چونڪو— ڪانو.
— **هَنائي:** ذ . صفت. هنو ناهيندڙ— هني وارو— گهوڙي جو سوار.
— **هَنُو پَنُو ج هَنَان پَنَان (ڪ):** ذ . لڳ ڪو لاڳاپو— واسطو ڪو وهنوار— ڏيتي ڪا ليتي.
• **هَنُودُ:** ذ . صفت. هندو ماڻهو— هنود.
• **هَنُودَ جي ڪَڏَ:** اسم خاص. سيوهڻ ۾ هڪ ڪڏ جو نالو.
• **هَنودَ ڪاسائي:** اسم خاص. سيوهڻ ۾ قلندر شهباز جي وقت ۾ هڪ ڪاسائي جو نالو.(چون ٿا ته بودلي بهار کي هَنود ڪاسائي ڪُٺو هو).
• **هَنوَڻُ:** مصدر. پڙڪائڻ— ڦوڪڻ.
• **هَنُومانُ:** اسم خاص. هندن جي روايتن ۾ هڪ سردار. بندرن جو سردار.
• **هنهان پوءِ:** (ظرف). اِنهان پوءِ— هن کان پوءِ.
• **هَنهه :** هنهين لفظ جي اڳين صورتختي.
• **هَنهين:** (ظرف). اوهينئي— خالي پيلي— اجايو— بي فائدي.
• **هنءِ ج هنءِ (ڪ):** ذ . هنئُون— هنيون— هردو— دل.
• **هنئون ج هنئان :** هنئون— دل— هنئان.
— **هنئين ڳَـرائي:** دل جو ناراضپو.
• **هنئين قرارُ:** قرار— دلجاءِ— خاطري— تسلي.
— **هنئين قرار ٿيڻُ:** دل جاءِ ٿيڻ— خاطري ٿيڻ— تسلي ٿيڻ.
— **هنئين ۾ هرڻُ:** دل تي ڦرڻ— ياد پوڻ— يادگيرو ٿيڻ.
• **هنئاءَ ج هنئاءَ:** ذ . هنيُون— هيانوَ— دل— مَن— هردو.
• **هنئاچو ج هنئاچا:** ذ . بيماريءَ جو هڪ قسم. تليءَ جي بيماري— وڌيل تلي— بَرهال طحال.
• **هنئارُ:** ظرف. هينئر— هن وقت— هير— هنيار.
• **هنيارَ:** ظرف. هيل— هن سال— هَـڪل.
• **هنئاري :** هنياري.
• **هَنئَنَ هَنئَن :** ذ . صفت. ڪُرڪُر ڪاڏو— وڪو ڪيو.
• **هنئُون ج هنئان:** ذ . (سن. هَٽَ . پرا. — هَدو) هَنئاءَ— هينئڙو — هنيُون— دل— مَنُ— هردو.
— **هنئُون لاهڻُ:** دل لاهڻ— بي دليو ٿيڻ— همت هارڻ— ڪمزور دل ٿيڻ.
— **هنئي تي هَٿُ رَکَڻُ:** پاڻ تي آزمائڻ— پاڻ تي آزمائي پوءِ ٻئي کي چوڻ.
— **هنئين ڏايو:** ذ . صفت. طاقتور— پهلوان— دل جو قوي— مضبوط— دل وارو— بهادر— شجاع.

• **هَنئي (ڪ):** ث . ڏاڙو— ڦُر— مصيبت— ڏکيو وقت.
”سو هنئي کي حامي ٿئي، بانڪو بور سوارُ“ (ابراهيم لنگهو).
• **هنئي:** مصدر. هڻڻ مان اسم (اسم مفعول). ماريل— ڦريل— ستايل.
— **هنئين ۽ ڪَنئين ۾:** ڪنهن جي ٻه واسطي ۾— ڪنهن جي هٿ ۾.
— **هنئين ڪنئين ۾ نه هئڻُ:** ڪنهن جي ٻه ڳالهين يا ڪمن سان واسطو نه رکڻ.
• **هني:** اسم خاص. ضلعي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **هنيارو:** ذ . شوق— چاهُ— دل.
• **هنيان (ڪ— ٿ):** (طرف) هيڏانهن. هتان.
• **هنياءُ ج هنياءَ:** ذ . دل— من— تن— هنيون— هردو. ساهُ.
— **هنيارو ج هنيارا:** ذ . صفت. مايوس دل— رنجور. غم زده— نراس.(ث. هنياري ج هنياريُون).
— **هنياري ج هنياريُون:** ث . صفت. هنئين واري— هنئين ۾— دل ۾. پياري. دم دلاسو— تسلي. دلجاءِ.
— **هنياءَ اُندو هئڻُ:** ويسر هئڻ— يادگيري نه پوڻ— نسياني هئڻ.
— **هنياءَ پرچي اچڻُ:** رُئڻ هارڪو ٿيڻ— دل ڀڄي اچڻ— دل ڳري لاءِ آماده ٿيڻ.
— **هنياءَ تان بارُ لهڻُ:** آرام ملڻ— سانت اچڻ— بار لهڻ— فڪرات کان آجو ٿيڻ.
— **هنياءَ تي تسلي هئڻُ:** پڪيءَ طرح ياد هجڻ.
— **هنياءَ تي چنڊو پوڻُ:** دل جاءِ ٿيڻ. ياد لهڻ— آرام ملڻ.
— **هنياءَ تي لِڪيل هئڻُ:** پڪيءَ طرح ياد هئڻ.
— **هنياءَ تي هَٿُ رَکَڻُ:** اها تڪليف پاڻ ڏي محسوس ڪرڻ.
— **هنياءَ ڪُرڪَڻُ:** هڏ ڪرڪڻ— دل ڪڄڻ— ڪنهن جي لاءِ گهڻو خيال ٿيڻ. ٻئي لاءِ همدردي پيدا ڪرڻ يا ٿيڻ.
• **هَنيل:** (هڻڻ مان اسم مفعول) ماريل هيڻو.
• **هنيُون ج هنيان:** ذ . هانءُ— دل— مَن— هردو.
— **هنيُون پرچي اچڻُ:** روئڻ هارڪو ٿيڻ— ڏک ۾ پرچي وڃڻ— اوچتو صدمو رسڻ.
— **هنيُون حَقيقتَ گَڏَڻُ:** حقيقت سان دل ملائڻ— حقيقت جي درجي تي پهچڻ جي ڪوشش ڪرڻ.
— **هنيُون ڏاڍو ڪرڻُ:** همت ڪرڻ— دل جهلڻ.
— **هنيُون ڦاٽڻُ:** تمام گهڻو ڏجڻ.
— **هنيُون ڦسڻُ:** دلگير ٿيڻ— مايوس ٿيڻ. روئڻ هارڪو ٿيڻ.
— **هنيُون ڦُولَڻُ:** دل خوش ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

— **هنيُون لاهڻُ:** بي همت ٿيڻ— مڙسي ڇڏڻ.

— **هنيُون لوڙهڻُ:** بي همت ٿيڻ— هنيون لاهڻ.

— **هنيُون لڙڻ ٿيڻُ:** بي همت ٿيڻ.

— **هنيُون هٿيڪو ڪرڻُ:** دل گرفتار ڪرڻ— دل قابو ڪرڻ— پاڻ کي عاشق ڪرڻ. پاڻ کي محبت ۾ مستانو بنائڻ— دل کسڻ.

— **هنيُون ڪوهڻُ:** دل ڏڙڪڻ— باهه ڀڙڪڻ. پريشان ٿيڻ— ڏاڍو ڏک ۽ ارمان ٿيڻ.

— **هنيُون هٽڻُ:** دل هٽڻ. ڳنڍتي ڪرڻ.

— **هنيين ۾ ڳُل ٿيڻُ:** دل سان لڳڻ— هنئين سان هنڊجڻ. چڱيءَ طرح محسوس ڪرڻ. پَلِيءَ پت پروڙڻ.

— **هنيڙو.** هنيون هنيانءَ.

• **هٽان:** حرف تشبيهه— هھڙا— اهڙا.

• **هَٽُ تَٽُ:** ث. ڪوشش. عضوا هٽڻ واري حالت— چلولائي.

• **هَٽُ پيٺي:** حرف. ندا. عجب جي دانهن— عجب جي رڙ.

• **هٽپ:** ذ. ترڻ ۾. هڪ ٻانهن هٽي وري ٻي ٻانهن هٽڻ جيترو مفاصلو.

"جي تارو هٽا توڙا تن هٽپ پانيو هيڪڙو".

• **هٽيو ج هٽيا:** ذ. ڏک. چير. ڪاٺيءَ جو ٽڪر.

— **هٽيي ج هٽيپيُون:** ث. تڏو— لاهه.

• **هَٽُ پَچارُ هَٽُ پَچارُون:** ث. بي آرامي— چوراڪورا— لوچ پوچ.

• **هَٽُ ڏَڻُ:** ث. تڪليف ڏک— سور.

• **هٽڪڻُ:** مصدر. هٽڪار ڪرڻ— گهوڙي جي دانهن ڪرڻ— گهوڙي جو آواز ڪرڻ— گهوڙي جو رڙڻ (هِٽڪيو— هِٽڪندو— هِٽڪيل).

— **هِٽڪُ ج هِٽڪُون:** ث. گهوڙي جي هٽڪار— گهوڙي جو آواز.

— **هِٽڪارُ ج هِٽڪارُون:** ث. گهوڙي جو آواز— هِٽڪ— گهوڙي جي دانهن.

— **هِٽڪارڻُ:** مصدر. هٽڪڻ— هٽڪار ڪرڻ— گهوڙي جو رڙڻ— گهوڙي جي دانهن ڪرڻ (هٽڪاريو— هٽڪاريندو— هٽڪاريل).

• **هَٽُ ڪَڻُ:** صفت. ناظرو— نظر هٽندڙ ۽ ڪٽندڙ (ماڻهو). (ذ). نانگ جو هڪ قسم— بلاجو هڪ قسم. ڪڻ.

— **هَٽُ ڪَڻُ لڳي پيئي هئڻ:** تڪڙو موت ٿيڻ.

• **هَٽُ مارجو زمانو:** گهڻي ڪم ڪار جو وقت— ظلم جو وقت.

• **هَٽُ مَٽي ج هَٽُ مَٽا:** اصل نه— پٽي نه— هن مٽي.

• **هٽنبُ ج هٽنبَ:** ذ. اوچتو ڇرڪ— اوچتو ٽپو— اوچتو اُيرڻ يا چال ڏيڻ.

• **هٽندُ مارُ ج هٽندُ مارَ:** ذ. صفت. پهلوان— پلوان— جودو— جنگ— جوان.

— **هٽڻُ:** مصدر. (سن. هٽه پرا. هڏو= هنيون). لڳائڻ— ڦٽو ڪرڻ— نڪاءِ ڪرائڻ (ڏک وغيره). گهڻ— گسائڻ— اُڇلڻ. ڪوڙڻ (تنبو وغيره). تڏو هٽڻ— لڳائڻ— پوکڻ اڇلائڻ. وجهڻ— اندر ڪرڻ (ڪوڪو وغيره). فڪر ڪرڻ— سمجهڻ (هنيو— هٽندو— هنيل).

— **هٽندي مارِيندي:** وڏي تڪليف سان— ڏاڍي ڪوشش سان. نهايت تعدي سان.

— **هٽڻ پورڻُ:** اجايو ڳالهائڻ.

— **هٽڻُ ڪٽڻُ:** روڪڻ— دفع ڪرڻ— ڏک ٽارڻ.

— **هٽڻُ ۽ ڪٽڻُ:** هرج وجهڻ ۽ ان کان بچائڻ جي سگهه هئڻ.

— **هٽڻُ مارڻُ:** گهڻو ڪم ڪار هئڻ.

— **هٽي وڃڻُ:** ڪٽي وڃڻ— وٺي وڃڻ.

— **هٽي هَنڌُ ڪرڻُ:** نيت مطلب حاصل ڪرڻ— جاڪوڙ ڪري مطلب ماڻڻ— تڪليف وٺي آخر مراد کي پهچڻ— گهڻي ڪوشش کان پوءِ سوڀارو ٿيڻ— ڪوشش ۾ ڪامياب ٿيڻ— مقصد کي پهچڻ.

— **هٽي هٽي بيهڻُ:** تمام گهڻي ڪوشش ڪرڻ— نهايت گهڻي تڪليف وٺڻ.

• **هَٽُ هَٽُ:** ث. تمام گهڻي تڪليف— جاڪوڙو— محنت— ڪوشش.

— **هَٽُ هٽان:** محنت— تڪليف— ڪوشش— ڪم.

— **هَٽُ هٽان ڪرڻُ:** تمام گهڻي محنت ڪرڻ— گهڻي ڪوشش ڪرڻ— جاڪوڙ ڪرڻ— تڪليف ڪرڻ.

— **هَٽُ هَٽُ ڪرڻُ:** اجائي تڪليف ڪرڻ— سخت محنت ڪرڻ— جاڪوڙو ڪرڻ.

• **هَٽُ هَٽُ:** ث. هٽڪار.

— **هَٽُ هَٽُ ڪرڻُ:** هٽڪار ڪرڻ.

• **هَوَ:** ث. ذرو (وقت)— پٽڪ— ٿورو ذرو— ذرڙو.

"احمد هَوَ ساعت ترس ته آءُ اچهو ٿو اچان."(جملو).

— **هَوارُ:** ث. ذري— ٽڪري— پور— پٽون.

• **هُو:** ضمير (ع. هُو= خدا تعاليٰ لَاالٰـه اِلاهُو). هو— حق. اُهو— اُوهو. (سن. هو= هي). اِهو.

— **هُو هَوا (ل):** ث. رئي— گهَٽ— وٺ پڪڙ.

"احمد ته ڪوڙن جي هُو هَوا ۾ آهي".(جملو).

— **هُو هَوا ۾ هُجڻُ:** پنهنجي فخر وڏائي ۽ تڪبر ۾ رهڻ.

• **هَوا ج هَوائُون:** ث. (ع). واءُ— وايو— باد. ساهه— دَمُ. ڦوڪ— ريح. نَفس. هَٽ— وڏائي— ڦوند— آڪڙ— سيٽ.

Gul Hayat Institute

مستي . خواهش– نفساني– حرص– هَوسُ– لالچ– طمع– لوڀ– شهوت. ڪام آرزو– ارمان– اشتياق– تمنا– چاهنا– چاهه– شوق. ڏاڍهه. موهه. هلڪي (شيءِ).

– **هَوا بازُ ج هَوا بازَ:** ذ . صفت. جذباتي– ڪروڌي– غصي– خفو. پيڙا– ڏک. عشق– موهه– هوا ۾ اُڏامندڙ. هوائي جهاز اڏائيندڙ.

– **هَوا بَدلائڻ:** هوا جي بدل يا مٽ سٽ ڪرڻ.

– **هَوا پَرَستُ ج هَوا پرستَ:** ذ . صفت. نفس پرست– اندري پوڳ– عياش.

– **هَوا جو داٻ:** هوا جو زور– پريشر.

– **هَوا جهَٽَڻ:** هوا کائڻ– کُلي هوا کائڻ.

– **هَوا خواهُ ج هَوا خَواهَ:** ذ . صفت. پنهنجي مطلب وارو– خود غرض– خود مطلبي.

– **هوادارُ ج هوادارَ:** ذ . صفت. کُليل هوا وارو– هوا جو– کُليل مڪان– واڪو. عياشي– حرصي– موهي. لالچي. جهڪ وارو.

– **هَوا کائڻ:** کُليل ميدان ۾ گهمڻ– چهل قدمي ڪرڻ– ٽهلڻ– ڦرڻ– هوا خوري ڪرڻ– ٻاهر نڪري وڃڻ– طبيعت تازي ڪرڻ.

– **هَوا لَڳڻ:** حالتن ۾ ڦيرو اچڻ– زماني ۾ انقلاب اچڻ.

– **هَوا ماپُ ج هوا ماپَ:** ذ . هوا جي ماپڻ جو اوزار– ٻيرا ميٽر.

– **هَوا وَ هَوَسُ:** ذ . گوشت ۾ شهوت جي خواهش– خواهش– موهه– حرص– هَوس– لالچ. سَڪتائي– بيهودگي– ايمان– تانءِ– سڪٿو هَٿُ – ڪوڙو ڏيک.

• **هَوائي ج هَوائيون:** ث . هوا وارو– هوادار– هوا جو– هوا جهڙي. هَلڪي– هلڪائي– مٽاڇرو– هولائي– وائڙو. تيز– تِکي. آتش بازي جو هڪ ڦٽاڪو (جو هوا ۾ اُڏامي). بُڌل جهاز جو هٿ آيل سامان. گلا. شڪايت– تهمت– الزام.

– **هَوائي جهازُ ج هَوائي جهازَ:** ذ . هوا ۾ اڏامندڙ جهاز (انگ). ايرو پلين.

– **هَوائي خَبَرَ ج هَوائي خَبَرون:** ث . هوا جي رستي آيل احوال– ريڊيو ۾ ٻڌل خبر. گپ شپ– گَپَ– بي پاڙي خبر– اُفواهُ.

– **هَوائي ڏاچي ج هَوائي ڏاچي:** ذ . صفت. موڳو– بي ڏيانو– بي خيال– اَلڙ.

– **هَوائي گهوڙي تي چڙهڻُ:** تمام تڪڙو اچڻ.

– **هَوائي وانگر وڃڻ:** هوا جهڙو تيز رفتار ٿيڻ– تِکو ٿيڻ– تيز ٿيڻ. فنا ٿيڻ– نابود ٿيڻ. غائب ٿيڻ.

• **هَوارَ:** ث . هَوَ . تمام ٿورو ذرو– هَواڙَ.

• **هَواڙُ:** ث . اڻ لکو ذرو– ٿورو ذرو– هَوَ. پِتِڪي– ذرڙي.

• **هَواڙ ج هَواڙون (ل):** ث . ڏَپ– ٿوري بدبوءِ. ٻاڦ.

• **هَوانُو ج هَوانا:** ذ . هواڻو. ڪنهن جي اچڻ جو گمان.

• **هواڻو ج هواڻا:** ذ . هُل– اُفواهه– هواڻو– خبر. رپورٽ. انجام.

• **هُو بهُو:** ظرف. صفت . عين بين– سُودُ بُودُ– انهيءَ جهڙو– هر شڪل– هر صورت– ساڳيو– اُهڙو.

– **هُو بهُو هئڻُ:** ساڳي يا جنسي ڳالهه يا شيءِ هئڻ– هر جنس يا شڪل هئڻ– هڪ جهڙو هئڻ.

• **هو هو ج هو ها:** ذ . هَنبَسُ– هُل– حَشر– ڌمچر– گوڙ– گوگيا– غوغاء– وڏو گوڙ.

• **هوتُ ج هوتَ:** ذ . صفت. محبوب– معشوق– دوست– عاشق– مڙس– وَرُ– پِتارُ. سخي . سهڻو. بهادر. (اسم خاص) . بلوچ قوم جي هڪ قبيلي جو نالو– آريءَ پُنهون جي قبيلي جو نالو.

– **هُوتاڻي:** ذ . صفت. هوت جو اولاد– هوت قبيلي مان. (اصطلاح) بلوچ.

"هوتاڻي حَمَل چئي اٺانگا اَٿَـئَلُ".

– **هوت جي هَڏُ هئڻُ:** دوست جي ٻلي هئڻ– محبوب سان گڏ هئڻ.

– **هوتن هاٿي:** هوتن جي هنيل– محبوب جي ماريل– محبوب جي عشق ۾ گرفتار ٿيل.

"هيس هوتن هاٿي، ته ڪيچي گڏيم ڪَهَ ۾" (سر آبري– شاهه).

• **هوتاسُ ج هوتاسَ:** ذ . باهه جو سيڪ.

• **هُوتُ خان جَلباڻي:** اسم خاص. ضلعي نوابشاهه ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هوتُ چانڊيو:** اسم خاص. ضلعي ٿرپارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هوتِرِ:** صفت. هن جيترو.

• **هوتڪاڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هوتِڪي:** اسم خاص. ضلعي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هوتمان:** اسم خاص. پتافي بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **هوتَن واري:** اسم خاص. ضلعي ٿرپارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هوتواڻي:** اسم خاص. هڪ بلوچ قبيلي جو نالو.

• **هوتواهُ:** اسم خاص. ضلعي اير سنڌ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هوتُ وساڻ:** اسم خاص. ضلعي سانگهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هوتو:** اسم خاص. سَسئي جي ڏيرءِ پنهون جي هڪ پاءُ جو نالو.

• **هوتيرُ ج هوتيرَ:** ذ . خرزين.

• **هُوتِرو ج هُوتِرا:** ذ . صفت. حرڪتي ٻار– ڪيتائي. بي خيالو– بي ڏيانو– اونترو.

Gul Hayat Institute

— **هُونرائي ج هُونرائيون:** ث . اونترائي– بي خيالي– حرڪت – مسخري.

• **هونڊي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. ضلعي سکر ۾ ديهه جو نالو. هڪ وڏي بزرگ جو نالو"مشائخ هونڊي".

• **هونڊيالو:** اسم خاص. بارڻ جي اوپر طرف هڪ جبل جو نالو.

• **هونڊيپوتا:** اسم خاص. ضلعي نوابشاهه ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هونڊيرَ:** اسم خاص. ضلعي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هونئي:** آسري، سبب.

• **هوٺَ ج هوٺُون:** ث . ڏندن جو مٿيون پاڳو. چَپُ.

• **هوني پَڌَ:** حاضر جوابي.

• **هُوڇرو ج هُوڇرا:** ذ . هُل– گوڙ– غل– غوغاءِ– گوگيا– گوڙ گهمسان.

— **هُوڇرو ٿيڻُ:** بارن جون دانهون ڪوڪون پَئڻ ۾ اچڻ– گوڙ فساد ٿيڻ.

• **هوچڪڻُ(ث):** مصدر. هيٺ ڦٽو ڪرڻ– اُڇلڻ– ڪيرائڻ. (هوچڪيو– هوچڪيندو– هوچڪيل).

— **هوچڪائڻُ:** ڏاڍيان هيٺ اڇلائڻ.

• **هُوچاندو ج هُوچاندا:** ذ . صفت. تيز رفتار– تکو.

• **هُوڇڻُ:** مصدر. ڏڙڪا ڏيڻ– تَڏي بيهارڻ.(هوڇيو– هوڇيندو– هوڇيل).

• **هَودُ ج هَودَ:** ذ . حوض– اونهي کڏ.

• **هُودُ:** ذ . پکيءَ جو هڪ قسم.

• **هودارڻُ:** مصدر. ٻيڙيءَ جي رسي ڇڪڻ.(هوداريو– هوداريندو – هوداريل).

• **هودو ج هودا:** ذ. بنا ڇت جي پالکي. آڏاٽي جو ٺهيل کاٽ جو خانو.

• **هودي ج هوديون:** ث . پاڻيءَ جي ننڍي کڏ. پاڻيءَ جو حوض– آواڙو.

• **هوڏَ ج هوڏون:** ث . تکبر– هٺ– وڏائي– واڌ– ضد. شرط– بازي. حجت– هلندي– هٺ پڄندي.

"هٺئي جنين سين هوڏ، سي هنجڙا سپ هلي ويا."

— **هوڏاءُ ج هوڏاءُ:** ذ . صفت. بحث ڪندڙ– هوڏ ڪندڙ– ضد ڪندڙ.

— **هوڏائتو ج هوڏائتا:** ذ. صفت. هوڏ وارو– ضد ڪندڙ– بحثي– هوڏ جو.

— **هوڏائي:** ذ . ڪَدُ– نِبرائي– هوڏ.

— **هوڏ ٻڌڻُ:** هوڏ هٺڻ– شرط رکڻ– بازي رکڻ. ضد ڪرڻ– جهڳڙو ڪرڻ.

— **هوڏ هڻڻُ:** شرط هڻڻ– بازي رکڻ– ضد ڪرڻ.

— **هوڏي ج هوڏي:** ذ. صفت. هوڏ رکندڙ– شرط ٻَڌندڙ يا هٺندڙ– ضد ڪندڙ– ضدي– نِنر– نافرمان. هٺيلو– مغرور.

• **هوڏانهُن:** ظرف. هوڏنهُون– هوڏانهين– هوڏنهن– هوڏهون– هوڏهين – هوڏي.

— **هوڏانهون:** ظرف. هوڏانهن– هوڏنهين– هوڏنهن– هوڏهَن– هوڏهون– هوڏهين– هوڏي.

— **هوڏ پَرو:** ظرف. ٿورو پرپرو– ٿورو اڳيان.

— **هوڏ تانهُون:** ظرف. ٿورو پَرپَرو– ٿورو اڳيان– هوڏ پرو– هوڏ تي.

— **هوڏ تي:** ظرف. هوڏپرو– هوڏتانهون– ٿورو اڳيرو– ٿورو اڳيان – اڳيرو.

— **هوڏنهن:** ظرف. هوڏانهن– هوڏانهون– هوڏانهين– هوڏهن– هوڏهون– هوڏهين– هوڏي.

— **هوڏهُون:** ظرف– هوڏهن– هوڏانهن– هوڏانهون– هوڏانهين– هوڏهن– هوڏيهين– هوڏي.

— **هوڏهن:** ظرف. هوڏهون– هوڏهن – هوڏانهن– هوڏهون– هوڏانهين– هوڏنهن– هوڏي.

— **هوڏي:** ظرف. هوڏانهن– هوڏهون– هوڏهن– هوڏهين– هوڏانهون– هوڏنهين– هوڏنهن.

— **هوڏڙو ج هوڏڙا:** ذ. صفت. هن جيڏڙو– هن جيترو– هوڏو. اوڏڙو. ننڍو.

• **هوڏڻُ:** مصدر. شرط هڻڻ– شرط رکڻ– بازي رکڻ.(هوڏيو– هوڏبو– هوڏيل).

• **هوڏو ج هوڏا:** ذ . صفت. هن جيڏو– هن جيترو. اوڏو ڏگهو.

• **هورَ:** ث . هلڪڙائي– هلڪائي.

• **هور:** ث . فال.

— **هورَ گهڻڻُ:** فالٿون وجهڻ.

• **هورُ، هورَ ج هورَ هورُون:** ذ . (ع. هول) هورو– هُرکُر– ڳڻتي– ڪُنڪو– ڏڙڪو– ڏپُ– خوف– خطرو– ونڌَ– وسوسو– خيال– ڇرڪ– ويچار– وهم– اَڌڪو– فڪر. گوندر– غم. مينهن– برسات. پٽ .(لس).

• **هَوَرُ ج هَوَرَ:** ذ . لاف– ٻٽاڪ– افواهه– ڪوڙي خبر.

— **هَوَرُ هڻڻُ:** ٻٽاڪ هڻڻ– ڊينگ ڏيڻ– ڊيڪ ڏيڻ– لَباڙون هڻڻ.

— **هَوَري ج هَوَري:** ذ . صفت. ٻٽاڪي– ڊيڪي– لباڙي– ڪوڙيون ڳالهيون ٺاهيندڙ.

• **هورا:** ث . هورَ– فڪر– ڳڻتي. لوچ پوچ.

Gul Hayat Institute

– **هورا ڪورا:** ث. لوچ پوچ. فڪر– ڳڻتي.
• **هورائيو:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم– باز.
• **هورڻ هَٽڪڻُ:** مصدر. جهلڻ– منع ڪرڻ– باز آڻڻ.
• **هورو ج هورا:** ذ. ڳڻتي– ويچار– خيال– ڳاراڻو. يادگيرو– وطن جي سِڪَ –اُڪَنڊ –دل جي اُداس– سار. هلڪو.
• **هورُ والو ج هورُ والا:** ذ. صفت. ترڙو– ڦسلڻيرو– فصل ڀڃيرو – هلڪي دل وارو. هرواڻو. گوڙ ڪندڙ– اجايو ڳالهائيندڙ– حَرڪتي. مسخرو– لاڏارو.
• **هورا هورا:** ث. جهاريا پکين کي فصل تان اُڏارڻ يا هڪلڻ.
• **هورِ هيو:** ذ. باز پکيءَ جو هڪ قسم.
• **هوري:** ظرف. آهستي آهستي سان– هَري– هوريان– ڍرو– مزي سان– فرحت سان.
– **هوريان هوريان:** ظرف. آهستي آهستي– بتدريج.
– **هوري هوري:** آهستگيءَ سان– تمام ڍرو.
• **هورِي ج هوريُون:** ث. هندن جو هڪ مشهور ڏڻُ– هولِي. فڪر– ڳڻتي – يادگيري. هبڪي– سُبڪبار– لوڪ جي لاڳاپي ڪان آجي. محبت– سِڪَ– حُب.(ت).
• **هوڙَ ج هوڙُون:** ث. وات ۾ ڇيڙي واري ڏاٺ جو نالو– ڄَنڊ ڏند– ڏاٺ– پيهندڙ ڏند.
– **هوڙَ ڪوسي ڪَرڻُ:** ڪجهه کائڻ– نيرن ڪرڻ. لالچ ملڻ.
– **هوڙَ هَلائڻُ:** ڪجهه کائڻ– کائڻ شروع ڪرڻ.
– **هوڙَ هيٺان ڏيڻُ: کائي ڇڏڻ**– ڳڙڪائي ڇڏڻ. ڪنهن جو مال هضم ڪري ڇڏڻ.
• **هوڙُ:** ذ. صفت. تڪڙو– اُبهرو– بي صبرو– هوڙهه.
• **هوڙائيُ ج هوڙائيُون:** ث. تڪڙائي– اُبهرائي– هوڙهائي – بي صبرائي.(ل).
• **هوڙپَ ج هوڙپُون:** ث. اُبهرائي– اڳرائي– پيشقدمي.
• **هوڙو ج هوڙا:** ذ. صفت. اُبهرو– هوڙهه– ضدي– هوڏي. شرط پڄائيندڙ. هن جهڙو.
• **هوڙاڪَ:** ث. هوڙو– هيڙي.
• **هوڙام:** ذ. گهوڙي جي بيماريءَ جو هڪ قسم– سرگيرجو هڪ قسم.
• **هوڙڻ:** مصدر. هڪلڻ.
• **هوڙو ج هوڙا:** ذ. بتيلو– ننڍي هيڙي(سامونڊي ڪناري جي).
• **هوڙهه ج هوڙهه:** ز. صفت. تڪڙو– جلدباز– ابهرو– بي صبر. تڪڙو ڪم ڪندڙ. جهيڙاڪ– ڏنگو. شوخ– بي تامل– بي وقوف. هوڙ.

– **هُوڙهائي ج هُوڙهائيُون:** ث. اُبهرائي– تڪڙائي– جلدائي. سفلائي– ترڙائي– هلڪائي. بي خيالائي. هُوڙائي.
– **هُوڙهيائي ج هُوڙهائيُون:** ث. تڪڙ–اُبهرائي. ترڙائي. هُوڙهائي.
• **هُوڙهڻُ:** مصدر. هُڙائڻ– هڪلڻ– نڪائڻ. هوڙڻ.
– **هوڙو ايڪاٺ:** ذ. هيڙي جو هڪ قسم.
• **هوڙِي ج هوڙِيُون(ڪ):** ث. هيڙيءَ جو هڪ قسم.
• **هوڙيڪو:** اسم خاص. ضلعي ٿرپارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **هَوَسُ ج هَوَسَ:** ذ. لوبھ– لالچ– سَڌ– حرص– موهه– خواهش. شهوت. آرزو– شوق– اشتياق– تمنا– چاهه– ارادو. بدبوءِ خراب ڏپ. سڪڻائي. تانءِ– هَٺ. خود غرضي– خود مطلبي.
– **هَوَسُ ناڪُ ج هَوَس ناڪَ:** ذ. صفت. حريص– هَوَسي– پنهنجي مرضيءَ وارو– وڏ خيالو.
– **هَوَسِي ج هَوَسِي:** ذ. صفت. هوس وارو– حريص– سَڌڙيو– لالچي–لوبي. شهوت پرست.
• **هوسڙي:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **هُوسڻُ:** مصدر. تَڪڻ–نه سَهڻ–بدنگاهه سان ڏسڻ. حسد ڪرڻ– سڙڻ– ڪامڻ– پچڻ– سَڌڪرڻ(هُوسيو–هُوسيندو–هُوسيل).
– **هُوسَ ج هُوسُون:** ث. نه سهڻ واري حالت– بدنظر– تَڪ– هِيس. حسد– ڪام– ساڙو– ايرڪان– پَچ. ريس. سَڌ. طمع. دشمني.
– **هُوسَ ٿيڻُ:** حسد ٿيڻ– ساڙ ٿيڻ– بدنظر لڳڻ.
– **هُوسَ ڪَرڻُ:** بدنظر ڪرڻ. حسد ڪرڻ– ساڙ ڪرڻ.
– **هُوسَ لَڳڻُ:** بدنظر لڳڻ– ساڙ لڳڻ– حسد لڳڻ.
• **هوسين:** ظرف. هُن تائين– هُن هنڌ تائين.
– **هوسين تائي:** هُن هنڌ تائين– هوسين تائين.
– **هوسين تائين:** هُن هنڌ تائين– هوسين تائي.
– **هوسين توڻي:** هُن هنڌ تائين. هوسين تائين.
– **هوسين توئي:** هن هنڌ تائين.
• **هوشُ ج هوشَ:** ذ. ڄاڻ– پروڙ– ڄاڻپ. عقل– سمجهه– ذهن– فهم– ٻُڌي– دانش– سُرت– گيان– سُڌ. علم– معلومات– واقفيت– آگاهي. هوشياري– دانائي.
– **هوش اُچڻُ:** سُرت اچڻ– حواس جاءِ ٿيڻ– هوشيار ٿيڻ– سنڀالڻ. بيهوشي دور ٿيڻ– غنودگي رفع ٿيڻ.
– **هوش اُڏامڻُ:** بي عقل ٿيڻ– مت وڃڻ.
– **هوشائتو ج هوشائتا:** ذ. صفت. هوش وارو– سُرتيو– عقلمند –ڄاڻو– هوشيار.

Gul Hayat Institute

— **هوش جاءِ اَچڻُ:** ڏيان برابر ٿيڻ— حواس پوري جاءِ تي اچڻ.

— **هوشُ حيرانُ ٿيڻُ:** وائڙو ٿيڻ— تعجب ۾ پئجي وڃڻ— عجب کائڻ— عبرت حاصل ٿيڻ— حيرت ۾ اچڻ. وجد ۾ اچي وڃڻ— ڪيفيت طاري ٿيڻ.

— **هوشُ ۾ اَچڻُ:** سمجهه وارو ٿيڻ— هوشيار ٿيڻ.

— **هوشمَندُ ج هوشمَندَ:** ذ . صفت. هوشور— هوش وارو— سُرت وارو— عقلمند— ذهين— سمجهو— سياڻو— ڏاهو.

— **هوشمَندي ج هوشمَنديون:** ث . چالاڪي— ڏاهپ— سياڻپ —عقلمندي.

— **هوشناڪُ ج هوشناڪَ:** ذ . صفت. هُشناڪ— هوشوَر — هوشيار— سمجهو— عقلمند— ڏاهو— سياڻو.

— **هوشناڪي ج هوشناڪيون:** ث . هوشياري— سمجهه— دانائي — سُرتائي— عقلمندي— چالاڪي— ڏاهپ. ڌيان ڌرڻ واري حالت. هُشناڪي.

— **هوشوَرُ ج هوشوَرَ:** ذ. صفت. هوش وارو— سُرت وارو— هوشمند — سمجهو.

— **هوشيارُ ج هوشيارَ:** ذ. صفت.هوشمند— هوش وارو— هوشوَرُ سجاڳُ.

— **هوشياري ج هوشياريون:** ث . سُرتائي— دانائي— هُوشياري. چالاڪي. سجاڳي.

• **هُوڪَ ج هُوڪون:** ث . جانور جي رڙ— گجگوڙ— دانهن— ڪُوڪ. گهوڙيءَ جو هوڪو— اوچتي دانهن. حملي جو آواز. سُوُر— درد— سُوٽ — غلبو. حسد. مشهوري— هاڪ— نالو.

"هٿي ٿو هوڪ دناليون ڏوڪ ويتر ڪوڪ ڪرڻ سان"(مننار).

• **هُوڪَ ج هُوڪون:** ث . حسد— بغض.

• **هوڪارڻُ:** مصدر. مقابلي لاءِ وڏي آواز سان سڏڻ. ڪاهڻ— اڳتي وڌڻ— مال ڪاهي اڳتي وڌڻ— ڏاڍيان هڪلڻ(مال کي). سوئر کي سڏ ڪرڻ— وڏو آواز ڪرڻ— نعرو هڻڻ— ٻولاٽڻ— چئلينج ڏيڻ. (هوڪاريو— هوڪاريندو— هوڪاريل).

• **هوڪاراهين:** (ظرف). خوشين ۾— مزي ۾.

— **هوڪارن ۾ هئڻ:** بلڪل خوش—تندرست هئڻ مزي ۾ هئڻ ڏيُن ۾ هئڻ

• **هوڪارو ج هوڪارا:** ذ . گهٽن جو گڏيل سڏ. وڏي سڏُ آواز. ڪاهه. فرحت. مزو.

— **هوڪاري هَلڻُ:** ٻولائي هلڻ— نعرو هڻي هلڻ— همت سان هلڻ جو عزم ڪرڻ. ڪاهي هلڻ.

— **هوڪِرو ج هوڪِرا:** ذ . وڏو آواز— رڙ— هُل— هنگامو— وڏو گوڙ.

مشهوري. ذڪر ڪرڻ واري حالت.

• **هوڪو ج هوڪا:** ذ . پڙهو— منادي. آواز. وڪر وڪڻندڙ جو سڏ. "هتيءَ سارو هوڪو ڏيڻ"(چوٽي).

— **هوڪائي ج هوڪائي:** ذ . صفت. هوڪو ڏيندڙ— رڙ ڪندڙ.

— **هوڪو پئجي وڃڻُ:** نالو ٿيڻ— شهرت ٿيڻ— هرجا مشهور ٿيڻ. سڪو جمڻ.

— **هوڪو ڏيڻُ:** پڙهو ڏيڻ— مَنادي ڦيرائڻ— ٻڌاڻو ڪرڻ.

• **هوگيا(ل):** ذ . گوڙ— هُل— شور— گهمسان.

• **هَولُ ج هولَ:** ذ . (ع). خوف— ڊپ— هِراس— ڌهڪاءُ— ڏَرُ— دهشت— هئيبت— ڀؤ— خطرو— انديشو.

"اڄي عمرڪوٽ ۾، هنئڙي ٿيـَم هولُ"(مننار).

سوداءُ— اضطراب— اضطرار— گهبراهٽ. موت— ڪالُ— اجَلُ. توپ— لوهه يا رُڪ جي توپي(جا جنگ مهل پائجي). پريشاني— فڪر. حرص.

"توکي ته ڪاڏي جو هول لڳو پيو آهي"(جملو).

— **هولُ اَچڻُ:** خوف معلوم ٿيڻ— ڀؤ لڳڻ— ڊپ ٿيڻ— دهشت اچڻ. ڳڻتي ٿيڻ— ڳاراٽو ٿيڻ. مونجهه ٿيڻ.

— **هَولُ ٿيڻُ:** سوداءُ ٿيڻ— ڳڻتي ٿيڻ— فڪر ٿيڻ.

— **هَولِناڪُ ج هَولِناڪَ:** ذ . صفت. خوفائتو— خوفناڪ— ڊپ جهڙو— خطرناڪ— دهشت وارو— هئيبتناڪ— ديجاريندڙ.

• **هُولِ ج هُولون (ل):** ث . ڪاهه— حملو— جُلهه— رومڙ.

"کهڙي هيسيل ڪندو هُول"(جام خان).

• **هُولَرُ ج هُولَرَ:** ذ . خطري جي گهنٽي. رڙ— دانهن.

• **هولڙو ج هولڙا:** ذ . صفت. بلڪل تازو— نئون.

• **هولو ج هولا(ڪ— ٽ):** ذ . پکيءَ جو هڪ قسم. ڳيرو. بيماريءَ جو هڪ قسم(سهڪي ٿيڻ گهوڙي يا ڍڳيءَ کي).

• **هولِي ج هوليون:** ث . هندن جو هڪ مشهور ڏڻ. تماشو— رونشو. عيش عشرت.

"شيشي شوق شراب جي ان هوليءَ ۾ هوندين."(سگهڙ).

هول ڊپ. ڳڻتيءَ جو ڳاهٽ.

"انٽي پهر اندر ۾ هينئڙي ۾ هولي."(بيدل).

هوري— هلڪي— اها مينهن جنهن جو هڪ سڱ هيٺ ۽ هڪ مٿي هجي. ڳيري.

— **هوليءَ جو ناريل ٿيڻُ:** اُتاولو ٿيڻ.

— **هولي ڪري هَلڻُ:** همت سان تيز تڪڙو هلڻ.

Gul Hayat Institute

"هولي ڪري هَل، ڪرون موڙمَ ڪرها."(ڪنيات– خانزئي).

– **هولي لائڻ:** ڪُلي دل سان خيرات ڏيڻ.

• **هوليرو:** گوڙ گهمسان– هُل– شور– غوغاءِ.

– **هوليڙو:** ذ. شور– گوڙ– هُل. ڦيڪاري– خواري– بدنامي.

• **هولي هولي:** اُٺ کي چيڙڻ ۽ ويهڻ جو لفظ.

• **هومڪِي:** اسم خاص. ضلعي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هومَڻُ:** مصدر. ڪا بہ شيءِ هارڻ.

• **هُون :** حرف ندا. ڇا، ڇا ائين؟. اٺ کي هڪلڻ جو آواز. مغروري مان ڪنڌ ڦيرائڻ تہ"هون"– هائو– برابر. جي ها– ايهين. طعني يا ٺٺولي طور، هون ڪرڻ واري حالت.

– **هُون هُون:** اُٺ کي هڪلڻ جو آواز.

• **هُون هُجن**– هُئن– هُوَن.

"هوندن متي هُوَن، لاڳاپ لطيف چئي."(شاهہ).

• **هُونچَڻُ:** مصدر. پنڻ.(هونچيو– هونچيندو– هونچيل).

• **هُوندَ ج هُوندُون:** ث . هئڻ واري حالت– ملڪيت– پئسو– دولت. (ضد. اڻ هوند). طاقت– زور. ذريعو– وسيلو.(حرف جملو). جيڪر– شايد.

• **هُوند ج هُوندُون:** ث . ملڪيت– مايا– ناڻو– دولت. گهرج.

– **هُوند سارو هَلَڻُ:** پڄندي سارو هلڻ– طاقت آهر هلڻ.

– **هُوند نہ شُڪُرُ:** نہ هڙ نہ حاصل– نہ پلئہ نہ پاند– بي ڪارو– بي فائدو. ڪجهہ بہ حاصل نہ ٿيڻ واري حالت.

– **هُوند نہ شُڪُرُ هُئَڻُ:** ڪجهہ بہ فائدو نہ ملڻ– نڪي هڙ نڪي حاصل ٿيڻ.

– **هُوندو ج هُوندو:** ذ . هئڻ واري حالت– هوند– موجودات– شاهوڪاري – اميري– دنيا– دولت– ملڪيت.

– **هُوند وارو ج هُوندَ وارا:** ذ. صفت. پئسي وارو– ملڪيت وارو– دولتمند– شاهوڪار– مُتمَول.

– **هُوند وارو هُئَڻُ:** هلنديءَ وارو هئڻ– شاهوڪار هئڻ.

– **هُونڊا ج هُونڊان:** هوند ڪان . هستي ڪان– وجود ڪان.

– **هُوندي سُوندي:** مال ملڪيت، اسباب، ٽپڙ ٽاڙي، موجود هوندي– حاضر هوندي.

– **هُونديءَ رات:** رات جي هوندي.

– **هُوندي وارو:** ذ . صفت. ملڪيت وارو– هوند وارو.

• **هُونڊَر ج هُونڊَرون:** ث . ڪُئي جو هڪ قسم (اَنڊي ڪُئي).

• **هُونسِ ج هُونسُون:** ث . خوشي.

• **هُونسجَڻُ:** مصدر. ٽڪجڻ. اُپ ساهيءَ ۾ پرجڻ.

– **هُونسجي پوَڻُ:** ٽڪجي پوڻ. اُپ ساهيءَ ۾ پرجي وڃڻ.

• **هُونسرو ج هُونسرا:** ذ . شوق– چاهہ– ذوق. سمجهہ– خيال.

• **هُونڪَڻُ، هَسڪڻُ:** مصدر. سَهڪڻ– جانور جو ڪنگهڻ.(هُونڪيو– هُونڪيندو– هُونڪيل).

• **هُونگَ ج هُونگُون:** ث . هونگار– هونگارو– هون جو آواز– بنا ڳالهائڻ جي آواز هوشياريءَ سان ٻڌڻ جي نيشاني. گهٹو گوڙ. هلڻ جي تات. برسات ۾ نئن جي وهڪري جي هونگ. گُنيڪو.

– **هُونگا يا هُونگون ڏيَڻُ:** هُونگارُون ڪرڻ– وهٽ کي تِڪي هڪلڻ لاءِ آواز ڪرڻ– تڙيون ڏيئي هلائڻ.

• **هُونگارَڻُ:** مصدر. اُٺن يا مال کي هڪلڻ لاءِ آواز ڪرڻ– هُون هُون ڪرڻ– هونگر ڏيڻ. ها يا هائو چوڻ.(هونگاريو– هونگاريندو– هونگاريل).

– **هُونگارَ ج هُونگارُون:** ث . هُونگ– هونگارو– هُون جو آواز. هوش سان ٻڌڻ جي نيشاني. مال ڪاهڻ جو آواز.

– **هُونگارو ج هُونگارا:** ذ . هُونگ– هونگار– هُونگر– هونگر– هُون جو آواز. هوشياريءَ سان ٻڌڻ جي نيشاني. ڳائڻ جي اصطلاح موجب، هيٺئين آواز ۾ جهونگار.

– **هُونگارو جهلَائڻُ:** نڙ تي بيت ڏيندڙ جو پڇاڙي يا شروعات ۾"ها" سان ڏگهي"ها" ملائي سُر جهلائڻ.

– **هُونگارو هڻَڻُ:** بيهوشيءَ ۾ ساهہ کڻڻ. گهري ننڊ ۾ ساهہ کڻڻ.

– **هُونگاري ڀائي ٿيَڻُ:** مدد ڪرڻ. سُر جهلائو ٿيڻ.

– **هُونگَرَ ج هُونگَرُون:** ث . هُون جو آواز– هُونگ– هُونگارو– هُونگارَ. هَڪَل. مال کي هڪلڻ جو آواز.

– **هُونگَرَ ڀائي ٿيَڻُ:** فساد وڌائڻ ۾ مدد ڪرڻ.

• **هُونگران. هُونگَرُون ڏيَڻُ:** بي هوشيءَ ۾ آواز ڪرڻ– گهري ننڊ ۾ آواز ڪرڻ. مال کي هڪلڻ.

• **هُونگَرُ:** ذ. هڪ قسم جو پکي– فصلپنيري جو قسم. (ڊاڪٽر دائود پوٽو).

• **هُونگڙِي ج هُونگڙِيُون:** بي سمجهہ ننڍڙي ٻار جو آواز– ٻار جي ڳالهائڻ جي ابتدائي ڪوشش.

• **هُونگڙيُون ڏيَڻُ:** ننڍڙي ٻار جو آواز ڪرڻ– ننڍڙي ٻار جو ڪِلڻ لڳڻ– ننڍڙي ٻار جون هڪلون ڏيڻ.

• **هُون هُون:** جيءُ جيءُ– هائو هائو.

• **هُونهُـئين:** ظرف. هُونهين– بي حالت ۾ بہ– اوهيئين.

Gul Hayat Institute

– **هُونهين:** اِهئين– مفت. اجايو.
"هاري ڪَن هونهينءَ، سَهَر سَڌون ڪريو"(سر آبري– شاهه).

• **هُوڻَ:** ذ. هونهار– تقدير– قسمت– ڀاڳ– لکيو– پاوي– انگ.

• **هونَهارُ:** ذ. تقدير– قسمت هُوڻَ. پاوي.

• **هُوَوٽِي:** اسم خاص. ضلعي سکر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هُوهَ موهَ (ث):** ث. سک سانت– پرم پري.

– **هوهَ موهَ ٿيڻ:** سک سانت ٿيڻ.

• **هوءِ:** (ندا). حيرت جو آواز– هاءِ– هاءِ هاءِ– افسوس. ووءِ.

– **هوءِ هوءِ ڪَرَڻُ:** هاءِ هاءِ ڪرڻ– روئڻ پٽڻ. افسوس ڪرڻ.

– **هوئي هَنَڻُ:** رڙيون ڪرڻ– دانهون ڪرڻ.

• **هُوءَ:** ضمير. هُو– پَريان واري.

• **هُوءِ:** ث. سُونهن– سهڻائي. (هوءِ لڳي پئي آهي!). وڏائي– فخر. يادگيري. لڳو لڳ آواز.
"هدايت جي هوءِ ۾، ڇٽيو تون چانگار".(ف. بوءِ) خوشبوءِ– سُڳنڌ.

• **هوئيڙ ج هوئيڙون:** ث. بدنامي– ڪارنهن جو ٽِڪو.

– **هوئيڙ هوئيڙ ڪرڻ:** بدنام ڪرڻ.

• **هَويدا:** ظرف. (ع) ظاهر– پڌرو.

• **هَها:** اسم خاص. ڏوبين جي هڪ ذات جو نالو.
"هَها موجي مون چيو هو پرت لنگهي ٿيا پار."

• **هَهڙو:** ضمير. هِن جهڙو– اِهڙو.

– **هَهڙو تَهڙو:** ذ. صفت. غصي ۽ آزادگيءَ جي موقعي تي ڪنهن جي حق ۾ بجاءِ گار جي استعمال ٿيندڙ لفظ– سِفلو– ڪمينو– پاجي.

• **هُهڙو:** ضمير. هُن جهڙو– اُنهين جهڙو.

• **هَهو ج هَها:** ذ. ڪلهي جي ڦٽي ۾ پيل سورُ. بدن جو هڪ عضوو.

• **هِيان:** ظرف. هِتان. هُتان.

– **هِيائين:** ظرف. هتائين.

• **هَيبَت ج هَيبتون:** ث. خوف– ڊڄ– ڊَر– ڌڪاءُ– ڊيڄڙو– ڊَپ.

– **هَيبتناڪُ ج هَيبتناڪَ:** ذ. صفت. خوفائتو– ڊيڄاريندڙ– خون جهڙو– خوفناڪ– ڊپائتو.

• **هَيبَت پڪو:** اسم خاص. ضلعي اپر سنڌ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هَيبَت ڪڇو:** اسم خاص. ضلعي اپر سنڌ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هَيبَتائي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هَيجهائي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هَيدو:** اسم خاص. ضلعي ٿرپارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هَيدُوسُ ج هَيدُوسَ:** ذ. هائي دوس– دانهن– رڙ– ڪوڪ– گهوڙا گهوڙا– هاءِ گهوڙا– هُل– هَنبسُ. ظلم– استبداد.

• **هَيدي:** ث. اُٺ جي پاکڙي جو هڪ قسم.

• **هَيڊَ ج هَيڊون:** ث. (سن. هردار= هَيڊَ). پسارڪي وکر جو هڪ قسم (پاڄيءَ ۾ ڪم ايندڙ)– هَلدي– زرد چوبُ– ويڳر.

– **هَيڊائُون:** ذ. صفت. هيڊ جي رنگ جهڙو. هيڊو.

– **هَيڊو ج هَيڊا:** ذ. صفت. هيڊ جي رنگ جهڙو– پيلو– زردو– هَيڊائون– پيلاڻ تي (ث. هَيڊي ج هَيڊيُون).

• **هَيڊي:** اسم خاص. ضلعي ٿرپارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هَيڙو ج هَيڙا:** ذ. هُئو– هيڙو– هيو– هو.

• **هَيس ڪَنَيس:** ذ. گوڙ– گهمسان– لُڙ– هُل– شور.

• **هِيئن:** ظرف. هينئن– هن طرح– انهي نموني. هِيئن ها– هجن ها.

• **هُيئن:** ظرف. انهي نموني– هوئن.

• **هُئڻُ:** مصدر. (پرا. هوئيو. سن. ڀُو= (تي).(هئڻ) ٿيڻ. رهڻ. جمڻ– پيدا ٿيڻ. ويجهو ٿيڻ. ثابت ٿيڻ. جيئڻ. (هو– هوندو– هُئل). (ث). هُوڻ– هوونهار– تقدير– قسمت. هَٺ– خودي– اهنڪار. وجود– هستي– بود. "هيڪر هُئڻ ڇڏ."

– **هُئِڻي ج هُئِڻيون:** ث. ٿيڻي. قسمت– ڀاڳ– بخت– تقدير– نصيب.

• **هَيُو:** ذ. پنيءَ جي ڦڻ– هَهو. "هَهي جو سور".

• **هَيُو مَيُو:** ماٺهو چيٽو– پڪي پڪڻ. خاموشي– آمدورفت بند ٿيڻ واري حالت.

– **هَيُو مَيُو ڪَرَڻُ:** آمدورفت بند ٿيڻ– خاموشي هئڻ– ماٺهو چيٽو پنهنجي جاءِ يڪجاءِ ٿيڻ– بازربند ٿيڻ. لُڙبند ٿيڻ. اڪيلائي ٿيڻ. سنجهو لنگهڻ. پهريون پهر رات جو گذرڻ.

• **هَيون ج هَيان:** ذ. هِنيون– هِنياءُ– دل– هِردو– مَنُ.

– **هَيين سان هَلَڻُ:** ڏسي وائسي هلڻ– سوچي سمجهي هلڻ. خوشيءَ سان پنڌ ڪرڻ.

• **هَئي:** ندا. هاءِ– گهوڙا– هاءِ هاءِ.

• **هَئي هَئي:** ندا هاءِ هاءِ– گهوڙا گهوڙا.

• **هَئي:** ث. ڊپ– خوف– ڌڪار."هَئي هڏ".

• **هَئي تَئي:** يڪدم– اُمالڪ– بنا دير– هڪدم.

• **هَئي مَئي:** گوڙ– آواز– شور– گهمسان.

• **هي:** ندا.(سن. هئي) ڌڪار سان ڪيل سڏ– اڙي– اي.

• **هي:** ندا. افسوس– هاءِ.

Gul Hayat Institute

• هِي: ث . ضمير. ويجھڙائيءَ واري– نزديڪ.
• هَيا: هَنيا– پاراتي جو لفظ– اي هنيل– اي ماريل.
"هتان هليو ويندين تون هيا هيڪلو".
– هَيا هَيا: (حَيا هَيا) جلد. (ڪ). هَليا هَليا.
• هيار(ل): ذ. هيلَ– هن سال. "هيار فصل نہ ٿيو آهي" (جملو).
• هيانچو ج هيانچا: ذ . بيماريءَ جو هڪ قسم– پيٽ ۾ وڏي ويل ٿيڻي– ٻرهالُ.
• هيانءُ ج هيانءُ: ذ. دل– هنيانءُ– هِنيو.
– هيانءُ تي مُڳ ڏرڻ: تڪليف پهچائڻ– ايذاءِ رسائڻ– ساڙ ڏيڻ– ڏنجها ڏيڻ.
– هيانءُ جو ڳرو ٿيڻ: بردبار ٿيڻ– ڳالھ تي ڏک ڪرڻ.
– هيانءُ جهَل ڪرڻ: نيرڻ ڪرڻ– ٿورو کائڻ– ٻہ ٽي لقمان کائڻ.
– هيانءُ سڙڻ: هانءَ سڙڻ– ڏک ٿيڻ– ارمان ٿيڻ– غم ٿيڻ.
– هيانءُ ڪُهلجڻ: صدمون پهچڻ– تڪليف محسوس ڪرڻ– ڪهڪاءُ اچڻ.
– هيانءُ ۾ چُهنڊي پوڻ: تڪليف محسوس ڪرڻ– درد رسڻ.
• هيانءَ ج هيانءَ: ذ. هانءُ– هنيون– دل– جگر– هانءُ.
– هيانءَ تي مُڳ ڏرڻ: ساڙ ڏيارڻ.
• هيانئن ج هيانئن: ذ . صفت. سورهيہ بهادر– دلير– سورمو– وڏي ڇاتيءَ وارو– وڏي هيانءَ وارو.
– هيانئون ج هيانئا: ذ. صفت. بهادر– پهلوان– طاقت ور
• هياءُ ج هياءُ: ذ. انومان– سڪ– دليل.
• هَيبت ج هيبتون: ث . (ع). خوف– دهشت– ڀَوُ– ڏَپُ– ڏَر– خطرو– ڌهڪاءُ– رُعب– ڏاڪو– ڏاڪ.
– هَيبتناڪ ج هَيبتناڪ: ذ . صفت. خوفائتو– ڊپ وارو– دهشتناڪ– ڀَوائتو– ڌهڪاءَ وارو– ڀيانڪُ.
– هَيبتَ هَلُ: ڌهڪار– تمام گهڻو گوڙ– غوغاءُ– قيامت جو ڏينهن.
– هَيبتي: ذ . صفت. هيبتناڪ– خوفناڪ.
• هَيٻڙ ج هَيٻڙون: ث . هڙٻڙ– تکڙ ڦڪڙ– وٽ پڪڙ– جلدي– سيگهہ– جلدائي– تعجيل.
• هَيٻرائڻ: مصدر. تکڙ ڪرڻ– جهٽ ڪرڻ– سيگهہ ڪرڻ. (هَيٻرائيو– هَيٻرائيندو– هَيٻرائيل).
• هَيٻرائي ج هَيٻرائيون: ث . تکڙ– جلدي– هَيٻر.
• هيپٽرو ج هيپٽرا: ذ . گوڙ– هل– فساد.
• هَيٻڙتو ج هَيٻڙتا: ذ . گوڙ– هل– فساد. جهيڙو– جهڳڙو.

• هيپُو ج هيپا: ذ . گوڙ– جهيڙو– فساد.
– هيپو هڻڻ: گوڙ مچائڻ.
• هَيئت: ذ . تارن جو علم– علم النجوم.
– هَيئتدانُ ج هَيئتدانَ: ذ . صفت. آسمانن ۽ تارن جو علم ڄاڻيندڙ– علم النجوم جو واقف.
• هيتُ ج هيتَ: ذ. صفت. واقف– ڄاڻو (ذ). پريم– پيار– قرب (ث).
– هيتو ج هيتا: ذ . صفت. سڃاڻو– ڄاڻو– واقفڪار.
• هيترو ج هيترا: ذ . ضمير. هن جيترو– هن جيترو مقدار.
– هيترو سارو ج هيترا سارا: ذ . حد کان وڌيڪ– ايڏو گهڻو– مقرر وزن کان زياده.
• هَيتي ج هَيتيون: ث . هڪ ماڇي جي ويهڻ لاءِ ڪاٺ جو نهيل اوني پاڪڙو. پلان هَيدي.
• هيٺ: ظرف. تري ۾– هيٺان– زير– هيٺيون(پاڳو)– تحت– پست– پَٽ تي. نندو– سِنلو– ڪمينو– گهٽ– پوئتي.
– هيٺارُ ج هيٺارون: ث . هيٺاڻ– هيٺاهين.
• هيٺان: ظرف. هيٺ کان– تري کان– تران.
– هيٺان پوڻ: زير ٿيڻ.
– هيٺان پَٽي ڏڪ هڻڻ: نرمي ڏيکاري ويروٺڻ.
– هيٺان پيلُ: ذ . صفت. زير ٿيل– ڪمايل– ڪاڏل.
– هيٺانهُون ج هيٺانهان: ذ . صفت. هيٺائون– هيٺيون– هيٺ تي– هيٺ وارو.
– هيٺان ج هيٺائُون: هيٺاهين– هيٺار– هيٺواري هيٺائين.
– هيٺاهين ج هيٺاهيون: ث. هيٺائين– هيٺان– هيٺ وارو ميدان– آپٽ– نشيب– لاهي– جهڪائي– نئڙت– نياز– جهڪ.
– هيٺاهين ونڻ: نئڙت ڪرڻ– نياز ڪرڻ.
– هيٺائون ج هيٺائان: ذ . صفت. هيٺاهون– هيٺيون– هيٺ وارو– تري وارو– (ظرف). هيٺ پرو– هيٺ تي– هيٺان.
– هيٺائون مٿائون: ذ. صفت اڻ سَنڌريل– ناهموار– هيٺ مٿي ٿيل.
– هيٺائين ج هيٺائيون: ث . هيٺاهين – هيٺاڻ– هيٺ واري.
– هيٺائين: ث . هيٺاڻ مٿاڻ. جهڪاڻ.
– هيٺ پرو: ظرف. هيٺ تي– ڪجھ هيٺ تي– هيٺائين وارو– ٿورو هيٺ. اڳيرو.
– هيٺانهون: ظرف. هيٺ پرو– هيٺائون– هيٺ تي.
– هيٺ تي: ظرف هيٺ پرو– هيٺانهون– هيٺائون– هيٺيون– هيٺيان. هيٺئين پاسي ڏانهن– ڏڙ تي– بدن جي هيٺئين پاسي تي.

Gul Hayat Institute

— **هيٺ جو ڪپڙو:** ماڻهو جي بدن جي هيٺين حصي جو ڪپڙو. سٿڻ يا گوڏ وغيره.
— **هيٺ لَهڻُ:** هيٺ اچڻ. پوئتي اچڻ.
— **هيٺ مٿانهين ڪَرڙو:** ناهموار— اڻ سَندريل.
— **هيٺ مَٿ جي خبر نه هئڻ:** اگهور ننڊ ۾ هئڻ— تمام غافل هئڻ. لاهي چاڙهي جي خبر نه هئي.
— **هيٺ مٿ ڪٽڻ:** ٻنهي طرفن جو خرچ ڪٽڻ— طرفين جو بار ڪٽڻ.
— **هيٺ مٿي:** ذ. صفت. اڻ سندريل— ناهموار— هڪ جهڙي نه ٿيل. هيناهين مٿاهين. گهٽ وڌ.
— **هيٺ مٿي ٿيلُ:** پري ڪيل— دور ڪيل— ٽڙيل پکيڙيل.
— **هيٺ مٿي ٿيڻُ:** گڏجڻ. وڃائجي وڃڻ.
— **هيٺ مٿي ٿي وڃڻ:** گڏجي وڃڻ— وڃائجي وڃڻ.
— **هيٺ مٿي جي خبر پوڻ:** چڱي مٺي جي خبر پوڻ.
— **هيٺ مٿي چوڻ:** گاريون ڏيڻ. بڪوات ڪرڻ.
— **هيٺ مٿي ڪرڻ:** زيربار ڪرڻ. چيني ڪڍڻ— تنبيهه ڪرڻ.
— **هيٺ مرو:** هيٺو. سڀ جو سلامي.
— **هيٺ مرو ٿيڻ:** تابعدار ٿيڻ.
— **هيٺ مُهون:** صفت. مٿيون پاسو هيٺ ٿيل.
— **هيٺو (ٿ):** ظرف. هيٺ.
— **هيٺ وڙو:** گهٽ— نيچ. هينان پيل.
— **هيٺون:** ظرف. هينان— هينانهون— هيناٺون— تري کان.
— **هيٺوٽو ج هيٺوٽا:** ذ. صفت. هيٺ وارو— هيٺ جو. ترو— هيناڻ.
— **هيٺيون ج هيٺيان:** ذ. صفت. تري وارو— هيٺ وارو.
— **هيٺيون پڙ هئڻ:** ڪنواريتو يا ڏيٺات هئڻ.
— **هيٺيون مٿيون:** دليل— نتيجو. سمجهاڻيون.
— **هيٺيون مٿيون ڏيڻ:** سچ ڪوڙ ملائي همٿ ڏيکارڻ. سمجهائڻ— دليل ڏيارڻ.
— **هيلين پروڻ:** نياز ڪرڻ— نئڙت ڪرڻ. منت ڪرڻ— ستائڻ.
— **هيلين وٽ وڃڻ:** نياز نئڙت ڪرڻ.
• **هيٺ ج هيٺون:** ث. ڦٽ— لعنت— ملامت— حيف— ڦٽڪار — ڪنهن کي گهٽ ڪرڻ جو لفظ.
— **هيٺ ڦيٺ:** ڦٽڪار— لعنت— بي عزتي— ڪن مروڙ— ٺڪ لعنت.
• **هينارُ (ڪ):** ث. ٻيڙيءَ جي سڙهه جي هيٺين ڪناري وارو رسو— رڇ جي هيٺين ڪنار وارو رسو.
• **هيجُ ج هيجَ:** ذ. (ع). ذوق— دلچسپي— جاءُ— شوق— محبت— پيار— قرب. چاهه— ڪاڏو. خوشي. آر— لاڙ. ماڻو— انگل.
• **هيجا:** هيجان— هيج— پيار سان— محبت ۽ قرب سان.
— **هيجارِ ج هيجارُون (ل):** ث. صفت هيج رکندڙ— قرب ڏيندڙ— پائيندڙ.
— **هيجاڙ ج هيجاڙون:** ث. پيار رکندڙ.
— **هيجان:** خوشي سان— هيج مان— شوق سان.
— **هيجئون:** هيج مان— خوشيءَ مان. چاهه مان.
— **هيجوئار:** ث. هيج رکندڙ— قرب ڏيندڙ (ڦر وغيره کي).
— **هيچ هيرائڻ:** دالو ڪرڻ.
• **هيجان:** ذ. (ف). سختي. تيزي— تندي— وڏو زور— زوم. سرگرمي — جذبو.
• **هَيدياڻي:** اسم خاص. ڪلمتي بلوچن جي هڪ پاڙي جو نالو— هَديہ قبيلي وارا.
• **هيڏانهہ:** ظرف. هتي— هن طرف. هيڏهن— هيڏهون— هيڏهين.
— **هيڏانهن:** ظرف. ڏسو هيڏانهہ— هتي.
— **هيڏانهن ۾ هئڻ هوڏانهن ۾ هئڻ:** طرفدار بنجڻ— ٻنهي پاسن ڏانهن وهڻ— منافق بنجڻ— ۽ چاپڙائي ڏيکارڻ.
— **هيڏانهن جو هوڏانهن هئڻ:** چڙوچڙ ٿيڻ— ٽڙي پکڙي وڃڻ. انقلاب اچڻ— قير ڦار ٿيڻ.
— **هيڏانهون:** ظرف. هيڏانهن— هيڏانهين. انهيءَ طرف کان— اِتي— اِتئين.
— **هيڏانهن هوڏانهن:** ظرف. هِتي هُتي— اوري پري. چؤطرف.
— **هيڏانهين:** ظرف. هيڏانهن— هيڏانهون. انهي طرف. اتي— انهي طرف کان— اِتئين.
— **هيڏتانهون:** ظرف. ٿورڙو هن طرف— ٿورو هن پاسي— ٿورو اوري.
— **هيڏ تي:** ظرف. هيڏتانهون— ٿورڙو هن طرف— ٿورو هن پاسي — ٿورڙو اورتي.
— **هيڏ پرو ج هيڏپرا:** ظرف. ٿورو ويجهو— ٿورو هن طرف.
— **هيڏهن:** ظرف. هيڏانهن— هيڏهن— هيڏهين— هتي— هن طرف.
— **هيڏهون:** ظرف. هيڏانهن— هيڏهن هيڏهين— هتي— هن طرف.
— **هيڏهين:** ظرف. هيڏانهن— هيڏهن— هيڏهون— هتي— هن طرف.
— **هيڏي:** ظرف. هن طرف. هِن پاسي— هتي هتڙي.
• **هيڏڙو ج هيڏڙا:** صفت. هيڏو ننڍو— ايڏو ننڍو— هن جيترو ننڍو.
— **هيڏڙو مُنهن ٿي وڃڻ:** منهن لهي وڃڻ— شرمنده ٿيڻ— سَٽ چڏائي وڃڻ— تمام گهٽو دڄڻ.

Gul Hayat Institute

• **هيڏو ج هيڏا:** ذ . صفت. هِن جيترو– هِن جيڏو– هِن جي مقدار جو. هيڏو وڏو.

• **هِيڏو سارو ج هِيڏا سارا:** ذ . صفت. ايڏو وڏو– تمام گهڻو وڏو. ايترو سارو.

• **هيڏي ج هيڏِيُون:** ث . صفت. هيتري– هن جيڏي. ايڏي وڏي– ايڏي ساري.

– **هيڏِي ساري:** ايڏي وڏي– ايڏي ساري.

– **هيڏِي ڪَرڻُ:** ايڏي وڏي جٽ يا جاڙ ڪرڻ. ايترو سارو ستائڻ.

• **هَيڊَ** :ث . اسم جنس(سن. هلدر>هه. هلدي). هڪ قسم جو مصالحو. پسارڪي وکر جو هڪ قسم. (پيلي رنگ تي).

– **هَيڊاڻِ:** ث . پيلاڻ– زرداڻ.

– **هَيڊائُون ج هَيڊائان:** ذ . صفت. هيڊ جهڙو– هيڊ جي رنگ وارو– ڦِڪي رنگ وارو.

– **هَيڊو ج هَيڊا:** ذ . صفت. هيڊي رنگ جو– ڦِڪي رنگ جو.

– **هَيڊَ ڪٽو:** ذ . صفت. هَيڊڪٽيندڙ.

– **هَيڊڙِي ج هَيڊڙِيُون:** ث . ٻوٽيءَ جو هڪ قسم.

– **هَيڊَ هَٽڪَڻُ:** هيسجي وڃڻ– ڊپجي وڃڻ.

– **هيڊِي ٻَري:** ٻري ٻڪري جو هڪ قسم.

• **هيرَ(ڪ):** ظرف. هِينئَر– هِن وقت– هاڻ– هاڻي.

– **هيروڪِي:** ث . هينئرڪي– هن مهل واري.

• **هِيرَ ج هِيرُون:** ث . (ع). ٿڌي هوا– وڻندڙ هوا– ٿڌڙي هوا. سج ايرڻ کان اڳ واري هوا– مِينهن کان پوءِ لڳندڙ هوا. ڏکڻ جي ٿڌي هوا– ترجي ٿڌي هوا. (صفت). سهڻي– حسين– خوبصورت– وڻندڙ.

• **هِيرَ ڪَهلَڻُ:** ٿڌي هوا جو لڳڻ.

• **هِيرآبادُ:** اسم خاص. حيدرآباد (سنڌ) شهر ۾ هڪ محلي جو نالو.

• **هِيرا ٻوڙُ:** ذ . دوا طور ڪم ايندڙ ڪؤنر جو هڪ قسم.

• **هِيرار:** اسم خاص. ضلعي ٿرپارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هِيراڪَسُ ج هِيراڪَسون:** ث . دوا طور ڪم ايندڙ پسارڪي وکر جو هڪ قسم– پورو پٿر. رنگ جو هڪ قسم.

• **هِيراڪَٽِي:** ذ . سِلڪ جي ڪپڙي جو هڪ قسم.

• **هيَران:** ذ . سامونڊي بندر جو هڪ قسم.

• **هيَران پُورُ:** اسم خاص. ضلعي اپَر سنڌ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هيرتو ج هيرتا:** ذ . صفت. سُنو– ملوڪ– ناهوڪو.

• **هيرڦير:** ذ . ڦيرگير– مٽ ست– مَٽا سَٽا. گردش– دؤرو.

• **هيَرڻُ:** مصدر. هيرائڻ– سيکارڻ– ناهڻ– پڙُ ڪرڻ– هوشيار ڪرڻ– پالڻ. عادت وجهڻ. (هيريو– هيريندو– هيريَل).

– **هيرَ ج هيرُون:** ث . عادت– رَءُ – گَت– عِلتَ– چشڪو. اڳيون دستور. استعمال.

– **هيراڪُ ج هيراڪَ:** ذ . صفت. هيرَڪ– هيراڪڙُ– عادتي هِريل– پاليل– ڌاريل– هيرايل.

– **هيراڪڙُ ج هيراڪڙَ:** ذ . صفت. هيراڪ– عادتي.

– **هيرائِتو ج هيرائِتا:** ذ . صفت. هير وارو– هريل– عادتي.

– **هيرَ پَوڻُ:** عادت پوڻ.

– **هيرجي اَچَڻُ:** سَنيري اچڻ– پڪي ارادي سان اچڻ.

– **هيرجي وَڃَڻُ:** هري وڃي. خاص ان لاءِ وڃڻ.

– **هيرَ ڏِيَڻُ:** عادت ڏيڻ– گَت وجهڻ.(ٻارڪي) سُتي ڦَڪي جي عادت وجهڻ– ڏُکو ڪارائڻ– مکڻ ڪارائڻ.

– **هيرَڪَ ج هيرَڪَ:** ذ . صفت. هريل مريل– هيراڪ . عادي.

– **هيرَ ڪَرَڻُ:** عادت ڪرڻ. مشق ڪرڻ– استعمال ڪرڻ.

– **هيرَڪو ج هيرَڪا:** ظرف. هينئر جو– هن وقت جو. هن سال جو.

– **هيرُون پَجَڻُ:** عادتون بدلائڻ– روش بدلائڻ– دستور پجڻ.

– **هيرَ مَٽَڻُ:** عادت بدلائڻ.

– **هيرُو:** ذ . صفت. هير وارو– هيريل– هيرئون.

– **هيرئُون:** ذ . صفت. هيرُو– هير وارو– هريل– پاليل.

– **هيريو ڪَرَڻُ(ڪ):** هيرائڻ– ڌارڻ– پالڻ هٽ هيرو ڪرڻ واري وجهڻ.

• **هيرَڻُ ج هيرَڻَ:** ذ . وڻ جو هڪ قسم– ارنڊي– ايرَنڊ– بيد انجير– چنار.

– **هيرَڻ جو تيلُ:** هيرڻين(هيرڻ جو ٻج) مان نڪتل تيل– ڪسٽر آئل.

– **هيرَڻَ وَلِ:** ث . ٻوٽي جو هڪ قسم– هيرڻ.

– **هيرٽِي ج هيرَٽِيُون:** ث . هيرڻ جو ٻج.

• **هيرَڻَ جاگِيرَ:** اسم خاص. ضلعي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هيرو ج هيرا:** ذ . ڪُنواريتن جو شاديءَ وقت لاڏ ڪوڏ مان گهوٽيتن کي ڪَچا ڳالهاءَ ڏيڻ– ڦوٽاٽو. ڳيت جو هڪ قسم– چرچي جو ڳيت– سوهِلو– سَنِٽو. انبوهه. ڪاهَ– حَملو– لڳاتار ٿِٽي پوڻ واري حالت.

– **هيرا وجهَڻُ:** سوال جواب ڪرڻ– اجايو بحث ڪرڻ– ڪوڙا بهانا ڪَرڻ(ڪنهن ڳالهه يا ڪم ڪان).

• **هِيرو ج هِيرا:** ذ . (سن. هِيرَ)قيمتي پٿر جو هڪ قسم– قيمتي رتن– جواهر جو هڪ قسم– الماس– مَٽيو. اڇي رنگ جي ڪبوتر جو هڪ قسم. ملڪي اڳواڻ يا بهادر. فلم ۾

Gul Hayat Institute

پارت ادا ڪندڙ. مڇيءَ جو هڪ قسم. ڪڪڙ جو هڪ قسم.

— **هِيرو ڏکِني:** ذ. دوائن ۾ ڪم ايندڙ پٿر جو هڪ قسم.

— **هيري جِي ڪَٽِي ج هيري جُون ڪَٽِيُون:** ث. قيمتي پٿر جو ذرو. هيري جي ڪٽيءَ جو ٺهيل برمون.(صفت). سهڻين خاصيتن وارو انسان— چڱن اخلاقن وارو.

• **هَيرو خانُ:** اسم خاص. ضلعي دادو ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هيڙُ ج هيڙَ:** ذ. صفت. بيهودو— بڪوات ڪندڙ— ڪمينو.

• **هيڙاهو:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هيڙو ج هيڙا:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم— هيڙهو.

• **هُيَڙو ج هُيَڙا:** ذ. هُيو— هُئو— هُو هُئڙو.

• **هيڙَهه:** ذ. ڍڳن جو ٽولو.

• **هيڙهه ج هيڙهون:** ث. مال جي گهٽائي— گهٽو مال. "مال جون هيڙهون هنيو تا وڃن".(ٿ).

• **هيڙهو ج هيڙِها:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم. اُٺن جي بيماريءَ جو هڪ قسم.(صفت). جهيڙي ۾ لُڙ بکيڙو ڪندڙ.(ضمير) اهڙو— هيڙو— هن جهڙو— ههڙو.

• **هيڙهو ڍانڊي:** پکيءَ جو هڪ قسم— ليلهو.

— **هيڙهو لَونگِي:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم— ننڍو هيڙهو.

— **هيڙهو ڪَرَڻُ:** اِهو اِهو ڪرڻ— ورائي وڃڻ— جُٺ ڪرڻ.

— **هيڙهو هيڙِهو ڪَرَڻُ:** چيڙائڻ— تعدي ڪرڻ.

• **هيڙِهيان هيڙَهه(ڪ):** ظرف. الهي مَلهي— متي ئي. متي. اُمالڪ— اچين ڪچين.

— **هيڙِهيان هيڙَهه ڪَرَڻُ:** الهو ملهو ڪرڻ— اُمالڪ ڪٽي دسڻ— اچين ڪچين ڪيرائڻ(ملهه ۾).

• **هِيَڙي:** ذ. هِنئين ۾— دل ۾.

— **هِيَڙي ۾ هَرڻُ:** ياد پوڻ.

• **هيسباڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هَيسِ گَيسِ:** ث. تڪڙ— اُبهرائي— جلدائي.

• **هِيسَڻُ:** مصدر. دٻائڻ— سختي ڪرڻ— ڊيڄارڻ— مرعوب ڪرڻ. (هِيسيو— هِيسِيندو— هِيسِيَلُ).

— **هِيسَ ج هِيسُون:** ث. ڊڙڪو داٻ— سختي— چينبَ— دٻاءُ. مارڪُٽ. نہ سهڻ واري حالت— حسد— بُغض.

— **هِيسائِڻُ:** ڊيڄارڻ— مرعوب ڪرڻ— خوفزده ڪرڻ.

— **هِيسِجَڻُ:** مصدر. هَجَڻُ. گهٽ ٿيڻ— سهمجي وڃڻ— دٻاءُ هيٺ اچڻ. ڊڄي وڃڻ.

— **هِيسَ رَکَڻُ:** دٻاءُ رکڻ— دٻائڻ.

— **هِيسَ ڪَرَڻُ:** دٻائڻ— هيسائڻ. تنگ ڪرڻ— تڪليف ڏيڻ.

— **هِيسِي ٿِيَڻُ:** دشمني ڏيکارڻ.

• **هيسِين:** ظرف. هن وقت تائين— اجا تائين. هيسين تائين. هاڻي.

— **هيسين تائين:** هن وقت تائين.

— **هيسين توڙِي:** ظرف. هيسين تائين— اجا تائين.

— **هيسِين توڻِي:** ظرف. هيسين تائين— هن وقت تائين.

— **هيسِين سوڌان:** ظرف. هن وقت تائين— اجا تائين.

— **هيسِين سوڌو:** ظرف. هن وقت تائين هيسين تائين.

• **هَيضَہ:** ذ. بيماريءَ جو هڪ قسم— ڪالرا— وَبا— دستن جي وڏي بيماري.

• **هيڪُ ج هيڪا:** ذ صفت. هڪ— هڪڙو— هڪ ڄڻو— هڪ عدد— ڇڙو.

— **هيڪا ڏُنا:** ذ. هڪ اڌ. ڪو نہ ڪو.

• **هيڪارَ:** ظرف. هڪ ڀيرو— هڪ مرتبو— هِڪر— هِڪوارُ.

— **هيڪان(ڪ):** ظرف. هڪ ڀيرو— هڪ دفعو— هڪ وار— هِيڪار.

— **هيڪاڻِي:** هڪ دفعو— هڪ ڀيرو.

— **هيڪاهَ:** هڪڙي آهي.

— **هيڪائِي ج هيڪائِيُون:** ث. هيڪڙائي— هڪڙائي— اڪيلائي— ڇڙائي— وحدانيت.

— **هيڪائِي هيڪَ ٿِيَڻُ:** هڪ ٻئي سان ملي هڪ ٿيڻ— ملي وڃڻ.

— **هيڪَ ٿِيَڻُ:** سرچي وڃڻ— پرچڻ.

— **هيڪَرَ:** ظرف. هڪ دفعو— هڪ وار— هڪ واري— هيڪار— هڪ ڀيرو. گهمرو.

— **هيڪَڙَ:** صفت. هڪڙو.

— **هيڪڙانڊَ:** صفت. اڪيلو— ڇڙو— هڪڙو.

— **هيڪَڙائِي ج هيڪَڙائِيُون:** ث. وحدانيت— وحدت— اڪيلائي. ٻڏي— ايڪو— يَڪمُشتي.

— **هيڪَڙائِيءَ جو پَلو هَٿُ وجهَڻُ:** خدا تعاليٰ جي وحدانيت ۾ ويساهه رکڻ.

— **هيڪَڙو:** صفت. هڪَ— هڪڙو— ڇڙو— اڪيلو.

— **هيڪَلاڻِ جي هيڪَلاڻُون:** ث. هيڪلائي— اڪيلائي— اڪيلائپ.

— **هيڪَلائِي ج هيڪلائِيُون:** ث. هيڪلاڻ— اڪيلائي— اڪيلائپ.

— **هيڪَلو ج هيڪَلا:** ذ. صفت. ڇڙو— اڪيلو— هيڪلو— هڪ ڄڻو— پنهنجي سِر.

— **هيڪَلو سُوڙو:** ذ. صفت. اڪيلو— هيڪلو— بي يارو مددگار.

— **هيڪَلِي هيڪِلِي:** ث. صفت. اڪيلي— ڪنهن اوهي واهي کان سواءِ.

— **هيڪلي وَڃَ هيلان اَچَڻُ:** مايوس ٿيڻ— اُباڻڪو ٿيڻ— بخيل ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

– **هيڪَمَنائِي ج هيڪَمَنائِيُون:** ث . واندڪائي– بي اونائي.

– **هيڪَمَنُو:** صفت. هڪ چيتو– بي اونو– واندو– پنهنجي مرضيءَ وارو– فارغ.

– **هيڪو ج هيڪا:** ذ . هڪ واري– هڪ ڀيري. هڪڙو. هيڪڙائي.

– **هيڪڙو ج هيڪڙا:** ذ . هڪ ڇڙو– هيڪوڙو.

– **هيڪونڊو ج هيڪُونڊا:** هيڪڙو– هيڪوڙو.

– **هيڪُوڻِ:** ث . هڪ هٺ واري حالت. هيڪائي. هڪ ڀيرو ڏيڪاريندڙ انگُ.

– **هيڪوٽائِي:** ث . چڙائي– هڪائي– هڪڙي هٺ واري حالت.

– **هيڪُوٽو:** صفت. اڪيلو– هڪڙو– هيڪڙو– هيڪونڊو.

– **هيڪ هيڪائِي ڪَرڻُ:** قطعي فيصلو ڪرڻ. ڳالهه جو واسطو ٽوڙڻ. قطع تعلق ڪرڻ.

– **هيڪ هيڪو:** هر هڪ.

– **هيڪاري:** ظرف. اڃا وڌيڪ مورڳو وڌيڪ. يڪو– اڳڀيءِ–هينئر ئي.

• **هيڪانَد:** ث . گڏجاڻي– ميل ميلاپ– هڪ ٻئي سان ملڻ واري حالت– موافقت– اعتدال. هيڪڙائي– هڪڙي سان وفاداري.

– **هيڪاندو ج هيڪاندا:** ذ . صفت. گڏيل– هر موڙي گڏيل– يڪو– ڪَٺو ڪيل– سڀ ملايل– ڀيڙو ڪيل. گڏ– سَٿيل.

– **هيڪاندو ٿِيڻُ:** سِڪ وچان ملڻ– سڪايل ڪي ملائڻ. وڇوڙي بعد گڏجڻ.

– **هيڪاندو حيفُ:** گهڻي جٺ ڦٽ– گهڻي ڦٽڪار.

– **هيڪاندو ڪَرڻُ:** وڇوڙي بعد گڏجڻ. گهڻو ڪرڻ. زياده ڪرڻ.

• **هيڪ بَرد:** اسم خاص. بارڻ ڪان ڏکڻ طرف هڪ جبل جو نالو.

• **هيڪَڙ ٻيڪَڙ:** ذ . صفت. بلڪل ٽورا– ڪوڪو.

• **هيڪَلُ ج هيڪَلَ:** ذ . (ع). يهودن جي پوڄا جي جاءِ– مندر – ٽڪاڻو. روپ– رُخ– ڏسا.

• **هيڪل:** صفت. اڪيلو– تنها.

• **هيڪَلَ ڪوري:** اسم خاص. ٿرپر هڪ ڏهر جو نالو.

• **هيڪولائِي جَ هيڪولائِيُون:** ث . لوهارڪو اوزار– سنداڻ . موچڪي ڪم جو هڪ اوزار.

• **هيڪَلُ(ت):** صفت. (سن. اِيڪَ = هِڪ). اڪيلو– اڪيلي سِر.

– **هيڪَلِ وَسُورو(ت):** ذ . صفت. اڪيلو– هيڪلو– هيڪلو– ڇڙو– تنها. فقط.

– **هيڪِلو ج هيڪِلا:** صفت. اڪيلو– ڇڙو– تنها.

• **هيلَ :** ث. وڙ گهمرو– ڦير– لِڳُ(ل) (ظرف). هينئر– جلدئي– يڪدم. هير– هن وقت.

"هيڪليائي هيل، پوريند يس پنهون ڏي."(شاهہ)

هڪ ٻئي مٿان رکيل ٻہ دلا(ت) – ٻيلهہ– ٻيلهٽو.(ل).

• **هيلُ:** ظرف. هن سال– هن سال ۾ – هلندڙ سال ۾. هن موسم ۾.

• **هيلوڪو ج هيلوڪا:** ذ . هن سال وارو– هن موسم وارو– هاڻوڪو. مُند وارو.

• **هيلَهہ (ت):** ظرف. هيل.

• **هَيَلُ ج هَيَلَ(ل):** صفت. ٽڪل– ساٺو– ماندو– وسائل . ڍِنل – هيسيل.

– **هيَلِ ٿِيَڻُ:** ڍِڄڻ– هيسجڻ. ٽڪجڻ.

• **هيلاٽو ج هيلاٽا(ت):** ذ. ٻار کي سمهارڻ لاءِ لولي–لوري– اوراٽو.

• **هيلايا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي ننڍي ۾ هڪ ديهہ ۽ هڪ ٽڪريءَ جو نالو.

• **هيلِمَندُ:** اسم خاص. بلوچستان جي سيستان علائقي ۾ هڪ ڍنڍ ۽ نديءَ جو نالو.

• **هِيلو ج هِيلا(ت):** ذ . آواز. سڏ. لولي– هيلاٽو.(ت).

– **هِيلو ڪَرَڻُ(ت):** آواز ڪري سڏ ڪرڻ.

– **هِيلو ڳائڻُ:** ٻار کي لولي ڏيڻ– لوري ڏيڻ.

• **هِيلو(ت):** ذ . ڇيٽي يا مٽيءَ سان ڀريل تغاري.

• **هيمَ :** ذ . سون. ڪَنچن– طلاءِ – زر.

– **هيمدانِ (ت):** ث . سونن زيورن رکڻ جي ڳوٿري.

– **هيمَ وَرنو:** ذ . صفت. سوني رنگ وارو– سونهري– طِلائي.

• **هِيمرُ (ت):** ذ . مالڪ(ل).

• **هِيمارُ (ت):** ذ . صفت. گهڻو ٺريل– تمام ٿڌو.

• **هِيمان :** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **هِيماٽُو ج هِيماٽا(ڪ– ڪ):** ذ . صفت. (ع. مهِم + آٽڻ> مُهيمَ آٽڻ= هِيمَ آٽڻ. اسم فاعل. هِيمَ آٽو). چڙهائي ڪندڙ– حملو ڪندڙ. اڳرائي ڪندڙ.

"جيئري جنگي خان تي ڪو هوند نہ هيماٽو."

• **هِيماٽِي ج هِيماٽِيُون(ل):** ث . همياٽي. نُورو.

• **هِيمَن واري (ت):** ث . ڪجيءَ جو هڪ قسم.

• **هيمَڻُ(ڪَ):** مصدر. هِرڻ– هري مري وڃڻ.(هيمِيو– هيمِيندو – هيمِيل).

• **هَيَنِ :** صفت. (سن. هَت). هنينِ! مُئُن! مُئُن!.

• **هِين:** ظرف. ساڳوٽو– ساڳيو– اهوئي سچو پچو– سودبود–

Gul Hayat Institute

عين بين ساڳيو. گهوڙي جي هڻڪار جو آواز.

– **هين هين:** گهوڙي جي هڻڪار جو آواز.

• **هينڊ ج هينڊوُن(ٿ):** ٿ. ڪنهن وڻ ۾ رسي ٻڌي ناهيل لوڏ– جهولو– پينگهه.

• **هينڊو ج هينڊا:** ذ. پينگهه جي اُڇل– لوڏو.

– **هينسَ گَس (ٿ):** ٿ. گوڙ– گڙدي– رش– پيهه– ڪلهي گس. سوڙهه – تنگي. گهٽ.

• **هينسڻ(ٿ):** ذ. گهوڙي جي هڻڪار.

• **هينگڻ:** مصدر. (ع. هيق، نهيق). گڏهه جو آواز ڪرڻ– هينگ ڏيڻ– دانهون ڪرڻ– رڙيون ڪرڻ. بڪوات ڪرڻ. گوڙ ڪرڻ. (هينگيو– هينگندو– هينگيل).

– **هينگ ج هينگُون:** ٿ. گڏهه جو آواز– گڏهه جي رڙ. خراب ڳالهائڻ. ڊيڪ. بڪوات.

– **هينگَ پوتي:** ٿ. گڏهه.

– **هينگَ پوتي پرڻائڻ:** گڏهه جهڙي عورت سان شادي ڪرائڻ.

– **هينگ ڏيڻ:** بدالفاظ ڳالهائڻ. ڊيڪ ڏيڻ.

– **هينگون ڪرڻ:** گڏهه جو آواز ڪرڻ. دانهون ڪرڻ– رڙيون ڪرڻ.

• **هينگڻ:** اسم خاص. ناڙيءَ جي هڪ نئين جو نالو.

• **هينٽاري ج هينٽاريُون:** ٿ. هينئين+ واري) محبت. چڪ– لڙو– ڪاڏو. تسلي– ڏڍ– دلداري– آٿتُ.

• **هينئر:** ظرف. هن وقت– هن ويل– هاڻي– هن گهڙي– هيرَ.

– **هينئرڪو:** صفت. هن وقت وارو– هن وقت جو– هيرجو.

• **هينئون ج هينئان:** ذ. (سن. هرديه= دل). دل– من– هردو.

– **هينئان هورُ:** ٿ. ڳڻتي– هرڪر– وماس– اڻ تڻ– ويچار.

– **هينئان هورُ ج هينئان هورَ:** ذ. صفت. ڳڻتي ڪندڙ– ڳڻتي خورَ– ويچار ڪندڙ– هرڪريو.

– **هينئڙو ج هينئڙا:** اسم تصغير. "هينئو" جو اسم تصغير– هينئاءُ– دل– مَن.

– **هينئون هيلو ڪرڻ(ٿ):** خاطري ڪرڻ– پڪ ڪرڻ– تسلي ڪرڻ.

– **هينئين تي جبرُ جمڻ(ٿ):** ويسر جي عادت پوڻ– ويسرو ٿيڻ.

– **هينئين تي مُڱ ڏرڻ:** زور سان ڪم وٺڻ. هيسائڻ– دٻائڻ. دشمن کي جلائڻ لاءِ ڪو نمايان ڪم ڪرڻ.

– **هينڻ:** صفت. (سن. هينَ= گهٽ) اڻ پورو– گهٽ– اوڻو– ڪسو. گـَنَلُ. هـَجيل– تـَڪـَل. چٽل– ٽٽل. واندو.

• **هيٺا(ٿ):** ظرف. هاڻي– هينئر– هن وقت.

• **هيڻو ج هيڻا:** ذ. صفت. ڪمزور– نبل– نِست– ڏٻرو– اپرو– ڪم طاقت– بي طاقت– بي زور– ضعيف (ٿ. هيڻي ج هيڻيون).

– **هيڻائي ج هيڻائيُون:** ٿ. ڪمزوري– ضُعف– اپرائي– انبرائي– نستائي– ڪم طاقتي– بي طاقتي– نبلائي.

– **هيڻو ٿي وڃڻ:** ضعيف ٿي وڃڻ– ڏٻرو ٿي وڃڻ. پوين پساهن ۾ هجڻ– سڪرات ۾ هجڻ.

– **هيڻو حالُ ڪرڻ(ٿ):** ڏک ظاهر ڪرڻ. منٿ ڪرڻ.

– **هيڻو هڏ:** ذ. صفت. غريب– بي پهچ– پاڙي– نڌر– نماڻو– بي وسيلو.

– **هيڻي ٻوري(ٿ):** ٿ. صفت. غريب ماڻهو– اپرو ماڻهو.

– **هيڻي وهي (ل):** ٿ. اپري حالت– ضعيف حالت– پيري. زبون حالت– بدحالي.

• **هيو ج هيا:** ذ. صفت. هنيو– ڏڪاريل– بدبخت. ڪميڻو.

• **هيو:** توهان وٽ هئو يا هئي.

• **هيور ج هيوَرَ:** ذ. عمدو– گهوڙو. جنگي گهوڙو– هاٿي.

• **هيُولي:** ذ. (ع. هول) شيءِ. ڳالهه. ڏيک– نظارو.

• **هيون:** ذ. هنيون– دل. هانءُ.

• **هَيهات:** حرف ندا. (ع). افسوس!– هاءِ هاءِ – واءِ واءِ – هَي هَي!– واءِ ويلا.

"راتيان ڏينهان روح کي، هوت بنا هَيهات".

• **هي هيي (ٿ):** اُٺن کي هڪلڻ جو (جتن جو) آواز.

• **هي هي:** اُٺن کي هڪلڻ جو آواز.

• **هَي هَي:** حرف ندا. (ف. هاءِ هاءِ، واءِ واءِ جو مخفف) افسوس!– هاءِ هاءِ!.

• **هَي هَي ڪرڻ:** هاءِ هاءِ ڪرڻ– ماتم ڪرڻ. افسوس ڪرڻ– روئڻ– پٽڻ.

• **هَي هَي نـَ ڪي ڪـَي:** جملو. نـَ جهيڙو نـَ جهڳڙو– نـَ دنگو نـَ فساد.

• **هَئيتي ج هَئيتيُون(ٿ):** ٿ. اُٺن جي سنجن مان هڪ سَنج جو نالو– (ڪپ يا ٿهي جو ٿهيل بار ڪٽڻ لاءِ) پلڻ– پلاڻ.

• **هيئُو(ٿ):** ذ. لالچ– لوڀ. خيال حرص.

• **هيئي(ٿ):** ضمير. اِهو– اِهوئي. اهي ئي.

• **هيار:** ظرف. هن سال– هن ورهيه. هن موسم ۾– هن مُند ۾. هاڻي– هينئر. هيار.

– **هيرَ:** ظرف. هيار– هاڻي– هـَينئر. هن وقت.

Gul Hayat Institute

ء ٻ ي

ء: ذ. الف همزو. سنڌي ٻوليءَ جو "٥١" ايڪونجاهون اکر.

ٻ: حرف جملو. (سن. ايوَم، اَنيہ. پرا. اٿو) ٻيو وڏيڪ.

ي : ث . (ع. ف. سن.) عربيءَ جو اٺاويهون پڇاڙيءَ وارو اکر، فارسيءَ جو ٻٽيهون پڇاڙيءَ وارو اکر، سنڌيءَ جو ٻاونجاهون پڇاڙيءَ وارو اکر، اردوءَ جو پنجٽيهون ۽ ابجد موجب عدد ڏهہ. ٻار جي پيئڻ کان پوءِ ٿڃن ۾ باقي بچيل کير.

● **يا**: حرف جملو(ف) ٻن مان ڪو ہہ هڪ مثلاً: "هي يا هُو. مُحَمد يا احمد" — نہ ته.(ع. يا حرف ندا) سڏ ڪرڻ جو حرف— اي — او— اَي— اڙي. مثلاً: ياالله، يا رَبُ.

— **يا نَصيبُ**: حرف ندا. جيئن قسمت ۾ هوندو تيئن ٿيندو— جڏهن قسمت بدلجي.

● **يا بِندَه**: اسم فاعل.(ف. يافتَن= لهڻ— ونڻ) ڳوليندڙ— ونندڙ— هٿ ڪندڙ— جهليندڙ— جاچيندڙ.

● **يابِسُ**: ذ . صفت.(ع. يَبِس= هو خشڪ ٿيو) سُڪل— خشڪ.

● **يابُو ج يابُو**: ذ . ڍَڍو— ٽَٽُون— بنا پنڌ وارو گهوڙو.

● **يابُول٢(ت)**: ذ . بيماريءَ جو هڪ قسم— سرسام.

● **ياٻِرِ ج ياٻرُون**: ث صفت. رنڊي— ڪسبياڻي— چڪلاڻ— ڇنالُ.

● **ياتِرا ج ياترائُون**: ث . (سن). جاترا— درشن.

— **ياتِرا ڪَرَڻُ**: درشن ڪرڻ— تيرٿ واسي ٿيڻ— مندر ۾ وڃڻ.

● **ياجُوجُ**: اسم خاص. (ع. ياجُوجُ) نوح جو پٽ— ماجوج جو ڀاءُ. فسادي— فساد انگيز— اوباش.

— **ياجُوجُ ماجُوجُ**: يافث بن نوح جي ٻن پٽن جا نالا. فسادي— اوباش.

● **يادِ ج يادُون**: ث . (ف). يادگيري— حافظو — وري خيال تي اچڻ واري حالت— يادداشت — چيتو— ويسر جو ضد— ازبر— حفظ— ڪَٺ. سڌ— سرت.

— **ياد آوري ج ياد آوريُون**: ث . (ف. ياد آوردَن= ياد آڻڻ). ياد ڏيارڻ جيَ حَالت— پَيغام— سنيهو— خبر. مزاج پرسي— خيريت طلبي— خبرگيري. دل تي ڪنهن ڳالهہ جي ياد اچڻ جي حالت— حافظي تي تري اچڻ واري حالت— ياد ڪرڻ جي حالت.

— **ياد اَچَڻُ**: يادپوڻ— دل تي اچڻ— يادگيري ٿيڻ— خيال اچڻ— خيال پيدا ٿيڻ— ذهن ۾ اچڻ— يادداشت اچڻ— چيتي ۾ اچڻ— ڌيان ۾ اچڻ. محبت يا محبوب جي يادگيري اچڻ. حقيقت کلڻ— خبر پوڻ. جوش ۾ اچڻ.

— **ياداشتَ ج ياداشتُون**: ث. يادگيريءَ جو ڪاغذ —چٺو— لسٽ— تفصيل— ذڪر— تذڪرو— فهرست. اهو ڪتاب جنهن ۾ ياد رهڻ لاءِ ڪجهہ لکجي.

— **ياد پوڻُ**: ياد اچڻ— ياد هُجڻ— خيال ۾ اچڻ— دل تي هَرڻ— عقل ۾ اچڻ —حافظي تي تري اچڻ— دل تي اُڪرڻ.

— **يادداشتَ ج يادداشتُون**: ث . ياد رکڻ جو نشان— ياد— حافظو— ٻيو پيرو ڌيانَ تي اچڻ جي حالت— يادگيري لاءِ لکيل روزنامچو— تاڪيدي خط.

— **ياد ڏِيارَڻُ**: چتائڻ— خبردار ڪرڻ. هوشيار ڪرڻ— آگاهہ ڪرڻ— تاڪيد ڪرڻ— اطلاع ڏِيَڻُ.

— **ياد رکَڻُ**: خيال رکڻ— فراموش نہ ڪرڻ— ڀلجي نہ وڃڻ— حافظي ۾ رکڻ— چيتي ۾ آڻڻ— سمجهہ ۾ وويارڻ— دل تان نہ لاهڻ— وسري نہ وڃڻ.

— **ياد رَهَڻُ**: ڌيان رهڻ— خيال رکڻ— دل تان نہ ڀُلڻ— فراموش نہ ٿيڻ— دل تي رکڻ— ذهن ۾ رهڻ— حافظي ۾ رکڻ— سمجهہ ۾ رکڻ— خيال ۾ رکڻ.

— **ياد ڪَرَڻُ**: ذري ذري نالو وٺڻ— وري وري چوڻ— حفظ ڪرڻ— ازبر ڪرڻ— سارڻ— سنڀارڻ— اڪيرڻ— دل تي آڻڻ. جپڻ— رٽڻ.

— **يادگارُ ج يادگارَ**: ذ . تاريخي يادگيري طور بنايل نشان(مثلاً: مُنارو، مڪان، مقبرو، ڪوهہ، عمارت وغيره). علامت— آثار.

— **يادگاري ج يادگاريُون**: يادگيري— اُڪير— اُڪنڊ.

— **يادگيرو ج يادگيرا**: ذ . خيال— ڌيان— ذهن— چيتو.

— **يادگيري ج يادگيريُون**: سار— سنڀال— سنڀار— ياد ڪرڻ جي حالتَ— خيال— ڌيان— وري وري دل تي ڳالهہ ياد اچڻ جي حالت— ذهن ۾ رکڻ جي حالت.

● **يارُ ج يارَ**: (ف). دوست— مددگار— سنگتي— رفيق— همراهہ—

Gul Hayat Institute

ساٿي— مددڪندڙ— آشنا— حمايتي— دستگير— همدم— محب— دلبر— معشوق— دلدار— سڄڻ— پيارو. عورت جو دوست، جنهن مان مجامعت ڪري— شادي ڪيل زال جو پنهنجي حقيقي مڙس کان سواءِ ٻيو مهربان مڙس. جنهن سان هو لڳل هجي.(ث). يار— سهيلي— ساهيڙي— سنگتياڻي.

— **يارانِ ڪُهَن:** جهونا دوست— پراڻا يار— ڪُهنا دوست— گهرا دوست— گهاٽا دوست— راز وارا سنگتي.

— **يارانو ج يارانا:** ذ. دوستي—سنگت—ياري—ڳنڍاپو—لاڳاپو—پيار—اخلاص— محبت— ربط— ضبط— آشنائي— اُلفت (صفت). دوستانو—محبانو—مشفقانو(ظرف). دوستيءَ جي طريقي—دوستيءَ جي نموني—مشفقاڻي ريت.

— **ياراڻي ج ياراڻيون:** ث. دوستي—سنگت—ياري—اُلفت—محبت.

— **ياراڻو ج ياراڻا:** ذ . ڏسو ياراڻو.

— **ياراڻي ج ياراڻيون:** ث . ڏسو ياراني.

— **ياراڻي پائڻ:** دوستي ڳنڍڻ— دوستيءَ جي واٽ رکڻ— تعلق ڳنڍڻ—واسطو رکڻ— محبت ڪرڻ— الفت رکڻ.

— **ياراڻي ڦِٽائڻ:** دوستي ٽوڙڻ— قطع تعلقات ڪرڻ— ناسازي ڪرڻ— محبت وڃائڻ.

— **يارِ جاني:** ذ. صفت. نهايت پيارو دوست— دلي دوست— محبوب— دلبر— دل وارو.

— **يارِ غار:** ذ. صفت. سچو دوست— سچائتو ساٿي— سچار— همدرد ساٿي—غمگسار رفيق.

— **يار ڪَرڻ:** دوست بنائڻ— يار ناهڻ— آشنائي ڪرڻ. اک لڳائڻ—(ڪنهن سان) ڦٽڻ.

— **يارَن کان ياري پِنَڻ:** دوست کي پنهنجي دوستيءَ جو يقين ڏيارڻ— دوستن کي پاڻ تي مهربان ٿيڻ لاءِ التجا ڪرڻ— دوستن کان مدد گهرڻ —حبيبن جي حمايت حاصل ڪرڻ— سچيءَ دل سان محبت جو سوال ڪرڻ.

— **يارَن پيارَن (ل):** ظرف. هر حالت ۾— هروڀرو— بالضرور— لازمي— اَشد.

— **ياري ج ياريون:** ث. دوستي— سنگت— ياراني— ياراڻي— آشنائي— اُنس— الفت — سِڪ— اُڪير— اُڪنڊ— پياس— پيار. ميلاپ— اتحاد— تعلق— ڳانڍاپو— سنبنڌ . مددگاري— معاونت— مدد— سهائتا— همراهي— دستگيري— تائيد— حمايت— تقويت.

— **ياريءَ ۾ کهاري پوڻ:** دوستيءَ ۾ خلل پوڻ— دوستيءَ ۾ رخنو يا نفاق يا ڀِنگ پوڻ— دشمني پيدا ٿيڻ.

• **يارو پتافي:** اسم خاص. تعلقي رتيديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **يارو ديرو:** اسم خاص. تعلقي وارهه ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **يارو ڏاهري:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **يارو لاڪير:** اسم خاص. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **يارو هنگورو:** اسم خاص. تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **يارهن:** صفت. ڳڻڻ جو انگ— ١١— هڪ+ ڏهه— ڪارهن— گيارس. هڪ ايڪي ۽ هڪ ڏهاڪي وارو انگ.

• **يارهو:** ذ . صفت. يارهن ڏينهن يا يارهن مهينن جو.

— **يارهون:** ذ . صفت. عدد شماري. ڏهن کان پوءِ ايندڙ نمبر وارو— يارهن نمبر وارو.

— **يارهوڻ:** ث . يارهن ڀيرا— يارهن گهمرا ورتل ڪا به شيءِ.

— **يارهوڻو ج يارهوڻا:** ذ . صفت. يارهن گهمرا— يارهن دفا.

• **يارهين ج يارهيون:** ث . هجري سن جو چوٿون مهينو— ربيع الآخر— پير عَبدالقادر جيلانيءَ جي شان ۾ چنڊ جي يارهين تاريخ ڪيل جشن.

• **يازدَه:** صفت. (ف). يارهن— هڪ ايڪي ۽ هڪ ڏهاڪي وارو نمبر— ١١.

• **ياس:** ذ . نااميدي— نراسائي— حرمان— مايوسي— ڳڻتي— فڪر— ارمان. ڊپ— ڊڄ.

"هن سنيهي سُڻڻ سان ٿي ٿي دفع ياس."(جملو).

• **ياسمين:** ذ (ف). خوشبوءِ دار گل جو هڪ قسم(گل جو رنگ سفيد ۽ پيلي رنگ ڏانهن مائل هوندو آهي). جاءِ جو گل—چنبيلي.

• **ياسوسي ج ياسوسيون:** ث . جاسوسي— ڳجهه معلوم ڪرڻ جو ڪم— راز ڳولڻ جو ڪم.

• **ياسين:** ث. (ع). قرآن مجيد جي هڪ سورت جو نالو.

• **يافت:** (ف. يافتن= حاصل ڪرڻ). وٺندڙ يا پوڳيندڙ جي معنيٰ ڏيکاريندڙ— فارسي مان ورتل لفظن جي پويان ايندڙ پڇاڙي (جئن سزا يافته) آمدني— ڪمائي. لاڀ— رسائي— رشوت.

• **ياقبان يا قبان:** ملن موراڻن کي ختمي جي دعوت ۾ پڙهڻ وقت عام ماڻهن جي طعني طور ٽوڪ جا لفظ.

— **يا قبان پڙهڻ:** بنا تڪليف نفعي ٿيڻ لاءِ ڪوشش ڪرڻ. دغا ڪرڻ لاءِ ڪهات گهڙڻ— فريب بازي ڪرڻ— دولاب يا ٺڳي ڪرڻ. ڊونگ ڪرڻ— مڪر ڪرڻ.

• **ياقوت ج ياقوت:** ذ . (ع). جواهر جو هڪ قسم— قيمتي پٿر جو هڪ قسم— چمڪندڙ ڳاڙهي رنگ جو هڪ جواهر— لعل (نٿن ۾ پوندڙ)— ياقود— موتي— ماڻڪ.

• **ياقوت احمر:** ذ . ڳاڙهي رنگ جو جواهر— قيمتي لعل پٿر.

— **ياقوتي ج ياقوتيون:** ث . صفت. ياقوت واري— ياقوت جي — ياقوت مان ٺهيل.(اسم). معجون جو هڪ قسم— ياقوت مان ٺهيل معجون. طاقت ڏيندڙ دوا— مفرح معجون.

Gul Hayat Institute

• **ياقُوتُ ج ياقُوتَ:** ذ. قيمتي پٿر جو هڪ قسم– ياقوت.

• **ياقياڻي:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **ياڪِي ج ياڪِيُ:** ذ. صفت. باغي– ڦريل– بغاوتي– جدا رهندڙ– اڪيلو– هڪڙو– اڪيلي سر– بيزار. لاُبالي– بي پرواهه.
"يارَ ياڪِي، ٿي اوطاقي."(شعر).

– **ياڪِي بَنجَڻُ(ت):** بيزار ٿيڻ– ڪڪ ٿيڻ. آزادي گهرڻ– انتظار نہ ڪرڻ.

– **ياڪِي ٿِيَڻُ:** سڪي سر ٿيڻ– پنهنجي مٿي ڪٿي ٿيڻ– آزاد– اڪيلو ٿي ڪم ڪرڻ– ڪنهن جي ڪاڻ نہ ڪيڻ– ڪنهن جي زيررهي ڪم نہ ڪرڻ.

• **ياڪينارو ج ياڪينارا:** ذ. تہ ڪاٺي، جنهن تي ڪاسائي گوشت ٽڪين.

• **ياڪَڙُ ج ياڪَڙَ:** ذ. صفت. بڪواتي– گهڻو ڳالهائيندڙ– وات هڻندڙ. جهيڙو ڪندڙ– جهيڙائي– جهيڙاڪ. چالاڪ– چپلاڪ– اٽڪلي– ڊونگي– مڪرباز– ٻئي کي گمراهه ڪندڙ.

– **ياڪَڙُ ياڪَڙُ ڪَرَڻُ:** بڪوات ڪرڻ– گوڙ مچائڻ– شور پيدا ڪرڻ– واڪڙ واڪڙ ڪرڻ. تيز هلڻ– تکو پنڌ ڪرڻ. چالاڪي ڪرڻ– ڊونگ بازي ڪرڻ.

• **يالُ:** ذ. (ف). هڪ گهوڙي جو نالو. گردن. گهوڙي جي ڳچيءَ جا وار– ٻشڪون.

• **يانُ ج يانَ:** ذ. نقصان– زيان– ڇيهو– ڪوٽ– ٽوٽ– خسارو– ڇتي.

• **يانڱڻُ(ل):** اسم مصدر. وڏي آواز سان ڳالهائڻ.

– **يانڱڻُ (ل):** گهوڙي جي هڻڪار.

– **يانگ ج يانگون:** ث. وڏي آواز سان هڻڪار. "گهوڙي جي يانگَ پئي پوي"(جملو).

• **يانهَن ج يانهَن (ڪ):** ذ. وهانءُ– شادي– ڪاجُ.

• **ياوَرُ ج ياوَرَ:** ذ. صفت. (ف). دوست. يار– مددگار– مُعاون– نائب– يارغار– ساٿي– دستگير– حمايتي– حامي. لهندڙ– ليندڙ– ڳوليندڙ– جاچيندڙ.

– **ياوَرِي ج ياوَرِيُون:** ث. دوستي. فتحيابي– ڪاميابي– ملڻ واري حالت– فتح– سوڀ. مدد– معاونت– دستگيري– حمايت– سهائتا– سهارو– آسرو– پرجهلو– ڪمڪ– امداد– تائيد. نباهڻ جي حالت– توڙ رسائڻ جي حالت– زندگيءَ تائين لاڳاپو رکڻ جي حالت– حياتيءَ تائين سچائي ڏيکارڻ جي حالت.

• **ياوَه:** ذ. صفت. (ف). بيهودو– اجايو– سفلو– ٽرڙو– هلڪو– بد– خراب– بي ڪمون– نڪار– تڇ– خسيس. مورک– ڳهيلو– بيوقوف. نر– تيسر. سڪڻو– خالي.

– **ياوَه گو:** ذ. صفت. بدڪلامي ڪندڙ– بدشد ڳالهائيندڙ– گارگند ڪندڙ– اجائي گفتگو ڪندڙ– بڪواتي. بي ڍنگو هلندڙ.

– **ياوَه گوئي:** بَڪَ– اڍنگي گفتگو– بدشد ڳالهاءِ.

• **ياهڻُ:** اسم مصدر. يَهائڻ– بدفعلي ڪرائڻ– بُرو ڪم ڪرائڻ.

• **ياهُ ج ياهَ:** ذ. جماع– لڳُ– همبستري– (جماع لاءِ) گڏجڻ جي حالت. بدانتظامي– وڳوڙ– فساد– بي ڍنگائي– بيهودائي– خرابي– ڦڏو. گندگي– ڪِنائي– غليظائي.

• **ياهُو ج ياهُو:** ذ. صفت. يهندڙ– غليظ– ڪِنو– گندو.

• **ياهُو گهٽو:** ذ. صفت. گهڻو يهندڙ– بيهودو– اڍنگو– خراب– ڪِنو– ڪُلڇٽو.

• **يَهُ ج يَهَ:** ذ. بدفعلي– جماع– ياهُ– لڳ– ميلاپ– همبستري.

– **يهُ خانو ج يهُ خانا:** ذ. ياپڙ خانو– چڪلو(بري ڪم جي) منڊي– فاحش ڪم لاءِ جاءِ.

– **يَهُوانُو ج يَهُوانا:** ذ. يپ خانو– يپڙخانو– چڪلو– بُري ڪم جي جاءِ.

• **يَهَڻُ:** اسم مصدر. يپجڻ– ياهڻ واري حالت ۾ هئڻ.(يپيو يا يڌو– يپندو– يپيل يا يڌل).

• **يَتَ ج يَتُون:** ث. صلاح سُولي– مشورو.

• **يَتَنُ:** ذ. جتن– ڪوشش– سعيو– اُدم– اُپاءُ– علاج– سنڀال– حفاظت.

• **يَتيمُ ج يَتيمَ:** ذ. صفت. (ع). اهو ٻار جنهن جا ماءُ پيءُ نہ هجن– مائٽن يا سنڀاليندڙن کان سواءِ ٻار– لاوارث– ڇورو.

– **يَتيماڻُو ج يَتيماڻا:** ذ. صفت. يتيم جو– يتيم وارو– يتيمڪو. ڇوراڻو– جنهن جو ڪو وارث نہ هجي. مفت. جو– بي خرچو.

– **يَتيمُ خانُو ج يَتيمُ خانا:** ذ. يتيمن جو گهر– يتيمن جو پرورش گاهه– لاوارثن جو نڪاڻو.

– **يتيمِڪو ج يَتيمِڪا:** ذ. صفت. يتيماڻو– يتيم جو– لاوارث جو– ڇوراڻو.

– **يَتيمي:** ث. يتيم هئڻ واري حالت– ڇورڙائي.

• **يَٽُ ج يَٽَ:** ذ. ڪوڙ– ڊار– ٻٽاڪ– زٽ.

– **يَٽائي ج يَٽائي:** ذ. صفت. ڪوڙو– ٻٽاڪي– زٽائي– ڊاڙي– لغڙباز– اُٺائي گير.

– **يَٽ شَٽُ:** ڏٺو شٺو– ڊاڙ لباڙ– گشو پٽي.

– **يَٽلِي:** ذ. صفت. ڪوڙو– ٻٽاڪي– زٽائي– ڊاڙي– لغڙباز.

• **يَٽو ج يَٽا:** ذ. صفت. ٿلهو– مضبوط– متارو– ڏٺو متو.

• **يثربُ:** ذ. عربستان جو مشهور شهر مدينو– مدينہ منوره– رسول مقبول صلعم جن جي آخري آرام گاهه وارو شهر.

Gul Hayat Institute

• **يَجَروِيدُ:** ذ. سن چئن ويدن مان ٻيو نمبر ويده (هندن جو) ڌرمي پُستڪ.

• **يَحَرِقُ مَاسِوَيَ الله:** صوفيانو قول "العشقُ نارُ يُحرِقُ مَاسِوَيَ الله" يعني عشق خدا تعاليٰ جي پيدا ڪيل باهه آهي، جا خدا تعاليٰ جي ذات کان سواءِ ٻي هر چيز ساڙي ٿي.

• **يَحيٰ:** اسم خاص. هڪ پيغمبر جو نالو.

• **يَخ:** ذ. (ف). برف— پارو— ٿڌ.

• **يَختيارُ خانُ:** اسم خاص. مرد جو نالو. تعلقي سرڪنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **يَخني ج يَخنيُون:** ث. طعام جو هڪ قسم. جنهن ۾ جانور ۽ گوشت گڏ رڌل هوندا آهن— پُلاءُ.

— **يَخني دارُ پُلاءُ:** پُلاءُ جو هڪ قسم.

— **يَخورو ج يَخورا:** ذ. صفت. مَليدو— ڪامڻ گور— لذيذ. "جيڪڏهن ڪو يَخورو لڳي ويو ته پوءِ مؤج لڳندي".

• **يَخي ج يَخيُون:** ث. ڏاڍو ڳالهاءُ— وڏي آواز وارو— پڙنڪ— اجايو ڳالهاءُ— بڪوات— بَڙبڙ— بَڪ— لَباڙ— ٻٽاڪ.

— **يَخي هڻَڻ:** لباڙ هڻڻ— داڙ هڻڻ— ٻٽاڪ هڻڻ.

— **يَخيُون ڏيڻ:** چڙڻ— تڙي ڏيڻ.(ت). تڙيون ڏيڻ— چڙٻون ڏيڻ.

• **يَخ يَخ:** ث. بڪوات— اجائي گفتگو.

• **يدُ:** ذ. (ع). هٿ— طاقت— زور. مدد.

— **يَدُ بَيضاء:** روشن هٿ— سفيد هٿ (جو حضرت موسيٰ عليه السلام معجزي ڏيکارڻ ۾ پنهنجو هٿ بغل ۾ وجهي ظاهر ڪيو ته اهو روشن ڏسڻ ۾ آيو).

• **يُدِ ج يُدُون:** ث. (سن). جنگ— لڙائي— جنگ.

• **يَدُو ج يَدُوَ:** ذ. صفت. يَدل. ڦسو— بي همت. بي مڙسيو.

• **يَرَ:** ذ. حرف ندا. 'يار' جو مخفف. (اي) دوست— (اي) يار.

• **يَراني:** ذ. صفت. بازدارن جو لفظ. اهو باز جنهن پهرين ڪريز پوري نه ڪاڻي.

• **يَرغمال:** ذ. (ف). ضامني— ڪولاندري— ضمانت.

• **يَرقانُ ج يَرقانَ:** ذ. (ع). بيماريءَ جو هڪ قسم— اها بيماري، جنهن ۾ پِتو وڌو ٿي پوندو آهي ۽ بدن جو رنگ پيلو ٿي پوندو آهي— سائي— تِلي— ٻرهال— پيلاڻ— ساواڻ.

• **يَرمو ج يَرما:** ذ. واڍن جو هڪ اوزار— سيرائي— برمو.

• **يَرُ قُولُ:** ذ. صفت. بلڪل پوڙهو— جهونو— ڪهنو. ڏٻرو— ضعيف— ڪمزور.

• **يَزدانُ:** (ف). الله تعاليٰ جي صفاتي نالن مان هڪ نالو.

• **يَزيدُ:** اسم خاص. بني اميه خاندان مان ٻيو حڪمران— حضرت ماويه بن ابو سفيان جو پٽ.

• **يزيد سَمند:** ذ. صفت. يزيدي سمند.

• **يزيدي:** ذ. گهوڙي جو هڪ قسم— (سَمندُ) جنهن جي پُر ۽ پُڇ اڇو، سُنب اڇا، اکيون شيريون. پنبڻ اڇا ٿيندا آهن.

• **يٰسين:** قرآن مجيد سورت جو نالو.

• **يَسيرُ:** ذ. صفت. (ع). سولو— آسان. ٿورو— ننڍو.

• **يَشبُ:** ذ. قيمتي پٿر جو هڪ قسم— اڇي رنگ جو چمڪندڙ پٿر. جنهن کي پيهي اٽو ڪري ڪم آڻبو آهي— زبرجد— سنگ يشب— بادشاهڻ مصري.

• **يَشي:** ث. (ڪتي جي) پڙنڪ— ڪتن جو مُنهن ڏيڻ جو ڏيک— ڏند ٿيڙي ٻئي ڪتي کي ڊيڄارڻ جي حالت. ڪتي جو مالڪ کي پيار مان چُونڊڻ يا چنبڙڻ جي حالت.

— **يَشي ڏيڻ:** ڪُتن جو پاڻ ۾ وڙهڻ— ڏاڙهڻ— منهن ڏيڻ. ماڻهن جو پاڻ ۾ کهرو ڳالهائڻ.

— **يَشيُون ڏيڻ:** منهن مقابل ٿي پڙنڪڻ— يَشُون يَشُون ڪرڻ. تکو ڳالهائڻ— تيز پوڻ.

• **يَعقُوبُ:** اسم خاص. (ع). هڪڙي نبيءَ جو نالو. حضرت اسحاق عليه السلام جو پٽ، حضرت ابراهيم عليه السلام جو پوٽو ۽ حضرت يوسف عليه السلام جو پيءُ.

• **يَعني:** حرف جملو.(ع). معنيٰ ته— مطلب ته — ارٿ— مثال— مراد— مطلب.

• **يَغديلُ ج يَغديلون (ل):** ث. تمام وڏي— "هيءَ يَغديل ڪوڏر مون کان سواءِ ڪير هٽندو."(جملو).

• **يَفُ ج يَفَ:** ذ. صفت. تمام پوڙهو— ٻيو— جهور— ڪراڙو— جهونو. ضعيف— ڪمزور— ڏبرو— بي طاقت.

• **يَفتَلُ ج يَفتَلَ:** ذ. صفت. پوڙهو— يَف — جهونو— ڪراڙو— ٻيو. ضعيف— ڏبرو— ڪمزور.

— **يَفُون:** ذ. صفت. تمام ڪراڙو— ضعيف— هيٺو— ڪمزور— لاچار— جو اٿي ويهي مشڪل سگهي.(ت).

• **يَفُ ج يَفَ (ل):** ذ. صفت. يَفُ.

— **يَفوتال (ل):** ذ. صفت. تمام پوڙهو. تمام وڏو. ڪشادو— موڪرو— ويڪرو.

— **يَفُورُ ج يَفُورَ (ت):** ذ. صفت. بلڪل پوڙهو— جهونو— ڪراڙو— ٻيو. ضعيف— ڪمزور.

• **يَقينُ ج يَقينَ:** ذ. (ع). اعتبار— ڀروسو— ويساهه— ايمان— نشچو— اطمينان— دلجاءِ. اعتماد.

— **يَقينُ آڻڻ:** اعتبار ڪرڻ— سچ ڄاڻڻ— مڃڻ— قبول ڪرڻ— شڪ نه آڻڻ.

— **يَقيناً:** ظرف. يقين سان— اعتبار سان— ضرور— بالضرور— ڪنهن

Gul Hayat Institute

بہ حيلي– هر صورت– بلاشڪ– بي شبہ– ٺيڪ– تحقيق.

– **يَقِينُ اَچَڻُ :** اعتبار اچڻ– ڀروسو اچڻ– دلجاءِ ٿيڻ– اطمينان ٿيڻ– ڀروسو ٿيڻ.

– **يَقِينُ ڄاڻَڻُ:** سچ ڄاڻڻ– سچ مڃڻ– اعتبار ڪرڻ.

– **يَقِينَ ڪَرَڻُ:** اعتبار ڪرڻ– سچ مڃڻ– ڀروسو رکڻ– اعتماد رکڻ.

– **يَقِينُو ج يَقِينا:** ذ. يقين– ڀروسو– اعتبار– اطمينان– دلجاءِ.

– **يَقِينِي ج يَقِينِي:** ذ . صفت. پُختو– حقيقي– پڪ وارو– ضرور ٿيڻ– وارو(ظرف). يقين سان– ڀروسي سان– تحقيق– حقيقت موجب.

● **يَڪُ ج يَڪَ:** ذ . وهندڙ واهہ جي ڪپ سان ڪاٺين پترن سان ٺاهيل ٻارو (لٽ ڪي جهلڻ لاءِ).

– **يڪ ٻڌڻ:** يڪن وارا ٻارا ٺاهڻ.

● **يَڪ:** ذ. صفت. (ف). هڪ ايڪ– واحد. اڪيلو– تنها– نرو– فرد.

– **يَڪ اَندازُ:** ظرف. هڪ درجي– هڪ معيار– هڪجهڙائيءَ ۾ – پورو– ٺيڪ.

– **يَڪ بارَ:** ظرف. هڪ دفعي– هڪ ڀيري– هڪ وقت.

– **يَڪ بارَگِي:** ظرف. هڪدم– يڪدم– سجوئي– بلڪل– محض– سراسر.

– **يَڪ بَرَگ:** ذ . صفت. سنو عمدو– بهتر– تمام سنو.

– **يَڪ بہ يَڪ:** صفت. هرهڪ– هڪ هڪ– نمبر– مسلسل.

– **يَڪتارو ج يَڪتارا:** ذ . هڪ تار وارو ساز.

– **يَڪ تَهُو ج يَڪ تَها:** ذ. صفت. هڪ تَهہ وارو– هڪ تَهو– هيڪوٽو.

– **يَڪ تونگو:** ذ . هڪ تنگ وارو.

– **يَڪ جاءِ:** ظرف. هڪ جاءِ تي– هڪ هنڌ.

– **يَڪ جِهَت :** ذ . ناهہ– ميل– ميلاپ .(ظرف). پاڻ مرادو– پاڻيهي– ازخود.

– **يَڪ جِهَتِي:** ث . هڪجهڙائي– يڪ راءِ – اتفاق راءِ – ٻَڌي– ايڪو– ايڪتا.

– **يَڪ چِشَمُ:** ذ . صفت. هڪ اک وارو– ڪاڻو.

– **يَڪ چوبُو ج يَڪ چوبا:** ذ. هڪ ٿونڀيءَ وارو– يَڪ سُرخو (تنبو).

– **يَڪ دل:** ظرف. هڪ صلاحو– يڪ زبانو– هڪ هٿيو– متفق راءِ.

– **يڪ دِگَرِ يَڪ ديگَرَ:** ظرف. هڪ ٻئي ٻنيان مسلسل.

– **يَڪدَمَ:** ظرف. هَڪدم– جلد هينئر– هن وقت– بروقت– ترت.

– **يَڪ راءِ :** ظرف. هم آواز– هڪ صلاح– اتفاق راءِ – ٻَڌي– ايڪو– هڪڙائي– يڪ مشت .

– **يَڪ رَنگُ:** ظرف. هڪ جهڙو– هڪ نمونہ– هڪ جهڙائيءَ ۾– هڪ رنگ.

– **يَڪ رَنگو ج يَڪ رَنگا:** ذ . صفت. هڪڙي رنگ وارو– هڪ رنگو. هڪ خيالو– هميشه هڪ جهڙائي رکندڙ.

– **يَڪ زُبان:** ذ . صفت. هڪ خيال رکندڙ– هڪ هٿيو– هڪ دليو– اتفاق راءِ رکندڙ– متفق راءِ وارو. سچو – پختو– پنهنجي خيال تي قائم رهندڙ.

– **يَڪ زُبان ٿيڻُ:** هڪ راءِ ٿيڻ– ٻڌيءَ ۾ اچڻ.

– **يَڪ سالو ج يَڪ سالا:** ذ . صفت. هڪ سال وارو– ساڳئي سال وارو– ساڳي عمر وارو– ساڳئي وقت وارو.

– **يَڪسان:** ذ . صفت. هڪ جهڙو– برابر– ساڳيو. (ظرف). وانگر– مطابق.

– **يَڪسانِيَتُ ج يَڪسانِيتُون:** ث . برابري– هڪجهڙائي– مطابقت – مواققت.

– **يَڪ سُخَنُ:** ذ . صفت. انجام جو پڪو– وعدي جو پابند. پُختو (پنهنجي خيال يا ڳالهہ تي).

– **يَڪ سَرُ:** ظرف. هڪ پاسي– هڪ طرف. يڪدم– هڪدم. گهڻو ڪري– اڪثر. لاڳيتو– برابر– مسلسل.

– **يَڪ سُوئِي ج يَڪ سُوئِيُون:** ث . اڪيلائي– خلوت– نويڪلائي –هڪ خيالي– ايڪانت.

– **يَڪ طَرَف:** ظرف. گڏوگڏ– سڀ هڪ وقت.

– **يَڪلانگو ج يڪلانگا:** ذ . صفت. ظرف. گهوڙي تي ٻئي ٽنگون هڪ پاسي ڪري ويهڻ جو نمونو.

– **يَڪَرُ:** ذ . صفت. هڪ– هڪڙو– واحد– ڀهريون.

– **يَڪ مُشتُ ٿيڻُ:** گڏجي هڪ ٿيڻ– ٻڌي ڪرڻ– اتحاد ڪرڻ– اتفاق ڪرڻ– هڪ تي وڃڻ.

– **يَڪ مَنُو ج يَڪ مَنا:** ذ . صفت. ظرف. اڪيلو– واندو– هڪ خيالو– يڪدل.

– **يَڪايَڪ:** ظَرف. يڪدم– هڪدم– جهٽ پٽ– فوراً– هڪ ئي دفعي– جلد– اوچتوئي اوچتو.

– **يَڪتا:** ذ . صفت. فرد واحد– يڪو– اڪيلو– يگانو– تنها– پنهنجو مٽ پاڻ.

● **يَڪلو ج يَڪلا** پٽن جي راند ۾ ڪن پٽن جي جڙي اچڻ واري حالت.

● **يَڪو ج يَڪا:** ذ. صفت. هڪڙو– واحد(فرد)– تنها– اڪيلو– نرو– نويڪلو– آزادو– سچو سارو– سمورو. بي نظير– بي مثل– لاثاني(اسم). تاس جو تيرهون پتو. جنهن ڪي هڪ ٽبڪو هجي(هي پتو پتن جي راند ۾ سيني تي غالب هوندو آهي). وچت جو هڪ قسم.

– **يَڪِي اوت:** لاڳيتو پاٽي ڪيڻ جي حالت– لاڳيتو پاٽي ٻيئڻ جي حالت. مال ڪي پاهہ وجهڻ جو نمونو(ڪ).

– **يَڪِي سر:** ذ . صفت. اڪيلو– بي يارو مددگار– هڪڙوئي.

Gul Hayat Institute

– يَڪي سرُ ڪرڻُ: اڪيلو ٿي اڪيلو ڪرڻ– ٻئي جي مدد کان سواءِ(ڪم) ڪرڻ.

• يَڪو ج يَڪو: ذ . صفت. هڪ اڪ وارو– ڪاٺو. اِني ڏڪر راند جو ستون ڏڪر.

• يَڪوسَنديلو: اسم خاص. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• يَڪَڙُ ج يَڪَڙَ (ت): ذ. صفت. گهڻو ڳالهائيندڙ– يخي هٽندڙ– بڪوات ڪندڙ– اجائي گفتگو ڪندڙ.

• يگان: ذ . (ف. يگانہ) اڪيلو– واحد– هڪڙوئي(اسم خاص) مرد ماڻهو جو نالو.

– يَگانُو ج يَگانا: ذ . صفت. نرالو– علحدو. پنهنجي هنر ۾ قابل– ماهر– هوشيار.

– يَگانہ: ذ. صفت. يگانو.

– يَگانگي ج يَگانگيُون: ث . اڪيلائي– هڪڙائي. اتحاد– اتفاق– ٻڌي.

• يَلَ(ت): چوٽ– آزاد– ڇيڪ– ڇڙواڳ– عام– گور.

– يَلَ چَرَڻُ(ت): وهٽ جو چوٽ چرڻ.

– يَلان(ت): ذ . صفت. اجايو ويندڙ– بدراهه ويندڙ– اڏنگو هلندڙ– بي ڊنگو– بي ترتيبو(ڪم).

– يَلان قَلان: ث . اجائي گفتگو– ٻَڪ ٻَڪ– يئون يئون ڪرڻ جي حالت.

– يَلوان(ت): ذ . صفت. بي وقوف– مورک– نادان– ڳهيلو– بي سمجهه– بي عقل. جلوان.

• يَلدا: ث . (ف). سياري جي ڊگهي رات.

• يَلغارَ ج يَلغارُون: ث . حملو– ڪاهه– دشمن جي فوج جتي جوش سان وڃڻ واري ڪاهه. ڪست– جُلهه.

• يَمُ ج يَمَ: ذ. درياءَ– سمنڊ.

• يَمَنُ: اسم خاص. عربستان ۾ هڪ ملڪ جو نالو.

• يَنبو ج يَنبا: ذ. وڏو گرهه– ڳڻو– لقو.

• يَنيَرُ ج يَنيَرَ(ڪ): ذ . صفت. هاري– پوک ڪندڙ– ڪاشتڪار– هنيير.

• يُورَپُ: اسم خاص. دنيا جي پنجن کنڊن مان هڪ کنڊ جو نالو– مغرب وارو کنڊ.

• يُورَپي: اسم خاص. يورپ کنڊ جا رهاڪو.

• يُورش ج يُورَشُون: ث . (ف) حملو– ڪاهه– هلان– جلهه– چڙهائي– دشمن جي فوج تي چڙهائي. طوفان– واچ.

• يُورينَس: اسم خاص. هڪ آسماني گرهه يا سياري جو نالو.

• يُوسَفُ: اسم خاص. مرد ماڻهو جو نالو. حضرت يعقوب عليه السلام جي پٽ جو نالو. حضرت يوسف عليه السلام.

• يوگُ ج يوگَ: ذ.(هندن ۾) خاص عبادت جو هڪ قسم. ميلاپ.

– يوگُ آسَڻُ: عبادت لاءِ(هندن ۾) ويهڻ جو هڪ نمونو– عبادت جو هڪ طريقو.

– يوگيشَرُ ج يوگيشَرَ: ذ. صفت. ڏاهو– عقلمند. رشي– درويش– ڳڻوان– مهاپُرش.

• يَومُ ج يَومَ: ذ . (ع). ڏينهن– روز– نهار– صبح کان شام تائين وارو عرصو– تٿ– تاريخ. جنگ– جُنڌ– لڙائي.

– يَومُ الاثنين: هفتي جي ٻئي ڏينهن جو نالو– سومر.

– يَومُ الاحَد: هڪ ڏينهن جو نالو– آرتوار– آچر.

– يَومُ الجُمعَة: هڪ ڏينهن جو نالو– جمعو.

– يَومُ الحساب: حساب جو ڏينهن– روز قيامت– روز جزا– روز محشر.

– يَومُ الخَميس: هڪ ڏينهن جو نالو– خميس– وسپت.

– يَومُ العاشُورَة: مهيني جو ڏهون ڏينهن– ماهه محرم جو ڏهون ڏينهن. حشر جو ڏينهن.

– يَومُ القيامَت: اٺين ٻيهڻ وارو ڏينهن– قيامت جو ڏينهن– حساب ڪتاب جو ڏينهن. ٻيهي رهڻ وارو ڏينهن.

• يُونان: اسم خاص. يورپ جي هڪ مشهور ملڪ جو نالو.

– يُوناني ج يُوناني: ذ . صفت. يونان جو رهاڪو– يونان وارو– يونان جو.

– يُوناني طِبُ: يونانين جي طريقي وارو علم– طب– حڪمت– طَبابت.

• يُونسُ: اسم خاص. (عبراني). هڪ پيغمبر جو نالو. قرآن مجيد جي هڪ سورت جو نالو.(اسم) رُڪن– ٿنڀ– ستُون– ٿوڻي.

• يُونيورسِٽي ج يُونيورسِٽيُون: ث . (انگ). وڏو مدرسو– سڀني علمن جي تعليم ڏيڻ وارو مدرسو.

• يَهنگير(ل): ذ. صفت. تمام وڏو.

• يَهُودُ: (عبراني). عبراني قوم.

• يَهُودا: يهودين جي زمين.(اسم خاص). حضرت يعقوب عليه السلام جي هڪ پٽ جو نالو.

• يَهُوداٿُو ج يَهُوداٿا: پٿر جو هڪ قسم– يهودي پٿر(جو صوفي ٻير جي ڪڪڙيءَ جهڙو ڊگهڙو(رنگ جو ميرانجهو ٿئي).

• يَهُودي: هڪ قوم جو نالو– يهودين جي قوم جو هڪ ماڻهو– حضرت موسيٰ عليه السلام جو پوئلڳ.

• يايخواهي: ث . (ف) اجائي ٻڪ . يخي.

• يَي يَي: ث . ٻارن جو ويچارو(ٻار پاڻ ۾ ٽوڪ طرح هڪ ٻئي کي ويچارا ڏيئي مخاطب ٿين). اهل جو هڪ نمونو.

• يَي يَي ڪرڻُ: چبرا ڪڍڻ– بي عقليءَ جو جواب ڏيڻ– غلط ڳالهائڻ.

Gul Hayat Institute

(All Rights reserved with the Sindhi Adabi Board)

Ist	Edition	1988	4000	Copies
2nd	Edition	2007	1000	Copies

[Price: Rs. 600-00]

Gul Hayat Institute

<u>To be had from</u>

SINDHI ADABI BOARD KITAB GHAR

Tilak Incline, Hyderabad

(Ph: 022-2633679, Fax: 022-2771602)

E-mail Address: sindhiab@yahoo.com

Website: www.sindhiab.com

Printed by Sindhica Acadmy & Published by Aijaz Ahmed Mangi Secretary Sindhi Adabi Board, Jamshoro Sindh Pakistan

A COMPREHENSIVE

SINDHI DICTIONARY

OF CLASSICAL & CURRENT SINDHI

Vol. V (ک - ي)

COMPILED
UNDER THE SINDHI ADABI BOARD'S DICTIONARY PROJECT
DIRECTED BY
DR. N. A. BALOCH

--

EDITED BY
DR. N. A. BALOCH

Gul Hayat Institute

SINDHI ADABI BOARD
Jamshoro Sindh
2007